JUS CANONICUM

UNIVERSUM

AUCTORE

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL

CUM REPERTORIO GENERALI

JUS
CANONICUM
UNIVERSUM

CLARA METHODO JUXTA TITULOS

QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

IN QUÆSTIONES DISTRIBUTUM

SOLIDISQUE RESPONSIONIBUS ET OBJECTIONUM SOLUTIONIBUS DILUCIDATUM

AUCTORE

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL

ORDINIS MINORUM S. FRANCISCI REFORMAT. PROVINCIÆ BAVARICÆ LECTORE JUBILATO

EDITIO NOVISSIMA CUI ACCESSIT

TRACTATUS DE REGULIS JURIS

CUM REPERTORIO GENERALI TOTIUS OPERIS

TOMUS PRIMUS

ROMÆ
APUD DOMINICUM ERCOLE
MDCCCXXXI

BIBLIOPOLAE
LECTORI

Commentario R. P. ANACLETI REIFFENSTUEL *in Jus Universum Canonicum, meritis efferendo laudibus impares cum simus, illius encomiis nuncium remittimus. Illius autem sat superque commendant sui Auctoris nomen, et tot totiesque repetitae tam in Germania, quam in Italia, illius Editiones, quibus singulis Juris Canonici peritis abunde innotuerunt tanti et tam eximii Operis praestantia, ac utilitas. Unum advertere sufficiat, nos potissimum in hoc insudasse, ut haec nostra Editio caeteris antehac omnibus praestantior evadat, publicisque votis magis accommodata. Quod duabus praesertim rationibus consecutores fore arbitrati sumus: Prima nempe, si nostri celeberrimi Auctoris Tractatum de Regulis Juris, cum illius Appendice, hactenus a Juris Canonici Commentario distinctum, et seorsim excusum, reliquo operi intexeremus, ut simul unum Corpus efficeret; et sic nihil eorum quae in animo intenderat, velut in quadam praefatiuncula aliquo modo insinuavit Auctor, desideraretur, Lectorumque expectationi fieret satis. Altera, si (prout nobis a melioris notae Viris suasum fuit, et Juris utriusque consultis semper arridere compertum habemus) Indicem, seu Repertorium Generale totius operis, quod non ea solum quae in particularibus quinque priorum Voluminum Indicibus sparsa et inconcinna fuerant, sed et ipsas Tractatus de Regulis Juris Canonici materias, exactiori ordine alphabetico digestas contineret; in illis duobus pro viribus enixi sumus, et cauti admodum elaboravimus, ne a proposito scopo deflecteremus.*

Demum ne quid eorum quae sunt muneris nostri praetermitteremus, et ut aliquatenus Voluminum aequalitati consuleretur, duplicem pro tertio Tomo, ultra modum amplo, titulum excudi curavimus, quo dividi possit a Bibliopegis. Omnem itaque operam impendimus, ut haec novissima Editio praecedentibus longe antecellat, et cum omnibus suis numeris prodeat. Igitur quod insumpsimus laboris, commoditati, utilitatique tuae inservientes, Benevole Lector, *despicere noli, imo ama, eme, fruere, et Vale.*

PRAEFATIO AUCTORIS
AD LECTOREM

Non ita pridem (Benevole Lector) iterato in Germania, ac novissime in Italia, publicam lucem aspicere meruit Theologia Moralis, labore meo per plures annos indefesse continuato ad Dei gloriam feliciter absoluta. Sed ei, qui velle et nolle non habet, c. *Si Religiosus de Election. in* 6 non idcirco quiescere licuit: quin potius, tum ob instantiam Virorum Praecellentium, omni reverentia atque observantia dignissimorum, tum ad mandatum legitimorum Superiorum, labores novos suscipere, atque Juri Canonico clarius explicando memet accingere oportuit. Adest proinde Tomus primus, complectens Prooemium Librumque primum Decretalium Gregorii IX juxta ordinem Titulorum explicatum; caeteri, favente Deo, sequentur in proximo. Atque pro majori claritate operis, meliorique, Lector Benevole, commoditate tua, modum et ordinem procedendi sequentem observare placuit: dividendo videlicet singulos longiores Titulos in Paragraphos, hos subsecando in Quaestiones, et Quaestiones partiendo in Numeros. Et ut horum contentum facilius intelligatur, specialia singulis Paragraphis Summaria praemittuntur, juncto materiarum praecipuarum copioso Indice ad finem libri apposito: Simulque circa initium ejusdem Libri extat Elenchus omnium Paragraphorum, et Quaestionum in singulis examinatarum, ut omnia minori cum labore cognosci, atque reperiri valeant. In delectu opinionum, tutior, probabiliorque pars videbatur tenenda: ita tamen, ut, cum secundum Philosophos contraria juxta seposita magis elucescant, oppositae aliorum sententiae non taceantur; sed ipsorum praecipuae rationes, saltem per modum objectionis, seu instantiae cujuspiam, fideliter allegentur, simulque resolvantur. Salvo in omnibus meliori aliorum, ac praesertim Sanctae Romanae Ecclesiae judicio, cui haec omnia humillime sint subjecta: et si quid praeter spem in progressu Operis ex ignorantia, seu inconsideratione humana irrepsisset ejusdem S. R. Ecclesiae Judicio contrarium, id totum ex nunc censeatur expunctum, annullatum, et ex animo retractatum. Caeterum, ubi quid minus bene dictum, aut obscurum, oculis tuis occurrerit, illud, Lector Benevole, vitio scribentis attribue: si vero gratum aliquid, aut laude dignum repereris, soli Deo adscribe, a quo omne datum optimum, et omne donum perfectum desursum est, *Jacob. cap.* 1.

FACULTAS ET CENSURA ORDINARII

Cum Juris Canonici Tomus Tertius Rev. P. Anacleti Reiffenstuel, Ordinis Minorum S. Francisci Reformatorum Theologi Jubilati etc. a Theologis perlectus, nihil Fidei Orthodoxae, aut bonis moribus contrarium contineat, sed imo ob claram methodum, sententiarum gravitatem, et rationum subtilitatem Jus dicentibus, et in utroque Foro versantibus, apprime utilis futurus sit: ideo, ut publicam lucem videre possit, licentiam, et facultatem concedimus, ac impertimur. In quorum etc.

Frisingae die 30 Septemb. 1700.

Franciscus Antonius Begnudellius Bassus, SS. Theolog. Doctor, Canon. Capitul. S. Scholasticus, Vicarius Generalis et Officialis.

LICENTIA ET APPROBATIO ORDINIS

Fr. Matthaeus a Sancto Stephano, SS. Theologiae Lector Jubilatus, ac totius Ordinis S. P. N. Francisci Minister Generalis, et Servus: Dilecto nobis in Christo R. P. F. Anacleto Reiffenstuel, Lectori Jubilato et Concionatori nostrae Reformatae Provinciae Bavariae, salutem, et omne bonum.

Cum juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones, per idoneos Censores, revisum fuerit opus quoddam a Te compositum, cujus Titulus est: *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quaestiones distributum etc.* Tenore praesentium, ad salutaris Obedientiae meritum, facultatem Tibi impertimur, quatenus servatis servandis illud Typis mandare valeas.

Datis Romae, die 10 Aprilis 1700.

Fr. Matthaeus a Sancto Stephano Minister Generalis.

De Mandato S. P. Reverendissimae Fr. Petrus ab Urbino, Secretarius Generalis.

FACULTAS ADMODUM REVERENDI PATRIS MINISTRI PROVINCIALIS

Cum a Reverendo Patre Anacleto Reiffenstuel, Ord. Min. S. Francisci Reformatorum Provinciae Bavariae Ex-Custode, Lectore Jubilato, opus quoddam, cui Titulus: *Jus Canonicum, juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quaestiones distributum*, sit compositum; illudque a duobus Theologis jamjam sit revisum et approbatum, plurimumque recommendatum, et omnia, quae de Jure in Editione Librorum sunt servanda, sint observata: tenore praesentium facultatem impertior, ut laudatissimi hujus operis Tomus Tertius pro utilitate publica Typis mandari possit. Actum Frisingae 4 Septemb. 1700.

Fr. Benno Mair, Ord. Min. S. Francisci Reformat. Lector Jubilatus, et Provinciae Bavariae iterato Minister Provincialis.

CENSURA THEOLOGICA

Qusmvis Religiosis Familiis non tantum *decorum* sit, Theologicis, Asceticis, Controversisticis, Concionatoriis, Philosophicis, Historicis, et aliis hujusmodi Mysticis, Dogmaticis, aut Scholasticis Lucubrationibus occupari; sed etism subinde *necessarium*, ad Canonisticum Studium sese convertere, ac publicis Scholis, Typis, Scriptis, dictis, vel consultis, Sacros Canones intelligendos docere, practicandos intelligere, proponero et propugnare: *Arduum* tamen manet, Summorum Pontificum, et OEcumenicorum Conciliorum sensa, Saecularium Principum Decretis solidare, Codicis ac Digestorum Statutis conformsre, Sacerrimae Æquitati totum Jurium nervum addicere, Canonicas et Ecclesiasticas Quaestiones cum Civilibus laboriose ac perplexe controversas ita combiuare, resolvere et explauare, ut saluberrimarum Legum claritas ex obscuritate in Litteris ac Decretis, sanctitas ex dimensione a Primo Legislatore, et facilitas ex difficultate Conciliationum atque explicationum elucescant. Quae omnia, insigni *Laudis*, et *Utilitatis* encomio, praesens Auctor R. P. Anacletus Reiffenstuel in hoc *Primo Decretalium* Tomo praestat. Et quia insuper *Orthodoxae Fidei*, ac *bonis moribus singularissime* sese conformat, *singularitatem* in Ipso veneror, uou exitialem, neque reprehensibilem, sed talem, quae *singulariter* sit commeudabilis, hoc est, *unice*, *excellenter*, *magnopere*, *mirum in modum etc.* Ideoque etiam hosce Commentarios privato studio, ac publico bono utilissimos fore censeo, consequenter Typo ac praelo dignissimos. Monachii. Die 16 Aug. Anno 1700.

Fr. Fortunatus Hueber, totius Ord. S. P. Francisci et Reform. Provinciae Bavariae Pater, Lector et Concionator Generalis, Scriptor publicus et Chronologus Germaniae.

Prodit in lucem, speciali studio congesta, magnoque judicio digesta, a Clarissimo Auctore R. P. Auacleto Reiffenstuel, Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciae Bavariae Lectore Jubilato, *Juris Canonici universi*, *juxta Titulos quinque librorum Decretalium in quaestiones distributi*, *solidisque responsionibus*, *et objectionum solutionibus dilucidati clara Methodus*, quam ego infrascriptus, et ad hoc Superiorum jussu et annutu deputatus, solerter revidi, studioseque recognovi. Cumque non tantum a solidissimis Fidei Orthodoxae principiis, et Canonicis SS. Pontificum statutis, in ullo non deflectat; sed insuper Juris utriusque addiscendi principia in Prooemio hujus primi Tomi ex fundamentis doceat, pragmaticisque Quaestionibus, et Quaestionum resolutionibus, praecipue in Foro Ecclesiastico usu frequentioribus, adamussim Juris communis Veteris ac Novi in progressu mire illustret. Idcirco censui opus hoc quoad primum Tomum typo praeloque dignissimum, ut ad commuuem omnium, et singulariter causas Ecclesiasticas pertractantium utilitatem, maximumque Sacro Juri operam navantium emolumentum, in lucem edatur. Datum Frisingae in Conventu S. P. N. Francisci stigmatizati, die 25 Augusti Anno Domini 1700.

Fr. Floridus Mosmiller, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Provinciae Bavariae Lector Jubilatus, et SS. Canonum Actualis.

DIE 7 NOVEMBRIS 1831

REIMPRIMATUR
Fr. Dominicus Buttaoni Ord. Praed. Mag. S. Pal. Soc.

REIMPRIMATUR
Josephus Della Porta Patriar. Constantinop. Vicesg.

ELENCHUS

TITULORUM PARAGRAPHORUM ET QUÆSTIONUM

IN TOMO PRIMO JURIS CANONICI UNIVERSI CONTENTORUM

PROOEMIUM

ELENCHUS.

ELENCHUS.

§. II.

De Jure Electis obveniente vi Electionis.

§. III.

De Praeparatoriis, ipsaque Electione per inspirationem et Compromissum.

§. IV.

Varia dubia circa Electionem per Compromissum resolvuntur.

§. V.

De Electione per Scrutinium.

§. VI.

De Electione facienda a majori et saniori parte Capituli, vel in Concursu postulationis.

§. VII.

De illis, qui eligere possunt, vel non possunt.

§. VIII.

De Procuratoribus in Electionis negotio constituendis, ac de Vocalibus infirmis, vel se absentantibus.

§. IX.

De Qualitatibus Eligendorum.

§. X.

De Electione Dignioris prae minus Digno.

§. XI.

De Poenis Eligentium indignum, aut non servata debita forma, seu tempore a Jure statuto.

§. XII.

De Publicatione Scrutinii, atque Electionis; variatione votorum, et Accessu minoris partis ad majorem.

§. XIII.

De Praesentatione Electionis, et Consensu Electi in eam, hujusque Confirmatione, et Appellatione ab ipsa.

§. XIV.

Specialia de Electionibus Regularium.

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

§. I.

Discutiuntur generalia circa Translationem Episcopi.

§. II.

Resolvuntur tres notabiles Quaestiones concernentes Translationem Episcopis.

TITULUS VIII.

De Auctoritate et Usu Pallii.

TITULUS IX.

De Renunciatione.

§. I.

De Renunciatione ut sic, et an propria auctoritate fieri possit ?

§. II.

De causis Renunciationis Beneficiorum, et an poenitere liceat ?

§. III.

Per quos, et quae Beneficia possint, vel non possint renunciari ?

TITULUS XVIII.

De Servis non Ordinandis, et eorum manumissione.

TITULUS XIX.

De Obligatis ad Ratiocinia Ordinandis, vel non?

TITULUS XX.

De corpore vitiatis Ordinandis, vel non.

TITULUS XXI.

De Bigamis non Ordinandis.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

TITULUS XXIV.

Non habet Quaestiones.

TITULI XXV. XXVI. XXVII.

Non habent Quaestiones.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

§. I.

De Vicariis in genere, eorumque divisione.

§. II.

De Vicariis perpetuis, ac temporalibus.

§. III.

De Vicario Generali Episcopi, et Capituli, Sede vacante, ac utriusque Constitutione.

§. IV.

De Potestate Vicarii Generalis de Cessatione sui Officii.

ELENCHUS.

TITULUS XXIX.

De Officio et Potestate Judicis Delegati.

§. I.

De Jurisdictione ut sic, et variis ejus divisionibus.

§. II.

De Judice Delegato, ejusque differentiis ab Ordinario.

§. III.

De Potestate delegandi, quique possint esse Judices delegati?

§. IV.

De Causis Delegabilibus.

§. V.

De Officio et potestate Delegati, seu plurium Delegatorum.

§. VI.

De Cessatione Officii Judicis Delegati.

§. VII.

De Appellatione a Judice delegato, vel subdelegato; ubi et de conservatoribus.

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis Ordinarii.

§ I.

De iis, qui appellatione Ordinarii, et Episcopi veniunt.

§. II.

De Jurisdictione Archiepiscopi in Suffraganeos, horumque Subditos.

§. III.

De Potestate Episcopi generatim.

ELENCHUS.

§. III.

De tempore petendae Restitutionis in integrum.

§. IV.

De causis, in quibus Restitutio in integrum locum habet, vel non habet.

§. V.

De effectibus Restitutionis in integrum.

TITULUS XLII.

De alienatione judicii mutandi causa facta.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

§. I.

De natura, et divisione Arbitrorum, horumque differentiis ab Arbitratore et Judice.

§. II.

De illis, qui compromittere in Arbitros, vel Arbitri esse possunt?

§. III.

De potestate Arbitrorum, causisque super quibus in eos compromitti possit.

§. IV.

De effectibus compromissi in Arbitros, et Laudi per hos pronunciati.

§. V.

De remediis contra justum Laudum competentibus, ac cessatione potestatis Arbitrorum.

PROOEMIUM

§. I.

De Natura, et Divisione Juris ut sic.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Juris vocabulum, unde derivetur? an a Justitia?*
3 *Solvitur instantia, ex c.* Jus dictum. de Verb. signif.
4 *Alia instantia: et mens* Ulpiani in L. 1. ff. de justit. et jur. *decloratur.*
5 et 6. *Variae Juris acceptiones referuntur.*
7 *Quomodo hic accipiatur Jus, et an differat a Lege?*
8 *Jus prima sui divisione dividitur in aeternum, naturale, positivum.*
9 *Lex aeterna dupliciter sumitur: primo in sua generalitate, ac prout cadit super creaturas, tum rationales, tum irrationales.*
10 *Sed diverso modo.*
11 *Creaturae irrationales, in quo sensu sint capaces Legis?*
12 *Secundo capitur Lex aeterna restricte ac prout respicis solas creaturas rationales.*
13 *Sic a Lege aeterna derivantur omnes aliae leges.*
14 *Nominatim Lex naturalis.*
15 *Lex naturalis, quae?*
16 *Biforie accipitur Jus naturale.*
17 *Jus positivum, quod?*
18 *Omnesque Leges positivae, tum Divinae, tum humanae.*
19 *Et in quibus differat a Jure naturali?*
20 et 21 Jure naturali omnia sunt communia, *quomodo sit intelligendum?*
22 *Bello, et servitutes sunt Juri naturali contrariae; quomodo?*

1 *Juri*, sive addiscendo, sive pertractando, *operam daturum prius nosse oportet, unde nomen Juris descendat*; prout notatur *L. 1. ff. de justit. et jur.* Neque enim omissis initiis oportet illico medium apprehendere: quia in omnibus rebus illud dumtaxat perfectum existit, quod ex omnibus suis partibus constat: certum autem est, cujuscunque rei potissimam partem esse principium, *L. 1. ff. de Origine Juris.* Ordiendo igitur in nomine illius, qui est Alpha, et Omega, Principium et Finis *Apocal. c. 1.* et quod attinet ad nominis etymologiam.

2 Quaeritur I. Unde derivetur Juris vocabulum? Resp. *Jus* per quandam syncopen derivatur a *Justo*, uti notatur *in can. Jus generale dist. 1.* ibi, *Jus autem est dictum, quia justum est.* vel, ut *in cit. L. 1. ff. de justit. et jur.* legitur, *Jus a justitia appellatum est: nam Jus est ars boni, et aequi:* tradens videlicet id, quod bonum est, et aequum, per quasdam collectas regulas ad communem utilitatem ordinatas.

3 Nec obstat textus *in c. Jus dictum de Verb. signif.* ubi Isidorus *in Libro Etymologiarum*, dixisse refertur: *Jus dictum est a jure possidendi: hoc enim jure possidetur, quod juste.* Resp. enim, hic per Isidorum poni etymologiam Juris, non prout Jus est generale nomen, sed prout applicatur ad rem certam, v. g. dicendo: *Habeo Jus in tali re*: sic enim Jus recte dicitur a Jure possidendi. Abbas Panormitanus *ad cit. c. Jus dictum, de Verb. signif.* Et in hac acceptione idem Isidorus, relatus *in c. Omnes dist. 1.* distinguit ab invicem Jus, et Fas: *nam transire* (inquit) *per agrum alienum, fas est*, sive licitum est: *jus non est.*

Dices. Juris vocabulum est simplicius Justo, et Justitia; simulque Jus, utpote objectum Justitiae, est antiquius ipsa Justitia: ergo non Jus a Justitia, ut vult Ulpianus *L. 1. ff. de justit. et jur.* sed potius Justitia a Jure, secundum ipsas etiam Grammaticae leges, derivatur. Ob hanc instantiam non desunt qui *Jus a jussu*, sive jubendo, derivari censent; ut Aristoteles, 5. *Ethic. c. 1.* et Calepinus, ℣. *Jus*: quasi Jus idem sit ac jussum Superioris: quo dato Ulpianus *loc. cit.* tantum vulgariter locutus esse censebitur; idque ob nimiam Justitiae cum Lege naturali cohaerentiam; ut propemodum Jus a Justitia derivari videatur. Joachim Mynsinger *Lib. 1. Instit. tit. 1. §. Justitia n. 2.* Vel dicas cum Alberto Bologneto, *Tom. 1. Tractatuum, tract. de Lege, Jure, et aequitate, cap. 14. n. 18.* et quibusdam aliis, Ulpianum *c. L. 1.* Justitiam non ut habitum et virtutem, sed ut Deam considerasse (etenim Gentilitas Justitiam colebat ut Deam, Jovisque filiam faciebat) prout desumi potest ex subsequentibus verbis ipsius Ulpiani *loc. cit.* dum subjungit: *Cujus merito quis nos Sacerdotes appellat:* sicque censuisse videtur, quod Jus ab ea derivetur. Qua ratione sensu catholico dici poterit, Jus appellari et derivari a Justitia, per hanc intelligendo Justitiam Increatam, Deum videlicet Ter Opt. Max. a quo omne Jus procedit, originatur, et derivatur. 4

Quaeritur II. Quot modis Jus accipiatur? Resp. I. Jus pluribus modis dicitur, ut notatur *L. penult. et ult. ff. de justit. et jur.* Primo pro ipsismet Legibus, seu Constitutionibus: prout dicitur *Jus Naturale, Jus Civile, Jus Canonicum etc.* Deinde pro Scriptura, in qua ejusmodi Leges, sive Constitutiones descriptae continentur: sic dicitur *Corpus Juris Canonici*, hoc est, Liber scriptus continens ipsas Constitutiones Canonicas: item *Jus scriptum*, prout contra distinguitur a Jure non scripto, sive consuetudinario; ut §. *Constat autem Instit. de Jure naturali, gentium, et civili.* Tertio accipitur Jus pro ipsamet scientia, seu notitia Legum, et Constitutionum; juxta illud jam allegatum: *Jus est ars boni, et aequi*: hoc est, scientia dictans, quid bonum sit et aequum. Et haec proprio nomine appellatur *Jurisprudentia*, ut habetur §. *Jurisprudentia. Instit. de just. et jure*, ibi; *Jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia.* Quarto sumitur Jus pro materia, sive objecto legum, docentium genus humanum, *ut honeste vivat, alterum non laedat, jus suum cuique tribuat*; uti notatur in Prooemio Decretalium Gregorii Papae IX. Quinto Jus accipitur pro facultate, aliquid legitime, et licite agendi: sic dicitur quis *jure suo uti* 5

Item illud, *Nullus videtur dolo facere, qui jure suo utitur*, L. Nullus, ff. de Regul. Jur. Item, *Nemo potest plus juris transferre in alium, quam sibi competere dignoscatur*, juxta Reg. 79. Juris in 6. Item, *qui juri suo semel renuntiant, non potest postea ad illud redire*, ut dicitur c. *Cum inter R. de Electionib.* et alibi. Sexto accipitur Jus pro eo, quod cuipiam debetur debito legali (hoc est, debito stricte et proprie dicto) ad quod videlicet reddendum, et quidem quoad aequalitatem, quis lege adstringitur: et Jus taliter acceptum, est objectum Justitiae proprie dictae, quae communiter cum Ulpiano *l. Justitia ff. de just. et jur.* definitur, dicendo, *Justitia est constans et perpetua voluntas, jus suum cuique tribuens*, sive, ut alii legunt, *tribuendi*.

6 Sunt et aliae adhuc Juris acceptiones: quandoque enim illud sumitur pro aequo et justo, juxta allegatum *can. Jus generale dist.* 1. ibi, *Jus est dictum, quia justum est*. Quandoque pro sententia judiciali: sic Judex pro Tribunali sedens, et sententiam proferens, censetur *Jus dicere*, juxta *l. Jus pluribus ff. de just. et jure*. Item alia significatione Jus dicitur locus, in quo jus redditur, appellatione collata, ab eo, quod fit, in id, ubi fit; prout notatur *cit. l. Jus pluribus*: Nonnunquam etiam Jus accipitur pro necessitudine (id est, Jure sanguinis, juxta illud Job. c. 6. *Necessarii quoque mei recesserunt a me*) veluti est Jus cognationis, et affinitatis, *L. ult. ff. eod.*

7 Resp. II. Quantum ad propositum attinet, Jus potissimum accipitur pro legibus, atque ipsa legum scientia, quamvis adhuc strictus loquendo, inter haec sit nonnulla differentia. Siquidem, ut *can. Jus generale dist.* 1. dicitur, *Jus generale nomen est, Lex autem Juris est species*: sub uno enim Jure, Divino vel humano, Canonico vel civili, leges plurimae continentur.

8 Quaeritur III. Quomodo Jus pro legibus acceptum dividatur, et quid sit Lex aeterna? Resp. I. Jus taliter acceptum prima sui divisione recte dividitur in Jus aeternum, naturale, ac positivum. Ita D. Thomas 1. 2. *quaest.* 91. *art.* 1 *et seqq.* Emmanuel Gonzalez Tellez in *Apparatu Juris Canonici*, n. 2. Suarez *lib.* 2. *de Legibus*, *cap.* 2. ac *seqq.* Mastrius *disp.* 2. *Theolog. Mor. n.* 23. *et seqq.* et alii, praesertim Theologi: nam Juristae de Jure, seu Lege aeterna, (quam Scotus *in* 1. *sent. dist.* 3. *q.* 5. §. *Ad quaestionem* appellat *Regulas aeternas*) vix, aut parum curaverunt; haud obstante, quod haec sit radix, atque origo omnium aliarum legum: et ipsa sit talis per essentiam, caeterae omnes vero tales solum per participationem illius. De qua D. Augustinus *lib.* 1. *de libero arbit. cap.* 6. ait, quod Lex aeterna sit summa ratio, cui semper obtemperandum est.

9 Resp. II. Lex aeterna dupliciter potest accipi. Primo in sua generalitate, ac prout cadit super omnes creaturas tam rationales, quam irrationales. Qua ratione Doctor Angelicus 1. 2. *q.* 93. *art.* 1. ipsam accipit, dum ait: *Lex aeterna nihil aliud est, quam ratio Divinae Sapientiae, secundum quod est directiva omnium actuum, et motionum creaturarum in suos fines*. Sicut enim in quolibet artifice praeexistit ratio eorum, quae fiunt per artem: ita et in quolibet Gubernante oportet, quod praeexistat ratio ordinis eorum, quae agenda sunt per eos, qui suae gubernationi subduntur. Cum igitur Deus sit Gubernator sapientissimus omnium actuum et motionum, quae in singulis creaturis inveniuntur, necesse est, quod in Deo ab aeterno praeexistat ratio directionis, sive ordinis illius, juxta quam in tempore creaturas dirigere decrevit: et talis recte *Lex aeterna* appellatur. *Lex* quidem, quia ipsa est ratio gubernationis rerum, in Deo ut in Principe Universitatis existens. *Æterna* vero, quia ab aeterno jam existebat in mente Divina, nihil enim de novo cognoscit, aut vult Deus in tempore, quasi nova ei succedat cogitatio, et volitio: hoc enim repugnet infinitae Sapientiae, atque immutabilitati Dei, apud quem *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*, uti liquet *ex Canonica S. Jacobi*, *cap.* 1.

Resp. III. Lex aeterna in hac generalitate cadit 10
super omnes res creatas, sive rationales, sive irrationales; sed diverso modo. Prior pars liquet ex S. Augustino *lib.* 19. *de Civit. Dei*, *cap.* 12. dicent: *Nihil a legibus summi Creatoris subtrahitur, a quo pars Universitatis administretur*. Accedit ratio: quia per Legem aeternam taliter acceptam intelligitur perpetua Dei ratio, existens in mente Divina, qua gubernantur omnia; juxta illud Boetii *lib.* 3. *de Consideratione*, exclamantis: *O qui perpetua mundum ratione gubernas!* Altera pars ex eo liquet: quia haec ipsa Divina ratio, atque voluntas, constituit veluti generales regulas, secundum quas debent omnes res moveri, et operari: hinc ipsa, omnium rerum naturis sese attemperando, contulit quidem agentibus naturalibus modum agendi naturalem, ac necessarium, ipsorum naturis congenerem, et accommodatum; agentibus vero liberis concessit modum agendi liberum. Ex quo clare patet, diverso modo sub Lege aeterna cadere creaturas rationales, et irrationales.

Dices. Creaturae irrationales, hoc ipso, quod sint 11
irrationales, non videntur esse capaces legis: ergo nequeunt cadere sub Lege aeterna. Resp. Imprimis opponendo illud *Proverb. cap.* 8. *Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos*. Item *Psalm.* 77. *Et mandavit nubibus desuper*. Item *Psalm.* 148. ubi generaliter de omnibus creaturis pronunciatur: *Praeceptum posuit, et non praeteribit*, cum similibus. Resp. ulterius, quamvis creaturae irrationales non sint capaces legis, eo modo, quo creaturae rationales, ita videlicet, ut illis correspondeat proprie dicta obedientia; adhuc tamen ipsae suo modo sunt capaces legis, quatenus nimirum subsunt imperio Divinae voluntatis, et ab hac gubernari valent. Si enim voluntas humana exterioribus membris corporis, licet secundum se non habentibus rationem, potest imperare, eisque suo imperio certam legem, necessitatemque operandi imponere: quanto magis Divina voluntas imperat creaturis etiam irrationalibus, eisque certas leges, ac necessitatem operandi imponit conformiter naturis suis? Et eo tamen, quod creaturae illae sint irrationales, sequitur, quod naturali quadam necessitate Divinae Legi obtemperent, quae est solum obedientia late, et metaphorice dicta; non autem id praestent ex propria dicta obedientia, qualem exercent creaturae rationales Legibus Divinis obtemperantes.

Secundo modo Lex aeterna (sive Jus aeternum) 12
accipitur non in tanta sua generalitate, sed restricte duntaxat, ac quatenus respicit solas creaturas rationales. Et sub hac ratione potissimum Lex aeterna impraesentiarum consideratur, utpote cum de ipsa sermo sit, quatenus est radix, et origo aliarum legum. Et *Lex aeterna* taliter accepta aliud non est, quam actus Divinae mentis, quo Deus incipit, atque judicat, quasdam regulas practicas necessarias, et aeternae veritatis, esse a creatura rationali observandas, cum voluntate ipsam obligandi. Cujusmodi regulae practicae necessariae, atque aeternae veritatis (hoc est, penitus immutabiles, et ex se ipsis formaliter, atque intrinsece tales) sunt hae: videlicet, Deum esse colendum, parentes honorandos, Superioribus obediendum, non mentiendum, nemini injuriam faciendam, ac hujusmodi, quae ex se ac ex sua natura sunt tales, sicque naturaliter cognitae. Et Lex aeterna hoc modo accepta, non solum dicitur aeterna ex eo, quod existit ab aeterno in mente Divina: sed praesertim ex eo, quia est de regulis pra-

eticis, necessariae et aeternae veritatis seu invariabilibus. Barth. Mastrius *disp.* 2. *Theolog. Moral. nu.* 26. *et seqq.* cum aliis.

13 Resp. IV. a lege aeterna, tanquam a prima radice, atque origine, derivantur omnes aliae Leges. Ita communis; et patet ex illo *Proverb. cap.* 8. *Per me reges regnant et legum conditores justa decernunt.* Unde D. Augustinus *lib.* 1. *de libero arbitrio, cap.* 6. inquit: *Nihil est in temporali lege justum, quod ex lege aeterna non derivetur.* Et lib. de vera et falsa Religione cap. 31. *Conditor legum temporalium, si vir bonus est et sapiens, illam ipsam consulit.* Accedit ratio: quia Lex aeterna est regula, et ratio gubernandi existens in summo Deo, qui est omnium Gubernatorum primus, ac supremus: ergo omnes leges, in quantum sunt rationabiles et justae, ab hac prima regula derivari debent.

14 Idem ostenditur inductione, discurrendo de singulis Legibus. Inprimis enim Lex naturalis in nobis est quaedam impressio, atque irradiatio Divini luminis, et participatio illius aeternae Legis, quae in mente Divina praeemicet, ostendens nobis, ea esse facienda, quae recta sunt ac justa; et e contra fugienda ea, quae a justitia et rectitudine deflectunt. Siquidem judicium illud intellectus Divini, qui (ut Scotus *quod lib.* 18. *litt. C.* loquitur) *est mensura totius naturae*, et conformiter naturalis singulorum judicat, sicque cognoscit, hanc v. g. propositionem, *Deus est amandus, mendacium est fugiendum*, ex se, atque ipsa natura terminorum esse veram, ac proinde amorem Dei esse bonum et honestum, mendacium vero malum atque inhonestum. Istud, inquam, judicium, ut se tenet ex parte Dei, sive intellectus Divini, dicitur *Lex aeterna*: prout vero a natura nobis congenitum, ipsoque naturali lumine dictatum inexistit, *Lex naturalis* appellatur. Deinde quod Leges positivae deriventur a Lege aeterna, paulo inferius sub *num.* 18. ostendetur. Occasione quarum.

15 Quaeritur IV. Quid sit Jus naturale, ac positivum? Resp. I. *Jus naturale* (quod alio nomine *Lex naturalis* nuncupatur) illud est, quod non ex alicujus Legislatoris voluntate constitutum fuit (prout accidit in Jure positivo) sed nobis congenitum est cum ipsa natura, et ab hac profluit, dictans homini prima quaedam praecepta, et regulas honestatis; ut Deum esse colendum, parentibus obediendum, nemini injuriam faciendam, juxta illud lumine naturali notum, *quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris*, ac hujusmodi. Et talem Legem naturalem, sive Jus naturale dari in hominibus, de fide est; atque desumitur ex illo *Psalm.* 4. ubi, cum Propheta introduxisset quosdam interrogantes, et dicentes: *Quis ostendit nobis bona*, ut videlicet ea sequamur? Respondet ipsis, divino afflatus Spiritu: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Quasi diceret: Non est opus alio Doctore, quilibet enim habet impressum lumen a Dei vultu, sive a Deo profectum, quo bonum a malo secernat. Hoc ipsum, et adhuc clarius, habetur *ad Rom. cap.* 2. ibi: *Gentes, quae legem non habent* (id est scriptam) *naturaliter ea, quae Legis sunt, faciunt; ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt Lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum.* Concordat illud *can. Jus naturale dist.* 1. ubi dicitur: *Jus naturale est commune omnium Nationum, eo quod ubique Jure naturae, non constitutione aliqua habetur.*

16 Sciendum tamen, quod Jus naturale bifarie accipitur. Primo in largissima significatione, ac prout a causa efficiente definitur, et brutis quoque animantibus convenit. Qua ratione id ab Hostiensi *in Prooemio Summae*, §. *Sed et alia*, et Archidiacono *can. Jus autem naturale. n.* 1. *dist.* 2. appellatur *Lex naturalis communis*, eo quod Jus naturale taliter acceptum brutis etiam commune sit. Hoc modo accipitur illud in Jure Civili *L.* 1. §. *Jus naturale ff. de just. et jure*, ubi dicitur: *Jus naturale est, quod natura omnia animalia docuit; nam Jus istud non humani generis proprium, sed omnium animalium, quae terra marique nascantur, avium quoque commune est. Hinc descendit maris atque faeminae conjugatio, quam nos matrimonium appellamus; hinc liberorum procreatio, hinc educatio: videmus etenim caetera quoque animalia fera etiam istius Juris peritia censeri.* Secundo Jus naturale accipitur pro eo quod vere ac proprie est tale, ac hominibus tantum, non autem brutis convenit, atque in ipsa naturali ratione, qua a coeteris animantibus differimus, conquiescit; et alio nomine dicitur *Lex naturalis rationalis*, de qua procedunt dicta *num. praeced.* In brutis etenim, cum nulla sit ratio, sic etiam proprie Jus aliquod esse non potest; quamvis dentur in ipsis affectus, et inclinationes quaedam naturales, quae hominibus etiam sunt communes, atque a natura enascuntur, Mynsinger *lib.* 1. *Instit. Jus naturale. n.* 2. *ac seqq. tit. de Jure nat. gent. et civili*, ac alii.

17 Resp. II. Jus positivum dicitur illud, quod ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet. Et dicitur *positivum*: quia a superiore, non ex quadam necessitate, atque intrinseca exigentia objecti, sed libere et contingenter ponitur. Hinc Jus mere positivum illa duntaxat praecipit, vel prohibet, quae a Jure naturali nondum praecipiebantur, vel prohibebantur. Dicitur notanter, *Jus mere positivum*: quia nihil impedit, quominus illud, quod Jure naturali jam est praeceptum, vel prohibitum, per novam Legem in tempore latam etiam praecipiatur, vel prohibeatur Jure positivo, Divino, aut humano: sic etiam honor parentum praecipitur, furtum autem et perjurium prohibetur Lege positiva, haud obstante, quod jam sint praecepta, vel prohibita ex ipsa Lege naturali. Verum hujusmodi Leges non sunt mere positivae.

18 Caeterum, quod Leges positivae, tam Divinae, quam humanae deriventur a Lege aeterna, veluti a prima radice atque origine, ut dictum *num.* 13. vel ex eo liquet: quia ex hac v. g. regula Legis aeternae, *Deus est colendus, Deo est obediendum*, deducuntur omnes illae Leges, et caeremoniae sacrae a Deo diversis legibus tum in veteri, tum in novo Testamento hominibus injunctae, atque praescriptae circa Fidem, Sacrificia, Sacramenta, aliaque ad cultum Divinum pertinentia. Deinde ex illa regula Legis aeternae, *Injuriam nemini feceris*, derivantur quam plures Leges humanae, quae ad justitiam, et rectitudinem humanae conversationis, bonamque Reipublicae gubernationem spectant. Tandem uno verbo, ex illa regula Legis aeternae, *Obediendum est Superioribus legitime praecipientibus*, derivantur; vimque suam obligandi originaliter deducunt omnes Leges positivae.

19 Porro Jus positivum multipliciter differt a Jure naturali. Siquidem hoc est invariabile, illud autem variabile. Illud descendit ex libera voluntate Legislatoris, juxta diversam temporum, locorum, personarum, aliarumque circumstantiarum exigentiam, pro communi utilitate diversas, et speciales leges statuentis, *can. Sciendum. et seqq. dist.* 29. Non item Jus naturale, utpote quod ex intrinseca ratione, atque exigentia objecti provenit. Ulterius, quae Jure naturali sunt prohibita, ideo sunt prohibita, quia ex se mala; quae autem Jure positivo prohibentur, ideo sunt mala, quia prohibita. Sic enim comestio pomi vetiti in paradiso ideo fuit mala, et peccaminosa, quia prohibita a Deo: ac de facto comestio carnium tempore Jejunii ideo est mala, quia prohibita a S. Matre Ecclesia.

20 Dices. Jure naturali omnia sunt communia omnibus, *arg. can. Quo Jure dist.* 8. juncto *can. Dilectissimis*

12. q. 1. ubi Clemens Papa sic loquitur: *Communis usus omnium, quae sunt in hoc mundo omnibus esse debuit:* et tamen post lapsum generis humani, istud est revocatum, atque introducta bonorum divisio; ergo etiam Jus naturale potest mutari. Resp. dist. ant. Jure naturali permissivo omnia sunt communia, conced. Praeceptivo, neg. ant. et eodem modo dist. conseq. Nam data doctrina de invariabilitate Juris naturalis, loquitur de Jure naturali praeceptivo, quo positivo aliquid per lumen naturale praecipitur, aut prohibetur: non autem de permissivo tantum, quo pro statu innocentiae, et ante factam bonorum divisionem, cuilibet homini id, quod primo sibi occurrisset conveniens, permissum erat occupare ad usum suum necessarium. Per hoc quippe neutiquam praecipiebatur, in perpetuum servare istam rerum communitatem; neque prohibebatur imposterum inter homines introducere rerum, bonorumque divisionem, praesertim novis emergentibus de causis: alioquin Jus illud non fuisset duntaxat permissivum, sed etiam praeceptivum.

21 Alii sub aliis terminis, et quidem expeditius, ad praefatam instantiam respondent. dist. ant. Jure naturali omnia sunt omnibus communia positive, quasi hoc Jure fuerit praecepta rerum communitas, et oppositum prohibitum, neg. Sunt omnia omnibus communia negative solum, quatenus isto Jure nulla est facta divisio rerum, neque de tali quidpiam statutum, conced. ant. Sed neg. conseq. Siquidem hoc non obstante postmodum pro statu naturae corruptae ob novas causas emergentes, constitui potuit, atque de facto constituta fuit rerum divisio: idque rationabiliter, quia post lapsum primorum Parentum, et depravatam naturam generis humani, communitas omnium rerum fuisset contra pacificam conversationem hominum: cum mali et cupidi occuparent ultra ea, quae sibi essent necessaria, et hoc etiam inferendo violentiam aliis magis probis, aut minus fortibus, qui vellent secum eisdem rebus participare, atque uti ad necessitatem. Scotus 4. *dist.* 15. *q.* 2. §. *Secunda conclusio.* Mastrius *disp.* 2. *Theol. Mor. num.* 46.

22 Urgebis. Bella, captivitates, et servitutes Jure Gentium sunt introductae, et de se licitae: atqui hae sunt contra Jus naturale §. *Jus autem Gentium. instit. de Jure naturae, gent. civil.* ubi dicitur: *Bella etenim sunt orta, et captivitates secutae, et servitutes, quae sunt Juri naturali contrariae;* ergo. Resp. conformiter dictis, talia esse Juri naturali contraria, non positive, quasi isto Jure fuissent prohibita; sed duntaxat negative, quatenus Jure naturali, quo omnes homines ab initio liberi nascebantur, nondum introducta fuerant; sed postea primum, sic exigentibus rerum necessitatibus ad compescendos malos, injuriasque propulsandas et propria jura tuenda, communi populorum consensu atque usu inventa sunt. Accedit, quod libertas homini quidem naturaliter conveniat, nisi subsit culpa, vel justa causa: secus tamen est, ubi talis culpa, vel causa intervenit. Nam sicut quis ob culpam, aut in bello justo, licite potest vita privari, et una cum tota sua posteritate extingui: ita etiam, et quidem a fortiori, potest privari libertate, et una cum posteris suis in servitutem redigi.

§. II.

De Divisione Juris Positivi, ac de Jure Gentium.

SUMMARIUM.

23 *Qua ratione dividatur Jus positivum?*
Jus positivum Divinum, et humanum, quid? Ibid.
24 *Divinum subdividitur in Legem veterem, et novam, seu Evangelicam.*
25 *In Lege Evangelica, quae praecepta immediate obligent ex Jure Divino?*
26 *Non omnia praecepta, quae condiderunt Apostoli sunt Juris Divini.*
27 *Declaratur hoc in praecepto abstinendi a sanguine, et suffocato.* Act. 15.
28 *Jus positivum humanum subdividitur in jus Gentium, Civile et Ecclesiasticum.*
29 *Homo potest quadrupliciter considerari, sicque utitur diverso Jure.*
30 *Jus gentium, quid?*
31 *Est duplex, primarium.*
32 *Et secundarium seu proprie dictum.*
33 *Varia Juris gentium secundarii exempla.*
34 *Jus gentium non constituit distinctam speciem inter Jus naturale, et positivum humanum.*
35 *Solvitur instantia ex* c. Jus autem dist. 1.
Jus gentium proprie dictum, qua ratione differat a Civili. Ibid.

Quaeritur I. Qua ratione dividatur Jus positivum? Resp. I. Praecipua, et primaria hujus divisio, desumpta ex diversitate causae efficientis, est in Jus positivum Divinum, et humanum. Et quidem *Jus positivum Divinum* est, quod immediate a supremo Legislatore Deo Ter. Opt. Max. in tempore latum, et hominibus positum fuit. Econtra *Jus positivum humanum* dicitur, quod immediate fertur ab hominibus: sive, quod maxime ab auctoritate humana procedit. 23

Resp. II. Jus positivum Divinum subdividitur in *Legem veterem*, quam pro tempore antiqui Testamenti Deus ipse condidit de multis disponendo, quae ad Jus naturale non spectant: ut lex Circumcisionis, lex Agni Paschalis, diversi Ritus Sacrificiorum, plurimaque alia circa caerimonialia, et judicialia veteris Testamenti. Et in *Legem novam*, sive *Evangelicam* quam Christus Dominus verus Deus et Homo instituit, atque in novo Testamento observari mandavit: ut Lex lata pro universo Mundo de recipiendo Baptismo, juxta illud Matth. *cap. ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii, et Spiritus Sancti.* Item praeceptum de receptione Sacramenti Poenitentiae post lapsum baptizati in peccatum mortale, nec non de receptione Sacramenti Eucharistiae aliquoties per vitae decursum, ac de indissolubilitate Matrimonii, et hujusmodi. 24

Ubi generaliter est notandum cum Doctore Angelico 1. 2. *q.* 108. *art.* 1. *et* 2. Scoto *in* 3. *dist.* 40. §. *In Lege autem nova.* Gonzalez *in Procemio Juris Canonici n.* 27. *et* 28. Fagnano *c. Cum esses, n.* 119. *de Testament.* et alii, quod in Lege Evangelica praeter Praecepta moralia, quae sunt Juris naturalis, sicque invariabilia, nullum extet praeceptum immediate obligans Jure Divino, nisi circa Sacramenta novae Legis, utpote ab ipsomet Christo Domino instituta, et circa praecepta Fidei, cujus quaedam Mysteria per Legem Evangelicam magis explicata fuerunt: prout patet de praecepto credendi in Sanctissimam Trinitatem, Incarnationem Verbi Divini, Passionem Christi Domini, ejusque gloriosam Resurrectionem, atque in coelum Ascensionem, etc. 25

Nec obstat, quod nonnulla alia praecepta tum ex S. Scriptura tum ex traditione Apostolica habeantur: ut illud de Bigamis non ordinandis, 1. *Timoth.* 3. de abstinentia a sanguine, et suffocato, indicta ab Apostolis in primo Concilio Hierosolymitano, *Actor* c. 15. de Jejunio quadragesimali ac hujusmodi. Resp. enim non omnia praecepta illa, quae condiderunt Apostoli, esse Juris Divini, sed illa duntaxat quae veluti ex ore Christi accepta Fidelibus tradiderunt, atque promulgaverunt: alia vero, quae 26

Apostoli tanquam Pastores, et Rectores Ecclesiae statuerunt, ad Jus humanum Ecclesiasticum spectant; ut sit in enumeratis exemplis, an nonnullis aliis.

27 Et hoc specialiter patet de memorato praecepto abstinendi *a* sanguine, et suffocato, *Act.* 15. quod Apostoli Gentibus ad Christum conversis de novo imposuerunt: non quidem ad observandum caeremonias veteris Legis (harum enim obligatio jam cessaverat, prout ibidem SS. Apostoli ex instinctu Spiritus Sancti definierant) sed vitandi scandali causa; hoc est, ut facilius Judaei, ac Gentiles ad Fidem conversi, coalescerent in unum, et non propter esum sanguinis, vel suffocati, quem Judaei ex antiqua consuetudine plurimum abominabantur, ipsi Judaei a Gentilibus simul habitantibus sese abalienarent: qua causa sublata, et Judaeorum atque Gentilium animis sensim jam in unum coalescentibus, atque condonatis, etiam Lex illa fuit abrogata, et totius Ecclesiae Occidentalis consensu, atque consuetudine laudabiliter antiquata. Unde D. Augustinus *lib.* 32. *contra Faustum, cap.* 3. inquit; *Quis jam hoc Christianus observet, ut turdos et minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? Aut leporem non edat, si manu a cervice percussus nullo cruento vulnere occisus est?* Cum igitur contra Legem Divinam nulla valeat consuetudo, *cap. ult. de Consuet.* simulque *lex superioris per inferiorem tolli non possit*, ut dicitur *Clem. Ne Romani de Elect.* manifeste sequitur, memoratam legem de abstinentia a sanguine, et suffocato, in primitiva Ecclesia ab Apostolis positam, fuisse mere humanam Ecclesiasticam, haud obstante, quod fuerit inserta S. Scripturae. Fuit enim lata ab Apostolis solum ut Pastoribus, et Rectoribus Ecclesiae, ex assistentia tamen Spiritus Sancti, id ordinantibus pro communi bono nascentis Ecclesiae: non autem, veluti immediate accepta ex ore Christi Domini.

28 Resp. III. Jus positivum humanum recte subdividitur in Jus Gentium, Civile, et Ecclesiasticum. Ita communis. Siquidem Jus gentium communi omnium, aut fere omnium populorum usu, et consuetudine fuit constitutum, ut proxime fusius dicetur; ergo hoc ipso recte reducitur ad Jus positivum humanum. Deinde, quod Jus Civile, atque Ecclesiasticum, sint species Juris positivi humani, in confesso est inter Christianos; cum quodlibet eorum sit constitutum ex potestate legislativa humana, Civili videlicet, aut Ecclesiastica: quamvis alterum membrum, sive Jus Ecclesiasticum, gentiles Philosophi non agnoverint; idque defectu verae Fidei, ratione cujus finem supernaturalem, et spiritualem potestatem a Deo Ecclesiae concessam non intellexerunt.

29 Accedit alia ratio datae divisionis Juris. Etenim homo potest quadrupliciter considerari, videlicet in genere ut animal, in specie ut homo, item ut subditus Romano Imperio, et tandem ut Christianus, sive subjectus Sanctae Matri Ecclesiae. Si homo spectetur primo modo, nempe ut animal, utitur is Jure naturali, saltem large accepto: si consideretur secundo modo, videlicet ut homo, utitur Jure gentium, tum primario, tum secundario: si tertio modo, nimirum ut subditus Romano Imperio ejusque civis, utitur Jure Civili, quod simpliciter prolatum intelligitur de Romano: si tandem homo consideretur quarto modo, utpote ut Christianus, et subjectus Ecclesiae, utitur Jure Canonico, sive Ecclesiastico. Potest is etiam spectari quinto modo, scilicet ut Civis Monacensis, Bononiensis, et tunc utitur Legibus municipalibus talis determinati loci, v. g. Statutis Monacensibus, Bononiensibus, Lancellottus *in principio lib.* 1. *Instit. in Glossa* ꝟ. *Est igitur.* Gonzalez *in Prooemio n.* 30. Verum, ut proxime data Juris divisio melius intelligatur, expedit de singulis ejus membris singulatim agere. Hinc

Quaeritur II. Quid sit Jus gentium, et an differat a Jure naturali? Resp. I. *Jus gentium* dicitur illud, quo omnes gentes, vel ferme omnes utuntur. Ita habetur *L.* 1. §. *gentium. ff. de just. et jur.* juncta *l. Omnes ff. eod.* ubi dicitur: *Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes perneque custoditur: vocaturque Jus gentium, quasi quo jure homines utuntur.* Concordat D. Thomas 1. 2. *q.* 57. *art.* 3. et sequuntur Doctores communiter. 30

Notandum tamen, quod Jus gentium per Juris Interpretes passim duplex assignetur, primarium videlicet, et secundarium. *Jus gentium primarium* (quod et *antiquum Jus gentium* appellatur, *L.* 1. *ff. de acquirend. rer. dominio*: item *Jus Divinum*, eo quod Divina quadam providentia constitutum, nobisque a Deo inditum fuerit, §. *Sed naturalia. Instit. de Jure natur. gent. et civil.*) coincidit cum Jure naturali proprie dicto, ac prout istud solis hominibus convenit: estque illud, quod naturalis ratio inter omnes Gentes constituit, quodque mentibus hominum a Deo naturaliter inditum est, et ab omnibus populis custoditur, §. *Jus autem, Instit. de Jure natur. gent. et civil.* Juncto. §. *Singulorum, Instit. de Rerum divis.* cum concordantiis. Et in hac acceptione *L.* 1. §. *Jus gentium, ff. de just. et jure.* ad Jus gentium revocatur *Religio erga Deum; Ut parentibus et patriae pareamus*; patet siquidem, talia jam praecipi per Jus naturale proprie dictum, ac prout solis hominibus convenit, non autem brutis. Insuper *L.* 2. *ff. eod.* ad Jus gentium taliter acceptum reducitur, *ut vim atque injuriam propulsemus*: item, quod *hominem homini insidiari, nefas sit, cum inter nos cognationem quamdam natura constituerit.* 31

Jus gentium secundarium (quod et *Jus gentium proprie dictum*, item *Jus Gentium humanum* appellant, idque ad differentiam prioris) dicitur illud, quod ex naturali quidem ratione proficiscitur, non tamen simpliciter ex solo rationis instinctu nobis est inditum, sed necessitate humani convictus sic exigente, mediante discursu aliquo practico inter omnes, vel ferme omnes gentes, ipso usu atque moribus constitutum fuit: idque vel per modum legis praeceptivae, aut prohibitivae, sive per modum potestatis permissivae quidquam agendi, quod consuetudine omnium, vel pene omnium Gentium praecipitur, prohibetur, aut conceditur tanquam necessarium, vel utile hominibus, communem inter se societatem foventibus. Homo siquidem, cum sibi ipsi non sufficiat, sed prae omnibus aliis animalibus per totam vitam suam indigeat ope proximorum, naturaliter est animal sociale: ac proinde nonnulla ad conservandam, vel redintegrandam hanc communem inter se societatem necessaria, aut utilia, omnes propemodum gentes mutuo consensu, ipsoque usu constituerunt, quae hac ratione ad Jus gentium spectare dignoscuntur. 32

Exempla hujus Juris gentium secundarii, seu proprie dicti, referuntur *in can. Jus gentium dist.* 1. illis verbis: *Jus gentium est sedium occupatio, aedificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, foedera, paces, induciae, Legatorum non violandorum religio, conjugia inter alienigenas prohibita: hoc inde Jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.* Concordat textus *l. Manumissiones et l. Ex hoc, ff. de just. et jure*, ubi etiam manumissiones, discretio gentium, dominiorum distinctio, ac hujusmodi, ad Jus gentium reducuntur. Talia siquidem non illico Jure naturali sunt nota, nobisque a natura congenita: sed ex principiis practicis jure naturali cognitis, veluti conclusiones ex suis praemissis, per discursum practicum deducuntur esse vel necessaria, vel utilia, ad conservandam inter omnes gentes, ac homines communem vitae societatem. Myndinger. *loc. cit. n.* 8. *et seqq.* Pirhing *in Prooemio n.* 10. Vallensis §. 4. *Prooemii n.* 5. et alii. 33

34 Resp. II. Jus geotium partim refertur ad Jus naturale, partim ad Jus positivum humaoam; per se autem speciem distinctam non facit. Ita Archidiaconus *in can. Jus autem natorale, disp. 1. n. 2.* Mynsinger *cit. §. Jus naturale, n. 14.* et alii; ac sequitur ex dictis. Siquidem Jus gentium primariom pertinet ad Jus naturale; cum illud naturalis ratio iater omoes homines coostituerit, adeoque apud omnes populos peraeqoe custodiatur. At vero Jus geotium secundarium refertur ad Jos positivum humauum: tum quia, quae ad illud pertioent, non illico secuodam se sunt nota, nobisque indita at cougeoita a oatura, sed per discursum practicum derivantur primum ex Jure naturali, sicut conclusiones ex principiis suis. Tum quia hujusmodi Jus geatium secundarium communi usu, atque moribus omnium, aut farme omnium populorom constitutum est: unde et *Jus humanum* appellatur a Livio *lib. 5. de Urbe condita*, ut quod plurima homiuum pars ubique receperit: ac proinde merito ad Jus positivum humaoum reducitur, juxta dicta *num.* 28. ubi idcirco Jus gentium inter membra divisiouis Juris positivi humaai reponitur, quod de Jure gentium secundario dictum intelligatur.

35 Dices. *In can. Jus autem, dist.* 1. Jus at sic immediate dividitur in naturale, civile, ac gentiom, ibi: *Jus autem aut naturale est, aut civile, aut gentium*; ergo Jus gentium est species distincta a caeteris. Resp. I.y *Gentium* hic supponere pro jure gentium secuodario, de quo certum est, quod distiogoatur tum a Jure oaturali, otpote a quo derivatur; tum a Jure civili, utpote quod oon omnibus popolis commune ast, sed a quolibet populo, vel civitate, ob speciales causas sibi proprium constituitur, c. *Jus civile, dist.* 1. Insuper Jus gentium differt a civili ratione diversi modi, quo utrumque derivatur a Jure oaturali; nam ad Jus gentium secundarium pertioent ea, quae derivantur a Jure naturali velut conclusiones practicae ex suis principiis: econtra ad jus civile spectant particulares illas determinationes, quas conformiter Juri oaturali, secundum diversam locorum, teoporum, aliarumque circumstaotiarum exigentiam, ab unaquaque civitate, regno, vel provincia, fiunt ad propriam suorum subditorum utilitatem, sive commodum. Ex his tamen non sequitur, utque in allegato textu habetur, quod Jus gentium per se sit species distincta a Jure positivo humano; quin imo illud continetur sub isto, velut inferios sub suo superiore. Hinc conformiter dictis disting. conseq. Ergo Jus gentium (loquando de secundario) est species distincta a Jure naturali, et civili; conced. Est species distincta etiam a Jure positivo humano ut sic, neg. conseq.

§. III.

De Jure Canonico, ejusque excellentia, et divisione.

SUMMARIUM.

36 *Quid sit Jus Canonicum: Et seqq. usque ad n. 41.*
37 *Canon, quid?*
38 *Jus Canonicum, dicitur etiam Ecclesiasticum.*
39 et 40. *Et Jus Divinum. Cur?*
41 *Finis Juris Canonici, qualis? Et num. seq.*
42 *Magna excellentia Juris Canonici super Jus civile. Et n. 191.*
43 *Non tamen est excellentius S. Theologia.*
44 et 45. *In promotione ad Dignitates Ecclesiasticas, an Theologus sit praeferendus Canonistae?*
46 *Sententia S. Joannis Capistrani circa hoc.*
47 *Jus Canonicum dividitur in scriptum, et non scriptum.*
48 *In commune, et speciale.*
49 *In redactum in Corpus Juris Canonici, et extra illud vagans.*
50 *Jus Canonicum scriptum, ex quibus fuerit desumptum.*

Queritur I. Qnid sit Jus Canooicum? Resp. *Jus Canonicum* est Jus positivum, ex sacris Canooibus (hoc est Regulis Ecclesiasticis) collectum, et ad recte vivendum, aeteroamqoe salutem consequendam, et Justitiam in populo christiano conservandam constitutum. Ita io re communis. Nam, ut *in Prooemio Decretalium* Pontifex attestatur, ideo *Lex proditur* (sive aperitur, ac de oovo promulgatur) *ut appetitus noxios sub juris regula limitetur, per quam genus humanum, et honeste vivat, alterum non laedat, jus suum unicuique tribuat, informatur.* 36

Dicitur imprimis, *Jus positivum*, utpote auctoritate humana, sive potestate Ecclesiastica, B. Petro, ejosqoe legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, divinitus concessa coostitutum. Et additur, *ex sacris Canonibus etc.* Siquidem Jus Canonicum, justa nominis etymon, derivatur a graeco verbo *Canon*, qood justa Isidorum *lib. 6. Etymolog. cap. 16.* latine *Regula* dicitur: Regula vero inde appellatur, quod recte docat, sive regat, normamque recta vivaodi praebeat, et quod distortum, pravumque corrigat, *can. 2. et 3. dist. 3.* Quinimo Canon per anthonomasiam passim accipitur pro Regula Ecclesiastica, *ut cap. 1. de Constit.* ibi: *Canonum statuta custodiantur ab omnibus.* 37

Porro Jus Canonicum, hoc est, ex sacris Canonibus, seu Regulis Ecclesiasticis, ad recte vivendum institutis collectum, alio oomine vocatur *Jus Ecclesiasticum.* Idque tum ratiooe materiae, eo quod contineat ipsas Constitutiones Ecclesiasticas; simolque tractet potissimum de Personis, rebusque Ecclesiasticis: tum ratione originis, quia nimirum auctoritate Ecclesiastica constitutum fuit, et confirmatum. Appellatur quoque *Jus Pontificium*, otpote per summos Pootifices, Christi in terris Vicarios, pro bono regimine Ecclesiae universalis, ac spirituali Fidelium salute iastitutum, collectum, et approbatum. 38

Insuper Jus Canonicum quandoqoe dicitur *Jus Divinum*, prout observat Abbas *cap. Qualiter et quando 24. n. 3. de Accusationib.* et communis aliorum. Patet hoc *ex cap. Nimis, 30. de Jurejurand*, ibi: *Nimis de Jure Divino quidem laici usurpare nituntur, etc.* Et clarius *ex cap. Cum de diversis. 2. de Privileg. in 6.* ubi statuitur, *quod ibidem* (oempe apud Sedem Apostolicam) *de caetero, regatur, et vigeat studium Juris Divini et humani, Canonici videlicet et Civilis.* Idem agnovit quoque Imperator, cojus verba *cap. 1. de Juramento calumniae* relata, sunt haec: *Nos itaque Divinae, et humanae Legis intentione servata decernimus etc.* per illam intelligendo Jus Canonicum, et per hanc Jus civile, et patet ex contextu. 39

Ratio autem hujus denominationis, adeo honorificae, est: tum quia Sacri Canones partim instinctu, ac speciali assistentia Spiritus Sancti fuerunt editi, *can. Violatores. 25. q. 1.* Partim vero ex ipsis Divinis Scripturis, veluti ex veritatis fontibus dimanarunt, atque ex his, veluti conclusiones ex suis principiis deducti sunt, *arg. c. Qualiter et quando. 24. de Accusationib.* ubi dicitur, quod *ex auctoritatibus novi et veteris Testamenti postea processerunt Canonicae Sanctiones.* Tum etiam, quia iidem SS. Canones auctoritate Divina coostituti sunt per Ecclesiam, ipsumque *Romanum Pontificem, qui non puri hominis, sed veri DEI vicem gerit in terris*; ac proinde sacros Canones non *humana, sed Divina potius Auctoritate* coostituit, ut notatur in *cap. Quanto 3. de Translat. Episcop.* juncto *c. Inter corporalia, eod.* ubi Abbas *n. 5.* notaoter tradit, quod *factum a Papa ut a Vica-* 40

rio Dei, censetur esse factum ab ipso Deo; et quod gesta per ipsum Vicarium, videntur esse gesta per ipsum Dominum. Quinimo Juris Canonici origo nedum a Papa, sed a Christo Domino procedit. Barbosa *in can. Regula. n.* 6 *dist.* 3. et Franciscus Coscius *in Repet. Rubr. de Constit. n.* 93. dicens: *Quantum attinet ad Jus Canonicum, necesse est a Christo sumere initium* c. Translato. infra cod. Quamquam, quia Jus Canonicum vere est Jus humanum, illud non nisi large appelletur *Jus Divinum, arg. c. Non debet* at notat Abbas *ib. n.* 4. et Fagnanus *n.* 13. *de Consanguinit. et Affinit.*

41 Dicitur tandem in definitione Juris Canonici, *ad recte vivendum, aeternamque salutem consequendam etc.* Quibus verbis iodicatur finis primarius, et principaliter intentus ipsius; nempe cultus Divinus, et puritas Fidei, morumque honestas in populo christiano jugiter conservanda: simulque finis ultimatus, videlicet Salus aeterna hominis, per observantiam mandatorum Dei, et Ecclesiae, post hanc vitam in coelis consequenda.

42 Quaeritur II. Quanta sit excellentia scientiae Juris Canonici? Resp. I. Etsi Juris Canonici magna sit dignitas et excellentia, multumque praestet Juri civili; non tamen est excellentius S. Theologia. Ita communis. Et quidem prima pars probatur inprimis authoritate; nam, ut inter alios S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus *Tom. 7. Tractatuum. tract. de Usuris, n.* 11. loquitur: *Super omnes humanas Leges est Jus Canonicum, quod resultat ex Decretis et Decretalibus et Sanctorum auctoritatibus Doctorum* Deinde ex eo: quia Jus Canonicum habet se ad Civile, ut anima ad corpus; nam Jus civile intendit dirigere in bonum commune, secundum quod congruit humanae societati civiliter, et temporaliter viventi, quod fieri potest per legalem Justitiam, et civilem amicitiam. Jus Canonicum vero intendit dirigere hominem in bonum commune, secundum quod congruit humanae societati, non solum civiliter, sed etiam christiane viventi, videlicet per veram Fidem intendendo in Deum tanquam ultimum finem suum, ad quem creatus est: quod fit per justitiam christianam, et coelestem illam amicitiam, quae charitas appellatur, estque vinculum perfectionis, et ad quam principaliter, ultimate autem ad vitam aeternam, Jus Canonicum intendit hominem dirigere. Abbas in *Prooemio primo Decretalium, num.* 16. Fortunius Garcias *Tom. 1. Tractatuum. tract. De ultimo fine Juris Canonici. n.* 19. Thomas Cananus *Repetit. in Prooemium Decreti. n.* 193. *et seqq.* et alii. Merito proinde concluditur; quod quanto anima praefertur corpori, tanto Jus Canonicum est dignius Civili. Accedunt dicenda inferius *n.* 182. et seq. agendo de causis, atque differentiis Juris Canonici, et Civilis.

43 Altera pars est Doctoris subtilis *Quaest.* 3. *Prologi*, §. *Contra istam opinionem*, ubi docet, Theologiam solam esse unicam et evidentissimam scientiam, quae sola est prima de primo subjecto, hoc est, Essentia Divina, qua tali. Idem tradit D. Thomas *part.* 1. *q.* 1. *art.* 5. et consentiunt non solum Theologi, sed ipsi etiam Canonistae. Ratio est: quia excellentia scientiae vel maxime desumitur ab objecto, hujusque praestantia: atqui SS. Theologia longe praestantius habet objectum, quam Jus Canonicum, ergo: min. patet ex eo: quia objectum Theologiae est Deus, qui Deus est contra *Subjectum*, sive objectum attributionis scientiae Juris Canonici, est homo dirigibilis non solum in bonum commune, sed in Deum, ut ait Glossa *in Reg.* 2. *Juris in* 6. ℣. *Pro expeditione.* Nam omnia, quae traduntur in Jure Canonico, ordinantur ad hominem dirigendum in Deum, veluti finem ultimum, aeternamque salutem consequendam; ac proinde homo, qua taliter dirigibilis, censetur subjectum attributionis Juris Canonici.

44 Resp. II. Nihilominus, nisi agatur de promotione ad Dignitates Ecclesiasticas, quibus incumbit cura animarum, ac praesertim ventilatio causarum, et ampla jurisdictio, v. g. ad Episcopatum; non illico Theologus caeteris partibus est praeferendus Canonistae, sed erit observanda qualitas Ecclesiae, hujusque exigentia, sive necessitas. Et quidem in locis de haeresi non suspectis, ac ubi magis versatur ventilatio causarum Ecclesiasticarum, Canonista praeferendus est Theologo; ut notat S. Joannes Capistranus *Tom. 1. Tractatuum, tract. Speculum Conscientiae*, intitulato, *part.* 1. *n.* 31. post Hostiensem *in cap.* 1. *de Consanguinit. et Affinit.* inter alia dicentem, quod per solam Theologiam non possit regi Clerus. Abbas *eod. cap.* 1. *n.* 9. *de Consanguinit. et Affinit.* Felinus *in c. Clerici. n.* 5. *de Judiciis*, et Fagnanus *c. Eam te. n.* 43. *de Ætate et Qualitat. praefic.* citans insuper Joan. Andream, et caeteros Doctores.

45 Caeterum in locis, ubi pullulant haereses, aut Haeretici sunt vicini, praeferendum esse Theologum, censent Felinus, et Abbas *loc. cit.* Idque probant *ex c. In causis.* 30. §. *final. de Elect.* ubi in Episcopo requiritur, quod ejus persona sit utilis et necessaria ad regimen talis Ecclesiae, simulque idonea tam scientiae litterarum, quam suae conversationis exemplo, ad Haereticorum perfidiam de sua Dioecesi extirpandam: atqui ad haereses extirpandas magis idonea censetur scientia Theologica, quam Canonica. Si tamen adesset mixtus, qui nimirum foret et Theologus, et Canonista, hic praeferendus foret: nam mixtum, utpote habens qualitates utriusque simul, foret excellentius; et talis simul et praeesse Ecclesiae propter scientiam Juris Canonici, et prodesse ad haeresum extirpationem propter scientiam Theologicam valeret, *arg.* c. *Ex parte* 8. *de Cleric. non resident.* juncto c. *Officii.* 38. *de Elect.*

46 Verum S. Joannes Capistranus *cit. n.* 31. post Hostiensem, arbitratur, etiam in secundo casu, seu concurrente puro Theologo, et puro Canonista, praeferendum esse Canonistam. Idque inter alia ex eo probat: quia Canonista est mixtus, et mixtum est praeferendum, per rationes, et Jura jam allegata. Canonista enim, hoc ipso, quod talis sit, praeter notitiam ventilandi alias causas Ecclesiasticas in Judiciis, etiam habet scientiam competentem de Summa Trinitate, et Fide Catholica, ac de Haereticis, et de processu judiciario contra istos formando: simulque satis est, quod circa haec habeat scientiam competentem; quia competens scientia toleratur in Praelato, licet eminens exoptetur, c. *Nisi cum pridem.* 5. *de Renunciat.* etc. *Cum nobis.* 19. *de Elect.* etc. *Venerabilis.* 37. *de praebend.* E contra vero purus Theologus nullam penitus haberet notitiam ventilandi judicialiter causas Ecclesiasticas, aut procedendi contra Haereticos. Et per hoc patet responsio ad rationes in oppositum.

47 Quaeritur III. Quomodo dividatur, et ex quibus constituatur Jus Canonicum? Resp. I. Jus Canonicum prima sui divisione dividitur in *Scriptum*, et *non Scriptum*, can. Ecclesiasticarum. dist. 11. Quia enim, ut *can. Jus generale, dist.* 1. notatur, *omne Jus legibus, et moribus constat*, (hoc est, Constitutionibus scriptis, aut consuetudine, quae *Jus non Scriptum* appellatur, §. *Ex non scripto. Instit. de Jure nat. gent. civil.*) non solum Jus Civile, sed et Canonicum, merito in *Scriptum*, et *non Scriptum* dividitur.

48 Alia Juris Canonici divisio est in Jus commune, et in speciale. *Jus Canonicum commune* dicitur, quod pro universa Ecclesia latum est, sicque obligat quoslibet Fideles. *Speciale* vero, quod pro certo loco, Provincia, Dioecesi, vel Communitate latum fuit, ac proinde extra fines ipsius non obligat: ut sunt diversae Constitutiones Synodales Dioecesium, aut

Provinciarum. Tholossanus *lib. 1. part. Juris Canon. Tit. 2. cap. 14.*

49 Rursus Jus commune Canonicum subdividitur in illud, quod legitima auctoritate in Corpus Juris Canonici translatum fuit: et hoc per *Jus Canonicum* absolute prolatum communiter intelligitur, atque speciali ratione *Jus commune* appellatur *in c. Pastoralis 8. de Fide Instrument.* de quo, ejusque partibus ex professo dicetur in progressu. Item in illud, quod extra Corpus Juris Canonici continetur, et vagatur: ut sunt varia Decreta Conciliorum Generalium, ac praesertim Concilii Tridentini; item quamplures Decretales Summorum Pontificum, quae Corpori Juris Canonici needum sunt insertae.

50 Resp. II. Jus Canonicum *Scriptum* constituitur, atque desumptum est, partim Jure Divino, et Sacra Scriptura veteris, atque novi Testamenti; partim ex Decretis Conciliorum auctoritate Pontificia confirmatorum; partim ex diversis Rescriptis, et Constitutionibus Summorum Pontificum; ex Placitis, sive legibus Principum Secularium; atque etiam ex sententiis Sanctorum Patrum: at vero Jus Canonicum *non Scriptum* continet Traditiones, et laudabiles Consuetudines Ecclesiasticas. Ita Communis; et patet tum *ex can. Ecclesiasticarum, et seqq. dist. 11.* Tum *ex can. Apostolicis, et seqq. dist. 12.* Tum ex ipsomet contextu totius Juris Canonici. Verum pro exactiori Juris Canonici intelligentia sit.

§. IV.

De Origine, et Partibus Juris Canonici.

SUMMARIUM.

51 *Primaria Juris Canonici origo refundenda est in Deum.*
52 *Qui est causa primaria, remota tamen ac mediata Juris Canonici.*
53 *Proxima vero, ac immediata causa efficiens ipsius, fuerunt SS. Apostoli, Summi Pontifices, et Concilia. Et num. seq.*
54 *Quatuor Concilia OEcumenica, ut quatuor Evangelia veneranda; et quae sint?*
55 *Primi Collectores Sacrorum Canonum, qui?*
56 *Decretum Gratiani, quando compilatum?*
57 *Ejusque Emendatio sub Gregorio XIII. facta.*
58 *Universim sunt sex partes Corporis Juris Canonici: quae?*
59 *Quomodo dividatur, quidque contineat Decretum Gratiani?*
60 *Et quomodo aliae Juris Canonici partes subdividantur?*
61 *Quid dicendum de Libro septimo Decretalium Petri Matthaei. J. C.*
62 *Relatio de quodam alio Libro septimo Decretalium; hujusque suppressio.*

52 Quaeritur I. A quo, vel quibus, suam originem desumpserit Jus Canonicum? Resp. I. Loquendo de primaria Juris Canonici origine, haec merito refunditur in supremum Legislatorem Deum Ter Opt. Max. utpote a quo bona cuncta procedunt, quique primus Praecepta Decalogi, aliasque recte vivendi regulas in Sacris Litteris humano generi tradere, atque praecipere dignatus fuit: ut est illud lumine naturali notum, et Tobiae *cap. 4. v. 16.* repetitum: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris:* Et Matth. *cap. 7. Omnia quaecunque vultis ut faciant vobis homines, et hoc facite illis: haec est enim Lex, et Prophetae.* Haec enim, et alia hujusmodi Praecepta Divina, Jus Canonicum circa materias singulares, atque hypotheses speciales, ad rectam Populi Christiani gubernationem latius exponere satagit: declarando simul, quando, et qualiter in singulis factis, contra ejusmodi Praecepta peccetur; et statuendo etiam, ubi opus videbatur, debitas in transgressores poenas, eo quod plures *poenarum gravitas, quam Dei timor arcere soleat a voluntate peccandi*, prout notatur *in Extravag. Cum detestabile de Simonia.*

Et quidem, quod Deus sit causa primaria, sive principalis, remota tamen et mediata Juris Canonici promulgans Jura per Romanos Pontifices, tradit Abbas Panormitanus *in cit. Prooemio primo Decretalium, n. 18.* Franciscus Coscius Senensis *Repetit. in Rubric. de Constitut. n. 93.* dicens: *Quantum attinet ad Jus Canonicum, necesse est a Christo sumere initium, cap. Translato. de Constitut. et successive a Papa et Successoribus.* Card. Tuschus *Lit. I. Concl.* 577. dicens: *A Spiritu Sancto processit Jus Canonicum*, can. *Si* quis Diaconus. dist. 50. Calderinus *cap. Naviganti. n. 17. de Usuris*, et alii. Nec obstat, quod ea, quae Deus praecepit, spectent ad Jus naturale, vel Divinum. Nam sequitur, quod Deus non sit Auctor proximus et immediatus Juris Canonici, sed mediatus dumtaxat et primarius. 52

Resp. II. Loquendo de causa efficiente propinqua, et immediata Juris Canonici, illud jam incaepit ab exordio nascentis Ecclesiae, et sumpsit initium ab ipsis SS. Apostolis, crevitque successu temporis paulatim additis diversis Conciliorum, tum Generalium, tum Provincialium Decretis, atque Constitutionibus per Summos Pontifices pro exigentia negotiorum Ecclesiasticorum, et bono Regimine totius Ecclesiae successive editis, vel approbatis, donec tandem in eam, quam nunc habet, formam redactum est. Ita certa, et communis Doctorum, ac patet inductione. Primo siquidem SS. Apostoli, veluti Pastores et Rectores Ecclesiae, ex instinctu Spiritus Sancti plura statuerunt ad rectam, et christianam universalis Ecclesiae gubernationem deservientia; quae continentur partim in SS. Litteris; ut de Bigamis non ordinandis, 1. *Timoth.* 3. de abstinentia a sanguine, et suffocato, *Act.* 15. quod mulieres debeant velare caput suum, *Cor.* 11. et hujusmodi. Partim habentur in Canonibus per eosdem SS. Apostolos sancitis, et postmodum per S. Clementem I. Romanum Pontificem, quondam S. Petri Apostoli Discipulum, in unum congestis, qui idcirco proprio nomine *Canones Apostolorum* nuncupantur, atque referuntur ad finem Decreti Gratiani. Partim vero constant per Traditiones Apostolicas, quae ab Apostolis pro bono totius Ecclesiae ex assistentia Spiritus Sancti institutae fuerunt, non tamen scriptis comprehensae: ut tenetur de Jejunio quadragesimali, de quatuor anni Temporibus, et de nonnullis legitimam Sacramentorum administrationem concernentibus, juxta illud D. Pauli 1. *Corinth.* 11. *Caetera autem, cum venero, disponam.* 53

Deinde post mortem SS. Apostolorum, D. Clemens I. circa Annum Domini 91. Et S. Anacletus I. circa Annum Domini 100. aliique Successores Romani Pontifices, plura scripserunt, et statuerunt pro bono regimine Ecclesiae, utilitate Fidelium, quae passim citantur in Decreto Gratiani, atque per extensum referuntur *Tom. 1. Conciliorum.* Successerunt plura Concilia Generalia, et praesertim illa quatuor OEcumenica, videlicet Nicaenum I. trecentorum decem et octo Patrum, celebratum Anno Domini 325. sub S. Sylvestro Papa I. Constantinopolitanum, centum quinquaginta Patrum. Anno 382. sub S. Damaso Papa I. Ephesinum I. Anno 431. sub S. Caelestino Papa I. Et Calcedonense, Anno 451. sub S. Leone Papa I. Quae quidem quatuor Concilia principalia, sicut quatuor Evangelia, suscipit, ac veneratur S. Gregorius Papa, relatus *can. Sicut Sancti. dist.* 15. Imo tota Ecclesia Catholica, *c. Post* 54

translationem §. *Verum de Renunciat.* Quin et Imperator Justinianus, *Novella* 131. *De Ecclesiasticis Titulis Collat.* 9. sic de ipsis protestatur: *Praedictarum enim quatuor Synodorum dogmata, sicut sanctas Scripturas accipimus, et Regulas sicut Leges observamus.* His accedunt plura alia Concilia, tum Generalia, tum Provincialia, de quibus fit mentio *in can. Quoniam. et seqq.* ac fusius *can. Prima. dist.* 16. Et in Tomis Conciliorum: item ea, quae per Leonem IV. approbata leguntur *in can. De libellis. dist.* 20. Porro de Constitutionibus Summorum Pontificum, eorumque Decretalibus Epistolis, ex quibus in unum compilatis Corpus Juris Canonici majori ex parte constat, sicut et de sacro OEcumenico Concilio Tridentino, aliisque Pontificiis Decretis, superfluum foret, hoc loco plura dicere, cum de eisdem frequens futura sit mentio in progressu.

55 Resp. III. Multiplicatis jam Canonibus Conciliorum, et Summorum Pontificum Decretalibus Epistolis, plures successive fuerunt Viri clarissimi, qui eosdem privato labore, ne diutius extra unum Corpus Decretorum incerti vagarentur, in unum Volumen colligere studuerunt. Et quidem perantiqua, et olim usitata Collectio, videtur illa fuisse, de qua fit mentio, *in can. Si Romanorum. dist.* 19. atque ibidem appellatur *Codex Canonum.* Deinde ex privatis Collectoribus, qui multo plura congerere studuerunt, pervetustus est Isidorus, cujus collectio juxta ordinem temporis, quo singula Decreta emanaverant, absque alio rerum ordine facta protenditur a Canonibus Apostolorum usque ad Concilium Hispalense secundum, circa annum Domini 630. celebratum. Secuti postmodum sunt Burchardus, Wormaciensis Episcopus, et Ivo Episcopus Carnotensis: item Gregorius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, et Gregorius Presbyter, atque nonnulli alii Viri gravissimi, qui in colligendis Sacris Canonibus, et Decretis praeclare se gesserunt, suamque operam fructuosius exercuerunt: prout notatur *in Admonitione ad Lectorem*, Decreto Gratiani praefixa, licet Hostiensis *in Praefatione ad Summam*, alia nonnihil ratione Collectores Decretorum enumeret.

56 His omnibus tandem successit Gratiunus, Monachus S. Felicis Bononiensis, Ordinis Divi Benedicti, qui *Decretum*, ab ejusdem nomine *Gratiani* intitulatum, in dicto Monasterio compilavit Anno Domini 1151. tempore Eugenii Pspae Tertii; illudque ex variis Sacrae Scripturae sententiis, Conciliorum Decretis, atque Constitutionibus et Decretalibus Epistolis Summorum Pontificum, legibus Imperatorum, nec non selectissimis Sanctorum Patrum sententiis, juxta exactum rerum, atque causarum ordinem in unum Volumen collectis, composuit. Et hoc quidem in plerisque vetustis hujus Collectionis exemplaribus absolute inscribitur: *concordia discordantium Canonum*, sine ulla Gratiani mentione. Verum de facto communiter praenotatur, atque a suo Auctore appellatur *Decretum Gratiani.*

57 Quia vero longum illud, ac perdifficile Opus, publicaeque ceteroquin utilitati plurimum deserviens, mendis et testimoniorum depravationibus admodum scatebat: quod acciderat vel ob incuriam Librariorum successive commissam, vel quia ipsemet Gratianus testimonia ex depravatis jam Codicibus deprompserat, aut ut homo nonnulla minus bene viderat. Hinc ne hujusce utilissimi et gravissimi Voluminis vacillaret auctoritas, placuit primum Pio IV. et postea B. Pio V. ac tandem Gregorio XIII. Romanis Pontificibus, ut selectis ad hoc negotium quibusdam Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalibus, aliisque adhibitis Viris eruditissimis, eidem corrigendo summa opera daretur, ac vetustissimis Codicibus undique conquisitis, Auctoribusque ipsis, quorum testimoniis usus fuerat Gratianus, perlectis, menda Librariorum tollerentur, et capita quaecunque suis fontibus quam diligentissime restituerentur. Et hoc quidem negotium ob varia impedimenta prius nonnihil retardatum, tandem adhibitis summis laboribus sub eodem Pontifice feliciter absolutum fuit, atque perfectum, jussitque postmodum idem Gregorius XIII. *ut quae emendata, et reposita sunt, omnia quam diligentissime retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur*: prout patet ex Brevi Apostolico dicti Pontificis, quod praefixum habetur Decreto Gratiani jam emendato.

58 Quaeritur II. Quot, et quaenam sint partes Corporis Juris Canonici? Resp. I. Totum Corpus Juris Canonici plures, et universim sex continet partes; quae sunt I. *Decretum Gratiani*, de quo proxime dictum. II. *Decretales Gregorii Papae IX.* in quinque Libros distributas, et sic dictas, quia Gregorius Papa Nonus varias Constitutiones, seu Decretales Epistolas suorum Praedecessorum, per S. Raymundum de Pennafort, Ordinis FF. Praedicatorum (cujus Festum nunc ab Ecclesia celebratur die 23. Januarii) in unum Volumen colligendas curavit: quibus idem Pontifex multas Constitutiones suas, et Decretales Epistolas adjecit. III. *Liber sextus Decretalium*, sic dictus, quod ipse auctoritate Bonifacii Papae VIII. compilatus, aliis quinque Decretalium Gregorii Noni Libris fuerit annexus; ac respectu eorum sexti Decretalium Libri locum occupet, quamvis et ipse in quinque Libros sit divisus. IV. *Clementinae* (intellige, *Constitutiones*) sic dictae quod a Clemente V. fuerint editae. V. *Extravagantes Joannis XXII.* sic appellatae, quia *extravagantur*, seu vagantur extra sex Libros Decretalium: ob quam rationem etiam *Clementinae* nonnunquam vocantur *Extravagantes.* Additur vero ly *Joannis XXII.* eo quod sint editae a Joanne Papa XXII. simulque ad differentiam aliarum Extravagantium. VI. et ultimo *Extravagantes communes*, dictae, quod a diversis Romanis Pontificibus post *Sextum* emanaverint.

59 Resp. II. Quaelibet harum partium Corporis Juris Canonici rursum in alias subdividitur. Et quidem *Decretum Gratiani* in tres principales dividitur partes: et harum prima continet centum et unam *distinctiones*, quarum ferme quaelibet in plures subdividitur Canones, sive (ut nonnulli loquuntur) Capitula: et in istis agitur imprimis de Jure, ac ejus speciebus, harumque differentiis ad invicem; tum de Officiis Ecclesiasticis, Episcopis, aliisque Ministris Ecclesiae, eorumque Ordinationibus, Electionibus, atque Obligationibus. Altera Decreti pars continet triginta sex Causas, in quibus tractatur de negotiis Clericorum, et Laicorum: et earum ferme quaelibet plures continet Quaestiones, et quaelibet Quaestio plures Canones: atque insuper Causae trigesimae tertiae, ejusque Quaestioni tertiae inseritur *Tractatus de Poenitentia*, qui continet in se septem Distinctiones, quae postmodum dividuntur in Canones. Tertia tandem Decreti pars agit de Sacramentis novae Legis, Missaeque Sacrificio; et hinc merito intitulatur *De Consecratione*; dividiturque in quinque Distinctiones, et hae rursum in Canones. Porro ad finem Decreti Gratiani adjunguntur *Canones Poenitentiales*, nec non *Canones Apostolorum.*

60 Deinde *Decretales Gregorii Noni* continent quinque Libros (qui etiam absolute vocari consueverunt *Quinque Libri Decretalium*) Libri vero dividuntur in Titulos, et Tituli in Capitula. *Sextus liber Decretalium* etiam dividitur in quinque Libros partiales, qui subdividuntur in Titulos, juxta ordinem in quinque Decretalium Libris observatum (omissis tamen illis Titulis, circa quos specialis controversia de novo non emerserat) et Tituli in Capitula. Idem fit *in Clementinis*, quae pariter quinque Libros, et eosdem cum prioribus per ordinem continent Titulos: (licet

non omnes (postmodom subdivisos in capitula. *Extravagantes Joannis XXII.* continent viginti Constitutiones dicti Pontificis, in quatuordecim Titulos distributas. Tandem *Extravagantes communes* dividuntur in quinque Libros, Libri in Titulos Tituli in Capitula, quorum singula novam, et distinctam continent Constitutionem, sive Extravagantem.

61 Novissime etiam in lucem prodiit, et in quibusdam recentioribus exemplaribus Juris Canonici ad finem appositus habetur, *Liber Septimus Decretalium*, opera Petri Matthaei Juris Consulti Lugdunensis, varias Constitutiones Pontificias in unum colligentis, et juxta ordinem Titulorum, in quinque Decretalium Libris contentorum, distribuentis compilatus, prout liquet ex Praefatione ad Lectorem, dicto Libro praefixa. Caeterum opus istud, haud obstante, quod meras Constitutiones Apostolicas contineat, nondum debitu Superiorum auctoritate receptus, aut in Corpus Juris Canonici relatus, sed privata solum opera compositus, et per typographos aliis Juris Canonici Libris appositus fuit; ac proinde non censetur undequaque authenticus. Siquidem *Extravagantes Bullas*, quas non constat, debito modo publicatas, aut in usum deductas fuisse, et an cum suis Originalibus in omnibus, et per omnia correspondeant (unica enim littera immotata, vel particula omissa, maximae considerationis esse potest) in rigore non obligant, nisi producantur in forma authentica cum plumbo, et debita subscriptione, per ea, quae notantur in *Prooemio Clementinarum* circa finem. Ludov. Engel. *in Prooemio Collegii Juris Canonici n.* 11. post Franciscum de Pavinis *in Praeludio ad Extravag. Joannis XXII.* ℣. *Debet autem.*

62 De alio *Septimo Decretalium Libro* memoratu dignam relationem facit Prosper Fagnanus *in c. Cum venissent. n.* 61. *et de Judiciis*. Illius equidem compilatio, sub Gregorio XIII. atque de ejusdem commissione, per plures S. R. E. Cardinales inchoata, et sub Sixto V. continuata, tandem sub Clemente VIII. absoluta fuit, Pontificiis Juribus, atque Conciliorum Decretis trecentorum prope Annorum, in quinque Libros dispositis, atque compendiaria quadam Summa in proprios Titulos distributis. Verum Opus istud, miris elucubratum laboribus, atque vigiliis, et Praesulum, Gymnasiorum, ac totius Ecclesiae vocibus efflagitatum, imo et typis jam excusum sub nomine *Septimi Libri Decretalium Clementis VIII.* postea subsistere coepit, et hactenus publicatum non fuit. Nam, cum Decreta ferme omnia Concilii Tridentini in eodem suis locis haberentur inserta; si haec per authenticam publicationem memorati Voluminis in ipsum Corpus Juris Canonici redacta fuissent, pariter Jurisperitis concessum videri poterat applicare in illud Glossas, et Commentarios; prout in aliis praecedentibus compilationibus per plures Glossatores, atque Interpretes, factum erat. Istud autem e diametro adversabatur Bullae Pii IV. super confirmatione Oecumenici Concilii Tridentini 1563. vii. Kal. Februarii editae, (quae incipit: *Benedictus Deus*) generaliter prohibentis, ne quis sine auctoritate Apostolica ullos Commentarius, Glossas, Annotationes, Scholia, ullumve omnino Interpretationis genus super ipsius Concilii Decretis quocunque modo edere audeat. Unde ob rationes proxime dictas de *Septimo Decretalium* imposterum mentio non fiet.

§. V.

De Auctoritate Decreti Gratiani, ejusque Paleis.

SUMMARIUM.

Quaeritur I. An, et qualem auctoritatem, vimque obligandi, habeat Decretum Gratiani? Ratio dubitandi, et Decretum istud pro authentico habendi, est multiplex. Siquidem imprimis Volumen istud, haud obstante, quod a Gratiano, privato Doctore, fuerit collectum in unum, communiter, atque a plurimis jam annis, legitur in Scholis, et quotidie allegatur, ac recipitur in Judiciis; ergo videtur hoc ipso tacite approbatum, ipsumque usu immemoriali receptum, et confirmatum: idque eo magis, quia consuetudo ipsa dat jurisdictionem, et vim obtinet legis. Accedit, quod ipsimet Summi Pontifices Decretum istud in suis posterioribus Constitutionibus pro se allegent; ut patet *ex c. Cum Apostolica. De his quae fiunt a Praelatis etc.* ubi auctoritas tam S. Hieronymi, tum Leonis Papae, iterato allegatur ex Decreto Gratiani, prout Glossa *ibidem* ℣. *Hieronymi* et ℣. *Leonis* ostendit. Item contingit *c. Continebatur. de Desponsat. impuberum.* ibi. *Cum in Decretis habeatur expressum. Et c. Nobis* juncta Glossa fin. *de Jure patronat.* Et *Clem. un. de Jurejurando*, ubi circa medium haec verba habentur: *secundum formam in Decretis, quae incipit: Tibi Domino* (et habetur *can. Tibi Domino. Dist.* 63.) ac alibi. Atqui non est verisimile, Summos Pontifices allegaturos fuisse Decretum Gratiani, nisi illud agnovissent canonicum, et pro authentico reputassent: alioquin enim probationes ipsorum extitissent minus sufficientes. Huc facit communis modus loquendi Glossae, et Doctorum asserentium, quod Leges civiles in Decretum Gratiani relatae, per hoc sint canonizatae; ut loquitur Glossa marginalis in *Auth. Quas actiones C. de Sacrosanctis Ecclesiis*; et 6

L. 1. C. de Episcopis et Clericis, ac alibi saepe. Insuper Doctores Juris Canonici passim vocantur *Doctores Decretorum*; ac proinde oportet etiam Decretum esse authenticum: nam nomina debent esse convenientia rebus suis §. *Est et aliud Inst. de Donationib.*

64 Confirmatur eadem opinio vel maxime ex accuratissima emendatione Decreti Gratiani, quondam mendis, et testimoniorum depravationibus plenissimi, quae facta fuit auctoritate Summorum Pontificum, atque solemnibus Litteris confirmata per Gregorium XIII. prout liquet ex ejusdem confirmatione Decreto Gratiani praefixa: nam frustra Summi Pontifices, inter alia gravissima Reipublicae Christianae negotia, viderentur manum apposuisse pro emendatione tam accurata Decreti, nisi hoc pro authentico habuissent. Quinimo idem Gregorius XIII. in Privilegio solis Impressoribus Romanis dato ad decennium, imprimendi Decretum Gratiani, cum Decretalibus Gregorii Papae Noni, Sexto, Clementinis, et Extravagantibus, ac die 1. Junii 1580. emanato, illud ipsum Gratiani Decretum una cum aliis enumeratis Libris insimul appellat Jus Canonicum, dicendo: *Nos opportune providere volentes, ut hoc Jus Canonicum sic expurgatum ad omnes ubique Christi Fideles sartum perveniat*: et consequenter illud pariter una cum caeteris praefatis Libris censuit esse canonicum, atque authenticum. Eadem Sententia probatur ulterius auctoritate extrinseca Doctorum: sic quippe Decretum Gratiani esse approbatum, et authenticum, atque vim legis habere censet, Abbas Panormitanus in *cap. Ex parte 2. n. 12. de Rescript.* ubi excipiens solummodo dicta Gratiani, et Leges civiles ab ipso insertas, quoad alia probat Decretum esse approbatum, eo quod communiter, et a multis retro annis, fuerit publice lectum in Scholis, et ipsius dicta communiter recepta, sicque hodie tacite approbata, et recipienda. Idem resolvit Felinus *in d. c. Ex parte n.* 52. Archidiaconus *can. Quis nesciat. n. 2. dist.* 9. dicens, *quod Opus istud ab Ecclesia est receptum, et approbatum quoad auctoritates, quas Gratianus induxit, non autem quoad solutiones Gratiani*. Molfesius *in Summa tom. 1. tract. 9. cap. 5. n.* 73. mordicus (ut loquitur Diana *part. 5. tract.* 14. *Resol.* 68.) affirmativam sententiam tenens, et inter alia referens, quod *Gelasius Papa approbaverit tale Decretum: atque Eugenius III. approbaverit omnia contenta in Decreto*. August. Barbosa *in Prooemio Decreti Gratiani n.* 7. docens cum nonnullis aliis, quos citat, *Testimonia SS. Patrum in Decreti Volumine contenta, ex longa consuetudine Ecclesiae Statuti Canonici robur obtinere, dummodo in contrarium aliqua Pontificia Constitutio non appareat*; quamvis postea secus esse censeat de dictis Gratiani Paleis, et Legibus civilibus Decreto insertis. Hoc idem docet Maranta *in Speculo Aureo, part.* 3. *n.* 34. ubi inquit: *Quia Liber Decretorum est communiter approbatus a populo, et publice legitur in Scholis, sicut alii libri authentici, ex hoc censetur authenticus, et facit plenam fidem.* Cardinalis Tuschus *litt. D. Concl.* 110. *n.* 2. *et* 11. ubi ait: *Hodie temporibus nostris fuit approbatum Decretum, et contenta in eo sunt Leges Canonicae effectae: et in Bulla fel. record. Gregorii XIII.* Martha *de Jurisdict. part. 1. cap. 30. n.* 37. et nonnulli alii. His tamen non obstantibus.

65 Resp. I. Needum sufficienter constat, quod Decreto Gratiani universim fuerit attributa auctoritas Legis Canonicae totum Mundum obligantis: nihilominus propter absolutam et perfectam emendationem, hujusque emendationis approbationem a Gregorio XIII. factam, meretur omnimodam fidem, quod Canones in ipso relati, aliaeque auctoritates, cum suis originalibus sine errore aut falsitate correspondeant. Ita Scotus *4. dist. 6. q. 8. §. Sed non videtur.* ubi loquens pro statu sui temporis, inquit: *Neque etiam auctoritas hujus cap. Qui bis de consec. dist. 4. videtur satis certa: nullus enim potest infligere irregularitatem toti Ecclesiae, nisi Caput Ecclesiae. Illud autem capitulum, sicut intitulatur, accipitur ex Poenitentiali Theodori, qui fuit Episcopus Cantariae: ergo in quantum est hujus auctoris, nullum robur habet infligendi poenam irregularitatis: ergo oportet dicere, quod quodcunque capitulum incorporatum in corpore Decretorum a Gratiano, confirmatum sit a Papa, vel multa capitula ibi posita non ligant totum Ecclesiam. Unde autem possit doceri, quod omnia illa capitula ibi compilata Papa confirmat, non est manifestum, nec etiam eo modo, quo est manifestum, de omnibus capitulis positis in Decretalibus.* Haec Scotus. Eandem sententiam olim tenuit Jo. Andreas *in cap. 1. de Rescript.* Aechoranus *in cap. Canonum statuta. n.* 48. *de Constit.* Butrius *in Prooemio Decretalium. §. Sane n.* 10. et 17. Federicus de Senis, *Consil.* 76. *dicens, quod compilatio Decreti dicitur approbata per Romanam Ecclesiam, sed non omnia, quae sunt in illa compilatione.* Imola, aliique plures. Ac loquendo de moderno tempore, tradunt ipsam Suarez *lib. 4. de Legibus. cap. 5. n.* 6. Sanchez *lib. 9. de Matrim. disput. 12. n.* 5. Salas *tract.* 14. *de Legibus. disput.* 8. *sect.* 13. Cajetanus, Valentia, Major quos citat, et sequitur Diana *part. 5. tract.* 14. *resolut.* 68. Gonzalez Tellez *in Prooemio, n.* 51. pro hac sententia ulterius allegans Martinez a Prado, Mendam, Alciatum, Granados, Antonium a Matre Dei, et alios. Ufelius in notis ad Covarroviam *lib. 4. variar. Resolut. cap.* 11. Layman *lib. 1. Theolog. mor. cap.* 6. §. 3. Zoesius *in Praefatione ad jus Canonicum, n.* 9. id inter alia desumens ex iis, quae habentur *Dist.* 20. *a principio*. Engel. *in Prooem. Collegii Juris Canon. n* 5. Pirhing *in Prooem. n.* 25. et communior aliorum.

Ratio fundamentalis hujus sententiae est illa, quam attulit Doctor Subtilis *loc. cit.* Quia needum sufficienter, aut manifeste constat, Decretum Gratiani quoad omnia Capitula in ipso contenta esse confirmatum per Papam; a solo autem Gratiano, utpote persona privata non potuit habere vim, et auctoritatem Legis Ecclesiasticae, obligantis totum Mundum: atqui in dubio, et nisi manifeste probetur, non est asserenda tam gravis obligatio, et quidem respectu totius Mundi, *arg. l. Arrianus ff. de Action. et obligat.* ibi: *Ubi de obligando quaeritur propensiores esse debemus nos, si habeamus occasionem: ad negandum: ubi de liberando quaeritur, ex diverso, ut faciliores simus ad liberationem*: ergo. Maj. probatur tum ex solutione rationum in oppositum allatarum. Tum ex eo: quia Decretum Gratiani non habet in fronte talem approbationem Apostolicam, qualem habent Decretales Gregorii IX. ac Sextus Decretalium Bonifacii VIII. ipsaeque Clementinae; neque ipsum continet solas Constitutiones Pontificias, prout accidit in Extravagantibus Joannis XXII. Et Extravagantibus communibus; ergo. Et quidem, quantum attinet solutionem rationum appositae sententiae. 66

Non urgent rationes superius *n.* 63. in contrarium adductae. Nam primo, quod attinet ad usum immemorabilem legendi in Scholis, atque citandi in Judiciis Decretum Gratiani, per hoc nihil convincitur: cum textus ex eo citati revocentur ad suam primaevam auctoritatem, et nonnulli quidem habeant vim legis, atque decisivam in judiciis; alii vero sint solum doctrinales seu magisteriales, prout oberius *Concl. seq.* declarabitur. Porro Summi Pontifices, dum quandoque in suis Decretalibus allegaverunt Decreta suorum Antecessorum, ea non desumpserunt primum ex Volumine, sive Decreto Gratiani, sed jam prius, et aliunde habuerunt in forma authentica; et idcirco probationes ipsorum erant fortissimae, atque convincentes. 67

Deinde communis ille modus loquendi Glossae, et Doctorum, asserentium, Leges civiles in Decre- 68

tum Gratiani relatas, per hoc censeri canonizatas, large dumtaxat accipiendus est: ita, ut solum indicare velit, aequitatem seu convenientiam illarum legum talem existere, ut Compilatori Decreti viderentur esse dignae, quod pro meliori notitia eorum, qui in studio SS. Canonum versantur, in illud referrentur. Alioquin, si plus intendatur, negari oportebit, Leges civiles propter collectionem in Decretum Gratiani esse canonizatas. Fagnanus *in c. Canonum statuta. n.* 38. *et* 39. *de Constitut.* et Gonzalez Tellez, *loc. cit. n.* 50. Neque enim, ut inquit Federicus de Senis *cit. Consil.* 76. canonizatio Legis facta per Gratianum est tantae auctoritatis, quod faciat Legem haberi pro Canone.

69 Nec urget id, quod subjungitur, videlicet, Doctores Juris Canonici appellari *Doctores Decretorum.* Nam per ly *Decretorum*, denotantur diversae Constitutiones, sive Decreta Summorum Pontificum, quorum illi censentur Doctores: non autem Decretum Gratiani (alias illi potius *Doctores Decreti, quam Decretorum* nuncupandi forent, quod absit dicere) quamvis Volumini Gratiani, multa Decreta Summorum Pontificum inserta esse, eaque praesertim post emendationem Gregorii XIII. correspondere cum suis authographis, neutiquam negetur.

70 Neque ulterius dictis obstant rationes in Confirmatione *n.* 64. allegatae. Non quidem prior desumpta ex eo, quod Decretum Gratiani ex commissione Summorum Pontificum sit quam diligentissime emendatum, ipsaque emendatio per Breve Apostolicum Decreto praefixum, a Gregorio XIII. confirmata. Resp. enim, fuisse quidem per dictum Breve approbatam, et confirmatam ipsam Decreti emendationem, addito Mandato Apostolico, *ut quae emendata, et reposita sint, omnia quam diligentissime retineantur, ita, ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur*, prout loquitur citatum Breve: non tamen hinc sequi, quod per dictum Breve fuerint approbata, et Apostolica auctoritate confirmata, omnia et singula contenta in eodem Gratiani Decreto, utpote cum de hoc neque minima mentio fiat. Quinimo, ne forsan ex illis verbis, *omnia quam diligentissime retineantur*, ejusmodi approbatio deduci, atque inferri posset; notanter subjungitur interpretatio atque restrictio illorum verborum. per ly *ita, ut nihil addatur, mutetur etc.* Et quia in memorata Decreti emendatione *magna ratio habita est Operis ipsius dignitatis, et publicae utilitatis*, prout loquitur saepe dictum Breve Gregorianum; jam non frustra in eadem accuratissime facienda manum apposuisse dignoscuntur Summi Pontifices.

71 Insuper non urget, quod per *Jus Canonicum* idem Pontifex etiam denotare voluerit Decretum Gratiani. Nam et nos quoque paulo superius inter partes Corporis Juris Canonici (quod per ly *Jus Canonicum*, absolute prolatum, datur intelligi) una cum communi Doctorum connumeravimus Decretum Gratiani; idque ex eo, quia plures Sacros Canones vim Legis Ecclesiasticae habentes complectitur, ut proxime magis declarabitur: inde tamen inferre non licet, quod omnia in ipso contenta vim legis habeant, aut per Summum Pontificem approbata fuerint.

72 Quantum attinet ad auctoritatem extrinsecam Doctorum, citatis supra Doctoribus opponimus plurimos alios, imo et communiorem aliorum. Dum autem Molfesius, et Card. Tusebus, nec non Scriptor vitae Gratiani (ut ait Thomas Cananus, *Repetit. in Prooem. Decreti* n. 615. *et* 625.) referunt, dictum Decretum esse approbatum per Gelasium Papam, et Eugenium III. Resp. Optandum fore, ut pariter attulissent exemplar dictae approbationis, quatenus hac ratione constare posset, an illud approbatum fuisset, quoad omnia et singula tanquam vim legis universalis habentia, vel solum quoad aliqua. Interim, de tali approbatione, an, quo anno, ac die, et quomodo fuerit facta, certi nihil invenire licuit, et quidem neque in Bullario Romano, neque in aliis Libris de hac materia tractantibus, prout inter alios notavit Cananus *cit. n.* 615. nudae horum Doctorum assertioni in contrarium opponitur, et pro majori datae nostrae responsionis comprobatione affertur Decisio Rotae *apud Pennam. Decis.* 480. ubi inter alia sic habetur. *Nec refert illos Canones recenseri in Decreto a Gratiano compilato: quia cum Gratianus non publica auctoritate infinita quaeque illa Canonum Ecclesiasticorum, et legum etiam saecularium Capitula in suum Librum contulerit, nec legis condendae auctoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice Liber ille* (NB.) *tanquam authenticus, et legalis approbatus fuerit: inde fit, quod quilibet Canon inibi relatus, ex eo tantum, quod ibi referatur, non habeat majorem auctoritatem, quam in proprio loco consistens de sui natura esset habiturus. Nec Gregorius XIII. Gratiani Librum, tanquam Legalem authentizavit, cum solum emendari jusserit, et emendationes sine additionibus, aut detractionibus mandaverit observari.* Hactenus citata Decisio Rotae.

Resp. II. Canones, aliaque contenta in Decreto 73 Gratiani, debent revocari ad suam primaevam auctoritatem, id est, ad illam, quam a suis conditoribus acceperunt: et proinde ex eo, quod in Decreto referuntur, majorem non habeant auctoritatem, quam de se haberent, si extra illud atque in proprio loco existerent. Ita proxime relata Decisio Rotae, Scotus, Gonzalez, Telles, Layman, Engel, aliique *n.* 65. allegati. Ratio est: quia ex una parte Gratianus compilationem Decreti fecit duntaxat auctoritate privata, neque habuit potestatem condendae legis; ex altera vero parte necdum sufficienter constat, Decretum illud ab aliquo Romano Pontifice approbatum fuisse tanquam authenticum, et habens vim Legis universalis; imo hoc per citatam Rotae Decisionem expresse negatur: ergo manifeste sequitur, quod contenta in saepe dicto Gratiani Decreto aliam auctoritatem non habeant, praeter eam, quam ex se habent atque a suis Conditoribus acceperunt. Probatur hoc ipsum inductione, simulque.

Declaratur amplius data Conclusio. Siquidem sex 74 generatim sunt, quae continentur in Decreto Gratiani, videlicet. I. Decreta, sive Constitutiones Summorum Pontificum. II. Decreta Conciliorum tum Generalium, tum Provincialium. III. Dicta Sanctorum Patrum. IV. Leges Imperiales, seu Juris civilis. V. Dicta, et Resolutiones ipsius Gratiani. Et VI. Canones illi, qui *Palea* inscribuntur, quamquam hi ad unum aliorum membrorum commode reducantur, ac proinde, quod illis dicitur, servata proportione, de Paleis dictum intelligatur.

Et quidem, quantum attinet ad primum, et secun- 75 dum, ea quae refert Gratianus ex Decretis Summorum Pontificum aut Conciliorum Generalium, simulque inveniuntur in suis Authographis, procul dubio habent vim Legis universalis, et auctoritatem *decisivam*, quia istam habent jam ex se ipsis, atque acceperunt a suis Conditoribus, neque eam amiserunt per hoc, quod postmodum inserta fuerint Libro Gratiani. Additur notanter, *simulque inveniuntur in suis Authographis.* Nam si in istis non habeantur (quod de facto post emendationem Gregorii XIII. videre licet in Annotationibus ad singula Capitula positis) vim Legis Ecclesiasticae non habebunt: hanc enim a Gratiano, vel approbatione Pontificia non habent, ut saepe jam dictum; a Conditoribus vero suis non acceperunt, cum a Concilio Generali, vel Romano Pontifice revera non emanaverint.

Caeterum loquendo de Conciliis Provincialibus 76 horumque Decretis, haec potissimum concernunt proprias Provincias, pro quibus lata fuerunt, nisi

per Sedem Apostolicam approbata sint. Et hoc ultimum ideirco additur, quia *can. De libellis. dist.* 20. praeter quatuor Concilia Generalia nempe Nicaenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, et Calcedonense, plura alia Concilia per Leonem IV. fuerunt approbata, velnti talia, quorum Canonibus utendum est in judiciis Ecclesiasticis: nominatim Ancyranum, Neocaesariense, Gangrense, Antiochense, Laodicense, Sardicense, Africanense, et Carthaginense. Nam horum Canones antea jam Sedes Apostolica videtur approbasse, eisque usa fuisse, quando in Codicem Canonum, de quo fit mentio *in can. Si Romanorum dist.* 19. eos referendos curavit; prout ibidem in *Annotationibus*, ℣. *Carthaginensium*, notatur.

77 Quantum ad dicta SS. Patrum Decreto Gratiani inserta, sciendum, quod ea per hoc nullam legis auctoritatem acceperint, ob rationes hactenus allatas; atque etiam ex seipsis vim Juris, ac *decisivam* in judiciis non habeant: siquidem in jure condendo, causisque definiendis, non sola sanctitas, aut scientia, sed magis potestas est necessaria; prout notat Gratianus *in §. Sed aliud. dist.* 20. Nihiluminus, cum SS. Patres pleniori gratia sancti Spiritus, ampliorique scientia aliis praecelluerint, ac proinde in suis dictis magis veritati, rationique adhaesisse probentur: ex diuturna consuetudine, usuque Tribunalium, eorum dicta etiam in Foro externo, atque ad causarum decisionem frequenter, nec otiose, sed nervose allegantur; cum multum deserviant ad directionem, et correspondentium causarum decisionis aequitatem ostendendam. Et hoc vel maxime, si tale emerserit negotium, quod minime possit per sacros Canones definiri: Tunc enim *dicta Sanctorum Doctorum, si reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda, vel ad Apostolicam Sedem referendum de talibus*; prout statuitur *cit. can. de Libellis. dist.* 20. Uno verbo: Dicta SS. Patrum sunt doctrinalia, sive magisterialia; non vero undequaque authentica, seu vim legis habentia.

78 Leges Imperiales, sive ex Jure civili in Decretum Gratiani relatae, per hoc novam vim obligandi non acquisierunt, ob rationes jam allatas, sed remanent in antiquo suo robore. Excipe tamen illas Leges civiles, quas Gregorius Papa *in can. Imprimis* 2. *q.* 1. acceptavit; simulque eas, quae postmodum Decretalibus Gregorii IX. vel Bonifacii VIII. aut aliis Constitutionibus Apostolicis insertae sunt: nam eae per hoc Auctoritate Apostolica approbantur, sicque vim Legis Canonicae, et obligantis totum Mundum Christianum accipiunt, juxta illud: *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur*, ut dicitur *in L.* 1. *§. Sed neque C. de veteri Jure enucleand.* etc. *Si Apostolicae, de Praebend. in* 6. atque in simili notat Abbas *in cap.* 1. a principio *de Praesumpt.* et Felinus ibidem *n.* 1. Quin imo Fagnanus *c. Inter alia n.* 6. *de Immunit. Eccles.* addit, quod Lex civilis inserta Canonibus, per hoc censeatur canonizata, et non amplius dicatur *Lex civilis*, sed mutato nomine *Canon*, juxta illud jam allegatum; *Omnia nostra facimus etc.*

79 Quantum attinet ad dicta, atque resolutiones ipsius Gratiani (quae communiter cursivo charactere imprimi solent, ad differentiam aliorum textuum) major auctoritas ipsis non inest, nisi magisterialis, sive Doctoris alicujus privati. Quin imo non semel Gratianus, et homo, lapsus est, et errores suis dictis immiscuit, in quibus proinde reliquendus, et modeste corrigendus, aut explicandus erit.

80 Sic imprimis Scotus *in* 4. *dist.* 17. *q. un. §. In ista quaestione*, optime notavit, quod, dum Gratianus *in §. Humanum. dist.* 1. inquit, *Jus naturale est, quod in Lege et Evangelio continetur*, is non recte loquatur de Jure Legis naturae: quia nec omnia illa, quae continentur in Scriptura veteris, et novi Testamenti, sunt principia practica nota ex terminis, nec conclusiones practicae demonstratae, nec vera evidenter consona talibus principiis, et conclusionibus. *Exponendus ergo est* (subdit modeste Doct. subtilis) *quod extendit Jus naturale ad Jus positum ab Auctore naturae, ut distinguitur contra jus positum ab aliquo, qui non est Auctor naturae.*

Sunt equidem non pauci, qui Gratiani verba in alio sensu explicare conantur, videlicet, quod non intenderit dicere, omnia quae in Lege et Evangelio continentur, esse Jus naturale (oppositum enim idem docuerat *in §. His itaque respondetur. dist.* 6.) sed econverso, quod omne Jus naturale contineatur in Lege, et Evangelio; prout post D. Thomam *I.* 2. *q.* 94. *art.* 4. *ad* 1. interpretatur Navarrus *de Poenit. dist.* 5. *n.* 9. et Barbosa *in §. Humanum, n.* 4. *dist.* 1. citans Scotum, et alios. Sed sciendum, quod juxta hanc explicationem, vel verba Gratiani sint legenda per parenthesin, taliter: *Jus naturale est (quod in Lege, et Evangelio continetur) qua quisque jubetur alii facere, quod sibi vult fieri; et prohibetur alii inferre, quod sibi non vult fieri.* Vel verba illa intermedia, *quod in Lege, et Evangelio continetur*, in fine collocari debeant, ut sensum praedictum faciant. Quia igitur juxta mandatum Gregorii XIII. in Decreto Gratiani jam emendato debent *omnia quam diligentissime retineri, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur*, prout loquitur Breve Apostolicum citati Pontificis: haec explicatio non caret difficultate. Igitur vel retineatur interpretatio Doctoris Subtilis, vel dictum istud inter errores Gratiani connumeretur. 81

Deinde Gratianus *in §. Necessario. et §. seqq. dist.* 76. erravit, docendo, quod Vigilia Pentecostes non sit necessario jejunanda: unde merito ibidem taxatur *a Glossa* ℣. *Observantiam*. Item *in §. Opponitur* 2. *q.* 7. ait, quod Laici non criminosi possint accusare Clericos: *Quod falsum est* (inquit Glossa ibidem. ℣. *Opponitur*) nisi suam vel suorum injuriam prosequantur. *c. De caetero* 14. *de Testibus*, cum concordantiis ibidem a Glossa, ℣. *Canonum* allatis. Insuper post *can. Placuit §. Quas actiones.* 16. *q.* 3. Gratianus, quantum ad tempus praescriptionis complendae, facit discrimen inter Ecclesiam et Monasterium; et ait, quod Ecclesia adversus Ecclesiam triginta annis, Monasterium adversus Ecclesiam non nisi quadraginta annis praescribere permittatur; atqui in hoc non bene distinxit, quia hodie sola quadraginta annorum praescriptio currit adversus Ecclesiam nulla facta distinctione inter Ecclesiam et Monasterium, *c. De quarta.* juncta Glossa, *v. Quadragenaria. de Praescription.* Plures alios Gratiani errores refert Bartholom. Cepolla *tom.* 1. *Tractatuum, tract. de Cognitione Librorum Juris Canonici. n.* 14. *et seqq.* Exinde *n.* 27. merito concludens, quod Liber Decretorum non est approbatus quantum ad dicta Gratiani, quae quotidie reprehenduntur. 82

Quaeritur II. Cur nonnulla Capitula, seu Canones Decreti Gratiani, inscribantur *Palea*? Resp. I. Etsi non defuerint, qui per Capitula *Palea* inscripta intelligebant illa, in quibus res inanes ac leves continerentur, haec tamen opinio neutiquam subsistit. Ratio est: quia dantur plura talia Capitula, *Palea* inscripta, in quibus agitur de gravissimis rebus ac negotiis: ut *can. Constantinus. dist.* 96. ubi sub duplici capitulo, *Palea* praenotato, fit praeclarissima mentio, quod Constantinus Imperator Ecclesiam Beati Petri Apostoli construxerit; Palatium Lateranense, et Romani Urbem, Coronam insuper, omnemque Regiam Dignitatem in Italia, et partibus Occidentalibus, Beato Sylvestro Papae, omnibusque ejus Successoribus, qui usque in finem Mundi in Sede Beati Petri erunt sessuri, concesserit, atque reliquerit; et Imperium, et Regni potestatem in Orientem, seu Byzantium transtulerit; atque inter alia decreverit, ut Sedes Romana Principatum 83

teneat, tam super quatuor praecipuas Sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, et Constantinopolitanam,. quam super omnes in universo Orbe Ecclesias Dei: qualia procul dubio non sunt res inanes, ac leves. Accedunt plura similia Capitula, quae *Palea* inscribuntur; *ut can. Sed pensandum. dist.* 6. *et can. Nullus Presbyterorum, ac seq. dist.* 44. *in* quibus agitur partim de tribus, quibus peccatum impletur nimirum suggestione delectatione et consensu: partim de iis, quae Presbyteris vel maxime vitanda sunt; ac proinde levia non existunt. Omittuntur alia Capitula, materias tam utiles, atque excellentes continentia, ut nullus Decretorum Liber de caetero censeatur esse perfectus, qui *Paleas* non habeat; prout loquitur Cepolla *loc. cit. n.* 4.

84. Resp. II. Capitula illa, quae *Palea* inscribuntur, sunt *Additiones* quaedam; sive talia Capitula, quae primitus per Gratianum in Decreto posita non fuerunt, sed postea primum eidem inserta sunt. Ita *Admonitio ad Lectorem* Decreto Gratiani praefixa, §. *In alio:* ubi pluribus aliis praemissis, *colligit, has Paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam Collectionem Gratiani, in margine primum adscriptas.* Idem tradit Fagnanus *in c. Canonum statutum.* 44. *de Constitut. dicens: Illud tamen fere apud omnes in confesso est, Gratianum non fuisse illarum* Palearum *Auctorem: quod inde convincitur, quod in vetustis et emendatioribus Codicibus non reperiuntur.* Concordat Barbosa *loc. cit. n.* 8. Cepolla *n.* 3. atque communior Doctorum. Et desumitur hoc ex eo: quia ejusmodi Capitula, *Palea* inscripta, absunt a primo Vaticani exemplari (prout notatur in Annotationibus *ad can. Sed pensandum.* §. *Palea. dist.* 6. et alibi) atque etiam a pluribus aliis, praesertim antiquis Decretorum Libris, qui Paleas hujusmodi vel omnino non habent, vel saltem non omnes, utpote quas primitus ad marginem adscriptas, postea quidam Librariorum omiserunt, quidam vero in contextu posuerunt: donec tandem cognito, quod isthaec Capitula utilia sint ea omnia Decreto inserta fuerint. Ex quibus manifeste liquet quod Capitula illa, *Palea* inscripta sint quaedam Additiones.

85. Quaeres autem, cur ejusmodi Additiones nomine *Palea* praenotentur? Resp. Varias circa hoc extare Doctorum sententias, uti videre est *in Admonitione ad Lectorem,* Decreto Gratiani praefixa. Et quidem, dimissis aliorum opinionibus minus probabilibus, non pauci sunt, qui existimant, Auctorem dictarum Additionum fuisse quemdam Discipulum Gratiani qui vocabatur *Palea* (Jo. Andreas *in Additione ad Specul. Tit. de disput. et allegat.* §. *fin.* appellat ipsum *Protopaleam:* at vero Baptist. de S. Blasio. *Repetit. in Rubricam Decreti, n.* 42. illum vocat *Pochapaleam*) quique postea propter eminentem scientiam suam ad Cardinalatus Dignitatem evectus fuisse, atque ejusmodi Capitula per ipsum addita, a suo nomine *Palea* inscripsisse dicitur: prout censent Thomas Casanus *in Repetit. in Prooemium Decreti, n.* 618. et 634. Maranta *part* 4. *Speculi Aurei, n.* 36. citans plures alios. Card. Tuschus *Litt. D. Concl.* 110. *n.* 7. Imola, Jo. Andreas, et alii.

86 Verum magis credibile, ac veritati consonum videtur illud, quod tradit Cepolla *cit. Tract. de Cognitione Librorum Juris Canonici, n.* 2. et post ipsum Fagnanus *in c. Canonum statuta n.* 44. *de Constitut.* videlicet, nomen illud *Palea* fuisse praefixum Additionibus Decreti occasione sequentis notabilis facti. Nam (inquiunt) cum Gratianus Monachus Decretum a se compilatum Romam detulisset, ut a Summo Pontifice probaretur, id Cardinali cuidam Doctissimo primum tradidit, ut Pontifici probandum praesentaret. Cardinalis alienae laudis et gloriae cupidus, Operis intelligens nobilitatem, sese Auctorem ejus ostendere in animo constituit: unde multa Sanctorum Patrum, et Pontificum dicta, Gratiani ordinem secutus, addidit. Orta deinde apud Pontificem quaestione, quis eorum illius Operis Auctor extiterit, offert se Gratianus, ut ipse scriptor esse ab omnibus intelligi posset, ordinem Libri, et partes, ac singula ejus Capitula ad sensum, non autem ad verba memoriter recitare. Cardinalis assentit, putans, se Auctorem declarandum, cum multa de suo addita fuissent, quae Gratiano certe ignota esse sciebat. Dum igitur Gratianus omnia singulariter, prout statutum erat, perfecte referret, praetermittebat quandoque Capitula, quae Cardinalis addiderat, quorum penitus erat ignarus. Igitur a Cardinali quamprimum opponitur, quod Librum nesciat, adeoque ipsum non composuerit. Gratianus econtra, intelligens ea, quae praetermiserat, non esse de suo Opere, sed Additiones Cardinalis, respondit: *Ubi sunt hujusmodi Capitula, Palea sunt, nec de meo grano.* Et exinde Capitula illa, quae Cardinalis addiderat, *Palea* appellata sunt. Huc respexisse videtur Archidiaconus *dist.* 91. *can. Praesbyter n.* 1. dicens: *hoc Capitulum habetur hic pro Palea, sed pro grano ponitur extra de Celebr. Missar. cap.* 1.

§. VI.

De Auctoritate Decretalium, Clementinarum, Extravagantium, suarumque Rubricarum.

SUMMARIUM.

87 *Libri Decretalium, Clementinarum, et Extravagantes, habent indubiam auctoritatem Legis.*

88 *Cur solis Doctoribus, et Scholaribus Bononiae commorantibus a principio fuerint transmissi?*

89 et 90 *Decretales Epistolae ad particulares personas per Papam directae, cur obtineat vim Legis universalis?*

91 *Extravagantes communes, unde obligent?*

92 *Per Rubricas, quid intelligatur?*

93 *Rubricae Decretalium, Clementinarum, et Extravagantium sunt authenticae.*

94 *Non item Rubricae Decreti Gratiani.*

95 *Etiam loquendo de prima ejusdem Rubrica.*

96 *Rubricae Decretalium etc. recte allegantur ad decisionem causarum.*

Valet argumentum a Rubro ad Nigrum. Ibid.

97 *Dummodo Nigrum non contradicat Rubro.*

98 *Rubricae quaedam continent perfectum sensum, aliae non.*

99 *Rubricae possunt utiliter allegari. I. Dispositive. II. Declarative.*

100 *III. Extensive.*

101 *Dummodo inde non insurgat correctio Nigri.*

102 *Nec aliud obstet.*

103 *Et IV. Arguendo ex situatione, sive ordine Rubricarum.*

104 *Ex plurimis Lecturis ejusdem Canonis praevalet, quae magis convenit Rubricae, sub qua Canon ille situatur.*

105 *Alius modus arguendi ex situatione Rubricarum.*

Quaeritur I. Quae sit auctoritas horum Libro- 87
rum Juris Canonici? Resp. Breviter cum communi. Certum est, atque indubitatum, quinque Libros Decretalium, Sextum item, et Clementinas, una cum Extravagantibus tum Joannis XXII. Tum Communibus, habere auctoritatem Legis, vimque decisivam in Judiciis: idque de Decretalibus Gregorii IX. Sextoque Bonifacii VIII. jam suo tempore editis, aperte tradit Scotus *in* 4. *dist.* 6. *q.* 8. §. *Sed non videtur.* Ratio clara est: quia omnium illorum Librorum Auctores sunt Summi Pontifi-

ces, quorum jussu et auctoritate iidem (collectis diversis Decretalibus Epistolis, atque post resecata superflua in debitum ordinem redactis) compilati, et approbati fuerunt, prout liquet ex Proemiis eorumdem. Atqui Summis illius Pontificibus neque potestas, neque voluntas condendi Leges Ecclesiasticas defuit: hanc enim in suis Litteris expresserunt, illam vero immediate a Deo acceperunt, dicente Christo ad Petrum, et in ipso ad legitimos ejus Successores, Matth. 16. *Tibi dabo claves Regni coelorum: et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis*, cum concordantis.

88 Nec obstat primo, quod Summi Pontifices quinque Libros Decretalium: Sextum item et Clementinas, *solis Doctoribus, et Scholaribus Bononiae commorantibus*, a principio transmiserint, uti patet ex Prooemiis dictorum Librorum. Resp. enim cum Glossa *in Prooemio Decretalium Gregorii IX.* ℣. *Bononiae*, at aliis, id factum esse propter studium, quod Bononiae est communius et generalius, praesertim in utroque Jure, et ibi quasi de omnibus Mundi partibus sunt studentes (unde et *Mater Studiorum* Bononia appellatur, ut refert Horatius Lutius *Tractatuum Tom. 18. tract. De Privilegiis Scholarium n. 23.*) atque ideo potius Bononiam diriguntur, et obligant omnes; cum non sit necessarium, eorum notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare, *cap. 1. de Postulat. Praelator.*

89 Nec obstat secundo, quod pleraeque Decretales Epistolae ad particulares Episcopos, vel Praelatos, super certis controversiis, vel causis Papam consulentes, dirigantur, prout liquet ex Inscriptionibus Capitulorum: ac proinde non videantur per modum Legis universalis afficere totam Ecclesiam. Resp. enim, neg. seq. Nam, ex quo ejusmodi Decretales publica auctoritate in Corpus Juris Canonici redactae fuerunt, nullus relinquitur dubitandi locus, quin Legis universalis vim et robur obtinuerint: prout hoc ipsum in civilibus Imperatorum Responsis observatur, utpote ex quibus ad Particulares Praesides Provinciarum, Praefectos, vel Consules directis (ut taceantur dicta Juris Consultorum) magna ex parte conflatur Codex Justiniani, vim Legis universalis in Romano Imperio indubitanter obtinens. Et ratio est: quia hinc Imperator, illinc Romanus Pontifex, Compilationem Juris communis sua auctoritate comprobavit, eamque confirmando suam effecit, juxta illud vulgatum: *Omnia nostra facimus, quibus nostram impartimur auctoritatem:* ut loquitur Imperator. *L. 1. §. Sed neque. C. de Veteri Jure enucleand.* Et concordat. *c. Si Apostolicae. 22. de Praebendis in 6.* ibi: *Cum ipsa post impertitam a nobis auctoritatem, nostra censeatur effecta.*

90 Accedit alia ratio. Siquidem generaliter loquendo, quando Papa respondet ad consultationem alicujus, etsi verba dirigat ad casum consulentis; tamen censetur ostendere (vel etiam condere) Jus commune per suam responsionem. Glossa *in c. Ex tua* ℣. *Consultationem. de Filiis Presbyter.* Felinus *in c. Canonum statuta n. 17. de Constitut.* Abbas *c. Pastoralis, n. 1. juncto Textu. ibidem de Exceptionib.* id intelligens, quando constitutio illa non venit in praejudicium causae praecedentis. Imola, et alii apud Felinum *loco citato*. Idque habetur *in c. Ex multa. 9. de Voto*, ibi: *Ad hoc igitur respondemus, quod in consultatione nostra Jus editur.* Et merito: nam, ut *L. 1. ff. de Constitut. Princip.* notatur, *quod Principi placuit, legis habet vigorem.*

91 Nec obstat tertio, quod non constet, an Extravagantes communes de alicujus Summi Pontificis Decreto publicatas, et in Corpus Juris Canonici redactae fuerint. Resp. enim, dictas Extravagantes fuisse editas de auctoritate Summorum Pontificum, satis patet ex superscriptionibus ipsarum, quarum singulae in fronte prae se ferunt *nomen* Papae, a quo emanarunt. Deinde, cum eaedem a pluribus jam saeculis possessionem in Corpore Juris acceperint, semperque hactenus pro authenticis habitae sint, scientibus, et consentientibus etiam ipsis Romanis Pontificibus: merito, simulque communiter ex usu, et sensu Ecclesiae universalis, tanto jam tractu temporis firmato, habentur pro sufficienter promulgatis, et pro authenticis. Nam, quia ipsae fuerant paucae, haud merebantur nomen peculiaris alicujus Voluminis Decretalium, neque specialem approbationem Pontificiam: quinimo sufficiebat ea, quam singulae istae Extravagantes habebant sibi propriam.

Quaeritur II. Utrum Rubricae Corporis Juris Canonici sint Authenticae? ubi sciendum, quod impraesentiarum per *Rubricas* intelligantur illae superscriptiones, quibus Tituli Librorum, Distinctionum, Legum, seu Statutorum praenotantur; ac per verba generalia exprimunt illud, de quo potissimum ibidem tractatur. Et dicuntur *Rubricae*, eo quod antiquitus rubro charactere communiter scribi consueverint. Item *Rubrum*, ad differentiam *Nigri*: per hoc intelligendo Textum ipsum Librorum, Legum, Statutorum: per illud autem, Titulos eorum. Sic ait, dum quaeritur, *An valeat argumentum a Rubro ad Nigrum*, hoc est, ab Inscriptione Tituli ad Textum. Hoc praenotato. 92

Resp. I. Rubricae Decretalium, Clementinarum, atque Extravagantium, sunt authenticae, non item Rubricae Decreto Gratiani insertae. Ita Glossa *in Prooemio Sexti Decretalium* ℣. *Tituli.* Abbas *in Prooemio, Rex pacificus num. 8.* Jason *in l. Bene est. n. 2. ac seqq. ff. Si certum petatur.* et communis ratio est: quia Rubricae Decretalium sunt auctoritate Pontificia additae, et una cum tota Compilatione approbatae: prout desumitur ex Prooemio tum Decretalium Gregorii IX. ibi: *illas in unum Volumen, resecatis superfluis, providimus redigendas.* Tum Sexti Decretalium, ibi: *In unum Librum redigi mandavimus, et sub debitis Titulis collocari.* Accedit *Reg. 80. Juris in 6. In toto, partem non est dubium contineri;* ac proinde Princeps, totum Librum approbans, hoc ipso singulas ejus partes approbare censetur, et consequenter etiam Rubricas: eo praesertim, quod hae, resecatis jam superfluis, de Pontificis auctoritate remanserint. 93

Secus est dicendum de Rubricis Decreti Gratiani. Tum quia non fuerunt editae a Magistro Gratiano, sed a quodam alio; prout tradit Abbas *loc. cit.* Cepolla *cit. Tract. De cognitione Librorum Juris Canonici. n. 16.* allegans Speculatorem, et alios: et indicatur *in Annotatione ad §. Humanum genus dist. 1.* Tum quia aliquae ejus Rubricae reperiuntur falsae, et corruptae, ut notat Glossa *in can. Chartae, 3. quaest. 9.* ℣. *Reo.* Imo potius sunt Summaria Capitulorum, quam Rubricae, juxta Cepollam *loc. cit. n. 17.* Tum tandem, quia non apparet, quod ipsum totum Opus Decreti fuerit approbatum pro authentico; ergo neque Rubricae illius, quae proinde non possunt allegari, neque Jus ponunt. 94

Nec obstat, quod Jo. Andreas, Butrius, Imola, et quidem alii, hinc excipiant primam Rubricam Decreti, quam ajunt esse authenticam. Siquidem etiam hoc videtur negandum, ob rationes allatas: quinimo prima illa Rubrica non loquitur dispositive, sed solum addita fuit ad declarandam finalem intentionem Libri; sicque potius debet dici vera, quam authentica. Abbas *loc. cit.* 95

Resp. II. Rubricae Decretalium, et Legum recte allegantur in Judiciis, atque ad Decisionem Causarum: et bene *valet argumentum a Rubro ad Nigrum* (hoc est, a Rubrica ad textum Canonis, seu Legis) dummodo Rubrum non contradicat Nigro; idque ad multiplicem effectum. Ita Glossa *l. c.* subjungens, Rubricas esse de textu; ac proinde *Scriptorem, qui* 96

promisit textum scribere, illas ponere debere. Et alia Glossa in *can. Haec autem verba*. ℣. *Statuit. de Poenitent. dist.* 1. ubi inquit: *Arg. quod Rubricae sint authenticae: nam ex verbis Rubricae argumentatur haec Lex*. Abbas et Jason, *ubi supra*. Card. Tuschus *Lit. R. Conci*. 379. et alii communiter. Idque convincunt rationes hactenus adductae, ostendentes, quod Rubricae sint authenticae. Idem amplius declaratur inductione, ostendendo diversos illos effectus, in ordine ad quos Rubricae utiliter allegantur, argumentando a Rubro ad Nigrum, ut loquuntur.

97 Generatim enim loquendo, aut Rubrica consonat Nigro, aut contradicit Nigro. Si hoc posterius, tunc quidem non licet argumentari a Rubro (prout in conclusione casus hic jam est exceptus) sed statur Nigro, sive claro textui Canonicis, Legis, aut Statuti, tanquam magis deliberato, magisque speciali, simulque posteriori. *Nam generali per speciale procul dubio derogatur. c. Pastoralis*. 14. *de Rescrip. juncta Reg*. 34. *Juris in* 6. cum concordantiis. Atqui non est rarum, quod a Rubrica generaliter loquente, postmodum excipiantur casus speciales: sic quippe *cap*. 1. *Ne Sede vacante aliquid innovetur. in* 6. ab hac Rubrica generaliter loquente, excipitur collatio Praebendarum, communiter, spectans ad Episcopum et Capitulum. Similiter *L. un. C. de Praebendo salario, lib*. 10. haud obstante, quod Rubrica videatur esse affirmative, subjungitur in Nigro casus, in quo illud non est praestandum. Abbas *in cit. Prooemio Rex pacificus. n*. 8. Jason, *ubi supra. n*. 12. et alii. Insuper, quod posteriora, et ultima derogent prioribus, patet ex *c*. 1. *de Constit. in* 6. *et l. Pacta novissima. C. de Pactis*, cum similibus; ergo idem fiet in casu, quo Nigrum est contrarium Rubro.

98 Quod si vero Rubrica consonet Nigro, tunc ea vel continet perfectam orationem, ut haec: *Ne Sede vacante aliquid innovetur, ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur: Ne Clerici, vel Monachi, saecularibus negotiis se immisceant: Ne quis in sua causa judicet, vel jus sibi dicat: Ut nemo invitus agere, vel accusare cogatur*: et aliae hujusmodi. Vel non continet sic perfectam orationem; ut illa; *de Summa Trinitate, et Fide Catholica: de Constitutionibus: de Rescriptis*, et consimiles. Si primum, tunc Rubrica illa, utpote perfectum sensum continens, simulque authentica existens, potest allegari non solum ad effectus sequentes, sed etiam dispositive: prout quotidie allegantur Rubricae illae, *Ne Sede vacante aliquid innovetur: Ne quis in sua causa judicet*, et consimiles. Secus est dicendum de aliis Rubricis non continentibus perfectam orationem: hae enim non possunt allegari dispositive (de nullo enim disponunt, ob imperfectionem sensus, sive orationis, quam habent) bene tamen declarative, et ad alios effectus illicò referendos. Unde

99 Resp. III. Rubricae authenticae utiliter possunt allegari ad quatuor potissimum effectus. I. *Dispositive*, dummodo contineant perfectam orationem, ut proxime dictum. II. *Declarative*: nam quotiescunque verba Canonis, Legis, vel Statuti, ideoque Nigri, sunt obscura, vel ambigua, possunt, ac debent ea declarari per Rubricam praecedentem. Glossa *L*. 1. ℣. *Retractare. C. Ne liceat in una eademque causa tertio provocare*: ubi inquit: *Et quod sic sit intelligenda Lex, probat Rubrica*. Jason *loc. cit. n*. 2. Abbas, *ubi supra*, docens, quod, quando ex una Lege, vel uno Canone eliciuntur variae lecturae, accipienda sit illa, quae congruit Rubro, juxta Glossam *in c. Cum Monasterium*, ℣. *Postulantis de Election*. inferentem ex Rubrica illius Capituli, quod ibi facta sit Electio, et non mera Postulatio; cum illud non ponatur sub Rubrica *de Postulatione*, sed *de Electione*.

100 III. *Extensive*: nam Rubrica generalior Nigro, et habens perfectam orationem, debet attendi, ac sufficit ad decisionem causarum, et non restringitur per Nigrum magis speciale, sed potius istud ampliat; dummodo hoc intelligatur sub certis limitationibus. Ita fuse Card. Tuschus *Litt. R. Concl*. 370 *n*. 1. *et seqq*. Jason *loc. cit. n*. 3. *et seqq*. Albertus Brunus Astensis *Tom*. 2. *Tractat. tract. De Statutis. art*. 8. *n*. 94. *ac seqq*. et alii, quos citant, post Glossam *L. un. C. de Capitatione civium censibus eximenda. lib*. 11. Et merito: siquidem Rubrica habens orationem perfectam, habetur pro textu. Proinde Jason *n*. 8. post Salicetum, hoc exemplificans infert, quod si Rubrica Statuti diceret, quod in causis Laboratorum, et Notariorum procedatur summarie, et in Nigro Statuti nulla fiat mentio de Notariis, idem tamen judicandum sit de Notariis, cum Rubrica generalior generaliter intelligi debeat. Favet textus *in l*. 1. *C. de Divers. Rescrip*. juncta *l. Titia*. §. 2. *ff. de Verb. Obligation*. ubi notatur, quod ea, quae in Praefationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelligantur.

Additur notanter, *dummodo hoc intelligatur sub certis limitationibus*. Nam imprimis hoc limitandum 101
est, nisi intelligendo Rubricam generaliter, insurgeret correctio Nigri, sive contradictio inter Rubricam et Nigrum: tunc enim Nigrum, veluti posterius, et magis speciale, magisque deliberatum, restringit Rubricam, ut dictum *n*. 97. Accedit alia ratio: quia ita demum Rubrica generalior declarat Nigrum, illudque ampliat, quando Nigrum est dubium: si autem est clarum, praevalet. Rubricae et non recipit interpretationem, sive ampliationem ab ipsa. Card. Tuschus *loc. cit*. post Romanum *Consil*. 104. *n*. 5.

Limitandum est secundo, nisi consuetudo practica, 102
vel stylus sit contrarius. Siquidem consuetudo est optima legum interpres. *c. Cum dilectus. de Consuetud. ut l. Si de interpretatione. ff. de Legibus*. Aut nisi talis Rubrica generali extenderetur ad aliquid durum, vel iniquum, contrarium vel praeter significationem verborum, et mentem statuentium: nam in materia odiosa, locutio indefinita non aequipollet universali, imo strictissime debet intelligi, c. *Odia. de Reg. Juris in* 6. junctis illis, quae notantur *in l. Venia edicti. C. De in jus vocando* Jason. *n*. 7. Astensis *loc. cit. n*. 96. Card. Tuschus, et alii.

IV. Rubricae authenticae utiliter allegantur, ar- 103
guendo non solum ex verbis (modo hactenus declarato) sed etiam ex situatione, sive ordine ipsarum Rubricarum, interpretando videlicet textum, sive Nigrum, ut conveniat Titulo, sive Rubricae, sub qua situatus est. Abbas *loc. cit. et c. Bonae*. §. *fin. de Confirmat. utili. vel inut*. Jason. *n*. 14. et alii, post Glossam, variis in locis proxime allegandis. Neque enim in Jure aliquid inordinatum, incorrectum, aut superfluum admitti debet, contra Prooemium Decretalibus praefixum.

Infertur proinde cum cit. Abbate, quod ubicun- 104
que plures Lecturae possunt elici ex uno textu Canonis, Legis vel statuti, illa sit amplectenda tanquam verior, quae magis convenit, et adaptatur Rubricae, sub qua textus ille situatur. Et hic est unus modus arguendi a situatione Rubricae. Exemplum hujus habetur *ex cit. c. Bonae* ubi Glossa, ℣. *Tandiu*, ex hoc infert, quod ibi fuerit facta per Papam simplex confirmatio alicujus sententiae, absque eo, quod super observatione illius sententiae Litterae commissionis ad Judices impetrarentur. *Alias* (inquit Glossa) *quare fuisset posita haec Decretalis in Titulo* isto, De Confirmatione utili, vel inutili? *Potius debuisset poni in Titulo, De Appellatione, si deberet intelligi secundum illam Decretalem Oblatae. de Appellat*. Haec Glossa.

Alia ratione licitum est arguere ex situatione, seu 105
ordine Rubricarum, inferendo pro contentis sub Rubrica rationem, seu qualitates ipsius Rubricae. Hinc Glossa *in c. Tibi qui* 12. ℣. *Certo. de Rescrip. in* 6. *et*

Clem. un. ℣. *Executores. de Officio Delegat.* recte infert, quod Executores a Sede Apostolica deputati habeant delegatam jurisdictionem, eo quod materia de Executoribus ponatur sub Titulo, *de Officio Delegati*: Ut habetur *in c. Si super gratia.* 9. *de Officio Delegati. in* 6. et *Clem. un. eod.* Insuper, quia materia Conservatorum, quos Sedes Apostolica concedere solet ad defendendum sibi commissos a manifestis injuriis, et violentiis, etiam ponitur sub Titulo, sive Rubrica, *de Officio Delegati*; prout liquet *ex cap.* 1. et 2. *cap. ult. eod. in* 6. Hinc Glossa *cit. cap.* 1. ℣. *Conservatores. de Offic. Delegat. in* 6. et Doctores passim recte inferunt, etiam Conservatores habere jurisdictionem delegatam: alioquin enim eorum materia male poneretur sub Rubrica, *de Officio Delegati*. Abbas *in Prooemio, Rex Pacificus, cit. n.* 8. *et cap. ult. n.* 22. *de Sent. et re judic.* ubi similem illationem facit: nam *valet* (inquit) *argumentum a situatione Rubricae, ut not. in c. Tibi qui de Rescript. lib.* 6. et *c. Si super gratia. de Offic. Delegat. in* 6. *et c. Bonae. de Confirmat. ult.*

§. II.

De Superscriptionibus, et Summariis Capitulorum, ac Superfluitate verborum vitanda.

SUMMARIUM.

106 *Summaria Capitulorum non sunt de Textu.*
107 *Tamen sunt habenda in magna aestimatione.*
Quomodo ea differant a Notabilibus. Ibid.
108 *Superscriptiones Capitulorum sunt authenticae. n. seqq.*
109 *Sedes Patriarchales, quae?*
110 *FF. Praedicatores praecedunt FF. Minoribus, cur?*
111 *Qualitates Rescriptis Pontificiis insertae, per hoc non probantur: secus de Superscriptionibus Capitulorum.*
112 *Per* Concilium Generale *absolute positum, et per* Concilium Lateranense, *quale intelligitur?*
113 *In Jure, atque aliis Dispositionibus omnis verborum superfluitas est vitanda.*
114 *Unde verba sunt interpretanda, ut aliquid operentur.*
115 *Argumentum a superfluitate vitanda, est fortissimum in Jure.*
116 *Et potius verba debent impropriari, quam quod sint superflua.*
117 *Dummodo inde non sequatur aliquid absurdum, vel iniquum. Et num.* 123.
118 *Dantur tamen casus, in quibus vel superfluitas verborum non censetur intervenire, vel toleratur. Et seqq.*
Ut fiat, quando in dispositione est mixtum aliquid novi. Ibid.
119 *Aut quando aliquid apponitur ad majorem cautelam.*
120 *Vel ad majorem declarationem, tollendamque sophisticam malignorum interpretationem.*
121 *Seu quando per verba inculcata quidpiam disponitur.*
122 *Quin etiam consuetudo alicubi vigens excusat verborum superfluitatem.*

106 Quaeritur I. Cujus auctoritatis existant Superscriptiones, ac Summaria Capitulorum? Resp. I. Quantum attinet ad Summaria, quibus nimirum Capitula summantur, horumque contentum in brevem Summam redigitur: ea non sunt de Textu, sed pro majori legentium commoditate primum addita fuerunt ex Scriptis diversorum Doctorum, praesertim Abbatis Panormitani, Joannis Andreae, Dominici, et aliorum, qui in ipsismet Summariis non raro allegantur. Patet proinde, quod haec sint quaedam doctrinalia, sed vim authenticam, et decisivam in Judiciis non habeant, nisi in quantum concordant cum Textu subsequenti.

Quia vero Summaria constituuntur ex his, quae Canonum, sive Legum expressa verba sonant: et per hoc differunt a Notabilibus, qualia sunt constituenda ex illis, quae tacite intelliguntur, ut ait Ant. Massa Gallesius *Tom.* 1. *Tractatuum, tract. De Exercitatione Jurisperitorum lib.* 3. *n.* 70. merito Summaria in magna aestimatione sunt habenda. 107

Resp. II. Superscriptiones Capitulorum in Decretalibus positae existunt authenticae, atque ex illis in Jure validum est argumentum. Ita Petrus a Monte, *Tom.* 13. *Tractatuum, tract. De potestate Pontificia.* §. *Quinto quaero. n.* 2. post Glossam *in c. Quorundam.* 24. ℣. *Praedicatorum. de Election. in* 6. et alios communiter. Ratio est clara: quia totum Volumen Decretalium a Papa approbatum, et in ipso omnia superflua sunt resecata, uti liquet; ergo, cum relictae sint Superscriptiones Capitulorum, etiam ipsae censentur authenticae, sicque valet argumentum ex ipsis depromptum. 108

Hinc, quia *in c. Constitutis.* 23. *de Appellation.* Superscriptio sic sonat: *Idem Grandensi Patriarchae, et S. Vitalis Presbytero Cardinali:* recte concluditur, quod spectato Jure communi, et ubi aliud non habet consuetudo Curiae Romanae (haec enim comprimis attendenda est) non solum quatuor Sedes Patriarchales, videlicet Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, sint praeferendae Presbyteris Cardinalibus. *can. Renovantes.* et *can. Diffinivimus. dist.* 22. juncto *c. Antiqua.* 23. *de Privilegiis*: sed etiam Sedes Patriarchales minus principales, quales, juxta Archidiaconum *in can. Cleros. n.* 20. *dist.* 21. sunt Aquileiensis, Bituricensis, Grandensis, et Pisana, quibus Glossa in *d. can. Cleros.* ℣. *Archiepiscopus*, addit Cantuariensem. Siquidem Papa in allegata Superscriptione Patriarcham Grandensem praeponit Presbytero Cardinali: clarum autem est, quod Superscriptiones Decretalium faciunt Jus, atque ex ipsis validum in Jure depromatur argumentum. Petrus a Monte *loc. cit. n.* 1. *et* 2. 109

Insuper, quia *cap.* 1. *de Decimis. in* 6. habetur ista Superscriptio: *Gregorius Nonus Fratribus Praedicatoribus, et Minoribus*, infert citata Glossa, quod, cum illi praeponantur in dicta Superscriptione, Fratres Praedicatores debeant praeferri Fratribus Minoribus; prout ipsi etiam praeferuntur *c. un.* §. *fin. de Excessibus Praelat. in* 6. Idque fit ex eo: quia Ordo Praedicatorum prius per Breve Apostolicum confirmatus fuit, videlicet anno 1216. et Pontificatus Honorii Papae III. anno primo: cum tamen Ordinem, ac Regulam FF. Minorum, idem Pontifex primum in Scriptis confirmaverit anno Domini 1223. Pontificatus vero sui anno octavo; quidquid sit de alia Confirmatione Innocentii III. utpote duntaxat vivae vocis Oraculo facta. 110

Dices. Conclusioni allatae videtur obstare *c. Si Papa.* 10. *de Privileg. in* 6. ubi dicitur, Ecclesiam non per hoc probari exemptam, quod Papa in aliquo Privilegio, vel Scriptura principaliter non facta super donatione, vel sententia exemptionis, aut libertatis, eam appellet exemptam. Item *Clem. Si summus.* 4. §. *fin. de Sentent. excommun.* ubi deciditur, quod si Papa quempiam sub titulo cujuslibet Dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutiones, vel litteris nominet, honoret, aut quovis modo tractet; per hoc non intelligatur ipsum in tali Dignitate approbare, aut novum jus 111

eidem tribuere. Resp. Conclusionem datam procedere de Capitulis, eorumque Superscriptionibus Juri communi insertis, atque summa maturitate (resecatis quibuscunque superfluis, factisque correctionibus, detractionibus, vel additionibus, quando expedire videbatur) auctoritate Pontificia in unum Volumen collectis, et confirmatis. Porro praeallegata Capitula, *Si Papa*, et *Si summus etc.* procedunt de Rescriptis novis, in quorum impetratione praesumuntur tales qualitates Rescribenti, sive Summo Pontifici, prius per Supplicantem esse suggestae. Et quia ea, quae sunt facti, atque in facto consistunt, Romanus Pontifex probabiliter potest ignorare, *cap.* 1. *de Constit. in* 6. hinc ejusmodi qualitates, Rescriptis Pontificiis insertae, per hoc non probantur; nisi de ipsis principaliter facta fuerit mentio, *juxta cit. c. Si Papa de Privileg. in* 6. aut nisi de iis aliunde doceatur. Engel *tit. de Rescriptis n.* 8.

112 Quaeritur II. Cum plura Capitula, praesertim *cap.* 1. *de Summa Trinitate*, habeant hanc Superscriptionem, *Innocentius III. in Concilio Generali* quale Concilium sub hac loquendi formula intelligatur? Resp. breviter, per hoc intelligi Concilium Generale Lateranense, sub Innocentio III. anno Domini 1215. celebratum, quod in sacris Canonibus per quandam antonomasiam absolute dicitur *Concilium Generale*. Et hoc accidit ad differentiam alterius Concilii Generalis Lateranensis, quod paulo ante, videlicet 1179. sub Alexandro III. celebratum fuerat, quodque jam antea ubique locorum absolute dicebatur *Concilium Lateranense*, etiam sine ulla Pontificis mentione; prout liquet *ex cap.* 2. *De Statu Monachorum*; cujus Superscriptio sic habet: *Ex Concilio Lateranensi*; et concordat textus *in c. Quod DEI timorem. eod.* ibi: *Licet autem in Lateranensi Concilio caveatur etc.* Et hoc totum clare desumitur *ex Clem. un. de immunit. Ecclesiarum*, ibi *in Lateranensi, et Generali Conciliis.* Ubi per *Lateranense Concilium*, intelligitur Concilium Generale Lateranense, sub Alexandro III. celebratum, per *Generalem* vero simpliciter prolatum, denotatur posterius Concilium Generale Lateranense, habitum sub Innocentio III. prout notat Glossa ibidem Vers. *Conciliis*, et sequitur Fagnanus *in c. Firmiter. n.* 11. *de summa Trinit.*

113 Quaeritur IV. An in Libris Decretalium, et aliis partibus Juris, omnino nihil superfluum admitti possit? Resp. I. Non solum in Libris Decretalium, aliisque partibus Juris communis, sed etiam in aliis dispositionibus superfluitas verborum est evitanda, nec admittenda. Ita Glossa communiter recepta *in c. Solitae. vers. Tanquam. de Majorit. et obed.* ubi ex textu illius Decretalis notanter infert, *quod nulla dictio debet vacare in Rescripto* (quanto magis in canone, sive in Lege communiter statuta) *alioquin frustra membranas occuparet.* Et alia Glossa *in can. Si Romanorum. vers. Membranas. dist.* 19. ex illis verbis dicti Canonis, *Ut quid vel membranas occupant?* pariter concludens, *quod nullum verbum positum in aliqua Scriptura debet vacare, vel superflue poni.* Idem praeter Jura jam allegata, clare desumitur ex Prooemio Decretalium Gregorii IX. ibi: *Resecatis superfluis*: juncto Prooemio Sexti Decretalium, ubi pariter Pontifex attestatur, Compilationem illam fuisse factam *superfluis penitus resecatis.* Concordat textus *in L.* 1. §. *Quibus. C. de Novo Codice faciendo*, ibi: *Resecatis tam superfluis.* Et *L. ult. C. Qui admitti ad bonorum posses.* ibi: *Verborum inanium excludimus captiones*, cum similibus.

114 Deducitur proinde primo, cum omnis superfluitas in Lege, aut Decreto vitanda sit, ejus verba taliter esse interpretanda, ut aliquid operentur. Patet hoc *ex c. Si Papa.* 10. *de Privilegiis in* 6. ibi: *Cum verba aliquid operari debeant.* Concordat textus *in l. Ait Praetor.* §. 1. *ff. de Jurejurando.* ibi: *Nec frustra adjicitur etc.* Et *l. si quando.* 112. §. 1. *ff. de Legatis. I.* ubi proinde Glossa *vers. Frustra.* allegatis aliis Juribus concludit, dicens: *Sic nota, intelligi scripturam, ut aliquid operetur, et addat.* Quod adeo verum est, ut non solum verbum, aut dictio aliqua, non debeat esse sine effectu aliquid operandi: sed etiam quaelibet syllaba. Sanchez, *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 26. *n.* 6. post Staphilaeum. *de Litt. gratiae. Tit. De vi et effectu Clausulae* §. 1. *n.* 9. et alios. Et Fagnanus *in c. Tuarum. n.* 26. *de Privileg.* pariter docens, quod in Lege nec syllaba debeat esse superflua, et sine mysterio aliquid operandi. Card. Tuschus *Litt. F. Concl.* 895. *n.* 7. *et* 9. post Rolandum a Valle *Consil.* 1. *n.* 122. *et* 123. *lib.* 3. et Cravettam *Consil.* 294. *n.* 3. Barbosa *Axiomat.* 222. *n.* 12. cum aliis, quos citat. Idque probatur per Jura hactenus allegata: et alioquin frustra ejusmodi Dictio, vel syllaba, membranam occuparet.

Deducitur secundo, quod argumentum a superfluitate vitanda fortissimum sit in Jure. Petrus de Murga. *tom.* 2. *Disquisit. Moral. et Canon. Disquisit.* 11. *num.* 172. post Stephanum Gratianum *Disceptation. Forensium. cap.* 305. *n.* 16. Federicus de Senis *Consil.* 45. paulo ante finem, ubi a superfluitate vitanda fortissimum argumentum depromit, hinc inferendo, quod nomine Monasterii non semper intelligatur Monasterium Ordinis non Mendicantium: quia *in cap.* 1. §. *Sane de Statu Regularium*, inquit Pontifex: *In Monasteriis Ordinum non Mendicantium*: ergo, si ly *Monasterium*, ex sui natura, et primaeva significatione, jam importaret Monasterium Ordinum non Mendicantium, frustra Pontifex addidisset verba illa, *Ordinum non mendicantium*, et haec forent superflua: atqui hujusmodi superfluitates sunt fugiendae, et consequenter dicendum, quod quaedam sunt Monasteria Ordinis non Mendicantium, et quaedam Ordinis Mendicantium. Ita discurrit Federicus de Senis *loc. cit.* Qui modus argumentandi etiam in aliis materiis deservire poterit. Concordat Card. Tuschus *Lit. S. Concl.* 895. *n.* 1. ubi ex eo, quod verba superflua non debeant admitti ad interpretationem sumendam, subinfert, quod licita est interpretatio, per quam omnia verba operentur etiam a contrario, et tacitu sensu. 115

Deducitur tertio, in tantum verum esse, quod verba debeant aliquid operari, atque ita interpretari, ut evitetur superfluitas in ipsis; quod potius verba impropriari, et ad impropriam significationem trahi debeant, quam quod sint superflua. Card. Tuschus. *cit. Concl.* 895. *n.* 30. post Rolandum a Valle *Consil.* 61. *n.* 16. *lib.* 3. et Cravettam *Consil.* 294. n. 3. *et Consil.* 714. *n.* 19. Barbosa *Axiomat.* 222. *n.* 22. citans plures alios: ac favet textus. *l. Si tam angusti* 14. *ff. de Servitut. et l. Si tibi* 20. *ff. Si certum petatur.* Et hoc procedit etiam in odiosis, ac poenalibus, *arg. c. Si sententia* 16. *de Sent. excommun. in* 6. Barbosa *loc. cit. n.* 13. et alii. 116

Intellige, dummodo inde non sequatur aliquid iniquum, vel absurdum: quia potius admittitur superfluitas in statuto, quam quod statuentes voluerint aliquid illicitum, et non permissum, vel absurdum statuere. Barbosa *Axiomat.* 216. nu. 10. *et* 11. Card. Tuschus *n.* 55. *et seqq.* Cravetta *Consil.* 70. n. 26. et alii. Insuper admittitur superfluitas, ne tollatur voluntas Testatoris, vel Disponentis: aut ne quid fiat contra mentem ipsius juxta Barbosam *cit. Axiom.* 216. *num.* 9. et alios. Siquidem verba sunt intelligenda, non secundum quod sonant, sed secundum mentem proferentis, dummodo de hac sufficienter constet; quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus. c. *Intelligentia.* 6. *de Verb. signif.* 117

118 Resp. II. Dantur nihilominus plures Casus, in quibus vel superfluitas verborum non censetur intervenire, vel toleratur. Ita Felinus *in c. Solitae n. 4. de Majorit. et obed.* post Dominicum *in Prooemio Decretalium*, Baldum, Imolam, et alios. Card. Tuschus *Lit. S. Concl.* 895. *n.* 44. *et seqq.* Barbosa *Actiomat.* 216. *nu.* 6. *et seqq.* et alli. Idque probatur inductione. Sic imprimis toleratur, vel non intervenit superfluitas, quando in dispositione ex mixtum aliquid novi, *arg. c. Si tibi absenti.* 17. *de Praebend. in* 6. ibi: *si tibi absenti per tuum Episcopum conferatur beneficium etc.* Nam idem fuisset, etiamsi alius contulisset Beneficium; sicque verba illa, *per tuum Episcopum*, possent videri superflua: sed vel tolerantur, vel non sunt superflue, quia ponunt factum, quod tunc acciderat, sicque habent mixtum aliquid novi. Idem accidit in pluribus aliis.

119 II. Expressio eorum, quae tacite insunt, nihil operatur, *l. non recte ff. de Fidejussor.* juncto Summario, ac Doctoribus ibidem. Idem accidit, quando alicui, id, quod ei competit, de Jure communi conceditur, ut mos ipsi geratur. Et tamen talia non superflue exprimuntur; partim quia poni censentur ad majorem cautelam; quae non nocet, *l. Testamentum. C. de Testament.* partim, quia *plus timeri solet, quod specialiter injungitur*, ut notatur *in c. Si adversus.* 11. *de Haereticis.* Abbas *in c. Licet vobis. n.* 4. *de Praebend.*

120 III. Hoc ipsum accidit: quando aliquid apponitur causa tollendae dubitationis, vel ad majorem declarationem, aut ad tollendam sophisticam maliguorum interpretationem. Quin imo hujusmodi verba declarativa, seu specialem cautelam continentia, revera non sunt superflua, cum habeant proprium effectum, videlicet majorem expressionem: vix etenim dispositio fieri potest tam clara, quin recipiat sophisticam interpretationem. Unde si alicubi vigeat statutum, prohibens superfluos Articulos, saepius ex praeallegatis rationibus excusabitur superfluitas. Felinus *loc. cit.* Card. Tuschus et alii.

121 IV. Saepe in Legibus, et Statutis semel dispositum, per verba inculcata, idem importantia disponitur; idque plus non operatur, nisi majorem declarationem. Card. Tusc. *cit. Concl.* 895. *nu.* 44. post Castrensem *Consil.* 175. *n.* 2. *lib.* 2. et verbatim sequitur Barbosa *loc. cit. num.* 6. citans plures alios. Sic in Bullis Pontificiis saepius simul ponuntur, sive inculcantur ejusmodi verba, *uti, frui et potiri libere possit, ac valeat:* quae idem omnino, vel ferme idem significant; multiplicantur tamen ob majorem energiam, atque ad explicandum concedentis affectum. Suarez *lib.* 8. *de Legibus. cap.* 16. *n.* 8. et alii.

122 V. Superfluitatem verborum excusat consuetudo, sicubi ea introducta est, inculcandi verba superflua: ut si juxta receptam loci consuetudinem Notarius dicat in Instrumento a se confecto: *Titius fecit, constituit, et creavit talem Procuratorem*, Felinus *ibidem* post Speculatorem *Tit. de Procuratoribus.* §. *Ut autem* ℣ *Sed opponitur.*

123 Porro quod admittatur, seu toleretur verborum superfluitas, ne invertatur voluntas Disponentis v. g. Testatoris, de qua aliunde liquet; atque etiam, ut evitetur iniquitas, sive ut non sequatur illicitum, vel absurdum, paulo superius *num.* 117. jam dictum est.

§. VIII.

De Declarationibus Cardinalium, Decisionibus Rotae Romanae, et auctoritate Glossae.

SUMMARIUM.

124 *Declarationes Cardinalium, quae?*
Est prohibitum, in Decreta Concilii Tridentini Glossas, ullumve interpretationis genus edere ibid.
125 *Sed hoc specialiter concessum Sac. Congregationi Cardinalium; et qua ratione?*
126 *Declarationes Cardinalium fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica.*
127 et 128. *Nec tamen frustra allegantur in Libris; et cur?*
129 *Declarationes Cardinalium, an habeant vim obligandi? afferuntur rationes partis negativae.*
130 *Vera Sententia, seu affirmativa statuitur.*
131 *Ejusque ratio fundamentalis.*
132 *Solvuntur rationes contrariae sententiae. Et num.* 135 et 136.
Declaratio legis jam ab initio censetur legi infuisse. d. n. 132.
133 *Solemnitas publicationis requiritur in legis editione, non item in legis declaratione.*
134 *Declarationes Cardinalium, quae soleant publicari, vel non? Et num.* 135.
136 *Recipiuntur reverenter a Rota Romana.*
137 *Quando sint applicabiles ad alios casus particulares?*
138 *Rota Romana, quid, et unde sit dicta? n.* 139.
139 *Quot Auditores, et quales in ea reperiantur?*
140 *Decisiones Rotae Romanae sunt magistrales tantum, nec faciunt Jus universale.*
141 *Solvitur Instantia.*
142 *Habent nihilo minus magnum pondus auctoritatis.*
143 *An faciunt jus inter partes; et quando?*
144 *Qua ratione Auditores Rotae soleant votum suum proferre?*
145 *Decisiones Rotae jus faciunt in Curia ad modum styli, quando saepius secundum eas fuit judicatum.*
146 et 147 *Magna est Glossae auctoritas.*
148 *Ea tamen non habet vim legis.*
149 *Potestque per jura meliora et rationes reprobari.*
150 *Glossae auctoritas est duntaxat probabilis, non necessaria.*
151 *Quam opinionem ex pluribus allegatis praesumatur approbare?*
152 *Quando inaniter allegetur?*

Queritur I. Quid sint Declarationes Cardinalium, et quando finem faciant? Resp. I. *Declarationes Cardinalium* aliud non sunt, quam interpretationes Decretorum Concilii Tridentini ad reformationem morum pertinentium, facta a Sac. Congregatione Cardinalium in hunc finem per Romanos Pontifices instituta. Nam, cum Pius IV. in Bulla confirmationis Sacri et OEcumenici Concilii Tridentini, quae incipit, *Benedictus Deus*, data Romae 26. Februarii 1564. (et refertur circa finem ejusdem Concilii) ad vitandam perversionem et confusionem, quae oriri posset, si unicuique liceret pro libitu in Decreta Concilii Commentarios et interpretationes suas edere: auctoritate Apostolica omnibus et singulis *inhibuerit, Praelatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiae, aliis vero sub excommunicationis latae sententiae poena, ne quis sine auctoritate Romani Pontificis audeat ullos Commentarios, Glossas, Annotationes, Scholia, ullumve omnino interpretationis genus super ipsius Concilii Decretis quocunque modo edere, aut quidquam quocunque nomine, etiam sub praetextu majoris Decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quaesito colore, statuere.* Sed si quid obscurius in iis dictum, et statutum fuisse, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere videbitur, ad Sedem Apostolicam recurratur, prout uberius in citata Bulla continetur. 124

125 Hinc idem Pius IV. *motu proprio* eodem Anno, die 5. Augusti emanato, qui incipit: *Alias nonnullas* (et habetur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*, *Constit.* 81. dicti Pontificis) imprimis instituit Congregationem S. R. E. Cardinalium super executione, et observantia Sacri Concilii Tridentini. Deinde Sixtus V. et Decreta Concilii Tridentini, ad mores, disciplinamque pertinentia, eo magis ab omnibus observarentur, in sua Constitutione, quae incipit: *Immensa.* 1587. 11. Cal. Februarii edita (ac refertur *cit. Tom.* 2. *Bullarii*, *Constitut.* 74. dicti Pontificis) §. *Deo autem Patri*, ampliavit potestatem memoratae Sac. Congregationis Cardinalium; eidemque insuper concessit facultatem interpretandi Decreta ejusdem OEcumenici Concilii Tridentini, quae de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, et Ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, si quando in ipsis dubietas, aut difficultas emerserit: ita tamen, ut hoc fiat consulto prius Romano Pontifice, sive (et idem Papa loquitur) *Nobis tamen consultis*: simulque eorum Decretorum quae ad fidei dogmata pertinent, interpretatio ipsimet Papae reservata maneat; prout amplius habetur in praefata Constitutione Sixtina.

126 Resp. II. Declarationes Cardinalium fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica. Ita communis, et ratio est: quia, cum olim plurimas falsas, et quandoque inter se contrarias hujus Sac. Congregationis Declarationes circumferri compertum fuisset: eadem Sac. Congregatio, de speciali jussu Urbani Papae VIII. Anno 1631. mandavit, et praecepit: *hujusmodi Declarationibus, tam impressis et imprimendis, quam manuscriptis, nullam fidem esse in judicio, vel extra a quoquam adhibendam; sed tantum illis, quae in authentica forma, solito Sigillo, et subscriptione Eminentissimi Cardinalis Praefecti, et Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitae fuerint. In quorum fidem etc. Datum Romae die* 2. *Augusti* 1631. Ita verbatim sonat citata specialis Declaratio ejusdem Sac. Congregationis, quam per totum refert Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univ. cap.* 4. *n.* 83. cujus etiam meminit Ludov. Engel *in Prooemio Collegii Juris Canonici n.* 16. Card. de Luca *in Annotat. ad Concilium Tridentinum, Discurs.* 1. *n.* 17. Lantusca *in Theatro Regularium.* ℣. *Congregatio Concilii Tridentini n.* 2. et Prosper Fagnanus *Tom.* 1. *in Monitione ad Lectorem*, expresse protestatus, quod, licet ipse in suis Commentariis Responsa Sac. Congregationis Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, ferme omnia exscripserit fideliter, dum eidem Sac. Congregationi esset a Secretis: ea tamen minime habenda pro authenticis, quando Eminentissimi Cardinalis Praefecti, et Secretarii subscriptione, signoque carent.

127 Dices. Si haec ita se habent, ergo frustra in progressu praesentis Libri, et aliis passim, allegantur tot Declarationes Cardinalium: ut quid enim membranam occupant, ex quo nullam in judicio, vel extra fidem faciunt? Resp. neg. seq. Imprimis enim Declarationes Cardinalium, quae per elaboratos Collectores ad publicam utilitatem diligenter referunt, vel maximo prosunt in Curia Romana, eo quod ibidem nimis facile sit, de earum veritate sese certum reddere, perquirendo Sac. Congregationis Cardinalium Adnotationes, vel Registra: prout frequenter eadem Congregatio demandare solet, quando occasione disputationis particularium Casuum circumferuntur Declarationes, quae diversae, vel adversae videntur, aut aliquam probabilem dubitandi rationem continent. Card. de Luca. *Annot. ad S. Concilium Trident. Discurs.* 1. *n.* 7.

128 Deinde juvant ejusmodi Declarationes etiam pro aliis locis: tum quia hausta praevia notitia ex diligentibus Collectoribus, eas fideliter allegantibus, difficile non erit, quamlibet illarum pro occurrentis negotii qualitate, a memorata Sacra Congregatione in forma authentica obtinere, ac dein in judicio pro plena fide facienda producere. Tum quia saepe dictas Declarationes Cardinalium, caeteroquin in probatis Collectoribus fideliter allegatas, et de quarum veritate nulla subest probabilis ratio dubitandi, ex eo duntaxat rejicere, quod non afferantur in forma authentica, atque idcirco libere contrariam sententiam tueri, vix abest ab irreverentia et temeritate; uti notat Fagnanus *in c. Quoniam n.* 59. *de Constitut.* Ubi subdit post Salas *de Legib. tract.* 14. *disput.* 21. *q.* 97. *sect.* 12. *in fin.* quod recte faciat Judex, qui Declarationes S. Congregationis, quas invenerit apud aliquem probatum Auctorem, ut veras habuerit, et sequatur, etiamsi nec a parte allegentur, nec producantur.

Quaeritur II. Quam vim, et auctoritatem habeant 129
Declarationes Cardinalium Sacri Concilii Tridentini Interpretum? Ratio dubitandi est: quia, ut lex obliget, necesse est, quod promulgetur: atqui Declarationes Cardinalium non solent publicari: ergo. Accedit, quod Declarationes illae transmittantur Episcopis, aut aliis petentibus, nullo adjecto in eis mandato, sed tantum simpliciter ad proposita Dubia respondendo: et consequenter nullam videntur inducere obligationem, praesertim pro Foro conscientiae. Idque eo magis, quod necdum constet, Romanum Pontificem aliquando statuisse, seu praecepisse, et Declarationes Cardinalium tanquam leges recipiantur. Et hisce de causis non desunt Auctores praesertim Theologi, qui volunt, ejusmodi Declarationes Cardinalium esse tantum probabiles, et doctrinales: et quamvis magnum habeant pondus auctoritatis, praesertim in dubiis, et causis decidendis; tamen vim legis non habere, neque obligare, nisi in casu illo particulari, super quo Cardinales fuerunt consulti: prout tenuit Vega *tom.* 1. *Summ. cap.* 62. *cas.* 41. Bonacina *disp.* 1. *de Leg. q.* 1. *punct.* 8. *n.* 4. Basil. Pontius *lib.* 5. *de Matrim. c.* 13. §. 2. *n.* 7. Ledesma, Hurtado, et plures alii, apud Barbosam *cit. lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univ. cap.* 4. *nu.* 82. Quibus tamen non obstantibus

Resp. Declarationes Cardinalium Sac. Concilii 130
Tridentini Interpretum, consulto Sanctissimo factae, et in forma authentica existentes (juxta dicta *num.* 126.) non solum ut probabiles, et doctrinales habendae sunt, sed etiam ut auctoritativae, atque necessariae, ita ut habeant vim obligandi in utroque Foro. Ita Barbosa *loc. cit. n.* 81. Emmanuel Rodericus *Quaest. Regul. tom.* 1. *q.* 11. *art.* 1. *et* 2. Miranda *tom.* 1. *Manual. Praelat. q.* 26. *art.* 11. Lezana *tom.* 3. *Summ.* ℣. *Sacra Congregatio.* 8. Nicolaus Garcia *de Benefic. in Praefat. Tomi I.* hanc sententiam certam appellans, et alii: atque eandem sententiam ex professo, et fusissime propugnat Fagnanus *d. c. Quoniam. num.* 6. *et seqq. de Constit.*

Ratio fundamentalis hujus Conclusionis desumi- 131
tur ex facultate, hic Sac. Congregationi concessa a Summis Pontificibus, et nominatim a Pio V. (ut probat Fagnanus *n.* 7.) et Sixto V. *in cit. Constitutione* 74. Quae incipit: *Immensa.* §. *Deo autem Patri.* ibi: *Cardinalibus vero Praefectis interpretationi, et executioni Concil. Tridentini, si quando in his, quae de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, et Ecclesiasticis Judiciis, aliisve hujusmodi statuta sunt, dubietas aut difficultas emerserit, interpretandi facultatem, nobis tamen consultis, impertimur.* Ergo, cum Sacr. Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, faciat saepe dictas Declarationes, seu Interpretationes ex speciali commissione Summi Pontificis, et ejusdem auctoritate, ac nomine, quin et ipsomet prius consulto: pari lege, qua tenemur recipere Declarationes Papales, tanquam certas et veras,

etiam recipere tenemur Declarationes dictae Sac. Congregationis, tanquam certas, veras, et intentionem Legislatoris rite explicantes. Siquidem post impertitam a Sede Apostolica memoratam auctoritatem, talis Cardinalium declaratio non mere censetur esse ipsorum, sed esse potius aliqua Apostolica declaratio; prout in simili habetur c. *Cum aliquibus.* 4. *de Rescrip. in* 6. et c. *Si Apostolicae.* 22. *de Praebend. in* 6. Et concordat notissimum illud Imperatoris effatum *L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veteri Jure enucleand.* ibi: *Omnia merito nostra facimus, quia ex nobis omnis eis impertitur auctoritas.* Qua de causa etiam Responsa Prudentum, quibus a Caesare jus respondendi, seu Jura publice interpretandi concessum fuerat (qui idcirco *Juris Consulti* appellabantur) eam tenebant auctoritatem, ut Judici ab eorum responso recedere non liceret. §. *Responsa Prudentum. Instit. de Jure nat. gent. civil.* Quod ipsum de facto observat Rota Romana respectu Declarationum Sac. Congregationis, juxta dicenda *num.* 136.

132 Nec obstant rationes dubitandi *n.* 129. in contrarium allatae. Non prima: nam quod requiratur promulgatio, procedit in legibus, quae novum jus constituunt; non item in Declarationibus legum, quae legibus ipsis intrinsece insunt, ac proinde non faciunt jus novum, sed solummodo jus, quod prius erat, manifestant, atque declarant. Hujusmodi enim Declarationes, cum contineant meram legis jam praeexistentis explicationem, retrotrahuntur ad tempus conditae legis, atque huic a principio jam inesse, et infuisse censentur, et juxta ipsas Lex semper fuit intelligenda juxta Glossam *in* c. *Sicut nobis.* ℣. *Respondemus. de verb. signif.* ac desumitur *ex Auth. De raptis mulierib.* §. *fin. Collat.* 9. ubi Imperator de tali Legum suarum declaratione loquens, ait: *Quam interpretationem non in futuris tantummodo casibus, verum in praeteritis etiam valere sancimus: tanquam si nostra Lex ab initio, cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis.* Concordat textus *l. Ita fidei* 40. *ff. de Jure Fisci:* ibi: *Non tantum legem circumvenire voluit, sed etiam interpretationem legis.*

133 Haec ad propositum applicando, quando Declarationes Cardinalium Sac. Concilii Tridentini Interpretum non faciunt Jus novum, sed continent meram Legis jam praeexistentis declarationem, prout communiter fieri solet; hoc ipso nulla indigent speciali publicatione, sed retrotrahuntur ad tempus conditae legis, utpote cui intrinsece insunt, atque a principio jam infuerunt, ac proinde ab ipsamet primaeva legis promulgatione vim obligandi obtinent. Nam solemnitas publicationis requiritur quidem in legis editione, non item in legis declaratione, per Jura allegata. Barbosa *cit. cap.* 4 *n.* 83. Emmanuel Rodericus, Miranda, et alii, *ubi supra.* Fagnanus *d. c. quoniam n.* 42. *et* 43. *de Constitut.* citans ulterius Bartolum *in l. Haeredes quem* §. *Si quid.* Imolam, Baldum, *ibid. ff. de Testament.* ubi in simili dicitur, quod in declarando Testamento non requiratur eadem solemnitas, quae in constituendo. *Nihil enim,* qui declarat aliquid obscurius in Testamento positum, *nunc dat, sed datum significat.* prout ibidem argumentatur Juris Consultus.

134 Additur hic notanter, *quando Declarationes Cardinalium non faciunt Jus novum etc.* Siquidem proxime dicta procedunt solum de illis Declarationibus Cardinalium, quae Jus novum non faciunt, sed duntaxat praeexistens declarant, ejusque mentem ac genuinum sensum explicant: ac proinde non solent publicari, nec affigi Romae in publicis locis, sed simpliciter eduntur partibus, quarum interest, in forma authentica, sigillo ac subscriptione munitae, ut Fagnanus *loc. cit. num.* 42. Quod si vero a Sac. Congregatione Cardinalium eduntur Decreta per modum novae Legis, tunc ad instar aliarum Constitutionum Apostolicarum de novo conditarum, etiam talium Decretorum fit solemnis Romae promulgatio, et affixio in locis consuetis: uti videre est in Decreto ejusdem Sac. Congregationis, *De Regularibus Apostatis et ejectis,* edito die 21. Septembris 1624. (ac refertur *Tom.* 4. *Bullarii Romani, Constitut.* 28. *Urbani VII.*) et in alio Decreto, *De Celebratione Missarum,* quod incipit, *Cum saepe contingat* die 21. Junii emanato (ac refertur *in eodem Bullario, Constit.* 45. *d. Pontif.*) et nonnullis aliis, quae postmodum in locis consuetis Romae affixa, et publicata fuerunt, prout notatur ad finem eorundem Decretorum.

Ad secundam rationem dubitandi *nu.* 129. allatam, patet Responsio ex dictis. Nam quia saepe dictae Declarationes Cardinalium novum Jus non constituunt, sed duntaxat Jus antiquum interpretantur, ac declarant, prout communiter accidere solet; hinc neutiquam opus est speciali mandato ad inducendam obligationem, sed sufficit primum illud mandatum, sub quo lex nunc declarata olim publicabatur, et subditis observanda proponebatur. 135

Ad ultimum patet etiam ex dictis. Nam, quia Summi Pontifices dederunt (ipsis tamen consultis) memoratae Sac. Congregationi facultatem interpretandi Decreta Concilii Tridentini; hoc ipso Apostolicam eisdem Declarationibus auctoritatem, vimque legis impertiti fuerunt. Unde etiam Rota Romana dictas Declarationes Cardinalium absque ulla oppositione, vel ambiguitate, reverenter suscipit, atque omnimodis observat, etiam dimissis ipsis Rotae Decisionibus, quando in contrarium adsunt Declarationes saepe dictae Sac. Congregationis. Barbosa *cit. cap.* 4. *n.* 81. Fagnanus, *ut supra, n.* 72. Card. de Luca, *Discurs.* 6. *de Parochis, n.* 5. et alii. 136

Ubi tamen notandum, quod illae Cardinalium Declarationes, quae singulos, vel particulares concernunt casus, ex horum speciali qualitate, et circumstantiis, manare soleant; ideoque alteri diversas circumstantias habenti non semper sint applicabiles: cum diversimode, ob diversam Facti qualitatem, saepius decernere congruat. Card. de Luca *in Annotat. ad Concilium Tridentinum, Discurs.* 1. *n.* 11. At vero Decreta vel Declarationes generales ejusdem Sac. Congregationis, in omni casu locum obtinent: idemque dicendum de Declarationibus particularibus (seu editis ad consultationem Episcoporum aut Partium litigantium in aliquo speciali casu) quoties eaedem rationes, et circumstantiae, in aliis casibus concurrunt: nam tam saepe dictae Declarationes Cardinalium in istis pariter sunt observandae, cum Decreta Concilii Tridentini, quae generaliter ligant omnes, semper habuerint, et habeant in ventre sensum, seu intellectum illum, quem Sac. Congregatio sua Declaratione manifestat. Fagnan. *l. c. n.* 66. 137

Quaeritur II. Quid sit Rota Romana, et cujus auctoritatis sint Decisiones ejus? Resp. I. *Rota Romana* est Summi Pontificis in causis litigiosis Tribunal, et Judicium. Quia Papa est Judex Ordinarius omnium hominum, de qualibet Mundi parte in Causis Ecclesiasticis potest ad ipsum appellari, *can. Cuncta per mundum.* 9. *q.* 3. Et quidem etiam immediate, seu omissis Judicibus intermediis, propter plenitudinem potestatis Apostolicae, *can. Si quis vestrum, et seqq.* 2. *q.* 6. ac notat Glossa *in c. Dilecti.* 66. ℣. *Post hujusmodi. de Appellat.* Unde contingit, quod, cum ob ingentem molem causarum, et negotiorum explicandorum, singulis Pontifex Romanus per seipsum solum, humana imbecillitate praepediente, pro voto satisfacere non sufficiat; praeter *Consistorium,* in quo Papa pro expediendis primariis, et majoribus negotiis solet Adjutores, et 138

Consiliarios adhibere Cardinales; ab entiquo jam erectum fuerit *Auditorium Rotae*, in quo universorum Christi Fidelium Causae Ecclesiasticae, ac etiam Saeculares eorum, qui temporali Jurisdictiooi Pontificiae subsunt, ex Commissione Pontificia cognoscantur, et juste terminentur: quamvis de facto post erectas praesertim tot alias Sacras Congregationes, de quibus fit mentio in Constitutione 74. Sixti V. quae incipit *Immensa*, non amplius tam copiosus sit numerus Causarum spiritualium, seu Ecclesiasticarum, in hoc Tribunali discutiendarum, sicut antiquitus. Cardinal. de Luca *in Relatione Romanae Curiae Forens. Discurs.* 32. *n.* 61.

139 Et quidem olim quatuordecim, et quandoque plures, pro arbitrio Pontificum, extiterunt Auditores Rotae: verum Sixtus IV. in Constitutione *Romanus Pontifex* (et habetur *Tom.* 1. *Bullarii Rom. Constitut.* 2. *d. Pont.*) Auditores Rotae Romanae ad numerum duodenarium reduxit: iidemque non nisi ex famosis Juris Doctoribus, ac praecipue experimentatis, simulque ex diversis assumuntur Nationibus, ut hac ratione in eo Tribunali existant Viri, qui in singulis respective Provinciis, et Nationibus versati sunt. Et quia omnes illi duodecim Auditores in eadem circulari mensa accumbunt, ad formam Rotae, verisimile est, inde promanasse appellationem *Rotae Romanae*. Card. de Luca. *cit. Discurs.* 32. praesertim *n.* 16. *et* 17. *et* 34.

140 Resp II. Decisiones Rotae Romanae non faciunt Jus universale, sed sunt magistrales, et probabiles tantum, licet caeteroquin magnum habeant pondus auctoritatis. Ita Card. de Luca *loc. cit. n.* 66. asserens, quod Decisiones Rotae, licet magnae sint auctoritatis in Curie, non faciant auctoritatem necessariam apud inferiores Magistratus, tanquam Decisiones Papales. Felinus *c. Pastoralis. n.* 10. *de Fide Instrument.* dicens, quod Auditores Rotae non habeant auctoritatem legis condendae. Nicol. Garcias *in cit. Praefat. Tom.* 1. Engel *in Prooemio Collegii Juris Canon. n.* 17. Fagnanus *c. Cum venissent. n.* 31. *de Judiciis*, citans Geminianum *in c. Duobus n.* 9. et ibi Francum *n.* 10. *de Rescript. in* 6. Praepositum, Bellameram, et alios. Ratio est: quia nullibi reperitur, Auditoribus Rotae Romanae fuisse concessam potestatem Jus novum condendi, sed duntaxat secundum Jura jam posita in causis particularibus judicandi, ac sententiam ferendi: prout in simili de Decisionibus Camerae Imperialis passim sentiunt Doctores, quod Assessoribus Camerae data fuerit ab Imperatore potestas secundum leges judicandi, non autem novas condendi.

141 Nec obstat textus *c. In causis.* 19. *de Sent. et re judic.* ubi dicitur, quod, si causae Summi Pontificis judicio decidantur, in similibus casibus caeteri tenentur similiter judicare: ac proinde, ut ibidem loquitur Glossa in casu, quod sententia Papae jus faciat quoad omnes. Non obstat, inquam: quia, ut patet ex allegatis verbis, ibi sermo est de Decisione ipsius Papae; prout etiam *L. ult. C. de Legib.* dicitur, quod sententia definitiva ipsius Principis lata super causa, de qua plene cognovit vim habeat legis generalis: non autem textus ille loquitur de Decisione Senatus Pontificii, seu Rotae Romanae. Accidit, quod ipsamet Rota mutet quandoque opinionem suam; idque frequenter contingere, notat Card. de Luca *loc. cit. num.* 102. et Cardinalis in c. *Pastoralis. de Fide Instrument.* et Nicol. Moroous *Tractatuum tom.* 11. *part.* 1. *tract. de Fide, Treuga et Pace. quaest.* 121. *num.* 193. post Decium *Consil.* 494. et alios. Id autem fieri non posset, si Decisiones ejus vim Legis universalis obtinerent.

142 Additur notanter *num.* 140. *licet caeteroquin magnum habeant pondus auctoritatis.* Nam quia Decisiones Rotae Romanae non nisi summa cum maturitate prodeunt, simulque ab uno ex supremis totius Orbis Christiani Tribunali, et Capellam, seu Aulam Pontificiam repraesentante, promanant: hinc Ipsius Resolutiones merito per inferiores Judices, et Magistratus, imo et per superiores Congregationes habentur in veneratione, magnamque faciunt fidem. Unde pariter aliarum Nationum Professores, atque eximii Scriptores, magnam saepe dicti Tribunalis agnoscunt auctoritatem, eamque frequentibus suarum Decisionum allegationibus contestantur. Quin imo, quod Rotae Romanae Decisiones praevaleant communi opinioni, censet Imola *in cap.* 1. *de Litis contest.* et Fagnanus *in c. Cum venissent. n.* 32. *de Judiciis.* et Garcias *loc. cit* citans alios. Atque, ut inquit Quintilianus Mandosius *Tractatuum tom.* 3. *tract. de Monitoriis. q.* 27. *n.* 6. Rota loquente caetera Tribunalia obmutescunt. Quanquam, quia dictae Rotae Romanae non licet Concilii Tridentini Decreta interpretari, ob prohibitionem Pii IV. eadem Declarationibus Sac. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum reverenter deferre consueverit.

143 Ulterius notanter additur *cit. n.* 140. *Non faciunt. Jus universale.* Quia imprimis fatendum, est, quod Rotae Decisiones jus faciant inter partes litigantes; nam istud est commune caeteris sententiis judicialibus, a quibus vel legitimo tempore (hoc est, inter decennium) non fuit appellatum: tunc enim sententia transit in rem judicatam, *c. Quod ad consultationem.* 15. *de Sent. et re judic.* et similibus. Vel si ab ipsis secunda vice fuerit appellatum, et pars victa succubuit in duplici appellatione, sicque tres conformes contra se reportavit sententias: nam tunc ee tenetur acquiescere, non potest in una eademque causa tertio appellare, *L. un. C. Ne liceat in una eademque causa tertio provocare.* Idque etiam locum obtinet in Rota Romana.

144 Ubi sciendum, quod in Rota Romana ordinarie, (seu nisi pro casu speciali aliud Pontifex mandaverit) solum quatuor ex duodecim Auditoribus circa singulas causas votum proferant; atque, si in eandem concorditer deveniant sententiam, vel saltem tres ipsorum concordent, capiatur resolutio; a qua si Pars succumbens appellarit, aliis quatuor Auditoribus causa examinanda, et definienda committitur, nisi quis in duplici jam appellatione succubuerit. Card. de Luca *cit. Discurs.* 32. *Relat. Rom. Curiae. num.* 34. *et n.* 57. *ac seqq.*

145 Deinde, quod Decisiones Rotae jus faciant in Curia ad instar Styli, saltem quando secundum eas saepius fuit judicatum, tradit Joan. Franciscus Pevinus *in Praeludiis Extravag. Joannis XXII. §. Decisiones Rotae*, et post ipsum Fagnanus *c. Cum venissent. n.* 23. *de Judiciis*, et Engel, *cit. nu.* 17. Ratio est: quia ad Rotam spectat interpretari verba, et mentem Papae in Rescriptis, et in hac quasi possessione existit sciente, patiente, imo et mandante Summo Pontifice: unde si super eadem Juris quaestione, licet caeteroquin inter Doctores admodum controversa, uniformes, ac saepius repetitae procedant Decisiones Rotae tandem faciunt consuetudinem, et stylum in Curia Romana, *l. Si de Interpretatione.* et *l. Nam Imperator. ff. de Legibus.* Quo posteriori in loco dicitur, *in ambiguitatibus, quae ex legibus proficiscuntur, consuetudinem, aut, rerum perpetuo similiter judicatarum auctoritatem, vim legis obtinere debere.* Per hoc tamen dictae Decisiones Rotae non constituunt Jus universale, nec alii Judices praecise secundum eas tenentur judicare, nisi quatenus meliora Juris fundamenta aliunde non suppetant.

146 Quaeritur III. Quantae auctoritatis sit Glossa? Resp. I. Licet magna, et caeteris paribus major sit

auctoritas Glossae, quam alterius Auctoris; nihilominus ipsa neque habet auctoritatem legis, neque est attendenda, quando meliora Juris fondamenta, et rationes contra ipsam militant. Ita in re communis. Et quidem

147 Prior pars patet ex encomiis illis, quae Glossae attribui soleot: nam quia Glossa digna jodicata fuit, ut ad Canonis, seu Legis declarationem in Corpore Juris poneretur; hinc quod auctoritas Glossae major sit, quam aliorum Doctorum, tradit Bartolus *in l. Ut vim.* et ibi Jason. *n.* 34. *ff de just. et jur.* et Baldus *in l. cum haereditas. C. Depositi*, et alibi, dicens, quod Glossae auctoritas omnes alias auctoritates antecedat, a qua proin in causis magnis recedendum non est: Item Jacob. Butrins *in L.* 1. *C. Qui pro sua jurisdict.* inquit, quod, ubi cum Glossa concordat aliquis Doctor, illa opinio censeatur communis in judicando. Et rursum Baldus *in l. ult.* §. *Necessitate* c. *De bonis quae liber* ait: *Adhaereas carotio veritatis Glossae, et in aeternum non errabis.* Insuper opinionem Glossae communi opinioni praeferendam esse, censet Felinus *in cap.* 1. *n.* 54. *de Constitut.* citans Imolam, Salicetum, et alios. Unde Glossae opinio appellatur *Idolum Advocatorum*, secundum Cyoom *in l. Non moriturum. C. De contrahend. et committ. stipulat.* quem refert, ac seqoitur Alexander *Consil.* 51. *n.* 4. *lib.* 4. Quibus similia passim habent alii Doctores.

148 Altera pars, quod Glossae auctoritas vim legis *non* habeat, est communis. Nullibi enim auctoritas legis condendae eidem attributa legitur: quinimo Glossa a privatis Auctoribus, videlicet, Bernardo, Tancredo, Jo. Andrea, et aliis, quorum *nomina* plerumque ad finem Glossarum apponuntur, textui Canonum apposita fuit: atqui tales privati Auctores potestatem condendi leges non habuerunt. Accedit quod dentur nonnunquam Glossae inter se contrariae.

149 Et per hoc patet ad tertiam partem. Nam quia Glossae opinio auctoritatem legis non habet, merito per jura meliora, et rationes in oppositum occurrentes rejici potest, et non raro reprobatur. Siquidem inter plures opiniones illae est praeferenda, et sequenda, quae meliori et subtiliori nititur ratione, ut inquit Abbas *in c. Capellanus. n.* 3. *de Feriis.* Neque enim in delectu opinionum habendus est respectus ad qualitatem personae, v. g. Glossae, illam opinionem foventis, sed ad rationem ipsius, *text. notab. in L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veteri jure enucleau.* ibi: *sed neque ex multitudine Auctorum, quod melius et aequius est, judicatote: cum possit unius forsan et deterioris sententia et multos, et majores in aliqua parte superare.*

150 Nec obstant encomia Glossae in contrarium allegata. Nam illa procedunt non de necessitate, sed per modum consilii: quia enim veritas non facile potest inveniri, utilius est accedere opinioni Glossae, cujus auctoritate defendimur, et excusamur, quam alterius privati Auctoris non afferentis clariora Juris, aut rationum fundamenta. Non tamen idcirco cogimur sequi Glossam, utpote cujus auctoritas est duntaxat probabilis, *non* necessaria, ut fatetor ipsemet Baldus *in l. Conventiculam. numer.* 3. *C. de Episcop. et Cleric.*

151 Resp. II. Quando Glossa plures refert opiniones, tunc in dubio, et nisi aliud ex verbis ejus colligi possit, praesumitur approbare ultimam. Ita Felinus *in c. Canonum statuta. n.* 55. *de Constitut.* citans Lodov. ai Romanum *in Consil.* 83. Hostiensem, Jo. Andream, et alios.

152 Solum adde cum Laymano *in d. c. Canonum statuta, n.* 20. et aliis. Glossae auctoritatem inaniter allegari absque textu, si ipsum Jus expressum habeatur, utpote ex quo tota pendet resolutio. Et ob eandem rationem frustra laborant illi, qui Doctorum auctoritates cumulant praetermisso Canone, aut Lege, ex qua fuit tota doctrina desompta.

§. IX.

De Jure Civili, ejusque Divisione et Partibus.

SUMMARIUM

153 *Ratio ordinis, seu praesentis Paragraphi.*
154 *Jus Civile, quid?*
155 *Absolute prolatum intelligitur? de Romano.*
Verba simpliciter prolata intelligitur in digniori significato. Ibid.
156 *Jus Civile commune, et particulare, seu municipale, quid?*
157 *Dividitur in scriptum, et non scriptum.*
158 *Jus non scriptum, seu consuetudinarium, quid?*
159 *Jus scriptum, quid? Et an scriptura sit de ejus essentia?*
160 *Jus Civile dividitur rursus in publicum, et privatum.*
161 *Jus publicum, quid, et in quibus consistat?*
162 *Aliud est commune, seu antiquum: aliud speciale, seu hodiernum.*
163 *Jus privatum, quid? Et quomodo differat a Privilegio.*
164 *Quomodo omne Jus dicatur publicum?*
165 *Corpus Juris Civilis, quibus libris constot?*
166 *Et quo ordine, et tempore, singuli libri Juris Civilis evulgati fuerint?*
167 *Novellae Constitutiones, seu Liber Authenticorum per Justinianum postremo loco editae, earumque praestantia.*
168 *A quo nonnullae Authenticae Constitutiones Codici hodie usitato fuerint insertae?*
169 *Et sic insertae non probant, nisi in quantum concordant suis fontibus, seu Novellis, ex quibus desumptae sunt.*
170 *Libri Feudorum unde sumpserint initium?*
171 *Alia divisio partium Juris Civilis in Leges, Plebis-scita; Senatus-Consulta etc.*
172 *Ratione triplicis Status, sive Regiminis Populi Romani successive prodita.*
173 *Lex, prout contra distinguitur a caeteris partibus Juris Civilis, quid, et quomodo olim conditu?*
174 *Aliae Legis definitiones declarantur.*
175 *Plebis-scitum, quid? Et quomodo differat a Lege.*
Differentia inter Populi, et Plebis *vocabulum. Ibid.*
176 *Senatus-Consultum, quid?*
177 *Principum Placita, quae? Et an recte dicuntur Leges?*
178 *Magistratuum Edicta, idem sunt, ac Praetorum Edicta.*
Praetorum Origo, et auctoritas. Ibid.
Jus honorarium, quod? Ibid.
179 *Responsa Prudentium, quae?*

Rectissimae observavit Pontifex *in c. Solitae.* 6. *de Majoritat. et obedient.* quod, sicut olim in creatione Mundi, ita et postea, *ad firmamentum Coeli, hoc est, universalis Ecclesiae, fecit Deus duo magna Luminaria, hoc est, duas constituit Dignitates, quae sunt Pontificalis Auctoritas, et Regalis* (sive Imperialis) *Potestas. Sed illa, quae praeest diebus, id est, spiritualis major est: quae vero carnalibus minor ut quanta est inter solem et lunam, tanta inter Pontifices et Reges differentia cognoscentur.* Ad illustrandum igitur veram Christi Ecclesiam Jus Canonicum, Pan- 153

tificali Auctoritate constitutum, simulque praecellentius, ex professo pertractandum venit; simul tamen de Jure civili, Imperatoria Potestate condito, atque instar Luminaris minoris Ecclesiam Christi irradiante, non quod falcem in cudamus mittere in messem alienam, sed quia magna inter utrumque Jus est confoederatio, prout amplius ex progressu patebit. Simulque quia de ipsis Legibus Imperatoriis frequens tum in Decreto Gratiani, tum in Libris Decretalium, sermo recurrit: prout liquet *ex can. Jus Civile. et Seqq. dist.* 1. *et ex cap.* 1. *et* 2. *de novi operis nunciat. et c. Cum dilecta.* §. *Nos igitur. de Confirmat. util.* et alibi saepe. Proinde

154 Quaeritur I. Quid sit Jus Civile, et absolute prolatum pro quo supponat? Resp. I. *Jus Civile* est, quod auctoritate Principis, sive Magistratus Saecularis, ad tranquillam Reipublicae gubernationem, et communem civium salutem conservandam, constitutum est. Ita in re communis; et concordat textus *in can. Jus Civile dist.* 1. ibi: *Jus Civile est, quod quisque Populus, vel quaeque Civitas, sibi proprium divina, humanaque causa constituit.* Et dicitur Jus Civile, *quasi Jus proprium ipsius Civitatis*; et hoc ad differentiam Juris gentium, quo omnes, vel fere omnes Gentes utuntur, §. *Jus autem Civile. Institut. de Jure nat. gent. civil.* Proinde, cum Jus Civile ab unaquaque Civitate appelletur, nihil prohibet, Leges v. g. Solonis appellare *Jus Civile Atheniensium*: et Jus, quo Romanus populus utitur, *Jus Civile Romanorum*: vel *Jus Quiritum*; cum Romani a Romulo, Quirites a Quirino nuncupentur, §. *Sed jus quidem. Instit. eod.*

155 Resp. II. Nihilominus Jus Civile simpliciter et absolute prolatum, de Romano intelligitur; idque per antonomasiam: qua ratione in simili nomen *Urbis* absolute prolatum Romam, *et Poeta* absque alio addito dictus, apud Graecos egregium Homerum, apud Latinos Virgilium denotat. Ita habetur *cit.* §. *Sed jus quidem. Instit. eod.* traduntque Interpretes communiter. Et hinc desumitur argumentum cum Baldo ibidem, quod verba simpliciter prolata in potentiori, et digniori significato intelligatur. Intellige, stante dubio, ac nisi aliud ex contextu pateat.

156 Quaeritur II. Quomodo dividatur Jus Civile? Resp. I. Illud varie dividitur; et primo quidem in Jus commune, et Jus particulare, seu Municipale. *Jus Civile Commune* dicitur, quod est commune omnibus Provinciis et incolis, Romano Imperio subjectis, illosque omnes obligat. Et hoc continetur in Corpore Juris Civilis, videlicet in Digestis, Institutionibus, Codice, Authenticis, seu Novellis Constitutionibus, et Libris Feudorum, quibus postmodum accesserunt nonnullae Imperiales Constitutiones. *Jus Civile particulare*, seu *Municipale*, dicitur illud, quod non obligat totum Populum Romanum, sed tantum subditos determinati loci, vel Territorii, pro quo illud conditum est: ac proinde tale Jus, recte *Municipale appellatur*. In proposito potissimum erit Sermo de Jure Civili communi.

157 Resp. II. Jus Civile dividitur ulterius in scriptum, et non scriptum, *can. Jus Generale. et seqq. dist.* 1. *et* §. *Constat autem. Instit. de Jure nat. gent. civil.* Et hoc ad similitudinem Graecorum, qui Jure partim scripto, partim non scripto utebantur: nam Jus scriptum a civitate Atheniensium; Jus consuetudinarium vero magis a civitate Lacedaemoniorum custodiebatur, §. *Et non ineleganter. Instit. eod.* Romani vero utrumque recipiendum et observandum censuerunt. Itaque

158 Per *Jus non scriptum* intelligitur Jus consuetudinarium, sive illud, quod diuturnis moribus, tacito utentium consensu comprobatis, introducitur: uti sunt Usus Feudales. Nec obstat, quod hi postmodum in scripturam fuerint redacti, prout patet ex duobus Libris Feudorum. Nam ad Jus consuetudinarium sufficit, quod illud primitus, absque expresso Principis consensu, solis utentium moribus fuerit introductum: quidquid sit, an illud postea memoriae causa in scripturam redigatur, nec ne: hoc enim est per accidens.

Jus scriptum econtra dicitur illud, quod expresso 159
consensu Principis, sive Magistratus legis condendae potestatem habentis, constitutum est. Et dicitur, *Jus scriptum*, non quod scriptura sit de essentia illius: nam si Princeps quidpiam oretenus in bonum commune statueret, illudque sola voce praeconis Communitati promulgaret absque interventu alicujus scripturae, adhuc illud ad Jus scriptum pertineret; eo quod expresso Principis consensu constitutum fuisset. Sed dicitur *Jus scriptum*, partim ad differentiam Juris consuetudinarii, quod *Jus non scriptum appellatur*: partim, quia illud communiter in scripturam redigi consuevit, ut hac ratione melius promulgari, Populoque innotescere, se prae oculis legentium, ad conservandam perpetuam ejus memoriam, jugiter haberi posset. Unde scriptura non est necessaria ad substantiam legis, sed juvat ad probationem ejus, *arg. l. contrahitur. ff. de Pignorib. et cap.* 1. *de Renunciat. in* 6. ubi Successor Pontifex redigit in scriptis Constitutionem sui Praedecessoris ne traderetur oblivioni; et consequenter Constitutio illa prius valuit, antequam redigeretur in scriptis, prout argumentatur Abbas *cap.* 1. *n.* 19. *de Postulat. Praelat.*

Resp. III. Jus Civile dividitur etiam in Jus pu- 160
blicum, et privatum, *arg. L.* 1. §. *Hujus studii. ff. de justit. et Jure et* §. *fin. Instit. eod.* ubi sic legitur: *Hujus studii duae sunt positiones* (id est, divisiones seu species, ut explicat Glossa) *Publicum, et Privatum. Publicum Jus est, quod ad statum rei Romanae spectat*, scilicet principaliter. *Privatum est, quod ad singulorum utilitatem pertinet*; subintellige, principaliter. Nam secundario et hoc ad publicam utilitatem spectat: expedit enim Reipublicae salus subditorum, ac ne quis sua re male utatur, §. *Sed et major. Instit. De iis, qui sui vel alieni Juris etc.* Sicut et vicissim secundario, ac per quandam sequelam, singulorum civium est utilitas, Rempublicam salvam conservari. Itaque

Jus publicum est, quod ad totum Reipublicae cor- 161
pus pertinet, et publicam utilitatem (hoc est totius Populi universim et collective sumpti) respicit, non vero singulorum, nisi secundario, et in consequentiam. Et hujusmodi Jus publicum consistit in tribus, videlicet in *Sacris*, v. g. in Ecclesiis Deo dicatis, *et in Sacerdotibus, et in Magistratibus*, ut habetur *in can. Jus publicum. dist.* 1. et *L.* 1. §. *Hujus studii. ff. de just. et jure.* Siquidem haeres, vel personae, principaliter ad statum totius Reipublicae pertinent: nam per Magistratus, et alias Personas publicas ipsamet Respublica gubernari, et regi debet; atque idcirco constituuntur Praefecti, Praetores, Consules etc. ut juri dicendo praesint. Porro Ecclesiae Deo dicatae, sicut et aliae Res sacrae, atque Sacerdotum Ministeria, principaliter ordinantur ad hoc, ut iis mediantibus a tota Republica debitus DEO Cultus jugiter persolvatur; utpote de quo verissime Propheta vaticinatur, Isaiae cap. 60. *Gens enim et Regnum, quod non servierit tibi, peribit.* Et plus Ecclesiae orationibus, quam auxilio militari consistere Imperium, ipsimet ultro confitentur Imperatores, *scientes magis religionibus quam officiis, et labore corporis, vel sudore Rempublicam contineri*, prout refertur *in can. In qualibet.* 23. *q.* 8.

Et Hujusmodi *Jus civile publicum* per modernos 162

Juris Civilis Interpretes subdividitur in *commune*, *seu antiquum*, de quo in Digestis, Codice, Novellis, atqoe Historicis Romanorum. Et io *speciale*, *seu hodiernum*, quod post translationem Romani Imperii in Germanos, auctoritate Sedis Apostolicae factam in personam Caroli Magni (ut habetur *c. Venerabilem.* 34. juncta Glossa ⅴ. *Transtulit.* ut ⅴ. *In Germanos, de Election.*) observari coepit: atque consistit in moderoi. Romano Germanici Imperii Constitutionibus, utpota in Bulla Aurea Caroli IV. Instrumento Pacis Muonasteriensis 1614. solemoiter erecto. Capitulationibus Imperatoriis aliisque Imperii Recessibus. Christoph. Chlingensperger *lib.* 1. *Institut. Justinian. tit.* 1. *quaest.* 17.

163 *Jus privatum* ecootra dicitor illud, quod principaliter, simulque generaliter, ad singulorum utilitatem privatam pertinet: oti sit in Legibus contractuum, Vindicationibos injuriarum, Tutelis, Testamentis, ac hujusmodi. Talia siquidem principaliter considerant commoda hominum privatorom, et coocernunt privatas res familiares civium, quamvis horum prosperitas secondario, et per quandam sequelam, redundet etiam in bonum universalis Reipublicae. Additor vero in data definitione juris privati, *simulque generaliter*. Per hoc siquidem Jus privatum commune (de quo duntaxat impraesentiarum sermo est) distinguitur eb alio quodam Jure privato, vel singulari tantum, quod *Privilegium* nuncupatur: et pertinet quidem ad privatam utilitatem eorum, quibus conceditur; sed in specie, seu singulariter solum, non generaliter, sicut Jus privatum commune. Mynsinger §. *Hujus autem n.* 6. et 7. *Instit. de just. et jure.*

164 Dices. Omnis lex est publica; ergo etiam omne Jus est publicum,, et consequenter non recte Jus dividitur in poblieum et privatum. Antecedens patet ex eo; quia lex nequit fieri, nisi auctoritate publica, et in bonum Raipublicae, debetque publice denuotiari Commonitati, ut obliget. Resp. Dato anteced. dist. conseq. Ergo etiam omoe Jus est publicum, aoctoritate, etque intentione, quatenus non nisi eb habeotibus publicam auctoritatem, et in bonum commuoitatis, condi potest. conced. Utilitate, atque executione ita videlicet, ut non tantum intentio, verum etiam executio ipsius publicam utilitatem principaliter concernat. neg. cooseq. Nam Jus commune publicum, prout opponitur peivato, est id, quod etiam in executiooe principaliter, ac immediate publicam utilitatem respicit: hoc quippe Juri privato non convenit, nisi secundario duntaxat.

165 Quaeritur III. Ex quibus partibus constet Jus Civile? Resp. I. Si per partes Juris Civilis intelligere placeat ipsos Libros, ex quibus totum Corpus Juris Civilis componitor, facile patebit iotuenti citatum Corpus Juris, quod hae sint *Digestum*, sive quinquaginta Libri Pandectarum: *Institutiones Justiniani* in quatoor libros distributae, et fores quodammodo aperientes volentibus ingredi ad penetralia Jusis: *Codicis Justiniani* libri duodecim: *Novellae* Constitutiones, sive *Liber Authenticorum*: et duo Libri, sive *Consuetudinus Feudorum*. Quibus postmodum accesserunt, atque in recentioribus editionibus appositae habentur Leges Loogobardorum, item Leonis Imperatoris, ac nonnullae aliae Imperiales Constitutiones.

166 Ut autem cognoscatur, quo ordine praefati Libri Juris Civilis evulgati fuerint, sicque appareat, quibus veluti posterioribus legibus potissima fides danda sit, si quando contrariae leges occurrant: patet enim, quod lex praecedens determinetur per sequentem, *l. Non est novum*: et *l. seq. ff. de Legibus*, imo priorem directe contrariam penitus tollat, quamvis de ea mentionem non faciat, *cap.* 1. *de Constitut. in* 6.

Hinc sciendum, quod anno Christi 531. Justinianus Augustus ex tribus veteribus Codicibus, Gregoriano scilicet Hermogeniano, et Theodusiano, rejectis inde inutilibus, et additis oecessariis, Codicem Sacrarum Constitutionum primum ediderit; qui tamen postea emendatus, et substituto ipsi novo Codice abrogatus fuit, neque amplius exstat, *l. un.* §: *Repetita. C. de Emendatione Codicis.* Deinde anoo 535. *Quinquaginta Libri Digestorum*, seu *Pandectarum*, in quibus tota Juris Civilis, ex veteri Jure enucleati, et in compendium, novumqoe ordinem redacti ratio cootinetur, auctoritate dicti Imperatoris sunt promulgati. His accesserunt *quatuor Institutionum Libri*, circa idem tempus evulgati. Postea anno Domini 536. *Codex* jam emendatus, quo etiamnum utimur, priore suppresso, absolutus, et publicatus fuit. Ita habet *Annorum Digestio per Consules Romanos*, ad finem Codicis apposita, id colligens ex die, et Consulatu, plerisque Constitutionibus adscripto.

167 Postremo Justinianus Augustus protulit *Novellas Constitutiones*, sivo *Authenticorum Librum*, Partem Juris Civilis praestantissimam, et maxime necesseriam, ac veluti complementum ipsius. Siquidem hae solae, utpote posteriores, caeteris partibus auctoritatem addunt, solae detrahunt, solae novam formam et normam attribuunt. Myosinger *in Prooemio*, *Instit.* §. *Quorum utramque num.* 11.

168 Nec obstat, quod plures authenticae Constitutiones Codici hodie usitato jam suis locis insertae habeantur, sicque Liber Authenticorum videatur antecessisse promulgationem Codicis emendati. Resp. enim, hujusmodi Authenticas, et quidem plerumque nimis generaliter conceptas, postea primum sub correspondentibus legibus Codici insertas fuisse, prout inter alios notat Alexander Sperellus *Decis.* 33. *Fori Ecclesiastici n.* 8. *dicens*, quod *palam sit Authenticas ab Humerio* (alii hunc una cum Annotatione ad *can. Si servus sciente dist.* 54. appellant Irnerium) *in Codicem insertas, fuisse ab Authenticorum Voluminn desumptas.*

169 Et quia hae generaliter solum conceptae sunt, simulque in illis partim aliqua satis necessaria fuerunt omissa, partim ooonulla addita, quae io Novellis, ex quibos desumuntur, non habentur (ut patet *in Auth. Quas actiones. C. de Sacrosanct. Eccles.* ubi nonnulla, praesertim circa triennalem rerum mobilium Ecclesiasticarum praescriptionem habentur, quae non exstant *in Auth. de Ecclesiasticis Titulis*, unde desumitur.) Hinc ipsae fidem non faciunt, oisi in quantum concordant eum fontibus: hoc est, Authenticae in Codice positae tantum probant, quantum correspondent Novellis, ex quibus desumptae suot. Engel *Tit. de Praescription. num* 82. Christoph. Chlingensperger *lib.* 1. *Colleg Institut. Tit.* 15. *quaest.* 6. *Object.* 2. Porro Librum Authenticorum esse posteriorem moderno Codice tradit Ægidius Perrinus *in Justiniani vita, Libris Institutionum praefixa, circa medium*; atque desumitur *ex L. un.* §. *His igitur C. de Emendat. Codicis.* ubi Imperator promittit novam Constitutionum congregationem, quae *Novellarum nomine Constitutionum significetur.*

170 Tandem praedictis Juris Civilis partibus accesserunt *Feudorum Consuetudines*, quas veteres appellare solebant *Jura Militaria*, et defacto duobus Libris Feudorum concluduntur. Verum hae utpote mera consuetudine primitos introductae, pro auctore Justinianum Augustum non agnoscuot, sed continent merum *Jus consuetudinarium*, quod postea pro meliori Posterorum memoria praefatis duobus Libris aonotatum fuit.

171 Resp. II. Loquendo nunc de partibos, ex quibus non solum Corpus Juris Civilis, sed ipsi ejusdem Libri constant, in eisque totum Jus Civile scriptum,

veluti in suis speciebus consistit, sic sunt sex partes ipsius. Patet *hoc ex* §. *Constat autem inst. de Jure nat. gent. civil.* ubi partes illae sequentibus verbis enumerantur. *Scriptum autem Jus est Lex, Plebiscita, Senatus-Consulta, Principum Placita, Magistratuum Edicta, Responsa Prudentum.*

172 Idque accidit ratione triplicis Status, sive Regiminis, nempe Monarchici, Aristocratici, et Democratici, quo successive usus fuit Populus Romanus, prout liquet tum ex Livio, aliisque Historicis, tum ex *l. Necessarium ff. de Origine Juris.* Et quidem in statu Democratico, quo penes Populum fuerat suprema potestas, potissimum latae sunt leges (in sensu, quo hic accipiuntur) ac Plebiscita. In statu Aristocratico, quo penes paucos Optimates, omnia ad publicam utilitatem administrantes, ut puta penes Senatum, fuerat Principatus, prodierunt Senatus-Consulta, et Magistratuum Edicta. Ac tandem in statu Monarchico, quo post extinctum Pompejum Julius Caesar solus in Urbe regnavit, atque sublata omni spe libertatis recuperandae populus Romanus jam servitutis jugum ferre assuetus, Lege Regia lata omne suum Imperium et potestatem in Principem contulit, *L. 1. ff. de Constit. Princip.* emanarunt Constitutiones, sive Placita Principum, et Responsa Prudentum. Mynsinger §. *Senatus Consultum, et seqq. Instit. de Jure nat. gent. civil.* Nunc de singulis hisce partibus loquendo.

173 *Lex* varias quidem habet acceptiones, tamen in proposito non sumitur amplo, sive in sua generali acceptione, prout extenditur ad Legem etiam naturalem, Divinam, et humanam quamcumque, aut prout coincidit cum Jure scripto; prout accipitur *in can. Jus generale. et can. Lex dist.* 1. Sic enim Lex foret genus ad omnes enumeratas Juris scripti species, easque sub se complecteretur, veluti superius sua inferiora. Igitur *Lex* accipitur hic in magis speciali et strictiore significatione, ac prout contradistinguitur a praefatis partibus, sive speciebus Juris Civilis scripti: qua ratione ipsa cum primis complectitur Legem duodecim Tabularum, deinde alias leges successive a Populo Romano conditas; atque hac ratione Lex per causam efficientem describitur in §. *Lex est Instit. de Jure nat. gent. civil.* taliter: *Lex est, quod Populus Romanus Senatorio Magistratu interrogante, veluti Consule, constituebat.* Concordat *can.* 1. *dist.* 2. Olim siquidem, dum summa Potestas adhuc fuerat penes Populum Romanum, emergente aliqua quaestione, quae nondum erat soluta per aliam priorem Legem, populus pulsata campana convocabatur, et per Senatorium Magistratum (hoc est, per majorem eorum, v. g. Consulem, vice omnium Senatorum loquentem) interrogabatur: *Domini mei, talis quaestio emergit de novo, quam nondum invenimus decisam in nostro Jure: placetne vobis, ut ad decisionem illius sic, vel sic statuatur?* Et populus simul, vel divisim, clamabat dicens: *Sic fiat, vel sic fiat.* Et taliter a Populo constitutum, interrogante Senatu, dicebatur *Lex.* Glossa *cit.* §. *Constat autem instit. de jure nat. gent. et civil.*

174 Nec obstat *can. Lex dist.* 1. ubi dicitur: *Lex est constitutio scripta.* Item textus *L. 1. ff. de Legib.* ibi: *Lex est commune praeceptum, virorum prudentum Consultum delictorum, quae sponte, vel ignorantia contrahuntur, coercitio, communis Reipublicae sponsio.* Nam in primo loco describitur Lex in ampliori acceptione, ac prout coincidit cum Jure scripto, differtque a Jure Consuetudinario. Posterior autem Legis descriptio coincidit in re cum ea, quae superius ex *cit.* §. *Instit.* allata est; nisi quod illa detur tum per quidditatem, ac substantiam Legis, tum per ejus causam finalem, atque efficientem; altera vero fiat per solam causam efficientem. Et hoc ultimum pariter accidit in sequentibus definitionibus Plebisciti, et Senatus-Consulti etc. cum et ipsae dentur per solam causam efficientem. Igitur.

175 *Plebiscitum* est, quod plebs Plebejo Magistratu interrogante, veluti Tribuno, constituit, §. *Plebiscitum, Instit. eod.* Sive, ut *can. dist.* 2. habetur, *Plebiscita sunt, quae Plebes tantum constituunt: et vocantur Plebiscita, quod ea Plebs sciat* (hoc est, sciscat, sive statuat) *vel quod sciscatur, et rogat, ut fiant.* Hinc Plebiscitum differt a Lege, in sensu proximo explicato accepta, quod haec constituebatur a Populo, illud solum a Plebe. Plebs autem eo modo differt a Populo, quo species a genere: siquidem *Populi* nomen latius sese extendit, atque appellatione ejus universi Cives significantur, connumeratis etiam Patritiis et Senatoribus: *Plebis* autem appellatione sine Patritiis, et Senatoribus, soli caeteri Cives significantur; prout notatur *cit.* §. *Plebiscitum Instit. eod.*

176 *Senatus Consultum* est, quod Senatus jubet, atque constituit, §. *Senatus-Consultum. Instit. eod. et can.* 3. *dist.* 2. Nam, cum aucto jam Populo Romano difficile fuisset, ipsum Legis constituendae gratia in unum convocari, aequum visum est, ut non amplius universus Populus (prout antea acciderat) sed soli Senatores, quorum centum erant, per Consulem interrogarentur, ut supra in Lege condenda fiebat. Et quod hi ad commune bonum Reipublicae decreverant, *Senatus Consultum* appellabatur.

177 *Principum Placita*, sive id, *quod Principi placuit, legis habere vigorem*, patet tum ex *L. 1. ff. de Constitut. Princip.* Tum ex §. *Sed et quod Instit. de Jure nat. gent. et civil.* Siquidem Lege Regia, quae de ipsius Imperio lata est, Populus in Principem omne imperium suum, et potestatem transtulit; prout ibidem notatur. Et haec Principum Placita, alio nomine *Constitutiones* appellantur, *cit.* §. *Sed et quod Instit. eod.* Nam magis stricte, ac proprie loquendo, Lex est Populi, Constitutiones sunt Principum, *can.* 1. *et* 4. *dist.* 2. juncta Glossa *ibid.*, et alia Glossa *L. un.* §. *Decisiones: C. de Emendat. Codicis*, quamvis et hi termini non raro inter se confundantur. Quinimo, cum Imperator omne suum imperium, et potestatem immediate a Populo acceperit, sicque quoad jus condendi novas leges eidem successerit: sicut olim, quae statuebantur a toto Populo, Leges appellabantur, sic de facto praesertim magis stricte loquendo, Jura, sive Constitutiones Principum Saecularium, communius *Leges* nuncupantur, juxta illud jam allegatum: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.*

178 *Magistratuum Edicta*, idem sunt, ac Edicta Praetorum. Nam, cum Patres, (ut scribit Livius *lib* 5. *Historiarum*) rebus, et diuturnis certaminibus victi, alterum Consulem e Plebe creari permisissent: vicissim Patribus concessum fuit, ut unicus ex ipsis Magistratus crearetur, qui a praeeundo diceretur Praetor. Et hujus quidem tanta erat potestas, ut novum Jus condere, ac vetera Jura abrogare solus valeret, crevitque postmodum adeo ejus auctoritas et honor, ut quod Praetor ipse dixisset, *Jus Honorarium* appellari consueverit, §. *Praetorum. Instit. de Jure nat. gent. et civil.* Et dicebatur *Honorarium, quod ad honorem Praetoris venerat*; prout notatur in *L.* 2. §. *Eodem tempore ff. de Origine Juris*, atque amplius declarat Mynsinger §. *Praetorum quoque n.* 2. *et seqq. Instit. de Jure nat. gent. et civil.* subjungens, quod crescente Romano Imperio amplificatus sit numerus Praetorum, eo quod unicus non sufficeret.

179 Tandem *Responsa Prudentum*, sunt sententiae et opiniones eorum, quibus permissum fuerat interrogantibus circa jus respondere. Porro ejusmodi Prudentes, quibus olim jus respondendi super aliqua

Juris amicitia a Caesare concessum fuerat, appellabantur *Juris-Consulti*: quorum omnium sententiae eam auctoritatem tenebant, ut Judici recedere ab ipsorum Responsis non liceret: §. *Responsa. Inst. eod.* Ubi tamen observat Mynsinger num. 8. et 9. quod ly *omnium* debeat accipi conjunctim, seu collective: nam si omnes Juris-Consulti in eandem sententiam consensissent, sed aliqui dissensissent, haud fuisset illicitum ab ea recedere.

§. X.

De Convenientiis, et Differentiis Juris Civilis cum Canonico.

SUMMARIUM.

180 *Convenientiae et differentiae Juris utriusque desumuntur ex omnibus quatuor causarum generibus.*

181 *Convenientia utriusque Juris quoad causam finalem declaratur.*

182 *Simul et differentia. Et num. seqq.*

183 *Juris Canonici, et Civilis, finis primarius, ac ultimatus qualis?*

184 *Jus Civile docet honeste vivere, Justitiam colere etc. in quo sensu? Et n. 185.*

185 *Potestas Pontificalis et Imperatoria, sunt distinctae, se tamen mutuo adjuvare debent.*

186 *Jus Civile quoad causam efficientem quomodo conveniat cum Canonico?*

187 *Et quomodo differat?*

188 *Quoad causam materialem, quomodo conveniat Jus Civile cum Canonico?*

189 *Et quomodo differat?*
Objectum materiale remotum, seu Materia *circa quam Juris utriusque, quale? d. numer.* 188.

190 *Objectum materiale proximum, sive objectum attributionis utriusque Juris quale?*

191 *Convenientia, et differentia utriusque Juris quoad causam suam formalem.*

192 *Plurimae differentiae, seu contrarietates Juris Civilis a Canonico in casibus specialibus referuntur, sed remissive.*

180 Quaeritur I. In quibus generatim conveniant, et differant Jus Civile et Canonicum? Resp. cum communi, convenientias et differentias Juris Civilis cum Canonico esse multiplices, easque generatim ex omnibus quatuor causarum generibus desumi posse, prout clare patebit inductione. Et quidem imprimis

181 Quantum ad causam finalem conveniunt, quia utrumque Jus intendit hominem dirigere in bonum commune: Canonicum quidem in bonum commune Ecclesiasticum, seu concernens statum universalis Ecclesiae, ejusque rectam gubernationem; Civile vero in bonum commune politicum, atque respiciens commoda, rectamque gubernationem totius Reipublicae Civilis. Insuper conveniunt ex eo: quia utriusque *Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, Jus suum cuique tribuere*; prout notatur in §. *Jus praecepta. Instit. de just. et jur.* juncto Prooemio Decretalium Gregorii Papae IX.

182 Differunt tamen ex parte causae finalis ambo Jura plurimum inter se. Primo quidem quoad modum inducendi in bonum commune. Nam Jus Civile intendit hominem inducere in bonum commune; prout congruit humanae Societati, civiliter, et temporaliter viventi: quod fieri potest per legalem Justitiam, et civilem amicitiam. At vero Jus Canonicum intendit hominem dirigere in bonum commune, secundum quod congruit humanae Societati, non solum civiliter, sed et christiane viventi, ac tendenti ad ultimum finem suum: quod fieri non potest, nisi per veram Justitiam Christianam, atque observantiam mandatorum Dei, et Ecclesiae, Fidemque (ut loquitur Apostolus *ad Galat. cap.* 5.) quae per charitatem operatur.

Differunt ulterius: quia juris Canonici finis proximus, primarius, et principaliter intentus, est Cultus Divinus, atque observantia Justitiae Christianae in Populo Fideli: remotus vero, ac mediatus qui sequitur ex primario, simulque ultimatus, vita aeterna, sive consecutio coelestis Beatitudinis, quam adipiscuntur Fideles rite Jus istud observantes: ac tandem finis minus principalis, Bonum commune Populi Christiani, quod ex recta observantia mandatorum Dei, et SS. Canonum, toti Communitati obvenit, dum tribuitur cuilibet, quod suum est, et Justitia, caeteraeque virtutes undique florescunt, ac publica pax et tranquillitas conservatur. Econtra Jus Civile respicit finem mere temporalem, videlicet politicam Reipublicae gubernationem, civiumque pacificam inter se Societatem, et quidem principaliter, neque ulterius quantum ex se est, procedit: prout notavit Pontifex in c. *Exiit.* §. *Nec quisquam de Verb. significat.* in 6. ubi ait, quod *civilis providentia in humanis rebus humano constituit etc. temporalem utilitatem tantum in constituendo prospiciens.* Hoc ipsum ingenue fatetur ipsemet Justinianus Imperator, *L.* 1. §. 1. et 2. *C. De novo Codic. faciend.* dum eo illo fine temporali, videlicet, *prolixitatem litium amputare* volens, et *ad ipsius Reipublicae sustentationem respiciens*, novum Codicem faciendum censuit. Accedit, quod primi Legum Civilium Conditores, videlicet Populus Romanus, et Imperatores etiamnum gentiles, vereque Fidei lumine destituti, alium finem supernaturalem, atque aeternam Beatitudinem non agnoverint, neque respexerint. 183

Nec obstat, quod Jus Civile doceat honeste vivere, justitiam colere, neminemque laedere, §. *Juris praecepta Instit. de Just. et Jur.* et alibi. Simulque *Jurisprudentia sit divinarum et humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia*: ut dicitur §. *Jurisprudentia. Instit. eod.* Atque etiam in ipso Corpore Juris Civilis, prout a Justiniano Imperatore Christiano in meliorem, et compendiosiorem formam redactum est, plura habeantur de Summa Trinitate et Fide Catholica, et de SS. Ecclesiis, Episcopis et Clericis, item et de Haereticis, eorumque poenis ac hujusmodi: sicque non videatur habere finem mere temporalem. Resp. enim hinc solum sequi, quod operam daturus Juri Civili, sive addiscendo, sive pertractando, possit huic suo labori finem supernaturalem ex proprio pia intentione praefigere (qualis dicitur *Finis operantis*) utpote cum hac ratione quilibet alius actus caeteroquin indifferens, sive de se non malus, ex propria operantis intentione possit in Deum, veluti ultimum finem nostrum, referri. Negatur tamen, hunc finem ex se jam intendi ab ipsomet Jure Civili: cum per se loquendo ordinetur solum ad conservandum bonum commune Reipublicae, ipsosque hominum mores informandos, secundum quod expediens videbatur ad pacificam Subditorum conversationem, statumque Reipublicae tranquillum manutenendum: hic enim illico perturbaretur, si vitiis apertus daretur aditus, virtutes exularent, et crimina remanerent impunita. Deinde ex allatis rationibus solum sequitur, quod Jus Civile per accidens respiciat salutem spiritualem animarum, in quantum vitia cohibet, et honeste vivere docet: negatur tamen 184

conformiter dictis, hunc finem ab eodem per se et directe intendi.

185 Igitur mens Legum Civilium, ipsorumque Imperatorum, dum quandoque aliqua immiscent de Religione, ipsisque Ecclesiis, et Clericis, alia non fuit, nisi curae suae, commissionique a Deo sibi factae incumbere, procurandi videlicet temporalem suorum Subditorum utilitatem, et communem Reipublicae pacem, quae per scissuras haeresum, et sacrarum rerum profanationem, atque impunitatem vitiorum, vel maxime laeditur, et conturbatur: ad altiora vero sese non extendit. Et hoc vel ex eo patet: quia alioquin Jus Civile, ipsique Imperatores se extendissent ultra potestatem suam, quam a Deo acceperunt: nam Christus Dominus actibus propriis, et Dignitatibus distinctis, discrevit officia Potestatis Pontificialis, et Imperatoriae, *can. Cum ad verum, et can. Duo sunt. dist.* 96. juncto c. *Solitae. de Major. et Obed.* cum similibus: ita tamen, quod utraque potestas sese mutuo juvare debeat, et quod Sacerdotes efficere docendo non valent, disciplinae terrore potestas saecularis extorqueat, *can. Principes. cum seqq.* 23. *q.* 5. De reliquo autem Principibus Saeculi, ac Regibus Civilibus, vires non suppetunt ad tractandum spiritualia, et res ad aeternam vitam spectantes, *arg. can. Bene quidem. dist.* 96. *et c. Ecclesia S. Mariae de Constitut.* cum concordantiis: sed talia spectant ad Jurisdictionem Ecclesiasticam, Summumque Pontificem Christi in terris Vicarium. Proinde citatae Leges de SS. Ecclesiis, Clericis, ac hujusmodi disponentes, aliter non obligant, nisi quatenus ab Ecclesia sunt receptae, et approbatae, prout suo loco amplius dicetur. Ex quibus etiam patet, quomodo Jurisprudentia sit rerum Divinarum et humanarum notitia: nam ipsa est talis notitia, quatenus circa res tum Divinas, tum humanas, docet administrari justitiam, arceri injurias, juvatque ad gubernandam Rempublicam, semper tamen sistendo intra limites suae Potestatis.

186 Quantum ad caussam efficientem attinet, convenit equidem Jus Civile cum Canonico quoad causam principalem remotam, ac mediatam; utrumque enim Jus primario procedit a Deo, tanquam a Supremo Legislatore, *et per quem Reges regnant, et legum Conditores justa decernunt; per quem Principes imperant, et Potentes decernunt justitiam.* Proverb. cap. 8. *Non est enim Potestas, nisi a Deo:* Rom. cap. 13. Qui proinde, quod justum est, decernit, et promulgat omnia Jura humana, remote tamen ac mediate, videlicet mediantibus Romanis Pontificibus, et Imperatoribus, quibus ipse contulit Potestatem Legislativam; prout liquet *ex can. Quo Jure dist.* 8. ibi *Quia ipsa jura humana per Imperatores, et Reges saeculi Deus distribuit generi humano.* Concordat textus *can. ult.* 10. *q.* 3. *et can. Imperatores.* 11. *q.* 3. *et L. ult. C. de Praescript. longi tempor.* juncta Glossa ℣. *Divina*, cum concordantiis per hunc allegatis, ubi notatur, Leges per ora Principum divinitus, sive *Divino quodam motu*, esse factas et promulgatas.

187 Caeterum ex parte causae efficientis proximae, seu immediatae, differentia inter utrumque jus est maxima. Siquidem Jus Canonicum tum per Sanctos Apostolos, tum Summos Pontifices, legitimos S. Petri Successores, Christique in terris Vicarios, sive in Conciliis Generalibus, sive extra illa constitutum, eorumque auctoritate in unum Corpus redactum, et confirmatum fuit: idque potestate Ecclesiastica, extendente se in universum Orbem Christianum, et proxime ac immediate a Deo accepta; uti liquet *ex Matth. cap.* 16. *et Joan.* 21. ac fusius declaratur *in c. Solitae.* 6. *de Majorit. et Obed. et c. Novit.* 13. §. *Cum enim de Judiciis. ac Extravag. Unam Sanctam* §. *In hac de Majorit. et obed.* Econtra Jus Civile vel per Populum Romanum, vel per suos Imperatores, et quidem usque ad Constantinum Magnum, Gentiles, sancitum atque constitutum fuit; idque immediate proveniente a Populo, qui per Legem Regiam omne Imperium suum, et Potestatem, in Imperatorem contulit, *L.* 1. *ff. de Constit. Principum, et* §. *Sed et quod. Instit. de Jure nat. gent. et Civil.* Simulque non pro toto Orbe terrarum, sed pro solis Regnis, ac Provinciis, Romano Imperio subjectis: prout interalia constat *ex c. Super specula.* 28. *de Privileg.* ibi: *Quia tamen in Francia, et nonnullis Provinciis, Laici Romanorum Imperatorum legibus non utuntur.*

Quoad causam materialem Jus Civile convenit 188
cum Canonico in hoc, quod utriusque Juris objectum materiale remotum, sive *Materia circa quam*, sint Personae, Res, et Actiones sive Judicia. De his siquidem non tantum Jus Civile per totum tractat, *arg. L.* 1. *ff. de Statu homin.* ibi: *Omne Jus, quo utimur, vel ad personas pertinet, vel ad res, vel ad actiones:* sed etiam Jus Canonicum, utpote in Primo, Tertio, et Quarto Decretalium praecipue tractans de Personis, et Rebus Ecclesiasticis; in Secundo autem, et Quinto, de Actionibus tum civilibus, tum criminalibus.

Differt autem secundum causam materialem Jus 189
Civile a Canonico, quod istud praecipue versetur circa personas, resque sacras, et Ecclesiasticas, ut puta circa Episcopos, Clericos tum Saeculares, tum Regulares, Ecclesias, et Ecclesiastica Beneficia, nec non Sacramenta novae Legis, et alia hujusmodi, ad rectam Ecclesiae gubernationem, salutem animarum, et spiritualem Fidelium profectum pertinentia, una cum annexis causis judiciariis, et actionibus huc spectantibus: et, si quandoque nonnulla profana immisceat, v. g. agendo de Contractibus et Testamentis, haec ipsa praecipue in ordine ad memoratas personas, vel res sacras contemplatur, cavendo simul vel maxime, ne ulla in talibus peccati labes irrepat, v. g. ne res Ecclesiae illicite alienentur, ne in contractibus, vel in testamentis, aut horum executione iniquitas committatur, etc. Econtra Jus Civile versatur circa personas, res et actiones mere profanas et civiles, ac prout hae constituunt ipsam Rempublicam politicam, atque tranquillam ejus gubernationem, et pacificam duntaxat Civium inter se conversationem respiciunt.

Additur notanter *Objectum materiale remotum*, 190
sive Materia circa quam etc. Nam loquendo de objecto materiali proximo, quod una cum formali constituit unum objectum adaequatum attributionis utriusque Juris, sic illud est homo dirigibilis secundum boni et aequi rationem, ipsiusque Juris praescriptum: ad hoc enim, ut homo tali ratione recte dirigatur, tractat utrumque jus, et de personis, et de rebus, et de actionibus: et in hoc proinde convenit utrumque Jus. Differt tamen Jus Civile a Canonico taliter, secundum rationem formalem considerando hominem: nam Jus Civile considerat hominem ut dirigibilem in bonum commune Reipublicae politicae, et ad pacificam Civium inter se societatem; neque ultra progreditur: Canonicum vero respicit hominem ut dirigibilem principaliter in Deum, atque consequendam ultimate vitam aeternam; et minus principaliter, ut dirigibilem in bonum commune Status Ecclesiastici, Populique Christiani, juxta Glossam *in Reg.* 2. *Juris in* 6. ℣. *Pro Expeditione*, estque dictum supra *num.* 43. *et num.* 183. *et seqq.*

Et per hoc ultimum patet etiam convenientia, et 191
differentia Juris utriusque quoad causam suam formalem; illa enim habetur ex eo, quod unumquodque eorum dirigat hominem in bonum commune, atque sub hac ratione tractet et de personis et

de rebus, et de actionibus: ista vero, nimirum differentia ipsorum, desumitur ex diversa dirigibilitate hominis, ejusque directione jam explicata. Patet insuper, magisque clarescit excellentia Juris Canonici prae Civili: ea siquidem non ex solo fine (de quo supra. *n.* 42. *et n.* 182. *et* 183. jam dictum) sed ab omnibus quatuor causarum generibus recte desumitur, ponderando differentias utriusque juxta quatuor genera causarum proxime declaratas.

192 Quaeritur II. In quibus casibus, sive materiis in specie, Jus Civile differat a Canonico? Resp. Ejusmodi casus sunt plures, adeo ut Galvaccus Bononiensis, *Tom.* 1. *Tractatuum, tract. De Differentiis Legum et Canonum*, nonaginta octo, et post ipsum Prosdocimus de Comitibus ultra centum et sexaginta tales differentias, seu contrarietates inter Jus utrumque adducat. Quin imo Baptista a S. Blasio. *eod. Tom.* 1. *tract. Contradictionum Juris Canonici cum Jure Civili*, duas Centurias hujusmodi differentiarum, seu contrarietatum inter Jus Civile, Canonicum, recensset. Ipsarum aliquas, caeteris dimissis, sequens Paragraphus exhibebit.

§. XI.

Quinquaginta Differentiae, seu Contrarietates speciales inter utrumque Jus breviter referuntur.

SUMMARIUM.

193 *Differentiae, seu Contrarietates speciales inter utrumque Jus, generatim ad quinque capita reducuntur.*

194 *Referuntur aliquae, quae concernunt materiam Conscientiae, et periculum peccati.*

195 *Aliae contrarietates inter Jus utrumque quoad Res Ecclesiasticas, et spirituales.*

196 *Quoad Processum Judiciarium plures inter Jus utrumque differentiae enumerantur.*

197 *Differentiae nonnullae Juris utriusque circa alis materias profanas extra Processum Judiciarium recensentur.*

198 *Plures inter Jus utrumque dantur differentiae quantum ad poenas.*

199 *Poena sanguinis nunquam imponitur per Sacros Canones.*

Ecclesia non utitur gladio materiali, sed spirituali. Ibid.

200 *Mortis nomine, qualis intelligatur in Sacris Canonibus?*

193 Differentiae, seu Contrarietates speciales inter Jus utrumque repertae, generatim ad quinque capita reducuntur. Vel enim concernunt materiam conscientiae, et ubi periculum imminet peccati: vel Res Ecclesiasticas, et Spirituales: vel Processum Judiciarium: vel res, seu materias profanas: vel poenas delinquentibus debitas. Et quidem, quantum ad primum capitulum, prima inter utramque Jus differentia est: quia

194 I. De Jure Civili, Possessor malae fidei res sic possessas praescribit tempore longissimo, *l. Sicut. et l. Omnes. et l. Cum notissimi. C. de Praescript.* 30. *vel* 40. *ann.* Secus est de Jure Canonico, *cap. ult. de Praescript.* ubi Leges Civiles allegatae, velut nutritivae peccati, expresse revocantur.

II. Pactum factum patri a filia, dum nuptui tradebatur, quod contenta esse cum dote, ac nullum ad bona paterna velit habere regressum, non valet de Jure Civili, quamvis sit juratum, *l. Pactum Dotali. C. de Collationibus*, juncta *L. ult. C. de Pactis*, ubi pacta de succedendo, vel non succedendo, velut contra bonos mores inita repelluntur. Secus dicendum de Jure Canonico, *c. Quamvis. de Pactis in* 6. Eo, quod observatio talis Juramenti non vergat in aeternae salutis dispendium, neque redundet in alterius detrimentum.

III. Secundum Canones, Juramentum in Pupillo doli capace servandum est, ac proinde valet *arg. can. Parvuli.* 22. *q.* 5. juncto *cap.* 1. *de Delictis puerorum.* Secus videtur esse de Jure Civili, *arg. l. Sacramenta puberum. C. Si adversus venditionem etc. et l. Qui jurasse. ff. de Jurejurando.*

IV. De Jure Canonico non licet jurare per creaturas, *can. Considerate. et can. Si quis per capillum.* 22. *1. q.* praeterquam per sancta Evangelia, Altare, et Sanctorum Reliquias, *arg. can. Si aliqua causa. et can. Habemus.* 22. *q.* 1. Sed spectato Jure Civili licitum est jurare per creaturas, dummodo non juretur per capillos Dei, vel caput ejus, neque aliis verbis blasphemis. *l. Non erit ratum. ff. de Jurejurando.* juncta *Auth. Ut non luxurientur homines etc. Collat.* 6.

V. De Jure Civili filiusfamilias sine patris auctoritate voto non obligatur, *l. Si quis rem. ff. de Pollicitat.* Secus est de Jure Canonico, *arg. can. Puella.* 20. *q.* 1. *et can. Puellae.* 20. *q.* 2. Cum concordantiis.

VI. De Jure Civili debent ordinandi aliquid offerre Episcopo ordinanti, juxta *Auth. de Sanctissimis Episcopis.* §. 1. *Collat.* 9. Secus est de Jure Canonico; imo id censetur simoniacum, can. *Ordinationes,* 1. *q.* 1. *et can. Sicut Episcopum.* 1. *q.* 2. ac similibus.

VII. De Jure Canonico usurae sub gravissimis poenis prohibitae sunt, et pertinaciter asserens, exercere usuras non esse peccatum, veluti Haereticus punitur, *cap.* 4. *de Usuris*, juncta *Clement. un. eod.* et alibi. At secundum Leges, usurae vel censentur licitae, *L.* 1. *ff. de Usuris.* ibi: *Placuit, licitas Usuras peti posse.* juncta *l. Eos qui. C. eod.* cum concordantiis; vel saltem ibidem permittuntur.

VIII. Secundum Canones non est licitum, aliquid facere ostentationem virium, *cap. un. de Torneamentis.* Bene tamen secundum Leges, *l. Solent. et l. Quibus rebus ff. de Aleae lusu.*

IX. De Jure Civili licitum est patri occidere adulterum in flagranti crimine cum filia deprehensum, dummodo et filiam occidat, *l. Patri. et seq. ff. ad Legem Juliam. de Adulteriis.* Idemque permittitur marito respectu certarum personarum, si deprehendantur in adulterio cum uxore sua, *l. Marito ff. eod.* Utrumque horum execrantur Sacri Canones, *can. Si non licet.* 23. *q.* 5. *et can. Inter haec et can. Admonere.* 33. *q.* 2.

X. De Jure Canonico, quando conjux causa captivitatis, vel peregrinationis, aut hujusmodi, diutius abest, non licet alteri conjugi novum Matrimonium inire, donec certum nuntium acceperit de morte prioris conjugis, *c. In praesentia* 19. *De Sponsalibus. etc. Dominus.* 2. *de secundis Nuptiis.* Secus est de Jure Civili, nam juxta hoc, si non constet priorem conjugem esse superstitem, sufficit exspectare per quinquennium; quo elapso, et altero conjuge non comparente, permittitur novum Matrimonium, *Auth. de Nuptiis.* §. *Sed et Captivitatis. Collat.* 4. cum concordantiis.

XI. De Jure Civili Matrimonium, etiam consummatum, dissolvitur quoad vinculum per ingressum Religionis; quia Religionem ingrediens, quantum ad Matrimonium, videtur mori, *Auth. de Nuptiis.* §. *Distrahuntur. Collat.* 4. Secundum Canones dissolvitur duntaxat Matrimonium ratum, non consummatum, *c. Verum.* 2. *et c. Ex publico.* 7. *de Conversion. Conjugator.*

XII. De Jure Civili requiritur consensus Parentum ad validitatem Matrimonii, adeo, quod sine eo nuptiae non consistant, *l. Nuptiae. ff. de Ritu nuptiarum. et l. Nec filium. C. de Nuptiis. et* §. 1. *Instit. eod.* Secus est spectato Jure Canonico, ubi talis consensus

non requiritur, nisi de honestate, *can. Sufficiat.* 27. *q.* 2. *et can. Hoc Sanctum.* 32. *q.* 2. juncto Concilio Tridentino. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim.* ubi oppositum asserentes, anathemate damnantur.

XIII. De Jure Civili possunt Consobrini, seu duorum fratrum vel sororum Liberi, licite Matrimonium contrahere, *l. Celebrandis. C. de Nuptiis. et §. Duorum fratrum. Instit. eod.* Nun sic de Jure Canonico, *c. Non debet. de Consang. et affinit.* ac alibi.

XIV. De Jure Civili cum ancillis, hoc est, mancipiis, non potest esse connubium, sive Matrimonium, sed tantum contubernium, *l. Cum ancillis. C. de Incestis*: ac proinde servi ob violatum contubernium suum adulterii crimine non possunt accusari, *l. Servi. C. ad Leg. Jul. de adulteriis.* Secus est de Jure Canonico, *cap.* 1. *et* 2. *de Conjugio servorum.*

XV. De Jure Civili vox unius testis non admittitur in quacunque causa, quantumvis testis ille sit magnae auctoritatis, *l. Jurisjurandi. C. de Testibus.* De Jure Canonico ad dictum solius matris, de impedimento deponentis, impeditur Matrimonium contrahendum, *c. Super eo.* 22. *de Testibus.* Idque ad evitandum unum periculum peccati, si forsan subesset impedimentum dirimens. Tacentur nonnulla alia hujusmodi discrimina.

195. Quantum ad Res Ecclesiasticas, et Spirituales, praeter jam enumerata, multiplex adhuc inter utrumque Jus datur differentia. Siquidem alterius, et

XVI. De Jure Canonico gradus Consanguinitatis ita computantur, ut duo fratres sint in primo gradu, et filii duorum fratrum in secundo gradu conjuncti, *can. Ad Sedem. et can. ult.* 35. *q.* 5. De Jure Civili autem duo fratres in secundo, et filii eorum in quarto Consanguinitatis gradu existunt, *§. Secundo gradu. et seqq. Instit. de Gradibus cognationum. et cit. can. Ad Sedem.* 35. *q.* 5.

XVII. De Jure Canonico, Patronus laicus praesentans indignum ad Beneficium Ecclesiasticum, non privatur ea vice jure praesentandi, sed jubendus est praesentare alium, *arg. c. Cum vos.* 4. juncta Gloss. *vers. Minus idoneae. de Officio Ordinarii.* Secus est de Jure Civili; nam juxta hoc devolvitur tunc jus praesentandi ad Superiorem, v. g. ad Episcopum, *Auth. de Sanctissimis Episcopis. §. Si quis Oratorii. Collat.* 9.

XVIII. De Jure Civili, Clericis censetur esse prohibitum jurare, *l. Cum. Clericis. C. de Episcopis et Cleric.* De Jure Canonico econtra Clerici, imo et Religiosi, ex causa justa jurare possunt, *c. Caeterum.* 3. *de Jurament. calumn. et c. Etsi Christus.* 26. *de Jurejurand.*

XIX. Secundum Canones, ille Locus dicitur religiosus, qui ad cultum Religionis auctoritate Episcopi destinatus fuit, *c. ad haec.* 4. *de Religios. Domib. et can. Nemo Ecclesiam. de Consecrat. dist.* 1. Econtra secundum Leges, Locus dicitur religiosus, in quo homo mortuus sepultus est, *l. Locum. et l. Cum in diversis. ff. de Religiosis, et sumpt. funer.*

XX. De Jure Canonico confugiens ad Ecclesiam gaudet Immunitate Ecclesiastica, nisi fuerit publicus latro, vel nocturnus Depopulator agrorum, *c. Inter alia.* 6. *de Immunit. Eccles.* Aut nisi commiserit aliud crimen in Bulla Gregorii Papae XIV. quae incipit, *Cum alias*, exceptum. De Jure Civili alterius dicta Immunitate non gaudent Homicidae quicunque, Adulteri, et Raptores virginum, *Auth. de Mandatis Principum. §. Sed neque. Collat.* 3.

XXI. De Jure Civili Imperator potest Ecclesiis, ac Personis Ecclesiasticis, imponere collectas, *l. Nemini. C. de Sacrosanct. Eccles.* Secus est de Jure Canonico, *c. Non minus. et c. Adversus de Immunit. Eccles. et Clem. un. eod.*

XXII. De Jure Civili in alienatione Rerum Ecclesiasticarum immobilium certae solemnitates sunt observandae, quae praescribuntur in *Auth. Hoc Jus porrectum. C. de Sacrosanctis Ecclesiis.* De Jure Canonico autem illae non requiruntur, sed sufficit, ac necesse est eas observare, quae habentur *toto Tit. De Rebus Ecclesiae non alienand.* ac praesertim in *Extravag. Ambitiosae. eod.*

XXIII. De Jure Civili mortuorum corpora intra Civitatem sepeliri prohibitum est, *l. Mortuorum de Religiosis, et sumpt funer.* De Jure Canonico sepeliuntur in Ecclesiis, et Caemeteriis, *can. Cum gravia. et can. Nullus.* 13. *q.* 2. et alibi.

XXIV. Secundum Canones manifestus Usurarius non potest Testamentum facere, et factum non valet, nisi de usuris satisfecerit, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum idoneam cautionem praestiterit, *c. Quamquam §. fine. de Usuris. in* 6. De Jure Civili hoc non reperitur statutum.

Quoad Processum Judiciarium plura inter utrum- 196
que Jus habentur discrimina: sic enim

XXV. De Jure Civili ex pacto nudo non nascitur actio, *l. Jurisgentium. §. Quinimo. de Pactis.* Secus est de Jure Canonico, *cap.* 1. *de Pactis.*

XXVI. De Jure Canonico in omni Rescripto Papae subintelligitur illa clausula, *Si preces veritate nituntur*, licet non apponatur, *c. Ex parte* 2. *de Rescriptis.* Verum de Jure Civili clausula in illa necessario est apponenda; alioquin non valent Rescripta Principis, *l. Universa.* 7. *C. de Diversis Rescriptis.*

XXVII. De Jure Canonico non est necesse, in Libello exprimere nomen actionis, *c. Dilecti.* 6. *de Judiciis.* Secus loquendo de rigore Juris Civilis, *arg. L.* 1. *§.* 1. *ff. de Edendo.*

XXVIII. Secundum Canones, Judex ordinarius potest recusari ut suspectus ex causa justa, et rite probata coram Arbitris, *c. Cum speciali.* 61. *de Appellat.* Secundum Leges autem Judex ordinarius ex toto recusari nequit, sed ipsi ratione suspicionis associatur Episcopus, ut ambo simul in causa procedant, *Auth. Si vero contigerit. C. de Judiciis*: quidquid sit, an hoc, quod de associatione Episcopi dicitur, de consuetudine sit receptum, nec ne.

XXIX. De Jure Canonico, non licet Judici saeculari etiam incidenter cognoscere de Causa spirituali, *c. Tuam.* 3. *de Ordine cognition. et c. Causam.* 4. *et c. Tuam.* 5. *Qui Filii sint legitimi.* Secus foret secundum Leges dicendum, *arg. l. Cui Jurisdictio ff. de Jurisdict. omn. Judic. et l. Quotios. C. de Judiciis.*

XXX. De Jure Civili, senes et valetudinarii testimonium inviti ferre non compelluntur. *l. Inviti. ff. de Testibus.* Secundum Canones autem ad detegendum peccatum proximi, compellantur tales ferre testimonium, *c. Si qui testium.* 8. *de Testibus.* juncta Glossa. *vers. Valetudinarii. et can. Quisquis.* 11. *q.* 3. *et cap.* 1. *de Crimine falsi.*

XXXI. De Jure Canonico potest a quocunque Judice appellari ad Papam, etiam omissis intermediis, *can. ad Romanam.* 2. *q.* 6. *et c. Si duobus.* 7. *de Appellat.* et alibi. Secus est de Jure Civili, ubi non recte appellatur ab Inferioribus ad Imperatorem omissis mediis. *l. Imperatores.* 21. *ff. de Appellation.*

XXXII. Secundum Canones a sententia Episcopi debet appellari vel ad Metropolitanum, *arg. c. Duo sunt.* 9. *de officio Ordinarii*: vel ad Summum Pontificem, *d. can. Ad Romanam.* 2. *q.* 6. Secundum Leges posset appellari ad Judicem saecularem loci, *Auth. Si quis litigantium. C. de Episcopal. Audient.*

XXXIII. De Jure Canonico, Judex a quo appellatum est in causa, potest pendente appellatione per appellantem ut suspectus recusari in alia causa, *c. Ad haec, si in qua.* 6. *et c. Proposuit.* 24. *de*

Appellation. Non sic de Jure Civili, *L. un. ff. Apud eum a quo appellatur etc.*

XXXIV. Secundum Leges, quando causa excedit summam centum aureorum, Index delegatus Sportularum nomine accipit duos aureos a qualibet parte in exordio litis, et alios duos in fine ipsius, *Auth. de Judicibus. §. Ne autem. Collat.* 6. Secus de Jure Canonico, ubi praeter moderatas expensas, ac sponte oblata modica esculenta, vel poculenta, Sportularum nomine nihil recipere potest, *c. Cum ab omni.* 10. *de vita et honest. Cleric.* et *c. Statutum §. Insuper.* 11. *de Rescrsptis in* 6.

197 Quoad alias Res, seu materias profanas extra Processum Judiciarium, habetur etiam multiplex discrimen inter utrumque Jus. Etenim

XXXV. Secundum Canones per *Novale* intelligitur illa terra, quae de novo reducta est ad culturem, de cujus cultura in preteritum facta non extat memoria hominum, *c. Quid per Novale.* 21. *de Verb. Signif.* Secundum Leges autem, *Novale* est terra praecisa, quae anno cessavit arari, ut postea uberiores fructus producat, *l. Sylva cedua. ff. de Verb. signif.* Et hinc, si in Privilegio, vel ultima voluntate, fiat dispositio aliqua de Novali, terminus ista erit interpretandus juxta stylum cujuslibet Fori.

XXXVI. Secundum Canones, *Provincia* dicitur, quae habet unum Archiepiscopum, et decem vel undecim Suffraganeos Episcopos, *can. Scitote.* 6. *q.* 3. Secundum Leges *Provinciae* appellantur, quae reguntur per proprias Praesides, *arg. L.* 1. *et seqq. ff. de Officio Praesidis.* Et cum hodie singulae Civitates habeant sua Regimina, quaelibet Civitas potest dici Provincia: et sic, qui sunt in eadem Civitate, censentur esse in una Provincia, alias extra *arg. L. ult. C.* juncta Glossa, *vers. Id est in una Provincia, de Praescript. longi temp.* Hieron. Zanetinus. *Tom.* 1. *Tractat. tract. de Different. Juris Civil. et Canon. n.* 19.

XXXVII. Secundum Jus Civile aetas virilis interpretatur esse viginti quinque annorum, *L.* 1. *ff. de Minorib. et L. ult. C. De his, qui veniam aetati etc.* Secus dicendum de Jure Canonico, utpote ad aetatem virilem requirente triginta annos, *can. Episcopus. dist.* 77. ibi: *ante triginta Annos, id est, antequam ad viri perfecti aetatem perveniat.*

XXXVIII. De Jure Civili requiruntur ad substantiam Testamenti non privilegiati septem Testes, *l. Hac consultissima. et l. Si unus. C. de Testamentis.* cum concordantiis. Secus de Jure Canonico, *c. cum esset.* 10. *et c. Relatum.* 11. *de Testament.* Item secundum Canones, Legatum rei alienae non valet, *arg. c. Filius.* 5. *de Testament.* Secus est juxta Leges, dum quis scienter legavit rem alienam, *cit. c. Filii. et l. Cum alienam rem. C. de Legatis*, et alibi.

XXXIX. De Jure Civili non valet institutio haeredis nutu facta; nam nomen haeredis aut scriptura, aut voce per Testatorem coram testibus exprimendum est, *l. Jubemus. C. de Testamentis.* Secus dicendum de aequitate Canonica, juxta Glossam *in c. Cum tibi.* 13. ꝟ. *Dispositionem de Testament.* et amplius declaret Abbas ibidem.

XL. De Jure Canonico, potest quis voluntatem suam testandi committere in alterius dispositionem, *c. Cum tibi* 13. *de Testamentis.* Secus dicendum de Jure Civili, *l. Illa institutio. et l. Captorias. ff. de Haeredibus instituendis.*

XLI. De Jure Civili, filiis spuriis, sive ex damnato complexu procreatis, possunt parentes etiam alimenta negare, *Auth. Ex Complexu C. de Incest. et Auth. Licet Patri. §. fin. C. de Natural. liberis.* junct. cap. *Per venerabilem. §. fin. Qui filii sint legitimi.* Secus dicendum de Jure Canonico, *c. Cum haberet. §. fin. De eo, qui duxit in Matrim. etc.*

198 Poenas quod attinet, differunt ambo Jura ab invicem plus, quam in aliis. Sic quippe, se

XLII. De Jure Civili, vidua non potest nubere intra annum luctus absque poena infamiae, *L.* 1. *et seqq. C. de secundis Nuptiis.* At de Jure Canonico potest libere nubere, cui voluerit, sine poena infamiae, *cap. penult. et ult. de secundis Nuptiis*, juxta permissionem Apostoli, 1. *Corinth.* 7.

XLIII. De Jure Canonico, bona Haereticorum confiscantur ipso Jure, *c. Cum secundum. de Haereticis, in* 6. Secundum Leges ista poena non incurritur.

XLIV. Secundum Canones Actor petens plus re, loco, vel causa, condemnatur simpliciter in expensas, sive ad resarciendum damnum, se interesse, quod ex sua plus petitione Reo evenit, *cap. un. de plus petitionibus*, et tradunt ibidem Doctores. At secundum Leges condemnatur ulterius in triplo ejus, quod ob majorem quantitatem Libello conventionis insertam, executoribus litium Sportularum nomine praestandum fuit, *§. Triplici vero. Instit. de Action.*

XLV. De Jure Civili, carcer est inductus ad custodiam, non ad poenam, *l. Aut damnum. §. Solent. ff. de Poenis* ubi idcirco redarguuntur Praesides, qui quosdam solebant ad perpetuos carceres damnare. Secus est de Jure Canonico, *c. Quamquam.* 3. *de Poenis in* 6. ubi delinquentes permittuntur puniri carceribus, vel in perpetuum, vel ad tempus.

XLVI. De Jure Civili, si unus percussit primo et vulneravit, alter vero vulneretum omnino occidat, primus non tenetur, nisi de percussione et vulnere, *arg. l. Huic scripturae. ff. ad Legem Aquiliam.* Secus dicendum de Jure Canonico, *arg. can. Si quatuor.* juncta Glossa, *vers. Quicunque* 23. *q.* 8. *et c. Significasti.* cum Glossa, *vers. Quod sic discerni. de Homicid.*

XLVII. Secundum Canones, fugiens e bello infamis est, *can. Infames.* 6. *q.* 1. Secundum Leges punitur capite, *l. Omne. §. Qui in Acie. ff. de Re militari.*

XLVIII. Insuper fabricator Libelli famosi, aut hunc aliis manifestans, juxta Jus Civile punitur poena capitis, *L. un. C. de Libellis famosis.* Secus est de Jure Canonico, ubi talis punitur poena Excommunicationis, aut flagellationis, *can. Qui alterius. et can. Si qui inventi.* 5. *q.* 1.

XLIX. Simile quid accidit in poenis contra alia crimina statutis. Sic enim de Jure Civili (consideratis tamen simul septem illis modis, videlicet causa, Persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, et eventu, de quibus habetur *l. aut facta ff. de Poenis.*) Sacrilegi capite plectuntur, *Sacrilegi. ff. ad Legem Juliam Peculatus.* Incendiarii ignibus necantur, *l. Qui aedes. ff. de Incendio.* Peccans cum foemina contra naturam, plectitur capite, *l. Cum vir. C. Ad Leg. Juliam, de Adulteriis.* Et pleraque alia crimina graviora de rigore Juris Civilis poena mortis puniantur. Secus est de Jure Canonico, ubi talium criminum Rei, si Clerici fuerint, excommunicantur, interdicuntur, vel a suis Officiis, et Beneficiis suspenduntur, incarcerantur, deponuntur, aut omnino degradantur, et traduntur Curiae saeculari, vel mittuntur in exilium, aut etiam ad triremes: Laicis vero criminosis tum poena Excommunicationis, aut Interdicti, tum publica poenitentia imponitur; prout liquet tum ex Canonibus SS. Apostolorum, illisque, qui *Canones Poenitentiales* intitulantur, et habentur ad finem Decreti Gratiani; tum ex discursu totius Juris Canonici.

L. Poena sanguinis per Leges frequenter injun- 199
gi consuevit: at vero, generaliter loquendo, per Sacros Canones nunquam imponitur poena sanguinis, hoc est, mortis corporalis, vel mutilationis. Siquidem Ecclesia criminosos non materiali

gladio, sed spirituali feriri jubet, illo videlicet gladio quo B. Petrus jubetur mactare, et manducare, *Actor. cap.* 10. Simulque *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet nisi spiritualem : Non occidit sed vivificat*: prout notatur *can. Interfectores.* §. *In hoc.* et *can. Inter haec.* 33. *q.* 2. Et hinc

200 Si per Canones sermo fiat de morte, prout fit, *cap.* 1. *de Homicid.* id non de morte corporali, sed de morte Civili, atque Ecclesiastica, hoc est, de Excommunicatione majori accipiendum erit, *arg. c. Per venerabilem.* §. *Sunt autem. Qui filii sint legitimi*, ibi: *Cujus* (Apostolica Sedes) *sententiam, qui superbiens contempserit observare, mori praecipitur, id est, per excommunicationis sententiam, velut mortuus a communione Fidelium separari.* Abbas Panormit. *in cit. cap.* 1. *n.* 2. *de Homicid.* et alii.

§. XII.

De Concordatione Jurium, et observandis circa manifestam eorum Contrarietatem.

SUMMARIUM.

201 *Jura Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda.*
202 *Correctio Jurium est odiosa.*
203 *Apparens Jurium contrarietas est concilianda.*
204 *Salva tamen verborum proprietate.*
205 *In eadem Compilatione non est admittenda contrarietas.*
206 *Sicut nec in Codice Justinianeo.*
207 *Nisi posterior Canon expresse deroget priori.*
208 *Lex abrogata non superfluit in Jure.*
209 *An, et quando Lex abrogata possit allegari? Et num* 208.
210 *Praesertim ob sui rationem?*
211 *Ubi est manifesta Jurium contrarietas, standum est posteriori decisioni. Et num. seqq.*
212 *Lex posterior revocat priorem directe contrariam, etiam non facta ejus mentione. Et n.* 212.
213 *Papa, sicut et Imperator, censetur omnia Jura in scrinio pectoris sui habere.*
214 et 215 *In quo sensu istud Dictum procedat?*
216 *Solvitur instantia* ex c. Praeterea dist. 23. *ubi Pontifex sibi metuit de oblivione.*
217 *Quid sit observandum circa manifestas contrarietates Juris Canonici, et Civilis? et n. seqq.*
218 *Nec Imperator Jura Pontificates arripere debet, nec Papa usurpat Jura Imperatoria.*
219 *Ubi versatur periculum animarum, Jus Canonicum in omni Foro, ac etiam in Terris Imperii, est observandum.*
220 *Idem dicendum de Juramentis, Contractu Matrimoniali, aliisque rebus spiritualibus poenisque Ecclesiasticis.*
221 *Item de causis miserabilium personarum.*
222 *Et de casibus, in quibus agitur de naturali aequitate, vel vitando iniquo rigore.*
223 *Quid observandum in Contractibus, Feudis, Testamentis, Processu Judiciario, ac hujusmodi, quando Jus Canonicum contrariatur Civili?*

201 Quaeritur I. An, et qualiter Jura inter se sint concordanda? Resp. I. Generatim loquendo Jura Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum correctio est asserenda sine necessitate. Ita communis; et habetur expressum *in c. Cum expediat.* 29. *de Election. in* 6. ibi: *Cum expediat concordare jura juribus, et eorum correctiones, si sustineri valeant, evitari.* Concord. text. in *L. un. De Inofficios. dotib.* ibi: *Leges legibus concordare promptum est*, cum similibus. Et hinc *l. Non est novum.* 25. *et seq. ff. de Legib.* generaliter sancitur, ad evitandam Jurium correctionem leges priores esse trahendas, et explicandas per posteriores, et econtra has per priores, illis verbis: *Non est novum, ut priores leges ad posteriores trahantur etc. Sed et posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint.*

Accedit ratio: quia correctio Jurium est odiosa: 202
cum enim omnis lex debeat esse honesta, justa, et constituta pro communi utilitate, *can. Erit autem lex. dist.* 4. Hoc ipso magnus ipsius Legis, sive Juris communis favor esse dignoscitur; adeoque correctio, et abrogatio ipsius censetur odiosa, neque asserenda sine necessitate. Deinde credendum non est, Supremum Principem, sive Romanum Pontificem (qui Jura prae caeteris tuetur) quod alias excogitatum est multis vigiliis, et inventum, uno verbo, et quidem etiamnum dubio (nam secus dicendum in claris) commodamque recipiente interpretationem, subvertere voluisse, ut notatur in c. *Ecclesia vestra.* 57. *de Election.* Quin imo ad correctionem Jurium antiquorum requiri, ut quid in posteriori Lege specialiter expressum inveniatur, patet *ex c. Constitutio* 41. juncta Gloss. *in can. de Elect. in* 6. et amplius *ex l. Praecipimus.* §. *fin. C. de Appellat.* Unde ulterius.

Resp. II. Quandocunque sive in eadem unius Pon- 203
tificis Compilatione, v. g. in Libris Decretalium Gregorii IX. sive inter diversas Juris Canonici partes, ut puta inter memoratas Decretales et Clementinas, apparet nonnulla contrarietas, quae tamen non est prorsus manifesta, sed, re penitus inspecta, commodam admittit interpretationem, et conciliationem, salva verborum proprietate, et ratione recti sermonis faciendam: tunc semper per congruam interpretationem ejusmodi loca Juris inter se sunt concilianda. Haec conclusio est communis, ac sequitur ex proxime dictis: quia nempe Jurium correctio, veluti odiosa, non est asserenda absque necessitate: talis autem necessitas non intervenit, quoties locum habere potest conciliatio Jurium per commodam verborum interpretationem.

Additur tamen, *salva verborum proprietate, et* 204
ratione recti sermonis faciendam. Nam absque necessitate a propria verborum significatione non est recedendum. *arg. c. Ad audientiam,* 12. et ibi Abbas. *de Decimis.* juncto *cap. ult. de Verb. signif.* cum similibus. *Nam, cum in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti voluntatis quaestio, l. Ille aut ille. ff. de Legatis III.* Neque enim oportet in scirpo nodum quaerere: quin imo etiam *in re dubia melius est verbis edicti servire*, ut habetur *L.* 1. §. *Si is, qui navem, ff. de Exercitator. action.* Secus foret, quando aliunde appareret de mente Legislatoris, sive Scribentis, ut puta ex ratione per legem expressa: nam tunc standum est menti, etiam contra proprium significatum verborum, *arg. l. Cum pater.* §. *Dulcissimis. ff. de Legatis II.* Ubi verba restringuntur propter rationem expressam: siquidem *verba intentione deserviunt.* et non econtra, *c. Secundo requiris.* 41. *de Appellat.* etc. *Intelligentiae.* 6. *de Verb. signif.*

Quaeritur II. Quid agendum, quando inter diver- 205
sas Juris Canonici partes, vel inter Jus antiquum et Concilium Tridentinum, reperitur quaedam mani-
festa contrarietas, quae congrua interpretatione con- 206
cordari nequit? Resp. I. In una eademque Compilatione, ut puta in quinque Libris Decretalium Gregorii IX. vel in Sexto Decretalium Bonifacii VIII. ejusmodi contrarietas admitti nequit; nisi posterior Canon expresse deroget priori. Ita communis. Ratio est: quia tales Compilationes emanarunt *resecatis superfluis*, iisque Decretalibus

correctis, aut detractis, quae *aut sibi ipsis, vel aliis Juribus contrariae, seu omnino superfluae videbantur*, prout testatur tum Gregurins IX. tum Bonifacius VIII. *in Prooemio suarum Compilationum*: ergo hoc ipso in tali Compilatione nullum debet contrarium reperiri, vel admitti.

206 Concordat textus *in l. Tanta §. Contrarium. C. de Veteri Jure enucleand.* ubi hoc ipsum de Codice Justinianeo emendato dicitur, ibi: *Contrarium autem aliquid in hoc Codice positum, nullum sibi locum vendicabit; nec invenitur, si quis subtili animo diversitatis rationes excutiat.* Utrum autem idcirco nullae prorsus dentur Antinomiae Juris Civilis, sive repugnantia Responsa, videatur Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. c.* 3. *n.* 7. cum aliis.

207 Additur notanter num. 205. *Nisi posterior Canon. expresse deroget priori.* Nam tunc necessario est asserenda inter eos aliqua contrarietas, atque correctio prioris: prout accidit *in c. Exigit*, 2. *de Censibus in* 6. *et in c. Felicis* 3. *eod. in* 6. ubi posterius Capitulum expresse derogat priori, istudque quoad certa puncta revocat.

208 Dices. Si prius illud Capitulum revocatur per posterius; ergo hoc ipso censetur superfluum: Ut quid. igitur membranam occupat? Resp. neg. seq. Tum quia prius Capitulum non penitus abrogatur, sed ipsi derogatur solum ex parte; sicque quoad alia puncta adhuc subsistit, et valet. Tum quia Lex abrogata, quamvis non amplius possit allegari in judiciis ad decisionem causarum, imo eam sic allegans incurrat poenam falsi, *arg. L. un. §. Hunc igitur. C. de Justinian. Codic. confirmand.* ac notat Glossa *in L. ult. ℣. Nullo, C. Ad legem Cornel. de falsis*; nihilominus ipsa aliis de causis adhuc utiliter refertur. Primo quidem, ut Posteri noverint facta priora, *can. Fuerunt. dist.* 7. Sciantque ea quae male gesta sunt, reprobare, *arg. can. Qui de mensa, dist.* 37. Deinde, ut ostendatur de ejus errore, atque incompetentia, ne successores Legislatores incidant in illud ipsum incommodum, propter quod prior lex fuit abrogata, *can. Leginus, dist* 37.

209 Accedit, quod lex abrogata possit allegari, etiam ad decisionem causarum, saltem in illis locis, ubi lex nova abrogans priorem, non fuit usu recepta, aut quando ipsa quoquo modo exstitit invalida, *arg. c. Cum omnes*, 6. *de Constitut.* ibi: *Secundum priorem consuetudinem*: cum similibus. Item potest ipsa allegari ad decisionem casus praeteriti, et jam facti ante abrogationem legis, dummodo in lege nova non fiat expressa dispositio de praeteritis, *cap. ult. de Constit. et l. Leges et constitutiones. C. de Legibus.* Rursus lex abrogata potest allegari ad ostendendum mentem prioris Legislatoris, qui tulit ipsam; prout Pontifex *in c. Novit.* juncta Glossa, ℣. *Quicunque. de Judiciis*, allegat abrogatam. (quae refertur in *can. Quicunque.* 11. *q.* 1. ac notat Glossa ibidem) non ut ipsam confirmet, sed ut per eam ostendat, quantam devotionem habuerint priores Imperatores ad Sacerdotium.

210 Ulterius lex abrogata potest allegari propter sui rationem. Haec enim duo sunt diversa, et sicut se habet anima ad corpus, ita se habet ratio ad legem, ac proinde lege etiam abrogata adhuc subsistit ratio legis, *arg. l. Eas obligationes. ff. de capitis diminut.* nisi etiam ratio ipsa fuisset sublata. Felinus *in c. Canonum statuta, n.* 19. *de Constit.* Petrus Andr. Gammarus *tom.* 18. *Tractat. tract. de Extensionib. n.* 150. citans insuper Ant. de Butrio, et Imolam, *c.* 1. *de Constit.* Jo. Andream, Dominicum, et communem. Siquidem ratio legis, innixa tamen aequitati naturali, est aeterna et immutabilis: unde sicut ratio, quae nunquam in aliqua lege fuit scripta, potest allegari, ita etiam illa, quae semel a Jure fuit approbata, dummodo expresse non reprobetur, veluti non innitens aequitati naturali, quam tamen prior Legislator eidem opinatur inesse. Concordat Abbas *in c. Novit. num.* 23. *de Judiciis*, ubi ex eo, quod lex abrogata possit adhuc allegari propter sui rationem, approbat factum Pontificis ibidem allegantis legem jam abrogatam.

Resp. II. Quando inter diversas Juris Canonici 211
partes, vel inter Jus antiquum et Concilium Tridentinum, reperitur aliqua manifesta contrarietas, non admittens congruam, conciliationem, tunc est standum posteriori decisioni, sive constitutioni. Ita certa, et unanimis Doctorum. Siquidem lex posterior Principis revocat priorem sibi directe contrariam, eique derogat, quatenus ipsi contraria existit, etiam nulla facta mentione prioris, prout clarissime habetur *c. Licet Romanus. de Constit in* 6. ibi: *Romanus Pontifex (quia jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscitur*: Concordat Jus Civile *l. Sed et posteriores. ff. de Leg.* ibi: *Sed et posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariae sint.* Hinc pariter in Testamentis statur ultimo, etiamsi in ipso non fiat mentio de priori, *l. Si mihi et tibi ff. de Legatis* 1. *et can. Ultima voluntas.* 13. *q.* 1. ubi dicitur, quod voluntas ultima defuncti (qualis non est, nisi posterius Testamentum) modis omnibus conservari debet.

Accedit ratio: quia Principi Supremo competit 212
potestas condendi ad communem Reipoblicae utilitatem novas leges, sive constitutiones, *L.* 1. *ff. de Constit. Principum*, cum similibus; ergo, si vult, potest pro bono communi novam condere, et priorem revocare: cum hoc totum pendeat ex voluntate unius tantum (notanter hoc additur, quia oppositum accidit in illis, quae pendent ex voluntate plurium. v. g. in Contractibus, ad quorum valorem requiritur plurium in idem placitum, et consensus, *L.* 1. *ff. de Pactis*, videlicet ex voluntate solius Principis, in quem vel Populus omne suum Imperium ac potestatem Lege Regia transtulit, vel immediate a Deo eadem potestas collata fuit, quorum prius in Imperatoribus, posterius in Summo Pontifice verificatur. Atqui Princeps condendo novam legem, sive constitutionem priori directe contrariam, ipso facto censetur priorem revocare, quamvis nullam de ipsa faciat mentionem, tum quod habeat omnia Jura communia in scrinio pectoris sui, sicque priorem legem praesumatur non ignorare; tum quod utramque legem, utpote directe contrariam, simul velle, atque observari curare non possit.

Porro dictum illud *in cit. c. Licet Romanus*, me- 213
ritissime pronunciatum, videlicet, *Romanus Pontifex jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere*, ab Haereticis quidem ludibrii causa quandoque adversus Papam, Christi in terris Vicarium objicitur: sed quam inscite et frustra, vel ex eo liquet, quod dudum ante jam Imperatores ad ipsum sibi vendicarint, *l. Omnium, C. de Testament.* de se pronunciantes. *Toto jure, quod in nostris est scriniis constitutum, teste.*

Dicitur autem Princeps habere omnia Jura in 214
scrinio pectoris sui (hoc est, eorum omnium tenere notitiam) tum propter Sapientes, et Consiliarios sibi assistentes, atque Consistorio suo interessentes: *nam et ipsi pars corporis ejus sunt*, ut dicitur *l. Quisquis. C. Ad Legem Juliam Majest. et can. Si quis cum militibus.* 6. *q.* 1. ubi idcirco machinans in mortem talium Personarum, censetur reus criminis laesae Majestatis, Glossa *cap.* 5. *in casu de Constitut.* in 6. Tum propter interpretationem, quia nimirum Princeps omnia Jura interpretari potest;

pront explicat Glossa *in can. Praeterea. ℣. Fallat, dist.* 82. Siquidem ejus est, legem interpretari, cujus est condere; *L. ult. C. de Legibus, et c. Inter alia.* 31. *de Sent. Excommun.*

215 Accedit, quod ipsemet Princeps Juris, et Justitiae subditis administrandae gnarus esse debeat, cum isthaec cura eidem principaliter incumbat, eo quod ad hoc persona ipsius proxime a Deo praeelecta fuerit. Unde, licet rectissime utatur Consiliariorum suorum scientia et prudentia, juxta illud *Proverb. cap.* 13. *Qui agunt omnia cum consilio, reguntur sapientia.* Et *Proverb. cap.* 24. *Salus, ubi multa consilia sunt.* Nihilominus Princeps non omnem, vel ferme omnem in Consiliarios administrationem conjiciat, sed ipsemet cum Salomone, 3. *Regum. cap.* 3. a Domino petat, et obtinere satagat *cor docile, ut populum judicare possit, atque discernere inter bonum et malum.* Et hoc vel maxime ex eo: tum quia inter ipsos Consiliarios contingit quandoque reperiri nonnullos vel debita scientia, vel recte agendi voluntate destitutos, propriisque potius, aut privatis commodis, quam bono publico et Justitiae studentes, quorum malitia et inscitia errores facilius accidunt, nisi Principis sapientia praecaveantur. Tum ut inter diversa Consultorum suffragia ipsemet Princeps discernere, atque eligere valeat, quod bonum Reique publicae magis expediens erit. Alioquin si error Juris accidat, Princeps neutiquam ex tali errore, vel ignorantia Juris Communis excusabitur, cujus scientiam specialiter se habere profitetur: simulque generaliter ignorantia juris non excuset, juxta *Reg.* 13. *Juris in* 6. cum concordantiis. Layman *cap.* 1. *num.* 2. *de Constit. in* 6.

216 Nec obstat praedicto Pontificio effato *can. Praeterea. dist.* 23. ubi Nicolaus Papa Archiepiscopo Bituricensi sic scribit: *Sed et quia sit a novae Legis ministris actum, nusquam (nisi nos fallat oblivio) legimus:* et consequenter videtur inferri posse, quod Papa non omnia jura habeat in scrinio pectoris sui, utpote sibi metuens de oblivione. Resp. enim neg. seq. Nam ibi sermo est, non de ignorantia seu oblivione Juris, qualis in supremo Principe admitti nequit, sed de oblivione exemplorum; ut notat Glossa marginalis ibidem, et patet ex illis verbis, *a novae Legis ministris actum.* Exempla autem sunt quid facti: ea vero, quae sunt, facti, et in facto consistunt, potest probabiliter Pontifex ignorare, *cit. cap.* 1. *de Const. in* 6.

217 Quaeritur III. Quid sit observandum circa manifestas contrarietates Juris Canonici et Civilis? Resp. Quando talis manifesta contrarietas est inter Jus Canonicum et Civile, tunc attendenda est ratio materiae. Et quidem, si ejusmodi contrarietas versetur circa materiam conscientiae, periculumque peccati; aut circa res Ecclesiasticas et spirituales; tunc tenendum est Jus Canonicum in utroque Foro, atque etiam in terris Imperii: si vero dicta manifesta contrarietas versetur circa materiam mere profanam, nullumque peccati periculum involvat, tunc quodlibet Jus in suo Foro servandum est; videlicet Canonicum in Foro Ecclesiastico, et terris Summo Pontifici, quoad temporalem jurisdictionem subjectis; et Jus Civile in terris Imperii Saecularis. Ita Glossa magistralis *in c. Possessor. ℣. Sed utrum, de Reg. Juris in* 6, Abbas *c. Licet. num.* 10. *de Foro compet.* Felinus *c. In Causis n.* 1. *de Testibus.* post Baldum, Imolam, et Anchoranum, Fagnanus *c. Cum esses. n.* 98. *de Testament.* citans insuper Jo. Andream *cap.* 2. *de Reg. Juris in* 6, Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 4. *cap.* 8. *n.* 8. Bernardus Sannig *Prolog. in Universum Jus Canonicum Tit.* 8. *cap.* 2. Ludovic. Engel in *Procemio Collegii Juris Canon. n.* 18. et alii passim.

218 Deamitur hoc totum imprimis *ex can. Quoniam. dist.* 10. *et can. Cum ad verum. dist.* 96. ubi habetur, quod nec Imperator jura Pontificatus arripere, nec Pontifex nomen, vel jura Imperatoria usurpare debeat: quoniam idem Mediator DEI, et hominum, Homo Christus JESUS actibus propriis, et Dignitatibus, distinctis, officia potestatis utriusque discrevit. Concordat *c. Solitae.* 6. *de Majorit. et Obed.* ubi legitur, quod Deus in firmamento Coeli, hoc est, universalis Ecclesiae, fecerit duo magna Luminaria, id est, duas instituerit Dignitates, nempe Pontificalem auctoritatem, ut praeesset diebus, sive spiritualibus, et Regalem Potestatem, ut praeesset noctibus, sive temporalibus et carnalibus. Hinc Papa *in c. Novit.* 13. §. 1. *de Judiciis*, neutiquam intendit jurisdictione Regis perturbare, aut minuere, cum Rex vicissim jurisdictionem Pontificiam nec velit, nec debeat impedire. Concordat textus in *c. Per venerabilem.* 13. §. *Rationibus. Qui filii sint legit.* ubi Romanus Pontifex super Ecclesiae patrimonio plenam in temporalibus gerere potestatem, in aliis autem Regionibus, certis de causis, temporalem jurisdictionem casualiter duntaxat exercere, non autem alieno juri praejudicare velle perhibetur. Proindo

Infertur primo, quod in materia conscientiae, seu ubi versatur periculum animarum, v. g. in praescriptione cum mala fide, in usuris, et hujusmodi materiis peccatum foventibus, dum Jus Canonicum contrariatur Civili, Leges succumbant Canonibus, ita ut secundum Jus Canonicum in omni Foro, atque etiam in terris Imperii judicandum sit. Siquidem tunc Leges Civiles, seu fuventes peccatum, censentur esse correctae per Canones: lex autem correcta, non dicitur amplius lex. Glossa *in l. ult. ff. Ad legem Cornel. de falsis.* Fagnanus c. *Cum esses. n.* 167. *de Testament.* 219

Infertur secundo, quod etiam in Juramentis, contractum matrimoniali, et aliis rebus spiritualibus, nec non delictis Ecclesiasticam castigationem promerentibus, Jus Canonicum in omni Foro sit observandum: idque per textus hactenus allegatos, ac praesertim *cit. c. Novit.* §. *Licet autem. de Judic.* ubi dicitur, quod Pontifex *procedere valeat super quolibet criminali peccato, ut peccatorem revocet a vitio ad virtutem, ab errore ad veritatem.* Et additur, *quod de Juramenti religione cognoscere, ad Judicium Ecclesiae non est dubium pertinere.* Quinimo etiam ex praescripto Legum Civilium istud obtinet: siquidem *Auth. ut Clerici apud proprios Episcopos etc.* §. *Si vero Ecclesiasticum, Collat.* 6. Imperator expresse hoc sancivit, illis verbis: *Cum oporteat talia Ecclesiastice examinari, et emendari animas delinquentium per Ecclesiasticam mulctam, secundum sacras et Divinas Regulas, quas etiam nostrae sequi non dedignantur Leges.* Quinimo generaliter loquendo, sicubi Jus Civile de rebus ad Ecclesias, personas Ecclesiasticas, earumque bona pertinentibus disponat, ex se ipso, ac nisi ab Ecclesia quoad talia fuerit approbatum, nullam habet vim obligandi, *c. Quae in Ecclesiarum.* 7. *et c. Ecclesia sanctae Mariae,* 10. *de Constit.* cum concordantiis: et consequenter quoad talia Jus Canonicum in omni Foro erit observandum. 220

Et hoc extenditur ad causas miserabilium Personarum: nam data contrarietate Juris Civilis et Canonici, in causis miserabilium Personarum servatur Jus Canonicum in utroque Foro. Felinus *in c. In causis. n.* 1. *Testib.* Maranta *part.* 3. *speculi Aurei, num.* 76. Fagnanus *in c. Licet, n.* 27. *de Censib.* citans insuper pro hoc Anton. de Butrio, et Jo. de Imola, *in c. Clerici. de Judiciis.* Etenim miserabilium Personarum defensio specialiter ad Ecclesiam spectare dignoscitur, *c. Ex parte,* 16. *de Foro compet.* 221

222 Idem dicendum de illis casibus, in quibus agitur de naturali aequitate, aut vitando iniquo rigore: praevalet enim Jus Canonicum etiam in terris Imperii, *arg. c. Licet. 4. de censib.* ubi idcirco caecus non permittitur compelli ad praestandas collectas; *Quia eum* (inquit Pontifex) *quem caecitas sic gravat, inhumanum est nimis in collectione affligere.* Fagnanus *loc. cit. n.* 6. post Joan. de Anania. Felinus *loc. cit.*, pro hoc insuper allegans *c. Dilecti. 6. de Judiciis. et cap. 1. de Dolo et contum.* Sicut et econtra, ubi Jus Civile statueret aequitatem, Jus Canonicum rigorem, servatur Jus Civile etiam in Foro Ecclesiastico. Felinus, et Maranta, *ubi supra.* Et merito: nam aequitas scripta rigori scripto praefertur, *l. Placuit. C. de Judiciis*, juncto *c. Abbate. 3. §. fin. de Sent. et rejudic. in* 6.

223 Infertur tertio, quod in Contractibus, Feudis, Testamentorum solemnitatibus, Judiciis, ipsoque Processu Judiciario, aliisque hujusmodi materiis mere profanis, et periculum peccati non continentibus, quodlibet Jus in suo Foro sit servandum; Civile quidem in terris Imperii, Canonicum in terris Ecclesiae. Nam quoad mere temporalia, et nullum animarum periculum involventia, neque Papa jurisdictionem Imperatoriam, neque Imperator auctoritatem Pontificiam impedire, minuere, ut perturbare vult, vel debet: simulque circa talia personarum, locorum, temporumque diversitas, et aliarum varietas circumstantiarum, nonnunquam aliud et aliud statui deposcunt, *can. Sciendum, cum duobus seqq. dist.* 29. et alibi.

§. XIII.
De Confoederatione Juris Civilis cum Canonico.

SUMMARIUM.

224 *Leges et Canones mixtim allegantur in utroque Foro, quando sibi non contradicunt.*
225 *Casus in Civili dubius, sed in Canonico clare decisus, procedit quoque in Foro Civili, et econtra.*
226 *Notabiles auctoritates Doctorum quoad hoc. Legista sine Canonibus parum valet, Canonista sine Legibus nihil. Ibid.*
227 *Textus varii, ubi Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, et hi Principum Constitutionibus adjuvantur.*
228 *Religiosis est prohibitum, ne e claustris exeant ad audiendum Jus Civile, vel Medicinam, et sub quibus poenis?*
229 *Non tamen, quin intra claustra ex bono fine Juris Civilis scientiam addiscant.*
230 *In quo sensu Religiosis sit prohibitum audire Leges Civiles?*
231 *Solvitur instantia.*
Sub Theologia comprehenditur Jus Canonicum. Ibid.
232 *Universitates quaedam impetrarunt Privilegium admittendi Clericos ad publicas Legum Civilium Lectiones.*

224 Quaeritur I. Quid sentiendum sit de confoederatione Juris utriusque inter se? Resp. I. Quando Leges non contradicunt Canonibus, tunc mixtim et Leges et Canones allegantur in utroque Foro. Ita Abbas *cap. 1. num. 4. de Novi operis nuntiat.* Anchoranus *c. Canonum statuta, n. 44. de Constit.* id probans *ex c. Pastoralis de Fide Instrument.* et alii. Idque patet ex recepta praxi Tribunalium, atque Juris Consultorum, passim in utroque Foro tales probationes admittentium, vel adducentium. Idem desumitur *ex can. Si in adjutorium. dist.* 10. ibi: *Si in adjutorium vestrum etiam terreni Imperii leges assumendas putatis, non reprehendimus: Fecit hoc Paulus, cum adversus injuriosos Civem Romanum se esse testatus est.* Concordat textus *in can. De capitulis, et can. Certum est. cit. dist.* 10. juncto *cap. 1. de Novi operis nuntiat.* una cum aliis *num. seqq.* allegandis. Unde Canonista merito allegat Leges, etiam ubi concurrunt Canones: nam fortior videtur ille casus, illaque decisio, ubi duplex concurrit dispositio: et quae non prosunt singula, multa juvant. Glossa *in c. Cum causam. ℣. Adminicula. de Probatio.*

Resp. II. Insuper, quoties casus aliquis dubius est in Jure Civili, Jure autem Canonico clare decisus, haec Pontificii Juris decisio habet locum etiam in Foro Civili: et econtra, si quid Jure Canonico sit dubium, obscurum, vel indecisum (prout praesertim circa Contractus, Feuda, et hujusmodi, perpaucae in sacris Canonibus decisiones habentur) Jure vero Civili istud clare decisum reperiatur, simulque materia illa sit profana, non spiritualis, in Foro etiam Ecclesiastico ejusmodi decisio Juris Civilis locum obtinebit. Ita communis: idque clare habetur *cap. 1. de Novi operis nuntiat.* ubi Pontifex vulgatum illud pronunciat: *Sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita et sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur.* Ubi Glossa *℣. Adjuvantur*, notabiliter infert: *Et ita in causa Ecclesiastica Leges possumus allegare, et etiamsi Canones deficiant, possit judicari secundum leges.* 225

Hinc Abbas Panormitanus *loc. cit. n.* 3. exinde merito concludit, quod *causa Ecclesiae debet decidi per Jus Civile in defectum Canonum: omnes enim Leges Principum non contradicentes Canonibus sunt approbatae per Ecclesiam, ut patet hic.* Ita ille: cujus tamen verba de Legibus Civilibus, maxime Caesareis, non vero de Municipalibus, quae contra Jus commune ab inferioribus Magistratibus nonnunquam eduntur, intelligenda sunt: prout ipsemet Abbas *loc. cit.* satis indicat, et docet Pichling. *Tit. de Constitut. num.* 81. Insuper Fagnanus *in c. Cum esses. n. 18. de Testament.* sic inquit: *Ubicunque non reperitur aliqua dispositio Juris Civilis expresse immutata a Jure Canonico, non debemus inducere discrepantiam inter Jus Canonicum, et Jus Civile: imo Lex Civilis servari debet etiam in Foro Ecclesiae, ut cap. 1. et ibi Abbas. n. 2. Jo. Andreas. n. 5. et alii communiter. de Novi operis nuntiat.* Quae cum ita sint, haud mirandum, quod Ludov. Romanus *Singulari*, 654. et post ipsum Zoesius *in Prooemio Juris Canonici, n.* 5. ac Fagnanus *in c. Super speculo. n. 30. Ne Clerici vel Monachi etc.* dicere non dubitarint: *Legista sine Canonibus parum valet, Canonista sine Legibus nihil.* 226

Confirmantur hactenus dicta. Et quidem quod Leges non dedignentur sacros Canones imitari, patet ulterius *ex Auth. et Clerici apud proprios Episcopos etc.* (Cujus verba superius *num.* 220. relata sunt) *Collat.* 6. Item ex *Auth. De Ecclesiasticis Titulis §. 1. et 2. Collat.* 9. atque etiam *ex can. Euphemium. §. Hinc colligitur. 2. q.* 3. Quod vero sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuventur, praeter jam hactenus dicta, probatur *ex c. Cum dilecta, §. Nos igitur. de Confirmat. util. etc.* ubi Pontifex in sua decisione attendit id, quod Jure Civili statutum fuerat. Hoc idem fit *cap. 1. et 2. de Novi operis nunt.* ubi similiter Papa suborta circa novi operis nuntiationem controversia, juxta Leges decidit. Et *cap. de Emption. et vendit.* pariter tale quid habetur. Sicut *et in c. Nos quidem. §. fin. de Testament.* piae voluntates Defunctorum, *secundum piissimas Leges*, Episcopali studio jubentur adimpleri. Item *in c. Inter alia*, 6. *de Immunitate Ecclesiast.* Reus criminis, et ad 227

Ecclesiam confugieos, *juxta sacrorum statuta Canonum et traditiones Legum Civilium*, inde extrahi prohibetur. Qua ratione saepius alibi in dubiis decidendis Papa Leges allegasse reperitur. Quin imo, quod plus est, *can. In primis.* 2. *q.* 1. *circa fin.* plures Leges Civiles non solum allegantur, sed expresse recipiuntur, atque per Gregorium Papam canonizantur: quamquam hujusmodi Leges non tam *Leges Civiles*, quam mutato nomine *Canones* rectius appellentur, ut dictum superius *n.* 78. Verum occasione praemissorum.

228 Quaeritur II. Cum tanta inter Jus Civile et Canonicum intercedat confoederatio, adeo quod juxta illud jam allegatum, Canonista sine Legibus nihil valeat: cur Religiosis *in c. Non magnopere. etc. Super specula. Ne Clerici vel Monachi etc.* tam severe prohibeatur, ne e claustris suis exeant ad audiendas Leges, et Physicam (hoc est, Jus Civile, et Medicinam) et quidem sub poena Excommunicationis latae sententiae, nisi intra spatium duorum mensium ad claustrum redierint?

229. Resp. I. Per citata Jura neutiquam est prohibitum Religiosis, quin imo eisdem laudabile existit, quod intra Claustrum Leges Civiles inspiciant, earumque intellectum addiscere satagant, non quidem principaliter propter ipsam scientiam civilem, sed ad finem intelligendi melius Sacros Canones, et quatenus id necessarium est ad alios rite instruendos, atque occurrentes casus conscientiae dissolvendos. Abbas *in c. Super specula. nu.* 17. *Ne Clerici vel Monachi etc.* indubitanter tenens, quod ad hunc finem addiscens in camera scientiam Juris Civilis, acquirat et bonam famam in praesenti saeculo, et mercedem maximam in futuro. Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 4. c. 8. *n.* 9. Fagnanus *in d.* c. *Super specula. n.* 30. *et* 32. post Hostiensem, Jo. Andream, Anchoranum, Butrium: et caeteros omnes. Desumitur hoc *ex can. Turbat. et can. Si quis Grammaticam. dist.* 37. ubi lectio saecularium litterarum, et doctrina Grammatices comprobatur, dummodo assumatur in meliores usus, ut puta, ad intelligendam Sacram Scripturam, et discernendam veritatem a falsitate: nam cujus finis bonus est, et ipsum bonum est. Quo tamen non obstante, tum ad tollendam evagationis materiam, tum ut Regulares Ecclesiastica negotia fidelius pertractent, simulque evitentur nonnulla alia incommoda, exitum e claustris ad audiendas Leges mundanas Pontifex merito Religiosis prohibendum censuit.

230 Resp. II. Per citatos Canones prohibetur Religiosis audire Leges Civiles principaliter propter ipsam scientiam civilem, sive intentione subeundi munera, et officia saeculariom Advocatorum, et Judicum. Ita citati Doctores; idque desumitur *ex d.* c. *Non magnopere. Ne Clerici vel Monach.* ubi Alexander III. in Concilio Turonensi prohibuit Regularibus exitum e claustris ad audiendas Leges vel Physicam, *ne occasione scientiae, spirituales viri mundanis rursus actionibus involvantur*: et consequenter dicta prohibitio procedit de tali studio, quod abstrahit a vita Ecclesiastica, atque intentione subeundi mundanas actiones, sive administrationes Judicum, aut Advocatorum.

Neque obstat, quod *cit. c. Super specula* (ubi dicta prohibitio audiendi Leges, vel Physicam in scholis extenditur ad Clericos saeculares, habentes Dignitates vel Personatus, nec non ad Presbyteros) assignetur alia causa memoratae prohibitionis, videlicet ampliatio Theologici Studii ad fortius resistendum Haereticis: *ut Theologiae studium dilatato sui territorii loco, funiculos suos faciat longiores, ut sit Fides Catholica circumcincta muro inexpugnabili Bellatorum, quibus resistere valeat ascendentibus ex adverso*, prout loquitur textus. Resp. enim cum Abbate *loc. cit.* n. 7. et Pirhing, *Tit. Ne Clerici vel Monachi etc. n.* 34. sub Theologia hoc loco etiam comprehendi Jus Canonicum; quia Scientia Canonica est pars Scientiae Divinae. Et hoc non immerito dicitur, tum ob auctoritates Sacrae Scripturae multis in locis eidem insertas, atque definitiones Fidei Catholicae, quas continet; tum ob finem promovendi cultum divinum, et perducendi hominem ad aeternam beatitudinem: qua de causa Jus Canonicum non semel appellatur *Jus Divinum*, ut supra, *num.* 29. *et* 30. dictum est. Cum igitur Leges Civiles ad Juris Canonici perfectiorem intelligentiam multum deserviant, ipsaeque Canonum ambiguitates Legibus resolvantur: non censentur Summi Pontifices voluisse Religiosis, ac praefatis Clericis, prohibere studium Juris Civilis in ordine ad finem melius intelligendi Sacros Canones, quamvis prohibuerint eisdem studium Juris Civilis principaliter assumptum in ordine ad subeundas mundanas actiones saeculariom Judicum, vel Advocatorum. 231

Ad majorem nihilominus cautelam, simul et commoditatem prosequendi studium Juris Canonici, solent Universitates a Summo Pontifice expressum Privilegium admittendi Clericos ad publicas Legum Civilium Lectiones impetrare: prout Baptista a S. Blasio, *Tom.* 1. *Tractatuum tract. De Contradictionibus Juris Canonici cum Civili, Contradict.* 34. refert, *Studium Patavinum habere Privilegium hoc, quod Clerici possint audire Jus Civile per quinquennium ad eorum instructionem, ut facilius capere possint doctrinam Juris Canonici.* Et tale Privilegium etiam Universitati Salisborgensi concessum esse, testatur Ludov. Engel *in Prooemio Collegii Juris Canon. num.* 19. Idemque de aliis Universitatibus asserunt alii Libri, et melius authentica Instrumenta desuper confecta demonstrabunt. 232

JURIS CANONICI

UNIVERSI

CLARA METHODO JUXTA TITULOS

QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

IN QUÆSTIONES DISTRIBUTI SOLIDISQUE RESPONSIONIBUS
ET OBJECTIONUM SOLUTIONIBUS DILUCIDATI

LIBER PRIMUS

PRÆFATIO

1 *Duplex Juris Canonici fundamentum caeteris praemittitur.*
2 *Divisio materiarum Juris Canonici in quinque Libros Decretalium.*

1 *Quoniam ubi fundamentum non est, superaedificari non potest*, uti notatur in c. *Veniens. 3. de Presbyt. non baptiz.* merito in principio Libri primi Decretalium duplex totius Juris Canonici ponitur fundamentum: unum, et quidem solidissimum, verae Fidei Catholicae, agendo mox in primo Titulo *De Summa Trinitate, et Catholica Fide*: alterum, generalioris doctrinae Canonicae, in subsequentibus tribus Titulis tractando *De Constitutionibus, Rescriptis, et de Consuetudine.*.

2 Posito hoc duplici fundamento Compilator Juris Canonici a generalioribus procedit ad particularia, haecque universim in quinque classes distribuit, singulisque classibus proprium Librum attribuit. Quia enim *omne Jus, quo utimur*, tum Civile, tum Canonicum, *vel ad Personas pertinet, vel ad Res, vel ad Actiones*, sive Judicia, *L. 1. ff. de Statu homin.* et *§. fin. Instit. de Jure nat. gent. et civili*: juxta isthaec tria Juris objecta, dividi quidem potuisset totum Jus Canonicum, atque a nonnullis Doctoribus, nominatim a Barbosa *in tribus Libris Juris Ecclesiastici universi*, dividitur. Sed cum quodlibet praemissorum in sua membra subdividere liceat, Personas quidem in Superiores, sive Praelatos, Ecclesiae, quibus potestas Jura condendi, et condita tuendi, subditosque juxta eorum praescriptum dijudicandi competit; et in inferiores, sive Clerum tam saecularem, quam Regularem: Res vero in eas, quae Clericis in sortem Domini vocatis peculiariter conveniunt, ut Beneficia Ecclesiastica; et eas, quae quidem sunt sacrae, sed hominibus Laicis propriae existunt, ut Sponsalia, et Matrimonium: Judicia quoque vel sint Civilia, vel Criminalia. Placuit Compilatori novam facere subdivisionem, quinque Decretalium Libris copiosius explanatam, tractando in Primo Decretalium Libro praecipue de Praelatis, sive Judicibus Ecclesiasticis: in Secundo de Judiciis praesertim civiliter intentatis, et cooperantibus ad ipsa. Atque, ut patere possit de Personis, Rebusque illis, circa quas Judicia Ecclesiastica civiliter agitari consueverunt; hinc in Tertio Libro fit sermo de Clericis, Rebusque Ecclesiasticis eorum curae specialiter commendatis: in Quarto autem de Matrimonio: causisque Matrimonialibus, Laicos peculiariter respicientibus: in Quinto tandem de Criminibus, ipsoque Processu Judiciali Criminali. Hoc totum breviter complectitur versiculus ille, Prooemio Decretalium Gregorii PP. IX. a Glossa praefixus, et singulis suis verbis objectum principale singulorum Quinque Librorum Decretalium per ordinem apte demonstrans; qui sic sonat:

Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia, Crimen.

TITULUS I.

De Summa Trinitate, et Fide Catholica.

3 *A Sanctissima Trinitate, et Fide Catholica, utrumque Jus orditur.*
4 *De eadem materia etiam alibi tractatur.*

A Sanctissima Trinitate, Fonte atque Origine omnis Sapientiae et Justitiae, simul et a Fide Catholica, tum Justinianus Imperator Codicem, tum Summus Pontifex Quinque Libros Decretalium, Sextumque, et Clementinas auspicantur. In cujus proinde Sacro-Sanctae, et Individuae TRINITATIS Nomine praesentes pariter ordimur labores: et cum Eadem met sit *unum universorum Principium*, prout definitum legitur *in cap. 1. h. t.* ut sua infinita Bonitate atque Clementia eosdem secundare, atque ad suum honorem et gloriam dirigere velit, suppliciter exoramus. 3

Et quidem de materia hujus Rubricae habetur pulcher textus *can. Qui Episcopus. dist.* 23. ubi ponendo, super quibus examinandus sit Electus in Episcopum, agitur incidenter de Summa Trinitate, ac praecipuis Articulis Fidei. Item *can. ult. de Consecrat. dist.* 3. ubi de SS. Trinitate, ejusdemque Unitate, ex professo tractatur. Item *can. penult. et ult. de Consecrat. dist.* 5. ubi de Processione Spiritus Sancti a Patre et Filio plenius agitur. 4

§. I.

De Mysterio Sanctissimae Trinitatis.

SUMMARIUM.

5 *SS. Trinitatis nomine quid intelligatur?*

Id expresse significat ternarium Personarum Divinarum, non trium Unitatem Ibid.

6 Trinitatis *vocabulum a tempore Apostolorum usitatum.*

7 *Mysterium SS. Trinitatis explicatur a Concilio Generali.*

8 *Et damnatur error Joachim Abbatis.*

9 *Ac redditur ratio consubstantialitatis Filii cum Patre.*

10 *In Divinis datur vera et realis unitas quoad essentiam. Nec tamen hinc sequitur quaternitas. Ibid.*

11 *Solvitur alia instantia Joachim Abbatis, declarando, quomodo Fideles dicuntur unum, sicut Personae Divinae. Joan. 17.*

12 *Cur dicatur:* Alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus, non tamen aliud?

13 *Christus Jesus a tota Trinitate communiter est incarnatus. Et seqq.*

14 *Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa.*

15 *Solvitur instantia. Et num. seqq.*

16 *Opera potentiae appropriate tribuuntur Patri, opera sapientiae Filio, et opera bonitatis Spiritui sancto.*

17 *Cur non sequatur, etiam Patrem et Spiritum Sanctum esse incarnatum?*

Incarnatio potest accipi dupliciter. Ibid.

18 *Disparitas inter opera SS. Trinitatis ad extra, et Incarnationem Verbi.*

5 Quaeritur I. Quid per Summam Trinitatem intelligatur? Resp. I. Hoc Sanctissimo Nomine, juxta receptam phrasin Catholicorum, denotantur Tres Personae Divinae in una Essentia subsistentes. Et dicitur notanter, *Tres Personae Divinae:* nam, quod pluralitas Personarum significat indeterminate, hoc nomen Trinitatis significat determinate, videlicet Tres Personas Divinas, non plures, nec pauciores. Et quamvis hoc nomen *Trinitas.* juxta etymologiam vocabuli, videatur significare unam Essentiam trium Personarum, secundum quod dicitur *Trinitas,* quasi *trium Unitas,* ut loquitur D. Thomas 1. *part. q.* 31. *art.* 1. *ad* 1. revera tamen illud, secundum proprietatem vocabuli, non significat trium Unitatem, sed numerum ternarium Personarum unius Essentiae; prout idem Doctor Angelicus illico sese explicat, atque liquet ex illo Symboli D. Athanasii: *Et Trinitatem in Unitate veneremur.* Si enim Trinitas vi nominis proprie significaret trium Unitatem, allegata Simboli verba hunc sensum redderent: *Et Trium Unitatem in Unitate veneremur;* quod valde absonum est, ac dici nequit. Concordat Doctor Subtilis *in* 1. *dist.* 3. *quaest.* 6. §. *quantum ergo ad secundum,* ℣. *Respondeo,* dum ait: *Trinitas est quasi quoddam totum numerale, saltem in conceptu intellectus nostri.* Manet proinde, quod vox *Trinitatis* expresse significat ternarium Personarum Divinarum: hac quippe ratione SS. Patres opponunt in Divinis Unitatem Trinitati, et dicunt, in Essentia Unitatem, in personis Trinitatem reperiri. Hinc S. Fulgentios *de Fide ad Petrum, cap.* 1. sic inquit: *Trinitas ad Personas refertur, Unitas ad naturam.* Bellarminus *lib.* 2. *cap.* 5. *de Christo. F.* et communis Theologorum.

6 Nec contra *Trinitatis* vocabulum opponere licet, quod id in Sacra Scriptura nullibi legatur. Imprimis enim, quamvis illud in SS. Litteris expresse non contineatur, tamen ex eis clare deducitur, dum Matth. *cap. ult.* Christus Apostolis mandavit: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Item 1. Joan. *cap.* 5. *Tres sunt, qui testimonium dant in coelo, Pater Verbum, et Spiritus Sanctus; et hi Tres unum sunt.* Hinc nomen Trinitatis, utpote e SS. Paginis evidenter deductum, simulque aptissime significans Ternarium Personarum unius Essentiae Divinae, in Ecclesia Catholica est antiquissimum, atque a temporibus Apostolorum usque ad moderna tempora semper usitatum; prout S. Dionysius, qui vixit tempore Apostolorum, *cap.* 1. *de Divinis Nominibus,* et alibi saepe, hoc nomine usus fuisse legitur.

Resp. II. Etsi Mysterium Sanctissimae Trinitatis sit ineffabile, atque ab intellectu humano incomprehensibile: tamen, quantum fas est homini capere, et ad salutem consequendam necesse est credere, illud in Concilio Generali (hoc est, Lateranensi, sub Innocentio III. celebrato) sequentibus verbis, *cap. Firmiter.* 1. *h. t.* relatis breviter explicatur, atque Fidelibus credendum proponitur: *Unus solus est verus Deus, aeternus, immensus, et incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, et ineffabilis, Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: tres quidem Personae, sed una Essentia, Substantia, seu Natura simplex omnino; Pater a nullo, Filius a Patre solo, Spiritus Sanctus pariter ab utroque: absque initio, semper, ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, et Spiritus Sanctus procedens, consubstantiales et coaequales, et coomnipotentes, et coaeterni: unum universorum Principium etc.* (Et infra.) *Haec sancta Trinitas secundum communem Essentiam individua, et secundum Personales proprietates discreta.* 7

Et infra in *c. Damnamus.* §. *Nos autem. eod.* pergit cum citato Concilio Pontifex, et reprobando sententiam Abbatis Joachim, paulo antea ibidem praemissam, subjungit: *Nos autem Sacro approbante Concilio credimus, et confitemur cum Petro* (Lombardo, sive Magistro Sententiarum, cujus dictum hic solemniter defenditur contra Joachim Abbatem) *quod quaedam summa Res est, incomprehensibilis, et ineffabilis, quae veraciter est Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: Tres simul Personae, ac sigillatim quaelibet earundem: et ideo in Deo solummodo Trinitas est, non Quaternitas: quia quaelibet trium Personarum est illa Res, videlicet Substantia, Essentia, seu Natura Divina, quae sola est universorum Principium, praeter quod aliud inveniri non potest: et illa Res non est generans, neque genita, nec procedens: sed est Pater, qui generat, et Filius, qui nascitur, et Spiritus Sanctus, qui procedit: ut distinctiones sint in personis, et unitas in natura. Licet igitur alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus: non tamen aliud, sed id quod est Pater est Filius, et Spiritus Sanctus idem omnino; ut secundum Orthodoxam et Catholicam Fidem consubstantiales esse credantur.* 8

Pergit Pontifex una cum Concilio, redditurus rationem Consubstantialitatis Filii, cum Patre, et subdit: *Pater enim ab aeterno Filium generando, suam substantiam ei dedit; juxta quod ipse* (Joan. 10.) *testatur: Pater quod dedit mihi, majus omnibus est. Ac dici non potest, quod partem Substantiae suae illi dederit, et partem ipse sibi retinuerit; cum Substantia Patris indivisibilis sit, utpote simplex omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transtulerit suam Substantiam generando, quasi sic dederit eam Filio, quod non retinuerit ipsam sibi: alioquin desiisset esse Substantia. Patet ergo, quod sine ulla diminutione Filius nascendo Substantiam Patris accepit: et ita Pater et Filius habent eandem Substantiam: et sic eadem Res est Pater, et Filius, nec non Spiritus Sanctus ab utroque procedens.* Hactenus Pontifex una cum citato Concilio Generali. 9

Nec obstant rationes Abbatis Joachim, qui, ne videretur in Divinis admittere Quaternitatem, negavit Rem, seu communem illam Essentiam, quae sit realiter Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; et inter Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum concessit quidem unam Essentiam, sed non unam unitate vera, et propria, sive reali; sed unam duntaxat quasi unitate collectiva, et similitudinaria: quo modo multi homines dicuntur unus Populus, et 10

multi Fideles una Ecclesia: juxta illud Actor. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, et anima una.* Et 1. Corinth. 6. *Qui adhaeret Deo, unus spiritus est cum illo*, cum similibus. Non obstat, inquam: nam, quod attinet Quaternitatem, jam patet ex dictis, eam nullatenus sequi in Divinis, eo quod Res, sive Essentia illa communis tribus Personis sit realiter et Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus; sicque, quantum ad Naturam sive Essentiam suam, tres Personae Divinae sint Consubstantiales, sive unius ejusdemque Substantiae ac Essentiae. Ex quo illico sequitur, quod inter easdem Personas detur vera, propria, et realis unitas quoad Essentiam, Substantiam, seu Naturam suam; non autem collectiva duntaxat, et similitudinaria. Alioquin enim, ut inquit S. Fulgentius *de Fide ad Petrum* (et habetur inter opera S. Augustini, Tom. 3.) *Unus Deus Trinitas ipsa non esset, si quemadmodum Pater et Filius et Spiritus Sanctus Personarum sunt ab invicem proprietate distincti, sic fuissent Naturarum quoque diversitate discreti.* Essent enim tres Dii, et non unus Deus, nisi collective, et similitudinarie: quod, veluti verae Fidei repugnans, absit cogitare.

11 Instabat autem Joachim Abbas ad probandam suam falsam sententiam. Christus de Fidelibus in Evangelio Joan. *cap.* 17. inquit: *Volo Pater, ut sint unum in nobis, sicut et nos unum sumus, ut sint consummati in unum.* Atqui Fideles Christi (inferebat cit. Abbas) non sunt unum unitate vera, et propria, id est, non sunt quaedam una Res, quae communis sit omnibus; sed sunt unum duntaxat unitate collectiva et similitudinaria, quatenus sunt una Ecclesia, propter Catholicae Fidei unitatem; et unum Regnum, propter unionem indissolubilis charitatis: ergo eadem duntaxat unitate sunt quid unum Pater, Filius et Spiritus Sanctus. Ad hanc Joachim Abbatis instantiam respondet Generale Concilium *cit. c. Damnamus.* §. *Cum ergo. de Summ. Trinit.* et Scotus in 1. *dist.* 5. *q.* 1. §. *Quantum autem ad primum*, cum communi: cum inter Deum, et creaturam, non possit tanta similitudo notari, quin major inter eos dissimilitudo sit notanda, ly *unum*, in allegatis verbis Salvatoris positum, esse intelligendum de unitate sibi proportionali: hoc est, quod, sicut Pater et Filius sunt unum unitate identitatis in natura, ita fideles sint unum in unitate charitatis in gratia, qualis solum unitas ipsis est proportionabilis: unde sic distincta, et explicata majori, neg. consequent. Verba Concilii Generalis *loc. cit.* et plurimum ponderanda sunt haec: *Cum ergo Veritas pro Fidelibus suis orat ad Patrem: Volo* (inquiens) *ut ipsi sint unum in nobis, sicut nos unum sumus: hoc nomen Unum, pro Fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur unio charitatis in gratia: pro Personis vero Divinis, ut attendatur identitatis unitas in natura. Quemadmodum alibi* (Matth. 5.) *Veritas ait: Estote perfecti, sicut et Pater vester Coelestis perfectus est.* Ac si diceret: *Estote perfecti perfectione gratiae, sicut Pater Coelestis perfectus est perfectione naturae: utraque videlicet suo modo: quia inter Creatorem et Creaturam non potest tanta similitudo notari, quin inter eos major sit dissimilitudo notanda.* Hactenus Concilium Generale.

12 Quaeritur II. Cur in relato Concilio Generali dicatur, quod *alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen aliud?* Resp. cum Glossa *in cit. c. Damnamus.* ℣. *Alius sit Pater.* Abbate Panormit. *ibid.* §. *Item nota quod nomina*, et aliis, rationem esse: quia nomina partitiva, juncta cum nominibus personalibus, in masculino et foeminino genere denotant distinctionem in Personis, ut ibi: *alius Pater, alius Filius etc.* In neutro autem genere ea denotant distinctionem in substantia; juxta illud Salvatoris Joan. cap. 10. *Ego et Pater unum sumus*, id est, una res, una substantia: nam ut inquit S. Gregorius Nazianzenus *tract. de Fide, post initium*, Christus in verbis illis *Unum ad unitatem Divinitatis refert; Sumus autem Personis attribuit.* Huc facit illud Doctoris Subtilis. 3. *dist.* 9. *q.* 2. *circa initium*, ubi inquit, *quod tres Personae Divinae dicuntur Tres masculine, propter Trinitatem suppositorum, et Unum neutraliter propter Unitatem naturae.* Merito proinde Concilium Generale definit, quod *alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus*, ad indicandam Divinarum Personarum distinctionem realem ab invicem: *non tamen aliud*, quia non sunt diversae substantiae, sive naturae Divinae, sed ejusdem.

Quaeritur III. Quomodo intelligendum sit illud 13
c. Firmiter. §. *Et tandem. h. t.* ubi dicitur *Unigenitus Dei Filius Jesus Christus a tota Trinitate communiter incarnatus*: cum tamen Symbolum Apostolorum de eodem confiteatur: *Qui conceptus est de Spiritu Sancto?* Resp. cum Magistro sententiarum *in* 3. *dist.* 1. *cap.* 3. et communi Theologorum. Licet de facto solus Filius, sive secunda Sanctissimae Trinitatis Persona, pro salute Generis humani incarnata fuerit, ut docet Fides Catholica; nihilominus admirabilem hanc Verbi Divini Incarnationem tota simul SS. Trinitas effecit, atque operata est: sicque rectissime dicitur, Unigenitum Dei Filium Jesum Christum a tota Trinitate communiter incarnatum fuisse.

Ratio est, quia, ut habetur *in can. Sic enim.* §. 14
Quoniam, 28. *q.* 1. *can. Omnes quos.* §. *fin. de Consec. dist.* 3. cum concordantiis, estque receptum Theologorum dictum, *Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa.* Cum enim una eademque, ac prorsus indivisa et inseparabilis sit essentia, substantia, intellectus, voluntas, potentia, atque majestas omnium trium Divinarum Personarum: consequens est, ut propter identitatem principii operandi ad extra (hoc est, producendi creaturas, sive illa, quae sunt extra ipsam SS. Trinitatem) quidquid operatur una Persona Divina, operetur et altera, et communiter omnes tres simul. Hinc Joan. cap. 5. Christus suam divinitatem declaraturus, dicebat: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor.* Et infra: *Quaecunque enim Pater fecerit, haec et Filius similiter facit.*

Nec obstat illud Symboli Apostolici *Qui conce-* 15
ptus est de Spiritu Sancto. Siquidem per hunc loquendi modum ab operatione, sive effectione Incarnationis, non excluditur Pater, vel Filius: sed Incarnatio, utpote maximum opus Divinae bonitatis et amoris, tribuitur appropriate tantum Spiritui Sancto: sicut in eodem Symbolo, verbis illis, *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem Coeli et Terrae*, Patri Coelesti appropriate tribuitur Mundi Creatio, utpote Opus Summae Potentiae, quem tamen Mundum a tota Trinitate communiter esse creatum, nemo Fidelium dubitat.

Generatim quippe opera Trinitatis ad extra, vel 16
sunt specialiter manifestativa Divinae Potentiae, vel Divinae Sapientiae, vel Bonitatis. Prima appropriantur Patri, utpote, *ex quo omnis Paternitas in coelo, et in terra nominatur*, Ephes. cap. 3. Simulque, quia *Pater a nullo est*, uti dicitur *in c. Firmiter. h. t.* Secunda, sive opera peculiariter manifestativa Sapientiae Divinae, appropriate attribuuntur Filio, utpote qui *Dei Sapientia appellatur* 1. Corinth. 1. Imo et ipsa *Sapientia genita*, ut loquitur D. Augustinus *lib.* 7. *de Trinit. cap.* 2. Tertia tandem, sive opera Bonitatis, appropriate tribuuntur Spiritui Sancto, qui est Amor. D. Thomas 1. *part. q.* 39. *art.* 7. *et* 8. ubi plures alias talis appropriationis rationes adducit, et alii passim.

Neque ex dictis quis perperam inferat, hinc sequi, 17

quod etiam Pater, ac Spiritus Sanctus, sit incarnatus. Nam hoc repugnat Fidei Catholicae, atque habetur cit *c. Firmiter. §. Et tandem. h. t. et can. Qui Episcopus. dist. 23. et can. Omnes quos. de Consecrat. dist. 3.* ac alibi. Ratio hujus ulterior est: quia, ut notant Theologi, ac praesertim Scotus 3. *dist.* 1. *q.* 1. *§. Contra hoc*, Incarnatio potest accipi dupliciter. Primo, ut dicit actionem: et sic derivatur a verbo activo *Incarnare*; neque aliud significat, quam actionem illam, qua tota SS. Trinitas concurrebat, et aequaliter operata est admirabilem illam unionem naturae humanae Christi cum Verbo. Secundo, ut dicit unionem, seu potius terminationem unionis, atque dependentiae naturae assumptae ad Verbum: et sic Incarnatio derivatur a verbo passivo *Incarnari*; neque aliud est, quam unio quaedam naturae humanae cum Verbo in unitate suppositi. Illa igitur sola Persona Divina censetur incarnari, cujus personalitate personatur, atque subsistit in unitate suppositi natura humana a Verbo assumpta; sive, quae est terminus formalis unionis Hypostaticae: atqui solius Filii personalitate personatur, atque subsistit natura humana Christi, sive assumpta a Verbo, eaque sola est terminus formalis unionis Hypostaticae; et consequenter solus Filius de facto est incarnatus, non Pater, nec Spiritus Sanctus.

18 Unde non obstat, quod opera Trinitatis ad extra sint indivisa. Dispar enim est ratio de assumptione naturae humanae Christi, et de aliis operibus SS. Trinitatis: quia respectu horum principium, et ratio formalis operandi, est commune omnibus tribus Personis Divinis: econtra vero Filiatio, quae est terminus formalis unionis Hypostaticae (id est, illius, qua natura humana Christi unitur Verbo in unitate suppositi) non est communis tribus Personis, sed propria soli Filio. Et quidem quomodo omnes tres Personae Divinae potuerint communiter efficere Incarnationem Verbi, et tamen una sola incarnari, declarat Additio ad Magistrum Sententiarum *in 3. dist.* 1. satis apto exemplo de tribus Puellis aequalibus, uni ex ipsis tunicam induentibus: sicuti enim tunc omnes tres Puellae simul concurrunt, et cooperantur ad inductionem tunicae, una tamen sola induitur; ita omnes tres Personae Divinae cooperabantur ad Incarnationem Verbi, et tamen una sola Persona, nempe secunda, de facto fuit incarnata.

§. II.

De Processione Spiritus Sancti a Filio.

SUMMARIUM.

19 *Spiritus Sanctus pariter procedit a Patre et Filio.*
20 *Referuntur antiquiora Concilia, Processionem Spiritus Sancti a Patre et Filio confitentia.*
21 *Eadem Catholica veritas probatur ex Sacra Scriptura. Et n. 29.*
22 23 et 24 *Atque ex testimoniis SS. Patrum, praesertim Graecorum.*
25 *et* 26 *Item ratione Theologica.*
27 *Solvitur instantia ex Joan. cap. 15. ibi:* Qui a Patre procedit.
28 *Ostenditur, quod hisce verbis non excludatur Filius.*
29 *Processio Spiritus Sancti a Filio implicite habetur in sacra Scriptura, licet non explicite.*
30 *Quid dicendum de auctoritate Sancti Joannis Damasceni? Et n. seqq.*
31 *Cur Graeci Patres dixerint, Spiritum Sanctum Procedere a Patre per Filium?*
32 *Solvuntur aliae instantiae Graecorum. Et n. seqq.*
33 *Ratio fundamentalis, cur Spiritus Sanctus procedat a Patre et Filio, tanquam ex uno principio, et unica spiratione, haud obstante eorundem distinctione reali?*
34 *Et cur Spiritus Sanctus non superflue procedat a Filio?*
35 *Objectio Graecorum ex quatuor Synodis Generalibus desumpta proponitur:*
36 *Et dissolvitur:*
Cur ly Filieque, *fuerit additum in Symbolo? Ibid.*
37 *Annthematizantur,* quid aliud docuerint, *quomodo hoc sit intelligendum?*
38 *Graecorum Status ante, et post Schisma.*
Constantinopolis capta a Turcis in Feriis Pentecostalibus. Ibid.

Quaeritur I. Quid sit sentiendum de Processio- 19
ne Spiritus Sancti a Filio, et quomodo ipsa contra Graecos probetur? Resp. Spiritus Sanctus aeternaliter, et pariter procedit a Patre et Filio; non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio; non duabus spirationibus, sed unica spiratione. Ita omnes Catholici: estque expresse definitum contra errorem Graecorum *in cap. un. h. t. in* 6. quod desumptum fuit ex Concilio Lugdunensi, sub Gregorio X. *anno Domini* 1274. celebrato: ubi haec Catholica Veritatis corroboratur, tum ex perpetuo sensu atque doctrina Sacrosanctae Romanae Ecclesiae, quae est Mater omnium Fidelium et Magistra; tum ex incommutabili, veraque sententia Orthodoxorum Patrum, atque Doctorum, Latinorum pariter, et Graecorum. Et quidem

Eadem Veritas Catholica jam antehac in Con- 20
cilio Toletano I. *Anno* 405. celebrato, sub Innocentio Papa I. decisa fuerat, ubi dictum Concilium in Symbolo (ac refertur *Tomo I. Conciliorum*) sic profitetur: *Credimus, Spiritum quoque esse Paracletum, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed a Patre Filioque procedens. Est ergo ingenitus Pater, genitus Filius, non genitus Paracletus, sed a Patre, Filioque procedens.* Item Concilium Ephesinum I. quod habitum est contra Nestorium circa annum 431. (ac refertur *can. de Spiritu. de Consecrat. dist.* 5.) in Epistola Cyrilli Alexandrini ad Nestorium, Symbolum continente, sic loquitur: *Nam Spiritus appellatus est veritatis, et Veritas Christus est: unde et ab isto similiter, sicut ex Deo Patre procedit.* Insuper in Bareosi Concilio, Spiritum Sanctum etiam a Filio procedere, S. Anselmus contra Graecorum errorem innumeris Scripturarum, et Sanctorum Patrum testimoniis propugnavit, ut refertur in Breviario Romano, *die* 21. *Aprilis.* Idem praeter alia etiam in Concilio Generali Lateranensi, sub Innocentio III. *anno* 1215. celebrato, fuit definitum (ac refertur *cap. Firmiter. §.* 1. *h. t.*) illis verbis: *Et Spiritus Sanctus pariter ab utroque procedens.* Ac rursum *c. Damnamus. §. Nos autem. eod.* ibi: *Et sic eadem Res est Pater et Filius, nec non et Spiritus Sanctus ab utroque procedens.*

Insuper haec Catholica Veritas probatur ex S. 21
Scriptura. Nam Christus Dominus, loquens de Spiritu Sancto, Joan. cap. 16. inquit: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Omnia quaecunque habet Pater, mea sunt. Propterea dixi: quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis.* Atqui nihil aliud potest Spiritus Sanctus accipere a Filio, nisi Scientiam, quae realiter est ipsissima Essentia Divina, (quidquid enim aliud dicatur, sequetur, Spiritum Sanctum esse creaturam, quod nefas est cogitare) Si autem accipit Divinam Essentiam a Filio, eo ipso procedit a Filio. Deinde Joan. 15. Christus

inquit: *Cum venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis.* Atqui missio in Divinis importat Processionem unius Personae ab alia; prout D. Augustinus *lib. 4. de Trinitat. cap. 19. et seqq.* uberius ostendit, docens, quod Filium mitti, sit Filium nasci: et Spiritum Sanctum mitti, sit Spiritum Sanctum procedere. Rursus *Rom. cap.* 8. Spiritus Sanctus appellatur *Spiritus Christi*. Et ad *Galat.* 4. inquit Apostolus: *Misit Deus Spiritum Filii sui.* Sed Spiritus dicitur a spiratione, et sic est nomen importans originem: ergo sicut sequitur, *Filius Patris*, hoc est, Filius qui est a Patre; ita etiam sequitur, *Spiritus Filii*, hoc est, Spiritus, qui est a Filio, prout argumentator D. Bonaventura *lib. 1. Sent. dist. 11. in Exposit. textus. dub* 3. Concordat illud Joannis. cap. 15. ibi: *Paracletus, Spiritus veritatis.* Veritas siquidem est Christus, juxta illud ipsius: *Ego sum via, veritas, et vita.* Joan. cap. 14.

22 Confirmatur Catholica Veritas auctoritatibus SS. Patrum, non solum Latinorum, ut D. Gregorii, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, aliorumque, qui Processionem Spiritus Sancti a Patre, Filioque, semper concorditer docuerunt; sed etiam Graecorum. Nam S. Athanasius in Symbolo, *Quicunque*, ab ipso composito, et postmodum auctoritate Ecclesiae solemniter recepto, inter alia etiam hoc credendum proponit: *Spiritus Sanctus a Patre et Filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens.* Deinde Dydimus *lib. 2. de Spiritu S.* ac refertur *can. ult. de Consecrat. dist.* 5. Spiritum Sanctum procedere a Patre et Filio, pluribus probat, atque inter alia sic loquitur: *Salvator, qui est veritas ait: Non enim loquetur a semetipso: hoc est, non sine me, et sine meo, et Patris arbitrio: quia inseparabilis a mea, et Patris est voluntate. Quia non ex se est. sed ex Patre, et me est: hoc enim ipsum, quod subsistit, et loquitur, a Patre, et me illi est.* Item S. Joannes Chrysostomus *Tom. 5. Homil. 1. de Exposit. Symboli*, inquit: *Iste est Spiritus de Patre, et Filio procedens, qui dividit propria dona singulis, prout vult.* Idem in alia Homilia; *Credendum*, inquit, *est Spiritum Sanctum Patris esse, et Filii: istum Spiritum Sanctum dicimus Patri et Filio coaequalem, et procedentem de Patre et Filio. Hoc credite, ne colloquia mala corrumpant bonos mores.*

23 Praeterea in Generali Concilio Florentino, pro Unione Graecorum *Anno* 1439. celebrato, plures aliae SS. Patrum Graecorum auctoritates a Latinis fuerunt allegatae: ut illa S. Epiphanii *in sermone Anciroto nuncupato*, ubi loquens de Deo Patre, inquit: *Ita, Filium dico eum, qui ex ipso est: Sanctum autem Spiritum, qui ex utroque est.* Et iterum *in cit. Serm.* ait D. Epiphanius: *Spiritus Sanctus, qui vere glorificat, docens omnia: qui quidem est a Patre et Filio.* In eadem Sessione D. Basilius Magnus *in* 3. *contra Eunomium libro*, scriptum reliquisse allegatur, Spiritum Sanctum ex Filio esse. Et subditur quod istam sententiam hi Sancti Doctores habuerunt ex illo Evangelico dicto Joannis 16. *De meo accipiet.* Verba S. Basilii *loc. cit.* (ac referuntur *Sess. 19. dicti Concilii*) sunt haec: *Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum secundum a Filio, cum ab ipso esse habeat, et ab ipso accipiat, et annuntiet nobis, et omnino ab illa causa dependeat, pietatis ratio tradit.*

24 Insuper *Sess.* 24. *Quae est ultima*, praeter novam auctoritatem D. Basilii Magni, aliae plures adducuntur SS. Patrum Graecorum sententiae, quibus clare docuerunt, Spiritum Sanctum ex Patre, Filioque procedere; ut est illa S. Epiphanii Magni: *Siquidem creditur Christus ex Deo, ut Deus de Deo, sic etiam Sanctus Spiritus ex ambobus esse credendum est. Quemadmodum enim nemo novit Patrem, nisi Filius, ita dicere audeo, nemo Filium nisi Spiritus, qui ex ambobus procedit.* Item Magnus Cyrillus ait: *Spiritus ex Filio ita profluit, quemadmodum etiam a Patre.* Dydimus vero sapientissimus, et Magnus Athanasius, ita dicunt: *Siquidem Spiritus ex Patre procedit, et de meo accipiet, et annuntiabit vobis, sequitur ut ex Patre, Filioque sit.* Haec ibi. Taceotur plurimae aliae auctoritates, quas Bessarion Archiepiscopus Nicaenus, in Oratione pro Unione (quae ob excellentiam suam *Dogmatica* inscribitur) in Synodo Florentina, ad Graecos duntaxat habita, *cap.* 5. 6. et 7. ad longum allegat, ut refertur *Tom. 2. Conciliorum*, circa finem saepe dicti Concilii Florentini.

25 Probatur eadem Catholica Veritas ratione Theologica. In Patre et Filio datur una eademque virtus spirativa respectu Spiritus Sancti; ergo etiam aequaliter Spiritus S. spiratur, seu procedit ab utroque, veluti unico principio. Consequentia patet: quia impossibile est, quod existente una eademque virtute spirativa in utroque (et quidem cum ordine prioritatis ad actum) Spiritus Sanctus spiretur a Patre, et non simul spiretur a Filio: idque tum ob identitatem virtutis spirativae in utroque; qua ratione etiam impossibile est, Mundum creari a Patre, et non etiam creari a Filio, et Spiritu Sancto: cum omnes tres Personae habeant eandem essentiam, et potentiam. Tum quia in Divinis potentia non est separabilis ab actu: idque ratione infinitae perfectionis, et immutabilitatis Dei: unde etiam voluntas creandi Mundum in tempore, ab aeterno jam fuit in Deo.

26 Antecedens autem principale probatur. Pater ab aeterno generando Filium, per generationem omnia communicat Filio, sola Paternitate excepta, utpote in qua sola relative opponitur Filio; ergo etiam communicat Filio virtutem spirandi, sive (ut loquuntur Theologi) Voluntatem foecundam, cum in hac non opponatur relative Filio. Antecedens patet ex illo Joan. 16. supra jam allegato: *Omnia, quaecunque habet Pater, mea sunt*: ac proinde Pater nihil non communicavit Filio, praeter Paternitatem, in qua sola relative opponuntur. Siquidem in Divinis omnia sunt realiter idem, ubi non obstat relationis oppositio, simulque dici non potest, quod Pater dederit Filio partem substantiae suae, et partem sibi retinuerit, *c. Damnamus. §. Nos autem de Summa Trinitat.* Taceutur aliae rationes, de quibus Theologi.

27 Neque dictis obstat illud Salvatoris Joan. 15. inquientis: *Cum veneris Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre Spiritum veritatis, qui a Patre procedit.* Resp. enim cum Magistro *Sent. 1. dist. 11.* et aliis, quod, dum Veritas hic dicit, Spiritum Sanctum a Patre procedere, non addat, *solo*: atque ideo etiam a se procedere non neget: sed ideo Patrem solummodo nominat, quia ad eum solet referre etiam id, quod ipsius est, cum hoc ipsum a Patre habeat. Concordat D. Augustinus *lib* 3. *contra Maximinum. cap. 14. tom.* 6. ubi inquit, hic nominari solum Patrem, non ad excludendum Filium, sed quia Pater solus est primarius auctor Processionis Spiritus Sancti, utpote habens esse, atque virtutem spirandi ex seipso, et non ab alio: Filius enim habet a Patre et esse, et quod spiret. Quin imo in hoc ipso, quod dicebatur Spiritus Sanctus a Patre procedere, etiam implicite continebatur, quod procedat a Filio: cum sit una eademque virtus spirativa utriusque, sive Voluntas foecunda cum prioritate ad actum, ut proxime dictum.

28 Porro, quod illa locutione, *qui a Patre procedit*, non excludatur Filius, quamvis expresse non nominetur, patet a similibus aliis S. Scripturae locis. Sic enim Matth. cap. 16. dicitur: *Caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est.* Item Joann. cap. 15. De Spiritu Paracleto dicitur; *Ille vos docebit omnia.* Et tamen etiam Pater, et Filius, non

docent: sicut et illa revelatio communiter facta est, ab omnibus tribus Personis Divinis. Quin imo Matth. cap. 11. sub dictione exceptiva, *Nisi*, habetur: *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare:* et tamen hisce verbis a cognitione Filii non excluditur ipsemet Filius, aut Spiritus Sanctus; neque a cognitione Patris ipsemet Pater, et Sanctus Spiritus, cum sint ejusdem naturae, substantiae, et cognitionis, seu scientiae infinitae. Deinde, quamvis in allegato textu Joan. 15. Filius expresse non nominetur, satis tamen ibidem indicatur, Spiritum Sanctum etiam a Filio procedere, illis verbis Christi: *Quem ego mittam vobis, Spiritum veritatis*; eo quod Spiritum Sanctum mitti a Filio, idem sit, ac procedere ab ipso, prout cum D. Augustino supra *num.* 21. jam dictum est.

29. Et per hoc etiam patet responsio ad dictum illud S. Dionysii, *cap.* 1. *De Divinis Nominibus circa init.* ubi ait: *Omnino igitur non audendum est quicquam de Summa abstrusaque Divinitate aut dicere, aut cogitare praeter ea, quae nobis divinitus scripta Divina enuntiaverunt.* Siquidem, ut observat D. Thomas *part.* 1. *quaest.* 36. *art.* 2. *ad* 1. istud procedit, ubi aliquid in Sacra Scriptura non reperitur expressum, vel per verba, vel per sensum. Licet autem verbis expressis non habeatur in Sacra Scriptura, quod Spiritus Sanctus etiam procedat a Filio, invenitur tamen istud in ea implicite, et quantum ad sensum; idque tum *in cit. cap.* 15. Joannis, ut dictum *num.* 28. tum praecipue in illo Salvatoris, Joan. 16. ibi: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.* Item ibidem: *Omnia quaecunque Pater habet, mea sunt*: prout supra *n.* 21. et *n.* 26. uberius fuit declaratum.

30. Dices. S. Joannes Damascenus *lib.* 1. *de Fide Orthodoxa, cap.* 11. inquit: *Spiritum Sanctum ex Patre dicimus, et Spiritum Patris nominamus, ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus; Spiritum vero Filii nominamus:* ergo Spiritus Sanctus a Filio non procedit. Resp. cum D. Bonaventura *in* 1. *dist.* 11. *art.* 1. *quaest.* 1. *circa finem*, et aliis Damascenum non esse in hac parte assentiendum, quia simplicite fuit Graecus., eidem interim in contrarium opponuntur alii Doctores Graeci, supra jam allegati. Notandum quoque, quod idem S. Damascenus *in Libro Historiae de Barlaam et Josaphat*, referat, quod Barlaam, instruendo discipulum suum Josaphat, jusserit eum credere in Spiritum Sanctum ex Patre et Filio procedentem. Et quamvis Bellarminus *in Libro de scriptoribus Ecclesiasticis, ad annum* 731. dicat, particulam illam, *Et Filio*, videri ab aliquo additam: rursus tamen est notandum, quod D. Damascenus *in cit. lib.* 1. *de Fide Orthodoxa, cap.* 11. admodum caute loquatur: non enim dicit, quod Spiritus S. non sit a Filio: sed ait, non dicimus a Filio: quia Graeci hoc non confitebantur, nec tamen pro tunc negabant.

31. Accedit, quod idem S. Damascenus *loc. cit.* asserat, *Spiritum per Filium dicimus. ex Filio non dicimus.* Quo modo etiam D. Hilarius *lib.* 12. *de Trinit. circa finem*, et nonnulli alii Doctores loquuntur, dicentes, Spiritum Sanctum procedere a Patre per Filium. Nam, quod ad rem attinet, hoc idem est dicere, ac Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere: quia enim Filius vim spirativam, seu Voluntatem foecundam, habet a Patre eamque Pater communicavit Filio, hac ratione recte etiam Spiritus S. dicitur procedere a Patre per Filium, et Pater ipsum spirare per Filium, ut notavit S. Thomas *cit. q.* 36. *art.* 2. Noluerunt tamen illi Patres dicere, Spiritum Sanctum procedere ex Filio, quia censuerunt, tutius dici *per Filium*, quam *ex Filio*, quantum ad modum loquendi, propter vigentem tunc haeresim Macedonii, et Eunomii, qui dixerunt Spiritum Sanctum a Filio procedere tanquam ex primaria, imo et unica causa. Haec autem ratio postea cessavit: quinimo pertinax error Graecorum negantium Processionem Spiritus Sancti a Filio, coegit Ecclesiam ad eandem Processionem a Filio expresse profitendam. Bellarminus *lib.* 2. *de Christo. cap.* 27. post Bessarionem, et Gennadium.

32. Instabis cum Graecis. Si Spiritus Sanctus a Patre, Filioque procedit; ergo, cum Pater et Filius realiter distinguantur, forent duo principia spirandi, duaeque spirationes: quod est absurdum dicere. Accedit, quod Spiritus S. perfecte procedat a Patre; et consequenter superflue procederet etiam a Filio. Resp. neg. seq. Quia, ut dicit S. Augustinus *lib.* 5. *de Trinit. cap.* 14. Pater et Filius non sunt duo principia, sed unum principium Spiritus Sancti. Quod ipsum postea solemniter definitum fuit in Concilio Lugdunensi, sub Gregorio Papa X ac refertur *cap. un. h. t. in* 6. ibi: *Spiritus Sanctus aeternaliter ex Patre et Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio; non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit.*

33. Nec obstat, quod Pater, et Filius realiter ab invicem distinguantur. Siquidem Spiritus Sanctus non procedit a Patre, ut Pater est, neque a Filio, ut Filius est; sed quatenus uterque Spirator est, habetque vim spirativam, sive Voluntatem foecundam: haec enim una, eademque in Patre ac Filio existit, sicque Spiritus Sanctus procedit ab utroque, ut ab uno principio, unicaque spiratione. Et hoc bene notarunt SS. Patres in Concilio Florentino. *Sess* 22. *ac Sess.* 24. Nam, cum Pater et Filius sint correlativa, necesse est profiteri Patrem, ut Pater est, esse Filii Patrem: ac Filium, ut Filius est, esse Patris filium: Spiritum Sanctum autem per se neque ad Patrem qua talem, neque ad Filium qua talem referri (et consequenter nec procedere a Patre et Filio, quatenus Pater et Filius sunt, atque ab invicem realiter distinguuntur) quia Spiritus per se non est relativum Patris, et Filii; sed ea ratione, qua spiritus seu spiratus est, refertur ad spirantem, seu spiratorem, qualis spirator, ratione identitatis principii spirandi, unus idemque est Pater, atque Filius: prout in simili, haud obstante distinctione reali Personarum Divinarum, Pater, Filius, et Spiritus Sanctus sunt *unum universorum principium*, ut dicitur *in c. Firmiter. h. t.*

34. Et per hoc etiam patet ad alteram instantiam. Nam ex eo, quod Spiritus S. perfecte procedat a Patre, neutiquam sequitur eum superflue procedere a Filio: sicut ex eo, quod Pater perfecte Mundum creaverit, inferre non licet, eum superflue a Filio, et Spiritu Sancto, velut uno universorum principio creatum esse. Ratio horum est: Quia Sanctissima Trinitas non creavit Mundum, secundum quod Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus est, sed secundum quod eadem res, eadem substantia, eademque omnipotentia est Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: et consequenter unum, idemque universorum principium. Ita a pari Pater, et Filius, non spirant Spiritum Sanctum, secundum quod Pater, et Filius sunt, sed secundum quod in eis est una foecunditas voluntatis, et sic in quantum unum principium, et per eandem spirationem. D. Bonaventura *cit. dist.* 11. *art.* 1. *q.* 2. *ad* 3. et alii.

35. Urgebis. In quatuor Synodis Generalibus, videlicet Niceno, Constantinopolitano, Ephesino, et Chalcedonensi, solum dicitur, quod Spiritus S. procedat a Patre, sive, ut loquitur Concilium Constantinopolitanum: *Credimus in Spiritum Sanctum, Dominum, et Vivificatorem, ex Patre procedentem, cum*

Patre et Filio adorandum, et conglorificandum. Nullo igitur modo debuit addi in Symbolo nostro, sub Missae decentari solito, particula illa, *Filioque*. Quinimo illi videntur esse rei anathematis, qui dictam particulam eddiderunt; cum in memorato Concilio Chalcedonensi anathematizentur omoes illi, *qui fuerint ausi aliam Fidem componere, sive porrigere, aut proferre*, ut loquitur dictum Concilium.

35 Resp. neg. seq. Siquidem per additionem illius dictionis *Filioque*, neutiquam fuit proposita alie Fides: sed duntexat illud, quod implicite jam continebatur tum in Sacre Scriptura, tum in prioribus Conciliis, atquo Symbolis, propter noves haerecce insurgentes amplius declarabatur, et per aliqua expresse addita, megis explicabatur; prout ipsimet Symbolo Apostolorum, non solum Symbolum Nicaenum, sed alia quoque Symbola in diversis Conciliis addite fuerunt. Idque non ex eo, quod Fides Catholica minus bene, eut insufficienter, contineretur in Symbolo Apostolorum; sed ed clariorem explanationem veritetie, atque exclusionem insurgentium errorum. Quia igitur tempore dictorum quatuor Conciliorum Generalium nondum exortus fuerat error dicentium, quod Spiritus S. non procedat e Filio, non fuit necessarium istud explicite ponere, sed sufficiebat uti verbis Salvetoris, in quibus ista veritas implicita jam cootinebator. Postmodum insurgente pelem dicto errore, expediens, imo et necesse fuit, euctoritete Pontificia, ac praesertim Conciliis legitime congregetis istam veritatem amplius declerare; et quod priue implicite in Secrie Litteris; et prioribus Conciliis continebatur, contre insurgentes haeresce expresse definire. Et hoc ipsum Eugenius IV. *in Litteris Unionis*, ed finem Concilii Florentini eppositis, notavit illis verbis: *Diffinimus insuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declavandae gratia, et imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.*

37 Porro in Concilio Chelcedonensi. enathematizantur illi, qui eliud docuerint, vel eliter praedicaverint; hoc est, qui eliam Fidem profereodo contrarium eliquid ibidem definitis docuerint, vel praedicaverint. Juxta quod etiam D. Apostolos Galat. cap. 1. loquitur dicens: *Si quis vobis praedicaverit praeter id, quod accepistis* (hoc est, contrarium aliquid) *anathema sit*. Non tamen per hoc prohibetur, veritatem Fidei contre insurgentes errores megis declarare; et, quae prius implicite credebeatur, per additionem aliquorum verborum ex instinctu Spiritus S. eb Ecclesie feetam, ed confutationem haeresum grassantium expresse confiteri prout hoc ipsum eddendo particulam illem, *Filioque* Secrosancte Romana Ecclesie, quae disponente Domino cunctorum Fidelium Meter est, et Megistra, praestare studuit.

38 Plura de hoc in Actis Concilii Florentini, ac praesertim in Oratioae Bessarionis, *Dogmatica* dicta, quae refertur ed finem Actorum dicti Concilii: quibus edde Theologos, et Controversistas, fusios de hoc differentes. Notat quoque Bellarminus *lib. 2. de Christo, cap. 30.* quod, quemvis Graecia usque ad tempus Schismatis ita floruerit Viris doctie, et sanctis, ut omnia Concilia Generalia apud Graecos celebrata fuerint: post Schisma tamen per ennos fere octiogentos nullum habuerint Concilium, nullumque Sanctum miraculis clarum. Et cum iidem Graeci, in Conciliis convicti, ad unitatem Ecclesiae, veramque Fidem, quater aut saepius redierint, semperque ad vomitum redierint (prout etiam accidit post Concilium Florentinum, enno 1459. celebratum) tandem, ut intelligerent causem exitii eui esse pertinaciam in errore de Processione Spiritus Sancti, in ipsie Feriis Pentecostalibus, Spiritui Sancto specialiter Sacris, enno Domini 1452. *die 29. Maii*, in quem incidebat Feria II. Pentecostes, a Turcis capte fuerit Constantinopolis, atque Imperator eorum occisus, et Imperium penitus extinctum.

§. III.

De Fide Catholica, variisque Fidei acceptionibue, ec definitione.

SUMMARIUM.

39. *Fidei nomen plures in Jure habet acceptiones. Et seqq.*
40 *Fides accepta pro credulitate, alia Divina, alia humana.*
41 *Accipitur subinde pro collectione Articulorum fide divina credendorum.*
42 *Et sic sumitur in Rubrica h. t.*
Christiani Catholici, qui? Ibid.
43 *Fides Catholica, cur sic appelletur?*
44 *Definitionem Fidei*, Hebr. cap. 11. *traditam, impugnat Glossa.*
45 *Sed dicendum, eam esse bonam. Et seqq.*
46 et 47 *Quid in ea importet ly*: Sperandarum substantiam rerum?
48 *Et quid ly*: Argumentum non epparentium: *Duplex munus Fidei, nempe illuminare ex parte intellectus, et stabilire ex parte voluntatis, n. 45. 47. et 48.*
Fides est, credere quod non vides, n. 48.
49 *Solvuntur rationes Glossae in contrarium adductae. Et nam seqq*
Fides et Spes, in quibus differant. Ibid.
50 *Fides Divina, ab Apostolo descripta, secernitur a Fide humana, ab Opinione, et Suspicione, atque a scientia; et quomodo?*
51 *Alia definitio Fidei supernaturalis, tum habitualis, tum actualis.*

Quaeritur I. Quot modis *Fidei* nomen accipitur, et quomodo sumatur in altera parte Rubricae praesentie Tituli? Res. I. Fidei vocabulum generatim acceptum variee in Jure habet significationes, quas refert Glosse *ad Rubricam hujus Tituli*, et elie Glossa *in can. Movet. 22. q. 1. §. Neque*. Quandoque enim Fides sumitur pro fidelitate, seu veritate in servandis promissis; ut *can. Noli. 23. q. 1.* ibi: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est; quanto magis amico?* Interdum pro ipsamet promissione; ut *cap. 1. de Sponsa duorum.* et §. *Venditae. Instit. de Rerum divis.* ibi: *Si is qui vendidit, fidem* (hoc est, promissionem) *emptoris secutus fuerit.* Item pro aequitate in contractibus considerata: qua retione Actiones quaedam dicuntur esse bonae fidei, eliae stricti juris; §. *Actionum autem Instit. de Actionib.* Aliquando pro conscientia, seu dictamine ipsius; ut *Rom. cap. 14.* et *cap. ult de Praescript.* ibi: *Quoniam omne, quod non est ex fide* (sive secundum dictamen conscientiae) *peccatum est.* Et in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonae fidei*, vel *malae fidei*, juxte quod possidet rem et suam cum dictamine, sive credulitate conscientiae, quod sit sua, vel quod non sit sue. Sumitur etiam Fides, prout est unum ex tribus bonis Matrimonii; ut *in can. Omne. 27. q. 2.* Item pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam; ut Matth. cap. 14. *Modicae fidei, quare dubitasti?* Et Jacob. cap. 1. *Postulet autem in fide nihil haesitans.* Atque etiam pro Fidei Sacramento, sive pro Baptismo; ut *in can. Nihil est aliud. de Consecrat. dist. 4.* 39

Ulterius, et magis ed propositum, Fides accipitur pro credulitate, sive assensu intellectus, qui adhibetur alicui eliquid affirmanti, seu dicenti, quod non videtur, propter ejus auctoritetem. Et quidem au- 40

ctoritas haec, si sit hominis, dicitur *Fides humana*; si Dei, *Fides Divina*: quamquam impraesentiarum de Fide humana sermo non sit, sed solum de Fide Divina, de qua Apostolus *Hebraeor. cap.* 10. inquit: *Justus ex fide vivit.* Et rursus Hebrae. cap. 11. *Sine Fide impossibile est placere Deo.* Quae quidem Fides Divina est virtus intellectualis, supernaturalis, atque una ex tribus Virtutibus Theologicis: et subdividitur in actualem et habitualem: quarum prior importat actualem assensum supernaturalem, quo quidpiam credimus propter auctoritatem Dei illud revelantis: posterior autem denotat habitum supernaturalem, et divinitus nobis infusum, quo inclinamur, atque facilitamur ad ejusmodi actus Fidei eliciendos propter infallibilem veracitatem Dei revelantis, prout paulo inferius amplius dicetur.

41 Tandem Fidei nomen accipitur pro collectione articulorum Fide Divina credendorum, sive pro objecto materiali ipsius; juxta illud Symboli D. Athanasii: *Haec est Fides Catholica*: id est, articuli Fidei Catholicae, seu objecta materialia ipsius. In qua Fidei acceptione loquitur etiam S. Hieronymus ad Damasum Papam in Expositione Fidei, ac refertur *in can. Haec est Fides*, 24. *q.* 1. dicens: *Haec est Fides, quam in Ecclesia Catholica didicimus, quamque semper tenuimus, et tenemus.*

42 Resp. II. Altera pars Rubricae praesentis Tituli, quae inscribitur, *Et de Fide Catholica*, procedit de Fide, in postremo sensu accepta, seu prout ipsa sumitur pro collectione articulorum divinitus revelatorum, et ab Ecclesia ad credendum nobis propositorum. Patet hoc *ex cap.* 1. *et seqq. h. t.* ubi plenius refertur collectio talium objectorum materialium Fidei Catholicae, id est, universalis: nam graece Κrθολικόν, latine *universale* significat. Qua ratione Fidem Catholicam servantes, *Christianorum Catholicorum nomen jubentur amplecti*: non servantes autem, *Haeretici* vocantur, *in l. Cunctos populos. C. De Summa Trinitat. et Fide Cathol.*

43 Et merito isthaec *Fides* nuncupatur *Catholica*, sive universalis: tum quia, per praedicationem Evangelicam toto orbe Terrarum, longe lateque diffusa exstit; juxta illud Propheticum, Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.* Et illud Salvatoris, Marc. cap. ult. *Euntes in mundum universum, praedicate Evangelium omni creaturae.* Item Actor cap. 1. *Eritis mihi testes in Jerusalem, et in omni Judaea, et Samaria, et usque ad ultimum terrae.* Tum quia est universalis etiam quoad tempus: nam nunquam deficiet, sed semper durabit, usque ad finem Mundi, haud obstantibus quibuscunque persecutionibus, sicut et ipsa Sancta Ecclesia Catholica: juxta illam infallibilem Christi Domini promissionem, *Matth.* 16. Principi Apostolorum factam: *Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portae Inferi non praevalebunt adversus eam*, cum similibus.

44 Quaeritur II. Utrum bona sit definitio Fidei, quae traditur ab Apostolo Hebr. c. 11. illis verbis: *Est autem Fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Glossa *ad Rubricam h. t.* censet, eam non esse bonam: tum quia (inquit) non est convertibilis cum suo definito, sed convenit etiam Spei, quae similiter est Substantia rerum sperandarum. Tum quia definitio illa videtur tantum loqui de futuris: atqui vero Fides est tam de praesentibus, quam praeteritis, et futuris; oportet enim credere, et Christum pro nobis fuisse natum, mortuum, atque sepultum, et ipsum existere in coelis, atque in Sanctissimo Eucharistiae Sacramento, et eum esse venturum judicare vivos et mortuos: quamvis adhuc una duntaxat Fides sit, respiciens et comprehendens illa diversa tempora, juxta illud Apostoli Ephes. cap. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*: sive allata definitio videtur insufficiens. Ita discurrit Glossa citata.

Dicendum tamen cum D. Thoma 2. 2. *q.* 4. *art.* 1. D. Bonaventura *in* 3. *Sent. dist.* 23. *art.* 1. *q.* 1. Abbate Panormitano *ad Rubr. h. t. n.* 1. et aliis passim, definitionem Fidei ab Apostolo traditam esse bonam, sufficientem, et convertibilem cum definito: idque probatur tum ex declaratione singularum particularum ipsius, quae nihil continent superfluum, aut diminutum; tum ex solutione rationum Glossae. Accedit, quod Apostolus in allata definitione convenienter comprehendat duplex munus Fidei, propter quod nobis divinitus infunditur: nempe ad illuminandum, firmiterque credendum ex parte intellectus; et ad sustentandum, sive stabiliendum Spem nostram, omnesque actus, seu affectus bonos ex parte voluntatis. Siquidem 45

Dicitur inprimis in allata Fidei definitione, *sperandarum substantia rerum.* Hoc est, fundamentum, ac basis rerum a Fidelibus sperandarum, supra quod videlicet Spes nostra supernaturalis fundatur, et radicatur: nam quae speramus consequi in coelis, nonnisi Fide nobis fiunt cognita, et certa: qua proinde ratione Fides Divina vocatur Fulcrum, ipsumque fundamentum Spei Christianae, sicque rectissime dicitur *sperandarum substantia rerum.* Quod quidem vel maxime procedit in ordine ad objectum primarium, et principale Fidei supernaturalis, quod est DEUS Ter Opt. Max. Nam negari non potest, aliqua esse credenda ob infinitam, et infallibilem veracitatem Dei revelantis, quae nec speramus, nec consequi desideramus: ut sunt Diluvium, Infernus, lapsus primorum Parentum, suspensio Judae proditoris, et hujusmodi plura alia, quae sunt objecta Fidei minus principalia. 46

Deinde verbis illis, *sperandarum substantia rerum*, partim nobis indicatur objectum primarium Fidei Theologicae, quod est DEUS Ter Opt. Max. quem pie fideliterque vivendo, in coelis aeternaliter consequi speramus. Partim etiam manifestatur quaedam Fidei proprietas, utpote quae debet esse certa, et infallibilis: unde appellatur *substantia.* Partim vero indicatur alterum munus Fidei, consistens in stabiliendo affectu nostrae voluntatis ad sperandum coelestia, et procurandam horum finalem consecutionem per exercitium bonorum operum. 47

Dicitur secundo, *argumentum*: quod idem est, ac firma adhaesio intellectus, sive firmus certusque assensus ipsius. Et additur, *non apparentium*, ad denotandum, quod ejusmodi firma, et infallibilis adhaesio intellectus sit de rebus, quae ex se non sunt clarae, et evidentes: nam *Fides est, credere quod non vides*, juxta D. Augustinum, relatum *in c. In domo. de Poenit. dist.* 4. Atque, ut loquitur Glossa, ibidem: *Fides non habet meritum, ubi humana ratio praebet experimentum.* Quamobrem Fidei maxime proprium est, ut *in captivitatem redigat omnem intellectum in obsequium Christi*, prout loquitur idem Apostolus 2. *Corinth.* 10. Quia vero dicta adhaesio intellectus, habita per Fidem, firma est, certa, atque infallibilis, sicque *argumentum* dicitur: ulterius per hoc insinuatur primum munus Fidei supernaturalis, quod est illuminare intellectum, eumque ad firmiter credendum corroborare; eo quod Fides ab Apostolo descripta innitatur revelationi Divinae, et prorsus infallibili, factae de illis, quae quidem nondum videmus, speramus tamen consequi in coelis, ut dictum *numer.* 46. 48

Ex dictis patet responsio ad rationes Glossae. Nam, quantum ad primam, negatur assumptum. Licet enim Spes dici possit sperandarum substantia rerum (nam *Spes est virtus, qua spiritualia et aeterna Bona spe-* 49

rantur, id est, cum fiducia expectantur, ut inquit Magister Sententiarum in 3. *dict.* 26.) nihilominus altera pars videlicet *argumentum non apparentium*, Spei nullatenus convenit. Insuper Fides est rerum tum bonarum, tum malarum, ut a Deo revelatarum; ut puta peccatorum olim commissorum, item Diluvii, aliorumque suppliciorum a Deo immissorum, atque in S. Scriptura descriptorum: Spes econtra est rerum tantummodo bonarum, cum nemo speret, sive desideret sibi malum. Item Fides habet se ad omne tempus, credendo tum praeterita, tum praesentia, tum futura, propter attestationem Æternae Veritatis: Spes autem solum de futuris. Atque, ut breviter loquitur Doctor Subtilis *in 3. dist. 31. quaest. un.* §. *Respondeo*, Fides ex ratione sua inclinat tantum in verum latens: et Spes tantum inclinat in bonum commodum absens.

50 Ulterius, quod definitio Fidri, ab Apostolo assignata, convertibilis sit cum suo definito, patet ex eo: quia per ly, *substantia rerum sperandarum*, secernitur Fides Divina a Fide humana, utpote quae non est substantia rerum sperandarum, sive basis Spei supernaturalis, sicut illa. Deinde per ly, *argumentum*, rursus Fides Divina ab Apostolo definita, distinguitur ab humana: nam haec est fallibilis (homines enim et fallere possunt, et falli) non illa, propter infallibilem veracitatem Dei revelantis, qui nec fallere potest, nec falli. Differt etiam per eandem particulam Fides praefata ab opinione, et suspicione, eo quod in his non adsit firma adhaesio intellectus, bene tamen in illa. Tandem per ly, *non apparentium*, secernitur Fides a scientia, utpote per quam quidpiam apparet certum, ac evidens: item et ab inspectione oculari, de visis enim non habetur fides, sed agnitio, sive, ut S. Gregorius, *Homil.* 26. *in Evangelia*, loquitur: *Quae apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.*

51 Ad alteram rationem Glossae negatur Assumptum. Siquidem ly, *argumentum non apparentium*, quo indicatur ipsamet essentia, et ratio quidditativa Fidei supernaturalis, sese habet indifferenter ad omne tempus, tam praeteritum scilicet, quam praesens, et futurum. Quod si tamen allata Apostoli definitio cuipiam videatur obscurior, dici potest: *Fides supernaturalis habitualis*, est virtus divinitus infusa, et donum DEI, quo velut lumine illustratus homo firmiter assentitur omnibus, quae a Deo revelata sunt ob infallibilem ejus veracitatem. *Fides actualis* vero, est actus supernaturalis, quo quis assentitur propositionibus a Deo revelatis, ob ejusdem infallibilem veracitatem.

§. IV.
De Symbolis Fidem Catholicam profitentibus.

SUMMARIUM.

52 *Symbolum Fidei, quid?*
53 *Et unde dicatur* Symbolum?
54 *Plura Symbola Fidei successive fuerunt edita.*
55 *Et tamen omnia in effectu concordant.*
56 *Quatuor Symbola Fidei magis principalia enumerantur.*
57 *Symbolum Apostolorum sic dictum, quia ab Apostolis confectum.*
58 *Et cur id fecerint?*
59 *Quos Articulos singuli Apostoli posuerint? Refertur aliorum opinio.*
60 *Verisimilior Scoti sententia probatur.*
61 *Symbolum Apostolorum, quot Articulos contineat? Et seqq.*
62 *Nomine* Articuli Fidei, *quid intelligatur?*
63 *Articulus Fidei sumitur tripliciter.*
64 *Symbolum Nicaenum, quale?*
65 *In Missa, quale Symbolum cantetur?*
66 *In Symbolo Apostolorum, quomodo Fides sufficienter contineatur?*
67 *Et cur post illud fuerit conditum Symbolum Nicaenum?*
68 *Articuli Fidei an successu temporis creverint? Et num.* 71.
69 *Eadem Fides fuit Patrum veteris Testamenti, et nostra.*
70 *Solvitur instantia.*
71 *Alia instantia diluitur.*
72 *Utrum Ecclesia, vel Papa, possit facere novum Articulum Fidei?*
73 *Aut reddere Assertionem modo falsam, quae prius erat vera?*
Ecclesia definiendo, qui Libri sint Canonici, non perhoc facit eos esse scripturam Divinam. Ibid.
74 *Utrum Ecclesia Assertionem quandam faciat Catholicam, aut Haereticam, quae antea talis non erat?*
75 *Quomodo mysteria Fidei successive magis fuerint explicata, declaratur exemplo,* Hebrae. c. 11. *adducto.*
76 *Et alio exemplo de Paedagogo.*
77 *Symbolum S. Athanasii, quale, et quando ab ipso compositum?*
78 *Et unde habeat auctoritatem Regulae Fidei? Et seq.*
79 *Symbolum ordinare spectat duntaxat ad Summum Pontificem.*
80 *Symbolum Apostolorum, Nicaenum, S. Athanasii, quando, et ex quo mysterio dicatur in Officio Divino?*
81 *Quid sentiendum de Symbolo quarto*, in c. Firmiter h. t. *relato?*

Quaeritur I. Quid sit Symbolum Fidei, et quotuplex? Resp. *Symbolum* in proposito aliud non est, quam brevis quaedam Summa, sive Collectio Mysteriorum Fidei Catholicae indubitanter credendorum ab omnibus propter infallibilem veracitatem Dei revelantis. 52

Et dicitur *Symbolum*, vel a *Syn*, quod est simul, 53
et *bolus*, quod est morsellus: quia videlicet Symbolum Apostolicum, quod est primum, et a quo caetera vocantur Symbola, confectum est ab omnibus simul Apostolis, singulis eorum aliquem morsellum, sive particulam quandam apponentibus; prout tenet Glossa, *ad Rubric. h. t. circa finem.* et alia Glossa *in can.* 1. §. *Apostolos. dist.* 15. ac Canonistae *passim*. Vel juxta alios, quia *Symbolum* graece, latine sonat *indicium*; hinc *Symbolum Fidei* sic dictum videtur, eo quod sit quoddam indicium, sive signum exterioris professionis Fidei, quo veri Fideles discernuntur ab infidelibus, Paganis videlicet, Judaeis, et Haereticis: sicut a simili tessera illa, quam milites assumere consueverunt ad discernendum socios ab hostibus, et exploratoribus, *Symbolum militare* vocatur. Bellarminus *Praefat. ad Explicat. Symboli Apostolici.* Calepinus *V. Symbolum* et favet Archidiaconus *in can.* 1. *dist.* 15. *n.* 4. quamvis postea priorem Glossae opinionem acceptet.

Resp. II. Etsi plura Symbola Fidei ad majorem 54
veritatis explicationem, atque exclusionem haeresum pro tempore insurgentium, successive in Ecclesia Catholica fuerint edita, adeo, ut D. Thomas *part.* 1. *q.* 36. *art.* 2. *ad* 2. asserat in quolibet Concilio institutum fuisse Symbolum aliquod, propter errorem in eo damnatum: et ideo Cardinalis Jacobitius *tom.* 13. *Tractatuum, tract. de Conciliis. lib.* 1. *art.* 1. *n.* 42. dicat, quasi ad triginta duo Symbola in variis Conciliis repilogata fuisse.

Nihilominus omnia illa Symbola in effectu con- 55
cordarunt, et concordant: cum sequens Concilium neutiquam fecerit aliud Symbolum a priori, sed duntaxat id, quod in priori, ipsoque Symbolo Apostolorum implicite continebatur, pec aliqua expresse

addita contra insurgentes successu temporis haereses paulo latius explicaverit. Unde, sicut Sancta quatuor Evangelia, non tam sunt quatuor Evangelia, quam quatuor Libri ejusdem Evangelii, teste D. Augustino *Tract.* 36. *in Joannem.* Ita plura Symbola, successive in Ecclesia Catholica contra exurgentes haereses proposita, non tam sunt plura Symbola, quam plures ejusdem Symboli Apostolorum enarrationes, sive declarationes.

56 Caeterum non immerito Glossa *ad Rubricam. h. t. in fine*, mentionem facit quatuor tantum Symbolorum, utpote magis principalium; quae sunt Symbolum Apostolicum, Symbolum Nicaenum, Symbolum D. Athanasii, et Symbolum Concilii Generalis, relatum, *in c. Firmiter. h. t.* de quibus proinde solis in progressu singillatim dicetur.

57 Quaeritur II. Quid speciatim sit dicendum de Symbolo Apostolorum? Resp. I. *Symbolum Apostolorum* sic dicitur, quia confectum fuit ab Apostolis. Siquidem sancti Apostoli, Magistri orbis terrarum a Christo constituti, antequam separarentur ab invicem ad praedicandum cunctis Gentibus Evangelium, mysteria illa, quae ab omnibus credenda sunt, in unam brevem Summam collegerunt, eamque postmodum Fidelibus tradiderunt. Et hoc quidem fecerunt Apostoli ex speciali instinctu Spiritus sancti, atque singillatim conferendo suas sententias, ita quod quilibet eorum posuerit ibi suam particulam, juxta D. Augustinum *Serm. de Vigilia Pentecost. tom.* 10. et Doctores communiter, easque omnes insimul postmodum approbaverint, receperint, Fidelibusque pariformiter tradiderint.

58 Et hoc quidem factum est pluribus de causis. I. Quia non poterant omnes praedicationem Evangelicam audituri, per se ipsos Sacras Scripturas legere, vel intelligere: unde conveniens, imo et necesse videbatur, ut una brevis Summa, ad duodecim brevissimas sententias redacta, justa numerum videlicet duodecim Apostolorum Agni, ex toto corpore Divinarum Scripturarum colligeretur, quae et principalia Fidei mysteria contineret, et ab omnibus facile capi, memoriaque retineri posset. II. Ut omnes Fideles in unius, ejusdemque Fidei confessione, ac professione, concordes existerent, habentes ubique locorum unam Fidei normam, atque Symbolum, quo inter se convenirent, et ab Infidelibus secernerentur. III. Ut una Sancta Ecclesia, ob hanc Symboli unitatem, ab omnibus Apostolis singillatim confectam, et ubique terrarum praedicatam, post Christum, Lapidem vivum, fundamentalem, angularem, et primarium, etiam super duodecim Apostolos aedificaretur. IV. Ut ob hanc ipsam Fidei, Symbolique unitatem, atque professionem, in toto terrarum orbe observatam, vera *Fides* diceretur, ac re ipsa existeret, *Catholica*, hoc est, universalis; juxta illud Propheticum, Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.*

59 Resp. II. Symbolum Apostolorum passim dividitur in duodecim Articulos, juxta numerum duodecim Apostolorum, a quibus singillatim sunt positi. Nam D. Petrus primo posuit particulam suam dicens: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem coeli et terrae.* Deinde caeteri Apostoli per ordinem singuli addiderunt singulas particulas, licet quas determinate singuli apposuerint, non adeo conveniat inter Doctores. Nam D. Bonaventura *in* 3. *dist.* 25. *art.* 1. *q.* 1. secundum particulam, videlicet, *Et in Jesum Christum Filium ejus, unicum Dominum nostrum*, attribuit Andreae: tertiam Joanni; quartam Jacobo majori; quintam Thomae; sextam Jacobo minori; septimam Philippo; octavam Bartholomaeo; nonam Matthaeo; decimam Simoni Chananaeo: undecimam Judae Thaddaeo; et duodecimam Matthiae. Caeterum Hostiensis *in summa, Tit. de Fide Catholica, §. Quot et qui articuli*, in caeteris concordans cum Doctore Seraphico, tertiam particulam assignat Jacobo fratri Joannis, et quartam ipsi Joanni. At vero Archidiaconus in *can. Canones. n.* 5. *dist.* 15. secundam particulam assignat Paulo, tertiam Andreae, quartam Jacobo; etc.

60 Sed quamvis circa hoc omnimoda certitudo non habeatur, magis tamen verisimile est, quod tradit Doctor Subtilis *in* 3. *dist.* 25. *q. un. §. Horum articulorum*, dicens, quod S. Petrus posuerit primum Articulum; Joannes secundum, qui de persona Filii Dei; Jacobus Zebedaei tertium, qui est de ejus conceptione, et nativitate; Andreas quartum, seu de Passione. Philippus quintum, nempe de descensu ad Inferos Thomas sextum de resurrectione. Bartholomaeus septimum, sive de ascensione. Matthaeus octavum, qui est de Christi adventu ad judicium. Jacobus Alphaei nonum, sive de persona Spiritus Sancti. Simon Zelotes decimum, qui complectitur opus gratiae quoad collationem boni, scilicet *sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum Communionem.* Et Judas Jacobi undecimum, qui recipit opus gratiae quoad mali remotionem, scilicet *Remissionem peccatorum.* Duodecimum autem, qui concernit effectum Gloriae, S. Matthias illis verbis, *Carnis resurrectionem, et vitam aeternam.* Et haec doctrina Scotica fundatur in Sacra Scriptura: nam *Actor. cap.* 1. *vers.* 13. hoc eodem ordine referuntur Apostoli post Christi in coelos ascensionem: atqui credibile est, quod singuli Apostoli posuerint singulos Articulos Symboli, ab ipsis confecti juxta ordinem post Christi ascensum inter eos observatum, et a S. Luca *loc. cit.* relatum; ergo.

61 Resp. III. Licet Symbolum Apostolorum, juxta horum numerum, passim dividatur in duodecim Articulos, ut dictum: si tamen Articuli distinguantur quantum ad ipsa Credita possent plures distingui. Et hac ratione D. Bonaventura *loc. cit.* atque Scotus *in* 3. *dist.* 25. *q. un. §. Sed posito*, nec non et Hostiensis *in Summ. Tit. de Fide Catholica, §. Secundum alios vero*, distinguunt quatuordecim Articulos, quorum septem pertinent ad Deitatem, spectatam tam quoad se (nempe quoad unitatem Essentiae, ac trinitatem Personarum Divinarum; unde quatuor, quantum ad ipsa Credita, habentur Articuli quorum primo confitemur unitatem Essentiae, et aliis tribus tres Personas Divinas) quam quoad suos effectus, qui generatim sunt tres, videlicet Creationis, Justificationis, et Glorificationis. Septem alii vero Articuli spectant ad Humanitatem a Deo assumptam; et sunt Conceptio Jesu Christi Filii Dei, ejusdem Nativitas, Passio, Descensus ad Inferos, Resurrectio a mortuis, Ascensio in coelum, et Adventus ad extremum Judicium.

62 Ratio horum est: quia nomine *Articuli Fidei* intelligitur veritas quaedam Fidei, habens specialem difficultatem in credendo, non dependentem ex alia. Unde in quibus non reperitur ejusmodi specialis ratio, atque difficultas, ibi non oportet distinguere Articulos: prout v. g. quod Christus fuerit crucifixum, mortuus, ac sepultus, non constituunt diversos Articulos; cum non habeant diversam difficultatem in credendo, sed uno suscepto, ac credito, facile sit etiam aliud suscipere, et credere: econtra vero, quia aliam habet difficultatem ad credendum, quod Deus sit passus, et quod mortuus resurrexerit, recte distinguitur articulus Resurrectionis ab articulo Passionis, ut observat D. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 6. Atqui ejusmodi specialis difficultas ad credendum reperitur in enumeratis quatuordecim Creditis, sive par-

ticolis Symboli Apostolici; prout liquet ex diversis haeresibus circa singula eorum subortis, de quibus fit mentio *in can. Quidam autem Haeretici*. 24. *q.* 3. et alibi; ergo.

63 Sciendum tamen, quod Articulus Fidei non semper praedicto modo accipiatur: quin imo secundum Archidiaconum *in can. Canones. n.* 6. *dist.* 15. et Vincentium Hostiensem, Jo. Andream, et alios *in c. Cum Christus. de Haereticis*, et Fagnanum *c. Firmiter n.* 40. *h. t.* Articulus Fidei sumitur tripliciter. Primo stricte; et sic hoc nomine appellantur illi soli, qui in Symbolo Apostolorum continentur: et istos tenentur omnes, postquam ad usum rationis pervenerunt, explicite credere, discere et scire, saltem quoad substantiam, *arg. can. Ante viginti et can. Baptizandos. et can. Non liceat de Consecr. dist.* 4. Secundo largius, prout Articulus Fidei comprehendit etiam diffinitiones Ecclesiae super quaestionibus Fidei, factas a Summis Pontificibus, seu Conciliis Generalibus: quales habentur *in c. Cum Christus de Haeret. et Extravag. Joannis XXII. Cum inter nonnullos.* et alibi saepe. Circa talia siquidem ante diffinitionem Ecclesiae contrarium dicere, non erat probibitum, cum de veritate ipsa necdum canonice constaret: sed facta semel diffinitione S. Matris Ecclesiae, quae est *Columna, et Firmamentum Veritatis* 1. *Timoth.* 3. atque in materia Fidei ob specialem assistentiam Spiritus Sancti errare non potest, oppositum pertinaciter tenere nefas est, atque haereticum: unde in hoc sensu, quod antea non fuerat Articulus Fidei, post diffinitionem S. Matris Ecclesiae sive in Concilio Generali, sive mediante Summo Pontifice extra illud factam, coepit esse Articulus Fidei. Tertio Articulus Fidei potest sumi largissime, videlicet pro quacumque Sententia vera circa Fidem, sive sit definita, sive non: et juxta hanc triplicem acceptionem, Articuli Fidei varie ulterius possunt distingui.

64 Quaeritur III. Quale sit Symbolum Nicaenum, et cur post Symbolum Apostolorum fuerit conditum? Resp. *Symbolum Nicaenum* dicitur, quod contra Arianae perfidiae blasphemias, aliasque subortas haereses, e sanctis Patribus in Concilio Nicaeno primo de omni terrarum orbe convenientibus, juxta Evangelicam, et Apostolicam doctrinam conditum fuit; ut notatur *in can. Canones. dist.* 15.

65 Et hoc est illud Symbolum, quod incipit, *Credo in unum Deum*: atque cantatur in Missa ex ordinatione S. Damasi Papae I. et Decreto sanctae universalis Synodi Constantinopolitanae, ut notat Glossa marginalis *in cit. can. Canones*, ut Archidiaconus *ibidem n.* 3. Quamquam additio illa, *Filioque* primum facta fuerit in Concilio Toletano primo, prout jam supra *n.* 20. dictum: atque ipsi Symbolo Nicaeno ad majorem Fidei explanationem, et novarum haeresum confutationem, quaedam per Synodum Generalem Constantinopolitanum denuo apposita fuerint, prout liquet intuenti Symbolum, tam in Concilio Nicaeno, quam Constantinopolitano recitatum. Hinc ratione dictarum additionum, inquit Barth. Gavantus *part.* 1. *Commentar. in Rubricas. Tit.* 11. *de Symbolo*, quod Symbolum in Missa recitari solitum, neque est Nicaenum, neque Constantinopolitanum purum, sed dici potest Ecclesiasticum.

66 Dices. In Symbolo Apostolorum jam Fides sufficienter traditur, ergo alia Symbola superfluunt: non absurdum est dicere, quod Apostoli, qui repleti fuerunt Spiritu Sancto, ediderint Symbolum diminutum, et non plene integre Fidem continens. Resp. neg. conseq. Licet enim in Symbolo Apostolorum Fides sufficienter jam contineretur, quantum ad propriam et simplicem Fidei confessionem: quia tamen postmodum indocti, instabiles, et perversi homines doctrinam Apostolicam in Symbolo traditam, sicut et caeteras Scripturas, depraverunt ad suam ipsorum perditionem, ut legitur 1. *Petri. cap. ult.* necesse fuit temporibus procedentibus congregare Concilia, in iisque exemplo Apostolorum, de quo *Actor. cap.* 15. explicare Fidem contra subortas haereses, ipsamque Fidei explicationem in brevem Summam redigendo, addere alia Symbola: non quasi Symbolum Apostolicum, quantum ad simplicem Fidei confessionem fuerit insufficiens, sed ad majorem ejus explanationem, atque expressam haeresum insurgentium exclusionem, et confutationem.

67 Et per hoc patet ad alteram propositae quaestionis partem, sive cur Symbolum Nicaenum fuerit conditum post Symbolum Apostolorum. Resp. enim, id factum esse ad majorem Fidei explicationem, atque expresse confutandas haereses de novo insurgentes, ad quarum explicatam reprobationem Patres sanctae Generalis Nicaenae Synodi nonnulla in suo Symbolo addiderunt verba ad Symbolum Apostolorum, ut patet inductione. Sic quippe in Symbolo Nicaeno non tantum dicitur, *Credo in Deum:* sed ad rejiciendam haeresim impii Manichaei, expresse additur, *in unum Deum.* Nec tantum, *Creatorem coeli*, sed etiam, *visibilium et invisibilium.* Insuper ad extirpandam haeresin Arianam, vel maxime grassantem, non solum dicitur, *Et in Jesum Christum*; sed additur, *Filium Dei Unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.* Rursus in confutationem haeresis Eutychetis, et Nestorii, qui dixerunt, Spiritum Sanctum esse servum Patris, et Filii, non dicitur tantum, *Credo in Spiritum Sanctum*, sed additur, *Dominum, et vivificantem, qui ex Patre* (Latinis post Concilium Toletanum I. et ad excludendum errorem Graecorum, insuper addentibus, *Filioque*) *procedit; qui cum Patre, et Filio, simul adoratur, et conglorificatur.* Atque etiam subjungitur, *Qui locutus est per Prophetas*, ad destructionem erroris quorundam, qui dixerunt, quod Prophetae locuti sunt, sicut Phanatici. Idem fit in aliis similibus: ac proinde, licet Symbolum Apostolorum jam fuerit sufficiens, quantum ad simplicem Fidei confessionem, etiam alia Symbola non superfluunt, cum deserviant ad majorem ejus declarationem, atque expressam sobortarum haeresum refutationem. D. Bonaventura *in* 3. *dist.* 25. *art.* 1. *q.* 1. *ad* 5. D. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 9. et 10. et alii.

68 Instabis. Si haec ita se habent, ergo Articuli Fidei successu temporis creverunt: quod videtur esse contra illud Apostoli Ephes. 4. *Unus Dominus, una Fides.* Resp. cum Doctore Angelico *loc. cit. art.* 7. et Seraphico, *ubi supra*, Articulos Fidei crevisse, non quidem quantum ad substantiam (idem enim semper fuit objectum Fidei, ejusque Articulorum quoad substantiam) sed solum, quantum ad majorem ipsorum explicationem, atque expressam professionem. Nam quod post solemnem definitionem Sanctae Matris Ecclesiae (cujus est Sacram Scripturam in dubiis interpretari, Fideique controversias definire; atque in hisce deficiendis, ob specialem assistentiam Spiritus Sancti errare non potest) plenius edocti explicite credimus, illud jam implicite continebatur in aliis credibilibus, sive Articulis Fidei: et consequenter Fides quoad substantiam nunquam mutatur, neque creverunt successu temporis ejus Articuli quoad substantiam, sed solum quoad majorem explicationem, ac expressam eorum professionem.

69 Et hoc extende etiam ad partes veteris Testamenti: nam, ut inquit D. Augustinus Epist. 157. *ad Optatum Unius Mediatoris Dni, et hominum Jesu Christi saluberrima Fide etiam illi Justi salvi facti sunt, qui*

prius quam veniret in carne, crediderunt in carne venturum: eadem enim Fides est et illarum et nostra. Et merito hoc dicitur: nam in Fide redemptionis generis humani per Messiam futurae, implicite continebantur et Incarnatio Christi, et Passio ipsius, et omnia alia, quae nos de facto circa modum Redemptionis, et qualitatem Personae Redemptoris explicite credimus, atque traduntur tum in Sacro Evangelio, tum in Symbolo Apostolorum, ac Niceno. Quod idem de aliis hujusmodi dicendum, utpote quae pariter implicite continentur in aliquibus primis credibilibus, per antiquos Patres jam creditis, juxta illud Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, et quod inquirentibus se remunerator sit.* Nam in fide existentiae Dei implicite includuntur omnia, quae credimus in Deo aeternaliter existere: in Fide autem providentiae Divinae circa hominum salutem, aeternamque retributionem, involvuntur omnia illa, quae hunc in finem a Deo misericorditer hominibus dispensantur.

70 Nec obstat, quod Patres antiqui crediderint Christum esse venturum, quem nos jam venisse credimus. Siquidem haec non est mutatio objecti Fidei secundum substantiam, sed duntaxat secundum circumstantiam temporis, quod est per accidens.

71 Neque etiam obstat, quod quaedam explicite, et sub majori numero, a posteris credantur, quae ab antiquioribus solum implicite credebantur, vel etiam ante definitionem Ecclesiae licite in dubium revocabantur, *arg. Extravag. Cum inter nonnullos Joannis XXII.* juncta Glossa, ℣. *Deinceps.* cum similibus. Quia hinc solum sequitur, crevisse Articulos Fidei successu temporis quoad majorem explicationem, atque expressam professionem (nam plures Articulos in Symbolo Apostolico circa modum Redemptionis, Christique Personam expresse profitemur, quos nondum expresse profitebantur veteres) etsi non quoad substantiam: cum hoc ipsum, quod nos per SS. Apostolos, atque Ecclesiam Catholicam plenius instructi credimus explicite, antiquiores Fideles jam crediderint saltem implicite. Porro huic credulitati non obstabat error probabilis, ante definitionem Ecclesiae circa materias magis dubias a quibusdam habitus: cum error ille non fuerit conjunctus cum pertinacia, quin imo Fideles illum habentes animo parati extiterint ad adhaerendum veritati, atque judicio Ecclesiae, cui sese submiserunt, firmissime credentes ea omnia, quaecunque Sancta Ecclesia Catholica ad credendum proposuerit.

72 Neque hinc inferre licet: ergo Ecclesia, vel Papa, potest facere novum Articulum Fidei; aut reddere assertionem aliquam modo falsam, ac haereticam, quae prius vera erat, vel econverso: contra illud Apostoli Galat. 1. *Sed licet nos, aut angelus de coelo evangelizet vobis, praeterquam quod evangelizavimus vobis anathema sit*, juncto *can. Si is, qui praest.* 11. *q.* 3. Negatur enim sequela: nam Ecclesia, seu Papa, ex infallibili assistentia Spiritus Sancti declarans, atque definiens, quandam propositionem esse de Fide credendam, non per hoc condit novum Articulum Fidei; sed latentem duntaxat, sive implicite in alio contentum, et antea dubium declarat, proponendo Fidelibus verum ac genuinum illius intellectum, a Deo revelante primitus intentum. Et quamvis nonnulli Auctores, ac nominatim Abbas Panormit. *in c. Cum Christus n. 2. de Haeretic.* concedant, quod Papa possit inducere novum Articulum Fidei, declarando Jus Divinum: tamen, ut patet ex his ipsis postremis verbis, Auctores ita loquentes accipiunt Articulum Fidei duntaxat largius, et in secundo sensu ex tribus *supra num.* 63. enumeratis, prout nimirum Articulus fidei importat definitiones Ecclesiae, factas super quaestionibus Fidei; ac proinde praedictis in re ipsa non contrariantur.

Deinde Ecclesia nunquam assertionem aliquam reddit modo falsam, quae prius vera erat; sed definiendo ut supra, solum declarat, eam nunquam in se fuisse veram, sed semper veracitati Dei revelantis contrariam: quamvis, quia de hoc ante definitionem Ecclesiae necdum sufficienter, atque certitudinaliter constabat, adhuc licite, et absque nota haeresis, opposita pars teneri potuerit. Et hoc declaratur exemplo Librorum Canonicorum S. Scripturae: licet enim ex auctoritate, atque definitione Ecclesiae habeamus, quinam Libri sint Canonici, et a Spiritu Sancto dictati, atque pro Divinis Scripturis ab omnibus acceptandi: nihilo minus Ecclesia per hoc non efficit, illam Scripturam esse Divinam. Nam ideo definit, atque declarat, illam esse Scripturam Divinam, quia vere Divina erat: quod si talis non fuisset Ecclesia, utpote infallibilis in definiendis quaestionibus Fidei, nunquam eam esse Scripturam Divinam pronunciasset. Covarruvias *lib.* 4. *Var. Resolut. cap.* 14. *n.* 1. *et* 2. citans alios, et late hoc resolvens. 73

Num autem per hoc censeatur Ecclesia assertionem quandam facere Catholicam, quae prius Catholica non erat, aut haereticam, quae antea non fuerat haeretica, est quaestio de nomine. Et quidem neutiquam Ecclesia potest facere assertionem Catholicam, hoc est, a Deo revelatam, quae talis non est: hoc enim implicat. Neque potest assertionem aliquam facere Catholicam proponendo eam Fidelibus ut revelatam a Deo, sicque credendam, si talis revera non sit; erraret enim gravissime, quod in rebus Fidei ob infallibilem assistentiam Sancti Spiritus omnino ab Ecclesia est alienum. Potest tamen, assertionem, quae vera est et a Deo revelata, facere Catholicam in tantum quatenus potest eam universaliter credendam proponere, atque ab omnibus Fidelibus esse firmiter confitendam definire, quamvis ante hanc Ecclesiae definitionem, et nondum comperta certitudine de facta Divina revelatione, adhuc illa in dubium revocari potuerit. Pari modo potest Ecclesia aliquam assertionem facere haereticam, ipsamque sub poenis in Haereticos latis prohibere; non quidem eam, quae a parte rei vera est, sed eam, quae a parte rei falsa est, ac Divino testimonio contraria, licet de hoc ante definitionem Ecclesiae nondum certo constaret. Et in hoc sensu Doctor Angelicus 1. *part. q.* 32. *art.* 4. inquit, quod post determinationem Ecclesiae *multa nunc reputantur haereticae, quae prius non reputabantur.* 74

Caeterum, quomodo mysteria Fidei successive magis, magisque fuerint explicata, convenientissime declaratur exemplo a D. Apostolo *ad Hebr. cap.* 11. adducto illis verbis: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* (Patres antiqui Testamenti) *non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes.* Licet enim unum, idemque objectum possit videri, quoad substantiam suam a vicinis, quam a remotis, magisque distantibus, nihilominus, quanto aliquid a remotioribus videtur, tanto minus distincte videtur, et quo magis quis accedit, eo plura (caeteris paribus) in ipso cognosci, atque distingui possunt. Simile quid accidit in lumine Fidei supernaturalis: nam, ut D. Gregorius, *Homil.* 16. *in Ezech.* docet: *Secundum incrementa temporum crevit scientia Sanctorum, et spiritualium Patrum: et quanto adventui Salvatoris viciniores extiterunt; tanto mysterium salutis plenius perceperunt.* Unde David inquit Ps. 18. *Super senes intellexi.* Et Apostolus ad Ephes. cap. 3. ait: *Aliis generationibus non est agnitum filiis hominum mysterium Christi, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, et Prophetis in Spiritu.* 75

Aliam hujus similitudinem adducit idem Apostо- 76

lus *Galat. cap.* 3. *et* 4. ubi statum veteris Testamenti comparat pueritiae, atque inter alia sic inquit: *Itaque Lex Paedagogus noster fuit in Christo.* Paedagogus siquidem, etsi noverit totam artem, non statim, e principio eam totam tradit Discipulo, quia capere non posset; sed paulatim duntaxat, et per partes condescendendo videlicet ejus capacitati. Quod ipsum observavit aeterna Sapientia in manifestatione Fidei, quam non illico totam Generi humano manifestare voluit, sed successive, ac per partes; tantum scilicet dando Patribus antiquis de cognitione Fidei, quantum oportebat pro illo tempore Populo etiamnum carnali tradi, vel nude, vel in figura. Neque enim Populus ille adhuc carnalis cepisset altiora Fidei mysteria, juxta illud Salvatoris Joan. 3. *Si terrena dixi vobis, et non creditis: quomodo, si dixero vobis coelestia, credetis?* Quinimo idem Servator noster, docens in ultima Coena Discipulos suos, licet jam magis illuminatos, atque capaces mysteriorum Dei, hoc ipsum animadvertit, Joan. cap. 16. dicens eis: *Adhuc multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modo. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

77. Quaeritur IV. Quale sit Symbolum S. Athanasii, et unde habet auctoritatem? Resp. I. Symbolum Sancti Athanasii est illud, quod incipit, *Quicunque vult salvus esse*, atque sub Horis Canonicis cantatur in Prima Dominicali. Et quamvis praeter libros, qui in quatuor Tomis Operum S. Athanasii continentur, seorsim extet praedictum Symbolum, una cum vita S. Antonii: illud tamen esse D. Athanasii verum et germanum opus, non est dubitandum, utpote de quo ipsa Catholica Ecclesia testimonium perhibet, praedictum Symbolum sub nomine S. Athanasii Divino Officio recitandum proponens. Bellarminus *lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis.* §. *de S. Athanasio, circa finem.* Siquidem Athanasius Romam a Julio Papa vocatus, ut judicaretur, cum Eusebianorum adventum per sesqui annum expectaret, hoc Fidei Symbolum Romae scripsit, ac tanquam Catholicae Fidei suae professionem publice edidit: quod deinde una cum actis Nicaenae Synodi, cui idem Athanasius praesens interfuit, in Archivio Romano diu asservatum fuit; donec tandem post multa annorum curricula Ecclesiae recitandum tradi meruerit. Fagnanus *in c. Firmiter. n.* 33. *h. t.* post Baronium *ad Annum Christi* 340. et Notas ad Concilium Romanum II. *Tom.* 1. *part.* 1. *Conciliorum.*

78 Resp. II. Symbolum Sancti Athanasii habet auctoritatem Regulae Fidei, non ex se, sive ab Auctore suo, sed solum ex approbatione Sedis Apostolicae illud recipientis. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 10. *ad* 3. et communis. Quinimo ipsemet S. Athanasius ejusmodi professionem Fidei suae primitus composuit, non per modum Symboli, sed potius per modum cujusdam doctrinae, prout liquet ex ipso modo loquendi: quia tamen doctrinae ejus integram Fidei veritatem breviter continebat, auctoritate Summi Pontificis recepta fuit, atque Ecclesiae proposita, ut tanquam Symbolum, seu Regula Fidei habeatur. De qua etiam mentio fit in Concilio Florentino *in Litteris Unionis*, ubi Eugenius IV. §. sexto, sic loquitur: *Compendiosam illam Fidei Regulam per Beatissimum Athanasium editam ipsis praebemus Oratoribus, cujus tenor talis est: Quicunque vult salvus esse etc.*

79 Accedit ratio: quia Symbolum ordinare, non spectat ad quemlibet privatum Patrem, aut Episcopum, sed duntaxat ad Summum Pontificem, velut Christi in terris Vicarium, et visibile, Caput totius Ecclesiae: ergo, cum Sanctus Athanasius non fuerit Summus Pontifex, sed tantum Alexandrinus Patriarcha, memorata illa Doctrina non potuit ex se, sive a suo Auctore, obtinere vim Symboli, seu Regulae Fidei, universos astringentis, sed solum ex auctoritate et approbatione Summi Pontificis. Etenim in negotiis definiendis non solum necessaria est scientia, sed etiam potestas, §. *Sed aliud est. dist.* 20. Et majores Ecclesiae causae, praesertim Articulos Fidei contingentes, ad Petri Sedem indubitanter sunt referendae, *c. Majores.* §. 1. *de Baptismo.*

Porro ex praedictis tribus Symbolis, quod est Apo- 80
stolorum, dicitur in Officio Divino submisse solum, eo quod Fide nondum publicata, atque ingruentibus jamjam persecutionibus, a SS. Apostolis editum fuerit. Dicitur quoque a principio Matutini, et Primae, atque in fine Completorii, quia continet ipsum fundamentum verae Fidei, quae est principium bonorum operationum, et contra insurgentes tentationes scutum fortissimum, mediumque ad conservandam vitae puritatem, et conscientiae nitorem cumprimis necessarium: atque ideo merito frequentatur. At vero Symbolum SS. Patrum, sive Nicaenum (modo supra *num.* 65. jam declarato) sicut et Symbolum S. Athanasii, cum condita fuerint Fide quaquaversum jam manifestata, simulque ordinentur ad exclusionem, atque confutationem haeresum, quae de novo insurrexerant, et ad compescendam Haereticorum garrulitatem, cantantur sub Divino Officio alta voce, ac non nisi diebus solemnibus, quando Populus ad Ecclesiam convenire, atque haeresum expressius in dictis Symbolis rejectarum improbationem audire potest, et solet. D. Bonaventura 3. *dist.* 25. *art.* 1. *q.* 1. *ad* 6. D. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 9. *ad* 6.

Quaeritur V. Quid sentiendum de Symbolo quar- 81
to, *in c. Firmiter. h. t.* relato? Resp. Praeter tria enumerata Symbola, et plures anteriorum Conciliorum Generalium definitiones, optime in Concilio Generali (sive Lateranensi sub Innocentio III. anno 1215. celebrato) edita fuit Constitutio illa, *in c. Firmiter. h. t.* relata, contra Albigensium, et Almerici haereses, atque Abbatis Joachim errores; quam non incongrue Glossa *ad Rubric. h. t.* appellat Symbolum quartum: non quasi ordine quartum existat (sic enim plura alia Symbola praecesserunt, eo quod in singulis propemodum Conciliis institutum fuerit Symbolum aliquod propter errores in eo Concilio condemnatos, ut jam supra *num.* 54. dictum est.) Sed quia est quartum ex principalioribus Symbolis, breviter omne illud, quod tum in dicto Concilio Generali, tum in aliis prioribus Conciliis, atque Symbolis, contra Haereticos definitum fuerat, continens, confirmans, et repetens: unde et dignum judicatum est, ut ipsis Decretalium Libris insereretur, atque in fronte eorum poneretur. Quia igitur exactior ejusdem intelligentia vel maxime conducit ad cognoscendam veram Fidem Catholicam, juvat brevem ipsius explicationem subjungere, declarando per ordinem singula verba ipsius: hinc sit

§. V.

Ponitur brevis explicatio Symboli Fidei, in cap. Firmiter. h. t. relati.

SUMMARIUM.

82 *Divisio totius Capituli.*
83 Firmiter credimus, et simpliciter confitemur, *Explicatur verae Fidei Confessio, qualis esse debeat. Ibid.*
84 Quod unus solus est verus Deus. *Cur hoc dicatur.*
Homines in S. Scriptura quandoque vocan-

tur Dii; quomodo? Ibid.
85 Æternus, Immensus etc. Tres quidem Personae, sed una Essentia etc. *Declaratur.*
86 Pater a nullo etc.
87 Ab initio semper, ac sine fine: Pater generans etc.
Generatio Filii, et Processio Spiritus S. est aeterna. Ibid.
88 *An dici debeat*, Filius semper nascitur, *vel potius*, Semper natus est?
89 *Utraque locutio est vera, sed posterior magis exprimit veritatem.*
90 *Solvitur instantia contra priorem propositionem.*
91 Consubstantiales. *Hoc nomen ante Concilium Nicoenum jam fuit usitatum.*
92 Et Coaequales, et Coomnipotentes, et Coaeterni. *Declaratur.*
93 *Prioritas originis in Divinis, quid importet?*
94 Unum universorum Principium.
95 Creator omnium visibilium, et invisibilium etc. *Ob quas haereses excludendas addatur?*
Diabolus vocatur, Deus hujus Saeculi: *quomodo. Ibid.*
96 Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam etc.
97 *Quomodo Deus creaverit omnia simul?*
98 Diabolus enim, et alii Daemones etc. *Ostenditur lapsus primi Hominis; et Angelorum malorum.*
99 *Diaboli non sunt ex natura sua mali, sed a Deo creati boni.*
100 Haec sancta Trinitas doctrinam humano Generi tradidit salutarem.
101 *Idque* secundum ordinatissimam dispositionem temporum. *Declaratur.*

82 Glossa hoc loco praesens, Capitulum generatim dividit in duas partes principales, quarum primam ait, tractare de SS. Trinitate, et ejus Operibus, Fide Catholica, atque Articulis Fidei; alteram vero de Sacramentis. Verum quia confessio Sacramentorum novae Legis indubitanter pertinet ad Fidem Catholicam; ut patet tum ex *cit. c. Firmiter. §. Una ergo. h. t.* tum ex Concilio Florentino *in Decreto Unionis*, ac Tridentino *Sess. 7. can. 1. et seqq.* hinc melius citatum Capitulum, juxta praecipua Fidei mysteria, quae firmiter credenda proponit, dividitur in septem Partes principales. Prima continet Mysterium Sanctissimae Trinitatis. Secunda, Opus Creationis. Tertia, Opus Redemptionis. Quarta, finalem justorum, iniquorumque Retributionem. Quinta, unitatem Sanctae Ecclesiae Catholicae. Sexta, Sacramenta Ecclesiastica. Et tandem septima, triplicem Statum Fidelium in Ecclesia, nempe Virginum, Continentium sive Viduarum, et Conjugatorum. De quibus omnibus singillatim pauca adducentur pro meliori intelligentia *cit. c. Firmiter. 1. h. t.*

83 Quantum igitur ad primum attinet, verae et Catholicae Fidei Confessionem orditur Pontifex, cum toto Concilio Generali, illis verbis: *Firmiter credimus*, videlicet corde, et *simpliciter confitemur* ore. Juxta quod Rom. cap. 10. dicitur: *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Additur notanter, *Firmiter*: nam verae Fidei confessio debet esse firma, et constans, absque dubitatione aliqua, vel titubatione: tum quia dubius in Fide, censetur infidelis, *cap. 1. De Haereticis.* Tum quia oportet, ut verae Fidei confessio, etiam ingruente persecutione, aut pulsante quacunque tentatione non vacillet, neque deficiat: exempla tot millium SS. Martyrum, qui maluerunt sanguinem potius, ipsamque vitam profundere, quam vel in minimo a vera Fide deficere. Et *simpliciter*, hoc est, sine exceptione aliqua, vel restrictione; simulque verbis simplicibus, sive claris, et apertis, non autem obscuris, palliatis, vel fucatis, Fidem asserendo, palamque confitendo, *arg. can. Episcopus. dist. 23. et can. Quando Episcopus. dist. 24.* cum concordantiis. Videlicet

Quod unus solus est verus Deus. Per quod detestatur execrabilis Idololatria Gentilium, plures falsos, 84
et a se confictos Deos colentium, in gravissimum despectum unius solius veri Dei, *cui soli honor, et gloria, in saecula saeculorum.* 1. Timoth. 1. Illi quippe non sunt veri Dii, de quibus proinde *Galat.* 4. dicitur: *His, qui natura non sunt Dii, serviebatis.* ubi Glossa interlinealis: *Non sunt Dii natura, sed opinione hominum*, propria sua malitia excaecatorum. Per hoc etiam, quod additur, *verus Deus*, excluduntur illi, quos Sacra Scriptura appellat Deos, non natura, et secundum totam significationem hujus nominis, sed participative solum, quatenus participant aliquid Divinitatis per excellentiam virtutis sibi a Deo communicatae; qua ratione Moyses appellatur Deus, *Exod. cap. 7.* ibi: *Ego constitui te Deum Pharaonis.* Aut per adoptionem, seu quandam similitudinem; ut Psalm. 81. *Ego dixi, Dii estis*: non veri, sed per adoptionem, et quandam similitudinem, propter praestantiam gratiae sanctificantis, qua constituuntur filii Dei adoptivi, et ob imaginem Dei in ipsis relucentis. Unde protinus subditur: *Et filii excelsi omnes*, videlicet adoptivi, non naturales. D. Thomas. *part. 1. q. 13. art. 9.* Abbas *cap. Firmiter. n. 1. h. t.*

Æternus, immensus, et incommutabilis, incom- 85
prehensibilis, omnipotens, et ineffabilis. Quibus verbis diversa denotantur Attributa, seu perfectiones Divinae, de quibus frequens fit mentio in Sacris Paginis. Et additur: *Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus: tres quidem personae, sed una essentia, substantia, seu natura simplex*: ad exprimendum Mysterium SS. Trinitatis, de quo jam superius *n. 7. et seqq.* pulchre ad propositum D. Augustinus *lib. 6. de Trinit. cap. 10.* sic inquit: *Caeterum in illa summa Trinitate tantum est una Persona, quantum tres simul: nec plus aliquid sunt duae, quam una: Et in se infinita sunt. Ita et singula sunt in singulis, et omnia in singulis, et singula in omnibus, et omnia in omnibus, et unum omnia.* Haec ille.

Pater a nullo: sive, ut amplius declarat Symbo- 86
lum D. Athanasii ab Ecclesia receptum, *Pater a nullo est factus, nec creatus, nec genitus.* Additur: *Filius a Patre solo*, non autem a Spiritu S. cum sit secunda in SS. Trinitate persona, juxta illud Matth. *cap. ult. Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.* Atque additur ulterius: *ac Spiritus Sanctus pariter ab utroque*: nam a Patre, Filioque, simul procedit Spiritus S. (ut superius §. 2. contra errorem Graecorum jam ostensum) non econtra, ne alioquin idem, ac secundum eandem rationem, foret et principium, et principiatum.

Sequitur: *Ab initio* (hoc est, ante tempora, et ab 87
aeterno) *semper, ac sine fine: Pater generans, Filius nascens, et Spiritus Sanctus procedens*: ad indicandum, aeternam esse generationem Filii, aeternamque processionem Spiritus Sancti, quarum quaelibet nec initium habet, nec finem, sed semper est, neque praeteriit, quasi esse desierit, neque futura est, quasi nondum existat, quia aeterna est. Hinc Pater Coelestis *Psalm. 2.* ad Filium suo ait: *Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Ubi loquendo de aeterna Filii generatione notanter dicitur, *Genui*, ne ea putaretur esse nova, seu incoepisse primum in tempore: *Hodie* autem, ne praeterita videretur, quasi esse desierit. Proinde generatio Filii, sicut et processio Spiritus Sancti, est aeterna, semper, ac sine fine: sicuti a simi-

li, seclusa tamen qualibet imperfectione (ut exemplificat D. Augustinus *lib. 6. de Trinit. cap. 1.*) si ignis esset ab aeterno, duraretque in aeternum, produxisset ab aeterno splendorem et calorem sibi coaevum, semperque produceret, atque producturus esset. Quin imo, si Pater in Divinis prius fuisset Deus, et postea primum genuisset Filium, et spirasset Spiritum Sanctum, generationis et spirationis activae accessione mutatus esset Pater aeternus. Avertat Deus hanc amentiam! exclamat Doctor Subtilius *in 1. dist. 9. circa initium*, post D. Ambrosium *lib. 1. de Fide, cap. 5. vel 6.* quem refert ibidem Magister *in Littera*. Sic enim neque Pater foret Deus, utpote non immutabilis; neque Filius, utpote non aeternus; neque Spiritus S. ob eandem rationem.

88. Posset hoc loco quaeri, an debeat dici, *Filius semper nascitur*, vel potius, *semper natus est*? Sed recte notat Magister Sententiarum, ac D. Bonaventura *in 1. dist. 9.* et ibi Scotus *q. un. §. Ad tertium*, cum aliis, posse utrumque dici, cum utrumque pariter sit verum. Et hinc c. *Firmiter, h. t.* dicitur, *Filius nascens, et Spiritus Sanctus procedens*. Item Joan. 15. *Spiritus veritatis, qui a Patre procedit*. Econtra in Symbolo Nicaeni Concilii habetur, *Filium Dei, natum ex Patre, unigenitum, Deum verum de Deo vero, natum, non factum*: hoc est, *non factum*, quasi non erat, antequam fieret, aut quia ex non extantibus factus est, aut creatus, prout paulo inferius sese explicat dictum Symbolum. Eodem modo loquitur S. Athanasius in Symbolo, dicens: *Filius a Patre solo est, non factus, nec creatus, sed genitus*. Et Concilium Generale relatum in c. *Damnamus. h. t.* ibi: *Sine ulla diminutione Filius nascendo substantiam Patris accepit*. Ratio hujus ulterior est: quia generatio Filii est aeterna, et continet in se virtute omnia tempora; atque ideo ad omnia tempora potest accommodari, cum omnia tempora in aeternitate contineantur; juxta quod *Apocal.* 1. de Domino Deo dicitur: *Qui est, et qui erat, et qui venturus est*. Unde D. Augustinus, exponens *cap. 16. Joannis*, sic inquit: *Erit, fuit, est. Erit, quia nunquam deerit: Fuit, quia nunquam defuit: Est, quia semper est*: sicque propositiones de rebus aeternis verae sunt, quocunque tempore exprimantur.

89 Caeterum, licet utraque locutio sit vera, nihilominus illa, *Semper est natus*, magis exprimit veritatem, quam ista, *Semper nascitur*, prout notat Doctor Subtilis *loc. cit.* post Magistrum, et alios. Atque in hoc sensu accipiendus est D. Gregorius *lib. 29. Moral. cap. 1.* ubi ait: *Dominus Deus Jesus in eo, quod virtus et sapientia Dei est, de Patre ante tempora natus est: vel potius, quia nec coepit nasci, nec desiit, dicamus verius, Semper natus: non autem possumus dicere, Semper nascitur, ne imperfectus esse videatur*. Siquidem haec verba, ne contradicant aliis auctoritatibus, benigne sunt interpretanda, ut velint, *Non possumus dicere, semper nascitur*; id est, non ita convenienter, sive non ita congrue ad habendam majorem expressionem veritatis. Forsan enim ex hoc loquendi modo perversus Haereticus occasionem calumniandi Filium arriperet, dicendo: Qui semper nascitur, nunquam est natus, et sic nunquam est Filius perfectus. Et hoc indicant verba illa D. Gregorii, *Ne imperfectus videatur esse*: non enim ait, quod sit imperfectio dicere, *Semper nascitur*; sed videtur per hunc sermonem significari imperfectio, ob instantiam allatam. Interim si sane intelligatur, etiam haec locutio est recta, et vera: *Semper enim ac sine fine, Pater est generans, Filius nascens*, ut loquitur Concilium Generale; sicque semper nascitur Filius de Patre, non quod quotidie iteretur haec generatio, sed quia ipsa semper durat, atque sempiterna.

90 Neque urget allata Instantia, qui semper nascitur, nunquam est natus. Nam hoc procedit solum in generatione creata, ubi differt nasci, et natum esse: secus in Divinis, ubi haec non differunt, sed omnia sunt purus actus. Quod si urgeas: Ergo generatio in Divinis nunquam est terminata. Resp. cum D. Bonaventura *in 1. dist. 9. quaest. 4.* concedendo, quod ea quoad durationem non sit terminata, utpote cum semper duret: hoc tamen non obstante ipsa est terminata quoad perfectionem, eo quod sit perfectissima, et in ultima sua actualitate existens.

Consubstantiales, graece ὁμοούσιος, id est, *ejusdem essentiae*. Quod quidem nomen Patres Concilii Nicaeni in Symbolo, ad condemnandam haeresin Arianam, aptissime usurparunt: illud tamen non fuisse primo inventum in eodem Nicaeno Concilio, ut jactarunt Ariani, sed antea jam fuisse in usu Patrum, pluribus ostendit Bellarminus *lib. 2. de Christo, cap. 3.* Et per hoc nomen *Consubstantiales*, juxta phrasin ab antiquo in Ecclesia usitatam Concilium Generale confitetur, atque credendum esse definit, quod tres Personae Divinae sint unius ejusdemque substantiae, seu essentiae. 91.

Et *Coaequales, et coomnipotentes, et coaeterni*. Nam, ut habet Symbolum D. Athanasii, *in hac Trinitate nihil prius aut posterius, nihil majus aut minus: sed totae tres Personae Divinae coaeternae sibi sunt, et coaequales*. Per quod expressius condemnatur haeresis Arianorum, qui coaeternum Patri Filium non agnoscentes, diversas in Trinitate substantias asseruerunt, contra illud Salvatoris, *Ego et Pater unum sumus*, Joan. *cap.* 10. Hoc ipso enim, quod aliqua Divinarum Personarum foret posterior, vel minor altera, illa Deus non esset; cum jam daretur quid excellentius ipsa. 92.

Nec obstat, quod inter Personas Divinas detur prioritas originis. Haec enim nullam penitus importat prioritatem durationis (quinimo Pater et Filius, utpote correlativa, sunt simul etiam natura) sed solum denotat originem Divinarum Personarum inter se, hoc est, quod una sit ab altera, nempe Filius a Patre, et Spiritus Sanctus ab utroque, non vero econtra. Et hac de causa Pater, utpote a nullo alio productus, dicitur prima in SS. Trinitate Persona, Filius secunda, et Spiritus Sanctus tertia, juxta illud Matth. *cap. ult. Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti*. 93.

Unum universorum Principium, propter unitatem essentiae, substantiae, atque virtutis operativae ad extra, quae omnibus tribus Personis est communis, et realiter identificata, ut supra *numer.* 14. jam dictum. 94

Creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium: ad condemnandum expressius haeresin Menandrini, et Archonticorum, qui, ut refertur *in can. Quidam autem. 24. q. 3.* Mundum non a Deo, sed ab Angelis factum, aut universitatem hanc, quam Deus condidit, opera esse Archangelorum, asseruerunt: ac etiam Manichaeorum, qui crediderunt, duo esse Principia, unum bonorum, alterum malorum; et addiderunt, quod visibilia ista non sunt creata a bono Deo, sed a malo Principio, assumentes in argumentum sui erroris illud Apost. 2. *Corinth.* 4. ubi Diabolus appellatur Deus hujus saeculi, illis verbis: *Deus hujus saeculi excaecavit mentes infidelium*. Ad condemnandos igitur hujusmodi errores Concilium Generale expresse definivit, credendum esse, quod unus verus Deus sit *Unum universorum principium, creator omnium visibilium et invisibilium, spiritualium et corporalium*. Nec obstant allegata verba Apostoli: Nam ibidem Diabolus dicitur Deus hujus saeculi, non creatione, sed quia Infideles ac saeculariter viventes eidem serviunt ut Deo; juxta illum modum loquendi, quo Apostolus *ad Philipp.* 3. inquit: *Quorum Deus venter est*. D. Thomas *part. 1. q. 65. art. 1.* 95

96. *Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem, et corporalem, Angelicam videlicet et mundanam: ac deinde humanam, quasi communem ex spiritu et corpore constitutam.* Quibus verbis haereses proxime relatae amplius damnantur; simolque refertur ordo creationis coeli et terrae, de qua in sacris Litteris, *cap.* 1. *et* 2. *Genes.* ex professo tractatur. Concordat illud Davidicum *Psalm.* 145. ubi de Domino Deo dicitur: *Qui fecit coelum et terram, mare, et omnia, quae in eis sunt.* Et illud Ecclesiastici *cap.* 18. *Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul.*

97 Dicitur autem Deus creasse omnia simul, non quidem, quantum ad perfectam formationem, atque ornatum omnium rerum; sic enim sex dierum spatio *perfecti sunt coeli et terra, et omnis ornatus eorum, complevitque Deus die septimo opus suum, Genes.* 2. Sed dicitur creasse omnia simul, quatenus (ut loquitur allegatus textus Concilii Generalis) *simul ab initio temporis,* sive in eodem instanti, *utramque de nihilo condidit creaturam, spiritualem et corporalem, Angelicam videlicet et mundanam,* hoc est, tam Angelos, quam coelum, Angelicam substantiam, atque coelum et terrae, licet adhuc informem atque incultam, et successive sex dierum spatio exornatam. Sic quippe omnia simul creata sunt vel perfecte, ut Angeli, vel saltem quoad substantiam quodammodo informem, sive quoad materiam primam omnium rerum corporearum, quae simul una cum substantia Angelica ex nihilo creata fuit, et successive variis formis, ex eadem eductis, miro artificio Divino exornata.

98 *Diabolus enim, et alii Daemones, a Deo quidem natura creati sunt boni, sed ipsi per se facti sunt mali: Homo vero Diaboli suggestione peccavit.* Per quae verba ostenditur miserabilis lapsus tum malorum Angelorum, tum Hominum. Etsi enim tam Angelus, quam Homo, a Deo conditus fuerit bonus: siquidem *vidit Deus cuncta, quae fecerat, et erant valde bona,* ut habetur *Genes. cap.* 1. Nihilominus postmodum uterque per se, sive propria sua culpa, factus est malus. Homo quidem inobediendo, et contra Dei praeceptum ad serpentis suggestionem de fructu vetito comedendo, ut legitur *Genes.* 3. Diabolus autem, sive Lucifer, una cum apostatis Angelis sibi adhaerentibus, superbiendo, seque supra Divinam Majestatem extollendo; cujus lapsus Isaiae *cap.* 14. sub persona Regis Babylonis, describitur illis inter alia verbis: *Quomodo cecidisti de caelo Lucifer, qui mane oriebaris? Qui dicebas in corde tuo, In coelum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte Testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verum tamen ad infernum detraheris in profundum laci etc.* Concordat illud Joan. *cap.* 8. ubi de Diabolo dicitur: *Et in veritate non stetit:* hoc est, in veritate fuit, sed in ea non permansit, prout explicat S. Augustinus *lib.* 11. *de Civit. Dei cap.* 15. Item Epistola Canonica S. Judae Apostoli, ibi: *Angelos vero, qui non servaverunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in judicium magni diei, vinculi aeternis sub caligine reservavit.*

99 Ex quo ulterius sequitur, cum Diabolus, aliique apostatae Angeli dicantur in veritate non stetisse, neque servasse suum principatum, quod ipsi ex natura sua non sint mali, sed a Deo creati fuerint boni, atque in veritate et charitate, seu gratia existentes; quamvis in ea postmodum non steterint, seu ea sua culpa contra Deum se extollendo exciderint: prout habetur non solum *in can. Critius. ad. hoc.* §. *Quod vero. de Poenit. dist.* 2. Sed etiam contra Manichaeos, et Priscillianistae, sub anathemate definitum fuit in Concilio Bracarensi I. *can.* 7. illis verbis: *Si quis dixerit, Diabolum non fuisse prius angelum bonum, a Deo factum etc. anathema sit.* Concordat Concilium Generale verbis proxime relatis.

Haec Sancta Trinitas secundum communem essentiam individua, et secundum personales proprietates discreta, (de quo jam superius *num.* 7. *et* 8. *et seqq.*) *primo per Moysen et sanctos Prophetas, aliosque famulos suos, juxta ordinatissimam dispositionem temporum, doctrinam humano generi tradidit salutarem.* Juxta quod Apostolus *ad Hebr. cap.* 1. attestatur, dicens: *Multifariam, multisque modis, olim Deus loquens Patribus in Prophetis: novissimo diebus istis locutus est nobis in Filio.* 100

Additur vero, *secundum ordinatissimam dispositionem temporum.* Quia non oportebat, totam simul ac semel doctrinam coelestem tradere humano Generi: neque enim id conveniens fuisset, sicuti non expedit: quod Paedagogus statim a principio totam simul artem Discipulo proponat (non enim is caperet,) sed ordinate, atque per partes, in praestanduo est ut jam dictum *n.* 76. 101

§. VI.

Continuatur brevis Explicatio Symboli Fidei, *in* §. *Et tandem. eod. Cap. et Tit.* relati.

SUMMARIUM.

102 *Hic Concilium Generale incipit confiteri Opus Redemptionis Generis humani.*
103 *Cur solius hominis lapsi redemptio facta fuerit, non item Angelorum peccantium? Et seqq.*
104 *Non est lapsa tota natura Angelica, sicut humana.*
105 *Peccatum Angelorum malorum fuit personale, non singulorum hominum.*
106 *Natura Angelica ex parte corruit nullo suggerente tentatore extrinseco: Secus in natura humana.*
107 *Angeli peccarunt nullo carnis pondere pressi: secus accidit in hominibus.*
108 *Illi peccaverunt cum perfecta omnium cognitione; non sic homines.*
109 Et tandem Unigenitus DEI Filius etc.
110 Ex Maria semper Virgine etc.
111 Verus homo factus etc. *Qui haeretici hoc negaverint?*
112 *Probatur Catholica veritas contra ipsos.*
113 Una in duabus naturis persona. *Referturque Haeresis Nestoriana:*
114 *Dudum jam condemnata. Et n.* 115. *ac n.* 116.
115 *In salutatione Angelica quando fuerit appositum ly,* Sancta Maria Mater Dei etc. *n.* 115.
116 *Nestoriani, cur sic appellati?*
117 *Refertur Haeresis Eutychiana:*
118 *Ac Refutatur. Et n.* 119.
119 Viam vitae manifestius demonstravit: qui cum secundum Divinitatem sit immortalis etc. *Ostenditur. et n. seqq.*
120 *DEUS dicitur pro nobis passus, crucifixus, mortuus etc.*
121 *Idque ob communicationem Idiomatum; et cur?*
122 et 123 *Et hoc amplius declaratur, simulque limitatur.*
124 Qui etiam pro salute humani generis etc.
125 Venturus in fine saeculi etc.

Et tandem. Unigenitus Dei Filius Jesus Christus etc. Hic incipit Concilium Generale, et pluribus subsequentibus verbis continuat solemnem confessionem Fidei circa Opus Redemptionis, 102

nis, seu reparationis Generis humani, quae misericordissime fuit peracta mediante Incarnatione, Passione, Morteque crudelissima Jesu Christi, Unigeniti Filii Dei: simulque per expressam diversarum particularum appositionem damnat Concilium complures haereses, olim circa Christi Domini tum Divinitatem, tum Humanitatem exortas. Verum occasione hujus, et antequam ad particularia descendamus.

103 Quaeres incidentaliter, cum tam Angelus, quam Homo lapsus fuerit, cur solius hominis reparatio sive redemptio facta fuerit, non item Angelorum peccantium? Resp. I. Potissima, et principalis ratio hujus est refundenda in Divinam voluntatem, ac beneplacitum DEI Ter Opt. Max. utpote, *qui operatur omnia secundum propositum voluntatis suae*, Ephes. cap. 1. *Et non ex operibus justitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos facit etc. per JESUM Christum Salvatorem nostrum.* ad Titum cap. 3. cum concordantiis.

104 Resp. II. Nihilominus sicut in caeteris Dei operibus, ita et in hoc quasdam una cum SS. Patribus atque Doctoribus congruentias afferre licet, ad ostendendam convenientiam aequissimi judicii Divini, volentis potius hominem lapsum redimere, non Angelos apostatas. I. Siquidem in Angelis non est lapsa tota natura, sed pars duntaxat ipsius, aliis Sanctis Angelis in gratia et veritate persistentibus: econtra vero tota natura humana simul lapsa est in Adamo, primo suo Parente, *in quo omnes peccaverunt*, ut loquitur D. Apostolus *Rom. cap.* 5.

105 II. Peccatum omnium, et singulorum Angelorum malorum fuit actuale, sive personale, cum singuli eorum propria voluntate peccaverint: non sic peccatum singulorum hominum, cum multi contrahant solum peccatum originale, ut parvuli; atque etiam ex adultis non pauci sint, qui nunquam actualiter mortaliter peccaverunt, ut S. Joannes Baptista, et plures alii Sancti.

106 III. Natura Angelica ex parte corruit, et lapsa est nullo suggerente tentatore extrinseco: licet enim inferiores Angeli a Lucifero ad rebellandum contra Deum concitati fuerint, juxta quod Apocal. cap. 12 dicitur quod *Cauda Draconis trahebat tertiam partem Stellarum Coeli, et misit eas in terram:* tamen Lucifer continebatur intra Naturam Angelicam, simulque ipse a nullo extrinseco tentatore fuit seductus. At vero Natura humana tum in primis Parentibus nostris peccavit ad suggestionem Diaboli tentatoris extrinseci, tum quotidie eodem suggerente ad peccatum allicitur. Et haec differentia ponitur hic in Littera, dum dicitur, quod Daemones *per se*, id est, ex propria culpa *facti sunt mali*: *Homo vero Diaboli suggestione peccavit.*

107 IV. Angeli peccaverunt nullo carnis pondere gravati, nullisque ejus passionibus irretiti, sed ex merissima voluntate, atque malitia sua. Secus accidit in Hominibus, in quibus ob rebellionem carnis perpetua est pugna inter carnem et spiritum: *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem: haec enim sibi invicem adversantur*, ut dicitur Galat. 5. Simulque ob hanc causam *Sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua*, Genes. cap. 8. Insuper, et

108 V. Angeli mali peccaverunt cum plena deliberatione, atque perfecta cognitione eorum omnium, quae ipsos poterant a peccato avocare: non sic Homines, quorum intellectus, utpote a sensibus dependens, plurimum est obnubilatus, atque ad considerandum spiritualia et supernaturalia valde impeditus. Proinde peccatum ex ignorantia frequens est inter homines; adeo, ut ipsemet Servator, in Cruce pro suis inimicis Patrem exoraturus, hanc humani Generis caecitatem, et ignorantiam, ad aliqualem ejusdem excusationem allegare dignatus fuerit, Lucae c. 23. exclamans: *Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt.* Concordat D. Petrus Actor. cap. 3. dicens: *Et nunc Fratres scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut et Principes vestri.* Si enim (ut legitur 1. Corinth. 2.) *cognovissent, nunquam Dominum gloriae crucifixissent.* Justo proinde judicio, *De Angelis quidem Deus hoc disposuit, et implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, nunquam eam Divino munere repararet*, ut loquitur D. Fulgentius *de Fide ad Petrum, cap.* 3. atque refertur *Tom.* 4. *Operum D. Augustini in Appendice.* Nobis vero hominibus, propter infinitam suam Misericordiam, et nimiam Charitatem, qua dilexit nos Deus, *misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris, et Salvatorem Mundi*, ut habetur 1. Joan. 4. et alibi saepe. Nunc redeundo ad textum Concilii Generalis *loco citat.* dicitur.

Et tandem Unigenitus Dei Filius JESUS Christus 109
a tota Trinitate communiter incarnatus. Siquidem opera Sanctissimae Trinitatis ad extra sunt indivisa, *can. Omnes quos. de Consecrat. dist.* 3. *ut can. Sic enim.* §. *Quoniam.* 28. *q.* 1. estque uberius declaratum supra *num.* 13. *et seqq* solvendo etiam Objectiones.

Ex Maria semper Virgine Spiritus Sancti coope- 110
ratione conceptus. Juxta illud Propheticum Isaiae cap. 7. *Ecce Virgo concipiet, et pariet Filium, et vocabitur nomen ejus Emmanuel:* quod est interpretatum *Nobiscum Deus.* Matth. cap. 1. juncto cap. 1. S. Evangelii secundum Lucam.

Verus homo factus, ex anima rationali, et huma- 111
na carne compositus. Hoc siquidem olim negaverunt Apolinaristae, dicentes, Christum Corpus tantummodo sine anima suscepisse, ut *c. Quidam autem Haeretici.* 24. *q.* 3. Et impii Manichaei, qui Christum non fuisse verum hominem, sed Phantasticum asserebant; uti refertur *c. In quadam.* §. *Nos igitur. de Celebrat. Missar.* Item Marcion, qui, ut refert Nicephorus *lib.* 4. *Ecclesiast. Historiae cap.* 28. inter alios errores Christum phantasia tantum, et specie hominem fuisse, nugabatur.

Verum contra hujusmodi Haereticos, et impias 112
eorum doctrinas, erroresque, stat Veritas Catholica, quae non solum ex pluribus auctoritatibus SS. Patrum, ac Conciliorum Generalium definitionibus, sed etiam testimoniis Sacrae Scripturae manifeste comprobatur. Nam Christus passim in Sacris Paginis appellatur *Filius hominis*, ut Matth. cap. 16. Joan. 3. Actor. 7. et alibi, atqui hoc non verificaretur, nisi esset verus homo, habens veram naturam humanam, ex anima rationali et humana carne constantem: cum hae sint partes essentiales hominis. Deinde, si Christus non habuisset veram carnem humanam, sed apparentem duntaxat, seu phantasticam (ad eum modum, quo Raphael Angelus in specie hominis apparuisse legitur. Tobiae *cap.* 5. *et seqq.*) sicque non fuisset verus homo, sed phantasticus duntaxat; ergo is neque vere fuisset natus (contra illud Evangelicum, Matthaei *cap.* et Lucae *cap.* 2. *Peperit filium suum primogenitum*) neque vere passus, crucifixus, mortuus, ac sepultus; et consequenter Christus nec vere resurrexisset, neque vere nos redemisset, sed apparenter, ac simulatorie solum: quod repugnat Evangelicae Veritati, et destruit praecipua Fidei Catholicae mysteria, ac proinde nefas est asserere. Quinimo ipsemet Christus Dominus post suam gloriosam Resurrectionem, ne putaretur phantasma esse, vel spiritus, de veritate carnis suae expresse testificatur Discipulis suis, Lucae 24. dicens: *Videte manus meas, et pedes meos, quia ego ipse sum: palpate, et videte: quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.*

Una in duabus naturis persona. His verbis Concilium 113
Generale *loc. cit.* damnat imprimis haeresin Nestorii,

ponentis in Christo duas Personas, Divinam et humanam; ae proinde eum suis sequacibus impie asserentis, Beatissimam Mariam Virginem non Dei, sed hominis tantummodo Matrem fuisse, quasi peperisset purum hominem, et qui non solum naturam, sed et personam humanam habuisset: sicque ipsam dici non debere θεοτόκον, id est, Dei Genitricem, sed χριστοτόκον, seu Christi Genitricem.

114 Verum hanc haeresin dudum jam condemnavit 3. tia Synodus Generalis, sive Ephesina prima ducentorum Episcoporum, auctoritate S. Caelestini Papae I. et favente Theodosio Juniore Imperatore convocata; quae imprimis definivit, manere in duabus naturis unam Domini nostri JESU Christi personam, *can. Canones. dist.* 15. Deinde afflante Divino Lumine decrevit, Beatissimam Virginem Mariam vere dici, et esse Matrem Dei, quippe quae vere genuit Deum. Juxta quod Angelo salutante, ad Mariam dictum est Lucae c. 1. *Ideoque et quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei:* et consequenter, sicut ille, qui nascebatur ex Virgine, vere vocabatur, vereque erat Filius Dei, ita et Mater ipsius vere dicitur, vereque existit Mater Dei. Pulchre ac verissime ad propositum loquitur S. Joannes Damascenus, *Orat.* 1. *de Nativitate Mariae Virginis, circa initium,* dicens. *Pudore afficiatur Nestorius, ac manum ori imponat: Puer hic Deus est. Quonam igitur modo ea Dei Genitrix non sit, quae peperit? Si quis Sanctam Dei Genitricem non confitetur, a Deitate remotus est.*

115 Et sciendum, quod ex tunc, sive a tempore praefatae Synodi Ephesinae, in Salutatione Angelica fuerit addita clausula illa: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus.* Tantaque tunc ob damnatum Nestorium laetitia exorta fuit, ut egredientes ab Ecclesia Episcopos Populi cum lampadibus deducerent ad diversoria, et in signum spiritualis gaudii luminaria in Civitate ponerent: ita ut mulieres quoque adolentes thymiamata cum thuribulis praecederent Episcopos: uti praeter alios refert Franciscus Longus in *Breviario Chronologico, ad Annum* 431. Et cum postero tempore, videlicet, Anno 451. contra Eutychis haeresin, simul et memoratam Nestorii impietatem, auctoritate S. Leonis Magni Pontificis, instante, et urgente Marciano Augusto, congregata fuisset Quarta Generalis Synodus, videlicet Chalcedonensis sexcentorum triginta Episcoporum, in ejusdem *Actione V.* Episcopi mirum quantum acclamaverunt, atque definierunt, dicentes: *Fides fraudem non patitur. Sancta Maria θεοτόκος scribatur. Sancta Maria Theotocos est. Qui non sic sapit, haereticus est. Virgo Maria Theotocos est, Haereticum mitte foras. Maria Theotocos diffinitione addita est. Nestorianos mitte foras. Christus Deus est, etc.* prout habent Acta citati Concili Chalcedonensis. *Actione V.*

116 Eadem Nestoriana haeresis etiam damnata reperitur in Jure Caesareo, *l. Damnata. C. de Haereticis.* Ubi proinde mandatur, ut participes nefariae Sectae Nestorii, Christianorum appellatione non abutantur, sed *ubique Nestoriani vocentur: ut cujus scelus sunt in deserendo Deum imitati, ejus vocabulum jure esse videantur sortiti:* prout loquitur textus.

117 Insuper verbus supra allogatis Concilium Generale *loc. cit.* reprobat haeresin Eutychianam, ab Eutyche Constantinopolitano Abbate sic dictam. Hic quippe, cum contra Nestorium serventius scriberet, ejusque absurdam haeresin refellere conaretur, malum malo medicatus est., ac stulte existimans, aliter contra Nestorium defendi non posse, quod una sit Christi persona, non duae: in alterum extremum turpiter prolapsus, impie asseruit, duas quidem ante unionem fuisse naturas, videlicet Divinam et humanam, sed has post unionem in unam naturam abiisse, confusasque fuisse, ac mixtionem subiisse, ut refert Nicephorus *lib.* 18. *Hist. Eccleiast. cap.* 52. Adeoque negavit, Christum post humanae naturae assumptionem existere in duabus naturis, sed solam in ipso Divinam asseruit esse naturam, *can. Quidam autem, Haeretici.* 24. *q.* 3.

Verum Sancta Catholica Ecclesia utrumque jam dudum condemnavit errorem, firmiter praedicans, Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam Divinae et humanae confiteamur naturae; et simpliciter confitens, manere in duabus naturis unam Domini nostri Jesu Christi personam, *can. Canones. dist.* 15. cum concordantiis. Nam de duabus in Christo naturis plura extant Sacrae Scripturae testimonia; ut *Philipp.* 2. ubi de Christo dicitur: *Qui, cum in forma Dei esset, semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.* Quae verba explicans S. Virgilius *Lib.* 2. inquit: *Mirum, cur quidam timeant dicere duas naturas, cum Paulus dicat, duas formas.* Item Joan. 1. *Et verbum caro factum est.* Cum enim natura Divina sit aeterna, et incommutabilis, justa illud Jacobi 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio:* Natura Divina Verbi non potuit transmutari in carnem, sed, ut canit Mater Ecclesia, *Deus homo factus est: id quod fuit permansit, et quod non erat assumpsit, non commixtionem passus, neque divisionem* 118

Viam vitae manifestius demonstravit, tum verbo, tum exemplo, prout tradit Evangelica Historia. *Qui* (pergit Concilium Generale *loc. cit.* loquens de Christo Jesu Servatore nostro) *cum secundum Divinitatem sit immortalis, et impassibilis, idem ipse secundum Humanitatem, factus est passibilis.* His verbis iterato rejicitur blasphema haeresis Eutychis, et aliorum, qui posuerunt unam naturam compositam in Christo; atque ausi fuerunt impie asserere, quod etiam Divinitas, ea, quae humanitatis fuere, passa sit, ac econtra; prout opinatum esse Eutychen, refert Nicephorus *lib.* 18. *Hist. Ecclesiast. cap.* 52. ac novissime ex Lutheranis quosdam sensisse, tradit Bellarminus *lib.* 3. *de Christo cap.* 2. *et* 3. Sed Catholica Veritas expresse confitetur, Christum secundum Divinitatem esse impassibilem, et immortalem, juxta illud 1. Timoth. 1. *Regi saeculorum immortali.* Et Malach. 3. *Ego Dominus, et non mutor*, cum similibus. Unde Sacra Scripture, dicens, Christum natum, vel passum, frequenter addit ly, *secundum carnem*, ad ostendendum, talia ipsi non convenire secundum naturam Divinam, sed solum secundum assumptam naturam humanam. Ut Rom. 1. *Qui factus est ex semine David secundum carnem.* Item 1. Pet. 4. *Christo igitur in carne passo*, et alibi. 119

Nec obstat, quod non raro dicitur Deus pro nobis passus, crucifixus, ac mortuus pro salute Mundi: ut Matth. 27. *Vere Filius Dei erat iste.* Et 1. Joan. 4. *Misit Deus Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Et Rom. 5. *Reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Unde canit Ecclesia in Festo omnium Sanctorum: *Redemisti nos Domine Deus in sanguine tuo.* Et in oratione de SS. Sacramento: *Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis tuae memoriam reliquisti.* Item D. Gregorius *Hom.* 2. *in Evangelica*, inquit: *Unde enim Deus humana patitur, inde homo ad Divina sublevatur.* Et S. Leo Papa *Serm.* 11. *de Passione Domini: Intulit supplicium Filio Dei*, cum similibus locutionibus Sanctorum Patrum, et Doctorum satis frequentibus. *Nullum enim verbum* (inquit Doctor Seraphicus *in* 3. *dist.* 21. *art.* 2. *q.* 3.) *majoris dignationis resonare potest in auribus cordis humani, quam quod unigenitus Dei Filius mortuus fuerit pro nobis debitoribus mortis. Et ideo non tantum est hoc credendum, et asserendum tanquam verum, sed etiam frequentissime recolendum.* 12

Resp. enim cum D. Bonaventura *cit. q.* 3. D. Thoma. *part.* 3. *q.* 16. *art.* 3. Scoto *in* 3. *dist.* 2. *q.* 1. §. *Ad pri-* 121

num principale, et communi Doctorum, absque dubio concedendom esse, et optime dici, quod Deus pro nobis fuerit passus; Filius Dei pro nobis mortuus, ac hujusmodi: nihilominus hoc ipsi non attribuitur secundum naturam Divinam, sed secundum naturam humanam, non per essentiam, aut inhaerentiam, sed per communicationem Idiomatum. Quia enim Christus Dominus est una in duabus naturis persona, idemque utriusque naturae suppositum: hinc propter hanc unitatem suppositi Divini, provenientem ex Unione Hypostatica, seu Incarnatione Verbi Divini, assumentis in tempore naturam humanam, oritur in Christo mutua communicatio Idiomatum, hoc est Praedicatorum utriusque naturae. Sive enim Christus dicatur Deus, sive homo, supponitur, atque denotatur eadem hypostatis, seu personae Divinae et humanae naturae Christi: ac proinde, cum denominationes sint suppositorum, vere et proprie dicitur: *Deus est homo*, id est, Suppositum Verbi in Christo habens naturam Divinam, est homo, et econtra, *Homo est Deus*, id est, Suppositum Verbi in Christo habens naturam humanam, est Deus. Qua ratione pariter verum est dicere: *Deus pro nobis passus est*, id est, Suppositum Verbi, quod est Deus, pro nobis est passum, non quidem secundum naturam Divinam, sed humanam: talis siquidem communicatio Idiomatum, sive mutua praedicatio Attributorum inter Deum et hominem, oritur in Christo ratione unitatis Suppositi naturae utriusque. Hinc S. Augustinus super Psalm. 130. *Per illud ergo, quod homo erat, mortuus est Deus, et per illud, quod Deus erat, homo excitatus est, et resurrexit, et ascendit in coelum. Quidquid passus est homo, non potest dici non passus Deus, quoniam Deus erat homo.*

122 Caeterum dictis non obstantibus sequentes propositiones sunt falsae, ac penitus vitandae: *Deitas est humanitas, Deitas est passa, Humanitas est Deus*, ac hujusmodi propositiones, quibus proprietates unius naturae dicuntur de altera in abstracto. Siquidem communicatio Idiomatum in Christo provenit ratione identitatis Suppositi utriusque naturae, Divinae scilicet et humanae, quod per terminos in concreto acceptos semper supponitur, atque denotatur; uti liquet in hac propositione: *Homo est Deus, Deus factus est homo, Deus pro nobis est passus etc.* Hae enim praedicationes semper fiunt circa idem Suppositum Verbi in Christo existens, licet secundum aliam et aliam naturam; ac proinde propter ejus identitatem verificantur. Secus est in supra dictis propositionibus in abstracto prolatis, quarum extrema non retinent rationem aliquam identitatis inter se; cum talem ex se ipsis non habeant simulque a Supposito abstrahant, hoc ipso, quod proferantur in abstracto.

123 Insuper praedicata unius naturae non possunt de altera enunciari cum signo reduplicativo cadente super illam alteram naturam. Hinc hae propositiones sunt falsae: *Deus qua Deus est homo: Deus secundum Divinam naturam passus est: Christus quatenus homo est aeternus, impassibilis, etc.* Hae, inquam propositiones sunt falsae, cum dictio reduplicativa cadat super alteram incompetentem naturam, quaeque neutiquam est ratio, cur Christo ille praedicata conveniant. Secus accidit, si dicatur: *Deus secundum assumptam naturam humanam pro nobis passus est: Christus qua Deus est aeternus, immortalis, etc.* Sive ut loquitur Concilium Generale proxime relatum: *Unigenitus Dei Filius Jesus Christus, qui secundum Divinitatem est immortalis, et impassibilis idem ipse secundum humanitatem factus passibilis, et mortalis*, nam in istis dictio reduplicativa afficit naturam competentem, sive illam, quae Christo est ratio, cur ipsi conveniant ejusmodi praedicata.

Qui etiam pro salute humani Generis in ligno Crucis passus, et mortuus, descendit ad inferos, resurrexit a mortuis, et ascendit in coelum, sed descendit in anima, et resurrexit in carne: ascenditque pariter in utroque. His verbis Concilium Generale confitetur quartum, quintum, sextum, et septimum Articulum Symboli Apostolici, de quo *num.* 57. et *seqq.* amplius dictum fuit. Ad majorem tamen eorundem Articulorum explicationem addidit Concilium posteriora verba: *Sed descendit in anima etc.* 125

Venturus in fine saeculi, judicaturus vivos et mortuos, et redditurus singulis secundum opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quae nunc gestant: ut recipiant secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala: illi cum Diabolo poenam perpetuam, et isti cum Christo gloriam sempiternam. His verbis Concilium confitetur, majori tamen cum expressione, sive declaratione contentorum, Articulum Symboli Apostolici de Adventu Christi, ac extremum Judicium, nec non de Carnis resurrectione, et vita aeterna Justorum, una cum expressa mentione de perpetua Impiorum punitione, quam Apostoli implicite solum in ultimo Articulo comprehenderunt. 125

§. VII.

Continuatur Brevis Explicatio Symboli Fidei, in §. *Una vero. eod. Cap. et Tit.* relati.

SUMMARIUM.

baptizandos, enque multoties condemnata.

147 Etsi post susceptionem Baptismi etc. *Declaratur. Sacramentum Poenitentiae appellatur* secunda post naufragium Tabula.

148 *Sacramentum Baptismi cur sit irreiterabile, et Sacramentum Poenitentiae iterabile?*

149 *Triplex status hominum in Ecclesia, Virginum, Continentium, et Conjugatorum.*

150 *Status tamen Virginalis antecellit caeteris, eique attribuitur fructus centesimus.*

126 In hoc Paragrapho Concilium Generale confitetur, et expressius declarat tres alios Articulos Symboli Apostolici, nempe illos: *Credo sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, Remissionem peccatorum.* Unde tractat inprimis de Ecclesia, deinde de Sacramentis Ecclesiasticis, atque incruento novae Legis Sacrificio: ac tandem de triplici Statu Fidelium, veluti vivorum membrorum Ecclesiae Christi. Quantum igitur attinet primum, inquit Concilium.

127 *Una vero est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur.* Concordat S. Cyprianus, *in tract. de unitate Ecclesiae*, ac refertur *can. Loquitur.* et *can. Alienus.* 24. *q.* 1. in quo posteriori loco sic ait: *Alienus est, profanus est, hostis est: habere jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem* Quinimmo SS. Patres passim hoc declarant exemplo Arcae Noe, extra quam regnante Diluvio nullus hominum mortem evasit; Ut S. Hieronymus *in Epist. ad Damasum Papam* (ac refertur *can. Quoniam vetusto* 24. *q.* 1.) ubi Ecclesiam Catholicam Arcae Noe comparans, subjungit: *Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante Diluvio.* Et D. Gregorius, *lib.* 35. *Moralium, cap.* 6. ac relatus *in can. Quia ex sola. ead.* 24. *q.* 1. loquens de Ecclesia Catholica, inquit: *Sola est quae intra se positos valida charitatis compage custodit unde et aqua Diluvii Arcam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem, quos extra Arcam invenit, extinxit.*

128 Nec obstat, quod juxta D. Ambrosium *in Concione funebri de obitu Valentiniani*, §. *Sed audio*, aliosque SS. Patres, et Theologos, Catechumeni possint salvari, et multi salventur, qui tamen per Sacramentum Baptismi necdum sunt ingressi Ecclesiam; ut liquet in Martyribus proprio sanguine baptizatis. Resp. enim, Dictum illud, quod nullus omnino salvetur extra Ecclesiam, intelligendum esse de illis, qui nec re, nec voto sunt in Ecclesia: Catechumeni autem licet per januam Sacramenti Baptismi, actu recepti, necdum sint ingressi Ecclesiam: nihilo minus voto jam sunt in Ecclesia. Et hoc sufficit ad id, ut salvari possint, non minus ac baptismus in voto susceptus: mediante quo, si desit occasio recipiendi Sacramentum Baptismi, posse hominem salvari, patet tum ex Concilio Tridentino *Sess.* 6. *cap.* 4. tum ex pluribus locis Juris Canonici, ac praesertim *ex c. Veniens, de Presbyt. non baptizat.* ibi: *Cum quis non solum per Sacramentum Fidei, sed per Fidem etiam Sacramenti efficiatur procul dubio membrum Christi.* Proinde haud immerito D. Augustinus *Tract.* 4. *in Joan.* dicit, Catechumenos esse in Ecclesia. Intellige, non re (sic enim ibidem separat eos a Fidelibus, cum actu per receptum Sacramentum Baptismi, necdum sint ingressi Ecclesiam) sed voto, quod sufficit, ut salvari possint.

129 Neque dictis obsistit similitudo Arcae, extra quam regnante Diluvio nemo salvabatur, licet voto fuesit in ipsa. Tum quia similitudines saepius claudicant, neque conveniunt in omnibus. Tum quia ipsummet Sacramentum Baptismi comparatur Arcae Noe 1. *Petr.* 4. *vers.* 20. *et* 21. et tamen constat ex proxime dictis, posse quem salvari cum Baptismo, non in re, sed in voto duntaxat recepto.

In qua (Ecclesia) *idem ipse Sacerdos est Sacrifi-* 130
cium Jesus Christus. Concordat illud *can. Nec Moyses. de Consec. dist.* 1. *Dominus Jesus ipse conviva et convivium, ipse comedens, et qui comeditur.* Non quod comederit semetipsum ex necessitate, et quoad effectum augmenti gratiae: quia non indigebat, cum a primo suae conceptionis instanti habuerit gratiam consummatam, sed comedit seipsum ex dignatione. Et sic intelligitur etiam Glossa ibidem adducens versiculos illos:

Rex sedet in coena, turba cinctus duodena:
Se tenet in manibus; se cibat ipse cibus.

Porro Christus Dominus, in Ecclesia sua cense- 131
tur esse Sacerdos, utpote qui non tantum semel seipsum in ara Crucis, morte intercedente pro salute Mundi Deo Patri obtulit: sed insuper, ut ostenderet sese Sacerdotem secundum ordinem Melchisedech in aeternum constitutum, in ultima coena, qua nocte tradebatur, incruentum novae Legis sacrificium, quo cruentum semel a se in Cruce peragendum repraesentaretur, instituit; dum ipsemet corpus et sanguinem suum sub speciebus panis et vini Deo Patri obtulit, ac sub earum rerum symbolis, Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, praecepit.

Et quidem principalis Offerens istud novae Legis 132
Sacrificium, simulque hostiae ejusdem principalis, est Christus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum ministerio: Sacerdos vero celebrans offert illud ut proximus minister; prout liquet tum ex verbis Concilii Generalis proxime relatis, tum ex Concilio Florentino *in Decreto Unionis*, atque Tridentino *Sess.* 22. *cap.* 2. inter alia sic docente: *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum in Cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.*

Cujus corpus et sanguis in Sacramento Altaris 133
sub speciebus panis et vini veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus, et vino in sanguinem potestate Divina. Haec vox, *Transubstantiatis*, sive *Transubstantiatio*, primum in hoc Generali Concilio posita, et adinventa fuit, quamvis antea jam alia nomina aequivalentia extiterint, ut puta Conversionis, Transmutationis, ac hujusmodi. Bellarminus *lib.* 3. *de Sacrament. Eucharist. cap.* 23. Veruntamen juxta longaevum usum Ecclesiae remansit postea nomen *Transubstantiationis*, utpote magis convenienter ac proprie significans, et exprimens mirabilem illam conversionem totius substantiae panis in Corpus, et totius substantiae vini in Sanguinem Christi; qualis ex Divina institutione, ac vi verborum Consecrationis, intervenit in confectione Sanctissimi Eucharistiae Sacramenti. Unde Concilium Tridentinum *Sess.* 13. *can.* 2. sic definit: *Si quis dixerit in Sacrosancto Eucharistiae Sacramento remanere substantiam panis et vini, una cum Corpore, et Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam, et singularem conversionem totius substantiae panis in Corpus, et totius substantiae vini in Sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis et vini: quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime Transubstantiationem appellat: anathema sit.*

Nec quemque moveat novitas hujus vocabuli 134
Transubstantiatio, utpote in Concilio isto Generali primitus per Ecclesiam usurpati. Siquidem inutile est, ac stultum, disputare de nomine, ubi constat de re ipsa: atqui in Sacramento Altaris panem substantialiter converti in Corpus, et vinum in Sanguinem Christi, remanentibus duntaxat accidentibus panis et vini, Sancta Catholica Ecclesia semper do-

cuit et docet, juxta illud Æternae Veritatis Oraculum: *Hoc est enim corpus meum: Hic est sanguis meus.* Matth. 26. Unde, sicuti Concilium Nicaenum I. in Symbolo, ad refutandam haeresin Arianam posuit nomen ὁμοούσιος, confitendo Filium Dei esse *Consubstantialem* Patri: et sicut Concilium Ephesinum I. impietati Nestorianae opposuit nomen Θεοτόκος, ad confitendum, quod Beatissima Virgo Maria vere sit *Deipara*, et Dei Genitrix: ita pari ratione Concilium Generale Lateranense errori Berengarii, de quo fit mentio *in can. Ego Berengarius de Consec. dist.* 2. et Haereticorum ipsum sequentium, opponere potuit, jureque meritissimo opposuit hoc nomen *Transubstantiatio*, utpote clarissime significans totalem transitum, sive conversionem unius substantiae in aliam, panis videlicet, ac vini in Corpus et Sanguinem Christi, solis illorum accidentibus remanentibus.

135 *Ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro.* Et hoc partim dicitur ex eo, quia Eucharistia est mysterium, sive Sacramentum Ecclesiasticae Unitatis, juxta illud Apost. 1. Corinth. 10. *Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Unde D. Augustinus *Tract.* 26. *super Joannem*, exclamat, dicens: *O Sacramentum pietatis! O Signum unitatis! O vinculum charitatis!* Et Ecclesia in Missa de Ven. Sacramento, precatur his verbis: *Ecclesiae tuae, quaesumus Domine, unitatis et pacis propitius dona concede, quae sub oblatis muneribus mystice designantur:* Partim vero id dicitur ex eo, quia in Sacramento Eucharistiae veraciter continetur illud ipsum verum corpus Christi, quod sumpsit de Beatissima Maria Virgine. Unde notanter inquit textus citatus, quod ad perficiendum Unitatis mysterium in hoc SS. Mysterio nos accipiamus de suo (id est, de carne sua) quod ipse accepit de nostro, nempe de Beatissima Virgine. Abbas Panormit. *in c. Firmiter*, *§. Una vero. n. 1. h. t.*

136 *Et hoc utique Sacramentum nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui rite fuerit ordinatus secundum claves Ecclesiae, quas ipse concessit Apostolis, eorumque Successoribus Jesus Christus.* Solus siquidem Sacerdos rite ordinatus, est legitimus minister conficiendi Eucharistiam, et haec sine vera ejus ordinatione confici non potest: prout liquet non solum ex perpetuo sensu et traditione Ecclesiae: sed ex illis verbis Salvatoris, Lucae cap. 22. ad solos Apostolos prolatis: *Hoc facite in meam commemorationem.* His siquidem verbis Christus et Apostolos instituit Sacerdotes, et ipsis, eorumque in Sacerdotio successoribus mandavit, id facere, quod ipse fecit, videlicet offerre, et consecrare corpus et sanguinem suum, quod ipsemet tunc incruente offerre, et consecrare, Apostolisque manducandum praebere, dignatus fuit.

137 *Sacramentum vero Baptismi (quod ad Dei invocationem, et individuae Trinitatis, videlicet Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, consecratur in aqua) tam parvulis, quam adultis in forma Ecclesiae a quocunque rite collatum proficit ad salutem.* Paucis hisce verbis a Concilio Generali condemnantur plures Haereticorum errores, tum antiqui, tum novissimis temporibus ex Orco revocati, et circa omnia quatuor causarum genera Sacramentum Baptismi impugnantes: idque accidit ingenti fraude diabolica, qua infensissimus Generis humani hostis per malitiosam subtractionem Sacramenti Baptismi, tantopere ad salutem necessarii, non adultis duntaxat, sed et innumeris parvulis, viam ad Regnum coelorum praecludere satagit.

138 Inprimis igitur verbis illis rejiciuntur varii errores circa materiam Baptismi versantes: ut haeresis Manichaeorum, qui teste D. Augustino *Lib. de Haeres. cap.* 46. voluerunt, Baptismum in aqua non esse adhibendum. Item error Seleuci et Herminae, qui pariter aquam a Baptismo excludebant, ut refert D. Augustinus *loc. cit. cap.* 59. Nec non novissimus error Lutheri, qui in *Symposiacis Colloquiis*, *cap.* 27. asserere ausus fuit, quidquid balnei nomine intelligi potest, sive vinum illud sit, sive lac, aut cerevisia, illud esse aptum ad baptizandum.

139 Sed contra omnes istos errores stat Catholica Veritas, tum in Concilio Generali illis verbis expressa, *Sacramentum Baptismi consecratur in aqua*, juncto can. *Detrahe. 1. q. 1. et cap penult. de Baptismo:* tum amplius declarata in Concilio Tridentino *Sess.* 7. *cap.* 2. ubi anathemate perstringuntur asserentes, aquam veram et naturalem non esse de necessitate Baptismi. Et merito: nam Salvator, Joan. cap. 3. expresse contestatur, dicens: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Concordat illud Ephes. 5. *Ecclesiam mundans lavacro aquae in verbo vitae.* Et praxis primitivae Ecclesiae, de qua fit mentio Actor. cap. 8. *Ecce aqua, quid prohibet me baptizari? Et descendit uterque in aquam, Philippus, et Eunuchus; et baptizavit eum.*

140 Deinde Concilium Generale *loc. cit.* refutat diversos errores circa formam Sacramenti Baptismi subortos, dum ait: *Quod ad Dei invocationem, et individuae Trinitatis, videlicet Patris, et Filii, et Spiritus Sancti consecratur etc.* Nam imprimis jam tempore Apostolorum quidam baptizare praesumpserunt in tres principio carentes, aut tres Filios, aut tres Paracletos, vel in mortem Domini: qui error refertur, atque reprobatur *in can.* 48. *et* 49. *Apostolorum.* Deinde non defuerunt, qui solam aquam adhibebant absque alia prolatione formae: qui error pariter refertur, atque rejicitur *in can. Detrahe. 1. q. 1.* juncto *cap. 1. et cap. penult. de Baptismo.* Insuper Paulinianistae, et Cataphryges non baptizabant in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; ac proinde in primo Concilio Nicaeno, *can.* 19. (atque refertur *can. Si quis confugerit: 1. q. 1.*) statutum fuit, eos omnino rebaptizari debere. Istis accesserunt Bonosiani, qui in nomine Trinitatis minime baptizabant, nec baptizabantur: quia et Christum Dominum non credebant, *can. Hi vero haeretici, de Consec. dist.* 4. Et Ariani, quorum aliqui vel per haereticam additionem substantialiter immutarunt sensum formae Baptismi, dicentes: *Ego te baptizo in nomine Patris majoris, et Filii minoris etc.* Vel baptizabant in nomine Patris per Filium, in Spiritu Sancto; prout Deuterium, Episcopum Arianum Constantinopoli quemdam nomine Barbam, baptizare voluisse, divinitus autem aquam, quae in Sacro lavacro erat, disparuisse, refert Nicephorus *lib.* 16. *Hist. Ecclesiast. cap.* 35. Vel alia ratione immutarunt veram formam Baptismi; ac proinde in Concilio Arelatensi I. *cap.* 8. (atque refertur. *can. de Arianis. de Consec. dist.* 4.) statutum fuit, ut si aliqui de hac haeresi ad Ecclesiam redierint, prius per Sacerdotes interrogari debeant de Symbolo, atque attendi, sub qua verborum forma fuerint baptizati. Quin et Lutherus *lib. de Captivit. Babylon. cap de Baptismo*, et Zwinglius *lib. de vera et falsa Religione, cap. de Baptismo*, licet forma usitata utendum esse dicant: astu tamen diabolico seducti, in perniciem hominum sub invalida forma baptizatorum, addere non verentur nullam certam verborum formam requiri ad substantiam Baptismi.

141 Contra omnes istos, et alios hujusmodi errores, circa formam Baptismi arte diabolica suscitatos in perniciem hominum, praesertim parvulorum cum Baptismo sub invalida forma collato decedentium, stat perpetua traditio, atque doctrina Sanctae Catholicae Ecclesiae semper inconcussa, Sacramentum Baptismi esse conferendum sub invocatione Sanctissimae et individuae Trinitatis, sive in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti; prout ha-

hetur *in can. Si revera. et can. De trina*, et *can. Multi sunt et can. In Synodo de Consec. dist.* 1. juncto *cap.* 1. *et cap. Debitum.* et *cap. penult. de Baptismo*, eum concordantiis: atque fundator in illis verbis Salvatoris, Matth. *cap. ult. Baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti.*

142 Quoad causam efficientem Sacramenti Baptismi plures etiam insurrexerunt errores, quos omnes Concilium Generale supra relatum reprobat verbis illis: *Sacramentum Baptismi in forma Ecclesiae rite collatum etc.* Et quidem loquendo de causa primaria et principali ejusdem, gravissime errant, atque a via salutis penitus aberrant Pagani, et perfidi Judaei, Sacramentum Baptismi a Christo Jesu, vero Deo et homine institutum fuisse, atque ad consequendam salutem, vitamque aeternam necessario requiri, pertinaciter negantes.

143 Deinde, quantum attinet ad causam secundariam, sive ministerialem Baptismi, olim magna extitit dubitatio, num Baptismus a non baptizato, vel Haeretico collatus, sit validus? Et quidem ante definitionem Ecclesiae non pauci cum S. Cypriano Episcopo, et Concilio Carthaginensi (quod fuit Provinciale, atque Cypriani praesertim auctoritate regebatur) sententiam negativam tenuerunt. Verum contrariam sententiam esse veram, et sequendam, docet Sancta Romana Ecclesia, atque liquet ex *can. Dictum est a Deo.* et *can. Quod quidem.* 1. *q.* 1. *et can. Romanus. et can. A quodam Judaeo, et seqq. de Consecr. dist.* 4. Estque nunc de Fide certum, ac definitum in Concilio Florentino *in Decreto Unionis*; ubi habetur, quod *in casu necessitatis, etiam Laicus, vel Mulier, imo et Paganus, vel Haereticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiae, et facere intendat, quod facit Ecclesia.* Concordat Concilium Tridentinum *Sess.* 7. *can.* 4. Quinimo, cum jam antiquitus S. Cornelius Papa, manente tamen Sacerdotali concordia (ut refert Eusebius, *lib.* 7. *Hist. Ecclesiast. cap.* 2.) ac postmodum Stephanus Papa, non quidem definiendo, sed excommunicationem comminando reiterantibus ejusmodi Baptisma, sententiam Cypriani, et Concilii Carthaginensis improbassent: illos ipsos Episcopos, qui prius una cum Cypriano decreverant, baptizatos ab Haereticis esse rebaptizandos, postea contrarium protulisse Decretum, refert S. Hieronymus in *Dialogo contra Luciferianos,* Quin et D. Augustinus, *Epist.* 48. *ad Vincentium,* suspicatur, ipsum quoque Cyprianum retractasse sententiam suam. Saltem is ab haeresi immunis fuit, eo quod tempore suo needum per Ecclesiam quaestio illa de Baptismo Haereticorum definita fuerit: et licet SS. Patres Cyprianum alicujus immoderantiae damnent, recte tamen D. Augustinus *lib.* 1. *contra Donatistas, cap.* 18. inquit, *hanc culpam Cypriani, falce Martyrii fuisse purgatam.*

144 Alius error circa causam ministerialem Baptismi est eorum, qui putabant, quod possit quis saltem in mortis articulo, semetipsum baptizare. Sed, quia inter baptizantem et baptizatum debet esse distinctio, uti colligitur ex illis verbis Salvatoris, Matth. *cap. ult.* dicentis ad Apostolos: *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris etc.* Atque ad hoc etiam designandum ipsemet Christus, non a seipso, sed a Joanne voluit baptizari, Matth. 3., merito praedictus error reprobatur *in c. Debitum.* 4. *de Baptis.* Taceantur Graeci, qui olim in tantum Latinos abominari coeperunt, ut etiam baptizatos a Latinis, ausu temerario rebaptizare praesumpserint; prout refertur, simulque reprobatur *cap. ult. eod.* quod est desumptum ex capit. 4. Concilii Generalis sub Innocentio Tertio celebrati.

145 Tandem circa causam finalem, quae est Justificatio hominis, sive remissio peccatorum per infusionem gratiae sanctificantis homini, eite illud suscipienti, ex opere operato, seu ex Divina institutione, ac virtute meritorum Christi infallibiliter conferendae; plures etiam quoad Sacramentum Baptismi subortae sunt haereses, et errores. Atque, ut taceantur Pagani, perfidique Judaei, ac nonnulli praesertim antiquiores Haeretici, omnem ipsi virtutem justificandi hominem ex institutione, ac meritis Christi abnegantes; quorum errorem dudum jam reprobavit Generalis Synodus Constantinopolitana, per illa Symbolo apposita verba: *Confitemur unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Alius error haereticus insatiabili rabie diabolica etiam in tenellam aetatem desaeviens, fuit tum quorundam veterum Haereticorum, tum modernorum Anabaptistarum, impie negantium, quod parvuli sint baptizandi.

146 Et haec quidem haeresis eo perniciosior est, quo certius animas infantium absque Baptisma decedentium praecipitat in infernum; prout habetur *can. Firmissime, de Consec. dist.* 4. ac patet ex illo Salvatoris, Joan. 3. et superius jam allegato: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu Sancto, non potest intraire in Regnum Dei.* Merito proinde haeresis tam perniciosa, et contra cujus perversitatem, damnaque aeternum irreparabilia, tenella aetas infantium saepe saepius decedentium, per Baptismum Flaminis, seu Baptismum in voto receptum, ex defectu usus rationis sese defendere, atque praemunire non sufficit: dudum jam in Concilio Milevitano (cui interfuit D. Augustinus) *cap.* 2. atque refertur *in can. Placuit, ut quicunque parvulos. de Consecr. dist.* 4. fuit condemnata: et concordat *can. Illud perscrutari. et can. Si qui apud illos. de Consec. ead. dist.* 4. Et cum eadem haeresis, in animas parvulorum tantopere desaeviens, iterum astu diabolico repullulare coepisset, denuo a D. Bernardo *Serm.* 66. *in Cantica, et Epist.* 240. impugnata; atque etiam in Concilio Generali Lateranensi damnata fuit, verbis jam allegatis docente, et credente, quod *Sacramentum Baptismi tam parvulis, quam adultis, proficit ad salutem.* Concordat Concilium Viennense, relatum *Clem. un.* §. *Ad hoc. h. t.* et Concilium Tridentinum *Sess.* 7. *can.* 12. *et* 13. *de Baptismo.*

147 *Et si post susceptionem Baptismi* (pergit Concilium Generale) *quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per veram potest semper poenitentiam reparari.* Et hinc Sacramentum Poenitentiae, quod omnibus, post Baptismum in peccatum mortale prolapsis, ex Christi institutione omnino necessarium est ad salutem, sicut nondum regeneratis ipse Baptismus (in re videlicet, vel saltem in voto) prout loquitur Concilium Tridentinum *Sess.* 14. *cap.* 2. merito a Sanctis Patribus appellatur *Secunda post naufragium Tabula,* naufragis, sive post Baptismum in peccatum mortale prolapsis praeparata, *can. Secunda post naufragium, de Poenit. dist.* 1. juncto Concilio Trident. *loc. cit. can.* 2.

148 Cur autem Sacramentum Baptismi sit irreiterabile, non autem Sacramentum Poenitentiae, utpote mediante quo lapsus post Baptismum *potest semper reparari*, ut loquitur citatum Generale Concilium: ratio primaria est ipsamet institutio Divina, cujus non est aliqua causa prior, nisi voluntas Dei, volentis, ut illud Sacramentum sit irreiterabile, imprimatque animae suscipientis characterem semper indelebilem; non istud. Congruentiae tamen hujus institutionis Divinae sunt plures. Prima desumitur ex morbo, contra quem quodlibet istorum Sacramentorum principaliter a Christo fuit institutum: nam Baptismus est remedium principaliter institutum contra peccatum Originale, quod non est iterari; Sacramentum Poenitentiae econtra est remedium contra peccata actualia post Bap-

tismum commissa, quae iterari possunt, ac non raro iterantur. Altera congruentia desumitur ex fine principali utriusque Sacramenti: nam Baptismus habet plenam remissionem poenae, at culpae: si autem homo posset habere frequenter tale remedium, et quidem adeo facile, ac praebens plenam remissionem utriusque, inde potius oriretur magnum incentivum delinquendi. Secus est in Sacramento Poenitentiae, utpote quod non recipitur sine magna poena solvenda pro peccato, simulque ratione necessariae omnium peccatorum mortalium Confessionis, non modicam habet annexam difficultatem. Tertio Sacramentum Baptismi est principium, et janua, per quam intratur in Legem Christianam, et adscribitur quis familiae Christi, fitque membrum ejus, et Ecclesiae Militantis: ac proinde rationabiliter ordinatum fuit a Christo, quod veluti principium, ac janua vitae Christianae iterari non possit. Secus est in Sacramento Poenitentiae, utpote quo jam ingressi Ecclesiam, duntaxat reparantur, et Christo capiti post lapsum ex fragilitate humana quandoque saepius accidentem, denuo reconciliantur. Scotus *in 4. dist.* 6. *q.* 7. §. *Dico ergo*, et alii.

149 *Non solum autem Virgines, et Continentes, verum etiam Conjugati, per fidem rectam, et operationem placentes Deo, ad aeternam merentur beatitudinem pervenire.* Triplex siquidem est Status hominum in Ecclesia Christi, nempe Virginum, Continentium, seu Viduarum, et Conjugatorum: et in quolibet eorum rite custodito, declinando videlicet e malo, et faciendo bonum, salus potest aeterna promereri.

150. Certum nihilo minus est, Statum Virginalem longe caeteris antecellere, prout ostendit D. Paulus 1. Corinth. 7. estque concors doctrina SS. Patrum, ac novissime definitum in Concilio Tridentino, *Sess.* 24. *can.* 10. illis verbis: *Si quis dixerit, statum conjugalem anteponendum esse statui virginitatis, vel coelibatus; et non esse melius ac beatius manere in virginitate, aut coelibatu, quam jungi Matrimonio, anathema sit.* Hinc S. Hieronymus *lib.* 1. *contra Jovinianum*, et S. Augustinus *lib.* 1. *de S. Virginitate, cap.* 44. *et* 45. ac S. Cyprianus *de Habitu Virg.* exponentes parabolam illam Matth. cap. 13. propositam de semine in terram bonam cadente, et diversimode fructificante: fructum centesimum attribuunt Virginibus, sexagesimum Viduis, et tricesimum honestis piisque Conjugibus.

§. VIII.

De Obligatione emittendi Professionem Fidei.

SUMMARIUM.

151 *Assensus Fidei, ejusque confessio et professio differunt.*
De qua professione Fidei hic agatur? Ibid.
152 *Jure Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem Baptizandi.*
153 *Ac Haeretici ad unitatem Ecclesiae redeuntes.*
154 *Et sacris Ordinibus initiandi.*
155. *Et cur non superfluat specialis promissio de Fide usque in finem constanter retinenda?*
156 *Rursus professionem Fidei facere tenentur promoti ad Episcopatum.*
157 *Ac promoti ad Canonicatus, vel Dignitates Cathedralium Ecclesiarum, vel ad quaecunque Beneficia curam animarum habentia.*
Refertur circa hoc Decretum Concilii Tridentini. Ibid.
158 *Etiamsi professionem Fidei in adeptione alterius Beneficii jam emisissent.*
159 *Aut eam fecissent in hoc ipso Beneficio, quod postea dimiserunt, ac denuo acquisierunt.*
160 *Item provisi de Monasteriis, Conventibus etc. Regularium Ordinum.*
161 *Et an hoc sit usu receptum?*
162 *Sicut et Doctores, Magistri, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum, ac Scholares ad Gradum promovendi.*
163 *Non tamen tenentur emittere professionem Fidei, qui promoti sunt ad Canonicatus, vel Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, aut ad Beneficia non curata.*
164 et 165 *Solventur instantiae.*
166 *Nec eam facere tenentur Coadjutores Canonicorum Cathedralium, Portionarii, Vicarii temporales etc.*
167 *Provisi de Canonicatibus, et Dignitatibus Cathedralibus, coram quibus professionem Fidei facere teneantur?*
168 *Praesertim Sede Episcopali vacante?*
169 *Provisi de Beneficiis curatis, coram quo facere teneantur Fidei professionem?*
170. *An sufficiat hanc facere coram Vicario Generali, etiam Episcopo non impedito?*
171 *Et ubi fieri debeat Sede Episcopali vacante?*
172 *Dicta Fidei professio fieri debet intra duos menses a tempore adeptae possessionis.*
173 *Quid juris, si per promotum stet, quo minus accipiat possessionem?*
174 *Requiritur ad id possessio pacifica.*
175 *Promotus non faciens professionem Fidei intra bimestre, tenetur eam postea, quamprimum poterit, emittere.*
176 *Solvitur instantia ex* c. Sicut de Sponsalib. *desumpta.*
177 *Differentia inter praeceptum emittendi dictam professionem, et praeceptum audiendi Missam, vel jejunandi statutis ab Ecclesia diebus.*
Mandata qualificata, quae? Num. 175.
178 *Sufficit, si promoti emittant professionem Fidei ex alio titulo.*
179 *Provisi de Beneficiis tenentur ultro se offerre ad professionem Fidei faciendam.*
180 *Et probare, se eam emisisse, quando desuper inquiritur.*
181 *Dicta professio Fidei, an possit fieri per Procuratorem? Ponitur Sententia negativa.*
182 *Probabilior censetur Sententia affirmativa. Et seqq.*
183 *Potest quis jurare per alium.*
184 et 185 *Respondetur ad Decisionem Rotae, Declarationem Cardinalium in contrarium allegatam.*
186 et 187 *Num allata doctrina sit limitanda in Episcopis?*

Praemittendum breviter est, quod assensus, sive actus Fidei corde fiat, confessio autem Fidei praestetur ore, juxta illud Apostoli, Rom. cap. 10. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Sicut autem exterior confessio Fidei fit verbis, ita ejus professio fit factis, sive rebus externis, v. g. vestibus, in signum ejus assumptis. Nobis impraesentiarum praecipue sermo est de solemni illa Professione Fidei, quae sub certa verborum formula ex praescripto Sacrorum Canonum, et Constitutionum Apostolicarum, a certis personis praestanda est: nam quo ratione, quibusque temporibus omnes Fideles Jure Divino obligentur ad eliciendum actum internum Fidei Divinae, imo et ad externam ejusdem confessionem, fusius examinant Theologi; atque egometipse declaravi *Tract. IV. Theologiae Moralis, Distinct. II. quaest.* 3. et 4. Quantum igitur ad propositum nostrum, 151

Quaeritur I. Quinam Jure Ecclesiastico obligentur ad emittendam Fidei professionem? Resp. Ad.

publicam Fidei professionem faciendam, Jure Ecclesiastico tenentur plures; atque imprimis Baptizandi, *arg. can. Prima igitur, 73. de Consec. dist.* 4. Quod si illi credere, aut loqui non valeant, ut parvuli, amentes, vel muti, eorum vice alius profiteatur, nempe Patrinus *can. Parvuli alio. de Consec. ead. dist.* 4. Fitque talis professio Fidei per congruentes responsiones a Baptizando, vel ejus nomine a Patrino, factas ad interrogationes Baptizantis, prout habetur *cit. can. Prima igitur de Consecr. dist.* 4. ac in Rituali Romano. Pauli V.

153 Deinde Haeretici, qui ad veritatem Fidei Catholicae, et unitatem S. Matris Ecclesiae sponte redire voluerint, tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam haeresim abjurare, *c. Ad abolendam. 9. de Haeretic.* Idque rectissime fit emittendo professionem Fidei Catholicae juxta formam de facto in Ecclesiis usitatam, et a Pio IV. in Bulla, *Injunctum Nobis*, (et habetur, tum in Ritualibus Dioecesanis novis, tum *Tom. 2. Bullarii Romani, Constit.* 89. dicti Pontificis) praescriptam, ut una eademque unius Fidei professio uniformiter ab omnibus exhibeatur. Quinimo antiquitus ab haeresi redeuntes ad Ecclesiam Catholicam, atque Apostolicam, tenebantur professionem Fidei etiam per scripturam, atque oblatum libellum exhibere, *can. Si, qui voluerint. et can. Maximum. et seqq. 1. q. 7.*

154 Tertio, professio Fidei Catholicae, simul et specialis promissio de eadem usque in finem sincera cordis devotione, ac constantissime retinenda, debet emitti ab illis, qui Sacris Ordinibus sunt initiandi, ut *can. Quamquam dist.* 23.

155 Neque superfluit dicta specialis promissio, ex eo, quod aliunde jam, sive de Jure Divino, teneantur Ordinandi ad constantem, sinceramque Fidei Catholicae custodiam, et confessionem. Nam, ut recte notatur *cit. can. Quamquam*, plus solet timeri, quod singulariter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur. Accedit, quod formula professionis Fidei, praesertim nunc usitata in Ecclesia; circa finem contineat superadditam religionem juramenti, ut liquet ex illis verbis: *Ego idem N. spondeo, voveo, ac juro: sic me Deus adjuvet, et haec sancta Dei Evangelia.*

156 Quarto professionem Fidei Catholicae tenentur facere promoti ad Episcopatum, *can. Qui Episcopus. dist.* 23. juncto *can. Optatum dist.* 100. Et amplius habetur in Concilio Tridentino, *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* atque in Constit. 6. Gregorii XIV. Quae incipit, *Onus Apostolicae*, edita 1591. Idib. Maii. Forma autem hujus professionis Fidei, ac juramenti traditur in Pontificali Romano, jussu Clementis VIII. edito.

157 Quinto eandem Fidei Orthodoxae professionem tenentur publice emittere, atque in Romanae Ecclesiae obedientia se permansuros spondere, ac jurare, Promoti ad Canonicatus, et Dignitates Cathedralium Ecclesiarum, vel ad quaecunque Beneficia Ecclesiastica curam animarum habentia: idque ex nova dispositione Concilii Tridentini cit. *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* Circa quam, cum nonnullae speciales occurrant difficultates in progressu examinandae, operae pretium erit, verba ejusdem Concilii huc adducere, et sunt sequentia: *Provisi etiam de Beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus, teneantur a die adeptae possessionis, ad minus intra duos menses in manibus ipsius Episcopi, vel eo impedito, coram Generali ejus Vicario, seu Officiali Orthodoxae suae Fidei publicam facere professionem, et in Romanae Ecclesiae obedientia se permansuros spondeant, ac jurent. Provisi autem de Canonicatibus, et dignitatibus, in Ecclesiis Cathedralibus, non solum coram Episcopo, seu ejus Officiali, sed etiam in Capitulo idem facere teneantur: alioquin praedicti omnes Provisi, ut supra, fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.* Hactenus Concilium.

Et hoc ampliatur ad eos, qui in adeptione alterius 158
Beneficii professionem Fidei jam antea emiserunt: nam si postmodum de alio Beneficio curato, vel Canonicato, aut Dignitate in Ecclesia Cathedrali provisi fuerint, tenentur eam rursum facere. Et ita declarasse Sacram Congregationem, refert Nicol. Garcias *part. 3. de Benefic. cap. 3. num. 17. et 18.* ac tenent Bonacina *in 1. Praecept. Eccles. disp. 3. q. 2. punct. 4. §. 1. n. 8.* Ascan. Tamburinus *tom. 1. de Jure Abbat. disp. 8. q. 3. n. 8.* Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 2. q. 8.* et alii. Siquidem Concilium Trident. simpliciter jubet, ut Provisus de ejusmodi Beneficio intra bimestre a die adeptae possessionis, faciat professionem Fidei; neque distinguit, an haec antea fuerit facta: ergo neque nos distinguere debemus, *c. Quia circa, 22. de Privileg. et l. De pretio, ff. de Publiciana in rem action.*

Quinimo haec ratio tam fortiter stringit, ut Bar- 159
bosa *part. 3. de offic. et potest. Episc. allegat.* 61. *n.* 9. censeat, atque probabilius existimet Castro Palao *tract. 4. de Fide disput. 1. punct. 19. n. 7.* etiam ab eo emittendam esse professionem Fidei, qui denuo adipiscitur Ecclesiam Parochialem, Dignitatem, vel Canonicatum Cathedralem, quam antea habuerat, ac dimiserat, haud obstante priori professione Fidei. Siquidem talis iterum, atque absolute providetur de ejusmodi Beneficio, ac proin post adeptam ejus possessionem intra bimestre rursus Fidei professionem emittere tenetur: cum ipsum Concilium omnibus post adeptam talium Beneficiorum possessionem indistincte praecipiat.

Sexto ex speciali Constitutione Pii IV. 9. *Decem-* 160
bris 1564. emanata, quae incipit: *Injunctum* (ac refertur *Tom. 2. Bullarii Romani Constit.* 89. *d. Pontif.* traditque formam Professionis Fidei, ab omnibus uniformiter observandam) dictum Decretum Concilii Tridentini amplius extenditur, ac vi ipsius professionem Fidei tenentur etiam facere omnes illi, quibus de Monasteriis, Conventibus, Domibus, et aliis quibuscunque Locis Regularium quorumcunque Ordinum, etiam Militarium, quocunque nomine, vel titulo providebitur.

Notat tamen Hieronymus a Sorbo *in compend.* 161
Privilegiorum Mendic. v. Professio Fidei, notab. 1. istud Decretum non esse in usu, ac sit Illust. Cardinales, aliosque Viros doctissimos consuluisse. Et quamvis aliqui reclament, vel istum non usum improbent, uti videre est apud Barbosam *cit. allegat.* 61. *n.* 7. nihilo minus dicendum est, in iis Religionibus, in quibus viget contraria consuetudo, non teneri Praelatos illius ad emittendam Fidei professionem, et hoc per generalia Juris principia, quod in ipsis vel Decretum Pii IV. nunquam fuerit receptum, vel contraria consuetudine denuo abrogatum, Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 5. n. 3.*

Septimo ex motu proprio Pii IV. 1564. *Idibus* 162
Novembris emanato, qui incipit, *In sacrosancta* (habeturque *Tom. 2. Bullarii Romani, Constit.* 88. dicti Pontificis, quamvis multi Auctores hanc Bullam attribuant Pio V. sed erronee, ut liquet ex Data,) tenentur etiam professionem Fidei Orthodoxae palam, ac solemniter, juxta formam ibidem praescriptam, facere omnes Doctores, Magistri, Regentes, et alii cujuscunque Artis et Facultatis Professores, sive Clerici, sive Laici, ac Saeculares, vel cujuscunque Ordinis Regulares sint, qui in publicis Universitatibus, vel Gymnasiis, aut alibi docere, seu Lectiones aliquas habere; sicut et Scholares, qui ibidem ad aliquem Gradum promoveri voluerint. Idque sub poenis gravissimis, in citata Bulla contentis, saluberrime statutum fuit, ne simplicia quo-

mundum Adolescentium, res novas sodire cupientium, ingenia in naufragos blandientium haeresum scopulos imprudenter impingant: quin potius Fidei puritas, veluti scientiarum, et doctrinarum quarumcunque basis necessaria; timorque Domini, qui est initium Sapientiae, in cordibus eorum sollicitius foveatur, ac fortius custodiatur. Num autem dicta Constitutio, quae etiam ad docentes Grammaticam, Arithmeticam, et aliarum Artium liberalium rudimenta, sese extendit, juxta quamdam Cardinalium Declarationem, quam refert Sorbus *loc. cit. not.* 4. ubique sit usu recepta, et non potius alicubi contraria consuetudine sublata, consulatur particularis cujuslibet loci praxis, et consuetudo hactenus observata.

163 Quaeritur II. Utrum omnes prorsus promoti ad Beneficia Ecclesiastica teneantur emittere professionem Fidei? Resp. negative. Nam imprimis ad eam faciendam, spectato rigore Juris communis, sive Concilii Tridentini, non teneantur promoti ad Canonicatus, et Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, multo minus possidentes Beneficia inferiora non curata. Siquidem Concilium Tridentinum *n.* 157. relatum, sicut et Bulla Pii IV. quae incipit, *Injunctum*, loquitur duntaxat de Canonicatibus, et Dignitatibus, *in* Ecclesiis Cathedralibus, ac de quibusvis Beneficiis Ecclesiasticis curam animarum habentibus: et consequenter dispositio ejusdem non est extendenda ad Canonicatus Ecclesiarum non Cathedralium, sive Collegiatarum duntaxat, neque ad harum Dignitates, dummodo his cura animarum non sit annexa: ne adjecta limitatio illa, *in Ecclesiis Cathedralibus*, careat effectu, et frustra membranas occupet. Barbosa *lib.* 3. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 61. *nu.* 15. Nicol. Garcias *part.* 3. *de Benef. cap.* 3. *n.* 11. ubi addit, ita censuisse Sac. Congregationem, *die* 12. *Feb.* 1588. Sanchez *cit. cap.* 5. *n.* 1. Bonacina *in* 1. *praecept. Eccles. disp.* 3. *q.* 2. *punct.* 4. §. 1. *n.* 9. Trullench. et alii; contra Zerolam *in Praxi Episc. p.* 1. ℣. *Beneficia.* §. *Ad quintum.* ℣. *Dico* 4. et Ugolinum *de offic. Episc. cap.* 30. §. 16. *n.* 3. oppositum tenentis; quibus accedit praxis quorundam Conciliorum Dioecesanorum, ut Antuerpiensis, 1609. *tit.* 1. *can.* 14. et Mechlin. 1609. *tit.* 1. *c.* 4. exigentium professionem Fidei etiam a Canonicis Ecclesiarum Collegiatarum, quin et a quibusvis Beneficiariis, ut refert Zypaeus *in Consultat. Canon. h. t.*

164 Nec urgent rationes in oppositum afferri solitae, et partim desumptae quasi ex identitate rationis: partim ex Concilio Tridentino, *Sess.* 25. *de Reform. cap.* 2. §. *Caeteri vero.* praecipiente, quod omnes Beneficia Ecclesiastica habentes, et qui Synodo Dioecesanae convenire debent, haereses universas publice detestari, atque anathematizare teneantur. Nam Concilium Tridentinum *loc. cit.* neutiquam loquitur de professione Fidei in assecutione Beneficii facienda, sed de ipsa praestanda in prima Synodo, quae post finem Concilii ejusdem habebitur, et quidem ab omnibus, qui eidem Synodo interesse debent. Deinde magnam esse disparitatem inter Canonicos Ecclesiae Cathedralis, et alios Beneficiarios, vel maxime liquet ex praeeminentia, atque excellentia dictorum Canonicorum Cathedralium, in quibus proinde, sicut et in Beneficiariis curam animarum habentibus, lapsus, vel suspicio haeresis foret longe periculosior, ac Fidelium communitati perniciosior.

165 Quod attinet ad praxin quorundam Conciliorum Provincialium, recte equidem ob majus Fidei praesidium, ab ipsis decretum fuit, ut professio Fidei a quibusvis Clericis suis beneficiariis praestari debeat; inde tamen non sequitur, hanc Jure communi sive vi Concilii Tridentini, ipsis omnibus esse injunctam. Quin imo, cum, Decretum Tridentinum sit inductivum novi juris, simulque poenale, prout liquet ex adjecta poena privationis fructuum, ultra personas in eo expressas extendi non debet: nam poenae sunt restringendae, *c. Odia. de Reg. Juris in* 6. et jurium correctio, quantum fieri potest, est evitanda, *c. Cum expediat. de Elect. in* 6. ac proinde non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum. *l. Praecipimus. C. de Appellation.*

Insuper his ipsis de causis etiam Coadjutores Canonicorum, seu Dignitatum Cathedralium, non tenentur emittere professionem Fidei: quia Coadjutor durante Coadjutoria nondum est Canonicus, cum nec sit in possessione Canonicatus, sed Coadjutoriae solum. Barbosa *cit. allegat.* 61. *n.* 13. *et cap.* 17. *de Canonicis, nu.* 12. post Trullench. *in exposit Decalogi, lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 8. *n.* 1. Nicol. Garciam *de Beneficiis part.* 4. *cap.* 5. *n.* 76. et alios. Idem dicendum de Portionariis, et aliis provisis de Capellaniis in Ecclesiis Cathedralibus, Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 21. *num.* 64. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 5. *n.* 2. Garcias, et alii. Item de illis, qui de Beneficio curam animarum habente non providentur; ut Vicarii temporales, ac hujusmodi. Ratio generalis est; quia hi omnes non comprehenduntur sub illis personis, quas Concilium Tridentinum obligavit ad professionem Fidei; ut patet ex verbis ejusdem *n.* 157. relatis, quae proinde veluti poenalia, et novi Juris inductiva, ultra personas expressas extendi non debent. 166

Quaeritur III. Coram quibus provisi de Canonicatibus, vel Dignitatibus Cathedralibus, aut Beneficiis curam animarum annexam habentibus, teneantur emittere professionem Fidei? Resp. I. loquendo de prioribus, patet ex verbis Concilii Tridentini, *n.* 157 jam allegatis, quod provisi de Canonicatibus, aut Dignitatibus in Ecclesiis Cathedralibus, teneantur publicam Fidei suae professionem facere, non solum coram Episcopo, seu ejus Officiali, sed etiam in Capitulo. Satis tamen foret, eam emittere in Capitulo, si huic interesset Episcopus, aut ejus Vicarius, qui forte existit Canonicus: talis etenim revera facit professionem Fidei coram Episcopo, seu ejus Officiali, simulque in Capitulo, ut praescribit Tridentinum; ac proinde non amplius cogitur foris coram Episcopo, aut ejus Vicario, eandem repetere. Garcias *part.* 3. *de Benefic. cap.* 3. *n.* 51. referens, ita fuisse decisum per Sacram Congregationem *in Seguntina* 18 *Aprilis* 1590. Barbosa *cap.* 17. *de Canonicis. n.* 4. *et part.* 3. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 61. *n.* 17. Bonacina et alii. 167

Porro Sede Episcopali vacante non sufficit, eam facere coram solo Capitulo, sed debet etiam fieri coram ejus Vicario, quem idem Capitulum infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare tenetur. Nicol. Garcias *de Beneficiis part.* 3. *cap.* 3. *num.* 27. *et* 28. Bonacina *in* 1. *Ecclesiae Praecep. disp.* 3. *quaest.* 2. *punct.* 4 *num.* 2. Barbosa *de allegat.* 61. *n.* 18. ac alii; et concordant dicenda *num.* 170. 168

Resp. II. Provisi de Beneficiis quibuscunque curam animarum habentibus, tenentur professionem Fidei emittere in manibus ipsius Episcopi, vel eo impedito coram Generali ejus Vicario, sive Officiali. Ita Concilium Tridentinum, *ubi supra.* 169

Notant tamen Doctores, huic Decreto Concilii satisfieri emittendo dictam Professionem coram Vicario, etiam Episcopo non impedito. Siquidem verba illa, *vel eo impedito*, solum ponuntur ad quandam admonitionem: simulque ad denotandum convenientius esse, ipsam facere in manibus ipsius Epi- 170

scopi, si non fuerit impeditus. Barbosa *cap. 4. de offic. Paroch. nu.* 2. Filiuccius *tom. 3. tract.* 41. *cap.* 6. *n.* 8. Nicol. Garcias *d. part. 3. cap.* 3. n. 23. ubi inquit, ita etiam accipienda esse alia similis verba Concilii, Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 18. §. *Transacto. de Reform.* ibi: *Examinentur ab Episcopo, sive eo impedito, ab ejus Vicario Generali.*

171 Caeterum Sede Episcopali vacante memorata Fidei professio debet fieri, non coram Capitulo (id enim non sufficeret) sed coram ejus Vicario. Barbosa *d. cap. 4. n.* 6. *et part. 3. de offic. et potest. Episcop. allegat.* 61. *n.* 18. Castro Palao *tract. 4. de Fide. disp.* 1. *punct.* 19. *n.* 9. Garcias *cit. cap. 3. n.* 27. *et* 28. Bonacina, et alii. Nec obstat, quod Capitulum Sede vacante succedat in jurisdictione Episcopi, ac fungatur vice illius. Siquidem hoc non obstante, tunc per Vicarium a Capitulo electum, juxta mentem Concilii Tridentini *Sess.* 24. *cap.* 16. *de Reform.* administratur jurisdictio illa; ac proinde magis per eum repraesentatur Episcopus, quam per Capitulum, *arg. c. Non putamus.* 2. *de Consuetud. in* 6.

172 Quaeritur IV. Quo tempore facienda sit Fidei professio? Resp. I. Provisi tum de Beneficiis curatis quibuscunque, tum de Canonicatibus, et Dignitatibus Cathedralibus, tenentur eam, ut supra, emittere a die adeptae possessionis, saltem intra duos menses. Ita Concilium Trident. *cit. Sess.* 24. *cap.* 12. sic expresso statuens de Beneficiis curatis: cujus verba etiam referenda esse ad Canonicatus, et Dignitates Cathedrales, de quibus ibidem in progressu fit mentio, patet ex contextu, ac verbis illis, *Idem facere teneantur*, supra *n.* 157. jam allegatis.

173 Quia vero tempus istud bimestre primum currere incipit a die adeptae possessionis, ut loquitur Tridentinum: hinc sequitur primo, terminum istum non currere proviso, qui necdum accepit possessionem, quamvis per eum stet, quo minus eam accipiat. Licet enim caeteroquin paria sint, provisum accepisse possessionem, vel per eum stare, quo minus illam accipiat, *arg. c. Commissa.* 35. *de Elect. in* 6. *et c. Licet Episcopus.* 28. *de Praebend in* 6. Nihilominus in proposito Concilium Tridentinum obligavit duntaxat illos ad emittendam Fidei professionem, qui realiter adepti sunt possessionem Beneficii. Garcias *cit. cap.* 3. *n.* 32. Barbosa *d. allegat.* 61. *n.* 25. citans insuper Ant. Ricciulum *lib.* 1. *de Jure personarum extra gremium Ecclesiae existentium, cap.* 13. *n.* 50.

174 Addunt ibidem Barbosa, et Ricciulus *n.* 62. quod ad effectum, ut incipiat currere tempus illud bimestre, non sufficiat fuisse adeptam possessionem, sed requiratur possessio pacifica: id est, talis, ut in ejus exercitio quis non fuerit statim turbatus de jure, vel de facto, sed in eo steterit per unum vel duos menses sine turbatione, atque molestia; quamvis dicta possessio pacifica deinde non duret continue.

175 Resp. II. Si quis obligatus intra duos illos menses non emiserit professionem Fidei, non per hoc solutus est ab obligatione, illam imposterum emittendi, sed tenetur eam postea, quamprimum poterit, facere. Ita Navarrus *Consil. lib.* 2. *Consil.* 11. *nu.* 1. *de Jurejurand.* Castro Palao *cit. punct.* 19. *n.* 2. Barbosa *cap.* 17. *de Canonic. et Dignitat. n.* 16. *de Offic. et potestat. Episc. allegat.* 61. *nu.* 22. Azorius *tom.* 2. *lib.* 7. *c.* 2. *q.* 7. et alii plures. Ratio est: quia terminus duorum mensium a Concilio constitutus pro facienda professione Fidei, non ponitur ad finiendam, seu remittendam obligationem, sed ad differendam executionem, atque poenam, *arg. c. Cum dilecti.* §. *Praeterea.* 6. *de Dolo et contum.* juncta *l. Celsus.* §. *Idem ait.* 38. *ff. de Arbitris.* Ubi jussus, ut ad certum tempus se judici praesentet, si tunc non potuit, tenetur eo etiam elapso se judici praesentare: ac jussus sub statuta poena pecuniam solvere intra certum tempus, si tunc solvere neglexerit, fit reus poenae, ac nihilominus tenetur postea solvere. Unde hujusmodi *Mandata* dicuntur *qualificata*, quae recipiunt distributionem (ut loquitur Abbas *ad cit. cap. Cum dilecti. num.* 7.) et duo involvunt inter se divisibilia: unum, ut faciat: alterum, ut intra tale tempus faciat.

Nec obstat *c. Sicut.* 22. *de Sponsalib.* ubi jurans, 176
se aliquam ducturum in uxorem infra certum tempus, si tunc non potuit, eo tempore elapso illam ducere non tenetur: prout etiam obligatus die Festo audire Missam, aut certo die jejunare, si tunc non possit, (imo et culpabiliter negligat) alio die Missam audire, vel jejunare non tenetur. Resp. enim negando paritatem. Nam imprimis in casu *cit. c. Sicut de Sponsal.* agitur de obligatione contrahenda, simulque fuit certum tempus adjectum causa limitandi, id est, finiendi dictam obligationem, dum ibidem vir non absolute promisit aliam ducere, sed duntaxat intra certum tempus. Secus est in casu nostro, ubi obligatio faciendi professionem Fidei jam actualiter contracta est ratione receptae possessionis Beneficii; simulque mandatum de eadem facienda fuit absoluta impositum, sicque censetur qualificatum, injungens Beneficiariis tam professionem, quam certum profitendi tempus.

Deinde, quod ad alterum attinet, praeceptum au- 177
diendi Missam, vel jejunandi statutis ab Ecclesia temporibus, est affixum certo diei, idque Jure Ecclesiastico: unde non mirum, quod eo elapso cesset obligare. Quia imo, si cui pro poenitentia Sacramentali fuerit injunctum jejunium pro aliquo determinato die, si tunc non possit, vel culpabiliter negligat, tenetur is alio die jejunare, ne Sacramentum maneat imperfectum, cujus pars integralis est Satisfactio: unde exemplum de jejunio potest retorqueri, quando id certo diei non reperitur affixum.

Resp. III. Si quis nihilominus post receptum Be- 178
neficium professionem Fidei emiserit ex alio titulo, v. g. Doctoratus, vel ratione Synodi coram Episcopo, sive Vicario Generali (ut supra) quamvis immemor fuerit obligationis suae eandem faciendi ratione Beneficii antea recepti; id sufficit, nec tenebitur talis postmodum eandem professionem reiterare. Ita Navarrus *Consil.* 12. *n.* 1. *de Jurejurand*, Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap* 5. *n.* 6. Castro Palau *tract. 4. de Fide. disp.* 1. *punct.* 16. *n.* 8. Emmanuel Rodericus *tom.* 2. *quaest. Regul. q.* 72. *art.* 3. contra Barbosam *cit. allegat.* 61. *n.* 9. Ratio Conclusionis est: quia talis revera post adeptam possessionem Beneficii emisit professionem Fidei, sicque satisfecit menti Concilii Tridentini. Et quamvis sub diversis Titulis obligatus fuerit, hi tamen obligarant ad eandem prorsus rem, videlicet ad faciendam professionem Fidei. Neque novum est, unico actu posse satisfieri obligationi ex diversis titulis contractae; ut patet in Clerico Beneficiario, recitante Horas Canonicas, ad quas obligatur et ratione Ordinis Sacri, et ratione Beneficii Ecclesiastici, ac nihilominus unica recitatione satisfacit.

His addendum primo, quod Provisi de Beneficiis, 179
ut supra, teneantur ultro sese offerre ad faciendam professionem Fidei, adeo ut non requiratur ad hoc praevia monitio. Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univ. cap.* 21. *n.* 62. citans insuper Nicol. Garciam, Ricciulum, et Trullench. Ratio est; quia tempus ipsum a Jure statutum sufficienter monet, ac pro facienda Fidei professione interpellat, *arg. cap. ult. de Locato.* cum concordantiis ibidem a Glossa allegatis.

Addendum ulterius, quod quando Ordinarius 180

super facte professione Fidei ex officio inquirit, teneatur Provisus, ut supra, probare se eam fecisse. Ratio est: quia facta non praesumuntur, nisi probentur, *arg. L.* 1. *C. de Probation.* ac fuse ostendit Cardinalis Tuschus *tom.* 3. *Litt. F. Concl.* 10. et Barbosa *Axiomat.* 93. *num.* 27. Facte quippe ex sui natura sunt incerta, *l. in omni. ff. de Juris et facti ignorant.* et *cap.* 1. *de Constit. in* 6. Nihilominus quod credatur eam esse emissam, si Provisus asserat, sese Professionem Fidei jam fecisse, simulque collatio Beneficii fuerit decennalis, censent multi Doctores, quos citat, et sequitur Barbosa *d. cap.* 21. *n.* 69. et Castro Palao *d. punct.* 19. *nu.* 12. Nam facta antiqua sunt difficilioris probationis: simulque nullo jure tenetur quis professionem Fidei facere coram multis.

181 Quaeritur V. An saepe dicta professio Fidei possit fieri per Procuratorem? Negant non pauci, ut Stephanus Gratianus *Disceptat. Forens. cap.* 166. *n.* 22. Diana *part.* 5. *Resolut. mor. tract.* 14. *resol.* 23. Ugolinus *de offic. et potest. Episc. cap.* 5. §. 16. *num.* 1. et alii. Quinimo Nicolaus Garcias. *cit. part.* 3. *n.* 75. *et seqq.* attestatur, ita tenuisse Rotam: atque Additio ad Consilia Navarri *lib.* 2. *Consil.* 11. *de Jurejurand. in fine*, refert, Sacram Congregationem censuisse, id fieri non posse. Ratio hujus sententiae negativae esse potest: quia professio Fidei videtur esse actus personalis, eo quod sit protestativus interioris assensus; simulque per talem professionem Ecclesia intendat provisos de Beneficiis specialiter stabilire in vera Fide Catholica. His tamen non obstantibus

182 Resp. Probabilius est, ejusmodi professionem Fidei posse fieri non solum per se, sed etiam per Procuratorem, cum speciali tamen mandato ad hoc constitutum. Ite Barbosa *lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univ. cap.* 21. *n.* 56. Sanchez *d. cap.* 5. *num.* 7. Castro Palao *d. punct.* 19. *num.* 10. Tamburinus *tom.* 1. *de Jure Abbat. disp.* 8. *q.* 3. *n.* 11. Azorius, Ledesma, aliique plures. Ratio est: quia regulariter *ea*, quae quis potest facere per seipsum, potest facere per alium, nisi lege, vel canone impediatur, aut fuerit electe industria personae, *arg. cap. ult.* §. *Is autem de Offic. Delegat.* juncte *L.* 1. *ff. de Procurat.* ac *Reg.* 68. *Juris in* 6. ibi: *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum.* Et Reg. 72. Juris in 6. ibi: *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum.* Atqui neque Concilium Tridentinum, neque Bulla Pii IV. utuntur verbis significantibus personalitatem actus, seu prohibentibus interventum Procuratoris; ergo. Accedit, quod in *can. Optatum. dist.* 100. satis aperte approbetur usus Procuratoris in emittenda professione Fidei, dum inter alias causas negati Vuliberto Agrippiensi Episcopo Pallii etiam haec recensetur, quod nec aliquem, qui hanc (Fidem suam) jurejurando firmaret, miserit.

183 Nec urgent rationes in oppositum. Non prima: nam posse quem jurare per alium, ad hoc speciale mandatum habentem, haud obstante, quod juramentum sit Actus protestativus interioris assensus, praeter jam allegatum can. *Optatum dist.* 100. ulterius patet *ex can. Tibi Domino. dist.* 63. juncta Glossa *ibid.* ✠. *Et jurare. et can. Metuentes.* 17. *q.* 4. *et c. In pertractandis; de Jurament. calum.* cum similibus. Nec secunda: nam ex eo, quod per professionem Ecclesia intendat provisos specialiter stabilire in Fide, colligitur quidem convenientia faciendi professionem personaliter, ac in propria persona, non autem necessitas hujus: siquidem Principalis seu provisus de Beneficio: satis intelligitur obstrictus, atque stabilitus in Fide Catholica, quam alter de speciali suo mandato, atque in animam suam profitetur, ac jurat; prout hoc ipsum accidit, in juramentis illis, quae fiunt per Procuratorem cum speciali mandato, atque in animam Principalis jurantem.

184 Neque etiam urget Decisio Rotae, aut Declaratio Cardinalium. Nam imprimis de hac authentice non constat, neque Additio *ad cit. Concilium* 11. *Navarri* ullam facit mentionem de tempore, quo ipsa facta fuit. Deinde dici potest, oppositam sententiam atque declarationem Cardinalium, si quae extat, procedere, si Procurator non habeat speciale mandatum ad faciendum nomine alterius professionem Fidei: nos autem loquimur in casu dati desuper specialis mandati. Et tunc posse fieri professionem Fidei per Procuratorem, tenet Rota *in Varmien. Canonicatus.* 13. *Julii.* 1608. *coram Illustriss. Card. Sacrato*: ubi etiam dicitur, speciale mandatum ad hoc censeri datum, non solum, quando datur expressum ad faciendam professionem Fidei, sed etiam ex mandato ad capiendam possessionem Dignitatis, vel Canonicatus.

185 Et sciendum, quod haec Decisio Rotae per Barbosam *d. cap.* 21. *nu.* 56. citata, sit posterior altera per Garciam *cit. part.* 3. *cap.* 3. *n.* 75. *et seqq.* allegata, unde haec per aliam limitatur, atque declaratur. Quod si tamen revera extet Declaratio Sac. Congregationis Concilii Tridentini Interpretum, resolventium, quod professio Fidei nequeat fieri per Procuratorem, etiam speciale mandatum ad hoc habentem, eidem penitus erit acquiescendum, si in forma authentica exhibeatur. Hanc tamen extare nondum agnoverunt Auditores Rotae in sua posteriori Decisione: hi enim Sac. Congregationis Declarationibus, quarum exactam prae caeteris cognitionem habent, omnimodis deferre, atque obsequi consueverunt.

186 Allatam doctrinam Sanchez *loc. cit. n.* 7. limitandam censet in Episcopis, negatque, ipsos per Procuratores posse emittere professionem Fidei; et addit, fidem sensisse duos Viros doctissimos, a se consultos. Movetur ex verbis Bullae Apostolicae, committentis certo Episcopo, ut praedictam professionem Fidei nomine ipsius Pontificis acceptet, addita hac causa: *Ne propter hoc ad Sedem Apostolicam, accedendo personaliter, laborare cogatur: volentes parcere laboribus, et expensis, Fraternitati Tuae committimus etc.* Nam haec ratio non procederet, si Episcopus professionem Fidei praestare posset per Procuratorem.

187 Caeterum, licet ex allatis verbis recte colligatur, quod Papa supponat, Episcopum personaliter emissurum praescriptam in Pontificali professionem Fidei, saltem ex decentia: ac proin huic obligationi ex decentia, seu convenientia suborta, parcere velit committendo alteri vices suas. Nihilominus obligatio stricta, et inducens nullitatem actus, si fiat per Procuratorem, ex verbis illis non satis colligitur, prout etiam notat Castro Palao *cit. punct.* 19. *numer.* 11. Atque inter varios casus vitae humanae, locorumque distantiam, facile contingere potest, quod Episcopus etiam illam personaliter accedere nequeat, cui Papa vices suas pro receptione professionis Fidei commisit. Unde duos quondam Episcopos per Procuratorem emisisse professionem Fidei, refert ipsemet Sanchez *loc. cit.* quamvis factum eorum improbare conetur.

§. IX.

De Poenis Beneficiariorum omittentium facere Professionem debitam Fidei.

SUMMARIUM.

188 *Concilium Tridentinum obligat Beneficiarios, ut supra, sub mortali ad faciendam professionem Fidei.*

189 *Tamen ratione ignorantiae, inadvertentiae, vel oblivionis potest quis excusari a mortali.*
190 *Beneficiarii non facientes Fidei professionem* Fructus non faciunt suos etc. *Et seqq.*
191 *Haec poena non procedit de Distributionibus quotidianis.*
192 *Limitatur.*
193 *Neque de fructibus primorum duorum mensium, sed de fructibus postea primum decurrendis.*
194 *Et hoc, etiamsi postea Beneficiarius emittat professionem Fidei.*
195 *An Beneficiarius, non faciens debitam Fidei professionem, teneatur restituere fructus sui Beneficii ante omnem sententiam Judicis? Pars affirmativa probatur.*
196 et 197 *Pars negativa censetur probabilior, ac varie probatur.*
198 *Solvuntur rationes partis affirmativae.*
199 *Omittentibus professionem Fidei possessio Beneficii non suffragatur quoad fructuum perceptionem, bene tamen quoad titulum, et proprietatem.*
200 *Ratio horum ulterior.*
201 *Omittentes dictam professionem, non defenduntur Regula* de Annali possessore, nec praescriptione, *quoad fructus retinendos.*
202 *Bene tamen quoad alios effectus possessionis.*
203 *Et vocem in Capitulo, jusque praecedentiae.*
204 *Sicut et Regula* de Triennali.
205 *Fructus Beneficii ob intermissam Fidei professionem non acquisiti, applicantur Ecclesiae, vel pauperibus.*
206 *Fallit, si necdum sint separati a communi Mensa Capitulari.*
207 *Fructus taliter amissos non potest condonare Ordinarius Loci.*
208 *Sed oportet recurrere ad Papam.*

188 Quaeritur I. Quae generatim poenae sint impositae Clericis Beneficiariis, qui omittunt facere debitam professionem Fidei? Resp. I. Decretum Concilii Tridentini *n.* 157. allegati, obligantis provisos de Beneficiis curatis quibuscunque aut Canonicatibus, et Dignitatibus Cathedralibus, ad faciendam professionem Fidei, obligat sub mortali. Ita Sanchez *lib.* 2. *in Decalogum, cap.* 5. *n.* 1. Bonacina *disp.* 3. *de Fide q.* 2. *punct.* 3. *nu.* 14. *et* 15. et alii; adeo, ut hoc tanquam certum tenendum esse asserat Castro Palao *tract.* 4. *disp.* 1. *de Fide, punct.* 19. *n.* 2. Ratio est: quia praeceptum illud est de re gravi, et ad gravissimum finem ordinata, qualis est exaltatio Fidei Catholicae, haeresumque suppressio; simulque sub verbis obligatoriis, ut puta, *teneantur*, poenisque gravissimis impositum.

189 Intellige, nisi quis a mortali excusetur ratione ignorantiae, inadvertentiae, seu oblivionis. Nam sicut in aliis materiis, ita et in proposito, potest inadvertentia, atque oblivio inculpata excusare a mortali culpa, utpote ad quam requiritur plena advertentia, et perfectus consensus. Exemplum hujus refert Navarrus *Consil.* 12. *de Jurejur.* de aliquo Clerico, qui adeptus Ecclesiam Parochialem per ignorantiam, incogitantiam, vel inadvertentiam non fecit professionem Fidei usque ad sesqui annum: in quo ratione suscepti Doctoratus eam emisit: quem Clericum proinde citatus Navarrus, super casu isto post plures annos interrogatus, consolatur, dicens, quod nec mortaliter peccaverit coram Deo, et quoad Forum conscientiae nec obligetur ad restituendos fructus.

190 Resp. II. Ultra peccatum, quod provisi de praefatis Beneficiis, et professionem Fidei intra duos menses a die adeptae possessionis non emittentes incurrunt, alia poena ipsis a Concilio Trident. *loc. cit.* imposita habetur, quod *Fructus non faciant suos, nec illis possessio suffragetur.*

Et haec quidem poena imprimis intelligenda est de 191
fructibus Beneficii, sive intuitu ipsius acquisitis; non autem de Distributionibus quotidianis: nam hae, cum dentur ratione ministerii sacri, ... personalis, propter omissam professionem ... nequaquam amittuntur. Barbosa *part.* 3. *de offic. et potestat. Episcopi. allegat.* 61. *n.* 50. Azorius *part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 2. *q.* 3. Garcias, pluresque alii. Et Sacram Congregationem sic censuisse, referunt Ugolinus *de Offic. et potest. Episcop. cap.* 50. §. 16. *n.* 5. Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell.* ... 6. *Prooem. num.* 170. ac alii. Et tenuit Rota in *Faventina Canonicatus.* 28. *Aprilis.* 13. *Junii. et* 4 *Februarii.* 1611. *coram Illustriss. Card. Sacrato.*

Excipe, nisi omnes reditus Beneficii consistant 192
in Distributionibus: tunc enim, ut poena in Concilio Tridentino statuta aliquid operari possit, et in aliquo verificari, debebit intelligi de Distributionibus. Barbosa *lib.* 1. *cap.* 21. *Jur. Ecclesiast. univ. n.* 74. post Ricciulum *cit. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 55.

Deinde memorata poena est intelligenda de fructi- 193
bus illis, qui post lapsum duorum mensium tali Beneficiario caeteroquin deberentur, seu decurrerent; non autem de fructibus decursis primo illo bimestri; nam sive talis postea faciat professionem Fidei, sive nunquam ea faciat, fructus primorum duorum mensium (nisi aliud quid obstet, v. g. continua absentia provisi a Beneficio) remanent proviso. Barbosa *cit. allegat.* 61. *n.* 23. Sanchez *d. cap.* 5. *n.* 10. Castro Palao *n.* 14. Garcias *cap.* 3. *n.* 31. et alii. Quia enim provisus absque culpa poterat differre professionem Fidei usque ad ultimam diem primi bimestris: hinc Concilium noluit eum privare fructibus pro primo illo bimestri decursis, sed postea primum decurrendis, sive percipiendis post lapsum duorum illorum mensium, quo in culpa fuit non faciendo professionem Fidei.

Caeterum dicta poena quoad fructus praeteritos pro- 194
cedit etiam in eo casu, quo Beneficiarius ex post facto Fidei Professionem emisit: haec siquidem professio post duos illos menses facta, etsi prosit ad acquirendos fructus temporis futuri, neutiquam tamen suffragatur ad quaerendos, sive recuperandos fructus temporis praeteriti, seu decursos post lapsum primi bimestris usque ad tempus emissae professionis. Barbosa *cap.* 18. *de Canonicis, num.* 23. allegans decisionem Rotae *in Ovetensi mercedis*, 12. *Decembris* 1605. Sanchez *loc. cit. num* 5. Navarrus *Consil.* 11. *nam.* 3. *de Jurejurand.* Azorius *tom.* 2. *Instit. Moral. l.* 7. *cap.* 2. *q.* 4. *et* 5. et alii. Ratio est, quia fructus praeteriti, jam semel sunt deperditi; ac proinde amplius recuperari non possunt. Nam regulariter, quae semel ipso jure perdita sunt, non quaeruntur, *arg. can. Quam periculosum.* 7. *q.* 1. *et l. Qui res suas*, §. *Aream. ff. de Solution.* ibi: *In perpetuum enim sublata obligatio restitui non potest.*

Quaeritur II. An, qui ob omissam intra bimestre 195
professionem Fidei fructus Beneficii non fecit suos, ita eos perdiderit, ut in conscientia teneatur ipsos restituere ante omnem sententiam Judicis? Affirmant haud improbabiliter Azorius *part.* 2. *l.* 7. *cap.* 2. *q.* 1. Nicol. Garcias *part.* 3. *de Benefic. cap.* 3. *n.* 35. Ledesma *tom.* 2. *Summae, tract.* 1. *cap.* 4. *concl.* 10. *diff.* 1. et nonnulli alii. Rationem dant: Tum quia talis, juxta Tridentinum, fructus non fecit suos; ergo tenetur eos, veluti rem alienam, restituere ante omnem sententiam. Tum quia Tridentinum *loc. cit.* addit, quod talibus *nec possessio suffragetur*; ergo nullo titulo potest in conscientia illos fructus retinere: alioquin enim multum eisdem suffragatur possessio. Accedit

quod Clerici Beneficiarii, omittentes recitare Horas Canooicas, teneantur in conscientis fructus Beneficii pro rata omissionis restituere ante sententism declaratoriam Judicis; ut patet ex Decreto Alexandri VII. 1665. emanato, ubi propositionem (ordine 20.) oppositum asserentem, damnavit: idem ergo dicendum in proposito. Siquidem Concilium Tridentinum Beneficiariis injungens privationem fructuum ob omissam professionem Fidei, non aliis utitur verbis, quam quibus utitur B. Pius V. in Bulla, quae incipit, *Ex proximo* (et habetur *Tom. 2. Bullar. Rom. Constit. 135. d. Pont.*) ubi juxta salubrem Sanctionem proximi Lateranensis Concilii, dictam restitutionem fructuum injungit Clericis Beneficiariis, omittentibus recitationem Breviarii, dicens, quod *Beneficiorum suorum fructus pro rata omissionis Officii, et temporis, suos non faciant*. His tamen non obstantibus

196. Resp. Probabilius est, quod omittentes professionem Fidei, ut supra, non teneantur fructus Beneficii sui restituere, donec sequatur sententia declaratoria Judicis super crimine admisso. Ita Navarrus *Consil. 12. n. 1. de Jurejur.* allegans Glossam notabilem *in c. Fraternitas. 12. q. 2. ℣. Cum augmento. circa fin.* Castro Palao *d. punct. 19. n. 16.* Rodericus *tom. 2. Quaest. Regul. quaest. 72. art. 3.* Sanchez *d. cap. 5. n. 10.* Barbosa *cit. alleg. 61. n. 28.* et alii plures. Ratio est, quia Decretum Concilii Tridentini est poenale; ergo, quantum fieri potest, benignius interpretari debet. *c. Odia. de Reg. Juris in 6.* cum concordantiis: atqui potest commode sic interpretari, ut velit, quod quis fructus Beneficii non faciat suos, neque ei suffragetur possessio, post secutam sententiam declaratoriam Judicis: ergo.

197. Confirmatur. Quando Concilium Tridentinum, aut alia Jura volunt statim in foro conscientiae obligare ad restituendum fructus Beneficiales non exspectata sententia Judicis, solent uti non illis duntaxat verbis, *Fructus non faciant suos*, sed longe gravioribus: ut patet ex eodem Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 1. §. Si quis autem de Reform.* ubi volens obligare Episcopum, ac Beneficiatum curatum debite residentem, ac fructus in Foro conscientiae statim restituendos, non expectata sententia Judicis, statuit, *cum pro rata temporis absentiae fructus suos non facere, nec* (NB.) *tuta conscientia, alia etiam declaratione non subsecuta, illos sibi detinere posse*. Siquidem verba habentur etiam in *Extravag. Ambitiosae de Rebus Ecclesiae non alien.* Et quod plus est, etiam B. Pius V. in cit. Bulla, *Ex proximo*, ad declarandum, Clericos Beneficiarios statim in Foro conscientiae teneri restituere fructus Beneficiorum pro rata omissionis Officii, non solis illis verbis utitur, *Fructus suos non faciant*: sed illico notanter, atque expresse subjungit: *Sed eos tanquam injuste perceptos, in fabricas ipsorum Beneficiorum, vel pauperum eleemosynas erogare teneantur.*

198. Et per hoc patet ad ultimam rationem, in favorem contrariae sententiae superius allatam: nam illa militat in appositum, ut nunc ostensum est. Ad primam rationem negatur consequentia: nam Decretum Concilii Tridentini abunde salvatur per hoc, quod provisus, ut supra, et professionem Fidei omittens, fructus non faciat suos; sed eos post sententiam declaratoriam criminis restituere teneatur, *arg. c. Cum secundum. 19. de Haeretic. in 6.* Nam, si voluisset tales obligare ad hoc in Foro conscientiae, ac ante omnem sententiam Judicis, potuisset expressisse; sicut hoc ipsum expressit in aliis. Ad alteram rationem respondetur eodem modo: quamquam, qua ratione talibus non suffragetur possessio, paulo amplius sic declarandum. Hinc

199. Quaeritur III. In quo sensu Concilium Tridentinum *cit. cap. 24. Sess. 24. de Reform.* addit: quod provisis de Beneficio, ut supra, et debitam Fidei professionem omittentibus, *Possessio non suffragetur*? Resp. Per hujusmodi verba S. Concilium non excludit ejusmodi provisos a possessione Beneficii quoad Titulum, ac proprietatem, sed impedit duntaxat possessionis effectum quoad fructuum perceptionem. Ita Navarrus *Consil. 8. de Jurejurand. per totum.* Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 2. q. 3.* Garcias *part. 3. de Benefic. cap. 3. n. 33.* Sanchez *cit. cap. 5. n. 9.* aliique passim. Et ita censuisse Rotam *in Varmiens. Canonicatus. 28. Aprilis 13. Junii 1608. et 4. Februarii 1611. coram Card. Sacrato*, refert Barbosa *d. alleg. 61. nu. 26. et 27.* ubi et iteratas Decisiones Sacrae Congregationis Concilii Tridentini in favorem hujus sententiae allegat; quibus inhaerendo praesens Conclusio non potest dici interpretatio ejusdem Concilii contra prohibitionem Pii IV.

Ratio ulterior est: quia poenae sunt restringen- 200
dae, quantum fieri potest, non ampliandae, *c. Odia. et c. In poenis. de Reg. Juris in 6.* ibi: *In poenis benignior est interpretatio facienda*: ergo: cum dicta verba Concilii possint commode intelligi quoad perditionem fructuum tantum, et quod possessio quoad horum acquisitionem nihil eis suffragetur, oportet ea sic intelligere. Accedit, quod Concilium ibidem de sola fructuum Beneficii amissione tractet, immediate praemittendo verba illa, *Fructus non faciant suos*: ergo etiam sequentia, *Nec eis possessio suffragetur*, in ordine ad eandem fructuum amissionem accipienda sunt, excludendo videlicet quodcunque suffragium, sive adjutorium, quod caeteroquin possessio dare posset ad eosdem fructus acquirendos, v. g. via usucapionis, praescriptionis etc. Patet consequentia: Tum quia intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, *Intelligentia. 6. de Verb. signif.* Tum quia verba debent intelligi secundum materiam subjectam, *arg. c. Solitae §. Verum de Majorit. et obed.* ac fuse probat Barbosa *Axiomat. 222. n. 8. et 9.*

Infertur proinde primo, quod talis Regula Can- 201
cellariae Apostolicae, *de Annali Possessore* quoad fructus retinendos se tueri non possint; imo quod nec longissima possessio eisdem prosit quoad praefatos fructus percipiendos, quamdiu professionem Fidei non emiserint. Et ita a Sacra Congregatione decisum fuisse, refert Flaminius *lib. 8. quaest. 9. n. 122.* et Garcias *d. cap. 5. n. 34.* et Barbosa *d. alleg. 61. n. 26.* Nam talibus juxta Tridentinum possessio quoad fructuum perceptionem non suffragatur: id autem fieret; si vel Regula *de Annali possessore* vel praescriptione longi temporis, quae sine possessione non procedit, fructus sui Beneficii defendere, aut recuperare valeret.

Infertur secundo, cum ei, qui professionem Fidei 202
non emisit, possessio quoad fructus duntaxat faciendos suos non suffragetur, ut dictum: quod talis quoad alios effectus commodo possessionis, atque caeteris juribus ex eo provenientibus, nentiquam privetur. Et ita censuisse Sacram Congregationem, refert Prosper de Augustino *in addit. ad Gnarantam. ℣. Beneficiorum possessio Litt. B.* ac post ipsum Barbosa *loc. cit. n. 27.* Ex quo ulterius.

Infertur tertio, quod Canonicus Cathedralis, licet 203
professionem Fidei nondum emiserit, et vocem in Capitulo, et jus praecedentiae habeat a die adeptae possessionis, nisi aliud obstet; prout declarasse eandem Sacram Congregationem, refert Garcias *cit. n. 34.* et Barbosa *d. n. 27.* post Ricciulum *d. lib. 1. cap. 16. n. 10.* et Ferentilum.

Infertur quarto, quod Clericus provisus de Be- 204
neficio, ut supra, quamvis intermiserit professionem Fidei; si per triennium pacifice possederit Benefi-

cium, ex tunc juvetur Regula Cancellariae *De Triennali*, ad effectum, ne super illo Beneficio amplius molestari valeat. Sanchez *d. cap.* 5. *n.* 9. Castro Palao *cit. punct.* 19. *n.* 15. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 21. *n.* 79. et alii.

205 Quaeritur IV. Cui applicandi sint fructus Beneficii, ob intermissam Fidei professionem a Beneficiario non acquisiti? Resp. I. Licet Concilium Tridentinum *cit. cap.* 12. id non determinaverit, nihilo minus dicendum est, tales fructus esse applicandos fabricae Ecclesiae Beneficii, si indigeat, aut pauperibus, vel alteri pio loco. Ita Doctores passim, quos citat, et sequitur Barbosa tum proxime *cit. cap.* 21. *n.* 75. tum *d. allegat.* 61. *n.* 31. Idque colligitur ex eodem Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 1. §. *Si quis autem de Reform.* hoc ipsum statuente de fructibus Beneficiariorum non residentium: juncto *cap.* 3. *de Reform. Sess.* 22. ubi similes fructus fabricae Ecclesiae, quatenus indiget, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii applicari jubentur.

206 Caeterum haec doctrina potissimum procedit in Beneficiis curam animarum annexam habentibus, nec non in Canonicatibus, et Dignitatibus Cathedralibus, quae habent fructus distinctos, atque separatos a Mensa Capitulari. Aliud tamen est in Canonicatibus, et Dignitatibus illis, quae non sic habent fructus distinctos, atque a Mensa Capitulari separatos: nam hujusmodi fructus, si a quopiam amittantur ob intermissam Fidei professionem, remanent in Mensa communi Capitulari, utpote a qua necdum sunt separati, sicque spectant ad Capitulum, sicut Fructus non Residentium, aut Excommunicatorum. Garcias *part.* 1. *de Benef. cap.* 3. *n.* 36. Castro Palao *loc. cit. n.* 19. Barbosa *d. allegat.* 61. *n.* 31. et alii.

207 Resp. II. Ordinarius loci non potest condonare fructus Beneficii amissos ob non peractam professionem Fidei. Ita Garcias *d. cap.* 3. *n.* 53. referens Sacram Congregationem Cardinalium ita declarasse. Barbosa *cit. nu.* 31. et alii. Siquidem Ordinarius nentiquam potest remittere poenam a Concilio Generali inflictam, nisi in casibus sibi expresse permissis: quia lex superioris per inferiorem tolli non potest, *Clem. Ne Romani* §. 1. *de Elect. et can. Inferior. dist.* 21. *et c. Cum inferior. de Majorit. et obed.*

208 Hinc in tali casu recurrendum esse ad Dominum Papam, qui solet remittere tales fructus post non factam Fidei professionem, si nulla malitia intervenit, et ipsa quamprimum emittatur, notat ibidem Garcias: sicut et Barbosa *cap.* 17. *de Canonicis. n.* 23. refert, quod compiam per Sacram Congregationem gratiose remissi fuerint fructus praeteriti, quos ob intermissam professionem Fidei non fecerat suos.

§. X.

De erroribus Joachim Abbatis, et damnatione sui Libelli.

SUMMARIUM.

209 *Joachim Abbas, quis fuerit?*
Ejus vaticinia, praesertim de S. P. Francisco, et Ordine ipsius. Ibid.
210 et 211 *Cur is scripserit contra Petrum Lombardum*, vulgo Magistrum sententiarum.
212 et 213 *Errores Joachim Abbatis, qui?*
214 *Ipse non fuit haereticus, quamvis Libellus ipsius damnatus sit; et cur?*
215 *Protestatio Auctoris, scripta sua Judicio S. Matris Ecclesiae submittentis, utiliter libris apponitur.*
216 *Alia protestatio Auctorum scribentium, de vita et miraculis nondum Beatificatorum.*
217 *Hujusque utilitas.*
218 et 219 Protestatio contraria facto non relevat, *quomodo intelligentium?*
Protestatio contraria facto, quae dicatur? n. 218.
220 *Damnato Auctore, ejus quoque libri censentur damnati.*
221 et 122 *Et quomodo hoc intelligendum?*
Origenis Scripta, quomodo citentur? num. 221.
Auctorum damnatorum Scripta, qua ratione citari possint? n. 221. *et* 222.
223 *Libri Auctorum damnatorum recte jubentur comburi.*
224 *Damnato libro, non idcirco censetur damnatus Auctor.*
225 *Cur error Joachim Abbatis, et damnatio libri sui, nihil obfuerit Monasterio Florensi? Et num. seqq.*
226 *Dictio* Maxime *est implicativa, et quid importet?*
227 *Delictum Praelati non debet in Monasterii detrimentum redundare.*

Quaeritur I. Quis fuerit Joachim Abbas, et 209
quae ejus causa scribendi contra Petrum Lombardum? Resp. I. Joachim Abbas fuit Monachus Ordinis S. Benedicti, Fundator Monasterii Florensis, Regulari institutione, et observantia salutari celeberrimi. Vixit anno Domini 1195. Et cum esset vir in Sacris Litteris perdoctus, scripsit Commentaria in Isaiam, Hieremiam, et Apocalypsin, atque Concordiam Testamenti veteris et novi. In hoc etiam libro *Concordiae* plura de futuris Religionibus, ac praesertim de S. P. N. Francisco, atque Ordine ipsius venturo, et quaquaversum per Orbem dilatando, et usque ad novissima tempora duraturo, multisque per ipsum praeclare fiendis longe ante vaticinando praedixit; prout allegatis verbis illius refert Bartholomaeus Pisanus *lib.* 1. *Conformitatum. Fruct.* 1. §. 7. *Beatus Franciscus.* Circumferuntur quoque sub ejus nomine quaedam vaticinia de futuris Romanis Pontificibus: sed an fidem mereantur, nonnihil dubitat Bellarminus *lib. de Scriptorib. Ecclesiast.* addens, quod saltem ista ad solos quindecim Pontifices pertingant; ac proinde mirum sit, quod humana curiositas ad nostra usque tempora, conetur ipsa extendere.

Resp. II. Verisimile est, quod Joachim Abbas 210.
ansam scribendi contra Magistrum Petrum Lombardum sumpserit ex sequentibus causis. Primo, quia licet Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis, qui tempore Gratiani, ac circa annum Domini 1145. floruit, Sententias Sanctorum Patrum, atque Theologorum collegerit, atque in quatuor Libros apte distribuerit, ac proin per antonomasiam *Magister Sententiarum* appellari meruerit: non tamen omnia ejus dicta probarunt Discipuli ejus, et Successores Doctores Scholastici: quin imo in Additione ad Magistrum typis excusa, notantur viginti sex articuli, in quibus ipse rejicitur.

Secundo, idem Magister Petrus Lombardus apud 211.
Alexandrum Papam III. fuit accusatus haeresis nomine, quasi docuisset, quod Christus, secundum quod est Homo, non sit aliquid. Unde idem Pontifex Wilhelmo, Senonensi Archiepiscopo, in mandatis dedit, ut convocatis Parisios Suffraganeis suis, et adhibitis aliis Viris Religiosis ac prudentibus, praedictam doctrinam penitus studeat abrogare; et a Magistris Scholaribus ibidem in Theologia studentibus edoceri praecipiat, Christum sicut perfectum Deum, sic et perfectum, verumque hominem esse, ex anima rationali et hu-

mana carne consistentem. Tenorem harum Litterarum Apostolicarum verbatim allegat Emmanuel Gunzalez *in Comment. ad cap.* 2. *h. t.* inde colligens post Severinum Binium *in Notis ad Concilium Lateranense sub Innocentio III.* quod inter alios Viros Religiosos, ac prudentes, a memorato Archiepiscopo Senonensi etiam Joachim Abbas fuerit invitatus, atque stimulatus ad refutandum praedictum errorem: qua arrepta occasione is Magistrum Petrum Lombardum impugnavit, non solum in his, quae refellenda erant, verum et in Articulis veris, atque orthodoxis de Unitate Divinae Essentiae in tribus Personis: idque probare conabatur ex loco perperam intellecto Joan. *cap.* 17. uti jam supra *h. t. n.* 10. *et* 11. breviter insinuatum.

212 Quaeritur II. Quot fuerint errores Joachim Abbatis, *cap. Damnamus. h. t.* relati, et quis effectus factae ab eo protestationis, qua judicio Sedis Apostolicae Scripta sua submiserat? Resp. I. Errores hujusmodi fuerunt principaliter duo. Primus, quod intulerit ex ejus Scriptis Petrum Lombardum in Divinis non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruere, sicque ipsum esse haereticum, atque insanum. Sed istud pessime inferebat: nam illa Res summa, sive communis Essentia trium Personarum Divinarum, videlicet Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, quam asserebat Magister Sententiarum, atque confitetur Generale Concilium, totaque Ecclesia Catholica, non est separata, neque realiter distincta a tribus Personis Divinis: sed quaelibet trium Personarum est illa Res, sive Substantia, atque Natura Divina. Et ideo in Deo solum Trinitas est, non quaternitas, uti superius *h. t. nu.* 8. *et seqq.* uberius declaratur.

213 Secundus Joachimi Abbatis error consistit in assertione illa haeretica, et a Concilio Generali solemniter damnata, quod in Divinis Pater, et Filius, et Spiritus Sanctus sint unum, non unitate vera et propria, sed quasi collectiva duntaxat et similitudinaria. Et de hoc pariter errore haeretico jam supra *h. t. cit. num.* 8. *et seqq.* dictum fuit; idemque a toto Generali Concilio reprobatur *in cap. Damnamus.* 2. *h. t.*

214 Resp. II. Praedictis erroribus haud obstantibus Joachimus Abbas non fuit Haereticus: et quamvis doctrina ipsius, atque Libellus contra Magistrum Petrum Lombardum editus, fuerit a Concilio damnatus, non tamen idcirco Auctor ipse damnatus extitit. Ita desumitur *ex c. Damnamus.* juncta Glossa *fin. h. t.* Et ratio est: quia Abbas Joachim omnia sua Scripta submisit judicio Sedis Apostolicae approbanda, vel corrigenda: simulque in Epistola propria manu subscripta, palam professus est, firmiter se tenere Fidem illam, quam Romana tenet Ecclesia, quae disponente Domino cunctorum Fidelium Mater est et Magistra: unde in ipso defuit pertinacia. Atqui ad haeresim formaliter sumptam requiritur et error in intellectu contra veram Fidem, et pertinacia in voluntate, *can. Dixit Apostolus.* 24. *q.* 3. Et ideirco Honorius Papa III. ad supplicationem Abbatum, et Conventuum de Ordine Floris, specialibus Litteris Apostolicis 1221. 13. *Kalend. Januarii* datis (quae incipiunt, *Ex parte*, atque referuntur a Fagnano *in c. Damnamus. n.* 26. *h. t.* et Gonzalez *eod. cap.*) declaravit, ac publice nuntiari mandavit, Joachim Abbatem fuisse Catholicum; sive (ut loquitur Pontifex) *quod eum verum Catholicum reputamus, et Regularem Observantiam, quam instituit, salutarem.*

215 Et hac de causa Doctores Catholici cauta in principio, vel in fine suorum Librorum, apponere consueverunt protestationem quandam vulgo *Protestatio Auctoris* inscriptam, qua protestantur, quod omnia sua dicta, et scripta, judicio, et correctioni Sanctae Matris Ecclesiae submittant. Per hoc siquidem evitant omne periculum haereticae pravitatis, ab eaque excusantur ex defectu pertinaciae, licet in eorum Scriptis reperirentur errores ab Ecclesia damnati, qui per ignorantiam, aut incuriam irrepsissent, *arg. d. c. Damnamus. h. t.* et tradit ibidem Fagnanus *num.* 13. et amplius Navarrus *Consil.* 6. *num.* 14. *de Haeretic.* Concordat *can. Haec est Fides.* 24. *q.* 3. ubi hac ipsa de causa D. Hieronymus judicio Sanctae Romanae Ecclesiae sua Scripta jam edita submisit, scribens ad Damasum Papam in Expositione Symboli: *Haec est Fides, Papa Beatissime, in qua, si minus perite, aut parum caute, forte aliquid positum est, emendari cupimus a Te, qui Petri et Fidem et Sedem tenes.*

216 Aliam Protestationem moderni Scriptores praefigere solent Libris suis, praesertim illis, in quibus agitur de Vita et miraculis Servorum Dei cum Sanctitatis, aut Martyrii fama defunctorum, sed nondum Canonizationis, vel Beatificationis honore a Sede Apostolica insignitorum: expresse protestando, quod Historicae narrationi de Vita, Virtutibus, Miraculis, Beneficiis, Revelationibus, caeterisque Donis supernaturalibus hujusmodi Servorum Dei, neutiquam eam fidem attribui velint, quae debetur talibus jam a Sede Apostolica approbatis; sed ea post diligentem veritatis inquisitionem, accuratamque discussionem, fideliter pro Fidelium aedificatione relata, humanae duntaxat Fidei committere intendant: nolintque aliquem titulo Sanctitatis, Beatificationis, vel Martyrii censeri insignitum, nisi qui a Sede Apostolica fuerit approbatus: et si quando verba aliud prae se ferre videantur, ea non in sensu stricto ac rigoroso accipienda sint, sed in largiori; ita ut Constitutionibus Apostolicis, praesertim Urbani VIII. desuper emanatis, in nullo contraveniatur, sed omnis reverentia, debitaque obedientia, eisdem praestetur: omniaque, et singula scripta, altiori sanctae Sedis Apostolicae judicio, atque censurae, sint, atque intelligantur esse subjecta.

217 Et merito hujusmodi solemnis Protestatio adhibetur, ne quis Decretis Apostolicis, ac praesertim duabus Constitutionibus Urbani VIII. quarum una, *die* 13. *Martii* 1625. data, incipit, *Sanctissimus:* Altera vero, *die* 5. *Julii* 1634. emanata, incipit, *Coelestis Hierusalem* (ac referuntur *Tom.* 4. *Bullar. Rom. Constit.* 39. *et* 134. *d. Pontif.*) in aliquo contravenisse convinci valeat. Nam, sicut olim Joachim Abbas, ita et talis, servatis caeteroquin servandis, sua protestatione relevaretur.

218 Neque obstat illud vulgatum axioma: Protestatio contraria facto, non relevat, *arg.* c. *Gratum de Offic. Delegat.* et *l. Cum plures.* §. *Locator. ff. Locati.* ac tradit Oldredus *Consil.* 107. *num.* 11. *vers. Ad sextum.* et Card. Tuschus *Litt. P. Concl.* 944. *n.* 1. et alii. Nam imprimis axioma hoc procedit solum in illis casibus, in quibus protestatio vere est contraria facto: et dicitur *contraria*, quando factum et protestatio se non compatiuntur, sed unum tollit alterum, saltem consecutive; ut fit in allatis Juribus. Secus est, quando protestatio est compatibilis cum facto, ac fit ad tollendam mentem et praesumptionem, quae caeteroquin resultaret ex illo facto; uti accidit in proxime dictis Protestationibus. Barbosa *Axiomat.* 194. *n.* 4, citans alios.

219 Deinde axioma illud fallit, estque limitandum in illis casibus, in quibus factum pendet a sola voluntate Protestantis: nam tunc protestatio, veluti proprii animi declaratoria, valet, atque relevat, etiamsi existat contraria facto, *arg. cit.* c. *Damnamus. h. t.* ac tenet Navarrus *cit. Consil.* 9. *n.* 14. *de Haeretic.*

et Abbas Panormit. *in c. Cum M. Ferrariensis. n. 19. de Constit.* in inter alia declarans exemplu Testatoris, qui a principio protestatur, quod si cuipiam bis legaverit, semel tantum esse velit: nam si postea eidem saepius legaverit, nisi aliud specialiter exprimat, valet protestatio, ac legatum semel tantum debetur, *l. Si quis in principio.* 22. *ff. de Legatis III.* Quia enim talia protestatia est declaratoria proprii animi, propriique facti, et quidem a sola sua voluntate dependentis, merito valere censetur. Barbosa *loc. cit.* Card. Tuschus. *Litt. P. Conclus.* 944. *n.* 16. et alii.

220 Quaeritur III. An damnato Auctore, libro quoque ipsius censeantur damnati, et econtra? Resp. I. Damnato Auctore, ejus quoque scripturae, et libri censentur damnati. Ita habetur *in c. Fraternitatis*, juncta Glossa *un. et D. D. ibid. de Haeretic.* Et hoc in consequentiam: nam destructo principali, destruitur accessorium, *c. Accessorium.* 42. *de Reg. Juris in* 6. cum concordantiis. Quod ampliatur, etiamsi aliqua bona, et utilia contineantur in talibus scripturis Auctoris damnati: quia nihilo minus non valent, *nec* sunt recipienda pro Jure, seu tanquam habentia auctoritatem ex tali Auctore damnato, *arg. c. Licet ex quadam.* 47. *de Testib. et c. Excommunicamus.* 13. §. *Credentes. de Haeretic.* ac favet textus *in can. Bene quidem.* §. *fin. dist.* 96.

221 Additur *notanter*, *tanquam habentia auctoritatem ex tali Auctore damnato.* Siquidem non omnia dicta, et scripta Auctoris damnati simpliciter reprobantur tanquam falsa: quin imo perniciosissima fraude diabolica accidere solet, ut ipsimet Haeretici, ad animas incautorum facilius decipiendas, in Libris suis vera falsis, ac falsa veris commisceant: veritas autem non mutatur, licet eam ex parte sequatur Auctor damnatus. Igitur Auctore damnato, damnantur quoque scripta ejus, quantum ad hoc, ut pro jure haberi, et quasi auctoritatem ex se continere non valeant: alias vero scripta ipsorum, ubi bona sunt ac vera, possunt teneri tanquam vera, non autem, ut auctorizabilia, *arg. can. Et hoc diximus.* 16. *q.* 7. ubi ratione bonae sententiae referuntur, et citantur aliqua scripta Origenis quamvis ille post mortem fuerit anathematizatus, et damnatus, ut legitur *can. Sane profertur.* 24. *q.* 2.

222 Ulterius bene et utiliter talia scripta allegantur ad convincendam, atque impugnandam vanitatem, seu falsitatem talium Auctorum, et errorum suorum, *arg. can. Si quid veri. dist.* 37. *et can. Dominus declaravit.* 1. *q.* 1. Idque exemplo D. Apostoli *ad Titum, cap.* 1. contra Cretenses adducentis testimonium cujusdam Gentilis, proprii ipsorum Prophetae, ac perhibentis: *Cretenses semper mendaces, malae bestiae, ventres pigri*: quia illud verum comperit. Hoc autem solummodo recte fit ad revincendam vanitatem, malitiam, et falsitatem; non autem ad asserendam aliquam ipsorum auctoritatem: sicut a pari de Christo tum Sancti Angeli, tum Daemones testimonium perhibuerunt, et utrique verum dixerunt, nihilo minus Daemonum nulla fuit auctoritas; ac proinde Christus non sinebat ea loqui. Marc. 1. *vers.* 34. *et* Lucae *cap.* 4. *v.* 41.

223 Quia imo quia simplices non tam facile veritatem a falsitate discernere possunt; hinc talium lectio Librorum, quorum Auctores damnati sunt, optime per Sanctam Matrem Ecclesiam Populo Christiano prohibita fuit; ut constat ex Bulla Coenae Domini, ac Indice Librorum prohibitorum. Id ipsum inhibuerunt etiam Leges Caesarea, *l. Damnato C. de Haeretic.* ubi proin tales libri jubentur comburi: nam veritas tutius in aliis libris incorruptis investigatur, et facilius reperitur, quam in talibus jam depravatis, et venenatis Scripturis.

Resp. II. Nihilo minus damnato libro, non idcirco censetur damnatus illius Auctor; praesertim, si ipse submisit librum judicio Sanctae Sedis Apostolicae. Patet hoc *ex d. c. Damnamus. h. t.* ubi damnato et reprobato Libello Joachim Abbatis, ipse Joachim non damnatur. Hinc in Praefatione Indicis Librorum prohibitorum notanter monetur, quod ibidem *in prima Classe non tam Libri, quam Librorum Scriptores continentur, qui aut Haeretici, aut nota haeresis suspecti fuerunt: horum enim Catalogum fieri oportuit, ut omnes intelligant, eorum Scripta non edita solum, sed edenda etiam prohibita. In secundam Classem non Auctores, sed Libri sunt relati, qui propter doctrinam, quam continent, non sanam, aut suspectam, aut quae offensionem etiam in moribus tantum Fidelium afferre potest, rejiciuntur, etiamsi Auctores, a quibus prodiere, ab Ecclesia nunquam desciverint.* Hactenus citata Praefatio, clare indicans, quod damnato, sive reprobato Auctore, omnes ejus libri reprobentur: non autem econtra damnato libro, damnetur Auctor. 224

Quaeritur IV. Cur error Joachim Abbatis, et damnatio Libri sui, nihil abfuerit Monasterio Florensi, per ipsum Instituto atque gubernato? Resp. I. Ratio hujus fundamentalis affertur in saepe dicto *cap. Damnamus.* §. *In nulli. h. t.* illis verbis: *In nullo tamen propter hoc Florensi Monasterio (cujus ipse Joachim extitit institutor) volumus derogari: quoniam ibi et Regularis est institutio, et observantia salutaris: maxime cum ipse Joachim omnia scripta sua Nobis assignari mandaverit Apostolicae Sedis Judicio approbanda, seu etiam corrigenda etc.* Quibus verbis duplex, ut liquet, insinuatur ratio: Prima est, Regularis institutio, atque observantia salutaris in memorato Monasterio vigens: secunda, protestatio Auctoris, libellum suum judicio Sanctae Romanae Ecclesiae humiliter submittentis, hujusque Fidem firmiter se tenere palam confitentis. 225

Resp. II. Etiamsi posterior ratio defuisset, atque Joachim, auctor libri in Generali Concilio reprobati, et damnati, stetisset pertinaciter in suo errore; adhuc tamen non fuisset idcirco reprobatum Ipsummet Monasterium Florense. Ita Abbas Panormitan. *in d. c. Damnamus. n.* 4. *h. t.* recte id colligens ex addita dictione, *Maxime.* Haec siquidem dictio ex propria vi, et natura sua, est implicativa, et implicat, sive includit casum magis dubitabilem; denotatque, idem esse in casu contrario, sive in quo deficit ratio expressa, licet in isto fortior militet ratio, *arg. L.* 1. §. *Si ex dodrante. ff. de Collation. et c. Ad abolendam*, juncta Glossa *v. Maxime spurii. de Filiis Presbyt.* ac tradunt Everardus *Loco a natura Dictionum implicativarum, n.* 1. Faguanus *in c. Cum esses. n.* 55. *de Testament.* et late Barbosa *Diction.* 197. *Maxime*, citans alios. 226

Confirmatur. Quia *delictum Personae non debet in Ecclesiae detrimentum redundare*: ut habet *Reg.* 73. *Juris in* 6. et concordat textus *in can. Si Episcopum*, 16. *q.* 6. *et c. Fraternitatem*, 2. *de Donation.* Ergo stante eo, quod in Monasterio vigeat Institutio Regularis, atque observantia salutaris, sicque illud non consentiat in peccatum. Praelati, damnato Praelato ob suam haeresin, et pertinaciam in ea, non idcirco Monasterium damnari censetur. Adhuc enim istud immune erit, atque salvabitur ex prima ratione, videlicet ob Institutionem, atque observantiam Regularem suam: quamvis multo magis, atque a fortiori idem dicendum sit, si Praelatus sua quoque scripta judicio Sanctae Sedis Apostolicae submittat, ac proin pertinaciter in suo errore non persistat. 227

§. XI.

De Erroribus Almarici, et aliis hoc Titulo tractatis.

SUMMARIUM.

228 *Almarici errores damnantur in Concilio Generali.*
229 *Almaricus, quis fuerit?*
230 *Plures ejus errores referuntur in specie.*
231 *Concilium Generale Viennense, quando celebratum, et quae in ipso fuerint definita?*
232 *Damnatur opinio temere asserentium, quod Christo adhuc viventi Lancea latus fuerit apertum.*
233 *Aut, quod anima rationalis vere ac per se humani corporis non sit forma?*
234 *Quid juvet ad Fidem, istud in Generali Concilio definire.*
235 *Definitur etiam unicum Baptisma.*
Et quod per Baptismum conferatur Gratia informans, seu sanctificans, censetur esse probabilius; ac de facto est de Fide. Ibid.
236 *Definitur Processio Spiritus S. a Patre, et Filio, Remissive.*

128 Quaeritur I. Quis fuerit Almaricus, et qui errores ipsius? Nam plures errores ipsius fuisse damnatos in eodem Generali Concilio, patet ex verbis illis, *in c. Damnamus. §. fin. h. t.* relatis: *Reprobamus etiam, et condemnamus perversissimum dogma impii Almarici, cujus mentem sic pater mendacii excoecavit, ut ejus doctrina non tam haeretica censenda sit, quam insana.*

229 Resp. I. Almaricus, natione Gallus, citra annum Domini 1204. sub Ottone IV. Imperatore, ac Innocentio Papa III. in Parisiensi Civitate, in qua caeteroquin est Fons totius scientiae, et puteus Divinarum Scripturarum, quibusdam Viris litteratis sibi adhaerentibus impietatis Doctor, ac perversissimorum dogmatum Magister extitit. Qua cognita, et probata perversitate sua, Almaricus de consilio Episcoporum, et Theologorum; ductus in campum, et coram universo populo degradatus, atque una cum Sectatoribus suis in adventu Regis Franciae flammis exustus fuit. Berardus Lutzenburgus *in Catalogo Haereticorum. V. Almaricus:* quamvis Fagnanus *in c. Damnamus numer.* 28. *h. t.* referat, Almaricum de suis vesanis erroribus ab Episcoporum, et Theologorum Parisiensium Concilio convictum, ex moerore animi interiisse; ejusque cadaver, jussu Philippi GallSarum Regis postea exhumatum, et anno 1208. flammis exustum fuisse.

230 Resp. II. Inter vesanos Almarici errores fuerunt praecipui, qui sequuntur. Et quidem impie asserebat I. Corpus Christi non aliter esse in pane Altaris (negabat enim Transubstantiationem) quam in alio pane, et qualibet re. II. Deum sic locutum esse in Ovidio, sicut in Augustino. III. Negavit Resurrectionem corporum. IV. Negavit similiter Paradisum, et Infernum: asserens, quod qui haberet cognitionem Dei in se, ipse haberet in se Paradisum: qui vero peccatum mortale haberet, is haberet Infernum in se, sicut dentem putridum in ore. V. Altaria Sanctis dicata, et Imagines thurificare, ac Sanctos invocare, idololatriam esse dicebat. VI. Asserebat, quod si Adam non peccasset, non fuisset distinctio sexus, sed fuisset multiplicatio hominum, sicut Angelorum. VII. Quod Deus non videatur in se, sed in creaturis, sicut lumen in aere. VIII. Quod illud, quod alias foret peccatum mortale, factum in charitate non sit peccatum, impunitatem peccatorum promittens. IX. Affirmabat: Ideas, quae sunt in mente Divina, et creare, et creari; cum tamen in mente Divina, teste D. Augustino, nihil nisi aeternum, et incommutabile sit. X. Ajebat; mentem Contemplativi, vel Beati, perdere suum esse in proprio genere, et redire in illud esse Ideale, quod habuit in mente Divina. Tacentur alii haeretici, quin et insani errores Almarici, quos universim fuisse viginti, refert Lutzenburgus *loc. cit.* id colligens ex Chronicis Summorum Pontificum, tempore Innocentii III.

Quaeritur II. Quaenam dogmata Fidei in Concilio Viennensi relato *Clem. un. h. t.* proponantur? 231
Resp. Concilium istud Generale, anno Domini 1311. celebratum Viennae in Gallia, sub Clemente V. cumprimis firmiter confitetur, Unigenitum Dei Filium, in eadem Essentia cum Patre aeternaliter subsistentem, verum corpus humanum, ac passibile, animamque rationalem, illud vere per se, ac essentialiter informantem, assumpsisse in tempore ex Virgine ad unitatem personae. Et quod in humana natura assumpta ipsum Dei Verbum pro nostra salute non solum Cruci affigi, et in ea mori voluerit, sed etiam post mortem lancea perforari in latere sustinerit. Et insuper declarat, S. Joannem Apostolum, et Evangelistam, narrando *cap.* 19. quod Christo jam mortuo unus militum lancea latus ejus aperuerit, rectum rei gestae ordinem tenuisse.

Ac per hoc reprobatur, atque damnatur opinio 232
quorundam, temere asserentium, quod Christo adhuc viventi lancea latus fuerit apertum. Nam haec doctrina repugnat clarissimo testimonio Sancti Joannis Evangelistae *loc. cit.* sicque detrahit fidei S. Evangelii. Detrahit insuper magnitudini miraculi: evidentius siquidem miraculum est, quod de corpore mortuo manaverit sanguis et aqua, quam de vivo. Detrahit etiam Figurae, quod sicut ex latere Adae soporati Eva sibi in conjugem est formata, sic ex latere Christi dormientis, sive jam mortui, profluentibus inde undis aquae, et sanguinis, formaretur unica, et immaculata, ac virgo, Sancta Mater Ecclesia, conjux Christi. Repugnat itidem communi sententiae SS. Patrum, et Doctorum, prout ibidem notavit Pontifex una cum Concilio Viennensi.

Deinde dictum Generale Concilium §. *Porro*, re- 233
probat, atque haereticam declarat doctrinam temere asserentium, aut vertentium in dubium, quod substantia animae rationalis, seu intellectivae, vere ac per se humani corporis non sit forma. Et quidem maledictus Averrois *3. de Anima, concl.* 5. olim tenuit hanc doctrinam. Verum, ut observat, pluribusque rationibus probat Doctor Subtilis *in 4. dist.* 49. §. *Respondeo. et §. Dico ergo*, naturaliter est notum, quod anima intellectiva sit forma hominis specifica: unde Aristoteles *lib. 2. de Anima, text.* 6. definiens animam intellectivam, inquit, quod *est actus corporis physici organici, potentia vitam habentis.* Nec breviter invenitur aliquis Philosophus notabilis, qui id negaverit, praeter Averroem, prout notavit Scotus *loc. cit.* quamvis posterioribus temporibus aliqui reperti fuerint, qui id ipsum temere negare, vel in dubium revocare praesumpserint, prout liquet ex *cit. Clement. un. h. t.* primum post mortem Doctoris Subtilis emanata.

Dices. Quid juvat ad Fidem hoc disquirere, at- 234
que in Generali Concilio definire? Resp. Multum sane id conferre. Imprimis enim opposita, et impraesentiarum damnata sententia, tacite contradicit illi Catholicae Veritati, quod Christus sit verus homo, ex anima rationali et humana carne composi-

tus, *c. Firmter.* §. *Et tandem h. t.*; seu subsistens, *a. In quadam. de Celebrat. Miss.* juncto Symbolo D. Athanasii: dum negat, ullum hominem ex anima rationali, humanum corpus vere et essentialiter informante componi, seu subsistere. Deinde opinio illa est contra fidem incarnationis Filii Dei: cum enim haec principaliter ordinetur ad salutem animae, ut quid Verbum Divinum fuisse caro factum, si anima non existeret essentialis forma carnis, seu corporis humani? Glossa *Clement. un.* ℣. *Intellectivae h. t.* Quinimo sententia temere asserens, animam non esse vere ac per se formam corporis humani, et sic denegans formam substantialem physicam hominis, favet impiis Manichaeis, dicentibus, Christum non fuisse verum hominem, sed phantasticum *d. c. In quadam.* §. *Alii.* Ulterius eadem sententia pugnat contra fidem Resurrectionis corporum: quia enim anima rationalis, etiam separata a corpore, habet suum esse, ac subsistere (quod non est in aliis formis) si ipsa non foret per se, atque essentialiter, forma corporis humani, ad quid resurgerent ipsa corpora? Ideo autem corporum fit resurrectio, quia anima rationalis habet inclinationem naturalem ad sui corporis unionem, veluti formam substantialis ipsius; neque sine eo habet esse quietum, perfectamque beatitudinem, qualis datur aeternaliter Sanctis in Coelis. Abbas *in Clem. un. num.* 10. *h. t.* et Glossa *loc. cit.*

235 Tandem Concilium allegatum credit, atque ab omnibus Fidelibus firmiter confitendum definit unicum Baptisma, regenerans omnes in Christo baptizatos, ac tam adultis, quam parvulis, perfectum existens remedium ad salutem. Tum idem Concilium ex duabus a se relatis opinionibus approbat eam, veluti probabiliorem ac Dictis Sanctorum, et Theologorum magis consonam, quae asserit, per Baptismum conferri tam adultis, quam parvulis, gratiam informantem, seu sanctificantem; atque virtutes. Verum haec sententia de facto non solum est probabilior, sed certa, ac de Fide tenenda, propter novissimam definitionem Sacri Concilii Tridentini, *Sess.* 6. *cap.* 7. *et can.* 9. ubi docet, quod *in ipsa justificatione* (cujus causa instrumentalis est Sacramentum Baptismi, ut ibidem praemittitur) *cum remissione peccatorum haec omnia simul infusa accipit homo per JESUM, cui inseritur, Fidem, Spem, et Charitatem.*

236 Porro, quod *in cap. un. h. t. in* 6. desumpto ex Concilio Generali Lugdunensi, definitum fuerit, Spiritum Sanctum aeternaliter a Patre, et Filio, tanquam ab uno principio, et unica spiratione procedere, fusius supra §. 2. per totum declaratur, eademque Catholica Veritas contra errorem Graecorum probatur.

TITULUS II.

De Constitutionibus.

1 *Ratio ordinis.*
Omne Jus aut scripto constat, aut non scripto. Ibid.

1 Posito primario, ac principali Juris Canonici Fundamento, quod est Fides Catholica, et firma veraque Sanctissimae et Individuae Trinitatis confessio; pergit Compilator Juris Canonici ad ponendum alterum, veluti secundarium ejusdem Fundamentum, explicando generaliora totius Juris principia per tres subsequentes Titulos.

Et quia omne Jus, quo utimur, scripto constat, aut non scripto, ut habetur *can.* 2. *dist.* 2. ibi: *Omne autem Jus legibus et moribus constat*: juncto §. *Constat autem. Instit. de Jure nat. gent. civil.* Jus scriptum vero sit certius, generalius, sicque potentius et nobilius, quam non scriptum: merito prius agitur de Jure scripto, cujusmodi sunt Constitutiones, quam de non scripto, ut est Consuetudo. Caeterum cum praesens Titulus copiosiorem contineat materiam, quam Theologi quoque tradere consueverunt in Tractatu *de Legibus* (atque ego ipsemet *Tract. II. Theologiae Moralis* per totum explicavi) eundem majoris claritatis gratia in Paragraphos dividendo, ea potissimum in progressu examinabuntur, quae specialiter ad Jus Canonicum pertinere dignoscuntur, caetera remittendo ad Theologiam.

§. I.

De variis acceptionibus et nominibus Constitutionum, Bulla, et Brevi Apostolico.

SUMMARIUM.

2 *Constitutio, unde sic dicatur?*
3 *Constitutio stricte accepta, quid?*
Lex, et Constitutio ferme sumuntur pro eodem. Ibid.
3 *Magis tamen usitate differunt; et in quo?*
5 *Constitutio larga, quomodo sumatur?*
Sic capitur in praesenti Rubrica. Ibid.
6 *Constitutiones Ecclesiasticae variis nominibus appellantur.*
7 *Canon large,*
8 *Et stricte, quid?*
9 *Decretum,*
10 *Decretalis Epistola,*
11 *Dogma,*
12 *Mandatum,*
13 *Interdictum,*
14 *Et Sanctio, quid?*
Ex his multoties unum pro alio usurpatur. Ibid.
15 *Constitutiones Apostolicae vocantur etiam Bullae, et Brevia Apostolica.*
16 *Breve Apostolicum, quid, et cur sic dicatur?*
17 *Bulla, quid, et quomodo fiat?*
18 *Brevia Apostolica eandem vim habent, ac Bullae.*
19 et 20 *Differunt tamen in pluribus aliis, et quibus?*
21 *Brevia Poenitentiariae, quae?*

Quaeritur I. *Constitutio* unde sic dicatur, et quot modis accipiatur? Resp. I. Quantum attinet ad etymologiam nominis, *Constitutio*, dicitur a *Constituendo*, hoc est, a *simul statuendo*; sicque vi nominis idem sonat, ac *commune Statutum*: nam *Con* est simul, et altera particula sonat idem, quod *Statutio*, sive *Statutum*. 2

Resp. II. Constitutio potest accipi dupliciter; stricte videlicet, et large. Priori modo sumitur Constitutio pro Lege, quam Princeps statuit, sive constituit de Consilio Procerum ac Senatorum suorum, *l. Humanum. C. de Legib.* Quo in sensu *can.* 4. *dist.* 2. dicitur: *Constitutio est, quod Rex, vel Imperator constituit.* 3

Quinimo juxta communem loquendi modum ferme pro eodem sumuntur Lex et Constitutio, *arg. can.* 3. *dist.* 1. ibi: *Lex est constitutio scripta.* Unde et S. Anacletus Papa, *Epist.* 1. *cap.* 3. ac refertur *can. Leges Ecclesiae.* 3. *q.* 6. Constitutiones Ecclesiasticas appellavit Leges, illis verbis: *Leges Ecclesiae Apostolica firmamus auctoritate.* Unde, quod Canones etiam recte appellentur *Leges Ecclesiasticae*, tradit Ab- 4

bas *in c. Canonum statuta, n.* 1. *h. t.*

4 Fatendum tamen, quod frequenter, et magis usitate, Constitutiones Principum saecularium appellentur Leges, non item Constitutiones Ecclesiasticae; prout liquet ex Rubricis utriusque Juris, praesentem materiam concernentibus. Accedit ratio congruentiae: quia Imperator omne suum Imperium et potestatem immediate a Populo accepit, unde sicut olim, quae statuebantur a Populo, *Leges* dicebantur; ita et *nunc*, quae Imperator statuit, rectissime vocantur *Leges*, ut jam dictum *in Procemio n.* 177. At vero Romanus Pontifex Potestatem suam non habet a Populo, sed immediate a Deo, cujus proinde Decreta potius appellantur *Constitutiones*, quam *Leges*. Hinc Abbas *in cap.* 1. *n.* 1. *de Sentent. et rejud.* untsudum ait, *quod Legum appellatione veniunt Jura Civilia*; et *appellatione Canonum veniunt Canonica*, sivo Ecclesiastica. Idque desumitur ulterius ex verbis illius *cap.* 1. ibi *Sententia contra Leges, Canonesque prolata.* Innoto *can. Nicaena. dist.* 31. ubi dicitur: quod *Nicaena Synodus posuit Leges, quas Canones vocamus.* Valleusis *h. t. n.* 5. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 1. *q.* 3.

5 Posteriori modo, sive large sumpta Constitutio, accipitur pro quovis Statuto, seu Jure scripto, sive Principis tum Ecclesiastici, tum Saecularis, sive Inferiorum Potestatem condendi Leges, seu Statuta habentium: ut sunt Archi-Episcopi, Episcopi, Capitula Cathedralia, Collegia, Ordines Regulares, Magistratus, et hujusmodi. Et in hac latitudine sumendo nomen Constitutionis, procedit Rubrica praesentis Tituli, utpote sub qua *cap.* 6. 8. *et* 9. *et* 12. fit mentio quarundam Constitutionum a Capitulis, et Collegiis factarum: sicut et *cap.* 7. *et* 10. habetur sermo de Statutis Laicorum; et *cap.* 11. de ordinatione, seu Statuto cujusdam Universitatis Magistrorum.

6 Quaeritur II. Quibus nominibus appellentur Constitutiones Ecclesiasticae? Resp. Eas variis appellari nominibus, dum quandoque vocantur Canones, aliquando Decreta, item Decretales Epistolae, Dogmata, Mandata, Interdicta, et Sanctiones. Ita Glossa *in Summa. dist.* 3. ℣. *Omnes.* et patet *ex can. Si quis dogmata*, 25. *q.* 2. ubi Constitutiones Apostolicae talibus nominibus censentur, cum concordantiis. Et quidem

7 *Canon* in latiori sensu sumitur pro omni Constitutione Ecclesiastica, sive fiat in Concilio, sive extra illud a solo Papa; prout accipitur *cap.* 1. *h. t.* ibi: *Canonum Statuta custodiantur ab omnibus*: cum similibus. Etenim *Canon* graece, latine *Regula* nuncupatur, eo quod recte ducat, ac regat, normamque recte vivendi praebeat, *can.* 1. *et* 2. *dist.* 3. quod omnibus Ecclesiasticis Constitutionibus commune est. Quinimo appellatione Canonis venit etiam Constitutio Capituli ex larga significatione, et in materia favorabili, Card. Tuschus, *Litt. C. Concl.* 23. *n.* 4. et Barbosa *de Appellat. Verbor. Juris.* ℣. *Canon.* post Calderinum *Consil.* 16. *An Canonis appellatione, de Constit.*

8 Verum strictius loquendo, ac prout nonnihil differt ab aliis, *Canon* dicitur Constitutio Ecclesiastica, quae in Concilio Generali editur, *d. can. Nicaena. dist.* 21. *et can. Habeo. dist.* 16. Abbas *in c. Canonum. n.* 1. *h. t.* et alii Concordat Concilium Tridentinum, in quo, licet receptiori stylo Canones Fidei distinguantur, ac seorsim ponantur a Decretis Reformationis; tamen etiam hujusmodi Decreta Reformationis, utpote in Concilio Generali edita, Canonum nomine indigitantur *Sess.* 14. *in Procemio de Decreto Reformationis*, ibi: *Hos, qui sequuntur, Canones statuendos, et decernendos duxit.* Fagnanus *in c. Canonum statuta. n.* 20. *h. t.* Quinimo non solum, id, quod in Generali, verum etiam, quod in Provinciali Concilio statuitur, Canon appellatur, *arg. can. De libellis. dist.* 20. et notat Vocabularium Juris. ℣. *Canon.*

Decretum vocatur, quod Papa statuit, de consilio Cardinalium suorum ad nullius consultationem. Glossa *in Summa dist.* 3. ℣. *Omnes.* Fagnanus *loc. cit. n.* 18. et alii. Fatendum tamen, quod *Decretum* pluribus aliis modis accipiatur, quos refert Durandus in *Speculo, tit. De primo et secundo Decreto*: unde et novissime ea, quae circa Reformationem morum in OEcumenico Concilio Tridentino saluberrime constituta fuerunt, *Decreta de Reformatione* passim nuncupantur. 9

Decretalis Epistola dicitur, quam Papa, vel solus, vel cum Cardinalibus statuit ad consultationem alterius. Glossa *loc. cit.* Et haec alio nomine appellatur *Rescriptum*, sic dictum, quod a Papa per eam rescribatur ad alterius consultationem, relationem, vel supplicationem: de quo extat integer Titulus in Jure Canonico, *De Rescriptis* inscriptus, ubi plura circa hoc. 10

Dogma est, quod consistit in doctrina Fidei Christianae, Glossa *loc. cit.* id probans ex *can. Qui Episcopus. dist.* 23. Quia enim generaliter hoc nomen assumendo, Dogma cujuslibet Sectae Decreta, continet, juxta illud D. Hieronymi in *cap.* 1. Daniel. *Dogmata Philosophorum*, et refertur *can. Qui de mensa. dist.* 37. Hinc recte, atque in sensu Catholico ea appellantur *Dogmata Fidei*, quae per Sanctam Matrem Ecclesiam, veluti de Fide tenenda fuerunt definita. 11

Mandatum dicitur, quod consistit in doctrina morum: nec aliud est, quam Constitutio ad Ecclesiasticam disciplinam, bonosque mores pertinens: qualis refertur *can. His igitur, dist.* 23. *et c. Mandamus. de Offic. Archidiac.* Glossa *loc. cit.* Archidiaconus *in can. Si quis Dogmata*, 25. *q.* 2. 12

Interdictum (quod hoc loco non sumitur pro Censura, sed pro Constitutione Ecclesiastica) appellatur, quando sit prohibitio *nulla* poena adjecta in transgressores, *arg. can. Interdixit, dist.* 32. 13

Sanctio tandem dicitur, ubi poena adjicitur sustinenda a transgressoribus, *can. Sancimus.* 1. *q.* 7. cum similibus. Quamvis praedicta nomina multoties inter se confundantur, ac unum pro alio usurpetur: uti liquet *ex can. Sancimus.* 12. *q.* 2. ubi nulla reperitur poena adjecta, quamvis initium dicti Canonis Sanctionem importet. Similiter *in can Mandamus.* 19. *q.* 3. Mandatum ac Interdictum simul ponuntur, et quidem adjecta in Transgressores poena, idem accidit *in* aliis locis. Fagnanus *loc. cit. num.* 18. post Hugonem, et Praepositum. 14

Caeterum quia diversae Constitutiones Apostolicae fieri, atque promulgari consueverunt per Bullas, vel Brevia Apostolica, uti videre licet in Bullario Romano: operae pretium esse videtur, occasione praemissorum etiam de istis hoc loco mentionem facere, utpote quorum frequens mentio recurrere solet. Hinc 15

Quaeritur III. Quid sit Breve Apostolicum, et Bulla, et quae differentia horum? Resp. I. *Breve Apostolicum* dicuntur Litterae Pontificiae, in membranis subtilibus, et candidis, charactere latino ac nitido descriptae, et a tergo cera rubea chordulis lineis inclusa illitae, annuloque Piscatoris signatae, ac manu Secretarii subscriptae. Et hae alio nomine vocantur *Litterae in forma Brevis*, quia verbis brevibus res *in* ipsis contentae conscribuntur, voce jam antiquitus usitata; *L.* 1. *C. de Apochis public. lib.* 10. *et l. Excellentia. C. de Erogat. Milit. annon. lib.* 12. Vel, cum nonnunquam prolixitate sua non correspondeant hujus nominis etymologiae, dicuntur *Brevia* ex eo, quia in brevibus materiis, seu brevi ne- 16

gotium concernentibus, concedi solent: nam in arduis negotiis communius Bullae expediuntur: dummodo excipiantur gratiae illae, etiam in gravioribus negotiis quandoque per Papam concessae, quae ex Regulis Cancellariae, vel ex Stylo, non exigunt necessitatem Litterarum sub plombo, ac proin expediuntur in forma Brevis sub Annulo Piscatoris. Rebuffus *in Addit. ad Reg. Cancellar. Reg.* 34. §. *Breve*. Et Card. de Luca *tom. 3. de Relation. Curiae. Discurs.* 7. *n.* 9.

17 Resp. II. *Bullae* dicuntur illae Litterae Apostolicae, seu Papales, quae expediuntur per Cancellariam sub plombo, sive sigillo plumbeo, pendente ex chordulis, conscriptae in membrana magis nigra, et rudi, atque antiquo charactere Gallico. Ita Card. de Luca *cit. n.* 9. et Rebuffus *d. Reg.* 34. *circa finem*: qui addit, et praxis habet, quod si Bulla expediatur in materie gratiae, sigillum plumbeum dependeat ex chorda serica: si vero fuerit Bulla justitiae, seu data in materia contentiosa, illud pendeat ex chordula de canabe. Hoc ipsum jam antea observavit Felinus *in c. Postulasti. n.* 1. §. *Dum declarat. de Rescriptis*. Solum adde, quod hodie Bullae in materia gratiae, si sunt expeditae in forma gratiosa, plumbum habeant pendens ex chorda serica rubri et crocei coloris: si vero sunt expeditae in forma *Dignum*, illud pendeat ex chordula de canabe; ut Bullae matrimoniales, et justitiae. Vincentius de Justis *Dispensat. Matrim. lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 299. Vivianus *de Jure patr. part.* 2. *lib.* 13. *cap.* 5.

18 Resp. III. Quamvis Brevia Apostolica rite confecta tantam vim habeant in illis materiis, in quibus conficiuntur, quantam Bullae in caeteris materiis: ac proinde hujusmodi Litterae Papales, caeteroquin jure confectae conveniant in effectu: sicque non solum ille incidat in crimen falsi, hujusque poenis teneatur, qui corrumpit Bullam Romani Pontificis; sed etiam, qui falsat Breve Apostolicum, *arg. c. Ad falsariorum. de Crimin. fals.* ut notat Rebuffus *loc. cit.* Nihilominus quoad alia inter Bullas et Brevia Apostolica, multiplex intercedit discrimen, prout patebit inductione.

19 Imprimis enim *Brevia Apostolica* a Romano Curia expediuntur per Secretariam Apostolicam, sub *Annulo Piscatoris*; sic dicto ab insculpta imagine S. Petri piscantis, qui vel per ipsummet Summum Pontificem, vel per unum magis intimum, probataeque fidei familiarem, summa cum diligentia custodiri, atque post obitum Pontificis illico a Cardinali Camerario confringi solet. At vero *Bullae*, quae sunt alterum Litterarum Apostolicarum genus, expediuntur per Cancellariam Apostolicam, atque sub sigillo plumbeo, e chordula (ut dictum) pendente: quod sigillum moderno tempore ex una parte Imagines SS. Petri et Pauli prae se fert, ex altera, vero nomen Papae regnantis impressum habet. Et quidem ejusmodi sigillum est ultimum consummativum Litterarum Apostolicarum, adeo ut ante illius appensionem eaedem needum expeditae censeantur, *c. Licet. 5. de Crimin. fals.* et si filum, sive memorata chordula in totum fuerit rupta, amplius Bulla non probet. Glossa magna *in can. Nobilissimus, dist.* 97. et Rebuffus *loc. cit.* post Card. Alex. *can. In memoriam. dist.* 19.

20 Deinde Brevia Apostolica inscribuntur in membranis subtilibus, et albis: pro Bullis autem sunt in usu membranae subnigrae, et grossae. Rursus Brevia scribuntur charactere latino bene legibili, ac eleganti: in Bullis vero retinetur antiquus stylus characteris Gallici, receptus et practicatus ab eo tempore, quo Sedes Apostolica Residentiam habuit Avinione in Galliis. Cardin. de Luca *d. Discurs.* 7. *n.* 9. Pluribus etiam Brevibus Apostolicis, praesertim Indulgentiarum, et absolutionum atque dispensationum pro foro conscientiae, exterius solet inscribi: *Gratis pro Deo et scriptura*: ad indicandum, talia omnino gratis expediri. Taceantur alia discrimina.

Solummodo his addendum est, quod in Romana Curia nomen *Brevium* etiam locum habeat in illis Expeditionibus, sive Litteris, quas Tribunal Sacrae Poenitentiariae concedit ut plurimum pro Foro interno, et quandoque etiam pro externo, circa absolutiones a censuris, et dispensationes in quibusdam irregularitatibus, ac hujusmodi. Verum istae Expeditiones notoriam habent diversitatem a Brevibus Apostolicis; idque tum ob diversam formam, tum ob diversum omnino sigillum. Unde non immerito illa dicuntur *Brevia Apostolica*, ad differentiam talium Expeditionum, sive *Brevium Poenitentiariae*. Card. de Luca. *nu.* 10. Rebuffus *loc. cit.* §. *Breve Apostolicum*. 21

§. II.

De Lege, ejusque conditionibus ac differentia e simplici Praecepto.

SUMMARIUM.

22 *Lex, unde sic dicatur?*
23 *Lex generatim accepta, quid?*
24 *Legum utilitas commendatur.*
25 *Cur Lex sit prodita? Et seqq.*
26 *Tria Juris praecepta, quae?*
27 *Cur haec dicantur Juris Praecepta?*
28 *Conditiones Legis, quae?*
29 *I. Debet esse recta agendorum ratio.*
30 *II. Ad eam requiritur legitima auctoritas in ferente.*
31 *III. Ac debita promulgatio.*
32 *IV. Et ut feratur cum voluntate perpetuo obligandi.*
33 *Lex debet esse perpetua.*
34 *Et quomodo?*
35 *Conditiones Legis per Isidorum relatae, declarantur. Et seqq.*
36 *Lex debet esse honesta, justa,*
37 *Secundum naturam, secundum patriae consuetudinem.*
38 *Loco, temporique conveniens.*
39 *Necessaria, et utilis.*
40 *Nec superflue ponitur alterutra harum dictionum.*
41 *Manifesta quoque etc.*
42 *Nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.*
43 *Lex differt a simplici Praecepto in pluribus. Et seqq.*
Lex immediate afficit locum, sive Territorium Legislatoris: Praeceptum vero Personas.
44 *Praeceptum simplex tendit ad personas singulares, et cum ipsis extinguitur: non item Lex.*
45 *Lex durat post mortem Legislatoris: non sic Praeceptum simplex.*
46 *Mandatum jurisdictionis, et Mandatum ab homine, quid, et an expirent morte Mandantis?*

Quaeritur I. Quid sit Lex, et quae ejus utilitas? 22
Resp. I. Quod ad nominis etymon attinet, *Lex* dicitur a *Legendo*, eo quod leges olim solebant in publicis tabulis scribi, et populo legendae proponi; ut sentit Isidorus *lib.* 2. *Etymolog. cap.* 10. Vel potius a *Ligando*, eo quod homines legibus ligentur seu obligentur ad aliquid praestandum, vel omittendum, ut vult Doctor Subtilis *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. §. *Hi sunt quatuor*. Et hoc merito: quia ad legum positi

vam condendam requiritur in Legislatore tum prudentia, tum auctoritas. Prudentia quidem, ut secundum rectam rationem practicam judicet, quid spectatis omnibus circumstantiis sit faciendum pro bono Communitatis: Auctoritas vero, quia alioquin sententia Prudentis non obligabit Communitatem, nisi is praesideat, et auctoritatem ligandi Subditos habeat, §. *Sed aliud. dist.* 20. Et sic *Lex a Ligando* rectius derivatur.

23 Resp. II. Lex generatim accepta, et prout est quid commune ad Constitutiones humanas tam Ecclesiasticas, quam Civiles, recte definitur, dicendo: Lex est recta agendarum ratio, a publica Potestate communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuo obligandi ad aliquid agendum, vel omittendum Ita in re communis; quamvis nonnulli aliis verbis Legem definiendo utantur, imo et in ipso Jure reperiantur quaedam diversae definitiones Legis, accipiendo tamen hanc in alia magis speciali, et strictiori significatione, ut dictum fuit *in Proemio*, §. 9. *num.* 173. et 174. Verum accipiendo Legem generatim, atque ut est quid commune ad omnes prorsus Constitutiones humanas, patebit bonitas allatae nostrae definitionis quoad singulas suas particulas ex conditionibus Legis, *n.* 27. et *seqq.* declarandis.

24 Resp. III. Legum utilitas apte commendatur illis verbis, ex S. Augustino *cap.* 4. *h. t.* relatis: *Bona est ergo Lex quam dum hoc* (videlicet Vitium concupiscentiae, ut explicat Glossa) *prohibet*, *omnia mala prohibet*. Nam vitium istud est generale ad omnia vitia, juxta illud S Jacobi in sua Canonica, cap. 4. *Unde bella, et lites in vobis? Nonne hinc? ex concupiscentiis vestris, quae militant in membris vestris*? Et 1. Joan. cap. 2. *Quoniam omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitae: quae non est ex Patre, sed ex mundo est.*

25 Quia igitur Lex proditur, sive promulgatur ad hoc, ut appetitus noxius sub Iuris regula limitetur, pravaque concupiscentia, sive (ut loquitur Pontifex in Prooemio Decretalium) *effraenata cupiditas, sui prodiga, pacis aemula, mater litium, materia jurgiorum reprimatur*: patet, quanta existat bonitas ejusdem. Et quia novis morbis nova convenit antidota praeparari, *c. Caeterum de Jurament. calumn.* non mirandum, quod in utroque Iure, quin etiam extra illud, plures successive emanaverint Constitutiones, sive Leges: *Cogunt enim multas invenire medicinas, multorum experimenta morborum*, ut loquitur D. Augustieus *Epist.* 50. *ad Bonifacium*, ac refertur *in can. Ut constitueretur, dist.* 50.

26 Accedit, quod pee legem, veluti Juris regulam, Genus humanum informetur, ut honeste vivat, alterum non laedat, Jus suum unicuique tribuat; prout notatur in dicto Prooemio Decretalium. Haec enim tria censentur esse generalia Juris praecepta, §. *Juris. Instit. de Justit. et jur.* ibi: *Juris praecepta sunt haec: Honeste vivere, alterum non laedere, jus suum cuique tribuere.*

27 Et haec quidem tria dicuntur Juris praecepta: non quod omne Jus singillatim aliquid directe praecipiat; cum quandoque aliquid directe solum prohibeat, quandoque permittat, vel etiam puniat. *can. Omnis autem lex, dist.* 3. *et l. Legis virtus. ff. de Legib.* ibi: *Legis virtus haec est: imperare, vetare, permittere, punire*. Sed quia omne Jus saltem indirecte aliquid praecipit, spectans ad unum praedictorum trium Juris praeceptorum (nam dum jura quidpiam directe v. g. permittunt faciendum, hoc ipso indirecte praecipiunt, ne quis illud facientes impediat, vel molestet etc.) simulque, quia omnia, et singula Jura reductive spectant ad illa generalia praecepta, vi quorum tenemur honeste vivere, alterum non laedere, jus suum cuique tribuere.

Quaeritur II. Quae requirantur conditiones ad Legem, seu Constitutionem? Resp. Easdem ab Isidoro, relato *can.* 2. *dist.* 4. complecti sequentibus verbis: *Erit autem Lex honesta, justa, possibilis, secundum naturam, secundum Patriae consuetudinem, loco, temporique conveniens, necessaria, utilis, manifesta quoque, ne per obscuritatem in captionem contineat, nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.* Haec ille. Brevius tamen omnes necessariae Legis conditiones continentur in ejus definitione *num.* 23. allata, dum dicitur. *Lex est recta agendorum ratio, a publica Potestate Communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuo obligandi etc.* Nam, quod scriptura non sit de substantia Legis, patet ex dictis *in Prooemio, numer.* 159. 28

I. Igitur ad Legem requiritur, ut sit *recta agendorum ratio*; sive, ut ait citatus Isidorus, quod sit *honesta, justa, possibilis etc.* Siquidem Lex injusta, vel quid iniquum praecipiens, non est absolute dicenda *Lex*, sed solum cum addito, *Lex injusta*, et si constet eam esse talem, non teneatur eidem Subditi obedire. Ratio clara est: tum quia *nemo potest ad impossibile obligari*, juxta *Reg.* 6. *Juris in* 6. Quidquid autem contra rationem bonosque mores militat, censetur de Jure impossibile, *l. Filius qui. ff. de Conditionib. Institut. et l. Si stipuler. ff. de Verb. obligat.* Tum quia *non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum. Reg.* 56. *Juris in* 6. Ergo multo minus Lex, utpote quae debet delicta coercere, non praecipere, *L.* 1. *ff. de Legib.* Et si secus fieret, oporteret Deum potius audire, quam homines, *Actor. cap.* 4. Unde de ejusmodi Lege injusta hic non agitur, sed tantum de justa. 29

II. Ad rationem Legis requiritur legitima auctoritas legem ferendi in Legislatore: quae conditio indicatur in data definitione per ly, *a publica Potestate*. Nam alioquin locum haberet illud vulgatum: *Extra territorium jus dicenti impune non paretur; cap. ult. de Constit. in* 6. cum similibus. 30

III. Requiritur ad rationem Legis debita ejusdem promulgatio; quae conditio in dicta definitione denotatur per ly. *Communitati denuntiata*, id est promulgata. Nam, ut habet receptum Juris Consultorum dictum, ex *can.* 3. *dist.* 4. desumptum: *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Verum de hac Legum promulgatione ex professo inferius.

IV. Requiritur, ut Lex feratur *cum voluntate obligandi*: id est, quod Legislator velit Communitati quidpiam praecipere, eamque ad observantiam Legis obligare. Si enim aliquid duntaxat consulat, aut a Subditis fieri libenter se videre declaret, non autem clare jubeat, et praecipiat: Lex non erit, sed Consilium, aut Beneplacitum Principis. 32

Et additur ly, *perpetuo obligandi*. Nam Lex debet esse perpetua; adeo, ut quantum est de se, ac nisi postmodum legitime revocetur, obliget in perpetuum, *arg. cap. ultim. de Offic. Legati*, et *cap.* 1. *de Legato*, cum similibus. Ea enim, quae ad Jus pertinent, perennia esse debent, *l. Falso. C. de Diversis Rescript.* Ac per hoc vel maxime Lex differt a simplici Mandato, Praecepto, Regulis Cancellariae, ac aliis hujusmodi. Et hinc frequens illud Legibus insertum: *Hac in perpetuum valitura lega sancimus*: quod non solum in Constitutionibus Apostolici de novo conditis perquam est usitatum, sed etiam habetur *L. ult. C. de Diversis Praediis, lib.* 11. *et L.* 2. *C. de Praeposit. sacri Cubiculi, lib.* 12. ac alibi. 33

Caeterum ista perpetuitas Legis, suaeque obliga- 34

tionis, non accipitur pro aeternitate non habente principium, nec finem (alioquin nulla daretur Lex positiva) sed accipitur pro duratione indefinita, quatanus Lex proprie dicta debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, aut solummodo ad vitam Legislatoris, sed in perpetuum. Intellige, quantum est ex primaeva intentione Legislatoris; quamvis postmodum, justis de causis, Lex semel posita per Legislatorem, aut ejus Successorem revocari, vel etiam per contrariam consuetudinem legitime praescriptam abrogari valeat.

35 Porro quod attinet ad conditiones Legis, per Isidorum supra recensitas, eae potissimum pertinent ad primam allegatarum conditionum, declarando per partes, qua ratione Lex debeat esse *recta agendorum ratio*; et ad quae, etiam collective sumpta, vel maxime in Legibus de novo condendis sit attendendum. Quamvis non in qualibet Lege particulari oporteat eas omnes conditiones simul convenire; non patet in legibus, depravatam quandoque Patriae consuetudinem eliminantibus, quae hoc ipso non feruntur secundum Patriae consuetudinem, sed contra istam. Archidiaconus *ad d. can. Erit autem lex. n.* 1. *dist.* 4.

36 Igitur, ut Lex sis recta agendorum ratio, ea cumprimis debet esse *honesta*, *justa*: quia ideo Lex conditur, ut Genus humanum informetur honeste vivere, alterum non laedere, jus suum cuique tribuere. *Prooemium Decretalium Gregorii Papae IX.* Et additur, *possibilis*: nam *impossibilium nulla est obligatio*, l. Impossibilium. ff. de Reg. Jur. et Reg. 6. Juris in 6. cum similibus.

37 *Secundum naturam*, id est, naturalem rationem: nam Lex constat ratione, *can. Consuetudo. dist.* 1. ac deficiente Lege, vel Canone, potest allegari ratio. Glossa *ibid.* ℣. *Ratione.* id probans *ex can. Si Romanorum, dist.* 19. *et can. Frustra, dist.* 8. Et subditur: *Secundum Patriae consuetudinem*: non quod haec conditio sit simpliciter necessaria ad constitutionem legis, cum Patriae consuetudo, praesertim prava, possit corrigi, et tolli per legem; sed quia rationabiles Patriae consuetudines non facile per contrariam Legem sunt abrogandae. Tum quia ejusmodi *inveterata consuetudo pro Lege non immerito custoditur*, l. De quibus. ff. de Legib. Atque *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu aequum visum est.* L. 3. ff. de Constitut. Principum. Tum quia lex jam condita per contrariam consuetudinem, rationabilem tamen, ac legitime praescriptam, denuo potest abrogari, *cap. ult. de Consuetud.* cum concordantiis: simulque in dubio lex secundum Patriae consuetudinem est intelligenda, et interpretanda, *l. Si de interpretatione. ff. de Legib.* Nam consuetudo est optima legum interpres, *c. Cum dilectus.* 8. *de Consuetud.*

38 *Loco, temporique conveniens.* Non enim eaedem Legis cuilibet loco, et tempori conveniunt, sed sunt moderandae juxta diversitates locorum, et qualitates temporum, atque hominum, quibus ponantur, *can. Regulae, et can. Necesse est. dist.* 29. cum similibus. Hinc illud vulgatum: *Concorda tempora, et concordabis Jura*, sive Scripturas, juxta Glossam *can. Si Ecclesia.* 23. *q.* 4. ℣. *Temporibus*, et probat textus *in can. Si peccaverit.* 2. *q.* 1.

39 *Necessaria.* Quia non nisi instante necessitate Jus novum statui debet, *Can. Regulae. dist.* 29. *et l. Ergo omne.* 39. *ff. de Legib.* videlicet propter ea, quae frequenter et facile eveniunt: nam *quae semel aut bis, accidunt, contemnunt Legislatores*, ut dicitur *l. Nam ad ea, ff. de Legib.* Additur *Et utilis*, juxta jam allegatum textum *ex L.* 3. *ff. de Constit. Princip.* Quinimo, Lex inutilis non solum non est de novo ponenda, sed si existeret, rursus foret abjicienda, *can Omnia. dist.* 12. Ut quid enim membranas occupabit, postquam reperitur esse inutilis, *can. Si Romanorum. dist.* 19.

Si dicas. Nulla lex humana positiva est necessaria 40
simpliciter (id est, sic necessaria, ut impossibile sit, eam aliter se habere; cum tale necessarium non subjaceat humano judicio) sed solum secundum quid, nempe propter finem, quatanus est utilis: ergo alterutra harum duarum particularum superflue ponitur. Resp. (dimissa opinione illorum, qui putant, superflue ab Isidoro relato multiplicari conditiones Legis ut hic, et ibi: *Lex honesta, justa*) negando assumptum: nam necessitas Legis consideratur quantum ad remotionem malorum: utilitas vero, quantum ad consecutionem bonorum, Archidiaconus *in d. can. Erit autem lex. num.* 7. *dist.* 4. Sicut et supra honestas Legis spectatur quantum ad se, nempe ut Religioni congruat: justitia vero legis, quantum ad proximum, cui prohibet laesionem inferre, ac jubet jus suum tribuere: et sic nulla particula superfluit, sed singulae juvant ad majorem conditionum Legis expressionem, atque declarationem.

Manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem in 41
captionem contineat. Quod additur ad cavendum nocumentum, quod alioquin ex ipsa Lege posset provenire, si captiose ac perperam propter suam obscuritatem posset interpretari, contra *c. Certum est. de Reg. Jur.* in 6. Hoc ipsum patet *ex c. Abbate. de Verb. signif.* ibi: *Lex non debet esse obscura, vel captiosa, sed certa et manifesta.*

Nullo privato commodo, sed pro communi civium 42
utilitate conscripta. Quia lex primatio ac principaliter ordinatur ad bonum commune Reipublicae, ut liquet ex ejus definitione; quamvis inde secundario, et consecutive, habeatur etiam privatum commodum Civium. Hinc *L.* 1. *ff. de Legib.* dicitur: *Lex est commune praeceptum --- communis Reipublicae sponsio.* Item *L.* 7. *ff. eod. Jura non in singulas personas, sed generaliter constituuntur.* Et alioquin, si Constitutio privatum cujuspiam commodum respiciat, censetur esse Privilegium, quod est Lex privata, *can. Privilegia. dist.* 3. *et cit. c. Abbate. de Verb. signif.* de quo verificatur illud: *Privilegium personale personam sequitur, et extinguitur cum persona.* cap. 7. de Reg. Jur. in 6.

Quaeritur III. Quomodo Lex differat a simplici 43
praecepto? Resp. Differre in pluribus. Nam imprimis Lex censetur immediate afficere locum, seu territorium Legislatoris, atque hinc in Subditos ibidem existentes transire. Suarez *tom.* 5. *de Censuris, disp.* 5. *sect.* 5. *num.* 14. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 11. *num.* 2. et alii: ac desumitur *ex l. Omnes populi. ff. de Just. et Jur.* ubi Jus Civile, seu Municipale Civitatis sic vocatur, *quasi proprium ipsius Civitatis*, eo videlicet, quod hanc immediate afficiat, indeque transeat in existentes in ea: prout in simili Doctores loquuntur de Interdicto locali, ac de Indulgentia locali. Et idcirco fit, quod Leges territorii non obligent cives absentes, *ut cap. ult. de Constitut. in* 6. et tradunt Doctores communiter. Econtra praeceptum simplex proxime, ac immediate fertur in Personas singulares, earumque ossibus adhaeret, quocunque terrarum discesserint: unde praecepta Superiorum, v. g. Praelatorum Regularium, obligant Subditos, ubicunque existant; cum eis competat jurisdictio in Subditos, non ratione loci, sed per se, ac ratione personae, propter votum obedientiae.

Deinde Praeceptum simplex (hoc est, tale, quod 44
non fertur per modum Constitutionis generalis) tendit ad personas singulares, cum quibus plerum-

que estinguitur, nec transit ad successores: quale est, si pater quidpiam praecipiat Filio; Abbas Religioso, Princeps huic vel illi subdito. Secus; si Princeps ad dies vitae suae quidpiam generaliter praecipenet omnibus; nam tale Praeceptum vivente Principe transiret ad successores subditorum suorum; et propterea notanter additum fuit ly., *plerumque*. At vero Lex imponitur toti Communitati, et loquitor non tantum ad praesentes, sed etiam ad futuros: nam *Lex est communs Praeceptum*. L. 1. ff. de Legib. Simolque *Leges et Constitutiones futuris certum est dare formam negotiis*, l. Leges. 7. C. de Legib. et cap. ult. h. t. cum similibus.

45 Tandem Lex durat non solum in vita, sed etiam post mortem Legislatoris, semperque vim suam habet, donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem legitime abrogetur; siquidem Leges ex natura sua sunt perpetuae, cum ferantur propter commune bonum Reipublicae, ac futuris dent formam negotiis, ut proxime dictum. Econtra Praeceptum simplex expirat morte praecipientis, et absque nova revocatione cessat cessante vita, aut officio ipsius; eo quod in morte, vel depositione ab officio, extinguatur jurisdictio, et auctoritas Praecipientis, a qua vim suam Praecepta obtinent. Menochius *lib. 1. de Arbitrar. Judic. quaest. 69. num. 4.* citans Decium in *Rubr. C. de Mandat. Princip. n. 11.* Layman c. *Gratum. n. 6. de Offic. Delegat.* Sanchez *lib. 8. Matrim. disp. 28. n. 47.* Qui recte hoc ultimum extendit etiam ad illum casum, quo res non amplius est integra.

46 Nec obstat *c. Relatum. 19. et c. Gratum 20. de Offic. Delegat.* ubi mandatum non expirat morte Mandantis, si res non amplius fuerit integra. Resp. enim, hic sermonem esse de mandato jurisdictionis; hoc, est de tali mandato, per quod a Superiore committitur jurisdictio Inferiori, velut Judici delegato, ut probat Rubrica citati Tituli: et tale mandatum re amplius non integra, juxta omnes, non expirat morte Mandantis. Secus dicendum de Mandato ab homine, seu simplici Praecepto Superioris, obligante ad aliquid faciendum, vel omittendum: tale enim non solum expirat morte concedentis re integra (in quo casu expirat pariter mandatum jurisdictionis, *c. Licet. 30. de Offic. Delegat.*) sed expirat etiam re amplius non integra; cum talia mandata ab homine, seu Praecepta, quae non emanant per modum Constitutionis, non sint perpetua ex sua natura, sicque extincta praecipientis jurisdictione per ejus obitum, amplius ligare non possint, etiam re non integra. Sanchez *loc. cit. n. 47.*

§. III.

De Potestate Legislativa, et quomodo haec competat Papae, atque Conciliis.

SUMMARIUM.

47 *Hic non est Sermo de potestate Legislativa Divina.*
48 *In Lege Evangelica nullum continetur praeceptum, quod non sit Juris naturalis, praeter praecepta Fidei, et Sacramentorum.*
49 *Potestas legislativa humana, alia Ecclesiastica, alia Civilis.*
50 *Hae differunt ratione originis,*
51 *Ac ratione objecti, et Finis,*
52 *Propriisque officiis, et dignitatibus.*
53 *Papa potest ferre leges, sive Constitutiones Ecclesiasticas pro toto Orbe Christiano. Et seqq.*
54 *Papa suam Potestatem immediate habet a DEO. Et n. 50. et 53.*
55. *Eamque exercet absque alia confirmatione, et ante suam Consecrationem.*
Secus accidit in inferioribus Praelatis Ecclesiae; et cur? Ibid.
56 *Papa in suis Ditionibus obtinet etiam temporalem potestatem.*
Et unde hanc acceperit? Ibid.
57 *Habet indirecte potestatem judicandi, et disponendi de bonis temporalibus omnium Christianorum.*
58 *Et in quibus casibus tali potestate utatur?*
59 *Potestas Spiritualis sive Pontificalis, est diversa a temporali sive Imperiali; se tamen mutuo juvare debent.*
Potestas legislativa Civilis, unde proveniat? Ibid. Et num. 50.
60 *Concilium generatim, quid?*
61 *Concilium Generale, Provinciale, Episcopale, seu Synodus Dioecesana, quid?*
62 *Concilium Generale potest facere Constitutiones totam Ecclesiam obligantes.*
63 *Dummodo accesserit confirmatio Summi Pontificis.*
64 *Papa convocando Concilium, non per hoc censetur huic absolute dare potestatem novas Leges condendi. Et n. 63.*
65 *Nec tamen illud frustra convocatur.*
66 *Concilium Generale non est supra Papam.*
67 *Concilia particularia possunt facere novas Constitutiones, quae tamen solum obligant Subditos proprii territorii.*
68 *Unde quaedam Decreta Conciliorum particularium habeant vim Legis universalis?*

47 Quaeritur I. Quotuplex sit Potestas Legislativa humana? et additur notanter, *humana*: non enim hic loquitur de illa suprema et absoluta potestate legislativa, quae competit Deo Ter Opt. Max. ob supremum ejusdem in omnes creaturas dominium, et secundum quam pro quolibet Statu convenientia humano Generi dedit praecepta, prout liquet ex Sacris Litteris. Quamquam Lex vetus, sive Mosaica, ejusque obligatio jam cessaverit introducta Lege Evangelica; prout Fides docet, et patet ex *Actor. cap. 15.* et tota Epistola D. Pauli ad Galatas, atque ex c. *Majores, de Baptismo*, ubi Pontifex inquit: *Absit, ut in illam damnatam haeresin incidamus, quae perperam affirmabat, Legem cum Evangelio, et Circumcisionem cum Baptismo observandam.*

48 Ex quo proinde inferunt Doctores, quod, cum per Christi mortem, et praedicationem Evangelii, evacuata fuerit obligatio Legis veteris quoad praecepta Caeremonialia, atque Judicialia, prout uberius docent Theologi, in Lege Evangelica nullum extet praeceptum Juris Divini positivi, praeter praecepta Fidei, et Sacramentorum: nam praecepta moralia, quae etiamnum obligant, sunt Juris Naturalis D. Thomas 1. 2. *q. 108. art. 1. et 2.* Scotus 3. *dist. 40. q. un.* Covarruvias *de Matrim. part. 2. cap.* 6. §. 10. n. 1. Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 52. n.* 1. Fagnanus *in c. Vir qui. n. 31. de Consanguinit. et affinit.* Valentia, ut alii. His praenotatis.

49 Resp. I. *Potestas legislativa humana* est duplex, *Ecclesiastica* videlicet, quae competit Summo Pontifici; aliisque Praelatis Ecclesiasticis, pro bono gubernio Ecclesiae, et promovenda animarum salute in Subditis suis. Et *Civilis*, quae competit Imperatori respectu totius Romani Imperii; Regibus pro suo Regno, aliisque Principibus saecularibus respectu propriorum Subditorum, in ordine ad rectam gubernationem Reipublicae.

50 Resp. II. Hae duae Potestates multipliciter differunt inter se. Et primo quidem ratione originis:

nam Potestas legislativa Ecclesiastica, quae competit Romano Pontifici, ac per hunc postmodom aliis inferioribus Praelatis, veluti vocatis in partem sollicitudinis, communicatur, proxime ac immediete provenit a Deo; prout patet ex verbis Christi, Matth. 16. D. Petro, ac io hujus persona ejus legitimis Successoribus diceotis: *Tibi dabo claves Regni Coelorum, et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis.* Et Joann. cap. 21. *Pasce oves meas*, ac proxime paulo amplius dicetur. Econtra vero Potestas legislativa Civilis immediate provenit ab Hominibus, eo videlicet, quod Populus Romanus per Legem Auream contulerit in Regem, seu Imperatorem, omne suum imperium et potestatem, *L. 1. ff. de Constit. Princip.* Quamvis et haec saltem mediate sit a Deo, juxta illud Apostoli, Rom. 13. *Non est potestas, nisi a Deo.*

51 Secundo differunt ratione objecti, et finis. Siquidem potestas legislativa Ecclesiastica versatur circa res spirituales, ac pro fine suo per se, et directe intento, respicit cultum Divinum, salutem animarum, et vitam aeternam a Subditis obtinendam. Civilis vero potestas versatur circa bona temporalia Reipublicae, et pro fine suo directe, ac per se intento respicit bonum commune Reipublicae, hujusque tranquillam gubernationem: quamvis per accidens, et mediate, etiam salutem animarum respicere possit, in quantum videlicet vitia cohibet, et punit; licet hoc ipsum praestet duntaxat ad manutenendum bonom statum Reipublicae, qui vitiis impune grassantibus perturbaretur, ut amplius dictum fuit *in Procemio, n. 41. et 42.* ac praesertim *n.* 183. *et seqq.*

52 Ex his ulterius sequitur alia differentia, dum hae duae Potestates propriis officiis, ac dignitatibus discretae esse reperiuntur: quamvis Ecclesiastica ob excellentiam objecti, et finis sui, tanto praestet Civili, quanto quae sunt spiritualia, praestant corporalibus, *c. Solitae.* 6. §. *Quod autem de Majoritat. et obed.*

53 Quaeritur II. Quomodo Papa possit ferre Leges, sive Constitutiones Ecclesiasticas? Resp. Summus Pontifex, seu Papa, potestate sibi immediate a Deo concessa, potest in materia spirituali, et concernente animarum salutem, restamque Ecclesiae gubernationem, facere Constitutiones Ecclesiasticas pro toto Orbe Christiano. Ita omnes Catholici. Idque patet ex eo; quia Summo, sive Romano Pontifici, tanquam suo in terris Vicario, commisit Christus Dominus in B. Petro Apostolo omnium Ovium suarum curam, dicens ei: *Pasce Oves meas*, Joan. 21. *Non distinguens inter has Oves, et alias: ut alienum a suo demonstraret Ovili, qui Petrum, et Successores ipsius, Magistros non recognosceret, et Pastores*; prout argumentatur Innocentius. III. scribens Constantinopolitano Imperatori: ac refertur *in d. c. Solitae. 6. de Majoritat. et obed.* Item patet ex illo, quod Christus dixit ad Petrum, et in Petro ad legitimos Successores ipsius: *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis. etc.* Matth. cap. 16. *Nil excipiens, qui dixit, quodcunque*, prout ibidem notavit Pontifex: ut proinde nec censeatur excepta Potestas legislativa, qua Oves sibi commissas Constitutionibus Ecclesiasticis, ad spiritualem earum salutem provide factis, ligare valeat.

54 Ex allegatis textibus insuper patet, quod hujusmodi spiritualis Potestas Summo Pontifici competat non ex hominibus (prout fuse contra Haereticas ostendit Bellarminus *lib. 2. de Romano Pontifice. c. 17. ac seq.*) sed immediate a Deo, utpote quam ipsemet Christus Dominus, verus Deus et Homo, immediate commisit D. Petro, et in Petro suis legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, *d. c. Solitae.* Id ipsum, et adhuc clarius espressum habetur *in Extravag.* Unam Sanctam, *circa finem de Majorit. et obed. inter communes*, ubi de Ecclesia, et Potestate Ecclesiastica, sic legitur: *Est autem haec auctoritas (etsi data sit homini, et exerceatur per hominem) non humana, sed potius Divina, ore Divino Petro data, sibique, suisque Successoribus in ipso, quem confessus fuit petra firmata: dicente Domino ipsi Petro: quodcunque ligaveris etc.* Concordat textus notabilis *in c. Quando. 3. de Translat. Episc.* ubi dicitur, quod, si quid *Romanus Pontifex (qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris)* pro Ecclesiarum necessitate, vel utilitate constituit, *non humana, seu Divina prius auctoritate* constituat. Quod ipsum etiam profitetur Imperator, in Romano Pontifice agnoscens *Coeleste arbitrium*, L. 1. C. de summa Trinitate.

Unde non mirandum, quod celebrata semel cano- 55
nica electione, praestitoque in eam suo consensu, Romanus Pontifex absque alia confirmatione, imo enim ante suam consecrationem, statim habeat auctoritatem regendi Ecclesiam universalem, et disponendi circa facultates ac beneficia ipsius, *can. In nomine Domini. dist. 23. et Extravag.* Quia nonnulli *de Sent. excommunicat. inter communes.* Quamvis hoc secus sit in aliis inferioribus Praelatis, qui ante suam confirmationem non habent jus administrandi, *c. Nosti. 9. et c. qualiter. 17. de election. et c. Avaritiae 5. eod. in 6.* Ratio disparitatis est clara: quia inferiores Praelati recognoscunt Superiorem in terris, suamque Potestatem non immediate accipiunt a Deo, sed mediante Summo Pontifice, a quo vocantur in partem Sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis, *can. Qui se scit.* 2. *q.* 6. ac proinde merito indigent Superioris confirmatione. Secus dicendum in Papa, qui canonice electus post praestitum consensum unacum suam potestatem, sive jurisdictionem recipit ab ipsomet Deo, neque in terris Superiorem recognoscit, a quo confirmetur, licet nihilominus inthronizationem, seu coronationem admittat.

Additur notanter in data *n.* 53. Conclusione, *in* 56
materia spirituali etc. Nam hic sermo non est de Potestate illa temporali, quam Romanus Pontifex exercet in Ditionibus temporalibus, quas mero Jure humano, videlicet ex donatione Constantini Magni, quarta die sui Baptismi Beato Sylvestro, ejusque legitimis Successoribus facta obtinet, *can. Constantinus. dist. 69. et c. Fundamenta. 17. §. Ne autem. de Elect. in 6.* quasque Successores Imperatores Romano Pontifici confirmarunt, *can. Ego Ludovicus. dist. 63. et Clem. Romani. 1. §. Porro de Jurejur.* Sed hic sermo est de Potestate Spirituali, quam Papa ex Christi commissione habet in omnes Fideles (veluti Oves Christi) in viam Salutis aeternae rite deducendos: et de qua loquitur illa infallibilis promissio Æternae Veritatis, Matth. 16. *Et tibi dabo claves Regni coelorum*, nulla facta mentione de aliis clavibus Regni terrarum sibi a Christo pariter collatis.

Fatendum nihilominus est, quod Papa, utpote 57
Christi in terris Vicarius, atque Ovium suarum Pastor universalis, habeat indirecte (sive ratione spiritualis potestatis, in ordine ad bonum regimen totius Ecclesiae ipsi divinitus concessae) quandam supremam potestatem pro bono Statu Ecclesiae, si id necesse fuerit, judicandi, et disponendi de rebus temporalibus omnium Christianorum. Et hoc imprimis patet *ex c. Per venerabilem. §. Rationibus. Qui filii sint legit.* ubi Pontifex non solum *in Ecclesiae patrimonio (super quo plenam in temporalibus gerit potestatem) verum etiam in aliis Regionibus, certis causis inspectis, temporalem*

jurisdictionem casualiter exercere, pluribus Sacrae Scripturae adductis testimoniis fusius comprobatur. Ex quo textu liquet, quod quidem Papa in terris alienis regulariter loquendo, sive ordinaria potestate sua, non possit exercere jurisdictionem temporalem, cum ipsi directe non sint subjectae, bene tamen *casualiter*, sive, ut loquuntur Doctores, *indirecte*.

58 Et hoc posterius accidit tunc, quando agitur de periculo animae, sive peccato mortali; ut *in c. Novit. 13. de Judiciis, et cap. ult. de pactis*, cum similibus. Aut quando factum est valde arduum, difficile, et ambiguum, atque idcirco ad Papam veluti supremum in terris Judicem, provocatur; ut contingit *d. c. Per venerabilem. et Clem. Pastoralis. 2. de Sent. et re judic.* Vel quando istud exigit bonum Ecclesiae gubernium, et salus animarum; ut patet *ex can. Alius. 15. q. 6.* ubi Romanus Pontifex Regem Francorum urgentibus causis gravissimis deposuit a Regno Subditosque a juramento Fidelitatis absolvit. Quod idem legitur factum *in c. ad Apostolicae. de Sent. et re judic.* in 6. ubi Innocentius IV. in Concilio Lugdunensi Fridericum II. deposuit ab Imperio. Taceantur plura similia exempla, quae refert Bellarminus *lib. 5. de Romano Pontifice, cap.* 8. Et hac ratione censetur Papa habere indirecte supremam Potestatem in bona temporalia Christianorum, quatenus nimirum hoc necesse est ad rectum exercitium Potestatis Spiritualis ipsi divinitus concessae, rectamque Ecclesiae et commissarum Ovium gubernationem.

59 Alioquin autem constat, quod Potestas spiritualis, sive Pontificalis, sit diversa a temporali, sive Imperiali, et Regali, *can. Duo sunt. dist. 96. et cit. c. Solitae. 6. de Majorit. et obed. ac Extravag.* Unam Sanctam, *eod. inter communes.* Et quod spiritualis, seu Pontificia Potestas, licet sit excellentior, *per Jura citata*, nolit praejudicare temporali, seu Regali, *d. c. Per venerabilem. §. Rationibus. Qui Filii sint legit.* ibi: *Non quod alieno juri praejudicare velimus.* Quin potius utraque Potestas sese mutuo juvare debeat, *can. Principes cum seq. 23. q. 5.* Ex quo ulterius sequitur, quod quando materia Legis est profana, et mere temporalis, nullum involvens periculum animarum, non possit Lex Pontificia abrogare Legem Imperialem; sed tunc utraque in suo Foro servanda sit, illa videlicet in Foro Ecclesiastico, ac terris Summo Pontifici quoad jurisdictionem temporalem plene subjectis, ista vero in Foro Civili, prout amplius dictum est *in Prooemio, n. 217. et 218. et seqq.*

60 Quaeritur III. Utrum Concilia possint condere Constitutiones vim Legis habentes? Ubi praemittendum est; quod *Concilium*, quod Graeci *Synodum* appellant, generatim sit Coetus Consiliariorum ad resolvendas Reipublicae Controversias legitime in unum congregatorum. Concilii enim nomen tractum est ex more Romanorum: nam tempore, quo causae agebantur, conveniebant omnes in unum, communique consensu tractabant; prout amplius hujus nominis etymon explicatur *can. 1. §. Synodus. dist. 15.* In proposito autem Concilium sumitur pro caetu, seu conventu Sacerdotum, maxime Episcoporum, pro resolvendis rebus Fidei, seu aliis gravioribus Ecclesiae negotiis, a legitimo Superiore in unum congregatorum. Et quidem.

61 Concilium taliter acceptum est triplex, videlicet, Generale, Provinciale, et Episcopale, quod specialiori vocabulo communiter *Synodus Dioecesana* appellatur. *Concilium Generale* (quod et *Oecumenicum* appellatur) est illud, ad quod convocantur omnes Episcopi totius Orbis, ut singuli competenter conveniant, nisi canonico impedimento fuerint praepediti, *can. Placuit. dist. 18. et c. Ego N. 4. de Jurejur.* Et tale Concilium Generale (quod non nisi gravissimis de causis convocari solet, ac post Sacrum Concilium Tridentinum amplius congregatum non est) absque auctoritate Romani Pontificis celebrari non potest, *can. Regula. et can. Multis. dist. 17.* cum similibus. Et si secus fiat, illud non recte *Concilium*, sed *Conventiculum*, seu *Conciliabulum* appellatur, omnique caret robore, *d. can. Multis dist. 17.* Porro *Concilium Provinciale* est illud, quod congregatur ex Suffraganeis certae Provinciae auctoritate Metropolitani ad definiendas causas spirituales illius Provinciae, quae non sunt ex majoribus, summoque Pontifici reservatis. Huc addi potest *Concilium Nationale*, in quo videlicet omnes Archiepiscopi, et Episcopi certae Nationis, sub uno Primate, vel Patriarcha conveniunt. Tandem *Concilium Episcopale* (alias *Synodus Dioecesana* appellatur) est illud, quod ob memoratum finem congregatur auctoritate Episcopi Dioecesani. His suppositis

62 Resp. I. Concilium Generale legitime congregatum potest facere Constitutiones obligantes totam Ecclesiam, dummodo accesserit confirmatio Summi Pontificis, hujusque auctoritas illaesa permaneat. Ita certa, et communis Catholicorum. Idque patet ex recepta praxi Ecclesiae, dum non solum novissime in Concilio Tridentino praeter Canones Fidei plura Decreta circa Reformationem morum condita fuerunt: sed id ipsum etiam practicatum fuit in prima Nicaena Synodo, sub S. Sylvestro Papa celebrata, et aliis successive Conciliis Generalibus, dum in ipsis non solum vera Fides Catholica contra insurgentes haereses explicata fuit, sed etiam plures regulae, sive Canones, pro felici gubernio Ecclesiae emanarunt. Accedit ratio: quia Summus Pontifex, auctoritate divinitus accepta, potest extra Concilium novas Constitutiones totam Ecclesiam obligantes facere: ergo etiam in Concilio. Idque eo majori cum fructu, meliorique successu, quod Ecclesia postmodum promptius id ipsum acceptet, atque in opus deducat, quod antea in suis Capitibus legitime congregata, concordi judicio faciendum decrevit.

63 Additur notanter primo, *dummodo accesserit confirmatio Summi Pontificis.* Idque ob textum clarum *in c. Significasti. 4. de Elect.* ibi: *Cum omnia Concilia per Romanae Ecclesiae auctoritatem, et facta sint, et robur acceperint, et in eorum Statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas.* Idem patet ex *c. Regula. et seqq. dist. 17.* Unde non sufficit, quod Concilium Generale fuerit congregatum auctoritate Summi Pontificis; nonnulla enim talia postmodum in quosdam errores inciderunt, ac reprobata sunt: ut patet in Concilio Ephesino II. per Leonem I. indicto, nec tamen confirmato, eo, quod admiserit errores Dioscori, et Eutychetis: tum Basileensi sub Eugenio IV. congregato, ac ex parte reprobato, ut taceantur plura alia Concilia Generalia reprobata, quae recenset Bellarminus *lib. 1. de Conciliis, cap. 6. et 7.* Sed; ut Acta Concilii Generalis robur suum obtineant, requiritur insuper confirmatio Romani Pontificis; quam proinde omnia Concilia, absente Papa, et praesidentibus ejus Legatis celebrata, petere, et Concilii Tridentini *Sess. 25. in fine*, per Legatos petendam consueverunt, atque obtinuerunt. Navarrus *Consil. 1. de Constit. num. 4.* Suarez *lib. 4. de Legibus. cap. 6. n. 2.* et alii.

64 Nec dicas. Hoc ipso, quod Pontifex convocet Concilium Generale, censetur eidem facultatem concedere, novas Leges statuendi: nam alias frustra congregaretur Concilium. Resp. enim, negando assumptum. Nam Pontifex adhibet Patres Concilii

tanquam suos Consiliarios, quorum videlicet consilio utitur ad res Fidei definiendas, legesque pro bono statu Ecclesiae condendas; simulque tanquam Iudices universalis Ecclesiae, quatenus sententiam super rebus Fidei, ac morum dare possunt: non tamen hi sunt Judices supremi, sed dependentes a Summo Pontifice veluti Christi in terris Vicario, ejusque approbatione. Neque his obstare dignoscitur, quod jam ante confirmationem Papae Concilium Generale soleat uti hujusmodi verbis: *Praecipit Sancta Synodus, mandat: sit anathema etc.* Nam talia praecipit, seu definit Concilium, quantum est in se, et dummodo a Pontifice approbetur; non vero absolute.

65 Neque hinc sequitur, frustra convocari Concilium Generale. Nam, quamvis solus Pontifex possit toti Ecclesiae leges praescribere, ac per has irrepentibus in Ecclesiam abusibus praecavere: nihilo minus longe suavius res agitur; dum concordante, ad hoc ipsum statuente Concilio Generali, ejusmodi leges pro universali Ecclesia praescribuntur: quia naturaliter cuilibet suum videre placet, sicque facilius acceptantur, et promptius opere complentur illae leges, quas tota Ecclesia in sui Capitibus congregata communi consensu statuit; et observandas decrevit, ut jam dictum. Tacentur aliae Conciliorum Generalium utilitates, de quibus fuse Bellarminus *lib. 1. de Conciliis. cap.* 9. *et* 10.

66 Additur ulterius, *hujusque*, sive Romani Pontificis *auctoritas illaesa permaneat.* Quia Concilium Generale non est supra Papam, ut eum ligare, seu novis suis constitutionibus certas eidem leges praescribere valeat, *d. c. Significasti* 4. *de Elect.* ibi: *Et in eorum* (Conciliorum) *Statutis Romani Pontificis patenter excipiutur auctoritas.* Id ipsum primis jam Ecclesiae nascentis temporibus inter alia agnovit Sinuessanum Concilium plurimorum Episcoporum, non audientium S. Marcellinum Papam, ob adhibitum inanium Deorum simulacris thus poenitentiam agentem, ac scelus suum palam confitentem damnare, sed una voce clamantium: *Tuo te ore, non nostro judicio, judicas nam prima Sedes a nomine judicatur.* Concordant antiquissimi Canones, ut can. *Nemo et can. Aliorum. et can. Cuncta per mundum:* 9. *q.* 3. relati, cum similibus, ubi pariter dicitur, quod prima Sedes, videlicet Papa, a nemine judicetur, ne quidem ab Augusto, neque ab omni Clero, neque a Populo, sed Dei duntaxat reservetur arbitrio. Unde Concilium Tridentinum, *Sess.* 25. *cap.* 21. *de Reformat.* provide, ac expresse declaravit, *omnia et singula, sub quibuscunque clausulis, et verbis, quae de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina — in hoc sacro Concilio statuta sunt, ita decreta fuisse, ut in his salva semper auctoritas Sedis Apostolicae et sit, et esse intelligatur.*

67 Resp. II. Concilia particularia, sive Provincialia, aut Nationalia, sive Dioecesana possunt equidem facere novas Constitutiones vim legis habentes; nihilo minus hae solum obligant proprios Subditos, intra limites sui territorii existentes. Ita communis; et patet *ex can. Quod dicitis. dist.* 16. *et can. Si quis Episcopus per manus. dist.* 92. ubi approbantur Canones editi in Concilio Provinciali. Item *ex can. ult. dist.* 16. *et c. Sicut olim* 25. *de Accusat.* ubi quotannis Provincialia Concilia; et Synodus Dioecesanae celebrari mandantur. Idem constat ex recepta praxi Ecclesiae, ac pluribus talibus Conciliis hactenus celebratis, propriisque Constitutiones facientibus, quarum multae referuntur in Decreto Gratiani.

68 Quod autem hujusmodi leges non obligent, extra proprium Territorium, patet *ex cap. ult. h. t. in 6.* allegata hujus dicti ratione illa generali, *Cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune.* Nec obstat, quod quaedam Concilia particularia postmodum inserta fuerint Decreto Gratiani, aut etiam approbata a Summis Pontificibus, ut *in can. De libellis. dist.* 20. Resp. enim, licet Decreta illa Conciliorum particularium, quae successu temporis fuerunt approbata a SS. Pontificibus, obtineant vim legis universalis; non tamen hanc vim obtinuerant ex sua primaeva origine, seu quatenus a talibus Conciliis promanarunt; neque ex eo, quod fuerint inserta Decreto Gratiani (nam hic utpote privatus Auctor, non potuit eisdem tribuere auctoritatem legis Ecclesiasticae, obligantis totam Ecclesiam) sed ex approbatione Pontificia: quia, ut habet illud receptum, Legislatoribus conveniens, *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur.* Glossa *in cap. ult. vers. Expressi de Procurat.* juncto texto *in L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veteri Jure enucleand.* Adde dicta in Procemio *num.* 76.

§. IV.

De Potestate Legislativa Episcoporum, Capitulorum, et aliorum.

SUMMARIUM.

69 *Episcopi possunt Statuta facere, etiam extra Synodum, et qualia, quosque obligantia?*
70 *Statuta eorum an sint perpetua, vel expirent morte conditoris?*
71 *Potestas condendi Statuta competit etiam Episcopo confirmato, licet nondum sit consecratus.*
72 *Potest ea regulariter ferre sine consensu Capituli.*
73 *Fallit hoc in certis casibus: et quibus?*
74 *Archiepiscopi extra Concilium non possunt facere novas Constitutiones totam Provinciam obligantes.*
75 *Nec possunt quidquam statuere contra Sacros Canones, etiam cum Concilio Provinciali.*
76 *Potest inferior legem Superioris adjuvare per poenae adjectionem.*
77 et 78 *Episcopus an possit in sua Dioecesi, quod potest Papa in Mundo?*
79 *Potestas tam Papalis, quam Episcopalis, est a Deo; et quomodo?*
80 *Episcopi successerunt in locum Apostolorum.*
81 *Principes S. R. I. possunt condere Leges municipales contra Jus commune Civile: non vero Episcopi contra Jus Canonicum.*
82 et 83 *Affertur ratio disparitatis. Alia objectio solvitur. Remissive. Ibid.*
84 *Capitulum Cathedrale vivente Episcopo nequit facere Statuta obligantia Dioecesin.*
Neque circa ea, quae tangunt communem statum Episcopatus, ejusque jura etc. absque consensu Episcopi. Ibid.
85. *Nec potest facere talia statuta, queis Papae derogare nequeat; aut quae sunt Juri communi contraria.*
86 *Atque hoc posterius exemplificatur in pluribus.*
87 *Potest tamen Capitulum condere Statuta de his, quae tangunt sua negotia, vel proprios Capitulares.*
88 *Ad horum tamen valorem requiruntur quatuor conditiones; et quae?*
89 *Capitulum Cathedrale, Sede vacante, potest facere Statuta obligantia totam Dioecesin, etiam in tempus futuri Episcopi, donec revocentur.*
90 *Solvitur notabilis objectio.*
91 *Collegium Cardinalium, Sede Papali vacante, non potest condere Leges; et cur secus in*

Capitulo Cathedrali Sede vacante?
92 *Potest etiam hoc tollere leges ab Antecessorib. latas.*
93 *Solvitur instantia ex* cap. 1. No Sede vacante etc. *desumpta.*
94 *Ecclesiae Collegiatae inferiores possunt etiam facere leges propriom statum concurnentes.*
95 *Sicut et aliae Universitates, Collegia, et Societates.*
96 *Refertur contraria quorundam opinio.*
97 *Etiam Ordines Religiosi condunt Statuta ad Successores transeuntia.*
98 *Pro toto Ordine Fratrum Minorum Statuta condit Capitolom Generale: et quid possit Congregatio Generalis intermedia?*
99 *Item Capitolum, et Congregatio Provinciolis?*
100 *Regimen est triplex, Monarchicum, Aristocratioum, et Democraticum. Et seqq.*
Quis possit statuere Leges in Regimine Democratico? Ibid.
101 *In Aristocratico?*
102 *Et in Monarchico?*
103 *Potestas condendi Leges in Imperatore. Et n.* 108.
104 *In Regibus. et qoibusdam aliis.*

69 Quaeritur I. Quam potestatem faciendi novas Constitutiones, seu Statuta pro suis subditis, habeant Episcopi et Archiepiscopi? Resp. I. Loquendo de Episcopis, conveniunt Doctores, quod ipsi pro spirituali bono animarum sibi commissarum, possint quasdam novas constitutiones, seu Statuta atque Edicta condere: hoc enim exigit Pastorale officium ipsorum. Idque possunt non solum in Synodo Dioecesana, *can. Annis singulis dist.* 18. ut *can.* 1. *de Consecr. dist.* 3. cum similibus: sed etiam extra Synodum, *ut c. Si quis venerit.* 8. *de Majorit. et Obed. et c. Vestra*, juncta Glossa *vers. Statuto. de Locato*, ubi tales Constitutiones ab Episcopis factae reperiuntur. Atque id ipsum procedit etiam de statutis poenalibus, et poenam v. g. excommunicationis, ipso jure in transgressores infligentibus; prout liquet ex c. *Ut animarum. de Constitut. in* 6.

Et quidem Statuto Episcopali ligantur omnes Dioecesani, etiam Laici, ac Regali, quoque Dignitate fulgentes, in eis quae concernunt bonum spirituale, resque Ecclesiasticas; ut *cit. c. Si quis venerit. de Majorit. et obed.* et *c. Novit.* 13. *de Judiciis.* Franchis *in c. Ut animarum. vers. Statuto. vers. Secundo notum. de Constitut. in* 6. Ugolinus *de Potest. Episcop. cap.* 47. §. 1. *n.* 1. et alii. Nam statutum Episcopi jus facit inter subditos. Glossa *in cit. c. Ut animarum. vers. Statuto Episcopi.*

70 Quod si petas, an Statuta Episcoporum sint perpetua, ideo ut non expirent morte Conditoris? Resp. Certum esse, quod facta in Synodo Dioecesana durent perpetuo, nisi revocentur; juxta Doctores proxime citandos, et alios communiter. Si autem facta fuerint extra Synodum, eadem expirare morte ipsius Episcopi, volunt non pauci Canonistae; ut Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 93. *num.* 23. Asserens, ita pro certo supponi a Rota *Decis.* 79. *num.* 6. *part.* 1. *Recent.* Zerola *part.* 1. *Praxis. Episcopi vers. Edicta* §. *Ad tertium.* Sperellus *Decis.* 13. *Fori Ecclesiast. num.* 21. et 22. citans alios, atque inde post Riccium *Decis.* 149. *num.* 2. *part.* 1. inferens, quod casus ab Episcopo reservati, per ejus obitum expirent, nisi in Synodo facta fuerit reservatio: atque ideo Vicarii Capitulares soleant statim defuncti Episcopi Edicta, casusque reservatos renovare; prout sese olim practicasse, testatur idem Sperellus. Verum, quia hujus sententiae Auctores consuetudinem duntaxat, nullum autem textum Juris (quantum videre licuit) pro se allegant, videntur solum loqui de Edictis, seu Mandatis Episcoporum: absque consensu, vel consilio Capituli generaliter latis; aut juxta receptas consuetudines particularium Dioecesium, forte quotannis Synodos Dioecesanas ad praescriptum Juris exacte celebrantium, ubi proin non subest necessitas condendi Statuta nova extra Synodum: non autem de potestate condendi Statuta, Episcopis Jure communi competente extra Synodum, saltem praevio consensu, vel consilio sui Capituli, in arduis negotiis caeteroquin requisito, juxta *c. Novit.* 4. *De his quae fiunt a Praelatis etc.* Unde de hac loquendo, oppositam sententiam, seu quod Statutum Episcopi duret in perpetuum, nisi per Successorem revocetur, tenet Federicus de Senis *Consil.* 16. *circa init.* in terminis hoc docens: quia (inquit) de natura Statuti est, quod sit perpetuum, *cap. ult. de Offic. Legati.* et quod futura respiciat, *c. Cognoscentes.* 2. ut *cap. ult. de Constit.* Eadem sententia probatur ex *cit. cap. ult. de Legat.* ubi Statuta Legati dicuntur durare in perpetuum juncta Glossa, *vers. Statuta*, hoc ipsum intelligente de Statutis Episcoporum pro sua Dioecesi. Id ipsum confirmat Baldus Perusinus *Tom.* 2. *Tractatuum*, *tract. de Statutis.* §. *Episcopus. n.* 8. ubi ait, Episcopus posse facere Statuta: non enim debent comparari Magistratibus municipalibus, sed Praesidibus Provinciarum; quia habent merum, et mistum imperium. Accedit Jason *in l. Stipulationum aliae.* 5. *ff. de Verb. obligat.* ubi *num.* 3. *et* 4. post Bartolum inquit, quod Constitutio Episcopi sit Jus Praetorium: et quod Statuta Episcoporum sint perpetua. Quin imo Abbas, Felinus, aliique plures Doctores, infra *num.* 89. citandi, hujusmodi potestatem condendi Statuta, in tempus futuri Episcopi duratura, donec revocentur, etiam concedunt Capitulo Sede vacante: quanto magis igitur istud erit concedendum Episcopo, etiam extra Synodum Dioecesanam? utpote, qui in sua Dioecesi est Princeps, *can. Miramur.* §. *Principatus. dist.* 61. *et can. Principatus.* 1. *q.* 1. Et cui specialiter, atque independenter a Synodo, Summus Pontifex hanc potestatem contulit, vocando ipsum in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, *can. Decreto.* 2. *q.* 6. juncto *c. Si quis venerit.* 2. *de Majorit. et Obed.* cum similibus. Hinc novissime Nic. Rodriquez Fermosinus, Austuricensis Episcopus, *de Potestate Capituli, tract.* 2. *quaest.* 4. *n.* 1. *et* 3. aperte distinguit inter Edicta, seu Mandata generalia, quae valet Episcopus sine consilio, aut consensu Capituli facere (qualia in ejus morte expirant, juxta dicta superius §. 2. *n.* 45.) et inter Statuta, in quibus condendis tenetur Episcopus consilium Capituli adhibere: quae proin utique erunt majoris roboris. Et Castro Palao *part.* 1. *Moralium, tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 23. *num.* 4. haud immerito dixit, certum esse, Episcopus in suo Episcopatu leges ferre posse, ut communiter (inquit) tradunt Doctores. Lex autem durat post mortem Conditoris, atque per hoc inter alia differt a simplici Praecepto, ut dictum supra *cit. n.* 45.

Resp. II. Praedicta potestas condendi leges, 71
seu Statuta pro spirituali bono Dioecesanorum suorum, competit etiam Episcopo electo et confirmato, licet nondum sit consecratus. Ita Castro Palao *cit. punct.* 23. *num.* 7. et communis. Siquidem potestas condendi Statuta, est potestas jurisdictionis, non Ordinis: sicque ipso jure competit Episcopo confirmato, *c. Si quis venerit.* 8. *de Majorit. et obed.* et *c. Ut animarum. de Constit. in* 6. cum similibus.

Quin imo regulariter loquendo potest Episco- 72
pus ejusmodi Statuta, sive leges ferre, etiam sine consensu Capituli: sufficit enim, quod requiratur

ejus consilium, et tunc, si Capitulum sine causa rationabili non vult consentire, valet Statutum. Abbas *c. Cum consuetudinis*, *num.* 5. *de Consuetud.* Archidiaconus *dist.* 18. *in Summa. num.* 2. ac favet *textus in c. Novit.* 4. *et c. Quanto.* 5. *De his quae fiunt a Praelatis etc.*

73 Additur, *regulariter loquendo.* Nam fallit hoc primo, quando Episcopus vult aliquid statuere de rebus, quae spectant simul ad Episcopum et Capitulum: quia tunc requiritur non tantum consilium, sed etiam consensus Capituli. Abbas *loc. cit.* Ratio est: quia *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*, juxta Reg. 29. Juris in 6. Simulque *in re communi potior est conditio prohibentis.* Reg. 56. eod.

Fallit etiam id ipsum in illis, quae possunt cedere in praejudicium Capituli, sive Cleri: ut si fiat nova Constitutio militans contra privilegium Capitulo a Superiore concessum, vel contra consuetudinem legitime praescriptam. Tunc enim pariter requiritur consensus Capitularium, tanquam Collegarum, et constituentium unum corpus cum Episcopo, et quorum Jura specialiter tanguntur; sicque a fortiori urgent textus Juris proxime allegati. Pirhing *h. t. n.* 4. post Suarezium *lib.* 4. *de Legib. c.* 5. His possunt addi Constitutiones de rebus valde arduis: nam super his debet intervenire consensus Capituli, juxta ea, quae notantur a Doctoribus in Tit. *De his quae fiunt a Praelatis etc.*

74 Resp. III. Archiepiscopi possunt quidem facere novas Constitutiones obligantes in sua particulari Dioecesi (ibi enim habent suam propriam Jurisdictionem, sicque procedunt proxime dicta de aliis Episcopis) non tamen possunt condere leges obligantes totam Provinciam, nisi in Concilio Provinciali, et de consensu suorum Suffraganeorum, sive Comprovincialium Episcoporum. Patet hoc totum ex *can. Nullus Primas.* 9. *quaest.* 3. ibi: *Si quis Metropolitanus Episcopus (nisi quod ad suam solummodo propriam Parochiam) sine consilio, et voluntate omnium Comprovincialium Episcoporum extra aliquid agere tentaverit gradus sui periculo subjaceat; et quod egerit, irritum habeatur, et vacuum.* Concordat *c. Sicut olim.* 25. *de Accusat.* ac tenet Suarez *lib.* 4. *de Legib. cap.* 5. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 17. *n.* 36. Pirhing *h. t. n.* 4. et alii.

75 Resp. IV. Non tamen possunt Archiepiscopi, etiam in Provinciali Concilio, nec Episcopi pro suis Dioecesibus, multo minus alii inferiores Praelati pro subditis quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias Constitutiones Apostolicas. Ita unanimis Doctorum; et patet ex *can. Inferior. dist.* 21. *et c. Cum inferior* 16. *de Majorit. et Obed.* et clarius ex *Clem. Ne Romani.* §. 1. *de Elect.* ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Quinimo, ne per Episcopos, etiam in Synodo Dioecesana, aliquid statuitur, quod Canonicis obviet Institutis, expresse prohibitum legitur in *c. Quod super his.* 9. *de Majorit. et obed.* et *can. Institutionis.* 25. *q.* 2.

76 Resp. V. Hoc tamen non obstante possunt leges Superioris per Inferiorem adjuvari per poenae adjectionem, *e. g. cap. ult. h. t. in* 6. ubi praeceptum naturale, ac Divinum de non furando, adjuvatur Lege Dioecesana per adjectionem poenae excommunicationis; ut notat Glossa *ibid. Clem. Ne Romani.* §. *Tolli*; et Imola *ibid. n.* 28. Abbas *in c. Licet.* 5. *de Poenis.* Menochius *lib.* 2. *de Arbitrariis Judicum. Cas.* 398. *n.* 46. Maranta *part.* 6. *specul. Aure. tit. Et pervenitur aliquando per viam inquisit. numer.* 112. Sanchez *lib.* 3. *Matrim. disp.* 47. *numer.* 11. citans plures alios. Ratio est: quia nullo Jure istud reperitur prohibitum; et longe aliud est, legem Superioris tollere; aliud vero, eam ut melius servetur, per poenae adjectionem adjuvare. Unde etiam Principes saeculares possunt ponere leges punientes matrimonia clandestina, perjuria, usuras, aliaque hujusmodi crimina, haud obstante, quod talia Jure Naturali, vel Ecclesiastico, jam sint prohibita. Siquidem statuendo poenas in transgressores, non tollunt priores leges, sed earum promovent observantiam: neque censentur mittere falcem in messem alienam, sed una Potestas adjuvat alteram: videlicet Civilis Ecclesiasticam, juxta *can. Principes. et seqq.* 23. *q.* 5.

Ob. I. majoris claritatis gratia contra secundam 77
Conclusionem. Potest Episcopus in sua Dioecesi, quod potest Papa in tota Ecclesia, exceptis duntaxat Papae specialiter reservatis; ergo Episcopus non tantum potest adjuvare Jus commune per poenae adjectionem, sed etiam tollere, ponendo legem contrariam, saltem quando pro sua Dioecesi ita expedire judicaverit. Antecedens est vulgatum axioma Doctorum, quos citat, et sequitur Barbosa *part.* 2. *de offic. et potestat. Episcop. allegat.* 1. *numer.* 6. et Sanchez *lib.* 1. *de Matrim. disput.* 61. *numer.* 3. Probaturque ex eo: quia Episcopus est Pastor ordinarius in sua Dioecesi, sicut Papa in tota Ecclesia; et sic respectu propriorum Subditorum potest Episcopus potestate ordinaria, quidquid potest Papa, nisi quid probetur specialiter esse reservatum Papae. Resp. neg. conseq. Nam posse tollere Jus commune, vel aliquid ei contrarium statuere, est specialiter reservatum Summo Pontifici, per jura *n.* 75. allegata.

Ad allegatum axioma dicitur, illud non procede- 78
re universaliter, sed (ut recte limitat posterior pars ipsius) esse intelligendum cum dependentia, et subordinatione ad Papam, veluti Caput visibile universalis Ecclesiae, Christique in terris Vicarium; et salvis Constitutionibus Apostolicis, aliisque causis majoribus, quae Summo Pontifici specialiter sunt reservatae, de quibus mentionem facit Glossa in *c. Quod translationem.* §. *Reservata. de Offic. Legat.* juncta Glossa *c. Sicut unire.* §. *Pertinere. de Excess. Praelat.* Siquidem Ecclesia Romana, quae prima est, et Dioeceses seu Episcopatus inferiores divisit, *ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatae sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis*; prout notatur in *can. Qui se scit.* 2. *q.* 6. *et can. Decreto ead. Caus.* 2. *q.* 6. *et c. Ad honorem.* §. *de Auctorit. et usu Pallii.*

Neque dictis obstare dignoscitur, quod non so- 79
lum potestas Papalis, sed etiam Episcopalis, sit a Deo, juxta illud Actor. cap. 20. *Attendite vobis, et universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Resp. enim, hinc solummodo sequi, quod utraque potestas, tam Papalis videlicet, quam Episcopalis, sit a Deo, in quantum utramque Christus instituit in genere, sicque utraque est spiritualis ac Divina, et neutra provenit a potestate mere humana, seu politica: non tamen utraque illa potestas eodem modo communicatur, et confertur particularibus subjectis, sive personis. Nam potestas Papalis (sermo est de potestate jurisdictionis, quia potestas Ordinis Episcopalis utrobique pariformiter statim a Deo, simulque irrevocabiliter confertur in collatione sacri Ordinis Episcopatus) datur immediate a Deo homini illi, qui et quamprimum in Papam canonice est electus, ut dictum supra *num.* 54. *et* 55. At vero potestas Episcopalis jurisdictionis non immediate a Deo confertur huic personae singulari, quae in Episcopum particularis Ecclesiae est electa, sive nominata, sed solum mediate, nimirum mediante auctoritate, institutione, ac confirmatione Romani Pontificis, veluti Christi in terris Vicarii, atque Pastoris universalis Ecclesiae, per quem pro-

inde Episcopi sic constituti potestas limitari, coarctari, atque restringi potest, et pro bono statu Ecclesiae in plurimis limitata fuit.

80 Nec rursus obstat, quod Episcopi successerint in locum Apostolorum, *can. In novo. dist.* 21. *et can. Quorum vices. dist.* 68. ac docet Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. Apostoli autem potestatem suam acceperint a Christo. Nam quamvis Apostoli potestatem jurisdictionis immediate acceperint a Christo, ut ex professo docet, ac pluribus probat Bellarminus *lib.* 4. *de Romano Pontifice, cap.* 23. et suo loco amplius dicetur: non hinc inferre licebit, quod etiam Episcopi, velut ipsorum Successores, eandem immediate recipiant a Christo: sicut non sequitur, primi homines immediate a Deo sunt creati; ergo etiam eorum successores immediate creantur a Deo.

81 Ob. II. Possunt Principes S. R. I. pro suis territoriis condere Statuta municipalia, vim legis habentia, contra Jus commune Civile, sive leges Caesareas; ergo etiam Episcopus pro sua Dioecesi poterit facere nonnullas Constitutiones contra Jus Canonicum, idque ob paritatem rationis. Antecedens patet ex praxi Electorum, aliorumque S. R. Imperii Principum. Resp. negando cons. nam, ut observat Layman in *c. Quae in Ecclesiarum.* 7. *de Constitut. num.* 4. Principes Imperii habent a Caesare Regalia, ejusque benignitate summum Magistratum repraesentant; ac proinde juxta exigentiam locorum, aliarumque circumstantiarum, possunt condere Leges municipales pro suis territoriis etiam contra commune Jus Caesareum: dummodo caeteroquin sint licitae, et neque Imperatori, neque aliis Principibus, seu Populis praejudicium afferant, simulque salve maneant illa, quae supremo Principi, sive Imperatori, specialiter reservata esse solent. Quinimo hujusmodi potestas competit cuilibet Populo, sive Universitati populum constituenti; prout tradit Fagnanus in *d. c. Quae in Ecclesiarum. num.* 3. *et seqq. de Constitut.* id probans ex *l. Item eorum, ff. Quod cujusque universitatis etc. et l. Prohibere. §. Planae. ff. Quod vi aut clam. et L.* 1. *C. de Emancipat. liberor.* Talis autem potestas statuendi quidpiam contra Jus commune Canonicum nullibi reperitur concessa Episcopis, quin potius eisdem expresse prohibitum fuit per Jura *n.* 75. allegata.

82 Cur autem ejusmodi potestatem statuendi quidpiam contra Jus commune, soleat concedere Imperator, non item Papa, rationem disparitatis assignat Abbas Panormit. *cap. ult. num.* 9. *de Consuetud.* et Engel *h. t. n.* 19. Quia videlicet majus intervenit periculum in concedendo potestatem, statuendi quidpiam contra Jus Canonicum, quam contra Jus Civile, legemque Imperatoriam: nam Jus Canonicum principaliter intendit hominem dirigere in Deum, ordinaturque in finem Salutis aeternae: unde periculum foret manifestum, ne inferiores, v. g. Episcopi, cum periculo animarum quandoque errarent, atque sua praesumptione, aut inconsideratione, vel fraude diabolica circumventi, quidpiam statuerent Fini ultimo, aeternaeque animarum saluti contrarium, si contra judicium Summi Pontificis, Christi in terris Vicarii, et Pastoris Universalis, suo arbitrio leges condere permitterentur. Exemplum talis periculi habetur *cap.* 1. *et* 2. *de Reliquiis et venerat. Sanct.* et in pluribus Constitutionibus, et aliquot Conciliis, idcirco reprobatis.

83 Tale autem periculum non intervenit in Regimine Politico, et Civili, ex concessa inferioribus Magistratibus potestate statuendi aliquid contra leges Imperatorias: quia Jus Civile principaliter, ac finaliter, tendit in Bonum publicum, et communem utilitatem Subditorum; ergo si inferiores Principes, et Magistratus, volunt tali favori renunciare, aut contrariam legem condendo, magis arbitrantur fore provisum communi utilitati suorum Subditorum, Imperator id non curabit. Adhuc enim salvatur finis principaliter intentus per Leges Imperiales: simulque negari non potest, quod genia et mores hominum, ac praesertim integrarum Nationum, sint admodum diversi, et ipsamet temporum, locorum, aliarumque circumstantiarum varietas aliter, et aliter, quandoque provideri exigat, *can.* 1. *et seqq. dist.* 29. Et ideo Imperator rationabiliter permisit, quod S. R. I. Principes, et Magistratus, qui naturam et mores particularium Nationum melius norunt, possint convenientes ipsis leges condere, etiam contra Legem Imperatoriam: dummodo caeteroquin sint honestae, nec contra jura Imperatori reservata. Quod si exinde praejudicium quodpiam ipsis obveniat, sibi imputent: quia favori suo, seu utilitati propriae quoad temporalia, licite possunt renunciare; non item quoad spiritualia animae, ad quae ordinantur Sacri Canones.

Caeterum, quomodo praedictis non obstantibus 84
possit quandoque Episcopus dispensare in Lege Pontificia, declarabitur ex professo inferius §. 18. *num.* 463. 466. *et seqq.* Et cur consuetudo contra Sacros Canones possit induci per inferiores, non item Statutum (quod Abbas *cit. cap. ult. n.* 8. *de Consuetud.* appellat *unum mirabile*) dicetur infra *Tit.* 4. *de Consuetudine*, §. 1. *n.* 11. et §. 5. *n.* 140.

Quaeritur II. Utrum Capitulum Cathedrale habeat potestatem ferendi quasdam leges, seu Statuta? Resp. I. Certum est, quod Capitulum vivente Episcopo non possit facere leges, seu Statuta, quae obligent extraneos, sive totam Dioecesin: quia non habet jurisdictionem in Dioecesanos vivente Episcopo.

Insuper conveniunt Doctores, ut Glossa in *c. Constitutionem. §. Statutum, de Verb. signif. in* 6. Barbosa *de Canonicis et Dignitatibus, cap.* 41. *n.* 16. Nic. Henriquez Formosinus *de Potestate Capituli, tract.* 3. *quaest.* 4. *n.* 1. post Rotam *Decis.* 11. *apud Farinacium part.* 2. *Recent.* et alios, quod circa ea, quae tangunt communem statum Ecclesiae, sive Episcopatus ejusque jura, vel alia negotia ardua, Capitulum non possit condere Statutum sine consensu Episcopi. Idque patet ex *c. Cum consuetudinis.* 9. *de Consuetud.* ubi sub nullitate actus prohibetur, ne absque consensu Episcopi Capitulum immutet Ecclesiae suae constitutiones, vel consuetudines approbatas, aut novas inducat. Accedit ratio: quia Episcopus cum Capitulo Cathedrali constituit unum corpus, cujus caput est Episcopus et Canonici membra, *c. Novit. De his quae fiunt a Praelat. sine consens. Capit.* Atqui non licet membra recedere a capite, *c. Cum non liceat.* 12. *de Praescription.* ergo nec facere statutum circa communem Ecclesiae, sive Episcopatus statum, ejusve jura, aut alias res graves absque consensu Episcopi.

Resp. II. Certum ulterius est, quod Capitulum 85
non possit condere Statuta, quae obligent Summum Pontificem, quo minus illis, si velit, derogare valeat, *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. cum similibus: neque enim inferior potest ligare manus Superioris, praesertim supremi, ac Christi in terris Vicarii. Rursus certum est, quod nequeat Capitulum condere statuta Juri communi contraria; et si quae talia ab eodem facta fuerint, eadem ob defectum jurisdictionis invalida sint, ac nullius roboris, etiamsi accesserit consensus sui Episcopi, nisi a Summo Pontifice fuerint confirmata. Barbosa *cap.* 42. *de Canonicis, n.* 17. post Oldradum *Cons.* 259. *n.* 6. Federicum de Senis *Cons.* 17. Fer-

mosinus *cit. quaest.* 4. *n.* 5. *et* 6. allegans plures Decisiones Rotae. Et ratio est clara: qui inferior non potest tollere legem Superioris, *can. inferior. dist.* 21. et *Clem. Ne Romani.* §. 1. *de Election.* junctis concordantiis *n.* 75. jam allegatis. Idque declaratur inductione.

Sic Capitulum, etiam cum consensu Episcopi, nequit statuere, quod descendentes ex genere infecto, puta Judaeorum, Maurorum, aut Haereticorum, caeteroquin tamen digni, non admittantur ad Beneficia Ecclesiastica: nam hujusmodi Statutum est contra Jus commune, c. *Eam te.* 7. *de Rescript.* ubi Pontifex coipiam rescribit, illis verbis: *Pro eo vero, quod Judaeus extiterit, ipsum dedignari non debes* recipere in Canonicum. Barbosa *cit. cap.* 42. *de Canonicis, num.* 18. *et lib.* 1. *Juris Ecclesiast. univ. cap.* 32. *num.* 18. allegans Decisionem Rotae *in Cordubensi dimidiae portionis.* 28. *Junii.* 1628. *coram R. D. Merlino.* Fermosinus *tract.* 3. *de Potestate Capituli, quaest.* 4. *num.* 6. et alii ab his citati.

86 Similiter non valet Statutum Capituli, ut non admittantur Canonici, nisi probata nobilitate: quia est contra c. *Venerabilis.* 37. *de Praebend.* allegata illa ratione: *Non generis sed virtutum nobilitas, vitaeque honestas gratum DEO faciunt dignumque servitorem — Nec est acceptatio personarum apud DEUM, et vix ad culmina Dignitatem (nedum Praebendas) viri eminentis scientiae valent reperiri.* Abbas *cit.* c. *Venerabilis. n.* 4. et Barbosa *ibid. n.* 5. *de Praebend.* allegans plures alios. Pirhing *eod. Tit. num.* 111. hinc *num.* 113. excipiens illas Ecclesias, in quibus ex primaeva fundatione conditio Nobilitatis exigitur. Adde, vel nisi tale Statutum a Sede Apostolica specialiter fuerit confirmatum, prout in Conclusione jam limitatur.

Ulterius non valet Statutum, ut capiens possessionem Canonicatus, aut Beneficii, teneatur aliquid solvere convertendum in commodum aliorum Canonicorum, Beneficiatorum etc. Hoc enim, tanquam simoniacum, reprobatur *can. Si quis praebendas.* 1. *q.* 3. *etc. Jacobus.* 44. *de Simonia.* ubi Abbas *num.* 2. Jo. Andreas *n.* 4. Felinus, et alii. Card. Tuschus *Lit. S. Concl.* 352. *n.* 12. Garcias *part.* 8. *de Beneficiis, cap.* 1. *num.* 83. *et* 84. allegans Declarationem Sac. Congregationis in una Leodiensi, juncto Concilio Trident. *Sess.* 24. *cap.* 14. *de Reform.* Tacentur plures consimiles casus, de quibus dicetur commodius alibi, ac praesertim *Tit. De his quae fiunt a majori parte Capituli.*

87 Resp. III. Potest nihilominus Capitulum, etiam vivente Episcopo, condere aliqua Statuta de his, quae tangunt particularia ipsius Capituli negotia, aut proprios Capitulares concernunt circa rectam ordinationem Ecclesiae, sive Capituli: ut puta, quod certo modo quotidianas obventiones distribuant: quod tali ordine, aut ad pulsum hujus vel illius campanae, Canonici ad Chorum vel Capitulum vocentur; vel determinatis temporibus, etiam non vocati in Capitolo compareant, et hujusmodi. Talia, inquam, Statuta ex causis rationabilibus potest Capitulum facere, et concurrentibus caeteris conditionibus requisitis sunt valida, absque alio expresso consensu Episcopi. Ita Glossa *in c. Constitutionem.* §. *Statutum. de Verb. signif. in* 6. Abbas c. *Cum omnes. n.* 4. et Felinus *ibid. n.* 10. *de Constit.* Barbosa *de Canonicis cap.* 42. *n.* 16. post Rotam *in Illerden. Statuti,* 19. Maij. 1597. *coram R. P. D. Corduba: et in Paduana, Sedilium.* 26. *Januarii* 1618. *coram bon. mem. Card. Sacrato,* et alios communiter. Idque desumitur ex c. *Cum accessissent.* 8. *h. t.* etc. *Significatum.* 11. *de Praebend.* ubi Capitulum, reperitur quaedam talia fecisse Statuta, quae non solum haud rejecta fuerunt ex defectu potestatis ea ferendi, sed etiam per Papam approbata. Accedit textus in c. *Ex Litteris.* 11. *h. t.* ubi istud ipsum admittitur in inferioribus Universitatibus: juncta *L.* 1. §. 2. *ff. Quod cujusque universit. nomin.* et *L. ult. C. de Jurisdict. omn. judic.*

88 Additur notanter, *et concurrentibus caeteris conditionibus requisitis sunt valida.* Quia, ut notat Barbosa *cit. c.* 42. *de Canonicis, n.* 18. et Fermosinus *tract.* 3. *de Potestate Capituli. can.* 4. *n.* 17. quatuor potissimum requiruntur conditiones, ut valeat conditum a Capitulo Statutum. I. Ut Capitulares consentiant in tale Statutum, non quovis in loco, sed in domo seu conclavi ad Capitula celebranda deputato, Canonicis non quomodocunque, vel singulariter, sed per modum Communitatis astantibus. II. Quod duae saltem partes Capitularium adsint; ut *L.* 3. *et* 4. *ff. Quod cujusque universit. nom.* III. Ut omnes fuerint vocati: alioquin unus contemptus, seu non vocatus, cum vocari debuisset, posset reclamare, actumque irritare, nisi ob bonum pacis postea consentire voluerit, *arg.* c. *Bonae memoriae.* 36. *de Elect.* cum similibus: ac notat Abbas *in cap.* 1. *num. fin. De his quae fiunt a majori part. Capit.* IV. Ut major, et sanior pars illorum, qui adsunt, Statuto consentiat. Atque hujusmodi conditiones pariter requiruntur, quando Capitulares volunt Statutum a se conditum revocare. Barbosa *cap.* 38. *de Canonicis, n.* 16. post Rotam *in Hispaniarum Mandati* 15. *Decemb.* 1625. *coram R. D. Coccino.*

89 Resp. IV. Loquendo tandem de Capitulo Sede vacante, potest illud facere quasdam Constitutiones obligantes totam Dioecesin, etiam in tempus futuri Episcopi, donec hic, vel ejus Successor easdem revocaverit. Ita Federicus de Senis *Consil.* 16. ubi hoc ad longum deducit, loquens de Statuto pertinente ad correctionem criminum, et reformationem morum, quod fecerat Capitulum Cathedrale Sede vacante. Idem tenet Abbas c. *Cum olim. n.* 2. §. *Septimo dubitatur: de Majorit. et obed.* Felinus *in* c. *Cum omnes. n.* 10. *h. t.* Fermosinus *tract.* 1. *de Potestate Capituli, quaest.* 17. *num.* 1. Fagnanus *in cit.* c. *Cum olim. n.* 57. et Layman *ibid. n.* 6. *de Majorit. et obed.* et Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 23. *num.* 22. citans alios. Ratio est: quia Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in his, quae sunt jurisdictionis c. *Cum olim.* 14. *de Majorit. et obed. et cap. un. eod. in* 6. cum concordantiis; ac tradit Glossa magna *in Clem. un. de Rerum permut.* Sed potestas condendi Leges, pertinet ad potestatem jurisdictionis. ergo. Accedit, quod Capitulum Sede vacante succedat Episcopo in administratione temporalium, simulque spiritualium rerum totius Dioecesis, c. *Si Episcopus.* 3. *de Supplend. neglig. Praelat. in* 6. cum similibus: ergo et in potestate ferendi Leges, ad correctionem criminum, ac morum reformationem deservientes; cum hoc concernat Administrationem Dioecesis in Spiritualibus.

90 Nec obstat, si dicatur: Capitulum succedit in jurisdictione duntaxat ad tempus, et exercet jurisdictionem ejus solummodo in defectum; ergo ejus Statuta illico evanescunt, atque obligare cessant substituto Episcopo; ne alioquin Capitulum videretur jurisdictionem exercere in tempus Successoris. Resp. enim neg. consequent. cum sua probatione: nam etiam Proconsul exercet jurisdictionem solummodo usque in adventum Successoris *l. Meminisse, ff. de Offic. Proconsul.* et tamen potest esse perpetuum, quod ab eo fit, *arg. L.* 1. §. *fin. ff. de Offic. Praefecti Urb.* et amplius probatur ex *cap. ult. de Offic. Legati.* Quia ex quo lex illa est legitime facta, durat in perpetuum. c. *Factum legitime. de Reg. Jur. in*

6. nisi per Successorem (cujus manus Praedecessor ligare non poterat, cum non habeat par in parem imperium, c. *Innotuit. de Elect.*) denuo revocetur. Neque urget probatio consequentiae: si enim quid probaret, pariter sequeretur, quod nec Statutum Episcopi, aut Legati, duret in tampus Successoris, ne alioquin Praedecessoe censeatur jurisdictionem exercere in ejus tempus. Sufficit quippe ad hoc incommodum evitandum, quod Successor, si voluerit, atque expedire judicaverit, possit denuo legem a Praedecessore suo latam revocare. Federicus de Senis *cit. Consil.* 16.

91 Dices, Collegium Cardinalium Sede Papali vacante, nullam habet potestatem condendi leges; ergo multo minus Capitulum Cathedrale vacanta Sede. Antecedens patet ex c. *Ubi periculum. §. Idem quoque. de Elect. in.* 6. *et Clem. Ne Romani. §. 1. eod.* ubi expresse caveme, quod Sede vacante Coetus Cardinalium jurisdictionem Papalem non exerceat, nec aliud statuere valcat, nisi quod pro electione Romani Pontificis, aut pro defensione Ecclesiae (si aliquid grande, et evidens periculum huic immineret) necessarium fuerit. Resp. negando consequentiam, nam illud est peculiare in casu Sedis Papalis vacantis, ne forsan Romani Pontificis electionem diutius differri, vel prolongari contingeret, si Coetus Cardinaliom Sede vacanta posset exercere jurisdictionem Papalem, prout liquet ex *cit. cap.* Secus est Sede Episcopali vacanta, ubi pro electione Successoris jam est Jure definitum spatium trium mensium, et quandoque diutius tardat confirmatio Apostolica, ut proinde pro reformatione morum, criminumque invalescentium repressione, merito possit esse locus novae legi per Capitulum sanciendae.

92 Quod si urgeas. Ergo pariter Capitulum Sede vacante poterit tollere leges ab Antecessoribus Episcopis jam latas, contra illud *cap.* 1. *Ne Sede vacante aliquid innovetur.* Resp. conced. seq. praesertim rationabili, gravique causa talem legis revocationem suadenta: siquidem hoc ipsum pertinet ad potestatem jurisdictionis, quae Sede vacante transfertur in Capitolum. Et hoc ulterius confirmat Federicus *cit. Consil.* 16. ex eo: quia speciale est illud, quod statutum habetur in *d. Clem. ne Romani. De Elect.* de Collegio Cardinalium, ut Sede vacante non possit modificare, aut corrigere Constitutiones Pontificias, nec exercere jurisdictionem (demptis casibus ibidem specialiter expressis) ad Romanum Pontificem pertinentem: ergo in aliis Ecclesiis est generale, quod possit exercere jurisdictionem defuncti Episcopi; et consequenter etiam leges jam conditas suadente communi Bono revocare.

93 Nec hoc repugnat *d. cap.* 1. *Ne Sede vacante etc.* Solum enim ibidem statuitur, ut Sede vacante non immutatur status ejus aliquid innovando in pertinentibus ad Ecclesiam, seu Dignitatem Episcopalem; non vero prohibetur Capitulum, quo minus utatur jurisdictione ad ipsum devoluta in condendis legibus, vel jam conditis juxta rerum, temporumque exigentiam denuo revocandis.

94 Queritue III. An Ecclesiae Collegiatae inferioees, aliaeque Universitates, et Societates, possint facere leges proprium statum concernentes? Resp. Affirmative: dummodo ejusmodi Constitutiones fiant io rebus levioris momenti, non eutem in gravioribus, utpote in quibus etiam consensus Superioris requiritur. Et quidem de inferioribus Collegiatis Ecclesiis hoc tradunt Abbas *in c. Cum omnes. n.* 4. *h. t.* juncta Additione in *Litt. F.* hoc explicante de iis Statutis, quae non concernunt statum Ecclesiae, sed modum vivendi: et Felinus *ibidem n.* 11. citans Innocentium, Imolam, aliosque concludentes, quod in his, in quibus habent Ecclesiae administrationem, possint inferiores Collegiatae eodem modo statuere, sive quasdam Constitutiones facere, sicut Capitulum Ecclesiae Cathedralis; idque tum per Jura superius allegata, tum amplius per ea, quae proxime dicentur de aliis Universitatibus. Quamquam, quia Episcopus est generalis Sponsus omnium Ecclesiarum suae Dioecesis, in statuendis negotiis gravioribus requiratur etiam consensus Episcupi, utpote cujus providentia generalitee quaevis subjecta Ecclesia est gobernanda, *cap. Regenda.* 10. *q.* 1. Favet in simili *textus. L. ult. C. de Jurisdict. omn. judic.*

95 Altera paes, loquendo itidem de eebus levioribus, proprium cujusque Universitatis, Collegil, sive Societatis statum concernentibus, probatur ax c. *Ex litteris.* 11. *h. t.* ubi Universitas Magistrorum Artium liberalium Parisiensium, juramento interposito, quodpiam Statutum circa res Universitatis fecisse legitur, quod transiit ad Successores, atque a Papa pro valido agnitum fuit. Concordat *L.* 1. §. 2. *ff. Quod cujusque universitat. nom.* ubi illi, quibus permissum est habere corpus Collegii (hoc enim non passim omnibus habere conceditur) *ad exemplum Reipublicae habere res communes* dicuntur: atqui Reipublica ita res habet communes, ut pro bono eaeum, totiusque Reipublicae statu, possit leges convenientes condere, *l. Omnes populi. ff. de Just. et jur.* ergo et illis hoc competit. Atque hoc ipsum probat recepta praxis, et consuetudo, non solum Ecclesiarum Collegiatarum, sed etiam aliarum Communitatum, sive Universitatum, quae solent quasdam Ordinationes, seu Leges in perpetuum duratures facere pro bono statu suo.

96 Fatendum tamen, non deesse Doctores, qui velint, dictis inferioribus Communitatibus non aliter adesse potestatem condendi leges statum suum respicientes, nisi quatenus eisdem concessa est jurisdictio a supremo Principe, v. g. a Papa, vel dicta potestas ipsis quaesita fuit consuetudine; alioquin autem (inquiunt) Ordinationes, seu Statuta a talibus Communitatibus facta tantum valent ex vi juramenti, vel pacti, super eorum observatione a singulis illius Communitatis membris praestiti. Zoesius *h. t. num.* 28. Casteo Paleo *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 23. post Suarez *lib.* 4. *de Legib. cap.* 6. *num.* 19. et Bonacinam *disp.* 1. *q.* 1. *p.* 2. *num.* 31. Et quidem tale pactum, sive promissio de observandis Statutis, vel etiam juramentum plerumque solet intervenire, quare pariter in *d. c. Ex Litteris* 11. *h. t.* intervenerat: idque vel ad majus robur ejusmodi Statutorum, vel etiam, ut si talibus Communitatibus revera deficeret potestas Legislativa, nihilominus ordinationes illae obligarent Subditos, sive ad poenam, si forent mere poenales, sive etiam ad culpam, vi pacti, vel juramenti de illis observandis praestiti.

97 Queritur IV. An Ordines Religiosi possint condere Leges, et Statuta ad Successores transeuntia? Resp. Affirmative; dummodo id fiat juxta receptas consuetudines, privilegia et praescriptum Regulae, aut particularium Constitutionum, quae vigent in qualibet per Sedem Apostolicam approbata Religione. Ex quibus pariter colligendum erit, penes quos resideat ejusmodi potestas condendi Statuta in perpetuum duratura: nam quoad hoc aliter, et aliter provisum habetur in particularibus Religionibus, prout cujuslibet statui, atque fini speciali, magis in Domino visum fuit.

98 Et quidem loquendo de Ordine nostro Seraphico, sive Fratrum Minorum, per totum Orbem terrarum quaquaversum amplissime diffuso, pu-

testas condendi Statuta vim legis habentia, ac totum Ordinem in perpetuum obstringentia, residet penes Capitulum Generale totius Ordinis; ac pro majori eorundem Statutorum firmitate, et auctoritate, solet plerumque humiliter peti, et accedere confirmatio Apostolica. At vero Congregatio Generalis intermedia non potest Statuta pro toto Ordine condere: quin imo, cum imposterum ad eam soli Patres Diffinitorii Generalis illius Familiae, ex qua Commissarius Generalis eligendus est, convenire teneantur, atque ad evitandas graves et inutiles expensas, aliaque incommoda, ad ipsam non amplius accedere debeant caeteri Patres Provinciales, et Custodes dictae Familiae: prout novissime in Capitulo Generali, Anno 1676. Romae celebrato, salubriter ordinatum, ipsumque Statutum ab Innocentio XI. per speciale Breve, quod incipit, *Militantis Ecclesiae Regimini*, datum die 22. Novembris 1679. confirmatum fuit: Hinc pariter ibidem expresse extitit declaratum, quod quidem *in Congregatione praefato modo celebranda, lites per sententiam dirimi, Declarationes dubiarum Constitutionum fieri, et Decreta per triennium subsequens duratura edi valeant; Leges autem, seu Statuta, aut Constitutiones in perpetuum duraturae concedi non poterunt, nec antiquae abrogari.*

99 Caeterum potestas condendi Statuta vim legis habentia, sed solam Provinciam propriam astringentia, residet penes Capitulum Provinciale; utpote ad quod, Praesidente Ministro Generali, aut ejusdem Commissario Visitatore Generali, tota Provincia in suis Capitibus congregatur, sicque obligationem novae legis ultro in se suscipere valet. Verum Congregatio Provincialis intermedia, ad quam duntaxat Patres de Ven. Diffinitorio conveniunt, possunt quidem facere quasdam Ordinationes novas ad bonum Regimen Provinciae pertinentes, suoque tempore duraturas; non tamen Statuta vim legis obtinentia, et in perpetuum duratura, nisi postmodum ultro per Provinciam acceptentur, et legis instar custodiantur: prout servata proportione liquet ex dictis de Congregatione Generali intermedia. Quod si vero Superiores particulares extra Capitulum quidpiam ordinaverint, seu observari mandaverint, illud obtinet vim praecepti, non legis perpetuum duraturae.

100 Quaeritur V. Penes quos sit potestas condendi Leges Civiles? Resp. Hic esse distinguendum inter triplex Regimen, videlicet, Monarchicum, Aristocraticum, et Democraticum. Et quidem in hoc postremo, seu in Democratia (id est, Principatu Populi, qualis olim erat apud Athenienses, imo quondam apud Romanos) patet, quod potestas faciendi Leges consistat penes ipsummet Populum, §. *Lex est. Instit. de Jure nat. gent. civ. et can.* 1. *dist.* 2.

101 In Regimine Aristocratico (seu Aristocratia, hoc est, Optimatum Principatu, ubi videlicet Optimates Rempublicam tractant, prout hodie apud Venetos, et quondam fiebat etiam apud Romanos) sic potestas statuendi leges pro communi bono Reipublicae residet penes praedictos Optimates: prout liquet *ex can.* 4. *dist.* 2. *et* §. *Senatus Consultum. Instit. eod.* ubi hac de causa Senatus-Consulta prodiisse referuntur.

102 Tandem in Regimine Monarchico (seu in Monarchia, quae est unius Principatus) potestas ferendi leges consistit penes ipsummet Monarcham: ut est Imperator pro toto Imperio Romano, utpote in quem Lege Regia, quae de Imperio ejus lata est, Populus omne suum imperium, et potestatem contulit: ac proinde, quod Imperator per Epistolam, vel alias a Populo fieri decrevit, vel Edicto praecepit, Legem esse, constat *ex L.* 1. *ff. de Constitut. Princip.* Nam, ut ibidem de tali Monarcha generaliter praemittitur, *quod Principi placuit, legis habet vigorem.*

Qua de Causa Imperator *L.* 1. §. *Sed neque. C. de* 103
Vetere Jure enucleand. dum Codicem per Trebonianum, et alios praeclarissimos viros denuo emendatum confirmat, eidemque robur Legis attribuit: recte rationem hujus reddit generalem illis verbis: *Omnia enim merito nostra facimus, quia ex nobis omnis ea impertitur auctoritas.* Sive, ut Glossa *cap. ult.* ℣. *Expressi. de Procurat.* brevius Principem loquentem refert: *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur.*

Porro, quae de Imperatore respectu totius Imperii 104
Romani dicta sunt, procedunt pariter de Rege Monarcha pro suo Regno. Insuper plures alii Principes, et Magistratus Saeculares, pro suis Subditis leges ferre possunt, juxta quod proprie cujusque potestas, ac jurisdictio sese extendit, de quo specialia cujuslibet Principatus, aut Magistratus jura consulantur, praeter ea, quae superius n. 81. de Sacri Romani Imperii Electoribus, et aliis a Caesare Regalia habentibus, dicta jam fuerunt.

§. V.

De Promulgatione Legum, sive Constitutionum.

SUMMARIUM.

105 *Ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad poenam, requiritur ejus promulgatio.*
106 *Sive haec fiat per scripturam, sive voce praeconis. Remissive.*
107 *Proponitur notabilis objectio, atque resolvitur. Et n. seq.*
108 *Leges nominatim de praeteritis caventes, quomodo obligent?*
109 *Regulae Cancellariae, licet nondum publicatae, qua ratione obligent? Et n. 107.*
110 *Qualis promulgatio requiratur ad rationem Legis?*
111 *Leges Imperiales debent promulgari in cujuslibet Provinciae Metropoli.*
Neque obligant, nisi post lapsum duorum mensium. Ibid.
112 *Fallit tum prius,*
113 *Tum posterius in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum.*
114 *Aut quando in Lege aliud tempus est expressum.*
115 *Utrum similiter Constitutiones Papales obligent primum post lapsum duorum Mensium? Ponitur Sententia affirmativa.*
116 *Sententia negativa est magis recepta.*
117 *Quaestio celebris, an Constitutio Pontificia Romae promulgata obliget pro toto Mundo, absque alia publicatione in Provinciis, et Dioecesibus? Et n. seqq.*
118 *Referuntur Auctores sententiam affirmativam tenentes.*
119 et 120 *Eadem sententia probatur Juribus,*
121 *Ac recepta praxi Curiae Romanae.*
122 *Nec non solutione instantiae ex Auth.* ut factae novae Constitutiones etc.
123 *Atque solutione incommodorum, quae contra eam objici solent. Et seqq.*
124 *Nullitas actus in contrarium gesti, inducta per Legem, an sit poena?*
125 *Allegantur Auctores, oppositam Sententiam, sive negativam tenentes.*
126 127 et 128 *Eadem Sententia probatur rationibus, ac Juribus.*

129 *Nec non solutione Jurium in contrarium allegatorum. Et num. seqq.*
130 *Quin et retorsione* cap. 1. De Postulat. Praelat.
131 *Respondetur ad Stylum Curiae Romanae.*
132 *Resolutio practica praesentis, et adeo controversae Quaestionis.*
133 *Circa eam attendenda est praxis, et consuetudo locorum.*
134 *Ratio cur multae Bullae Pontificiae in variis Regionibus non obligent.*

105 Quaeritur I. An semper ad hoc, ut Lex obliget Subditos, sit necessaria ejus promulgatio? Resp. I. Ut lex obliget in conscientia, et quoad culpam, vel quoad poenam, certum est, requiri praeviam ejus publicationem, seu promulgationem; sive dein haec fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce praeconis. Ita communis, ac praesertim Doctor Subtilis *in 4. dist. 3. quaest. 4. §. Ad secundum*, ubi ex hoc infert, praeceptum de recipiendo Baptismo in Lege Evangelica incaepisse obligare Jerosolymis primum in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum Sanctum solemniter promulgatum fuit, et appositae sunt in die illa animae circiter tria millia eorum, qui receperunt Verbum Dei, et baptizati sunt, *Actor. cap. 2.* Ratio est: quia Lex est commune praeceptum. *L. 1. ff. de Legib.* ergo debet necessario publicari, ut innotescat Communitati, sicque ab omnibus observari possit, et econtra transgressores ejus juxta demeritum puniri valeant. Hinc *can. 3. dist. 4.* dicitur: *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.* Et alioqin ignorantia merito excusaret subditos ab observatione legis: *Cur enim* (inquit Imperator *in Auth. Ut factae novae constitutiones. §. Sancimus. Collat. 5.*) *culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?*

106 Additur in Conclusione, *sive dein haec promulgatio fiat per scripturam in publico loco, sive voce Praeconis.* Etenim scripturam non requiri ad substantiam legis, ac voce etiam Praeconis sufficienter Communitati denunciari posse, satis convenit inter Doctores, atque dictum supra *in Procemio, n.* 159.

107. Objicies autem contra allatam, caeteroquin communem, et indubitatam Conclusionem, majoris claritatis gratia: Dantur leges aliquae obligantes pro tempore, quo vel necdum conditae, vel saltem nondum publicatae fuerunt: ergo Conclusio allata non subsistit. Antecedens probatur ex *cap. ult. h. t.* ibi: *Cum leges et constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non ad praeterita facta trahi; nisi nominatim in eis de praeteritis caveatur.* Quod ipsum habetur *L. 7. C. de Legib.* ubi dicitur, *leges non ad facta praeterita revocari: nisi nominatim etiam de praeterito tempore, et adhuc pendentibus negotiis cautum sit.* Ergo, quando hoc cavetur in lege, obligant leges etiam pro praeteritis factis, sicque ante suam publicationem. Id ipsum confirmatur ex Constitutione 59. Sixti V. quae incipit, *Cum frequenter*; ubi damnavit conjugia per Eunuchos, et Spadones, non solum contrahenda, sed etiam de facto jam contracta, easque nulla et invalida declaravit. Accedunt *Regulae Cancellariae* Apostolicae, quas singuli Romani Pontifices a principio sui Regiminis circa causas Beneficiales, et Judiciales facere solent, atque *etiam ex tunc; licet nondum publicatas, et suo tempore duraturas, observari volunt*, prout sonat Praefatio earundem Regularum Cancellariae. Insuper Declarationes Cardinalium S. Concilii Tridentini Interpretum, quae afferuntur in forma authentica, habent vim legis obligantis, quamvis non publicentur: et consequenter lex nondum publicata potest obligare.

Ad hanc satis notabilem Objectionem respondetur, neg. anteced. Ad cujus probationem dicitur, etiam illas Leges, in quibus nominatim cavetur de praeteritis, non obligare in conscientia, et quoad culpam, vel quoad poenam (ut loquitur Conclusio) ante factam earundem promulgationem: *Ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere, quod eos postmodum dignum est, vetitos sustinere*, prout loquitur, atque declarando propriam mentem argumentatur Pontifex in c. *Cognoscentes. 2. h. t.* Nihilo minus ejusmodi leges, de praeteritis expresse caventes, non carent suo effectu, atque obligatione: nam partim obligant quoad nullitatem actus in contrarium gesti, dum istum vel retractant seu cassant, vel ipso jure irritum esse declarant, ut tradit Glossa in *Clem. 2. V. Ex tunc. de Haereticis.* Abbas *in c. Cognoscentes. num. 7. h. t.* et alii. Partim vero dictae leges obligant in tantum, quod Judex circa negotia etiamnum pendentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur tales leges de novo conditas observare, et conformiter ipsis in causa procedere, sententiamque ferre; prout per quoscunque Judices fieri, seu judicari debere, mandavit Sixtus V. in citata Constitutione, *Cum frequenter.* §. 3. 108

Ad Regulas Cancellariae patet per idem: nam ante publicationem obligant solum quoad nullitatem actus in contrarium gesti, et ut ita Judices pronuncient; non quoad culpam, vel poenam incurrendam. Lud. Engel *tit. de Praebend. num.* 19. et alii: quibus adde dicenda inferius *num.* 123. Quod attinet Declarationes Cardinalium; patet ex dictis in Procemio *n.* 129. 132. *et seqq.* cur obligent absque nova ipsarum promulgatione: quia videlicet solemnitas publicationis requiritur in Legis editione, non item in Legis declaratione, prout ibidem amplius ostensum fuit. 109

Quaeritur II. Qualis requiratur promulgatio Legis, seu Constitutionis de novo edendae? Resp. I. Ad rationem Legis requiritur talis publicatio, quae sufficit, ut ea ad notitiam totius Communitatis deveniat: non tamen requiritur, ut ejus notitia singulorum auribus specialiter inculcetur. Ita communis Doctorum; et desumitur ex *can. Quod dicitis. dist. 16. et can. Qui et Divinis. 12. q. 2.* atque clarius habetur *cap. 1. de Postulat. Praelat.* ubi Pontifex quoad propositum sic loquitur: *Non est necessarium, cum Constitutio solenniter editur, aut publice promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare; sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam teneatur, qui noverit eam solenniter editam, aut publice promulgatam etc.* Haec Pontifex. Accedit ratio: tum quia, ut legis promulgatio singulis specialiter intimetur, regulariter est impossibile. Tum quia lex est commune praeceptum, ac proinde sufficit eam Communitati solemniter intimari: etenim post factam semel solemnem promulgationem, haec ipsa ad singulorum notitiam facile devenire potest; et quod vel devenerit, vel quo minus hoc factum sit, per eos steterit, praesumptio est: adeo, quod eis non facile facultas credendi tribuatur; prout subjungit Pontifex *cit. cap. 1. §. Quod nec.* et concordat c. *Quosdam. 7. et c. Quando. 8. de Praesumpt.* Nisi forsan probetur ignorantia rationabilis, sed invincibilis. 110

Resp. II. Loquendo de Legibus Imperialibus, sive a supremo Imperii Principe latis pro pluribus Provinciis, dicendum, eas non obligare, nisi postquam fuerint promulgatae in cujuslibet Provinciae Metropoli, et insuper duo menses a die publicationis sint elapsi. Ita Navarrus *Consil. 1. de Con-* 111

stitut. n. 17. et 19. et alii; atque habetur expressum in *Authen. Ut factae novae Constitutiones.* juncta Glossa *ibidem.* ℣. *Hujusmodi lex. Collat.* 5. quae hoc ad omnes Imperatorum constitutiones, in quibus nihil habetur speciale expressum, extendit; eo quod Rubrica ibi generaliter loquatur: *Ut factae novae Constitutiones post insinuationes earum, post duos menses valeant.* Nam etiam Rubricas esse authenticas, ac recte allegari, fusius jam dictum est in Prooemio, *n.* 92. *et seqq.*

112 Dicitur notanter, *loquendo de Legibus Imperialibus pro pluribus Provinciis latis.* Nam secus est dicendum de Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum, utpote quorum jurisdictio est angustior; et quia memorata *Auth. Ut factae novae Constitutiones etc.* solum loquitur de Legibus Imperialibus pro pluribus Provinciis latis. Unde per se loquendo, et nisi aliud in ipsamet lege praescribatur, aut de longa consuetudine fuerit observatum, Statuta inferiorum Principum sufficienter promulgantur una sola solemni publicatione, facta in Curia, aut praecipua Civitate. Quia enim aliud lege sancitum non reperitur, non est istud temere asserendum: *Erubescimus enim sine lege loqui*, inquiunt Juris-Consulti, *arg. Auth. de Triente et semiss.* §. *Consideremus. Collat.* 3. et *l. Si vero.* §. *De viro. ff. Soluto matrim.* cum concordantiis.

113 Et similiter, si in Constitutionibus inferiorum Legislatorum non habeatur aliud certum tempus expressum, facta earum solemni promulgatione statim obligant scientes; ignorantes autem, seu absentes, post tempus arbitrarium, quo rationabiliter potest praesumi de ipsorum notitia, et quod post tantum tempus non debuissent Constitutionem publicatam ignorare, *arg. cap.* 1. §. *Nec obstaret. de Concess. Praebend. in* 6. ac tenet Abbas Panormit. *in c. Cognoscentes. n.* 7. *h. t.* Engel *eod. n.* 46. Suarez *lib.* 3. *de Legib. c.* 16. *n.* 7. Navarrus *d. Consil.* 1. *de Constit. n.* 16. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 11. *num.* 2. et alii. Siquidem in memorata *Auth. Ut factae novae Constitutiones etc.* solummodo fit mentio de legibus Imperialibus pro pluribus Provinciis latis: nullo autem Jure cavetur, ut vinculum legis ab inferiore Principe emanatae, post factam ejus publicationem, et habitam notitiam, differatur usque ad lapsum duorum mensium; ac proinde istud non est asserendum, per Jura proxime allegata, juncto *can. Consuluisti.* 2. *q.* 4. ibi: *Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est praesumendum.*

114 Intellige etiam hactenus dicta, nisi aliud tempus in lege exprimatur. Siquidem in *Auth. Ut in privatis domibus etc.* §. *Haec enim. Collat.* 5. statuitur tempus trium mensium. Et in *Auth. Ut neque Miles etc.* §. *Sint igitur. Collat.* 8. ponuntur triginta dies, computandi ab insinuatione seu promulgatione dictarum Legum. Sed istud est speciale in memoratis Legibus: illud vero, quod habetur in *Auth. Ut factae novae Constitutiones etc.* de duobus mensibus est generale in Legibus Imperatoriis, ut notat Glossa *ibidem.* ℣. *Hujusmodi lex.* Quod si autem in Legibus inferiorum Principum exprimatur certum tempus, quo lex obligare incipiat, illud omnimode erit observandum. Nec inutiliter quandoque post factam legis publicationem, datur dilatio certi temporis, quo obligare incipiat, ne alioquin aliqui ob publicationem prius apud ipsos factam citius obligentur prae aliis, sed omnes eodem tempore ligari incipiant; sicque tollatur omnis confusio, rixa, et quaerimonia Subditorum, quae caeteroquin circa res praesertim externas, et temporales, non sine jactura tranquilli Status Reipublicae, facile suboriri posset.

115 Resp. III. Utrum hoc ipsum procedat in Constitutionibus Pontificiis, quod nimirum earum obligatio primum incipiat post duos menses, a die factae publicationis computandos, variant Doctores. Et quidem Glossa *ad finem Regularum Juris in* 6. ℣. *Anno quarto.* citans Bernardum affirmat; eo quod istud sit Jure Civili expressum *d. Auth. Ut factae novae Constitutiones*, in Rubro, et Nigro: ergo cum Jure Canonico contrarium expresse non sit cautum, illi stabimus, *arg. cap.* 1. *et* 2. *de Novi oper. nunciat.* Et hanc Sententiam solo Jure scripto attento, veriorem arbitratur Navarrus *d. Consil.* 1. *de Constitut. num.* 18. eamque tenet Hostiensis *in Summa. num.* 13. *h. t.* Quintilianus Mandosius *in Repetit. in cap.* 2. *n.* 77. *et* 78. *de Constitut.* citans alios. Menochius *lib.* 2. *de Arbitrar. Judic. casu* 185. *num.* 18. *et* 19. post Ant. de Butrio in *c. Cognoscentes. n.* 16. *et* 17. et Decium *ibid. n.* 41. et Bellameram *ibid. n.* 1. *vers. aut lex. de Constitut.*

116 Opposita nihilominus Sententia est magis recepta, et a qua, veluti Communi, durum est recedere, ut loquitur Menochius *loc. cit. num.* 19. haud obstante, quod ipsemet ab ea recedat: eandemque meliorem, et rationabiliorem appellat Prosper Farinacius *part.* 1. *Fragmentorum Criminalium num.* 665. citans Imolam, Zabarellum, Alexandrum de Nevo, et alios; ac novissime Pirhing *h. t. num.* 32. *et seqq.* Castro Palao *cit. tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 12. *num.* 3. Atque hanc Sententiam Navarrus *d. num.* 18. ait, de consuetudine, et stylo in Urbe servari; cum transgredientes legem Papae publicatam etiam ante duos menses puniantur, non solum, qui confitentur, vel probantur, scivisse illius promulgationem, sed etiam, qui non probant justam ejus ignorantiam; quia praesumuntur scivisse: licet haec consuetudo, et stylus, (ut idem loquitur) restringi forsan posset ad Forum duntaxat exterius, ipsosque Urbicolas. Rationes utriusque partis, praeter allegatam consuetudinem, quae est optima legum interpres, 18. *c. Cum dilectus. de Consuetud.* magis patebunt ex dicendis sequenti Quaesito, hinc

117 Quaeritur III. Utrum Lex, sive Constitutio Pontificia Romae promulgata, illico obliget pro toto Mundo, vel insuper ejusdem publicatio in singulis Provinciis, et Dioecesibus fieri debeat? Resp. I. Celebris est haec quaestio, et a cujus decisione pendent plurimae quaestiones practicae; et quia magnus circa ipsam existit conflictus tum rationum, tum auctoritatum, in utramque partem militantium, expedit pro ejusdem resolutione utriusque partis fundamenta praemittere.

118 Prima, et quidem communior Doctorum Sententia asserit, quod Leges, sive Constitutiones Apostolicae, simul ac Romae in Curia, aliisque consuetis locis solemniter promulgatae fuerunt, quantum ex se est, ubique terrarum vim obligandi habeant, neque opus sit, in singulis Provinciis, ac Episcopatibus easdem publicari, nisi aliud in ipsis exprimatur. Ita Abbas Panormit. in *c. Noverit. nu.* 3. *de Sentent. excommun.* ubi ait, quod *Constitutio Papae non est necessario publicanda in qualibet Provincia, quia satis est, quod publicetur in Curia Romana.* Atque idem docet Ant. Burgosius in *Repetit. ad c. Cognoscentes. n.* 207. *h. t.* et Quintilianus Mandosius in *Repetit. ad cap.* 2. *h. t. n.* 79. dicens, hoc indifferenter servari, et per quinquaginta annos, et ultra, se vidisse servari, sive dicamus, id esse de Jure Canonico, sive ex antiqua Romanae Curiae observantia, vel consuetudine: et allegat pro hac sententia Jo. Andream in *Data lib.* 6. Paul. de Eleazaris *in Prooemio Clem.* Card. Alexandrinum in *cap.* 1. *de Postu-*

lat. Praelat. ac sequitur novissime Card. de Luca, *tom. 1. part. 1. de Beneficiis, Discurs. 76. num. 7.* allegans Rotam *Decis.* 365. *num.* 13. et pluresque alii, quos refert Farinacius *cit. part. 1. Fragment. Crimin. num.* 653. dicens, quod haec opinio sit verior, magisque communis, et canonizata in Rota: quinimo Castro Palao *part. 1. tract.* 3. *dis. 1. punct.* 12. *numer.* 2. citans Suarez, Vasquez, Sylvestrum, et alios, vocat hanc certam, et omnino tenendam sententiam.

119 Ratio hujus Sententiae comprimis desumitur ex *cap. 1. de Postulat. Praelat.* ubi dicitur, quod id solum sufficit, ut ad Constitutionis pontificiae observantiam teneatur, *qui noverit eam solemniter editam, aut publice promulgatam*: atqui hoc jam fit, si Bulla Pontificia Romae solemniter promulgatur, et de tali promulgatione cuipiam certo constet. Et quod plus est, per allegatam rationem Papa solemniter reprobat excusationem cujuspiam Magistri, nomine Episcopi Altissiodorensis factam, in cujus Dioecesi Decretum Pontificium de servando interdicto, cujus ibidem fit mentio, non fuerat promulgatum; et consequenter Decreta Pontificia obligant, licet in hac Dioecesi non fuerint promulgata. Certe ex hoc unico loco Vallensis *h. t.* §. 2. *n.* 2. probat hanc Sententiam, eamque haberi hic in textu, juncta Glossa, ¶. *Publice promulgaverit*, ait Layman in *cit. cap. 1. de Postulat. Praelat. n.* 3.

120 Confirmatur eadem sententia ex *cap.* 1. §. *Nec obstaret. de Concess. de Praebend. in* 6. ibi: *Lex, seu constitutio, et mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minime debuissent*: et consequenter hoc solum sufficit ad obligationem Legis Pontificiae solemniter editae, absque alia publicatione in Provincia, vel Dioecesi, dummodo sufficiens notitia habeatur (tunc enim locum obtinet Regula 31. Juris in 6. *Eum, qui certus est, certiorari ulterius non oportet*) vel saltem habere possit: quia paria sunt, scire, et scire debere, *arg. l. Quod te, ff. Si certum petatur.* Surdus *consil.* 150. *n.* 23. Card. de Luca *cit. Discurs.* 76. *n.* 8. et Barbosa *Axiomat.* 174. *n.* 29. citans alios. Quin etiam scire, et de facili scire posse, paria sunt, *arg. l. Si duo. ff. de Acquir. haeredit.* ibi: *Qui enim scit, aut scire potuit*: ac notat Barbosa *in cit. n.* 29.

121. Confirmatur ulterius haec Sententia ex recepta praxi, consuetudine, ac stylo, Curiae Romanae: siquidem consuetudo est optima legum interpres, *c. Cum dilectus.* 8. *de Consuetud.* et *l. Si de interpretatione. de ff. Legib.* Quin et ipse stylus Curiae Romanae habet vim legis, *arg. c. Quam grave.* 6. *de Crim. falsi.* Atqui consuetudo, et Stylus Curiae habet, ut Judices Urbis judicent contra omnes totius Orbis Christianos secundum leges, seu Constitutiones Pontificias, Romae promulgatas in locis ad id praestitutis; nisi justam illi ignorantiam probent: prout refert Navarrus *dicto Consil.* 1. *n.* 19. *de Constitut.* et Mandosius supra *n.* 118. relatus: ergo ex ipsamet consuetudine, ac Stylo Curiae Romanae habetur, seu probatur, quod Constitutiones Apostolicae post factam Romae solemnem publicationem illico obligent totum Mundum Christianum, non obstante, quod in singulis Provinciis, ac Dioecesibus, necdum fuerint publicatae. Alioquin enim praxis Romanae, et Styles Curiae, non videretur aequitati naturali consentaneus.

122 Nec videtur obstare *Auth. Ut factae novae constitutiones etc.* ubi ad obligationem Legum Imperialium requiritur publicatio earundem in Provinciis, ne legum ignorantia praetendi valeat. Resp. enim, Leges Civiles non arctare Pontificem, neque procedere, quando Jure Canonico quid speciale determinatum fuit; ut in proposito habetur *d. cap. 1. de Postulat. Praelat.* et *cap. 1. de Concess. Praebend. in* 6. accedente etiam ipsa consuetudine, Stylo Curiae Romanae. Idque haud immerito: tum quia non tam facile possunt publicari Constitutiones Pontificiae in singulis totius Orbis Christiani Provinciis, sicut Leges Imperiales in singulis Imperii Provinciis, nunc modicam Europae partem occupantibus; qua de causa, ut inquit Jo. Monachus in *c. In generali. de Reg. Jur. in* 6. et post ipsum Navarrus *cit. Consil.* 1. *n.* 20. *de Constitut.* Papa dicitur habere pedes plumbeos, non plumeos. Tum quia totus Mundus censetur una provincia respectu Papae, *can. Cuncta per mundum.* 9. *q.* 3. cum similibus: et quia Romae sunt omnes fere Nationes de Mundo, verisimile est, quod quando ita publicatur Constitutio nova, praesentes Nationes ipsam sufficienter notificent in propriis Provinciis, ut proinde in his non sit opus nova promulgatione, prout discurrit Ant. Burgosius *loc. cit. numer.* 210. et 211. Idque eo magis, quod tales Constitutiones emanent e Christi in terris Vicario, atque circa materias spirituales, et animarum salutem concernentes, de quibus proinde cognoscendis majorem debent habere curam subditi Papae, hoc est, Fideles, quam subditi Caesaris de temporalibus, quibus praeest.

Neque urgent quaedam incommoda, quae contra hanc Sententiam objici solent: ut puta, quod lex non possit obligare ignorantes. Nam in confesso est, si Papa expresse declaraverit, quod ad obligationem Bullae suae de novo editae sufficiat sola publicatio Romae facta (prout inter alios declaravit Clemens VIII. in sua 115. Constitutione, *quaecunque.* §. 15. quae refertur *Tom. 3. Bullarii Romani*: ac Urbanus VIII. in Bulla, quae incipit, *Romanus Pontifex.* 28. Augusti, 1624. edita; et in alia Bulla, quae incipit, *Secretis*, eodem anno, die 11. Decembris emanata, quarum utraque habetur *Tom. 4. dicti Bullarii, Constit.* 25. et 35. dicti Pontificis; et rursus in Bulla, *In Eminenti.* 6. Martii 1641. emanata, quae refertur *Tom. 5. Bullarii Romani, Constitut.* 289. ejusdem Pontificis; ac novissime Innocentius XII. in Bulla, quae incipit, *Speculatores Dominus Israel*, edita 1694. die 4. Novembris.) Tunc, inquam, in confesso est, aliam publicationem in Regnis, Provinciis, Dioecesibus, vel Civitatibus non requiri: et tamen possent adduci eadem inconvenientia; ergo haec nec in aliis casibus urgebunt. Et ratio: quia hujusmodi Bullae, seu Constitutiones Apostolicae Romae solemniter publicatae, licet quantum est ex parte sui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeant pro toto Orbe Christiano: tamen in actu secundo non obligant quoad culpam, aut poenam, nisi postquam sufficiens earundem notitia fuerit habita, vel saltem haberi potuerit. 123

Et quamvis ejusmodi Constitutiones, etiam in casu verae ignorantiae obligent quoad nullitatem actus in contrarium gesti, uti probat Stylus Curiae Romanae, juxta tenorem ipsarum in Foro externo procedentis: hoc ipsum tamen proprie non censetur poena, qualis est, quae inducitur, in odium alicujus, et diminuit ipsius patrimonium, seu tollit jus quaesitum, sed potius censetur inhabilitas ad sic agendum, ex defectu cujuspiam solemnitatis, vel alia gravi de causa inducta a Jure, sive nova Constitutione Apostolica. Abbas in *cap. Cognoscentes numer. 4. h. t.* junctis iis, quae superius *numer.* 108. dicta fuerunt de Legibus, in quibus nominatim de praeteritis cavetur: non quia tales Leges inducunt nullitatem, seu cassationem actus in 124

contrarium gesti, si hoc censeretur damnosum, ac poenale, hoc ipso res, quae culpa caret, in damnum vocaretur, contra expressum textum *cit. c. Cognoscentes. 2. h. t.*

125 Secunda, et priori directe opposita Sententia, est non paucorum Doctorum asserentium, spectato rigore Juris, et nisi aliud in Bulla Pontificia exprimatur, ad obligationem ejus, praesertim pro Foro conscientiae, non sufficere solam promulgationem Romae factam. Et haec opinio imprimis fundatur in auctoritate: siquidem ita sentiunt Navarrus *cap. 23. Manual. n. 44.* appellans hanc opinionem communem, et veram antiquorum; et rursus *d. Consil. 1. Constitut. n. 18. seqq.* dicens, quod attento solo Jure scripto haec opinio videatur verior. Abbas Panormitanus, licet dubitative, *in c. Cognoscentes. num. 7. h. t.* istam sententiam probans ex eo, quod *Jus Civile expresse dicat de tempore publicationis in Provincia, et Jus Canonicum non dicat oppositum; quinimo idem dicat ca. 1. de Postulat. praelat. can. Proposuisti. circa finem. dist.* 82. ubi fit mentio factae publicationis in Provincia, ad ostendendam obligationem Constitutionis Pontificiae, faventque textus in *can. Quod dictis. dist.* 16. Eandem Sententiam tenet Summa Angelica: ℣. *Lex. quaest.* 12. pro qua insuper allegatur Ant. de Butrio in *cap. 2. n.* 20. et Imola ibid. *n. 17. de Constitut.* quamvis addant contrariam opinionem servari in practica, et consuetudine. Zabarellus, Felinus, Jo. Monachus, multique alii a Farinacio *d. part. 1. Fragment. Crimin. n.* 656. relati, quorum plores hanc opinionem dicunt partim aequiorem, partim magis communem. Et hanc ipsam sententiam tenet ex Theologis Medina 1. 2. *quaest. 90. art. 4.* Sotus *lib. 1. de Justit. q. 1. art. 4. Vers. At vero Summo Pontifice.* Sa. ℣. *Lex. n. 9.* eamque censet probabiliorem Lessius *lib. 2. de Justit. et jur. cap. 22. dubitat. 13. n. 98.* et in praxi tutam Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 3. n.* 6. Ipsamque inter alios novissime secuti sunt Petrus Marchantius *tom. 2. Tribunalis, tract. 1. tit. 8. quaest. 5.* ac Bernardus Sannig *tom. 2. Theologiae Scolastica. tract. de Legib. dist. 3. quaest.* 6. atque probabilem censet Pirhing *tit. de Constitut. n.* 31. et Ludovic. Engel *eod. n.* 67. Ut proin huic opinioni non desit probabilitas extrinseca, ex auctoritate tot Doctorum ipsa tenentium desumpta.

126 Eadem sententia probatur insuper rationibus, quarum prima et principalis est haec: quia Pontifices volunt Jus Civile servari, ubicunque Jure Canonico nihil est specialiter constitutum, juxta illud vulgatum, *cap. 1. et 2.* De novi oper. nuntiat. *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita et Sacrorum Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.* Atqui circa modum promulgandi Leges Ecclesiasticas in Jure Canonico nihil habetur specialiter constitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad legum obligationem requirit, ut promulgentur in singulis Provinciis, juxta saepe dictam *Auth. Ut factae novae constitutiones etc. Collat.* 5. Id ipsum confirmant Jura proxime per Abbatem allegata, in quibus ad ostendendam Constitutionum Ecclesiasticarum obligationem fit mentio factae earundem publicationis in Provinciis; ut in *can. Proposuisti. dist.* 82. et *cap. 1. de Postulat. Praelat. et can. Quod dicitis, dist.* 16.

127 Confirmatur ulterius eadem Sententia ratione. Quia ipsimet Summi Pontifices defacto in nonnullis Constitutionibus suis requirunt, et mandant, publicationem fieri in singulis Provinciis, et aliis locis per eos specificatis: ut patet ex *c. Cum infirmitas. de Poenit. et remiss. et c. Sicut olim. de Accusat. etc. Quoniam simoniaca, de Simon. etc. Itaquorundam, etc. Ad liberandum de Judaeis* juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 1. De Reformat. matrim.* at Bulla Urbani VIII. die 1. Aprilis 1627. edita, quae incipit, *Pastoralis* (ut refertur *Tom. 4. Bull. Rom. Constit.* 62. *cit. Pontific.*) ubi non obstante, quod §. 26. Pontifex asserat, quod facta Romae solemni promulgatione *non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur*: nihilominus §. 27. vult ejus publicationem fieri in Provinciis, et Dioecesibus: ergo ipsimet Pontifices videntur agnovisse, per solam publicationem Romae factam, non sufficienter promulgari legem ad obligandum totum Mundum, saltem pro Foro conscientiae. Huc etiam faciunt illae Constitutiones, supra *n.* 123. jam allegatae, in quibus Pontifex expresse declarat, quod facta Romae earundem solemni publicatione omnes perinde arctentur; ac si unicuique personaliter intimatae fuissent: nam hoc superfluum foret apponere, si Pontifex generaliter, et absque tali declaratione per legem Romae duntaxat promulgatam intenderet illico totum Mundum obligare. Quia igitur in lege nec syllaba debet esse superflua, et sine mysterio aliquid operandi. Fagnanus in *e. Tuarum n. 26. de Privileg.* (alioquin enim frustra membranas occupat. *can. Si Romanorum dist.* 19.) Hinc in talibus Bullis oportet admittere quid speciale, quod non reperitur generaliter in omnibus; nempe quod illae statim adstringant, licet non promulgentur in Provinciis, non item caeterae, in quibus deest ejusmodi clausula.

Accedit, quod durum videatur dicere, quod 128
omnes Constitutiones, quae passim motu proprio Summi Pontificis Romae fiunt, et publicantur, illico obligent ultimos quosque Fideles Septentrionis, et Occidentis, Æthiopes item et Indos, aliosque nullam ipsarum notitiam habentes. Nam ipsamet Lex Christi Domini, quando per Apostolos post adventum Spiritus Sancti Jerosolymis die Pentecostes solemniter promulgabatur, non idcirco tunc pro toto Orbe terrarum censebatur sufficienter publicata fuisse, donec etiam in aliis Provinciis successive praedicaretur: ac proinde tempus obligationis suae non simul incaepit apud quoscunque populos, sed quibusdam incaepit tempus ad mensem post Pentecosten, et aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, et sic deinceps, sicut eis praedicabatur, ut docet Scotus in *4. dist. 3. q. 4. §. Quantum ergo* cum aliis.

Nec obstare videtur *cap. 1. de Postulat. Praelat.* 129
juncto *cap. 1. de Concess. Praebend.* quae pro priori Sententia *n.* 119. et 120. allegantur. Nam, quod attinet hoc posterius, textus ibidem relatus, est allegatio partis, non dispositio Juris, ut liquet ex contextu. Deinde dictum *cap. 1. §. Nec obstaret. de Concess. Praebend. in* 6. loquitur de Constitutione singulari, nempe de Privilegio cuipiam specialiter concesso: quo in casu fatendum est, sufficere scientiam illius, ad cujus favorem constitutio illa specialis edita fuit, neque opus esse alia solemni publicatione. Per hoc tamen nihil infertur quantum attinet ad propositum, ubi sermo est de Constitutione generaliter lata, et omnes obligante.

Nec etiam urgere videtur *cap. 1. de Postulat. Prae-* 130
lat. Nam ibidem fit mentio tantum de Constitutione particulari, continente sententiam Interdicti localis Regni Francorum, quae si aliud tempus non exprimitur, statim ligat praesentes, absentes autem post tempus arbitrarium, prout supra *n.* 113. in simili dictum est: non autem de Constitutione pontificia generaliter lata pro toto Mundo, de qua impraesentiarum est sermo: unde etiam Menochius *lib. 2. de Arbitrar. Judic. Casu 185. n. 17.* textum illum in solo casu Interdicti de Jure Canonico pro-

cedere arbitratur. Insuper, cum ibidem sententia Interdicti dicatur solemniter publicata in Regno, et Provinciis (quamvis non in Dioecesi Altissiodorensi) atque observata in Ecclesia Metropolitana: textus ille potius deservit ad probandam hanc posteriorem sententiam (prout etiam Abbas proxime relatus eodem utitur pro sua probatione) videlicet ad obligationem Constitutionum Pontificiarum de rigore Juris requiri earundem publicationem in Provincia, et hujus Metropoli, juxta *Auth. Ut factae novae constitutiones*, atque in casu *cit. cap.* 1. *de Postulat. Praelat.* observatum fuit. Neque ratio Pontificis plus intendit, nisi contra frivolam cujuspiam Magistri excusationem ostendere, quod non sit necesse, Legem solemniter editam, et publice promulgatam, singulorum auribus specialiter inculcare, ut dictum *num.* 110.

131 Nec tandem urgere videtur consuetudo, ac Stylus Curiae Romanae: Nam hic procedit pro Foro externo, quando causae Romam devolvuntur: ac praesertim tunc, quando litigatur super valore, seu nullitate actuum in contrarium gestorum, ob dicta *nu.* 124. Deinde idem Stylus Curiae habet praesertim locum in causis Beneficialibus, et aliis, in quibus Pontifex habet liberam dispositionem, *c. Licet Ecclesiarum*, 2. *de Praebend. in* 6. ac notat Engel. *h. t. num.* 76.

132 Resp. II. Quod ad praxin attinet, in resolutione practica praesentis quaestionis, tanto auctoritatum et rationum pondere hinc inde firmatae, Subditis standum imprimis erit judicio Superiorum suorum: nam his in dubio obedire tenentur, *can. Quid culpatur*. 23. *q.* 1. juncta Glossa *ibid.* §. *Iniquitas.* et DD. passim. Quamquam hic simul advertendum sit, praesentem Quaestionem procedere duntaxat de Decretis Pontificiis Constitutivis, hoc est, novam Legem condentibus, sive Jus novum constituentibus: non item in Declarativis, hoc est, mere declarantibus Jus Naturale, Divinum, aut Ecclesiasticum antiquum: nam ultro conceditur, ad declarationem Juris antiqui non requiri novam publicationem, ut dictum in *Prooemio n.* 132. Deinde, quanta cum reverentia Bullae Apostolicae sint recipiendae, aliunde liquet; utpote cum sic debeat reputari Statutum Papae, ac si de ore Dei, vel Beati Petri prolatum fuisset, *can. Sic omnes. dist.* 19. juncto *cap. Quanto de translat. Episcop.* cum similibus.

133 Ulterius circa resolutionem practicam hujus quaestionis attendenda est praxis, et hactenus recepta locorum consuetudo, utpote quae (dummodo caeteroquin sit rationabilis) tantae est efficaciae, ut non solum jus dubium (quale est praesens, ob tantam auctoritatum, et rationum varietatem) interpretari possit, *c. Cum dilectus. de Consuetud.* cum concordantiis; sed etiam legi caeteroquin clarae, tempore longaevo derogare valeat. *cap. ult. de Consuetud.*

134 Unde tenenda etiam primam, seu communiorem, ac *num.* 118. *et seqq.* explicatam sententiam, dici poterit, quod quidem Lex Pontificia, simul ac Romae publicata est, quantum est ex parte sui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeat pro toto Orbe Christiano: cur autem quoad actum secundum (id est, ut quis re ipsa constringatur) non statim omnes obliget, id non proveniat ex defectu Legis, aut promulgationis, sed ex defectu alicujus conditionis accidentalis; puta, quia etiamnum ignoratur, aut quia alicubi successu temporis deum in desuetudinem abiit. Laym. *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 2. *n.* 4. Idipsum amplius declarat Guilielmus Herinex *part.* 2. *Summae Theologicae, disp.* 3. *de Legibus, n.* 117. sic inter alia loquens: *Ex his patet, quomodo multae Leges, seu Bullae Pontificiae, in variis Regionibus non obligent; videlicet, quia vel in iis neque devulgatae seu publicatae, neque acceptatae fuerunt, consentiente, seu tacita connivente Pontifice; vel quia defectu publicationis, et acceptationis, esto in principio culpabili, tandem in perfectam desuetudinem desierunt. Illud autem plerumque oritur ex eo, quod Ordinarii frequenter advertant, aut existiment, ac saepe non infundate, leges varias non congrue publicae utilitati suarum Dioecesum ob inveteratas, et rationabiles earundem consuetudines, genium plebis, defectum finis legis, v. g. quia lata fuit ob pericula, et defectus, qui ibidem generatim non grassantur, imo vix noscuntur etc. Interdum etiam Ordinarii ob Potestatem Laicam non possunt exequi pro libitu suo Mandata Apostolica. Interea vero tempore fluente in desuetudinem leges abeunt, antequam usu recipiantur.* Haec ille.

§. VI.

De Acceptatione Legum, seu Constitutionum.

SUMMARIUM.

135 *Lex quando censeatur acceptari, ac esse usu recepta?*
136 *Ad intrinsecam Legis constitutionem non requiritur acceptatio Populi.*
137 *Nam ex parte Legislatoris neque deest potestas,*
138 *Neque voluntas obligandi subditos.*
139 et 140. Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium comprobantur: *Declaratur.*
141 *Leges non censentur esse conditionales, licet contrario usu abrogari possint; et cur?*
142 Leges nulla alia de causa obligant, quam quod judicio Populi sint receptae, *quomodo hoc verificetur?*
143 *Subest causa non acceptandi legem, debet Populus ad Principem recurrere per remedium supplicationis pro sublatione legis.*
144 *Vel ad ejus Superiorem, si quem habet, appellare.*
145 *Et interim licite suspenditur obligatio legis.*
146 *Et si Princeps tacuerit, censetur annuere, ac legem revocare.*
147 *Alioquin Populus non acceptando legem rite publicatam peccat, potestque puniri.*
148 149 et 150. *Nisi aliunde quis justa de causa sit excusandus; quod varie exemplificatur.*
151 *Praesertim in eo, qui legem a majori parte communitatis non servatam, nec ipse observat.*

Supponendum breviter, quod lex post promulga- 135
tionem debite factam tunc censeatur acceptari, quando communitas eam approbat verbo, scripto, aut alio signo, v. g. quando ipsam in casu occurrente observat. Insuper dum Communitas legem observat, dicitur *Lex esse usu recepta.* Hoc praenotato

Quaeritur I. Utrum ad legem humanam requi- 136
ratur acceptatio populi? Resp. Ad naturam et intrinsecam constitutionem Legis humanae non requiritur acceptatio populi, ac proinde ante hanc lex caeteroquin justa jam obligat; quamvis per acceptationem et usum accidentaliter perficiatur, seu confirmetur. Ita Fagnanus *in c. Treugas. n.* 48. *de Treuga.* Suarez *lib.* 4. *de Legib. cap.* 19. *nu.* 6. Pirhing *h. t. n.* 45. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 13. estque communior aliorum, et nunc post Decretum Alexandri VII. proxime allegandum, fere indubitata; quamvis olim multi oppositum docuerint; ac praesertim Navarrus *cap.* 23. *Manual. n.* 41. *et Consil.* 1. *n.* 23. *de Constitut.* ubi post Dominicum, et Felinum, quos citat, docet, quod *Lex*,

antequam recipiatur saltem per majorem partem Civitatis, cujus pars transgressor,] non licet, quoniam promulgari videtur cum conditione, recipiatur saltem majorem partem. Haec Navarrus.

137 Probatur autem nostra conclusio: quia ad hoc, ut Lex intrinsece censeatur constituta, et vim habeat obligandi Subditos, duo ex parte Legislatoris requiruntur, et sufficiunt; videlicet potestas, et voluntas obligandi Subditos ad legis observantiam, *arg. c. Cum super.* 23. *de Offic. Delegat.* Sed neutrum horum deest supremo Principi, ut puta Summo Pontifici, vel Imperatori. Non quidem potestas, nam hanc non deesse Summo Pontifici, utpote supremo Fidelium Pastori, Christique in terris Vicario, fatentur omnes Catholici. In Imperatorem autem Populus Lege Aurea omne suum dominium, atque potestatem contulit, *L. 1. ff. de Constitut. Princip.*

138 Neque deest voluntas. Nam verba legis (uti supponitur) simpliciter praecipiunt: atqui praeceptum absolute positum non obligat sub conditione, si subditus velit acceptare, sed absolute inducit necessitatem obediendi; alias potius foret Lex consilii, seu exhortationis, quam praecepti, *text. clar. can. Quisquis.* 14. *q.* 1. ergo. Confirmatur: quia, quando Principes sanciunt novas leges, etiam poenis ac suppliciis cogunt Subditos ad legum observantiam, et executionem, *can. Praeceptis. dist.* 12. *et can. Non frustra.* 23. *q.* 5. cum similibus: ergo hoc ipso censentur habere voluntatem Subditos simpliciter obligandi, et non sub conditione duntaxat, *Si lex recipiatur.* Quinimo haec sententia de facto videtur amplius indubitata, ob novissimum Decretum Alexandri VII. qui Anno 1665. die 24. Septembris, inter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 28. damnavit: *Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem a principe promulgatam.* Hoc enim illico sequeretur, si leges quoad vim suam obligandi dependerent ab acceptatione populi, aut nonnisi sub conditione, *Si a populo recipiantur*, conderentur.

139 Nec obstat illud Gratiani *can.* 3. *dist.* 4. ubi ait: *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.* Resp. enim quidquid sit de validitate hujus dicti, cujus auctor fuit Gratianus, non habens potestatem legislativam; textum hunc aperte stare pro nostra Conclusione, dum expresse concedit, leges jam institutas per legitimam promulgationem, ac proinde ante acceptationem Populi. Si enim leges jam sunt institutae ante acceptationem, ergo haec ad earum intrinsecam naturam, et constitutionem neutiquam pertinet.

140 Ad illud, *Firmantur, cum moribus utentium approbantur*, dicitur, illud non esse intelligendum de firmitate intrinseca, et substantiali, utpote quam leges jam antecedenter habent; sed de quadam extrinseca dumtaxat, et accidentali firmitate, quatenus leges moribus utentium comprobatae, non facile amplius per contrariam legem, vel consuetudinem abrogantur. Sive, ut loquitur Fagnanus *loc. cit. num.* 49. *et* 57. Leges ex moribus utentium accipiunt firmitatem stabilitatis, non autem firmitatem auctoritatis. Aut (quod in re idem est) Leges firmantur moribus de facto, et non de jure: nam de jure satis firmatae sunt ab ipsa legitima institutione.

141 Nec rursus obstat, quod leges usu non receptae non obligent, sicque non aliter a Principe ferri censeantur, nisi a Populo fuerint usu receptae. Resp. enim neg. anteced. Nisi sit sermo de lege usu non recepta per tempus jure definitum, quod lex, ejusque obligatio per contrariam consuetudinem legitime praescriptam denuo abrogatur, juxta *cap. ult. de consuetud.* Neque hinc inferre licet, legem esse conditionalem, seu latam sub illa conditione, *Nisi usu contrario denuo abrogetur.* Nam imprimis a principio lex simpliciter obligat, adeoque fuit lata absolute, et non sub conditione tantum: alioquin Populus non peccaret, eam etiam absque ulla causa non acceptando: cum fuisset in ejus potestate, legem acceptare, vel non acceptare; quod asserere est damnatum. Deinde conditiones illae, quae tacite, seu de Jure insunt (ut ista, in *cap. ult. de Consuetud.* fundata, *Nisi lex usu contrario*, seu per longaevam consuetudinem legitime praescriptam, *denuo abrogetur*) non faciunt actum conditionatum, *L. 3. ff. de Legat. 1. et l. Conditiones. ff. Condit. et demonst.* Unde, ut leges possent dici conditionales, deberet intervenire conditio aliqua extrinseca, sub qua ponerentur; ut puta, si erit futura fertilitas, pax componenda, vel etiam Populus eam sponte recepturus etc.

142 Dices. In *l. De quibus. ff. de Legib.* expresse dicitur: *Ipsae leges nulla alia ex causa non tenent, quam quod judicio populi receptae sunt*; ergo. Resp. primo, hoc verificari de Populo Romano pro tempore antiquo, quo utebatur regimine Democratico, et potestas ferendi leges pene Populum existebat: secus dicendum pro tempore subsequenti, quo Populus Romanus per Legem Regiam omnem a se Potestatem abdicaverat atque in Imperatorem transtulerat. Quod si etiam de hoc tempore textum illum accipere velis; respondetur, id procedere ex eo, quia legibus firmitate stabilitatis populus non tenetur, nisi etiam usu sint receptae: alioquin enim lapsu longi temporis iterum abrogarentur, haud obstante: quod a principio populum obligassent.

143 Quaeritur II. Quid Juris, si populus justam habeat causam non acceptandi legem, vel eandem caeteroquin legitime factam, et promulgatam, non acceptet? Resp. I. Quando subest rationabilis causa non acceptandi legem, tunc populus debet ad Principem recurrere per remedium supplicationis pro sublatione Legis: qua stante supplicatione, licitum est populo suspendere obligationem legis. Prior pars est certa, et communis: nam nullum in hoc est inconveniens, quod stante rationabili causa non acceptandi legem, v. g. quia nimis est onerosa, recurratur ad Principem per viam supplicationis, ut legem tollere velit. Quin imo circa Rescripta Pontificia (eadem autem ratio militat in legibus) istud expresse declaravit Alexander III. in c. *Si quando* 5. *de Rescript.* ubi Pontifex Ravenn. Archiepiscopo his verbis rescribit. *Si quando aliqua tuae Fraternitati dirigimus, quae animum tuum exasperare videntur, turbari non debet.* Et infra: *Qualitatem negotii, pro quo tibi scribitur, diligenter considerans, aut mandatum nostrum reverenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non possis, rationabilem causam praetendas; quia patienter sustinebimus, si non feceris, quod prava nobis fuerit insinuatione suggestum.*

144 Quin imo, si legislator ille non fuerit Princeps supremus, sed lex lata sit ab inferiori Legislatore, non tantum per viam supplicationis is adiri poterit, sed etiam (si legem Subditis praejudicialem, aut nimis onerosam tollere renuat) ab ipso ad Superiorem appellari potest: quia ejusmodi gravamen est causa rationabilis, ac sufficiens ad appellandum; quamvis caeteroquin lex secundum se non esset injusta. Caeterum a lege supremi Principis appellari non potest, sed tantum supplicatio interponi, nam appellatio est ab inferiori Judice ad superiorem gradatim facta provocatio; superiorem

autem in terris talis Princeps, utpote supremus, non agnoscit. Castro Palao *cit. disp.* 1. *punct.* 13. *n.* 13. §. *In quarto*, et alii.

145 Altera pars, quod nimirum pendente supplicatione (et idem a fortiori dicendum de appellatione) licitum sit populo suspendere obligationem legis, est Guiliel. Herincx *part.* 2. *Summae Theologicae*, *disp.* 3. *de Legib. n.* 116. post Rodriquez, Salas, Bonacinam, et alios passim, quamvis Castro Palao *loc. cit. num.* 14. post Suarez *lib.* 4. *de Legib. cap.* 16. *n.* 8. oppositum censeat esse probabilius. Ratio nostrae sententiae est: tum quia istud est conveniens suavi Reipublicae gubernationi, ne Subditi illico premantur legis onere, donec Legislator penitus mentem suam explicaverit; nam quandoque subesse potest rationabilis causa a Principe prius ignorata, et qua stante, seu cognita, mens Principis non fuisset legem ponere. Tum quia hoc ipsum desumitur ex *d. c. Si quando de Rescript* et probat praxis usu recepta: alioquin enim Subditi ipsomet facto sibi ipsis contradicerent, allegantes justam causam, ob quam nequirent legem observare; sicque ejus observantiam sibi possibilem astruerent. Tacentur incommoda, et perturbationes Reipublicae, inde exoriturae, si hodie lex observaretur, observarique mandaretur, cras iterum tolleretur, aut immutaretur.

146 Caeterum si Princeps audita Populi supplicatione taceat, neque ulterius ejus observantiam urgeat, censetur supplicationi Populi tacite annuere, legemque revocare: nam si animum habeat ulterius obligandi, debet hunc ipsum declarare, insistendo legi, et Subditos ad hujus observantiam urgendo, atque transgressores puniendo; alioquin, *qui tacet consentire videtur*, ut inquit Reg. 43. Juris in 6. Bonacina *disp.* 2. *de Legib. quaest.* 1. *punct.* 4. *n.* 43. Castro Palao *cit. punct.* 13. *n.* 15. Salas et alii.

147 Resp. II. Populus non acceptando legem justam, et rite sibi publicatam, non solum potest in Foro externo puniri poenis a lege taxatis; sed etiam peccat coram Deo, seu in Foro conscientiae, nisi aliunde quis justa de causa sit excusandus. Prior pars sequitur ex dictis: quia enim lex totam suam intrinsecam constitutionem, vimque obligandi habet independenter ab acceptatione Populi; ergo hic peccat eam non acceptando. Accedit citatum Decretum Alexandri VII. oppositam sententiam damnantis. Et quia *poena est noxae vindicta*, l. Aliud est. ff. de Verb. signific. quis dubitet, talem noxam, seu conditae legis transgressionem, juste poenis a lege taxatis puniri, seu vindicari posse?

148 Altera pars declaratur inductione. Sic imprimis excusatur Populus, quando contraria Principis voluntas, seu quod nolit illico populum tam graviter obligare, vel ex tenore legis, vel ex circumstantiis sufficienter colligitur; prout v. g. praesumi posse videtur in lege valde difficili, nimiumque dura et gravi, quod Princeps non intendat ab initio absolute obligare, sed solum tentare sensum populi, et quomodo is tali lege sese accommodet, ut juxta eum valeat postmodum Princeps legem vel plene confirmare, vel relaxare, aut moderari. Suarez *disp.* 3. *de Legib. cap.* 19. *num.* 12. et post ipsum Pirhing *h. t. n.* 47. Herincx *cit. disp.* 3. *n.* 116. Castro Palao *n.* 12. et alii. Nam lex non solum debet esse honesta, justa, et possibilis; sed etiam *secundum naturam, secundum patriae consuetudinem, loco, temporique conveniens*, ut notatur *can.* 2. *dist.* 4. Unde si ob suum rigorem talis non sit, haud immerito praesumi poterit, quod Princeps non intendat absolute populum obligare, sed potius probare.

149 Quamvis autem de rigore juris, et nisi lex sit manifeste injusta, licet dura, videatur recurrendum ad remedium supplicationis, ut dictum, ac notat citatus Suarez: idque pro Foro externo moraliter sit necessarium, ne leges a Populo passim, et propemodum libere respui valeant, ob praetensum earumdem rigorem, vel alias causas, a parte rei saepe non subsistentes: et sic lata porta aperiatur scandalis, tumultibus, et seditionibus, in gravissimam Reipublicae perniciem. Nihilo minus loquendo pro Foro conscientiae, ac cessantibus memoratis incommodis, satis probabile est, non peccaturos illos, qui etiam non porrecta Principi supplicatione ex tam rationabili causa non acceptarunt, neque observarunt legem publicatam: uti innuunt citati Doctores, atque concluditur ex allegata, et rationabiliter praesumpta Principis voluntate, quod noluerit illico populum tam graviter obligare, sed solummodo sensum ipsius antea probare.

Deinde id ipsum dicendum est, atque excusatur 150
Populus non statim recipiens legem, quando subest alia rationabilis causa a Principe verisimiliter ignorata: nam ea, quae sunt facti, atque in facto consistunt, v. g. speciales locorum ac personarum singularium consuetudines, et Statuta, etiam Princeps ignorare potest; nec censetur istis per legem generaliter latam derogare velle, nisi id exprimat, *cap.* 1. *h. t. in* 6.

Insuper, quamvis lex caeteroquin justa, et rite 151
promulgata, quantum est de se, ac spectata sua natura, illico habeat vim obligandi omnes et singulos Subditos; tamen quod ad praxim attinet, peccati alicujus damnandi non sunt, neque puniendi singuli de Communitate, si legem, quam major pars Communitatis de facto non servat, nec recipit, ipsi quoque non observent. Ratio est: quia Lex est commune praeceptum, *L.* 1. *ff. de Legib.* sicque primo respicit, atque obligat Communitatem; ergo, si non observetur, nec recipiatur a Communitate, vel saltem majori parte ejus, non censetur amplius Legislator velle obligare unum vel alterum duntaxat ad ejus observantiam: nam in iis, quae respiciunt Communitatem, attenditur major pars illius, non autem pars minor, neque unus vel alter privatus homo illius Communitatis. Felinus in *cap.* 1. *n.* 11. §. *Limita secundo. de Treuga et Pace.* Navarrus *Consil.* 1. *n.* 24. *de Constitut.* Suarezius *cit. cap.* 19. *n.* 13. Pirhing *h. t. n.* 46. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 4. *n.* 3. hoc exemplificans de Lege Pontificia, si quam in sua Dioecesi neque promulgatam, neque a Communitate usu receptam, aliqui etiam particulares non observent; et alii.

§. VII.

De Obligatione Legum humanarum in genere, ac fundatarum in praesumptione.

SUMMARIUM.

152 *Leges humanae justae, tum Ecclesiasticae, tum Civiles obligant Judices in conscientia ad judicandum juxta earum praescriptum.*

153 *Et dum absolute praecipiunt, vel prohibent, regulariter obligant Subditos in conscientia. Et seqq.*

154 *Expenditur Dictum D. Pauli* ad Rom. cap. 13.

155 *Unde leges Principum saecularium praesertim Gentilium, habeant obligare in conscientia, cum in ordine ad hanc ab eis non ferantur.*

156 *Earum vis obligandi non oritur ex sola Lege Divina.*

157 *Solvitur alia instantia.*

158 *Lex consilii regulariter non est obligatoria.*
159 *Fallit hoc in tribus casibus.*
160 *Consilium reverentiae, cui necessario parendum est, quid?*
161 *Limitatur Conclusio in duobus casibus.*
162 *Praesumptio, ac Lex in praesumptione fundatur, quid?*
163 *Judices tenentur in judicando procedere secundum Leges in praesumptione fundatas. Et n. seq.*
164 *Solvitur instantia.*
Praesumptio cedit veritati, *quomodo? Ibid. Legis praesumptio habetur pro veritate. Ibid.*
165 *Leges in praesumptione fundatae, non sunt injustae, licet praesumptio quandoque fallat.*
166 et 167. *Leges fundatae in praesumptione, quae a parte rei verificatur, obligant Subditos in conscientia.*
168 *An idem dicendum, si id, quod Lex praesumit, hinc et nunc non subsit? Refertur Sententia affirmativa.*
169 *Eaque suadetur pluribus rationibus.*
170 *Negativa Sententia praefertur, atque probatur. Et num. 166.*
171 *Ac pro ipsa plures citantur Auctores.*
172 *Et solvuntur rationes in oppositum allatae. Et n. seqq.*
173 *Datur quandoque contrarietas inter Forum externum, et Forum conscientiae.*
174 *Isthaec Sententia negativa procedit solum secluso scandalo. Et num. 166.*
175 *Leges in praesumptione a parte rei non subsistente fundatae nequeunt observari, etiam ratione scandali, quando ex earum observantia resultat peccatum.*

152 Quaeritur I. Utrum leges humanae caeteroquin justae, tum Ecclesiasticae, tum Civiles, obligent in conscientia? Resp. I. Certum est, hujusmodi leges ita obligare in propriis territoriis, ut Judices in conscientia teneantur ipsas observare in judiciis, et juxta earum praescriptum causas examinare, atque sententialiter decidere. Ad hoc quippe tenentur Judices vi officii sui, *can. Judicet. 3. q. 7. et can. Summopere.* 11. *q. 3. et l. Rem non novam C. de Judiciis.* Unde Imperator tum *in Prooemio Digestorum*, tum in *L. un. C. de Emendat. Codic.* repetita jussione mandat, ut in omnibus rebus, et judiciis, juxta leges in Digestis, Institutionibus, et Codice a se emendato, et confirmato, contentas ubique procedatur. Et merito: tum quia *parum est jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur*, c. Ubi periculum. 3. §. Praeterea. de Elect. in 6. Atque *executioni debitae demandet*, cap. un. §. Et quoniam. de Statu Regular. in 6. Tum quia *Judex dictus est, quasi Jus dicens* Populo, *can. Justum.* 23. *q.* 2. Et si secus egerit, omniaque pro libitu neglecta Legum auctoritate definiat, erit *Judex iniquitatis*; prout appellatur a Christo Domino, Lucae *cap.* 18. utpote *judicans judicia injusta, innocentes opprimens, et dimittens noxios.* Daniel. cap. 13. Quin et indignus erit, qui Judex nuncupetur: *Non est enim judex, si non est in eo justitia.* d. can. Justum. 23. q. 2.

153 Resp. II. Leges humanae, non solum Ecclesiasticae, sed etiam Civiles, possunt obligare in conscientia; et dum quidpiam absolute praecipiunt, vel prohibent, regulariter obligant Subditos in conscientia, ita ut earum transgressio culpabilis in materia gravi sit peccatum mortale. Ita unanimis Doctorum. Ratio est: quia juxta quartum praeceptum Decalogi, et quidem ipso lumine naturali notum, tenemur obedire non solum Parentibus, sed etiam legitimis Superioribus nostris justa praecipientibus; utpote quibus omnibus tenemur exhibere et reverentiam, et obedientiam. Unde can. Quo Jure. dist. 8. dicitur: *Ipsa jura humana per Imperatores et Reges saeculi, Deus distribuit humano generi.* Concordat textus in *can. Si Imperator. dist.* 96. *et can. ult.* 16. *q.* 3. ubi dicuntur *Venerandae Romanae Leges divinitus per Ora piorum Principum promulgatae.* Atque ideo *generale pactum est Societatis humanae, obedire Regibus suis*, ut loquitur D. Augustinus *lib.* 3. *Confess. cap.* 8. ac refertur *can. Quae contra. dist.* 8.

Accedit illud D. Apostoli, *Rom. cap.* 13. *v.* 1. dicentis: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit.* Et mox infra v. 5. *Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Nota ly, *propter conscientiam*: id est, subditi estote, non solum metu poenarum, sed etiam, ne peccetis. Ex quo clarum fit, leges humanas caeteroquin justas, dum quidpiam absolute praecipiunt, vel prohibent, obligare in conscientia; non minus, ac alia legitima praecepta Superiorum. 154

Dices. Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum, *arg. cap. ult. de Praebend.* juncta *L. Non omnis ff. de Rebus credit.* Atqui intentio Legislatorum saecularium, praesertim gentilium, non fuit leges ferre in ordine ad conscientiam, sed tantum in ordine ad externum Statum politicum, bene et pacifice gubernandum; ergo eorum leges non obligant in conscientia. Resp. hoc procedere, quando Legislator exprimit, se nolle obligare in conscientia, ut fit in Legibus mere poenalibus; secus, quando absolute praecipit: tunc enim duplex intervenit intentio, una Legislatoris primarii, videlicet Dei Ter. Opt. Max. jubentis observari justas leges Superiorum: altera Legislatoris secundarii, qui est Princeps, vel Magistratus saecularis. Licet igitur leges Civiles non semper obligent in conscientia ex intentione Legislatoris secundarii, ut liquet in Gentilibus, lumine verae Fidei destitutis, eaedem nihilominus obligant ex intentione Legislatoris primarii, praecipientis custodiri leges justas Superiorum, quidpiam rite praecipientium. 155

Nec dicas, hinc sequi, quod vis obligandi oriatur ex sola Lege Divina, sicque re penitus considerata Leges humanae Civiles non obligent in conscientia. Resp. enim, neg. seq. Quia licet vis obligandi in conscientia legum humanarum oriatur a Lege naturali, et Divina, veluti a causa universali, et remota: nihilominus eadem vis obligandi in conscientia oritur pariter a Lege humana, tanquam a causa particulari, et proxima: eo quod immediate, ac proxime, per Legem humanam fiat, ut Subditus teneatur hoc vel illud facere, seu omittere, ad quod non teneretur, nisi id per Legem humanam fuisset determinatum, et injunctum. 156

Urgebis: Potestas Civilis non potest infligere poenam mortis aeternae; ergo nec sub ea, sive sub peccato mortali, quidpiam praecipere. Probatur consequens. Quia nemo potest obligare sub poena, quam infligere non potest; alioquin enim lex foret inutilis. Resp. neg. consequent. cum sua probatione: nam satis est, quod poena mortis aeternae infligi possit, atque transgressoribus impoenitentibus infligatur a Deo justo Judice, utpote cujus praeceptum, de observandis justis Superiorum legibus positum, simul violatur; et a quo principaliter, saltem mediate provenit Potestas Legislativa Civilis, juxta illud D. Apostoli Rom. 13. *Non est potestas, nisi a Deo: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* 157

Additur notanter in conclusione n. 153. posita, *Dum quidpiam absolute praecipiunt, vel prohibent.* Nam secus dicendum de illis legibus, et constitutionibus, quae simpliciter consulunt, vel adhortantur: quia Lex consilii regulariter non est obligatoria, ut *can. Quisquis* 14. *q.* 1. ibi: *Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi praeceptum, necessitas est servientis.* 158

juncta l. Ob haec verba. ff. De his qui notantur infam. ibi. *Non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur.* Et idem dicendum de illis legibus, quae directe quidpiam permittunt: quamvis, dum aliquid permittunt faciendum, simul indirecte praecipiant Judicibus aliisque, ne illud facientes impediant, vel molestent.

159 Fatendum nihilominus, quod Lex consilii in tribus casibus obliget. Primo, quando accedit votum de servando Consilio: ut fit in Religiosis, voto solemni se se adstringentibus ad observanda tria Consilia Evangelica. c. *Cum ad Monasterium. de Statu Monach.* quamquam hi voventes non obligentur vi Canonis consulentis, sed ex vi voti sui. Secundo, et magis ad propositum, obligat Lex consilii, ne contemnatur, *can. Quis autem. dist.* 11. Tertio obligat, quando Lex continet Consilium reverentiae, *arg. c. Ad aures.* juncta Glossa §. *Consilio. de Ætat. et qualit. praeficiend. et c. Matthaeus.* 23. *de Simonia*, cum similibus.

160 Dicitur autem *Consilium reverentiae*, quando materia consilii ex se est necessitativa, sed lex ob reverentiam ejus, cui loquitur, utitur verbo consultivo, et non praeceptivo: prout fit in Juribus proxime citatis, ac etiam in *Clem.* 1. *de Testib.* ibi: *Reges et Principes in Domino exhortamur.* Ubi Glossa inquit, quod licet haec exhortatio videatur consilium, est tamen reverentiae, cui necessario parendum est; et alibi. Abbas in c. *Canonum. statuta. num.* 4. et Faguanus *ibid. nu.* 97. *h. t.* cum aliis, qui proinde distinguunt inter Consilium perfectionis, quod non obligat sub peccato; et inter Consilium reverentiae, quod obligat.

161 Additur ulterius d. n. 153. *Regulariter obligant.* Nam imprimis istud est limitandum in legibus mere poenalibus, de quibus ex professo dicetur §. IX. Deinde ipsum fallit in legibus illis, quae fundantur in praesumptione, et illud, quod lex praesumit, hic et nunc in rei veritate non subest. Quod ut melius intelligatur,

162 Quaeritur II. An, quomodo lex, quae fundatur in praesumptione, sit obligatoria? Ubi notandum, quod *Praesumptio* generatim loquendo sit rationabilis conjectura rei dubiae, collecta, ex argumentis et indiciis, quae per rerum circumstantias frequenter eveniunt, prout amplius *Lib. 2. Tit. 23. De Praesumptionibus*, dicetur. Itaque *Lex in praesumptione fundata* dicitur ea, quae cum ipsa rerum veritas ob defectum probationum semper in Judiciis cognosci non possit, ex ejusmodi argumentis, atque indiciis, quidpiam praesumit, seu factum esse censet; adeo, ut ex tali praesumptione, praesertim violenta, procedatur in causa, atque etiam feratur sententia diffinitiva, ut liquet ex *cap.* 1. *et* 2. *et seqq. de Praesumption.* Quia igitur accidere potest, et quandoque accidit, ut ejusmodi indicia fallant, et illud, quod lex praesumit, a parte rei *non* subsit: Quaestio remanet, quomodo obligent Leges fundatae in praesumptione, sicut et sententia judicialis juxta praescriptum talium Legum lata?

163 Resp. I. Leges in praesumptione fundatae obligant imprimis Judices, ut in causis discutiendis, ferendisque sententiis, eisdem sese accommodare teneantur. Patet hoc ex dictis *n.* 152. simulque ex eo, quia Judex in judicando tenetur judicare secundum allegata et probata, *l. Illicitas.* 6. §. *Veritas. de Offic. Praesid.* cum similibus.

164 Dices. Potest contingere, quod praesumptio illa, in qua Lex se fundat, a parte rei non verificetur; ergo tunc ejusmodi Legem Judex in judicando non tenetur sequi. Resp. hoc solum procedere, quando Judici aliunde constat de veritate, ut puta ex propria confessione, aut per legitimas probationes; nam tunc praesumptio cedit veritati, prout desumitur ex *l. Imperatores. ff. de Probationib.* Secus, quando de veritate aliunde constare nequit: tunc enim ad praecavendum pluribus hominum fallaciis, procurandumque commune Bonum Reipublicae, merito Leges ob defectum, vel difficultatem aliarum probationum, in praesumptione sese fundare possunt, quas proinde Judex in judicando sequi tenebitur; eo praesertim, quod etiam praesumptio sit species quaedam probationis *tot. Tit. De Praesumptionibus.* Quinimo legis praesumptio pro veritate habetur. Menochius *de Praesumpt. lib.* 5. *Praesumpt.* 41. *n.* 17. Jason in *l. Licet Imperator. n.* 8. *ff. de Legat. I.* ubi ex textu, et Glossa, *fin. ibid.* probat, quod *praesumptiones legum dicantur liquidissimae probationes.* Card. Tuschus *Litt. B. Concl.* 611. *n.* 1. post Abbatem, et alios.

Quod si urgeas. Praesumptio non raro fallit; ergo 165
Leges in praesumptione fundatae, una cum sententia judiciali inde procedente, videntur reprobandae tanquam injustae, ac falsitati patrocinantes. Resp. neg. consequent. Licet enim ejusmodi leges, una cum sententia judiciali inde sequente, pro uno vel altero particulari casu, ob defectum veritatis praesumptae materialiter injustae esse possint (nam saepe non jus deficit, sed probatio. *l. Duo sunt. ff. de Testamentar. Tutel.*) formaliter tamen, et in genere sunt justae: cum deserviant ad praecavendum innumeris fraudibus, et malitiis perversorum hominum, caeteroquin liberius negantium ea, quae sunt difficilioris probationis; sicque juvent ad conservandum tranquillum statum, communeque bonum Reipublicae.

Resp. II. Leges, quae fundentur in praesumptione, 166
obligant etiam Subditos, et quidem in Foro conscientiae, quando id, quod lex praesumit, in rei veritate subest: alioquin vero, si illud, quod lex praesumit, a parte rei non subsit, non tenetur Subditus legi, in praesumptione hic et nunc a parte rei falsa fundatae, in Foro conscientiae sese conformare, nisi propter scandalum. Declaratur, et probatur Conclusio per singulas partes: et quidem.

Prima pars Conclusionis est indubitata; et patet 167
ex ipsamet jurisdictione, ac potestate Legislativa, quam habent Legislatores in Subditos, juxta dicta *num.* 153. *et seqq.* Accedit, quod quando id, quod lex praesumit, a parte rei subest, alia probatione in ordine ad Forum conscientiae, utpote talem veritatem cognoscentis, opus non sit. In dubio insuper obediendum esse Superioribus, ac proinde etiam Legi, vel Judici praecipienti, notum est, *can. Quid culpatur.* 23. *q.* 1.

Altera pars non caret difficultate: nam Federicus 168
de Senis *Consil.* 21. pluribus pro et contra allegatis rationibus (quarum aliquae in progressu adducentur) tandem loquendo de Legibus in praesumptione fundatis, concludit, quod Lex humana *manifestam non continens iniquitatem obliget in Foro* conscientiae. Idem tenet Fagnanus in *c. Si quis. num.* 69. *et* 70. *de Regularib.* dicens, quod quando ex observantia Constitutionis nullum in Foro animae resultat peccatum, seu iniquitas, tunc Juris fictiones, ac praesumptiones, habeant locum etiam in Foro conscientiae. Et quidem

Haec Federici, et Fagnani sententia, suadetur ex 169
Juribus *n.* 153. *et* 154. jam allegatis, quibus habetur, leges humanas esse a Deo per Imperatores, et Reges humano Generi distributas, et divinitus promulgatas; eumque, qui potestati resistit, Dei ordinationi resistere: ergo, quando tales leges, quia et sententia judiciales conformiter ipsis lata, possunt servari absque peccato, non est dubium (in-

quit Federicus) ea servari debere. Accedit, quod eae opiniones sint vitandae, quae perplexitatem, ac intricationem inducunt; *c. Litteras.* §. *Nos autem. de Restit. spoliat.* vel laqueum injiciunt conscientiis, *can. De viduis*, 27. *q.* 1. Atqui, talis perplexitas, et intricatio, orireter ex opposita sententia: nam ex una parte leges communes in praesumptione fundatae, ipsumque Forum externum juxta eas procedens, dicerent, *Tu teneris solvere*: ex altera vero parte, juxta oppositam sententiam Forum internum, seu Conscientiae, posset dicere, ac diceret, *Praesumptio illa legis hic et nunc est falsa, unde in Foro animae, et Divino, nihil teneris solvere; Defende te, quantum melius potes, etc.* ergo. Confirmatur ulterius haec Sententia: quia leges ob favorem publicum possunt disponere de bonis privatorum; ergo hoc ipsum dici oportet de legibus illis, quae ex Juris praesumptione quidpiam disponunt. Antecedens patet ex *can. Quo Jure. dist.* 8. *et l. Ex hoc jure. ff. de Justit. et jur.* ac *l. Lucius. ff. de Evictionib.* cum similibus; et tradit Abbas in *c. Quae in Ecclesiarum. n.* 11. et ibi Felinus *n.* 27. et Fagnanus *n.* 119. *de Constitut.* cum aliis; atque amplius probant Leges de praescriptionibus, quae in utroque Jure sunt receptae, et obligant etiam in Foro conscientiae. His tamen non obstantibus,

170 Probatur altera pars nostrae Conclusionis ex illo communiter recepto axiomate, *Praesumptio cedit veritati.* l. Imperatores, ff. de Probation. ibi, *Respondi, veritati locum superfore*: ergo mens Legislatorum nunquam fuit, per leges in praesumptione fundatas quidpiam disponere contra veritatem; adeo, ut hac cognita, v. g. per propriam confessionem, aut alias legitimas probationes, etiam in Foro externo non amplius procedant, multo minus in Foro interno, seu conscientiae, ubi talis veritas est manifesta nam, ut D. Apostolus 2. *Corinth.* 1. inquit, *Gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae.* Accedit, quod talibus, praesumptione a parte rei falsa infestatis, non deficiat jus, sed solum probatio, *arg. l. Duo sunt. ff. de Testament. Tutel.* ergo dici non poterit, mentem legum in praesumptione fundatarum fuisse, jus suum etiam cognita veritate (prout hic et nunc cognoscitur pro Foro conscientiae) cuipiam adimere velle; nam jus suum unicuique tribuere, pertinet ad tria Juris praecepta §. *Juris Instit. de Just. et jur.* illis verbis expressa: *Juris praecepta sunt haec: Honeste vivere, alterum non laedere, jus suum cuique tribuere.*

171 Atque ideo, quod lex, et sententia Judicis secundum leges judicantis, si est justa in Foro externo, sit etiam justa in Foro conscientiae, nisi innitatur falsae praesumptioni, tradit Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 10. *n.* 11. post Baldum *Auth. Ingressi. n.* 49. *C. de Sacros. Eccles.* Navarrum *in can. Si quis autem. n.* 36. *de poenit. dist.* 7. Covarruvias *in c. Cum esses. n.* 7. *de Testament.* Suarez, Vasquez, et plures alios. Idemque tenet Ancharanus *Consil.* 411. dum ait, praesumptiones non habere locum quoad Deum, et in Foro animae. Engel. *h. t. nu.* 36. *et seqq.* ac Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. cap.* 17. *n.* 7. *et* 8. ubi idcirco hanc regulam ponit. *Forum externum, si justum est, non repugnat Foro interno conscientiae, nisi propter defectum probationis, adeoque per accidens ob ignorantiam.* Et addit, quod *quando alicui in externo Foro causa abjudicatur, solum propter defectum probationis, tunc pars litigans, si veritatem perspectam habet, non tenetur se in conscientia conformare sententiae, nisi propter scandalum vitandum.*

172 Et conformiter dictis facilis est responsio ad rationes oppositae sententiae, *num.* 169. allatas. Nam, quia ipsaemet Leges volunt, ut praesumptio cedat veritati; hinc negandum est, eas obligare, vel quidpiam disponere voluisse pro Foro conscientiae in casu cognitae veritatis, cum haec praesumptionem a parte rei falsam elidat. Et per hoc patet ad primam, et tertiam instantiam, ex legibus, ipsaque potestate legislativa depromptam.

173 Nec urget altera de vitanda perplexitate. Nam imprimis novum non est, ut ex defectu praesertim probationum, secundum Forum externum, seu Judiciale statuatur unum, et secundum Forum internum, seu conscientiae observetur alterum, *test. clar. c. Litteras.* 13. §. *Porro, et* §. *Quod si. de Restitut. spoliat. etc. Inquisitioni.* 44. *d. de Sentent. excomm.* Quia Forum externum procedit secundum allegata, et probata, Forum autem conscientiae inspicit ipsam veritatem, *can. Erubescant. dist.* 32. cum similibus. Et adhuc expressius habetur haec contrarietas inter utrumque Forum *in can. Quicunque.* 17. *q.* 4. ibi: *In potestate habebat Episcopus non reddere, sed jure Fori, non jure Poli.*

174 Deinde nostra Conclusio procedit solum secluso Scandalo, ac proinde seclusa perplexitate, seu intricatione inter utrumque Forum. Nam, quia ad praecavendum scandalum quilibet Jure naturali, ac Divino obligatus existit, juxta illud Salvatoris Matth. 18. *Vae homini illi, per quem scandalum venit*, cum similibus: nemo est, qui neget, urgente tali periculo scandali teneri Subditum exequi sententias, conformiter legibus in praesumptione fundatis judicialiter latas, a quibus non appellavit; quamvis in veritate praesumptio illa non subsit. Alioquin enim ordinarie publicum immineret scandalum, et gravis oriri posset perturbatio Reipublicae, dum perversi quique facile tumultuarent contra Judices, afferendo, sese injuste condemnatos. Et hoc ad Summum convincunt rationes oppositae sententiae, videlicet ratione scandali, adeoque per accidens obligare leges in praesumptione a parte rei hic et nunc non subsistente fundatas etiam in Foro interno, seu conscientiae.

175 Solum adde cum Fagnano *d. c. Si quis. n.* 69. *et* 70. *de Regularib.* et communi aliorum, etiam hoc ultimum procedere duntaxat in Legibus, seu Constitutionibus, ex quarum observantia, nullum resultat peccatum, seu iniquitas in Foro animae: secus, si ex earum observantia resultet in Foro animae peccatum. Patet hoc imprimis ex cit. *c. Literas. de Restitut. spoliat.* et *c. Inquisitioni. de Sentent. excommunic.* ubi in casu Matrimonii, cujus nullitas in Foro externo probari nequit, in Foro interno autem cuipiam est manifesta, sic expresse decisum habetur. Deinde, licet quis ad solvendum v. g. debitum, quod re ipsa non debet, aut jam semel solvit, ex praesumptionibus a parte rei falsis per Judicem, secundum allegata, et probata procedentem condemnetur, ac proinde ad vitandum scandalum obedire, atque solvere teneatur: non tamen vicissim potest alter illam re vera indebitam solutionem scienter recipere, aut retinere: siquidem ex parte hujus resultaret peccatum injustitiae, atque iniquitas in Foro animae. Et hoc ipsum in pluribus aliis casibus est advertendum, habeturque quid simile in *c. Debitores*, 6. *de Jurejurand.* ubi is, qui juravit se soluturum usuras, tenetur eas solvere ratione praestiti juramenti, quamvis alter ipsas bona conscientia recipere non possit, quin etiam receptas restituere cogatur.

§. VIII.

De Legibus in Fictione juris fundatis, earumque obligatione.

SUMMARIUM.

176 *Fictio juris, quid?*

177 *Exempla Fictionis juris plura in Jure habentur.*

178 *Referuntur aliqua, quae dantur in Praedicamento Substantiae.*

179 *Et in Praedicamento Relationis.*

180 *Atque in Praedicamento Ubi, et Quando.*

181 et 182. *Fictio juris differt a Praesumptione juris in pluribus; et in quo praecipue?*

183 et 184. *Referuntur octo aliae earum differentiae.*

185 *Leges in Fictione juris fundatae procedunt in Foro conscientiae.*

186 *Auctores, qui videntur oppositum innuere, loquuntur de Fictione hominis, non juris.*

187 *Regulae circa Fictionem juris attendendae referuntur. Et n. seqq.*

188 I. Fictio juris idem operatur in casu ficto, quod veritas in caso vero.

189 *Haec regula procedit solum secundum specialitatem in Jure expressam, non quoad alia. Et n. seqq.*

190 *Unde absolute loquendo, Fictio non est tantae potentiae, quantae veritas.*

191 II. Fictio juris non debet plus operari in casu ficto, quam veritas in casu vero.

192 *Solvitur instantia.*

193 III. Fictio non habet locum, nisi in casibus a Jure expressis.

194 *Hinc Fictio juris non extenditur de casu ad casum.*

195 *Nec ipsa habet locum in Statutis.*

196 IV. Fictio non trahitor ad illa, quae sunt impossibilia secundum naturam. *Exemplificatur.*

176 Quaeritur I. Quid sit Fictio juris, et quae ejus exempla? Resp. I. *Fictio juris*, est legis adversus veritatem, in re possibili, ac ex justa causa dispositio. Ita Alciatus *lib.* 6. *Parergon Juris, cap.* 1. et Menochius *lib.* 1. *de Praesumptionibus. quaest.* 8. *num.* 7. Et quamvis Jason *in l. Si is, qui pro emptore. n.* 168. *ff. de Usucap.* sex alias Fictionis definitiones, a diversis Auctoribus datas, recenseat, quarum aliquae addont ly, *ad inducendum aliquem Juris effectum aequitati naturali non repugnantem*: nihilominus haec particula abunde continetur sub ly, *in re possibili*, utpote importante possibilitatem non solum de facto, sed etiam de Jure; qualem non habet effectus ille, qui aequitati naturali aliunde repugnat. Quoad reliqua vero omnes ejusmodi definitiones in hoc concordant, quod natura Fictionis juris in eo consistat, ut esse fingatur, quod revera non est, licet esse possit, in ordine ad aliquem Juris effectum ex justa causa inducendum.

177 Resp. II. Exempla Fictionis plura in Jure passim habentur; adeo, quod Jason *loc. cit. n.* 172. asserat, quod Fictio reperiatur consonare cum decem Praedicamentis. Juvat aliqua ex ipso, et aliis, huc adducere, idque pro meliori Fictionis juris intelligentia.

178 Si in praedicamento *Substantiae*, Filii in bello, ipsaque acie amissi, per gloriam vivere intelliguntur, scilicet Fictione juris; adeo, ut ad tutelae excusationem, et alia munera vitanda, patri prosint, §. 1. *Instit. de Excusation. tutor. et l. Bello amissi.* juncta Glossa *fin. ff. eod.* Et econtra tali juris fictione Monachus mundo, seu civiliter mortuus dicitur, *can. Placuit communi.* 16. *q.* 1. ubi Glossa finalis pro regula ponit, quod *in illis casibus civilis mors aequiparatur morti naturali, ubi hoc Jure cautum reperitur.* Simile quid habetur de Servo, qui vivit, et tamen reputatur pro mortuo, *l. Cum hic status.* §. *Si donator. ff. de Donat. inter. vir. et uxor. et l. Quod attinet. et l. Servitutem. ff. de Reg. Jur.*

Insuper in Praedicamento *Relationis* Monasterium habetur loco filii, idque per quandam juris Fictionem, ob favorem Religionis, in ordine ad certum effectum, de quo habetur mentio in *c. Praesentia.* 8. *de Probation.* In Praedicamento *Actionis*, dum miles hostem, vel Judex, aut minister ejus nocentem occidit, talis non dicitur Homicida: quia Fictione juris, *cum homo juste occiditur, Lex eum occidit, non tu*, ut loquitur D. Augustinus, relatus *in can. Si Homicidium*, 23. *q.* 5. In Praedicamento *Passionis*, captus ab hostibus, et reversus quoad jura sua reputatur, ac si captus ab hostibus non fuisset, *l. Postliminii* §. 1. *ff. de Captivis, et postliminio reversis*: ubi per quandam juris Fictionem, ob commune bonum Reipublicae, sicque ex justa causa, tales pro nunquam captis reputantur. 179

In Praedicamento *Ubi*, Canonici causa infirmitatis, vel ob evidentem Ecclesiae utilitatem absentes, Fictione juris habentur pro praesentibus, et percipiunt fructus, ac distributiones sui Beneficii, *cap. un. de Cleric. non resident. in* 6.

In Praedicamento *Quando*, habetur illud speciale, quod filii illegitimi per subsequens matrimonium legitimentur, dum matrimonium subsequens juris Fictione retrotrahitur ad tempus conceptionis, vel nativitatis, idque favore Liberorum, *c. Tanta. Qui Filii sint legit. et §. fin. Instit. de Nuptiis.* Omittuntur alia Fictionum juris exempla, de quibus suo loco. 180

Quaeritur II. In quibus Fictio juris differat a Praesumptione juris? Resp. Differre in pluribus. Primo quidem, ac praecipue in hoc, quia Fictio juris assumitur in casu certo contra veritatem; nam Fictio fingit vera esse ea, quae vera non sunt: Praesumptio autem assumitur in casu dubio secundum verisimilem veritatem: nam Praesumptio est super eo, quod est dubium, et incertum, colligendo ex indiciis ita esse, quod caeteroquin est dubium, et incertum. Jason *loc. cit. n.* 169. Menochius *d. q.* 8. *n.* 9. citans alios. Et hoc est, quod brevius tradit Glossa *in L. un. §. Praesumatur. C. De rei uxor. action.* illis verbis: *Super id, quod est certum, fingitur; super incerto praesumitur.* 181

Cum hac Differentia propemodum coincidit altera, consistens in hoc, quia Praesumptio juris assumitur ad investigandam veritatem, quae caeteroquin latet, dum per rerum circumstantias, et conjecturas, procedit ad inferendum aliud, de cujus veritate dubitatur. Fictio juris autem cognita falsitate ob naturalem aequitatem fingit aliquid esse, quod a parte rei non est: unde *Fictio* dicitur, ubi Lex *figit* pedes contra certos terminos veritatis: secundum Baldum in *l. Non ignorat. in* 1. *Col. C. Qui accusare non possint.* Jason *d. n.* 169. 182

Tertio differunt, quia contra Praesumptionem juris admittitur probatio in contrarium; et si de hoc pateat, tunc praesumptio cedit veritati, *l. Imperatores. ff. de Probation.* Econtra Fictio juris nunquam admittit probationem contra se: quia est quaedam legis dispositio, fundata super naturali aequitate, atque per ipsammet legem stabilita. Menochius *d. lib.* 1. *de Praesumption. q.* 8. *num.* 11. post Socinum *in l. Cum avus n.* 73. *ff. de Condit. et demonst.* et alios. Unde Felinus in *c. Quando.* §. *ult. de Praesumpt.* sic ait: *Ubi lex non praesumit, sed fingit, non admittitur probatio in contrarium, quia licet veritas aliter se habeat, tamen lex vult fictionem haberi pro veritate.* 183

Quarto differunt, quia Praesumptio est quaedam species probationis, non sic Fictio juris. Quinto, datur quandoque Praesumptio hominis, seu quae ab homine, puta a Judice introducitur, seu excogitatur: 184

secus est de Fictione juris, utpote quae est legis dispositio, sicque ab homine, seu Judice introduci non potest. Sexto, Praesumptio una potest alteri adversari; et tunc potentior minus potentem tollit, et perimit: at vero Fictio una non potest esse contra aliam. Septimo, possunt plures Praesumptiones insimul concurrere; non sic plures Fictiones. Octavo, Fictio denotat improprietatem; aliud est in Praesumptione, quae proprietatem significat. Nono, Praesumptio extenditur in personam, non autem sic extenditur Fictio. Decimo, Praesumptio versatur circa ea, quae sunt facti; Fictio autem circa ea, quae sunt Juris et facti simul. Menochius *cit. quaest.* 8. *n.* 13. 17. *et seqq.* ubi praefatas differentias singillatim probat, et alias adhuc, minus tamen notabiles, subjungit.

185 Quaeritur III. Utrum leges in Fictione juris fundatae locum habeant etiam in Foro conscientiae? Resp. Leges per fictionem juris quidpiam disponentes sunt justae, ac proinde non solum in Foro externo, verum etiam in Foro conscientiae locum habent. Ita communis; et patet tum ex dictis *n.* 153. *et seqq.* Tum ex eo, quia ejusmodi leges fundantur in naturali aequitate, propter quam aliquid disponunt in casu ficto, quod observaretur in vero: nam Fictio semper fundata est in aliqua aequitate Bartol. *in l. Si is, qui pro emptore. n.* 35. *ff. de Usucap.* et tradunt ibidem omnes Doctores, ut inquit Menochius *lib.* 4. *Praesumpt.* 89. *n.* 9. Et nihil operatur Fictio, quando aequitas deficit, *arg. l. Postliminium*, §. *Transfugae. ff. de Captivis, et postlim. revers.* Menochius *d. lib.* 4. *Praesumpt.* 39. *n.* 16. Idque declaratur exemplis. Sic quippe v. g. Canonici causa infirmitatis absentes. Fictione juris censentur praesentes in ordine ad effectum percipiendi fructus Beneficiales, ita ut hosce fructus tam bene, ac etiam tuto in conscientia percipiant, ac si revera praesentes forent: et hoc ob illam aequitatem naturalem, ne aliquis Clericus infirmus destituatur necessariis vitae, et ne afflicto addatur afflictio, atque hac ratione caeteri deterreantur a suscipiendo Statu Clericali, *cap.* 1. *et seqq. de Clerico aegrotante.* Similis aequitas naturalis reperitur in Clerico absente causa suae Ecclesiae, in legitimatione prolium per subsequens Matrimonium, et aliis hujusmodi Fictionibus juris.

186 Nec obstat dictum illud Card. Tuschi *Litt. F. Concl.* 222. Oldradi *Consil.* 73. *in fine.* ac Federici de Senis *Consil.* 21. et aliorum, asserentium, quod Fictio in spiritualibus non accipiatur pro veritate; item, quod Fictio non habeat locum in Foro conscientiae, ubi veritati non praejudicatur per Fictionem. Resp. enim, hujusmodi dicta procedere de fictione hominis, sive prout fictio coincidit cum praesumptione; hanc enim non admitti in Foro conscientiae, sed cedere veritati, tum citati Auctores dicere volunt (prout ex integro contextu suorum verborum liquet) tum supra *n.* 164. *et* 170. jam dictum est: non autem de Fictione juris, ob naturalem aequitatem quidpiam disponentis in casu ficto; nam haec etiam locum habet in Foro animae, uti probant rationes, et exempla allata de Clericis infirmis, aut in causa propriae Ecclesiae absentibus, utpote quibus caeteri Clerici in conscientia tenentur dare consuetos redditus Ecclesiae, quos et illi tuta conscientia accipere, et retinere possunt: et idem fit in aliis similibus.

187 Quaeritur IV. Quae regulae circa Fictionem juris sint attendendae? Resp. Hae potissimum sunt sequentes, quae tum ex ipso Jure, tum ex diversis probatissimis Auctoribus desumuntur. Ex his sit:

188 Regula I. *Fictio Juris idem operatur in casu ficto, quod veritas in casu vero.* Jason *in l. Si is, qui pro emptore. n.* 216. *ff. de usucap.* Fagnanus in *c. Nos quidem. n.* 57. *de Testament.* Barbosa *Axiomat.* 97. *n.* 1. et alii passim. Idque probatur ex *L.* 1. *ff. de Adoption.* et *l. Si filius familias. ff. Si certum petatur.* et *l. Cum hic status.* §. *Si ambo. ff. de Donation. inter vir. et uxor.* etc. *Sicut Dignum.* 6. *de Homicid.* cum pluribus aliis.

Caeterum haec regula procedit solum in casibus fictis, prout a Jure exprimuntur. Fatendum siquidem est, quod Fictio non omnimode sit tantae potentiae, quantae efficaciae est veritas, sive actus naturalis in casu vero. Glossa in c. *Susceptum.* ℣. *Non morte. de Rescript. in* 6. Cardinal. Tuschus *Litt. F. Conclus.* 221. *num.* 1. Baldus in *L.* 4. *C. Ad S. C. Vellejanum*, ubi plures operatur vera, et naturalis solutio, quam acceptilatio, sive imaginaria solutio; nam quoad illum subvenitur mulieri in se suscipienti obligationem alterius; non quoad illam, sive quando mulier actu solvit pro alio. Similiter, licet Clericus, qui est in servitio Episcopi, Fictione juris censeatur residere, non tamen is percipit distributiones quotidianas, quas perciperet actu praesens, *c. De caetero.* 7. *De Clericis non resident.* 189

Et ex his sequitur, quod absolute loquendo, Fictio non sit tantae potentiae, quantae est veritas, seu actus naturalis, ut inquit Fagnanus *d. c. De caetero. n.* 31. *de Cleric. non resident.* et rursus *c. Nobis n.* 91. *de Simonia.* Fictum enim non habet esse realiter, sed intellectualiter; quia quod fingitur, non est, sed esse intelligitur. Hinc insuper *cit. cap. Sicut dignum. de Homicid.* plures quidem Fictione juris censentur homicidae, non tamen omnes pari poena puniuntur. Atque etiam, licet renuntians, quoad Ecclesiam renuntiatam habeatur pro mortuo, *can. In aptibus.* §. *Ecce.* 7. *q.* 1. non tamen re ipsa mortuus est: imo nec idem est per omnia in eo, quod in mortuo: nam talis possit de novo ad Ecclesiam reassumi, *c. Ex Transmissa. de Renuntiat.* quod in mortuo esse non poterit. Igitur allata regula prima procedit solum juxta illam specialitatem, secundum quam habetur Fictio juris, seu extat expressa dispositio legis; non item quoad alia. 190

Regula II. *Fictio juris non debet plus operari in casu ficto, quam veritas in casu vero.* Ita Anton. Burgos *in Relect. c. De Quotvultdeo, num.* 69. *de Judiciis.* Sive, ut alii loquuntur, *actus fictus non debet esse majoris potentiae, quam actus verus*, seu naturalis. Baldus *L.* 4. *n.* 2. *C. Ad S. C. Vellejanum.* Fagnanus. *c. Quia diversitatem. nu.* 23. *de Concess. Praebend.* etc. *De multa*, *n.* 50. *de Praebend.* ac alii. Idque desumitur imprimis ex Reg. 10. Juris in 6. ibi: *Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari.* Ubi Glossa inde concludit, dicens: *Ratihabitio operari non potest, nisi quod posset mandatum expressum*; utpote cum mandato comparetur, sicque hujus efficaciam non excedat. Quod idem de aliis juris Fictionibus, servata proportione, dicendum est. 191

Nec obstat, quod aliquando plus videatur operari fictio, quam veritas, *arg. l. In eos.* ubi Bartolus. *ff. de Custod. reor.* juncta *l. Inde Neratius*, §. *Idem Julianus. ff. Ad legem Aquiliam.* Nam ibi fictio plus operatur solummodo propter adhaerentem sibi qualitatem, non autem secundum se. Ant. Burgos *loc. cit. num.* 75. 192

Regula III. *Fictio non habet locum, nisi in casibus a Jure expressis.* Fagnanus in *c. In praesentia*, *n.* 23. *de Probation.* ubi speciale habetur favore Religionis, quod in casu ibidem expresso Monasterium habeatur loco filii per quandam Juris Fictionem: istud enim (idemque dicendum de similibus) nentiquam extendi potest quoad alia. Nam fatuum foret dicere, quod Monasterium quoad omnia habeatur loco filii: alioquin enim inter alia absurda sequere- 193

tor, quod Monachus ille, de quo ibidem est mentio, haberet Monasterium in sua potestate, sicut pater filium; item, quod quidquid acquirit Monasterium, acquirat Monacho etc. Dicendum igitur, quod Fictio locum non habeat, nisi in casibus a Jure expressis; prout tradit Glossa in *can. Placuit communis.* ℣. *Mortuus.* 16. *q.* 1. ubi hujus exemplum adducens de morte civili, subinfert, esse tenendum pro regula, quod in solis illis casibus civilis mors aequiparetur morti naturali, ubi hoc Jure cautum invenitur. Idem tenet, atque amplius deducit Felinus *d. c. In praesentia. numer.* 42. *de Probation.* estque recepta Doctorum sententia, quam stabiliunt, dicta *numer.* 189. et 190.

194 Infertur proinde, quod Fictio juris non extendatur de casu ad casum, *L. ult. C. De his, qui veniam aetat. impetr.* Felinus *cit. n.* 42. post Bartolum, et alios, ubi subdit, ista esse notanda, tanquam necessaria, quia aperiunt intellectum multis de facili occurrentibus. Verum Cardin. Tuschus *loc. cit. Concl.* 223. *num.* 1. post Geminianum *Consil.* 66. *n.* 5. notat, hoc procedere in materia odiosa; secus in favorabili: unde Jura loquentia de vacatione per mortem naturalem ad favorem Ecclesiae, habent etiam locum in vacatione per mortem civilem, seu fictam, ad eundem favorem Ecclesiae. Alias autem Fictio *non* extenditur, adeo ut lex generalis non comprehendat casus fictos, nisi expresse de ipsis loquatur. Card. Tuschus *d. Consil.* 223. *n.*3. citans Baldus *Consil.* 139. *lib.* 5. ac tradit Bartolus *L.* 3. §. *Haec verba. in Summario. ff. de Negotiis gestis.*

195 Infertur ulterius, quod Fictio juris non habeat locum in Statutis, ac proinde casus fictus non comprehendatur sub generali dispositione Statutorum: nam Fictio involvit improprietatem, in Statutis autem verba debent proprie accipi, *arg. de L.* 3. §. *Haec verba. ff. de Negot. gest.* Jason *cit. l. Si is, qui pro empt. n.* 170. *et* 171. *ff. de Usucap.* citans Bartolum, et alios. Menochius *d. lib.* 1. *de Praesumpt. q.* 8. *nu.* 26. Card. Tuschus *Litt. F. Conclus.* 232. *n.* 28. ubi hoc exemplificando; inter alia inquit, quod licet appellatione diei ex Fictione juris veniat nox, *l. More Romano. ff. de Feriis*: tamen secus sit in Statuto puniente, seu alterante poenam certo die; quia hoc non extenditur ad noctem.

196 Regula IV. *Fictio non trahitur ad illa, quae sunt impossibilia secundum naturam:* Glossa magna in *l. Gallus.* §. *Si ejus. ff. de Liberis et posthum.* Jason *l. Si is, qui pro emptore. ff. n.* 117. Bartolus, et alii. Et ratio est: quia Fictio imitatur naturam, in quantum potest, *l. Adoptio. ff. de Adoptionib.* cum similibus: ergo non debet trahi ad ea, quae secundum naturam sunt impossibilia. Et hoc Stephanus Costa *in Repetit. c. Cum quis. num.* 24. *de Sent. excommunicat.* exemplificat in casu, quo quis interfecerit hominem nomine cujuspiam infantis et tale homicidium infans major factus ratificavit: nam ista ratificatio minime retrotrahitur per Fictionem juris, eo quod per naturam impossibile fuerit, illum infantem tunc temporis occidere, vel homicidium mandare, nec plus possit operari fictio, quam veritas.

§. IX.

De Lege Poenali, ac Poenis latae et ferendae sententiae.

SUMMARIUM.

197 *Lex poenalis, quid, et quomodo differat a Lege morali?*

198 *Lex mixta, quae?*

199 *Dantur Leges, seu Constitutiones mere poenales.*

200 *Exemplificatur hoc in quibusdam Religiosorum Statutis, et aliis.*

201 *Solvitur instantia. Et n. seqq.*

Poena est noxae vindicta. Ibid.

202 *In transgressione legis mere poenalis non intervenit Culpa Theologica. Et n.* 201.

203 *Nisi per accidens; quod saepius contingit.*

204 et 205. *Unde cognoscendum, quod lex aliqua sit mere poenalis. Et n.* 206.

206 *Per consuetudinem longaevam potest ex lege humana mixta fieri pure poenalis.*

Exemplificatur hoc. Ibid.

207 *Poena lata sententiae, et ferendae sententiae, quae?*

Unde colligi possit, poenam esse latae, vel ferendae sententiae. Ibid. et n. seqq. per totum.

208 *In dubio poena censetur esse ferendae sententiae.*

209 *Idem dicendum, quando lex solum comminatur poenam.*

210 *Vel per verba futuri temporis loquitur imponendo poenam.*

211 *Aut utitur verbis imperativi modi, quae non afficiunt immediate ipsam poenam.*

212 *Major est difficultas si verba legis imperativi modi immediate poenam afficiant.*

213 *Refertur opinio, asserens, tunc importari poenam latae sententiae.*

214 *Refertur etiam opposita opinio, ac varie probatur.*

215 *Simul et explicatur.*

Haec verba, Sit excommunicatus, sit anathema etc. *non denotant sententiam latam, sed ferendam, nisi adjecta verba, vel alia Jura id declarent. Ibid.*

216 *Solvuntur rationes in contrarium.*

217 *Si lex utitur verbis indicativi modi, v. g.* Excommunicamus, *denotatur poena latae sententiae.*

218 *Hanc etiam importat ly*, ipso jure, ipso facto.

219 *Aut quando Legislator sibi, vel Legi suae vim ipsius attribuit*, ut Auctoritate nostra, virtute praesentium sit excommunicatus, etc.

220 *Solvitur instantia.*

Poena ipso jure imposita, quomodo non raro in SS. Canonibus dicatur imponi per Judicem. Ibid.

Quaeritur I. Quae sit Lex poenalis, et an detur aliqua mere poenalis? Resp. I. *Lex poenalis* est ea, qua aliquid praecipitur, vel prohibetur, sub certa poena transgressoribus constituta. Et ejusmodi poena potest esse multiplex, nimirum vel spiritualis, ut Excommunicatio, Suspensio, etc. vel temporalis, ut confiscatio bonorum etc. vel etiam corporalis, ut incarceratio, mutilatio, fustigatio etc. Et differt Lex poenalis a *Lege morali*, quod haec expresse nullam poenam transgressoribus imponat, sed mores dirigat, obligando ad actum, vel ejus omissionem: unde tunc poena, utpote a lege, necdum taxata, Judicis arbitrio transgressoribus imponi debet, ne crimina impunita remaneant. 197

Quod si vero lex obliget ad actum sub culpa praestandum, simulque ad certam poenam transgressoribus taxatam, dicitur *Lex mixta*, videlicet ex morali et poenali: cujusmodi plures, et passim obviae habentur Constitutiones Canonicae, quae et quidpiam ad spirituale bonum fidelium praecipiunt, et congruas transgressoribus poenas constituunt. Caeterum *Leges mere poenales* appellantur eae, quae ad culpam (per se loquendo) non obligant: sed ad solam poenam: et an tales dentur, remanet quaestio. Unde 198

Resp. II. Dantur aliquae Leges, seu Constitutiones mere poenales, quae ad culpam non obligant, sed ad solam poenam, transgressoribus taxatam. Ita 199

D. Thomas 2. 2. *q.* 189. *art.* 9. *ad* 1. ubi hoc exemplificat de Regula Fratrum Praedicatorum, in qua, ait, dari aliqua, quorum transgressio, vel omissio, ex genere suo non obligat ad culpam, neque mortalem, neque venialem, sed solum ad poenam taxatam sustinendam. Navarrus c. 23. *Manual. n.* 49. Angelus *v. Religiosus n.* 28. et communior aliorum: quamvis Sanchez *lib.* 6. *in Decalog. cap.* 4. *numer.* 12. velit, ejusmodi ordinationes ad solam poenam obligantes, non esse proprie leges. Ratio conclusionis est, quia lex non obligat ultra mentem Legislatoris; ergo si is intendat sub sola poena obligare, hoc v. g. expresse declarando, clarum est, quod ex se ad culpam non obligent. Hoc ipsum in simili probatur ex illa doctrina, quam tradit Abbas *in c. Nam concupiscentiam. num.* 2. *de Constit. lib.* 6. *in Decalogum. cap.* 4. *num.* 5. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 14. *num.* 2. et alii ab eis citati: videlicet, quod Legislator circa materiam caeteroquin gravem possit obligare solum sub veniali; nam actus agentium non operantur ultra eorum intentionem, *cap. ult. de praebend. et l. Non omnis. ff. Si certum petatur*, cum similibus.

200 Sic dantur quaedam Religiosorum Statuta, quae per se (hoc est, seclusa obligatione praecepti naturalis, Divini, Ecclesiastici, aut alterius, statum suum afficientis) ad culpam, seu sub peccato in conscientia incurrendo non obligant, sed tantum ad poenam in Statutis taxatam, seu e Superioribus infligendam, prout de Ordine Praedicatorum testatur Doctor Angelicus *loc. cit.* idemque procedit de aliis Constitutionibus Regularibus, in quibus hoc ipsum expresse declaratur. Similiter ad culpam in conscientia non obligant nonnullae Constitutiones politicae circa eos actus, qui nec Juri Divino, nec naturali adversantur, eorum tamen executio, seu intermissio confert ad tranquillum statum Reipublicae; ut puta, ne quis noctu sine lumine ambulet, ut certum vestium ornatum adhibeat, vel omittat, et hujusmodi. Et cum tales Constitutiones ferantur a legitimo Superiore, ac in bonum communitatis, et cum animo perpetuo obligandi Subditos ad poenam taxatam sustinendam; nihil eisdem deesse convincitur, quo minus sint leges proprie dictae, cum ipsis per omnia conveniat definitio legis ut sic.

201 Objicies. Si nulla in talibus intervenit culpa, ergo nec etiam transgressoribus justa poena per Statutum taxatur, aut a Superioribus imponitur; nam poena est noxae vindicta, ut dicitur in *l. Aliud est. ff. de Verb. signif.* Resp. negando sequelam: quamvis enim in transgressione legis mere poenalis nulla interveniat culpa Theologica, seu quae sit peccatum coram Deo: nihilominus intervenit culpa legalis seu politica, quae importat defectum a lege, et contra laudabilem Reipublicae, vel Ordinis Religiosi constitutionem admissum: quae proinde culpa ab aliis appellatur *Imperfectio positiva*, ac merito castigatur poena competenti. Accedit Regula 23. Juris in 6. ibi: *Sine culpa, nisi subsit causa, non est aliquis puniendus*: atqui in proposito subest causa talem puniendi, nempe violatio legis, haud obstante, quod haec vacet culpa Theologica; ergo.

202 Dices. In tali casu vera intervenit culpa Theologica, seu moralis, saltem ex intentione Legislatoris primarii, qui est Deus; ergo nulla solutio. Resp. negando Assumptum: nam argumentum procedit in casu, quo Legislator absolute praecipit, sicque utitur tota potestate sibi a Deo commissa, juxta illud Apostoli Rom. 13. *Non est Potestas, nisi a Deo.* Secus, quando expresse, vel tacite, sub sola poena praecipit; nam tunc ejus ordinationem Deus non aggravat, sed ei se accommodat, sicut faceret, si omnino nihil Legislator praecepisset.

203 Fatendum tamen, quod in deliberata transgressione Legum, seu Statutorum, de se mere poenalium, saepius interveniat per accidens aliqua culpa Theologica: idque tum ob adjunctam quandam vilipensionem legis, vel intervenientem inordinatam passionem, aut negligentiam, seu aliam circumstantiam pravam. Sic peccat venialiter Religiosus, qui frangit tempus silentii, per Statuta Ordinis sub mera poena injuncti, garriendo inutilia, otiosa etc. Item peccat venialiter, vel mortaliter Saecularis, qui gestat habitum, caeteroquin sub mera poena prohibitum, ex vana gloria, ex contemptu Legis; aut aliquo pravo fine, vel concurrentibus aliis circumstantiis mortaliter, sive venialiter peccaminosis, quales in deliberata transgressione Statutorum, licet ex se sub culpa non obligantium, raro abesse solent.

204 Quaeritur II. Unde dignoscendum, quod aliqua Lex sit mere poenalis? Resp. Quod Lex aliqua sit mere poenalis, non bene desumitur ex sola poenae adjectione; sed id pendet ex intentione Legislatoris, quae tum ex verbis legis, tum ex subjecta materia, aliisque circumstantiis prudenti judicio desumenda est. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 108. *art.* 4. Fagnanus *in c. Si quis. num.* 58. *de Regularib.* Geminianus *cap.* 2. *in Gloss.* 3. *de vita et honest. Cleric. in* 6. et alii communiter. Ratio prioris partis est, quia imprimis adjectio poenae Spiritualis, v. g. excommunicationis, suspensionis, et hujusmodi, potius indicat, Legislatorem voluisse obligare sub culpa; cum tales poenae non nisi ob culpam, seu peccatum infligi soleant, *can. Nemo Episcoporum.* 11. *q.* 3. cum similibus. Deinde loquendo de poena temporali, etiam per adjectionem ipsius, praesertim si gravis sit, puta poena mortis, vel mutilationis, potius augetur virtus obligatoria legis, quam minuitur: unde patet, quod, quaenam leges sint mere poenales, non recte desumatur ex sola adjectione poenae, ut vulgus existimat, sed istud pendeat ex intentione Legislatoris, utpote e qua leges vim suam obligandi habeant.

205 Altera pars videlicet, quod intentio Legislatoris sit desumenda tum ex verbis legis, tum ex subjecta materia, aliisque circumstantiis, probatur ex eo; Quia imprimis a verbis legis, alteriusve dispositionis recedendum non est, nisi manifestum sit, aliud sensisse Legislatorem, seu disponentem, *arg. c. Ad audientiam. de Decimis et l. Non aliter. ff. de Legatis. III.* cum similibus. Layman c. *Is cui. de Elect. in* 6. et alii. Quod si vero ejusmodi intentio Legislatoris non clare habeatur ex verbis legis, restat, ut ea prudenti judicio partim ex subjecta materia, partim ex aliis circumstantiis desumatur: neque enim circa hoc una certa et generalis regula dari potest.

206 Huc etiam plurimum juvat hactenus recepta, et antiqua consuetudo, utpote quae est optima legum interpres, *c. Cum dilectus. de Consuetud. et l. Cum de Interpretatione ff. de Legib.* Item communis sensus, atque existimatio Communitatis, cui lex illa traditur: quia lex aliter non obligat, quam communiter recepta est; alioquin quippe lapso debiti temporis rursus abrogaretur, *cap. ult. de Consuetud.* cum concordantiis. Quin imo per consuetudinem longaevam, et a Superioribus toleratam, posse ex Lege humana mixta fieri pure poenalem, ac cessante reatu conscientiae manere solam poenam Fori externi, haud immerito notavit Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 19. *num.* 11. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 24. *nu.* 12. et Engel *tit. de Consuetud. num.* 17. Qui addunt, id fortassis contingere in multis legibus civilibus imponentibus exactiones, vel prohibentibus venari li-

gna scindere, vel aliquid ex Regno extrahere: licet enim in principio directivae fuerint, ac proin obligaverint sub culpa, et in conscientia, juxta illud D. Apostoli Rom. 13. *Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal etc.* Nihilo minus potuerunt longaevo usu fieri mere poenales, et quasi naturam mutare; quia non aliter sunt receptae, ipsi etiam Principibus dissimulantibus, et tacite consentientibus, dum poena confiscationi bonorum, quam fraudantibus vectigalia imposuerunt, videntur esse contenti.

207 Quaeritur III. Unde colligi possit, poenam esse latae, vel ferendae sententiae? Ubi nota, quod *Poena ipso jure inflicta*, seu *latae sententiae*, dicatur illa, quae posito delicto statim vi legis irrogatur: unde hanc Legislator per ipsammet legem delinquenti imponit, atque ad eam condemnat. *Poena ferendae sententiae* econtra illa dicitur, quam Legislator duntaxat comminatur delinquenti, nondum autem per se, ac vi legis suae imponit, sed primum per sententiam Judicis imponendam decernit. Unde illa prior dicitur imposita a Jure, haec vero imponenda ab homine, seu Judice: illa debetur a tempore contracti delicti; haec primum a tempore latae per Judicem sententiae condemnatoriae. Quibus praenotatis

208 Resp. I. Quotiescunque dubium est, an lex contineat poenam v. g. excommunicationis, suspensionis, interdicti, aut privationis officii, ipso jure latam, vel ferendam a Jure censendum est, quod tantum contineat ferendam. Ita Card. Tuschus, *Litt. P. Concl.* 238. *n.* 5. docens, quod verba dubia debeant intelligi de poena per sententiam, ac citans pro se Geminianum *Consil.* 23. *n.* 2. *et seqq.* ubi idcirco haec verba: *sub poena amissionis Beneficii*, exponit de poena per sententiam inferenda, estque communis aliorum. Ratio est: quia *in poenis benignior est interpretatio facienda*, ut habeat *Reg.* 49. *Jur.* in 6. juncta *l. Interpretatione.* 42. *ff. de Poenis*, ibi: *Interpretatione legum poenae molliendae sunt potius, quam exasperandae.* Et quia poenae sunt odiosae, merito restringuntur, *c. Odia restringi de Reg. Jur.* in. 6.

209 Resp. II. Si lex solum comminetur poenam, signum est, quod contineat poenam ferendae sententiae, ut a Judice primum imponendam: ut si quod prohibeatur *sub poena excommunicationis, sub interminatione anathematis, sub poena privationis actuum legitimorum etc.* dummodo alia particula, poenam latae sententiae importans, non addatur. Ita Glossa fin. *in c. Cum esses. de Testament. et c. Relatum. § Excommunicationi subdatis. de Jure patronat.* et amplius *cap. un. §. Sub anathemate. de Sagittariis*, et Abbas *ibid. n.* 3. Farinacius *part.* 2. *Fragment. §. Lex. n.* 69. allegans communem. Ratio est: quia aliud est, comminari poenam, vel mandare Judici, ut eam transgressoribus imponat: aliud, eam ipso facto infligere: nam comminatio non est sententia. Quamquam hoc sit intelligendum stante dubio, ac nisi ex aliis verbis, vel circumstantiis, satis appareat de mente proferentis, quod velit imponere poenam latae sententiae. Abbas *in d. cap. un. n.* 3. *de Sagittar.*

210 Resp. III. Insuper quando lex loquitur per verba futuri temporis imponendo poenam; tunc non intelligitur ipso Jure hanc imponere, sed opus est sententia Judicis. Ita Glossa *in c. Cum tu. §. Privandus. de Usuris*, et Glossa *Clem. Saepe. §. Irritandus. de Verb. signif.* cum concordantiis, quas allegat Farinacius *loc. cit. §. Lex. nu.* 63. post Bartolum, Baldum, et communem aliorum; idque patet ex *d. Clem. Saepe.* ubi dictio illa, *Irritandus*, expresse opponitur dictioni, *Irritus*, importanti nullitatem actus ipso jure.

211 Resp. IV. Quando lex utitur verbis imperativi modi, quae non afficiunt immediate ipsam poenam, sed vel reatum poenae, dicendo v. g. *Qui hoc fecerit, reatum* (seu obligationem passivam) *talis poenne incurrat; Fiat reus talis poenae etc.* Vel ipsam actionem Judicis, ut puta dicendo: *Excommunicetur, Suspendatur a Divinis, Privetur officio et beneficio. Mulctetur etc.* Signum est, ejusmodi poenam esse ferendae sententiae, atque a Judice primum infligendam; dummodo non interveniant aliae clausulae, vel circumstantiae, poenam latae sententiae, vel ipso jure impositam, sufficienter exprimentes. Ita Herincx *part.* 2. *disp.* 5. *de Legib. n.* 7. Farinacius *d. part.* 2. *Fragment. §. Lex. num.* 63. et alii. Ratio est tum quia hujusmodi formulae requirunt actionem, seu sententiam Judicis; ac proinde poena in ipsis expressa ante hanc non debetur. Tum quia memoratae clausulae possunt commode intelligi de poena ferendae sententiae; ergo, cum in his benignior sit facienda interpretatio, oportet eas explicare de poena ferenda, seu per Judicem primum imponenda, nisi aliunde constet de opposito.

Resp. V. Quando autem verba legis imperativi modi afficiunt immediate ipsam poenam, tunc major est difficultas, et controversia non modica inter Doctores, qualis poena denotetur. 212

Et quidem imprimis non pauci Doctores volunt, importari poenam latae sententiae, *arg. cap.* 1. juncta Glossa *in fine. de Injuriis* in 6. ubi notatur, quod ly. *Sententiam excommunicationis incurrant*, et verbum, *Subjaceat interdicto*, poenam latae sententiae importet. Idem notat Abbas *in c. Quia in omnibus, n.* 9. *de Usuris*, ubi pariter addit, quod ly, *Maneant suspensi, donec satisfaciant*, importet suspensionem per Canonem ipso jure inflictam; quia non potest quis manere suspensus, nisi prius ipso facto per Canonem suspensus fuerit. Hinc etiam in *can. Si quis suadente.* 17. *q.* 4. verba illa, *Anathematis vinculo subjaceat*, important poenam latae sententiae. Et quod ly, *Sit anathema, Maranatha*, sit latae sententiae, docet Falinus in c. *Rodulphus. num.* 33. *de Rescript.* post Glossam *can. Guilisarius.* 23. *q.* 4. ubi dicta verba explicat, *Sit excommunicatus usque ad Adventum Domini, supple, nisi poeniteat.* Et hinc Concilia Generalia, ac novissime Concilium Tridentinum, de illis, qui factis Definitionibus Fidei contraria sentiunt, ait: *Anathema sit*, hoc est *ipso facto sit excommunicatus.* Talia enim verba non afficiunt immediate reatum poenae primum imponendae, seu actionem Judicis, sed ipsammet poenam, quam proinde videntur indicare esse latae sententiae. 213

Oppositum nihilo minus tenet Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 12. ubi ex professo docet, quod haec verba, *Sit excommunicatus*, non denotent sententiam latam, sed ferendam, nisi cum alia adjecta verba, vel Jura id declarant. Et ratio est: tum quia plurimi Canones habent illa verba, *Anathema sit*, et tamen solummodo continent sententiam ferendam, juxta Glossam *fin. cap.* 2. *de Foro compet.* Quae etiam censet in simili, verba illa, *Ab Ecclesia Dei sit sequestratus*, significare sententiam ferendam. Tum quia verbum *Sit*, est futuri temporis, et potest commode explicari per ly, *Fiat excommunicatus?* prout Glossa *fin. c. Si quis ex Clericis. de Vita et honestat. Cleric.* explicat ly, *Anathema sit*, dicens: *hoc est, fiat: non enim est excomunicatus ipso Jure*: unde per illud non videtur ferri sententia ipso Jure, nisi aliquid aliud addatur, ut puta, *Ipso Jure sit excommunicatus, Ipso facto suspensus etc.* Tum tandem, quia stante dubio mitior pars in poenis est eligenda: atqui praefata verba sunt dubia, uti liquet ex allatis rationibus, atque ipsa Doctorum varietate sentiendi; ergo ea sunt mitius interpretanda, ut intelligantur de poena ferendae sententiae, non autem latae sententiae. Alioquin, si de haec voluisset Conditor Canonis ea intelli- 214

gi, potuisset expressisse, atque expressisset, *arg. c. Inter corporalia.* §. *sed neque. de Translat. Episcop.*

215 Atque ideo hanc posteriorem sententiam praeter, Navarrum *loc. cit.* tenet Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 12. *n.* 2. post Baldum *in c. At si Clerici. n.* 20. *de Judiciis*, et alios, docens, quod ly, *Excommunicatus sit, Anathema sit*, non contineat sententiam latae excommunicationis, nisi haec aliunde habeatur. Idem tradit Layman *Lib.* 1. *tract.* 5. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 3. et praeter alios sequitur Herincx *d. disp.* 5. *de Legib. n.* 7. Quin imo licet Abbas *cap.* 2. *n.* 13. *de Foro compet.* post Glossam *in c. Quicunque.* ℣. *Innodetur. de Haeretic. in* 6. et quosdam alios velit, per haec verba, *Sit excommunicatus, Innodatus etc.* significari excommunicationem ipso facto: illico tamen addit ob jura in oppositum pugnantia, hujusmodi verba esse intelligenda juxta subjectam materiam, nec continere latam sententiam, quando per alia jura patet, quod non inferatur sententia ipso Jure. Atqui stante dubio, et nisi per alia Jura, vel adjecta verba probetur oppositum, jura volunt verba illa benignius explicari, ac proin solum de poena ferendae sententiae intelligi; ergo.

216 Nec obstant rationes *n.* 213. in contrarium allatae. Nam quantum attinet *ad cap.* 1. *de Injuriis in* 6. dictum illius Glossae nunc controvertitur; et in contrarium opponuntur aliae Glossae, rationes, et auctoritates. Quo modo etiam solvuntur auctoritates Doctorum, in oppositam partem allegatae. Ad *can. Si quis suadente.* 17. *q.* 4. non est opus longiori aliqua responsione: nam et verba immediate sequentia, quibus ibidem absolutio Romano Pontifici reservatur, et plures alii sacri Canones clare significant, excommunicationem ob injectas manus violentas in Clericum esse latae sententiae. Quod attinet ad Concilium Tridentinum, aliaque Concilia Generalia, mirum non est, quod ly, *Anathema sit*, in Haereticos fulminatum, sit latae sententiae; cum hi ipsomet Jure dudum jam fuerint excommunicati, ut refertur *in can. Achatius, et can. Majores.* 24. *q.* 1. cum concordantiis. Et ob hujusmodi instantias notanter *num.* 214. additum fuit, verba illa non denotare latam, sed ferendam sententiam, *nisi cum alia adjecta verba, vel Jura id declarant*; prout accidit in allatis, et aliis hujusmodi instantiis.

217 Resp. VI. Quando lex utitur verbis indicativi modi, praesentis aut praeteriti temporis, v. g. *Excommunicamus, Suspendimus, Sciat se esse excommunicatum, noverit excommunicationem se incurrisse etc.* censetur esse poena latae sententiae. Ita Herincx *loc. cit.* n. 7. post Suarez *lib.* 5. *de Legibus. cap.* 6. Card. Tuschus *Litt. P Concl.* 719. *nu.* 15. Farinacius *d. part.* 2. *Fragment.* ℣. *Lex. n.* 74. citans communem aliorum; et nu. 89. *et seq.* subjungens, quod verba praesentis, vel praeteriti temporis, de sui natura importent Canonem latae sententiae, dummodo per alia Jura, aut per subjectam materiam, ejusque rationem non constet, quod importent solum ferendam sententiam.

218 Resp. VII. Poenam latae sententiae, ejusque plenissimam firmitatem inducit addita particula, *Ipso jure*, sive (quod idem sonat) *ipso facto sit excommunicatus, suspensus etc.* Idemque dicendum de illis dictionibus. *Mox, Ex tunc, Ex templo, illico*, et aliis hujusmodi, utpote quae nullam temporis dilationem admittunt, ac proinde censentur significare latam sententiam. Felinus *c. Rodulphus. n.* 24. *de Rescript.* Farinacius, *ubi supra. num.* 92. *et seqq.* singillatim hujusmodi dictiones declarans.

219 Insuper poena latae sententiae importatur, quando Legislator sibi, aut legi quae vim ipsius attribuit, v. g. dicendo: *Auctoritate nostra, virtute praesentium etc. sit excommunicatus, qui secus egerit, Excommunicationem, quam nunc in ipsum proferimus, se noverit incursurum*, et hujusmodi. Et hoc intelligendo etiam de illis locutionibus, quae caeteroquin solum importarent sententiam ferendam, juxta superius dicta: nam si addantur tales clausulae, importabunt latam, et non tantum ferendam sententiam.

Objicies contra proxime dicta. Poena nullitatis, 220
vel privationis, saepius in sacris Canonibus imponitur per Judicem, haud obstante, quod ipso jure incurratur; ergo. Antecedens probatur. Sic enim jubetur irritari, vel etiam irritatur, seu cassatur, quod ipso jure irritum est, *cap. ult. de Postulat. Praelat. et c. Ecclesia vestra.* 48. *de Elect.* et alibi. Item privatur Beneficio, vel potestate eligendi, qui ipso jure est privatus, *c. Scriptum est.* juncta Glossa. ℣. *Privari.* 40. *de Elect. et cap.* 1. ac 3. *de Clericis conjugat.* et alibi. Item econtra absolvitur a vinculo juramenti, vel excommunicationis, qui illud de jure non contraxit, *c. Pervenit.* 2. *de Jurejurand. et can. Audivimus.* 24. *q.* 1. *et c. Ad praesentiam de Appellat.* juncta Glossa. ℣. *Absolvi*, varias concordantias allegante. Resp. neg. consequent. Ad allatos Canones, et alios consimiles textus Juris possunt, ac solent dari plures solutiones. Et quidem primo dici potest, quod quando ex aliis textibus Juris habetur, ejusmodi poenas ipso facto incurri, tales modi loquendi referantur duntaxat ad factum ita, videlicet, ut is, qui ipso jure amisit v. g. Beneficium, etiam per sententiam Judicis quoad factum, et actualem possessionem, id relinquere cogatur. Secundo dici potest, quod ejusmodi textus contineant solam Juris declarationem, adeo ut illi, qui actum ipso jure irritum commiserunt, vel jus eligendi amiserunt, aut ipso facto excommunicati fuerunt, postmodum suborta lite per sententiam Judicis tales declarentur: sicque idem sit, *privare*, se privatum esse declarare; *irritare, et cassare electionem*, ac ipsam irritam, et cassam sententialiter pronuntiare; *absolvere*, ac absolutum esse ostendere, et hujusmodi. Tandem, si quando cuipiam datur absolutio ab excommunicatione, vel alia poena, quam aliunde constat ipso Jure fuisse nullam atque invalidam, vel a juramento pariter irrito, tunc ejusmodi absolutio datur solum ad cautelam, ut notat Glossa *cit. can. Audivimus.* 24. *q.* 1. et alibi saepe.

§. X.

De Obligatione Legum Poenalium.

SUMMARIUM.

221 *Quando lex continet poenam ferendae sententiae, non tenetur ad eam Reus ante sententiam Judicis.*

222 *Corollarium de excommunicandis, privandis Beneficio etc.*

223 *Ejusmodi lex poenalis obligat post sententiam Judicis, et ad quid?*

224 *Reus captus post latam sententiam mortis potest adhuc fugere, et cur?*

225 *An in hunc finem licite possit vincula, et carceres perfringere?*

226 *Leges poenam latae sententiae continentes, quomodo obligent? Et num. seqq.*

Poena ipso jure imposita, si aliam executionem externam non requirat, commisso crimine statim habet locum in conscientia. Ibid.

227 *Secus est in poenis externam executionem requirentibus, nam in his ulterius opus est sententia declaratoria Judicis.*

228 *Affertur ulterior hujus ratio.*
229 *Dummodo poena non sit imposita sub clausula:* Alia atiam declaratione non secuta.
230 *Notabilis differentia inter poenas latae, et ferendae sententiae.*
231 *Et inter sententiam condemnatoriam, et declaratoriam Judicis. Et num. seqq.*
232 et 233. *Quid operetur jus, bona conscientia retinendi poenam usque ad sententiam Judicis?*
234 *Lex ipso facto imponens privationem Beneficii, privat Reum titulo, non possessione ejus.*
235 *Clerici Beneficiarii, omittentes recitationem Horarum, tenentur restituere fructus Beneficii ante sententiam declarativam Judicis, et cur? Ac n. seqq.*
236 *Non est par ratio, Lucra non facere, et quaesita perdere.*
237 *Clausula illa*, Alia etiam declaratione non secuta, *impugnatur, et raro locum habet. Et num. seqq.*
238 *Extravag.* Ambitiosae, *non ubique usu recepta est.*

221 Quaeritur I. Qua ratione obligent leges, seu constitutiones poenam ferendae sententiae continentes? Resp. I. Quando Lex, sive constitutio Ecclesiastica, continet poenam ferendae duntaxat sententiae, sive primom a Judice infligendam, non tenetur Reus ad eam subeundam, vel solvendam, donec per sententiam Judicis ad ipsam fuerit condemnatus. Ita Glossa *can. Fraternitas.* 12. *q.* 2. D. Thomas 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. et communis aliorum. Ratio est clara: quia Reus ad amplius non tenetur, quam lex ipsi imponit: haec autem solum imponit, ut Reus poenae adjudicetur, atque ad eam per sententiam judicialem condemnetur, quod spectat potius ad Judicem, quam ad ipsummet Reum.

222 Infertur proinde, quando Reus, v. g. Clericus, propter crimen commissum per legem, seu constitutionem Ecclesiasticam, excommunicandus: vel officio, aut Beneficio privandus decernitur (quae formula continet duntaxat poenam ferendae sententiae) quod is ante latam a Judice sententiam possit valide, et licite sese gerere tanquam non excommunicatum, et non privatum, sicque exercere omnes actus sui officii, aut beneficii quia ipse revera ante latam Judicis sententiam necdum incurrit ejusmodi poenam, quamvis commiserit crimen, ob quod excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus est per Judicem.

223 Resp. II. Lex poenalis post sententiam Judicis legitime latam obligat ad non restituendum, et poenam lege taxatam subeundam. Ita D. Thomas 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. et communis. Nam, imprimis hoc ipsum convincit ratio legis, utpote per legitimam auctoritatem communitati denuntiata, cum voluntate eam perpetuo obligandi. Deinde id ipsum confirmat illud D. Apostoli Rom. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt ipsi sibi damnationem acquirunt.* Atqui hoc faceret Reus, juste ac secundum leges damnatus, et tamen judiciali sententiae resistens; ergo.

224 Dices: Potest Reus captus etiam post latam sententiam mortis, aut mutilationis; vel triremium, ad declinandum hujusmodi gravissimum malum licite fugere, juxta Doctorem Angelicum *loc. cit. ad* 2. et alios: ergo allata Conclusio non subsistit. Resp. neg. conseq. Sensus enim Conclusionis est, quod Reus post latam sententiam resistere non debeat, justitiae Ministris vim aut injuriam inferendo, ne alioquin legitimae potestati, Deique ordinationi resistere convincatur: ac proin, quod Reus parere debeat poenam sustinendo, in quantum justum est eum pati, ac sententia ipsum afficit. Quia igitur sententia judicialis non afficit Reum, ut ipse sibi mortem inferat, aut faciat id, unde mors sequatur, manendo scilicet in loco, unde ducatur ad mortem: hinc ad istud Reus non obligatur, sicque licite potest fugere, dum commode potest, nisi forsan promisisset, aut jurasset, se permansurum.

225 Et ob eandem rationem non pauci Doctores, ut Navarrus *cap.* 17. *Manual. n.* 102. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 15. *n.* 10. Cajetanus, Lessius, et alii, ulterius docent, reum mortis, mutilationis, vel etiam triremium, non solum licite fugere, sed etiam in hunc finem vincula, et carceres perfringere posse. Nec obstat textus *in L.* 1. *ff. de Effractorib.* ubi dicitur, *de iis, qui carcere effracto evaserunt, sumendum esse supplicium.* Resp. enim, licet non improbabilis sit contraria sententia, quam idcirco sequitur Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 14. *num.* 14. Major *in* 4. *dist.* 15. *q.* 22. et quidam alii: commode tamen dici posse, quod istud, cum Reipublicae intersit, ita Jure statutum fuerit, ut publica custodia magis conservetur illaesa; adeoque haec sit lex mere poenalis. Quanquam etiam fuga Rei, et carceris effractio, gravem praesumptionem admissi criminis, ac veluti confessionem ipsius generet, ob quam Reus fugitivus, ac effractor jure puniri possit poena tali crimini correspondente, licet de hoc plene non fuerit convictus, *arg. l. In eos.* juncta Glossa, et Bartolo *ibid. ff. de Custodia et exhibit. Reor.*

226 Quaeritur II. Quomodo obligent Leges poenam latae sententiae continentes? Resp. I. Si poena ipso jure imposita aliam executionem externam non requirat, statim ut factum illud, cui talis poena ipso jure annexa est, committitur, habet ipsa locum in conscientia. Ita Suarez *lib.* 5. *de Legib. cap.* 5. Sanchez *lib.* 9 *de Matrim. disp.* 27. *nu.* 2. et *disp.* 30. *num.* 2. Ludov. Engel *h. t. n.* 43. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 2. *punct.* 2. *n.* 8. et alii. Et tales sont poena excommunicationis latae sententiae (nam excommunicatio secum trahit executionem, *c. Pastoralis.* 53. *de Appellat.*) et aliae censurae Ecclesiasticae, item irregularitates, impedimenta Matrimonii, et hujusmodi: nam tales poenas, si sint latae sententiae, ipso facto, et ante omnem sententiam Judicis incurri, recepta praxis, et usus declaravit. Accedit ratio; quia conveniens erat, ut Ecclesia pro spirituali Fidelium emolumento, uteretur non solum poenis in Foro externo infligendis: sed etiam poenis illico incurrendis ob peccata quantumcunque occulta, ut hac ratione Subditi amplius a peccatis retraherentur. Idem probatur inductione: Sic enim *can. Si quis suadente.* 17. *q.* 4. excommunicatio lata in percussores Clericorum, ipso facto incurritur: Idque accidit quoque in aliis censuris Ecclesiasticis ipso jure latis, *c. Cum desideres.* 15. *de Sentent. excommunicat.* et c. *Illud Dominus*, *et seqq. de Clerico excommunicat. minist.* et alibi. Idemque patet in irregularitate; ut *cap. ult. de Temporib. Ordinat. et c. Presbyterum, ac seqq. de Homicid.* Hoc ipsum constat de impedimentis Matrimonii: sic enim affinitas consurgit ex copula illicita, quantumcunque haec sit occulta: idem dicendum de impedimento criminis, et aliis hujusmodi.

227 Resp. II. Si poenae ipso jure illatae etiam externam executionem requirant (veluti est amissio dominii, confiscatio bonorum, privatio Beneficii, aut officii Ecclesiastici, aut privatio alterius rei propriae, et jam acquisitae) tunc ulterius ad obligationem in conscientia producendam requiritur sententia declaratoria Judicis super crimine admisso; nisi lex in specie addat clausulam, *alia etiam declaratione non secuta.* Ita Navarrus *tom.* 2. *Comment. de Datis et Promissis, notab.* 31. *numer.* 44. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 26. *n.* 7. Menochius *de Arbitrar.*

Judic. casu 416. *n.* 62. Sylvester *vers. Haeresis. I. n.* 13. Engel *h. t. n.* 43. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 15. *nu.* 6. et alii ipsis citati; ac sequitur Farinacius *part.* 2. *Fragment. vers. Lex num.* 158. appellans hanc magis communem Doctorum sententiam, licet Bartolus, Jason, et quidam alii oppositum teneant. Prima pars Conclusionis desumitur *ex* c. *Cum secundum* 19. *de Haeretic.* *in* 6. ubi bona Haereticorum ipso jure confiscantur, et tamen ipsi non illico in conscientia obligantur bona sua tradere Fisco: quin etiam dictae confiscationis executio, seu bonorum occupatio, expresse prohibetur fieri ante sententiam declaratoriam Judicis Ecclesiastici super crimine Haeresis admisso: ergo idem dicendum de aliis similibus poenis, externam executionem requirentibus, aut inducentibus privationem rei jam acquisitae; cum de similibus idem judicium sit habendum, c. *Inter corporalia. de Translat. Episc.*

228 Accedit ratio: quia lex debet esse possibilis moraliter observari, ac *secundum naturam*, id est, naturae humanae accomodata, *can.* 2. *dist.* 4. Atqui talis non foret lex illa poenalis, quae transgressorem ipso facto privaret re sua jam obtenta, sicque requireret externam executionem, ac simul ad talem poenam in se exequendam illico obligaret in conscientia ante omnem sententiam Judicis, etiam declaratoriam. Hac enim ratione delinquens teneretur sui ipsius esse accusator, Judex, Reus, et executor: quin etiam teneretur semetipsum spoliare rebus suis antehac legitime acquisitis; quod partim naturae humanae admodum grave foret, ac insolitum, partim non careret periculo propriae diffamationis. Id ipsum confirmat communis usus, et sensus hominum, quo habetur, non teneri Reum bonis suis jam acquisitis sese spoliare, ac poenam privationis bonorum suorum, licet ipso jure impositam, statim exequi ante omnem sententiam Judicis.

229 Altera pars datae conclusionis exemplificatur imprimis per Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Reformat.* ubi decernitur, Episcopum, aliosque Clericos Curatos, legitimo tempore non residentes, *pro rata temporis absentia fructus suos non facere, nec tuta conscientia, alia etiam declaratione non secuta, retinere posse.* Haec ibi. Aliud exemplum habetur *in Extravag.* Ambitiosae: *De rebus Ecclesiae non alienand.* ubi Praelati inferiores male alienantes bona Ecclesiastica, suis Dignitatibus, et Beneficiis, *quorum res et bona alienarunt dumtaxat, ipso facto privati existant, illaque absque declaratione aliqua vacare censentur.* Id ipsum reperitur in Bulla 97. Pauli V. quae incipit, *Regis pacifici* (et habetur *Tom.* 3. *Bullarii Romani*) ubi Pontifex innovavit Constitutiones Sixti IV. et Pii V. de Conceptione B. Mariae Virginis editas, et quidem sub certis poenis *ipso facto incurrendis, absque alia declaratione.* Nam hujusmodi clausulae debent aliquid operari, ne sint superfluae. Verum majoris claritatis gratia,

230 Objicies contra primam partem Conclusionis. Si poenae ipso jure impositae, sed externam executionem requirentes, non obligant in conscientia ante sententiam Judicis; ergo nulla erit differentia inter has poenas latae sententiae, et inter alias poenas ferendae sententiae: Consequens est absurdum; ergo. Prob. seq. maj. Quia utrobique ad inducendam obligationem aeque requireretur sententia Judicis. Resp. neg. sequel. maj. cum sua probatione: nam ad incurrendam poenam ferendae sententiae requiritur sententia condemnatoria Judicis, ac debetur solum a tempore latae hujus sententiae: ut autem debeantur seu obligent poenae ipso jure impositae, quantumvis externam executionem requirentes, sufficit sententia declaratoria Judicis super admisso crimine, quae per quandam juris Fictionem retrotrahitur ad tempus perpetrati sceleris, cui poena ipso jure imposita est, sicque facta per Judicem executione debetur poena illa jam a die commissi criminis. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 22. *num.* 33. *et cap.* 26. 7. Pirhing *tit. de Haeretic. n.* 60. Sylvester *vers. Haeresis. I. n.* 13. *et* 14. Engel *h. t. n.* 43. et alii.

231 Siquidem inter sententiam condemnatoriam, et declaratoriam Judicis, haec est notabilis differentia, quod illa cadat super ipsam poenam, et hanc juxta praescriptum legis imponat, seu ad istam Reum condemnet; unde non mirum, quod talis poena primum incurratur, ac debeatur a die latae hujusmodi sententiae condemnatoriae. At vero sententia declaratoria non cadit super ipsammet poenam, sed solum super crimen admissum, declarando, quod quis revera commiserit tale crimen, ac reus ipsius existat: quo facto subintrat poena ipso jure imposita, et per dictam judicialem declarationem admissi criminis constat, hanc poenam ipso facto dudum fuisse contractam. Unde non mirandum, quod sententia declaratoria censeatur retrotrahi, ita ut poena ipso jure imposita debeatur a die commissi criminis, et bona, v. g. Haeretici declarati, censeantur ipso jure confiscata, seu Fisco obligata, jam a tempore commissae haeresis: adeo quidem, ut fructus interea percepti debeant restitui Fisco, nec valeant alienationes interim circa bona illa ipso jure confiscata factae, sed sint penitus rescindendae, veluti factae a non habente amplius potestatem alienandi. Et patet hoc ex *L. ult. C. Ad Legem Juliam Majestat.* ubi damnatus super crimine laesae Majestatis, etiam post mortem, jam a criminis exordio perdit ipso facto omnium rerum suarum administrationem: adeo, *ut ejus bona successori ejus eripiantur; et ex quo quis tale crimen contraxit, neque alienare, neque manumittere possit.* Idem ergo a pari dicendum de crimine Haeresis, et si quod aliud est, ratione cujus bona ipso jure confiscantur, vel alia poena externam executionem requirens imponitur.

232 Nec dicas. Si post latam sententiam declaratoriam super crimine admisso, non solum debetur poena, v. g. confiscatio bonorum, amissio Beneficii etc. ipso jure imposita, sed etiam omnes fructus a die commissi criminis retro percepti restitui debent, simulque rescinduntur omnes alienationes interim circa ipsos factae; ergo prorsus erit frustraneum illud jus bona conscientia retinendi poenam. Resp. enim neg. seq. Quia imprimis jus illud, seu facultas in conscientia remanens, hoc operatur, ut si nunquam sequatur sententia declaratoria Judicis, nunquam reus talis criminis teneatur poenam illam subire, sponte v. g. dimittendo Beneficium Ecclesiasticum, ejusque fructus restituendo, aut bona ipso jure confiscata ad Fiscum deferendo: ad hoc enim nemo tenetur in conscientia ante secutam sententiam declaratoriam.

233 Deinde jus illud hoc operatur, quod etiam secuta sententia declaratoria super crimine admisso, non teneatur criminosus illico bona sua deserere, atque v. g. offerre Fisco: nam ulterius requiritur, ut sententia illa auctoritate Judicis mandetur executioni, ac ipsi Reo adimatur possessio illorum bonorum, quibus ob crimen ipso jure privatus extitit, haecque ab ipso exigantur, et v. g. Fisco applicentur. Et merito hoc dicitur: tum quia durissimum, ac naturae humanae valde contrarium foret, quod quis nomine exigente cogeretur poenam tam gravem in semetipso exequi. Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 22. *num.* 8. Covarruvias *part.* 2. *de Matrim. cap.* 6. §. 8. *num.* 10. et alii plures ab ipsis citati. Tum quia talem executionem ulterius requiri, satis indicatur *cit.* c. *Cum secundum.* 19. *de*

Haeretic. in 6. ibi: *Confiscationis tamen hujusmodi executio etc:* Tandem, quando etiam sequitur tum sententia declaratoria, tum illius executio: adhuc jus illud retinendi in conscientia poenam hoc operatur, quod res, et fructus earum, ipso jure ob crimen amissi, amplius tamen non extantes, sed interim bona fide consumpti, non debeant amplius restitui, nec eorum pretium refundi, si exinde possessor tempore declarationis non sit factus locupletior. Engel *h. t. num.* 43.

234 Objicies alterius. Quando lex ipso facto imponit privationem, v. g. Beneficii, ante sententiam Judicis, jam habet suum effectum (alioquin enim gratis, et frustra imponeretur alia poena per Legem, et alia per Judicem) Atqui si lex ante Judicis sententiam jam habet suum effectum, non est opus alia Judicis sententia, cum privatio Beneficii, et ipsum Beneficium nequeant simul stare, quia privative opponuntur; ergo. Resp. cum Lessio *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 29. *n.* 64. quod leges; quibus additur, *ipso facto sit privatus Officio, vel Beneficio*, privent titulo, seu jure ad Beneficium, non autem ejus possessione. Hinc disting. maj. Lex illa habet suum effectum privando Reum titulo Beneficii, quatenus ipso facto amittit jus ad Beneficium, conced. Privando etiam ejus possessione, neg. maj. et sic distinct. min. neg. conseq. Exemplum hujus aptissimum ad propositum habetur *in c. Licet Episcopus* 28. *de Praebend. in* 6. ubi Beneficium ipso jure vacans libere confertur ab Episcopo, et tamen non potest Episcopus eum, cui Beneficium tale contulit, in ejus possessionem inducere, nisi possessore prius vocato.

235 Objicies tertio. Clerici Beneficiarii omittentes Horas Canonicas, post primos sex menses, tenentur pro rata ad restitutionem fructuum Beneficialium in conscientia ante aliam sententiam declaratoriam Judicis: atque in legibus, hanc poenam imponentibus, non habetur clausula illa, *Alia etiam declaratione non secuta*; simulque hic intervenit externa executio; ergo. Major est certa, adeo ut oppositum reprobaverit Alexander VII. anno 1665. inter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 20. damnando: *Restitutio a Pio V. imposita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis, eo quod sit poena:* Minor patet ex Bulla Leonis X. *Supernae dispositionis*. (et refertur *Tom.* 1. *Bullarii Romani, Constit.* 7. ipsius) ac etiam ex alia Bulla B. Pii V. *Ex proximo* (et habetur *Tom.* 2. *dicti Bullarii, Constit.* 135. ipsius) in quibus injungitur praefata obligatio restituendi fructus absque ulla addita tali clausula. Resp. Conclusionem nostram loqui de poena externam executionem requirente, adeoque de poena proprie dicta, id est tali, qua quis privatur re, quae omnino et absolute erat sua, et jam quaesita, seu obtenta, ut fit in allatis *num.* 227. exemplis: non vero de poena improprie dicta, id est, tali, quae acquisitionem alicujus rei impedit.

236 Et ratio hujus distinctionis est: quia non est par ratio, lucra non capere, et quaesita perdere. *L. ult. C. de Codicill. et l. Si Sponsus.* §. *Si maritus. ff. de Donation. inter vir. et uxor.* Si autem deberetur poena proprie dicta ante sententiam declaratoriam, cogeretur quis perdere quaesita; in altero autem casu solum quis lucra non caperet, quod multo facilius contingere solet. Et hoc posterius fit in proposito: nam, ut citati Pontifices loquuntur, Clerici Beneficiarii pro rata omissionis Horarum Canonicarum *fructus non faciunt suos*: ac proinde incurrunt poenam privationis fructuum Beneficialium solum improprie dictam, seu quatenus horum lucra capere non possunt. Unde eo ferme modo, quo Legatarius privatur Legato sibi sub certa conditione relicto, si hanc adimplere negligat: ita et Clerici non recitantes privantur, ac tenentur restituere fructus Beneficiales, utpote quos non faciunt suos, nisi sub conditione recitatarum Horarum Canonicarum. Instabis, et

Objicies contra alteram partem Conclusionis. In 237
Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Reform.* pariter est sermo de poena solum improprie dicta, seu tali, quae impedit lucrum, sive acquisitionem fructuum Beneficialium, prout liquet ex verbis *num.* 229. relatis: ergo inde nihil probatur pro altera parte conclusionis. Resp. Quidquid sit de antecedenti, nego consequent. Nam textus ille recte adducitur exempli gratia, ad indicandum, quod idem sit dicendum in aliis casibus, ubi lex poenalis imponit poenam illico incurrendam, *alia etiam declaratione non secuta*; prout hoc ipsum amplius probat *cit. Extravag. Ambitiose.*

Quia tamen dicta *Extravag. Ambitiosae* in pluri- 238
bus locis non est usu recepta quoad totum suum rigorem, poenasque, et censuras suspensionis, atque privationis, ut notant Navarrus *c. p.* 27. *Manual. n.* 149. Covarruvias *lib.* 2. *var. Resolut. cap.* 16. *n.* 6. Lessius *lib.* 2. *cap.* 24. *n.* 64. Herincx *Disp.* 5. *de Legib. q.* 2. *num.* 14. Pirhing *Tit. de Rebus Eccles. non alien.* et alii. Atque etiam, ubi ipsa quoad poenam privationis fuit usu recepta, prius debet vocari, et audiri prior Possessor, antequam alius in possessionem Beneficii sic vacantis, sibique collati inducatur, *c. Licet Episcopus* 28. *de Praebend. in* 6. Hinc patet, paucas admodum, et vix aliquas dari leges poenales, quae requirunt executionem externam, seu privant ipso jure criminosum bonis suis jam quaesitis, ac obtentis; et nihilo minus in conscientia obligant ad subeundam ejusmodi poenam ante omnem sententiam Judicis, etiam declaratoriam. Revera enim tales leges non adeo sunt secundum naturam hominum, neque horum genio accommodatae; quamvis rebus sic exigentibus a Legislatore ferri possint.

§. XI.

De Lege Irritante, ejusque Obligatione, ac Effectu.

SUMMARIUM.

239 *Possunt lege condita irritari quidam contractus, aliique actus, ut nullius sint roboris.*
240 *Lex dupliciter potest irritare contractum, nimirum vel ipso jure.*
241 *Vel per sententiam Judicis.*
242 *Regulae ad dignoscendum, an lex ipso jure irritet contractum, vel per sententiam Judicis.*
243 *Irritatio actus alia explicita, alia implicita, quid?*
244 *Si lex prohibet actum, sed non irritat, tunc is est validus, sed non licitus.*
245 *Si lex contractum non ipso jure irritet, sed a Judice irritandum decernat, valet is, donec per sententiam Judicis rescindatur.*
246 *Notabilis objectio. Et seqq.*
Quae contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. *Haec Regula amplius urgetur. Ibid.*
247 248 249 et 250. *Explicatur, et concordatur cum aliis Juribus.*
251 *Si lex ipso jure irritet contractus, electiones etc. nulla istis tribuitur actio in Foro externo, imo hi jam ab initio fuerunt invalidi.*
252 *Quomodo nihilominus dicantur irritandi per sententiam Judicialem?*
253 *Etiam pro Foro conscientiae nullum habent effe-*

etum, nullamque inducunt obligationem, quando per legem plenissime infirmantur.
254 *Idem probatur inductione.*
255 *Secus, si non plenissime, sed civiliter tantum ipso jure infirmentur, simulque nemo se opponat: nam tunc in conscientia tutus est, qui virtute talis Actus aliquid possidet.*
256 *Exemplificatur hoc, ac probatur tum auctoritate. Et num. praeced.*
257 258 et 259. *Tum ratione.*
Effectus principalis obligationis naturalis, qui? Num. 257.
260 261 et 262. *Solvuntur objectiones contra Conclusionem.*
Differentia inter Legem actus ipso jure irritantem, et inter legem actus irritantem secuta sententia Judicis. Cit. n. 260.

239 Quaeritur I. An, et quibus modis per Leges, sive Constitutiones, possint irritari contractus, electiones, aliique actus. Resp. I. Certum est, quod Legislator lege a se condita, pro bono Communitatis, possit quosdam contractus, aliosque actus humanos ita irritare, ut nullius sint roboris ac momenti. Patet hoc imprimis ex utroque Jure, hujusmodi leges, sive constitutiones quamplures continente; ut c. *Quia propter* 42. §. *Aliter. de Election.* et c. *Non debet.* 8. *de Consanguinit. et affinit.* et *l. Non dubium. C. de Legib.* cum plurimis similibus. Accedit Ratio: quia haec potestas aeque necessaria est in Legislatoribus ad bonum gubernium Reipublicae, sicut potestas quidpiam prohibendi, Subditosque obligandi: ut sic impiis malitiosorum machinationibus eo potentius obviari, cassatisque ipsorum pernitiosis actibus proborum indemnitas, et tranquillus Reipublicae status conservari valeat. Unde sapiens Legislator, *non ad instar imperiti Medici, uno collyrio*, sive obligando tantum, *omnium oculos vult curare*, can. Necesse est. dist. 29. Sed *quia novis morbis nova convenit antidota praeparari*, c. Caeterum de Juram. calum. nonnunquam suadente sic bono communi, conatus et actus improborum irritare, et cassare satagit.

240 Resp. II. Generatim loquendo, dupliciter potest Lex irritare contractum, aliumve actum, videlicet vel ipso jure, vel per sententiam Judicis. Ita communis. Et quidem ipso jure censetur irritare contractum, aliumve actum, quando Lex per seipsam, et non exspectata sententia Judicis, ipsum irritat, cassat, et annullat: uti accidit in impedimentis jure Ecclesiastico dirimentibus Matrimonium, et nonnullis aliis, de quibus suo loco. Et actus ille, qui per ipsammet legem cassatur, seu annullatur, dicitur ipso jure, ac (quod idem sonat) ipso facto irritus, adeo, ut non sit necesse, exspectare aliam Judicis irritationem.

241 Porro per sententiam Judicis lex irritat contractum, aliumve actum, quando ipsum non irritat per seipsam, sed solummodo decernit, ipsum per sententiam Judicis esse irritandum, sive annullandum. Et hac ratione Lex irritat actum non ipso jure, sed exspectata, et secuta primum sententia judiciali: ut est contractus venditionis, in quo intervenit deceptio ultra dimidium justi pretii, *L. 2. C. de rescind. vendit.* Item contractus ex metu gravi, atque injuste incusso celebrati, juxta Glossam in *c. Super hoc.* ℣. *Resignationis, de Renuntiat.*

242 Caeterum ad dignoscendum, an lex ipso jure irritet contractum, aliumve actum, vel primum per sententiam Judicis irritandum decernat, eaedem Regulae (servata tamen proportione) deserviunt, quae supra *num.* 207. *et seqq.* assignatae fuerunt ad discernendum, an Lex poenalis contineat poenam latae, vel ferendae sententiae. Unde non immerito Farinacius *part.* 1. *Fragment.* ℣. *Lex. n.* 16. *et seqq.* simul, et pariformiter discernendum censet, atque loquitur de poena ipso jure imposita, et de nullitate actus ipso jure inducta, dummodo attendantur proprii termini, hinc inde loquentes.

Resp. III. Ulterius irritatio actus alia est implicita, alia explicita. Ita communis. Et quidem *irritatio explicita* dicitur, quae fit verbis claris, et expressis: ut si lex dicat, si secus fiat, omni careat robore firmitatis, c. *Decet.* §. *fin. de immunit. Eccles. in* 6. aut irritum sit et inane, *Clem.* 2. *De rebus Eccles. non alien.* cum similibus. *Irritatio implicita est*, quae fit per verba aequivalentia: ut fit, quando certa forma praescribitur actui, sive contractui, *arg.* c. *Actus legitim. de Reg. Jur. in* 6. *et ff. eod.* et alibi. Nam, quia forma dat esse rei, consequenter ea deficiente corruit actus, c. *Cum dilecta.* 22. *de Rescript.* etc. *Examinata. de Confirmat. utili.* cum similibus. Quod ipsum pariter dicendum est in casu, quo lex quempiam reddit inhabilem ac agendum, seu contrahendum; prout Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformat. Matrim.* clandestine contrahere volentes, inhabilitavit ad sic contrahendum. Neque tunc actus contra Legis, sive Statuti formam factus, partium consensu confirmari potest, *arg. c. Si diligenti*, et ibi Felinus *num.* 7. *de Foro compet.* Menochius *lib.* 1. *de Arbitrar. Judic. quaest.* 30. *n.* 6. Farinacius *d.* ℣. *Lex. num.* 182. et alii. 243

Quaeritur II. Quae sit obligatio, atque effectus Legum irritantium contractus, electiones, aut alias dispositiones? Resp. I. Quando Lex prohibet quidem contractum, aut aliam dispositionem, sed ipsum non infirmat, neque a Judice infirmandum decernit, valet quidem contractus, tamen ita contrahens peccat; at tunc ejusmodi contractus (idem de quacunque alia dispositione a Jure prohibita sentiendum) dicitur esse validus, sed non licitus. Ita communis Doctorum; atque liquet *ex c. Ad Apostolicam. D. Regularib.* ibi: *Multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem.* Sic Matrimonium prohibetur celebrari tempore Interdicti, vel ante trinam denuntiationem, aut cum voto simplici castitatis, et tamen, si ita contrahatur, validum est, etsi non licitum. 244

Resp. II. Quando Lex contractum non ipso jure irritat, sed a Judice duntaxat infirmandum decernit; certum insuper est, eum valiturum, donec per sententiam Judicis rescindatur. Patet hoc *ex* c. *Cum jam dudum.* 18. *de Praebend.* ibi: *Multa per patientiam tolerantur, quae si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debent tolerari.* Idem exemplificari potest de contractibus, transactionibus, renuntiationibus, et consimilibus actibus, per metum gravem, atque injuste incussum celebratis, qui licet regulariter sint validi, tam pro Foro externo, quam conscientiae, juxta Glossam *in c. Super hoc.* ℣. *Resignationis. de Renunt.* se tenet communior Doctorum, nihilo minus ita suadente aequitate per sententiam Judicis rescindi, atque in irritum revocari possunt et debent, per ea, quae notantur *cap.* 2. *seqq. De iis, quae vi, metusve causa fiunt.* Verum contra dicta, licet communiter recepta, urget notabilis instantia: hinc 245

Objicies. Juxta Regulam 64. Juris in 6. *Quae contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi.* Idemque habetur *can. Imperiali.* 25. *quaest.* 2. Neque juvat dicere, talia pro infectis esse habenda, non quidem ipso jure (nisi secus exprimatur) sed duntaxat per sententiam Judicialem, quae exspectanda est, et subsequi debet. Nam contra est: quia imprimis haec responsio non salvat dicta in prima Con- 246

elusione; dum ex ipsa sequeretur, Matrimonium contra Interdictum Ecclesiae, vel cum voto simplici castitatis contractum, per sententiam Judicialem irritari, ac pro infecto haberi posse: quod aliunde patet essa falsum. Deinde eadem responsio directe reprobatur *ex l. Non dubium. C. de Legib.* ibi: *Nullum pactum, nullam conventionem, nullum contractum inter eos videri volumus subsecutum, qui contrahunt lege contrahere prohibente.* Et infra: *Ea, quae lege fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet Legislator fieri prohibuerit tantum, non specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est.* Et ne quis dicere valeat, hoc procedere duntaxat de Jure Civili, ulterius instatur, quod haec Lex fuerit canonizata *in d. can. Imperiali.* 25. *quaest.* 2. ubi S. Gregorius Papa sic inquit: *Imperiali Constitutione aperte sancitum est, ut ea, quae contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.*

247 Ad hanc notabilem Objectionem, et concordanda Jura proxime allegata, quae prima fronte possent videri sibi contraria, plures a Doctoribus fuerunt excogitatae responsiones; uti videre est apud Glossam *in d. Reg.* 64. *Juris in* 6. et aliam Glossam *in Clem.* 1. ✠. *Inhibentes de Jure Patronat.* Bartolum *in l. Non dubium.* n. 4. *et* 5. et ibi Jasonem *n.* 17. *et seqq. C. de Legib.* Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 16. *n.* 3. et alios. Et quidem dimissis responsionibus jam *num. praeced.* relatis, ac rafutatis.

248 Imprimis dici potest, legem illam. *Non dubium*, procedere, quando lex prohibet substantiam actus, sive contractus: secus, si lex solum prohibeat qualitatem in aliquo actu, vel contractu. In hoc quippe casu actus contra legem factos, non est irritus ipso jure, imo valet; *arg. Auth. Decernit jus*, juncta Glossa. ✠. *Sacramenti, C. de Receptis arbitris*, ac notat Jason *loc. cit. n.* 20. post Paulum de Castro, et Farinacius *part.* 2. *Fragment.* ✠. *Lex. n.* 199. et 216. citans alios, idque exemplificans in casu, quo Lex, sive Statutum, mandat aliquid fieri certo modo, certo loco, aut tempore, et actus fiat alio modo, alio loco, aut tempore: tunc enim actus contra talem prohibitionem factus, non est nullus; nisi lex, aut Statutum, ulterius procedendo eundem annullaverit, vel modum illum veluti formam actus praescripserit.

249 Deinde, et adhuc magis expedite, dici potest cum Bartolo, *ubi supra*, et Jasone *loc. cit. num.* 19. ac aliis, quod dicta *in l. Non dubium*, locum habeant, quando lex stat in terminis prohibitionis: Secus, si lex probibeat quidem, tamen postmodum ulterius procedat disponendo, quod actus valeat; aut dando alia remedia ad actum illum infringendum. Nam tunc satis apparet, quod actus non sit ipso jure nullus; alioquin enim lex frustra dictis modis ulterius procederet; uti contingit in contractibus, aliisque actibus ex metu gravi, atque injuste incusso celebratis, ac hujusmodi, ubi Lex ad rescindendum actum exspectat santentiam Judicialem, sicque ultro fatetur, quod actus caeteroquin prohibitus, non sit nullus ipso jure, sed primum irritandus, seu annullandus per sententiam Judicis.

260 Et conformiter huic magis communi responsioni concludendum, atque paucis praemissa complectendo breviter dicendum est, quod quando Lex stat in terminis prohibitionis, locum habet *l. Non dubium.* At si ulterius Lex procedit disponendo, quod actus valeat (ut fit in Matrimonio contra Interdictum Ecclesiae, vel cum voto simplici castitatis contracto etc.) tunc verificatur illud, *Multa fieri prohibentur, quae etc.* Si autem procedat Lex dando media ad infringendum actum, habebit locum altera regula, *Multa per patientiam tolerantur, quae si etc.* Quamquam circa haec dignoscenda oportrat non solum attendere ad verba legis, sed etiam ad receptam hactenus consuetudinem, utpote quae est optima legum interpres. Quinimo, quod Lex illa, *Non dubium*, ob extraordinarium rigorem contraria consuetudine fuerit abrogata, testantur varii Auctores, quos tacito nomine allegat Herincx *part.* 2. 2. *disp.* 5. *de Legib. n.* 34.

Quaeritur III. Quid juris, si Lex ipsa jure irri- 251
tet contractus, electiones, aut alias dispositiones? Resp. I. Loquendo in ordine ad Forum externum, certum est, hujusmodi actus ita civiliter annullari, ut non solum nulla eis actio in Foro externo tribuatur; sed, quod ipso facto, et jam ab initio fuerint irriti, et invalidi, per Judicis sententiam declarari debeant: adeo quidem, ut omnia eorum effectus una cum fructibus, quos inde quis jam perceperat, penitus rescindatur, ac si nunquam ullum valorem habuissent. Ita communis Doctorum, et constat ex recepta praxi, atque ipsamet potestate Legislativa supremis Principibus competente, qua non solum habent facultatem obligandi Subditos, quidpiam eis praecipiendo, vel prohibendo; sed etiam annullandi eorum actus, quando istud bono communi expedire judicaverint. Hoc ipsum probat recepta Juris utriusque praxis, quia justis de causis certi actus, seu contractus, ipso jure annullantur, et cassantur: ut patet in Matrimonio cum impedimento dirimento contracto, in electione celebrata contra formam Concilii Generalis, *in c. Quia propter.* 42. *de Elect.* relatam, et aliis hujusmodi.

Nec obstat, quod electio contra formam citati 252
Concilii Generalis celebrata, postea primum per Summum Pontificem, quandoque irritetur; prout irritata fuit *in c. Cumana.* 50. *de Elect.* ibi: *Unde nos electiones ipsas, praesumptas etiam contra formam Concilii Generalis -- de Fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas*: quibus similia etiam alibi habentur. Resp. enim, hujusmodi sententiam Pontificis, vel Judicis, quoad actus ipso jure nullos prolatam, in effectu esse declaratoriam, quod ejusmodi actus sint, ac jam in antea fuerint ipso Jure irriti, et invalidi, ac nullius roboris. Item verba illa, *Duximus irritandas*, ac similia a Judice prolata, procedunt de facto, quatenus Papa, vel alius Judex, post motam desuper litem per sententiam Judicialem pronuntiat, et declarat, tales actus laborare vitio Canonico, ob quod sint censendi invalidi, ac jam ipso jure in antea irriti extiterunt.

Resp. II. Loquendo in ordine ad Forum conscien- 253
tiae, et utrum ex tali actu de jure irrito acquisitum, possit tuta conscientia retineri saltem ante sententiam Judicis, distinguendum est: nam, si ejusmodi actus, sive contractus, ipso Jure naturali fuit irritus, vel saltem per Legem positivam plenissime infirmatus, tollendo videlicet obligationem ipsius non solum civilem, sed etiam naturalem: tunc ex hujusmodi actu; sive contractu nullus effectus, nullaque obligatio, ne quidem pro Foro conscientiae oritur; adeoque inde acquisita, etiam in conscientia; et ante omnem Judicis sententiam, restitui debent. Ita unanimis Doctorum. Ratio est: quia actus ita plenissime infirmatus, tam quoad obligationem civilem scilicet, quam quoad naturalem, acquiparatur actui, qui Jure naturali est irritus; sicque nullum penitus valorem habere potest, sicut nec iste habet. Antecedens patet, quia in utroque deficit omnis prorsus obligatio.

Idem probatur inductione: nam sicut contractus 254
ab Infante, vel prorsus invitu, aut ex errore circa actus sub antiam commisso celebratus, nullius peni-

tus est roboris; ita etiam v. g. Matrimonium cum impedimento dirimente contractum, ut puta intra gradus consanguinitatis, vel affinitatis Jure Ecclesiastico prohibitos, aut sine praesentia Parochi et testium in loco recepti Concilii Tridentini, nullius omnino est roboris, etiam in Foro conscientiae, et ante omnem sententiam Judicis. Idem accidit in Professione Religiosa ante annum decimum sextum aetatis, vel unum Novitiatus amissa, utpote quam Concilium Tridentinum. *Sess.* 25. *cap.* 15. *de Regularib.* totaliter invalidavit; adeo, ut nullam inducat obligationem, vel effectum. Et idem dicendum de similibus, ubi actum plenissime infirmari, ex verbis Legis, seu Canonis constare potest.

255 Resp. III. Quando contractus, aliusve actus, ipso jure civiliter tantum irritus est, sed de Jure naturali subsistit, neque per legem positivam Civilem, aut Ecclesiasticam, plenissime infirmatur: tunc, si nemo sese opponat, ejusque rescissionem petat, in conscientia tutus est, qui virtute ipsius aliquid possidet. Ita Abbas Panormitan. *in cap.* 1. *nu.* 19. *De in integr. restitut.* ubi mota quaestione, an qui in alienatione, caeteroquin in casu licito facta, sed ob non servatam formam ipso jure irrita, quidpiam acquisivit, tutus sit in Foro animae? Resp. post Jo. Andream affirmative: eo, quod talis Contractus teneat secundum limites Juris naturalis, seu Gentium, cum de jure naturali, seu Gentium, sufficiat solus consensus.

256 Simile quid docet Innocentius in *c. Quia propter. de Elect.* dicens, quod electus sit tutus in Foro animae, si electio sua (contra quam nemo se opposuit) tenuit de Jure gentium, licet non fuerit servata forma a Jure positivo tradita. Idem tenet Layman in c. *Auditis. n.* 1. *de Election. et lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 4. *cap.* 15. *num.* 6. ubi hoc exemplificat de ludo alearum, de contractu cum pupillo celebrato, de testamento minus solemni, de poena sponsalibus adjecta, de donatione ultra quingentos solidos, item de electione, quae ob defectum alicujus solemnitatis Jure positivo requisitae irrita est, et nonnullis aliis. Eandem sententiam, tanquam probabiliorem amplectitur Banues *quaest.* 62. *disp.* 3. *p.* 100. Ipsamque videri satis probabilem, spectato maxime usu, qui passim receptus est, inquit Lessius *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 19. *n.* 34. Cui etiam favet Herinex *part.* 2. *disp.* 5. *de Legib. n.* 39. qui licet ex propria mente (sicut et Lessius *num.* 35.) teneat oppositam sententiam, ait tamen, non deesse Doctores, qui probabile existiment, valere in conscientia contractus, electiones, etc. quibus deest solemnitas Juris Civilis, si contrahentes sint per se habiles, at adsit plenus utrinque consensus: Idipsum Praepositus *quaest.* 95. *dub.* 3. *n.* 49. ait, non videri omnino improbabile: quamvis non pauci, quos citat, et sequitur Farinacius *cit.* §. *Lex. n.* 181. teneant oppositum, volentes, ex actu contra legis prohibitionem facto, nullam, ne quidem naturalem obligationem oriri.

257 Ratio Conclusionis est: quia principalis effectus obligationis naturalis, et ab hac penitus inseparabilis, est, quod creditori jus tribuat accipiendi, et retinendi illud, quod ipsi naturaliter debitum est, ac solvitur: Atqui in talibus actibus, qui per legem plenissime non irritantur, remanet adhuc obligatio naturalis, saltem donec haec per sententiam Judicis in Foro externo rescindatur; ergo. Major patet: quia per obligationem naturalem intelligitur ea, quae ex Jure gentium per consensum oritur, *arg. l. Cum amplius. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.*

258 Minor vero probatur. Tum quia dubitari non potest, quin Legislatores ita statuere potuerint irritando videlicet tales actus, sive contractus absque debita juris solemnitate celebratos, pro solo Foro externo, ac tollendo duntaxat obligationem ipsorum civilem, remanente eorum obligatione naturali, donec haec per sententiam Judicialem elidatur; ergo stante inter Doctores dubio tam rationabili, quid egerint, hoc ipsum asserendum: nam *in obscuris minimum est sequendum*, ut habet vulgata *Reg.* 30. *Juris* in 6. juncta l. *Semper in obscuris. ff. de Reg. Jur.* Tum quia hac ratione fini legis praesertim Civilis, ac communi bono Reipublicae, abunde satisfit, et consulitur; prout a simili ostendunt leges, quae irritant actus, seu contractus, exspectata, et secuta primum sententia Judicis.

Confirmatur hoc ulterius. Quia ejusmodi leges 259
non nisi juxta talem moderationem fuerunt usu receptae; ergo, quidquid sit de primaeva mente Legislatorum, saltem de facto non amplius obligant, nisi juxta datam moderationem: ita videlicet, ut ipso jure tollant solam obligationem civilem, relicta tamen naturali, donec haec per sententiam Judicis elidatur. Antecedens probatur ex eo: quia spectato usu, qui passim receptus est, non est consuetum inter homines, ut quis ea, quae per ejusmodi contractus acquisivit, restituat, nisi cogatur per sententiam Judicialem: quinimo durum foret, ut qui rem habet ex consensu ejus, qui poterat ipsam tradere, cogatur eam sponte reddere ob aliquam juris solemnitatem non observatam, de cujus intentione, seu modo obligandi, etiamnum lis est inter Doctores. Certa Leges poenales, quae continent poenam latae sententiae; si hae requirunt externam executionem, non obligant in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis: quidni hoc ipsum dicatur de Legibus irritantibus contractus? Verum majoris claritatis gratia.

Objicies contra datam Conclusionem. Stante hac 260
sententia sequitur, nullam esse differentiam inter legem actus ipso jure irritantem, et inter Legem irritantem actus exspectata, et secuta primum sententia Judicis: nam in utraque requiritur sententia Judicis: atqui hoc est absurdum, et contra receptissimam divisionem Legis in irritantem actus ipso jure, et per sententiam Judicis: ergo. Resp. neg. seq. maj. Nam, quando Lex irritat actum duntaxat per sententiam Judicis, valet is ante hujusmodi sententiam, tam civiliter, quam naturaliter; ac proinde invaliditas ipsius primum computanda est a tempore latae sententiae, fructus autem antecedenter percepti remanent illi, qui ex tali actu factus erat possessor, illosque jam collegit. Secus dicendum in Lege irritante actum ipso jure: nam actus contra eam gestus, licet naturaliter obligarit ante sententiam Judicis, nunquam tamen valuit civiliter: ac proin, si subsequatur sententia super nullitate ejus, haec per Fictionem juris retrotrahitur, ita ut actus ille censeatur esse, ac semper fuisse invalidus, et nullius roboris; sicque ipse non amplius prodest quoad retentionem fructuum jam perceptorum, sed hi omnes sunt restituendi: prout in simili jam supra *num.* 231. dictum est de differentia inter sententiam declaratoriam, et condemnatoriam Judicis.

Dices. Simoniace electus tenetur in Foro conscien- 261
tiae renuntiare Praelaturam, vel Beneficium, ad quod electus est; ergo electio v. g. non servatis solemnitatibus Juris celebrata (et idem de aliis contractibus ipso jure irritis dicendum) etiam ante sententiam Judicis nullum omnino producit effectum. Antecedens patet ex c. *Matthaeus. de Simonia*, juncta *Extravag. Cum detestabile eod.* ubi dicitur, quod *per electiones, postulationes -- quas semoniaca contigerit labe fieri, et quae viribus omnino careant --*

cuiquam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium, quae percepit, restitutionem sub animae suae periculo sit astrictus. Resp. neg. consequent. Nam, quod allegatur de simoniace electo, id fit ex eo, quia ibi intervenit vitium personae ob admissum crimen simoniae; non autem defectus alicujus duntaxat solemnitatis a Jure requisitae, in quo casu procedit nostra Conclusio. Accedit, quod electio Simoniaci per Jus Canonicum plenissima infirmetur, prout liquet ex allatis Juribus: qua de causa similiter contractus matrimonialis, cum impedimento dirimente attentatus, nullum penitus producit effectum, ne quidem naturalem obligationem, et pro Foro conscientiae; quia vel personae inhabilitantur ad sic contrahendum, vel ipse contractus matrimonialis cum impedimento dirimente initus plenissime infirmatur per Ecclesiam, communi etiam sensu Fidelium id agnoscente, et approbante.

262 Urgebis. Electus in excommunicatione non potest licite Beneficium retinere, c. *Pastoralis. de Cleric. excommunicat. ministrant.* Idemque dicendum de electo ab excommunicatis; vel suspensis, utpote cum hi eligere non valeant, c. *Cum dilectus. de Consuetud. et c. Cum inter R. de Election.* cum concordantiis. Resp. Talia procedere post sententiam a Judice latam; alias secus esse, loquendo de Foro conscientiae. Et hinc ista instantia favet Conclusioni nostrae, dum ipsam exemplificat.

§. II.

De Subjecto obligationis Constitutionum praesertim Ecclesiasticarum.

SUMMARIUM.

263 *Sacris Canonibus, ac Constitutionibus Pontificiis, obligantur omnes Christi Fideles.*

264 *Leges, et Statuta inferiorum Praelatorum obligant tantum Subditos proprii territorii.*

265 *Neque istis astringuntur Subditi, actu non existentes intra territorium Legislatoris.*

266 *Utrum Legislator teneatur propriis legibus? et seqq.*

Legibus in Republica, vel Capitulo latis, obligantur singuli de tali Communitate, etiam Senatores, Canonici. Ibid.

267 *Aliae sunt leges, quae in Principem non cadunt, aliae, quae Principem aeque ac Subditos decent.*

268 *Istis posterioribus Legislator, sive Princeps supremus, non tenetur quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam. Et n. seqq.*

269 *Vis directiva, et Vis coactiva Legum, quid?*

270 *Probatur prior pars Conclusionis.*

271 *Probatur etiam posterior pars ipsius de vi directiva.*

272 *Solvitur notabilis instantia.*

273 *Papa est subjectus Legi Divinae.*

An etiam teneatur praecepto Ecclesiastico Confessionis, vel Communionis Paschalis? Ibid.

274 *Haeretici obligantur Constitutionibus Ecclesiasticis.*

275 *Nec obstat, quod resistant Ecclesiae, ejusque Constitutionibus.*

276 *Quatuor sunt conditiones, ut quis simpliciter, ac fructuose sit in Ecclesia.*

Haeretici simpliciter ac fructuose, non sunt in Ecclesia, bene tamen secundum quid. Ibid.

277 *An haeretici se habeant ut membra abscissa? Et n. praeced.*

278 *Judaei, Pagani, et Catechumeni, non obstringuntur meris Ecclesiasticis Constitutionibus.*

279 *Idque multipliciter probatur.*

280 *Qua ratione in Jure Canonico habeatur integer Titulus,* De Judaeis, et Sarracenis?

281 *Objiciuntur plures Canones in contrarium.*

282 *Ob quos non pauci Canonistae oppositam sententiam tenuerunt.*

283 et 284 *Respondetur ad dictos Canones.*

285 *Omni humanae creaturae necessarium est ad Salutem, subesse Romano Pontifici; et cur?*

286 *Omnes homines, etiam Infideles, sunt Oves Christi.*

287 *Declaratur. Et n. praeced.*

288 *Thalmud Judaeorum, cur per Papam jussus fuerit comburi?*

289 *An advenae, et peregrini, teneantur Constitutionibus particularibus locorum, per quae transeunt? Remissive.*

Quaeritur I. Quinam generatim obligentur sa- 263
cris Canonibus, aliisque Constitutionibus Ecclesiasticis? Resp. I. Sacris Canonibus, aliisque Constitutionibus Summi Pontificis, in materia spirituali, et salutem animarum, rectamque Ecclesiae gubernationem concernente, pro toto Orbe Christiano latis, obligantur omnes Christi Fideles. Ita unanimis Catholicorum; et patet ex illo, *Joan.* 21. ubi Christus Dominus D. Petro ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, omnium Ovium suarum curam demandavit, trina vice ei praecipiens: *Pasce Oves meas.* Idem patet ex illa generali promissione eidem facta Matth. 16. *Tibi dabo claves Regni coelorum: et quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis:* nam sub hac generali promissione continetur etiam potestas condendi justas leges, ut sic spirituales Oves Christi securius pascantur, estque uberius jam dictum supra *n.* 53. *et* 54. Hinc *cap.* 1. *h. t.* generaliter statuitur: *Canonum Statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus, vel Judiciis Ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.*

Resp. II. Leges, seu Statuta inferiorum Praelato- 264
rum Ecclesiasticorum, aliorumque Superiorum, obligant solum Subditos proprii sui territorii: et sic Constitutiones in Concilio Provinciali editae, obligant duntaxat Subditos intra talem Provinciam existentes, ac Statuta Episcoporum obligant tantum Subditos propriae Dioecesis; at sic loquendo de Legibus Imperialibus, intra fines S. R. Imperii obligantibus, et aliis Inferiorum Constitutionibus respectu propriorum territoriorum. Ita communis Doctorum; et ratio est: quia ad obligationem legis necessaria est Jurisdictio: atqui haec deficit, si alter non sit subditus Legislatoris; ergo.

Quin imo licet aliquis caeteroquin sit subditus, 265
actum tamen non existat intra territorium Legislatoris, hoc ipso legibus particularibus, seu territorialibus ab eodem latis, amplius non astringitur. Textus est *in cap. ult. h. t.* 6. ubi dicitur: *Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur: Subditi ejus furtum extra ipsius Dioecesin committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune*; id est, sine poena; adeo, ut non parens ex eo poenam non patiatur. Qui textus, licet expresse loquatur solum de Statuto Episcopi, nihilominus ob paritatem, et generalitatem allatae rationis, quae etiam habetur *L. ult. ff. de Jurisdict. omn. judic.* recte extenditur ad omnes Leges, sive Constitutiones inferiorum Praelatorum, et Legislatorum, quorum jurisdictio est coarctata inter limites proprii territorii, non autem per totum terrarum Orbem extensa, prout quaquaversum extenditur illa Summo Pontifici immediate a Deo concessa circa materias spirituales.

266. Quaeritur II. Utrum Legislator propriis Legibus tenestur? Haec questio procedit potissimum de supremis Legislatoribus, ut puta Papa, Imperatore, Rege. Nam loquendo de Legibus, seu Constitutionibus, quae ab aliqua Republica, Capitulo, vel alia Universitate feruntur; nullum dubium remanet, quin ipsae singulos de tali Communitate, adeoque ipsos quoque Senatores, seu Canonicos obligent, *text. clar. c. Cum omnes.* 6. *h. t.* ubi graviter reprehenduntur Canonici, volentes capitulariter obligare Canonicos successores ad observantiam Statuti de novo conditi, quod ipsi noluerunt observare: addita illa per Pontificem generali ratione: *Cum, quod quisque juris in alteram statuit, ipse debeat uti eodem: Et Sapientis* (videlicet Catonis) *dicat auctoritas: Patere legem, quam tu ipse tuleris.*

267. Insuper haec Quaestio non loquitur de illis Legibus, quae ad subditos directe feruntur, et in Principem proprie non cadunt; v. g. ne quis in civitate arma ferat, ne vestibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa diligenter solvat, et hujusmodi. Igitur praesens Quaestio solum procedit de iis Legibus, quae Principem aeque, ac Subditos docent: ut est respectu Papae praeceptum Confessionis annuae, Communionis Paschalis, jejunii, et abstinentiae certis diebus ab Ecclesia indictae; ac respectu Principis saecularis taxatio frumenti, et aliarum rerum, adeo ut has non possit licite Communitati vendere majori pretio, quam quod pro Communitate taxaverat, et hujusmodi. His praenotatis.

268 Resp. Princeps supremus, sive Legislator non tenetur propriis legibus quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam. Ita D. Thomas 1. 2. *quaest.* 69. *art.* 5. *ad* 3. et communis Theologorum; atque ex Canonistis Navarrus *c. Si quando Except.* 8. *n.* 12. *de Rescript.* Covarruvias *in c. Alma mater. part.* 1. §. 1. *num.* 5. Fagnanus *in c. Canonum statuta. num.* 57. *h. t.* Pirbing *eod. num.* 67. Engel *num.* 28. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 2. *num.* 187. citans alios; et ex Juristis Fachineus *lib.* 1. *Controv. Juris. cap.* 2. quamvis non desint oppositum tenentes, adeo, ut Tannerus *tom.* 2. *disp.* 5. *q.* 6. *nu.* 16. asserat, esse communem Juristarum, et Canonistarum sententiam, simpliciter negantium, quod Princeps, seu Legislator suis legibus subjectus sit. Nihilo minus Conclusio nostra fundatur tum in diversis textibus Juris utriusque, caeteroquin quandam contrarietatem prae se ferentibus, et sub data distinctione facile concordandis; tum in ipsamet ratione, ac aequitate naturali.

269 Est tamen hic praemittendum pro recta Conclusionis intelligentia, quod juxta Doctorem Angelicum *loc. cit.* et alios, in legibus duplex vis obligandi distingui soleat, una directiva, alia coactiva. Ille dicitur a lege obligari *vi directa* ad quidpiam agendum, vel ommittendum, qui in conscientia, et sub peccato teneatur servare talem legem: unde hujusmodi obligatio est sub culpa, sive dein dicta obligatio proveniat ex vi ipsiusmet legis, prout leges solent obligare proprios subditos Legislatoris; sive aliunde, puta ex naturali aequitate, ac dictamine rectae rationis, post latam ejusmodi legem consurgente. Ille vero dicitur a lege obligari *vi coactiva*, qui tenetur ad observantiam ejus ex vi ipsius legis, seu potestatis legislativae; ita ut sit subjectus legi, et si hanc non observaverit, subjaceat poenis per legem taxatis, aut per Legislatorem infligendis: unde haec obligatio respicit poenam transgressoribus incumbentem; prout jam notavi *Tract.* 2. *Theolog. Moral. dist.* 3. *quaest.* 2. *n.* 12. Quo praenotato,

270 Prima pars Conclusionis, loquens de vi coactiva, probatur *ex L. penult. ff. de Receptis arbitris*, ubi dicitur: *Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest*: et consequenter in Legislatore deficit potestas se ipsum obligandi vi coactiva; cum Superiorem, veluti Princeps supremus, non recognoscat, a se ipso autem nemo proprie cogatur, neque sibi ipsi quis imperare valeat. Id ipsum suadetur *ex l. Princeps.* 30. *ff. de Legib.* ibi: *Princeps legibus solutus est: Augusta autem, licet legibus soluta non sit, Princeps tamen eadem illi privilegia tribuit, quae ipse habet.* Et quod Legislator neque suorum Antecessorum legibus teneatur, saltem non vi coactiva, patet *ex c. Exiit. §. Caeterum Sanctae de Verb. signif. in* 6. ibi: *Nec successorem suum quomodolibet obligavit; cum non habeat imperium par in parem.* Idem habetur in *in c. Innotuit.* 20. *de Election.* et alibi. Accedit ratio: quia nullus in Legislatorem, utpote Principem supremum, potest judicium condemnationis ferre, si contra legem agat: ac proin vi coactiva ad legis observantiam non tenetur.

Altera pars, quae loquitur de vi directiva, qua Le- 271
gislator (sub datis jam explicationibus) dicitur teneri ad observantiam legis a se latae, desumitur *ex d. c. Cum omnes. de Constitut.* ubi illud Sapientis dictum utpote fundatum in aequitate naturali, allegatur pro ratione: *Patere legem, quam tu ipse tuleris.* Concordat textus *in L.* 4. *C. de Legib.* ubi dicitur: *Digna vox est majestate regnantis, legibus alligatum se Principem profiteri.* Quae verba, cum intelligi nequeant de obligatione legum quoad vim coactivam, ut dictum *num. praeced.* saltem intelligi debent de earum obligatione quoad vim directivam, ponderando illa verba: *Legibus alligatum se Principem profiteri*, utique non cum falsitate, sive mendacio. Hoc ipsum adhuc clarius habetur *in can. Justum est. dist.* 9. ibi: *Justum est, Principem legibus obtemperare suis: tunc enim jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando et ipse illis reverentiam praebet. Principes legibus teneri suis convenit, etc.* Hinc Pontifex *in cap. ult. de Rescript. in* 6. inquit: *Quod novis dicere non patimur, nostris Successoribus indicamus.* Quibus verbis pariter Imperator *in d. L.* 4. *C. de Legib.* utitur, sicque profitetur, suis sese legibus astrictum esse quoad vim directivam, utpote quas nec sibi, nec Successoribus suis licitum ait violare.

Hoc ipsum postulat aequitas naturalis, et rationis ordo: nam imprimis *Turpis est omnis pars suo universo non congruens*, ut dicitur in *can. Quae contra. dist.* 8. atque amplius observat *Concilium Trident. Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform.* ibi: *Totius familiae Domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite.* Deinde merito talibus Legislatoribus improperari potest illud, quod olim Christus, velut omni juri repugnans, improperavit Scribis et Pharisaeis, *Matth. cap.* 23. dicens: *Alligant onera gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.* Accedit, quod alioquin Subditi ex libera transgressione legis, per Legislatorem facta, scandalum acciperent, suoque exemplo facile ab ejusdem observatione revocarentur; juxta illud Ecclesiastici cap. 10. *Qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea.* Unde Princeps illa proprio malo exemplo destruens, quod lege sancita statuerat, *non constructor, sed eversor esse juste comprobaretur: testante Veritatis voce, quae ait* (Luc. 11.) *Omne regnum in seipsum divisum non stabit:* prout in simili argumentatur S. Gregorius Papa, relatus *in can. Si ea destruerem.* 25. *q.* 2.

Dices. Legislator, juxta dicta, tenetur ad obser- 272
vantiam suae legis causa vitandi scandali, et ne caput a corpore, seu pars ab universo discordet; ergo non tenetur ad eam vi directiva suae propriae legis, sed solum ex vi et dictamine ipsius legis natu-

ralis. Resp. distinguendo consequens: Ergo non tenetur suis propriis legibus directe, et quasi in semetipsum exercendo jurisdictionem, conced. Non tenetur ipsis indirecte, seu consecutive, quatenus nimirum posita semel lege pro bono totius Communitatis, ipse pariter hanc observare tenetur ex Jure naturali, ac Divino, derivato a Lege aeterna, ne pars a toto discrepet, et Subditi non scandalizentur, neg. consequent. Itaque tenetur Princeps sese suis legibus conformare, non quidem directe, ex vi suarum legum (nam potestas statuendi leges fundatur in jurisdictione, quam nemo in seipsum proprie exercet) sed indirecte, et ex consequenti, vi ipsius Legis naturalis, supposita tamen lege sua pro tota Communitate lata, veluti conditione necessaria praerequisita, sine qua Lex naturalis ipsum non obligaret. Quod si vero Princeps promisisset, aut jurasset legum a se conditarum observantiam, tunc etiam directe iis obstringeretur vi pacti, aut juramenti praestiti, quo quivis seipsum constringere, atque obligare potest.

273 Ex dictis infertur, quod, licet Summus Pontifex teneatur toties confiteri, et communicare, quoties urget praeceptum Divinum Confessionis Sacramentalis, et sacrae Communionis (nam Legi Divinae etiam Summus Pontifex est subjectus, imo eandem usque ad animam et sanguinem confirmare debet, *can. Sunt quidam.* 25. *q.* 1.) adhuc tamen ex praecepto Ecclesiastico, de quo habetur mentio, *in c. Omnis utriusque sexus. de Poenitent. et remiss.* Papa non teneatur ad semel in anno confitendum, vel ad communicandum in Paschate vi coactiva, ita ut subjaceat poenis ibidem in transgressores taxatis: bene tamen vi directiva, adeo ut si id facere negligeret, peccaret. Covarruvias *in cit. c. Alma mater. p.* 1. §. 1. *nu.* 6. Barbosa *part.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 2. *num.* 187. Fagnanus *in c. Canonum statuta. n.* 57. *et seqq. h. t.* et alii. Et in hoc sensu accipiendum est illud, quod refertur *in can. Confidimus.* 25. *q.* 1. ubi Gelasius Papa inquit, *id, quod universalis Ecclesiae probavit assensus, nullam magis exequi Sedem prae caeteris oportere, quam primam*, cum similibus. Idem dicendum de aliis Legislatoribus, quamvis secluso scandalo, et damno seu injuria tertii, peccatum Principis propriam legem transgredientis raro esse mortale, asserat Tannerus *tom.* 2. *disp.* 5. *q.* 6. *n.* 22.

274 Quaeritur III. Utrum Haeretici obligentur Constitutionibus Ecclesiasticis? Resp. Licet Haeretici de facto resistant Constitutionibus Pontificiis pro toto Orbe Christiano latis, nihilominus de jure istis obligantur. Ita Layman *in c. Canonum. n.* 2. *h. t.* Engel *eod.* n. 16. et communis aliorum; adeo, ut Lugo *tom.* 3. *in* 3. *part. disp.* 15. *sect.* 7. *n.* 147. absurdissimum fore dicat, si quis negaret, Haereticos legibus Ecclesiasticis obligari. Ratio est: quia Haeretici per Baptismum, ac Fidem Christi receptam, jam sunt ingressi Ecclesiam, ejusque membra effecti; ergo manent obligati legibus ipsius. Et certe, si Haeretici non obligarentur Constitutionibus Ecclesiasticis, frustra tot leges poenales in Jure Canonico, *toto Titulo, de Haeretic.* et aliis Constitutionibus Ecclesiasticis, contra Haereticos latae fuissent.

275 Nec obstat, quod Haeretici resistant Ecclesiae, ejusque Constitutionibus. Resp. enim, hoc neutiquam eos excusare; cum ex suo delicto, atque perfidia, nemo debeat reportare commodum, ut puta exemptionem a Legibus Ecclesiasticis, *l. Nemo ex suo. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Nemo ex suo delicto meliorem suam conditionem facere potest*; cum concordantiis. Quinimo Haeretici de facto pertinaciter non obtemperantes Legibus Ecclesiasticis (quibus tamen de Jure sunt astricti) eo amplius peccant: *Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut notatur *c. ult. de Consuet.*

276 Nec ulterius obstat, quod Haeretici censeantur esse extra Ecclesiam; eo quod sint excommunicati, et veluti membra abscissa reputentur, juxta illud D. Apostoli ad Galat. cap. 5. *Utinam abscindantur, qui vos conturbant*: ac proinde non videantur posse obligari legibus Ecclesiae. Resp. enim, hoc neutiquam obstare: quia, licet Haeretici simpliciter loquendo, ac fructuose, communicando videlicet etiam in communibus suffragiis Fidelium, non sint in Ecclesia (ad hoc enim requiruntur sequentes quatuor conditiones. I. Vera fides. II. Baptismus, seu character Baptismalis. III Unio cum visibili Capite Ecclesiae, seu Summo Pontifice. IV. Unio cum caeteris membris Ecclesiae; prout inter alios observat Tannerus *tom.* 3. *disp.* 1. *q.* 3. *n.* 52. *et seqq.*) Adhuc tamen Haeretici sunt in Ecclesia secundum quid, id est ratione characteris Baptismalis, utpote indelebilis; et hinc, ne ex suo delicto reportent commodum, tenentur legibus Ecclesiae, quantum est de jure, et nisi forsan aliquos ignorantia invincibilis, vel alia justa causa, qualis inter ipsosmet Catholicos quandoque intervenit, excuset

277 Neque urget assumpta paritas de membro abscisso a corpore physico hominis, et membro abscisso a corpore mystico Ecclesiae. Nam, ut taceatur, quod similitudines non currant quatuor pedibus, assumpta paritas non est omnimoda. Siquidem in nostro casu manet adhuc aliquae vinculum characteris Baptismalis, estque in libera potestate Haeretici, peracta vera poenitentia rursus incorporari mystico corpori Ecclesiae, quandocunque voluerit: secus dicendum de membro absciso a corpore reali, et physico hominis.

278 Quaeritur IV. Quid censendum de Judaeis, Paganis, et Catechumenis, quoad obligationem Constitutionum Ecclesiasticarum? Resp. Tales necdum baptizati non obstringuntur sacris Canonibus, sive Constitutionibus Ecclesiasticis, nisi quatenus hae continent Jus naturale, vel Divinum. Ita communis praesertim Theologorum; adeo, ut inter alios Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 1. *punct.* 24. §. 2. et Herincx *disp.* 3. *de Legib. q.* 11. *num.* 127. certum esse dicant, quod Infideles nullis Ecclesiasticis legibus teneantur: quamvis nonnulli ex Canonistis, praesertim antiquioribus, ob rationes loco Objectionum afferendas, contrarium teneant.

279 Conclusio haec fundatur cumprimis in Sacris Paginis: nam D. Apostolus 1. *Corinth.* 5. inquit: *Quid mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nam eos, qui foris sunt, Deus judicabit.* Atqui Infideles, et Catechumeni, adhuc foris sunt, juxta mentem Apostoli; ergo. Min. patet: quia tales nondum sunt ingressi Ecclesiam per Baptismi januam, ac proinde etiamnum censentur esse foris; alioquin nullus hominum daretur, qui juxta dictum Apostoli foris esset. Concordat c. *Gaudemus de Divort.* ubi expresse Pontifex fatetur, quod Infideles, ut Pagani, *Constitutionibus canonicis non arctantur: Quid enim ad nos, secundum Apostolum eundem, de his, quae foris sunt, judicare?* Idemque supponere videtur Concilium Trident. *Sess.* 14. *cap.* 2. ibi: *Cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus.* Accedit ratio: quia leges non possunt imponi aliis, quam Subditis: atqui Pagani, aliique necdum baptizati, non sunt Subditi Ecclesiae, utpote quam per Baptismi januam necdum sunt ingressi; ergo.

280 Objicies I. In Jure Canonico habetur *Libro V. Decretalium* integer Titulus, *de Judaeis, et Sarracenis, ac eorum servis*; ergo hi astringuntur Canonibus, alis-

que Legibus Ecclesiasticis. Resp. neg. consequent. Quia imprimis Canones ibidem contenti, dum quidpiam directe praecipiunt Judaeis, procedunt solum de Judaeis, qui existunt in temporali territorio Romani Pontificis, aut aliorum Praelatorum Ecclesiasticorum, vel Principum Christianorum, quibus proinde non minus, quam aliis Subditis, pro ipsorum pacifica inter Christianos cohabitatione, horumque legitima indemnitate conservanda, merito Pontifex certas leges praescribere potuit, et praescripsit. Et hoc ita factum esse, patet ex Inscriptionibus diversorum Capitulorum praefati Tituli *De Judaeis*, utpote quae vel in Concilio Generali Lateranensi sub Alexandro III. aut Innocentio III. decreta fuerunt, vel in aliis occasionibus ad diversos Ecclesiae Praelatos rescripta. Deinde plures Canones, in memorato Titulo *De Judaeis*, *etc.* contenti, directe lati fuerunt pro Christianis, eosque obligant: ut puta, quod Christiani non habitent in domibus Judaeorum, *c. Judaei.* 5. *eod.* Quod Christiani Sarracenis non deferant arma, nec alia ad Christianorum impugnationem necessaria, *c. Ita Quorundam*, 6. *etc. Quod olim.* 12. *eod.* Item, ne Christiani sint in familiari servitio Judaeorum, *c. Ad haec.* 8. *etc. Etsi Judaeos.* 13. *eod.* cum similibus.

281 Objicies II. In c. *Canonum statuta*, *h. t.* expresse praecipitur: *Canonum statuta custodiantur ab omnibus*. Idemque repetitur *in cap. ult. h. t.* illis verbis: *Quoniam constitutio Apostolicae Sedis omnes astringit*. Et concordat *can. Cuncta.* 9. *q.* 3. ibi: *Sacrosancta Romana Ecclesia fas de omnibus habet judicandi.* Item *in Extravag.* Unam Sanctam *de Majorit. et Obed.* §. *fin.* inquit Pontifex: *Porro subesse Romano Pontifici omni humanae creaturae, diffinimus, et pronuntiamus omnino esse de necessitate salutis.* Huc facit vulgatum illud dictum Innocentii, et Abbatis *in d. c. Canonum statuta num.* 2. *h. t.* asserentium, quod *Conditori Canonis, et Vicario Creatoris, omnis creatura est subjecta*. Ergo etiam Judaei aliique Infideles, Conditori Canonis sunt subjecti, ejusque legibus Ecclesiasticis obligantur: nam dictio, *Omnis*, toties repetita, est generalis; et qui dicit omnia, nihil excludit, *can. Si Romanorum. dist.* 19. *etc. Solitae. de Majorit. et Obed.*

282 Ob has, et alias consimiles rationes, Innocentius *in c. Quod super his n.* 3. *de Voto*, tenet, quod Papa, qui est Vicarius JESU Christi, potestatem habeat non tantum super Christianos, sed etiam super Infideles. Eandem sententiam sequitur Abbas *in d. c. Quod super his. n.* 12. asserens, quod si crimina sint Ecclesiastica, Papa possit exercere jurisdictionem contra Infideles, sicut contra Fideles. Idemque post Hostiensem, Joan. Andream, et alios, quos citat, novissime tradit Fagnanus *in c. Canonum statuta, n.* 55. *et seqq. h. t.* hinc concludens *num.* 79. *et* 81. quod Infideles, utpote subjecti Papae etiam ligentur ejus Statutis, saltem in materia ipsis adaptabili: quia Forum sortiri, et Statutis ligari, a pari procedunt, *c. Ut animarum. de Constitut. in* 6.

283 Verum haec sententia ab aliis, praesertim Theologis, passim relinquitur: tum ex eo, quia si Romanus Pontifex in omnes Infideles directe exerceret jurisdictionem, nulli penitus remanerent, qui foris essent, contra allegatum dictum D. Apostoli 1. Corinth. 5. *Quid mihi de iis, qui foris sunt judicare?* Tum quia alii Canones *n.* 279. allegati, e diametro pugnant contra hanc sententiam, neque istam convincunt allegatae rationes, et patebit ex earum solutionibus. Unde salva omni reverentia, Romano Pontifici, veluti Conditori Canonum, Christique in terris Vicario nequaquam debita, ad propositam objectionem dicitur, et respondetur negando consequentiam: nam proxime allegati textus procedunt, atque loquuntur in sensu accommodo, videlicet de omnibus Subditis Ecclesiae per susceptum Baptismi Sacramentum, quo intratur in Ecclesiam, ut amplius patebit discurrendo de singulis.

Et quidem imprimis *ad c. Canonum statuta*, *h. t.* et duos priores Canones, respondet Glossa *in cap. ult.* ℣. *Astringit. h. t.* et aliis, ly *Custodiantur ab omnibus*, et ly, *Omnes astringit*, esse accipiendum de omnibus Subditis, id est iis, qui sunt de sua jurisdictione, post susceptum videlicet Sacramentum Baptismi, quo veluti per januam fit ingressus in Ecclesiam. Nec obstat, quod ly *Omnes* sit locutio generalis, ac proinde generaliter intelligenda. Nam hoc verum est, nisi per alia Jura, vel argumenta pateat limitatio, prout impraesentiarum talis restrictio, seu limitatio dictae particulae ad Fideles, liquido habetur ex irrefragabili testimonio D. Pauli 1. Corinth. 5. *et cit. c. Gaudemus. de Divort.* cum aliis in Conclusione allegatis textibus. 284

Ad *Extravag.* Unam sanctam, *de Majorit. et obed.* dicitur, procul dubio omni humanae creaturae omnino esse necessarium ad salutem, subesse Romano Pontifici: nam et Infideles tenentur Jure Divino, ac de necessitate salutis recipere Baptismum, sicque ingredi sanctam Ecclesiam, extra quam, sicuti extra arcam Noe regnante diluvio, nullus omnino salvatur, *c. Firmiter.* §. *Una de Summa Trinitat. et can. Quoniam vetusto.* 24. *q.* 1. Qui autem Ecclesiam per Baptismum jam sunt ingressi, omnino tenentur subesse Summo Pontifici, ejusque mandatis obedire, ut liquet ex dictis *n.* 53. *et* 263. Negatur tamen, hinc sequi, quod Infideles, dum sunt ante infideles, atque extra Ecclesiam, teneantur Legibus Ecclesiasticis, seu Constitutionibus Canonicis: quinimo hoc expresse negatur *in d. c. Gaudemus. de Divort.* Nec juvat limitatio Fagnani, eos solum in materia ipsis adaptabili teneri. Quia Pontifex *loc. cit.* negat, Paganos teneri Canonicis Constitutionibus, quae Jure Ecclesiastico annullant contractum Matrimonialem: quid autem magis potest esse accommodabile Paganis, et Judaeis, quam materia contractus Matrimonialis? 285

Objicies III. Omnes homines tam fideles, quam infideles, sunt Oves Christi per creationem, haud obstante, quod Infideles nondum sint de Ovili Christi per susceptionem Baptismi: ergo etiam omnes homines obligantur Legibus Ecclesiasticis, saltem de Jure, licet Infideles hanc obligationem de facto non recognoscant. Probatur consequentia: tum quia Christus Dominus D. Petro, ejusque legitimis Successoribus, dedit generalem potestatem pascendi omnes, et quascunque Oves suas, Joan. c. 21. dicens: *Pasce Oves meas, non distinguens* (ut notatur d. c. Solitae. de Major. et obed.) *inter has Oves, et alias.* Tum quia Christus plenam super omnes, etiam Infideles, accepit potestatem, eamque veluti diligens Paterfamilias tradidit Ecclesiae, suoque in terris relicto Vicario; juxta illud Matth. cap. ult. *Data est mihi omnis potestas in coelo, et in terra: Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti: docentes eos servare omnia, quaecunque mandavi vobis.* Tum tandem, quia ita hactenus videntur sensisse Romani Pontifices, dum Papa Gregorius, et Innocentius, mandaverunt comburi librum Judaeorum, *Thalmud* appellatum, et plures haereses continentem; ac praeceperunt puniri illos, qui dictas haereses sequerentur. 286

Resp. negando consequentiam. Licet enim Infideles possint dici Oves Christi per creationem, hoc ipso tamen, quod needum sint ingressi ejus Ovile, sive veram Ecclesiam Catholicam per Baptismum, legibus hujus mere Ecclesiasticis non astringuntur, donec hanc, veluti verum Ovile Christi, et 287

cujus Papa est Pastor universalis, ingressi fuerint. Unde idem Servator Joan. 10. inquit: *Et alias oves habeo, quae non sunt ex hoc Ovili (NB.) et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et fiet unum Ovile, et unus Pastor.* Ad primam probationem patet responsio ex paulo ante dictis, *n.* 285. Ad alteram dicitur, verbis illis Matth. *ult.* comprehensis, dari quidem Sanctis Apostolis, aliisque Ecclesiae Praelatis, generale mandatum praedicandi S. Evangelium ubique terrarum, et credentes baptizandi; non tamen idcirco conferri ipsis jurisdictionem in ipsosmet Infideles, quamdiu hi foris sunt.

288 Ad ultimum respondetur, optime fuisse a Pontificibus damnatum, et comburi jussum Thalmud Judaeorum, eo quod propter haereses in ipso contentas fuerit contrarius ipsimet Legi Divinae, ad cujus observantiam utique tenentur Judaei, aliique Infideles. Et hac eadem de causa recte mandantur puniri illi Judaei, qui dictas haereses sequuntur, videlicet ob transgressionem Legis Divinae, dummodo haec punitio in opus deduci valeat; prout praesertim fieri potest erga Judaeos in ditionibus, temporali Jurisdictioni Pontificis, et aliorum Principum Christianorum subjectis. Quinimo si Infideles prohibeant Praedicatores S. Evangelii, ad cujus receptionem ipsi Jure Divino obligantur, illisque molesti sint, ac injuriosi, ob parem violationem Legis Divinae etiam bello indicto coerceri, et puniri possunt, ut suo loco, *Tit. de Judaeis et Sarracenis*, dicetur.

289 Quaeritur V. Utrum advenae, et peregrini, teneantur Constitutionibus particularibus locorum, per quae transeunt? Resp. De hac Quaestione ex professo, et fusius dixi egometipse *Tract.* 2. *Theologiae Moralis Distinct.* 3. *q.* 3. *et* 4. Ibi videatur.

§. XIII.

De Obligatione Legum, et Statutorum Saecularium, quoad Clericos, si de his specifice disponunt, vel procedunt generaliter praecipiendo, aut prohibendo.

SUMMARIUM.

290 *Leges Civiles, et Statuta saecularia, quae nominatim disponunt de Ecclesiis, rebusque Ecclesiasticis, non obligant, nisi approbentur ab Ecclesia.*

291 *Sive dum aliquid statuant in praejudicium, aut contra libertatem Ecclesiasticam.*

292 *Sive etiam in earundem commodum, et favorem id fiat.*

293 *Affertur ulterior ratio praemissorum.*

294 *Valent tamen privilegia per Laicos Ecclesiae concessa, et cur.*

295 *Plures leges Juris Civilis, quae disponunt de Ecclesiis, Episcopis et Clericis, ex se non obligant.*

296 *Nisi approbentur ab Ecclesia.*

297 *Et quomodo fiat talis approbatio?*

298 *Non tamen idcirco sunt inutiles, ac tollendae.*

299 *Quinimo juvant ad plura. Et num. praec.*

300 *An Clerici teneantur Legibus, et Statutis Laicorum, quae aliquid generaliter praecipiunt, aut prohibent, nec Statui Clericali praejudicant?*

301 *Talibus obligantur Clerici quoad vim directivam, non coactivam.*

302 et 303. *Probatur, et declaratur priori pars de vi directiva. Et num. seqq.*

304 *Statutum saeculare, taxans justum pretium frumenti, etc. obligat Clericos; et qua ratione?*

305 et 306. *Quid dicendum de Edicto prohibente extractionem frumenti e Regno? et hujusmodi?*

307 *Probatur Conclusio quoad alteram partem de vi coactiva.*

Forum sortiri, et legibus ligari, paria sunt. *Ibid.*

308 *Differentia magna inter vim directivam, et coactivam Legum.*

309 *An Clerici possint compelli ad talium Statutorum saecularium observantiam? et a quo? Et quali poena transgressores puniendi? Ibid.*

310 *Consilium optimum, exemplo S. Caroli Borromaei in talibus casibus praedicandum.*

Id ipsum est de mente Sac. Congregationis Cardinalium. Ibid.

311 *Differentia inter Statutum Laicorum, quod specifice disponit de Ecclesiis seu Clericis, et quod generaliter procedit.*

Fortior est specialis concessio, quam generalis. *Declaratur. Ibid.*

312 Qui sentit commodum, debet sentire et onus. *Limitatur.*

313 *Clerici sunt membra Reipublicae, specialiter tamen privilegiata. Et num.* 317.

Quaeritur I. An leges Juris Civilis, et Statuta saecularia, quae nominatim ac specifice disponunt de Ecclesiis, personis, rebusque Ecclesiasticis, vim habeant ipsas obligandi? Resp. Negative; nisi approbentur ab Ecclesia. Ita Abbas Panormit. *in c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 10. et Felinus *ibid. n.* 40. §. *Prima est h. t.* Menochius *lib.* 2. *de Jurisdict. cap.* 1. Summa Angelica ℣. *Lex. n.* 5. et communis aliorum. 290

Et haec conclusio vel maxime procedit de illis Legibus, atque Statutis saecularium Principum, et Magistratuum, quae sive praecipiendo, sive prohibendo, sive certam formam in agendis statuendo, specifice disponunt de Ecclesiis, ac Ecclesiasticis, in harum praejudicium; ut patet *ex c. Quae in Ecclesiarum.* 7. *h. t.* Aut contra libertatem, seu immunitatem Ecclesiasticam, *text. clar. cap. ult. de Rebus Eccles. non alien.* ubi hujusmodi Constitutio Laicae Potestatis non solum a Concilio Generali (sive Lateranensi sub Innocentio III. celebrato) decernitur, non valere sub poena excommunicationis, in praesumptores contrarium, attentantes, statuta; sed etiam additur, quod illa *non constitutio, vel destructio dici possit, nec non usurpatio jurisdictionis.* Idemque patet *ex c. Nimis. de Jurejurand. et c. Quamquam, de Censibus in* 6. cum similibus. 291

Quin imo dicta Conclusio procedit quoque in illis Legibus, et Statutis saecularium, quae specifice ac nominatim disponunt de Ecclesiis, et Ecclesiasticis, etiam in harum commodum et favorem, prout in terminis expressum habetur *d. c. Quae in Ecclesiarum.* 10. *h. t.* ibi: *Nos attendentes, quod Laicis (etiam religiosis) super Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis, nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non auctoritas imperandi; a quibus si quid motu proprio statutum fuerit, quod Ecclesiarum etiam respiciat commodum, et favorem, nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum. Unde Statutum Basilii de non alienandis praediis rusticis vel urbanis, ministeriis, et ornamentis Ecclesiarum, illà reprobatum fuit, potissima ratione, quod auctoritate non fuit Romani Pontificis roboratum.* Haec ibi. Concordat *can. Bene quidem, dist.* 96. ubi memoratum Basilii Statutum, olim circa praefatas res Ecclesiasticas factum, in Romana Synodo reprobatum legitur cum similibus. 292

Accedit ratio. Tum quia lex lata sine jurisdictione, seu erga non subditum, vim obligandi non ha- 293

bet, c. *A nobis.* 21. *de Sentent. excommun. et cap. ult. de Constit. in* 6. *et L. ult. ff. de jurisdict. omn. Judic.* Atqui Ecclesiae, ac personae Ecclesiasticae, earumque res, sunt exemptae a jurisdictione saeculari; ergo. Min. patet ex privilegio Fori, atque Immunitate Ecclesiastica talibus competente, de qua fit mentio *cit. cap. ult. de Rebus Eccles. non alien. etc. Quamquam. de Censib. in* 6. *et c. Non minus, de Immunit. Eccles.* eum concordantiis, atque in littera allegati textus exprimitur, illis verbis: *Laicis etiam religiosis, super Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis, nulla est attributa facultas.* Tum quia, si Laici possent statuere, legesque ferre circa Ecclesias, et personas Ecclesiasticas, saltem in harum commodum, hoc ipso notaretur, atque per observantiam talium legum recognosceretur superioritas Laicorum super Ecclesias, personasque, ac res Ecclesiasticas; quod foret absurdum.

294 Nec dicas. Ergo etiam privilegia per Imperatores, pluresque Reges Ecclesiis, et Ecclesiasticis concessa, erunt invalida, et nullius roboris. Negatur enim sequela; ratio est: quia privilegium, quod est praeter jus, ac mere concessivum gratiae, potest concedi etiam non subdito: neque enim concessio ipsius est actus jurisdictionis; sed merae liberalitatis erga privilegiatum. Unde hic cessat ratio superioritatis, quae tamen militat, et requiritur in positione legis, atque per hujus acceptationem et observantiam ipso facto recognoscitur. Abbas *loc. cit.* n. 25.

295 Infertur proinde, quod Leges illae, quae habentur in Codice Justinianeo, *Tit. De sacrosanctis Ecclesiis; De Episcopis, et Clericis;* et in Authenticia *De Episcopis*, ac hujusmodi, per seipsas nullam vim obligandi Clericos habeant, ex defectu scilicet potestatis Legislativae, ac jurisdictionis: disponunt enim specialiter de Ecclesiis, personis Ecclesiasticis, earumque rebus, respectu quarum nulla Saecularibus jurisdictio competit. Abbas Panormit. *d. c. Ecclesia Sanctae Mariae. n.* 10. §. *Ad primum. h. t.* Joan. Andreas *in c. Non minus. n.* 14. *de immunit. Eccles.* Menochius *cit. lib.* 1. *de Jurisdict. cap.* 1. Layman *d. c. Ecclesia sanctae Mariae. num.* 3. et Fagnanus *ibid. n.* 17. Andreas Gailus *lib.* 22. *Pract. Observat.* 32. *n.* 1. *et* 2. et alii communiter.

296 Additur notanter in Conclusione, *nisi approbentur ab Ecclesia.* Nam imprimis ejusmodi Leges Romanus Pontifex approbare, iisdemque auctoritatem tribuere potest, *text. clar. d. c. Ecclesia sanctae Mariae. h. t.* ibi: *Nullius firmitatis existit, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum.* Tunc vero non obligabunt ex vi Saecularis potestatis, sed Ecclesiasticae, a qua approbationem, confirmationemque, sicque auctoritatem obligandi Clericos acceperunt, juxta illud vulgatum: *Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur.* Glossa fin. *cap.* 1. *de Transaction. et L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veter. jure enucleand.*

297 Fit autem talis confirmatio Apostolica quandoque per speciale Decretum: quomodo Joannes Papa III. confirmavit Titulum primum Codicis de Summa Trinitate, et Fide Catholica; uti liquet ex literis ejusdem Papae ad Justinianum Imperatorem datis, quae ibidem verbatim allegantur. Deinde, si ipsemet Pontifex in Decretalibus suis quandam Imperatoris de rebus Ecclesiasticis Constitutionem allegaverit, censetur eam approbare, et confirmare: quamvis ejusmodi Leges taliter canonizatae, non amplius dicantur Leges Civiles, sed Canones. Fagnanus *c. Inter alia. n.* 2. *et* 6. *de Immunit. Eccles.* Insuper plures aliae Imperiales Constitutiones, quae ex objecto videbantur utiles, haud obstante, quod specifice loquantur de Ecclesiis, earumque personis vel rebus, ipsa generali Ecclesiarum acceptatione, et usu sunt approbatae. Tacentur pura privilegia, quae per Imperatores, et Reges, Ecclesiae, et personis, rebusque Ecclesiasticis concessa sunt, nec dubium est, quin valeant, ob rationem *n.* 294. allegatam.

Objicies nihilominus contra dicta. Si haec ita se habent, ergo plurimae Leges Juris Civilis, quin et integri Tituli in Codice, et Authenticis de Sacrosanctis Ecclesiis, Episcopis, et Clericis specialiter disponentes, nullam habebunt vim obligandi; quinimo veluti inutiles, ac Ecclesiasticae immunitati repugnantes, de corpore Juris Civilis erunt resecandae, et tollendae. Resp. negando sequelam: licet enim ejusmodi leges ex seipsis vim obligandi non habeant quoad Ecclesias, ipsasque personas, et res Ecclesiasticas; non tamen idcirco prorsus sunt inutiles, ac tollendae de corpore juris. Imprimis enim plures ejusmodi Leges ob naturalem aequitatem, quam continent, successive per Ecclesiam fuerunt receptae, ac vel per sacros Canones singulatim canonizatae, vel longaevo usu approbatae: unde etiam quotidie in libris, publicisque judiciis allegari solent. Deinde multa in memoratis Titulis contenta sunt mera privilegia, ab Imperatoribus piissime concessa Ecclesiae; quae proinde juvant vel maxime ad demonstrandam toti posteritati fidem, devotionem, zelumque Christianum, quo veteres Imperatores prosecuti sunt, et prosequendam censuerunt Sanctam Romanam Ecclesiam, Fidemque Catholicam, atque ejusdem exaltationem et propagationem; quem, utinam! susciperent, atque imitarentur omnes moderni S. R. I. Principes, ac universi Reges Populique Christiani. 298

Insuper juvant ejusmodi Leges Civiles ad compescendos hostes S. Matris Ecclesiae, Statusque Ecclesiastici: quia dum quaedam statuerunt de SS. Ecclesiis, Episcopis, et Clericis, rebusque Ecclesiasticis, per hoc haereticis; aliisque hominibus improbis, qui Ecclesiam ejusque visibile Caput Romanum Pontificem, Christi in terris Vicarium, atque Ecclesiasticam Hierarchiam ex Episcopis, et aliis Clericis consistentem, agnoscere contemnunt, legesque Ecclesiasticas pertinaciter abjiciunt; praecluditur hac ex parte nonnihil via nocendi ipsimet Ecclesiae, personis, rebusque Ecclesiasticis, dum saltem per Leges Civiles, quibus obsequi volentes nolentes compelluntur, improbae eorum machinationes compescuntur, ipsique amplius nocere prohibentur. Unde Lancellotus *in Institut. Juris Canonici, Tit.* 2. haud immerito notavit, quod hujusmodi Legibus Civilibus, quae si Evangelicis et Canonicis Decretis non contrarientur, omni reverentia dignae sunt, Ecclesia saepe contra Haereticos, Tyrannos, et quoscunque alios pravos utatur; quamvis alioquin cujuspiam firmitatis non existant, nisi ab Ecclesia fuerint approbatae. Concordat textus *in can. Lege Imperatorum. dist.* 10. §. *fin.* ibi: *Non quod Imperatorum leges, quibus saepe Ecclesia utitur contra haereticos, saepe contra tyrannos, atque contra pravos quosque defenditur, dicamus penitus renuendas.* 299

Quaeritur II. Utrum Clerici teneantur Legibus Civilibus, et Statutis Laicorum, quae non facta expressa mentione Ecclesiarum, rerum, seu personarum Ecclesiasticarum, quidpiam generaliter praecipiunt, aut prohibent, nec Statui Clericali caeteroquin praejudicant? Et notanter hoc ultimum additur: quia, si ejusmodi Leges, seu Statuta, de eo praejudicarent Statui Ecclesiastico, in promptu adesset responsio negativa, ob privilegium Fori, atque Libertatis Ecclesiasticae Clericis, eorumque rebus abs- 300

que ulla controversia de Jure competens. Dicitur etiam, *quidpiam praecipiunt, vel prohibent*, ad differentiam illarum Legum et Statutorum saecularium, quae certam solemnitatem praescribunt contractibus, sub poena nullitatis horum observandam, de quibus specialiter agetur §. *seq.*

301 Resp. I. Si leges Civiles expresse non disponant de Ecclesiis, Clericis, horumque bonis, sed ob publicam utilitatem, seu necessitatem communiter quidpiam statuant, simulque neutiquam repugnent statui Clericali, aut immunitati Ecclesiasticae; tunc iisdem etiam obligantur Clerici quoad vim directivam, licet non coactivam. Ita Abbas *in c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 13. et Fagnanus *ibid. n.* 29. *h. t.* Card. de Luca *tom.* 1. *Discurs.* 8. *Miscellanei Ecclesiastici, num.* 6. Suarez *lib.* 3. *de Legib. cap.* 33. *n.* 6. Bellarminus *lib.* 1. *de Clericis, cap.* 28. Covarruvias *Pract. Quaest. cap.* 33. *n.* 7. Pirhing *h. t. n.* 79. asserens, ita tenere communiter Canonistas, et Theologos: quamquam contradicat Navarrus *Consil.* 3. *de Constitut. num.* 4. ubi post Decium *in d. c. Ecclesia sanctae Mariae, nu.* 24. *h. t.* et quosdam alios, inquit, quod Lex saecularis, etiam favorabilis, et generaliter loquens, non includat Clericos, si praecipiendo, vel prohibendo loquitur. Cui sententiae etiam favet Alexander Sperellus *Decis.* 13. *Fori Ecclesiastici, n.* 4. *et seqq.* ea motos ratione, quod Clericorum actiones sint extra sphaeram actionis, et jurisdictionis etiam directivae, ipsius Principis saecularis. Verum hoc non obstante,

302 Probatur Conclusio quoad primam partem, loquentem de vi directiva: quia, licet talis obligatio respectu Clericorum directe non possit provenire ex vi legum Civilium, ob defectum jurisdictionis in Clericos: hinc tamen non sequitur, Clericos non obligari talibus legibus quoad vim directivam. Sicut a pari, quamvis Princeps, seu Legislator non habeat jurisdictionem in seipsum, sicque propriis legibus non obligetur quantum ad vim coactivam; adhuc tamen iisdem obligatur quoad vim directivam, ut inquit S. Thomas 1. 2. *quaest.* 96. *artic.* 5. *ad* 3. estque jam supra dictum §. *praeced. num.* 268. *et seqq.* Nam, ut quis a lege censeatur obligari vi directiva, sufficit, quod in conscientia, et sub peccato, teneatur servare legem illam: sive dein talis obligatio immediate proveniat ex vi ipsiusmet legis, prout solent obligari legibus proprii subditi Legislatoris; si aliunde, puta ex naturali aequitate, seu dictamine rectae rationis, post conditam semel legem etiam ad ipsummet, v. g. Legislatorem sese extendente.

303 Sic igitur in proposito, quod Clerici obligentur ejusmodi legibus Civilibus generatim loquentibus, ac statui Clericali, ipsique immunitati Ecclesiasticae neutiquam praejudicantibus, quoad vim directivam: id non provenit immediate ex vi ipsarum legum Civilium, quasi has per se ac directe sic obligent Clericos, veluti cives ac membra Reipublicae: prout nonnullos inconsulte arbitratos esse, scribit Sperellus *cit. Decis.* 13. *nu.* 2. Sed, supposita semel ejusmodi lege Civili pro bono communi generaliter lata, provenit illud partim ex ratione naturali, cui lex illa innititur, ipsaque aequitate naturali, dictante, quod pars non debeat discordare a toto; nam *turpis est omnis pars suo universo non congruens*, ut dicitur *can. Quae contra. dist.* 8. Partim ex Jure tum naturali, tum Divino, de vitando scandalo proximi: facile enim scandalizantur saeculares subditi, atque a debita hujusmodi legum observantia retrahuntur, quando Clericos perfectiorem statum profitentes, et caeteros ad justam legum observantiam alioquin exhortantes, palam ac libere vident contra tales leges operari. Partim etiam directa obligatio provenit ex auctoritate S. Matris Ecclesiae, ejusmodi leges pro bono publico approbantis, seu recipientis, *can. Si in adjutorium. dist.* 10. *et cap.* 1. et 2. *de Novi operis nunciat.* ubi Pontifex inquit: *Sicut Leges non dedignantur sacros Canones imitari, ita sacrorum Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur*: illis videlicet, quae ex una parte communem concernunt Reipublicae utilitatem, ex altera vero sacris Canonibus, aut immunitati Ecclesiasticae nullatenus praejudicant.

Id ipsum probatur, et declaratur exemplis. Sic quippe Statutum, vel Edictum saeculare, taxans justum pretium frumenti, vini, caeterarumque rerum ad vitam necessariarum, ex vi legis ac directe comprehendit solos Subditos Laicos, non autem Clericos ex defectu jurisdictionis: nihilo minus, quia Jure naturali, ac Divino praecipitur, ne quis ultra justum pretium vendat, justum autem pretium censeatur illud, quod publica auctoritate est taxatum; hinc etiam Clerici quoad vim directivam teneantur tali Statuto, seu Edicto saeculari, ita ut mortaliter peccent; teneanturque ad restitutionem, si notabiliter majore pretio res illas vendant. Navarrus *cap.* 23. *Manual. n.* 88. et Sperellus *d. Decis.* 13. *n.* 10. citans alios, haud obstante, quod iste adhuc neget vim directivam talium Statutorum respectu Clerici; forsan ob paritatem rationis etiam negaturus contra Doctorem Angelicum 1. 2. *quaest.* 96. *art.* 5. quod Legislator teneatur propriis Legibus quoad vim directivam. 304

Insuper, quando tempore inopiae, ac publicae caritatis, per Edictum Magistratus saecularis prohibetur extractio frumenti, aliorumque victualium e Regno, vel Provincia; tale quidem Edictum per se ac directe Clericos non astringit, adhuc tamen hi ad ejus observantiam tenentur sub peccato, sicque vi directiva. Quia, licet tunc non peccent contra legem Principis saecularis, cum ab ejus jurisdictione sint exempti: nihilo minus stante tali Edicto, in publicum Patriae bonum promulgato, peccabunt contra Pietatem patriae debitam, et Charitatem, qua Jure naturali ac Divino in tanta necessitate tenentur potius subvenire Civibus et incolis, quam propriis lucris inhiando frumenta extraneis vendere. 305

Atque hoc idem servata proportione dicendum est de similibus Statutis, seu Edictis saecularium Magistratuum, quae sunt lata in commune bonum Reipublicae, nec statui Clericali vel immunitati Ecclesiasticae praejudicant. Siquidem, ubi ex eorum transgressione penuria v. g. Civitatis augeretur, aut scandalum oriretur; tunc ob adjunctam hujusmodi qualitatem, seu circumstantiam, peccarent Clerici eadem transgrediendo. Nam, quia ipsi sunt pars Reipublicae, *can. Duo sunt genera.* 12. *q.* 1. jam Jure naturali, ac Divino, in tantis necessitatibus, seu ad praecavenda graviora pericula, tenentur veluti pars cum toto concordare, eaque observare, quae ex ejusmodi Edictis norunt ad convenientem Reipublicae gubernationem, conservationem et pacem esse necessaria. Sperellus *cit. Decis.* 13. *n.* 13. ultro tandem concedens, quod ita intelligendi sint Doctores, qui dicunt, Clericos vi directiva teneri ad observantiam talium legum saecularium. 306

Altera pars Conclusionis, seu quod Ecclesiae, et personae Ecclesiasticae Civilibus Legibus, et Statutis Magistratuum saecularium, non obligentur quoad vim coactivam, est certa, et communis Doctorum; atque patet ex *c. At si Clerici.* 4. *et c. Clerici.* 8. *et c. Qualiter.* 17. *de Judiciis, et c. Saeculares. de Foro compet.* in 6. cum similibus: ubi Clerici super omni crimine non nisi coram Judice Ecclesiastico conveniri, ac puniri posse decernitur. Et merito: quia Clerici, 307

ob privilegium Fori ipsis competens, sunt exempti a jurisdictione Saecularium; adeo, *ut nihil commune Clerici cum publicis actionibus, vel ad Curiam pertinentibus, cujus corpori non sunt annexi, habeant;* prout fatetur ipsemet Imperator in *l. Placet. C. de Episcop. et Cleric.* Hoc autem foret falsum, si Clerici quoad vim coactivam obligarentur legibus Civilibus, et Statutis Magistratuum saecularium: nam *Forum sortiri, et statutis ligari, paria sunt*, ut inquit Barbosa *Axiomat.* 101. citans alios: atque a pari procedunt, prout loquitur Card. Tuschus *Litt. F. Concl.* 444. et Sperellus *Decis.* 10. *Fori Ecclesiast. n.* 41. *et Decis.* 16. *n.* 17. post Rotam *in Ravennat. Emphyteusis.* 28. *Maii.* 1631. *coram D. Merlino.*

308. Neque juvat hanc ipsam rationem retorquere, atque objicere contra priorem partem Conclusionis. Est enim maxima differentia inter vim directivam, et coactivam Legum: haec enim posterior oritur ex vi ipsius legis, sicque importat superioritatem ex parte Legislatoris supra obligatum. Ad vim autem directivam legis sufficit, quod quis in conscientia, et sub peccato, ad illius observantiam teneatur (sic enim lex illa jam dirigit hominem in actionibus suis moralibus, ostendens ei, quid sit agendum, vel fugiendum) sive dein dicta obligatio in conscientia oriatur immediate ex vi illius legis, sive aliunde; puta ex Jure naturali, Divino, vel Ecclesiastico, post conditam illam legem subintrante: sicque nulla hinc potest inferri superioritas Legislatoris Laici supra Clericos.

309. Caeterum, ne etiam in Foro externo Clerici leges Civiles, pro communi Reipublicae bono, et absque praejudicio immunitatis Ecclesiasticae generaliter latas, impune valeant violare, non sine perturbatione Reipublicae, et scandalo aliorum; hinc plures Doctores (dissentiente tamen S. Carolo Borromaeo proxime allegando), concedunt, quod Clerici ad talium legum observantiam compelli, atque transgressores puniri valeant, non quidem a Judice Laico, sed ab Ecclesiastico; ut docet Anchoranus *in c. Non minus. n.* 7. *de Immunit. Eccles. et cap.* 1. *n.* 5. *eod. in* 6. Menochius *Consil.* 800. *num.* 52. *et lib.* 2. *de Jurisdictione, cap.* 4. citans plures alios. Quamquam tunc Judex Ecclesiasticus non teneatur punire talem Clericum transgressorem poena in Statuto Laico taxata; sed potius poenis in Jure Canonico contentis, ac pro suo arbitrio, spectata qualitate personae, atque excessus gravitate infligendis. Menochius *cit. Consil.* 800. *n.* 54. Covarruvias *Pract. Quaest. cap.* 33. *num.* 7.

310. In praxi tamen consultissimum, atque ad evitanda discordiarum, aliorumque peccatorum pericula, bonumque publicum promovendum, vel maxime opportunum erit, in talibus casibus imitari praeclarum exemplum S. Caroli Borromaei, aliorumque insignium Praesulum, qui tempore caritatis, pestis, aut alterius publicae necessitatis consueverunt coadjuvare suis Edictis Principum saecularium Proclamata; ut notat Navarrus *cap.* 23. *Manual. num.* 88. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 12. Sperellus *Decis.* 13. *Fori Ecclesiast. n.* 14. Sic quippe Sanctissimus ille Archiepiscopus Mediolanensis, cum a gubernatore urbis illius per litteras requisitus fuisset, ut cogeret Clericos ad observandum Edictum a se pro publica utilitate conditum: eum primis quidem libere rescripsit, *In Ecclesia Dei novum, atque inusitatum esse, et Canonum sanctionibus, sanctaeque Ecclesiae immunitatis ratione alienum, Ecclesiasticos Edictis ejusmodi Laicorum Principum Magistratuumve servandis astrictos teneri, ad eaque exequenda per Episcopos compelli*: Nihilominus, ut publicae utilitati melius consuleretur, statim et ipse super eodem negotio Edictum sua auctoritate confectum promulgari fecit: prout hoc totum liquet ex litteris S. Caroli, Archiepiscopi Mediolanensis, ad memoratum Gubernatorem *die* 27. *Aprilis*, 1576. datis, quae integrae referuntur post *Consilium* 1001. *Menochii*; ac ex parte adducuntur a Sperello *Decis.* 12. *nu.* 20. *et cit. Decis.* 13. *num.* 14. Atque hoc esse de mente Sacrae *Congregationis Eminentissimorum Cardinalium, negotiis Episcoporum Regulariumque Praepositorum*, testatur Sperellus *cit. Decis.* 13. *nu.* 14. pluribus exemplis ostendens, eandem Sac. Congregationem saepius rescripsisse Ordinariis locorum, ut quoad annonam, et extractionem frumenti, se conforment cum ordinationibus saecularium similes faciendo ordinationes, quas postea a Clericis servari curent. Verum majoris claritatis gratia,

Objicies I. Contra primam partem Conclusionis. Non valet Statutum a Laicis specifice factum circa Ecclesias, personas, resque Ecclesiasticas, etiam in earum commodum et favorem, nisi ab Ecclesia fuerit approbatum, *c. Ecclesia sanctae Mariae.* 10. *h. t.* ergo neque Statutum a Laicis generaliter factum, recte ad Ecclesias, et personas Ecclesiasticas extenditur, quantumvis sit favorabile. Probatur consequentia: quia fortior est specialis concessio, quam generalis, c. *Quia ad agendum. de Procurat. in* 6. cum similibus. Resp. negando consequentiam, et paritatem. Nam in priori casu adeo non valet Statutum Laicorum, ne notetur horum superioritas supra Ecclesias, et Statutum Clericalem, si quoad ipsas posset directe disponere, etiam in favorabilibus: et haec ratio notatur in *cit. c. Ecclesia S. Mariae. h. t.* ibi: *Nos attendentes, quod Laicis super Ecclesiis nulla sit attributa facultas.* Secus est, quando Lex Civilis, aut Statutum Laicorum, loquitur et disponit solum generaliter: hic enim nulla praetenditur, seu notatur eorum superioritas supra Ecclesias, et Clericos; atque ideo talia Statuta valent. Ad probationem consequentiae dicitur, illud dictum procedere, quando in concedente concurrit libera potestas disponendi de re aliqua, v. g. constituendi Procuratorem, de quo casu loquitur *cit. cap. Qui ad agendum*: tunc enim ex speciali mandato luculentius colligitur voluntas disponentis. Secus, ubi deest potestas in disponente: nam tunc fortior est concessio generalis, *arg. c. Tuae.* 25. et ibi Abbas, *n.* 9. *de Decis.* 311

Objicies II. contra secundam partem Conclusionis. Qui sentit commodum, debet sentire et onus, juxta *Reg.* 55. *Juris in* 6. cum concordantiis; ergo, cum Clerici sentiant commoda Legum et Statutorum saecularium, debent sentire et onera eorum, tanquam membra ejusdem Reipublicae, sicque tenentur eisdem etiam quoad vim coactivam. Resp. neg. consequent. loquendo de Legibus, seu Statutis saecularibus, quae sunt Clericis praejudiciales: ut forent illae, quae astringerent Clericos quoad vim coactivam. Ad allegatam Regulam Juris dicitur, eam praeter alias fallentias pati limitationem, quando quis ab onere, sive praejudicio legis specialiter est exemptus, atque privilegiatus; prout Clerici, aliaeque personae Ecclesiasticae, una cum Ecclesiis, rebusque earum, specialiter sunt privilegiati, et exempti a jurisdictione Fori saecularis; ac proinde in materia odiosa, sibique praejudiciali, utpote quoad vim coactivam, non ligantur legibus ipsius, licet si efferant commodum, possint uti earundem favoribus. 312

Nec obstat, quod Clerici sint membra Reipublicae *can. Duo genera.* 12. *q.* 1. Nam sunt membra ipsius, non quomodocunque, sed specialiter privilegiata: ac proinde, licet sub Statutis Laicorum comprehendantur inclusione favorabili, non tamen inclusione odiosa, sibique praejudiciali; qualis foret inclusio quoad vim coactivam. 313

§. XIV.

De Obligatione Legum, et Statutorum Saecularium quoad Clericos, quae disponunt de Contractibus, aliisque rebus mere profanis.

SUMMARIUM.

Circa praesentem materiam, quae majoris claritatis gratia in speciali paragrapho examinatur, plura possunt occurrere dubia, et distingui quaestiones. Et primo, quid dicendum, si Leges civiles, seu Constitutiones municipiales sint favorabiles, vel praejudiciales Clericis? Secundo, an leges corpori Juris Civilis insertae, quae generaliter disponunt circa contractus, aliasque res profanas, nec Sacris Canonibus contrariantur, extendantur ad Clericos? Tertio, an hoc ipsum procedat in Statutis inferiorum Principum, sive Magistratuum saecularium, quoad sua propria territoria generaliter latis, aut saltem dentur certi casus, in quibus talia Statuta Laicorum extendantur ad Clericos? Et de his per Ordinem loquendo, 314

Quaeritur I. Num Leges saeculares de contractibus, aliisve rebus profanis quidquam generaliter disponentes, extendantur ad Clericos, sive dein his sint favorabiles, sive praejudiciales? Resp. Leges communes Juris Civilis, atque Municipiales locorum, generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles, extenduntur, et procedunt etiam quoad Clericos, et Ecclesias, earumque res; secus, si sint istis praejudiciales. Ita Abbas c. *Ecclesia sanctae Mariae. n.* 12. et Felinus *ibid. nu.* 66. et 80. *h. t.* Menochius *lib.* 2. *de Jurisdict. cap.* 1. *casu* 3. *et* 4. Sperellus *Fori Ecclesiast. Decision.* 10. *et seqq.* Cardin. et Luca *Miscellan. Ecclesiast. Discurs.* 8. *n.* 6. *et* 10. Pirhing *h. t. n.* 74. et alii communiter. 315

Neque istbaec distinctio cuipiam mirabilis videatur: nam ipso Jure Civili in simili statuitur. §. 1. *Instit: Auctorit. Tutor.* quod Pupillus sine Tutoris auctoritate meliorem suam conditionem facere possit, non autem deteriorem; prout et per Servos melior conditio Domini fieri potest, non vero deterior; *l. Servus. C. de Pactis, et l. Melior.* 176. *ff. de Reg. juris,* cum similibus. 316

317 Prima pars probatur *ex c. Dilecti filii. 17. de Foro compet.* ubi privilegium concessum hominibus certae patriae, transit in Clericos dummodo (ut notat Abbas *ibid. n.* 3.) materia subjecta pariter proportionetur utrisque. Accedit quod Clerici, quantumvis exempti a jurisdictione Fori saecularis, non sint similes hominibus omnino forensibus, et a quibus Respublica nullum habet subsidium, quique proin non merentur ejus favoribus gaudere. Quinimo Clerici sunt membra Reipublicae, et quidem praestantiora, *c. Duo sunt genera.* 12. *q.* 1. cum similibus: unde etiam dicuntur *Cives*, secundum Bartolum *L.* 1. *ff. Ad municipal.* et Districtuales, juxta Romanum *Singul.* 446. et Rotam. *Decis.* 452. *n.* 2. *part.* 2. *Divers.* Et quamvis non subeant onera temporalia, subeunt tamen spiritualia in celebratione Divinorum Officiorum, administratione Sacramentorum, praedicatione S. Evangelii, aliisque laboribus Ecclesiasticis, qui tanto praeponderant saecularibus, quanto quae sunt animae, corpori praeferuntur *c. Exiit. §. Continetur. de Verb. signif.* Hinc non mirum, quod Clerici in favorem suum allegare, atque uti valeant illis privilegiis, exemptionibus et favoribus, qui communi Lege, sive Statuto, generaliter Civibus concessi sunt: neque enim Clericatus tollit ab ipsis tales praerogativas caeteris concessas, nec debet Clericus deterioris esse conditionis, ac quivis alius Civis, et Saecularis, juxta illud D. Apostoli 1. Corinth. 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* Quasi diceret: Non est magnum, sed debitum.

318 Altera pars desumitur imprimis *ex cap.* 1. *de Consuetud.* ubi consuetudo (idem dicendum de Statuto, eo quod consuetudo, et Statutum, non differant, nisi sicut tacitum et expressum, dum in consuetudine intervenit tacitus, in Statuto autem expressus consensus, ut notat Abbas *ibid. n.* 1.) non valet, quando venit in praejudicium, seu gravamen non modicum Ecclesiarum: quia tunc obstat favor Religionis; nam multa specialia sunt inducta favore Religionis, et Ecclesiarum, *arg. l. Sunt personae, ff. de Religios. et sumpt. funer.* Accedit defectus jurisdictionis Laicorum in Clericos, de quo jam supra *n.* 292. et 307. Tandem in materia odiosa nomine Populi non comprehenditur Clerus, *c. Si sententia.* 16. *de Excommunic. in* 6. ac velut indubitatum tenet Fagnanus *in c. Ecclesiae sanctae Mariae. n.* 29. ℣. *Quae tamen. h. t.* ergo Leges Civiles, aut Magistratuum saecularium, generaliter pro Populo latae, haud obstante, quod alioquin honestae sint, ac validae, non astringunt Clericos, si istis sint praejudiciales.

319 Ubi notandum, quod illa *Lex* censeatur Clericis esse *praejudicialis*, quae semper, ac simpliciter, apta est ipsis afferre incommodum: Secus, quando Lex potest habere aliquando commodum, et aliquando incommodum; talis enim non dicitur praejudicialis. Et hujusmodi *Lex non praejudicialis* est illa, quae Jure communi habetur de Novi operis nuntiatione; item Lex disponens de Contractibus, de Locato, Conducto, Deposito, Emptione et Venditione rerum, ac similibus. Nam, quamvis ejusmodi Lex aliquando noceat Clerico, ut puta condemnato ex Deposito, tamen alia vice potest ipsi prodesse agenti ex Deposito; ac proin non censetur praejudicialis: sicque est servanda etiam quoad Ecclesias, et Ecclesiasticas personas, dummodo alias non contradicat Sacris Canonibus. Abbas *in d. c. Ecclesia sanctae Mariae. num.* 13. et Felinus *ibid. n.* 66. *h. t.*

320 Quaeritur II. An leges corpori Juris Civilis insertae, quae generaliter disponunt, sive aliquid statuunt circa contractus, modum succedendi ab intestato, et alia mere profana, caeteroquin autem Sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticae non contrariantur, etiam ad Clericos, resque Ecclesiasticas extendantur; haud obstante, quod quandoque commodum, quandoque incommodum afferant? Resp. Hujusmodi leges Juris Civilis extenduntur etiam ad Ecclesias, personasque Ecclesiasticas; adeo, ut contra istas in defectum Canonum recte allegentur in utroque Foro, tam Canonico videlicet, quam Civili. Ita Abbas *in d. c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 13. *h. t.* et alii, junctis illis, quae de confoederatione Juris utriusque dicta sunt *in Prooemio, n.* 224. 225. *et seqq.* Ratio ulterior est: quia Leges istae Civiles non possunt dici praejudiciales Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis; nam, dum hodie succumbenti damnum afferunt, alia vice in causa superanti possunt afferre commodum: unde Decius *in d. c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 27. *h. t.* non immerito afferuit, haece leges esse Clericis favorabiles. Deinde, quamvis Leges istae Civiles ex se ipsis non habeant vim obligandi Clericos, utpote exemptos a jurisdictione Fori saecularis; eam tamen habent ex acceptatione, et auctoritate Ecclesiae, *cap.* 1. *et* 2. *de Novi oper. nuntiat.* cum concordantiis.

321 Idipsum confirmatur ex eo: quia ejusmodi Legibus Civilibus, quae non sunt praejudiciales Clericis, neque Sacris Canonibus contrariae, frequenter ipsimet Pontifices in favorem Ecclesiarum, vel Clericorum ab aliis indebite gravatorum usi fuerunt: uti liquet ex *cit. cap.* 1. *et* 2. *de Novi oper. nuntiat.* ubi Ecclesia, post Nuntiationem novi operis aedificata, mandatur destrui, juxta constitutum Legum Civilium: ubi proinde Glossa communiter recepta. ℣. *Adjuvantur*, infert, quod in causa Ecclesiastica possint allegari Leges, ac etiam secundum eas judicari, si Canones deficiant, *juxta can. Lege Imperatorum, et can. Si in adjutorium, dist.* 10. ubi habetur, quod Leges Imperatorum in adjutorium Ecclesiae licite assumantur, exemplo S. Pauli Apostoli adversus injuriosos ad Caesarem appellantis *Actor. cap.* 22. Insuper, quod Legibus Civilibus attendum sit in causis etiam Ecclesiasticis, nisi Sacris Canonibus contradicant, patet *ex cap. ult. de Alienat. judic. mutand. caus. etc. Dilectae, etc. Innotuit. de Arbitris. et c. Ecclesia.* 3. *Ut lite pendente. etc. Cum dilecta.* 4. §. *Nos igitur, de Confirmat. util.* et alibi saepe. Quibus in locis hoc ipsum Pontifices practicarunt, sicque vim aliquam directivam talium Legum ob naturalem ipsarum aequitatem agnoverunt, eamque sola auctoritate amplius comprobarunt. Unde in *c. Super specula.* 21. *de Privileg.* notanter dicitur, quod *Sancta Ecclesia Legum Saecularium non respuit famulatum, quae aequitatis, et justitiae vestigia imitantur.*

322 Quaeritur III. Utrum proxime dicta de Legibus insertis corpori Juris Civilis, procedant pariter in Statutis inferiorum Principum, et Magistratuum saecularium; adeo, ut si talia Laicorum Statuta disponant circa contractus, vel alias res profanas, simulque de se non sint Clericis praejudicialis, neque Sacris Canonibus, aut immunitati Ecclesiasticae adversentur, extendantur ad Clericos, eosque obligent? Resp. I. In resolutione hujus quaestionis esse duas diversas Doctorum sententias. Et quidem

323 Affirmativam sententiam tenet Bartolus *in l. Cunctos populos*, ℣. *Quinto quaero. n.* 10. *C. de Summa Trinitat.* ubi praemisso prius, quod Statuta Laicorum contra libertatem Ecclesiarum, et earum personas non valeant, *Auth. Cassa et irrita. C. de Summa Trinit.* concludit distinguendo, quod aut Statuta sunt directe super Ecclesiis, rebusque Ecclesiasticis;

et non valent, defectu jurisdictionis: aut Statuta sunt facta simpliciter, seu disponendo generaliter, nec redundant contra ea, quae sunt concessa Ecclesiis, vel Clericis in privilegium: et tunc (inquit) ligant Clericos, et sunt servanda in Foro Episcopali, dum tamen sint honesta: ut *c. Cum venissent.* 3. *De eo, qui mittitur in possess. et c. Constitutus.* 8. *De in integrum restit. etc. Cum causa.* 8. *de Sentent. et re judic.* ubi ideo retractatur sententia, quia fuit lata secundum malam consuetudinem Regionis: Secus, si fuisset bona, sive rationabilis, juxta Glossam *fin. ibid.* Et consequenter laudabilis terrae consuetudo in causis Ecclesiasticis decidendis admittitur per Papam: idem ergo dicendum de Statuto municipali, honesto tamen, et libertati Ecclesiasticae non praejudicante: nam valet argumentum a consuetudine ad Statutum, cum non differant, nisi sicut tacitum et expressum.

324 Verum haec Bartoli sententia sic generaliter prolata communiter ab aliis relinquitur, et improbatur, ut notant Felinus *in c. Ecclesia sanctae Mariae.* nu. 81. *h. t.* Covarruvias *in c. Possessor. part.* 2. §. 4. *n.* 8. et Sperellus *Decis.* 10. *Fori Ecclesiastici*, *n.* 16. eamque ex professo rejicit Abbas Panormit. *in solemni Repetit. cap. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 1. *et* 40. *h. t.* Tenenda igitur est sententia negativa, et dicendum, quod Leges saeculares inferiorum Principum, et Magistratuum, sive Statuta municipalia Laicorum etiam generaliter facta, non extendantur ad Ecclesias, et personas Ecclesiasticas, neque istos obligent; prout tenent proxime citati Auctores, et late probat Alexander *Consil.* 220. per totum; ac passim communi calculo firmari, testatur Sperellus *loc. cit. num.* 1.

325 Probatur haec negativa sententia ex saepe *cit. cap. Ecclesia sanctae Mariae.* 10. *h. t.* ubi mentio fit de Statuto generali Laicorum, et tamen negatur extendi ad Ecclesias res, vel personas Ecclesiasticas. Accedit ratio ibidem insinuata: quia videlicet *Laicis, etiam religiosis, super Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis, nulla est attributa facultas*; et consequenter has non voluerunt, neque potuerunt obligare Statutis suis, etiam generaliter latis, et caeteroquin honestis; quin imo Statuta, quantumvis generalia, propter defectum jurisdictionis restringuntur, ut non comprehendant nisi Subditos. Abbas *in c. A nobis.* 21. *numer.* 4. *de Sentent. excommunic.* Tandem id suadetur ex eo: quia notabilis est differentia inter Leges saeculares corpori Juris Civilis insertas, et inter Statuta municipalia, et particularia locorum: nam illae sunt a Sacris Canonibus cognitae, et ubi ipsis non contrariantur, neque peccatum fovent, approbatae, *cap.* 1. *de Novi oper. nunciat.* junctis aliis Juribus, et exemplis, supra *num.* 321. allatis, quae de hisce legibus Juris Civilis procedunt. Secus accidit in Statutis municipalibus Laicorum: nam haec sunt Ecclesiae, atque Romano Pontifici incognita, *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ac proinde non censentur approbata per Ecclesiam, ad instar priorum. Surdus *Consil.* 301. *n.* 50. *et* 51. Hostiensis *cap. ult. de Solution.* et alii, quos pro hac sententia citat Sperellus. *Decis.* 13. *Fori Ecclesiast. num.* 2.

326 Nec juvat hic recurrere ad datam superius distinctionem de vi directiva, et coactiva talium Statutorum saecularium, in ordine ad Clericos. Siquidem impraesentiarum non quaeritur de honestate actuum, seu ad quid agendum, vel fugiendum in conscientia, ut sub reatu culpae quis obligetur, sed de valore actuum, ut puta contractuum, non observatis solemnitatibus per Statutum laicale praescriptis celebratorum; item de forma in Judiciis observanda, seu modo succedendi ab intestato, et hujusmodi. Quin imo reddere aliquem inhabilem ad contrahendum, testandum, vel succedendum ab intestato, et hujusmodi, ob aliquod crimen, aut defectum, vel propter non servatas certas solemnitates per Statutum laicale praescriptas, pertinet ad vim coactivam legum, eo quod istud poenam sive praejudicium aliquod, continent; sicque nequeunt Clerici per illud astringi. Engel *h. t. numer.* 35. post Navarrum *Consi.* 3. *de Constit. numer.* 5. et alios passim.

327 Nec obstant Jura *num.* 323. per Bartolum in contrarium allegata. Nam imprimis *in c. Constitutus.* 8 *De in integrum restitut.* sermo est de consuetudine mere favorabili, quae, sicut et Statutum laicale favorem porrigens, recte extenditur ad Clericos, ut mox amplius dicetur *num.* 329. Deinde *in c. Cum venissent.* 3. *De eo, qui mittitur in possess. et c. Cum causa* 8. *de Sent. et re judic.* sermo est de consuetudine communi Clericis et Laicis, et recte ibidem notat Abbas: quando autem consuetudo est laudabilis, et alicubi promiscue introducta tam per Clericos, quam per Laicos, obligat ipsa etiam Clericos, ac recte allegatur in utroque Foro, tam Ecclesiastico, quam Civili, *arg. c. Caeterum. de Donation.* et recte probant Jura allegata. Quamvis tunc Clericus tenetur tali consuetudine, non quatenus est inducta per Laicos, seu quatenus est recepta inter Clericos, atque inter istos viget.

328 Resp. II. Dantur nihilo minus certi casus, in quibus Statuta Laicorum pro communi bono Reipublicae generaliter lata, et caeteroquin rationabilia, ac Sacris Canonibus, seu Immunitati Ecclesiasticae non repugnantia ad Clericos extendantur, vel circa ipsos aliquid operantur. Ita Felinus *in c. Ecclesia sanctae Mariae. num.* 81. *h. t.* asserens, in talibus casibus, quorum plures affert, posse salvari opinionem Bartoli Card. de Luca *tom.* 1. *Discurs.* 8. *Miscellan. Ecclesiast. num.* 6. *et seqq.* ubi pariter complures tales casus adducit; et sequuntur alii passim. Quod ut distinctius intelligatur,

329 Quaeritur IV. In quibus casibus Statuta Laicorum generaliter disponentia extendantur ad Clericos, vel istos afficiant? Resp. Hujusmodi casus potissimum esse sequentes. Primus est: quando Statutum laicale est privilegiativum, ac mere favorabile. Ita Felinus *loc. cit. in casu primo.* Abbas *in d. c. Constitutus. n.* 4. *De in integrum restit.* ubi ex textu illius Capituli notabiliter concludit, quod *Clerici possint uti Statuto, seu consuetudine Laicorum porrigente merum favorem, ex quo Statutum, seu consuetudo disponit generaliter: quia tunc videtur quoddam Statutum privilegiativum, certumque est, Laicos posse in rebus eorum privilegiare Ecclesiam, et Clericos, ut in c. Novit. de Judic: Secus, quando Statutum non est privilegiativum etc.* Idem habet communis aliorum, et patet ex dictis supra *num.* 294. *et* 317.

330 Secundus casus est: quando consuetudo est promiscue, seu communiter inducta in loco tam per Clericos, quam per Laicos: tunc enim obligat utrosque, ut dictum *num.* 327. ac tenet Felinus *cit. n.* 81. §. *Secundus casus. h. t.* citans alios.

331 Secus dicendum, quando alia consuetudo viget inter Clericos, et alia inter Laicos: tunc enim inter Clericos attenditur, et judicatur secundum consuetudinem Clericorum, et inter Laicos secundum consuetudinem Laicorum: quia diversae sunt professiones inter eos, *can. Duo sunt genera.* 12. *q.* 1. Atque ideo consuetudo unius aliam non afficit, *can. Scit Sancta. et can. Illud breviter. dist.* 12. Abbas *in c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 34. *h. t.* Hostiensis *in Summa*, *tit. de Consuetudine*, *n.* 12. ℣. *Sed pone*, et alii.

332 Et isthaec applicando ad Statuta Laicorum, certum est, quod haec a Laicis lata Clericos non obligent, ob defectum jurisdictionis; quamvis, si fuerint

favorabilia, eisdem Clerici possint uti ad commodum suum. Quod si autem Statuta Laicorum etiam in ordine ad Clericos per Ecclesiam fuerint approbata, confirmata, seu communiter edita: tunc equidem Clerici eisdem subjacebunt, non tamen ipsis constringentur, quatenus procedunt a potestate Laicali, sed quatenus ab Ecclesiastica proveniunt auctoritate.

333. Circa hoc est sciendum, quod approbare Statuta Laicorum in ordine ad Ecclesias, et Ecclesiasticas personas, sit casus Papae reservatus: siquidem inferior ab eo non potest Laicis committere negotia Ecclesiastica, contra *cap.* 2. *de Judiciis*, cum similibus; ac notat Abbas *in c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 5. et Felinus *ibid. num.* 3. *h. t.* Sperellus *Decis.* 10. *Fori Ecclesiast. n.* 39. *et* 40. ac alii. Quamvis enim Episcopus Statutum Laicorum caeteroquin Sacris Canonibus, aut libertati Ecclesiasticae non repugnans, possit ita confirmare, ut confirmando illud proprium efficiat; adeo, quod censeatur esse Statutum etiam Episcopale, et tota vis constringendi Clericos proveniat a solo Episcopo: nunquam tamen potest Episcopus Statutum Laicorum taliter confirmare, ut Potestas saecularis acquirat jurisdictionem probibendi, vel concedendi quidpiam Clericis. Hoc enim solus Papa potest concedere, utpote qui habet plenitudinem potestatis, et per hanc posset etiam Laicis committere potestatem excommunicandi, et suspendendi Clericos, ut vult Glossa *can. Praeter. §. Verum. ℣. Duci. dist.* 32. Abbas *loc. cit. n.* 6. et Felinus *loc. cit. num.* 3. cum haec sit potestas Jurisdictionis potius, quam Ordinis.

334 Caeterum Sperellus *cit. Decis.* 10. *num.* 42. ponit notabilem cautelam pro Episcopis, cupientibus, ut Clerici aliqua in re pari passu cum Laicis ambulent: videlicet, quod non confirment Statutum, vel Proclama Principis saecularis, sed aliud consimile Edictum separatum publicari curent quoad suos Subditos: et ita pluries sese practicasse asserit (erat enim Episcopus Eugubinus) quoties bono regimini expedire censuit, ut sese cum Principum saecularium ordinationibus conformaret. Concordant dicta superius §. *praec. n.* 311.

335. Tertius casus est: quando Clericus agit contra Laicum in Foro Civili, et coram Judice saeculari: quia tunc in praeparatoriis, seu ordinatoriis Judicii (hoc est, in his, quae spectant ad litis ordinationem) debet servari Statutum, et consuetudo Laicorum. Abbas *cit. c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 9. *h. t.* ubi inquit, quod ab hoc nemo discrepet, ac proinde infert, quod si causa Clerici vertatur coram Judice saeculari, recipiat peremptionem instantiae secundum Leges, et Statuta Laicorum, quae ibi vigent; et converso, si causa Laici vertatur coram Judice Ecclesiastico, procedatur secundum modum Fori Ecclesiastici; neque enim Forum saeculare potest praescribere modum procedendi in Foro Ecclesiastico, nec econtra. Idem tenent Felinus *d. c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 81. ℣. *Tertius casus.* et alii communiter, post Glossam *in c. Quod Clericis. de Foro compet.* Idque patet *ex L.* 3. §. *fin. ff. de Testib.* cum concordantiis in Summario adductis, ubi dicitur, quod in his, quae spectant ad litis ordinationem, debemus inspicere consuetudinem loci, ubi agitur: secus in his, quae pertinent ad litis decisionem.

336 Sciendum tamen, quod in hoc casu Statutum Laicorum proprie, seu directe non afficiat Clericos, sed solum indirecte, et consecutive. Quia enim, Jure sic disponente, causa quoad ordinaria Judicii debet regulari secundum naturam Fori, ubi agitatur, ut dictum; simulque Clericus Actor debet sequi Forum Rei laici, ipso etiam Jure Canonico sic ordinante, c. *Si Clericis.* 5. *et c. Cum sit generale.* 8. *de Foro competent.* cum similibus: consequens est, ut idem Jus Canonicum censeatur velle, quod causa ibidem agitetur secundum modum illius Judicii, adeoque secundum Statuta, et consuetudinem Laicorum, quae ibidem vigent.

Quartus casus est, quando Clericus vult uti Sta- 337
tuto Laicali pro se, debet illud etiam admittere contra se. Tenetur enim Statutum tale, si ipso uti velit contra Laicum, recipere cum omnibus suis qualitatibus, quamvis aliquae sint contra ipsum; ac proin non potest ejusmodi Statuto uti pro se, et ad suum favorem in una clausula (intellige, cum effectu) et in alia clausula illud rejicere. Alexander *Consil.* 209. *num.* 15. *lib.* 2. Sperellus *Decis.* 11. *num.* 17. citans insuper Baldum *L.* 1. ℣. *Sexto quaero. C. de Contrah. empt.* Decium, Tiraquellum, et alios. Et merito: quia aequum est, ut quo quis jure contra alium utitur, eodem alium contra se uti permittat. c. *Cum omnes.* 6. *de Constit. et L.* 1. *ff. Quod quisque juris etc.*

Accedit, quod per hoc non praejudicetur in aliquo 338
Libertati Ecclesiasticae: nam aliud est, coerceri, sive Clericos per tale saeculare Statutum ligari; aliud, eos sub certa lege alicujus praestationis, v. g. observandi caeteras ejus qualitates, ad Statuti commodum insiteri, *arg. l. Titio centum.* §. 2. *ff. de Condition. et demonstrat.* et notant Alexander *lib.* 2. *Consil.* 210. *n.* 5. ac Sperellus *loc. cit. num.* 19. et alii. Sic autem in proposito accidit respectu Ecclesiarum, et personarum Ecclesiasticarum: nam hae non ligantur Statuto laicali, ita ut ad ejus observantiam sint astricte (non enim subsunt Statuentium jurisdictioni) quamvis ejus favore et commodo frui possint, si velint; ea tamen conditione, ut illud non ex parte duntaxat, sed cum omnibus suis qualitatibus recipiant.

Quintus casus est: quando Clericus cum alio con- 339
trahens voluntarie paciscitur, ut pro observantia contractus conveniri valeat ad formam Statuti laicalis. Abbas *part.* 2. *Consil.* 33. *n.* 1. *et* 2. et Card. de Luca, *tom.* 1. *Miscellanei Ecclesiastici*, *Discur.* 8. *n.* 8. *et Discur.* 116. *de Credito. n.* 16. *et* 17. Qui tamen optime advertit, quod in tali casu lex, sive Statutum laicale obliget Clericum, non in ratione legis, seu Statuti laicalis (est enim persona privilegiata, ut specialiter exempta a jurisdictione Saecularium) sed in ratione pacti: quia nimirum ad formam Statuti laicalis cum alio pacisci voluit; sicque subintrat Regula 85. Juris in 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.*

Nec obstat, quod Clerici, etiam volentes, non 340
possint in Judicem laicum consentire, *c. Significasti.* 18. *de Foro compet.* ac proinde neque Statutis Laicorum sese submittere; cum a pari procedant, forum sortiri, et statutis ligari. Non obstant, inquam: quia, ubi per Clericos deducitur in pactum, ut contractus non teneat, nisi sub qualitatibus, et conditionibus Statuti laicalis, obligatio non oritur ex vi Statuti illius, sed ex vi voluntariae paciscentium conventionis, propriique pacti: atque juxta hujus normam postea judicandum, sive in Foro Civili per Clericum Actorem, sive in Foro Ecclesiastico contra Clericum Reum lis moveatur. Neque etiam hinc sequitur submissio Clerici respectu Fori, vel Statuti saecularis; sed solum habetur spontanea conventio facta sub qualitatibus Statuti laicalis, ultro per Clericum acceptatis, suoque contractui adjectis, sicut possent huic aliae honestae, et rationabiles conditiones per ipsum adjici.

Sextus casus est ille, quo Clericus Jure Laici 341
habendus est etiam ex sensu Sacrorum Canonum. Ita praesertim accidit in Clerico negotiatore: nam, quia Clericis lucri causa negotiari, sub intermi-

natione anathematis prohibitum est, c. *Secundum*. 6. *Ne Clerici, vel Monachi etc.* (secus, quando fit justum negotium ex causa necessitatis, *cap.* 1. *eod.*) si Clericus aliquis contravenire praesumpserit, is in bonis ad illicitam negotiationem spectantibus non gaudet immunitate reali, sed more Laici subjacet gabellis, aliisque oneribus laicalibus. Simile quid accidit loquendo de illis pascuis, in quibus Clericus non alio jure pascere potest, nisi civico, et quantum illius Civitatis, vel loci leges permittunt. Card. de Luca, *cit. Discurs.* 8. *Miscellan. Ecclesiast. n.* 9.

342 Septimus casus est: quando Statutum Laicale concernit solemnitatem actus adhibendam tempore contractus, irritando etiam contractum, aliumve actum, si fiat absque certa solemnitate, modo, seu forma in eodem praescripta, et Clericus cum Laico contrahere velit: tunc enim tenetur Clericus servare praescriptas solemnitates, adeo, ut si stante tali Statuto saeculari contrahat cum Laico illius loci non observata solemnitate, seu forma taliter praescripta, invalide contrahat. Ita Abbas *c. Ecclesia sanctae Mariae. n.* 43. et ibi Felinus *n.* 81. §. *Quartus casus. h. t.* Federicus de Senis. *Consil.* 85. Maranta *Disp.* 8. *Quaestionum Legalium, n.* 33. *et* 48. Sperellus *Decis.* 10. *n.* 3. et alii. Ratio est: quia Laicus, utpote subditus, non potuit contrahere spreta lege sui Superioris, *arg. Nemo potest. ff. de Legatis I.* ergo corruit contractus in totum, sicque nulla ex eo oritur obligatio. Patet Consequentia: quia tali contractui resistit Statutum, utpote inhabilitans Laici consensum ad taliter contrahendum, *l. Cum lex. ff. de Fidejussorib.* Ac proinde, cum contractus claudicare nequeat, veluti importans ultro citroque obligationem, *l. Labeo. §. Contractum. ff. de Verb. signif.* neque Clericus, licet ipse Subditus illius Statuti non sit, tali informi contractu juvari, et contra Laicum uti poterit. Unde juxta ejusmodi Statutum judicabitur in utroque Foro, tam Civili nimirum, quam Ecclesiastico: quia si contractus non valuit, ob inhabilitatem ex parte Laici intervenientem, non debet ex eo jus reddi. Abbas *cit. num.* 43.

343 Secus est dicendum, quando Clericus contrahit cum Clerico. Nam quia Leges, et Statuta saecularia non possunt astringere, neque sub nullitate actus obligare personas Ecclesiasticas (hae enim vi privilegii Fori sunt exemptae a jurisdictione saecularium) hinc si in tali loco Clericus contrahat cum Clerico, non redditur invalidus contractus ob non observatam solemnitatem a Statuto laicali praescriptam. In tali enim casu utraque pars contrahentium est persona non subdita Statuto, cum sit Clericus; ac proinde ad ejus observantiam non tenetur. Maranta *cit. disp.* 8. *numer.* 51. Felinus, *ubi supra, num.* 94. Sperellus *Decis.* 10. *numer.* 10. allegans Baldum, Abbatem, Butrium, et alios, atque hoc citra ullam haesitationem dicendum asserens, si in Clerici testamento alter Clericus sit institutus, vel ab uno Clerico fiat donatio in favorem alterius Clerici: nulla enim tunc vel ratione personarum, vel ratione rei assignari potest Laicorum, Statutum aliquod condentium, jurisdictio in Clericos sic testantes, vel donantes.

344 Octavus casus est: quando Statutum Laicale concernit rem existentem penes Laicum; ut puta si dicat, quod res dotalis non possit alienari. Nam si Clericus hanc emat, non valet alienatio: quia mulier fuit inhabilitata ad alienandam rem suam dotalem, puta praedium dotale, §. 1. *Instit. Quibus alienare licet.* Adeo quidem, ut si secus fiat, etiam naturalis obligatio non oriatur, *l. Non dubium. C. de Legib.* Abbas *in c. Quod Clericis. n.* 30. *de Foro compet.* Felinus *d. c. Ecclesia sanctae Mariae. numer.* 84. *h. t.* et alii. Quamquam hoc intelligendum sit, dummodo ejusmodi Statutum caeteroquin disponat in casu licito, et inter subditos, ac non in fraudem, nec alio modo restringat libertatem Ecclesiasticam, ipsique praejudicet; prout in proxime data conclusione supponitur, ac limitat Abbas *loc. cit. numer.* 28. Alioquin enim subintrat, atque obsistit dispositio *cap. ult. de Immunit. Eccles. in* 6. juncta Glossa, et DD. *ibid.*

Similiter, atque ob allatas hactenus rationes, praesertim *n.* 342. expressas, donatio ultra quingentos solidos absque insinuatione apud Judicem a Laico facta non valet, etiamsi fiat non subdito legis Civilis, v. g. Clerico. Abbas *d. c. Quod Clericus. n.* 26. *de Foro compet.* Felinus *ubi supra n.* 82. et alii. Siquidem Laicus, utpote subditus illius legis, est inhabilitatus ad donandum ultra illam Summam absque insinuatione apud Judicem, *l. Sancimus. juncta Auth. seq. C. de Donationib.* 345

Intellige, si donatio illa per Laicum fiat Clerico contemplatione suae personae: secus, si ea fiat Ecclesiae, aut Clerico veluti pauperi pro salute animae suae, a Laico illo donante. Nam talis donatio censeretur facta ad pias causas, sicque valeret, utpote specialiter privilegiata: siquidem Jus Civile pietatis opera impedire, vel restringere non potest; cum Christi consilium sit, Matth. 19. *Vade, vende omnia, quae habes, et da pauperibus.* Dummodo tamen donatio illa non sit inofficiosa: nam talem Christus quoque reprobat, Matth. cap. 15. et concordat *can. Quicunque* 17. *q.* 4. 346

Nonus casus est: quando Statutum Laicale injecit vinculum ante Clericatum, nec praejudicat immunitati Ecclesiasticae, aut favori Religionis. Tale enim Statutum sequitur ipsum Clericum, eumque obligat, adeo, ut etiam in Foro Ecclesiastico judicetur secundum Statutum Laicale. Abbas *d. c. Ecclesiae sanctae Mariae, numer.* 34. *h. t.* Joan. Andreas *in Reg. Sine culpa. de Reg. Jur. in* 6. qui hoc exemplificant de Statuto saeculari, quo cavetur, ut solus primogenitus succedat in haereditate: quia si secundo genitus post editum tale Statutum fiat Clericus, ligatur tali Statuto, vel consuetudine loci; atque ideo non potest seniori fratri adimere jus primogeniturae, haud obstante Clericatu postea primum suscepto. Idem tenent, atque exemplificant Doctores in casu Statuti laicalis, excludentis foeminas a successione immobilium extantibus masculis: quia extenditur etiam ad eas, quae postea fiunt Moniales; cum statutum jam ante ingressum Monasterii injecerit eis vinculum, et personas semel legitime exclusas ex nullo jure restituat ingressus Religionis. Abbas *in c. Quod Clericis. numer.* 40. *de Foro compet.* Felinus *c. Ecclesia sanctae Mariae. numer.* 79. *de Constit.* Menochius *lib.* 2. *de Jurisdictione, cap.* 8. *dubitat.* 1. citans alios quamplures, nonnullis exceptis, duos pariter allegat. 347

Secus foret dicendum, si Statutum laicale primum post adeptum Clericatum conaretur Clerico vinculum injicere, eumque ligare: ut puta si factum, in quo Statuti laicalis obligatio fundatur, superveniat primum Clericatui jam suscepto; aut dictum Statutum, v. g. super successione illius primogeniti edatur primum post susceptum a secundo genito Clericatum, vel Monachatum. Quia istud Statutum laicale non posset ligare Clericum juxta dicta *num.* 324. *et* 325. atque ideo in tali casu secundo genitus deberet admitti ad haereditatem una cum primogenito. Abbas *cit. numer.* 40. *et in c. Ecclesia sanctae Mariae. numer.* 36. Joan. Andreas, *ubi supra*, et alii. 348

Objicies contra hoc claritatis gratia. Si Statutum laicale, quod injecit vinculum ante Clericatum, obligat Clericos post Clericatum, ergo ferme om- 349

nia Statuta Laicorum obligant Clericos.: eiqui boc videtur absurdum, ergo. Probetur sequela: Omnes. Clerici nascuntur leici, et eio ente susceptum Clericatum subjieiuntur Statutis Laicorum pro tunc jam extantibus; ergo, eum Statuta Laicorum semel iejecerint vinculum, ipsis etiam post susceptum Clericetum Clerici manebunt obstricti. Resp. neg. sequel. cum sua probatiooe. Nam dictum illud, quod Statutum laicale, si injecit vinculum ante Clericatum, ubliget, seu comprehendat Clericos post Clericatum, tunc solummodo procedit, quando non solum antea editum fuit Statutum laicale, sed insoper jus agendi vi talia Statuti oritur ex facto, vel quasi facto ante Clericatum susceptum peracto; prout v. g. jus succedendi oritur ex facto, videlicet ex morte parentis, vel Avi; sicut etiam jus primogeniturae ex facto, hoc est, ex nativitate primo loco facta oritur, ac etiam vivente patre producit effectum, *can. Quam periculosum. 7. quaest. 1.* sicque jam ante Clericatum secundo geniti fuit radicatum, et acquisitum Primogenito. Secus est, quando jus agendi oritur ex facto, vel quasi facto, post Clericatum: quia enim tunc tempore facti, vel quasi facti, persona effecta est Ecclesiastica, sicque extra jurisdictionem saecularem, hoc ipso Statutum laicale, saltem praejudiciale, illam non ligat, quamvis jam ante Clericatum ipsius fuerit editum. Alexander *lib. 2. Consil.* 211. *n.* 9. Sperellos *Decis.* 12. *n.* 21. *et seqq.* et alii, quos citant.

350 Additur notanter num. 347. *Nec praejudicat immunitati Ecclesiasticae, aut favori Religionis.* Siquidem talia Statuta Laicorum ipso jure sunt nulla, et iovalida, *cap. ult. de Rebus Eccles. non alien. et c. Nimis. de Jurejur. et c. Quamquam. de Censibus in* 6. cum similibus. Unde non valet Statutum laicale, quod ingrediens Monasterium, aut assumens Clericatum, non succedat in haereditate: nam tale Statutum indirecte abstraheret homines a vita contemplativa, et ingressu Monasteriorum, sive Clericatu; sicque pugnaret contra favorem Religionis, ac libertatem Ecclesiasticam. Abbas *loc. cit. n.* 35. id pluribus aliis probans, et allegans communem Doctorum, contra Baldum *in L fin. C de Pactis. et l. Deo nobis. C. de Episc. et Cleric.*

§. XV.

De Interpretatione Legum, sive Constitutionum.

SUMMARIUM.

351 *Interpretatio generatim, quid?*
Alia fit per modum declarationis, alia per modum suppletionis. Ibid. et n. seqq.
352 *Prior dicitur Litteralis; nec est proprie Interpretatio.*
353 *Posterior est proprie Interpretatio, et quid sit?*
354 *Afferuntur quaedam hujus exempla.*
355 *Concessa potestate interpretandi Statuta, qualis concedatur?*
356 *Clausula, quod Statuta aliqua non recipiant interpretationem, quid operetur?*
357 et 358. *Interpretatio ex parte causae efficientis, quomodo dividatur? Et n. seqq.*
359 *Interpretatio necessaria, seu authentica:*
360 *Tum generalis scripta;*
361 *Tum generalis non scripta, quid?*
362 *Interpretatio necessaria particularis, quae?*
363 *Et cur sic dicatur?*
364 *Interpretatio necessaria, seu probabilis, ac doctrinalis quae?*
365 *Interpretationis ex parte causae formalis sunt quinque species; videlicet,*
366 *Interpretatio translativa,*
367 *Declarativa, seu verborum expositiva,*
368 *Correctiva,*
369 *Restrictiva,*
370 *Et extensiva; et quid sint?*
371 *Extensio legis, duplex: una proprie dicta, seu extensiva:*
372 *Altera comprehensiva, seu inclusiva, et improprie dicta.*
373 *Interpretatio authentica legis, an debeat publicari, ut obliget? Rationes sententiae negativae.*
374 *Affirmativa concluditur tenenda, loquendo de interpretatione proprie dicta, seu quae legi intrinsece non inest.*
375 *Solvuntur rationes in oppositum. Et n. seqq.*
376 *Mera legis declaratio non est publicanda, bene tamen interpretatio legis proprie dicta: et cur?*
377 *An publicentur Declarationes Cardinalium?*
378 *Epicheia, quid?*
379 *Et quomodo differat ab Interpretatione legis?*
380 *Est quandoque locus Epicheiae.*
381 *Idque exemplificatur.*

Quaeritur I. Quid sit interpretatio legum, praesertim proprie dicta? Resp. *Interpretatio* generatim aliod non est, quam congrua verbi, vel sententiae per aliud clarius explicatio. Et fit duobus modis, videlicet per modum declarationis, vel per modum suppletionis. Card. Tuschus *Litt. I. Concl.* 327. *n.* 1. Fagnans *in c. Quoniam* n. 19. *de Constitut.* et alii. 351

Priori modo, sive per modum declarationis, fit interpretatio legis, quando verba ipsius per alia clariora verba exponuntur. Et haec dicitur *Litteralis interpretatio*, eo quod per ipsam verbum, et verbi sensus, sive constructio, quasi grammaticaliter ad litteram, seu intelligibilius exprimitur; ut ootatur *in c. Exiit. §. Itaque. de Verb. signif. in* 6. Talis tamen proprie non est interpretatio, qoia nihil novi adducit, sed tantummodo id, quod verbis legis jam inerat, aliis verbis clarius exponit: ac proinde potius censetur esse *Declaratio*. Quamvis enim haec vox *Interpretatio* quandoque accipiatur pro Declaratione, ut fit *L.* 1. *ff. Si certum petatur*, et alibi: stricte tamen loquendo differunt. Quia cum exponimus illud, quod verbis legis comprehenditur, legem proprie non interpretamur, sed declaramus; ut notat Bartolus *in l. Gallus. §. Etiamsi parente. num.* 1. et ibi Jason *num.* 1. *ff. de Liberis et Posthum.* Fagnanus *loc. cit. n.* 19. et alii. Interpretatio autem proprie dicitur, quando a verbis legis receditur, et mens ejusdem ponderatur, ac praeponitur, ut mox amplius dicetur. 352

Posteriori modo, sive per modum suppletionis, fit Interpretatio, quando declaratur obscuritas sensus legis, non spectando nudam litteram, et corticem verborum, sed verba simulque mentem ipsius, et sic declarando, quod lex ad hujusmodi casum sit extensa, vel non extensa. Et haec est proprie Interpretatio: supplens, quod verbis legis deerat, sed non menti: sed aliud est, quam ampliatio quaedam, ex similitudine proveniens, vel identitate rationis, ut inquit Joan. Montaigne *Tractatuum Tom.* 9. *tract. de Bigamia. quaest.* 4. *num.* 2. citans alios. Et desumitur hoc ex *c. In his.* 15. *de Verb. signif.* ubi Pontifex factae e se interpretationis allegat hanc rationem: *Considerantes nihilominus, quod non debet aliquis considerare verba, sed voluntatem: cum non intentio sed verba intentioni debeant deservire: interpretamur etc.* 353

Id ipsum amplius firmatur, atque ostenditur exemplis: sicquippe *in l. Justa interpretatione. ff. de Verb.* 354

signif. habetur, quod josta interpretatione, appellatiune Filii, Nepos comprehendatur, et Patris nomine Avus demonstrari intelligatur. Concordat textus *in* §. 1. *Instit. de Legitima patron. tutel.* obi in simili dicitur: *Non quia nominatim in ea lege de hac tutela cavetur, sed quia perinde accepta est per interpretationem, ac si verbis legis introducta esset.* Ad idem facit textus in *l. Gallus.* §. *Quid si is.* et §. *Etiam si parente. ff. de Liberis et posthum.* Ubi similis interpretatio admittitur, extendendo dispositionem legis ad casum in ea non expressum. Taceutur alii consimiles casus.

355 Atque ista esse mente teneuda propter Statuta, quae dant potestatem interpretaodi Statuta aliquibus Jurisperitis (nam ex praedictis patet, quam potestatem habebunt, faciendi videlicet interpretationem proprie dictam) recte notat Rogerius *Tractatuum tom. 1. tract. de Juris interpretatione.* §. 2. *num.* 7. ubi fusios probat, quod interptetatio in hoc posteriori sensu sit proprie interpretatio, quae postea praecipue subdividitur in correctivam, restrictivam, et exteusivam, de quibus infra *num.* 365. *et seqq.* dicetur.

356 Insuper ex dictis patet intellectus illorum Statutorum, io quibus cavetur, quod Statuta intelligi debeant secundum litteram, et qnod non recipiant interpretationem. Interpretatin enim est, cum a verbis receditor, *d. c. In his de Verb. signif.* cum aliis hacteuus allegatis; ergo stante tali Statuto fieri non potest: et si fiat, non valet. *l. Non dubium. C. de Legibus.* Albericus a Rosate *Tractatuum tom. 2. tract. de Statutis, quaest.* 153. *n.* 7. Potest tamen fieri declaratio verborum talis Statuti, *arg. cit. cap. Exiit.* §. *Itaque. de Verb. signif.* obi prohibita qualibet Glossa, sive intarpretatione dictae Decretalis, permittitur expositio litteralis verborum ipsius. Et per hoc patet ad alteram partem propositae Quaestionis, quid videlicet sit Interpretatio proprie dicta.

357 Quaeritur II. Quibus modis dividatur Interpretatio? Resp. I. Ex parte causae efficientis, sive interpretaotis, quatuor possunt distingui species interpretationum, videlicet interpretatio Principis, Consuetudinis, Judicis, et Magistrorum. Ita Glossa *fin. in can. Sicut enim.* §. *Ex his.* 11. *q.* 1. et Glossa *in c.* 1. *vers. Interpretatio.* et ibi Abbas *n.* 18. *de Postulat. Praelat.* Fagnanus *in c. Cum venissent. n.* 1. *de Judiciis*, et alii. Ratio est: quia omnes praedicti possunt legem interpretari, qoamvis non eodem modo, nec pari cum efficacia; com interpretatio Principis sit necessaria et generalis, non idem caeterae, ut mox amplius dicetur. Unde

358 Resp. II. Juxta praedictas quatuor species Interpretatio ut sic recte dividitur in necessariam, seu authenticam, et in non necessariam, seu mere probabilem et doctrinalem; ex quibus prior subdividitur in necessariam generalem, tom scriptam, tum non scriptam; et in necessariam particularem, seu non generalem. Ita Glossa, et Abbas, *ubi snpra*, non aliis; atque patebit ex declaratione singulorum membrorum. Et quidem

359 *Interpretatio necessaria*, seu *authentica* generatim est illa, cui necessario est acquiescendum, et quae vim legis obtinet. Nam, ut *l. Minime.* 23. *ff. de Legib.* dicitur, *Minime sunt mutanda, quae interpretationem certam semper habuerunt*: juoctis textibus in progressu allegandis. Porro haec Interpretatio subdividitur in necessariam generalem scriptam, et in necessariam generalem non scriptam, et in necessariam non generalem, seu particularem. Ex quibus

360 *Interpretatio generalis scripta* dicitur illa, quae datur a Principe legislatore, vel ejus successore, atque vim legis obtinens ad omnes Subditos generaliter extenditur. De hac fit mentio in *L.* 9. *et* 10. *et L. ult. C. de Legib.* ubi Summarium inquit: *Ejus est legem interpretari, cujus est condere.* Et in c. Inter alia. 31. de Sent. excomm. ibi: *Unde jus prodiit, interpretatio quoque procedat*, cum similibus. Quod intelligendum est de necessaria, decisiva, seu aothentica, simulque generali interpretationo, quae vim habeat legis generaliter omnes Subditos obligantis: nam, *quod Principi placuit, legis habet vigorem*; prout habetur *L.* 1. *ff. de Constit. Princip.* et §. *Sed et quod. Instit. de Jure nat. gent. civil.* Et hujusmodi *Interpretatio* dicitur *scripta.* Non quod scriptura sit de ejus substantia, sed quia scriptura commoniter in ipsa intervenire solet; simulque ad differentiam Interpretationis consuetudinariae, seu per consuetudinem introductae: sicuti his ipsis de causis Lex, dicitur *Jus scriptum*, ad differentiam videlicet Juris consuetudinarii, quod *Jus non scriptum* appellatur, §. *Constat autem. Instit. de Jure nat. gent. civil.* et quia Lex communiter scriptis consignari solet, ut ejus memoria melius retineatur, ut jam alibi dictum fuit.

Interpretatio necessaria generalis non scripta, est 361
ea, quae habetur per consuetudinem legitime introductam: nam talis consuetudo etiam necessariam legis interpretationem affert, simulque generalem respectu eorom, apud quos consuetudo ejusmodi viget, quamvis ipsa *non* sit scripta. Unde *l. Si de Interpretatione.* 36. *ff. de Legib.* dicitur: *Si de Interpretatione legis quaeratur, imprimis inspiciendum est, quo jure Civitas retro in hujusmodi casibus usa fuisset: optima enim est legum interpres consuetudo.* Concordat textus *in c. Cum dilectus. de Consuetud.* ibi: *Contra consuetudinem approbatam, quae optima est legum interpres*; cum concordantiis. Et merito: nam *Novitates plerumque querelas, et discordias pariunt*, juxta Hippocratis Aphorismum, ac notatur *in Extravag. Inter cunctas.* §. *Sane. de Privileg. Inter communes.* Unde provide monet Imperator *L.* 3. *ff. de Constit. Princip.* quod *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo Jure, quod diu aequum visum est.*

Interpretatio necessaria particularis, seu non ge- 362
neralis, est ea, quae fit per Judicem. Nam Judex imprimis potest interpretari sententiam suam, *arg. l. Paulus. ff. de Re judicat.* et *l. In ambiguis. ff. de Praetoriis stipulationib.* ac notat Glossa *cit. cap.* 1. *v. Interpretatus. de Postulat. Praelat.* Deinde potest Judex etiam interpretari Leges quoad causas decidendas per eum, *l. Nam ut ait* et *l. Non possunt. ff. de Legib. juncta Auth. Ut Judices. Collat.* 9. com similibus, ac notat Innocentius *in c. Cum speciali. de Appellat.* Abbas in *d. cap.* 1. *num.* 20. *de Postulat. Praelat.* Romanus *Consil.* 93. et alii Judex etenim est Juris interpres in causa dubia, ejusque sententiae, tanquam habenti vim particularis authenticae interpretationis, tenentur partes litigantes obsequi, nisi ad judicem superiorem appellaverint, *cit. Auth. Ut Judices.* Unde etiam sententia transit in rem judicatam, nisi appelletur *c. Quod ad consultationem.* 15. *de Sentent. et re judic.*

Caeterum hujusmodi Interpretatio dicitur neces- 363
saria particularis, seu non generalis: quia licet partes litigantes necesse habeant eidem obsequi, nisi malint per legitimam appellationem ad Superiorem provocare, sicque respectu partium ea merito vocetur necessaria, adhuc tamen talis interpretatio non est generalis. Tum quia alii Judices non tenentur judicare juxta interpretationem ab hoc Judice factam, et secundum quod iste judicavit; nam *non exemplis, sed legibus judicandum est*, l. Nemo. C. de Sentent. et interlocut. omn. Judic. Tum quia res inter alias judicata, regulariter aliis non nocet *c. Quamvis.* 25. *de Sentent. et re judic.* et *c. Dilecto.* §. *fin.* 25. *de Praebend.*

364 Tandem *Interpretatio non necessaria*, seu *mere probabilis, ac doctrinalis* (quam et *Scholasticam*, sive *Magisterialem* appellant) est illa, quae a Magistris seu Doctoribus dari potest, et solet, *L. un. C. de Professorib. Urbis Constantinop. lib.* 12. Et haec probabilitatem duntaxat affert, non autem necessitatem: unde huic necessario inhaerendum non est, nisi concurrat communis Doctorum consensus, aut alia meliora Juris fundamenta non suppetant. Alioquin attendere oportet ad illud Imperatoris Effatum, quod *L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veteri Jure enucleand:* refertur illis verbis : *Sed nequa ex multitudine Auctorum, quod melius et aequius est, judicatote : cum possit unius forsan, et deterioris sententia et multos, et majores in aliqua parte superare.*

365 Resp. III. Interpretatio ex parte causae formalis, seu naturae ipsius interpretationis, dividitur in translativam, declarativam, correctivam, restrictivam, et extensivam. Ita Glossa 2. *in L.* 1. *ff. de Orig. juris, et L.* 1. §. *Interpretatione. ff. Ad S. C. Tertylian.* Anchoranus *in c. Canonum Statuta. quaest.* 14. *n.* 236. *de Constitut.* post Bartolum *in l. Omnes populi. ff. de Justit. et jure.* Albericus de Rosatis *Tractatuum tom.* 2. *tract. de Statutis, quaest.* 153. *n.* 11. Fagnanus *in c. Cum venissent. n.* 4. *et seqq. de Judiciis.* ac alii. Idque probatur declarando singulas hasce Interpretationum species. Et quidem

366 *Interpretatio translativa* est, per quam unum idioma transfertur in aliud: ut *in c. Propterea.* 8. *de Verb. signif. et L.* 1. §. *fin. ff. de Verb. obligat.* Atque in ista acceptatione dicimur habere *Translationem septuaginta Interpretum* Sacrae scripturae. Hanc alio nomine Abbas *in c. Super quaestionum.* 27. *nu.* 8. *de Offic. Delegat.* appellat *interpretationem Linguarum :* de qua tamen in praesenti ex professo non est sermo.

367 *Interpretatio declarativa*, sive *verborum expositiva*, idem est, ac congrua verbi, vel orationis expositio, ut inquit Bartolus *l. Ab executore.* §. *Quaero secundo ff. de Appellat.* Unde haec fit tunc, quando quis interpretatur, sive declarat sensum, vel verba dubia alicujus Constitutionis : de qua jam dictum supra *num.* 352.

368 *Interpretatio correctiva* fit, quando legum obscuritas, ac duritia humanae conditioni incongrua, per benignam interpretationem mollificatur, corrigitur, seu emandatur. Textus est in *l. Leges. C. de Legib.* ibi: *Si quis vero in iisdem legibus latum fortassis obscurius fuerit, oportet id Imperatoria interpretatione patefieri, duritiamque legum nostrae humanitati incongruam emendare.* Concordat *L.* 1. §. *Qui operas. ff. Ad S. C. Tertyllian* ubi corrigendo rigorem Senatus-Consulti Orficiani, locantem operas suas, ut cum bestiis pugnaret, ad matris haereditatem non admittentis, dicitur : *Sed humana interpretatione placuit eum admitti.* Notandum ly, *humana interpretatione*, quae tamen revera fuit correctio Juris antiqui, sive S. C. Orficiani. Eadem interpretatio locum habet in aliis casibus, in quibus alioquin ex verbis Legis, aut Statuti, absoluta ac generaliter intellectis resultaret iniquitas : ut si Statutum quoslibet homicidas gladio feriendos decernat, recipit interpretationem correctivam, ut non comprehendat indeliberate, vel in amentia occidentes, neque eos, qui occidunt ad justam suam defensionem, et hujusmodi.

369 *Interpretatio restrictiva* dicitur, per quam verba Legis, aut Statuti, suadente sic aequitate, in sua generali significatione coarctantur, et restringuntur. Sic Litterae super obtinendis Beneficiis Ecclesiasticis, cum sint ambitiosae, debent restringi; idque varie declaratur *in c. Quamvis.* 4. *et c. Cui de non.* 27. *de Prabend. in* 6. Similiter de hac restrictiva interpretatione procedit prior pars *Reg.* 15. *Juris in* 6. dicens : *Odia restringi, et favores convenit ampliari.* Et hac ratione interdicto Populo, non censetur interdictus Clerus, *c. Si sententia.* 16. *de Sent. excomm. in* 6. haud obstante, quod in materia favorabili nomine Populi etiam veniat Clerus. Simile quid accidit in omnibus illis materiis, quae dicuntur *esse strictae interpretationis.*

370 *Interpretatio extensiva* dicitur ea, per quam fit ampliatio legis ad non expressa. Et de hac loquitur posterior pars *cit. Reg.* 15. *in* 6. ibi: *Et favores convenit ampliari* : quod de Interpretatione extensiva intelligitur. Idem habetur *in c. Olim.* 16. *de verb. signif.* ibi : *Beneficia Principum sunt interpretanda largissime.* Et c. *Cum Dilecti* 6. *De Donation.* ibi : *In contractibus plena, in testamentis planior, in beneficiis plenissima est interpretatio facienda*, cum similibus.

371 Ubi notandum, quod Extensio legis sit duplex, ut notat Sylvester *vers. Lex. n.* 18. Suarez *lib.* 6. *de legib. cap.* 3. *n.* 9. Layman *c. Translato. n.* 4. *de Constit.* Pirbing *h. n.* 111. et alii : quarum una vocatur Extensio proprie dicta, seu mere extensiva ; alia impropria dicta, sive comprehensiva. Ex his prior, videlicet *Extensio proprie dicta* (quam etiam appellant *Extensionem legis extensivam*, vel *Interpretationem mere extensivam*) est illa, per quam cujuspiam legis decisio transfertur ad alium casum, vel personas, tam ultra verba Legis, quam ultra mentem Legislatoris, quamvis non contra mentem ipsius. Exemplum hujus habetur *in c. Cum dilecta.* 4. §. *Nos igitur, de Confirmat. util.* ubi Pontifex constitutionem illam Juris Civilis, quod testes valetudinarii, et alii, de quibus rationabiliter timetur, possint ad testimonium admitti, etiam lite non contestata, ne veritas occultetur : Suadente aequitatis similitudine extendit ad innovationem privilegii, aliorumque scriptorum Instrumentorum, ne vetustate consumantur.

372 Altera *Extensio*, videlicet *comprehensiva* (quam etiam *inclusivam*, et *improprie dictam* vocant) est illa, quae fit ultra verba legis, sed non ultra mentem Legislatoris. Unde haec tunc intervenit, quando decisio legis transfertur ad alium casum, seu personam non comprehensam sub verbis legis, comprehensam tamen sub mente Legislatoris : juxta quod *l. Scire.* 15. §. *Aliud. ff. de Excusat. Tutor.* dicitur : *Sed etsi maxime verba legis hunc habeant intellectum, tamen mens Legislatoris aliud vult.* Verum tamen haec non est Extensio, nisi improprie dicta : nam ad id propria non dicitur Lex extendi, quod deprehenditur ex tacita, et conjecturata mente legis, sive statuentis, ut inquit Abbas *in c. Super quaestionum.* 27. *n.* 7. *de Offic. Delegat.* post Bartolum, et Joan. Andream ; ac sequitur Felinus *d. c. Super quaestionum. n.* 3. post Glossam *cap.* 1. *vers. Italia. de Temporib. ordinat. in* 6. Siquidem anima legis, est intentio Legislatoris ; ac proinde illud, quod venit ex mente Legislatoris, nequit proprie dici Extensio legis, cum comprehendatur, atque includatur in ipsa : unde et hujusmodi Extensio speciali nomine appellatur *comprehensiva.*

373 Quaeritur III. Utrum Interpretatio authentica legis per Principem legislatorem, vel ejus successorem facta, debeat publicari ea solemnitate, qua lex, ut obliget ? Ratio dubitandi, ac negativam tenendi est : tum quia interpretatio legis ab initio jam inerat legi, sicque una cum ipsamet lege sufficienter censetur promulgata, *arg. Auth. De raptis mulier.* §. *fin. Collat.* 9. ibi : *Tanquam si lex a principio cum interpretatione tali promulgata fuisset.* Tum quia hac ipsa de causa Declarationes Sacrae Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum non solent publicari, et tamen, si exhibeantur in forma authentica, habent vim obligandi, juxta dicta *in Prooemio, n.* 130. *et seqq.*

374 Resp. I. Interpretatio proprie dicta, seu quae legi

intrinsece non inest, ut sit authentica, et omnino sequenda, debet publicari ad instar Legis. Ita Suarez *lib.* 6. *de Legibus. cap.* 1. *n.* 3. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 6. *punct.* 3. §. 1. *n.* 2. *et seqq.* Bonacina, Salas, et alii. Ratio est: quia publicatio vel est de essentia Legis, ut volunt Thomistae, vel saltem conditio necessario requisita ad inducendum ejus obligationem, ut volunt Scotistae; ergo sicut ipsa requiritur ad hoc, ut lex obliget, ita etiam ut obliget ejus interpretatio, quando haec non inerat legi a principio; prout censetur non inesse Interpretatio proprie dicta, et quae non est mera legis declaratio.

375. Nec urgent rationes dubitandi in oppositum allatae. Nam quod attinet ad allegatum textum Juris, ibi facta fuit solemnis publicatio dictae Imperatoriae Interpretationis, licet cum addito, ut ea ad praeterita, et adhuc pendentia negotia extendatur; prout hoc ipsum, si expresse caveatur, potest accidere in Legibus, ut habetur *cap. ult. h. t.* cum concordantiis. Unde textus ille potius militat in oppositum.

376. Nec obstat, quod Interpretatio legis jam inerat ipsi legi a principio, et una cum ipsa sufficienter censeatur esse promulgata. Resp. enim, hoc esse intelligendum de Interpretatione legis large dicta, seu quae est mera legis Declaratio, quamque Baldus *in cap.* 1. *n.* 17. *de Constitut.* et Fagnanus *in c. Cum venissent. num.* 5. *de Judiciis*, appellant intrinsecam, substantialem, et inseparabilem a lege, utpote cui inest, atque ex ejus visceribus trahitur: unde merito, praesertim si sit clara, et manifesta, ulteriori publicatione non indiget. Secus dicendum de Interpretatione proprie dicta, extrinseca, et accidentali legis; ut est correctiva, restrictiva, et mere extensiva, qualis non ita legi inest, quinimo solum ratiocinando, ac per discursum ex sententia seu mente legis deducitur, *arg. l. Nominis et rei ff. de Verb. signif. et l. Qui testamento*, 20. §. *Mulier. ff. de Testament.* ad quam proinde, ut sit authentica, et vim obligandi obtineat, requiritur specialis publicatio, eo quod sit separabilis a lege, et huic intrinsece non insit.

377 Ad Declarationes Cardinalium respondetur, conformiter dictis *in Prooemio num.* 134. *et* 135. etiam illas publicari, quando eduntur per modum novae Legis (unde hac ex parte stant pro nostra Conclusione) quamvis non sit necesse eas publicari, quando continent meram Legis jam praeexistentis declarationem: nam haec proprie, ac stricte loquendo, non est Interpretatio juxta dicta *num.* 352. de qua impraesentiarum sermo est. Accedit, quod Declarationes Cardinalium nullam faciant fidem in judicio, vel extra judicium, nisi afferantur in forma authentica, solito sigillo, et subscriptione Emin. Cardinalis Praefecti, ac Secretarii ejusdem Sacrae Congregationis munitae, prout liquet ex Decreto Urbani VIII. 1631. die 2. Augusti emanato: simulque ex recepto usu, et consuetudine constet, hujusmodi solemnitatem haberi pro sufficienti dictarum Declarationum publicatione. Castro Palao *loc. cit. n.* 6. Emman. Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. q.* 11. *art.* 2. Garcias *Tract. de Beneficiis, in Praefat. ad Lectorem.* Salas, et alii.

378 Quaeritur IV. Quid sit Epicheia, quomodo differat ab Interpretatione, et an quandoque locum habeat? Resp. I. *Epicheia* est benigna legum interpretatio secundum aequum et bonum, declarans, casum aliquem particularem ex mente Legislatoris ob suas circumstantias speciales sub lege universaliter lata non esse comprehensum. Nam in omnibus causis potior debet esse ratio aequitatis, quam stricti juris, *l. Placuit, C. de Judiciis.*

379 Resp. II. Epicheia differt ab Interpretatione legis potissimum in hoc, quia per hanc interpretamur verba legis, quando sunt obscura, seu ambiguum sensum reddunt: per Epicheiam vero interpretamur mentem Legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu, dubitatur autem de mente Legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit comprehendere sub generali locutione legis. Unde tunc vel maxime verificatur illud c. Intelligentia. 6. de Verb. signif. *Quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.* cum concordantiis.

Resp. III. Certum est, quandoque esse locum 380
Epicheiae in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes. Ita communis Doctorum; et ratio est: Quia *ex iis, quae forte uno aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur*, ut notatur *L.* 4. *ff. de Legibus.* Nam Legislator in lege ferenda communem Reipublicae utilitatem considerare, ac proin ad id potissimum attendere debet, quod frequenter et facile accidere solet; et *quae semel, vel bis accidunt, contemnunt Legislatores.* L. 5. ff. eod.

Si igitur casus aliquis particularis occurrat (prout 381
nonnunquam fortuito accidere solet) in quo lex generaliter lata deficit; adeo, ut vel iniquum foret, eidem in talibus circumstantiis obedire, vel saltem nimis grave ac difficile, ut proinde lex in tali casu non censeatur obligare: tunc locus erit Epicheiae, per quam lex illa secundum aequum et bonum judicetur hic et nunc non obligare. Sic stante Lege municipali, ne tempore hostili portae Civitatis aperiantur, adhuc istae per Epicheiam possunt, ac debent aperiri, si cives hostium impetum fugientes in Civitatem sese recipere velint: alioquin enim ex observantia litterali legis illius resultaret iniquitas, et impietas erga proprios cives. Idem dicendum in aliis similibus.

§. XVI.

De Regulis in Legum Interpretatione generatim observandis.

SUMMARIUM.

382 *Legislator, ejusque Successor, majori cum libertate interpretatur legem, quam inferior.*
383 *Sequentes Regulae deserviunt praecipue inferioribus.*
384 I. Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntatis conjecturam.
385 *Haec regula procedit non solum in Legibus, sed etiam in Privilegiis, et Statutis.*
Verba Statuti an debeant impropriari, ut reducantur ad Jus commune. Ibid.
386 II. Interpretatio potius menti, quam verbis legis convenire debet.
387 *Mens legis, unde colligatur?*
388 *Ratio legis, est anima legis.*
389 *Nihilominus non est recedendum a verbis, nisi manifestum sit, aliud sensisse Legislatorem, seu disponentem.*
390 III. Verba sunt intelligenda secundum propriam significationem, nisi aliud suadeat subjecta materia, vel natura actus, sive contractus.
391 *Duplex verborum proprietas, naturalis, et civilis.*
392 *Verba sunt improprianda, quando hoc suadet subjecta materia.*
393 *Vel natura actus, sive contractus.*
394 *Verba ita sunt intelligenda, ut res, de qua agitur, potius valeat, quam pereat.*
395 *Etiam verba impropriando, si opus fuerit.*

396 *Idem faciendum, ut evitetur absurdum.*
Et ne verba remaneant superflua. Ibid.
397 *Regula procedit ordinarie, patitur tamen suas limitationes.*
398 IV. Verba generalia generaliter sunt intelligenda.
399 *Nisi per aliud distinguantur.*
400 V. Indefinita locutio aequipollet universali.
401 *Quando subest eadem ratio omnium sub indefinita comprehensorum: alias secus. Et num. seqq.*
402 *Solvuntur instantiae. Et num. seqq.*
Sub lana indefinite legata, non continetur lana tincta; et cur? Num. 401. 402. et seqq.
403 *Appellatione argenti etiam fabrefactum comprehenditur, non autem marmor effigiatum nomine marmoris: et cur? N. 403. et 404.*
404 *Nomine materiae, quando comprehendatur materiatum?*
405 VI. Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis.
406 VII. Argumentum a sensu contrario, est validum.
407 *Dummodo exinde non sequatur absurdum.*
408 *Nec Jurium correctio.*
409 *Simulque argumentum non desumatur ex verbis narrativis, aut exemplificativis tantum, sed ex causativis dispositionis.*
410 VIII. Ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio.
411 *Idque probatur multipliciter.*
412 *Nec tunc fit extensio legis, sed magis declaratio.*
413 IX. De similibus idem est judicium.
Declaratur. Ibid. et num. seq.
414 *Argumentum a simili est fragile, si datur vel parva dissimilitudo, seu diversa ratio decidendi.*
415 X. In omnibus causis potior debet esse ratio aequitatis, quam strictis Juris.
416 *Quod intelligendum de aequitate scripta, et non cerebrina.*
417 *Deficiente aequitate scripta, locus est aequitati non scriptae.*
418 *Æquitas, quid?*

382 Circa interpretationem legum cumprimis est attendendum, utrum ea fiat per Ipsummet Legislatorem, vel per aliquem ipso inferiorem: siquidem Interpretatio authentica per Principem, sive Legislatorem, ejusque Successorem, longe majori facilitate, et libertate fieri potest, quam per inferiorem. Licet enim Princeps interpretando propriam, aut sui Praedecessoris legem, sensum ipsius, ac primaevam intentionem non undequaque assequatur; nihilominus auctoritas interpretantis, qui si velit, priorem legem penitus tollere potest, supplebit defectum: nam Princeps declarando authentice aliquam legem, non tam declarat intentionem personalem primi Conditoris, quam sensum, in quo lex deinceps recipi, et observari debeat. At vero alius inferior, ut puta Judex, interpretans legem pro ferendis sententiis, vel Doctor, seu Magister eandem interpretans in dandis consiliis, aut resolutionibus suis, quantum fieri potest, tenetur assequi mentem primaevam ipsius Legis, sive intentionem personalem primi Conditoris per verba legis expressam.

383 Ut autem hujusmodi interpretatio legis, sive necessaria particularis per Judicem inferiorem facienda, sive doctrinalis ac magisterialis per Viros doctos danda, in praxi securius perficiatur: passim variae a Doctoribus adducuntur Regulae, in diversis Juris utriusque textibus fundatae, quae tum in Judiciis, tum in Scholis frequentissime allegantur. Earum praecipuas breviter impraesentiarum declarare juvabit.

Regula I. Verba clara non admittunt interpretatio- 384
nem, neque voluntatis conjecturam. Abbas *Consil.* 97. *num.* 1. *lib.* 2. Card. Tuschus *Litt. V. Concl.* 108. Barbosa *Axiomat.* 222. *n.* 32. et communis. Idque desumitur *ex l. Licet Imperator. ff. de Legatis. I. et l. Ille aut Illa. ff. de Legatis. III.* Unde Glossa *in c. Cum dilectus*, 8. §. *Jure communi. de Consuetud.* inquit: Ubi verba non sunt ambigua, non est locus interpretationi; sed ubi sunt dubia, necessaria est interpretatio. Et merito: quia alioquin in verbis claris interpretationem desiderare, idem foret, ac nodum in scirpo quaerere.

Et hoc non solum procedit de legibus, quas oportet 385
esse manifestas, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineant. *can.* 2. *Dist.* 4. Sed etiam in privilegiis, adeo ut a verbis privilegii non sit recedendum, ubi ea sunt clara, *c. Ad audientiam.* 12. *de Decimis. et c. Porro.* 7. *de Privileg.* Idemque obtinet in Statutis: licet enim verba Statutorum debeant intelligi largissime, vel strictissime, quando ea sic interpretando evitatur correctio Juris communis, *arg. cit. c. Cum dilectus.* 8. et Abbas *ibid. num.* 6. *de Consuetud.* Nihilominus, ubi verba Statuti sunt clara et aperta, non debent ipsa impropriari, ut reducantur ad Jus commune. Abbas *loc. cit. num.* 15. post Bartolum *in L.* 4. §. *Praetor ait. ff. de Damno infecto.* Unde sequentes Regulae procedunt in dubio, et ubi de mente Legislatoris, aut alterius disponentis clare non constat.

Regula II. Interpretatio potius menti, quam verbis 386
legis convenire debet. Desumitur *ex can. Humanae aures.* 22. *q.* 5. ibi: *Non debet aliquis verba considerare* (intellige, unde et simpliciter) *sed voluntatem et intentionem: quia non debet intentio verbis deservire, sed verba intentioni.* Hinc l. Scire 16. ff. de Legibus, dicitur: *Scire leges, non hoc est, verba earum tenere, sed vim ac potestatem.* Et Reg. 88. de Reg. Juris in 6. *Certum est, quod is committat in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Idem habetur in *l. Non dubium. C. de Legib.* cum concordantiis.

Caeterum mens Legis, sive Legislatoris, colligitur 387
tum ex materia legis, tum ex circumstantiis, praecipue autem ex ratione in lege posita, juxta *c. Intelligentia. de Verb. signif.* ibi: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi; quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus.*

Accedit illud vulgatum Doctorum, *Ratio legis,* 388
est anima legis; prout desumitur *ex can. Consuetudo. dist.* 1. *et l. Cum ratio. ff. de Portionibus, quae liberis etc.* ubi per textum notabilem, *ratio naturalis quasi lex quaedam tacita* esse censetur: sicque innuitur, quod ubicunque ratio legis locum habet, etiam lex ipsa locum habere debeat: juncta *l. Item veniunt. §. Ait Senatus. ff. de Petition. haeredit. et l. Illud. C. de Sacrosa. Eccles.* Quo utroque in loco dicta in alia priori lege, extenduntur ad omnes res, casus, et personas, in quibus est eadem ratio. Concordat textus *in l. Cum Pater. §. Dulcissimis, ff. de Legatis II.* ubi Bartolus in Summario inquit: *Dictum restringitur per rationem.* Alexander *Consil.* 129. *n.* 5. *lib.* 7. Card. Tuschus *Litt. R. Concl.* 31. *num.* 15. Franciscus Coscius *tom.* 2. *Repetit. c. Translato. num.* 24. *de Constit.* Barbosa *Axiomat.* 197. *n.* 1. Farinacius *part.* 1. *Fragment. Litt. E. n.* 51. citans alios tum Doctores, tum textus Juris. Proinde Abbas Panormit. *in c. Ad audientiam. nu.* 2. *de Decimis,* haud immerito dixit: *Habent se verba, et intentio, seu ratio, sicut corpus et anima: nam sicut anima dominatur corpori,*

itn ratio legis dominatur verbis. Huc etiam faciunt dicta in Procemio *num.* 210.

389 Notandum nihilominus est cum Laymano *in c. Is cui.* 19. *de Elect. in* 6. et aliis, a verbis legis, ulteriusve dispositionis recedendum non esse, nisi manifestum sit, aliud sensisse Legislatorem, seu disponentem. Idque liquet *ex cit. cap. Ad audientiam. de Decimis.* juncta *l. Non aliter. ff. de Legatis III.* ibi: *Non aliter a significationu verborum recedi oportet, qunm cum manifestum ust, aliud sensisse Testatorem.* Et L. 1. §. Si is ff. de Exercitatoria actione, ibi: *In re dubia melius est verbis edicti serviru.* Quod ut magis intelligatur, ponitur sequens Regula, quae sit

390 Regula III. Verba sunt intelligenda secundum propriam significationem; nisi aliud suadeat subjecta materiu, vel natura actus, sive contractus. Prior pars desumitur *ex l. Non aliter. ff. de Legatis III.* et aliis Juribus *num. praec.* citatis: estque recepta inter Doctores, quos copiose citat Barbosa *Axiom.* 222. *n.* 4. quorum aliqui, ut Decius *Cons.* 113. *n.* 6. et Surdus *Cons.* 140. *n.* 63. *et seqq.* hoc ampliant, procedere etiam in materia odiosa, quando non praejudicatur tertio, nec jurisdictioni ordinariae. Accedit ratio: quia Legislator debet uti verbis manifestis, seu claris in editione Legis, ne aliquid per obscuritatem in captionem contineat, *can.* 2. *dist.* 4. ergo is etiam debet uti verbis in significatione propria, ac proinde haec secundum propriam significationem intelligi; alioqnin nihil firmum stabiliretur, sed omnia forent plena cavillationibus.

391 Porro, cum duplex possit intelligi proprietas verborum, naturalis videlicet, sau quae ex communi hominum acceptione habetur; et civilis, quae oritur ex Fictionu juris, prout v. g. *Mors*, juxta communem hominum acceptionem, intelligitur de morte naturali, sed per Fictionem juris etiam Professioni Religiosae, quin et exilio attribuitur. Hinc dicendum, quod per se loquendo ac regulariter sit servanda naturalis verborum proprietas, et juxta illam lex intelligenda, *arg. L ult. C. de his, qui veniam aetatis etc.* ubi legitima et perfecta aetas de naturali intelligitur, non de illa, quae beneficio Principis obtinetur. Ad idem favet textus *in c. Susceptum.* juncta Glossa. ℣. *Humanis. et* ℣. *Non Morte de Rescript. in* 6.

392 Altera pars, per quam Regula generaliter prolata nonnihil limitatur, seu explicatur, probatur inductione. Sic quippe imprimis, quando subjecta materia aliud suadet, verba sunt intelligenda secundum materiam, de qua loquuntur, et si opus fuerit, etiam impropriunda, *arg. can. Rogo.* 11. *q.* 3. ubi verbum *Rogo* intelligitur praeceptive: et *c. Ad aures.* 7. *de aetat. ut qualit.* juncta Glossa fin. ubi dictum illud, *de nostro consilio*, accipitur pro consilio reverentiae, cui obediendum est, cum similibus. Alexander *Consil.* 86. *num.* 2. *lib.* 1. Card. Tuschus *Litt. V. Concl.* 95. Barbosa *Axiumat.* 222. *n.* 6. *et* 8. et alii ab ipso citati.

393 Deinde id ipsum est dicendum, adeo, ut verba etiam improprientur, quoties natura actus, seu contractus id expostulat, *arg. l. Si uno anno.* §. 1. *ff. locati.* ubi verbum *Donatio* impropriatur, et pro transactione accipitur. Unde Bartolus ibidem in Summario pro regula ponit, quod verba accipiantur secundum materiam subjectam; prout in simili habetur *l. Damni infecti.* §. 1. *ff. de Damno infect. et l. Si stipulatus. ff. de Usuris.* Barbosa *loc. cit. n.* 8. cum aliis.

394 Hinc ulterius secundum materiam subjectam et naturam actus, verba sunt intelligenda, atque interpretanda, ut res de qua agitur, potius valeat, quam pereat, Glossa *in c. Cum super.* 23. ℣. *Mutuo adversantibus. De Offic. Delegat.* et Doctores communiter; ac patet ex *c. Abbatem* 5. *de Verb. signif.* ibi: *Profecto sic intelligenda sunt illa verba, ut res de qua agitur valere possit potius, quam perire.* Concordat textus expressus *l. Quoties in actionibus. ff. de Rebus creditis, et l.* 1. §. 1. *C. de Rei uxoriae action.* cum similibus. Quinimo ad sustinendum actum admittitur omnis interpretatio. Rota *Decis.* 469. *n.* 3. *part.* 3. *Recent.* Et ista, quae fit pro validitate actus, est regina aliarum interpretationum. Card. Tuschus *litt. A. Concl.* 136. *n.* 6. Barbosa *Axiomat.* 12. *n.* 18. *et* 19. et alii.

395 Et hoc adeo verum est, ut ubi opus fuerit, ac fieri potest, pro sustinendo actu, sive, ut is non reddatur inutilis, etiam verba sint impropriunda: prout desumitur *ex l. Si uno. ff. locati. et l. Si cum ante. C. de Donat. ante nupt.* ubi idcirco verbum illud, *Remaneat*, impropriando accipitur pro verbo *Reddatur, Restituatur.* Simile quod accidit in *l. Et puto.* §. 1. *ff. Familiae herciscund.* ubi Glossa ℣. *Non communicari.* et Baldus *cap. ult. n.* 3. *de Translat. Episc.* inde probat, quod verba, quae proprie non possunt cum sententia salvari, debent impropriari. Card. Tuschus *litt. V. Concl.* 95. *n.* 1. et alii.

396 Similiter verba sunt impropriunda, et intelligenda secundum subjectam materiam, sive naturam actus, ut evitetur absurdum, *c. Solitae.* §. *Vorum. de Majorit. et obed.* Item, ne verba remaneant superflua: verba enim debent aliquid operari, nec esse superflua, *c. Si Papa.* 10. *de Privileg. in* 6. ibi: *Cum verba aliquid operari debeant:* et *c. Si a judice.* 10. *de Appellat. in* 6. cum concordantiis ibidem a Glossa. *vers. Cum effectu*, allegatis. Et hoc extende etiam ad minimum verbum, imo etiam ad minimam syllabam: nam et haec debet aliquid operari, nec superfluere. Card. Tuschus *Litt. V. Concl.* 85. *n.* 4. *et* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 12. et alii; estque fusius declaratum *in Procemio n.* 113. 114. *et seqq.*

397 Dantur insuper nonnulli alii casus, in quibus verba possunt, ac debent impropriari, de quibus partim agunt citati Auctores, partim ex infra dicendis patebit. Unde Regula III. proxime data, quod verba sint intelligenda secundum propriam significationem, procedit ordinariae ac regulariter loquendo: patitur tamen speciales suas limitationes, atque fallentias. Quod ipsum commune est caeteris Regulis, juxta illud vulgatum: *Nulla regula sine exceptione.*

398 Regula IV. Jus generaliter et indistincte loquens, generaliter et indistincte intelligitur, nisi per aliud distinguatur. Sive, ut aliis terminis tradunt Doctores, *Verba generalia generaliter sunt intelligenda.* Haec regula habetur clare *in c. Quia circa.* 22. *de Privileg.* addita hac ratione: *Cum nihil exceperit, et poterat excepisse.* Unde Summarium *in l. De pretio. ff. de Publiciana in rem action.* sic habet: *Ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus:* estque vulgatum Juristarum axioma.

399 Notanter tamen additur, *nisi per aliud distinguatur.* Nam secus erit dicendum, quando una lex distinguitur, seu declaratur per aliam legem; prout v. g. lex generaliter loquens distinguitur, atque limitatur per aliam legem specialiter loquentem, *l. Non est novum. et* 2. *seqq. ff. de Legib.* juncta Reg. 34. Juris in 6. ibi: *Generi per speciem derogatur*, cum similibus. Quinimo nonnunquam una lex expressa distinguit, ac limitat aliam legem generaliter, ac indistincte loquentem; idque ob quandam specialitatem seu rationem diversitatis; ut fit *in c. Statutum.* 23. *de Election. in* 6. et aliis hujusmodi.

400 Regula V. Indefinita locutio aequipollet universali. Ita Glossa *in Procemio Decretalium. vers. In Judiciis*, et communis; atque desumitur *ex can. Si Romanorum. dist.* 19. *et dic. c. Quia circa.* 22. *de Privileg.* cum similibus.

01 Haec regula praecipue tune procedit, quando subest eadem ratio omnium sub indefinita comprehensorum, *arg. l. Si pluribus*, cum ibi notatis per Bartolum. *et l. Si ita relictum*. §. 1. *ff. de Legatis II.* Alexander *Consil.* 26. *n.* 3. *lib.* 4. Dynos *in Prooemio de Reg. Juris in* 6. *n.* 5. *et seq.* Card. Tuschus *Lit. I. Concl.* 86. et alii. Secus, quando non subest eadem ratio, et conditio (propter aliquod accidens) omnium particularium sub universo comprehensorum: tunc enim indefinita non aequipollet universali, *l. Haeres meus. et l. Quaesitum.* §. *Illud, ff. de Legatis III.* ubi si legetur marmor indefinite, sub legato comprehenditur sola rudis materia: *et l. Si cui lana.* §. 1. *ff. de Legatis III.* ubi sub lana indefinito legata, non continetur tincta.

402. Nec obstat, quod non desinat esse lana, si tincta sit; atque ideo, si legetur omnis lana, etiam tincta lana cedat legato, *l. Rediculis.* §. *Labeo. ff. de Auro et argent. legat.* ac notat Glossa *c. Ut circa.* 4. *vers. Aliorum. de Elect. in* 6. Resp. enim disparitatem esse inter lanam indefinita legatam, et inter omnem lanam legatam: quia hic expresse intervenit clausula universalis, *Omnis*; non ibi. Atqui clausulae universales sunt majoris efficaciae, quam generales; et illae omnia complectuntur nullo penitus excepto, nisi subsit ratio restringendi. Barbosa *Clausul.* 184. citans alios. Econtra vero locutio indefinita, hoc ipso, quod sit indefinita, non habet clausulam universalem: simulque indefinita aequipollet universali, non ex propria vocabuli significatione, sed ex benigna interpretatione, atque conjectura mentis disponentis, quae in locutione indefinita attenditur, et adesse interpretatur, quando omnium particularium in universali comprehensorum est eadem ratio, et conditio; non item, quando subest diversa ratio. Sic autem fit in allatis exemplis, ubi sculptura marmori, vel tinctura lanae superaddita, facile potest esse majoris aestimationis, quam ipsum principale. Glossa *loc. cit.* Dynus *ut supra, n.* 7. Barbosa *Axiomat.* 123. *n.* 4. *et seqq.* citans alios.

403 Nec obstat ulterius, quod appellatione argenti, etiam fabricatum argentum comprehendatur, *text. clar. d. l. Quaesitum* §. *Illud. ff. de Legatis. III.* Resp. enim, hoc ideo esse, quia argentum fabrefactum, seu effigiatum, ad sui materiam reverti potest, dum liquefit: Secus accidit in marmore effigiato, seu efformato, et lana tincta, ac hujusmodi. Quae quidem ratio disparitatis assignatur *in cit.* §. *Illud*, illis verbis: *Cur argenti appellatione etiam fabrefactum argentum comprehendatur, cum si marmor legatum esset, nihil praeter rudem materiam demonstratum videri posset? Cujus haec ratio redditur: quippe ea, quae talis naturae sunt, ut saepius in sua redigi possint initia, ea materiae potentia victa, nunquam vires ejus effugiunt.*

404 Et haec est notabilis ratio disparitatis, cur locutio indefinita, qua cuipiam marmor indefinite legatum fuit, comprehendat solam rudem materiam marmoris; ac similiter legata lana, solummodo lana non tincta praestanda sit: econtra vero sub indefinita locutione argenti, quodlibet argentum continetur, sicque argento indefinite legato etiam debeatur fabrefactum, seu effigiatum. Discrimen namque in hoc consistit: quia appellatione *materiae* non continetur materiatum, quod ad sui materiam reverti non potest; bene tamen id, quod potest ad suam reverti materiam, ut argentum, aliaque metalla post liquefactionem revertuntur. Bartolus *ad cit.* §. *Illud.* et alii.

405 Regula VI. Lex limitatoria, dum certum casum a lege excipit, censetur hanc declarare, atque confirmare in reliquis. Hinc Glossa communiter recepta *l. un iis quae. ff. de Legib.* ait: *Exceptio a regula firmat regulam in aliis.* Sive, *Exceptio firmat, regulam in contrarium in casibus non exceptis*, ut inquit Fagnanus *in c. Illa. n.* 31. *Ne Sede vacante*, ac lato probat Barbosa *Axiomat.* 85. *n.* 4. Desumitur haec regula e *Quaesitum.* §. *Denique. ff. de Fundo ins tructo. Nam, qui haec excepit, non potest non videri de caeteris rebus, quae in ea essent, sensisse.* Concordat can. *Dominus.* 32. *q.* 7. *et cap.* 2. *de Conjugio Leprosor.* Et merito: nam, quod non mutatur, quid stare prohibetur, *l. Sancimus*, 6. *de Testament.* Et cum Constitutio, seu Lex nova quidpiam negat de uno, de alio censetur illud concessisse, *arg. c. Nonne. de Praesumption. et can. Qualis hinc. dist.* 25. *et l. Praetor, ff. de Judiciis.*

406 Regula VII. Argumentum a sensu contrario est validum, imo (ut loquitur Glossa *in c. Cum Apostolica vers. Datur intelligi. De his quae fiunt a Praelatis*) a contrario sensu datur fortissimum argumentum. Idque desumitur tum ex *L.* 1. *ff. de Officio ejus, cui mandata est Jurisdict.* ibi: *Hujus rei fortissimum argumentum est, quod Lege Julia de vi nominatim cavetur etc. Non aliter igitur mandare poterit.* Et concordat can. *Qualis hinc. Dist.* 25. ibi: *Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur.* Hinc usitatus ille modus loquendi Doctorum: *Unde a sensu contrario infertur etc.*

407 Caeterum, ut argumentum a sensu contrario in Jure sit validum, requiritur imprimis, quod ex tali argumento a sensu contrario absurdum, vel inconveniens non sequatur. Card. Tuschus *Lit. A. Concl.* 498. *n.* 119. Layman. *c. Si alicujus.* 59. *n.* 6. *et* 7. *de Election.* Barbosa *loco* 27. *A contrario sensu. n.* 34. *et* 35. citans alios.

408 Requiritur ulterius, quod exinde non resultet jurium correctio. Nam quando de opposito ejus, quod per tale argumentum a sensu contrario infertur, extat clara decisio Juris, argumentum non procedit, sed standum est dispositioni Juris in oppositum: Jurium enim correctio, veluti odiosa, pro possibili est vitanda, neque inducenda per tacitos et subinauditos intellectus. Facit huc textus *in l. Cum patrem familias. C. de Condition. insertis*, juncto Summario *ibid.* Et Glossa *in c. Significasti. vers. Clerici. de Foro competent.* dicens: *Argumentum a sensu contrario non habet locum, cum alia Jura contradicunt.* Itam Everardus in loco a contrario: *Non concludit argumentum a sensu contrario, quando ex eo resultat jurium correctio.* Fagnanus *in c. Nullus. num.* 8. *de Foro compet.* Card. Tuschus *loc. cit. n.* 103. *et* 111. et Barbosa *n.* 30. *et seq.* cum aliis, qui rite hoc intelligunt non solum, quando ex tali argumento induceretur Jurium correctio, sed etiam correctio alterius Statuti, vel partis Instrumenti, v. g. Testamenti.

409 Tertio ad hoc, ut argumentum a sensu contrario in Jure sit validum, requiritur, quod desumatur ex aliquo eorum, quae in dispositione ponuntur causative, id est, ut principaliter moventia ad disponendum: secus, ubi aliquid ponitur narrative, exemplificative, seu modaliter, quia tunc inde non capitur argumentum a sensu contrario. Abbas Panormit. *c. Publicato. n.* 6. *de Election.* Layman *loc. cit.* Barbosa *ubi supra, n.* 36. post Everardum *loco* 4. Decium *Consil.* 32. *num.* 12. *vol.* 2. et alios. Nam, ut generaliter tradit Glossa marginalis *in L.* 1. *C. Quando non petentium etc.* ex verbis narrativis facti non est licitum arguere.

410 Regula VIII. Ubi eadem est ratio, eadem est Juris dispositio. Barbosa *Axiom.* 197. *n.* 3. citans alios quamplures. Intellige, quando est eadem ratio, seu causa finalis adaequata, sine apparente disparitate: alioquin enim diversitas rationis, diversitatem quoque juris inducit, *L. ult. C. de Ritu Nupt.* cum similibus.

411 Fundatur haec Regula *in l. Ideo, ff. de Legib.* ibi: *Semper quasi hoc legibus inesse credi oportet, ut ad eas*

quoque, personas et ad eas pertineant, quae quandoque similes erunt. Et l. Non possunt. ff. eodem ubi generaliter dicitur: *Non possunt omnes articuli sigillatim aut legibus, aut Jurisconsulto comprehendi : sed cum in aliquo casu sententia eorum manifesta est, is qui jurisdictioni praeest, ad similia procedere, atque ita jus dicere debet.* Glossa in l. Illud ff. Ad legem Aquiliam, ait: *Ubi eadem ratio est, ibi idem Jus esse debet.* Sive, ot habet Summarium citatae Legis : *Casus, quos nectit paritas aequitatis, et identitatis rationis, non sunt quoad juris dispositionem separandi.* Concordat Jus Canonicum *in c. Inter corporalia. de Translat Episcop.* ibi · *Propter expressam tamen similitudinem, vel potius identitatem etc.* Et mox infra : *Cum de similibus idem judicium sit habendum*, eum concordantiis. Confirmatur. Quia ratio legis, est anima legis, juxta dicta *n.* 388. ergo etiam, ubicunque locum habet ratio legis, etiam lex ipsa locum habere debet.

412 Qoinimo, ubi adest eadem ratio, propric noo dicitur fiari extensio legis, sed magis declaratio: quia ex mente legis comprehenditur omnis casus, in quo concurrit illa ratio. Glossa *cap.* 1. *vers. Italiae. de Temporib. Ordinat. in* 6. Abbas *c. Nihil est, n.* 9. *de Election.* Alexander *Consil.* 129. *n.* 5. *lib.* 7. ubi post Baldum *l. Quamvis. C. de Fideicommiss.* inquit, quod, ubi ratio scripta est in Statuto aliquo, sub tali Statuto comprehenditur alius casus, cui convenit dicta ratio Statuti ; et non dicitur tunc Interpretatio extensiva, sed intellectiva. Menochius *Consil.* 324. *nn.* 10. Farinacius *part.* 1. *Fragment. Litt. E. num.* 52. Barbosa *Axiomat.* 197. *n.* 8. asserens, quod ubi est eadem ratio, dicator adesse eadem lex, non extensive, sed comprehensive : et alii ab his citati.

413 Regula IX. De similibus idem est judicium: *c. Translato*, et ibi Abbas *n.* 3. *de Constitut. etc. Inter corporalia. de Translat. Episcop. et l. Non possunt. ff. de Legib. et* §. *Recte, Institut. Mandati*, com concordantiis. Hoc tamen dictum ut procedat, oportet, quod similitudo sit in eo puncto, de quo agitur, *L.* 1. *C. de Collationib.* Jason *l. Creditori. n.* 8. *ff. De novi oper. nuntiat.* Menochius *de Arbitrar. Judic. lib.* 1. *Casu* 84. *n.* 6. cum aliis. Nuo est autem necesse, ut similitudo sit quod omnia, sed satis est, quod adsit similitudo in eo, ad quod fit comparatio, *c. Cum dilecta.* §. *Nos igitur. de Confirmat. util.* ibi : *Ejusdem aequitatis similitudine provocati.* juncta Glossa ibidem, et notat Abbas *d. n.* 3. Menochius *lib.* 2. *de Arbitrar. Judic. Cas.* 84. *n.* 6. Farinacius *part.* 1. *Fragment. crimin. Litt. E. n.* 169. et alii.

414 Igitur praefata Regola, atque argumentum a simili, non procedit, quando potest reperiri dissimilitudo aliqua in eo puncto, de quo agitur, *can. Nunquam. ff. Cum ergo.* 1. *q.* 1. Federicus de Senis *Consil.* 67. §. *Sed non est dubium.* Card. Tuschus, *Litt. A. Concl.* 501. *n.* 17. et alii. Unde argumentum a simili est fragile, leve, ac infirmum, qooties vel parva dissimilitudo, seu diversa decidendi ratio, potest assignari. Barbosa *in Loco* 101. *n.* 7. *et* 8. Atque ut dici solet argumentum sumptum a simili facile proaternitur, una adducta dissimilitudine. Menochius *Consil.* 75. *n.* 82. et Doctores in *c. Translato. de Const.* ac Evarardus *in Cent. Legal. Loco a simili.*

415 Regula X. In omnibus causis potior debet esse ratio aequitatis, quam stricti juris : Desumitur haec Regula *ex l. Placuit. C. de Judiciis* ibi : *Placuit in omnibus rebus praecipuam esse justitiae, aequitatisque scriptae, quam stricti juris rationem.* Et l. In omnibus ff. de Reg. Juris. ibi: *In omnibus quidem, maxime tamen in Jure, aequitas spectanda est.* Et l. Quod si Ephesi. §. Interdum. ff. De eo, quod certo loco etc. ibi: *In summa aequitatem ante oculos habere debet Judex.* Qui textus quotidie allegatur ad hoc, quod Judex debeat habere aequitatem ante oculos : et idem habetor in c. Ex parte 13. de Offic. Deleg. ibi: *Et in causa juxta Juris aequitatem procedere.* Unde ubi sont diversae opiniones, semper opioio magis aequa attendi debet ; et si verba legis, vel alterius dispositionis, *v. g.* Testamenti, non repugnant, amplecti. *l. Qui filium.* §. *Imperatores. ff. Ad S. C. Trebellian.* Card. Tuschus. *Litt. E. Concl.* 312. *n.* 3. Et pariter, si salva ratione recti sermonis lex aliqua ex bono et aequo interpretationem recipere possit, ea est amplecenda ; idque maxime in poenalibus, et odiosis, in quibus semper benignior est interpretatio facienda, juxta Reg. 49. Juris in 6. ibi : *In poenis benignior est interpretatio facienda*, cum concordantiis.

Notant tamen Doctores, ut Jason *in d.* §. *Interdum* 416
n. 3. *ff. De eo, quod certo loco etc.* Card. Toschus *loc. cit. n.* 16. Barbosa *Axiom.* 15. *n.* 1. *et* 3. cum aliis, allegatam Regulam esse intelligendam de aequitate scripta, sive (ut loquitur Abbas *in d.* c. *Ex parte* 13. *n.* 3. *de Offic. Delegat.* et post ipsum Jason) de aequitate a Jure informata, quae nimirum ex Jure colligi potest, non autem de aequitate cerebrina, seu quae ex proprio capite Judicis desumitur. Haec enim non praefertur rigori scripto: aequitas enim cerebrina ex proprio capite Judicis deprompta, non potest dici aequitas, sed iniquitas, quando deviat ab eo, quod veluti justum, et aequum, per leges constitutum est ; cum lex sit fundata super ratione et aequitate, *c. Erit autem. dist.* 4. Atque ideo, quia Judex prae oculis habere debet aequitatem Juris, seu scriptam, et a Jure informatam, ipse non debet esse clementior lege, *Auth. de Judicibus.* §. *Oportet. Collat.* 6. Abbas, Jason, et alii, *ubi supra.*

Quod tamen deficiat aequitas scripta, et in Jure 417
circa aliquod nihil habeatur expressum, tunc locus erit aequitati non scriptae, et secundum quod Judex aequum et justum esse censuerit. Textus est *in cap. ult. de Transact.* ibi: *In his vero, super quibus Jus non invenitur expressum, procedas (aequitate servata) semper in humaniorem partem declinando : secundum quod personas et causas, loca et tempora videris postulare.* Haec ibi. Ubi Glossa, *vers. Æquitate*, solvens contraria, inquit, quod aequitas scripta praefertur rigori Juris, *l. Placuit, C. de Judic.* at vero textus allegatus intelligatur de aequitate non scripta, quae tunc non solum servanda est, cum deficit Jus.

Caeterum *Æquitas* est justitia, dulcore misericor- 418
diae temperata ; ut definit D. Cyprianus, quem refert Abbas *cit. cap. ult. n.* 6. *de Transact.* sive, Æquitas est quaedam factorum convenientia, et rectitudo judicii naturalem sequens rationem. Baldus *in l. Omnes populi. n.* 9. *ff. de Justit. et jur.* Barbosa *d. Axiomat.* 15. *numer.* 5.

§. XVII.

De Regulis in Interpretatione Legum corrigentium, exorbitantium, poenalium, seu odiosarum, atque favorabilium observandis.

SUMMARIUM.

419 XI. Non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum in posteriori.

420 *Lex nova generaliter loquens distinguitur secundum leges antiquas speciales.*

Idemque dicendum de Statutis. Ibid.

421 XII. Leges exorbitantes a Jure Communi sunt strictae interpretationis, nec producendae ad consequentiam.
422 *Limitatur in aequiparatis.*
423 *Et ob identitatem rationis in lege expressae.*
424 *Ac ubi agitur favore publicae utilitatis.*
425 *Item ob favorem animae, seu causae piae.*
426 *Et ratione evitandi absurdi.*
Exorbitans, et Corrigens dispositio, *quae? Num.* 423.
427 XIII. Lex poenalis, et omnis alia odiosa in dubio est stricte interpretanda.
428 *Secus, si verba ejus sint clara.*
Poenae quomodo sint aestimandae, ac temperandae? Ibid.
429 *Fallit Regula ob identitatem rationis in lege expressa.*
430 *Declaratur hoc exemplis.*
431 *Et idem est, quando unica tantum ratio legis afferri potest.*
432 *Ratio unica legis, quae? Et quid in dubio dicendum?*
433 *Verba legis poenalis debent intelligi cum effectu.*
434 *Nisi sint casus excepti.*
435 XIV. Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt adjuvandae.
436 *Declaratur hoc exemplis.*
437 *Quaenam materia censeatur favorabilis, et quae odiosa? Et num. seqq.*
438 *Quid, si favor, et odium ab invicem possint separari?*
439 et 440. *Vel non possunt sic separari?*
441 *In dubio de principali intentione Constitutionis, magis attenditur favor, quam odium.*
442 *Leges poenales cur non censeantur favorabiles, licet respiciant Bonum commune?*
443 *In ipsis debet separari favor ab odio; idque exemplificatur.*
444 XV. In Beneficiis plenissima est interpretatio facienda.
445 *Beneficium in communi, quid, et quomodo dividatur?*
446 *Regula procedit in beneficiis stricte sumptis.*
447 *Fallit tamen in Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica.*
448 *De aliis Regulis. Remissive.*

419 Regula XI. Non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum in posteriori. Desumitur hoc ex l. Praecipimus. C. de Appellat. ibi: *Quidquid autem hac lege specialiter non videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionemque regulis omne relictum intelligant.* Ad idem facit textus *l. Si vero.* §. *De viro. ff. Soluto matrim.* ubi Summarium ex Bartolo sic habet: *Provisio legis contra Jus commune non extenditur ultra illud, quod lex exprimit, licet eadem sit ratio.* Idem confirmatur ex eo: quia correctio legum, utpote odiosa non facile est praesumenda: simulque *expedit concordare jura Juribus, et eorum correctiones (si sustineri valeant) evitari*, ut dicitur *in c. Cum expediat. 29. de Elect. in* §. 6. Et merito, ne alioquin jura, tot vigilis fabricata, unico verbo tollantur, et quidem adhuc dubio, neque istud exprimente, c. *Ecclesia vestra, 57. de Elect.*

420 Infertur proinde cum Glossa §. *Sed hodie. vers. Pro qualitate. Instit. de Satisdation.* et alia Glossa *l. sciendum. vers. Non compelli.* ubi Jason *num. 4. et 5.* Bartolus et alii *ff. Qui satisdare cogantur*, quod lex nova, quantumcunque generaliter et indistincte loquens, tamen debeat intelligi, ac distingui secundum leges antiquas speciales: et similiter, quod lex nova generaliter corrigens, non intelligatur corrigere Leges, quae in casibus specialibus loquuntur. Atque id ipsum etiam esse notandum, et observandum in Statutis, et reformationibus naviter factis, adeo, quod semper eorum interpretatio ita habeat fieri, ne sequentia corrigant praecedentia, si his expresse non contradicant, praeter Bartolum, et Jasonem, *ubi supra*, tradit Card. Tuschus *Litt. I. Conclus.* 330. *n.* 34. Barbosa *Axiomat.* 60. *n.* 2. citans insuper Romanum *Consil.* 392. *n.* 23. Verum de materia praesentis Regulae, ac fallentiis ejus plura inferius §. 19. agendo *De Revocatione Legum seu Constitutionum*, praesertim *a numer.* 491. *et num.* 500. *et seqq.*

Regula XII. Leges exorbitantes a Jure communi 421
sunt strictae interpretationis, neque producendae ad consequentiam. Patet hoc ex Reg. 28. Juris in 6. ibi: *Quae a Jure communi exorbitant, nequaquam ad consequentiam sunt trahenda.* Et Reg. 74. eod. in 6. *Quod alicui gratiose conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum*, cum concordantiis. Hinc c. Is qui, de Filiis Presbyt. in 6. inquit Pontifex: *Praetextu dispensationis hujusmodi, quam exorbitantem a Jure oportet veluti odiosam restringi.* Quibus verbis etiam hujus regulae ratio redditur: quia nempe ea, quae a Jure communi exorbitant, censentur odiosa. Unde Fagnanus *in* c. *Cum ad nostram.* n. 29. *de Elect.* post Glossam *in c. Constitutionem vers. Prorogamus. de Regularib. in* 6. et Bartolum *in Extravag. Qui sint rebelles.* §. *Transit. n.* 3. sic ait: *Extensio non fit de casu ad casum, etiam ex identitate rationis, in his, quae exorbitant a Jure communi.* Concordat *l. Si vero*, §. *De viro. ff. Soluto matrim.*

Limitatur haec Regula primo in aequiparatis. Quia 422
enim aequiparatorum eadem est dispositio, *arg. L.* 1. *ff. de Legatis I.* et notat Glossa c. *Si postquam. vers. Provisione, de Election. in* 6. Hinc regulariter fit extensio de uno aequiparato ad aliud, etiam in poenalibus exorbitantibus et correctoriis. Abbas *lib.* 1. *Consil.* 75. *n.* 6. allegans textum c. *Quamvis* juncta Glossa *n. de Election. in* 6. *et l. Qui filiabus. ff. de Legatis I.* Card. Tuschus *Litt. E. Concl.* 308. n. 5. Barbosa *Axiom.* 14. *per totum* citans alios.

Limitatur ulterius ob identitatem rationis in lege 423.
expressae, juxta amplius dicenda *num.* 429. *et seqq.* ac tradit Farinacius *part.* 1. *Fragment. Litt. E. n.* 127. et 128. Ubi *nu.* 120. *et* 126. addit, quod extensio in exorbitantibus facilius admittitur, quam in correctoriis: nam *Exorbitans dispositio*, dicitur illa, quae non in totum, sed in aliquo, Jus commune corrigit: at vero *Corrigens* appellatur, quando illud in totum corrigit: Et hinc non mirum, quod Jus correctorium difficilius extendatur, quam Jus exorbitans, *arg. c. Auditis.* juncta Glossa. *vers. Jure minoris. De in integrum restitut.*

Limitatur tertio in illis ubi agitur de favore pu- 424
blicae utilitatis, *arg. l. Caetera*, §. *Sed et si quis. ff. de Legatis* 1. Alexander *Consil.* 216. *num.* 38. *lib.* 2. post Bartolum, Imolam, et alios Card. Tuschus *Litt. E. Concl.* 665. *n.* 7. Farinacius *loc. cit. n.* 81. post Everardum *in Loco, A ratione legis larga. n.* 51. et alios.

Limitatur rursus data Regula ob favorem animae, 425
seu causae piae. Siquidem, quod fiat extensio etiam in exorbitantibus favore animae, nec non favore causae piae, ut puta favore Religionis, seu favore relictorum pro anima Defuncti, pluribus auctoritatibus, firmat Farinacius *loc. cit. numer.* 108. *et* 109.

Limitatur etiam ratione evitandi absurdi. Nam, 426
quod fiat extensio, ubicunque ea non facta resultaret absurdum, v. g. quod durius ageretur cum Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis, contra *cap.* 1. *de Dolo et contum.* cum concordantiis, tenet Alexander *d. Consil.* 216. *n.* 37. atque desumitur ex *l. Servius. ff. Quod vi aut clam.* ubi similis fit extensio, *ne melioris conditionis sint stulti, quam periti*, prout loquitur

textus. Hoc servata proportione possunt addi quaedam aliae limitationes, quae infra *num.* 508. *et seqq.* afferentur loquendo *De Revocatione Legum*, harumque correctione.

427 Regula XIII. Lex poenalis, et omnis alia odiosa, in dubio stricte interpretanda est, nec regulariter extendenda ultra casum, et personas expressas. Constat haec regula ex L. 42. ff. de Poenis, ibi: *Interpretatione Legum poenae molliendae sunt potius, quam exasperandae.* Concordat regula 49. de Reg. Jur. in 6. ibi: *In poenis benignior interpretatio est facienda*: juncta Regula 15. eod. *Odia restringi, et favores convenit ampliari*, cum concordantiis.

428 Dicitur notanter primo, *in dubio*. Quia si verba legis poenalis, aut alterius odiosae, ejusque mens adeo clara sunt; ut salva ratione recti sermonis non possint aliam interpretationem habere, lex illa erit observanda; prout desumitur ex l. Prospexit. ff. Qui, et a quibus manumissi etc. ibi: *Quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est.* Quamvis etiam circa hoc debeat bene notari illud; quod habetur *l. Pedius, ff. de Incendio, ruina, naufrag.* ibi: *Et omnino, ut in caeteris, ita in hujusmodi causis, ex personarum conditione, et rerum qualitate, diligenter poenae sunt aestimandae; ne quid aut durius, aut remissius constituatur, quam causa postulabit.* Concordat alius elegans textus *in l. Respiciendum. ff. de Poenis*, ubi notabili doctrina Judicibus data, quomodo in causis criminalibus procedere debeant, subjungitur: *Plane in levioribus causis proniores ad lenitatem Judices esse debent: in gravioribus poenis severitatem legum cum aliquo temperamento benignitatis subsequi.*

429 Dicitur ulterius. *Nec regulariter extendenda ultra casum, et personas expressas.* Quia, licet hujusmodi extensio regulariter, ac ordinarie non sit facienda in materia odiosa et poenali, sicut nec in iis, quae exorbitant a Jure communi, ut proxime dictum: nihilominus ista regula fallit inter alia ob identitatem rationis in lege expressae. Siquidem extensio legis non tantum favorabilis, sed etiam odiosae, aut poenalis, ob adaequatae rationis in lege expressae similitudinem, seu identitatem, tam intra, quam extra judicium, recte fieri potest, ac debet: uti notavit Abbas Panormit. *lib.* 1. *Consil.* 75. *n.* 6. generaliter docens, quod ubi locum habet mens et ratio legis, debeat habere locum ipsa lex, sive sit poenalis, sive correctiva: regulatur enim lex a ratione, et mente legis, quae idem est, ac ratio legis, ut loquitur Dynus *in reg. Certum est. n.* 12. *de Reg. Jur.* in 6. sicut regulatur corpus ab anima. Idem docet Everardus *in Loco, A ratione legis larga, n.* 45. Card. Tuschus *Litt. E. Concl.* 665. ubi cum pro Conclusione statuisset, regulariter odiosa et exorbitantia, seu ea, quae sunt stricti juris, non extendi, c. *Odia. etc. Quae a jure. de Reg. Jur. in* 6. protinus inter alia *num.* 4. hoc limitat, quando ratio est expressa: quia, ubicunque militat eadem ratio, etiam fit extensio ad casus non expressos. Alexander *lib.* 2. *Consil.* 216. *n.* 33. post Glossam *in Clem.* 2. §. *Eligatur. de Election.* et alios.

430 Idem declaratur exemplis. Sic quippe *in c. Si postquam* 33. §. *Si vero, de Elect. in* 6. Constitutio Apostolica poenalis, requirens, quod Electus, quando ad Sedem Apostolicam contra Electionem ipsius appellatum fuit, ad ipsam veniat, et alioqnin electio sua viribus omnino evacuetur: habet locum non tantum in non venientibus, ut sonat Littera, sed etiam *ex sui mente exigit, quod Electus usque ad finem negotium prosequatur*; ac proinde constringit quoque de Romana Curia sine licentia recedentes; et hoc ob adaequatae rationis identitatem. Similiter *l. Si quis id.* 7. *ff. de Jurisdict. omn. Judic.* poena per Legem statuta in eos, qui Praetoris Edictum in Albo propositum corrupissent, ob sententiam, seu mentem Edicti ex identitate rationis desumptam, extenditur ad illos, qui ejusmodi Edictum, dum proponitur; vel ante propositionem corrumpunt, haud obstante, quod in his cessent verba legis. Hoc ipsum patet *ex c. Per nostras.* 26. *de Jure patronat.* ubi Patronus Clericus non potest seipsum praesentare ad Personatum alicujus Ecclesiae, eo quod *nullus sese ingerere debeat Ecclesiasticae Praelationis officiis*: quae ratio cum aeque militet in aliis Beneficiis, hinc dicta dispositio extenditur ad omnia Beneficia Ecclesiastica, Barbosa *lib.* 3. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 12. *n.* 194. citans Rotam *in Regiensi Jurispatronatus* 5. *Maii* 1625. *coram Pirovano.*

431 Solum adde, quod licet in odiosis extensio ob identitatem rationis, praecipue tunc locum habeat, quando ratio legis, seu dispositionis, in ipsamet lege exprimitur: ut accidit *in cit. cap. Per nostras.* Nihilominus dicta extensio, propter identitatem rationis procedat etiam, quando ratio illa est unica, ita videlicet, ut non nisi unica afferri possit: hoc ipso enim, quod non nisi unica ratio legis afferri possit, ea habetur pro sufficienter expressa. Felinus *c. Translato, n.* 11. *de Constitut.* Jason *in Authen. Quas actiones, n.* 22. sicque paria sunt, rationem esse expressam in Dispositione, et non nisi unicam afferri posse. Glossa *fin. l. Quamvis, et ibi*, Baldus, et Paulus de Castro. C. *de Fideicommiss.* Alexander *Consil.* 129. *num.* 5. *lib.* 7. Jason *Auth. Quas actiones. num.* 22. *C. de Sacrosa. Eccles.* Farinacius *part.* 1. *Fragment. Litt. E. num.* 180. et alii ab ipsis relati.

432 Porro ratio unica censetur esse illa, propter quam ad sic statuendum Princeps motus fuit. Et quando de hoc est dubium, tunc stante dubio non praesumitur esse ratio unica, ut sit licita extensio, sed multiplex. Jason *cit. num.* 22. et Farinacius *loc. cit. num.* 182. cum communi: Quamvis plurimum circa hoc valeat arbitrium Judicis, per ea, quae allegat Everardus, *Loco, A ratione Legis larga. n.* 23. apud eundem Farinacium.

433 Ex allegata regula de legibus odiosis stricte interpretandis recte infertur, quod verba legis poenalis intelligi debeant cum effectu; ut can. Haec autem verba. de poenit. dist. 1. ibi: *Haec autem verba cum effectu accipimus*; juncta Glossa ibidem, mox subjungente, *voluntatem, sive conatum non puniri sine effectu*; ut in can. Si quis suadente diabolo. 17. q. 4. ubi excommunicationem in percussores Clericorum latam non incurrit, qui voluit Clericum percutere, sed non potuit: nam *Cogitationis poenam nemo patitur*, can. Cogitationis. de poenit. dist. 1. Intellige, ab homine, sed a Deo bene, ut explicat Glossa ibidem. Concordat L. 1. ff. Quod quisque Juris etc. ubi et ratio hujus redditur, dicendo: *Quid enim obfuit conatus, cum injuria nullum habuerit effectum?*

334 Intellige, nisi sint casus excepti a Lege, vel Canone; et poena etiam ipsi conatui, seu voluntati, in opus tamen externum prodeunti, sit decreta. Sic etenim in *l. Quisquis. C. Ad legem Juliam Majestatis*, habetur constitutum de crimine laesae Majestatis, ibi: *Eadem etiam severitate voluntatem sceleris, qua effectum, puniri Jura voluerunt.* Et l. Divus Adrianus ff. Ad Legem Corneliam de Sicariis, ubi dicitur: *In maleficiis voluntas spectatur, non exitus.* Concordat textus l. Si quis non dicam. C. de Episcop. et Cleric. ubi Summarium ait: *In atrocissimis delictis punitur affectus, licet non sequatur effectus.* Et Glossa *cap. ult. vers. Conatus. de Sponsalib.* citans alios casus, in quibus punitur voluntas, sive conatus delinquentis, quamvis fuerit sine effectu operis.

435 Regula XIV. Leges favorabiles ampliori interpretatione sunt adjuvandae: sive, in materia favo-

rabili verbe accipi debent secundum amplam suam significationem. Fundatur hoc in vulgata illa Reg. 15. Juris in 6. *Odia restringi*, et *favores convenit ampliari.* Intellige, nisi aliud exprimatur, aut aliud appareat ex verbis legis, seu alterius dispositionis; simulque exinde illusin Statoti, seu dispositionis, sequi non possit; prout notatur *c. Si sententia.* 16. *et c. Si oivitas, de Sentent. Excomm. in* 6.

436 Sic istud vocabulum *Populus* in dubio, ac nisi aliud exprimatur, in materia poenali, et odiosa non comprehendit Clerum, *d. c. Si sententia.* ubi interdicto Populo, non censetur interdictus Clerus, nisi aliud sit expressum: at in materia favorabili etiam comprehendit Clerum. Similiter in materia odiosa nomine Clericorum non comprehenduntur Episcopi, *c. Quia periculosum.* 4. *de Sentent. excomm. in* 6. Neque Canonici, aut alii in Dignitate Ecclesiastica constituti, *c. Sedes Apostolica.* 15. *de Rescript. et c. Statutum.* 22. *de Election. in* 6. Neque Religiosi utriusque sexus, juxta Glossam *Clem.* 1. *De supplend. neglig. Praelat.* Angelum, ℣. *Clericus. I. num.* 1. Sylvestrum *ibid. I. num.* 1. Sa. *num.* 1. Armillam, et alios, sed soli Clerici, saeculares inferiores: Secus est in materia favorabili. Sio etiam in materia favorabili, v. g. in privilegio non solvendi Decimas personae Ecclesiasticae concesso, nomine Decimarum veniunt Novalia, *c. Ex parte.* 27. *de Decimis*: secus fit in materia odiosa, qualis est praescriptio; unde qui praescribit Decimas contra Ecclesiam non praescribit Novalis, *c. Cum contingat.* 29. *eod.* Insuper nomine Territorii in favorabilibus comprehenduntur etiam Loca exempta intra illud existentia: non item in odiosis, et onerosis. Felinus *c. Rudolphus. num.* 18. *de Rescript.* post Paulum de Castro *Consil.* 132. Layman *cit. c. Rudolphus. nu.* 3. *et* 4. ubi alia exempla adducit. Verum pro majori horum intelligentia.

437 Quaeres, quaenam materia censeatur favorabilis, et quaenam odiosa. Ratio dubitandi est: quia plerumque, dum uni, quidpiam favorabiliter conceditur, id alteri adimitur; et consequenter, quod uni est favorabile, alteri accidit odiosum. Et hoc videre licet in omnibus propemodum materiis, quae non sunt mere indifferentes, abstrahendo videlicet tam a favore, quam odio.

438 Resp. I. Quotiescunque favor, et odium secerni, atque ab invicem separari possunt, censetur ejusmodi materia, lex, seu quaecunque alia dispositio, partim favorabilis, et partim odiosa; ac proinde, qua parte est favorabilis, debet late explicari; et qua parte est odiosa; debet censeri strictae interpretationis, sicque restringi. Ita Glossa *in l. Venia.* ℣. *Liberis. C. De in jus vocand.* ubi ait, quod ibidem *ex parte Patroni est favor, et ideo prorogandus; ex parte Liberti est odium, et ideo restringendum.* Glossam sequuntur ibidem Bartolus, Baldus, Jason *n.* 4. et Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resol.* 11. *n.* 5. Sanchez *lib.* 1. *de matrim. disp.* 3. *n.* 5. et alii. Nam, qui odia restringi, et favores convenit ampliari, quoties inter se possunt separari, merito favor ut favor, et odium ut odium assumi debet.

439 Resp. II. Quando Constitotio partim est favorabilis, partim odiosa, simulque favor ab odio secerni nequit, tunc ad dignoscendum, an ea sit censenda favorabilis, nec ne, oportet attendere ad principalem intentionem disponentis, seu Legislatoris. Et si quidem lex principaliter in favorem alicujus statuta sit (quod tum ex verbis ipsius, tum ex materia subjecta desumi poterit) lex, sive constitutio, aut quaevis alia dispositio censetur omnino favorabilis, sicque late interpretanda, juxta Glossam *in c. Statutum* ℣. *Numerandum. de Praebend. in* 6. et aliam Glossam *c. Sciant cuncti.* ℣. *Alios. de Elect. in* 6. haud obstante, quod in aliquod odium, seu damnum tertii redundet. Exemplum hujus extat *in c. Si propter.* 10. *de Rescript.* in 6. ubi Pontifex concedebat Episcopo cuipiam fructus primi anni Beneficiorum in sua Dioecesi vacantium ad persolvenda debita: nam quia praecipua Papae intentio fuit, specialem Episcopo illi favorem exhibere, ut liquet ex illis cit. cap. verbis: *De speciali gratia concedimus*; neque favor hic separari poterat ab onere Beneficiis vacaturis imposito; Constitotio illa erat simpliciter favorabilis, juxta Glossam ibidem ℣. *Primi anni*; ac proinde late explicanda, ut comprehendat etiam Dignitates, v. g. Decanatus, Praeposituras vacantes. Layman *cit. cap. Si propter. n.* 3.

440 Quod si vero principale intentum Constitutionis tendit in alicujus odium, seu poenam, Constitutio censetur simpliciter odiosa, estque stricte interpretanda, haud obstante, quod simul cedat in aliqualem favorem tertii. Siquidem ex primario suo fine, seu intentione Statuentis, mensuranda et dijudicanda est ipsamet dispositio, juxta Glossas *ubi supra*, ac tenet Abbas *in c. Non dubium. n.* 3. juncta Additione, ℣. *Favorem. de Sent. Excommu.* Bartolus, et Paulus de Castro *in l. Si quis nec causam.* §. 1. *ff. Si certum petatur*, per illum textum dicentes, attendi debere id propter quod principaliter factum est Statutum. Covarruvias, Sanchez *loc. cit.* et alii. Sicut in simili, an contractus sive obligatio ex eo proveniens, sit judicanda personalis, vel realis, inspiciendum esse, non quod accessorie, sed quid principaliter actum sit, passim notant Doctores; idque desumitur *ex l. Rogasti, et l. Si quis nec causam. ff. Si certum petatur.*

441 Resp. III. Quando non apparet, an principaliter Constitutio sit facta propter favorem, an vero propter odium, tunc magis attenditur favor, quam odium. Ita Abbas *cit. c. Non dubium. nu.* 3. *juncta Addit.* ℣. *Favor.* Ratio est: quia *semper in dubiis benigniora praeferenda sunt*, l. Semper. 57. ff. de Reg. Jur. cum similibus: sicque in tali casu, ubi odium a favore separari nequit, haud immerito non fit stricta interpretatio.

442 Objicies contra praedicta claritatis gratia. Ex dictis videtor sequi, quod omnes Leges, etiam poenales, et scelera punientes, sint censendae favorabiles: atqui hoc videtur absurdum; ergo. Prob. Seq. Omnes Leges, etiam poenales, principaliter respiciunt favorem, seu commune bonum Reipublicae, utpote cujus interest, ne crimina remaneant impunita, *c. Ut famae.* 35. *de Sentent. Excomm.* cum concordantiis: atqui Lex, quae principaliter respicit favorem, censetur favorabilis: ergo. Resp. neg. Seq. cum majori suae probationis. Licet enim Leges poenales respiciant bonum commune Reipublicae, in quantum ad hoc ultimate tendunt, ac propter illud procurandum crimina puniunt, (sic enim bonum commune respicere, convenit quibusve Legibus, *can. Erit autem lex. dist.* 4.) nihilominus earum finis primarius, et principaliter intentus, non est bonum commune Reipublicae, sed punitio criminum, utpote quae ab illis per se intenditur, et adhibetur velut medium aptum ad consequendum bonum Reipublicae, secundario, remote, et consecutive simul intentum. Et hinc Leges poenales qua tales sunt odiosae, et strictae interpretationis, sicque regulariter requirunt crimen ipso opere consummatum, et cum effectu.

443 Solum adde, quod si aliqua ratione in Legibus poenalibus possit favor separari ab odio, oportet, ut hinc stricte, illinc late interpretentur. Prout v. g. *can. Si quis suadente Diabolo* 17. *q.* 4. ex parte juriae stricte accipitur, videlicet pro reali manuum injectione in Clericos opere consummata, et non verbali tantum; ex parte personarum autem, in quo-

rum favorem Canon ille statutus fuit, interpretatur large, ut etiam Monachos Conversos, Moniales; imo et Novitios, comprehendat. Covarruvias *cit. Resol.* 11. *n.* 3. et alii.

444 Regula XV. In beneficiis plenissima est interpretatio facienda. Habetur clare in c. Cum dilecti, de Donat. ibi: *In contractibus plena, in testamentis plenior, in beneficiis plenissima est interpretatio facienda.* Et c. Olim de Verb. signif. ibi: *Cum beneficia Principum sint interpretanda largissime*, cum concordantiis hic a Glossa relatis.

445 Intellige istud cum Fagnano *in cit. cap. Olim. n.* 4. *et seqq.* de Beneficio stricte sumpto, ac prout contradistinguitur a Privilegio, quod est contra Jus commune; et Rescripto, quod est secundum Jus commune. *Beneficium* siquidem in communi, ac ut genus est, aliud non est, quam benevola actio tribuens gaudium capientibus. Et dividitur in *Beneficium* proprie, seu stricte *sumptum*, quod est benevola actio, sive liberalitas quaedam concessa sine alterius praejudicio praeter Jus commune: ac in *Privilegium*, quod est benevola actio concessa contra Jus commune: Et in *Rescriptum*, quod est benevola actio concessa secundum Jus commune. Impetratur enim Rescriptum, praesertim justitiae, ad Juris observantiam, ut impetranti fiat justitia: et hinc Rescripta contra Jus elicita non valent, *can. Rescripta.* 25. *q.*2. et suo loco amplius dicetur.

446 Itaque allata Regula est intelligenda de Beneficio proprie, seu stricte sumpto, nempe quando aliquid conceditur ex liberalitate concedentis, non ad praejudicium alterius, vel Juris, sed vel ad nullius, vel ad praejudicium concedentis tantum. Et hoc modo Beneficium contra concedentem est plenissime interpretandum: quia si voluisset concedens, potuisset expressisse, ac quidpiam excepisse, ut notatur *in c. Quia circa de Privileg.* ibi: *Cum nihil exceperit, et potuerit excepisse; ac in Beneficiis, plenissima sit interpretatio adhibenda.*

447 Excipe tamen Rescripta ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, quae sunt strictae Interpretationis, *text. clar. c. Quamvis. de Praebend. in* 6. ibi: *Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda: Litterae tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosae, restringi.* Hujus exemplum habetur *in c. Cui de non.* 27. *eod. in* 6. ubi cum mandatur cuipiam non Sacerdotalis, vel integra, aut certi valoris conferri Praebenda; virtute talis Mandati Apostolici (cujus fines diligenter observari oportet) non potest eidem, etiam volenti, conferri Praebenda Sacerdotalis, vel dimidia, aut aliqua minoris valoris.

448 Praeter hactenus allatas, aliae plures possent adduci Regulae circa interpretationem Constitutionum Ecclesiasticarum, Legum Civilium, et Statutorum particularium locorum, aliorumque dispositionum observandae; de quibus fusissime Card. Tuschus, Barbosa, aliique passim. Verum praemissae sunt caeteris usu frequentiores, magisque scitu necessariae, ac proinde non immerito specialiter declaratae, caeteris ad propria loca remissis, ac praesertim ad Titulum, *De Regulis Juris*, inscriptum.

§. XVIII.

De Dispensatione Legum, sive Constitutionum.

SUMMARIUM.

449 *Dispensatio, quid?*
450 *Facta sine causa, dissipatio est, non dispensatio.*
451 *Dispensatio est vulnus Juris, ac proin stricte accipienda.*
452 *Potestas dispensandi econtra est favorabilis, et late interpretanda.*
453 *Dummodo haec nulli sit praejudicialis, nisi concedenti.*
454 *Notabilis objectio, probans, in dispensatione valere argumentum a majori ad minus, dissolvitur.*
455 *Nequit Papa dispensare in Jure Divino.*
456 *Imo tenetur illud usque ad animam, et sanguinem confirmare.*
457 *Potest tamen id interpretari.*
458 *Ac secundum plenitudinem potestatis in omni Jure Ecclesiastico dispensare.*
459 *Papae potestas duplex, ordinaria, et absoluta, quae?*
460 *An Papa possit dispensare circa Canones Apostolorum?*
461 *Potestas dispensandi data est in aedificationem, et non in destructionem.*
Nefas est, quid sinistri de Summa Sede suspicari. Ibid.
462 *Utrum possit Papa dispensare contra universalem Statutum Ecclesiae?*
463 *Episcopus nequit regulariter dispensare contra Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generalium.*
464 *Idque multipliciter probatur.*
465 *Potest Episcopus absolvere ab excommunicatione, ubi hoc ei non reperitur prohibitum; non autem dispensare; et cur?*
466 *Dantur nihilo minus casus, in quibus possunt Episcopi dispensare circa Sacros Canones etc. Et n.* 463.
467 *I. Quando id expresse ipsis conceditur, vel saltem in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari.*
468 *Dummodo ex contextu verborum, Stylo, vel consuetudine, aliud non appareat.*
469 *An Episcopus possit dispensare in Decretis Concilii Generalis, quae impersonaliter concedunt facultatem dispensandi?*
470 *II. Ob causam magnae necessitatis, vel evidentis utilitatis, sitque periculum in mora, nec ad Papam pateat recursus.*
471 *III. Vi consuetudine legitime praescriptae.*
Quae tribuit Jurisdictionem. Ibid.
472 *IV. In casibus frequenter occurrentibus.*
473 *V. Si materia sit levis.*
474 *Quoties dubium est, an casus indigent dispensatione.*
475 *Potestas dispensandi in dictis casibus concessa Episcopis, est ordinaria.*
476 *Ac proin Sede vacante competit Capitulo. Et n. praec.*
477 *Casus specifici, in quibus ex concessione Juris communis possent Episcopi dispensare, sunt multi.*
478 *Dispensatio in lege Superioris invalida est, si fiat absque justa causa.*
479 *Secus, si fiat in lege propria, vel Antecessoris. Et n. praec.*
480 *Quamvis haec sit illicita, quando fit sine causa.*
481 *Papa scienter assumendo inhabilem ad Officium, vel Dignitatem, ipso facto censetur cum eo dispensare.*
482 *Secus, si Pontifex ignoret defectum, nec aliud exprimat.*
483 *An idem dicendum de Episcopo, scienter promovente inhabilem?*
Quomodo verum sit, quod Papa non censeatur dispensare, nisi hoc specialiter exprimatur? Num. 482.

Quaeritur I. Quid sit Dispensatio? Resp. I. *Di-* 449
spensatio est juris communis relaxatio, facta cum causae cognitione ab eo, qui jus habet dispensandi. Ita Glossa *in can. Requiritis.* 1. *q.* 7. §. *Ut plerisque.*

Angelus ℣. *Dispensatio*. et alii. Quae quidem defectio convenit non solum dispensationi factae in Jure communi Canonico, vel Caesareo, sed etiam in Legibus municipalibus, imo etiam illi dispensationi, quae fit per ipsummet Principem, seu Legislatorem in lege propria. Et ratio est: tum quia Leges quoque municipales communem Civium utilitatem, sicque jus aliquod pluribus commune respiciunt; adeoque dispensatio in ipsis, suo modo recte dicitur *Relaxatio* alicujus *Juris communis*. Tum quia Princeps sine causa dispensans peccat, adeoque et ipse dispensaturus procedere debet cum causae cognitione, ne peccati periculum, ac reatum incurrat.

450. Dicitur notanter, *cum causae cognitione*. Nam, ut inquit D. Bernardus *lib. 3. de Considerat. paulo ante finem*, allegans verba D. Apostoli I. Corinth. 4. *Quaeritur inter dispensatores, ut fidelis: quis inveniatur. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico communis, non propria. Nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

451 Resp. II. Dispensatio recte vocatur *vulnus juris*, quia per eam Jus commune vulneratur, *can. Ipsa pietas*. 23. *q*. 4. ac notat Barbosa *part. 2. de offic. et potest. Episc. allegat*. 33. *n*. 7. et Fagnanus *c. Cum in cunctis. n*. 36. *de Election*. Et hinc, quia omnis recessus a Jure censetur odiosus, etiam dispensationes sunt odiosae, ac strictae accipiendae, *cap*. 1. §. *fin. de Filiis Praesbyt. in* 6. Atque idcirco in eis non valet argumentum a majori ad minus, vel ad simile. Barbosa *loc. cit. num*. 10. cum pluribus aliis, quos citat, et Fagnanus *in c. Quia in tantum. num*. 20. *de Praebend*. post Hostiensem *in c. Postulasti num*. 12. *de Rescript*. Quamvis bene extendantur ad accessoria, connexa, vel necessario consecutiva ex eo, super quo est dispensatum, juxta Glossam *can. Si quis in Clero*. 7. *q*. 1. ℣. *Solemnibus* ubi observat, quod dispensatus super pluralitate Beneficiorum, censeatur etiam esse dispensatus super residentia. Concordat Glossa c. *Quia in tantum*. ℣. *Plures*. et ibi Abbas *num*. 3. et Fagnanus *num*. 23. *de Praebend*. Barbosa, *ubi supra*, *n*. 8. et alii.

452 Nec obstat, quod potestas dispensandi, quae nulli est praejudicialis, nisi ipsi concedenti, sit favorabilis, et late interpretanda. Resp. enim, disparitatem esse inter dispensationem, et potestatem dispensandi: etenim dispensationes sunt vulnus Juris, eique afferunt praejudicium aliquod; dicta autem potestas dispensandi est merum beneficium Principis, ac proinde latissime interpretanda, *arg. c. Mandato*. 46. juncta Glossa *l. de Simonia*, et notat ibidem Abbas Panormit. *n*. 3. *et* 5. ac Fagnanus *n*. 33. allegans communem.

453 Verum hoc ipsum procedit duntaxat de potestate dispensandi, quae nulli est praejudicialis, nisi concedenti, ut dictum. Siquidem potestas dispensandi, quando agitur de praejudicio alterius, quam ipsius Principis ipsam concedentis, etiam est odiosa, et restringenda. Fagnanus *d. c. Mandato. n*. 37. citans alios Felinus *in c. Postulasti. num*. 11. §. *Secundus casus. de Rescript*. post Butrium *in c. Per venerabilem. num*. 13. *Qui filii sint legit*. ubi hoc exemplificat de eo, cui simpliciter concessa fuit potestas legitimandi spurios, et incestuosos; et concludit, quod talis vi dictae potestatis non possit legitimare spurium et incestuosum simul, quando illa legitimatio praejudicat tertio: si autem nemini praejudicet, possit ipsum legitimare.

454 Dices. Argumentum a majori ad minus procedit etiam in dispensationibus; ergo. Antecedens probatur per textum notabilem *in c. Per venerabilem*. §. 1. *Qui filii sint legitimi*, ubi ex eo, quod Papa cum quibusdam illegitimis dispensaverit, ut potuerint in Episcopos promoveri, infertur, quod eos etiam ad actus legitimare valeat saeculares: nam (subdit textus) *quod in majori conceditur, licitum esse videtur et in minori*. Nec juvat, si dicatur, istud procedere de facultate dispensandi, quae est favorabilis; non autem de ipsa dispensatione, quae veluti odiosa est strictae interpretationis. Nam contra est: quia de ipsamet dispensatione loquendo, conceditur ibidem expresse argumentum a majori ad minus; dum paulo inferius §. *Praeterea*, in haec verba subjungitur: *Unde cum in spiritualibus dispensetur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum*. Resp. negando antecedens. Ad citatum textum, dimissis aliorum responsionibus, breviter dicitur, ipsum continere solummodo allegationem partis, non vero dispositionem juris: nam, ut recte notat Barbosa *part*. 2. *de offic et potest. Episcop. allegat*. 45. *num*. 15. et patet attentius legenti litteram, verba illa, quae continent dictum argumentum a majori ad minus in materia dispensationum, non sunt ipsius Papae, sed partis, petentis temporalem etiam filii sui legitimationem: quae quidem, ut sibi proposita, Pontifex refert, sed non sequitur, neque petitam dispensationem seu legitimationem concedit. Unde hinc nihil sequitur contra communem sententiam, et datam *numer*. 451. Conclusionem.

Quaeritur II. In quibus possit summus Pontifex 455
dispensare? Resp. I. Nequit Papa dispensare in Jure Divino, quamvis illud interpretari possit, atque declarare, quod id ob certas circumstantias hic et nunc per seipsum obligare cesset. Ita omnes Catholici. Et quidem prima pars, praeter concordem Doctorum sententiam, patet ex eo, quia *lex superioris per inferiorem tolli non potest*, Clem. Ne Romani de Elect. atqui Romanus Pontifex est inferior Deo, Christique duntaxat in terris Vicarius. Unde, sicut Vicarius non potest omnia, quae Principalis (puta illa, quae speciali nota digna sunt, et mandatum expressum requirunt, *cap*. 3. *de Offic. Vicarii in* 6. et alibi) ita neque Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius, potest omnia, quae Christus, v. g. Sacramenta nova instituere, abrogare antiqua, dispensare in vinculo matrimonii consummati, bigamiam simultaneam concedere, et hujusmodi, quae pertinent in Christo *ad Potestatem Excellentiae* (ut vocant Theologi) nulli hominum, ne quidem Summo Pontifici, communicatam.

Quinimo Papa non solum in semetipso tenetur Le- 456
gem Divinam observare, sed eandem pro suo Pastorali munere debet etiam usque ad animam et sanguinem confirmare, *can. Sunt quidam*. 25. *q*. 1. ibi: *Ubi vero aperte Dominus, vel ejus Apostoli, vel eos sequentes Sancti Patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potius quod praedicatum est, usque ad animam et sanguinem confirmare debet*. Concordat *can. Contra statuta. eod*. 25. *q*. 1.

Altera pars probatur ex diversis S. Scripturae locis, 457
ut *Deutor. cap*. 17. *vers*. 8. 9. *et* 10. *et Matth*. 16. *vers*. 18. *et* 19. *et Joan*. 21. *vers*. 16. *et* 17. ubi Christus trina vice generalem pascendi Oves suas curam D. Petro, atque in eo suis legitimis Successoribus demandavit. Quia igitur recta Ecclesiae universalis gubernatio hanc in Summo Pontifice, veluti Christi in terris Vicario, exigit potestatem, quod is in casibus dubiis Jus Divinum interpretari, Ovesque sibi concreditas per viam justitiae, ac veritatis, absque erroris periculo deducere et salubria pascua a noxiis secernere valeat; omnino confitendum est, talem potestatem Summo Pontifici a Christo concessam fuisse. Alioquin ipse non fuisset bonus Paterfamilias (quod absit

cogitare) si Gregem suum dimisisset sine Pastore, qui ex causa posset omnibus consulere; prout inter alios argumentatur Abbas *c. Proposuit. num.* 12. *de Concess. Praebend.* Accedit, quod etiam Judaei, quondam concurrentibus certis circumstantiis, interpretati sint, praeceptum Divinum de Sabbato custodiendo non tam stricte obligare, quin eis liceat pugnare, si ipsis die Sabbati pugna ab hostibus inferetur; ut legitur 1. *Machab cap.* 2. ℣. 41.

458 Resp. II. Potest Romanus Pontifex pro utilitate Ecclesiae, ac ovium sibi concreditarum salute, dispensare in omni Jure Ecclesiastico. Ita omnes Doctores; et patet *ex c. Proposuit.* 4. *de Concess. Praebend.* ubi Pontifex inquit: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra Jus dispensare.*

459 Et notanter additur, *secundum plenitudinem potestatis.* Duplex siquidem ex parte Summi Pontificis potest notari potestas: una dicitur *Potestas Ordinaria*, quae scilicet sequitur Ordinem Juris positivi, et regulatur ad limites dispositionis illius. Altera *absoluta*, sive suprema (quae et *Plenitudo potestatis* appellatur) secundum quam Papa est super omne Jus positivum humanum. D. Thomas, *Quodlib.* 4. *art.* 13. Geminianus *Consil.* 53. *circa princip.* Fagnanus *c. Ex parte. n.* 4. *de Convers. conjugat.* Et haec Potestas clavium (videlicet absoluta) est talis, et tanta, quod non recipiat interpretationem restrictivam, ut loquitur Baldus *c. Nisi cum pridem* n. 6. *de Renuntiat.* citans Innocentium.

460 Unde allata Conclusio extenditur etiam ad Canones Apostolorum; illos videlicet, quos Apostoli tanquam Ecclesiae Rectores condiderunt, ut puta de jejunio Quadragesimali, observatione Dominicae, non ordinandis Bigamis, ac de subeundis poenis per Canones Apostolorum in reos certorum criminum sancitis, et hujusmodi; prout desumitur *ex can. Presbyt. dist.* 82. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Apostolorum.* Non tamen potest Papa dispensare in illis Canonibus Apostolicis, quos Apostoli non tanquam Ecclesiae Praelati primum condiderunt, sed jam a Christo auctore acceptos, veluti Ministri Ecclesiae promulgarunt, atque observandos tradiderunt: ut. puta de Baptismo parvulorum, de confirmandis Baptizatis, de indissolubili vinculo matrimonii consummati, ac hujusmodi. Suarez *lib.* 6. *de Legib. cap.* 14. 2. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 15. *q.* 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 22. *num.* 3. et alii.

461 Additur notanter n. 458. *pro utilitate Ecclesiae etc.* Nam Summo Pontifici, sicut et aliis Ecclesiae Praelatis, potestas dispensandi data est a Domino *in aedificationem, et non in destructionem*, loquitur Apostolus 2. *Corinth.* 10. *et cap.* 13. Ac proinde, licet Papa quidpiam posset facere, non tamen decet eum semper ut plenitudine potestatis. Hostiensis *in c. Super eo. n.* 4. et ibi Fagnanus *n.* 18. *de Bigamis non ordinand.* Sed prae oculis habere oportet utilitatem Ecclesiae, Oviumque concreditarum salutem, ne si secus accidat, non tam dispensatio, quam dissipatio dici mereatur. Quamquam nefas sit, quidpiam sinistri temere suspicari de Summa Sede, quae a nemine judicatur, et de cujus judicio disputare, et judicare non licet, *can. Si quis suadente.* §. *Qui autem. et can. Nemini.* 17. *q.* 4. Et cujus Statutum sic reputari debet, ac si de ore Dei, vel B. Petri esset prolatum, *can. Sic omnes. dist.* 19. *et c. Inter corporalia. de Translat. Episcop.* juncta Glossa ℣. *Divina*, et Doctoribus ibidem.

462 Atque ex his sequitur, quod Papa non possit dispensare contra universalem Statum Ecclesiae, *arg. can. Et si illa.* 1. *q.* 7. ac notat Glossa in *c. Proposuit.* ℣. *Dispensare. de Concess. Praebend.* Quod ipsum tamen recte Abbas Panormit. *ibid. n.* 14. intelligit, quando ex tali dispensatione, seu immutatione, decoloraretur status Ecclesiae: tunc enim nequit fieri talis dispensatio, seu immutatio, juxta *cit. can. Et si illa.* 1. *q.* 7. et notavit Archidiaconus *can. Sunt quidam.* 25. *q.* 1. Si autem exinde non decoloretur status Ecclesiae, ut puta quia subest causa mutandi, vel dispensandi, tunc credendum est, atque indubitate concedendum, quod possit, maxime circa unum casum, vel duos: Sic enim, juxta *c. Non debet. de Consang. et affinit.* Pontifex in Concilio Generali immutavit statum Ecclesiae, relaxando prohibitionem matrimonii olim in quinto, sexto, et septimo gradu consanguinitatis, et affinitatis existente; atque statuendo, quod dicta prohibitio Conjugii deinceps quartum consanguinitatis, et affinitatis gradum non excedat. Cui similia novissime in Concilio Tridentino statuta sunt circa impedimentum Justitiae publicae honestatis, Cognationis spiritualis, et nonnulla alia.

Quaeritur III. Utrum Episcopus possit dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Conciliorum Generalium? Resp. I. Regulariter loquendo non potest Episcopus in talibus dispensare, nisi sint casus sibi a Jure concessi. Ita Glossa *in c. Dilectus* ℣. *Permissa*, et ibi Abbas *num.* 6. *de Temporib. Ordinat.* Rebuffus *in Praxi Benefic.* §. *De dispensatione ad plura Beneficia. numer.* 26. *et seqq.* Sperellus *Decis.* 110. *Fori Ecclesiast. numer.* 26. *et seqq.* cum aliis. 463

Et quidem prior pars constat *ex can. Nulli fas sit.* 25. *q.* 1. *et can. Institutionis.* 25. *q.* 2. *et c. Quod super his.* 9. *de Majorit. et obed.* cum similibus. Siquidem Episcopi sunt Canonum Magistri, et Custodes, *can. Cum quibus.* 24. *q.* 3. Imo non solum Canones custodire debent, sed etiam ipsis expresse praecipitur, ut eos ad unguem observent, *can. igitur. et can. Institutionis* 25. *q.* 2. Hinc *cit. cap. Dilectus. de Temp. Ordinat.* graviter reprehenditur Episcopus, qui cuipiam eodem die contulit duos sacros Ordines, licet de mandato Archiepiscopi sui id fecerit: *cum illi* (inquit Pontifex) *hujusmodi dispensatio a Canone minime sit permissa.* Insuper in cap. penult. et ult. de Filiis Presbyt. irritae declarantur dispensationes contra Juris dispositionem factae per aliquem Papa inferiorem. Similiter, quod contra Decreta Conciliorum Generalium Episcopus dispensare non possit, docet Glossa communiter recepta *in c. Cum dilectus.* ℣. *Aetate*, 32. *de Elect.* Accedit ratio: quia dispensatio est actus jurisdictionis: atqui Episcopus, veluti inferior, non habet jurisdictionem respectu Summi Pontificis, aut Conciliorum Generalium, vel suarum Constitutionum. Unde impraesentiarum quoque locum sibi vendicat illud generaliter pronuntiatum, *in Clem. Ne Romani* §. 1. *de Election.* ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*: sive abrogando, vel contrarium statuendo, sive etiam dispensando, nisi eidem concedatur. Concordant dicta superius §. *IV. numer.* 75. *et seqq.* ubi solvuntur etiam nonnullae instantiae. 464

Dices. Potest Episcopus absolvere ab excommunicatione, et aliis casibus, ubicunque ei hoc non reperitur prohibitum, *c. Nuper.* 29. *de Sentent. excommun.* ibi: *Quia tamen Creditor Canonis ejus* (excommunicationis ipso jure impositae) *absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*: ergo etiam dispensare poterit Episcopus, ubi id sibi non reperitur expresse prohibitum Resp. negando consequentiam: nam absolutio fit secundum jus, quod non vult, ut quis in excommunicatione, vel peccato perseveret, aut decedat; dispensatio econtra fit contra Jus, estque vulnus Juris: et hinc merito illa 465

facilius conceditur, quam ista. Unde regula sit, quod absolutio a casibus censetur permissa Episcopis, ubicunque non reperitur prohibita: dispensatio autem in Sacris Canonibus intelligitur prohibita, nisi ubi eis reperitur concessa, vel expresse, vel saltem tacite. Et hoc convincunt textus Juris hinc inde allegati.

466 Altera pars probatur inductione, enumerando casus illos, in quibus ex concessione Juris, aut rationabiliter praesumpta licentia Summi Pontificis, potest Episcopus dispensare circa Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, et Decreta Generalium Conciliorum. Et quidem ex his casus

467 Primus est, quando vel expresse in Jure conceditur Episcopis potestas dispensandi; ut fit *cap. penult. de Election.* et *c. At si Clerici* §. *fin. de Judiciis.* et *cap.* 1. *de Filiis Presbyt. in* 6. *et c. Cum ex eo. de Elect. in* 6. et alibi, juncto Concilio Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de Reformat.* et tunc res caret omni difficultate. Vel saltem in canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nec Papa sibi, aut alii Personae reservat dispensationem: tunc enim Episcopum posse dispensare, quamvis hoc ipsi expresse non fuerit concessum, recte docet Glossa in *c. Quisquis.* ℣. *Fiat. De Elect.* et Glossa fin. *c. In quibusdam.* et ibi Abbas *n.* 5. *de Poenis.* et rursus Abbas *in c. Etsi unanimiter. n.* 10. *de Postulat. Praelat.* dicens, quod Episcopi semper dispensant, ubicunque a Jure mittitur dispensatio in genere, licet specifice non permittatur Episcopis. *Felinus. c. At si Clerici.* §. *de Adulteriis, n.* 1. *de Judic.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 5. *n.* 1. citans plurimos alios; et loquendo de Canone Pontificio, Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 33. *n.* 22. multiplici Doctorum auctoritate probans, quod ubi Canon. impersonaliter dispensandi facultatem tribuit, dicendo v. g. *Possit dispensari*, *Nisi cum eo misericorditer dispensatum fuerit etc.* non adjiciendo Sedem Apostolicam, vel Summum Pontificem; tunc tacite, seu virtualiter concessa censeatur potestas dispensandi Praelatis inferioribus, et Episcopis: prout in specie accidit *c. Postulastis.* 7. juncta Glossa ℣. *Dispensatum. de Cleric. excomm. minist.* et *cap.* 2. *De eo, qui cognovit consanguin.* Accedit ratio: quia ejusmodi verba, potestatem dispensandi impersonaliter concedentia, debent aliquid operari. *c. Si Papa. Privileg. in* 6. cum similibus; ergo cum Legislator, sive Summus Pontifex, non censeatur velle declarare, quod ipse possit dispensare (hoc enim, velut aliunde clarum, non nisi superflue diceretur) consequens est, verba illa ad inferiores Praelatos referri, sicque etiam Episcopis tacite saltem, ac virtualiter, dispensandi facultatem impertiri. Accedit, quod potestas dispensandi ex se sit favorabilis, et ample interpretanda, ut dictum supra *n.* 452.

468 Fallit hoc in casibus illis, quando ex contextu verborum, stylo Curiae, vel consuetudine aliud apparet: prout fit in Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 5. *de Reformat. Matrim.* ubi, quamvis Concilium impersonaliter concedat facultatem dispensandi in impedimentis matrimonii, quando hoc bona fide, atque adhibitis solemnitatibus contractum fuit; nihilominus haec concessio solum Papam, non autem inferiores Praelatos, sive Episcopos concernit. Nam stylus Curiae Romanae; et consuetudo generalis abunde hoc declarat, simulque ex antecedentibus et consequentibus verbis satis apparet, totum illum contextum de Summo Pontifice loqui. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 6. *num.* 19. et alii.

469 Fatendum tamen est, non deesse Doctores, qui volunt, proxime datam doctrinam non procedere in Decretis Concilii Generalis, neque in his posse Episcopum, vel alium Papa inferiorem dispensare, nisi claris verbis id ipsi committatur; ut tenet Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 33. *num.* 24. cum multis aliis; juxta quorum sententiam patet, quod proxime allata instantia ex Concilio Tridentino nullatenus urgeat. Oppositum nihilominus, videlicet concessa impersonaliter potestate dispensandi, posse in talibus Decretis Conciliaribus Episcopum dispensare, tenet Sanchez *loc. cit. disp.* 5. *n.* 5. allegans alios Doctores, et solvens contraria: idque inter alia desumitur ex *c. Quisquis* 43. *de Election.* et *c. In quibusdam. de Poenis*, qui sunt Canones Concilii Generalis, ut liquet ex superscriptione: et tamen juxta Glossam, et Doctores satis communiter, potest Episcopus in ipsis dispensare.

470 Secundus casus, in quo Episcopus potest dispensare in Constitutionibus Apostolicis, et Decretis Concilii Generalis, est causa magnae necessitatis, vel evidentis utilitatis de novo emergens, sicque periculum in mora, nec facile ad Summum Pontificem recurri possit. Ita Abbas *c. At si Clerici.* §. *De adulteriis. n.* 9. et ibi Felinus *n.* 3. *de Judiciis.* Rebuffus *cit.* §. *De dispensat. ad plura Beneficia. n.* 30. Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 40. *n.* 3. citans alios. Barbosa *lib.* 1. *de Juris Eccles. univ. cap.* 11. *n.* 194. Pirbing. *tit. de Offic. Jud. ord. n.* 87. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 6. *punct.* 5. *n.* 7. Diana *part.* 8. *tract.* 3. *Resol.* 12. et alii passim. Ratio est: quia in tali casu ex rationabiliter praesumpta voluntate Summi Pontificis, censetur Episcopus habere commissam sibi potestatem dispensandi: hoc etenim videtur exigere Pastorale officium Episcoporum, ne alioquin Oves ipsi concreditae in casu urgentis necessitatis destituerentur necessariis auxiliis. Accedit textus optimus *in can. Tali.* 1. *q.* 7. *et c. Exposuisti.* 33. *de Praebend.* ubi in casu, quo urget evidens necessitas, vel utilitas exigit, expresse tribuitur Episcopo facultas dispensandi contra Decreta quorundam Canonum: idem ergo dicendum de aliis similibus.

471 Tertius casus accedit vi consuetudinis legitime praescriptae. Quia enim consuetudo legitime praescripta tribuit jurisdictionem, *c. Duo simul. de Offic. Ordin.* et *c. Cum contingat.* 13. juncta Glossa *fin.* et DD. *ibid. de Foro compet.* Hinc ista semel obtenta redditur dispensatio valida, quae alioquin invalida foret. Suarez *lib.* 6. *de Legib. cap.* 14. *n.* 10. Barbosa, et Pirbing. *ubi supra*, et alii. Atque hi tres sunt principales illi casus, in quibus Episcopi justis de causis possunt dispensare quoad Sacros Canones: dantur tamen adhuc alii minus principales, et commode reducibiles ad hosce tres casus, in quibus itidem dispensare possunt; unde

472 Quarto possunt dispensare Episcopi in casibus frequenter occurrentibus, v. g. in jejuniis ab Ecclesia indictis, in votis Papae specialiter non reservatis, ac hujusmodi. Ita Navarrus *cap.* 21. *Manualis*, *n.* 21. citans D. Thomam *in* 4. *dist.* 11. *q.* 3. *art.* 2. Suarez *loc. cit. n.* 9. Diana *part.* 8. *tract.* 3. *Res.* 12. Castro Palao *dict. punct.* 5. *num.* 5. et alii. Ratio est: quia licet istud Jure expresso probari nequeat, satis tamen ex tacita, et rationabiliter praesumpta Papae licentia suadetur; cum verisimile non sit, Pontificem velle, ut in necessitatibus quotidianis, seu casibus adeo frequenter occurrentibus, semper ad ipsum, utpote gravioribus negotiis distentum, fiat recursus. Accedit, quod in talibus saepe non possit tam cito Sedes Apostolica consuli, prout postulat praesens rerum qualitas: simulque alioquin gubernatio inferiorum Praelatorum nimis redderetur odiosa, si potestate sua ordinaria non possent consulere necessitatibus

quotidie propemodum occurrentibus. Idipsum convincit recepta hacteous consuetudo, quae si praemissa non sofficerent, dare potest Episcopis jurisdictionem dispensandi circa frequenter occurrentes casus.

473 Quinto dispensant Episcopi, si materia legis sit levis: tunc enim Summus Pontifex praesumitur eisdem concedere potestatem dispensaudi; sicut in simili ob levem percussionem Clerici absolvit Episcopus ab excommunicatione caeteroquin Summo Pontifici reservata, *ut in cap. Pervenit.* 17. *de Sent. excom.* Foret quippe nimis onerosum, in minimis recorrere ad Papam, sive Legislatorem; atque notum, quod in moralibus parum pro nihilo reputetur, *l. Scio. ff. de restit. in integr.* eum concordantiis ibi a Glossa. *vers. Summam*, relatis. Suarez *lib.* 6. *de Legib. c.* 14. *n.* 9. Sà. *vers. Dispensatio. n.* 9. Cajetanus, Bonacina, et alii.

474 Sexto potest Episcopus dispensare, quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione, *arg. c. Cum desideres.* §. *Secundo. de Sent. excomm.* Nam stante dubio, an res indigeat dispensatione, vel potest Episcopus pensatis pensandis declarare, eam non requiri, vel ad cautelam dispensare. Sanchez *lib.* 1. *in Decalog. cap.* 10. *n.* 74. *et cap.* 40. *n.* 26. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 22. *n.* 4. Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 35. *nu.* 18. Sà *cit. n.* 1. Diana *part.* 3. *tract.* 6. *Resol.* 82. *et part.* 8. *tract.* 3. *Resol.* 12. et alii. Accedit ratio: quia reservatio dispensationis est odiosa, utpote coarctans potestatem ordinariam Episcopi; ergo est restringenda ad casus certos.

475 Resp. II. Potestas dispensandi in praedictis casibus concessa Episcopis, est ordinaria, ac proinde Sede vacante etiam competit Capitulo. Prior pars traditur a Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 6. *punct.* 5. *n.* 12. ac in re est communis. Siquidem dicta potestas competit Episcopis ratione sui muneris, seu officii Pastoralis, atque perpetua: atqui talia concludunt jurisdictionem ordinariam, *cap. ult.* juncta Glossa *fin. de Offic. Judic. ordin. et l. More. et l. Eo quia. ff. de Jurisdict. omn. Judic.* atque docet Covarruvias. *lib.* 3. *Var. Resol. cap.* 20. *num.* 6. post Abbat. Card. et Felin. *in c. Licet, de Offic. Jud. ordin.* et alios.

476 Altera pars patet ex eo: quia Capitulum Sede vacante potest ea omnia exercere, quae pertinent Jure communi ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, exceptis duntaxat illis, quae specialim jure sunt prohibita, *c. Cum olim.* juncta Glossa *vers. Capitulo de Majorit. et obed.* ac tenent communiter Doctores, quos copiose citat Barbosa *d. part.* 2. *allegat.* 36. *n.* 9. *et* 10. inde cum aliis inferens, quod Capitulum Sede vacante possit dispensare in iis, in quibus Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis valet dispensare; quamvis in delegata jurisdictione non succedat. Verum de hoc alibi, nempe in Tit. *Ut Sede vacante etc.*

477 Resp. III. Quinam sint illi specifici casus, in quibus ex concessione Juris communis potest Episcopus dispensare longum foret disserere. Si placet, poterit videri Speculator *lib.* 1. §. *De Dispensat.* ubi ultra centum sexaginta casus in Jure scriptos enumerat, in quibus a Jure permittitur Episcopis dispensare. Item Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 33. *et seqq. et lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 11. *a n.* 134. *usque ad n.* 200. ubi per extensum refert specificos illos casus, in quibus ex dispositione Sacrorum Canonum, sive circa irregularitates, sive circa inhabilitatem ad Beneficia Ecclesiastica, sive circa impedimenta matrimonii Episcopus dispensare potest. Sufficiat huc adducere novissimam, et satis amplam concessionem Concilii Tridentini. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de Reform.* sic statuentis *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, et suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum, dispensare.* Circa quod Decretum fusissime discurrit Barbosa *cit. part.* 2. *allegat.* 39. per totum.

478 Quaeritur IV. Utrum valida sit dispensatio, si concedatur absque justa causa? Resp. I. Dispensatio in lege Superioris invalida est, si fiat absque justa causa: secus est, quando fit in lege propria, vel sui antecessoris, aut inferioris; tunc enim dispensatio valida est, sed non licita. Ita Abbas *c. At si Clerici.* §. *De adulteriis. n.* 10. *de Judiciis.* Barbosa *loc. cit. allegat.* 34. *n.* 1. *et* 2. citans alios, atque communis, ac dixi egometipse *in Theologia Morali, tract.* 2. *dist.* 4. *n.* 13. *et seqq.* Ratio primae partis est: quia inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi quatenus ipsi a Superiore concessa fuit facultas dispensandi: atqui hanc non censetur Superior concedere, nisi in casu justae causae; alioquin enim illa facultas cederet in praejudicium boni communis, simulque adversaretur fini legis.

479 Altera pars probatur ex eo: quia obligatio legis pendet a voluntate Legislatoris; ergo si vult aliquem ab ejus obligatione eximere, sive cum ipso dispensare, etiam sine causa valebit dispensatio. Nam *generi per speciem derogatur*, juxta Regulam 34. Juris in 6. cum similibus. Et cum Legislator pro libito possit legem omnino tollere, cur non etiam aliquem ab ejus obligatione eximere, licet alia causa non subsit?

480 Quia vero talis dispensatio non solet carere periculo scandali; simulque dispensans sine omni causa, imprudenter utitur sua potestate, ac nonnisi temere eximit partem ab ordine totius, contra illud Jure naturali notum: *Turpis est omnis pars suo universo non congruens. c.* Quae contra. dist. 8. juncto *c. Cum omnes. de Constit.* hinc ejusmodi dispensatio redditur illicita. Quamvis, si absit scandalum, neque sequatur notabile damnum aliorum, haec culpa sit solummodo venialis. Navarrus *Praelud.* 9. *Manual. n.* 14. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 18. *n.* 7. Barbosa *cit. allegat.* 34. *n.* 4. et alii.

481 Quaeritur V. Utrum, si Papa, vel Episcopus scienter assumat inhabilem ad officium, vel dignitatem, censeatur hoc ipso cum eo dispensare? Resp. I. Papa scienter assumens aliquem ad id, ad quod novit ipsum Jure humano esse inhabilem, ipso facto, et absque alia dispensationis expressione, censetur dispensando eum reddere habilem: non item Episcopus, nisi vel cum causae cognitione procedat, vel illa inhabilitas accidat solum ex vi propriae Constitutionis Dioecesanae. Ita Glossa *in c. Statutum.* ℣. *Litterarum. de Rescript. in* 6. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 74. et amplius *in c. Si quando de Rescript. Except* 10. *n.* 3. Abbas Panormit. *in c. Praeterea. n.* 11. et ibi Innocentius, ac Hostiens. *de Testibus cogend.* Sylvester ℣. *Dispensatio n. ult.* et alii. Concordat Bartolus *in l. Barbarius. n.* 18. et Jason *ibid. nu.* 10. *ff. de Offic. Praetor.* ubi ex textu illius legis, *Sed si scivisset, Servum esse, Liberum effecisset*, infert, quod Princeps scienter inhabili dignitatem conferens, intelligatur cum eo dispensare, ipsumque habilitare, *text. notab. l. Quidam consulebant, ff. de Re judicat.* ubi valere dicitur sententia Minoris, si ex certa scientia Imperator eum Judicem dederit, hac addita ratione: *Princeps enim ei, cui Magistratum dedit, omnia agere decrevit:* sicque ipso facto dispensavit, eumque ad talia agenda habilitavit. Accedit ratio: quia Princeps delinqueret assumendo aliquem inhabilem ad officium, vel dignitatem, ergo, quando is novit impedimentum, in quo dispensare potest, et nihilominus illum assumit, eo ipso dispensare intelligitur: cum delictum, praesertim in Principe, non praesumatur, *c. Nemo*

de Reg. Juris in 6. et parum referat, no verbis voluntatem suam quis declaret, vel rebus ipsis, *l. De quibus. ff. de Legibus.* Quinimo plus sit factis demonstrare, quam verbis dicere, *c. Dilecti.* 52. juncta Glossa. ℣. *Facto provocare. de appellat.* cum similibus.

482 Additur notanter primo, *Papa scienter assumens etc.* Nam si Pontifex ignoret defectum, certum est, quod in ipso dispensare non intendat, nisi id expresserit, puta addendo clausulam illam, *Supplentes omnem defectum*, vel dispensando ad cautelam. Navarrus *cit. Except. 10. n.* 3. post Innocentium *in c. Sciscitatus. de Rescript.* et alios. Secus, si Papa scienter assumat inhabilem ad officium etc. Neque tunc obstat Regula 51. Cancellariae, quae inscribitur, *Super Dispensationibus*, ot in qua Pontifex vult, *quod per quamcunque Signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum hujusmodi dispensationis concernat, vel alias nihil conferat, aut operetur*, prout sonant verba ejusdem. Non obstat, inquam, dicta Regula: quia in casu, ubi Papa scienter assumit inhabilem ad Officium, vel Dignitatem, talis gratia veluti inhabili data nihil conferret, aut operaretur, nisi simul Pontifex ad tollendam inhabilitatem tacite dispensaret; ac proinde subintrat postrema limitatio, eidem Regulae jam inserta. Alioquin vero gratis conceditur, quod non censeatur dispensatum a Papa, nisi specialiter exprimatur dispensatio, ut notat Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. gloss.* 15. *num.* 29. Parisius *de Resignat. lib.* 4. *quaest.* 3. *n.* 66. Laoretus de Franchis *in Controversiis inter Episc. et Regul. n.* 201.

483 Additur secundo *Non item Episcopus nisi etc.* Quamvis enim etiam Episcopus in casibus sibi concessis, ac subsistente rationabili causa dispensandi, censeatur ipso facto dispensare cum inhabili, v. g. ad Ordines suscipiendos, quando ipsum scienter ordinat, ne alioquin delinquere convincatur promovendo inhabilem; ut docet Abbas *cit. cap. Praeterea. n.* 11. *de Testibus cogend.* et Sylvester, ℣. *Irregularis. q.* 78. et Barbosa *part.* 2. *de offic. et potest. Episc. allegat* 18. *n.* 17. cum aliis. Nihilominus est differentia inter Papam et Episcopum: quia Papae dispensatio est valida, etiamsi fiat absque causa, ac proinde Papa praebens aliquid ei, ad quod ipsum novit jure humano esse inhabilem, semper cum ipso dispensare intelligitor. Secus est in Episcopo, utpote cujus dispensatio circa legem Superioris facta sine causa rationabili, non subsistit: ac proinde, ne temere dispensando delinquat, ipsamque dispensationem periculo nullitatis exponat, non praesumitur Episcopus velle dispensare, nisi procedat cum causae cognitione, praecognoveritque justitiam, et rationabilitatem: vel nisi circa propriam dumtaxat legem suam casus emergat; quia hic valet dispensatio ejus, etiam sine causa, ac proinde scienter promovendo inhabilem, ipso facto dispensasse praesumitur, ne derelinquere convincatur scienter promovendo inhabilem.

§. XIX.

De Revocatione Legum, seu Constitutionum.

SUMMARIUM.

484 Abrogatio legis, Derogatio legis, et
485 Irritatio legis, quid, et quomodo differant?
486 *Leges semel latae possunt denuo revocari. Et n. seqq.*
487 *Etiamsi habeant clausulam:* Hac in perpetuum valitura Constitutione.
488 *Non tamen leges sunt revocandae absque justa causa. Omnes mutationes sunt periculosae. Ibid.*
Novitates plerumque pariunt discordias. Ibid.
489 *Justae causae revocandi, et mutandi, leges quae?*
490 *Hae exemplificantur.*
491 *Nova Lex, sive Constitutio Principis, tollit priorem sibi directe contrariam, etiam non facta hujus mentione.*
492 *Alias, si non sit directe contraria; oportet jura juribus concordare.*
493 *Et hoc extenditur ad Statuta, pulica Instrumenta, Testamenta, aliasque Dispositiones, pariter pro possibili concordandas.*
494 *Etiam verba impropriando.*
495 *Imo et per sensum subauditum talia ad concordiam revocando.*
496 *Lex generalis posterior non tollit legem specialem priorem, sed per hanc distinguitur.*
497 *Idque probatur, et exemplificatur.*
498 *Lex nova generaliter lata non tollit consuetudines, et Statuta particularia locorum.*
499 *Nisi id exprimat; et quomodo hoc fiat?*
500 *Revocatio, et correctio Jurium non est inducenda per tacitos, et subauditos intellectus.*
501 *Idque amplius probatur.*
502 *Unde correctio Jurium non est inducenda a sensu contrario.*
503 *Etiam ex ratione similitudinis non est facienda extensio in correctoriis Jurium.*
504 De similibus idem est judicium. *Declaratur.*
505 *Etiam a majoritate rationis non permittitur extensio a casu ad casum in correctoriis.*
506 *Idem non pauci docent de identitate rationis.*
507 *Hoc procedit, quando ratio in lege non est expressa: secus, si est expressa.*
508 *Licet in correctoriis Jurium regulariter non fiat extensio ultra expressa: fallit tamen hoc in certis casibus.*
509 *I. Correctio Juris censetur favorabilis, ac extendenda, quando per eam reditur ad Jus commune antiquum.*
510 *II. Quando intervenit identitas rationis in lege expressa; quia tunc recte fit extensio etiam in correctoriis. Et n.* 507.
511 *III. In aequiparatis etiam procedit extensio.*
512 *IV. Correctio Juris facta super principali, censetur facta super accessorio.*
513 *V. fallit Regula in correlativis.*
514 *Correlativorum idem est judicium, eademque disciplina.*
515 *Dummodo in ipsis militet eadem ratio.*
Datur quandoque ratio diversitatis inter correlativa. Ibid.
516 *VI. Fit extensio in correctoriis, quando alioquin sequeretur absurdum.*
517 *VII. Et ubi agitur de salute animae, atque evitando peccato.*
518 *VIII. Item, si alioquin dispositio redderetur delusoria.*

Quaeritur I. Quid sit Abrogatio, Derogatio, 484
et Irritatio legis, et quomodo differant? Resp. Differre in hoc: quia *Abrogatio legis* significat totalem cassationem, seu sublationem legis; sive dein totaliter cassetur, seu tollatur per ipsummet Legislatorem, aut ejus Successorem; sive per contrariam consuetudinem legitime praescriptam, de qua alibi. *Derogatio legis* econtra est, cum lex ex parte solum tollitur, quatenus Legislator unum vel alterum legis articulum mutat, aut a generali constitutione certos casus speciales excipit. Patet hoc *ex l. Derogatur. de verb. signif.* ibi: *Derogatur*

legi cum pars detrahitur: abrogatur legi, cum prorsus tollitur.

485 Tandem irritatio legis fit quando lex ab inferiori Magistratu instituta, auctoritate Superioris rescinditur; seu irrita et nullius valoris efficitur: ut si leges ab Episcopo latae, auctoritate Summi Pontificis annullentur, seu rescindantur, ita ut irritae et inanes, ac nullius firmitatis esse incipiant. Et eodem modo per ipsasmet leges non raro diversi actus, vel Contractus, si fiant contra Juris dispositionem, vel non servata forma in eo praescripta, irritari solent: ut c. *Quia propter de Election.* ibi: Aliter electio facta non valeat etc. et c. *Decet domum. §. fin. de Immunit. Eccles.* in 6. ut *l. Non dubium. C. de Legib.* ut *L.* 1. *ff. de Feriis*, et alibi saepe.

486 Quaeritur II. An leges semel juste latae, possint denuo revocari? Resp. Leges semel latae justis de causis denuo revocari, et abrogari, atque immutari possunt, tum per ipsum Legislatorem, tum per ejus Successorem. Ita communis Doctorum; et praeter Jura mox alleganda, constant ex praxi. Sic enim multae Leges antiquiores non solum in Jure Civili, sed etiam Canonico reperiuntur, quae successu temporis pro rerum, ac circumstantiarum exigentia, per alias posteriores revocatae fuerunt: ut patet ex c. *Non debet de Consang. et affinit.* et *cap.* 2. ut 3. *de Censibus in 6. et Clem. un. de Immunit. Eccles.* et alibi saepe. Taceantur non paucae Constitutiones tum Pontificiae, tum Imperiales, quae novis emergentibus circumstantiis rationabiliter per Successores sunt revocatae, et cassatae, vel saltem quoad certos articulos immutatae.

487 Et quidem praesens Conclusio locum habet, etiamsi praecedens Constitutio habeat insertam clausulam illam: *Hac immutabili, et in perpetuum valitura constitutione.* Licet enim hujusmodi emphatica locutio de sua vera, et propria significatione denotet perseverantiam illius Constitutionis sine aliqua temporis praefinitione, *l. Pure §. fin. ff. de Doli mali except. et L. 3. ff. de Exceptionib.* velitque, quod nulli Subditorum (ad hos enim loquitur Lex) liceat imposterum immutare, aut secus agere: nihilominus potest Successor ipsam tollere, seu abrogare, aut eidem quoad certos articulos derogare. Quia, ut c. *Innotuit. de Elect.* generaliter notatur, *Praedecessor Successoribus suis nullum potuit hac in parte praejudicium generare, pari post eum imo eadem auctoritate functuris; cum non habeat imperium par in parem.*

488 Additur notanter num. 486. *justis de causis.* Quia lex debet esse necessaria, seu non tradi, nisi ex instanti necessitate, *can. Erit autem lex dist.* 4. juncto *can. Regulae. dist.* 29. Atque, ut L. 4. ff. de Legib. notatur, *ex iis, quae forte uno vel altero casu accidere possunt, Jura non constituuntur.* Praesertim vero, quod leges nonnisi gravi de causa sint abrogandae, aut immutandae, recte monet Imperator *L. 3. ff. de constitut. Princip.* ibi: *In rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu aequum visum est.* Siquidem *omnes mutationes sunt periculosae*, ut habet Aphorismus Hippocratis, quem refert Navarrus *in tract. De Reddit. Ecclesiast. monit.* 12. *numer.* 1. quia, ut attestatur etiam Pontifex in Extravag. *Inter cunctas* §. Sane. de Privileg. *plerumque pariunt novitates discordiam; praesertim dum ab eo, quod diu aequum visum est, per novam Constitutionem receditur, nec quare recedatur utilitas evidens, vel alia causa subest.*

489 Porro causae justae mutandi Leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando, praecipue sunt: si *Magistra rerum efficax experientia* (ut appellatur c. *Quam sit. de Election.* in 6.) *manifestat*, legem aliquam, quae a principio sperabatur futura utilis, Bono publico non expedire: aut si lex a principio fuerat utilis, postmodum mutatis rerum circumstantiis desinat esse utilis, et conveniens Communitati. Leges enim juxta diversitates locorum, et temporum, et causarum, oportet esse varias, et conditioni hominum, atque Provinciarum, quibus traduntur, accommodatas, *can. Regulae. et can. Necesse est. dist.* 29. Et hinc pro talium circumstantiarum variatione diversae nonnunquam eduntur Leges, seu Constitutiones, prioresque pro loco, tempore, et personarum conditione temperantur, supplentur, aut etiam corriguntur per posteriores.

490 Sic fit in c. *Non debet de Consang. et affinit.* allegata illa ratione: *Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum Statuta quandoque mutentur humana, praesertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex his, quae in veteri Testamento statuerat nonnulla mutavit in novo.* Item in c. Alma mater. de Sent. excomm. in 6. *Alma mater Ecclesia plerumque nonnulla rationabiliter ordinat et consulte, quae suadente Subjectorum utilitate, postmodum consultius et rationabilius revocat, in meliusque commutat.* ubi Glossa marginalis post Baldum *in L.* 1. *C. de Caducis tollend.* inquit; quod *sicut Medicus secundum tempora alterat medicinas, ita Legislator leges.* Hinc illud vulgatum inter Juris-Consultos: *Concorda tempora, et concordabis jura:* prout notatur *can. Si peccaverit* 2. *q.* 1. juncta Glossa *in can. Si Ecclesia* 23. *q.* 4. ℣. *Temporibus.*

491 Quaeritur III. Quandonam lex prior censeatur esse sublata per posteriorem? Resp. I. Nova lex, seu constitutio Principis tollit priorem sibi directe contrariam, etiamsi de ipsa non faciat mentionem. Ita communis Doctorum; estque clare decisum *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ibi: *Licet Romanus Pontifex (qui Jura omnia in scrinio pectoris sui censetur habere) Constitutionem condendo posteriorem, priorem, quamvis de ipsa mentionem non faciat, revocare noscatur* etc. Accedunt alia Jura et rationes, de quibus jam dictum fuit *in Prooemio.* §. 12. *n.* 211. *et seqq.* ubi etiam declaratur; qua ratione Summus Pontifex omnia Jura in scrinio pectoris sui censeatur habere.

492 Additur notanter, *sibi directe contrariam.* Alioquin enim, si non interveniat talis contrarietas, ac proinde apta textuum conciliatio reperiri possit, oportet jura juribus concordare, *c. Cum expediat.* 29. *de Election.* in 6. eorundemque correctionem veluti odiosam evitare, prout amplius dictum est *in Prooemio* §. 12. *num.* 201. *et* 202. Unde, quotiescunque lex posterior videtur contrariari priori, nunquam debet sumi sensus correctionis, si possunt alio modo conciliari: idque procedit, etiamsi lex posterior contraria habeat clausulam derogatoriam, *Non obstante*: adhuc enim non sumitur correctio, si possit fieri conciliatio, Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 1036. *n.* 4. *et seqq.* ubi hoc etiam docet, quando adesset Dictio taxativa. Barbosa *Axiomat.* 60. *n.* 5. citans alios quamplures.

493 Et haec doctrina etiam extendenda est, et applicanda ad Statuta, publica Instrumenta, Testamenta, aliasque dispositiones: nam in his quoque correctio, veluti odiosa, pro possibili est evitanda; ac proinde oportet illa, quae nonnihil contraria apparent, benigna interpretatione inter se conciliare, studioseque ad concordiam revocare, prout melius fieri poterit. Elegans hujus exemplum habetur *in c. Exiit. §. Imprimis.* ℣. *Nos obscuritatem. de Verb. signif.* ubi Pontifex hac ratione declarat, atque ad concordiam reducit verba aliqua contenta in Regula Fratrum Minorum. Accedit ratio: tum quia nemo praesumitur sese in continenti corrigere circa eandem dispositionem, *arg. l. Non ad ea ff. de Condition. et demonstrat.* juncta

Glossa ℣. *Praesens et l. Cum hic status.* §. 1. *ff. de Donationib. inter virum et mulier.* ac docet eum aliis Barboss *Axiomat.* 60. *nu.* 7. et Card. Tuschus *lit. C. Concl.* 1046. Tum quia potius est interpretanda res, ut valeat, quam ut pereat, *arg. c. Abbato* 25. juncta Glossa ℣. *Valere potius, de Verb. signif.* Atque ut, loquendo in specie de ultimis voluntatibus, *l. Sancimus.* 27. *C. de Testament.* habetur: *Quod non mutatur, quare stare prohibetur?* Quasi diceret, nullo modo. Tum tandem, quia etiam dicta testium, si fieri potest, inter se concordanda sunt, ne perjurii reatu notetur, *c. Cum tu.* 16. *de Testibus.* Neque enim diversitas obstat verborum, si idem in substantia dicatur, *c. Nihil obstat. de Verb. signif.*

494 His adde, quod correctio Jurium, Statutorum, atque aliarum dispositionum in tantum sit vitanda, ut in dubio, ac nisi secus sufficienter exprimatur, ad inveniendam competentem quandam conciliationem recedendum sit a propria significatione verborum, et haec sint impropriranda. Quamvis enim verborum proprietas caeteroquin in dubio sit attendenda, ut dictum *supra* §. 16. *num.* 390. id tamen procedit solum, quando per aliam legem non habetur interpretatio ipsorum. Glossa *ad L.* 1. ℣. *Edicti. in additione. ff. de Exercitat. actione.* post Baldum *ibid.* et Abbas *in c. audientiam. n.* 2. *de Decimis*, post Joan. de Lignano, docens recurrendum esse ad verba, quando sunt clara: si autem sint dubia, tunc faciendam esse interpretationem per alias leges, si fieri possit; quia jura debent juribus conciliari. Insuper, quod licitum sit recedere a proprietate verborum, ut evitetur jurium contrarietas, atque correctio, tradit Jason in *l. Per omnia. n.* 48. *et* 49. *ff. de Legatis. I.* post Glossam. *l. Non dubium.* ℣. *Amplexus.* et Bartolum *ibi. C. de Legibus*, et rursus Abbas *in c. Cum olim. numer. ult.* et ibi Glossa *fin. de Sentent. et re judic.* ubi verbum illud, *Plena omnium vestrum interveniente concordia*, dicit debere impropriari, sive improprie accipi, atque reduci ad terminos Juris antiqui, ut verificetur in majori, et saniori parte Capituli: ex quo aliter non apparet, Principem jus anterius voluisse immutare. Idipsum tradunt Felinus *in c. Non potest* §. *Limita dupliciter. de Sent. et re judic.* Imola *c. Cum dilectus. n.* 12. *de Consuetud.* Alexander *Consil.* 85. *n.* 12. *lib.* 4. et alii.

495 Insuper correctio Jurium, Statutorum, atque aliarum dispositionum adeo est evitanda, ut si fieri potest, etiam per subauditionem, sive sensum subauditum, debeant reduci ad concordiam. Abbas *in c. Gratum n.* 2. *de offic. Delegat.* dicens, quod si in eodem Volumine Statutorum reperiuntur duo Statuta contraria, debeat evitari correctio, quantum potest, et reduci ad concordiam per subauditionem; atque pro hoc suo dicto citat *l. Sciendum ff. Qui satisdare cogantur.* juncta Authent. *Offerantur. C. de Litis contestat.* et Bartolus *in Extravag. ad reprimendum.* ℣. *Non obstantibus.* Alexander *Consil.* 123. *num.* 14. *lib.* 4. Card. Tuschus *litt. C. Concl.* 1036. *n.* 3. Barboss *Axiomat.* 60. *numer.* 1. et alii. Neque enim in dubio, ac nisi secus exprimatur, praesumendum est, quod Legislator ea, quae prius magna cum maturitate statuta fuerunt, unico obscuriori verbo subvertere voluerit, *c. Ecclesia vestra.* 57. *de Elect.* Aut ipsimet Statuentes illico sese corrigere intenderint. Alexander *Consil.* 59. *numer.* 15. *lib.* 3. dicens, quod non sit verisimile, Testatorem, v. g. in eodem testamento voluisse se incontinenti corrigere; unde una pars testamenti intelligitur secundum determinationem alterius, *l. Avia quae ff. de Conditionib. et demonst.* et *l. Si servus plurium* §. *fin. ff. de Legatis.* 1.

496 Resp. II. Lex Generalis posterior non tollit legem specialiter loquentem priorem, sed per hanc distinguitur, et limitatur. Ita Hostiensis. *in Summa, in Rubrica. de Consanguinitate.* §. *Nono quaeritur.* Jason *l. Sciendum n.* 2. *ff. Qui satisdare cogantur.* Card. Tuschus *Litt. L. Concl.* 259. *n.* 1. Fagnanus *in c. Cum esses n.* 88. *de Testament.* citans alios, ac praesertim, Castrillo *Consil.* 10. *n.* 5. asserentem, ita tenere omnes Doctores. Et quod in Conclusione dicitur de lege generali, seu indistincte loquente posteriori, idem, et quidem a fortiori locum habet, quando lex generalis praecedit, et lex specialiter loquens primum subsequitur: nam tunc clarum est, quod per hanc posteriorem fiat limitatio aliqua legis generalis anterioris, dum per ipsam fit expressa exceptio casus alicujus specialis a lege illa priori generali. Hoc praenotato.

497 Probatur Conclusio. Quia, ut proxime dictum est, oportet jura juribus concordare, et quantum fieri potest, eorum correctionem evitare. Unde et in hunc finem leges priores trahuntur ad posteriores, per easque determinantur, et vicissim posteriores leges pertinent ad priores, nisi sint contrariae *l. Non est novum, cum seqq. ff. de Legib.* Insuper in toto Jure verum est, quod *generi per speciem derogatur*, ut habet *Reg.* 34. *Juris in* 6. cum concordantiis: ac proin etiam legi generali derogatur per specialem, dum haec illam distinguit, ac limitat; sive deinde lex specialis sequatur, sive praecedat; ut post Bartolum, Jasonem, Decium, et alios, tradit Tuschus *loc. cit. n.* 11. Concordant dicta superius §. 17. *n.* 419. *et* 420. Sic v. g. leges generales de testamentis editae, non comprehendunt testamenta ad pias causas, aut testamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur speciales leges: neque vicissim hujusmodi speciales leges circa testamenta privilegiata emanatae, tollunt alias leges circa testamenta generaliter latas, sed has duntaxat distinguunt, ac limitant. Et idem accidit in plurimis aliis.

498 Resp. III. Nihilominus nova Lex, sive Constitutio Principis generaliter lata *non* tollit, nec revocat rationabiles consuetudines, et particularia Statuta locorum, nisi id exprimat. Ita communis; et habetur decisum *cit. cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ubi post verba *n.* 491. allegata protinus subjungitur: *Quia tamen locorum specialium, et personarum singularium consuetudines, et Statuta (cum sint facti, et in facto consistant) potest* Romanus Pontifex *probabiliter ignorare; ipsis, dum tamen rationabilia, per Constitutionem a se noviter editam (nisi expresse in ipsa) non intelligitur in aliquo derogare.* Quibus verbis datur simul ratio disparitatis inter leges pro tota communitate generaliter latas, sicque Legislatori cognitas, et inter particulares locorum consuetudines, Legesque municipales, utpote Principi saepe saepius ignotas, de quibus proinde non videtur velle quidpiam statuere, nec easdem revocare, nisi id exprimat.

499 Quod si vero Legislator, ut puta Romanus Pontifex exprimat, velle se derogare etiam particularibus locorum consuetudinibus, aut Statutis, revera etiam istis derogatur: tunc enim ex parte ejus neque potestas, neque voluntas revocandi deest. Non quidem potestas; ut constat ex suprema ejusdem jurisdictione in subditos. Neque voluntas; ut liquet ex allegatis illis verbis: *Nisi expresse caveatur in ipsa.* Istud autem fit per clausulas generales in lege appositas, *Nulla obstante consuetudine contraria*: sive, *non obstantibus quibuscunque constitutionibus particularium locorum*: aut simul omnia comprehendendo, *Non obstante quocunque statuto, vel consuetudine etiam immemoriali.* Nam per hujusmodi generales clausulas censentur omnia sublata, ac si in specie essent expressa Layman *cap.* 1. *n.* 12. *h. t. in* 6.

Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 18. *n.* 2. et alii.

500 Quaeritur IV. Utrum revocatio, sive correctio Jurium recte inducatur per tacitos intellectus, aut subauditum sermonem? Resp. Regula est, quod in correctoriis Jurium non fiat extensio: ac proinde revocatio, sive correctio Jurium regulariter non sit inducenda, seu asserenda per tacitos et subauditos intellectus. Ita Glossa singularis *in c. Capientes.* §. *Quod si per viginti.* ✠. *Potere, de Election. in* 6. ubi loquit: *Per subauditiones, et repetitiones tacitos Jura revocanda non sunt, sed potius concordanda L. un. C. de Inofficios. dotib.* et *c. Cum expediat, de Election. in* 6. Haec Glossa. Idamque tradit Fagnanus *in c. Cum dilectus. numer.* 5. *de Successionib. ab intestat. etc. Accedentibus. numer.* 31. *de Excessib. Praelat.* post Bartolum *l. Cum oporteat. C. De bonis, quae liberis etc.* Geminianum *Consil.* 88. ac Innocentium: et Jason *in Auth. Quas actiones numer.* 21. *C. de Sacrosa. Eccles.* Layman *c. Si alicujus* 59. *numer.* 7. *de Election.* Everardus *in Loco, A contrario sensu.* Vitalis de Cambanis *tom.* 1. *Tractatuum, tract. De Clausulis,* §. *Clausulae, quae in praefationibus,* et alii.

501 Conclusio haec probatur imprimis ex Juribus hactenus jam allegatis: quia videlicet Jura, quantum fieri potest, sunt concordanda, eorundemque correctio evitanda, veluti odiosa; unde haec per tacitos duntaxat intellectus non facile asserenda. Hoc ipsum specialius probatur *ex l. Praecipimus.* §. *fin. C. de Appellat.* ubi ad revocationem, seu correctionem Jurium antiquorum requiritur, ut contrarium in posteriori lege specialiter expressum fuerit, ibi: *Quidquid autem hac nostra lege specialiter non videtur expressum, id veterum Legum, Constitutionumque Regulis omnes relictum intelligant.* Concordat *c. Constitutio.* 41. *de Election. in* 6. juncta Glossa *in casu* asserente, quod *nos non debeamus antiqua Jura dicere, correcta, nisi expresse in novis Juribus correcta inveniantur.* et consequenter per tacitos duntaxat intellectus Jurium correctio non est inducenda: siquidem non facile credendum est, quod Romanus Pontifex (qui Jura tuetur) constitutionem prius magnis vigiliis, multaque sollicitudine excogitatam, bonoque communi utilem repertam, uni verbo obscuriori, et absque clara expressione subvertere, atque revocare voluerit; prout notatur *in c. Ecclesia vestra.* 75. *de Election.* et *Auth. Ut judices sine quoque suffragio etc.* §. 1. *Collat.* 2. Si enim eam revocare voluisset, hoc ipsum expressisset, *c. inter corporalia,* §. *Sed neque. de Translat. Episc.* Unde

502 Deducitur primo, quod correctio Jurium a contrario sensu induci non debeat: quia videlicet argumentum a sensu contrario non fit, nisi per tacitum, et conjecturalem intellectum; atqui tale argumentum non valet, si inde sequatur jurium correctio. Unde Baldus *l. Cum paterfamilias. C. de Conditionibus insertis etc.* in Summario, Inquit: *Argumentum a contrario sensu non sumitur, ubi resultat pravus intellectus contra legem.* Huc facit textus *in l. Nemo. C. Qui testamenta facere poss.* una cum dictis supra §. 16. *n.* 408.

503 Deducitur secundo, quod ex ratione similitudinis non sit facienda extensio in correctoriis Jurium. Et hinc, si Statutum aliquod v. g. caeteroquin legitime factum, corrigat Jus commune in uno, non censetur illud corrigere in altero ob rationem similitudinis. Glossa *in Clem.* 1. ✠. *Eligatur. de Election.* Jason *in Auth. Quas actiones. n.* 22. *de Sacrosn. Eccles.* post Glossam *ibid.* ✠. *Excluduntur.* Albert. Brunus Astensis *tom.* 2. *Tractatuum, tract. De Statutis. c.* 116. *et seqq.* ac alii. Ratio est: tum quia alioquin induceretur Jurium correctio per tacitos, et conjecturales intellectus, contra Jura hactenus allegata. Tum quia, *quod contra rationem juris receptum est, non est procedendum ad consequentiam,* ut dicitur *l. Quod contra. ff. de Reg. Juris.* Concordat textus *in l. Si vero.* §. *De viro. ff. Soluto matrimonio,* ubi Bartolus in Summario concludit: *Provisio Legis contra Jus commune non extenditur extra id, quod lex exprimit, licet eadem sit ratio.*

Nec obstat, quod de similibus idem sit judicium 504
habendum, *c. Inter corporalia. de Translat. Episc.* Et ubi eadem est ratio, eadem debeat esse Juris dispositio, *l. Ideo.* et *l. Non possunt. ff. de Legibus,* juncta *l. Illud ff. Ad legem Aquiliam,* cum concordantiis. Resp: enim, quod hae Regulae procedant solum in casibus illis, de quibus antecedenter nihil fuerat specialiter constitutum, ac proinde ex tali extensione ob rationem similitudinis facta nulla sequitur juris prioris correctio: nam, cum omnes casus, atque articuli, distinctis legibus comprehendi non possint, ob eorum multitudinem, atque diversitatem, merito statutum de uno extenditur ad alios similes casus; prout notatur *cit. l. Non possunt.* Fallunt tamen ejusmodi Regulae circa illos casus, de quibus jam antea fuit facta quaedam specialis dispositio, sicque ex tali extensione in oppositum facta sequeretur prioris dispositionis, seu juris correctio: nam haec, utpote odiosa, debet evitari, neque admitti, nisi exprimatur; idque per Jura, et rationes hactenus allatas: ac proinde in correctoriis restringere, non autem laxare debemus habenas, prout loquitur Laurentius de Rudolphis *in Repetit. in can. Monachi.* 16. *q.* 1. *n.* 16.

Et hoc adeo verum est, ut quando agitur de 505
correctione Juris communis, etiam a majoritate rationis non permittatur extensio de casu ad casum. Jason *in cit. Auth. Quas rationes. num.* 17. *et* 21. *C. de Sacrosn. Eccles.* ex juribus hactenus allegatis inferens hanc (ut ait) *communem et veram conclusionem et regulam, quod in correctoriis non est licita extensio; etiam ex majoritate rationis:* quam repetit, atque amplius declarat *in l. Praeterea. n.* 28. *C. Unde vir et uxor etc.* Antonius Nagusanus *tom.* 6. *tractatuum, tract. De Pignoribus et hypothecis. n.* 102.

Addunt non pauci Doctores, quod etiam ex 506
identitate rationis non fiat extensio in correctoriis; prout tenet Franciscus Coscius *in Repetit. in c. Translato. numer.* 44. *de Constitut.* Astensis *in Repetit. in c. Quamvis. num.* 163. *de Pactis.* Vitalis Namansensis *tom.* 8. *Tractatuum, part.* 1. *tract. De Collationibus. n.* 7. *et* 8. Et favet Anchoranus *in c. Canonum statuta n.* 75. *de Constit.* loquendo de casu, ubi in lege ratio non est expressa: sub qua limitatione procedit quoque Dictum Bartoli *in Summario l. Si vero.* §. *De viro. ff. Soluto matrimonio,* ubi ait, quod provisio legis contra Jus commune non extenditur ultra id, quod exprimitur, licet eadem sit ratio.

Sed sciendum, quod haec doctrina solummodo 507
procedat in casu, ubi per legem ratio non exprimitur; in quo sensu allata sententia est communis. Secus est, quando ratio in lege habetur expressa: siquidem, quod propter identitatem rationis, quae in lege corrigente exprimitur, rite fiat extensio in correctoriis, probatur *ex Auth. Ut ii, qui obligatas etc.* §. 1. *Collat.* 6. ac tenet Glossa *ibid.* ✠. *Ad onerationem,* et alia Glossa *in Clem.* 1. ✠. *Eligatur. de Election.* Anchoranus *loc. cit. n.* 75. citans Bartolum, Paulum de Castro, et alios. Petrus And. Gammarus *tom.* 18. *Tractatuum, tract. de Extensionibus. num.* 140. Jason. *in d. Auth. Quas actiones. n.* 22. citans alios, et subjungens, hoc idem dicendum esse, quando unica tantum ratio potest assignari pro lege corrigente: quia tunc ipsa habetur pro sufficienter expressa, juxta Glossam singularem *l. Quamvis.* ✠. *Curavit C. de Fideicommissis.* Nam taciti et expressi eadem est conditio, *l. Cum quid* et ibi

DD. *ff. Si certum petatur.* Gammarus *loc. cit. n.* 145. In his igitur casibus posse fieri extensionem ex identitate rationis, probatur ex eo: quia ratio legis est anima, et substantia legis, *arg. l. Cum pater. §. Dulcissimis. ff. de Legatis II.* Similque tunc alterum, cui talis identitas competit, satis intelligitur mutari ex ratione novae legis, utpote mentem ipsius Legislatoris declarante, licet idipsum verbis non exprimat; prout in simili jam §. 17. *num.* 429. *et seqq.* dictum fuit. Neque hoc mirum videatur, cum allata superius doctrina regulariter quidem procedat, patiatur tamen nonnullas alias limitationes illico afferendas. Unde

508 Quaeritur V. An nulli omnino casus dentur, in quibus revocatio, seu correctio quorundam jurium inducatur per tacitos intellectus, sicque fiat extensio in correctoriis? Resp. Quamvis regulariter in correctoriis non fiat extensio ultra expressa in posteriori Lege corrigente, ut dictum est *nu.* 500. *et seqq.* sicque correctio jurium (ac multo minus ipsorum revocatio, sive abrogatio) non sit inducenda per tacitos intellectus, ut proxime dictum: nihilominus etiam haec regula quasdam patitur fallentias, atque limitationes, juxta illud generale dictum, *Nulla regula sine exceptione.*

509 Et primo quidem correcto juris censetur favorabilis, ac proinde extendenda, quando per eam reditur ad Jus commune antiquum. Ratio est: quia res de facili revertitur ad suam naturam, sive statum pristinum, *can. Ab exordio. dist.* 35. *et l. Si unus. §. Pactis. ff. de Pactis.* ac proinde non est mirum, quod Lex posterior, quae corrigit aliud Jus correctivum, et reducit nos ad terminos antiquae Legis, censeatur favorabilis, ac idcirco extendenda. Glossa in *c. Statutum.* 3. *§. Numerandum. de Praebend. in* 6. Jason *Auth. Quas actiones. n.* 24. *et* 29. *C. de Sacros. Eccles.* Gammarus *cit. tract. de Extensionibus. num.* 137. Faguanus *in c. Non amplius.* 63. *de Institut.* citans Hostiensem, et communem aliorum, ac declarans istud in casu Concilii Trident. *Sess.* 25. *cap.* 3. *de Regular.* ubi, cum Episcopis restituatur facultas concedendi licentiam pro erigendis de novo Monasteriis in suis Dioecesibus (quae facultas ipsis fuerat ablata a Bonifacio VIII. *in cap. un. de Religios. Domib. in* 6.) haec Juris Bonifaciani correctio censetur favorabilis, lateque interpretanda: quia per eam fit reditus ad Jus commune ab antiquo competens Episcopis.

510 Secundo fallit data Regula, atque in correctoriis Juris fit extensio ultra expressa in lege corrigente per tacitum intellectum, quando intervenit identitas rationis in lege expressa: prout jam dictum *numer.* 507.

511 Tertio correctio Juris facta in uno ex aequiparatis, censetur corrigere in alio, sibi per legem antiquam in omnibus, et per omnia aequiparato: quia tunc ejusmodi extensio, atque interpretatio procedit ex vigore Juris antiqui, talia inter se aequiparantis: prout *L.* 1. *ff. de Legatis I.* per omnia exaequata sunt Legata Fideicommissis; ac proinde dispositum, sive correctum in uno, censetur dispositum atque correctum in altero. Glossa *in c. Si postquam. §. Provisione. de Electio. in* 6. Jason *cit. Auth. Quas actiones. n.* 19. *et* 23. *C. de Sacros. Eccles. et l. Qui condemnare. numer.* 7. *ff. de Re judicat.* Barbosa *Axiomat.* 14. citans plurimos Auctores, et pro regula statuens, quod aequiparatorum eadem sit dispositio, etiam in poenalibus, exorbitantibus, et correctoriis. Intellige, dummodo sint aequiparata in omnibus, et per omnia: nam si solummodo quoad unum, vel alterum casum parificantur, secundum hunc duntaxat procedit extensio, non quoad alium. Glossa *in cap. un. §. Sacri de Voto, in* 6. Jason *cit. num.* 19. Barbosa *ibid. nu.* 4. cum aliis.

Quarto Correctio Juris facta super casu princi- 512
pali, censetur etiam facta super accessorio, *arg. c. Translato.* 3. *de Constitut.* juncto *c. Si super gratia. de Officio Delegati. in* 6. *et l. Ait Praetor. §. Haec verba ff. de Negotiis gestis*, cum concordantiis. Nam ubi unum sequitur ad alterum, concesso antecedente videtur concessum consequens. *l. Qui proprio. §. Item. et l. Qui procuratorem. ff. de Procurat.* Et vicissim, cui committuntur sequentia, etiam praecedentia videntur commissa, per quae pervenitur ad illa, *l. Ad rem nobilem. et l. Ad legatum. ff. eod.* juncta *L.* 2. *ff. de Jurisdiction. omn. Judic.* cum similibus. Dummodo tamen haec sint talia, quorum unum inseparabiliter sequitur ad aliud: nam si possent separari, et ratio diversa militaret de ipsis, dicta non procederent. Petrus And. Gammarus *cit. tract. de Extensione. n.* 125. et alii.

Quinto fallit data superius regula in Correlati- 513
vis, quia lex nova corrigens in uno Correlativorum, censetur extendi, et corrigere in altero, dummodo in ipso militet eadem ratio. Ita Jason *loc. cit. n.* 23. Gammarus *cit. tract. de Extension. num.* 119. *et* 120. Anchoranus *c. Canonum statuta n.* 74. *et* 75. *de Constitut.* post Bartolum docens, quod lex corrigens, aut etiam prohibens super uno ex correlativis, intelligatur corrigere, ac prohibere in altero, licet hoc non exprimatur, nisi obstet diversitatis ratio. Probatur haec satis communis Doctorum opinio: quia in correlativis est inseparabilis connexio, et uno posito alterum necessario sequitur; ergo hoc ipso statutum de uno, censetur statutum de altero, nisi obstet ratio diversitatis. Idem probatur passim ex textu multum urgente, *L. ult. C. de Indicta viduitate tollenda*: ubi Lex Julia Miscella per novam legem correcta in foeminis, ut post mortem virorum possint nubere, haud obstante conditione Legatis adjecta de non amplius nubendo, censetur etiam esse correcta in maritis; et additur, quod istud *pertinere ad sensum novae legis, non est incertum*: quia nempe maritus, et uxor, sunt correlativa; et quantum ad propositum, eadem militat ratio in maritis, quae in uxoribus, post obitum consortis suae. Idem igitur dicendum de aliis correlativis, quod nimirum lex corrigens in uno, censeatur corrigere etiam in altero; idque ad sensum pertineat novae legis, ita nimirum, quod talis extensio fiat auctoritate legis, et juxta mentem ipsius Legislatoris.

Nec obstat textus in *l. Praecipimus. C. de Appel-* 514
lation. cum concordantiis, *n.* 501. allegatis. Nam regulariter quidem verum est, quod lex non corrigitur, nisi in expresso: fallit tamen hoc inter alia in correlativis, quando pro utrisque militat identitas rationis, juxta *cit. L. ult. C. de indicta viduit.* Accedit ratio: quia correlativa, cum sint simul natura, posita se ponunt, et perempta se perimunt, juxta Philosophum: ac proinde non mirum, quod dispositum de uno ipsorum, censeatur etiam juxta mentem Legislatoris esse dispositum de altero, in quo militat eadem ratio. Hinc illud vulgatum: *Correlativorum idem est judicium, eademque disciplina.* Everardus in *Loco, a Correlativis. n.* 8. *et seqq.* Barbosa *Axiomat.* 61. citans alios.

Additur notanter, *dummodo in ipso militet ea-* 515
dem ratio. Nam secus est dicendum, quando qualitas, quae disponitur, vel corrigitur in uno, non competit alteri: prout accidit in illis, in quibus correlativa inter se opponuntur: sic etiam venditor debet dare mercem, non emptor: pater est generans, non filius, et hujusmodi. Item, quando unum correlativorum circa propositum non aeque proportionatur alteri, sed datur ratio diversitatis inter

ea; tunc enim dispositum, vel correctum in uno, non censetur dispositum, vel correctum in altero, nisi exprimatur. Sic vir et uxor sunt quidem correlativa, sed multa competunt viro veluti capiti, et sapientiori, quae non competunt uxori: ut habere filium in potestate, administrare domum, posse fungi publicis officiis, etc. Similiter parentes debent thesaurizare filiis, non filii parentibus, juxta Apostolum. 2. *Corinth.* 12. Ulterius, quamvis Actor et Reus sint correlativa, nonnulla competunt Reo, quae non competunt Actori, ac vicissim; prout in specie partes Actoris a principio litis censentur esse favorabiliores, *arg. l. Qui prior. et l. Solemus. ff. de Judiciis*, ac alibi: in fine autem favorabiliores sunt partes rei; quam Actoris, c. *Inter dilectos.* 6. §. *fin. de Fide instrument.* c. *Cum sunt partium. de Reg. Jur. in* 6. cum concordantiis. Rursus stante Statuto municipali, ne frumenta vendantur exteris Nationibus, non idcirco prohibetur, ne ipsa emantur ab exteris. Et loquendo de SS. Martyribus, Tyrannorum mortem injuste inferentium *actio* Divinae Majestati *displicuit*: *passio* Sanctorum Martyrum eidem *grata fuit.* Idem dicendum in similibus, ubi in correlativis intervenit diversitas rationis.

516 Sexto limitatur eadem doctrina, quando alioquin sequeretur absurdum: tunc enim etiam in correctoriis debet fieri extensio ad evitandum tale vitium. Jason cit. *Auth. Quas actiones n.* 24. *C. de Sacros. Eccles.* Franc. Coscius *Repetit. in c. Translato. n.* 51. *de Constitut.* Petr. And. Gamarus *cit. tract. de Extensionib. n.* 137. *et* 139. ac alii. Neque enim mens Legislatoris est, fovere absurdum, aut delusoriam facere dispositionem, *arg. l. Scire oportet.* §. *Aliud ff. de Excusation. tutorum*, ibi: *Sed etsi maxime verba legis hunc habeant intellectum*, ex quo posset sequi absurdum, *tamen mens Legislatoris aliud vult.* Concordat textus *L. In ambiguis. ff. de Legibus.*

517 Septimo idipsum limitatur, ubi agitur de salute animae: atque evitando peccato: nam tunc dispositio correctoria, atque odiosa, extenditur ex identitate rationis. Jason *cit. n.* 25. Gammarus *n.* 138. post Bartolum *in Auth. Sacramenta puberum. C. Si adversus vendit. etc.* Abbas c. *Ex tenore. Qui filii sint legitim.* ubi censet, *cap. ult. de Clandest. desponsat.* haud obstante, quod videatur poenale, tamen ex quo emanavit favore animarum, non esse restringendum ad solum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, de quo expresse meminit, sed dilatandum ad quodcunque impedimentum; cum per dilatationem eviteutur animarum pericula, et homines retrahantur ab illicitis contractibus matrimonii. Similem extensionem favore salutis animarum facit Glossa *l. Omnes.* ℣. *Apostolicae. C. de Feriis.*

518 Octavo fit in correctoriis extensio, si alioquin dispositio de facili redderetur delusoria, *arg. c. Si civitas. de Sentent. Excomm. in* 6. juncta Glossa *Clem.* 1. ℣. *Sepelire. de Sepultur. et c. Quamquam.* ℣. *Aliter facta. de Usuris in* 6. Coscius *ubi supra* Gammarus *in saepe cit. tract. de Extensionibus. n.* 139. apud quem nonnullae aliae habentur fallentiae, sed minoris considerationis.

§. XX.

De Revocatione Decretorum Concilii Generalis.

SUMMARIUM.

519 *Referuntur Doctores, volentes, non derogari Decretis Concilii Generalis, absque expressa ejus mentione.*

Praesertim, si Concilium Generale sit novissimum. Ibid.

520 et 521 *Rationes horum Doctorum.*

522 *Sententia haec generaliter prolata non subsistit. Et n. seqq.*

523 *Per posterius Decretum Concilii Generalis derogatur priori directe contrario, nulla facta mentione prioris Concilii.*

524 *Idipsum patet ex praxi Concilii Tridentini.*

525 *Etiam per Constitutiones Pontificias derogatur prioribus Decretis Concilii Generalis directe contrariis, absque expressa mentione Concilii.*

526 *Solvuntur rationes in appositum.*

527 *In Rescriptis autem sub generali derogatione non comprehenduntur Decreta Concilii Generalis, sed opus est expressa mentione Concilii.*

528 *Disparitas inter Rescripta, et Constitutiones Pontificias quoad hoc. Et num. praec.*

529 *Pro derogatione Concilii Tridentini sufficit clausula generalis, absque speciali ejus mentione; et cur?*

530 *Stylus Curiae Romanae, qualis circa hoc?*

531 *Nec solet, nec oportet specialiter derogare Concilio Tridentino.*

532 *Solvitur instantia.*

Litterae in forma Brevis sunt ejusdem auctoritatis ac Rescripta Signaturae. Ibid.

Quaeritur I. Utrum ad derogandum Decretis Concilii Generalis requiratur hujus expressa mentio? Non pauci Doctores, quos ad longum citat Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 26. *n.* 7. et Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potestat. Episc. allegat.* 33. *n.* 24. et Zerola *part.* 2. *Praxis Episcopalis.* ℣. *Absolutio.* §. *Dico quinto*, videntur generaliter docere, quod Decretis Concilii Generalis non derogetur, nisi de eo fiat expressa mentio, similibus verbis: *Non obstante quacunque lege, etiam in Concilio Generali edita*: Sola autem clausula derogatoria generalis non sufficiat. Addit Sanchez *cit. num.* 7. post Henriquez *lib.* 7. *de Indulgent. cap.* 26. *num.* 3. et Vivaldum *Candelabri. p.* 3. *c.* 12. *num.* 22. ac sequitur Layman *eis. cap.* 1. *num.* 8. *h. t.* quod si Concilium Generale sit novissimum, ut nunc est Tridentinum, oporteat expressam ejus, mentionem facere, nec sufficiat generalis derogatio cujuscunque Concilii Generalis.

Ratio horum Doctorum est: quia Decreta Concilii Generalis valde matura deliberatione sunt condita; ac proinde videntur continere tacitam clausulam derogatoriam omnium posteriorum Constitutionum, quae illis contrariae sunt, nisi de ipsis specialem faciant mentionem; prout probare nituntur *ex c. Ecclesia vestra.* 57. *de Election.* ubi Papa inter alia sic loquitur: *Neque enim credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod aliis excogitatum est multis vigiliis, et inventum, uno verbo subvertere voluisse.* Idque eo magis locum habere videtur in Conciliis Generalibus; cum magis examinatum, maturisque digestum, imo *integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur*, prout notatur *in c. Prudentiam. de Offic. Delegat.* sicque, ut tollatur, aut corrigatur, majori eaque expressa revocatione haud immerito opus sit. 520

Eandem sententiam ulterius dictae sententiae Auctores stabilire conantur ex diversis textibus Juris, qui aperte dicunt, non derogari Decretis Concilii Generalis, nisi fiat expressa hujus mentio: ut *in c. Ex part.* 3. *de Capell. Monachor.* ubi Papa consultus sic respondet: *Cum autem id obviet Lateranensi Concilio, de quo nulla mentio est in litteris antedictis: Fraternitati tuae breviter respondemus, quod hujusmodi lit-* 521

ras ab Apostolica Sede non credimus emanasse: quod si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio supra dicto. Concordat textus *in c. Nonnulli. de Rescriptis*, quod est editum in Concilio Generali (videlicet, Lateranensi, sub Innocentio III. celebrato) atque expresse declarat, Litteras Apostolicas eidem non praejudicare, *nisi expressam de hac Constitutione fecerint mentionem.* Simile quid habetur *in c. Eam te. 4. de Ætat. et qualitat. praeficiend.* ubi inhibitum fuit, ne Personae quavis occasione, *vel etiam Litterarum Apostolicarum obtentu*, ad regimen Ecclesiarum instituantur contra Decreta Concilii Lateranensis: cum similibus.

522 Verum hisce neutiquam obstantibus praefata sententia, sic generaliter prolata, non videtur subsistere; sed oportet distinguere inter Constitutiones tum Conciliares, tum Pontificias, ac inter Rescripta: unde ad propositam quaestionem,

523 Resp. I. Per posterius Decretum Concilii Generalis tollitur prius eidem directe contrarium; quamvis in posteriori non fiat mentio de priori Concilio, nec eidem expresse derogetur. Ita Fagnanus in *c. Nonnulli. n.* 31. *et seqq. de Rescript.* Pirhing. *h. t. n.* 136. et alii. Ratio est: quia tunc utrumque Decretum pari industria, consilio, et maturitate factum esse dignoscitur: unde ex una parte cessat ratio, ob quam Decreta Concilii Generalis censentur tacite continere clausulam derogatoriam ad Rescripta imposterum emananda, quando in his non fit expressa mentio Concilii Generalis: ex altera vero parte subintrat decisio *cap.* 1. *h. t. in* 6. una cum sua ratione ibidem contenta, et generaliter urgente quoad propositum.

524 Confirmatur hoc ipsum ex praxi, ac stylo Sac. Concilii Tridentini, utpote quod antiquioribus Conciliis nominatim derogare non consuevit, quamvis interdum contra illa ex justis, ac de novo emergentibus causis, aliquid statuendum duxerit: uti patet *ex Sess.* 23. *cap.* 12. *de Reform. et Sess.* 24. *cap.* 2. *de Reform.* et alibi, dum ibidem revocavit, seu correxit Decreta quorundam priorum Conciliorum Generalium, etiam Corpori Iuris Canonici inserta, absque ulla ipsorum Conciliorum speciali mentione, vel derogatione; prout ex professo, ac singillatim ostendit Fagnanus *cit. c. Nonnulli. numer.* 32. *Rescriptis.*

525 Resp. II. Etiam per novas Constitutiones Pontificias derogatur prioribus Decretis Concilii Generalis sibi directe contrariis, licet in ipsis non fiat expressa mentio, sive derogatio Concilii Generalis. Ita Glossa *in cap.* 1. ℣. *Noscatur. h t. in* 6. et ibi Archidiaconus, Jo. Monachus, Geminianus, Felinus, et plures alii, quos citat, et sequitur Fagnanus *ubi supra*, *num.* 29. Ratio Conclusionis desumitur ex saepe *cap.* 1. *h. t. in* 6. ubi generaliter decernitur, quod Romanus Pontifex constitutionem condendo posteriorem, noscatur revocare priorem, quamvis de hac mentionem non faciat; cum omnia Jura in scrinio pectoris sui habere noscatur: ergo, cum Romanus Pontifex aeque in scrinio pectoris sui habeat Decreta Conciliorum Generalium, pariter haec per novam Constitutionem contrariam revocata comprobantur absque alia mentione Concilii. Et hoc eo magis: quia Concilium generale non est supra Papam, sicque nequit ligare manus ejusdem; et opposita quorundam sententia est damnata ab Alexandro VIII. *in Decreto*, *die* 7. *Decembris* 1690. emanato, in quo praeter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 29. condemnavit: *Futilis, et toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium OEcumenicum auctoritate, atque in Fidei quaestionibus resolvendis infallibilitate.* Quinimo, ut Concilia Generalia possint condere Decreta totam Ecclesiam obligantia, opus habent auctoritate, et confirmatione Romani Pontificis, utpote a quo omne robur suum accipiunt, *c. Significasti. 4. de Elect.* estque superius dictum §. 3. *n.* 63. *et seqq.*

Neque obstant dicta superius *num.* 520. et 521. 526
Nam, quod attinet textus Juris ibidem allegatos, hi expressis verbis loquuntur de Litteris Apostolicis, sive Rescriptis (per quae non derogari Decretis Concilii Generalis, ultro conceditur, juxta dicenda *n. seq.*) non vero de Constitutionibus, de quibus procedit praesens Conclusio. Neque urget ratio allegata: siquidem non tantum Decreta Conciliaria, verum etiam Constitutiones Apostolicae non nisi magna cum maturitate, et praevia diligenti discussione promulgantur; quamvis ob importunitatem petentium nonnunquam secus accidat in Rescriptis. Unde

Resp. III. Loquendo de Litteris Apostolicis, seu 527
Rescriptis contra jus elicitis, dicendum est, quod in his sub generali derogatione non includantur Decreta Concilii Generalis, sed opus sit expressa mentione Concilii ad derogandum Decretis ipsius. Ita Glossa *cap.* 1. ℣. *Noscatur. h. t. in* 6. rationem disparitatis inter Constitutiones, et Rescripta Pontificia assignat, dicens: *Quia maturius fit legis promulgatio, quam rescripti concessio.* Barbosa *cit. allegat.* 33. *n.* 24. et Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 26. *n.* 7. et plurimi alii ab istis allegati. Fagnanus *in cit. c. Nonnulli. n.* 28. *et seqq. de Rescript.* ac novissime Card. de Luca *tom.* 1. *Discur.* 1. *Annotat. ad S. Concilium Tridentinum*, *nu.* 12. hanc sententiam appellans indubitatam. Ratio est: quia omnis constitutio Concilii Generalis dicitur habere tacite clausulam derogatoriam ad Rescripta; ut loquitur Felinus *in d. c. Nonnulli. n.* 2. *de Rescriptis*, atque probant rationes, et auctoritates Juris *n.* 521. adductae. Siquidem *c. Ex parte. de Capell. Monach.* et *c. Nonnulli. de Rescript.* et *c. Eam te de Ætat. et qualitat. praeficiend* aperte fit mentio de Litteris Apostolicis, hoc est, Rescriptis; non item de Constitutionibus vim legis universalis habentibus.

Accedit ratio: nam Rescripta diriguntur ad par- 528
ticulares personas, et directe tendunt in favorem privatorum Principi supplicantium: *Leges* autem, et Constitutiones, sicut et Decreta Concilii Generalis, feruntur pro tota Communitate. Insuper Constitutiones, et Decreta Conciliaria, cum summa maturitate, et praevio magno consilio promulgantur: non sic semper Rescripta, ob horum multitudinem; quinimo haec propter importunitatem petentium quandoque contra jus obtinentur. Et hinc non mirum, quod Constitutiones, et Decreta Conciliaria posteriora derogent prioribus, etiam non facta horum derogatione, *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. non item Rescripta, nisi faciant expressam de Concilio Generali mentionem, *cit. c. Ex parte. de Capell. Monach.* cum concordantiis. Confirmatur: quia, licet Summo Pontifici non desit potestas derogandi ex causa Decretis Conciliaribus, vel in hisce dispensandi absque speciali horum mentione, ut est certum: nihilominus censetur deesse voluntas, nisi specialis fiat mentio Concilii, vel explicita, vel saltem implicita, quae explicitae aequipolet, ut ita omnino certa reddatur Pontificis voluntas, quae alias praesumenda non est, *d. c. Ex parte.* ac notat Card. de Luca *cit. n.* 12. qui tamen *n.* 14. recte subjungit, istam doctrinam non procedere quoad Concilium Tridentinum. Unde ad hujus meliorem intelligentiam.

Quaeritur II. Utrum ad derogandum Decretis 529
Concilii Tridentini requiratur specialis ejus mentio? Resp. Quamvis nonnulli Doctores, supra *n.*

529. relati, veliut, si Concilium Generale sit novissimum, ad ejus derogationem non sufficere clausulam illam generalem, *Non obstante quacunque lege, etiam Concilii Generalis*, sed specialem ejus derogationem faciendam esse: hoc tamen locum non habet in Concilio Tridentino, sed istud venit sub generalibus derogationibus; ac proinde pro derogatione Decretorum Sacri Concilii Tridentini sufficit clausula illa generalis, *Non obstantibus constitutionibus Apostolicis*, vel alia hujusmodi, neque opus est speciali ejus mentione. Ita Barbosa *cit. allegat.* 33. *n.* 24. §. *Pro derogatione*, ubi pro hac sententia allegat Decisionem Rotae *in causa S. Angeli Pensionis* 16. *Decembris* 1594. *coram Card. Pamphilio Sen.* et aliam *in Bononiensi Prioratus* 9. *Junii* 1606. *coram Patriarcha Manzanedo.* Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancell. Gloss.* 6. *n.* 120. Martham, Bonacinam, et plures alios, et novissime sequitur Card. de Luca *cit. Discurs.* 1. *n.* 14. *et Discur.* 46. *de Beneficiis. n.* 13. Ratio est: tum quia in ipsomet Concilio Tridentino *Sess.* 25. *cap.* 21. *de Reform.* fit expressa in omnibus praeservatio Sedis Apostolicae, ibi: *Postremo Sancta Synodus omnia, et singula, quae de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina in hoc Sacro Concilio statuta sunt, declarat, ita decreta fuisse, ut in his salva semper auctoritas Sedis Apostolicae et sit, et esse intelligatur.* Haec ibi. Tum quia, ut inquit Card. de Luca *l. proxime cit.* ita statutum est in Apostolica Constitutione Pii IV. ejus confirmatoria, et liquet ex recepto sensu Curiae.

530 Et hinc communis est ille stylus Curiae Romanae, apponendi in concessionibus Privilegiorum, vel horum confirmationibus clausulam illam, *Quatenus Decretis Concilii Tridentini non adversantur*: ne alioquin (tacendo nunc alios dictae clausulae effectus) sub generali clausula, *Non obstantibus etc.* quae ut plurimum in fine Litterarum Apostolicarum apponi consuevit, derogatum foret Decretis ejusdem Concilii Tridentini. Barbosa *Clausula* 124. *n.* 6. post Sigismundum a Bononia, *de Elect. dub.* 2. *num.* 2.

531 Addit Fagnanus *in c. Nonnulla num.* 86. *de Concess. Praebend.* quod propter memoratam expressam praeservationem auctoritatis Sedis Apostolicae, Concilio Tridentino non soleat, neque oporteat specialiter derogare; sed satis sit, ut Papa disponat contrarium ejus, quod Concilium disposuit, dummodo Supplicatio manu Papae signata fuerit: prout expresse declaravit B. Pius V. in suo Motu proprio, *die* 23. *Decemb.* 1570. emanato, quem de verbo ad verbum refert Nicol. Garcias *tom.* 1. *de Beneficiis, part.* 4. *cap.* 5. *num.* 32. *et* 33. ac saepius censuit Sac. Congregatio Concilii Tridentini Interpretum, fuitque declaratum in Cancellaria Apostolica per Abbreviatores, et decidit Rota *in una Pensionis S. Angeli.* 16. *Decemb.* 1594. *coram Card. Pamphilio.* Hoc ipsum docet, et fusius, adductis diversis Declarationibus Cardinalium, declarat Hyacinthus Donatus, *tom.* 1. *Praxis Rerum Regularium, tract.* 14. *q.* 4.

532 Dices. Litterae in forma Brevis Annulo Piscatoris signatae non minoris sunt efficaciae, et auctoritatis, quam Rescripta Signaturae Romani Pontificis ejus manu propria subscripta, ut loquitur Gregorius XIII. in Bulla, quae incipit: *Ad Romani Pontificis* (ac refertur Tom. 2. Bullarii. Romani, Constit. 19. d. Pontif.) §. 2. Ergo, si per has derogatur Decretis Concilii Tridentini, pariter huic derogatur per Litteras in forma Brevis emanatas, licet non fiat specialis mentio ipsius: quod est contra c. *Ex parte.* 3. *de Capell. Monach.* cum concordantiis *n.* 521. allegatis. Resp. concedendo totum: Unde, ne per hujusmodi Litteras dicto Concilio Tridentino aliquatenus derogetur, solet in illis, dum dantur ad concessionem, vel confirmationem Privilegiorum, inseri clausula illa, *Quatenus Decretis Concilii Tridentini non adversantur*, aut alia consimilis, ut paulo superius jam dictum est. Neque obstat *d. c. Ex parte* cum similibus: Nam istud Capitulum patitur limitatione respectu Concilii Tridentini, ob allegatam expressam praeservationem auctoritatis Sedis Apostolicae in eodem Concilio factam.

§. XXII.

De Revocatione Statutorum ab Inferioribus juratorum, vel a Superiore confirmatorum.

SUMMARIUM.

533 *Capitula, et Communitates possunt tollere Statuta a se condita.*
534 *Quid, si haec sint jurata? Et n. seqq.*
535 *Possunt tollere, quae sunt jurata a singulis.*
536 *Atque his collegialiter contravenire.*
537 *Dummodo non juraverint observare contenta in Statutis. Et n. 535.*
538 *Solvitur ratio dubitandi.*
539 *Cautelae pro perpetuatione Statutorum.*
540 *Statutum a Superiore confirmatum, an possit tolli ab inferioribus? Statuentibus? Et n. seqq.*
541 et 542. *Referuntur sententiae aliorum.*
543 *Ac refelluntur.*
544 *Potest tale Statutum tolli a Statuentibus, si concernit principaliter favorem ipsorum: secus, si concernit bonum commune, favorem Ecclesiae, vel aliorum.*
Exemplificatur hoc in Statutis Religionum per Papam approbatis. Ibid.
545 *Et probatur prior pars.*
Quilibet potest renuntiare suo juri, et favori privato, non obstante confirmatione Principis. Ibid.
546 *Quamvis haec sit facta cum Decreto irritante.*
547 *Affertur ratio posterioris partis Conclusionis.*
548 *Quando ex Statuto est jus alteri quaesitum, nequit illud absque hujus consensu per Statuentes tolli.*
549 *Declaratur hoc exemplo.*

Quaeritur I. Utrum Capitula, et aliae Communitates possint tollere, et revocare Statuta a Capitularibus jurata? Et notanter hoc ultimum additur: nam secluso juramento, ac confirmatione Superioris (de qua proxime) indubitatum est, quod Capitula et Communitates illae, quibus competit facultas condendi Statuta, denuo justis de causis haec eadem tollere, atque revocare valeant, dummodo inde nullum tertio praejudicium generetur. Haec enim duo, videlicet potestas condendi, et tollendi Statuta, pari passu ambulant: et *omnis res, per quaecunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, cap. 1. de Reg. Juris. 533

Verum accedente juramento, quo Canonici, vel alii de Communitate jurarunt servare Statuta, dubitari potest: quia tunc obstare videtur religio juramenti, quod semper observandum est, quando ejus observatio non vergit in aeternae salutis dispendium, *cap. Si vero.* 8. *de jurejurand.* et *c. Quamvis.* 2. *de Pactis in* 6. Unde sub distinctione procedendo. 534

Resp. Possunt Canonici, et alii de Communitate justis de causis tollere Statutum a se juratum; dummodo non juraverit observare contenta 535

in Statuto. Ita Abbas Panormit. in c. *Cum accessissent. num.* 4. ✠. *Aut numerus. est juratus.* et Felinus *ibid. n.* 11. *ut.* 12. *h. t.* Fagnanus in c. *Dilecto, n.* 20. *et* 21. *de Praebend.* et alii. Prior pars probatur ex eo: quia juramentum est personale singulorum v. g. Canonicorum, jurantium, quod velint servare Statuta Capituli, quae extant: non autem, quod nolint illa unquam tollere: hoc enim non pertinet ad singulos sed ad totam Communitatem, sive Capitulum: ergo non obstante tali juramento singulorum Canonicorum, de observatione Statutorum extantium, manet Communitati, sive Capitulo, integra sua facultas revocandi seu tollendi Statuta, si novis emergentibus de causis id expedire judicaverint. Atqui sublato principali, sive Statuto per Capitulum collegialiter congregatum, cessat etiam hac ex parte juramentum singulorum Canonicorum, velut quid accessorium; cum hi sigillatim solum juraverint in observantiam Statutorum extantium.

536 Et hoc adeo verum est, ut licet Capitulum non prius revocaret Statutum, sed simpliciter contraveniret, adhuc Canonici collegialiter contravenientes non incurrerent perjurium. Ratio est: quia praesumuntur id facere animo tollendi Statutum, atque istud ipso facto velle revocare: nemo enim praesumitur delinquere, nec immemor esse propriae salutis. *arg. can.* 1. *dist.* 41. Quinimo dubia in meliorem partem interpretari debent. c. *Estote. de Reg. Juris.* cum similibus. Felinus *cit. numer.* 11. allegans plures alios, et sequitur Fagnanus *ubi supra. n.* 20.

537 Altera pars est Abbatis *loc. cit. num.* 4. et Felini *eod. n.* 14. Et ratio est clara: quia jurans observare contenta in Statuto, non simpliciter obligat se ad observantiam Statuti extantis (ut fit in priori casu) sed ad observantiam contentorum ejus; ergo non potest contravenire absque perjurio, nisi auctoritate Papae fuerit dispensatus ab obligatione Juramenti. Si tamen contraveniat, valet quod gestum est: nam actus gestus contra juramentum regulariter tenet, licet attentans sit perjurus. Abbas *in c. Dilecto* 25. *n.* 17. *de Praebend.* post Jo. Andream *in Reg. Quod semel. de Reg. Juris in* 6.

538 Et per ista patet ad rationem dubitandi *nu.* 534. allatam. Siquidem religio juramenti nullatenus obstat in priori casu, ubi juratur tantum observantia Statuti extantis: bene tamen in posteriori, ubi juratur observantia contenti in Statuto.

539 Unde Abbas in *cit. cap. Dilecto num. fin. de Praebend.* ponit cautelam pro perpetuatione Statuti adhibendam, ut singuli jurent contenta in Statuto, non habita ratione de Statuto: vel, ut jurent collegialiter, sive ut universitas quaedam, quod nec collegialiter velint contravenire. Sic enim Universitas illa, etiam ut collegialiter congregata, Statutum ejusmodi revocare non poterit; nisi ob bonum commune, ac favorem publicum, ut limitat Abbas *ibidem*, et Sanchez *lib.* 3. *in Decalog. cap.* 15. *nu.* 5. cum aliis. Hinc enim posterior casus videtur exceptus in omni juramento, ne id sit vinculum iniquitatis, ac impietatis erga totam Communitatem.

540 Quaeritur II. Utrum Statuta per Superiorem, v. g. Summum Pontificem confirmata, possint ab inferioribus Statuentibus revocari? Ratio dubitandi, ac sententiam negativam tenendi est: quia tale Statutum ab Inferioribus conditum, sed a Superiore, v. g. Papa confirmatum, hoc ipso factum est Superioris, ac Statutum Papale; juxta illud: Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur. *L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veteri Jure enucl.* et c. *Si Apostolicae.* 22. *de Praebend. in* 6.

Resp. I. In resolutione hujus Quaestionis variant 541
Doctores. Et quidem Decius *in c. Cum accessissent. num.* 18. *h. t.* censet, esse distinguendum, an Statuta inferiorum sint *contra Jus commune*, ac proinde respectu ipsorum confirmatio Superioris sit necessaria: vel ejusmodi Statuta sint *praeter Jus commune*, sicque confirmatio Superioris respectu illorum sit tantum accidentalis, et corroborativa. Et quidem Statuta posterioris generis posse ab inferioribus Statuentibus revocari, non obstante Superioris confirmatione, concedit ipsemet Decius: estque haec certa Doctorum sententia, eo quod talia Statuta substantialiter sint Inferiorum, qui sicut absque Superioris auctoritate ita statuere potuerunt, sic et revocare Statuta sine ejusdem auctoritate. Porro Statuta prioris generis vult Decius, non posse revocari per Inferiores absque Superioris auctoritate; eo quod ab hujus confirmatione totam suam substantiam et valorem acceperint, sicque sint Lex et Statutum Superioris, cui Inferior derogare non potest.

Alii distinguunt: quia aut Statuta Inferiorum 542
confirmantur a Superiore in Forma communi; et sic utique ab inferioribus Statuentibus revocari possunt, non obstante Superioris confirmatione, eo quod confirmatio in Forma communi nihil novi juris tribuat, *arg. c. Cum dilecta.* 4. §. *Nos igitur.* ✠. *Nolentes. de Confirmat. util. et c. Ex parte tua.* 18. *de Privileg.* aut sunt confirmata ex certa scientia: et sic negant, posse ea ab inferioribus Statuentibus revocari, eo quod Princeps confirmans inferiorum Statuta ex certa scientia, censeatur idemmet statuere, sicque Statuta illa facere sua, *arg. c. Si Apostolicae.* 22. juncta Glossa ✠. *Confirmamus de Praebend. in* 6. Martha *de Jurisdictione.* 4. *p. Cent.* 1. *Cas.* 99.

Verum haec utraque Sententia gravem patitur 543
instantiam *ex c. Cum accessissent.* 8. *h. t.* ubi Statutum de supprimenda Dignitate Primiceriatus in Ecclesia Cathedrali Tullensi contra Jus commune factum, ac postmodum auctoritate Sedis Apostolicae confirmatum, adhuc per Capitulum tolli, atque inconsulto Papa revocari potuisse legitur, illis verbis: *Nisi postea dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.* Accedit textus *in c. Pro illorum.* 22. *de Praebend.* ubi Canonici, habentes a Papa privilegium, sive indulgentiam super certo numero Canonicorum, possunt sponte contravenire, recipiendo aliquem super numerum. Item *l. Omnium C. de Testament.* ubi Testamentum confirmatum a Principe, potest a solo Testatore revocari. Unde melius distinguendo.

Resp. II. Vel Statutum Inferiorum, a Papa 544
confirmatum, principaliter respicit favorem privatum, ac solam utilitatem Statuentium; et potest a Statuentibus libere revocari absque auctoritate Superioris: vel ejusmodi Statutum concernit principaliter bonum publicum, aut favorem Ecclesiae, vel aliorum, quam Statuentium, et tunc nequit amplius revocari a Statuentibus. Ita Abbas *in c. Cum accessissent. n.* 2. et ibi Felinus *n.* 4. et Fagnanus *nu.* 12. *h. t.* Engel *eod. tit. n.* 72. Sanchez *lib.* 3. *in Decalog. cap.* 15. *n.* 6. cum aliis. Hyacinth. Donatus *tom.* 1. *Praxis rerum Regularium, p.* 1. *tract.* 13. *quaest.* 6. *et quaest.* 20. *numer.* 16. ubi proinde cum Miranda tom. 2. *Manual. Praelat. quaest.* 29. *art.* 8. infert, quod Statuta Religionum auctoritate Papae confirmata, non possint revocari ab ipsis Religiosis, etiamsi sint capitulariter uniti, quando ea respiciunt commune bonum Religionis: secus, si principaliter concernant favorem ipsorum Statuentium.

Ratio prioris partis est: quia quilibet potest re- 545

nuntiare juri suo, atque favori privato, *c. Si diligenti. de Foro compet.* cum similibus: sive deio favor iste sibi competat per Statutum contra Jus commune factum, et e Principe, puta Papa confirmatum, *d. c. Cum accessissent. h. t.* Sive praeter Jus, *ut cit. c. Pro illorum, de Praebend. et l. Omnium. C. de Testamentis.* Nam generale est, quod quis renuntiare possit juri, ac favori suo privato: et auctoritas, seu confirmatio Principis tunc obtinet vim privilegii duntaxat, cui quis renuntiare potest.

546 Atque hoc adeo verum est, ut procedat, licet Statutum per Superiorem confirmetur sub clausulâ Decreti irritantis, quidquid in contrarium actum sit; prout multis aliis allegatis, docet Covarruvias *part. 2. de Pactis*, §. 2. *numer.* 13. Quamvis non desint oppositum tenentes, quos pariter allegat, afferendo, et solvendo rationes ipsorum: idemque tradit Fagnanus *in cit. c. Cum accessissent. num.* 21. *et seqq. h. t.*

547 Altera pars Conclusionis, *num.* 544. datae, probatur ex eo: quia, licet quilibet possit renuntiare favori suo privato, ut dictum; nihilominus favori publico, puta cultum Divinum, utilitatem Ecclesiae, vel bonum Reipublicae concernenti, nemo potest renuntiare, *cit. cap. Si diligenti. de Foro compet.* junctis concordantiis ibidem per Glossam. *v. Pacto privatorum*, allegatis. Unde Statuta Capituli confirmata per Papam, non possunt amplius tolli per Canonicos, quatenus concernunt favorem publicum, sive cultum Divinum, vel utilitatem, seu honorem ipsius Ecclesiae, aut commodum aliorum. Ratio est: quia in tali casu confirmatio Superioris, ut puta Papae, non habet meram rationem Privilegii, sed cujusdam Mandati, sive Decreti, ac ipse Superior confirmando censetur Statutum facere suum, *d. c. Si Apostolicae, de Praebend. in 6. et L. 1. C. De vet. Jure enucl.* Superioris enim potissimum interest, Jura tueri; Cultum Divinum promovere, et bono communi prospicere. Unde postea succedit Regula *c. Inferior. dist.* 21. *et Clem. Ne Romani, de Elect.* videlicet, *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Abbas *cit. c. Cum accessissent. num.* 2. *h. t.* citans Innocentium *in c. Accedentibus, de Privileg.* Felinus *cit. n.* 4. Sanchez Miranda *ubi supra*, et alii.

548 Resp. III. Insuper, quando ex Statuto per Superiorem confirmato, imo et alias legitime facto; est jus alteri quaesitum; tunc illud non potest sine hujus consensu per Statuentes tolli. Ratio est: quia *mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum*, juxta Reg. 33. Jur. in 6. cum similibus. Accedit, quod per inferiores Principes nullo modo possit tolli jus quaesitum tertio, *L. ult. ff. de Pactis*, cum similibus. Card. Tuschus *Litt. I. Conclus.* 624. *nu.* 3. et alii; id enim non careret injuria, atque injustitia proximo illata.

549 Quadrat hoc exemplum, quod ponit Bartolus *in l. Omnes populi. §. Circa secundum, ff. de Justit. et Jur.* Quia, quando Statuto cavetur, ut qui venit ad habitandum in tali Castro, habeat immunitatem perpetuo, et quidam venerunt; si nunc Civitas cupiat revocare Statutum, et velit, ne illi gaudeant immunitate; certe in praejudicium eorum, qui jam venerunt, non potest revocari: secus in iis, qui nondum venerunt. Idem ergo dicendum in aliis similibus.

TITULUS III.

De Rescriptis.

1 *Ratio ordinis.*

Convenientia, et differentia inter Leges, et Rescripta. Ibid.

Post Constitutiones recte agitur de Rescriptis, propter magnam horum cum constitutionibus affinitatem: 1
siquidem et Rescripta connumerantur inter Placita Principum, quae legis habent vigorem, juxta illud L. 1. ff. de Constitut. Princip. *Quod Principi placuit, legis habet vigorem*: sumendo videlicet legem large, seu pro quacunque Principis voluntate. Alioquin vero inter Leges, et Rescripta, sunt plures notabiles differentiae: nam Lex proprie accepta fertur pro tota Communitate, et communi Civium utilitate, *can. Erit autem, dist.* 4. *et L.* 1. *ff. de Legib.* Rescripta vero directe dantur in favorem privatorum, qui ea a Principe, ut puta a Summo Pontifice, mediante praevia supplicatione, consultatione, aut relatione impetrarunt. Insuper ad obligationem Legis requiritur solemnis ejusdem publicatio: secus est in Rescriptis, quae tunc dicuntur publicari, quando Judici praesentantur. Ant. Burgos *Repetit. in Rubric. de Rescriptis, numer.* 54. Taceantur aliae differentiae, de quibus in progressu: unde non immerito Compilator Juris Canonici ponit speciales Rubricas *De Constitutionibus*, et *de Rescriptis.* Et de his nunc agendo, sit.

§. I.

De Natura; et Divisione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

2 *Rescriptum, quid? Et n. seqq.*
3 *Rescripti nomen, quibus conveniat?*
4 *Absolute prolatum in Ecclesiasticis, accipitur pro Rescripto Papali.*
5 *Vivae vocis Oraculum, quid?*
6 *Quibus de causis Rescripta concedi soleant?*
7 *Motus proprius, quid? Vide n.* 202.
Recte connumeratur inter Rescripta. n. 6.
8 *Rescripta tribus partibus constant, narratione, supplicatione, et conclusione.*
9 *Rescriptum an habeat vim legis? Et num. seqq.*
10 *Facit jus inter partes. Et num. praeced.*
Non tamen habet vim legis universalis. Ibid.
11 *Solvuntur Jura in contrarium allegata.*
12 *Rescripta Corpori Juris inserta, unde habeant vim legis universalis?*
13 et 14. *Rescripta nonnunquam faciunt Jus commune in consequentiam; et quando?*
15 *Rescriptum large acceptum, comprehendit sub se Privilegium, Beneficium, Mandatum, ac Rescriptum proprie dictum.*
16 *Rescriptum proprie, quid?*
Et quomodo differat ab aliis enumeratis? Ibid. et num. seqq.
17 *Privilegium, quid?*
18 *Beneficium, quid?*
19 *Et quomodo differat a Privilegio?*
20 *Mandatum generatim sumptum, quid?*
21 *Et quid intelligatur Mandatum stricte acceptum, sive* Mandatum de providendo?
22 *Rescriptum, quotuplex sit? Et num. seqq.*
23 *Rescriptum contra legem, praeter legem, et secundum legem; quid?*
24 *Et quomodo sumatur in Rubrica praesentis Tituli?*
25 Rescriptum contra jus non valet, *quomodo intelligendum?*
26 *Quando censeatur constare de Principis voluntate, quod valeat?*
27 *Alia celebris Rescriptorum divisio.*
28 *Rescripta justitiae, seu ad lites; et*

29 *Rescripta gratiae, seu ad beneficia, quid?*
Littera beneficiales, et Mandata Apostolica, quae? Ibid.
30 *Rescripta gratiae exemplificantur?*
Dispensationes concessae circa unum duntaxat actum, proprie non sunt Privilegia, et cur.? Ibid.
31 *Rescriptum mixtum, quid?*
32 *In dubio Rescriptum praesumitur esse justitiae, et non gratiae.*

1 Quaeritur. I. Quid sit Rescriptum, quibusque partibus constet? Resp. I. *Rescriptum* in proposito esse datum a Principe responsum in scriptis ad alterius consultationem, relationem, vel supplicationem. Ita Abbas *ad Rubric. h. t. num.* 2. Hostiensis, et alii. Licet enim vi nominis *Rescriptum* idem significare videatur, ac *Responsum scriptum*, quod nimirum rescribitur absenti (nam cum absente loquitur, qui scribit epistolam, et mittit nuntium) nihilominus impraesentiarum per Rescriptum intelligitur solummodo id genus epistolarum, quibus Princeps, ac praesertim Summus Pontifex supplicantibus, referentibus, aut sese consulentibus respondere solet. Unde in diversis capitulis Juris Canonici, utpote quod secundum magnam sui partem ex Decretalibus Epistolis, seu Rescriptis Summorum Pontificum compilatum fuit, passim occurrunt hujusmodi initia: *Consuluisti, Consuluit., Insinuante, Insinuatum est., Significasti, Postulasti*, et hujusmodi.

3 Dicitur primo in allata Rescripti definitione, *datum a Principe responsum.* Ubi per Principem intelligitur Romanus Pontifex, utpote Ecclesiae universalis Pastor, Christique in terris Vicarius; vel (loquendo de Rescriptis Principum saecularium) Imperator Reges, aliique Principes superiorem in terris non recognoscentes; nam et horum Decretalibus Epistolis, *Rescripti* nomen attribuitur; ut *L. 1. ff. de Appellat.* ibi. *Quaesitum est, an adversus rescriptum Principis provocari possit*, et alibi. Porro Litterae inferiorum, v. g. Episcoporum, vix dicuntur Rescripta, sed magis usitate appellantur Litterae, v. g. absolutionis, excommunicationis, et hujusmodi, ut fit c. *Olim.* 25. *h. t.* ibi: *Ipsi absolutionis litteras concedentes.*

4 Unde Rescriptum in Ecclesiasticis simpliciter, et absolute prolatum, accipitur pro Rescripto Papali; quamvis et hoc non raro nomine *Litterarum Apostolicarum* indigitetur, ut c. *Nonnulli.* 28. *h. t. et c. Ex parte*, 3. *de Capell. Monach.* et alibi.

5 Dicitur secundo, *in scriptis.* Per hanc siquidem particulam differt Rescriptum a vivae vocis Oraculo; quae est responsum Principis oretenus datum, et non in scriptis. Nam *vivae vocis Oraculum* nihil aliud est, quam concessio, seu gratia a Principe cuipiam facta oretenus, sine scriptura; sive dein fiat *motu proprio* Principis, sive ad instantiam partis. Hyacinthus Donatus *tom.* 1. *Praxis Rerum Regular. tract.* 15. *n.* 1. et alii.

6 Dicitur ulterius, *ad alterius consultationem, relationem, vel supplicationem.* Nam hisce tribus de causis praecipue Rescripta Pontificia concedi solent; quamvis etiam, si motu proprio Papa cuipiam personae, aut Communitati particulari aliquid mandet, vel indulgeat, quod facit Jus speciale in negotiis, vel personis, pro quibus conceditur, recta illud inter Rescripta connumeretur Hostiensis in *Summa h. t. numer.* 1. id probans ex *L.* 2. *C. de Legib. et c. Constitutus, de Concess. Praebend.* Siquidem.

7 *Motus proprius*, dicitur Decretalis Epistola Summi Pontificis, in qua haec clausula *motu proprio* inserta habetur, licet forsan impetrans pro tali Rescripto supplicaverit, *c. Si motu.* 23. *de Praebend. in* 6. et amplius dicetur infra.

Resp. II. Rescripta tribus partibus constant, videlicet narratione, supplicatione, et conclusione. Ita Baldus *in c. Super litteris, nu.* 14. *h. t.* Engel *eod. n.* 6. et alii. Et quidem priores duae, videlicet pars narratoria, et supplicatoria, respiciunt impetrantem; tertia vero pars, nempe conclusoria, respicit Principem rescribentem, eo quod ipse auditis motivis, et precibus Supplicantis, concludat, sive decernat, quid circa tale negotium, sive personam sit faciendum, vel observandum.

Quaeritur. II. An Rescriptum habeat vim legis? 9
Resp. I. Rescriptum habet vim legis, sive constitutionis inter partes. Ita Felinus *ad Rubric. h. t. n.* 1. post Joan. Andream, et alii; ac patet ex *L.* 1. *ff. de Constitut. Princip. et §. Sed et quod Instit. de Jure nat. gent. civil.* ibi: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.*

Additur notanter, *inter partes.* Tum quia Rescriptum concessum uni parti, fit commune alteri parti, eique pariformiter prodesse potest; prout fit *cap.* 2. *de Mutuis petit.* ubi Rescriptum concessum Actori, ut sibi justitia fiat appellatione remota, etiam prodest Reo Actorem reconvenienti: cui simile qui tradit Glossa in *Clement. Saepe contingit. ¶. Si quid petere, de Verb. signif.* Tum quia Rescripta, quae in favorem privatorum impetrantur, licet jus inter partes faciant, nihilominus vim legis universalis non obtinent; eo quod non ferantur pro tota Communitate, neque solemniter publicentur, prout requiritur ad rationem legis propriae dictae. 10

Nec obstat textus *cit. L.* 1. *de Constitut. Princip. et §. Sed et quod Instit. de Jure nat. gent. civil.* ubi dicitur: *Quodcunque ergo Imperator per Epistolam constituit, vel cognocens decrevit, vel Edicto praecepit, legem esse constat.* Nam hic *Lex* accipitur large pro quocunque Principis Placito, quod legis vigorem habere censetur; non autem pro Jure communi, et universaliter omnes obligante. 11

Dices. Corpus Juris tam Canonici, quam Civilis, magna ex parte constat ex Rescriptis Pontificum, vel Imperatorum, datis ad particulares personas, Capitula, vel Communitates; ut patet ex inscriptionibus singulorum Capitulorum, et Legum; ergo etiam Rescripta habent vim legis communis. Resp. neg. conseq. Nam, quod ejusmodi Rescripta constituant Jus universale; vimque legis communis habeant, id accidit non ex primaeva ipsorum origine, sed quia postmodum publica auctoritate in Corpus Juris communis relata, et veluti Leges communes solemniter edita fuerunt. 12

Fatendum tamen, quod nonnunquam Rescripta in consequentiam Jus commune faciant: unde data Conclusio quasdam patitur limitationes; quas allegat Felinus *loc. cit. num.* 1. Imprimis enim, si Princeps super dubio Legis articulo per privatum interrogatus, suam de ejusdem vero intellectu rescribit interpretationem, et sententiam, tunc tale Rescriptum per consequentiam facit Jus generale quoad omnes. Ratio est: quia ejusmodi interpretatio censetur legi ab initio jam infuisse, *Auth. de Raptis mulieribus, §. fin. Collat.* 9. Simulque, quod omnis Legum interpretatio, sive in precibus, sive in judiciis, sive alio quocunque modo per Imperatorem, vel alium supremum Principem facta, rata et indubitata haberi debeat, definitum habetur *L. ult. C. de Legib.* 13

Deinde, si Papa deleget alicui quandam causam sub certa forma definiendam, et postmodum emergat simile negotium, poterit etiam hoc sub eadem 14

forma licite definiri. Archidiaconus *in can. Ignorantia, dist.* 38. *numer.* 4. Felinus *loc. cit. numer.* 1. et alii. Idque desumitur ex *can. Licet* 16. *quaest.* 3. ut Gelasius Papa, de tali Rescripto loquens, inquit: *Tunc formam in caeteris cognitionibus, quae sit sequenda, praescripsimus.* Concordat *can. Multi corriguntur*, 2. *quaest.* 1. *et c. In causis*, 19. *de Sentent. et re judic.* ibi: *In similibus casibus caeteri teneantur similiter judicare.* Et merito: quia de similibus idem est judicium, *c. Inter corporalia, de Translat. Episc.* Et quod uni dicitur, ad omnes extenditur, ut loquitur, et probat Glossa *cit. can. Ignorantia, dist.* 38.

15 Quaeritur III. Utrum sit differentia inter Rescriptum, Privilegium, Beneficium, et Mandatum? Resp. I. Si Rescriptum sumatur generaliter, et largo modo, tunc illud comprehendit sub se Privilegium, Beneficium, Mandatum, et Rescriptum proprie dictum; ac proinde non aliter differt ab istis, nisi ut superius a suis inferioribus. Ita Abbas *ad Rubric. h. t. numer.* 2. Nam quodlibet horum consistit in certis litteris, sive epistolis, quibus Pontifex rescribit, atque respondet sibi supplicantibus, concedendo ipsis gratiam, beneficium, vel aliquid ordinando pertinens ad juris observantiam.

16 Resp. II. Accipiendo Rescriptum stricte, sic istud differt a Privilegio, Beneficio, et Mandato. Ita Abbas *loc. cit.* Rebuffus *in praxi Beneficiorum, §. Differentiae inter privilegium, rescriptum, et mandatum*, et alii. Ratio est: quia *Rescriptum proprie* est id, quod Princeps scribit ad juris observantiam: ut quando cuipiam Delegato committit causam decidendam inter aliquos. Et ideo verba Rescriptorum interpretationem recipiunt a Jure communi, *c. Causam, quae* 18. *h. t.* et ibi Abbas *n.* 1. et alii. Quinimo, si Rescriptum concedit aliquid contra jus commune, jam in eo mutat nomen Rescripti, et dicendum est Privilegium, *can. Privilegia, dist.* 3. ac notat Glossa *cap.* 1. ℣. *Noscatur, de Constitut. in* 6. atque amplius *n.* 25. *et* 26. dicetur.

17 *Privilegium* econtra est, quod Princeps contra communes regulas Juris cuipiam concedit, seu rescribit. Dicitur enim Privilegium, *quasi Lex privata*: neque esset privata, nisi aliquid speciali indulgeret, *d. can. Privilegia, dist.* 3. *et c. Abbate*, 25. §. *Contra. de Verb. signif.* Quia igitur Privilegium est contra Jus commune, et omnis recessus a Jure est odiosus, *cap.* 1. *de Filiis Presbyt. in* 6. hinc Privilegium est stricte interpretandum, ac restringendum, dummodo ex hoc non reddatur inutile. Rebuffus *loc. cit. n.* 6. et alii, ac ex professo dicetur infra *n.* 130. *et seqq.*

18 *Beneficium* de se est nomen generale; ac late sumptum idem est, ac Benevola actio gaudium tribuens capienti. Abbas *in c. Olim. num.* 7. *de Verb. signif.* Et sic generaliter acceptum, comprehendit sub se Privilegium, ac Rescriptum, quia et in hujus concessione Princeps facit gratiam; ut *c. Sedes* 15. *de Rescript.* eo quod non teneatur Rescriptum dare, cum subjecti habeant Judices ordinarios. At vero Beneficium stricte, et quantum ad propositum, accipitur pro gratia concessa a Principe praeter jus. Et tale Beneficium est latissime interpretandum, *c. Olim tibi*, 16. *de Verb. signif.* cum similibus.

19 Solummodo nota, quod privilegium, et Beneficium, si stricte sumantur, inter se differunt, dum Privilegium proprie acceptum conceditur contra jus, Beneficium autem praeter jus, ut notat Glossa *ad Rubric. h. t. in* 6. Nihilominus late loquendo, appellatione Privilegii venit et Beneficium; et econtra appellatione Beneficii venit quandoque Privilegium. Sperellus *Decis.* 21. *Fori Ecclesiast. num.* 21. citans alios, et Layman *in cap.* 1. *n.* 7. *h. t.* ubi hac ratione distinguit inter Privilegium stricte acceptum, seu quod est contra jus; et inter Privilegium latius sumptum, quod est praeter jus, sive ultra jus; atque ab aliis vocatur Beneficium.

Mandatum tandem generatim sumptum potest dici omne illud Rescriptum; per quod Princeps aliud mandat, seu praecipit. In quo sensu Mandatum accipitur *in c. Cum contingat.* 24. *h. t. et c. Olim vobis*, 16. *de Restit. spoliat.* ibi: *Vobis dedisse meminimus in mandatis.* Quinimo hoc modo omne Rescriptum, potest dici Mandatum in genere: quia in eo mandatur aliquid dari, permitti, fieri, *arg. c. Cum dilecta* 22. *h. t.* ubi Rescriptum ad lites, quod caeteroquin est rescriptum proprie dictum, appellatur *Mandatum Apostolicum*, Rebuffus *loc. cit. n.* 53. 20

Verum magis stricte, et ad propositum loquendo, per *Mandatum Apostolicum* solent intelligi Litterae illae, quibus Papa mandat alicui provideri de Beneficio Ecclesiastico, seu Praebenda: prout liquet *ex c. Mandatum*, 38. *et c. Abbatem*, 40. *h. t. et c. Si Capitulo.* 5. *de Concess. Praebend. in* 6. Et istud alio nomine appellatur *Mandatum de providendo.* Rebuffus *l. c. §. de Mandatis Apostolicis n.* 2. 21

Quaeritur IV. Quotuplex sit Rescriptum? Resp. I. Rescriptum generaliter, et large sumptum, dividitur in Rescriptum secundum legem, praeter legem, et contra legem. Ita Zoesius *numer.* 5. *h. t.* et alii; ac probatur inductive, explicando singula membra. Et quidem 22

Rescriptum contra legem dicitur illud, quo aliquid conceditur contra communes Juris regulas: ut fit in dispensationibus, et privilegiis. *Rescriptum praeter legem* est, quod datur circa ea, quae Jure decisa non sunt; ac proinde tale Rescriptum nec est contra jus, nec secundum jus: et sunt Litterae Beneficiales, item ea Rescripta, quibus alicui supplicanti quidpiam gratiose conceditur ex mera liberalitate Principis, quod neque est secundum jus, neque contra jus: et proprio nomine dicitur *Beneficium Principis.* Tandem *Rescriptum secundum legem* est, quod datur ad observantiam: ut cum Princeps rescribit respondendo de jure consulentibus, aut delegat Judices, qui inter Partes litigantes justitiam administrent, litesque diriment: estque Rescriptum stricte, et proprie dictum. 23

Porro in Rubrica praesentis Tituli accipitur Rescriptum large: siquidem in progressu ejusdem Tituli tractatur etiam de Privilegiis, et Litteris Beneficialibus; uti patet ex *cap.* 6. 7. *et* 17. *ac* 30. et aliis hujus Tituli. 24

Objicies, Rescriptum contra jus non valet; ergo frustra allegatur pro membro datae divisionis Rescriptum contra legem. Ant. patet ex *l. Rescripta, C. de Precib. Imperat. offerend.* estque enunciata in *can. Rescripta* 25. q. 5. ibi: *Rescripta contra jus elicita, ab omnibus Judicibus refutari praecipimus: nisi forte aliquid est, quod non laedat alium, et prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat.* Concordat textus *in L. ul. C. Si contra jus.* Resp. Antecedens cum suis probationibus procedere regulariter, seu quando aliunde non apparet de contraria voluntate Principis: nam stante dubio, an Princeps tale Rescriptum contra Jus commune concedere voluerit, praesumitur is ob multitudinem negotiorum fuisse circumventus, ipsumque Rescriptum per importunitatem obtentum; ac proinde istud debet refutari. Glossa *cap.* 1. ℣. *Noscatur, de constitut. in* 6. Fagnanus *in c. Causam, quae num.* 5. *h. t.* et alii. Quod si vero constat de certa Principis scientia, et voluntate, valet Rescriptum etiam contra jus; et speciali nomine vocatur *Privilegium.* 25

26 Censetur autem satis constare de voluntate Principis, quando vel Princeps interrogatus dat secundam jussionem, *Auth. Ut nulli judicum*, §. *Et hoc vero jubemus. Collat.* 9. Vel quando Rescriptum continet clausulam derogatoriam legis, saltem generalem, *Non obstante aliqua lege in contrarium*. Nam in Rescriptis ad derogandum legi non requiritur derogatio specialis, sed sufficit generalis. Felinus *in c. Nonnulli. num.* 10. *h. t.* et alii mox allegandi. Nisi forsan Jus commune habeat clausulam derogatoriam, vel det certam formam. Rescriptis impetrandis: prout accidit in Decretis Concilii Generalis, quae requirunt expressam mentionem Concilii, ut sibi derogetur, juxta *cit.* c. *Nonnulli.* 27. et notat ibidem Abbas *nu.* 9. *h. t.* ac Fagnanus *in c. ex parte*, *n.* 4. *de Capell. Monach.* et alii estque dictum *Tit. praec. n.* 527. *et seqq.*

27 Resp. II. Inter alias Rescriptorum Divisiones celeberrima, et in Jure frequentissima est illa, que dividuntur in Rescripta gratiae, seu ad beneficia; et in Rescripta justitiae, sive ad lites. Ita communis, haud obstante, quod nonnulli addant Rescripta mixta; nam haec participant de utroque membro praedictorum. Conclusio probatur inductione, atque explicatione terminorum. Siquidem

28 *Rescripta justitiae*, sive *ad lites*, sunt illa, quae per Principem expediuntur ad delegationem, seu decisionem causarum judicialium: ut si Papa causae ad se devolutae Judicem delegatum constituat; vel quando de jure partium obscuro consultus interpretatur illud, et quid Judex in judicando sequi debet, declarat. Et alia Rescripta passim in toto Corpore Juris Canonici occurrunt.

29 *Rescripta gratiae*, seu *ad beneficia*, dicuntur ea, quae dantur ad obtinenda Beneficia Ecclesiastica, et alias consimiles gratias: ut si Papa det cuipiam Litteras, quibus mandat eidem provideri de Beneficio Ecclesiastico. Et talia Rescripta alio nomine dicuntur *Litterae Beneficiales*, item *Mandata Apostolica* de providendo, vel *Gratiae expectativae*: atque expediri solent in multiplici forma; prout refert Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 33. *quaest.* 1. *et* 5. Pirhing *tit. de Praebend. num.* 234. *et seqq.* et alii. Atque Rescriptis istis in Jure Civili correspondent ea, quae per Imperatores conceduntur ad Dignitates, et Administrationes Civiles; ut *l. Sacrilegii, C. de Divers. Rescript.*

30 Dantur etiam Rescripta gratiae, quae versantur non circa Beneficia Ecclesiastica, sed circa jus operandi: sive haec concedantur praeter legem, ut sunt mera Beneficia Principis, et nulli tertio praejudicium generantia; sive contra legem, ut sunt Privilegia. Huc reducuntur gratiae illae, quae proprie ac stricte Privilegia non sunt, conceduntur tamen contra Jus commune: ut sunt Dispensationes, quae dantur ad unum duntaxat actum exercendum contra legem communem, v. g. ad contrahendum matrimonium, non obstante impedimento canonico, ad suscipiendos Ordines ab eo, qui contraxerat irregularitatem, et hujusmodi. Tales enim dispensationes proprie Privilegia dici non possunt, eo quod non concedantur per modum Legis privatae, ad operandum ordinarie ac stabiliter contra Jus commune. Suarez *lib.* 8. *de Legib. cap.* 2. *num.* 9. et 10. Pirhing *h. t.*, *num.* 4.

31 *Rescriptum mixtum*, quod nonnulli addunt, dicitur illud, quod continet gratiam et justitiam simul: ut si Papa cuipiam conferat, vel conferri mandet Beneficium Ecclesiasticum, simulque ad hunc effectum constituat Executorem collata sibi potestate compellendi rebelles. Nam quatenus confertur, vel conferri mandatur Beneficium, hac ex parte Rescriptum illud est gratiosum: quatenus vero datur jurisdictio compellendi rebelles, sapit justitiam, sicque appellatur *Rescriptum mixtum*. Card. Tuschus *Litt. R. Concl.* 209. *num.* 7. post Geminianum *Consil.* 65. *num.* 24.

Porro inter Rescripta justitiae, seu ad lites, et inter Rescripta gratiae, seu ad beneficia, multiplex est discrimen, prout amplius ex progressu patebit. Solum hic praeliminariter est notandum, quod in dubio Rescriptum praesumatur esse justitiae, et non Gratiae; ac proinde is probare debeat, qui dicit Rescriptum esse gratiosum, sive continens gratiam, et non justitiam. Card. Tuschus *cit. Concl.* 209. *n.* 2. post Geminianum *loc. cit. num.* 23. Pirhing *h. t. num.* 4. 32

§. II.

De Impetratione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

33 *Rescriptum potest impetrare, qui expresse a Jure non prohibetur.*
Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur. *Ibid.*
34 Prohibitum intelligitur, quod non reperitur concessum. *Concordatur cum priori Regula.*
35 *Edictum prohibitorium, et Edictum permissorium, quid, et unde sic dicatur?*
36 *Servi de Jure Civili non possunt Rescriptum impetrare, nisi in certis casibus.*
37 *Si tamen Servus admittatur, valet Rescriptum ab eo impetratum.*
38 *Haeretici de Jure Civili prohibentur Rescriptum impetrare.*
Et quid de Jure Canonico? ibid.
39 *Excommunicatus, an possit impetrare Rescriptum? Et num. seqq.*
40 *Non potest impetrare Rescriptum Papale, bene tamen aliud.*
41 *Si sit excommunicatus excommunicatione majori.*
42 *Adeo, ut tunc neque per procuratorem possit impetrare Rescriptum Pontificium.*
Sive excommunicatio sit publica, sive occulta. Ibid.
43 *Nisi in causa excommunicationis.*
44 *Vel appellationis. Idemque declaratur et num.* 39. *et* 43.
45 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, an sit ipso jure nullum, an duntaxat ope exceptionis?*
Ratio dubitandi, ac posterius tenendi. Ibid.
46 *Tale Rescriptum est ipso jure nullum, sicut et Processus per ipsum habitus.*
47 *Solvitur instantia, concordando cap.* 1. *de Constitut. in* 6. *et c. Pia. de Exceptionib. in* 6.
48 *Cur nemine excipiente valeat Processus habitus coram Judice ordinario, non item coram delegato?*
49 *Quid Juris, si post impetratum Rescriptum, ac durante lite, Imperator ejus incidat in excommunicationem?*
50 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, est nullum, licet excommunicatio sit occulta, et excommunicatus non vitandus.*
51 *Concilium Constantiense non intendit excommunicatos in aliquo relevare.*
52 *Rescriptum ab excommunicato impetratum, est ipso jure irritum, tam pro Foro externo, quam Foro conscientiae, ac ante omnem sententiam Judicis.*
53 *Absolutio a censuris ad cautelam, quid operetur?*

54 *Absolutio ab excommunicatione primum superveniens non convalidat Rescriptum ab excommunicato impetratum.*
55 *Explicatur* c. Prudentiam. §. Sexta. de Offic. Delegat.
56 *Rescripta gratiae possunt impetrari pro alio absque ejus mandato.*
57 *Non item Rescripta justitiae, quantum est de rigore Juris.*
58 *Nisi pro personis conjunctis.*
59 *De consuetudine tamen moderna Curiae Romanae valet Rescriptum justitiae pro extraneo impetratum, absque ejus mandato.*

33 Quaeritur I. Quis possit, vel non possit impetrare Rescriptum a Principe? Resp. I. Omnis ille, qui non reperitur expresse a Jure prohibitus, potest impetrare Rescriptum. Ita communis. Siquidem in materia communiter non prohibita, qualis est haec, procedit illud vulgatum axioma: *Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur.* Glossa *in c. Inter corporalia*, ℣. *Non invenitur*, *de Translat. Episc.* atque desumitur *ex can. Jam nunc.* 28. *q.* 1. *et cap.* 1. *de Procurat. in* 6. cum similibus.

34 Neque obstet illud pariter receptum, at *in cit. c. Inter corporalia*, allegatum: *Prohibitum intelligitur, quod non reperitur concessum.* Non obstat, inquam: quia istud posterius axioma procedit duntaxat nonnunquam (ut addit expresse textus) hoc est, sicut explicat Abbas *ibid. num.* 21. in materia regulariter, et communiter prohibita: nam, ubi aliquid generaliter prohibetur, quod expresse non conceditur, intelligitur denegatum. *Clem. Exivi* §. *Porro*, *de Verb. signif.* at amplius Glossa *in cap.* 1. ℣. *Concessum*, *de Supplend. neglig. Praelat.* in 6. Secus est in materia communiter non prohibita: tunc enim locum habet prior Regula.

35 Et note occasione praemissorum, quod Edictum aliud sit prohibitorium, aliud permissorium. *Edictum prohibitorium* dicitur, quod editur in materia de se et communiter permissa, sed in certis casibus prohibita. Hinc *l. Mutus*, *ff. de Procurat:* dicitur: *Cum quaeritur, an alicui procuratorem habere liceat, inspiciendum est, an non prohibeatur procuratorem dare: quia hoc Edictum prohibitorium est* (supple cum Glossa ibidem, ℣. *Hoc edictum*) certarum personarum, quae a procuratione constituenda removentur, unde aliis concessisse videtur: et si quis dicat, non licere lege, vel constitutione, probet. Concordat c. *Cum apud Sedem* 23. *de Sponsalib.* ibi: *Cum prohibitorium sit Edictum de matrimonio contrahendo, quicunque non* expresse (ut addit Glossa) *prohibetur, per consequentiam admittitur.* Econtra *Edictum permissorium* dicitur, quando materia, quae de se ac regulariter est prohibita, in certis casibus permittitur: nam Edictum prohibitorium, vel permissorium, recipit denominationem a specialitate, qua ipsum aliquid prohibet, vel permittit, non autem a generalitate materiae. Glossa magna *in cap.* 1. *de Procurat. in* 6. et alii.

36 Resp. II. De Jure Civili regulariter prohibitum est Servis, sive mancipiis proprie dictis, supplicare Principi, sicque ab eo Rescriptum impetrare: nisi de Domini nece vindicanda agatur, *L.* 1. *C. de Precib. Imperat. offeren.* Aut nisi in atrocissimis causis id fiat, ut pute quia Dominus in servos saeviret, *arg. L.* 2. *ff. de iis, qui sui vel alieni jur.* Hostiensis *num.* 4. *h. t.*

37 Sciendum tamen, quod licet Servus regulariter non admittatur, si tamen admissus fuerit, valet Rescriptum ab eo impetratum pro alio. *l. Universis*, *C. de Precib. Imperat. offerend.* Imo etiam pro se impetratum valet, dummodo Princeps sciverit suam conditionem Servilem; alias vero non. Glossa *in cit. l. Universis*, ℣. *Vel servo.*

38 Resp. III. Haeretici de Jure quoque Civili prohibentur Rescriptum impetrare. Ita habet textus expressus in *L.* 2. *C. de Summa Trinit.* ibi: *Sciant omnes, etiamsi quid speciale quolibet Rescripto per fraudem elicito, ab hujusmodi hominum* (Haereticorum) *genere impetratum sit, non valere.* Et haec procedunt de Rescriptis Imperatoriis, quamquam quia Haeretici ipso jure sunt excommunicati, *c. Excommunicamus*, 13. *de Haereticis*, cum concordantiis; de ipsis spectato etiam Jure Canonico data Conclusio procedat, juxta mox dicenda de aliis excommunicatis. Unde

39 Quaeritur II. Utrum Excommunicati possint impetrare Rescriptum Pontificium? Resp. Rescriptum Papale impetrare non potest Excommunicatus excommunicatione majori; nisi in causa excommunicationis, vel appellationis ad suam defensionem. Ita communis, et patet *ex c. Dilectus*, 26. *h. t.* ubi Rescriptum ab excommunicato tacite excommunicatione impetratum, censetur subreptitium, ac nullius roboris. Tum quia (ut inquit Glossa ℣. *Excommunicationis*) tacuit vitium suum: tum etiam, quia ingessit se communioni hominum, propter quod est puniendus, *c. Illud*, *de Clerico excommunicat. minist.* unde inconveniens foret, quod ex eodem facto simul consequeretur commodum. Concordat textus expressus *in cap.* 1. *h. t. in* 6. ibi: *Ipso jure rescriptum, vel processus per ipsum habitus non valeat, si ab excommunicato super alio, quam excommunicationis, vel appellationis articulo fuerit impetratum.*

40 Dicitur primo, *Rescriptum Papale.* Nam allata Conclusio procedit solum de Rescriptis Pontificiis, sive a Domino Papa emanatis (pro quibus etiam nomen *Rescripti* simpliciter, et absolute prolatum, in Ecclesiasticis accipitur) non autem de Rescriptis Imperatorum, aut aliorum Papa inferiorum: quia constitutio proxime memorata, cum sit odiosa, potius restringi debet, quam extendi. Navarrus *Consil.* 44. *numer.* 4. *et* 6. *de Sent. excomm.* Pirhing *h. t. num.* 10. Layman *cap.* 1. *num.* 4. *h. t. in* 6. Suarez, et alii.

41 Dicitur secundo, *Excommunicatus excommunicatione majori:* Nam allegata Jura, Rescripti impetrationem denegantia, procedunt solummodo de excommunicato excommunicatione majori, ut desumitur *ex c. A Nobis*, *de Exceptionib.* *et c. Pia.* §. 1. *eod. in* 6. ac notat Glossa *cit. cap.* 1. ℣. *Ab excommunicato h. t. in* 6. Siquidem excommunicatio minor privat sola participatione, seu perceptione Sacramentorum, *c. Si celebrat: de Clerico excommunicat. ministrant.* ac proinde non impedit impetrationem Rescripti.

42 Caeterum excommunicatus excommunicatione majori adeo est inhabilis ad impetrandum Rescriptum; ut illud non solum non possit impetrare per seipsum, sed neque per procuratorem, *arg. cap. ult. de Procurat.* et ibi Glossa marginalis, rejiciens sententiam Glossae primae, quae videtur oppositum tenere. Abbas *in d. cap. ult. num.* 11. Jo. Andreas *ibid.* et alii. Sicut a pari, si Episcopus incidat in excommunicationem, non potest is negotia Dioecesis exercere per procuratorem, vel Vicarium suum Generalem, *cap.* 1. *de Officio Vicarii, in* 6. Quinimo excommunicatus etiam nequit impetrare Rescriptum pro alio, licet non excommunicato, *arg. c. Decernimus*, 8. *de Sent. excomm. in* 6. ut notat Layman *cit. cap. ult. num.* 1. *de Procurat.* Et hoc, sive excommunicatio sit publica, sive occulta. Abbas *loc. cit.* cum impetrare-

sentiarum Jura non distinguant) sed indistincte de excommunicato loquantur, prout amplius *num.* 50. declarabitur.

43 Dicitur tertio, *nisi in causa excommunicationis, vel appellationis.* Nam hi duo casus expresse habentur excepti *cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. Ne alioquin excommunicato subtrahantur media justae defensionis, quorum unum contra quodcunque gravamen injuste illatum suppetit per viam appellationis; alterum vero per modum simplicis querelae contra excommunicationem injustam. Unde imprimis, si quis contendat, se fuisse excommunicatum injuste, potest is Papae supplicare, et ab eo Rescriptum obtinere, ut vel excommunicator (si ita est) absque difficultate ipsum absolvat; vel eo non parente, per deputatos Judices, praevia causae cognitione, Mandatum Apostolicum executioni mandetur, *c. Ab excommunicato*, 41. *h. t.* Alioquin enim, si hoc non liceret, injuste excommunicatus destitueretur remedio valde commodo ad defendendum se contra injustam excommunicationem: eo, quod relatio ad Principem per modum simplicis querelae sit facilior appellatione; simulque excommunicatio, quamvis injusta, liget (saltem in Foro externo, seu quoad homines, licet non quoad Deum) ac proinde sit servanda in facie Ecclesiae; quousque quis ab ea fuerit absolutus, vel innocentia ipsius, atque error Censurae publice innotuerit, *can. Si quis a proprio, et can. Si Episcopus*, 11. *q.* 3. ac fuse tradit Abbas *in cit. c. Ab excommunicato, num.* 10. *h. t.* Unde *can.* 1. *ead.* 11. *q.* 3. S. Gregorius Papa refertur, dicens: *Sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est.*

44 Deinde si excommunicatus super aliquo negotio, quodcunque illud sit, convenitur in judicio (potest enim excommunicatus stare in judicio ut Reus, atque ab alio conveniri, ne de sua malitia commodum reportare videatur, si conveniri non posset, *c. Intelleximus, de Judiciis*) licebit eidem, si viderit se gravatum per sententiam Judicis, vel alias, appellare, et appellationem prosequi, et super tali articulo appellationis Rescriptum Apostolicum impetrare, et alia omnia agere, quae ad sui justam defensionem pertinent, *cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. Et merito: quia appellatio est species defensionis, ab ipso jure naturae omnibus concessae: simulque, cui conceditur principale, puta appellare, etiam accessorium concessum intelligitur, videlicet posse desuper Rescriptum impetrare. Glossa *fin. d. c. Intelleximus.*

45 Quaeritur III. An Rescriptum ab excommunicato impetratum, sit ipso jure nullum, vel duntaxat ope exceptionis; adeoque valeant gesta virtute talis Rescripti, si nemo contra illud excipiat? Ratio dubitandi, et hoc posterius tenendi, desumitur *ex c. Pia.* 1. *de Exceptionibus in* 6. ubi decernitur, quod quando quis excommunicatus agit in judicio, et ope exceptionis Rei, vel ex officio Judicis non repellitur, valeat Processus, atque Sententia inde subsecuta. Et ideo, quod Processus habitus per Litteras impetratas ab excommunicato valeat: si non opponatur exceptio, tenuit Innocentius *in c. Prudentiam*, §. *Sexta. Offic. Delegat.* Bernardus, et Durandus, quos citat Glossa *cap.* 1. *vers. Ipso jure, h. t. in* 6. Verum his minime obstantibus.

46 Resp. I. Rescriptum ab excommunicato impetratum, extra memoratos duos casus, non tantum ope exceptionis, sed etiam ipso jure est nullum: sicut et Processus per ipsum habitus ipso jure non valet. Ita communis aliorum; et patet ex *allegato cap.* 1. *h. t. in* 6. ubi ipso jure Rescriptum, atque Processus per ipsum habitus, non valere decernitur, si ab excommunicato fuerit impetratum; et consequenter ad ejus invaliditatem non est opus exceptione partis adversae.

47 Dices. Ista Decretalis est prior citat. Decretali *Pia. de Except. in* 6. ergo, cum in ista Processus ab Actore excommunicato factus valere dicatur, si Reus non exceperit, per hanc, utpote posteriorem, prior illa revocata videtur. Ant. patet ex Superscriptionibus: nam *cap.* 1. *h. t. in* 6. est Gregorii IX. qui creatus fuit 1227. et Decretalis *Pia* fuit edita in Concilio Lugdunensi, sub Innocentio IV. celebrato circa annum 1243. Resp. neg. consequent. Decretales enim illae loquuntur in diversis casibus, sicque sibi mutuo non contradicunt, neque una derogat alteri. Nam *cap.* 1. *h. t. in* 6. procedit, quando Actor tempore impetrati Rescripti fuit excommunicatus, et virtute illius Rescripti agit coram Judice delegato: at vero *cap. Pia.* loquitur in casu, quando Actor excommunicatus agit coram Judice ordinario; tunc enim Reo non excipiente valet Processus, non item in priori casu. Glossa magna *cit. cap.* 1. *h. t. in* 6.

48 Et si quaeras, quae sit ratio diversi juris inter hosce duos casus? Respondetur, disparitatem in hoc consistere: quia, si excommunicatus agit causam coram Judice ordinario agitur coram eo, qui jam antea habebat jurisdictionem suam ordinariam, sicque jurisdictio ejus non incipit ab Actore excommunicato agente, seu impetrante Rescriptum justitiae; et ideo valet Processus coram Judice ordinario factus, nisi de excommunicatione Actoris excipiatur. Econtra fit in Judice delegato, seu dato per Rescriptum ab excommunicato impetratum: iste enim antea non habuit jurisdictionem aliquam respectu talis causae, sed eam primum acquirere debet per Rescriptum; ideoque habet vitiosum principium, tum ex persona Actoris in excommunicatione impetrantis Rescriptum, tum ex parte Rescripti, utpote quod ipso jure nullius est roboris, ac prorsus invalidum: adeoque non mirum, quod Processus inde factus censeatur ipso jure non valere, cum sit formatus a non habente jurisdictionem.

49 Secus foret dicendum, quando quis tempore impetrationis Rescripti nondum erat excommunicatus, sed durante lite primum incurrit excommunicationem. Quia sequens excommunicatio non vitiat Rescriptum antea obtentum, ac proinde Processus coram Judice delegato, utpote vi talis Rescripti jurisdictionem jam habente, formatus valet, nisi opponatur exceptio dictae Excommunicationis, Glossa *loc. cit.* Barbosa *in cap.* 1. *num.* 17. *h. t. in* 6. Socinus *in c. Sacris, numer.* 168. *de Sent. excomm.* et alii.

50 Resp. II. Rescriptum ab excommunicato impetratum, una cum Processu inde formato, est ipso jure irritum atque invalidum, etiamsi excommunicatio fuerit occulta, atque excommunicatus non sit vitandus, sed toleratus; prout de facto post Concilium Constantiense, sub Martino V. celebratum, circa annum Domini 1414. nulli excommunicati sunt vitandi, nisi sint specialiter et nominatim denuntiati, vel nisi sint notorii percussores Clericorum. Ita Barbosa *loc. cit. numer.* 3. post Geminianum, Abbatem, Felinum, et Pirhing *h. t. num.* 8. citans communem. Ratio est: quia Pontifex *cap.* 1. *h. t. in* 6. generatim loquitur de excommunicato, atque Rescriptum ab eodem impetratum, una cum Processu inde habito, decernit ipso jure esse nullum.

51 Accedit, quod istud fuerit statutum in odium

excommunicationis, simulque excommunicatis, etiam toleratis, per Concilium Constantiense nullus omnino favor fuerit factus, cum solum Fidelibus innocentibus consulere voluerit, ne facile communicando cum excommunicatis aliquam censuram incurrant. Covarruvias *in c. Alma matur. part.* 1. §. 2. *numer.* 11. Sylvester *vers. Excommunicatio.* 5. *nu.* 7. et 8. Fagnanus *in c. Quod a praedecessore, n.* 54. *ut* 72. referens verba dicti Concilii, et alii: atque liquet ex Bulla Martini V. in dicto Concilio edita, quae incipit, *Ad evitanda*, et circa finem expresse protestatur, quod *per hoc non intendit, excommunicato in aliquo relevare, nec ei quomodolibet suffragari.* Et consequenter, quantum ad ipsos Excommunicatos, ac impetrationem v. g. Rescripti per eosdem obtenti, rigor antiqui Juris Canonici adhuc manet inconcussus, et invariatus.

52 Resp. III. Ejusmodi Rescriptum ab excommunicato impetratum, est ipso jure irritum non tantum pro foro externo, sed etiam pro Foro conscientiae, et ante omnem sententiam Judicis condemnatoriam, vel declaratoriam. Ita Suarez *disp.* 17. *de Censuris, sect.* 1. *num.* 4. Sylvester *vers. Rescriptum, q.* 2. et alii, contra Navarrum *Consil.* 44. *num.* 7. et 8. *de Sent. excommun.* Ratio est: quia excommunicatio secum trahit executionem, ut dicitur *in c. Pastoralis,* 53. §. *fin. de Appellat.* Simulque leges, quae meram poenam spiritualem inferunt, aut simpliciter inhabilitatem ad aliquem actum inducunt, non requirunt sententiam Judicis, sed statim effectum suum habent, ut obligant, ut dictum est *Tit. praec.* §. 10. *num.* 226. *et seqq.*

53 Et hac de causa hodie de stylo Curiae Romanae solet plerisque Rescriptis inseri absolutio a censuris ad cautelam in ordine ad effectum illius Rescripti certius consequendum: unde licet quis noverit, quod obtinuerit Rescriptum in excommunicatione constitutus, si tamen fuit inserta absolutio illa ad cautelam, valide, ac licite pro Foro conscientiae eodem uti poterit. Insuper, si postea innotuerit, impetratorem Rescripti fuisse tempore impetrationis excommunicatum, ex hoc capite valor Rescripti etiam in Foro externo impugnari non poterit: quia impetrator ipsius jam fuerat absolutus in ordine ad ejus effectum consequendum.

54 Secus est dicendum, quando absolutio ab excommunicatione primum supervenit: quia Rescriptum ab Excommunicato impetratum adeo est invalidum et nullum, ut superveniens absolutio illud non convalidet. Abbas *in c. Prudentiam,* §. *Sexta, n.* 10. *de Offic. Delegat.* Barbosa *loc. cit. n.* 16. citans insuper Anchoranum, Rebuffum, et alios. Licet enim per absolutionem reducatur excommunicatus in statum pristinum, *can. Quod autem,* 4. *q.* 1. nihilominus, quia Rescriptum ab excommunicato impetratum numquam valuit, secuta ejus absolutione non potest reconvalescere.

55 Nec dictis obstat textus *in c. Prudentiam,* §. *Sexta, de Offic. Delegat.* ubi habetur, quod Actor, quem Reus probat excommunicatum, prius a Judice delegato sit absolvendus, et postea audiendus: ac proinde videtur sequi, quod absolutio sequens possit convalidare Rescriptum ab excommunicato impetratum. Resp. enim neg. sequel. Quia *loc. citat.* sermo est de excommunicato, qui incidit in excommunicationem post Rescriptum Papale jam antea impetratum, ac proinde, ut possit stare, et agere in judicio, haud obstante exceptione suae excommunicationis per Reum proposita, et probata, prius in forma Ecclesiae absolvendus est: non autem ibi sermo est de tali, qui tempore impetrationis fuit excommunicatus, ut ibidem notat Glossa, *vers. Vinculo,* et Abbas *num.* 10. Pirhing *tit. de Offic. Delegat. numer.* 85. et alii. Quod si etiam quis illud Capitulum velit intelligere de Rescripto in excommunicatione impetrato, dicendum erit, id procedere in casu articuli excommunicationis, vel appellationis, juxta *cap.* 1. *h. t. in* 6.

Quaeritur IV. Utrum quis possit impetrare Rescriptum pro alio absque ejus speciali mandato? Resp. cum communi, hic esse distinguendum inter Rescripta gratiae, et justitiae. Et quidem Rescripta gratiae posse impetrari pro alia persona capaci sine ejusmodi mandato speciali, fatentur passim Doctores, post Glossam *in c. Nonnulli vers. Sine speciali, h. t.* Idque satis desumitur ex *l. Universis, C. de Praecib. Imperat. offerend.* ibi: *Universis simul hanc observantiam remittimus, ut a quocunque supplicante impetratum fuerit rescriptum, minime requiratur, per quam preces oblatae sint.* Hoc quippe ad minus habebit locum in Rescriptis gratiae. 56

Econtra vero Rescripta justitiae, seu ad lites, quantum est de rigore juris, ac seclusa contraria consuetudine, non posse pro alio impetrari absque ejusdem mandato speciali, expresse habetur *cit. cap. Nonnulli.* 28. §. *Sunt et alii et c. Ex parte* 33. §. *fin. h. t.* In quo posteriori loco proinde concluditur, non valere Rescriptum, quod Procurator revocatus, et de hoc certificatus pro Domino impetravit; cum idem sit, non habuisse mandatum, et mandatum esse revocatum; imo hoc plus sit; quia contra expressam voluntatem Domini tunc agebatur. 57

Ab hoc tamen rigore Juris in utroque *cit. cap.* excipiuntur Personae conjunctae, a quibus non debet de Jure exigi mandatum: quales sunt Liberi, Parentes, Fratres, Affines, et Liberti, *argum. l. Sed et hae personae, ff. de Procurat.* ac notat Glossa *in cit. c. Ex parte, versic. Personis.* Quia enim agere licet pro talibus conjunctis personis absque earum voluntate, vel mandato, dummodo contraria voluntas non probetur, *Textus clar. l. Pomponius,* §. *fin. ff. de Procurat.* Ergo et Rescriptum justitiae pro iisdem obtineri poterit absque mandato, dum tamen non apparet de contraria earum voluntate. 58

Additur etiam *numer.* 57. *quantum de rigore Juris ac seclusa contraria consuetudine.* Siquidem secundum Stylum, et hodiernam consuetudinem Curiae Romanae, possunt etiam extraneis personis nomine alieno, et sine speciali mandato, impetrari Rescripta justitiae, seu ad lites; nec solet amplius admitti exceptio defectus mandati. Navarrus *Consil.* 4. *de Rescript. numer.* 9. post Felinum, qui fuit Auditor Rotae, *in c. Cum inter, de Exception.* Vallensis *h. t.* §. 3. *nu.* 4. citans Gonzalez *ad Reg. VIII. Cancell. Glossa.* 63. *n.* 16. et seqq. Pirhing *h. t. n.* 13. et alii. 59

§. III.

De Praesentatione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

60 *Rescripta justitiae sunt praesentanda intra annum, habita copia judicis delegati; alioquin valet secundum Rescriptum ab adversario impetratum, etiam non facta mentione de primo.*

61 *Solvitur instantia ex c.* Caeterum h. t. *desumpta.*

62 *Si non impetratur secundum Rescriptum per adversarium, tunc prius est perpetuum.*

63 *Et hac ratione Rescripta justitiae dicuntur perpetua.*

64 *Rescriptis gratiae; et ad Beneficia, non est certum tempus in Jure praefixum, quo praesentari debeant.*

Unde haec sunt perpetua. Ibid.

65 *Dummodo dolus, aut notabilis negligentia in praesentando, cuipiam imputari non possit.*

66 *Quando quis dicatur negligens in praesentandis Rescriptis gratiosis?*

67 *Et dummodo aliunde certum tempus faciendae praesentationis non sit praefinitum. Et num. seqq.*

68 *Concordata Germaniae, quid disponant circa praesentationem Rescriptorum ad Beneficia?*

69 *In Rescriptis Gratiae attenditur tempus* Datae, *et in Rescriptis justitiae tempus* Praesentatae. *Et num. seqq.*

70 *Exemplificatur hoc quoad Rescripta justitiae.*

71 72 et 73. *Ac etiam quoad Rescripta gratiae, et ad beneficia.*

74 *Gratia Papalis, an perficiatur ex sola Signatura?*

75 *Conditio apposita suspendit effectum Concessionis Pontificiae.*

76 *Declaratur, in ordine ad quos effectus in Rescriptis justitiae attendatur tempus* Praesentatae, *vel aliud tempus.*

77 78 et 79. *Ac in rescriptis gratiae, seu ad Beneficia, attendatur tempus* Datae, *vel aliud.*

Motus proprius purgat subreptionem, ac defectum aetatis pro tempore Datae *rescriptis beneficialibus. num.* 79.

60. Quaeritur I. Intra quod tempus Rescripta sint praesentanda? Resp. Rescripta justitiae, seu ad lites, sunt praesentanda intra annum, habita tamen copia Judicis delegati: alioquin, si impetrator ejusmodi Rescripto intra annum, dolo, vel negligentia usus non fuerit, et tamen delegati Judicis copiam habuerit, valet secundum Rescriptum impetratum ab adversario, licet de primo non faciat mentionem. Ita communis; et habetur expressum *in c. Si autem*, 9. *et c. Plerumque*, 23. *h. t.* Idque merito statutum est, eo quod nonnulli impetratis Litteris Apostolicis malitiose, aut negligenter, ipsis longo tempore uti noluerint, et tunc demum eas exhibuerint, quando ipsorum adversarios alias posteriores litteras a Papa impetravit, excipientes, quod hae, utpote non facientes mentionem de prioribus, non valeant. Cum igitur malitiis hominum non sit indulgendum, mandavit Pontifex, Rescripta ad lites intra annum praesentari debere, postquam tamen copia Judicum habita fuerit; alioquin valeat posterius Rescriptum, etsi non faciat mentionem de priori.

61. Nec obstat *c. Caeterum*, 3. *h. t.* ubi non valet secundum Rescriptum, super aliqua causa a Sede Apostolica obtentum, si in ipso non fit mentio de primo. Resp. enim, hoc Capitulum esse limitandum, atque intelligendum conformiter *cit. c. Si autem, et c. Plerumque*, videlicet, quando primus impetrator intra annum uti coeperit primo Rescripto a se impetrato, vel saltem probare possit, quod eodem tempestive uti voluerit, nec tamen Judicis delegati copiam habuerit: tunc enim non valet secundum Rescriptum, nulla facta mentione de primo obtentum; idque ex defectu voluntatis concedentis, *arg. c. Ex parte*, 12. *de Offic. Delegat.* Secus dicendum, quando primus impetrator dolo, vel negligentia, suo Rescripto intra annum uti praetermittit.

Notat tamen Abbas *cit. Si autem. num.* 3. *h. t.* 62
quod Rescriptum ad lites ob dolum, vel negligentiam impetratoris in utendo (quae post lapsum anni praesumitur, nisi ab impetratore probetur impedimentum) tunc demum perdatur, si per adversarium impetratur secundum contrarium: alias autem, non data impetratione secundi Rescripti, primum est perpetuum; id est, durat tanto tempore, quanto durat actio, super qua impetratur. Et hoc probatur ex textu singulari. *l. Falso asseveratur, C. de Diversis Rescript.* ubi dicitur, quod Rescripta justitiae, sive ea, quae ad jus rescribuntur, perennis esse debeant, non vero annalia, nisi aliud tempus definiatur in eis. Atqui allegati textus Juris Canonici, ponentes terminum unius anni, loquuntur duntaxat in casu impetrati posterioris Rescripti: ergo hoc non impetrato procedit Jus antiquum, *in d. l. Falso asseveratur*, expressum; cum non censeatur plus de priori lege mutatum, quam est expressum, *l. Praecipimus, C. de Appellat.*

Et hac de causa Jason *in d. l. Falso asseveratur*, 63
numer. 1. et Fachineus *Controvers. Juris lib.* 8. *cap.* 65. allegans veram, ut communem sententiam, absolute docet, Rescripta justitiae perpetua esse: cum non sit inducenda inter Jus Civile, et Canonicum discordia, nisi aperte sit expressa, quamvis si dolo, vel negligentia quis intra annum non utatur obtento a se Rescripto ad lites, possit adversarius ejus aliud impetrare, illudque valeat, licet nullam de priori faciat mentionem.

Resp. II. Rescriptis gratiae, et ad beneficia, non 64
est certum tempus in Jure praefixum, intra quod praesentari debeant; adeoque hujusmodi Rescripta regulariter sunt perpetua, nisi dolus aut notabilis negligentia cuipiam imputari valeat, vel aliunde certum tempus faciendae praesentationis praefinitum existat. Ita Abbas *d. c. Si autem, num.* 4. *h. t.* Jason *loc. cit. numer.* 2. Engel *h. t. numer.* 23. et alii. Probatur, simulque declaratur Conclusio per singulas partes. Et quidem prima pars patet ex eo: quia nullibi reperitur in Jure determinatum certum tempus, intra quod Rescripta gratiosa, vel Privilegia, praesentari debeant: quinimo, quod ipsa sint perpetua, neque expirent morte concedentis, textus est notabilis *in c. Si super gratia*, 9. *de Offic. Delegat. in* 6.

Altera pars habetur *ex c. Tibi qui*, 19. §. *fin. h. t.* 65
in 6. ubi ille, qui prius Litteras Beneficiales impetravit, in assecutione Praebendae praefertur alteri, qui postea alias Litteras Beneficiales quoad eandem Ecclesiam obtinuit, licet has prius praesentaverit (per quod confirmatur ulterius prima pars Conclusionis) cum hac tamen limitatione: *Dum tamen dolus tibi*, priores litteras obtinenti, *non possit vel notabilis negligentia imputari.* Et consequenter, argumento a sensu contrario desumpto, si quis dolo, vel notabili negligentia, ejusmodi Rescripto diutius uti postposuerit, et superveniat impetratio contrarii Rescripti ab alio postmodum obtenti, tunc prius Rescriptum vim suam amittit, et posterior impetrator alterius Rescripti in assecutione Beneficii praefertur primo. Aliud hujus exemplum habetur *in c. Si Clericus*, 11. *de Praebend. in* 6. ubi dicitur, quod si Clericus, cui mandabatur provideri de Praebenda proxime vacatura, negligit petere Praebendam primo vacantem, sibique debitam, facta gratia per ipsius negligentiam sit extincta.

Caeterum, quando aliquis dicatur negligens in 66
praesentandis Rescriptis gratiosis, non est in Jure de-

finitam (sicut in Rescriptis justitiae, ubi annus praescribitur habita copia Judicis) ac proinde id arbitrio boni viri, id est, Judicis, relinquendum censet Glossa *d. c. Si Clericus, vers. Negligenter*, per textum notabilem *l. Continuus*, §. *Cum ita, ff. de Verb. obligat.* et Alexander *lib.* 1. *Consil.* 19. *numer.* 5. id dijudicandum dicens inspecta qualitate personae, et loci distantia, ac qualitate causae, *arg. Cum sit Romana*, 5. *de Appellat.* Menochius *de Arbitrar. Judic. Casu* 204. n. 4. citans Innocentium *in c. Plerumque, in fin. h. t.* Jo. de Selva, et alios.

67 Tertia pars datae Conclusionis ex eo patet: quia, si aliunde certum tempus faciendae praesentationis praefinitum existat, id omnimodis observandum erit: nam ubi est certum, conjecturae locus non est, *l. Ille aut ille, ff. de Legat. III. et d. l. Continuus*, §. *Cum ita.* cum similibus. Hinc, cui mandatur per Rescriptum Apostolicum, provideri de Praebenda proxime vacatura, eveniente tali vacatura tenetur praesentare Rescriptum; alioquin perdet gratiam, *cit. c. Si Clericus, de Praebend. in* 6.

68 Insuper in Concordatis Germaniae, anno 1447. inter Sedem Apostolicam tempore Nicolai Papae V. et inclytam Nationem Germanicam initis, §. *de caeteris*, expresse cavetur, ut quoties aliquo vacante Beneficio in mensibus Papalibus, *non apparuerit infra tres menses, a die notae Vacationis in loco Beneficii, quod alicui de Apostolica Auctoritate provisum fuerit, ex tunc, et non antea, Ordinarius, vel alius, ad quem illius dispositio pertinebit, de illo libere disponere poterit.* Haec ibi. Verum, quia circa sensum dictorum verborum, quae ordinarii Collatores in praejudicium collationis Papalis interpretabantur, frequentes difficultates oriebantur: hinc Gregorius XIII. in Bulla *Quae in Ecclesiam* (quae refertur *Tom.* 2. *Bullarii Rom. Constitut.* 41. ipsius) declaravit, voluntatem concedentis, ac sensum dictorum verborum esse, *ut dispositio Beneficii intra tres menses a die notae vacationis a Sede praedicta fieri, deque gratia facta alicubi apparere debeat.* Adeoque ulterius aequitate, et justitia suadente, declaravit, quod post lapsum etiam trium mensium non possint ordinarii Collatores disponere de ejusmodi Beneficiis, quando de ipsis intra tempus trium mensium per Sedem Apostolicam qualiscunque gratia, vel dispositio, aut concessio facta fuit. Ne autem cuiquam licitum foret, factam a Sede praefata dispositionem in longum obtegere: hinc idem Pontifex provide decrevit, quod provisi de Beneficio, concessionis sibi factae *fidem, et testimonium intra tres menses a die notae vacationis in loco Beneficii hujusmodi, vel dictis collatoribus significare, vel in ipso Beneficii loco publicare quoquo modo teneantur.* Quod proinde omnimodis observandum est, dummodo commode fieri possit, et temporis angustia, vel alia justa impedimenta non obsteut. Engel *h. t. numer.* 23. Pirhing *tit. de Praebend. numer.* 363. ac praesertim Georgius Braden *super Concordata Germaniae, quaest.* 12. *Notab.* 2. Ubi *numer.* 3. *et* 4. subinfert, quod, si Papa providerit intra tres menses juxta Concordata, non officiat, quod talis provisio intra tres menses a die vacationis non innotuerit in partibus: quia hoc non est necesse, stante Declaratione Rotae *coram Fabio Accoramb.* 13. *Febru.* 1559. *in Decis., Divers.* 126. Et quamvis Gregorius XIII. *ubi supra*, decreverit, significationem obtentae provisionis intra tres menses fieri debere; id tamen solum mandavit ad excitandam diligentiam Provisorum, non tamen annullat provisionem, si hoc omissum fuerit; licet irritas declaret quascunque provisiones Collatorum factas post publicationem gratiae Apostolicae.

69 Quaeritur II. Utrum in Rescriptis Papalibus attendatur tempus *Praesentatae*, seu factae praesentationis, vel potius tempus *Datae*? Resp. Esse distinguendum inter Rescripta gratiae, et Rescripta justitiae: nam in his posterioribus inspicitur tempus factae praesentationis; in illis autem, hoc est, in Rescriptis gratiosis, ac beneficialibus, tempus *Datae*, dummodo in istis non fuerit apposita aliqua conditio. Ita Baldus *in c. Sicut Romana. numer.* 18. *h. t.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Differentia inter Rescript. gratiae et justitiae, num.* 53. Barbosa *in c. Capitulum sanctae Crucis, num.* 30. *h. t.* Engel *h. t. num* 18. Felinus *c. Eam te, num.* 18. *et seqq. de Rescript.* ponens quasdam hujus limitationes Rota Romana *in una Sypontina Pensionis.* 5. *Julii* 1638. *apud Coccinum Dec.* 2276. *et in una Calaguritana Canonicatus*, 3. *Aprilis.* 1620. *apud eundem Coccinum Decis.* 1234. *numer.* 7. et alia Rota *coram Merlino, Decis.* 881. *num.* 6. Vincentius de Justis, *de Dispensat. matrim. lib.* 1. *cap.* 6. *numer.* 564. et alii. Ratio disparitatis est: quia ante factam Rescriptorum justitiae praesentationem Judex delegatus nullam habet jurisdictionem efficacem, *c. Ut debitus*, 59. *de Appellat.* Imo hisce Rescriptis tacita inest conditio, si praesententur, *arg. c. Super eo* 12. *eod.* ubi dicitur: *Si autem infra certum tempus lis decidenda committitur, ex tunc terminus incipit currere, cum Judices contigerit litteras recepisse.* Unde patet, quod in Rescriptis justitiae, per quas confertur jurisdictio Judicibus delegatis, inspici debeat tempus *Praesentatae*, seu factae praesentationis Litterarum Apostolicarum.

Hinc infertur, quod Judex ordinarius possit prosequi Processum judiciarium, non obstante, quod pars adversa contra excipiat, dicendo, quod ad Papam nuntium destinaverit, vel ab eodem jam litteras alium Judicem dantes impetraverit, priusquam hae Judici delegato actualiter praesentatae fuerint, *text. clar. cit. c. Ut debitus*, 59. *de Appellat.* Econtra vero, si quis tempore impetrati Rescripti justitiae fuerat Praelatus Ecclesiasticus, sed tamen ante praesentatas sibi litteras renuntiavit Praelaturae, vel ab ea depositus fuit, ulterius officium commissae sibi delegationis suscipere non poterit: quia videlicet tempore *Praesentatae* non amplius est constitutus in Dignitate Ecclesiastica; officium autem delegationis aliis committi non potest, nisi constitutis in Dignitate, Personatu, vel Canonicatu Ecclesiae Cathedralis, *c. Statutum*, 11. §. 1. *h. t. in* 6. Engel *h. t. num.* 18. 70

Secus dicendum de Rescriptis gratiosis: nam in his pro eo instanti, quo Litterae sunt datae, seu expeditae, illico parti jus est quaesitum, dummodo aliud non obstet: unde merito in istis attenditur tempus *Datae*. Et hoc ipsum ulterius desumitur *ex c. Eam te*, 7. *h. t.* ibi: *Quod nullatenus fecisse deberes, si Datam litterarum diligentius attendisses.* Concordat cap. Constitutus, 19. juncta Glossa. *V. Impetraret*, *h. t.* ubi pariter in Rescripto ad Beneficium emanato, consideratur tempus *Datae*. Et cap. Eum cui, 7. de Praebend. in 6., ubi Summarium inquit: *In impetratione Beneficiorum inspicitur Data, non praesentatio, vel receptio.* 71

Hinc *c. Si eo tempore* 9. *h. t. in* 6. Pontifex resolvit, virtute Rescripti Beneficialis non posse conferri Beneficium curatum illi, qui tempore *Datae* ipsius Rescripti nondum habebat aetatem idoneam ad illud, etiamsi postmodum fuerit effectus legitimae aetatis: quia nimirum in litteris ad Beneficia impetratis inspicitur tempus *Datae*. Textus, Glossa, et Doctores ibidem. 72

73 Similiter *in Clem. ult. h. t.* pariter deciditur, quod Litterae Apostolicae super conferendo Beneficio vacaturo, non extendantur ad Beneficium post *Datam* earum creatum, seu primo erectum. Item c. *tibi qui.* 12. *h. t. in* 6. *et c. Eum cui*, 7. *de Praebend. in* 6. cum similibus, quoad impetrationem Praebendae vacantis, vel proxime vacaturae, praefertur ille, qui prius litteras impetravit, licet alius, similem gratiam postea obtinens, suas litteras prius praesentaverit, prout amplius dicetur infra *n.* 95. *et seqq.*

74 Nec dicas. Gratia Papalis perficitur ex sola Signatura. Rota *decis.* 418. *num.* 3. *p.* 1. *Divers.* Cassadorus *Decis.* 4. *numer.* 2. *de caus. possess.* Imo et solo verbo gratiae Principis perficitur. Bartolus *in l. Humanum.* §. *Breviter. C. de Legib.* Parisius *Consil.* 5. *n.* 60. *lib.* 4. Rota *in Bononiensi de Binarinis*, 5. *Martii* 1618. *coram D. Andreo*: ergo in Litteris gratiosis Papae potius attendi debet tempus Signaturae, sive concessionis, quam *Datae*. Resp. enim, Antecedens, certis casibus exceptis, et illico specificandis, merito revocari in dubium; nam in Regula 27. Cancellariae Apostolicae, per SS. D. N. Innocentium PP. XII. reassumpta, dicitur, *quod ante confectionem Litterarum gratia Apostolica sit informis.* Ac proinde ibidem statuitur, quod *Judices non juxta Supplicationum signatarum super quibusvis impetrationibus* (*nisi in Romana Curia duntaxat sint commissiones justitiam concernentes, per Placet, vel per S. R. E. Vice-Concellarium juxta facultatem super hoc sibi concessam signatae*) *sed juxta Litterarum super eisdem impetrationibus, et concessionibus confectarum tenores, et formas judicare debeant.* Idemque loquendo de Dispensationibus repetitur in Regula 52. quae inscribitur: *Nulla suffragetur dispensatio, nisi litteris confectis.* Verum quidquid sit de Antecedenti, negatur consequentia. Quinimo simul stat utrumque: nam Papa censetur signasse Supplicationem a die, sub qua apparet data a Datario per ipsum Papam ad hoc munus deputato, neque admittitur probatio in contrarium. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 13. *n.* 199. post Puteum *decis.* 94. *lib.* 2. *in correct.* Stephan. Gratian. *discept. forens. c.* 191. *n.* 1. *et seqq.* et alios.

75 Additur notanter *num.* 69. *Dummodo in istis*, sive Rescriptis gratiosis, *non fuerit apposita aliqua conditio*: ut puta, conditio acceptationis, vel electionis, prout exemplificat Baldus *cit. n.* 18. Nam conditio apposita suspenderet effectum dispositionis, seu concessionis Pontificiae, cumque rejiceret in eventum futurae conditionis, *l. Cedere diem, ff. de Verb. signif.* Menochius *Consil.* 63. *n.* 28. ac proinde non posset attendi tempus *Datae*, sed potius tempus evenientis conditionis.

76 Possent etiam contra datam Conclusionem objici plura Jura, in quibus quoad Rescripta attenditur aliud tempus, quam *Datae* in litteris gratiosis, et *Praesentatae* in litteris justitiae; prout fusius ostendit Glossa *in c. Dilectus filius, vers. Receperunt*, et Abbas *ibid. num.* 7. *de Praebend.* Verum facile respondetur diversificando casus, et sic jura juribus concordando. Licet enim in Rescriptis justitiae, ad hoc, ut Judici delegato conferatur jurisdictio, attendatur tempus factae praesentationis eorundem, ut dictum: nihilominus quoad alios effectus tale tempus non attenditur. Sic quippe respectu actionis, super qua talia Rescripta impetrantur, consideratur tempus *Datae*, *text. clar. cap. ult. h. t.* ubi cavetur, ne Rescripta justitiae ad futuras trahantur controversias, quae nondum fuerant tempore impetrationis exortae. Deinde in Rescriptis justitiae, quantum ad eorum perpetuitatem, sive quantum ad perpetuandam jurisdictionem Judicis delegati post mortem Principalis, inspicitur tempus factae citationis per Delegatum, *c. Gratum.* 20. *et c. Licet* 30. *de Offic. Delegat.* cum concordantiis. His praeter alios adde casum illum, quo Judex datus tempore impetrati Rescripti fuit excommunicatus, et ante ejus receptionem absolutus: nam tunc litterae ab initio fuissent nullae, sicque postea per absolutionem reconvalescere non possent. Glossa *loc. cit.* et Abbas *ibid. n.* 12.

77 Similiter in Rescriptis gratiae, seu ad Beneficia, consideratur quidem tempus *Datae*, quando gratia jam est perfecta, sicque jus parti quaesitum; ac etiam, quando quaeritur de viribus Rescripti, et commissa, vel non commissa subreptione, *c. Constitutus*, 19. *h. t.* Quia enim impetranti imputandum non est, si non faciat mentionem de his, quae tempore *Datae* nondum erant, bene tamen, si taceat necessario de jure exprimenda, quae tunc existebant: hinc quantum ad valorem Rescripti, et evitandam subreptionem, necesse est attendi tempus *Datae*. Nihilominus in pluribus aliis casibus hoc tempus non consideratur: nam imprimis, quando gratia nondum est perfecta, sed mandatur primum fieri, seu conferri per alium, tunc inspicitur tempus inchoatae executionis mandati, ad hoc, ut censeatur non expirare per mortem concedentis, *c. Si cui.* 36. §. *fin. de Praebend. in* 6.

78 Deinde, quantum ad convincendam inobedientiam, seu negligentiam non parentis Mandato Apostolico, inspicitur tempus receptionis Litterarum, seu notitiae: quia non potest quis dici inobediens, vel negligens, si ignorat Mandatum Superioris. Et in hoc casu procedit *cit. c. Dilectus filius*, 27. *de Praebend. et cap.* 1. *de Concess. Praebend. in* 6.

79 Insuper, si motu proprio Papa mandat cuipiam, v. g. Titio, provideri de Beneficio proxime vacaturo, sufficit, quod Titius habeat legitimam aetatem tempore vacantis Beneficii, licet nondum habuerit tempore Datae, *argum. c. Ei cui.* 29. juncta Glossa *fin. de Praebend. in* 6. Nam Motus proprius, qui purgat subreptionem, *c. Si motu proprio*, 23. *eod. in* 6. *et Clement. Si Romanus*, 4. *eod.* purgat pariter defectum aetatis pro tempore Datae; ac proinde sufficit, si Titius habeat legitimam aetatem illo tempore, quo recepturus est Beneficium. Et sic oportet limitare *c. Si eo tempore*, 9. *de Rescript. in* 6. ut non procedat in Litteris motu proprio concessis. Abbas *in cit. c. Dilectus filius*, *n.* 9. et Joan. Andreas, *ibid. de Praebend.*

§. IV.

De Praelatione, seu Praevaliditate Rescriptorum, quando plura sunt impetrata.

SUMMARIUM.

80 *Plura sunt hic distinguenda.*

81 *Si primum Rescriptum justitiae est generale et alterum speciale, valet speciale.*

82 *Dummodo generalitatis illius non prius facta sit specificatio.*

83 *Et a potiori, quando primum Rescriptum est speciale, alterum generale, praevalebit speciale.*

84 *Quid juris, quando utrumque Rescriptum est generale?*

85 *Si utrumque Rescriptum justitiae est speciale, et posterius facit mentionem de priori, valebit secundum, non primum: secus, quando in secundo non fit mentio de priori.*

86 *Quando prius Rescriptum communi partium consensu fuit impetratum, non valet secundum, nisi etiam hoc exprimatur.*

87 *Imo impetrans secundum, praeter hujus nullitatem, adversae parti condemnatur in expensis.*

88 *Quid, si impetrans primum Rescriptum, eodem intra annum uti neglexerit?*

Et unde talis negligentia probetur? Ibid.

89 *An perdatur Rescriptum per sollicitudinem praevenientis, si nempe secundum Rescriptum praesentetur ante primum? Ponitur sententia affirmativa.*

90 *Sed improbatur.*

91 *Ejusque fundamenta solvuntur.*

Judex idoneus, quis? Ibid.

Quod exceptione repelli potest, habetur pro inutili. *Ibid. et n.* 93.

92 *Secundum Rescriptum ad lites absque mentione prioris impetratum, non est ipso jure nullum, sed per exceptionem annullandum.*

93 *Solvuntur instantiae. Et n. seqq.*

94 *Verba illa*, Vires nolumus obtinere, Nullam obtineat firmitatem etc. *Quando importent nullitatem ipso jure?*

95 *Papa non intendit gravare eandem Ecclesiam, seu Collatorem, super receptione duorum ad Beneficium, nisi id expresserit.*

96 *Si diversa a duobus Rescripta super Beneficio in eadem Ecclesia sibi conferendo impetrantur, simulque constet, quis primo impetraverit: regulariter statur* Datae: *non praesentationi; sicque praefertur primus impetrans. Et num. seqq.*

97 *Et hoc procedit non solum in provisione Beneficii, sed etiam in mandato de providendo.*

Provisio, et collatio Beneficii, idem sunt. Ibid.

98 *Solvitur instantia ex* c. Capitulum sanctae Crucis. h. t. *desumpta.*

Ibi ly, prius, *sumitur nominaliter, non adverbialiter. Ibid.*

99 *Fallit data regula in pluribus casibus, in quibus praefertur secundus impetrans. Et n. seqq.*

I. Quando uterque impetravit Mandatu de providenda, et posterior impetrans actu de Beneficio jam est provisus. Quod rursus limitatur, cit. num. 99.

100 *II. Si primo impetranti dolus, vel negligentia in praesentando litteras imputetur.*

101 *III. Ubi secundus impetrator habet in litteris suis clausulam* Anteferri.

102 *IV. Quando priori mandatur provideri de Praebenda, posteriori autem de Praebenda et Dignitate etc. ac postea vacet Praebenda habens annexam Dignitatem.*

103 *V. Ubi secundus impetrator habet Jus suum a Papa, sed primus ab inferiore.*

104 Qui prior est tempore, potior est jure: *quando procedat?*

105 *Si non appareat, quis ex duobus primo impetraverit litteras Beneficiales, quid juris? Et num. seqq.*

106 *Prioritas ejusmodi, unde possit apparere?*

107 *Praefertur tunc is, cui Papa contulit Beneficium, si hoc alteri non contulit, sed solum ab aliis conferre mandavit.*

108 *Quod si utrique contulit, vel neutri, praefertur, qui prius praesentavit Rescriptum.*

Quid, si ambo praesentando concurrant? Ibid.

109 *Quid juris, si unus impetret litteras Beneficiales a Papa, alter ab inferiori? Et n. seqq.*

110 *Si agitur solum de jure ad rem sive ad Beneficium acquirendum, tunc semper praefertur receptus a Papa.*

111 *Quando intervenit actualis collatio Beneficii, praebens jus in re, quis praeferatur?*

112 *Rescriptum gratiae, sicut et Privilegium, non tollitur per aliud, nisi de eo fiat mentio.*

113 *Confirmatur, et exemplificatur Conclusio haec.*

114 *Solvitur instantia.*

115 *Conclusio patitur limitationes. Et n. seqq.*

Primum privilegium generale tollitur per secundum speciale. Ibid.

116 *Notabile hujus exemplum.*

117 *Dummodo per prius nondum fuerit cuipiam jus quaesitum.*

Papa non censetur jus quaesitum alicui tollere, nisi id exprimat. Ibid.

118 *Idque extenditur ad jus quaesitum ipsi privilegiato.*

Hanc materiam fuse tractat Glossa mano *in* 80
cap. 1. *h. t.* et Abbas, aliique Doctores ibidem, distinguendo plura membra ipsius: unde ut ordinate, clareque procedatur, expedit distinguere, ac singillatim loqui de Rescriptis justitiae, de Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica, et de aliis Rescriptis gratiosis, ipsisque Privilegiis. Unde

Quaeritur I. Quodnam ex pluribus Rescriptis ju- 81
stitiae, seu ad lites impetratis, sit praeferendum? Resp. I. Circa hoc imprimis est attendendum, utrum ex duobus Rescriptis per diversos impetratis, unum sit speciale, et alterum generale, nec ne. Et quidem, si primum Rescriptum sit generale, et alterum ab adversario impetratum sit speciale, valet speciale, etiamsi de priori generali non faciat mentionem, *text. clar. cap.* 1. *et c. Pastoralis* 14. §. *Quoniam*, *h. t.* Ratio est: quia *speciale mandatum derogat generali*, prout ibidem dicitur. Concordat *Reg.* 34. *Juris in* 6. *et l. In toto*, *ff. de Reg. Jur.* ibi: *In toto jure generi per speciem derogatur, et illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.* Glossa magna *cap.* 1. *h. t.*

Limitatur hoc *cit.* §. *Quoniam*, dummodo tamen 82
generalitatis illius non prius facta fuerit specificatio, exprimendo videlicet nominatim personas, vel res illas, super quibus conveniendis priores illae Litterae generales impetratae sunt. Nam facta tali specificatione, seu nominatione personarum, vel rerum, jam cessat ratio generalitatis; sicque litterae speciales, postea primam impetratae, non amplius derogant prioribus: quia licet hae de se fuerint generales (non quidem respectu Judicis, sed respectu personarum, vel rerum conveniendarum. Abbas *citat.* §. *Quoniam*, *numer.* 1.) nihilominus facta harum specificatione effectae sunt speciales.

Quod si primum Rescriptum fuerit speciale, et 83
secundum generale, a potiori idem erit juris, et valebit speciale: idque tum ratione prioritatis in obtinendo, tum ratione specialitatis, per Jura proxime allegata, juncto c. *Abbatem*, 40. *h. t.* ubi Glossa, *V. Per litteras*, indistincte concludit, quod generale mandatum secundo impetratum, non deroget speciali primo impetrato.

Resp. II. Quando utrumque Rescriptum est ge- 84
nerale, tunc attenditur illud, quod est magis speciale: Rebuffus, *tract. de Rescriptis*, *num.* 104. Valensis *h. t.* §. 5. *n.* 3. et favent Jura proxime adducta. Quod si vero nulla major ratio specialitatis potest notari in uno, quam in altero (quod tamen in praxi vix locum habet) praevalet primum, nisi in secundo fiat mentio de priori, prout illico dicetur de duobus Rescriptis specialibus: Unde

Resp. III. Si tam primum, quam secundum Re- 85
scriptum justitiae est speciale, dum duo v. g. super unam eandemque causam diversa Rescripta ad

diversos Judices delegatos impetrarunt ; tunc vel posterius facit mentionem de priori, et valebit secundum, non primum : vel, in secundo Rescripto per adversarium impetrato non fit mentio de priori, et valet primum, ac secundum habetur subreptitium, estque invalidum. Ita habetur decisum *c. Caeterum h. t.* et tradunt ibi Abbas, ac Doctores communiter, juncto *c. Ex litteris. 2. de Dolo et contum.* Ratio est : quia si posteriores litterae faciant mentionem de prioribus per adversarium impetratis, censetur Papa prioribus velle derogare : Secus est, quando in eis non fit mentio de prioribus : tunc enim Papa videtur circumventus, nec daturus ejusmodi litteras, aut saltem non eodem modo, et sub eisdem clausulis, si priorum fuisset recordatus, juxta *c. Ex parte 12. de Offic. Delegat.* ibi: *Quoniam si memores fuissemus, nos pro praedicto N. litteras direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus.* Adeoque posterius Rescriptum, non facta mentione de priori, impetratum, censetur subreptitium, et neutiquam subsistit, idque defectu voluntatis concedentis.

86. Limita tamen primam partem, quando prius Rescriptum communi consensu partium fuit impetratum : nam, tunc non valet secundum, quod alterutra pars altera nesciente impetravit, etiamsi prioris Rescripti mentionem faciat, nisi etiam expressum sit, quod illum de communi consensu partium impetratum fuerit. Patet hoc *ex cit. c. Caeterum, §. fin.* juncta Glossa. ℣. *De commissione, h. t.* et notat Abbas *ibid. num.* 3. cum aliis. Ratio est, quae supra : quia nimirum si Papa scivisset, primum Rescriptum fuisse obtentum de communi consensu partium, non dedisset secundum, vel saltem non tam faciliter, ac sub eisdem clausulis, ad petitionem alterius duntaxat partis, *arg. l. observandum ff. de Judiciis.*

87 Adde, quod sic malitiose, vel fraudulenter impetrans secundum Rescriptum, praeter hujus nullitatem, etiam parti adversae condemnari debeat in expensis, si quas fortasse occasione hujus fecerat, veniendo v. g. in judicium ad citationem secundarum litterarum, ut prioris Rescripti validitatem propugnaret, vel ex alia hujusmodi causa laborem seu expensas impendendo. *cit. c. Caeterum* : et Glossa *ibid.* ℣. *Laborare. h. t. et c. Ex Litteris. 2. de Dolo, et contum.*

88 Limita quoque alteram datae Conclusionis partem, ut non procedat, quando impetrans primum Rescriptum, dolo vel negligentia eodem per annum, habita copia Judicis delegati ; uti postposuit. Tunc enim, juxta dicta superius *num.* 60. valet secundum Rescriptum impetratum ab adversario, licet non faciat mentionem de primo, *text. clar. c. Si autem, 9. h. t. et c. Plerumque, 23. eod.* Ubi Glossa *fin.* recte notat, quod transcursus anni probet negligentiam, nec alia interpellatio sit facienda ; nisi prior impetrans velit ostendere contrarium, probando videlicet impedimentum, ob quod copiam Judicis habere non potuit, haud obstante sua diligentia in eodem acquirendo : quae satis probatur, si tempore impedimenti super hoc publice fuit protestatus. Abbas *in d. c. Plerumque, num. 6. h. t.*

89 Addit Glossa *in c. Caeterum,* ℣. *Judicio. h. t.* quod etiam perdatur Rescriptum per sollicitudinem praevenientis : ut si Impetrator secundi Rescripti justitiae illud primo praesentavit Judicibus delegatis, ac vigore ipsius citatio partis facta est. Idipsum tenet Glossa magna *in cap. 1. h. t. et c. Ut debitus, 59.* ℣. *Assignatae, de Appellat.* Ratio esse potest : tum quia per Rescriptum ad lites neque confertur, neque aufertur jurisdictio, antequam litterae sint praesentatae Judicibus delegatis, *c. Super eo. 12. de Appellation. et cit. cap. Ut debitus 59. eod.* atque amplius probat Felinus *c. Caeterum 3. num. 11. h. t.* qua de causa in Rescriptis justitiae attenditur tempus factae praesentationis, ut dictum *num.* 69. Tum quia per citationem perpetuatur jurisdictio, et non ante ; ut *in c. Gratum, de Offic. Delegat. et c. Proposuisti 19. de Foro compet.* cum similibus.

Verum hanc Glossae opinionem Abbas *in d. c.* 90
Ut debitus num. 22. et seqq. ex professio impugnat, ac rejicit, haud obstante, quod fateatur, eandem tempore conditae Glossae fuisse communem, et multum (ut audierat) invaluisse in Curia Romana : eandemque mentem Glossae reprobat Barbosa *in c. Caeterum, num. 3. h. t.* Ratio est : quia ex una parte Jura *num.* 85. allegata expresse disponunt, quod stetur priori Rescripto, ac secundum sit subreptitium, neque a Papa fuisse concessum, si recordatus esset prioris : et alioquin primus impetrans, qui forte in nulla culpa fuit ; privaretur jure suo, ac frustraretur laboribus, et expensis suis absque causa, contra *can. Satis perversum, dist. 56. et c. Sine culpa, de Reg. Juris in 6.* Ex altera vero parte Jura, *numer.* 89. allegata, nihil convincunt in oppositum, imo loquuntur in casibus diversis ; ac proinde neutiquam admittenda est priorum Jurium correctio.

Siquidem *in c. Gratum, de Offic. Delegat.* cum si- 91
milibus, sermo non est de Judice dato per secundum Rescriptum non facta mentione prioris, sicque subreptitie obtentum ; imo de tali secundo Rescripto nec minima est mentio, ut patet ex textu. Deinde *cit. c. Ut debitus de Appellat.* procedit, quando quis non vult respondere coram Judice idoneo, a cujus citatione jam praeventus est, allegata illa exceptione, quod prius nuntium miserit ad Sedem Apostolicam, vel quod ab eodem litteras impetraverit, quas tamen non vult praesentare : Atqui Judex idoneus non est, qui fuit datus per secundum Rescriptum subreptitie obtentum ; nam ille solus est idoneus, qui nulla exceptione repelli potest, *cap. 1.* juncta Glossa. ℣. *Idonei, de Testib.* Et illud, quod exceptione repelli potest, habetur pro inutili, ac quasi pro nihilo, *l. Si ita stipuler. ff. de Verb.* Unde patet, Capitulum illud non urgere. Multo minus urget illud, quod in Rescriptis justitiae attendatur tempus *Praesentatae* : nam hoc procedit solum in Rescriptis legitime, ac valide obtentis ; non autem in subreptitie impetratis, quale est secundum non faciens mentionem de priori.

Resp. IV. Nihilominus secundum Rescriptum ad 92
lites nulla facta mentione de priori impetratum, non est ipso jure nullum, sed ope exceptionis annullandum ; ita ut Processus per Judicem posteriori Rescripto datum formatus valeat, si contra istud ab adversa parte non excipiatur. Ita Abbas Panormit. *in c. Caeterum, num. 5.* et Felinus *ibid. num. 10. h. t.* post Innocentium, Hostiensem, Goffredum, et ferme communem omnium Doctorum. Ratio est : tum quia, si primus impetrans dolo, vel negligentia intra annum non utator Rescripto a se prius impetrato, potest is conveniri auctoritate posterioris Rescripti per adversarium obtenti, licet in hoc non sit facta mentio prioris, *c. Si autem, 9. et c. Plerumque, 23. h. t.* Ergo istud a principio non fuit ipso Jure nullum : alioquin enim non posset successu temporis convalescere ob negligentiam alterius ; nam quod nunquam valuit, postea non potest reconvalescere, *c. Non firmatur, de Reg. Juris in 6.* cum similibus. Tum quia tunc per consensum partium tacitum, vel expressum proceditur : unde tenet sententia, cum sit lata a Judice

suo, nec contra jus constitutionis, ut probat Glossa magna *in c. Ad audientiam.* 31. *h. t.*

93 Nec obstat textus saepe *cit. c. Caeterum.* 3. *h. t.* ibi: *Nec secundae litterae obtinent alicujus roboris firmitatem.* Resp. enim, hoc dici, non quod ejusmodi Litterae ad lites ipso jure sint nullae, sed quia in effectu nullae sunt, cum ope exceptionis elidi possint; prout in simili dicitur *l. Si dari stipuler. ff. de Verb. obligation.* ibi: *Quia superior* (stipulatio) *quasi nulla sit, exceptione obstante.*

94 Dices. Verba illa, *Vires nolumus obtinere,* importaut nullitatem ipso jure in litteris Beneficialibus; ut notatur *in c. Ad aures.* 8. *h. t.* Idemque dicendum de verbis illis, *Nullam obtineat firmitatem;* sicuti patet *ex c. Quod in dubiis. de Renuntiat. et l. Prolatam C. de Sentent. et interlocut.* cum similibus: ergo pariter in proposito verba illa, *Nec obtinent alicujus roboris firmitatem,* important nullitatem secundarum Litterarum ad lites ipso jure. Resp. cum Felino *in c. Caeterum. num.* 10. *h. t.* neg. consequent. Quia licet ejusmodi verba denotent nullitatem ipso jure in materia, in qua per alia Jura non est declaratum, quod sit opus exceptione: secus tamen dicendum, ubi sic est declaratum; prout fit in proposito, sive in Rescriptis ad lites, per *cit. c. Si autem. et c. Plerumque. h. t.*

95 Quaeritur II. Quodnam Rescriptum Beneficiale praevaleat si diversa a duobus Rescripta super Beneficio in eadem Ecclesia sibi conferendo impetrantur? Ubi nota, quod in dubio, seu cessantibus clausulis aliud exprimentibus, Papa non intendat gravare eandem Ecclesiam, seu eundem Collatorem, super receptione ac provisione duorum; adeoque uno Beneficium obtinente repellatur alter, *c. Mandatum.* 38. *et c. Abbatem* 40. *h. t.* juncto *c. Duobus.* 14. *eod. in* 6. ibi: *Quod electo alter omnino careat impetratis, nisi ex tenore litterarum ipsius expresse appareat, quod utrique ipsorum providere voluerimus:* ut puta si Pontifex addat clausulam, *Non obstante, quod pro alio scripserimus,* aut hujusmodi, juxta Glossam *ibid.* ℣. *expresse.* Hoc praenotato

96 Resp. I. Si duo super Beneficio simili in eadem Ecclesia sibi conferendo litteras Apostolicas impetrarint, simulque constet, quis primo impetraverit, regulariter statur Datae, et non praesentationi; adeo, ut primus impetrans praeferatur, non autem ille, qui prius suas litteras praesentavit. Ita Abbas *cap.* 1. *n.* 14. *h. t.* Felinus *in c. Capitulum sanctae Crucis. n.* 5. *eod.* et alii communiter. Nam caeteris paribus locum habet Reg. 54. Juris in 6. *Qui prior est tempore, potior est jure.* Confirmatur idipsum ex *cit. c. Mandatum. et c. Abbatem. h. t.* et amplius ex *c. Eum cui.* 7. *de Praebend. in* 6. ubi ex professo decernitur, quod is, cui Canonicatus alicujus Ecclesiae a Sede Apostolica est collatus, omnibus aliis sit praeferendus, quibus postmodum in dicta Ecclesia similis gratia est concessa, licet ille nondum fuerit receptus, et isti primo suas litteras praesentaverint, et primo recepti, fuerint in eadem.

97 Nec obstat, quod hic sermo sit solummodo de Provisione, seu Collatione Beneficii (quae duo idem sunt, ut probat Glossa *ibidem in casu*) per ipsummet Papam facta, et per quam Beneficium jam censetur affectum, sive alteri obligatum: ac proinde dubitari possit, an idem procedat de Gratia expectativa, ac Mandato Apostolico, quo Pontifex mandat cuipiam conferri Beneficium vacans, vel proxime vacaturum, nondum autem confert; cum longe diversum sit, *Conferre, et Mandare conferri.* Glossa *loc. cit.* ℣. *Collatus.* Resp. enim, non obstare: idque tum ob paritatem rationis: tum quia idipsum de Gratia expectativa, seu Mandato, quo Papa mandat cuipiam provideri de Beneficio, v. g. de Canonicatu certae Ecclesiae, habetur exprese decisum *in c. Tibi. qui.* 12. *h. t. in* 6. Adeo quidem, ut ibidem impetrans primum Mandatum, alteri praeferri jubeatur in consequenda Praebenda Canonicali, licet iste prius praesentaverit litteras suas, atque in Canonicum jam receptus sit: dummodo tamen huic inferiori Praebenda vacans ante receptionem prioris actu collata nondum fuerit, simulque primus impetrans dolo, aut notabili negligentia, litteras praesentare, ac Beneficium petere non intermiserit, prout limitat textus ibidem.

98 Dices. *In c. Capitulum sanctae Crucis.* 30. *h. t.* jubetur in assecutione Beneficii Praebendalis ille praeferri, *qui ad eos* (Canonicos Capituli S. Crucis) *prius Mandatum Apostolicum reportavit;* ergo in Rescriptis ad Beneficia attenditur tempus praesentationis, non Datae. Resp. neg. sequel. Quia, ut notat Felinus *ibid. n.* 5. et Glossa *in d. c. Tibi. qui.* ℣. *Receptus.* cum aliis, ly *prius* hic non sumitur adverbialiter, sed nominaliter, ut sensum faciat, *prius mandatum,* id est, *primum mandatum.* Vel, si placet, ly, *prius* sumere adverbialiter, dicendum cum Abbate *in d. c. Capitulum S. Crucis. n.* 4. quod in casu hujus Decretalis ille, qui fuit primus impetrator, nomine Callimachus, etiam prius prae alio praesentaverit Litteras suas, scilicet monitorias, et praeceptorias, prout insinuat textus; sicque merito praeferatur alteri.

99 Additur notanter num. 96. *Regulariter statur Datae, et non praesentationi.* Fallit enim hoc in nonnullis casibus, quos refert Glossa magna *in c. Si soli.* 6. *de Concess. Praebend. in* 6. et Felinus *loc. cit. nu.* 5. Et imprimis tunc, quando primus Impetrator obtinuit solummodo *Gratiam expectativam, seu Mandatum de providendo,* et alius postmodum similes Litteras impetravit, easque non solum ante primum praesentavit, sed etiam virtute earum ipsi Praebenda actualiter collata fuit. In tali quippe casu Praebenda est relinquenda secundo jam proviso, et non amplius conferenda primo: nisi forsan datus Executor jam ordinario Collatori notificasset, se velle per potestatem Papalem sibi factam conferre Praebendam; vel eidem collationem Praebendae inhibuisset, aut hanc suae collationi reservasset; vel nisi Decretum in litteris primi impetranti fuisset appositum, quo a Papa irritum et inane decernebatur, si quid contra ipsas contingeret attentari. Patet hoc totum *ex d. c. Tibi qui.* 12. *h. t. in* 6. juncta Glossa *in Casu,* et *DD. ibid.*

100 Fallit ulterius, ac praefertur secundus impetrans, si primo impetranti dolus, vel notabilis negligentia in praesentandis suis Litteris potest imputari; prout notatur in *cit. c. Tibi qui.* §. *fin.* estque uberius dictum supra *n.* 88.

101 Fallit tertio, ubi secundus impetrator Gratiae expectativae habet in litteris suis clausulam, *Anteferri,* per quam jubetur omnibus, etiam ante ipsum auctoritate Apostolica, vel quavis alia in ejusmodi Ecclesia receptis, anteferri. Nam clarum est, secundum virtute talis clausulae, utpote quae est revocatoria prioris Gratiae expectativae alteri factae, praeferendum esse primo; ut *in c. Quia saepe.* 15. juncta Glossa ℣. *Apparet. et c. Quodam.* 40. *de Praebend. in* 6. *et c. Auctoritate.* 7. *de Concess. Praebend. in* 6.

102 Fallit quarto, quando Papa primo mandat provideri de Praebenda, deinde mandat provideri secundo de Praebenda et Dignitate, Personatu, aut Officio in eadem Ecclesia: tunc enim, si Praebenda vacans est annexa Dignitati, Personatui, vel Officio, praefertur secundus: secus, si Praebenda sit sola, et non annexa alteri, *text. clar. cit. c. Quia saepe.* 15.

de Praebend. in 6. Accedit ratio: quia in tali casu debetur secundo Dignitas, Personatus, vel Officium; ergo etiam debetur eidem Praebenda vacans, quae est annexa tali Dignitati, Personatui, vel Officio: cum sit quid accessorium ad Dignitatem etc. Sicque reguletur secundum eam, *c. Accessorium.* 24. *de Reg. Jur. in* 6. *et l. Cum principalis. ff. eod.* cum Concordantiis.

103 Fallit quinto, ubi secundus impetrator a Papa habet jus suum (intellige jus ad rem, puta ad Beneficium acquirendum) sed primus ab Inferiore: tunc enim ille, qui receptus est auctoritate Apostolica, in assecutione Praebendae praeferendus est omnibus, etiam antea receptis auctoritate Inferiorum. Textus est *in c. Hi qui.* 12. *de Praebend. in* 6. ac notat Glossa *ibid. in casu*, dicens, hoc esse verum, quando agitur de jure ad rem; secus, si agatur de jure in re, puta, acquisito per actualem collationem Beneficio priori factam, *c. Si a sede.* 31. *eod. in* 6. Felinus *cit. c. Capitulum S. Crucis. n.* 5. §. *Fallit secundo. h. t.* post Jo. Andream, et Dominic. *in c. Et cui. de Praebend. in* 6. Pirhing *tit. de Praebend. n.* 81. et alii.

104 Nec obstat Reg. 54. Jur. in 6. *Qui prior est tempore, potior est jure.* Nam ipsa locum duntaxat habet in illis, quorum utriusque par est causa: si autem dispar est causa, non habet locum Regula, ut hic, ubi longe amplior Conferentis praerogativa habetur in Papa, quam in quocunque inferiore Collatore. Glossa *in cit. c. Hi qui.* ℣. *Antea.*

105 Resp. II. Quod si vero inter duos Impetrantes non appareat ex Data, nec alio modo, quis primo impetraverit litteras ad Beneficium in eadem Ecclesia vacans, vel proxime vacaturum; tunc opus est notabili distinctione, quae refertur *in c. Duobus.* 14. *h. t. in* 6. atque amplius declaratur per Glossam, et Doctores ibidem.

106 Notanter tamen additur, *Quando non apparet ex Data etc*, ut puta, quia utriusque litterae eodem die sunt impetratae, atque expeditae, nec aliunde constat, quis fuerit primus Impetrans: nam si de hoc constaret, sive ex eo, quod unum Rescriptum dicatur, v. g. *Datum Kalendis Januarii ante Tertiam*; et alterum, *Datum Kalendis Januarii post Vesperas* (quod tamen specificare non est in usu) sive per testes, aut per confessionem propriam appareret, quod unius petitio eadem die fuerit lecta, et per Papam admissa ante alteram; jam locum sibi vendicabunt dicta *Concl. praec. n.* 96. ac anteferri debebit Rescriptum primo impetratum. Glossa *in c. Si a Sede.* ℣. *Nec appareat de Praebend. in* 6. Remanente autem dubio de prioritate litterarum, onus probandi incumbit ei, qui suas litteras prius fuisse expeditas affirmat. Imola *in c. Relatum. n.* 8. *de Praebend.* Layman *cit. c. Duobus, n.* 1. *h. t. in* 6. Nam generale est, quod affirmanti incumbit probatio, *L.* 2. *ff. de Probation.*

107 Verum, quando inter duos Impetrantes non apparet ulla prioritas in Data, tunc imprimis considerandum est, utrum Papa uni eorum contulerit Beneficium talis Ecclesiae, puta Canonicatum, mandando, ut defacto installaretur, et Praebenda ei conferretur; alteri vero non sic contulerit Canonicatum, sed mandaverit solummodo aliis, ut puta Canonicis, vel datis ad hoc Executoribus, ut ei conferrent Canonicatum. Atque in hoc casu praefertur illo, cui Papa contulit Canonicatum, haud obstante, quod alter prius Litteras praesentaverit eis, ad quos spectat receptio Canonicorum, et ab eis jam in Canonicorum fuerit receptus. *text. clar. cit. c. Duobus.* §. 1.

108 Deinde, dato casu, quod Pontifex neutri eorum vel utrique Canonicatum contulerit; tunc (ex quo in gratia sunt aequales) is, qui primo praesentavit Rescriptum Apostolicum, erit potior in Praebenda. Quod si forsan ambo in praesentando concurrant; tunc illi, ad quos spectat Canonicorum receptio, et collatio Praebendarum, vel eorum major pars, ex eis alterum, quem voluerint, eligere tenentur. Et hoc electo, alter penitus carebit impetratis, nisi ex tenore Litterarum expresse appareat, quod Pontifex utrique eorum providere voluerit; prout *cit. c. Duobus.* §. 2. *et* 3. etiam clare decisum habetur: alioquin autem, et in dubio, Papa non censetur velle gravare eandem Ecclesiam super receptione duorum, ut dictum *n.* 95.

Et hactenus dicta praecipue procedunt de duobus 109
a Papa impetrantibus Litteras ad Beneficium in eadem Ecclesia, nec apparet de earundem prioritate. Quod si vero unus impetret Litteras Beneficiales a Papa, alter vero ab aliquo Inferiori, v. g. Legato Papae, aut Episcopo: tunc imprimis est attendendum, an agatur de sola receptione alicujus in Beneficiarium, v. g. in Canonicum, qua acquiritur solummodo jus ad rem, sive ad Beneficium, puta Canonicatum obtinendum; vel an etiam intervenerit actualis collatio Beneficii, qua confertur jus in re, sive in Beneficio.

In priori casu, ubi agitur duntaxat de jure ad rem, 110
sive ad Beneficium obtinendum (quale solummodo acquiritur ex Mandato de providendo, *c. Si postquam.* 13. *de Praebend. in* 6. ut notat ibidem Barbosa *n.* 2. citans alios; item ex Gratiis expectativis, quas tamen nemo amplius concedere potest praeter Romanum Pontificem, *cap.* 2. *de Concess. Praebend. et c. Detestanda. eod. in* 6. juncto Concilio Trident. *Sess.* 24. *de Reformat. cap.* 19. Item et ex praesentatione alicujus, ac hujusmodi) Ubi, inquam, duntaxat agitur de jure ad rem, sive Beneficium obtinendum, certum est, quod semper praeferatur ille, qui est receptus a Papa: sive dein sit dubium super prioritate factae receptionis per Papam, et Inferiorem; sive clare constet, quod receptio per Inferiorem antea fuerit facta, *text. clar. c. Hi qui de Praebend. in* 6. atque dictum *num.* 103.

Caeterum in casu posteriori, sive quando intervenit 111
actualis collatio Beneficii, praebens cuipiam jus in re, sive in Beneficio: ut si uno eodemque die hinc a Sede Apostolica, vel ejusdem auctoritate uni; illinc autem ab Ordinario cuipiam alteri, idem Beneficium conferatur, nec appareat, quae collatio fuerit prius facta (nam si de hoc constaret, is praefertur, cui Beneficium prius collatum, ab eoque acceptatum fuit *arg. c. Si a Sede.* 31. *de Praeben. in* 6.) tunc rursus est distinguendum, an alter ex duobus illis impetrantibus possideat Beneficium, nec ne. Et si quidem alter eorum jam est in possessione Beneficii, praefertur is, qui possidet: quia *in pari causa potior est conditio possidentis*, juxta Reg. 65. Jur. in 6. Quod si neuter possideat, praefertur is, cui Sedes Apostolica, vel ejus Legatus, contulit Beneficium; idque propter ampliorem conferentis praerogativam, prout expresse decisum habetur *cit. c. Si a Sede.*

Quaeritur III. Quid dicendum de aliis Rescriptis 112
gratiosis, ipsisque Privilegiis, et quodnam eorum sit praeferendum, si plura a diversis sunt impetrata circa eandem causam? Resp. Rescriptum gratiae, sicut et Privilegium prius concessum, non tollitur per secundum Privilegium, aut aliam contrariam dispositionem, sive Rescriptum, nisi de ipso faciat mentionem. Ita Glossa magna *cap.* 1. *h. t.* et ibi Abbas *n.* 6. et Felinus *n.* 10. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *n.* 27. et alii. Idque patet *ex c. Cum ordinem.* 5. *h. t. et c. Veniens.* 19. §. *Chrisma. de Praescript.* ibi: *Non obstante privilegio Clementis Papae, per quod privilegiis*

suorum Praedecessorum non extitit derogatum, cum de illis nullam fecerit mentionem. Ubi proin Glossa, ℣. *Nullam*, recte concludit: *Sic patet expresse, quod secundum privilegium debet facere mentionem de primo, ad hoc, ut revocet illud.*

113 Accedit ratio: quia secundum Rescriptum, sive Privilegium, censetur processisse ex ignorantia prioris: alias vel hujus mentionem fecisset, vel nullatenus concessum fuisset, *ut in c. Ex parte.* 12. *de Offic. Delegat.* juncto *cap.* 1. et notatis per DD. *de Constit. in* 6. Unde istud exemplificando concludit Baldus *cap.* 1. *n.* 16. *h. t.* et Felinus *cit. n.* 10. quod si Princeps concessit mihi immunitatem, et postea generali Statuto, vel Privilegio alteri concesso, imponit onera, non tollat meum Privilegium, nisi de ipso fiat mentio derogatoria: idque ulterius probatur *ex l. Decurionibus. C. de Silentiariis, lib.* 12.

114 Dices. Privilegium est lex privata, *can. Privilegia dist.* 3. atqui, ut una lex deroget alteri, non est necessaria hujus mentio specialis, *cit. cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ergo Resp. Minorem procedere in Legibus communibus, utpote quas Princeps habet in scrinio pectoris sui, ut notatur *cit. cap.* 1. *et l. Omnium. C. de Testament.* Secus est in Legibus privatis, sive Privilegiis; nam ob talium multitudinem Princeps non censetur habere, nec potest habere memoriam omnium, sicut nec Rescriptorum, *cit. c. Ex parte.* 12. *de Offic. Delegat.* Glossa *in c. Veniens.* ℣. *Nullam. de Praescript.* ac proinde per posterius non videtur velle derogare priori: alioquin enim hoc expressisset, vel saltem in posteriori Privilegio apposuisset clausulam sufficienter derogatoriam prioris.

115 Fatendum tamen, quod licet data *n.* 112. Conclusio stet pro Regula, sicque regulariter procedat; eadem nihilominus quasdam patiatur limitationes, seu fallentias, quarum sex enumerat Felinus *cit. cap.* 1. *n.* 11. *ac seqq. h. t.* Praecipua tamen, ac prae aliis notatu digna est haec, quando primum Privilegium fuit generale, secundum vero speciale: tunc enim speciale praevalet etiam non facta mentione prioris generalis, dummodo per hoc parti, vel tertiae personae necdum fuerit jus quaesitum. Ratio est: quia dicta Conclusio, sive Regula solummodo procedit data paritate Privilegiorum respectu generalitatis, aut specialitatis, dum videlicet vel utrumque Privilegium est generale, vel utrumque speciale: alioquin enim *Generi per speciem derogatur*, juxta *Reg.* 34. *Juris in* 6. sive dein species praecedat, sive sequatur, ut inquit Glossa *ibid.* et Abbas *cap.* 1. *n.* 14. *h. t.* Barbosa *c. Quamvis tibi.* 38. *de Praebend. in* 6. Layman *loc. cit. n.* 27. et alii.

116 Exemplum hujus habetur in c. *Quamvis tibi.* 38. *de Praebend. in* 6. ubi primae gratiae generali, qua Pontifex in genere dederat Titio potestatem conferendi sex Beneficia, derogatur absque ulla prioris mentione per posteriorem gratiam specialem, qua Pontifex postea cuipiam specialiter mandavit de certo Canonicatu provideri, adeo ut hunc Canonicatum Titius conferre non possit: *nam* (ut argumentatur Pontifex) *primae generali tibi* Titio *factae derogat posterior speciali, licet de illa non fecerit mentionem.*

117 Additur notanter n. 115. *Dummodo per hoc parti, vel tertiae personae necdum fuerit jus quaesitum.* Siquidem praesumendum non est, quod Papa, vel alius Princeps, per posterius speciale Privilegium, absque majori examinatione causae, atque voluntatis expressione, velit alicui praejudicium afferre, aut jus cuipiam quomodolibet quaesitum tollere, *text. clar. c. Quamvis is* 8. *de Rescript. in* 6. Quinimo ad praecludendas pravas quorundam suggestiones, oppositum soleat Pontifices declarare, ac novissime declaravit. S. D. N. Innocentius PP. XII. in Reg. 18. Cancellariae, quae inscribitur: *De non tollendo jus quaesitum.* Concordat c. *Ex tua.* 9. *de Filiis Presbyt.* ubi Pontifex dispensationem cum aliquo factam virtute privilegii dispensatori concessi, decernit non revocari, neque collationem Beneficii exinde factam irritari posteriorum Litterarum Apostolicarum intuitu: quia videlicet dispensatis, et provisis, jam fuerat jus in Beneficio quaesitum. Simile quid habetur *cit. c. Quamvis tibi.* §. *fin. de Praebend. in* 6. uti colligere licet ex illis verbis: *Antequam tu conferas:* quia videlicet per collationem Beneficii factam ab eo, qui conferre poterat vi Privilegii, jus tertio quaesitum foret; sicque non amplius locum haberet collatio ejusdem, postmodum cuipiam per Papam specialiter facta, vel fieri mandata, de qua ibidem est sermo.

Hoc ipsum procedit de jure quaesito ipsi privilegiato: nam si Papa per privilegium concesserat cuipiam omnes Decimas alicujus Parochiae, et ipsi jam fuerat acquisitum jus in re ad singulas species, non amplius tali juri derogatur per posteriores Litteras speciales absque alia expressione. Abbas *cap.* 1. *n.* 10. *h. t.* Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 23. *n.* 27. et alii. 118

§. V.

De Interpretatione Rescriptorum, nec non et Privilegiorum.

SUMMARIUM.

119 *In omnibus Rescriptis, atque Privilegiis, si verba sint clara, ea intelligenda sunt secundum propriam significationem.*

120 *In dubio Rescripta justitiae sunt interpretanda secundum Jus commune.*

121 *Eaque sunt strictae interpretationis, neque extendenda ad casum, vel Personam non expressam. Et num. seqq.*

122 *Sub clausula,* Et quidam alii, *in Rescripto justitiae non comprehenduntur personae majores, et digniores expressis.*

123 *Neque effraenata multitudo.*

124 *Per Rescriptum impetratum contra homines Dioecesis, v. g. Sagiensis, non possunt conveniri homines Civitatis Sagiensis.*

In materia strictae interpretationis, nomine Dioecesis non comprehenditur Civitas. Ibid.

125 *Nec per Rescriptum impetratum contra hominem unius Dioecesis, potest conveniri homo alterius Dioecesis.*

126 *Rescripta gratiae, et ad beneficia, qualiter sint interpretanda? Et num. seqq.*

127 *In Beneficiis stricte sumptis amplissima est interpretatio facienda. Et n.* 130.

128 *Rescripta ad Beneficia Ecclesiastica, veluti ambitiosa, sunt stricte interpretanda. Et n.* 126.

129 *Declaratur hoc inductione, atque exemplificatur. Et n. praec.*

130 *In Privilegiis, qualis interpretatio locum habeat. Et num. seqq.*

Quando in his agitur de praejudicio solius concedentis, fit amplissima interpretatio. n. 130.

131 *Dummodo hinc excipiatur Privilegium concessum ab Ecclesia Romana.*

132 *Si in Privilegio agitur de praejudicio tertii, vel Juris communis, fit stricta interpretatio. Et nn. seqq.*

133 *Omnis recessus a Jure communi est odiosus.*

134 *Notabilis Objectio, probans, nullum Privilegium esse late interpretandum. Ejusque Solutio. Et n. seqq.*

Haeres censetur esse eadem persona cum Testatore. Ibid.

135 *Regula illa*, Privilegium concessum contra jus, est stricte interpretandum, *patitur plures limitationes. Et n. seqq.*

136 *Solum procedit, quando verba Privilegii sunt dubia; secus, si clara.*

137 *Et dummodo Privilegium adhuc aliquid operetur. Privilegium ita debet interpretari, ut aliquid conferat, et non reddatur inutile. Ibid.*

138 *In Privilegiis favore cultus Divini concessis fit lata interpretatio, etiam in praejudicium tertii.*

139 *Privilegia concessa in favorem publicum, late sunt interpretanda.*

140 *Sicut et privilegia Motu proprio Principis concessa.*

119 Quaeritur I. Qualis interpretatio in Rescriptis praesertim justitiae, seu ad Lites, sit facienda? Resp. I. Generatim loquendo tam in Rescriptis justitiae, et ad beneficia, quam in Litteris mere gratiosis, ipsisque Privilegiis, quando verba sunt clara, ea intelligenda, atque interpretanda sunt secundum propriam significationem, et communem usum loquendi. Ita Abbas *in c. Causam quae. num. 1. et c. Nonnulli. n.5. h. t.* Innocentius, Bartolus, et alii communiter. Nam ut *l. Ille aut ille. 25. ff. de Legatis III.* dicitur, *Cum in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti voluntatis quaestio.* Et l. non aliter. 67. ff. eod. ibi: *Non aliter a significatione verborum recedi oportet, quam tum manifestum est, aliud sensisse Testatorem.* Idem igitur, et quidem a fortiori, dicendum erit de Rescriptis, seu Litteris supremi Principis, *c. Ad audientiam. 12. de Decimis*: ubi proin Glossa *fin.* infert, ac pluribus aliis allegatis Juribus probat, quod *a forma verborum sine certa scientia non est recedendum.* Concordant dicta superius *Tit. praec. §. 16. num. 389. et seqq.* agendo de Regulis in Legum interpretatione observandis, quae una cum suis limitationibus, ac declarationibus (servata tamen proportione) huc applicanda erunt. Et haec sunt certa, et communiter recepta; prout amplius ostendit Barbosa *Axiomat. 222. num. 4. et seqq.* Quid autem sit dicendum in dubio, oportet de singulis seorsim loquendo, clarius exponere, hinc

120 Resp. II. Loquendo specialim de Rescriptis justitiae, seu ad lites, haec in dubio, atque ubi de contraria Principis intentione, et voluntate non constat, debent intelligi, ac interpretari secundum jus commune, ita ut quam minimum ab eo recedatur, etiamsi oporteat id facere per impropriationem verborum, ac transpositionem clausularum. Ita desumitur *ex c. Causam quae. 18. h. t.* ubi circa hoc habetur casus, et decisio singularis, ac notat ibidem Abbas *n. 1.* Felinus *n. 9.* Fagnanus *n. 4.* et alii communiter. Ratio est: quia Rescriptum justitiae conceditur ad Juris observantiam, nec debet aliquid continere contra Jus commune: alioquin enim, vel non valet, *c. Rescripta. 25. q. 2.* vel, si constet de contraria voluntate concedentis, mutat nomen Rescripti, et transit in Privilegium, juxta Glossam *cap. 1. ℣. Noscatur. de Constitut. in 6.* Ergo in dubio, et quando non patet de alia mente concedentis, debet Rescriptum ita intelligi, ut non obviet Juri communi, neque operetur contra naturam suam.

121 Resp. III. Insuper Rescripta justitiae sunt strictae interpretationis, ac proinde ad casum, vel personam in Rescripto non expressam, minime extendenda. Ita Glossa *in c. Nonnulli. 28. ℣. Lites restringendae. h. t.* Felinus *in d. c. Causam quae. n. 8. h. t.* asserens, quod Rescripta ad lites sint strictius interpretanda, quam Rescripta ad Beneficia Ecclesiastica. Pirhing *h. t. n. 17.* et alii. Ratio est: quia per Rescripta ad lites detrahitur jurisdictioni Judicum ordinariorum; simulque per ea praebetur ansa, et materia litigandi; ergo merito censeri debent esse odiosa, eicque restringenda, nec extendenda ultra casus, et personas expressas: cum *Lites restringendae sint potius, quam laxandae*, cit. c. Nonnulli. §. Cum autem.

Sequitur proinde primo, quod si quis obtinuerit Rescriptum, in quo sunt designatae personae minores, vel viliores, quas in Judicio convenire valeat, addita clausula generali, *Et quidam alii*: vi hujus clausulae non possint conveniri personae majores: vel digniores, sed solummodo pares, vel minores expressis, *text. clar. c. Sedes Apostolica. 15. h. t.* Et quod hic dicitur de personis, pariter procedit de rebus, seu causis; adeo, ut si in Rescripto designentur causae, seu res leviores, addita clausula, *Cognoscatis super his, et quibusdam aliis*: vi hujus non possint cognosci res, et causae majores, seu graviores expressis, *cit. c. Sedes. §. Nec super.* Et merito: nam dictio *Alius, Alia*, ex propria sua significatione stat implicative, et est repetitiva similium; eicque in proposito non involvit personas, res, vel causas majores expressis, sed solummodo pares aut minores: alioquin quippe Rescripta ad lites non restringerentur, sed nimium extenderentur. 122

Sequitur ulterius, quod sub dicta generali, et indefinite clausula, *Et quidam alii*, non comprehendatur effraenata multitudo, ut *cit. c. Sedes Apostolica* notatur. Quinimo, ne litibus nimium laxentur habenae, provide *cap. 2. h. t. in 6.* statuitur, ut per illam generalem clausulam, *Quidam alii*, quae frequenter Litteris Apostolicis inseritur, solummodo tres, vel quatuor personae in Judicium trahi, seu conveniri possint: simulque horum nomina in primo Citatorio teneatur Impetrator exprimere, ne locus fraudibus forsan relinquatur, si circa ipses posset libere variare. 123

Sequitur tertio, quod per Rescriptum impetratum contra homines certae Dioecesis, v. g. Sagiensis, non possint conveniri homines Civitatis, v. g. Sagiensis; prout decisum habetur *c. Rodulphus, 35. h. t.* Ratio est, quam indicat Abbas *ibid. n. 1.* Quia in materia strictae interpretationis, appellatione Dioecesis non comprehenditur Civitas; licet secus sit in materia larga, et favorabili, vel saltem indifferenti, *cap. un.* juncta Glossa, ℣. *Dioecesi. de Rerum permutat. in 6. et c. Cum Episcopus. 7. de Offic. Ordin. in 6.* Atqui materia Rescriptorum ad lites est odiosa, et restringenda, ut dictum; ergo. 124

Sequitur tandem, et quidem a fortiori, quod per Rescriptum impetratum contra hominem unius Dioecesis, non possit conveniri homo ejusdem nominis alterius Dioecesis; prout habetur *c. significante. 34. h. t.* Siquidem Rescriptum non extenditur ad personam in eo non expressam, ut loquitur Abbas *ibid. n. 1.* Et quia non infrequens est, quod plures vocentur eodem nomine, expressa alia Dioecesi non constat de corpore personae, sive quod Rescriptum fuerit impetratum contra hanc numero personam, quae est alterius Dioecesis; ac proinde error iste versatur circa substantialia. Verum de errore in nomine Dioecesis, plura inferius *h. t. n. 221. et seqq.* 125

Quaeritur II. Qualiter in dubio interpretanda sint Rescripta gratiae, atque ad Beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Licet in Beneficiis Principum, quae nulli praejudicant, plenissima seu amplissima sit interpretatio facienda: nihilominus Rescripta super Beneficiis Ecclesiasticis obtinendis, tanquam ambitiosa, stricte sunt interpretanda, et restringenda. 126

Ita commonis, et babetur expressum *c. Quamvis. 4. de Praebend. in* 6. ibi: *Quamvis plenissima sit alias in Beneficiis interpretatio facienda, Litterae tamen super obtinendis Beneficiis debent, cum sint ambitiosae, restringi.*

127. Et quidem prior pars procedit de Beneficio stricte sumpto, ac pront illud contradistinguitur a Privilegio, quod est contra Jus commune, et Rescripto, quod est secundum Jus commune; ut notat Fagnanus *in c. Olim. num. 4. et seqq. de Verb. signif.* In quo sensu Beneficium aliud non est, quam gratia quaedam ex liberalitate concedentis facta sine praejudicio tertii, praeter Jus communo, nt dictum supra *nu.* 18. *et* 19. Atque in hac acceptione Beneficium, si quando vergit in praejudicium concedentis, est contra ipsummet concedentem plenissime interpretandum; per textum jam allegatum, juncto *c. Cum dilecti.6.de Donationib. et c. Olim.16.de Verb. signif.* ibi: *Cum beneficia Principum sint interpretanda largissima.* Et ratio est: quia, si Princeps concedens voluisset non tam largam contra se fieri interpretationem, potuisset quae placuissent excepisse; pront notavit Pontifex *in c. Quia circa. 22. de Privileg.* ibi: *Cum nihil exceperit, et potuerit excepisse; ac in beneficiis plenissima sit interpretatio adhibenda.* Unde, ne strictior Beneficii interpretatio excogitate fraude suae obviet liberalitati, ut loquitur Glossa *fin. in cit. c. Quia circa*, contra Principem concedentem fit amplissima interpretatio.

128 Altera pars, loquens de Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica obtinenda, et restringendis, eo quod sint ambitiosa (hoc est, ambitionem sapiant, et per hanc nonnunquam importunius obtineri soleant) probatur, et declaratur ulterius inductione. Sic quippe *in cit. c. Quamvis. 4. de Praebend. in* 6. Pontifex ex jam allegata ratione declarat, quod si cuipiam de Beneficio obtinendo usque ad certam summam provideri mandatur, ei non in pensione, sed in Beneficio Ecclesiastico tantum sit providendum. Et *ibid.* §. *Quamquam*, subjungitur, quod, licet alias sub nomine Ecclesiarum Civitatis, comprehendatur Ecclesia Cathedralis, *ut cap. 1. de Auctorit. et usu pall.* tamen quando alicui de Beneficio mandatur in aliqua Ecclesiarum Civitatis, vel Dioecesis provideri, tale mandatum ad Ecclesiam Cathedralem se non extendat.

129 Insuper *in c. Cui de non sacerdotali 27. eod. in* 6. habetur, quod si cuipiam per Rescriptum Apostolicum mandatur conferri Praebenda non sacerdotalis, vel integra, vel certi valoris: eidem etiam volenti, et consentienti, non possit vi talis Mandati conferri Praebenda sacerdotalis, vel Praebenda dimidia, aut minoris valoris. Cujus ratio est: Quia hujusmodi Rescripta ad Beneficia, utpote ambitiosa, restringi debent, sicque neutiquam extendi ad casus non expressos; eo praesertim, quod fines talium Mandatorum diligenter servari oporteat, prout ibidem subjungitur. Taceantur alii similes casus.

130 Quaeritur III. Qualis interpretatio locum habeat in Privilegiis? Resp. cum Abbate *in cap. ult. n.22. et 23. de Translat. Episc.* Fagnano *in c. Olim. n. 15. de Verb. signif.* et aliis, hic esse distinguendum. Aut enim in Privilegio agitur de praejudicio solius concedentis: et sic, cum illud non tam sit Privilegium, quam Beneficium stricte acceptum, fit amplissima contra concedentem interpretatio, juxta dicta *num.* 127. Hinc in praejudicium concedentis verba generalia, et indefinite prolata, ad futura extenduntur; ut est casus singularis *in c. Quia circa. 22. de Privileg.* ubi, cum Episcopus secundum Canones, ac de consensu Capituli sui, cuipiam Ecclesiae remisisset indefinite Decimas Episcopales, Papa consultus respondet, censeri remissas Decimas non solum praeteritas, sed etiam futuras.

131 Excipe tamen privilegium concessum ab Ecclesia Romana, quae in suum praejudicium non praesumitur quemquam privilegiare, *arg. c. Cum instantia. de Censib.* ibi: *Quod non credimus*: juncta Glossa ibidem: quem textum ad hoc dicit notabilem Ludov. Romanus *Consil.* 498. *n.* 8. ac sequitur Fagnanus *loc. cit. n.* 17.

132 Aut agitur in Privilegio de praejudicio tertii, vel Juris communis: et tunc fit stricta interpretatio. Prima pars desumitur *ex c. Super eo.15.de Offic. Delegat.* ibi: *Non tamen est nostrae intentionis, Dioecesano Episcopo praejudicium generare.* Concordat textus *in c. Licet.12.de Offic. Ordin. et c. Cum Capella. 16. et c. Pastoralis. 19. et c. Dudum 31. de Privileg.* juncta Glossa, et DD. ibid. inde inferentibus, quod Papa nullius juri intendat derogare, nisi forsan hoc expresserit. Atque idcirco privilegium praejudicans tertio, in dubio, ac nisi aliud in ipso fuerit expressum, civiliter, et temperate est intelligendum; ita ut, quanto minus fieri possit, juri alieno praejudicet: ac proinde ob identitatem rationis non est extendendum de casu ad casum. Concordant dicenda inferius *num.* 142.

133 Ratio posterioris partis est: quia omnis recessus a Jure communi, censetur odiosus, *cap. 1. et 2. de Filiis Presbyt. in* 6. juncta *Reg.* 28. *Juris in* 6. cum concordantiis. Nec obstat, quod privilegia talia contineat favorem. Resp. enim, quod licet hujusmodi privilegia in praejudicium Juris communis obtenta, sint favorabilia, quatenus respiciunt privilegiatum, eadem nihilominus censentur odiosa, quatenus a Jure communi exorbitant: ac proinde, cum favor Juris communis praeponderet favori privato, erunt strictae interpretationis, sicque restringenda, et interpretanda, ut quantum fieri potest, minus laedatur Jus commune.

134 Dices: Si omne privilegium, quod tendit in praejudicium tertii, vel Juris communis, est stricte interpretandum; ergo nullum erit privilegium, quod est latissime interpretandum, contra dicta *num.* 130. Probatur sequela: quia omne privilegium, utpote privans legem, *can. Privilegia dist.* 3. est contra Jus commune, et contra jus tertii, saltem successoris ipsius concedentis; ut patet in casu *cit. c. Quia circa 22. de Privileg.* ubi remissio Decimarum partim derogat Juri communi, attribuenti Episcopis proprias Decimas; partim praejudicat Successoribus Episcopis, qui ex tali Antecessoris privilegio Ecclesiae facto imposterum tenentur carere fructibus illarum Decimarum. Resp. Neg. sequel. Nam imprimis, ut taceatur, quod Haeres censeatur esse eadem persona cum Testatore, *Auth. De jurejurand. a morient. praestit. Collat.* 5. cum similibus: etiam in Beneficiis Ecclesiasticis gesta per Praedecessorem canonice facta, seu nomine Ecclesiae, et concurrentibus aliis de Jure requisitis, extenditur ad Successorem, *c. Is qui in jus. 46. de Reg. Jur.* cum similibus: licet secus sit dicendum de illis, quae inter personas potius, quam inter Ecclesias facta videntur, *c. Veniens* 8. *de Transactionib.*

135 Deinde axioma illud, quod *Privilegium concessum contra jus est stricte interpretandum*, patitur nonnullas exceptiones, atque fallentias. Et primo quidem, quantum attinet ad propositam Objectionem, debet illud intelligi, et restringi, nisi privilegium praejudicet ipsi tantum concedenti: alioquin quippe censetur esse Beneficium Principis, sicque latissime interpretandum, haud obstante, quod illud in aliquo deroget Juri communi, dummodo hoc fiat respectu Juris communis concernentis concedentem. Abbas *in cap. ult. n.* 12. *de Translat. Episc.* Et istud accidit *in cit. c. Quia circa.* ubi idem Abbas *n.* 4.

notanter subjungit, quod si dictum privilegium remissionis Decimarum Episcopalium fuisset concessum a Papa, et non ab ipsomet Episcopo, cum consensu Capituli sui, id etiam strictissime fuisset interpretandum; quia tunc praejudicasset juri Ordinarii, sicque alicui tertio.

136 Ulterius memoratum axioma procedit solum in dubio; secus ubi verba privilegii sunt clara: quia tunc a verbis ejus non est recedendum, sed servanda verborum proprietas, haud obstante praejudicio tertii, vel Juris communis, prout *num.* 119. jam dictum.

137 Limitatur insuper dictum axioma, dummodo privilegium adhuc aliquid operetur, seu conferat, Card. Tuschus *Litt. U. Concl.* 85. nu. 65. Barbosa *Axiomat.* 222. *n.* 15. cum aliis. Alioquin enim fit lata interpretatio, etiamsi agatur de alterius, vel Juris communis praejudicio, ne privilegium sit inutile, ut habetur. c. In his. 30. de Privileg. ibi: *Ita quod dicti Fratres aliquam ex indulgentia nostra videantur in hoc gratiam consecuti.* Ubi Glossa inquit: *Indulgentiam enim* (seu privilegium) *semper debet aliquid conferre delusoria esset indulgentia Principis.*

138 Limitatur quarto allegatum axioma, ut non procedat in Privilegiis concessis favore cultus Divini: quia in talibus fit lata interpretatio, etiam in praejudicium tertii. Fagnanus *in c. Olim. n.*25.*de Verb. signif.* post Calderinum *Consil.* 422. *alias* 6.*de Privileg.* et patet *ex cit. c. In his. de Privileg.* ubi dicitur: *In his, quae ad cultum Divinum facere dignoscuntur, non maligna, sed benigna est potius interpretatio facienda.* Unde Laymanus *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 4. *cap.* 23. *n.* 5. post Sylvestrum, ℣. *Privilegium. quaest.* 3. Suarez *lib.* 8. *de Legib. cap.* 27. *n.* 7. et alios, hoc ipsum exemplificans, merito docet, quod privilegium datum in favorem causae publicae piae, religiosae, alteriusve favorabilis, puta Privilegium exemptionis Clericorum a jurisdictione Principum saecularium, et Religiosorum a jurisdictione Ordinariorum, ample sit interpretandum in favorem Religionis. *Nam summam esse rationem, quae pro Religione facit*, habetur expressum in *l. Sunt personae. ff. de Religios. et sumptib. funer.*

139 Huc deserviunt, quae habet Lessius *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 42. *n.* 60. videlicet privilegia, quae sunt concessa in favorem publicum, v. g. privilegia concedentia facultatem dispensandi, et commutandi vota, quae conceduntur non alicui particulari, sed integro Ordini, non censeri mera privilegia, et odia Juris, sed potius favorem ac beneficium Principis: ac proinde late esse interpretanda, eo presertim, quia talia sunt beneficia non tam Ordinis, quam populi Christiani.

140 Limitatur ultimo saepe dictum axioma, quando privilegium, licet contra Jus commune datum, motu proprio ipsius Principis concessum fuit: tunc enim amplam potius interpretationem meretur, veluti quod proprium Principis beneficium est, atque ex certa scientia datum censetur; *ut c. Si motu proprio.* 23. *et c. Si pluribus.* 24. *de Praebend. in* 6. Layman *cit. cap.* 23. *n.* 5. Suarez *d. cap.* 27. *n.* 8. et alii. Nam temerarium est, et perabsurdum, liberalitatem Principis non ad augmentum privilegiorum, sed diminutionem convertere, sive impetrari velle, *l. Hac Consultissima. C. de Agentibus in rebus. lib.* 12.

§. VI.

De clausulis, et forma Rescriptorum necessario observanda.

SUMMARIUM.

141 *Clausula*, Si ita est, si preces veritate nitantur, *in Rescriptis vel apponitur vel subintelligitur. Et num.* 189.

142 *Idem dicendum de clausula*, Salvo jure alterius.

143 *De aliis Rescriptorum clausulis. Remissive.*

144 *Forma in Rescriptis praescripta necessario est observanda: adeo, ut actus sit nullus, si quoad aliquid substantiale non observetur. Et num. seqq.*

145 *Nec sufficit formam per aliud aequipollens implere.*

146 *Secus dicendum, si quid non substantiale praetermittatur. Et num. seqq.*

147 *Signa colligendi, an in Rescripto quidpiam sit positum, pro forma substantiali, nec ne? Et num. seqq.*

Ubi in Rescripto praefigitur certus ordo procedendi, praesumitur is esse de substantia. Ibid.

148 *Idem dicendum, si quid alio modo, vel in alium finem praescribitur in Rescripto, ac Jus commune requirit.*

149 *Secus, si in Rescripto exprimatur id, quod de Jure communi jam inest.*

150 *Vel ex aliis conjecturis oppositum sufficienter non deprehendatur.*

151 *Forma censetur esse substantialis, quando in Rescripto additur clausula*, Non aliter, *aut hujusmodi.*

Quaeritur I. Quaenam clausulae in Rescriptis communiter apponantur, vel saltem subintelligi debeant? Resp. Hujusmodi clausulae sunt plures, potissimum vero sequentes. Prima est, *Si ita est*, prout videlicet Supplicans narraverat; Sive, quod idem est, *Si preces veritate nitantur.* Et haec in omni Rescripto ad instantiam partis emanato, etiamsi non apponatur, semper est subintelligenda, *text. clar. cap.* 2. *h. t.* Unde si apponatur, narrata non esse vera, onus probandi incumbit impetranti, ut notat Abbas *ibid. n.* 3. Quinimo de rigore Juris Civilis necesse est, ut dicta clausula expresse Rescripto inseratur; adeo, ut si non sit apposita, non valeat Rescriptum, *L. ult. C. de Divers. Rescript.* Verum de hac clausula plura in §. *seqq.* agendo de Subreptione Rescriptorum. 141

Altera clausula, quae in Rescriptis tum justitiae, tum gratiae, vel apponi solet, vel subintelligi debet, est illa, *Salvo jure alterius.* Nam Papa non intendit ullius juri derogare, sed vult jus suum cuilibet manere illaesum, nisi aliud exprimat, *c. Pastoralis.* 19. *de Privileg. et can. de Ecclesiasticis.* 25. *q.* 2. *et can. Nunc vero.* 9. *q.* 3. *et c. Ad aures.* 8. *h. t.* In quo proinde postremo loco, Glossa ℣. *Intentionis*, pluribus aliis Juribus allegatis notat, Dominum Papam sic uni concedere beneficium, quod alium non laedat, vel gravet, saltem graviter, seu enormiter (modicum quippe praejudicium aestimari non solet. Pirhing *h. t.* n. 39. et Glossa *margin. fin. can.* 1. *dist.* 85.) Melius est enim, neutrum juvare, quam alterum laedere, *can. Denique.* 14. *quaest.* 5. *et c. Apostolicae.* 9. §. *Quia tamen. de Donationib.* Concordat illud Apostoli, 2. Corinth. 8. dicentis: *Non enim volumus, ut aliis fiat remissio, vobis autem tribulatio.* Et Regula Cancellariae, 18. quae 142

inscribitur, *De non tollendo jus quaesitum.* Huc faciunt dicta superius *n.* 132.

143 Praeter hasce generales clausulas, quae coivis Rescripto ad instantiam partis emanato (nisi secus certis de causis exprimatur) tacite insunt, atque non raro expresse apponuntur: dantur plures clausulae speciales, quae pro ratione materiae subjectae, ipsaque Rescriptorum diversitate inseri consueverunt. Verum de his partim suo loco commodius agetur; partim consulendi erunt Auctores, praesertim vero Augustinus Barbosa, et Doctores per ipsum citati, in praeclarissimis suis Tractatibus variis, qui *De Axiomatibus Juris, et Clausulis, ac Dictionibus usu frequentioribus* inscribuntur.

144 Quaeritur II. An, et qua necessitate, forma in Rescriptis praescripta observari debeat? Resp. Forma in Rescriptis praescripta necessario observanda; adeo quidem, ut ea quoad aliquid substantiale non observata Actus inde sequens ipso jure sit irritus. Patet hoc *ex c. Cum dilecta.* 22. *h. t.* ubi processus contra dati formam Rescripti attentatus, irritus decernitur et inanis: hoc est, ipso jure nullus, et non primum per sententiam Judicis irritandus, juxta Glossam ibidem ℣. *Irritum*, Abbatem, Felinum, et alios, qui proin dictum Capitulum ita summant: *Processus factus per litteras subreptitias irritatur, sed factus contra formam rescripti irritus nuntiatur.* Concordat textus *in c. Cui de non sacerdotali.* 27. *de Praebend. in* 6. ubi pariter in Rescriptis ad Beneficia obtinenda dicitur, quod *eorum fines diligenter servari oportet*, juncta *l. Diligenter. ff. Mandati*, cum similibus.

145 Accedit ratio in *cit. l. Diligenter* insinuata illis verbis: *Nam qui excessit, aliud quid facere videtur.* Quia videlicet Commissarius, sive Judex delegatus, nullam habet potestatem agendi, nisi quatenus haec ipsi a Delegante fuit concessa: ergo, si ipse agat contra formam Mandati sive Rescripti, hujusque limites a Delegante positos excedat; nihil agit; cum nullam ad sic agendum acceperit potestatem, sed limitatam duntaxat, videlicet juxta formam sibi praescriptam, et sub tacita conditione, si eam observaverit, Pirhing *h. t. nu.* 44. *et* 45. Et hoc adeo verum est, ut non sufficiat formam in Rescripto datam per aliud aequipollens implere: quia specifice est implenda, et observanda: Felinus *in d. c. Cum dilecta. n.* 10. *ampliat.* 11. *h. t.* post Baldum, et alios *in L.* 1. *ff. de Liberis et posthumis.*

146 Additur notanter num. 144. *ut ea quoad aliquid substantiale non observata etc.* Nam non invalidatur actus, quando Commissarius, sive Judex delegatus, quidpiam in data sibi instructione positum praetermittit, si id non pertinet ad formam seu substantiam actus, sed potius concernat ejus qualitates, aut admonitionem seu instructionem quandam convenientius procedendi in negotio, continet; prout mox amplius declarabitur. Unde

147 Quaeritur III. Ex quibus signis colligi possit, quidpiam in Rescriptis est positum, seu praescriptum pro forma substantiali, nec ne? Resp. I. Papa, vel alius Superior, in Rescriptis praefigit certum ordinem procedendi, talis Ordo semper praesumitur esse de substantia. Ita colligitur *ex cit. c. Cum dilecta*, ac notat Baldus *ibidem, num.* 10. ubi ad hoc ipsum probandum allegat *c. Pisanis.* 19. *de Restitut. spoliat.* Unde, quando in aliquo Rescripto mandantur duo, vel plura fieri, illud ante alia est expediendum, quod in ipso prius narratur, seu fieri praescribitur: alias ipso jure irritum erit, quod secus gestum fuerit; idque tum per rationem, tum per Jura proxime allegata.

148 Resp. II. Illa etiam censetur esse forma substantialis, quae in Rescriptis, seu Mandatis Apostolicis, alio modo, vel in alium finem praescribitur, ac Jus commune requirit. Ita Covarruvias *in c. Alma mater, part.* 1. §. 9. *n.* 8. Abbas *in cit. c. Cum dilecta. n.* 12. et ibi Layman. *n.* 7. *h. t.* Sanchez *lib.* 3. *de matrim. disp.* 33. *n.* 4. et alii. Ratio est: quia tunc Superior, ut puta Papa rescribens, censetur novum mandatum concipere, neque sub alia conditione sive modo, quam expresserat, potestatem exequendi suo Commissario, seu Judici delegato committere; et proinde talis expressio inducit novam formam.

149 Aliud est dicendum de expressione illius, quod inest de Jure communi, nec tamen juxta istud spectat ad formam, sive substantiam actus: nam talis expressio non inducit novam formam, sed potius sapit instructionem ad causam. Abb. *cit. nu.* 12. Pirhing *h. t. num.* 48. et alii. Exemplum hujus affert Sanchez *loc. cit. num.* 2. de Sacerdote, cui Episcopus committit facultatem assistendi Matrimonio quorundam sponsorum, praemissis tamen trinis denuntiationibus: nam quia hoc ipsum de jure inest, hujus expressio non censetur novam formam inducere; ac proinde Sacerdos ille valide (etsi illicite) assistit Matrimonio, quamvis trinae denuntiationes non fuerint praemissae. Atque in simili expressio conditionis, quae de jure inest, nihil operatur, *arg. L.* 3. *ff. de Legatis I.* ac notat Bartolus *ibid. in Summario*: quamvis enim non exprimeretur, tamen subintelligi deberet.

150 Quinimo etiam dictum illud, quod quando commissio fit sub certa forma, quae de Jure non inest, censeatur forma illa esse substantialis, adeo ut ipsa non servata corruat Actus: limitari, atque intelligi debet, dummodo ex aliis conjecturis oppositum sufficienter non deprehendatur. Sanchez *cit. disp.* 33. *num.* 6. Et ita accidit, quando vel ex materia subjecta, aut modo loquendi, aliisve circumstantiis, vel ex Curiae consuetudine, sufficienter colligi potest, non fuisse mentem Delegantis, per talia verba praescribere novam formam substantialem, sine qua actus non subsisteret; sed solummodo monitionem quandam, atque instructionem facere, quid ipse circa negotii expeditionem observandum arbitretur. Layman in *d. c. Cum dilecta. n.* 6. *h. t.* Pirhing *n.* 48. et alii. Hinc in *l. Diligenter.* §. *fin. ff. Mandati*, habetur, valere emptionem, si quis accepto mandato, ut emeret Stychum decem v. g. florenis, emit eundem novem florenis: quia causa mandantis bene potest reddi melior; sicque ex hoc de mente ejus abunde liquet.

151 Resp. III. Ubi in Rescriptis certa forma praescribitur addita illa clausula, *Non aliter, Sic neque alio modo, Si secus fiat, irritum sit et inane*, aut hujusmodi: clarum est, quod ejusmodi forma sit substantialis, eaque non servata corruat actus. *Barbosa in tract. De Clausulis usu frequent. Claus.* 81. citans plurimos alios. Nam hujusmodi clausula arguit praecisam Rescribentis mentem, ac denotat omnino abesse ejus voluntatem in casu contrario: sicque necessitatem facit, et expressam formam inducit, qua non servata nihil agitur. Neque enim Superior taliter rescribens voluit alteri facultatem agendi committere, seu delegare, nisi sub conditione, ut procedat modo sibi praescripto; ac proinde deficiente tali conditione perinde est, ac si nihil actum fuisset. Jason *in l. Cum dubitabitur. nu.* 142. *C. de Jure Emphyteut.*

§. VII.

De Obreptione, ac Subreptione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

152 *Obreptio, et Subreptio Rescriptorum, quomodo committatur?*
153 *Nonnulli volunt, esse differentiam inter Obreptionem, et Subreptionem.*
154 *Et juxta hos Rescriptum obreptitium, et subreptium, quid sit?*
155 *Obreptio, et Subreptio, quantum ad propositum, coincidunt. Et num.* 153.
156 *Obreptio, sive Subreptio, an, et quando vitiet Rescriptum? Et num. seqq.*
Cap. Super litteris. 20. h. t. *est clavis totius Tituli: et quae distinctio in ipso ponatur. Ibid.*
157 *Vitiatur Rescriptum, si per fraudem, vel malitiam exprimitur falsitas, aut veritas supprimitur.*
158 *Quid si per simplicitatem, vel ignorantiam hoc fiat?*
159 *Tres regulae Abbatis circa hoc:*
160 *Utrum Decisio Pontificia* d. c. Super litteris. h. t. *etiam locum habeat* in *Rescriptis gratiae, et ad Beneficia, atque Privilegiis?*
In materia Subreptionis Privilegia, et Litterae Beneficiales parificantur. Ibid.
161 *Per Subreptionem dolosam vitiantur in totum Rescripta gratiae, et ad Beneficia, ipsaque Privilegia.*
162 *Idem dicendum in casu expressae per simplicitatem, vel ignorantiam falsitatis, aut suppressae veritatis, si cognita veritate Pontifex non dedisset ejusmodi Litteras.*
163 *Secus, si tales Litteras cognita veritate adhuc Pontifex concessurus fuisset.*
164 *Probatur hoc efficaciter.*
165 *Ac in specie loquendo de Rescriptis Beneficialibus.*
166 *Exemplificatur istud casu notabili.*
167 *Solvitur instantia ex* c. Si motu. de Praebend. in 6.
168 *Alia instantia* ex c. Susceptum b. t. in 6. *resolvitur.*
Vacatio Beneficii per mortem, et vacatio per renuntiationem, sunt diversa; et falsitas in his contingens vitiat Rescriptum, cur? Ibid.
169 *Alia solutio posterioris instantiae.*
Falsitas expressa non causa demonstrationis, sed causa taxationis vitiat Rescriptum. Ibid.
170 *Rescriptum subreptitium, an ipso jure sit nullum, vel duntaxat ope exceptionis? Et num. seqq.*
171 *Rescriptum gratiae, et ad Beneficia, per subreptionem obtentum, est ipso jure nullum. Et num. praec.*
172 *Rescriptum justitiae econtra per subreptionem, etiam dolosam, non vitiatur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis. Et num.* 170.
173 *Et ratio disparitatis inter haec Rescripta.*

152 Quaeritur I. Quid sit Obreptio, et Subreptio, et an differant? Resp. Obreptio, et Subreptio rescriptorum tunc committitur, quando per supplicantem vel exprimitur falsitas, vel tacetur veritas de jure exprimenda. Ita desumitur *ex c. Super litteris.* 20. *h. t.* ibi: *Tacita veritate, vel suggesta falsitate.* Et infra: *Falsitatem exprimit, vel supprimit veritatem, etc.* Dupliciter enim in Rescriptis potest ob vel subreptionis vitium contingere, nempe vel propter expressionem falsitatis, vel propter taciturnitatem veritatis, quae de jure exprimi deberet, prout amplius patebit ex dicendis.

Resp. II. Quamvis nonnulli velint, esse diffe- 153
rentiam quandam inter obreptitium, et subreptitium: nihilominus haec duo saepius inter se confunduntur, et quantum ad propositum non differunt, sed quidquid dicitur, de uno, etiam dictum intelligitur de altero. Ita Abbas *in c. Cum dilecta. n.* 7. *h. t.* Jason *in c. Praescriptione. n.* 1. *C. Si contra jus etc.* Fagnanus *in c. Super litteris. n.* 5. *h. t.* citans alios.

Et quidem prima pars patet ex eo: quia non- 154
nulli volunt, quod Obreptio committatur per falsi narrationem, Subreptio autem per veri taciturnitatem. In quo sensu *Rescriptum* dicitur *subreptitium*, quando impetratur tacita veritate necessario explicanda: *Obreptitium* vero, quando impetratur expressa falsitate. Et ita tenent plures Doctores, quos refert Menochius *de Arbitr. Judic. cas.* 201. *n.* 9. qui proinde addunt, quod majus est vitium Obreptionis, quam Subreptionis; cum gravius esse reputetur falsum exprimere, ac verum tacere. Alii vero *Rescriptum subreptitium* appellant illud, quod, impetratum fuit expressa falsitate, vel suppressa veritate: *Obreptitium* vero, quod est impetratum sub involucro verborum, puta ironice, vel ita callide loquendo, sive supplicando, quod Papa non percipiat veritatem; prout voluit Innocentius *in c. Cum dilecta. n.* 1. *et* 2. *h. t.* et ibidem Imola *n.* 10. et nonnulli, alii, quam differentiam Abbas *cit. n.* 7. ait, semper menti tenendam, quamvis ultro fateatur, ipsam aperto Jure non probari, imo Leges promiscue uti his vocabulis.

Altera pars, praeter auctoritates Doctorum jam 155
relatas, probatur *ex L.* 1. *C. Si nuptiae ex rescript. petant.* ubi eaedem litterae modo *obreptione precum*, modo *subreptione precum*, impetrari dicuntur; sicque hi termini inter se confunduntur, ac pro synonimis, et idem importantibus accipiuntur. Concordat textus *in l. Si quis obrepserit. ff. ad Leg. Cornel. de Falsis*, ibi: *Si quis obrepserit Praesidi* (veritatem in precibus ab eo datis non adjiciendo) *perinde punitur, atque si falsum fecerit.* Et amplius hoc ipsum liquet *ex c. Super litteris.* 20. *h. t.* ubi per totum parificantur taciturnitas veri, caeteroquin de jure exprimendi, et suggestio falsi, ac notat Fagnanus *ibid. n.* 25. cum aliis. Et merito: nam *uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit*, prout legitur *can. Quisquis metu.* 11. *q.* 3. *et cap.* 1. *de Crimine falsi*: sicque recte concluditur, quod quantum ad propositum, seu in ordine ad irritanda Rescripta, obreptio et subreptio pro eodem sumantur, ut nihil inter se differre censeantur. Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *num.* 2.

Quaeritur II. An, et quando, obreptio, sive 156
subreptio vitiet Rescriptum? Resp. De hoc extat celebre Capitulum, quod incipit, *Super litteris.* 20. *h. t.* atque a Summario ibidem appellatur *Clavis totius Tituli*: ubi Pontifex ex professo loquens de Rescriptis justitiae, seu ad lites, imprimis distinguendum inquit *inter eos, qui per fraudem, vel malitiam; et illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam*, tacita veritate, vel expressa falsitate, Litteras impetrant Apostolicas.

Deinde loquendo de prioribus, sive de illis, qui 157
per fraudem, vel malitiam exprimunt falsitatem, vel supprimunt veritatem, decernit ibidem verbis sequentibus Pontifex, quod ipsi *in suae perversitatis poenam nullum ex illis Litteris commodum consequantur: ita videlicet, quod Delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat.*

Loquendo autem de altero membro distinctio- 158

nis, sive quando falsitas expressa, vel veritas occultata fuit per simplicitatem, vel ignorantiam: rursus Pontifex verbis sequentibus censet *distinguendum, quao falsitas suggesta fuerit, vel quae veritas occultata. Nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quae quamvis fuisset tacita, vel expressa, Nos nihilominus* (iuquit Pontifex) *saltem in forma commnni, Litteras dedissemus, Delegatus non sequens formam in litteris ipsis appositam, secundum ordinem Juris in causa ipsa procedat. Si vero per hujusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis, littorae fuerit impetratae, qua tacite, vel expressa, Nos nullas prorsus littoras dedissemus* (de quo, juxta Doctores, Delegatus cognoscere debet, attendendo ad Stylum Coriae Romanae, vel consuetudinem alioquin in similibus observari solitam) *a Delegato non est aliquatenus procedendum, nisi forsitan eatenus, ut partibus ad suam praesentiam convocatis, de precem qualitate cognoscat.* Haec ibi.

159 Ex quibus verbis Abbas *ibid. n.* 4. elicit, breviterque ponit tres Regulas. Prima est: Subreptio dolosa vitiat Reseriptum in totum. Secunda: Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate, si fuit causa obtinendae solios formae Rescripti, non vitiat substantiam ipsius Rescripti, ex quo Princeps alias expressa veritate, vel falsitate tacita, Reseriptum concessisset. Tertia: Si cessante subreptione Papa nullo modo dedisset Rescriptum, vitiatur illud in totum, licet ex ignoraotia, vel simplicitate, veritas fuerit tacita, vel falsitas auggesta. Et hasce duas posteriores Regulas (prima verbatim retenta) Felinus *in Summario cit. c. Super litteris*: paucioribus verbis complectitur, dicentis: *Subreptio, si processit ex simplicitate, vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis.* Verum circa allegatas Regulas, ac memoratam Decisionem Apustolicam plura possunt moveri, et occurrere dubia, hinc pro clariori praediotorum intelligentia.

160 Quaeritur III. Utrum decisio Apostolica, *in d. c. Super littoris. h. t.* contenta, quae ex professo loqoitur de Rescriptis justitiae, seu ad lites, ac Regulae iode formatae pariter locum habeant in Rescriptis gratiae, et ad Beneficia, nec nou et in Privilegiis? Et notanter simul sit mentio de Privilegiis: nam in materia subreptionis Privilegia, et litterae Beneficiales parificantur, imo utraque ad Rescripta gratiae pertinent, ut notat Innocentius *in c. Cum dilecta. n.* 3. *h. t.* et sequitur Abbas *in cit. c. Super litteris, n.* 5. et ibi Felious *num.* 3. ac Fagnanus *nu.* 79. *eod.* et Engel *h. t. num.* 12. cum aliis, quamvis non desint oppositum tenentes. Hoc praenotato

161 Resp. I. Quoad primam Regulam certum est, et conveniunt omnea Doctores, quod ipsa etiam locum habeat in Rescriptis gratiae, et litteris Beneficialibus: atque Privilegiis: adeoque talia per subreptioneoi dolosam vitientur in totum. Ita Abbas, et Felinus, *ubi supra*. Et ratio est: quia Reseripta Apostolica, et a fortiori Litterae gratiosae ad instantiam partium emanatae, semper habent clausulam illam, vel exprese, vel saltem tacite annexam: *Si est ita, Si preces veritate nitantur*; prout liquet ex *cap.* 2. *h. t.* Deinde, ut *in c. Sedes Apostolica.* 15. *eod.* generaliter dicitur, *Fraus et dolus alicui patrocinari non debent*: atqoe idcirco, tum ibidem, tom *in c. Super litteris.* 20. *eod.* rectissime concluditor, et pro fundamento allegatur, *quod mendax precator carero debeat penitus impetratis*; idque in poenam suae perversitatis. Atqui mendacium committi potest, non tantum exprimendo falsum, sed etiam tacendo verum, quod exprimi debuisset, ut habetur *in c. Cum dilecti. n.* 18. *de Accusat. et cap.* 1. §. *fin. de Crimino falsi.* Qoinimo a fortiori ista prima Regula potius procedit de Rescriptis gratiae, et Beneficialibus, quam de Rescriptis justitiae; eo quod subreptio facilius inficiat Litteras gratiosas, et Beneficiales, quam ad lites, juxta dicenda *n.* 173. et 176.

Et haec ultima ratio etiam urget quantum ad ter- 162
tiam Regulam, ut proinde, quando per simplicitatem, vel ignorantiam, talis exprimitur falsitas, vel tacetur veritas, qua cognita Pontifex nullas omnino dedisset litteras: tunc non solum Rescripta ad lites, sed a fortiori Reseripta gratiae, et ad Beneficia, ipsaque Privilegia vitientur in totum. Verum quantum ad secundam Regulam non modicum est dubium, et controversia inter Doctores: unde

Resp. II. Multum probabile est, quod distin- 163
ctio illa, et decisio Pontificia, ipsaque Regula secunda *nu.* 158. *et* 159. allata etiam in Rescriptis gratiae, et ad Beneficia locum habeat: adeo, ut non vitietur gratia, quam quis expressa per ignorantiam, vel simplicitatem falsitate, aut suppressa veritate impetravit, si eam Pontifex cognita rei veritate nihilominus concessurus fuisset. Ita Abbas *loc. cit. n.* 5. solvens contraria. Felinus, *ubi supra. n.* 2. citans Butrium, Imolam, et alios. Fagnanus *in cit. c. Super litteris. n.* 54. *et seqq. h. t.* citans pro hac sententia multiplicem Decisionem Rotae. Engel *eod. n.* 12. et alii, contra Glossam *in c. Si motu*: ℣. *Taceatur. de Praebend. in* 6. et non paucos alios, oppositum tenentes.

Ratio Conclusionis est: quia subreptio dolosa il- 164
lud duntaxat vitiat, cujus fuit causa: atqui non censetur esse causa illius, quod cognita tali subreptione Princeps, sive Papa, nihilominus concessisset; ergo subreptio non dolosa, sive per simplicitatem, aut ignorantiam commissa, hoc non vitiat. Minor, et consequentia patent. Major autem probatur imprimis ex contextu *cit. c. Super litteris*, ubi, dum olim diversi diversa sentirent, ut *ibid.* §. *t.* notatur; Pontifex non aliam distinctionis suae, in secunda et tertia Regula contentae, reddit rationem, nisi quod in casu secundae Regulae cognita rei veritate nihilominus Papa gratiam petita fuisset concessurus, non item in casu tertiae Regulae.

Et ne quis forsan praetendere queat, ista proce- 165
dere de Rescriptis justitiae, seu ad lites, non item de Rescriptis gratiosis, et Beneficialibus, hoc idem speciatim probatur de istis. Sic quippe *in c. Dudum.* 14. §. *Nos igitur. de Praebend. in* 6. Pontifex valorem litterarum Beneficialium, et collationis a se factae, inter alia probat ex eo: *Considerantes quoque, quod Nos exposito nobis de potestate praedicta, nihilominus Litteras gratiosas daremus*: et consequenter memorata ratio procedit pariter in litteris Beneficialibus, et gratiosis. Concordat *c. Si pro Clericis* 8. *eod. in* 6. ubi taciturnitas defectus Ordinum ad Beneficium necessariorum, non vitiat Rescriptum Beneficiale, quando impetrans intra tempora a Jure statuta potest eos suscipere. Et *c. Si eo tempore.* 9. *h. t. in* 6. ubi litterae Beneficiales, quae fuerant impetratae tacito defectu aetatis requisitae ad Beneficium curatum, pro parte valent, et pro parte non valent: nam virtute talium Litterarum nequit obtineri Beneficium curatum (istud enim Papa, cognito tali defectu aetatis, non fuisset concessurus) bene tamen Beneficium non curatum, utpote quod aetatem illam non requirit, sicque fuisset concessum etiam cognita rei veritate.

Hinc, cum olim quispiam impetrasset Thesau- 166
riam Senensem vacantem, et dixisset, eam esse Dignitatem, cum tamen (ut postea compertum fuit)

Dignitas non esset, sed Officium: mota quaestione, num haec subreptio vitiet Rescriptum, Domini de Rota censuerunt, non vitiare: quia falsitas illa non fuit causa inductiva concessionis gratiae, imo Papa facilius haec concessisset, si dictum fuisset, quod erat Officium tantum. Abbas *loc. cit. n.* 6.

167 Dices cum Glossa *in c. Si motu.* 23. ℣. *Tacentur. de Praebend. in c.* In hoc *cit. cap.* 23. absoluta dicitur, quod taciturnitas Beneficii, quantumcunque modici, prius obtenti, vitiet Rescriptum impetratum ad novum Beneficium, nisi fuerit concessum Motu proprio; ergo, sive per malitiam, sive per simplicitatem id taceatur, semper invalidum erit Rescriptum: cum enim Jus non distinguat, neque nos distinguere debemus. Resp. cum Fagnann *loc. cit. n.* 58. et Engel *n.* 12. hanc Glossae doctrinam procedere, ac nostram Conclusionem esse limitandam, loquendo de illis qualitatibus, et circumstantiis, quae de Jure communi, consuetudine, aut stylo Curiae Romanae specialiter sunt exprimendae; prout exprimi debet Beneficium praehabitum, quantumvis modicum, c. *Si proponente.* 42. *h. t. et cit. c. Si motu.* cum similibus. Tunc enim talium expressio censetur pertinere ad formam Rescripti, qualis ad unguem observanda est: ac proinde, si ejusmodi qualitates, seu circumstantiae non exprimantur, licet ex ignorantia, errore, seu simplicitate, non valet Rescriptum; quia sine forma non subsistit actus. Menochius, *de Arbitrar. Judic. lib.* 2. *casu* 201. *n.* 27. Pirhing *h. t. n.* 63. Secus est dicendum loquendo de aliis qualitatibus, vel circumstantiis, quae nec de Jure communi, neque ex consuetudine, aut stylo Curiae Romanae, specialiter ac necessario sunt exprimendae, simulque cognita veritate adhuc per Papam gratia fuisset concessa; prout proxime inter alia fuit exemplificatum de Thesauria, quam quis in aliqua Ecclesia impetravit sub nomine Dignitatis, cum esset duntaxat Officium.

168 Urgebis. In *c. Susceptum.* 6. *h. t.* expresse dicitur, quod si quis impetravit a Domino Papa Beneficium, quod dixit vacare per mortem, non possit ipsi conferri Beneficium vacans per cessionem, seu resignationem, et tamen renuntiatio, et mors, quantum ad vacationem, aequiparantur: ergo Resp. neg. consequent. Nam imprimis vacatio per mortem, et vacatio per renuntiationem, sunt diversa ac proinde in Rescriptis Beneficialibus, cum sint strictae interpretationis, appellatione unius non venit alterum; cum in odiosis non fiat extensio de uno ad aliud. Glossa *in casu. cit. cap.* Accedit, quod vacatio per mortem, aut renuntiationem, sit qualitas et circumstantia de Jure communi specialiter exprimenda per textum *cit. cap.* unde redit prior responsio.

169 Addit Abbas *cit. nu.* 6. aliam solutionem: quia (inquit) Papa ibidem taxavit gratiam ad illum casum expressum, puta, si vacet Beneficium per mortem; ideo non debet fieri extensio ad alium casum, puta quando vacat Beneficium per mortem, nam quando falsitas est expressa non causa demonstrationis, sed causa taxationis gratiae, tunc ista vitiatur, licet etiam cognita veritate eam Papa concessisset: quia natura Dictionis taxativae est, ponere quod affirmat, et praeter id quod ponit, omne aliud excludere.

170 Quaeritur IV. Utrum Rescriptum subreptitium ipso jure sit nullum, vel duntaxat ope exceptionis. Resp. Rescriptum gratiae, et ad Beneficia, per subreptionem obtentum, est ipso jure nullum; ac proinde, quidquid praetextu illius factum fuit nullius prorsus momenti. Secus est in Rescriptis justitiae, seu ad lites, nam haec per subreptionem, etiam dolosam, regulariter non vitiantur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis; ac proinde Processus virtute illorum factus, validus est, nisi adversarius, contra quem impetrata sunt, de subreptione ipsorum excipiat. Ita Abbas *loc. cit. n.* 5. *et in c. Caeterum. n.* 6. *et amplius c. Ad audientiam.* 31. *n.* 5. *et* 8. et ibi Felinus *n.* 17. *de Rescript.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 3. Menochius *de Arbitrar. Judic. cas.* 201. *nu.* 2. *et* 3. Vantius *de Nullitat. ex defectu jurisdict. n.* 60. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 64. Fagnanus *in cit. c. Super litteris. n.* 22. *h. t.* citans Innocentium, Bellameram, Butrium, et communem opinionem.

Prima pars, seu quod Rescripta gratiosa, et Beneficialia, per subreptionem ipso jure vitientur, desumitur ex *cap. ult. de Filiis Praesbyt. in* 6. ibi: *Talis dispensatio, veluti per subreptionem obtenta, nullius penitus est momenti.* Qui textus ab universis Doctoribus ad quaslibet Litteras, gratiam vel dispensationem continentes extenditur. Concordat c. *Ad audientiam.* 31. *et c. Constitutus.* 19. *h. t.* et adhuc clarius *Clem.* 1. *de Praebend.* ubi loquendo de Litteris gratiosis super Dignitate obtentis, non habita mentione necessario exprimendorum, dicitur: *Gratia hujusmodi, velut subreptitia, nullius penitus est momenti.* 171

Altera vero pars, nempe quod Rescripta justitiae per subreptionem, etiam dolosam, non vitientur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis: probatur ex *c. Si autem* 9. *et c. Plerumque* 23. *h. t.* ubi potest quis conveniri auctoritate posterioris Rescripti per adversarium obtenti, licet de primo non faciat mentionem, quando primus impetrans isto neglexit uti per annum: nam hoc fieri non posset, si posterius Rescriptum ita subreptitie impetratum, ipso jure fuisset nullum, juxta dicta *n.* 92. Ubi etiam alia hujus ratio redditur: quia nempe, quando adversarius de subreptione non excipit, tunc Judex procedit de communi partium consensu, sicque valet Processus. 172

Confirmatur utraque pars, assignando disparitatem inter Rescripta gratiae, et justitiae. Imprimis enim in Rescriptis gratiae, et ad Beneficia, negotium illico terminatur, et acquiritur jus impetranti: econtra vero in Rescriptis justitiae, seu ad lites, fit tantum praeparatio ad causam, ipsumque negotium expediendum, dum hujus cognitio certis judicibus delegatis committitur, jus vero per ipsa nullum tribuitur impetranti: cum igitur priores sint majoris praejudicii, merito per subreptionem citius, atque ipso jure vitiantur, et invalidantur. Deinde hac ipsa de causa facilius solent concedi, et acquiri Rescripta justitiae, quam gratiae: unde nec mirum, quod Litteras gratiosas, cum sint difficilioris impetrationis, majorisque praejudicii, facilius inficiat subreptio, quam Litteras ad lites. Tandem, ut argumentatur Fagnanus *in c. Ad audientiam. il.* 2. *n.* 37. *h. t.* in Litteris gratiosis non est pars, quae possit excipere de subreptione; unde cessante provisione hominis necesse fuit, ut Lex ipsa provideret, ipso jure hujusmodi Rescripta subreptitie obtenta irritando, et cassando: at vero in Rescriptis justitiae adest pars, cujus interest, quae potest opponere exceptionem subreptionis; et si hoc non fecerit, censetur in tale Rescriptum, ac deinde per illud Judicem, ultro consensisse; unde valebit Processus virtute illius per Judicem delegatum factus, nisi contra hujusmodi Rescriptum ab adversa parte excipiatur. 173

§. VIII.

Alia Duble circa Subreptionem Rescriptorum solvuntur.

SUMMARIUM.

174 *Subreptio non dolosa, sed per ignorantiam, vel simplicitatem contingens in una parte Rescripti, pluros partes habentes, non vitiat totum.*
175 *Secus dicendum de subreptione dolosa, quae probabilius vitiat totum. Et num. seqq.*
176 *Subreptio facilius vitiat Rescripta gratiae, et ad beneficia, quam Rescripta justitiae; et cur? Et num.* 173.
177 *Opposita sententia Doctorum, volentium, tunc non vitiari totum Rescriptum, refertur, ac probatur.*
178 *Et amplius confirmatur.*
179 *Solvuntur rationes hujus sententiae. Et n. seqq.*
Utile non debet per inutile vitiari, *quomodo intelligendum. Eod. n.* 178.
180 *Instrumentum Notarii, in cujus uno Capitulo reperitur falsitas, an reprobetur in totum, etiam quoad capitula separata. Et n.* 178.
Quando testis quandam falsitatem adjicit suo testimonio, dictum ejus reprobatur in totum. Eod. n. 180. *et* 181.
181 *Transactio ex falsis instrumentis inito solem retractatur quoad Capitula, quae inde composita sunt, non quoad alia. Et n.* 178.
182 *An per subreptionem, quae contingit circa causam non motivam, sed impulsivam tantum, vitientur Rescripta? Et n. seqq.*
183 *Causa motiva, et impulsiva; quae?*
184 *Subreptio circa solam causam impulsivam, non vitiat Rescriptum.*
185 *Sive ea contingat per taciturnitatem veri. Et n. praec.*
186 *Sive per narrationem falsi. Et n.* 184.
187 *Confirmatur hoc utrumque ratione.*
188 *Quid, si pro impetratione Rescripti, vel Dispensationis, plures allegantur causae motivae, et una earum est falsa?*
189 *Solvuntur objectiones. Et n. seqq.*
In quocunque Rescripto subintelligitur clausula, Si preces veritate nitantur, *quomodo? Ibid.*
190 *Causa impulsiva movet ad concedendum effectum; quomodo?*
191 Qui cito dat, bis dat, *qua ratione?*
192 *Taciturnitas Beneficii Ecclesiastici praehabiti, quantumvis modici, cur vitiet Rescriptum ad Beneficium novum obtinendum? Et num. seqq.*
193 *Collatio Beneficii a Legato Apostolico facta non valet, nisi facta sit mentio de praehabito Beneficio: secus dicendum in inferioribus Collatoribus; et quae ratio differentiae?*
194 *Quoties in Rescripto exprimitur unica causa, ea censetur esse motiva.*
195 *Quaenam ex pluribus causis allegatis censenda sit esse motiva, et quae solum impulsiva, unde desumendum?*
196 *Si omnibus mature consideratis adhuc remanet dubium, an causa sit motiva, vel potius impulsiva: praesumitur, eam esse duntaxat impulsivam.*
Verba sunt sic intelligenda, ut res, de qua agitur, magis valeat, quam pereat. Ibid.
197 et 198. *De quibus mentio sit facienda in Rescriptis justitiae?*
199 *Ac in Rescriptis Beneficialibus?*
200 *Rescriptum impetratum contra consuetudinem, vel Statutum particulare Ecclesiae, sive loci, non valet, nisi fiat mentio hujus.*
201 *In impetratione Rescriptorum, Dispensationum, et Concessionum, quaenam omnia sint exprimenda?*
202 *Motus proprius Principis quid? Et n.* 7.
Habet locum, etiamsi praecesserit supplicatio partis. Ibid.
203 *Motus proprius supplet vitium subreptionis ex taciturnitate veri proveniens.*
Provisio de secundo Beneficio motu proprio Papae facta valet, etiam non facta mentione de praehabitis Beneficiis. Ibid.
204 *Idem dicendum, si motu proprio per Legatum Sedis Apostolicae conferatur secundum Beneficium.*
Non tamen potest tunc provisus utrumque Beneficium simul retinere, sed tenetur eligere, quod maluerit. Ibid.
205 *Motus proprius purgat taciturnitatem, non solum in Beneficialibus, sed in omnibus Rescriptis gratiosis.*
206 *Dantur tamen casus, in quibus Motus proprius non firmat gratiam concessam. Et n. seqq.*
207 *Ut si fiat cum expressione causae falsae: licet haec per solum Principem, v. g. Papam, apposita fuerit. Ibid.*
208 *Motus proprius non firmat gratiam, quando tacetur inhabilitas personae.*
209 *In hoc tamen casu vitium Personae non potest objici per viam subreptionis, sed per viam juris.*
210 *Motus proprius nihil operatur in praejudicium tertii.*
211 *Alia, clausulam* Motu proprio, *concernentia. Remissive.*

Quaeritur ulterius. I. Utrum subreptio contingens in una parte Rescripti, habentis plures partes, sive Capitula, vitiet totum? Resp. I. Quando subreptio ejusmodi non fuit dolosa, sed per ignorantiam, vel simplicitatem commissa, non vitiatur totum, sed illa duntaxat pars, cujus fuit causa, quaeque alias per Principem non fuisset concessa. Ita Abbas *in c. Super litteris. n.* 2. et ibi Fagnanus *n.* 24. *h. t.* qui id probant ex *c. Si eo tempore.* 9. *eod. in* 6. quod procedere aiunt, quando subreptio non fuit dolosa. Idem, et clarius, probatur *ex cit. c. Super litteris*, ac Regula secunda exinde deducta, de quibus supra *n.* 158. et 159. Unde praesens Conclusio est communis inter Doctores, quam Pirhing *h. t. n.* 98. extendit ad subreptionem non dolosam, factam ex ignorantia etiam crassa, modo non sit ingens temeritas. 174

Resp. II. Quando subreptio per dolum, vel malitiam facta fuit in una parte Rescripti plura capitula habentis, probabilius est vitiari totum. Ita Abbas *in cit. c. Super litteris. n.* 2. et ibi Fagnanus *n.* 18. et Barbosa *n.* 4. *h. t.* et Engel *eod. n.* 11. cum aliis. Ratio est: quia de illis, qui per fraudem, vel malitiam supprimunt veritatem, vel exprimunt falsitatem, expresse statutum habetur saepe *cit. c. Super litteris*, quod *in suae perversitatis poenam nullum ex illis litteris commodum consequantur*: atqui dictio illa *Nullum*, includit negationem universalem. Insuper tum *loc. cit.* tum *in c. Sedes Apostolica. eod.* generaliter statuitur, quod *mendax precator carere debeat penitus impetratis.* Ubi bene notanda venit dictio *Penitus*, utpote quae est praecisa, nullamque limitationem admittens, *l. Ambiguitatem. C. de Usufructu*, atque idem importat, quod ly *Omnino, Ex toto, Penitus.* Barbosa *Dictione* 249. *n.* 3. citans alios, idque probans *ex cap.* 1. *De supplend. neglig. Praelat. in* 6. 175

Et quia allegata Jura loquuntur de Rescriptis justitiae, seu Litteris contentiosis, fortius data Con- 176

clusio procedit in Rescriptis gratiae, et ed Beneficia: quia subreptio facilius vitiat Litteras gratiosas; prout argumentatur Abbas ibidem, estqoe soperius *n.* 173. dictum, assignando multipliccm hujus rationem.

177 Fatendum tamen, non deesse Auctores, qui tenent oppositam, docentes; quod per sobreptionem etiam dolosam solommodo vitietur capitulum illud, in quo ipsa contingit, non item aliud aapitulum a priori separatum, ab eoque penitus indipendens; prout docet Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *n.* 70. citans Decium *in c. Super litteris. notab.* 1. *n.* 7. et Layman *in d.* c. *Super litteris.* n. 2. *h. t.* ac probabile censet Pirhing. *h. t. n.* 109. Rationem dant. Tum quia in hojusmodi casu censentur esse duo veluti Rescripta: unde vitiato uno capitulo, non idcirco vitiatur alterum, quod a priori separatum est, ac penitus independens. Tum quia Constitutio, relata *in cit. c. Super litteris*, est poenalis, prout liquet ex illis verbis, *In suae perversitatis poenam*; ergo non debet extendi ab uno Capitulo ad alterum, in quo nulla intervenit subreptio. Quinimo bic locum habebit *Reg.* 37. *Jur. in* 6. dicens: *Utile* non *debet per inutile vitiari.* Quod ipsum colligere licet *ex* c. *Si tempore. h. t. in* 6. ubi Rescriptum tacita veritate impetratum ex parte, valet, ac ex parte non valet. Nec juvat dicere, textum illum loqui duntaxat de cubreptione per ignorantiam, vel simplicitatem commissa. Nam contra est; quia hoc dictum nullo jure probatur, cicque divinando, et ed libitum asseritur.

178 Confirmatur idipsum a pari: nam, quando datur Instrumentum alicujus Notarii habens plura capitola, at in uno horum reperitur falsitas, tunc solent distinguere nonnulli Doctores, quod aut capitula illa sunt inter se connexa, et reprobatur in totum; aut sunt separata, et tunc non reprobatur, nisi illod capitulum, quod est falsum; ut probat Glossa *in can. Si ad scripturas.* §. *Quid in eis. dist.* 9. et ibi Archidiaconus *n.* 3. citans Gofredum, et Jo. Monachum. Idemque amplius probatur per textum *in l. Si ex falsis C. de Transact.* ubi transactio ex falsis instrumentis inita, si facta fuit de pluribus causis, sive capitulis, solummodo retractatoa quoad illas causas, quae ex falso instrumento composita sunt, aliis capitulis firmis manentibus: ergo hoc ipsum videtur dicendum in proposito, ubi Rescriptum habet plurc capitula prorsus diversa inter se, ac separata, at subreptio dolosa solummodo contingit circa unum capitulum.

179 Verum insistendo nostrae Conclusioni, veluti probabiliori, atque Juribus magis conformi, respondetur ad allatas rationes. Et imprimis ad primam earum negatur assumptam: nam, ut supponitur, est unicum Rescriptum, licet contineat plura capitula. Ad secundam neg. consequent. Quia loquendo de subreptione dolosa secus statuerunt Jura, idque in poenam perversitatis mendacis precatoris, juxta textos *n.* 161. allegatos: unde quia malitiis hominum non est indulgendum, neutiquam videtur recedendum a verbis Legis adeo claris, atque indistincta loquentibus, in favorem mendacis precatoris. Ad tertiam patet per idem: nam allegata Regula Juris quoad hunc casum patitur expressam, et specialem exceptionem; idque ob rationes, et textus Juris in oppositum allegatos. Glossa *in* c. *Pura.* 3. *q.* 9. dicens: *Utile per inutile vitiatur, ubi id in Jure reperitur expressum.* Engel *cit. n.* 11. et alii. Ad quartam respondetur per idem: nam quod *d. c. Si eo tempore.* sit intelligendum de subreptione non dolosa, adeoque per ignorantiam, vel simplicitatem commissa, satis desumitur ex Juribus *num.* 175. allegatis; ac proinde id non asseritur gratis, et mere divinando.

180 Ad ultimum, sive ad confirmationem dicitur, allatam doctrinam, de instrumento quoad unum capitulum falso, communius ab aliis Doctoribus relinqui. Unde cit. Glossa, §. *Quid in eis.* post relatas aliorum sententias, ac loquens ex mente propria, protinus subdit: *Ego dico, quod si aliquid falsitatis reperiatur in instrumento, totum redditur suspectum, nec ei creditur, ut L.* 2. in *fin. ff. de Fide Instrum.* Idem tenent Archidiaconus, cique etiam Abbas *l. l. c. c.* quorum uterque allegat Innocentium; idque probatur exemplo testis: nam, quando testis quandam falsitatem adjicit suo testimonio, dictum ejus reprobatur in totum, quia reperitur perjurus, *can. Pura.* 3. *q.* 9. et amplius probat Glossa magna *c. In nostra.* 33. *de Testibus.* Atqui etiam Notarius conficiens Instrumentum, est quidam testis, *l. Domitius Labeo. ff. de Testament.* Unde ratio ultima militat in oppositum.

181 Nec urget, qood subjungitur *ex l. Si ex falsis.* Nam id procedit in casu speciali, transactionum videlicet, et pactionum inter privatoc mutuo consensu irritarum, quas proinde aequum est sustinari quoad illa capitula, quae non ex falso Instrumento, sed ex mutoo duntaxat paciscentium consensu processerunt. Secus dicendum, quando vel Notarius in Instrumento, vel Supplicans in impetratione Rescripti, commisit dolosam falsitatem circa substantialia negotii: nam tunc et ille fit perjurus, et iste censetur mendax precator, sicque corruit tum Rescriptum, tum Instrumentum in totum; quamquam si falsitas caderet circa non substantialia, vel extrinseca solum, quae non faciunt ad negotium, ille non noceret. Abbas *in* c. *Fraternitatis. n.* 14. *de Haeretic.* citans Innocentium, et addens, idem esse in teste. Concordant illico dicenda de causa mere impulsiva; Unde

182 Quaeritur II. Utrum per subreptionem, quae contingit circa causam non motivam, sed impulsivam tantum, vitientur Rescripta? Ubi supponendum est, quod subreptio, sive per taciturnitatem veri, sive per falsi expressionem, possit contingere non solum circa causam motivam, seu principalem, ac finalem, sed etiam circa impulsivam.

183 Porro *Causa* Rescripti *motiva* (quam alio nomine primariam, principalem, et finalem appellant) est illa, qua non existente Princepe rescriptum non concessisset, vel saltem non tam absolute, sed solum restricte, sive sub certis clausulis ac limitationibus. *Causa impulsiva*, sive secundaria dicitur ea, quae non existente Princeps quidem Rescriptum concessisset, sed non tam facile. Unde patet, quod prior causa conducat ad substantiam concessionis, posterior vero solum juvet ad modum concessionis, nempe ut facilius detur. Quod ipsum, sub aliis tamen verbis, tradit Abbas. Panormit. *in c. Post translationem. n.* 18. *de Renuntiat.* dicens: *Causa finalis* est, quae ex toto et funditus animum movet disponentis, alias verisimiliter non facturum. *Impulsiva* vero, quae impellit statuentem, qua cessante statuens adhuc erat statuturus. Quando igitur vel tacetur aliquid verum, vel exprimitur falsum, quo rita cognito Princeps verisimiliter concessurus fuisset Rescriptum, sed non tam cito ac facile, contingit subreptio circa causam impulsivem: si autem id nullo modo concessurus fuisset, aut non nisi sub certis restrictionibus, tunc committitur subreptio circe causam motivam, seu principalem. His praenotatis.

184 Resp. I. Subreptio sive per taciturnitatem veri, sive per falsi expressionem, contingens circa solam causam impulsivam, non vitiat Rescriptum. Ita Glossa *in c. Ex parte.* 14. §. *Falsa. de Convers.*

conjugat. dicens inter alia, quod *non consideratur, quae fuerit causa impulsiva.* Covarruvias *lib.* 1. *Variar. Resolut. cap.* 20. *n.* 5. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 11. *et* 32. id extendens ad dispensationes matrimoniales. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 22. *num.* 20. *et* c. *Super litteris.* 20. *h. t.* Engel *tit. De matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiae.* §. 3. *n.* 9. Pirhing. *h. t. n.* 103. pluresque alii ab his relati; quamvis non pauci oppositum teneant, adeo ut Menochius *lib.* 2. *de Arbitrar. Judic. cas.* 201. *n.* 22. contrariam opinionem dicat magis esse receptam.

185 Prior pars, loquens de taciturnitate veri, quae contingit circa causam duntaxat impulsivam, probatur *ex c. Dudum.* 14. §. *Nos igitur. de Praebend. in* 6. ubi valor cujusdam Rescripti beneficialis, ex eo probatur, quia Papa illud cognita rei veritate nihilominus dedisset, ibi: *Considerantes quoque, quod Nos exposito nobis de potestate praedicta, nihilominus litteras gratiosas daremus.* Accedit textus *in cap. ult. de Filiis Presbyt. in* 6. ubi pro ostendenda invaliditate cujuspiam Rescripti, seu Dispensationis tacito quodam defectu, veluti per subreptionem obtentae, redditur ratio illa, quod cognita rerum veritate; atque expresso ejusmodi defectu, Sedes Apostolica verisimiliter non dispensasset; ergo, argumento a sensu contrario desumpto, valet dispensatio, vel alia dispositio, quam Princeps cognita rei veritate nihilominus dedisset; prout fit, quoties taciturnitas veri concernit duntaxat causam impulsivam. Idem probant rationes, pro altera parte Conclusionis illico adducendae: et quidem

186 Altera pars, loquens de subreptione, quae fit circa causam impulsivam ex narratione falsi, probatur imprimis per Jura proxime allata: nam eadem ferma est ratio subreptionis, quae fit per narrationem falsi, at quae per taciturnitatem veri, ut dictum *n.* 155. Idem desumitur ex *l. Si mulieri C. de jure Dotium,* ubi defectus causae impulsivae non impedit jus agendi. Et *l.* 1. §. *Sexum, ff. de Postuland.* juncta Glossa *ibid.* ṽ. *Causam,* et Doctoribus, inde passim inferentibus cum Abbate *in c. Post translationem, n.* 17. *de Renunciat:* quod cessante duntaxat causa impulsiva non cesset affectus, sive dispositio.

187 Confirmatur Conclusio quoad utramque partem simul ratione: quia subreptio, quae fit tantummodo circa causam impulsivam, sive tacendo verum, sive falsum suggerendo, non tollit voluntarium ex parte Principis, seu Papae concedentis Rescriptum; ergo ipsa non obstante Rescriptum est validum. Antecedens patet ex natura causae impulsivae: nam hac etiam remota adhuc concederetur Rescriptum, etsi non tam faciliter et cito. Consequentia probatur: quia ad validitatem Rescripti sufficit potestas, et voluntas ex parte Principis concedentis, *c. Cum super,* 23. *de Offic. Delegat.*

188 Et ex dictis deducitur responsio ad illum casum, quo plures pro impetratione Rescripti, vel dispensationis cujuspiam, allegantur causae finales, sive motivae (hoc est, tales, quarum quaelibet ex se est sufficiens ad impetrandum Rescriptum, atque ob ipsam solam juxta stylum Curiae Rescriptum, vel dispensatio impertiri solet) et tamen una duntaxat est vera, altera falsa. Dicendum quippe est, hujusmodi Rescriptum, seu dispensationem fore validam; prout inter alios notat Gobat *tract.* 9. *Theolog. Experimental. n.* 614. *et* 633. Tum quia, ut habet Regula 37. Juris in 6. *Utile non debet per inutile vitiari:* ergo etiam in proposito causa vera, atque ex se sufficiens, non vitiatur per admixtionem alterius causae falsae. Tum quia in tali casu causa falso allegata, vel amplius non subsistens, potius censetur esse impulsiva, seu juvans ad citius faciliusque impetrandum, non vero ad simpliciter obtinendum; eo quod ista etiam non allegata, adhuc ob alteram causam vere subsistentem, Rescriptum, sive dispensatio concederetur. Unde in simili, quando in ordine ad certum effectum consequendum plura mandantur, sufficit alterum eorum probare, vel facere, quando istud per se sufficit ad ejusmodi effectum, *c. Ex parte.* 2. juncta Glossa ṽ. *Et perpetuo. h. t.* Verum majoris claritatis causa contra praemissa

Objicies I. In quocunque Rescripto subintelligitur clausula, *Si preces veritate nitantur;* ergo narratio falsi, etiam quoad causam impulsivam, vitiat Rescriptum, ac mendax precator carere debet penitus impetratis, per Jura *n.* 161. allegata. Resp. neg. consequent. Nam Jura allegata procedunt, quando contingit subreptio, sive falsitas in substantialibus; hoc est, in illis, ex quibus dependet voluntas Principis concedentis Rescriptum: adeo videlicet, ut alioquin cognita rei veritate Princeps, seu Papa, verisimiliter, vel nullo modo, vel saltem non tam absolute, ac non nisi adhibitis certis moderationibus, petitum Rescriptum, sive dispensationem fuisset concessurus; prout accidit in causa motiva, primaria, sive finali. Secus est in subreptione, quae contingit circa non substantialia; hoc est, ea, quibus rite intellectis Princeps nihilominus petitum Rescriptum verisimiliter concessisset, quamvis non tam facile et cito (hoc enim per accidens se habet), ut fit in causa impulsiva, sive secundaria duntaxat, per Jura, et rationes jam allegatas, quibus Jura contraria recte distinguuntur, et concordantur. 189

Nec obstat, quod etiam causa impulsiva moveat ad concedendum ejusmodi Rescriptum etc. Quia movet quidem, seu potius impellit, ad citius vel facilius dandum id, quod caeteroquin cognita omnimoda rei veritate Princeps dedisset; non tamen movet ad simpliciter dandum. 190

Neque dicas. Qui cum majori difficultate daret, non censetur dare: nam qui cito dat, bis dat; ergo, si cognita subreptione causae impulsivae, atque omnimoda rei veritate, Papa difficilius daret Rescriptum (forsan etiam non nisi sub certis limitationibus concedendum) non censetur illud esse daturus. Resp. enim, neg. antecedens, cum sua probatione: nam qui tardius, aut difficilius dat, non dat aliquid minus quoad rem, sed solum quoad modum dandi, ac ponderationem beneficii, in ea dationis facilitate ex celeritate exhibiti, ratione cujus procedit dictum illud: *Qui cito dat, bis dat.* Dum autem subjungitur, vel potius supponitur, quod alioquin Rescriptum forsan non nisi sub certis limitationibus fuisset concedendum; id prorsus est negandum, veluti suppositum seipsum destruens: alioquin enim ejusmodi causa non amplius foret impulsiva, et secundaria solum, sed motiva, et finalis, utpote sine qua Rescriptum non eodem pacto, sed quibusdam duntaxat restrictionibus adhibitis concederetur. Covarruvias *loc. cit. num.* 5. et Sanchez *numer.* 52. 191

Objicies II. Taciturnitas Beneficii Ecclesiastici praehabiti, quantumvis modici, vitiat Rescriptum ad Beneficium novum obtinendum, *c. Si motu proprio,* 23. *de Praebend. in* 6. cum concordantiis, et tamen cognita rei veritate Pontifex concederet secundum Beneficium, ne alioquin Clericus inops ob tenuitatem redditutum prioris Beneficii mendicare cogatur; ergo. Resp. neg. consequent. Nam, quod taciturnitas Beneficii quantumvis modici vitiet Rescriptum, id non provenit ex eo, quod subreptio causae impulsivae soleat vitiare Rescriptum; sed quia tunc tacetur talis aliqua qualitas et circumstantia, quae de jure communi, ac stylo Curiae Romanae specialiter ac necessario est exprimenda, prout su- 192

pra n. 167. ex Fagnano *in c. Super litteris*, n. 58. *h. t.* et aliis, jam dictum est.

193 Confirmatur haec responsio ex *Clem. ult. de Offic. Ordinar.* ubi expresse decisum habetur, quod etiam collatio Beneficii, a Legato Sadis Apostolicae impetrata tacito priore Beneficio, sit nulla: secus tamen sit dicendum in aliis quibusvis ordinariis Collatoribus; ac proinde valeat collatio Beneficii ab his obtenta, etiam non facta mentione de alio praehabitu Beneficio, dummodo nihil aliud obstet. Hoc quippe dici non posset, si in priori casu, seu respecte Legati, nullitas collationis ab eo factae proveniret ex defectu causae impulsivae: nam par defectus pariter in posteriori casu illam anuullaret. Igitur, quod taciturnitas Beneficii quantumvis modici vitiet Rescriptum Pontificium, imo et collationem Beneficii a Legato factam, non nisi ex eo provenit, quia tacetur qualitas de Jure communi, ac stylo Curiae necessario exprimenda. Cur autem ejusmodi qualitas necessario in dictis duobus casibus sit exprimenda, non item in collationem Beneficij per inferiorem Collatorem facta, rationem differentiae assignat Abbas in *cit. Clem. ult. numer.* 6. *de Offic. Ordinar.* et Pirhing *eod. tit. n.* 66. quia nimirum inferior ordinarius Collator ad suam praesentiam, et cum altero conversationem praesumitur habere scientiam de praehabito jam per illum Beneficio, ac nihilominus secundum velle ipsi conferre; sicque non censetur intervenire subreptio, ac proinde tenet facta collatio. Secus dicendum de Papa, ejusque Legato: nam uterque ob suam absentiam, ac multitudinem negotiorum, praesumitur habere ignorantiam de Beneficio prius obtento; ac proinde istud, quantumvis modicum, jubetur exprimi: alioquin ipso tacito committitur subreptio, vitians Rescriptum, et factam ab ipsis collationem alterius beneficii.

194 Quaeritur III. Unde cognosci possit, quod Princeps verisimiliter cognita rei veritate Rescriptum fuisset concessurus; adeoque subreptio contingat solummodo circa causam impulsivam ac secundariam et non circa motivam et primariam? Resp. I. Quoties in Rescripto, ac praesertim in Litteris dispensationis, exprimitur unica causa, dicendum est, eam esse causam motivam, finalem seu primariam. Ita Abbas in c. *Quia circa, n.* 6. *de Consang. et affinit.* id probans *ex c. Postulasti h. t.* ac novissime tradit Gobat *Tract.* 9. *Theolog. Experimental. n.* 614. citans alios; idemque loquendo de causa, quae inseritur in Lege, tenet Menochius *Consil* 272. n. 57. post Baldum, Oldradum, Tiraquellum, et alios. Ratio est: quia Princeps, sive Papa, non solet absque omni causa Rescriptum concedere, et multo minus cum aliquo dispensare: ergo, quando allegatur unica causa, recte ipsa censetur esse motiva. Quinimo tunc locum habebit illud vulgatum axioma: *Ratio legis, est anima legis*, sive dispositionis, *can. Consuetudo, dist.* 1. estque dictum *Tit. praec* §. 16. *n.* 388.

195 Resp. II. Quaenam ex pluribus allegatis causis censenda sit causa motiva, et principalis, et quae solummodo impulsiva, id imprimis desumendum est ex stylo Curiae Romanae; ut quando de eo non constat, hoc ipsum arbitrio viri prudentis, seu Judicis, relinquitur discernendum, qui id dijudicabit attento Jure communi, et consuetudine caeteroquin in similibus observari solita, atque pensatis aliis circumstantiis, ex quibus verisimiliter conjecturari potest de voluntate concedentis. Ita Abbas *in c. Ex conquestione. n.* 4. *de Restitut. spoliat.* Felinus *in c. Super litteris, n.* 8. *h. t.* Menochius *de Arbitrar. Judic. lib.* 2. *cas.* 201. *n.* 24. *et seqq.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 19. et alii. Idque desumitur *ex l. Non possunt.* 11. *et l. Nam ut ait* 12. *ff. de Legib.* cum concordantiis.

Resp. III. Quando concurrentibus diversis hinc 196
inde motivis, et praemissis omnibus mature consideratis, adhuc dubium remanet, an causa subreptitie allegata, sit motiva, et finalis, ita ut sine ipsa Rescriptum non concederetur, vel potius impulsiva: probabilius videtur esse praesumendum, quod sit impulsiva duntaxat, sicque Rescriptum valeat. Ita Glossa *fin. in L.* 2. *de Donationib.* Dynus *in Reg. Decret. n.* 6. *de Reg. Jur. in* 6. et Sanchez *cit. Disp.* 21. *n.* 20. citans alios, quamvis non pauci oppositum teneant. Ratio fundamentalis est: quia, quantum possumus, debemus stare pro valore actus, idque ob praesumptionem Juris; ergo, ubi pensatis omnibus circumstantiis adhuc remanet dubium, oportet praesumere, causam esse duntaxat impulsivam, sicque Rescriptum existere validum. Antecedentes patet *ex c. Abbate,* 25. §. *Contra. de Verb. signif.* ibi: *Profecto sic intelligenda sunt verba, ut res de qua agitur, valere possit potius, quam perire.* Concordat textus in l. Quoties in actionibus ff. de Rebus dubiis, ibi: *Quoties ambigua Oratio est, commodissimum est id accipi, quo res de qua agitur, magis valeat, quam pereat*, cum concordantiis. Quidni igitur hoc ipsum fit in casu proposito, ac stante tam gravi dubio, an causa sit motiva, vel potius impulsiva? Hinc a simili in *l. Cum tale* §. *Falsam ff. de Condit. et demonstrat.* habetur, *Falsam causam legato non obesse*: quia videlicet censetur impulsiva, et non motiva: sive, ut loquitur textus: *quia ratio legandi legato non cohaeret, nisi probetur alias legaturum non fuisse.*

Quaeritur IV. De quibus oporteat facere men- 197
tionem in Rescriptis, ne veluti tacita veritate obtenta, censeantur subreptitia? Resp. I. Loquendo de Rescriptis justitiae, seu ad lites, oportet imprimis in posterioris impetratione facere mentionem prioris, ut dictum *n.* 85. *et seqq.* Deinde exprimenda est conditio personae privilegiatae (si fuerit talis) contra quam impetratur Rescriptum ad lites; ut puta, si huic competit privilegium, ut per Rescriptum conveniri non possit, nisi facta de ipso mentione: *ut c. Cum Ordinem*, 6. *h. t.* Vel si sit persona miserabilis, juxta Innocentium *in c. Significantibus, de Offic. Delegat.* Aut Scholaris, ut tradit Rebuffus *tract. de Privileg. Scholar. privileg.* 91. et amplius declarat Menochius *de Arbitrar. Judic. lib.* 2. *casu* 202. *n.* 39.

Rursus in Rescriptis justitiae facienda est mentio 198
de pendentia litis, et Processu coram alio Judice inchoato, quando talis subest, c. *Inter Monasterium, de Sentent. et re judic.* ac notat Glossa *in c. Prudentiam.* §. *Sexto*, ut ibi Abbas *n.* 9. *de Offic. Delegat.* et alii. Imo tunc etiam explicandum est, coram quo Judice lis pendeat, Ecclesiastico, vel saeculari, ordinario, vel delegato. Menochius *loc. cit.* n. 34. allegans alios. Item, si in causa jam conclusum est, aut sententia lata, vel negotium ipsum per Laudum Arbitri, aut transactionem determinatum, etiam istud in impetratione Rescripti justitiae est exprimendum. Menochius *ibid. num.* 40. *et seqq.* cum aliis, fuse de istis, et aliis huc attinentibus discurrens. Accedit ratio: quia omnia hactenus enumerata, sunt tales qualitates, quae si narratae fuissent, Principem movere poterant ad non concedendum Rescriptum, vel id sub certis duntaxat restrictionibus concedendum; et consequenter eorum taciturnitas causat subreptionem.

Resp. II. Loquendo nunc de Rescriptis Benefi- 199
cialibus, quibus Pontifex cuipiam confert, aut conferri mandat Beneficium Ecclesiasticum, oportet in eorum impetratione cumprimis facere mentionem alterius Beneficii, si quod impetrans jam habet; sive illud sit sufficiens ad honestam Clerici sustentationem, *c. Cum adeo.* 17. *h. t.* et *c. Cum teneamur.* 6. *de Praebend.* Sive insufficiens, et quantumvis modicum, *c. Si proponente.* 42. *h. t.* et *c. Si motu.* 23.

juncta Glossa ℣. *Taceatur. de Praebend. in* 6. Sive etiam sit perpetua Vicaria, c. *Postulasti*. 27. *h. t.* Insuper debet exprimi, si Beneficium praehabitum sit Dignitas, Personatus, vel aliam hujusmodi qualitatem habeat, c. *Ad aures*. 8. *h. t.* Item, si quis alicubi jam receptus est in Canonicum, licet Praebendam, seu fructus sui Canonicatus nondum percipiat, per posteriores litteras hoc supprimentes non potest obtinere Beneficium in alia Ecclesia, c. *In nostra*. 3e. *h. t.* Generaliter enim in impetratione Rescripti Beneficialis oportet fieri mentionem non solum de jure, quod quis habet in Beneficio jam obtento, ac possesso (et vocatur jus in re) sed etiam de jure ad rem respectu Beneficii, vel Praebendae consequendae, *arg. cit. c. In nostra*, ut notat Abbas *ibid. n.* 2. *et seqq.* Imo etiam illius Beneficii mentio facienda est, quo quis injuste spoliatus fuit: nam per spoliationem de facto attentatam, non perdit quis jus in re, sive titulum Beneficii, sed tantum possessionem ejus Abbas *loc. cit. n.* 10.

200 Resp. III. Rescriptum quodcumque gratiae, vel ad Beneficia, impetratum contra consuetudinem, sive Statutum particulare cujuspiam Ecclesiae, seu loci, non valet, nisi fiat mentio ejusdem, saltem per clausulam generalem derogatoriam. *Non obstantibus statutis, et consuetudinibus contrariis.* Ita desumitur *ex c. Constitutus*, 19. *h. t.* et notat Abbas *ibi. n.* 6. *et* 7. ubi addit, quod si Statutum sit juratum, etiam de juramento debeat fieri mentio. Pirhing. *h. t. n.* 72. et alii. Ratio est: quia mens Pontificis non est, velle derogare laudabilibus locorum consuetudinibus, vel statutis, nisi id exprimat, *text. clar. cap.* 1. *de Constitut. in* 6. Concordat *c. Cum aliquibus*. 4. *h. t. in* 6. ubi, ut talibus consuetudinibus, et Statutis per Rescriptum derogetur, inserenda censetur clausula derogatoria: *Non obstantibus ejusdem Ecclesiae privilegiis, consuetudinibus, vel statutis, juramento, confirmatione Apostolica, vel quacunque firmitate alia roboratis.* Hinc defectu talis clausulae cassatur *in c. Constitutus* 19. *h.* t. Rescriptum Beneficiale, quod fuerat impetratum non facta mentione de certo numero Canonicorum, qui per Statutum juramento firmatum, et a Romano Pontifice confirmatum, constitutus fuerat.

201 Caeterum, quaenam omnia in impetratione aliorum Rescriptorum, dispensationum, atque concessionum exprimenda sint, ex propriis locis, atque considerata qualitate cujuslibet negotii desumendum erit. Generaliter id solum dici potest cum Glossa *in c. In nostris*. ℣. *Non vacaret. de Conces. Praebend.* ad hoc, ut Rescriptum non sit vitiosum, non solum ea, quae juris sunt, narranda esse, sed etiam ea, quae sunt facti. Nam, ut alia Glossa *in c. Super litteris*. ℣. *Litteras h. t.* inquit, ubicunque talem, quis veritatem tacuit, qua expressa Papa literas non dedisset (vel saltem non eodem modo, nec absque alia limitatione, ut addit Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 20. *n.* 5. et Sanchez *cit. disp.* 21. *n.* 11. cum aliis) Rescriptum inutile fit.

202 Quaeritur V. Utrum Motus proprius tollat vitium subreptionis in Rescriptis? Ubi sciendum, quod impraesentiarum per *Motum proprium* intelliguntur Litterae, seu Rescripta Summi Pontificis, in quibus haec clausula, *motu proprio* inserta habetur, prout liquet *ex c. Si motu proprio* 23. *de Praebend. in* 6. ibi: *Motu quoque proprio tunc solùm gratia fieri censetur, cum hoc expresse cautum fuerit in ea.* Et hoc adeo verum est, quando Princeps exprimit, se motu proprio concedere, dicatur motu proprio concessisse, quamvis constet hujusmodi gratiam fuisse a Postulante petitam. Glossa *in d. c. Si motu proprio* ℣. *Expresse*. Menochius *de Arbitrar. Judic. casu* 201. *n.* 79. Barbosa *Clausul.* 79. *n.* 6. citans alios. Licet enim gratia ab impetrante fuerit petita, tamen per clausulam istam significat Princeps, se non illa petitione, sed proprio motu, seu spontanee, ac ex mera liberalitate sua, fuisse ductum ad illam concedendam, sicque haec duo repugnent. Quin etiam idem operatur Motus proprius ad instantiam partis concessus, ac Motus proprius ex mera Principis liberalitate procedens. Barbosa *cit. n.* 6. *et* 7. cum aliis. His praenotatis

203 Resp. I. Motus proprius, sive clausula *Motus proprio* in Rescriptis Pontificiis apposita, supplet vitium subreptionis ex taciturnitate veri necessario exprimendi proveniens. Ita Doctores universi, uti testatur Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 47. Idemque patet *ex cit. cap. Si motu proprio. et Clem. Si Romanus* 4. *de Praebend.* ubi valere dicitur provisio de Beneficio, cuipiam facta per Papam *motu proprio*, etiam non habita mentione de Beneficiis prius per ipsum obtentis, quaecunque ea sint, et quantacunque; cum tamen alioquin, sive secluso Motu proprio, taciturnitas praehabiti Beneficii, quantumvis modici, inducat vitium subreptionis, ac nullitatem provisionis, ut *d. c. Si motu proprio.*

204 Et hoc extenditur, etiamsi haec clausula apponatur a Legato Sedis Apostolicae; ut docet Glossa communiter recepta, *cap. ult.* ℣. *Mentio. de Offic. Legat. in* 6. et tradit Barbosa *loc. cit. n.* 17. citans alios. Unde etiam in hoc casu tenet collatio secundi Beneficii, non obstante taciturnitate alterius jam praehabiti: quamvis Provisus ambo Beneficia (si tamen caeteroquin sint incompatibilia) simul retinere non possit, sed teneatur eligere teneatur, quod maluerit retinere, *c. Gratia.* 7. *de Rescript. in* 6. ac loquendo etiam de priori casu, tradit Glossa *in cit. c. Si motu proprio.* ℣. *Beneficium.* Siquidem per talem clausulam Papa, vel ejus Legatus, non censetur dispensare in pluralitate Beneficiorum. c. *Non potest.* 21. *de Praebend. in* 6.

205 Ampliatur quoque hic effectus Motus proprii, ut locum habeat non solum in Beneficialibus, sed etiam in omnibus Rescriptis, seu Concessionibus gratiosis; adeo, ut in his pariter purget taciturnitatem, sicque tollat vitium subreptionis. Quia non est dare rationem diversitatis, et ubique gratia pendet a mera voluntate, ac liberalitate Principis. Felinus *in c. Ad aures. n.* 6. *h. t.* Rebuffus *in Praxi Beneficiorum. Tit. de Mandatis Apostolicis.* §. *Motu proprio. effect.* eg. Barbosa *cit. Clausul.* 79. *n.* 17.

206 Resp. II. Dantur nihilominus nonnulli casus, in quibus clausula *motu proprio* non firmat gratiam concessam; idque ob defectum voluntatis ex parte Principis gratiam concedentis. Ita Abbas, Felinus, Menochius, et alii in progressu citandi, qui proinde hactenus dicta in casibus illis limitanda censent.

207 Imprimis itaque Motus proprius non prodest, quando fit cum expressione causae falsae: sive deinde talis causa falsa fuerit antea per supplicantem allegata (ut in obreptione contingit, prout hanc quidem Doctores distinguunt a subreptione per solam veri taciturnitatem commissa, atque ista graviorem aestimant: juxta dicta *num.* 153.) sive Motus proprius cum expressione causae falsae per Principem sponte, ac nemine alio petente, sicque absque vitio subreptionis, concessus sit. Abbas *in c. Quia circa. n.* 7. *de Consang. et affinitat.* Felinus *loc. cit. n.* 9. Menochius *de Arbitrar. Judic. cas.* 201. *n.* 83. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 52. Barbosa *loc. cit. n.* 23. et alii. Ratio est, quia, dum Princeps, puta Papa, exprimit causam concessi a se Motus proprii (de causa finali, seu motiva sermo est, non de mere impulsiva, juxta dicta *n.* 184. *et seqq.*) hoc ipso cognoscitur intentio ejus, quod nolit concedere gratiam ejusmodi, si causa a se expressa non subsit; ergo tunc

Motus proprius nihil operatur; alioquin enim firmaret gratiam contra intentionem concedentis, nobis ex appositione causae jam patefactam; quod est absurdum.

208 Secundo Motus proprius non firmat gratiam, quando tacetur inhabilitas personae, pro qua scribitur: ut si provisus de Beneficio patiatur defectum Natalium, vel vitium corporis, aut sit bigamus, sive carens legitima aetate, vel alias irregularis. Nam clausula *motu proprio* non supplet tales defectus: neque enim ipsa continet dispensationem super inhabilitatibus, seu defectibus personae. Glossa *in Clem. Si Romanus* ℣. *Validam. de Praebend.* Felinus *loc. cit. n.* 7. Menochius, *ubi supra*, n. 81. *et seqq.* Sanchez *d. disp.* 21. *n.* 49. Barbosa *num.* 18. et alii.

209 Solummodo nota; quod in tali casu vitium personae non possit objici per viam subreptionis (nam persona nihil petiit, sicque subreptionem non commisit, supponitur enim, quod Motus proprius sponte, ac nemine petente, per Principem fuerit expeditus) sed tantummodo poterit illud opponi per viam juris: quia nimirum personae, talibus defectibus laborantes, Iure communi sunt inhabiles ad consequendam hujusmodi gratiam, v. g. Beneficium Ecclesiasticum; neque vi memoratae clausulae Motus proprii reperitur facta cum ipsis dispensatio aliqua. Felinus, Sanchez, ubi supra.

210 Tertio clausula *Motu proprio* nihil operatur in praejudicium juris tertii; ac proinde non firmat gratiam, quando tacetur qualitas respiciens jus tertii, ut puta, si Papa cuipiam Motu proprium conferat Beneficium, quod est juris patronatus, et de hoc nulla fiat mentio. Abbas *in c. Ad aures. n.* 5. et ibi Felinus *n.* 8. *h. t.* generaliter docens, quod Motus proprius non tollit jus quaesitum alteri in re, vel ad rem. Barbosa *cit. Clausul.* 79. *n.* 19. Rebuffus *loc. cit.* ℣. *Nono non tollit.* Sanchez *n.* 50. et alii. Ratio est: quia Papa non censetur velle praejudicare juri tertii, nisi id exprimat, *c. Quamvis* 8. *h. t. in* 6. junctis dictis supra *num.* 117. Ac proinde Motus proprius non firmat gratiam in praejudicium tertii, quando nulla de hoc fit mentio: idque non ex defectu subreptionis (haec enim locum non habet, ubi Princeps gratiam sponte, ac nullo petente concessit) sed quia non apparet de voluntate Principis concedentis: nam Princeps in dubio, ac nisi aliud exprimat, non praesumitur velle praejudicium tertiu facere, ut dictum.

211 Plura alia clausulam *Motu proprio*, ejusque effectus concernentia, videri possunt apud Rebuffum, *in cit. Tit. De Mandatis Apostolicis.* §. *Motus propius*, ubi quadragiata septem effectus hujus clausulae per ordinem refert, ac postmodom sedecim enumerat casus, in quibus ipsa nihil operatur. Eandem clausulam una cum suis effectibus, fuse explicat Barbosa *in cit. Clausula* 79. per totum.

§. IX.

De Erroribus, et Rasura Rescriptorum.

SUMMARIUM.

212 *Error latinitatis manifestus vitiat Rescriptum.*
213 *Idque ob praesumptionem falsificationis.*
214 *Dummodo error ille non sit omnino levis.*
215 *Nec aliunde appareat de veritate Litterarum Apostolicarum.*
216 *In Testamentis, et aliis Instrumentis, error latinitatis non praejudicat.*
217 *Ratio disparitatis inter haec, et rescripta Apostolica.*
218 *Error in nomine, vel Pronomine, non vitiat Testamentum vel aliam dispositionem, si constet de corpore.*
Idque varie extenditur. Ibid.
219 *Secus, si per talem errorem dispositio reddatur incerta.*
220 *Etiam Rescripta non vitiantur per errorem in nomine quando constat de corpore.*
221 *Error tamen in nomine Dioecesis vitiat Rescriptum; cur?*
222 *Et quae sit diversa ratio de errore in nomine personae, ac Dioecesis.*
223 *Quando ipsemet Pontifex gratiam concedit, tunc non obest error in nomine Dioecesis, si constet de corpore.*
224 *Rasura, vel cancellatio in loco suspecto, vitiat Rescriptum, et aliud Instrumentum.*
225 *Locus suspectus rasurae, quis?*
Quid, sit fiat rasura in narratione facti, vel alio loco non suspecto? Ibid.
226 *Aut rasura sit modica?*
Litterae Apostolicae per quamcunque abrasionem ab impetrante factam redduntur falsae, ut radens falsarius. Ibid.
227 *Vel scriptura abrasa, manu ejusdem Notarii scripta fuerit?*
228 *Cautela notabilis circa hoc adhibenda.*
229 *Quid, si Rescriptum vel aliud Instrumentum, in quo rasura existit, adhuc clausum exhibeatur Ordinario?*
Bullae Pontificiae ob rasuram non facile solent rejici, et cur? Ibid.
230 *Vel illud reperiatur penes adversarium?*
231 *Aut corroboretur per vivam vocem testium?*
Rasura, *vel cancellatio praesumitur facta ab eo, penes quem reperitur Instrumentum, nisi probetur oppositum. Num.* 230.

Quaeritur I. Utrum error latinitatis vitiet Rescriptum, vel Testamenta aut publica Instrumenta? Resp. I. Manifestus error latinitatis vitiat Rescriptum Papae; dummodo non sit omnino levis. Patet hoc ex *c. Ad audientiam.* 11. *h. t.* ubi Pontifex inquit: *Quibus litteris, quoniam manifestum continent in constructione peccatum, fidem te nolumus adhiberu.* Et additur, *manifestum.* Nam, si error latinitatis foret dubitabilis, aut posset adhuc salvari per subauditionem, vel quadam figuram, non vitiaretur Rescriptum. Abbas *in cit.* 1. *Ad audientiam. n.* 2. et ibi Felinus *n.* 3. *et seqq.* ubi undecim modis limitat allegatam Decretalem, juncta Glossa *in c. Forus.* ℣. *Parte ablata, de Verb. signif.* ubi varias tales figuras explicat. 212

Accedit ratio, quam ponit Glossa *d. c. Ad audientiam.* ℣. *Manifestum.* Quia Rescriptum Domini Papae transit per multas manus, magnaque maturitate decoquitur; ergo verisimile non est, quod ex tam multis, tamque doctis Officialibus nullus viderit patentem, simulque gravem errorem latinitatis, aut si vidit, ipsum reliquerit incorrectum. Unde oritur praesumptio, Rescriptum adeo vitiosum processisse extra voluntatem Papae, et ab alio falsificatum esse. 213

Additur notanter, in Conclusione, *dummodo non sit omnino levis.* Secus enim dicendum est de tam levi errore; ut puta defectu unius litterae, vel syllabae: nam talis facilius subterfugit oculos plurium, praesertim gravioribus negotiis distentorum, ac proinde non vitiat Rescriptum; at *c. Ex parte.* 11. *de Fide instrument.* ubi Rescriptum Apostolicum, pro eo, *quod in hac dictione, spoliarunt, haec figura O, deerat*, declaratur vitiosum non esse. Concordat textus *in l. Qui habebat. ff. de Manumissis testam.* ubi in casu, quo testator manumissurus servum, quem unicum habebat; vocavit eum *Crasticum*, cum appellaretur *Cratinus*: 214

respondetur, *Nihil obesse, quod in syllaba errasset.* Unde Bartolus in Summario ibidem inquit: *Error in syllaba non nocet.*

215 Quin imo, quamvis manifestus latinitatis error praesumptionem pariat de falsificatione litterarum Apostolicarum, ut dictum: eam nihilo minus esse praesumtionem juris tantum, et quamdiu aliunde de veritate litterarum non apparet, probabile censet Engel *h. t. num.* 13. Et favet textus *in l. Illicitas. §. Veritas. ff. de Offic. Praesid.* ubi dicitur: *Veritas rerum erroribus gestorum non vitiatur.* Et consequenter, ubi aliunde apparet de veritate Litterarum Apostolicarum, ejusmodi error latinitatis, qui ob defectum scriptoris, ac nimiam occupationem, negotiorumque multitudinem, aliquando irrepere posset, non vitiabit Rescriptum Apostolicum. Nec obstant verba *cit. c. Ad audientiam. h. t.* ibi: *Fidem te nolumus adhibere.* Nam haec procedunt, quamdiu aliunde non apparet, Litteras esse legitimas, ac veras.

216 Resp. II. Loquendo nihilo minus de Testamentis, et aliis instrumentis, v. g. contractuum, quae alicui Tabellioni sine revisione aliorum Officialium Curiae scribenda committuntur, et in quibus proinde error latinitatis ex vitio scribentis facilius irrepere potest, non praejudicat ejusmodi error reliquae dispositioni. Ita Glossa *fin. in cit. c. Ad audientiam.* et ibi Abbas *n.* 3. Felinus *n.* 8. et alii passim. Idque patet *ex l. Errore C. de Testament.* ubi Summarium sic habet: *Error scribentis, veritati non nocet: et ideo, si apparet de voluntate testatoris, licet per errorem scribentis scripta non fuerit, habetur pro scripta.*

217 Accedit ratio disparitatis inter Rescripta Apostolica, et Instrumenta Notariorum; quia haec non transeunt per tam multas manus, sicuti Rescripta: ac proinde facilius in illis potest irrepere falsa latinitas, aut alius error. Æquum proinde est, ut talis error Instrumentum non vitiet, neque de falsitate suspectum reddat, quamdiu caeteroquin sufficienter apparet de voluntate Testantis, sive disponentis.

218 Quaeritur II. Quid dicendum de errore in nomine, vel pronomine, et an vitiet Rescriptum, vel alia Instrumenta? Resp. I. Error in nomine, vel pronomine, non vitiat Testamentum, vel aliam dispositionem, dummodo constet de corpore, sive de quo senserit Testator, aut disponens. Ita communis; et habetur decisum textu claro *l. Si in nomine. C. de Testament.* ibi: *Si in nomine, vel pronomine, seu cognomine, seu agnomine Testator erraverit, nec tamen de quo senserit, incertum sit: error hujusmodi nihil officit veritati.* Ubi Glossa finalis hoc ipsum extendit ad errorem nominis Legatarii, *§. Si quis in nomine. Instit. de Legat.* Item ad errorem in nomine rei legatae, dummodo de ipsa caeteroquin non ambigatur, *l. Si Fortidianum. C. de Legat.* Item ad errorem in vocabulo circa rem petitam in judicio, si de corpore conveniat, *l. Idem Pomponius.* 5. *§. Cum in rem ff. de Rei vendicat.* ubi Bartolus hoc ipsum extendit ad errorem in nomine Judicis. Concordat *l. Si quis in fundi vocabulo. ff. de Legatis I.* et *l. Demonstratio. ff. de Condit. et demonstrat.*

219 Notanter autem additur, *dummodo constet de corpore etc.* Nam si per talem errorem reddatur dispositio, incerta, ita ut propter errorem in nomine (puta, quis plures tali nomine appellantur) non appareat, de quo ipsorum fuerit intentio disponentis, nihil valet, *d. l. Idem Pomponius. §. fin.* et *l. Si in nomine.* juncta Glossa *fin. C. de Testament.* et concordantiis per ipsam adductis. Quis enim hominum stante tali incertitudine poterit divinare de vera mente disponentis?

220 Resp. II. Proxime dicta procedunt etiam in Rescriptis; adeo ut ista non vitientur, neque invalida reddantur per errorem in nomine, vel cognomine commissum, si constet de corpore: sive persona, pro qua sunt concessa. Ita Felinus *in c. Significante. n.* 1. *h. t.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 37. citans alios. Idque probatur a simili per textus *num.* 214. jam allegatos. Et ratio est: quia Rescriptum non conceditur propter nomen, sed propter personam supplicantis, et qualitates ipsi intrinsecas; ergo, quando constat de persona, ejusque preces veritate nituntur, non est, cur obstat error in nomine, *c. Intelligentia.* 6. *de Verb. signif.*

221 Objicies nihilo minus majoris claritatis gratia. Error in nomine Dioecesis vitiat Rescriptum Papale; ergo etiam in nomine, vel pronomine impetrantis. Antecedens probatur *ex c. Significante.* 34. *h. t.* ubi propter errorem in nomine Dioecesis cassatur Rescriptum, quod fuerat obtentum contra Vitum Dioecesis Rhemensis, cum idem Vitus non de Rhemensi, sed de Leodiensi Dioecesi existeret: ubi proin Summarium inquit: *Rescriptum impetratum contra hominem alicujus Dioecesis, non extenditur ad hominem ejusdem nominis alterius Dioecesis.* Resp. Hoc imprimis accidere ex eo, quia in tali casu non consist de corpore personae, contra quam impetratum est Rescriptum; cum non raro contingat, plures eodem nomine appellari, simulque non praesumatur error in circumscriptione personae. Abbas *d. c. Significante. n.* 1. juncta Glossa *ibidem v. Non de Rhemensi.* Unde, ne tales litterae adeo incertae trahi possent ad plures personas, merito contra hujusmodi Rescriptum (utpote quod non extenditur a persona ad personam) potuit persona alterius Dioecesis excipere; cum praesumatur fuisse impetratum, atque datum, non contra ipsam, sed contra aliam personam specificatae Dioecesis.

222 Deinde, ac magis generaliter respondetur, esse diversam rationem de errore in nomine personae, de cujus corpore constat, et de errore, in nomine Dioecesis, quando per Rescriptum fit delegatio causae, seu cuipiam demandatur jurisdictio, aut executio Rescripti Apostolici; ut accidit *in cit. c. Significante.* Nam error in nomine non est causa finalis, ac motiva concedendi tale Rescriptum; bene tamen error in Dioecesi, utpote qui fuit causa, cur Pontifex ad Judicem hujus Dioecesis falso expressae, et non additis consuetis clausulis derogatoriis, Rescriptum direxerit; si enim Papa scivisset, Vitum memoratum esse de Leodiensi Dioecesi, jam non Rhemensibus; sed potius Leodiensibus Judicibus causae ejusmodi cognitionem demandasset, vel saltem non tali modo ac forma Rescriptum dedisset, sed cum clausula derogatoria dictarum etc. ac proinde talis error intrinsece et substantialiter afficit Rescriptum. Quin imo istud est nullum, non tam ob errorem in nomine Dioecesis, quam ob defectum voluntatis ex parte concedentis. siquidem Rescripta, quae continent delegationem causarum, regulariter concedi non solent, nisi ad Judices delegatos intra Dioecesin Rei existentes, aut saltem non nisi cum clausula derogatoria dictarum; cum alioquin Reus extra suam Dioecesin trahi non possit ultra duas dietas, *c. Nonnulli.* 28. *h. t.* imo nec ultra unam dietam, prout Jure novo limitatur *in c. Statutum.* 11. *§. Cum vero eod. in* 6. Layman *in d. c. Significante. n.* 1. *h. t.* Pirhing. *eod. n.* 114. et alii.

223 Additur notanter, *quando per Rescriptum fit delegatio causae etc.* Nam, quando ad praeviam supplicationem partis ipsemet Pontifex gratiam concedit, v. g. actualiter cum aliquo dispensando, jam constat de mente concedentis; ac proinde non obest error in nomine Dioecesis; sicut nec in pronomine, dummodo constet de corpore. Ratio est: quia tunc Papa intendit gratiam concedere propter alias

rationes in supplicatione expressas, adeoque independenter a Loco, sive nomine Dioecesis; sicque error ejusmodi nullo modo est causa motiva, seu finalis dandi tale Rescriptum. Gobat *tract.* 8. *Theolog. Experiment. n.* 741. et favet Felinus *in cit.* c. *Significante. n.* 2. et ibi Abbas *n.*4.*h.t.* post Jo. Andream distinguens, quod *aut expressa vera Dioecesi* Orator *Litteras* habuisset (intellige cum iis clausulis) *et tunc error non habet vitiare, si constat de corpore*, prout accidit in praesenti casu. *Aut expressa vera Dioecesi, Litteras non habuisset, et tunc error habet vitiare*, uti fit in priori casu.

224 Quaeritur III. An, et quando rasura vitiet Rescriptum, vel alia Instrumenta? Resp. Rasura, vel cancellatio litterarum in loco caeteroquin suspecto, gignit praesumptionem falsitatis; adeoque Rescriptum, vel aliud quodcunque Instrumentum habens rasuram in loco suspecto, tanquam falsum atque invalidum rejici potest, nihilque probat. Ita communis; et patet tum *ex* c. *Licet*. 5. juncta Glossa ℣. *Tenuem. de Crimin. falsi. et c. Inter delictos.* 6. §. *Sed contra. de Fide instrument. etc. Cum olim.* 14. *de Privileg.* ac praesertim ex c. *Cum venerabilis.*7 *de Religios. domib.* ubi in facti contingentia quoddam Instrumentum *propter superlinearem scripturam, et rasuram loco suspecto factam, ubi videlicet annotatio temporis recensetur*, ad faciendam fidem reputatur esse invalidum, utpote de jure suspectum.

225 Dicitur notanter, *Rasura in loco suspecto etc.* Ubi notandum, quod *Locus suspectus* impraesentiarum censeatur esse, quando in verbis dispositivis facta est litura. Abbas c. *Ex litteris n.* 1. *de Fide Instrument.* Rebuffus *in Praxi Benefic.* §. *Requisita in Litteris Collationum. n.* 33. Et hinc rasura intelligitur facta in eo suspecto, quando est facta in ea parte Rescripti, vel Instrumenti, unde potissima ipsius vis, ac mota desuper quaestio dependet. Alioquin enim, si rasura reperiatur in loco non substantiali, adeoque nec suspecto, Rescriptum Apostolicum idcirco non redditur vitiosum. Glossa *fin. cit.* c. *Cum venerabilis. de Relig. domib.* et alia Glossa *in l. Edicto.* ℣. *Vitiatum. C. de Edicto divi Adrian. tollend.* et ibi Jason *n.* 19. ubi hoc exemplificat de rasura in exordio, vel praefatione hoc exemplificat de rasura in exordio, vel praefatione Notarii: sive, ut inquit Abbas *cit. n.* 1. in narratione Rescripti, vel privilegii. Mascardus *de Probationibus. Concl.* 1261. *n.* 9. et communis aliorum. Idque patet *ex c. Ex litteris.* 3. *de Fide instrument.* ubi, cum quaedam litterae arguerentur falsitatis, eo quod in narratione facti abrasae fuissent: respondit Pontifex, *quod propter abrasionem illam litterae judicari falsae non possunt, nec etiam haberi suspectae*: praesertim, cum *et Privilegia in possessionibus* (hoc est, in nominibus possessionum, ut explicat Glossa) *abradantur, et litterae in narratione facti* (*si erratum est*) *possunt incunctanter abradi.* Haec ibi.

226 Insuper data *n.* 224. Regula patitur quasdam limitationes. Et primo quidem, quando rasura est modica, seu paucarum litterarum non mutantium ordinarium sensum. Mascardus *loc. cit. n.* 10. Engel *h. t. n.* 15. Vel quando ex praecedentibus, ac subsequentibus verbis, aut aliis hujusmodi Rescriptis, sive instrumentis satis appareat, rasuram suspectam non esse, nec aliter scribi debuisse. Glossa *fin. d.* c. *Cum venerabilis. de Religios domib.* Jason *cit. n.* 19. et alii. Caeterum, quaenam rasura sit modica, et quando sensus rectus percipi valeat, Judicis arbitrio relinquitur, qui illud ex qualitate abrasionis, et contextu verborum dijudicabit. Menochius *de Arbitrar. Judic. cas.* 187. *n.* 41. Mascardus *loc. cit. n.* 20.

Verum loquendo de litteris Apostolicis istud est speciale, quod si constet, abrasionem quantumvis modicam in iis factam esse ab impetrante, vel utente, ipse reddantur falsae, at sic radens efficiatur falsarius, ac excommunicatus. Glossa *in c. Licet.* ℣. *Tenuem. de Crimin. falsi.* Fagnanus *in c. Ex conscientia. n.*8. *eod.* citans plures alios, atque hoc intelligens, etiamsi foret rasura unius syllabae, unius litterae, vel puncti.

Deinde limitatur dicta Regula, quando scriptura abrasa in parte caeteroquin substantiali, ita bene rescripta fuit, ut aperte cognoscatur, id manu ejusdem Notarii factum esse. Jason *loc. cit.* post Glossam *in d. l. Edicto.* ℣. *Prima Figura.* Bartolum, et alios; quamvis Abbas Panurmit. contrarium teneat *in cit. c. Cum venerabilis. n.* 8. *de Relig. domib.* eo quod nonnulli reperiantur scientes, adulterare, atque exacte imitari aliorum scripturam. 227

Ut igitur talis scriptura, quae in loco caeteroquin substantiali per ipsummet Notarium abrasa fuit, et superinscripta, vel etiam cancellata, ab omni falsi praesumptione removeatur; expedit adhibere cautelam illam, quam tradit Abbas *ibid.* et Mascardus *cit. Concl.* 1261. *num.* 16. *et* 17. citans alios, et allegans consuetudinem vulgo receptam: Ut videlicet Notarius, in fine scripturae, et ante subscriptionem Instrumenti, atque appositionem sigilli attestetur, qualiter ipse abrasit tale verbum in tali linea, vel fecit talem lineam in margine; quia tunc rasura illa nihil oberit, cum in tali casu et diem habeant, et testes: secus, si non esset facta talis attestatio per Notarium de ejusmodi vitio, vel esset facta in margine, aut post subscriptionem, quia tunc die, et testibus careret. Mascardus *cit. n.* 17. post Bartolum *l. Si unus. n.* 5. *C. de Testament.* juncta Addit. Marginal. Paulum de Castro, Decium, et August. Beroum *in Consil.* 1. *n.* 38. *Volum.* 2. et alios. 228

Tertio limitatur Regula, quando Rescriptum, vel aliud Instrumentum adhuc clausum, et signatum, coram Ordinario exhibitum fuit: quia tunc rasura, si quae apperet, potius in Cancellaria praesumitur facta, quam ab impetrante. Quomodo enim impetrans illaeso Sigillo, ac litteris nondum apertis, eandem facere potuisset? Engel *cit. n.* 15. post Joan. Honorium *h. t. num.* 20. Et hac potissimum ratione potest salvari hodierna praxis Vicariorum, et Delegatorum Papae, qui propter rasuram etiam in dispositivis, imo et in Data, non solent facile ejusmodi Bullas Pontificias rejicere: nam, ut observat Pyrrhus Corradus *lib.* 7. *Praxis Dispensationum Apostolicarum, n.* 77. Litterae Apostolicae, antequam ad plumbum ab ipsa Cancellaria transmittantur per Officiales ad hoc deputatos possunt abradi, atque immutari, prout juxta mentem summi Pontificis, cujus Cancellaria dicitur Organum, opus fuerit; prout pluribus declarat idem Pyrrhus Corradus *cit n.* 77. 78. *et* 79. addens, istud jam diu in Cancellaria Apostolica permitti ob ingentem numerum negotiorum. 229

Quarto limitatur, si scriptura, vel instrumentum reperiatur penes meum adversarium, et Judex ipsum cogat exhibere instrumentum in judicio. Quia tunc non vitiatur in mei praejudicium, imo ei praestatur integra fides in omnibus, in quibus potest sumi sensus ex tali instrumento; haud obstante, quod habeat rasuram in loco substantiali: praesumitur enim, quod adversarius eam dolose fecerit. Siquidem abrasio, sive cancellatio, vel additio, praesumitur facta ab eo, penes quem reperitur Instrumentum, nisi oppositum probetur, *arg. l. Majorem*, juncta Glossa, et DD. *ibid. C. Ad leg. Cornel. de Falsis.* Jason *in l. Si unus n.* 9. *C. de Testament.* Atqui non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, *l. Non debet.* 75. *ff. de Reg. Jur.* ac proinde rasura per adversarium meum facta, mihi non nocebit. Jason *in d. l. Edicto. n.* 19. *C. de Edicto divi Adrian. tollend.* Mascardus *n.* 21. et alii. 230

Quinto limitatur, quando Instrumentum, in quo 231

reperitur rasura, corroboratur per vivam vocem testium, *arg. Auth. de Instrumentorum cautela. Collat.* 6. Jason *cit. n.* 19. ubi rejecta prius opinione eorum, qui in isto casu unum testem sufficere dixerunt, ponit quasdam alias limitationes memoratae Regulae, sed minus notabiles, quae proinde hic ommittuntur.

§. X.

De Expiratione Rescriptorum ob mortem Concedentis.

SUMMARIUM.

232 *Rescripta justitiae expirant morte concedentis re integra; non item, quando res non amplius est integra.*
233 *Ea expirant etiam re integra, licet Delegatus ignoret mortem Delegantis, seu concedentis Rescriptum.*
234 *Dummodo non concurrat simul error communis.*
235 *Rescripta justitiae re integra expirant etiam cessatione officii ipsius concedentis seu Delegantis, per renunciationem, vel dispositionem.*
236 *Non item, si hic postmodum incurrat excommunicationem, vel suspensionem.*
237 *Quando res desinat esse integra? Referuntur tres circa hoc sententiae.*
238 *Ut res desinat esse integra sicque perpetuetur, valor Rescripti ad lites, requiritur, ac sufficit citatio partis ante obitum concedentis facta.*
239 et 240 *Idque probatur.*
241 *Sufficit autem, citationem ante obitum concedentis a Delegato emanatam esse, tametsi haec ad partes nondum pervenerit.*
242 *Proponitur notabilis instantia contra hanc sententiam ex* c. Relatum. 19. de Offic. Deleget.
243 *Quae est difficilis objectio: et cur?*
244 245 246 et 247 *Referuntur variae DD. responsiones ad conciliandum* d. c. Relatum. etc. Gratum, 20. eod. *cum earum impugnationibus.*
248 *Expeditior responsio concedit, priorem Decretalem corrigi per posteriorem.*
249 *Solvuntur rationes in oppositum.*
250 *Rescripta gratiae, seu ad Beneficia, non expirant morte concedentis etiam re integra, quando continent* Gratiam factam.
251 *Secus, si contineant* Gratiam faciendam.
252 *Disparitas inter* Gratiam factam, et faciendam.
253 *Rescripta, quae censeantur continere* Gratiam factam, *et quae* faciendam? *et n. seqq.*
Praesertim si sint concessa in favorem aliorum Ib.
254 *Commissio, sive facultas cuipiam personae, aut Communitati respectu aliorum indeterminate data, censetur continere* Gratiam factam.
255 *Idque probatur.*
256 *Si autem commissio, sive facultas in favorem tertii concessa fuit cum determinatione certae personae, rursus est distinguendum.*
257 *Nam, si ipse fuerit executor necessarius, gratia censetur jam facta in favorem tertii.*
258 *Secus, quando Commissarius ille est executor voluntarius: quia tunc censetur gratia facienda.*
259 *Ratio disparitatis inter utrumque casum.*
260 *Rescriptum gratiae concessum sub clausula,* Usque ad beneplacitum nostrum, *expirat morte concedentis.*
261 *Et quid, si morte concedentis communiter ignorata processerit Delegatus ad executionem Rescripti?*
262 *Rescriptum gratiosum concessum sub clausula,* Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicae; Donec revocavero etc. *durat perpetuo, donec revocetur.*
263 *Nec expirat morte concedentis.*

Quaeritur I. Utrum Rescripta justitiae, seu ad 232
lites, morte concedentis superveniente expirent? Resp. I. Certum est, quod Rescripta justitiae, seu ad lites, re adhuc integra expirent morte concedentis: non item, quando res non amplius est integra. Ita communis; habeturque clare decisum quoad utramque partem *in c. Licet undique.* 30. *de Offic. Delegat.* ibi: *Inquisitioni tuae taliter respondemus, quod si jurisdictione a suo sibi collega delegata, eo vivente uti non caeperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi: si vero ante mortem illius jurisdictione uti caeperit demandata, vices suas et illius poterit adimplere.* Concordat, *c. Relatum.* 19. *et c. Gratum.* 20. *de Offic. Delegat. et c. Quamvis. eod. in* 6. *ut l. Et quia ff. de Jurisdict. omn. judic.* cum similibus.

Et quidem adeo verum est, quod per mortem 233
concedentis, seu Delegantis, re integra expirent Rescripta justitiae, ac jurisdictio delegata, ut hoc procedat, etiamsi Delegatus mortem delegantis ignoret; adeoque non valeat Processus postea per ipsum formatus. Abbas in *cit. c. Gratum. n.* 10. *de Offic. Delegat.* Speculator *tit. de Judice Delegato.* §. *Restat videre. n.* 5. Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 22. *n.* 55. *et* 59. et alii. Siquidem Jura proxime allegata loquuntur indistincte: unde nec nos distinguere debemus inter scientes, et ignorantes mortem Delegantis. Accedit, quod jurisdictio nondum efficaciter transierit in Delegatum re adhuc integra, seu ante illius usum, *c. Quamvis. de Offic. Delegat. in* 6. sed potius effectualiter adhuc existat penes Delegatum: unde non mirum, quod hujus morte expiret, tametsi istam Delegatus ignoraverit. Sola vero ignorantia non potest tribuere jurisdictionem non habenti, *arg. l. Privatorum. C. de Jurisdict. omn. Judic.*

Intellige, quando solus Delegatus ignorat mor- 234
tem Delegantis, neque error communis concurrit. Secus quippe videtur dicendum, si omnibus passim talem mortem ignorantibus, concurrat simul error communis: nam tunc Processus ex tali communi errore inchoatus, et gestus valebit, eo quod error communis jus tribuat, *ut l. Barbarius. ff. de Offic. Praetor.* et notat Sanchez *loc. cit. n.* 59. et Layman *in d. c. Gratum. n.* 9. post Flamin. Parisium *lib.* 7. *de Resignat. Benefic. q.* 24. *n.* 33. *ampliat.* 4. quidquid contradicat Abbas, *ubi supra, n.* 10. *et* 11. citans pro se Bartolum in *l. et quia.* 19. *ff. de Jurisdict. omn. judic.* quorum sententia duntaxat procedit secluso communi errore, et quando solus Delegatus ignorat mortem Delegantis, aliis eam passim scientibus.

Resp. II. Rescriptum justitiae, sicut et jurisdictio 235
delegata, re integra expirat etiam cessatione officii ipsius Delegantis per renunciationem, vel depositionem, aut translationem ad aliam Dignitatem. Ita Anchoranus *in c. Gratum in fine de Offic. Delegat.* Bartolus *in l. More majorum n.* 16. *ff. de Jurisd. omn. judic.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disput.* 28. *n.* 56. et alii. Siquidem eadem est ratio de cessatione officii dictis modis facta, ac de morte naturali: sicut enim per hanc, ita et per renunciationem, depositionem, seu translationem, finitur officium, atque jurisdictio Delegantis ac proinde utrobique pari modo cessare debet re adhuc integra jurisdictio Delegati, utpote quae necdum efficaciter in ipsum transivit, *d. c. Quamvis. de Offic. Delegat. in* 6. sicque omnino dependet a priori. Huc facit *cap. ult. de Offic. Legati,* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Expiret.*

Secus est dicendum de excommunicatione, vel suspensione per Delegantem, seu concessorem litterarum contracta. Quia enim per haec non extinguitur jurisdictio Delegantis, etsi pro tunc impediatur exercitium suae jurisdictionis: ita nec expirat Rescriptum, sive jurisdictio delegata ab ipso ante

suam excommunicationem, vel suspensionem Bartolus, *ubi supra, n.* 17. citans Innocentium in *c. Licet undique. de Offic. Delegat.* Francus *in c. Si gratiose. n.* 12. *de Rescript. in* 6. Sanchez *loc. cit. n.* 57. et alii. Verum pro majori dictorum intelligentia

237 Quaeritur II. Quandonam res desinat esse integra, ita ut valor Rescripti ad lites, ac jurisdictio delegata, non amplius morte concedentis censeatur expirare? Celebris est haec quaestio, ac multum inter Doctores controversa: nam aliqui ad hoc, ut res non amplius dicatur integra, sicque perpetuetur jurisdictio delegata, seu Rescriptum ad lites requirunt praeviam litis contestationem, *arg. c. Relatum.* 19. *de Offic. Deleg.* Alii vero requiri, ac sufficere ajunt citationem, ut *c. Gratum.* 20. *eod.* Alii tandem satis esse volunt quemcunque actum Judicis, quo jurisdictione sibi delegata ante mortem Delegantis uti coepit, ut puta jurisdictionem alteri subdelegando, aut Notarium vocando, sive locum judicii exercendi destinando, etc. quamvis nondum sit secuta citatio partium, *arg. c. Licet undique.* 30. *eod.* ibi: *Si Jurisdictione uti non caeperit,* cum similibus; et partim tenet Glossa *c. Si a subdelegato.* ℣. *Processum. de Offic. Delegat. in* 6. partim Hostiensis *in d. c. Licet undique,* ac nonnulli alii. Ad quaestionem igitur adeo controversam

238 Resp. I. Ut res desinat esse integra, sicque perpetuetur valor Rescripti ad lites, et jurisdictio delegata, requiritur, ac sufficit citatio partis per Delegatum ante obitum concedentis, seu delegantis facta. Ita Abbas *in d. c. Relatum. n.* 5. *de Offic. Delegat.* Bartolus *in l. More majorum. n.* 13. *ff. de Jurisdict. omn. judic.* Marauta in *Speculo Aureo, part.* 4. *dist.* 5. *n.* 61. dicens, hanc esse communem opinionem. Barbosa *ad cit. c. Gratum. n.* 2. *de Offic. Delegat.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *n.* 10. et plures alii ab his allegati, contra relatas duas extremas sententias.

239 Conclusio haec desumitur ex *cit. c. Gratum.* 20. *de Offic. Deleg.* ubi Urbanus III. super hoc consultus respondit, quod *citatione facta, negotium sit quasi caeptum;* sicque Delegatus possit, ac debeat in causa procedere. Concordat *cap. ult. de Offic. Legati,* ubi dicitur, quod jurisdictio Delegatorum per Legatum Sedis Apostolicae expiret, si ante hujus discessum, citatio per ipsos facta non praecessit: ubi proin Glossa finalis infert: *Ergo, si citatio praecessit, valebit commissio post discessum: sic per citationem perpetuatur jurisdictio.* Accedit ratio: quia, ut perpetuetur jurisdictio Delegati respectu partium, oportet, ut interveniat aliquis actus erga partes: atqui primus actus respectu partium, ac jurisdictionis contentiosae erga eas exercendae, est citatio, ut *c. Quoniam contra.* 11. §. *Statuimus. de Probationib.* et § *fin. Justit. de Poena temere litigant.* ubi primo actu Judicii ponitur citatio; ergo.

240 Et per hoc patet contra tertiam *num.* 237. relatam sententiam, quod ad valorem Rescripti, et perpetuandam Delegati jurisdictionem, superveniente concedentis morte, requiratur, citationem partium praecessisse, nec sufficiat alius actus Judicis. Tum quia *in cit. c. Gratum* istud conceditur duntaxat citationi; sicut et haec ponitur primus actus respectu jurisdictionis contentiosae, per Jura proxime allegata, de qua proinde etiam *d. c. Licet undique. eod.* cum similibus est intelligendum. Tum quia caeteri actus, ut puta jurisdictionem subdelegare, Notarium vocare etc. non exercentur erga partes, sicque per eos nondum potest dici negotium quasi coeptum.

241 Resp. II. Nihilominus ad conservandam valorem Rescripti justitiae, haud obstante concedentis morte, atque perpetuandam jurisdictionem Delegati, sufficit praecessisse citationem ab isto emanatam, tametsi haec ad partes antea non pervenerit. Ita Glossa *in Clem.* 2. ℣. *ad partem. Ut lite pendente.* Abbas *d. c. Gratum. n.* 3. et ibi Layman *n.* 2. et Barbosa *n.* 5. *de Offic. Delegat.* Sanchez *cit. lib.* 8. *disp.* 28. *num.* 13. et alii. Idque desumitur imprimis ex verbis *cit. c. Gratum,* dum ibidem dicitur: *Antea obitum delegantis proposito citationis edicto.* Ubi ponderandum ly, *proposito,* et quod postea subjungatur, quod hujusmodi citatione facta, (non distinguendo, an haec jam pervenerit ad notitiam citati, nec ne) negotium sit coeptum. Accedit ratio: quia, ut res non amplius censeatur integra, solus Judicis actus respectu partium est attendendus, per Jura *n.* 232. citata: atqui talis actus judicis jam intervenit per citationem ab ipso emanatam, seu alteri demandatam: ergo.

242 Dices. In *c. Relatum.* 19. *de Offic. Delegat.* Lucius III. expresse declarat; quod res primum desinat esse integra, atque perpetuetur jurisdictio Delegati, per litis contestationem; adeo, ut si Papa delegans *ante litis contestationem decessit, non sit a Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum:* ergo ad id non sufficit sola citatio partium a Delegato facta.

243 Haec est difficilis objectio, plurimum torquens ingenia Canonistarum: nam memoratae duae Decretales, immediate in Corpore Juris sese subsequentes, atque a duobus Summis Pontificibus immediate in Cathedra S. Petri sibi succedentibus emanatae, speciem cujusdam antinomiae, et contrarietatis prae se ferunt; qualis tamen in Volumine ejusdem Compilationis (nisi id exprimatur) non est admittenda, ut dictum *in Prooemio* §. 12. *n.* 205. *et seqq.* Oportet siquidem, quantum fieri potest, jura juribus concordare, *c. Cum expediat* 29. *de Election. in* 6. Et alioquin, si textus *in d. c. Relatum.* 19. *de Offic. Delegat.* ex toto fuisset correctus per subsequens *c. Gratum.* 20. *eod.* ipse non fuisset positus in hac Compilatione, utpote per S. Raymundum de Pennafort facta *resecatis superfluis;* prout attestatur Gregorius Papa IX. *in Prooemio Decretalium.* Juvabit proinde praecipuas Doctorum responsiones breviter adducere, ac examinare. Et quidem

244 Imprimis Glossa *in d. c. Relatum.* ℣. *Contestata,* inquit, textum illum habere locum secundum Leges, juxta quas requiritur litis contestatio, ante mortem Mandatoris, seu Delegantis facta per Delegatum, ad perpetuandam hujus jurisdictionem; ut *Auth. de Litigiosis.* §. *Omnem. Collat.* 8. Secundum Canones autem sufficere solam citationem factam ante mortem Mandatoris ad perpetuandum Rescriptum, seu jurisdictionem delegatam, ut *d. c. Gratum eod.* Haec responsio passim relinquitur: tum quia utraque allegata Decretalis loquitur secundum Canones, cum quaelibet earum emanarit a Summo Pontifice, sitque Corpori Juris Canonici inserta. Tum quia, quod secundum Leges requiratur litis contestatio ad perpetuandam jurisdictionem Delegati, nullibi satis est expressum: imo Legistae multum de hoc disputant, uti videre est apud Glossam *in l. Et quia.* ℣. *Antequam ff. de Jurisdict. omn. judic.* atque Bartolus *ubi supra, n.* 13. *et* 14. et plures alii tenent oppositum.

245 Deinde Abbas in *cit. c. Gratum. n.* 1. *et* 2. et ibi Felinus *n.* 1. et Barbosa *n.* 4. et Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *num.* 10. et quidam alii volunt, unum textum esse supplendum per alium, atque in priori textu subaudiendum esse ly, *maxime:* quasi Lucius III. voluerit dicere, quod res desinat esse integra maxime per litis contestationem, quamvis etiam per citationem integra esse desinat. Verum haec responsio gravem ex eo patitur instantiam: quia Lucius Papa in *cit. c. Relatum,* expresse declarat, quod si Delegans *ante litis contestationem decessit, non sit a Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum:* sicque aperte excludit dictam suppletionem per subauditum ly, *maxime.*

246 Alii igitur, ut refert Barbosa *d. c. Gratum. n. 4.* existimant, taeita Capitula ita posse concordari, ut prius, seu *c. Relatum* procedat, quando Delegatus certum accipit nuntium do morte Delegantis; posterius vero, nempe *c. Gratum* procedat, quando Delegatus nondum est certus de morte Delegantis; prout innuit textus ibi: *et maxime, si Delegatus non sit certus de abitu Delegantis, potest* (citatione antea facta) *et debet in causa procedere.* Verum haec responsio partim nimium restringit communiorem Doctorum sententiam, asserentium indistincte, quod per solam citationem perpetuetur jurisdictio Delegati, ac res desinat esse integra, dum dicta responsio hanc sententiam solum admittit in casu ignoratae mortis Delegantis. Partim isti responsioni adversatur contenta in relato textu dictio illa, *maxime*; nam haec est Dictio implicativa, atque ex vi suae significationis implicat, seu denotat, idem esse in casu contrario, seu ubi ratio expressa deficit, licet in ipso fortior militet ratio, *arg. L. 1. §. Si ex dodrante. ff. de Collationib.* Everardus, *Loco a natura dictionum implicativarum*, n. 1. Barbosa, *Diction.* 197. *n.* 1. et alii.

247 Novissime aliam dictarum Decretalium conciliationem invenire studuit Emanuel Gonzales Telez *in Commentariis ad lib. 1. Decretal. c. Gratum. n. 4. de Offic. Delegat.* ubi inquit, in *d. c. Gratum*, sermonem esse non de simplici citatione per edictum peremptorium (de hoc enim ibidem fit mentio) quae inducit litis contestationem, si non veram, saltem fictam: ut *c. Quoniam. §. Porro. Ut lite non contestata: et Auth. Qui semel. C. Quomodo et quando:* sicque (inquit) dictas duas Decretales sibi non contrariari, cum ambae velint, valorem Rescripti, seu jurisdictionem Delegati solum perpetuari per litis contestationem, vel veram, vel saltem fictam. Veruntamen etiam haec responsio patitur instantiam: tum quia pariter nimium restringit conclusionem, et communiorem DD. sententiam, ac quod citatio per Edictum non habeat locum, nisi in casu Actoris, vel Rei contumaciter absentis, per Jura proxime citata. Tum quia, licet in *cit.* c. *Gratum.* §. 1. fiat mentio de citatione per Edictum, ibi tamen solum continetur *Narratio facti*, seu quid in casu illo, de quo tunc quaestio movebatur, contigerit: postea vero in §. *Nos autem*, ubi continetur *Decisio Juris*, Pontifex indistincte respondet, quod *citatione facta negotium sit quasi coeptum.*

248 Ultima tandem, et caeteris expeditior responsio, est Glossae *in Casu, ad cit. c. Relatum.* 19. *de Offic. Delegat.* volentis, istam Decretalem esse correctam per sequentem, seu per *d. c. Gratum.* 20. *eod.* Atque hanc opinionem praeter Tancredum, et Goffredum, quos pro ea citat Abbas, *ubi supra*, sequitur Decius *in d. c. Gratum n.* 1. et Layman *ibid. n.* 1. Cum enim (inquit iste) Legibus Civilibus non satis esset expressum, an jurisdictio Delegati primum per litis contestationem coepta censeatur, vel potius per ipsam citationem; quia pro utraque parte graves stante Auctore: hinc etiam orta est diversitas Decretalium. Nam Lucius III. in *d. c. Relatum*, priorem sententiam veluti tutiorem secutus, respondit, ad perpetuandam Delegati jurisdictionem acquiri, litis contestationem ante obitum Delegantis esse factam. Econtra Urbanus III. qui fuerat immediatus ejus Successor in Sede Apostolica, amplexus posteriorem sententiam, utpote benigniorem, respondit, ad id sufficere citationem vivente Delegante esse factam; cum per hanc *negotium sit quasi coeptum*, ut loquitur textus.

249 Nec obstant rationes *n.* 243. allatae. Non prima: nam fallit, quando posterior Canon expresse corrigit priorem, in eodem Compilationis volumine positum; ut *c. Exigit.* 2. *et c. Foelicis.* 3. *de Censib. n.* 5. Hoc autem contingit etiam impraesentiarum, si non verbis omnino expressis, saltem ipso facto, dum saepe dictae duae Decretales non solum sub eodem Titulo immediate per Compilatorem fuerunt positae, sed etiam a duobus Summis Pontificibus immediate se subsequentibus editae: atqui noti juris est, quod Lex, seu Canon posterior deroget priori, etiam nulla ejus facta mentione, *c. Licet Romanus, de Constitut. in* 6. Nec secunda: etenim Decretalis *Relatum*, non revocatur ex toto per Decretalem *Gratum*; quia etiam prior de facto juvat ad probandum, quod re integra expiret Rescriptum, et jurisdictio delegata per mortem Delegantis. Accedit, quod non sit superfluum, decisionem Quaestionis adeo controversae, ac inter Summos quoque Pontifices agitatae, propositis diversis sententiis Corpori Juris Communis inserere. Videantur dicta in *Prooemio.* §. 12. *num.* 207. 208. *et seqq.*

Quaeritur II. An, et quando Rescripta gratiae, 250
seu ad Beneficia, expirent morte concedentis? Resp. cum communi, quoad hoc attendendam esse notabilem distinctionem, utrum Rescripta contineant *Gratiam factam*, vel *Gratiam faciendam.* Et quidem, si continent gratiam jam factam, hujusmodi Rescripta sunt perpetua: adeo, ut nec ipsa gratia, nec potestas dictae gratiae executoribus concessa, expiret morte concedentis, etiam re integra. Patet hoc clarissime ex *c. Si super gratia.* 9. *de Offic. Delegat. in* 6. ibi: *Si super gratia, cuipiam ab Apostolica Sede facta, executores fuerint deputati: aequum esse censemus, ut sicut ipsa gratia (licet nondum sit in ejus executione processum) morte non perimitur concedentis, sic nec etiam re integra perimatur executoribus data potestas; quam veluti gratiae praedictae accessoriam, naturam sequi congruit principalis.* Et merito: ne alioquin gratia, cuipiam jam facta, reddatur quandoque omnino inutilis; vel saltem, si opus foret denuo adire Papam pro executione gratiae sibi factae, hanc non sine dispendio impetrantis in longius tempus differri contingat; prout ibidem observat Pontifex. Concordat textus *in c. Si cui nulla.* 36. *de Praebend. in* 6.

Econtra vero, quando Rescripta continent gra- 251
tiam primum faciendam, seu concessam non in proprium recipientis literas, sed in alterius duntaxat favorem, certum rursus est, quod ejusmodi gratia facienda expiret morte concedentis re integra. Patet hoc similiter ex textu expresso *d. c. Si cui nulla. §. fin.* 36. *de Praebend. in* 6. ibi: *Si super provisione certae personae facienda, sit data potestas eidem, non ob suam, sed ejus, cui provideri mandatur gratiam, vel favorem: illa quidem expirat omnino, si concedens re integra moriatur.*

Accedit ratio disparitatis: quia in priori casu, 252
quando Rescriptum, sive Mandatum Apostolicum continet *gratiam factam*, jam illi, cui talis gratia facta est, jus fuit acquisitum, quod proinde sola morte concedentis aequum est amplius non auferri. Econtra vero per *gratiam* primum *faciendam* nulli adhuc jus quaesitum fuit, unde non mirum, quod ejusmodi gratia, veluti primum facienda, expiret morte concedentis re integra seu quando in ejusdem executione nondum est processum. Verum occasione hujus illico

Quaeritur IV. Quaenam Rescripta, seu Com- 253
missiones gratiosae, praesertim in favorem aliorum concessae, censeantur continere *gratiam factam*, et quaenam *faciendam*? Et notanter additur, *praesertim in favorem aliorum concessae.* Nam quoad gratiam cuipiam in particulari concessam, modica est difficultas: illico enim ex terminis concessionis patere poterit, num sit *Gratia facta*, ipsique actu jam concessa, vel primum *facienda*, hoc est, concedenda in futurum.

Verum de Rescriptis gratiosis, seu commissionibus, in favorem et gratism aliorum concessis, major est difficultas; de quibus proinde loquendo.

254 Resp. I. Quando ajusmodi commissio, v. g. facultas absolvendi, vel dispensandi, cuipiam personae, vel etiam Communitati Religiosorum respectu aliorum iedeterminate, ac siee certarum personarum expressione data fuit: signum est, eam principaliter in ipsius personae, vel Communitatis gratiam, et favorem esse concessam, ac proinde esse *Gratiam factam*, neque expirare morte concedentis etiam re integra. Ita Federicus de Senis *Consil.* 78. Angelus, ℣. *Dispensatio*, *n.* 13. Navarrus *Consil.* 2. *n.* 1. *de Offic. Delegat.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *n.* 81. Pirhing *de Offic. Delegat. num.* 190. et probabilior aliorum.

256 Desumitne hoc imprimis *ex c. Si cui nulla.* 36. *de Praebend. in* 6. ubi sic decisum legitur: *Si cui (nulla personarum facta expressione) sit gratiose concessa facultas, ut auctoritate Apostolica possit aliquibus personis idoneis in certa Ecclesia providere, vel Beneficia (quorum collatio est ad Sedem Apostolicam legitime devoluta) conferre: hujusmodi gratia (quam, cum specialem gratiam contineat, decet esse mansuram) non expirat etiam re integra per obitum concedentis.* Ubi quantum ad propositum, ponderanda est clausula illa, *Nulla personarum facta expressione*: junctis illis verbis, *hujusmodi gratiam, quam etc.* Accedit ratio; quia sic posse generaliter conferre Beneficis, dispensare etc. est magna praerogativa ejus, cui ejusmodi gratia specialis, seu facultas generalis, sine expressione certae personae concessa est; ergo gratia hujusmodi censetur principaliter esse concessa in favorem, sive ad majorem praerogativam ipsius recipientis, seu dispensaturi, ac proinde esse *gratia jam facta*, qualis non expirat morte concedentis re integra.

256 Resp. II. Quando cuipiam gratia, sive commissio, vel facultas concessa fuit, tendens in favorem alterius cum determinatione personae, ut puta ad dispensandum cum Titio, ad providendum Cajo de Beneficio: tunc rursus distinguendum est, atque attendendum, utrum ipse sit executor necessarius talis gratiae, habens mandatum exequendi talem gratiam, si preces veritate nitantur; vel solum voluntarius.

257 Et quidem si sit executor necessarius, jussus exequi gratiam cognita precum veritate (puta, si dicatur ei in Rescripto: *Dispenses cum Titio, Provideas Caio de Beneficio, si haec ita esse cognoveris.*) tunc ejusmodi gratia censetur jam facta in favorem petentis; sicque non perit morte concedentis: et ipsi Commissario solum injungitur inquisitio super veritate precum, atque executio talis gratiae, si viderit precum veritatem. Glossa *in c. Veniens.* ℣. *Renunciasse juri.* et Abbas *ibid. n.* 13. *de Renunciat.* dicentes, quod per Litteras monitorias, praeceptorias, sive executorias, acquiratur jus impetranti, non quidem quoad ipsammet rem, sive Ecclesiam petitam, sed quoad jus agendi, et implorandi officium Judicis ad prosequendam gratiam. Rebuffus *tit. De Mandatis Apostolicis.* §. 1. ℣. *Sui Pontificatus.* Suarez *de Censeris. disp.* 24. *sect.* 2. *in fine.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *n.* 87. et alii ab his citati.

258 Secus dicendum, quando commissarius ille est executor voluntarios, ut puta, si in Rescripto, seu litteris Apostolicis ipsi dicatur: *Dispenses cum Titio, Conferas Cajo Beneficium, si volueris, si expedire judicaveris.* Nam talis gratia nondum est facta Principe, sed primum facienda a delegato Commissario, si voluerit, aut expedire judicaverit, atque ideo morte concedentis expirat, et perit re integra. (id est, si nondum Commissarius ille in talis gratiae executione processit, saltem vocando partes ad cognoscendum de precum veritate, utpote qui actus correspondet citationi in jurisdictione contentiosa. Sanchez *cit. disp.* 28. *n.* 94.) Idque totum clare patet ex jam *cit. c. Si cui nulla.* §. *fin. de Praebend. in* 6.

259 Accedit manifesta ratio disparitatis: quia in hoc posteriori casu nullum adhuc jus parti quaesitum fuit, quinimo libera Rescripti Apostolici executio relinquitur voluntati, atque arbitrio delegati Commissarii: in priori autem caso, de quo *n. praeced.* stante precum veritate jam parti gratiam petenti jus fuit acquisitum, saltem ad agendum, et implorandum officium Superioris, si delegatus Commissarius, haud obstante precum veritate, nollet, sive tardaret, gratiam sibi concessam exequi. Atque conformiter dictis, sive distinguendo bene inter *gratiam* jam *factam*, et *gratiam* primum *faciendam*, plures textus Juris facile concordantur, qui caeteroquin videri possent contrarii.

260 Quaeritur V. An morte Concedentis expirent Rescripta, sive gratiae illae, quae fuerunt concessae sub clausula, *Usque ad beneplacitum nostrum, Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicae, Donec revocavero*, et hujusmodi? Resp. I. Rescriptum Papale, et quaecunque gratia concessa sub clausula, *Usque ad beneplacitum nostrum*, per mortem concedentis ipso facto expirat. Ita omnes Doctores; et habetur expressa decisum *in c. Si gratiose.* 5. *h. t. in* 6. Siquidem per obitum concedentis, etiam beneplacitum ipsius omnino extinguitur; prout ibidem argumentatur Pontifex.

261 Notat tamen Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 22. *n.* 59. citans Albericum *l. Si forte, ff. de Offic. Praesid.* et alios, quod si morte concedentis, ut puta Pontificis, communiter ignorata, procedatur ad executionem gratiae faciendae, vel alterius, quae per ipsius obitum expiraverat, valeat ejusmodi executio: nam communis error jus tribuit, *l. Barbarius ff. de Offic. Praetor.* estque in simili dictum paulo superius *n.* 234.

262 Resp. II. Rescriptum gratiosum, sive gratia concessa sub clausula, *Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicae*, vel *Donec revocavero*, aut hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur, neque expirat morte concedentis. Ita communis. Et quidem prior pars habetur expresse decisa *d. c. Si gratiose. h. t. in* 6. ibi: *Secus autem, si usque ad Apostolicae Sedis beneplacitum gratia concedatur praedicta: tunc enim, quia Sedes ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a Successore fuerit revocata.* Quibus posterioribus verbis etiam ratio datae Conclusionis affertur.

263 Altera pars, quam tenet Barbosa, *Clausul.* 43. *n.* 21. et Menochius *de Arbitrar. Judic. lib.* 1. *quaest.* 69. *n.* 12. citans communem aliorum, contra Bartolum, probatur ex eo; quia ad revocationem requiritur actus positivus contrarius; qualis non habetur per solam mortem concedentis. Nam aliud est, voluntatem cessare; aliud, eam revocare: prius fit per mortem, quia morte finitur voluntas hominis, *L.* 4. *ff. Locati.* posterius autem requirit factum quoddam, nempe expressionem ipsius revocationis. Menochius *Cons.* 360. *n.* 9. cum aliis.

§. XI.

De Renunciatione, ac Revocatione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

264 *Rescripto, quod tendit in favorem solius impetrantis, potest renunciari, etiamsi emanasset motu proprio Principis.*

265 *Si Rescriptum, vel Privilegium continet favorem plurium, quilibet eidem renunciare potest, qua-*

tenus continet favorem suum, nec laedit jus alterius; alias secus.

266 *Declaratur hoc exemplo satis usitato.*

267 *Etiam Rescripto justitiae, pro privata utilitate obtento, potest impetrator libere renunciare, usque ad ejus praesentationem.*

268 *An etiam post praesentatum Judici Rescriptum possit eidem renunciari invito adversario? Negant aliqui.*

269 *Probabilius est, id fieri posse usque ad actum citationis per Judicem factae.*

270 *Si Rescriptum emanavit pro bono publico, non potest eidem impetrator renunciare.*

271 *Rescripta generatim revocantur dupliciter, tacite, ac expresse; et quomodo?*

272 *Quibus aliis modis revocentur Rescripta, praecipue gratiosa, sive privilegia?*
Remissive.

264 Quaeritur I. Utrum Rescripto rite impetrato possit quis renunciare? Resp. I. Quando Rescriptum tendit in favorem solius impetrantis, certum est, quod hic possit eidem renunciare: nam cuilibet licitum est, juri suo, et iis, quae pro se introducta sunt renunciare, *c. Si diligenti. de Foro compet.* et *l. Si quis in conscribendo, C. de Pactis.* Et hoc procedit, etiamsi emanasset Rescriptum Motu proprio Principis ad privatam alicujus utilitatem: adhuc enim is potest renunciare favori sibi facto, neque cogitur eodem uti, ut *l. Quod favore. C. de Legib.* Abbas *in c. Ex conquestione. n. 10. de Restitut. spoliat.* Felinus *ad Rubric. h. t. n.* 3.

265 Resp. II. Quando Rescriptum, vel Privilegium continet favorem duorum, vel plurium, tunc quilibet potest eidem renunciare, quatenus continet favorem suum, et non laedit favorem alterius, ut *d. c. Si diligenti. de Foro compet.* Si autem renunciando simul laederetur favor tertio concessus, tunc est distinguendum: aut enim jus tertio jam fuit quaesitum; et non potest impetrans renunciare, ne laedatur jus tertii eo invito, contra *l. Id quod nostrum. ff. de Reg. Jur.* ibi: *Id quod nostrum est, sine facto nostro ad alium transferri non potest*, cum similibus. Aut jus tertio nondum fuit quaesitum, quia nempe non apparet, concedentem voluisse illi jus acquiri a tempore Datae, neque intervenit praesentatio Rescripti eidem facta; et tunc non obstante illius tertii contradictione, potest impetrans tali Rescripto renunciare.

266 Declaratur hoc exemplo satis usitato. Si v. g. Ecclesiae Metropolitanae ad ipsius solius instantiam datum fuit privilegium, quod Capitulum una cum Suffraganeis eligat Metropolitanum, potest Capitulum renunciare privilegio, antequam eo utatur: sed ex quo utebatur privilegio, aut illud praesentavit Suffraganeis, amplius ei renunciare potest absque Suffraganeorum consensu, *arg. l. Qui absenti. ff. de Acquir. posses.* ac notat Innocentius, et Hostiensis *in cap. Ex conquestione. de Restitut. spoliat.* et Abbas *ibid. num.* 11.

267 Quaeritur II. Utrum specialiter loquendo de Rescriptis justitiae, seu ad lites, possit quis eidem renunciare, etiam invito adversario? Resp. Potest impetrator tali Rescripto justitiae, pro sua privata duntaxat utilitate obtento, libere renunciare, eoque nolle uti, usque ad ejus praesentationem Judici factam; imo probabilius usque ad actum citationis factae per Judicem, etiam invito adversario. Ita Abbas *loc. cit. n.* 10. et Felinus *ad Rubric. h. t. num.* 3. cum aliis. Et quidem prior pars sequitur ex dictis: quia Rescriptum justitiae, in quo causa aliqua Judici delegato discutienda committitur, etiam est gratia, seu beneficium Papae delegantis, saltem late loquendo; ergo potest impetrans eidem libere renunciare ante praesentationem: cum ante istam nullius alterius jus laedatur ex tali renunciatione, et juri suo privato quilibet renunciare valeat. Neque etiam Reus juste conqueri poterit, quod Actor Rescripto contra ipsum impetrato non utatur: quia nemo invitus agere compellitur, *L. un. C. Ut nemo invitus etc.*

Altera pars est contra nonnullos Doctores, qui 268
voluerunt, quod post praesentatum semel Judici Rescriptum impetrator hujus non possit amplius eidem renunciare, sed Reus tali Rescripto uti valeat contra impetrantem Actorem, licet hic sit invitus, et agere nolit. Rationem dant: quia a tempore praesentationis litterarum Apostolicarum, atque ex harum receptione incipit jurisdictio Judicis delegati, *c. Super eo.* 12. *§. fin. de Appellat.* ergo etiam facta semel earum Judici praesentatione, litterae censentur factae communes utrique parti. Butrius *in c. Ex parte Decani. n.* 33. *h. t.*

Verum probabilius est, quod usque ad actum ci- 269
tationis per Judicem factae, possit Actor Rescripto pro sua duntaxat privata utilitate obtento renunciare, si velit. Ratio est: tum quia ante citationem licitum est poenitere, et a proposita in Libello actione desistere (imo et postea usque ad Contestationem litis, dummodo Actor refundat expensas propter hoc a Reo citato factas, *Auth. Qui semel. C. Quomodo et quando Judex etc.*) ergo pariter licitum est, renunciare Rescripto justitiae ante factam Rei citationem: utpote quae est fundamentum, et principium exercitii jurisdictionis contentiosae, *c. Gratum.* 20. *de Offic. Delegat.* et ante quam, superveniente morte Delegantis, Mandatum, veluti re integra expirat, *c. Licet undique.* 30. *eod.* Atqui ad citationem partium, sive Rei, non potest Judex procedere invito Actore, cujus favore Rescriptum fuit concessum, *arg. c. Quod ob gratiam.* 61. *de Reg. Juris in 6.* et *l. Quod favore. C. de Legib.* Et per hoc patet ad fundamentum contrariae sententiae *n. praec.* relatae.

Additur notanter, *Rescripto pro sua privata tan-* 270
tum utilitate obtento. Nam quando Rescriptum emanavit pro bono publico, licet ad alicujus instantiam, non potest eidem amplius impetrator renunciare. Unde, si per Rescriptum mandetur fieri inquisitio, v. g. de Ecclesiis, vel personis ad bonum commune, post receptas ejusmodi Litteras potest Judex procedere, licet impetrans desistat prosequi negotium, aut etiam sit invitus, et quantumcunque contradicat, *arg. c. Quoniam Apostolica.* 43. *§. Is autem. de Offic. Delegat.* et *cap.* 1. *ac* 2. *de Collusion. detegend.* Imo etiam ante praesentationem non potest impetrator renunciare Rescripto in favorem publicum impetrato, ac proinde potest per Judicem cogi ad exhibendum: nam ei, quod est concessum in favorem publicum, a privatis renunciari non potest, *cit. c. Si diligenti. de Foro compet.* cum concordantiis. Abbas, et Felinus, *ubi supra.*

Quaeritur III. Qua ratione revocentur Rescri- 271
pta? Resp. I. Rescripta generatim revocantur dupliciter, tacite videlicet, ac expresse. Et quidem tacite revocantur per concessionem alterius Rescripti, quando hoc est praeferendum priori contrario. Verum de hac tacita revocatione uberius jam dictum est supra h. t. §. IV. *Expresse*, revocantur, quando Princeps, sive Papa, verbis claris revocat Rescripta: Mandata, sive gratias a se prius concessas supplicantibus. Idque potissimum accidere solet, quando gratiae, indulgentiae, sive concessiones ejusmodi, quae per nimiam quandoque importunitatem petentium obtinentur, seu potius extorquentur, incipiunt esse damnosae. Sic *cap. ult. h. t. in* 6. Bonifacius VIII. revocavit omnes indulgentias, et concessiones, a se, vel suis Antecesso-

ribus factas quibusdam Clericis, ut fructus Beneficiorum suorum possint percipere in absentia: *Ex quo* (inquit Pontifex) *insolentiae oriuntur vagandi, et dissolutionis praeparatur materia, minuitur cultus Divinus, et officium plerumque (propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur) omittitur.*

272. Resp. II. Utrum, et qua ratione Rescripta justitiae, seu ad lites, possint revocari a concedente, sicque expirent, uberius declarabitur infra *Tit. 29. De Officio, et Potestate Judicis Delegati*. §.6. ubi agetur de cessatione officii Judicis delegati. Similiter, an, et qua ratione amittantur, expirent, atque revocentur Rescripta gratiosa, sive Privilegia, propter non usum, vel actum contrarium, aut per abusum, sive damnum superveniens, per lapsum temporis, cessationem causae, vel alia consimili ratione; commodius, atque ex professo dicetur *Lib. V. Decretalium, Tit.* 33. *De Privilegiis, et Excessibus Privilegiatorum.* Ibi videatur.

TITULUS IV.

De Consuetudine.

1 *Ratio continuationis Rubricae.*

1. Quia visum est hactenus de Jure scripto, quod consistit in Constitutionibus, et in Rescriptis: merito subjungitur de Jure non scripto, quod consistit in Consuetudine. Caeterum praesentem Titulum ob materiae amplitudinem, simul et utilitatem expedit majoris claritatis gratia in paragraphos dividere: Unde sit

§. I.

De natura, et divisione Consuetudinis.

SUMMARIUM.

2 *Consuetudo, unde sic dicatur?*
3 *Sumitur tripliciter. I. Pro assuefactione alicujus.*
4 *II. Pro facto.*
5 *III. Pro jure.*
Consuetudinis *nomen absolute positum, de qua intelligatur? Ibid.*
6 *Consuetudo pro jure accepta, quid?*
7 *Dividitur varie juxta quatuor* causarum *genera. Et num. seqq.*
8 *Consuetudo secundum legem.*
9 *Consuetudo praeter legem, et*
10 *Consuetudo contra legem, quid?*
11 *Cur contra Canones valent consuetudo, non autem Lex inferioris?*
12 *Consuetudo Canonica, et Civilis, quae?*
13 *Non datur tertium membrum, sive Consuetudo mixta.*
14 *Consuetudo generalissima,*
15. *Generalis,*
16 *Et specialis, quae?*
Haec praevalet generali. Ibid.
17 *Consuetudo specialissima, quae?*
Non facit jus, sed praesumptionem inducit. Ibid.
18 *Consuetudo Judicialis, et Extrajudicialis, qualis?*
19 20 et 21. *Qua ratione differat Consuetudo a Legibus, et Statutis?*
22 *Atque a Traditionibus,*
23 *Et a Praescriptione. Et num. seqq.*
Consuetudo nequit induci a particularibus personis, bene tamen Praescriptio. Ibid.
24 *Ex illa acquiritur publico, ex hac privato.*
Haec fit cum damno unius, et lucro alterius: illa cum aequali damno, vel lucro omnium. Ibid.
25 *Ad consuetudinem non requiritur Titulus.*
26 *Consuetudo est favorabilis, Praescriptio odiosa.*
27 *Et qualis consuetudo sit favorabilis?*
28 *Aliae differentiae inter hanc, et Praescriptionem.*

Quaeritur I. Unde derivetur, et quid sit consuetudo? Resp. I. Ordiendo a nominis etymologia, *Consuetudo* dicitur a verbo *Consuesco*, 2
sive *Consuefacio*, hoc est, simul, et saepius facio: quia videlicet non inducitur, nisi a majori parte Communitatis, simul ac saepius actum frequentantis.

Sumitur autem Consuetudinis vocabulum generatim tripliciter, ut notat Bartolus *in l. De quibus. §. Veniamus. ff. de Legib.* Primo pro assuefactione hominis: prout sumitur *l. Si servus plurimum ff. de Legat.* 1. ibi: *Ante omnia ipsius patrisfamilias consuetudo exquirenda est.* Sed haec acceptio parum facit ad propositum; et suo modo convenit ipsis etiam animalibus irrationabilibus, prout sumitur *in §. Pavonum. Instit. de Rerum division.* ibi: *In his autem animalibus, quae ex consuetudine abire, vel redire solent.* 3

Secundo, et magis ad propositum nostrum, accipitur Consuetudo pro Facto, quod in frequentatione actuum, vel morum alicujus Communitatis consistit; et *Consuetudo* taliter accepta, nempe pro ipsomet usu, sive frequentatis actibus alicujus Populi, seu Communitatis, dicitur esse *Facti, et in Facto consistere*; ut *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ac notat Vallensis *h. t.* §. 1. *n.* 2. Et haec est via ad Consuetudinem juris, illico declarandam. 4.

Tertio tandem Consuetudo sumitur pro Jure, quod ex ejusmodi diuturno usu, et frequentatis actibus exscitur. Et Consuetudo hoc posteriori modo accepta dicitur *Jus non scriptum*, ut habetur §. *Ex non scripto Institut. de Jur. nat. gent. et civil* ibi: *Ex non scripto jus venit, quod usus approbavit: nam diuturni mores consensu utentium comprobati, Jus efficiunt.* Et de consuetudine taliter sumpta loquimur in proposito: sicut et alias in dubio nomen *Consuetudinis* intelligitur de Consuetudine jam praescripta, seu sumpta pro jure: nam haec sola proprie, et absolute dicitur Consuetudo, per textum notabilem *in c. Cumana.* 50. *de Election.* ac notat Abbas *ibid. num.* 4. post Jo. Andream. Jason. *l. De quibus. num.* 44. *ff. de Legib.* et Mascardus *de Probationibus. Concl.* 172. *num.* 11. citans alios. 5.

Resp. II. Consuetudo hoc tertio modo accepta, aliud non est, quam Jus moribus constitutum. Et definitur ab Isidoro, relato *in can.* 5. *dist.* 1. taliter: *Consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex.* Ubi particula illa, *cum deficit lex*, vel potest omitti cum Engel *h. t. n.* 1. et quibusdam aliis; cum Vallensi *h. t.* §. *n.* 2. intelligenda est, quod deficiat Lex, quando vel omnino non est lata, vel quando est ambigua, aut quando est inutiliter posita, neque moribus populi accommodata: juxta quod postea Consuetudo dividitur in eam, quae est praeter legem, quae est secundum legem, et quae est contra legem, ut mox amplius dicetur. 6.

Quaeritur II. Quotuplex sit consuetudo? Resp. I. Consuetudo generatim accepta juxta omnia quatuor causarum genera varie potest dividi: et imprimis quidem ex parte finis, sive effectuum per ipsam intentorum, dividitur Consuetudo in eam, quae est secundum legem, praeter legem, et contra legem. Ita communis; et ratio est: quia finis, atque effectus primarius consuetudinis, quandoque est interpretari legem jam conditam, quandoque jus novum constituere, et quandoque legi jam conditae derogare; aut eandem penitus tollere. Atqui ex hoc oriuntur tria ista membra datae divisionis; 7

prout patebit inductione, atque explicatione singulorum membrorom. Siquidem

8 *Consuetudo secundum legem* est illa, quae legem jam praeexistentem supponit, eamque vel deducit in usum, vel si ambigua est, interpretatur. Unde haec jus novum non constituit, sed aut dubium interpretatur, juxta *l. Si de interpretatione. ff. de Legib.* ibi: *Optima enim est legum interpres Consuetudo.* Quod ipsum habetur *in c. Cum dilectus.* 8. *h. t.* Aut jus praeexistens confirmat, et adjuvat deducendo illud in opus, juxta illud can. 3. dist. 4. *Leges firmantur, cum moribus utentium comprobantur.* Concordat c. Sopitae. de Censibus, ibi: *Inde utique vidimus, intentionem tuam jure communi, et praedecessorum tuarum consuetudine adjuvari.* Quamquam hic posterior effectus ipsimet legi rite promulgatae potius conveniat, quam consuetudini, eo quod ad intrinsecam legis constitutionem, et firmitatem ejus essentialem, non requiratur populi acceptatio, vel consuetudo ipsam in praxin deducens, licet per hanc accidentaliter perficiatur, ut jam alibi dictum.

9 *Consuetudo praeter legem* (quae et *Juris constitutiva* dicitur) est illa, quae reperitur in casibus illis, qui a Jure communi non sunt decisi. Unde hujus Consuetudinis munus est, constituere jus novum ubi lex deficit, seu nulla posita fuit: eaque non minus in conscientia, quam in Foro externo obligat; cum idem operetur tacitus, atque expressus consensus, *l. De quibus. ff. de Legib.* ibi: *Id custodiri oportet, quod moribus, et consuetudine introductum est etc. Nam quid interest, suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis?* Concordat textus *l. Cum quid. ff. Si certum petatur*; ubi Summarium sic habet: *Quod agitur tacite, pro expresso habetur.*

10 Tandem *Consuetudo contra legem* (quae et *Desuetudo*, seu *Consuetudo legi contraria* appellatur) est illa, qua lex scripta, vel usu nunquam recipitur, vel jam recepta denuo contrariis moribus tollitur, usuque longaevo abrogatur. Et de hac fit mentio *in cap. ult. h. t.* ac de ipsa, ejusque requisitis, in progressu praecipue agetur.

11 Nec dicas. Inferiores Papa non possunt condere legem, sive Statutum contra sacros Canones, c. *Cum inferior.* 16. *de Majorit. et obed.* cum similibus; ergo nec inducere consuetudinem contra eos; et consequenter nulla datur consuetudo contra Canones. Resp. enim neg. consequent. Disparitas autem inter legem, et consuetudinem, ab inferioribus contra Canones inducendam, haec est: quia in priori casu penitus deest consensus Principis, seu Papae: idque praecipue propter periculum animarum, ut *Tit.* 2. *De Constitutionibus.* §. 4. *num.* 81. *et seqq.* fusius dictum est. Secus est in consuetudine, caeteroquin tamen rationabili: nam quia lex tota ordinatur ad bonum commune Subditorum, si longa experientia, optima rerum magistra, constet, Legem sive Canonem a Subditis non observari, sicque eam non esse moribus hominum accommodatam, imo potius deservire ad laqueum conscientiarum, quam ad utilitatem Subditorum: tunc ea a Legislatorem Subditorum infirmitati condescendente, censetur per consensum saltem tacitum, atque legalem, denuo revocari; cum sit destituta fine suo, juxta *cap. ult. h. t.* cum concordantiis. Unde in tali casu, re melius perpensa, privati seu Subditi non tollunt legem Superioris, sed hanc tollit ipse Superior consensum praestando tali consuetudini, ac Jure communi statuendo, quod per contrariam consuetudinem rationabilem, et legitime praescriptam, possit tolli Jus positivum humanum. Abbas *cap.* 1. *num.* 4. *de Treuga et pace*: atque amplius dicetur infra §. 5. *num.* 140.

12 Resp. II. Insuper Consuetudo ut sic ratione materiae dividitur in Canonicam, et Civilem. Siquidem, consuetudo est jus non scriptum, habetque vim, et rationem legis; ergo, sicut lex ratione diversae materiae, circa quam versatur, recte dividitur in Ecclesiasticam, et Civilem, ita et consuetudo. Caeterum *Consuetudo Ecclesiastica, sive Canonica* est, quae circa materiam spiritualem, seu Ecclesiasticam versatur. *Civilis* autem, quae circa materiam temporalem, seu spectantem ad rectam gubernationem Reipublicae circa res profanas occupatur.

13 Ex quibus deducitur, quod non detur tertium membrum, videlicet *Consuetudo mixta*: ut si Clerici, et Laici, in eadem re conveniunt. Nam vel talis spectat ad materiam spiritualem, servaturque tam a Clericis, quam a Laicis, quatenus sunt Christiani, et vocatur *Consuetudo Canonica*: qualis est consuetudo servandi dies Festos in honorem Dei, et Sanctorum, ac hujusmodi. Vel consuetudo illa est de re mere profana, et pertinente ad commune bonum politicum, rectamque gubernationem Reipublicae, sive Civitatis; et absolute vocatur *Civilis*: quia custoditur etiam a Clericis, non quatenus sunt Clerici, sed quatenus sunt Cives, et membra Communitatis, Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 5. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 7.* et alii.

14 Resp. III. Rursus Consuetudo ex parte causae efficientis, seu juxta diversas Communitates, a quibus ortum habet, dividitur in generalissimam, generalem, specialem, et specialissimam. Ita Hostiensis *in Summa numer.* 11. *h. t.* Et quidem *Consuetudo generalissima* est, quae non tantum in aliqua Civitate, vel Provincia; sed in toto Romano Imperio, vel universo Orbe Christiano obtinet, et pro Lege servatur. Tales sunt Consuetudines Feudales, item Consuetudines illae Ecclesiasticae, de quibus fit mentio in *can. Ecclesiasticorum. dist.* 11.

15 *Consuetudo generalis* est, quae non omnes Christianos, nec totum Romanum Imperium, sed certam aliquam Provinciam obstringit. Et de tali Consuetudine generali fit mentio *c. Cum Ecclesia de Election. etc. Ex tuarum. de auctorit. et usu Pallii*; ubi Abbas *num.* 3. breviter inquit: *Consuetudo generalis dicitur, quae servatur in una Provincia.*

16 *Consuetudo specialis* appellatur, quae in aliqua Urbe, pago, aut villa habetur: et de hac fit mentio in *c. Venientes* 19. *de Jurejurand.* ibi: *Secundum vestrae Civitatis consuetudinem.* Item *l. An in totum C. de Ædific. privat.* et *l. Venditor. §. Si constat. ff. Communia praedior.* et alibi. Et hujusmodi consuetudo specialis praevalet generali, eique derogat, quando sunt incompatibiles, juxta Reg. 34. Juris in 6. *Generi per speciem derogatur.* Aut, si se compatiuntur, tunc consuetudo generalis recipit interpretationem a magis speciali. Card. Tuschus *Litt. G. Concl.* 36. *n.* 41. Barbosa *Axiomat.* 107. *n.* 3. *et* 12.

17 *Consuetudo specialissima* vocatur illa, quae servari consuevit ab aliqua minima parte populi: puta, ab aliqua Communitate imperfecta, vel a Patrefamilias, ut *l. Si servus plurium. §. fin. ff. de Legat. I.* et *l. Qui semisses. ff. de Usuris.* Et ista parum deservit ad propositum: haec enim jus non facit (cum non procedat a majori parte Communitatis) sed duntaxat praesumptionem inducit, cui statur, nisi contrarium probetur, per *Leg. cit.* juncto *c. Ex studiis. etc. Mandata. de Praesumption.* Hostiensis *loc. cit. n.* 12.

18 Resp. IV. Ulterius Consuetudo ex parte causae formalis dividitur in judicialem, et extrajudicialem. Zasius *tit. de Legib. ff. n. ult.* ac alii. Et quidem *Consuetudo judicialis* nuncupatur, quae pluribus sententiis conformibus, super eodem causarum genere prolatis, obtinuit in Judicio: id est, quando ad minus bis pariformiter judicatum fuit circa causas similes in judicio contradictorio intra decennium,

Glossa *in l. De quibus.* §. *Inveterata.* et ibi Bartolus *ff. de Legib.* Quod si vero quandoque secundum eam, et quandoque contra eam fuit judicatum, nulla oritur consuetudo. Glossa *l. Cum de consuetudine.* ℣. *Contradicto. ff. eod.* Econtra *Consuetudo extrajudicialis* est illa, quam longo usu populi extra judicium inducitur.

19 Quaeritur III. Qua ratione Consuetudo differat a Legibus, et Statutis? Resp. Differre in multis. Et primo quidem: Quia Lex, vel Statutum, est jus scriptum; Consuetudo autem, jus non scriptum. Hoc tamen oportet intelligere in sano sensu: nam non repugnat consuetudini, quod ex post facto in scripturam redigatur; prout *Jus Feudale* adhuc hodie dicitur *Jus consuetudinarium*, haud obstante, quod in Corpus Juris Civilis sit redactum. Sufficit ergo, quod consuetudo in primo sui exordio, non ex scripto, vel praecepto alicujus Legislatoris, sed ex usu et moribus utentium descenderit, neque postea tanquam nova Lex per aliquem Legislatorem sit praecepta. Imo etiam *Lex* dicitur *Jus scriptum*, non quod scriptura sit de essentia legis, cum sufficiat, si ad mandatum Legislatoris promulgetur voce praeconis; sed ad differentiam Consuetudinis, et quia Lex communiter statim a principio solet redigi in scripturam.

20 Secundo differunt, quod Leges, et Statuta, in facto minorem recipiant dubitationem, quam Consuetudo. Illae siquidem, cum jam sint solemniter publicatae, probatione amplius vix indigent: econtra vero magna plerumque est difficultas in probanda consuetudine; nam ob plures conditiones ad consuetudinem requisitas, de quibus in progressu, Glossa *fin. in cap. ult. h. t.* optime notavit, *quod difficile sit, probare consuetudinem.*

21 Tertio differunt: quia Consuetudo causatur a consensu tacito, Lex vero, et Statutum a consensu expresso, ut *L. De quibus. ff. de Legib.* Tacentur aliae differentiae passim excogitabiles, ac minoris momenti.

22 Quaeritur IV. Quomodo Consuetudo differat a Traditionibus? Resp. Differre potissimum per hoc, quod Traditio supponat jus antiquum, et potius vices promulgationis subeat; ut patet in illis Traditionibus, quas circa Jus Divinum, et Sacras Leges, ab Apostolis perpetuo consensu Ecclesiae accepimus. Secus fit in Consuetudine, quae regulariter constituit novum jus. Engel *h. t. n.* 2.

23 Quaeritur V. Quomodo differat Consuetudo a Praescriptione? Resp. Plures passim afferri differentias. Primo siquidem, ac principaliter differunt, quod Consuetudo non possit induci a particularibus personis: Secus est in Praescriptione, quae cadit inter privatum, et privatum. Et hanc esse substantialem differentiam, tradit Abbas *in cap. ult. n.* 20. *h. t.* Geminianus *Consil.* 123. *Pro clariori, in princ.* et Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 801. Engel *h. t. n.* 5. et alii.

24 Secundo differunt: quia Consuetudo tendit ad inducendum jus commune, seu universaliter omnes afficiens in loco, ubi viget: Praescriptio autem respicit acquisitionem juris in particulari. Per hanc quippe nemini acquiritur jus, nisi illi, qui per *se*, vel per alium, debito tempore usus est. Consuetudo econtra neminem excipit, et extenditur tam ad utentes, quam non utentes: ipsa enim est jus non scriptum universaliter constitutum, et habet vim legis, qualis debet esse communis, *can. Erit autem lex. dist.* 4. *et L.* 1. *ff. de Legib.* Unde paucis loquendo, ex Consuetudine acquiritur publico: ex praescriptione acquiritur privato. Hostiensis *in Summa. tit. de Consuetudine. n.* 13. Card. Tuschus *cit. Concl.* 801. *n.* 1. Fagnanus *in c. Venerabili. n.* 26. *de Censibus*, citans alios. Item, Praescriptio fit cum damno unius, et lucro alterius: Consuetudo autem cum aequali damno, vel lucro omnium. Unde si agatur de tollendo jus uni, et acquirendo alteri, dicitur praescriptio, non consuetudo: quamquam hi termini non raro promiscue usurpentur. Card. de Luca *Discurs.* 34. *de Jurisdictione, n.* 28. citans alios.

25 Tertio, in Praescriptione contra jus requiritur titulus, et bona fides, c. *Si diligenti*, 17. *de Praescriptionib.* ut suo loco amplius dicetur. Econtra ad Consuetudinem non requiritur titulus: nullo enim Jure hoc cavetur, imo potius oppositum innuitur; eo quod consuetudo sit jus quoddam moribus constitutum, quod habet vim legis, sicque ad eam sufficiat voluntas, et tacitus utentium consensus tempore a Jure definito continuatus. Abbas, et Hostiensis, *ubi supra.* Barbosa *in Collectaneis. ad cap. ult. n.* 21. *h. t.* citans alios. An autem ad inducendam Consuetudinem requiratur bona fides, infra *n.* 142. *et seqq.* examinabitur.

26 Quarto differunt ex eo: quia Consuetudo est favorabilis, Praescriptio autem odiosa. Fagnanus *in c. Venerabili. n.* 26. *de Censibus.* Card. de Luca *de Servitutibus, Discurs.* 28. *n.* 6. id desumens ex eo: quia Praescriptio respicit jus privatum; Consuetudo autem jus publicum, seu universale, proportionabiliter et discretive acquirendum.

27 Caeterum hoc, quod Consuetudo sit favorabilis, sicque extendenda, intelligendum est de illa, quae non est contra jus, neque in praejudicium tertii: qualis proinde, utpote nemini praejudicans, extenditur ab uno casu ad alium, *arg. L.* 1. *C. Quae sit longa consuetudo et l. De quibus. ff. de Legib.* Et si deest propria, attenditur, quae est in locis viciniis, c. *Super eo. de Cognat. spirit.* atque infra *n.* 163. amplius dicetur. At vero Consuetudo contra Jus commune est stricti juris, et tantum habet de potentia, quantum de usu et actu; adeoque ultra id, quod actum est, non extenditur. Bartolus *in Auth. Qui rem. n.* 8. *C. de Sacros. Eccles.* Mascardus *de Probationibus, Concl.* 423. *n.* 15. Vallensis *h. t.* §. 3. *n.* 1. Pirhing. *eod. n.* 15. et alii. Quod ipsum observat Fagnanus *in c. Cum contingat. n.* 10. *de Decimis*, dicens, licet alias consuetudo sit favorabilis, et extendenda, hoc tamen esse verum in materia non multum praejudiciali; alias secus.

28 Differunt ulterius, quia Consuetudo erronea nihil juvat: siquidem ad eam inter alia requiritur, ut ex certa scientia, et non per errorem sit inducta, juxta communiter receptam Glossam *fin. c. ult.* ℣. *Legitime. h. t.* Econtra Praescriptio erronea valet, quia ad hanc sufficit Titulus putativus. Rursum differunt, quia Praescriptio est actionis, seu petitionis exclusio; Consuetudo vero est actionis, seu juris acquisitio. Tacentur aliae differentiae levioris momenti, quas tum Glossa *loc. cit.* tum Vallensis *h. t.* §. 3. *n.* 6. et alii Doctores passim afferunt.

§. II.

De Conditionibus ad Consuetudinem requisitis, et cumprimis de ejus rationabilitate.

SUMMARIUM.

29 *Conditiones consuetudinis plures a Glossa requisitae.*

30 *Omnes illae reducuntur ad duas, nempe ut Consuetudo sit rationabilis, et legitime praescripta.*

31 *In declarando, quae consuetudo generatim censeatur rationabilis, nec non variant Doctores. Et n. seqq.*

32 *Rejicitur sententia Navarri.*

33 *Aliorum opinio refertur, sed relinquitur.*

34 *Vera Sententia statuitur. Et n. seqq.*

35 *Minus requiritur ad abrogationem, quam ad introductionem juris.*

36 *Irrationabilis est consuetudo, quae Juri naturali, aut Divino adversatur.*
37 *Aut a Jure Canonico reprobatur.*
38 *Vel peccandi licentiam, seu occasionem praebet.*
39 *Aut bono communi perniciosa est.*
40 *Lex, et contraria Consuetudo, possunt simul esse rationabiles ex diverso respectu.*
41 *An haec vel illa in particulari consuetudo sit rationabilis, necne, Judicis arbitrio relinquitur.*
42 *Ad hoc dijudicandum, quid Judex attendere debeat?*
43 *In dubio praesumitur consuetudo rationabilis.*
44 *Tribus modis potest Jus resistere consuetudini.*
45 *Si Jus reprobat consuetudinem ut corruptelam, censetur ipsa irrationabilis, ac nullo tempore induci potest.*
46 *Nisi nova superveniat causa tollens iniquitatem, quae prius ei inesse videbatur.*
47 *Si lex prohibet induci consuetudinem, haec non potest induci tempore ordinario.*
48 *Limitatur hoc.*
49 *Valet tamen consuetudo immemorialis postmodum inducta.*
50 *Contraria quorundam Doctorum sententia quoad priorem partem refertur.*
51 *Clausula prohibitoria inducendae consuetudinis nequit referri ad solos Judices.*
52 *Alia quorundam distinctio non improbabilis circa hoc.*
53 *Lex derogatoria consuetudinis sub clausula*, Nulla obstante consuetudine, *tollit consuetudines praesentes, non futuras. Et n. seqq.*
54 *Solvitur objectio.*
55 *Quid dicendum de consuetudine immemoriali? Remissive.*

29 Quaeritur I: Quaenam generatim conditiones ad legitimam Consuetudinem requiruntur? Resp. I. Conditiones ad consuetudinem legitime introducendam requisitae, praesertim ut ipsamet praejudicet Juri communi, plures solent adduci; ut videre est apud citatam Glossam *fin. cap. ult. h. t.* ubi ferme decem, vel undecim hujusmodi conditiones distinguit, atque ex diversis textibus Juris probare nititur.

30 Resp. II. Nihilominus ejusmodi conditiones vel re vera non sunt necessariae ad inducendam legitimam consuetudinem, vel commode reducuntur ad duas illas conditiones, quae referuntur *in cit. cap. ult. h. t.* ubi dicitur, quod Consuetudo non deroget Juri naturali, ac Divino, nec etiam positivo humano, nisi fuerit *rationabilis, et legitime praescripta.* Verba posteriora citati Capituli sic sonant. *Licet etiam longaevae consuetudinis non sit vilis auctoritas: non tamen est usque adeo valitura, ut vel juri positivo debeat praejudicium generare, nisi fuerit rationabilis, et legitime praescripta.* Haec ibi: Neque in re dissentit Glossa *cit. loc.* eo quod in fine videatur recedere ab aliis conditionibus prius a se enumeratis, et solum exigere rationabilitatem, et cursum temporis, sive quod consuetudo sit praescripta. Itaque praefatas duas conditiones prae caeteris examinando, et alias interim differendo,

31 Quaeritur II: Quaenam Consuetudo generatim censeatur esse rationabilis, et quae irrationabilis? Resp. I. Circa hoc magnam reperitur Doctorum varietas, atque sententiarum diversitas in declarando, quaenam consuetudo censeatur rationabilis, et quae irrationabilis: uti videre est apud Glossam *cap. ult.* ✠. *Rationabilis.* et Abbatem *ibid. n.* 5. *h. t.* Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 6. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 4. *n.* 14. *et alios.* Et quidem

32 Imprimis Navarrus *Consil.* 3. *de Censibus. n.* 4. et nonnulli alii, quos refert Sanchez *cit. n.* 14. illam solam consuetudinem, ajunt, censeri irrationabilem, ita ut praescribi non possit, quae Juri naturali aut Divino adversatur. Sed haec sententia non placet, cum etiam Consuetudo illa, quae a Sacris Canonibus reprobatur ut corruptela, sit irrationabilis, et nunquam praescribi possit; quamvis ex objecto non pugnet cum Jure naturali, aut Divino, quinimo per privilegium Summi Pontificis possit subsistere, ut infra *n.* 65. *et seqq.* dicetur. Unde *cit. cap. ult. h. t.* notanter dicitur, Consuetudinem, *ut Juri positivo* (humano) *praejudicium generet*, debere esse *rationabilem*: quod ultimum superflue apponeretur, si omnis ea consuetudo censeretur rationabilis, quae Juri naturali, aut Divino non adversatur; nam quod nulla consuetudo valeat contra Jus naturale, et Divinum, ibidem jam in prioribus verbis definitum erat.

33 Alii volunt, tunc Consuetudinem censeri rationabilem, quando de eadem re, de qua est consuetudo; justa esset lex, si qua constitueretur priori mutata. Rationem dant: quia consuetudo instar legis est, et habet vim legis ex tacito consensu; ergo, ut sit rationabilis, debet esse de re honesta, et utili Reipublicae, non minus ac lex. Ita Sanchez *cit. lib.* 7. *de Matrim. disp.* 4. *n.* 14. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *punct.* 2. §. 1. *n.* 1. Bonacina, Barbosa, pluresque alii. Verum haec responsio, quamvis caeteroquin sit bona, videtur explicare rationabilitatem consuetudinis per aeque obscurum: illico enim redit quaestio, quaenam Lex generatim censenda sit rationabilis. Unde dimissis hisce opinionibus, simulque clarius

34 Resp. II. Ea *Consuetudo* generatim loquendo est *irrationabilis*, quae vel Juri naturali, aut Divino adversatur, vel a Jure Canonico reprobatur, vel peccandi licentiam, aut occasionem praebet; vel alia ratione communi utilitati perniciosa est: quae vero in nullo horum deficit, censetur *rationabilis*. Ita Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 6. *n.* 10. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *c.* 17. *quaest.* 5. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 24. *n.* 4. et plures alii, quos citat.

35 Ratio posterioris partis est. Quia, quae nec Juri naturali, aut Divino adversantur, neque a Sacris Canonibus reprobantur etc. jam se indifferenter habent, ut occurrente aliqua causa, sive pro bono Communitatis, possint per legem, aut consuetudinem constitui, et multo magis per hanc tolli, seu abrogari. Dicitur notanter, *multo magis*: nam ad Juris introductionem requiritur, ut positiva ad publicam utilitatem conferat; ad ejusdem vero abrogationem vi contrariae consuetudinis sufficit, ut haec communi utilitati non adversetur.

36 Prior vero pars probatur inductione. Et quidem Consuetudinem illam, quae Juri naturali, aut Divino adversatur, esse irrationabilem; patet ex *cap. ult. h. t.* ubi talis Consuetudo appellatur corruptela. Unde et Christus tales consuetudines reprobavit, Matth. 15. ibi: *Quare et vos transgredimini praeceptum Dei propter traditionem vestram?*

37 Deinde, quod Consuetudo illa, quae a Jure Canonico reprobatur, sit censenda irrationabilis, patet ex eo; quia judicare inter sanguinem et sanguinem, inter lepram et lepram, inter causam et causam, atque secernere virtutem a vitio, veritatem ab errore, salubria pascua noxiis, vel maxime ad Sedem Apostolicam, ipsumque Christi in terris constitutum Vicarium, et Conditorem Canonum, spectare dignoscitur: ut *c. Per venerabilem.* 13. *Qui filii sint legit. et c. Solitae.* 6. *de Majorit. et obed.* et *c. Novit.* 13. *de Judiciis* Si igitur a Canone reprobetur consuetudo, veluti irrationabilis, et corruptela, quis Fidelium Christianorum eam audebit dicere rationabilem?

38 Insuper consuetudinem, quae peccandi licentiam, vel occasionem praebet, non valere, constat ex c. *Ex parte.* et *cap. ult. h. t.* cum similibus. Unde hujusmodi consuetudo nutritive peccati omnimodis est extirpanda, juxta c. *Extirpandae. de Praebend.* ibi: *Extirpandae consuetudinis vitium.* Et ratio est; quia tanto graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, *d. cap. ult. h. t.* Simulque *diuturnitas temporis non diminuit peccata, sed auget;* ut dicitur *in c. Non satis.* 8. *et c. Cum in Ecclesia.* 9. *de Simonia.*

39 Tandem Consuetudinem, quae bono communi perniciosa est, esse irrationabilem, ac proinde invalidam, patet ex eo: quia consuetudo pro lege suscipitur: ergo, sicut lex non nisi ob bonum commune Reipublicae ferri potest, *can. Erit autem lex. dist.* 4. ita et consuetudo: et alioquin tam haec, quam illa foret injusta, et irrationabilis.

40 Dices. Omnis lex debet esse rationabilis, justa, et Reipublicae utilis, *cit. cap. Erit autem lex. dist.* 4. ergo hoc ipso quaelibet consuetudo legi contraria erit irrationabilis, injusta ac bono communi perniciosa? Resp. neg. consequent. Quia nihil impedit, quod lex secundum unam rationem, et in ordine ad certum finem, vel respectum fuerit rationabilis; simulque consuetudo eidem contraria secundum aliam rationem, ac sub diverso respectu, et fine, etiam sit rationabilis, ut inquit Abbas *cap. ult. n.* 6. *h. t.* Sicut etiam duae oppositae non ratio simul sunt probabiles; atque duae contrariae leges (prout accidit in mutatione, et abrogatione legum) solent esse rationabiles, ut c. *Non debet. de Consanguin. et affinit.*

41 Resp. III. Loquendo in specie, sive in casibus particularibus, num haec vel illa Consuetudo sit rationabilis, nec ne, id prudentis Judicis arbitrio relinquendum est. Ita Glossa *in cap.* 1. §. *Rationabilia. de Constitut. in* 6. Abbas *cap. ult. n.* 5. *h. t.* Hostiensis, et alii communiter. Ratio est: quia diversis rationibus inspectis bene potest nonnunquam consuetudo hinc videri rationabilis, illinc irrationabilis: ut si ex objecto spectata, sit quidem honesta, et bono communi condecens, tamen ob supervenientes circumstantias non nihil vitietur, aut econtra: unde tunc Judicis arbitrio id relinquitur discutiendum, quando in Jure non reperitur decisum.

42 In praxi autem oportet omnia diligenter perpendere, et ponderare rationes hinc inde militantes, attendendo simul ad consuetudines illas, quae in Jure reperiuntur vel approbatae, vel rejectae ac improbatae; et sicuti prudens Judex viderit, consuetudinem illam, de cujus rationabilitate controvertitur, magis accedere ad aliam similem, quae quandam habet Juris assistantiam, vel resistentiam, secundum eam judicabit, *arg. l. Non possunt. ff. de Legib.* Abbas *cit. cap. ult. n.* 5. et Jo. Andreas *ibid. h. t.*

43 Quod si vero pensatis omnibus adhuc remaneat dubium super rationabilitate consuetudinis, praesumenda erit rationabilis, ac bono communi expediens. In dubio enim favor consuetudinis, veluti in possessione existentis, erit firmandus, juxta *Reg.* 65. *Juris in* 6. ac tradit Baldus *c. Cum venissent. n.* 5. *De eo, qui mittitur in possess.* dictam praesumptionem ulterius suadens ex eo, quia sic civibus placuit, *arg. L.* 1. juncta Glossa, §. *Ratus. ff. de Postuland.* ubi pro ratione legis affertur judicium, et voluntas Legislatoris, qui ratus fuit ita expedire. Idem tenent Suarez *cit. lib.* 7. *de Leg. cap.* 6. *n.* 15. Castro Palao *cit.* §. 1. *n.* 5. et alii.

44 Quaeritur III. Utrum Consuetudo, cui Jus resistit, hoc ipso sit censenda Irrationabilis, ac proinde invalida? In resolutione hujus Quaestionis sunt distinguendi tres diversi modi, quibus Jus potest resistere consuetudini: quia aut hoc fit reprobando consuetudinem ut corruptelam; aut eam simpliciter prohibendo, ne inducatur; aut clausulam derogatoriam adhibendo. Quo praenotato

Resp. I. Quando Jus, sive Lex resistit consuetudini ipsam penitus reprobando tanquam irrationabilem, et corruptelam, tunc ea pro tali est habenda, ac nullo tempore etiam immemorabili induci potest. 45
Ita communis; atque desumitur ex c. *Cum venerabilis.* 7. *et cap. ult. h. t.* ubi dicitur, quod talis *non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda;* ac proinde, quantocunque tempore duraverit, imposterum non servanda. Accedant dicta, et rationes supra *n.* 37. allatae.

Limita nihilo minus hanc Conclusionem, ipsamque intellige; Nisi nova superveniat causa, tollens iniquitatem, quae ab initio inesse videbatur consuetudini, quando Legislator ipsam ut iniquam reprobavit. Nam frequens, et verissima sententia habet, quoties lex reprobat consuetudinem ut iniquam, sicque ipsi etiam futurae derogat, posse ex nova causa, quae tollit iniquitatem illam, induci consuetudinem adversus eam legem; prout notavit Glossa *in cap.* 1. §. *Expresse. de Constitut. in* 6. juncta Glossa marginali, ibi: *Nisi consuetudo juvaretur nova ratione.* Abbas *cap. ult. n.* 24. *h. t.* id probans ex c. *Non debet. de Consang. et affinit.* ubi dicitur, non debere reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum (sive rationum) leges mutentur. Et *l. Si hominem ff. Mandati*, ubi generalis Procurator potest ex justa causa de novo superveniente, vel antea ignorata, mutare ea, quae e domino specialiter sunt provisa. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim disp.* 4. *n.* 14. allegans plures alios. Idem, praeter Jura jam allegata, probatur ex eo: quia ratio legis, est anima legis; ergo superveniente nova ratione, sive causa, quae tollit iniquitatem prioris consuetudinis, censetur etiam tolli ipsamet lex hanc reprobans, *arg. c. Intelligentia. de Verb. sign.* cum similibus. 46

Resp. II. Si lex simpliciter prohibeat, consuetudinem contra legem induci, eam tamen veluti irrationabilem non damnet, non valet consuetudo postea contra ejusmodi legem tempore ordinario inducta, bene tamen consuetudo immemorialis. Prior pars est Abbatis *cap.* 2. *n.* 7. *et* 8. *de Probat.* Bartoli *l. De quibus. in* 10. *Opposit. ff. de Legib.* Covarruviae *lib.* 3. *variar. resolut. cap.* 13. *num.* 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 24. *numer.* 7. et aliorum; quamvis non desint oppositum tenentes, ac *num.* 50. allegandi. Ratio est: quia in tali casu deest consensus legalis, ad consuetudinis valorem necessario requisitus: Lex enim semper loquitur; *arg. l. Arriani. C. de Haeretic.* et consequenter, si prohibet induci consuetudinem in contrarium, eam semper prohibet, ac reprobat. 47

Hoc tamen limita cum Abbate *cit. cap.* 2. *n.* 8. et aliis: Nisi superveniat nova causa, vel innotescat antiqua aliqua, quae si antea jam extitisset, aut detecta fuisset, verisimiliter Princeps talem consuetudinem non prohibuisset; et hoc per Jura, et rationes. *n.* 46. allatas. Deinde id ipsum limita cum Layman *cit. n.* 7. quando Princeps, consuetudinis de novo introducendae conscius, eam non prohibet, cum prohibere possit: tunc enim non deest consensus ejus ad contrariam consuetudinem introducendam requisitus, quin potius ipsemet Princeps tacite priorem legem revocare censetur. 48

Altera pars Conclusionis, videlicet valituram consuetudinem immemorialem, si talis postmodum induceretur, traditur a Covarruvia *cit. cap.* 13. *n.* 5. post Baldum *L. unic. C. de Annonis.* et alios; idemque tenet Alexander *Consil.* 6. *n.* 4. *vol.* 1. Barbosa *Clausul.* 87. *n.* 4. Mascardus *de Probationibus, Concl.* 424. *num.* 4. Layman *cit. nu.* 7. cum aliis. Siquidem 49

consuetudo immemorialis habet majorem vim; et auctoritatem, quam aliae consuetudines; ut patet *ex l. Hoc jure. §. Ductus aquae. ff. de Aqua quotidian.* ergo necesse est, ut ei specialiter ac expresse derogetur, alioquin valebit. Exemplum hujus extat *in c. Si Episcopus. de Poenit. et remiss. in* 6. ubi dicitur, nulla posse consuetudine induci, quod aliquis praeter sui Superioris licentiam possit sibi eligere Confessarium; et tamen ante Concilium Tridentinum simplices Presbyteri sibi invicem confitebantur, suffragante videlicet ipsis consuetudine immemoriali, quam postmodum expresse revocavit Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 15. *de Reformat.* Barbosa *loc. cit. numer.* 5.

50 Quin imo non pauci Doctores, ut Navarrus *tom.* 1. *Comment. de Spoliis Clericorum.* §. 14. *n.* 8. Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 9. *n.* 21. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 17. *quaest.* 10. volunt, quod, si lex simpliciter prohibeat introduci consuetudinem, non vero eam damnet ut irrationabilem, adhuc contra eam tempore ordinario praescribi possit. Quia (inquit Navarrus *loc. cit.*) licet ex tali prohibitione pateat, contrarium aliqua ratione magis placere Legislatori: nihilo minus, dum consuetudo illa nec directe, nec indirecte contraria existit legi naturali, aut Divinae, hoc ipso veluti rationabilis tempore ordinario praescribi, atque induci poterit. Verum istud Navarri fundamentum jam supra *n.* 32. rejectum fuit.

51 Quod si forsan nonnemo dicat, ejusmodi clausulam prohibitoriam solummodo ad Judices referri, prohibendo videlicet ipsis, ne patiantur consuetudinem aliquam adversus legem induci. Contra est: tum quia hoc est generale omnibus legibus: nam parum est, Jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur, *c. Ubi periculum. §. Praeterea, de Elect. in* fi. Tum quia clausula simpliciter prohibitoria consuetudinis inducendae, vi verborum aliud importat, eo quod prohibeatur ipsa consuetudo secundum se, neque dubium sit, quin Legislator eam simpliciter prohibere possit: atqui a propria verborum significatione non est recedendum absque gravi causa, ut dictum *tit. De Constitut.* §. 16. *n.* 389. 390. *et seqq.*

52 Alia ratione incedit Pirbing *h. t. n.* 40. post Molinam *tract.* 2. *just. et jur. disp.* 77. *n.* 4. et alios, dicendo, quod ad inducendum via praescriptionis consuetudinem contra talem legem, sine titulo requiratur tempus immemoriale, ut dictum: tamen cum titulo saltem colorato, et praesumpto, sufficiat tempus quadraginta annorum. *arg. cap.* 1. *de Praescript. in* 6. ubi sic expresse statutum habetur de praescriptione, quando Jus commune, vel praesumptio est contra praescribentem. Et haec sententia non improbabilis: licet enim ad consuetudinem non necessario requiratur titulus, ut dictum *n.* 25. negari tamen non potest, quin fortior sit consuetudo, quae potest allegare titulum, quam quae talem non habet; cum hoc ipsum expresse cautum habeatur de praescriptione, *cit. cap.* 1. *eod. in* 6.

53 Resp. III. Quando lex derogatoria consuetudinis utitur hac clausula, *Consuetudine contraria qualibet non obstante*, et nihil aliud exprimit, videtur tantum tollere consuetudines tempore conditae legis existentes, non item se extendere ad futuras; ideoque nihil obstat, adversus talem legem induci consuetudinem de novo. Ita Glossa *in Clem. Statutum* §. *Consuetudine. de Elect.* Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 7. Layman *cit. n.* 7. Azorius, *ubi supra, quaest.* 10. Engel *h. t. n.* 23. allegans magis communem DD. Jason *l. De quibus*, *n.* 55. *ff. de Legib.* citans insuper Bartolum, Baldum, Angelum, et alios; quamvis non desint oppositum tenentes, ut Barbosa *Clausul.* 87. *num.* 13. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 4. *n.* 13. Castro Palao *tom.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *punct.* 4. §. 2. *num.* 8. citans alios. Ratio Conclusionis est: quia verba illa, *Nulla obstante consuetudine*, commode possunt intelligi de ea, quae extat tempore conditae legis; ergo de hac duntaxat debent intelligi: tum quia correctoria Juris, veluti odiosa, non sunt extendenda: tum quia si Legislator voluisset comprehendere consuetudinem etiam futuram, potuisset expressisse. Accedit, quod verba talis legis habeant duntaxat vim Juris scripti: atqui huic per novam contrariam consuetudinem potest imposterum derogari, nisi aliud exprimatur; ergo et illi.

Dices. Lex sui natura trahitur ad casus futuros, *cap. ult. de Constitut.* et *l. Leges C. de Legib.* ergo hoc ipsum oportet dicere de lege, habente insertam clausulam illam, *Nulla obstante consuetudine.* Accedit c. *Ad nostram.* 3. *h. t.* ubi patet, ejusmodi clausulam extendi etiam ad consuetudinem futuram. Resp. hoc totum procedere pro tempore illo, quo nova consuetudo necdum legitime fuit praescripta: alioquin autem, sicuti quaevis alia lex per contrariam consuetudinem, legitimo tempore continuatam, denuo abrogatur; ita etiam erit dicendum de lege, clausulam illam insertam habente, nisi aliud in eadem expressum habeatur. Ad c. *Ad nostram.* 3. *h. t.* dicitur, ibi sermonem esse de consuetudine irrationabili, ut liquet ex textu: unde non mirum, quod in illo casu clausula memorata extendatur etiam ad consuetudinem futuram. 54

Caeterum qualis consuetudo per dictam clausulam, *Nulla obstante consuetudine*, revocetur, et an etiam immemorialis, dicetur inferius *nu.* 184. *et* 185. *et seqq.* Sufficit impraesentiarum annotasse, quod dicta clausula generaliter loquens, ad consuetudinem imposterum inducendam, non extendatur, neque hanc veluti irrationabilem, damnare convincatur; nisi aliud quid addatur, aut hoc ipsum aliunde appareat. 55

§. III.

De nonnullis Consuetudinibus irrationabilibus, a Jure reprobatis.

SUMMARIUM.

56 *Consuetudo, per quam rumpitur Nervus Disciplinae Ecclesiasticae, non valet.*
57 *Disciplina Ecclesiastica, quae?*
Cur appelletur Nervus? *Ibid.*
58 *Irritandum quandoque dicitur id, quod ipso jure est irritum.*
59 *Consuetudo, per quam impeditur Correctio morum, non valet.*
60 *Contra Correctionem morum, ac Obedientiam, non potest praescribi* extinctive; *bene tamen* translative.
61 *Consuetudo adversus Libertatem, et Immunitatem Ecclesiasticam, non valet.*
62 *Idque probatur tum ex Jure Canonico.*
63 *Tum ex Jure Civili.*
64 *Potest Papa ex parte derogare Immunitati Ecclesiasticae.*
65 *Acquisibilia privilegio, sunt acquisibilia consuetudine, vel praescriptione, quomodo intelligendum?*
66 et 67. *An saltem Consuetudo immemoriali, juncta cum fama privilegii Apostolici, valeat contra Immunitatem Ecclesiasticam?*
68 *Consuetudo habendi in eadem Ecclesia duas Dignitates, Personatus, vel Officia perpetua una cum Canonicatu, absque dispensatione Papae, non valet.*
69 *Bene tamen de habendo uno eorum praeter Canonicatum.*

56 Quaeritur I. Utrum valeat Consuetudo, per quam rumpitur Nervus Disciplinae Ecclesiasticae? Resp. negative, estque communis Doctorum. Patet hoc *ex c. Cum inter* 5. *h. t.* ibi: *Nos igitur cognito, quod ex tali consuetudine* (non servandi Interdictum generale) *si qua foret, disrumperetur Nervus Ecclesiasticae Disciplinae, ipsam duximus irritandam.* Ubi Glossa finalis sic concludit: *Et sic patet, quod ubicumque fit aliquid contra Ecclesiasticam disciplinam, sive nervum Ecclesiae non habet locum praescriptio.*

57 Porro per Disciplinam Ecclesiasticam intelligitur observantia bonorum morum, atque ordinis Ecclesiasticae Hierarchiae; qualis procul dubio disrumpitur, atque violatur, per consuetudinem non servandi Interdictum generale; ac proinde haec, veluti irrationabilis, et corruptela potius quam vera consuetudo, meritissime reprobatur. Additur autem, *Nervus Ecclesiasticae Disciplinae*: quia per hanc Fideles conservantur in suo officio, atque ab excessibus seu peccatis retrahuntur, sicuti nervis membra corporis humani continentur, ut officia sua rite praestare valeant. Suarez *lib. 7. de Legib. cap* 6. *num.* 8. Vel Potestas Sanctae Romanae Ecclesiae dicitur nervosa ex eo, quia non tam facile dimittitur, *can. Absit. dist.* 50. Aut quia non frangitur, ex causa concedendo dispensationem, licet in cortice vulneretur; ut loquitur Archidiaconus *in can. Fraternitatis, dist.* 34. *num.* 3. et Fagnanus *in c. Cum venerabilis num.* 4. *h. t.*

58 Quod si objicias contra Conclusionem. In *cit. cap. Cum inter h. t.* non dicitur, memoratam ibi Consuetudinem esse irritam, sed irritandam; ergo haec antecedenter valebat. Resp. neg. consequent. Siquidem non est infrequens in Jure, ut id, quod irritum est, dicatur irritandum, id est irritum et inane declarandum. Sic quippe in simili habetur *c. Cum dilectus* 8. *h. t.* Electionem (de qua est sermo, fueratque a suspensis celebrata) *justitia cessavimus exigente*; id est, cassam nuntiavimus, ut explicat ibidem Glossa communiter recepta, *vers. Cassavimus.* Sic etiam Glossa *fin. c. Pervenit.* 2. *de Jurejurand.* explicat verbum illud, *quem absolvimus*; et probat, id esse intelligendum, *de facto ad cautelam*: vel exponendum, *absolvimus*, id est, *absolutum esse ostendimus.* Concordant dicta superius *Tit. de Constitutionibus.* §. 11. *num.* 252.

59 Quaeritur II. Quid dicendum de valore Consuetudinis, per quam impeditur correctio morum? Resp. Consuetudo illa non valet, quae morum reformationem, et correctionem impedit. Ita communis; et clare habetur in *c. Irrefragabil.* 13. *de Offic. Ordinar.* ibi: *Ut autem correctionis, et reformationis Officium* (Praelati Ecclesiarum) *libere valeant exercere, decernimus, ut executionem ipsorum nulla consuetudo, vel appellatio valeat impedire.* Concordat c. Cum ex officii. 16. de Praescript. ibi: *Quemadmodum nec contra visitationem ipsam potest aliquo modo praescribi, etc.* Accedit ratio clara: quia talis consuetudo foret bonis moribus adversa, et fomentum dissolutionum, sicque irrationabilis, ac dicenda potius corruptela, quam consuetudo.

60 Circa hoc tamen nota cum Barbosa *part.* 3. *de offic. et potest. Episcop. allegat.* 129. *n.* 9. et aliis. Quod quidem obedientia, atque visitatio, et consequenter morum correctio, *Extinctive* praescribi non possit, ita scilicet, ut nulli competat visitatio morumque correctio, et nulli debeatur obedientia: ne videlicet dentur Acephali, sicut Locustae, unde oriretur repugnantia, confusio, et inordinatio, quae foret summe nociva Bono communi. Adhuc tamen praescribi valeat obedientia *Translative*: nempe ut jus visitandi, et pravos mores corrigendi, transferatur ab uno in alium; et alteri, quam Episcopo, v. g. competat visitatio, ac debeatur obedientia, ut puta, proprio Abbati, vel Summo Pontifici. Et hoc satis indicatur *in cit. cap. Cum ex officii. de Praescript.* mox subjungente: *Etsi alius contra eum praescribere posset utramque*; prout amplius in *Tit. de Praescriptione*, dici solet.

61 Quaeritur III. Utrum valeat consuetudo adversus Libertatem, et Immunitatem Ecclesiasticam? Resp. Non valere; adeo quidem, ut consuetudo etiam immemorialis, si sola sit, et nullo privilegio, aut fama privilegii Summi Pontificis adjuvetur, non possit Immunitati Ecclesiasticae quidquam derogare. Ita Glossa *cap. ult. vers. Rationabilis*, et ibi Abbas *num.* 5. *h. t.* Baldus *in c. Cum terra. num.* 2. *de elect.* Suarez *lib.* 4. *Defension. Fidei Cathol. cap.* 34. Layman. *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 11. *num.* 1. Alex. Sperellus *Decis.* 37. *Fori Ecclesiast. n.* 41. *et* 42. allegans Rotam *Decis.* 10. *de Consuetud. in antiq. et in Oscens. Canonicatus.* 1. *Decemb.* 1596. *coram Penna*, Barbosa *in Collectan. ad c. Ecclesia S. Mariae. n.* 18. *et seqq de Constitut.* et alii communiter; demptis Covarruvia *Pract. Quaest. cap.* 31. *num.* 5. et Julio Claro *lib.* 5. *Practicae Criminalis.* §. *fin. quaest.* 36. *n.* 3. qui tenent, quod, quamvis Immunitas Ecclesiastica universim tolli non possit per consuetudinem, possit tamen tolli ex parte, et quoad certas causas.

62 Ratio hujus communis Conclusionis est; quia consuetudo adversus Libertatem, seu Immunitatem Ecclesiasticam militans, passim in utroque Jure reprobatur, et veluti irrationabilis, ac Divinitati contumeliosa damnatur. Et quidem loquendo imprimis de Jure Canonico, istud pluribus in locis expresse reprobat talem consuetudinem; ut, *in cap.* 1. *et c. Cum inter.* 5. *h. t.* et amplius *in c. Ad.*

nostram 3. *eod.* ubi etiam hujusmodi Consuetudo vocatur *minus rationabilis*; ac generaliter subditur, quod *Consuetudo, quae Canonicis obviat institutis* (qualis est praesens) *nullius debeat esse momenti.* Accedit c. Cum terra 14. de Elect. ibi: *Quia igitur hoc redundat in gravamen, et perniciem Ecclesiasticae Libertatis, praescriptam consuetudinis pravitatem sancimus penitus abolendam.* Item c *Clerici* 8. *de Judiciis, et c. Noverit.* 49. *de Sent. excomm.* in quo postremo loco etiam excommunicantur, *qui de caetero servari fecerint Statuta edita, et consuetudines introductas contra Ecclesiae libertatem.* Idem habetur ex Bulla Urbani VIII. Quae incipit *Romanus Pontifex.* 1641. die 5. Junii edita (et refertur *Tom.* 4. *Bullaril Romani Constit.* 159. *dicti Pontific.*) Item ex Bulla Coenae Domini, quae quotannis publicatur, et reprobat generaliter omnia Immunitati; et Libertati Ecclesiasticae praejudicialia: ut proinde ob expressam contradictionem Principis, seu Papae, actumque contrarium ipsius toties renovatum, nunquam intervenire possit legalis ejusdem consensus, ac tempus ad praescribendam rite talem consuetudinem de Jure requisitum.

63 Loquendo etiam de Jure Civili, istud quascunque consuetudines contra Libertatem, seu Immunitatem Ecclesiasticam, pariter, et expresse reprobat, ac ipso jure nullas esse decernit, in *Auth. Cassa. C. de Sacrosanct. Eccles.* illis verbis: *Cassa et irrita esse denunciari per totam Italiam praecipit omnia Statuta, et Consuetudines contra libertatem Ecclesiae, ejusque personas inductas adversus Canonicas, et Imperiales Sanctiones, et ea de Capitularibus penitus aboleri mandat nova Constitutio: et de caetero similia attentata ipso jure nulla esse decernit.* Et ne forsan, pro sola Italia istud statutum fuisse dici posset, protinus subditur: *Sed si per annum hujus novellae Constitutionis aliqui inventi fuerint contemptores, bona eorum per totum nostrum Imperium impune ab omnibus occupentur.* Haec ibi. Similiter in *Auth. Causae quae, C. de Episcop. et Cleric.* Judex Monachum ad Judicium saeculare trahens puniri jubetur *tanquam Divinitati contumeliam faciens.*

64 Dicitur notanter in Conclusione, *Si consuetudo sola sit, et nullo privilegio etc.* Siquidem certum est, atque indubitatum, quod Summus Pontifex per speciale privilegium, ob justam causam datum alicui Principi, vel Magistratui saeculari, ex parte aliqua derogare possit Libertati, seu Immunitati Ecclesiasticae. Sic enim in Concilio Lugdunensi, relato in *c. Generali* 13 *de Election. in* 6. Gregorius X. Regibus stabilivit Jus Regaliae, vi cujus vel titulo fundationis, vel ex antiqua consuetudine, vendicarunt sibi jus usurpandi bona, seu redditus Ecclesiarum, Monasteriorum, aliorumque piorum Locorum, tempore vacationis horum provenientia: statuta simul poena excommunicationis latae sententiae in eos, qui tale Jus Regaliae, hactenus non obtentum, de novo invadunt, extendunt, seu usurpant. Deinde, quod Papa causam aliquam Ecclesiasticam, vel criminalem Clericorum, possit committere Laico, puta Principi saeculari: tenet Glossa *in c Bene quidem. vers. Praeter. dist.* 96. Abbas *in c. Ecclesiae sanctae Mariae. num.* 6. et ibi Felinus *num.* 6. *de Constitut.* Julius Clarus *cit. lib.* 5. *quaest.* 41 *n.* 8. dicens post Beroum *quaest.* 7. *num.* 1. quod praeallegatam Glossam sequitur totus Mundus. Atque istud rejiciendum est in supremam Pontificis potestatem, juxta quam de rebus Ecclesiarum, ipsisque personis Ecclesiasticis, veluti Dispensator fidelis, ac prudens, sicut pro majori Ecclesia Universalis utilitate expedire judicaverit, disponere valet. *c. Proposuit. de Concess. Praebend. et c. Licet Ecclesiarum de Praebend. in* 6. Accedit, quod in posteriori casu Laicus exequeretur causam Ecclesiasticam sibi commissam, non auctoritate sua ordinaria (hujus enim est incapax) sed nomine, atque auctoritate Summi Pontificis, sibi hac in parte commissa, prout innuit Glossa *loc. cit.*

65 Neque hinc inferre licet. Juxta illud vulgatum, *Acquisibilia privilegio, sunt acquisibilia consuetudine*, vel praescriptione, ut docet Barbosa *Axiomat.* 56. *num.* 7. citans alios; ergo, si privilegium Papale possunt Saeculare Principes aliquid acquirere contra Immunitatem Ecclesiasticam, idem etiam poterit acquiri consuetudine. Resp. enim cum Fagnano *in c. Contingit. n.* 8. *et seqq. de Foro compet.* et aliis, dictum illud non procedere universaliter, ut patet ex eo: quia ex concessione, seu privilegio Papae potest Laicus, puta, Princeps saecularis, cognoscere causas criminales Clericorum, *arg. cap.* 2. *de Judiciis*, juncta Glossa *ibid. vers. Non praesumant*: non tamen potest Laicus hanc cognitionem acquirere, sibique vindicare ex ulla consuetudine, vel praescriptione, c. *Clerici* 8. *de Foro compet.* Similiter ex privilegio Pontificio potest obtineri immunitas ab obligatione servandi Interdictum, *c. Alma mater. de Sentent. excom. in* 6. non item ex consuetudine. *c. Cum inter.* 5. *h. t.* Taceantur plura similia. Igitur dictum illud est limitandum, ac primo intelligendum, dummodo adsit capacitas in exercente, vel possidente; alioquin multa competere possunt ex privilegio Apostolico, quae tamen non possunt acquiri ex consuetudine, vel praescriptione: haec enim sine possessione, adeoque sine capacitate in possidente, non procedit, juxta *Reg.* 2. *Juris in* 6. Laici autem non possunt spiritualia possidere, *c. Causam.* 7. *de Praescript.* Deinde dictum illud est intelligendum, nisi consuetudo sit a Jure reprobata: quia tunc non habet vim privilegii, etiamsi foret immemorialis, ut *cap.* 1. *h. t. in* 6. ac notat Glossa *in Clem.* 1. *vers. Quanticunque de Foro compet.* Abbas *c. Cum ex officii. n.* 4. *de Praescript.* Fagnanus *loc. cit. num.* 11. citans alios. In proposito autem talis consuetudo est reprobata a Jure, ut dictum in probatione Conclusionis. Unde negatur consequentia.

66 Additur quoque in data *numer.* 61. Conclusione: *Aut fama privilegii.* Siquidem consuetudo immemorialis conjuncta cum fama privilegii, quantum est de Jure communi, sufficit ad derogandum ex parte immunitati Ecclesiasticae; non obstante, quod consuetudo sola ad hoc non sufficiat. Felinus *c. Cum contingat. num.* 4. *de Foro compet.* post Joan. Andream *in c. Cum Apostolica. De his, quae fiunt a Praelat.* approbatum per omnes *ibid.* Et ratio est: quia tunc tale privilegium, cujus Laicus est capax, ex lapsu temporis immemorialis videtur probatum, sicque non tam ex consuetudine, quam ex titulo privilegii olim concessi, id habetur. Quem in finem Layman *lib.* 4. *tract.* 9. *cap.* 10. *numer.* 2. ait tametsi contingat, titulum privilegii, vel concessionis modo exhiberi non posse, si tamen constans semper fama et traditio fuerit de accepto privilegio, tunc tandem praescriptioni locus erit per tempus immemoriale. Intellige hoc, quantum ad titulum emanati privilegii Apostolici, seu ut praesumatur, illud aliquando fuisse concessum, et usui initium dedisse: nam loquendo de ipsa Libertate Ecclesiastica, contra eam nulla prorsus praescriptio locum habet.

67 Notanter tamen rursus additum fuit, *quantum est de Jure communi, sufficit*, etc. ut inquit Fagnanus *loc. cit. n.* 11. hodie servanda est Constitutio Urbani VIII. qui in cit. 159. Constitutione: *Romanus Pontifex* §. 3. et 5. revocavit *quascunque Concessiones, atque Consuetudines etiam longissimas, et immemoriales, etiam cum asserta fama privilegii Apostolici*, quae

militarunt contra Immunitatem Ecclesiasticam, et Ecclesiis, ac personis Ecclesiasticis, earumque bonis sunt praejudiciales. Concordat Bulla Coenae Domini, juxta dicta *num.* 62.

68 Quaeritur IV. Utrum valeat consuetudo, vi cujus quis in eadem Ecclesia habeat duas Dignitates, Personatus, vel Officia una cum Canonicatu, absque dispensatione Papae? Resp. I. Consuetudo ejusmodi neutiquam valet. Ita communis. Siquidem consuetudo, licet immemorialis, aut etiam jurameoto firmata sit, quod Canonici in Ecclesia sua, una cum Praebenda Canonicali, simul *duos Personatus, aut duas Dignitates, vel Praeposituras, vel Administrationes, aut duo Officia* (intellige perpetua) *aut eorum alterum cum reliquo, possint licite absque dispensatione Sedis Apostolicae obtinere*, corruptela reputatur, et auctoritate Apostolica reprobatur; prout habet textus clarus in *cap. 1. h. t. in* 6. Cujus ratio ibi redditur: quia talis consuetudo *Sacris est inimica Canonibus, et de ambitionis radice processit*. Adde, quod unum Officium vix digne valeat aliquis adimplere, prout ibidem argumentatur Pontifex. Accedunt plura, eaque gravissima inconvenientia, quae ex pluralitate Beneficiorum simul retentorum consorgere noscuntur, atque ad longum referuntur in *Extravag.* Execrabilis. *de Praebend. et Dignitat. inter communes.*

69 Resp. II. His tamen non obstantibus valida est Ecclesiae alicujus consuetudo, vel Statutum, sicuti et Episcopi dispensatio, quod quis in eadem Ecclesia, una cum Canonicali Praebenda, simul obtineat Dignitatem, Personatum, aut Officium perpetuum, v. g. quod idem sit et Praepositus et Canonicus. Ita Glossa *in cit. cap. 1. §. Nisi unicum. h. t. in* 6. Layman *ibid. n.* 6. post Ant. de Butrio *ibid. n.* 4. et Francum. *num.* 7. Pirhing *h. t. n.* 97. et alii, Idque desumitur per sensum contrarium ex citato textu: nam, quia ibi solum prohibetur, ne quis cum Praebenda Canonicali, simul obtineat duas Dignitates etc. absque dispensatione Papali; ergo sine tali dispensatione potest quis simul cum Praebenda unam aliam Dignitatem habere; idque vel vi consuetudinis, aut Statuti, vel ex dispensatione Episcopi. Concordat c. *Eam te. 7. de Rescriptis.* ubi legitur, quod idem *erat Archidiaconus, et Canonicus ejusdem Ecclesiae.*

70 Dices. Si irrationabile: Ecclesiae damnosum, et SS. Canonibus est inimicum quod Canonicus in eadem Ecclesia simul duas Dignitates obtineat; ergo ne quidem per dispensationem Sedis Apostolicae id fieri poterit, cujus tamen contrarium habetur *in cit. textu.* Ad hoc commune argumentum (quod urget in pluribus aliis similibus casibus) Resp. neg. consequent. Quia, cum hujusmodi dispensationes non nisi justis, et gravibus de causis, per Papam concedi consueverint: simulque is *secundum plenitudinem potestatis de jure possit supra jus dispensare*, ut legitur *in c. Proposuit de Concess. Praebend.* jam cohonestatur, et compensatur damnum illud, quod ex alia consideratione posset inferri Bono communi, vel Ecclesiae. Adde cum Layman *loc. cit. n.* 4. licet Statutum, aut introducta consuetudo, ut tale quid ordinarie fiat, aut fieri valeat, non possit non esse Ecclesiis, et saluti animarum perniciosa, sicque merito reprobetur tanquam corruptela: secus tamen esse de dispensatione Summi Pontificis, utpote solum concessa pro una vel altera vice, ubi ipsa ob speciales circumstantias cohonestari, et utilis esse poterit. Verum de pluralitate, et incompatibilitate Beneficiorum plura suo loco.

71 Quaeritur V. Quid dicendum de Consuetudine, ansam peccandi, aut bona sua dissipandi praebente? Resp. Generaliter loquendo non valet consuetudo, per quam homines inducuntur ad peccandum, vel bona sua dissipanda. Ita communis; et habetur expressum c. *Ex parte.* 10. *h. t.* quod passim sic sumatur, et in quo tales *Consuetudines* recte vocantur *abusivae*. Et istud merito Barbosa *in Collectaneis ad cit. c. Ex parte. n.* 2. cum aliis, extendit ad ejusmodi consuetudinem, etiamsi sit immemorialis: sicut a pari non valet Statutum, neque lex, quae delinquendi occasionem praebet, *can. Erit autem lex. dist.* 4. Abbas *in cit. c. Ex parte. n.* 3. *h. t.* Menochius *de Praesumptionib. lib.* 5. *praes.* 49. *n.* 25. et alii. Accedit ratio: quia tales leges, seu consuetudines, per quas homines inducuntur ad peccatum, hoc ipso contrariantur bonis moribus; suntque perniciosae tum saluti animarum, tum communi bono Reipublicae, quae virtutibus stabilitur, vitiis autem perturbatur, et enervatur.

72. Vales consuetudines ansam delinquendi praebentes referuntur duae *in cit. c. Ex parte. h. t.* Prima est, Consuetudo illa alicubi vigens, quod si maritus, sive vitio prodigalitatis, sive injuria, aut quocunque alio casu dissipasset: vel amisisset bona sua posset alienare bona uxoris suae pro libitu. Haec enim consuetudo manifeste inducebat viros ad negligentius agendum, et prodigalius vivendum, sicque ad bona sua dissipanda, sub spe, quod posseat deinde pro libitu alienare bona uxoris suae: quae proinde veluti abusiva, et irrationabilis, jure merito reprobatur.

73. Alterum exemplum refertur ibidem de consuetudine illa prava, quod licet uxor alicujus, fide conjugali violata, commiserit adulterium, ipsa nihilominus medietatem omnium bonorum, quae fuerit vir adeptus, exigere, et apprehendere valeat. Haec quippe consuetudo mulieres reddebat proniores ad peccandum, sive committendum adulterium; dum non solum non perdebant dotem suam (prout in poenam adulterii perdere debebant, c. *Plerumque. de Donationib. inter virum et uxor. et l. Si dotem. C. de Jure dot. et l. Libertatem C. ad Leg. Jul. de Adult.*) sed insuper dimidiam partem bonorum a marito acquisiturum exigere poterant.

74 Huc pertinet omnis illa consuetudo, quae nutrit peccatum, aut est scandalosa, ut dictum *num.* 38. Vel quae aliquem indebite gravat; quia hoc ipsum est peccare. Menochios *de Arbitrar. Judic. cas.* 82. *n.* 17. *et* 18. post Socinum *jun. Cons.* 98. *num.* 41. *lib.* 3. Et idem dicendum de Statuto, vel consuetudine illa, per quam homicida, vel similis criminosus, punitur solum pecunialiter; cum de Jure ad coercendam dilinquentium audaciam, et conservandam securitatem innocentium, esset puniendus corporaliter: nam talis consuetudo inducit pronitatem peccandi, et homicidia perpetrandi, ob levitatem poenae, sicque non valet. Abbas *cap. ult. n.* 3. et ibi Baldus *n.* 5. *h. t.* Hostiensis, et DD. *in cap.* 2. *de Delictis puer.* juncto textu *in Can. Factae sunt autem leges, dist.* 4.

75 Quaeritur VI. An valida sit consuetudo appellandi a Vicario Generali ad Episcopum? Resp. I. Non valet consuetudo, etiam immemorialis, quod ab Officiali, sive Vicario Generali Episcopi, appelletur ad ipsum Episcopum. Patet hoc ex c. *Non putamus.* 2. *h. t. in* 6. ubi ejusmodi consuetudo censetur irrationalis, sive *rationi non* consona. Et merito: quia talis consuetudo est contra substantiam actus, sive appellationis, utpote de cujus essentia est, quod sit ab inferiore Judice ad superiorem provocatio, *L.* 1. *§. Si quis. ff. de Appellat.* Atqui hoc non fieret, si a Vicario Generali ad Episcopum appellari posset; quia potius *ab eodem ad seipsum* (*cum sit idem Auditorium utriusque*) *appellatio interposita videretur*, ut loquitur textus *cit. cap.* ergo.

76 Resp. II. Nihilo minus allata doctrina est intelligenda de Vicario Generali principali, qui personam

Episcopi repraesentat, sicque idem est Auditorium utriusque; non de Officialibus, seu Vicariis Foraneis, qui sunt Subdelegati Officialis principalis aut Episcopi: quia ab his recte appellatur ad Episcopum, sicut a Subdelegato ad Delegantem. Glossa *in casu ibidem*. Layman *in d. c. Non putamus nu.*5. hoc intelligens de Vicario Episcopi constituto in certa parte Dioecesis, aut in casu speciali: prout etiam annotavit Maranta *in speculo aureo*, *part*. 6. *de Appellatione*, *n*. 370. post Glossam *in Clem*. 2. *v. Foraneo de Rescrip.* et alios qui citat.

77. Deinde, licet a Vicario Generali ad Episcopum appellari nequeat, nihilominus in particulari aliquo casu potest Vicarius ille recusari, tanquam suspectus parti litigandi, text. clar. *l. Si contra*. 4. §. *fin. de Offic. Delegat. in* 6. Potest insuper de nullitate sententiae, a Vicario Generali latae, agi coram Episcopo, Francus *in cit. c. Non putamus. n.* 10. Maranta *loc. cit. n.* 371. Potest tandem Episcopo supplicari propter gravamen illatum a Vicario Generali: nam supplicatio, veluti remedium extraordinarium, potest interponi etiam negata facultate appellandi. *l. Si quis*, juncta *Aut. seq. C. de precib. Imperat. offerend.*

78 Nec his obstat, quod idem sit Auditorium seu Tribunal utriusque. Nam, licet hoc verum sit substantialiter, ac repraesentative; adhuc tamen accidentaliter differt jurisdictio Vicarii a jurisdictione Episcopi: cum illa ab hac dependeat, arctarique valeat prohibendo, ne Vicarius in certa causa judicet; sicque sit firmior in Episcopo, quam, in Vicario Generali. Layman *in cit. c. Non putamus. n.* 4. *h. t.* in 6.

79 His adde, quod ex textu saepe dicti Capituli, *Non putamus, h. t. in* 6. juncta ratione in ipso expressa, Doctores generaliter inferant, quod consuetudo nihil possit contra substantiam rei, ut loquitur Fagnanus *in c. Studuisti. n.* 34. *de Offic. Legati*. Ac proinde, quod omnis illa consuetudo, quae est contra substantiam actus, sive rei, de qua agitur, non valeat, sed censeri debeat de jure impossibilis, et irrationabilis. Francus *ibid. num.* 7. Layman *n.* 1. Pirhing. *h. t. n.* 98. Siquidem non alia de causa reprobat Pontifex consuetudinem appellandi ab Officiali ad Episcopum, velut dissonam rationi, nisi quod idem sit Auditorium, utriusque; ac proinde talis consuetudo repugnet substantiae appellationis, quae est provocatio ab inferiori ad superiorem: idem ergo dicendum de omni alia consuetudine, quae est contra substantiam actus, sive rei, *arg. L. non possunt, ff. de Legib.* cum similibus.

80 Quaeritur VII. Quaenam aliae consuetudines specialiter e Jure Canonico sint reprobatae? Resp. I. Non valet consuetudo impediens, ne Legati Sedis Apostolicae recipiantur, neque certas Provincias, aut Regna, ad quae eos destinari contigerit, libere ingrediantur, et commissae sibi Legationis munus exerceant. Ita habetur expressum *in Extravag. Super gentes, hoc t. inter communes*. ubi talis consuetudo non solum, ut irrationabilis, sed etiam ut Sedi Apostolicae, ejusque potestati detrahens et injuriosa, ac nonnunquam animarum saluti contraria, penitus reprobatur; simulque statuitur, ut qui dictos Legatos impedire praesumpserint, ipso facto excommunicationem incurrant, et eorum terrae eo ipso Ecclesiastico sint subjectae Interdicto, quamdiu in tali contumacia perstiterint.

81 Resp. II. Non valet consuetudo, etiam immemorialis, ut Clericus non Episcopus possit exercere ea, quae sunt Ordinis Episcopalis; ut puta, conferre Sacramentum Confirmationis, Ordinationis, ac hujusmodi. Textus est *in c. Quanto* 4. *h. t.* et tradunt ibi Doctores unanimiter. Siquidem ordinarius minister conferendi Sacramentum Confirmationis, et Ordinis, est solus Episcopus, ut definivit Concilium Trident. *Sess.* 7. *Can.* 3. et *Sess.* 23. *Can.* 7. *et constat ex perpetuo usu, ac praxi Ecclesiae.*

Nec obstat, quod ex speciali concessione Summi Pontificis, etiam inferiores Episcopo possint Sacramentum Confirmationis conferre, *can. Pervenit. dist.* 95. et tradit ibi Glossa, et Archidiaconus *n.* 1. ac Scotus *in* 4. *dist.* 7. *quaest.* 1. §. *Circa istam*, cum aliis Sicut et Sacramentum Ordinis, ut *can.* 1. *dist.* 69. *et cap. Cum contingat.* 11. *de Ætat. et qualit. praeficiend.* juncto Concil. Trid. *Sess.* 23. *de Reform. cap.* 10. ubi Abbatibus concessum est, ut propriis Clericis conferre possint primam Tonsuram, ac Ordines minores. Resp. enim, licet hoc fieri possit ex delegatione Summi Pontificis, ejusdemque concessione speciali; hinc tamen non sequi, quod inferiores Clerici, seu simplices Sacerdotes, etiam per consuetudinem acquirere possint potestatem illam. Ratio est: quia Clerici inferiores sunt incapaces possessionis exercendi actus Ordinis Episcopalis; et si sua temeritate praesumant conferre, v. g. Sacramentum Confirmationis, illud inaniter conferunt, ut loquitur textus *in cit. c. Quanto, h. t. et can. Manus, de Consec. dist.* 5. Ergo nunquam possunt talem potestatem praescribere, aut longaeva consuetudine, etiam immemoriali, acquirere; cum sine possessione non currat praescriptio, juxta *Reg.* 3. *Juris in* 6. Et actus nulliter celebrati, consuetudinem inducere nequeant: nam quod nullum est, nullum producit effectum: *c. Illud, de Jure patronat.* cum similibus. Et paria sunt, non fieri, et inutiliter fieri. Barbosa *Axiomat.* 164. *n.* 1. et 174. n. 14. citans alios.

Resp. III. Insuper non valet consuetudo, ut Praelatus immediate subjectus Sedi Apostolicae possit Ecclesiam suam dimittere, et ad aliam transire, absque licentia Summi Pontificis, vel ejus Legati. Ita habetur *in c. Cum venerabilis.* 7. *h. t.* ubi etiam additur, quod *haec non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda*. Accedit ratio: quia per talem consuetudinem destruitur bonus ordo Ecclesiasticae Hierarchiae, ac tollitur debita subjectio Inferiorum erga Superiorem; ideoque ipsa veluti irrationabilis, ac Sacris Canonibus inimica, et Statui Hierarchico Ecclesiae praejudicialis, valere non potest. 83

Resp. IV. Generaliter loquendo omnes illae consuetudines, quae grave damnum inferunt Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis, irritae sunt. Ita communis; idque desumitur *ex cap.* 1. juncta Glossa *un. h. t.* et notat Abbas *ibid. n.* 1. *et* Baldus *eod. cap.* 1. id extendens ad illam consuetudinem, per quam Clerici redduntur timidiores, et adversarii audaciores; nam et istud censetur gravamen, *arg. L.* 1. §. *Quae onerandae. ff. Quarum rerum actio non detur*; et sequuntur Canonistae passim. Concordat *can. Mala consuetudo, dist.* 8. *et cap.* 1. *De his quae fiunt a major. part. Capit.* ubi consuetudines, quae contra utilitatem Ecclesiae veniunt, ac juramenta desuper facta, penitus reprobantur: *Non enim juramenta* (inquit Concilium Lateranense: sub Alexandro III. celebratum, et *cit. cap.* 1. relatum) *sed potius perjuria sunt dicenda, quae contra utilitatem Ecclesiae, et Sanctorum Patrum veniunt instituta.* 84

Accedit ratio: quia consuetudo est quaedam lex: atqui lex, quae tendit in grave damnum Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum, non valet, cit. *c. Quae in Ecclesiarum.* 7. *de Constitut.* cum concordantiis; ergo neque talis consuetudo. Idem suadet favor Religionis: nam multa specialia sunt inducta favore Religionis, et Ecclesiarum, *l. Sunt personae. ff. de Religios. et sumpt. funer.* Abbas *cit. cap.* 1. *h. t. circa principium*, ubi hoc exemplificat de consuetudine quorundam Rusticorum, qui nolebant solvere Decimas Ecclesiae, nisi antea Parochus aliquod munus, 85

puta, certas libras carnium porcinarum, cuilibet eorum tradidisset. Nam hoc partim pugnat contra Sacros Canones, juxta quos Decimae debent selvi gratis, nec sunt redimendae a populo, *can. Decimas.* 16. *q.* 7. cum similibus: partim successu temporis grave generat praejudicium Ecclesiis, ac personis Ecclesiasticis. Hoc ipsum tradit Fagnanus *in c. Consuetudines. n.* 18. *et seqq. h. t.* ubi istud alterius confirmat ex Bulla Urbani VIII. *Romanus Pontifex.* die 5. Junii 1641. edita, et §. 3. damnante, ac reprobante omnia, et singula Ecclesiis, seu Locis piis, personisque Ecclesiasticis quomodolibet praejudicialia. Talis etiam est consuetudo, praetextu cujus Laici ab Ecclesiis, et personis Ecclesiasticis, propria auctoritate exiguot pedagia, vel collectas imponont: qualis consuetudo *dicenda est potius corruptela*, ut notatur *in c. Quamquam, de Censib. in* 6.

86 Caeterum, allatam Conclusionem intelligunt Doctores, quando aliqua consuetudo per se ac directe grave damnum infert Ecclesiis, seu personis Ecclesiasticis: alias secus. Pirhing *h. t. n.* 85. Siquidem *Consuetudo gravamen Ecclesiis inferens*, sive *gravosa Ecclesiis*, illa solummodo dici potest, quae principaliter ipsas gravat: econtra vero ea censetur favorabilis, quae principaliter favet bono publico, licet in consequentiam gravet, *arg. l. Qui exceptionem. ff. de Condiction. indebit.* ac notat Barbosa *cap.* 1. *in fine h. t.* citans Tiraquellum *de Retractu, tit.* 1. §. 30. *gloss.* 5. *a num.* 5. et Molinam *de Primogeniis lib.* 1. *cap.* 18. *a n.* 2. Concordant dicta superius *Tit. de Constitutionibus* §. 14. *n.* 319. declarando, quae Lex censeatur Clericis esse praejudicialis, nec ne.

87 Taceutur aliae consuetudines, quae variis in locis Juris Canonici reprobantur, veluti irrationabiles, et corruptelae. Quantum ad praesens propositum sufficiant praemissae, una cum suis declarationibus, juxta quas aliarum quoque consuetudinum rationabilitas, vel irrationabilitas dignosci poterit. Certe num haec, vel illa consuetudo in specie censenda sit irrationabilis, nec ne, pendet a pluribus particularibus circumstantiis; et quod ex una parte videtur rationabile, ex altera quandoque deprehenditur perniciosum, atque irrationabile: quod proinde ad ordinarios Judices, vel superiores Magistratus examinare spectabit, juxta dicta superius *num.* 41. *et* 42. post Glossam communiter receptam *in cap.* 1. §. *Rationabilis. de Constitut. in* 6. Aliis vero consultum sit, attendant, ne impingant in illud Philosophi: *Ad pauca respicientes, facile enunciant.*

88 Solummodo hic note cum Abbate *in c. ex parte.* 10. *num.* 3. *h. t.* et aliis, modum competentem defendendi se contra consuetudinem antiquam; si videlicet allegetur, et conformiter dictis ostendatur ejus irrationabilitas: nam consuetudo irrationabilis est invalida, et nullius roboris, quantocumque tandem tempore duraverit, *cap. ult. h. t.*

§. IV.

De Tempore ad praescribendam, seu inducendam Consuetudinem requisito.

SUMMARIUM.

Notandum hic est, quod praesens controversia 89
potissimum procedat loquendo de Regimine Monarchico, quale datur tum in Ecclesia Catholica, tum in Romano Imperio, ubi est unus supremus Princeps (hinc Imperator, illinc vero Romanus Pontifex) qui simul est Legislator. Siquidem in Statu Populari, seu Regimine Democratico, in quo Populus principatum habet, certum tempus non requiritur, sed sufficit Populi consensus; ut *l. De quibus. ff. De Legib.* Ubi at hujus ratio redditur, illis verbis: *Nam quid interest, suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis?* Hoc praenotato.

Quaeritur I. in quo sensu dicatur Consuetudo 90
legitime praescripta, et quo tempore Consuetudo praeter jus inducatur? Resp. I. Quamvis *in cap. ult. h. t.* de Consuetudine contra jus dicatur, quod debeat esse *legitime praescripta*; et cap. 3. in 6. quod sit *canonice praescripta*; istud tamen non est accipiendum proprie, ac in rigore, sed solum improprie, ut notat Jason *l. de quibus. n.* 44. *ff. de Legib.* citans alios, ac novissime Engel. *h. t. n.* 15. Dicitur enim *Consuetudo* esse *praescripta*, id est, ex lapsu temporis de Jure requisiti obtenta, et roborata, ad similitudinem praescriptionis, licet proprie non sit praescriptio: sicque idem importat ac *Consuetudo longa*, seu *longaeva*, prout appellatur *in c. Cum consuetudinis.* 9. *et cap ult. h. t. et in Cod. tit. Quae sit longa consuetudo.* Consuetudo enim proprie loquendo non praescribitur, sed per hanc, si habet omnia requisita, praescribitur adversus legem; ut observat Layman *cap. ult. n.* 9. *h. t.* De reliquo autem consuetudo, et praescriptio proprie sumpta, plurimum differunt, ut jam supra dictum §. 1. *n.* 23. et *seqq.*

91 Resp. II. Quando consuetudo est rationabilie, ac praeter jus, ad eam praescribendam sufficit spetium decem aonorum. Ita Glossa *in cap. ult.* ✠. *Consuetudo, h. t. n.* 6. Abbas *cap. ult. n.* 11. *h. t.* id limitans, nisi consuetudo veniet nd detrahendum juri alicujus Ecclesiae. Felious, *cap.* 1. *n.* 13. *de Treuga et pace*, et alii. Idque generaliter loqueudo de consuetudine, tum Canonica, tum Civili, probator nx *can. Consuetudo, dist.* 12. *et L.* 1. *C. Quae sit longa consuetudo* : ubi in utroqun loco dicitur, revocandum esse, *quidquid contra longam consuetadinem fiet*. Concordat *l. Sed ea, ff. de Legib.* pariter loquens de consueindine praeter jus, ibi : *Sed na, quae longa consuetudine comprobata sunt — non minus, quam ea, quae scripta sunt jura, servantur.* Atqui longa consuetudo censetur ee, quae duravit decem ennis: nam spatium decem ennorum, in Jure vocatur longum tempos, *l. Super longi. C. de Praescript. longi tempor. et* §. 1. *Instit. de Usucap.* Et in hoc quidem modica est difficultas, major autem in designando tempore requisito ed praescribendem consuotudinem contra Jus, tum Civile, tum Canonicum; unde

92 Quaeritur II. Quantum temporie requiratur, ut consuetudo contra jus censeatur legitime praescripta, ian ut legem, praesertim Civilem, eboleat? Resp. I. Circa propositum est distinguendus duplex casus; videlicet, an consuntudo vigeat sciente, et tolerante Prineipe; vel, eo Principe eam in perticuleri ignorante. In priori caeu dicitur *Consuetulo contra legem induci via conniventiae*, quia videlicet Princeps scieos ac tolnraus, censetur connivere tali consuetudini nontra suam legnm vigeoti. In posteriori eutem casu dicitur *Consuetudo contra legem induci via praescriptionis*, sive longeevo usn contrario populi. Unde ulterius

93 Resp. II. Ad inducendam Consuetudinem *via conniventiae*, id est, Principe sciente ac tolerante, cum facile posset resistere introductioni coosuetudinis contrariae, eeoque prohibeudo subditos cogere ed observentiam legie, probabilius est, non reqoiri determinetum tempus. Ita Lessius *lib.* 2. *de just. nt jur. cap.* 6. *num.* 45. Pirbing. *h. t. n.* 34. et alii. Ratio cet: quie dum Princeps ecit, euam legem non servari, et silet, jem censetur conniveudo conentire; et ne Reipublica perturbetur, conditae a se legis obligationem tollere, eamque revocare.

94 Et hoc non solom procedit de Legibus Civilibus, Statutisque saecularibus, sed etiam de Constitutionibus Canooicis, sive Ecclesiasticis: eadem enim, in his, ac de illis, militat ratio. Siquidem in tali casu lex proprie oon tollitur ab inferinribus, sive per coutrariam horum consuetudinem, ac via praescriptionis: sed potius ab ipsomet Principe, seu per tacitam ejus revocationem, ac via counivcntiae.

95 Quot autem actus contrarii, quantumque tempus in hoc requiratur, ut censeatur Princeps tacite revocasse suam legem, id in dubio prudentia Judicis erbitrio, especiata materia legis, aliisque circumstautiie, erit dijodicandum. Nam, quod nonnulli docere videantur sufficere, si bis, vel ter actum sit contra legem sciente Principe, nec contradicente, generaliter subsistere non videtur: quia potest Princeps hebere aliquas causas sibi notas permissionis, seu dissimulationis pro una vel altera vice, puta, ut alio tempore commodius transgressores puniat; ac proiude ex tali non resistentia Priocipis praecise, haud recte infertur ejus epprobetio, *arg. c. Super eo, de Cognation. spirit.* ibi: *Vnrum si de consuetudine habeatur — dissimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum videaris praestare assensum.* Concordat c. Cum jam dudum. de Praeben. ibi: *Molta per patientiam tolerantur, quae si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debent tolerari.* Igitur in teli cesu requiritur talis permissio, seu tecitoruitas Priocipis, quae spectatis omnibus aequivelet legitimee ebrugationi legis. Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 13. *n.* 12. Castro Paleo *tom.* 1. *tr.* 3. *disp.* 3. *punct.* 2. *n.* 10. et elii.

96 Resp. III. Ad consuetudinem contra Legem Civilem Principe ignoraote, et vie praescriptiouis inducendam reqoiritur, et eufficit decennium. Ita commonis Doctorum, de qua teetatur Abbas *cap. ult. n.* 11. *h. t.* et Pirbing *eodem n.* 35. Retio est, quie Consuetudo, ot deroget Legi Civili, debet esse longa, quas et eufficit, *L.* 1. *C. Quae sit longa consuetudo*, ibi: *Et ne quid contra longam consuetudinem fiat, ad sollicitudinem suam revocabit praeses.* Atqui per *longam Consuetudinem* intelligitor illa, quae decennio duravit: nam decenniom in Jure vocetur *Longum tempus*, l. Super lougi. C. de Praescript. long. temp. ibi: *Supnr longi temporis praescriptione, quae nx decem annis introducitur*: juncta Rubrica. *Cod. de Praescriptione longi temporis decem, vel viginti annorum.*

97 Objicies contra hanc tertiam, licet caeteroquin indubitatam Conclusionem, majoris claritatis gratia. Quod consoetudo non valeat contra legem, habetur expresse *in can. Consuetudinis, dist.* 11. *et L.* 2. *C. Quae sit longa consuetud.* qoo in utroque locu dicitur: *Consuetudinis ususqun longaevi non vilis auctoritas est, verum non usque adeo sui valitura momento, ut aut rationem vincat, aot legem*; ergo. Ad hanc objectionem plures eolotiones affert Glossa ad eitatam Legem: teodem ex propria mente respondene ait, bic sermonem esse de consuetudine particuleri alicujus loci, quae genereliter legem non abrogat (nam haec extra illum locum est in suo vigore) quamvis respectu illius loci, in quo viget Consuetudo, vineat legem.

98 Verum, quia de hoc oullum dobium esse poterat, idcirco alii dicuot, hic sermonem esse de Consuetudine irrationabili, ac mala, quae proprie non est Consuetudo, sed magis curruptela. Et haec responsio potest fundari in ly, *Aut rationem vincat.* Huc facit Can. Usos, dist. 11. ibi: *Pravum usum lex, nt ratio vincat.* Item illud, quod habet Glossa *in cap. ult.* ✠. *Vilis. h. t.* ubi nit: quamvis Consoetudinis particuleris non sit vilis auctoritas, non tamen praejudicat Juri positivn, nisi sit rationabilie, et legitime praescripta. Tendem Barbose *Clausul.* 87. *n.* 13. *in fine*, respondet, quod *cit. L.* 2. *C. Quae sit long. consuetud.* procedat in lege abrogaute ipsam consuetudinem, hancque prohibeute imposterum ioduci. Et de tali lege loquendo satis patet, atque ad libertatem verificator, quod eam cousuetudo non vincat: idqoe ex defectu cousensus legalis, dum Legislatoe prohibet ejusmodi consuetudinem imposterum induci.

99 Instabilis. In c. Cum causa. 8. de Sent. et re judicat. dicitur: *Licet usus, vel consuetudinis non sit minima auctoritas, nunquam tamen veritati aut legi praejudicat.* Concordat *can. Veritate. et seqq. dist.* 8. ubi pluribus habetur, quod veritati, nt rationi cedat consuetudo. Resp. In priori texto sermonem esse de consuetudine iniqua, et vergente in praejudicium Ecclesiae, edooque irrationebili: ut notat Summarium, et Abbas *ibid. n.* 15. Ad alterum dicitur cum Archidiacono *in cit. can. Vnritate*, per hanc intelligi Jus naturale, sive eam veritatem, quae consistit in Evangelio, vel in veteri Testemento, quantum ad Moralia: qua manifestata, procul dubio cedere debet omnis contraria consuetudo, utpote quae jus naturale, ac Divinum, neqoit vincere, sed potius est irrationabilis, ac proinde nullius valoris, *ut cap. ult. h. t.*

100 Urgebis. Non exemplis, sed legibus judicandum est, *l. Nemo, C. de Sent. et interlocut. omn. judic.* ergo

nihil valet consuetudo. Resp. cum Glossa *in l. De quibus. ff. de Legib.* hic non judicari exemplis, sed consuetudine legitime praescripta. Vel dic cum eadem Glossa, non exemplis unius, sed bene multorum esse judicandum.

101 Dices ulterius. Saltem ejusmodi consuetudo debet esse inveterata: ut *cit. l. De quibus. ff. de Legib.* ibi: *Inveterata etiam consuetudo pro lege non immerito custoditur.* Atqui *inveteratum* dicitur, cujus non extat memoria; ut probat Glossa *ibid.* ℣. *Inveterata.* ergo ad inducendam consuetudinem contra Legem Civilem non sufficit decennium. Resp. neg. maj. Nam quamsis consuetudo inveterata, seu cujus initii non extat memoria, merito pro lege custodienda dicatur; non tamen negatur, sufficere quoque consuetudinem longi temporis, sive decem annorum, per textus *num.* 96. allegatos.

102 Quaeritur III. An etiam sufficiat decennium ad inducendam Consuetudinem contra Jus Canonicum, seu Constitutiones Ecclesiasticas? Resp. In solutione hujus quaestionis multum variant Doctores. Et imprimis non pauci distinguendum censent inter Leges, seu Constitutiones Ecclesiasticas semel receptas, et inter nunquam receptas: et has quidem decennio per contrariam consuetudinem tolli concedunt; ad illas vero abrogandas requirunt spatium quadraginta annorum, non minus, ac ad praescribendum contra alia jura Ecclesiastica, *arg c. Auditis.* 15. *de Praescript. et c. Cum Ecclesia* 3. *de Causa possess.* cum concordantiis. Ita sentiunt Felinus *cap.* 1. *n.* 13. *de Treuga.* Navarrus *Consil.* 1. *quaest* 5. *n.* 24. *de Constitut.* Covarrusias *lib.* 2. *Var. Resolut. cap.* 16. *n.* 6. §. *Quinto* Zoesius *h. t. n.* 14. et ibi Lud. Engel *n.* 15. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 3. *num.* 4. Calderinus, Butrius, et plures alii, quos citat, et sequitur Suarez *lib.* 7. *de Legib. cap.* 18. *n.* 12.

103 Ratio bujus sententiae esse potest: quia in priori casu, seu quando lex nunquam fuit recepta, non agitur de praescribendo contra legem, sed de impediendo vinculum legis; ergo de consuetudine eidem contraria idem videtur dicendum, ac de consuetudine praeter jus, ad quam praescribendam sufficit decennium, ut dictum *n.* 91. Deinde non est mirandum (inquit Layman) plus temporis requiri ad abolendam legem Ecclesiasticam jam receptam, quam non receptam: quia illa plus roboris et firmitatis habet, quam ista; juxta illud notissimum, can. 3. dist. 4. *Leges instituuntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.* Tandem, ut argumentatur Covarrusias *ubi supra*, Leges nullam vim obligandi habent, si ab initio receptae non fuerint a Subditis; quia censentur latae a Principe ea conditione, atque intentione, ut non aliter obligent, quam si fuerint a Republica receptae: alioquin enim vel maxime praesumendum est, eam legem, quae a Republica non recipitur, minime ei convenire.

104 Sed contra hanc sententiam graviter urgent fundamenta secundae sententiae, quam tenet Abbas *cap. ult. n.* 11. *h. t.* Imola *in c. Treugas. n.* 13. et ibi Fagnanus *num.* 40. *et* 67. *de Treuga et pace*, quamque cum pluribus aliis a se citatis sequitur Diana *part.* 6. *tract.* 5. *Resol.* 2. §. *Sed quid ego*, asserens, se eam tenere auctoritate Sacrae Rotae Romanae, quae semper hac sententiam canonizavit; ut patet *in una Gerunden. Administrationis, die* 13. *Maii* 1630. *coram Eminent. Verospio.* Et haec quidem secunda sententia indistincte docet, Legem Canonicam, sive usu recepta fuerit, sive non, neutiquam tolli nisi spatio quadraginta annorum, *arg. cap. ult. h. t.* juncto *c. Auditis: de Praescriptionib.* cum concordantiis. Quia (inquiunt) Leges Canonicae legitime latae, et promulgatae, jam ante acceptationem Populi habent totam vim suam obligandi, atque firmitatem substantialem, juxta dicta superius *Tit. de Constitutionibus* §. 6. *n.* 13. *et seqq.* Ergo, si contra legem usu receptam non praescribitur, nisi quadraginta annis, idem dicendum de lege nondum recepta. Probatur consequentia. Tum quia utraque jam habet totam vim obligandi. Tum quia in posteriori casu revera non agitur de impediendo legis vinculo (ut opposita sententia supponit) sed de eodem tollendo, utpote cum tale vinculum jam adfuerit ante acceptationem Populi: unde corruit totum fundamentum prioris sententiae. Accedit, quod ubi Jus non distinguit, neque non distinguere debeamus: atqui Jus nullibi distinguit inter legem usu receptam, et non receptam, quantum ad propositum; ergo utramque eodem tempore, videlicet spatio quadraginta annorum, tolli per contrariam consuetudinem, dicendum est.

105 Tartia tandem aantentia pariter quidem cum praecedenti asserit, non esse opus memorata distinctione; addit tamen, generaliter ad abrogandam quamcunque Constitutionem Ecclesiasticam vi contrariae consuetudinis, rationabilis tamen, sufficere decennium. Ita censet Lessius *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 6. *n.* 46. Lugo *disp.* 7. *de just. et jur. sect.* 6. *n.* 94. Azorius *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 18. *quaest.* 6. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *punct.* 2. §. 2. *n.* 9. Pirhing *h. t. n.* 39. Christophorus Haunoldus *tom,* 1. *de Just. et jur. tract.* 1. *cap.* 3. *controvers.* 2. n. 130. Sannig. *dist.* 4. *de Legib. q.* 1. *n.* 5. et innuit Herinex *disp.* 3. *de Legib. quaest.* 16. *n.* 217. Emanuel Sa ℣. *Consuetudo. n.* 3. atque probabilis censetur a Diana *cit. part.* 6. *tract.* 5. *Resol.* 2. cum aliis a se allegatis. Quamquam haec sententia tantum intelligenda sit de vera consuetudine, seu quae solummodo est contra vel praeter Jus commune; non autem de illa, in qua simul agitur de praejudicio tertii, puta, alicujus particularis Ecclesiae: nam ut bujus juri jam quaesito praejudicetur, requiri veram praescriptionem quadraginta annorum, in confesso est, juxta dicenda *n.* 107. *et seqq.*

106 Ratio bujus tertiae sententiae, quae sub data declaratione caeteris probabilior, Jurique conformior videtur, imprimis desumitur ex dictis *n.* 104. quia ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus; sed Jus nullibi distinguit inter Legem Canonicam usu receptam, et non receptam; ergo Quinimo, cum acceptatio Populi non requiratur ad intrinsecam constitutionem Legis, parum refert, an ea aliquando sit usu recepta, necne; cum utraque habeat suam intrinsecam firmitatem, ac robur obligandi. Confirmatur, simulque quoad alteram partem probatur eadem sententia: quia non est inducenda discrepantia inter Jus Civile et Canonicum, ubi non habetur expressa dispositio Juris in contrarium, *cap.* 1. *de Novi oper. nunciat.* et amplius dictum est in Prooemio §. 13. *n.* 225. *et seqq.* Atqui ad abrogandam legem Civilem per consuetudinem contrariam, sufficit decennium, juxta dicta *n.* 96. simulque quoad hoc in Jure Canonico non reperitur expressa dispositio in contrarium; ergo pariter ad abrogandam Legem Canonicam quamcunque sufficit decennium. Videtur enim tunc Legislator, sive Conditor Canonis, legem a se latam postea revocare, veluti loco, tempori, et communi subditorum utilitati non convenientem: quia, si per tantum tempus, puta decennium, communiter observata non fuit, potius deserviret ad illaqueandas animas, et multiplicanda hominum peccata, contra *can. Erit autem lex, dist.* 4. et concordant dicta superius §. 1. *num.* 11.

107 Nec obstat quod *in cit. cap. Auditis, de Praescript. etc. Cum Ecclesia. de Causae possess.* cum similibus, ad praescribendum contra Ecclesiam requiratur spatium quadraginta annorum. Resp. enim, ibi sermonem esse de praescriptione contra Ecclesias, sive Bona

immobilia Ecclesiarum, pront desumitur ex ipsomet textu; non autem de consuetudine contraria, seu de praescriptione contra Leges Ecclesiasticas, sive Constitutiones Pontificias. Aliquin enim, cum contra Romanam Ecclesiam non currat nisi centenaria praescriptio, *c. Ad audientiam.* 13. *et c. Cum vobis.* 14. *de Praescript.* Constitutiones Papales non nisi sola centum annorum praescriptione, seu consuetudine in contrarium abrogari possent: quod est contra utramque praecedentem sententiam, communemque Doctorum.

108 Accedit ratio disparitatis inter praescriptionem bonorum immobilium, vel jurium Ecclesiae, et inter consuetudinem contrariam legi; nam, ut notat etiam Haunoldus *loc. cit. n.* 134. per ejusmodi praescriptionem bonorum Ecclesiae, si breviori tempore absolveretur, ipsamet Ecclesia plurimum damnificaretur in suis bonis, ac juribus, utpote quae ipsi vi praescriptionis auferrentur; ac proinde, ne hac occasione cogeretur Ecclesia in suis bonis ac juribus damnum sustinere, per Leges fuit ipsi benigne provisum de longiori tempore, ad praescribendum contra eam requisito. Secus fit in abrogatione legis per contrariam consuetudinem, utpote quae non minuit utilitatem, et commoda Ecclesiae, aut bonorum vel jurium ejus; imo fit salva potestate, ac jurisdictione Legislatoris, sive Summi Pontificis, atque Ecclesiae Romanae: quin imo hujus tacitus, et legalis consensus semper simul intervenit in consuetudine contra legem inducenda, prout patebit ex dicendis *n.* 139. *et seqq.* Taceatur, quod inter Consuetudinem contra legem, et inter Praescriptionem sit magna differentia, juxta dicta *num.* 23. *et seqq.* ac proinde textus de hac loquentes, *male* applicentur ad illam.

109 Atque conformiter dictis potest responderi ad Decisiones Rotae, quadraginta duntaxat annorum consuetudinem contra leges Ecclesiasticas admittentis. Nam, quia coram hoc Supremo Ecclesiae Tribunali partes litigantes *non* nisi de proprio, aut Ecclesiarum sibi commissarum praejudicio vitando, litigare consueverunt (de nuda enim derogatione Legis per consuetudinem contrariam, hujusque validitate, *non* facile quis tantis sumptibus litigaret, nisi simul privatum interesse concurreret) hinc dicendum, memoratas Rotae Decisiones procedere in illis casibus, ubi simul agitur de praejudicio tertii, vel alicujus Ecclesiae particularis, aut alterius Loci Sacri: quia, postquam semel per legem conditam huic jus fuit quaesitum, istud non per simplicem abrogationem legis, sed per veram duntaxat praescriptionem elidi potest; qualis contra Ecclesias, aliaque pia Loca non nisi quadraginta annis completur, *cit. c. Auditis de Praescription* cum similibus. Accedit, quod stante longa consuetudine contra legem communiter vigente, ipsemet Legislator censeatur legem revocare, veluti destitutam fine suo, et communitati non convenientem; non tamen praejudicare juri tertii jam quaesito. Atque hinc in simili Abbas *in cap. ult. n.* 11. *de Consuetud.* et Sperellus *Decis.* 89. *Fori Ecclesiast. n.* 23. *et* 25. *et seqq.* licet concedant, consuetudinem praeter jus posse induci decennio: illico tamen hoc limitant, requiruntque tempus quadraginta annorum, quando inde resultaret praejudicium tertii, puta, ad detrahendum juri alicujus Ecclesiae. Concordat Mascardus *Concl.* 424. *num.* 36. *et* 37. ubi pari modo distinguit inter consuetudinem non detrahentem juri tertii, ad quam sciente Principe inductam (inquit.) sufficiat probare decennium: et eam, quae detrahit juri tertii, puta alicujus Ecclesiae, ac requirit probationem quadraginta annorum. Et merito: nam ubi agitur de tollendo jus uni, et acquirendo alteri, dicitur praescriptio, non autem consuetudo; haud obstante, quod termini isti non raro promiscue adhibeantur. Card. de Luca *de Jurisdictione, et Foro competenti, Discurs.* 34. *n.* 28. cum aliis.

§. V.
De aliis ad Consuetudinem inducendam requisitis.

SUMMARIUM.

110 *Consuetudo nequit induci ab una tantum persona, nec a Familia imperfecta.*
111 *Sed solum a Familia perfecta.*
112 *Quae vel habet potestatem condendi leges pro subditis suis.*
Vel saltem ipsi lex imponi potest. Ibid.
113 *Per mulieres nequit induci consuetudo.*
114 *Moniales, an obligentur ex consuetudine ad recitandum Breviarium?*
115 *Aut per eam se possint eximere a legibus?*
116 *Ad consuetudinem requiritur aliqua actuum frequentia.*
117 118 et 119. *An sufficiat unus actus successivus, et continuatus?*
120 *Vel saltem ad eam inducendam sufficiant duo actus?*
121 *Suadetur pars affirmativa.*
122 *Melius tamen in dubio istud relinquitur arbitrio Judicis.*
123 *Solvuntur rationes in oppositum. Et n. seqq.*
124 *In criminibus duo actus inducunt consuetudinem: et quomodo? Et n.* 121.
125 *Ad consuetudinem requiruntur actus voluntarii. Et n. seqq.*
126 *Consuetudo debet induci ex certa scientia, et non per errorem; idque exemplificatur.*
127 *Neque per actus vi, aut ex metu gravi elicitos.*
128 *Actus ad consuetudinem requisiti, debent esse uniformes,*
129 *Publiceque frequentati quasi ex obligatione.*
130 *Actus merae facultatis, qui?*
In dubio quid dicendum? Ibid.
131 *Actus illi debent esse frequentati a majore parte Communitatis.*
132 *In hac non computantur mulieres, parvuli, furiosi.*
133 *Consuetudo non debet fuisse interrupta.*
134 *Et quibus modis censeatur interrumpi.*
135 *Consuetudo jam completa non revocatur per unicum actum contrarium*
Secus, si est primum in fieri. Et n. 134.
136 *Ad inducendam consuetudinem an requiratur scientia, et consensus Principis? Et n. seqq.*
Sententiae affirmativae fundamentum. Ibid.
137 *Sed impugnantur.*
138 *Triplex consensus Principis potest hic distingui, nimirum expressus, tacitus, et legalis.*
139 *Ad consuetudinem sufficit consensus legalis, seu juridicus Principis.*
140 *Qui et requiritur.*
Consuetudo sumit vires suas, non a subditis, sed ab auctoritate Legislatoris. Ibid
141 *Solvitur fundamentum sententiae affirmativae.*
142 *Ad inducendam consuetudinem contra legem, an requiratur bona fides? Et rationes Sententiae affirmativae.*
143 *Sententia negativa suadetur.*
144 *Solvuntur rationes in oppositum. Et n. seqq.*
145 *Haereticorum consuetudines contra statum Ecclesiae Catholicae sunt irrationabiles, ac invalidae.*
146 *An ad consuetudinem requiratur, ut sit obtenta in Judicio contradictorio? Affertur ratio dubitandi.*

110 Quaeritur I. Per quos possit, vel non possit induci consuetudo? Resp. I. Consuetudo nequit induci ab una tantum persona, neque ab aliqua Communitate imperfecta; ut est Familia privata. Ita communis; et ratio est: quia consuetudo est Jus scriptum habetque vim legis; ergo nequit introduci ab una duntaxat particulari persona, vel Familia: haec enim, licet sit capax simplicis praecepti, expirantis in morte praecipientis, v. g. Patrisfamilias, pro recta gubernatione domus quaedam ordinatio; non tamen est capax legis, utpote quae est commune praeceptum, *L. 1. ff. de Legib.* ac durat etiam post mortem Legislatoris in perpetuum, nisi revocetur. Et hinc supra *num.* 23. inter alia dictum fuit, Consuetudinem per hoc substantialiter differre a Praescriptione, quod haec possit induci a particularibus personis, non item consuetudo.

111 Resp. II. Consuetudo potest induci solummodo a Familia perfecta; qualis est ea, quae capax est potestatis legislativae pro propriis Subditis, aut saltem legis recipiendae, quatenus vel ipsa pro suis Subditis potest leges sive Statuta facere, vel saltem ipsi lex imponi potest. Prior pars sequitur ex proxime dictis. Et hinc *l. De quibus*, ut *l. Cum de consuetudine. et seqq. ff. de Legib.* consuetudo non nisi a Populo, Civitate, sive tacito Civium consensu, aut a Concilio, sive Judicio, quod repraesentat mentem Populi, inducta legitur.

112 Altera pars est Bartoli *in d. l. De quibus. §. Secundo loco, ff. eod.* Illud quippe potest Communitas per tacitum consensum, quod potest per expressum; neque enim refert, suffragio voluntatem suam declaret, an rebus ipsis: ergo, si communitas habet potestatem condendi leges, sive Statuta, hoc ipso etiam consuetudinem inducere poterit.

Ultima tandem pars est D. Thomae 1. 2. *quaest.* 97. *art.* 3. *ad* 3. Suarezii *lib. 7. de Legib. cap.* 9. *num.* 3. *et seqq.* et aliorum, qui proinde pro regula ponunt, ab ea Communitate posse induci consuetudinem, cui potest imponi lex; cum lex sit commune praeceptum, obligans etiam post mortem Legislatoris, atque in perpetuum, sicque non nisi Communitati perfectae imponi valeat.

113 Resp. III. Per mulieres, atque earum usum, non potest introduci consuetudo aliqua. Ita Abbas *cap. ult. n.* 8. *h. t.* Bartolus *in l. Lex est. num ult.* et ibi Jason *num.* 15. *ff. de Legib.* citans alios. Desumitur hoc imprimis ex *cit. l. Lex est. ff. eod.* ubi dicitur: *lex est commune praeceptum, Virorum prudentum consultum:* atqui consuetudo est Jus commune, ac lex non scripta; ergo haec, non nisi per viros introduci potest, et consequenter non per merum usum mulierum: quia, ut loquitur cit. Bartolus, Lex et Consuetudo aequipollent, *l. De quibus. ff. de Legib.* sicque valet argumentum ab uno ad aliud. Accedit textus expressus *in l. Foeminae. 2. ff. de Reg. Jur.* ubi generaliter dicitur: *Foeminae ab omnibus Officiis Civilibus, et publicis remotae sunt.*

114 Ex quo proinde infert Gobat *tract.* 5. *Theolog. Experiment. num.* 570. Moniales non obligari ex ulla consuetudine ad recitandum Breviarium: quia a Monialibus, utpote foeminis, non potest introduci consuetudo obligans sub mortali, ut docet Decius *in Reg. 2. ff. de Reg. Jur. numer.* 37. cum aliis. Verum hoc intelligendum esse seclusa approbatione Superioris, recte notavit Bassaeus *v. Consuetudo n.* 6. et Bonacina *disp. 1. de Legib. quaest. 1. punct. ult. §. 3. n.* 15. post Bartolum *L. 2. C. Quae sit longa consuet.* Suarez *cit. cap. 9. n.* 11. et alios: nam accedente Superioris approbatione expressa, vel tacita, sicut Communitas Monialium est capax condendae alicujus legis, sive Statuti novi; ita etiam capax esse dignoscitur introducendae consuetudinis, quae vim legis obtinent.

Et hac ipsa ratione accedente videlicet consensu Superioris, saltem tacito, possunt Moniales consuetudine a legibus sibi impositis eximere, cum sint capaces legis recipiendae; post Suarez *cit. num.* 11. tenet Castro Palao *part. 1. tr. 3. disp. 3. punct. 3. n.* 6. Idemque innuit D. Thomas *cit. quaest.* 97. *art.* 3. *ad* 3 ubi aequiparat potestatem condendi legem vi consuetudinis, ut potestatem removendi legem per contrariam consuetudinem. 115

Quaeritur II. An ad inducendam Consuetudinem requiratur aliqua frequentia actuum, et quot horum sufficiant? Resp. I. Certum est, ad inducendam consuetudinem, sive contra, sive praeter legem, requiri aliquam actuum frequentiam, seu usum saepius iteratum. Patet hoc tum ex *can. 5. dist.* 5. ipsaque consuetudinis definitione, qua dicitur esse *Jus quoddam moribus constitutum.* Tum ex *§. Ex non scripto. Instit. de Jure nat. gent. civile.* ubi ad eam inducendam requiruntur *diuturni mores, consensu utentium comprobati.* Concordat *L. 1. C. Quae sit longa consuetud.* ibi: *Quae in Oppido frequenter servata sunt,* cum similibus. 116

Limitant hoc nonnulli, ut Abbas *cap. ult. n.* 17. *h. t.* Azorius *tom. 1. lib. 5. cap.* 17. *quaest.* 9. ac Vallensis *§. 2. n. 1. h. t.* Nisi sit unus actus successivus, et continuatus tempore ad praescribendam consuetudinem requisito: ut si aedificaretur pons in loco publico, ibique toleraretur a Populo per tempus ad inducendam consuetudinem sufficiens; aut si Beneficium saeculare conferatur cuipiam Regulari, et ab uno, vel pluribus Regularibus Rectoribus continuo, et pacifice gubernetur, donec praescriptio legitima sit completa; ut n. *Cum de beneficio. de Praebend. in* 6. prout exemplificat Abbas ibidem. In tali enim casu (inquiunt) actus ille debito tempore continuatus aequivalet pluribus actibus, sicque sufficienter declarat tacitum consensum Populi pro inducenda consuetudine. 117

Verum alii generaliter negant, posse unico actu, etiam multum notorio, induci consuetudinem; ut Bartolus *l. De quibus n.* 11. et ibi Jason *n.* 51. *ff. de Legib.* Suarez *d. lib. 7. cap.* 10. Castro Palao *cit. §. 3. n.* 3. *et* 5. Rationem dant: quia consuetudo requirit frequentiam actuum: sed ea, quae uno actu fiunt, non dicuntur frequenter fieri, ut *l. Ex his, et l. Nam ad ea. ff. eod.* Quin imo id foret contra substantiam consuetudinis, et significationem hujus vocabuli. Nec urget (ajunt) exemplum de ponte, ac Beneficio saeculari adductum: quia utrumque loquitur non de consuetudine, sed solum de praescriptione dominii, sive juris alicujus; quod uno actu perseverante praescribi posse, gratis conceditur, et patet ex *cit. c. Cum de beneficio. de Praebend. in* 6. ubi expresse est mentio de praescriptione. 118

Sciendum tamen, quod Bartolus, et Jason, *ubi supra,* loquantur de uno actu notorio, non autem de uno actu successive continuato: unde, quia talis aequipollet pluribus, simulque ex eo sufficienter colligi possit tacitus Communitatis consensus, non illico rejicienda videtur memorata limitatio Abbatis, et aliorum. 119

Resp. II. Quamvis non pauci Doctores velint, duos saltem actus requiri, eosque sufficere ad inducendam tempore debito consuetudinem: melius tamen dicitur, in dubio, hoc totum arbitrio Judicis esse relinquendum, qui juxta rerum et factorum diversitatem pensabit, quot actus sint necessarii, ac sufficientes ad ostendendum, tale quid fuisse factum frequenter, ipsamque consuetudinem dici posse confirmatam. 120

121 Priorem partem tenet Glossa *in c Venerabilem.* ℣. *Ex successione, de Election.* Abbas cit. *cap.ult n.17. h.t.* Baldus *in L. 1. n. 2. C. Quae sit longa consuetud.* et plures alii. Ratio hujus afferri solet: quia generaliter duo actus sufficere solent, quoties aliunde numerus eorum in Jure non reperitur esse determinatus: nam, ut habet Reg. 40. Juris in 6. *Pluralis locutio duorum numero est contenta.* Concordat can. Ita nos. 25. q. 2. et l. Nemo deinceps. C. de Episcop. Audient. ubi Glossa fin. inquit: *Nota, quod duae vices consuetudinem faciunt.* Et quod consuetudo judicialis inducatur per duas sententias conformiter latas intra decem annos, expresse docet Glossa *un.in l.Diuturna. ff de Legib.* et sequitur Zasius *eod tit.n.7.* Nam, ut inquit Bartolus *l.De quibus.§.Item quaero, ff. de Legib.* cum Judex auctoritate Populi sit praepositus, quod facit Judex, totus Populus facere videtur, juxta illud: Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur, *L. 1. §. Omnia. C. de Veteri jure enucleand.*

122 Posterior vero pars est Jasonis, *cit.n.51.* Menochii *de Arbitrar. Judic. cas.81. n. 4.* qui hanc opinionem appellat veriorem; Vallensis *h.t.* §. 2. *n.* 2. Engel *eod. n.* 8. et aliorum plurimum. Ratio est: quia ad consuetudinem inducendam requiruntur tot actus, ut ex illis sufficienter possit desumi, et colligi consensus Populi, sive majoris partis Communitatis: atqui hoc non semper potest colligi ex duobus actibus; quia forte per errorem, ignorantiam, aut vitandi scandali causa, non statim Populus contradixit, aut aliud impedimentum intervenit. Et consequenter in dubio, istud totum est relinquendum arbitrio Judicis, qui in casibus particularibus cuncta perpendendo, atque rimando dijudicabit, an id, de quo controvertitur, fuerit frequenter longoque tempore observatum; sicque consuetudo ipsa possit dici confirmata, atque praescripta, nec ne, *Arg. L. 1. ff. de Jure deliberand.*

123 Nec obstant Jura *nu.* 121. allegata. Nam, quod attinet ad *Reg* 40. *Juris in* 6. ea non urget: quia impraesentiarum non simpliciter requiruntur plures actus, sed tot actus frequentati, ut ex illis possit sufficienter colligi consensus Populi, seu majoris partis Communitatis, de inducenda consuetudine. In hoc autem dijudicando recurrendum est ad arbitrium prudentis Judicis.

124 Ad *can. Ita nos.25. q. 2. et cit.Nemo deinceps.C. de Episc.Audient.* dicitur, ibi sermonem esse de criminibus. De his enim loquendo, geminatio actus criminosi vocatur *Consuetudo*, non quidem sumendo consuetudinem pro ea, quae ad legem inducendam, vel abrogandam sufficiat (talis etiam non habet locum in criminibus, ac nutritivis peccati) sed accipiendo consuetudinem improprie, seu pro assuefactione criminis, quae sufficiat ad graviorem ejus punitionem. Castro Palao *cit. disp.* 3. §. 3. *n.* 5. post Bartolum *in L. 2. C. Quae sit longa consuetud.* Suarez *d. lib. 7. cap.* 10. *n.* 3. Bonacina *disp.* 1. *q.* 1. *punct. ult. num.* 32.

125 Quaeritur III. Quales actus requirantur ad inducendam consuetudinem? Resp. I. Certum est ad consuetudinem requiri actus voluntarios illis, per quos ipsa inducitur. Alioquin enim deficeret causa efficiens Consuetudinis, qui est consensus Populi, rebus ipsis, et factis demonstrandus, *d. l. D. quibus. ff. de Legib.*

126 Unde infertur primo cum Glossa *fin. cap. ult. h. t.* et Abbate *ibid. n.* 12. et aliis passim, quod consuetudo debeat induci ex certa scientia, et non per ignorantiam, seu errorem: alioquin enim, si error contingeret circa substantiam actus, vel ipsius consuetudinis, haec vires firmas nunquam obtineret. Siquidem nihil magis voluntati est contrarium, quam ignorantia, et error: quia errantis nullus est consensus, *l. Non idcirco, C de Juris et facti ignorant.* Hinc, si Populus ex errore per decem annos observaret Diem festum, vel Jejunium, putans, se aliqua Lege ad hoc teneri, non per hoc induceretur Consuetudo praeter jus: et similiter, si longo tempore eliceret actus contrarios legi, quam ignoraret esse positam non praescriberet contra legem. Castro Palao *cit. disp.* 3. §. 3. *n.* 11. Haunoldus *Tom. 1. de justit. et Jur. tract. 1. disp.* 3. *n.* 140. et alii. Ratio est, quae supra.

Infertur ulterius, quod si vi, aut per metum gravem, obligetur Populus ad exercendum actum quempiam longo tempore, non idcirco censeatur praestare consensum requisitum ad introducendam consuetudinem; quin potius per hoc ostendit, actum sibi esse onerosum: ac proinde Consuetudo praeter jus, sive novi juris inductiva, non oritur. Suarez *lib. 7. cap.* 12. *nu.* 10. Castro Palao *cit. n.* 11. et alii. 127

Resp. II. Insuper actus illi debent esse uniformes; 128
hoc est eadem ratione a majori parte Communitatis observati, et praticati. Si enim modo hoc, modo illud fuerit observatum, remanet dubium, quid Populus servare voluerit; ac proinde consuetudo non inducitur. Glossa *l. Cum de consuetudine. ff. de Legib.* Vallensis *h. t.* §. 2. *n.* 5. et communis.

Resp. III. Actus illi debent etiam esse publice 129
frequentati quasi ex obligatione, seu animo (saltem interpretativo) inducendi Consuetudinem, praeter legem, sive obligatoriam. Ita Glossa notabilis *can. Consuetudo, dist.1.* ℣. *Institutum.* Abbas *cit. cap. ult. n. 17. h. t.* et alii passim. Ratio est: quia Actibus merae et liberae facultatis non inducitur Consuetudo praeter legem, *arg. L.2. ff. de Via publica. et c. Abbate. de Verb signif.* Et hac de causa devota praxis Fidelium Missam diebus Ferialibus audiendi, saepius per annum confitendi, statis horis ad sonum campanae Beatissimam Virginem salutandi, in ingressu Templi frontem Aqua Lustrali aspergendi, et hujusmodi novum jus, seu consuetudinem obligatoriam, sub peccato non inducit: quia videlicet hae, et similes consuetudines ex liberali tantum affectu, et devotione, non vero ex ulla inducendae obligationis voluntate inchoatae sunt, et continuantur; ac proinde sunt actus merae facultatis.

Ubi supponendum, quod per *Actus merae facul-* 130
tatis intelligantur illi, qui nullam juris, ne putativam quidem obligationem, aut necessitatem habent, sed pro cujuslibet arbitrio fieri, vel omitti possunt. Engel *h. t. n.* 9. In dubio autem, an consuetudo ex devotione duntaxat, vel animo se obligandi fuerit introducta: praesumendum est, consuetudinem potius esse devotionis, quam obligationis, sicque continere actus merae facultatis, *arg. 1. Arrianus. ff. de Actionib. et obligat.* cum similibus; ac notat Mastrius *disp. 2. Theolog. Moral. numer.* 204.

Resp. IV. Requiritur insuper, quod actus illi 131
fuerint frequentati a majori parte Populi, seu Communitatis; sive quod major pars Populi usa fuerit tali consuetudine. Ita Glossa *fin. cit. cap. ult. h. t.* estque communis. Ratio est, quia, sicut minor pars non potest inducere legem, ita nec consuetudinem: nam generale est, quod in Universitatibus semper praevaleat id, quod fit a majori parte; atque in istud tota Communitas consentire censeatur, nisi quid rationabiliter ab aliis fuerit objectum, atque ostensum; ut *cap. 3. De his quae fiunt a majori parte Capit. et c. Quia propter. 42. et c. Ecclesia vestra. 48. de Elect. et l. Quod major. ff. ad Municipalem.* cum concordantiis.

Recte tamen notat Abbas saepe *cit. cap. ult n. 18. h.* 132
t. istud intelligendum esse de majori parte Populi habilis ad introducendam legem, vel consuetudinem:

quia mulieres, parvuli, ac furiosi, non computantur in numero, cum non sint habiles ad condendam legem, ut *L. 1. ff. de Legib.* Insuper dicta procedunt de Consuetudine generali, sive totius Populi: nam loquendo de consuetudine speciali, v. g. alicujus Collegii sufficit major pars istius Collegii.

133 Quaeritur IV. Utrum Consuetudo debeat esse non interrupta; et qua ratione interrumpatur? Resp. I. Ad Consuetudinem vel maxime requiritur, quod ea ante completum legitimum tempus non fuerit interrupta. Ita communis: et ratio est clara; quia alioquin non esset, nec dici posset legitime praescripta, contra *cap. ult. h. t.* cum concordantiis.

134 Resp. II. Censetur consuetudo interrumpi, quando vel Populus ex certa scientia exercet actum contrarium, etiam unicum, *arg. c. Sollicitudinem. 24. §. fin. de Appellat. et l. Ubi repugnantia ff. de Reg. Jur.* ac notat Glossa *fin. in l. Nemo alieno. ff. eod.* Abbas *loc. cit. n.* 19. Vel quando Superior transgressores suae legis punit, aut tribunali pro lege sua contra consuetudinem judicat. Hac enim ratione consuetudo expresse revocaretur per Superiorem: tacite vero, quando ex certa scientia populus exerceret actum contrarium, quia hoc ipso ostenderet, se nolle amplius consuetudinem inceptam continuare. Et tunc post hujusmodi interruptionem, erit de novo inchoanda consuetudo: alioquin non valebit.

135 Quod si autem post lapsum legitimi temporis consuetudo jam fuerit completa, et firmata, tunc ea per unicum actum Populi contravenientis non revocatur: sed vel opus est lege Superioris, consuetudinem illam expresse derogantis; vel nova contraria consuetudine cum temporis diuturnitate, aliisque requisitis. Glossa *fin in d. l. Nemo alieno, ff. de Reg. Jur.* Abbas *ubi supra n.* 19. Felinus *c. Cum accessissent. n. 30. de Constit.* citans quam plures alios. Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 20. n.* 10. Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 24. n. 14.* et alii. Ratio est: quia consuetudo rite jam praescripta induxit novum jus, cum habeat vim legis: atqui huic non derogatur, nisi vel per expressam Principis revocationem, vel per contrariam consuetudinem rite praescriptam; ergo.

136 Quaeritur V. An ad Inducendam Consuetudinem requiratur scientia, et consensus Principis potentis legem condere? Affirmat Glossa *fin. in cap. ult. h. t.* Federicus de Senis *Consil. 17. num. 3. vers. Praeterea consuetudines,* asserens, quod consuetudo contra legem non valeat, nisi sit inducta ex certa scientia ejus, qui illam legem posset expresse tollere in illo loco; atque pro hac sua sententia allegans Bernardum in *cap. ult. h. t.* et Innocent. ac Compostell. *super Rubr. eod.* Sperellus *Decis. 133. Fori Ecclesiastici. nu. 22.* post Rotam in *Trevirens. Abbatiae S. Maximini. 24. Junii 1525. coram Coccino.* Fagnanus *c. Utrum autem. n. 18. de Cognat. spirit.* citans Rotam in *Romana, Concordiae S. Petri, coram Card. Cavalerio.* et alios complures. Rationem dant: quia consuetudo est species juris, habetque vim legis; ergo aliter, quam cum scientia et auctoritate ejus, qui potest legem condere, nequit introduci: ac multo minus poterit per eam prior lex tolli, cum inferior non possit tollere legem superioris absque ejusdem scientia, et consensu. *Clem. Ne Romani. §. 1. de Election.* cum similibus.

137 Verum haec sententia, nisi melius explicetur, graves patitur instantias. Nam imprimis *cap. ult. h. t.* plus non requiritur ad consuetudinem contra legem, seu quae Juri positivo praejudicium generet, quam ut ea *sit rationabilis, et legitime praescripta:* praescriptio autem currit etiam contra ignorantes. Deinde in *cap. 1. de Constitut. in 6.* dicitur *Romanus Pontifex locorum specialium consuetudines probabiliter ignorare,* et tamen dictae consuetudines validae censentur; ergo ad eas scientia Principis non requiritur. Unde pro resolutione hujus quaestionis

138 Advertendum est, quod tribus modis Princeps in consuetudinem consentire intelligi possit, videlicet expresse, tacite, aut legaliter; atque juxta hoc triplex ejus consensus distingui valeat. *Consensus expressus* intervenit, quando Princeps expresse, seu clare consentit in talem consuetudinem, dando licentiam ad eam introducendam, vel ipsam approbando. *Consensus tacitus* dicitur, quando Princeps scit talem consuetudinem, et dissimulat, seu non contradicit, cum commode contradicere posset: sic enim, dum tacet, consentire videtur. *Consensus legalis* (qui et *generalis, ac juridicus* appellatur) est ille, qui datur per legem, sive per Jus ipsum, quatenus Legislatoris per publicam legis auctoritatem consentiunt in omnes consuetudines rationabiles, ac legitime praescriptas, easque firmas esse, vimque legis habere volunt: ut *cap. ult. h. t.* et *L. 1. et seqq. C. Quae sit longa consuetud.* cum similibus. Atque ideo *Consensum* hunc alio nomine vocant *generalem,* eo quod per publicam legem praestetur generaliter pro omnibus consuetudinibus rationabilibus, et rite praescriptis; at vero duplicem priorem *Consensum* appellant *specialem,* eo quod pro hac vel illa determinata consuetudine in specie detur, dum in eam Princeps, vel expresse, vel saltem tacite consentit. Hoc praenotato,

139 Resp. I. Ad consuetudinem caeteroquin rationabilem, praeter vel contra legem inducendam, requiritur quidem aliquis consensus, et scientia Principis: tamen consensus ille non necessario debet esse expressus, sed sufficit tacitus, imo et juridicus seu generalis per legem datus. Ita Glossa *can. in istis. §. Leges. V. Abrogare. dist. 4.* ex professo rejiciens sententiam illorum, qui ad consuetudinem inducendam contra legem requirunt expressum consensum Principis. Abbas *cap. ult. n. 13. h. t.* Engel *eod. n.* 19. Sannig *h. t. cap. 5. n.* 2. Pirhing *eod. n. 15. et* 16. hanc appellans communem sententiam Jurisperitorum: quam etiam sequuntur Theologi, ut Suarez *lib. 7. de Legibus, cap.* 13. Sanchez *lib. 7. de Matrimonio, disp. 4. n.* 11. Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 24. n.* 2. et tacendo alios Barthol. Mastrius *disp. 2. Theol. moral n.* 201. asserens, hoc totum esse de mente Scoti *in 3. dist. 29. q. un.* Ratio Conclusionis est: quia ex una parte requiri aliquem consensum, et consequenter etiam scientiam Principis de consuetudine inducenda, probant dicta *n.* 136. Ex altera vero parte non semper requiri scientiam specialem ipsius, neque consensum expressum Principis in eam, convincunt Jura *num.* 137. allegata. Confirmatur: quia, quando adest consensus expressus Principis super consuetudine contraria legi, non est opus praescriptione; cum ipso facto Princeps revocet legem suam. Similiter, quando intervenit consensus tacitus, seu tolerantia Principis, scientis suam legem non servari, et tamen non prohibentis, nec punientis transgressores, cum posset: rursum opus non est, ut abrogetur lex per contrariam consuetudinem, et *via praescriptionis;* cum jam censeatur tolli per tacitam Principis revocationem, seu *via conniventiae,* prout explicatum fuit *supra n. 93. et seqq.*

140 Requiri autem consensum Principis juridicum, seu per legem generaliter datum, ad consuetudinem, patet ex eo: quia consuetudines illae quibus Jus resistit, seu easdem improbat, non possunt induci juxta dicta *num. 37. et 44. ac seqq.* Accedit, quod consuetudo sit species juris, habeatque vim legis; ac proinde sine auctoritate, saltem juridica, sive per publicam legem data illius, qui potest legem condere, introduci nequit; et multo minus prior lex per eam tolli, ob dicta *num.* 136. Unde consuetudo, caeteroquin rationabilis, ac legitime praescripta,

non sumit vires suas a potestate subditorum: sed a fomento Juris, et auctoritate Legislatoris, seu Papae, permittentis induci ejusmodi consuetudinem contra Canones, *cap. ult. h. t.* cum similibus. Abbas in *d. cap. ult. n.* 8. *h. t.* hinc solvens illud mirabile (ut vocat) quod consuetudo possit contra Canones induci per inferiores, non autem ab istis possit fieri Statutum contra eosdem: quia nimirum ibi intervenit auctoritas, seu consensus saltem legalis, ipsius Papae, non autem hic. Id ipsum docet Sperellus *Decis.* 89 *Fori Ecclesiast. n.* 8. *et* 14. nec in re dissentiunt ceteri, atque concordant dicta superius *n.* 11. *et n.* 105.

141 Dices. Rota Romana, et Doctores *n.* 136. allegati ad hoc ut consuetudo contra Canones valeat, requirunt certam scientiam, et expressum consensum Principis, seu Papae; ergo consensus mere legalis ad id non sufficit. Resp. Hanc imprimis sententiam, nisi melius explicetur, fortiter impugnari per *cit. cap. ult. h. t. et cap.* 1. *Constitut.* in 6. ut jam superius *n.* 137. dictum est. Deinde allegati Doctores, ac in specie Sperellus, et Fagnanus, *ubi supra*, loquuntur in casu consuetudinis, cui Jus commune resistit, eamque improbat: prout Sperellus *cit. Decis.* 133 *n.* 19. et 20. semet ipsum explicat, asserens, quod consuetudines illae, de quibus ibidem loquitur, *non tam dicendae sunt consuetudines, quam corruptelae*. Sicut et Fagnanus *cit. c. Utrum autem. de Cognat. spirit.* loquitur de tali consuetudine, quam secutus, *in cap.* 1. *de Sponsalib.* appellatur *Transgressor Legis Evangelicae*: prout et ipse sese declarat *loc. cit. n.* 15. Quia igitur in hisce casibus deficit consensus juridicus, seu generalis per legem communem a Principe datus, respectu talis consuetudinis inducendae, mirum non est, quod ea nullo unquam tempore possit contra Canones induci absque expresso consensu Papae, puta, concesso per speciale privilegium, ac postea continuo practicatum, juxta dicta superius §. 3. *n.* 61. *et* 64. *et seqq.* Atque eodem modo potest responderi ad Decisiones Rotae, utpote pro allegatis consuetudinibus a Jure reprobatis adductas: praesens autem Conclusio, et communis sententia Jurisperitorum, solum loquitur de consuetudine rationabili, et legitime praescripta; cui proin Jus commune non resistit, nec deest consensus saltem generalis, ac juridicus Principis, sive Papae.

142 Quaeritur VI. An ad Consuetudinem inducendam contra legem requiratur bona fides? Affirmant Glossa *c. Non est*, §. *Canonice*, *h. t. in* 6. Suarez *lib.* 4. *Defensionis Fidei Cathol. c.* 32. *n.* 20. Layman *cit. cap.* 24. *n.* 11. Lessius *lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 46. Sylvester, et alii plures. Rationem dant: quia consuetudo debet *esse legitime praescripta*, juxta saepe *cit. cap. ult. h. t.* ergo sicut ad omnem aliam praescriptionem, ita et ad praescribendam consuetudinem, requiritur bona fides: nam, ut habet Reg. 2. Juris in 6. *Possessor malae fidei, ullo tempore non praescribit*: cum concordantiis. Ex hoc proinde inferunt hujus sententiae Auctores, quod primi legem Reipublicae utilem cognoscentes, eamque illicite transgredientes, praescriptionem, ipsamque consuetudinem re ipsa inchoare non possint: quamvis eorum Successores, videntes, legem ab Antecessoribus suis non fuisse observatam, existimare atque in dubio praesumere valeant, eos habuisse justam legis non servandae causam, sicque consuetudinem inchoare, vel quasi bona fide ab Antecessoribus inchoatam, perficere possint; prout explicat Layman *loc. cit.* allegans alios.

143 Oppositum nihilo minus tenent Jason *l. De quibus. n.* 49. *ff. de Legib.* post Jo. Andream, Baldum, Archidiaconum, Hostiensem, et alios. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 4. *n.* 14. Valensis *h. t.* §. 3. *n.* 6. Diana *part.* 8. *tract.* 7. *resol.* 37. Lugo *disp.* 8. *de Justit. et jur. sect.* 6. *n.* 96. Haunoldus *cit. tract.* 1. *cap.* 3. *n.* 136. Bonacina, pluresque alii. Ratio hujus desumitur ex communi sensu hominum: alioquin enim vix unquam a Subditis praescribi posset ulla consuetudo contra legem; cum moraliter impossibile sit, ut Subditi ab initio non sciant, se agere contra legem, sicque consuetudinem mala fide incipiant. Certe, in dubio nunquam posset praesumi pro valore consuetudinis: quia praesumitur lex non ignorari (quin imo Juris ignorantia non excusat, juxta *Reg.* 13. *Juris in* 6.) adeoque transgressiones praesumerentur esse peccaminosae: sicque everteretur tota propemodum materia, et Juris utriusque dispositio circa Consuetudinem. Accedit, quod consuetudo non inducatur ex errore, sive ex actibus ob legis ignorantiam elicitis, ut dictum *n.* 126. ergo ex hoc capite Successores priorum non possunt consuetudinem inchoare, vel perficere.

Nec urget ratio in oppositum. Quia consuetudo 144 solum improprie dicitur praescripta, quatenus nimirum tempore legitimo, seu longo, debet esse continuata, ut dictum *n.* 90. alias autem plures sunt differentiae inter Consuetudinem, et Praescriptionem, supra *n.* 23. *et seqq.* assignatae. Adde aliam quoad propositum disparitatem: quia praescriptio cum mala fide facta, redundaret in damnum tertii innocentis, cui res sua injuste auferretur: non sic consuetudo contra legem. Etenim, cum lex tota ordinetur ad bonum commune Subditorum, si constet per experientiam, optimam rerum magistram, quod a Subditis non observetur, sicque non nisi ad conscientiae laqueum deserviat, non vero ad utilitatem Subditorum; tanquam destituta suo fine, sapienter, ac merito a Legislatore, Subditorum infirmitati condescendente, censetur revocari saltem per consensum suum legalem, et juridicum, non obstante mala fide subditorum, qui per legis transgressionem antehac peccaverunt.

Quod si omnino contendas, requiri bonam fidem in praescribenda consuetudine contra legem, ne alioquin sequi videatur, Haereticos omnibus Ecclesiae legibus vi contrariae consuetudinis esse exemptos. Certe causae rationabilitas, ob quam Populus legem non observat, actuumque frequentia, et legalis, seu juridicus Principis consensus eam sufficienter supplebit.

Neque urget instantia de Haereticis. Resp. enim, 145 impraesentiarum esse sermonem duntaxat de consuetudine rationabili. Patet autem, tales non esse consuetudines Haereticorum: tum quia hae procedunt ex pertinaci errore contra veram Fidem Catholicam, atque directe tendunt in contemptum Sanctae Matris Ecclesiae, ejusque visibilis Capitis, Christique in terris Vicarii Romani Pontificis; adeoque veluti repugnantes verae Fidei, Jurique Divino, rationabiles esse neutiquam possunt. Tum quia patet ex dictis §. 3. *n.* 60. *et n.* 59. *et n.* 71. *et seqq.* quod consuetudines illae sint irrationabiles, per quas rumpitur Nervus Ecclesiasticae Disciplinae, impeditur morum reformatio, debita extinguitur obedientia, peccandi licentia ministratur, aut deformatur Status Ecclesiae universalis: atqui haec omnia fiunt per depravatas illas Haereticorum consuetudines, quibus pestifero odio erga Sanctam Ecclesiam, ejusque visibile Caput Pontificem Romanum, saluberrimas ipsius leges, atque sacras Constitutiones, non ex parte duntaxat, sed in totum, imo et ipsam Potestatem Legislativam, divinitus ipsi concessam, pertinacissime negant, contemnunt, conculcant, et contumaciter transgrediuntur. Unde verificatur illud in ipsis, eorumque depravatis consuetudinibus, quod *cap. ult. h. t.* refertur, videlicet *tanto graviora esse peccata, quanto diutius infelicem animum detinent alligatam.*

Quaeritur VII. Utrum ad consuetudinem requi- 146

ratur, ut etiam in contradictorio judicio sit obtenta? Ratio dubitandi desumitur *ex l. Cum de consuetudine ff. de Legib.* ubi dicitur: *Cum de consuetudine Civitatis, vel Provinciae confidere quis videtur, primum quidem illud explorandum arbitror, an etiam contradicto aliquando judicio consuetudo firmata sit.* Accedit Glossa in *c. Abbate vers. Contradicto judicio. de Verb. signif.* ubi ait: *Ad hoc, ut consuetudo valeat, oportet, ut sit obtenta contradicto judicio, id est, si ex adverso negetur consuetudo ff. de Legib. l. Cum de consuetudine, etc. Contradictum judicium dicitur, puta, cum ego dicerem, hanc esse consuetudinem; adversarius dicebat, non esse consuetudinem, et judicatum fuit, quod erat consuetudo.* Haec Glossa.

147 Resp. nihilo minus cum Abbate *cap. ult. num.* 16. *h. t.* allegatum communem opinionem Canonistarum, et Legistarum, id non requiri, sed sufficere ad Consuetudinem introducendam actus extrajudiciales: quia in eis etiam consensus, et usus Populi verificatur. Accedit, quod nullo jure hoc requiratur, imo et oppositum satis innuatur *cap. ult. h. t.* ubi ad Consuetudinem sufficere dicitur, quod sit *rationabilis, et legitime praescripta.* Et revera, si id sane necessario requireretur, ut sit obtenta in contradictorio Judicio; defectu hujus conditionis nulla prorsus nove dari posset consuetudo; cum prima consuetudo nunquam potuerit, nec possit esse obtenta in contradictorio judicio, ut patet.

148 Nec urget *cit. l. Cum de consuetudine. ff. de Legib.* Nam haec non loquitur de introductione consuetudinis, sed de ejus confirmatione; ut liquet ex illis ejus verbis: *An etiam contradicto judicio consuetudo firmata sit.* Ubi ponderandum ly, *firmata sit.* Unde sensus illius Legis est, hoc imprimis a Judice esse explorandum: quia, si talis consuetudo jam aliquando in Judicio recepta est, ac pro ea extitit judicatum, tunc allegans consuetudinem, quam alias tanquam rem Facti per testes probare deberet, relevatur ab onere probandi; cum ex priori judicio, ac sententia, consuetudo illa jam sit firmata.

§. VI.

De Effectibus Consuetudinis.

SUMMARIUM.

149 *Quatuor generatim sunt Effectus Consuetudinis; at qui?*
150 *Consuetudine potest irritari actus in contrarium gestus.*
151 *Dupliciter interpretatur legem, videlicet authentice, sive necessario, si est Consuetudo juris.*
152 *Et conjecturaliter, seu probabiliter, si est Consuetudo facti.*
153 *Neque ad hoc posterius requiritur decennium.*
154 *Consuetudo rationabilis potest abrogare Legem, ejusque obligationem.*
155 *Imo et poenam Legis manente ejus obligatione ad culpam, et econtra.*
156 *Idque exemplificatur.*
157 *Ac limitatur in Censuris.*
158 *Consuetudo habet vim obligandi etiam pro Foro conscientiae.*
159 *Et quae ad asserendam talem obligationem in praxi sint attendenda?*
160 *Consuetudo unius loci non obligat alium vicinum.*
161 *Consuetudo est stricti juris, nec extenditur de loco ad locum.*
162 *Si est odiosa: secus, quando est favorabilis. Et n. seqq.*
163 et 164. *Est recurrendum ad consuetudinem vicinarum Ecclesiarum, Civitatum etc. et quando?*
165 *Si diversa est consuetudo vicinarum Ecclesiarum, attenditur magis rationabilis.*
166 *Quid agendum in dubio, quae consuetudo sit magis rationabilis?*
Consuetudo S. Romanae Ecclesiae, an sit necessario observanda? Ibid.
167 *Consuetudo diuturna, sed mala, an, ut quos habeat effectus? Et n. seqq.*
168 *Ipsa excusat a poena temporali, seu Fori exterioris.*
169 *Non tamen a poena aeterna, et in Foro conscientiae.*

Quaeritur I. Quot generatim sint effectus Con- 149
suetudinis? Resp. Quatuor, videlicet Interpretatio legis jam praeexistentis. Abrogatio legis antea positae, Obligatio sive inductio novae legis, et Irritatio actus in contrarium gesti. Ita communis. Et quidem juxta priores tres effectus, passim dividitur *Consuetudo* in eam, quae est *secundum legem, praeter legem*, et *contra legem*, ut dictum *num.* 8. *et seqq.*

Quartus autem effectus, videlicet Irritatio actus in 150
contrarium gesti, desumitur *ex cap. ult. h. t. et l. De quibus ff. de Legib.* cum concordantiis. Ubi generaliter, ac sine limitatione, consuetudo rationabilis, et legitime praescripta, vim legis habere dicitur; eo quod nihil intersit, suffragio Populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis et factis: cum igitur detur Lex irritans actus in contrarium gestos, pari ratione id per longaevam Consuetudinem fieri poterit. Sic per consuetudinem loci efficitur quis ineligibilis, et inhabilis ad Beneficium Ecclesiasticum, *c. Cum olim.* 6. juncta Glossa *fin de Cleric. conjugat.* Sic etiam electio contra consuetudinem legitime praescriptam attentata non valet, sed irrita declaratur, *c. Cum dilectus.* 8. *h. t. et c. Cumana.* 50. *de Election.* cum similibus. Et haec de quarto Consuetudinis effectu: nunc de aliis tribus singillatim agendo.

Quaeritur II. Quibus modis Consuetudo possit in- 151
terpretari Legem praeexistentem? Resp. Dupliciter id fieri, videlicet authentice sive necessario, et probabiliter seu conjecturaliter tantum; juxta quod Consuetudo alia est juris, et legitime praescripta; alia Facti duntaxat, et consistens in mera frequentatione actuum. Et quidem *Consuetudo juris*, quae videlicet legitime fuit praescripta, sicque vim legis obtinuit, interpretatur legem authentice, adeo ut ejus interpretatio sit necessaria, seu necessario observanda. Haec quippe nomine *Consuetudinis* absolute positae intelligitur, *c. Cumana.* 50. *de Election.* ac proinde de ipsa procedit illud *c. Cum dilectus. h. t. et l. Si de interpretatione. ff. de Legibus*; ubi dicitur: *Optima est legum interpres consuetudo.* Et l. Nam Imperator. ff. eod. ubi Imperator rescripsit, *in ambiguitatibus, quae ex legibus proficiscuntur, consuetudinem, aut rerum perpetuo similiter judicatarum auctoritatem, vim legis obtinere debere.*

Caeterum *Consuetudo facti*, quae nimirum est in 152
fieri duntaxat, et consistit in mera frequentatione actuum, estque via ad priorem (ac proinde solet nonnunquam appellari *Consuetudo in fieri*) solummodo conjecturaliter, sive probabiliter mentem Legislatoris, ipsiusque legis, interpretari potest; prout in simili Doctores interpretantur leges probabiliter solum, non item necessario. Quamquam adhuc altiori quadam ratione id praestet Consuetudo prae Doctoribus, eo quod ibi plures in unum conveniant, et quidem rebus ipsis et factis; per majorem videlicet Communitatis partem praestitis, et non verbis praecise: unde etiam successu temporis Consuetudo vim legis obtinere noscitur, quod interpretatione Doctorum nunquam conveniet.

Et quidem hujusmodi Consuetudo interpretativa 153

conjecturalis neutiquam expostulat tempus decennii (ad instar Consuetudinis interpretativae authenticae) sed minori tempore est contenta: eo, quod istud jure non reperiatur definitum, simulque ipsa vim legis nondum habeat, neque necessario sit tenenda. Unde Menochius *lib. 2. de Arbitr. Judic. cas.* 83. n. 10. potest Cravettam *Consil.* 21. *n.* 12. et alios, haud immerito dixit, quod, si agatur de consuetudine interpretativa, possit Judex aestimare eam satis stabilitam parvo tempore, cum temporis diuturnitas in his non requiratur. Quod tamen est intelligendum de probabili, seu conjecturali consuetudine: nam ad interpretativam consuetudinem authenticam requiri saltem decennium, concedit idem Menochius *loc. cit.* n. 6. allegans communem. Et haec quoad primum Consuetudinis effectum, qui est *Interpretatio legis* jam praeexistentis: nunc pergendo ad alios.

154 Quaeritur III. Qua ratione Consuetudo possit abrogare legem praeexistentem? Resp. I. Certum est, et in confesso, quod consuetudo rationabilis, ac legitima praescripta, vim habeat abrogandi legem praeexistentem, ejusque obligationem. Patet hoc siquidem *ex cap. ult. h. t.* cum concordantiis.

155 Resp. II. Potest insuper ejusmodi Consuetudo abrogare poenam legis, manente hujus obligatione ad culpam; et vicissim tollere legem quoad culpam, remanente ejus obligatione ad poenam: dummodo haec non sit talis conditionis, ut culpam necessario praesupponat. Ita Suarez *lib. 7. de Legib. cap.* 19. *num.* 3. *et* 12. Castro Palao *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *punct.* 4. §. 2. *num.* 4. citans alios. Ratio est: quia Jura indistincte loquuntur de sublatione legis positivae humanae per contrariam consuetudinem legitime praescriptam. Deinde si per contrariam consuetudinem potest lex abrogari ex toto, cur non etiam eidem poterit derogari ex parte? Nam consuetudo non nisi ex tacito, sive legali consensu Principis vim suam obtinet: clarum est autem, quod possit Princeps abrogare poenam in lege positam, manente ejus obligatione quoad culpam; et vicissim tollere legis obligationem quoad culpam, remanente obligatione ejus quoad poenam, prout tale quid accidit in lege mere poenali: idem ergo fieri potest consuetudine legitime praescripta.

156 Et hac ratione, quod *Extravag.* Ambitiosae. *de Rebus Eccles. non alienand.* in quibusdam locis sit recepta ad nihil, in aliquibus ad aliquid, non autem quoad poenas ipso jure inflictas, tradit Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 149. *et* 150. post Cajetanum: ac sequitur Guilielm. Herincx *disp.* 5. *de Legib. quaest.* 2. *num.* 14. citans alios. Idemque videre est in pluribus aliis Decretis varias poenas imponentibus, quae jam usu contrario cessarunt, manente caeteroquin legis obligatione. Accedunt dicta *Tit. de Constitutionibus.* §. 9. *n.* 206. ubi etiam exempla quaedam referuntur, in quibus consuetudine longaeva videtur Lex mixta transiisse in mere poenalem.

157 Additur notanter *num.* 155. *Dummodo poena non sit talis conditionis, ut culpam necessario praesupponat.* Nam fallit Conclusio in Censuris Ecclesiasticis, utpote quae non imponuntur nisi contumacibus, et Ecclesiae inobedientibus; sicque culpam proprie dictam praesupponunt.

158 Quaeritur IV. Utrum consuetudo legitime introducta habeat vim obligandi etiam pro Foro conscientiae? Resp. Loquendo de consuetudine quidpiam praecipiente, aut prohibente, habet ipsa vim obligandi nedum pro Foro externo, sed etiam pro Foro conscientiae: unde, si alicubi ex longaeva consuetudine, et concurrentibus aliis conditionibus hactenus enumeratis, celebretur Dies Festivus veluti de praecepto, absque dubio is tandem obligabit etiam pro Foro interno, et conscientiae. Ita communis; et patet *ex can. Illa autem. dist.* 12. ubi loquendo pro Foro conscientiae, atque evitando peccato, hoc ipsum traditur de observantia jejunii, allegato illo S. Ambrosii effato: *Cum Romam venio, jejuno Sabbato; cum Mediolani sum, non jejuno:* propter diversam videlicet utriusque Ecclesiae consuetudinem. Id ipsum convincit ratio manifesta: quia consuetudo pro lege suscipitur, estque jus non scriptum: ergo, sicut lex juxta materiae qualitatem obligat in conscientia, ita et consuetudo legitime praescripta.

159 Additur notanter *et concurrentibus alii conditionibus hactenus enumeratis.* Nam in praxi ad asserendam hujusmodi obligationem vel maxime erit attendendum, utrum actus illi a majori parte Communitatis fuerint publice frequentati quasi ex obligatione, simulque extiterint uniformes, ac voluntarii, non autem ex errore aliquo procedentes; prout jam supra *num.* 127. *et seqq.* ulterius dictum est. Deinde quando Superior, ut puta Episcopus loci, expresse contradixit tali consuetudini introducendae, palam est, talem consuetudinem fore invalidam, sicque non obligare pro Foro conscientiae: deficeret enim consensus Superioris, etiam legalis, et tacitus, ob hujusmodi expressam contradictionem.

160 Quaeritur V. An consuetudo unius loci, v. g. Civitatis, obliget alium locum, seu Civitatem vicinam? Resp. I. Si ibidem vigeat speciale Statutum, aut propria Consuetudo, certum est, consuetudinem unius loci non posse obligare alium. Idque liquet ex *cit. can. Illa autem. dist.* 12. ubi consuetudo Romae vigens jejunandi in Sabbato, non obligavit Mediolani. Concordat *can. Catholica Ecclesia. dist.* 11. ubi dicitur, quod quaelibet Ecclesia regatur suis specialibus consuetudinibus, et constitutionibus. Accedit ratio: quia consuetudo est localis, nec inducitur, nisi ex actibus frequentatis per majorem partem determinatae Communitatis; ergo, ubi Communitates sunt distinctae, consuetudo vigens in una nequit obligare alteram; cum illa nullam habeat potestatem in istam. Fridericus de Senis *Consil.* 91. *num.* 4. Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 821. et communis.

161 Et hac de causa recte notant Doctores, quod consuetudo sit stricti juris, et non extendatur de loco ad locum, nec de casu ad casum, nec de persona ad personam; ut tenuit Alexander *Consil.* 68. n. 5. *et* n. 19. *lib.* 2. Mascardus *de Probationib. Concl.* 423. *n.* 13. post Decium *cap.* 1. n. 27. *de Probat.* Card. de Luca *Discurs.* 30. *de Beneficiis. n.* 12. et alii.

162 Quod tamen intelligendum est de consuetudine odiosa, seu contra jus militante; qualis extendi non debet ultra ea, in quibus specifice observata est, *l. Quod vero contra rationem. ff. de Legib.* ac notat Alexander *cit. num.* 5. Quodque adeo verum est, ut consuetudo odiosa, veluti stricte interpretanda, etiam ex majoritate rationis non debeat extendi ad alium casum similem: secus autem, quando consuetudo est favorabilis; tunc enim extenditur. Mascardus *loc. cit. n.* 15. *et* 16. citans alios. Idem confirmatur ex mox dicendis: unde

163 Resp. II. Nihilo minus, ubi Jure communi nihil habetur expressum, simulque in certa Ecclesia, Civitate, vel loco, non extat speciale Statutum, nec Consuetudo particularis, quidpiam circa talem materiam disponens, aut decidens; tunc pro facienda dispositione, vel causarum occurrentium decisione, recurrendum est ad consuetudinem vicinarum Ecclesiarum, Civitatum, sive locorum. Ita desumitur *ex c. Cum olim.* 6. *h. t.* ubi loquendo de Officiis, Dignitati noviter erectae attribuendis, expresse sic statuitur; ac notat Abbas *ibid. num.* 4. hinc inferens, quod ubi in honoribus deferendis non apparet in Jure, nec ex consuetudine speciali, quid juris, recurrendum sit ad consuetudines vicinorum. Et Barbosa in *Collectaneis ad cit. c.*

Cum olim. n. 4. notans, quod in subsidium consuetudo Regni, aut loci vicini attendatur. Idemque tradit Menochius *Consil.* 312. *n.* 14. generaliter docens, quod in re dubia sequendum sit exemplum, et mos vicinorum locorum, juxta Cravettum *Consil.* 206. *n.* 14. *et Consil.* 258. *n.* 8. et alios. Concordat *c. Super eo.* 22. *de Censib.* ubi simili modo in subsidium jubetur observari consuetudo vicinarum Provinciarum. Item *c. Super eo.* 3. *de Cognat. spirit* ubi circa hanc mandat Pontifex observari consuetudinem Metropolitanae Ecclesiae, vel aliarum circumpositarum.

164 Notanter autem additur, *ubi Jure communi nihil habetur dispositum etc.* Nam, quando adest dispositio Juris communis, prius est recurrendum ad Jus commune, quam ad consuetudinem vicinarum Ecclesiarum, vel locorum. Siquidem specialium locorum consuetudo non praejudicat Juri communi universaliter, sed solum specialiter, pro tali videlicet determinato loco, ubi viget: ac proinde extra ipsum, et in loco v. g. vicino obligat dispositio Juri communis. Qua ratione singulariter est intelligendus textus *in L.* 2. *Quae sit longa consuetudo*, dicens, quod licet consuetudinis non sit parva auctoritas, non tamen usque adeo valitura sit, ut vincat legem, scilicet universaliter. Abbas in *c. Cum olim. n. 7. h. t.* et alii. Similiter, ubi in quapiam Civitate, sive loco, habetur jus determinatum, vel specialis consuetudo, tunc haec erit observanda, nec attendere oportet ad consuetudinem vicinarum Civitatum, aut locorum, per jura et rationes *n.* 160. adductas. Card. Tuschus *cit. Concl.* 821. *nu.* 5. post Federicum de Senis, *ubi supra.*

165 Resp. III. Quando diversa est consuetudo vicinarum Ecclesiarum, Civitatum, Provinciarum, seu locorum, et aliud servatur in uno, aliud autem in alio loco: tunc in defectu Juris communis, et Statuti, consuetudinisque particularis, observanda est consuetudo magis rationabilis, minusque aliis praejudicans, seu nociva. Ita habetur *cit. cap. Cum olim. h. t.* et amplius tradunt idem Abbas *n.* 7. et Barbosa *n.* 1. citans alios.

166 In dubio autem, quaenam consuetudo sit magis rationabilis, minusque nociva aliis, oportet attendere ad consuetudinem propriae Ecclesiae Metropolitanae; ut *can. De his. dist.* 12. *et c. Super eo.* 3. *de Cognat. spirit.* Vel maxime autem attendenda est consuetudo Sanctae Romanae Ecclesiae, utpote quae est Mater et Caput omnium Ecclesiarum, *can.* 1. *et seqq. dist.* 12. *et can. Dudum.* 3. *q.* 6. Et quae tanquam Magistra in omnibus est sequenda, *can. Quis nesciat dist.* 11. *et can. Omnes. dist.* 22. cum similibus. Quamquam his non obstantibus Glossa *fin. in cap. Noli te. dist.* 11. *et in cap. un. §. Doceat. de Summa Trinit.* quam sequitur Abbas *cap ult. n.* 1. *de Reg. Jur.* recte notet, quod exceptis illis, quae sunt de Fide Catholica, et ejus Articulis, vel ubi ipsa quidpiam praecipit observandum, non necessario teneantur aliae Ecclesiae sequi consuetudinem Ecclesiae Romanae, sed quaelibet Ecclesia debeat sequi consuetudinem suam; ut *c. Certificari.* 9. *de Sepultur. et can. De trina. de consec. dist.* 4. cum similibus.

167 Quaeritur VI. Utrum Consuetudo diuturna, minus tamen justa, seu mala, nullum penitus habeat effectum? Resp. Habere sequentes effectus. Primo, quod praestet probabilem causam dubitandi de validitate juris, sive actus ei conformiter gesti, *arg. c. Cum causam.* 27. *de Elect.* ibi: *Dubitatis, et merito.* ac notat Abbas *ibid. n.* 3. inde inferens a simili, quod valeat sententia lata contra jus, de quo potest probabiliter dubitari, aut ratione consuetudinis, aut alia de causa. Quod tamen intelligendum est cum Nicol. Garcia. *part.* 9. *de Beneficiis, cap.* 2. *n.* 28. dummodo consuetudo illa non sit evidenter mala: alioquin enim justam ignorantiae causam non praeberet.

Deinde consuetudo diuturna licet prava, minusque justa, habet hunc effectum, quod excuset a poena Fori exterioris, licet non interioris. Et ita tenet Glossa *in can. Denique dist* 4. ubi multis pro et contra allegatis concludit, dicens: *Consuetudo excusat a poena temporali, sed non a gehennali* Idem tradit Jason *l. De quibus. n.* 8. *ff. de Legib.* Zoesius *h. t. n.* 3. Mascardus *Concl.* 194. *de Probat. n.* 10. *et Concl.* 1417. *n.* 35. citans alios. Ratio prioris partis est: quia hoc ipso, quod ejusmodi consuetudo toleretur, ac permittatur in Foro externo, non debet in eo puniri: alioquin jam non permitteretur. Accedit textus expressus *in c. Sane. de Temporib. Ordinat.* ubi propter antiquam consuetudinem loci, licet caeteroquin pravam et irrationabilem, evitatur poena Depositionis, et Suspensionis. Imo quod talis consuetudo excuset etiam a poena Excommunicationis, notat Fagnanus *in c. Ad haec. n.* 70. *de Religios. Domib.* post Tiraquellum *de poenis. Consil.* 42. 168

Altera pars liquet ex eo; quia consuetudo prava, seu irrationabilis, hoc ipso, quod sit talis, non excusat a culpa; imo hanc ratione diuturnitatis suae aggravat, ut *cap. ult. h. t. ergo* nec excusat in Foro conscientiae, aut a poena gehennali, quae correspondet illi culpae. 169

§ VII.

De Probatione Consuetudinis.

SUMMARIUM.

170 *Consuetudo est difficilis probatione: et cur?*
171 *Cui incumbat onus probandi consuetudinem?*
172 *Consuetudo notoria non indiget probatione.*
173 *Consuetudo probatur pluribus modis.*
174 et 175. *Et quibus?*
176 *Binus actus in judicio, seu gemina sententia conformis inducit consuetudinem.*
177 *Solvitur instantia.*
178 *Alii modi probandi consuetudinem referuntur.*
179 *Testes ut probent consuetudinem, quae conjunctim deponere debeant?*
180 *Praesertim loquendo de consuetudine immemoriali?*
Et cujus aetatis hi testes esse debeant? Ibid.

Quaeritur I. An, et cur Consuetudo sit difficilis probationis? Resp. Consuetudinem esse difficilis probationis, passim fatentur Doctores, post Glossam *fin. cap. ult. h. t.* ubi circa medium inquit: *Et sic videtur, quod difficile sit probare consuetudinem.* Accedit ratio: quia ad ejus probationem necesse est probare omne id, quidquid ad consuetudinem requiritur; ac praesertim, an a majori parte Communitatis, et animo eam inducendi, ac per tempus legitimum, continuoque uso fuerit observata: hoc enim probare, quam sit difficile, quis non videt? eo praesertim, quod mores populi valde sint mutabiles, et variabiles, ut dicitur. *§. penult. Institut. de Jure nat. gent. et civil.* Accedit, quod consuetudo debeat plene probari; ut tradit Bartolus *in Repetitione l. Consuetudinis. quaest,* 27. *C. Quae sit longa consuetud.* et alii apud Mascardum *cit. Concl.* 423. *n.* 19. Simulque ipsa sit probanda in specie, imo et in individuo: cum non extendatur de casu ad casum, ut loquitur Card. de Luca, *Discurs.* 53. *de Feudis. n.* 4. Quae omnia simul sumpta reddunt probationem consuetudinis difficilem, imo ut loquitur Abbas *Consil.* 53. *n.* 2. *lib.* 3. difficillimam, et juxta Hostiensem *cap. ult. h. t.* quasi impossibilem. 170

Quaeritur II. Cui incumbat onus probandi consuetudinem? Resp. Certum est, quod allegans consuetudinem, teneatur ipsam probare. Ratio est clara: 171

quia generale est, quod affirmanti incumbat probatio, *L. 2. ff. de Probationib.* Simulque consuetudo consistit in facto, *cap. 1. de Constitut. in 6.* quae autem consistunt in facto, non praesumuntur, sed indigent probatione. Nam facta es sui natura sunt incerta, *l. In omnibus ff. de Juris et facti ignorant.* sicque non praesumuntur, nisi probentur, *l. Asseveratio, C. De non numerat. pecun.* et late Barbosa *Axiom.* 93. *n.* 27. citans alios.

172 Excipitur tamen consuetudo notoria: haec quippe propter ejus notorietatem non indiget probatione, sed sufficit simpliciter ipsam allegare. Mascardus *cit. Concl.* 423 *n.* 27. et 28. allegans alios. Imo (quod plus est) hujusmodi consuetudinem notoriam Judices supplere posse, ac teneri supplere, censent Guido Papae *Singul.* 952. *n.* 1. pluresque alii Doctores, quos refert idem Mascardus *n.* 28. *et* 30. postmodum subjungens nonnullas alias Fallentias datae Conclusionis.

173 Quaeritur III. Quibus modis Consuetudo probetur? Resp. Plures modi, quibus probatur consuetudo, referuntur a Doctoribus, uti videre est apud Hostiensem *in Summa tit. De Consuetudine. n.* 5. *et seqq.* Mascardum *Concl.* 424. *de Probationibus*, et alios passim.

174 Et imprimis probatur consuetudo ex eo: quia ipsa successu temporis redacta est in scripturam: ut contingit in Usibus, seu Consuetudinibus Feudorum. Deinde probatur consuetudo, quia jam semel obtenta fuit in Judicio contradictorio: ut habetur *c. Abbate.* 25. *de Verb. signif.* et *l. Cum de consuetudine. ff. de Legib.* Atque hi duo modi probandi carent graviori difficultate.

175 Tertio probatur consuetudo; quia bis judicatum fuit inter longum tempus secundum consuetudinem allegatam, licet non contradictam. Et per hoc differt iste modus a priori, quod ibi quaestio moveatur super existantia consuetudinis, puta cum unus dicit, hanc esse consuetudinem, et adversarius dicit non esse, et judicatam fuit, quod erat talis consuetudo. Glossa *cit. c. Abbate.* ℣. *Contradicto judicio.* Quod impraesentiarum non requiritur, sed sufficit, quod intra lapsum longi temporis bis saltem ita fuerit judicatum: nam

176 Binus actus in judicio, seu gemina sententia judicialis conformiter lata circa idem genus causarum inducit consuetudinem, licet non probetur, quod sic lege fuerit constitutum; *arg. l. Diuturna. ff. de Legib.* juncta Glossa *ibid.* dicente, quod consuetudo inducitur per duas sententias latas intra decem annos. Bartolus *in Repetit. l. Consuetudinis. quaest.* 19. *C. Quae sit longa consuetud.* Hostiensis, *ubi supra. n.* 5. Accedit ratio: quia cum Judex auctoritate populi sit constitutus, quod ipse facit, populus facere censetur, *arg. L. 1. C. de Veter. jure enucleand.* ibi: *Omnia enim nostra facimus etc.* ac proinde ex bina sententia judiciali, in eodem genere causarum uniformiter lata, satis colligitur tacitus consensus populi: alioquin enim a tali fuisset appellatum.

177 Dices. Res inter alios judicata, aliis non praejudicat, *l. Saepe. ff. de Re judicat.* et *c. Quamvis.* 25. *de Sent. et re judic.* cum similibus: ergo nec duae illae sententiae caeteris praejudicabunt. Resp. Quidquid sit de anteced. nam dictum illud procedit solum regulariter, ac patitur suas limitationes, quas ad longum refert Glossa *uns cit. c. Quamvis.* neg. consequent. Quia impraesentiarum binae illae sententiae pariformiter latae non praejudicant aliis in vim Rei judicatae (quod regulariter fieri non debet, per Jura allegata) sed quia consensus populi per eas sufficienter colligitur, resultat exinde consuetudo, quae pro lege suscipitur; ac proin sententiae illae praejudicant aliis solummodo in vim consuetudinis. Bartolus, *ubi supra* solvens alia contraria.

Quarto probatur consuetudo, probando, quod ita ab antiquo inviolabiliter observatum fuerit, ita ut non extet memoria, quod contra factum sit; *ut c. Venerabilis.* 37. *de Praebend.* Et hic non est opus probare sententiam judicialem, nec statutum aliquod. Hostiensis *in Summa cit. tit. de Consuetudine n.* 6. Quinto tandem consuetudo potest probari per testes. Et quidem duos testes sufficere ad probationem consuetudinis, etiam longissimae, notat Hostiensis *in Summa. n.* 10. *h. t.* et Mascardus *cit. Concl.* 424. *n.* 6. post Guido Papae *Consil.* 116. *n.* 9. et alios: quoniam scriptum est: *In ore duorum, vel trium testium, stat omne verbum, c. Relatum est.* 11. *de Testament. Deuteron.* 17. et *Matth.* 18. 178

Isti testes tamen debent haec tria conjunctim deponere; videlicet, usum populi vel majoris partis, frequentiam actuum, et diuturnitatem temporis illorum actuum: alioquin enim non censetur probata consuetudo, si deficiant in uno ex illis tribus, eo quod haec omnia conjunctim ad consuetudinem requirantur. Rota Romana *Decis.* 286. *n.* 12. *apud Penia* Mascardus *loc. cit. n.* 2. Bartolus *cit. l. Consuetudinis. quaest.* 28. *C. Quae sit longa consuet.* Decius *Consil.* 483. *n.* 20. attestans de communi. Insuper testes illi debent convenire in tempore, et actibus; alioquin enim forent testes singulares, et sic non probarent. Bartolus, *ubi supra, quaest.* 30. Mascardus *cit. Concl.* 424. *n.* 3. *et seqq.* ubi ex professo hanc materiam tractat. 179

Caeterum loquendo de Consuetudine immemoriali, ut ea concludenter intelligatur probata, ulterius testes conformiter deponere debent de quatuor aliis: videlicet, primo de visu per quadraginta annos. Secundo de auditu a suis, majoribus, qui dixerunt, et ab aliis audierunt, semper ita observatum fuisse. Tertio, quod nunquam viderint, nec audierint, servari contrarium. Quarto, quod fuerit, et sit vox publica, seu fama, memoriam non extare, nec extitisse in contrarium. Glossa *in cap.* 1. ℣. *Memoria. de Praescript. in* 6. Sperellus *Decis.* 69. *Fori Ecclesiast. n.* 26. Gabriel *lib.* 5. *tit. de Praescript. Concl.* 1. *n.* 81. Hondedeus *Consil.* 79. *nu.* 36. *lib.* 1. atque tenet Rota Romana *apud Rubeum. Decis.* 512. et alias saepe, ut refert Sperellus *loc. cit.* allegans alios, et attestans de communi. Unde, quod testes deponentes super immemoriali, debeant habere quinquaginta quatuor annos aetatis suae (subducto tempore litis) ut possint deponere de visu quadraginta annorum, notat idem Sperellus *cit. Decis* 69. *n.* 30. post Seraphin. *Decis.* 54. *n.* 5. et alibi. Francus *cap.* 1. *de Praescript.* et Rota *Decis.* 512. *apud Rubeum.* 180

§. VIII.

De Abrogatione Consuetudinis.

SUMMARIUM.

181 *Consuetudo legitime introducta potest iterum tolli; et quibus modis?*

182 *Lex posterior generalis abrogat consuetudinem priorem generalem, licet nullam hujus faciat mentionem.*

183 *Secus dicendum de consuetudinibus particularibus locorum.*

184 *His sufficienter derogatur per clausulam generalem,* Nulla obstante consuetudine.

185 *An per clausulam illam generalem,* Non obstante quacunque consuetudine, *etiam derogetur consuetudini futurae, seu imposterum introducendae?*

Ponuntur rationes sententiae affirmativae. Ibid.

186 *Sententia negativa tenetur, nisi consuetudo sit reprobata ut irrationabilis.*

187 *Solvuntur rationcs prioris sententiae.*
188 *Utrum per cluusulam generalem*, Nou obstante quacouque consuetudiua, *aut. hujusmodi censeatur.sublata consuetudo immemorialis?*
Afferuntur fundamenta sententiae affirmativae. Ibid.
189 *Sententia negativa praefertur. Et n.* 190.
190 *Limitatur tamen haec sententia. Et n. seqq.*
Quando lex nova reprobat consuetudinem veluti irrationabilem, etiam tollitur immemorialis. Ibid.
191 *Idem dicendam, quando ratio legis etiam militat in consuetudino immemoriali.*
192 *Aut quando tolluntur omnes cousuetudines excepto certo casu.*
193 *Extra hos casus clausula generalis non derogat consuetudini immemoriali*
194 *Consuetudo potest abrogari per contrariam consuetudinem.*
195 *Et quae ad hoc requirantur?*
196 *Ut consuetudo contra legem abrogotur per aliam, non requiritur tempus ordinarium.*
197 *Et sufficit decennium. Et num.* 193.
198 *Imo neque tale tempus requiri videtur.*

181 Quaeritur I. Quibus modis generatim consuetudo rite introducta, denuo tolli, seu abrogari possit? Resp. I. Certum est, quod consuetudo legitime jam introducta iterum tolli, atque abrogari valeat: idque generatim dupliciter accidit, nempe val per contrariam legem novam ejus abrogatoriam, vel per aliam consuetudinem contrariam; prout amplius in progressu dicetur. Nunc loquendo de priori modo, seu abrogatione consuetudinis per contrariam legem, uportet imprimis distinguere inter consuetudinem generalem, et consuetudines particulares locorum, se rursus inter has, quae non excedunt memoriam hominum, et quae sunt immemoriales. Unde

182 Resp. II. Lex posterior generalis abrogat consuetudinem generalem priorem sibi contrariam, licet nullam hujus faciat mentionem, neque clausulam ejus derogatoriam contineat: secus dicendum de consuetudinibus particularibus locorum, his enim non derogatur absque speciali mentione vel clausula sufficienter derogatoria ipsarum. Ita Abbas *cap. ult. n.* 54. *h. t.* et communis aliorum; idque aperte desumitur ex *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ubi imprimis pro Regula positum habetur, quod per novam Constitutionem generaliter latam tollatur prior Constitutio contraria, etiam nulla hujus mentione facta; eo quod Pontifex omnia jura in scrinio pectoris sui habere, sicque ipsam non ignorasse noscatur: atqui etiam consuetudo universalis non praesumitur a Principe ignorari; ergo et haec tollitur, prout notat Glossa *cit. cap.* 1. ✠. *Singularium.*

183 Secus dicendum de particularibus locorum consuetudinibus: haec enim sunt facti, et in facto existunt, sicque Papa praesumitur eas ignorare; adeoque non censetur velle ipsis in aliquo derogare, nisi expresse id caverit, seu clausulam sufficienter derogatoriam addiderit, v. g. dicendo, *Nulla obstante consuetudine in contrarium*, aut hujusmodi; prout notatur *in cit. cap.* 1. *de Constitut. in* 6. estque jam supra *Tit. De Constitutionibus.* ✠. 19. *n.* 498. *et* 499. insinuatum.

184 Resp. III. Loquendo de consuetudinibus particularibus locorum, quae hominum memoriam non excedunt, sufficienter ipsis derogatur per clausulam illam generalem, *Nulla obstante consuetudine*, aut hujusmodi. Ita communis; idque liquet ex eo: quia necesse est, ut dicta clausula quidpiam operetur: atqui nihil operaretur, nisi tollendo consuetudines particulares locorum; nam consuetudo generalis, si qua extaret, jam sufficienter tolleretur per ipsammet novam constitutionem contrariam, ut proxime dictum. Accedit, quod haec clausula demonstret, Principem habuisse notitiam contrariae consuetudinis: prout fuit resolutum per Rotam *in Toletana admissionis* 17. *Junii* 1609. *coram D. Patriarcha Pamphilio*, impressa per Farinacium *Decis.* 182. *n.* 6. *p.* 1. *recent.* ac refert Barbosa *Clausul.* 87. *n.* 1.

185 Quaeritur II. An per clausulam generalem, *Non obstante quacunque consuetudine* etiam derogetur consuetudini futurae, seu imposterum introducendae? Ratio dubitandi, et affirmativam tenendi est: quia lex semper loquitur: ac proin reprobata indistincte quacunque consuetudine, non solum praeterita et praesens, verum etiam futura reprobari videtur: deest enim consensus legalis ad eam requisitus, lege semper loquente, ac consuetudinem de novo induci caeptam reprobante. Accedit, quod lex de sui natura in futurum, atque ad futuros casos ordinetur, *cap. de Constitut. et l. Leges. C. de Legib* ergo ubi generaliter reprobat consuetudinem, etiam futuram reprobare intelligitur. Idem probatur ex *c. Ad nostram.* 3. *et c. Cum inter.* 5. *h. t.* ubi talis ex post facto introducta consuetudo non valere declaratur. Atque ita tenent plures Doctores, quos allegat Card. Tuschus *Litt. C. Conclus.* 814. *n.* 6. et multum huic sententiae favet Barbosa *Clausul.* 87. *n.* 11. *seqq.* Verum his non obstantibus

186 Resp. Lex, sive Constitutio sub dicta clausula reprobans consuetudinem, praesentem seu existentem duntaxat, non etiam futuram improbare censetur: nisi simpliciter eam reprobet, seu damnet ut iniquam, et irrationabilem. Ita Glossa *in Clem. Statutum.* ✠. *Consuetudine. de Election.* Abbas *in cap. ult. n.* 24. *h. t. et Consil.* 7. §. *Et ego puto. lib.* 2. Card. Tuschus *cit. Concl.* 814. *n.* 8. Covarruvias *lib.* 3. *Var. Resolut. cap.* 12. *n.* 4. *concl.* 1. *et* 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 24. *n.* 7. Engel *h. t. n.* 23. appellans hanc sententiam magis communem DD. Ratio est: quia *in cap. ult. h. t.* generaliter dicitur, quod per consuetudinem rationabilem, ac legitime praescriptam derogetur priori legi positivae humanae; ergo hoc ipsum etiam procedit respectu legis consuetudinem reprobantis, dummodo haec non fuerit damnata ut irrationabilis, et fovens iniquitatem: alioquin enim nova consuetudo in contrarium introducta, hoc ipso non foret rationabilis, sicque nunquam posset procedere, nisi forsan ex nova superveniente causa iniquitas illius tolleretur, ut dictum supra §. 2. *numer.* 46.

187 Ac per hoc patet ad rationes dubitandi, ac pro contraria sententia *num.* 185. allatas. Ad primam negatur consequentia: quia non obstante, quod lex semper loquatur, valet contra eam consuetudo rationabilis, et legitime praescripta; atque ad hoc adest consensus ipsius Principis, sive legalis: in *cap. ult. de Consuetud.* cum concordantiis expressus. Ad alteram respondetur per idem: nam lex ordinatur utique de sui natura ad casus futuros, sed donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem rationabilem, et legitime praescriptam, eidem denuo derogetur. Ad *c. Ad nostram. et c. Cum inter. h. t.* dicitur, ibi sermonem esse de consuetudine reprobata tanquam iniqua, et irrationabili, ut patet ex littera; qualem etiam data Conclusio neutiquam admittit, imo expresse excipit: unde hujusmodi Jura in ejus probationem pro altera parte deserviunt.

188 Quaeritur III. Utrum per clausulam generalem, *Non obstante quacunque consuetudine*, aut hujusmodi, censeatur sublata consuetudo immemorialis? Affirmat Gloss. *fin. in Clem. ult. de Rebus Eccles. non alien.* estque sequitur Abbas Panormit. *in cit. Clem. ult. n.* 17.

dicens, Glossam procedere, si in nova Constitutione ponantur verba hujusmodi, *Nulla obstante consuetudine*, aut similia: vel si ipsa reprobet *quamvis consuetudinem*, aut *consuetudinem quantocunque tempore de facto servatam*, ut fit *cap.* 2.*h.t. in* 6. licet secus censeat esse dicendum, quando simpliciter damnatur consuetudo. Et pro hac sententia plures alios allegat Barbosa *d. Clausul.*87.*n.*3. Accedit ratio: quia *qui dicit omnia, nihil excludit*: ut *c. Solitae*. juncta Glossa ℣. *Quodcunque de Majorit. et obed.* Item constitutio generalis, praesertim in materia non poenali, generaliter est intelligenda. *l. In fraudem*, §. *fin. ff. de Testament. Milit. et l. De pretio ff. de Publician. in rem action.* cum similibus. His tamen non obstantibus,

189 Resp. I. Sub clausula generali revocatoria, *Non obstante quacunque consuetudine*, aut hujusmodi, non comprehenditur consuetudo immemorialis. Ita Covarruvias *lib.* 3. *Var. resolut. cap.* 13. *nu.* 5. citans prae caeteris Baldum, Angelum, et Alexandrum Barbosa *cit. Clausul.*87.*n.*4. *et* 8. allegans plurimos alios. Castro Palao *part.* 1.*tract.*3. *disp.*3.*punct.*5. §. 1. *n.* 10. asserens, hanc esse communem sententiam. Ratio est: quia pro consuetudine immemoriali praesumitur justus titulus: nam possessio temporis immemorialis est instar tituli; imo qua non potest allegari melior titulus de toto mundo, ut loquitur Fagnanus *in c. Cum Apostolica n.*6. *De his quae fiunt a Praelat. et c.* insuper consuetudo antiquissima, vel hominum memoriam excedens, habet vim privilegii a Principe concessi, *arg. c. Super quibusdam* 26. *de Verb. signif.* Ubi glossa ℣. *Non extat memoria*, inde concludit, et diligenter notandum inquit, quod consuetudo illa, cujus initii non extat memoria, jus sive privilegium inducit, ut *l. Hoc jure*, §. *Ductus aquae*, *ff. de aqua quotidian.* cum similibus. Idem tradit, et amplius confirmat Mascardus *Concl.*429.*de Probationib n.* 3. citans alios, ac Fagnanus *c. Cum contingat.n.*6.*de Foro compet.* Unde merito concludendum, quod consuetudo immemorialis, utpote adeo privilegiata, non comprehendatur sub generali revocatione consuetudinum; sed ad ejus abrogationem requiratur specialis mentio per ly, *etiam immemorialis*, aut hujusmodi. Et ita quondam decrevisse Sac. Congregationem, refert Fagnanus *in c. Ad haec. n.* 34. *de Religios. domib.*

190 Resp. II. Nihilominus data Conclusio patitur quasdam limitationes. Et imprimis ipsa fallit, atque sub generali revocatione Consuetudinis comprehenditur etiam immemorialis, quando per novam legem, sive Constitutionem, reprobatur consuetudo veluti irrationabilis; *ut fit cap. ad nostram*. 3. *et c. Cum inter*.5.*et c. Ex parte*.10.*h.t.* cum similibus; ac patet ratio ex dictis supra §. 2. *n.* 37.

191 Deinde fallit Conclusio, quoties ratio illa, ob quam lex consuetudinem abrogavit, etiam militat in consuetudine immemoriali: tunc enim etiam huic censetur derogatum, ut tradit Covarruvias *cit. cap.* 13. *n.* 5. et Barbosa *d. Claus.*87.*n.*40. citans insuper Gonzalez *ad reg.*8.*Cancellar.* Gloss. 33. *num.* 2. et Nicol. Garcias *de Benefic. part.* 3. *cap.* 2. *n.* 190. Concordant dicta in simili *tit. de Constitut.* §. 17. *nu.* 429. *et seqq.*

192 Insuper quoties generaliter tolluntur quaecunque consuetudines, excipiendo duntaxat unum certum casum (prout fit in Concilio Trident. *Sess.* 22. *cap.* 9. *de Reformat.*) censetur etiam sublata consuetudo immemorialis, quando ipsi non convenit ratio casus exceptuati. Ratio est: quia tunc exceptio illa firmat regulam in casibus non exceptuatis, adeoque regula locum habebit etiam in consuetudine immemoriali. Fagnanus *cit. c. Ad haec. n.* 34. *de Religios. domib.*

193 Caeterum extra memoratos casus, atque limitationes, procedit data nostra Conclusio. Siquidem Jus sufficienter distinguit inter consuetudinem communem, sive tempore ordinario praescriptam, et inter consuetudinem immemorialem, hoc ipso, quod attribuerit huic supra dictas speciales praerogativas. Prout simile quid notatur *cap.* 1. *de Praescript. in* 6. ubi praescriptio temporis immemorialis expresse distinguitur a praescriptione temporis ordinarii, et valet ista non valente. Atque per haec patet solutio ad rationes contrariae sententiae.

194 Quaeritur III. An, et qua ratione Consuetudo abrogetur per contrariam consuetudinem? Resp. I. Certum est, consuetudinem legitime completam posse abrogari, seu tolli per aliam consuetudinem sibi contrariam. Ratio est clara; quia consuetudo habet vim legis; ergo sicut lex posterior derogat priori, *cap.* 1.*de Constitut. in* 6. et sicut pacta novissima praevalent prioribus, *l. Pacta novissima. C. de Pactis*, ita consuetudo posterior excludit priorem.

195 Resp. II. Ut consuetudo posterior tollat priorem, requiritur imprimis, quod ipsi sit directe contraria: alioquin enim una consuetudo secum compateretur alteram, aut ipsam explicaret; sicque posterior non tolleret priorem. Deinde requiritur, ut consuetudo abrogatoria prioris fuerit legitime praescripta; hoc est frequentatis contrariis actibus continuata tanto tempore, quanto opus habuerat prior consuetudo ad sui introductionem. Hoc tamen praecipue locum habet in Consuetudine praeter legem, utpote quae est novi Juris constitutiva, sicque non abrogatur, nisi tempore ad aliam legem abrogandam requisito: nam in Consuetudine contra legem datur ratio specialis, de qua *num. seq.* Tandem ad consuetudinem abrogatoriam prioris requiritur, quod sit rationabilis, atque a majori parte Communitatis observata: quia enim consuetudo legitime introducta habet vim legis; ergo ad ejus abrogationem ea omnia requiruntur, quae requiri ad legem vi contrariae consuetudinis abrogandam superius jam dictum fuit.

196 Resp. III. Loquendo de Consuetudine contra legem (quae alio nomine *Desuetudo* appellatur) ad hujus abrogationem, utpote per quam reditur ad Jus commune, non est necessarius lapsus temporis caeteroquin ad consuetudinem introducendam requisitus. Unde quando consuetudo posterior contra aliam consuetudinem reducit nos ad terminos Juris communis Ecclesiastici sufficere tempus decem annorum ad tollendam contrariam consuetudinem priorem, tenet Abbas *cap. ult. n.* 19. *h. t.* Felinus *c. Cum accessissent. n.* 10. *de Constitut.* Mascardus *Concl.* 172. *n.* 15. citans alios; et Suarez *lib.*7. *de Legib. cap.* 20. *n.* 21. Qui tamen non solum admittit in casu, quo prior consuetudo contra Jus commune fuit particularis, seu alicujus specialis loci, non autem universalis totius Ecclesiae.

197 Et hoc tradunt praecitati Auctores, haud obstante, quod ad derogandum Juri Canonico per contrariam consuetudinem requirant tempus quadraginta annorum. Rationem dictae specialitatis dant: quia ad inducendam Consuetudinem praeter jus, generaliter sufficit lapsus decem annorum, per dicta superius *n.* 91., atqui posterior consuetudo, per quam fit regressus ad Jus commune antiquum, hoc ipso est Consuetudo; praeter jus, aut potius secundum jus, non autem contra jus; ergo. Verum, quia superius §. 4. *n.* 105. *et seqq.* cum pluribus aliis dictum fuit ad derogandum Legibus Ecclesiasticis per contrariam consuetudinem sufficere decennium, hinc juxta eandem sententiam data horum Doctorum responsio caret specialitate.

198 Alia vero ratione incedit Navarrus *Consil.* 1. *de Constitut.quaest.*7.*n.*28.quem sequitur Suarez *lib.*4.*de Legib.cap.*16.*n.*13. dum ajunt, quod si Lex ab initio

non fuerit recepta, neque observata per aliquod tempus sufficiens, non idcirco lex censeatur omnino annullata, et revocata; ac proinde, si postea Communitas mutet animum; legemque illam generaliter latam incipiat recipere, ac pro majori parte observare, revera lege illa obligari incipiat absque nova Legislatoris voluntate. Ratio hujus esse potest; tum quia non sunt idem, legem a Principe revocari; et legi per contrariam consuetudinem (praesertim specialem) derogari. Ibi enim lex omnino tollitur, ac perit ejus substantia, sicque non potest amplius reviviscere, nisi Legislator, aut consuetudo legitime praescripta, eam denuo reproducat: hic autem solum quodammodo suspenditur obligatio legis, et revocatur non simpliciter, sed quamdiu Populus, sive Communitas, in sua contraria consuetudine vult persistere, nec juri suo cedere incipit. Tum quia res de facili revertitur ad suam primaevam naturam, *arg. l. Filio quem pater. ff. de Liberis et posthum. et l. Si unus. §. Pactus in fin. ff. de Pactis.* Simulque consuetudo, per quam fit regressus ad Jus commune, seu ad priorem regulam, sive legem, censetur favorabilis ac benigna; ut tradit Card. de Luca, *de Jurisdictione Discurs* 37. *n.* 7. *et de Dote. Discurs.* 13. *n.* 8. citans Ancharanum *Consil.* 131. Tum tandem, quia quilibet potest renunciare juri suo *c. Si diligenti. de Foro compet.* cum similibus; ergo etiam Populus, sive alia Communitas, potest renunciare juri per contrariam consuetudinem sibi competenti quoad exemptionem a lege communiter lata: atqui is, qui juri suo semel renunciat, illud repetere non potest, *can. Quam periculosum.* 7. *q.* 1. cum concordantiis; ergo. Certe, ut legi a Principe latae derogetur per contrariam consuetudinem *vin conniventiae*, seu Principe eam sciente et tolerante, non requiritur certum tempus, sed sufficiunt actus contrarii judicio prudentis Viri determinandi, ut dictum supra §. 4. *n.* 94. *et seqq.* multo magis igitur hoc est dicendum de abrogatione prioris consuetudinis contra legem per aliam posteriorem, eo quod hanc et Princeps lege sua generaliter lata expresse desideraverit induci, et ipsam Populus mutato suo priori animo ex certa scientia amplecti voluerit.

TITULUS V.

De Postulatione Praelatorum.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
Parum est jura condere, nisi sint, qui ea tueantur. Ibid.

1 Explicatis generalibus principiis Juris, tum scripti, tum non scripti, incipit Compilator Juris Canonici hoc Titulo tractare de Ministris ipsis, id est, Judicibus, et Praelatis Ecclesiasticis, qui possint eadem Jura reddere. Siquidem parum foret, Jura condere, nisi essent, qui eadem tuerentur, *c. Ubi periculum. §. Praeterea. de Elect. in* 6. *et L.* 2. §. *Post originem. ff. de Orig. Jur.* quique ea executioni debitae demandarent, *cap.* 1. §. *Et quoniam. de Statu Regular. in* 6. Cum igitur Praelati Ecclesiastici ad Dignitates, et Officia sua, promoveantur vel per Postulationem, vel per Electionem, vel per Translationem, qua v. g. Episcopus auctoritate Apostolica transfertur ab uno Episcopatu ad alium: hinc de istis tribus modis per sequentes tres Titulus singillatim agitur, incipiendo a Postulatione. De qua loquendo sit

§. I.

De natura et divisione Postulationis, ejusque differentiis ab electione.

SUMMARIUM.

2 *Postulatio proprie dicta,*
3 *Et Postnlatio in genere, quid?*
4 *Est introducta in subsidium Electionis. Et n.* 27.
5 *Postulatio solemnis,*
6 *Et non solemnis, seu simplex, quae?*
7 *Haec multipliciter differt a solemni.*
8 *Postulatio non solemnis dupliciter fieri potest.*
9 *Et non tam est Postulatio, quam Electio.*
10 *Postulatio solemnis, in quibus differat ab Electione. Et n. seqq.*
11 *Earum differentia primaria, et essentialis, quae?*
12 *Eligentes consentiunt in Electum, ut in Sponsum Ecclesiae: secus fit in Postulatione.*
13 *Postulatio innititur gratiae. Electio juris.*
14 *Solvitur instantia.*
15 *Postulatus an, et qua ratione possit consentire? Et n.* 18. *ac seqq.*
16 *Postulatio in Jure dicitur* admitti, *Electio* confirmari; *et cur?*
17 *Electio post publicatum Scrutinium nequit revocari, bene tamen Postulatio.*
18 *Etiamsi haec jam fuisset Postulato praesentata.*
19 *Hoc tamen pro Foro conscientiae nequit fieri absque justa causa.*
Alioquin Postulantes tenentur ad restitutionem expensarum. Ibid.
20 *Postulatio praesentata Superiori, nequit amplius variari.*
21 *Nisi Superior consentiat.*
22 *Ad Postulationem si concurrat cum Electione, requiritur Postulantium numerus duplo major.*
23 *Secus si non con-urrat cum Electione.*
24 *RejiciturPostulatioaminorepartеCapitulifacta.*
25 *Ex Electione competit actio non ex Postulatione.*
26 *Electus suis sumptibus tenetur procurare confirmationem, non vero Postulatus admissionem.*

2 Quaeritur I. Quid sit Postulatio? Resp. I. *Postulatio proprie dicta*, et quantum ad propositum, est alicujus personae ad Praelaturam, seu Dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere velit. Ita in re communis; et patebit amplius ex dicendis.

3 Dicitur notanter, *Postulatio proprie dicta*. De hac enim impraesentiarum ex professo loquimur: alioquin enim, si velimus loqui de Postulatione in genere, ac prout etiam improprie dictam sub se complectitur, absolute erit dicendum cum Glossa *ad Rubric. h. t. in* 6. quod *Postnlatio est petitio gratiae facta a Superiore.*

4 Et additur inter alia, *dispensative:* quia Postulatio semper est de persona, quae quoniam impedimento, aut defectu laborat, ratione cujus de jure eligi non potest, ac propterea opus habet dispensatione. Postulatio siquidem fuit inventa in subsidium Electionis, nimirum ut illi, qui secundum Canones eligi non possunt, saltem postulari, atque ex Superioris gratia dispensative promoveri valeant, quando caeteroquin Ecclesiae utiles esse futuri dignoscuntur. Zoesius *h. t. n.* 3. Pirhing *n.* 1. Ille autem, qui de jure potest eligi, non debet postulari: et si Electores ipsum postulant, nihil agunt. Abbas *ad Rubric. h. t. n.* 3. et amplius infra *n.* 31. *et* 32. dicetur.

5 Quaeritur II. Quotuplex sit Postulatio? Resp. I. Postulatio est duplex, solemnis videlicet, et non solemnis.

Ita Abbas *cap.* 1. *n.* 34. *h. t.* Engel. *eod. n.* 8. et alii passim. Et quidem *Postulatio solemnis* dicitur, quando postulatur quis ab eo Superiore, qui potest in impedimento, seu defectu Postulati dispensare. Et de hac procedit proxime data definitio Postulationis: simulque ejus admissio spectat ordinarie ad Summum Pontificem; cum ipsi soli regulariter, et nisi inferior speciali privilegio, vel consuetudine munitus sit, dispensandi potestas competat.

6 *Postulatio non solemnis*, seu *simplex*, est, in qua non petitur dispensatio contra jus, sive relaxatio legis, sed solum licentia et consensus Superioris ad promotionem Postulati, qui eidem subest: ut si Religiosus postuletur a Canonicis in Episcopum, vel Monachus unius Monasterii in Abbatem alterius Monasterii; quia neutrum fieri potest absque consensu, et licentia proprii Praelati, ad quem proinde facienda est postulatio hujusmodi pro impertienda licentia transeundi a proprio Monasterio ad aliud, vel ad ipsum Episcopatum.

7 Resp. II. Postulatio non solemnis, seu simplex, multipliciter differt a solemni. Primo, quia in Postulatione solemni postulatur directe Sponsus ipse, hoc est, persona assumenda ad praelaturam; in Postulatione simplici econtra petitur solummodo aliquid praevium, vel concomitans, puta consensus illius, cui assumendus subest, vel qui in tali assumptione alterius ad Praelaturam quoquo modo habet interesse. Deinde Postulatio solemnis, admissa a Superiore, habet vim electionis, et confirmationis, adeo ut ex tunc Postulatus acquirat jus, ac si fuisset electus, neque indigeat alia confirmatione: secus est in Postulatione minus solemni, quae licet admittatur, adhuc opus est electione, et ipsius Electi confirmatione. Abbas *cap.* 1. *num.* 34. *h. t.* Summa Angelica, ℣. *Postulatio. numer.* 4. et alii. Tertio differunt: quia Postulatio simplex non necessario fit collegialiter, imo sufficit, si quoquo modo tollatur obstaculum, aut obtineatur consensus Superioris: secus est in solemni, nam, quia haec est canonica forma providendi Ecclesiae viduatae, nequit fieri nisi ab Electoribus capitulariter, seu collegialiter congregatis. Passerinus *cap.* 24. *de Electione. quaest.* 1. *num.* 4. afferens plures alias differentias.

8 Caeterum simplex Postulatio potest dupliciter fieri. Primo, ante electionem canonice celebratam, petendo videlicet suppliciter a Superiore eligendi consensum, ut subditum suum eligi patiatur: et talis Postulatio nullum omnino Jus tribuit Postulato, sed id duntaxat operatur, ut si obtenta licentia Superioris sui fuerit electus, possit consentire, atque electionem de se factam acceptare. Secundo potest simplex Postulatio fieri post electionem jam canonice celebratam, dum videlicet Postulandus eligitur sub tacita conditione, seu quae de jure inest, si ejus Superior licentiam acceptandi concessurus erit. Et hac postmodum ad praevias preces per Superiorem concessa, purificatur electio, potestque Electus illico acceptare electionem, sibique jus ex ea acquirere. Sylvester ℣. *Postulatio. quaest.* 6. Pirhing. *h. t. n.* 39. et alii.

9 Ubi ulterius notandum cum Ludov. Engel *h. t. n.* 9. quod hujusmodi simplex Postulatio non tam sit Postulatio, quam Electio, ac proinde nihil interest, utrum Capitulares Electionis, vel Postulationis vocabulo utantur. Idque desumitur *ex c. Si Religiosus* 27. *et c. Nullus.* 28. juncta Glossa, ℣. *Eligatur. de Election. in* 6. ubi Regulares assumpti ad regimen aliarum Ecclesiarum, seu Praelaturarum, dicuntur eligi, haud obstante, quod sint postulandi Postulatione minus solemni. Verum de hac imposterum ex professo non erit sermo, sed tantum de solemni Postulatione. Proinde

Quaeritur III. In quibus Postulatio solemnis differat ab Electione? Ubi supponendum, quod *Electio* sit personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, seu Praelaturam per eos, quibus jus eligendi competit, canonica vocatio; de qua mox plura *Tit. seq.* Hoc praenotato 10

Resp. cum communi. Plures sunt differentiae inter Postulationem, et Electionem; et tales, quibus probe intellectis natura Postulationis solemnis exactius cognoscetur. I. Siquidem Electio est personae habilis ad Dignitatem; Postulatio vero personae aliquo defectu, vel impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet: ut si quis non est procreatus de legitimo Matrimonio, *c. Innotuit.* 20. *de Elect.* vel quia non habet legitimam aetatem, aut alium similem defectum patitur. Et haec est primaria, atque essentialis differentia inter Postulationem et Electionem, ex qua proveniunt caeterae: Unde 11

II. Differunt: quia Eligentes consentiunt in Electum ut in Sponsum Ecclesiae, ad quam eligitur: etenim per electionem initiatur spirituale vinculum conjugii, quod est inter Ecclesiam et Electum, *cap. ult. de Translat. Episcop.* Secus est in Postulatione: nam qui postulant, non consentiunt in Postulatum ut in Sponsum Ecclesiae, nec initiatur spirituale matrimonium (Postulatus enim ad hoc censetur esse inhabilis) sed solum vota sua dirigunt ad Superiorem, ab eoque humiliter petunt, ut is ex gratia, et dispensative, velit Postulatum admittere ad Ecclesiam gubernandam. Glossa *cap. un.* ℣. *Eligo postulando. h. t. in* 6. Abbas *ad Rubric. h. t. n.* 3. et alii. 12

III. Differunt: quia Postulatio innititur gratiae, Electio juri, juxta Glossam communiter receptam, *in cap. un.* ℣. *Eligo postulando. h. t. in* 6. Ratio est: quia Postulatio nullum tribuit jus Postulato, utpote qui habet defectum: quem proin Superior non tenetur dispensative admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam quandoque movetur ex gratia, *c. Bonae memoriae.* 3. juncta Glossa ℣. *Gratia. h. t.* Econtra vero Electio, si canonice sit celebrata, et ab Electo acceptata, confert huic jus ad Praelaturam; ita ut absque injuria rejici non valeat, si caeteroquin dignus sit, ac idoneus: et si vel ipsa, vel sune confirmatio electionis sibi negetur, potest eam Electus actione instituta petere, eo quod ex justitia debeatur, *ut c. Postquam.* 3. *de Elect.* et docet amplius Glossa *ad Rubricam. h. t. in* 6. 13

Dices. Quando Postulatio est facta ab omnibus, vel saltem duabus partibus Vocalium, tunc Superior eam non admittendo facit injuriam; ergo Postulatio quando est admittenda ex justitia, et non tantum ex gratia. Anteced. probatur tum per Glossam notabilem *in c. Cupientes.* §. *Denique.* ℣. *Gratia. de Elect. in* 6. tum *ex c. Scriptum est.* 40. *de Elect.* ubi dicitur Postulationem duabus partibus factam, esse admittendam. Resp. neg. consequent. Quia etiam in dicto casu Postulatio innititur gratiae, sed generali, de quali fit mentio *in c. Sedes.* 15. *et c. Nonnulli.* 28. §. 1. *de Rescriptis.* At si non sit facta in concordia, vel a duabus partibus, vel ex publica causa, tunc ea dependet ex gratia speciali. Glossa *cit.* ℣. *Gratia.* et Abbas *cap. penult. n.* 2. *h. t.* Et quamvis in priori casu Superior, absque justa causa negans admissionem Postulationis, facere dicatur injuriam, haec tamen non fit Postulato (utpote cui ob suam inhabilitatem, seu defectum, quem patitur, ex postulatione jus nullum competit; cum adhuc indigeat dispensatione simpliciter petenda) sed solum Ecclesiae, pro cujus majori bono ipse a Capitularibus fuit concorditer postulatus, quodque Superior vi officii sui promovere deberet, prout amplius infra *numer.* 69. *et seqq.* dicetur. 14

15 IV. Postulatio et Electio differunt: quia. Electus potest in electionem de caetero canonicam consentire, eamque simpliciter acceptare: non sic Postulatus, eo quod nullum huic jus sit quaesitum, sicut illi. Quin imo si postulatus ante factam a Superiore admissionem Postulationis in hanc consentiret, censeretur ambitiosus, ac proinde tanquam ambitiosus cassaretur in Curia; ut attestatur Hostiensis *c. Etsi unanimiter. in princip.* ℣. *Volatum.* et Joan. Andreas *ibid. num.* 2. et Fagnanus *num.* 12. *h. t.* Igitur, si Postulatus velit consentire, potest dicere: *Non dissentio*: vel, *Committo me dispositioni Domini Papae.* Abbas *d. c. Etsi unanimiter n.* 11. *h. t.* Aut poterit consentire non absolute, sed solum quantum est ex se, ac sub conditione dispensationis. Passerinus *cit. cap.* 24. *quaest.* 8. *n.* 13. Engel *h. t. n.* 3.

16 V. Differunt: quia Postulatio, utpote quae absque ulla Postulati injuria potest rejici, in Jure solum dicitur *admitti*; ut *cit. c. Bonae memoriae.* 3. *h. t. et c. Scriptum est.* 40. *de Elect.* et alibi; quamvis ejusmodi admissio facta a Superiore habente potestatem dispensandi, et confirmandi, vim habeat electionis, et confirmationis. Econtra vero Electio dicitur *confirmari*; ut *c. Quia diligentia.* 5. *et c. Cum Monasterium.* 13. *de Election.* cum similibus. Ratio hujus est: quia *Confirmatio* supponit jus aliquod praeexistens (nam quod non est, confirmari nequit, *c. Inter dilectos.* §. *Cum igitur. de Fide Instrument.*) atqui Postulatio nullum tribuit jus, bene autem Electio; ergo recte haec *confirmatur*, non item illa, quae proin solum *admitti* dicitur.

17 VI. Differunt: quia Electio post publicatum scrutinium, ab Eligentibus revocari, vel mutari nequit, *c. Publicato.* 58. *de Elect.* juncta Glossa ℣. *Variare.* et DD. ibidem. Postulatio vero, quantumcunque fuerit publicata, vel etiam ad Superiorem destinata, dummodo actualiter Superiori tradita necdum sit, revocari potest a Postulantibus, atque ab his alius libere eligi, vel postulari, prout desumitur *ex cap.* 4. §. *Nec obstabat. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n.* 11. et Barbosa *n.* 14. citans alios, contra Glossam *fin. cap. ult. h. t.* Et ratio diversitatis est: quia per postulationem nullum jus acquiritur Postulato, cum sit inhabilis; unde is non habet, de quo conqueratur, si Postulantes variare velint, atque postulationem revocent: secus fit in electione.

18 Et hoc adeo verum est, ut extendatur etiam ad eum casum, quo Postulatio jam est praesentata ipsi Postulato, ab eoque consensus conditionatus praestitus: adhuc enim licet Postulantibus variare, antequam postulatio sit actualiter praesentata Superiori. Engel *h. t. n.* 4. et Passerinus *cit. cap.* 24. *quaest.* 9. *n.* 17. Imo hoc ipsum esse verum, licet promiserint se non variaturos, tradit Baldus *in c. Postulationem. n.* 2. *h. t.* Tum quia (ut ipse loquitur) libera debet esse postulatio et integra. Tum quia nullum ex tali postulatione, vel etiam promissione, acquiritur jus Postulato, eo quod sit inhabilis.

19 In Foro tamen conscientiae non possunt Postulantes absque justa causa a Postulatione recedere. Talis quippe variatio absque alia honesta causa facta non caret levitate, ac peccato inconstantiae: simulque de facili cedit in praejudicium honoris, et reputationis Postulati: imo tale factum habet in se contumeliam, *arg. l. Si vero* §. *fin. ff. Qui satisdare cogantur*, ac notat Baldus *c. Publicato. n.* 5. *de Elect.* Passerinus *d. quaest.* 9. *n.* 19. *et* 20. Ubi addit, quod si Postulatus fecit aliquas expensas de consensu Postulantium, teneantur hi ad restitutionem dictarum expensarum, si recesserint a Postulatione: quia sic variando intulerunt Postulato praejudicium dictarum expensarum, utpote inutiliter factarum: atqui non est licitum variare cum alterius detrimento, *c. Mutare.* 33. *de Reg. Jur. in* 6.

20 Additur autem num. 18. *Antequam Postulatio sit actualiter praesentata Superiori.* Nam si ea Superiori, v. g. Papae tradita jam fuerit, amplius Postulantes ab ea recedere non possunt, sed debent expectare judicium Superioris; prout habetur expressum cit. cap. 4. h. t. ibi: *Si enim, postquam postulatio subscriptionibus Postulantium roboratur, et praesentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere Postulantes, Nobis* (inquit Pontifex) *frequenter illuderent, et judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur.*

Quod si vero quoad hoc Superior, et Postulantes simul concordent, locum habet variatio postulationis, etiam post hujus praesentationem Superiori factam, non obstante contradictione Postulati, *arg. c. Bonae memoriae.* 4. ac notat Abbas *ibid. n.* 12. et Fagnanus *n.* 50. *h. t.* citans alios. Tunc etenim ex una parte cessat periculum illudendi Superiori, dum hic ipse consentit: ex altera vero nullum adhuc jus est quaesitum Postulato, ac proinde non habet, de quo juste conqueratur. 21

VII. Electio, et Postulatio differunt quantum ad numerum suffragiorum. Siquidem ad electionem sufficit, ut major et sanior pars Capituli consentiat in electum, nihilque aliud canonicum obstet, *c. Quia propter.* 42. *de Elect.* cum concordantiis. Econtra vero ad postulationem, si concurrat cum electione (id est, si una pars Capitularium quempiam postulet, altera vero alium eligat) requiritur, ut Postulantium numerus sit duplo major, quam Eligentium; ita videlicet, ut duae tertiae Capitularium, v. g. ex quindecim decem, stent pro Postulato: alioquin enim postulatio est repellenda, juxta *c. Scriptum est.* 40. *de Elect.* atque amplius dicetur *Tit. seq. n.* 153. *et seqq.* 22

Additur notanter, *si postulatio concurrat cum electione.* Nam si cum ea non concurrat (puta, si omnes Capitulares postulationem, sed circa diversas personas instituant) satis erit, quod postulatio personae idoneae facta sit a majore parte Capituli, ut eam Superior admittere possit, neque opus est, ut habeat duas tertias. Abbas *c. Bonae memoriae.* 3. *n.* 12. *h. t.* citans Gofredum, et Layman *cap.* 3. *n.* 5. *h. t.* cum aliis. Nam ordinarie ad gesta Capituli plus non requiritur, quam quod major pars consentiat; ut *cap.* 1. *De his, quae fiunt a major. part. Capit. et l. Quod major. ff. ad Municipalem.* 23

Nec obstat *c. Bonae memoriae.* 3. *h. t.* ubi rejicitur postulatio facta a minori, quam tertia parte Capituli, haud obstante, quod ipsa concurrerit cum alia postulatione, ut patet ex textu. Resp. enim, id factum ex eo, quia postulatio illa non fuit facta a majori parte Capituli; cum nec a tertia parte facta fuerit, sed solum ab alia adhuc minori. Tales quippe postulationes in tanta divisione, et contradictione celebratas, non consuevit Sedes Apostolica recipere; secus, si postulatio illa fuisset facta a majori parte Capituli, per Jura proxime allegata. 24

VIII. Differunt: quia ex Electione competit actio ad prosequendam ejus confirmationem, non autem ex Postulatione. Glossa *in c. Bonae memoriae.* 3. ℣. *Gratia. h. t.* et alia Glossa *ad Rubricam. h. t. in* 6. Ratio est: quia actio est jus prosequendi in judicio, quod sibi debetur, §. 1. *Instit. de Actionib.* Atqui ex postulatione nullum acquiritur jus, bene tamen ex electione canonice facta; ergo. 25

IX. Tandem, ut alia taceantur, differunt: quia Electus suis sumptibus tenetur procurare confirmationem electionis: non vero Postulatus admissionem suae postulationis, imo haec est obtinenda expensis postulantium, ut statuitur *in c. Cupientes.* 16. §. *Si vero. et* §. *Denique de Electionib. in* 6. Et ratio disparitatis est: quia electo ex electione fuit jus quaesitum, quod proinde suis expensis prosequi debet, alioquin tali jure privaretur: secus fit in postulatione, ut dictum. 26

§. II.

De iis, qui postulsre, vel postulari possunt.

SUMMARIUM.

27 *Omnes illi postulare possunt, qui possunt eligere.*
Electio, et Postulatio, quoad jus suffragandi, aequiparantur. Ibid.
28 *Compromissarius datus ad eligendum, potest postulare. Procurator tamen datus ad prosequendam electionem, non potest prosequi postulationem; et quae disparitas. Ibid.*
29 *Qui praescripsit jus eligendi, etiam praescripsit jus postulandi.*
Limitatur hoc. Ibid.
30 *Solvitur instantia.*
31 *Generatim, qui sint postulandi?*
32 *Postulantes illum, qui potest eligi, nihil agunt.*
33 *In postulando semper intervenit defectus; et qualis? Et n. seqq.*
34 *Defectus, seu inhabilitas ex parte Postulandi, alia indispensabilis.*
35 *Alia dispensabilis; et quae?*
36 *In Postulatione ad Superiorem directa oportet omnes defectus exprimere.*
37 *Episcopus consecratus, imo et confirmatus tantum, ad alium Episcopatum eligi nequit, sed solum postulari.*
38 *Potest tamen sic eligi ante fnctam suam confirmationem.*
39 *Sicut et Episcopus, qui renunciavit Episcopatui.*
40 *Episcopi, Titulares, qui?*
Appelluntur etiam Sullraganei, *et cur? Ibid.*
41 *Sunt ad alium Episcopatum postulandi, non eligendi. Et n. seqq.*
Et sunt veri Episcopi. Ibid. et n. seqq.
42 *HabentqueVotum decisivum in Concilio Generali.*
43 *Qualiter careant Clero, et populo Christiano r*
44 *Cardinales S. R. E. an possint eligi? Et ratio dubitandi.*
45 *Cardinales Episcopi non possunt eligi ad Episcopatum.*
46 *Bene tamen Cardinales non Episcopi.*
47 *Et ratio hujus.*
48 *Solvuntur rationes dubitandi. Et n. seqq.*
49 *Cardinales sint Episcopis majores quoad officium, non quoad dignitatem Ordinis Episcopalis. Et num. 40.*
Episcopatu non datur major Ordo in Ecclesia. Ibid.
50 *Cardinales habent alas ligatas. Et num. 40.*
Unde debent postulari, Postulatione minus solemni. Ibid. et n. 46.
51 *Habent in Ecclesiis sui Tituli jurisdictionem quasi Episcopalem. Et n. 44.*
52 *Omnes Clerici Episcopis inferiores possunt eligi.*
53 *Abbas potest eligi in Episcopum.*
54 *Idem dicendum de Praepositis, Dignitatibus inferioribus, ac Religiosis.*
Specialia de consensu Religiosorum quoad hoc. Ibid.
55 *Poenae Postulantium indignum, quae? Et n. seqq.*
De qua indignitate procedat haec quaestio? Ibid.
56 *Tales pro eo vice privati existunt jure postulandi, ac eligendi.*
57 *Idem dicendum de iis, qui postulationem vitio personae cassatum innuvant.*
58 *Poenae Postulantium minorem viginti septem annis ad Episcopatum.*

27 Queritur I. Quinam postulare possint? Resp. Omnes illi postulare possunt, qui possunt eligere. Ita Glossa *c. Post Translationem.* ℣. *Liberam de Renuntiat.* Hostiensis *in Summa. h. t. numer.* 9. Abbas *c. Publicato. n.* 10. *de Elect.* Passerinus *cit. cap.* 24. *quaest.* 4. *n.* 7. Barbosa *c. Bonae memoriae.* 4. *n.* 5. *h. t.* Zoesius *eod. n.* 5. Pirbing *n.* 17. et alii. Idque desumitur *ex cap.* 1. §. *fin. et cap.* 4. §. *Caeteri. h. t. et c. Innotuit.* 20 *de Elect.* ubi electio, et postulatio quoad jus suffragandi aequiparantur; et qui eligere possunt, etiam postulare permittuntur. Accedit ratio: quia postulatio est medium perveniendi ad electionem: inventa est enim postulatio in subsidium electionis, ut qui per Canones eligi prohibentur, saltem postulari, atque ex Superioris gratia dispensative in Praelatum haberi valeant. Simulque postulatio a Superiore admissa habet vim electionis, et confirmationis, ut dictum *num.* 7. ergo qui potest eligere, potest hoc ipso etiam postulare. Nam concesso principali, conceditur accessorium, *c. Accessorium. de Reg. Jur. in* 6. Et concesso fine, etiam medis, quibus ad eum pervenitur, concessa intelliguntur; *ut c. Praeterea.* 5. *et c. Suspicionis.* 39. *de Offic. Delegat. et L.* 2. *ff. de Jurisdict. omn. judic.* Et cui committuntur sequentia, videntur committi antecedentia. *l. Ad rem mobilem. et l. Ad legatum. ff. de Procurat.* cum similibus.

Et hoc adeo verum est, ut Compromissarius datus ad eligendum (dummodo non prohibeatur expresse) etiam postulare possit, *c. In causis.* 30. juncta Glossa ℣. *Postulatio. de Elect. et c. Post Translationem.* §. 1. *de Renunciat.* Nec obstat, quod Procurator datus ad prosequendam electionem, non possit prosequi postulationem, *ut c. Innotuit.* 20. §. *fin. de Elect.* Disparitas enim est: quia Procurator datur ad petendum justitiam, non gratiam: secus *in* Compromissario, qui postulando petit gratiam. Baldus *c. In causis. num.* 5. *de Elect.* ubi aliam adhuc subjungit rationem; quia videlicet Procurator non potest extendere mandatum suum ad diversum genus causae, *l. Maritus. C. de Procurat.* 28

Insuper, si quis praescripsit jus eligendi in certa Ecclesia, etiam praescripsisse censetur jus postulandi. Abbas *c. Bonae memoriae.* 4. *n.* 4. *h. t.* Passerinus *cit. quaest.* 24. *n.* 7. et alii. Quod tamen Abbas *cit. n.* 4. et Pirhing *h. t. n.* 17. censent, intelligendum esse ordinarie loquendo: nam si extraneus, qui ad electionem admissus jus eligendi praescripsit, data interim postulatione fuisset a postulatione exclusus, solum jus eligendi praescriberet, non autem jus postulandi: quia non plus praescriptum, quam possessum, juxta *Reg.* 3. *Juris in* 6. cum concordantiis. 29

Dices. Postulatio, et electio differunt specie, saltem morali; cum sint diversi modi providendi Ecclesiis, ac proinde sub distinctis Rubricis collocentur: ergo praescripto uno, non praescribitur alterum. Probatur consequent. Tum quia non plus praescriptum, quam possessum, ut dictum. Tum quia praescriptio est odiosa, adeoque non extendenda, *ut c. Cum contingat. de Decimis.* Resp. neg. consequent. cum suis probationibus: nam fallunt, quando unum est connexum alteri, vel via perveniendi ad illud; prout est postulatio respectu electionis, ut dictum in Conclusione. 30

Quaeritur II. Qui generatim possint postulari? Resp. I. Generatim loquendo illi soli sunt postulandi ad Praelaturam, qui eligi non possunt, et tamen sunt habiles ad promovendum. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 2. *et seqq.* estque in re communis. Ratio prioris partis est: quia postulatio est inventa duntaxat in subsidium electionis; ergo, ubi huic locus est, nequit fieri postulatio. 31

Imo si Capitulares simpliciter postulant illum, qui potest eligi, nihil agunt: quia haec duo sibi invicem adversantur, *cap. un. h. t. in* 6. Ac proinde tunc locum habet illud vulgatum: Quod potuit, noluit; et quod voluit, non potuit adimplere; *c. Cum super.* 32

23. *de Offic. judic. delegat.* ac notat Glossa *fin. cap. ult. et cap. un.* ¶. *Eligo postulando. eod. in* 6. post Innocentium *cap.* 1. *h. t.* Abbas *ad Rubricam. h. t. n.* 3. addens aliam rationem: quia videlicet Electores debent providere Ecclesiae de meliori, et modo, quo possunt, meliori. Verumtamen haec posterior ratio parum probat, cum ea non obstante sit valida electio minus digni omisso digniori. Imo Baldus *ad Rubric. h. t. numer.* 4. inquit, quod si eligibilis solemniter postuletur servata forma *c. Quia propter, de Elect.* talis postulatio habetur pro electione, eo quod magis realitatem actus, quam vocabuli inspiciamus. *l. Pater Severinam.* §. *Conditionum. ff. de Conditionib. et demonstrat.* Hoc ipsum tamen Judicis arbitrio esse relinquendum, censet Passerinus *cit. cap.* 24. *quaest.* 12. *n.* 24.

33; Altera pars, nempe quod Postulandi debeant esse habiles ad promovendum, probatur ex eo: quia, licet in Postulando semper interveniat defectus, sive impedimentum, ob quod is est inhabilis ad eligendum; non tamen semper defectus ille est talis, ut eum etiam reddat inhabilem ad promovendum, sed tunc solum, quando ratione ipsius non potest Postulatus honeste ac utiliter exercere officium suum; adeoque in tali defectu Superior vel non potest, vel non solet dispensare. Quod ut melius intelligatur,

34 Resp. II. Duplex quoad propositum debet distingui defectus, seu inhabilitas, videlicet dispensabilis, et indispensabilis. Ita Abbas *cap. ult. num.* 8. *h. t.* Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 2. *et seqq.* Pirhing *h. t. num.* 5. et alii *Defectus*, seu *inhabilitas indispensabilis* dicitur illa, in qua non potest, vel non solet dispensari ad obtinendam Praelaturam: ut si quis sit haereticus, criminosus necdum emendatus, excommunicatus, suspensus, vel non servans interdictum, ut *cap.* 1. juncta Glossa. ¶. *Personam. h. t.* cum similibus. Item si quis sit omnino illiteratus, membro mutilatus, epilepticus, aut alium hujusmodi gravem animi, sive corporis defectum patiens. Item si quis sit bigamus, spurius, aut ex damnato coitu procreatus, *arg. c. Nisi cum pridem.* §. *Personae. de Renunciat.* ac notat Layman *in princip. h. t. Coroll.* 2. Huc spectant, qui vigesimum septimum aetatis annum nondum attigerunt: nam hi ad Ecclesiam Cathedralem, et Mendicantes Religiosi ad inferiores Cathedralibus Ecclesias, sub gravissimis poenis *in Extravagant. unic. h. t. inter communes* expressis postulari prohibentur.

35. *Defectus*, seu *Inhabilitas disponsabilis* econtra dicitur illa, in quo, seu qua Superior potest, ac solet dispensare: ut est defectus natalium in illegitime natis, *c. Innotuit.* 20. *de Elect.* Defectus sacri Ordinis ad Praelaturam requisitus, *arg. c. Dudum.* 22. *eod.* et notat Layman *loc. c.* Item defectus aetatis paucorum annorum, juxta *cit. Extravag. un. h. t.* ac etiam vinculum alterius Episcopatus, *cap. ult. h. t.* Sunt et nonnulli alii defectus dispensabiles, eo quod non impediant, quo minus Postulatus cum honestate, atque aedificatione populi praefici, et Praelati officium utiliter exercere valeat, de quibus Joan. Andreas *cap. ult. num.* 4. *h. t.*

36 Et quidem in Postulatione ad Superiorem directa, omnes hujusmodi defectus; seu inhabilitates, etsi dispensabiles oportet exprimere: nam si aliqui subticerentur, non solum talis Postulatio non foret admittenda, sed etiam scienter Postulantes privarentur jure eligendi, seu postulandi pro una vice. Abbas *cap. ult. num.* 9. *h. t.* Layman *loc. cit.* Sicut in simili concurrentibus pluribus impedimentis matrimonialibus, pro impetranda legitima dispensatione oportet omnia simul exprimere: quia dispensatus in uno, non censetur dispensatus in altero. Quin imo, si taceatur alterum impedimentum, seu defectus, dispensatio veluti subreptitia corruit in totum, *arg. cap.* 1. *de Ætat. et qualit. in* 6. et tradit Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 23. citans plurimos alios.

37 Quaeritur III. Utrum Episcopi, Archiepiscopi, et his Superiores, debeant ad alium Episcopatum postulari, vel eligi? Resp. I. Non solum Archiepiscopus, et Episcopus consecratus, sed etiam confirmatus tantum, licet nondum consecratus ad alium Episcopatum nequit eligi, sed solum postulari. Ita communis; et patet ex *cap. ult. h. t.* ubi idcirco electio Episcopi Sutrinensis in Archiepiscopum Caralitanum irritatur, seu potius irrita declaratur: *cum eligi nullo jure potuerit, sed potius postulari*, ut loquitur textus. Accedit ratio ibidem expressa, quia Episcopus, veluti Sponsus, est alligatus suae Ecclesiae; ergo absque permissione, et auctoritate Papae, ad aliam Ecclesiam transferri, seu propria temeritate transire non potest, Patet consequentia: quia inter Episcopum, et Ecclesiam suam, intercedit spirituale matrimonium, *c. Inter corporalia. et cap. ult. de Translat. Episcop.* Atqui tale vinculum dissolvi non potest, nisi auctoritate Romani Pontificis, qui cum sit Vicarius JESU Christi, non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, sicque quos ipse pro necessitate, vel utilitate Ecclesiarum separat, non humana, sed Divina potius auctoritate dissolvit, *c. Quanto. et cit. c. Inter corporalia. et cap. ult. de Translat. Episc.* Et haec ratio etiam urget in Episcopo confirmato, licet nondum consecrato: siquidem foedus conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam, jam intelligitur esse ratum in ejus confirmatione, *cap. ult. eod.* sicque amplius dissolvi non potest, nisi auctoritate Papae, Christi in terris Vicarii.

38 Resp. II. Electus vero duntaxat in Episcopum, seu ante factam ejus confirmationem, sicut potest suae electioni, priorique Episcopatui libere renunciare, *arg. c. Si electio.* 26. *de Elect. in* 6. ita ad alium Episcopatum eligi potest et debet, non autem postulari. Abbas *in cap. ult. n.* 7. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 10. et alii. Ratio ulterior est: quia, licet foedus conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam, in electione sit initiatum, *cap. ult. de Translat. Episc.* adhuc tamen nondum est ratum, seu perfecte contractum; fit enim ratum in confirmatione primum, prout ibidem subjungitur.

39 Resp. III. Ulterius Episcopus, qui renunciavit Episcopatui, potest ad aliam Ecclesiam eligi; nec debet postulari, nisi aliud quid canonicum obstiterit. Ita Abbas *in cap. ult. n.* 7. *h. t.* et alii passim. Ratio est: quia talis non amplius est alligatus cuipiam Ecclesiae per spirituale foedus conjugii; cum vinculum prioris Ecclesiae per renunciationem a Papa acceptatam, auctoritate divinitus huic concessa, penitus fuerit dissolutum.

40 Quaeritur IV. An Episcopi Titulares ad alium Episcopatum sint postulandi, non autem eligendi? Ubi praenotandum, quod per *Episcopus Titulares* intelliguntur illi, qui creantur Episcopi alicujus Ecclesiae in partibus Infidelium existentis. Atque hi alio nomine appellantur *suffraganei*, eo quod dentur ad hoc, ut *suffragentur*, seu auxilio sint aliis Episcopis, Fagnanus *in c. Episcopalia. n.* 41. *de Privileg.* Dantur enim a Romano Pontifice veluti coadjutores Episcopis, infirmis, senibus, aut alia simili ratione impeditis, *can. Non autem. et can. Pastoralis.* 7. *q.* 1. ac notat Barbosa *part.* 1. *de offic. et potest. Episc. cap.* 6. *n.* 17. *et* 18. inde inferens, quod quamvis propriam Dioecesim non habeant, ubi nomine proprio functiones Episcopales exerceant, non tamen debito Episcopali honore sint fraudandi. Indignum namque foret, si accidens pecuniae magis in honore haberetur, ac substantia et dignitas Ordinis Episcopalis. Quo praenotato,

41 Resp. I. Episcopi Titulares ad alium Episcopa-

tum sunt postulandi, non eligendi. Hanc quaestionem non reperi in terminis ab impresso auctore discussam, videtur tamen data Conclusio a Doctoribus communiter supponi. Unde et juxta Stylum Curiae Romanae, Brevia Eligibilitatis solent per Romanum Pontificem concedi Episcopis Titularibus talia debite sollecitantibus; quod utique non fieret, si de jure essent eligibiles. Accedit ratio: quia ejusmodi Episcopi Titulares, sunt veri Episcopi, *arg. can. Legimus.* §. *Ubicunque dist.*93. *et can. Pastoralis.* 7. *q.* 1. ac notat hic Archidiaconus *n.* 4. Barbosa *cit. part.* 1. *de offic. et potest. Episc. tit.* 1. *cap.* 6. *n.* 15. post Jo. Quintinianum *in Repet.* §. *De multa n* 44. *de Praebend.* et Paulum Crysaldum *in Decis. Catholicae Fidei.* ℣. *Episcopus. n.* 10. qui advertit, contrarium cum pertinacia asserere esse haereticum. Menochius *de Arbitrar. judic. lib.* 2. *casu* 68. *n.* 52. *et* 53. Diana *part.* 12. *Tract.* 1. *de Consecr. Episc. Res.* 51. Fagnanus *in c. Ego N. n.* 83. *de Jurejurand.* et alii ab his citati. Consecrantur quippe Episcopi Titulares eodem ritu, quo caeteri Episcopi juxta Pontificale Romanum, *tit. De consecratione Electi in Episcopum.* Suntque ejusdem Sacerdotii cum istis, *cit. can. Legimus.* §. *Ubicunque.* 1. *dist.* 93. Simulque inter ipsos, et Ecclesiam, ad quam consecrantur, intercedit foedus conjugii spiritualis *c. Inter corporalia de Translat. Episc.* Unde merito dispositio loquens Episcopis, etiam ad Titulares extenditur, Baldus *in Auth. Licentiam. C. de Sacrosanct. Eccles.* Simanca *de Cathol. Inst. tit. n.* 25. *n.* 12. Ricciulus *Lucubrat. Ecclesiast. lib.* 2. *cap.* 10. *n.* 1. Ac proinde non mirum, quod ipsi (secluso speciali Decreto Eligibilitatis, per Papam sibi concesso) ad istam Ecclesiam eligi nequeant, sed tantum postulari, ad instar aliorum Episcoporum: nam, ubi militat eadem ratio, nota conjugii spiritualis, idem jus est statuendum; cum ratio sit anima legis, *l. Cum ratio. ff. de Portionib. quae liberis etc.* cum concordantiis.

42 Accedit, quod Ecclesiae Cathedrales licet sint in manibus inimicorum, sicque careant Clero et subditis Christianis, nihilo minus maneant *Cathedrales Ecclesiae*, sicut antea, per textum notabilem *Clem. in plerisque.* §. *Volentes. de Election.* ergo et Episcopi Titulares, earum sponsi, veri sunt Episcopi. Imo et pro talibus agnoscuntur in Concilio Trident. *Sess.* 14. *cap.* 2. *de Reform.* Et veluti veri Episcopi, ac in sua Consecratione recipientes Ordinem Episcopalem, vocari debent ad Concilium Generale. Barbosa *part.* 3. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 93. *n.* 1. post Steph. Gratianum *Disceptat. Forens. cap.* 291. *n.* 6. Habentque in eo Votum decisivum, sicut caeteri Episcopi: cum teneant Dignitatem Episcopalem: fuitque hoc novissime observatum in Concilio Tridentino, ut patet ex ejusdem Historia per Pallavicinum conscripta, nec non ex subscriptionibus Episcoporum ad finem memorati Concilii. Quidquid nonnulli senserint in contrarium, volentes, Episcopos Titulares non esse vocandos ad Concilium Generale, ob defectum jurisdictionis. Licet enim jurisdictionem actu non exerceant, in habitu tamen eam tenent; prout respondet Frances *de Eccles. cathedral. captivis cap.* 32. *n.* 10. *et seqq.* Ricciulus *Lucubrat. Eccles. lib.* 2. *quaest.* 6. *num.* 2. Diana *part.* 12. *tract.* 1. *de Consecrat. Episcop. Resol.* 77. Taceo, quod Episcopi Titulares ex Religionibus assumpti, non amplius subjaceant Superiori Regulari, sed soli Pontifici. Frances *in cap.* 9. *de causis privan. Cathedr. Eccles.* Azorius *part.* 2. *institut. Moral. lib.* 9. *cap.* 3. *q.* 13.

43 Nec obstat, quod ejusmodi *Episcopi Ecclesiarum, quae in partibus Infidelium consistunt, Clero careant, et populo Christiano*, ut loquitur Concilium Trident. *cit. sess.* 14. *cap.* 2. *de Reform.* Nam primo his ipsis verbis a Concilio illo OEcumenico agnoscuntur pro veris et absolute dictis Episcopis: unde, cum in Jure nulla reperiatur distinctio quoad propositum, neque nos distinguere debemus inter Episcopos Titulares, et alios Episcopos Clerum et populum Christianum habentes, quantum ad eorum postulationem respectu alterius Ecclesiae faciendam. Deinde, licet ejusmodi Episcopi Titulares actu non habeant populum Christianum, neque suas Ecclesias personaliter accedere valeant, ob infidelitatem incolarum loci: in habitu tamen eundem obtinent, prout paulo superius jam dictum. Nam hoc ipso, quod consecrentur ad titulum talis Ecclesiae, acquirunt jus respectu illius; et si haec in manus Catholicorum iterum deveniant, tunc absque nova electione, seu collatione, libere possunt redire ad suam Ecclesiam, sicque Clerum et populum Christianum actu sibi acquirere, *cit. can. Pastoralis.* 7. *q.* 1. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 19. *n.* 38. Ascan. Tamburinus *de Jure Abbatum, tom.* 1. *disp.* 16. *q.* 8. Frances *de Eccles. Cathedral. captivis. cap.* 32. *n.* 34. *ac seqq.* et alii.

Quaeritur V. Utrum Cardinales S. Rom. Ecclesiae possint eligi in Episcopum, vel debeant postulari? 44
Ratio dubitandi, ac posterius tenendi est: quia *in c. Bonae memoriae.* 3. *h. t.* quidam sanctae Praxedis Presbyter Cardinalis legitur fuisse in Archiepiscopum postulatus. Accedit, quod Cardinales sint majores Episcopis, *arg. Extravag. Si fratrum. Joan.* 22. *Ne sede vacant.* juncta Glossa ℣. *Alia Superiori.* Nam Cardinales constituunt unum corpus cum Papa, *arg. can. Si quis cum militibus.* 6. *q.* 1. ac notat Glossa magna *in c. Excommunicati. de Offic. Legat.* Simulque in executione Sacerdotalis Officii sunt Coadjutores Papae, *c. Per venerabilem.* §. *Sunt autem. Qui filii sint legit.* Et ipsi habent alas ligatas, quod non consueverint exire Curiam Romanam absque licentia Papae, ut inquit Abbas *c. Ecclesia vestra.* 57. *num.* 15. *de Elect.* Eorum quippe praesentia in Curia regulariter est utilior non solum Romanae, sed etiam Generali Ecclesiae, *d. c. Bonae memoriae. h. t.* Imo Cardinales in Ecclesiis sui Tituli habent jurisdictionem quasi Episcopalem, *c. His quae.* 11. *de Majorit. et obed.* Ergo, cum Episcopi non possint eligi, sed tantum postulari, ut dictum: simulque nemo sit eligendus ad minus officium, sed solum ad majus, *can. Legimus*, §. *fin. dist.* 93. *et cap.* 1. *et c. Licet, de Translat. Episcop.* etiam Cardinales non sunt ad Episcopatum eligendi, sed postulandi.

Resp. I. Certum est, quod Cardinales Episcopi non possint eligi ad alium Episcopatum, sed duntaxat postulari: hoc enim generale est de quibusvis Episcopis, ut proxime dictum. Verum, quia dantur Card. non Episcopi, ut sunt Cardinales Presbyteri, et Diaconi, de his solum potest moveri dubium: ad quod

Resp. II. Cardinales non Episcopi possunt eligi in Episcopum, non vero solemniter postulari; licet debeant postulari non solemniter pro obtinenda licentia Papali, ut possint exire Curiam. Ita Abbas Panorm. *d. c. Ecclesia vestra.* 57. *n.* 15. *de Elect.* Fagnanus *c. Bonae memoriae. n.* 16. *h. t.* allegans insuper Abbatem antiquum, et Ægidium. Pirhing. *h. t. n.* 31. et alii, contra Hostiensem *d. c. Ecclesia vestra. n.* 1. *de Elect.* et Sylvestrum, qui tenent, Cardinalem Presbyterum esse postulandum. 45

Conclusio haec desumitur imprimis ex *c. Ecclesia vestra.* 57. *de Elect.* ubi quidam Presbyter Cardinalis legitur fuisse electus in Episcopum. Id ipsum probatur ex eo: quia in Cardinalibus non Episcopis cessat ratio conjugii spiritualis, ob quod Episcopi non possunt eligi, sed tantum postulari ad alium Episcopatum. Deinde tunc solum necessaria est solemnis Postulatio, quando quis non potest assumi in Episcopum absque dispensatione Superioris (siquidem Postulatus non nisi dispensative admittitur ad Praelaturam) si autem nulla opus est dispensatione, 46

tunc locum habet electio ; etsi quandoque requiratur licentia Superioris, cui quis immediate est subjectus sicque Postulatio minus solemnis accedere debeat. Atqui Cardinalis non Episcopus nulla indiget dispensatione, ut possit assumi in Episcopum, sed sola licentia Papae ad recedendum e Curia ; ergo.

48 Nec urgent rationes dubitandi in oppositum allatae. Non enim obstat *c. Bonae memoriae. . h t.* quia opponitur *cit. c. Ecclesia vestra. 57. de Elect.* Unde, ut concordentur jura juribus, dicendum, quod in *d. c. Bonae Pemoriae*, verbum, *Postularunt*, ponatur improprie quoad Cardinalem (illud intelligendo de Postulatione minus solemni, quae re ipsa est electio) haud obstante, quod quantum ad alterum Episcopum, qui simul ibidem dicitur postulatus, propria sit accipiendum. Abbas Panormit *cit. c. Bonae memoriae, n. 3.* allegans Abbatem antiquum.

49 Ad alterum dicitur cum Glossa marginali *in can. Quamquam. 2. qu. 7.* ac Abbate Panormit. *cit. n. 15.* et aliis, quod quidem Cardinales sint Episcopis majores quoad officium, utpote respiciens statum Ecclesiae Universalis, *c. Bonae memoriae. 3. h. t.* non tamen Cardinales sint majores istis, quoad dignitatem Ordinis Episcopalis. Quia enim in Ecclesia Dei non reperitur Ordo major Episcopatu (unde Episcopus *cap. 1. §. Per frontis. de Sacra Unction.* appellatur summus Sacerdos : atque ipsemet Papa, denominando se ab Ordine, appellat se Episcopum. ut notat Glossa *in Prooemio Sexti Decretalium vers Episcopus*) hinc Episcopus est major Presbytero Cardinali quoad dignitatem Ordinis Episcopalis. Et per hoc patet ad alias sequentes probationes.

50 Nec obstat, quod Cardinales dicantur habere alas ligatas. Inde enim solum sequitur, quod sint postulandi Postulatione minus solemni, quatenus videlicet petenda est licentia Domini Papae, ut possint discedere ab Ecclesia Romana, cui specialiter sunt astricti, ad Ecclesiam particularem, in cujus Episcopum eliguntur : non autem inde sequitur, quod sint postulandi Postulatione solemni, de qua impraesentiarum est sermo, ad instar Episcoporum.

51 Insuper ex eo, quod Cardinales in Ecclesiis sui Tituli habeant jurisdictionem quasi Episcopalem, recte quidem colligitur eorumdem Dignitas atq; excellentia sui Officii : non autem foedus spiritualis Conjugii cum Ecclesia proprii sui Tituli, quae est ratio, cur Episcopi non possint eligi, sed solum postulari. Illud autem, quod nemo debeat eligi ad minorem Dignitatem, est de decentia non de necessitate : praesertim accedente proprio consensu, et in casu illo, ubi minor Dignitas sub certo respectu simul existit major; prout Episcopatus ratione Ordinis Episcopalis, atque spiritualis matrimonii cum propria Ecclesia, est major, dignriorque simplici Cardinalatu.

52. Quaeritur VI. Utrum Abbates, aliique Clerici Episcopis inferiores, ad aliam Ecclesiam, seu Dignitatem possint eligi, vel potius sint postulandi ? Resp. Omnes Clerici infra Episcopos non prohibentur eligi ex eo, quia habent Ecclesias seu Dignitates inferiores. Hanc Conclusionem pro regula ponit Abbas *cap. ult. n. 8. h. t.* et Passerinus *cit. cap. 25. quaest. 12. n. 38.* Pirhing *h. t. n. 13.* et alii. Ratio est: quia non est tanta conjunctio inter inferiores Clericos, et eorum Ecclesias, quanta inter Episcopum, et suam Ecclesiam: siquidem matrimonium spirituale proprie consistit inter Episcopum, et suam Ecclesiam, *can. Sicut vir. et can Sicut alterius 7. quaest. 1. et c. Inter corporalia. de Translat. Episcop.* Inter inferiores autem Clericos, eorumque Ecclesias, non contrahitur proprie matrimonium, sed quasi matrimonium. Abbas *loc. cit. n. 5.* Accedit, quod nullo Jure sit prohibitum, sed potius permissum, ut Clerici Episcopis inferiores eligantur ; prout ostenditur inductione.

53 Sic quippe imprimis Abbas potest eligi in Episcopum, *text. clar. c. Si Abbatem. 36. de Elect. in 6.* Quamvis Abbas, si sit exemptus, ac immediate subjectus Sedi Apostolicae, non possit ad aliam Ecclesiam transire sine licentia Papae, vel ejus Legati de Latere, prout ibidem notatur. In Abbate autem non exempto requiritur, et sufficit ad hoc licentia proprii Episcopi, aut immediati Superioris, *arg. c. Si Religiosus. eod. in 6.*

54 Deinde, quod Praepositi, et habentes Dignitatem inferiorem, possint eligi patet ex *c. Cum inter. 21. et c. Dudum. 22. de Election.* Idem de Religiosis esse dicendum, constat ex *c. Si Religiosus. 27. et c. Nullus. 28. de Elect. in 6.* cum similibus. Quamquam Religiosi, cum velle vel nolle non habeant, electioni de se extra suum Monasterium, vel suam Ecclesiam celebratae, nequeant consentire absque petita et obtenta licentia sui Superioris, et quidem sub nullitate actus, atq; electionis, si secus quispiam eorum facere praesumpserit, *cit. c. Si Religiosus et c. Quorundam. 24. eod. in 6.*

55 Quaeritur VII. Quae sint poenae Postulantium indignum ? Ubi praenotandum, quod praesens quaestio solummodo intelligenda sit de indignitate, seu inhabilitate indispensabili, in qua videlicet vel non potest, vel non solet dispensari: ut si quis sit omnino illiteratus, criminosus, excommunicatus, suspensus, aut alium defectum indispensabilem patiens ; juxta dicta *n. 34.* Alioquin enim Postulatio solemnis semper fit circa personam de jure inhabilem ad obtinendam Praelaturam, ac proinde dispensatione Superioris indigentem. Hoc praenotato,

56 Resp. I. Qui scienter ad Praelaturam postulant indignum, seu laborantem defectu indispensabili, ipso jure pro ea vice privati existunt potestate postulandi, seu eligendi. Ita desumitur ex *cap. 1. §. fin. h. t.* ac notat ibidem Glossa *vers. Privare* et Abbas. *n. 41.* cum aliis. Concordat *c. Scriptum est 40. §. Si vero de Elect.* cum similibus. Quomodo autem sit intelligendum ly *scienter*, et ly *pro ea vice*, ex professo dicetur *Tit. seq. §. 11. num. 253. et 258. et seqq.*

57 Resp. II. Insuper illi, qui Postulationem vitio personae cassatam, denuo innovare praesumunt, ipso jure pro una vice privati existunt potestate postulandi, et eligendi. Ita habetur expressum *cap. 2. h. t.* atque amplius declarat Glossa ibidem, *vers. Nitarentur*, et Doctores passim.

58 Resp. III. Qui minorem viginti septem annis (hoc est, eum, qui vigesimum septimum aetatis annum nondum attigit) scienter, postulaverint ad Ecclesiam Cathedralem ; aut qui Professorem cujusvis Mendicantium Ordinis postulant ad inferiores Cathedralibus Ecclesias extra suos Ordines : non solum pro ea vice postulandi, ac eligendi potestate ipso jure sunt privati; sed etiam Beneficiis, quae in tali obtinebant Ecclesia, per triennium suspensi esse noscuntur. Patet hoc ex *Extravag. un. h. t. inter Communes:* ubi etiam diversae poenae statuuntur in Postulatos, qui ejusmodi Postulationis de se factae negotium per se, vel per alium, in Romana Curia prosecuti fuerint,

§. III.

De Forma Postulationis, et aliis eam concernentibus.

SUMMARIUM.

59 et 60. *Tutius est, ut forma Scrutinii observetur in solemni Postulatione.*
61 *Id tamen absolute non est necessarium. Et n. 56.*
62 *Solvitur fundamentum oppositae sententiae.*
63 *Formulae postulandi specialiter a Jure Canonico reprobatae.*

64 *Illa*, Eligo et postulo, prout potest melius de jure valere, *est etiam invalida.*
65 *Et quid stante dubio, an quis sit eligendus, vel postulandus?*
66 *Quo tempore Postulatio sit praesentanda Postulato?*
67 *Hujusque mens explicanda?*
68 *Quomodo Postulati dicantur non teneri praestare consensum?*
69 *An Postulatus intra mensem non explicans mentem suam, incurrat poenam?*
70 *Superior an possit repellere Postulationem absque ullius injuria? Et n. seqq.*
Quid, si contra eam agatur de alicujus contemptu? Ibid.
71 *Aut si per ipsam minor utilitas praeferatur majori?*
72 *Et quid, si ejus admissionem exigat publica causa?*
73 *Habet tunc locum Imploratio officii Judicis.*
74 *Et potest superior Praelatus compellere inferiorem ad Postulationem admittendam.*
75 *In Papam non cadit talis compulsio. Et Tit. seqq. num. 28.*
76 *Ob personam Postulati duntaxat, non compellitur Superior admittere ejus Postulationem.*
77 *Etiamsi Postulatio fuisset facta in concordia.*

59 Quaeritur I. Utrum forma Scrutinii sit necessaria ad Postulationem solemnem? Resp. Etsi tutius sit, ut forma Scrutinii (qualis pro electione praescribitur in *c. Quia propter. 42. de Elect.*) una cum aliis solemnitatibus ad electionem requisitis, etiam observetur in solemni Postulatione: nihilominus id absolute necessarium non est. Ita Hostiensis *in Summa. Tit. de Postulatione. n.* 10. Layman *cap. un. n.* 3. et ibi Francus *n.* 3. *h. t. in* 6. Fagnanus *c. Publicato. n.* 50. *de Elect.* Passerinus *cit. cap.* 24. *quaest.* 5. *num.* 9. Pirhing *h. t. n.* 31. Sylvester *vers. postulatio. qu.* 2. et alii ab ipsis citati: Quamvis quoad alteram partem oppositum teneant Abbas Panormit. *in c. Quia propter. n.* 9. *quaest.* 2. *de Elect.* Innocentius *c. in causis. n.* 1. *eod.* Baldus *ad Rubricam. h. t. num.* 4. Tholosanus, Tabiena, et nonnulli alii.

60 Prima pars ex eo patet. Tum quia plures insignes Doctores (ut proxime allegati) censent, formam Scrutinii etiam ad Postulationem requiri: ac proinde subintrat illud D. Augustini, relatum in c. Si quis autem. de poenit. dist. 7. *Ergo tene certum, dimitte incertum.* Tum quia Electio et Postulatio, tanquam duo ad unum eundemque finem tendentia, in Jure aequiparantur: quin imo Jura antiqua promiscue his vocabulis interdum utebantur; ut patet *ex can. Litteras. dist.* 63. Tum tandem, quia licet Papa de plenitudine potestatis possit admittere Postulationem, non servata forma Scrutinii celebratam; id tamen ordinarie facere non consuevit, ut ait Pirhing *cit. num.* 31.

61 Secundae vero partis probabilitas suadetur, tum ex auctoritate Doctorum pro ea jam allegatorum: tum ex eo, quia solemnitas Scrutinii nullibi in Jure habetur expressa in ordine ad Postulationem: nam *in cit. c. Quia propter. de Election.* solum est sermo de Electione. Accedit, quod majoris sit efficaciae Electio, utpote per quam electo jus acquiritur, quam Postulatio: ac proinde non mirum, quod plures ibi requirantur solemnitates, quam in Postulatione: sicut in simili plures requiruntur solemnitates ad Testamentum, quam ad Codicillum. Tandem probatur hoc ex eo: quia, si eaedem solemnitates requirerentur ad Postulationem, quae ad Electionem; ergo sicut hic publicato Scrutinio non possunt variare Electores, ita nec possent variare Postulantes: atqui hoc est falsum, juxta dicta *n.* 17. *et seq.* ergo.

62 Ad fundamentum sententiae oppositae Resp. Electionem et Postulationem in jure suffragandi quidem aequiparari, ut jam dictum *n.* 17. *et seqq.* non tamen in omnibus aliis, ac praesertim non in iis, quae ad essentiale earum discrimen pertinent, vel inde oriuntur. Hoc autem fit in proposito, cum Electio sit majoris virtutis, ac tribuat jus electo, non item Postulatio: unde et Postulantes adhuc variare possunt, non vero Eligentes publicato Scrutinio.

Quaeritur II. Quaenam formae postulandi a Jure Canonico sint specialiter reprobatae? Resp. I. Quaestio haec resolvitur *in cap. un. h. t. in* 6. ubi sequentes formulae, quas perniciosa curiositas adinvenit, reprobantur, et ipso jure declarantur irritae; videlicet, *Eligo postulando, et Postulo eligendo.* aut *Eligo postulandum, et Postulo eligendum.* Ratio est: quia nec vera electio, nec vera postulatio resultat ex ipsis, quin sibi potius adversantur. Idem dicendum de hisce formulis: *Eligo in postulandum:* vel, *Postulo in eligendum:* cum rem imperfectam significare noscatur; prout ibidem argumentatur Pontifex. 63

Resp. II. Invalida quoque est sequentes formula: *Eligo, et postulo, prout potest melius de jure valere.* Ita habetur *cit. cap. un. h. t. in* 6. Et ratio est: quia talis formula continet incertitudinem. 64

Excipitur tamen casus, quando probabiliter dubitatur, utrum quis sit eligendus, vel potius postulandus. Verum in hoc casu postulatus, seu Electus, tenetur tempore consensus eligere viam Electionis, vel postulationis, ne in incerto vagetur: et harum una electa, ad alteram redire non poterit, prout ibidem subjungitur. 65

Quaeritur III. Quo tempore Postulato praesentanda sit Postulatio, ab eoque consensus praestandus? Resp. I. Postulantes tenentur Postulationem praesentare Postulato, quam citius commode poterunt: et si ipsi fuerint negligentes non praesentando infra octo dies puniuntur ut Electores. Ita desumitur *ex c. Quam sit Ecclesiis. de Elect. in* 6. *et c. Cupientes.* §. *Caeterum et* §. *Deniq:* juncta Glossa *vers. Consensum. eod. in* 6. Quia enim Ecclesiis dispendiosa est diuturna vacatio ipsarum, hinc quoad praemissa aequiparatur postulatio electioni, ut textus ibidem satis ostendit. 66

Resp. II. Postulatus post factam sibi praesentationem Postulationis, tenetur intra mensem explicare mentem suam; et, si velit acceptare Praelaturam, consentire conditionate, aut saltem dicere, quod non dissentiat, sed in hoc voluntati Domini Papae se submittat. Ita Glossa *loc. cit.* junctis juribus praeallegatis: et concordant dicta superius *num.* 15. 67

Nec obstat, quod *in cit. cap. Cupientes.* §. *Denique.* dicatur, quod Postulati *nec suis Postulationibus praestare consensum teneantur.* Resp. enim, istud esse intelligendum de consensu absoluto (talem enim nec dare possunt, nec debent: cum illis per Postulationem nullum jus fuerit acquisitum, imo adhuc indigeant gratis, et dispensatione Superioris) non autem de consensu conditionato, aut de non dissensu, qui est quid medium inter consensum et dissensum, *arg. c. Is qui tacet. de Reg. Jur. in* 6. Glossa *cit.* §. *Denique. vers. Consensum. et vers. Non dissenserint.* 68

Quod si Postulatus intra mensem non explicaverit mentem suam, et nec consenserit, nec dissenserit Postulationi, modo praedicto: ipse quidem non incurret poenam statutam *cit. c. Quam sit Ecclesiis. de Elect. in* 6. Quae est privatio juris acquisiti ex electione: siquidem Postulatus nullum jus ex Postulatione acquisivit, quo possit privari. Nihilo minus ex tali negligentia Superior recte movetur ad negandam gratiam, ipsamque Postulationem repellendam: quia Postulatus ex ea negligentia praesumitur dissentire *arg. can. Cum pro parvulis de Consecrat. dist.* 4. Accedit, quod, licet Postulatus ob talem negligentiam suam non possit amittere jus aliquod (tale enim non habuit) adhuc tamen censeatur amisisse spem gratiae, quam habebat, ut loquitur Glossa *loc. cit. vers.* 69

Similis poenae; sive illud tale quae jna aequitatis, qua caeteroquin aequum est, postulationem honestam admitti, *arg. cit. c. Quam sit Ecclesiis.* Passerinus *de Electione. cap.* 22. *quaest.* 8. *n.* 15.

70 Quaeritur IV. Utrum Superior teneatur admittere Postulationem, vel haoc possit repellere absque ullius injuria? Resp. I. Postulatio contra quam agitur de contemptu, potest absque ullius injuria, et praejudicio repelli; tamen de speciali gratia potest etiam admitti. Patet hoc ex *c. Postulationem.* 5. *h. t.* juncto Summario, et Doctoribus ibidem: nam, ut desumitur ex Superscriptionibus, ac notat Abbas, dictum Capitulum loquitur de eodem facto, relato in Capitulo praecedenti, ubi §. 1. fit mentio de Postulatione attentata quibusdam contemptis, qui jus habebant eligendi. Unde referendo se ad dictam Postulationem, de qua in Capitulo praecedenti sermo erat, quamque alii impugnabant, inquit Pontifex: *Licet ergo per postulationem hujusmodi nullum jus sit alicui acquisitum, ideoque sine praejudicio alicujus, postulationem potuissemus repellere memoratam; ut tamen vobis de speciali gratia consulamus* etc. Accedit ratio: quia hoc ipsum procedit de Electione, quae si celebretur aliquibus contemptis, ad horum instantiam est cassanda; *ut c. Venerabilem.* 34. *et c. Bonae memoriae.* 36. *de Election.* cum similibus.

71 Resp. II. Insuper Postulatio, per quam privata; seu minor utilitas praefertur communi, seu majori bono, non debet admitti, ac proinde ea absque ullius injuria rejicitur. Patet hoc *ex c. Bonae memoriae.* 3. *h. t.* ubi circa hoc habetur casus expresse, atque Papa rejicit postulationem alicujus Cardinalis ad Archiepiscopatum Ravennatensem, praeferendo speciali communem utilitatem, eo quod dicti Cardinalis praesentia fuerit utilior tam Romano, quam etiam universali Ecclesiae. Nam publica utilitas est praeferenda privatae, *can. Scias.* 7. *q.* 1. cum concordantiis.

72 Resp. III. Si Postulatio caeteroquin rite fuerit celebrata, ejusque admissionem exigat publica causa, ut puta necessitas, vel utilitas magna Ecclesiae, tenetur ipsam Superior admittere; nec potest eam repellere absque injuria Postulantium, et Ecclesiae, in qua facta est postulatio. Ita Abbas *in c. Postulationem,* num. 2. *h. t.* post Joan. Andream, et Hostiensem *in c. Cum ad Monasterium. de Elect.* atque tradit Glossa notabilis *in c. Cupientes* §. *Denique.* ℣. *Gratia de Elect. in* 6. id a simili probans *ex L.* 1. §. *penult. ff. de Aqua quotid* Alexander *Consil.* 80. *n.* 12. *lib.* 1. Fagnanus *c. Bonae memoriae. n.* 66. *h. t.* et alii. Ratio est: quia Superior ex lege Justitiae Legalis, ac vi sui officii, tenetur necessitatibus commissae sibi Ecclesiae, atque utilitatibus Boni communis providere; ergo etiam tenetur admittere Postulationem, quoties viderit ita exigere causam publicam, sive necessitatem, magnamve utilitatem Ecclesiae, in ipsos etiam Postulantes redundaturam. Sin minus, fiet his injuria, ob non rite administratum sibi Officium Pastorale.

73 Hinc notat Glossa *in c. Bonae memoriae.* 3. ℣. *Gratia,* et ibi Layman *n.* 7. *h. t.* quod si Praelatus Papa inferior, habens potestatem dispensandi, et postulationem admittendi, nolit hanc, licet concorditer atque ex gravi causa celebratam admittere, Postulantes possint superioris Praelati officium implorare. Licet enim ex Postulatione Actio non detur, ut dictum *n.* 25. adhuc tamen locum habet Imploratio Officii judicis: nam remedium Implorationis Officii Judicis conceditur, cum deficit Actio proprie dicta, ut liquet ex *c. Officium judicis.* 2. *de Offic. judic.*

74 Atque in tali casu potest superior ille Praelatus compellere inferiorem ad Postulationem admittendam, si subsit causa tam justa, et concernens utilitatem Ecclesiae: puta quia postulatus est potens ad defendendam Ecclesiam, aut bene doctus, sive morigeratus, licet non legitime natus, simulque non reperitur alius, per quem ita bene consulatur Ecclesiae; prout exemplificat Abbas *in c. Bonae memoriae.* 3. *n.* 15. *h. t.*

In Papam vero non cadit talis compulso, cum non habeat superiorem in terris, *c. Licet de vitanda.* §. *fin. de Elect.* Unde respectu ipsius locum non habet Imploratio officii Judicis, sed potius Postulantes gratiam debent implorare ab ipso, ut inquit Glossa proxime citata. 75

Resp. IV. Ubi non subest causa publica, necessitatis v. g. vel utilitatis Ecclesiae, sed ea concernit duntaxat personam Postulati, ut puta quia est ita doctus, vel morigeratus, ut mereatur dispensationem atque admissionem: tunc Superior non compellitur ad faciendam ei hanc gratiam, et admittendam ejus Postulationem, nisi velit. Ita Glossa, et Abbas, *ubi supra,* cum aliis. Ratio est: quia nemo invitus de suo cogitur facere beneficium, *can. Precariae.* 10. *q.* 2. Simulque non quidquid Judicis potestati permittitur, juris necessitati subjicitur. 76

Et hoc amplia cum Passerino *cap.* 24. *de Elect. quaest.* 14. *n.* 46. etiam ad Postulationem in concordia, sive ab omnibus, sive a duabus partibus Capitularium facta, quidquid nonnulli in contrarium dicere videantur. Nam, ut probant rationes proxime allatae, ubi Superior ex officio, et lege Justitiae, aut alterius virtutis (utpote quarum actus in certis circumstantiis quandoque cadunt sub praecepto) non tenetur admittere Postulationem; tunc nec eam admittere compellitur, licet sit facta in concordia. Quinimo tunc procedit illud *cit. c. Bonae memoriae.* 3. *h. t.* ubi dicitur, quod Sedes Apostolica, *etiam quando aliquis ab aliis unanimiter postulatur, ad admittendam postulationem eorum, non tam ex justitia, quam ex gratia moveatur.* Quia videlicet Postulato ratione suae inhabilitatis in postulatione nullum jus acquisitum fuit: simulque hic cessat ratio publicae causae, sive utilitatis: beneficium autem invitus nemo regulariter praestare cogitur. 77

TITULUS VI.

De Electione, et Electi potestate.

1. *Ratio ordinis Rubricae.*

Visum est Titolo praecedenti de uno modo, quo Ecclesiis de idoneo Pastore providetur per viam gratiae, mediante videlicet Postulatione: sequitur nunc alius modus, quo providetur eisdem per viam juris, seu mediante Electionem; nam postulatio innititur gratiae, electio juri. Quia vero praesens Titulus valde copiosus est, simul et scitu utilissimus, eundem claritatis gratia oportet dividere in Paragraphos. 1.

§. I.

De natura Electionis, ejusque differentiis ab aliis modis providendi Ecclesiae.

SUMMARIUM.

2. *Electio est nomen verbale; et quid generatim significet?*
3. *Accipitur dupliciter.*
4. *Electio proprie dicta, quid? Et n. seqq.*
5. *Cur dicatur* Canonica vocatio?
6. *Episcopi olim dicebantur Presbyteri.*
7. *Electio activa et passiva, quae?*

8 *Habere vocem activam, vel passivam, quid? Simpliciter privatus voce, in dubio censetur privatus sola voce activa. Ibid.*
9 *Modi generales providendi Ecclesiis, qui?*
10 *Nominatio triplex; et quid sit Nominatio solemnis?*
11 et 12. *Haec in pluribus differt ab Electione, et Postulatione. Et n. seqq.*
13 *Primo nominatus censetur caeteris dignior.*
14 *Per nominationem an acquiratur jus Nominatis?*
15 *Simplex Petitio, quid?*
16 *Provisio est nomen latum, comprehendens sub se omnes modos providendi Ecclesiis.*
17 *An, et quando sub se comprehendat Electionem?*
18 *Praesentatio, quid?*
19 *Potest fieri per litteras.*
20 *Multiplex differentia inter Praesentationem, et Electionem. Et n. seqq.*
21 *Electio potentius jus confert, quam Praesentatio.*
22 *Collatio libera Beneficii, quae? Et num. 24.*
23 *Collatio generatim accepta dividitur in liberam, et necessariam*
24 *Cur haec dicatur necessaria, et prior libera? Collatio libera quodammodo est donatio. Ibid.*
25 *In quo haec differat ab Electione?*

2 Quaeritur I. Quot modis Electio sumatur? Resp. I. *Electio* est nomen verbale, ac proinde habet duplicem significationem, activam videlicet, ac passivam: ut et caetera verbalia nomina, *arg. L. 2 ff. de duobus reis*, juncta Glossa *fin. ibid.* Abbas *ad Rubricam. h. t. n.* 2. Et quidem generatim *Electio* significat delectum unius rei, vel personae, a pluribus. In proposito autem restringitur ad personas quoad certam functionem, vel Dignitatem Ecclesiasticam eligendas. Quo modo de ipsa loquendo,

3 Resp. II. Electio dupliciter accipitur. Primo generaliter, seu latissime: quo modo etiam comprehendit Postulationem, Praesentationem, Nominationem, et Collationem: nam in his omnibus suo modo eligitur persona Beneficio Ecclesiastico idonea, quae postuletur, praesentetur, nominetur, aut cui Beneficium libere a Superiore conferatur. Sic *in c. Cum Ecclesia. 31. h. t.* Collatio Canonicatus vacantis per Episcopum facta, vocatur *Electio*: sicut et Praesentatio Clerici, *c. Querelam. 24. eod.* ibi: *Populus in quasi possessione praesentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit.* Et quod etiam Nominatio nomine Electionis veniat, textus est in *c. Quod sicut.* 28. §. 1. *h. t.* Secundo sumitur Electio proprie, seu stricte, ac prout a caeteris enumeratis contradistinguitur: et in hoc sensu impraesentiarum de electione loquendo,

4 Quaeritur II. Quid sit Electio proprie dicta? Resp. *Electio* est personae idoneae ad Ecclesiam vacantem, seu Praelaturam, per eos, quibus jus eligendi competit, canonica vocatio, auctoritate Superioris confirmanda. Ita Hostiensis *in Summa. Tit. de Electione. n.* 1. Sannig. *eod. n.* 2. et in re communis; patebitque bonitas datae definitionis ex declaratione singularum particularum.

5 Dicitur imprimis, *Canonica vocatio*. Quia electio debet esse *canonica*, hoc est, facta secundum praescriptum sacrorum Canonum, id est, absque vitio tum formae electionis, tum eligentium, tum ipsius electi. Et additur *Vocatio*, non autem *Institutio*: quia electio non tribuit Electo jus in re, neque possessionem Beneficii, sicuti Institutio (quae vulgo dicitur *installatio* seu *Investitura*) sed solummodo jus ad rem, donec Superioris confirmatio accedat, a qua electio canonica suum complementum accipit, et acquiritur Electo jus in re respectu Praelaturae. Atque ideo additur: *auctoritate Superioris confirmanda*.

Dicitur ulterius, *ad Ecclesiam vacantem, seu Praelaturam.* Quia haec definitio proprie convenit illi electioni, per quam quis eligitur in caput, ac veluti Sponsum Ecclesiae: sive saecularis, ut Episcopi (qui olim dicebantur Presbyteri, *can. Olim. dist.* 95. ibi: *Olim idem erat Presbyter, et qui Episcopus*) sive Regularis, ut Abbates, qui in suos quasi Episcopalem jurisdictionem obtinent, *c. Abbates. 3. de Privil. in* 6. Quo tamen non obstante ea, quae in progressu dicentur, etiam caeteris inferiorum Electionibus, servata proportione accommodari possunt. 6

Dicitur rursus *per eos, quibus jus eligendi competit*, ad denotandam Electionem activam; estque eorum, qui eligere possunt. Et additur *personae idoneae*, ad indicandam Electionem passivam; illius nempe personae, quae est habilis; ut eligatur ad obtinendam Praelaturam, sive Dignitatem Ecclesiasticam. 7

Et quidem illi, qui possunt eligere, dicuntur habere *Vocem activam*; posteriores, seu qui eligi possunt, habere dicuntur *Vocem passivam*: unde qui privati sunt voce activa et passiva, neque eligere possunt, neque eligi. Si quis vero simpliciter per Canones privetur *voce*, id in dubio de activa tantum, quae simpliciter et absolute *vox* est, non etiam de passiva accipiendum erit: nam in poenalibus, stante dubio, verba stricta, atque in propria significatione accipienda sunt, juxta illud: *Odia restringi etc.* Et illud: *In poenis benignior interpretatio est facienda.* de Reg. Juris in 6. Exemplum hujus habetur *in Clem. 2. de Ætat. et qualit.* atque in Concilio Trident. *Sess.* 22. *de Reform cap.* 4. ubi de iis, qui Ordine saltem Subdiaconatus constituti non sunt, statuitur, ut vocem in Capitulo non habeant. Intelligitur enim hoc de voce activa duntaxat, ut tradit Garcias *part. 3. de Beneficiis. cap. 4. in addit. sub n.* 15. Barbosa *de Canonicis. cap. 16. n.* 18. Engel *h. t. a princip.* 2. Ac proinde talis Canonicus non Subdiaconus bene potest eligi licet non possit eligere. Imola *ad cit. Clem.* 2. §. *An autem.* Potestque exercere actus non collegiales, sive illos, qui expediuntur a Canonicis ut a privatis, non ut a Capitulo. Glossa *ad cit. Clem.* 2. *v. In Capitulo.* 8

Quaeritur III. Quid sit Nominatio, et quomodo differat ab Electione, et Postulatione? Ubi supponendum, quod tres sint generales modi providendi Ecclesiis, videlicet per Electionem, Postulationem, et Nominationem; ut desumitur *ex c. Bonae memoriae.* 3. §. *fin. de Postulat. Praelat.* ibi: *Quatenus per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam in personam idoneam convenire curetis*: ac notat Abbas *ibid. n.* 8. Fagnanus *n.* 39. et concordat *c. Quod sicut.* §. 1. *n.* 28. *de Elect.* Quamvis enim dentur alii quidam modi providendi Ecclesiis viduatis, seu Beneficiis Ecclesiasticis, videlicet per Translatione Episcoporum, per Collationem Beneficii liberi, et per Institutionem in Beneficio ad praesentationem Patroni, item et per Permutationem Ecclesiarum, seu Beneficiorum, de quibus agitur in specialibus Titulis: tamen hi ipsi modi facile ad unum praedictorum trium modorum, saltem generalius acceptorum, referuntur. Sic quippe Collatio, et Praesentatio, commode reducitur ad Electionem latius sumptam: cum in his quoque interveniat delectus personae habilis ad Beneficium. Translatio autem Episcoporum, sicut et Permutatio inferiorum Beneficiorum, non fit nisi ad praeviam Postulationem, Electionem, seu Nominationem alicujus, ac mediante nova Institutione, cui per accidens est, quod Episcopi translati, aut Clerici permutantes, jam prius supponantur habuisse Episcopatum, vel Beneficium, ac proinde haec duo non nisi per accidens, ac respectu *termini a quo* constituunt specialem modum. Passerinus *cap. 1. de Electione. n.* 53. His praenotatis, 9

Resp. I. *Nominatio solemnis* est illa, per quam duo, vel 10

plures excellentiores nominantur, seu proponuntur Superiori, ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de Beneficio providere dignetur. Et additur notanter, *Nominatio solemnis*. Nam, ut advertit Abbas *in c. Quod sicut. n. 1. h. t.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 17. Fagnanus *in c. Bonae memoriae n.* 79. *de Postul. Praelat.* post Rebuffum *Tract. de Nominat. quaest.* 1. *n.* 26. et alios, triplex potest distingui Nominatio. Una dicitur consultoria, seu Nominatio minus solemnis; estque ea, quae praecedit scrutinium, sive quae fit in Collegio quosdam proponendo, tanquam bonos viros, ut de eis fiet scrutinium. Et haec nullum jus tribuit nominatis, *arg. cit. c. Quod sicut. h. t.* Imo tali nominatione non obstante, possunt Capitulares eligere alium. Abbas *loc. cit.* et Fagnanus *ubi supra n.* 78. post Glossam magnam, *can. Quanto. dist.* 63. eo, quod per talem nominationem exprimatur solum consensus de futuro. Altera Nominatio est, quae fit in Scrutinio: et haec coincidit cum votatione privata singulorum eligentium, atque exprimit consensum de praesenti, et publicato scrutinio non potest amplius variari, ut *c. Publicato.* 58. *h. t.* Tertia Nominatio est illa solemnis, per quam duo, vel plures magis digni nominantur Superiori, ut ex illis unum promovere velit. Et de hac impraesentiarum praecipue est sermo, atque de ipsa loquendo,

11 Resp. II. Nominatio solemnis differt in pluribus ab Electione, ac Postulatione; et imprimis ex eo, quia nominatio fit de pluribus, non sic Electio et Postulatio. Ita desumitur ex *c. Quod sicut.* 28. *h. t.* ibi: *Cum ex prima electione, quae facta de tribus, dicenda videtur potius nominatio, nihil juris acquisitum sit nominatis.* Et infra: *Non simplex nominatio* (qualis ibi supponitur facta de tribus) *sed solemnis electio debet Principi praesentari, ut postulationi praestet assensum.*

12 Caeterum Electio, sicut et Postulatio, fit de uno tantum; adeo, ut si plures eligantur, nominatio sit potius, quam electio, per textum allegatum: at si etiam unus solum nominetur, postulatio sit, vel quasi postulatio, *arg. c. Bonae memoriae.* 3. *de Postulat. Praelat.* ibi: *Per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam.* Ubi Glossa fin. ait, quod *talis nominatio satis similis est postulationi, imo quasi idem: unde dicit postulationem, seu nominationem.*

13 Alia differentia est, quod Nominatio possit fieri, ac fiat alternative; non item Electio, vel Postulatio. Fagnanus *ubi supra, n.* 68. citans alios. Electio quippe, atque Postulatio, fit de uno solum; Nominatio solemnis autem de pluribus, ut ex illis Superior vel hunc, vel illum promoveat, sicque patet, hanc fieri alternative. Solum adde, quod primo nominatus censeatur caeteris dignior: nam ex ordine verborum est argumentandum, *arg. can. Inter verba.* 11. *q.* 3. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Praemisit.* Felinus *c. Cum dilecta. n.* 5. *de Rescript.* hoc limitans, nisi mens disponentis sit certa: quia tunc non curatur ordo verborum. Fagnanus *cit. c. Bonae memoriae.* 3. *num.* 70. *de Postulat. Praelat.* et alii.

14 Tertio differt Nominatio ab Electione, quod per hanc, postquam est acceptata, acquiratur jus electo: non item acquiritur jus per Nominationem, *d. c. Quod sicut de Elect.* ibi: *Nihil juris acquisitum sit nominatis,* ac notata Abbas *ibid. n.* 1. Passerinus *cap.* 1. *de Elect. num.* 50. citans alios. Quamquam si Nominatio praesentata jam fuit Superiori, Nominantes variare amplius non possint, ne alioquin illudi valeat Superiori; sicut dici solet de Postulatione. Et in hoc sensu Archidiaconus *in can. Quanto. dist.* 63. *nu.* 6. et Fagnanus *loc. cit. num.* 51. docet, quod ex Nominatione jus acquiratur Nominato, quatenus videlicet post ejus praesentationem Superiori factam, non licet ab eo resilire, neque ea pendente ad electionem alterius procedere. Antequam autem Nominatio fuerit praesentata Superiori, omnino liberum erit Nominantibus, ab ea recedere. *can. Ei qui.* §. *Nominationes.* 2. *q.* 6. Fagnanus *ubi supra num.* 78.

15 Quaeritur IV. Quid sit simplex Petitio, Provisio, Praesentatio, et Collatio Beneficii, et quomodo differat ab Electione? Resp. I. *Simplex petitio*, quantum ad propositum, aliud non est, ac supplicatio, qua plebs ipsa, seu populus, aliquem sibi dari in Praelatum deposcit: prout accidit *in c. Quod Dei timorem. de Statu Monach.* et concordat *can. Nulla ratio. dist.* 62. ibi: *Nec a plebibus expetiti.* Verum tamen hujusmodi simplex Petitio nullum jus tribuit, sicque non continet specialem Ecclesiae provisionem. Passerinus *cit. cap.* 1. *num.* 53. Per quod patet magna ejusdem differentia ab Electione, quarum non minima est, quod electio jus tribuat electo ipsam acceptanti, juxta dicenda §. *seq.* non autem simplex Petitio.

16 Resp. II. *Provisio* est nomen satis latum, ac veluti genus comprehendit sub se omnes modos, per quos providetur cuipiam de Beneficio, ipsique Ecclesiae de idoneo Rectore. Unde complectitur sub se Nominationem, Postulationem, Praesentationem, et Collationem, *arg. Clem. ult. de Election.* ac notat ibidem Glossa ℣. *Provisioni.* et Abbas *n.* 1. Concordat textus *in cap.* 1. §. 1. *et in c. Si Compromissarius.* §. *fin. h. t. in* 6. ibi: *Electionem, postulationem, aut provisionem:* nam hic per ly *Provisionem*, omnis modus providendi cuipiam de Beneficio comprehenditur, quamvis textus ad majorem declarationem de electione, et postulatione, specialem fecerit mentionem. Unde, quod nomen *Provisionis*, in materia saltem favorabili, comprehendat sub se ipsam quoque electionem, tradit Abbas *in cit. Clem. ult. n.* 3. *h. t.* Felinus *c. In nostra. n.* 28. *de Rescript.* Barbosa *tract. de Appellativa verb. jur. significat. Appell.* 228. et alii.

17 Nec obstat *c. Cum in illis* 16. §. *illis vero. de Praebend. in* 6. ubi exprese cavetur, quod sub mandato providendi cuipiam de Beneficio, *ad collationem, provisionem, praesentationem, vel dispositionem quorumcunque* spectante, non continetur Beneficium spectans ad electionem quorundam; et consequenter sub nomine *Provisionis* non comprehendetur *Electio.* Resp. enim, hoc verum esse in materia odiosa, et strictae interpretationis: ut est *Mandatum de providendo*, cum per hoc praejudicetur juri tertii, seu ordinarii Collatoris: simulque Litterae de obtinendis Beneficiis, cum sint ambitiosae, debeant restringi, *c. Quamvis.* 4. *de Praebend. in* 6. Secus vero est dicendum in materia favorabili, et large interpretanda; quia tunc verbum *Provisio*, comprehendit omnem modum, per quem providetur Ecclesiis. Felinus, et alii, *qui supra.* Atque ex his patet differentia Provisionis ab Electione, cum veluti superius, et inferius, differre dignoscantur.

18 Resp. III. *Praesentatio* propria pertinet ad Patronum; hoc est, ad eum, cui competit jus patronatus, de quo in Jure Canonico extat specialis Titulus; ac recte definitur dicendo: *Praesentatio* est personae ad Episcopum, vel alium, cui competit institutio, per Patronum legitime facta exhibitio, ut ei de Beneficio vacante provideat. Vallensis *tit. de Jure patronat.* §. 5. *n.* 1. estque in re communis.

19 Licet autem *Praesentatio* vi nominis idem videatur significare, ac aliquem sensibus corporeis praesentem exhibere, juxta Glossam *in Clem. Dudum* ℣. *Praesentari de Sepult.* Nihilominus habens jus praesentandi potest praesentare Clericum per litteras, *arg. c. Ex noscitur. De his quae fiunt a Praelat.* ac notat ibidem Glossa ℣. *Per litteras*, et Abbas *num.* 2.

20 Et quidem inter Praesentationem, et Electionem, multiplex est differentia. Imprimis enim per mutuum consensum eligentium, et electi, quasi conjugale vinculum spirituale contrahitur, *c. Cum*

inter Canonicos. 21. *h. t.* Ac foedus spirituale conjugii inter Episcopum, et suam Ecclesiam, in electione censetur initiatum, *cap. ult. de Translat. Episcop.* non item in praesentatione. Deinde jus eligendi ad Beneficium Ecclesiasticum non cadit in Laicos, *c. Sacrosancta.* 51. *et* c. *Massana.* 56. *h. t.* bene tamen jus praesentandi, *c. Quod autem.* 5. *et c. Pastoralis.* 29. *de Jurepat.* Tertio Praesentationi correspondet institutio, Electioni confirmatio per Superiorem facienda: nam Clericum legitime a Patrono Praesentatum, et caeteroquin habilem, tenetur Superior ex juris necessitate instituere in Beneficio; sicut et ejus, qui canonice electus fuit, electionem confirmare, per quod confertur ipsi jus in re respectu Beneficii.

21 Quarto differunt, quia Praesentatio potest esse unius solius, videlicet Patroni: Electio autem non nisi multorum, videlicet totius Collegii, *c.* 1. *h. t.* cum similibus. Quinto solum capitolariter fieri potest. *c. Quia propter.* 42. *h. t.* secus accidit in Praesentatione, nam haec etiam per litteras, et ab uno fieri potest, ut *num. praec.* dictum. Tandem differunt, quia Electio potentius jus confert, quam Praesentatio. Card. Tuschus *Litt. E. Concl.* 89. *num.* 1. Pirhing. *h. t.* n. 3. Nam eligentes publicato Scrutinio, non possunt amplius variare.

22 Resp. IV. *Collatio libera* est gratuita Beneficii Ecclesiastici vacantis concessio, facta ab Episcopo, vel alio habente facultatem. Ita Vallensis *tit. de Institutionib.* §. 1. *n.* 4. estque in re communis. Additur vero notanter, *Collatio libera* ad exclusionem Collationis necessariae.

23 Unde notandum, quod Collatio generatim accepta dividatur in liberam; et non liberam seu necessariam, Rebuffus *tit. de Collactione. n.* 1. *et seqq.* Vallensis *cit. num.* 4. ac alii. Et quidem *Collatio non libera*, seu *necessaria*, dicitur ea, quae fit ex necessitate juris, videlicet ad praesentationem, nominationem, electionem alicujus, vel ad mandatum Superioris, aut ex causa permutationis Beneficiorum. Glossa *in Clem un.* §. *Conferantur. de Rerum permutat.* Barbosa *Tract. de Appellativa verbor jur. signifi cat. Appel;* 54. Vallensis, et alii.

24 *Collatio libera*, seu *voluntaria*, vicissim vocatur illa, quae fit solo jure Praelati, sicque est gratuita concessio Beneficii facta cuipiam ab Episcopo, ut jam dictum. Et haec quodammodo est quaedam donatio, atque liberalitas: ac proinde, seclusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi, *cap. ult. de Officio Vicarii in* 6. neque ipsa transit ad Capitulum Sede vacante *cap. un. de Institut. in* 6. Licet enim habens jus libere conferendi Beneficia, teneatur haec intra tempus a jure praefixum conferre personis habilibus; non tamen tenetur ea conferre huic vel illi, sed cui vult libere confert, dummodo is caeteroquin sit idoneus: atque ideo, si tibi conferat, gratiam facit, cum tibi eam conferre non teneretur. Secus accidit in Collatione necessaria: nam ibi Superior necesse habet conferre Beneficium ipsimet praesentato, nominato, electo, permutanti, aut provideri mandato, dummodo is sit idoneus: sicque talis Collatio dicitur necessaria, non solum in dando, sed etiam in cui danda; ac potest fieri etiam per Capitulum, Sede vacante, *cap. un. de Institut. in* 6. *et c. Cum olim.* 14. *de Majorit. et obed.* cum similibus. Glossa *fin.* in *c. Relatum.* 9. et Abbas *ibid. n.* 4. *de Praebend.* et alii.

25 Differt autem libera Collatio ab Electione vel maxime ex eo, quod per Collationem Beneficii, quam quis ratam habuit, acquiratur jus in re, et quasi dominium in ipso, licet possessio ipsius necdum acquisita fuerit. *arg. c. Si tibi absenti* 17. *de Praebend. in* 6. ac notat Layman *in princip. h. t. n.* 4. et Garcias *part.* 4. *de Beneficiis. c.* 2. *n.* 1. citans alios. Per electionem acceptatam vero non acquiritur jus in re, sed duntaxat jus ad rem respectu Beneficii, ut statim amplius declarabitur. Tacentur aliae differentiae, conformiter hactenus dictis colligendae.

§. II.

De jure Electis obveniente vi Electionis.

SUMMARIUM.

26 *Per electionem acquiritur Electo jus petendi confirmationem.*
27 *Et ad hanc dandam potest Superiori compelli.*
28 *Fallit hoc in Papa.*
29 *An electio tribuat jus in re, vel ad rem respectu Praelaturae?*
30 *Sententia asserentium, tribui jus in re; ejusque probatio.*
31 *Praefertur sententia, dicens, per eam tribui solum jus ad rem, ante confirmationem.*
Quae probatur multipliciter. Ibid. et num. seqq.
32 *Qui nihil habet, nihil dare potest.*
33 *Si Electus moriatur ante confirmationem, non per mortem ejus; sed prioris, vacat Praelatura.*
Vacatio Beneficii durat usque ad confirmationem novi Praelati. Ibid.
34 *Electus ante confirmationem libere resignat Beneficium, sive Praelaturam.*
35 *Solvuntur rationes prioris sententiae.*
36 *Electis ante obtentam confirmationem prohibita est administratio; et qualis?*
37 *Ratio talis prohibitionis.*
38 *Nec valet consuetudo administrandi ante confirmationem.*
39 *Non tamen prohibentur fieri praeparatoria, neque simplex Installatio.*
40 *Electus, si ante confirmationem se administrationi immiscere praesumpserit, privatur jure ex electione sibi quaesito.*
41 *Cassanturque omnia ab ipso gesta.*
42 *Dicitur intrusus.*
Et redditur ineligibilis ad Praelaturam. Ibid.
43 *Etiamsi ante electionem fuisset Procurator, vel OEconomus Ecclesiae.*
44 *Secus, si quidem se OEconomum fieri procuravit, sed non administravit.*
45 *In certis casibus potest Electus administrare ante obtentam confirmationem. Et n. seqq.*
46 *I. Si administratio fiat de consensu Superioris.*
47 *II. Si hoc habeat ex privilegio.*
48 *III. Electus in concordia, simulque valde remotus a Curia.*
49 *Electi in concordia, qui dicantur?*
50 et 51. *An haec concessio administrandi ante confirmationem, adhuc sit in vigore?*
52 *Gesta per Electum ante suam confirmationem an valeant, si ipse ob defectum aliquem postea repellatur.*
53 *IV. Electus in Summum Pontificem, potest administrare ante Coronationem.*
54 *Sicut et Romanus Imperator.*

Quaeritur I. An, et qua ratione competat Electo jus petendi confirmationem? Resp. I. Per electionem canonicam, et acceptatam, acquiritur imprimis electo jus petendi confirmationem: unde si confirmatio suae electionis sibi injuste negetur, potest eam actione instituta petere, eo quod ex justitia debeatur; si caeteroquin electus per Superiorem reperiatur habilis. Desumitur hoc ex *c. Postquam* 3. *h. t.* ac notat Abbas *ibid. num.* 1. dicens, quod confirmatio sit necessitatis, licet electio a principio fuerit voluntatis. 26

27 Resp. II. Quando Superior ad quem spectat confirmatio, debite requisitus, non vult confirmare rite electum, et caeteroquin dignum, potest ipse ad instentiam electi per suum Superiorem compelli, vel ei praefigi terminus ad faciendam confirmationem cum comminatione, sive intimatione, quod nisi infra talem terminum confirmet, Superior jure devolutionis id faciet. Ite Glossa ad *Rubric. de Postulat. Praelat. in* 6. Abbas *c. Postulationem. num.* 4. *eod.* et alii. Ratio est: quia electio innititur juri, sicque canonice electo per eam fuit jus quaesitum ad Praelaturam; ergo, si electus confidat de idoneitate seu personae, poterit prosequi jus suum, *c. Cupientes.* 16. *h. t. in* 6. nec petendo confirmationem reputatur ambitiosus, cum jus suum persequatur.

28 Caeterum istud procedit duntaxat in Superiore habente potestatem confirmandi infra Papam. Tum quia Summus Pontifex non habet Superiorem in terria, a quo possit compelli ad concedendam confirmationem. Tum quia is, de plenitudine potestatis, potest denegare confirmationem, *arg. can. In memoriam. dist.* 19. *et can. Per principalem. dist.* 9. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Ad nos.* dicente, quod Papa possit aliquam privare Beneficio praesertim accedente rationabili causa, *can.* 1. *dist.* 22. juncta Glossa, ℣. *Injustitiam.* Abbas *cit. num.* 4. Rebuffus *quaest.* 6. *super. Concordatis Germaniae. numer.* 3. dicens, Pontificem non sic electione esse ligatum, quin ex evidenti causa, postposito electo, Ecclesiae de alio Praelato possit providere. Pirhing. *h. t. numer.* 304. id probans etiam ex Concordatis Germaniae. Unde Fagnanus *c. Consultat. n.* 29. *de Cleric. aegrot.* inquit, quod omnia Beneficia sint Papae libera, et manualia.

29 Quaeritur II. Utrum electio tribuat Electo jus in re, vel solummodo jus ad rem, respectu Praelaturae? Resp. I. Circa hoc non adeo inter se conveniunt Doctores; unde expedit diversas eorum opiniones ponere.

30 Et quidem Glossa magna *in can. Quanto. dist.* 63. velle videtur, illud esse jus in re; sic enim inquit: *Per electionem acquiritur electo jus Praelaturae, et jus administrandi, sed non exercitium Praelaturae, vel administrationis: per confirmationem enim nihil novi juris acquiritur, sed tantum exercitium.* Eandem Sententiam tenet Joan. de Selva *Tom.* 15. *Tractatuum. tract. de Beneficio, part.* 3. *cap.* 1. *n.* 3. *et seqq.* docens cum aliis a se allegatis, quod electio nondum acceptata conferat jus ad rem, *arg. c. Publicato de Elect.* sed, ubi accesserit consensus Electi, tribuat jus in re, *arg. c. nihil est.* 44. *eod.* ibi enim Electus nondum confirmatus habet administrationem: simulque, quia per confirmationem, non acquiritur jus, sed solum confirmatur jus olim acquisitum, ut *c. Cum dilecto* 4. *de Confirmat. utili.* Et huic sententiae favet Abbas c. *Postquam. n.* 2. *h. t.* et Fagnanus c. *Nosti. n.* 3. *eod.* dum dicunt, quod Electus ante confirmationem habet jus solum in habitu; non in actu: et quod per confirmationem acquirat electus exercitium juris competentis Praelaturae. Haec enim sententia in re non distinguitur a priori: quin imo idem Fagnanus c. *Cum vos. n.* 41. *de Offic. Ordinar.* expressis terminis dicit, quod electio dat jus in re. Verum his non obstantibus,

31 Resp. II. Electio canonica, et acceptata, ante confirmationem Superioris non tribuit jus in re, sed tantum jus ad rem respectu Praelaturae. Ita Antonius de Butrio *c. In nostra. n.* 25. *et* 26. *de Rescript.* Imola *Clem.* 1. §. *Glossa collatio. Ut lite pendente*, addens, quod electus ante confirmationem non possit dicere, Beneficium esse suum, sed sibi debitum. Layman *in princip. h. t. n.* 4. Pirhing *eod. n.* 2. Passerinus *cap.* 33. *de Elect. n.* 9. appellans hanc communem, et veram sententiam. Probatur haec Conclusio imprimis *ex c. Super his.* 16. *de Accusationib.* ubi dicitur, quod si crimen objiciatur electo *ante confirmationem, crimen hoc modo probatum, impedit promoventur, sed non dejicit jam promotum: post confirmationem vero dejicit ab obtento.* Et consequenter electus ante confirmationem nondum habet jus in re respectu Praelaturae (alioquin jam tunc ob crimen probatum dejiceretur ab obtento) sed duntaxat jus ad rem, utpote promovendus, si nihil canonicum obstiterit.

32 Accedit ratio: quia, qui nihil habet, nihil dare potest, ut *can. Gratia.* 1. *q.* 1. *et can. Daibertum.* 1. *q.* 7. cum concordantiis ibidem a Glossa adductis; atqui Electores non habent jus in re respectu Praelaturae; ergo nec hoc dare possunt. Unde hoc jus Electo tribuendum est, ac primum tribuitur per Summum Pontificem, veluti Caput Ecclesiae Universalis, dum vel per se, vel per inferiorem Praelatum sua auctoritate fungentem, confirmat electionem canonice celebratam, per quam eidem electo jus ad rem respectu Praelaturae fuerat acquisitum.

33 Praeterea signum hujus, et quidem manifestum est hoc: quia, si Electus moriatur ante confirmationem, Praelatura non censetur vacare per mortem hujus Electi, sed per mortem prioris Praelati. Siquidem prima vacatio Beneficii, seu Praelaturae, durat usque ad confirmationem alterius Praelati, *arg. c. Quam sit Ecclesiis.* 6. *et c. Cupientes.* 16. §. 1. *de Elect. in* 6. ac notat Glossa *in Clem.* 1. ℣. *Collato. Ut lite pendente.* et ibi Abbas *n.* 1. Layman *d. n.* 4. ac alii. Qui proinde, sicuti et Rota *decis. ult. de Elect. in novis*, inde concludunt, quod si Electus nondum confirmatus moriatur in Curia, Ecclesia illa, in qua facta est electio, non censeatur vacare in Curia: secus, si ibidem moriatur Electus jam confirmatus.

34 Accedit, quod Electus ante obtentam confirmationem libere, seu non requisito consensu Superioris, possit renunciare Beneficium seu Praelaturam in manibus eligentium; ut pluribus tradit Glossa *in c. Si electio.* 26. ℣. *Renunciat. h. t. in* 6. et alia Glossa *c. Cum venissent.* ℣. *Renunciavit. De in integrum restitut.* atque Abbas *ibid. n.* 11. cum aliis passim. Etenim ante confirmationem nondum est Ecclesiae jus quaesitum respectu Electi: et consequenter etiam hic nondum habet jus in re ad illam. Unde *in cap. ult. de Translat. Episc.* notanter dicitur, quod spiritale foedus conjugii, quod est inter Episcopum et Ecclesiam, in Electione intelligitur initiatum, et ratum in confirmatione: atqui foedus conjugii duntaxat initiatum (quod in Matrimonio carnali fit per Sponsalia de futuro) non tribuit jus in re, sed tantummodo jus ad rem: ergo.

35 Nec obstant rationes Jo. de Selva, in contrarium *n.* 30. adductae. Nam *in c. Nihil est, h. t.* non tribuitur omnibus Electis potestas administrandi, sed solum valde remotis, seu ultra Italiam constitutis; et hoc dispensative *propter necessitates Ecclesiarum, et utilitates*, ut loquitur textus; qui proinde nihil probat; sed magis militet in oppositum. Neque urget c. *Cum dilecta. de Fide Instrument.* Nam ibi sermo est de confirmatione, seu innovatione instrumentorum, seu litterarum, privilegium olim concessum continentium, ex qua utique jus novum non acquiritur, sed solummodo antiquum conservatur; secus est de confirmatione electionis, juxta hactenus dicta. Cur autem Electores publicato scrutinio non possint variare, dicetur infra §. 12. *numer.* 291. *et seqq.* Sufficit pro nunc, quod causa hujus non sit jus in re, per electionem acquisitum electo: nam tale jus, juxta ipsummet Selvam, non acquiritur, nisi post acceptationem electionis, quae tamen tempore publicati scrutinii nondum adest, imo tunc necdum perfecta est Electio communis, seu Capitularis.

36 Quaeritur III. Utrum Electo ante obtentam con-

firmationem sit prohibita administratio Praelaturae, et qua ratione? Resp. I. Electus, antequam confirmationem a Superiore obtineat, nullatenus debet, nec potest se immiscere administrationi: ut puta, recipiendo a Clericis, vel a Laicis juramenta fidelitatis, et obedientiae, *c. Qualiter.* 17. *h. t.* Aut concedendo honores, vel Praebendas, seu alias disponendo de rebus Ecclesiae, *c. Nosti.* 9. *eod.* Vel in dicto officio ministrando, ut *c. Cum jam dudum.* 18. *de Praebend.* Aut excommunicando, absolvendo, interdicendo, census et debita recipiendo, seu habendo curam colligendorum, et conservandorum fructuum, ac hujusmodi; prout exemplificat Glossa *in c. Avaritiae.* 5. §. *In spiritualibus.* et §. *Temporalib. h. t. n.* 6. Haec, inquam, et alia similia, sunt Electis prohibita ante obtentam confirmationem, per Jura hic allegata.

37 Accedit ratio: quia imprimis hoc exigit debita Superiori reverentia, ne videlicet Electus irreverenter, ac spreta Superioris confirmatione, statim sese administrationi immiscere praesumat; cum tamen secundum Apostolum *Hebrae. cap.* 5. nemo debeat sibi honorem assumere, sed qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Deinde id ipsum merito ex eo fuit statutum, ne alioquin Electis daretur ansa non curandi de obtinenda confirmatione, maxime illis, qui non habent necesse consecrari. Idem suadent absurda caeteroquin subsecutura: nam si per electionem illico conferretur jus administrandi, ergo subsequens confirmatio nihil amplius operari, sicque esse superflua videretur; quod absit. Insuper, si quandoque contingeret electionem cassari, non posset amplius commode electus removeri, utpote jam in actuali rerum administratione constitutus; ex quo magna Ecclesiarum pericula, et damna, suboriri possent. Glossa *in d. c. Avaritiae. vers. Confirmetur.* juncto texta *in cit. c. Nosti. h. t.*

38 Et haec adeo sunt vera, ut etiam non valeat consuetudo, quod possit electus administrare ante obtentam confirmationem. Abbas *in c. Transmissam* 25. *n.* 5. *vers Tertio casu. h. t.* citans Innocentium, et Hostiensem *ibid.* Oldradus *Consil.* 191. Fagnanus *c. Qualiter, n.* 2. *h. t.* et alii. Idque desumitur *ex c. Cum venerabilis.* 7. *de Consuetud.* ubi talis consuetudo reprobatur ut corruptela: quia induceret in maximam perniciem Ecclesiae, eo quod nonnunquam indignus, aut electus in discordia, posset dilapidare bona Ecclesiae, administrando ante obtentam a Superiore confirmationem: simulque, quia talis consuetudo administrandi foret contra bonos mores, et ordinatum statum Ecclesiasticae Hierarchiae.

39 Non tamen prohibetur Electus, praeparatoria facere ad futuram administrationem. Engel *h. t. n.* 51. Nec etiam censetur prohibita simplex installatio, qua Electus peracta electione permittit se poni in stallo, seu Sede Praelati. Tum quia per hoc non administrat bona Praelaturae: tum quia ita se habet generalis consuetudo, quae est optima legum interpres, et de qua testatur Fagnanus, *ubi supra n.* 4. post Innocentium, Hostiensem, et alios, ac tenet Abbas *in c. Qualiter. n.* 1. *h. t.* et communis aliorum.

40 Resp. II. Si Electus ante obtentam confirmationem per se, vel per alium, pro parte vel in totum, sese administrationi immiscere praesumpserit, sub quocunque tandem illud fiat colore, etiam sub nomine OEconomi, vel Procuratoris, ipso facto privatus existit jure sibi ex electione quaesito. Ita desumitur *ex cit. c. Avaritiae.* 5. *h. t. in* 6. juncta Glossa *ibid. vers. Privatos.* ac tenet Abbas *c. Qualiter.* 17. *n.* 4. et Fagnanus *ibid. n.* 10. *h. t.* ubi hanc sententiam dicit esse communiorem, et veriorem; et sequitur Layman *in cit. c. Avaritiae. n.* 1. Quamvis non desint, asserentes, ibi poenam privationis ipso jure solum infligi in administrantes sub nomine Procuratoris, seu OEconomi, aut alio quaesito colore, non autem in administrantes sub nomine Electi: ut sic (inquiunt) evitetur jurium correctio, eo quod de Jure antiquo tales non ipso jure privati existebant; sed primum privandi erant per sententiam *arg. d. c. Qualiter.* 17. *h. t.* ibi: *Electionem de ipso factam duximus irritandam.* Et huic sententiae praeter Joan. Andream, ut Jo. Monachum, novissime non parum favet Pirhing *h. t. n.* 292. appellans eam probabiliorem.

41 Quod si autem Electus ante obtentam confirmationem sese irreverenter administrationi ingesserit, cassata ejusdem electione, pariter omnia ab ipso gesta ratione talis usurpatae jurisdictionis, et officii, sunt cassanda, et penitus non valere denuncianda; prout liquet *ex c. Qualiter.* 17. *in fin. h. t.* ac notat ibidem Layman *n.* 5. cum aliis.

42 Quin imo Electus, qui ante confirmationem administrare praesumpsit, dicitur intrusus, *arg. c. Cum jam dudum.* 18. ut ibi Abbas *n.* 3. *et* 4. *de Praebend.* Passerinus *cap.* 33. *de Elect. n.* 16. et alii. Insuper talis, cujus electio fuit cassata ob indebitam, et ante tempus praesumptam administrationem, postea non poterit ad eandem, vel aliam Praelaturam eligi: quia tunc prior electio censetur cassata vitio personae, sicque ipsi obstat *cap. Super eo.* 12. *h. t.* Abbas *d. c. Qualiter. n.* 8. citans Archidiaconum *in c. Avaritiae. eod. in* 6. Pirhing *h. t. n.* 290. et alii.

43 Porro hactenus dicta procedunt etiam in eo, qui ante electionem exstiterat Procurator, vel OEconomus Ecclesiae: nam si contingat, OEconomum Ecclesiae eligi in Praelatum, statim a tempore electionis tenetur ipse abstinere ab administratione oeconomiae. Geminianus *in d. c. Avaritiae. n.* 4. Passerinus *cit. cap.* 33. *de Elect. n.* 4. citans alios.

44 Solum adde, quod Electus, qui se OEconomum, vel Procuratorem Praelaturae fieri procuravit, sed eam re ipsa per se, vel per alium non administravit, praedictam poenam privationis juris, sibi ex electione quaesiti, neutiquam incurrat: nam verba legis poenalis debent intelligi cum effectu *c. Relatum* 4. *de Cleric. non resident.* cum similibus. Glossa communiter recepta *cit. c. Avaritiae. vers. Eo ipso.* et ibi Layman *n.* 3.

Quaeritur IV. Utrum nullus omnino detur casus, in quo Electus possit administrare ante obtentam confirmationem? Resp. cum communi, dari nonnullos tales casus, qui potissimum sunt sequentes.

45 Et primo quidem hoc accidit, si talis administratio fiat de consensu Superioris; prout nonnunquam Papa per speciale Breve solet concedere Episcopis electis, aut ante acceptam confirmationem suam administrent. Non tamen sufficit licentia administrandi ante confirmationem petita, nisi fuerit obtenta, *arg. c. Cum venerabilis.* ac notat ibi Fagnanus *n.* 7. *de Consuetud.* juncto *c. Admonet.* et *c. Nisi cum pridem. de Renunciat.*

46 Pari ratione, ac secundo potest Electus administrare ante confirmationem, si hoc habeat ex privilegio: ut habent Cistercienses, teste Abbate *in d. c. Cum venerabilis. n.* 6. et Fagnano *loc. cit. n.* 11. Verum, quod non possit consuetudine induci, ut electus administret non habita confirmatione, cum talis consuetudo a Jure reprobetur ut corruptela, jam est dictum supra *num.* 38.

47 Tertio istud locum habet quoad valde remotos a Curia Romana, ut pote constitutos ultra Italiam, ac Sedi Apostolicae immediate subjectos: tales enim Electi possunt immediate administrare tum in spiritualibus, tum temporalibus, etiam ante obtentam confirmationem, dummodo fuerint electi in concordia. Ita quippe propter necessitates, atque utilitates Ecclesiarum, eisdem dispensative fuit concessum expresse a Jure, *in c. Nihil est.* 44. §. *fin. h. t.* sic tamen, ut de rebus Ecclesiae nihil penitus alienent.

Et quamvis textus ibidem utatur verbo *dispensative*, ac dispensatio, veluti vulnus juris, caeteroquin sit restringenda: quia tamen haec est dispensatio Juris, atque in Corpus Juris redacta, simulque facta non personis, sed Ecclesiis, atque ob harum utilitatem: hinc ipsam esse extendendam ex paritate rationis, ac eadem aequitate, censet Oldradus *Consil. 9. per totum.* Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 44. *n.* 5. Barbosa *ad cit. c. Nihil est. n.* 5. *h. t.*

49 Caeterum quinam censeantur electi in concordia, non nihil variant Doctores. Et quidem Abbas *in d. c. Nihil est. n.* 4. et ibi Fagnanus *n.* 12. post Glossam *in c. Cupientes.* §. *Ad haec.* ℣. *Concordem. h. t. in* 6. electos in concordia dicunt eos, qui sunt electi nemine prorsus discrepante. Sed quia rarissimum est, ut electio fiat de aliquo, in quem omnes nemine discrepante sua vota direxerunt, sicque utilitatibus Ecclesiarum per citatam Decretalem parum, aut ferme nihil fuisset provisum: hinc Layman *c. In causis.* 30. *n.* 4. *h. t.* ac rursus *cit. c. Nihil est. n.* 6. et Pirhing *n.* 297. *eod.* verius esse censent, eam electionem impraesentiarum dici debere concordem, quae facta fuit vel ab omnibus, vel saltem a majori parte Capituli; ita tamen, ut minor pars nullam rationabilem contradicendi causam habeat, sicque consentire debeat, *arg. cap.* 1. *De his, quae fiunt a major. part. Capit.* cum similibus. Et haec sententia probabilius sustinetur, quando nullus adest, qui electioni a majori parte celebratae sese opponit: quia tunc ex post facto omnes in eam consentiunt, ipsamque verbo, aut facto comprobant, nemine discrepante. Quod si vero appareat contradictor, vel contradictores, ad quos spectabat electio, et qui huic jam factae sese postmodum opponunt; censetur electio celebrata in discordia, juxta Glossam notabilem *in c. Quorundam.* 24. ℣. *In discordia. h. t. in* 6.

50. Dubitat tamen Engel *h. t. n.* 51. num haec dispensativa concessio administrandi ante obtentam confirmationem adhuc sit in vigore? Quinimo difficultatem auget *Extravag.* Injunctae. *de Elect. inter Communes.* ubi Bonifacius VIII. sub nullitate actus, et aliis gravissimis poenis, prohibet, ne Episcopi, aliique Praelati, qui apud Sedem Apostolicam promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, bonorum Ecclesiasticorum administrationem accipere praesumant, vel a Capitulis, aut Conventibus recipiantur, donec exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione, confirmatione, etc. attestantes. Unde Passerinus *cit. cap.* 33. *de Elect. n.* 35. inquit, quod hodie propter dictam *Extravag.* nulli Episcopi, aliique Praelati, qui debent confirmationem petere a Papa, etiam in remotissimis Indiarum partibus existentes, possint administrare non habitis Litteris Apostolicis, eorum electionem, confirmationem, seu provisionem continentibus.

51. Verum Layman *in d. c. Nihil est. n.* 22. *h. t.* arbitratur, haud quidpiam obstare, quo minus licentia dicti Capituli in Ecclesiis Germaniae propter earum necessitates, et utilitates, in praxin deduci valeat. Atque hoc ipsum amplius corroborat Pirhing *h. t. n.* 297. *et* 303. praesertim, cum haec dispensativa Juris concessio sit Ecclesiis favorabilis, atque in ipsarum utilitates principaliter facta. Nec obstat dicta *Extravag. Injunctae.* Nam, ut liquet ex contextu, ibi solum prohibetur, ne quis, asserens, se a Papa esse promotum, vel confirmatum, recipiatur a Capitulis, aut Conventibus, vel administret, priusquam exhibeat Litteras Apostolicas desuper confectas (et in hoc sensu ea obligat ubique, etiam in ultimis Indiarum partibus.) Non autem prohibetur, quin electi extra Italiam in concordia possint dispensative, ac ex concessione Juris communis, administrare ante adventum confirmationis Apostolicae: hi enim non administrant ex asserta confirmatione Apostolica, sed ex concessione Juris, ut dictum. His addi potest Winzlerus *tit.* 5. *de Jurisdict. Episcop.*

52 Dices. Talia praxis est valde periculosa; cum possit contingere, quod ejusmodi Praelatus ob occultum defectum ante suam confirmationem reperiatur inhabilis, seu inidoneus ad talem Praelaturam, et consequenter repellendus: quia tunc, si antea administrasset, ea omnia, quae medio tempore suae administraturae fecerat, forent cassanda: nam cassato principali corruunt omnia, quae ex eo secuta sunt, ut *c. Inter dilectos,* §. *Cum igitur, de Fide Instrument.* simulque accessorium naturam sequitur principalis, juxta *Reg. 42. Juris. in* 6. Resp. negando assumptum: quia, ut notat Glossa *fin.* §. *Sed pone. in c. Nihil est* 44. *h. t.* et Abbas *ibid. n.* 10. *et seqq.* citans communem Doctorum, talis Praelatus foret in quieta administratione, et in quasi possessione Praelaturae de licentia Papae, seu ipsiusmet Juris; ac proinde omnia, quae medio tempore fecit, rata existerent, dummodo nihil de rebus Ecclesiae alienaverit; hoc enim expresse ei prohibebatur. Nec obstant contraria: nam ea procedunt, quando Electus non habuit potestatem administrandi a Superiore, aut praecessit notoria inhabilitas: secus, ubi defectus erat occultus, simulque intervenit auctoritas Superioris, per quam causabatur error communis, qui tribuit jus, ut *l. Barbarius ff. de Offic. Praetor.*

53 Quarto procedit Conclusio in electione Summi Pontificis: nam is a duabus partibus Cardinalium electus; atque electionem acceptans, illico est Papa, et potest administrare etiam ante suam Coronationem; ut habetur *c. Licet.* 6. *h. t.* juncta *Extravag. Quia nonnulli. de Sentent. excomm.*

54 Idem de Romano Imperatore censet Glossa *in c. Avaritiae.* 5. *vers. Ecclesiarum. h. t.* et amplius *in Clem. Romani. vers. Reges de Jurejurand.* Abbas *c. Venerabilem. n.* 21. *h. t.* dicens, hodie esse receptum consuetudine, ut electus in Imperatorem statim administret. Pirhing *h. t. n.* 405. allegans insuper Imolam, et communem Canonistarum, quam consuetudo et Aurea Bulla confirmat.

§. III.

De Praeparatoriis, ipsaque Electione per Inspirationem, et Compromissum.

SUMMARIUM.

55 *Inter Praeparatoria ad electionem connumeratur Vacatura Ecclesiae, seu Beneficii.*
56 *Et quibus modis haec contingat?*
57 *Item Sepultura mortui Praelati, saltem de honestate.*
58 *Assignatio loci, et diei certae ad electionem celebrandam: et an haec denuo mutari possit?*
59 *Convocatio Vocalium, Missaeque Solemnis celebratio.*
60 *Et determinatio Formae electionis.*
61 *Forma electionis, quid?*
62 *Est triplex, nempe Forma Scrutinii, Compromissi, et Inspirationis.*
63 *Electio per Sortes reprobatur.*
64 *Electio per inspirationem.*
65 *Et quasi inspirationem, quae?*
66 *Haec debet esse absque vitio celebrato, quomodo?*
67 *Electio ad clamorem populi, non est confirmanda.*
68 *Electio per Compromissum, quid?*
69 *Compromissarii, quales esse debeant? Et n. seqq.*
70 *Non possunt esse Laici.*
71 *Ad Compromissum requiritur consensus omnium Vocalium. Et num. seqq.*
72 *Compromissum aliud absolutum.*
73 *Aliud limitatum, quid?*
74 *Compromissum limitatum, magis specialiter loquendo, quale?*
75 *Et quando vi hujus sit valida electio?*

76 *Ad hoc sufficit consensus majoris partis Vocalium; et cur?*

77 *Forma Compromissi limitoti, quomodo differat ab electione per Scrutinium?*

78 *Per tale Compromissum limitatum fiunt electiones Superiorum majorum in Ordine FF. Minorum.*

55 Quaeritur I. Quaenam inter Praeparatoria ad electionem connumerentur? Resp. Ea potissimum sunt sequentia. I. Vacatura Ecclesiae, seu Beneficii Ecclesiastici: nam Beneficia non vacantia concedi, vel promitti non possunt, ut cap. 1. etc. *Nulla.* 2. *de Concess. Praebend.* cum similibus; sicque nec valet electio ad illa.

56 Censetur autem Ecclesia, seu Beneficium, vacare tum per mortem naturalem prioris Praelati, siva Rectoris, ut patet; tum etiam per mortem ipsius civilem, seu moralem: ut si ob culpam aliquam gravem deponatur, aut juridice privetur tali Praelatura, seu Beneficio. Item per translationem prioris Praelati ad aliam Ecclesiam; ut can. *Episcopus.* 7. q. 1. et alibi. Item per renunciationem debite factam; ut c. *Ex transmissa de Renunciat.* cum similibus. Item per receptionem alterius incompatibilis Beneficii; *ut c. De multa.* 28. *de Praebend.* cum concordantiis. Item per ingressum Praelati in Religionem ab Ecclesia approbatam: *ut c. Nisi cum pridem.* 10. *ut c. Post translationem.* 11. *de Renuncint.* et alibi.

57 II. Inter Praeparatoria electionis connumeratur honorifica Sepultura mortui Praelati: uti desumitur *Ex c. Bonae memoriae.* §. *Electionem.* 36. *h. t.* Verumtamen, quod electio novi Praelati non fiat ante sepulturam demortui, solum est de honestate, non autem de necessitate, seu de substantia electionis. Glossa *in cit. c. Bonae memoriae.* ℣. *Tractatum.* et Abbas *ibid. n.* 5. *et* 10. Fagnanus *c. Quia propter. n.* 71. *h. t.* et alii.

58 III. Assignatio loci, et diei certae ad electionem celebrandam, *arg. c. Cumana.* 30. *etc. Cum in veteri.* 32. *h. t.* Caeterum nihil obstat, quin postea, si ita expedire videbitur, possit mutari locus, aut electio in alium diem prorogari. Fagnanus *loc. cit. n.* 67. citans alios. Quod intellige, dummodo adhuc electio fiat intra tempus a Jure praefinitum: quod est trimestre respectu Praelaturarum majorum, *c. Ne pro defectu.* 41. *h. t.* semestre vero respectu inferiorum Beneficiorum a die habitae notitiae computandum; ut c. *Nulla.* 5. *etc. Quia diversitatem.* 5. *de Concess. Praebend.* Et dummodo particulares Constitutiones non obsistant; prout, juxta *Clement. Exivit.* §. *Demum quia. de verb. signific.* in Ordine FF. Minorum electio Ministri Provincialis fieri debet eodem die, quo Capitulum Provinciale fuerit congregatum: sin minus, electio Ministri Provincialis libere ad Ministrum Generalem devolvitur.

59 IV. Ad electionem celebrandam die, ac loco jam determinato, omnes Vocales canonice sunt vocandi, juxta amplius dicenda §. 5. *n.* 116. *et seqq.* V. Praeter alias preces, supplicationesque Sede Episcopali vacante, publice ac privatim habendas, atque juxta praescriptum Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* a Capitulo per Civitatem, et Dioecesim indicendas, ipso die electiones specialiter invocatur gratia Spiritus Sancti, celebrando Missam Solemnem; *in c. Cum terra.* 14. *h. t.* Quam quidem pro forma, et validitate electionis praemittendam esse, nonnulli Doctores volunt, quos citat Barbosa *in Collectaneis ibid. n.* 5. *et* 6. Verum alii non immerito resolvunt, Missam de Spiritu Sancto in electionibus non esse de essentia, sed solum de solemnitate, ac decentia, nisi alicubi exstet specialis constitutio cum clausula irritante, *arg. c. Quia propter. h. t.* ac notat Abbas *c. Cum Ecclesia n.* 1. *de Causa possess.* Barbosa *cit. n.* 6. allegans alios.

Tandem post ingressum Vocalium in locum Capitularem ac praemissam gravem exhortationem de solo Deo prae oculis habendo, atque eligendo eo, quem quisque digniorem, et pensatis omnibus Ecclesiae utiliorem judicaverit; recensetur nomina singulorum Electione, ac praeter iteratam invocationem Spiritus Sancti recitato Hymno, *Veni Creator*, adhibentur nonnullae cautelae, atque caeremoniae, pro cujuslibet Ecclesiae laudabili consuetudine, ipsi actui electionis praemittendae, (de quibus Thomas Zerola *in Praxi Episcopali. part.* 1. ℣. *Electio in Forma Instrumenti Electionis*) sit determinatio, sub qua Forma placeat instantem electionem celebrare; nisi forsan hoc punctum jam antecedenter inter Capitulares fuerit discussum, atque resolutum. Pro cujus proinde meliori intelligentia. 60

Quaeritur II. Quid, et quotuplex sit forma electionis? Resp. I. Per *Formam electionis* intelligitur modus ille, quo celebrari debet electio, ut sit canonica: hoc est, facta juxta praescriptum Sacrorum Canonum, videlicet absque vitio formae electionis, eligentium, ipsiusque electi. 61

Resp. II. Forma Electionis est triplex, videlicet Forma Scrutinii, Compromissi, et Inspirationis. Ita communis et habetur expressum *in c. Quia propter.* 42. *h. t.* ubi generaliter reprobantur aliae diversae electionum formae, decernendo insuper, quod *aliter facta electio non valeat*: simulque quod illi, *qui contra praescriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur.* 62

Resp. III. In specie autem *Electio per sortes* reprobatur, fieri prohibetur *in c. Ecclesia vestra.* 3. *de Sortilegiis.* Adeo quidem, ut electio per sortes sit nulla, utpote facta contra dispositionem Juris *in cit. c. Quia propter.* continentem. Glossa *fin.* et Abbas *in d. c. Ecclesia vestra. n.* 5. Neque per sortes lis dirimi possit, etiamsi duo pari numero suffragiorum ad Beneficium Ecclesiasticum sint electi. Pirhing. *n.* 10. *de Sortileg.* Ratio est: quia ipsimet Electores tenentur ad Officia Ecclesiastica eligere meliorem, et magis Ecclesiae utilem, quem norunt; et si in hoc non possunt concordare, determinent istud per Compromissarios. Alioquin autem periculum est, ne sors cadat super indignos, vel minus dignos. Imo per sortes tentatur Deus, dum sortem mittentes circa obtinenda Beneficia Ecclesiastica volunt, ut Deus revelet meliorem, cum tamen ipsi hunc eligere possent, ac deberent. Glossa, et Abbas, *ubi supra* solventes contraria. Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelat. cap.* 23. *art.* 18. et alii: quamvis Garcias *part.* 5. *de Beneficiis, cap.* 4. *n.* 205. *et seqq.* asserat, in certo casu, ac paritate votorum, tandem esse deveniendum ad sortes. 63

Quaeritur III. Quid sit Electio per inspirationem, vel quasi inspirationem? Resp. I. *Electio per inspirationem est,* quae fit per veram revelationem divinam: qualis fuit electio S. Nicolai in Episcopum Myrrae; et S. Ambrosii, cum nondum fuisset baptizatus, in Archiepiscopum Mediolanensem, et S. Severi; de quibus fit mentio *in can. Statuimus.* §. *Econtra dist.* 61. juncta Glossa *ibid.* Et de hac ex professo non loquimur, cum a solo Deo proveniat, neque legibus humanis ullatenus subjaceat. 64

Resp. II. *Electio per quasi inspirationem* tunc censetur fieri, quando nullo praecedente tractatu omnes Electores communiter, et quasi uno corde, ac ore, in unum eundemque consentiunt. Ob hanc enim singularem concordiam talis quasi per inspirationem Sancti Spiritus, animos omnium moventis, electus creditur. Et de hac electione, ejusque validitate, fit sermo *in cit. c. Quia propter.* 42. *h. t.* illis verbis: *Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata.* 65

66 Notanter additur, *absque vitio celebrata*. Quia requiritur, ut talis electio sine fraude, et absque vitio, scilicet simoniae, conspirationis, seu conjurationis, sollicitationis, requisitionis, et consensus extra Capitulum ante electionem dati, atque omnibus et singulis libere consentientibus, facta sit. Alioquin enim non dicitur electio quasi per inspirationem celebrata *arg*. c. *Per inquisitionem*. 26. *et* c. *Cum post petitam*. 46. *h. t.* cum similibus; ac notat Hostiensis *in Summa de Electione*. §. *Tertia est*. n. 15. de quo proinde Superior ante datam confirmationem cognoscat.

67 Insuper electus ad clamorem Populi non debet per Superiorem confirmari; ut habetur in c. *Osius*. 2. *h. t.* addita hac ratione: *Cum manifestum sit, potuisse plures eorum, qui sinceram fidem non habent, praemio et mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, et ipsum petere viderentur*. Proinde talis electio neutiquam censetur facta per quasi inspirationem.

68 Quaeritur IV. Quid sit Electio per compromissum, et quando locum habeat? Resp. I. *Electio per compromissum* tunc fit, quando Capitulares praesentes facultatem eligendi in unum, vel plures idoneos viros conferunt, qui vice omnium eligant. Ita in re communis; et patet *ex* c. *Quia propter*. *h. t.* ubi forma Electionis per compromissum sequentibus verbis exprimitur: *Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium, Ecclesiae viduatae provideant de Pastore*. Concordat c. *In causis*. 30. *eod.* cum similibus.

69 Resp. II. Nihil interest, an Compromissarii (id est, illi, in quos ipsi Capitulares compromittunt) sint de gremio ipsius Capituli, nec ne. Ita Glossa communiter recepta *in cit.* c. *Quia propter*. ℣. *Viris*. Quae etiam notanter addit, quod, licet textus allegatus dicat, *aliquibus viris idoneis*, nihilo minus uni etiam potestas eligendi possit committi, ac in eum compromitti, *arg.* c. *Causam*. 8. *h. t.* ubi Moniales pro electione Abbatissae, et in extraneum, et in unum, nempe in Episcopum compromiserunt.

70 Intellige, dummodo dicti Compromissarii sint *viri idonei*, id est, prudentes ac probi, simulque Clerici. Siquidem Laicis Ecclesiasticis tractare negotia nullatenus competit, *cap.* 2. *de Judicis*. Atque in specie generaliter *prohibetur, ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur*, prout legitur in c. *Contingit. de Arbitris*, et amplius Glossa ibidem, et Doctores passim.

71 Resp. III. Ut electio per viam compromissi locum habeat, requiritur consensus omnium Vocalium, adeo ut unius dissensus Compromissum impediat. Ita Glossa *in cit.* c. *Quia propter*. ℣. *Vice omnium*. *h. t.* et ibi Abbas §. *Vel saltem*. *num.* 2. *et* 6. asserens, ita tenere Doctores communiter. Idque satis patet *ex cit.* c. *Quia propter*. ibi: *Qui vice omnium* etc. et per consequens debent omnes consentire, adeo, ut aliter electio facta non valeat; prout ibidem statim subjungitur. Accedit ratio: quia istud interest singulorum, et alioquin unus eligentium privaretur invitus voce sua activa. Unde locum habet Reg. 29. Juris in 6. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Et alia Reg. 56. *In re communi, potior est conditio prohibentis*.

72 Caeterum data Conclusio est intelligenda duntaxat de Compromisso absoluto, non autem de limitato. Duplex siquidem est Compromissum, absolutum videlicet, et limitatum. *Compromissum absolutum* est illud, vi cujus omnis potestas eligendi a Capitularibus translata est in Compromissarios, ita ut hi possint eligere quemcunque idoneum. Unde virtute talis Compromissi potest eligi etiam is, qui non est de gremio Capituli, si secus non exprimatur. Glossa in c. *Cum dilectus*. 32. ℣. *De gremio*. *h. t.* an desumitur ex c. *In causis*. 30. *eod.* ubi Compromissarii vi Compromissi absoluti postularunt Episcopum alterius Ecclesiae.

73 *Compromissum limitatum* generatim loquendo dicitur omne illud, per quod datur Compromissariis potestas eligendi solum cum restrictione aliqua, v. g. ut eligant unum de gremio ipsius Ecclesiae: prout factum *in cit.* c. *Cum dilectus*. Vel, ut electio fiat adhibito aliquorum consilio; *ut* c. *Cum in veteri*. 52. *h. t.* vel quaedo alia hujusmodi restrictio fit.

74 In proposito autem, et magis specialiter, per *Compromissum limitatum* intelligitur solummodo illud, vi cujus Capitulares compromittunt in aliquos sub hac forma, ut Compromissarii exquisitis secreto votis singulorum illum eligant, qui a majori parte Capituli nominatus fuerit. Et de hoc habetur casus *in* c. *Cum dilectus*. 32. *h. t. et* c. *Cum expediat*. 29. *eod. in* 6. ubi simul declaratur, hunc eligendi modum per Compromissum limitatum, non esse abrogatum in Concilio Generali, relato *in* c. *Quia propter*. *h. t.* sed posse practicari, ut prius. Ac merito: quia continetur sub forma Compromissi ibidem approbati, quodque postea subdividitur in absolutum, et limitatum.

75 Additur notanter, *a majori parte Capituli*. Nam si Compromissarii secundum traditam sibi potestatem eligant eum, in quem non major pars Capituli, sed tantummodo plures aliorum comparatione consenserunt, non valet electio: cum praeter tres formas, *in cit.* c. *Quia propter*. relatas, dignoscatur esse attentata, *text. clar.* c. *Si cui*. 23. *h. t. in* 6. Adeoque tunc solum valet tale Compromissum limitatum, quando datur Compromissariis potestas eligendi eum, in quem saltem major pars consenserit. Passerinus *cap.* 22. *de Electione*. *n.* 5. et alii.

76 Porro ad Compromissum taliter limitatum sufficit, quod Compromissarii eligantur a majori parte Capituli, ut notat Angelus *in Summa*. ℣. *Electio*. *n.* 27. citans Lapum, et Geminianum *in* c. *Cum expediat*. *h. t. in* 6. Passerinus *cit. cap.* 33. *num.* 20. allegans insuper Francum, Rosellam, Tabienam, et alios. Ratio est: quia per hunc electionis modum nulli eligentium fit aliquod praejudicium, cum quilibet possit nominare eum, quem vult: simulque Compromissarii non possint eligere alium, nisi nominatum a majori parte Capituli.

77 Neque hinc quis inferat, quod forma Compromissi limitati prorsus coincidat cum electione per Scrutinium. Resp. enim cum Glossa *in* c. *Cum expediat*. 29. ℣. *Inquisitis*. et Layman *ibid. h. t. in* 6. Engel *num.* 41. *eod.* et aliis, quod haec forma sit mixta ex Scrutinio, et Compromisso, ac proinde forma Scrutinii in ipsa a Compromissariis sit observanda: adeo quidem, ut si plures sint Compromissarii, per unum eorum pronuncianda, et facienda sit communis electio, atque aliter facta, electio non teneat, *text. clar.* c. *Sicut cum*. 21. *h. t. in* 6. adhuc tamen ea principalius dicatur esse forma Compromissi. Ratio hujus est: quia in electione per Scrutinium ille, cui ex Scrutatoribus committitur electio communis, eligit vice praesentium Electorum, sive Capitularium; econtra in Compromisso eligit Compromissarius vice propria, vel Compromissariorum, si sunt plures; haec enim potestas jure Compromissi a Capitularibus in ipsum, vel ipsos, translata fuit. Passerinus *loc. cit.* *num.* 16. Deinde in hoc Compromisso potest intervenire unus Compromissarius, vel plures tribus: non sic in electione per Scrutinium potest esse unicus Scrutator. Tandem forma Compromissi limitati est expeditior, et facilior, quam forma electionis per Scrutinium; cum in illa non requirantur tot substantialia, quot in ista, adeo in hac, etiam boni Juristae Practicam ignorantes quandoque deficiant. Glossa *loc. cit.* Atque ideo hanc formam

mixtam hodie esse ositstiorem, et expeditiorem, quam est forma compromissi absoluti, et Scrutinii, notat etiam Pirhing. *h. t. n.* 210.

78. Et hinc non mirum, quod in Ordine FF. Minorum electiones Superiorum Majorum in Capitulis Generalibus, et Provincialibus, soleant fieri per hujusmodi Compromissum limitatum, utpote modum eligendi caeteris faciliorem, et expeditiorem: prout liquet ex illa formula, qua juxta praescriptum Statutorum Generalium, *cap.* 8. §. 3. unus Disquisitorum, sive Scrutatorum, post enumerata, quot quisque habuerit vota, electionem communem sive Capitularem circa personam reportantis plura ultra medietatem in Scrutinio vota faciens, pronuntiat in haec verba: *Et ego Fr. N. ejusdem Ordinis Professor, unus ex Disquisitoribus, et Compromissariis, virtute Compromissi in me, et in socios meos limitati, nomine omnium, qui in dictam electionem consenserunt, N. Ministrum Provincialem canonice electum nomino, et sic electam denuncio, in Nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, Amen.* Ubi ly, *virtute Compromissi in me, et socios meos limitati*, clare denotat praesens assertum: quamquam in electionibus ejusdem Ordinis Electores, et Confirmatores non arctari solemnitatibus, aut formis Juris, eadem Statuta Generalia *loc. cit.* recte moneant; idque ob Constitutionem B. Pii V. quae incipit, *Pastoralis*.

§. IV.

Varia Dubia circa Electionem per Compromissum resolvuntur.

SUMMARIUM.

79 *Compromissum potest revocari re integra: alias secus.*
80 *Solvuntur rationes in contrarium allegatae.*
81 *In dubio, an censeatur Compromissariis data potestas gratia sui, vel favore Ecclesiae?*
82 *Res integra in proposito, quamdiu sit?*
83 *Compromissum nequit revocari a paucioribus.*
84 *Solvitur instantia.*
85 *Compromittentes tenentur recipere electum a Compromissariis.*
86 *Dummodo servata fuerit forma Compromissi.*
87 *Simulque electus existat idoneus.*
88 *Si Compromissarius elegit indignum, potestas eligendi revertitur in Compromittentes.*
89 *Nisi hi ratum habuerint talem electionem indigni.*
90 *Adque.n in isto casu devolvatur potestas eligendi?*
91 et 92. *Compromissarius eligens indignum in Episcopum, quas poenas incurrat?*
93 *Si Compromissarius absolute constitutus negligat eligere intra tempus a Jure statutum, devolvitur potestas eligendi ad Superiorem.*
94 *Disparitas inter talem Compromissarii negligentiam, et electionem indigni.*
95 *Quid dicendum in casu negligentiae Compromissarii limitate constituti?*
96 *Quando Compromissarius elegit idoneum, sed is consentire renuit, jus eligendi redit ad Compromittentes.*
97 *Unus Compromissarius nequit eligere seipsum.*
98 *Etiamsi judicet se caeteris digniorem.*
99 *Compromissarii, si sint plures, possunt eligere unum ex se ipsis.*
100 *Solvitur instantia.*
101 *Compromissarius a medietate aliorum Compromissariorum electus, et electioni de se factae consentiens, censetur rite electus. Et n. seqq.*
102 *Nec talis eligit seipsum.*
103 *Consensus electi auget numerum votorum in Compromisso.*
104 *Imo et in quibusdam aliis electionibus.*
105 106 et 107 *Solvuntur aliae instantiae.*

Quaeritur I. An, et qua ratione Compromissum, seu potestas eligendi data Compromissariis, revocari valeat? Resp. I. Re integra potest potestas data Compromissariis a Compromittentibus libere revocari: secus, si res non amplius sit integra. Ita desumitur *ex c. In causis.* 30. *h. t.* ubi in facti contingentia Pontifex declaravit, quod potestas data Compromissariis ad eligendum Praelatum amplius revocari non potuerit, hac addita ratione: *Cum res non esset integra, quia in tractatu jam processerant Electores*, seu Compromissarii. Ergo argumento a sensu contrario desumpto (quod est fortissimum in Jure) si res adhuc est integra, potest Compromissum libere revocari; prout argumentatur Abbas *in cit. c. In causis. num.* 11. ac notat Barbosa *ibid. numer.* 4. Pirhing *h. t. numer.* 220. Passerinus *d. cap.* 22. *num.* 25. citans alios. Sic quippe in simili potestas Judicis delegati re integra expirat morte Delegantis: secus si res amplius non sit integra, ut *c. Relatum.* 19. *et c. Licet.* 30. de *Offic. Delegat.* Similiter mandatum re integra potest revocari, §. *Recte. Instit. de Mandato.* cum similibus. Accedit ratio: quia re integra nihil interest Compromissariorum, si tradita eis potestas eligendi revocetur: secus, si in negotio jam processerunt, sicque eorum potestas cum effectu transivit in ipsos, atque in eis radicata existit. 79

Fatendum tamen, quod Glossa *in d. c. In causis* §. *Cum res non esset integra*, non parum dubitet, an re integra possit adhuc Compromissum revocari? Tum quia, *quod semel placuit, amplius displicere non potest*, ut habet Reg. 21. Juris in 6. Tum quia perfecta donatio non revocatur, *l. Si donationem. C. de Revocat. donat.* cum similibus: atqui talis hic intervenire censetur, cum Electores libere Compromissariis cesserint jus eligendi, illudque isti acceptarint. Verum, ut bene notat Abbas *loc. cit. n.* 11. et Layman. *in d. c. In causis. n.* 7. citans insuper Innocentium, Jo. Andream, et alios, hae rationes solummodo urgent, quando Compromissariis data est potestas eligendi in gratiam, seu favorem ipsorummet Compromissariorum, ut videlicet hac ratione specialiter honorentur; tunc enim ea nequit revocari, etiam re integra, cum secuta acceptatione habeat rationem perfectae donationis. Secus est, quando Compromissariis data est illa potestas, non favore suarum personarum, sed solum intuitu Ecclesiae, puta, ut huic per viam Compromissi facilius provideretur: tunc enim Compromissarii censentur esse nudi ministri, ac deputati executores, habentes mandatum eligendi vice omnium: sicque ad instar alterius mandati potest revocari re integra. 80

Caeterum in dubio, an Compromissariis data sit potestas favore Ecclesiae, vel gratia sui, idque ex prius actis nequeat resolvi: praesumendum est, Compromissum priore modo, videlicet ob utilitatem Ecclesiae fuisse factum, et non posteriore modo, seu gratia Compromissariorum. Siquidem gratia non est praesumenda; *arg. cap. ult. de Translat. Episcop. et l. Cum de indebito.* §. 1. *ff. de Probationib.* Abbas *loc. cit. n.* 12. Layman. et alii. 81

Porro *Res integra* in proposito censetur esse tamdiu, donec Compromissarii incoeperint ipsummet negotium Compromissi quantum ad substantialia, tractando videlicet inter se de persona eligenda; prout desumitur *ex cit. c. In causis. h. t.* ac notat Abbas *ibid. num.* 7. citans Innocentium, et Barbosa *numer.* 4. Layman *num.* 7. et alii. Qui omnes concorditer asserunt, si tantum praecesserit solemnitas praeparatoria, v. g. Missa cantata de Spiritu sancto, ad- 82

huc dici Rem integram, donec Compromissarii de persona eligenda tractare incoeperint.

83 Resp. II. Nihilo minus re etiam integra Compromissum non potest revocari a paucioribus Capitularibus, ac multo minus ab uno solo, sed tantum a majori parte Capituli. Ita Abbas *loc. cit. num.* 16. contra Innocentium. Pirhing *h. t. num.* 225. Passerinus, *ubi supra num.* 27. citans alios. Ratio est: quia ex quo Compromissum semel a toto Capitulo factum est, ac tenuit, non potest revocari, nisi a majori parte Capituli, *arg. cap.* 1. *De his, quae fiunt a majori part. Capit.* cum concordantiis. Quin imo id cederet in detrimentum totius Capituli, si quod communi omnium consensu statutum est, ab uno caeteris contradicentibus rescindi posset. Unde urget illa recepta Reg. 33. Juris in 6. *Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.* Intellige, nisi minor pars ostendat Compromissum ob publicam utilitatem esse revocandum, eo quod Ecclesiae damnosum sit; prout hoc ipsum generaliter limitatur *in cit. cap.* 1. *De his, quae fiunt a major. part. Capit.* ac notant Auctores praeallegati.

84 Dices, Poterat a principio unus solus resistere, ne fiat Compromissum, per dicta *num.* 71. ergo etiam potest unus re integra illud revocare. Resp. neg. consequent. Disparitas est: quia, ne fiat Compromissum, interest singulorum, utpote qui alioquin cogerentur carere voce sua activa: secus accidit post Compromissum capitulariter jam factum, quia tunc Compromissarii sunt executores totius Capituli; sicque negotium tangit omnes, non autem singulos de Capitulo: in quo casu praevalere debet id, quod a majori parte Capituli gestum fuit.

85 Quaeritur II. Utrum Compromittentes teneantur recipere eum, quem elegerunt Compromissarii? Resp. Compromittentes tenentur recipere eum, quem elegerunt Compromissarii, dummodo servata fuerit forma Compromissi, simulque electus existat idoneus. Ita communis; et clare habetur *in c. Causam quae.* 8. *h. t.* ac notant ibidem Barbosa, et communis Doctorum, quos citat. Alioquin enim frustra in Compromissarios collata fuisset potestas eligendi, si hunc, caeteroquin idoneum, Compromittentes recipere non tenerentur, sed libere recusare possent.

86 Additur notanter primo, *dummodo servata fuerit forma Compromissi.* Alioquin enim, si Compromissarii terminos potestatis sibi traditae non servarint, non valet electio inde secuta, *c. Cum dilectus.* 32. *et c. Cum in veteri.* 52. *h. t.* Nam de substantia Electionis compromissariae est, quod non excedatur forma Compromissi. Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelat. quaest.* 23. *art.* 38. *concl.* 1. et Barbosa *cit. c. Cum dilectus num.* 4. *h. t.* eo quod in tali casu potestas Compromissariorum penitus sit restricta, et dependens a voluntate et determinatione Capitularium, quorum sunt quasi ministri: proinde non licet ipsis excedere fines traditae sibi potestatis.

87 Additur ulterius, *simul quod electus existat idoneus.* Nam in Compromisso potestas tradita Compromissariis semper intelligitur de eligenda persona idonea, licet haec clausula non exprimatur, *arg. d. c. Causam quae.* 8. *h. t.* ac notat Glossa *c. In causis.* 30. *vers. Idoneo. h. t.* Quod si vero Compromissarii eligant indignum, sive id fecerint scienter, sive ignoranter, non valet electio, *c. Cum in cunctis.* 7. *et d. c. Causam quae.* 8. *et c. Dudum.* 22. *h. t.* cum similibus: simulque tunc redit potestas eligendi ad Compromittentes, ut illico amplius dicetur. Unde

88 Quaeritur III. Quid juris, si Compromissarius eligat indignum? Resp. I. Quando Compromissarius eligit indignum, sive scienter, sive ignoranter id fiat, tunc praeter nullitatem actus (*ut num. praec.* dictum) potestas eligendi libere revertitur in Compromittentes; nisi et ipsi scienter talem electionem ratam habuerint. Ita habetur expressum *in c. Si compromissarius. h. t. in* 6. Ratio est: quia, quando Compromissarius scienter eligit indignum, tunc ipse quidem functus est officio suo (licet male) ac proin amplius non habet potestatem eligendi. Quia tamen *dolus ipsius iis* (id est, Compromittentibus) *qui non sunt in culpa, non debet imputari*, ut loquitur Pontifex ibidem: cum peccata suos auctores tenere debeant, *c. Quaesivit. De his, quae fiunt a major. part. Capit.* simulque non debeat aliquis alterius odio praegravari, juxta *Reg.* 22. *Juris in* 6. Hinc Compromittentes idcirco non admiserunt jus eligendi, sed hoc ad ipsos revertitur: quidquid olim in oppositum tenuerit Compostellanus, dicens, in tali casu jus eligendi devolvi ad Superiorem. Glossa *in cit. c. Si compromissarius. vers. Imputari*, et alii. Si vero ignoranter Compromissarius elegerit indignum, etiam tunc ipse functus est officio suo, et consequenter non potest novam electionem instituere sine nova commissione, sed tota potestas eligendi redit ad Compromittentes.

89 Additur notanter, *Nisi et ipsi, etc.* Nam si Compromittentes scienter ratam habeant electionem indigni, tunc locum habebit Reg. 10. Juris in 6. *Ratihabitionem retrotrahi, et mandato non est dubium comparari*: sicque et ipsi ratificando scienter electionem indigni a Compromissario factam, perdunt jus eligendi pro una vice. Glossa *in cit. c. Si compromissarius. vers. Ratam. h. t. in* 6.

90 Proinde in tali casu, si non omnes deliquerint ratificando scienter electionem indigni, tota potestas eligendi pro una vice revertitur ad alios non delinquentes, atque in ipsis residet: quia pars non peccans, fungitur vice Capituli, *arg. c. Cum Vintoniensis.* 25. *et c. Dudum.* 22. juncta Glossa *vers. In ordinibus. h. t.* Quod si vero deliquerint omnes, tunc praeter poenas *num. seqq.* declarandas in electione Episcopi tota potestas eligendi devolvitur ad Summum Pontificem: ut *c. Bonae.* 23. §. *fin. h. t.* ibi: *Ad nos devoluta fuisset hac vice ordinatio Ecclesiae Moguntin.* Concordat *c. Quamquam* 18. *h. t. in* 6. ubi simul declaratur, istud habere locum dumtaxat in electione Episcopi: in inferioribus autem Ecclesiis potestas eligendi semper devolvitur ad proximum Superiorem, prout ibidem annotatur.

91 Resp. II. Insuper Compromissarius, qui in Episcopum scienter elegit indignum (dummodo ipsemet non sit Episcopus) ipso jure incurrit poenam suspensionis a Beneficiis, quae obtinebat in Ecclesia offensa, et quidem per triennium: quam poenam etiam incurrunt Compromittentes, qui scienter ratam habent ejusmodi electionem indigni in Episcopum. Patet hoc totum ex saepe *cit. c. Si compromissarius.* 37. *h. t. in* 6. juncta Glossa, et DD. ibidem.

92 Dicitur notanter, *Qui in Episcopum etc.* Nam, ut ibidem mox subjungitur, haec poena suspensionis triennalis non habet locum in aliorum, quam Episcoporum, et Superiorum ipsorum electionibus, cum peccatur in eis. Simulque haec poena solum restringitur ad Beneficia, quae quis obtinet in Ecclesia, per talem electionem, et indigni Praelati praepositionem laesa. Et cum Episcopi de jure, juxta *c. Quia periculum.* 4. *de Sent. excommunic. in* 6. nullam poenam suspensionis incurrant, nisi de ipsis expressa mentio habeatur (qualis tamen de ipsis non habetur in Concilio Lateranensi, relato *in c. Cum in cunctis.* 7. *h. t.* ad quod ibidem fit reflexio) hinc expresse subditur, quod Episcopus, si ad eligendum fiat Compromissarius, et peccet scienter eligendo indignum, dictam poenam non incurrat. Insuper, quod ad hanc poenam incurrendam requiratur, ut electio indigni

fiat scienter, notat Glossa *ibid. vers. Eligitur*, et amplius in simili dicetur infra §. 11. *num.* 253.

93 Quaeritur IV. Quid adhuc juris, si Compromissarius negligat eligere intra tempus a Jure statutum, aut Electus consentire nolit electioni? Resp. I. Si Compromissarius absolute constitutus neglexerit intra tempus a Jure praefixum quempiam eligere, tunc ad proximum Superiorem potestas devolvitur providendi: sibique imputent Compromittentes, qui in tam negligentem transtulerunt potestatem hujusmodi. Ita habetur *cit. c. Si compromissarius*. §. 1. Et merito: quia debuerant Compromittentes vel magis sollicitum eligere, vel ipsi Compromissario non dare totum tempus, quod habebant ad eligendum; prout notat Glossa *ibid vers. Transtulerunt.*

94 Dices. Si Compromissarius eligit scienter indignum, non devolvitur potestas eligendi ad Superiorem, sed redit ad Compromittentes, ut dictum supra *num.* 88. ergo etiam, si Compromissarius negligit eligere intra tempus a Jure statutum, eadem potestas redibit ad Compromittentes, nec devolvetur ad Superiorem: quia quasi paria videntur, non eligere idoneum, et non eligere intra tempus a Jure praefixum. Resp. neg. consequent. cum sua probatione. Nam, ut patet ex allegata clara dispositione Juris Canonici, haec duo neutiquam sunt paria: quia Compromittentes poterant suo modo praecavere negligentiae Compromissarii, vel compromittendo in magis sollicitum, ac industrium, *arg. l. Si procuratorem.* §. *Si tutorem. ff. Mandati.* ubi negligentia Mandatarii non excusat Tutorem mandantem. Vel saltem tali Compromissario non dando totum tempus, quod habebant ad eligendum, ut *c. Cum in veteri.* 52. *h. t.* At vero contra Compromissarium, eligentem dolose indignum, non poterant sic se praecavere: unde ne dolus imputetur illis, qui sunt absque culpa, in hoc casu redit ad Compromittentes jus eligendi, non item in priori, *cit. c. Si compromissarius*, juncta Glossa *vers. Transtulerunt. h. t. in* 6.

95 Resp. I. Quod si potestas eligendi Compromissariis commissa sit limitate ad certum tempus, intra quod electio fieri debeat ab eisdem, vel alia conditio adjecta fuerit; hac deficiente: vel tempore illo elapso ante factam a Compromissariis electionem, Compromissum per se expirat. Ita desumitur *ex c. Cum in veteri.* 52. *h. t.* ac notat Innocentius *ibid. n.* 4. et Pirhing *h. t. n.* 226. cum aliis. Unde, si tempus a Jure statutum necdum sit elapsum, redit electio ad Compromittentes.

96 Resp. III. Quando Compromissarius eligit idoneum, sed is consentire renuit, etiam tunc jus eligendi revertitur ad Compromittentes. Textus est clarus in *cit. c. Si compromissarius. h. t. in* 6. Accedit ratio: quia in tali casu ex una parte Compromissarius jam est functus officio suo, ut ibidem dicitur: ex alia vero parte eligentes, ac in alium rite compromittentes, jam fecerunt, quod spectat ad ipsos, infra Juris terminum eligendo; atque ideo absque sua culpa non sunt privandi jure eligendi aliam personam idoneam, *c. Si electio.* 26. *h. t. in* 6. Ubi idcirco conceditur tempus integrum ad aliam electionem celebrandam, ac si nova vacatio extaret.

97 Quaeritur V. An Compromissarii possint eligere aliquem ex se ipsis, vel unus semetipsum? Resp. I. Si Compromissum in unum duntaxat sit factum, quamvis illimitate et absolute, ut quemcunque idoneum eligat, is nequit eligere se ipsum. Ita Glossa in *c. Cum in jure.* 33. *verb. Per se, vel aliis*, ut Abbas *ibid. nu.* 4. *h. t.* citans Innocentium, Layman in *cit. c. Cum in jure* num. 2. et alii passim. Ratio est: quia talis semetipsum eligens, censeretur ambitiosus, et ideo hoc ipso foret repellendus, juxta illud can. In scripturis 8. qu. 1. *Sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus.* Neque enim quis oritur a seipso. Unde etiam ille, ad quem spectat collatio Beneficiorum, non potest instituere semetipsum: cum inter dantem, et recipientem, debeat esse distinctio personarum, ut notatur *cap. ult. de Institut.*

Nec obstat, quod talis Compromissarius juraverit eligere digniorem, ac postea seipsum judicet aliis digniorem. Resp. enim cum Glossa *loc. cit.* quod is potius debuisset non acceptare potestatem eligendi sibi datam, aut huic renunciare: fatuus enim esset, qui tale Compromissum acceptaret, si credit se caeteris meliorem; cum tacite ipsemet Compromissarius censeatur esse exclusus, postquam acceptavit Compromissum. Insuper, quia quilibet de proximo debet praesumere bonum, *cap ult. de Praesumpt.* in se ipso autem agnoscere culpam, *can. Ad ejus.* §. *fin. dist.* 5. Compromissarius istud observans neutiquam aget contra suum juramentum, alium eligendo. 98

Resp. II. Si Compromissarii sint plures, possunt ii aliquem ex se ipsis eligere: etiamsi id in Compromisso non sit expressum, dummodo non fuerit expresse prohibitum. Ita Abbas *d. c. Cum in jure. n.* 4. *h. t.* allegans Innocentium, Hostiensem, ut quasi communem; ac tenet novissime Passerinus *cap.* 22. *de Electione. n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 216. Sannig *eod. cap.* 4. *n.* 24. Engel *n.* 41. contra Glossam *loc. cit.* et *cap. ult. vers. Potestatem de Sortileg.* Ratio est: quia in Compromisso absoluto, si certa forma non fuerit praescripta, censetur totum jus eligendi in Compromissarios delatum: ergo etiam ex seipsis possunt eligere quemquam idoneum. Alioquin quippe officium suum ipsis redderetur damnosum, imo quandoque etiam Ecclesiae perniciosum, si videlicet inter Compromissarios reperiretur talis, de quo utilius posset Ecclesiae provideri; prout argumentatur Hostiensis, et post ipsum Abbas *loc. cit.* 99

Si dicas cum Glossa. Quando simpliciter datur potestas eligendi tribus Compromissariis, non potest unus eligere sine alio, nec duo sine tertio; sicut in simili dicitur de duobus, vel tribus Judicibus delegatis, in *c. Causam matrimonii.* 16. et *c. Uno delegatorum.* 42. *de Offic. Delegat.* atqui id fieret, si duo possent eligere tertium Compromissarium, cum ille tertius non eligeret, sed solum electioni de se factae consentiret; ergo id fieri nequit absque speciali concessione, ut factum fuit *in cit. c. Cum in jure.* Resp. neg. min. Nam in tali casu omnes tres Compromissarii simul eligerent, sed duae diversae personae ab ipsis eligerentur: unde, quia caeteroquin gestum a pluribus solet valere, *de his, quae fiunt a maj. part.* pariter valebit electio Compromissarii factae ab aliis duobus. Dummodo ipsis non fuerit expresse prohibitum, eligere quempiam ex seipsis, ut limitatur in Conclusione, eo quod forma Compromissi exacte sit observanda. Simulque, dummodo in Compromisso non fuerit addita illa limitatio, ut non valeat electio, nisi haec fuerit unanimis, tunc enim nullus Compromissariorum eligi posset, cum non caderet in ipsos electio unanimis, eo quod nemo eorum seipsum eligere valeret. Passerinus *loc. cit.* 100

Resp. III. Insuper in Compromisso absoluto, si septem sint Compromissarii, et unus eorum ab aliis tribus eligatur, atque electioni de se factae consentiat, censetur is rite electus. Ita habetur decisum *in cit. c. Cum in jure h. t.* ac tenet Summarium ibi, et DD. communiter. Unde in tali casu Electus, consentiendo electioni de se factae, auget numerum eligentium, ut inquit Abbas *ibid. n.* 6. Idemque contingit, si sint tres Compromissarii, et unus nominet suum Coelectorem, ipseque consentiat, seu acceptet electionem: tunc enim is censetur in effectu habere duo vota, et praevalebit extraneo unum duntaxat votum habenti. 101

prout exemplificat Engel *h. t. n.* 42. Atquo hoc ipsum multo magis obtinet, si duo tantum sint Compromissarii, et unus nominet alterum: nam iste consentiendo, electionem ratam efficiet. Abbas *in d. c. Cum in jure. n.* 5. et Layman *ibid n.* 1.

102 Nec obstat, si dicatur: Non potest quis eligere se ipsum *cit: c. In scripturis.* 8. *q.* 1. atqui hoc videtur fieri in proposito, ergo. Resp. enim arg. non. Quia talis non eligitur a se ipso, sed a sociis suis; quamvis ipse consentiat electioni de se factae, sicque numerum augeat. Sive, ut loquitur Layman *cit. n.* 1. Pirhing *n.* 218. et Sanoig *cit. cap.* 4. *n.* 24. *h. t.* talis immediate, ac principaliter, seu directe seipsum non eligit, sed solum accessorie et completive; cum electio non ab ipso ortum habeat, sed ab aliis ipsum antecedenter eligentibus, quibus ipse consentit, sicque electionem aliorum de se factam veluti perficit, et complet: hoc quippe citra notam ambitionis fieri potest, cum consensus electi semper requiratur ad electionem.

103 Neque ulterius obstat, quod consensus electi non auget numerum, *arg. c. Cumano.* 40. *et c. Quia propter.* 42 *h. t.* Resp. enim cum Abbate in *cit. c. Cum in jure. n.* 5 *h. t.* Passerino *cap.* 22. *de Elect. n.* 41 *et* 42. Layman, et aliis, id verum esse, quando electio fit necessario juxta formam Scrutinii, *in d. c. Quia propter. h. t.* praescriptam, in quo casu procedunt citata Jura: secus vero esse, si electio fiat per Compromissum. Siquidem Compromissum non arctat ad servandam formam *in d. c. Quia propter.* praescriptum, ut desumitur ex textu ibidem, ac proinde Compromissarii possunt dare vota palam, atque audientibus aliis: unde electus a medietate potest, sine nota ambitionis, suo consensu accedere ad illam medietatem, atque consentiendo augere numerum, et fieri electus: ut liquet *ex cit. c. Cum in jure. h. t.* atque in simili habetur *l. Plane. ff. Quod cujusque universit. nom.* ubi inter duas partes eligentium Actorem universitatis, connumeratur etiam ille, qui eligitur, si habuit vocem ad eligendum, et consensit.

104 Quinimo istud non solum procedit in Compromisso, sed etiam locum habet in aliis electionibus, quae non sunt alligatae ad formam eligendi *in d. c. Quia propter. h. t* praescriptam; adeo, ut etiam in istis electus a medietate, si hoc illi constet, possit sine nota ambitionis accedere ad illam medietatem, et augere numerum, sicque fieri electus. Abbas *loc. cit. n.* 5. *et* 6. id exemplificans de electione Papae (quod tamen hodie non tenet; ut liquet ex Bulla Gregorio XV. quae incipit: *Æterni Patris.* §. 2.) ac etiam de electione Imperatoris. Passerinus, *ubi supra, num.* 42. Pirhing *h. t. num.* 218. citans alios: qui tamen monet, circa hoc attendendam esse cujusque Ecclesiae consuetudinem; prout in simili habetur *l. Item eorum. ff. Quod cujusque universit. num.* ibi: *Nisi lex municipii. vel perpetua consuetudo prohibeat.*

105 Caeterum ratio disparitatis inter praemissa est: quia in electione, juxta formam *d. c. Quia propter.* necessario celebranda, debent vota singulorum dari secreto, atque eadem ignorantur ab habente medietatem votorum; sicque fit, quod is suo consensu non possit accedere, nec augere numerum votorum. Secus est in Compromisso, atque aliis electionibus, juxta formam *cit. c. Quia propter.* non necessario celebrandis: quia in his possunt vota dari palam, sicque videns, se habere medietatem, poterit suo consensu accedere, et augere numerum.

106 Si dicas. Ergo saltem in casu, quo quis ex tribus Scrutatoribus nominatur a media parte aliorum Vocalium, poterit is suo consensu accedere, et sic non obstante *cit. c. Quia propter.* augere numerum vocantium: quia Scrutator ille tunc novit horum numerum, et ante publicationem Scrutinii licitum est, adhuc variare. Resp. I. Tenendo illam opinionem, quod publicatio Scrutinii fiat, publice enumerando integrum numerum votorum totius Capituli (de quo infra §. 12. *n.* 286.) tunc haec instantia penitus non subsistit: quia ante talem Scrutinii publicationem nec ipsi Scrutatores sciunt, quot quisque vota reportaverit. Quod si autem loquamur de altero modo publicandi Scrutinium, pariter *in cit. num.* 286. relato, jam talis consensus ipso jure reddit electionem nullam, juxta *c. Cum post petitam.* 46. *h. t.* ubi electio censetur nulla, si nominatus in Scrutinio absolute consentiat ante electionem communem, uti notat Glossa *ibid* ♃. *Requisitam.* et Abbas *n.* 2. Barbosa *n.* 2. et alii. Tunc enim, ut alia taceantur, fit inordinatus processus contra formam *c. Quia propter. h. t.* juxta quam exquisitis secreto votis singulorum, debet fieri horum publicatio in communi, tunc eorum collatio, et electio capitularis, et postea primum requiri, ac dari consensus Electi: *ut c. Quam sit.* 6. *h. t. in* 6. *et c. Cupientes.* §. *Caeterum eod. in* 6.

Quod si urgeas. Vel Compromissarius ille, qui sua acceptatione complet numerum votorum, acceptat electionem factam, vel faciendam. Non primum: quia antea necdum aderant majora vota. Neque secundum: quia alias eligeret seipsum, et talis electio inchoaretur a propria acceptatione. Resp. Eum acceptare electionem privatam aliorum prius se eligentium: sicque compleri pluralitatem votorum, ut exinde sit celebranda electio communis, seu capitularis. Neque hinc sequitur, quod quis eligat seipsum directe, et principaliter; sed solum accessorie, et completive, ut jam dictum. 107

§. V.

De Electione per Scrutinium.

SUMMARIUM.

108 *Electio per formam Scrutinii, quae?*
Circa hanc referuntur verba c. Quia propter. h. t. *Ibid.*
109 *Plura, non tamen omnia ibidem comprehensa, sunt de substantia talis electionis.*
110 *Dispositio* c. Quia propter. h. t. *in quorum electionibus sit necessario observanda? Et n. seqq.*
111 *Inter Abbates perpetuos, et Ecclesiam, contrahitur quasi Conjugium spirituale.*
112 *Ad electiones Inferiorum sufficiunt vota majora Capitularium quomodocunque praestita in Capitulo.*
113 *Electio juxta* d. c. Quia propter h. t. *debet fieri omnibus capitulariter praesentibus.*
114 *Possunt tamen Capitulares, ut dent singillatim ac secreto voto sua, interim ad locum contiguum recedere.*
Idem probatur ex verbis cit. c. Quia propter. *Ibid.*
115 *Ad Electionem vocari debent omnes jus eligendi habentes. Et n. seqq.*
Ex contemptu unius, an electio reddatur irrita? Ibid.
Electioni plus obest contemptus unius, quam contradictio multorum. Ibid.
116 *Enumerantur plures, qui de jure non debent interesse electioni, sicque non necessario ad eam vocandi sunt.*
117 *Quid dicendum de illis, qui electioni interesse nolunt?*
Absens, qui scit vacationem Ecclesiae, et diem electionis, ulterius non est necessario citandus. Ibid.
118 *Absentes, an, et quando sint vocandi ad electiones? Et n. seqq.*
Consuetudo locorum quoad hoc est attendenda? Ibid.
119 *Si absentes commode vocari non possint, puta, ob periculum ex mora imminens Ecclesiae, possunt*

et debent olii procedere ad electionem.
In praxi quid observandum circa hoc? Ibid.
120 *Electio nequit fieri, nisi adsint duae partes Vocandorum; et qui in his computentur?*
121 *Scrutatores, quot, et quales sint assumendi?*
122 *Ac tres sint de substantia electionis?*
123 *Eorum officium. Et num. seqq.*
124 *Debent exquirere vota singulorum secrete,*
125 *An singillatim, et quomodo?*
126 *Possunt tamen adhiberi Testes, et Notarius.*
127 *Scrutatores etiam exquirere debent vota cunctorum.*
128 *Et quidem diligenter.*
129 *Vota sunt in scriptis redigenda? et a quo?*
130 *Post publicatum Scrutinium, statim collatio votorum est facienda.*
131 *Quid agendum, si Scrutatores velint eam differre?*
132 *Collatio illa debet esse numeri ad numerum, zeli ad zelum, et meriti ad meritum.*
133 *Et qua ratione haec triplex collatio fiat?*
134 *In electione unanimi fit sola collotio numeri, zeli, et meriti; quomodo?*
135 *Idem dicendum, si quis a duplo majori parte fuit electus.*
Contra, sic electum nequit opponi, quod votum extenuat; bene tamen, quod votum annullat. Ib.
136 *In electionibus Regularium fit sola collatio numeri ad numerum; et cur?*
137 *Alia quorundam ratio refertur, ac rejicitur.*

108 Quaeritur I. Quid sit Electio per formam scrutinii, et quae obligatio Decretalis *in c. Quia propter. h. t.* relatae? Resp. I. *Electio per formam scrutinii* illa est, quae praesentibus omnibus, qui debent, volunt, et possunt interesse, fit per collectionem suffragiorum circa eum, in quem major et sanior pars Capituli consentit. Ita in re communis, et patet ex celeberrimo *cap. Quia propter. 42. h. t.* ubi circa hanc formam Electionis in Concilio Generali, sub Innocentio III. celebrato, refertur statutum in haec verba: *Quia propter diversas electionum formas, quas quidam invenire conantur, et multa impedimenta proveniunt, et magna pericula imminet Ecclesiis viduatis, Statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, praesentibus omnibus, qui debent, et volunt, et possunt commode interesse, assumantur tres de Collegio fide digni: qui secrete, et singillatim vota cunctorum diligenter exquirant, et in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is in collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major et sanior pars Capituli consentit. — Aliter electio facta non valeat.* Haec ibi.

109 Resp. II. Etsi non omnia dictis verbis comprehensa, sint de substantia electionis per formam Scrutinii, plura tamen ejus substantialia passim inde colligunt Doctores. Ita rursus communis. Et quidem prior pars ex eo liquet: quia, ut alia taceantur, de quibus controvertunt Doctores, praesentia, et vocatio omnium Capitularium non est de forma substantiali; cum contemptus aliquorum non inducat nullitatem electionis ipso jure, c. *Quod sicut. 28. h. t.* Id ipsum habetur *in c. Ecclesia vestra. 57 §. Denique statutum. h. t.* ubi dicitur, quod illa, *Praesentibus omnibus, qui debent, et volunt, et possunt commode interesse,* non spectent ad formam electionis a Concilio Generali praescriptam: ne caetera, quae alibi super hoc statuta noscuntur, uno verbo videantur everti etc. Altera vero pars ex eo liquet: quia ex allegatis verbis Abbas Panormitanus *in cit. cap. Quia propter. numer. 12. et seqq.* ac ibi Fagnanus *numer. 37. et seqq. h. t.* enumerant octodecim substantialia talis electionis; alii plura, vel pauciora, quorum praecipua in progressu declarabuntur.

Resp. III. Dispositio cit. c. *Quia propter. h. t.* solummodo procedit, ac necessario est observanda in electionibus illorum Praelatorum, per quorum mortem Ecclesiae censentur viduatae; non item in aliis electionibus inferiorum. Ita Glossa communiter recepta *in d. c. Quia propter. vers. Ecclesiis viduatis*, et ibi Fagnanus *num. 5. et seqq.* Abbas Panormit. *c. Cum in jure. num. 5. h. t.* et alii. Id ipsum desumitur ex textu illius Decretalis, ponderando priora verba allegati textus, *Ecclesiis viduatis*: nam haec, veluti posita in Prooemio illius Constitutionis, designant causam ejus finalem, et regulant totam dispositionem: ut *L. 1. ff. de Orig. Juris. et L. ult. ff. de Haered. instituend.* Ergo, cum dicta nova Constitutio specialiter intenderit providere Ecclesiis viduatis, ac praecavere periculis, quae ipsis imminebant ex diversis electionum formis, solummodo loquitur, atque necessario observanda est in electionibus illorum Praelatorum, per quorum mortem Ecclesiae censentur viduatae. Et talis est electio Episcopi, qui est proprie Sponsus Ecclesiae suae, *can. Sicut alterius. 7. q. 1.* ac per obitum ipsius Ecclesia dicitur viduata, c. *Inter corporalia. et cap. ult. de Translat. Episcop.* 110

Huc spectat electio Abbatum perpetuorum, qui Monasteria obtinent in titulum: nam, licet hi non tam stricte ac proprie, dicantur Sponsi suarum Ecclesiarum, ut Episcopi (unde et in Episcopum eligi possunt, nec sunt solemniter postulandi, c. *Si Abbatem 36. h. t. in 6.*) nihilo minus inter eos et Ecclesiam, contrahitur quasi conjugium spirituale, atque per obitum ipsorum dicitur Ecclesia viduata; ut c. *Ne pro defectu. 41. h. t.* ac proinde in ipsorum electione oportet servare formam, *in cit. c. Quia propter. h. t.* praescriptam. Idem, atque ob eandem rationem, esse observandum in electionibus Praelatorum principalium in Ecclesiis Collegiatis, qui in his habent generalem jurisdictionem, tenet Glossa *cit. c. Quia propter. vers. Ecclesiis viduatis.* et ibi Abbas *numer. 7. et 8.* intelligens Glossam; quando Praelatus Ecclesiae Collegiatae ita habet generalem jurisdictionem, prout habent Abbates, qui possunt cognoscere de causis criminalibus, et civilibus: et sequitur Fagnanus, *ubi supra. num. 31.* citans alios. Nam tales Praelati ratione generalis jurisdictionis, quam habent in Ecclesiis Collegiatis, possunt etiam appellari quodammodo Sponsi, sicque per eorum obitum remanet Ecclesia viduata, et sine Pastore. 111

Caeterum in electionibus inferiorum, ut puta Canonicorum Cathedralium, licet forma *in cit. cap. Quia propter. h. t.* praescripta recte observetur; nihilo minus rigor iste in eorum electione non necessario est observandus: nam per horum mortem non facere Ecclesiam viduatam, omnes censent, cum non habeant ejusmodi generalem jurisdictionem, ut Abbates; ac verus Sponsus ejus, videlicet Episcopus, adhuc vivat. Unde ob valorem talium electionum satis est, si Capitulares collegialiter congregati, per vota majora quempiam caeteroquin habilem eligant, quomodocunque consensum suum exprimant; adeo, ut sufficiant etiam singulares consensus, dummodo praestentur in Capitulo. Glossa *in c. Sicut cum. 21. vers. Formam.* Fagnanus *loc. cit. n. 15.* Pirhing. *h. t. n. 203* Caeterum, an rigor ejusdem Decretalis sit observandus in electione Superiorum Regularium, ex professo dicetur infra §. *ult. num. 336. et seqq.* 112

Quaeritur II. Quomodo Electio juxta dictam formam Scrutinii debeat fieri praesentibus omnibus? Resp. I. Necesse est, ut ea celebretur omnibus in unum, seu collegialiter sive capitulariter congregatis, et non singulariter tantum. Non enim sufficeret, 113

si nulla praevis Capitulari congregatione quilibet Electorum daret votum in camera sua; vel si eorum collegialiter non congregatorum vota colligerentur, modo hunc, modo illum singulariter duntaxat vocando: prout innuit textus in saepe *cit. c. Quia propter*, ibi: ***Praesentibus omnibus***; juncto *c. In Genesi*, 55.*h. t.* ac notat Glossa communiter recepta *in cap.* 1. *De rebus Eccles. non aliemand.* in 6. Abbas, et Fagnanus, *ubi supra*, merito inter substantialia talis electionis reponentes, ut Capitulum congregetur.

114 Resp. II. Non tamen obsistit validitati electionis, si Canonici ad eam faciendam capitulariter convenientes, post electos Scrutatores, ex Capitulo ad alium locum contiguum recedant, indeque ad dandum singillatim, et secreto, ne ab aliis Electoribus audiri valeant, votum suum singuli reddant, donec completo ipsorum Eligentium numero, votisque per Scrutatores inter se collatis, atque in scripta redactis, omnes denuo Capitulum ingrediantur ad audiendam publicationem votorum, et communem electionem. Ita Petrus de Baisio *Tom.* 15. *Tractatuum. tract. de Election part.*3. *cap.*25.*n.* 1.*et seqq.* et Guilielm. Mandagotus *eod Tom.* 15.*tract. De electione novi Praelati*, *cap.*24. Passerinus *cap.*18. *de Elect.n.*3. et Thomas Zerola in *Praxi Episcopali*, *part.*1.*vers. Electio.in Formula Instrumenti Electionis*, quae est posita pro perfecto exemplari alicujus Canonicae Electionis. Atque istud saepius approbavit Sac. Congregatio Consistorialis: et quasi omnes Electiones Capitulares in Germania fiunt tali forma; prout videre est ex Instrumentis Electionum Ecclesiae Bambergensis in Praeposituram Elwacensem, et Ecclesiae Leodiensis; ac novissime ex Instrumento Electionis Frisingensis, Anno Domini 1695. in persona Reverendissimi, et Celsissimi D. D. Joannis Francisci, p. t. Episcopi Frisingensis, et Sac. Rom. Imp. Principis (cui DEUS felicissimum in plurimos Annos Guberninm concedere dignetur) nam et ipsius electio juxta formulam a Zerola relatam celebrata fuit, et non obstante quorundam contradictione per Sedem Apostolicam confirmata.

Idemque suadetur ex verbis *cit. c. Quia propter h. t.* nam ibidem pro principio actus inchoativi electionis dicitur: ***Praesentibus omnibus -- assumantur tres de Collegio*** in Scrutatores. Circa actum vero prosequendum subjungitur: ***qui secrete, et singillatim vota cunctorum diligenter inquirant***: unde in tali prosecutione actus potius apparet desiderari absentiam eligentium, praesertim, si id requirat angustia loci Capitularis, ut Scrutatores possint secrete, atque aliis non audientibus vota cunctorum diligenter inquirere. Tandem vero circa terminationem actus electionis subditur ibidem. ***Et mox publicent in communi***: unde oportet tunc Capitulares ad pristina sua loca denuo esse regressos. Quamquam fatendum sit, dictum egressum Eligentium, e loco Capitulari non esse necessarium, si caeteroquin is adeo sit amplus, vel ita constitutus, ut inquisitio votorum singulorum possit per Scrutatores satis secreto, seu aliis non audientibus, rite peragi; cum hoc solum ibidem expresse requiratur, non illud.

115 Quaeritur III. Quinam ad electionem debeant vocari? Resp. I. Certum est, quod ad electionem celebrandam convocari debeant omnes jus eligendi habentes; prout in saepe dicto *c. Quia propter* innuitur illis verbis: ***Praesentibus omnibus, qui debent, et volunt, et possunt commode interesse***. Alias enim, si unus eorum contemneretur, id est, non vocaretur, quamvis electio ipso jure non sit irrita (ac proinde ad substantiam electionis non pertineat, vocare absentes, sed solum ad justitiam; ut ait Fagnanus *loc. cit.* n. 28. post Abbatem, *d. n.* 13. Joan. Andream, et alios) nihilo minus ille, qui vocatus non est, poterit agere de contemptu; et nisi malit pro bono pacis electionem ratihabere, ad ipsius instantiam ea erit irritanda, juxta *c. Quod sicut* 28. *h. t.* Siquidem electioni plus contemptus unius, quam contradictio multorum obsistit: ut dicitur *in c. Venerabilem.* 24. *et c. Bonae memoriae* 36. *h. t.*

116 Dicitur notanter in allegato textu. *Qui debent -- interesse.* Ad excludendum videlicet eos, qui de Jure non debent interesse electioni: uti sunt Capellani, Ecclesiae Cathedrali inservientes aliique Clerici Civitatis *arg. c. Cumana.* 50. *h. t. et c. Cum Ecclesia* 3. *de causa Possess. et propriet.* Item excommunicati excommunicatione majori, licet caeteroquin sint de gremio Capituli, *c Constitutis.* 23. *de Appellat.* Et suspensi, *c. Cum dilectus.* 8. *de Consuetud.* Et interdicti *c. Cum inter R.* 16. *de Election.* Intelligendo istud de illis, qui ipso jure hujusmodi censuram incurrerunt, suntque denunciati, aut notorii percussores Clericorum, juxta Extravag. Martini V. *Ad evitanda.* atque amplius dicetur infra *num.*167. *et* 169. *ac seqq.* Insuper ad electionem vocandi non sunt Impuberes, qui proinde si ad ea non vocentur, nequeunt agere de contemptu, *text. clar. c. Ex eo quod.* 32. *h. t. in* 6. Item, qui necdum sunt constituti in Ordinibus sacris, *Clem. Ut iis, qui.* 2. *de Ætat. et qualit. praeficiend.* juncto Concilio Trident. *Sess.* 22. *cap* 4. *de Reform.* Similiter citari non debent absentes ex propria culpa; puta, quia propter delictum, vel quod adhaeserint hostibus suae patriae, vel Ecclesiae, fuerunt expulsi, et relegati; tales enim perdunt omnia jura propria, *arg l. Amissione.* § *Qui deficiunt ff. de Capitis diminut.* Abbas *in c. Cum omnes. n.* 7. et Felinus *ibid. n.* 22. *vers. Sed utramque de Constitut.* Innocentius *in cap.* 2. *de Novi operis nunciat.* Bartolus *in l. Cunctos populos. ff. Secundo quaero, dist ff de Just. et jur.*

117 Dicitur ulterius in relato *num.* 115 textu: ***Et volunt -- interesse.*** Quia eorum Vocalium, qui electioni interesse nolunt, ratio habenda non est; cum alienos ab electione se fecisse noscantur, *c. Cum nobis.* 19. *h. t.* juncta Glossa. *vers Alienos. et DD ibid.* Unde tales citari quidem debent, non autem compelli ad interessendum, cum libere possint suo juri renunciare: nisi forsitan id exigat utilitas, vel necessitas Ecclesiae; nam pro interesse Ecclesiae poterunt absentes compelli, ut veniant, eo quod commune bonum Ecclesiae praeponderet privato, atque ad illud promovendum vi sui muneris teneantur Capitulares. Abbas in *c. Quia propter n.* 4. *h. t.* Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelat. quaest.* 23. *art.* 6. Passerinus *de Electione. cap.* 11. *quaest.* 4. *n.* 28. *et* 29. et alii. Cessante autem tali periculo Ecclesiae, Capitularis absens invitus electioni interesse non compellitur. Imo et ille Capitularis, absens, qui scit vocationem Ecclesiae, et diem indictae electionis, ulterius per litteras, aut specialem nuncium, necessario citandus non est: tum quia certus non debet amplius certiorari, *c. Eum qui certus est.* 31. *de Reg. Jur in* 6. Tum quia vocatio absentium non pertinet ad formam electionis, sed solum ad justitiam (ut inquit Fagnanus in *c. Quia propter. n.* 38. *h. t.*) et solemnitatem: sicque suppletur per certam notitiam aliunde acquisitam: et si talis non venerit, censetur nolle interesse electioni, sibique imputare debet. Abbas *in c. Ecclesia vestra.* 57. *n.* 9. *h. t.* Passerinus *cit. cap.* 11. *quaest.* 7. *n.* 66. et alii.

118 Tandem dicitur in citato textu. *Et possunt commode interesse.* Quia nimium remoti pro electionibus, quibus commode interesse nequeunt, necessario vocandi non sunt *arg. c. Cum inter universas* 18. *h t.* juncta Gloss. *ibid vers. Remoti*, et alia Glossa in *can. Factus est* 7. *q.* 1. Quae in utroque loco recte notat, quod omnes caeteroquin habiles, qui sunt in Provincia, ad electionem vocandi sint; cum illi censeantur praesentes, *c. Coram dilecto.* 35. *h t. et L ult. C de Prae-*

script. long. temp. Tamen loquendo de aliis extra Provinciam existentibus, in dijudicanda distantia locorum, ut quis pro electione vocandus non sit, potius sit standum consuetudini locorum. *arg.* c. *In Genesi:* 55. *h. t.* ubi dicitur, quod ad electiones faciendas *de toto Regno Franciae vocentur absentes de consuetudine Ecclesiae Gallicanae.* Patet enim, quod in Regno Franciae dentur plures, et multum inter se distantes Provinciae: sive dein sumatur Provincia in sensu *can. Scitote.* 6. q. 3. pro territorio Archiepiscoporum, habentium sub se decem vel undecim Episcopos Suffraganeos: sive pro Dioecesi, ut explicat Barbosa *in c. Coram.* 35. *n.* 2. *h. t.* post Rotam apud Mantic. *Decis.* 228. sive pro Provincia usuali, scilicet prout homines eam appellant, ut vult Goffredus, relatus a Jo. Andrea in *cit.* c. *Coram. n.* 3. *eod.* Nec immerito circa hoc dicitur standum consuetudini locorum: nam, quia consuetudo potest in totum cuipiam deferre jus eligendi, aut eo privare veros Electores, ut c. *Cum dilectus.* 8. *de Consuetud. et cap. Cum Ecclesia.* 3. *de Causa possess.* multo fortius ea valebit ad declarandum jus eligendi, ubi dubitatur, an istud cuipiam ob majorem distantiam competat respectu futurae electionis, et vocationis ad eam. Abbas *in d. c. Coram. n.* 5. *de Elect.*

Verum seclusa speciali locorum consuetudine, ac loquendo de rigore Juris communis, ad electionem celebrandam omnes illi vocandi sunt, qui existunt in Provincia, simulque commode vocari possunt, per textum *in cit. c. Coram,* 35. *h. t.* ibi *Fratribus omnibus, qui fuerint in Provincia, convocatis;* non autem, qui sunt extra Provinciam, argumento a sensu contrario desumpto ex textu jam allegato, juncto *c. Cum inter universas.* 18. *h. t.* Suntque tunc absentes citandi singulariter per litteras, vel nuntium, si sciatur ubi degunt, nisi de consuetudine aliud servetur: alioquin vero citatio facienda erit per publicum Edictum in Ecclesia, vel alio loco, ubi commorari solebant, publice affixum. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. c.* 19. *n.* 90. *et* 91. cum aliis. Fatendum tamen, quod Glossa *in d.* c. *Coram. ¶. In provincia.* et Abbas *ibid. n.* 5. et Barbosa *in Collectan. n.* 2. allegans alios, pensata aequitate canonica, et Ecclesiarum utilitate, *cit.* c. *Coram.* 35. *h. t.* intelligendum esse arbitrentur juxta *c. Quia propter.* 42. *h. t.* ita videlicet, ut non adeo curandum sit, an aliqui Electores sint in Provincia, vel extra; sed illud potius inspici debeat, an sint tam propinqui, ut commode vocari possint. Siquidem contingere potest, quod quis existat in alia Provincia, et tamen vicinior sit Ecclesiae, de cujus electione agitur, quam alius, qui quidem est in eadem Provincia, sed multum lata et longa, atque in finibus ejus constitutus, unde commode vocari non possit.

119 Et hoc ultimum notanter additur juxta *cit. c. Quia propter. h. t.* Quia, si periculum adsit in vocando, sive in longiori mora ob majorem distantiam unius Vocalium, tunc ne ejusmodi mora sit damnosa Ecclesiae, possunt et debent alii ad electionem procedere, caeteris longe distantibus non vocatis; prout desumitur ex c. *Cum inter universas.* 18. *et c. Quod sicut.* 28. *de Elect.* In quo posteriori loco, loquente de vocandis ad electionem, notabiliter additur clausula illa: *Si tamen sine periculo potuerint convocari:* juncta Glossa *ibid. vers. Sine periculo.* Quale periculum adesse censetur, si ex diuturniori dilatione electionis, puta ob quorundam absentiam, immineret periculum schismatis, seditionis, intrusionis, vel abusus Laicae Potestatis, aut hujusmodi gravis mali. Abbas in c. *Coram. n.* 3. *h. t.* Pirhing *eod. num.* 127. et alii. Atque ob hoc in *cit.* c. *Quia propter.* notanter additur: *Et commode possunt interesse.* Ubi Joan. Andreas *numer.* 9. et Abbas *numer.* 5. et Barbosa *in Collectan. numer.* 12. et Miranda *in Manual. Praelat. tom.* 2. *quaest.* 23. *art.* 6. *concl.* 3. citans unanimem Doctorum, recte asserunt, quod istud potius intelligendum sit de commoditate Ecclesiae, quam personae: nam commune bonum Ecclesiae debet praevalere particulari privatorum.

In praxi vero bonus Judex arbitrabitur, quando, et a quo loco vocandi sint absentes; qui tamen in non vocando observabit consuetudinem, et in vocando vitandum periculum, ut loquitur Jo. Andreas *cit. n.* 9. post Hostiensem. Postquam vero per ipsum fuerit conclusum, ac determinatum, qui commode vocari nequeant juxta hactenus dicta, sine eorum praesentia celebrari poterit electio. Barbosa, et Miranda, *ubi supra.* Et si per non vocatos lis moveatur, ad eum Superiorem, cujus est electionem confirmare, pertinebit postea judicare, num quis absentium commode potuisset, ac debuisset vocari, nec ne. Layman *in c. Coram.* 2. *h. t.* Porro, quid sentiendum de Procuratoribus per Vocales absentes constituendis, nec non de Vocalibus infirmis, vel se absentantibus, ex professo declarabitur infra §. *VIII. per totum.*

Praedicta tamen adde cum Abbate *in cit.* c. *Quia propter. n.* 5. et Fagnano *ibid. n.* 40. quod quidem electio fieri non possit, nisi sint praesentes duae partes Vocandorum, *arg. l. Nulli. et l. Plane. ff. Quod cujusque universit. nom.* ubi non valet actus Universitatis, nisi *cum duae partes adessent, aut amplius quam duae:* ac proinde, si ex duodecim Vocalibus quinque fuissent contempti, electio ab aliis septem celebrata non solum esset ad illorum contemptorum prosecutionem irritanda, sed etiam ipso jure invalida. Nihilominus in hoc duarum partium numero non sint computandi, nisi qui debent, et volunt, et possunt commode interesse. Nam nolentes interesse, fecerunt se alienos; sicque non sunt computandi in numero eorum, quibus competit jus eligendi: idemque dicendum de iis, qui ob defectum Sacri Ordinis, vel aetatis, aut ob aliud vitium, vocem in electione non habent, aut ob nimiam distantiam vocari nequeunt Glossa magna *in Clem. Quod circa. h. t.* 120

Quaeritur IV. Qua ratione Scrutatores constitui, et coram ipsis Scrutinium fieri debeat? Resp. I. Postquam Eligentes, ut supra, capitulariter sunt congregati, oportet, ut per ipsos constituantur tres Scrutatores, seu *assumantur tres de Collegio fide digni, qui secrete et singillatim vota cunctorum diligenter exquirant, et in scriptis redacta mox publicent in communi;* ut loquitur Concilium Generale *in saepe cit. c. Quia propter. h. t.* relatum. Ex quibus verbis colligitur, quod spectato rigore juris Scrutatores isti debeant assumi per Collegium, ac proinde non se ultro ingerere; alioquin enim redderentur suspecti, ut *l. Quia omnia. §. fin. ff. de Procurat.* Item, quod tres assumi debeant Scrutatores, non plures, vel pauciores. Insuper, quod ipsi debeant esse viri fide digni: ita videlicet, ut vota singulorum fideliter exquirant, et in scriptis redacta publicent; talesque existant, coram quibus libere, ac secure, votum suum quisque Suffragantium dare valeat. Et tandem, quod hi sint assumendi de Collegio, et non aliunde, prout sonat littera. 121

Et quidem haec esse de substantia electionis, censent multi Doctores; uti videre est apud Abbatem, *ubi supra, num.* 13. Fagnanum *loc. cit. num.* 42. *et seqq.* et Layman *in d. c. Quia propter. num.* 3. *h. t.* hanc sententiam appellans communem. Verum Glossa *in d. c. Quia propter. vers. Sanior. h. t.* censet, haec non spectare ad substantiam electionis: quae sententia in praxi teneri potest, ubi vel de antiqua consuetudine receptum fuit, ut extranei, Clerici tamen, assumantur in Scrutatores, prout in pluribus Germaniae Ecclesiis usu receptum esse, testatur Pirhing *h. t. n.* 163. Vel ubi ob paucitatem eligentium tres Scrutatores de 122

Collegio haberi nequeunt, puta, quia totum Collegium in tribus, vel duobus consistit. Alioquin vero consultum non est, a verbis adeo claris Concilii generalis, et communi aliorum opinione in consulendo, practicando, et judicando recedere: ut inquit Fagnanus *loc. cit. num.* 44. post Bertrandum *Consil.* 187. *num.* 1.

123 Resp. II. Scrutatores taliter assumpti (quos consultum est emittere juramentum de fidelitate, et secreto servando.) tenentur secrete. ac singillatim, vota singulorum exquirere; alioquin electio est irrita. Patet hoc ex allegatis verbis Concilii Generalis, et *c. Ecclesia vestra.* 57. *h. t.*

124 Et quidem *secrete* debent exquiri vota singulorum, non autem publice, aut in communi: sive dein Electores viva voce dent votum, nominando videlicet illum, quem eligunt, cujus nomen postea a Scrutatoribus, vel saltem a publico Notario scriptis annotetur: prout videtur requirere textus *in cit. c. Quia propter.* et tenet Fagnanus *ibid. n.* 63. *h. t.* sive singuli Electores schedulam voto suo notatam, et complicatam afferant, ac in vas aliquod, vel Calicem ad ipsum praeparatum deponant. Utroque enim modo possunt vota dari, censenturque dari secrete; eo quod dentur in secreto, ac seorsim ab aliis, qui sunt de Collegio, sicque liberius. Suarez *tom.* 4. *de Religione. tract.* 8. *lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 9. *et* 10. Garcias *part.* 5. *de Beneficiis. c.* 4. *n.* 288. *et* 289. Ascanius Tamburinus *Tom.* 1. *de Jure Abbatum, disp.* 5. *cap.* 6. *num.* 10. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 201. Pirhing *h. t. num.* 166. et alii: et concordat consuetudo, etiam in Curia Romana approbata, utpote per quam electiones in schedulis factae absque ulla dubitatione recipiuntur, et confirmantur, etiam sine clausula *Supplentes* etc.

125 Insuper vota Electorum debent exquiri *singillatim:* ac proinde non sunt audiendi bini et bini, sed unus post alterum, ut sic liberius in votando procedere possint. Prout in simili testes, ut eo liberius testificentur, sigillatim, ac diligenter examinandi sunt; alioquin eorum depositio non valet, *c. Venerabili.* 52. *et c. Cum causam.* 37. *de Testibus.*

126 His duabus tamen conditionibus non obstantibus, dum Scrutatores vota exquirunt singulorum, bene possunt adhiberi testes, et publicus Notarius, ad tollendam videlicet omnem suspicionem fraudis, et dandum, si opus fuerit, testimonium veritati: prout in simili etiam testes examinari possunt in praesentia aliquorum, ut possint convinci de falso, si forsan postea negare vellent, se talia deposuisse. Abbas *cit. num.* 13. Zerola *in Praxi Episcopali.* ℣. *Electio, in forma Instrumenti Electionis*, et alii. Quamvis recte notet Greg. Tholosanus *de Electione, cap.* 16. *num.* 3. quod nec testes, nec publicus Notarius debeat necessario adhiberi, sed sine ipsis vota a Scrutatoribus exquiri valeant.

127 Insuper oportet, ut Scrutatores exquirant *vota cunctorum*: adeo, ut si vel unicus ex praesentibus Electoribus praeteriretur, seu non exquireretur a tribus Scrutatoribus, electio foret nulla. Abbas *loc. cit. num.* 16. et Fagnanus *n.* 49. citans Joan. Andream, et alios. Caeterum juxta Practicam meliorem, et communiorem, Scrutatores scrutantur se ipsos, et quidem primo loco, ita ut duo ipsorum semper scrutentur tertium ante Scrutinium aliorum. Abbas *n.* 9. Fagnanus *n.* 50. Zerola, *ubi supra*, et alii.

128 Additur autem in textu allegato, *diligenter exquirant:* interrogando videlicet non solum, in quem Electores velint consentire (si vota dentur viva voce.) sed etiam, qua de causa, et ob quae merita, vel qualitates ejus, et quo zelo moveantur ad tale subjectum eligendum: alioquin enim non adeo bene posset fieri collatio meriti ad meritum, et zeli ad zelum, de qua statim dicetur. Imo alicubi idcirco imponitur juramentum, vel saltem Electores a Scrutatoribus adjurantur sub periculo animae suae, ut velint eligere eum, quem digniorem, ac Ecclesiae magis utilem esse judicaverint. Notant tamen citati Auctores, istud non esse de substantia electionis, sicut de substantia est, ut exquirant.

Sequitur in textu, *Et in scriptis redacta, mox pu-* 129
blicent in communi. Quibus verbis contineri duo substantialia electionis, tenet Glossa *ibid.* ℣. *Sanior.* et sequuntur Auctores praecitati, aliique communiter. Et quidem scriptura requiritur, ut per eam eo magis constare possit de consensu singulorum, quae proinde impraesentiarum est de substantia actus: quamvis sufficiat, sive per ipsos Scrutatores (quod magis videtur esse de mente textus) sive per publicum Notarium vota illa in scriptis redigantur, eo quod textus loquatur indistincte, ut inquit Abbas *loc. cit. n.* 9. post Glossam *ubi supra.* ℣. *Redacta.* et Fagnanus *n.* 53. citans alios. Quomodo autem mox post vota in scriptis redacta eorum publicatio in communi, sive publicatio Scrutinii fieri debeat, commodius dicetur infra. §. 12. *n.* 285. *et* 286.

Quaeritur V. An, et quomodo post publicatum 130
Scrutinium, teneantur Scrutatores procedere ad collationem votorum? Resp. I. Certum est, atque unum ex substantialibus electionis, quod Scrutatores post publicatum Scrutinium statim, atque nullo actu contrario intermedio, nulloque prorsus appellationis obstaculo interjecto, debeant procedere ad faciendam collationem votorum. Ita textus *in cit. c. Quia propter. h. t.* et Glossa *ibidem.* ℣ *Sanior.* et Abbas *n.* 16. Fagnanus *n.* 57. *et* 58. et alii.

Et hoc adeo verum est, ut si Scrutatores de indu- 131
stria, et in fraudem Canonis moram trahere, et collationem votorum, ipsamque electionem communem (de qua §. 12. *n.* 284. *et seqq.*) differre conentur, ut sic ipsa tanquam non facta in continenti, sed primum post intervallum, declaretur irrita: possit sive Electus, sive quicunque alius ex Capitulo implorare officium Superioris (sive praesidis in Capitulo, ut explicat Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelat. cap.* 23. *art.* 25. aut ejus, ad quem caeteroquin spectat confirmatio electionis, ut post Jo. Andream, et alios, innuit Abbas *in c. Publicato.* 58. *n. fin. h. t.*) qui dictos Scrutatores compellat ad faciendam ejusmodi collationem, et electionem, juxta *d. c. Publicato.* 58. *h. t.* Atque in hoc casu valebit electio, quamvis non fiat in continenti: quia fraus, et dolus eorum non debet obesse nominato, ut inquit Glossa *fin. ibid.* praesertim post imploratum in continenti officium judicis.

Resp. II. Collatio illa votorum, post publicatum 132
Scrutinium a Scrutatoribus facienda, non tantum debet esse numeri ad numerum, sed etiam zeli ad zelum, et meriti ad meritum: alioquin electio non valet. Ita communis; et patet *ex d. c. Quia propter. h. t.* ubi in collatione habita statuitur eligendus is, *in quem major et sanior pars Capituli consentit*: nam major sanioritas Capituli ex collatione zeli ad zelum, et meriti ad meritum, vel maxime dignoscitur. Accedit textus apertus *in c. In Genesi.* 55. *et c. Ecclesia vestra.* 57. *h. t.* ubi non ob factam collationem zeli ad zelum, et meriti ad meritum, irrita decernitur electio, utpote attentata contra formam Concilii Generalis, jam allegati. Et hoc praecipue procedit, quando in discordia plures sunt electi: alioquin id patitur limitationes *Concl. seq.* afferendas.

Caeterum *Collatio numeri ad numerum* fit attenden- 133
do, quis Electorum plura vota, et quidem valida, in sui favorem obtinuerit. *Collatio zeli ad zelum* fit considerando animum seu intentionem Eligentium, ex quo videlicet motivo ducantur ad hunc eligendum:

puta, an eligant sine carnali amore, nec ad gratiam hominum captandam, neque spe lucri, aut emolumenti cujuspiam temporalis; sed solum secundum meritum vitae Eligendorum, et ad majorem Ecclesiae utilitatem, *arg. can. Si ergo.* 8 *q.* 1. ac notat Glossa *cit. c. Ecclesia vestra.* 57. ℣. *Non consenserit. h. t.* Huc etiam juvant auctoritas, dignitas, prudentia, vitaeque integritas Electorum, quae verum ipsorum zelum caeteris paribus non parum commendant: quamvis hoc posterius locum non habeat, si vota dentur in schedulis, et non oretenus; cum constare Scrutatoribus tunc non possit, quis hunc vel illum elegerit; ac proinde alicubi Electores, ad contestandum suum zelum, solent praemittere juramentum de eligendo eo, quem spectatis omnibus digniorem, et Ecclesiae utiliorem esse judicaverint. Tandem *Collatio meriti ad meritum* fit spectando in Electis majora ipsorum merita, quando plures sunt electi in discordia.

134 Resp. III. Si vero contingat fieri electionem unanimem, ita ut omnes in eundem concordent; tunc cessat collatio numeri ad numerum, zeli ad zelum, et meriti ad meritum (non enim apparet alius Coelectus, cum quo instituatur talis collatio) licet fieri debeat collatio numeri, zeli, et meriti; considerando videlicet tum numerum votorum, et an omnes praesentes habuerint vocem activam; tum etiam, an elegerint ex zelo bono, et non per preces illicitas, pacta Simoniaca, et hujusmodi: simulque, an ipsemet Electus polleat meritis, sitque idoneus ad talem Dignitatem. Ita Abbas *in cit. c. Quia propter. n.* 10. et ibi Barbosa *nu.* 27. *h. t.* citans Francisc. Marcum *Decis.* 924. *ante n.* 6. *lib.* 1. Passerinus *cap.* 19. *de Electione. n.* 9. Sylvester ℣. *Electio. II. vers.* 11. et alii. Idque clare desumitur *ex c. Si quando.* 9. *h. t. in* 6.

135 Et hoc ipsum procedit in caso, quo quis a duplo majori parte Capituli electus fuit: nam etiam tunc numerus adeo excedens praefertur auctoritati, et praesumitur ibi major zelus; ac proinde sufficit sola collatio numeri, zeli, et meriti. Ita Abbas *loc. cit.* et alii. Nam allegatum *c. Si quando. h. t. in* 6. expresse loquitur de hoc casu, decernens, quod contra Electum a duplo majori parte, vel contra Electores ipsius, nihil a reliqua parte possit opponi, quod votum extenuet, objiciendo v. g. quod sit datum ab illiterato, vel existente in minori Dignitate etc. Quamvis bene possit opponi, quod votum penitus annullat, sive ipso jure nullum reddit, ut puta ostendendo, quod votum fuerit datum a non habente jus eligendi, aut electio celebrata ab excommunicatis, vel in ipsa non sit servata forma substantialis, aut quid simile.

136 Resp. IV. Insuper in Electionibus Regularium non alia collatio fieri solet, quam numeri ad numerum. Ita Passerinus *loc. cit. n.* 7. Pirhing *h. t. n.* 184. et alii. Ratio est: quia, cum Religiosi omnia sua pro Christo reliquerint, hinc ob perspectam eorum probitatem, vitamque religiosam dubitare non licet, quin ipsi bono zelo, et ex consideratione meritorum ipsius Eligendi, processerint ad talem electionem faciendam. Unde si aliunde non constet de indignitate Nominati in Scrutinio, ea quoad Regulares electio valebit, *quae a majori parte Capituli numero (nulla zeli, vel meriti collatione, vel consideratione habita) fuerit celebrata*; prout de electionibus Ministrorum Provincialium FF. Minorum, specialiter statuitur *in Clem. Exivi. §. Demum de Verb. signif.*

137 Addunt plerique recentiores Auctores aliam hujus Conclusionis rationem: quia videlicet post Concilium Trid. *Sess.* 25. *cap.* 6. *de Regularibus*, horum electio debet fieri per vota secreta, sicque constare nequit Scrutatoribus, quis eorum a saniori parte fuerit electus. Sed haec ratio de industria tacetur: nam electio Regularium, ac praesertim Abbatissarum potest etiam fieri oretenus, ac viva voce, ut proinde Scrutatores scire valeant, quis huic vel illi votum dederit, ut *infra* §. 14. *n.* 333. dicetur: sicque haec ratio generaliter non procedit.

§. VI.

De Electione facienda a majori et saniori parte Capituli, vel in concursu Postulationis.

SUMMARIUM.

138 *Major pars Capituli, quae?*
139 *Ad hanc sufficit excessus unius medii voti ultra medietatem.*
140 *Non tamen computantur vota singularia data extra Collegium; et cur?*
141 *Electio a minori parte Capituli celebrata, non potest ratificari per subsequentem consensum aliorum.*
142 *Sanior pars Capituli, quae?*
143 *Major pars numero, praesumitur etiam sanior.*
144 *Sed contra hanc praesumptionem admittitur probatio in contrarium.*
145 *Ad electionem validam requiritur, ut sit facta simul a majori, et saniori parte Capituli.*
146 *Unde non valet electio celebrata a saniori parte Capituli, nisi ea etiam sit major.*
147 *Nec econtra.*
148 *Quid juris, quando numerus, vel sanioritas multum excedit, vel parum duntaxat.*
149 *Electio Summi Pontificis debet fieri a duabus partibus Cardinalium.*
150 *Abbatissa, an sit eligenda a duabus partibus Monialium?*
151 *De consuetudine valet alicubi electio, celebrata per majora vota comparatione partis minoris.*
152 *Alii casus, in quibus valet electio a minori parte Capituli celebrata. Remissive.*
153 *Quot vota sufficiant ad valorem electionis, quando haec concurrit cum Postulatione. Et n. seqq.*
154 *Valet tunc electio a minori parte celebrata, dummodo haec superet unam tertiam omnium suffragantium.*
Idque novissime observatum est, in facti contingentia. Ibid.
155 *Atque probatur* ex c. Scriptom est. h. t.
156 *Alia ratio, cur tunc praeferatur electio postulationi.*
Et solvuntur contraria. Ibid.
157 *Decretalis* Scriptom est h. t. *continet Jus commune.*
158 *Explicatur clausula ejus*: Si partes consenserint.

Quaeritor I. Quaenam censeatur major pars Ca- 138
pituli? Resp. I. *Major pars* Capituli censetur ea, ubi est major numerus eligentium respectu totius Capituli praesentis. Et notanter additur, *respectu totius Capituli praesentis*: Tum quia absentium, canonice citatorum, non est ratio habenda, cum ipsi sese alienos reddiderint, c. *Cum nobis.* 19. *h. t.* Tum quia de Jure non sufficit habere majora, seu plura vota comparatione alterius minoris partis, *text. clar. c. Ecclesia vestra.* 48. *h. t.* sed requiruntur majora vota respectu totius Capituli; ita, ut si sint duodecim Vocales, requirantur saltem septem vota. c. *Cumana.* 50. *h. t.* et *c. Si cui.* 23. *eod. in* 6.

Sufficit autem quicunque excessus ultra medieta- 139
tem, etsi forat unius medii voti, v. g. si essent tredecim Vocales, septem vota jam sufficerent. Cum

enim Jura loquantur indistincte, quod valeat electio facta a majori parte Capituli, et nullibi addant, debere esse excessum unius integri voti; ergo sufficit qualiscunque excessus: nam ubi Jura non distinguunt, neque nos debemus distinguere. Abbas c. *Cumana*, *n.* 9. *h. t.* Card. de Luca *tom.* 1. *Discurs.* 1. *de Parochis. n.* 18. Bernardus Sannig. *h t.cap.*4.*n.*9. Passerinus *cap.*29.*de Elect. n.* 18. citans alios. Et hinc Statuta Generalia FF. Minorum *cap.*8. §. 2. *n.* 1. provide determinant, quod in electionibus Ordinis majorem partem quilibet excessus facit; ut, si vota novem sint, quinque majorem partem constituant.

140 Solummodo notandum est, quod vota singularia data extra Collegium, seu quando Vocales statuta die non comparentes, postea primum per actus singulares cuipiam adhaerent, non numerentur in electionibus, nec istorum habenda sit ratio in ordine ad colligendam majoritatem votorum: quia in actibus Capitularibus, sive qui gerendi sunt a pluribus tanquam constituentibus unum, et corpus politicum, vota sunt praestanda collegialiter, non singulariter, aut extra Capitulum. Card. de Luca *Tom.* 1. *de Jure patronat.Discurs.*61.*n.*22.*et deRegularibus,Discurs.* 53. *n.* 6.

141 Insuper notandum, quod electio a minori parte Capituli celebrata, non solum invalida sit, sed insuper per subsequentem consensum aliorum ratificari non possit; prout habetur c. *Auditis.* 29. *h. t.* Tum quia *ex post facto nequit convalescere quod ab initio* ipso jure *non valebat*; ut loquitur textus ibidem. Tum quia electio debet fieri in communi, et sic collegialiter, non autem singulariter; ac proinde consensus particularis quorundam ratificantium, non potest validare electionem nullam, prout argumentatur Abbas *in cit.* c. *Auditis. n.* 11.

142 Resp. II. Illa pars Capituli censetur sanior, quae est justior et majori ratione nititur et auctoritate, juxta Glossam c.*in Genesi.*55.*vers.Ad zelum h.t.* Sive, ut alii explicant, *Pars sanior Capituli* dicitur, quae constat viris, dignitate, aetate, ac tempore officii, nec non et prudentia, pietateque magis conspicuis: nam praecellentes in praedictis habent voces ponderosas, ut loquitur Abbas c. *Ecclesia vestra.* 57. *n.* 11. *h. t.*

143 Caeterum in dubio major pars numero, praesumitur etiam sanior, juxta *cit.*c.*Ecclesia vestra.* 57. *h. t.* ibi: *Cum ubi major numerus est, zelus melior praesumatur*; cum similibus; et cum communi notat Fagnanus c. *Cum in cunctis. n.* 4. *De his, quae fiunt a major. part. Capit.* Unde praesumptio militat pro habente plura vota, quae eo ipso, quod sint plura, etiam saniora esse, atque respectum ad digniorem habuisse censentur, nisi constet de opposito.

144 Et notanter hoc additur. Tum quia, quando per legitimas probationes, aut aliunde constat de contrario, oportet, ut praesumptio cedat veritati, *l. Imperatores, ff. de Probation.* Tum quia contra dictam praesumptionem admittitur probatio in contrarium, prout accidit in c. *Ecclesia vestra.* 57. *h. t.* ac notat, Abbas *ibid. n.* 4. Quamvis eo fortior sit praefata praesumptio, donec contrarium probetur, quo major est eligentium numerus, magisque ultra medietatem excedens, *arg.* c.*Dudum.* 22. *h.t.* ac notat Layman *ibid. n.*3.

145 Quaeritur II. Utrum ad electionem validam requiratur ut sit facta simul a majori, et saniori parte Capituli? Resp. affirmative; adeo, ut necesse sit, electionem esse factam copulative et a majori, et a saniori parte Capituli. Ita communis; atque desumitur ex saepe *cit.* c. *Quia propter. h. t.* ibi: *In quem omnes, vel major, et sanior pars Capituli consentit.* Nam generale est, quod in Universitatibus Ecclesiasticis non valent, nisi quod gestum est simul et a majori, et a saniori parte Capituli; et *cap.* 1. *De his, quae fiunt a ma-* [illegible]cordantiis.

Hinc, quod electio a saniori parte Capituli celebrata non valeat, nisi ea etiam sit major; habetur decisum *in* c. *Cumana* 50. *h. t.* et notat ibidem communis Doctorum. Dummodo tamen major pars non elegerit scienter indignum; alioquin enim ipsa pro una vice privata existeret jure eligendi, sicque valida foret electio de digno a saniori, licet minori parte celebrata, etiam ex eodem Scrutinio, juxta c. *Congregato.* 53. *h. t.* 146

Ulterius, quod ad validitatem electionis non sufficiat, ut quis eligatur a majori parte Capituli, nisi ea etiam sit sanior, patet *ex d.* c. *Ecclesia vestra.*57. *h. t.* et notant ibidem DD. passim. Requiruntur enim ista duo conjunctim, seu copulative. 147

Solum adde notabilem distinctionem, quam circa hoc ponit Abbas *ad cit.* c. *Ecclesia vestra. n.* 13. post Jo. Andream, et inter alios sequitur Layman c. *Si quando.* 9. *h. t. in* 6. Quia (inquiunt) aut in tali casu numerus multum excedit, simulque Electus absolute est idoneus: et tunc praefertur numerus auctoritati, zelo, ac merito, *arg. d.* c. *Si quando, h. t. in* 6. Aut numerus non multum excedit; et tunc rursus oportet subdistinguere. Vel enim sanioritas, sive auctoritas, zelus ac meritum alterius partis, etiam non multum excedit; et tunc iterum praefertur major numerus, nec de illo modico excessu auctoritatis, et sanioritatis non est curandum: *arg.* c. *Et si quaestiones.* 18. *de Simon.* praesertim, ne propter tam modicum excessum recedatur a generali regula, quod gesta per majorem partem Capituli valeant, *cap.* 1. *De iis, quae fiunt a major. part. Capit.* Vel sanioritas multum excedit: et tunc electio majoris partis non est confirmanda, sed cassanda, eo quod non fuerit facta simul a majori et saniori parte: *ut cit.* c.*Ecclesia vestra.*§.*Nos ergo.h.t.* Nec etiam confirmari debet electio sanioris partis, juxta dicta *n.* 146. ac tenet communior Doctorum, quidquid contradicat Glossa *fin. in cit.* c. *Ecclesia vestra.* Sed oportet devenire ad novam electionem: cum major pars eligentium non amiserit jus eligendi per id, quod altera pars sit sanior: quia elegit personam de se idoneam et habilem, non autem scienter aliquam indignam. 148

Quaeritur III. An in omni prorsus electione requirantur, et sufficiant vota majora? Resp. I. In electione Summi Pontificis reperitur quid speciale: nam illa non valet, nisi fiat a duabus partibus Cardinalium praesentium, c. *Licet.* 6. *h. t.* Ratio hujus specialitatis ibidem redditur: quia in electionibus inferiorum, si *quod dubium venerit, Superioris poterit judicio definiri: in Romana vero Ecclesia speciale aliquid constituitur, quia non poterit ad Superiorem recursus haberi.* Haec ibi. Concordat Bulla Gregorii XV *Æterni Patris.* (ac refertur *Tom.*3.*Bullarii Romani.Constit.*13. dicti Pontificis) in qua etiam §. 2. expresse cavetur, quod in duabus tertiis partibus suffragium Electi non numeretur, nec quisquam suffragium sibi ipsi dare possit; quamvis persona Electi numerum Cardinalium praesentium computari debeat. Idem habetur in Caeremoniali Electionis Summi Pontificis, relato in *cit. Tom.* 3. *Bullarii Romani*, et approbato per dictum Pontificem, *Constit.* 19. quae incipit: *Decet Romanum.* 149

Resp. II. Abbatissam quoque eligendam esse a duabus partibus Monialium Vocalium, docent nonnulli Doctores, qui id desumunt *ex c. Indemnitatibus.* §. *Sane.h.t. in* 6. Sed oppositum esse verum, atque a Rota *coram Duran.* 232. *n.* 3. decisum, refert Barbosa *in Collectaneis ad Concilium Trident.Sess.*25.*cap.*7.*de Regular. n.* 6. Idemque veluti certum, atque manifestum, tenet Miranda *in Manual. Praelat. tract. de Monialibus. quaest.* 7. Emman. Rodericus *Tom.* 2. *Quaest. Regular. q.*55.*art.*4. et in casu notabili resolvit Navarrus *Consil.*5.*de Election. n.* 1. Ratio est quia 150

praeter alia Jura, quibus docetur, quod ad validitatem cujuslibet electionis sufficiat habere majorem partem votorum Capituli, in specie etiam valere electionem Abbatissae a majori parte factam, traditur *in cit. c. Indemnitatibus. §. Si vero ad illam.* Et quod ibidem praemittitur de duabus partibus, procedit ad effectum, ut taliter electa possit confirmari omni appellatione remota: non autem vult, quod ad validitatem talis electionis requirantur vota duplo majora; prout recte notant allegati Auctores, ac liquet attentius textum ponderantibus.

151 Resp. III. Insuper in nonnullis Ecclesiis, sive locis, praedictus rigor Juris Communis, requirentis ad valorem electionis majora vota respectu totius Capituli praesentis, non observatur, sed per longaevam consuetudinem contrariam ibidem sufficit ad validitatem electionis, habere majora vota comparatione partis minoris. Ita notat Zypseus *in Analytica Juris Pontificii, lib. 3. tit. De his, quae fiunt a maj. part. Capit.* quem refert Engel *h.t.n.37.* Verum, licet consuetudo contra jus, concurrentibus caeteris requisitis, valere possit; nihilo minus, cum ipsa consistat in facto, ejus probatio, quae caeteroquin solet esse difficilis, in facti contingentia incumbit affirmanti.

152 Tacetur casus ille, quando major pars scienter elegit indignum: nam etiam tunc fallit allata regula, et valida est electio digni facta a parte minori, ut amplius declarabitur infra *num.* 251. et 260. Eademque regula quandam patitur limitationem tunc, quando electio concurrit cum postulatione; ita ut una pars Capitularium eligat certam personam, altera vero postulet aliam personam: ad cujus clariorem declarationem,

153 Quaeritur IV. Qualis numerus votorum, seu suffragiorum Capitularium, sufficiat ad valorem electionis, quando haec concurrit cum postulatione? Resp. I: Si in concursu electionis cum postulatione numerus Postulantium est duplo major, ipseque Postulatus existit idoneus, tunc rejecta electione admittitur postulatio. Textus est *in c. Scriptum est, §. Et si partes. 49. h. t.* juncto Summario, et DD. ibidem. Ratio est, quia, licet postulatio innitatur gratiae, *c. Bonae memoriae. 3. de Postulat. Praelat.* ac proinde etiam in hoc casu Superior possit eam rejicere, si non velit dispensative gratiam facere, ut inquit Abbas *in cit. c. Scriptum est. n. 14.* Nihilo minus, nam in duabus partibus potentia Capitularis, seu Universitatis consistat, *arg. l. Nulli. et l. Plane ff. Quod cujusque. universit. nomin.* merito tunc admittitur postulatio personae caeteroquin idoneae, rejecta electione, utpote quae destituta est tali potentia Capitulari.

154 Resp. II. Quod si vero in concursu electionis cum postulatione numerus Postulantium non sit duplo major, tunc rejecta postulatione electio ab alia parte, quamvis minori, celebrata valet, confirmari debet, dummodo haec pars Eligentium superet unam tertiam omnium suffragantium, saltem per unicum votum, simulque electus sit idoneus. Ita Innocentius, et post ipsum Abbas *in d. c. Scriptum est. nu.* 13. *et* 14. *h. t.* ac Barbosa *ibid. nu.* 1. Hostiensis *in Summa, de Postulat. Praelat. n.* 13. *§. fin.* et alii; fuitque novissime observatum in Electione Coloniensi 1688. celebrata, in qua, cum Serenissimus et Reverendissimus Princeps, ac DD. Josephus Clemens, e Ducibus Bavariae Episcopus Frisingensis, et Ratisbonensis etc. etc. (obtento prius eligibilitatis suae Indulto Apostolico) ex convenientibus viginti quatuor Capitularibus, per novem vota electus fuisset in Archiepiscopum Coloniensem: ejusdem Electio per Sedem Apostolicam confirmata fuit sub die 20. Septembris, dicto Anno 1688. haud obstante concursu postulationis, per quam F. Episcopus Argentinensis, tredecim votis (nam residua duo vota dispersa erant) ad memoratum Archiepiscopatum postulatus fuisset, quaeque post non modicam desuper agitatam controversiam per Sedem praefatam fuit repulsa.

Conclusio haec fundatur *in cit. c. Scriptum est. 40. h. t.* ubi concursu postulationis cum electione, Pontifex sic procedendum esse decrevit. Primo, ut rejecta electione admittatur postulatio, si Postulantium numerus duplo fuerit major (ut puta, si ex 30. Capitularibus 20. postularint 20. sicque 10. solommodo stent pro electione, prout explicat Abbas *ibid. n.* 7.) dummodo Postulatus idoneus existat. Deinde §. *Quod si.* illico statuit, oppositum esse observandum, quando Postulantium numerus non reperiretur duplo major, sicque Eligentes excederent unam tertiam saltem per votum, illis verbis: *Quod si ad faciendum duplo majorem numerum, simul omnes praedicti* (Postulantes) *minime sufficerent: sive dignus, sive indignus fuerit Postulatus, tu postulatione repulsa, electionem Plebani auctoritate nostra confirmes.* Haec Pontifex. 155.

Nec obstat *c. Quia propter. h. t.* ubi Concilium Generale statuit, invalidam esse electionem, quae non est facta a majori et saniori parte Capituli: juncto *cap. 1. De his quae fiunt a major. part. Capit.* cum concordantiis. Resp. enim, ista procedere regulariter, pati tamen limitationem in casu isto speciali, quo electio concurrit cum postulatione, simulque ea facta est a majori parte, quam una tertia: quia tunc regula illa non procedit, ut inquit Innocentius, atque desumitur ex allegato textu Juris satis aperto. Et ratio specialitatis esse videtur, quam affert Abbas *loc. cit. n. 14. vers. Secundus casus*; tum quia non datis duabus partibus Postulantium, non reperitur ibi potentia Capitularis, sed aliquid de ea reperitur ex parte Eligentium per vota unam tertiam excedentia. Tum quia postulatio est via extraordinaria, et semper circa personam de jure inhabilem, et dispensatione gratiose impertienda indigentem: electio autem est via ordinaria; et per quam Ecclesiae providetur modo, quo fieri potest meliori, consentiendo videlicet in Electum tanquam in sponsum, qui etiam de jure habilis est, nullaque indigens dispensatione ad eam acceptandam. Unde non mirum, quod in tali casu, ob favorem etiam ipsarum Ecclesiarum, ne scilicet diutius maneant viduatae Pastore, Jura statuerint, ut praeferatur electio ab Eligentibus ultra unam saltem tertiam celebrata, dum caeteri infra duas tertias arripuerunt viam extraordinariam postulationis, atque in ea persistunt. 156.

Neque ulterius obstat doctrina Glossae *in cit. c. Scriptum est, vers. Confirmes.* Passerini *cap. 24. de Election. n.* 58. et quorundam aliorum, qui asserunt, saepe citatam Decretalem non continere Jus commune; sed fuisse specialem provisionem de consensu partium olim factam, eo quod utraque pars tunc juri suo renunciaverit, et tam electionem, quam postulationem, Superioris arbitrio submiserit: uti colligitur (inquiunt) ex verbis ibidem praecedentibus: *Si partes consenserint.* Nam contra est: quia ut argumentatur Abbas *loc. cit. n.* 13. Compilatio Juris Canonici facta fuit *resecatis superfluis*, prout loquitur Pontifex *in Procemio ad quinque Libros Decretalium*: sed si dictum Capitulum non contineret Jus commune, atque observandum in aliis similibus casibus, id non verificaretur, quin imo totum hoc Capitulum, utpote pro illo speciali casu duntaxat providens, foret superfluum; ergo. Et hinc (subjungit Abbas) Doctores sequuntur dictum Innocentii, ut haec Decretalis contineat Jus hodie observandum in similibus casibus. 157.

158 Nec urget clausula illa, *si partes consenserint*. Haec quippe verba neutiquam probant Glossae intentionem, sed referuntur solum ad decisiunem, seu diffinitionem causae, quam Pontifex non absolute, sed solum sub conditione couseosus partium demandaverat Maximo Notario suo (hac est, Proto-Notario) ad quem Decretalis illa dirigebatur : duo quippe eidem Papa injunxerat, unum absolote, ut videlicet diligentissime inquireret de meritis Electi, et Postulati, atque toto electionis seu postulationis processu ; et haec erat prima pars commissionis : alterum conditionate, ut nempe post acceptam sufficientem de omnibus informationem, ac praesertim, an constaret de mutuo couvenisse consenso, quod ad electionem admitterentur septem Praepositi, et quidam alii extranei (nam hoc factum esse, una pars affirmabat, altera negabat) ipsemet ad causae illius decisionem procederet, senteotiamque ferret juxta formam ibidem sibi praescriptam, si tamen partes consenserint, videlicet in ipsum ut Judicem, prout ibidem explicat Layman *in Casu* : sive, ut is veluti Commissarius, ac Judex delegatus Papae, posset procedere in decisione causae, ac senteotiam diffinitivam proferre, ut inquit Abbas *ibid. in Casu*. Ad hoc quippe Pontifex requisivit consensum partium ; et si hae noluisseot consentire in decisionem causae a Maximo Proto-Notario faciendam, hic post peractam inquisitionem, ut supra, debuisset totam caosam sufficienter instructam remittere ad Sedem Apostolicam, ejusdem judicio postea decidendam ; prout in simili contigisse *in c. Dudum.* 22. *h. t.* refert ibidem Glossa *in Casu*. Ac per hoc corruit totum fundamentum sententiae oppositae.

§. VII.

De illis, qui eligere possunt, vel non possunt.

SUMMARIUM.

159 *Jus eligendi, seu electio Praelatorum, pertinet ad Capitulum etc.*
160 *Potest privilegio, an consuetudine, Clericis extraneis acquiri.*
161 *Imo et per Electores ipsis communicari.*
162 *Sed ad hoc ut requiritur unanimis omnium Capitularium consensus.*
163 *Et quod jus eligendi conveniat Electoribus vi Collegii.*
164 *Inhabiles ad eligendum, sunt alii a natura, alii a lege.*
165 *A natura prohibentur eligere Pupilli, vel Impuberes.*
166 *Et furiosi, ac mente capti.*
167 *A lege, seu Canone prohibentur eligere. I. Excommunicati excommunicatione majori.*
168 *Num vitietur electio, si unus excommunicatus eligat cum eum aliis ? Et num.* 171.
169 *Quid de hoc dicendum post Extravag.* Ad evitanda ?
170 *II. Suspensi prohibentur eligere, ac*
171 *III. Personaliter interdicti ; et qui ?*
Electio ab inhabili celebrata, an sit valida? Ibid.
172 *IV. Irregulares.*
173 *V. Infames infamia juris.*
174 *VI. Qui non sunt Clerici, nec Religiosi, sed Laici.*
175 *Solvitur instantia* ex c. Querelam. h. t.
176 *VII. Qui non sunt praesentes capitulariter.*
157 *VIII. Vel non constituti in Ordine sacro.*
178 *Et quid de Regularibus ?*
179 *IX. Item privati voce activa.*
180 *Alii casus. Remissive.*

Quaeritur I. Ad quem pertineat electio Praelatorum ? Resp. I. Jus eligendi, sive electio Praelatorum de Jure communi spectat ad Capitulum, Collegium, sive Communitatem, cujus Praelatus est eligendus. Ita Hostiensis *in c. Cum Ecclesia Vulterana. n.* 9. et ibi Abbas *n.* 8. et Fagnanus *n.* 39. *de Election.* aliique communiter. Idque patet *ex cap.* 1. *et c. Cum terra.* 14. *h. t.* juncto *can. ult.* 16. *q.* 7. cum similibus. Quamquam hodie per Regulas Cancellariae, et alias Ordinationes, haec potestas non nihil sit coarctata, et provisio Ecclesiarum Summo Pontifici reservata. 159

Resp. II. Etsi directe, ac per se primo, jus eligendi Praelatum spectato Jure communi pertineat ad Capitulum, seu Communitatem, ut dictum : potest tamen jus eligendi acquiri Clericis extraneis tum ex privilegio Papali, tum ex consuetudine legitime praescripta. Ita communis; et desumitur quoad utramque partem *ex c. Cum dilectus.* 8. *de Consuetud. etc. Cumana.* 30. *h. t.* ac notat Glossa *hic vers. Abbatibus, et vers. Consuetudine.* Nam, quod Summus Pontifex tale privilegium concedere valeat, extra controversiam est: per consuetudinem vero posse derogari Juri communi, aliunde liquet. 160

Resp. III. Insuper possunt Electores unanimi consensu facultatem eligendi, sive secum coeligendi, Clericis extraneis communicare. Ita liquet *ex c. Scriptum est.* 40. *h. t.* ubi ad electionem Patriarchae Constantinopolitani de mutuo Canonicorum consensu fuerunt admissi septem Praepositi, et quidam alii Clerici extranei. Accedit ratio : quia possunt Electores totam potestatem eligendi transferre in Compromissarios, etiam extraneos ; ut *c. Causam quae.* 8. *et c. In causis.* 30. *etc. Quia propter.* §. *Vel saltem* §. 1. *h. t.* Ergo multo magis possunt communicare potestatem aliquibus Clericis idoneis, ut secum eligant. 161

Additur notanter, *unanimi consensu.* Nam ad hoc, ut Clericis extraneis possit communicari jus eligendi, requiritur consensus omnium Capitularium : adeo, ut uno discrepante non possit admitti extraneus ad jus coeligendi, cum ex hoc diminuatur potestas cujusque, sicque illud intersit singulorum ; prout in simili dictum est supra *nu.* 71. de Compromisso. Atque pro hoc facit textus *in cit. c. Scriptum est*, ibi : *De mutuo convenisse consensu, quod ad electionem admitterentur Praepositi etc.* ac notat Abbas *n.* 3. post Compostellanum. Navarrus *Consil.* 2. *de Consuetud. n.* 3. allegans pro hac sententia Glossam communiter receptam *in c. Quia propter.* §. *Vice omnium.* 162

Deinde Passerinus *cap.* 3. *de Election. num.* 34. et *seqq.* quoad propositum notabilem affert limitationem. Vel enim (inquit) jus eligendi convenit Electoribus ex Collegio ipso, uti convenit Canonicis : et in hoc casu potest sustineri, quod Collegium possit admittere extraneum ; quia tunc Collegium est, quod Vocales instituit. Vel jus eligendi nulli convenit nisi ex concessione Pontificia, qua hoc jus solum conceditur habentibus certas qualitates, v. g. quod sint de Collegio eligentium, aut de corpore Capituli, sive Diffinitorii ; et tunc Electores non possunt admittere extraneum ad coeligendum; quia nemo dat, quod non habet, *can. Daibertum.* 1. *q.* 7. ac ipsi Electores, tunc non eligunt, nisi sub conditionibus a Papa requisitis. 163

Quaeritur II. Quinam censeantur inhabiles ad eligendum, ita ut prohibeantur eligere ad Praelaturas Ecclesiasticas ? Resp. I. Generatim loquendo aliqui prohibentur eligere a natura, alii a Lege, seu Sacris Canonibus. Ita Greg. Tholosanus *tract. de Electione cap.* 7. *n.* 1. cum communi; et patebit amplius ex dicendis : unde 164

Resp. II. Natura, seu ob impedimentum naturale, prohibentur eligere Pupilli, vel Impuberes ; cum 165

pleno usu rationis, seu discretione careant, *c. Ex eo quod.* 32. *h. t. in* 6. Neque hic attenditur, num malitia suppleat aetatem, nec ne; sicuti et in finienda tutela istud non attenditur, *l. Indecoram. C. Quando tutores, vel curat.* et §. 1. *Instit. Quibus modis finiat. tutel.* et notat Glossa *in cit. c. Ex eo quod.* ṽ. *In pupillari.* Quamvis secus sit in matrimonio, *c. Puberes.* 3. *de Desponsat. impub.* nam diversus est finis utriusque.

166 Et ob eandem rationem, nempe ob defectum usus rationis, seu discretionis, natura prohibentur eligere furiosi, ac mente capti; ut probat Glossa *ibid.* ṽ. *Discretione.* Quod intellige, quamdiu sunt in amentia, et nisi habeant lucida intervalla. Tholosan. *ubi supra. cap.* 8. *n.* 2.

167 Resp. III. A Lege, seu Sacris Canonibus plures prohibentur eligere. Et I. Excommunicati excommunicatione majori; *ut c. Constitutis.* 23. *de Appellat. et cap. un.* juncta Glossa ṽ. *Majoris. Ne Sede vacante. in* 6. Secus dicendum de excommunicato excommunicatione minori: nam is eligere non prohibetur, licet eligi non possit, *c. Si celebrat.* 10. *de Cleric. excommun. minist.* At vero electio ab excommunicato excommunicatione majori facta, ipso jure irrita est, *arg. c. Cum inter.* 16. *h. t.* Et loquendo de Suspensis, tenet ibidem Glossa. ṽ. *Cassata*: idem ergo a fortiori dicendum de excommunicatis.

168 Quod si quaeras, an, quando unius fuit excommunicatus, et eligit cum aliis, vitietur tota electio? Resp. negative; dummodo caeteri scienter non communicaverint, eidem consentiendo. Glossa *un. can. Nos in hominem.* 9. *quaest.* 1. Nam actus collegialiter gestus ab habilibus et inhabilibus, sustinetur propter habiles, *arg. cap. ult. de Procurat.* et tradit Abbas *ibid. numer.* 3. id limitans inter alia, quando Universitas scienter admisit inhabilem, quem habilitare non poterat ad agendum cum eis, v. g. excommunicatum. Sic quippe *in c. Ad probandum.* 24. *de Sentent. et re judic.* cassatur, seu (ut Glossa explicat) cassa, et irrita nunciatur sententia Judicum delegatorum; eo, quod unus ipsorum excommunicationis sententia esset publice innodatus: ac proinde similiter electio est invalida, quando alii scienter cum ipso in electione communicarunt. Navarrus *Consil.* 1. *de Election. n.* 2. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 56. *et* 57. et alii.

169 De facto tamen, sive post Extravag. *Ad evitanda*, in Concilio Constantiensi a Martino V. editam, istud procedit duntaxat de excommunicatis vitandis: ut sunt nominatim denunciati, atque notorii percussores Clericorum. Caeterum, alii, excommunicati non vitandi, possunt quidem, per exceptionem repelli; et si absque scandalo, vel alia de causa expelli nequeant, per Capitulum fieri protestatio, quod nolint cum excommunicato in eligendo communicare, illiusque vocem nemini velle suffragari, vel nocere: qua protestatione praemissa, votum ipsius non valet, nec tamen irritat electionem ejus, qui caeteroquin habet vota sufficientia. Passerinus *cap.* 10. *de Elect. n.* 17. *et* 79. Barbosa *cit. n.* 57. et alii. Quod si vero nullus se opponat, aut excipiat, valida est electio, neque ipsa erit cassanda: tum quia per cit. Extravag. *Ad evitanda*, indulgetur omnibus Fidelibus, ut non teneantur vitare excommunicatum toleratum: tum quia gesta ab excommunicato tolerato, ratione publici officii, sustinentur ab Ecclesia. Et in specie, quod electio facta, nullo reclamante, ab excommunicato tolerato sit valida, tenet *Covarruvias in c. Alma mater. p.* 1. §. 7. *n.* 9. ac, relatis plurimis aliis, Passerinus *cit. cap.* 10. *n.* 77. Ad praecavendum tamen gravioribus incommodis, solet ante plerasque electiones, praesertim Regulares, praemitti absolutio a Censuris ad cautelam, in ordine ad electionem rite celebrandam; prout in simili dictum est supra *Tit. de Rescriptis.* §. 2. *numer.* 53.

II. A Canone prohibentur eligere Suspensi; ut *c. Cum dilectus.* 8. juncta Glossa ṽ. *A suspensis de Consuetud.* et *c. Cum inter R.* 16. *h. t.* Idque procedit non solum de suspensis simpliciter, videlicet tam ab Officio, quam Beneficio, sed etiam de suspensis ab Officio tantum: quoniam nomine *Officii* intelligitur omne exercitium Clericatus: ac proinde suspensus ab Officio absolute (secus dicendum de suspensione ab uno Officio particulari) nequit exercere Officium Ecclesiasticum eligendi; prout desumitur ex allegatis Juribus, et tenet Glossa *ubi supra*, et Abbas *in cit. c. Cum dilectus. n.* 10. Barbosa *ad d. c. Cum inter R. n.* 4. *h. t.* Passerinus *d. cap.* 10. *n.* 89. *et* 90. citans plures alios. Non tamen prohibetur eligere, qui est suspensus a Beneficio tantum: quia per suspensionem a Beneficio, non suspenditur quis ab Officio, et actibus ad illud pertinentibus (ut est praestatio voti in electione) sed solum a jure percipiendi fructus Beneficiales. Glossa *c. Cum Vintoniensis*, 25. ṽ. *Admiserunt.* et Abbas *ibid. n.* 10. Suarez *tom.* 5. *de Censuris. disp.* 27. *sect.* 2. *n.* 34. Passerinus *loc. cit. n.* 91. *et seqq.* et alii. Quamvis nonnulli hoc limitent, ac negent in casu, quo vox cuipiam competeret ratione illius Beneficii, a quo quis est suspensus; ut Barbosa *cit. n.* 4. Navarrus in *Manual. cap.* 27. *n.* 163. *vers. Sexto.* Henriquez, et quidam alii. 170

III. Prohibentur eligere personaliter Interdicti: 171 ut *cit. c. Cum inter R.* 16. *h. t.* Hostiensis in *Summa. tit. de Elect. num.* 7. Angelus ṽ. *Electio. num.* 8. Passerinus *cit. cap.* 10. *num.* 99. Pirhing *h. t. num.* 31. et alii. Requiritur autem de facto tam in Suspensis, quam Interdictis, ut sint specialiter, ac expresse denunciati, juxta jam cit. Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, quam inter alios refert Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 35. et docet Passerinus *cap.* 10. *de Election. num.* 130. post Castellinum *de Election. cap.* 5. *num.* 1. Innocent. *c. Cum Vintoniensis.* et Abbat. *ibid. n.* 14. *de Elect.* et alios. Siquidem ante sententiam declaratoriam super crimine admisso, et contracta privatione vocis, nemo est privandus quasi possessione juris eligendi: forsan enim, si prius audiretur, posset quandam praetendere excusationem, *arg. c. Licet Episcopus.* 28. *de Praebend. in* 6. et *c. Cum secundum.* 19. *de Haeretic. in* 6.

Unde nullo reclamante, si privatus voce activa eligat, valida est electio. Covarruvias *in c. Alma mater. p.* 1. §. 7. *n.* 9. *vers. Ideo.* Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 35. Suarez *lib.* 5. *de Legib. cap.* 9. *n.* 5. Passerinus *cit. cap.* 10. *n.* 77. *et n.* 129. allegans plures alios. Facta tamen per Capitulum protestatione de non admittendis inhabilibus ad electionem, si postea quis Vocalium convincatur, et per sententiam judicis declaretur, ipso jure fuisse inhabilis ad eligendum, tunc isthaec sententia retrotrahitur: et quamvis electio facta a toto Capitulo post talem protestationem non vitietur, ubi electus aliunde habuit vota sufficientia; si tamen constiterit, vel dubium sit, quod electus acquisierit vota majora vi suffragii dati per talem inhabilem, contra quem antea protestabatur, electio erit cassanda. Passerinus *cit. cap.* 10. *n.* 79. *et* 96. cum aliis, quos citat.

IV. Prohibentur eligere Irregulares, *c. Is qui.* §. *fin.* 172 et ibi Ancharanus. *de Sentent. excom. in* 6 Sylvester ṽ. *Electio.* 1. §. 4. Angelus *cit. n.* 8. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 19. *nu.* 65. citans alios. Requiritur tamen de facto, ut et isti sint denunciati, aut per exceptionem repellantur. Pirhing *cit. num.* 31. Passerinus, *ubi supra, num.* 106. Imo non desunt contrarium tenentes, videlicet quod Irregulares non sint privati voce activa; ut vult Suarez *disp.* 40. *de Censuris. sect.* 2. *num.* 27. Fillincius, Bonacina, et nonnulli alii; qui proinde *cit. c. Is qui.* caeteroquin satis urgens,

conantur explicare de sola intelligibilitate, seu privatione vocis passivae.

173. V. Eligere non possunt Infames infamia juris. Glossa *c. Utcirca. 4. vers. Eligentium. h. t. in* 6. Suarez *de Censuris, disp.* 48. *sect.* 3. *n.* 2. et alii. Siquidem infamibus prohibiti sunt actus legitimi, *arg. c. Infamibus. de Reg. jur. in* 6. et *l. Actus. ff. eod.* Atqui eligere, est actus legitimus, *c. Solet.* 2. §. *fin. de Sent. excomm. in* 6. Verum istud procedit dumtaxat de Infami sententiato, sive declarato; ut notat Hyacinth. Donatus *in Praxi Rerum Regulor. part.* 5. *tract.* 5. *qu.* 20. *n.* 4. Passerinus *cit. cap.* 10. *n.* 145.

174 VI. Eligere non possunt quoad Praelaturas, et Dignitates Ecclesiasticas, qui non sunt Clerici, vel Religiosi. Siquidem Laici saeculares nullo modo eligere possunt: *ut can. Nullus. dist.* 63. *et c. Sacrosancta.* 51. *de Elect.* Adeo quidem, quod electio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta, non valeat; haud obstante consuetudine contraria, quae dici debet potius corruptela, *text. clar. c. Massana.* 56. *h. t.*

175. Nec obstat c. *Querelam.* 24. *h. t.* ubi dicitur, quod ad populum de antiqua consuetudine pertinuerit electio, et quod is elegit Presbyterum ad quandam Ecclesiam. Resp. enim verbum *Electio* ibi accipi latissime, prout etiam comprehendit sub se Praesentationem: nam, ut liquet ex contexto, ibi agitur de jure patronatus, cujus Laici de benignitate Sedis Apostolicae sunt capaces; unde subditur: *Populus in quasi possessione praesentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit.* Et infra: *Salva quaestione super jure patronatus.*

176 VII. Eligere nequeunt, qui non sunt praesentes capitulariter in loco, ubi fit electio. Quia non possunt singuli Vocales divisum, ac in suis domibus existentes, votum suum dare, sed debent esse collegialiter congregati, *arg. c. Quia propter.* 42. *h. t.* ibi: *Praesentibus omnibus,* et concordant dicta superius §. 5. *nu.* 113. Et hoc adeo verum est, ut Canonicus legitime absens (quamvis nullus de Capitulo velit esse procurator ipsius) non possit votum suum dare per litteras, *text. clar. c. Si quis justo.* §. *fin. h. t. in* 6. An autem absens possit dare votum per Procuratorem, et quid agendum sit circa Capitulares infirmos §. *seq.* dicetur.

177. VIII. Prohibentur eligere in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, vocemque in Capitulo non habent, etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur, qui needum in Ordine sacro, saltem Subdiaconatus, sunt constituti. Patet hoc ex *Clem. Ut ii qui.* 2. *de Ætat. et qualitat. praeficiend.* estque renovatum in Concil. Trident. *Sess.* 22. *cap.* 4. *de Reformat.*

178. Imo id ipsum *in cit. Clem.* 2. extenditur ad Ecclesias Regulares quoad mancipatos Divinis Officiis: secus dicendum quoad Laicos, seu Conversos, ac etiam quoad Moniales, ut ibidem notat Glossa *vers. Mancipati;* itemque quoad Ordines Militares: nam Clementina illa loquitur de Regularibus, qui Divinis Officiis sunt mancipati, seu ad celebranda Divina Mysteria deputati. Imo, cum Concilium Trident. *loc. cit.* nullam de Regularibus mentionem faciat, simulque Sac. Congregatio Concilii sub *Data* 22. *Maii* 1577. declaraverit, dictum Decretum Tridentinum non loqui de Ecclesiis Regularium: dicendum est, circa hoc servandas esse cujuslibet Ordinis laudabiles consuetudines, et statuta particularia; uti communiter tenent Doctores, quos sequitur Passerinus *cit. cap.* 10. *de Elect. n.* 54.

179 Tandem generaliter loquendo prohibentur eligere, qui sunt privati voce activa: prout pro una vice privantur scienter eligentes indignum, c. *Cum in cunctis.* 7. *et c. Innotuit.* 20. *h. t.* cum similibus. Sicut et illi, qui per abusum Potestatis saecularis elegerunt, praeter suspensionem ab Officiis, et beneficiis ad triennium ipsis infligendam ipso jure privati sunt potestate eligendi, c. *Quisquis.* 43. *h. t.* juncta Glossa, et DD. *ibid.*

Tacentur alii casus, tum ex diversis Constitutionibus Apostolicis, tum ex Statutis particularibus locorum, aut Ordinum Religiosorum desumendi. Adde etiam rationabiles consuetudines locorum: nam, sicut per has potest acquiri jus eligendi, ita et vicissim potest quis per ipsas a tali jure excludi, sicque privari voce activa; idque per vulgata principia Juris, ut *cap. ult. de Consuetud.* cum concordantiis. 180

§. VIII.

De Procuratoribus in Electionis negotio constituendis, ac de Vocalibus infirmis, vel se absentantibus.

SUMMARIUM.

181 *Procurator in electionis negotio constitui nequit, nisi concurrant certae conditiones.*
182 *Nempe, ut sit absens a loco electionis.*
183 *Simulque justo impedimento detentus.*
184 *Et, si opus fuerit, super hoc fidem faciat juramento.*
185 *An sit necesse, ut in Procuratorem eligatur unus de Capitulo? Et num. seqq.*
186 *Potest Capitularis absens non tantum unum, sed etiam plures Procuratores constituere.*
187 *Dummodo cuilibet eorum potestatem eligendi det in solidum.*
188 *Et cujus votum tunc valeat?*
189 *Potest constitui Procurator tam unus de Collegio, quam extraneus: sed hic non necessario admittitur.*
190 *An possit Procurator de Collegio alium nomine suo, et alium nomine mittentis eligere?*
191 *Vota infirmorum etiam sunt exquirenda.*
192 *Et quomodo hi votum suum dare possint?*
193 *In praxi oportet observare speciales consuetudines, aut Constitutiones cujuslibet Capituli.*
194 *Nequeunt infirmi, aut alii legitime absentes, votum suum mittere in scriptis.*
195 *Aliud est, constituere Procuratorem: aliud, dare votum in scriptis, et cur?*
196 *Examinatur sententia asserentium, posse aliquando dari votum in scriptis.*
197 *Capitulares vocati, et electioni interesse nolentes, censentur se fecisse alienos.*
198 *Nec ordinarie compelli possunt, ut intersint electioni.*
199 *Quid in Ordine FF. Minorum de Diffinitore, qui non vult convenire in Diffinitorio?*
200. *Si coepto electionis tractatu aliqui Vocales recedant, procedunt alii sine ipsis. Et n. seqq.*
201. *Et idem dicendum, si remaneant quidem, sed votare nolint.*
202 *Dummodo non major pars Vocalium egressa sit. Quod denuo est limitandum. Ibid.*
203 *Si schedula vacua mittatur in urnam votorum ejus nulla habetur ratio.*

Quaeritur I. An in electionis negotio possit constitui Procurator? Resp. I. Id regulariter fieri non posse, nisi concurrant certae conditiones. Ita habetur *in c. Quia propter.* 42. §. *Illud autem. h. t.* sequentibus verbis: *Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens, in eo loco, de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento: et tunc, si voluerit, uni committat de ipso Collegio vicem suam.*

Haec ibi. Concordat *c. Si quis justo.* 46. *eod. in* 6. quod veluti longius hic non allegatur.

182 Resp. II. Conditiones ad hoc requisitae, ut quis per Procuratorem possit eligere, seu dare votum suum sunt sequentes. I. Ut, qui Procuratorem constituit, sit absens a loco electionis: ita videlicet ut Scrutatores non possint, vel saltem juxta laudabilem cujuslibet Collegii consuetudinem, non teneantur ipsum personaliter accedere pro recipiendo suffragio. Debet autem esse absens, non quomodocunque, sed in tali loco constitutus, ex quo possit, ac debeat vocari: unde si extra talem districtum (attenta praecipue cujuslibet loci consuetudine mensurandum, *arg. c. In Genesi.* 55. *h. t.*) sit constitutus, non habet jus constituendi Procuratorem; prout desumitur ex *cit.* §. *Illud autem.* ibi: *Nisi sit absens in eo loco, de quo debeat advocari.* Glossa *c. Si quis justo. vers. Detentus. h. t. in* 6. Barbosa *lib.* 1 *Jur. Ecclesiast. univers. cap.* 19. *n.* 108. Passerinus *cap.* 10. *de Elect. n.* 37. et alii.

183 II. Conditio, ad constituendum Procuratorem in negotio electionis necessaria, est: Ut absens Vocalis sit justo impedimento detentus, quo minus venire possit; prout liquet ex allegatis verbis *cit.* §. *Illud autem.* Hujusmodi autem justum impedimentum, ut explicat Glossa *ibid. vers. Venire*, et Barbosa *cit. cap.* 19. *num.* 109. cum aliis, censetur esse gravis infirmitas, timor accedendi locum electionis ob capitales inimicitias, vel insidias sibi paratas, detentio in aliquo Castro, unde exire non possit, aut vocatio ad majus Tribunal, et hujusmodi, dummodo impedimentum exprimatur, quale sit.

184 III. Conditio est: Ut constituens Procuratorem super tali impedimento, si opus fuerit, fidem faciat juramento; prout liquet ex verbis jam allegati. §. *Illud autem.* Porro juramentum istud vel poterit praestare ipsemet Vocalis absens, atque in instrumento procurae de hoc constare faciens; vel ejus Procurator, dummodo habeat ad hoc speciale mandatum. Et hoc posterius erit magis cautum, eo quod Capitulum, si velit v. g. quia aliunde jam habet notitiam legitimi impedimenti, possit remittere tale juramentum, et sic istud non erit necessario praestandum: tum quia textus in *cit.* §. *Illud autem.* sub conditione loquitur, dicens: *Super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento.* Tum quia hujusmodi dispositio emanavit in favorem aliorum Capitularium, unde possunt isti suo favori renunciare. Barbosa *loc. cit. n.* 110. et alii.

185 Praeter haec tres conditiones, quae spectato Jure Communi requiruntur ad constituendum Procuratorem in negotio electionis, ut tenuit Rota *in Calaguritana Beneficii de Morillo.* 13. *Novemb.* 1620. *coram Ubaldo Raguc.* quam refert Barbosa *ad c. Quia propter. n.* 37. *h. t.* posset addi, IV. Conditio; videlicet, ut in Procuratorem eligatur unus de Collegio, juxta allegata verba *cit.* §. *Illud autem.* ibi: *Et tunc, si voluerit, uni committat de ipso Collegio vicem suam.* Verum, quia circa haec verba Concilii Generalis plures successive fuerunt exortae controversiae, ad quarum resolutionem postmodum emanavit Decretalis, *Si quis justo.* 46. *h. t. in* 6. haec conditio non nisi conformiter huic Decretali erit intelligenda: unde

186 Quaeritur II. Utrum in electionis negotio unus duntaxat Procurator, et quidem de ipsomet Collegio, constitui possit, atque admitti debeat? Resp. I. Capitularis ex justo impedimento absens, potest non tantummodo unum, sed etiam plures Procuratores ad actum electionis constituere; ita tamen, ut cuilibet eorum potestatem eligendi det *in solidum.* Ita habetur decisum *in cit. c. Si quis justo.* 46. *h. t. in* 6. Et per hoc, quod quilibet talium Procuratorum habeat potestatem eligendi *in solidum* (hoc est: quod unus sine altero possit eligere) partim salvatur mens Concilii Generalis, volentis, quod absens *uni committat vicem suam:* partim consulitur Vocalibus absentibus, ut hi, si forsan Procurator primo constitutus nollet in se recipere procurationem, illico haberent alium jam constitutum, qui vices suas in solidum exequeretur.

Notanter tamen additur, *ita ut cuilibet eorum potestatem eligendi det in solidum.* Nam alioquin plures illi Procuratores simpliciter constituti, possent inter se discordare, atque diversas personas eligere; sicque res non haberet exitum, et quod ab eis hoc casu fieret, non valeret. Unde, si nullus ipsorum fuerit deputatus *in solidum*, ad evitandum istud inconveniens etiam nullus eorum admitti debet, ut eligat; sed sibi imputet is, qui eos sic indiscrete constituit, prout subjungitur in *cit. c. Si quis justo. h. t. in* 6. 187

Resp. II. Quando plures ad eligendum Procuratores fuerunt constituti *in solidum*; tunc melior erit conditio occupantis, ejusque votum valebit; prout in simili notatur *c. Non injuste.* 14. *de Procuratorib.* Quod si autem ambo concurrant insimul, ita ut non appareat, quis primo praeoccupaverit, postulentque se admitti, tunc ipsi non debent audiri: sed is solum admittitur, quem vel major pars Capituli elegerit; vel, si in hoc Capitulares concordare nequeant, qui primo in litteris procurationis est expressus. Ita rursus habetur decisum *in d. c. Si quis justo. h. t. in* 6. 188

Resp. III. Potest constitui Procurator ad eligendum, non solum de Collegio, sed etiam extraneus: ita tamen, ut si is sit de gremio Collegii, teneatur eum admittere Capitulum, *arg. cit. c. Quia propter.* §. *Illud autem.* juncta Glossa *vers. Venire. h. t.* Secus autem, si is sit extraneus: nam si Capitulum velit, poterit quidem hunc acceptare, non tamen tenetur extraneum admittere. Ita desumitur *ex c. Si quis justo* 56. §. *Absens. h. t. in* 6. et amplius explicat Glossa *ibid. vers. Nolente Capitulo.* Abbas *c. Quia propter.* §. *Illud n.* 2 *h. t.* et alii. Ratio est, quia licet *in cit.* §. *Illud autem.* dicatur, quod Procurator sit unus *de ipso Collegio*, sicque hoc invito extraneus constitui non possit; nihilo minus Constitutio illa emanavit in favorem Capituli. Unde si istud vult cedere favori suo, atque Procuratorem extraneum ad coeligendum admittere, rite is admittitur; cum possit extraneus etiam sine tali mandato ad eligendum admitti, *ut c. Scriptum est.* 40. *h. t. et c. Cum Ecclesia.* 3. *de Caus. Possess.* 189

Resp. IV. Quando Procurator e Collegio est simpliciter constitutus ad eligendum, non potest is alium nomine suo, et alium nomine mittentis eligere; nisi habeat speciale mandatum de certa persona eligenda. Ita expresse habetur decisum *in cit. c. Si quis justo.* §. *Porro. h. t. in* 6. Ratio primae partis est: quia, ut bene discurrit Glossa *ibid. vers. Nihil agit*, Procurator taliter constitutus, sicut tenetur meliorem eligere suo nomine, ita etiam nomine mittentis; et alioquin incerta videntur haec vota, sicque non valent, ut hic dicitur. Concordat *cap.* 2. *eod. in* 6. ubi in electionibus vota conditionalia, alternativa, et incerta penitus reprobantur. Ratio posterioris partis est: quia, quando datur speciale mandatum de certa persona eligenda, tunc potius is eligit, qui mandavit: nec tamen is suo mandato potest alterius libertati praejudicare, quo minus eligat aliam personam, si hanc digniorem, atque Ecclesiae utiliorem judicaverit. 190

Quaeritur III. Quid juris de infirmis, qui in Monasterio, in quo electio peragitur, vel saltem in Civitate existunt, locum tamen electionis ob infirmitatem accedere nequeunt? Resp. I. Etiam talium infirmorum vota sunt inquirenda. Ita Innocentius in *c. Quia propter. n.* 2. *h. t.* Angelus *vers. Electio. n.* 17. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 19 *n.* 108. Pirhing *h. t. n.* 146. et alii. Ratio est: quia vota omnium prae- 191

sentium sunt inquirenda : atqui tales censentur praesentes; nam, ut *L. 5. et 6. ff. de Procuratorib.* dicitur, *Praesens habetur, et qui in hortis est, et qui in foro, et qui in urbe, et qui in continentibus aedificiis*; ergo.

192 Resp. II. Ejusmodi infirmus, qui ob infirmitatem personaliter electioni ioteresse nequit, se proinda suo modo ob legitimum impedimentum abesse dignoscitur ; potest aut Procuratorem constituere, qui suo loco eligat (quod intellige conformiter proxime dictis, ut possit eum vel simpliciter constituere ad eligendum, vel cum speciali maudato de certa persons eligenda) aut, si malit, per semetipsum dare votum suum: atque in hoc posteriori casu debent Scrutatores ad ipsum secedere, et suffragium ipsius recipere. Ita citati Auctores eum aliis. Ratio est : quia Scrutatores debent inquirere vota omniom praesentium: atqui talis etiam censetur praesens, ut dictum ; ergo.

193 In praxi tamen circa hoc observandas esse speciales consuetudines, vel proprias Constitutiones cujuslibet Capituli, seu Conventus, recte notat Passerinus *cap.* 10. *de Election. n.* 32. Nam loquendo praesertim de Regularibus, satis durum videtur, quod Scrutatores congregato Capitulo, et caeteris expectantibus, teneantur per civitatem, aut hortos diutius discurrere ad inquirendum votum infirmi. Insuper in Ordine FF. Minorum per Statuta Generalia *cap.* 8. §. 3. *nu.* 20. expresse cavetur, quod *absentium vota suppleri non possint, nec alicui suum votum committere; aut per Procuratorem suffragari in Capitulis, vel Congregationibus licet.*

194 Resp. III. Infirmi, aut alii Vocales legitime absentes, non possunt votum suum pro electione mittere in scriptis. Ita decisum habetur in saepe *d. c. Si quis justo. §. fin. h. t. in* 6. ubi hoc statuitur etiam pro eo casu, quando Canonicus absens nullum de Collegio reperire potest, qui in negotio electionis velit esse suus Procurator, simulque Capitulum nolit admittere extraneum: adhuc enim Canonicus ille nequit votum suum dare per litteras. Siquidem juxta formam a Concilio Generali *in c. Quia propter, h. t.* praescriptam, votum in ipso Scrutinio, secrete ac singillatim est exprimendum ; et consequenter non per litteras.

195 Nec obstat, quod absens possit constituere Procuratorem etiam cum mandato de eligenda certa persona. Resp. enim cum Glossa *fin. ibid.* et aliis, aliud esse dare votum suum in scriptis; aliud, constituere Procuratorem de dando voto certae personae. Ille enim dat votum suum multo ante Scrutinium ; et potest contingere, quod is ante Scrutinium jam fuerit mortuus, quo in casu palam apparet, quod votum non det in Scrutinio secrete ac singillatim, sed jam antea dederit, contra formam dicti Concilii Generalis. Econtra vero dans mandatum suo Procuratori de eligenda tali certa persona eundem eligit (nam si ille interim moriatur, vel mandatum sui Principalis non exequatur, votum ipsius non computabitur), sed Procurator ejus nomine, atque in ipsomet Scrutinio, secrete ac singillatim personam illam nominatam eligit; quod est conforme dicto Concilio Generali. Declaratur hoc a simili : sic quippe aliud est, contrahere matrimonium carnale ; aliud, dare suo Procuratori speciale mandatum de eo contrahendo cum certa persona : iste enim mandando nondum contrahit matrimonium (imo potest adhuc poenitere, ac revocare mandatum, donec ab alio contractum fuerit matrimonium, *cap. ult. de Procurat. in* 6.) sed ipsemet Procurator illud primum contrahit nomine sui Principalis, atque ex ejus mandato nondum revocato : idem ergo dicendum in simili de electione, per quam initiatur conjugium spirituale inter Electum, ac Ecclesiam suam.

196 Fatendum quidem est, quod Layman *in d. c. Si quis justo.* 46. *h. t. in* 6. et post ipsum Pirhing *h. t. n.* 151. doceant, in electionibus Regularium, in quibus forma Scrutinii exacte non servatur, sed schedulae obsignatae in urnam conjiciuntur, nihil obstare, quin suffragium ita scriptum ab absente, vel infirmitate detento, mitti possit ad Capitulum. Verum haec sententia non caret difficultate, atque oppositum ejus merito tenet Fagnanus *in c. Quia propter. §. Illud autem. n.* 3. *et seqq. h. t.* ubi a Sac. Congregatione saepius ita decisum fuisse refert. Accedit, quod tale votum non amplius foret secretum, juxta Decretum Concilii Trid. *Sess.* 25. *cap.* 6. *de Regularib.* praesertim, si schedula illa prius ab eis legi posset. Imo nec istud caret periculo, cum Procurator, qui portat schedulam obsignatam, possit illam occultare, et loco ejus aliam bene visam ponere ; prout olim saepius factum esse dicebatur.

197 Quaeritur IV. Quid juris, si electione debito tempore, ac loco instituta, aliqui Vocales adesse nolint, vel inde egrediantur, aut schedulam vacuam mittant in urnam ? Resp. I. Si congruo tempore, et loco, instituta electione adesse nolint, qui jus eligendi habent, censentur quasi non essent de Capitulo, et tota eligendi potestas residet in aliis. Ita desumitur ex *c. Cum nobis.* 19. *h. t.* ubi Capitulares vocati, et electioni interesse nolentes, vel a loco ipsius recedentes, *alienos se fecisse* dicuntur : ac notat Abbas *ibid. n.* 3. et Layman *n.* 3. et alii. Concordat *c. Quod sicut* 28. *eod.* ubi absentia illorum Vocalium, qui rite vocati, ad electionem celebrandam accedere nequiverunt, vel noluerunt, hanc minime impedit.

198 Et hinc *in c. Quia propter.* 42. *h. t.* notanter dicitur electionem esse celebrandam *praesentibus omnibus, qui debent, et volunt interesse*: possunt enim, qui volunt, juri suo renunciare. Siquidem ordinarie loquendo nullus Capitularium compelli potest, ut per se, vel per substitutum Procuratorem, ad electionis tractatum veniat, juxta allegatum textum, *et volunt interesse.* Nisi forsan ob speciales circumstantias Ecclesiae necessitas, vel utilitas postulet, ut omnes intersint: vel nisi alicubi speciale statutum, aut consuetudo id requirat. Layman *cit. c. Quia propter. §. Illud autem n.* 2. *h. t.*

199 Nihilo minus in Ordine FF. Minorum, si Diffinitor non legitime impeditus, et vocatus, sub aliquo praetextu noluerit convenire in Diffinitorio, tunc suo est privatus officio; ut notat Angelus Lantusca in *Theatro Regularium, ℣. Diffinitor Provinciae. n.* 3. Neque in tali casu debet fieri subrogatio alterius Patris : quamvis caeteroquin, si Diffinitor aliquis moriatur, vel officium ejus quocunque modo vacaverit, debeat fieri subrogatio in persona Patris dignioris ; sicut et in absentis Diffinitoris legitime impediti Pater dignior substitui debet. Lantusca, *ubi supra, ℣. Subrogatio. n.* 4.

200 Resp. II. Similiter, si coepto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, et redire nolint, possunt alii sine ipsis procedere ; dummodo non major pars Capitularium fuerit egressa. Ita clare desumitur ex *cit. c. Cum nobis. h. t.* ubi etiam tales sese *alienos fecisse* dicuntur, videlicet a Capitulo, jureque eligendi. Idque vel maxime procedit, quando aliqui sine causa recesserunt, *arg. c. Bonae memoriae.* 23. ubi Glossa, *℣. Metuebant.* Hostiensis, et Butrius. *de Election.* Compostella *in c. Statuimus. eod.* Accedit ratio: quia, *si defensio est inter Canonicos, ibi dicitur esse Capitulum, ubi est major pars*; ut inquit Glossa communiter recepta *in c. Cum inter Canonicos.* 21. *℣. Capituli h. t.* atque desumitur ex *cap.* 1. *De his, quae fiunt a major. part. Cap.*

Nec obstat, quod recedentes protestentur, et appellent. Siquidem recedendo faciunt se a Capitulo, et jure votandi alienos, *cit. c. A nobis. h. t.* Et paria sunt, non venire et non expectare finem, *can. Certum*

est 11. *q.* 3. *et cap.* 1. *de Judiciis*. Unde Vocales egredientes frustra protestabuntur, et appellabunt: et quia tanquam alieni, non amplius spectant ad electionem, possunt alii valide ad electionem procedere. Passerinus *cap.* 11. *de Electione*, *quaest.* 11. *n.* 101. Card. de Luca *Discurs.* 27. *de Canonicis*, *n.* 9. Petrus a Baisio *Tractatuum tom.* 15. *in Directorio Electionum*, *p.* 3. *cap.* 6. Rota *Decis.* 313 *Recent. n.* 13. *part.* 19. Pirhing *h. t. n.* 135. *et seqq.* et alii.

201 Idemque dicendum, si qui Vocalium remaneant quidem in Capitulo, sed votare nolint. Glossa *in Clem. Quod circa. vers. Quae in facto. h. t.* Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 224. post Rotam *in Caesaraugustana Electionis* 29. *Martii* 1623. *coram D. Coccino* et alia Rota *coram Merlino*, *Decis.* 591. *n.* 3. *et in una Leodiensi*, *Decis.* 2082. *n.* 4. Fermosinus *de Potestate Capituli*, *tract.* 3. *q.* 5. *n.* 15. Card. de Luca *Discurs.* 53. *de Regularibus num.* 8.

Atque haec procedunt, etiamsi dies ad electionem praestituta non esset peremptoria: quia eo ipso, quod Capitulum fuerit legitime congregatum pro habenda electione, et illam inchoaverit, fuit jus quaesitum remanentibus pro ea complenda. Hostiensis *c. Cum nobis. a num.* 17. et Abbas *ibid. num.* 10. *h. t.* Rumanus *Consil.* 352. *num.* 15. *et* 16. Fermosinus *de Electione. quaest.* 3. *num.* 9. Rota *in Recent. Decis.* 388. *num.* 13. *part.* 19.

202 Intellige cum data *num.* 200. Conclusione, *dummodo non major pars Capitularium fuerit egressa*. Quia, si major pars eorum discesserit, censentur velle dissolvere Capitularem Conventum; unde alii numero pauciores obtemperare debent, *arg. cap.* 1. *De his, quae fiunt a maj. part. Capit.* juncta Glossa proxime allegata, et tenet Abbas *in d. c. Cum nobis. n.* 10. *h. t.* Quod tamen limita, dummodo non instet terminus ad electionem faciendam a Jure praefixus: quia tunc posset procedere minor pars praesens, etiamsi remaneret unicus, *arg. can. ult. dist.* 65. Neque enim is tenetur dimittere jus suum propter absentiam aliorum; simulque in termino monentur omnes a Jure, ac dies pro homine censetur interpellare, *c. Potuit. de Locato*, cum concordantiis. Abbas *cit. n.* 10. Petrus de Baisio, *ubi supra*, *cap.* 6. *n.* 7. Idem erit, si consuetudo, vel Statutum Ecclesiae habeat, ut unus, v. g. Decanus, vel Senior, jus habeat decernendi diem electionis: nam tunc qui venire negligunt, vel temere recedunt, ob suam contumaciam perdunt jus eligendi, ac remanet hoc in solis remanentibus, etsi numero paucioribus. Innocentius *in d. c. Cum nobis. n.* 6. et Layman *ibid. n.* 5. Pirhing *h. t. n.* 137.

203 Resp. III. Si quis Vocalium schedulam vacuam, seu in qua nullius Electi nomen habetur annotatum, miserit in communem votorum urnam, ejus nulla erit ratio habenda. Ita desumitur ex *d. c. Cum nobis.* 19. *h. t.* ac notat Glossa magna *in Clem. Quod circa.* 6. *h. t.* Navarrus *Consil.* 7. *de Election.* 1. Rodericus *Tom.* 2. *qq. Regular. quaest.* 52. *art.* 13. Layman *loc. cit. n.* 3. et alii. Ratio est: quia talis, qui dedit schedulam vacuam, censetur juri suo renunciasse.

§. IX.

De Qualitatibus Eligendorum.

SUMMARIUM.

204 *Qualitates in eligendis requisitae generatim quae?*
205 *Scientia triplex, eminens, mediocris, sufficiens, quae?*
206 *In eligendis requiritur tanta scientia, quanta requiritur ad rite obeundum Officium suum.*
207 *In Episcopis exoptanda est scientia eminens.*
208 *Sed sufficiens toleranda.*
209 *Qualis scientia requiratur in eligendis ad alias Dignitates, et Officia Ecclesiastica?*
210 *In eligendis requiritur aetatis maturitas.*
211 *Ac pro quocunque Beneficio Ecclesiastico aetas quatuordecim annorum, saltem inchoatorum.*
212 *Et viginti quinque anni pro Ecclesia Parochiali.*
213 *Adeo, ut dispensatus ad Ordines, non sit dispensatus ad Beneficium Parochiale.*
214 et 215 *Ad Dignitates, et Personatus, quibus animarum cura non subest, qualis aetas requiratur?*
216 *Et quae, si talibus animarum cura subest?*
217 *In Episcopis requiritur aetas triginta annorum completorum.*
218 *In eligendis requiritur insuper Thorus legitimus.*
219 *Et Status Clericalis.*
220 *An etiam Ordo sacer?*
221 *Item absentia Censurae, atque Irregularitatis.*
222 *Electio excommunicati excommunicatione minori, aut collatio Beneficii eidem facta, an valeat?*
223 *In eligendis ad Beneficia Ecclesiastica requiritur vera Fides.*
224 *Adeo, ut Haeretici, et Schismatici sint ineligibiles.*
225 *Neophytus, quis? Et an possit eligi in Episcopum?*
226 *Infamis nequit eligi.*
227 *Infamiam juris non inducunt crimina, nisi sint publica.*
228 *Privatus voce passiva eligi prohibetur.*
229 230 et 231. *Rejectus ab electione, an sit ineligibilis?*
232 *Quid dicendum in dubio, num electio fuerit cassata vitio formae, vel personae?*
233 *Eligendus debet esse de gremio Capituli, saltem de honestate.*
234 *Aliae qualitates Eligendi. Remissive.*

Quaeritur I. Quae qualitates generatim requi- 204
rantur in eligendis, ac promovendis ad Praelaturas, et Beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Hujusmodi qualitates generatim sunt tres, videlicet, *aetatis maturitas, gravitas morum, et litterarum scientia*. Textus est *in c. Cum in cunctis.* 7. §. 1. *h. t.* junctis concordantiis ibidem relatis a Glossa: quae licet addat alias duas qualitates, videlicet quod quis sit legitime natus, et constitutus in sacris Ordinibus: nihilominus hae duae qualitates, sicut et caetera ex parte promovendorum requisita, commode reducuntur ad unam praedictarum trium generalium qualitatum, ac praesertim ad gravitatem morum, utpote quam valde deturpat defectus natalium, atque memoria paterni sceleris: et plurimum commendat dignitas sacrorum Ordinum, juxta exigentiam cujuslibet Officii, ac Beneficii Ecclesiastici rite susceptorum. Verum de illis loquendo in specie.

Quaeritur II. Qualis litterarum scientia requiratur 205
in eligendis ad Praelaturas, Beneficia, et Officia Ecclesiastica? Ubi praesupponendum est cum Innocentio *in c. Cum in cunctis. n.* 1. *h. t.* et Abbate *ibid. n.* 4. ac Hostiensi *n.* 15. Fagnano *nu.* 138. citante insuper Jo. Andr. Butr. et reliquos omnes, quod scientia possit triplex distingui, videlicet eminens, mediocris, ac sufficiens. *Scientia eminens* dicitur, per quam quis scit difficiles, ac subtiles quaestiones explicare, et diffinire in promptu, absque revolutione librorum. *Scientia mediocris* est, per quam quaestiones difficiles resolvuntur, cum deliberatione tamen, et revolutione librorum. *Scientia sufficiens* vocatur, per quam quis sufficienter potest explere ea, quae incumbunt officio suo. Et quidem haec sufficientia debet considerari, atque examinari arbitrio discreti Judicis, attendendo

ad qualitatem loci, ubi iste habet vivere, et conversari, simulque ad qualitatem Officii, et Ecclesiae, ad quam quis assumitur, *arg. c. In causis*. 30. §. *fin. h. t.* Quibus praesuppositis,

206 Resp. I. Certum est, quod generatim loquendo in Eligendis ad Praelaturas, atque Officia Ecclesiastica, requiratur saltem tanta scientia, seu rerum agendarum notitia, quanta est necessaria et sufficiens ad rite exequendum officium suum, ad quod quis eligitur. Alioquin enim procedit illud Propheticom Oseae cap. 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*. Ex quo textu *in c. Nisi cum pridem*. §. *Pro defectu. de Renunciat.* recte concluditur quod defectus scientiae, sit justa causa renunciandi Episcopatui. Quin imo in *cap. ult. de Ætate et qualit. praeficiend.* Episcopus jam promotus amovetur ab executione Pontificalis Officii, eo quod nunquam didicerit Grammaticam, ac de illiteratura, et insufficientia sua constiterit. Proinde in *cit. c. Cum in cunctis*. §. 1. *h. t.* generaliter dicitur, in cunctis sacris Ordinibus, et Ecclesiasticis ministeriis, requiri litterarum scientiam.

207 Resp. II. Licet in Episcopis exoptanda sit scientia eminens, adhuc tamen mediocris; imo et sufficiens in ipsis toleratur. Ita communis. Et quidem prior pars patet ex *can. Vilissimus*. 1. *q*. 1. *et can. Convenientibus*. 1. *q*. 7. juncta *Auth. de Sanctiss. Episcop*. §. *Damus. Collat*. 9. ubi indignum reputatur, ut Episcopus, qui debet alios docere, quaerat ab aliis edoceri. Accedit Concil. Trident. *Sess*. 22. *cap*. 2. *de Reform.* ubi de promovendo ad Episcopatum, inter alia sic habet: *Scientia praeter haec ejusmodi polleat, ut muneris sibi injungendi necessitati possit satisfacere: ideoque antea in Universitate Studiorum Magister, sive Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, vel Jure Canonico merito sit promotus, aut publico alicujus Academiae testimonio idoneus ad alios docendos ostendatur*. Haec ibi.

208 Altera pars desumitur *ex c. Cum nobis*, 19. *h. t.* ubi electus in Episcopum, licet non fuerit litteraturae eminentis sed tamen convenientis, non censetur pro defectu scientiae ab electione excludendus. Concordat textus expressus in *cit. c. Nisi Cum pridem*. §. *Pro defectu de Renunciat.* ibi: *Quamquam, etsi desideranda sit eminens scientia in Pastore, in eo tamen sit competens toleranda: quia secundum Apostolum, scientia inflat, charitas autem aedificat: et idea imperfectum scientiae potest supplere perfectio charitatis*. Unde et Concilium Trident. *loc. cit.* talem duntaxat in Episcopo requirit scientiam, ut muneris sui necessitati possit satisfacere; qualis dicitur *sufficiens*: etsi ad hanc eo melius comprobandam Concilium requirat, ut quis vel sit Doctor, aut Licentiatus in sacra Theologia, seu Jure Canonico, aut saltem publico alicujus Academiae testimonio idoneus judicatus. Imo, quantum est de Jure naturali, ac Divino, sufficit, quod electus tanta polleat scientia, ut possit vel per se, vel per Vicarium, ac Ministros, munus suum rite adimplere, simulque noverit, prudenter uti Ministris, et aliquo modo de ipsorum actionibus judicare. Passerinus *cap*. 25. *de Elect*. n. 18. Unde nunquam fuit auditum, quod in Germania, ubi Episcopi praeter Vicarium Generalem, ob amplitudinem Dioecesium solent adhibere Concilium Ecclesiasticum, contigerit refutatio alicujus Episcopi ob defectum scientiae.

209 Resp. III. In eligendis, seu promovendis ad alias Dignitates, et Officia Ecclesiastica, requiritur etiam sufficiens scientia, mensuranda juxta qualitatem Officii, et Beneficii. Fagnanus *in c. Cum in cunctis. nu*. 144. *h. t.* Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 7. n*. 33. *et seqq.* Passerinus *cit. cap*. 25. *per totum*, Engel *Tit. de Ætate et qualit. praeficiend.* et alii, plura de scientia in singulis Praelatis, et Officialibus Ecclesiasticis requisita disserentes.

210 Quaeritur III. Qualis aetas requiratur in eligendis, atque promovendis ad Praelaturas, Dignitates, atque Beneficia Ecclesiastica? Ubi supponitur ex jam *cit. c. Cum in cunctis. h. t.* in talibus requiri aetatis maturitatem, seu aetatem legitimam, atque a sacris Canonibus praescriptam: alioquin electio foret nulla, et scienter eligentes incurrerent poenas in Jure statutas, prout *ibid*. §. *Clerici*, subjungitur. Concordat *c. Indecorum*. 3. *de Ætate et qualit. praeficiend.* ubi hujus ratio assignatur: quia videlicet *indecorum est, ut hi debeant Ecclesias regere, qui non noverunt gubernare seipsos: eum ad Ecclesiarum regimen tales personae sint admittendae, quae discretione praemineant, et morum fulgeant honestate*. Haec ibi. Quo praenotato

211 Resp. I. Pro quocunque Beneficio Ecclesiastico obtinendo ad minimum de facto requiritur aetas quatuordecim annorum inchoaturum; prout novissimo statuit Concilium Trid. *Sess*. 23. *cap*. 6. *de Reform.* ibi: *Nullus ante decimum quartum annum Beneficium possit obtinere*. Sufficit autem hunc annum esse inchoatum; prout a Sacra Congregatione fuisse decisum, refert Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 4. n*. 11. ac tenet Barbosa *part. 3. de Offic. et potest. Epis. allegat*. 60. *nu*. 73. citans plurimos alios. Additur vero, *de facto*: nam olim majores septennio jam poterant in Beneficio intitulari; ut probat Glossa *in c. Ex eo*. §. *Ætatem. de Rescriptis. in* 6.

212 Resp. II. Ut quis possit eligi, seu promoveri ad regimen Ecclesiae Parochialis, requiruntur ex parte ipsius viginti quinque anni ad minus inchoati. Patet hoc ex *cit. c. Cum in cunctis*. §. *Inferiora. h. t.* juncto *c. Licet canon. eod. in* 6. ibi: *Decernentes, collationes de Parochialibus Ecclesiis, his qui non attigerint vigesimum quintum annum, de caetero faciendas, viribus omnino carere*.

213 Atque hoc adeo verum est, ut dispensatus ad Presbyteratum ante vigesimum quintum annum aetatis recipiendum, non idcirco censeatur dispensatus ad Beneficium Parochiale acquirendum, nisi hoc exprimatur. Nam haec duo sunt diversa, simulque dispensatio, veluti vulnus juris, non est extendenda; ac proinde dispensatio facta quoad Ordines, non censetur facta quoad Beneficia, ut notat Abbas c. *Litteras. n*. 6. *in fine. de Filiis Presbyt.* et Garcias *part. 1. de Beneficiis, cap. 6. n*. 72. citans alios.

214 Resp. III. Ad Dignitates, et Personatus, quibus animarum Cura nulla subest, debent promovendi praesertim in Ecclesiis Cathedralibus non esse minores viginti duobus annis, juxta novissimum Decretum Concilii Tridentini *Sess*. 24. *cap*. 12. *de Reformat.* Num autem vigesimus secundus annus debeat necessario esse completus, vel an sufficiat inchoatus, variant Doctores. Et quidem sufficere dictum annum esse inchoatum, tenet Zerola *in Praxi Episcop. part. 1. vers. Beneficia*. §. *Ad Dignitates*. Sa *vers. Beneficium. n*. 31. Azorius *part. 2. lib. 6. cap. 5. quaest*. 3. et nonnulli alii; quorum opinionem in Rota receptam esse, inquit Barbosa *part. 3. de Offic. et potest. Episcop. allegat*. 60. *n*. 66. citans ejus Decisionem *in una Verdun. Canonicatus*, 23. *Februar*. 1581. *coram Illustris. Seraphino, Decis*. 300. Econtra requiri vigesimum secundum annum completum, tenet Garcias *part. 7. de Benefic. c. 4. n*. 67. *et seqq.* allegans pro hac sententia Mandosium *Tract. de aetate minor. c. 5. n*. 10. et plures alios, ac trinam Declarationem Sac. Congregationis: idemque tenet, atque ita declaratum a Sac. Congregatione attestatur Fagnanus *c. Cum in cunctis n*. 37. *h. t.* Accedit ratio: quia Concilium Trident. *loc. cit.* vult, ut taliter promovendi non sint minores viginti duobus annis: sed qui hunc annum necdum complevit, est adhuc minor aetate, ut argumentatur Lessius *lib*. 2. *de Justit. et jur. cap*. 34. *n*. 108. ergo.

215 Additur notanter in Conclusione, *praesertim in Ecclesiis Cathedralibus*. Siquidem, an dictum Decretum

Coocilii Tridentini etiam Dignitates, et Personatus Ecclesiarum Collegistarum comprehendat, rursus variant Doctores. Et qoidem seotentiam negativam tenet Zerola, *ubi supra*, et Barbosa *d. Allegat.* 60. *n.* 67. citans alios; eo, quod Concilium Trident. *loc. cit.* videatur loqui solummodo de Ecclesiis Cathedralibus, dum ibidem sie praefatur: *Cum Dignitates in Ecclesiis praesertim Cathedralibus* etc. Allegantur insuper in favorem hujus seutentiae quaedam Decisiones Cardinalium, quas referuot Emmanuel Rodericus *Tom.* 1. *qq. Regul. quaest.* 11. *art.* 2. Barbosa, et alii. Econtra, quod Decretum dicti Concilii etiam compreheodat Dignitates, et Personatos in Ecclesiis Collegiatis, tenet, atque a Sac. Congregatione Cardinalium Concilii Trideot. Ioterpretum decisino refert tum Garcias *cit. cap.* 4. *n.* 58. *et seqq.* tum Faguanus *loc. cit. n.* 48. *et seqq.* Accedit ratio: quia in allegatis verbis Coucilii Trident. dictio *praesertim* est implicativa; et consequenter ea implicat, atque etiam includit Dignitates in Collegiatis, quamvis indicet fortiorem militare rationem in Cathedralibus. Deinde ibidem paulo inferius subjunguntur ills verba, *Ad Dignitates quascunque*; item, *Ad caeteras autem Dignitates*: quae sunt verba generalia, sieque uoiversaliter iotelligenda. Plora de hoc citati Auctores, nam Declarationes Cardinalium binc inde allegatas in debita forma videre ooo licuit.

216 Resp. IV. Ad Dignitates, et Ministeria Ecclesiastica qoaecunque, quibus animarum cura subest, nullos promoveri potest, nisi (praeter alia requisita) vigesimum quintum aetatis aonum attigerit. Ita habetur in d. c. *Cum in cunctis.* §. *Inferiora. h. t.* ubi dicitur: *Inferiora etiam ministeria, ut puta, Decanatus, Archidiaconatus, et alia, quae curam animarum habent annexam, nullus omnino suscipiat, sed nec Parochialis Ecclesiae regimen, nisi qui jam vigesimum quintum annum aetatis attigerit.* Concordat Concil. Trid. m. cit. *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reformat.* ubi allegata Decretalis inoovatur. Et hoc procedit, sive cura animarum Dignitati incumbens sit Fori poenitentialis, sive jorisdictionalis tantum, *tex. clar. c. Dudum.* 54. §. *Licet autem. vers Sed cum in jure. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n.* 7. *et* 8. Fagnauus *loc. cit. n.* 32. Barbosa, et alii.

217 Resp. V. Ut quis possit eligi io Episcopum, requiritur aetas triginta aonorum completorum. Patet hoc ex *cit. c. Cum in cunctis.* §. 1. *h. t.* ubi Coocilium Lateranense *statuit, ut ullus in Episcopum eligatur, nisi qui jam trigesimum annum aetatis exegerit*, boc est, compleverit; adeo, quod uec dies deficiat, ut loquitor Hostiensis *in Summa. n.* 9. *h. t.* Idque ex eo statutum esse videtur: quia haec est perfecta aetas hominis. Unde et Joseph, com esset triginta aonorum, accepit regimen Ægypti, *Genes.* cap. 41. Et David fuit annorum trigiota, eum regoare coepisset. 2. *Reg.* 5. Et ipsemet Christus Dominus trigesimo anoo baptizatus fuit, ac praedicavit, *Luc.* 3. *et can. Presbytor. dist.* 78. Fagnaoos, *ubi supra*, *n.* 22. *et seqq.*

218 Quaeritur III. Quaenam aliae qualitates, ac praesertim concernentes gravitatem morom, requirantur ex parte Eligendorum? Resp. cum communi, tales esse plures ac praesertim sequeotes. Et quidem requiritur I. *Thorus legitimus*, boc est, quod quis ex legitimo matrimonio procreatus fuerit: illegitimus enim cujuslibet Beneficii incapax est, nisi cum eo dispensetur, ut *cit.* c. *Cum in cunctis*, juncta Glossa, *vers. Matrim. h. t.* atque amplius patebit ex dicendis *Tit. de Filiis Presbyterorum. et Tit. Qui filii sint legitimi.*

219 II. *Status Clericalis*; videlicet, ut quis saltem prima Tonsora initiatus sit. Nam alias quilibet, et ad quodlibet Beoeficium, inhabilis existit; adeo quidem, ut non sufficiat, post illud jam acquisitum tonsurari, *arg. c. Ex litter.* 6. *de Transact.* et notat Glossa *fin.* et Abbas *ibid. n.* 3. id limitans, nisi Papa dispensaverit eum Laico, ut possit eligi, ac postea primum tonsurari: prout nonnuuquam cootingere circa magnorum Principum Filios, maxime in Germania, refert Sannig. *h. t. c.* 2. *n.* 2. Aot nisi ejusmodi electio fiat ex speciali instinetu Spiritus Sancti; prout S. Nicolaus, et S. Ambrosius, ex Laicis fuerunt electi in Episcopos, ut refertur *can. Statutum.* §. *Econtra. dist* 61. Alioquin vero electio Laici ad Praelaturas Ecclesiasticas, est ipso jure nulla; eo quod per electionem datur de praesenti jus electo, Laicus vero sit incapax omnis juris Ecclesiastici, c. *Causam.* 7. *de Praescript.* Unde Laicus potest quidem postulari (cum per postulationem nullum jus tribuatur) non aotem eligi ad Praelaturas. Passerinus *cap.* 25. *de Elect. n.* 341.

III. *Ordo Sacer.* Licet enim ad Beneficium simplex per se, et quaotum est de Jure communi, sufficiat prima Tonsura, dommodo illud ex sua institutione noo requirat certum Ordinem: nihilo minus ad Canonicatus, et Portiones Cathedrales, ex dispositione Concilii Trideot. *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reformat.* reqoiritur Ordo Sacer. Item, ad Archidiaconatum reqoiritur Ordo Diaconatus; ad Decanatum vero, atque ad alia Beneficia, quae curam animarum habent annexam, sicut ad regimen Ecclesiae Parochialis, requiritur Ordo Presbyteratus, vel jam receptus, vel saltem intra tempus a Jure praefixom (hoc est, intra annum) recipiendus; ut c. *Cum in cunctis.* 7. §. *Inferiora. h. t. et* c. *Licet canon.* 14. *eod. in* 6. ubi promotus ad Ecclesiam Parochialem jubetur intra annum, a tempore commissi sibi regiminis numerandum, ad Sacerdotium promoveri; sin minus, elapso anno Ecclesia sibi commissa est ipso jore privatus. Quamquam rigor *cit.* c. *Licet canon*, locum non babeat in Collegiatis Parochialibus Ecclesiis, et assumptis ad earum regimen; eo quod sit poenalis, ac proinde potius restringi, quam extendi debeat, prout declaratur *cit.* c. *Statutum.* 22. *h. t. in* 6. Ubi et subjungitur, in his servaoda esse aotiqua Jura, juxta quae tales, si Ordinem praescriptum recipere neglexerint, non ipso jure, sed post praeviam mooitionem, ac per seotentiam primum, suis Beneficiis privari jubentur; *ut cit. c. Cum in cunctis.* §. *Inferiora.* ac ootat Glossa *in d. c. Licet. Canon.* ✓ *Canon.* Adde dicenda inferius *Tit. De Ætate, et qualitatibus, et Ordine praeficiendorum, n.* 32. *et seqq.* 220

IV. *Absentia Censurae, atque Irregularitatis*; hoc est, ut quis uoo sit detentus ullo Juris impedimento, ut puta, irregularitate (sive haec ex delicto, sive ex defectu oriatur) vel excommunicatione, aut alia Censura Ecclesiastica. Collatio siquidem Beneficii, sicuti et electio ad illud, nulla est, ipsoque jure irrita; si fiat excommunicato excommunicatione majori, vel suspenso, aut interdicto; prout patet ex c. *Postulastis. de Cleric. excommunicat. et* c. *Cum dilectus. de Consuetud. et c.* 1. *de Postulat. Praelat.* cum coocordantiis. De irregularibus idem patet *ex can. Non confidat. dist.* 50. *et can. Praecipimus. dist.* 34. et alibi, ubi irregulares etiam a susceptione Ordinum repelluntor. 221.

Additur tamen, *Excommunicato excommunicatione majori.* Quia, si Beneficium conferatur excommunicato excommunicatione minori, vel hic ad illud eligatur, collationem aut electionem non esse ipso jure irritam, sed irritandam per sententiam Judicis, desumitur *ex c. Si celebrat.* 10 *de Cler. excomm. minist.* ubi de excommunicato excommunicatione minori, dicitur: *Si tamen scienter talis electus fuerit, ejus electio est irritanda*: et consequenter non ipso jure irrita; cum hoc nuspiam alibi sit expressum, simulque haec materia, veluti odiosa, et poenalis, sit restringenda. Lessius *lib.* 2. *de Just. et jure. cap.* 34. *n.* 206. Suarez *disp.* 24. *Censuris. sect.* 2. *n.* 2. Pirhing *de Cleric. excommun. minist. n.* 47. Passerinus *cap.* 5. *de Elect. n.* 475. 222

Barbosa *cit. c. Si celebrat. n.* 3. contra Glossam *ibid. vers. Privatus.* et Abbatem *n.* 3. Hostiensem, et quosdam alios; qui postmodum allegatum ly, *est irritanda*, explicant per ly, *est irrita declaranda.* Sed prior sententia est probabilior, ob rationes jam adductas.

223 V. *Vera Fides.* Nam Infideles, seu non baptizati, Jure Divino sunt ineligibiles ad Beneficia Ecclesiastica: cum Baptismum sit janua ingrediendi Ecclesiam Dei, et fundamentum caeterorum Sacramentorum, *can. Cum itaque. de Consec. dist.* 4. sicque sine eo nemo sit capax characteris Ordinis, neque ullius jurisdictionis, aut administrationis Ecclesiasticae, cum Ecclesiam necdum ingressus sit.

224 Insuper ex defectu verae Fidei, sunt ineligibiles Haeretici; *ut c. Quicunque. §. Haeretici. de Haeretic. in* 6. ac alibi. Sicut et Schismatici, *arg. c. Quia diligentia.* 5. *h. t.* ubi electio Schismatici ad unionem Ecclesiae redeuntis, dispensative solum permittitur confirmari; ac notat Abbas *ibid. n.* 1. et Barbosa *n.* 2. et alii.

225 Quin etiam Neophytus (hoc est, noviter conversus ad Fidem) prohibetur eligi, atque ordinari in Episcopum: tum *ne in superbiam elatus, in judicium incidat diaboli*, ut inquit Apostolus 1. *Timoth.* 3. Tum ne Magister esse velit, qui necdum fuit Discipulus: et qui heri erat in Theatro, hodie non sedeat in Ecclesia etc. ut pluribus notatur *dist.* 48. §. 1. *et can.* 1. Dummodo hinc excipiatur specialis revelatio Divina; qualis intervenit in electione S. Ambrosii Episcopi, *can. Statuimus. §. Econtra. dist.* 61.

226 VI. *Ut non sit infamis.* Nam, ut habet Reg. 87. Juris in 6. *Infamibus portae non pateant Dignitatum*, cum concordantiis. Quia enim vita Pastoris debet esse exemplar subditis, *can. Cum pastoris.* 2. *q.* 7. Et totus ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non invenitur in capite, *can. Miramur. dist.* 61. haud immerito infames repelluntur a Praelaturis, et Dignitatibus Ecclesiasticis. Accedit, quod infames infamia juris, etiam censeantur irregulares; ut *can. Infames.* 6. *q.* 1. ubi, cum dictum fuisset, fures sacrilegos, incestuosos, homicidas, perjuros, raptores, maleficos, adulteros, et alios, ibidem enumeratos, de jure infames esse: subjungit textus: *Hi omnes, inquam, nec ad sacros Gradus debent admitti.*

227 Notant tamen Doctores, atque in Theologia Morali *Tract.* 13. *dist.* 3. *n.* 20. uberius jam dixi, quod crimina illa, quibus infamia ipso jure annexa est, hanc non inducant, nisi quando publica sunt: secus, quamdiu sunt occulta. Quia enim infamia consistit in laesione bonae famae; sicuti haec sine publica rerum notitia comparari nequit, ita nec infamia incurri ob crimen mere occultum. Concordat c. *Ex tenore.* 4. *etc. Quaesitum.* 17. *de Temporib. Ordinat.* ubi occultus criminosus puta reus adulterii, perjurii, vel hujusmodi (excepto homicida) post poenitentiam potest in Ordinibus jam susceptis ministrare, nec debet in suscipiendis impediri: et consequenter talis, quamdiu crimen est occultum, non censetur infamis, neque irregularis.

228 VII. *Utque non sit privatus voce passiva*, sive a jure, sive ab homine: nam talis hoc ipso eligi prohibetur. Sic censetur ineligibilis, ac impostulabilis, qui non servat Interdictum, ut *cap.* 1. *de Postulat. Praelat.* Similiter, si in cujuspiam electione, seu promotione ad Praelaturam intervenerit Simonia, tunc is in detestationem tanti criminis redditur omnino ineligibilis, ac incapax talis Beneficii, licet ipso ignorante pecunia ab alio fuerit data; dummodo hoc non sit factum in fraudem electi; ut c. *Nobis fuit.* 27. *de Simonia. et cap. penult. de Elect.* et alibi. Simile quid accidit in illis casibus, ubi per Statuta particularia, praesertim apud Regulares, certis delinquentibus ipso facto imponitur poena privationis vocis activae, et passivae: quamquam apud istos plerumque talis poena non incurratur, nisi post declarationem a Praelato factam; prout de Ordine FF. Praedicatorum monet Passerinus *cap.* 25. *de Election.* ac in Ordine FF. Minorum ordinant Statuta Generalia *cap.* 7. §. 6. *n.* 40.

229 VIII. *Nec sit rejectus ab electione.* Nam licet is, cujus prior electio fuit cassata non vitio personae, sed vitio formae electionis (puta, ob non servatam formam *in c. Quia propter. h. t.* praescriptam) iterum eligi possit, non solum ad aliam, sed etiam ad eandem Ecclesiam; secus tamen est dicendum, si electio cujuspiam cassata fuit vitio personae, sive ob crimen ipsius vere commissum, atque probatum. Talis enim indistincte est ineligibilis, adeo ut nec in eadem, nec in alia Ecclesia eligi valeat; *ut c. Super eo.* 12. *h. t.* ac notat Glossa *ibid. vers. Non vitio personae.* et Abbas *n.* 3. ac Barbosa *n.* 2. Miranda *in Manuali Praelat. tom.* 2. *q.* 23. *art.* 11. *Concl.* 5. Passerinus *cit. cap.* 25. *n.* 634. allegans alios.

230 Et hoc procedit, etiamsi postea crimen illud ob quod cassata fuit prior electio, plene fuerit emendatum, et sublatum. Pirhing *h. t. n.* 109. Nam textus in *cit. c. Super eo. h. t.* ac Doctores allegati, loquuntur indistincte: simulque rejectus ab electione ex vitio personae, seu propter crimen admissum, redditur infamis infamia facti; qualis notat ipsam personam, eamque sequitur, sicut lepra leprosum, *can. Cum turpem.* 1. *q.* 1.

231 Secus dicendum, quando prior electio fuit cassata non ob crimen electi, sed ob vitium corporis, ut puta, ob aliquam infirmitatem: nam si ille postmodum plene ab illa infirmitate convaluerit, non impeditur nova ejus electio: cum hic nulla consurgat infamia facti. Abbas *in cit. c. Super eo. n.* 3. *h. t.*

232 In dubio autem, num electio fuerit cassa vitio personae, an vitio formae (quale dubium oriri posset, quando electio absque expressione causae simpliciter cassatur) tunc pro ejus resolutione oportet uti distinctione. Quia aut opponebatur solum contra formam; et praesumitur cassata vitio formae, seu ob non servatam formam: nam sententia simpliciter prolata debet intelligi secundum acta, ut *l. Si Praeses. ff. de Poenis.* Aut opponebatur solum contra personam: et praesumitur cassata vitio personae, ob rationem dictam. Aut opponebatur contra formam, et personam simul; vel etiam ipsa electio rejicitur ex officio Superioris nemine opponente: et tunc in dubio praesumitur cassata vitio formae; siquidem stante dubio; in odiosis facienda est benignior interpretatio, juxta *Reg.* 49. *Juris. in* 6. cum concordantiis. Abbas *loc. cit. n.* 6. Baldus *in cit. Super eo. n.* 1. *h. t.* Passerinus *loc. cit. n.* 641. et alii.

233 IX. *Et sit de gremio.* Hoc est, quod eligendus sit de gremio Ecclesiae, Capituli, Dioecesis, aut Provinciae, ubi fit electio (dummodo ibi reperiatur idoneus) non autem extraneus, aut peregrinus. Siquidem electus de gremio Ecclesiae, ut in pluribus consuevit esse utilior ad bonum commune: quia magis diligit Ecclesiam, in qua nutritus est, prout notat D. Thomas 2. 2. *q.* 63. *art.* 2. *ad* 4. Simulque tales, qui antea ignorati fuerunt, non sunt praeponendi Clericis jam emeritis in suis Ecclesiis, *can. Nec emeritis. et can. Nullus invitis. et can. Obitum dist.* 61. Quamquam eligere aliquem de gremio Ecclesiae, non sit de necessitate, sed solum de honestate: atque ideo electio extranei facta a majori parte Capituli sit valida, et confirmanda, quando aliud canonicum non obstat. Glossa c. *Cum inter Canonicos.* 21. *vers. Aliam. h. t.* rejiciens aliorum sententiam, et ibi Abbas *n.* 9. et Barbosa *n.* 2. Miranda *cit. quaest.* 23. *art.* 21. *concl.* 1. Passerinus *d. cap.* 25. *n.* 649. allegans alios.

234 Tacentur aliae qualitates ex parte Eligendi requisitae: ut quod sit *corpore sanus*, ita ut officio suo rite fungi valeat. *Conditione liber, non servus: nec bigamus*, ac hujusmodi. Nam, cum talia requirantur ad Ordines

sacros rite suscipiendos, *can. Infames*. 6. *q*. 1. cum concordantiis; multo magis ea desiderantur in eligendis, ac promovendis ad Praelaturas Ecclesiasticas.

§. X.

De Electione Dignioris prae minus Digno.

SUMMARIUM.

235 *Dignus, et Dignior respectu Beneficii Ecclesiastici; quis?*
236 *Major dignitas Eligendi, unde mensuranda?*
237 *Ad Praelaturas, et Beneficia Ecclesiastica, non nisi digni sunt eligendi, seu promovendi.*
238 *Peccant mortaliter, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent.*
239 *Idem amplius probatur.*
240 *At procedit non solum in Episcopis, et Cardinalibus, sed etiam in habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem.*
241 *Imo et in promovendis ad Ecclesias Parochiales.*
242 *Solvitur instantia. Et num. seqq.*
243 *Et amplius hoc ultimum probatur.*
244 *Etiam ex Decreto Innocentii XI.*
245 *In sermone Concilii Tridentini idem est* Dignus, ac Dignior.
246 *Tunc peccatur mortaliter, quando promovetur quis ad Beneficium, omisso notabiliter digniori: secus, si excessus sit modicus.*
247 *Et quid dicendum de Beneficiis simplicibus?*
248 *Electio digni omisso digniori, est valida.*
249 *Solvitur instantia. Et num. seqq.*
250 *Quid dicendum de Constitutione Pii V.* In conferendis?

235 Quaeritur I. An licite possit eligi dignus omisso digniori? Ubi sciendum, quod *Dignus* respectu Beneficii Ecclesiastici dicatur ille, qui habet sufficientiam, omnesque qualitates jure requisitas, ad ejus ministerium rite obeundum. *Indignus* vero, qui deest aliqua ex qualitatibus ad ministerium Beneficiale de jure requisitis. Caeterum *Dignior* censetur, qui comparatione aliorum, majorem sufficientiam, aptitudinemque ad ministrandum habere dignoscitur.

236 Et quidem isthaec major sufficientia, dignitasque non praecise mensuranda est ex majori doctrina, vel majore vitae probitate, aut generis nobilitate; sed conjunctim ex omnibus animae, et corporis dotibus, ipsaque aptitudine ad regendum adeo, ut omnibus insimul consideratis, Ecclesiae, sive Praelaturae, cui praeficitur, caeteris utilior fore credatur. Unde D. Thomas 2. 2. *quaest.* 185. *art.* 3. inter alia notanter sic inquit: *Et ideo ille, qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur assumere meliorem simpliciter, quod est secundum charitatem; sed meliorem quoad regimen Ecclesiae, qui scilicet possit Ecclesiam et instruere, et defendere, et pacifice gubernare.* Idipsum praeter communem aliorum doctrinam, satis indicat Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* dum monet, *digniores, et Ecclesiae magis utiles esse praeficiendos*. Hoc praenotato.

237 Resp. I. Certum est, ad Praelaturas, aliaque Beneficia Ecclesiastica, non nisi dignos, atque idoneos esse eligendos, seu promovendos. Ita unanimis Doctorum: nam rectae rationi adversatur, assumere ad officium spirituale personam inidoneam; atqui Beneficium Ecclesiasticum datur propter officium, *cap. ult. de Rescript. in* 6. Hinc Concilium Generale, relatum *in c. Grave nimis*. 29. *de Praebend.* deplorans contrariam quorundam praxin, gemebunde pronunciavit: *Grave nimis est, et absurdum, quod quidam Ecclesiarum Praelati, cum possint viros idoneos ad Ecclesiastica Beneficia promovere, assumere non verentur indignos, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur: carnis sequentes affectum, non judicium rationis; unde quanta Ecclesiis damna proveniant, nemo sanae mentis ignorat*, etc. Concordat Concilium Trident. *Sess.* 7. *cap.* 3. *de Reform.* ubi etiam circa hoc antiquos Canones refert, atque innovat.

238 Resp. II. *Alienis peccatis communicantes mortaliter peccant, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles ipsi dijudicaverint, ad Ecclesias promovent*. Ita verbotim Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* Quorum verborum sensum cum nonnulli Auctores sinistra interpretatione perverterint, Innocentius XI. in Decreto, *die* 2. *Martii* 1679. emanato, sequentem inter alias, Ordine 47. Propositionem damnavit: *Cum dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiae magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent: Concilium vel primo videtur per hoc digniores non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos; vel tandem loquitur tertio, quando fit Concursus.* Hactenus Propositio damnata.

239 Concordant sacri Canones, volentes, quod eligatur dignissimus, ut can. Metropolitano, dist. 63. ibi: *Optimus ordinetur*. Et can. Licet. 8. q. 1. ibi: *Qui praestantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad Sacerdotium.* Unde in *cap. un.* §. *Omnibus. Ut Ecclesiastica Beneficia etc.* Pontifex merito quempiam comprehendit illis verbis: *Quia non ex affectu carnali, sed discreto judicio debuisti Ecclesiasticum Officium, et Beneficium in persona magis idonea dispensare*, cum concordantiis. Accedit ratio: tum quia *Ecclesiarum regimen est onus Angelicis humeris formidandum*, ut loquitur Concilium Trident. *Sess.* 6. *cap.* 1. *de Reformat.* illico hinc inferens, quod ad illud, *qui maxime digni fuerint*, assumantur; ergo peccant, et quidem mortaliter, qui ad tam grave officium, tantumque onus scienter eligunt minus dignum, minusque idoneum, praetermisso magis idoneo: sunt enim causa omnium malorum atque peccatorum, ex promotione minus digni, minusque idonei subsequentium; sicque, ut loquitur Concilium Trident. communicant alienis peccatis. Tum quia scienter eligens minus dignum praetermisso digniori, magisque idoneo, committit crimen acceptionis personarum, consistentis in eo, quod aliquid personae attribuitur praeter proportionem dignitatis suae: atqui acceptio personarum in spiritualibus eo magis peccatum est, quo spiritualia temporalibus praestant; ut docet D. Thomas 2. 2. *quaest.* 63. *art.* 2. Tum tandem, quia habentes jus eligendi non sunt domini Beneficiorum Ecclesiasticorum, sed tantum *dispensatores mysteriorum Dei*, seu jurium spiritualium, juxta D. Apostolum. 1. *Corinth.* 4. sicque tenentur ex Jure naturali, atque vi officii dispensatoris, consulere bono communi, sive Ecclesiae, modo meliori: atqui hoc non praestant, quando ad Ecclesiam, et regimen animarum, scienter eligunt minus dignum praetermisso digniori, et magis idoneo; ergo.

240 Resp. III. Praemissa, et tam inter Theologos, quam Canonistas nunc receptissima sententia, procedit non solum de Episcopis, et S. R. E. Cardinalibus, utpote de quibus, eorumque electione Concilium Trident. *cit. Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reformat.* expressam mentionem facit; quidquid olim contradixerit Glossa magna *can. Licet ergo.* 8. *q.* 1. cum paucis aliis, quos citat Diana *part.* 2. *Tract. Miscellan.* 1. *Resolut.* 40.

Sed etiam ipsa locum habet in illis omnibus, qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem: uti sunt Abbates, Vicarii, et Priores nullius Dioecesis, ac Praelati Regulares. Ita Jo. Cardenas *in Crisi Theologica, super Proposit. 47. Innocentii XI. cap. 2. n. 11.* Idque ob rationes jam allegatas, et adhuc *num. seq.* allegandas: nam et his regimen animarum, Angelicis humeris formidandum, incumbit.

241 Quaeritur II. Utrum allata doctrina de eligendo digniori ad Praelaturas Ecclesiasticas, etiam locum habeat in promovendis ad Ecclesias Parochiales? Resp. Affirmative; adeo, ut electionem seu promotionem minus digni, seu minus habilis ad regendam Ecclesiam Parochialem, praetermisso scienter digniori, sine peccato mortali fieri non posse, communem, et omnino veram sententiam esse, dicat Passerinus *cap. 30. de Election. n. 1.* allegans plurimus Auctores, addensque *n. 81.* id esse certum; atque insuper Jo. Cardenas *in cit. Crisi Theologica, super Proposit. 47. per Innocentium XI. damnata, cap. 4. n. 40.* asserat, etiam huic damnationi subjacere, si quis dixerit, ubi Concilium decernit, ad munus Parochiale esse eligendum digniorem, nomine *dignioris* intelligi *dignum*, sumpto comparativo pro positivo, aut intelligi non digniorem, sed solum eligi in Concursu. Quod ultimum etiam novissime docet Jo. Maria Sbogar *in Theologia Radicali. Tract. 13. n. 10.* asserens, quod *Si quis affirmaret dignum sufficere relicto digniore pro Parochia, incurreret damnationem Propositionis 47. ab Innocentio XI. proscriptae.* Haec ille. Rationes hujus sententiae partim desumuntur ex dictis: nam etiam Parochis incumbere censetur regimen Ecclesiarum, atque animarum, c. *Cum non ignores. 15. de Praebend.* cum similibus; ad quod proinde, veluti onus Angelicis humeris formidandum, non nisi digniores, ac maxime digni sunt assumendi. Unde Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 18. de Reformat.* expresse statuit, quod peracto examine, in Concursu ad Ecclesiam Parochialem vacantem praemittendo, ex examinatis; et ad vacantem Ecclesiam Parochialem gubernandam idoneis repertis, Episcopus eum eligat, quem caeteris magis idoneum judicaverit.

242 Dices. Hinc solummodo sequi, quod ad Ecclesiam Parochialem debeat eligi dignior, quando fit Concursus, utpote de quo fit mentio *in cit. cap. 18.* non autem extra Concursum: quia idem Concilium Trident. *Sess. 7. cap. 3. de Reform.* inhaerendo antiquis Canonibus, solum vult, ut *inferiora Beneficia Ecclesiastica praesertim curam animarum habentia, personis dignis et habilibus --- conferantur.* Simulque idem Consilium *in cit. cap. 1. Sess. 24. de Reform.* non loquitur de Beneficiis inferioribus, et Parochialibus, sed solum de Culminibus Beneficiorum: ut sunt Episcopatus, et Cardinalatus. Sed contra est primo. Haec responsio in terminis est reprobata, et damnata ab Innocentio XI. allegatam Propositionem 47. condemnante: nam dicta damnata Propositio, in sua ultima parte, hoc ipso modo interpretabatur sinistre Concilium Trident. illis verbis: *Vel tandem loquitur Tertio, quando fit Concursus.*

243 Contra est secundo: quia ratio *in cit. cap. 1. Sess. 24.* a Concilio Trident. allegata de promovendis dignioribus ad Beneficia, est generalis omnibus Beneficiis curam animarum habentibus: nam ea in hoc consistit, quod *omnes et singuli, qui ad promotionem praeficiendorum quodcunque jus habent --- meminerint, nihil se ad Dei gloriam, et populorum salutem utilius posse facere, quam si bonos Pastores, et Ecclesiae gubernatores idoneos promoveri studeant: eosque alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, nisi quos digniores, et Ecclesia magis utiles ipsi judicaverint, non quidem precibus, vel humano affectu, aut ambientium suggestionibus, sed eorum exigentibus meritis, praefici diligenter curaverint.* Haec Concilium. Atqui ista tota ratio licet ibidem in progressu specialiter applicetur ad promotionem digniorum ad Episcopatus, et Cardinalatus, etiam militat in dignioribus ad Parochias promovendis; cum etiam hi sunt Pastores, et Ecclesiae suae gubernatores: ergo, cum ratio legis sit anima legis, atque ob identitatem rationis in Lege expressae recta fiat extensio, juxta uberius dicta *Tit. de Constitutionibus. n. 388. et 529.* quae per dictum Concilium statuta, aut potius declarata fuerunt circa electionem digniorum Episcoporum, et Cardinalium, recte ob identitatem rationis extenduntur ad promotionem digniorum Parochorum.

Atque hanc doctrinam esse conformem menti Concilii Trident. confirmat jam allegatum Decretum Innocentii XI. dum damnat Propositionem 47. qua nonnulli Concilium Trident. *cit. cap. 1. Sess. 24.* inter alia explicare perperam studebant, illis verbis: *Vel tandem loquitur tertio, quando fit Concursus.* Nam Concursus, de quo hic sermo est, non fit nisi quoad Ecclesias Parochiales, et consequenter ibidem supponitur, citatum *cap. 1.* etiam de Ecclesiis Parochialibus procedere. 244

Neque urget Concilium Trident. *Sess. 7. cap. 3. de Reformat.* volens, quod Beneficia inferiora, praesertim curata, conferantur dignis, et habilibus. Resp. enim, hoc quidem semper requiri in collatione Beneficiorum (alioquin haec foret invalida ipso jure) simulque satis esse ad validitatem collationis, seu electionis, ut *n. 248.* dicetur: non tamen id sufficere, ut collatio illa licite fiat, quando praesens est alius, quem eligens, seu conferens, rite pensatis omnibus, agnoscit, et judicat esse digniorem, atque Ecclesiae utiliorem; prout idem Concilium postea *Sess. 24. cap. 1. et 18.* sese explicat, monens, atque declarans, in tali casu eligendum esse digniorem. Deinde, ut notat Passerinus *cap. 30. de Elect. n. 62.* in sermone Concilii Tridentini idem est *Dignus*, ac *Dignior*, *seu maxime dignus*, prout liquet *ex cit. cap. 1. Sess. 24.* ubi a principio dicitur, *bonos Pastores*, et Ecclesiae gubernandae *idoneos* esse promovendos; et illico subditur, eos peccare mortaliter, qui non quos *digniores, et Ecclesiae magis utiles* ipsi judicaverint, praefici curaverint. Sicut et ibidem circa finem habetur, Cardinales *idoneos* esse assumendos; et statim subjungitur, debere assumi *lectissimos tantum.* 245

Notant tamen Doctores, quae hactenus de peccato mortali dicta sunt, tunc locum habere, quando dignus promovetur ad Beneficium omisso scienter digniori, et quidem notabiliter digniori. Tum quia major isthaec dignitas non semper distincte potest dignosci, eo quod sit mensuranda ex omnibus qualitatibus insimul consideratis, ac non raro, qui praecellit scientia, ab alio superetur in probitate vitae, vel agendorum dexteritate, aut aliis qualitatibus: ut proinde non mirum sit, quod tam diversa subinde ab Eligentibus judicia formentur. Tum quia, quando excessus dignitatis in eo, qui praetermittitur, modicus est, ac parvus duntaxat supra eum, qui promovetur, etiam tunc non committi peccatum mortale, recte notant Doctores: ut Lugo *disp. 35. de Just. et jure. sect. 3. n. 21.* Sanchez *lib. 2. Consil. cap. 2. dub. 1. n. 17.* Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 15. n. 2.* Navarrus, Sotus, Sylvester, et alii ab ipsis relati. Siquidem tunc a mortali excusat parvitas materiae, sicut et in aliis talibus materiis istud contingere solet. 246

Deinde loquendo de Beneficiis simplicibus, et nullam curam animarum habentibus, non esse peccatum mortale, eadem conferre dignis, omissis dignioribus, censent multi Auctores; ut Lugo *cit. disp. 35. sect. 2. n. 20.* Lessius *lib. 2. de Justit. et jure cap. 34. dubit. 14.* Garcias *part. 7. de Benefic. cap. 10. n. 16.* Navarrus *lib. 2. de Restitut. cap. 2. n. 172.* Diana *part. 2. tract. 1. Miscellan. Resolut. 38.* ac praeter alios, 247

quos allegat, probabile censet Jo. Cardenas *super cit. Proposit.* 47. *Innocentii XI. cap.* 1. *n.* 6. quamvis contrarium tenere videatur D. Thomas 2. 2. *q.* 63. *art.* eumque non pauci alii sequuntur. Ratio prioris sententiae est: quia neque Concilium Tridentin. *cit. Sess.* 24. *cap.* 1. *et* 18. neque dicta Propositio damnata, agit de Beneficiis simplicibus, sed solum de Curatis; simulque periculum tanti mali inde non imminet, neque ex iis adeo pendet bonum Ecclesiae, sicuti fit in Curatis ac proinde facilius potest excusari Elector, qui semel aut iterum digniorem omittit, dummodo alter sit vere dignus, et hoc communiter non fiat; prout limitat Lugo *cit. n.* 20. et Lessius, *ubi supra*, ne alioquin successive graviter laedatur Ecclesia, si semper digniores omittantur, et nemo curet promovere digniores in ejus ministros.

248 Quaeritur III. Utrum valida sit electio digni, praetermisso digniore facta? Resp. Licet electio indigni ipso jure sit irrita, atque invalida, ut *c. Dudum.* 22. *de Election.* cum concordantiis: nihilo minus si fiat electio digni, posthabito etiam digniori, eadem in utroque Foro, tam interno scilicet, quam externo, valida est, nec rescindi potest. Ita Glossa magna *circa fin can. Nullus dist.* 61. D. Thomas *cit. quaest.* 63. *art.* 2. *ad* 3. Garcias *cit. cap.* 16. *n.* 2. citans plurimos alios, Zoesius *h. t. n.* 45. Engel *eod. n.* 47. cum communi. Idque desumitur ex *c. Cum nobis.* §. *His igitur.* 19. *etc. Cum dilectus.* 32. *h. t.* ubi talis electio minus digni omissis dignioribus refertur, et stantibus aliis confirmanda censetur. Accedit ratio: quia, si electio impugnari posset in Foro externo, seu judiciali, ex eo duntaxat, quod non fuerit electus melior, facile omnis electio posset habere hanc calumniam, et lata porta aperiretur innumeris litibus, quod est absurdum.

249 Nec obstat, quod eligentes peccant, simulque intentum Ecclesiae sit, ut eligantur digniores. Resp. enim neg. sequel. Nam imprimis *multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem,* ut dicitur *in c. Ad Apostolicam.* 16. *de Regular.* Accedit, quod Ecclesia nullibi rejiciat, seu irritet electionem digni (bene tamen indigni) et hoc ob commune bonum pacis: alioquin enim omnes propemodum electiones essent in discrimine, et locus infinitis litibus, si ea duntaxat de causa everti possent, quod non fuerit electus dignior.

250 Dices. B. Pius V. In Constitutione, *In conferendis.* 1566. 13. Cal. Aprilis edita (quam refert Garcias *part.* 9. *de Beneficiis cap.* 2. *num.* 3.) inter alia expresse cavet, quod si Episcopus minus habilem, posthabitis magis idoneis elegerit ad Ecclesiam Parochialem, possint ii, qui rejecti fuerunt, appellare ad Metropolitanum, et constito de prioris Eligentis irrationabili judicio, eoque revocato, Ecclesia Parochialis magis idoneo conferatur. Resp. hoc esse speciale in electione ad Parochialem Ecclesiam per Concursum; idque ob specialem dispositionem dicti B. Pii V. Quamquam recte notat Passerinus *cap.* 30. *de Elect. nu.* 88. cum aliis, etiam talem appellationem esse parum utilem, ad hoc, ut in Foro externo electio minus digni cassetur. Tum quia major habilitas, seu dignitas ad Beneficia Ecclesiastica pendet non solum a majori scientia, sed etiam ex prudentia, solertia, dexteritate ad regendum, nobilitate ac potentia Familiae, et nonnullis aliis circumstantiis externis, quae possunt movere ad exclusionem doctissimi et sanctissimi Viri; unde nimium difficile erit probare, quod judicium Episcopi eligentis minus dignum fuerit irrationabile. Tum quia adeo vehemens est praesumptio pro Ordinario, ut debeat clare doceri de dolo, et irrationabilitate ipsius, juxta Rotam *Decis.* 537. *part.* 1. *Recent.*

§. XI.

De poenis Eligentium indignum, aut non servata debita forma, seu tempore a Jure Statuto.

SUMMARIUM.

251 *Eligentes indignum, ipso jure privati existunt pro una vice potestate eligendi.*
252 *Et non primum per sententiam.*
253 *Dummodo scienter elegerint indignum: secus, si ignoranter.*
254 *Eligens indignum, et allegans ignorantiam, cogitur hanc probare.*
255 Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur: *explicatur.*
256 *Ignorantia, quomodo probari possit?*
257 *Dicta poena privationis potestatis eligendi non incurritur, nisi sequatur communis electio.*
258 *Ac incurritur tantum pro una vice.*
259 *Idque exemplificatur.*
260 *Post electionem indigni a majori parte Capitularium factam, potest minor pars eligere alium dignum; et quomodo?*
261 *Eligentes indignum possunt ab aliis repelli per viam exceptionis.*
262 *Eligentes indignum in Episcopum, ipso jure sunt suspensi a Beneficiis per triennium.*
263 *Quod intelligendum de Beneficiis, quae quis obtinet in Ecclesia offensa.*
264 *Cur censeatur Ecclesia offendi per electionem indigni?*
265 *Aliquando quis est suspensus a Beneficiis in una, et non in altera Ecclesia.*
266 *Poena ista triennalis suspensionis, a quibus indignum eligentibus incurratur?*
An etiam ab Episcopis, vel Canonicis Capitularibus? Ibid.
267 *Eadem poena non habet locum in electionibus inferiorum Praelatorum, praeter Episcopos.*
268 *Bene tamen poena privationis potestatis eligendi pro una vice; et cur?*
269 *Electio Praelati in Ecclesia viduata, si fiat non servata forma* c. Quia propter. h. t. *est ipso jure nulla.*
270 *Quod tamen limitatur. Et num. seqq.*
271 *Quando adsunt pauci Electores, v. g. duo, vel tres tantum, non obligat* c. Quia propter. h. t.
272 *Quid agendum, si mortuo Episcopo, et caeteris Canonicis, remansit unicus Canonicus?*
273 *Vel si remanserunt duo?*
274 *Aut tres Canonici?*
275 *Electus contra formam* c. Quia propter. h. t. *est tutus in conscientia, si nemo sese opponat electioni.*
276 *Eligentes non servata debita forma pro una vice eligendi potestate privantur, non quidem ipso jure, sed per sententiam.*
277 *Econtra eligentes indignum, sunt ipso jure privati; et quae disparitas?*
278 *Quae sit poena non eligentium intra tempus a Jure praefixum. Et num. seqq.*
In Ecclesiis Cathedralibus, et Regularibus, debet electio Praelati fieri intra trimestre. Ibid.
279 *Trimestre istud est computandum, non a die vocationis, sed notitiae.*
280 *Etiam Praelati Ecclesiarum Collegiatarum sunt intra trimestre eligendi.*
281 *In aliis Praelaturis, ac Beneficiis sufficit electionem, seu collationem fieri intra sex menses.*

282 *Si electio non sortiatur effectum, eo quod Electus non consentiat, vel renunciet, aut moriatur, habent Electores integrum tempus ad novam electionem.*

251 Quaeritur I. An, et qua ratione eligentes indignum priventur jure eligendi? Resp. I. Eligentes scienter indignum, v. g. excommunicatum, vel habentem defectum in Ordinibus, scientia, aetate, natalibus, aut hujusmodi, ipso jure privati existunt pro una vice potestate eligendi. Ita habetur c. *Cum in cunctis.* §. *fin.* 7. *h. t.* ibi: *Eligendi tunc potestate privatos se noverint.* Concordat c. *Cum Vintoniensis.* 25. *et c. Scriptum est,* 40. *eod.* estque certa, et communis Doctorum. Atque haec poena non solum procedit in Eligentibus, sed etiam in Postulantibus scienter indignum; ut *cap.* 1. *de Postulat, Praelat.* et ibi Glossa, ℣. *Privari.* et Abbas *num.* 31. et alii, hoc intelligentes, si postuletur habens defectum indispensabilem, aut in instrumento postulationis non expressum.

252 Dices. In *cit. c. Scriptum est,* dicitur, quod eligentes, vel postulantes scienter indignum, *merito debent eligendi, seu postulandi potestate privari;* ergo non ipso jure, sed primum per sententiam Judicis erunt privandi. Resp. neg. consequent. Quia, ut explicat Glossa ibidem, ly *privari,* refertur ad factum; cum sint ipso jure privati, juxta alios textus citatos: et significat, tales postmodum per sententiam Judicis, suborta aliqua lite, seu exceptione, debet nunciari seu declarari, quod sint privati. Quo modo passim consimiles locutiones sint intelligendae, quando per alia Jura constat, poenam ipso jure infligi, ut dictum *Tit. de Constitutionibus.* §. 9. *num.* 220.

253 Additur notanter *n.* 251. *Eligentes scienter indignum.* Nam secus dicendum, si id fiat ignoranter, prout desumitur *ex c. Innotuit* 20. *et cit. c. Cum Vintoniensis,* juncta Glossa ℣ *Scienter. h. t.* et notat Abbas *c. Cum in cunctis.* §. *Clerici. n.* 2. *eod.* Passerinus *cap.* 29. *de Election. n.* 78. et alii.

254 Veruntamen eligens indignum, et asserens, se id ignoranter fecisse, cogitur probare ignorantiam, *arg. cit. c. Innotuit. h. t.* ubi Pontifex eligentibus indignum solum ex gratia remisit, quod non cogerentur probare ignorantiam quam allegabant; et notat ibidem Glossa, ℣. *Ignorantiam* et Abbas *n.* 7. inde inferens, quod ignorantia in facto alieno non praesumatur, quando quis ex officio inquirere tenetur: prout Vocales, ex officio tenentur inquirere de qualitatibus eligendi.

255 Nec obstat Regula 47. *Juris in* 6. ubi dicitur: *Praesumitur ignorantia, ubi scientia non probatur,* Nam, haec regula non habet locum, quando quis ex officio scire, ac indagare tenetur, *arg. cit. c. Innotuit,* et concordat c. *Quamvis.* 10. *de Reg. jur.* ubi in simili dicitur: *Non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit,* seu se ignorasse allegat.

256 Potest autem ignorantia in proposito probari, vel ostendendo, quod Electus communiter habebatur pro legitimo, seu habili, ac veluti talis fungebatur publicis honoribus; vel saltem per proprium juramentum. Glossa *in d. c. Innotuit.* ℣. *Ignorantiam. in fin.* quam sequitur Abbas *ibid. n.* 22. istud limitans, dummodo talis communiter non fuerit habitus pro illegitimo; quia tunc non staretur juramento.

257 Resp. II. Etsi peccent, qui scienter dant suffragium indigno, nihilominus memoratam poenam privationis potestatis eligendi pro una vice non incurrunt, nisi etiam sequatur communis electio indigni; id est, nisi etiam publicae, seu capitularis electionis Decretum fuerit promulgatum. Ita communis; et habetur decisum *in c. Perpetuo.* 7. *h. t. in* 6. ibi: *Declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio praestitum (nisi adeo in eo praestiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur) nequaquam eligendi potestate priventur: licet pro eo, quod indignum nominando, scienter contra conscientias suas agunt, et Divinam vindictam, et Apostolicae ultionis metum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.* Accedit ratio: quia verba legis poenalis debent intelligi cum effectu, *ut c. Relatum. de Cler. non resident.* Deinde Jura allegata puniunt tantummodo eligentes scienter indignum: atqui nec nominatio in scrutinio, nec votorum publicatio, potest dici communis electio, *c. In Genesi.* 55. *h. t.* ergo.

Resp. III. Dicta etiam privatio potestatis eligendi, 258
incurritur tantum pro una vice. Ita communis; et patet ex Juribus *n.* 251. allagatis, et clarius ex *c. Cum Vintoniensis.* 25. *h. t.* ubi Pontifex declarat, dicens, quod Decretum Concilii Generalis, *c. Cum in cunctis. h. t.* relati, *decrevit, hujusmodi praesumptores* (nempe scienter eligentes indignum, ut puta, non legitime natum) *una vice duntaxat eligendi potestate privatos.* Ubi Abbas. *num.* 6. notanter ait quod eligentes scienter indignum, non sunt privati potestate eligendi per totam illam vacationem Praelaturae, sed in prima duntaxat electione, quae ibi occurrit facienda, sive ea habuerit effectum, sive non: satis enim est, quod illi fuerint privati in una electione, quae est proxima post electionem indigni, sicque ordine secunda; hinc quippe est purgatum vitium eorum.

Infertur proinde, quod si proxima electio ex eo 259
non fuerit consecuta suum effectum, quia Electus non acceptavit, vel mortuus est, aut quia electio ob vitium aliquod rescissa fuit etc. privati, et jam semel puniti, recuperent jus eligendi, ita ut ad sequentem electionem procedere non prohibeantur. Layman. *in cit. c. Cum Vintoniensis. n.* 4. *h. t.* Insuper, si Eligentes indignum, postea ab aliis Vocalibus innocentibus fuerunt admissi ad celebrandam novam, sive secundam electionem (cum isti per hoc cesserint juri suo) jam illi non amplius possunt repelli ab alia nova, sive tertia electione, si forsan ista secunda suum effectum non sortiatur; per textum *cit. c. Cum Vintoniensis.* §. *fin.* ibi: *Quoniam electio, quam coram nobis celebrare volebant, non jam secunda, sed tertia concurrebat, ad eligendum illos censuimus admittendos.*

Infertur ulterius, quod post promulgatum Decre- 260
tum electionis a majori parte Capitularium de persona indigna factae, alii licet pauciores, qui indignum non elegerunt, si circa aliam personam dignam consenserint, statim ac veluti eodem electionis contextu, etiam non inchoato novo Scrutinio, Decretum electionis suae efformare, et publicare valeant; aut si maluerint, possint id etiam ex intervallo facere, repetito tamen inter eos scrutinio, et tractatu. Desumitur hoc ex *c. Congregato.* 53. juncta Glossa. ℣. *Postmodum h. t.* et tradit ibi Jo. Andreas, et Abbas *n.* 6. Layman *cit. n.* 4. et alii. Ratio est: quia major pars Capitularium eligens scienter indignum, privata est pro una vice potestate eligendi, et haec tota remanet penes alios, licet pauciores, atque isti repraesentant tunc totum Capitulum: *ut c. Dudum.* 22. juncta Glossa, ℣. *In Ordinibus. etc. Bonae memoriae.* 23. *et c. Congregato.* 53. *h. t. et c. Gratum de Postulat. Praelat.*

His adde, quod privati potestate eligendi ob ele- 261
ctionem indigni, possint ab aliis innocentibus, licet paucissimis, ab actu novae electionis repelli per viam exceptionis. Cum enim illi sint privati ipso jure, non est opus, ut feratur sententia, sive declaratio super eorum privatione, sed illico valet electio a caeteris facta; prout desumitur ex *cit. cap. Bonae memoriae. et c. Dudum. h. t.* ac notat Abbas *in c. Cum Vintoniensis. n.* 5. *h. t.*

Quaeritur II. An, et qualiter Eligentes indignum 262

poenam suspensionis a Beneficiis incurrant? Resp. I. Eligentes scienter indignum in Episcopum, vel eo superiorem, sunt ipso jure a Benaliciis Ecclesiasticis suspeosi per triennium. Ita habetur expressum c. *Cum in cunctis. 7. §. Clerici. h. t.* ubi varba illa, *Et ab EcclesiasticisBeneficiis triennio noverint se suspensos*, poenam latae sententiae important. Concordat *c. Cum Vintonensis.* 25. *et c. Per inquisitionem.* 26. *h. t.* ubi proinde infertur, atque in facti contingentia decidiiur, quod tales dorante suspensione ad Dignitatem Ecclesiasticam eligi, seu promoveri non possint.

263 Resp. II. Haec poena triennalis sospensionis a Beneficiis, quam incurrunt eligentes scienter indignum in Episcopum, procedit solummodo de illis Beneficiis, quae quis obtinet in illa ipsa Ecclesia, quam sic eligendo specialiter offendit, non sutem de caeteris Beneficiis. Ita habetur expressum *in c. Si compromissarius.* 37. *§. Restringitur. h. t. in* 6. Siquidem in poenis benignior interpretatio est facienda, juxta *Reg.* 49. *Juris. in* 6. cum concordantiis; ac proinde liquet *in d. c. Cum in cunctis. §. Clerici. h. t.* Eligentes indignum indafinite suspendantur ab Ecclesiasticis Beneficiis; recta tamen haec poena restringitur solum ad Beneficia Ecclesiastica, quae quis obtinet io Ecclesia specialiter offensa per suam electionem indigni.

264 Censatur autem Ecclesia specialiter offendi per electionem indigni, licat haec ipso jure fuerit nulla, nec habuerit effectum: quia, quantum in ipso eligente fuit, mala eligendo offendit, dum ad ejus gubernium scienter indignum promovere studuit, neque haec prava voluntas intra suos terminos stetit, sed in. conatum externum prodiit; atque ideo, Jure sic disponente, merito est punienda. Glossa *in cit. §. Restringitur. ℣. Offendisse.*

265 Nec cuipiam absordum videatur, quod hac ratione aliquis sit suspensus a Beneficio in una Ecclesia, et non alia. Nam simile quid habetur *in c. Cupientes. §. Caeterum. eod in* 6. Licet enim per electionem indigni offendatur quoque Ecclesia universalis, utpote quae est una toto orbe terrarum diffusa, *can. Loquitur.* 24. *q.* 1. specialiter tamen solum offenditur illa Ecclesia, ad cujus regimen scientee quis aligit indignum.

266 Resp. III. Insuper praefatam poenam suspensionis a Beneficiis, incurrunt duntaxat Clerici inferiores scienter aligentes indignum. Ratio est: quia textus *in cit. c. Cum in cunctis. §. Clerici. h. t.* loquitur solum de Clericis, ibi: *Clerici sane, si contra formam istam quemquam elegerint, et eligendi tunc potestate privatos, et ab Ecclesiasticis Beneficiis triennio noverint se suspensos.* Unde haec poana non comprehendit Laicos, si quoquo modó eligant indignum. Neque Episcopos, si contingat ipsos eligere: nam hi in materia suspensionis, ac interdicti, non comprehenduntur sub generali nomine Clericorum, *c. Quia periculosum.* 4. *de Sent. excommun. in* 6. *et c. Si compromissarius. §. Hujusmodi h. t. in* 6. Neque Cardinales eligentes indignum in Papam; enim et ipsi non veoiant nomine Clerici in odiosis, simulque electió Papae speciali expressione indigeat. Passerinus *cit. cap.* 29. *n.* 85. Bene tamen Canonici Cathedrales: quamvis enim Canonici in odiosis caeteroquin oon venlant sub nomine Clérici, ut *c. Statutum.* 22. *h. t. in* 6. quia tamen illi ipsi sunt, quibus de jure competit eligere Episcopum, dubitari non potest, quin poena suspensionis *in d. §. Clerici* lata in Clericos indignum eligentes in Episcopum, arctet Canonicos Cathedrales. Abbas *in c. Bonae memoriae.* 3. *n.* 2. *de Postulat. Praelat.* ubi in superscriptione Canonici Cathedrales in materia electionis vocantur *Clerici Ravenn. Ecclesiae.*

267 Resp. IV. Ulteriùs memorata poena triennalis suspensionis a Beneficiis Ecclesiasticis, non habet locum in electionibus inferiorum Praelatorum, aut Beneficiariorum, sed tantummodo in electionibus Episcoporum; adeo, ut ipsa tantum incurratur ab eligentibus scienter indignum in Episcopum, vel eo majorem. Ita habetur expressum *in cit. c. Si compromissarius.* 37. *§. Hujusmodi h. t. in* 6. at amplius notat Glossa *c. Quamquam.* 18. *℣. Secus. eod. in* 6., estque communis DD. Nam, quia majoris momenti est alectio Episcopi prae inferiorum electionibus, simulque ex electione indigni in Episcopum multo magis laeditur Ecclesia, quam si ad inferius Beneficium quis indignus promoveatur: merito poena suspensionis, in allegato *c. Cum in cunctis. h. t.* Ista contra eligentes indignum, restringitur ad solam alectionem Episcoporum; eo praesertim, quod ibidem de liorum electione principaliter agatur, ac poenae sunt restringendae potius, quam laxandae.

268 Dices. In allegato. *c. Cum in ounctis. §. Clerici.* aequaliter, et sub eodem contextu verborum, imponitur poena privationis potestatis eligendi pro una vice, et poena suspensionis triennalis a Beneficiis; ergo, si eligentes indignum ad inferioras Praelaturas, vel Beneficia, incorrunt priorem poenam, ut vult Glossa *d. c. Quamquam. ℣. Secus. h. t. in* 6. at Abbas *c. Dudum.* 22. *n.* 11. *h. t.* pariter ipsi incurrent posteriorem poenam, vel certe hi neutram incurrunt. Resp. neg. consequent. Licet enim non desint Doctores, qoos citat, et sequitur Passerinus *cit. cap.* 29. *de Elect. n.* 94. *et* 95. qui volont, quod etiam poena privationis vocis non afficiat, nisi eligentes indignum ad Episcopatum, et superiores Dignitates: at vero eligentes indignum ad Dignitatem Episcopatu inferiorem hac poena pro una vice non ligentur, sed sint puniendi poena extraordinaria, et arbitraria: probabilior tamen, et Juri conformior est opposita sententia Glossae, et Abbatis. Tum quia *in cit. c. Cum in cunctis. h. t.* etiam fit sermo de electione inferiorum, nempe Decanorum, Archidiaconorum, et aliorum Curatorum; et sola poena suspensionis, non itam privationis facultatis eligendi pro una vice, restringitur ad electionem Episcoporum in saepe *cit. c. Si compromissarius. h. t. in* 6. Tum quia, quod scienter eligentes indignum ad inferiores Praelaturas, vel Beneficia, priventur potestate eligendi pro una vice, praeter *cit. c. Cum in cunctis. §. Clerici.* etiam per alia posteriora Jura satis exprimitur; uti patet ex *c. Dudum.* 22. *h. t.* loquente de electione ad Praepositurar, et *c. Perpetuo.* 7. et *c. Quamquam.* 18. *eod in* 6. Justom qoippe est, ut aligentes scienter indignum puniantur in eo, in quo deliquerunt; sicque potestate eligendi, qua semel fuerunt abusi, pro una saltem vice priventur. Secus est de suspensione a Beneficiis: nam, quia per electionem indigni in Episcopum specialiter laeditur Ecclesia, non autem per electionem ad inferiores Praelaturas, vel Beneficia, dicta poena merito ad illam solam restringanda censetur in *cit. c. Si compromissarius. h. t. in* 6. et praeter Glossam *loc. cit.* notat ibidem Layman *n.* 5. Pirbing *h. t. num.* 43. et alii.

269 Quaeritur III. quae sit poena eorum, qui eligunt Praelatum in Ecclesia viduata non servata forma Scrutinii, *in c. Quia propter.* 42. *h. t.* praescripta? Resp. I. Hujusmodi electio imprimis est ipso jore irrita. Ita communis: et patet ex textu illius Capituli, ibi: *Aliter electio facta non valeat.*

270 Intallige tamen istud imprimis de alectionibus illorum Praelatorum, per quorum mortem censetur Ecclesia viduata, juxta dicta superius §. 5. *numer.* 110. *et* 111. Deinde id ipsum limitatur, dummodo non habeatur speciale privilegium Apostolicum de alia alectionis forma tenenda, aut de una vel altera conditione Scrutinii omittenda; *arg. c. Abbate. §. Contra. de Verb. signif.* Aut nisi per consuetudinem legitime praescriptam aliud alicubi fuerit introductum, *arg. cap. ult. de Consuet.*

271 Ulterius limitatur allata Conclusio, quando adsunt

psuci Electores, videlicet duo, vel tres tantum: tunc enim non tenentur (cum nec possint) servare praescriptam *in cit. c. Quia propter. h. t.* formam Scrutinii, assumendo videlicet tres Scrutatores de Collegio, cum ipsi constituant totum Collegium. Et ratio ulterior est: quia pro tali casu, sive ad duos, vel tres solum Electores, non potest adaptari intentio, seu mens dictae Decretalis *Quia propter*, et per consequens ea hic cessat, *arg. l. Ita autem ff. de Administrat. et pericul. Tutor.* Innocentius *in d. c. Quia propter. num. 5. h. t.* Ancharanus *in c. Nullus. 1. n. 3. eod.* et alii.

272. Quod si quaeras, quid igitur in tali casu agendum, quando videlicet mortuo Episcopo, et caeteris Canonicis Ecclesiae Cathedralis, solummodo tres, duo, vel etiam unicus horum remansit? Resp. Quando remansit unicus Canonicus, tunc jus Capituli, seu universitatis remanet in illo uno, *l. Sicut municipum. § fin. ff. Quod cujusque univers.* ac notat Glossa magna *in c. Gratum.* et Abbas *ibid. n. 9. de Postulat. Praelat.* Licet igitur talis non possit eligere seipsum in Episcopum (quia censeretur ambitiosus et hoc ipso repellendus; ut c. *Per nostras, 16. de Jurepatronat.* cum similibus) poterit tamen eligere extraneum: aut, si nolit, censetur electus a jure, et sic potest a Superiore confirmari, si caeteroquin dignus existat. Passerinus *cap. 18. de Election. num. 70.* citans alios.

273 Deinde, quando duo tantum remanserunt, possunt illi vel eligere extraneum, si consentiunt; vel compromittere limitate in aliquem, ut is unum ex ipsis duobus eligat: alioquin vero, cum neuter eorum possit eligere seipsum, inter ipsos nequit dari electio concors, et votis majoribus celebrata, nisi unus eorum velit renunciare juri eligendi; hoc autem facto, si eligatur ab altero Concanonico, censetur rite electus. Ancharanus *cit. n. 3.* Passerinus *n. 72.* Fatendum tamen, quod Abbas *c. Cum in jure. 33. n. 5. in fin. h. t.* post Joan. Andream sentiat, quod in tali casu possit unus eligere alterum, et electus consentiendo electioni suae augere numerum, adeo ut electio dicatur facta non ab uno, sed a toto Capitulo. Et hujus ratio esse potest: quia duo illi Electores non tenentur ad legem Scrutinii, et possunt publice inter se eligere; cum unus non possit alterum in secreto scrutari, sicque forma Scrutinii tunc sit observatu impossibilis. Abbas *part. 2. Consil. 25. n. 2.* Verum prior sententia est tutior.

274. Tandem, quando tres Canonici supersunt, tunc vel tres extranei assumuntur in Scrutatores, juxta doctrinam Glossae *in c. Quia propter. vers. Viris. h. t.* Vel ex ipsis duo semper, ac singillatim, scrutentur tertium in scriptis votantem, donec omnes tres sua vota dederint: atque electus a duobus praevalebit, ejusque electio erit valida, dummodo aliud canonicum non obstet.

275. Insuper circa datam *num.* 269. Conclusionem est notandum cum Laymann *in d. c. Quia propter. n. 13. h. t.* et aliis, quod electio contra formam citatae Decretalis celebrata, catenus solum ipso jure censeatur irrita, quatenus per sententiam declaratoriam Judicis rescindi potest, perinde ac si ab initio penitus non substitisset. Alioquin vero, si non rescindatur, eo quod nemo sit, qui eam impugnet, neque ad eam rescindendam Superior ex officio moveatur: Electus Praelaturam acceptans, et retinens, tutus manet in conscientia; cum naturalis obligatio, atque jus ex Eligentium consensu jam ortum subsistat. Hoc ipsum amplius probatur ex dictis *Tit. de Constitutionibus. §. 11. nu. 255. et 256. et seqq.*

276. Resp. II. Ulterius Capitulares, qui non servata debita forma Scrutinii electionem faciunt, pro ea vice eligendi potestate privantur, quamvis haec poena non infligatur ipso jure, sed primum per sententiam Judicis sit inferenda. Ita Doctores passim; idque patet ex saepe *cit. c. Quia propter. h. t.* ibi: *Qui vero contra praefatas formas eligere praesumpserint, eligendi ea vice potestate priventur.* Ubi Glossa communiter recepta ait: *Priventur per sententiam, non ipso jure.* Concordat *c. Cumana. 50. § fin. h. t.* juncta Glossa *fin. ibid.*

277 Nec obstat *c. Cum in cunctis. 7. h. t.* ubi Eligentes indignum, ipso jure privantur potestate eligendi pro una vice. Resp. enim, hoc procedere, cum peccatur eligendo ex certa scientia personam indignam: secus autem, quando peccatur solummodo contra formam *in c. Quia propter. h. t.* praescriptam, electio tamen facta est de persona idonea. Quia enim plus peccant, magisque offendunt Ecclesiam, scienter eligentes personam indignam, quam non servantes dictam formam, merito major poena imponitur in uno casu, quam in altero; sicque dicta poena privationis ibi incurritur ipso jure, hic autem solummodo per sententiam. Glossa *fin. ubi supra.* Abbas *c. Quia propter. §. Nisi. n. 3.* et alii.

278 Quaeritur IV. Quae sit poena non eligentium intra tempus a Jure praefixum? Resp. I. Loquendo de Ecclesiis Cathedralibus, et Regularibus, si illi, ad quos spectat electio, negligunt eligere intra tres menses, tunc ipsi sunt privati potestate eligendi pro ea vice, ac proximus Superior ordinabit Ecclesiam. Ita communis, atque habetur decisum *in c. Ne pro defectu. 41. h. t.* illis verbis: *Ne pro defectu Pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat: aut in facultatibus suis Ecclesia viduata grave dispendium patiatur etc. Statuimus, ut ultra tres menses Cathedralis, vel Regularis Ecclesia Praelato non vacet: intra quos (justo impedimento cessante) si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice: ac ipsa eligendi potestas ad eum, qui proxime praeesse dignoscitur, devolvatur etc.*

279 Caeterum dicti tres menses, intra quos electio ejusmodi celebrari debet, sunt computandi non a die vacationis, sed a notitia hujus, textu claro *c. Licet. 3. de Supplend. negligent. Praelat.* et *c. Quia diversitatem. 5. § fin. de Concess. Praebend.* Insuper dictum trimestre non currit legitime impeditis, adeoque tempus existentis legitimi impedimenti non est computandum in dictis tribus mensibus: nam Constitutio illa, *Ne pro defectu.*, est lata duntaxat contra negligentes; prout liquet ex illis verbis, *Justo impedimento cessante*, et amplius probant Glossa *ibid. vers. Impedimento.*

280. Resp. II. Dicta Constitutio *Ne pro defectu. h. t.* probabiliter extenditur etiam ad illos Ecclesiarum Collegiatarum Praelatos, qui ordinariam, et generalem jurisdictionem in Clericos suae Ecclesiae, jure speciali exercent. Ita Glossa *d. c. Quia propter. vers. Ecclesiis viduatis.* et Abbas *in c. Ne pro defectu. n. 3.* et ibi Imola. *num. 5.* et Laymann *num. 2. h. t.* Idque desumitur ex identitate rationis: nam tales Praelati habentes jurisdictionem generalem, etiam quodammodo Sponsi dicuntur, *can. Sicut in unaquaque. 21. q. 2.* Simulque intentio praeallegatae Constitutionis fuerat, providere *Ecclesiis viduatis*, ne dispendium patiantur: adeoque tanquam favorabilis, merito videtur extendenda etiam ultra proprietatem verborum, spectata intentione Legislatoris, quae ex identitate rationis in lege, seu memorata Constitutione expressae, satis innotescit, juxta dicta, *Tit. de Constitutionibus. num. 387. 388. et 419.*

281. Resp. III. Quantum attinet ad alias Praelaturas, Dignitates, et Beneficia Ecclesiastica, sufficit, si electio ad ipsa, vel eorundem collatio, fiat a die notae vacantiae intra sex menses: quibus elapsis de Episcopo ad Capitulum Cathedrale, et econtra, ac demum iisdem conferre negligentibus ad proximum Superiorem devolvitur collatio. Ita expresse habetur *in c. Nulla. 2. de Concess. Praebend.* juncto *c. Quia diversitatem 5. eod.* cum concordantiis.

282 Resp. IV. Quod si electio intra tempus legitimum

celebrata, ex eo non sortiatur effectum, quia Electus non consentit, vel post praestitum consensum renunciat, aut moritur, sive ob occultum ejus vitium electio irritatur; Electores ex tunc (id est, a die dissensus, renunciationis, mortis etc.) habebunt integrum tempus ad electionem novam celebrandam, ac si vacatio nova esset; dummodo nihil fraudulenter circa hoc egerint. Ita expresse decisum habetur *in c. si Electus.* 26. *h. t. in* 6. Et hujus ratio ibidem redditur: quia Electores illi jam fecerant, quod spectabat ad ipsus, infra juris terminos eligendo; ac proinde pro matura deliberatione alterius Praelati eligendi, merito ad novam electionem illis conceditur tempus integrum, hoc est, trium mensium in Cathedralibus, ac Regularibus Ecclesiis, vel sex mensium in inferioribus Beneficiis; ut explicat Glossa ibidem *vers. Integrum.*

§. XII.

De Publicatione Scrutinii, atque Electionis; Variatione votorum, et Accessu minoris partis ad majorem.

SUMMARIUM.

283 *Electio duplex, alia privata.*
284 *Alia communis, seu Capitularis.*
285 *Publicatio Scrutinii, quae?*
286 *Et quomodo fiat?*
287 *Publicatio electionis communis, seu Capitularis, quae?*
288 *Quibusque verbis fieri soleat?*
289 *Electio clandestina, quae?*
290 *Electores post publicatum Scrutinium variare non possunt, bene tamen ante.*
291 et 292 *Multiplex ratio hujus diversitatis affertur, et rejicitur.*
293 *Ac vera assignatur.*
294 *Electores publicato Scrutinio non possunt variare, nec ut singuli, nec ut Collegium.*
295 *Dummodo ex votis singularibus in Scrutinio datis possit sequi communis electio.*
296 *Secus, si nullus obtinuit vota majora respecte totius Capituli.*
297 *Vel Electus non acceptat electionem, aut huic renunciat.*
298 *Vel si publicato Scrutinio apparet, nominatum esse ineligibilem: quia tunc oportet novum Scrutinium inchoare, et variare.*
299 *Si electio non ipso jure est irrita, sed per sententiam cassanda, non licet variare publicato Scrutinio.*
300 *In Electionibus Monialium, an, et in quem finem liceat variare publicato jam Scrutinio?*
301 *Quid de electione Summi Pontificis?*
302 *In electionibus, an valeat accessus minoris partis ad majorem? Et num. seqq.*
303 et 304 *Praesertim, si in electione non sit necesse servare formam* c. Quia propter.
305 *Probatur, tunc valere talem accessum publicato Scrutinio.*
306 307 308 et 309 *Afferuntur, et solvuntur contraria.*

283 Quaeritur. I. Quid generatim notandum sit circa publicationem Scrutinii, atque Electionis? Resp. I. Pro evitanda terminorum aequivocatione notandum est, quod in tractatu Electionis duplex veluti electio distingui debeat, una privata, altera communis seu Capitularis. *Electio privata* idem est, ac singulorum Vocalium vocatio, seu suffragatio, per quam videlicet singuli Electores secrete, ac singillatim suffragia sua ferunt; de qua loquuntur verba illa, in saepe *cit. c. Quia propter. h. t.* contenta, ibi: *Qui secrete et singillatim vota cunctorum.* Unde, quia istbaec electio est singulorum eligentium, singulariter dantium sua vota, et consentientium in eum, quem eligunt; jam tot sunt electiones privatae, quot sunt numero eligentes, et desumitur ex *c. In Genesi* 55. *h. t.*

284 *Electio communis, seu Capitularis, atque publica,* est illa, quae receptis singulorum Electorum suffragiis, et facta eorundem collatione, fit ab uno nomine totius Capituli. Et de hac fit sermo *in d. c. Quia propter. h. t.* illis verbis: *Ut is collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major et sanior pars Capituli consentit.* Insuper de hac fit mentio in *c. Publicato.* 58. *cod.* ubi post publicatum Scrutinium, et consequenter post data a singulis Vocalibus vota sua, dicitur *electio celebranda*, videlicet ista communis, seu Capitularis. Siquidem integra electio, est veluti actus moraliter unus totius Capituli, qui non censetur completus, donec unus nomine totius Capituli loquatur, et eligat Praelatum illum publice et communiter, quem antea singuli Capitulares, vel saltem plures eorum elegerant secrete ac singillatim. Et hinc invalida est electio, quae hac ratione non est communiter celebrata, *cit. c. In Genesi.* §. *Nec etiam* 55. *h. t.*

285 Resp. II. Duplex quoque in tractatu Electionis intervenit Publicatio, videlicet Scrutinii et Electionis Capitularis. Et quidem *Publicatio Scrutinii* aliud non est, quam publicatio votorum in communi; de qua fit mentio in saepe *cit. c. Quia propter. h. t.* ibi: *Vota cunctorum in scriptis redacta mox publicent in communi.*

286 Quomodo autem haec Publicatio sit facienda, variant nonnihil Doctores: nam Suarez *tom.* 4. *de Relig. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 15. Ascanius Tamburinus *tom.* 1. *de Jure Abbatum, disp.* 5. *quaest.* 6. *n.* 15. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. cap.* 19. *n.* 216. et Wagnereck *in c. Quia propter. vers. Mox publicent. h. t.* docent, vota publicari in communi, quando integer numerus votorum totius Capituli publice enunciatur, v. g. dicendo: *Vota, quae a Dominis Electoribus exquisivimus, sunt universim viginti*, nondum exprimendo personas, in quarum favorem sunt data. Econtra vero alii ad hoc requirunt, quod Scrutatores palam coram Capitulo Electum, vel, si plures sint, Electos antequam ad alium actum procedant, nominent, et quot vota quilibet habuerit, pronuncient. Ita tenent Zerola *in Praxi Episcopali, part.* 1. *vers. Electio. in Forma Instrumenti Electionis.* et Guiliel. Mandagotus *tom.* 15. *Tractatuum. tract. de Electione novi Praelati, cap.* 30. dicens, quod vota in Scrutinio praestita, debeant publicari in communi, *legendo scilicet coram ipsis* (Electoribus) *intelligibiliter, ac distincte, scripturam vota eadem continentem.* Passerinus *cap.* 19. *de Electione. n.* 1. *et* 4. ac Ludov. Engel. *h. t. n.* 36.

287 Altera publicatio, quae est Electionis Capitularis, in negotio electionis interveniens; fit, quando Decretum electionis Capitularis promulgatur, et solemniter publicatur. Et de hac fit mentio in saepe *cit. c. Quia propter.* §. *in fin. h. t.* ibi: *Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.*

288 Fit autem communis, seu Capitularis electio, ejusque publicatio, hisce vel similibus verbis: *Ego N. nomine meo, et omnium mecum consentientium, eligo N. in Episcopum, et electum pronuncio, in nomine Patris etc.* Vel, si ipse eligens non consensisset, dicat: *Nomine omnium vestrum, qui in ipsum consensistis etc.* Angelus *vers. Electio. n.* 26. et alii. Quod si alicubi habeatur specialis formula publicandi electionem, longaevo usu approbata, illa in praxi observetur.

289 Caeterum *Electio* dicitur *clandestina*, quae fit singulariter, et occulte per occulta conventicula; ut inquit Glossa *ibid.* §. *Clandestinas.* Sive, ut explicat Fagnanus

in cit. c. *Quia propter.* *n.* 65. Electio clandestina est, quando Canonici concordant inter se ordinando, ut nihil extra Capitulum de electione dicatur. Et talis omnino reprobatur, cum oporteat electionem jam factam solemniter publicari, et quidem quam cito fieri potest, seu absque morali interruptione, ut dictum supra *n.* 130. et 131.

290 Quaeritur II. An Electores variare, seu a dato semel suffragio recedere, illudque mutare valeant? Resp. I. Electores post publicatum Scrutinium variare non possunt, bene tamen ante ejus publicationem. Ita communis Doctorum. Et quidem prima pars expresse habetur c. *Publicato.* 58. *h. t.* ibi: *Publicato Scrutinio variare nequeunt Electores: cum sit facienda collatio, et electio celebranda.* Haec ibi. Altera vero pars, videlicet Electores posse ante publicationem Scrutinii variare (id est, a prima nominatione recedere, et alium eligendum nominare) pariter est communis: atque desumitur ex allegatis jam verbis *Publicato Scrutinio*; a contrario sensu, ut notat Fagnanus *in d.* c. *Publicato.* *n.* 52. *h. t.* post Innocentium *ibid.* *n.* 2. Hostiensem. Jo. Andream, et alios.

291 Caeterum in assignanda ratione hujus decisionis, Doctores valde torquentur. Licet enim Glossa in *cit.* c. *Publicato.* §. *Variare.* *h. t.* quatuor hujus afferat rationes: videlicet, quod per publicationem Scrutinii res desinat esse integra; et quod nemini liceat mutare consilium in alterius detrimentum; et quod talis mutatio possit esse damnosa Ecclesiis, ipsam protrahendo electionem; et tandem, quod per Scrutinii publicationem electio quodam modo videatur jam initiata, sicut per citationem negotium est quasi caeptum, ut c. *Gratum.* 20. *de Offic. Delegat.* Nihilominus istae rationes vel aeque probant, quod non liceat variare ante publicationem Scrutinii, contra dicta *num. praeced.* vel penitus non urgent; ut patet praesertim in tertia ratione: nam cum de Jure communi concedatur trimestre, vel semestre tempus ad eligendum, si intra hoc tempus absolveretur electio, nemo dicere posset, variationem illam esse damnosam Ecclesiis. Imo et quarta ratio per Glossam adducta nihil urget: ipsa siquidem non videtur vera, cum matrimonium spirituale inter Ecclesiam, et Electum, primum initietur per electionem Capitularem, atque ab Electo acceptatam, et non antea; ut c. *Licet.* 4. *de Translat. Episc.* cum similibus.

292 Aliam proinde hujus rationem affert Abbas in *cit.* c. *Publicato* *n.* 3. *et* 4. *h. t.* videlicet, quod ideo Electores publicato Scrutinio non possint variare, quia jam sunt functi officio suo: prout a pari c. *Si tibi absenti.* 17. *de Praebend. in* 6. conferens Beneficium absenti non potest variare. Sed contra est: quia imprimis haec ratio pariter urget ante publicationem Scrutinii, probatque, etiam tunc Electores non posse variare, sicut et conferens absenti Beneficium variare nequit, cum sit functus officio suo: atque illud est falsum, ut patet ex *d.* c. *Publicato.* *h. t*, a sensu contrario. Deinde, si consideremus Electores, non ut singulos, sed ut Collegium, clarum est, quod hi etiam post publicatum jam Scrutinium necdum sint functi officio suo, cum ad ipsos adhuc pertineat electio in communi, seu Capitularis; ergo vel dicendum, quod ipsi ut Collegium possint variare publicato jam Scrutinio, contra dicenda *n.* 294. vel concedendum, quod etiam haec ratio non convincat.

293 Melius proinde dicitur cum Jo. Andrea *in d.* c. *Publicato.* *n.* 15. et Fagnano *loc. cit* *n.* 7. et 10. hoc fuisse arbitrarium Pontifici, alioquin enim, si is voluisset, potuisset pariter inhibere variationem ante publicationem Scrutinii. Congruentia nihilominus hujus praefixionis non modica est haec: quia variatio post publicationem Scrutinii cederet in infamiam, ac injuriam Nominati, ex quo facta est publicatio nominis ejus; unde ad praecavendam talem Electi confusionem, quae facile caeteroquin sequi posset, merito Pontifex decrevit, non posse Electores variare publicato Scrutinio, bene tamen antea.

294 Resp. II. Praedicta Conclusio procedit, sive Electores publicato Scrutinio velint variare ut singuli, sive ut Collegium, et in communi. Neutro enim modo amplius variare possunt; quin imo, si necesse esset, deberent compelli per Superiorem ad collationem, et electionem communem faciendam. Fagnanus *ibid.* *n.* 11. post Innocentium, Hostiens. Ancharan. et alios communiter. Nam *cit.* c. *Publicato.* loquitur indistincte: et infamia Nominati non minus oriretur ex una, quam ex altera variatione, seu mutatione votorum postquam Scrutinium est publicatum, nomenque Electi propalatum.

295 Resp. III. Nihilo minus memorata Conclusio tunc solum procedit, quando ex votis singularibus in Scrutinio datis potest sequi, ac fieri communis electio. Ita communis; ac patet ex *cit.* c. *Publicato.* 58. *h. t.* ubi verba illa, *Publicato Scrutinio*, denotant actum perfectum, et consummatum; atque accipi debent cum effectu, *arg.* c. *In his.* 15. *de Verb. signif.* et cum aliis notat Fagnanus *loc. cit.* *n.* 35. Unde ibidem notanter dicitur, Electores publicato Scrutinio variare non posse, eo quod sit facienda collatio, et electio celebranda; et consequenter, si ex facta collatione quidpiam forsan appareat, quod electionem reddit vitiosam, ipsoque jure nullam (secus, si haec per sententiam Judicis primum foret cassanda) sicut tunc non debet celebrari electio communis, seu capitularis, sed Scrutinium denuo est inchoandum, ita locus est variationi; possuntque, ac debent Vocales alium a priori in novo Scrutinio nominare, donec inde sequi possit communis electio: nisi forte de unanimi eorum consensu, per formam Compromissi placeat electionem terminare.

296 Sic imprimis, quando publicato Scrutinio vota eligentium apparent aequalia, vel saltem nullus nominatorum obtinuit majorem partem votorum respectu totius Capituli praesentis; tunc Praeses tenetur publicare, electionem non esse factam, recensendo etiam numerum suffragiorum, quae quis obtinuit, ut innotescat Capitulo, vota non consensisse secundum majorem partem in unum (prout notat Sanctorus de Melfi *in Statuta Generalia FF. Minorum*, *cap.* 8. *Statut.* 7. citans alios) et sic possunt Vocales novum Scrutinium inchoare, atque mutato priori suo suffragio vitiare. Siquidem nemini adhuc jus fuit quaesitum: at quia ex tali Scrutinio, quantumcunque publicato, non potest sequi electio communis, cum in neminem major pars Capituli consenserit, hinc cessat ratio *cit.* c. *Publicato.* Simulque ob eandem causam nulla ex tali variatione irrogatur infamia Nominato, vel Nominatis in Scrutinio. Abbas *in d.* c. *Publicato.* *n.* 7. *h. t.* Fagnanus *ibid.* *n.* 36. citans alios.

297 Deinde, si nominatus in Scrutinio juri suo renunciet, atque electionem acceptare recuset, tunc Capitulares poterunt, debebuntque variare, alium eligendo. Imo hoc ipsum procedit etiam post publicatum solemne Decretum electionis, quando electus dissentit, aut renunciat electioni de se factae, c. *Cum inter Canonicos.* 21. *h. t.* et c. *si Electio.* 26. *eod. in* 6.

298 Insuper, quando publicato Scrutinio apparet, nominatum esse ineligibilem, possunt Electores variare novum Scrutinium inchoando, et alium eligendo: ut c. *Perpetuo.* 7. *h. t. in* 6. ac notat Abbas *in d.* c. *Publicato.* *n.* 8. *h. t.* cum aliis, id extendens, qualitercunque appareat, electionem futuram esse nullam. Ratio patet tum ex dictis, tum ex eo: quia electio de inhabili facta non tenet, sed ipso jure est nulla, c. *Cum in cunctis* 7. *h. t.* cum similibus; ergo non debent Electores vexare se, atque Ecclesiam inutilibus expensis,

neque inutilem moram interponere. Quinimo, si Electores scienter persistant in suis votis indigno, seu ineligibilis datis, usquedum ex eorum votis communis electio subsequatur, privabuntur ipsi potestate eligendi pro una vice; licet hane poenam non incurrant, si prius desistunt, ne sequatur communis electio: prout expresse declaratur *cit. c. Perpetuo. h. t. in* 6.

299 Additur notanter num. 295. *Secus si haec per sententiam Judicis primum foret cassanda*; ut puta, quia aliquis Vocalium fuit contemptus, nec vocatus ad electionem, aut aliam ob causam. Tunc enim publicato Scrutinio non amplius licet variare, sed oportet celebrare electionem communem, donec ipsa cassetur. Forte enim contemptus acquiescet electioni, aut Superior dispensative, vel aliis de causis, postmodum electionem illam non cassabit. Abbas *loc. cit. n.* 9. Fagnanus *n.* 18. Pirhing *h. t. n.* 175. et alii.

300 Ulterius in electionibus Monialium habetur aliud speciale: nam, quando aliqua earum est electa a majori parte Capituli, sed non a duabus partibus sive tertiis, possunt aliae Moniales ad eam accedere, sicque variare etiam post publicatum Scrutinium, text. clar. c. *Indemnitatibus*. 43. §. *Sane. de election. in* 6. Et ratio hujus specialitatis est, quia talis accessus, atque variatio votorum publicatio jam Scrutinio, non conceditur, neque fit in ordine ad effectum, ut electio sit valida (prius enim ea jam valebat, utpote facta a majori parte Capituli) sed ut Abbatissa sic electa statim possit confirmari, etiam omni appellatione remota, ut liquet ex textu, estque jam dictum superius *num.* 150.

301 Tacetur electio Summi Pontificis: nam in hac plura habentur specialia, possuntque Cardinales post publicatum Scrutinium (dummodo in eo nondum fuerit facta electio cujuspiam in Summum Pontificem per duas tertias praesentium Cardinalium) per accessum nominare alium in Pontificem, quem prius in Scrutinio non nominaverant, dummodo hic unum saltem votum in praevio Scrutinio reportarit; prout plenius habetur *in Constit.* 13. Æterni Patris Filius. *et Constit*. 19. Decet Romanum *Gregorii XV*. atque referuntur *Tom*. 3. *Bullarii Romani*. Occasione quorum.

302 Quaeritur III. An in electionibus valeat accessus minoris partis ad majorem, vel aequalis ad aequalem, quando prius neutra pars habuit vota sufficientia? Resp. I. Quando electio est celebranda juxta formam *in c. Quia propter*. 42. *h. t.* praescriptam, ut accidit in Ecclesiis viduatis, non habet locum accessus minoris partis ad majorem publicato jam Scrutinio. Ita Abbas *in c. Cum in jure*. 33. *n.* 6. *h. t.* Passerinus *cap.* 22. *de Electione*. *n.* 9. citans alios. Ratio est; quia de substantia hujus formae electionis est, quod vota dentur secrete, ac singillatim in ipso Scrutinio, per textum *cit. c. Quia propter*. Adeoque consensus postea primum superveniens nihil operatur; *ut c. Auditis*. 29. *h. t.* et *c. Ecclesia vestra*. 57. *h. t.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Valebat*. quam sequitur ibi Innocentius, Jo. Andreas, et Abbas *n.* 10. citans communem aliorum. Igitur in talis casu vel inchoetur novum Scrutinium, atque reiteretur toties, donec votis majoribus in unum conspirantibus, possit sequi electio communis: vel votis diutius inutiliter dispersis, totum electionis negotium terminetur per formam Compromissi.

303 Resp. II. Loquendo de tali electione, in qua non est necesse servare formam in *cit. c. Quia propter*. *h. t.* praescriptam, ut est electio alicujus in Canonicum, quamvis publicato Scrutinio non possint variare Electores, si quis, caeteroquin habilis, in Scrutinio reportavit vota majora: si tamen prius nemo habuit vota sufficientia, valet tunc accessus minoris partis ad majorem, vel aequalis ad aequalem, etiam publicato Scrutinio. Prior pars Abbatis *in c. Publicato*. *n* 4. *h. t.* ac sequitur ex dictis *n.* 290. *et seqq.* Nam talis variatio post publicatum jam Scrutinium cederet in praejudicium Nominati, ac in ejus infamiam et confusionem.

304 Altera pars est Glossae in *c. Cum in jure*. 33. *vers. Consentiat. h. t.* quam sequitur Abbas *loc. cit. n.* 7. sic loquens: *Et ex hoc infertur secundum Doctores, quod publicato scrutinio possit minor pars accedere ad majorem: quia ex votis minoris partis non potest sequi electio, et nullum jus est acquisitum nominato: pro hoc facit notabilis Glossa c. Cum in jure eod.* Haec ille. Quod ipsum tradit Jo. de Selva *tom.* 15. *Tractatuum, tract. De Beneficio. part.* 3. *quaest.* 1. *n.* 25. Layman in c. *Quia propter. n.* 10. *h. t.* post Sylvestrum, *vers. Electio*. 2. *quaest.* 7. Pirhing *h. t. n.* 176. citans insuper Tholosanum *cap.* 16. *de Elect. n.* 15. Et Engel *eod. n.* 40. Licet enim nonnulli horum Auctorum videantur absolute loqui, sicque accessum minoris partis ad majorem admittere etiam in casu prioris Conclusionis; nihilò minus ipsi benigne videntur interpretandi, sicut et ipsemet Abbas.

305 Ratio autem hujus partis est: quia, praeterquam quod ex votis minoris partis non possit sequi electio, simulque nullum jus acquisitum Nominato; rigor c. *Quia propter. h. t.* respectu talium electionum non obligat; sed sufficit, quomodocunque Vocales collegialiter congregati quempiam caeteroquin habilem eligant, juxta dicta superius *num.* 112. Ergo nihil prohibet, quo minus Eligentes consensum suum praestent per accessum minoris partis ad majorem: non enim hi necessario eligunt per vota secrete et singillatim praestita in Scrutinio, prout accidit in Ecclesiis viduatis. Et per hoc patet manifesta disparitas inter casum hujus, et praecedentis Conclusionis, simulque ratio diversae hinc inde resolutionis.

306 Nec hisce dictis obstat *cit. c. Publicato. h. t.* Resp. enim, textum illius Capituli loqui imprimis de electione, juxta formam Concilii Generalis in c. *Quia propter. h. t.* praescriptam, celebranda, ut notat Jo. Andreas *ibid.* et Abbas *n.* 4. atque colligitur ex littera, dum facit mentionem de collatione, et communi electione subsequenti: sicque non urget de electione, quae non necessario fit juxta dictam formam. Deinde Decretalis illa loquitur de tali Scrutinio jam publicato, ex quo potest sequi solemnis electio; ut patet ex verbis *n.* 290. relatis, ibi: *Cum sit electio celebranda*: quia tunc Nominato jus jam est acquisitum. Secus autem in nostro casu, ubi nemini est jus quaesitum, nec ex tali Scrutinio potest celebrari solemnis electio; et sic cessat hic ratio illius Decretalis.

307 Nec obstat ulterius *c. Auditis*. 29. *h. t.* ubi irrita declaratur electio facta a minori parte Capituli non obstante, quod alii ex post facto ad eam accesserint: *Cum ex post facto* (inquit Pontifex) *nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat: quoniam electio, quae fuerat irrita ipso jure, per subsequentem consensum non poterat esse rata*; ergo idem dicendum in proposito. Resp. enim cum Laymano *in cit. c. Auditis. n.* 2. ideo dictam electionem non valuisse, quia accessus votorum aliorum primum factus est post publicatum electionis Decretum; ut patet ex allegatis verbis. Secus fit in nostro casu, ubi accessus supponitur fieri ante publicatum electionis Decretum, etsi post publicatum Scrutinium.

308 Neque etiam obstat textus *in c. in Electionibus*. 2. *h. t. in* 6. ubi expresse *in electionibus reprobatur, et pro non adjectis habentur vota conditionalia, alternativa, vel incerta*; inter quae, juxta Glossam ibidem, est istud: *Eligo, quem Archidiaconus eliget*. Atqui (inquies) accessus fit per talia vota, quae omnino sunt incerta; cum accedentes majori parti ignorent, cui dent votum, imo sic votare videantur: *Eligo illam, quem major pars elegerit* quae est ipsissima formola eligendi, quam citata Glossa rejicit: ergo. Resp. enim neg. min.

Nam accedentes, seu eligentes eum, quem jam plures nominarunt, neque dant votum conditionatum, neque incertum; cum eligant absolute certam personam, videlicet eam, quae in Scrutinio plure vota reportavit, quamque, utpote a pluribus jam nominatam, rationabiliter praesumunt, ac judicant, esse dignem et habilem. Aliud dicendum de formula per Glossam relata: nam, cum ea suspendat electionem pro futuro, donec videlicet quempiam Archidiaconus sit electurus, reddit suffragium incertum, sicque invalidum.

309 Nec tandem obstat *c. Si cui.* 23. *h. t. in* 6. ubi reprobatur electio a Compromissario secundum traditam formam facta de eo, in quem non major pars Capituli, sed plures aliorum comparatione consenserunt. Resp. enim, hinc nihil sequi contra Conclusionem *num.* 303. positum: quia in nostro casu Eligendus nominatur a majori parte Capituli, per accessum tamen, dum pauciores varient mutando suum suffragium, et accedunt pluribus. Hoc autem in dicto casu non accidit, ubi Compromissarii jubentur eligere eum, in quem non major pars Capituli, sed solum plures comparatione aliorum consentiunt. Quinimo hoc pugnat contra *cap.* 1. *De his, quae fiunt a majori part. Capit.* et contra *c. Quia propter. h. t.* cum similibus.

§. XIII.

De Praesentatione Electionis, et consensu Electi in eam, hujusque Confirmatione, et Appellatione ab ipse.

SUMMARIUM.

310 *Electores tenentur Electo praesentare electionem, ejusque consensum requirere, quam citius commode possunt.*

311 *Et si neglexerint infra octo dies id facere, puniuntur; et quomodo?*

312 *Eorum tamen negligentia non praejudicat Electo.*

313 *Electus tenetur praestare consensum intra mensem, alioquin perdit jus suum.*

314 *Quid juris, si Electus nequeat consentire absque Superioris sui licentia? Et num.* 318.

315 *Religiosi nequeunt consentire electioni de se factae extra Monasterium, absque obtenta licentia sui Superioris.*

316 *Nec valet Superioris licentia, ut Religiosi possint consentire electioni primum faciendae.*

317 *Quid de Religiosis electis in discordia?*

318 *Alia consensum Superioris concernentia, breviter expediuntur.*

319 *Electus post datum consensum, tenetur petere confirmationem suae electionis intra trimestre.*

320. *Et intra mensem iter arripere ad Sedem Apostolicam, si ad hanc spectat confirmatio.*

321 *Spectato Jure communi confirmatio electionis spectat ad immediatum Superiorem.*

322 *Tamen per Concordata Germaniae confirmatio Episcopi reservatur Summo Pontifici.*

323 *Quae sint observanda ante confirmationem concedendam?*

Confirmanti incumbit, qualitatem Electi, atque Processum electionis antea diligenter explorare Ibid.

324 *Quid agendum, si Electus habeat, vel non habeat suae electionis adversarium.*

325 *Quae sit forma appellandi ab electione?*

326 *Poenae appellantium ad Sedem Apostolicam, et in probatione deficientium, si quid opposuerunt contra formam electionis.*

327 *Vel contra personam Electi.*

Quaeritur I. Quo tempore, et sub quibus poenis, electio sit intimanda Electo, ejusque consensus petendus? Resp. I. Post celebratam electionem capitularem tenentur Electores, quam citius commode poterunt, electionem ipsam praesentare Electo, ejusque consensum requirere. Ita habetur expresse decisum *in c. Quam sit.* 6. *de Election. in* 6. Ubi Glossa, ℣. *Quam citius* censet, hoc esse dijudicandum ad arbitrium boni viri, cum certum tempus Lege, vel Canone non sit determinatum. Caeterum electio, antequam pro confirmatione deseratur Superiori, est praesentanda Electo, ejusque requirendus consensus, ut appareat, an consentire velit, nec ne? 310

Resp. II. Quod si Eligentes electiones ipsas, concorditer, vel in discordia celebratas, infra octo dies, postquam commode poterunt, Electis praesentare distulerint; tunc ipsi, qui culpabiles in hoc extiterunt, non solum quoad se e processus prosecutione totaliter excluduntur; sed insuper ab omnibus Beneficiis suis, quae in ipsa Ecclesiae, de cujus electione agitur, obtinent, per triennium continuum, ex tunc incboandum, eo ipso sunt suspensi: ad quae, si infra illud tempus se propria temeritate, vel alio quaesito colore ingesserint, illis ipso jure perpetuo sunt privati. Ita habet textus expressus *in c. Cupientes.* 16. §. *Caeterum. h. t. in* 6. et amplius declarat Glossa ibidem, explicando praecipuas clausulas. 311

Solum adde, quod si Eligentes fuerint negligentes in praesentando electionem, ipsi quidem puniantur modo praefeto, nihilo minus per hoc non noceant Electo; prout habetur expressum *in d. §. Caeterum, ad finem.* Et ratio est: quia non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. *l. Non debet. ff. de Reg. Jur.* Sive, ut habet *Reg.* 22. *Juris. in* 6. non debet aliquis alterius odio praegravari; cum peccata suos auctores tenere debeant, *c. Si Compromissarius, de Electione in* 6. cum similibus. 312

Quaeritur II. Infra quod tempus teneatur Electus consentire electioni de se factae, et quid de Religioso extra Monasterium electo? Resp. I. Electus, si electioni de se factae consentire velit, tenetur praestare consensum infra mensem: alioquin, si eum ultra praestare distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, ex tunc eo ipso privatus existit. Ita communis; atque, ad praecavendum dispendiosis Ecclesiarum vacationibus, habetur decisum in *d. c. Quam sit. de Election. in* 6. Quamquam Glossa *ibid.* ℣. *Distulerit,* hoc intelligendum censet de eo, qui per negligentiam (qualem ly, *distulerit* denotat) ac cessante justa causa, sive impedimento, intra mensem non consentit: alias secus, ut illico dicetur de Regularibus. 313

Resp. II. Quod si talis persona fuerit electa, quae electioni de se factae absque Superioris sui licentia consentire nequit (ut fit in Regularibus extra suum Monasterium electis; aut si Papa cuipiam prohibet, ne consentiat electionis) tunc idem Electus, vel, quod melius est, atque ab ambitionis suspicione magis alienum, Electores ipsius consentiendi licentiam ab ejus Superiore, quam citius fieri potest, petere, atque obtinere tenentur: alioquin si hujusmodi licentiam intra tempus pro ejusmodi Superioris praesentia, vel absentia computandum, nequaquam obtineant, Electus hoc ipso privatus existit jure sibi ex electione quaesito, et possunt ex tunc Electores ad electionem aliam libere procedere. Ita constat tum ex *cit. c. Quam sit h. t. in* 6. tum amplius ex *Extravag. Si Religiosus. h. t. inter Communes.* Et hoc adeo verum est, ut si Electores post subtractum praedictum tempus, et non secutam dictam licentiam Superioris Electi, intra trimestre, vel semestre, ad aliam electionem procedere neglexerint, ipsi ex tunc pro ea vice eligendi 314

potestate sint privati, c. *Ne pro defectu.* 41. *h. t.* Layman c. *Quam sit. n.* 3. *h. t. n.* 6. et alii.

315 Notandum est primo, quod nullus Religiosus, absque petita et obtonta licentia sui Superioris, possit consentire electioni de se ad Praelationem aliquam extra suum Monasterium, vel Ecclesiam celebratae; cum velle, vel nulle non habeat: et, si secus consentire praesumpserit, consensus sic praestitus non solum non teneat, sed etiam in poenam praesumptionis illius, electio eadem ipso facto viribus vacuetur omnino. Textus est in c. *Si Religiosus.* 27. *h. t. in* 6.

316 Additur notanter, *electioni de se celebratae.* Secus enim dicendum de eligendis primum: quia non valet licentia a Superiore concessa suo Religioso, ut possit consentire electioni, si quam de ipso imposterum fieri contigerit, imo concessio talis licentiae, velnti viam parans vitio ambitionis, nullius existit firmitatis, *text. clar. Clem. ult. h. t.*

317 Notandum secundo, quod si fiat electio, postulatio, seu provisio de Religiosis Mendicantibus, ad aliquam Praelaturam extra suum Ordinem in discordia (hoc est, si duae, vel plures celebratae sunt electiones, aut una tantum contradicentibus tamen aliquibus, ad quos spectat electio, ut explicat Glossa *in c. Quorundam.* 24. *vers. In discordia. h. t. in* 6.) Tunc hisce Religiosis ex electione sic in discordia celebrata nullum jus acquiritur, et ipsi de sui etiam Superioris licentia eidem consentire non possunt. Idemque dicendum de Religiosis non Mendicantibus, quando a minori parte Vocalium aliguotor ad Praelaturas quaslibet (sive proprii Ordinis, sive alterius, sive saecularium Ecclesiarum, juxta Glossam *ibid. vers. Quaslibet.*) Prout ad praecludendum ambitionis vitium, et alia gravissima incommoda praecavenda, expresse statutum legitur *in cit. c. Quorundam. h. t. in* 6. atque innovatur *in Clem. Quod circa. eod.* ubi istud tum in texto, tum in Glossa amplius declaratur.

318 Notandum alterius, quod, si licentia consentiendi electioni de se factae peti, ac obtineri debeat a Superiore, per Superiorem tunc intelligatur immediatus Superior. Layman *d. c. Quam sit. n.* 4. *h. t. in* 6. Item, quod hujusmodi licentiam possit dare Superior Regularis irrequisitis suis Conventualibus: ut c. *Si Religiosus.* 27. *h. t.* Item, quod in tali casu Electus post licentiam consentiendi a suo Superiore impetratam, habeat adhuc integrum mensem, seu triginta dies, ad deliberandum, an velit acceptare Praelaturam; *arg. cit. c. Quam sit.* ut notat ibidem Glossa *vers. Conditio.* Layman *n.* 5. citans insuper Io. Monachum *n.* 8. *vers. obtenta.* Pirhing *h. t. n.* 258. et alii. Ratio est: quia tempus a Jure statutum non currit legitime impedito; *ut c. Quia diversitatem.* 5. *de Concession. Praebend.* junctis concordantiis ibidem a Glossa finali adductis.

319 Quaeritur III. Intra quod tempus et a quo petenda sit confirmatio electionis? Resp. I. Quilibet Electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratae praestitum, confirmationem ipsius electionis petere tenetur: quod si justo impedimento cessante infra hujusmodi trimestre omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur. Ita habetur statutum *in cit. c. Quam sit.* §. *fin. h. t. in* 6. Ubi Glossa *vers. Vacuetur*, inquit, quod Canon iste sit latae sententiae, non ferendae, cum dicat littera, *eo ipso viribus vacuetur*: ac proinde, si Electus post trimestre primum petat confirmationem, atque obtineat, per hanc non convalescat electio, utpote quae jam erat nulla, et ipso facto viribus evacuata: nisi forsan confirmatio scienter fuisset facta per illum, qui alias suo jure conferre potuisset.

320 Verum circa hanc Conclusionem est notanda Decretalis Nicolai III. quae refertur *in c. Cupientes* 16. *h. t. in* 6, ubi imprimis confirmantur dicta *in cit. c. Quam sit. eod. in* 6. Deinde loquendo de electionibus Cathedralium, et Regularium Ecclesiarum, quarum confirmatio, vel infirmatio, ad Sedis Apostolicae examen immediate pertinet, specialiter statuitur, quod sic Electi infra unum mensem post consensum, vel post obtentam de ipsorum electione notitiam (si haec debito tempore non fuerit praesentata) ad ipsam Sedem iter arripere, et ad petendam suarum electionum confirmationem cum omnibus actis, juribus, et munimentis suis, quam cito commode poterunt, comparere personaliter teneantur, vel saltem per Procuratorem sufficienter instructum, si ipsimet Electi ex justa causa personaliter comparere non possint: prout tum *in cit. c. Cupientes*, tum *Clem. Ne Romani.* §. *fin. h. t.* latius habetur.

Resp. II. Spectato Jure communi, confirmatio 321
electionis petenda, et danda est a proximo seu immediato Superiore, cui Ecclesia, seu Dignitas electiva est subjecta; puta, confirmatio Abbatis non exempti ab Episcopo; Episcopi ab Archiepiscopo, et sic gradatim ascendendo. Ita Hostiensis *in Summa de Electione. n.* 27. Passerinus *cap.* 33. *de Elect. n.* 68. Pirhing *h. t. n.* 305. Engel *n.* 50. et alii. Idque desumitur *ex c. Cum Monasterium.* 13. *h. t.* et *can. Nullus omnino.* 16. *q.* 7. ubi Episcopus confirmat Abbates, Praepositos, Decanos, ac hujusmodi. Item ex c. *Cum dilectus.* 32. et c. *Cum inter Canonicos.* 21. *h. t.* et *can. Illud dist.* 63. ubi Archiepiscopus confirmat Episcopum, cum similibus. Et quidem, quod talis Superior teneatur confirmare electionem inferioris, caeteroquin canonice factam, jam dictum est supra §. 2. *n.* 26.

Hodie tamen quoad nostras partes per Concorda- 322
ta Germaniae, quae inter Nicolaum Papam V. et Fridericum Imperatorem 1447. erecta fuere (ac referuntur *Tom.* 1. *Bullarii Romani Constit.* 1. dicti Pontificis) confirmatio Episcoporum indistincte Summo Pontifici reservatur.

Quaeritur IV. Quaenam sint observanda ante con- 323
firmationem electionis concedendam? Resp. I. Confirmanti incumbit, ut personam, qualitates, moresque Electi, et processum seu validitatem electionis prius diligenter exploret. Ita habetur *in c. Nihil est.* 44. *h. t.* Idque exigit bonum Ecclesiarum, ne alioquin inidoneus, aut non canonice electus confirmetur. Idemque praecipit observandum illud Apostoli 1. Timoth. 5. *Manus cito nemini imposueris*: atque notatur *in c. Cum nobis.* 19. *h. t.* ubi idcirco Pontifex observat, quod ad Confirmatorem ex officio spectet, praeter processum electionis, super persona et qualitatibus Electi (de quibus hactenus abunde dictum.) inquirere, etiam nemine opponente: prout ibidem loquitur Summarium.

Resp. II. Si Electus Coelectum, aut alium ele- 324
ctionis suae adversarium habeat, is ante confirmationem nominatim vocabitur: alias vero generale Edictum in Ecclesia, in qua electio celebrata est, proponendum erit, quo contradictores, si qui adsint, moneantur, et evocentur, assignato termino peremptorio competenti; et hac observatione omissa, confirmatio irrita censeri debet. Ita ad praecludendas nonnullorum fraudes habetur statutum *in cap. ult. h. t. in* 6.

Quaeritur V. Quae sit forma appellandi ab electio- 325
ne? Resp. Ut malitiis hominum vis praecludatur, et ne diutius vacent Ecclesiae, sequentia circa formam appellandi ab electionibus, postulationibus, et provisionibus Ecclesiasticis, salubriter statuta fuerunt in Concilio Generali Lugdunensi, sub Gregorio X. celebrato, ac referuntur in c. *Ut circa.* 4. *h. in* 6. sequentibus verbis: ***Edicto perpetuo providemus, ut si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut***

personas eligentium, vel electi, sive illius, cui erat provisio facienda, sive facta: et propter hoc contigerit appellari: Appellantes in Instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia et singula exprimant, quae in formam intendunt objicere, vel personas: Coram personis authenticis, aut persona, quae super hoc testimonium perhibeant veritati, corporali praestito juramento, quod credunt ea, quae sic exprimunt, esse vera; et se posse probare. Alioquin tam opponentes, quam adhaerentes eisdem, objiciendi aliqua, quae non fuerint in hujusmodi litteris, vel instrumentis expressa, potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea primum emerserit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas, etc. Haec ibi. Insuper nonnulla alia, circa processum appellationis ab electione observanda, statuuntur *in cap.* 1. *h. t. in* 6. ac etiam *in c. Cupientes.* 16. *eod. in* 6. quae cum sint longiora, simulque in fonte locis praeallegatis legi possint, haud immerito hic praetermittuntur.

326. Quaeritur VI. Quae sint poenae statutae contra eos, qui appellantes ab electione deficiunt in probatione eorum, quae objecerant? Resp. hinc esse distinguendum juxta *d. cap.* 1. §. *Adjicientes. h. t. in* 6. quod innovatur *in cit. c. Ut circa.* §. *fin. eod. in* 6. circa poenas, quae ibidem imponuntur illis, qui factam Electionem, postulationem, vel provisionem circa Dignitates, Personatus, vel Canonicatus factam (de quibus solis textus loquitur, non vero de inferioribus Beneficiis) calumniose impugnant, ab eaque ad Sedem Apostolicam appellando objiciunt quidpiam contra formam, vel personam, et postmodum in probatione deficiunt. Et si quidem talis Appellans plene non probaverit, quod contra formam opposuit, objiciendo v. g. quod electio fuerit facta contra formam in Decretali *Quia propter.* 42. *h. t.* praescriptam: tunc is condemnatur in expensis, quas propter hoc altera pars fecisse docuerit.

327. Si vero, quod gravius est, Appellans quidpiam objecerit in personam, ut puta crimen, irregularitatem, vel alium defectum (nam textus generaliter loquitur) atque in ejus probatione defecerit, tunc is adhuc durius punitur: nam ipso facto a Beneficiis Ecclesiasticis, quae in illa Ecclesia obtinet, triennio est suspensus; adeo quidem, ut si infra illud tempus propria temeritate sese ingesserit, eis ipso jure, et absque ulla spe misericordiae consequendae, perpetuo sit privatus: nisi manifestissimis constiterit documentis, quod ipsum a calumniae vitio causa probabilis et sufficiens excusaret; prout in *cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. statuisse legitur Concilium Generale Lugdunense, atque amplius declarat Glossa ibidem.

§. XIV.

Specialia de Electionibus Regularium.

SUMMARIUM.

328 *Textus Concilii Tridentini circa electiones Superiorum Regularium.*
329 *An quoad has per Tridentinum sit abrogata Decretalis,* Quia propter. h. t. *Et n. seqq.*
Rationes sententiae affirmativae. Ibid.
330 *Praefertur sententia negativa, asserens, ambas illas formas esse compatibiles. Et num. seqq.*
331 *Vota eligentium debent esse secreta; et quomodo? Et num. seqq.*
332 *Censentur esse secreta, quamvis coram Scrutatoribus proferantur viva voce.*
333 *Prout liquet in electionibus Abbatissarum.*
334 *In electionibus, quando vota dantur per Schedulas, an, et quomodo possit fieri collatio zeli ad zelum?*
335 *An in electione Ministrorum Provincialium Ordinis Minorum possit fieri aliqua collatio zeli, et meriti?*
336 *Utrum Regulares in suis electionibus teneantur observare formam* c. Quia propter. h. t. ? *Et num. seqq.*
Affirmatur de Abbatibus perpetuis. Ibid.
337 *Ac de Praelatis Ecclesiarum Regularium habentibus jurisdictionem ordinariam, et generalem.*
338 *Secluso tamen speciali privilegio, vel consuetudine legitime praescripta.*
339 *Regulares in electionibus non tenentur observare apices Juris.*
340 *Ad alias Regularium electiones sufficit consensus majoris partis collegialiter praestitus.*
Ac possunt eae fieri etiam per globulos. Ibid. et num. seqq.
341 *Quomodo fiant electiones Superiorum in Ordine FF. Minorum?*
342 *Ac praesertim Commissariorum Provincialium, Prominıstrorum, et Custodum extra Capitulum eligendorum?*
343 *Cur Concilium Tridentinum praeceperit Regularibus, facere electiones per vota secreta?*
344 *Et sub quibus poenis?*
345 *Electio talis est nulla, si vel unus Electorum votum suum publicet permittente Capitulo.*
346 *Secus, si id fiat inscio, vel non consentiente Capitulo.*
347 *Forma eligendi per Compromissum, et quasi Inspirationem, an sit sublata a Concilio Tridentino? Et num. seqq.*
Ponitur sententia negativa. Ibid.
348 *Contraria sententia, ejusque fundamenta afferuntur.*
349 *In electionibus Episcoporum, et Abbatum perpetuorum, potest indubitanter procedi per viam Compromissi.*
350 *Idem videtur dicendum de electionibus caeterorum Praelatorum Regularium, dummodo in Compromisso procedatur per vota secreta.*
351 *In praxi quid attendendum?*

Circa praesentem materiam est praemittandum novum Decretum Concilii Tridentini, *Sess.* 25. *cap.* 6. *de Regularib.* statuentis de electionibus Superiorum Regularium in haec verba: *In electione Superiorum quorumcunque Abbatum temporalium, et aliorum Officialium, ac Generalium, et Abbatissarum, atque aliorum Praepositorum, quo omnia recte, et sine ulla fraude fiant, imprimis sancta Synodus districte praecipit, omnes supradictos eligi debere per vota secreta, ita ut singulorum eligentium nomina nunquam publicentur. Nec imposterum liceat Provinciales, aut Abbates, et Priores, aut alios quoscunque Titulares ad effectum electionis faciendae constituere, aut voces et suffragia absentium supplere. Si vero contra hujus Decreti Constitutionem aliquis electus, fuerit, electio irrita sit.* Haec ibi. Occasione cujus 328

329 Quaeritur I. An per hoc Decretum Concilii Tridentini sit abrogata Decretalis, *Quia propter.* 42. *h. t.* quoad electiones Regularium? Resp. Circa propositum dubium variant Doctores. Et quidem Fagnanus *in cit. c. Quia propter. h. t. n.* 21. *et seqq.* asserit, Scrutinii formam in dicta Decretali praescriptam esse omnino incompatibilem cum forma Concilii Tridentini; nam in illa (inquit) sunt assumendi tres Scrutatores, qui vota eligentium ore proprio exquirant; simulque vota Eligentium sunt in scriptis redigenda, et publicanda in communi. Atqui secundum formam Concilii Trident. haec non possunt observari; cum vota debeant esse secreta, et singulorum Eligentium nomina nunquam sint publicanda, idque necesse sit observare sub nullitate actus electionis.

Accedit, quod juxta formam *in d. c. Quia propter.* praescriptam sit eligendus ille, in quam major, et sanior pars Capituli consensit: adeoque opus est non solum collatione numeri ad numerum, sed etiam zeli ad zelum: ut *c. In Genesi.* 55. *et c. Ecclesia vestra.* 57. *h. t.* Secus est in electione Regularium, juxta *Clem. Exivi. § Demum quia. de Verb. signif.* Et huic sententiae favet etiam Hyacinth. Donatus *tom. 2. Rerum Regularium. tract.* 1. *q.* 5.

330 Alii contra, ut Suarez *tom.* 4. *de Religione. lib.* 2. *cap.* 5. *n.* 9. et Ascanius Tamburinus *tom.* 1. *de Jure Abbatum, disp.* 5. *quaest.* 6. *n.* 10. volunt ambas has formas esse compatibiles. Id ipsum tenet Emmanuel Rodericus *tom.* 2. *Quaest. Regul. q.* 52. *art.* 9. Garcias *part.* 5. *de Beneficiis cap.* 4. *n.* 186. *et seqq.* Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 221. *et seqq.* et Passerinus *cap.* 17. *de Election. n.* 5. citans alios, et pro hac sententia allegans Rotam *in Meten. Monasterii coram Coccino.* 5. *Junii* 1621. *in fin.* Ratio est: quia, licet juxta Concilium Trident. *loc. cit.* singulorum Eligentium nomina nunquam sint publicanda, oppositum tamen hujus *in cit. quia propter. h. t.* fieri non praecipitur. Etsi enim juxta illud sint publicanda vota in communi, non tamen nomina Eligentium publicari praecipiuntur: sicut et ordinarie horum nomina non publicantur, sed solum vota (uti liquet ex formula Electionis, quam refert Zerola *in Praxi Episcopali, part.* 1. *vers. Electio. ad finem.* Unde ex hoc capite Formae illae eligendi non sunt incompatibiles.

331 Sed nec urget, quod juxta Concilium Tridentinum vota debeant esse secreta. Resp. enim, sive Electores in scriptis dent vota sua, sive eadem coram tribus Scrutatoribus viva voce proferant (qui sunt duo modi eligendi juxta formam Decretalis. *Quia propter.* ut dictum *num.* 124.) adhuc vota censentur dari secrete, eo quod dentur in secreto, ac seorsim ab aliis, qui sunt de Collegio, prout *cit. n.* 124. notatur. Et quidem, si vota dentur in scriptis, sive in schedulis, id clarum est: cum sic nec ipsi Scrutatores sciant, a quo hoc, vel illud votum, datum fuerit.

332 Caeterum, quod electio adhuc censeatur fieri per vota secreta, licet singuli Eligentes vota sua proferant viva voce coram tribus Scrutatoribus; desumitur ex *cit. c. Quia propter*, ubi jubentur Scrutatores vota cunctorum secrete, et singillatim inquirere, et tamen haec coram ipsis viva voce proferri possunt; uti fatetur Fagnanus *loc. cit. n.* 49. estque communis aliorum. Accedit expressa Declaratio Sac. Congregationis Cardinalium Concilii Trident. Interpretum, qui censuerunt *Si electi fuerint a Superioribus aliqui, ut puta quatuor, qui vota omnium recipiant, electio reputabitur secreta, ut canonica.* Ita refert Garcias *cit. cap.* 4. *n.* 289. Tamburinus *d.* *n.* 10.

333 Huc facit instantia de Abbatissis, et aliis Praepositis Monialium. Nam harum electio pariter debet fieri per vota secreta, ut liquet ex allegato Decreto Concilii Trident. et tamen possunt vota a Monialibus eligentibus oretenus proferri, atque haec ab Episcopo, vel alio Superiore ante cancellorum fenestellam audiri; ut habet idem Concilium Trid. *cit. Sess.* 25. *de Regularib. cap.* 7. atque saepius eadem Sac. Congregatio declaravit, prout refert Garcias *loc. cit. n.* 190. *et* 191. solvens aliam Declarationem, quae videbatur prioribus obstare. Ex quibus omnibus liste patet, electionem censeri secretam, quamvis Electores viva voce, et non per schedulas scriptas suffragia ferant; sicque ex hoc capite non dari incompatibilitatem inter formam eligendi juxta Decretalem *Quia propter*, et juxta allegatum Decretum Concilii Tridentini, dummodo nomina Eligentium nunquam publicentur, quod sub nullitate actus hic praecipitur, ibi autem nec praecipitur, nec prohibetur.

Neque obstat ultimum, videlicet, quod ibi debeat fieri collatio zeli ad zelum; non item in electionibus Regularium. Nam contra est: quia hoc ipsum erget in Electionibus juxta *c. Quia propter h. t.* per schedulas factis; cum etiam tunc Scrutatores scire non possint, a quo hoc vel illud votum fuerit datum. Deinde, licet votis secrete per schedulas datis difficilius appareat, collationem aliquam zeli ad zelum fieri posse; nihilo minus ea poterit fieri saltem generatim. Si enim apparet, Electum ab altera parte esse aperte et notorie indignum, facile colligitur, eum non esse electum a parte saniori, quamvis ea sit major. Idem est, si deprehendatur, quod ambitio Electi, aut subornatio aliqua, vel corruptela numerum intervenerit; ut ait Wagnereck *ad cit. c. Quia propter. vers. Et quidem. h. t.* 334

Porro Clem. *Exivi.* §. *Demum quia*, specialiter loquitur de Ordine FF. Minorum, et electione suorum Ministrorum Provincialium, simulque, quod etiam ibi possit fieri aliqua collatio zeli et meriti, saltem generatim (non quidem a Scrutatoribus, sed a Superiore, ad quem spectat confirmatio) patet ex eo: quia ibidem in progressu expressis verbis tribuitur Ministro Generali FF. Minorum potestas, ut de consilio Discretorum ex Ordine, ac praemissa diligenti examinatione, electionem Ministrorum Provincialium confirmet, vel etiam infirmet, prout ei secundum Deum visum fuerit expedire. Ad alia, quae adducuntur de collatione zeli ad zelum, patet responsio ex dictis *n.* 133. 134. *et seqq.* ubi plures dictae regulae limitationes dantur, ostendendo, quod in certis casibus ibidem enumeratis sufficiat sola collatio numeri, zeli et meriti. 335

Quaeritur II. An Regulares in suis electionibus teneantur observare formam in Decretali, *Quia propter h. t.* praescriptam? Resp. I. Abbates perpetui sunt eligendi secundum formam in Decretali, *Quia propter.* praescriptam. Ita Fagnanus *in eod. cap. n.* 6. *et.* 19. cum communi. Ratio est: quia per horum obitum Ecclesiae remanent viduatae, et sine Pastore, ac Sponso, *arg. c. Ne pro Defectu.* 14. *h. t.* ubi Papa quoad hoc aequiparat Ecclesias Cathedrales, et Regulares, istorumque Praelatos appellat Pastores, ac per horum mortem dicit Ecclesias viduatas. Concordat *can. Sicut vir.* 7. *quaest.* 1. Imo ad hanc doctrinam innuendam notanter Concilium Tridentinum *cit. Sess.* 25. *cap.* 6. *de Regularib.* utitur clausula illa, *Abbatum temporalium*: ut a sua nova Constitutione excluderet Abbates perpetuos, quos proinde dispositioni Juris Communis reliquit; estque jam supra §. 5. 111. insinuatum. 336

Resp. II. In Ecclesiis Religionum approbatarum electionis Praelatorum habentium jurisdictionem ordinariam, et generalem, debent fieri secundum formam in Decretali. *Quia propter*, praescriptam; quamvis Regulares in electionibus hujusmodi non teneantur observare apices Juris. Ita Miranda *tom.* 2. *Manuali Praelat. quaest.* 23. *art.* 3. Sylvester *v. Electio.* 2. *n.* 4. Antonius a Spiritu Sancto *in Directorio Regularium. part.* 3. *tract.* 5. *disp.* 1. *et* 2. et alii. Ratio est: quia tales Praelati sunt vere Pastores: simulque Decretum Concilii Tridentini non derogavit Decretali *Quia propter*; neque eam annullavit, quamvis adjecerit obligationem, nunquam publicandi nomina Eligentium, prout notat Miranda *cit. art.* 3. *circa finem.* Huc faciunt ea, quae in simili supra *cit. n.* 111. dicta sunt de electionibus Praelatorum principalium in Ecclesiis Collegiatis. 337

Limita tamen hanc, et praecedentem Conclusionem, nisi privilegium Apostolicum habeatur de alia forma electionis tenenda, aut una vel pluribus Scrutinii conditionibus omittendis; ut notat Layman *in d. c. Quia propter. n.* 12. *h. t.* et alii. Atque loquendo 338

speciatim de Ordine FF. Minorum, hunc faciunt dicta superius §. *n.* 78. Ulterius id limita, nisi per consuetudinem legitime praescriptam aliud alicubi fuerit introductum; ut *cap. ult. de Consuetud.* cum similibus.

339 Additur notanter in Conclusione, *Quamvis Regulares in electionibus non teneantur observare apices Juris.* Id siquidem competit eisdem ex concessione SS. Pontificum, de qua testatur Antonius a Spiritu Sancto *loc. cit. n.* 33. addens post Portel, sufficere, ut servent ea, quae sunt de essentia electionis. Et merito: tum quia forma Scrutinii, in Decretali *Quia propter* praescripta, est difficilis observatu ob quamplura substantialia, quae insunt eidem: adeo, ut et boni Juristae practicam ignorantes in ea deficiant; prout loquitur Glossa *in c. Cum expediat.* 29. *vers. Inquisitis h. t. in* 6. Tum quia in Regularium negotiis *est procedendum de plano, et absque judiciorum strepitu, cum talibus non deceat Dei servos involvi;* prout in simili dicitur *c. Olim.* 26. *de Accusationib.*

340 Resp. III. In aliis Regularium electionibus, quae tales Praelaturae non sunt, sufficit, si fiant collegialiter, quomodocunque dein exprimatur consensus majoris partis Electorum, nec sunt necessaria verba, aut scriptura. Ita Miranda *cit. art.* 3. *Concl.* 2. Layman *d. c. Quia propter. n.* 11. Sylvester *vers. Electio.* 3. *n.* 4. et alii communiter, post Glossam *in c. Sicut.* §. *Formam. h. t. in* 6. Sic electiones quorundam Superiorum Regularium fiunt per ballottationes, sive globulos, cujus exemplum habetur *seq. Conclus.* unde:

341 Resp. IV. In Ordine FF. Minorum electio Generalium, vel Provincialium Ministrorum, una cum Custode ac Diffinitoribus, fit a toto Capitulo per schedulas secretas: electio vero Guardianorum per ballottationes, seu globulos, Praeside Capituli pro singulis Conventibus quempiam proponente, qui et in paritate votorum habet votum decisivum. Ita Statuta Generalia, et amplius probat Benedict. Sannig *h. t. cap.* 8. *n.* 2. et Angelus Lantusca *in Theatro Regularium. vers. Electio. n.* 5. *et* 6.

342 Et licet hic ibidem addat, extra Capitulum electiones Prominiistrorum, et Custodum ad Capitula Generalia mittendorum, pariter fieri debere per suffragia secreta, et ballottationes: nihilo minus sciendum, quod idem Lantusca. *vers. Commissarius ad Comitia Generalia mittendus n.* 1. referat quandam resolutionem Sac. Congregationis S. R. E. Cardinalium negotiis, et consultationibus Episcoporum, et Regularium propositae, quae a Ministro Provinciali Ordinis Minorum Observantium Reformatorum Provinciae Romanae humillime consulta, censuit, ad electionem Commissariorum pro gubernio Provinciae remanentium, vel pergentium ad Capitulum Generale (sive Prominiistrorum) non licere procedere, nisi per schedulas, et vota secreta, ac per pluralitatem votorum, nemine proponente: et ita semper servari mandavit in omnibus provinciis praefati Ordinis Reformatorum, die 27. Januarii, 1645. Unde prior illa ejusdem Lantuscae doctrina, vel duntaxat apud Patres de Observantia, vel in solis Custodibus locum habet.

343 Quaeritur III. Cur, et sub qua obligatione, Concilium Tridentinum praeceperit Regularibus, ut facerent electiones per vota secreta, ita ut Eligentium nomina nunquam publicentur? Resp. I. Id factum, ut hoc modo praescindantur occasiones inimicitiarum inter Religiosos Confratres, qui perpetuo simul vivere tenentur.

344 Resp. II. Id praecipitur sub poena nullitatis electionis, et etiam inhabilitatis ad omnia officia Ordinis ex parte ejus, qui hoc modo se in Provincialem, Abbatem, aut Priorem creari permiserit. Patet hoc ex textu Concilii Trident. *Sess.* 25. *cap.* 6. *de Regularibus*, ibi: *Si vero contra hujus Decreti constitutionem aliquis electus fuerit, electio irrita sit; et is, qui ad hunc effectum se in Provincialem, Abbatem, aut priorem creari permiserit, deinde ad omnia Officia in Religione obtinenda inhabilis sit.*

345 Resp. III. Haec Constitutio Tridentini tam stricte obligat, ut electio sit nulla, si vel unus Electorum votum suum publicaret permittente Capitulo. Ita Garcias *part.* 5. *de Beneficiis. cap.* 4. *n.* 183. *et.* 184. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 19. *num.* 205. Lantusca *loc. cit. n.* 8. asserens, ita fuisse decisum a Rota *in una Treverensi* 20. *Novemb.* 1624. *coram Illustriss. DD. Coccino*, et alii. Ratio est: quia Concilium Tridentinum continet Decretum irritans, cui contravenitur per publicationem unius voti consentiente Capitulo factam. Unde si quis de facto attentaret votum suum dare palam seu publice, is a Capitulo non debet permitti, sed moneri, ut secrete det votum; alias enim electio foret nulla. Garcias *loc. cit. n.* 195. Nam mens Concilii fuit statuere, quod Capitula Regularium facerent electiones secretas, in hoc sensu, ut non permitterent aliquid fieri, ex quo publicari possent nomina Eligentium. Emmanuel Rodericus *tom.* 2. *Quaest. Regul. quaest.* 52. *art.* 9. et Barbosa *cit. n.* 205.

346 Secus foret, si quis Electorum, sive per malitiam, sive per errorem, suum votum alteri ostenderet, inscio tamen, et non consentiente Capitulo: quia per hoc non redderetur irrita electio. Navarrus *Consil.* 9. *de Election.* Rodericus *cit. quaest.* 52. *art.* 9. Pirhing *h. t. n.* 397. Barbosa, *ubi supra n.* 209. citans alios. Tum quia defectus clandestinus unius de Capitulo, non debet nocere toti Capitulo ipsum ignoranti, *arg. cap. ult. de Procuratorib.* Tum quia alioquin in potestate cujuslibet Electoris esset, irritare electionem, atque Electum suo jure privare, dicendo postea, se prius suum votum propalasse alteri, et hoc probando. Tum tandem, quia revera in tali casu Capitulum non permittit aliquid fieri, quo votum alicujus publicetur, cum factum illud ignoraverit.

347 Quaeritur IV. An forma eligendi per compromissum, et quasi inspirationem, sit sublata quoad Regulares virtute citati Decreti Tridentini? Negativam sententiam tenet Rodericus *tom.* 2. *Quaest. Regular. quaest.* 92. *art.* 9. Miranda *cit. tom.* 2. *Manual. Praelat. quaest.* 23. *art.* 3. *in fine.* Azorius *part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 14. Tamburinus *tom.* 1. *de Jure Abbatum, disp.* 5. *quaest.* 5. *n.* 9. Pirhing *h. t. n.* 397. pluresque alii, qui volunt, Decretum Tridentinum habere locum in electionibus Regularium per Scrutinium, quae inter ipsos est forma usitatior; non autem in iis, quae fiunt per Compromissum, utpote in quo suffragia palam dari possunt. Id ipsum confirmant ex eo: quia nulla adest clausula revocatoria istarum formarum eligendi in textu Concilii Tridentini: et quia etiam ab ipsis Compromissariis possunt dari vota secreta.

348 Oppositum tamen, videlicet dictas duas formas esse sublatas per Concilium Tridentinum quoad Abbates temporales, aliosque Regulares in eodem expressos, tenet, atque a Sac. Congregatione decisum refert Nicol. Garcias *part.* 5. *de Beneficiis, cap.* 4. *n.* 204. Fagnanus *c. Quia propter. n.* 30. *h. t.* pariter referens quandam Sac. Congregationis declarationem; et Passerinus *cap.* 1. *de Elect. num.* 56. et 69. plures alias dictae Sac. Congregationis declarationes, et quam plures Doctores allegans. Et dictis declarationibus esse standum, si in debita forma afferantur: patet ex dictis *in Proemio.* §. 8. *n.* 30. *et seqq.* Accedit ratio: quia Concilium Trident. *loc. cit.* non solum praecipit, electiones dictorum Superiorum Regularium esse faciendas per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam: atqui electiones, quae fiunt per compromissum, vel quasi inspirationem possunt, ac solent fieri per voces publicas, non vero per vota secreta; ergo sunt nullae.

Et hac de causa electionem per quasi inspirationem non habere locum in electionibus Praelatorum Regularium, novissime tenet Sannig *h. t. cap. 4. n. 31.*

349 Caeterum, quia in dicto Decreto Concilii nulla fit mentio Episcoporum, vel Abbatum perpetuorum: dubitari nequit, quin in horum electione locum habeat electio per viam Compromissi, et quasi Inspirationis, juxta *c. Quia propter 42. h. t.*

350 Quod si etiam in Compromisso procedatur per vota secreta, satisfieri intentioni Concilii Tridentini, utpote statuentis duntaxat, quod electio caeterorum Praelatorum Regularium fiat per vota secreta, ac proinde ejusmodi electionem fore validam; haud immerito teneri potest cum Auctoribus, pro priori sententia allegatis: ac favet Declaratio Cardinalium a Fagnano *loc. cit.* allegata, quae proposito a Carthusianis dubio, *An in electione Superiorum possit procedi, nedum per viam Scrutinii, sed etiam Inspirationis, vel Compromissi? Censuit, electionem horum Praelatorum Regularium deberi fieri tantum per vota secreta, ut se habent verba propria Concilii d.* c. 6.

351 In praxi nihilo minus, ob supra dictam Doctorum discrepantiam, optimum erit, ut attendatur specialis cujuslibet Sacrae Religionis constitutio, aut antiqua laudabilisque consuetudo ejusdem.

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

1 *Ratio ordinis, seu continuationis Rubricarum.*

1 Visis duobus modis perveniendi ad Praelaturam Ecclesiasticam, Postulatione videlicet, et Electione, sequitur tertius, qui fit mediante Translatione, utpote per quam pariter Ecclesiae, suo Pastore viduatae, providetur, dum Episcopus, vel alius Praelatus exemptus, ab una Ecclesia, quam obtinet, auctoritate Summi Pontificis transfertur, seu mutatur ad aliam. Et de hac loquitur praesens Titulus, praecipue autem de Translatione Episcopi, ut patet ex Rubrica. Hinc sit,

§. I.

Discutiuntur generalia circa Translationem Episcopi.

SUMMARIUM.

2 *Translatio, quid?*
3 *Translatio Episcoporum sola auctoritate Papae fit.*
Ea connumeratur inter majores Ecclesiae causas. Ibid.
4 *Episcopus propria auctoritate de sua Ecclesia transiens ad aliam, carebit utraque.*
5 *Non quidem ipso jure, sed per sententiam.*
6 *Sive Episcopus sit consecratus, sive electus et confirmatus duntaxat.*
7 *Translatio Episcopi regulariter fit a minori ad majorem Ecclesiam.*
In Dignitatibus Ecclesiasticis non est licitum descendere. Ibid.
8 *Hoc procedit regulariter: fallit ob causas peculiares.*
9 *Causae transferendi Episcopos, generatim sunt duae,*
10 *Videlicet causa utilitatis,*
11 *Et causa necessitatis.*
Ob hanc etiam fit translatio Sedium Episcopalium. Ibid.
12 *Effectus translationis Episcopi, quales?*
13 *Textus* in cap. 2. h. t. *quomodo verificetur? Et n. seqq.*
14 15 et 16 *Spirituale vinculum, qua ratione sit fortius carnali? Et n. seqq.*
17 *Illud fortius operatur prae carnali.*
18 *Conjugium spirituale Episcopi cum Ecclesia, quando censeatur initiatum, ratum, et consummatum.*
Episcopus est verus Sponsus Ecclesiae. Ibid.

Quaeritur I. Quid sit, et a quo fieri possit Translatio Episcopi? Resp. I. *Translatio*, quantum ad propositum est alicujus personae, seu Episcopi, de una in aliam Ecclesiam canonica mutatio. Ita Hostiensis *in Summa h. t. n. 1.* atque desumitur *ex can. Mutationes et seqq. 7. q. 1.* ubi Translationes Episcoporum appellantur *Mutationes*; nec propriae voluntatis praesumptione, sed solum ex causa necessitatis, et utilitatis fieri posse perhibentur. 2

Resp. II. Translatio Episcoporum sola auctoritate Romani Pontificis fieri potest. Ita habetur expressum in *can. Sicut alterius. 7. q. 1. et cap. 1. et 2. h. t.* Nam *majores Ecclesiae causae ad Sedem Apostolicam perferendae sunt*; prout notatur *cit. cap. 1.* atqui inter majores Ecclesiae causas merito connumeratur translatio Episcoporum. Unde Glossa *ibid.* et rursus *c. Quod translationem. de Offic. Legat.* omnes majores Ecclesiae causas, et Papae specialiter reservatas, paucis enumerat, ponendo sequentes versiculos: 3

Restituit Papa solus, deponit et ipse.
Dividit, ac unit, eximit; atque probat.
Articulos solvit, Synodumque facit generalem.
Transfert, et mutat: appellat nullus ab ipso.

Resp. III. Episcopus propria auctoritate de sua Ecclesia se transferens ad aliam, carebit utraque. Ita habetur *in c. Quanto. 3. h. t. et can. Siquis Episcopus. 7. q. 1.* Et merito: *Ut sic nec illis praesideat, quos per superbiam sprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit*, prout loquitur Pontifex in citatis locis. Accedit alia ratio: quia vinculum spiritualis matrimonii, quod Episcopus cum priori Ecclesia contraxit, privata auctoritate dissolvi nequit, *c. Inter corporalia 2. h. t.* 4

Verum tamen Abbas *cit. c. Quanto. n. 13.* post Jo. Andream, recte notat, quod Episcopus ad secundam Ecclesiam propria auctoritate se conferens, non sit privatus prioris Ecclesia ipso jure, sed privandus duntaxat per sententiam; adeoque Clerici prioris Ecclesiae teneantur ipsi praestare obedientiam, donec ea privetur per sententiam, *arg. can. Nonne 8. q. 4.* 5

Et hactenus dicta procedunt non solum de Episcopo consecrato, sed etiam de electo et confirmato, licet nondum sit consecratus. Sicut enim Episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic et Electus confirmatus: eo quod post electionem et confirmationem canonicam, spirituale conjugium inter personam Electi, atque Ecclesiam, jam sit contractum, et ratum; prout habetur *d. c. Inter corporalia. §. Sicut enim 2. h. t. et cap. ult. eod.* 6

Quaeritur II. Quomodo quibusve de causis fiat translatio Episcopi? Resp. I. Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad majorem, seu digniorem Ecclesiam. Ita desumitur *ex cap. 1. h. t.* ubi Papa tanquam valde absurdum infert, quod quis parvifacere majorem, et episcopare Archiepiscopum praesumpserit, illis verbis: *Miramur, quod — novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, et magnum quodammodo minorasti, episcopare Archiepiscopum, imo potius de archiepiscopare praesumes.* Hactenus Pontifex. Unde in Dignitatibus Ecclesiasticis non est licitum descendere; id est, de majori ad minorem transire, 7

arg. can. Legimus dist. 93. ibi: *Qui provehitur, de minore ad majus provehitur*; et notat Fagnanus *c. Cum ex illo. n.* 9. *h. t.*

8 Additur notanter, *regulariter fit a minore ad majorem.* Nam, quando fit translatio Episcopi ex peculiari causa eam justificante, v. g. ob aeris insalubritatem, vel ob metum hostium talem locum occupantium; nihil impedit, Episcopum transferri ab una ad aliam Episcopalem Ecclesiam, quamvis haec non sit major altera, ut *can. Pastoralis. 7. q. 1. et c. Ad supplicationem.* 9. *de renunciat.* ubi Archiepiscopus, qui absque mortis periculo in sua Ecclesia morari non poterat, ex concessione Papae ita descendisse legitur.

9 Resp. II. Causae transferendi Episcopos generatim sunt duae, videlicet necessitas, et utilitas Ecclesiae. Ita habetur in *can. Mutationes et can. Scias frater. 7. q. 1.* ubi inter alia sic legitur: *Mutationes Episcoporum scitote communi utilitate, atque necessitate fieri licere, sed non propria cujusquam voluntate et c. Alia enim est causa utilitatis, et necessitatis; alia avaritiae, ac praesumptionis, aut propriae voluntatis.* Itaque imprimis

10 Utilitatis causa fit translatio, si ex ea major fructus universali, vel particulari Ecclesiae eventurus speretur. Qua de causa S. Petrus, Princeps Apostolorum; de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere posset, *cit. can. Mutationes. 7. q. 1.* Hoc ipsum accidit, si ejusmodi translationem suadeat bonum pacis, et concordiae: sive dein ipsa fiat ad praeviam solemnem postulationem, qua Episcopus unius Ecclesiae per eos, quibus jus eligendi competit, postulatur ad aliam; sive ad praesentationem, vel nominationem alterius, puta. Regis, jus nominandi habentis; sive interveniente libera collatione; qua Summus Pontifex, ob meritorum praerogativam, aut ex causa specialis necessitatis, Episcopum a sua, ad aliam Ecclesiam transferre dignatur. Siquidem

11 Necessitatis causa post fieri translatio, si ob persecutionem hostilem, odium civium, aeris incommoditatem, vel alia simili de causa, Episcopus in propria Ecclesia tuto commorari non possit. *d. can. Pastoralis. 7. q. 1.* cum similibus. Quin imo hac de causa etiam fieri solent ipsarum Sedium Episcopalium translationes; uti factum legitur *in can. Temporis. 7. q. 1. et can. Ita nos Scyliacaenorum.* 25. *q.* 2. quo posteriori in loco, ob geminatam caedem Pontificum, Episcopalis Dignitas penitus fuit subtracta Civitati.

12 Quaeritur III. Quinam sint effectus translationis Episcopi? Resp. Eos potissimum esse sequentes I. Translatio Episcopi canonice facta dissolvit foedus conjugii spiritualis, quod est inter Episcopum translatum, et priorem suam Ecclesiam; ut *c. Bonae memoriae 4. § fin. de Postulat. Praelat.* II. Translatio id operatur, quod translatus Episcopus nihil juris retineat in priore sua Ecclesia, *can. Si quis jam translatus.* 21. *q.* 1. Desinit enim esse Episcopus illius Civitatis, seu Ecclesiae, a qua transfertur, *can. In opibus. § Ecce 7. q. 1.* Dummodo translatus fuerit ex causa utilitatis, et non ex solo metu hostilitatis, eo videlicet, quod Civitas illa ab hostibus sit captivata, atque Episcopus inde depulsus: nam talis cessante hostilitate, et captivitatis calamitate, ad priorem Ecclesiam redire debet; prout tum *in cit. § Ecce*, tum in proxime *d. can. Pastoralis 7. q. 1.* limitatur. III. Translatione Episcopi peracta, illico vacat prior Ecclesia, juxta dicenda *n.* 35. *et seqq.* IV. Episcopus ab una ad aliam Ecclesiam translatus, contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur, *arg. can. Sicut alterius. 7. q. 1.* atque amplius *n.* 32. *et* 33. dicetur.

13 Quaeritur IV. Quomodo verificetur textus ille Innocentii III. relatus in principio *cap.* 2. *h. t.* illis verbis: *Inter corporalia et spiritualia eam cognovimus esse differentiam, quod corporalia facilius destruuntur, quam construantur: spiritualia vero facilius construuntur, quam destruantur.* Item illud paulo inferius ibidem subjunctum: *Cum ergo fortius sit spirituale vinculum* (conjugii videlicet, quod est inter Episcopum et Ecclesiam) *quam carnale.* Ratio dubitandi est: quia spirituale foedus conjugii, quod est inter Episcopum et Ecclesiam, in consecratione intelligitur consummatum, *cap. ult. h. t.* et tamen pluribus adhuc modis citra mortem naturalem Episcopi quoad vinculum solvitur, ut puta hujus translatione, depositione, aut renunciatione: econtra matrimonium carnale, semel consummatum inter Fideles, nullo amplius modo, ne quidem auctoritate Summi Pontificis, quoad vinculum dissolvi potest; ergo non videtur subsistere, quod spirituale vinculum sit fortius carnali.

Ad hanc instantiam respondet Glossa *in cit. cap.* 2. *V. Fortius. h. t.* explicando dictam voculam illis verbis: *Fortius, id est, dignius: quoniam carnale in veritate fortius est, quia dissolvi non potest* etc. Verum, ut recte ibidem notat Abbas *n.* 31. post Hostiensem, haec solutio Glossae videtur litteram violare. Proinde alia ratione, et quidem melius solvendo allatam instantiam. 14

Resp. I. Spirituale vinculum *in cit. cap.* 2. *h. t.* dicitur esse fortius carnali, non quoad omnimodam veritatem, sed quoad certos respectus ad intentionem illius dicti Pontificii deservientes. Ita Abbas *cit. n.* 31. Vallensis *h. t. n.* 3. et alii; idque probatur ostendendo certos illos respectus fortioris vinculi ex parte conjugii spiritualis prae carnali. Inprimis enim matrimonium carnale ratum, nondum consummatum, dissolvitur etiam quoad vinculum, altero solo volente, per contractum matrimonii spiritualis, seu per Professionem religiosam, *c. Ex publico. 7. de Convers. conjugat.* Non sic foedus conjugii spiritualis inter Episcopum et Ecclesiam, quod per confirmationem intelligitur esse ratum, *cap. ult. h. t.* de quo in *cit. cap. 2. eod.* Pontifex ex professo loquitur. 15

Deinde loquendo de matrimonio consummato, possunt post illud adhuc conjuges mutuo consensu ingredi Religionem, *c. Cum sis peritus 4. ad c. Dudum.* 20. *de Conversion. conjugat.* sed non econtra professus Religionem, potest inire matrimonium carnale, *Clem. un. de Consang. et affinit.* et consequenter vinculum spirituale fortius est, quam carnale. Insuper in casu, quando alter Infidelium convertitur ad Fidem Catholicam, et altero nolente converti, nec cohabitare illi absque blasphemia Creatoris, aliud matrimonium contrahit; dissolvitur prius carnale matrimonium jam consummatum, etiam quoad vinculum, *c. Gaudemus. 8. de Divortiis.* Secus accidit in matrimonio spirituali: nam istud nunquam dissolvitur ex voluntate unius tantum, imo nec ex voluntate utriusque partis, nisi accesserit auctoritas Summi Pontificis, ipsos potestate Divina, seu caelitus sibi collata disjungentis. 16

Tandem spirituale vinculum conjugii inter Episcopum et Ecclesiam, fortius operatur prae carnali; quia non solum conjugit corpora, sed etiam animos, et non solum duos, sed plures, *arg. can. Praecipimus. 12. q. 1. et c. Cum inter. 21. de Election.* Item conjugium spirituale, seu consecratio alicujus in Episcopum, per quam illud consummatur, imprimit characterem indelebilem in anima ipsius: non sic matrimonium carnale. Et tandem, ut alia taceantur, matrimonium carnale in morte penitus dissolvitur: non sic spirituale, quia remanet adhuc character memoratus; sicque etiam in ordine ad dissolutionem fortius operatur spirituale vinculum, quam carnale. 17

Caeterum, quia hactenus iterata mentio facta est de conjugio Episcoporum cum Ecclesia, hinc sciendum, 18

quod *cap. ult.* §. 1. *h. t.* de hoc inter alia sic legatur: *Sicut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum et uxorem, homo dissolvere nequit, Domino dicente in Evangelio: Quos Deus conjunxit, homo non separet: sic et spirituale foedus conjugii, quod est inter Episcopum et Ecclesiam, quod in electione initiatum, ratum in confirmatione, et in consecratione intelligitur consummatum, sine illius auctoritate solvi non potest, qui Successor est Petri, et Vicarius JESU Christi:* Concordat c. Inter corporalia. 2. §. Sicut enim. h. t. ubi dicitur: *Non debet in dubium revocari, quin post electionem, et confirmatione canonicam, inter personas Eligentium* (quasi Ecclesiam repraesentantium, ut Abbas *ibid. n.* 9. exponit) *et Electi, conjugium sit spirituale contractum.* Ex quibus verbis aperte liquet, quod inter Episcopum et Ecclesiam sit verum foedus conjugii spiritualis; ac proinde, quod Episcopus sit verus Sponsus Ecclesiae suae.

§. II.

Resolvuntur tres notabiles Quaestiones concernentes Translatione Episcopi.

SUMMARIUM.

19 *Papa an possit transferre Episcopum invitum? Et n. seqq.*
Episcopus confirmatus, et nondum consecratus, nequit transferri invitus. Ibid.
20 et 21 *Loquendo de Episcopo consecrato, ponitur opinio negativa ejusque rationes.*
22 *Refertur opinio affirmativa, una cum suis fundamentis. Et n. seqq.*
23 *Papa in Beneficialibus habet plenariam disponendi potestatem.*
24 *Limitatur dicta opinio affirmativa.*
25 *Papa quando intelligatur transferre Episcopum ex causa publica, vel ob favorem personae?*
26 *Refertur tertia sententia, docens; quod Papa possit transferre Episcopum invitum ex causa publica, non tamen pro libitu duntaxat.*
27 et 28 *Solutio vera. Et n. seqq.*
29 *Consentiens ad comminationem Papae, non dicitur facere actum voluntarium, sed necessarium.*
30 *Episcopus nolens consentire translationi per Papam factae, potest absolvi a vinculo prioris Ecclesiae, non tamen invitus alteri alligari. Et n. seqq.*
31 *Solvuntur rationes opinionis primae, seu negativae.*
32 *Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur. Et n. seqq.*
33 *Papa post Christum est Sponsus Ecclesiae universalis: alii Episcopi sunt Sponsi Ecclesiarum particularium.*
34 *An, quando Episcopus in Consistorio Papae est translatus, illico vacet prior Sedes Episcopalis? Et n. seqq.*
Proponitur opinio Glossae, volentis, non vacare priorem Ecclesiam ante obtentam possessionem posterioris. Ibid.
35 *Quando Episcopus transfertur sciens et volens, illico vacat prior Episcopatus a die factae in Curia translationis.*
36 *Refertur Decretum Sacrae Congregationis desuper emanatum.*
37 et 38 *Idem probatur rationibus.*
39 et 40 *Ac solvuntur rationes Glossae.*
Disparitas quoad Episcopum translatum, et Episcopum noviter ordinatum, quod vacationem praehabitorum Beneficiorum. Ibid.
41 *Si transfertur Episcopus absens, et ignorans, non vacat prior Ecclesia ante praestitum a translato consensum.*
42 *Nisi secus exprimatur.*
43 *Aut nisi translatio fiat ob publicam causam, et non favore personae.*
44 *Episcopus translatus, an secum possit asportare fructus prioris Episcopatus, ac res ex ipsis emptas? Et n. seqq.*
Referuntur Auctores pro sententia negativa. Ibid.
45 et 46 *Et hujus rationes.*
47 *Potest Episcopus translatus secum deferre fructus jam perceptos.*
48 *Ac bona mobilia ex eis comparata.*
49 *Dummodo haec necdum destinasset Ecclesiae.*
50 *Tenetur tamen relinquere fundos prioris Ecclesiae bene instructos.*
Ac in locum demortuorum animalium, vel arborum, alia substituere. Ibid.
51 *Episcopus, vel alius Beneficiarius, non est dominus possessionum suae Ecclesiae, sed administrator, et quasi usufructuarius.*
52 *Solvuntur rationes sententiae negativae.*
53 *Solvitur instantia ex Bulla Julii III.* Cum sicut,
54 *Quinimo per hanc confirmatur nostra sententia.*
55 *Fructus pendentes, et inexacti, an pertineant ad Episcopum translatum pro rata temporis? Refertur sententia affirmativa.*
56 et 57 *Sententia negativa amplius probatur.*
58 *Constitutio Julii III.* Cum sicut, *non est ubique usu recepta.*
59 et 60 *An haec solum procedat in Beneficiatis naturaliter mortuis?*

19 Quaeritur I. An Papa possit Episcopum invitum ab una ad aliam Ecclesiam transferre? Resp. I. Loquendo de Episcopo duntaxat confirmato, et nondum consecrato, satis conveniunt Doctores, quod ipse non possit transferri invitus. Ratio est, quia nemo potest invitus consecrari in Episcopum. Unde satis est, quod Episcopus confirmatus, nondum consecratus, dum transferri recusat, omnino cedat Dignitati, allegando, se nolle unquam consecrari in Episcopum. Abbas Panormit. *cap. ult. n.* 11. *de Postulat. Praelat.* et ibi Hostiensis *n.* 1. Fagnanus *c. Quanto. n.* 12. *h. t.* citans alios. Et hoc videtur certum; praesertim cum de facto post Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 2. *de Reformat.* Episcopi confirmati ipso jure sint privati suis Ecclesiis, si intra sex menses munus consecrationis non receperint.

Major difficultas est de Episcopo jam consecrato, utrum invitus possit transferri ab Ecclesia sua ad aliam: et circa ejus resolutionem dantur diversae Doctorum sententiae, quas breviter referre juvabit.

20 Prima igitur opinio, est negativa. Ratio praecipua ejus est: quia Matrimonium spirituale inter Episcopum et Ecclesiam initiatur, formatur, et consummatur, sicut carnale, *arg. cap. ult. h. t.* ergo, sicut Papa matrimonium carnale ratum nequit dissolvere invitis sponsis, ita nec spirituale inter Episcopum et Ecclesiam eo invito. Confirmatur. Quia *omnes res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, ut dicitur *c. Omnis res de Reg. Jur.* Sed spirituale matrimonium inter Praelatum et Ecclesiam, non nisi consensu Praelati potest nasci, seu produci; ergo nec dissolvi absque ejus consensu. Accedit textus expressus in *can. Quamvis 7. q.* 1. ubi S. Gregorius Papa inquit, quod alium loco viventis Episcopi (*nisi recusante eo*) *nulla sinit ratio ordinari*. Et huic sententiae videtur adhaerere Jo. Monachus *in c. Generali. n.* 10. *de Elect. lib.* 6.

21 Ad rationes, quae in oppositum afferri possunt; et quarum potissimae *num. seqq.* afferentur, respondent

Auctores hujus sententiae: quamvis per translationem a Papa factam Episcopus absolvatur a vinculo prioris Ecclesiae; tamen hujusmodi absolutionem non esse puram, sed conditionalem, si videlicet Episcopus consenserit.

22 Secunda opinio, directe priori opposita, censet, Papam posse Episcopum absolute transferre pro libitu voluntatis. Ratio esse potest: quia, licet ab initio nemo cogatur episcopari (neque enim quis invitus ordinari, seu Episcopus consecrari potest) tamen, ex quo semel consensit, poterit per Papam ab una Ecclesia ad aliam etiam invitus transferri. Probatur sequela. Quia una est Ecclesia universalis, per totum orbem terrarum diffusa, *can. Loquitur*, 24. *q.* 1. ergo, qui semel consensit, in hac Ecclesia universali episcopari, non potest amplius resistere Papae, ipsum transferenti pro bono publico ab una Ecclesia particulari ad aliam: siquidem hic solummodo alteratur locus, non autem dignitas respectu Ecclesiae, universalis. Accedit textus notabilis quoad hoc *in can. Scias frater*. 7. *q.* 1.

23 Confirmatur id ipsum: quia Summus Pontifex in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi; ut *c. Licet.* 2. *de Praebend. in* 6. *et Clem.* 1. §. *fin. Ut lite pendente etc.* Ubi dicitur, quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum, et Beneficiorum Ecclesiasticorum, *plena et libera dispositio ex suae potestatis plenitudine noscitur pertinere.* Ergo etiam de plenitudine potestatis poterit Episcopum, quantumvis invitum, pro bono statu Ecclesiae universalis, a sua Ecclesia transferre ad aliam; alioquin ipsi quoad has non competeret plena, et libera dispositio. Accedit, quod juxta Hostiensem, et Abbatem, *ubi supra*, Episcopus, si est consecratus, sicque proprio accedente consensu Ecclesiae indissolubiliter alligatus, hac in parte comparetur Monacho, qui non habet potestatem contradicendi Superiori suo; cum velle, aut nolle non habeat, *can. Nolo, et can. Non dicatis.* 12. *q.* 1. Et hujus sententiae est Glossa *in can. Omnes qui gemebat.* 7. *q.* 1. *vers. Coacte*, ubi ait, quod Papa absolute potest cogere, *arg. can. Pec principalem.* 9. *q.* 3. Baldus in *l. Rescripta n.* 8. *C. de Precib. Imperat. offerend.* ubi dixit, quod omnia Beneficia Mundi quoad Papam censentur esse obedientialia, et manualia: quod ipsum dicit Alexander *Consil.* 74. *n.* 29. *lib.* 4. Consentit Abbas in *cit. cap. ult. n.* 13. *de Postulat. Praelat.* et ibi Hostiensis *n.* 1. Jo. Andreas *n.* 2. et communior aliorum.

24 Verum plerique hujus sententiae Auctores dictam suam sententiam limitant, eamque procedere ajunt in casu, quando Papa transfert Episcopum invitum ad alium Episcopatum ex causa publica, v. g. ob bonum commune pacis, aut ob necessitatem, vel evidentem utilitatem Ecclesiarum; secus autem, quando ipsum transfert ob favorem personae, seu quia propter meritum vult eum honorare. In hoc quippe casu ultro fatentur, requiri consensum ejus, qui transfertur: quia talis translatio non aliter censetur fieri per Papam, nisi sub conditione, si aliter erit consensurus: ne alioquin, quod ob gratiam ipsius conceditur, in ejus dispendium retorqueatur, contra *Reg.* 61. *Juris in* 6.

25 Caeterum in dubio, an Papa transferat Episcopum ex causa publica, necne? observandum ajunt, num Papa procedat providendo, vel jubendo: nam si procedat providendo, seu promovendo, non cogitur Provisus transire, quia translatio censetur facta favore ejus. Si autem procedit jubendo, censetur facta ex causa publica, seu favore Ecclesiae: sicque cogitur transire, *can. Omnis.* 7. *q.* 1. Ita Baldus *cit. l. Rescripta, n.* 8. Abbas *Quaest.* 1. *n.* 4. et Card. Tuschus *Litt. T. Concl.* 364. *num.* 9. *et seqq.* et alii. Quod si vero non appareat, utrum Papa processerit providendo, vel jubendo; ut si in litteris absolute dicatur: Episcopum Perusinum absolvimus ab Ecclesia, cui praeest, eumq; ad Ecclesiam Ferrariensem duximus transferendum: tunc talis translatio praesumitur facta, non tantum favore Ecclesiae, sive ob ejus utilitatem, sed etiam in gratiam personae; et sic de Episcopo non invito. Fagnanus *c. Quanto n.* 123. *h. t.* citans alios.

26 Tertia, et media sententia docet, Papam ex causa justa, puta ob utilitatem, aut evidentem necessitatem Ecclesiae, posse quidem Episcopum invitum transferre; non tamen sine causa, et pro libitu duntaxat. Et haec opinio probatur imprimis rationibus pro utraque extrema sententia hactenus allatis. Deinde ratio ulterior prioris partis ea est: tum quia *cit. can. Scias frater.* 7. *q.* 1. expresse loquitur de casu utilitatis, et necessitatis; et idem fit in aliis similibus Juribus. Tum quia in his, quae sunt de Jure Divino, Papa non potest dispensare in casibus sibi permissis absque justa, et rationabili causa; quia non in destructionem, sed in aedificationem, accepit potestatem suam a Christo; ut 2. *Corinth.* 13. Atqui conjugium spirituale inter Ecclesiam et Episcopum, est de Jure Divino; ut *c. Inter corporalia.* 2. *et c. Quanto.* 3. *et cap. ult h. t.* ubi auctoritas illa, *Quos Deus conjunxit, homo non separet*, huic spirituali conjugio applicatur; ergo. Atque ex his patet magna sententiarum varietas: quia praemissa pro ulteriori resolutione propositae Quaestionis, atque loquendo de Episcopo consecrato.

27 Resp. II. Quando Papa a sua Ecclesia ad aliam altiorem transfert absentem et ignorantem Episcopum, non censetur intendere (nisi secus exprimat) ipsum simpliciter et absolute transferre; sed solum sub conditione, quatenus is expresse, vel tacite consenserit. Ita Jo. Monachus *in c. Generali. n.* 10. *de Elect. in* 6. asserens, se hoc vidisse pluries in Curia declarari; et sequitur Fagnanus *in cit. c. Quanto n.* 16. *et seqq.* et *n.* 97. *h. t.* Idque, praeter dicta *n.* 24. *et* 25. probatur ex eo: quia nemo invitus tenetur crescere, *can. Gesta. dist.* 74. Similique in invitum non confertur beneficium, *arg. l. Invitum. C. de Contrahend. emption.* Atque in ipsa Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa, *Si provisus consenserit*: ut legitur *in c. Si tibi absenti.* 17. *de Praebend. in* 6.

28 Resp. III. Quod si Papa omnino velit transferre ex causa utilitatis, vel necessitatis, Episcopum ad altiorem Ecclesiam, ut puta ad Archiepiscopatum, vel Cardinalatum, et alter nolit transire; potest eundem Papa causative compellere ad praestandum consensum, etiam per subtractionem Episcopatus praehabiti, ut sic de nolente fiat volens. Ita Glossa *can. Omnis.* 7. *q.* 1. *vers. Coacte.* Abbas *cit. cap. ult n.* 12. *de Postulat. Praelat.* et alii. Atque hanc Conclusionem ad minimum probant, et convincunt auctoritates, et rationes, pro secunda sententia *n.* 22. *et seqq.* allatae. Accedit textus notabilis in *can. Displicet.* 23. *q.* 4. ubi dicitur: *Multi, ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, custodiuntur, patiuntur quae nolunt; donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni.* Concordat *can. Placuit. dist.* 74. ubi Clerici pro necessitatibus Ecclesiarum promoveri contemnentes, a proprio gradu dejiciuntur.

29 Porro in tali casu, si Translatus tandem consentiat, non dicitur is facere actum voluntarium, sed potius necessarium; quia, licet interveniat ejus consensus, hic tamen non habet originem a causa mere voluntaria, ut accidit in resignatione sponte facta; sed est quidam consensus secundarius, qui praestatur, ut libenter obediatur Papae, cui etiam ab invito obediendum foret. Prout simile quid accidit in morte naturali: nam sic morientes pariter consensum accommodant, ita ut se conformes reddant voluntati Dei, sed non per hoc dicitur mors voluntaria. Card. de Luca *Discurs.* 84. *de Beneficiis. num.* 9.

30 Resp. IV. Si vero nihil minus alter persistiterit in sua sententia, et nolit consentire translationi per Papam motu proprio factae, poterit quidem talis Episcopus auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiae absolvi; idque tum in poenam suae obstinationis et inobedientiae, *arg. cit. can. Placuit. dist.* 74. tum ob causam communis utilitatis, vel necessitatis: non tamen potest omnino invitus, et coactus, alteri alligari, seu ad aliam Ecclesiam transferri. Ita expresse Glossa *in can. Episcopus de loco.* 7. *qu.* 1. Jo. Andreas *c. Quod ob gratiam. n.* 1. *in fine. de Reg. Juris in* 6. dicens: quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem, ut careat prima Ecclesia, Sanuig *h. t. cap.* 3. *n.* 2. asserens, quod, si translatus nollet consentire, nullum sequeretur, conjugium spirituale inter ipsum, et novam Ecclesiam; et fuse Fagnanus *cit. c. Quanto n.* 101. *et seqq. h. t.* Et quidem prior pars convincitur per rationes *num.* 28. allatas.

31 Nec obstant rationes *num.* 20. in oppositum adductae, praesertim accedente causa publicae utilitatis, vel evidentis necessitatis. Non primas siquidem paritas inter matrimonium spirituale, et carnale, non est omnimoda: nam, ut taceantur aliae differentiae, ad Papam pertinet plenaria dispositio de Beneficiis Ecclesiasticis, idque de plenitudine suae potestatis; non item de Sponsis, eorumque corporibus: unde negatur consequens. Ad *Reg.* 1. *Juris* dicitur, eam potissimum procedere in obligationibus, et contractibus temporalibus, qui, cum solo mutuo consensu contrahantur, ita etiam eodem dissolvuntur: secus est in spiritualibus, ut explicat Glossa magna *ibid.* Porro dictum S. Gregorii nihil urgat contra translationem Episcopi ex justa causa factam; sed oquitur solum de Episcopo aegrotante, in cujus locum nulla sinit ratio alium consecrare, nisi ipsemet consentiat (quia afflicto non est addenda afflictio, *c. Ex parte. de Cleric. aegrot.*) sed est ipsi dandus Coadjutor, ut ibidem dicitur.

32 Altera pars probatur ex eo: quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur: atqui ad validitatem spiritualis conjugii, sicut et carnalis, necessarius est consensus contrahentium; ergo talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, sicque omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum, et Ecclesiam, censeatur ortum vinculum conjugii spiritualis. Minor patet ex *c. Cum inter.* 21. *de Elect.* ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium, et electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum:* ubi tale vinculum dicitur contrahi inter Electum, et Eligentes, quasi Ecclesiam repraesentantes; sed nonnisi mutuo consensu. Major vero probatur tum ex *can. Sicut vir.* 7. *q.* 1. tum ex *c. Inter corporalia.* 2. *et c. Licet in tantum.* 4. *h. t.* ubi ad validam translationem Episcopi omnino requiritur, ut auctoritate Summi Pontificis, seu Christi in terris Vicarii, Episcopus prius absolvatur a vinculo prioris Ecclesiae; et consequenter is contrahit novum vinculum, quo conjugaliter maneat alligatus posteriori Ecclesiae; ad quam transfertur, ne alioquin sit Episcopus, et nullius Ecclesiae Sponsus.

33 Nec obstat, quod sit una Ecclesia universalis, cui Episcopus est alligatus: sicque in translatione ejus solummodo videatur alterari locus, et non dignitas, prout nonnulli argumentantur, ut dictum n. 22. Non obstat, inquam: quia proprie loquendo solus Christus est Sponsus Ecclesiae, *can. Ecclesiae meae. §. Ipsa enim dist* 97. juncto Concilio Trident. *Sess.* 22. *de Sacrif. Missae cap.* 1. ibi: *Dominus noster — in Coena novissima dilectae Sponsae suae Ecclesiae.* Et, licet post Christum etiam Romanus Pontifex (cui soli competit nomen Episcopi universalis Ecclesiae) potest dici Sponsus Ecclesiae universalis, *arg. c. Quoniam.* 4. *de Immunit. Eccles. in* 6. ac tradit Fagnanus *cit c. Quanto. n.* 111. *h. t.* cum aliis. Nihilo minus Episcopi inferiores dumtaxat sunt Sponsi Ecclesiarum particularium, *can. Sicut alterius.* 7. *q.* 1. etsi sint ministri Ecclesiae universalis, ac in partem sollicitudinis vocati, *can. Qui se scit.* 2. *q.* 6. Atque id ipsum desumitur amplius ex *c. Inter corporalia.* 2. *§. Sicut enim. h. t.* ubi post electionem, et confirmationem canonicam, *inter personas eligentium, et electi, conjugium spirituale contrahi* dicitur: nam personae eligentium Episcopos inferiores, non repraesentant Ecclesiam universalem, sed particularem, quae suo erat viduata Pastore; sicque opus habet electione alterius in Sponsum, et Pastorem suum.

Quaeritur II. An in continenti, quod Episcopus in 34
Curia, seu Consistorio Papae est translatus, censeatur prior Sedes Episcopalis vacare? Glossa magna in *can. Si quis jam translatus.* 21. *q.* 2. censet non vacare priorem Ecclesiam, nisi translatus pacifice obtinuerit corporalem possessionem Ecclesiae posterioris; ut *c. Cum in cunctis.* 7. *§. Cum vero de Elect.* ubi Beneficia electi in Episcopum primum vacant post confirmationem, adeptionem possessionis, et consecrationem, vel saltem post lapsum temporis, ad eam petendam a Jure praefixi. Concordat *can. Si quis Episcopus. et can. Si qui Episcopi dist.* 92. ubi habetur, quod si quis fuerit ordinatus Episcopus, et a sua Ecclesia non recipiatur, non debet rejici a priori dignitate: imo (inquit Glossa ibidem. *vers Ubi prius*) prior Ecclesia debet eum recipere, licet interim alii fuisset collata; dummodo corporalem posterioris Ecclesiae possessionem necdum habuerit, nec per eum steterit, quo minus hanc habeat, *c. Licet. Episcopus.* 28. *de Praebend. in* 6. Accedit textus in *c. Si Beneficia.* 20. *eod. in* 6. ubi habetur, quod si quis dimisit Beneficium suum propter aliud sibi collatum, quod postea reperitur alteri debitum, potest prius suum Beneficium (etiam non obstante collatione hujus interim alteri facta) repetere, dummodo secundum alteri debitum absque difficultate dimittat: et consequenter etiam translatio Episcoporum non censetur esse perfecta, neque prior Ecclesia vacare, antequam translatus habeat pacificam possessionem secundae Ecclesiae, vel saltem per eum steterit, quo minus hanc habeat. His tamen non obstantibus,

Resp. I. Quando translatio cujuspiam Episcopi fit 35
ad hujus instantiam, vel de ejusdem praescitu ac voluntate, illico vacat prior Episcopatus a die, qua ipse in Curia, seu Consistorio Papae, absolvitur a vinculo prioris Ecclesiae, atque auctoritate Pontificia transfertur ad aliam. Ita ex professo Abbas Panormit. *Consil.* 101. *n.* 3. *et* 4. *lib.* 2. Rota *Decis.* 474. *n.* 6. *et seqq. part.* 1. *Recentior.* ubi sub *n.* 16. ostendit, erroneam esse opinionem illorum, qui post Glossam proxime allegatam dixerunt, non induci vacationem Episcopatus, nisi post obtentam possessionem secundi. Fagnanus *in d. c. Quanto. n.* 99. *h. t.* et Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 37. *et in Collectaneis ad cap.* 1. *n.* 5. *h. t.* ubi refert notabilem Declarationem insuper emanatam in haec verba:

Die 14. *Decembris* 1624. *Sacra Congregatio Illustris-* 36
simorum Cardinalium negotiis Episcoporum praeposita, S. D. N. approbante, censuit Ecclesiam, a qua volens transfertur, seu quam dimittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis Suae, etiam ante expeditionem litterarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundae Ecclesiae. Et postea quam hujusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam ex testimonio, seu documento Secretarii Sacri Collegii illico teneri eum abstinere exercitio ordinariae jurisdictionis, eamque transire in Capitulum tanquam Sede vacante: et ita posse, et debere Ca-

pitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Tridentini Concilii praescriptum eligere, Sedemque vacantem publicare. Hactenus Declaratio memorata.

37 Ratio Conclusionis est: quia ex eo jam tempore vacat Ecclesia, quo Episcopus volens, atque consentiens, ab ejus vinculo absolvitur, ut ad aliam Ecclesiam transfertur: atqui hoc accidit pro tunc, quando in Curia, seu Consistorio Papae, fit translatio; ergo. Minor est certa: quia Episcopus non potest de jure, etiam verbo, transferri ad aliam Ecclesiam, nisi prius absolvatur a sua Ecclesia; ut *c. Inter corporalia. §. fin. h. t.* atque ab antiquo jam est observatum de more Romanae Curiae, ut *c. Bonae memoriae. 4. §. fin. de Postulat. Praelat.* Simulque Episcopus ille, ad cujus instantiam (ut supponitur) fit translatio, eo ipso in hanc consentit: nam, quicunque vult consequens, v. g. transferri ad aliam Ecclesiam, videtur velle antecedens; v. g. absolvi a propria Ecclesia, ut *c. Praeterea de Offic. Delegat. et l. Ad rem mobilem. et l. Ad legatum. ff. de Procuratorib.*

38. Major vero probatur. Tum quia sic translatus Episcopus, desinit esse Episcopus illius Ecclesiae, a qua transfertur, *can. Si quis jam translatus.* 21. *q.* 2. Ac quoad primam Ecclesiam habetur pro mortuo ex illa hora, qua transfertur, *can. In apibus. §. Ecce in quibus casibus.* 7. *q.* 1. juncta Glossa *ibid.* ¶. *Defuncto.* ergo etiam jam tunc vacat prior Ecclesia. Tum quia absolutio a vinculo prioris Ecclesiae, quae fieri solet per Papam, tollit foedus spiritualis conjugii inter Episcopum translatum, et suam Ecclesiam priorem; ergo ex tunc Ecclesia remanet viduata, utpote carens sponso: prout simile quid accidit in carnali matrimonio nondum consummato, quando alter conjugum voluntarie ingreditur, et profitetur Religionem, ut *cap.* 2. *et c. Ex parte.* 14. *de Convers. conjugat.* Tum tandem, quia non potest esse acquisitio secundae Sponsae spiritualis, nisi praecesserit liberatio a prima; alioquin adulterium committitur, *can. Sicut alterius uxor.* 7. *q.* 1. Sed Episcopus translatus, et in translationem consentiens, acquirit sponsam alteram Ecclesiam, ut *cap. ult. h. t.* ergo liberatus est a prima, sicque haec in continenti vacat.

39. Nec obstant rationes Glossae *n.* 34. allatae. Nam imprimis *cit. c. Cum in cunctis. de Elect.* non loquitur de Episcopo translato, sed de Episcopo noviter ordinato, cui priora Beneficia relinquuntur usque ad suam confirmationem, et consecrationem. Et ratio disparitatis est: quia Episcopus noviter ordinatus, non habet stricte conjugium spirituale cum Beneficiis minoribus prius a se possessis; sicque non est inconveniens, ut haec ipsi ad Episcopatum promoto usque ad tempus consecrationis de jure remaneant, cum etiam post adeptum Episcopatum possit talia ex causa de novo acquirere, *ut c. Cum in Ecclesia.* 25. *de Praebend. in* 6. Secus est de Episcopo translato: nam Episcopus habet proprie conjugium spirituale cum sua Ecclesia, juxta dicta superius *num.* 16. Et consequenter nequit ipse, spectato Jure communi, aliam Ecclesiam acquirere, seu ad ipsam transferri, nisi prius absolvatur a vinculo prioris Ecclesiae; alioquin sequeretur quod esset sponsus duarum Ecclesiarum, sicque contingeret adulterium spirituale, *cit. can. Sicut alterius uxor.* 7. *q.* 1. Abbas *cit. Consil.* 121. *num.* 6. *et* 7. post Jo. Monachum, et Jo. Andream.

40. Ad *can. Si quis Episcopus. dist.* 92. et alios consimiles textus, sicut et ad *c. Si beneficia de Praebend. in* 6. respondetur per idem: quia loquuntur non de aliquo Episcopatu praehabito; sed de praehabitis aliis Beneficiis minoribus. In his quippe, cum non interveniat stricte matrimonium spirituale, haud est necesse, quod prius interveniat absolutio ab eorum vinculo: secus accidit in Episcopatu; ac proinde translatio Episcopi a sua priori ad aliam Ecclesiam merito de jure, ac de more sanctae Romanae Ecclesiae, non fit, nisi praemissa absolutione a vinculo prioris Ecclesiae, *cit. c. Bonae memoriae.* 4. *de Postulat. Praelat.* Qua facta ad instantiam, seu consensum Episcopi transferendi, illico vacat prior Ecclesia, utpote viduata Sponso suo.

Resp. II. Quod si translatio Episcopi a sua ad 41
aliam Ecclesiam, auctoritate Summi Pontificis fiat ipso absente, ac penitus ignorante, censetur vacare prior Ecclesia primum post scientiam, et consensum a translato praestitum; nisi secus exprimatur. Ita Abbas *cit. Consil.* 121. *n.* 4. *lib.* 2. Fagnanus *c. Quanto n.* 96. *et seqq. h. t.* citans alios, ac sequitur ex dictis *n.* 27. Siquidem Papa Episcopum absentem, et ignorantem, non aliter solet transferre (nisi secus exprimatur) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse, vel saltem tacite, acquiescendo videlicet translationi de se factae; unde taliter translatus, priusquam translationi consenserit, non est Episcopus secundae Ecclesiae, nec Sponsus ejusdem; idque ex defectu consensus, per quem matrimonium spirituale cum Ecclesia initiatur, *cap. ult. h. t. et c. Cum inter.* 21. *de Election.*

Addidimus autem, *nisi secus exprimatur.* Nam va- 42
catio, ac retentio priorum Beneficiorum, aut etiam praehabiti Episcopatus, regulatur a voluntate, vel Decreto Papae, per Jura *n.* 23. allegata: ipsi vero Papa quandoque decernit vacare alia Beneficia vel ante, seu tempore translationis in Curia factae; vel etiam post, puta, cum primum translatus acceperit pacificam possessionem Episcopatus, vel majoris partis bonorum. Card. Tuschus *Litt. B. Concl.* 71. *n.* 15. post Angelum *Consil.* 274. *in princip.* Et haec limitatio etiam locum habet respectu prioris Conclusionis *n.* 35. datae.

Deinde notat idem Card. Tuschus *loc. cit. n.* 14. 43
post Abbatem *cap. ult. num.* 3. *de Postulat. Praelat.* et alios, quod si translatio fiat ob meritum, seu favorem personae, vacet prior Episcopatus a die acceptationis, ut dictum in Conclusione: si autem fiat translatio ob publicam causam, puta, ob evidentem utilitatem, vel necessitatem Ecclesiarum, statim ille vacat a die promotionis, seu translationis, dummodo Papa non decernat aliud tempus vacantiae. Et huc faciunt dicta superius *n.* 24. *et* 25. ubi notatur, quod Papa censetur transferre Episcopum ob favorem personae, si procedit providendo, seu promovendo: secus autem, si procedit jubendo.

Quaeritur III. Utrum Episcopus translatus de uno 44
Episcopatu ad alium, possit secum asportare bona ex redditibus prioris Ecclesiae, seu Episcopatus acquisita? Non pauci absolute negant, posse Episcopum translatum secum asportare fructus primi Episcopatus, aut res ex ipsis emptas; prout tenet Petrus Barbosa *part.* 2. *l. Divortio n.* 52. *et seqq. ff. Soluto matrimonio* citans pro se Cardinal. *Consil.* 110. *n.* 2. Bellamerum *c. Si quis translatus.* 21. *q.* 2. *n.* 10. Ancharanum *Consil.* 189. *numer.* 1. Paul. Castrensem *Consil.* 357. *n.* 8. *lib.* 1. Aloisium *Resp.* 1. *n.* 49. *lib.* 1. et alios: atque horum sententiam, praeter Barbatiam, *vol.* 3. *Consil.* 30. *n.* 43. et alios a se citatos, sequitur Augustinus Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 114. *n.* 11. docens, quod Episcopus translatus tenentur priori Episcopatui relinquere fructus jam perceptos, et res ex illis emptas: quamvis *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 19. *n.* 35. *et cap.* 21. *n.* 4. *h. t.* oppositae sententiae nonnihil faveat.

Ratio dictae sententiae negativae esse potest. Quia 45
Episcopus non est dominus, seu proprietarius rerum Ecclesiae, sed solum oeconomus, et dispensator, *can. Si privatum.* 12. *q.* 1. *et can. Quod autem.* 16. *q.* 7. cum similibus; ergo nullum habet jus, ipsas secum asportandi. Insuper translatus ab una Ecclesia ad

aliam, hoc ipso definit esse Episcopus prioris Ecclesiae; et consequenter nequit amplius disponere de bonis, ac fructibus ipsius, sed tenetur ipsos relinquere Successori, ejusque dispensationi. Tandem spectato Jure communi certum est, quod omnia bona Episcopi, intuitu Ecclesiae acquisita, post mortem ipsius sint conservanda in dominiu Ecclesiae, *cap.* 1. *de Testam.* Ac futuris Successoribus fideliter reservanda: c. *Quia saepe.* 40. *de Elect. in* 6. ergo idem dicendum de Episcopo translato: nam translatus dicitur mortuus quoad primam Ecclesiam ab illa hora, qua transfertur, *can. In apibus.* §. *Ecce.* 7. *q.* 1. et ibi Glossa ℣. *Defuncto.*

46 Accedit Constitutio 7. Julii III. *Cum sicut*, confirmata per Urbanum VIII. in sua Constitutione 80. *Æternus rerum Conditor* (et habetur ista *Tomo IV.* illa vero *Tomo I. Bullarii Romani*) in qua Pontifex expresse, ac motu proprio decernit, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiatorum, etiam Episcoporum, vel Cardinalium inexacti, spectent ad Successores in Beneficiis, ubi non debent Rev. Camerae Apostolicae persolvi: et consequenter Episcopus translatus, utpote quoad priorem Ecclesiam civiliter mortuus, nequit eos sibi applicare, et asportare, cum debeantur Successori. Verum his non obstantibus,

47 Resp. I. Episcopus translatus de uno Episcopatu ad alium, potest secum deferre fructus jam perceptos. Ita Rota *Decis. un. de Translat. Episcop. in antiquis.* Card. Tuschus *Litt. T. Concl.* 364. *n.* 10. Calderinus *Consil.* 2. *alias.* 2. *De rebus Eccles. non alien.* et alii. Ratio est: quia redditus, seu fructus Beneficiorum, dantur Clericis, ipsisque Episcopis ob ministerium, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine, et cura, aliisque Divinis obsequiis, c. *Cum secundum.* 16. *de Praebend.* ergo aequum est, ut ipsis de una Ecclesia ad aliam translatis relinquantur, sicque asportari valeant. Accedit, quod juxta probabiliorem sententiam (de qua *Tit. de Peculio Clericorum*) Clerici, ipsique Episcopi, non sint meri oeconomi et dispensatores redituum Beneficialium, sed etiam verum horum dominium acquirant, licet cum onere, superflua in pias causas erogandi; ergo hoc ipso possunt fructus jam perceptos secum asportare, utpote domini eorundem.

48 Resp. II. Insuper Episcopus translatus potest sibi retinere, secumque asportare bona sua mobilia, acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata; dummodo haec nondum destinasset illi Ecclesiae. Ita Card. Tuschus *cit. Conclus.* 364. *n.* 10. post Calderinum, *ubi supra.* Ratio prioris partis eadem est, quae *numer.* 46. *et* 47. de fructibus allata fuit: si enim Episcopo translato licitum est, secum asportare fructus prioris Ecclesiae jam perceptos, cur non etiam res mobiles ex talibus fructibus comparatas? Nam res, quae succedit in locum alterius, eodem jure censetur cum illa, *c. Ecclesia.* 3. *Ut lite pendente.* junctis concordantiis ibidem a Glossa, ℣. *Successerunt.* allegatis. Et quia circa hujusmodi bona Jus non distinguit; idem videtur dicendum, sive bona illa mobilia, ex propriis redditibus suae Ecclesiae comparata, sint pretiosa, sive non pretiosa, dummodo nondum fuerint destinata Ecclesiae.

49 Et hoc notanter additur: quia, si Episcopus ille talia bona jam semel destinasset, seu donasset Ecclesiae, remanebunt in dominio Ecclesiae, nec poterunt ab Episcopo translato amplius auferri, *can. Nulli liceat.* *et can. Indigne.* 12. *q.* 2. cum similibus.

50 Similiter, quando Ecclesia ante adventum Episcopi pro suis necessitatibus, aut intructione praediorum, vel cultura fundorum suorum, habuit certa animalia, ut puta, equos, boves aratorios, greges ovium, ac hujusmodi, et Episcopus in locum deficientium subrogavit alio equos, boves vel oves: nequit is post factam suam translationem ejusmodi animalia, utpote jam destinata Ecclesiae, secum deferre, sed tenetur relinquere fundos instructos in eo statu, in quo invenit. Card. de Luca *Discurs.* 84. *de Beneficiis.* *n.* 13. Ubi addit, hoc idem esse dicendum respectu illorum animalium, quae necessaria fuissent ex fundi qualitate pro illo instruendo, quamvis ex culpa Praedecessoris, vel ex alio casu, Successor ab ingressu sui Episcopatus non invenisset tot animalia: cum suppletio fieri debeat ex fructibus tanquam per speciem oneris intrinseci, ac realis; sicut et in vinearum, vel arborum demortuarum locum, alias Usufructuarius substituere tenetur, ut *l. Agri. et l. Vetus fuit. et seqq.* *ff. de Usufructu. et* §. *In pecudum. Instit. de Rerum divis.* ubi hujus ratio subjungitur: *Quia recte colere, et quasi bonus paterfamilias uti debet.*

Episcopus quippe, sicut et quivis Clericus Beneficiarius, non est dominus possessionum, seu fundorum, aliorumque bonorum immobilium Ecclesiae suae, sed duntaxat administrator et oeconomus, *can. Expedit. et can. Videntes.* 12. *q.* 1. cum similibus: atque in vivis comparatur usufructuario, juxta Glossam receptam *c. Praesenti.* 9. ℣. *Reservari. de Offic. Ordinar. in* 6. et amplius notat Fagnanus c. *Si quis sane.* *n.* 3. *de Peculio Cleric.* 51.

Nec obstant rationes *n.* 45. in oppositum allatae. 52
Ad primam quippe dicitur. Licet Episcopus non habeat dominium, seu proprietatem possessionum, atque fundorum suae Ecclesiae, sed sit horum duntaxat oeconomus, et quasi usufructuarius, ut proxime dictum; secus tamen esse dicendum de fructibus, seu redditibus, aliisque bonis mobilibus inde comparatis: nam horum verum dominium acquirit Episcopus, juxta dicta in Conclusione, et amplius suo loco dicenda. Ad secundam negatur consequentia, ob rationes in prima Conclusione positas. Ad tertiam respondetur per idem. Licet enim Episcopus translatus censeatur civiliter mortuus quoad priorem Ecclesiam: nihilo minus remanet in ipso jus, seu dominium jam semel acquisitum respectu fructuum perceptorum, aliarumque rerum ex ipsis coemptarum.

Nec tandem obstat citata Bulla Julii III. *Cum sicut.* Illa enim loquitur solum de fructibus Beneficiorum, tempore mortis Beneficiatorum adhuc inexactis, 53
seu nondum perceptis, neque aliis bonis ipsorum Clericorum incorporatis: nam tales adhuc sunt fructus ipsarum Ecclesiarum, unde proveniunt, et cujus fundis cohaerent, sicque veluti res Ecclesiarum omni jure alienari prohibentur; et consequenter nec ab haeredibus talium Beneficiatorum post horum mortem exigi possunt, sed sunt relinquendi ipsimet Ecclesiae, seu Successori in Beneficio, prout amplius in eadem Bulla notatur. Econtra vero utraque Conclusio nostra expresse loquitur de fructibus prioris Episcopatus jam perceptis, seu exactis, aliisque rebus sive bonis inde comparatis: unde nentiquam dictis obstat memorata Constitutio Julii III. postmodum confirmata ab Urbano VIII.

Quin imo per eandem Bullam confirmatur, magisque 54
probatur utraque nostra Conclusio. Nam Pontifex in eadem Bulla, §. *Nos attendentes*, expressis verbis fatetur, fructus, pecunias, aliasque res occasione Ecclesiarum, et Beneficiorum Ecclesiasticorum provenientes, *postquam ad manus Beneficiatorum pervenerunt, et cum aliis ipsorum fructibus etc pecuniis, et rebus commixti seu ipsis Beneficiatis incorporati sunt, non ulterius in Ecclesiasticis, sed potius ipsorum Beneficiatorum propriis, et ab eis acquisitis bonis judicari, et propterea quodammodo pro saecularibus, et profanis haberi.* Et consequenter, sicut Episcopus translatus potest fructus, ac res suas proprias secum asportare, ita etiam

secum deferre poterit fructus prioris Episcopatus jam perceptos (sub datis tamen *n.* 49. et 50. limitationibus) cum censeantur ipsius proprii, et quodammodo saeculares.

55 Major difficultas est de fructibus pendentibus, et tempore factae translationis Episcopi adhuc inexactis. Et quidem, quod fructus etiam pendentes, propter spiritualia ministeria Ecclesiae exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum, qui transfertur ad aliam Ecclesiam: tradit in simili Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut cap.* 15. *n.* 12. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Beneficior. cap.* 6. *n.* 79. *et* 80. Nicol. Garcias *part.* 2. *de Beneficiis, cap.* 1. *num.* 96. *et seqq.* allegans alios, et novissime Card. de Luca *Discurs.* 84. *de Beneficiis, num.* 4.

56 Oppositam sententiam videlicet, quod Episcopo translato non debeantur fructus pendentes prioris Episcopatus, et tempore factae translationis etiamnum inexacti, indicat Rota *in cit. Decis. un. de Translat. Episcop. in antiquis.* Nam hoc ipso, quod asserat, Episcopum posse secum ferre fructus perceptos, videtur sentire, quod pendentes, atque inexactos non habebit; prout argumentatur, atque tenet Petrus Barbosa *in cit. l. Divortio num.* 52. *ff. Soluto matrimonio* post Sarmiento *de Redditib. Ecclesiast.* 2. *part. quaest.* 4. *ad finem.* idemque tenet Glossa *in c. Praesenti.* ℣. *Reservari. de Offic. Ordinar. in* 6. Hostiensis, Cardinalis, Imola *in cap. ult. de Peculio Cleric.* Navarrus *Consil.* 7. *de Successionib. ab intestat. n.* 7. Rota *in causa Pharens. Pensionis*, 19. *Junii* 1573. relata per Garciam, *ubi supra*, *n.* 95. 108. *et* 109. hanc appellans communem opinionem. Accedit ratio: quia, licet Clerici acquirant dominium reddituum Ecclesiasticorum jam perceptorum, ut tenet probabilior, et communior Modernorum opinio: adhuc tamen ipsi non sunt domini bonorum immobilium Ecclesiasticorum, puta, possessionum, agrorum, vinearum, et hujusmodi ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiae deputatorum; sed horum solum sunt administratores, et usufructuarii in vita. Glossa *c. Praesenti.* ℣. *Reservari. de Offic. Ordinar. in* 6. Fagnanus *c. Si quis sane. n.* 3. *de Peculio Cleric.* allegans alios, et concordant dicta superius *n.* 51. Atqui usufructuarius solum acquirit fructus ante mortem collectos, non vero pendentes, hi enim pertinent ad Ecclesiam, vel Successorem in Beneficio, *l. Si usufructuarius ff. Quibus modis ususfruct. amitt. et* §. *Is vero. Instit. de Rerum divis.* ubi sic legitur: *Is vero, ad quem ususfructus fundi pertinet, non aliter dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo, si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad haeredes ejus non pertinent, sed domino proprietatis acquiruntur.* Haec ibi. Concordant in simili dicenda infarius *Tit.* 9. *de Renunciat.* §. 6. *n.* 456. *et seqq.* de divisione fructuum pendentium inter Resignantem et Resignatarium.

57. Eadem sententia negativa amplius probatur per citatam Bullam Julii III. *Cum sicut.* ab Urbano VIII. postea confirmatam, in qua Pontifex motu proprio constituit, seu declaravit, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiariorum, etiam Episcoporum inexacti, seu nondum percepti, nec aliis ipsorum bonis commixti, sive incorporati, ad Successores in Beneficiis, et non ad haeredes pertineant, in iis locis, in quibus non deputantur a Rev. Camera Apostolica spoliorum Collectores. Rationem hujus reddit Pontifex, ibidem: quia fructus Beneficiorum inexacti, seu adhuc pendentes, et nondum percepti, sunt ipsarum Ecclesiarum, ac vere existunt, censerique debent Ecclesiastici: atqui Juri non congruit, ut quis de bonis, seu rebus ipsarum Ecclesiarum, quae omni jure alienari prohibentur, disponere, aut illa alienare valeat, etc. Cum igitur haec ipsamet ratio, quae veluti in lege expressa, est anima ipsius, urgeat quoque in translatione Episcopi, per quam Episcopus saltem civiliter moritur priori Ecclesiae; dicendum videtur, quo fructus adhuc pendentes, seu nondum exactos, nequeat pro rata temporis exigere (ne alioquin bona Ecclesiae exigere, atque secum asportando alienare dignoscatur) sed tales sint relinquendi Ecclesiae, aut futuro Successori, *arg. c. Praesenti.* 9. *de Offic. Ordinarii in* 6. cum concordantiis.

Atque haec ratio posterior ex saepe citata Constitutione Julii III. *Cum sicut*, notanter hoc adducitur, ut pateat, istam quantum ad hoc, esse Juri communi conformem. Alioquin enim memoratam Bullam (utpote quae perdura visa fuit multis jam inde a principio promulgationis, ut loquitur Navarrus *Consil.* 4. *n.* 1. *de Successionib. ab intestat.*) non esse ubique receptam, negari vix potest. Eam quippe non fuisse receptam in Gallis, nec etiam in Hispaniis arbitratur Navarrus *loc. cit.* Concordat Nicol. Garcias *de Beneficiis part.* 2. *cap.* 1. *n.* 103. *et* 104. citans insuper Zechum *de Beneficiis et Pensionib. cap.* 13. *n.* 8. atque ulterius ostendens, ipsam in Provincia Mediolanensi nunquam usu fuisse receptam. 58

Quin etiam Jo. Vincent. Hondedeus *Consil.* 85. *n.* 35. *et seqq. vol.* 2. et Jo. Carolus Antonellus *tractat. de Regimine Ecclesiae Episcopalis, lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 2. censent, quod Constitutio illa Julii III. non procedat, nisi in Beneficiato defuncto, hoc est, naturaliter mortuo; cum loquatur de fructibus Beneficiorum tempore obitus Beneficiatorum: atque ideo non habeat, v. g. locum inter Resignantem et Resignatarium; eo quod Constitutiones Juris communis correctoriae, non sint extra casum, de quo loquuntur, extendendae. 59

Verum haec posterior sententia non caret difficultate: nam licet quoad impetrationem sit differentia, an Beneficium vacet per mortem: vel per renunciationem, c. *Susceptum. de Rescript. in* 6. Nihilo minus nulla convincitur adesse diversitatis ratio in Episcopo cedente, resignante vel translato, et in Episcopo mortuo quoad vinculum, titulum et administrationem prioris Ecclesiae: quia utrobique habetur pro mortuo, *can. In aptibus.* §. *Ecce in quibus.* 7. *q.* 1. ubi Glossa ℣. *Defuncto.* Jo. Andreas *in Reg. Non est in mora. n.* 5. *de Reg. Jur. in* 6. Abbas *c. Nisi essent. n.* 11. *de Praebend.* Cardinalis *Consil.* 110. *n.* 2. *vol.* 1. Gabriel *Consil.* 192. *vol.* 1. Nicolaus de Ubaldis *Tom.* 8. *Tractatuum, tract. de Successionib. ab intestato Clericorum.* §. *sequitur. n.* 11. Flam. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Benefic. quaest.* 5. *n.* 4. *et* 8. citans plures alios. Accedunt rationes superius *n.* 38. *et* 57. allatae. Et quod tunc, ubi intervenit identitas rationis in Lege expressae, recte fiat extensio etiam in correctoriis, ex professo dictum est *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 19. *num.* 507. *et* 510. 60

TITULUS VIII.

De Auctoritate, et Usu Pallii.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis.*
2 *Pallium, quid?*
3 *Et cujus formae?*
Ejusque mystica significatio. Ibid.
4 *Quibus conferatur?*
5 *Sumitur de corpore Beati Petri: et cur?*
6 *Datur a solo Papa; et quibus concurrentibus?*
7 *Olim etiam quatuor Patriarchae principales Pallium contulerunt suis Suffraganeis.*

8 *Per Pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, et nomen Archiepiscopale.*
9 *Archiepiscopus ante receptum Pallium, quae possit exercere, nec ne? Et num praec.*
10 *Papa in Missarum solemniis utitur Pallio semper, et ubique.*
11 *Non sic inferiores Praelati; et cur?*
12 *Archiepiscopus utitur Pallio solum in Ecclesiis suae Provinciae, non extra.*
13 *Solvitur instantia* ex c. Cum sis. h. t.
14 *Pallio utendum intra Ecclesiam ad sola Missarum Solemnia, non extra eam in Processionibus.*
An et in Synodo? ibid.
15 *Archiepiscopus utitur Pallio in omnibus Ecclesiis suae Provinciae, etiam exemptis.*
16 *Sed illis duntaxat diebus, qui sunt in ejus privilegio expressi.*
Et quales hi communiter esse soleant? Ibid.
17 *Potest Archiepiscopus etiam sine Pallio, et Sandaliis celebrare.*
18 *Praesertim, si celebret pro Defunctis, aut privatim.*
19 *Nequit alteri suum Pallium commodare.*
Pallium non transit personam, sed cum persona sepelitur. Ibid.
20 *Archiepiscopus translatus, debet obtinere novum Pallium.*
21 *Sepelitur tunc cum utroque Pallio, et quomodo?*

1 Quia ex illis, qui ad Dignitates promoventur per Postulationem, Electionem, vel Translationem, nonnulli gaudent jure Palli, ejusque usu; merito praecedentibus Rubricis praesens subjungitur. Unde

2 Quaeritur I. Quid sit Pallium, a quo, et quibus conferatur quidque designet? Resp. *Pallium* est principale ornamentum Ecclesiasticum, de corpore Beati Petri sumptum, et a Papa Archiepiscopis datum, conferens plenitudinem Pastoralis officii. Ita Hostiensis *in Summa, h. t. n.* 1. Zoesius *n.* 1. Engel, et alii; atque desumitur ex *c. Significasti.* 4. §. *de Electión. etc. Nisi specialis.* 3. *h. t.* Declarantur singulae particulae, ex quarum declaratione patebit simul responsio ad tres posteriores propositae Quaestionis partes.

3 Dicitur imprimis, *principale Ornamentum Ecclesiasticum.* Nam, ut inquit Glossa marginalis *ad Rubricam h. t.*, Pallium toto hoc Titulo sumitur pro quodam Archiepiscoporum ornamento, quatuor Crucibus nigris aut purpureis intexto, velut Stola Sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona, pectusque circumdans, et ante dependens. Quod quidem Pallium regulariter ex lana alba contextum; ejusque mystica significatio est, ut cum sit de vellere ovium, intelligas illud gestans, te esse Pastorem spiritualem Ovium; et quia eo circumcingitur circa humeros, teneri sollicite circumspicere, ne aliqua ex commissis sibi Ovibus aberret; imo et obligari, ut errantem humeris suis imponat, atque ad Caulam Dominicam reportet, utpote Cruce Domini redemptam, et insignitam. Zoesius *h. t. n.* 2.

4 Dicitur secundo: *Archiepiscopis datum.* Quia pallium est praecipuum Insigne Dignitatis Archiepiscoporum ac superiorum Episcoporum; ut sunt Primates, Patriarchae, ac ipsemet Papa; quamvis ex speciali privilegio, et longa consuetudine Ecclesiarum suarum, etiam quibusdam Episcopis conferri soleat; prout de Papiensi, Ambrosiensi, Massano, et Hostiensi Episcopo, qui Papam consecrat, refert Hostiensis *loc. cit. n.* 1. Quibus alii, ut Vallensis *hic.* §. 1. n. 6. Sannig *eod. cap.* 2. *n.* 1. addunt Lucensem in Tuscia, Bambergensem in Germania, et Quinque Ecclesiensem in Hungaria; de quorum ultimo fit mentio, *c. Cum in juventute.* 15. *de Praesumpt.*

Dicitur ulterius, *de corpore Beati Petri sumptum.* 5
Quia Pallium hujusmodi benedicitur, et consecratur a Papa super Altare Sancti Petri Romae, ibique ponitur, indeque accipitur ab Archiepiscopis praesentibus, vel Procuratoribus eorum, si absunt; prout innuit textus *in cit. c. Significasti.* 5. *de Electión.* ubi Pontifex, Archiepiscopo Panormitano rescribens, inquit: *Cum igitur a Sede Apostolica vestrae insignia dignitatis exigitis, quae a Beati Petri tantum corpore assumuntur*: et notat Glossa *ibid.* *V. assumuntur*; et Barbosa *n.* 6. Atque hoc fieri videtur ob mysticam rationem; videlicet, ad denotandum, quod per *Pallium* conferatur veluti particula Pontificiae potestatis, quae ex Christi concessione principaliter residet in D. Petro, ejusque legitimis Successoribus, atque exinde derivatur in alios.

Rursus dicitur, *a Papa Datum.* Quia Pallium a 6
solo Summo Pontifice, auctoritate propria, atque universaliter per totum Orbem Christianum, confertur aliis eminentioribus Episcopis, *d. c. Significasti. de elect.* Quamquam is non consueverit honorem Palli concedere, nisi ob exigentiam meritorum, ac fortiter pulsantibus, hoc est, instanter petentibus, *can. Prisca. dist.* 100. Nec nisi praemissa consueta professione Fidei, *can. Optatum. ead. dist.* Ac praestito fidelitatis, et obedientiae juramento, *cit. c. Significasti. et c. Antiqua.* 23. *de Privileg.*

Fatendum quidem, quod olim ex speciali privi- 7
legio Pontificio, in Concilio Generali sub Innocentio III. renovato, etiam quatuor principales Patriarchae, videlicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, et Hierosolymitanus, licite potuerint suis Suffraganeis, Pallium elargiri, postquam illud praestito sibi fidelitatis, et obedientiae juramento, a Romano Pontifice receperunt; prout expressum habetur *in cit. c. Antiqua.* 23. *de Privileg.* Verum hoc ipsis licuit duntaxat ex concessione, et privilegio Sedis Apostolicae, ac limitate duntaxat respectu propriorum Suffraganeorum; non autem universaliter pro toto Orbe Christiano. Et quia de facto dicti Patriarchae sese subtraxerunt ab unitate Ecclesiae, ac debita obedientia Romani Pontificis; hodie dictum privilegium est extinctum, sicque Pallium hodie a solo Papa confertur.

Tandem additur, *conferens plenitudinem Pastora-* 8
lis officii: qualis in Rubrica h. t. intelligitur sub *auctoritatis* nomine. Tum quia per Pallium *Pontificalis officii plenitudo cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur*; ut dicitur *in c. Nisi specialis.* 3. *h. t.* Adeo, ut non sit appellandus Archiepiscopus ante Palli receptionem, juxta Glossam *ibid.* *V. Nominis.* et Abbatem *n.* 1. *et* 7. ubi inquit, quod promotus in Archiepiscopum, licet sit consecratus in Episcopum, ante receptionem Palli non appellatur *Archiepiscopus*, sed cum addito, *electus.* Tum quia Archiepiscopus, quantumvis consecratus in Episcopum, non licet exercere ea, quae sunt Ordinis Episcopalis, nec illa jurisdictionalia, quae sunt majoris ponderis; ac proinde nequit is convocare Concilium, conficere Chrysma, dedicare Basilicas, ordinare Clericos, vel Episcopos consecrare: nam talia videretur agere, non tanquam simplex Episcopus, sed tanquam Archiepiscopus, *text. clar. c. Quod sicut.* 28. §. *Super eo. de Electión.* et amplius tradit Abbas *ibid. n.* 4.

Poterit tamen Archiepiscopus confirmatus ante receptum Pallium, ea, quae sunt Ordinis Episcopalis, demandare suo Suffraganeo, qui et licite talia exercet; cum in ipso cesset ratio proxime allata, estque decisum *in c. Suffraganeis. de Elect.* Insuper is per actum confirmationis recipit potestatem quoad ea, quae sunt jurisdictionis, exceptis duntaxat causis majoribus, ut est convocare Concilium, *c. Transmissum.* 15. *eod.* ac notat Abbas *in c. Nisi specialis. n.* 3. *h. t.*

10 Quaeritur II. Ubi, et quando sit utendum Pallio? Resp. I. Romanus Pontifex semper, et ubique, in missarum Solemniis utitur Pallio: *Quoniam assumptus est in plenitudinem Ecclesiasticae potestatis, quae per Pallium significatur,* Textus est *in c. Ad honorem. 4. h. t.*

11 Resp. II. Inferiores Praelati, videlicet Patriarchae, Primates, et Archiepiscopi, ac nonnulli Episcopi ex speciali privilegio usum Pallii habentes, nec semper nec ubique, sed in Ecclesiis duntaxat suae jurisdictioni Ecclesiasticae subjectis, ac certis anni diebus Solemnioribus, intra Missarum Solemnia Pallio uti possunt; *Quoniam vocati sunt in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Patet hoc ex *cit. c. Ad honorem. 4. §. 1.* juncto c. *Cum sis.* 6. *et cap. ult. eod.*

12 Unde imprimis Archiepiscopus (idem servata proportione dicendum de Episcopo, per privilegium habente usum Pallii) nequit uti pallio in Ecclesiis alienae Provinciae, utpote quae non subjacent ejus jurisdictioni Ecclesiasticae: nam Pallium datur quidem personae, sed contemplatione loci, seu Ecclesiae sibi subjectae, ut probat Glossa *fin. in c. Bonae memoriae. 4. de Postulat. Praelat.* Sic quippe *in cap. 1. h. t.* usus Pallii restringitur, et conceditur Archiepiscopo, duntaxat *intra Ecclesiam suam*: hoc est (ut ibidem exponitur) *intra quamlibet Ecclesiam Provinciae sibi commissae.* Adeo, ut Archiepiscopus, cessante speciali privilegio Pontificio, extra suam Provinciam Pallio uti non possit, etiamsi id habeat generalis cujuspiam Regni consuetudo; ut c. *Ex tuarum.* 5. *h. t.* ubi talis consuetudo censetur dicenda esse potius corruptela.

13 Et hac ratione explicari, atque intelligi debet *cit.* c. *Cum sis. h. t.* ubi dicitur, quod Archiepiscopus, *ubicunque fuerit*, possit in Missis diebus Solemnibus uti pallio. Nam, ut jura juribus concordentur, ly *ubicunque* est restringendum ad quamlibet Ecclesiam Provinciae suae, juxta Glossam *un. cit.* c. *Cum sis.* Dummodo non habeatur speciale privilegium; quale cuipiam olim fuisse concessum, legitur *in c. Ex tuarum.* 5. *h. t.*

14 Deinde nequit Archiepiscopus uti pallio extra Ecclesiam, ut puta in publicis Processionibus, aut si alio modo inde exire contigerit, *text. clar. cap. 1. h. t.* Nam Pallio est utendum intra Ecclesiam ad sola Missarum Solemnia, *cap. Pallium. dist.* 100. Quamvis ibidem Glossa *un.* recte dicat, quod Archiepiscopus etiam in Synodo possit uti Pallio: quod ipsum astruitur ex c. *Quod sicut.* 28. §. *Super eo. de Election.* ubi habetur, quod Archiepiscopo non liceat sine Pallio convocare Concilium, conficere Chrysma, dedicare Basilicas, et Clericos ordinare.

15 Illud praemissis est addendum, quod Archiepiscopus possit uti pallio, non solum in Ecclesiis suae Dioecesis, sed etiam extra propriam Dioecesin in qualibet Ecclesia suae Provinciae, per text. *in cit. c. 1. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n.* 9. post Hostiensem, contra nonnullos alios. Atque istud procedit, etiamsi Ecclesia illa caeteroquin sit exempta, *Clem.* 2. et ibi Glossa, *v. Pontificalibus. de Privileg.*

16 Resp. III. Tempus quod attinet, quo licitum est uti Pallio, generatim est dicendum, quod illis duntaxat diebus Archiepiscopus possit in suis Ecclesiis uti Pallio, qui in ejusdem privilegiis sunt expressi, *cap. ult. h. t.* Et, licet de hoc certa regula universim dari nequeat; magis tamen communiter concedi solet usus Pallii pro illis diebus, qui enumerantur partim a Glossa magna *in c. Ad honorem, 4. h. t.* partim ab Hostiensi *in Summa h. t. n.* 5. Et sunt sequentes; nimirum Nativitas Domini, Festivitas S. Joannis, et S. Stephani, Circumcisio Domini, Epiphania, Dominica Palmarum, Coena Domini, Sabbatum sanctum, tres dies Resurrectionis, Ascensio Domini, Pentecostes, S. Joannis Baptistae, et omnium Apostolorum, tres (vel juxta Hostiensem, quatuor) Festivitates B. MARIÆ. S. Michaelis, et Omnium Sanctorum, Dies Dedicationis Ecclesiarum, Consecrationis Episcoporum, Ordinationis Clericorum, et Dies anniversarius consecrationis ipsius Pallii, nec non Festivitates principales suae Archiepiscopalis Ecclesiae.

17 Resp. IV. Potest nihilominus Archiepiscopus tam in sua, quam in aliena Dioecesi, celebrare sine Pallio, et Sandaliis. Textus est *in cap. ult. h. t.* Idque merito: ne alioquin Archiepiscopus impediatur a celebratione Missarum, utpote qui nec extra suam Provinciam, nec semper intra hanc, cum Pallio celebrare potest.

18 Sic potest, imo secluso speciali privilegio debet, Archiepiscopus celebrare absque Pallio Missas pro Defunctis, quoties pro his incruentum Deo Sacrificium offerre satagit, *cap. ult. h. t.* ac notat Glossa *fin.* et Abbas *ibid. num.* 6. Insuper in ipsis quoque diebus Solemnibus proxime enumeratis, quando is privatim solum celebrat, et non solemniter, haud est necesse uti Pallio, *can. Pallium. dist.* 100. et notat Pirhing *h. t. n.* 12.

19 Quaeritur III. Utrum unus Archiepiscopus possit alteri Pallium suum commodare? Resp. Negative. Siquidem Pallium, utpote conferens plenitudinem Pastoralis officii, est quid personale, et sequitur personam usque ad mortem; atque ideo alteri commodari nequit; haud obstante, quod unus Archiepiscopus possit alterum invitare ad celebrandum in sua Dioecesi, *cap.* 2. *h. t.* Ubi ratio hujus redditur illis verbis: *Cum Pallium personam non transeat, sed quisque cum eo debeat sepeliri.*

20 Quinimo non solum unus Archiepiscopus non potest alteri suum Pallium commodare (intellige, pro utendo: secus, pro videndo) sed etiam, si ipsemet Archiepiscopus a sua Metropolitana Ecclesia per Summum Pontificem transferatur ad aliam, non poterit in hac posteriori Ecclesia uti Pallio priori; sed debet obtinere novum Pallium, *arg. c. Bonae memoriae. 4. § fin.* juncta Glossa *ult. de Postulat. Praelat.* ubi Papa Archiepiscopo translato promittit novum Pallium, ad nomen, et usum posterioris Ecclesiae; ac post Jo. Andream tradit Abbas *cap. 2. n. 7. h. t.* Idque fit ob rationem jam allegatam, quia videlicet Pallium datur personae, sed contemplatione loci; seu Ecclesiae sibi subjectae, respectu cujus confert plenitudinem Ecclesiasticae potestatis. Unde in simili, quando Archiepiscopus ex justa causa renunciat Archiepiscopatui, perdit usum Pallii, quamvis alibi ex concessione Papali exerceat Officium Pontificale; ut c. *ad supplicationem.* 9. *de Renunciat.*

21 Porro in dicto casu translationis Archiepiscopi, Successor Translati non utetur Pallio Praedecessoris sui, neque hoc debet remanere penes priorem Ecclesiam; Pallium enim non transit personam, sed debet cum illa sepeliri. *d. cap. 2. h. t.* Unde translatus Archiepiscopus illud secum asportabit, licet ipso amplius non sit usurus, sed novo dato sibi pro Ecclesia, ad quam fuit translatus. Post mortem autem sepelietur is cum utroque Pallio; ita tamen, ut ultimo Pallio vestiatur corpus ejus, et primum supponatur capiti ipsius, vel super corpus ejus ponatur, juxta Innocentium, Hostiensem, et Abbatem *cit. cap. 2. n. 7. h. t.* et alios.

TITULUS XI.

De Renunciatione.

Visis Postulatione, Electione, et Translatione, utpote tribus modis, quibus Beneficia Ecclesia-

stica acquiritur; agitor nunc de Renunciatione, per quam eadem amittuntor. Expedit tamen majoris claritatis gratia hunc Titulum io paragraphos dividere.

§. I.

De Renunciatione ut sic, et an propria auctoritate fieri possit?

SUMMARIUM.

2 *Renunciatio, quid?*
Quibus aliis nominibus appelletur? Ibid.
3 *Debet esse spontanea; alias potest rescindi.*
4 *Coram quo fieri possit? Et n. seqq.*
5 *Facta in manibus Laici, est iuvalida.*
6 *Nec potest fieri in manibus Vicarii Generalis absque speciali commissiono Episcopi.*
7 *Quid de capitulo Sede vacante?*
8 *Renunciatio Beneficiorum alia tacita.*
9 *Cujus varia oxempla referuntur.*
10 *Et quid renunciatio tacita magis proprie?*
11 *Alia expressa: quae vel est.*
12 *Renunciatio pura, vel conditionalis.*
13 *Beneficia nequeunt renunciari sine consensu Superioris.*
14 *Neque valet consuetudo in contrarium.*
15 Quilibet potest suo jure renunciare: *quomodo intolligendum?*
16 *Papa potest renunciare Papatui absque consensu Cardinalium.*
17 *Qui plenum jus in Beneficio nondum habet, libere huic renunciat absque Superioris consensu.*
18 et 19 *An idem dicendum in Beneficio litigioso?*
20 *Aut si Clericus velit ingredi Religionem? Et num. seqq.*
21 *Episcopus nequit renunciare Episcopatui, ex causa ingrediondi Religionem.*
22 *Bene tamen inferior Clericus suo Beneficio.*
23 *Neque tunc est necesse, petere licentiam ab Episcopo.*
24 et 25 *Bene tamen consultum; et cur?*
26 *Beneficium ingredientis Religionem, an possit alteri conferri? Et n. 25.*
27 *Renunciatio Beneficii, non comprehendatur sub Decreto Concilii Trident.* Sess. 25. cap. 16. de Regularib. *Et n. seqq.*
28 *Ante ingressum Religionis potest quis renunciare Beneficio suo.*
29 *Idque probatur.*
30 *Non autem post susceptum habitum Religionis, nisi servata forma citati Decreti Tridentini.*
31 *Et hujus ratio.*
32 et 33 *Solvuntur instantiae.*

2 Quaeritur I. Quid, et quotoplex sit Renunciatio? Resp. I. *Renunciatio*, prout de ipsa impraesentiarum agitur, et spontanea Beneficii Ecclesiastici dimissio, factam coram legitimo Superiore eam acceptante. Ita Layman *in Rubrica h. t.* et in re communis. Nam, sicut generatim loquendo, Renunciatio est rei, vel juris spontanea refutatio, sive remissio, *l. Si quis in conscribendo. C. de Pactis:* ita in proposito per renunciationem intelligitur refutatio, sive dimissio illius juris, quod quis antea in Beneficio Ecclesiastico habuit.

Caeterum Renunciatio Beneficii solet in Jure etiam appellari Resignatio: ut *c. Super hoc* 5. *et c. Quod in dubiis.* 8. *h. t.* Item Cessio; ut *c. Nisi cum pridem.* 10. §. 1. *h. t.* Aliquando etiam Ejuratio, si nimirum interveniente juramento quis se abdicet Beneficio; ut cit. *c. Super hoc.* 5. *eod.*

3 Ubi simul recte notatur, quod Renunciatio, seu ejusmodi ejoratio, debeat esse *spontanea*; hoc est libera, et non vi, vel metu, nec oppressione quadam extorta. Siquidem renunciatio coacta, licet ipso jure valeat (nam coacta voluntas, est voluntas, *can. Merito.* 15. *q.* 1.) parit tamen exceptionem *Quod metus causa*, sicque ad petitionem partis per Judicem est rescindenda, *arg. d. c. Super hoc* juncta Glossa *℣. Resignationis. h. t.* Abbas *c. Ad aures n.* 8. *et c. Ad audientiam. n.* 1. *De iis, quae vi metusque causa etc.* Flamin. Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 13. *quaest.* 2. *n.* 8. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis, c.* 3. *n.* 143. Aloys. Riccius *part.* 2. *Praxis, Resolut.* 483. *n.* 3. post Rotam *Decis.* 5. *de Renunciat. in novis. et Decis.* 7. *num.* 1. *eod.* aliosque plures, quos citat: et concordant dicenda inferius *Tit.* 40. *De iis, quae vi metusve, et c.* §. 2. *n.* 26. *et* 27. *et* 28. Atque idcirco in Conclusione notanter additur, *Spontanea Beneficii dimissio.*

Dicitur ulterius, *facta coram legitimo Superiore.* 4
Qui vel est Papa, si est Dignitas Episcopalis, *cap.* 1. *et* 2. *de Translat. Episcop.* Vel Legatus a latere, *c. Si Abbatem.* 36. *de Elect. in* 6. Vel Episcopus, in ordine ad Ecclesias suae Dioecesis, *c. Admonet.* 4. *h. t. et can. Abbas pro humiliatione.* 18. *q.* 2. Vel Praelatus ille, ad quem pertinet collatio talis Beneficii. Quod ultimum licet non semper verificetur, juxta Glossam *in Clem. un. ℣. Manibus. h. t.* cum alia sit potestas conferendi, seu instituendi in Beneficio; alia deponendi, seu resignationem acceptandi, quod majus est: tamen plerumque ita fieri solet ex recepta consuetudine, saltem loquendo de Beneficiis simplicibus, v. g. Canonicatibus. Layman *c. Admonet. n.* 7. *h. t.* Pirhing *n.* 69. *eod.* ita explicantes sententiam Canonistarum, generatim docentium, quod, qui potest conferre Beneficium, etiam ejus resignationem acceptare valeat: nam hoc procedit plerumque, non autem semper. Si vero ad unam pertineat praesentatio, sive electio, et ad alium, puta ad Episcopum, spectet institutio, vel confirmatio: tunc ad renunciationem Beneficii requiritur consensus utriusque partis, eo quod utriusque intersit. Glossa *in cit. Clem. un. h. t. in Addit.*

Porro renunciatio Beneficii nullatenus post fieri in manibus Laici: et, praeterquam, quod sic facta non teneat, Clericus resignans tali Beneficio est spoliandus, licet poeniteat, *c. Quod in dubiis.* 8. *h. t.* Idque procedit etiamsi Laicus ille sit Notarius, etiam Camerae, vel Cancellariae Apostolicae: quia saecularis nunquam potest dici Superior respectu Clericorum. Barbosa in *cit. c. Quod in dubiis n.* 3. *h. t.* Flaminius Parisius *lib.* 7. *de Resign. Benefic. quaest.* 9. *n.* 2. *et* 7. *ac seqq.* cum aliis, id intelligentes etiam de Laicis constitutis in Dignitate Ducali, Regali aut Imperiali: nisi fuerint Reges habentes jus conferendi, et recipiendi resignationes ex privilegio Apostolico. 5

Quin etiam resignatio Beneficii facta in manibus Vicarii Generalis sine speciali mandato, seu commissione Episcopi, saltem in Litteris Vicariatus expressa, invalida est. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Forma Vicariatus Archiep. n.* 104. Nicol. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis, cap.* 3. *n.* 255. Flam. Parisius *lib.* 7. *de Resignat. Benefic. quaest.* 24. *n.* 1. *et seqq.* Aloys. Riccius *part.* 2. *Praxis Ecclesiast. Fori, Resolut.* 471. *n.* 1. citans insuper Calderinum *Consil.* 3. *de Renunciat.* Francum *in cap. un. num.* 9. *de Rer. permutat. in* 6. Rotam *Decis.* 13. *de Renunciat. in antiq.* et communem Doctorum. Idque desumitur ex *c. Quaesitum.* 5. *de Rerum permutat.* ubi Praebendarum permutatio dicitur de jure fieri non posse, nisi de consensu Episcopi. Et *c. Dudum.* §. 1. *de Praebend. in* 6. ubi potestas recipiendi resignationes Beneficiorum, et ista conferendi, aequiparantur: atqui Vicarius Generalis Episcopi nequit conferre Beneficia, nisi horum collatio sibi specialiter ab Episcopo commissa fuerit, *cap. ultim. de Offic. Vicar. in* 6. 6

7 Hinc etiam Capitulum Sede vacante, licet possit admittere resignationes eorum Beneficiorum, quorum collatio simul ad Episcopum et Capitulum pertinet (talia enim Sede vacante potest etiam Capitulum conferre, *cap. un. §. 1. Ne sede vacante, et c. in 6.*) non tamen potest recipere permutationem, aut resignationem Beneficiorum spectantium ad collationem solius Episcopi: cum nec talia Sede vacante conferre possit, *cap. un. de Institut. in 6.* Ita Glossa *in Clem. un. §. Conferantur. de Rerum permutat.* Flamin. Parisius *lib. 7. de Resignat. Benefic. quaest.* 29. n. 37. *et seqq.* post Rotam *Decis.* 6. *nu. 2. de Rerum permut. in novis.* et aliam Rotam *in una Illerden. die* 6. *Novemb.* 1545. et alios, quos citat.

8 Resp. II. Renunciatio Beneficiorum generatim dividitur in tacitam et expressam. *Tacita* dicitur ea, quae fit facto aliquo resignationem significante, vel ex dispositione Juris eam importante, absque alia verborum expressione. Nam qui id facit, quo posito ex ipsius Juris constitutione Beneficium amittitur, seu retineri nequit, eidem tacite, seu ipso facto renunciare censetur, licet id verbis non exprimat. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. De tacita Renunciatione*, et alii.

9 Exempla tacitae Beneficiorum renunciationis, per eundem Rebuffum, et alios adducta, sunt plura. I. Si Clericus Beneficiarius in Minoribus constitutus, contrahat Matrimonium: nam Beneficium Ecclesiasticum ipso jure vacat, *cap. 1. et 3. de Cleric. conjugat.* II. Si quis Religionem solemniter profiteatur, *c. Beneficium. 4. de Regularib. in 6.* III. Si Clericus Beneficiarius, factus est miles, vel joculator: quia censetur Beneficium suum habere pro derelicto, juxta Glossam *in cap. ult. §. Redierint. de Cleric. non resident.* IV. Tacite renunciat priori Beneficio, qui aliud recipit cum illo incompatibile, *c. De multa. 28. de Praebend. et Extravag. Execrabilis, eod. inter communes.* V. Si nactus possessionem Parochialis Ecclesiae, intra annum non fuerit promotus ad Sacerdotium: quia vacat Parochialis Ecclesia ipso jure, sicque negligens promoveri ad Sacerdotium, censetur ei tacite resignare. *c. Licet. 14. §. fin. de Election. in 6.* Idem dicendum de eo, qui patitur ab alio Beneficium possideri per triennium: videtur enim illud habere pro derelicto, juxta Regulam Cancellariae *De triennali possessore.* Et generaliter, quicunque aliud facit, vel facere intermittit, propter quod ipso jure vacat Beneficium (de quo in propriis locis) censetur huic tacite renunciare. Intellige, saltem sumendo renunciationem in latiori sensu, quatenus videlicet etiam cadit in invitum, et legitimam privationem Beneficii complectitur.

10 Et notanter hoc ultimum additur: quia in alio sensu, et magis proprie loquendo, *Renunciatio tacita* tunc dicitur intervenire, quando Jura non inducunt vacationem Beneficii, sed solum ex facto Beneficiarii praesumunt hujus voluntatem illud dimittendi. Et differt hujusmodi *Renunciatio tacita* a priori: quia talis praesumptio per contrariam protestationem elidi potest; non item privatio Beneficii a Jure inducta contra aliquid facientes, vel facere intermittentes. Exemplum talis Renunciationis tacitae habetur *in c. Ex ore. De his, quae fiunt a major. part. Capit.* ubi litigans super quadam Praepositura, ex eo, quod collitigatori suo reverentiam alias Praeposito debitam exhibuerit, juri suo renunciasse dignoscitur. Aliud ejus exemplum extat in *c. Ex transmissa. 3. h. t.* ubi Clericus repetens bona, quae Ecclesiae suae contulerat, illis receptis censetur dictam Ecclesiam voluisse dimittere, quam proinde amplius repetere non potest.

11 *Renunciatio expressa* Beneficii ea dicitur, quae fit expressis verbis, aut scriptis, voluntatem renunciandi aperte declarantibus, coram legitimo Superiore eam acceptante. Et haec adhuc duplex est: una pura, seu simplex et absoluta; alia conditionalis.

Renunciatio pura est, quae fit sine ulla conditione, modo, aut pacto adjectis. *Conditionalis* vero, quae fit sub certa conditione, pacto, vel modo: ut si fiat renunciatio Beneficii ex causa permutationis, *Clem. un. de Rerum permutat.* Vel si quis resignet Beneficium in favorem tertii, v. g. ut Beneficium conferatur Cajo consanguineo suo, et non alias intendat resignare: quod appellant *Resignare in favorem tertii*, seu cum clausula, *Non aliter.* Insuper Renunciatio conditionalis censetur ea, in qua resignans reservat sibi fructus, vel pensionem ex Beneficio; de quibus ex professo dicetur inferius §. 4. *et* 5. *per totum.* 12

Quaeritur II. An Clericus Beneficiarius possit propria auctoritate, sine consensu Superioris, Beneficium resignare? Resp. I. Id regulariter fieri non potest, juxta DD. communiter. Siquidem Beneficia Ecclesiastica non nisi in manibus Ordinarii (hoc est, ipsius auctoritate et consensu interveniente) resignari debent, *can. Si qui vero. et can. Si quis Presbyt. 7. q. 1.* Et aliter facta resignatio non est valida, *can. Non oportet. 7. q. 1.* ac alibi. Et dimittens prius Beneficium sine licentia sui Praelati, potest compelli ad illud reassumendum, etiam per censuras Ecclesiasticas; ut habetur tum locis citatis, tum *in c. Admonet. 4. h. t.* cum concordantiis. Accedit ratio: quia post acceptationem Beneficii, et confirmationem, manet quis Ecclesiae alligatus, quae multiplex pateretur detrimentum; si quilibet pro libitu ei renunciare, et veniente lupo, seu instante tribulatione, instar mercenarii aufugere, ovesque sibi concreditas derelinquere valeret. 13

Et haec ratio tam fortiter urget, ut neque per longaevam consuetudinem induci possit, quod quis Beneficium, vel Dignitatem Ecclesiasticam, dimittere valeat sine Superioris licentia: *Cum haec non tam consuetudo, quam corruptela merito sit censenda* prout dicitur *in c. Cum venerabilis. 7. de Consuetud.* 14

Nec urget, quod quilibet possit suo juri renunciare, *c. Si diligenti, de Foro compet.* Nam regula ista est intelligenda, dummodo id fiat sine praejudicio alterius: sicque non habet locum in renunciatione Beneficii Ecclesiastici; quia haec tenderet in praejudicium Ecclesiae, si fieret absque auctoritate, seu acceptatione Superioris, ex causa rationabili impertita. 15

Resp. II. Nihilo minus data Conclusio quasdam patitur limitationes. Nam fallit primo in Summo Pontifice, utpote qui in terris Superiorem non habet, et tamen libere renunciare potest Papatui, *cap. 1. h. t. in 6.* Neque enim necesse est, ut is id praestet coram Cardinalibus, talem renunciationem acceptantibus; cum libere (ut ibidem dicitur) possit resignare, adeoque sine consensu cujusquam alterius: quin imo sufficit simplex declaratio suae voluntatis, qua profitetur, sponte se renunciare Papatui. Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 2. n.* 213. citans alios. 16

Fallit deinde eadem Conclusio in eo, qui plenum jus in Beneficio necdum habet; ut puta, qui est tantum electus, et necdum confirmatus: nam libere renunciat absque Superioris consensu, ut dictum est supra *Tit. 6. de Electione §. 1. n.* 34. Et ratio est: quia Ecclesiae respectu ipsius necdum fuit jus quaesitum: istud enim acquiritur primum per confirmationem, quae ratum facit vinculum matrimonii spiritualis inter Praelatum et Ecclesiam, *cap. ult. de Translat. Episc.* Atque hoc ipsum procedit in renunciatione Litterarum Apostolicarum ad Beneficia, quibus tribuitur jus ad rem respectu horum: nam hisce Litteris, ob rationem jam allegatam, potest impetrans libere renunciare absque alia Superioris auctoritate, *arg. c. Ad audientiam. 31. de Rescriptis. et c. Sane 7. h. t.* Garcias *part. 11. de Beneficiis. cap. 3. n.* 247. allegans communem. 17

Fallit insuper in resignatione Beneficii litigiosi: 18

potest enim huic renunciari absque Superioris auctoritate, etiam post factam ejus collationem, quando lis anceps est, et jus vere dubium. Abbas *c. Quod in dubiis. n. 4.h.t.* Garcias *loc. cit. n.* 249. citans alios. Ratio est: Tum, quia tunc cessat praejudicium Ecclesiae, utque Superioris, cum nondum constet, litigantem habere jus in re, et incertus sit eventus litis. Tum, quia renunciatio, per quam receditur a lite, favorabilis est; ac proinde facilius admittenda.

19 Fatendum tamen, non deesse Doctores oppositum tenentes, eo quod haec limitatio ex nullo textu Juris ostendi possit; sicque standum videatur generali regulae, quod resignatio Beneficii jam acquisiti, absque Superioris auctoritate fieri non valeat. Et huic sententiae favet ipsemet Abbas *in c Super eo n.4. de Transactionib.* eamque tenet Layman *in c. Admonet. n.2.h.t.* post Jo. Ananium *c. Quod in dubiis.n.*18.*eod.* Pirhing *n.* 58. *eod.* hanc posteriorem sententiam magis probabilem existimans: quae proin, veluti securior, in praxi merito observatur, quantum ad hoc, ut Superioris etiam consensus requiratur.

20 Fallit tandem data Conclusio in Clericis Beneficiariis, ex Divina inspiratione volentibus ingredi Religionem ab Ecclesia approbatam. Quod ut melius intelligatur,

21. Quaeritur III. Utrum Clericus Beneficiarius possit libere renunciare Beneficio Ecclesiastico ex causa ingrediendi Religionem? Resp. I. Nequit Episcopus, etiam causae humilitatis, vel sub spe melioris vitae, Sponsam suam Ecclesiam deserere, atque ad Religiogionem transire, sine consensu Summi Pontificis. Ita habetur *c. Nisi cum pridem.* 10. *h. t.* ubi Papa Archiepiscopo Calaritano, humiliter cessionem postulanti, ut Monachus fieret, non esse favendum censuit. Ratio est: tum quia ob privatum commodum non debet, nec potest Episcopus Sponsam suam Ecclesiam deserere, utpote cui spiritualis vinculo conjugii dignoscitur esse alligatus; prout notavit Pontifex *ibid §. Verum si.* juncto *c. Inter corporalia.et cap. ult. de Translat. Episc.* ubi quoque vinculum istud spirituale, sola auctoritate Romani Pontificis dissolvi posse, prohibetur. Tum quia Episcopi sunt in statu perfectionis, quatenus ex divina dilectione se obligant ad subeundam curam Pastoralem, et insistendum saluti proximorum exemplo Christi, et sanctorum Apostolorum: unde, quamdiu possunt, tenentur commissis sibi ovibus providere; ac neque propter Divinae contemplationis quietem, neque propter quaecumque adversa vitanda, seu lucra captanda, possunt eatum Pastoralem curam deserere: nam, ut dicitur Joan. cap. 10. *Bonus Pastor ponit animam suam pro ovibus suis.* Unde *facilius indulgetur, ut ascendat Monachus ad Praesulatum, quam Praesul ad Monachatum descendat,* per textum *in cit. c. Nisi cum pridem. §. Nec putes.h.t.* ac fusius tradit D. Thomas 2. 2. *quaest.* 185. *art.* 4. et communis.

22 Resp. II. Nihilo minus inferiores Beneficiarii, utpote qui non tam arcto vinculo spiritualis conjugii suis Ecclesiis, sive Beneficiis alligantur, possunt libere ad Religionem ab Ecclesia approbatam transire, petita tantum, licet non obtenta licentia sui Ordinarii: quia Jus ipsum dat transeundi potestatem, si Episcopus neget, *text. clar. can. Duae sunt.* 19. *q.* 2. *et c. Licet.* 18. *de Regularib.*

23 Quin imo non esse necesse, ut Clericus Beneficiarius Religionem ingressurus petat licentiam ab Episcopo, docet Innocentius *in cit. c. Licet. de Regularib.* his verbis: *Clericus autem potest transire ad Religionem non petita licentia, etiamsi contradicatur. can. Duae.* 19.*q.*2. *Crederemus tamen, quod posset eum repetere, si ex transitu suo prima Ecclesia gravem sustineret jacturam.* Consentit Abbas Panormitan. *in cit. c. Licet. n.* 14. *de Regularib.* Et hujus ratio esse potest: quia *in cit. can. Duae sunt.*19.*q.*2. Clericis libera datur facultas intrandi Religionem, nulla facta mentione petendae necessario licentiae ab Episcopo; neque hujusmodi necessitas ullo alio jure habetur imposita. Accedit, quod *in cit. c. Licet. de Regularib.* hujusmodi licentiam esse petendam asserentes, ex professo sit sermo de Religiosis, aliam arctiorem Religionem ingredi cupientibus. Nam hi, ob emissum votum obedientiae, tenentur petere dictam licentiam sui Praelati: *Ne bonum obedientiae contemnere videantur:* prout subjungit textus ibidem. Atqui haec ratio cessat in Clerico saeculari, utpote obedientiam non vovente, ad instar Religiosorum; ergo.

In praxi tamen omnino consultum est, petere licentiam sui Ordinarii, simulque supplicare pro concedendo idoneo Vicario, qui tempore sui Novitiatus Beneficium administret. Idque partim ex eo, ne talis Clericus superbire, ac bonum obedientiae contemnere videatur, quam suo Ordinario, non quidem vovit, adhuc tamen promisit; partim, ne ex suo clandestino discessu praehabita Ecclesia damnum patiatur, sed huic auctoritate Ordinarii opportune provideri valeat. Accedit, quod juxta Innocentium, et Abbatem *loc. cit. n.* 14. (ubi priorem suam doctrinam hoc modo limitat) et alios, si Ecclesia ex tali ingressu Clerici in Religionem graviter laederetur, iste foret revocandus, *arg. c. Admonet.* 4. *h. t. et can. Si quis vero.* 7. *q.* 1. 24

Atque hoc ipsum perquam caute practicatur, ne alioquin Clericus Beneficiarius, Religionem ingressurus, ante susceptum habitum Religiosum quoquo modo videri possit, priori suo Beneficio tacite, vel expresse renunciasse: sicque ad illud, si forsan tempore Novitiatus mutato animo Religionem desereret, aut ex causa dimitteretur, amplius redire non valeat; ut per consequens imposterum praehabito Beneficio, suaque congrua sustentatione inde habita destituatur, *arg. c. Ex transmissa.*3.*h.t.* ac notat Abbas *ibid. n.* 5. et Layman *n.* 1. *et* 3. ac alii. 25

Nec obstat *c. Beneficium.* 4. *de Regularib. in* 6. ubi dicitur, Beneficium ingredientis Religionem idcirco non vacare, nec posse alteri conferri tempore sui Novitiatus, illis verbis: *Beneficium illius, qui Religionem ingreditur, non est infra probationis annum alicui conferendum: nisi ad idipsius accedat assensus etc. Sed interim eidem Beneficio per alium deserviri debebit, assignata sibi congrua de ipsius proventibus portione.* Resp. enim, illud Capitulum procedere, quando nullus alius actus intercessit, ex quo consurgit voluntas resignandi tacite, vel expresse priori Beneficio: secus ubi quis eidem tacite vel expresse renunciavit: quia tunc non potest repetere suum Beneficium, *arg. cit. c. Ex transmissa. h. t.* et docet Abbas *ibid. n.*5. hac ratione dicta Jura concordans. Quod ut melius intelligatur, 26

Quaeritur IV. Utrum renunciatio Beneficii Ecclesiastici comprehendatur sub Decreto Concilii Tridentini *Sess.* 25. *cap.* 16. *de Regularibus?* Ubi sciendum, quod dictum Concilium ibidem quoad Novitios Regulares statuerit in haec verba: *Nulla quoque renunciatio, aut obligatio antea facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscumque causae piae, valent, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem; ac non aliter intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter vero facta, etiamsi cum hujus favoris expressa renunciatione, etiam jurata, sit irrita, et nullius effectus.* Quaeritur, inquam, utrum sub hoc Decreto comprehendatur renunciatio Beneficii Ecclesiastici; adeo, ut sit invalida, nisi fiat servata forma dicti Decreti, puta, intra duos menses ante professionem, et hujusmodi? 27

Resp. I. Ante ingressum Religionis, seu ante susceptionem habitus Religiosi, valide Clericus renunciare 28

potest Beneficio praehabito, etiamsi illud resignet intuitu ingressus Religionis: dummodo aliunde nihil obstet, juxta dicenda §. 3. *nu.* 45. *et seqq.* Ita Nicol. Garcias *port.* 11. *de Beneficiis*, *cap.* 9. 15. allegans plures Declarationes Sac. Congregationis Concilii Trident. Barbosa *part.* 3. *de offic. et potest. Episc. allegat.* 99. *num.* 19. Flamin. Parisius *de Resignat. Benefic. lib.* 3. *quaest.* 13. *n.* 1. *et* 9. atque absolute esse tenendum, de quacunque renunciatione, vel donatione, ante ingressum Religionis facta, tradit Fagnanus *in c. Statuimus. n.* 42. *de Regularib.* et Aloys. Riccius *part.* 3. *in Praxi Renunciation. Resolut.* 353. quidquid contradicat Navarrus *Consil.* 81. *et* 82. *de Regularib.* cum nonnullis aliis, qui censent, talem Beneficii renunciationem fieri in fraudem Concilii, sicque non esse admittendam; praesertim, ubi Clericus non habet aliunde, unde vivere possit, si forsan postea ex Religione exiret, aut dimitteretur. Verum de hoc ultimo casu data Conclusio non loquitur: nam expresse in ea additur: *dummodo aliunde nihil obstet*: generaliter autem nequit Clericus resignare Beneficium, nisi aliunde habeat, unde sustentetur, juxta dicenda *n.* 46. Et praemissa hac declaratione,

29. Probatur Conclusio ex eo: quia citatum Decretum Concilii Tridentiui loquitur tantum *de Regularibus et Monialibus* Novitiis, prout liquet ex praefixa Rubrica, atque integro contextu: atqui Novitius nequit dici, qui nondum re ipsa suscepit habitum Regularem, prout indicat idem Concilium *loc. cit. cap.* 15. ergo, sicut olim quis poterat renunciare Beneficio suo, *cit. c. Beneficium. de Regularib. in* 6. ita potest etiam hodie ante susceptum habitum religiosum probationis. Et quod dictum Decretum Concilii Tridentini (quod veluti exorbitans a Jure communi, atque inducens nullitatem actus, sicque poenale, debet potius restringi, quam extendi.) sibi locum non vendicet in donationibus, et renunciationibus factis ante susceptum habitum probationis; saepius Sac. Congregatione fuisse declaratum, testatur Garcias *cit. n.* 15. et Fagnanus *ubi supra*, *n.* 47. imo etiam additio ad dictum *Consil.* 81. *Navarri.*

30. Resp. II. Nihilo minus renunciatio Beneficii post susceptum habitum Religionis comprehenditur sub praefato Decreto Concilii Tridentini; ac proinde Clericus Novitius de facto nequit valide renunciare Beneficium Ecclesiasticum non servata forma citati Decreti. Ita Suarez *tom.* 3. *de Relig. lib.* 5. *cap.* 16. *nu.* 12. Sanchez *lib.* 7. *in Decalog. cap.* 5. *n.* 38. Emman. Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. q.* 32. *art.* 2. Miranda *in Manual. Praelat. tom.* 1. *q.* 23. *art.* 5. Sperellus *Decis.* 16. *Fori Ecclesiast. n.* 49. citans alios, et adjungens, ita pluries Sacram Congregationem declarasse, quamvis oppositum teneat Garcias *cit. part.* 11. *cap.* 9. *n.* 12. *et seqq.* asserens, se non vidisse nec invenisse talem Declarationem; cujus etiam opinioni libenter se assentiri, ait Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 99. *num.* 19.

31. Ratio Conclusionis est: Quia imprimis Concilium Trident. *loc. cit.* loquitur generaliter de quacunque renunciatione, ibi: *Nulla quoque renunciatio*: ergo etiam comprehendit renunciationem Beneficii Ecclesiastici, utpote quae est vera renunciatio. Deinde ratio ita statuendi Concilio praefato, haec fuit: Ne videlicet Novitius, temere suis bonis renuncians, postea vel invitus profiteri cogatur, dum non habet, unde exiens e Religione in saeculo sustentari valeat; vel ejectus e Religione, postmodum necessariis vitae sustentandae careat. Atqui haec ratio aeque militat in renunciatione Beneficii: nam, cum ex hujus redditibus Clericus Beneficiarius sustentetur, eodem temere renunciato (si tempore Novitiatus valida foret talis renunciatio.) vel Clericus ille cogeretur profiteri invitus; vel exiens, aut ejectus e Religione, privatus existeret congrua sua Clericali sustentatione; ergo.

32 Unde non obstat, si dicatur cum Garcia, quod Concilium Tridentinum loquatur dumtaxat de renunciatione bonorum temporalium, quae habet Novitius; quale non est Beneficium Ecclesiasticum. Non obstat, inquam: quia imprimis Concilium loquitur indistincte, *Nulla quoque renunciatio.* Deinde, licet Beneficium secundum se sit quid spirituale, tribuit tamen Beneficiario jus ad percipiendos redditus temporales illius, atque ad hos suo modo ordinatur, ratione praestiti spiritualis servitii; ut *c. Cum secundum.* 16. *de Praebend.* cum similibus. Unde subintrat ratio ejusdem Concilii jam allegata.

33 Dices. Renunciatio Beneficii, et ipsius collatio, non debet esse in pendenti, *c. Actus legitimi.* 50. *de Reg. Juris in* 6. Atqui ea foret talis, si deberet fieri juxta formam in Concilio Tridentino praescriptam; quia non secuta professione, Renunciatio illa Beneficii non intelligeretur effectum suum sortiri; ergo. Resp. neg. min. Nam quia conditio, quae de jure inest, non facit actum conditionatum, *arg. L.* 3. *ff. de Legatis* I. *et l. Conditiones ff. de Condit. et demonstrat.* hinc talis renunciatio Beneficii neutiquam potest dici conditionata, sed absoluta: haud obstante, quod ejus effectus, Jure sic disponente, suspendatur, seu differatur in eventum professionis secuturae; prout a simili Testamentum non censetur esse pendens, seu conditionatum ex eo, quod non habeat effectum ante mortem Testatoris. Multo minus hinc sequitur, quod collatio Beneficii sit pendens; nam Beneficium Clerici Religionem ingressi, non est intra annum probationis alicui conferendum, *d. c. Beneficium.* 4. *de Regularib. in* 6. eo autem finito nonnisi absolute confertur.

§. II.

De causis Renunciationis Beneficiorum, et an poenitere liceat?

SUMMARIUM.

34 *Ad renunciationem Beneficii requiritur justa causa.*
35 *Sex causae resignandi Episcopatum.*
36. *Quae pariter sufficiunt ad renunciationem inferiorum Beneficiorum.*
37. *Refertur circa has Constitutio B. Pii V.* Quanta Ecclesiae.
38 et 39. *Facta renunciatione pura, et a Superiore admissa, non est locus poenitentiae.*
40 *Bene tamen ante ejus admissionem.*
41 *Potest quis ex novo titulo redire ad beneficium antea resignatum.*
42 *Sed tunc ultimum locum tenebit prae aliis.*

34 Quaeritur I. Ex quibus causis renunciationes Beneficiorum fieri possint? Ubi supponendum cum communi, ad renunciationem Beneficii requiri justam, et legitimam causam; alioquin enim Superior eam admittere non tenetur, neque debet. Nam si quisque pro suo arbitratu posset quodlibet Beneficium relinquere, talis libertas in maximum detrimentum Ecclesiarum cederet, aufugientibus per renunciationem Pastoribus, si viderent lupum venientem, seu tribulationem instantem. Quo supposito,

35 Resp. I. Sex sunt causae, ob quas Episcopus post sui confirmationem potest petere, et Papa consuevit concedere licentiam cedendi, seu resignandi Episcopatum; atque hae enumerantur in *c. Nisi cum pridem.* 10. *h. t. I. Conscientia criminis*: non quidem cujuslibet,

sed illius dumtaxat, quod post actam poenitentiam impedit executionem Officii. II. *Imbecillitas corporis*, per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Pastorale. III. *Defectus scientiae*, etiam competentis. IV. *Militia plebis*, ob quam interdum cogitur Praelatus ab ipsius regimine declinare. V. *Grave scandalum*, quod aliter sedari non potest. Et tandem. VI. *Irregularitas personae*. Nam, quia quaelibet harum sex causarum praestat impedimentum procurandae salutis in subditis, quod oritur vel ex parte Episcopi, ob hujus crimen, imbecillitatem, inscitiam, aut irregularitatem; vel ex parte Subditorum, ob horum odium, vel scandalum: merito illas solet Papa admittere pro resignatione Episcopi, cum impediant finem principalem ipsius; prout amplius deducitur *in c. Nisi cum pridem*, atque extant vulgati versiculi ibidem in Summario allegati.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis.
Quem mala plebs odit, dans scandala: cedere possit.

36 Resp. II. Causae illae, quae sufficiunt ad renunciandum Episcopatum, sufficiunt pariter ad resignandum inferiores Dignitates, et Beneficia curata. Ita communis. Ratio est: quia longe difficilius admittitur renunciatio Episcopi, quam inferioris Beneficiarii; nam Episcopus, veluti verus Sponsus, arctiori vinculo spirituali astringitur suae Ecclesiae, quam alius inferior Praelatus, aut Beneficiarius; ergo causa, quae sufficit ad renunciandum Episcopatum, multo magis erit sufficiens ad resignandum inferius Beneficium.

37 In specie autem, et prout declaravit B. Pius V. *in sua Constitut.* 58. quae incipit, *Quanta Ecclesiae* (et refertur *Tomo.* 2. *Bullarii Romani* §. 3.) eorum resignationes admitti possunt, qui aut senio confecti, aut valetudinarii, aut corpore impediti, vel vitiati, aut crimini obnoxii, censurisque Ecclesiasticis irretiti, nequeunt, vel non debent Ecclesiae, seu Beneficio inservire. Item, qui ad aliud Beneficium promoventur; aut Religionem ingressuri, vel matrimonium contracturi sunt, si statim illud re ipsa exequantur; quique ob capitales inimicitias nequeunt, vel non audent in loco Beneficii residere securi. Dummodo tamen tales, si sint constituti in Ordinibus sacris, aliunde habeant, unde in vita possint commode sustentari: prout idem Pontifex notanter subjunxit. De quo videri poterit Barbosa *lib.* 3. *Juris Eccles. univ. cap.* 15. *num.* 99. *et seqq.* ubi relata citata Constitutione B. Pii V. singulas allatas resignationis causas per ordinem prosequitur: quod idem praestitit Flamin. Parisius *lib.* 3. *de Resignat. Benefic. a quaest.* 10. *usque ad quaest.* 18. Taceantur alii.

38 Quaeritur II. An resignans possit poenitere, seu redire ad Beneficium resignatum? Resp. I. Facta renunciatione pura, et a Superiore admissa, non amplius est locus poenitentiae, sed resignans potest compelli, etiam invitus, ad dimittendam possessionem Beneficii. Ita habetur decisum *in c. Quidam* 12. *h. t.* Idque merito: Ne Papa, vel alius Praelatus illudatur, si resignans post admissam renunciationem posset libere redire ad Beneficium resignatum. Accedit, quod renunciatio Beneficii non soleat fieri, neque admitti, nisi ob commodum Ecclesiarum, vel salutem propriam resignantium: atque neutrum horum debet ex quadam Resignantis levitate impediri; ut innuit textus *in cit. c. Quidam*. Concordat *c. In praesentia* 6. *et c. Ex transmissa.* 3. *h. t.* ubi is, qui renunciavit Beneficio, illud repetere non potest. Satis enim absurdum est, redire ad hoc, cui quis renunciandum putavit; prout dicitur *l. Si quis jusjurandum. C. de Rebus creditis.*

39 Unde impraesentiarum habet locum, quod notatur *in can. Quam periculosum.* 7. *q.* 1. *et c. Cum inter. R.* 16. *de Elect.* juncta Glossa ibidem: *Qui juri suo semel renunciat, non potest postea ad illud redire.* Item illud vulgatum: quod prius erat voluntatis, postea fit necessitatis, *arg. l. Sicut c. de Actionib. et Obligat.*

Additur notanter in Conclusione, *et a Superiore admissa*. Nam ante ejus admissionem, et ratificationem, potest resignans mutare voluntatem, et revocare resignationem: quia tunc res adhuc existit integra, atque locus est poenitentiae, *arg. c. Lectae.* 14 *h. t. et c. In causis.* 30. §. *Quia vero de Elect.* et notat Garcias *part.* 11. *de Beneficiis cap.* 3. *num.* 227. citans Rotam *Decis.* 1. *in fin. et Decis.* 3. *de Renunciat. in antiquis.* et alios: idemque tenet Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Resignatione conditionali, nu.* 21. id ulterius probans ex *l. Si pecuniam.* §. 2. *ff. de Condiction. caus. dat.* Adeo, ut si resignans constituisset procuratorem ad faciendam renunciationem Beneficii coram Superiore, re adhuc integra poenitere, et mandatum procuratorium revocare valeat, *Clem. un. de Renunciat.* ubi hoc ipsum amplius declaratur. Saunig *h. t. cap.* 6. *num.* 3. et alii. 40

Resp. II. Potest nihilominus is, qui Beneficium resignavit, non obstante sua renunciatione redire ad idem Beneficium ex novo titulo postea superveniente; ut puta, si iterum ad illud eligatur, vel praesentetur. Patet hoc ex *c. Cum inter,* 2. *h. t.* et amplius explicat Glossa *fin. ibid.* et Glossa *in c. Susceptum. vers. Non morte de Rescript. in* 6. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Benefic. quaest.* 5. *num.* 5. post Puteum *Decis.* 414. Pirhing *h. t. n.* 114. *et seqq.* 41

Caeterum talis, qui denuo ad illud Beneficium admittitur, ultimum locum tenere debebit prae aliis: siquidem per praeviam renunciationem amisit omne jus in Beneficio, ac proin etiam praerogativam antiquitatis. Layman *in c. Ex transmissn.* 3. *num.* 1. *h. t.* Flamin. Parisius *cit. lib.* 1. *quaest.* 14. *n.* 25. post Rotam *in una Paduana Optionis, coram Accorambono*, 29. *Novemb.* 1557. 42

§. III.

Per quos, et quae Beneficia possint, vel non possint renunciari?

SUMMARIUM.

43 *Regulariter quilibet Clericus Beneficiarius potest renunciare suo Beneficio.*
44 *Ac etiam Papa Papatui.*
45 *Fallit illud in certis casibus. Etenim*
46 *Nequit Clericus resignare Beneficium nisi aliunde habeat, unde sustentetur.*
47 *Nec potest quis resignare Beneficium, ad cujus Titulum fuit ordinatus, nisi etc.*
48 *Intelligendo hoc de renunciatione voluntaria.*
49 *Neque resignare potest Beneficium Clericus intrusus, aut non habens Titulum Canonicum in eo.*
50 *Nec promotus ad secundum Beneficium incompatibile cum priori, vel Religionem professus.*
51 *Neque criminosus, si ipso jure privatus est Beneficio.*
52 *Quod declaratur.*
53 *Secus, si eo primum per sententiam sit privandus.*
54 *Solvitur instantia contra hoc.*
55 *Beneficium litigiosum, lite pendente, non potest alteri resignari.*
56 *Litigiosa res, et Beneficium litigiosum, quid?*
57 *Potest tamen quis simpliciter cedere Beneficio litigioso, aut liti renunciare.*
58 *Valet etiam renunciatio Beneficii litigiosi, si fiat expressa mentione litis.*
59 *Beneficium reservatum potest quidem simpliciter dimitti, non tamen alteri resignari.*
60 *Idemque dicendum de Beneficio unito.*

61 *Et de patronato, atque electivo, sine consensu Patroni, vel Eligentium.*
62 *Renunciatio tamen talis Beneficii non est ipso jure irrita, sed irritanda.*
63 *In Curia Romana non admittuntur resignationes Parochialium, nisi exprimatur, per quantum tempus possederit Resignans Beneficium.*
Puta, per quinque annos, vel circa. Ibid.
64 *Dictio illa,* Vel circa, *quantum temporis importet?*
65 *Rigor iste non procedit in resignationibus, quae fiunt extra Curiam in manibus Ordinarii.*
66 *Consecutus Ecclesiam Parochialem nondum Sacerdos, an eam possit resignare durante anno?*
67 *Renunciatio Beneficii facta ex causa infirmitatis, seu ante mortem, an sit valida? Et n. seqq.*
68 *Refertur Regula Cancellariae* De viginti.
69 *Et cur Romani Pontifices eam statuerint?*
70 *Regula illa non procedit in Officiis Laicalibus.*
71 *An procedat in illis, qui dum sani erant, resignaverunt, et casu insperato intra viginti dies decesserunt.*
72 *Tempus viginti dierum, quomodo sit computandum? Et num. seqq.*
73 *Dies isti computantur de momento in momentum.*
74 *Dictio A. quando stet exclusive, vel inclusive?*

43 Quaeritur I. An quilibet Clericus possit renunciare suo Beneficio Ecclesiastico? Resp. I. Regulariter loquendo, quilibet Clericus Beneficiarius potest in manus legitimi Superioris, ex justa causa, renunciare Beneficio sibi quaesito. Ita communis. Nam haec generalis facultas resignandi Beneficia ex justa causa ipso Jure conceditur; *ut c. Nisi cum pridem.* 10. *h. t.* cum similibus. Idque generatim ex duplici capite: videlicet tum ob commodum Ecclesiarum, quarum bono regimini utile, aut etiam quandoque necesse est, fieri resignationem: tum ob propriam salutem resignantis, qui vel Religionem ingredi cupit, vel resignando periculum animae, aut corporis, in loco Beneficii sibi imminens, evitare desiderat; unde aequum est, ut ipsi suppetat facultas resignandi Beneficium praehabitum.

44 Et hoc procedit non solum in Clericis Inferioribus, sed etiam in Episcopis, et Cardinalibus, imo et in Summo Pontifice: nam etiam hic libere potest Papatui renunciare, *cap.* 1. *h. t. in* 6. juncta Glossa, *vers. Maxime*. Idque confirmatur exemplo S. Caelestini Papae, qui cum in Pontificatus sublimitate collocatus, variis distentus curis, sese assuetis incumbere meditationibus vix posse cognosceret, oneri pariter et honori voluntarie cessit: prout legitur *in Breviario Romano, die* 19. *Maii.* et patet ulterius ex formula renunciationis, quam fecit memoratus Sanctus Pontifex, quamque verbatim refert Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ.* 2. *n.* 213. Verumtamen in hoc casu potius censetur fieri abdicatio sive cessio, quam renunciatio: haec enim (ut ex ejus definitione liquet) fit coram Superiore, Papa autem Superiorem non habet in terris.

45 Resp. II. Dantur nihilominus certi casus, in quibus nequit Beneficiarius suum renunciare Beneficium. Ita communis, ratione cujus *in num.* 43. notanter additum fuit, *Regulariter loquendo*; et probatur inductione. Sic quippe Clericus infirmus nequit renunciare suo Beneficio intra viginti dies ante suam mortem, juxta Reg. 19. Cancellariae, quae inscribitur *Regula de viginti*, et amplius dicetur infra *n.* 67. *et seqq.*

46 Deinde, *quod nullus Sacro Ordini mancipatus, nisi Religionem ingressurus, valeat ulla modo Beneficium, vel officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commode sustentari*: his ipsis verbis statuit B. Pius V. *in cit. sua Constitutione.* 58. quae incipit: *Quanta Ecclesiae.* §. 3.

Tertio, Clericus nequit resignare Beneficium illud, ad cujus titulum sacris Ordinibus initiatus fuit, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii titulum sit promotus: neque talis resignatio admitti debet, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit: et aliter facta resignatio nulla est: prout novissime decrevit Concilium Trident. *Sess.* 21. *cap.* 2. *de Reformat.* Idque merito: Ne alioquin (ut idem Concilium notavit) Clericus cum sacri Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quaestum exercere cogatur. 47

Caeterum hoc procedit dumtaxat in resignatione voluntaria, non autem in privationibus, aut renunciationibus a Jure inductis; prout a Sacra Congregatione fuisse decisum, refert Garcias *part.* 2. de *Beneficiis, cap.* 5. *n.* 219. et sequitur Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. n.* 45. Qui tamen post Aloysium Riccium *in Decis. Curiae Archiepisc. Neapol. decis.* 18. *part.* 1. recte subjungit, quod, si Clericus veniat privandus per sententiam Beneficio, ad cujus titulum fuit ordinatus, ipsi aliquid sit relinquendum, unde se alat. 48

Quarto, Clerici intrusi (hoc est, illi, qui non per electionem canonicam, sed per violentiam occupant Officia, vel Beneficia Ecclesiastica) sicut et alii non habentes titulum canonicum, nequeunt resignare Beneficia, quae obtinent. Pirhing. *h. t. n.* 36. Idipsum procedit in eo, qui privatus est Beneficio per sententiam, quae transiit in rem judicatam. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis, cap.* 3. *n.* 125. cum aliis. Ratio horum est: quia renunciatio, est dimissio Beneficii proprii; atqui intrusorum, et aliorum similium legitimo titulo carentium, vel Beneficio sententialiter privatorum, Beneficium non est proprium; ergo neque istud renunciare valent. 49

Atque hoc idem dicendum de illis, qui ad secundum Beneficium incompatibile cum priore promoti sunt, vel qui matrimonium valide contraxerunt, aut Religionem professi sunt. Nam, quia per adeptam possessionem secundi Beneficii, contractum matrimonium, aut professionem Religiosam, ipso jure vacat praehabitum Beneficium, id amplius resignari nequit, veluti non proprium. Sed potest, ac debet dumtaxat relinqui quoad possessionem, sive corporalem detentionem. 50

His addunt Doctores communiter Clericum criminosum, qui ob crimen commissum ipso jure privatus existit Beneficiis praehabitis: ut est Simoniacus, *Extravag. Cum detestabile de Simon. inter Communes*: Falsificator Litterarum Apostolicarum *c. Ad falsariorum.* 7. *de Crimin. falsi*, et hujusmodi. Talia enim renunciare potest: et, si secus fiat, resignatio ejus est invalida. Felinus *c. In nostra. n.* 38. *de Rescript.* Flamin. Parisius *lib.* 3. *de Resignat. Benefic. quaest.* 1. *nu.* 20. post Rotam *Decis.* 5. *tit. de Re judicat. in antiquis.* et Rotam *in una Compostellana, Parochialis.* 23. *Februarii.* 1584. *coram D. Blanchetto*, et alios. Idque procedit vel maxime, si fiat talis resignatio in favorem tertii. Nicol. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis, cap.* 3. *n.* 124. Flamin. Parisius *d. quaest.* 1. *n.* 21. citans alios, atque asserens, hoc esse communem omnium Doctorum sententiam. Nec immerito: nam Beneficium, quo quis ipso jure propter crimen commissum privatus existit, non amplius censetur esse suum: sicque hoc ipsum illud resignare nequit, saltem in favorem tertii, seu ut huic acquiratur; quamvis illud dimittere valeat, veluti privatus jure ad ipsum. 51

Verum recte notat Sanchez *lib.* 2. *in Decalogum cap.* 26. *n.* 9. estque conforme dictis supra *Tit. de Constitutionibus* §. 10. *n.* 227. *et seqq.* hoc non ita accipiendum esse, quasi talis resignatio, vel permutatio Beneficii, nullius omnino sit momenti: valet enim ipsa, et acquiritur jus illi, in quem fit resignatio, vel permutatio, nisi sequatur sententia declaratoria Judicis super 52

crimine admisso. Nihilo minus quia sententia declaratoria, si sequatur, retrotrahitur usque ad diem commissi criminis; hinc permutatio, sive resignatio illa, non habet plenum effectum, sed rescinditur, atque revocatur, ac si facta non fuisset. Et in hoc sensu verum est, quod Clericus criminosus nequeat suum resignare, vel permutare Beneficium, quo ob crimen commissum ipso jure privatus existit: et si secus fiat, tunc Beneficium cum ejusmodi criminoso permutatum restituitur permutanti, amoto hinc quolibet alio ejus detentore, *arg. c. Cum universorum.* 8. *de Rerum permutat.* et notat Sanchez *d. n.* 9. citans alios.

53 Caeterum loquendo de Clerico criminoso, qui non ipso jure privatus est suo Beneficio, sed per sententiam eo privandus, dicendum est, quod is valide resignare valeat Beneficium suum ante sententiam privationis. Glossa in *cap. 2. vers. Finita. Ut lite pendente.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. De modis amittendi Beneficia.* n. 51. Covarruvias *in Clem. Si furiosus. de Homicid. 2. part.* 3. *n.* 7. Sanchez *h. t. cap.* 4. *n.* 4. Garcias *cit. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 63. allegans quamplures Decisiones Rotae, et communem aliorum. Ratio est: quia talis ante sententiam nondum est privatus suo Beneficio, nec alicubi reperitur ipsi interdicta resignatio; ergo, cum regulariter resignatio Beneficii sit cuilibet permissa, etiam ista poterit resignare.

54 Si dicas: Beneficium litigiosum nequit resignari, ut *num. seqq.* dicetur: sed tale Beneficium est litigiosum, saltem post accusationem Clerici criminosi; ergo. Resp. neg. min. Nam in tali casu lis non movetur super ipso Beneficio, sive super ejus titulo, vel possessione, ita quod hujus adjudicationem Actor petat (uti supponitur) sed super crimine Clerici: ac proinde ipsum Beneficium non redditur litigiosum, haud obstante, quod crimine illo probato sit imponenda hujus privatio. Garcias *cit. part.* 11. *cap.* 3. *n.* 83. post Rotam *in una Callaguritana Beneficii coram D. Lancellotto* 29. *Octob.* 1601. et Puteus *Decis.* 491. *lib.* 2.

55 Quaeritur II. An dentur aliqua Beneficia Ecclesiastica, quae resignari non possunt? Resp. affirmative. Et praeter casus jam enumeratos, in quibus ex parte Clerici potissimum oritur prohibitio ea resignandi, nequit imprimis cuipiam alteri resignari Beneficium litigiosum, lite pendente. Ratio est: quia talis renunciatio praesumitur fieri in fraudem collitigantis, *arg. cap.* 1. *de Alienat. judicii mutandi causa*, et *cap.* 2. *Ut lite pendente etc. in* 6. Simulque, quia lite pendente nondum constat, cujus sit Beneficium, ut istud resignare valeat. Qua de causa, generaliter loquendo, alienatio rei litigiosae, dum lis pendet, fieri prohibetur, et facta non tenet, *l. Lite pendente, C. de Litigiosis.*

56 Porro *Litigiosa res* est, de cujus dominio causa movetur inter possessorem et petitorem, judiciaria conventione coram Judice ordinario vel delegato facta, et per hunc futuro Reo denunciata *Clem.* 2. *Ut lite pendente etc. et Auth. Litigiosa res. C. de Litigiosis.* Simplex autem denunciatio, sive prohibitio alienandi extra judicium facta, non efficit rem litigiosam, *L.* 1. *C. eod.* Unde pariter *Beneficium litigiosum* censetur illud, de cujus proprietate, sive titulo, aut possessione, lis judiciaria movetur, petente Actore hujus adjudicationem sibi fieri, ejusque petitione per Judicem Reo sufficienter denunciata; prout amplius *Lib.* 2. *Tit.* 16. *Ut lite pendente etc.* doceri solet.

57 Verum, licet Beneficium litigiosum lite pendente resignari non valeat alicui alteri, sive ex causa permutationis, sive in favorem ejus illud dimittendo: nihilominus alter litigantium bene potest simpliciter cedere illi Beneficio, ac juri, si quod in eo habet. Siquidem per talem concessionem non fit deterior conditio collitigantis, simulque per ipsam totaliter finitur lis: ac proinde ipsa merito censetur valida. Idem est, si simpliciter renuncietur liti: quia tunc purgatur vitium litigiosi. Pirhing *h. t. n.* 14.

58 Valida etiam est renunciatio Beneficii litigiosi, si hanc fieri contingat facta expressa mentione litis; sive deinde ipsa fiat coram Summo Pontifice, sive coram Ordinario: quamquam Ordinarius in tali casu nequeat auferre Beneficium, nisi lite jam finita, aut per obitum litigantis, jus in Beneficio praetendentis extincta, vel per longam ab ea cessationem derelicta. Azorius *part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 25. *q.* 3.

59 Deinde Beneficium reservatum, cujus videlicet collatio ad solum Romanum Pontificem pertinet, licet possit simpliciter dimitti, non solum coram Papa, sed etiam coram Ordinario loci, dummodo hic illud alteri non conferat: nihilo minus ejusmodi Beneficium Papae reservatum, absque hujus auctoritate, nequit resignari cuipiam alteri, sive ex causa permutationis, sive in gratiam, et favorem tertii illud dimittendo. Et hoc etiam procedit non obstantibus quibuscumque facultatibus, et licentiis, resignandi talia Beneficia: nam has omnes revocavit Innocentius IV. in Constitutione *Sicut bonus Pastor.* 1491. emanata. Azorius *loc. cit. q.* 9. Et ratio est: quia talis resignatio, si ex causa, *v. g.* permutationis, fieret coram Ordinario loci, et non coram Papa, directe praejudicaret reservationi, qua talium Beneficiorum collatio ad solum Romanum Pontificem spectare dignoscitur.

60 Ulterius Beneficium unitum nequit resignari, etiam antequam unio sortiatur effectum, si per talem resignationem dicta unio quoquo modo suspendatur vel impediatur. Patet hoc ex Concil. Trident. *Sess.* 21. *cap.* 5. *de Reform.* ubi propter paupertatem Ecclesiarum, et juxta formam Juris, conceditur, quod possint ipsis alia Beneficia (sine tamen praejudicio obtinentium) perpetuo uniri: et subditur, quod taliter factae *uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscunque provisionis, etiam ex causa resignationis etc.* Idem habetur in dicto Concilio *Sess.* 23. *cap.* 18. *de Reform.* ubi de unionibus Beneficiorum Seminario Episcopali factis, subjungitur: *Nec per resignationem ipsorum Beneficiorum, uniones et applicationes suspendi, vel ullo modo impediri possint.* Hinc, si Beneficium Caji jam senioris ex causa praeallegata uniatur Ecclesiae, Monasterio, vel Seminario, non potest illud Cajus resignando, permutare cum Beneficio Titii adhuc juvenis: quia sic verisimiliter effectus illius unionis suspenderetur. Et multo minus potest tale Beneficium resignari in favorem tertii: nam si id liceret, posset unus resignare alteri, et alter tertio; sicque facile impediretur omnino effectus unionis. Non tamen hinc prohibetur possessor, tale suum Beneficium absolute resignare, simpliciter illud dimittendo in manibus Ordinarii: quia hac ratione effectus factae unionis non impeditur, nec suspenditur, sed promovetur.

61 Rursus Beneficium patronatum, quamvis simpliciter possit dimitti in manibus Superioris, tamen non potest ex causa permutationis, aut in favorem tertii, resignari absque consensu Patroni, *arg. can. Monasterium.* 16. *q.* 7. Ac similiter Beneficium electivum nequit in favorem, seu gratiam alterius, renunciari inconsultis, et non consentientibus illis, qui jus habent eligendi; juxta Glossam magnam *cap. un. de Rerum permutat. in* 6. Ratio horum est: tum quia hoc pertinet ad interesse Patroni, seu jus eligendi habentium, ne forsan in Beneficio quispiam instituatur ipsis infensus: tum quia caeteroquin ipsi pro ea vice destituentur jure praesentandi, seu eligendi. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 15. *num.* 182. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis cap.* 4. *n.* 72. Azorius *cit. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 25. *q.* 4. et 5. Lessius *lib.* 2. *de Just. et jur. cap.* 34. *n.* 193. et 198. cum aliis.

62 Ubi tamen notandum est, quod renunciatio ex

causa permutationis, vel in favorem tertii, inconsultis Patrono, seu jus eligendi habentibus facta, non sit ipso jure irrita, sed irritanda solum ad horum contradictionem: et, si eorum consensus post resignationem superveniat, ea sit valida. Solet enim superveniens consensus acta firmare, c. *Quod sicut* 28. *de Election.* obi in simili dicitur de electione quibusdam contemptis celebrata, quod non sit ipso jure irrita, seu irritanda; nisi hi postea pro bono pacis consenserint. Concordat c. *Cum nos.* 3. *De his, quae fiunt a Praelatis.* cum similibus. Azorius, et Lessius, *ubi supra*, et alii.

63 Tandem sciendum, quod de facto in Curia Romana non admittantur indistincte resignationes Ecclesiarum Parochialium, et aliorum Beneficiorum personalem residentiam requirentium, praesertim cum reservatione pensionis ipsi Resignanti, vel alteri per successorem praestandae. Nam juxta Stylum Datariae, qui incepit a tempore Gregorii XIV. (vel Motu proprio ipsius, ut quidam voluerunt; vel saltem vivae vocis Oraculo, ad Datarium facto, ut vult Pyrrhus Corradus *in Praxi Beneficiaria*, *lib.* 5. *cap.* 1. *num.* 14.) sic ordinatis, requiritur, ut in Supplicatione Pontifici porrecta exprimatur, per quantum tempus possederit Resignans ejusmodi Beneficium: et si tempus illud fuerit breve, rejicitur resignatio. Ita Pyrrhus Corradus *cit. n.* 14. subinferens, regulariter requiri, quod Resignans possederit tale Beneficium per quinque annos, vel circa, aut saltem tres; quamvis olim requirentur septem, vel sex anni.

64 Idem docet Nicol. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis. cap.* 3. *n.* 45. *et seqq.* ubi *nu.* 48. *et* 49. sicut et Pyrrhus Corradus *loc. cit. num.* 15. resolvit, quod Dictio illa, *Vel circa*, quantum ad propositum importet sex menses; ita ut narrato, quod possederit quis Beneficium per quinque annos, vel circa, sufficiat verificari, quod possederit per quatuor annos cum dimidio. Flamin. Parisius *lib.* 3. *de Resignat. Benefic q.* 2. *n.* 21. qui tamen merito addit, quod, si expresso minori tempore nihilo minus Papa resignationem admiserit, nulli dubium sit hanc valere.

65 Caeterum praedictus rigor procedit solum in resignationibus, quae fiunt in Curia Romana: non item in illis, quae pure, seu absque reservatione pensionis, fiunt in manibus Ordinarii; cum de his Gregorius XIV. nihil immutaverit, seu de novo statuerit. Pyrrhus Corradus *loc. cit.* n. 20.

66 Atque ex dictis potest colligi solutio illius quaestionis, an videlicet consecutus Ecclesiam Parochialem nondum Sacerdos, sicque obligatos ad suscipiendum Ordinem Presbyteratus intra annum, juxta c. *Licet canon.* 14. *de Election. in* 6. possit durante anno, ac etiam ultimo die ullius, resignare suum Beneficium? Resp. enim, juxta Stylum Curiae Romanae talem resignationem fieri non posse, nec factam admitti, propter memoratam ordinationem Gregorii XIV. et in Dataria Romana usu receptam: quamquam nihil obstet, quo minus talis resignatio fieri valeat in manibus Ordinarii, pure tamen, et absque ullo onere. Flamin. Parisius *cit. lib.* 3. *quaest.* 2. *per totum*, ex professo hanc quaestionem examinans, atque post Oldradum *Consil.* 203. §. *Circa primam*, et alios, solutis etiam contrariis, ita resolvens.

67 Quaeritur III. Quid juris de resignantibus causa infirmitatis, seu ante mortem? Resp. I. Quando resignatio Beneficii facta est viginti diebus ante mortem Clerici resignantis, valida est resignatio, duomodo caetera ad hanc requisita concurrerint. Unde quoad hanc procedunt alia haetenus de renunciatione Beneficiorum dicta, vel imposterum dicenda.

68 Resp. II. Quod si Clericus resignans infra viginti dies post factam sui Beneficii renunciationem moriatur, tunc resignatio hujusmodi, ac collatio Beneficii postmodum titulo resignationis facta, penitus est nulla, ipsumque Beneficium censetur vacare per obitum. Ita communis; et habetur expressum in Regulis Cancellariae, Reg. 19. quae inscribitur *Regula de viginti*, atque sub S. D. N. Innocentio Papa XII. sic sonat: *Item voluit, quod si quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive in Romana Curia, sive extra illam, aliquod Beneficium, sive simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut illis Commendae cesserit, seu ipsius Beneficii unionis dissolutioni consenserit etiam vigore supplicationis, dum esset sanus signatae, et postea infra viginti dies, a die per ipsum resignantem praestandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, et ipsum Beneficium quavis auctoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsumque Beneficium nihilo minus per obitum censeatur vacare.* Haec ibi.

69 Quam quidem Regulam Cancellariae Romani Pontifices, pro sua Pastorali sollicitudine, statuere consueverunt ad praecavendum variis fraudibus, quae caeteroquin circa resignationes Beneficiorum Ecclesiasticorum contingere possent, dum Clerici tunc demum vel ex causa permutationis, vel impetrato desuper Rescripto Apostolico in favorem tertii, sua Beneficia resignare vellent, quando his diutius prae infirmitate, seu mortis instantia, frui non valerent. Et quia hac ratione simul fraudarentur habentes Gratiam expectativam Apostolicam super Beneficio proxime vacaturo; atque etiam ordinarius Collator destituetur jure suo illud, caeteroquin in proximo vacaturum, conferendi; quin et ipsemet Resignans videretur quodammodo testari de Beneficio suo, aut illud causa mortis donare: hinc, ut obvietur malitiis hominum, non immerito Princeps (qui potest facere fictionem haberi pro veritate, ut docet Bartolus *in l. Si is, qui pro emptore. ff. de Usucap.*) sic Romanus Pontifex fingit, seu censeodum statuit, ejusmodi Beneficium vacare per obitum. Sicque non tantum resignatio erit nulla, sed etiam dictum Beneficium poterit conferri tanquam vacans per mortem ab eo, cui competit jus conferendi, etiamsi is jam contulisset illud cuipiam ratione resignationis per infirmum factae. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Additiones ad Regulas Cancellariae. Reg.* 19. §. *Ipsumque Beneficium*, et alii.

70 Caeterum, quia dicta Regula Cancellariae expresse loquitur de Clericis infirmis resignantibus aliquod Beneficium Ecclesiasticum, quodcumque illud sit, ac etiamsi foret Prioratus, Abbatia, vel Episcopatus: nam Regula generatim loquitur. Hinc imprimis ipsa non procedit in officiis Laicalibus, sive illis, quae etiam viris uxoratis concedi solent. Card. de Luca *Disc.* 6. *de Regulib.* n. 2.

71 Deinde considerando verba, rationem, et primaevam ejus intentionem, dicta Regula non procedit in illis, qui dum sani fuerant, resignaverunt Beneficium, licet postea casu quodam, aut superveniente morbo inopinato, intra viginti dies eos mori contigerit: nam Regula inquit: *Si quis in infirmitate constitutus resignaverit.* Rebuffus *loc. cit.* §. *In infirmitate.* Jo. de Selva *Tractatuum tom.* 15. *tract. de Beneficiis, part.* 3. *qu.* 46. *n.* 10. et favet textus *in c. De his qui.* 4. *de Sepultur.* Verum de facto Regula locum habet, quotiescumque quis post praestitum renunciationi consensum moritur infra viginti dies, sive ab initio bene valeret, sive infirmus esset; prout docet Chochier, *ad Regulam Cancellariae de viginti. num.* 15. *vers. Itaque frustra*, id probans ex verbis dictae Regulae, ibi: *Etiam vigore supplicationis, dum esset sanus, signata.* Flamin. Parisius *l.* 12. *de Resign. Benefic. qu.* 6. *n.* 7. *et seqq.* asserens, ita hodie communiter hanc Regulam practicari, et teneri per omnes; atque istud *n.* 22. exten-

dens sd eum, qui moritur ex vulnere intra viginti dies. Azorius *part.* 2. *lib.* 7. *eap.* 28. *quaest.* 5. Vivianus ds Jure patronatus, *lib.* 13. *cap.* 10. *n.* 86. Rota Romana *apud Bichium*, *Decis.* 164. *n.* 14. et alia Rota *in una Leodiens. Beneficii.* 25. *Maii* 1640. *coram Cerro. Decis.* 11. *n.* 10. asserens, ita declarasse Clementem VII.

72 Rursus Regula non habet locum, nisi quis infra viginti dies a die praestiti per resignantem (vel per ejus procuratorem) consensus moriatur; prout aperte loquuntur ejus verba. Verum, quomodo hoc tempus viginti dierum sit computandum, non nihil variant Doctores. Et quidem Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Regula De infirmis beneficia resignantibus. Glossa* 10. *n.* 9. et Gomez *quaest.* 37. *n.* 2. asserunt, quod dies consensus non computetur in termino viginti dierum, sed ex excluso viginti dies a die sequenti sint computandi: quia (inquiunt) dictio *A* denotat exclusionem, *arg.* c. *Statutum.* 3. *de Praebend. in* 6. *et Clem. Sicut appellationem.* juncta Glossa, ℣. *A die. de Appellat.*

73 Econtra Glossa hujus Regulae affirmat, etiam diem consensus includi in numero viginti dierum: cui Mandosius assentitur *quaest.* 18. *n.* 3. Atque hanc sententiam esse utiliorem resignanti, ut citius finiatur tempus viginti dierum pro valore suae resignationis requisitum, tenet Azorius *cit. cap.* 28. *q.* 7. Idem tradit Jo. de Selva *cit. tract. de Beneficio, part.* 3. *cap.* 46. *n.* 11. ubi inquit, quod dicta Regula sit intelligenda de viginti diebus naturalibus, scilicet viginti quatuor horarum, *arg. l. More Romano. ff. de Feriis*: et quod in praesenti casu dies isti computentur de momento in momentum. Atque juxta hanc sententiam valida erit resignatio, qua quis resignavit Beneficium die primo Januarii hora septima matutina, si primum moriatur die vigesimo primo Januarii hora octava matutina: quia revera intercessissent viginti dies naturales, et de momento in momentum completi. Secus foret dicendum juxta priorem sententiam, quia si excludatur dies praestiti consensus, mors incideret in ipsum diem vigesimum, sicque resignans mori intelligeretur infra viginti dies; nam dictio *Infra* includit sua extrema, et excludit ea, quae sunt extra, *arg. L.* 1. §. 1. *ff. de Offic. Praefecti Urbis.* Barbosa *de Dictionibus usu freq. Dict.* 161. *n.* 3.

74 Nec obstat ratio oppositae sententiae: quia, licet dictio *A* stet exclusive, quando alioquin dispositio Legis, sive statuti, redderetur odiosa, et vergeret in cujuspiam praejudicium, seu poenam; nihilo minus dictio *A* stat inclusive, puta respectu diei, quando exinde dispositio redditur favorabilis, et tendere incipit in alicujus commodum, etsi adhuc stet exclusive respectu momenti; Card. Tuschus *Litt. A Concl.* 1. *n.* 26. Barbosa *ubi supra Diction.* 1. *n.* 3. cum aliis. Sic autem accidit in proposito: nam, si computetur dies consensus a momento, quo hic per resignantem praestitus fuit, in numero viginti dierum, salvatur valor resignationis in casu jam posito; simulque restringitur facta per Regulas Cancellariae correctio Juris communis, quo quisque libere resignare potest: ac proinde in saepe dicta Regula Cancellariae, ly *a die* debet stare inclusive respectu diei, et solum exclusive respectu momenti, quo per resignantem praestitus est consensus.

§. VI.

De Renunciatione Pura, et Conditionali.

SUMMARIUM.

75 *Renunciatio Beneficiorum cumprimis debet esse pura ab omni pecunia, etc. Et seqq.*
76 *Si fiat cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas olim in Beneficii assecutione factas, est simoniaca.*
77 *Solvitur instantia.*
78 *Pactum, ut Resignatarius solvat omnes expensas in admissione resignationis, ac expeditione Litterarum, est simoniaca.*
79 *Sicut et pactum, involvens Simoniam confidentialem.*
80 *Renunciatio Beneficiorum etiam debet esse pura ab omni pacto, conditione ac modo,*
81 *Privata partium auctoritate facto: alias secus.*
82 *Renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, an sit licita? Et n. seqq.*
Proponitur ratio dubitandi. Ibid.
83 et 84 *Ea est illicita, et simoniaca, si fiat privata permutantium auctoritate,*
85 *Et sic permutantes perdunt sua Beneficia.*
86 *Quatenus ejusdem sunt privandi per sententiam.*
87 *Si dicta permutatio fiat auctoritate Superioris, tunc ipsa est licita.*
88 et 89 *Solvuntur rationes in oppositum.*
90 *Renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, qualiter sit instituenda? Et n. seqq.*
91 *Clerici permutare volentes debent sua Beneficia resignare in manus Ordinarii loci.*
92 *Et quid, si Beneficia sint diversarum Dioecesium?*
93 *Quorum consensus ad permutationem illam accedere debeat?*
94 *Requiritur justa causa, per Ordinarium dijudicanda. Et n. 96.*
95 *Licet sufficiat sola expedientia, seu utilitas permutantium.*
96 *Quid, si facta permutatione causa cesset?*
97 *Requiritur insuper nova Beneficiorum permutatorum collatio,*
98 *Per eundem Ordinarium, vel ejus Superiorem facienda.*
99 *Etiamsi caeteroquin collatio spectet ad inferiorem.*
100 *Permutatio Beneficii debet fieri cum Beneficio, non cum Pensione.*
101 *Alia ejus requisita breviter referuntur.*
102 *Possunt Clerici ante permutationem prius de ea inter se tractare.*
103 *Solvitur instantia ex* c. Cum universorum. de Rerum permutat.
104 *An sit licitum, resignare Beneficium reservata annua pensione? Remissive.*

Quaeritur I. Qualiter renunciatio Beneficii Ecclesiastici debeat esse pura? Resp. I. Renunciatio beneficiorum cumprimis debet esse pura ab omni pecunia, omnique pactione de dando aliquo temporali intuitu ejus: aliter est simoniaca. Ita communis omnium; et patet ex *c. Super hoc.* 6. *h. t. et c. Matthaeus.* 23. *de Simonia et Extravag. Cum detestabile. eod. inter Communes*, cum similibus. 75

Hinc renunciatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas factas olim a Resignante in assecutione illius Beneficii, est simoniaca. Flamin. Parisius *lib.* 4. *de Resignat. Beneficiorum*, *quaest.* 6. *n.* 1. asserens esse communem, quam firmavit Rota *die* 19. *Octob.* 1553. *in una Canonicatus S. Andreae coram Puteo.* Suarez *de Simonia, cap.* 35. *n.* 24. Zoesius *tit. de Simonia*, *n.* 67. Diana *part.* 10. *tract.* 13. *res.* 1. Lessius *lib.* 2. *de Justit. et jur. cap.* 35. *dubit.* 22. *n.* 94. et alii. 76

Nec obstat, quod Resignans non petat, nisi se servare indemnem; Beneficium autem gratis resignet alteri. Non obstat, inquam: tum quia in Beneficiis Ecclesiasticis omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare, *c. Super eo.* 7. *de Transact. cap. ult. de Pactis*, cum similibus. Tum quia haec ipsa responsio reprobatur *can. Si quis objecerit.* 1. *q.* 3. addita illa ratione: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit.* Accedit, quod talis resignans interveniente pacto petat 77

aliquid, et quidem temporale, quod de jure non inest resignationi.

78 Insuper pactum illud, quod Resignatarius solvat omnes expensas in admissione renunciationis, atque expeditione Litterarum desuper conficiendarum, ab utroque caeteroquin faciendas, simoniaca est. Ratio est, quae supra, ac tenet Flamin. Parisius *cit. quaest.* 5. *n.* 9. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis*, *cap.* 3. *n.* 148. Suarez *de Religione*, *tract.* 3. *lib.* 4. *cap.* 34. *n.* 19. Qui tamen recte hoc limitant, nisi talis conventio Pontifici declaretur, et ipse consentiat; siquidem ejusmodi Simonia foret duntaxat Ecclesiastica, quam Papa sua auctoritate potest dispellere, ac purgare.

79 Similiter illicitum est, ac simoniacum, cuipiam Beneficium procurare, eligendo, praesentando, resignando, aut alia ratione, cum certa confidentia, seu pacto inito, ut is, qui Beneficium accepturus est, illud ipsum sibi procuranti, vel alteri, puta Nepoti suo, cum fructibus, vel aliqua eorum portione, suo tempore cedat. Haec enim est ipsissima *Simonia confidentialis*, contra quam Pius IV. edidit severissimam Bullam, quae incipit, *Romanum Pontificem* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*, *Constitut.* 85. dicti Pontificis) in qua sub gravissimis poenis ipsam prohibuit; eamque prohibitionem innovavit B. Pius V. in sua Constitutione 85. quae incipit, *Intolerabilis*.

80 Resp. II. Renunciatio Beneficiorum debet etiam esse pura ab omni pacto, conditione ac modo, privata partium auctoritate adjecto: alias censetur simoniaca, et nulla. Ita desumitur ex *cap. ult. de Pactis*, *et c. Quaesitum*, 5. *de Rerum permut.* cum concordantiis; ac tenet Glossa *in c. Cum inter R.* 16. ℣. *Ex consensu de Election.* ubi inquit, quod qui renunciat spirituali juri, sive Beneficio, pure et sine aliquo pacto debet renunciare; alias simoniacum esset: quia non habet ibi locum renunciatio sub modo, vel sub conditione. Haec Glossa. Idem docet Abbas *in c. Super eo. n.* 1. *de Transaction.* ubi Pontifex, juncto *cap. ult. de Pactis.* expresse dicit, quod *in spiritualibus omnis pactio*, *omnisque conventio debeat omnino cessare.* Garcias *part.* 3. *de Beneficiis*, *cap.* 3. *n.* 145. Layman *lib.* 4. *tract.* 10. *cap. ult.* §. 5. *n.* 57. allegans communem.

81 Additur notanter, *privata partium auctoritate.* Nam accedente auctoritate legitimi Superioris, ac praesertim Summi Pontificis, posse justis de causis quandoque in renunciatione Beneficiorum, praecipue ex causa permutationis facta, secus accidere: illico magis declarabitur in sequentibus Quaestionibus. Unde

82 Quaeritur II. Utrum renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis licite fiat? Ratio dubitandi desumitur tum ex Glossa *n.* 80. relata: tum ex Juribus ibidem citatis, quibus probatur, quod renunciatio Beneficiorum debeat fieri omnino pure, et sine ulla pactione: modo et conditione: atqui in permutatione Beneficiorum intervenit aliqua pactio, seu conditio, videlicet de dando suo, pro Beneficio alterius: ergo ea non videtur licita. Verum pro exacta hujus Quaestionis resolutione oportet uti competenti distinctione. Unde

83 Resp. Quamvis illicita sit, quia et accedente pactione simoniaca permutatio Beneficiorum Ecclesiasticorum, si privata auctoritate fiat; atque insuper Beneficia sua perdant, qui eadem permutant propria auctoritate: nihilo minus licita est resignatio Beneficiorum causa permutationis inter personas Ecclesiasticas idoneas, auctoritate tamen legitimi Superioris interveniente facta. Ita certa, et communis; patentque singula ex diversis textibus Juris.

84 Et quidem prima pars, asserens, esse illicitam, atque simoniacam permutationem Beneficiorum, si fiat auctoritate privata, patet ex c. Majoribus, 8. de Praebend. ibi: *Divisionem Praebendarum, aut Dignitatum permutationem fieri prohibemus.* Intellige cum Glossa ibidem, *sine auctoritate Superioris:* nam Superior, si expedire viderit, hoc poterit facere, ut dicetur *n.* 87. *et* 89. Partim ex c. Quaesitum. 5. de Rerum permutat. ibi: *Generaliter teneas, quod commutationes Praebendarum de jure fieri non possunt, praesertim pactione praemissa, quae circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet Simoniae.* Quamvis haec simonia, quae intervenit in dicta permutatione Beneficiorum, non sit Juris Divini (quia non datur temporale pro spirituali, sed unum spirituale, puta Beneficium, pro alio) sed simonia Juris duntaxat Ecclesiastici, juxta Glossam *c. Ex parte.* 12. ℣. *Dimittere. de Offic. Delegat.*

85 Altera vero pars, nempe quod perdant sua Beneficia, qui ea propria auctoritate permutant, habetur clare *in c. Cum olim. de Rerum permutat.* ubi idcirco unus eorum, qui ad invicem propria auctoritate sua Beneficia commutarunt, Praepositura; alter vero Archidiaconatu, fuit privatus. Unde in simili Episcopus, qui propria auctoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit utraque, *can. Si quis Episcopus.* 7. *q.* 1. *et c. Quanto.* 3. *de Translat. Episc.* Ratio horum est: tum quia Beneficium Ecclesiasticum absque institutione canonica obtineri non potest, juxta *cap.* 1. *de Reg. Jur. in* 6. cum similibus: atqui talis institutio canonica non intervenit in translatione, vel permutatione Beneficiorum, propria auctoritate facta. Tum quia tales propria auctoritate permutantes, notantur de vitio ambitionis, et ingestionis, dum unus sese ingerit Beneficio alieno. *c. Per nostras.* 26. *de Jure patronat.* sicque veluti ambitiosi, merito debent repelli, *can. Si is qui.* 1. *q.* 6. *et can. In scripturis.* 8. *q.* 1.

86 Caeterum illi, qui sua Beneficia ad invicem propria auctoritate permutant, in tantum ea perdunt, quatenus sunt privandi eisdem per sententiam; ut *in cit. c. Cum olim. de Rerum permut.* Et quamvis Garcias *part.* 12. *de Beneficiis*, *cap.* 4. *n.* 59. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univers. cap.* 15. *num.* 175. et plures alii velint, quod hodie tales ipso jure sint privati suis Beneficiis, simulque excommunicati, juxta *Extravag. Cum detestabile. de Simonia, inter Communes.* Nihilo minus oppositam sententiam esse probabilem, censet Lessius *lib.* 2. *de Just. et jur. cap.* 35. *n.* 141. citans alios: nam dicta Extravagans, in qua dictae poenae ipso jure statuuntur contra omnes eos, *qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint* (ut loquitur textus) est intelligenda de simonia proprie dicta, per quam videlicet datur temporale pro spirituali, qualis hic non intervenit. Idque ulterius ex eo suadetur: quia noti juris est, quod poenae restringendae sint, non extendendae, juxta *Reg.* 49. *Juris in* 6. *et l. Interpretatione. ff. de Poenis*, ibi: *Interpretatione legum poenae mollicandae sunt potius, quam exasperandae.*

87 Ultima tandem pars Conclusionis videlicet, quod licita sit renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, si fiat ex justa causa, et auctoritate legitimi Superioris; constat *ex cit. c. Quaesitum et cap. un. de Rerum permutat. in* 6. et amplius ex *Clem. un. eod.* ubi insuper decernitur, quod in tali casu non possint Beneficia aliis, quam permutare volentibus, conferri.

88 Nec obstat Glossa *n.* 80. *et* 82. relata. Nam ea loquitur de tali pactione, qua datur temporale pro spirituali: secus est, si accedente praesertim auctoritate Superioris, datur spirituale pro spirituali, v. g. unum Beneficium Ecclesiasticum pro altero; prout ipsamet Glossa *in c. Super eo.* ℣. *Super re sacra. de Transactionib.* sese declarat.

89 Ad textus Juris *cit. n.* 80. allegatos dicitur, inde solum haberi, quod imprimis in spiritualibus illicita, atque

simoniaca sit omnis pactio, per quam promittitur, sive datur temporale pro spirituali, ut proxime dictum. Deinde, quod etiam sit illicitum, imo et simoniacum, et simonia saltem Juris Ecclesiastici, permutare Beneficia propria auctoritate: non vero, quando ea resignantur in manus Superioris causa permutationis, si, et quatenus ea approbabitur a Superiore. Tunc enim hoc totum salvat, vitiumque simoniae abolet auctoritas Superioris, sive Ordinarii loci, utpote qui quoad permutationem Praebendarum (quae per Alexandrum III. in Concilio Turonensi, *cit. c. Majoribus* 8. *de Praebend.* relato, prohibebatur) potestas dispensandi, talemque Praebendarum permutationem justis de causis faciendi, concessa fuit in saepe *cit. c. Quaesitum. de Rerum permutat. et cap. un. eod.* in 6. *et Clem. un. eod.* ibi: *Ne concessione Juris* etc. ac notat Hostiensis *in Summa. tit. de Rerum permutat. n.* 3.

90 Quaeritur II. Qua ratione renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis sit instituenda? Resp. I. Forma, et modus hac ratione permutandi Beneficia est, ut ea Clerici resignent in manus Ordinarii loci, expresse tamen declarando, quod id faciant causa permutationis; dummodo tamen prius accesserit consensus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel praesentandi habent. Quo facto arbitrari debet Ordinarius, num admittenda sit resignatio talis, nec ne: et si admittendam censuerit, nulli alteri, sed praecise hisce Clericis, causa permutationis resignantibus, Beneficia illa conferre poterit, ac debebit; adeo, ut collatio aliis facta, non teneat. Patet hoc ex *cit. Clem. un. de Rerum permut.* per quam, juxta Glossam *ibid.* ℣. *Ne concessione*, ponitur jus novum, et aequissimum; atque determinatur *c. Inter caetera.* 17. *de Praebend.* ubi collatio alteri facta, quam permutanti, censebatur valida, quamvis Papa postmodum ex officio restituerit permutantem, prout notat Glossa *ib.* ℣. *Resignari.* et Rebuffus *in Praxi Benef. tit. de Permutatione. n.* 1.

91 Dicitur primo, *ea Clerici resignent in manibus Ordinarii loci*: hoc est, illius, qui in tali loco habet jurisdictionem Episcopalem, vel quasi Episcopalem, ita ut valeat admittere resignationem Beneficiorum. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 15. *n.* 175. *et* 176. Et coram tali suo Ordinario debent ambo Clerici, permutare volentes, sua Beneficia resignare, cum expressione, quod hoc faciant ex causa permutationis: altero enim recusante non fiet permutatio, *cap. un. de Rerum permutat. in* 6. et notat Barbosa *loc. cit. n.* 171. Quin imo si permutatio Beneficiorum completa est ex una parte, et alter nolit vicissim suam Praebendam resignare, restituitur prior pars ad suum Beneficium, *c. Cum universorum. eod.*

92 Quod si Beneficia, quae Clerici permutare volunt, sint diversarum Dioecesium, requiritur, ut quilibet suum Beneficium resignet in manus proprii Episcopi, ac postmodum fiat eorum permutatio auctoritate utriusque Ordinarii, vel alter horum alteri committat. Glossa *cap. un.* ℣. *Collationem. h. t. in* 6. Barbosa, *cit. lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 15. *n.* 174. Garcias. *part.* 11. *cap.* 4. *n.* 65. *et* 66. ac alii.

93 Dicitur secundo, *dummodo tamen prius accesserit consensus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel praesentandi habent.* Nam horum interest fieri permutationem talium Beneficiorum; ac proinde ad resignationem ex causa permutationis faciendam, eorum quoque consensus accedere debet, haud obstante, quod Episcopus totum expedire debeat. Glossa in *cap. un.* ℣. *Collationem. h. t. in* 6. estque dictum supra *n.* 61.

94 Dicitur ulterius, *quo facto arbitrari debet Ordinarius etc.* Siquidem ad resignationem ex causa permutationis requiritur justa causa, quam Episcopus, sive Ordinarius loci antea disquirere, et cognoscere debet, *c. Quaesitum.* 5. *de Rerum permutat.* Rebuffus *cit. tit. de Permutat. n.* 19. Nicol. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis. cap.* 4. *n.* 44. post Rotam *Decis.* 4. *de Procurat. in antiq. n.* 4. Barbosa *d. lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 15. *n.* 172. allegans alios. Siquidem permutationes sunt odiosae, ac restringendae, eo quod militent contra Concilium Turonense, relatum in *c. Majoribus.* 8. *de Praebend.* ac proinde in ipsis concedendis debet intervenire justa causa; prout etiam jam supra §. 2. *n.* 34. *et seqq.* insinuatum fuit, referendo plures causas sufficientes ad resignationem Beneficii.

Quamvis autem non defuerint, asserentes, ejusmodi causa debere esse necessitatis, vel utilitatis Ecclesiarum, non vero personarum: uti voluit Zerola *part.* 1. *Praxi Episcop.* ℣. *Renunciatio.* §. *Quintum dubium.* id probans ex *c. Quaesitum cit.* 5. *de Rerum permutat.* ac pro se citans Boerium *Decis.* 205. *n.* 7. et Flamin. Parisius *lib.* 11. *de Resignat. Benefic. quaest.* 5. *n.* 23. *et* 24. et Card. Tuschus *Litt. P. Concl.* 305. *n.* 5. Nihilo minus verisimilius est, etiam sufficere posse solam expedientiam, seu utilitatem personarum permutantium, atque hanc censeri justam causam faciendae permutationis; uti docet Glossa *in c. Cum universorum.* ℣. *Utilitatem.* et Abbas *ibid. n.* 7. *de Rerum permutat.* Barbosa *cit. cap.* 15. *num.* 172. et Garcias *d. cap.* 4. *num.* 46. allegans alios. Idque satis probatur *ex cit. c. Cum universorum.* ubi legitur permutatio Beneficiorum facta, eo quod *utilitati utriusque permutantium imminere crederetur.* 95

Quod si vero nulla subsit justa causa permutationis Beneficiorum, Episcopus nequit eam admittere, nec approbare: idcirco quippe Episcopus tenetur disquirere, et cognoscere justitiam causae, ut dictum. Facta autem permutatione Beneficiorum cum causa, si postmodum haec deficiat, non ob id poterit annullari permutatio: prout in facti contingentia se respondisse asserit Novarius *tit. de Benefic. Resignat. num.* 16. quem refert, ac sequitur Barbosa, *ubi supra n.* 172. 96

Dicitur tandem, *resignantibus Beneficia illa conferre poterit etc.* Quia post admissam resignationem ex causa permutationis, debet uterque eorum de novo acquirere collationem alterius Beneficii, cum quo suum permutare voluit, *arg. Clem. un. de Rerum permutat.* ibi: *Ipsis permutare volentibus conferantur*: ac notant Barbosa *cit. cap.* 15. *n.* 183. Garcias *d. part.* 11. *cap.* 4. *n.* 85. *et seqq.* et alii, post Rotam *in Casalensi Beneficiorum.* 10. *Decemb.* 1627. *coram D. Merlino.* Licet enim nonnulli velint, quod admissio renunciationis Beneficiorum ex causa permutationis, contineat in se tacitam eorum collationem reciprocam: tamen tutius est, et consultius, quod fiat expressa renunciatio, et collatio: prout post Hostiensem *c. Ex ore. De his, quae fiunt a majori part. Capit.* notat Federicus de Senis *Tractatuum tom.* 15. *tract. de permutat. Beneficiorum. quaest.* 27. *n.* 44. asserens, sic servare consuetudinem. 97

Deinde id dicitur ex eo: quia nova collatio Beneficiorum ex causa permutationis, fieri debet per eundem Ordinarium, aut Superiorem ipsius, qui resignationem admittere potuit, et admisit: non vero per inferiorem, utpote qui permutationem approbare non potest, sicque nec in vim ipsius conferre, *arg. c. Quaesitum. de Rerum permutat.* ac notat Abbas *ibid. n.* 9. post Jo. Andream, et Federicus de Senis *loc. cit. quaest.* 32. *n.* 56. Rebuffus *ubi supra, n.* 20. Garcias *cit. part.* 11. *cap.* 4. *n.* 68. cum aliis. 98

Nec obstat, quod caeteroquin collatio talium Beneficiorum spectet ad aliquem inferiorem. Non obstat, inquam: quia adhuc totum expediet Ordinarius loci, consentientibus tamen eo, cui alioquin jus conferendi competebat, et aliis interesse habentibus. Glossa *in Clem. un.* ℣. *Conferantur. de Rerum permutat.* ac notat Imola *ibid.* §. *Juxta hoc.* Neque hinc ullum sequitur inconveniens: cum Ordinarius, qui admisit 99

permutationem, solus ac simpliciter non conferat, sed consentientibus simul illis, quorum interest. Federicus de Senis *cit. quaest.* 32.

100 Resp. II. Ut permutatio Beneficiorum ad Episcopo admitti, et approbari possit, generatim sequentia septem requiruntur. I. Ut fiat permutatio Beneficii cum Beneficio, non autem Beneficii cum Pensione. Ita Barbosa *lib.* 3. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 15. *n.* 178. Ratio est: quia Episcopis in Jure solum est permissum, ut concedere atque approbare possint permutationes Beneficiorum; ergo secus dicendum de permutatione Beneficii cum Pensione. Haec enim materia est odiosa, simulque generaliter in Beneficiis quaelibet pactio est prohibita; ac proinde facultas permutandi Beneficia Episcopis concessa a Jure non est extendenda ultra proprietatem verborum ad permutationem Beneficii cum Pensione, *arg. c. Cui de non.* 27. *de Praebend. in* 6.

101. II. Ad permutationem Beneficiorum requiritur justa causa per Episcopum dijudicanda. III. Consensus Patroni, et aliorum, quorum interest. IV. Nova collatio Beneficiorum sic vacantium; prout paulo superius jam dictum *num.* 93. *et seqq.* V. Ut ejusmodi permutatio, et collatio fiat pure; hoc est, sine imposita pensione, vel alio onere: alioquin per Episcopum approbari nequit, justa proxime dicenda *num.* 104. *et seqq.* IV. Ut literae permutationis simul expediantur. Rota *Decis.* 7. *de Consuetud. in antiq.* Barbosa *loc. cit. n.* 185. VII. Ut antequam possessio accipiatur, publicatio talium permutationum fiat in Ecclesiis permutatis, juxta dicenda inferius §. 6. *numer.* 134. *et seqq.* quamquam consuetudine contraria quarundam Dioecesium hoc ultimum non ubique observetur.

102 Resp. III. Licet Clerici propria auctoritate nequeant inter se Beneficia sua permutare, neque permutationem concludere, ut dictum; nihilo minus possunt iidem licite inter se tractare, et convenire de permutatione facienda, si erit accessura auctoritas Superioris, in cujus manibus ea resignare intendunt. Ita Abbas *in cit. c. Quaesitum num. ult,* Rebuffus *cit. tit. de Permutatione, n.* 52. Pirhing *tit. de Rerum permutat. n.* 21. et alii. Ratio est: quia talis praevius tractatus est medium moraliter necessarium ad permutationem faciendam, ne alioquin hanc intendens, caeco modo suum Beneficium permutare cogatur cum Beneficio alterius, ignorans, an ille ad hoc habeat animum: atqui concesso fine, ut puta, permutatione Beneficiorum, censentur etiam concessa media, sine quibus finis commode obtineri nequit, *arg. c. Praetorea.* 5. *de Offic. Delegat.* cum similibus.

103 Nec obstat c. *Cum universorum.* 8. *de Rerum permutat.* juncta Glossa, ℣. *Tractare*, asserente, quod non liceat possessoribus Praebendarum de earum permutationibus tractare. Resp. enim, ibi non improbari praecise tractatum de permutando, sed tractatum completum, sive permutationem propria auctoritate ab utraque parte jam conclusam: talem autem non licere, ultro fatetur Conclusio. Utrum vero in tali casu licitum sit, pro Beneficio minus pingues redditus habente refusionem pecuniarum petere, et pacisci, commodius dicetur alibi, videlicet *Tit. de Rerum permutatione:* quamquam de hoc etiam jam egerim in *Theologia Morali, Tract.* 11. *Distinct.* 2. *quaest.* 5. *num.* 48. *et seqq.*

104 Posset hoc loco ulterius quaeri, an sit licitum, resignare Beneficium Ecclesiasticum reservata annua pensione? Verum haec materia commodius tractatur, atque praesens quaestio examinatur, *Lib.* 3. *Tit.* 12. *Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur:* ibi quippe de Pensionibus ex professo tractari solet.

§. V.

De Renunciatione Beneficii in favorem tertii.

SUMMARIUM.

105 *Renunciatio Beneficii in favorem tertii, seu cum clausula* Non aliter, *non continet simoniam Juris Divini, sed potest fieri in manus Summi Pontificis.*

106 *Utrum ipsa facta in manus Episcopi contineat simoniam Juris Ecclesiastici, variant Doctores. Et num. seqq.*

Sententia negativa probantur. Ibid.

107 *Simul tamen limitatur.*

108 *Affirmativa sententia est communior, ac pro foro externo retinenda.*

109 *Ejusque fundamentum.*

110 *Resignatio Beneficii in favorem tertii, nequit fieri coram Episcopo. Et n. seqq.*

111 *Beneficia Ecclesiastica non sunt haereditario jure, vel speciem haereditariae successionis referente, transferenda.*

112 *Simpliciter resignando Beneficium licet certam personam Episcopo recommendare, ut istud huic conferat.*

113 *Sed tunc Episcopus non est astrictus huic conferre.*

114 *Quid juris circa hoc post Bullam B. Pii V.* Quantae Ecclesiae?

115 *An, ubi haec est recepta, Resignans ea intentione, ac precibus interpositis, ut certae personae Beneficium conferatur, et Ordinarius huic conferens, committant simoniam confidentialem?*

116 *Peccabit mortaliter tum Resignans, tum Ordinarius dicto modo conferens.*

117 *Constitutio Piana non procedit in Beneficiis juris patronatus.*

118 *Ubi ipsa est recepta, nequit Episcopus ad Concursum Parochialis Ecclesiae admittere suos, vel resignantium Consanguineos etc.*

119 *Potest tamen conferre Beneficium resignatum uni Familiarium sui Vicarii Generalis.*

120 *An facta renunciatione cum clausula* Non aliter, *possit Episcopus rejecta conditione, veluti turpi, Beneficium conferre, cui voluerit? Et n. seqq.*

Sententia affirmativa probatur. ibid.

121 *Sententia negativa est probabilior.*

122 *Solvuntur rationes prioris sententiae.*

123 *Renunciatio reciproca, triangularis, et quadrangularis Beneficiorum, quid?*

124 *Tales renunciationes Beneficiorum nequeunt fieri, nisi in manus Summi Pontificis.*

125 et 126 *Quid consilii ita renunciare volentibus?*

Quaeritur I. An illicita, quin et simoniaca sit resignatio Beneficii in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter?* Resp. I. Certum est, quod resignatio hujusmodi non contineat simoniam Juris Divini, eo quod in ea non detur aliquid spirituale pro temporali: ac proinde, quod ipsa possit fieri in manus Summi Pontificis, et si ab ipso admittatur, sit valida, careatque omni labe simoniae. Ita Glossa *c. Cum pridem.* ℣. *Illicite. de Pactis.* communiter recepta; idque confirmat Stylus Curiae, tales resignationes accedentibus aliis justis causis non raro admittentis. Accedit ratio: quia, licet resignatio Beneficii in favorem tertii quoddam prae se ferat speciem simoniae, sitque de jure prohibita, prout in progressu amplius dicetur; haec tamen prohibitio, sicut et simonia, est Juris duntaxat Ecclesiastici: atqui 105.

in Jure Ecclesiastico potest Papa de plenitudine potestatis dispensare, *c. Proposuit. 4. de Concess. Praebend.* sicque sua auctoritate ejusmodi simoniam pergere, ac veluti Sol tenebras dispellere; prout loquitur Lessius *lib. 2. de just. et jur. cap. 35. n. 84.*

106 Resp. II. Utrum resignatio Beneficii in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, facta in manus Episcopi, vel alterius Papa inferioris, contineat simoniam Juris Ecclesiastici, variant Doctores. Et quidem sententiam negativam tenet Covarruvias *lib. 1. Var. Resol. cap. 5. n. 5.* Lessius *cit. cap. 35. n. 86.* Pirhing *h. t. n. 89.* citans insuper Suarez *lib. 4. de Simonia, cap. 35. n. 2.* atque ex professo docet Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 15. n. 54.* ubi resolvit praedictam resignationis formam, attento Juris rigore, non esse simoniacam, nec transgressares tanquam simoniacos puniendos, Sacris tamen Canonibus inimicam esse. Fundatur isthaec sententia in eo: quia in tali resignatione nulla proprie intervenit pactio, sed solum fit resignatio Beneficii sub conditione; quam si Praelatus non acceptat, nihil actum est: prout in simili renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis solet fieri in manus Episcopi, atque per eum admissa nullam involvit pactionem, neque simoniam. Accedit, quod simonia Juris Ecclesiastici non inducatur, nisi in casibus a Jure expressis, juxta Glossam notabilem in *c. Ex parte. 12. ℣. Dimitti. de Offic. Delegat.* Atqui nulla Constitutio Canonica potest ostendi, per quam talis resignatio in favorem tertii damnater veluti simoniaca, dummodo nulla alia pactio interveniat; ergo.

107 Additur tamen, *dummodo nulla alia pactio interveniat.* Nam, ubi intervenit alia pactio, qua vel Episcopus antecedenter promittit resignaturo, sese admissurum resignationem, atque Beneficium illi tertiae personae collaturum; vel ipsemet Resignatarius expresse, aut tacite sese obligat ad idem Beneficium post aliquod tempus denuo resignandum ipsimet resignanti, vel conferenti, aut alteri tertiae personae; prout accidit in simonia confidentiali, damnata per Pium IV. in Constitutione 85. quae incipit, *Romanum Pontificem*: estque innovata per Constitutionem 85. B. Pii V. *Intolerabilis.* Quando inquam, ejusmodi pactio intervenit, tunc ultro fatentur hujus sententiae Auctores, memoratam renunciationem fore simoniacam simonia Juris Ecclesiastici; uti videre est apud Pirhing *cit. n. 89.* Generaliter enim hujusmodi pactiones illicitae, atque conventiones onerosae circa Beneficia, a Jure Ecclesiastico damnantur veluti continentes speciem simoniae: ut *c. Quaesitum. 5. de Rerum permutat. et c. Constitutus. 4. de Transact.* et alibi. Atque haec opinio taliter declarata, seu limitata valde est probabilis: potestque deservire pro Foro interno, et ante sententiam Judicis.

108 Oppositam nihilo minus sententiam, videlicet, quod memorata renunciatio in favorem tertii contineat simoniam Jure Ecclesiastico prohibitam, communiter tenent caeteri Doctores; ut Glossa *in c. Dilecto. ℣. Resignavit. de Praebend.* Felin. *c. Ad audientiam. il. 2. n. 3. de Rescript.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Renunciat. conditional. n. 1.* Navarrus *cap. 23. Manual. n. 117. §. Ad decimum.* Flamin. Parisius *lib. 13. de Resignat. quaest. 3. n. 12.* asserens ita scribere omnes fere Doctores. Nicol. Garcias *part. 11. de Beneficiis, cap. 3. §. 2. n. 152.* allegans pro hac sententia Rotam *Decis. 146. lib. 2. et Decis. 921. lib. 3. part. 3. Divers. et Decis. 265. n. 2. part. 2. et Decis. 666. noviss. Farinac.* ipsumque Stylum Curiae, una cum plurimis Auctoribus, quos longum esset recensere. Atque ex his liquet, hanc sententiam pro Foro externo praevalere, et a Judicibus in praxi fore retinendam.

109 Accedit ratio: quia in resignatione, et collatione Beneficiorum, oportet, ut *omnis absit pactio, omnis cesset conventio*; prout loquitur Bonifacius Papa, relatus *in can. Quam pio 1. q. 2.* juncto *cap. ult. de Pactis.* Atqui hujusmodi pactio, sive conventio intervenit, vel saltem in Foro externo praesumitur intervenire, dum quis suum Beneficium resignat, sed non aliter, nisi ut huic tertio a se nominato conferatur, ergo. Accedit, quod collatio Beneficiorum debeat esse libera, non solum ab omni pactione, sed etiam ab omni conditione, vel modo, *arg. c. Ex parte. 12.* juncta Glossa, *℣. Omnino. de Offic. Delegat.* Felinus *c. Ad audientiam. il. 2. n. 3. de Rescript.* Flamin. Parisius *cit. quaest. 3. n. 1.* Garcias, *ubi supra n. 145.* et alii copiose ab his allegati. Insuper collatio Beneficii regulariter (demptis videlicet casibus a Jure expressis) ita debet esse libera, ut dependeat a mera voluntate Collatoris digniorem praeficientis, *arg. can. Licet. 8. q. 1. et can. Dilectissimi. 8. q. 1.* cum similibus: atqui non est taliter libera collatio Beneficii, si fiat in favorem certae personae cum clausula *Non aliter*; ergo. Unde ulterius

Resp. III. Resignationes Beneficiorum in favorem 110
tertii, seu cum clausula *Non aliter*, non possunt fieri coram Episcopo, vel alio Collatore Papa inferiore, neque ab hoc approbari, seu admitti. Ita Rebuffus *loc. cit. n. 2.* istud extendens ad Legatum e Latere, nisi super hoc expressam a Papa obtinuerit potestatem. Lessius *cit. cap. 35. n. 86. et 87.* Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 15. n. 58.* Pirhing *h. t. n. 89.* ac, praeter Auctores pro secunda sententia *n. 108.* allegatos, Engel *h. t. num. 8.* citans communem omnium doctrinam, et in praxi observatam; quamvis contrarium senserint Covarruvias *lib. 1. Var. Resolut. cap. 5. n. 5.* Soto *lib. 9. de Just. et jur. q. 7. art. 2.* et alii pauci per Garciam *cit. part. 11. cap. 3. n. 153.* in oppositam sententiam allegati. Ratio est: quia hujusmodi resignationes in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, vel continent simoniam Juris Ecclesiastici, ut tenet sententia *cit. num. 115.* relata, et a Stylo Curiae recepta, communiorique Doctorum calculo firmata; vel saltem aliunde in Jure est prohibita; ut *can. Plerique. 8. q. 1.* ubi Hilarius Papa in Concilio Romano aperte reprobat renunciationem Beneficii in favorem tertii, seu designationem Successoris in ipso, cum similibus. Idipsum amplius confirmat Constitutio 58. B. Pii V. quae incipit, *Quanta Ecclesiae* (ac refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*) in qua quaevis designatio futuri Successoris in Beneficio per Resignantem facta, aut promissio de ipso admittendo inter Resignantem et Episcopum intercedens, gravissime prohibetur.

Accedit, quod Beneficia Ecclesiastica jure haere- 111
ditario, vel speciem haereditariae successionis referente, non sint vendicanda, vel transferenda, *can. Apostolica. 8. q. 1. et c. Ad extirpandas successiones. de Filiis Presbyt.* juncto Concilio Tridant. *Sess. 25. cap. 7. de Reformat.* Neque ea sint conferenda ex affectu humano, vel ad preces aliquorum, sed solum dignioribus, sive iis, qui plus Ecclesiae prodesse cognoscuntur, *can. Moyses. 8. q. 1. et Grave nimis. 29. de Praebend.* cum similibus. Atqui haec omnia corruerent, si resignationes Beneficiorum in favorem certae personae, seu cum clausula *Non aliter*, coram Episcopo, vel alio Papa inferiore fieri, sive admitti possent; ergo. Minor patet ex eo: tum quia tales resignationes quandam prae se ferunt speciem haereditariae successionis, adeo Sacris Canonibus odiosae, dum unus post alterum successive posset resignare Beneficium in favorem certae personae. Tum quia hac ratione lata porta aperiretur innumeris abusibus conferendi Beneficia, non secundum dignitatem ac merita personarum, sed ex gratia vel amore, aut ex respectu sanguinis, obsequiorum temporalium, aliorumve mundanorum motivorum. Merito proinde re-

nunciationes Beneficiorum in favorem tertii coram Praelatis Papa inferioribus censentur prohibitae, et in praxi neutiquam admittendae.

112 Resp. IV. Si quis tamen simpliciter resignet, et per modum recommendationis potius, quam rigorosae obligationis, Episcopo certam aliquam personam nominet, spectato Jure Canonico non est prohibitum, quin Episcopus possit personae commendatae, si caeteroquin idonea fuerit, ejusque qualitas mereatur, Beneficium illud conferre. Ita Zoesius *tit. de Simonia. n. 72.* Covarruvias *lib. 1. Var. Resolut. cap.* 5. n. 5. et Engel *n. 8. h. t.* Idque desumitur ex c. *Cum universorum de Rerum permutat.* et c. *Ex parte.* 12. *de Offic. Delegat.* ubi similes resignationes leguntur, nec tamen ex hoc capite, reprobantur, quamvis ex aliis rationibus non tenuerint.

113 Notandum, vero est cum citatis Auctoribus, quod facta ejusmodi resignatione pure, ac simpliciter, in manus Ordinarii, non obstante, quod preces pro aliquo offerantur, nihilo minus Episcopus non sit adstrictus, ut huic conferat Beneficium; neque injuriam faciat nominato, si alteri conferat. Cum enim resignatio in favorem tertii sit Jure probibita; non potest illi nominato jus aliquod ex ea nominatione, seu precum interpositione acquisitum fuisse; et consequenter neque injuria per denegatam collationem irrogari. Attamen non peccabit Episcopus, si conferat Beneficium nominato, pro quo preces sunt oblatae, dummodo personae qualitas mereatur; et hoc spectato Jure Canonico, sive antiquo, quod notanter additur.

114 Fatendum quippe est, quod B. Pius V. in cit. Constitutione 58. *Quanta Ecclesiae*, imprimis §. 4. cavendum Episcopis voluerit, ne in resignatione Beneficiorum, *verbo, aut nutu, vel signo futuri in hujusmodi Beneficiis et Officiis Successores, ab ipsis resignantibus, aut aliis eorum significatione, vel hortatu designentur, aut de his assumendis, promissio inter eos, vel etiam intentio qualiscunque intercedat.* In qua Bulla §. 5. idem Pontifex ulterius prohibuit, atque interdixit *ne Episcopi, aut alii Collatores, de Beneficiis et Officiis resignandis praedictis, aut suis, aut admittentium consanguineis, affinibus, vel familiaribus valeant providere:* idque sub poena excommunicationis latae sententiae, Summoque Pontifici reservatae, aliisque gravissimis poenis, ibidem jam promulgatis. Unde manifestum est, quod inhaerendo rigori memoratae Bullae B. Pii V. data Conclusio amplius locum non habeat. Veruntamen haec prohibitio non habetur inserta Juri Canonico, de quo loquitur Conclusio: simulque in casibus particularibus considerandum est, an rigor ejusdem Extravagantis in tali, vel tali loco, fuerit usu receptus, nam dictam Bullam non ubique receptam esse, tanquam Ordinariorum facultas multum restringentem, post Zypaeum *in Annal. Jur. Pontif. tit. de Renunciat. n.* 1. et Layman *lib. 4. Theolog. Moral. tract. 2. cap. 17. de Beneficiis. n.* 6. notat Ludov. Engel *tit. de Filiis Presbyt. n.* 3. et Garcias *de Beneficiis, part. 11. cap. 3. n.* 270. ubi hoc ipsum refert pro Hispania. Verum occasione memoratae Constitutionis Pianae,

115 Petes. Utrum post Bullam B. Pii V., proxime relatam, et ubi ipsa est recepta, Resignans ea intentione ac spe, precibusque interpositis, ut Beneficium certae personae conferatur, et Ordinarius postmodum personae illi conferens, committat simoniam confidentialem, sicque uterque subjaceat poenis simoniacorum? Resp. Negative. Siquidem simonia confidentialis non incurritur sine pacto expresso, vel tacito, modo aut conditione: atqui ubi, quis simpliciter resignat, et solum recommendat certam personam, nullum horum intervenit; ergo. Garcias *cit. part. 11. de Beneficiis, cap. 3. numer.* 165. et 166. allegans complures Decisiones Rotae. Flam. Parisius *de Confidentia, quaest.* 26. et 27. cum aliis.

Peccabit tamen mortaliter tum Resignans, tum Ordinarius, in loco receptae Bullae Pianae dicto modo conferens Beneficium personae recommendatae: ageret enim quilibet eorum contra expressam prohibitionem B. Pii V. in citata, et in suis partibus recepta Bulla, sub gravissimis censuris ac poenis promulgatam, et quidem in materia gravi, qualis est Beneficiorum. 116

Solum adde, quod dicta Constitutio Piana non procedat in Beneficiis jurispatronatus: in his quippe de Jure communi debet institui praesentatus a Patrono, dummodo caeteroquin sit idoneus. Atque ita declaravit Gregorius XIII. cujus declarationem refert Pyrrhus Corradus *lib. 5. Praxis Beneficiariae, cap. 1. num. 50. vers. Est tamen*, et Garcias *cit. part. 11. cap. 3. n.* 268. 117

Petes ulterius occasione §. 5. citatae Bullae B. Pii V. An, ubi ipsa est recepta, possit Episcopus admittere ad Concursum Parochialis Ecclesiae, in suis manibus resignatae, suos vel resignantium Consanguineos, Affines, vel Familiares? Resp. Negative: prout censuit Sac. Congregatio Concilii *Anno 3. B. Pii V. Kalendis Aprilis*; atque ex ejus sententia declaravit Gregorius XIII, ac refert Nicol. Garcias *part. 9. de Beneficiis, cap. 2. n.* 211. Qui tamen illico *numer.* 112. subjungit, istud non procedere in vacatione per obitum, vel alias: prout fuit resolutum in *una Civitatis Castelli, Parochialis, 16. Junii* 1589. *coram D. Orano; et in una Favent. Parochialis.* 28. *Jun.* 1596. *coram D. Corduba.* 118

Nihil tamen impedit, quo minus Beneficium in manibus ejus resignatum possit Episcopus conferre alicui ex Familiaribus sui Vicarii Generalis, etiamsi comedat cum Familiaribus praedicti Episcopi. Pyrrhus Corradus *cit. n. 50. vers. Ex eodem*, addita hac ratione: quia (inquit) familiaritas non contrahitur ex sola commensalitate: sed requiritur, ut adsit animus tam superioris, quam famuli: prout ex Crescentio *Decis.* 15. *alias* 106. *de Praebend.* concludit Massobrius *in Praxi habend. Concurs. Requis. 7. dub.* 3. 119

Quaeritur II. An facta renunciatione Beneficii in favorem tertii cum clausula *Non aliter*, possit eandem Episcopus acceptare, et rejecta conditione tanquam turpi conferre Beneficium, cui voluerit? Affirmant multi Doctores, ac praesertim Covarruvias *loc. cit.* asserens, hanc esse communem sententiam. Rationem dant: quia clausula illa de jure habetur pro non adjecta, cum resignatio in spiritualibus pure fieri debeat. Unde similiter conditiones turpes, aut impossibiles in Matrimonio appositae, habentur pro non adjectis, *cap. ult. de Conditionib. appositis* Idem fit in Testamentis, ut dicitur *l. Obtinuit ff. de Condit. et demonstrat.* ibi: *Obtinuit impossibiles conditiones testamento adscriptas pro nullis habendas*, cum concordantiis. His tamen non obstantibus, 120

Resp. I. Probabilius est, in dicto casu Episcopum non posse ejusmodi conditionem rejicere, ipsamque resignationem simpliciter acceptare. Ita Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Resignatione conditionali, n. 7. et seqq.* citans alios. Lessius *lib. 2. de Just. et jur. cap. 35. dubit. 14. n.* 86. Zoesius *tit. de Simonia. n.* 73. Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 15. n.* 46. Garcias *cit. part. 11. cap. 3. n.* 155. Pirhing *h. t. n.* 78. et alii plures. Ratio est, quia actus sub conditione celebratus, conditione non impleta, nullum operatur effectum, *arg. §. Ex conditionali stipulatione. Instit. de Verbor. obligat.* et *L. un. §. Sin autem. C. de Caducis tollend.* Suspenditur enim ejus valor usque ad eventum conditionis, *l. Fani ff. de Actionib. et obligat.* et *l. Legata. sub conditione ff. de Condit. et demonstrat.* Ergo in proposito, si conditio rejiciatur, nulla censetur facta renunciatio; eo praesertim, quia actus agentium non ope- 121

rantur ultra intentionem eorum, *l. Non omnis. ff. de Rebus creditis.* Barbosa *Axiomat.* 12. *n.* 7. Accedit, quod nullo Jure probetur, in tali casu conditionem haberi pro non adjecta: quia imo conditiones de jure, vel facto impossibiles, in aliis contractibus (excepto Matrimonio, et Testamentis) non vitiantur, nec habentur pro non adjectis, sed potius vitiant contractum; uti liquet ex *l. Non solum. ff. de Actionib. et obligat.*

122 Nec obstant rationes oppositae sententiae et *n.* 120. allatae. Ad primam enim negatur Assumptum: quia licet de Jure resignatio Beneficii debeat esse pura; hinc tamen non sequitur, quod si aliqua conditio apponatur, ea habeatur pro non adjecta; sed solum, quod talis resignatio per Papa inferiorem non possit admitti, neque acceptari. Ad allegata Jura respondetur, ibi sermonem esse vel de Matrimonio, vel de Testamentis, ubi propter singularem favorem ultimarum voluntatem, et matrimonii, conditiones turpes, aut impossibiles, habentur pro non adjectis: secus est in aliis contractibus, vel actibus, ut est resignatio Beneficii conditionalis; prout amplius *Tit. de Conditionibus appositis*, dici solet.

123 Quaeritur III. An licita sit Renunciatio Beneficiorum Ecclesiasticorum reciproca, triangularis, et quadrangularis? Ubi sciendum, quod per *Renunciationem reciprocam* impraesentiarum non intelligatur ea, per quam duo Beneficiarii causa permutationis vicissim, ac reciproce, resignant sua Beneficia in manus Superioris (hanc enim esse licitam, patet ex hactenus dictis) sed per *Resignationem reciprocam* hic intelligitur ea, quando plures conveniunt, ut ipsi reciprocent resignationem Beneficiorum in suos: puta, si ergo resigno Beneficium meum in favorem tui nepotis, ut tu vicissim resignes tuum Beneficium in favorem mei nepotis; prout explicat Lessius *lib.* 2. *de Just. et jur. cap.* 35. *num.* 87. atque amplius liquet ex Concilio Trident. *Sess.* 25. *de Reformat. cap.* 15. ubi reprobat reciprocas resignationes, quae a parentibus Clericis in favorem filiorum fiunt, ut alter alterius Beneficium consequatur. Caeterum *Resignatio triangularis, vel quadrangularis* dicitur illa, qua tres, vel quatuor simul resignant sua Beneficia, ea conditione, sive pacto, ut primus resignet suum Beneficium secundo, et secundus suum tertio, et tertius suum quarto, quartus suum primo. His praenotatis,

124 Resp. I. Quandoquidem tales renunciationes fiant in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*; simulque involvant pactionem quandam praeviam, quae circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniae *cit.* c. *Quaesitum.* 5. *de Rerum permutat.* Hinc ejusmodi renunciationes Beneficiorum reciprocae, triangulares, et quadrangulares, non possunt fieri, nisi in manibus Summi Pontificis. Ita Concilium Trident. *cit. Sess.* 25. *cap.* 15. *de Reformat.* reprobans dictas resignationes reciprocas. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 15. *n.* 120. *et n.* 165. Lessius *cit.* c. 35. *n.* 87. *et* 88. Angelus *v. Permutatio. n.* 4. Navarrus *cap.* 23. *Manual. n.* 10. *et Consil.* 43. *de Simonia.* Gonzalez *ad Reg.* 8. *Cancellar. Gloss.* 14. *n.* 58. Carolus Antonellus *de Regimine Ecclesiae Episcopalis. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 8. Sannig *h. t. cap.* 5. *n.* 5. et alii. Huc faciunt dicta superius *n.* 108. *et seqq.*

125 Resp. II. Licet talis permutatio reciproca in favorem tertii, seu triangularis, praevia pactione non possit fieri coram Ordinario Papa inferiore; poterunt tamen ita resignare volentes inter se prius tractare, et postmodum simpliciter resignando recommendare suum tractatum Superiori, ejusque dispositioni ipsum subjicere. Ita desumitur ex c. *Super eo.* 7. *de Transactionib.* ac tenet Angelus *loc. cit. n.* 4. et favent dicta paulo superius *n.* 102. *et* 112.

126 Insuper poterunt illi, qui triangularem resignationem instituere cogitant, per geminatam permutationem coram Ordinario factam, suum intentum obtinere: puta, si ego ex causa permutationis resignem meum Beneficium cum Beneficio Pauli, atque hoc facto dictum Beneficium rursus permutem cum Beneficio Andreae: sic enim secundus acquirit Beneficium primi, sive meum, et tertius Beneficium secundi, et ego veluti primus Beneficium tertii. Lessius *loc. cit. num.* 88.

§. VI.

De Publicatione Resignationis, hujusque effectibus; ubi et de divisione fructuum inter Resignantem et Resignatarium.

SUMMARIUM.

127 et 128 *Publicatio resignationem, juxta Constitutiones Apostolicas est facienda; et cur?*
129 *Alioquin invalida est provisio de Beneficiis resignatis.*
130 *Quorumvis Beneficiorum renunciationes sunt publicandae.*
131 *Et quibus in locis?*
132 *Qua forma?*
133 *Et quo tempore, loquendo de renunciatione facta in manibus Summi Pontificis.*
134 *Quid dicendum de publicatione renunciationis quae fit in manibus inferiorum Collatorum?*
135 *Bulla Gregorii XIII.* Humano vix judicio, *non videtur ubique recepta.*
136 *Effectus renunciationis Beneficii, qui? Et n. seqq.*
Per eam vocat Beneficium. Ibid.
137 *Et resignans in eo amittit omne jus.*
Habeturque pro mortuo. Ibid.
138 *Renunciatio admissa excludit a Beneficio Resignantem, etiam poenitentem.*
139 *Alii ejus effectus enumerantur.*
140 *Hosce effectus solum inducit renunciatio valida. Et n. seqq.*
141 *Invalida non abdicat jus respectu Beneficii.*
142 *Puta, si fiat in manibus non valentis eam recipere, aut Laici. Et n. seq.*
143 *An talis resignatio teneat in praejudicium resignantis, et qualiter?*
144 *Nec per renunciationem simoniacam jus abdicatur.*
145 *Tamen simoniace resignans, potest privari Beneficio.*
146 *Renunciatio Beneficii ex causa permutationis, quando abdicet jus?*
147 *Et quid dicendum de aliis renunciationibus conditionatis?*
Conditio est servanda in forma specificata. Ibid.
148 *Ut renunciatio Beneficii operetur suos effectus, debet ejus admissio esse intimata resignanti.*
149 *Atque acceptata a Resignatario, si est facta in favorem tertii.*
150 *Clericus resignans lucratur omnes fructus Beneficii ante resignationem perfectam maturatos etc.*
151 *Limitatur istud in fructibus Mensae Capitularis adhuc indivisis annorum praecedentium: hi enim debentur Canonicis, qui tunc sunt tempore divisionis; non autem iis, qui fuerunt illis annis.*
152 *Post resignationem jam perfectam, nequit resignans percipere fructus Beneficii.*
153 *Et, si secus attentaverit, tenetur ad restitutionem. Et num. praec.*
154 *Cui talis restitutio sit facienda?*
155 *Fructus pendentes Beneficii, an pro rata temporis sint dividendi inter Resignantem et Resignatarium? Et n. seqq.*
Affirmativa quorundam sententia refertur. Ibid.

156 *Spectatio Jure communi, fructus illi non sunt dividendi, sed debentur Ecclesiae, aut successori.*
157 *In praxi oportet attendere ad specialem locorum consuetudinem.*
158 *Solvuntur contraria.*
159 *Ad evitandas lites potest inter Resignantem, et Resignatarium, antea fieri liquidatio certae portionis fructuum.*
160 *Neque tale pactum censetur simoniacum; et cur?*
161 *Fructuum nomine, qui intelligantur?*
162 *Corollarium de pretio seminis, atque impensarum, per successorem solvendo.*
163 *Hactenus dicta etiam possunt intelligi de divisione fructuum inter haeredes Defuncti, et inter Successorem in Beneficio.*

127 Quaeritur I. An, et qualiter publicandae sint Renunciationes Beneficiorum? Resp. I. Attentis Constitutionibus Apostolicis certum est, faciendam esse publicationem Resignationum circa Ecclesiastica Beneficia peractarum, et quidem sub forma in eisdem expressa: adeo, quod alioquin provisio de ipsis facta existat invalida, nulliusque roboris se momenti. Patet hoc ex Constitutione B. Pii V. quae incipit, *Sanctissimus*, et refertur per Flamin. Parisium *lib.* 11. *de Resignatione Beneficior. in Praefatione, num.* 3. Quae quidem Constitutio emanavit ad evitandas nonnullorum fraudes, et gravia inconvenientia, quae ex occultis Beneficiorum Ecclesiasticorum resignationibus, et cessionibus, in dies oriebantur: dum quidam occulte resignantes, post resignationem, non solum fructus ex Beneficiis jam resignatis provenientes indebite percipiebant; sed etiam (quod pejus est) tanquam veri Praelati, vel Beneficiati, Sacramenta ministrabant, in maximum animarum periculum, et scandalum plurimorum. Ut taceantur alia gravia incommoda, quae Sanctissimus Pontifex in citata Constitutione sua uberius deplorat.

128 Concordat Bulla Gregorii XIII. quae incipit, *Humana vix judicio*, ac refertur tum a Parisio *loc. cit. n.* 5. tum *in Tomo* 2. *Bullarii Romani, Constitut.* 85. dicti Pontificis. Et quia isthaec Bulla Gregoriana, utpote posterior, simul et rigidior, §. 9. expresse abrogat Constitutiones tum dicti B. Pii V. tum aliorum Romanorum Pontificum, de publicandis resignationibus emanatas: hinc imposterum de sola Bulla Gregorii XIII. erit sermo.

129 Altera igitur pars Conclusionis, seu quod *non* facta publicatione resignationis juxta formam praescriptam, invalida existat provisio de Beneficiis resignatis: patet ex citata Bulla Gregoriana, §. 5. Ibi quippe Pontifex annullat omnes dispositiones, et gratias Beneficiorum resignatorum, non servata forma ibidem praescripta factas: adeo, ut nulla dispositio, *nullaque alia gratia super hujusmodi Beneficio, sive jure cesso, iis, quibus concessa fuerit, suffragetur: sed ipsi tales inhabiles, et incapaces sint ad hujusmodi Beneficia sic resignata, et cessa, quandocunque obtinenda, illaque sive jura ab ipsa statim prima resignatione, seu cessione, etiamsi illae alias nullae, et invalidae essent, vacavisse et vacare censeantur eo ipso: nec resignantibus, seu cedentibus, si postea in sua possessione remaneant, Constitutiones de annali, et triennali possessore --- nec omnino aliud jus, vel beneficium ullo tempore suffragetur, sed ipsa Beneficia, sive jura, sic a principio vacantia, a Sede Apostolica praedicta duntaxat impetrari valeant, ac concedi*. Hactenus Pontifex.

130 Resp. II. Quorumvis Beneficiorum renunciationes, juxta citatam Bullam Gregorianam, sunt publicandae, sive dein illa sint simplicia, sive curata, sive electiva, aut jurispatronatus. Ita Bulla Gregorii XIII. proxime citata, §. 1. ibi: *Statuimus, ut posthac omnes, et quaecunque resignationes, etiam causa permutationis, ac Commendarum, et etiam litteris Apostolicis non confectis, et possessione non habita, nec non litis, et jurium quorumcunque cessione, ac retrocessiones, quae deinceps de quibuscunque Beneficiis Ecclesiasticis in nostris, seu Romani Pontificis pro tempore existentis manibus, ac etiam coram Notario publico et testibus fient --- publicari debeant cum Litteris Apostolicis desuper confectis intra sex menses, si Beneficium intra montes fuerit, ultra vero intra novem a data concessionis gratiae, non autem a die praestiti super ea consensus numerandos*. Haec ibi. Quod ipsum postea §. 7. extenditur ad Beneficia, quae in manibus Ordinariorum Collatorum resignari, etiam ex causa permutationis, contigerit; prout amplius *num.* 141. dicetur. Nec immerito: nam eadem ratio fraudis urget in quocunque Beneficio; unde idem jus statuendum est, *l. Illud quaesitum. ff. Ad Legem Aquiliam*. Flamin. Parisius *cit. lib.* 11. *de Resignat. Beneficior. quaest.* 3. *num.* 1. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis cap.* 3. *num.* 273. *et seqq.* Pirhing *h. t. num.* 104.

Resp. III. Forma publicandi renunciationes Beneficiorum, quae in memorata Bulla Gregoriana praescribitur, consistit in sequentibus. Primo, quod ipsa publicatio in Cathedrali, et in Beneficii Ecclesia, vel Ecclesiis, si in pluribus illud sit, fiat ubique, dum frequens populus ad Missarum solemnia convenerit. Quod si Ecclesia est ruralis, praeter publicationem in Cathedrali fiat eadem in Parochiali, intra cujus limites consistit; et si locus bello, peste, aliisve manifestis periculis subjacet, in proxima Parochiali pariter coram frequenti populo inter Missarum solemnia. 131

Secundo, dicta publicatio debet fieri palam omnibus Litteras Apostolicas, earumve Transsumptum authenticum exhibendo, claraque et intelligibili voce pronunciando resignationem, seu cessionem hujusmodi, ac Beneficii qualitatem, et invocationem; nominaque et cognomina resignantis, seu cedentis, ac illius, in cujus favorem gratia hujusmodi facta est. Ita saepe dicta Bulla Gregoriana §. 2. Garcias, *ubi supra, n.* 174. et alii. 132

Tertio, hujusmodi resignatio Beneficii in manibus Summi Pontificis facta, et admissa, publicari debet, ut supra, intra sex menses, si Beneficium citra montes fuerit: si vero ultra montes extiterit, intra novem menses a Data concessionis gratiae, non autem a die praestiti super ea consensus numerandus. Textus est in citata Bulla Gregoriana §. 1. supra *n.* 130. jam allegatos. Et hoc procedit in resignationibus, quae fiunt in manibus Summi Pontificis. 133

Caeterum loquendo de resignationibus Beneficiorum, quae fiunt in manibus inferiorum Collatorum, provide statuit Gregorius XIII. in cit. Bulla, *Humana vix judicio*, §. 7. *et* 8. quod si Beneficia in manibus Ordinariorum Collatorum, etiam Cardinalium, ac etiam ex causa permutationis, resignari contigerit: *ipsi intra mensem negotium universum admissionis, vel rejectionis resignationis hujusmodi, et (si per eos facienda erit) provisionis resignati Beneficii juxta Apostolicas, et alias Canonicas Sanctiones, omnino absolvant. Et qui sic provisus fuerit, intra tres menses a die sibi factae provisionis illam publicet, et possessionem Beneficii capiat, modo, et forma supra dictis: alioquin illis elapsis nulla sit ejus provisio, et Beneficium vacare censeatur eo ipso: Ordinariique, et alii praedicti, qui haec, uti eis praescribuntur, non perfecerint, eo casu potestate disponendi de ipsis Beneficiis sint ea vice privati, eorumque dispositio eo ipso ad Sedem Apostolicam devoluta existat, aut aliis idoneis ab ipsa Sede duntaxat, modo et forma praedictis concedantur.* Ita loquitur saepe dicta Bulla Gregoriana, quam per singulas partes fusius explicat Flamin. Parisius *cit. lib.* 11. *per totum*. 134

135 Verum, quod memorata Constitutio Gregoriana, quoad resignationes, et permutationes Beneficiorum coram Ordinariis factas, non videatur usu recepta in pluribus locis, in quibus ea nunquam fuit publicata; notat Garcias *cit. part.* 11. *de Beneficiis cap.* 3. *n.* 289. praesertim istud attestans de suo Episcopatu Abulensi. Id ipsum pro nostris partibus affirmat Pirhing *h. t. n.* 109. quamvis Flamin. Parisius *loc. cit. qu.* 9. *n.* 7. asserat, eandem ubique esse usu receptam.

136 Quaeritur II. Qui sint effectus Renunciationis Beneficiorum, et quando ab ea inducantur? Resp. I. Praecipuus, ac primarius Renunciationis effectus est, quod ea legitime facta, et per superiorem admissa, Beneficium resignatum vacare censeatur. Ita Flamin. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Beneficiorum, quaest.* 5. *n.* 9. post Bellameram *de Permutat. Benefic part.* 11. *qu.* 2. *n.* 12. et communem aliorum. Idque patet ex c. *Susceptum.* 6. *de Rescr. in* 6. ubi, quod per renunciationem inducatur vacatio Beneficii, non minus, ac per mortem, saepius repetitur; ut ibi: *Cum non per renunciationem, sed per mortem vacaverit.* Et infra: *Cum Beneficium cessione, non morte vacaverit.*

137 Alter, et ex priori consequens Renunciationis effectus est, quod Resignans post eam rite perfectam amittat titulum, omneque jus in Beneficio, una cum possessione civili, ac naturali ipsius. Nam libere resignando Beneficium, hisce omnibus renunciasse convincitur, et censetur illud habere pro derelicto. Flamin. Parisius *cit. lib.* 1. *quaest.* 5. *num.* 1. *et* 15. *et* 36. cum communi. Quin imo Clericus quoad Beneficium resignatum habetur pro mortuo, *can. In apibus* §. *Ecce in quibus.* 7. *qu.* 1. juncta Glossa *ibid. vers. Defuncto* Parisius *cit. quaest.* 5. *n.* 4. allegans plures alios.

138 Tertius renunciationis jam admissae effectus est, quod a Beneficio excludat resignantem, etiam poenitentem, *c. Ex transmissa.* 3. *h. t.* et ibi Barbosa *n.* 1. *et* 3. citans alios. Zoesius *h. t. n.* 8. et Sannig *eod. cap.* 6. *n.* 3. junctis dictis supra §. 2. *n.* 38. *et seqq.* Adeo ut renuncians, etiam invitus, compelli possit ad dimittendam Beneficii possessionem. *c. Quidam.* 12. *h. t.* Zoesius, et Sannig, *ubi supra.* Flam. Parisius *lib.* 3. *quaest.* 18. *n.* 48. cum communi. Quod tamen intellige, re non integra, seu postquam renunciatio a Superiore fuit admissa, conformiter dictis supra §. 2. *n.* 38. *et seqq.*

139 Ulterior, atque ex prioribus promanans Renunciationis effectus est, quod ea perfecta non amplius possit Clericus percipere fructus Beneficiales; et, si secus fecerit, teneatur ad restitutionem perceptorum, prout *num.* 159. *et seqq.* dicetur. Item, quod Resignans non possit ulterius praeesse Beneficio, peragendo officia ejus, et exercendo curam animarum, ac hujusmodi. Item, quod non amplius absque novo titulo, neque propria auctoritate possit regredi ad Beneficium resignatum. Haec enim, et alia hujusmodi, clare sequuntur ex Renunciatione, utpote tollente omne jus praehabitum in Beneficio resignato.

140 Resp. II. Hosce tamen effectus solummodo inducit Renunciatio Beneficii valida: secus, quando est invalida juxta Reg. 52 Juris in 6. *Non praestat impedimentum, quod de jure non sortitur effectum.* Nam paria sunt, non esse; et nullum esse, *arg. l. Duo sunt Titii ff. de Testamentar. tutel. et c. Illud.* 8. *de Jurepatronat.*

141 Hinc resignatio, quomodocunque sit nulla seu invalida, jus respectu Beneficii non abdicat a Resignante. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Benefic. quaest.* 3. *num.* 95. *et seqq.* asserens, hanc esse communem opinionem, atque ita pluries fuisse decisum in Rota. Dummodo (limitat hoc ipsum Parisius *ibid. num.* 118.) Resignans scienter non resignet nulliter: nam tunc abdicat jus, prout fuit sententiatum in Rota *in Romana Canonicatus.* 17. *Novemb.* 1567. *coram D. Seraphino.*

Hoc ipsum amplius declaratur exemplis. Sic loquendo de resignatione simpliciter, ac pure facta, 142
non abdicatur jus, quando ea fit in manibus non habentis facultatem recipiendi renunciationem Beneficii. Guido Papae *Consil.* 172. *n.* 1. Flamin Parisius *loc. cit. num.* 97.

Atque hoc intellige cum Glossa in c. *Quod in dubiis. vers. in manum laicam. h. t. ibid.* et Abbate. *n.* 3. 143
et 8. et aliis, quod ejusmodi renunciatio facta non in manu Superioris, non teneat, neque jus abdicet in praejudicium Ecclesiae, vel Superioris: quia adhuc, si velit, potest libere revocare Resignantem, *cap.* 1. *et* c. *admonet.* 4. *h. t.* cum concordantiis. Tenet tamen ejusmodi resignatio in praejudicium Resignantis: saltem in eo sensu, quod ipse in poenam delicti possit Beneficio privari; puta, si istud resignavit in manus Laici, *cit. c. Quod in dubiis. h. t.* vel quod Superior possit resignationem hujusmodi ratam habere, Abbas *loc. cit. ac c. Quod Dei timorem. n.* 4. *de Statu Monach.* Garcias *part.* 11. *de Benefic. cap.* 3. *n.* 226. post Rotam *Decis.* 1. *de Renunciat. in antiq.* et alios. Nisi forsan Resignans re integra poeniteat, et ante dimissionem Superioris mutata voluntate, factam temere resignationem revocet: hoc enim re integra fieri potest. Rota *cit. Decis.* 1. *et Decis.* 3. *n.* 2. *in antiq.* Garcias *d. cap.* 3. *n.* 227. allegans alios.

Similiter non abdicatur jus Beneficii per resigna- 144
tionem simoniacam. Talis enim ipso jure non valet, *Extravag. Cum detestabile de Simon. Inter Communes:* adeo, ut nec teneat in praejudicium resignantis, ac proin per eam non abdicetur jus ab illo; prout ex professo tradit Nicol. Garcias *part.* 10. *de Beneficiis, cap.* 3. *n.* 214. citans Rotam *Decis.* 7. *de Renunciat. in antiq. alias* 236. cum aliis pluribus. Idipsum docet Rebuffus *in Praxi Benef. tit. de Modis amittendi Beneficia.* Glossa in c. *Super hoc. vers. Pecunia,* et Barbosa *ibid. n.* 12. *de Renunciat.* Flamin. Parisius *lib.* 9. *de Resignat. Benefic. qu.* 9. *n.* 4. Navarrus *cap.* 23. *Manual. n.* 105. *et Consil.* 36. *n.* 2. *de Simonia,* et plures alii: nonnullis tamen dissentientibus, quos citat Garcias, *ubi supra, n.* 213.

Ultro tamen omnes Doctores, praesertim proxime 145
allegati, fatentur: quod, licet ita simoniace resignans Beneficium, istud ipso jure non perdat, nihilo minus in poenam tanti criminis possit eodem per Judicem privari. Atque etiam, quod is non possit repetere Beneficium a Resignatario, vel alio possessore ipsius, allegando, renunciationem fuisse simoniacam, et sic per eam non fuisse jus a se abdicatum: siquidem, etiam seclusa privatione per Judicem facta, allegans propriam turpitudinem non auditur. Garcias *loc. cit. n.* 218. Rebuffus *in Praxi Beneficiar. tit. de simonia in resignat. n.* 3. allegans alios.

Loquendo insuper de Resignatione conditionali, 146
declaratur data Conclusio exemplis. Sic quippe per renunciationem ex causa permutationis factam, non abdicatur jus in Beneficio, donec sequatur permutatio ex parte alterius et fiat utrinque collatio: antea enim nondum est valida, nec completa permutatio, *c. Cum universorum,* 8. *de Rerum permutat. et Clem. in eod.* Pirhing *h. t. n.* 120.

Insuper quando facta est Resignatio Beneficii in favorem tertii, ea non valet, neque abdicat jus a Resignante, si hoc alicui alteri, quam in cujus favorem resignatum fuit, conferatur. Flamin. Parisius *lib.* 3. *de Renunciat. Benefic. quaest.* 3. post Rotam *in una Bononiens. Transactionis bonorum, coram Card. Aldobrandino* 1579. et communem opinionem Doctorum. Idemque accidit in aliis renunciationibus conditionatis, ut puta, factis cum reservatione fructuum, vel pensionis; nam, si non fuerit reservatio adimpleta, resignatio est nulla, sicque resignans retinet.

suum Beneficium. Siquidem perinde est, ac si resignatio facta non fuisset, si conditio non adimpleatur: conditio enim suspendit actum; estque ejus naturae, ut sit servanda etiam in forma specificata, *l. Maevius. et l. Qui haeredi.* §. 1. *ff. de Conditionib. et demonstrat.* Flam. Parisius *cit. Quaest.* 3. *n.* 8. *et seqq.* post Rotam *Decis.* 4. *de Rerum permutat. in antiq.* et communem Doctorum.

148 Resp. III. Ulterius, ut renunciatio Beneficii inducat memoratos effectus, requiritur non solum, quòd fuerit admissa a legitimo Superiore (antea enim non valet, *c. Admonet.* 4. *h. t.* cum similibus) sed etiam, quod ejus admissio fuerit intimata resignanti, si absens est, puta, quia per litteras resignavit. Ita Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Simonia in Beneficio. n.* 40. *et* 41. Et merito: nam antea resignans ignorat, utrum sua resignatio fuerit admissa a Superiore: neque tenetur credere cuilibet narranti, donec Bulla admissionis eidem praesentetur; quia admissio Superioris debet ipsi esse nota ut resignanti, seu legitime, *arg. l. Haec autem.* §. *non defendi ff. Quibus ex causis in possess. eatur.*

149 Quinimo si resignatio est conditionalis, seu facta in favorem tertii, insuper requiritur, quod Resignans sciat, Resignatarum acceptasse factam in sui favorem resignationem, ipsasque Litteras desuper esse executioni mandatas, et Beneficium Resignatario acquisitum: at ideo, donec omnia haec ipsi resignanti fuerint intimata, poterit is recipere fructus, et alia facere in Beneficio tanquam verus Praelatus, Pastor seu Beneficiarius. Ratio est, quia adhuc penes ipsum resignantem remanet jus et possessio Beneficii in pendenti, donec conditiones purificentur, easque purificatas cognoverit. Rebuffus *loc. cit. n.* 41. post Philippum Francum *in c. Ut nostrum. vers. Hoc tamen. de Appellat.* Barbosa *lib.* 3. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 15. *n.* 75. allegans Rotam coram Gregorio XV. *Decis.* 259. *n.* 6. Nicol. Garcias *part.* 2. *de Beneficiis, cap.* 1. *n.* 141. *et part.* 6. *cap.* 2. *n.* 126.

150 Quaeritur III. Utrum Clericus Beneficium resignans, possit percipere fructus ejus? Resp. I. Resignans Beneficium lucratur omnes fructus ejus, tum naturales, ac industriales a solo separatos, tum etiam civiles ante resignationem undequaque perfectam maturatos; hique omnes ad ipsum spectant. Ita Jo. Carolus Antonellus *in tract. De Regimine Ecclesiae Episcopalis, cap.* 10. *n.* 1. *et* 2. allegans Ludov. Perusinum *Decis.* 33. et Rotam apud Paciticum *de Salv. intord. Decis.* 225. Ratio est: quia Beneficiarius resignans retinet adhuc jus in Beneficio, tenetarque ad omnia ejus officia, oneraque praestanda, donec resignatio sua per Superiorem admissa fuerit; et, si sit conditionalis, aut in favorem tertii, ea etiam a Resignatario acceptata, seu conditio purificata existat, sibique de his omnibus debita fiat informatio, ut proxime dictum: ergo etiam tamdiu Clericus resignans lucratur fructus. Tum, quia propter officium datur Beneficium, *cap. ult. de Rescript. in* 6. Tum, quia *secundum Apostolum, qui altari servit, vivere debet de Altari: et qui ad onus eligitur, repelli non debet a mercede, c. Cum secundum.* 16. *de Praebend. et* 1. *Corinth* 9.

151 Limitatur tamen praesens Conclusio in fructibus Mensae Capitularis adhuc indivisis. Etenim fructus annorum praecedentium, qui primum hoc anno dividuntur inter Canonicos, debentur solum Canonicis, qui nunc sunt tempore divisionis eorum; non autem iis, qui fuerant illis annis: ac proinde, si quis horum renunciasset Canonicatui, non huic, sed ejus Successori deberetur portio illorum fructuum. Felinus *c. Eam te. num.* 13. §. *Aliud singuli. de Rescript.* post Calderinum *Consil.* 21. *de Praebend.* Nicol. Garcias *part.* 3. *de Beneficiis, cap.* 2. *n.* 429. citsos insuper Mandosam *in Regul.* 34. *Cancellar. quaest.* 5. *num.* 3. et alios. Ratio est: quia fructus annorum praecedentium, cum non fuerint tunc divisi, nec distributi Canonicis, debebantur solum Capitulo ut Capitulo, quod semper est idem, *l. Proponebatur ff. de judiciis*: non autem Canonicis ut singulis; nam aliud sunt singuli, aliud Capitulum: ac proin, quando postea fructus illi dividuntur, debentur Canonicis novis, tanquam actualibus membris Capituli.

152 Resp. II. Post resignationem a Superiore admissam, atque ut supra perfectam, Clericus resignans nequit ulterius percipere fructus Beneficii resignati: et, si secus attentaverit, tenetur ad restitutionem perceptorum. Ita Rota *Decis.* 1. *tit. de Renunciat. in novis.* Nicol. Garcias *part.* 2. *de Beneficiis, cap.* 1. *n.* 126. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Benefic. quaest.* 6. *n.* 1. *et seqq.* allegans communem omnium. Ratio est clara: quia per renunciationem undequaque perfectam amittit resignans titulum, omneque jus in Beneficio, utpote cui toti sponte renunciavit: quin et quoad Beneficium resignatum habetur pro mortuo, *can. In apibus. vers. Ecce in quibus.* 7. *q.* 1. estque paulo superius jam dictum.

153 Atque ex his illico sequitur altera pars Conclusionis. Quia, cum Clericus ille nullum amplius habeat jus in Beneficio, reciperet fructus ejus absque ullo jure, sicque eos non faceret suos; ac proinde remanet obbligatio eos restituendi, tum ratione rei alienae acceptae (nam *omnes scire debent, quod suum non est, hoc ad alios modis omnibus pertinere*, ut loquitur Imperator *l. Cum quaerebatur. C. Unde vi.*) tum etiam ratione injustae acceptionis.

154 Et quidem ejusmodi restitutio est facienda, vel in utilitatem Ecclesiae vacantis fructus illos impendendo, vel asservando atque reddendo illos Successori in Beneficio: nisi de speciali privilegio, vel consuetudine jam praescripta legitime, fructus Beneficii vacantis ad alium pertinere dignoscantur, *c. Praesenti.* 9. *de Offic. Ordinar. in* 6. *et c. Cum vos.* 4. *de Offic. Ordinar.* Verum pro majori praesentis materiae claritate ulterius, ac speciatim,

155 Quaeritur IV. Utrum fructus pendentes Beneficii pro rata temporis sint dividendi inter Resignantem et Resignatarium? Affirmat indistincte Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 15. *n.* 12. eumque sequitur Nicol. Garcias *part.* 2. *de Beneficiis, cap.* 1. *n.* 69. *et seqq.* citans plures alios. Flam. Parisius *lib.* 1. *de Resignat. Benefic. cap.* 6. *n.* 79. *et* 80. ac novissime Card. de Luca *Discurs.* 100. *de Beneficiis. num* 12. *et* 13. qui duo posteriores tamen solummodo hoc concedunt in Beneficiis curatis, vel personalem residentiam requirentibus, non item in Beneficiis simplicibus. Rationem dant: quia talis divisio fructuum pro rata temporis videtur ex naturali aequitate deberi Clericis illis praesertim Curatis, propter spirituale ministerium, quod exhibuerunt suis Ecclesiis in earum regimine, animarum cura, et aliis officiis Divinis, *arg. c. Cum secundum.* 16. *de Praebend.* juncta *l. Divortio ff. Soluto matrimonio*: ubi pariter facto divortio fructus dotis, ob onera matrimonialia, pro rata temporis dividuntur inter virum et uxorem. Verum his non obstantibus,

156 Resp. I. Fructus facta jam resignatione adhuc pendentes, spectato jure communi, non pertinet ad Resignantem, neque cum eo pro rata temporis sunt dividendi; sed debent in utilitatem Ecclesiae expendi, aut futuro Successori asservari. Ita desumitur *ex c. Cum vos.* 4. *de Offic Ordinar et c. Praesenti eod in* 6. et tenet Glossa *ibid vers. Reservari.* Petrus Barbosa *in l. Divortio. n.* 56. *ff. Soluto matrimonio*, citans Rotam *Decis. un. de translat. Episcop in antiq.* Bartolum, Paulum Castrens. et Calderinum *Consil.* 2. *de Peculio Cleric.* qui asserit, secundum Juris communis traditiones istud esse indubitatum. Navarrus *Consil.* 7. *num.* 7. *de*

Successionib. ab intestat. hanc appellans communem opinionem; eamque pariter appellat communem Rota *in causa Pharens. Pensionis.* 19. *Junii* 1573. quam citat, totamque refert Garcias *d. part.* 2. *cap.* 1. *n.* 95. *et* 109. allegans alios. Accedit ratio: quia *fructus pendentes, pars fundi esse videntur*, ut loquitur textus *in l. Fructus pendentes. ff. de Rei vendicat.* Unde, donec fuerint collecti, seu e solo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam, vel ad Successorem in Beneficio ipsos colligentem, *l. Si usufructuarius, ff. Quibus modis ususfruct. amittat. et* §. *Is vero. Instit. de Rerum divis.* estq; amplius dictum supra *Tit.* 7. *De Translatione Episcopi.* §. 2. *n.* 56. *et seqq.*

157 Additur notanter, *spectato Jure communi.* Nam in praxi attendendam esse specialem consuetudinem locorum, recte notat Garcias *loc. cit. n.* 98. *et seqq.* Unde et Card. de Luca *cit. Discurs.* 100. *de Beneficiis. n.* 13. *et* 14. notanter inquit, priorem suam sententiam de facto non esse ubique receptam, ut praxis docet, praesertim in Ecclesiis Cathedralibus, ac Metropolitanis.

158 Nec obstant rationes oppositae sententiam, *ac num.* 155. allatae. Nam ministerio Ecclesiastico sufficienter correspondent fructus pro honesta Clerici sustentatione, jam percepti juxta *cit. c. Cum secundum. de Praebend.* ubi in ordine ad ministerium Ecclesiasticum, attenditur sola honesta sustentatio Beneficiarii, illis verbis: *Cum secundum Apostolum, qui Altari servit, de Altari vivere debeat.* Et quamvis Beneficiarius in vita comparetur Usufructuario, juxta Glossam *c. Praesenti. vers. Reservari. de Offic. Ordinar. in* 6. aequiparatio tamen Beneficiarii et Mariti, ex nullo jure convincitur; imo per allegatam Decisionem Rotae *in causa Pharens. Pensionis.* 1573. ex professo rejicitur, prout apud Garciam *cit. n.* 109. amplius videre licet.

159 Resp. II. Nihilo minus ad evitandas discordias, quae vel ob ipsam opinionum allatarum diversitatem frequenter oriri solent in divisione fructuum inter Resignantem et Resignatarium, poterit antecedenter inter ipsos fieri liquidatio in aliqua certa summa eorum: ut puta, quod Resignans solummodo percipiat fructus usque ad diem praestiti consensus a Superiore, sibique intimati, vel quamdiu de consensu Superioris Ecclesiae deservierit, aut hujusmodi. Ita Flamin. Parisius *de Confidentiis Beneficialib. quaest.* 27. *n.* 128. *et* 129. Jo. Carolus Antonellus *lib.* 3. *de Regimine Ecclesiae Episcopalis, cap.* 10. *num.* 20. *et* 21.

160 Neque enim tale pactum censetur simoniacum: quia simonia non inducitur ex pacto Juri conformi, et continente id, quod de jure inest, *c. Significasti.* 4. *de Election.* juncta Glossa *vers. Conditione, et DD. ibid.* Flamin. Parisius *cit. quaest.* 27. *n.* 131. citans alios. Atqui de jure inest, quod fructus resignationem antecedentes, vel quamdiu quis servit Ecclesiae, spectent ad Resignantem, et non ad Resignatarium; ergo de his, atque certa eorum summa pacisci, simoniacum non censetur. Idemque dicendum de fructibus pendentibus, aut certa portione eorum, utpote etiamnum inter Doctores controversis. haud obstante, quod de certis, ac indubitatis, pacisci non possit absque labe simoniae confidentialis, juxta Constitutionem Pii IV. *Romanum Pontificem*, de qua superius §. 4. *n.* 107. jam dictum.

161 Pro complemento tandem praesentis materiae notandum est cum Glossa *in c. Gravis.* 11. *vers. Fructus. de Restitut. spoliat.* et communi Doctorum, quod *Fructus* solum computentur deductis necessariis impensis: nam fructuum appellatione in jure intelliguntur illi, *qui supersunt deductis impensis, quae quaerendorum, colligendorum, conservandorumque eorum gratia fiunt*, ut loquitur textus *in l. Si a domino.* 39. §. *fin. ff. de Petition. haeredit.*

Unde quando Beneficiarius resignat, vel etiam moritur, postquam agros sui Beneficii jam aravit, occavit, consevit, licet fructus nasci turi solo cedant, sicque Successori debeantur: tamen pretium seminis, atque impensarum factarum, a Successore repeti possunt, ac solvi debent. §. *Qua ratione. Instit. de Rerum divis. et l. Sumptus. ff. de Rei vendicat. et l. Fructus eos. ff. Soluto matrim.* Navarrus *Consil.* 3. *n.* 3. *de Donation.* et alii. 162

Et notanter additur, *vel etiam moritur.* Nam, quae hactenus dicta sunt de divisione fructuum Beneficialium inter Resignantem et Resignatarium; eadem (servata tamen proportione) intelligi possunt de divisione fructuum Beneficialium inter haeredes Beneficiarii defuncti (ubi hi Beneficiario defuncto ex consuetudine, aut privilegio Pontificio, succedere solent vi testamenti, aut ab intestato) et inter Ecclesiam, vel Successorem in Beneficio. Quantum enim ad amissionem tituli, et juris in Beneficio, mors naturalis, et civilis Beneficiarii, merito acquiparantur; quidquid sit de nonnullis aliis, ut dictum supra *num.* 137. *et Tit.* 7. *de Traslatione Episcopi*, §. 2. *num.* 59. *et* 60. 163

TITULUS X.

De supplenda Negligentia Praelatorum.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*

Viso de Renunciatione, per quam Ecclesiae, seu Praelaturae aliaque Beneficia penitus dimittuntur, cum etiam ipsis retentis nonnunquam contingat, res earum negligenter agi, *can. Ante omnia. dist.* 40. merito subjungitur praesens Rubrica, ut hinc constare valeat, per quos, et qualiter Praelatorum negligentia suppleri, et quod interdum omittitur, instaurari oporteat. Et quia eadem quaestio de negligentia Inferiorum supplenda moveri potest, placuit totam materiam in certos Paragraphos subdividere. 1

§. I.

De Negligentia Praelatorum in genere, ac Episcopi in specie.

SUMMARIUM.

2 *Negligentia ut sic, et Negligentia Praelatorum, quid?*

3 *Praelatorum quorumcunq; negligentia est supplenda.*

4 *Ac ordinarie per immediatum Superiorem. Et n.* 42.

5 *Fallit hoc in certis casibus. Et n.* 43.

6 *Negligentia Praelatorum generatim contingit quoad spectantia ad eorum jurisdictionem contentiosam, aut voluntariam.*

7 *Jurisdictio contentiosa, et voluntaria, quae?*

8 *Negligentia Praelatorum, quibus modis deprehendatur?*

9 *An universaliter potestas Episcopi propter ejus negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? Et n. seqq.*

Referuntur auctoritates, et rationes pro sententia affirmativa. Ibid.

10 *Sententia negativa est probabilior. Et n. seqq.*

11 *Archiepiscopus exercet jurisdictionem in Episcopum Suffraganeum, non autem in subditos ejus.*

12 *Potestas Episcopi non devolvitur ad Archiepiscopum, nisi in casibus a Jure expressis.*

13 *Solvuntur rationes in oppositum. Et n. seqq.*

14 et 15 *Quid agendum in casu negligentiae Episcopi ?*

16 *Lex de supplenda negligentia Praelatorum, ad materiam prohibitoriam.*

2 Quaeritur I. Quid sit negligentia Praelatorum, quibusque modis generatim contingat, et deprehendatur ? Resp. I. *Negligentia Praelatorum* est omissio illius, quod de jure, consuetudine, Praelatus facere tenetur ratione officii, quod gerit. Ita in re communis; ac desumitur ex *can. Negligere.* 2. *q.* 3. Accedit, quod negligentia generatim loquendo aliud non sit, quam omissio ejus, quod fieri potest, ac debet; ut inquit Hostiensis *in Summa num.* 1. *h. t.* Nam ea, quae fieri non possunt, sive ob impotentiam physicam, sive quia sunt contra bonos mores, non dicuntur neglecta, si omittantur: quia impossibilium nulla est obligatio, *l. Impossibilium. ff. de Reg. Jur. et c. Nemo. eod. in* 6. Simulque non dicitur negligentia, nisi ubi est mora faciendi id, quod quis facere tenetur, *c. Quia diversitatem.* 6. *de Concess. Praebend.* cum similibus.

3 Porro *Praelatorum* nomine in praesenti Titulo intelliguntur quaelibet personae Ecclesiasticae, vel Collegia, quae superioratu, aut jurisdictione Ecclesiastica praedita sunt. Nam quorumcunque Praelatorum negligentia supplenda est, ne Ecclesiae, vel subditi earum damnificentur temporaliter, vel spiritualiter, *cap.* 2. *et cap. ult. h. t.* sicque potestas exequendi, quod negligenter omittitur, transfertur ad alium.

4 Et quidem translatio ista potestatis supplendi negligentiam Praelatorum, ordinarie fit ad proximum Superiorem, *c. Quamquam* 18. *de Electione. in* 6. ac proinde ea, quae per negligentiam Praelatorum omittuntur, regulariter per immediatum Superiorem supplenda sunt; prout rursus *n.* 42. *et seqq.* dicetur.

5 Fallit tamen hoc in certis casibus, specialiter in Jure expressis. Sic quippe interdum negligentia Praelatorum suppletur tantum per Superiorem mediatum, puta per Papam; ut in casu *cit. c. Quamquam.* Et quandoque etiam per inferiores, ubi videlicet Jus ipsum hoc exprimit; ut *c. Nulla.* §. *fin. de Concession. Praebend.* ubi Capitulum jure devolutionis supplet negligentiam ab Episcopo commissam in conferendis debito tempore Beneficiis vacantibus. Imo nonnunquam in confusionem negligentiom, ipso jure suppletur Praelatorum negligentia; ut est casus *in cap.* 1. *h. t.* ubi, si Episcopus, tertio humiliter requisitus, renuerit benedicere Abbatem Cisterciensem (idem est de aliis Abbatibus, qui ab Episcopis benedici consueverunt; Glossa *in c. Cum contingat. vers. Abbati. de Ætate et qualitat. praeficiend.* Barbosa *in cit. cap.* 1. *num.* 4. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 26.) ipso jure conceditur dictis Abbatibus potestas proprios Monachos benedicendi, et alia ad ipsorum officiam spectantia exercendi, donec Episcopi suam duritiam recognoscentes, ipsos benedicere non recusent. Tacentur nunc alia exempla hujus fallentiae, *num.* 43. adducenda.

6 Resp. II. Negligentia Praelatorum, de qua agitur in praesenti Titulo, generatim contingit duobus modis: nempe vel in iis, quae pertinent ad eorum jurisdictionem contentiosam, vel quae spectent ad jurisdictionem voluntariam ipsorum. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potestat. Episc. allegat.* 126. *num.* 4. Et merito: nam jurisdictio Praelatorum ut sic, in haec duo membra apte dividitur; ut patet ex *L.* 2. *ff. de Offic. Proconsul.* ibi: *Habent jurisdictionem, non contentiosam, sed voluntariam.* Caeterum

7 *Jurisdictio contentiosa* passim a Doctoribus post Glossam *in cit. L.* 2. *vers. Contentiosam*, dicitur ea, quae redditur in invitos: ut puta, eos in jus vocando, puniendo, ac hujusmodi. *Jurisdictio voluntaria* appellatur, quae exercetur in volentes tantum: ut in Civilibus est manumissio, et adoptio, juxta *cit. L.* 2. *ff. de Offic. Proconsul.* In Ecclesiasticis vero ad jurisdictionem voluntariam spectent ordinatio, consecratio, benedictio, Beneficiorum provisio, absolutio, dispensatio, Auctoritatis seu Decreti interpositio, et his similia. Barbosa *cit. allegat.* 126. *n.* 4. et alii; atque amplius infra *Tit.* 29. *De Officio et potestate Judicis Delegat.* §. 1. *n.* 8. *et* 9. dicetur.

Resp. III. Negligentia Praelatorum variis modis deprehenditur. Aliquando ex lapsu temporis: *ut c. Licet magister.* 3. *h. t. et c. Nulla.* 2. *de Concess. Praebend.* Quandoque post trinam monitionem praecedentem: *ut in cap.* 1. *h. t.* Interdum etiam ipso facto: prout fit in casu denegatae justitiae, *Auth. Ut differentes judices.* §. *Si tamen contigerit. et Auth. Statuimus. C. de Episc. et Cleric.* 8

Quaeritur II. An universaliter potestas, et jurisdictio Episcopi, propter ejus negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? Celebris est haec quaestio, et admodum inter Doctores controversa. Et quidem Glossa *in c. Pastoralis. vers. Exceptis. de Offic. Ordinar. et cap.* 1. *vers. Culpis. h. t. in* 6. indistincte loquitur, quod quando Episcopus negligens est in eo, quod facere debet, suppleat Archiepiscopus vicem ejus, *arg. Can. Cum simus.* 9. *q.* 3. *et c. Per tuas. de Sentent. excom. et c. Qua fronte. de Appellat.* Eandem sententiam tenet Hostiensis *in Summa. tit. de Offic. Ordinar. n.* 7. §. *Deses Praesul.* Ancharanus *cap.* 1. *num.* 1. *h. t. in* 6. et Quarante *in Summa Bullarii. vers. Archiepiscopus.* n. 21. citans alios, et inde concludens, quod si negligens in officio suo, ut puta, quia legitime admonitus non ordinat, non absolvit, non condemnat, quos debet, aut eorum causas non cognoscit; tunc Archiepiscopus eo invito vices supplere possit ac jurisdictionem in ejus Dioecesi exercere, v. g. ordinando, absolvendo, condemnando etc. Cui sententiae inter alios novissime accessit Ludov. Engel *h. t. n.* 6. eo quod Rubrica hujus Tituli sit generalis; simulque mens ejus sit, universim utilitati Ecclesiarum et subditorum prospicere, ne ex negligentia Episcopi damnum accipiant. His tamen non obstantibus, 9

Resp. I. Probabilius est, quod propter negligentiam Episcopi potestas, et jurisdictio ipsius, non devolvatur ad Archiepiscopum, nisi duntaxat in casibus a Jure expressis. Ita Abbas Panormit. *c. Si quis contra. n.* 40. *et* 41. *de Foro compet. et c. Pastoralis. n.* 10. *de Offic. Ordinar.* post Jo. Andream *in c. Nullus de Jure patronat.* et Archidiacon. *cap.* 1. *h. t. in* 6. ac novissime sequuntur Barbosa *in cap.* 1. *n.* 9. *h. t. in* 6. et Layman *ibid. n.* 2. Pirhing *h. t. n.* 11. Sannig, *eod cap.* 2. *n.* 10. et alii plures. Ratio est: quia in materia prohibitoria, seu communiter prohibita, quod non requiritur expresse concessum, intelligitur esse denegatum. *Clem. Exivi.* §. *Porro cum. de Verb. signif.* ac notet Glossa *c. Inter corporalia. vers. Non invenitur. de Translat. Episc.* Sed hic versamur in materia prohibitoria, seu communiter prohibita; ergo. 10

Minor probatur: quia, licet Archiepiscopus possit exercere jurisdictionem in Episcopum Suffraganeum suum, sibique subjectum, hanc tamen secundum Canones prohibetur exercere in subditos sui Suffraganei; prout liquet ex *can. Nullus Primas*, *et can. Conquestus.* 9. *qu.* 3. *et c. Pastoralis.* 11. §. 1. *de Offic. Ordinar.* cum similibus. Et merito: quia alioquin Ecclesiasticus Ordo confunderetur, si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servaretur, *can. Pervenit ad nos.* 11. *quaest.* 1. et consequenter nequit Archiepiscopus exercere jurisdictionem in Subditos Episcopi, hujusque negligentiam supplere, nisi in casibus a Jure expressis. 11

Confirmatur. Quia ipsummet Jus commune talem devolutionem jurisdictionis Episcopalis ad 12

Metropolitanum, concedit solummodo in casibus a Jure expressis; ergo ipsa in caeteris casibus non est asserenda. Antecedens probatur *ex cap. 1. h. t. in 6.* ubi Pontifex ideo negat, jurisdictionem Episcopi excommunicati a Metropolitanum devolvi, *Cum id non inveniatur a Jure concessum*: et consequenter dicta potestas Episcopi nunquam devolvitur ad Archiepiscopum, nisi in casibus a Jure concessis: alioquin ratio per Papam allata nihil probaret, quod absit dicere. Concordat *c. Quamquam 18. de Election. in* 6. ubi talis extensio ad alium casum in Jure non expressum aperte reprobatur, illis verbis: *Quemquam in casu negligentiae—eligendi potestas ad Superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad alium casum extendendum.* Accedit *c. Duo simul. de Offic. Ordinar.* ibi: *Cum sit in Canonibus diffinitum, Primates, vel Patriarchas nihil juris prae caeteris habere, nisi quantum sacri Canones concedunt, vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo.* Ex quibus textibus abunde liquet, quod dicta poena devolutionis jurisdictionis Episcopalis ad Metropolitanum, non sit asserenda, nisi in casibus a Jure expressis.

13 Nec urgent Jura per Glossam *n.* 8. in contrarium allegata. Nam illa procedunt in casibus particularibus, ac specialiter a Jure concessis, de quibus infra *n.* 17. *et seq.* jam dicetur: nullibi autem reperitur expressum, quod Archiepiscopus generaliter in quibusvis casibus suppleat negligentiam Episcopi.

14 Insuper non urget, quod Rubrica hujus Tituli sit generalis: ac proinde ob negligentiam Episcopi videatur generaliter data Archiepiscopo facultas supplendi negligentiam ejus. Resp. enim neg. consequent. Sufficit enim, si tunc Capitulum Cathedrale suppleat negligentiam Episcopi in casibus sibi a Jure concessis; ut puta, in collatione Beneficiorum, et hujusmodi. Vel, si Episcopus in suo officio sit admodum negligens, et culpabilis, neque in Jure reperiatur, jurisdictionem Episcopi tunc devolvi ad Capitulum: necesse est, ut Capitulum recurrat ad Superiorem, nempe Metropolitanum, vel Papam, ejusque jurisdictionem imploret, per quam Episcopus ad officium suum praestandum compellatur. Pirhing *h. t. num.* 12. post Layman *de Election. Praelat. q.* 104.

15 Quin imo licet in prima instantia nequeat adiri Archiepiscopus per viam simplicis querelae, ut (extra casus sibi specialiter a Jure concessos) suppleat negligentiam Episcopi: potest tamen is adiri per viam appellationis, quando subditus Episcopi graviter ex tali ejus negligentia sese laesum conspexerit: nam remedium appellationis generaliter omnibus concessum est, ad reparandum gravamen a Judice injuste illatum, *L. 1 ff. de Appellat.* cum similibus. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 126. *n.* 14. Insuper poterit tunc adiri Metropolitanus, non quidem, ut suppleat negligentiam Episcopi extra casus sibi a Jure concessos; sed ut compellat Episcopum, injuste negligentem, ad rite praestandum officium suum: quis enim Episcopus eidem est Metropolitana lege subjectus, *c. Pastoralis.* 11. §. 1. *de Offic. Ordinar.* nihil mirum, quod Metropolitanus ipsum injuste negligentem compellere possit. Abbas *in cit. c. Pastoralis. n.* 2. Barbosa *loc. cit. n.* 35. cum communi.

16 Neque ulterius urget, si dicatur, quod *Lex de supplenda negligentia Praelatorum* per Superiores, utpote publicam utilitatem Ecclesiarum respiciens, sit favorabilis: ac proinde, ob paritatem rationis, extendenda ad alios consimiles casus, quamvis non habeantur expressi in Jure. Resp. enim, neg. sequel. Quia non obstante favore Ecclesiarum, dicta Lex spectare dignoscitur ad materiam prohibitoriam, per textus *n.* 10. *et* 11. allegatos: in materia vero prohibitoria, seu *ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expresso non conceditur, intelligitur denegatum,* prout loquitur textus *Clem. Exivi.* ℣. *Porro. de Verb. signific.*

§. II.

De Casibus illis, in quibus per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi, et quid de hujus impotentia.

SUMMARIUM.

17 *Plures sunt casus, in quibus, Jure sic disponente, per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi.*

18 *I. Quando Episcopus negligit constituere OEconomos Ecclesiarum.*

19 *II. Aut non vult absolvere excommunicatum, cum deberet,*

20 *Vel indebite denegat dispensationem.*

21 *III. Si Episcopus notoria crimina suorum Dioecesanorum emendare negligit.*

22 *IV. Aut fuit negligens circa collationem Beneficiorum Ecclesiasticorum.*

Quando Episcopus, aut Capitulum Cathedrale, negligit intra debitum tempus conferre Beneficia, ad quem devolvatur potestas conferendi. Ibid.

23 *Non valet collatio Beneficii facta post debitum tempus.*

24 *Etiamsi primo die post illud fiat.*

25 *Nisi de patientia toleretur: et cur non valeat?*

26 *V. Archiepiscopus instituit promotos in Ecclesiis Parochialibus, si eos Episcopus debito tempore non instituerit.*

27 *VI. Episcopo negligente in executione ultimae voluntatis ad pias causas, succedit Archiepiscopus.*

28 *VII. Idem procedit in jurisdictione contentiosa.*

29 *Archiepiscopus supplet negligentiam Episcopi in causa denegatae justitiae.*

30 *Quae ad hoc requirantur?*

31 *Et an sufficiat, quod semel denegata sit justitia?*

32 *Quid juris in causa Protractae justitiae?*

33 *Limitantur praemissa.*

34 *Negligentia Episcopi exempti suppletur solum per Papam.*

35 *Archiepiscopus non supplet impotentiam Episcopi.*

36 *Exemplificatur hoc in Episcopo excommunicato, suspenso,*

37 *Capto ac Infidelibus,*

38 *Et lapso in amentiam, vel alio diuturno impedimento detento.*

39 *An interim ad Capitulum pertineat administratio Episcopatus? Et n. 36. et 37.*

Quaeritur I. Quinam sint casus illi, in quibus Jure sic disponente per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi, hujusque potestas ob suam negligentiam devolvitur ad Archiepiscopum? Resp. Plures sunt ejusmodi casus; prout videre est apud Barbosam *part.* 1. *de Offic. et potest. Episcop. tit.* 4. *n.* 19. *cum seqq.* et alios: ut Quaranta *in Summa Bullarii.* ℣. *Archiepiscopi auctoritas*, refert quadraginta casus Jure expressos, in quibus Archiepiscopi sunt Judices competentes in causis Subditorum suorum Suffraganeorum. Horum praecipui, praesertim ob negligentiam Episcopi procedentes (nam de caeteris commodius alibi, nempe in *Tit.* 30. *De Officio Judicis Ordinarii.* §. 2. *n.* 43. *et seqq.* dicetur) breviter hic apponuntur. 17

I. Casus habetur *in can. Cum simus.* 9. *q.* 3. ubi Metropolitanus constituit OEconomos, si ipsos Episcopus in singulis Ecclesiis constituere neglexerit. Idque ob necessitatem Ecclesiarum specialiter sic fuit statutum. 18

II. Quando Episcopus non vult absolvere excommunicatum, cum deberet, potest ipsum debita cautione recepta absolvere Metropolitanus; prout 19

habetur. *c. Per teas.*40. *de Sent.excomm.* Concordat *c. Qua fronte.*25.*de Appellat.etc. Ad reprimendam.* 9. *de Offic. Ordinar.* Idque merito fuit constitutum, ne quis ob negligeotiam Episcopi, in excommunicatione decedat.

20 Hoc ipsum Barboza *cit. tit.* 4. *n.* 24. cum aliis, extandit ad dispensatinnem, asserens, qnod Episcopo denegante dispensationem, qusndo est debita ratione personae, aetatis, loci, temporis, pietatis, necessitatis, aut utilitatia Ecclesiae, possit Archiepiscopus dispensare.

21 III. Si notorie criminu suorom Dioecesanorum Episcopus emendare neglexerit, eadem Archiepiscopus libere corrigit, ac punit: prout habetur *cap.* 1. §. *Sane. de Censibus. in* 6.

22 IV. Archiepiscopus sopplet negligentiam Suffraganei Episcopi circa collationem Beneficiorum Ecclesiasticurum. Nam si collatio Beneficii jure proprio pertinet ad Episcopum, tunc quidem eo negligente conferre intra tempus debitum, devulvitur potestas conferendi ad Capitulum Cathedrale: ac vicissim, si collatio jure proprio spectabat ad Capitulum, et istud eunferre neglexit, dicta potastas devolvitur ad Episcopum, per textum expressum *in c. Nulla* 2. *de Concess. Praebend.* Ubi ita statutum reperitur, ub magnam communionem, quae inter Episcopnm et Capitulum, taoquam caput et membra ejusdem Corporis mystici, intercedit, nt meritu unius defectus per alterum suppleatur: nisi forsan ambo neglexerint, sicque dicta potestas ad immediatum Superiorem, nempe Archiepiscopum, devolvatur, ut ibidem subjungitur; aut, si Episcopus sit exemptus, ad Summum Pontificem. Quod si autem collatie Beneficii non pertineat ad Episcopum jure proprio, sed ex jure speciali, v. g. ex delegationa, privilegio, ant devolutione ob negligentiam inferioris Collatoris, tuno Episcopo negligente, jus conferendi non ed Capitulum, sed immediate ad Archiepiscopum devolvitur: quia quoad hujusmodi Beneficis cessat dicta communio inter Episcopum et Capitulum. Abbas Panormit. *in d. c. Nulla. n.* 6. *de Concess. Praebend.* Gareias *part.* 10. *de Beneficiis. cap.* 3. *n.* 34. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 126. *n.* 78. et alii, quos citant.

23 Quod si petas, an in tali casu valeat collatio Beneficii, quae fit statim post elapsum tempus, puta post trimestre, vel semestre a Jure praescriptum? Resp. negative, nisi de patientie toleretur. Textus est *in c. Licet.* 4. *et c. Litteras.* 5. *et cap. ult. h. t.* ac tradit Glossa magna *in c.Nulla.*2.*deConcess.Praebend.* Ratio est: quia post lapsum temporis a Jure praefixi, Collatores jam sunt privati putestata conferendi, et haec ipso jure devoluta est ad Superiorem; ergo, si postea eunferant, collatio est invalida: quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui nun potest de jure donare, *c. Quod autem.* 5. *de Jurepatronat. in fine.*

24 Et hoe adeo verum est, ut non valeat collatio, etiamsi primo die post sex v. g. menses facta sit. Rebuffus *in PraxiBenefic.Tit. deDevolutionibus.n.*27. Quamvis enim in nonnullis casibus mora purgari valeat, ut *cap. ult. de Locato*, ibi: *Nisi celeri satisfactione*, cum similibus: fallit tamen hoc, neque admittitur morae purgatio, ubi est facta executio a jure, ut hic Abbas *in c. Licet. n.* 5. *h. t.* id probaus ex *l. Si insulam. ff. Verbor. obligat.* Sive, ut alii loquontur, mora purgari non potest, quodo dies et poena a lege, vel homine apponitur, *l. Ad diem.* 77. *ff. de Verb. obligat.* ubi ex cursu diei appositae statim poena committitur. Ergo, cum in proposito tempus trimestre, vel semestre, a die notitiae vacationis Ecclesiae computandum, a Jure contra negligentes Collatores praefigatur, eo elapso non admittitur purgatio morae, sed subintrat Reg. 25. Juris in 6. *Mora sua cuilibet est nociva.*

25 Additur notanter num. 23. *Nisi de patientia toleretur.* Nam, si collatio Beneficii post lapsum dicti temporis per Inferiorem facta, toleretur per Superiorem, ad quem jus conferendi devolutum est, tunc electus, vel institutus, tutus est in conscientia illud retinendo, *arg. d. c. Litteras. h. t.* ac notat ibidem Layman *notab.* 1. et DD. passim. Ratio est: tum quia multa per patientiam tolerantur, quae si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debent tolerari, sed cassari, *c. Cum jam dudum.* 18. *de Praebend.* Tum quia, licet Superior non possit ratificare, seu convalidare dictam collationem Beneficii, utpote ipso jure nullam, et invalidam, ut *c. Auditis.* 29. *de Elect.* bene tamen potest illud conferre de novo, eo qnod ad ipsum propter negligentiam alterius jus conferendi sit devolutum. Abbas *in cit. c. Litteras. n.* 2. et ibi Ancharanus *n.* 2. *h. t.* Et quia nova haec collatio videtur tacite fieri, dum Superior institutum de patientia tolerat (prout in simili de dispensatione dictum est supra *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 18. *n.*481.) hinc Glossa *fin. in d. c. Litteras*, recte inquit, quod taliter institutis in Beneficio acquiratur jus, non ex illa institutione ex tunc, sed ex nunc ex tali patientia; utpote quae vim novae collationis obtinet.

26 V. Insuper in Parochialibus Ecclesiis tenetur Episcopus illos infra duos menses instituere, qui juxta formam Concilii Tridentini ad eas promoti fuerunt; alioquin Patroni possunt adire Archiepiscopum, qui eos instituat: prout statuit B. Pius V. in Bulla, quae incipit, *In conferendis*, Anno 1567. die 18. Martii edita, et refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani, Constitut.* 33. dicti Pontificis.

27 VI. Idem procedit in executione ultimae voluntatis ad pias causas: nam Episcopo negligente, succedit Archiepiscopus, juxta *Auth. de Ecclesiasticis Titulis. Si quis autem pro redemptione. Collat.* 9. ac notat Abbas *c. Pastoralis. n.* 11. et ibi Barbosa *n.* 8. *de Offic. Ordinar.*

28 VII. Ac specialiter loquendo de jurisdictione contentiosa, Archiepiscopus non solum cognoscit de omnibus causis subditorum Suffraganei sui, quae per appellationem ad ipsum deferuntur, *c. Romana.* 3. §. *Debet autem.de Appellat. in* 6. sed insuper is supplet negligentiam Episcopi in causa *Denegatae*, vel *Protractae justitiae*. Quod ut melius intelligatur,

29 Quaeritur II. Qua ratione Archiepiscopus supplest negligentiam Episcopi in causa *Denegatae*, vel *Protractae justitiae*? Resp. I. In priori casu, videlicet in causa *Denegatae justitiae* (quae tunc accidit, quando Judex inferior, puta Episcopus, debite saltem semel requisitus, justitiam denegavit, seu litem cum aequitate audire recusavit) generaliter devolvitur jurisdictio primae instantiae ad Superiorem, ut etiam per viam simplicis querelae adiri possit. Ita habetur in *Auth. de Mandatis Principum.* §. *Sit tibi quoque Collat.*3.*et Auth.in differentes Judices. Collat.*9. ac veluti certum tradit Gailus *lib.*1.*Pract.Observat.*28.*n.*1. cum DD. communiter. Nam, ubi prima instantia ab inferiore Judice denegatur, necesse est eam quaerere apud Superiorem; et quidem sub ratione primae instantiae, quia non est secunda sine prima. Engel *h. t. n.* 4.

30 Limitatur tamen data Conclusio imprimis, dummodo judicium coram Judice inferiori, puta Episcopo, nondum sit caeptum. Nam si res amplius non sit integra, sed judicium semel caeptum coram inferiore, si postea in progressu justitie denegetur, non per viam denegatae justitiae, vel simplicis querelae, sed per modum appellationis, ob negligentiam inferioris Judicis causa ad Superiorem devolvatur, ac proinde opus erit appellatione. Gailus *cit.*

Observat. 28. n. 2. id probans ex praxi Camerae, et doctrina Abbatis Panormit. *in c. Ex parte.* 67. *n.* 2. *de Appellat.* Insuper ad hoc requiritur; quod de facta debita requisitione, et subsecuta denegatione justitiae, doceatur per publicum instrumentum, vel alias legitimas probationes: alioquin enim tanta negligentia in Judice non praesumitur, nisi probetur.

31. Sufficere autem, quod vel semel denegata sit justitia, atque hoc rite probari valeat, praeter Jura allegata, desumitur ex Reg. 8. Juris in 6. *Semel malus, semper praesumitur esse malus.* cum concordantiis: ac tradit Glossa *in Clem.* 1. ℣. *Requisierint*, et ibi Imola, *de Haeretic.* et Glossa *loc. cit. num.* 5. Quamquam hoc recte intelligatur in casu, quo Judex expresse verbo, vel facto, ut puta verberibus, aut incarceratione, denegavit justitiam administrare, *arg. Clem. Quamvis. de Appellat.* Alioquin enim, ut inferior possit convincere Superiorem de negligentia, opus esse trina requisitione, colligitur tum *ex cap.* 1. *h. t.* tum ex *Auth. Statuimus. C. de Episcop. et Cleric.* ibi: *Si quis justitiam denegare praesumpserit, tertio requisitus jurisdictionem suam amittat.* Atque tradit Felinus in *c. Ex litteris. n.* 8. §. *Fallit enim primo. de Constitut.* citans alios; licet nonnulli oppositum teneant, prout apud ipsum latius est videre.

32. Resp. II. In causa *Protractae justitiae*, quando videlicet inferior Judex, puta Episcopus, acceptavit quidem causam, sed protraxit seu neglexit eam finire, prius decernuntur a superiore Judice, puta, Archiepiscopo. *Promotoriales*, ut vocant, in quibus inferiori Judici, puta Episcopo, assignatur terminus, sive certum tempus pro administranda justitia: et elapso termino illo censetur primum jurisdictio devoluta ad superiorem Judicem. Gailus *cit. lib.* 1. *Observat.* 28. *n.* 6. id probans ex praxi Camerae. Engel *h. t. n.* 4. *et* 5. atque in simili tenet Glossa *ad Rubricam. de Postulat. Praelati* in 6. Insuper de facto, ex novo Decreto Concilii Trid. *Sess.* 24. *cap.* 20. *de Reform.* quando causae quaecunque Ecclesiasticae in prima instantia coram Ordinariis locorum infra biennium, a die motae litis computandum, non terminantur; postea liberum est partibus, vel alteri illarum, Judices superiores, alias tamen competentes, adire, qui causam in eo statu, quo fuerit, assumant, et quamprimum terminari curent.

33. Sciendum tamen, quod praedicti casus, et alii hujusmodi, solum procedant in Episcopo non exempto, seu in Suffraganeo Archiepiscopi, qui videlicet hujus jurisdictioni est subjectus: adeo, ut Archiepiscopus possit ipsi praecipere, quae ad officium Episcopale spectant, atque ad horum executionem compellere, etiam per censuras, *arg. can. De iis. dist.* 12. et amplius probat Glossa *fin. ibid.* Dummodo hinc excipiantur causae criminales graviores contra Episcopos: nam harum cognitio, et decisio, ad solum Papam pertinet, juxta Concilium Trident. *Sess.* 24. *de Reformat. cap.* 5.

34. Porro negligentia Episcopi exempti nunquam potest suppleri per Archiepiscopum, sed duntaxat per Papam; cui ejus negligentia est denuncianda, *arg. c. Nullus.* 17. *de Jure patronat.* ubi negligentia Episcopi Aconensis nunciatur Papae, eo quod non recognoverit alium Superiorem, nisi Papam; sicque ejus negligentiam Metropolitanus supplere nequiverit. Barbosa *part.* 1. *de Offic. et potest. Episcop. tit.* 4. *n.* 26. Quaranta *in Summa.* ℣. *Archiepiscopi auctoritas. n.* 21. et alii.

35. Quaeritur III. Utrum Archiepiscopus suppleat etiam impotentiam Episcopi, qui vel est excommunicatus, vel ab hostibus Fidei captus, vel in amentiam lapsus, aut alio impedimento diu durabili omnino inutilis effectus ad administrationem Episcopatus? Resp. Negative: quia nullibi istud invenitur in Jure concessum; atque tenet communis Doctorum.

36. Et hinc *cap.* 1. *h. t. in* 6. expresse habetur decisum, quod Episcopo excommunicato (vel suspenso) propter delictum suum, non idcirco ipsius Jurisdictio devolvatur ad Archiepiscopum (*Cum id non inveniatur a Jure concessum*) licet alia poena arbitraris secundum qualitatem delicti, vel causae, possit pro culpis sui Suffraganei per Metropolitanum injungi. Et merito in tali casu jurisdictio Episcopalis non conceditur Archiepiscopo: quia alioquin ipsi daretur occasio excommunicandi Suffraganeum suum, ut hujus jurisdictio ad ipsum devolveretur; quod esset ad injuriam saepe Episcopis, et ad incommodum subditis. Vivianus *in Rationali Juris Canonici. cap.* 1. *h. t. in* 6. post Geminian. *ibid. n.* 5. inde concludens cum Archidiacono *ibid.* ℣. *Revocamus.* quod in tali casu sit recurrendum ad Papam, veluti omnium Ordinarium, *can. Cuncta. et seqq.* 9. *q.* 3. petendo ab ipso, ut vel ab excommunicatione Episcopum absolvat, vel alia ratione provideat. Pirhing *h. t. n.* 14. citans alios.

37. Deinde, quod capto ab Infidelibus Episcopo, hujus potestas non devolvatur ad Archiepiscopum; sed quod interim Capitulum, ac si Sedes ipsa vacaret, administrare debeat tam in spiritualibus, quam temporalibus, donec Episcopus libertati restituatur, vel per Papam, qui super hoc per Capitulum, quam cito fieri poterit, est consulendus, aliud contigerit ordinari; habetur pariter clare decisum *c. Si Episcopus.* 3. *h. t. in* 6. Et ratio est, quae supra: simulque, quia Episcopus captus censetur civiliter mortuus; sicque Capitulum supplet vices ejus, ac si Sedes Episcopalis vacaret. Quamvis per hoc non *negetur*, quin Episcopus, ab hostibus Fidei captus, possit per litteras suis subditis praecipere, suamque Ecclesiam, quatenus valet administrare, exemplo S. Marcelli Papae et Martyris, qui captus a Paganis Parochias, quas praesens non poterat, visitavit per epistolas, atque SS. Polycarpi, Ignatii, et aliorum plurium Pontificum. Layman *in d. c. Si Episcopus. n.* 1.

38. Tandem, quod Episcopo in amentiam lapso, vel alio diuturno impedimento detento, non devolvatur ejus jurisdictio ad Archiepiscopum, patet ex *can. Scripsit mihi. et can. Pontifices*, *et can. Quamvis triste.* 7. *q.* 1. ubi dicitur, Coadjutorem esse dandum Episcopo propter infirmitatem, senectutem, vel amentiam. Accedit ratio: quia, quando Episcopus ob delirium, vel aliud durabile impedimentum, omnino est inidoneus ad administrandum, perinde tunc censeri debet, ac si Sedes vacaret; nam paria sunt, non habere Episcopum, et habere inutilem, *c. Inter corporalia.* §. *Sed neque. de Translat. Episcop.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Inutilem.* Barbosa *Axiomat.* 174. *n.* 13. *et* 14. cum aliis.

39. Unde in tali casu interim ad Capitulum pertinere administrationem Episcopatus, donec a Sede Apostolica aliud ordinetur, recte tradit Layman. *loc. cit. n.* 1. Atque simili de causa inquit Quaranta *in Summa Bullarii.* ℣. *Archiepiscopus. n.* 22. quod si Episcopus abiit in partes longinquas, nullo constituto Vicario, Capitulum interim administret.

§. III.

De supplenda Negligentia Inferiorum Praelatorum, Judicum, et Rerum.

SUMMARIUM.

40. *Episcopi, aliique Ecclesiarum Praelati, tenentur ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere.*

41 *Quid juris, si inferiores Praelati negligant justitiam administrare.*
42 *Omissa per negligentiam Praelatorum, ordinarie supplentur per gradatim.*
43 *Quandoque etiam per inferiores.*
44 *Judex Ecclesiasticus potest supplere negligentiam judicis saecularis.*
45 *Non tamen econtra.*
Et ratio disparitatis. Ibid.
46 47 48 et 49 *Solvitur contraria.*
50 *Si Rex, vel olius Princeps Christianus, est negligens in administratione Regni sui, dandus est illi Condjutor per Superiorem.*
51 *Vel per Summum Pontificem.*
52 *Solvitur notabilis instantia* ex can. Alius item. 15. q. 6.
53 *Et cur tunc ad Papam pertineat providere?*

40 Quaeritur I. Qua ratione suppletur negligentia inferiorum Praelatorum? Resp. I. Episcopi, aliique Ecclesiarum Praelati, tenentur ad corrigendos subditorum excessus, maxime Clericorum, et reformandos mores prudenter et diligenter intendere, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Textus est *in c. Irrefragabili.* 13. §. 1. *de Offic. Ordinar.* Unde etiam ad coercendam inferiorum Rectorum negligentiam, et corrigendos subditorum excessus, opportunum Canonicarum Visitationum remedium arripere tenentur: *quia non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, et Pastor ignorat;* prout loquitur S. Gregorius Papa *in Regesto*, ac refertur, c. *Quomvis.* 10. *de Reg. Jur.* cum similibus.

41 Resp. II. Quando inferiores Praelati, ut puta Archidiaconus, vel Capitulum Cathedrale, ex privilegio habent potestatem corrigendi delicta subditorum; vel eam ex consuetudine contra Episcopum praescripserunt, si ipsi negligant justitiam administrare, potest Episcopus ais praefigere terminum; quo elapso ipsemet Episcopus procedit, eorumque negligentiam supplet. Ita habetur *in cit. c. Irrefragabili.* §. *Excessus. de Offic. Ord.* ac tradit Abbas *ibid. n.* 2. et Card. Tuschus *Litt. N. Conclus.* 34. *et* 35. post Calderinum *Consil.* 192. et alii. Ratio est: quia non aliter tunc Episcopus censetur amisisse jurisdictionem, nisi in quantum inferior praescribens, aut privilegiatus, velit ea uti; ergo, quando ipse intra terminum sibi praefixum negligit suam jurisdictionem exercere, illico poterit eam Episcopus exercere (cum hoc jam posset spectato Jure communi) nec est necesse recurrere ad alium Superiorem. Abbas *loc. cit.*

42 Resp. III. Generatim loquendo, ea, quae per Praelatorum negligentiam omissa fuerunt, ordinarie per Superiores supplenda sunt, gradatim ascendendo usque ad Summum Pontificem. Ita communis; idque desumitur tum ex Hierarchia Ecclesiastica, qua Superiores debent invigilare Inferioribus: tum probatur multiplici inductione. Sic quippe negligentia Praelatorum, in collatione Beneficiorum commissa, ordinarie suppletur per immediatum Superiorem, c. *Ne pro Defectu.* 41. *de Election.* cum similibus. Insuper Judex delegatus supplet negligentiam Ordinarii, vel alterius Delegati, c. *Prudentiam.* 21. §. *penult. ult. de Offic. Delegat.* Item Ordinarius supplet negligentiam Abbatis, non revocantis Monachum vagabondum, c. *Quanto.* 7. *de Offic. Ordinar.* et sic loquendo de pluribus aliis.

43 Additur notanter, *ordinarie per Superiores.* Nam interdum negligentia Praelatorum suppletur per inferiores idque ex speciali dispositione Juris, ob specialitatem rationis. Sic quippe negligentia Episcopi in conferendis Beneficiis, quorum collatio ad ipsum jure proprio pertinet, suppletur per Capitulum, ratione communionis, quam ad invicem habent c. *Nulla.* 2. *de Concess. Praebend.* estque amplius dictum *n.* 22. *et seqq.* Similiter, ex malitia, vel desidia Delegati Papae, qui perseverat in peccato, supplet Ordinarius loci, haud obstante, quod causa fuerit Delegato commissa; et hoc ad praecavendum peccatis, c. *Significavit.* 6. *De Offic. Ordinar.* Item *in can. Volumus. dist.* 89. omnis Clerus constituit Episcopo Vicedominum, et Majorem domus, si hunc ipse constituere neglexerit: nam hoc concernit etiam bonum commune totius Cleri. Taceantur aliae fallentiae, supra *n.* 5. jam adductae.

Quaeritur II. Utrum Judex Ecclesiasticus possit 44
supplere negligentiam Judicis saecularis, et econtra? Resp. I. Judex Ecclesiasticus potest supplere negligentiam Judicis saecularis. Ita Glossa *fin. in c. Qualiter et quando.* 17. et Abbas *ibid. n.* 7. *de Judiciis.* Card. Tuschus *Litt. E. Concl.* 240. *n.* 1. Sperellus *Decis.* 126. *Fori Ecclesiast. n.* 47. Maranta *part.* 4. *Speculi Aurei, distinct.* 11. *n.* 11. post Baldum *in l. Contractibus.* §. *In omni. C. De non numerat. pecun.* Barbosa c. *Licet ex suscepto. n.* 2. *de Foro compet.* citans complures alios, estque communis. Idque aperte habetur decisum in c. *Ex transmissa.* 6. *et c. Licet.* 10. *et c. Ex tenore.* 11. *de Foro competent.* ubi Judice saeculari negligente, seu malitiose differente terminationem causae, etiam feudalis, potest adiri Judex Ecclesiasticus, ubi debitum ei finem imponat. Accedit ratio: quia, licet distincta sit Potestas Ecclesiastica a Potestate saeculari, seu politica, tamen illa est sublimior, et tanto praestat saeculari, quanto, quae sunt spiritualia, praestant corporalibus, c. *Solitae de Majorit. de obed.* Simulque Ecclesia saltem indirecte, seu casualiter, exercet jurisdictionem in bona temporalia Christianorum, c. *Per venerabilem. Qui filii sint legit.* estque uberius dictum *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 3. *n.* 57. *et* 58. ergo mirum non est, quod Potestate saeculari negligente, possit Potestas Ecclesiastica desuper requisita se impendere, atque alterius negligentiam supplere.

Resp. II. Non tamen econtra Judex laicus potest 45
supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici; ac proinde Clerici ad saeculare Forum trahi nequeunt, etiam data ipsorum Praelatorum negligentia. Ita habetur *in cit. c. Qualiter et quando. de Judiciis*, prout illud communiter summatur; ac tenet Glossa *fin.* et Hostiensis, et Abbas *n.* 7. et Barbosa *in Collectan. ibid. n.* citans alios. Sperellus *Decis.* 126. *Fori Ecclesiast. n.* 48. Farinacius *part.* 4. *lib.* 1. *Consil.* 68. *n.* 2. *et* 10. allegans Rotam *in una Oscen. Poenitentiariae.* 10. *Aprilis*, 1595. *coram D. Blanchetto*, et alii communiter, contra Glossam *in can. Filiis ac nepotibus.* 16. *q.* 7. ℣. *Regis.* et Menochium *de Retinenda possessione, Remed.* 3. *num.* 355. *et seqq.* valentem, quod in realibus possit Judex saecularis supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici, licet non in personalibus. Ratio Conclusionis est: quia Judex saecularis nullam habet jurisdictionem in Clericos, c. *Ecclesia Sanctae Mariae.* 10. *de Constitut.* Imo est hujus jurisdictionis incapax, c. *Causam, quae* 7. *de Praescript. et can. Sacerdotibus.* 11. *q.* 1. Estque longe inferior Ecclesiastico, *cit. c. Solitae. de Majorit. et obed.* veluti si plumbi metallum ad auri fulgorem comparatur, *can. Duo sunt. dist.* 96. Ergo non mirum, quod Judex saecularis nullo modo possit supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici: nunquam enim minor supplet negligentiam majoris, nisi in casibus Jure expressis, ut notat Innocentius *in c. Quia diversitatem. de Concess. Praebend.* Atque rationes istae urgent non solum in actionibus personalibus, sed etiam in realibus Clericorum: praesertim ex eo, quia si persona est exempta, ergo et res, quae personae accessoria est, exempta esse debet, c. *Accessorium.* 42. *de Reg. Juris in* 6. cum concordantiis. Insuper per hoc patet maxima diversitas inter hunc, et priorem casum.

46 Nec obstat *can. Si quis cum Clerico.* 11. *q.* 1. ubi de Actore, Clericum in causa pecuniaria coram Episcopo ejus conveniente, dicitur: *Sin autem noluerit Episcopus litem dirimere, tunc ad Civilem Judicem disceptatio causae perveniat.* Cui simile quid habetur *in Auth. Ut Clerici apud proprios Episcopos.* §. *Si vero Collat.* 6 Resp. enim cum Abbate *in cit. c. Qualiter et quando. n.* 7. *de Judic.* post Jo. Andream, ejusmodi Jura, in quantum dicunt, quod Episcopo negligente, disceptatio causae ad Civilem Judicem perveniat, esse revocata. Vel dicendum, quod *cit. can. Si quis cum Clerico,* sit desumptus ex allegata Authentica, seu ex *Novella* 83. prout ibidem a margine notatur: unde sicut Leges Civiles de Clericis expresse disponentes, ex defectu jurisdictionis non valent, nisi quatenus approbantur ab Ecclesia, ut dictum *Tit. de Constitutionibus,* §. 13. *n.* 290. *et seqq.* ita nec citata Authentica; neque Canon ex ea desumptus, quidquam habet firmitatis; cum non solum nunquam ab Ecclesia fuerit approbatus, sed etiam expresse reprobatus; ut *cit. c. Qualiter et quando. de Judiciis,* cum concordantiis.

47 Nec rursus obstat *can. Filiis, vel nepotibus.* 16. *q.* 7. atque desumitur ex Concilio Toletano IX. cap. 1. ubi Glossa, ℣. *Regis* infert, quod Metropolitano negligente, vel rebus Ecclesiasticis abutente, possit adiri Rex, ut eum corrigat, cum per Ecclesiasticum Judicem cogi non possit. Resp. enim, hanc Glossae opinionem, una cum sua ratione, esse falsam: nam etiam Metropolitanus cogi potest vel per suum Primatem, vel saltem per Summum Pontificem. Neque textus Glossae opinionem ibidem habet: solum enim asserit, Metropolitani negligentiam, sive abusum, Regis auribus esse intimandum. Hujus enim intimationis effectus esse potest, non ut Rex Metropolitanum corrigat, sed ut ipsum admoneat, vel instet coram Superiore, ut hic eum reprehendat, vel compellat, justitiam, resque Ecclesiasticas rite administrare. Abbas *cit. n.* 7. Barbosa *in c. Qualiter et quando. n.* 3. *de Judiciis,* allegans alios.

48 Dices. In *can. Nos si incompetenter* 2. *q.* 7. ipsemet Leo Papa IV. submisit se saeculari Imperatoris judicio, illis verbis ipsum allocutus: *Nos si incompetenter aliquid egimus, et in subditis justa legis tramitem non conservavimus, vestro, ac missorum vestrorum cuncta volumus emendare judicio.* Ergo hoc ipsum dici potest de inferioribus Praelatis Ecclesiasticis, saltem in casu negligentiae. Resp. Leonem Pontificem ob querelas suorum subditorum sese Imperiali judicio submisisse, non coactivo, sed arbitrario, sive (ut explicat Archidiaconus *ibid. n.* 1.) ejusdem discretioni: idque ab eo factum fuit ex humilitatis dispensatione, ut inquit Gratianus ibidem, atque ad vitandum fortasse scandalum tunc timendum. Et hoc licere Summo Pontifici, utpote qui est supra omne Forum, poterque de Jure in Jure dispensare, c. *Proposuit.* 4. *de Concess. Praeband.* recte notat Archidiaconus *loc. cit.* licet secus sit dicendum de inferioribus Praelatis Ecclesiasticis, c. *Si diligenti.* 12. *de Foro Compet.*

49 Urgebis. In *cap.* 2. *de Regularib.* aperte supponitur, quod in causa Ecclesiastica, ob negligentiam Judicis Ecclesiastici possit reclamari, et haberi recursus ad Principem; ergo istud frustra negatur. Resp. cum Glossa *ibid.* ℣. *Ad Principem,* et aliis, ibi per *Principem* non intelligi Principem saecularem, sed Papam, qui absolute dicitur Princeps in *can. Corpora. de Consecr. dist.* 1. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Principis.* Unde nihil inde sequitur contra Conclusionem.

50 Quaeritur III. Qua ratione sit supplenda negligentia Regum Christianorum circa administrationem Regni sui? Resp. I. Si Rex, vel alius Princeps Christianus, sit negligens, ac remissus in sua administratione, dissipando jura Regni, vel causas Ecclesiarum, personarumque Ecclesiasticarum, pauperum, orphanorum, aliarumque miserabilium personarum negligendo etc. tunc debet illi a suo Superiore, si quem habet, Coadjutor, sive Curator assignari, qui ejus vice Regni negotia rite disponat. Desumitur hoc ex c. *Grandi.* 2. *h. t. in* 6. ac notat Barbosa, et Layman *ibid. n.* 1. cum aliis.

Resp. II. Quod si ejusmodi Rex Superiorem in temporalibus non recognoscit, simulque Regni Proceres seu Magnates sufficiens remedium adhibere nequeunt, tunc ad Summum Pontificem debite requisitum spectat providere, eique idoneum Coadjutorem dare. Ita communis Canonistarum; atque habetur *in cit. c. Grandi.* 2. *h. t. in* 6. ubi in facti contingentia istud practicatum legitur circa Sanctium Portugalliae Regem, quondam ita negligentem, et remissum circa Regni negotia; cui proin Pontifex in Coadjutorem Regni constituit Comitem Bolonensem, ejusdem Regis fratrem, salvo tamen jure Regni, quod ipsi, ac legitimo ejus filio relinquebatur. Accedit ratio: quia hoc modo ex una parte providetur communi bono Regni: ex altera vero nihil juris adimitur illi, cui datur talis Coadjutor, licet aliqualiter puniatur ejus negligentia, adimendo ipsi administrationem. Deinde, quia etiam Episcopo propter senectutem, vel infirmitatem insufficienti ad administrandum Episcopatum, datur Coadjutor; *ut can. Quamvis.* et *can. Petisti.* 7. *q.* 1. ergo idem recte fit in Regibus negligentibus. Neque enim quaelibet negligentia illico digna est depositione, *arg. can. Quidquid.* 1. *q.* 1. 51

Nec obstat *can. Alius item.* 15. *q.* 6. ubi Rex tantae potestati inutilis, deponitur. Resp. enim cum Glossa *ibid.* ℣. *Inutilis.* id non esse intelligendum de Rege inutili, hoc est, insufficiente (nam tali debet dari Coadjutor per Jura citata) sed de dissoluto, et scelerato. Et si quis urgeat, dictum Sanctium Regem Portugalliae fuisse sceleratum, utpote Regni destructorem, prout liquet ex *cit. c. Grandi.* §. *fin. h. t. in* 6. ibi: *Eidem Regno destructioni exposito*: Cur igitur Papa ipsum non deposuit? Respondet Barbosa *in d. c. cap. Grandi. n.* 5. id contigisse ex eo, quia in illis circumstantiis magis opportunum remedium ad vitanda Regni incommoda videbatur esse datio Coadjutoris, quam depositio Regis; secus fuisse in casu, de quo loquitur *d. can. Alius item.* 15. *q.* 6. 52

Porro, quod in tali casu negligentiae Regis, et nisi Proceres Regni aliud sufficiens remedium adhibere valeant, ad Summum Pontificem pertineat providere, atque idoneum Coadjutorem dare, ex eo liquet. Tum quia Papa, veluti Christi in terris Vicarius, indirecte, seu casualiter (videlicet, ob bonum regimen Ecclesiae universalis, sibi divinitus commissum) etiam de bonis temporalibus omnium Christianorum disponere potest; ut *d. c. Per venerabilem. Qui filii sint legitimi.* et *Clem. Pastoralis.* 2. *de Sentent. et re judic.* cum similibus. Tum quia causae Ecclesiarum, Ecclesiasticarum, et miserabilium personarum, et cura earundem, specialiter ad Ecclesiam spectare dignoscuntur; ut *can.* 1. *et* 2. *dist.* 87. *et c. Ex parte.* 15. *de Foro compet.* et alibi; ergo, si ob negligentiam Regis, vel Principis saecularis, hujusmodi causae periclitantur, merito auctoritas Ecclesiastica implorari, ac se interponere potest. Accedunt dicta superius *numer.* 44. 53

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, et qualitate Ordinandorum.

Ratio continuationis.

Quia inter alia Praelatorum, maxime Episcoporum, officia recte connumeratur potestas conferendi 1

Ordines, quin et ad legitimam eorundem promotionem certi Ordines plerumque requiruntur: idcirco tum de Ordinibus, seu sacris Ordinationibus, tum de Ordinandorum qualitatibus, aliisque huc spectantibus, in hoc et pluribus subseqoentibus Titulis ex professo tractatur. Placet autem hic materias Cannnicas potissimum examinare, at resolvere, aliis ad Thealogiam dimissis.

§. I.

De Quidditate, ac numero Ordinum.

SUMMARIUM.

2 *Ordo sumitur dupliciter.*
3 ut 4 *Ordo, sea snura Ordinatio, quid?*
5 *Septem sunt Ordines, juxta Theologos.*
6 *Juxta Canonistas novem.*
Et quo mysterio? Ibid.
7 *Ordines alii sacri, seu majores.*
8 *Alii minores, seu non sacri, qui, et cur sic dicantur?*
9 *Materia, et forma singulorum Ordinum. Remissive.*
10 *Prima Tonsura an sit Ordo proprie dictus? Et n. seqq.*
11 *Ponitur sententia negativa Theologorum.*
12 et 13 *Eadem probatur multiplicitor. Et n. seqq.*
14 *Effectus primae Tonsurae, quales?*
15 *Prima Tonsura dicitur Ordo Clericalis, late accipiendo nomen Ordinis, juxta Theologos.*
16 *Refertur sententia Canonistarum, tenentium, quod prima Tonsura sit Ordo proprie dictus.*
17 et 18 *Quae probatur varie. Et n. seqq.*
19 *Prima Tonsura imprimit characterem.*
20 *Requirit certam materiam, et formam; et qualem?*
21 *An de necessitate praecepti praerequirit characterem Confirmationis.*
22 *Sententiae Canonistarum non obstat Concilium Tridentinum; et cur?*
23 *Prima Tonsura juxta Canones obtinet nomen Ordinis.*
24 *Inferuntur Corollaria. Et n. praec.*
25 *Id ipsum supponit Rota Romana.*
Quid tenendum pro Foro externo? Ibid.
26 *Episcopatus est Ordo proprie dictus.*
27 *Reducitur juxta Theologos ad Ordinem Sacerdotii. Et n. praec.*
28 *Ordo Episcoporum quadripartitus est; et quomodo?*
29 *Archiepiscopus, an differat a Metropolitano?*

2 Quaeritur I. Quid, et quot sint Ordines? Pro resolutione hujus est praemittendum, quod, quantum attinet ad propositum, Ordo dupliciter sumatur: primo, pro gradu praeeminenti *in* Ecclesia Dei; id est, pro dignitate Ecclesiastica quibusdam personis collata, vi Sacramenti Ordinis recepti. Secundo sumitur Ordo pro ipsa actuali Ordinatione, seu institutione alicujus *in* gradu praeeminenti Ecclesiae: et hoc posteriori modo acceptus Ordo, est unum ex septem novae Legis Sacramentis, non item in priore acceptione. Sic v. g. Presbyteratus potest sumi vel pro ipsa actuali ordinatione alicujus in Presbyterum; et sic est Sacramentum; vel pro dignitate, seu potestate Sacerdotali, quam quis acquisivit vi ordinationis suae in Presbyterum, et ratione cujus potest valide consecrare, et absolvere: et hoc modo Presbyteratus non est Sacramentum, sed potius aliquid conseqoens ad Sacramentum Ordinis Presbyteratus jam peractum, sibique collatum. Et quod dicitur hic de Presbyteratu, idem servata proportione dicendum est de Diaconatu, Subdiaconatu at quatoor Ordinibus minoribus. Hoc praenotato,

Resp. I. Ordo, sive sacra Ordinatio, est Sacramentum novae Legis, quo spiritualis potestas traditur ordinato ad aliquod ministerium circa Eucharistiam digne exhibendum. Ita in re communis; et concordat haec definitio cum illa, quam ponit Magister Sententiarum *in* 4. *dist.* 24. dicens: *Ordo est signaculum, id est, Sacramentum quoddam, quod spiritualis potestas traditur ordinato, ut officium.* Sic quippe *Ostiariatus* est Ordo, seu Sacramentum novae Legis, quo traditur ordinato potestas aperiendi, et claudendi januas Ecclesiae etc. Similiter *Subdiaconatus* est Ordo, quo traditur ordinato potestas solemniter cantandi Epistolam, et portandi Calicem cum Patena ad Altare. *Diaconatus* est Ordo, quo datur ordinato potestas solemniter cantandi Evangelium, ac proxime ministrandi Sacerdoti circa confectionem Eucharistiae. *Presbyteratus* est Ordo, seu Sacramentum novae Legis, qoo datur ordinato potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Christi, atque Fideles confitentes a peccatis absolvendi. 3

Atque cum allata Sacramenti Ordinis definitione concordat illa, quam ponit Scotus *in* 4. *dist.* 24. *quaest. un.* §. *De tertio*, dicens: *Ordinatio est institutio alicujus in gradu Ecclesiae praeeminenti, cui convenit aliquod ministerium circa Eucharistiam exhibendum, facta a Ministro idoneo certa verba proferente, et simul cum intentione debita, ministerium gradus illius aliquo signo visibili repraesentans, ex institutione Divina efficaciter signans gratiam praeeminentem, qua ordinatus digne aliquod ministerium exequatur.* Haec ille. Quae definitio, licet sit longior, merito hoc apponitur, eo quod naturam Sacramenti Ordinis exactius daclaret, 4

Resp. II. Septem sunt Ordines in Ecclesia Dei, videlicet, *Ostiariotus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus*, ac *Presbyteratus* seu *Sacerdotium*. Ita Magister Sententiarum *cit. dist.* 24. et Theologi communiter, qui septem dicunt esse Ordines juxta septiformem gratiam Spiritus Sancti, cujus qui non sunt participes, ad gradus Ecclesiasticos indigne accedunt; ut inquit Magister *loc. cit.* Concordat Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 2. ubi enumerans Ordines ab ipso Ecclesiae initio usitatos, septem, et non plures allegat, docens, quod praeter Sacerdotes, et Diaconos, de quibus sacrae Literae apertam mentionem faciunt, ab ipso Ecclesiae initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, *Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistae, Lectoris, et Ostiarii, in usu fuisse cognoscuntur.* Idem desumitur *ex can.* 1. *dist.* 77. ubi Cajus Papa omnes, et solos hos septem Ordines, quibus ad Episcopatum ascenditur, enumerat. 5

Fatendum tamen, quod Glossa *in can. Cleros. dist.* 21. ℣. *Psalmista*, et alia Glossa *in Prooemio Sexti Decretalium*, ℣. *Episcopus*, et Canonistae, communiter paucis exceptis teneant, novem esse Ordines in Ecclesia Dei; atque hoc non sine mysterio, sed ad formam Coelestis Hierarchiae, et juxta novem Ordines seu Choros Angelorum. Unde praemissis septem Ordinibus addunt primam Tonsuram, et Episcopatum, juxta *can. Cleros. dist.* 21. ubi omnium illorum fit mentio, sequentibus verbis: *Quorum* Clericorum *gradus, et nomina sunt haec, Ostiarius, Psalmista* (per hunc intelligendo eum Glossa ibidem, initiatum prima Tonsura) *Lector, Exorcista, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus.* Verum de prima Tonsura, et Episcopatu, ex professo inferius: nunc juxta sententiam Theologorum loquendo, 6

Resp. III. Ex praefatis septem Ordinibus alii dicuntur Ordines majores, seu sacri; alii minores. Porro, *Ordines sacri, seu majores*, sunt tres, videlicet Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus. Et hi quidem ex eo dicuntur *Ordines sacri*, quia habent annexum 7

votum perpetuae Castitatis, nec non obligationem recitandi Breviarium, quibus homines specialiter quasi Deo consecrantur. Dicuntur etiam *Ordines majores*, eo quod per eos ordinati ad majus officium circa Eucharistiam exercendum deputentur: Sacerdos scilicet ad consecrandum; Diaconus vero, et Subdiaconus, ad proxime assistendum, et ministrandum solemniter Sacerdoti ad altare. Fatendum quidem est, quod Subdiaconatus in primitiva Ecclesia non fuerit connumeratus inter Ordines sacros; ut *can. Nullus in Episcopum. dist.* 60. De facto tamen, Subdiaconatum inter sacros Ordines computari, certum est, atque decisum *in c. A multis. 9. de Ætate et qualit. praeficiend.*

8 At vero *Ordines minores* sunt alii quatuor, videlicet Ostiariatus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolythatus. Et dicuntur *Minores*, ob minus officium, ad quod ordinantur. Dicuntur etiam quandoque *Ordines non sacri*; non quidem in eo sensu, quasi nihil sacrum sint, aut contineat (sunt enim et ipsi verum Sacramentum; prout colligitur ex Concilio Florentino *in Decreto Unionis*, et Tridentino *Sess. 23. cap. 2. et can.* 2. ubi absolute et sine ulla limitatione definitur, Ordinem, seu sacram Ordinationem esse Sacramentum) sed dicuntur *non sacri*, ad differentiam Ordinum majorum, qui per excellentiam, ob rationes jam allatas, appellantur *sacri*; cum econtra *Ordines minores* non habeant annexam obligationem recitandi Breviarium, neque votum perpetuae castitatis: ut proinde hisce duntaxat Ordinibus initiati, licite possint contrahere matrimonium, si velint.

9 Caeterum, quaenam sit materia, et forma singulorum Ordinum, et quaenam officia eorundem, patere poterit ex Pontificali Romano: et uberius jam declaravi in *Theolog. Morali, Tract. 14. Distinct. 12. quaest. 2. et seqq.* ubi plura alia huc applicabilia reperiuntur, ac proinde impraesentiarum omittuntur.

10 Quaeritur II. Utrum revera prima Tonsura sit Ordo? In resolutione hujus Quaestionis multum variant Theologi, et Canonistae: et quia in duas extremas abeunt sententias, nec sine ratione, operae pretium esse videtur, utriusque sententiae principaliora fundamenta breviter adducere. Unde

11 Resp. I. Juxta Theologos, prima Tonsura non est Ordo proprie dictus, neque Sacramentum, sed mera dispositio et praeparatio ad Ordines. Ita magister Sententiarum, D. Thomas, D. Bonaventura, et Scotus *in 4. dist. 24. q. un. in fine*, atque Theologi communiter; quorum sententiam egometipse secutus sum *in Theolog. Morali. Tract. 14. dist. 12. quaest.* 1. n. 10. atque ex Canonistis tenent Vincentius *in c. Cum contingat. de Ætate et qualit. praefic.* Archidiaconus *in can. Cleros n.* 16. et post ipsum Bellamera *ibid.* *n. 4. dist.* 21. Pirhing *h. t. n.* 1. et Sannig. *eod. tit. cap.* 1. *n.* 9. Aloys. Riccius *in Praxi Fori Eccles. part.* 3. *res.* 234. *n.* 7. *et* 235. *n.* 2. Card. de Luca *Tom. 2. Disc. 60. de Regalibus*, *n.* 12. Jacobus Pignatellus *Tom. 2. Consultat.* 66. *n.* 11. *et tom.* 8. *Consultat.* 146. *n.* 7. allegans alios.

12 Fundamentum hujus sententiae desumitur imprimis *ex can.* 11. *dist.* 77. ubi pro primo Ordine ponitur Ostiariatus, illis verbis: *Si quis Episcopus esse meretur, si primum Ostiarius*: et consequenter Ostiariatum nullius alius Ordo praecedit: praecederet autem, si prima Tonsura proprie foret Ordo. Concordat. *can. A Subdiacono dist.* 93. *et can. Seriatim dist.* 32. ubi distincte enumerantur singuli Ordines, et gradus in Ecclesia Dei existentes; nec tamen ulla fit mentio primae Tonsurae. Atque hoc ipsum novissime observavit Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 2. de Sacramento Ordinis*, ubi enumerat singillatim Ordines, qui ab ipso Ecclesiae initio in usu fuisse cognoscuntur, nec tamen inter eos ponit primam Tonsuram. Quin imo citatum Oecumenicum Concilium non solum primam Tonsuram inter Ordines non numerat, sed insuper hanc aperte ab Ordinibus secernit, separatim ipsam referendo tanquam quid praevium ad omnes Ordines: dum loquit, quod Ordines in Ecclesia sint diversi, et ita *distributi, ut qui jam Clericali Tonsura insigniti essent, per minores ac majores ascenderent.* Idem fit in eodem Concilio Tridentino *cit. Sess. 23. cap. 6. de Reform.* ubi similiter primam Tonsuram expressis verbis secernit ab Ordinibus minoribus, dum ait: *Nullus prima Tonsura initiatus, aut etiam in minoribus Ordinibus constitutus.* His similis habentur *Sess. 14. cap. 2. de Reform.* ibi: *Ad aliquos sacros, aut minores Ordines, vel primam Tonsuram promovere etc.* Unde, quod haec fuerit mens Patrum Concilii Tridentini, videlicet primam Tonsuram inter Ordines non connumerare: saepius declaravit Sacra Congregatio ejusdem Concilii Interpres; prout fatetur Fagnanus *in c. Cum contingat. n. 37. et 38. de Ætate et qualit. praeficiend.*

Accedit ratio: quia per Ordinem proprie dictum 13 confertur Ordinato potestas exercendi specialem actum Ecclesiasticum, seu ministerium aliquod circa Eucharistiam exhibendi; ut patet ex definitione Ordinis *num.* 3. *et* 4. allata: atqui per primam Tonsuram nulla confertur talis potestas; ergo. Minor probatur ex Concilio Trident. *cit. Sess. 23. cap. 17. de Reform.* ubi praecipit, quod in usum revocentur *Sanctorum Ordinum a Diaconatu ad Ostiariatum functiones, ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptae*: ergo Concilium censuit, per primam Tonsuram non conferri potestatem exercendi certam functionem Ecclesiasticam; alioquin etiam hanc restitui jussisset. Confirmatur, ac

Probatur eadem Minor inductione, enumerando 14 singulos effectus primae Tonsurae; qui quidem sunt multiplices, ut ostendit Fagnanus *loc. cit. n.* 112. nullam tamen potestatem exercendae certae functionis Ecclesiasticae continent. Imprimis enim per eam Christiani a Statu Laicali transferuntur ad Clericalem et de forte Domini efficiuntur, *can. Duo sunt. 12. q. 1. et can. Cleros dist.* 21. Deinde Tonsurati acquirunt *Privilegium Fori*, hoc est, eximuntur ab omni Potestate, seu Jurisdictione saeculari, *can. Si Imperator. dist.* 96. ac proinde non possunt amplius a Judice saeculari in judicium trahi, incarcerari vel puniri, sed duntaxat ab Ecclesiastico. Rursus prima Tonsura initiatus acquirit Privilegium Canonis; ac proinde ipsum injuriose percutiens incidit ipso facto in excommunicationem, latam *can. Si quis suadente. 17. quaest.* 4. Item talis potest obtinere Beneficium Ecclesiasticum, ut innuit Concilium Trident. *cit. cap.* 6. Est etiam capax omnis Jurisdictionis Ecclesiasticae, tam ordinariae, quam delegatae, cujus merus Laicus est incapax: hinc initiatus prima Tonsura, est capax potestatis excommunicandi, Beneficia conferendi, Causas spirituales cognoscendi etc. Et tandem gaudet omnibus Privilegiis Clericorum. Atqui haec omnia nullam continent potestatem exercendae certae functionis Ecclesiasticae, sed mere disponunt, hominemque reddunt capacem ad tales functiones subeundas, si supervenerit sacra Ordinatio, vel saltem collatio jurisdictionis Ecclesiasticae; ergo. Atque in his consistunt principalia fundamenta sententiae Theologorum.

Quod si quis contra hanc Sententiam objiciat Sacros Canones expresse asserentes, quod per primam Tonsuram conferatur Ordo Clericalis. Respondere solent Theologi, primam Tonsuram dici Ordinem Clericalem, late duntaxat accipiendo nomen *Ordinis*, quatenus videlicet per eam quis de Foro saeculari transfertur ad Statum Clericalem, sicque in superiori quodam ordine, seu gradu Ecclesiae respectu Laicorum (hoc est, in Statu Clericali) constituitur, fitque capax jurisdictionis Ecclesias- 15

ticae, et aliorum proxime enumeratorum: non autem sumendo nomen *Ordinis* stricte ac proprie, videlicet pro sacra Ordinatione, qua confertur Ordinatis potestas spiritualis ad exercendum digne ministerium aliquod circa Eucharistiam, estque verum novae Legis Sacramentum. Et haec responsio vel ex eo suaderi potest: quia hac ratione commode concordantur jura juribus, quae hinc in favorem utriusque extremae sententiae allegantur; simulque evitatur jurium correctio, juxta c. *Cum expediat.* 29. *de Election. in* 6.

16 Resp. II. Oppositam nihilo minus sententiam, sive quod prima Tonsura sit Ordo proprie dictus tenet Glossa *in cit.can. Cleros. dist.* 21. ℣. *Psalmista.et c. Cum contingat.*℣. *Abbati.* et Panormit.*ibid. n.* 1. Jo. Andreas *n.* 12.caeterique Canonistae passim, *de Ætat.et qualitat.praeficiend.* Felinus c. *Sicut pro certo.n.*2.*de Simon.* et latissima Fagnanus *in cit.c.Cum contingat. n.* 55 *et seqq.* allegans communem Canonistarum, quam etiam multoties (inquit) secuta est Rota, et praesertim *Decis.*731.*n.* 1. *et* 6. *part.*1.*Divers. et Decis.* 50. *part.* 2. *Recent.*

17 Fundamentum praecipuum hujus Sententiae desumitur ex diversis Sacris Canonibus, in quibus prima Tonsura simpliciter appellatur *Ordo Clericalis.* Sic quippe *in d.c.Cum contingat.*11. *de Ætate et qualit. praefic.* expresse legitur definitum, quod *per primam Tonsuram, juxta formam Ecclesiae datam, Clericalis Ordo confertur*: ergo, cum clara habeatur decisio Juris pro sententia Canonistarum, standum est litterae, neque haec erit impropriandа cum Theologis, juxta proxime datam eorum responsionem: nam verba, cum possunt, debent intelligi secundum propriam suam significationem, *l. Non aliter ff. de Legat. III.* cum concordantiis. Accedit, quod Papa ibidem specialiter fuerit interrogatus, *an Clericatus Ordo in Tonsura hujusmodi* (seu per Abbates benedictos suis Regularibus collata) *conferatur*: atque ad hanc interrogationem is sine alia limitatione respondeat affirmative, dummodo Tonsura fuerit data *juxta formam Ecclesiae.* Atqui haec responsio, simul et decisio Apostolica, fuisset inepta, si nomine *Clericalis Ordinis* voluisset intelligi duntaxat *Ordinem* large et improprie dictum; cum responsio debeat corrispondere interrogationi, c. *Inter dilectos* juncta Gloss. ℣. *Petitionis. de Fide Instrum.*

18 Concordat Pontificale Romanum, utpote quod *Tit. de Clerico faciendo* saepius repetit, prima Tonsura insignitos ordinarii; ut ibi: *Pro Clericis ordinandis parentur forfices pro incidendis capillis.* Et iterum: *Quilibet Ordinandorum habere debet suum superpelliceum super brachium sinistrum.* Et in fine: *Ordinati* (seu Tonsurati) *redeunt ad sua loca.* Atque hinc in c *Degradatio.de Poenis, lib.*6. ubi praescribitur solemnis forma Degradationis, jubetur, ut Episcopus Clerico degradando singula, quae in sua Ordinatione acceperat, vestimenta seu ornamenta, singulariter auferat, ordine tamen retrogradu, usque ad primam vestem, quae datur in collatione Tonsurae; in cujus ablatione Episcopus inter alia, dicat: *Spoliamus, et exuimus te omni Ordine, beneficio et privilegio Clericali.* Si igitur Tonsuratus etiam exuitur Ordine, ergo prius habuit Ordinem, non minus, ac privilegium Clericale: nam privatio praesupponit habitum, *l. Decem.* et Bartolus, *ibid. in Summario. ff. de Verb. obligat.* Tacentur plures alii Canones, quos copiose pro hac Canonistarum sententia adducit Fagnanus *in cit. c. Cum contingat*, n. 55, *et seqq. de Ætate et qualit. praeficiend.*

19 Probatur eadem sententia ratione. Quia prima Tonsura imprimit characterem; prout fatetur Sixtus V. in *Motu proprio contra male promotos* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani Constitut* 91. ejusdem) dum ibidem §. 1. primam Tonsuram appellat *Clericalem characterem.* Id ipsum innuit Concilium Tridentin. *Sess.* 23. *cap.*2. verbis illis: *Qui jam Clericali Tonsura insigniti essent.* Ubi ponderandum ly, *Insigniti*: quo verbo designari impressionem Characteris in anima recipientis Tonsuram, suadent similia verba Apostoli, impressionem Characteris denotantia, 2. Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus, qui et signavit nos.* Et Ephes. cap. 1. *In quo signati estis spiritu promissionis sancto.* Unde etiam prima Tonsura, ad instar caeterorum Ordinum, reiterari nequit.

Accedit, quod in collatione primae Tonsurae adhibeatur certa materia, et specialis forma, juxta ritum Ecclesiae observanda; ergo est verus Ordo, imo et Sacramentum novae Legis: nam in collatione Sacramentorum duntaxat certae materiae et formae sunt praefinitae, juxta Concilium Florentinum in *Decreto Unionis*, §. *Quinto* et Tridentinum *Sess.*23.*cap.*2. non autem in nuda collatione alicujus officii, seu gradus, qualem juxta Theologos importat Ordo large seu improprie dictus. Antecedens probatur: quia materia in collatione primae Tonsurae requisita, est Superpelliceum. Forma vero tunc adhibenda, consistit in illis verbis: *Induat te Deus novum hominem etc.* Et haec quidem duo adeo necessario requiruntur, ut ipsis non adhibitis prima Tonsura, seu Clericalis Ordo non conferatur, argumento a sensu contrario desumpto ex jam *cit.c.Cum contingat.de Ætate et qualit. praeficiend.* dum ibidem dicitur: *Per primam Tonsuram, juxta formam Ecclesiae datam, Clericalis Ordo confertur*: ponderando ly *juxta formam Ecclesiae.* 20

Confirmatur haec sententia. Nullum Sacramentum praerequirit de necessitate praecepti characterem Confirmationis, nisi Sacramentum Ordinis. D. Thomas *in* 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 2.*q.*8. et alii. Atqui prima Tonsura praerequirit characterem Confirmationis, juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. *de Reformat.* ergo Tonsura est Sacramentum Ordinis. 21

Tacentur aliae rationes Canonistarum, quarum universim viginti duas affert Fagnanus, *ubi supra*: exinde a *num.* 119. *et seqq.* respondens ad fundamenta Theologorum. Caeteris autem brevitatis causa dimissis, notandum cum eodem Fagnano, *n.* 132. quod ponderationes ex Concilio Tridentino pro sententia Theologorum superius *n.* 12. adductae non convincant. Siquidem *illius Sacrosancti Concilii praecipua cura, sollicitudo, et intentio fuit, ut propulsatis Haeresum tenebris Catholicae veritatis lux, candor, puritasque refulgeat; et ea, quae reformatione egent, reformentur*, prout eadem Sancta Synodus *in Sess.* 2. expresse protestatur: ac proinde praesentem controversiam, adeo inter Theologos et Canonistas controversam, diffinire noluit, sed ab ejus decisione, veluti ad suam primariam intentionem minus deserviente, consulto abstinuit: imo ita quoad praesens punctum loquebatur, ut Canonistae pariter forte argumentum, ac *n.* 19. allegatum, in favorem suae sententiae inde desumere possint. 22

Deinde, quantum ad praxin attinet, est fatendum, quod prima Tonsura juxta Sacros Canones obtineat nomen *Ordinis*, atque Minoribus connumeretur, *arg. cit. c. Cum contingat.* 11 *de Ætate et qualit. praeficiend.* cum concordantiis: et sic nomine Ordinum veniat, juxta Glossam *in c. Eos quis* ℣. *Ordinare. de Temporib. Ordinat. in* 6. Unde, quia irregularitas impedit susceptionem Ordinum, hinc ea etiam impedit receptionem primae Tonsurae; prout tenuit Rota *in una Romana Pensionis* 3. *Julii* 1583. *coram Seraphino*, quam citat, et sequitur Bonacina *tom.* 1. *disp.* 7. *de Irregularitate. quaest.* 1. *punct.* 1. *num.* 4. post Suarez *de Censuris*, *disp.* 40. *sect.* 1. *num.* 11. *et sect.* 2. *num.* 2. Filliucium *tract.* 19. *cap.* 3. *num.* 59. Reginaldum, plurisque alios: atque 23

omnino certum esse, ecoset Jacob. Pignatellus *tom.* 8. *Consult.* 146. *n.* 7. quidquid nonnulli Theologorum apud eitatum Bonacinam contradicant.

24 Insuper, qoia Episcopus in aliena Dioecesi Ordines conferens absque licentia Ordinarii illius loci; ab exercitio Pontificalium, et sic Ordinati ab executione Ordinum, sunt ipso Jure suspensi; prout statuit Concilium Tridentinum *Sess.* 6. *cap.* 5. *de Reform.* hanc poenam suspensionis etiam incurri ob taliter collatam, et receptam primam Tonsuram, censet Azorius *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 49. *quaest.* 5. Lessius *lib.* 2. *de Just. et jur. cap.* 44. *dubit.* 19. *n.* 91. Bonacina *dist.* 8. *de Sacramentis. quaest. un. punct.* 4. *num.* 27. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 6. *n.* 15. citans alios; quamvis non paucos etiam alleget in oppositum. Atque servata proportione idem erit dicendum in similibus.

25 Accedit Stylus Curiae Romanae. Nam, quod Rota Romana in judicando procedat ex suppositione, quod prima Tonsura sit Ordo, notat Jacobus Pignatellus *tom.* 11. *Consultat.* 66. *n.* 11. allegans Decisionem Rotae *in una Ferrarien. Pensionis.* 21. *Martii, coram Virili*, *num.* 3. ubi testatur de Stylo ejusdem Curiae. Navarrus *Consil.* 11. *num.* 1. *et* 2. *de Temporib. Ordinat.* et alii. Atque haec sententia pro Foro externo videtur retinenda: quamvis ante litem motam, et pro Foro conscientiae, Theologorum sententia probabiliter sustineri valeat, donec aliud a Sede Apostolica decidatur. Juvat prolixiorem hanc quaestionem concludere illis verbis D. Apostoli, Rom. cap. 14. *Unusquisque in suo sensu abundet.*

26 Quaeritur III. Utrum Episcopatus sit Ordo proprie dictus? Resp. I. Episcopatus est Ordo proprie dictus; commode tamen reducitur ad Ordinem Sacerdotii, juxta sententiam Theologorum, septem duntaxat Ordines juxta septiformem gratiam Spiritus Sancti admittentium: quamvis secundum mentem Canonistarum, atque ad similitudinem Coelestis Hierarchiae, novem Ordines Angelorum habentis, etiam a simplici Sacerdotio sejungi, et pro novo Ordine collocari queat. Ita in re communis. Et quidem prior pars, asserens, quod Episcopatus sit Ordo proprie dictus, de facto est certa, ideo ut oppositum tenere sit periculosum. Siquidem Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. Episcopatum expresse inter Ordines connumerat, dum ait: *Docet insuper Sacrosancta Synodus, in Ordinatione Episcoporum, Sacerdotum; et caeterorum Ordinum* etc. Accedit ratio: quia Episcopo competit quaedam specialis potestas Ordinis, in quantum Episcopo; nimirum potestas conferendi Sacramentum Confirmationis, et Ordinis: simulque consecratio Episcopi amplius tolli, aut dicta potestas valide conficiendi illa Sacramenta, ulterius auferri non potest. Et per hoc etiam probatur ultima pars, quae declarat mentem Canonistarum.

27 Altera vero pars ex eo suadetur: quia, licet Episcopatus sit Ordo a simplici Sacerdotio distinctus, ut definit Concil. Trident. *Sess.* 23. *can.* 7. tamen ipse sub generali ratione Sacerdotii comprehenditur, sumendo nempe Sacerdotium ample, pro potestate non solum consecrandi, sed etiam valide conferendi omnia alia Sacramenta, quae requirunt Ministrum consecratum. Quo modo sumendo Sacerdotium, istud postea subdividitur in Presbyteratum, cum competit administratio Eucharistiae, Poenitentiae, ac Extremae Unctionis; et in Episcopatum, cui insuper convenit potestas conferendi jure ordinario Confirmationem, et Ordinem. Hinc S. Anacletus Papa, *in Epist.* 3. *cap.* 1. ait, Ordinem Sacerdotum bipartitum esse, scilicet Episcoporum et Presbyterorum.

28 Et si petas, quomodo intelligendus sit *can. Cleros. dist.* 21. ut dicitur: *Ordo Episcoporum quadripartitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis, et Episcopis?* Resp. Istud esse intelligendum de gradu Episcopali, utpote qui multiplex est quoad dignitatem, amplioremque jurisditionem, juxta quam datur quidam ordo, sive gradus inter ipsosmet Episcopos: non autem de Ordine proprie dicto, seu ut Sacramentum est. Quia Episcopalis Ordo unus tantum est; ut pariter constat ex S. Anacleto Papa, *cit. Epist.* 3. *cap.* 3. *vers. Episcoporum vero*, et notat Barbosa *in cit. can. Cleros. dist.* 21. *n.* 5. post Turrecrematam *ibid. num.* 14. et alios.

29 Dum autem ibidem B. Isidorus, qui est auctor *cit. can. Cleros*, supponit, Archiepiscopum differre a Metropolitano, ac isto majorem existere, ibi: *Archiepiscopis, Metropolitanis.* Cui sententiae etiam favet Justinianus Imperator, *in Auth. de Privileg. Archiepisc. Collat.* 9. *circa princip.* ibi: *Non solum Metropolitanus, sed etiam Archiepiscopus fiat.* Dicendum est cum Glossa *in cit. can. Cleros. vers. Archiepiscopis*, quod hoc nomine ibidem intelligantur Primates, seu alii Patriarchae minus principales; ut Aquileiensis, de quo habetur *can. Nunc vero.* 11. *q.* 3. Bituricensis, de quo *can. Conquestus est.* 11. *q.* 3. Graudensis, de quo in Superscriptione *can. Erubescant. dist.* 32. Cantuariensis, de quo eadem Glossa; et Pisanus, quem addit Glossa marginalis in *can. ult. dist.* 22. Vel, si haec responsio non placet, dicendum erit, quod doctrina Isidori, veluti Doctoris privati, in hoc puncto sit relinquenda, eique praeferenda, clara decisio Juris: nam, quod Metropolitanus et Archiepiscopus sumantur pro eodem, habetur *in c. Referente.* 7. *de Praebend.* ibi: *Ad Metropolitanum, videlicet Rhemensem Archiepiscopum appellavit.* Siquidem dictio illa, *videlicet*, est declaratoria ejusdem rei, personae, *c. Transmissae.* 4. *De eo, qui cognovit consanguin.* Barbosa *loc. cit. n.* 6. cum pluribus aliis.

§. II.

De Temporibus faciendarum Ordinationum.

SUMMARIUM.

30 *Prima Tonsura, quando, et ubi conferri possit?*
31 *Et quando quatuor Ordines minores?*
32 *Hi in quibusdam Ecclesiis conferuntur Feria sexta Quatuor Temporum.*
33 *Ordines majores, quo tempore sint conferendi?*
34 *Episcopatus confertur die Dominico, vel Natalitio Apostolorum.*
35 *Ex privilegio Papali potest quis ordinari extra Tempora.*
36 *Potest pars Ordinationis differri in sequentem Dominicam, continuato tamen jejunio.*
37 *An in tali casu requiratur jejunium naturale?*
38 *Vel sufficiat Ecclesiasticum?*
39 *Liceatque tunc sumere prandium, et collationem vespertinam?*
40 *Fratres Minores, aliique Religiosi communicationem privilegiorum habentes, an possint ordinari extra tempora a Jure statuta? Et n. seqq.*
Refertur sententia negativa cum rationibus suis. Ibid.
41 *Affirmativam sententiam tenent plurimi Doctores.*
42 *Sed cum discrimine.*
43 et 44 *Referuntur privilegia ante Concilium Tridentinum concessa Regularibus suscipiendi Ordines extra tempora.*
45 *Fratres Minores communicant in privilegiis aliorum Ordinum, tum concessis, tum concedendis.*
46 *Solvuntur rationes negativae sententiae: Et n. seqq.*
47 et 48 *Nec memorata privilegia per Concilium Tridentinum videntur revocata.*

49 et 50 *Idque ostenditur etiam ex mente Summorum Pontificum.*
51 *Affirmativa sententia confirmatur per privilegia post Concilium Trident. Regularibus concessa.*
52 *Nomine* Diei Festivi, *an comprehendatur Festum duplex? Et n. seqq.*
Refertur, ac probatur sententia affirmativa.
53 *Vera sententia ponitur.*
54 *Solvuntur contraria.*
55 *Notabilis Declaratio Sac. Congregationis Concilii Tridentini, quoad hoc.*

30 Quaeritur I. Quo tempore singuli Ordines sint conferendi? Resp. I. Prima Tonsura quovis die, hora, et loco honesto, etiam extra Missarum Solemnia, conferri potest. Ita Pontificale Romanum *Tit. de Clerico faciendo.* Neque alicubi in Jure habetur quid aliud de ea constitutum, cum nec sit Ordo proprie dictus.

31 Resp. II. Ordines Minores possunt dari non solum in generalibus Ordinationibus, sed etiam singulis Dominicis, atque Festivis diebus, imo et extra Missarum Solemnia, sed in mane tantum. Ita rursus Pontificale Romanum, *Tit. De Minoribus Ordinibus.* Concordat c. *De eo. h. t.* 3. ibi: *Licitum est Episcopis, Dominicis, aut aliis Festivis diebus, unum aut duos ad minores Ordines promovere.* Ubi Glossa, *vers. Aut duos,* recte notat, etiam plures posse ordinari, dummodo non tot ordinentur, ut videatur esse generalis Ordinatio. Quid autem nomine Festivi Diei, quo Ordines minores conferri possunt, intelligatur, commodius infra *n.* 52. 53. *et seqq.* dicetur.

32 Notat tamen Layman *in cit. c. De eo. h. t.* quod quatuor minores in Ordines in quibusdam Ecclesiis conferantur non in Sabbato, sed per quandam anticipationem praecedente Feria sexta, vel quarta: quae consuetudo (inquit) reprehendi non potest. Neque necesse est, ut conferens sit jejunus; prout idem cum aliis observat. Quinimo Gobat *Tract.* 8. *Theolog. Experiment. num.* 452. testatur, a Germanis Episcopis conferri Ordines minores Feria sexta quatuor Temporum, sed Constantiae (ait) mane illius Feriae sextae: ab Episcopis Hispanis autem vespere illius Feriae sextae, atque hoc concedere consuetudinem ubique receptam, inquit Fagnanus *in cit. c. De eo.* n. 41. *h. t.* post Henriquez *in Summa lib.* 10. *cap.* 12. §. 2. licet subjungat, praestare, ut dicta consuetudo tollatur. Certe olim collationem Ordinum non fuisse alligatam tempori determinato, liquet ex *can. Quando. dist.* 75. ibi: *Quando, et ubi libitum fuerit, usque ad Subdiaconatus officium Clerici ordinentur.*

33 Resp. III. Majores Ordines non nisi in quatuor Temporibus, aut Sabbato sancto, vel Sabbato ante Dominicam Passionis, ab ullo Episcopo, praeter Romanum Pontificem licite conferuntur. Ita habetur *in cit. c. De eo.* 3. *h. t. et can. ult. dist.* 75. Et merito hisce temporibus, quae specialius orationi, et jejunio consecrata esse noscuntur, generales Ordinationes fieri praecipiuntur, ut communibus votis Sancta Mater Ecclesia inter alia coelestia dona, dignos quoque Ministros Altaris a Deo obtinere mereatur.

34 Dices: In *can. Quod die, dist.* 75. dicitur, Sacerdotes die Dominico esse ordinandos, ibi: *Quod die Dominico ordinationes Sacerdotum celebrentur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex Apostolica novimus venire doctrina:* ergo. Resp. neg. consequent. Nam, ut bene explicat, et probat Glossa, ibidem ly, *Ordinationes Sacerdotum* idem est, ac *Episcoporum consecrationes.* Quia Episcopatus confertur die Dominico, vel Natalitio Apostolorum, nisi Summus Pontifex aliud specialiter indulserit, *can.* 1. *dist.* 75. et habet Pontificale Romanum, *titul. de Consecratione Electi in Episcopum.* Caeteri vero Ordines majores non nisi in praedictis Sabbatis conferuntur.

Excipitur tamen casus ille, quo quis a Summo Pontifice habet speciale privilegium, aut dispensationem, vi cujus vel possit ordinari, vel aliis Ordines conferre, extra praedicta tempora. Nam, sicut Papa potest Clericos extra dictos dies ordinare, ita et aliis hanc potestatem conferre: cum secundum plenitudinem potestatis, de jure possit supra jus dispensare, c. *Praeposuit.* 4. *de Concess. Praebend.* Atque ideo notanter in Conclusione additum fuit ly, *Praeter Romanum Pontificem.* 35

Excipitur insuper casus ille, quo Episcopus sive ob multitudinem Ordinandorum, sive ob infirmitatem, quae invasit Ordinatorem, vel Ordinandum, sive ex alia rationabili causa, partem Ordinationis differat in sequentem diem Dominicum, eamque *mane, ipso Dominico die, continuato jejunio Sabbati celebret,* ut loquitur *can. Quod a Patribus. dist.* 75. Nam tunc *propter continuationem jejunii, fictione canonica: Vespera cum mane ad eundem diem pertinere dicetur:* prout notatur in *c. Litteras.* 13. *h. t.* et concordat illud Genes. cap. 1. *Et factum est vespere, et mane, dies unus.* Debet autem tunc jejunium continuari tam ab Episcopo ordinante, quam ab Ordinandis, juxta Glossam communiter receptam *in cit. c. Quod a patribus.* ℣. *Continuato.* Occasione cujus. 36

Quaeritur II. An in casu, quo Episcopus continuato jejunio perficit ordinationem die Dominico, juxta proxime dicta, oportet jejunium illud esse naturale, vel sufficiat Ecclesiasticum? Resp. Circa hujus dubii resolutionem variant Doctores. Et quidem Abbas Panormit. *in c. Litteras, n.* 4. *h. t.* et Layman *lib.* 5. *tract.* 9. *cap.* 8. *n.* 5. Pirhing. *h. t. n.* 85. et quidam alii, censent esse observandum jejunium naturale, adeo, ut ne quidem liceat Episcopo ablutionem sumere in Missa Sabbati. Et hujus sententiae ratio videtur esse: quia hoc jejunium a Doctoribus solet appellari magnum, atque periculosum, juxta dicenda *num.* 39. sicque censetur esse non mere Ecclesiasticum, sed etiam naturale. 37

Alii contra arbitrantur, sufficere jejunium Ecclesiasticum, quale per sumptionem ablutionis non solvitur: ut Sanchez *lib.* 7. *Consil. Moral.* 1. *dubit.* 51. *n.* 5. Sylvester ℣. *Ordo.* 2. *quaest.* 6. Jordanus, et alii, quos refert, ac sequitur Gobat *Pract.* 8. *Theolog. Exprim. n.* 355. *seqq.* Et haec sententia videtur probabilior: tum quia Ecclesia non solet exigere aliud jejunium, quam Ecclesiasticum, nisi ubi specialiter id exprimit: prout istud exprimitur de sumptione SS. Eucharistiae Sacramentum, *con. Liquido. de Consecrat. dist.* 2. junctis Rubricis Missalis Romani, *cit. de defectibus dispositionis corporis.* Tum quia ipsemet Abbas *loc. cit. n.* 3. et alii censent, Ordinationem continuato jejunio, posse differri in diem Dominicum, etiam ob infirmitatem Ordinatoris, vel Ordinandi, quae ipsum invasit: quis autem dicat, subito infirmatum tanto tempore cogi ad servandum jejunium naturale, et abstinendum ab omni confortatione cibi, potus aut medicinae? 38

Dices: Ergo in tali casu poterit Episcopus ordinans, ipseque Ordinandus, Sabbato circa meridiem sumere prandium, et nocte collatiunculam: nam hoc permittit jejunium Ecclesiasticum. Resp. neg. sequel. Quia enim per prandium, sive justam refectionem, solvitur jejunium Ecclesiasticum, juxta phrasin Summistarum: hinc in tali casu Gobat *loc. cit. num.* 356. haud immerito tenet, abstinendum esse a prandio, seu una justa refectione, quamvis possit accipi purificatio in Missa, et aliqua refocillatio per diem, ut puta collatio vespertina. Id ipsum suadetur ex eo: quia, licet Sanchez *loc. cit. n.* 4. censeat, sufficere jejunium Ecclesiasticum, ipse nihilo minus hoc jejunium appellat *magnum*; et Lauretus de Fran- 39

chis in *Controversiis inter Episcopos et Regulares*, *part.* 1. *n.* 294. post Innocentium, Hostiensem; et alios in *cit. c. Litteras. h. t.* illud vocat *indiscretum*, *et maxime periculosum*. Atqui tale non foret, si liceret sumere justum prandium; nam tale jejunium servatur, et continuatur in diem Dominicum, communiter a caeteris Fidelibus, ac praesertim ab illis, qui tunc SS. Eucharistiae Sacramentum sumere intendunt. Accedit, quod non sine mysterio videatur in *cit. c. Litteras h. t.* trina vice repetitum ly, *continuato jejunio*. Potius quippe credendum videtur, id factum esse ad ostendendam magnitudinem hujus jejunii, saltem in hoc consistentem, quod sit abstinendum a prandio, seu una justa refectione.

40 Quaeritur III. Utrum Fratres Minores, aliique Regulares communicationem privilegiorum habentes, de facto possint ordinari extra tempora a Jure statuta? Resp. In resolutione hujus quaestionis variare Doctores. Et quidem sententiam negativam ex professo tradit Ludovic. Mirand. in *Manuali Praelatorum, tom.* 1. *quaest.* 38. *art.* 4. Rationem dat: quia Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* exprese decrevit, quod *Ordinationes sacrorum Ordinum, statutis a Jure temporibus — publice celebrentur*. Quibus verbis, quamvis id non dicatur, neque apponatur clausula revocatoria privilegiorum, statim revocari videntur privilegia olim in contrarium concessa. Et hoc maxime ex eo, quia idem Concilium *Sess.* 25. *cap.* 22. *de Regularib.* quasi epilogando omnia, quae antea circa Regulares decreta fuerant, concludit, dicens: *Haec omnia et singula in superioribus Decretis contenta; observari Sancta Synodus praecipit omnibus Coenobiis, ac Monasteriis — cujuscunque Ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium, vel aliorum Regularium Monachorum, aut Canonicorum quorumcunque; non obstantibus eorum omnium, et singulorum privilegiis, sub quibuscunque formulis verborum conceptis etc.* Addit Miranda Constitutionem Sixti V. *Sanctum et salutare* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*, *Constit.* 91. dicti Pontificis) ubi is sub poena suspensionis, et aliis gravioribus prohibet, etiam Regulares quoscunque ordinari extra tempora a Jure statuta.

41 Econtra sententiam affirmativam, seu quod ex clementissima, vereque paterna concessione plurium Summorum Pontificum, possint Regulares, ut pote Fratres Minores, etiam de facto ordinari extra tempora a Jure statuta, Dominicis, aut aliis Festivis diebus, continuis vel interpolatis, tenet Emmanuel Rodericus *tom.* 3. *Quaest. Regular. quaest.* 23. *art.* 5. Portel *in dubiis Regularium* ℣. *Ordo. num.* 4. Hyacinthus Donatus in *Praxi Rerum Regularium*, *tom.* 3. *tract.* 3. *qu.* 26. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 17. *n.* 6. *et lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 33. *n.* 179. *et seqq.* Diana *part.* 3. *tract.* 2. *resol.* 31. *et part.* 5. *tract.* 13. *resol.* 57. ubi asserit, quod plures a sua Religione fuerint a multis Episcopis ad Ordines extra tempora admissi. Herinex *part.* 4. *Summae Theologiae. disp.* 10. *de Sacramento Ordinis. n.* 88. allegans insuper Praepositum, et Aversam *quaest.* 3. *sect.* 9. quorum posterior testatur, illud pro sua Religione saepius in pluribus Dioecesibus, et in Romana ipsa Urbe servatum. Sannig *h. t. cap.* 5. *n.* 2. Bassaeus Capucinus *tom.* 1. *Florum Theolog.* ℣. *Ordo.* 4. *num.* 5. allegantes insuper pro hac sententia Manetum *De commutat. ult. volunt. cap.* 10. Hier. Rodericum *in Compendio Quaest. Regular. resol.* 106. *n.* 7. Villalobum *in Summa part.* 1. *tract.* 11. *diffic.* 13. *n.* 7. Marchinum *de Sacram. Ordin. part.* 1. *cap.* 7. *n.* 1. Homobonum *de Examine Eccles. tract.* 2. *cap.* 1. *q.* 23. et plures alios.

42 Verum et hi Doctores non undequaque inter se conveniunt. Siquidem Barbosa *cit. lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 33. *n.* 162. post Aloys. Riccium *in Decis. Curiae Archiep. Neapol. Decis.* 93. *n.* 6. *part.* 4. Hier. Rodericum *cit. resolut.* 106. et Lezanam *in Summa Quaest. Regular. tom.* 1. *cap.* 14. *num.* 19. etsi concesserit, Regulares posse ordinari ab Episcopo sacris Ordinibus extra tempora; addit tamen, istud fieri non posse virtute privilegiorum a Summis Pontificibus ante Concilium Tridentinum concessorum: idque videtur negasse propter rationes proxime ex Miranda relatas. At vero Emmanuel Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regular. quaest.* 8. *artic.* 7. *et cit. tom.* 3. *quaest.* 23. *art.* 5. Diana, Donatus, Sannig, Herinex *ubi supra*, pluresque alii ab his citati, docent, privilegia olim Regularibus concessa suscipiendi Ordines extra tempora, non fuisse revocata per Tridentinum: et consequenter ipsos de facto posse ordinari extra tempora Dominicis, Festivisque diebus, non solum virtute privilegiorum, quae ipsis post Concilium Tridentinum denuo ac immediate concessa fuerunt, vel in quibus cum aliis communicant; sed etiam virtute privilegiorum ante dictum Concilium emanatorum.

43 Haec sententia suadetur partim enumerando hujusmodi privilegia, per Romanos Pontifices tam ante, quam post Concilium Tridentinum Regularibus concessa; partim solvendo contraria, quae adducit Miranda, *ubi supra*. Imprimis enim Romanus Pontifex, sicut quolibet tempore Ordines conferre potest, *cap.* 1. *et* 3. *h. t.* ita et dispensare, seu per speciale privilegium concedere, ut quis extra tempora a Jure statuta possit ab aliquo Antistite ad Ordines promoveri: atqui ita dispensavit, seu concessit Fratribus Minoribus, aliisque Regularibus communicationem privilegiorum habentibus; ergo. Minor probatur inductione. Sic enim Eugenius IV. inter alia concessit Ordini S. Benedicti, ut possint *extra tempora a Jure statuta*, a quibusvis Cathol. Antistitibus, gratiam et communionem S. Sedis Catholicae habentibus, ordinari. Idemque concessit Alexander VI. Ordini S. Hieronymi, dummodo fiat ordinatio *tribus Dominicis, sive Festivis diebus successive*; prout refertur in Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum. ℣. *Ordines sacri, num.* 9. *et* 10. *et* 11. et amplius declarat Emman. Rodericus *cit. tom.* 3. *quaest.* 23. *art.* 4. *et* 5.

44 Id ipsum liquet ex Bulla Pauli III. quae incipit, *Licet debitum*, durante Concilio Tridentino, seu *Anno* 1549. 15. *Kalend. Novembr.* edita (et refertur *Tom.* 1. *Bullarii Romani*, *Constitut.* 48. ejusdem Pontificis) in qua dictus Pontifex praeter alias complures gratias, §. 19. Fratribus Societatis JESU indulsit, ut de licentia Superiorum suorum a quocumque Catholico Antistite, gratiam et communionem Sedis Apostolicae habente, libere ad omnes, etiam sacros, et Presbyteratus Ordines promoveri valeant. Atque in hoc privilegio communicare caeteros Ordines privilegiorum communicationem habentes, vel ex eo constat: tum quia istud nullam clausulam restrictivam, seu dictae communicationis exclusivam continet. Tum quia postmodum B. Pius V. in Bulla, *Ad immarcescibilem*, data post Concilium Tridentinum, seu *anno* 1567. 7. *Idus Februarii* (et refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*; *Constit.* 31. ejusdem) *in* §. 14. expresse omnia privilegia, Societati JESU concessa, Congregationi Clericorum Regularium Theatinorum concessit, confirmavit, et innovavit.

45 Porro Ordinem Fratrum minorum communicare in omnibus privilegiis, immunitatibus, concessionibus, indulgentiis et gratiis, quibuscumque Congregationibus, et Ordinibus tum Mendicantibus, tum non Mendicantibus, quomodolibet concessis, et concedendis, ac suae professioni Regularis Observantiae non adversantibus; perinde, ac si eis specialiter concessa fuissent; patet ex concessionibus Sixti IV. Alexandri VI. Julii II. et Leonis X. prout videre est in Compendio Privilegiorum Fratrum Minorum, ℣. *Communicatio Privilegiorum.* Concer-

dat Bulla Clementis VII. quae incipit: *Dudum fructus uberes*, 1525. emanata (et refertur per totum circa finem citati Compendii Privilegiorum) et Constitutione 51. Clementis VIII. *Ratio pastoralis* (atque habetur *Tom.* 3. *Bullarii Romani*) in qua dictus Pontifex Ordini Fratrum Minorum Regularis Observantiae, *auctoritate Apostolica, et ex certa scientia*, confirmat, et innovat, atque concedit, omnia privilegia, facultates, gratias et indulta, quae aliis Ordinibus Mendicantibus, et non Mendicantibus, *sub quacumque forma et expressione verborum*, per Romanos Pontifices concessa fuerunt, *illorum omnium tenores, et formas datos, effectus et decreta in illis apposita*, ac *si de verbo ad verbum insererentur*, et *in his inserta essent, praesentibus pro sufficienter expressis* habendo *in his omnibus, quae Decretis Concilii Tridentini non adversantur etc.* Circa quam posteriorem ejus clausulam, et qualiter impraesentiarum non obstet, praeter inferius dicenda videatur Emmanuel Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regular. qu.* 8. *art.* 7. et 8.

46 Neque videntur urgere, quae in oppositum adducit Miranda *num.* 40. relatus. Nam incipiendo ab ultimo, citata Constitutio Sixti V. *Sanctum et salutare*, postmodum gravissimis de causis per Clement. VIII. in sua Constitutione 40. quae incipit, *Romanum* (ac refertur *Tom.* 3. *Bullarii*) fuit moderata, et reducta ad terminos Juris communis, et Concilii Tridentini: unde, si virtute hujus priora privilegia non fuerunt revocata, dicta Constitutio Sixtina, quantum ad propositum, dehinc non oberit.

47 Deinde nec videtur obstare Concilium Tridentinum *cit. Sess.* 25. *cap.* 22. *de Regularib.* Nam abstinendo a Glossatione dicti Concilii, et inhaerendo praecise verbis ejusdem, ac menti Doctorum, quod Epilogus ille revocatorius privilegiorum respiciat solummodo ea, quae de Regularibus statuta sunt in eadem Sessione vigesima quinta; non vero illa, quae jam dudum antea in prioribus Sessionibus salubriter decreta fuerunt: notat Emmanuel Rodericus *cit. tom.* 1. *qu.* 8. *art.* 7. *et tom.* d. *q.* 23. *art.* 5. Herincx *loc. cit. n.* 90. Idque desumitur tum ex verbis allegati Epilogi revocatorii, dum inquit: *Haec omnia et singula in superioribus Decretis contenta etc.* non autem: *In superioribus Sessionibus*. Tum quia *credendum non est, Concilium Generale, quod alias excogitatum est multis vigiliis, et inventum, uno verbo subvertere voluisse*; prout in simili casu loquitur Pontifex *in c. Ecclesia vestra.* 57. *de Elect.*

48 Tandem neque videtur obstare idem Concilium Tridentinum *in Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* Ibi enim praecipit quidem, ut *Ordinationes sacrorum Ordinum, statutis a Jure temporibus publice celebrentur*: nullam tamen, quantum ad hanc partem, apposuit clausulam revocatoriam privilegiorum: prout ipsemet Miranda *cit. quaest.* 38. *art.* 4. ultro fatetur: haud obstante, quod talem clausulam illico subjungat idem Concilium quoad alteram illius Capituli partem; decernendo videlicet, ne quis ab alieno Episcopo promoveri queat, etiam cujusvis Rescripti, vel privilegii praetextu, nisi ejus probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur: quod ipsum saepius alibi facere solet, quando privilegia revocare intendit. Ergo signum est, privilegia illa, virtute quorum olim Regulares Mendicantes poterant extra tempora ordinari, ibi non esse revocata, arg. *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. et quia *Generi per speciem derogatur*, juxta Reg. 34. Juris in 6. cum similibus.

49 Hoc ipsum agnovisse videtur Gregorius XIII. in Bulla 77. quae incipit, *Pium et utile* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*) dum §. 1. et 2. taxat quosdam Antistites, qui noluerunt Societatis Alumnos ordinare juxta concessionem Pauli III. (de qua superius *num.* 44.) sicque agnovit, dictam concessionem per Concilium Tridentinum non fuisse revocatam. Concordat declaratio B. Pii V. quae habetur in sua 41. Constitutione, *Etsi mendicantium* (et refertur *cit. Tom.* 2. *Bullarii*) ubi respondendo ad septimum gravamen, olim Ordinibus Mendicantibus illatum, declarat in haec verba. 7. *Sessione vero 23. cap. 8. neminem nisi a proprio Episcopo ordinari posse statuens, in Regularibus locum non habere omnino declaramus, ita quod Fratres hujusmodi praefatos, etiam sacros Ordines a quolibet Antistite, gratiam et communionem Apostolicae Sedis habente, Ordinarii loci minime requisita licentia, in locis, seu Domibus Fratrum hujusmodi, aut alibi recipere possint.* Hactenus B. Pontifex.

50 Nec his obstare videtur, quod isthaec Bulla B. Pii V. postmodum per Gregorium XIII. fuerit revocata, et reducta ad terminos Juris communis, et Concilii Tridentini; uti liquet ex hujus Constitutione 9. quae incipit, *In tanta*. et refertur eodem *Tom.* 2. *Bullarii*. Non, inquam, istud obstare videtur: quia B. Pius V. hanc gratiam non de novo concessit, sed solum declaravit, saepe dictum *cap.* 8. *Sess.* 23. in Regularibus locum non habere (et consequenter nec horum anteriora privilegia revocare) ponderando verbum illud, *omnino declaramus*. Atqui declaratio legis jam inerat legi, puta Concilio Tridentino, a principio juxta Glossam *in c. Sicut nobis. vers. Respondemus. de Verb. signif.* atque desumitur *ex Auth. De raptis mulierib.* §. *fin. Collat.* 9. ibi: *Tanquam si nostra Lex ab initio cum interpretatione tali promulgata fuisset a nobis*: ostque de ipsis etiam Declarationibus Cardinalium jam dictum supra *in Prooemio.* §. 8. *n.* 132.

51 Eadem sententia affirmativa confirmatur per Privilegia Apostolica, post ipsum Concilium Tridentinum Regularibus concessa, communicata, confirmata seu innovata. Nam tacendo nunc Declarationem B. Pii V. proxime allegatam, et communicationem privilegiorum Societatis JESU, post absolutum dictum OEcumenicum Concilium, Congregationi Clericorum Regularium Theatinorum expresse concessam, juxta dicta *num.* 44. Tale privilegium, Concilio Tridentino posterius, concessit Gregorius XIII. Societati JESU in jam dicta Bulla, *Pium et utile* §. 3. Et quamvis idem Pontifex §. 4. expresse prohibuerit, memoratum privilegium communicari aliis, etiam qui sua privilegia cum ipsa Societate JESU expresse communicant: nihilo minus, cum non habeat imperium par in parem, *c. Innotuit.* 20. *de Election.* per dictam clausulam ipse non ligavit manus Successorum suorum, quin eandem gratiam aliis quibusdam Ordinibus concederent, seu communicarent: prout et factum. Sic quippe Clemens VIII. *die* 23. *Novembris* 1596. concessit Congregationi S. Joannis Evangelistae in Portugallia, ut possint ordinari extra tempora, et per quemcumque Episcopum, communionem Ecclesiae Catholicae habentem, tribus Dominicis, vel Festivis diebus continuis, vel interpolatis, etiam non servatis interstitiis. Quod privilegium oculis suis sese vidisse, testatur Portel *in Dubiis Regularium. vers. Ordo. n.* 4. Atque eandem gratiam, ut a quocumque Catholico Antistite Sacros Ordines, etiam extra tempora a Jure statuta, tribus diebus Festivis suscipere valeant, a Pio IV. factam esse Ordini S. Joannis Jerosolymitani, habetur ex ejusdem Bulla 9. quae incipit, *Circumspecta*. §. 62. (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*) quae postmodum confirmata fuit per B. Pium V. Gregorium XIII. Sixtum V. Gregorium XV. et Clementem VIII. prout citatis singulorum Pontificum Bullis ostendit Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 4. *n.* 63. Porro in hisce, et aliis hujusmodi privilegiis, communicare Ordinem Fratrum Minorum, patet ex paulo superius dictis *num.* 43.

52 Quaeritur VI. Quid intelligatur nomine *Dei Festivi*, quo tum Ordines minores, tum etiam virtute privi-

legiorum ordines majores conferri possent? Non pauci Doctores asserunt, nomine *Diei festivi* non solum comprehendi Festum Fori, in quo sub praecepto est abstinendum ab operibus servilibus; sed etiam Festum Chori, quod sub ritu duplici celebratur: ut Emmanuel Rodericus *tom.* 3. *Quaest. Regul. q.* 23. *art.* 5. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 17. *n.* 7. citens Suarez, et alios. Engel *h. t. n.* 18. et fusius Gobat *Tract.* 8. *Theolog. Experiment. n.* 472. *et seqq.* allegans plures alios, hancque sententiam appellans tam speculative, quam practice probabilem. Fundamentum praecipuum est: quia *in cap. un. de Reliquiis et venerat. Sanctor. in* 6. sub nomine *Festivitatum* etiam intelligontur Festa Duplicia quatuor Evangelistarum, et quatuor Ecclesiae Doctorum, licet haec (demptis Festis Apostolorum) non sint Festa Fori, sed Festa Chori duntaxat, duplicia tamen: idem ergo dicendum videtur in proposito; nam verba, si possunt, debent intelligi secundum propriam significationem, ac prout in jure accipiuntur. Verum his non obstantibus,

53 Resp. I. Per dies Festivos; quibus vel ex Jure communi permittitur Ordinum minorum collatio, vel ex speciali concessione Pontificia possunt conferri Ordines majores, comprehenduntur soli illi dies Festi, qui sunt Fori, atque e Populo de praecepto servantur. Ita Glossa *in c. Sane ℣. Ad Sacror. h. t.* per hujusmodi Dies Festivos intelligens *Dies solemniores*, sive illos (ut nonnulli explicant) qui specificantur, *in cap. ult. de Feriis.* Lugo *lib.* 1. *Respons. Moral. Dub.* 34. Sylvester ℣. *Ordo.* 2. *q.* 6. et communior aliorum: qui tamen addunt sufficere, si in Dioecesi sit solemnitas Diei Festi, licet ubique non celebretur; ut inquit Barbosa *in c. De eo. n.* 5. *h. t.* Ratio est: quia tum in Jure, tum in vulgari locutione, nomine *Diei Festivi* intelligitur Dies Festus, qui sub praecepto a Populo servandus est; ut liquet ex *can.* 1. *de Consec. dist.* 3. *et cap.* 2. *et cap. ult. de Feriis.* Hinc in simili, dum Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. Matrim.* praecepit, ut Denunciationes publice fiant in Ecclesia tribus continuis diebus Festivis, antequam matrimonium celebretur, semper intelligitur diebus Festivis de praecepto a Populo observandis.

54 Nec urget ratio *n.* 52. in contrarium allata. Nam *in cit. cap. un. de reliq. venerat. Sanctor. in* 6. patet ex toto contextu, ubi nomen Festivitatis accipi in largiori significatione, ac prout sumitur in Rubricis Missalis, et Breviarii Romani, videlicet pro Festo Duplici, sive dein illud celebretur in Foro, sive solum in Choro. Secus est in nostro casu: alioquin enim, cum Breviario, et Missali, nomine Festi non solum Officium duplex, sed etiam Simplex de Sanctis comprehendatur, sequeretur, etiam in Festo simplici posse Ordines memoratos conferri: quod nemo dicet, haud obstante, quod nonnulli apud Gobet *loc. cit. n.* 474. id de Festo semiduplici admiserit.

55 Et hactenus dicta amplius probantur, ac pro tollendo omni dubio firmantur ex Declaratione Sac. Congregationis Concilii Trident. quam Prosper Fagnanus, olim dictae Congregationis Secretarius, et hac ratione memoratae Sac. Congregationis secreta penitius investigans, fideliusque allegans, *in c. De eo. n.* 42. *h. t.* refert in haec verba:

„ (Praesupposito, quod minores Ordines possunt conferri diebus Dominicis, aut alias Festivis; dubitatur, an appellatione Diei Festi comprehendatur Festum, in quo ab Ecclesia fit officium, an vero debeat esse Festum, quod a populo colatur.

„ Secundo: Idem est dubium quoad promovendos vigore dispensationum de promovendo extra tempora diebus festis.

„ Tertio: An ex consuetudine possit Episcopus uno, et eodem die, ad minores Ordines aliquos promovere.

„ Quarto: An ubi consueverit ordinatus ad quatuor minores Ordines die Veneris, in die Sabbati frequentis ad Ordinem Subdiaconatus promoveri, id sit licitum propter consuetudinem.

„ Ad primum Sac. Congregatio Concilii censuit, comprehendi dies Festos, qui a populo servantur: *toto Tit. de Fer. de Consec. dist.* 3. *cap.* 1. *c.* 12. *Sess.* 25. *de Regular.*

„ Ad secundum idem respondit.

„ Ad tertium, praesupposita consuetudine posse.

„ Ad quartum, licere Episcopo, si dies Veneris sit dies Festus, et si necessitas, aut utilitas Ecclesiae judicio Episcopi id exposcat, juxta Decretum Concilii *Cap.* 11. *Sess.* 23. non tamen in publicis Ordinationibus, sed privatim, et aliquibus, praedictos minores Ordines conferre.) Haec ibi.

§. III.
De Qualitatibus Ordinandorum.

SUMMARIUM.

56 *Ordinem recipi valide, et licite, quid?*
57 *Ut valide recipiatur, quae sufficiant?*
Soli masculi sunt capaces Sacramenti Ordinis. Ibid.
58 *Diaconissae, et Presbyterae, quae?*
59 *Sine Baptismo Sacramentum Ordinis non recipitur.*
60 *Ut Ordo licite recipiatur, requiritur status gratiae.*
61 *Et quod quis sit legitime natus.*
Ac nulla Censura, vel Canonico impedimento detentus. Ibid.
Et habeat animum permanendi in statu Clericali. Ibid.
62 *Quid sit confirmatus?*
63 *Ætas legitima; et qualis?*
64 *Annus, quot dies habeat?*
An pro initio sequentis anni debeat addi unus dies? Ibid.
65 *Ad Ordines minores non requiritur determinata aetas.*
66 *Requiritur in Ordinandis debita scientia; et qualis?*
67 *In Regularibus autem non requiritur tanta scientia, ac in aliis; et cur?*
68 *Quae alia in Ordinandis requirantur? Remissive.*
69 *Per Titulum, ut quis ordinari valeat, quid intelligatur?*
70 *Titulus ad Ordines minores non requiritur.*
71 *Titulus est triplex. I. Beneficii Ecclesiastici.*
72 *II. Patrimonii; et an tale possit alienari?*
73 *III. Paupertatis, seu Professionis Religiosae.*
74 *Nequeunt ordinari ad hunc Titulum Religiosi non professi, aut qui ad certum duntaxat tempus sunt professi.*
75 *Et quid de Religiosis Societatis JESU?*
76 *Quid censendum de Titulo mensae?*

Quaeritur I. Quaenam generatim requirantur ex parte Ordinandorum? Ubi supponendum est, quod dupliciter intelligi possit, quidpiam requiri ex parte Ordinandorum; primo, ut Sacramentum Ordinis valide recipiant: secundo, ut etiam licite. Et quidem *valide* tunc intelligitur Ordo recipi, quando ita recipitur, ut valeat, et subsistat Ordo receptus, ac proinde non amplius sit iterandus. Et hoc fieri potest, etiamsi quis hoc Sacramentum recipiat in peccato mortali, aut per ejus receptionem actu peccet, dummodo nihil desit de essentialiter requisitis ad ipsius validitatem. *Licite* tunc intelligitur recipi Ordo, quando non solum valet Ordo receptus, sed insuper receptio ipsius fit licito modo, seu absque peccato. His praenotatis 56

Resp. I. Ad validam Ordinis receptionem, praeter 57

debitam materiam, et formam ac intentionem Ministri, et suscipientis, si is sit adultus, requiritur, ac sufficit ex parte Ordinandi sexus masculinus, simulque qood sit baptizatus. Ita communis. Nam, quod soli masculi sint capaees Sacramenti Ordinis, non autem foeminae, desumitor *ex can. Mulieres. dist.*32.ac tradit Scotus *in 4. dist.* 25. *q.* 2. nbi boc refundit in Legem Divinam, atque ordinationem Christi: Id ipsum patet tum ex perpetoa traditione Ecclesiae: tum ex eo, quia neque B. V. MARIA hanc potestatem Ordinis a Christo Filio suo accapit; non obstante, quod fuerit dignior ac excellentior universis Apostolis.

58 Nec obstat *can. Diaconissam.* 27. *q.* 1. ubi dicitur: *Diaconissam non debere ante annos quadraginta ordinari, statuimus*: sieque videtur sequi, quod post tale tempus possit ordinari. Resp. enim cum Glossa *ibid.* ℣.*Ordinari*; et Doctore Subtili *cit. dist.*25.*q.*2. §.*Ad secundum principale.*id esse intelligendum non de vera ordinatione, sed quia super talem foeminam fiebat aliqua benedictio, ea qua consequebatur aliquod officium speciale: ut puta, quia ex ordinatione Abbatissae, vel Collegii, tunc competebat ei legere Homilias, aut Evangelia in Matutino, quod non licebat aliis: sed ille non erat actus alicujus Ordinis. Eodem modo respondet Barbosa *in cit. can. Diaconissam.* 27. *q.* 1. *n.* 3. *et seqq.* Quamvis addat, quod secundum opinionem Waldensis *de Sacramentis, tit.* 7. *cap.* 58. *n.* 7. Diaconissae in praeallegato textu, dicuntur uxores viduae Diaconorum, quemadmodum constat, Presbyterae diei uxores Presbyterorum, per textum *in can. Presbyter. et can. Mulieres. dist.* 32.

59 Porro, quod ad validitatem Ordinis, ex parte Ordinandi requiratur Baptismus jam susceptus, liquet ex eo: quia Baptismus est fundamentum, et janua omnium Sacramentorum novae Legis, *can. Cum itaque.* §.*fin.de Consecr.dist.*4.Ac proinde sine ipso Sacramentum Ordinis valide non potest recipi, *can. Si quis per ignorantiam.* 1.*q.*1.Unde *in cap. de Praesbyt. non ordinat.* dicitur: *Si quis Presbyt. ordinatus deprehenderit, se non esse baptizatum, baptizetur, et iterum ordinetur.*

60 Resp. II. Ut Ordo licite, et absque peccato, ac rite secundum Constitutiones Ecclesiae recipiatur, plura requiruntur ex parte recipientis, sive Ordinandi. I. Status gratiae; hic enim requiritur ad dignam receptionem cujusvis Sacramenti novae legis. Huc reduci potest exterior vitae, morumque probitas, de qua diligens examen circa Ordinandos praemitti jubetur. *in Can. Quando. dist.* 24. et Concilio Trident. *Sess.* 23. *cap.* 5. *de Reformat.* et concordat illud D. Apostoli 1. Timoth. 5. *Manus cito nemini imposueris.*

61 II. Ex parte Ordinandi requiritur, ut sit legitime natus. III. Ut nulla censura Ecclesiastica, seu irregularitate, vel alio Canonico impedimento sit detentus; prout tum in sequentibus Titulis, tum in propriis locis amplius dicetur. IV. Ut habeat animum clericandi, seu permanendi in Statu Clericali, juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ubi statuitur, ut prima Tonsura non initientur, nisi illi, *de quibus probabilis conjectura sit, eos non saecularis judicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum praestent, hoc vitae genus elegisse.* Quod si secus fiat, aut sine justa causa Status Clericalis postea deseratur, erit peccatum saltem veniale: nam a mortali excusat levitas materiae.

62 V. Ut quis licite ordinetur, imo et prima Tonsura initietur, requiritur, quod sit confirmatus. Patet ex Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ubi dicitur: *Prima Tonsura non initientur, qui Sacramentum Confirmationis non susceperint etc.* Quod si tamen secus fiat, valebit quidem ordinatio, sed scienter sic Ordinans, imo et Ordinatus peccabit. An autem tale peccatum sit mortale, vel duntaxat veniale, dixi in Theologia Morali *Tract.* 4. *dist.* 3. *numer.* 49.

VI. Requiritur ulterius in promovendis ad Sacros Ordines aetas legitima, et a Jure praescripta. Est certum: intellige, nisi cum aliquo sit legitime dispensatum. Etsi autem antiquitus minor aetas suffecerit, prout liquet *ex Clem. Generalem.* 3. *de Ætat. et qualitat. praeficiend.* ubi potest quis libere in decimo octavo ad Subdiaconatus, et in vigesimo aetatis anno ad Diaconatus Ordinem promoveri: Jure tamen novo Concilii Tridentini *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Reform.* nullus imposterum ad Subdiaconatus Ordinem licite promovetur ante vigesimum secundum, ad Diaconatum ante vigesimum tertium, et ad Presbyteratum ante vigesimum quintum aetatis suae annum. Sufficit autem annus hujusmodi saltem inchoatus, etsi tantum per medium diem, aut unicam horam sit inchoatus: prout ex communi docet Herincx *disp.* 11. *de Sacramento Ordinis, quaest.* 7. *n.* 72. Idque patet ex praxi Ecclesiae, quae sic citatum Decretum Tridentinum semper intellexit. 63

Ubi tamen notandum, quod annus habeat trecentos sexaginta quinque dies, et fermo sex horas (undecim videlicet minutis deficientibus) tanto enim temporis intervallo Sol Zodiacum perlustrat. Unde in computando initio vigesimi quinti anni aetatis, ad Sacerdotium requisiti, etiam habenda est ratio illarum sex horarum: non enim potest dici inchoatus ejusmodi annus, nisi vigesimus quartus annus de momento in momentum, adeoque etiam quoad illas sex horas, sit perfecte completus, simulque aliquod temporis spatium, ut puta medius dies, vel saltem una hora, pro inchoatione sequentis anni superadditum. Quamvis autem haec difficultas hactenus cessaverit, eo quod sex illae horae per additionem diei Bissextilis, singulis quaternis annis factam, jam fuerint suppletae. Quia tamen anno millesimo septingentesimo, juxta regulas Correctionis Calendarii Romani more solito non intercalabatur Dies Bissextilis, sicque non supplebantur sex illae horae proxime elapsis quatuor annis ultra 365. dies restantes, ac insimul totam diem constituentes: hinc ab Anno Domini millesimo septingentesimo, usque ad annum vigesimum quintum ejusdem saeculi, semper addi debet unus dies ultra anniversarium vigesimi quarti suae Nativitatis diem, ut quis possit dici inchoasse vigesimum quintum aetatis annum. Atque in simili casu ita fuisse declaratum a Sacra Congregatione Concilii Tridentini refert Fagnanus *in c. Ad nostram. num.* 24. *de Regularib.* ubi inquit, quod eadem Sacra Congregatio die 6. Novembris 1592. censuit, habendam esse rationem tam in promovendis ad Ordines, quam in admittendis in Professionem, illorum decem dierum subtractorum in Calendario Gregorii XIII. ita ut addendi sint illi decem dies subtracti. Haec ille. 64

Dicitur notanter num. 63. *in promovendis ad Sacros Ordines.* Siquidem ad primam Tonsuram, et quatuor Ordines minores licite suscipiendos, non requiritur determinata aetas, dummodo adsit sufficiens scientia una cum aliis requisitis: quamvis ante annum decimum quartum (saltem inceptum) tales non possint obtinere Beneficium Ecclesiasticum; prout decrevit Concilium Trident. *cit. Sess.* 23. *cap.* 6. *de Reform.* et notat Barbosa ibidem, *n.* 2. cum aliis. 65

VII. Insuper requiritur debita scientia in Ordinandis: illiterati enim, ad Ordines non sunt promovendi, *can.* 1. *et seqq. dist.* 36. Concordat illud Propheticum, Oseae cap. 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.* Requirit autem Concilium Trident. *cit. Sess.* 23. *cap.* 4. *de Reform.* ad primam Tonsuram, ut initiandus sit Fidei rudimenta edoctus, et sciat legere, et scribere. Ad quatuor 66

Ordioes minores requiritur, juxta cit. Concilium Trident. *cap.* 11. ut Ordinandi saltem Linguam Latinam intelligant. Ad Subdiaconatum, et Diaconatum, postulat idem Concilium *cap.* 13. quod Ordinandi sint instructi in litteris, et iis, quae ad Ordinem suum exercendum pertinent. Et tandem ad Sacerdotium exigit in Ordinandis tantam scientiam, ut possint populum docere ea, quae scire omnibus ad salutem necessarium est; simulque ministrare Sacramenta.

67 Verum, quod in Religiosis non requiratur tanta scientia, quanta in Clericis saecularibus ordinandis, notat Sylvester ℣. *Clericus*, 2. n. 1. Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regular quaest.* 24. *art.* 7. Diana *part.* 3. *tract.* 2. *de Dubiis Regul. Resolut.* 86. Miranda *tom.* 2. *Manual. Praelat. quaest.* 8. *art.* 7. §. *Dico primo*, asserens hoc esse certissimum, ac consuetissimum. Lauretus de Franchis *in Controversiis inter Episcop. et Regular. numer.* 302. citans alios plures. Ratio est: quia Clerici saeculares ordinantur ad peragendas functiones Ecclesiasticas, quae concernunt curam animarum, saltem indirecte; atque ideo debent habere sufficientem scientiam in Ordine ad ipsas. Econtra Religiosi communiter non ordinantur ad curam animarum, sed ad assistendum Choro, ministrandum Altari, atque ad celebrandum Missas; unde sufficit, quod sciant necessaria ad haec sacra Ministeria rite peragenda: nam si applicentur aliis Ecclesiasticis functionibus curam animarum concernentibus: ut est concionari, Confessiones excipere, indigent nova approbatione, et applicantur duntaxat idonei. Deinde quoad Religiosos semper remanet spes, atque occasio comparandi majorem, et exactiorem scientiam de rebus ad suum officium pertinentibus; eo quod continuae instructiones circa hoc fieri soleant in Monasteriis bene regulatis, tum per alios Fratres litteratos et gnaros, tum per ipsosmet Superiores, quod non tam facile contigit circa Clericos saeculares. Si tamen non nemo saecularium ordinari desideret in eum duntaxat finem, ut pro sua devotione Missam celebret, non autem, ut quoquo modo curae animarum se applicet, nec tunc quoad ipsum requiri tantam scientiam, quanta est necessaria in aliis, notat Franchis *loc. cit. n.* 303.

68 VIII. Requiritur ex parte Ordinandi legitimus Titulus sustentationis. IX. Ut ordinetur a proprio Episcopo, vel saltem obtinuerit licentiam, seu Litteras Dimissorias, ut ab alio ordinari valeat. X. Ut servet interstitia temporum. Et de hisce tribus agetur singillatim in progressu. Tandem, ut taceantur alia his similia, requiritur debitus ordo inter receptionem unius vel alterius Ordinis; ita videlicet, ut nullus ordinetur per saltum, recipiendo Ordinem majorem praetermisso minore, puta Diaconatum ante Subdiaconatum, vel Presbyteratum ante utrumque aut ante alterum eorum; uti patet ex *cap. un. Clerico per saltum promoto*, ubi de hoc.

69 Quaeritur II. An, et qualis Titulus sustentationis requiratur, ut quis possit ordinari? Resp. Per *Titulum* in proposito intelligitur Beneficium Ecclesiasticum, vel aliud medium sese honeste sustentandi. Et vocatur a nonnullis *Titulus sustentationis*, a Pontificali Romano autem absolute *Titulus*. Cum enim non deceat, ut Clerici, Divinis Officiis specialiter adscripti, cum Ordinis dedecore mendicent, aut sordidum aliquem quaestum exerceant; idcirco nemo ad sacros Ordines admittendus est, nisi ejusmodi Titulum, seu medium sese oneste alendi, possit ostendere: prout tum *can. Neminem. et can. Sanctorum. dist.* 70. tum in Concilio Tridentino *Sess.* 21. *cap.* 2. *de Reform.* expresse habetur.

70 Dicitur, *ad sacros Ordines*: nam ad Ordines minores non requiri Titulum, tenet communis Doctorum, ac praxis Ecclesiae. Ratio est: quia Clerici in Minoribus constituti, si se clericaliter sustentare nequeant, libere possunt nubere, aliaque negotia saecularia exercere. Et hinc Concilium Trident. *loc. cit.* notanter prohibet solum; ne quis sine Titulo *ad sacros Ordines promoveatur.*

71 Resp. II. Ejusmodi Titulus ad Ordines sacros requisitus, triplex est, nimirum Beneficii, Patrimonii, et paupertatis. Ita Pontificale Romanum, *Tit. de Ordinatione Subdiaconi*, cum communi. Primus itaque Titulus est, Beneficii Ecclesiastici, dum tale quis pacifice possidet. Et tale Beneficium non potest aliquis postmodum resignare, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii Titulum sit promotus; neque ea resignatio admittatur, nisi constito, quod aliunde vivere commode possit: aliter autem facta resignatio, nulla est; prout decrevit Concilium Trident. *cit. cap.* 2.

72 Secundus Titulus est Patrimonii, vel Pensionis. Ut tamen ad hunc Patrimonii, vel Pensionis, quis ordinari possit, requiritur insuper, quod Episcopus judicet, talem pro utilitate vel commoditate Ecclesiarum suarum esse assumendum, illudque Patrimonium, vel Pensionem, et ad vitam sustentandam sufficiens esse, et vere ab ipso obtineri: et statuit Concilium Trident. *loc. cit.* illico subjugens, quod etiam tale Patrimonium, vel Pensio, posthac sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti nullatenus possit, donec Ordinati Beneficium Ecclesiasticum sufficiens statui sui sint adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possint, antiquorum Canonum poenas super his innovando.

73 Tertius Titulus, est paupertatis, seu Professionis Religiosae. Siquidem Religiosi Professi, utpote propter Christum omnia sua relinquentes, nihilque proprium in hoc Mundo possidentes, ordinantur ad Titulum paupertatis, juxta Pontificale Romanum *loc. cit.* Etenim paupertas voluntaria, quam vovent Religiosi, approbatam ab Ecclesia Religionem profitentes, tenet vicem Tituli Beneficialis, cum ipsis Monasterium de alimentis providere teneantur: imo et pro opibus computatur; nam bene custodita, praesertim altissima Paupertas Fratrum Minorum, Haeredes et Reges Regni coelorum instituit, ut horum Regula *cap.* 6. loquitur. Unde non mirum, quod Concilium Trid. *Sess.* 21. *cap.* 2. *de Reform.* de hoc Titulo Paupertatis mentionem non fecerit, sed tractaverit solum de Titulo Clericorum saecularium; ut patet ex illis verbis: *Statuit sancta Synodus, ne quis deinceps Clericus saecularis* etc.

74 Verumtamen B. Pius V. in Bulla *Contra male promotos*, edita 4. Octobris, 1568. quae incipit, *Romanus Pontifex* (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani Constit.* 75. dicti Pontificis) gravibus de causis dictum Decretum Concilii Trident. extendit ad omnes, et singulos cujuscunque Ordinis Clericos Religiosos non professos (ut sunt Novitii) seu saeculares more Religiosorum in communi viventes, qui nunquam, aut non nisi ad certum tempus, professionem emiserunt; et ex Claustro exire possunt: unde hi omnes non possunt ordinari, nisi observata forma Concilii Tridentini, sub poenis in eadem Bulla B. Pii V. contentis. Atque hoc ipsum habere locum tam in non professis, quam in nulliter professis censuit Rota *in una Urgellen. Canonicatus* 3. *Martii* 1593. *coram Illust. Blanchetto*, quam refert Nicol. Garcias *part.* 2. *de Beneficiis. cap.* 5. *n.* 11. et post ipsum Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 19. *n.* 5. citans alios. Siquidem nulliter professus, revera non est professus; cum talis professio nullam inducat obligationem, nullumque juris effectum.

75 Speciale aliquid circa hoc habent Religiosi Societatis Jesu, ut post emissa, absoluto Novitiatus biennio,

rota substantialia, etsi simplicis, possint ad sacros Ordines, ipsumque Presbyteratum promoveri, juxta Bullam Gregorii XIV. *Ecclesiae Catholicae* §. 16. et aliorum Pontificum concessiones. Verum, quia nonnunquam contingit, jam ordinatos a Societate dimitti; hinc, ne talus in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogantur, tenentur Praelati ejusdem Societatis, taliter dimissis de honesto victu providere, donec sufficiens Beneficium Ecclesiasticum consequantur; prout declarasse Sixtum V. refert Barbosa *cit. allegat.* 19. *n.* 7.

76 Resp. III. Praedictis tribus Titulis, juxta praxin, et antiquam consuetudinem Germaniae, et quarundam aliarum Religionum, addi potest *Titulus Mensae*, vi cujus vel Princeps Territorialis, vel Civitas quaedam, aut Monasterium per litteras se obligat, praestandi in subsidium tali Clerico necessario alimenta, quando is, prae infirmitate, vel decrepita aetate, vel alio casu amplius se honeste sustentare nequiverit, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur. Et hujusmodi Titulus ex eo potissimum hisce in partibus usu invaluit; quia in Parochiis, praesertim amplioribus, opus est pluribus Clericis Cooperatoribus, nec Beneficia adeo frequentia existunt, ad quae iidem possent ordinari, unde horum defectum munificentia Principum Territorialium, seu aliarum Communitatum, ex zelo propagandae Religionis Christianae, per concessionem Tituli Mensae supplere gestiebat. Verum de hoc Titulo Mensae, utpote consuetudine solum introducto, Jura mentionem non faciunt: fusius tamen de ipso disserit Ludovic. Engel *in Collegio Juris Canonici, lib.* 1. *tit.* 14. *De Ætate et qualit. praeficiend. num.* 14. *et seqq.* ubi varias Quaestiones practicas circa Titulum Mensae erudite resolvit.

§. IV.
De Subditis Episcopi quoad effectum Ordinationum.

SUMMARIUM.

77 *Unusquisque a proprio Episcopo est ordinandus.*
78 *Subditus Episcopi quoad Ordines recipiendos, quatuor modis quis censetur, quibus?*
Natus in una Dioecesi, et in alia habens domicilium, vel Beneficium, potest a quolibet earum Episcopo ordinari. Ibid.
79 *An etiam uno horum electo possit quis variare, suscipiendo caeteros Ordines ab alio?*
80 *Potest quis ordinari ab Episcopo ratione Beneficii, in ejus Dioecesi obtenti.*
81 *Dummodo istius possessionem habeat.*
82 *Atque olim ad hoc sufficiebat Beneficium modicum.*
83 *Secus de facto, ob novissimam Constitutionem Innocentii XII.* Speculatores Domus Israel.
84 *Quaenam vi hujus Constitutionis requirantur, ut quis ordinari valeat ab Episcopo ratione Beneficii in ejus Dioecesi obtenti?*
85 et 86 *Verba ejusdem Constitutionis, quantum ad propositum, referuntur.*
87 *Potest quis ordinari ab Episcopo loci ratione Originis.*
88 *Dummodo ibi non fuerit natus fortuito.*
Natus in mari, habet originem in domicilio patris. Ibid.
89 *Origo patris, an etiam inspiciatur quoad Ordines suscipiendos? Et n. seqq.*
90 *De facto post Constitutionem Innocentii XII. subditus Episcopi ratione originis, quis censeatur? Et n. seqq.*
91 *Verba ejusdem Constitutionis quoad propositum.*
92 *Origo matris, an attendatur quoad Ordinationem filii praesertim illegitimi?*
93 *Quid dicendum de Expositis?*
94 *Ratione Domicilii efficitur quis subditus Episcopi loci quoad receptionem Ordinum.*
95 *Ad hoc tamen non sufficit quasi Domicilium.*
96 *Verum Domicilium constituitur animo, et facto simul, et quomodo?*
97 *Refertur nova Constitutio Innocentii XII. circa rationem Domicilii quoad effectum suscipiendi Ordines.*
98 *Quae requirantur, ut Episcopus Familiarem suum ordinare valeat? Et n. seqq.*
99 *Familiarium nomine, qui intelligantur?*
100 *Hujusmodi Familiaris debuit cum Episcopo fuisse commoratus per triennium.*
101 *Et Episcopus ordinans suum Familiarem, statim debet huic conferre Beneficium.*
102 *Dictio* Statim, *quid hic importet?*
103 *Episcopi Titulares nequeunt ordinare suum Familiarem.*
104 *Quae de facto ulterius requirantur, ut Episcopus Familiarem suum ordinare valeat?*
105 106 107 et 108 *Referuntur posteriora verba Constitutionis Innocentii XII.* Speculatores Domus Israel.

Quaeritur I. An quivis a proprio Episcopo sit ordinandus, et quot modis quis censeatur subditus ejus? Resp. I. Certum est, quod unusquisque non nisi e proprio sit ordinandus, nullusque possit ordinare extraneum, nec etiam primam Tonsuram huic conferre absque proprii Superioris licentia. Textus est *in can.* 1. *et seqq. dist.* 72. *et can. Nullum Episcoporum.* 9. *q.* 2. *et c. Eos qui* 2. *et c. Episcopus.* 4. *h. t. in* 6. juncto Concilio Tridentino *Sess.* 14. *cap.* 2. *et* 3. *de Reform. et Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* ubi sub gravibus poenis infra declarandis, id fieri prohibetur. Et merito: tum, ut dissensiones evitentur, quae suboriri possent inter Episcopos, si unus alterius subditos eodem ignorante, ac saepius invito, ordinare praesumeret, *can.* 1. *dist.* 71. Tum, non obvietur malitiis hominum, atque indigni et ignorantes ad Sacros Ordines non promoveantur, qui alioquin Clericales Ordines, quos e propriis Episcopis forsan sibi jam denegatos dolent, aut ex certis impedimentis canonicis sibi denegandos fore merito verentur; ab extraneis Episcopis, nullamque de ipsorum defectibus notitiam habentibus, in animarum suarum perniciem, et Ecclesiastici Ordinis dedecus, recipere praesumerent. 77

Resp. II. Quatuor modis censetur quis subditus Episcopi quoad Ordines licite ab ipso recipiendos, videlicet ratione originis, ratione domicilii, ratione Beneficii, et ratione triennalis familiaritatis seu commensalitatis cum Episcopo. Ita communis; et patet ex c. *Cum nullus.* 3. *h. t. in* 6. ubi priores tres modi comprehenduntur illis verbis: *Superior in hoc casu* (scilicet quantum ad dandam licentiam recipiendi Ordines ab alieno Episcopo, et multo magis ipsos conferendi) *intelligitur Episcopus, de cujus Dioecesi est is, qui ad Ordines promoveri desiderat, oriundus: seu in cujus Dioecesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum: seu habet (licet alibi natus fuerit) domicilium in ea.* Et quia hic textus loquitur disjunctive, hinc ille, qui in una Dioecesi natus est, in altera fixit domicilium, et in tertia Beneficium recepit, potest a quolibet earum Episcopo ordinari. Nicol. Garcias *part.* 2. *de Beneficiis, cap.* 4. *n.* 2. Pirhing *h. t. n.* 30. et alii, ac favet textus *in L.* 1. *C. de Municip. lib.* 10. ubi habens alium locum originis, alium incolatus, cogitur in utroque loco munera subire. Porro quartum modum, triennalis videlicet Familiaritatis cum Episcopo, addit Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 9. *de Reform.* 78

Verum tamen dictum illud, quod quis a quolibet 79

illarum Dioecesium Episcopo possit ordinari, procedit potissimum ante factam unius istorum Episcoporum electionem, seu receptam ab ipso ordinationem. Nam quando aliquis fuit ordinatus ab uno praefatorum Episcoporum, v. g. ab Episcopo Beneficii in Subdiaconum ad titulum Beneficii in ejus Dioecesi existentis, et personalem residentiam requirentis, vel ad titulum patrimonii pro utilitate, vel necessitate Ecclesiae suae, juxta formam Concilii Tridentini *Sess.* 23. *cap.* 16. *de Reform.* tunc talis, inconsulto illo priori Episcopo, non potest ordinari v. g. in Diaconum, vel Presbyterum, ab alio Episcopo, puta originis, vel domicilii. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 4 n. 1. citans Archidiaconum *in c. Ne captandae. de Concess. Praebend.* Achillem de Grassis *Dec. is.* 13. *de Pensionib.* et Molfesium *in Summa Theol. Moral. tract.* 2. *cap.* 2. n. 10. Aloys. Riccius in *Praxi Aurea Fori Ecclesiastici, part.* 1. *res.* 275. n. 4. Piasecius in *Praxi Episc. part.* 1. *cap.* 1. n. 4. *ampliat.* 2. Diana *part* 8. *tract.* 2 *resol.* 10. allegans Additionem ad Summam Bullarii Quaraotae, §. *Ordo. vers. Circa tertium.* Rationem dant. Tum quia variatio in Ecclesiasticis, puta in receptione Ordinum, maxime est vitanda, *Clem. un. de Renunc.* Tum quia alioquin talis variata ordinatio fieret in praejudicium prioris Episcopi, per primam ordinationem electi: utpote qui talem jam semel ordinavit, et quidem ad titulum beneficii, vel patrimonii, pro utilitate suae Ecclesiae; sicque in hunc finem ulterius investigare potest, et debet, constantem morum probitatem, atque idoneitatem ordinandi. Fatendum tamen, quod extra praedictum casum Diana *cit. part.* 8. *tract.* 2. *resolut.* 9. cum nonnullis aliis oppositum teneat. Concordat Zypaeus *in Consult. Canon. tit. de Ætate et qualitate etc. consult.* 3. *vers. Quod porro.* Zoesius *h. t. n.* 26. et Engel *eod* n. 31. Quia (inquiunt) talis variatio in Jure non reperitur prohibita: nam impraesentiarum variatio non contingit circa unum idemque subjectum, qualis prohibetur *in cit. Clem. un. de Renunciat.* sed respectu diversorum Ordinum, quorum quilibet est irreiterabilis.

80 Quaeritur II. An, et quibus concurrentibus possit quis ordinari ab Episcopo, ratione Beneficii Ecclesiastici in ejus Dioecesi obtenti? Resp. I. Spectato Jure communi potest quivis ordinari ab Episcopo loci, in cujus Dioecesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum. Ita communis; et patet *ex d. c. Cum nullus h. t. in* 6.

81 Notanter dicitur, *Beneficium obtinet.* Quia ad hunc effectum non sufficit sola spes Beneficii proxime obtinendi; imo nec sufficit sola collatio, seu titulus ipsius, sed requiritur vera possessio Beneficii. Ad hoc enim, ut quis efficiatur de Foro Episcopi ratione Beneficii, sicque ab ipso ordinari, vel Litteras Dimissorias obtinere valeat, requiritur Beneficium cum effectu; sicque cum pacifica possessione ipsius, *arg. c. Licet Episcopus.* 28. *de Praebend. in* 6. et tradit Garcias *part.* 2. *de Beneficiis. cap.* 4. *n.* 17. et Barbosa *part.* 2. *de Offic. et Potest. Episcop. allegat.* 4. *num.* 55. ac novissime declaravit Innocentius XII. in cit. Constitutione, *Speculatores Domus Israel*; cujus verba *n.* 85. *et* 86. referentur.

82 Et loquendo de hujusmodi Beneficio pacifice possesso, allatam doctrinam olim extenderunt plerique Auctores ad Beneficium etiam tenue; prout sensit Garcias *cit. cap.* 4. *nu.* 9. et Barbosa *ubi supra, num.* 45. *et* 46. citans plurimos alios. Rationem dant: quia in *d. c. Cum nullus. h. t. in* 6. indistincte conceditur, quod quis ordinari valeat ab Episcopo, vel de ejus licentia, in cujus Dioecesi Beneficium obtinet Ecclesiasticum; ergo sufficit quodcunque Beneficium, etiam tenue, cum Jus certum valorem, et qualitatem ejus non exprimat. Sed neque obstare videtur Concilium Trident. *Sess.* 21. *cap.* 2. *de Reform.* Quia ibi solum dicitur, quod nullus possit ordinari ad Titulum Beneficii, nisi illud sibi ad victum honeste sufficiat: non autem negatur, quin ratione tenuis Beneficii possit ordinari ab Episcopo illius loci, quando tamen adjungitur sufficiens patrimonium pro honesta sustentatione Clerici. Verum his non obstantibus;

83 Resp. II. Haec posterior doctrina, licet olim satis recepta, amplius sustineri nequit ob novissimam Constitutionem S. D. N. Innocentii XII. quae incipit, *Speculatores Domus Israel*, die 4. Novembris 1694. Motu proprio emanatam, atque (ut in fine ejusdem expresse cavetur) post publicationem Romae factam illico omnes, et singulos, quos concernit, arctantem. In hoc siquidem Motu proprio, post fusius recensitos abusus, et fraudes circa Ordinationem alienorum subditorum contingentes, atque inde consequentia mala, quibus Pastorali sollicitudine Pontifex abviare satagit, plura quoad praemissos quatuor modos sortiendi Forum Episcopi ad effectum Ordinum ab ipso recipiendorum declarantur, ac etiam de novo statuuntur.

84 Atque imprimis, quantum ad propositum, postquam ibidem Pontifex declarasset, neminem posse ordinari ratione Beneficii sibi primum conferendi, aut in quo post Clericalem Characterem susceptum immediate sit instituendus; sed duntaxat, quando illud ab Ordinando pacifice possidetur (per quod magis probantur dicta superius *n.* 81.) Subjungit, ac de novo statuendo inter alia decernit, quod imposterum nemo ratione Beneficii, in aliena Dioecesi obtenti, subjiciatur jurisdictioni illius Episcopi quoad Ordines suscipiendos, nisi Beneficium ejusmodi ad congruam Clerici sustentationem per se sufficiat; adeo, ut non possit defectus fructuum ejus suppleri per adjectionem patrimonii.

85 Verba praefati Motus proprii, quoad propositum, sic sonant. „ Motu proprio, at ex certa scientia, et „ matura deliberatione nostris, deque Apostolicae „ potestatis plenitudine, ad Omnipotentis Dei glo„ riam, Ecclesiae utilitatem, veteris disciplinae in„ staurationem, totiusque Christiani populi aedifica„ tionem, hac generali nostra, et perpetuo valitura „ Constitutione decernimus, et declaramus, nulli „ Episcopo, seu cujusvis loci Ordinario, tametsi Car„ dinalatus honore fulgeat, licere externum quem„ piam, ac sibi ratione originis, seu domicilii juxta mo„ dum inferius declarandum legitime contracti non „ subditum, ad Clericalem Tonsuram promovere, „ cujusvis Beneficii Ecclesiastici ei statim, ac Tonsu„ ra hujusmodi, insignitus fuerit conferendi, seu ad „ quos is a Patronis jam praesentatus, seu nomina„ tus fuerit, praetextu, etiamsi Beneficium praedi„ ctum de novo ea expressa adjecta lege fundatum „ fuisse constiterit, ut quis immediate post Clerica„ lem Characterem susceptum ad illud instituatur; „ Praeterea Clericum, qui legitime jam a proprio „ Episcopo ad eandem Clericalem Tonsuram, seu etiam „ ad minores Ordines promotus fuerit, non posse ab „ alio Episcopo ratione, ac titulo cujuscunque Bene„ ficii in illius Dioecesi obtenti ad ulteriores Ordi„ nes promoveri, nisi ante eorundem susceptionem „ Testimoniales Litteras proprii Episcopi tam origi„ nis, quam domicilii, super suis natalibus, aetate, „ moribus, et vita sibi concedi obtinuerit, easque „ Episcopo Ordinanti in Actis illius Curiae conser„ vandas exhibuerit.

86 „ Licet vero Clericus ratione cujusvis Beneficii „ in aliena Dioecesi obtenti, subjici dicatur jurisdi„ ctioni illius Episcopi, in cujus Dioecesi Beneficium „ hujusmodi situm est: eam tamen de caetero hic in„ re inconcusse servari volumus Regulam, ut ne„ mo ejusmodi subjectionem ad effectum suscipiendi „ Ordines acquirere censeatur, nisi Beneficium prae-

,, dictom ejus sit redditus, ut ad congruam vitae sus-
,, tentationem, sive juxta taxam Synodalem, sive ea
,, deficiente, juxta morem Regionis pro promoven-
,, dis ad sacros Ordines, detractis oneribus, per se
,, sofficiat, illudque ab Ordinando pacifice possidea-
,, tur, sublata quacunque facoltate supplendi, quod
,, deficeret fructibus ejusdem Beneficii cum adje-
,, ctione Patrimonii etiam piuguis, quod ipse Ordi-
,, nandus in eadem, seu alia quavis Dioecesi obtineret:
,, ac Episcopus sic ordinans tam de praedictis Testi-
,, monialibus Litteris, quam de reddito Beneficii hu-
,, jusmodi, espressam in consueta collatorum Ordi-
,, num attestatione mentionem facere debebit. *Hacte-
nus Pontifex.*

87 Quaeritur III. An, et quando possit quis ordinari ab Episcopo loci ratione Originis? Resp. I. Certum est, quod ratione Originis fiat quis subditus Episcopi loci, in cujus Dioecesi natus est quoad effectum recipiendi Ordines ab ipso, licet postmodum alibi Beneficium, aut domicilium acceperit, dummodo caetera requisita concurrant. Patet hoc ex *c. Cum nullus.* 3. *h. t.* cujus verba *n. 78.* referuntur.

88 Resp. II. Ut quis ratione Originis suae fiat subditus Episcopi loci, ubi natus est, quoad effectum recipiendi Ordines, requiritur vel maxime, quod parentes ipsius tempore nativitatis suae ibidem domicilium habuerint: nam natus fortuito in loco, per quem mater transibat, aut ibi negotiorum causa, vel in fuga hostium ad tempus degebat, non potest dici ex eo oriundus, sed potius ex loco, ubi pater ejus tunc habebat domicilium, *arg. l. Hujusmodi.* §. *Legatum. ff. de Legatis I.* ubi is, qui in fuga est, censetur esse in loco, a quo recessit; *et l. Actiu. ff. de Captivis*, ubi is, qui ab hostibus revertitur, creditur semper in civitate fuisse. Abbas *in c. Rodulphus. num.* 9. et ibi Felinus *num.* 13. *de Rescrip.* Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 4. *num.* 48. et alii. Ratio est: quia non inspicitur, quod per accidens est, sed quod per se est. Ugolinus *de potest. Episc. cap.* 26. §. 1. *n.* 5. inde resolvens, quod filius habeat originem in domicilio patris, si in mari natus est.

89 Adduut Doctores, quod etiam origo patris inspiciatur quoad Ordines suscipiendos, adeoque quis ordinari possit ab Episcopo loci, in quo pater ejus natus est. Barbosa *cit. allegat.* 4. *n.* 4. Navarrus *Consil.* 19. *n.* 1. *de Temporib. Ordinat.* Pirbing *h. t. n.* 31. id admittens saltem in casu, si de filii origine constare non possit, et plures alii. Siquidem (inquiont) Jura non requirunt, quod quis in Episcopatu Ordinantis sit natus, sed quod inde sit oriundus; ut *cit. c. Cum nullus.* 3. *h. t. in* 6. Atque filius censetur oriundus in loco, ubi pater ejus naturalem originem traxit, *l. Assumptio.* §. *Filius ff. Ad Municipalem et l. Filios. C. de Municipal. lib.* 10. ac notat Glossa *in cap.* 1. *V. Alienigenas. de Usuris. in* 6. ergo. Verom haec doctrina, sic absolute prolata, de facto amplius sustineri nequit: unde

90 Resp. III. Hactenus dicta de facto sunt moderanda juxta novissimum, et proxime citatum Motum proprium Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel:* in quo Pontifex inter alia decrevit, atque declaravit, ut quantum ad Ordines suscipiendos, subditus Episcopi ratione originis ille tantum sit, qui naturaliter ortus est in Dioecesi, in qua ordinari desiderat. Vel, si natus est ex accidenti, tunc attendatur naturalis origo patris, si is domicilium non mutavit. Quod si vero pater alibi domicilium contraxisset, tunc non origo patris, sed domicilium ipsius pro Ordinatione filii sui attendi debeat.

91 Verba ejusdem Constitutionis, seu Motus proprii, et immediate consequentia ad ea, quae *num.* 85. *et* 86. allata fuerunt, sic sonant. ,, Caeterum sub-
,, ditus ratione originis is tantum sit, ac esse intelli-
,, gatur, qui naturaliter ortus est in ea Dioecesi, in qua
,, ad Ordines promoveri desiderat; dummodo tamen
,, ibi natus non fuerit ex accidenti, occasione nimi-
,, rum itineris, officii, Legationis, Mercaturae, vel cu-
,, juscis alterius temporalis morae, seu permanentiae
,, ejus Patris in illo loco: quo casu non ejusmodi for-
,, tuita nativitas, sed vera tantum, et naturalis patris
,, origo erit attendenda. Quod si quis tanto tempo-
,, ris spatio in eo loco, in quo ex accidenti, sicut prae-
,, mittitur, natus est, moram traxerit, ut potuerit ibi-
,, dem Canonico aliquo impedimento irretiri, tunc
,, etiam ab Ordinario ejus loci Litteras Testimonia-
,, les, ut supra, obtinere, illasque Episcopo ordi-
,, nanti, per eum in collatorum Ordinum testimo-
,, nio similiter recensendas, praesentare teneatur. At
,, si Pater in alieno loco, ubi ejus filius natus est,
,, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi vere do-
,, micilium de jure contraxerit, tunc non origo Patris,
,, sed domicilium per Patrem legitime, ut praefertur,
,, contractum pro Ordinatione ejusdem filii attendi
,, debeat. *Hactenus Pontifex.*

Caeterum origo matris quoad receptionem Ordinum per filium, non attenditur: siquidem filius sequitur duntaxat originem patris, et non matris, *l. Filios. C. de Municipalib. lib.* 10. Dummodo hinc excipiantur *vulgo quaesiti*, sive illegitimi: hi enim matrem, ejusque originem sequuntur, *l. Cum legitimae. ff. de Statu hominum. et L.* 1. §. *fin. ff. Ad Municipalem. et l. Ejus qui. ff. eod.* Ac proinde, si quoad defectum natalium dispensentur, in loco originis matris, quando haec alibi domicilium non contraxit, ordinari possunt. 92

Tandem loquendo de Expositis, quorum parentes ignorantur, possunt ipsi ordinari in Dioecesi, in qua, ut supra, naturaliter orti sunt: vel, si de hoc constare nequeat, in loco, ubi expositi reperiuntor. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 4. *n.* 17. citans alios. 93

Quaeritur IV. Quomodo ratione Domicilii efficiatur quis subditus Episcopi quoad Ordines ab ipso recipiendos? Resp. I. Ratione Domicilii potest quis veluti subditus ordinari, aut Dimissorias recipere ab Episcopo illius Dioecesis, in qua Domicilium, sive perpetuam habitationem constituit, licet alibi natus fuerit. Ita communis; et patet *ex cit. Cum. nullus. h. t. in* 6. 94

Dicitur notanter, *Domicilium.* Quia ad effectum recipiendi Ordines non sufficit *quasi Domicilium*, sive habitatio duntaxat temporalis, otputa, per majorem anni partem, vel etiam per plures annos alicubi continuata studiorum, vel aliorum negotiorum causa, absque animo ibi perpetuo commorandi. Licet enim istud quasi domicilium sufficiat ad recipienda ibidem alia Sacramenta, non tamen ad Ordines suscipiendos: nam ob majus periculum, quod ex indignis, vel minus habilibus Ministri, qui caeteroqoin veluti parum noti in partibus remotis facilius ingressum reperirent, ipsi Ecclesiae imminere dignoscitur, Jura verum domicilium quoad legitimam Ordinum susceptionem requirunt. 95

Porro verum Domicilium, non nuda voluntate, et assertione, sed animo et facto simul constituitur; ut *l. Domicilium. ff. Ad Municipalem*, ibi: *Domicilium re et facto transfertur, non nuda contestatione.* ubi Glossa inquit: *Facto, subintellige, et animo: nam haec duo sunt necessaria.* Et quidem domicilium constituitur *animo*, permanendi videlicet perpetuo in loco: alioquin enim non contrahitur domicilium, ut *l. Postliminii. ff. de Captivis. ut l. Nihil interest. et l. Ejus qui manumisit.* §. *Celsus. ff. Ad Municipalem.* Adeo, ut si quis inhabitet locum animo inde recedendi, non contrahat domicilium, licet mille annis ibidem habitet. Menochius *lib.* 2. *de Arbitrariis Judicum casu* 86. *n.* 7. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 4. *n.* 25. cum aliis. Quamvis exacto alicubi decennio, ut si 96

de opposito non constet, praesumptione juris censeatur ibidem contractum domicilium; *l. Nec ipsi. C. de Incolis, lib.* 10. et notat Glossa *ibid.* ℣. *Constituerint.* Sufficit autem animus perpetuo manendi in tali loco, perpetuitate saltem propositi, licet postmodum hujusmodi propositum, sicut et domicilium, mutari possit; ut *cap. ult. de Parochiis.* et *cit.* §. *Celsus.* cum similibus. Caeterum *facto* constituitur domicilium, capiendo cum tali animo alicubi possessionem, et res suas, vel majorem earum partem illuc transferendo, *arg. l. Cives. C. de Incolis, lib.* 10. ac notat Bartolus *ibid.* Barbosa *loc. cit. num.* 27. quamvis Glossa *in cit. l. Cives.* ℣. *Larem*, hoc admittat, etiamsi quis non habeat ibi majorem partem bonorum.

97. Resp. II. De facto, ut ratione Domicilii censeatur quis subditus Episcopi quoad effectum suscipiendi Ordines, non sufficit domicilium qualitercunque constitutum; sed insuper requiritur tum facto (modo statim assignando) tum jurejurando, demonstrare animum suum perpetuo ibidem manendi. Patet hoc ex novissimo, ac ex parte jam relato Motu proprio S. D. N. Innocentii Papae XII. *Speculatores Domus Israel*, in quo idem Pontifex immediate post ea, quae proxime *num.* 91. relata sunt, quantum ad propositum statuit in haec verba: „ Subditus autem „ ratione Domicilii ad effectum suscipiendi Ordines, „ is duntaxat censeatur, qui licet alibi natus fuerit, „ illud tamen adeo stabiliter constituerit in aliquo „ loco, ut vel per decennium saltem in eo habitando, „ vel majorem rerum ac bonorum suorum partem „ cum instructis aedibus in locum hujusmodi transfe„ rendo, ibique insuper per aliquod considerabile „ tempus commorando, satis, superque suum per„ petuo ibidem permanendi animum demonstraverit; et nihilo minus alterutro utroque casu se revera „ realiter animum hujusmodi habere jurejurando af„ firmet. Si quis tamen a proprio originis loco in „ ea aetate discesserit, qua potuerit alicui canonico „ impedimento obnoxius effici, etiam Ordinarii suae „ originis Testimoniales Litteras, ut supra, afferre „ debebit, ac de illis expressa similiter mentio in su„ sceptorum Ordinum Litteris facienda erit. *Hactenus Pontifex.*

98. Quaeritur V. Quae requirantur, ut Episcopus Familiarem suum, sibi caeteroquin non subditum, ordinare valeat? Resp. I. De hoc puncto Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 9. *de Reform.* ad tollendos illorum Episcoporum abusus, qui Familiares suos indifferenter ordinare solebant, statuit in haec verba: *Episcopus Familiarem suum non subditum ordinare non possit, nisi per triennium secum fuerit commoratus: et Beneficium, quacumque fraude cessante, statim re ipsa illi conferat: consuetudine quacunque, etiam immemorabili, in contrarium non obstante.* Haec Concilium.

99. Ex quibus verbis deducitur primo, quod talis ordinandus debeat esse unus ex Familiaribus Episcopi. Ubi nomine *Familiarium* intelliguntur illi, qui dominione potestati Episcopi subjiciuntur, ejusque expensis tanquam domestici commensales continuo aluntur; ut *cap. ult. de Verb. signif.* in 6. juncto Concilio Trident. *Sess.* 14. *cap.* 2. *de Reform.* ibi: *Etiam praetextu familiaritatis, continuae commensalitatis suae.* Rota Romana *divers. part.* 2. *Decis.* 303. *n.* 2. Indeque tales alio nomine appellantur *Commensales Episcopi.* Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 5. *n.* 2. citans alios.

100. Deducitur secundo, quod Familiaris quoad effectum, de quo in praesenti, debet cum Episcopo fuisse commoratus per triennium, ipsique praesentialiter inservisse; ac proinde non sufficiat, si absens ejusdem sumptibus vixerit. Nam Concilium Episcopo talem facultatem ordinandi Familiarem non concedit, *nisi per triennium secum fuerit commoratus:* ubi ponderandum ly, *Secum.* Et merito Concilium requirit ejusmodi triennalem commorationem sui Familiaris cum Episcopo, ut hic per tale tempus mores illius, et idoneitatem ad Statum Clericalem, melius cognoscere valeat: hoc quippe fieri vix posset circa absentem. Barbosa *loc. cit.* n. 6. *et seqq.* allegans alios, atque concordat saepe dictus Motus proprius Innocentii XII. proxime referendus.

Deducitur tertio, quod Episcopus ordinans suum Familiarem, statim debeat eidem, quacunque fraude cessante, Beneficium conferre. Idque etiam habet locum in Ordinibus Minoribus, ac prima Tonsura. Navarrus *Consil.* 11. *de Temporib. Ordinat. n.* 1. Zerola *in Praxi Episc. part.* 2. ℣. *Ordo.* §. *Quinto dubitatur.* Rota Romana *Decis.* 731. *part.* 4. *divers.* Garcias *part.* 2. *de Beneficiis*, *cap.* 5. *n.* 94. et alii. 101

Quamvis autem circa intellectum dictionis *Statim*, olim plures fuerint opiniones Doctorum; prout videre est apud Barbosam *cit. allegat.* 5. *n.* 11. De facto tamen post saepe memoratum Motum proprium Innocentii XII. constat, quod Episcopus ordinans Familiarem, ut supra, tenetur ipsi conferre Beneficium, ad honestam Clerici sustentationem sufficiens, *statim;* hoc est, *saltem intra terminum unius mensis a die factae Ordinationis.* 102

Caeterum memorata concessio ordinandi triennalem Familiarem, Episcopis facta a Concilio Tridentino, non extenditur ad Episcopos duntaxat Titulares illarum Ecclesiarum, quae in partibus Infidelium consistunt. Nam, ut taceatur quod hi Clero careant, et Populo Christiano, sicque Beneficium statim nequeant conferre Ordinandis: in eodem Concilio Trident. *Sess.* 14. *cap.* 2. *de Reform.* expresse derogatur talibus Episcopis Titularibus facultas ordinandi subditum alterius, etiam praetextu Familiaritatis, continuae commensalitatis suae, absque sui proprii Praelati expresso consensu, aut Litteris dimissoriis. 103

Insuper de facto, ut Episcopus Familiarem suum ordinare valeat, ex nova Constitutione alte memorati Innocentii XII. requiritur, quod is ante receptionem Ordinum Testimoniales Litteras proprii, originis scilicet, sive domicilii Praelati, super suis Natalibus, aetate, moribus et vita, sibi concedi obtinuerit; easque Episcopo ordinanti, in Actis illius Curiae conservandas, exhibuerit. 104

Verba dictae Constitutionis, seu Motus proprii Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel*, ac immediate sequentia ad ea, quae *n.* 97. referuntur, usque ad finem sic sonant. „ Ad haec nullus Episcopus alie„ nae Dioecesis subditum Familiarem suum ad ali„ quos sacros, vel minores Ordines, vel etiam primam „ Tonsuram promovere, seu ordinare praesumat absque ejus proprii, Originis scilicet, seu Domicilii „ Praelati testimonialibus Litteris, ut supra, et nisi „ ad praescriptum Concilii Tridentini praefati *Sess.* „ 23. *cap.* 9. *de Reform.* familiarem praedictum per „ integrum, et completum triennium in suo actuali ser„ vitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit: Be„ neficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, „ juxta modum superius praefinitum, sufficiat, qua„ cunque fraude cessante; statim; hoc est, saltem intra „ terminum unius mensis a die factae Ordinationis, re „ ipsa illi conferat, ac in Ordinationis hujusmodi Te„ stimonio expressam itidem Familiaritatis, ac Litte„ rarum praedictarum mentionem facere teneatur. 105

„ Porro, ut quicunque fraudibus aditus omnino „ praecludatur, volumus, et Apostolica Auctorita„ te statuimus, atque decernimus, ut Episcopus „ quilibet suos ratione Originis; sive Domicilii sub„ ditos Clericos quoscunque, ab alienis Episcopis „ quavis auctoritate etiam cum suis commendatitiis „ Litteris promotos, nedum ad formam Concilii „ Tridentini supra dicti Sess. 14. cap. 3. de Reform. 106

„ quoad scientiam examinare valeat, verum etiam Ordinum eis collatorum Testimoniales litteras, gratis tamen, recognoscere, ac diligenter perquirere, an quoad illos praesentis Constitutionis forma, et dispositio adimpleta fuerit, assignando sic promotis termino competenti, ei magis bene viso, ad docendum de ejusmodi adimplemento; ita ut quos eo termino elapso id minime praestitisse compererit, a susceptorum Ordinum exercitio, si ita, et quamdiu ei expedire videbitur, suspendere, illisque ne in Altari, aut in aliquo Ordine ministrent, interdicere possit.

107 „ Ita vero praemissa omnia, et singula, perpetuo ac inviolabiliter observari, atque impleri volumus, ut si quid in iisdem praemissis, seu eorum aliquo secus fiat, Ordinans quidem a collatione Ordinum per annum; Ordinatus vero a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipso suspensus sit, aliisque insuper gravioribus poenis pro modo culpae, nostro, et pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis, uterque subjaceat. Decernentes pariter easdem praesentes Litteras semper firmas, validas, et efficaces existere, et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri, et obtinere, ac ab illis, ad quos spectat, et pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus, et per omnia plenissime, et inviolabiliter observari. Sicque et non aliter per quoscunque Judices etc. Non obstantibus etc.

108 „ Volumus autem, ut praesentes Litterae in valvis Ecclesiae Lateranensis, et Basilicae Principis Apostolorum, nec non Cancellariae Apostolicae, ac in acie campi Florae et Urbe, ut moris est, publicentur, et assignentur, sicque publicatae, et affixae, omnes, et singulos, quos illae concernunt, perinde arctent, et afficiant, ac si unicuique eorum nominatim, et personaliter intimatae fuissent; quodque earumdem praesentium Transumptis, seu exemplis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personae in Dignitate Ecclesiastica constitutae munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quam extra illud, ubique adhibeatur, quae ipsis praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae, vel ostensae. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum Decretorum, Declarationis, Voluntatis, Statuti, et Derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri et Pauli, Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romae apud S. Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicae millesimo, sexcentesimo, nonagesimo quarto, pridie Nonas Novemb. Pontificatus nostri An. quarto. *Hactenus novissima Constitutio S. D. N. Innocentii PP. XII.*

§ V.

De Litteris Dimissoriis, et Facultate eas concedendi.

SUMMARIUM.

109 *Litterae Dimissoriae, quid, et cur sic dicantur? Appellantur etiam* Reverendae. *Ibid.*
110 *Licentia suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo, non necessario datur in scriptis.*
111 *Nisi in casu* cap. 1. h. t. in 6.
112 *Dimissoriae differunt a Commendatitiis seu Testimonialibus, et Formatis. Et n. seqq.*
113 *Per Formatas, quae litterae intelligantur?*
114 *In Litteris Dimissoriis quae exprimenda? Et n. seqq.*
115 *An ad eas requiratur praevium examen, et approbatio Ordinandi?*
116 *Et legitima causa concedendi, haecque in ipsis exprimi debeat?*
117 *Quid de Dispensatione in Interstitiis?*
118 *Quilibet Episcopus potest concedere Dimissorias. Qui potest ordinare, potest et Dimissorias ad Ordines dare. Ibid.*
119 *Etiam ille Episcopus concedit Dimissorias, qui potest ordinare Clericum ratione triennalis Familiaritatis, aut ex privilegio, vel consuetudine.*
120 *Capitulum Sede vacante nequit de facto intra annum concedere Dimissorias, nisi Arctatis: bene tamen antiquitus.*
121 *Arctati ratione Beneficii recepti, et*
122 *Arctati ratione Beneficii recipiendi? qui?*
123 *Quid de vocato ad Beneficium, si nondum habeat primam Tonsuram?*
124 *Aut de eo, cui quis vult resignare Beneficium?*
126 *An Capitulum Sede vacante possit Arctatis dare Dimissorias per seipsum, vel solum per suum Vicarium?*
126 *Vicarius Generalis Episcopi, an concedere possit Dimissorias? Et n. seqq.*
127 *In remotis esse, quando dicatur Episcopus?*
128 *Praelati inferiores, atque Capitula, et Abbates, nequeunt dare Dimissorias Subditis saecularibus.*
129 *Et revocata sunt quoad hoc omnia privilegia, praescriptiones, consuetudines, in contrarium.*
130 et 131 *Quid de Praelatis non existentibus intra fines alicujus Dioecesis?*
132 *Praelati Regulares possunt concedere suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines. et n. seqq.*
133 *Refertur Decretum Clementis VIII. quoad hoc.*
134 *Idemque probatur ratione.*
135 *Eas tamen solummodo concedunt ad Dioecesanum loci.*
136 *Nisi habeant privilegium, ut a quocunque Episcopo ordinari valeant; et an tunc teneantur ad formam Decreti Clementis VIII?*
137 *Aut nisi Dioecesanus loci sit absens, vel Ordinationes non habiturus.*
138 *Litterae Dimissoriae, an expirent morte concedentis? Et rationes dubitandi.*
139 *Eas non expirare morte concedentis, ostenditur.*
140 *Solvuntur rationes dubitandi.*
141 *Idem dicendum de Dimissoriis, a Capitulo Sede vacante concessis.*
142 *Nisi has novus Episcopus, ut potest, revocaverit.*

Quaeritur I. Quid sint Litterae Dimissoriae, et in quo differant a Commendatitiis, seu Testimonialibus, et Formatis? Resp. I. Per *Dimissorias* intelliguntur illae litterae, in quibus continetur scripta licentia, et consensus proprii Praelati, ut ejus subditus possit ab alio Episcopo ordinari. Et dicuntur *Dimissoriae*: quia per eas unus Praelatus suum subditum ex causa rationabili dimittit ad alterum, ut ab eo ordinetur. Licet enim Episcopus per semetipsum suis subditis Ordines conferre debeat, juxta Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap* 3. *de Reformat.* si tamen ipse ob morbum, aut aliam legitimam causam fuerit impeditus, de ejus consensu poterit illis Episcopus alterius Dioecesis Ordines conferre; ut *can. Episcopum.* 9. *q.* 2. *etc. Cum nullus. h. t. in* 6. ac tradit Concilium Trident. *cit. cap.* 3. Et hujusmodi Litteras Dimissorias, aliqui appellant *Reverendas*, ut inquit Concilium Tridentinum *Sess.* 7. *cap.* 10. *de Reform.* 109

110 Porro dicta licentia suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo, ordinarie solet dari in scriptis, sive per ejusmodi Litteras Dimissorias, ut sic de consensu proprii Ordinarii melius constare valeat, dum contine-

tur in scriptis. Absoluta tamen non requiritur scriptura, si aliunde de ejusmodi consensu rite constet: prout desumitur ex Concilio Trident. *Sess.* 14. *cap.* 2. *de Reformat.* ubi sob desjunctione loquitur, dum probibet Episcopis, alienum subditum ordinare absque sui proprii Praelati expresso consensu, aut Litteris Dimissoriis: sicque sufficere poterit expressus proprii Praelati consensus, quamvis non detur in scriptis.

111 Excipe tamen casum *in cap.* 1. *h. t. in* 6. relatum: ibi enim espressa ac necessario requiritur, ut Episcopus Italiae Ultramontanum non ordinet, nisi specialem licentiam a Papa habeat, vel a suo Episcopo per ejus patentes Litteras causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. Ubi Glossa, ℣. *Litteras*, inquit: *Nota casum, in quo scriptura requiritur.*

112 Resp. II. Litterae Dimissoriae differunt a Litteris Commendatitiis seu Testimonialibus, et Formatis: Ita Navarrus *Consil.* 27. *de Temporib. Ordinat.* et Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 33. *n.* 74. et rursus *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 7. *n.* 16. citans alios; atque inde concludens, quod licet Capitulum Sede vacante intra annum nequeat dare Litteras Dimissorias, possit tamen concedere Commendatitias, seu Testimoniales. Ratio diversitatis est: quia *Litterae Dimissoriae* dantur ad effectum suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo: et tales proprie vocantur Dimissoriae. *Commendatitiae* autem seu *Testimoniales* sunt, quibus Clericorum probitas, et mores, Ordinarii sui testimonio aliis commendantur; ut inquit Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reformat.* quales etiam proprie dicuntur illae, quae dantur a Capitulo Sede vacante, utpote quod nequit dare Dimissorias intra annum. Fatendum tamen, quod largius loquendo Litterae Dimissoriae, et Commendatitiae, nonnunquam sumantur pro eisdem; uti fit *can.* 1. *et* 2. *dist.* 27.

113 Porro per *Formatas* de communi jam consuetudine, ut inquit Layman *Titul. de Clericis peregrinis, num.* 3. intelliguntur Litterae testimoniales collatorum Ordinum; hoc est, illae, in quibus fit fides publica de collatis cuipiam Ordinibus. Olim tamen Formatae generalem acceptionem habuerunt, et omnes Ecclesiasticae Epistolae dicebantur *Formatae*; eo quod secundum certam *Formam* scriberentur: hinc in *can. ult. dist.* 71. per Formatas intelliguntur Litterae Commendatitiae, seu tales, sine quibus *nullum peregrinorum Clericorum suscipi oportet*, ut loquitur textus ibidem.

114 Quaeritur II. Quae sint attendenda, atque exprimenda in concessione Litterarum Dimissoriarum? Resp. I. In Litteris Dimissoriis debet imprimis exprimi nomen concedentis, et nomen atque cognomen illius, cui conceduntur. Item permissio, ut iste ab hoc determinato Episcopo (si sunt Dimissoriae speciales) vel a quocumque Antistite, rite et canonice promoto, ac gratiam et communionem Sanctae Sedis Apostolicae obtinente (si sunt generales) ordinari valeat. Item, an solum ab eo primam Tonsuram accipere, vel ad Acolythatum quoque caeterosque minores, imo et Subdiaconatus, Diaconatus ac Presbyteratus sacros Ordines, statutis a Jure temporibus, promoveri valeat.

115 Deinde spectato rigore Juris, requiritur praevium examen Ordinandi, ejusque approbatio, antequam ipsi Litterae Dimissoriae a proprio Episcopo ad alienum concedantur: prout constat ex Concilio Trident. *Sess.* 23. *cap.* 3. *de Reform.* ibi: *Episcopi subditos suos non aliter, quam jam probatos, et examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.* Quamvis antiquitus huc non fuerit observatum, ut liquet ex *can. Sanctissimo. dist.* 73. ubi Episcopus concedens Dimissorias litteras, eum, cui concedebat, non examinavit, sed Episcopo ordinanti examinandum reliquet. Et quod de facto quoque tale examen possit demandari Episcopo ordinanti, quando proprio Episcopo per absentiam valde incommodum foret illud peragere, decisum esse, refert Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 7. *n.* 29. Ubi etiam *n.* 22. recte cum aliis notat, et ex textu Concilii Trid. *Sess.* 7. *cap.* 11. *de Reform.* probat, quod Episcopus, cui examinatus, et approbatus Ordinandus dimittitur, possit hunc iterum examinare; adeoque talis duplex examen sustinere cogatur.

116 Tertio requiritur, ut Litterae Dimissoriae, non concedantur, nisi ex causa rationabili, haecque in ipsis exprimatur; ut *cap.* 1. *h. t. in* 6. Concordat Concilium Trid. *Sess.* 7. *cap.* 21. *de Reform.* ibi: *Facultates de promovendo a quocunque non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam, ob quam a propriis Episcopis ordinari non possunt, in litteris exprimendam.* Licet in aliquibus Pruviociis de consuetudine sit receptum, ut nulla causa assignetur: quam consuetudinem validam censet Emmanuel Rodericus *tom.* 3. *Quaest. Regul q.* 24. *art.* 3. *circa medium*, ac Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Formula Dimissoriarum Litterarum n.* 28.

117 Quarto requiritur, ut si Episcopus concedens Dimissorias, velit cum Ordinando dispensare in Interstitiis, in Litteris Dimissoriis clare exprimat, quod in dictis Interstitiis dispenset, vel saltem potestatem dispensandi concedat Episcopo ordinaturo. Nam dispensare super Interstitiis, pertinet ad proprium Episcopum, seu Superiorem Ordinandi, ut amplius infra *num.* 138. dicetur. Ac proinde illi, qui petunt Dimissorias, curare debent, ut eisdem simul inseratur clausula illa, qua Episcopus concedens Dimissorias, dispensat in Interstitiis: alioquin enim foret repellendus ab Ordinibus, si debita Interstitiorum tempore nondum fuissent transacta. Miranda *tom.* 1. *Manual. Praelat. quaest.* 38. *art.* 7. *Concl.* 2. *in fine.* Pirhing *h. t. n.* 89. et alii.

118 Quaeritur III. Quinam possint, vel non possint, concedere Dimissorias? Resp. I. Praeter Romanum Pontificem, qui cum sit Episcopus universalis Ecclesiae, et Ordinarius Ordinariorum, non solum Litteras Dimissorias, sed etiam privilegium concedere potest, ut quis a quocumque Antistite ordinari valeat, de Jure communi quilibet Episcopus suis subditis Litteras Dimissorias impartiri valet, sive is sit Episcopus originis, sive domicilii. Textus est *in c. Cum nullus* 3. *h. t. in* 6. Nam, ut inquit Glossa *fin. ibid.* atque desumitur *ex can.* 1. *dist.* 72. qui potest ordinare, potest etiam Dimissorias ad Ordines dare: quia *potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, juxta Reg. 68. Juris in 6.

119 Et haec ratio tam fortiter urget, ut extendatur etiam ad eum casum, quo Episcopus Clericum ratione triennalis Familiaritatis ordinare potest, juxta Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 9. *de Reform.* ubi Cardinales declararunt, eadem ratione posse Episcopum ipsi concedere Dimissorias. Layman *in cit. c. Cum nullus n.* 1. *h. t. in* 6. Quin imo Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 7. *n.* 4. hoc ipsum docet de Episcopo, qui ex privilegio, aut praescripta consuetudine, potest quibusdam Ordines conferre, ut possit eis etiam Dimissorias dare. Verum tamen hactenus dicta de facto sunt moderanda, atque intelligenda servatis omnibus illis, quae in novissima Constitutione Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel*, praescribuntur, et supra *n.* 105. *et seqq.* habentur: alioquin enim, sicut Episcopus illis non servatis amplius nequit cuipiam Ordines conferre, ita nec Dimissorias pro ipsis concedere.

120 Resp. II. Capitulum Sede vacante de facto non potest infra annum, a die vacationis computandum, Litteras Dimissorias concedere; praeterquam illi, qui alicujus Beneficii Ecclesiastici recepti, sive reci-

piendi, occasione arctatus fuerit. Ita novissime decrevit Concilium Tridentinum *Sess. 7. cap.* 10. *de Reform.* Quamvis enim antiquitus Capitulum Sede vacante liberam habuerit facultatem concedendi Dimissorias, *text. clar. c. Cum nullus.* §. *Episcopo. h. t. in* 6. haec tamen potestas ipsi, ac constituto per ipsum Vicario Capitulari, per Concilium Tridentinum restricta fuit, ne quoquo modo praejudicium generetur futuro Episcopo.

121 Excipit tamen Concilium Arctatos ratione Beneficii Ecclesiastici recepti, vel recipiendi, ne vel hoc absque sua culpa carere cogantur, vel requisitum actum Ordinis, quo ipsi carent, exercere non possint. Et quidem *Arctari ratione Beneficii Ecclesiastici recepti* censentur illi, qui obtinent aliquod Beneficium, ratione cujus tenentur se ordinari facere: prout assumpti ad regimen Ecclesiae Parochialis, tenentur infra annum promoveri ad Sacerdotium, *c. Licet canon.* 14. *de Election. in* 6. Et qui obtinent Dignitatem, seu Canonicatum, ad Ordinem ipsi annexum, juxta Concilium Trid. *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* Et hoc ipsum procedit in aliis Beneficiis, seu Capellaniis, quae ex sua institutione, consuetudine, aut statuto particularium Ecclesiarum, requirunt servitium personale, sicque certum Ordinem. Garcias *part.* 5. *de Benefic. cap.* 7. *n.* 98. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 7. *n.* 11. et alii.

122 *Arctati ratione Beneficii recipiendi* econtra dicuntur illi, qui habent jus, vel saltem sunt vocati ad aliquod Beneficium vacans, seu Capellaniam, quod tamen requirit actu certum Ordinem, quem needum habent. Sic ille dicitur Arctatus ratione Beneficii recipiendi, qui cum primam Tonsuram acceperit, eligitur, aut praesentatur ad Beneficium aliquod, majorem Ordinem actu requirens: quia per electionem, seu praesentationem requiritur ipsi jus ad ejusmodi Beneficium, quo carere absque sua culpa cogeretur, si Ordinem requisitum accipere nequiret. Barbosa, *ubi supra*, citans alios.

123 Idem dicendum in casu, quo quis vocatur ad Beneficium, ac needum habet primam Tonsuram: ut si Collator vult conferre, vel Patronus praesentare aliquem, qui nondum recepit primam Tonsuram. Quia enim Laicus, sive carens prima Tonsura, est incapax Beneficii Ecclesiastici, ac proinde ad illud eligi, vel praesentari nequit; adeo, ut si secus fiat, electio, vel praesentatio sit nulla; *arg. c. Ex litteris.* juncta Glossa *fin. de Transact.* estque amplius dictum *Tit.* 6. *de Elect.* §. 9. *n.* 219. Hinc talis censetur arctatus occasione Beneficii recipiendi; ac proinde Capitulum, seu Vicarius Capitularis Sede vacante, potest ei concedere Dimissorias pro recipienda prima Tonsura. Card. de Luca *de Beneficiis, Discurs.* 71. *n.* 7. et Garcias *cit. part.* 5. *cap.* 7. *n.* 102. citans Ugolinum *de Offic. et potest. Episc. cap.* 26. §. 20. *n.* 5. pro hac sententia referens Declarationem Sac. Congregationis; et rursus *part* 7. *cap.* 1. *n.* 30. ubi aliam refert ejusdem Sac. Congregationis Declarationem super *cap.* 10. *Sess.* 7. *Concilii Tridentini*, quae ait: *Vicarius Capituli Sede vacante infra annum potest concedere Dimissorias ad primam Tonsuram ei, qui est praesentatus a Patronis laicis ad Beneficium Ecclesiasticum jurispatronatus ipsorum, ut illud obtinere valeat.* Ubi tamen ly *praesentatus*, benigne accipi debet pro eo, qui non absolute est praesentatus (alioquin enim praesentatio foret nulla; ut dictum) sed de praesentatio in tempus habile, quo erit Clericus: seu petendo, ut antea initietur prima Tonsura. Garcias *cit. part.* 7. *cap.* 1. *n.* 28. *et* 29.

124 Secus dicendum de eo, cui aliquis vult resignare Beneficium, quod actu requirit Ordinem: hoc enim est mere voluntarium, ac proin ille non dicitur arctatus occasione Beneficii recipiendi. Aloysius Riccius *in Praxi Aurea part.* 2. *Resolut.* 98. Barbosa *cit. alleg.* 7. *n.* 11. Nec est simile de praesentato, vel electo ad Beneficium: nam electio, et praesentatio, fit ex necessitate Juris *intra certum tempus*, non item resignatio, utpote quae est mere voluntaria.

Caeterum id, quod hactenus dictum est, videlicet Capitulum Sede vacante infra annum posse Arctatis concedere Litteras Dimissorias, non sic intelligendum est, quasi post constitutum jam Vicarium (quem infra octo dies post mortem Episcopi constituere tenetur, juxta praescriptum Concilii Tridentini *Sess.* 24. *de Reform. cap.* 16.) possit Capitulum ejusmodi Dimissorias dare per se ipsum, sed solum mediante suo Vicario Capitulari. Licet enim jurisdictio principaliter resideat penes Capitulum Sede vacante, nihilo minus exercitium ejus existit penes Vicarium ab eodem deputatum. Ant. Flaminius Marchettus *in Praxi Vicarii Capitularis, part.* 1. *tit.* 9. *n.* 4. post Quarantam *in Summa Bullarum.* ✠. *Capitulum Sede vacante, num.* 4. et alios. Unde, quod Capitulum Sede vacante Arctatis non concedat infra annum Litteras Dimissorias, censuit Sac. Congregatio Episcoporum, et Regularium, *in Neapolitana, die* 12. *Januarii* 1604. *et in Almerin.* 24. *Januarii* 1653. prout refert Flamin. Marchettus *loc. cit. part.* 2. *tit.* 15. *nu.* 28. post Nicolaum *in Flosculis.* ✠. *Vicarius Capitularis, num.* 70. ✠. *Vicarius tamen.* Ac similiter, quod post annum Litteras Dimissorias concedere spectet ad Vicarium, et non ad Capitulum, fuit declaratum ab eadem Sac. Congregatione *in cit. Neapolitana, die* 12. *Januar.* 1604. prout testatur Barbosa *de Canonicis. cap.* 42. *num.* 120. et Flam. Marchettus *cit. tit.* 15. *num.* 21. 125

Resp. III. Vicarius Generalis Episcopi Litteras Dimissorias concedere non potest, nisi Episcopo in remotis agente, aut nisi ab eodem habeat speciale mandatum: alioquin enim ad hoc se non extendit ejus officium. Textus est *in c. Cum nullus.* 3. §. *Inferiores. h. t. in* 6. juncta Glossa *ibid* ✠. *Non extendat.* Rebuffus *in Praxi Benefic. part.* 1. *tit. Forma Vicariatus, n.* 47. *et* 48. Aloys. Riccius *in Praxi Aurea part.* 3. *resolut.* 232. *n.* 1. *et seqq.* Sbroz *de Vicar. Episcop. lib.* 2. *qu.* 41. Pax Jordanus *lib.* 3. *tit.* 6. *de Re sacra*, et alii. 126

Circa quod est notandum, quod tunc dicantur Episcopus in remotis agere, quando est extra Provinciam, sive Dioecesin, *in c. Coram dilecto.* 35. *de Election.* Aut quando abest ultra duas dietas, *c. Nonnulli.* 28. *de Rescrip.* Vel saltem ultra unam dietam, *c. Statutum.* 11. §. *Cum vero. eod. in* 6. Aut certe hoc erit relinquendum arbitrio boni viri, qui attenta praesertim consuetudine loci, caeterisque circumstantiis id determinabit: prout notat Glossa *in cit. c. Cum nullus.* ✠. *Remotis. h. t. in* 6. Hostiensis *in c. Relatum. de Sent. excommun.* Archidiaconus *in cap.* 2. *Respons.* 2. *de Testament. in* 6. et Pax Jordanus *loc. cit. num.* 130. allegans alios. Hodie tamen talibus Vicariis solet dari expressa super hoc potestas: adeo, ut etiam praesentibus Episcopis ex causa rationabili Litteras Dimissorias concedant. Glossa *loc. cit. in Addit.* post Joan. Andream *ibid. num.* 3. 127

Resp. IV. Inferiores Praelati, atque ipsamet Capitula etiam Cathedralia, et Abbates, quantumvis exempti, non possunt suis subditis saecularibus dare Litteras Dimissorias ad Episcopum alterius Dioecesis; sed horum ordinatio pertinet ad Episcopum, intra cujus Dioecesis fines existunt. Ita habetur in *cit. c. Cum nullus.* 3. §. *Inferiores. h. t. in* 6. ubi ita legitur statutum, secluso tamen speciali privilegio Apostolico, vel (ut addit Glossa, ✠. *Indultum.*) nisi habeant ex consuetudine praescripta, quod hoc facere possint. 128

Id ipsum, et quidem sub expressa revocatione quorumvis talium privilegiorum, praescriptionum et consuetudinum, etiam immemorabilium, habetur. 129

in Concilio Trident. *Session.* 23. *cap.* 10. *de Reform.* ubi dicitur. *Abbatibus, ac aliis quibuscunque, quantumvis exemptis, non liceat imposterum, intra fines alicujus Dioecesis existentibus, etiamsi nullius Dioecesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui Regularis subditus sibi non sit, Tonsuram, vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, et alii exempti, aut Collegia, vel Capitula quaecumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, Litteras Dimissorias aliquibus Clericis saecularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus, quae in hujus sanctae Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum Dioecesis fines existunt, pertineat: non obstantibus quibusvis privilegiis, praescriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus etc.* Haec ibi.

130 Quia vero relatum Concilium Tridentinum expresse loquitur de Praelatis, etiam exemptis, *intra fines alicujus Dioecesis existentibus*; ac infra statuit, ut Clericorum saecularium, ipsis subditorum, *Ordinatio ad Episcopos, intra quorum Dioecesis fines existunt, pertineat.* Hinc allegatum Decretum non urgere in casu, quo Praelati exempti, sive saeculares, sive Regulares, proprium et distinctum territorium habent, in quo jurisdictionem ordinariam, ac quasi Episcopalem exercent in subditos tam saeculares, quam Regulares; adeo, ut Populus etiam sit exemptus, ac nullius Dioecesis, nec intra fines Dioecesis Episcopi alicujus existat: tenuerunt non pauci Doctores; ut Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 7. *nu.* 8. Ascan. Tamburinus *tom.* 2. *de jure Abbatum, dist.* 2. *quaest.* 26. *n.* Piasecius in *Praxi Episcopali, part.* 1. *cap.* 1. *n.* 12. Pirhing *h. t. n.* 56. et quidam alii, id ex relatis verbis Concilii Tridentini, argumento a sensu contrario desumpto, colligentes.

131 Verumtamen oppositum esse tenendum, tradit Fagnanus c. *Nullus. n.* 23. *et seqq. de Parochiis*, Jacobus Pignatellus *Consultationum Canonicarum tom.* 8. *consult.* 59. *n.* 14. *et seqq.* Ubi hic *n.* 32. *et seqq.* plures Sac. Congregationis Declarationes allegat, quibus censuit, quod Abbates, aliique Praelati inferiores, nullo modo possint Litteras Dimissorias ad Ordines suis saecularibus subditis concedere, sed hoc pertineat ad Episcopum, intra cujus Dioecesis fines consistunt; aut, si intra nullius Dioecesis fines existant, ad Episcopum viciniorem, ad quem pariter spectat talibus personis Ordines conferre. Ad dignoscendum vero, quis sit vicinior Episcopus, attendi debeat vicinitas Cathedralis Ecclesiae, atque Abbatiae vel Prioratus, non autem territorii. Ita pluribus decidunt citatae Declarationes Cardinalium. Ad argumentum vero a senso contrario desumptum, patet ex dictis *Tit.* 2. *De Constitutionibus.* §. 16. *n.* 406. *et seqq.* quod illud in pluribus casibus, ibidem explicatis, non procedat. Hoc usque de Subditis saecularibus, nunc loquendo de Regularibus in Ordine ad facultatem concedendi ipsis Dimissorias ad Ordines,

132 Quaeritur IV. Utrum Praelati Regulares possint concedere subditis suis regularibus Litteras Dimissorias ad Ordines? Resp. I. Possunt Praelati Regulares, sive exempti; sive non exempti, suis subditis Regularibus concedere Litteras Dimissorias, sed (secluso speciali privilegio) non nisi ad Episcopum Dioecesanum, sive illum, intra cujus Dioecesis fines eorum Monasterium existit; dummodo ipse Ordinationes habuerit: alioquin, si hic ordinationes non sit habiturus; poterunt servatis servandis Superiores Regulares subditis Regularibus concedere Dimissorias Litteras ad quemcunque alium Episcopum. Ita communis; ac praeter Jura inferius alleganda, habetur decisum a Clemente VIII. in Decreto, *Super Ordinatione Regularium*, quod refertur a Laureto de Franchis *in Controversiis inter Episcopos et Regulares. n.* 246. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 7. *n.* 18. Miranda *tom.* 1. *Manual. Praelat. quaest.* 38. *art.* 2. et aliis, ut sequitur.

133 *DECRETUM Sacrae Congregationis Concilii Tridentini, emanatum auctoritate Fel. Record. Clementis VIII. Super Ordinatione Regularium.*

De mandato S. D. N. Clementis Divina Providentia Papae VIII. tenore praesentium mandatur omnibus et singulis, quorumcunque Regularium Superioribus, ut de caetero observent, et observari faciant, quae in Decreto Sacrae Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor est talis.

Congregatio Concilii censuit, Superiores Regulares posse suo subdito itidem Regulari, qui praeditus qualitatibus requisitis Ordines suscipere voluerit, Litteras Dimissoriales concedere, ad Episcopum tamen Dioecesanum, nempe illius Monasterii, in cujus Familia ab iis, ad quos pertinet, is Regularis positus fuerit: et si Dioecesanus abfuerit, vel non esset habiturus Ordinationes, ad quemcunque alium Episcopum; dum tamen ab eo Episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quoad doctrinam; et dum ipsi Regulares non distulerint de industria concessionem Dimissoriarum in id tempus, quo Episcopus Dioecesanus vel abfuturus, vel nullas habiturus esset Ordinationes. Verum, cum a Superioribus, Episcopo Dioecesano absente, vel Ordinationes non habente, Litterae Dimissoriae dabuntur, ab eis utique hujusmodi causam absentiae Dioecesani Episcopi vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam esse. Quod qui non fecerint, officii, et dignitatis, seu administrationis, ac vocis activae, et passivae privationis, ac alias arbitrio ejusdem Sanctissimi D. N. Papae reservatas poenas incurrent. In quorum fidem etc. Datum Romae die 15. *Mensis Martii* 1596.

134 Ratio prioris partis, quod nempe Praelati, seu Superiores Regulares, suis subditis Regularibus possint concedere Litteras Dimissorias, desumitur tum ex Jure Canonico, c. *Abbates.* 3. *de Privileg. in* 6. ubi ipsi generalem; et *quasi Episcopalem jurisdictionem* in suos subditos Regulares obtinere noscuntur: tum ex Concilio Trident. *Sess.* 23. *cap.* 10. *de Reform.* sc *num.* 129. relato: ubi dum Abbatibus, quantumvis exemptis, prohibetur Ordines minores conferre cuipiam, qui Regularis subditus non sit, aut Litteras Dimissorias concedere aliquibus Clericis saecularibus, tacite seu argumento desumpto a sensu contrario, utrumque conceditur respectu suorum subditorum Regularium. Accedit, quod idem Concilium Trident. *cit. Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* inter alia decreverit, quod nullus ordinetur, *nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur:* atqui Ordinarii Religiosorum quoad hoc sunt proprii ipsorum Praelati, seu Superiores, qui suorum subditorum probitatem, vitam, moresque plenius cognoscunt, ac de isti testari possunt, non sic Episcopi; ergo.

135 Altera pars, quod nimirum Superiores Regulares non nisi ad Dioecesanum loci, dummodo hic Ordinationem habiturus sit (secluso speciali privilegio) suis subditis Regularibus Litteras Dimissorias concedere valeant; rursus patet tum ex allegato Decreto Clementis VIII: tum ex Concilio Trident. *cit. Sess.* 23. *cap.* 8. sic statuente: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur.* Atqui proprius Regularium Episcopus censetur ille, in cujus Dioecesi ipsi commorantur, *arg.* c. *Cum nullus.* §. *fin. h. t. in* 6. juncto Concilio Trident. *Sess.* 23. *cap.* 10. *de Reform.* et tenet Miranda *cit. quaest.* 38. *art.* 2. Barbosa *cit. part.* 2. *allegat.* 4. *n.* 61. *et* 62. cum aliis inde concludens, quod Regulares debeant ordinari ab Episcopo loci, ubi degunt, vel ab alio, accedente ejus consensu, ac praeviis Litteris Dimissorialibus suorum Superiorum: et si degant in Monasteriis existentibus in loco

nullius Dioecesis, ab Episcopo viciniori. Atque hoc ipsum ex sententia Sac. Congregationis Concilii, docet Fagnanus *in c. Cum olim. n. 16. de Praescript.*

136 Intellige, *secluso speciali privilegio*: quale nonnullis Religiosis esse concessum, ut a quocunque Antistite, communionem Ecclesiae habente, cum Praelatorum suorum licentia seu Dimissoriis ordinari valeant, patet inter alia ex concessione Clementis VIII. die 23. Novembris, 1596. facta Congregationi S. Joannis Evangelistae in Portugallia: de qua jam supra §. 2. *num.* 51. dictum est. Nam, quod ejusmodi Religiosi non sint astricti ad eam formam concedendi Dimissorias subditis suis, quae in relato Decreto Clementis VIII. praescribitur; recte notat Piasecius. *part. 1. Praxis Episcopalis, cap. 1. art. 2. n. 5.* Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allegat. 4. n.* 60. Pirhing *h. t. n. 61. vers. Porro etsi*, cum aliis. Nec immerito; tum quia allegata concessio Clementis VIII. est posterior citato suo Decreto, ut liquet ex Data. Tum quia privilegium a Papa concessum, debet aliquid speciale operari, *c. Abbate.* 25. *de Verb. signif.* Sed, si ejusmodi Religiosi in suis Dimissoriis necesse haberent exprimere, quod Episcopus ille, in cujus Dioecesi situm est ipsorum Monasterium, sit abfuturus, vel nullas Ordinationes habiturus, jam hoc ipso eorum privilegium nihil speciale operaretur; cum non nisi ex hisce duabus causis cum veritate Dimissorias ad alium Episcopum suis subditis concedere valerent, quod nunc est commune omnibus Religiosis Ordinibus.

137 Ultima pars, quod Episcopo absente, seu Ordinationes non habente, possint servatis servandis Praelati, seu Superiores Regulares, suis subditis Religiosis ad quemcumque alium Episcopum Litteras Dimissorias, concedere, praeter rationes *n.* 134. allatas, constat ex relato Decreto Clementis VIII. ubi etiam illa, quae in tali casu sunt observanda, clare exprimuntur. Quod quidem, utpote indistincte loquens intelligendum est de Regularibus tam exemptis, quam non exemptis. Neque in tali casu opus est licentia proprii Episcopi Dioecesani: hanc enim Jus ipsum, sive Decretum Clementinum, tribuit; prout simile quid habetur *in c. Eos qui. §. fin. h. t. in* 6.

138 Quaeritur V. Utrum Litterae Dimissoriae expirent morte concedentis? Ratio dubitandi est: quia mandatum seu beneplacitum alicujus, morte mandantis extinguitur, *l. Mandatum. C. Mandati. et c. Si gratiose* 5. *de Rescript. in* 6. Atqui litterae Dimissoriae sunt mandatum, sive beneplacitum Episcopi eas concedentis; ergo cujus morte extinguuntur: nam mors omnia solvit, *Auth. De Nuptiis. §. Deinceps. Collat.* 4. Verum his non obstantibus,

139 Resp. 1. Litterae Dimissoriae ad Ordines non expirant morte concedentis, sed semper valent tum vivente, tum mortuo dante. Ita Navarrus *in can. Placuit. n. 34. et n. 162. de Poenit. dist.* 6. citans Cardinalem receptum *in Clement. fin. de Elect. quaest.* 5. Zerola *in Praxi Episc. part. 1. v. Dimissoriae ad Ordines. §. Ad nonum.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Formula Dimissoriarum Litterarum. n.* 43. etsi prius non parum in oppositam sententiam inclinet. Barbosa *part. 2. de Offic. et potest Episc. allegat. 7. n.* 23. et plurimi alii ab hoc citati. Ratio est: quia gratia jam facta cuipiam, non expirat morte concedentis, *c. Si super gratia.* 9. *de Offic. Delegat. in 6. et c. Si cui.* 36. *§. 1. de Praebend. in* 6. Atqui Litterae Dimissoriae continent gratiam factam, seu actualem concessionem recipiendi Ordines ab alieno Episcopo; ergo. Et hinc in simili, licentia de confitendo, licentia de non residendo causa studiorum, et licentia celebrandi Missam in domo sua, non expirant morte concedentis; prout hoc posterius decidit Rota *in antiquis, Decision.* 580 *et* 882. ac caetera pluribus firmat Navarrus *loc. cit. n.* 163.

140 Nec obstant rationes dubitandi *num.* 138. in contrarium allatae. Non prima: quia aliud est in mandato de faciendo aliquid, de quo *in cit. l. Mandatum*, sermo est: aliud in gratia, licentia, seu facultate cuipiam facta: de qua hic sermo. Navarrus *loc. cit. n.* 164. Nec secunda: quia Litterae Dimissoriae non conceduntur sub clausula illa, *Usque ad beneplacitum nostrum*, de qua procedit *cit. c. Si gratiose* (alioquin secus foret dicendum) sed solent concedi absolute, et absque tali clausula.

Et hactenus dicta procedunt etiam de Litteris Dimissoriis, quas Capitulum Cathedrale Sede vacante concedit. Neque enim hae expirant finita Capituli potestate: nam gesta a Capitulo valida sunt, durantque; si recte gesta fuerint, *arg. c. His quae. de Majorit. et Obed. et cap. un. eod. in* 6. et tenet Federicus de Senis *Consil. 16. circa initium.* ac Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Formula Dimissoriarum Litterarum num.* 43. citans insuper Anebaranum *in cap. 1. in fine. Ne Sede vacante.* 141

Poterit tamen Episcopus Successor per Edictum revocare omnes, et quascunque Dimissorias, a Praedecessoribus, seu Capitulo Sede vacante concessas, quae nondum sortitae sunt effectum, *arg. can. Si quae de rebus.* 12. *q.* 2. et tradit Abbas *c. Cum olim. n.* 2. *§. Septimo dubitatur. de Majorit. et obed.* Idque probatur ex eo: quia non potest Capitulum statuere in praejudicium futuri Episcopi, nec Praedecessor in praejudicium Successoris; cum non habeat imperium par in parem, *c. Innotuit. 20. de Elect.* Consentit Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allag. 7. n.* 25. cum aliis id intelligens, justa subsistente causa. Quod si vero Episcopus Successor non revocaverit, potestas data per Dimissorias remanebit: quod valde esse notandum, inquit Rebuffus *loc. cit. n.* 44. 142

§. VI.

De Interstitiis temporum ad Ordinationem requisitis.

SUMMARIUM.

143 *Interstitia temporum nulla certa statuuntur pro Ordinibus minoribus.*
144 *Pro aliis requiritur annus.*
145 *Naturalis, vel saltem Ecclesiasticus.*
146 *Ratio, cur servanda Interstitia.*
147 *Textus notabilis Constitutionis Innocentii. XII. circa ipsa.*
148 *Ex quibus causis possit dispensari in Interstitiis? Et n. seqq.*
149 *Requiritur major causa in dispensatione quorundam Interstitiorum, ac aliorum.*
150 *Et cur?*
151 *Ecclesiae utilitas, vel necessitas, ut in illis dispensetur, quando censeatur adesse?*
152 *Aliae causae dispensandi in Interstitiis.*
153 *Episcopus ordinans alienum cum Dimissoriis, non potest cum eo dispensare quoad Interstitia.*
154 *Sed dispensare in istis spectat ad Episcopum respectu suorum Subditorum.*
155 *An eadem potestas competat Vicario Generali, atque Capitulo Sede vacante?*
156 *Episcopus dispensat in Interstitiis, vel expresse, vel tacite; et quomodo?*
157 *Potestas dispensandi in Interstitiis respectu Regularium, an spectet ad Episcopum, vel Praelatum Regularem? Et n. seqq.*
De quibus Regularibus haec Quaestio procedat? Ib.
158. *Ostenditur, dictam potestatem pertinere ad Episcopum; et quomodo?*
159 *Nisi quando Praelati Regulares suis subditis conferunt Ordines minores.*

160 *An plures Ordines eodem die cuipiam conferri, et recipi valeant? Et n. seqq.*
161 *Duo sacri Ordines nulli eodem die sunt conferendi.*
162 *Etiamsi Metropolitanus id jubeat.*
163 *Nec quando unus in Sabbato, et alter die Dominica continuato jejunio confertur.*
164 *Et quid, si aliquis sit dispensatus, ut possit extra tempora tribus Dominicis, vel Festivis diebus ordinari?*
165 *Episcopatus an possit eodem die recipi cum Sacerdotio?*
166 *De Jure nequeunt Ordines minores eodem die una cum Subdiaconatu recipi.*
167 *Secus de consuetudine alicubi recepta.*

143 Quaeritur I. Quae sint temporum Interstitia, quibus conferendi sunt Ordines, et cur a Jure statuta? Resp. I. Interstitia, seu intervalla temporum, quae inter receptionem unius Ordinis post alterum intercedere debent, Jure novo Concilii Tridentini *Sess.* 23. *cap.* 11. 13. *et* 14. *de Reform.* statuuntur sequentibus verbis. Et quidem loquendo de Ordinibus minoribus, nullum certum tempus Interstitiorum praefigit, sed solum *cit. cap.* 13. sic ordinat: *Minores Ordines iis, qui saltem Latinam linguam intelligunt, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur.*

144 Loquendo vero de Ordinibus Sacris, idem Concilium pro singulis ipsorum praescribit unum interstitiorum annum, a receptione unius usque ad collationem alterius Ordinis intermedium. Et quidem de Subdiaconandis, dictum Concilium *in cit. Sess.* 23. *cap.* 11. *de Reform.* sic inquit: *Hi vero non nisi post annum a susceptione postremi gradus minorum Ordinum ad sacros Ordines promoveantur: nisi necessitas, aut Ecclesiae utilitas, judicio Episcopi aliud exposcat.* De Diaconandis autem *loc. cit. cap.* 13. sic ait: *Promoti ad sacrum Subdiaconatus Ordinem, si per annum saltem in eo non sint versati, ad altiorem gradum, nisi aliud Episcopo videatur, ascendere non permittantur.* Et similiter unus annus pro Presbyteratu assignatur per idem Concilium *loc. cit. cap.* 14. illis verbis: *Et hi* (Presbyterandi) *sint, qui non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ad Ecclesiae utilitatem, ac necessitatem, aliud Episcopo videretur, ministraverit, sed etiam etc.*

145 Notant tamen Doctores, hujusmodi annum interponendum ab uno ad alterum Ordinem sacrum non necessario debere esse naturalem, et solarem, qui habeat trecentos sexaginta quinque dies, sed sufficere annum Ecclesiasticum; ita, ut sufficiat, advenisse eandem annuam Solemnitatem, seu Tempora Angariarum sequentis anni; licet annus naturalis nondum integre sit completus, ob celeriorem recursum Solemnitatis Paschalis: prout a Sac. Congregatione fuisse declaratum, refert Lauretus de Franchis *in Controversiis inter Episcopos, et Regulares. num.* 264. *et* 265. ac sequitur Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potestat. Episc. allegat.* 18. *num.* 2. post Zerolam *in Praxi Episcop. part.* 1. *v. Ordo.* §. *Ad quartum.* Lezanam *in Summa Quaest. Regul. cap.* 14. *num.* 17. et alios. Verum neque annus Ecclesiasticus adeo necessario requiritur, quin sufficere possit annus naturalis completus: ac proinde Sabbato sancto ordinatus in Subdiaconum, poterit sequenti anno in Sabbato *Sitientes*, seu praecedente Dominicam Passionis, recipere Diaconatum, si tunc ob tardiorem recursum Paschatis, annus naturalis jam est integre completus. Talis enim revera per annum versatus est in Ordine Subdiaconatus, prout requirit Concilium Trident. *loc. cit.*

146 Resp. II. Ratio, cur servatis temporum Interstitiis conferendi sint Ordines, est ea, quam idem Concilium *cit. cap.* 11. adducit: videlicet, ut interim Ordinandi eo accuratius, quantum sit cujuslibet Ordinis, quem suscipiunt, pondus et dignitas, possint edoceri; simulque, ut in unoquoque munere, juxta praescriptum Episcopi, sese exercere, sicque cum aetate majus vitae meritum, majoremque doctrinam acquirere valeant.

Pulchre quoad propositum S. D. N. Innocentius 147
XII. in sua novissima Constitutione *Speculatores Domus Israel.* 1694. emanata: ubi circa initium, postquam permisisset, conveniens esse, ut Clerici, qui in sortem Domini vocantur, sint irreprehensibiles, et tales, qui digne possint Dominica tractare Sacramenta, cunctosque aedificent tam Fidei scientia, quam operum disciplina, subjungit in haec verba: „ Sane hoc inito consilio, non alios, quantum fieri potest, quam qui in sanctitate, et justitia, per „ ordinatissimos Ecclesiasticae Militiae gradus statis „ intervallis ambulaverint, ac pie et fideliter in ministeriis anteactis se gesserint, ad Sacerdotium assumi, sacrosque Ordines juxta priscum Ecclesiae „ morem, praescriptis a Jure temporibus, orationi „ et jejunio consecratis, haberi cupientes, severiorem quandam in concedendis Indultis suscipiendi „ sacros Ordines extra tempora hujusmodi, et Interstitiis ad id designatis minime servatis, ultro „ Nobis proposuimus, adhibendam rationem, qua „ videlicet servata, ante meritum laboris, ante tempus examinis, ante experientiam disciplinae, Sacerdotalis honor non probatis minime tribuatur; „ nec unquam heri sacrilegi, hodie Sacerdotes, heri profani, hodie Sacrorum Antistites, veteres vitio, virtute rudes, et recentes, Discipuli simul, „ ac Magistri pietatis creentur; sed ii tantum juxta „ constitutas a Majoribus Leges, ab humili gradu „ fidelis Populi, ad sacrarum administrationum sublimitatem promoveantur, qui post mutatum habitum saecularem diuturna conversatione inter Clericos fuerint comprobati, ac multo tempore didicerint, quae postmodum alios docere teneantur. „ *Haec Pontifex.*

Quaeritur II. Ex quibus causis possit dispensari in 148
Interstitiis? Resp. I. Ad dispensandum in Interstitiis Minorum Ordinum quaecunque causa videtur sufficere, quamvis non sit multum necessaria. Ita Emmanuel Rodericus *tom.* 3. *Quaest. Regular. q.* 24. *art.* 4. Miranda *in Manual. Praelat. tom.* 1. *quaest.* 38. *art.* 8. et alii. Nam juxta Concilium Trident. *cit. Sess.* 23. *cap.* 11. sufficit, *si aliud Episcopo magis expedire videatur.* Unde consuetudine pluribus in locis receptum est, ut eodem die, atque sub eadem Ordinatione, quatuor Ordines minores simul conferantur: nam et hoc, praesertim in Dioecesibus amplioribus magis expedire, visum est Episcopis. Et talem consuetudinem valere, patet ex Declaratione sacrae Congregationis Concilii Tridentini *n.* 55. relata.

Resp. II. Minor requiritur, ac sufficit causa, ad 149
dispensandum in interstitio unius anni a Subdiaconatu ad Diaconatum, quam a quatuor Ordinibus minoribus ad Subdiaconatum: major autem causa requiritur in dispensatione interstitiorum inter Diaconatum et Presbyteratum. Ita Emmanuel Rodericus *cit. quaest.* 24. *art.* 6. et 7. Miranda *cit. quaest.* 38. *art.* 8. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 18. *n.* 5. cum aliis. Ratio est: quia Concilium Tridentinum (ut liquet ex ejus verbis, *num.* 143. et 144. relatis) facultatem dispensandi in interstitiis unius anni inter Subdiaconatum et Diaconatum, relinquit arbitrio Episcopi, ibi: *Nisi aliud Episcopo videatur*: sicque sufficit quaelibet causa, ob quam ita expedire Episcopus judicaverit. At vero, ut dispensetur in interstitiis ab Ordinibus minoribus ad Subdiaconatum, requirit Concilium Trident. *loc. cit. cap.* 11. determinate dis-

junctive tamen, causam necessitatis, aut utilitatis Ecclesiae. Ut autem dispensetur in interstitiis inter Diaconatum et Presbyteratum, requirit idem Concilium *cit. cap.* 14. determinate, simulque conjunctive; utilitatem an necessitatem Ecclesiae, Episcopi arbitrio dijudicandam: unde manifestum fit, majorem hic requiri causam dispensandi, quam ibi.

150. Accedit ratio congruentiae: quia in ascensu e Subdiaconatu ad Diaconatum, non mutatur amplius status, quia jam mutatus fuit; in ascensu autem a minoribus Ordinibus ad Subdiaconatum mutatur status, nec licet amplius regredi ad statum saecularem; seu conjugalem: sicque rationi consentaneum videtur, quod Subdiaconatus majori cum consideratione suscipiatur, nec tam facile in ejus interstitiis dispensetur, nisi Ecclesiae utilitas, vel necessitas, judicio Episcopi, aliud exposcat. Atque haec ratio vel maxime urget in susceptione Presbyteratus, propter majorem hujus Ordinis excellentiam, et adjunctum sacrum ministerium ipsis etiam Angelis tremendum, ob quod *in Divinis Eloquiis Sacerdotes aliquando Dii, aliquando Angeli vocantur*, prout notatur *in can. Sacerdotibus.* 1. *q.* 1. sicque merito longioris temporis praeparatione indigere dignoscitur, nisi Ecclesiae dignitas simul et necessitas aliud deposcat.

151. Tunc autem, quantum ad propositum, censetur adesse Ecclesiae utilitas, quando adsunt pauci idonei ministri; sicque ad Ecclesiae ministerium, majoremque ejus ornatum utile videtur; quod quis citius ordinetur. Urget vero Ecclesiae necessitas, quando non solum adsunt pauci Ecclesiae ministri, sed etiam deficiunt idonei, per quos Ecclesiae onera, tam in celebratione Missarum, quam in aliis Ecclesiasticis ministeriis, rite adimpleri possunt. Atque istud accidere potest, non solum ex eo, quia tales omnino non existunt, sed etiam, quia ob alias legitimas occupationes, aut infirmitatem, caeteri non resident: nam ejusmodi necessitas, et utilitas non consistit in indivisibili; sed moraliter dijudicari debet secundum arbitrium boni viri. Emman. Rodericus *cit. tom.* 3. *quaest.* 24. *art.* 7. Miranda *cit. art.* 8. *circa finem.* Barbosa *ead. allegat.* 18. *n.* 5. cum aliis.

152. Addit Menochius *Casu* 427. *de Arbitrar. Judic. n.* 31. aliam causam dispensandi in interstitiis, nempe cursum studiorum, quibus ille promovendus incumbit. Item (subjungit Barbosa *loc. cit.*) si aetas promovendi sit provecta, et juncta cum integritate vitae: item si interveniat arctatio habendi certum Ordinem ratione Beneficii recepti, vel recipiendi. Verum etiam hae, aliaeque consimiles causae ad necessitatem, vel saltem utilitatem Ecclesiarum commode reduci valent, utpote quae non consistit in indivisibili; sed non moraliter pensanda est, ut dictum.

153. Quaeritur III. Cujus sit dispensare in Interstitiis, et quando id fieri censeatur? Resp. I. Potestas dispensandi in Interstitiis Ordinum, competit Episcopo respectu propriorum subditorum; adeo, ut Episcopus ordinans alienos cum Litteris Dimissoriis advenientes, non possit cum istis quoad interstitia dispensare. Ita Miranda *tom.* 1. *Manual. Praelat. quaest.* 38. *art.* 7. *Concl.* 2. Barbosa *cit. allegat.* 18. *n.* 5. *et* 9. ubi allegat alios, atque addit, ita a Sac. Congregatione Episcoporum fuisse responsum: videlicet, quod Ordinator super temporum interstitiis, non possit dispensare cum non Dioecesano, nisi hoc in Dimissoriis expresse ei concedatur.

154. Ratio est: quia Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 11. 13, *et* 14, *de Reform.* vult servari temporum interstitia in collatione Ordinum, *nisi necessitas, aut utilitas Ecclesiae, judicio Episcopi aliud exposcat*; vel, *nisi Episcopo aliud videatur expedire*. Ergo Concilium clare tribuit facultatem dispensandi in interstitiis Episcopo Dioecesano, utpote qui praecipue cognoscit utilitatem, et necessitatem suae Ecclesiae, et super ista conveniens judicium ferre potest; non autem Episcopo Ordinatori, cum hic, veluti extraneus, nequeat ipsam dignoscere, nec de ea judicare. Accedit textus ejusdem Concilii *loc. cit. cap.* 16. ibi: *Cum nullus debeat ordinari, qui judicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis.* Ubi ponderandum ly, *sui Episcopi.*

Resp. II. Praedicta facultas dispensandi in Interstitiis, absente Episcopo transit in Vicarium Generalem Episcopi, habentem generale mandatum, atque etiam ad Capitulum Sede vacante, sive Vicarium ipsius. Haec Conclusio quoad utramque partem declarata fuit a Sacra Congregatione Concilii, ut refert Lauretus de Franchis *in Controvers. inter Episcopus et Regular. n.* 256. eamque insuper tradit Barbosa *loc. cit. n.* 6. citans plures alios. Accedit ratio. Tum quia Vicarius Generalis Episcopi, habens generale mandatum in forma (nam data speciali commissione res caret difficultate) Episcopo absente potest concedere Litteras Dimissorias, c. *Cum nullus.* §. *Inferiores. h. t. in* 6. ergo etiam dispensare in interstitiis: nam quoad facultatem istam dispensandi, non videtur per Concilium Tridentinum esse electa industria personae, aut gradus Dignitatis Episcopalis, simulque Vicarius Generalis Episcopi abunde potest cognoscere, ac judicium ferre circa utilitatem, ac necessitatem Ecclesiae. Tum quia Capitulum Sede vacante succedit in iis, quae pertinent ad jurisdictionem ordinariam Episcopi; ergo etiam in dicta facultate dispensandi super interstitiis. 155

Resp. III. Episcopus potest dispensare in Interstitiis, vel expresse, dum hoc claris verbis exprimit; vel saltem tacite, assumendo videlicet aliquem scienter intra anni curriculum ad Ordinem altiorem, quia hoc ipso tacite cum ipso dispensare censetur. Ita Lauretus de Franchis *in Controversiis inter Episcop. et Regul. n.* 260. Barbosa *cit. allegat.* 18. *num.* 9. cum aliis. Ratio est: quia Episcopus, si expedire viderit, potest sic dispensare; ergo etiam ipso facto, sicque tacite dispensat in interstitiis, quando aliquem scienter ordinat intra anni curriculum, ne alioquin delinquere convincatur; prout jam dictum est *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 18. *n.* 481. *et* 483. Secus dicendum, si Episcopus ignorans id fecerit: quia tunc nullo modo dispensare censetur. Franchis *cit. n.* 260. et concordant dicta superius *cit. Tit. n.* 482. 156

Quaeritur IV. Utrum potestas dispensandi in Interstitiis respectu Regularium, spectet ad Episcopum, vel Praelatum Regularem? Haec quaestio non procedit de illis Regularibus, quibus competit speciale privilegium Apostolicum suscipiendi sacros Ordines extra tempora, tribus continuis, vel interpolatis diebus Dominicis, aut Festivis, sicque non servatis interstitiis, juxta dicta superius *n.* 40. *et seqq.* Nam quoad hos jam ipsemet Papa, pro communi bono totius Ecclesiae, dispensavit in interstitiis, sicque non indigent ulteriori dispensatione Episcopi, aut proprii Praelati. Verum loquendo de aliis Religiosis, quibus memoratum privilegium non competit, urget praesens Quaestio: ad quam 157

Resp. I. Facultas dispensandi in Interstitiis respectu Religiosorum non pertinet ad horum Superiores, seu Praelatos Regulares, sed ad Episcopum; qui tamen quoad causam dispensandi suum judicium formare debet ex attestatione Superiorum Regularium. Ita a Sac. Congregatione Regularium fuisse responsum 1573. refert Parasellus *in suo Libro privilegiorum, fol.* 225. quem citat, et sequitur Rodericus *cit. Tom.* 3. *Quaest. Regul. q.* 24. *art.* 5. *circa finem*, ac Miranda *cit. tom.* 1. *quaest.* 38. *art.* 7. Idemque a Sac. Congregatione Concilii Tridentini fuisse declaratum, refert Lauretus de Franchis *loc. cit. num.* 255. et Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 18. *n.* 10. 158

citans plurimos alios; quamvis Additio *ad cit. Laurentum de Franchis*, *num*. 256. cum nonnullis oppositum teneat. Ratio est: quia Concilium Tridentinum, supra *num*. 143. *et* 144. allegatum, facultatem dispensandi in interstitiis Ordinum expresse, atque iteratis vicibus, committit judicio Episcopi, atqui nomine *Episcopi* non veniunt Praelati Regulares. Nam verba sunt intelligenda secundum propriam significationem, *l. Non aliter. ff. de Legatis III.* simulque in potiori significatione accipienda, ubi de opposito non constat, *arg. cap. penult. de Sentent. excommunicat.* et §. *Sed jus quidem Civile. Instit. de Jure nat. gent. civil.* ac late deducit Card. Tuschus *Litt. V. Concl.* 101. *et* 102. Accedit gemina, et jam allegata Declaratio tum Sac. Congregationis Concilii, tum Regularium; quamvis haec ipsa patiatur limitationem, juxta proxime dicenda: unde

159 Resp. II. Quando tamen Praelati Regulares, ut puta Abbates, juxta *c. Cum contingat.* 11. *de Ætate et qualit. praeficiend.* et alias facultates sibi concessas, conferunt subditis suis Regularibus quatuor Ordines minores, possunt cum ipsis pariter dispensare in interstitiis pro utilitate suae Ecclesiae. Ita Emm. Rodericus *cit. art.* 3. *circa finem*. Miranda, *ubi supra*, *Conclus.* 3. asserens, hoc esse certum et manifestum. Barbosa *loc. cit. n.* 12. citans alios. Ratio est: quia Abbates sic ordinantes, auctoritatem exercent Episcopalem circa proprios Subditos: simulque concesso principali (quod est, posse conferre Ordines, estque regulariter proprium Episcopis) etiam potestas dispensandi in interstitiis censetur eisdem concessa, *c. Accessorium.* 42. *de Reg. Juris in* 6.

160 Quaeritur V. Utrum possint plures Ordines eodem die cuipiam conferri, et recipi? Resp. I. Spectato rigore Juris communis, id fieri non potest: quia alioquin hoc ipso interstitia temporum, ad receptionem singulorum Ordinum de Jure requisita, non observarentur. Verum, quod de consuetudine pluribus in locis recepta possint quatuor Ordines minores simul eodem die suscipi, dicetur infra *n*. 167.

161 Resp. II. Duo sacri Ordines eodem die nulli sunt conferendi, ne quidem Regularibus. Ita communis; ac praeter sacros Canones, mox citandos, est expressum in Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 13. *de Reform.* revocante quoad hoc quaecunque privilegia in contrarium concessa, illis verbis: *Duo sacri Ordines non eodem die, etiam Regularibus conferantur, privilegiis, ac indultis quibusvis concessis, non obstantibus quibuscunque*. Intellige, nisi imposterum Summus Pontifex cuipiam specialem licentiam concesserit recipiendi, vel conferendi eodem die plures sacros Ordines.

162 Et haec Conclusio imprimis extenditur, ita quod non liceat Episcopo duos sacros Ordines cuipiam eodem die conferre, quamvis suus Metropolitanus id mandaverit; prout desumitur ex *c. Dilectus.* 15. *h. t.* Ratio est: quia Metropolitanus nequit dispensare in sacris Canonibus; ergo ipsi contra horum tenorem praecipienti non tenetur, nec licite potest obedire Episcopus.

163 Insuper data Conclusio extenditur etiam ad eum casum, quo Episcopus praecedenti Sabbato quempiam ordinat in Diaconum, et sequenti die Dominico (continuato jejunio) vult eundem ordinare in Sacerdotem: nam et hoc illicitum est, *text. clar. in c. Litteras.* 13. *h. t.* Ratio hujus ibidem redditur: quia propter continuationem jejunii, fictione canonica, vel mane diei Dominicae trahitur ad Sabbatum, vel econtra, sicque ambo ad eundem diem pertinere censentur; ergo, sicut non licet utrumque Ordinem sacrum eodem die cuipiam conferre, ita pariter non licet unum Ordinem uno, et alium altero die, continuato jejunio conferre.

Idem dicendum in casu, quo quis e Sede Apostolica obtinuit dispensationem, ut possit extra tempora, etiam interstitiis non servatis, ordinari *tribus Dominicis, seu aliis Festivis diebus.* Nam istud est intelligendum de diebus interpolatis: nisi in specie addatur clausula illa, *etiam continuis*; prout notat Gobat *tract.* 8. *Theolog. Experiment. n.* 464. 164

Limitant autem datam Conclusionem plerique Doctores in Episcopatu: nam, qui Sabbato ordinatus fuit Sacerdos, potest sequenti die Dominico, sive continuato, sive non continuato jejunio, consecrari in Episcopum. Glossa magna *in can. Quod a patribus. dist.* 75. Quae Glossa insuper addit, quod die Dominica mane possit quis ordinari in Sacerdotem (vel continuato jejunio, vel ex speciali dispensatione) et eadem die circa horam tertiam ordinari in Episcopum: tum quia nullo jure istud reperitur prohibitum, nec etiam certum tempus inter hunc et illum Ordinem est statutum: tum quia, ut addit Gobat *loc. cit. num.* 465. Episcopatus solum inadaequate distinguitur a Sacerdotio, juxta dicta superius *num.* 18. *et* 19. Verum Abbas *in c. Litteras. num.* 3. *circa finem. h. t.* post Innocentium inquit, quod istud non fiat de ejus consilio; cum tam ordinatio in Sacerdotem, quam consecratio in Episcopum, debeat fieri cum Missa, et nullus debeat duas Missas eadem die celebrare. 165

Resp. III. Stando Juri communi, non possunt quatuor Ordines minores simul eodem die una cum Subdiaconatu recipi. Desumitur hoc ex c. *Cum N.* 2. *De eo, qui furtive Ord. recep.* ubi Clericus dictos Ordines simul eodem die recipiens, in hoc facto multum excessisse dicitur. Concordat *c. Litteras.* 13. *et c. Dilectus.* 15. *h. t.* Licet enim hic sermo sit de duobus Ordinibus sacris uno die eidem non conferendis; Ordines minores autem inter sacros non connumerentur: nihilo minus attento pondere, et dignitate Ordinis sacri, ratione cujus Jure voluerunt, hos singulos seorsim recipi, de mente Conditoris Canonis liquere potest apertius; quod idem senserit de quatuor Ordinibus minoribus, uno die una cum Subdiaconatu eidem non conferendis. Concordant dicta, et rationes *n.* 149. *et* 150. allatae, juncto Concilio Tridentino *Sess.* 23. *cap.* 11. *de Reform.* ubi non solum aeque pro interstitiis inter Ordines minores et Subdiaconatum requirit annum, ac inter duos Ordines sacros: sed etiam majorem exigit causam, ut in iis dispensari valeat, quam in interstitiis inter Subdiaconatum, et Diaconatum. 166

Dicitur notanter in Conclusione, *Stando Juri communi.* Siquidem consuetudinem illam, qua in quibusdam locis eodem die cuipiam quatuor Ordines minores una cum Subdiaconatu conferuntur, admittunt Navarrus *cap.* 25. *Manual. n.* 71. Engel *h. t. n.* 19. et alii. Concordat Sac. Congregatio Concilii supra *n.* 45. adducta, quae talem consuetudinem ob necessitatem, aut utilitatem Ecclesiae, licere asserit; quamvis verba ejus loquantur in casu, si juxta consuetudinem loci Ordines minores conferantur die Veneris, et Subdiaconatus sequenti die Sabbati, de quo etiam dictum est supra *n.* 24. 167

§. VII.

De Poenis male Ordinantium, et Ordinatorum.

SUMMARIUM.

170. *Hae poenae solummodo locum habent in indebite suscipientibus sacros Ordines: non autem minores, aut primam Tonsuram.*

171 *Procedunt tamen etiam quoad Regulares.*

172 *Bulla Sixti V.* Sanctum et salutare, *est revocata per Clementem VIII. et cur?*

173 *Constitutio Urbani VIII.* Secretis, *quae contineat?*

174 *Episcopus ordinans quempiam ante legitimam aetatem, suspenditur a collatione Ordinum.*

175 *Non autem ab alio actu Ordinum.*

176 *Nec est ipso jure suspensus, sed per sententiam suspendendus.*

177 *Et quidem a collatione omnium Ordinum.*

178 *Episcopus conferens infanti primam Tonsuram, est suspensus duntaxat a collatione Clericalis Tonsurae; et cur?*

179 *Ordinatus Ordinibus majoribus ante legitimam aetatem, de facto est ipso jure suspensus.*

180 *Quid, si ignoranter ita fuit ordinatus?*

181 *Episcopus ordinans quempiam extra tempora absque dispensatione, cui poenae subjaceat?*

182 *Suspensus a collatione certi Ordinis, potest conferre minorem, non autem majorem.*

183 *Ordinatus extra tempora, de facto ipso jure est suspensus.*

184 *Nam a tali suspensione possit Episcopus absolvere?*

185 *Quae sint poenae Ordinantis alienum subditum, et sic Ordinati?*

186 *Quid, si hec fiat bona fide?*

187 *Poenae ejusmodi habent locum in Abbate, alienum subditum ordinante.*

188 *Atque in iis omnibus, qui de facto ordinant alienum, vel ordinantur, sub minus legitimis titulis Beneficii, originis, domicilii, vel triennalis commensalitatis.*

189 *Aliae poenae contra ordinantes alienum subditum.*

Possunt talium subditi postea a vicinis Episcopis libere ordinari. Ibid.

190 *Dummodo de suspensione inde contracta, constet per declarationem Metropolitani.*

191 *Episcopus conferens* cuipiam *Ordinem sacrum non habenti titulum sustentationis, tenetur eidem providere de alimentis, donec Beneficium consequatur.*

192 *Et quid, si talis Episcopus moriatur, vel plures ordinaverint eundem absque Titulo?*

193 *Fallit istud, quando ordinatus habet aliunde, unde vivat; vel quando ipse decepit Ordinantem, fingendo Titulum.*

194 *Declaratur c.* Si Episcopus de Praebend. in 6. *ubi aliae fallentiae continentur.*

195 *Poena Episcopi ordinantis aliquem sine Titulo rum pacto, ne alimenta exigat, et sic Ordinati.*

196 *Poena Ordinantium Religiosos non professos, vel solum professos ad certum tempus.*

197 *Ordinationes absque Titulo factae, cui poenae subjaceant? Et n. seqq.*

Ordinatus scienter ab Episcopo sine Titulo, olim erat suspensus, sed non hodie. Ibid.

198. et 199 *Dummodo solus Ordinatus non fuerit in culpa, fingendo Titulum, quem non habet.*

200 *Notabilis objectio ex Concilio Tridentino, innovante antiquorum Canonum poenas super Ordinatis sine Titulo.*

201 *Ejusque solutio.*

202 *Quas poenas antiquorum Canonum Concilium Tridentinum innovaverit? Et n. praeced.*

203 *Contra Ordinantem et Ordinatum non servatis Interstitiis, nullae sunt poenae in Jure statutae.*

204 *Peccat tamen uterque, ac subjacet poenae arbitrariae.*

205 *Quae sit poena Episcopi conferentis cuipiam duos sacros Ordines eodem die?*

206 *Et hos ita suscipientis?*

Quaeritur I. Quae generatim circa poenas contra 168
male Ordinantes, et Ordinatos statutas, sint observanda? Resp. I. Hujusmodi poenae partim continentur in Jure Canonico, et Sacro Concilio Tridentino, locis infra notandis: partim in diversis Bullis Pontificiis, ac praesertim in Constitutione Pii II. quae incipit, *Cum ex sacrorum* 1461. editae (et refertur *Tom. 1. Bullarii Romani, Constit. 7.* dicti Pontificis) in qua ad reprimendam nonnullorum, male ad sacros Ordines se promoveri facientium, temeritatem, statuitur in haec verba.

„ Cum itaque (sicut dignorum relatione, non nisi 169
„ moleste accepimus) nonnulli Clerici, extra tempora „ a Jure statuta, quidam ante aetatem legitimam, alii „ qui vero sine Dimissoriis, contra Sanctiones Canonicas se faciunt ad sacros Ordines promoveri: Nos eorundem temeritatem, tali castigatione reprimentes, „ ut aliis imposterum committendi similia aditus praecludatur; auctoritate Apostolica, hac Constitutione „ perpetuo valitura, statuimus, et ordinamus, quod „ omnes, et singuli, qui absque dispensatione Canonica, aut legitima licentia, sive extra tempora a Jure „ statuta, sive ante aetatem legitimam, vel absque Dimissoriis litteris, etiam Cismontanis (praeterquam si „ in hoc ultimo casu, per Cameram Apostolicam, juxta illius stylum ordinati fuerint) ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoveri, a suorum Ordinum executione, ipso jure suspensi sint: et si hujusmodi suspensione durante, in eisdem Ordinibus „ ministrare praesumpserint, eo ipso irregularitatem „ incurrant. Praeterea, ultra alias poenas in tales generaliter a Jure inflictas, Beneficiis Ecclesiasticis possint jure privari. *Haec Pontifex.*

Circa quam Constitutionem Pii II. cumprimis no- 170
tandum, quod ipsa solummodo loquatur de indebite suscipientibus Sacros Ordines (ut patet ex verbis ejusdem) ac proinde non procedat de prima Tonsura, et Ordinibus minoribus male susceptis: unde in his attendendum est Jus antiquum. Navarrus *cap. 25. Manual. n. 70. et Consil. 11. n. 4. de Temporib. Ordinat.* Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allegat. 16. n. 14. et allegat. 17. n. 18.*

Quamvis vero eadem Constitutio in narratione fa- 171
cti mentionem faciat de solis Clericis, horumque excessibus, sicque prima facie non videatur comprehendere Regulares; cum Constitutio, praesertim poenalis, loquens de solis Clericis, non comprehendat Religiosos, nec econtra, ut dictum *Tit. 2. de Constitutionibus, §. 17. n. 436.* Quia tamen eadem Constitutio Pii II. in progressu, ipsaque dispositione juris, absolute loquitur, *quod omnes, et singuli etc.* simulque praesens materia sacrarum Ordinationum aequaliter respicit Clericos tum saeculares, tum Regulares: ipsam de utrisque esse intelligendam, non immerito censet Miranda *tom. 1. Manual. Praelat. quaest. 39. art. 6.*

Aliam Bullam contra Clericos male, aut simoniace 172
promotos, et Episcopos in Ordinum collatione peccantes, edidit Sixtus V. in sua Constitutione 91. *Sanctum et salutare*, quae refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*. Verum quia haec nihil disposuerat ultra id, quod in sacris Canonibus, et Decretis Concilii Tridentini, aliorumque Pontificum Constitutionibus dispositum fuit, sed diversas solum poenas, et censuras Ecclesiasticas contra male Ordinantes, et male promotos continebat, simulque harum absolutionem et dispensationem Sedi Apostolicae reservabat: Hinc Clemens VIII. in sua 40. Constitutione, quae incipit, *Romanum Pontificem* (ac refertur

Tom. 3. Bullarii Romani) ob plura incommoda, quae inde consequebantur, dictam Bullam Sixti V. omnesque poenas et censuras in ea contentas (*salva praeservatione poenarum ibidem contra simoniace ordinantes, et ordinatos inflictarum*) moderatus est, atque ad dispositionem sacrorum Canonum, et Concilii Tridentini, nec non citatae Constitutionis Pii II. reduxit. Atque idcirco de dicta Bulla Sixti V. non oportet ulteriorem mentionem facere.

173 Aliam Constitutionem contra male Ordinantes, et male Ordinatos, anno 1624. edidit Urbanus VIII. quae incipit: *Secretis* (et habetur *Tom. 4. Bullarii Romani Constitut.* 35. dicti Pontificis) in qua idem Pontifex innovavit, atque ampliavit dispositionem Clementis IV. quae habetur *in cap. 1. h. t. in* 6. additis nonnullis aliis poenis, praesertim contra promotos cum falso, vel ficto patrimonii titulo statutis; prout uberius in memorata Bulla videre licet. Nunc descendendo ad particularia;

174 Quaeritur II. Quae sint poenae Ordinantium, vel Ordinatorum; ante legitimam aetatem? Resp. I. Episcopus scienter quempiam ordinans ante legitimam aetatem; suspenditur a collatione omnium Ordinum, non quidem ipso jure, sed per sententiam. Ita desumitur ex *c. Vel non est compos.* 14. *h. t.* ibi: *Praedictum Episcopum* (qui puerum tredecim annorum in Diaconum ordinavit) *a collatione Ordinum suspendentes:* et notat Glossa ibidem ℣. *Suspendentes*, et Abbas *n.* 2. ac Barb. *n.* 1. *et* 2. et alii.

175 Accedit ratio, quia imprimis talis Episcopus suspenditur solum a collatione Ordinum, ut puniatur in eo, in quo deliquit, nempe in collatione Ordinum, *c. Litteras.* 13. *eod.* Unde, si talis Episcopus durante illa suspensione Missam celebret; non efficitur irregularis: quia solum est suspensus a collatione Ordinum, non autem ab alio actu, seu ministerio Ordinum; puta a celebratione Missarum. Abbas Panormit. *in c. Cum dilectus. n.* 20. *de Consuetud.* Rebuffus *in Praxi Benefic. Tit. de Clericis ad sacros Ordines male promotis*, *Glossa* 2. *n.* 7. Fagnanus *in d. c. Vel non est compos. n.* 45. *h. t.* et alii.

176 Deinde, quod Episcopus ordinans quempiam ante legitimam aetatem, non sit ipso jure suspensus; desumitur ex allegato verbo illo, *Suspendentes*, quod importat poenam ferendae sententiae: simulque quia alias nullibi suspensio latae sententiae contra sic delinquentem reperitur in Jure statuta. Neque urget citata Constitutio Pii II. suspensionem ipso jure imponentis. Nam, ut liquet ex terminis, ea non loquitur de male Ordinantibus, sed male Ordinatis, seu de illis, qui indebite ad aliquem ex sacris Ordinibus se fecerint promoveri.

177 Quod autem ejusmodi Episcopus, scienter quempiam ordinans ante legitimam aetatem, suspendendus sit a collatione omnium Ordinum, et non tantum illius, in cujus collatione peccavit, patet ex eo: quia textus *loc. cit.* loquitur absolute, *a collatione Ordinum suspendentes*: unde, quia Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus, *l. De pretio ff. de Publician. in rem action.* cum similibus. Glossa, Abbas, *ubi supra*, et alii.

178 Nec obstat; quod talis Episcopus solum peccaverit in collatione unius Ordinis, sicque non videatur puniendus suspensione a collatione omnium Ordinum, *arg. cap. ult. h. t. in* 6. ubi Episcopus conferens infanti etc. Clericalem Tonsuram, per annum dicitur *suspensus a collatione Clericalis Tonsurae duntaxat*; non vero a collatione omnium Ordinum, juxta Glossam ibidem; et sic *in eo* (inquit Pontifex) *in quo peccavit, puniatur*. Non obstat, inquam; tum quia prima Tonsura, non est Ordo proprie dictus, ut tenet communior Doctorum, praesertim Theologorum; sicque haud mirum, quod ob illicitam ejus collationem non inducatur suspensio a collatione Ordinum proprie dictorum. Tum quia, si Pontifex in proposito voluisset; quod si Episcopus ante legitimam aetatem ordinans, suspenderetur duntaxat a collatione Ordinis illicite collati; non autem caeterorum; pariter id expressisset, sicut expressit de conferente illicite primam Tonsuram *in cit. cap. ult. h. t. in* 6. Unde haec instantia militat in contrarium, *arg. c. Inter corporalia. §. Sed neque de Translat. Episc.*

Resp. II. Ordinatus Ordinibus majoribus ante legitimam aetatem; valide quidem ordinatur, atque recipit Ordinis Characterem; talis tamen ipso jure est suspensus; et si in tali suspensione ministraverit, efficitur irregularis. Ita de facto communis Doctorum; atque decisum per Bullam Pii II. quae incipit: *Cum ex sacrorum* supra *n.* 169. jam allegatam. Nam sistendo intra terminos Juris communis, ordinatus ante legitimam aetatem non est ipso jure suspensus, sed suspendendus ab executione ipsius Ordinis, usque ad legitimam aetatem, *arg. c. Vel non est compos.* 14. *h. t.* ac notat Abbas *ibidem n.* 3. *et* 6. et Glossa *in Clem. ult.* ℣. *Anno. de Aetate et qualit. praefic.* et Navarrus *Consil.* 1. *n.* 5. *de Temporib. Ordinat.* appellans hanc opinionem communem. Aut saltem est suspensus duntaxat usque ad legitimam aetatem; adeo ut hac superveniente cesset impedimentum; prout vult Barbosa *cit. c. Vel non est compos n.* 4. *et* 6. *h. t.* post Covarruviam *in Clem. Si furiosus. part.* 1. §. 1. *n.* 4. et alios. De facto tamen talis est suspensus perpetuo, seu donec beneficium absolutionis consequatur. Quaranta ℣. *Ordo. circa initium.* 179

180 Limitatur tamen data Conclusio in Ordinato ignoranter ante legitimam aetatem: nam, qui ante hanc bona fide suscipit Ordinem sacrum, probabiliter post diligentem inquisitionem existimans, se habere legitimam aetatem; non efficitur ipso jure suspensus, neque irregularis, si stante tali ignorantia ministraverit. Ratio est: quia Pius II. ubi supra, loquitur de iis, qui scienter hoc fecerint; (ignorantia enim juris, vel facti, generaliter excusat ab incurrenda censura, *c. Si vero.* 4. *de Sentent. excomm. et cap.* 2. *de Constitut. in* 6.) quique in Ordinibus *ministrare praesumpserit*: quae dictio dolum, malitiam, ac temeritatem importat. Navarrus *cap.* 27. *Manual. num.* 155. Miranda *tom.* 1. *Manual. Praelat. quaest.* 39. *art.* 8. *in fine.* Barbosa *loc. cit. n.* 8. et alii. Si tamen postea defectus ejusmodi deprehendatur, non erit licitum sic Ordinato ministrare in suscepto Ordine, donec ad legitimam aetatem pervenerit: ne quidem cum licentia Episcopi; cum hic non possit dispensare super aetate contra sacros Canones. Hac tamen superveniente, cessabit impedimentum absque alia dispensatione.

181 Quaeritur III. Quae sit poena Ordinantis, et Ordinati extra legitima tempora? Resp. I. Episcopus ordinans quempiam, non habentem privilegium vel dispensationem, extra tempora Jure statuta, privandus est potestate conferendi Ordines, quos illicite contulit. Patet hoc ex *c. Sane.* 2. *in fine*, et *c. Cum quidam.* 8. *h. t.* ac notat Glossa *ibid.* ℣. *Canonica.* et Abbas *num.* 1. cum communi. Concordat textus *in c. Litteras.* 13. §. *fin. h. t.* ubi Episcopus, *ut puniatur in quo deliquit*, *a collatione Ordinum, Diaconis scilicet, et Presbyteris*, quos indebito tempore, sive eodem die contulerat, suspenditur. Unde hujusmodi poena suspensionis, quae incurritur ob Ordinationem extra tempora Jure statuta factam; non est a collatione omnium Ordinum, nec incurritur ipso jure, sed primum post sententiam. Si tamen ea infligatur, est perpetua; seu donec gratiam absolutionis quis obtinuerit, at non tantum durat per annum: nam Jura allegata loquuntur indefinite: simulque Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* statuens suspensionem a collatione Ordinum, per annum, loquitur in alio casu; seu quando quis ordinat alienum absque testimonio sui Ordinarii. Barbosa *in cit. c. Cum quidam. n.* 2. *h. t.*

182. Circa dicta tamen est notandum cum Abbate *in c. Vel non est compos. num.* 5. *h. t.* Viviano *in Rationali Juris Canonici. cap.* 14. *h. t.* et aliis, quod suspensus a collatione certi Ordinis, puta Diaconatus, possit conferre Ordinem minorem, *arg. can. Qualis hinc dist.* 25. ibi: *Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur*: juncto c. *Odia.* et c. *In poenis. de Reg. Jur.* in 6. Majorem vero Ordinem, puta Presbyteratum, conferre non poterit; quia licet in ipso majori non deliquerit, fecit tamen respectu hujus se indignum, delinquendo in minori: et *l. Cui pacto. ff. de Servis exportand.* ibi: *Ne, qui caret minoribus, fruatur majoribus.* Dummodo hinc excipiatur casus *in cap. ult. h. t. in* 6. relatus, ubi indebite conferens cuipiam primam Tonsuram, a collatione duntaxat Clericalis Tonsurae per annum suspenditur; idque ob rationem n. 178. allatam.

183. Resp. II. Quamvis spectato Jure antiquo, recipiens Ordines extra Tempora non sit suspensus ipso jure, sed suspendendus per sententiam, *arg. c. Sane,* 2. *et c. Cum quidam.* 8. *h. t.* De facto tamen, et post Bullam Pii II. *Cum ex sacrorum,* tales Ordinati extra Tempora, sunt ipso jure suspensi, possuntque suis Beneficiis, si quae habent, jure privari; prout liquet ex verbis citatae Bullae *n.* 169. relatis.

184. Num autem in hac suspensione possit Episcopus dispensare, variant nonnihil Doctores. Et quidem Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 17. *n.* 14. *et seqq.* citans alios, negativam tenet sententiam, nisi suspensio, et inde consecuta irregularitas fuerit occulta. Unde addit post Rebuffum *in Praxi Benefic. Tit. de Clericis ad sacros Ordines male promotis, Glossa* 2. *n,* 13. Quod hodie solus Papa, vel ejus Legatus a Latere, ex speciali sibi data potestate dispenset cum Ordinatis extra Tempora. Verum oppositam sententiam, videlicet proprium Episcopum posse ab hac suspensione, et irregularitate absolvere, vel dispensare, post Suarezium *disp.* 29. *de Censuris, sect.* 1. *n.* 28. probabile censet Pirhing *h. t. n.* 107. Tum quia Pius II. in citata Constitutione sibi non reservavit absolutionem a dicta suspensione, vel irregularitate; sicque hoc ipso concessisse videtur Episcopo facultatem absolvendi ab ea; ut in simili dicitur c. *Nuper.* 29. §. *In secundo. de Sentent. excommunicat.* Tum quia haec potestas post peractam poenitentiam absolvendi Ordinatos extra tempora a suspensione, olim fuit concessa Episcopis in c. *Consultationi.* 16. *h. t.* ibi: *Sustinere poteris*: ut notat Glossa *fin. ibid.* solvens contraria, et Abbas. *n.* 2. et Vivianus *in Rationali,* pluresque alii per Barbosam, *ubi supra,* citati.

185. Quaeritur IV. Quae sit poena Ordinantis alienum subditum sine Dimissoriis, et sic Ordinati? Resp. I. Qui scienter, seu affectata ignorantia, vel quocunque alio figmento quaesito, alienum subditum absque Superioris sua licentia ordinare praesumpserit, per annum continuum a collatione Ordinum ipso facto est suspensus: et sic ordinatus pariter existit suspensus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu tamen proprio Ordinario videbitur expedire. Ita habetur expressum *in c. Eos qui.* 2. *h. t. in* 6. *et can. Nullus alterius. et can. Nullum Episcoporum.* 9. *q.* 2. ubi, si secus attentatum, talis Ordinatio non censetur esse rata, sed vacua et inanis (intellige, quantum ad executionem Ordinis, ut explicat Glossa) nisi Ordinati post peractam poenitentiam, a proprio Episcopo dispensative recipiantur; prout subjungitur *in can. Lugdunensis. ead.* 9. *q.* 2. Concordat Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 8. *de Reform.* ibi: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur — Si secus fiat, Ordinans a collatione Ordinum per annum, et Ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.*

186. Dicitur notanter, *Qui scienter etc.* Nam secus dicendum, si id fiat ignoranter, juxta dicta superius *n.* 180. Aut si bona fide credendo, in talibus circumstantiis, et concurrentibus causis, proprium Episcopum hujusmodi Ordinationem sui subditi gratam, ratamque habiturum: sic enim jam interveniret ejus licentia, saltem rationabiliter praesumpta. Qua ratione S. Epiphanius quosdam Clericos ex Dioecesi S. Joannis Chrysostomi ordinasse legitur *in cit. can. Lugdunensis.* 9. *q.* 2. ac notat Glossa *ibid.* §. *Quod sanctus Vir.*

187. Alioquin vero data Conclusio non solum procedit in Episcopo, sed etiam in inferiori Praelato, ut puta Abbate habente potestatem conferendi Ordines minores, si hos alieno subdito scienter ac temere conferat. Nam etiam talis per annum suspensus est a collatione Ordinum; ut notat Glossa *in cit. c. Eos qui h. t. in* 6. Et quidem omnium Ordinum, juxta dicta superius *n.* 177.

188. Resp. II. De facto memoratam poenam suspensionis a collatione Ordinum per annum, seu a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario expedire videbitur, ipso facto incurrunt, qui ordinant alienum subditum, aut sic ordinantur sub minus legitimis Beneficii Ecclesiastici, Originis, Domicilii, seu continuae Episcoporum ordinantium commensalitatis titulis, seu non servato modo in novissima Constitutione Innocentii XII. (quae incipit, *Speculatores Domus Israel*) determinato. Patet hoc ex posterioribus ejusdem verbis, *n.* 107. jam relatis, quibus Pontifex sic loquitur: *Ita vero praemissa omnia et singula, perpetuo atque inviolabiliter observari, atque adimpleri volumus, ut si quid in iisdem praemissis, seu eorum aliquo secus fiat, Ordinans quidem a collatione Ordinum per annum, Ordinatus vero a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videtur expedire, eo ipso suspensus sit; aliisque insuper gravioribus poenis pro modo culpae Nostro, et pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio infligendis, uterque subjaceat.* Haec Pontifex.

189. Resp. III. Praeter alias poenas, arbitrio Summi Pontificis infligendas, quarum una in saepe dicta Constitutione Pii II. expressa, est privatio Beneficii Ecclesiastici: illa quoque in Jure Canonico contra Ordinantes scientes alienum subditum reperitur statuta, videlicet, quod, postquam suspensio eorum fuerit manifesta, possint sui subditi, absque ipsorum licentia, interim a vicinis Episcopis libere ordinari. Ita quippe habetur expressum *in c. Eos qui.* 2. *h. t. in* 6. Et merito: ut si quis puniatur in eo, in quo deliquit, dum alienos ordinat suos, qui prius ordinaverit alienum absque proprii Superioris licentia.

190. Solummodo hic notandum, quod taliter Ordinandus debeat probare suspensionem proprii Episcopi, contractam ex ordinatione alieni subditi: idque per declarationem Metropolitani. Alioquin non crederetur Ordinando, *arg. c. Cum secundum. de Haeretic. in* 6. ac notat Rebuffus in *Praxi Benefic. tit. Formula Dimissoriarum Litterarum, n.* 19.

191. Quaeritur V. Quae sit poena Ordinantis aliquem, et Ordinati absque competenti Titulo sustentationis? Resp. I. Praeter peccatum, quod tam scienter Ordinans, quam Ordinatus sine titulo incurrit, agendo contra justam prohibitionem Ecclesiae in materia gravi: insuper Episcopus conferens cuipiam Ordinem sacrum non habenti titulum sustentationis, tenetur eidem providere de necessariis alimentis, donec Beneficium Ecclesiasticum consequatur: ita communis; et patet tum ex c. *Episcopus.* 4. *de Praebend.* quod est Alexandri III. in Concilio Lateranensi; tum ex c. *Cum secundum* 16. *eod.* ubi Innocentius III. moderando antiquos Canones, *in can. Neminem. et can. Sanctorum. dist.* 70. relatos, juxta quos Ordinatio absque titulo facta habebatur irrita

(quoad executionem Ordinis, non quoad hujus valorem) sicque taliter Ordinatus ab exercitio Ordinum fuerat suspensus, decrevit in haec verba: *Licet autem Praedecessores nostri Ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam Ordinantium irritas esse voluerint, et inanes: Nos tamen benignius agere cupientes, tamdiu per Ordinatores, vel Successores eorum provideri volumus Ordinatis, donec per eos Ecclesiastica Beneficia consequantur.* Haec ibi.

192 Ex quibus verbis ulterius liquet, quod Episcopo ordinatore jam mortuo, Capitulum Sede vacante, ac dein novus Episcopus taliter Ordinato teneatur necessaria vitae subministrare, donec ei de competenti Beneficio provideatur: ne alioquin ille in opprobrium Status Clericalis mendicare, aut sordidum quaestum exercere cogatur. Quin imo, si Clericus absque titulo fuit ordinatus a pluribus Episcopis, domicilii videlicet et originis, ab uno eorum recipiendo v. g. Subdiaconatum, et ab altero Diaconatum; tunc quilibet ipsorum tenetur in solidum sic Ordinato alimenta praestare. Fagnanus *in d. c. Cum secundum. n. 24. de Praebend.*

193 Intellige, dummodo talis Ordinatus aliunde non habeat sustentationem suam, puta, ex sua vel paterna haereditate; prout limitatur *in cit. c. Episcopus de Praebend.* Simulque, dummodo Episcopus fuerit in culpa, ordinando sine titulo, dum vel scivit, vel saltem praevidere debuit, Clericum non habere titulum: alioquin enim, si Clericus per fraudem fingendo titulum, impetravit Ordinationem absque ulla culpa Episcopi ordinantis, tunc iste non tenetur alimenta subministrare. Fagnanus *cit. c. Cum secundum. n. 62. de Praebend.* Pirhing *h. t. n.* 111. post Ugolinum *de Offic. et potest. Episc. cap.* 26. §. 15. ℣ *Tertio non tenetur:* quia rem, quae culpa caret, in damnum vocari non convenit, *cap. 2. de Constitut.*

194 Concordat, atque aliis casibus hoc ipsum declarat c. *Si Episcopus. 37. de Praebend in* 6. Sic quippe, quando Episcopus alienus ex generali commissione proprii Episcopi Dioecesani quosdam ordinavit, atque ex illis quempiam non habentem titulum: non tenetur proprius Episcopus sic Ordinato vitae necessaria ministrare (hic enim culpa vacabat) sed Episcopus alienus sic ordinans tenebitur ad id, utpote qui in culpa fuit, cum debuisset de titulo inquirere. Secus dicendum, quando proprius Episcopus committit alieno facultatem ordinandi certas personas: quia tunc tenetur proprius Episcopus praevidere, seu inquirere de titulo, et aliis requisitis Ordinandi; sicque etiam alimenta praestare Ordinato sine titulo usque ad consecutionem sufficientis Beneficii: non autem Episcopus ordinans. Atque hoc ipsum est dicendum de illis, quibus Episcopus Dioecesanus dedit licentiam recipiendi Ordines sacros a quovis Episcopo Catholico, prout ibidem uberius habetur expressum. Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 3. de Reformat.* ubi statuit, quod Episcopus subditos suos non aliter, quam jam probatos, et examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittat: et consequenter obligatio inquirendi de titulo, incumbit Episcopo dimittenti, non ordinanti.

195 Resp. II. Quod si Episcopus quempiam sine titulo ordinaverit sub pacto, seu promissione, quod Ordinatus super alimentatione sua non inquietet eundem; tunc Ordinator a collatione Ordinum per triennium, Ordinatus vero ab Ordine sic suscepto perpetuo est suspensus, donec per Sedem Apostolicam mereatur dispensari. Ita habetur statutum *in c. Si quis Ordinaverit 45. de Simonia.* Quin imo tales notantur de pacto simoniaco, unde et *cit. cap. Si quis ordinaverit*, punitur sub Rubrica, *De Simonia:* nam taliter Ordinatus remittit Ordinatori jus, sibi caeteroquin competens, respectu alimentationis temporalis, ut ab eo ordinetur: atqui simonia non solum contrahitur dando, sed etiam remittendo jus temporale pro spirituali, *arg. c. Super eo. 7. de Transact. et c. Veniens. de Testib.* 196

Resp. III. Insuper, si Episcopus Religiosum nondum professum; vel qui non nisi ad certum tempus professus est, ac rursus ad saeculum redire, vel dimitti potest, sub praetextu Religionis, et absque titulo Beneficii, vel patrimonii, ad sacros Ordines promoverit; ipso Jure per annum a collatione talium Ordinum, et Religiosus taliter ordinatus ab executione Ordinum suspensus existit, et si in ipsis ministraverit, efficitur irregularis. Ita habetur in Constitutione 75. B. Pii V. *Romanus Pontifex Sacrorum* (et refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*) in qua Pontifex non solum Decretum Concilii Tridentini *Sess. 21. cap. 2. de Reform.* quod loquitur de Clericis tantum saecularibus, non ordinandis absque titulo, extendit ad Religiosos non professos, ut supra; sed etiam de his ita expresse statuit, et decrevit, prout ex parte dictum est supra *n. 74. et 75.* addita limitatione circa Religiosos Societatis JESU.

Resp. IV. Ordinationes absque titulo factae anti- 197
quitus etiam fuerunt irritae quoad executionem Ordinis, ut *can. Neminem et can. Sanctorum dist. 70.* non tamen hodie: dummodo Clericus sic ordinatus non fuerit in culpa, decipiendo Episcopum, ac per mendacia et fraudem fingendo titulum Beneficii, sive patrimonii, quem non habet. Ita Nicolaus Garcias *part. 2. de Beneficiis, cap. 5. n. 20. et seqq.* Fagnanus *in c. Cum secundum. n. 68. et 69. de Praebend.* Barbosa *part. 2. de Offic. et potest Episc alleg.* 20. *n.* 27. *et* 33. Pirhing. *h. t. n.* 112. et alii; quamvis non desint oppositum tenentes, praesertim quoad secundam partem. Conclusio desumitur ex verbis *cit. c. Cum secundum.* ibi: *In injuriam ordinantium:* ergo, dum ibi revocatur rigor antiquorum Canonum, sermo est; quando Episcopus scienter quempiam ordinat absque titulo, sicque in ejus injuriam, seu confusionem, suspensio Ordinati per Jura antiqua fuit inducta: qualis tamen (cum *non debeat aliquis alterius odio praegravari*, juxta Regul. 22. Juris in 6. cum similibus) merito ibidem ex parte bona fide Ordinati fuit sublata, et solus Ordinans per impositionem oneris Ordinatum sustentandi punitur.

Secus dicendum, quando solus Ordinatus fuit in 198
culpa decipiendo Episcopum, ac fingendo titulum, quem non habet. Ratio est: quia ut ex proxime dictis patet; de hoc casu *cit c. Cum secundum de Praebend.* non loquitur (unde etiam sic Ordinato non tenetur Episcopus ordinans subministrare alimenta dicta *n.* 193. *et* 194.) sicque antiqua Jura, poenam suspensionis imponentia Ordinato sine titulo, impraesentiarum manent incorrecta. Et hinc Sac. Congregatio Concilii Tridentini; *die 27. Novembris.* 1610. super hoc dubio consulta, omnium sententiis censuit, hoc casu poenam suspensionis ante Concilium non fuisse correctam; et hodie Tridentino Concilio esse innovatam: et praeterea hujusmodi Clericum, qui adhibito dolo, confictoque titulo Ordinatorem decepit, esse ipso jure suspensum, carereque Ordinum executione, prout his ipsis verbis refert Fagnanus *cit. n.* 69. *in fine.*

Imo, quod plus est, id ipsum patet ex Constitutione 35. 199
Urbani VIII *Secretis.* superius *n.* 173. jam citata, ubi §. 3. sic habetur: *Alias promoventes* (contra formam ibidem praescriptam) *ad annum ab exercitio Pontificalium promoti vero, perpetuae suspensionis poenam, absque spe dispensationis a Sede Apostolica obtinendae, incurrant eo ipso Insuper promotos hujusmodi, ac etiam eos qui cum falsis* (NB.) *vel fictis, aut fiduciariis patrimonii titulis, scienter se ad Ordi-*

nes hujusmodi promoveri fecerint, non solum praedictis, verum etiam majoribus arbitrio nostro, et pro tempore existentis Romani Pontificis infligendis poenis — subjectos esse volumus. Hactenus Pontifex.

200. Dices: Concilium Tridentinum *Sess. 21. cap. 2. de Reform.* statuit, nullum deinceps sine titulo ad sacros Ordines esse promovendum, *antiquorum Canonum poenas super his innovando*: ergo non solum Ordinati cum titulo ficto, sed omnes alii absque titulo ordinati, de facto incurrunt poenam suspensionis, *in d. can. Neminem et can. Sanctorum dist. 70.* contra promotos sine titulo sancitam; quod est contra alteram partem datae *num.* 197. Conclusionis. Probatur consequentia. Tum, quia Concilium loquitur pluraliter et indefinite, *Antiquorum Canonum poenas innovando*: atqui pluralis locutio non contentatur uno, sive unica poena, *in c. Cum secundum. 16. de Praebend.* contenta; ut *l. Ubi numerus. ff. de Testib.* et *c. Pluralis locutio. de Reg. Jur. in 6.* Tum quia in Annotatione marginali ad cit. cap. 2. Concilii Tridentini etiam fit mentio *cit. can. Neminem. et can. Sanctorum. dist. 70.* sicque et horum Canonum poenae ibidem videntur innovatae; praesertim, cum altera poena de praestandis Ordinato alimentis solum concernat Ordinatorem, faveatque Ordinato.

201. Resp. neg. consequent. Nam quidquid nonnulli in contrarium teneant, quos referunt Garcias, et Barbosa, *ubi supra*, Concilium Tridentinum innovando poenas antiquorum Canonum, jus novum non inducit, sed antiquum conservat; ut *c. ex parte 13. et c. Quia intentionis. 29. de Privileg.* Atqui poena suspensionis in dictis antiquis Canonibus statuta, antea jam fuerat sublata (saltem quoad bona fide ordinatos sine titulo) per *cit. c. Cum secundum. de Praebend.* ergo haec, utpote jam prius abrogata, per Tridentinum non fuit de novo inducta. Atque ita fuisse decisum a Sac. Congregatione Concilii Tridentini, refert Fagnanus *loc cit. n.* 63. Navarrus *Consil. 1. quaest. 16. de Constitut. in Addit.* Garcias *cit. cap. 5. n. 29.* Barbosa *cit. allegat.* 20. *num.* 27. cum aliis.

Nec obstant rationes in probationem consequentiae allegatae. Non prima: quia quoad eos, qui mala fide, sive sua conficto a se titulo fuerunt ordinati, ultro conceditur per Concilium Tridentinum esse innovatam poenam suspensionis, utpote quae antecedenter nunquam fuerat abrogata. Unde, ut hunc quoque casum comprehenderet Concilium Tridentinum, recte illud loquitur in plurali, et indefinite, habito tamen respectu ad poenas antiquorum Canonum necdum abrogatas. Atque per hoc etiam patet ad Annotationem marginalem Concilii Tridentini, quamquam haec, veluti nulla publica auctoritate addita, ex se nullum habeat robur firmitatis. Nec urget posterior instantia: nam, quod juxta *c. Cum Secundum de Praebend.* puniatur solus Ordinator, non autem Ordinatus sine titulo, procedit (et quidem merito) quando ille scienter quempiam sic ordinasset: alias secus, ut jam dictum *n.* 197. *et* 198.

203. Quaeritur VI. Quas poenas incurrat Ordinans, et Ordinatus, non servatis temporum interstitiis? Resp. I. Nullae quidem poenae contra tales sunt statutae in Jure, dummodo non eodem die duo sacri Ordines conferantur eidem: nihilo minus, si absque ulla prorsus causa, seu dispensatione, negligantur interstitia, uterque peccabit graviter, poteritque sic Ordinatus a suo Superiore suspendi, vel alia poena arbitraria puniri. Ita Navarrus *Consil. 14. h. t.* Zerola *in Praxi Episcop part. 1. vers. Ordo §. Ad quintum.* Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. alleg.* 18. *n.* 14. cum aliis. Ratio est: quia nec a Jure Canonico, nec a Concilio Tridentino, nec a Pio II. ulla poena suspensionis, vel irregularitatis, contra Ordinatos non servatis interstitiis statuta reperitur. Nec urget Bulla Sixti V. poenam suspensionis in tales statuentis: quia ipsa fuit revocata per Clement. VIII. ut dictum *num.* 172.

Caeterum, quia uterque eorum est voluntarius, culpabilisque transgressor sacrorum Canonum, et quidem in materia gravi, sive sacrorum Ordinum; hinc de culpa, seu peccato ab ipsis contrahendo, dubitari nequit; sicut nec de poena arbitraria, quam Superior ob talem Canonum transgressionem imponere valet. 204

Additur notanter num. 203. *Dummodo non eodem die duo sacri Ordines conferantur eidem.* Nam Episcopus ordinans quempiam eodem die, vel duobus continuato jejunio, ad duos sacros Ordines, suspensus est a collatione utriusque Ordinis, donec a Sede Apostolica absolutionem, et dispensationem impetraverit, *arg. c. Litteras.* 13. *§. fin. h. t.* ac notat Barbosa *ibid. num.* 4 citans alios; quamvis Abbas *ibid. num.* 2. *§. octavo nota* et Pirhing *h. t. n.* 108. asserat, talem potius esse suspendendum. 205

Alter vero, qui eodem die duos sacros Ordines suscipit, suspensus est tantum ab executione ultimi Ordinis illo die sibi collati, *arg. cit. c. Litteras. h. t.* et notat Abbas *ibid. §. Item ultimo.* et Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allegat.* 14. *num.* 11. citans alios. Nam in *cit. cap.* solum dicitur, quod is, qui eodem die, continuato jejunio, in Diaconum et Presbyterum fuerat ordinatus, *ab executione Officii Sacerdotalis* debuerit manere suspensus: et consequenter non suspendebatur ab executione Ordinis Diaconatus, utpote primo loco, ac licite suscepti: haud obstante, quod Episcopus eum ordinans, a collatione utriusque Ordinis suspendatur; quia hoc ibidem fuit expressum; simulque major fuit culpa Episcopi sic ordinantis (utpote qui fuit dignior, debuitque esse prudentior) quam Clerici sic ordinati. Glossa *fin. cit. c. Litteras.* 206

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Scrutinium, quid, et quotuplex? Et num. seqq.*
3 *Scrutinium a Concilio Tridentino praescriptum, quale sit, et an ubique usu receptum?*
4 *Alterum Scrutinium.*
5 *Et tertium in actu Ordinationis peragendum, explicatur.*
6 *Utrum is, qui ordinari desiderat, in dubio praesumatur idoneus, vel hoc probare teneatur? Et n. seqq.*
Quaestio hujusmodi procedit generaliter in omnibus, qui promoveri desiderant. Ibid.
7 *Ratio dubitandi, ac militans pro praesumptione idoneitatis proponitur.*
8 *Ordinandorum idoneitas in dubio non praesumitur, sed est probanda.*
Regula est, Praesumitur quis bonus et idoneus, donec contrarium probetur. *Ibid. et n. seqq.*
9 *Fallit haec regula, ubi agitur de praejudicio tertii.*
10 *Et procedit potissimum quoad qualitates intrinsecas, non quod extrinsecas.*
11 *Regula illa amplius declaratur.*
12 et 13 *Solvuntur rationes dubitandi.*
14 *Qua ratione idoneitas Ordinandorum possit probari? Et num. seqq.*
15 *Natales, aetas, libertas, Titulus etc. quomodo probentur?*

16 *Cur libertas sit probanda, cum tamen omnes homines naturaliter nascantur liberi?*

1 Quia visum est Titulo praecedenti de Ordinandis, eorumque qualitatibus, sequitur nunc de Scrutinio, per quod iidem sunt examinandi, et scrutandi, an polleant requisitis qualitatibus.

2 Quaeritur I. Quid, et quotuplex sit Scrutinium? Resp. I. *Scrutinium*, quantum ad propositum, est diligens inquisitio, seu examinatio circa qualitates Ordinandorum, facta ab eo, ad quem spectat. Ita Hostiensis *in Summa h. t. n. 1.* et communis. *Scrutinium* quippe derivatur a *scrutando* seu inquirendo; nam is, qui examinat Ordinandos, scrutatur, seu inquirit eorum idoneitatem, ac requisitas pro susceptione sacrorum Ordinum qualitates.

3 Resp. II. Triplex Scrutinium de facto potest apte distingui. Primum est, quod per mensem ante Ordinationes coram Parocho, vel alio per Episcopum deputato faciendum est, juxta praescriptum Concilii Tridentini *Sess. 23. cap. 5. de Reform.* ubi decernitur, ut promovendi ad Ordines, per mensem antea Episcopum adeant, qui Parocho, vel alicui alteri committat, ut nominibus, ac desiderio eorum, qui volunt promoveri, publice in Ecclesia propositis, de ipsorum Ordinandorum natalibus, aetate, et vita diligenter inquirant, et Litteras testimoniales, ipsam inquisitionem factam continentes, quamprimum ad Episcopum transmittant. Et de hoc Scrutinio, utpote primum per Concilium Trid. introducto, Abbas Panormit. *ad Rubricam h. t.* aliique antiquiores Canonistae, mentionem non faciunt, qui proinde duplex dumtaxat Scrutinium, illico declarandum, distinguunt. Quin etiam memoratum primum Scrutinium in Germania non esse usu receptum, quamvis expediret adeo salubrem constitutionem recipi, testantur Engel *h. t. n. 1.* et Sannig *eod. n. 4.*

4 Alterum Scrutinium est illud, quod Feria quarta ante ipsam Ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, est instituendum, convocando singulos Ordinandos, eorumque genus, patriam, personam, aetatem, institutionem, mores doctrinam, fidemque diligenter examinando. Et de hoc loquitur *can. Quando Episcopus. dist. 24.* et Concilium Trident. *cit. Sess. 23. cap. 7. et cap. 12. de Reform.*

5 Tertium Scrutinium peragitur in ipsomet actu Ordinationis, dum circa ejus initium Episcopus, per Archidiaconum sibi assistentem requiritur illis verbis: *Reverende Pater, postulat sancta Mater Ecclesia, ut hunc Diaconum* (vel Subdiaconum) *ad onus Presbyteratus* (vel Diaconatus) *ordinetis.* Idemque Episcopus scrutando Ordinandi idoneitatem statim Archidiaconum interrogat, si sciat eum esse dignum. Ad quod Archidiaconus, juxta praescriptum Pontificalis Romani, respondet, quod *quantum humana fragilitas nosse sinit, et scit, et testificatur, illum ad hujus onus officii esse dignum.* Et de hoc Scrutinio loquitur textus *in cap. un. h. t.* ac memoratum Pontificale Romanum, *Tit. De Ordinatione Diaconi et Presbyteri.*

6 Quaeritur. II. Utrum is, qui ordinari desiderat, in dubio praesumitur dignus atque idoneus? vel potius teneatur probare suam idoneitatem? Haec quaestio procedit quoad omnes illas qualitates, ad legitimam sacrorum Ordinum acceptionem requisitas, de quibus Scrutinium Ordinandorum institui potest, ac debet: ut puta, quoad genus, et an quis sit legitime natus; quoad patriam, et sciatur, an sit subditus Episcopi; quoad personam, an non sit corpore vitiatus, bigamus, obligatus ad ratiocinia, servus etc. Quoad aetatem, an habeat requisitam a Jure, seu a Concilio Tridentino; quoad mores, doctrinamque ac hujusmodi. Et haec quaestio est notabilis, quia procedit non solum in Ordinandis, sed generaliter in quibuscunque aliis, qui assumi ad aliquam Dignitatem, vel Officium desiderant.

Ratio dubitandi, ac pro praesumptione idoneitatis militans, desumitur ex *cit. cap. un. h. t.* ubi Pontifex inter alia inquit, quod Archidiaconus, praesentaturus Episcopo Ordinandos, illum, *quem indignum esse non novit, dignum debeat aestimare.* Ubi idcirco Glossa finalis notandum sit, quemlibet praesumi dignum, nisi probetur indignus. Concordat, et adhuc fortius urget *cap. Dudum,* quod est ultimum, *de Praesumptionib.* ubi is, pro quo Papa rescribit, et ad Beneficium recipiatur, sub clausula, *Si fuerit idoneus,* non tenetur se probare idoneum: *cum* (inquit Pontifex) *prima facie praesumatur idoneus, nisi aliud in contrarium ostendatur.* Verum his non obstantibus, 7

Resp. I. Ordinandorum idoneitas in dubio non praesumitur, sed est probanda. Ita communis; et patet ex ipsa praxi Ecclesiae, tam serio praevium Ordinandorum scrutinium, atque inquisitionem circa ipsorum genus, morum probitatem, doctrinam, atque alia ad Statum Clericalem pertinentia requirentis, ut videlicet hoc modo eorundem idoneitas antea debite probetur. Accedit ratio: quia, licet regulariter quis praesumatur bonus, et idoneus, donec contrarium probetur, per textus *n. praec.* allatos, ac fusius tradit Mascardus *de Probationib. Concl.* 879. *n.* 1. citans alios: haec ipsa tamen regula plures patitur limitationes, atque fallentias, quae impraesentiarum locum habent. 8

Et primo quidem regula illa limitatur, ac fallit, ubi agitur de praejudicio tertii, quod ex tali praesumptione idoneitatis oriri potest; atqui in collatione Ordinum, ob praesumptam idoneitatem Ordinandos una facta, agitur de magno praejudicio tertii, seu Ecclesiae, ne forte inidonei ordinentur, atque in Ecclesiae ministros assumantur: ergo. Major est Glossae *fin. in c. Sicut nobis. 39. de Sentent. excomm.* et Abbatis *in c. Cum in jure. n. 2. de Offic. Delegat.* ubi inquit: quod, ubi agitur de praejudicio tertii, non sufficiat praesumptio, sed debeat fieri plena probatio, *arg. c. Cum a nobis. 28. de Testib.* Idem docet Felinus *in cap. ult. n. 12. vers. Fallit primo de Praesump.* Mascardus *cit. Concl.* 879. *n. 5.* et alii. Hinc in simili, ne creditori praejudicium generetur, fidejussor non praesumitur idoneus facultatibus, nisi probetur, *l. Si vero. §. Qui pro rei. ff. Qui satisdare cogantur:* et tradit Alexander *Consil. 37. n. 3. lib. 2.* citans alios. 9

Deinde regula illa, quod quilibet praesumatur idoneus; potissimum procedit quoad intrinseca, seu quoad qualitates intrinsecas, cum quibus homo nascitur; scilicet, quod aliquis sit castus, pacificus, sobrius etc. Talem quippe idoneitatem praesumitur quis habere, donec contrarium probetur; et inquit Glossa *c. Si forte. 11. vers. Scientiae. de Election. in 6.* sic intelligens Jura *n. 7.* relata; et Menochius *lib. 6. de Praesumptionib. praesumpt. 91. n. 2. et seqq.* citans alios, atque inde concludens, quod circa haec non requiratur aliqua extrinseca probatio, sed (nisi constet de contrario) sufficiat ipsa Juris praesumptio; dummodo Princeps, ut puta Summus Pontifex non exigat praeviam talem probationem per verba: *Si idoneus repertus fuerit,* aut hujusmodi. Secus dicendum est de idoneitate extrinseca, sive ubi agitur de scientia, arte cantandi, divitiis, ac hujusmodi qualitatibus, quae accidentaliter proveniunt, et non insunt hominis naturae: nam talia non praesumuntur, nisi probentur. Glossa *loc. cit.* Abbas *d. c. Cum in jure. n. 2. de Offic. Delegat.* Menochius *ubi supra, n. 16. et seqq.* Mascardus *cit. Concl.* 879. *n.* 4. et aliis, quos citant. Ergo hoc ipsum est dicendum in proposito quoad Ordinandos; praesertim, cum talem probationem Jura expresse requirant, dum exigunt praevium scrutinium, sive examen eorundem circa genus, aetatem, doctrinam, et alia hujusmodi. 10

11 Tertio ad intelligendum, qualis ab alio debeat quis in dubio praesumi, est distinguendum cum Abbate Panormit. *in cap. un. num. 7. h. t.* Quia vel talis nihil petit, ad quod requiritur ejus habilitas, vel idoneitas: et in dubio debet plus praesumi dignus, quam indignus, bonus potius, quam malus. Vel talis aliquid petit: et tunc quidem ejus idoneitas naturalis debet praesumi, dummodo non appareat in praeteritum, vel in praesens de aliqua ejus inhabilitate; quia alioquin semel malus, seu inidoneus, semper praesumeretur talis, donec probaretur contrarium, juxta *Reg.* 8. *Juris in* 6. Secus dicendum de idoneitate accidentali, sive extrinseca, ut proxime dictum. Unde, sive quaeratur de promovendis ad Beneficia, vel Ordines, sive de personis ad Officia, vel Dignitates sublimandus, ille qui talia petit, dignus non praesumitur, nisi probetur: nam idoneitas ad ista, requirit plures qualitates, non solum intrinsecas, sed etiam extrinsecas, quae non praesumuntur, sed de ipsis diligenter est inquirendum. Abbas *cit. n.* 7. Mascardus *ubi supra. n.* 12. *et seqq.* et alii.

12 Nec obstant rationes dubitandi *num.* 7. *allatae.* Nam praeter generales responsiones quae habentur ex dictis, specialiter *ad cap.* un. *h. t.* respondetur, merito Archidiaconum, qui Episcopo praesentat Ordinandos, posse eos, quos indignos non novit, dignos existimare: quia praecessit horum diligens examen (cui etiam ipsemet Archidiaconus de jure interesse debet, *c. Ut nostrum.* 9. *de Offic. Archidiac.*) atque approbatio per Examinatores facta: sicque merito praesumuntur esse idonei, ac per Archidiaconum aestimantur digni, nisi quem eorum aliunde noverit esse indignum. Et hoc ipsum procedit in aliis casibus, ubi aliunde apparent rationabilia motiva, seu conjecturae sic existimandi, seu praesumendi; ut quia per alios quis est praesentatus ut idoneus, aut electus et confirmatus ut dignus, aut a viris probis, ejusque notitiam habentibus, recommendatus ut habilis: nam ob talia motiva rite praesumitur etiam extrinseca, et accidentalis idoneitas, donec contrarium probetur; alias secus. Abbas *ad cit. cap. ult. num.* 7. atque innuit Glossa *ibid.* ℣. *Et scit.* Menochius *cit. Praesumpt.* 91. *n.* 22. et alii.

13 Ad *c. Dudum. sive ult. de Praesumpt.* dicitur cum Abbate *ibid. num.* 7. et Viviano *in Rationali Juris*, ibi sermonem esse de idoneitate naturali, et intrinseca, quam quis non tenetur probare, cum praesumatur; sed qui contrarium objicit, ille tenetur hoc probare, ostendendo delictum, irregularitatem, aut hujusmodi, prout innuit Glossa finalis ibidem. Quod si vero nullus se opponat, tunc ante collationem Ordinum, sicut et Beneficiorum, Episcopus, sive alius Praelatus ex officio tenetur promovendum super talibus requisitis examinare; ut habetur *c. Accepimus.* 13. *de Ætate et qualitat. praeficiend.* et Concilio Tridentino, *ubi supra*, et alibi.

14 Quaeritur III. Qua ratione idoneitas Ordinandorum possit probari? Resp. Id vario fieri posse, juxta conditionem, atque exigentiam singularum qualitatum. Et quidem qualitates intrinsecae, ut puta quod quis sit castus, justus etc. licet prima facie praesumantur, tamen ut appareat, an de contrario non constet, juxta praescriptum Concilii Tridentini, ac receptam praxin Ecclesiae, solent exigi litterae testimoniales proprii Praeceptoris, Magistri, Parochi, vel alterius legitimi Superioris, super vita et institutione, moribusque Ordinandorum, quasi etiam hi Episcopo, seu constitutis ab ipso Examinatoribus exhibere, sicque morum probitatem, quoad externum saltem judicium humanum probare coguntur: nam interiora relinquuntur judicio Divino.

15 Deinde Natales, atque aetas solent probari ex attestatione Parochi, ac schedula Baptismali. Libertas autem per publicum testimonium Magistratus loci, unde quis oriundus est: quamquam, si ob incursum hostium Liber Baptismalis periisset, vel ad patriam aditus non pateret, etiam probatio per testes, et famam, concurrentibus praesertim aliis indiciis, sufficere possit; prout accidit in aliis, quae sunt difficilis probationis. Porro Titulus competens sustentationis, per Instrumentum authenticum (nisi de ipso per facti notorietatem constet) doceri debet. Doctrina vero, non per testes, aut famam, sed per praevium examen probanda est. Denique corporis integritas per experimentum sensuum cognoscitur: immunitas autem a censuris, et irregularitate, non aliter probatur, nisi ex assertione Ordinandi, et quod nullus adsit, qui impedimentum canonicum objicere, ac probare valeat. Pirhing *h. t. n.* 4.

Dices. Omnes homines naturaliter liberi nascuntur 16
§. *Jus autem gentium. Instit. de Jure natur. gent. civil.* Ut quid ergo requiritur probatio libertatis ante facienda ab Ordinando, per testimonium Magistratus loci? Resp. Id accidere ex eo: quia, quamvis libertas homini naturaliter conveniat; nihilo minus tamen Jure gentium ad compescendos malos, aliisque justis de causis, servitus fuit introducta, *can. Jus gentium. dist.* 1. sicque nonnulli nascuntur Servi, qui cum absque consensu Dominorum suorum ordinari prohibeantur, merito per Ordinandum inter alias qualitates extrinsecas, seu accidentales, libertas est probanda, vel saltem scripta suorum dominorum licentia afferenda, ne alioquin quandoque servos ordinari contingat, quos in magnam confusionem Ecclesiae, et scandalum Fidelium, suis postea Dominis reddi oporteret, prout amplius infra *Tit. de Servis non ordinandis* dicetur.

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter.*
3 *Episcopus simpliciter renuncians: an in dubio censeatur renunciasse loco tantum, vel loco et dignitati simul?*
4 *Qui renunciavit Episcopatui quoad locum tantum, potest conferre Ordines, etiam majores.*
5 *Dummodo sit rogatus ab alio Episcopo. Alioquin ordinati ab eo sunt suspensi; et cur? Ibid.*
6 *Renuncians Episcopatui quoad locum et dignitatem simul, nequit licite Ordines sacros conferre.*
7 *Bene tamen Ordines minores de licentia alterius Episcopi.*
8 *Quid juris, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato? Et num. seqq.*
9 *Talis recipit characterem Ordinis, sed non ejus executionem.*
10 *Ignoranter sic ordinatus, quando id nescierit, debet abstinere ab executione Ordinum, donec per Episcopum suum dispensetur.*
11 *Et cur ipsum non excuset ignorantia?*
12 *Scienter ordinatus ab Episcopo excommunicato, per solum Papam potest dispensari.*
13 *Praemissa de facto procedunt de Episcopo excommunicato vitando, et ordinatis ab eo.*
14 *Ex privilegio Papae an possit Abbas, vel alius Sacerdos conferre Ordines, praesertim sacros? Et num. seqq.*

Proponuntur rationes dubitandi, et negativam tenendi. Ibid.

15 *Papa potest concedere Abbati, vel alii Sacerdoti, potestatem conferendi Ordines minores.*

16 *Haec potestas non est annexa Jure Divino Benedictioni Abbatiali.*

17 *Loquendo de Ordinibus sacris, multi negant; id fieri posse ex privilegio Papae.*

18 *Sententia affirmativa est probabilior quoad Subdiaconatum, et Diaconatum.*

19 *Secus quoad Sacerdotium. Et num. seqq.*

20 *Presbyter olim idem erat, ac Episcopus.*

21 *Solvuntur rationes dubitandi? Et num. seqq.*

22 *Confirmationis Sacramentum ex concessione Papae potest conferri per simplicem Sacerdotem.*

23 *Praemissa amplius declarantur.*

1 A proprio Episcopo sacros Ordines esse recipiendos, jam supra *Tit. 10. de Temporibus Ordinationum. §. 4. num. 77. et seqq.* dictum fuit: restat examinare, quid juris sit, si is renunciaverit Episcopatui, aut excommunicatus existat. Et de his ambobos agitur in praesenti Titulo; unde

2 Quaeritur I. Quot modis possit fieri renonciatio Episcopatus? Resp. I. Dupliciter ipsa potest fieri, renunciando videlicet loco tantum, et renunciando loco et dignitati simul. Ita est textus expressus *in cap. 1. h. t.* ac notat communis Doctorum. Et quidem tunc Episcopus renunciat loco tantum, quando is ex rationabili causa, puta ob conceptum malae plebis erga se odium, seu ob hostilitatem, vel aeris intemperiem, Episcopatum in manus Pontificis renunciando, dimittit Dioecesin dumtaxat, titulum tamen Episcopalem et auctoritatem retinet. Tunc autem loco et dignitati simul renunciat, quando ob zelum v. g. ingrediendae Religionis, vel ut praeveniat promeritam depositionem, resignat ipsum Episcopale munus, nomen, atque Ordinis executionem, dimittendo in manus Summi Pontificis omne jus Episcopalis administrationis respectu cujuscunque loci, quamvis adhuc retineat ea, quae sunt Episcopalis Ordinis.

3 Resp. II. Episcopus simpliciter renuncians Episcopatui, censetur in dubio renunciasse loco tantum, non autem loco et dignitati simul; nisi propter criminis conscientiam, seu ex metu depositionis ita renunciaverit. Ita Hostiensis *in Summa h. t. §. Sed quid, si simpliciter.* et Abbas *eod. num.* 8. Ratio est; quia renuncians, stante dubio, manet in possessione Episcopalis dignitatis; sicque ei, qui contrarium dicit, incombit probatio. Dummodo hinc excipiatur renunciatio facta ab Episcopo ob criminis conscientiam: quia tunc is non praesumitur sibi Episcopalem dignitatem, atque Ordinis executionem retinuisse: utpote quam licite exercere non posset, quin potius ab hac cum publico dedecore ob crimen illud deponi deberet.

4 Quaeritur II. An recte conferantur Ordines ab eo, qui renunciavit Episcopatui? Resp. I. Qui renunciavit Episcopatui quoad locum tantum, potest rogatus ab alio Episcopo conferre Ordines, etiam majores, sicut prius. Ita expresse habetur decisum *cap. 1. h. t.*

5 Ubi tamen notanter additur, *rogatus ab alio Episcopo.* Alioquin enim, sicut Episcopus facta semel Episcopatus resignatione, eaque per Papam admissa, nullos habet subditos, ita nec Ordines licite conferri; cum hi dumtaxat subditis rite conferantur, nisi licentiam concesserit proprius Episcopus, ut sui subditi ordinentur ab alio; prout fit, si is rogaverit Episcopum, qui loco tantum renunciavit, ut in vicem ejus supplendo, quosdam ordinare velit. Quod si secus fiat, tunc ordinati sunt suspensi: non quia sunt ordinati ab Episcopo post suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno sine proprii Episcopi licentia, Suarez *disp. 31. de Censuris sect. 1. num.* 3. Pirhing *h. t. n.* 3.

Resp. II. Quando Episcopus renonciavit tam loco, quam dignitati, tunc Sacros Ordines, etiam de licentia proprii Ordinandorum Episcopi, licite conferre non potest: si tamen de facto ordinaverit, valide quidem ordinat (nam characterem Ordinis Episcopalis indelebilem; sicque potestatem valide conferendi Ordines, nec abdicare non potuit) Ordinis tamen executionem non confert; id est, Ordinati ab eo sunt suspensi ab usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem legitime fuerit dispensatum. Ita rursus habetur decisum *in cit. cap. 1. h. t.* estque concors Doctorum sententia. 6

Dicitur notanter, *sacros Ordines.* Nam Ordines minores licite, de consensu tamen proprii Episcopi, per ipsum conferuntur: *quia et hujusmodi Ordines a non Episcopis conferuntur,* ut loquitur textus ibidem. Sic quippe Abbatibus jam ab antiquo fuit concessum, conferre primam Tonsuram, ac Ordines minores suis Regularibus; et *can. Quoniam. dist.* 69. *et cap. 1. de Supplend. negligen. Praelat. et c. Cum contingat. de Aetate et qualit. praeficiend.* ac paulo inferius ex professo dicetur. 7

Quaeritur III. Quid juris, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato? Resp. I. De hoc habetur expressum in *cap. ult. h. t.* sequentibus verbis: *Cum Clericis, qui ab excommunicato Episcopo ignoranter Ordines receperunt; per suos poterit Episcopos dispensari.* Haec ibi. 8

Infertur proinde, quod ordinatus ab Episcopo excommunicato recipiat quidem characterem Ordinis, non tamen hujus executionem. Quia cum Episcopus excommunicatus (idemque est in suspenso, deposito, degradato, simoniaco, haeretico vel schismatico, ut inquit Navar. *cap. 27. Manual. num.* 241. §. *Quarto*) Ordinis executionem non habeat, nec aliis eam dare potest: nemo enim dat, quod non habet, *can. Daibertum; 1. q. 7.* cum similibus. 9

Igitur, qui ignoranter ordinatus fuit ab Episcopo excommunicato, suspenso etc. cum primum id resciverit, tenetur ab usu seu executione Ordinum sic receptorum abstinere, donec per proprium Episcopum dispensetur; utpote qui ipsum a tali suspensione absolvere, seu dispensare potest, per *cit. cap. ult. h. t.* 10

Nec obstat, quod aliquin ignorantia excuset a contrahenda censura. Nam impraesentiarum suspensio memorata, seu potius inhabilitas exercendi actum Ordinis taliter suscepti, non est imposita ob culpam Ordinati (ab hac enim supponitur excusari propter suam ignorantiam) sed ob indignitatem male Ordinantis. Laymann ad *cit. cap. ult. n.* 2. *h. t.* Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allegat.* 48. *num. n.* et alii. 11

Resp. II. Quod si vero Clericus scienter, aut per ignorantiam crassam, vel supinam ordinatus fuerit ab Episcopo excommunicato, tunc per solum Papam poterit cum eo dispensari. Ita colligitur ex *cit. cap. ult. h. t.* argumento a sensu contrario desumpto; et concordat *cap. 1. eod.* 12

De facto tamen post Extravag. Concilii Constantiensis, *Ad evitanda,* requiritur ad hoc, quod Episcopus ob crimen suum, vel censuram, fuerit nominatim denunciatus, aut notorius existat percussor Clerici: alioquin enim, sicuti de facto vitandus non est, ita ejus ordinatio non inducit inhabilitatem exercendi Ordines ex parte Ordinati. Navarrus *cit. n.* 241. Sylvester *V. Interdictum quaest.* 7. Laymann *d. cap. ult. n.* 1. *h. t.* Verum occasione dictorum *num.* 7. 13

Quaeritur IV. Utrum ex privilegio, seu commissione Papae possit Abbas, vel alius Sacerdos conferre 14

Ordines, praesertim sacros. Ratio dubitandi, ac negativam tenendi, est: quia solus Episcopus ex Christi institutione est ordinarius Minister Sacramenti Ordinis, etiam comprehendendo Ordines minores, juxta Concilium Florentinum *in Decreto Unionis*, et Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 4. *et can.* 7. atqui Papa nihil potest concedere contra Christi institutionem; ergo. Accedit, quod praesertim Ordines sacri proximius versentur circa conficiendum Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi, dum Sacerdos illud immediate consecrat, Diaconus vero et Subdiaconus proxime ministrant Sacerdoti celebranti; ergo hac ipsa de causa Ordines sacri ex Christi institutione videntur exigere pro sua collatione Ministrum digniorem, nempe solum Episcopum. His tamen non obstantibus,

15. Resp. I. Potest summus Pontifex ex speciali privilegio, seu delegatione, concedere Abbati, aut alteri Sacerdoti non Episcopo, potestatem conferendi primam Tonsuram, ac Ordines minores. Ita communis: et patet ex *can. Quoniam dist.* 69. *et c. Cum contingat.* 11. *de Ætate et qualitat. praeficiend.* ubi talis potestas legitur jam ab antiquo concessa Abbatibus respectu suorum Regularium. Concordat *c. Statuimus.* 1. *de Supplend. neglig. Praelat.* ubi expresse conceditur, quod si Episcopus ter humiliter requisitus, noluit Abbati dare Benedictionem, iste nihilo minus possit conferre propriis Monachis Lectoratum: quia tunc haec facultas competit Abbati illi ex Apostolicae Sedis indulto, haud obstante, quod sit simplex Sacerdos, et necdum benedictus.

16. Nec urget, quod in *c. Cum contingat.* 11. *de Ætate et qualit. praeficiend.* ad hoc, ut Abbas possit conferre Ordines minores, requiratur, quod sit benedictus. Resp. enim, istud procedere regulariter: secus ubi intervenit specialis concessio Pontificia, ut ibi. Quia, ut recte notat Fagnanus *in cit. c. Statuimus. num.* 6. *de Supplend. neglig. Praelat.* etiam Abbatum Benedictioni solemni non ex natura rei, seu Jure Divino, annexa est potestas conferendi Ordines minores, sicut est annexa Ordini Episcopali; sed ex antecedenti damtaxat Ecclesiae, seu Sedis Apostolicae Indulto id provenit, de quo fit mentio in *can. Quoniam. dist.* 69. cum similibus.

17. Resp. II. Utrum potestas conferendi Ordines sacros possit ex privilegio, seu delegatione Papae, competere Sacerdoti non Episcopo, variant Doctores. Et quidem sententiam negativam tenet D. Thomas in 4. *dist.* 25. *qu.* 1. *art.* 1. *ad* 3. *et in supplement. quaest.* 38. *art.* 1. *ad* 3. Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 10. *n.* 4. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 3. *n.* 4. citans plures alios. Zoesius *h. t. n.* 7. et Fagnanus *in c. Statuimus. n.* 5. *de Supplend. neglig. Praelat.* post Sylvestrum *V. Ordo.* 3. *n.* 7. asserens, quod haec sententia servetur in Practica. Idque videtur suadere major sanctitas horum Ordinum, et quod immediatius versentur circa confectionem Corporis et Sanguinis Christi in Sacramento Eucharistiae.

18. E contra sententia affirmativa, seu quod ex privilegio sive delegatione Papae possit Abbas, vel alius simplex Sacerdos, conferre Ordines majores, saltem intelligendo istud de Subdiaconatu, et Diaconatu, videtur probabilior. Et hanc sententiam tenet Emmanuel Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. quaest.* 18. *art.* 3. Engel *tit. de Temporib. Ordinat.* §. 2. *n.* 10. eamque probabilem censet Pirhing *eod. tit. de Temp. Ordinat. n.* 48. Tannerus *tom.* 4. *Theolog. disput.* 7. *quaest.* 3. *num.* 30. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 11. *n.* 91. *et in Collect. ad c. Quanto.* 4. *n.* 3. *de Consuetud.* allegans insuper pro hac sententia Turrianum *in Addit. ad Concil. Nicaenum cap.* 4. et Victoriam *in Summa n.* 235. obi testatur, se legisse in quadam Bulla concessionem de hoc factam Abbatibus Cisterciensibus. Idem tenet Vasquez *de Sacram. Ordinis, disp.* 246. *cap.* 4. *n.* 41. asserens, se aliam inspexisse Bullam, in qua Innocentius VIII. praedictum privilegium Cisterciensibus concessit. Atque hoc ipsum privilegium refert per totum Emmanuel Rodericus *in Collectione* Bullarum Apostolicarum pro Regularibus Bulla 5. Innocentii VIII., quae incipit: *Exposcit suae*, data Romae 1489. 5. Idus Aprilis: ubi, ne Monachi Cistercienses pro suscipiendis Subdiaconatus, et Diaconatus Ordinibus, extra Claustrum hinc inde discurrere cogantur, idem Pontifex §. 6. Abbatibus Cisterciensibus expresse concessit, ut suorum *Monasteriorum Religiosis Subdiaconatus et Diaconatus Ordines rite conferre valeant*. Atqui de Summis Pontificis judicio non licet alicui disputare, *can. Si quis suadente.* §. *Qui autem.* 17. *q.* 4. Quin imo quod Papa statuit, id debet reputari ac si de ore Christi, cujus est Vicarius, et Divi Petri processisset, *can. Sic omnes. dist.* 19. Unde, quod ex delegatione Papae possit Sacerdos non Episcopus conferre Ordinem Subdiaconatus et Diaconatus, stante dicta concessione Pontificia, negari non potest; alioquin Papa gravissimi argueretur erroris, quod absit. Accedit ratio, quia potest Summus Pontifex habilitare Abbates, aliosque Sacerdotes ad consecrationes Ecclesiarum et Altarium, imo ad Sacramentum Confirmationis impertiendum Baptizatis: cur ergo non idem poterit facere respectu collationis dictorum Ordinum? Nam jure ordinario tam illi, quam iste, sunt actus Ordini Episcopali specialiter reservati.

Additur notanter in Conclusione, *saltem intelligendo istud de Subdiaconatu et Diaconatu.* Nam quoad Sacerdotium sententia negativa est receptissima, ut inquit Barbosa in *cit. c. Quanto n.* 5. *de Consuetud.* quidquid contradicat Gloss. *fin. in can. Manus quoque. de consecr. dist.* 5. Abbas *in d. c. Quanto. nu.* 9. *de Consuetud.* Innocentius, ac nonnulli alii, quos in oppositum citat Tannerus, *ubi supra, num.* 29. Neque enim ullum hactenus reperitur exemplum, in quo summus Pontifex Abbati, aut alteri non Episcopo, concessit privilegium, seu potestatem delegatam conferendi Ordinem Presbyteratus; unde comprobatur usus Ecclesiae antiquissimus, Christi institutionem per perpetuam traditionem a temporibus Apostolorum retentam satis declarans. Nec etiam a quopiam Catholicorum negatur, quod Ordo Presbyteratus prae aliis immediatius versetur circa verum Corpus Christi in Sacramento Eucharistiae existens, utpote quod Sacerdos immediate consecrando conficit; non autem Subdiaconus, et Diaconus, qui materiam dumtaxat ministrant Sacerdoti celebranti. 19.

Objicies cum Abbate *cit. num.* 9. antiquitus Presbyteri in communi regebant Ecclesiam, et ordinabant Sacerdotes; ergo etiam de facto, saltem ex privilegio, et delegatione Pontificia, poterunt id ipsum facere. Resp. neg. consequent. Nam, ut in *can. Olim dist.* 95. dicitur. *Olim idem erat Presbyter, qui et Episcopus*, unde non mirum, quod tunc Presbyteri legantur ordinasse Sacerdotes. Alioquin vero, quoad respectu collationis Ordinum valde differat Presbyter ab Episcopo, patet ex *can. Legimus dist.* 93. ubi dicitur: *Quid enim facit, excepta Ordinatione, Episcopus, quod Presbyter non facit?* ponderando ly, *Excepta Ordinatione.* 20.

Ad rationes dubitandi *num.* 14. allatas, et ad primam earum dicitur, Episcopos ex Christi institutione esse quidem *ordinarios Ministros* Sacramenti Ordinis, etiam comprehendendo Ordines minores: inde tamen non sequi, quin *extraordinarius Minister* ipsius, seu ex speciali Papae Commissione datus (dempto Sacerdotio) possit esse Abbas, vel alius Sacerdos. 21.

Declaratur hoc ipsum in simili. Quia juxta Concilium Tridentinum *Sess.* 7. *de Confirmatione, can.* 3. sanctae Confirmationis ordinarius Minister, est solus Episcopus: et tamen illius collatio potest per Papam 22

de plenitudine potestatis demandari simplici Sacerdoti; uti habetur *can. Pervenit. dist.* 93. ac notat Glossa *in c. Quanto.* §. *Reservata. de Consuetud.* D. Thomas *part. 3. quaest.* 72. *art.* 11. *ad* 1. Scotus *in* 4. *dist.* 7. *quaest.* 1. et communis aliorum, juncto Concilio Florentino *in Decreto Unionis* hoc ipsum confitente.

23 Ad alteram rationem dubitandi negatur consequentia, loquendo de casu, in quod Papa de plenitudine potestatis vult committere Sacerdoti cuipiam facultatem conferendi Ordines minores, vel Subdiaconatum et Diaconatum; uti liquet ex allatis hactenus instantiis. Quia enim Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius habet in Ecclesia plenitudinem potestatis, hinc virtute hujus potest quaedam, quae sunt Superiorum ordinum, justis de causis committere quibusdam inferioribus; ut proxime exemplificatur de collatione sacrae Confirmationis, ac notat D. Thomas *ut supra.*

TITULUS XIV.

De Ætate, et Qualitate, et Ordine Praeficiendorum.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
2 *Generatim loquendo, quales sunt praeficiendi, seu promovendi ad Beneficia?*
Melius est, paucos habere dignos Altaris Ministros, quam multos inutiles. Ibid.
3 *In promovendis ad Beneficia, praesertim curata, requiritur debita scientia, morum honestas, et legitima aetas.*
4 *Si Papa rescribit pro non habente dictas qualitates, an, et quando talis sit instituendus in Beneficio?*
5 *Quando Ecclesia dispensative conceditur Minorenni, debet ipsa interim non per Laicos, sed Clericos regi.*
6 *Plura in praeficiendis requisita. Remissive.*
7 *In praeficiendis requiritur ulterius intentio Status Ecclesiastici; et quando?*
8 *Item carentia alterius Beneficii incompatibilis.*
9 *Ac Coelibatus.*
10 *Ad Episcopatum ut quis eligi possit, debet ipse saltem esse Subdiaconus.*
11 *Ac successive receptis aliis Ordinibus, intra trimestre post obtentam confirmationem, consecrari.*
Respondetur ad Jura, quae sex menses praescribent. Ibid.
12 *Praeficiendi Abbatiis, Decanatibus, aliisque Dignitatibus curam animarum annexam habentibus, debent esse, vel intra annum fieri Presbyteri.*
13 *Antiquitus tamen Abbates poterant esse non Presbyteri.*
14 *Idem ob necessitatem, atque utilitatem Ecclesiae, etiam hodie potest fieri dispensative.*
15 *Et an in tali casu possit dispensare Episcopus?*
16 *Praeficiendus Archidiaconatui, et Ecclesiae Parochiali etc. debet esse, aut fieri Diaconus, vel Presbyter.*
17 *Ut quis in Cathedrali, vel Collegiata saeculari, vel Regulari Ecclesia, vocem in Capitulo habeat, requiritur, ut sit Subdiaconus.*
18 *Loquendo de iis, qui Divinis sunt mancipati officiis: alias secus.*
19 *Canonicatus, et Portiones Ecclesiarum Cathedralium, habent annexum Ordinem sacrum, juxta Concilium Trident.* Sess. 24. cap. 14. de Reform.
20 *Secus dicendum de Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum.*
21 *Praeficiendi vel jam habeant Ordinem requisitum, vel sint in ea aetate, ut infra tempus a Jure statutum ordinari valeant.*
22 *Neque hodie circa talem aetatem potest Episcopus dispensare, ut antiquitus.*
23 *Clerici sunt arctati ad recipiendos Ordines, quos Beneficia requirunt, sub poena privationis horum.*
24 *Quid si Canones obsistant, quo minus jam promotus ad Beneficium, ob superveniens impedimentum ordinari valeat?*
25 *Affertur alia responsio.*
26 *Sed rejicitur.*
27 *Dicta poena privationis Beneficii ob non receptum Ordinem debitum, olim solum incurrebatur post sententiam, ac praevia monitione.*
28 *Idque quoad Abbatiam, Archidiaconatum etc. etiamnum procedit.*
29 *Secus de facto est dicendum de promotis ad Ecclesias Parochiales, si infra annum non ordinentur Presbyteri: nam vacat Ecclesia ipso jure.*
30 *Atque hoc ipsum procedit in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium.*
31 *Non tamen in Ecclesiis curatis non Parochialibus.*
32 *Neque rigor ille procedit in Ecclesiis Parochialibus Collegiatis, et assumptis ad earum regimen.*
Nec etiam in casum Praepositis, et Decanis. Ibid.
33 *Sicut nec in juste impeditis, quo minus infra annum ordinentur.*
Annus hujusmodi, quomodo sit computandus? Ibid.
34 *Poena privationis Ecclesiae Parochialis non incurritur ipso jure ob neglectum Presbyteratum, donec annus integer sit completus.*
36 *Et tunc dicta Ecclesia non potest pro ea vice iterato conferri illi, qui sic neglexit ordinari.*
36 *Bene tamen pro alia vice.*
37 *Recipiens Ecclesiam Parochialem absque animo suscipiendi Sacerdotium intra annum, tenetur ad restitutionem fructuum.*
38 *Secus si habuit talem animum assumendi Presbyteratum, etsi postea non ordinetur.*

Viso de Ordinandis, restat dicere de Praeficiendis, hoc est, promovendis ad Ecclesias, Praelaturas, aliaque Beneficia, et Ministeria Ecclesiastica: et quia in istis vel maxime consideranda venit legitima aetas, et qualitas, ac Ordo ad singulorum Beneficiorum consecutionem de Jure requisitus, ideo de istis tribus expressam praesens Rubrica mentionem facit. Unde 1

Quaeritur I. Quae qualitates requirantur in praeficiendis, seu promovendis ad Beneficia Ecclesiastica? 2 Resp. I. Generatim loquendo tales sunt praeficiendi, seu ad ministerium eligendi Clerici, *qui digne possint Dominica Sacramenta tractare. Melius est enim Domini Sacerdotum paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles, qui onus grave Ordinatori adducant.* Ita rescribit S. Clemens Papa ad S. Jacobum fratrem Domini, *Epist.* 2. ac refertur *c. an. Tales. dist.* 23.

Resp. II. Loquendo magis in specie, ex parte praeficiendorum, seu promovendorum ad Beneficia Ecclesiastica, praesertim curata, requiritur debita scientia, morum honestas, et legitima aetas. Petet hoc ex *c. Eam te.* 4. *h. t.* ubi Alexander III. arctius inhibet, ne quis Episcoporum personas, quae in Ecclesiis sui Episcopatus ad curam animarum fuerint ordinandae, in ipsis instituat, *nec aliqua occasione, vel etiam Litterarum Apostolicarum obtentu institui patiatur, quae scientia, moribus, aetate, Concilii non congruant institutis.* Ubi sub nomine *Concilii* intelli- 3

gitur Concilium Lateranense, sub Alexandro III. celebratum, ac refertur c. *Cum in cunctis*. 7. *de Election.*

4 Dices. Ille, pro quo Papa rescribit, semper est admittendus ab Beneficium; quia illicitum est judicare primam Sedem, *can. Si Papa. dist.* 40. *et can. Nemo judicabit*. 9. *q.* 3. Imo et sacrilegii instar est, illum reputare inhabilem, pro quo Papa rescribit; ut *l. Disputare. C. de Crimine sacrilegii.* Quomodo ergo in *cit. cap. Eum te*, dicitur, nec Litterarum Apostolicarum obtentu quempiam, dictis qualitatibus carentem, instituendum esse in Beneficio? Resp. cum Glossa *ibid.* ℣. *Litterarum.* et Abbate *num.* 7. Antecedens esse verum, quando Papa ex certa scientia rescribit pro inhabili; tunc etiam cum hoc dispensare censetur, sicque mandato ipsius erit obediendum. Secus est dicendum, quando tacita inhabilitate, sicque subreptitie, super conferendo Beneficio Litterae Apostolicae impetrantur: atque in hoc casu procedit textus allegati Capituli.

5 Quod si vero Ecclesia dispensative Minorenni fuerit concessa, prout nonnunquam Papa dispensare consuevit circa Filios potentissimorum Principum in ordine ad obtinendos Episcopatus; tunc ejusmodi Ecclesia non per Laicos, sed per Clericos regi debet, donec ille ad legitimam aetatem pervenerit. Textus, et DD. *in c. Ex ratione. 2. h. t.* Licet enim Laicis possit specialis procuratio aliquarum rerum temporalium Ecclesiae committi, *arg. can. Indicatum. dist.* 89. et notat Vivianus *in Rationali cap. 2. h. t.* post Innocentium *ibid.* generalis tamen administratio Ecclesiarum eis committi non potest, sed duntaxat Clericis; ut *can. In nona. et seqq.* 16. *q.* 7. ubi plures hujus rationes adducuntur.

6 Resp. III. Qualis litterarum scientia, qualisque aetas in promovendis, seu eligendis ad Praelaturas, Beneficia, et Officia Ecclesiastica requiratur, satis atque ex professo dictum est supra *Tit. De Electione*. §. 9. *a n.* 205. *usque ad n.* 217. Ubi pariter *n.* 204. *et n.* 218. *et seqq.* declarantur qualitates illae, quae ad morum honestatem pertinent, seu hanc commendat: ut est I. Thorus legitimus. II. Status Clericalis. III. Sacer Ordo, ad nonnulla Beneficia requisitus. IV. Absentia censurae. V. Vera Fides. VI. Ut promovendus non sit infamis, non bigamus, ac hujusmodi: de quibus partim ibidem jam dictum est, partim in propriis locis amplius dicetur.

7 Resp. IV. Ulterius ad hoc, ut quis rite praeficiator, seu absque labe peccati recipiat Beneficium Ecclesiasticum, ex parte ipsius requiritur intentio Status Ecclesiastici. Si enim quis accipiat Beneficium Ecclesiasticum, eo duntaxat animo, ut ex ejus fructibus sustentari valeat, donec Studia sua absolverit, vel divitem uxorem repererit, intentione postea Beneficium deserendi, peccat mortaliter, nec potest tuta conscientia illud retinere. Lessius *lib.* 2. *de Justit. et jur. cap.* 34. *dubit.* 26. *n.* 132. allegans communem. Nihilo minus satis est, ut quis sincero animo, bonaque fide proponat, Statum Ecclesiasticum retinere, neque ab eo resilire, nisi justa causa supervenerit: quia non est mens Ecclesiae, per Beneficium ita firmiter astringere Clericum ad Statum Ecclesiasticum, ut nulla de causa, licet adhuc sit constitutus in Ordinibus minoribus, possit eum deserere ineundo Matrimonium.

8 Resp. V. Insuper, ut quis rite praeficiator, requiritur carentia alterius Beneficii incompatibilis. Quod tamen non ita intelligendum est, quasi collatio secundi Beneficii incompatibilis sit nulla; quin imo ea est valida, sed adepta illius pacifica possessione vacat primum; prout declarasse Sac. Congregationem Cardinalium Concilii Trident. Interpretum, refert Fagnanus *c. Super inordinata. numer.* 9. *de Praebend.* Quod si vero Beneficiarius utrumque retinere perrexerit, utroque privatus existit ipso jure, *c. De multa.* 28. *de Praebend.* juncto Concilio Tridentino *Sess.* 7. *cap.* 4. *de Reform.* atque amplius dici solet *Tit. de Praebendis.*

Resp. VI. Tandem ex parte praeficiendi requiritur Caelibatus: hoc est, ut quis non sit matrimonio ligatus. Siquidem quaelibet collatio Beneficii facta ei, qui matrimonio junctus est, invalida existit: nisi forsan quis consentiente conjuge castitatem voverit perpetuam, nec bigamus existat, *c. Sane. il.* 1. *de Clericis conjugatis.* Quin imo si Clericus in minoribus Ordinibus constitutus habeat Beneficium et postea contrahat matrimonium, illud ipso jure perdit; *arg. cap.* 1. *et c. Quod a te. eod.* et cum communi Doctorum tradit Sanchez lib. 7. *de Matrim. disp.* 42. *n.* 4. 9

Quaeritur II. Qualis Ordo requiratur in praeficiendis? Resp. I. Ut quis rite praeficiatur Episcopatui, debet ipse saltem esse Subdiaconus, quando in Episcopum eligitur. Ita communis; et patet ex *c. A multis.* 9. *h. t.* ubi Innocentius III. ad tollendam longam disceptationem, olim inter Doctores vigentem, statuit, ut Subdiaconus in Episcopum valeat libere eligi, sicut Diaconus, vel Sacerdos. 10

Caeterum, licet Subdiaconus rite possit eligi in Episcopum, nec sit opus postulatione; nihilo minus ita electus, quantum est de Jure communi, tenetur successive reliquos sacros Ordines recipere; debet enim intra tempus trium mensium post obtentam suam confirmationem, cessante justo impedimento, in Episcopum consecrari, ut sic Pastorali suo officio undequaque satisfacere valeant, *arg. can. Quoniam. dist.* 75. ac notant Archidiaconus *ibid.* et Glossa in *c. Cum in cunctis.* §. *Cum vero.* et Abbas *n.* 5. *de Election.* Sin minus, non solum elapso illo trimestri Beneficia, quae electus in Episcopum antea habuerat, ipso jure vacant; *cit.* §. *Cum vero.* Sed etiam, si per alios adhuc tres menses electus, et confirmatus, in Episcopum consecrari negligat, ab Episcopatu est repellendus, *can. Quoniam quid juris. dist.* 100. *et c. Inter corporalia.* §. *Sed neque. de Translat. Episc.* Abbas *cit. n.* 5. ita concordans jura juribus, quod ea, quae tres menses praescribunt, loquantur de obligatione petendi consecrationem Episcopalem post obtentam confirmationem: alia vero, quae inquiunt, eam non esse differendam ultra sex menses, procedant quoad repulsionem ab Episcopatu. 11

Resp. II. Praeficiendi Abbatiis, Decanatibus, Praeposituris, Archipresbyteratui, aliisque hujusmodi Dignitatibus curam animarum annexam habentibus, debent vel actu esse Presbyteri; vel in proximo (hoc est saltem intra annum) Presbyteri fieri. Patet hoc ex *cap.* 1. *h. t. juncto c. Cum in cunctis.* 7. §. *Inferiora. de Election. et c. Licet canon.* 14. *de Elect. in* 6. cum concordantiis. Nam, quia talibus incumbit cura animarum, hinc vi officii sui tenentur subditis servire celebrando, Sacramenta administrando, et alia, quae ad verum Curatum, atque Pastorem pertinere noscuntur, praestando: atqui talia absque recepto Ordine Presbyteratus fieri nequeunt: ergo. Accedit, quod propter officium, seu personale servitium, detur Beneficium, *cap. ult. de Rescript. in* 6. Atque alias periculum immineat animarum suae curae commissarum, ex defectu Pastoris non servientis; et *c. Ne pro defectu.* 41. *de Elect.* 12

Dices. In *can. A Subdiacono. dist.* 93. *et can. Generaliter.* 16. *q.* 1. legitur, quod Abbas nullo Ordine fuit insignitus, sicque jubetur etiam Ostiario repraesentare obsequium; ergo, is non necessario debet esse Presbyter. Resp. Quidquid sit de textu *cit. can. A Subdiacono* (nam Caput illud valde mendosum esse, atque in Editionibus Synodi Romanae sub Sylvestro Papa *cap.* 7. unde desumitur, nullam de Abbate, et Monacho esse mentionem, testatur Annotatio ibidem) quamvis antiquitus Abbates potuerint 13

esse, qui nondum erant Presbyteri: imo nec alio Ordine insigniti, cum eo tempore Abbates, et Monachi, non solerent esse Clerici: secus tamen dicendum est de facto, seu post Concilium Pictaviense, relatum ac generaliter approbatum in *cit. cap.* 1. *h. t.* ac notat Abbas *ibid. num.* 5. Idque eo magis est dicendum, quia hodie Abbates benedicuntur, ac suis Monachis Ordines minores conferunt, *can. Quoniam videmus. dist.* 69. *cte. Cum contingat. II. h. t.* Unde impraesentiarum locum habet illud vulgatum: *Concorda tempora, et concordabis jura*. Glossa *in can. Si Ecclesia.* 23. *q.* 4. ℣. *Temporibus.*

14 Resp. III. Nihilo minus ob necessitatem, atque utilitatem Ecclesiae, seu quando alia persona magis idonea, atque ad gubernandum Monasterium aeque qualificata non reperitur, potest etiam hodie in Abbatem dispensative eligi, qui in Ordinibus minoribus duntaxat constitutus est, neque ad Presbyteratum propter irregularitatem, ut puta ob defectum corporis, ascendere potest. Ita habetur expressum in c. *Tuam.* 10. *h. t.*

15 Utrum vero in tali casu dispensare possit Episcopus, non nihil variant Doctores. Et quidem Vicarius in *Rationali Juris*, cit. *cap. Tuam.* 10. *h. t.* et Layman *ibid. n.* 1. asserunt, hanc dispensandi potestatem spectare ad Summum Pontificem non item ad Praelatos inferiores: cum in Jure statuatur, quod Abbas debeat esse Presbyter, Episcopus autem contra sacros Canones dispensare nequeat. Econtra vero, quod Episcopus dispenset; ut Monachus existens in minoribus Ordinibus ob dictam necessitatem, seu utilitatem sui Monasterii, fiat Abbas, in terminis tradit Speculator *Tit. De Dispensationibus.* §. *Nunc de Episcoporum. n.* 8. *vers.* 56. et Abbas Panormit. *in fine cit. Tuam. h. t.* citans insuper Hostiensem. Idque determinatur imprimis ex verbis ejusdem Capituli, quod procedit in casu necessitatis, et quando alius aeque idoneus ad regendum Monasterium non habetur: contraria vero Jura loquuntur extra talem casum necessitatis. Accedunt dicta superius *Tit. De Constitutionibus.* §. 18. *num.* 467. ubi generaliter ostensum est, Episcopus censeri concessam esse potestatem dispensandi, quando in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari; prout accidit in proposito.

16 Resp. IV. Praeficiendus Archidiaconatui debet esse Diaconus, et praeficiendus Ecclesiae Parochiali, ac aliis Beneficiis Curatis, debet esse Presbyter, aut saltem intra annum ad ejusmodi Ordinem promoveri. Ita communis, et patet ex *cit. cap.* 1. *h. t.* et e. *Cum in cunctis.* §. *Inferiora. de Election.* cum concordantiis, atque amplius declarabitur *in Quaest. seqq.*

17 Resp. V. Ut quis caeteroquin Divinis Officiis deputatus, in Cathedrali, vel Collegiata saeculari, vel Regulari Ecclesia, vocem in Capitulo habeat, requiritur, ut in Ordine Subdiaconatus sit constitutus. Ita habetur decisum *in Clem.* 2. *h. t.* ubi Pontifex expressis verbis ita decrevit: *Ut ii, Divinis in Cathedralibus, vel Collegiatis saecularibus, vel Regularibus Ecclesiis sunt mancipati officiis, vel mancipabuntur imposterum, ad suscipiendos sacros Ordines propensius inducantur: Statuimus, ut nullus de caetero in hujusmodi Ecclesiis vocem in Capitulo habeat (etiamsi hoc sibi ab aliis libere concedatur) nisi saltem in Subdiaconatus Ordine fuerit constitutus.* Haec ibi. Concordat Concilium Tridentinum *Sess.* 22. *cap.* 4. *Reform.* ubi dictam Clementinam innovando, id ipsum decrevit. Et merito: quia enim in Episcopum eligi non potest nisi Subdiaconus, aequum fuit, ut nec eligere possit, qui tali Ordine non est insignitus, quatenus hac ratione servetur proportio inter eligentes et electum.

18 Notanter tamen tum in *d. Clem.* tum in Concilio Tridentino *loc. cit.* mentio fit de iis, *Qui Divinis sunt mancipati officiis*: ad excludendum videlicet illos Regulares, qui ad Divina officia non sunt deputati; ut sunt Ordines Militares, item Conversi seu Laici Professi, ac Moniales. Quia nihil vetat, quin tales possint vocem habere in propriis Capitulis, cum vi sui Status non sunt specialiter deputati ad officia Divina, imo Moniales penitus sint incapaces Ordinum. Glossa ad *cit. Clem.* 2. ℣. *Mancipati. h. t.*

Resp. VI. Insuper, ut *in omnibus Ecclesiis Cathedralibus omnes Canonicatus, ac Portiones habeant annexum Ordinem Presbyterii, Diaconatus, vel Subdiaconatus*, novissime his ipsis verbis statutum legitur in Concilio Tridentino *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* Et quia Concilium expresse loquitur de Ecclesiis Cathedralibus, hinc ejus Decretum non comprehendere Collegiatas Ecclesias, tenet Garcias *part.* 7. *de Beneficiis, cap.* 4. *n.* 26. *et seqq.* et Barbosa *tract. de Canonicis cap.* 2. *n.* 28. *et in Clem.* 2. *n.* 3. *h. t.* citans alios. 19

Cum igitur Concilium Tridentinum nihil disposuerit de Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum; sed istud reliquerit intra terminos illos, qui ante dictum Concilium praescripti fuerant: hinc ad Canonicatus Ecclesiae Collegiatae, etiam insignis, requiritur, atque sufficit prima Tonsura; et aetas quatuordecim annorum, quae generatim requiruntur ad quodcunque Beneficium, etiam simplex, juxta uberius dicta *Tit. de Election.* §. 9. *n.* 211. *et* 219. *et seqq.* Licet talis Canonicus interim vocem in Capitulo non sit habiturus, donec sacro Ordine Subdiaconatus fuerit insignitus, ut proxime dictum. Garcias *cit. part.* 7. *cap.* 4. *n.* 39. cum aliis. 20

Resp. VII. Tandem nemo deinceps ad Dignitatem, Canonicatum, vel Portionem recipi potest, nisi qui eo Ordine sacro aut initiatus sit, quem illa Dignitas, Praebenda, aut Portio requirit: aut in tali aetate, ut infra tempus a Jure, et Concilio Tridentino statutum initiari valeat. Ita loquitur idem Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 12. *de Reform.* postquam paulo antea *in cod. cap.* 2. decrevisset, quod *ad caeteras Dignitates, vel Personatus; quibus animarum cura nulla subest, Clerici alioquin idonei, et viginti duobus annis non minores, adsciscantur.* 21

Unde infertur, quod, licet antiquitus permissum fuerit Episcopis dispensare, ut, qui vigesimum annum compleverant, potuerint obtinere Dignitates, et Personatus non curatos, *cap. un. h. t. in* 6. id tamen hodie amplius non procedat. Barbosa ad *cit. cap. un. n.* 3. et ibi Layman *n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 16. et alii. Ratio est: quia Concilium Trident. *cit. cap.* 12. induxit Jus novum, requirens ad Dignitates, et Personatus non curatos, viginti duos annos vel completos, vel saltem inchoatos; ut dictum supra *Tit. de Election.* §. 9. *num.* 214. *et* 215. atqui in hoc nullibi legitur data Episcopis potestas dispensandi, sicut in antiquo; ergo. 22

Quaeritur III. Quae poenae sint statutae contra Clericos Beneficiarios, qui non recipiunt Ordines a Jure requisitos? Resp. I. Hujusmodi Clerici sunt astricti, et arctati ad recipiendos Ordines, quos Beneficia ipsa requirunt, et quidem sub poena privationis talium Beneficiorum. Ita communis. Idque patet imprimis ex *cap.* 1. *h. t.* ubi generaliter statuitur: *Ut Abbates, Decani, et Praepositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant: qui Archidiaconatus tenent, Diaconi; qui vero Archipresbyteratus, Presbyteri; aut amittant honorem. Quod si aliqua justa causa prohibente, Presbyteri, aut Diaconi esse non potuerint, Praelationes amittant.* Haec ibi. Concordat e. *Cum in cunctis.* 7. §. *Inferiora. de Elect.* ubi illud ipsum, quod nempe talis Ordo praescriptus recipiatur, non solum promovendis, sed etiam de jam promotis, si Canones obsistant, praecipitur observari. Simile quid habetur *in c. Commissa.* 35. *de Election. in* 6. *et Clem.* 2. *h. t.* 23

Additur notanter, *Si Canones non obsistant.* Nam 24

quia jam fuerat promotus ad Beneficium, ac postea absque sua culpa canonicum supervenist impedimentum, quo minus Ordinem competentem recipere valeat (puta, quia incidit in gravem morbum, vel amisit pollicem) non debet propterea removeri a Beneficio jam obtento; cum afflicto non sit addenda afflictio, *c. Ex parte. de Cleric. aegrotant.* cum concordantiis ibidem a Glossa relatis. Secus est dicendum, qui culpa sua incidit in ejusmodi canonicum impedimentum; ut quia ob crimen commissum factus est irregularis; sicque Ordinem praescriptum recipere nequit; nam talis est removendus, juxta allegata postrema verba *cit. c. Ut Abbates.* 1. *h. t.* quod hac ratione concordatur cum *d. §. Inferiora.* ac notat hic Glossa *v. Si Canones non obstant*, quae (ut inquit Abbas *ibid. num.* 12.) ponit veritatem.

25. Fatendum quidem, quod Layman *in cit. cap.* 1. *h. t.* et Pirhing *eod. n.* 89. hanc distinctionem improbent, eo quod nimis restringat textum illius Capituli; utpote in quo absolute dicitur, quod illi Praelationes amittant, qui ex aliqua justa causa ordinari prohibentur. Unde (aiunt) melius dici, si citatum Capitulum intelligatur de impedimento perpetuo, cum Beneficium Ecclesiasticum detur propter officium, *cap. ult. de Rescript. in* 6. et istud taliter impediti nunquam praestare valeant, Jura vero contraria de impedimento temporali accipiantur.

26. Verum haec responsio incidit in Scyllam, dum vult vitare Charybdin. Tum quia e converso ipsa nimium, atque sine solido fundamento, restringit textum in *cit. c. Cum in cunctis. §. Inferiora. de Elect.* et aliis allegatis Juribus, in quibus promoti ad Beneficia jubentur ordinari, ut supra, addita tamen illa generali limitatione, *Si Canones non obstant*; seu, ut alia Jura loquuntur, *rationabili causa cessante.* Tum quia haec responsio directe pugnat contra *cit. c. Ex parte. de Cleric. aegrotant.* dum concedit, laborantem perpetuo impedimento recipiendi praescriptos Ordines esse removendum a Beneficio, ad quod jam promotus fuit, quamvis in illud inciderit absque culpa sua. Tum tandem, quia *cap. ult. de Rescript. in* 6. parum facit ad rem; non enim loquitur de impeditis ex causa rationabili, vel perpetuo impedimento detentis; sed de Clericis, qui, cum possent, ac deberent residere, praetextu Litterarum Apostolicarum percipiebant fructus Beneficiorum in absentia, ex quo (inquit textus) *Officium plerumque, propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur, omittitur.* Igitur prior responsio merito est retinenda.

27. Resp. II. Dicta poena privationis Beneficii, contra non recipientes Ordinem praescriptum in praeallegatis Canonibus statuta, olim non incurrebatur ipso jure; sed primum per sententiam Judicis, ac praemissa monitione, fuerat infligenda. Ita desumitur ex *cit. cap.* 1. *h. t.* ibi: *Aut amittant honorem.* Atque etiam ex *d. c. Cum in cunctis. §. Inferiora. de Election.* ubi hoc ipsum procedebat in promotis ad Ecclesias Parochiales, *si admoniti non fuerint praefixo a Canonibus tempore in Presbyteros ordinati*, et notat Hostiensis, et Abbas *ibid. n.* 2. estque communis.

28. Atque istud, quoad Abbatiam, Archidiaconatum, et hujusmodi Praelaturas, etiamnum procedit: cum quoad has per Jura subsequentia nihil reperiatur innovatum, seu mutatum; prout factum esse circa promotos ad Ecclesias Parochiales, illico dicetur. Nam illae simpliciter non sunt Parochiales, sicque quoad eas servanda sunt antiqua Jura, *l. Praecipimus. C. de Appellation.* cum similibus. Rebuffus *in Praxi Benef. Tit. De non promotis intra annum. n.* 30. citans alios.

29. Resp. III. Loquendo tamen de promotis ad regimen Ecclesiae Parochialis, de facto in continenti, atque ipso jure, nulla etiam monitione praecedente, quis existit privatos commissa sibi Ecclesia, si infra annum ad Sacerdotium se promoveri non fecerit. Ita habetur expresse statutum in Concilio Generali Lugdunensi, sub Gregorio X. celebrato, ac refertur in *c. Licet canon.* 14. *de Election. in* 6. ubi, quantum ad hoc, dictum *c. Cum in cunctis. §. Inferiora, eod.* corrigitur, seu potius rigor ipsius augetur, eo quod in observatione Canonis memorati sese multi exhibuerint negligentes, utpote vi cujus nemo privabatur Ecclesia Parochiali, nisi post praeviam admonitionem neglexerit recipere Presbyteratum, et sententia Judicis subsecuta fuerit.

Porro dicta conclusio procedit etiam in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, *text. clar. Clem. un. de Offic. Vicarii.* His quippe pariter incumbit, ut gregi eisdem credito personaliter deserviant, illumque pascant et verbo doctrinae, et exemplo vitae, Sacramentorumque administratione, veluti perpetui Rectores animarum suae curae commissarum; sicque merito jubentur ibidem intra annum promoveri ad Sacerdotium, ad instar verorum Parochorum. 30.

Secus dicendum de eo, qui habet Ecclesiam curatam non Parochialem. Quia *cit. c. Licet canon. de Election. in* 6. loquitur tantum de promotis ad Ecclesiam Parochialem; adeoque veluti odiosum, ac poenale, simulque correctorium Juris antiqui, non est extendendum ad promotos in Ecclesiis curatis non Parochialibus. Rebuffus *cit. tit. De non promotis intra annum.* n. 60. 31.

Insuper rigor *cit. c. Licet canon*, non procedit in Ecclesiis Parochialibus Collegiatis, et assumptis ad earum regimen; ut habetur decisum in *c. Statutum.* 22. *de Elect. in* 6. estque amplius dictum *Tit. De Electione. §.* 9. *num.* 220. Idemque a fortiori dicendum de Praepositis, et Decanis Ecclesiarum Collegiatarum, etiam curam animarum habentium: quia non sunt simpliciter Ecclesiae Parochiales, ac proinde in his antiqua Jura sunt servanda, vi quorum non privantur ob non promotionem intra annum ad Sacerdotium, nisi monitione praevia, et post sententiam Judicis. Rebuffus *loc. cit. num.* 28. *et* 30. concordant ea, quae proxime *num.* 27. de aliis Praelaturis dicta sunt. 32

Rursus a rigore *cit. c. Licet canon*, excipiuntur juste impediti, quo minus infra annum ad Sacerdotium promoveantur. Nam annus ejusmodi (qui est computandus a tempore illo, quo cuipiam Parochialis Ecclesiae regimen fuit commissum, atque ipse possessionem ejus pacificam habuit, vel per eum stetit, quo minus eam haberet) non currit illis, qui justo impedimento detenti, infra tale tempus ordinari nequiverunt; prout declaratur in *c. Commissa.* 35. *de Election. in* 6. 33.

Resp. IV. Praefata etiam poena privationis Ecclesiae Parochialis non incurritur ipso jure ob neglectum, seu non receptum Presbyteratum, donec annus integer sit completus: quo facto dicta Ecclesia Parochialis nullatenus pro ea vice poterit illi, qui sic neglexit ordinari, iterato conferri. Ita habetur expressum in *cit. c. Commissa. de Elect. in* 6. Et ratio prioris partis est: quia odia sunt restringenda; ergo, cum privatio Beneficii sit quid odiosum, ad eam incurrendam requiritur annus ex toto elapsus: adeo, ut non sufficiat, tantum de anno illo transiisse, quod infra ipsum nequeat quis amplius ad Sacerdotium promoveri, nisi annus ille fuerit completus, prout ibidem Pontifex declaravit. Concordat in simili *l. In illa stipulatione. et l. Insulam. ff. de Verb. oblig.* ubi stipulatio poenalis, quae habet determinatum diem, non committitur ad interesse ante diem, etiamsi certum sit, ante diem fieri, seu promissum impleri non posse. 34.

Ratio posterioris partis est: quia si illi, qui ob neglectam receptionem Sacerdotii post lapsum anni ipso 35.

jure privatus existit Ecclesia Parochiali, posset haec pro ea vice denuo conferri, facile eluderetur, ac ludibrio fieret Statutum Generalis Concilii Lugdunensis, in *d. c. Licet canon. de Elect. in 6.* relatum, suoque frustraretur effectu: cum, sicut primo anno finito posset rursus ipsi conferri Ecclesia praehabita, eadem ratione id fieri posset finito secundo, et tertio anno, et ita de singulis; sicque Canon ille penitus eluderetur, suoque frustaretur effectu. atqui hoc est absurdum, *L. ult. §. Ubi autem pueriles: C. De bonis quae liberis etc.* Et alioquin lex non rebus, sed verbis videretur imposita, prout ibidem argumentatur Pontifex, et amplius declarat Glossa.

36 Quia tamen textus ille solummodo hoc fieri prohibet *pro ea vice*, hinc nihil impedit, quin talis promoveatur ad eandem Parochiam pro alia vice, sive alia ejus vacatione superveniente. Prout in simili notatur in c. *Cum Vintoniensis.25. de Election.* de iis, qui ob electionem indigni, pro una vice sunt privati potestate eligendi: nam in alia electione libere eligunt, cum per primam privationem jam censeatur purgatum ipsorum vitium.

37. Resp. V. Insuper, si quis non intendens promoveri ad Sacerdotium, recipiat Parochialem Ecclesiam, ut fructus ex ea per annum percipiat, ipsam elapso anno postmodum dimissurus, tenetur ad restitutionem talium fructuum; cum eos receperit fraudulenter: nisi mutato animo postea infra annum promotus fuerit ad Sacerdotium. Ita rursus habetur decisum in *cit. c. Commissa. de Elect. in 6.* Quamvis hanc poenam solum procedere pro Foro conscientiae, non autem, quod contra talem detur actio in Foro externo, velit Rebuffus, *ubi supra, n. 15. et 16.* et favet textus *in can. Cogitationis. de Poenit. dist. 1.* ibi: *Cogitationis poenam nemo patitur.*

38 Secus dicendum de eo, qui Ecclesiam Parochialem recepit, bono animo intra annum assumendi Presbyteratum: nam talis non tenetur restituere fructus eo tempore perceptos, quo sanam intentionem habuit, licet postmodum mutata voluntate non promoveatur intra annum ad Sacerdotium. Idque probatur ex *cit. c. Commissa*, argumento a sensu contrario desumpto: ut tradit Barbosa *ibid. n. 24.* post Azorium *part. 2. lib.6.cap.8. quaest.10.* Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 45. n. 1. et seqq.* et aliis.

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1 *Duplex species Unctionis, exterior videlicet, ac interior.*
2 *Omnes sacrae Unctiones in Ecclesia Catholica usitatae reducuntur ad sex capita; et quae?*
3 *Ecclesia non judaizat adhibendo sacras Unctiones; et cur? Et n. seqq.*
4 *Unctiones sacrae fiunt diverso, et excellentiori modo in Lege Evangelica, ac in Lege veteri.*
5 *Historia memorabilis de S. Martiale, ac ejus Collega a mortuis resuscitato per tactum Baculi S. Petri Apostoli.*
Papa cur non utatur Baculo? Ibid.
6 *Mystica significatio Baculi Pastoralis.*

1 Quia ex Ordinandis, atque praeficiendis, aliení juxta morem Ecclesiae Catholicae, sacra Unctione deliniri solent, merito de hac praesens Rubrica subjungitur. Et quidem imprimis *in cap. un. §. Scire te volumus. h. t.* duplex assignatur species Unctionis: una scilicet exterior, quae materialis est, atque visibilis, seu per quam visibiliter inungitur corpus. Alia interior, quae spiritualis est, et invisibilis, mediante qua invisibiliter inungitur cor, sive anima hominis per gratiam Spiritus sancti digne sumentis infusam, quaeque per unctionem illam exteriorem signatur.

2 Licet autem plures in Ecclesia Catholica usitatae sint sacrae Unctiones, quae etiam in praesenti Titulo, una cum mysticis suis significationibus, breviter, simulque energice referuntur: omnes tamen illae ad sex principalia capita reducuntur, videlicet ad Unctionem, seu Consecrationem Episcopi; sub hac comprehendendo etiam Unctionem Presbyterorum, veluti praeviam respectu illius, ut innuitur *cap. un. §. Ungitur. h. t.* Ad Unctionem Regis, quae multipliciter differt a priori, prout *ibid. §. 1. et 2.* declaratur. Ad Unctionem omnium Christianorum in Baptismo, qualis tunc quaterna vice, et sub peculiari mystica significatione, *loc. cit. §. Quia vero*, singillatim explicata, dicitur fieri. Ad Unctionem Chrysmatis post Baptismum, quae fit in collatione Sacramenti Confirmationis. Ad Unctionem infirmorum, quae peragitur in Sacramento extremae Unctionis, et de qua in *cap. un. §. De prima h. t.* fit mentio. Et ad Unctionem Altaris, Templi, et Calicum, dum consecrantur, dedicantur, seu benedicuntur juxta ritum Ecclesiae Catholicae, atque ad exemplum S. Sylvestri Papae; de qua in *cit. cap. un. §. Ungitur. h. t.* habetur sermo.

3 Neque hinc perperam quis inferat, quod judaizet Ecclesia, imitando ritus Judaicos in Unctione Sacerdotum, Regum et Templorum. Nam, ut respondet Pontifex ibidem, *Unctionis Sacramentum aliud quidem efficit, et figurat, tam in novo, quam in veteri Testamento: unde non judaizat Ecclesia, cum unctionis celebrat Sacramentum.* Etenim unctiones veteris Testamenti adhibebantur a Judaeis per figuram, et veluti significatio futurae gratiae: unctiones autem novi Testamenti exercentur in veritate, ac prout sunt significatio gratiae praesentis.

4 Accedit, quod istae fiant modo diverso, ac longe excellentiori prae illis. Nam in veteri Lege caput Aaronis, et aliorum Pontificum, consecrabatur fundendo super illud simplex Unctionis Oleum, *Levit. cap. 8.* In Lege Evangelica vero caput Episcopi consecrandi inungitur Chrysmate, quo significatur Christus JESUS, cujus Personam Episcopus in Pontificali officio repraesentat. Insuper in veteri Testamento Reges ungebantur in capite, *1. Reg. cap. 3.* et *4. Reg. cap. 9.* At vero in novo Testamento, et post adventum Christi JESU Nazareni, quem unxit Deus Spiritu sancto, *Actor. 10.* quique est caput Ecclesiae, *Ephes. 1.* Principis unctio a capite ad humeros translata fuit; prout *in cit. cap. un. h. t.* amplius declaratur. Insuper consecratio Ecclesiarum nunc longe solemniori ritu peragitur, dum in eis erigitur Altare in titulum, quod Chrysmate delibutum, Domini nostri JESU Christi, qui Altare, Hostia, et Sacerdos noster est, figuram exprimit; prout loquitur Ecclesia *in Breviario Romano, die 9. Novembris.* Tacetur unctio in Confirmatione, atque extrema Unctione fieri solita, cum haec sint vera, et proprie dicta novae Legis Sacramenta, et gratiam digne recipientibus ex opere operato conferant; cum econtra unctiones antiquae Legis solum fuerint umbra futurorum, et gratiam, quam significabant, non contulerint. Et haec quantum ad sacras Unctiones.

5 Inter alia unum notabile refert Glossa *in cap. un. §. Propter historiam h. t.* quod videlicet S. Martialis, unus ex Discipulis S. Petri, fuerit ille, quem Christus posuit inter Discipulos, dum dixit: *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum coelorum*, Matth. 18. Eum postea S. Petrus una cum alio, Matthaeo nomine, ad praedicandum misit in Germaniam: qui cum iret, mortuus est; collega vero ipsius, sive Martialis, reddit ad Petrum. Et Petrus ait illi: Accipe

baculum, et tangens eum dic, ut in nomine Domini surgat, et praedicet. Et ivit, ac quadragesimo die e tempore mortis tetigit eum, *et surrexit*, et praedicavit. Atque ideirco (inquit textus ibidem) *Romanus Pontifex non utitur Baculo Pastorali, tum propter historiam*, quia videlicet S. Petrus removit a se Baculum: *tum propter mysticam rationem*, quam assignat Glossa ibidem; licet alii Pontifices eodem utantur, cum hi non habeant, enem potestatem immediate a Deo, accoti Pepa.

6. Designantur autem per Baculum Pastoralem ee, quee his versibus, a citata Glossa allegatis, comprehenduntur.

In Baculi forma, Praesul, datur haec tibi norma.
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.
Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes.
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

SUMMARIUM.

1 *Sacramenta, quae imprimunt Characterem, non posse iterari; de fide est.*
2 *Imo etiam in aliorum Sacramentorum collatione nihil est iterandum.*
3 *Quid agendum in dubio de valore Sacramenti?*
4 *Tres aureae Regulae Scoti, circa hoc observandae.*
5 *Explicatur* cap. 1. h. t. *Et n. seqq.*
6 *Refertur sententia, asserens, textum ejus esse corruptum.*
7 *Alia sententia explicat textum illum de manuum impositione deprecatoria, non consecratoria.*
8 *Quae impugnatur.*
9 *Ponitur sententia caeteris expeditior, ac probabilior.*
10 *Impositio manus, si permittatur in ordinatione Diaconi vel Sacerdotis, est caute supplenda.*
11 *Cum sit materia partialis dictorum Ordinum.*
12 *Omissa in collatione Sacramentorum sunt supplenda, licet solum ex praecepto Ecclesia pertineant ad solemnitatem ipsorum.*
Nihil censetur actum, cum aliquid addendum superest. Ibid.
13 *Impositio manuum, quae pertineat ad substantiam Ordinis Presbyteratus?*
14 *Et cur dicatur Ritus ab Apostolis introductus?*
Alio modo fit impositio manuum Episcopi in collatione Diaconatus, et Presbyteratus. Ibid.
15 *Manuum impositio in ordinatione Presbyteri omissa, qua ratione sit supplenda?*
16 *Potestas Sacerdotum in Corpus Christi verum, potest stare sine potestate in Corpus Christi mysticum: sed non econtra. Et n. praec.*
17 *Omissa manus impositio respectu Diaconatus, quomodo suppleri valeat?*
18 *Ac differentia inter hanc, et priorem supplendam.*
19 *Quid agendum, si in conferendo Confirmationis Sacramento, per errorem non Chrisma, sed oleum adhibeatur. Et n. seqq.*
20 *Refertur sententia eorum, qui asserunt, Chrisma non esse de essentia Sacramenti Confirmationis.*
21 *Sententia aliorum declaratur.*
22 *Chrisma ex oleo et balsamo confectum, est de substantia Sacramenti Confirmationis.*
23 *Solvitur ratio in oppositum, ex* cap. 1. h. t. *desumpta.*
24 *Tria oleu benedicit Episcopus in Coena Domini.*
25 *Chrisma, quid, et ubi adhibeatur?*
26 *Oleum Catechumenorum, quando adhiberi soleat?*
27 *Oleum infirmorum, quod; et an differat a caeteris?*
28 *Probabilius est, Sacramentum extremae Unctionis esse validum, nec iterandum, licet pro oleo infirmorum adhibeatur Chrisma.*
29 *Solvuntur contraria.*
30. *Sepulti a Scismaticis non sunt exhumandi, nec vestes Sacerdotales iterum benedicendae, neque Altaria reconsecranda, in quibus Schismatici etc. celebrarunt.*
31 *Calix consecratus, si postea deauretur, non indiget nova consecratione, juxta probabilem sententiam; et hujus rationes.*
32 *Sententia contraria est probabilior.*
33 *Huc usque ratio.*
34 et 35 *Solvuntur rationes oppositae sententiae.*

Quaeritur I. Quae Sacramenta non sint iteranda, et quomodo? Resp. I. Sacramenta, quae imprimunt Characterem, ut Baptismus, Confirmatio, et Ordo, non posse iterari, hoc est saepius accipi, de fide certum est; atque definitum in Concilio Florentino, *in Decreto Unionis*, ac Tridentino *Sess.* 7. can. 9. Unde, si in conferendis hisce Sacramentis quidpiam fuerit omissum, respondet Pontifex *in cap. 1. et 3. h. t. Non esse aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum*. Idque magis patebit ex dicendis in progressu, declarando dubia ibidem de Sacramento Ordinis, et Confirmationis proposita. 1.

Resp. II. Rubrica praesentis Tituli non solum procedit in illis Sacramentis, quae absolute iterari, hoc est, saepius eidem rite conferri non possunt; ut sunt praemissa tria Sacramenta, quae in anima suscipientis imprimunt Characterem: sed etiam habet locum in reliquis Sacramentis, non quod haec iterari nequeant, sed quatenus in eorum collatione pariter nihil est iterandum. Ita communis. *Nulli enim Sacramento injuria facienda est*, ut inquit D. Augustin. *lib.* 1. *contra Donatistas*, *cap.* 1. ac refertur, *in can. Ostenditur, de Consec. dist.* 4. Atqui cuilibet Sacramento fit injuria, si illud sacrilege reiteraretur, *can. Sacramenta*, 1. *q.* 1. ut puta bis consecrando eandem Hostiam, bis absolvendo poenitentem peracta unica Confessione, ac hujusmodi; ergo. 2.

Quod si aliquando rationabile dubium emerserit de valore Sacramenti, seu an illud hic et nunc valide collatum fuerit, non illico Sacramentum absolute erit reiterandum, sed solum sub conditione, si antea non valuisset; prout loquendo de Baptismo, expresse decisum habetur *in c. De quibus. 2. de Baptismo*, his verbis: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, Baptizentur his verbis praemissis: si baptizatus es, non te baptizo; sed si nondum baptizatus es; ego te baptizo* etc. Nam ex appositione talis conditionis, utpote a qua validitas actus dependet, jam praecavetur omni injuriae Sacramenti, omneque praejudicium sacrilegae reiterationis evitatur. 3.

Huc faciunt tres illae aureae Regulae, quas universaliter in omnibus dubiis, quoad materiam et formam Sacramentorum, observandas esse tradit Doctor Subtilis *in* 4. *dist.* 3. *q.* 2. §. *Tertio de forma* ✠. *Circa istam*. Prima est ista; *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda*. Secunda: *Si non adest possibilitas, via tutissimae proxima est tenenda*. Tertia est ista: *Cessante impossibilitate caute est supplendum, quod impossibilitas prohibebat*. Haec Scotus. 4.

Quaeritur II. Qua ratione de ordinato in Subdiaconum sine impositione manuum, *cap.* 1. *h. t.* dicatur, 5.

hanc esse caute supplendam? Ratio dubitandi est: quia Subdiaconus, cum ordinatur, non recepit manus impositionem, *can. Subdiaconatus dist.* 23. Quomodo ergo necesse est, hanc in ipso caute supplere? Ob hanc rationem, quae adeo videtur urgere ad hominem,

6 Respondent I. Nonnulli, quos sequitur Barbosa *hic. n.* 1. Et Engel *n.* 7. textum incuria Librariorum esse corruptum: quia, ut inquit Innocentius Papa IV. vera littera hic habet *Diaconatus*, pro ly *Subdiaconatus*; prout etiam in duobus vetustioribus exemplaribus legi, notat Glossa marginalis ibidem. Accedit, quod hanc responsionem videatur approbare consuetudo Romanae Curiae: nam Papa, quando Subdiaconum ordinat, non imponit manum, ut testatur Abbas *in cap. h. t.* Sicut et Pontificale Romanum, auctoritate Gregorii XIII. editum, nullam in ordinatione Subdiaconi praescribit impositionem manuum. Et hinc data responsio non caret sua probabilitate. Si tamen placeat retinere textum, prout jacet, utque ab antiquo per tot saecula ab ipsismet Summis Pontificibus toleratus fuit, sicque non statim privata auctoritate variandus.

7 Resp. II. Textus *cit. cap.* 1. *h. t.* procedit non de impositione manuum consecratoria (nam talis non datur Subdiacono, sed duntaxat Diacono, *can. Diaconus. dist.* 23. quando nimirum Episcopus solus ponit manum dexteram super caput Ordinandi, dicens: *Accipe Spiritum Sanctum etc.*) sed de quadam manuum impositione benedictoria, seu deprecatoria tantum. Ita Glossa *in cit. cap.* 1. *V. impositione.* et ibi Abbas §. *Opponitur.* Layman *n.* 1. *h. t.* et alii. Nam dari manus impositionem deprecatoriam, patet ex *can. Manus impositio.* 1. *q.* 1. Qualis proinde manuum impositio jubetur ibidem caute suppleri: quia non dicitur actum, dum aliquid superest addendum, *can. Nihil.* 7. *q.* 1. *et leg. penult. C. Ad Syllanianum.* et amplius declarat Barbosa *Axiomat.* 11. *n.* 1.

8 Verum etiam haec responsio patitur jam factam instantiam. Siquidem in ordinatione Subdiaconi nulla penitus adhibetur manus impositio, ne quidem deprecatoria; ut liquet ex Pontificali Romano *loc. cit.* Nec juvat recurrere ad particularem consuetudinem locorum, in quibus forsan ea adhiberi solet. Tum quia hoc non nisi divinando asseri potest, cum ex textu nullatenus eruatur. Tum quia in collatione Ordinum servandi sunt ritus sanctae Sedis Apostolicae, *cap. un. §. Monemus de Sacra Unction.* Haec autem nullam adhibet manuum impositionem in ordinatione Subdiaconi; sicque nec eam suppleri praeciperet, prout tamen *cit. cap.* 1. *h. t.* intermissa manuum impositio caute dicitur esse supplenda. Unde dimissa hac sententia, et salvando textum, ut jacet,

9 Resp. III. Per omissam manus impositionem, quae in *cap.* 1. *h. t.* dicitur caute supplenda, donec assumptus ad Ordinem Subdiaconatus permittatur ministrare, videtur intelligi omissa collatio primae Tonsurae, vel Ordinum minorum. Ratio est: quia alibi in jure Canonico per manus impositionem intelligitur collatio primae Tonsurae, vel Ordinum minorum, ut fit in *can. Quoniam dist.* 69. *etc. Cum contingat.* 1. *de Aetate et qualit. Praeficiend.* ergo idem dicendum in proposito, ut hac ratione jura concordentur, mutuoque declarentur juribus, sicque horum atque ipsius textus correctio evitetur. Et ita accipiendo manus impositionem, clara est littera, atque responsio Pontificis in *d. cap.* 1. *h. t.* data, cum certum sit, quod ordinatus in Subdiaconum omissa prima Tonsura, vel aliquo Ordinum minorum, non debeat in suscepto Ordine permitti ministrare, donec ea caute fuerit supplata; prout habetur *cap. un. de Clerico per saltum promoto.* Atque ideo haec sententia caeteris est expeditior, et probabilior.

Quaeritur III. An, et qua ratione impositio manus sit supplenda, quando ea fuit praetermissa in ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis? Resp. I. Certum est, hanc tunc caute esse supplendam, per textum expressum *in cap. ult. h. t.* ibi: *Presbyter, et Diaconus cum ordinantur, manus impositionem tactu corporali (ritu ab Apostolis introducto) recipiunt. Quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad hujusmodi Ordines conferendos, caute supplendum, quod per errorem extitit praetermissum. Suspensio autem manuum debet fieri, cum oratio super caput effunditur ordinandi.* Haec ibi. 10

Accedit ratio: quia impositio manus dextrae Episcopi, cum illa verborum forma, *Accipe Spiritum sanctum, et robur etc.* est materia partialis Ordinis Diaconatus: sicut et impositio manuum Episcopi sub illa verborum forma, *Accipe spiritum sanctum; quorum remiseris peccata etc.* est materia partialis Ordinis Presbyteratus. Ergo si haec fuerit praetermissa, procul dubio statutis temporibus erit caute supplenda, ne Sacramentum Ordinis Diaconatus, et Presbyteratus, vel ob defectum materiae debitae sit nullum, vel salem maneat partialiter solum ac imperfecte collatum. 11

Dices. Impositio manuum non est de substantia Ordinis Presbyteratus, vel Diaconatus, sed mera caeremonia Ecclesiastica; ergo frustra jubetur caute suppleri. Antecedens probatur ex verbis *cit. cap. ult. h. t.* ibi: *Ritu ab Apostolis introducto*; adeoque ea non requiritur ex institutione Christi; qui auctor est Sacramentorum, horumque essentialia instituit, atque materiam et formam determinavit. Resp. Quidquid sit de antecedenti, negando consequentiam: nam in collatione Sacramentorum non solum caute supplenda sunt, quae spectant ad eorum substantiam; sed etiam, quae ex praecepto Ecclesiae, ac praesertim Ritu ab Apostolis introducto, pertinent ad solemnitatem ipsorum; ne alioquin ex contemptu omitti videatur, ipsumque Ecclesiae praeceptum negligatur. Vivianus in *Rationali, cap.* 1. *et* 3. *h. t.* citans alios. Idque patet in Sacramento Baptismi, quod si in casu necessitatis, aut aliae, valide fuit collatum absque solemnitatibus ex praecepto Ecclesiae adhiberi solitis, iterari non debet, licet suppleri debeant caeremoniae illae sacrae, quas ex institutione Ecclesiae mos est Sacerdotibus adhibere; ut habetur *can. Spiritus. §. Ecce I. q.* 1. Unde huc etiam facit illud jam allegatum ex Leg. penult. C. Ad Syllanianum: *Nihil actum esse credimus, cum aliquid addendum superest.* 12

Additur notanter *quidquid sit de antecedenti*. Quia licet inconfesso sit, quod prior illa manuum impositio, quae in Ordinatione Presbyteri jam ante porrectionem Calicis, et Patenae, fit tum ab Episcopo nihil dicente, tum successive ab omnibus Sacerdotibus praesentibus, juxta praescriptum Pontificalis Romani, sit mera caeremonia Ecclesiastica: tamen loquendo de altera manuum impositione, quae fit sub illis verbis, *Accipe Spiritum sanctum etc.* ea pertinet ad substantiam Ordinis Presbyteratus (sicut et Diaconatus) veluti materia partialis ipsius: quidquid contradicant Richardus *in* 4. *dist.* 24. *art.* 4. *quaest.* 3. Vasques in *part.* 3. *disp.* 238. *n.* 35. Valentia, Sotus, et nonnulli alii, quos in oppositum citat Tannerus. *tom.* 4. *disp.* 7. *quaest.* 2. *n.* 61. 13

Unde in forma respondendo, negatur antecedens. Ad probationem dicitur, impositionem manuum optime dici *Ritum ab Apostolis introductum*; eo quod Christus Dominus materiam Sacramenti Ordinis non determinaverit in particulari, sive specie infima, sed tantum in genere, nimirum ut conferatur per signa sensibilia, et verba, quae sufficienter significant collationem potestatis singulorum Ordinum, relinquendo interim Ecclesiae, ipsisque Apostolis 14

ejusdem constitutis a se Rectoribus, magis specificam eorundem determinationem; prout uberius declaravi in Theologia Morali, *Tract.* 14. *dist.* 1. *n.* 20. *et* 21. *dist.* 10. *n.* 36. *et seqq.* Quia igitur Sancta Mater Ecclesia, juxte Ritum a Sanctis Apostolis introductum, determinavit impositionem manuum Episcopi pro materie partiali dictorum Ordinum Diaconatus, et Presbyteratus: recte eadem impositio censetur esse ritus ab Apostolis introductus, simulque materia partialis praefetorum Ordinum. Quamquam circa hoc ipsum sit notanda quaedam differentia: nam, dum Diaconus ordinatur, Episcopus manum duntaxat dexteram super Caput ejus ponit; quia non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur, *can. Diaconus dist.* 23. juncto Pontificali Romano: in ordinatione Presbyteri autem Episcopus utramque manum ponit super Caput Ordinandi, sub illa verborum forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum etc.*

15 Resp. II. Quando in ordinatione Presbyteri omissa est posterior manuum impositio, quae fit sub illa verborum forma, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata etc.* non est iteranda tota ordinatio, sed duntaxat caute supplenda dicta impositio manuum, pronunciando simul debitam verborum formam; talisque suppletio est facienda statutis e Jure temporibus, quibus caeteroquin Ordines conferri solent. Ita habetur in *cit. cap. ult. h. t.* Et ratio est: quia Sacerdotium ex duabus partialibus ordinationibus perficitur, per quarum primam (quae fit traditione Calicis cum vino, et Patenae cum hostia, sub debita verborum forma) traditur potestas in Corpus Christi verum, sive *illud consecrandi*; per alteram vero, quae fit mediante dicta manuum impositione, datur potestas in Corpus Christi mysticum, hoc est, *absolvendi, et ligandi Fideles.* Atqui ex his duabus potest prior stare sine posteriori, licet non econtra; ergo, si haec solummodo omittatur, sufficit hanc supplere (et quidem eo tempore, quo Ordines solent conferri; cum sit quid accessorium ad illas, sicque sequatur naturam principalis) illa vero non erit iteranda, ne alinquin Sacramentum imprimens characterem reitaretur, saltem ex parte.

16 Minor probatur ex institutione, atque exemplo Christi Domini, qui Apostolis jam in ultima Coena dedit potestatem consecrandi Corpus, et Sanguinem suum: potestatem vero absolvendi Fideles, primum contulit eisdem post suam gloriosam Resurrectionem, *Joan.* 20. Quod quidem suavissime ab eodem fuit institutum, ut hac ratione nemo posset conscientias Fidelium in Sacramento Poenitentiae judicare, qui non posset prius suum Sanctissimum Corpus et Sanguinem conficere: sicque Fideles eo libentius conscientias suas illi subjicerent, cui ipsemet Christus sese prius subjecit consecrandum, et manibus tractandum: prout jam notavi in Theologia Morali *cit. Tract.* 14. *distinct.* 8. *n.* 7.

17 Et quod hactenus dictum est de supplenda omissa impositione manuum in Presbyteratu, idem servata proportione dicendum de omissa impositione manus dexterae Episcopi respectu Diaconatus: nam ista sola, sub debita verborum forma, erit reiteranda; non caeterae caeremoniae, ac solemnitates.

18 Nec obstat, quod juxta praescriptum Pontificalis Romani, Diaconus ordinandus prius accipiat impositionem manus Episcopi sub certis verbis, quam traditionem libri Evangeliorum; sicque omisso priori, videatur etiam reiterandum posterius, ut dictum in Presbyteratu. Non obstat, inquam: quia in Presbyteratu potestas in Corpus Christi verum, ex Divina institutione necessario praesupponitur ad alteram potestatem in Corpus Christi mysticum, ut proxime dictum est: talis autem necessaria praesuppositio unius potestatis ad aliam, orta ex Christi institutione, nullibi legitur respectu Diaconatus.

Quaeritur IV. Quid agendum, si in conferendo Confirmationis Sacramento quispiam per errorem non Chrismate, sed oleo inungatur? Resp. I. In tali casu *non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat praetermissum.* Ita ad hoc dubium, sibi propositum, respondet Innocentius III. in *cap.* 1. *h. t.* relatus. 19

Et quidem ex hoc textu non pauci Canonistae inferunt, balsamum, ex quo simulque ex oleo conficitur Chrisma, non esse de essentia Sacramenti Confirmationis, sed solum de necessitate praecepti; alioquin enim (inquiunt) non solummodo foret supplendus defectus Chrismatis, sed totum Sacramentum Confirmationis iterandum, utpote prius invalide collatum; prout tenet Navarrus *cap.* 22. *Manualis, n.* 8. post Cajetanum *part* 3. *quaest.* 72. *art.* 1. Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 10. *n.* 4. Barbosa *lib.* 2. *Juris Eccles. univ. cap.* 3. *n.* 19. Vivianus *in Rationali Juris Canonici, cap.* 1. §. *Quia oleum. h. t.* Engel *eod. n.* 4. et nonnulli alii. Unde inferunt, cum Ecclesia praecipiat, in collatione Sacramenti Confirmationis adhibendum esse Chrisma, quod suppletio in dicto casu non debeat fieri adhibendo solum balsamum (hoc enim non est Chrisma.) sed balsamum simul cum oleo; ita tamen ut verba essentialia Confirmationis non adhibeantur, vel saltem non cum intentione reiterandi Sacramentum, sed duntaxat animo supplendi defectum. Engel *loc. cit. n.* 5. Verum, quidquid sit de probabilitate hujus sententiae, 20

21 Resp. II. Quando in conferendo Sacramento Confirmationis per errorem adhibetur duntaxat oleum, oportet caute supplere defectum privatim adhibendo Chrisma, eoque confirmandum in fronte rursus inungendo cum debita verborum forma, et intentione; ita tamen, ut aliae caeremoniae accidentales, puta, nova adhibitio patrini, alapae, et hujusmodi semel solemniter adhibitae, postmodum omittantur. Ita Layman *lib.* 5. *Theolog. Moral. cap.* 2. *n.* 1. et Pirhing *h. t. n.* 3. et alii. Ratio est: quia, ut habet communior, et probabilior Theologorum, Chrisma ex oleo et balsamo confectum, adeoque ipsius balsami admixtio est materia essentialiter requisita Sacramenti Confirmationis, ergo, si ea per errorem omittatur, Sacramentum omnino est invalidum, eicque talis defectus privatim, sed caute erit supplendus.

22 Antecedens probatur imprimis ex verbis formae dicti Sacramenti, quae talis est: *Signo te signo crucis, et confirmo te chrismate salutis, in nomine Patris* etc. Nam haec verba forent falsa, si solum oleum per errorem adhiberetur; cum istud non sit Chrisma. Concordat Concilium Trident. in Decreto Unionis, ubi ait: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod nitorem significat conscientiae, et balsamo quod odorem significat bonae famae, per Episcopum benedicto.* Quibus verbis palam confitetur Concilium, quod sicut tam oleum, quam balsamum propriam habet mysticam significationem, ita etiam utrumque aequaliter ingreditur constitutionem Chrismatis, quod est materie essentialiter requisita hujus Sacramenti. Idemque patet ex perpetua praxi, et usu Ecclesiae, pro materia hujus Sacramenti Chrisma, ex oleo et balsamo confectum, adhibentis: unde etiam Scotus *in* 4. *dist.* 7 *quaest.* 1. aliique Theologi passim, definiunt Sacramentum Confirmationis per sacri Chrismatis in fronte inunctionem.

23 Neque urget textus *in cap.* 1. *h. t.* jam allegatus. Quia imprimis in dicto casu, juxta nostram Conclusionem, non iterantur solemnitates accidentales, quae jam semel fuerunt adhibitae. Deinde nec etiam iteratur Sacramentum Confirmationis, utpote antea invalide collatum, ob substantialem defectum materiae essentialiter requisitae; sed primum rite

confertur, privatim cauteque supplendo memoratum defectum Chrismatis. Et sic undequaque satisfit ordinationi Innocentii Papae III. ibidem expressae; simulque observatur praxis Ecclesiae universalis, Sacramentum Confirmationis per Chrismatis unctionem in fronte factam conferentis.

24 Quaeritur V. An iterandum sit Sacramentum extremae Unctionis, si per errorem Chrisma pro Oleo infirmorum adhibeatur? Ubi notandum, quod juxta ritum Ecclesiae Catholicae, Episcopus in Coena Domini tria Olea benedicere, eaque Presbyteris in tribus ampullis secum deferenda tradere solet.

25 Primum dicitur *Chrisma*, ex oleo et balsamo confectum. Quod adhibetur non solum per Episcopum in Sacramento Confirmationis, ut consecratione Episcoporum, Ecclesiarum, Altarium, et Calicum; sed etiam per Presbyterum in solemni collatione Baptismi, dum jam baptizatum ungit sancto Chrismate in vertice, atque etiam in benedictione Fontis, seu Aquae Baptismalis.

26 Alterum est *Oleum Catechumenorum*. Cujus usus potissimum est in solemni Baptismo: quamvis etiam adhibeatur in ordinatione Sacerdotum, in consecratione Ecclesiarum et Altarium, et in benedictione Fontis, seu Aquae Baptismalis, atque in Unctione Imperatoris, et Regum; ut *cap. un. de Sacra Unction. et c. Venerabilem. de Elect.* et amplius liquet ex Pontificali Romano.

27 Tertium vocatur *Oleum infirmorum*, cujus usus est in extrema Unctione. Porro istud Oleum naturaliter, et in substantia, non differt ab Oleo Catechumenorum, sed tantum propter diversas benedictiones, orationes, et caeremonias, quae in eorum Benedictione solemni, juxta praescriptum Pontificalis Romani, adhibentur: Chrisma vero, praeter speciales ritus illud benedicendi, continet tum oleum, tum balsamum, ex quibus conficitur. His praenotatis

28 Resp. I. Licet praesens quaestio non careat difficultate, eo quod juxta ritum Ecclesiae, ejusque moralem existimationem, revera unum unum distinguatur ab altero: adhuc tamen probabilius est, si in Sacramento extremae Unctionis pro Oleo infirmorum adhibeatur Chrisma, per hoc non impediri validitatem hujus Sacramenti; ac proinde nihil esse iterandum. Ita Suarez *part. 3. tom. 4. disp. 40. sect.* 1. aliique plures. Ratio est: quia mixtio balsami, cum sit modica (uti supponitur, ac fieri solet in confectione Chrismatis) non destruit naturam olei; ergo in substantia remanebit verum oleum ab Episcopo benedictum. Et quamvis extra casum necessitatis, ob admistionem balsami, eo uti non liceat; si tamen per errorem, aut alias adhibeatur, Sacramentum administrabitur: prout in simili, si vino consecrando admiseatur aqua, vel alius liquor non corrumpens substantiam ejus, vinum idcirco non desinit esse materia sufficiens consecrationis Calicis.

29 Nec obstat diversus ritus benedictionis. Tum quia Chrisma revera est oleum benedictum ab Episcopo: diversus autem ritus benedicendi Oleum infirmorum, probat solum necessitatem praecepti, non necessitatem Sacramenti: hoc est, quod Oleum, alio ritu ab Episcopo benedictum, ut puta Chrisma, extra casum necessitatis non possit pro extrema Unctione licite adhiberi; secus, valide. Tum quia in *c. Quod in dubiis de Consecrat. Eccles.* dicitur, quod oleum non consecratum possit commisceri oleo consecrato, nec tamen hujus consecratio tollatur: idem ergo dicendum, si oleo parva quantitas balsami fuerit admixta.

30 Quaeritur IV. Utrum sepulti a Schismaticis debeant exhumari, aut vestes Sacerdotales iterum benedici, vel Altaria consecrari, cum quibus, vel in quibus degradati Presbyteri celebrarunt? Resp. negative; prout ad propositam hanc quaestionem respondit Pontifex in *cap. 2. h. t.* illis verbis: *Respondemus, quod non credimus ob hoc duntaxat sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta talia iterum benedici, vel reconsecrari Altaria supra dicta.* Accedit ratio: quia per celebrationem Schismatici, aut degradati Presbyteri vestimenta Sacerdotalia, atque Altaria non polluuntur, neque execrantur (nullo enim jure id cautum reperitur) ergo non debent denuo benedici, seu consecrari; alioquin quippe fieret injuria priori consecrationi, utpote adhuc duranti, *can. Ostenditur. de Consecr. dist.* 4. Hinc in *can. Ecclesiis. de Consecr. dist.* 1. generaliter dicitur, quod Ecclesiae (idemque dicendum de Altaribus, vestibus Sacerdotalibus, ac hujusmodi) non sint reconsecrandae, nisi in casibus a Jure expressis. Occasione cujus incidentaliter

Quaeritur VII. Utrum Calix consecratus, si postea 31
deauretur, indigeat nova consecratione? Ratio dubitandi, ac negativam sententiam tenendi, est: quia consecratio non est iteranda, nisi in casibus a Jure expressis, ut proxime dictum: atqui Calicem, si deauretur, esse denuo consecrandum, nullo Jure habetur expressum; ergo. Accedit, quod per deaurationem non immutetur forma Calicis: unde sicut Ecclesia non est denuo consecranda, licet muri ejus dealbentur, aut novo caemento obducantur, *arg. cit. can. Ecclesiis. de Consec. dist.* 1. ita neque Calix erit iterum consecrandus, licet postea deauretur. Insuper quando Calix consecratur, et sacro Chrismate intrinsecus perungitur, non sola ejus interior superficies consecrata censetur, sed totus Calix; ergo addita nova ejus superficie per deaurationem, non videtur necesse ipsum de novo consecrare: quia major pars sacra trahit ad se minorem, nempe totus Calis superficiem, veluti accessoriam, eamque reddit sacram, *c. Quod in dubiis. de Consecrat. Eccles.* Et hinc ipsa quoque Corporalia non indigent nova benedictione, quamvis laventur, ac intrinsecus novo amylo obducantur, et indurentur. Quin imo neque ipse Calis indiget nova consecratione, licet per usum diuturnum amiserit deaurationem; uti tenent plerique Doctores. Atque ideo hanc sententiam valde probabilem censet Layman *lib. 5. tract. 5. cap. 6. num.* 7. citans Guil. Durandum *in Rationali. lib. 1. cap. 6. num.* 36. et Coninch *de Sacramentis. quaest.* 83. *art. 3. dub.* 3. *n.* 246. idemque tradunt Diana *part. 2. resolut. moral. tract. 1. Miscell. resol.* 3. et nonnulli alii. Verum his non obstantibus,

Resp. I. Probabilius est, quod Calix per deaura- 32
tionem amittat consecrationem; atque ideo sit reconsecrandus, quando deauratur quoad illam partem, seu superficiem, quae immediate tangit Sanctissimum Sacramentum Corporis et Sanguinis Christi: idemq; dicendum de Patena. Ita Angelus ℣. *Calix. num.* 2. dicens, sic servare consuetudinem. Suarez *tom. 3. disp. 81. sect. 3.* Sa. ℣. *Calix num.* 2. dicens, quod quidem Calici non pereat consecratio, si deauratio per usum decidat; si tamen de novo deauretur, solent iterum consecrari. Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allegat.* 27. *n.* 38. citans insuper Sylvestrum, Armillam, Azorium, pluresque alios.

Ratio est: quia consecratio Calicis, et Patenae; prin- 33
cipaliter fit propter immediatum contactum Sacramenti Corporis, et Sanguinis Christi: unde et illa sola pars, seu superficies, in qua fit contactus ille, sacro Chrismate perungitur: atqui posita nova deauratione, contactus ille nequit amplius fieri in parte, seu superficie consecrata; cum aurum noviter additum, non sit consecratum, nec Chrismate delibutum; ergo. Accedit praxis Ecclesiae, et recepta consuetudo Calices deauratos denuo consecrandi, quae est optima legum interpres, et de qua testantur memorati Auctores.

34 Nec obstant rationes in contrarium *num.* 3. allatae. Ad primam quippe negatur minor: nam Jure cautum est, ut propter contactum Sanctissimi Sacramenti Calices consecrentur; sicque amissa per deaurationem consecratione (ob rationes allegatas) oportet aliam adhibere. Ad alteram negatur assumptum: Licet enim per deaurationem non immutetur forma exterior Calicis, immutatur tamen pars principalis, seu interior ipsius, in qua fit immediatus contactus Augustissimi Sacramenti; sicque opus est nova consecratione, atque inunctione Chrismatis. Nec urget exemplum de Ecclesia, ejusque parietibus: nam hic non intervenit talis contractus immediatus, quamvis, si parietes Ecclesiae totaliter decrustentur, opus fore consecratione, teneat Glossa *in can. Ecclesiis. de Consecr. dist.* 1. de quo tamen judicent alii.

35 Ad tertiam negatur consequentia, cum sua probatione. Nam major pars trahens ad se minorem, non censetur ea, quae est major quantitate molis, sed quae est principalior, seu dignior; qualis impraesentiarum est sola pars interior Calicis, ac superior Patenae, immediate tangens Sanctissimum Sacramentum: unde argumentum militat in oppositum. Porro instantia de Corporalibus parum urget: ea enim neque Chrismate inungitur, ut Calix, et Patena; neque per lotionem accipiunt novam aliquam partem, quae principaliter ordinetur ad tangendum immediate Augustissimum Sacramentum: prout accidit in Calice interius deaurato: amylum quippe solummodo inducitur ad Corporalis decorem, illudque aliqualiter indurandum. Atque eadem de causa haud immerito dicitur, quod Calix non perdat consecrationem, quando deauratio solum decidit per non usum: nulla autem nova portio auri per deaurationem accedit: quia tunc nihil intervenit, quod nondum fuit consecratum, sicque consecratione opus habeat; prout tamen fit in casu nostro.

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum ordinandos, vel non?

SUMMARIUM.

1 *Quinque Ordinum impedimenta sequentibus Titulis tractantur.*
2 *Illegitimorum plures sunt species.*
Filius naturalis, quis? Ibid.
Manzer, Nothus, et Spurius, quis? Ibid.
3 *Natus mense septimo matrimonii, aut undecimo post, an censeatur legitimus?*
4 *Omnes illegitimi prohibentur ordinari. Et num. seqq. Et hujus ratio. Ibid.*
5 *Filii Presbyterorum ante Sacerdotium ex justis nuptiis procreati, possunt ordinari.*
Imo nonnulli horum ad Summum Pontificatum fuerunt assumpti. Ibid.
6 *Filius Sacerdotis Graeci licite ordinatur: secus de Latinis; et cur?*
7 *Illegitimus, si Religionem ingrediatur, potest ordinari; non vero ad Praelaturam assumi.*
Est inhabilis ad Cardinalatum, etiamsi per subsequens Matrimonium legitimetur, aut dispensetur. Ibid.
8 *Papa, et cui is commiserit, potest dispensare cum illegitimis.*
9 *Cum illegitimis dispensat Episcopus quoad Ordines minores, ac Beneficium simplex:*
Sed solus Papa quod Ordines majores, Beneficia curata, Dignitates, et Personatus. Ibid.
10 *Atque Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium. Et num. 8.*
11 *Quoad Canonicatus tamen Ecclesiarum Collegiatarum dispensat Episcopus.*
12 *Nisi ipsis, vel aliis Beneficiis simplicibus, jure speciali sit annexus Ordo sacer.*
13 *Vel pater illegitimi in tali Ecclesia Beneficium habuerit.*
14 *Nec potest Episcopus cum illegitimo dispensare quoad pluralitatem Beneficiorum simplicium.*
15 *Capitulum Sede vacante potest dispensare cum illegitimis, sicut Episcopus.*
16 *Dispensatio cum illegitimis, est strictae interpretationis.*
17 *Ita ut in ea non valeat argumentum a majori ad minus etc.*
18 *Unde illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficium, non potest obtinere nisi unicum.*
19 *Simulque simplex tantummodo, non curatum.*
20 *Ac simpliciter dispensatus ad Ordines, censetur duntaxat dispensatus ad minores: secus, si dispensetur ad Ordines sacros.*
21 *Dispensatus ad Ordines, non censetur dispensatus ad Beneficium, etiam simplex.*
22 *Et quid de dispensato ad Ordines sacros?*
23 *Utrum Episcopus possit dispensare cum illegitimis virtute Concilii Tridentini, quando eorum illegitimitas est occulta? Et n. seqq.*
24 et 25 *Afferuntur rationes pro sententia negativa.*
26 et 27 *Sententia affirmativa, veluti probabilior, pluribus propugnatur.*
Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido, non est illegitimus. Num. 26. *et* 29.
28 *Potestas dispensandi est favorabilis; dispensatio odiosa, et restringenda.*
29 *Solvuntur rationes sententiae negativae.*
30 *Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi pater ejus Beneficium habet, vel habuit, quodcunque Beneficium obtinere.*
31 *Nec etiam Sacristam, Musicum, aut alium Ministrum agere.*
32 *Etiamsi fuerit illegitime natus ante Clericatum parentis.*
33 *Filius etiam legitimus Sacerdotis, nequit immediate succedere in Beneficio paterno.*
34 *Bene tamen mediate.*
35 *Potest etiam aliud dissimile Beneficium habere in Ecclesia, in qua pater ministrat.*
36 *Solus Papa dispensat, ut filius immediate succedat patri in Beneficio?*
37 et 38 *An ab immediata successione in Beneficiis, etiam excludantur Consanguinei prioris Beneficiorii.*
39 *Ac pater respectu filii sui legitimi?*
40 *Et Nepotes respectu Avi?*
41 *Filiorum appellatione an contineantur Nepotes?*
Liberorum, et Posteriorum appellatione comprehenduntur Nepotes, etiam in materia odiosa. Ibid.

Viso hactenus de Ordinationibus, et qualitatibus Ordinandorum, simul et Praeficiendorum; pergit Compillator Juris Canonici ad enumeranda eorumdem impedimenta, quorum praecipua quinque in hoc, et sequentibus Titulis pertractantur. I. Defectus natalium, qui dicitur *Vitium originis*. II. Conditio servilis. III. Obligatio ad ratiocinia. IV. Vitium corporis. V. Bigamia. Igitur in praesenti Titulo fit initium ab iis, qui ob defectum natalium ordinari prohibentur: nam licet praesens Rubrica de solis Filiis Presbyterorum faciat mentionem, nihilo minus idem Titulus in sexto Decre- 1

talium generaliter inscribitur: *De Filiis Presbyterorum*, et *aliis illegitimis natis.* Hinc

2 Quaeritur I. Quinam omnes ex defectu natalium ab Ordinibus repellantur? Resp. I. *Illegitimorum*, hoc est, eorum, qui non ex justis nuptiis, sed extra matrimonium nascuntur, plures sunt species: nam si quis sit natus ex parentibus solutis, inter quos tempore conceptionis, vel saltem nativitatis suae, poterat consistere matrimonium, spectato Jure Canonico dicitur *Filius naturalis*; quamvis de Jure Civili solus illu dicatur *Filius naturalis*, qui natus fuit ex concubina dumi retenta loco uxoris, et non ex furtivo accessu. Abbas c. *Innotuit. n.17. de Election.* Si autem quis ex scorto, seu publica meretrice sit natus, solet vocari *Manzer*, seu (ut alii legunt) *Manser.* Si ex conjugato et soluta, dicitur *Nothus.* Si ex copula in Jure Civili damnata, veluti ex raptu, incestu, stupro, vel sacrilegio, dicitur *Spurius*, a Spurcitia per Leges reprobata. Ita Barbosa *de Offic. et potest. Episc. part. 2. allegat. 45. n.* 18. quamvis Glossa *in c. Nisi cum pridem. ℣. Manzeros de Renunciat.* cum nonnullis aliis, dictos terminos paulo aliter explicet.

3 Solum nota, quamvis ordinarium tempus pariendi censeatur esse novem mensium, si quis tamen ex justis nuptiis septimo mense natus fuerit, ipsum censeri legitimum filium, per textum expressum *in l. Septimo. ff. de Statu hominum.* Idque non tantum de completo septimo mense intelligendum est, sed etiam de inchoato: prout de eo, qui centesimo octogesimo secundo die natus est, habetur decisum *l. Intestato. ff. de Suis et legitimis filiis.* Major difficultas est de nato post decem menses mortis mariti: nam talis non admittitur ad haereditatem, *cit. L. Intestato.* Simulque mulier, quae peperit undecimo mense perfecto post mortem viri, censetur incesta, et partus illegitimus, *Auth. de Restitut. et ea quae parit etc. Collat. 4.* addita ea ratione: *Neque enim in tantum tempus conceptionis extensum est.* Verum Glossa hic ℣. *Perfecto*, fatetur, quod per decem menses et duos dies, possit mulier portare filium in utero, licet non plus. Sed de hoc alibi, nempe *Lib. 4. tit. 17. Qui filii sint legitimi*: ubi etiam restat declarandum, qualiter filii illegitimi per subsequens matrimonium legitimentur.

4 Resp. II. Non solum filii Presbyterorum in Sacerdotio sacrilege geniti, sed et omnes alii illegitimi prohibentur ordinari: nisi vel Religionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo rite fuerit dispensatum. Patet id *ex cap. 1. h. t. et cap. 1. eod. in* 6. cum concordantiis. Idque statutum fuit tribus potissimum de causis, quas affert Glossa *in cap. ult. ℣. Defectu. h. t. in* 6. salubriter Jure Canonico constitutum fuit, quod illegitimi non ordinentur. Primo, ob Ordinis praerogativam, seu excellentiam, atque dignitatem: unde indignum censetur, ut conferatur personis tam vilibus, infamibus, et quae notam turpitudinis contraxerunt: c. *Inter dilectos.* 11. *de Excessib. Praelat.* Deinde ob detestationem, atque execrationem paterni criminis, quod punitur in filio, ut per hoc puniatur ipsemet pater, *arg. l. Isti quidem. §. fin ff. De eo, quod metus causa, et c. Vergentis.* 10. *de Haeretic.* Tertio, propter incontinentiam paternam, quae timetur in filio, *arg. can. Si gens. dist.* 56. et concordat illud vulgatum: *Saepe solet similis filius esse patri.* Ex his consurgit alia ratio, videlicet scandalum illorum, inter quos illegitimus ordinatus conversatur: simulque, quia indecens est, ut incesti parentis memoria continuo per liberos in Ecclesia repraesentetur, c. *Cum decorem*, 16. *h. t* juncto Concilio Tridentino *Sess.* 25. *cap.* 15. *de Reform.*

5 Dicitur notanter num. 4. *Filii Presbyterorum in Sacerdotio sacrilego geniti.* Nam, qui ante susceptionem sacrorum Ordinum ex justis nuptiis procreati sunt, omni jure censentur legitimi, ac proinde neque ab Ordinum susceptione arcentur. Quin etiam nonnulli tales leguntur ad Summum Pontificatum assumpti; ut S. Agapitus I. Gordani Episcopi Cardinalis ex legitimo matrimonio filius, Romanus: ac Caelius Silverius, filius Hormisdae Papae ex legitimo thoro, prout inter alios notat Bullarium Romanum *in Summario Vitae dictorum Pontificum.*

Quin imo data est responsio intelligenda de filiis sacrilege genitis. Nam filius Sacerdotis Graeci, qui 6
juxta ritum Graecorum uxorem duxit in Ordinibus minoribus constitutus, licite ordinatur, et cessante scandalo promovetur etiam inter Latinos; ut c. *Cum olim. 6. de Cleric. conjugat.* Secus dicendum inter Latinos: nam, quia in Ecclesia Latina Ordo sacer habet annexum votum continentiae, sicque uxore ante susceptos sacros Ordines legitime ducta, postea uti non licet, *can. Placuit. dist.* 32. cum similibus: hinc in Sacerdotio contra tale votum genitus, etiam de uxore legitima, nequit ad Ordines, vel Beneficia promoveri absque dispensatione, *c. Litteras.* 14. *h. t.*

Additur etiam num. 4. *Nisi vel Religionem ingrediantur, vel cum aliquo rite fuerit dispensatum.* Quia 7
illegitimus, si fiat Religiosus, licite potest ordinari, etsi ad Praelaturam assumi nequeat; prout habetur decisum *in can. Presbyterorum, dist.* 56. *et cit. cap.* 1. *h. t.* Nam per susceptionem Religionis, ab Ecclesia approbatae, habilitatur quidem aliquis ad suscipiendos Ordines, non tamen ad obtinendam Praelaturam; idque ob specialem hujus praerogativam, et excellentiam. Quod procedit juxta Glossam *ibid. ℣. Praelationem*, nisi quoad obtinendam Praelaturam cum tali legitime per Sedem Apostolicam fuerit dispensatum. Deinde quod illegitimi rite dispensari possint ad sacros Ordines, imo ad Beneficia Ecclesiastica promoveri, in confesso est: quamquam loquendo de Cardinalatu, extet Bulla Sixti V. quae incipit, *Postquam verus* (et habetur *Tom. 2. Bullarii Romani Constit. 50. dicti Pontif.*) in qua idem Pontifex decrevit, quod illegitimi etiam per subsequens matrimonium legitimati, aut super defectu Natalium auctoritate Apostolica dispensati, ab obtinenda Cardinalatus dignitatem perpetuo sint inhabiles. Verum occasione praemissorum,

Quaeritur II. Quis possit cum illegitimis dispen- 8
sare ad Ordines, et Beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Ad Ordines majores, atque Beneficia curata, sicut et ad dignitates, Personatus, atque Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum, dispensat cum illegitimis solus Papa, et cui is hanc facultatem ex speciali privilegio concesserit: ad Ordines vero minores, atq; Beneficia simplicia, jure ordinario potest cum ipsis, ex quocunque damnato coitu sint procreati, etiam dispensare Episcopus, dummodo aliud non obstet. Ita Barbosa *Part. 2. de Offic. et potes. Episc. allegat.* 45. *n.* 19. *et seqq.* et alii passim. Ratio est: quia irregularitas ex defectu natalium proveniens est juris dumtaxat positivi humani, seu Ecclesiastici: ergo posse in ipsa dispensare Papam, et quibus ipse commiserit, non est aliquatenus dubitandum: atqui spectato jure ordinario, et secluso speciali privilegio, Papa solummodo concessit Episcopis facultatem dispensandi ex rationabili causa cum illegitimis quoad Ordines minores, ac Beneficia simplicia, non autem quoad alia; ergo,

Subsumptum istud probatur ex *cap.* 1 *h. t. in* 6. ubi 9
expresse conceditur Episcopis facultas dispensandi cum illegitimis (si eis aliud canonicum non obsistat) ut ad Ordines minores, et Beneficium non curatum, promoveri valeant: simul tamen subjungitur, quod ad Ordines majores, vel Beneficia curam animarum habentia, nequeant dispensare Episcopi, sed sit opus dispensatione Sedis Apostolicae. Concordat *cap. ult. h. t.* ubi pariter illegitimi absque dispensatione Papae ad Dignitates, Personatus, et

Beneficis curam enimarum habentia promoveri prohibentur: et si secus ettentatum fuerit per Episcopum, declaratur collatio invelide, et amotis illegitimis alise personae idoneae promovari jubentur.

10 Atque hoc ipsum esse dicendum de Canonicatibus Ecclesierum Cathedralium, utpote qui propter specialem praerogativam honoris ennumerantur msjoribus Beneficiis, desumitur ex *c.Quamvis.4.dePraebend. in*. 6. eo tenet Rebuffus *in praxi benefic.tit.de Dispensatione super defectu natalium*, *n.* 10. citans alios. Accedit, quod de facto post ConcilimmTridentinum *Sess*. 24. *cap*. 12. *de Reform.* Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium requirant sacrum Ordinem; ergo, cum Episcopus cum illegitimis nequeat dispensare quoad Ordinem saerum, ut proxime dictum, neque ad Canonicatum Cathedralem dispensare valebit. Unde non urget, quod olim contrarium tenuerit Glossa *cap.un.*℣.*Beneficium h. t.in* 6. quam nonnulli alii sunt secuti: nam horum sententie probabiliter ante Concilium Tridentinum, ac spectato Jure entiquo teneri poterat; non tamen de facto, ec post dictum Conciliom. Barbosa *de Canonicis et Dignitatib. cap*. 13. *n*. 26. citans alios.

11 Secus est dicendum de Canonicatu Ecclesiae Collegiatae. Nam, cum is non necessario habeat annexum Ordinem sacrum, neque annumeretur Dignitatibus, eut Personatibus, posse Episcopum dispensare cum illegitimis ad obtinendum Canonicatum in Ecclesis Collegiets, recte observat Zerols *in praxi Episcoporum, part. I.*℣.*Canonia n*. 3. Garcias *de Beneficiis, part*. 7. *cap*. 2. *n*. 69. Barbosa *in cit. cap*. 13. *n*. 25. *et part*. 2. *deOffic.et potest.Episc. allegat*.45.*n*. 20. cum pluribus aliis, quos citat.

12 Notanter tamen additur num. 8. *Dummodo aliud non obstet*. Dantur enim certi casus, in quibus Episcopus nequit dispensare cum illegitimis etiam quoad obtinendum simplex Beneficium. Et primo id accidit, quoties ejusmodi Beneficia simplicis ex privilegio, consuetudine, vel Statuto particulari locorum, requirunt Ordinem sacrum: quia enim in tali Ordine nequeat dispensare Episcopus cum illegitimis, ergo nec in Beneficio, quod talem Ordinem requirit, *arg. c. Translato*. 3.*de Constitut*.ac notatGlossa *in cap*. 1. ℣. *Tale. h. t. in* 6.

13 Deinde nequit Episcopus dispensare cum illegitimo quoad obtinendum Beneficium simplex, in quo pater immediate antecessit: nam aliunde prohibitum est, ne filius immediate succedat patri in Beneficio, ut *c.Quoniam*.10.*h.t.etc.Ad extirpandas*.11.*h.t*.ac notatGlossa *loc. cit*. Atque istud de facto procedit de obtinendo quocunq; Beneficio, etiam dissimili, vel alio ministerio in Ecclesis, in qua pater illegitimi Beneficium habet, vel habuit, juxta novum Decretum Concilii Trident. *Sess*. 25. *cap*. 15.*deReform*.nam contra istud Episcopus non habet facultatem dispensendi.

14 Insuper non potest Episcopus dispensare cum illegitimo super pluralitate Beneficiorum simplicium, sed dumtaxat ad obtinendum Beneficium unicum, *arg. cap*. 1. *h t.in* 6.utpote quod loquitur in singulari, ibi: *Ex dispensatione Episcopi licite potest — obtinere Beneficium*. Et sic cum sumus in materiaProhibitoria, seu generaliter interdicta, censetur dicta facultas dispensandi Episcopis concessa non extendi ad plura; ut *c Gaudemus* § *Quia vero deDivortiis*,ac notatBarbosa *cit. allegat*. 45. *n*. 28. Garcias *cit. lib*. 7. *cap*.2.*n*.50. Zerola *part. I. Praxis Episc.*℣.*Ordo. circa finem*,et alii communiter, paucis exceptis. Concordat *c. Si is*. 2. *h. t. in* 6. juncte Glossa ℣. *Sedem*.

15 Resp. II. Capitulum Sede vacante potest dispensere cum illegitimis, sicut poterat Episcopus. Ita Navarrus *Consil*. 7. *de filiisPresbyt*.Zerola *part*. 2. *Praxis Episc*. ℣. *Capitulum*.§.*Tertio* Barbosa *loc. cit.n*. 23. allegans alios. Ratio est: quia Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in omnibus illis, quae sunt ordinariae jurisdictionis, praeterquam in casibus specialiter exceptis: atqui potestas dispensandi cum illegitimis, ut supra, pertinet ad ordinariam potestatem Episcopi, neque casus iste alicubi reperitur specialiter exceptus; ergo.

Quaeritur III. Utrum dispensatio cum illegitimis 16
sit strictae interpretationis, et qualiter? Resp. I. Certum est, quod ejusmodi dispensatio sit strictae interpretationis; cum censeatur vulnus juris, ac proinde, veluti odiosa, sit stricte accipienda. Patet hoc ex *cap*. 1. §. *fin. h. t. in* 6. ubi de facta tali dispensatione cum illegitimo ad obtinendum beneficium curatum, Pontifex inquit: *Quam exorbitantem a jure oportet veluti odiosam restringi*. Concordant dicta superius *Tit*.2.*de Constitutionibus*. §. 18. *n*. 451. *et seqq.*

Resp. II. Dispensatio cum illegitimis adeo est stri- 17
ctae interpretationis, ut in ea non valeat argumentum e majori ad minus, vel ad simile, nisi quando istud minus comprehensive ac necessario includitur sub illo majori, aut necessario consequitur ad illud, super quo fuit dispensatum. Ita Glossa *can. Si quis in Clero*. 7. *q*. 1. ℣.*Solemnibus*. Barbosa *cad. alleg*. 45. *n*. 2. citans alios; et concordant dicta superius *cit. Tit*. 2. §. 18. *n*. 451. *et* 454.

Infertur proinde primo, quod illegitimus simpli- 18
citer dispensatus ad Beneficium, possit obtinere dumtaxat unicum, non autem duo simul, *cit. cap*. 1. §. *Illa vero h. t. in* 6.

Infertur secundo, quod dispensatus simpliciter ad 19
Beneficium, valeat solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem, aut Personatum. Barbosa *ibid.n* 7.Garcias *deBeneficiis, part*. 1. *cap*. 6. *n*. 59.citans Rotam *decis*.2.*de filiisPresbyt.in novis*.Rebuffus *cit.tit.deDispensatione super defectu natalium. n*. 51. *et seqq*. et alii, paucis exceptis. Ratio est, tum quia dispensatio ejusmodi, veluti odiosa, est stricte interpretanda, sicque ly *Beneficium* simpliciter positum, pro solo simplici accipi debet, *arg.cap.ult.h.t. et cap*. 1. *eod in* 6. *et c. Quamvis plenissima*. 4.*de praebend. in* 6. Tum quia major requiritur idoneitas in Beneficio curam animarum annexam habente, quam in simplici, *c. Cum illis*. 16. *Praebend. in* 6. Simulq; quia in materia odiosa nomine Beneficii, non comprehenduntur Canonicatus, et Dignitates; idque ob majorem horum praerogativam, nisi specialiter exprimantur, ut *c. Statutum*. 22. *de Elect. in* 6.

Infertur tertio, quod illegitimus simpliciter dispensatus ad Ordines, intelligitur dumtaxat dispensatus ad Ordines minores, *arg.cap.ult.h.t.in* 6. junctaGlosse marginali *ibid*.et aliaGlossa in *c Litteras*.14. ℣. *Ordinari.h.t*. Nam quia dispensatio est stricti juris, stricteq; interpretanda, sufficit, quod dispensatio facta ad Ordines effectum suum sortiatur in minoribus Ordinibus, Rebuffus *loc.cit.n*.47.Barbosa *in Tract.de Appellativa verborum significat*.℣.*Ordo n*.1.citans alios. Quod si quis vero dispensetur quoad Ordines sacros, hoc ipso censetur etiam dispensatus quoad minores, utpote qui necessario praerequiruntur ad illos licite recipiendos. Barbosa *cit. alleg*. 45. *n*. 5.

Insuper dispensatio cum illegitimis facta quoad 20
Ordines, non extenditur ad Beneficia: quia haec duo sunt separabilia, atque executio Ordinum potest stare sine Beneficio. Et hoc quidem plerique Doctores extendunt ad quodcunque Beneficium etiam simplex, ob rationes hactenus allegatas. Barbosa *loc.cit.n*.6. Garcias *d part*. 1. *cap*.6.*n*.70.*et seqq*.citans alios: ac proinde cauto in interpretatione, et concessione talium dispensationum fit expressa etiam mentio Beneficii consequendi.

Fatendum tamen, quod Oldradus *Consil*. 215. §. 21
Quaedam. citans Innocentium *in cap.ult h.t*.nonnulli alii velint, quod dispensatus ad sacros Ordines, hoc ipso videatur dispensatus ad obtinendum simplex

Beneficium, ne alioquin in opprebrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur. Cui sententiae favet textus *in c.proposuit.6.h.t.* ubi dicitur, indignum esse, ut illegitimus, postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat beneficio Ecclesiastico carere. Unde Glossa *ibid.* ℣. *Carere.* et Abbas *num. I.* concludunt, atque allegatis aliis juribus probant, quod, qui habet Ordinem, debeat habere Beneficium. Atque haec sententia in illegitimie dispensative promotis ad sacros Ordines, satis probabilis est, sed in dispensatis solummodo ad Ordines minores, procedit prior opinio; cum tales adhoc ad statum Laicalem redire et nubere possint, ne mendicare cogantur.

23 Quaeritur IV. Utrum Episcopus possit dispensare cum illegitimis ad sacros Ordines, saltem virtute Concilii Tridentini, *Sess.24. cap.6.deReform.* quando eorum illegitimitas est occulta? Resp. I. In resolutione hujus quaestionis multum controvertunt Doctores; atque abeunt in duas extremas sententias, prout videre est apud Barbosam, Layman, et alios mox citandos. Et quidem

24 Negativa sententia suadetur ex eo: quia Concilium Trident. *cit. cap.* 6. tribuit solum facultatem *Episcopis dispensandi in irregularitatibus omnibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario*, prout sonant verba ejusdem. Atqui irregularitas illegitimi non provenit ex delicto; cum proles illegitime nata sit innocens, atque extra culpam; ergo.

25 Nec videtur obstare praecedens peccatum parentum. Tum quia per irregularitatem ex delicto occulto provenientem, Concilium intelligit solummodo eam, quae orta est ex delicto proprio ipsius irregularis, et non ex alieno; prout colligitur ex communi sensu et Doctrina tam Theologorum, quam Canonistarum, idcirco asserentium, quod irregularitas illegitimorum sit irregularitas ex defectu, et non ex delicto. Tum quia haec potius provenit ex nota, seu macula quadam morali, et indecentia, quam filius contrahit, eo quod non sit procreatus ex legitimo matrimonio, atque idcirco arcendus censeatur a sacris Altaris ministeriis; non autem ex culpa, seu delicto illius, aut parentum suorum: prout constat ex eo, quia etiam contrahitur ab illo, cujus parentes innupti, ob defectum rationis, ex furore, aut amentia, vel ignorantia invincibili provenientem, in ejus procreatione non peccaverunt. Atque ita tenet Suarez *tom. 5. de censuris, disp.* 50. *sect. 5. n.* 5. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 194. *in fine.* Castro Palao *disp.* 6. *de Censuris, punct.* 9. *n.* 10. Bonacina, Hurtado, Filliucius, et alii non pauci.

26 Affirmativa vero sententia, et priori directe contrarie, fundatur imprimis in hoc: quia irregularitas illegitimi intrinsece dependet a delicto parentum; ergo, quando delictum parentum est occultum, ea revera est irregularitas ex delicto occulto proveniens; sicque comprehenditur sub citato Decreto Concilii Tridentini. Antecedens probatur: quia natus ex matrimonio bona fide contracto: revera tamen invalido, non censetur illegitimus, neque irregularis; ut constat ex c. *Cum inter,* 2. *et c. Perlatum.*8. *et c. Pervenit.* 11. *Qui filii sint legitimi.* Confirmatur: quia *odia restringi, et favores convenit ampliari*, juxta notissimam *Reg.* 15. *Juris in* 6. Ergo, cum Concilium Tridentinum absolute, atque sine aliqua restrictione, dederit Episcopis facultatem dispensandi in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quae oritur ex homicidio voluntario; non est, cur favorem, seu facultatem dispensandi tam amplam, et adeo generaliter concessam, restringamus ad irregularitatem duntaxat provenientem immediate ex proprio delicto, et non etiam ipsam ampliemus ad ortam mediate, seu ex delicto occulto parentum.

27 Confirmatur haec sententia ulterius ex eo. Tum quia memorata Concessio Concilii Tridentini continet merum Beneficium Principis, seu nulli alteri praejudicans; adeoque est latissime interpretanda; cum *plenissima sit in Beneficiis interpretatio facienda*, c. Cui de nov. 27. de Praebend. in 6. cum concordantiis, estque amplius dictum *Tit. de Constitutionibus.* §. 17. *num.* 444. *et seqq.* Tum quia talis irregularitas, seu defectus natalium, in Jure dicitur, ac censetur esse etiam proprius reatus; ut c. *Innotuit.* 20. §. *Multa. de Election.* ubi de quodam illegitime nato legitur, quod is *sponte, ac humiliter suum maluit confiteri reatum.* Ubi ponderandum ly, *suum confiteri reatum.* Tum tandem, quia si revera Concilium Tridentinum a sua tam favorabili ac generali concessione voluisset excludere irregularitatem ex occulto delicto alieno provenientem, potuisset etiam hanc expressisse, sicut expressit, atque excepit irregularitatem ex occulto homicidio subortam, *arg. c. Inter corporalia* §. *Sed neque. de Translat. Episcop.* ergo cum hanc non exceperit, censetur eam comprehendisse, prout in simili dicitur c. *Quia circa.* 22. *de Privileg.* Atque idcirco hanc sententiam, quam arbitror probabiliorem, tenet Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 11. *n.* 156. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resolut.* 64. qui insuper citant Avilam, Coninch, Hurtado, et alios, eandemq; sententiam censet probabilem Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 5 *part.* 5. *cap.* 5. *n.* 2. ac novissime sequitur Ludov. Engel *n.* 9. *h. t.*

28 Nec obstat, quod dispensatio sit stricti juris, strictamque recipiat interpretationem, juxta paulo superius dicta. Non obstat, inquam: nam aliud est dispensatio: et aliud potestas dispensandi, quae nulli est praejudicialis, nisi concedenti; haec enim est favorabilis, atque extendenda; illa odiosa, et restringenda, prout uberius dictum *cit. Tit. De Constitutionibus.* §. 18. *n.* 453. *et seqq.*

29 Neque urgent rationes in favorem sententiae negativae *num.* 24. *et* 25. adductae. Non prima; nam haec irregularitas revera provenit ex delicto, non quidem proprio prolis; sed parentum ejus: qua de causa eam Doctores inter irregularitates ex defectu ponere solent, quamvis adhuc ex delicto saltem mediate proveniat. Nec secunda: quia nullo jure convincitur, dictam facultatem a Concilio Tridentino Episcopis concessam ita esse restringendam, imo oppositum jam fortiter est probatum; praesertim, cum defectus natalium, etiam in Jure censeatur esse reatus ipsius illegitimi. Ad ejus probationem negatur assumptum: cum enim juxta dicta *num.* 26. natus ex matrimonio bona fide contracto, licet a parte rei invalido, censeatur legitimus, sicque nullam maculam moralem contrahat, quamvis revera non sit natus ex legitimo matrimonio: hinc pariter dici potest, quod ejusmodi maculam non contrahat ille filius, qui ob ignorantiam, vel insaniam parentum, natus fuit absque omni horum culpa, dummodo hoc probari valeat. Quamquam de tali casu, utpote moraliter vix possibili, Jura expresse nihil declaraverint, utpote quae debent potius aptari ad ea, quae frequenter et facile eveniunt, non autem perraro, *l. Nam ad ea.* 5. *et seqq. ff. de Legib.*

30 Quaeritur V. An filius Sacerdotis, sive legitimus sive illegitimus, possit ministrare in Ecclesia, cui pater ipsius praefuit? Resp. I. *Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, quos maxime puritas, sanctitasque decet, longissime arceantur*, filii Clericorum illegitimi, quamvis ad Ordines dispensati fuerint, non possunt *in Ecclesiis, ubi eorum parentes Beneficium Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcunque etiam dissimile Beneficium obtinere, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quae parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere.* Ita ha-

betur novissime statutum in Concilio Tridentino. *Sess.* 25. *cap.* 15. *de Reform.* atque ex parte concordat *cap.* 2. *et c. Cum decorem.* 15. *et c. Ad abolendam.* 16. *h. t.* Quamvis non fuerit tantus rigor sacrorum Canonum, qualis nunc est ipsius Concilii Tridentini.

31 Et haec Conclusio, seu potius Decretum Tridentinum non solum procedit in Beneficiis; adeo, ut filius illegitimus non possit in his succedere patri, nec immediate, nec mediate, nisi ex dispensatione Papae (quamvis olim mediate potuerit succedere; ut *c. Ad extirpandas.* 11. *et c. Ex transmissa.* 7. *h. t.*) sed etiam procedit in aliis Ministeriis: Ita ut in illa Ecclesia, in qua pater obtinet Beneficium, filius illegitimus nec possit agere Sacristam, nec simplicem Musicum, nec alium Ministrum; prout resolvunt Navarrus *Consil.* 1. *quaest.* 17. *de Constitut.* Garcias *part.* 7. *de Beneficiis, cap.* 3. *n.* 68. ita fuisse a Sac. Congregatione decisum, referens. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 65. *n.* 20. et alii. Et merito; tum quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* decrevit, ne liceat filiis illegitimis *in dictis Ecclesiis quoquomodo ministrare.* Tum quia indecorum est, ut in Altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret, in quo Unigenitus Dei Filius aeterno Patri pro salute humani generis victimatur, prout legitur in *cit. c. Cum decorem. h. t.* Accedit, quod per illegitimum filium, etiamsi Musicus tantum sit, vel Sacrista, aut aliis Minister in Ecclesia, ubi pater suus ministrat, vel ministravit, adhuc incontinentiae paternae memoria resuscitetur; ac proinde urgeat allata ratio Concilii Tridentini.

32 Insuper dicta Conclusio, seu probibitio Concilii Tridentini, procedit non solum de filiis illegitimis presbyterorum, in Sacerdotio genitis, sed etiam de naturalibus, procreatis ante Clericatum parentum; prout a Sac. Congregatione fuisse decisum, refert Garcias cit. *cap.* 3. *n.* 15. et sequitur Barbosa *d. alleg.* 65. *n.* 6. cum aliis. Et merito: quia ratio a Tridentino Concilio allata, videlicet, *ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis arceatur,* urget pariter in illegitimis ante Clericatum procreatis; ac proinde idem jus de istis esse debet: praesertim, quia verba procemialia legis (ut sunt haec) inducunt causam finalem, *arg. L. ult. ff. de Haeredib. instituend.* ac notant ibi DD. et Bartolus *in L. I. ff. de Origin. jur.* Nepotes tamen legitimi ex filio illegitimo procreati, non comprehenduntur sub dicto Decreto Concilii, sicque possunt obtinere Beneficium avi sui; prout a Sac. Congregatione Concilii fuisse declaratum, refert cit. Garcias n. 22. et Barbosa, *ubi supra*, *n.* 18. apud quos plura de his.

33 Resp. II. Loquendo etiam de legitimis filiis Sacerdotum, non potest filius immediate succedere in Ecclesia, in qua pater ejus fuit proximus Rector. Ita expresse habetur statutum in *c. Quoniam.* 10. *et c. Michael.* 13. *et c. Ad extirpandas.* 11. *h. t.* Siquidem istud speciem continet cujusdam haereditariae successionis in Beneficiis Ecclesiasticis; hae autem successiones semper iniquae, detestabiles ac sacris Canonibus inimicae reputantur; ut *can. Apostolica.* 8. *q.* 1. *et cit. c. Ad extirpandas. h. t. et c. Accepimus. de pactis.* cum concordantiis. Hinc etiam *in cap. I. de Praebend.* dicitur, quod in bonis Ecclesiae non succeditur jure consanguinitatis. Etenim Beneficia Ecclesiastica non nisi dignioribus, et magis Ecclesiae utilibus sunt conferenda, ac solummodo per Canonicam institutionem obtinenda; sicque neutiquam jure quodam haereditario adipisci valent.

34 Dicitur notanter in data Conclusione, *immadiate succedere.* Nam filius legitimus bene potest patri mediate succedere, si videlicet post patrem intercesserit alia persona media, cui beneficium illud collatum fuit, *c. Ex transmissa.* 7. *h. t.* Siquidem tunc cessat species successionis haereditariae; simulque quoad filius Clericorum legitimus, nihil per Concilium Tridentinum reperitur innovatum: unde quoad hos, Jus antiquum remanet incorrectum, *l. Praecipimus. C. de Appellat.* Garcias *cit. part.* 7. *cap.* 3. *n.* 18. Barbosa *d. alleg.* 65. *n.* 16. Pirbing *h. t.* n. 50. et alii.

35 Et additur *succedere.* Nam aliud Beneficium dissimile bene potest legitimo filio conferri etiam in eadem Ecclesia, in qua pater ministrat, *text. clar. c. Ad haec.* 12. *h. t.* Insuper potest filius legitimus praeesse Ecclesiae, in qua pater sine titulo quandoque ministravit, *c. Constitutus.* 8. *eod.* Neque enim tunc fit successio in Ecclesia, vel Beneficio, cum istud pater non praehabuerit: simulque quoad filios legitimos Concilium Tridentinum nihil innoverit, ut proxime dictum.

36 Caeteroquin vero alius, quam Papa, nequit dispensare, ut filius etiam legitimus in Ecclesia paterna, seu Beneficio a patre praehabito, immediate succedat, *c. Dilectus.* 17. *h. t.*

37 Quaeritur VI. An ab immediata successione in Beneficiis Ecclesiasticis etiam pater, vel nepotes, aliique consanguinei prioris Beneficiarii excludantur? Ratio dubitandi est, quia etiam his competit successio haereditaria, seu ab intestato; unde videntur urgere Jura, et rationes hactenus allatae. His tamen non obstantibus,

38 Resp. I. Successio immediata Consanguineorum collateralium in Beneficiis Ecclesiasticis, de Jure communi non est prohibita. Ita Glossa *in c. Ad extirpandas.* ℣. *Filii h. t.* et ibi Abbas n. 9. Fagnanus *in c. Non sine. n.* 27. *et seqq. de Arbitris.* cum aliis. Idque desumitur ex textu dicti Capituli *Non sine*, ibi: *Nepos ejus, quis sibi in Ecclesia jam dicta successit.* Nam hoc de nepote transversali, seu de nepote ex fratre vel sorore, secundum communem usum loquendi, accipiendum venit; ut notat Abbas *ibid. n.* 1. Concordat *c. Ex parte.* 12. *de Offic. Delegat. et c. Accedens.* 23. *de Accusat.* ubi tales nepotes absque alia dispensatione in Beneficio patrui, vel avunculi, immediate leguntur successisse, atque in tali successione judicialiter fuerunt manutenti.

39 Resp. II. Hoc idem de patre respectu filii sui legitimi dicendum est, quod videlicet Beneficium filii sui immediate consequi absque alia dispensatione valeat. Ita a Sac. Congregatione Concilii 22. *Decembris.* 1594. fuisse decisum, refert Nicolaus Garcias *cit. part.* 7. *cap.* 3. *n.* 29. se tenet Barbosa *d. allegat.* 65. *n.* 17. Engel *h. t. n.* 3. et communis aliorum. Ratio est: tum quia Jura, quae in oppositum afferri possent, de patre non loquuntur: ut taceatur, quod ea caeteroquin, veluti odiosa, sint restringenda. Tum quia jus successionis non ita intelligitur esse in ascendentibus et collateralibus, sicut in descendentibus, quos ipsa ratio naturalis ad haereditatem vocat, *l. Cum ratio. ff. de portionibus.* Simulque quia rarum est, ut filii thesaurizent parentibus, eisque Beneficia relinquant, juxta illud D. Apostoli 2. Corinth. 12. *Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.* Jura vero solent constitui de iis, quae frequenter accidunt, non quae perraro, *l. Jura constitui. et seqq. ff. de Legibus.*

40 Resp. III. De nepotibus respectu avi, est distinguendum. Et quidem mortuo patre suo, non potest nepoti conferri immediate sui avi Beneficium; quia tunc Jure communi videretur succedere: secus dicendum, si adhuc vivat pater suus; quia tunc nepos, utpote in gradu remotiori, id jure haereditario petere non posset, nec censeretur. Ita Abbas *in c. Ad extirpandas. n.* 8. *h. t.* citans Innocentium, Jo. Andream, et communem; ac sequuntur Zoesius *h. t. n.* 10. Engel *n.* 3. et alii.

41 Dices. Filiorum appellatione etiam Nepotes continentur; ut *l. Liberorum. ff. de Verb. signif.* ibi: *Filiorum appellatione omnes, qui ex nobis descendunt, continentur: neq; enim dulciore nomine possumus Nepotes.*

quam Filii, appellare. Resp. Istud locum habere in favorabilibus; secus in odiosis, *arg. §. fin. Instit. Qui testamento tutores dari* etc. ac notat Abbas *loc. cit. n.* 8. post Jo. Andream. Verum tamen nomine *Liberorum*, et *Posterorum*, etiam Nepotes comprehendi, quamvis materie sit odiosa, notatur in *cit. §. fin. Inst.* Unde inter haec vocabula, nempe *Filiorum, Liberorum*, est notabile discrimen.

TITULUS XVIII.

De Servis non ordinandis, et eorum manumissione.

SUMMARIUM.

1 *Liberi homines, et Libertini, qui?*
2 *Servi in Jure, qui dicantur?*
3 *Triplex est Servorum genus. Et n. seqq.*
4 *Servi proprie dicti, seu Mancipia, qui?*
5 *Servi adscriptitii, et Servi originarii, qui?*
6 *Famuli pro annua mercede servientes, in sensu Juris non sunt Servi.*
7 *Generatim tribus potissimus modis efficitur quis servus; videlicet*
8 *I. Nativitate, et quid ad hoc requiratur?*
9 *II. Captivitate: et cur capti in bello dicebantur Servi, seu Municipia?*
10 *De facto capti in bello inter Christianos gesto non amplius efficientur Servi, et cur?*
11 *Bene tamen capti in bello contra Infideles; v. g. Turcas gesto.*
12 *Christiani in servitutem Turcicam abducti, a nobis reputantur liberi.*
Unde valet testamentum ab ipsis conditum. Ibid.
13 *III. Venditione quis fit servus.*
14 *Quibus aliis modis quis efficiatur servus?*
15 *Servi proprie dicti, ne etiam Servi adscriptitii, et originarii, prohibentur ordinari absque consensu dominorum.*
16 *Et multiplex hujus ratio.*
17 *Ordinarie requiritur expressa domini licentia; ut servus ordinetur.*
18 *Quamvis etiam tacitus ejus consensus sufficere possit.*
19 *Et tunc eo ipso servus acquirit libertatem.*
20 *Servus ad Ordines minores promotus invito domino, debet huic, ipsum repetenti, restitui.*
21 et 22 *Quid juris, si servus invito domino initiatus fuerit Sacris Ordinibus, Episcopo, vel Praesentatore ejus conditionem servilem sciente?*
23 *Aut Episcopo hanc ignorante, dum servus propria calliditate sacris Ordinibus se fecit initiari?*
24 *Vel etiam ad Sacerdotum promotus fuit?*

1 Queritor I. Servi qui dicentur, et qoot eiot eorum genera? Ubi praenotandum, quod generatim loquendo homines, alii sint liberi, alii servi. *Liberi homines* vocantur, quibus est naturalis facultas ejus, quod cuique facere lubet, nisi quid vi, aut jure prohibeatur, §. *Et libertas. Instit. de Jure personar.* Atque ex his alii sunt Ingenui, alii Libertini. *Ingenui* censentur illi, qui sunt in plena libertate, atque in hac nati fuerunt; ut §. 1. *Institut. de Ingenuis.* Econtra *Libertini*, seu (quod ferme idem est) *Liberti* appellantur, qui antehac fuerunt servi, et postea sunt manumissi, §. 1. *Instit. de Libertinis.* His praenotatis

2 Resp. I. *Servi* in Jure dicuntur illi, qui domino alieno contra naturam Juris constitutione subjiciuntur. Ita desumitur ex §. *Servitus. Institut. de Jure personar.* ubi hac ratione servitus ipsa definitur. Concordat *can. Jus gentium. dist.* 1. ubi servitutes Jure gentium introductae leguntur. Quae postmodum Jure quoque Canonico approbatae fuerunt; ut *can. Id constituimus. 17. q. 4.* cum similibus; atque olim satis frequentes extiterunt, et ab ipsis quoque Ecclesiis acceptatae, ut *can. Ecclesiarum, et can. Episcopus qui. et can. Ecclesiasticis.* 12. *q.* 2. et alibi.

3 Resp. II. Triplex a Theologis, et Canonistis, communiter assignatur genus Servorum, nempe ut alii sint Servi proprie dicti, alii adscriptitii, et alii originarii. Patet hoc ex diversis textibus Juris, in progressu citandis. Ex his

4 *Servi proprie dicti* (qui et *Mancipia* dicuntur) ita sunt juris domini sui, ut eos venumdare possit, *cit. §. Servi Instit. de Jure personar. et can. Fugitivum.* 12. *q.* 2. Et quidquid acquirunt, domino suo acquirant: nam cum ipsi in potestate alterius sint, nihil suum habere possunt, sed totum domino suo acquirunt, *l. Acquiritur nobis ff. De acquirend. rerum domin.* Unde servitus proprie dicta mortalitati fere comparatur, *l. Servitutem. ff. de Reg. Jur.* Neque valet matrimonium, si contrahat talis servus cum persona libera, et ignorante conditionem ejus servilem, *can. Si quis ingenuus. 29. q. 2. et c. Ad nostram. de Conjug. servor.* Atque in conditione talium servorum nulla est differentia, sive fiant tales captivitate, vel nativitate, sive venditione, §. *fin. Instit. de Jure personar.*

5 *Servi Adscriptitii* dicuntur illi, qui glebae, seu praedio cuipiam colendo, sunt perpetuo addicti: unde sine consensu dominorum suorum inde discedere nequeunt. Tandem *Servi Originarii* appellantur, qui ex adscriptitiis nati sunt: et de his fit mentio *in can. Generalis. et can. Admittuntur. et can. Quis aut leges. dist.* 54. et alibi.

6 Caeterum famuli illi, qui dominis suis pro annua mercede serviunt, in sensu Juris idcirco Servi non censentur, imo vere Liberi sunt: unde etiam operas suas libere, cui voluerint, locare possunt.

7 Queritur II. Quibus modis quis fiat servus? Resp. I. Generatim loquendo tribus potissimum modis efficitur quis servus, videlicet nativitate, captivitate, et venditione. Patet hoc ex §. *Servi autem. Instit. de Jure personar.* ubi tres hi modi servitutem inducentes; prae caeteris enumerantur.

8 Sic quippe imprimis nativitate fiunt servi, qui ex matre serva nascuntur: Nam partus sequitur ventrem; ut *cap. un. De natis ex libero ventre. et l. Partum. C. de Rei vendicat.* cum similibus. Quod intellige quantum ad statum libertatis, vel servitutis; non quoad originem, familiam, et honores. Caeterum, ut quis nascatur, servus, requiritur, quod mater toto tempore gestati uteri fuerit serva: unde sive mater libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, sive ipsa tempore partus facta sit libera, sive etiam medio tempore fuerit aliquando libera, infans nascitur liber: quia non debet calamitas matris, quae semel libera iterum in servitutem redigitur, ei nocere, qui in utero est, *text. clar. l. Et servorum. ff. de Statu homin. et §. Sed et si quis. Instit. de Ingenuis.* Et hinc inter causas favorabiles, sicque ample accipiendas, etiam connumeratur libertas, *cap. ult. de Sent. et re judicat.*

9 Deinde captivitate olim apud Romanos fiebant servi, qui in bello capti servabantur, nec occidebantur: unde etiam *Servi* sunt appellati, quasi *Servati*: item et *Mancipia*, eo quod ab hostibus manu capiebantur, unde notatur §. *Servi. Instit. de Jure personar.*

10 Verum de facto generali, et antiquissima consuetudine receptum est, ut capti in bello inter Christianos gesto libertatem non amittant, nec servi fiant, sed praestito redemptionis lytro liberi abeant. Cui laudabili consuetudini favet textus *in can. Cum Redemptor.* 12. *q.* 2. ubi dicitur, quod ad exemplum 11
Redemptoris nostri; qui assumpta carne humana,

et disrupto, quo tenebamur captivi, vinculo servitutis, pristinae nos restituit libertati, salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, et Jus gentium jugo substituit servitutis, manumittentis beneficio nativae reddantur libertati. Qua proin de causa de facto inter Christianos rarius reperiuntur Servi proprie dicti.

11 Excipiuntur tamen hinc capti in bello justo contra Infideles, ut puta Turcas, gesto. Tunc enim, quemadmodum Turcae nostros, sic et nostri jure talionis Turcas captos pro servis habent, ut dediscant insolentiam contra Christianos ab ipsis exerceri solitam.

12 Nihilo minus Christiani in servitutem Turcicam abducti, a nobis ex recepta laudabili consuetudine pro servis non habentur quoad effectum juris, sed ob dignitatem Christiani nominis adhuc reputantur liberi, omniumque jurium capaces: at hoc, tum ne afflictis addatur afflictio, Covarruvias *in cap. Peccatum. de Reg. Jur. in* 6. *part.* 2. §. 11. *num.* 6. Tum etiam, ne nos tyrannidi Infidelium quoquo modo subscribere videamur. Engel *h. t. n.* 5. Unde non solum valebit testamentum ab ipsis ante captivitatem conditum; sed etiam, si fecerint testamentum durante sua captivitate Turcica, illud easdem vires habebit, ac si conditum fuisset ab aliquo in plena libertate constituto: quidquid olim de Jure Romanorum receptum fuerit.

13 Venditione tandem fit aliquis servus, cum homo liber, major viginti annis, ad pretium participandum se se venumdari passus est, §. *Servi autem. Instit. de Jure personar.* Ubi Glossa ✠. *Venumdari*, hoc extendit ad quemlibet alium titulum, quo quis patitur se transferri in alium: ut *l. Si usumfructum ff. de Liberali causa.*

14 Dicitur notanter num. 7. *Tribus potissimum modis efficitur quis servus.* Licet enim hi tres sint praecipui modi, quibus id communiter accidit: nihilo minus etiam aliis quibusdam modis potest quis in servitutem redigi; utpote per revocationem ingrati Liberti in servitutem, *L.* 2. *C. de Libertis.* Item auctoritate Principis ob insigne delictum, *l. De latronum. §. Quibus ad libertatem. etc.* ac hujusmodi: quae tamen de facto inter Christianos ferme exoleverunt.

15 Quaeritur III. An, et cur servi ordinari prohibeantur? Resp. I. Certum est, quod non solum Servi proprie dicti, seu Mancipia; sed etiam Servi adscriptitii, atque originarii, ignorantibus, aut invitis dominis suis, ordinari vetentur. Patet hoc imprimis ex Rubrica praesentis Tituli, quae generaliter inscribitur, *De Servis non ordinandis*: atque ideo, quia continet sensum perfectum, valet argumentum ab ipso depromptum, ut dictum *in Prooemio.* §. 6. *numer.* 96. *et seqq.* Id ipsum constat ex *cap.* 1. *et c. Consuluit. h. t.* cum plurimis concordantiis, quae referuntur *can.* 1. *et seqq. dist.* 54. Et ne quis hujusmodi Jura de servis proprie dictis, seu mancipiis duntaxat, explicare valeat, id ipsum etiam de servis adscriptitiis, atque originariis, statutum habetur in *cit. can. Generalis. et can. Quis aut leges. et can. Admittuntur. dist.* 54. expresse prohibendo, ne tales absque consensu dominorum suorum ad Ordines promoveantur.

16 Resp. II. Rationes, cur servi ab Ordinibus arceantur, potissimum sunt sequentes. I. Quia status servilis est valde vilis, et vicissim magna excellentia, atque dignitas Ordinum Ecclesiasticorum, et Sacerdotii! unde *cit. can. Admittuntur*, reprehenduntur illi; qui servos invitis dominis provehunt *ad fastigium Sacerdotii, tanquam servilis vilitas hunc honorem jure capiat.* II. Ratione justitiae respectu dominorum observandae, ne videlicet per servi ordinationem domino fiat injuria, dum re sua invitus privatur: quae quidem videtur esse potissima ratio dictae prohibitionis eo quod domino consentiente bene possit servus ordinari; sicque sola ejus conditio servilis non obstet. III. Causa Religionis: nam hujus ministerio non posset vacare servus, si a domino suo in servitutem retraheretur, *can. Ex antiquis. et can. Frequens dist.* 54. simulque, quia indecorum est, ut ex Clericis fiant servi, *can. Quicunque. ead. dist.* 54.

Quaeritur IV. Qualis consensus domini requiratur, 17
ut servus ejus ordinari valeat? Resp. I. Ordinarie loquendo, ut servus licite ordinetur, requiritur expressa licentia domini sui, in scriptis obtenta. Textus est in *cit. can. Generalis. dist.* 54. ubi prohibetur sub poena privationis proprii honoris, et communionis, ne quis ejusmodi personas Clericatui applicet, *nisi voluntate forsitan dominorum sub scripturae testimonio primitus absolutas.* Et merito: Ut sic Ecclesiae, atque Episcopo ordinanti de consensu dominorum melius constare valeat; simulque pateat, utrum ipsi servos suos omnino liberos dimittant, nullo retento obsequio (Spirituales tamen operas, juxta *c. Nullus.* 4. c. *Eo libentius.* 6. *h. t.* non prohibentur retinere) ne alioquin, quando voluerint eorum domini, ex Clericis fieri cogantur servi, contra *can. Quicunque. dist.* 54. Idem confirmat recepta praxis, juxta quam homines illi, qui quadam servitute sunt astricti, priusquam ordinentur, consensum dominorum suorum, vel manumissionem, in scriptis Episcopo exhibere debent. Engel *h. t.* n. 6.

Resp. II. Licet ordinarie desideretur expressus do- 18
minorum consensus ad ordinationem servorum, ut dictum; potest nihilo minus etiam tacitus eorundem consensus sufficere: veluti, si dominus sciat, Sacris Ordinibus servum suum initiari, et non contradicat; ut *can. Si servus sciente. dist.* 54.

Et tunc eo ipso servus acquirit libertatem, prout 19
ibidem habetur. Atque istud procedit indistincte; ad quemcunque Ordinem quis sciente, et non contradicente domino, promotus fuerit; sive ad sacrum, sive ad minores, vel ad primam Tonsuram tantum. Abbas *cap.* 2. n. 1. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 3. ac alii. Neque enim dominus potest videri non consentire in libertatem, postquam consensit in Ordinationem; cum sine ea non possit quis rite ordinari, neque fungi officio Clericali: qui autem vult consequens, vult etiam suum necessarium antecedens, prout late probat Barbosa *Axiomat.* 54. *n.* 1: Simile quid habetur *in* §. *Idemque juris, Instit. Quibus ex causis manumittere etc.* ubi si dominus servum instituat haeredem, hoc ipso ei libertatem concedere censetur, quamvis hoc non exprimat.

Quaeritur V. Quid juris, si servus de facto fuerit 20
ordinatus ignorante, atque invito domino suo? Resp. I. Quando servus invito domino fuit promotus solummodo ad Ordines minores, tunc is domino repetenti restituitur, ac revocatur in pristinam servitutem; ut *can. Ex antiquis. et can. Frequens. dist.* 54. *et c. De servorum.* 2. *h. t.* Nam, quia caeteroquin in Minoribus constitutus, nullo jure prohibetur saecularibus negotiis sese immiscere, imo et matrimonium inire: merito tales Clerici jubentur revocari in pristinam servitutem, suisque dominis, qui eos repetunt restitui, ne horum jura quoquo modo turbentur, ac injuste violentur.

Resp. II: Si autem servus ignorante, et invito do- 21
mino, initiatus fuerit sacris Ordinibus, tunc opus est multiplici distinctione. Imprimis enim si talis servus ab Episcopo, sciente ejus conditionem servilem, fuit promotus ad Sacerdotium, vel Diaconatum (idemque nunc dicendum de Subdiaconatu, *can. Miramur.* 7. *h. t.*) tunc ipsa Ordinatus permanet quidem in officio Clericali, atque efficitur liber, sed Episcopus scienter ordinans tenetur pro eo satisfacere.

ac domino suo dare alios duos aequales servos, vel eorumdem aestimationem. Textus est in *can. Si servus absente. dist.* 54. ac notat Abbas *cap. 2. casu.* 3. *h. t.*

22 Et hoc ipsum a pari est dicendum, si Episcopus talem esse servum nescierit, sed Praesentator, aut Supplicans pro tali servo ordinando, istud sciverit: quia tunc ejusmodi Praesentator, sive Supplicans, simili redbibitioni tenetur obnoxius, ac servum ita ordinatum domino suo duplici satisfactione debet compensare; prout *cit. can. Si servus absente. dist.* 54. illico subjungitur. Intellige cum Glossa *ibid. ℣. Officio.* et Abbate *loc. cit.* dommodo talis Praesentator habeat, unde solvat dupliciter: alioquin enim servus ordinatus restituitur domino, juxta mox dicenda.

23 Quod si autem servus propria calliditate, ac fraude, se fecerit sacris Ordinibus initiari, nec Episcopo, nec Praesentatore conditionem ejus servilem sciente: tunc is ex peculio suo (si quod habet ex connisentia domini, vel quia est tantum servus originarius) oblato pretio semetipsum redimere, aut servum vicarium pro se substituere tenetur. Quod si hoc facere non possit, tunc ipse prius a suscepto sacro Ordine Diaconatus, et Subdiaconatus deponitur, ac postea domino petenti, restituitur, *can. Ex antiquis. et can. Quis autem. dist.* 54. *et c. De servorum.* 2. *h. t.* juncta Glossa *fin. ibid.*

24 Si vero servus taliter jam sit promotus ad Sacerdotium, is quidem statim fit liber, ac in suo Ordine remanet, nec deponitur; nihilo minus peculii sui amissione mulctatur; ita ut res, quas post Sacerdotium acquisivit, vel forsan aliunde jam, puta ex connivenția domini habuit, eidem auferantur, *cit. can. Ex antiquis.* ac notat ibi Glossa *℣. Peculii.* Quod si non habeat peculium, serviet domino suo in Divinis Officiis, ac celebratione Mysteriorum, *can. Frequens. dist.* 54. et tradit Glossa *fin. cit. c. De servorum. h. t.*

TITULUS XIX.

De Obligatis ad Ratiocinia ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1 *Ratiocinia, quid sint?*
2 *Obligati ad Ratiocinia; qui?*
3 *Tales prohibentur ordinari ante redditas rationes.*
4 *Et cur?*
5 *Generaliter omnes implicati saecularibus officiis, et negotiationibus, quae in Clericis non tolerantur, ordinari nequeunt. Et n. seqq.*
6 *Exempla regulam non astringunt, sed declarant.*
7 *Gerentes talia munera, quae Clericis suscipere licet, ordinari non prohibentur.*
8 *Si quis ad ratiocinia obligatus invito creditore ordinatur, bona ejus cedunt creditori in solutum.*
9 *Et si ejusmodi bona non sufficiant, alio modo satisfaciat.*
10 *Aut Episcopus scienter ipsum ordinans, tenebitur pro Ordinato.*
11 *Quid juris: si talis Episcopo ignorante, in fraudem creditorum sacros Ordines receperit?*
Et an iste sit suspensus, vel irregularitas. Ibid.

Quaeritur I. Quid sint Ratiocinia, quique dicantur ad ea obligati? Resp. I. *Ratiocinia* sunt rationum redditiones, ad quas aliquis obligatur ex administratione rei publicae, aut privatae, quam gessit. Hostiensis *In Summa. h. t. n.* 1. Itaque

2 Resp. II. *Obligati ad ratiocinia* dicuntur illi, qui generalem aliquam rerum saecularium administrationem habent, vel habuerunt, et inde principalibus suis ad reddendas rationes sunt obstricti: ut sunt Procuratores, Actores, Tutores, Syndici, Officiales, seu Curiales publici, ac hujusmodi.

3 Quaeritur II. Qui omnes hoc Titulo ordinari prohibeantur? Resp. I. Hi imprimis sunt proxime enumerati, videlicet Procuratores, qui mandato domini aliena negotia in judiciis administrant: Actores, seu Syndici, Officiales, aliique Curiales publici, qui ad negotia publice actores deputantur ab Universitatibus: item Tutores pupillorum, et Curatores. Atque isti *in cap. un. h. t.* (quod est desumptum ex Concilio Carthaginensi I. *cap.* 8.) expresse prohibentur ordinari, nisi deposito suo saeculari officio, ac redditis antea rationibus, digni reperiantur.

4 Et merito istud fuit statutum: quia alioquin, si tales saecularibus adhuc negotiis, seu officiis implicati, ordinarentur ante depositum officium, et rationes suis principalibus nondum redditas; hoc ipso *Ecclesia infamaretur* (ut loquitur textus) et plura cogeretur sustinere incommoda, atque molestias, dum tales postea repeti contingeret, *can. Praeterea. dist.* 51. Quin imo ipsamet Ecclesia fieret exosa; eo quod homines aliis etiamnum obligatos, in suum gremium cum praejudicio principalium reciperet. Accedit quod tales magis intentione fugiendi ratiocinia sua, Forumque Civile declinandi, per quod ad reddendas rationes compellerentur, quam amore Religionis ad Clericatum transire videantur, *arg. can. Legem. dist.* 53. ac notat Hostiensis *in Summa. h. t. in fine.*

5 Resp. II. Praemissa Constitutio, sive *cit. cap. un. h. t.* ampliatur ad omnia ea officia, et negotiationes saeculares, quae in Clericis non tolerantur: ut est obligatio militiae, *can. Legem, quam. dist.* 53. Item conductiones vectigalium, aliaeque negotiationes saeculares Clericis prohibitae, *in cap. 1. et 2. Ne Clerici vel Monachi etc. et can. Credo.* 21. *q.* 3. Unde, sicut talia mere saecularia officia Clericis sunt interdicta, juxta illud D. Apostoli 2. Timoth. 2. *Nemo militans Deo, implicat se negotiis saecularibus,* et Canones proxime citatos cum similibus: ita multo magis interdictum, atque prohibitum esse dignoscitur, hujusmodi saecularibus officiis, atque negotiationibus, etiamnum implicatos ad Clericatum promovere; nisi exemplo S. Matthaei Apostoli prius ab hisce obligationibus et functionibus saecularibus, sese liberos reddiderint.

6 Nec obstat, quod *in d. cap. un. h. t.* solummodo fiat mentio de Procuratoribus, Actoribus, Executoribus, et Curatoribus, seu Tutoribus pupillorum: de quibus postea subjungitur, quod ante libertatem negotiorum, seu officiorum suorum ordinari non debeant, ne Ecclesia infametur: quamvis post deposita onera, ac redditas rationes, si caeteroquin digni fuerint, ordinari valeant. Non obstat, inquam: quia praefata officia potius exempli causa hic exprimuntur. Atqui exempla regulam non restringunt, *arg. L.* 1. *§. Quod vulgo. ff. De vi et vi armat.* Quin imo ea declarant, dispositionem de similibus esse intelligendam, *arg. can. Jus naturale. dist.* 1. *et c. Inter caeteras de Rescriptis. et cap.* 1. *Ne Clerici vel Monachi etc.* et notat Fagnanus *c. Non minus. n.* 30. *de Immunit. Eccles.* ac proinde, quae in praesenti *cap. un. h. t.* dicuntur de Procuratoribus, Actoribus, et Tutoribus, recte a simili, atque ob paritatem rationis, extenduntur ad caetera officia saecularia Clericis interdicta.

7 Notanter additur, *Officia saecularia Clericis interdicta.* Quia illa munera, quae Clericis pietatis intuitu, aut alia rationabili de causa suscipere concessum est, pariter a Clericatu suscipiendo neminem repellere debent. Hinc, quia in *can. Pervenit dist.* 86. Clericis conceditur, quod juxta Leges possint Agnato-

rum suorum tutelas, et curationes in se suscipere, sicque ipsorum Tutores et Curatores esse, licet ad hoc cogi non possint, ut notat Glossa *ibid.* ℣. *Tutelas*: et quia juxta eundem Canonem, qui repetitur *in can.* 1. *caus.* 21. *q.* 3. iidem Clerici propter timorem Dei possunt esse Administratores, rerum Ecclesiae, sicut et pupillorum, viduarum, aliarumque miserabilium personarum, quae maxime Ecclesiastico indigent adminiculo: consequenter etiam talia munia gerentes, atque in officio suo perseverantes, poterunt ad Ordines promoveri, si caeteroquin digni reperiantur. Glossa magna *in cap. un. h. t.* ubi plura circa praesentem materiam breviter resolvit.

8 Quaeritur III. Quid agendum, si quis adhuc ad ratiocinia obligatus, contra prohibitionem creditoris de facto fuerit ordinatus? Resp. I. Bona taliter ordinati redduntur, seu cedunt creditori in solutum usque ad redditas rationes, condignamque satisfactionem. Ita Glossa *cit. cap. un.* ℣. *Infamatur*. et Abbas *ibid. n.* 7. *h. t.*

9 Resp. II. Quod si ejusmodi bona non sufficiant, tunc is ab Episcopo adigendus est, ut alio modo, prout et quamprimum fieri potest, convenienter satisfaciat: sin minus, ipsemet Episcopus, si fuit in culpa talem scienter ordinando contra voluntatem creditorum, tenebitur pro Ordinato. Ita Glossa, et Abbas *ubi supra*, et alii. Et quidem priorem partem suadet ipsamet naturalis aequitas, et obligatio virtutis justitiae, volentis, ut cuique suum reddatur, quantum possibile fuerit.

10 Altera vero pars ex eo probatur: quia Episcopus talem scienter ordinans, isto suo facto ademit creditoribus potestatem absolute exigendi debitum, ob privilegia Clericalia; simulque Ordinato abstulit facultatem negotiandi, atque de novo lucrandi, unde creditoribus postmodum satisfacere posset, cum post susceptos sacros Ordines negotia saecularia amplius tractare non valeat, *can. Fornicari. dist.* 88. cum similibus. Ergo non mirum, quod Episcopus scienter talem ordinans, pro ipso teneatur.

11 Resp. III. Quod si ratiociniis obligatus malitiose, ac in fraudem creditorum, et Episcopo ignorante sacros Ordines receperit, tunc is ab Episcopo arbitrarie puniri poterit, ac debebit, ne crimina maneant impunita. Nihilo minus sic ordinatus propterea non deponitur e suscepto Ordine, ut recte notat citata Glossa, ℣. *Infamatur*. Nec etiam talis ab Ordinum exercitio est suspensus, neque aliqua irregularitate irretitus; cum nullo Jure quid tale reperiatur cautum. Excipe, nisi forsan talis fuisset sacris Ordinibus initiatus absque titulo sufficientis sustentationis, quem falso finxisset; tunc enim foret ipso jure suspensus, juxta dicta superius *Tit. de Ætate et qualitatibus Ordinandorum*. §. 7. *n.* 182. *et seqq.*

TITULUS XX.

De corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Praesens Titulus differt ab eo, qui est* De Clerico aegrotante, vel debilitato.
3 *Corpore vitiati, qui?*
4 *Debilitas corporis.*
5 *Mutilatio, et*
6 *Deformitas ejus, in quo consistant?*
Per membrum, quid proprie intelligatur? Num. 5.
7 *Corpore vitiati non sunt ordinandi, nec ad Clericalem Tonsuram promovendi.*
8 *Et quid, si vitium corporis post susceptos Ordines superveniat? Et n.* 12.
9 *Ubi vitium corporis vel impedit exercitium Ordinis, vel notabilem deformitatem causat; inducitur irregularitas, et prohibetur quis ordinari.*
10 *Mutilatus manus nequit ordinari, imo ad Abbatiam promotus deponitur.*
11 *Carens medietate palmae, ordinari non potest.*
12 *Bene tamen jam ordinatus potest exercere actus Ordinis, in quantum valet; et cur?*
13 *Carens pollice, vel indice, aut ejus ungula, num possit ordinari?*
14 *Et quid de eo, qui caret alio digito?*
Vel habet sex digitos. Ibid. et n. 28.
15 *Claudus an valeat ordinari?*
16 *Carens oculo, vel in eo habens maculam, an ordinari possit?*
17 *Quid si quis careat solo visu oculi dextri?*
18 *Aut sinistri, quem vocant* Oculum Ordinis.
19 *Irregularis est leprosus, paralyticus, arreptitius etc.*
20 *In dubio de gravitate vitii corporalis, pertinet Episcopum id dijudicare.*
21 *Etiam respectu Religiosorum ab ipso ordinandorum.*
22 *Et quid de Religiosis jam ordinatis?*
23 *Solvitur instantia ex* Levit. cap. 21. *desumpta.*
24 *Illudque explicatur.*
25 *Mutilans seipsum, aut sui mutilationem sine justa causa procurans, sit irregularis.*
26 *Licet solam partem digiti sibi absciderit.*
27 *Haud obstante, quod alioquin defectus digiti non inducat irregularitatem.*
28 *Habens sex digitos, potest unum resecare.*
29 *Irregularitas incurritur, quamvis culpa abscindentis sibi membrum, vel partem ejus, non sit notoria.*
30 *Aut ex zelo indiscreto, v. g. animo sedandi libidinem, quis se ipsum mutilaverit.*
31 *Castratus in infantia, vel ex justa causa faciens se mutilari, non fit irregularis.*
32 *Dans operam rei illicitae, ac ex se periculosae, secuta sui mutilatione fit irregularis.*
33 *Et hujus ratio.*
34 *Secus, si actio illa prava non est ex se periculosa, seu inductiva mutilationis.*
35 *An sit irregularis, qui deprehensus in adulterio, sicque mutilatus, amisit virilia?*
36 *Cum corpore vitiatis regulariter dispensat solus Papa.*
Et quidem non facile, quando deformitas est gravis. Ibid.
37 *Nec solet Papa directe dispensare cum corpore vitiatis.*
38 *An aliquando cum ipsis etiam dispenset Episcopus?*

Post impedimentum defectus Natalium, item Conditionis, et Obligationis ad ratiocinia, proceditur ad vitium corporis, quod pariter prohibet quosdam ordinari. 1

Et sciendum, quod praesens Titulus differat ab illo, 2
loc, qui habetur Libro III. Decretalium, *De Clerico aegrotante, vel debilitato*: nam ibi quaeritur, an Clericus aegrotans, vel debilitatus, debeat amittere Beneficium Ecclesiasticum, quod jam adeptus fuerat: hic autem, an talis possit ordinari, aut in jam susceptis Ordinibus ministrare. Hostiensis *in Summa h. t. a princip.* Quibus praenotatis

Quaeritur I. Corpore vitiati qui sint, et an ordinari 3
valeant? Resp. I. Illi censentur esse *Corpore vitiati*, qui vel sunt corpore debilitati, vel mutilati, vel deformes: Generatim enim loquendo vitium corporis est triplex, videlicet debilitas, mutilatio, ac deformitas ipsius, prout notat idem Hostiensis *loc. cit. n.* 1. *et seqq.* ac sequuntur alii passim.

Debilitas corporis consistit in defectu virium, seu 4

inefficacia membrorum ad praestandas suas naturales operationes. Unde illi dicuntur *debilitati*, qui omnia quidem membra habent, sed tamen unum, aut aliquod eorum est inefficax, seu insufficiens ad exequendum ministerium suum: ut puta, si quis habeat manum aridam, oculum caecum, aut hujusmodi.

5 *Mutilatio* consistit in carentia membri, sive dein haec proveniat a natura, sive ab extrinseco: unde *Mutilatus* dicitur ille, qui caret membro aliquo. Per membrum autem proprie intelligitur pars aliqua principalis, quae peculiarem in corpore functionem, seu operationem habet: ut oculus visionem, auris auditum, manus apprehensionem, pes gressum, ac hujusmodi, *arg. can. Singula. dist.* 89. ac notat Abbas *in cap.* 1. *n.* 10. *Qui Clerici vel voventes etc.* Covarruvias *part.* 3. *Clem. Si Furiosus. n.* 8. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 42. *n.* 11. et alii.

6 *Deformitas* tandem importat maculam quandam, seu defectum notabilem in membris exterioribus. Atque idcirco illi censentur *deformes*, qui habent ejusmodi maculam, seu vitium notabile in membris suis, ratione cujus sine indecentia, scandalo, horrore, aut risu aliorum conspici nequeant: ut sunt habentes monstruosum gibbum, vel oculum erutum, aut nasum abscissum; item graviter claudicantes, leprosi, ac hujusmodi.

7. Resp. II. De corpore vitiatis extat regula *in can. Non confidat. dist.* 50. cum concordantiis, quod Divinis non sint applicandi ministeriis, nec ordinandi: adeo, ut ille, qui patitur vitium corporis duntaxat celebrationem impediens, puta quia caret pollice etc. non possit absque dispensatione promoveri ad Ordines etiam inferiores, vel minores, imo nec ad primam Tonsuram, prout tenuit Rota *in una Romana pensionis* 3. *Junii* 1583. *coram Cardinali Seraphino*, quem refert, ac sequitur Nicol. Garcias *part.* 7. *de Beneficiis, cap.* 12. *n.* 28. *et seqq.* post Suarez, Toletum, et alios, quidquid nonnulli contradicant. Nam generale est, quod corpore vitiati, utpote irregulares, non possint ordinari, nec Divinis applicari ministeriis, *cit. can. Non confidat.* cum similibus: atqui applicatur Divinis ministeriis, qui vel ad Clericalem Tonsuram admittitur, et multo magis ad Ordines; ergo.

8 Secus est dicendum, si tale vitium, seu defectus corporis absque culpa supervenerit post susceptos jam Ordines: quia tunc non redditur quis ex toto irregularis, sed solum quoad illum actum Ordinis, quem ob ejusmodi vitium corporis vel nullo modo, vel saltem non absque notabili deformitate, exercere potest; ut *cap.* 2. *de Cleric. aegrot.* et notat Abbas *ibid.* Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 200. §. *Septimo*, et communis, atque amplius in progressu dicetur.

9 Quaeritur II. Quandonam corpore vitiati censeantur irregulares, atque ordinari prohibeantur? Resp. I. Generatim loquendo, ubi vitium corporis est tale, ut vel impediat congruum exercitium Ordinis, ac praesertim celebrationem Missae, vel saltem notabilem deformitatem causet; tunc illud inducit irregularitatem, ac prohibet quempiam ordinari, sive incurratur ex propria culpa, sive absque culpa. Ita Abbas Panormitan. *in cap.* 2. *n.* 1. *de Clerico aegrot.* Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 200. Covarruvias *in Clem. un. de Homicidio part.* 1. *circa initium.* Pirhing *h. t. n.* 2. et alii communiter. Idque probatur inductione, allegando simul diversa Jura hoc ipsum decidentia.

10 Sic imprimis, quando quis manu fuit mutilatus, pro tam enormi defectu ad sacros non potest Ordines promoveri. *text. clar. c. Exposuisti.* 6. *h. t.* Ubi idcirco deciditur, quod promotus ad Abbatiam tacito tali defectu, etiam ab Abbatia sit deponendus: quia nimirum Abbates de facto debent fieri Presbyteri, *cap.* 1. *de Ætate et qualit. praeficiend.*

11 Deinde Presbyter, cui medietas palmae cum duobus digitis per praedonem fuit abscissa, Missam celebrare non permittitur: quia ob debilitatem membri nec secure id facere posset, ut dicitur *cap.* 2. *de Cleric. aegrot.* Unde a fortiori ita mutilatus ordinari non valet.

Nec obstat, quod ibidem dictus Presbyter post 12
amissam medietatem palmae suae adhuc, dempta celebratione Missae, caeteris Sacerdotalibus officiis fungi permittatur; sicque liceat ipsi poenitentes absolvere, Aquam lustralem benedicere, matrimonio assistere, mortuos sepelire, ac hujusmodi. Resp. enim, hoc solummodo procedere quoad jam Ordinatos, utpote respectu quorum vitium corporis superveniens duntaxat prohibet exercitium Ordinum susceptorum, quatenus urget impedimentum: non vero quoad Ordinandos, juxta *cit. can. Non confidat. dist.* 50. Et ratio disparitatis inter istos est: tum quia multa fieri prohibentur, quae tamen facta tenent, *c. Ad Apostolicam. de Regularib.* sicque non mirum, quod superveniente sine propria culpa vitio corporali, antea jam ordinatus in suscepto Ordine, quantum fieri potest ministrare permittatur; non autem tali Ordine primum initiari. Tum quia, *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes*, ut habet vulgatum axioma, et notatur in *c. Quemadmodum.* 25. *de Jurejurand.* Tum tandem, quia afflicto non est addenda afflictio, *c. Ex part.* 5. *de Cleric. aegrot.* ac proinde Clericus jam ordinatus, si postea sine sua culpa mutiletur, merito permittitur illos Ordinis actus exercere, quos absque deformitate potest praestare: non autem Laicus jam mutilatus de novo ordinari. His adde dicta superius *n.* 7. *et* 8.

Tertio, carens pollice, aut indice dextrae, seu sini- 13
strae manus, vel ipso ita debilitatus, ut sacram Hostiam frangere nequeat, ordinari non potest; argumento a sensu contrario desumpto ex *cap. ult. h. t.* ibi: *Si ad frangendam Eucharistiam sit in pollice ipso potens*: ac notat Barbosa *in Collectan. ibid. num.* 3. *et* 4. citans alios. Nam omne vitium corporis, quod praestat impedimentum executioni Ordinis (ut fit in proposito) vel insignem inducit deformitatem, impedit quempiam sacris Ordinibus initiari. Covarruvias *in Clem. Si furiosus. de Homicid. part.* 1. *in princip. num.* 5. Navarrus *cap.* 27. *Manual. nu.* 198. *et* 199. et alii. Econtra vero non prohibetur promoveri ad Sacerdotium, qui caret solummodo ungula pollicis dummodo ad frangendam Eucharistiam adhuc in pollice sit fortis et sufficiens; prout expressum habetur *cit. cap. ult. h. t.* Quod procedit, si aliunde notabilis deformitas non concurrat; simulque talis defectus propria culpa non acciderit: quod additur ob dicenda inferius *n.* 25. *et seqq.*

Quarto, carens digito sinistrae manus absque sua 14
culpa, irregularis non est, *text. clar. can. Lator. dist.* 55. ubi Glossa finalis hoc extendit ad digitum manus dexterae, dum tamen non concurrat deformitas magna. Quin imo id ipsum esse dicendum de eo, qui caret digito medio, censet Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 42. *n.* 21. contra Sayrum *de Censuris, lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 16. et quosdam alios. Ratio est: quia digitus non est proprie membrum nostri corporis; simulque digitus medius non deservit Eucharistiae tangendae, atque frangendae, ad instar pollicis et indicis, de quibus *num. praec.* jam dictum. Caeterum qui senos habet digitos in manibus, non censetur irregularis, prout innuit Glossa *can. Qui partem dist.* 55. et favet textus *in l. Idem Offilius. ff. de Ædilit. edict.*

Quinto, qui adeo est claudus, ut nequeat sine pede 15
ligneo, vel sine baculo incedere, nequit ordinari in Presbyterum, *can. Nullus Episcopus de Consec dist.* 1. ac notat Glossa *ibid.* ✠. *Cum baculo.* Secus, si duntaxat claudicans effectus sit, *can. Si quis in infirmitate, dist.* 55.

dummodo alia notabilis deformitas non concurrat, *arg. cap.* 2. *h. t.*

16 Sexto, censetur irregularis, atque ordinari prohibetur, cui oculus erutus est; ut habetur *in can. Si Evangelica. dist.* 55. ibi : *Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundum Canones Sacerdotii jura concedi:* siquidem hujusmodi carentia organi oculi, notabilem parit deformitatem. Secus dicendum de eo, qui habet in oculo maculam, quae non inducit magnam deformitatem : nam talis non est prohibendus ab aliquo Ordine, etiam si sit Episcopalis ; ut *cap.* 2. *h. t.*

17 Idemque dicendum de eo, qui caret solo lumine, aut visu dextri oculi, modo habeat utrumque oculum integrum: vel qui habet visum ac intuitum brevem, aut non videt sine perspicillis ; quia hujusmodi vitium non inducit notabilem deformitatem.

18 Utrum autem, qui caret visu oculi sinistri, quem Stylus Romanus *Oculum Canonis* appellat, eo quod necesse sit videre eo, ut quis Canonem Missae sine indecora, et nimia faciei conversione legere possit, sit irregularis, variant Doctores. Nam talis a quibusdam absolute censetur irregularis, *arg. c. Constitutionem.* 2. *de Verb. signif. in* 6. ibi : *Manifestum defectum in visu.* Ubi Glossa idem de carente oculo, et de carente ejus visu sensisse videtur : atque istud, loquendo de oculo sinistro, tenet Suarez *disp.* 51. *de Censuris, sect.* 3. *n.* 15. Nicol. Garcias *part.* 7. *de Beneficiis, cap.* 12. *n.* 22. et sequuntur plures alii, volentes, talem esse irregularem, eo quod careat oculo Canonis. Alii tamen id limitandum aestimant, si absque notabili deformitate seu indecentia Canonem legere nequeat, aut defectus ille cum alia gravi faeditate faciei, seu oculorum sit conjunctus ; prout notat Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 199. Layman *lib.* 1. *Theolog. Moral. tract.* 5. *part.* 5. *cap.* 7. *n.* 2. Diana *part.* 4. *tract.* 2. *resol.* 73. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap* 33. *n.* 140. *et part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 42. *n.* 31. cum plurimis aliis, quos citat. In dubio autem standum erit judicio Ordinarii, juxta proxime dicenda.

19 Insuper ex hoc capite irregularis est leprosus, paralyticus, phreneticus, arreptitius, sive a daemone obsessus, morbo caduco laborans, ac hujusmodi, *can. Communiter. dist.* 33. *et can. Praecipimus. dist.* 34. *et c. Tua nos. ac seqq. de Cleric. aegrot.* cum similibus. Veruntamen si tales integre convaluisse videantur, ac jam ante ordinati erant, possunt admitti ad celebrationem. Sacerdos quoque, si morbo caduco laborans raro cadat, et etiam sputa ore non evomat, privatim celebrare potest, adjuncto ei socio Sacerdote, qui Missam prosequi possit, si alter deficiat. Layman *cit. cap.* 7. *n.* 2. *et seqq.* citans alios.

20. Quaeritur III. Ad quem in dubio pertineat judicare de gravitate vitii corporalis circa Ordinandos ? Resp. I. In dubio, utrum aliqua membri debilitas adeo sit gravis, vel deformitas tam scandalosa, ut inducat irregularitatem, atque impediat receptionem Ordinum, seu ipsorum executionem, id relinquitur determinandum judicio Episcopi promoventis. Ita desumitur *ex cit. can. Communiter. dist.* 33. *et cap.* 2. *h. t.* ac tradit ibidem Glossa *fin.* et Abbas *n.* 1. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 200. Menochius *lib.* 2. *de arbitrar. Judic. casu* 226. *n.* 7. *et* 8. et alii. Nam, cum ob maximam casuum particularium varietatem omnia lege comprehendi nequeant, recte in causis particularibus multa prudenti Judicis arbitrio (qualis impraesentiarum est Episcopus, per Jura citata) commissa fuerunt, *l. Non possunt, ff. de Legib.* cum similibus.

21. Resp. II. Etiam respectu Regularium pertinet ad Episcopum Ordines collaturum judicare, atque in dubio determinare circa vitium corporis eorum. Ita Emmanuel Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. q.* 24. *art.* 4. hanc opinionem censens verissimam. Sylvester ✠. *Corpore vitiatus. num.* 2. Navarrus *cit. numer.* 200. *et Consil.* 1. *nu* 3. *h. t.* dicens, in tali dubio ita esse recurrendum ad determinationem Episcopi, ut non sufficiat arbitrium Confessarii, neque alicujus Praelati ejus, qui est ordinandus : idemque tradit Barbosa *in c. Cum de tua. n.* 4. *h. t.* citans alios. Ratio est : tum quia in *cit. can. Communiter. dist.* 33. *et cap.* 2. *h. t.* tale judicium committitur Episcopis. Tum quia nullo jure cogitur Episcopus illum ordinare, cujus defectum corporalem judicat esse tantum, et adeo gravem, ut inducat irregularitatem, sicque impediat licitam collationem, et receptionem Ordinum.

22 Dicitur notanter, *ad Episcopum Ordines collaturum.* Quia non immerito post Mirandam *tom.* 2. *Manual. Praelat. quaest.* 8. *art.* 3. *concl.* 1. hic distinguitur, atque allata doctrina intelligitur solum quoad Regulares, primos ordinandos, utpote quos Episcopus ordinare non tenetur, si judicet, ipsos adeo gravi vitio corporis laborare, ut licite a se ordinari non possint. Secus quippe dicendum est de Religiosis, post Ordines jam susceptos in tale vitium corporis incidentibus: quia tunc stante dubio, an illud sit grave, seu generans scandalum, adeo ut impediat Ordinum jam susceptorum executionem, judicium circa hoc ferre pertinet ad proprium Praelatum Regularem, utpote qui in suos subditos Regulares ordinariam, et quasi Episcopalem jurisdictionem habet, *c. Abbates.* 3. *de Privileg. in* 6. ac proinde non tenetur Praelatus ipsum remittere ad Episcopum pro audiendo ejus judicio, cum ipsemet istud circa suum subditum Religiosum ferre valeat. Concordat Summa Angelica ✠. *Corpore vitiatus. n.* 5. ubi inquit, quod in Religiosis exemptis judicabit suus Praelatus ordinarius, si dubitetur, an vitium corporis generet scandalum : quia isthaec doctrina debet habere locum saltem in Religiosis jam ordinatis.

23 Dices. Dominus Deus *Levit. cap.* 21. generaliter praecepit, ut homo, qui habuerit maculam, non accedat ad ministerium Altaris: si caecus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus etc. Ergo frustra adhuc de his judicare relinquitur arbitrio Episcopi. Resp. negando consequentiam : nam imprimis Praecepta judicialia, et caeremonialia veteris Legis, in Christi morte fuerunt evacuata, atque obligare desierunt ; licet postmodum quaedam judicialia, ob suam naturalem aequitatem, per Ecclesiam sint reassumpta; prout uberius dixi in *Theolog. Moral. Tract.* 2. *Distinct.* 2. *quaest.* 1. *n.* 5. *et* 9. *et seqq.*

24 Deinde, quamvis allegatum Legis Mosaicae praeceptum amplius ad litteram non obliget, nihilo minus illud obligat etiamnum in sensu morali, ac mystico ; prout pulcberrime declarat S. Gregorius Papa, *part.* 1. *Pastoralis*, *cap.* 11. ac refertur *can.* 1. *dist.* 49. Ubi per *Caecum* intelligit eum, qui supernae contemplationis lumen ignorat, ac praesentis vitae tenebris pressus, venturam lucem nequaquam diligendo conspicit. Per *Claudum* vero, qui quidem quo pergere debeat aspicit, sed per infirmitatem mentis vitae perfectae viam tenere non valet : et sic loquendo de caeteris, ad insinuandum, quod hujusmodi maculis quoad animam infecti, locum regiminis assumere non studeant, nec propriis adhuc criminibus depravati, intercessores ad Altare Domini fieri appetant pro culpis alienis.

25 Quaeritur IV. Utrum mutilantes seipsos, aut mutilationem perpessi censeantur irregulares, et ab Ordinibus repellendi? Resp. I. Mutilans sponte seipsum, aut mutilationem sine justa causa procurans in quacunque parte corporis, fit irregularis, sicque ab Ordinibus arceri debet. Ita communis ; ut patet ex *cap.* 3. *et* 5. *h. t.* argumento a sensu contrario desumpto. Idem habetur expressum *can. Maritum. dist.* 33. *et can. Si quis abscidit. et can. Hi qui se. dist.* 55. ubi is,

qui sibi ipsi abscidit virilia, etiam ad repugnandum vitio carnali, Clericus fieri prohibetur: *quia* (inquit textus) *sui est homicida, et Dei conditionis inimicus.* Qua de causa ibidem, si quis cum Clericus fuerit semetipsum absciderit, jubetur omnino damnari, hoc est, deponi, ut explicat Glossa *fin. in c. Significavit* 4. *h. t.* Quia non licet alicui saevire in corpus suum: cum nemo sit dominus membrorum suorum, *l. Liber homo.* 13. *ff. ad legem Aquiliam.*

26 Atque hoc procedit non solum, quando quis semetipsum castravit, vel integrum membrum amputavit; sed etiam locum habet in eo, qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit. Nam etiam hunc ad Clerum Canones non admittunt, prout expresse dicitur in *can. Qui partem, dist.* 55. estque Innocentii Papae; sicque indubitate habet vim obligandi.

27 Nec obstat, quod alioquin defectus digiti non inducat irregularitatem, ut supra *n.* 14. dictum est. Non obstat, inquam: quia in talibus seipsos mutilantibus non tam consideratur defectus, quam effectus, seu prava voluntas, atque saevitia, qua quis ausus est sibi vim inferre ac ferrum injicere; prout cit. *can. Qui partem* notatur.

28 Limitat tamen istud Glossa *ibid.* ℣. *Digiti*, in casu, quo quis haberet sex digitos: nam posset tunc digitum superfluum resecare, sicut ungues, aut dentes nimis prolixus praescindere valeret. Verum talis resecatio non fieret absque justa causa; sicque non mirum, quod licita existat, dummodo possit fieri absque periculo vitae, vel alterius gravis damni.

29 Insuper procedit Conclusio, licet culpa abscindentis sibi membrum, aut digitum, vel partem ejus, non sit notoria. Siquidem Canones *n.* 25. allegati non fundantur in notorietate culpae, ac delicti, sed in prava voluntate atque saevitia, quam quis erga seipsum exercuit. Nicol. Garcias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 12. *n.* 5. citans Glossam *in cap. fin. h. t.* Suarez *disp.* 51. *de Censuris, sect.* 2. *n.* 6. *et* 8. Molinam, Toletum, et alios: quamvis Abbas *in d. cap. fin. h. t.* Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 198. ac nonnulli alii, ad incurrendam hanc irregularitatem requirant notorietatem peccati, quod quis seipsum abscindendo commisit.

30 Procedit ulterius Conclusio, tametsi quis ex zelo indiscreto, ut puta animo sedandi libidinem, vel existimando, ea ratione se obsequium Deo praestare, semetipsum mutilaverit, aut castrari permiserit. Textus est *in cit. can. Hi qui se. dist.* 55 *et c. Significavit.* 4. *h. t.* in quo priori loco sermo potissimum est de Laicis causa sedandae libidinis sese abscindentibus, qui simpliciter et totaliter fiunt irregulares, nec ad Clerum promoveri sinuntur. In posteriori autem loco est mentio de Presbytero jam ordinato, et se castrari curante, eo quod putaverit obsequium se praestare Deo; qui efficitur irregularis partialiter solum, ita et ab Altaris ministerio quidem arceatur (sicque non possit celebrare Missam, nec ut Diaconus, vel Subdiaconus solemniter celebranti ministrare: prout infert Joan. Andreas *in d. c. Significavit. num.* 4. et Hostiensis *ibid.* §. *Quid sit impotentia.* et Layman *n.* 2. *h. t.*) possit tamen ex dispensatione sui Episcopi caetera officia Sacerdotalia peragere, solemniter baptizando, poenitentes absolvendo, et hujusmodi.

31 Resp. II. Sectus in infantia, vel ex justa causa faciens sibi virilia amputari, licite ordinari, atque in suscepto Ordine ministrare potest: idemque dicendum de mutilatione ex justa causa facta in alio membro, dummodo exinde non impediatur exercitium Ordinis, nec alia notabilis deformitas consequatur. Ita communis; et habetur decisum tum *in can. Si quis a Medicis. dist.* 55. tum *in cap.* 3. *et* 5. *h. t.* Siquidem hic cessat ratio superius allata imponendi irregularitatem, videlicet perversa voluntas, et saevitia in seipsum, dum quis vel ignorans in infantia vel invitus, v. g. a latronibus secatur, aut mutilationem de consilio Medicorum sustinet ad avertendum gravius malum corporis; ac proinde subintrat regula generalis, quod quis ob vitium corporis non repellatur ab Ordinibus, nisi vel inhabilitas ad congruum exercitium Ordinis, vel notabilis deformitas, scandalumque inde consurgat.

32 Quaeritur V. Utrum is, qui dans operam rei illicitae casu amisit virilia, seu aliud membrum non impediens Ordinis executionem, vel in poenam commissi delicti ab alio iisdem privatus est, censeatur irregularis? Resp. I. Quando quis dedit operam rei illicitae, quae ex se est periculosa, seu inductiva talis mutilationis, censetur is secuta mutilatione sui manere irregularis: secus, si illa actio prava ex se non est ita periculosa. Ita Covarruvias *in Clem. Si furiosus part.* 2. §. 4. *n.* 19. Nicol. Garcias *part.* 7. *de Beneficiis. cap.* 12. *n.* 19. *et seqq.* citans plures alios; quamvis quoad alteram partem non pauci teneant oppositum indistincte docentes, quod dans operam rei illicitae, si casu perdat membrum, aut in poenam commissi delicti ac inimicis ipso privatur, fiat irregularis: ut Hostiensis *in Summa h. t. n.* 4. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 198. Jo. Andreas, et alii plures; qui inde concludunt, Clericum illum censeri irregularem, quem maritus cum uxore sua deprehendit, et de membris inimicis vindictam sumpturus, pudenda ejus abscidit: quia (inquiunt) hoc ipsi est imputandum.

33 Prima pars conclusionis est certa, et communis. Ratio est: quia ille, qui est causa culpabilis homicidii, vel mutilationis in alio factae, censetur irregularis; ergo multo magis, si est causa culpabilis talis mutilationis in semetipso. Antecedens patet ex c. *Presbyterum* 7. *et c. Continebatur.* 8. *de Homicid.* ubi is, qui non adhibuit debitam diligentiam, ne ex sua actione sequeretur occisio hominis, hac secuta dicitur irregularis: sic enim homicidium illud censetur ipsi: saltem indirecte, et in causa voluntarium.

34 Altera pars ex eo suadetur: quia haec ipsa doctrina pariter respectu homicidii, vel mutilationis in persona alterius contingentis, solum procedit in casu, quo quis exercuit actionem pravam, et ex se periculosam, ne mors aut mutilatio sequatur, nec tamen adhibuit cautelam: prout liquet ex casibus, qui per citata Jura referuntur. Concordat c. *de caetero* 11. *de Homicid.* ubi quidem dicitur, quod dans causam homicidio, sit irregularis; Glossa tamen ℣. *Causam.* et Abbas *ibid. n. ult.* hoc intelligunt de causa propinqua, forte quae datur consilio, praecepto, vel opere: secus in remota, *arg. c. Exhibita* n. 22. *de Homicid. et L. Qui domum habebat. ff. Locati.* Favet ad propositum textus *in cap. ult. de Homicid. in* 6. ubi ille, qui mandavit aliquem verberari, licet expresse inhibeat, ne occidatur, vel mutiletur, efficitur irregularis, si mandatarius fines mandati excedendo mutilet, vel occidat: *Cum* (inquit Pontifex) *mandando in culpa fuerit, et hoc evenire posse debuerit cogitare.* Et consequenter, ubi causa culpabilis est sola remota, neque ex se periculosa, ut mutilatio inde evenire posse cogitari debeat, irregularitas non incurritur, argumento a sensu contrario desumpto.

35 Atque conformiter dictis respondetur cum Auctoribus hujus sententiae, quod ille, qui deprehensus in adulterio, et per maritum uxoris mutilatus amisit virilia, non idcirco fiat irregularis: quia haec causa, etsi sit culpabilis, non est propinqua, seu ex se periculosa, atque inductiva mutilationis, sed solum remota. Nisi forsan adulter ille omnino, ac bene praevidens periculum secuturae mutilationis, ad foeminam illam accessisset: quia tunc sine sufficienti cautela culpabiliter se commisit periculo mutilationis, istamque saltem indirecte, et in causa sua voluit,

ac proin hac secuta, efficitur irregularis; prout suam sententiam limitat Garcias *loc. cit. num.* 12. et 14. potestque in hoc sensu salvari doctrina Navarri et aliorum, supra *n.* 32. in contrarium allegatorum.

36 Quaeritur VI. Quis possit dispensare super irregularitate orta ex vitio corporis? Resp. I. Regulariter loquendo cum corpore vitiatis ad suscipiendum Ordines, vel in jam susceptis ministrandum, dispensat solus Papa: quamquam si grave sit vitium corporis, et valde magna inde consurgat deformitas, ob reverentiam Sacramenti, etiam Summus Pontifex non facile dispensare soleat, *arg. cap.* 2. *h. t.* Ubi Papa, tametsi ex maxima gratia cum electo in Episcopum dispensare intenderit, adhuc prius Archiepiscopo, ejusque Soffraganeis mandat, ut considerent, quanta sit deformitas, et utrum tale vitium corporis secundum Canones, et consuetudinem Ecclesiae sit dispensabile, ita ut in scandalum in populo non sit timendum; atque exinde quod sibi visum fuerit, exequatur.

37 Et hoc ultimum ibi notanter additur, quia non solet Papa cum corpore vitiatis directe dispensare, sed rescribit potius Ordinario loci, ut si ex inspectione oculari cognoverit, non adesse tantam deformitatem, ut exinde possit in populo scandalum oriri, nec aliud canonicum obsistat, ipse despenset. Rebuffus in *Praxi Beneficiorum.* §. *De dispensatione cum corpore vitiatis n.* 7.

38 Resp. II. Quando irregularitas orta fuit ex culpabili abscissione membri, simulque membrum atque ipsum delictum est occultum, potest in ea Episcopus dispensare, vi concessionis a Concilio Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de Reform.* sibi factae. Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 194. et alii. Alioquin autem in dubio poterit quidem Episcopus benigne interpretari, seu declarare, hic et nunc non adesse tantum defectum atque deformitatem corporis, ut irregularitatem inducat: non tamen in tali irregularitate dispensare, nisi vel ex speciali commissione Sedis Apostolicae, ejusque auctoritate sibi delegata; ut *c. Significavit* 4. *h. t.* ac notat Abbas *ibid. nu.* 2. et Barbosa *n.* 3. citans communem. Vel nisi casus illi sint Jure expressi: ut *cap.* 1. *h. t.* et concordant dicta superius *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 18. *n.* 463. ad 466. *et seqq.*

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1 *Bigamia, et Poligamia quid?*
2 *Polygamia nunc prohibita.*
3 *Bigamus, Trigamus, quis, et unde sic dicatur?*
4 *Bigamia inducit irregularitatem.*
5 *Quae descendit ex traditione Apostolica.*
Nuptiae terram replent, virginitas coelum. Ibid.
6 *Irregularitas Bigamiae oritur ex defectu Sacramenti; et cur?*
7 *Bigamia, quotuplex? et num. seqq.*
8 *Bigamia vera, quae?*
9 *Atque haec inducit irregularitatem, etiam contracta ante Baptismum.*
10 *Solvuntur Jura in contrarium militantia.*
11 *Homicidium commissum ante Baptismum cur non inducat irregularitatem, bene tamen Bigamia.*
12 *Bigamia interpretativa, quae?*
13 *Incurritur etiam ab eo, quia ignoranter cognovit uxorem adulteram, vel duxit corruptam.*
Etiamsi mulier per vim fuisset cognita ab alio. Ibid.
14 *Disparitas inter irregularitatem ex occisione hominis, et ex Bigamia provenientem.*
15 *Bigamia similitudinaria, quae?*
16. *In matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed affectus attenditur.*
17 *Fornicans cum pluribus, non incurrit Bigamiam. Et num. seqq.*
18 *Irregularitas Bigamiae non inducitur per crimen, sed propter defectum sacramenti. Et n.* 6.
19 *Stulti non debent esse meliores conditionis, quam prudentes.*
20 *Major requiritur castitas in uxore Clerici, quam in Clerico; et cur?*
21 *An efficiatur bigamus, quia se solo defloratam duxit in uxorem? Et ratio sententiae affirmativae.*
22 *Negativa sententia est tenenda.*
23 *Solvuntur Jura in oppositum.*
24 *Bigami omni privilegio Clericali sunt privati.*
25 *Et quidem ipso facto.*
26 *Nisi matrimonium cum vidua, vel cum secunda contractum, existat invalidum.*
27 *Dicta poena privationis omnis privilegii Clericalis, habet locum in Clericis Minoristis bigamis: secus de Clericis, qui sunt constituti in Sacris Ordinibus.*
28 *Papa potest dispensare in omni bigamia. Et n. seqq.*
29 *Nec obstat praeceptum Apostoli; et cur?*
30 *Explicatur* c. Super eo 2. h. t.
31 *Potest Episcopus dispensare in bigamia occulta, proveniente ex delicto.*
32 *Non autem in vera, vel interpretativa bigamia notoria. Et n. seqq.*
33 *Et hujus ratio.*
34 *Refutuntur rationes in contrarium.*
35 *Ob quas non pauci tenent oppositam sententiam.*
36 et 37 *Istaeque solvuntur.*
38 *In bigamia similitudinaria dispensat Episcopus.*
39 *Si pure sit talis, nec habeat admixtam interpretativam bigamiam.*

Quaeritur I. Quid sit Bigamia, et unde inducat 1
irregularitatem? Resp. I. *Bigamia* proprie aliud non est, quam successiva reiteratio matrimonii. Et additur, *successiva*; ad differentiam *Poligamiae*, quae est simultanea pluralitas uxorum: qualis olim ex divina revelatione, atque dispensatione, Patriarchis antiquae Legis permissa fuerat, *c. Gaudemus de Divortiis*, cum similibus. Idque ob paucitatem Fidelium, ut nimirum hoc modo vera Fides, et agnitio unius Dei, coeli terraeque Conditoris, quae ob grassantem tunc undequaque idolatriam propemodum extinguebatur, saltem in posteris Abrahae copiosius conservaretur.

Nunc autem in Lege Evangelica penitus est reprobata, et per Christum Dominum sublata Polygamia, 2
seu simultanea pluralitas uxorum: ut *Matth.* 19. *Marci* 10. *Lucae* 11. et *cit. c. Gaudemus de Divortiis*, ac alibi; estque novissime definitum in Concilio Trident. *Sess.* 24. *can.* 2.

Proinde *Bigamus* proprie vocatur ille, qui diver- 3
sis temporibus, et successive duas legitimas habuit uxores, et cum utraque matrimonium consummavit. Hostiensis *in Summa h. t. n.* 2. Et dicitur *Bigamus*, quasi homo bini conjugii, seu binae mulieris maritus: sicut *Monogamus* dicitur unius uxoris vir, *can. Unius uxoris. dist.* 26. a *monos*, quod est unum, et *gamos*, quod est conjugium, vel mulier, ut explicat Glossa *ibidem*. Hinc *Trigamus*, qui tres; *Octogamus*, qui octo successive habuit uxores; et sic loquendo de aliis, *can. Aperiant.* 31. *q.* 1.

Resp. II. Quamvis priore uxore mortua licitum 4
sit ad secunda vota transire; ut patet ex toto *Titulo, De secundis nuptiis*, et alibi: nihilominus ejusmodi Bigamia, seu successiva pluralitas uxorum, inducit irregularitatem; ac proinde Bigami ordinari prohi-

bentur. Ita communis; et patet ex Rubrica praesentis Tituli, quae inscribitur: *De Bigamis non Ordinandis*: sicque, quia reddit sensum perfectum, deservit pro regula negativa. Idem liquet ex Nigro praesentis Tituli, ac toto ejus progressu, una cum pluribus concordantiis.

5 Porro hujusmodi irregularitas ex Bigamia proveniens, ac per diversos SS. Canones declarata, descendit ex antiquissima traditione Apostolica, juxta illud Apostoli 1. Corinth. 2. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris virum*. Et infra: *Diaconi sint unius uxoris viri*. Intellige, non quod necessario debeant esse uxorati, sed quod non plures debeant habuisse uxores: et sic verba affirmativa exponuntur negative. Glossa *can. Unius uxoris. dist.* 26. ℣. *Unius*. Unde, qui nullam habuit uxorem, non prohibetur ordinari: imo tales liberius, et affectuosius sunt admittendi, *can. Ante triennium. dist.* 31. *et can. Catinensis. dist.* 61. Ac merito: quia *nuptiae terram replent, virginitas coelum*, prout dicitur *can. Nuptiae. 31. q. 1.*

6 Communiter autem haec irregularitas dicitur oriri *Ex defectu Sacramenti*, ut notatur *can. Acutius. dist.* 26. *et c. Debitum.* 5. *h. t.* Siquidem matrimonium consummatum significat conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem: juxta illud Apostoli Ephes. 5. *Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico, in Christo et Ecclesia*. Haec autem significatio deficit in matrimonio cum secunda uxore, vel cum vidua, aut corrupta contracto, et consummato: quia talis non est conjunctio unius cum una, eaque virgine; sicuti Dei Filius per carnis assumptionem copulavit sibi Ecclesiam unam, virginem, et ab alio non assumptam.

7 Quaeritur II. Quotuplex sit Bigamia? Resp. I. Bigamia est triplex, videlicet vera, interpretativa, et similitudinaria. Ita Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 195. Fagnanus *in c. Nuper. n.* 2. *h. t.* et communis Modernorum; quamvis Glossa *in c. Super eo.* ℣. *In bigamis*. ac Hostiensis *in Summa, n.* 3. *h. t.* et nonnulli alii Antiquiores, duo tantum membra constituant, nempe Bigamiam veram, et interpretativam. Et quod quaelibet ipsarum arceat a receptione Ordinum, atque irregularitatem inducat, patebit ex Juribus illico allegandis. Itaque

8 *Bigamia vera* est, quando quis valide contraxit matrimonium cum duabus, illudque consummavit. Et additur notanter, *illudque consummavit*: nam ex solo matrimonio rato cum secunda inito non consurgit bigamia, nisi illud etiam sit consummatum; ut liquet ex *can. Valentino dist.* 34. *et c. Debitum.* 5. *h. t.* Ubi is, qui mulierem ab alio viro desponsatam per verba de praesenti, sed ab illo non cognitam, duxit uxorem, bigamus non censetur, nec impeditur promoveri ad Sacerdotium. *Quia* (inquit Pontifex.) *nec illa, nec ipse carnem suam divisit in plures*; sicque non intervenit defectus sacramenti significantis conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem. Quin imo matrimonium ratum, quod consistit in consensu animorum per verba de praesenti, significat tantummodo conjunctionem Christi cum anima fideli per gratiam, seu charitatem, *d. c. Debitum*.

9 Porro, quod Bigamia vere inducat irregularitatem, praeter traditionem Apostolicam supra jam allegatam, patet ex *can. Maritum. dist.* 33. *et can. Cognoscamus et seqq. dist.* 34. *et cap.* 1. *et* 3. *h. t.* Idque procedit, sive quis ante Baptismum, sive post ipsum, duas uxores habuerit, aut viduam duxerit: quia talis ex eodem defectu sacramenti censetur exclusus ab Ordinibus. *In Baptismo enim crimina dimittuntur, non acceptae uxoris consortium relaxatur*; prout notatur *in can. Si quis viduam. dist.* 34.

Nec dicas, hanc doctrinam contradicere *can. Unius uxoris. dist.* 26. Resp. enim, id accidere ex eo: quia olim gravis fuerat controversia inter S. Hieronymum, et S. Augustinum, an ille, qui ante Baptismum habuit unam, et post Baptismum alteram uxorem, sit ordinandus? Et quidem S. Hieronymus relatus *in cit. can. Unius uxoris. dist.* 26. censuit, talem posse ordinari; eo quod per Baptismum factus sit novus homo, ac proin nec stupra, nec alia, quae ante fuerunt, ei jam obsint. Verum S. Augustinus, relatus *in can. Acutius. ead. dist.* 26. contrarium tenuit, asserens, talem esse bigamum ob defectum sacramenti, sicque juxta verbum Apostoli non esse ordinandum: cujus sententia per Innocentium Papam postea fuit approbata *in can. Deinde. ead. dist.* 26. et rursus in *cit. can. Si quis viduam. dist.* 34. idque ob rationes proxime allatas. 10

Quod si urgeas: Homicidium commissum ante receptum Baptismum, non causat irregularitatem, *can. Si quis viduam. dist.* 50. *et can. Si quis post Baptismum dist.* 51. ergo idem dicendum de Bigamia. Resp. negando consequentiam, et paritatem. Nam quoad homicidium Jura expresse hoc statuunt, eo quod per Baptismum crimina plene dimittantur; sicque etiam purgetur prior prava et immitis voluntas, qua illud fuit commissum. Secus dicendum de Bigamia: neque enim in Baptismo tollitur acceptae uxoris consortium, nec reintegratur divisio carnis, ut cessare valeat defectus sacramenti, per Apostolum, *cit. cap.* 5. *ad Ephesios*, explicati. 11

Bigamia interpretativa dicitur, quae incurritur ab eo, qui quadam Juris fictione, seu interpretatione, censetur habuisse duas uxores, etsi vere illas non habuerit: ut si quis contraxit cum vidua, vel ab alio corrupta, *cit. can. Maritum. dist.* 33. *et can. Si quis viduam. dist.* 34. et alibi. Item, si quis cognovit propriam uxorem post adulterium ab ipsa commissum, *can. Si cujus. et can. Si laici. dist.* 34. ubi proin Laicus, cujus uxor adulterium commiserat, et postea adhuc ab eo cognita fuerat (ut addit Glossa *ibid.* ℣. *Admitti.*) ad ministerium Ecclesiasticum admitti, seu ordinari prohibetur: si vero post alicujus Clerici ordinationem, uxor ejus adulterata fuerit, jubetur haec dimitti; sin minus, Clericus ille a suscepto Altaris ministerio alienus esse. His accedit alius modus Bigamiae interpretativae, quando videlicet quis contrahit, et consummat duo matrimonia invalida, vel unum validum, et alterum irritum: et hoc, non propter defectum Sacramenti (supponitur enim, matrimonium esse invalidum) sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto, *arg. c. Nuper a nobis. in fin. h. t.* ac notat Navarrus *cap.* 27. *Manual. n.* 195. et Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 49. *n.* 11. citans alios. 12

Et sciendum, quod Bigamia interpretativa non solum incurratur ab eo, qui uxorem adulteram, vel jam ab alio corruptam, cognovit scienter, seu resciens eam esse talem; ut vult Sa. ℣. *Irregularitas ex bigamia. n.* 2. *et* 3. Ledesma *in Summa, de Matrim. cap.* 32. *concl.* 6. *ad fin.* sed etiam ab illo, qui duxit corruptam, quam credebat esse virginem, aut qui uxorem adulteram cognovit, ignorans esse talem. Ratio est: quia impraesentiarum non agitur de irregularitate proveniente ex delicto, seu propria culpa, ad quam requiritur scientia; sed de ea, quae provenit ex defectu Sacramenti, qualem potest pati, et in dictis casibus patitur ignorans. Navarrus *cit. n.* 195. Garcias *part.* 7. *de Benefic. cap.* 6. *n.* 26. Barbosa *cit. allegat.* 49. *n.* 9. Fagnanus *c. Nuper a nobis. n.* 5. *h. t.* et communis aliorum. Quinimo istud extendunt Doctores etiam ad eum casum, quo mulier per vim fuit cognita ab alio: quia vis illa praecisa excusat quidem foeminam a culpa, sed non tollit defectum Sacramenti. 13

14 Nec dicas. Juste occidens hominem, ut puta Judex malefactorem, incurrit irregularitatem ex defectu solum, et tamen ab hac incurrenda excusat ignorantia, *c. Lator. et c. Dilectus cum seqq. de Homicid.* ergo pariter excusat ignorantia ab irregularitate Bigamiae. Resp. enim negando consequentiam, et paritatem: nam illa irregularitas est a Jure inducta ob defectum perfectae lenitatis ex parte occisoris, atque ideo necesse est, ut sit voluntaria: secus est in irregularitate Bigamiae, utpote quae est inducta a Jure solum ex defectu Sacramenti, quali potest intervenire etiam stante dicta ignorantia.

15 *Bigamia similitudinaria* est, quae contrahitur ex attentatione et consummatione matrimonii, licet invalidi, post votum solemne Professionis, vel receptionem sacrorum Ordinum. Nam si quis per ejusmodi solemne votum prius cum Deo, vel Ecclesia contraxerit, et postea carnale matrimonium de facto (de jure enim non potest) attentare praesumpserit, similis censetur iterato contrahenti, sicque incurrit bigamiam similitudinariam; ut *can. Quotquot. et can. Monacho. 27. quaest. 1.* juncto *c. Nuper a nobis. 5. et cap. ult. h. t.*

16 Nec obstat, quod tale matrimonium ipso jure sit nullum; sicque non videatur posse praestare impedimentum Ordinum recipiendorum, *arg. c. Non praestat impedimentum. de Reg. Jur. in 6.* Resp. enim, hoc neutiquam obstare, atque dictam Regulam Juris impraesentiarum pati limitationem, per *cit. c. Nuper a nobis. h. t.* Ubi dicitur, quod quantum ad incurrendam irregularitatem bigamiae *in matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur: unde illum comitatur infamia, qui duas simul habuit uxores.* haud obstante, quod secundam matrimonium sit nullum. Talis igitur, licet in veritate bigamus non sit, adhuc tamen inter Bigamos reputatur: non *quidem propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.* Haec ibi. Et concordat *d. cap. ult. h. t.* ubi proin decisum habetur, Subdiaconum, qui cum vidua, contraxit de facto (de jure enim non potuit) eamque cognovit, incurrisse poenam bigamiae, licet bigamus non sit. Unde paucis loquendo, ita contrahens censetur bigamus, non effective, sed affective, atque similitudinarie.

17 Quaeritur III. An bigamiam, seu irregularitatem ex defectu Sacramenti incurrat, qui extra matrimonium constitutus cum pluribus fornicatur, aut plures habet concubinas? Resp. negative: quin imo Presbyterum, qui plures habuit concubinas, ex hoc non esse bigamum, neque irregularem, expresse decisum habetur *in c. Quia circa. 6. h. t.* Ratio est: quia hic non intervenit defectus Sacramenti (de quo habetur mentio *in c. Debitum. h. t.* atque dictum supra *n. 6.*) cum nullum praecesserit matrimonium, ne quidem attentatum, significans conjunctionem Christi cum Ecclesia.

18 Nec dicas, hinc sequi in primis illud mirabile, quod plus favoris habeat luxuria, quam castitas; cum castitas conjugalis servata cum vidua, vel ab alio corrupta, inducat irregularitatem bigamiae, non autem fornicatio cum pluribus. Resp. enim negando sequelam: nullus enim hinc favor fit luxuriae, utpote peccato gravissimo; sed id accidit ex eo, quia bigamiae irregularitas non inducitur propter crimen, sed propter defectum Sacramenti, *cit. c. Debitum. h. t.* et notat Glossa *can. Acutius, dist. 26. ¶. De Sacramento.* Fagnanus *in c. Super eo. num. 10. h. t.* cum communi. Unde cum talis defectus Sacramenti reperiatur in matrimonio contracto cum vidua, non autem in fornicatione cum pluribus; non mirum, quod ratione illius incurratur bigamia, non autem ratione hujus: sicuti in simili Judex, ex zelo justitiae vindicativae condemnans Reum ad mortem; fit irregularis, quamvis exerceat opus virtutis; incurrit enim defectum perfectae lenitatis.

Neque rursum dicas. Stulti non debent esse melioris conditionis, quam prudentes, *c. Eum qui. de Praebend. in 6.* atque amplius probat Glossa *in c. Quia circa. ¶. Bigami. h. t.* insuper *non est ista via danda servis Dei, ut se facilius putent eligi ad aliquid melius, si facti sint deteriores*; prout dicitur *in can. Legi epistolam. 16. q. 1.* Ergo non videtur dicendum, quod matrimonium cum duabus uxoribus, aut cum una vidua legitime contractum, et consummatum inducat irregularitatem bigamiae, non autem fornicatio cum pluribus. Resp. enim conformiter dictis, rursus negando consequentiam: quia irregularitas bigamiae non inducitur propter crimen, sed propter defectum Sacramenti (unde communiter ea connumeratur inter irregularitates ex defectu, non ex delicto) talis autem defectus Sacramenti ibi quidem intervenit, non autem hic. 19

Urgebis. Ergo major requiritur castitas in uxore Clerici, quam in viro Clerico, vel ordinando in Clericum; quod videtur inconveniens. Resp. negando, id esse inconveniens; ut notat Glossa *in c. Debitum. ¶. Cognitam. h. t.* reddens hujus plures rationes, quae tamen revera non convincunt, uti probat Abbas *ibid. n. 1. circa fin.* Dicendum proinde, quod istud proveniat ex ordinatione Ecclesiae; cum uxore existente vidua, vel corrupta, deficiat Sacramentum, seu significatio conjunctionis Christi cum Ecclesia: secus in viro. Nam actus contrahendi matrimonium, super quo radicatur bigamia, non tendit in se ipsum, sed in alium: unde si mulier posset Ordines recipere, ducendo virum corruptum, efficeretur Bigama; sed quia vir est capax Ordinum, hinc ipse est corruptione uxoris per alium facta, efficitur bigamus, non autem ex sua: Abbas *loc. cit.* et alii. 20

Quaeritur IV. An efficiatur bigamus, et irregularis, qui a se solo prius defloratam duxit in uxorem? Ratio dubitandi, et affirmativam tenendi, desumitur ex *can. Curandum. et can. Praecipimus. dist. 34. et can. Qualis. 30. q. 5.* ubi prohibetur ad sacros Ordines accedere, vel promoveri, qui uxorem non virginem duxit. Concordat *can. Maritum. dist. 33.* ubi is, qui unam quidem, sed concubinam habuit, non permittitur ordinari: unde Glossa *ibid. ¶. Concubinam*, infert, quod si quis habuit virginem concubinam, licet postea eam sumat uxorem, non possit promoveri. Atque ita tenet Hugo, et Hostiensis in *c. Sane. de Cleric. conjugat.* Verum his non obstantibus, 21

Resp. I. Qui duxit uxorem a se tantummodo prius corruptam, non est bigamus, sicque potest ordinari. Ita Glossa *fin. in c. Debitum.* et ibi Abbas *n. 2. h. t.* et amplius Glossa *in can. Qualis. 30. q. 5. ¶. Desponsata. et in cap. un. ¶. Contraxerunt. de Cleric. conjugat. in 6.* Navarrus *cap. 27. Manual. n. 193.* Barbosa *part. 2. de Offic. et potest. Episc. allegat. 49. n. 7.* cum pluribus aliis, quos citat. Et merito: tum quia talis non divisit carnem suam in plures, sed adhuc est unicus unicae sponsus, sicque non patitur defectum Sacramenti. Tum quia omnia, quae praecesserunt, legitimantur per subsequens matrimonium, dum istud quadam juris fictione retrotrahitur ad tempus praeteritum: ut *c. Tanta. Qui filii sint legitim. et §. fin. Instit. de Nuptiis.* 22

Nec obstant Jura *num. 21.* in contrarium allegata. Nam illa procedunt, quando foemina prius fuit corrupta ab alio, sicque non est desponsata virgo; tunc enim intervenit bigamia interpretativa. Secus, quando a se solo deflorata extitit: quia tunc in virginitate censetur desponsata, eo quod sequens matrimonium retrotrahatur, et fingatur praecessisse. Glossa, et Abbas, *ubi supra.* 23

Quaeritur V. Quomodo intelligendum sit *cap. un. h. t. in 6.* ubi declaratur, bigamos omni privilegio 24

Clericali esse privatos, ac jurisdictioni Fori saecularis subjectos? Verba ejusdem, ex Concilio Generali Lugdunensi desumpta, sic sonant: *Bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos, coercitioni Fori saecularis addictos, consuetudine contraria non obstante. Ipsis quoque sub anathemate prohibemus, deferre Tonsuram, vel habitum Clericalem.* Haec ibi: Concordat *can. Quisquis. dist.* 84.

25 Resp. I. Dicta poena incurritur a bigamis ipso facto; prout indicant verba illa, *Declaramus esse nudatos*, quae important poenam latae sententiae: atque extenditur ad bigamos vere, vel interpretative; ut dum quis duas successive habuit uxores, vel quia cum vidua, seu corrupta contraxit. Ita Glossa *in cit. cap. un. h. t. in* 6. ℣. *bigamos*; et clarius hoc ipsum patet ex *cit. can. Quisquis. dist.* 84. *et c. De bigamis. h. t.* ubi proprie bigami, et viduarum mariti, aequiparantur, idque ob defectum sacramenti.

26 Resp. II. Loquendo tamen in casu, quo Clericus Minorista cum vidua, vel cum secunda, solum de facto contraxit, seu invalide ob occultum impedimentum, tunc non videtur dicta poena, seu privatio omnis privilegii Clericalis locum habere. Ita Fagnanus *in c. Nuper a nobis. nu.* 22. *et seqq. h. t.* citans Geminian. Abbat. Tholosan. et alios; ac sequitur Pirhing *h. t. num.* 23. post Suarez *disp.* 49. *de Censuris, sect.* 5. *n.* 5. Ratio est: quia constitutio *cit. cap. un. h. t. in* 6. loquitur simpliciter de bigamis; ergo cum ipsa sit poenalis, non debet extendi, sed intelligi in sua stricta et propria significatione, seu de tali bigamia, quae oritur ex defectu sacramenti; et de qua fit sermo in *cit. can. Quisquis. dist.* 84. cum similibus. Atqui contrahens cum vidua, vel cum secunda, solum de facto, seu invalide, non incurrit talem bigamiam ex defectu sacramenti (quia secundum matrimonium supponitur esse invalidum) ergo.

27 Resp. III. Poena privationis omnis privilegii Clericalis, una cum prohibitione deferendi Tonsuram, et habitum Clericalem, *in cit. cap. un. h. t. in* 6. imposita bigamis habet locum solummodo in Clericis Minoristis, seu constitutis in Ordinibus minoribus: secus dicendum de iis, qui jam sunt constituti in sacris Ordinibus. Ita Glossa *ibid.* ℣. *Bigamos.* communiter recepta. Ratio est: quia Clerici in Sacris Ordinibus constituti, non nisi per degradationem privantur habitu, et Tonsura, omnique privilegio Clericali, ut c. *Degradatio de Poenis in* 6. Adeoque, licet similitudinariam bigamiam incurrant, contrahendo de facto solum, seu invalide matrimonium, illudque consummando, adhuc ob reverentiam sacrorum Ordinum retinent privilegium Fori, et Canonis, *arg. c. Nuper a nobis. et cap. ult. h. t.* ac notat Suarez *cit. sect.* 5. *n.* 7. et Pirhing *h. t. n.* 24.

28 Quaeritur VI. Quis possit dispensare in Bigamia? Resp. I. Papa potest dispensare in omni Bigamia. Ita Abbas *in c. Super eo. nu.* 6. *h. t.* Hostiensis *in Summa, h. t. circa finem*, et alii; quamvis nonnulli Canonistae dissentiant, eo quod *in cit. c. Super eo.* Lucius Papa III. asserat: *Quia in Bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri etc.* Ratio Conclusionis est: quia talis irregularitas non est annexa bigamiae de Jure naturali, aut Divino, sed solum humano Ecclesiastico. Quin imo, ut inquit Innocentius *in c. Cum pridem.* §. *Personae vero. de Renunciat.* et post ipsum Abbas *loc. cit.* omnis irregularitas est a Jure positivo Ecclesiastico: atqui in hoc Papa de plenitudine potestatis potest dispensare: *c. Proposuit.* 4. *de Concess. Praebend.*

29 Nec obstat praeceptum Apostoli, prohibentis bigamos ordinari. Tum quia Apostolus prohibuit quidem tales ordinari, non tamen dispensari: tum quia idem Apostolus pariter prohibuit ordinari percussorem, et tamen in hoc Papa dispensat; ut *cap. penult. et ult. de Cleric. percussor.* Accedit, quod praecepta illa, quae Apostoli, veluti Pastores et Rectores Ecclesiae, pro meliori ejusdem gubernio constituerunt, sint Juris dumtaxat Ecclesiastici; ut dictum *in Proemio.* §. 2. *n.* 26. *et* 27. sicque in ipsis poterit Papa dispensare; cum ipse in ligando, et solvendo, Apostolica auctoritate sit praeditus.

30 Neque etiam urget textus ex c. *Super eo. 4. h. t.* allegatus. Quia non dicitur, quod nullo modo possit dispensari cum bigamo; sed, quod non liceat dispensare contra Apostolum, videlicet non subsistente gravi et justa causa. Quare etiam Summus Pontifex non solet absque gravissima causa dispensare cum bigamis, praesertim veris ac proprie dictis, ne contra Apostolicam, et in universali Ecclesia receptam consuetudinem, passim agere convincatur; quamvis absolute talis potestas dispensandi non sit eidem ablata, *arg. can. ult. dist.* 82. ubi in simili casu, Papam ex rationabili causa contra Canones Apostolorum dispensare posse, perhibetur. Atque hoc ipsum cum bigamis factum esse, patet ex *can. Si Subdiaconus. et can. Lector. dist.* 34. *et can. Quicunque poenitens. dist.* 50.

31 Resp. II. Potest Episcopus dispensare in bigamia occulta, et contracta inde irregularitate, quoties ea provenit ex delicto, juxta Concilium Tridentinum, *Sess.* 24. *cap.* 6. *de Reform.* ac veluti indubitatum tradit Fagnanus c. *Nuper a nobis. n.* 9. *et* 10. *h. t.*

32 Resp. III. Loquendo nihilo minus de vera, vel interpretativa bigamia notoria, et contracta inde irregularitate, nequit in ea de Jure communi, ac secluso speciali privilegio, dispensare Episcopus, ne quidem ad Ordines minores, aut primam Tonsuram, vel Beneficium simplex. Ita Glossa *fin. in can. Virginem.* 27. *q.* 1. Fagnanus c. *Super eo. n.* 29. *et seqq. h. t.* Nicolaus Garcias *part.* 7. *de Beneficiis, cap.* 6. *num.* 3. *et seqq.* ubi refert Declarationem Sac. Congregationis Concilii circa hoc factam die 30. Januarii 1589. et a Sixto V. approbatam. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 49. *n.* 25. allegans aliam Declarationem Sac. Congregationis Concilii in Feretrana, 13. Aprilis, 1630. Vallensis *h. t. num.* 5. Pirhing *eod. n.* 28. et alii; licet, ob rationes loco objectionum asserendas, non pauci teneant oppositum.

33 Fundamentum Conclusionis, et sententiae negativae, desumitur ex *can. Cognoscamus. dist.* 34., ubi legitur, praeceptum Apostoli de non ordinandis bigamis, a Patribus in Concilio Nicaeno ad quosvis Clericos fuisse extensum: Hinc *in can. Non confidat. dist.* 50. generaliter dicitur, *ut non confidat quisquam Pontificum, Bigamos --- Divinis servituros applicare ministeriis.* Concordat *c. Si super. 2. et c. Nuper a nobis. 4. h. t.* ubi pariter habetur, quod in bigamia contra Apostolum dispensare non liceat, cum similibus. Insuper *in cap. un. h. t. in* 6. et in Concilio Trident. *Sess.* 25. *cap.* 17. *de Reform.* Clerici bigami nullo privilegio Clericali gaudere, ac nec in Ordinibus minoribus (ex officio nimirum, ac vi Ordinis) ministrare permittuntur. Atqui nullibi reperitur Episcopis concessa postmodum facultas dispensandi cum bigamis contra praeceptum Apostoli; atque allegatos Canones; ergo potestate sua ordinaria id non posse, dicendum restat.

34 Dices. *In can. Lector. dist.* 34. absolute conceditur facultas dispensandi cum Lectore, qui viduam duxerat, sicque bigamus erat, ut *in Lectoratu permaneat, aut si forte necesse sit, Subdiaconus fiat* (en, quod tunc Subdiaconatus nondum censeretur Ordo Sacer) *nihil autem ultra.* Atqui, quando in Canone simpliciter dicitur posse dispensari, censetur Episcopo data facultas dispensandi: ut pluribus dictum est supra *Titul. de Constitutionibus.* §. 18. *num.* 467. ergo. Accedit, quod Episcopus cum Clericis criminosis post peractam poenitentiam possit dispensare, ut c. *At si*

Clerici. §. *De adulteriis.de Judiciis*: sicut et cum illegitimis dispensat Episcopus quoad Ordines minores, et Beneficium sine cura, *cap. 1. de Filiis Presbyt. in 6.* idem ergo dicendum de bigamis, ob paritatem rationis. Quin imo *in cap. 1. Qui Clerici vel voventes etc.* expressum legitur, quod cum Diacono, qui matrimonium de facto contraxerat, post peractam veram poenitentiam dispenset Episcopus; ergo.

35. Atque ob has, et alias hujusmodi rationes, non pauci Doctores tenent oppositam sententiam, asserentes Episcopum posse dispensare cum bigamo, ut accipiat Ordines minores, susceptisque utatur, et quoad Beneficium simplex; prout tenet D. Thomas *in 4. dist. 27. q. 3. art. 3.* Hostiensis *in Summa. h. t. in fin.* et nonnulli alii, quos refert Fagnanus *loc. cit num. 21. et seqq.* et Barbosa, *ubi supra, n. 64.* et alii. Verum loquendo de potestate ordinaria Episcopi, atque extra casum urgentissimae necessitatis (quod additur ob dicta superius *Tit. de Constitutionibus. §. 18. n. 470. et seqq.*) prior sententia passim censetur probabilior, ac stantibus memoratis Declarationibus Sac. Congregationis Concilii omnimodis tenenda. Unde ad propositam objectionem respondendo in forma, negetur consequentia.

36 Ad *can. Lector. dist. 34.* dicitur, quidquid sit de auctoritate illius Canonis, quem Suarez *de Censuris, disp. 49. sect. 6. n. 4.* et Layman *c. Super eo n. e. h. t.* asserunt, non esse Martini Papae (ut Gratianus inscribit) sed Martini Bracharensis Archiepiscopi, qui diversos Canones collegit; prout ibidem etiam videtur observasse Annotatio marginalis: quo stante Canon ille parum urgeret. Verum, quidquid sit de hoc, ex Canone illo nihil probatur: tum quia ibidem non declaratur, quod dicta dispensatio possit fieri per Episcopum, praesertim contra praeceptum Apostoli, ac prohibitionem Concilii Generalis Niceni. Tum quia, licet tunc facultas dispensandi fuisset Episcopis concessa per Martinum Papam, eadem tamen postmodum fuerit revocata per subsequentes Canones: ut *c. Nuper a nobis. h. t. et cap. un. eod. in 6.* cum similibus; ac novissime per Concilium Tridentinum *cit. Sess. 25. cap. 17. de Reform.* Fagnan. *loc. cit. n. 34.* Pirhing *h. t. n. 29.*

37 Ad *c. At si Clerici. de Judiciis, et cap. 1. de Filiis Presbyt. in 5.* dicitur, ibi Episcopis expresse concedi facultatem dispensandi. Quia igitur impraesentiarum talis expressa licentia nullibi reperitur, dicti Canones parum urgent, imo potius militant in oppositum: cum in materia generaliter prohibita, quod expresse non conceditur, ut ibi, intelligatur denegatum, *Clem. Exivi. §. Porro cum de Verb. signif.* Accedit ratio disparitatis: quia delicta per poenitentiam delentur, ideoque hac secuta facile Jura concesserunt Episcopis facultatem dispensandi; secus est in defectu Sacramenti, quem patiuntur bigami, quique nec per poenitentiam, nec etiam per Baptismum tolli potest. Et quamvis pariter illegitimitas per poenitentiam non tollatur, nihilo minus si illegitimi laudabiliter et continenter antea vixerint, cessat contra ipsos praesumptio paternae incontinentiae; sicque facilius potest cum ipsis dispensari. Ad *cap. 1. Qui Clerici et voventes etc.* dicitur, illud non loqui de Bigamia vera, vel interpretativa, sed de similitudinaria, de hac quippe loquendo,

38 Resp. III. In Bigamia similitudinaria, si pure talis sit, nec interpretativam admixtam habeat, post peractam debitam poenitentiam, et vitam longam laudabiliter peractam, potest Episcopus dispensare tam quoad exercitium susceptorum Ordinum, quam quoad receptionem majorum. Ita habetur *in c. Sane. 4. de Clericis conjugat. et cit. cap. 1. Qui Clerici et voventes etc.* et amplius declaratur per Glossam *ibid.* et DD. passim. Accedit ratio: quia, ut argumentatur Fagnanus *in cit. c. Super eo. n. 38. h. t.* in proposito non agitur de irregularitate proveniente ex defectu, sed ex delicto; illius videlicet Clerici, qui jam constitutus in sacris Ordinibus, de facto (quia de jure non poterat) praesumpsit contrahere cum virgine: unde purgato per veram poenitentiam, et seriam vitae emendationem tali delicto, non mirum, quod sacri Canones facile concesserint Episcopis potestatem dispensandi cum talibus.

39 Additur nutanter, *Si pure sit talis* etc. Nam quando bigamia similitudinaria admixtam habet interpretativam, ut puta, si Clericus in sacris praesumat de facto matrimonium contrahere cum vidua, illudque consummare, nequit amplius cum eo Episcopus dispensare: quia talis propter admixtam bigamiam interpretativam incurrit irregularitatem indispensabilem, ut *cap. ult. h. t.* Idemque dicendum de eo, qui antea fuerat conjugatus, et postmodum mortua uxore sacros Ordines recepit, hisque receptis, adhuc matrimonium opere subsecuto de facto inire praesumpsit: in quo casu procedit *c. Nuper a nobis. 4. h. t.* ac notat Glossa *in cit. cap. 1. Qui Clerici et voventes.* ℣. *Dispensative*, sic concordans jura juribus.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

SUMMARIUM.

1 *Praesens Titulo quomodo differat a Titulo,* De Clericis peregrinantibus.

2 *Ordines a proprio Episcopo, vel de ejus licentia, sunt conferendi. Remissive.*

3 *Circa Clericos peregrinos, ut admitti valeant ad celebrandum Divina, hodie est observandum Decretum Concilii Tridentini.* Sess. 23. cap. 16. de Reform.

4 *Explicatur* cap. 1. h. t. *requirens quinque Episcoporum Sigilla pro admittendis Clericis peregrinis ad celebrandum Divina.*

5 *Si Clericus casualiter amisit Litteras testimoniales, non sufficit sola oblatio juramenti de sua Ordinatione.*

Sponte ad jurandum se offerens, reddit se suspectum. Ibid.

6 *et* 7 *Quomodo in tali casu probanda sit ordinatio Clerici?*

1 Quaeritur I. Qua ratione praesens Titulus differat a Titulo penultimo Libri secundi Decretalium, qui inscribitur, *De Clericis peregrinantibus*? Resp. Differre in eo, quia hic agitur de Clericis peregrinis in ordine ad receptionem, et executionem sacrorum Ordinum; quaerendo videlicet, an Clerici peregrini, hoc est, extranei, qui non sunt de Dioecesi, ac praesertim vagi, et ignoti, possint ordinari, vel ad ministrandum in Ordinibus jam susceptis admitti, et quomodo. Ibi vero, hoc est, in secundo Libro Decretalium, agitur de iisdem in ordine ad lites; quaerendo nimirum, an contra Clericos peregrinantes, ac praesertim proficiscentes ad Sedem Apostolicam, possit lis moveri; et qua ratione?

2 Quia igitur superius *Tit. 11. de Temporibus Ordinationum, et qualitate Ordinandorum. §. 4 et 5. a n. 77. et seqq.* ex professo jam dictum fuit, quod Ordines non nisi a proprio Episcopo sint conferendi, et recipiendi; vel saltem non nisi praevia licentia ejus, et obtentis Litteris Dimissorialibus, ostendendo simul, quis habeat facultatem hasce conferendi: hinc quoad priorem partem, seu Ordinationem Cleri-

eorum peregrinorum, nihil restat dicendum, bene temen quoad alteram partem, seu qua ratione ipsi possint admitti ad ministrandum in Ordinibus jam susceptis. Unde

3 Quaeritur II. Quid observandum circa Clericos peregrinos, ut admitti valeant ad celebrandum, vel ministrandum Sacramenta? Resp. I. Circa hujusmodi Clericos peregrinos, praesertim ignotos et vagos, hodie est observandum Decretum sacri Concilii Tridentini *Sess. 23. cap. 16. de Reform.* sic statuentis: *Nullus praeterea Clericus peregrinus sine Commendatitiis sui Ordinarii litteris ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, et Sacramenta ministranda, admittatur.* Et merito: tum ut hac ratione malitiis hominum magis obvietur, atque evitentur plurimum fraudes. Tum quia tales solent esse suspecti: Clerici quippe vagi, et ignoti frequenter sunt criminosi, infames, vel alias irregulares, fugitivi, aut in exilium missi.

4 Dices. *In cap. 1. h. t.* habetur expressum, Clericos peregrinos non esse admittendos ad Divina celebranda, nisi afferant quinque Episcoporum testimonia; ergo non videntur sufficere Litterae commendatitiae solius Ordinarii. Resp. negando consequentiam. Quia, licet olim istud fuerit requisitum, ob quorundam fraudes, ac in casu, quando sigilla erant ignota; alioquin enim etiam antiquitus sufficiebant solae Litterae commendatitiae proprii Episcopi, si notum erat ejus Sigillum, *can. Extraneo. dist. 71.* et notat Abbas *cap. 2. n. 3. h. t.* Nihilo minus rigor ille Juris antiqui, ob plures casuum emergentias, postea fuit temperatus, ita ut hodie sufficiat solius proprii Ordinarii testimonium; cum jus posterius deroget priori.

5 Quaeritur III. Quid agendum, si Clericus per injuriam belli, vel spoliationem latronum, aut alio improviso casu Litteras suas testimoniales amisit? Resp. I. In tali casu non sufficit sola oblatio juramenti, quod ipse in Clericum fuerit ordinatus, seu habuerit legitimas Litteras testimoniales. Patet istud *ex c. Inter quatuor 2. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n. 2.* et DD. communiter. Nam generale est, quod non adhibeatur plena fides sponte ad jurandum se offerenti, *c. Ex litteris 4. De in integrum restitut.* Quin imo sponte sese offerens ad jurandum, reddit se suspectum; ut *l. Ait Praetor. 3. §. 1. ff. de Jurejur. et l. Si legatarius, ff. de Dolo malo.*

6 Resp. II. Clericus ille allegans, quod perdiderit Litteras testimoniales, debet per testes, qui eas antea perlegerunt, probare hanc amissionem, atque tenorem litterarum, et quod sine vitio fuerint: *arg. c. Cum olim de Privilegiis,* ac notat Glossa *in cit. c. Inter quatuor. §. Per argumenta. h. t.* et Abbas *ibid. n. 3.*

7 Resp. III. Quod si nec testes adsint, nec amplius extent, aut aliunde haberi valeant instrumenta ordinationis, et dimissionis suae; tunc istud per alia idonea argumenta erit probandum, ut puta per famam, communem opinionem ac reputationem, per bonam conversationem, aut alia hujusmodi indicia, atque insuper per juramentum sibi ab Episcopo delatum. Ita desumitur *ex cit. c. Inter quatuor. h. t.* ubi ad hoc probandum sufficere censentur *idonea argumenta:* qualia in defectu aliarum probationum sunt ista, quae nunc recensita fuerunt, ac notat Abbas *loc. cit. n. 4.* Nicol. Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 1. n. 145.* allegans multiplicem Decisionem Rotae. Mascardus *de Probationib. Concl. 305. n. 6.* Barbosa *in d. c. Inter quatuor n. 2.* citans plurimos alios: ac sequitur novissime Engel *h. t. n. 2.* Idque magis est asserendum, quia hic de nullius praejudicio agitur: qua de causa in simili per unum testem sufficienter probatur quod aliquis sit baptizatus, *can. Parvulos. et can. Cum itaque. de Consec. dist. 4.*

TITULUS XXIII.

De Officio Achidiaconi.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis, seu continuationis Titulorum.*
2 *Archidiaconus, quis, et unde sic dicatur, quodque olim ejus officium?*
3 *Archidiaconi dignitas, quae?*
Appellatur Oculus Episcopi. *ibid.*
4 *Antefertur Archipresbytero.*
5 *Archidiaconi officium de Jure communi, quale? Et num seqq.*
6 *Est Vicarius, natus, et perpetuus Episcopi?*
7 *Et quomodo differat a Vicario Generali Episcopi?*
8 *Archidiaconus judicat causas minores Ecclesiasticas.*
9 *Non tamen potest censuras ferre, nec causas arduas expedire sine Episcopo.*
10 *Nec dare Litteras Dimissorias, neque dispensare, nec visitare Monasteria.*
11 *Neque cognoscere causas concubinatus Clericorum.*
12 *Neque causas matrimoniales, et criminales dijudicare: cum haec ad solum Episcopum pertineant.*
13 *Ex speciali tamen concessione, seu delegatione, potest inferior Episcopo causarum matrimonialium cognitionem habere.*
14 *Et sic Archidiaconi de causis matrimonialibus in prima instantia alicubi judicant.*
15 *Idem potest contingere ex praescriptione, consuetudine, et privilegio.*
16 *Et quid in tali specialiter notandum?*
17 *Archidiaconi est, curam gerere super Clero etc.*
18 *Potest visitare Ecclesias, seu Parochias; et qua ratione?*
19 *Ad Archidiaconum pertinet, examinare, ac Episcopo sistere Ordinandos.*
20 *Item examinare Beneficiandos, eosque, et Abbates instituere etc.*
21 *Item ministrare Episcopo: et in quibus?*
22 *Quoad praemissa sunt attendendae consuetudines, et Statuta particularia singularum Ecclesiarum.*

Explicato tractatu de Ordinandis, atque iis, quae pertinent ad potestatem Ordinis, praesertim Episcopalis: pergit Compilator ad inferiores Dignitates, earumque officia, tractando per plures succedentes Titulos de iis, quae pertinent ad potestatem jurisdictionis, et administrationis. Et quia Archidiaconus de Jure communi est primus post Episcopum, merito prae caeteris de ipso agitur. Unde 1

Quaeritur I. Quid sit Archidiaconus, et quae ejus dignitas? Resp. I. *Archidiaconus* sic dicitur, quasi *Princeps Diaconorum:* Ἄρχων enim graece, latine *Princeps:* et *Diaconi* graece, latine *Ministri* dicuntur, *can. 1. dist. 21.* Unde Archidiaconus, seu primus inter Diaconos, eorumque Princeps, olim caeteris praeerat Diaconis, ad pauperum ministerium creari solitis; prout desumitur ex *Actibus Apostolor. cap. 6.* Verum successu temporis crevit auctoritas Archidiaconi ex permissione Episcoporum, vicaria ejus opera in pluribus utentium. Proinde 2

Resp. II. Archidiaconus, quantum est de Jure communi, est primus post Episcopum, ac natus Vicarius ejus in omnibus, *cap. 1. h. t.* et notant Doctores passim. Insuper Archidiaconus haud immerito appellatur *Oculus Episcopi* quasi ab eo in specula et statione positus, ut loco ipsius per Episcopatus prospiciens, quae corrigenda viderit, corrigat, et emendet; prout liquet ex *c. ad haec. 7.* 3

h. t. et Concilio Trident. *Sess. 24. cap. 12. de Reform.* Ubi proin statuitur, ut Archidiaconi in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterint, sint Magistri in Theologia seu Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico.

4 Ulterius ob tantam sui Officii praeeminentiam, Archidiaconus antefertur Archipresbytero, hicque ejus jurisdictioni subjacere dicitur, *cit. c. Ad haec. 7. h. t.* haud obstante, quod caeteroquin Presbyteri praecedant Diaconos, *can. Legimus. dist.* 93. Et per hoc patet magna Dignitas Archidiaconi, de rigore Juris communis eidem competens: quamvis in praxi notandae sint particulares consuetudines, et propria Statuta singularum Ecclesiarum, juxta dicenda *num. ult. h. t.*

5. Quaeritur II. Quod sit officium Archidiaconi? Resp. I. De officio, quod de Jure communi competit Archidiacono, uberius agitur in *can. Perlectis. §. Archidiaconus, dist. 25.* tum etiam in *cap. 1. et seqq. h. t.* Ex quibus locis sequentia officia et praerogativae, de jure communi, ac seclusis particularibus consuetudinibus, seu constitutionibus singularum Ecclesiarum, ipsi competere dignoscuntur. Imprimis obtinet is primam Dignitatem post Episcopatum, ut dictum.

6. Deinde Archidiaconus, est Vicarius natus ac perpetuus Episcopi, sicque habet cognitionem, et jurisdictionem ordinariam, etiam contentiosam, subordinatam tamen jurisdictioni Episcopi; prout desumitur *ex cit. can. Perlectis. dist.* 25. juncta Glossa ℣. *Et jurgia.* et ex *cap. 1. et c. Adhaec. 7. h. t.*

7. Differt tamen Archidiaconus a Vicario Generali Episcopi, quod illius officium sit Dignitati annexum (qua ratione is a Doctoribus vocatur *Vicarius natus Episcopi*) simulque perpetuum, et ab officio Episcopi separatum, nec possit ad nutum amoveri: secus accidit in Vicario Generali Episcopi. Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 24. num.* 36. atque hoc posterius magis patebit ex dicendis *Tit. seq.*

8. Tertio, minores causae Ecclesiasticae, seu leviora jurgia Clericorum ad Archidiaconi Tribunal deferenda sunt; per Jura proxime allegata, et notat Abbas, seu potius Ant. de Butrio, intra Opera Abbatis Panormitani relatus, *cap. 2. h. t.* Innocentius; Jo. Andreas, et alii.

9. Non tamen potest Archidiaconus sine auctoritate Episcopi quempiam excommunicare, nec alias censuras imponere, *c. Archidiaconis, 5. h. t.* Neque potest Archidiaconus solus, et sine Episcopo, expedire causas arduas, *cit. c. Ad haec. 7. h. t.* et *Ant.* de Butrio *ibid. n. 1.* cum aliis. Et hujusmodi causa ardua censetur esse depositio Clericorum, *can. ult. 15. q. 7.* Unio, et divisio Ecclesiarum, *c. Sicut unire. de Excessib. Praelat.* Et generaliter omnia ea inter ardua reputantur, quae non expediuntur per Episcopum sine Capitulo, *arg. c. Novit.* et *c. Quanto. De his quae fiunt a Praelat. sine consens. Capit.* Ant. de Butrio *cit. n. 1.*

10. Insuper Archidiaconus non potest dare Litteras Dimissorias pro suscipiendis alibi Ordinibus, *c. Significasti. 8. h. t.* Neque dispensare: nam regula est, quod inferioribus Praelatis sit prohibita dispensatio, nisi ubi apparet concessa; cum inferior legem superioris tollere non possit, *can. Inferior. dist.* 21. Neque etiam potest visitare Monasteria, vel alios jurisdictionis actus ibidem exercere; nisi in quantum ex longaeva consuetudine hoc ipsi permissum esse probetur, *cap. ult. h. t.*

11. Item nequit Archidiaconus cognoscere causas concubinatus Clericorum, juxta Tridentinum, *Sess. 25. cap. 14. de Reform.* Ubi cognitio criminis adeo sordidi, et Statum Clericalem dehonestantis, non ad Archidiaconos, Decanos, aut alios inferiores, sed ad ipsos Episcopos pertinere decernitur.

12. Rursus judicio Archidiaconi non subsistunt causae matrimoniales, et criminales; sed Episcopi tantum examini et jurisdictioni relinquuntur, ex Decreto Concilii Trident. *Sess. 24. cap. 20. de Reform.* Nam causae matrimoniales sunt graves, et arduae, cum in iis agatur quasi de statu hominis; juxta Glossam 1. *in c. Mulieri. 34. de Jurejur.* ac proinde merito judicio Episcopi reservantur, *can. Multorum. 35. q. 6. et c. Accedentibus. 12. de Excessib. Prael.* Et haec procedunt spectato Jure communi, et nisi quis speciali concessione, vel alia legitima causa se tueri possit; prout in *cit. c. Accedentibus in fin.*, recte notatur.

13. Siquidem imprimis, quod ex speciali concessione, seu ex delegatione, possit inferior Episcopo habere causarum matrimonialem cognitionem; patet ex *c. Proposuisti. 4. de Probat.* et *cap. 1. Ut lite non contest.* et ex *c. Ex litteris. 4. De in integrum restitut.* ubi talis delegatio causarum matrimonialium inferioribus Episcopo per Papam facta legitur.

14. Qua etiam ratione in nonnullis Dioecesibus, praesertim amplioribus, ipsis Archidiaconis de causis matrimonialibus, et aliis, in prima instantia judicare concessum est ex speciali commissione Episcoporum, quam jam diuturna consuetudo confirmavit: quamquam istud non conveniat ipsis vi sui officii, ac de Jure communi, sed ex speciali duntaxat Episcoporum concessione seu delegatione. Engel *h. t. 4.*

15. Deinde ex aliis quoque legitimis causis, ut puta ex praescriptione, consuetudine, aut privilegio, posse Archidiaconum, aut alium Episcopo inferiorem, acquirere facultatem cognoscendi de causis matrimonialibus, et criminalibus; probat textus *in cit. c. Accedentibus.* ac tenet Glossa *fin. ibid.* et alia Glossa in *cap. 1.* ℣. *Coram Archipresbytero. de Consang. et affinit.* Barbosa *part. 3. de Offic. et potest. Episcop. allegat. 84. n. 5.* citans alios.

16. Ubi tamen dictus Barbosa bene notat; sacram Congregationem censuisse, quod etiam in eo casu, quo inferior allegat immemorabilem, nihilo minus Episcopus, utpote tam de Jure communi, quam vigore Concilii Tridentini habens fundatam intentionem in cognitione causarum criminalium, et matrimonialium, debeat manuteneri, donec de illa immemorabili per tres sententias cognoscatur: uti testatur Rota *in Theatina jurisdictionis. 17. Decembr.* 1612. *coram Coccino Decano.*

17. Quarto, ad officium Archidiaconi, quantum est de Jure communi, pertinet, curam gerere super Cleto, et bona conversatione Clericorum, sedulaque ministeriorum Clericalium, per ipsum inter eos dividendorum, executione, Ecclesiarum restauratione, doctrinaque Ecclesiasticorum, ac caeterarum rerum studio: prout amplius habetur *cit. can. Perlectis. §. Archidiaconus. dist. 25. et cap. 1. 2. et 3. h. t.*

18. Quinto, Archidiaconus tertio quolibet anno potest visitare Ecclesias, seu Parochias totius Dioecesis, si Episcopus hanc visitare nequeat, *cap. 1. §. fin. h. t.* Propriam vero Parochiam, sive Ecclesias sui Archidiaconatus, potest visitare singulis annis, ac etiam saepius, si hoc necessitas postularit, *c. Mandamus 6. h. t.* Quam quidem visitationem, ex Decreto Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 23. de Reform.* debent Archidiaconi, aliique inferiores Visitatores, peragere per seipsos tantum, atque assumpto Notario, de consensu Episcopi, cui etiam visitationis factae infra mensem tenentur rationem reddere.

19. Sexto, officium Archidiaconi est, examinare promovendos ad Ordines, eosque nomine Sanctae Ecclesiae sistere Episcopo ordinandos, *c. Ad haec 7. et c. Ut nostrum. 9. h. t. et cap. un. de Scrutinio in ordine faciend.* Verum jure novo *Concilii. Trident. Sess. 23. cap. 7. de Reform.* dictum examen promovendorum ad Ordines, Episcopo cum assistentia Virorum peritorum competere dignoscitur.

20. Septimo, ad Archidiaconum pertinet examinare

Benefisiandos, eosque instituere, seu mittere in corporalem suorum Beneficiorum possessionem, *d. c. Ad haec. h. t.* Sicut et Abbates, et Abbatissae, in Sede sua ponere, *a. Ut nostrum. 9. h. t.* Istud tamen nequit facere Archidiaconus sine consensu, atque auctoritate soi Episcopi, *can. Nullus omnino. 16. q. 7. et c. Cum satis. 4. h. t.*

21 Tandem, ut noneolle elia taceantur, ad Archidiaconum pertinet Episcopo ministrare; ut censuit Sac. Rituum Congregatio *in una Pisauriensi. 10. Junii.* 1600. Ac Episcopo solemoiter celebrente Evangelium, si voluerit, legere, vel alteri Diacono illud legendum praecipere, atque alios Altaris Ministros designare, *can. Perlectis. §. Archidiaconi. dist. 25. et cap. 2. h. t.* Quin imo Archidiaconus, si sit prime Dignitas, debet exercere officium Presbyteri Assistentis cum Pluviali Episcopo solemniter celebranti, juxta formam Caeremonialis Episcoporum: prout a Sac. Rituum Congregatione iterato decisum fuisse, refert Barbose *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 24. n. 50.*

22 Plura de officio Archidiaconi dicere superfluum est: quia in variis Dioecesibus plurima circa Archidiaconos in desuetudinem abierunt, vel per Vicarium Generalem, aut alios Ministros expediri soleot; adeo, ut Navarrus *cap. 25. Manual. n. 135.* quem citat Gerzias *part. 7. de Beneficiis, cap. 7. n. 38.* asserere audeat, se in Hispanie neminem scire, qui sit Archidiaconus talis, de qoo loquitur praesens Rubrica. Proinde secundum consuetudinem, et statuta particularia singularum Ecclesiarum, officium, atque dignitas Archidiaconi vel maxime erit attendenda, *arg. c. Ad haec. 2. de Excessib. Praelat.* Ubi Glossa ✠. *Consuetudines.* inquit, et varie probat, quod jurisdictio Archidiaconi potius ex consuetudine, quam ex Jure juvetur. Quod si vero deficiat consuetudo, tunc Jus commune attenditur. Barbose *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 24. n. 37.*

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

1 *Archipresbyter, unde sic dicatur?*
Olim iidem dicebantur Episcopi, et Presbyteri. Ibid.
2 *Archipresbyter, quis?*
3 *Vocatur alio nomine Decanus.*
4 *Et subest Archidiacono.*
5 *Archipresbyter duplex, videlicet urbanus,*
6 *Et Ruralis, quis?*
7 *Archipresbyteri urbani officium explicatur. Et n. seqq.*
8 *Antiqua inter Archipresbyterum, et Archidiaconum distinctio, quae?*
9 *Circa Officium Archipresbyteri urbani, seu Decani Cathedralis, oportet attendere particulares Constitutiones, et consuetudines Ecclesiarum.*
10 *Archipresbyteri, seu Decani ruralis officium, quale?*
11 *Nequit is majora negotia, et quae indigent strepitu judicii, expedire.*

1 *Archipresbyter* vi nominis idem est, ac *Princeps Presbyterorum*, sive Seniorum: hoc est, primus inter Seniores. Nam *Presbyter* graece, latine *Senior* interpretatur, *can. Cleros. §. Presbyter. dist. 21.* Et quidem non tantum propter aetatem, vel decrepitam senectutem (quamquam et haec venerabilis sit, et gloria senum canities, *can. ult. dist. 84.* cum concordantiis) sed etiam propter eorum sapientiam, et dignitatem Ecclesiasticam quam acceperunt, *Presbyteri* nominantur. Unde olim iidem dicebantur Episcopi, et Presbyteri, *cit. can. Cleros. et can. Legimus. dist. 93.* Vocantur etiam Sacerdotes, quia sacrum dant: nomen enim *Sacerdos* est compositum ex graeco et latino, quasi *Sacrum dans*: et sicut Rex e regendo, ita Sacerdos a sacrificando vocatus est; consecrat enim, et sacrificat, ut *d. can. Cleror. §. Sacerdos. dist. 21.* notatur.

2 Itaque *Archipresbyter* idem est, ac primus inter Presbyteros, qui videlicet praeest, atque imperat aliis Presbyteris in iis, quae sunt Sacerdotalis officii: sicut a pari primus, seu antiquissimus ioter Episcopos, appellatur Archiepiscopus; et primus inter Diaconos Archidiaconos.

3 Porro *Archipresbyteri* alio nomine appellantur *Decani*. Non quod necessario debeant praeesse decem aliis Presbyteris: sed quia facta translatione a perfectione numeri denarii, omnis ille solet dici Decanus, qui aliis praeest Sacerdotibus; ut notatur *c. Ad haec. 7. de Offic. Archidiac.* ibi *Archipresbyteri, qui a pluribus Diaconi nuncupantur.*

4 Caeterum, licet Archipresbyteratus, quantum est de Jure communi, sonet Dignitatem; haec tamen primum sequitur Archidiaconatum, simulque Archipresbyteri subjacent jurisdictioni Archidiaconi. Nam quia iste est Vicarius natus Episcopi, ejusque ad subeunda omnia munia, et onera Episcopalia non raro insufficientis, vices supplere debet: merito Archipresbyter scire debet, se subesse Archidiacono: et ejus praeceptis sicut soi Episcopi obedire, *cap. 1. h. t.*

5 Porro duplex communiter distinguitur Archipresbyter, unus Urbanus, alter ruralis, seu foraneus, juxta *c. Officium. et c. Ut singulae. h. t.* Et quidem *Archipresbyter urbanus* est, qui in orbe Episcopali degens praeest caeteris presbyteris; atque Episcopi vicem in Divino supplet officio: de quo plura *cap. 1. et c. Officium. 3. h. t.* Et talis ordinarie est Decanus Cathedralis: quamquam etiam illi soleant dici Archipresbyteri, seu Decani urbani, qui in civitatibus degentes praesunt aliis Presbyteris, et Clericis, in Ecclesiis Collegiatis, ut inquit Barbose *lib. 1. Jur. Eccl. univ. c. 25. n. 6.*

6 *Archipresbyter ruralis*: seu *foraneus* dicitur, qui ruri praeest Ecclesiae Parochiali, caeterisque Presbyteris per minores Titulos, sive Ecclesias habitantibus, ac super ipsos inspectionem gerit. Et de hoc loquitur *cap. ult. h. t.* prout notat Glossa *ibid. ✠. Ut singulae*, addens, quod praecedens *cap. Officium*, loquatur de Archipresbytero urbano, seu civitatensi.

7 Quantum attinet ad Officium Archipresbyteri urbani, explicatur illud in praesenti Titulo per totum; ac generatim loquendo, et spectato Jure communi, ejus officium est absentis Episcopi vices supplere, aut praesentis munus sublevare in omnibus illis, quae sunt Officii Sacerdotalis. Specialiter autem ad Archipresbyterum urbanum pertinet; super alios Presbyteros curam gerere animarum, competentibus horis assiduo in Ecclesia stare, in Episcopi absentis vice ipsius Missarum solemnia celebrare, et Collectas seu Orationes dicere, aut dicendas aliis injungere, Sacramenta Ecclesiae Fidelibus porrigere, Fontem benedicere, aliaque hujusmodi munia Sacerdotalis peragere, vel aliis reverenter peragenda committere, et qualiter haec administrentur, fideliter Episcopo referre, *cap. 1. et seqq. h. t.*

8 Unde antiqua distinctio inter Archipresbyterum, et Archidiaconum, reperitur apud SS. Canones, et Canonistas, quod iste ministret Episcopo in temporalibus: ille autem, sive Archipresbyter, ministret eidem in spiritualibus: adeo, ut spectando utriusque Dignitatem, secundum administrationem ipsis de Jure incumbentem, unus sit Episcopi Vicarius natus in temporalibus, alter vero in spiritualibus. Card. de Luca *de Praeeminentiis, Discurs. 20. n. 13.*

9 Quia tamen plura ex dictis, praesertim quoad Ar-

chipresbyteros urbanos, seu Decanos Cathedrales, per contrarias consuetudine, seu particularia Statuta Ecclesiarum fuerunt moderata; prout praesertim liquet in administratione Sacramentorum, quae de rigore Juris eisdem, utpote natis Vicariis Episcopi in spiritualibus, per totam Dioecesin incumbit, juxta *cit. c. Officium*. 3. *h. t.* Hinc ad dignoscendum rite officium, hisce temporibus per Archipresbyteros praestandum, et qualis Dignitas ipsi competat, particulares potius constitutiones, et laudabiles antiquas consuetudines singularum Ecclesiarum, erunt inspiciendae, et observandae, juxta dicta in simili *Tit. praeced. n.* 22.

10 Illud duntaxat juvabit addere quoad Archipresbyteros, seu Decanos rurales, quod ipsi praeter animarum curam, quam habent, possint ac debeant sedulo circumspicere mores, vitamque aliorum Presbyterorum, et Clericorum in suo Archipresbyteratu; atque attendere, qua industria per eosdem cura exerceatur animarum respectu commissae sibi plebis, idque Episcopo renunciare, juxta *cap. ult. h. t.* Insuper, quod iidem valeant minores defectus Clericorum suorum absque figura judicii corrigere, eorumque leviora jurgia amicabiliter componere, atque determinare; ut notat Glossa *fin.* et Ant. de Butrio *ibid. n.* 1. Engel *h. t. n.* 2. et alii.

11 Caeterum majora negotia, et quae absque strepitu judicii nequeunt expediri, Archipresbyter ruralis ad Episcopum tenetur referre; nec contra ejus decretum quidquam praesumere debet, *cit. cap. ult. h. t.* Adeo, ut etiam delinquentes, vel sibi in officio suo inobedientes, non possit coercere, eisque poenam injungere absque auctoritate Episcopi, quamvis facultatem habeat, talia ad Episcopum referendi ad effectum, ut ipsemet Episcopus contra eosdem, prout ipsi visum fuerit expedire, procedat. Ratio horum est: quia in figura judicii procedere, coercere, poenasque imponere, requirit jurisdictionem Fori contentiosi; atqui talem non habet Archipresbyter ruralis respectu Clericorum sui Archipresbyteratus, *arg. cit. cap. ult. h. t.* ubi solum ipsi tribuitur facultas attendendi ad eorum mores, et cuncta referendi ad Episcopum. Atque ita a Rota decisum fuisse *in una Materanensi officii Archipresbyteratus.* 11. *Decembr.* 1598. *coram Litta*, refert Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 25. *n.* 32. *et* 55.

TITULUS XXV. XXVI. XXVII.

De Officio Primicerii, Sacristae, et Custodis.

SUMMARIUM.

1 *Primicerius generatim, quis?*
2 *Primicerius in proposito, quis, et quod ejus officium?*
3 *Primiceriatus alicubi est Dignitas, alibi Personatus, vel officium.*
Quid dicendum de Sacrista, et Custode? Ibid.
4 *Sacrista, quis, et quod officium ipsius?*
5 *Custodia Ecclesiae, et vasorum ejus, quomodo pertineat tam ad Sacristam, quam Archidiaconum.*
6 *Custos, quis, et quod ejus officium?*
7 *Doctrina generalis circa praefatas officiorum distinctiones, et in praxi attendenda.*

1 *Primicerius* generatim loquendo dicitur ille, qui primus aliquo ordine nominatur, seu in tabula cerata *primus* describitur. Sic in *Rubr. C. de Primicerio lib.* 12. primus Notariorum appellatur *Primicerius*, eo quod in matricula Notariorum primo loco sit scriptus; ut explicat Glossa ibidem. Similiter *L.* 2. *C. de Fabricensib. lib.* 11. primus Fabricensium, seu arma facientium, vocatur *Primicerius*.

In proposito autem *Primicerius* dicitur *primus Cantor*, seu primus in cantu, seu Choro; qui alio nomine *Praecentor* appellatur, imo alicubi Magister Scholarum, seu Scholasticus nominatur. Hostiensis *in Summa. n.* 1. *h. t.* Pirhing *n.* 1. *eod.* Ejus officium describitur *in can. Perlectis. §. Ad Primicerium. dist.* 25. *et cap. un. de Offic. Primicer.* consistens in eo, quod praesit Diaconis, et reliquis Clericis, in docendo ordinem, et modum psallendi in Choro pro solemnitate temporum; ipsique incumbit Psalmos, Lectiones, Responsoria, et alia hujusmodi assignare, quae quisque Clericorum dicere debeat, ipsumque Chorum regere. 2

Primiceriatus in quibusdam Ecclesiis est Dignitas, *c. Cum accessissent.* 8. *de Constitut. et c. Cum olim.* 6. *de Consuetud.* In aliis est Personatus, alicubi vero Officium duntaxat; prout juxta diversas Ecclesiarum consuetudines, seu statuta earum particularia, Primicerius quandam prae aliis Canonicis obtinet, vel non obtinet praeeminentiam, sive praecedentiam in Choro, Capitulo, ac Processionibus. Et hoc ipsum habet locum in Sacrista, seu Thesaurario, et Custode: quamvis hi omnes ob speciales labores, ratione officii subeundos, ad minimum pinguiori Praebenda gaudere debeant. 3

Sacrista dicitur ille, ad quem proxime sacrorum vasorum, et thesauri Ecclesiastici cura pertinet: unde alio nomine *Thesaurarius* appellatur, uti liquet ex *cit. can. Perlectis. §. fin. dist.* 25. Ubi officium ipsius sequentibus verbis breviter explicatur: *Ad Thesaurarium* (seu Sacristam) *pertinet Basilicarum, et Ostiarii ordinatio, incensi praeparatio, cura Chrismatis conficiendi; cura Baptisterii ordinandi, praeparatio luminarium in sacrario, et in sacrificiis.* Concordat textus *in cap. un. de Officio Sacristae*: eo tamen addito, quod ad Sacristae curam pertineat custodia sacrorum vasorum, vestimentorum Ecclesiasticorum, et totius thesauri Ecclesiastici. 4

Nec obstat, quod custodia Ecclesiae, et omnium vasorum ejus, ad Archidiaconum spectare dicatur in *cap. Ad haec.* 3. *de Offic. Archidiac.* Resp. enim, quod Sacrista sit subjectus Archidiacono, *cit. cap. un.* ac proinde, quae proxime ad Sacristae custodiam pertinent, mediante eo ab ipsius Archidiaconi curam primario et principaliter spectare dignoscuntur, prout innuit Glossa *cit. cap. un.* ℣. *Vasorum.* 5

Custos tandem est quasi Minister Sacristae, ut ait *Glossa ad Rubric. tit. De Officio Custodis.* Ad ejus officium pertinet, ut sui Archidiaconi jussionibus in cunctis obediat, et juxta ejus ordinationem ad Horas Canonicas pulset tintinabula, Pallia et linteamina Altarium, caeteraque utensilia Ecclesiae indesinenter custodiat, lampades aliaque luminaria debito tempore accendat, et extinguat, panem et vinum ad Missae celebrationem praeparatum habeat, omnesque oblationes, seu eleemosynas, sive decimas (de consensu tamen Archidiaconi) fideliter inter Fratres distribuat; prout habetur *capit.* 1. *et* 2. *de offic. Custod.* 6

Caeterum, licet praefatae officiorum distinctiones de Jure communi procedant, hodie tamen in variis Ecclesiis diversi ritus, et peculiares consuetudines reperiuntur: ita, ut quidem titulum, ac Praebendam talium officiorum Canonici retineant, ipsius tamen officii executionem per Vicarios, etiam laicos (etsi sub sua directione, atque inspectione) ipsarumque Ecclesiarum ministros expediant. In praxi proinde optimum erit, antiquam et laudabilem cujuslibet Ecclesiae consuetudinem, et peculiares ejusdem Constitutiones attendere, atque observare. 7

TITULUS XXVII.

De Officio Vicarii.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Viso de iis, qui serviunt Ecclesiae nomine proprio, postulat ordo Titulorum tractari de illis, qui serviunt nomine alieno. Unde praesens Rubrica inscribitur, *De Officio Vicarii*; de quo majoris claritatis gratia juvabit in distinctis paragraphis agere.

§. I.

De Vicariis in genere, eorumque divisione.

SUMMARIUM.

2 *Vicarius generatim, quis?*
3 *Ipsi obediendum est, ac deferendum, tanquam illi cujus vices gerit.*
4 *Vicarius locum habet non solum in negotiis Civilibus.*
5 *Sed etiam Ecclesiasticis. Et n. praeced.*
6 *In Beneficiis Ecclesiasticis quilibet Officio suo per se fungi debet. Et n. seqq.*
7 *Quandoque tamen sufficit, expedire aliqua per Vicarios.*
8 *Quae sit divisio Vicariorum? Et n. seqq.*
9 *Vicarii in Divinis, qui?*
10 *Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deserviunt Ecclesiae, proprie dicuntur Vicarii, non Parochi.*
11 *Vicarii jurisdictionis, qui?*
12 *Vicarii Episcoporum dantur triplicis generis.*
13 *Vicarii nati, seu legitimi Episcoporum, qui?*
14 *Vicarii dati, seu constituti Generales ipsorum, et*
15 *Vicarii Foranei, qui?*
16 *Vicarius Generalis Episcopi, quis?*
17 *Vicarius, in quo differat a Delegato.*
18 *Inter Vicarium Generalem, et Foraneum Episcopi, multiplex datur differentia. Et n. seqq.*
A Vicario Generali non appellatur ad Episcopum, bene tamen a Foraneo. Ibid.
19 *Ille potest esse Delegatus Papae, non hic.*
20 *Vicarius Generalis Episcopi, habet Dignitatem, imo (spectato Jure communi) praecedit Canonicos Cathedrales: secus est in Foraneo.*
21 *Iste non sit Ordinarius, bene tamen ille.*
Vicarii Foranei jurisdictio est delegata? Ibid.
22 *Vicarii ulterius alii sint perpetui; alii temporales.*

2 Quaeritur I. Vicarius qui dicatur, et an habeat locum in Ecclesiasticis? Resp. I. *Vicarius* generatim dicitur ille, qui vices alterius gerit, sive in officio contentioso, sive in non contentioso. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. n. 1.* id exemplificans partim ex *c. Sua nobis. 5. h. t.* ubi agitur de Vicario Papae, vices ejus ac jurisdictionem in Urbe gerente: partim ex *cap. 1. et 2. eod.* ubi mentio habetur de Vicario in Divinis paragendis, sicque gerente vices alterius in officio non contentioso.

3. Porro, quod Vicario ita sit obediendum, et deferendum, tanquam illi, cujus vices gerit; habetur in *can. Praecipimus. dist. 93.* ibi: *Tum enim sicut illius locum tenens honorabitur.* Idem patet ex *can. 1. dist. 94.* et *c. Sane quia. 11. de Offic. Delegat.* cum similibus. Nam Vicarius in causa sibi commissa fungitur auctoritate sui Principalis, cujus gerit vices, prout ibidem notatur: unde qui contemnit Vicarium, contemnit illum, qui posuit eum, *arg. can. In novo. dist. 21.* Concordant dicenda inferius *n. 20.* de Vicario Generali Episcopi.

Resp. II. Non solum in negotiis Civilibus ac politicis, sed etiam Ecclesiasticis, locum habet Vicarius, dummodo debita auctoritate constituatur. Ita communis. Et quidem prima pars liquet ex toto *Titulo, Cod. De Officio Vicarii*, et ex alio *Tit. C. De Officio ejus, qui vicem alicujus Judicis, vel Praesidis obtinet*: ubi permittitur Magistratibus, et Judicibus, ut possint suos habere Vicarios, quorum opera utantur in suis obeundis muneribus, causisque civilibus cognoscendis, et definiendis: de quibus Civilistae.

Altera pars etiam est certa. Nam variae vitae humanae impedimenta, ac ipsa negotiorum moles, et multitudo, non semper permittunt, ut Episcopus, aut Ecclesiae Rector, vel Officialis, omnia occurrentia negotia per se ipsum valeat expedire. Unde tunc locum habet Reg. 68. Juris in 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per se ipsum.* Et Reg. 72. eod. *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per se ipsum*, cum similibus. 5

Dices. In Beneficiis Ecclesiasticis quilibet officio suo per se fungi debet; ut *c. Quia nonnulli. de Cleric. non resid.* ubi talibus Ecclesiasticum ministerium committi jubetur, qui *residere in loco, et curam ejus per se ipsos valent exercere*: sicque in talibus non videtur locum habere Vicarius aliquis. Concordat *cap. ult. §. Is autem. de Offic. Delegat.* ubi ea per alios fieri prohibentur, in quibus industria, et fides personae electa censetur: atqui hoc videtur fieri, seu eligi personalis industria, et fides in omnibus spiritualibus ministeriis; ergo. 6

Resp. negando antecedens, *si* universaliter intelligatur. Ad allegatos textus Juris, et alios consimiles dicitur, inde solummodo sequi, quod in illis, in quibus electa est industria, fidesque personae, aut requiritur personale ministerium, ut in residentia Beneficiariorum, recitatione Breviarii, *et* aliis pluribus, non habeant locum supra adductae Regulae Juris: neque sufficiat facere per alium, quod personaliter quis facere tenetur per se ipsum. Sunt tamen multae causae, etiam Ecclesiasticae, quae possunt expediri per alios, nec requirunt personale ministerium, neque habent electam industriam, fidemque personae, in quibus proinde locum habere valet Vicarius: uti patet ex toto praesenti Titulo, et alibi passim. Certe ipsa negotiorum copia, et aliae justissimae causae, non raro occurrentes, ipsaque corporis imbecillitas quandoque requirunt, ut Episcopi aliqua expediant per substitutos suos Vicarios; cum impares sint ad omnia per semetipsos expedienda. 7

Quaeritur II. Quae sit divisio Vicariorum. Resp. I. Spectato Jure Canonico Vicarii primario, ac principaliter dividuntur in eos, qui serviunt in Divinis, et in Vicarios jurisdictionis. Ita Glossa, et Abbas *ad Rubric. h. t.* Pirhing *ibid. n. 1.* et alii; ac patet ex decursu totius praesentis Tituli, in quo per totum agitur de hisce duabus Vicariorum speciebus, ut mox amplius dicetur. Siquidem 8

Vicarii in Divinis dicuntur, qui in Divinis ministeriis, et cura animarum, caeterisque ad internum Forum conscientiae pertinentibus, aliorum vices gerunt: eorumque loco deserviunt Ecclesiae. Et de his agitur toto hoc Titulo (dempto *cap. penult.*) ac in *Clement. eod.* 9

Tales Vicarii censentur etiam Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deserviunt Ecclesiae Parochiali in Divinis, seu cura animarum peragenda. Uti fit, quando Ecclesia, seu Parochia (juxta formam Concilii Trident. *Sess. 7. cap. 7. de Reform.* ac alibi) Monasteriis, Ecclesiae Cathedrali, sive aliis piis Locis perpetuo unita, seu incorporata fuit: tunc enim Presbyter ille, qui una cum competenti portione fructuum sibi assignata, illoc ponitur ad peragendum Divina officia, curamque animarum exercendam, proprie 10

non dicitur *Parochus*, sed *Vicarius*, utpote vices alterius, subiens.

11 *Vicarii jurisdictionis* sunt illi, qui in Foro contentioso, seu externo, jurisdictionem vice alterius exercent. Et de his fit mentio *in cap. penult. h. t.* ubi agitur de Vicario Papae, ac jurisdictione ipsius, quam exercet: et *in cap. 1. et seqq. eod. in* 6. ubi per totum agitur de jurisdictione Officialis, seu Vicarii Generalis Episcopi.

12 Resp. II. Deinde Vicarii Episcoporum in Jure Canonico triplicis generis dantur: aliqui enim dicuntur Vicarii nati, seu legitimi, alii dati, seu constituti generales; et alii foranei. Ita Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 54. *n.* 15. *et seqq.* citans alios; atque hoc ipsum patebit ex declaratione terminorum, et juribus simul allegandis. Imprimis enim

13 *Vicarii nati, sive legitimi* Episcoporum dicuntur illi, qui a Lege ipsa constituuntur Vicarii ipsius Episcopi: ut sunt Archidiaconus, et Archipresbyter. De illo etenim habetur *in cap. 1. de Offic. Archidiac.* taliter: *Archidiaconus post Episcopum sciat se Vicarium esse ejus in omnibus, et omnem curam in Clero ad se pertinere* etc. De Archipresbytero autem dicitur cap. 1. de Offic. Archipresbyt. *In Episcopi sui absentia ad vicem ejus Missarum solemnia celebret*. Quia igitur hisce Vicariis sua potestas ab ipsomet Jure, seu Lege conceditur, eorumque officio est annexa absque alio facto, seu ministerio Episcopi; merito ipsi censentur esse Vicarii nati, atque legitimi ipsius Episcopi.

14 *Vicarii dati*, seu constituti *Generales*, appellantur illi, quos Episcopus creavit, vel constituit, ut ejus vices gerant in eodem Tribunali, et loco, in quo ipse jus dicere consuevit. Et tales solent esse Officiales, seu Vicarii Generales.

15 *Vicarii Foranei* tandem appellantur illi, qui in certa parte Dioecesis extra civitatem Sedis Episcopalis, vel in oppidis, per Episcopum constituuntur, ut ibi jurisdictionem quandam exerceant. Glossa *in Clem. Etsi principalis.* ℣. *Foraneo. de Rescript.* Barbosa *cit. allegat.* 54. *num.* 18. cum aliis. Quia igitur tales foris, sive extra locum, in quo Sedes Episcopalis reperitur, Episcopi vices agunt juxta traditam sibi potestatem, recte *Vicarii Foranei* nominantur. Glossa *in Clem. Etsi principalis. de Rescript. in casu.*

16 Ubi sciendum est, quod Vicarius Generalis Episcopi solum dicatur ille, qui constitutus est cum generali potestate in loco, ubi Episcopus sedem habet, ita ut censeatur idem esse Auditorium utriusque, *cap.* 2. *de Consuetud. in* 6. Unde concludit Nicol. Garcias *part.* 5. *de Benefic. cap* 8. n. 36. et Barbosa *loc. cit. num.* 128. quod Vicarius ille, quem Archiepiscopus Toletanus ponit in Civitate Complutensi, non sit Vicarius Generalis, et habens hujus privilegia, eo quod non residet, ubi Episcopus sedem habet, sicque non censeatur idem Auditorium utriusque.

17 Ratio est: quia, ut inquit Bartolus *in L.* 1. §. 1. *n.* 4. *ff. Quis, et a quo appellat.* Vicarius, et Delegatus in hoc differunt, quod per *Vicarium* intelligatur ille, qui gerit vices Ordinarii in eodem loco, et eodem Tribunali, quo consuevit ipse Ordinarius, puta Episcopus, sedere: tunc enim vere dicitur idem Auditorium, sicque de uno non appellatur ad alterum. Quando autem Ordinarius committit alicui vices suas, seu universitatem causarum exercendarum in alio loco, ut puta in aliquo Castro sui territorii, non diceretur Vicarius, sed *Delegatus*; nec appellaretur ab eo ad Superiorem, sed ad ipsum, qui eum substituit: quia jam non est idem Auditorium utriusque: prout colligitur ex dictis Innocentii *c. Romana. de Offic. Ordin.* Ita discurrit Bartolus *loc. cit.* idemque tradit Maranta *in Speculo Aureo. part.* 4. *distinct.* 5. *n.* 8.

18 Porro inter Vicarium Generalem, et Foraneum Episcopi, multiplex ac notabilis est differentia. Imprimis enim appellatio ad Episcopum non datur a Vicario Generali ipsius, *c. Non putamus.* 2. *de Consuetud. in* 6. Bene tamen a Vicario Foraneo. Glossa *in Casu cit. c. Non putamus.* Garcias *d. cap.* 8. *n.* 29. post Rotam *decis.* 297. *num.* 3. *part.* 2. *Divers.* Barbosa *cit. allegat.* 54. *n.* 22. et alii passim; estque dictum supra *Tit. de Consuetudine.* §. 3. *n.* 75. *et* 76. ac rursus dicetur hic inferius *n.* 21.

19 Deinde Vicarius Generalis Episcopi, potest a Sede Apostolica, vel Legato ejusdem, dari Delegatus, atque esse mandatorum, et gratiarum Apostolicarum executor: non sic Vicarius Foraneus; prout habetur decisum *in Clem. Etsi principalis.* 2. *de Rescript.* Siquidem juxta c. *Statutum.* 21. *de Rescript. in* 6. ut quis fit Delegatus Papae, requiritur, quod sit in Dignitate constitutus; atqui hoc non convenit Vicario Foraneo, bene tamen Generali Episcopi, ut illico amplius dicetur; ergo.

20 Tertio Vicarius Generalis Episcopi censetur habere Dignitatem. Glossa *in cit. Clem. Etsi principalis.* ℣. *Episcopi. et* ℣. *Foraneo.* et DD. passim: quia habet praeeminentiam cum jurisdictione conjunctam. Quin imo, cum is vices Episcopi generaliter gerat, ejusque personam repraesentet, adeo ut sit idem Auditorium utriusque: hinc Vicarius Generalis, sicut ipse Episcopus, est honorandus, *can. Praecipimus. dist.* 93. in tantum, ut spectato Jure communi debeat praecedere Canonicos Cathedrales, atque ipsum Archidiaconum. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Vicariis Episcop. n.* 7. post Abbatem *Consil.* 21. *vol.* 1. Felinum *in Rubric. de Majorit. et Obed.* ac sequitur Barbosa *cit. allegat.* 45. *n.* 144. cum aliis: quamvis istud ultimum de facto vi contrariae consuetudinis in multis Ecclesiis non observetur. Pirhing *h. t. n.* 34. Econtra Vicarius Foraneus non censetur habere Dignitatem: nisi haec aliunde ipsi competat, ut quia est Canonicus Ecclesiae Cathedralis. Glossa *cit.* ℣. *Foraneo.*

11 Tandem, ut alia taceantur, Vicarius Foraneus non est Ordinarius, bene tamen Vicarius Generalis. Fagnanus *in c. Relatum. nu.* 43. *de Cleric. non resident.* post Glossam, et DD. in *c. Romana in princip. de Appellat.* Et quidem, quod Vicarius Generalis habeat jurisdictionem ordinariam, sicque nomine *Ordinarii* veniat, ex professo dicetur infra *num.* 91. *et seqq.* Quod autem Vicarii Foranei jurisdictio sit solum delegata, ac proinde ab ipso veluti Delegato, detur appellatio ad Episcopum delegantem, tenet Rota *Decis.* 3. *de Offic. Vicarii.* Glossa *in Clem.* ℣. *Foraneo. de Rescript.* Covarruvias *Practic. Quaest. cap.* 4. *n.* 8. Maranta *part.* 4. *Speculi Aurei, dist.* 5. *n.* 14. *et* 16. Garcias *de Beneficiis. part.* 5. *cap.* 8. *n.* 29. *et* 34. Barbosa *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 54. *n.* 22. *et seqq.* citans plures alios: quamvis nonnulli oppositum teneant, quos refert, eorumque rationes solvit Barbosa *loc. cit. n.* 21. *et* 25. et Garcias *n.* 34. *et* 35. Siquidem Vicarius Foraneus non habet jurisdictionem a Jure, sed ab Episcopo: atqui Episcopus nequit concedere jurisdictionem ordinariam; prout notat, et argumentatur Sanches *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 29. *n.* 10. allegans communem.

22 Resp. III. Vicarii alterius alii sunt perpetui, alii temporales. Ita Abbas *in c. Extirpandae.* §. *Qui vero. n.* 5. *de Praebend.* ubi fit expressa mentio de Vicario perpetuo. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccl. univ. cap.* 6. *n.* 2. et communis. Quae Vicariorum divisio, cum ampliori indigeat discussione, hinc sit.

§. II.

De Vicariis perpetuis, ac temporalibus.

SUMMARIUM.

23 *Vicarii perpetui, qui?*

24 *Tales habent titulum in Beneficio, sicque nequeunt removeri.*

25 *Temporales, qui: et cur sic appellentur?*
26 *Vicarii perpetui institutio, ad quem pertinent?*
27 *Et quando institui possit, et soleat? Et n. seqq.*
28 *Recensentur casus, in quibus nequit institui Vicarius perpetuus.*
29 *Quando Parochia nimis ampla est, potest in Ecclesia Filiali poni perpetuus Vicarius.*
30 *Vicarius perpetuus acquirit jus in re, verumque Titulum in Beneficia.*
31 *Et habens Vicariam perpetuam, censetur Beneficiatus.*
32 *Quae a Jure statuta sunt de Ecclesiis curatis, locum habent in Vicariis perpetuis.*
33 34 et 35 *Idque declaratur singillatim.*
36 *Titulus Vicarii perpetui in Beneficio, qualis?*
37 *Congrua portio de fructibus Beneficii, qua ratione eidem debeat assignari? Et n. seqq.*
38 *Quid circa eam statuerit B. Pius V. in Bulla,* Ad exequendum?
39 *Portio illa fructuum nequit Vicario perpetuo postea minui, simulque hic cum ea, licet si tenuis, debet esse contentus.*
40 *Vicarius perpetuus Ecclesiae habet curam animarum in actu, Rector principalis in habitu.*
41 *Vicarius perpetuus proprie non dicitur Rector Ecclesiae.*
42 *Tamen Rector principalis eo invito nequit curam animarum in illa exercere.*
Quae circa talem Ecclesiam pertineant ad Rectorem principalem? Ibid.
43 *Rectore principali mortuo, non expirat officium Vicarii perpetui.*
Solvitur instantia. Ibid.
44 *In Vicarium, praesertim perpetuum, quandoque transfertur tota cura.*
45 *Vicarii temporales proprie non sunt Beneficiarii. Et num. seqq.*
46 *Habentque se ad instar Mercenariorum.*
47 *Generatim loquendo, causa excusans Clericum a personali servitio, sufficit ad constituendum Vicarium temporalem.*
48 *Ut si Beneficium simplex sit perpetuo unitum alteri.*
49 *Vel Beneficiarius ex legitima causa absit.*
50 *Aut Ecclesia vacet etc.*
51 *Vicariorum temporalium nominatio, et approbatio, ad quem pertineat?*
52 *Num ad modicum tempus possit Parochus constituere talem Vicarium absque licentia Episcopi?*
53 *Vicarius nequit substituere alium Vicarium.*
54 55 et 56 *Limitatur hoc in pluribus casibus.*
57 *An Vicarius Generalis Episcopi possit substituere alium Vicarium.*

23 Quaeritur I. Qui sint Vicarii perpetui, et qui temporales? Resp. I. *Vicarii perpetui* dicuntur, qui auctoritate Episcopi canonice sunt instituti ad deserviendum cuipiam Ecclesiae loco principalis Rectoris, cum assignatione congruae portionis fructuum, quos inde percipere debet. Ita Glossa *in cap. ult.* ℣. *Perpetuos Vicarios. h. t.* et alii.

24 Dicitur notanter, *canonice instituti.* Nam Vicarii perpetui habent verum Titulum, atque idcirco semel canonice instituti nequeunt removeri, vel portione sua fraudari: nisi forsan aliquid committant dignum depositione, aut privatione Beneficii, *c. Ad haec. 3. h. t.* Unde et Vicarii *perpetui* appellantur, de quibus mox plura.

25 Resp. II. *Vicarii temporales* dicuntur, qui auctoritate legitimi Superioris, pro peragendo Ecclesiastico servitio in locum alterius ad tempus, seu voluntatem constituentis, sufficiuntur. Sive dein tales deputentur pro peragendis vice alterius Divinis officiis, et in Foro poenitentiali; ut sunt Vicarii temporales in Ecclesiis Parochialibus constituti, *c. Cum ex eo. 34. de Elect.* in 6. sive ipsi deputentur pro Foro contentioso; ut Vicarii Generales Episcoporum, ac notat Abbas *cit. n. 5.* Et tales merito appellantur *Vicarii temporales*, cum ad nutum ejus, qui ipsos constituit, amoveri valeant.

Quaeritur II. A quo, quibusque de causis, instituendus sit Vicarius perpetuus? Resp. I. Institutio Vicarii perpetui pertinet ad Episcopum; sive Ordinarium loci, quamvis regulariter ea fieri debeat ad praesentationem; seu nominationem Rectoris principalis, sive illorum, quorum Dignitati, vel Capitulo Ecclesia Parochialis, vel alia perpetuo fuit unita. Ita Nicol. Garcias *part. 9. de Beneficiis, cap. 2. n. 289.* Navarrus *Consil. 11. de Statu Monach. n. 3. et 7.* Barbosa *lib. 3. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 6. n. 35.* Pirhing *h. t. n. 3.* allegans Declarationem Sac. Congreg. Card. *Concilii Trident. Sess. 7. cap. 7. de Reform.* et alii. Idipsum clare colligitur ex *c. De Monachis. 12. de Praebend. et cap. un. de Capell. Monach. et Clem. 1. de Jurepatronat.* ubi tales Vicarii dicuntur instituti per Episcopum ad praesentationem Rectoris principalis, puta Monasteriis, vel hujusmodi. Unde hoc ipsum regulariter procedit in aliis similibus casibus, ubi ex fundatione, privilegio, vel consuetudine contrarium quid non reperitur observandum. 26

Resp. II. Vicarius perpetuus, vel maxime institui potest, ac solet in Parochialibus, et aliis Beneficiis curatis, quae Cathedrali, Collegiatae, vel alteri Ecclesiae, Monasterio, seu Collegio, aut aliis piis Locis perpetuo unita, et annexa reperiuntur. Desumitur hoc ex *c. Extirpandae. 30. §. Qui vero. de Praebend.* estque novissime decisum in Concilio Trident. *Sess. 7. cap. 7. de Reform.* Ubi tamen apponitur limitatio illa: *Nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur*: tunc sufficit instituere Vicarium temporalem, et ad nutum amovibilem. 27

Quin imo dantur nonnulli casus, in quibus, vigore citati Concilii Tridentini, nequit Episcopus constituere Vicarium perpetuum: ut si talis unio a tempore immemoriali facta fuit, ac ex tunc constet Vicarios fuisse ad nutum amovibiles, scientibus, et consentientibus Ordinariis. Item, quando unio facta est per viam pacti, et concordiae a Sede Apostolica approbatae, aut ex privilegio remunerationis gratia concesso cum clausula, *de serviendo Beneficio per Vicarium ad nutum amovibilem.* Idemque dicendum, quando pro bono pacis, et cessatione litium, expediens videtur nihil innovari, sed institui Vicarium ad nutum amovibilem. In his quippe casibus, et nonnullis aliis, quos recenset Barbosa *cit. cap. 6. n. 6. et seqq.* nequit Episcopus in Beneficio unito ponere Vicarium perpetuum: quia Concilium Tridentinum non derogat antiquis concordiis, privilegiis, et rationabilibus consuetudinibus. Accedit, quod idem Concilium non liberae Episcopi voluntati reliquerit potestatem ponendi Vicarium perpetuum: sed utatur Verbis in praeallegata limitatione contentis, et arbitrium boni viri impertientibus: sicque non procedit, ubi constitutio Vicarii ad nutum amovibilis magis videtur expedire, quam perpetui; ut fit in casibus praeallegatis, ac similibus. 28

Resp. III. Quando Parochia nimis ampla existit, ac populus multus, potest praeter Ecclesiam Parochialem alia Ecclesia filialis aedificari; quae sit unita et subjecta Ecclesiae Parochiali, et in ea ad praesentationem Rectoris Ecclesiae majoris; atque institutionem Episcopi, una cum congrua proventuum assignatione, poni perpetuus Vicarius. Patet hoc *ex c. Ad audientiam. 3. de Eccles. aedificand.* Tacentur alii consimiles casus, de quibus Hostiensis *in Summa h. t. n. 3.* et alii. 29

Quaeritur III. Quid juris competat in perpetuis Eccle- 30

siarum Vicariis? Resp. I. Vicarius perpetuus in Ecclesia Parochiali, seu Curata canonice institutus, acquirit jus in re, verumque Titulum canonicum in tali Beneficio. Ita Hostiensis *in Summa. cit. n.* 5. Fagnanus *c. Ex parte. n.* 19. et 20. *h. t.* Pyrrhus Corradus *in PraxiBenefic.lib.*3.*n.*1.*et* 2. Franchedinus *Consil.* 99. et communis aliorum. Atque imprimis desumitur hoc ex *c. Constitutus de Filiis Presbyt.* ubi restituitur spoliatus Vicaria perpetua; et consequenter habuit antea jus in illa. Accedit Glossa *in cap.* 1. ℣. *In diversis. h. t.* ubi ait, quod idem sit, si quis habet perpetuam Vicariam, sicut qui haberet Ecclesiam intitulatam, *arg. cap. ult. h. t.* Concordant proxime dicta *num.* 24.

31 Hinc, qui habet Viesriam perpetuam, intelligitur Beneficiatus; ut c. *Postulasti.*27.*de Rescript.* ibi: *Non enim Beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuae Vicariae proventibus est provisum.*

32 Deinde Vicaria perpetua aequiparatur Beneficio curato, seu Parochiali: et quae de Ecclesiis curam animarum habentibus, quantum ad amissionem prioris per receptionem alterius, quaeque de earum Rectoribus, quantum ad susceptionem Sacerdotii intra annum ac debitam aetatem, Jura statuerunt, etiam in perpetuis Ecclesiarum Parochialium Vicariis, et assumptis ad eas observanda esse, expresse statutum habetur in *Clem. un. h. t.* Verba ipsius sunt bene notanda, et sic sonant: *quae de Ecclesiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum similium amittendis; Ac de ipsarum Rectoribus promovendis ad Sacerdotium; Et de eorum aetate, a Jure statuta noscuntur: in perpetuis Ecclesiarum Parochialium Vicariis, et assumptis ad eas volumus observari.* Haec ibi.

33 Unde infertur, quod sicut non potest quis simul esse Rector, seu Parochus plurium, et diversarum Ecclesiarum; ita nec Vicarius perpetuus, *cap.*2.*h.t.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *plures.* Et sicut Beneficium curatum, seu Parochiale, vacat ipso jure per alterius similis Beneficii adeptionem, c. *De multa.* 28. *de Praebend.* juncto Concilio Tridentino *Sess.* 7. *cap.* 2. *et* 4. *de Reformat.* ita etiam dicendum est de Vicaria perpetua.

34 Insuper, sicut nemo potest consequi Beneficium curatum ante vigesimum quintum aetatis annum saltem inchoatum, c. *Cum in cunctis.*7.§.*Inferiora.deElect.* ita nec Vicariam perpetuam. Glossa *in cit.Clem.un.*℣.*Aetate. h. t.* et Doctores communiter. Et sicut de facto, si promoti ad Ecclesias Parochiales infra annum non ordinentur Presbyteri, vacat Ecclesia ipso jure: ita pariter dicendum de Vicariis perpetuis talium Ecclesiarum Parochialium, juxta cit. *Clem. un h. t.* estque jam dictum supra *Tit. de Aetate et qualitate praeficiendarum, n.* 29. *et* 30.

35 Licet autem praeallegata *Clem.un.h.t.* solum in praedictis tribus casibus Vicarios perpetuos aequipararet ipsis Rectoribus Ecclesiarum Parochialium, ut notat Glossa, Imola, Jo. Andreas *in Summario, ibid.* et communis; ac proinde Abbas Panormit. *in ead. Clem.n.*5. et Barbosa *lib.*3.*Jur.Ecclesiast.univ.cap.* 6. n. 17. velit, quod extra dictos tres casus appellatione Rectoris non veniat Vicarius perpetuus in constitutione poenali. Nihilo minus Glossa *ibid.*℣.*Amittendis.* et Imola §. *Secundo quaerit.* et Fagnanus *in c.Ex parte.n.*22. *de Offic. Vicar.* citans communem, notanter observant, quod etiam Extravag. Joannis XXII. *Execrabilis*, locum habeat in his Vicariis perpetuis: eo quod expresse loquatur de Beneficiis, et Officiis curatis *in* §. *Qui vero*; ac notum sit, quod etiam Vicaria perpetua intelligatur nomine Beneficii, *c. Postulasti.* et ibi Glossa ℣. *Beneficium de Rescriptis.*

36 Resp. II. Titulus tamen ille, quem habet Vicarius perpetuus in Beneficio curato, non est directus (hic enim est penes Rectorem principalem, cujus vices alter gerere dicitur) sed utilis, sive est jus portionis ex annuis redditibus sibi assignatae ob spirituale ministerium capiendae. Ita Pirhing *h. t. n.* 8. citans alios.

37 Et additur, *jus portionis.* Quia Vicarius etiam perpetuus, non debet habere omnes fructus Ecclesiae, sed tantum congruentem portionem. Abbas *in c. Extirpandae.* §.*Qui vero.n.*6.*de Praebend.* Quae quidem congrua portio debet constituto Vicario assignari accedente auctoritate Ordinarii, atque de hujus arbitrio; ut decrevit Concilium Trident. *Sess.* 7. *cap.* 5. *et cap.* 7. *de Reform.* et alibi. Estque in taxanda tali portione praecipue attendendum ad conditionem personae, facultates Ecclesiae, regionis consuetudinem, ac situm Beneficii: ut nimirum Vicario tantum relinquatur, unde possit conformiter suo statui honeste sustentari atque hospitalitatem in pauperes ac peregrinos exercere, juraque Episcopalia persolvere c. *de Monachis.* 12. *de Praebend.* juncta Glossa, et DD. *ibid.*

38 Et quamvis B. Pius V. in Bulla, *Ad exequendum* (quae habetur *Tom.*2.*Bullarii Romani,Constit.*47. citati Pontificis) definierit, quod dicta portio Vicariis Parochialium Ecclesiarum arbitrio Praelatorum assignanda, non debeat esse *major centum*, nec *minor quinquaginta Scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis etc.* Nihilo minus hanc Bullam B. Pii V. postmodum a Gregorio XIII. esse reductam ad terminos Juris communis, et Concilii Tridentini, refert Barbosa *lib.* 3. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 6. *num.* 44. post Valenzuel *Consil.* 54. *nu.* 20. Imo alicubi omnes fructus Beneficii relinquuntur Vicariis cum onere, ut in annos singulos certam summam persolvant Rectori principali, ut puta Capitulo, vel Monasterio, cui ad sublevandam ejus indigentiam Beneficium illud legitime fuit unitum.

39 Verum, quia Vicarius perpetuus intitulatur in Ecclesia, seu Beneficio curato, atque de assensu et auctoritate Episcopi certa ipsi portio redditunm assignatur: hinc non poterit is per Rectorem principalem, aut ipso defuncto per ejus Successorem, a dicta Ecclesia, sive Beneficio amplius removeri, nec assignata sibi portio minui: nisi propter commissum crimen per Judicem in Vicaria vel Beneficio fuerit condemnatus. Textus est *in c. Ad haec.* 3. *h. t.* estque jam dictum n. 24. Ac vicissim, ubi a principio congrua portio fuit assignata Vicario, debet is illa esse contentus; sibique imputet, quod adeo tenuem acceptaverit, nisi forsan penitus non sufficiat ad ejus sustentationem. Barbosa *cit. cap.* 6. *n.* 43.

40 Resp. III. Vicarius perpetuus in Parochiali Ecclesia constitutus, eandem potestatem habet, quam verus Parochus: ita tamen, ut tota cura actualis, seu quoad exercitium competat Vicario, Rector vero principalis non nisi habitu curam retineat. Ita Glossa marginalis *in c.Super eo.*℣.*Annexa de Praebend.in* 6. ubi inquit, quod Vicarius habet curam in actu quoad Forum poenitentiale, sed Rector in habitu. Abbas *in c. Extirpandae.*§.*Qui vero.n.*6.*de Praebend et in solemni Repetitione cit.* §. *Qui vero num.* 15. Barbosa *lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.*6. *n.* 28. post Rotam *Decis.*2.*de offic.Vicarii.in antiq.*Seraphin.*Decis.*109. *n.* 5. et alii. Ratio est: quia Vicarius perpetuus, hoc ipso, quod sit talis, fungitur perpetuo vice alterius, nempe Rectoris principalis; ergo ille habet quidem curam animarum in actu, seu quoad actuale exercitium, iste vero retinet eam in habitu.

41 Unde fit, quod Vicarii perpetui proprie non dicantur Rectores Ecclesiarum; sint tamen Rectores curae animarum. Barbosa *loc. cit. num.* 26. Fagnanus *c. Ex parte. num.* 19 *h. t.* et alii, et concordant dicta superius *num.* 10.

42 Quia vero penes Vicarium perpetuum residet exercitium curae, non autem penes Rectorem Ecclesiae: hinc iste non potest ibi exercere curam Fori poenitentialis. Abbas, *ubi supra, cit. n.* 15. Neque potest Rector principalis invito Vicario illi Ecclesiae deservire, seu Sacramenta administrare. Rebuffus *in Praxi Benefic. De Vicariis perpetuis. n.* 1. Frauchedinus *Consil.* 99. Barbosa *cit. lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap.* 6. *num.* 31. *et part.* 1. *de offic. Parochi, cap.* 1. *nu.* 56. 57. *et seqq.* post Rotam *in Barchinonensis Vicariae.* 17. *Maii*, 1624. *coram Merlino*, et alios. Nam tota cura actualis Vicario commissa est: ad Rectorem principalem vero solum spectat cura in habitu, atque exercitium juris Parochialis in pertinentibus ad externam defensionem, vindicationem, et Forum contentiosum, atque ad fabricae reparationem, saltem si is majorem redditnum partem accipiat. Layman *in c. Ad haec. num.* 2. *h. t.*

43 Porro, quia talis Vicarius constituitur perpetuus, hinc ulterius colligitur, quod mortuo Rectore principali non expiret officium ejus, *arg. cit. c. Ad haec. n.* 3. *h. t.* Nec obstat, quod alioquin extincta, vel suspensa potestate Principalis, Vicarius ejus amplius ministrare non possit, sed ejus officium pariter expiret, aut suspendatur, ut *in Clem. ult. de Procurat.* juncta Glossa *fin. ibid.* Nam hoc procedit in Vicario temporali, seu voluntario, quem quis propter occupationes vel alias causas, ad tempus sibi constituit: secus est in Vicario perpetuo, qui auctoritatem suam recipit a Superiore, seu auctoritate Canonis, estque intitulatus. Abbas *loc. cit. n.* 14. Fagnanus *c. Exposuisti. n.* 40. *de Praebend* et alii.

44 Caeterum allata Conclusio procedit dumtaxat regulariter: nam quod interdum in Vicarium, praesertim perpetuum, non solum actualis cura, seu exercitium ejus, sed etiam habitualis, et sic tota transferatur, refert Barbosa *cit. cap.* 6. *num.* 34. Concordat Fagnanus *in c. Ex parte. num.* 19. *h. t.* ubi inquit, quod Vicarii perpetui, in quos tota animarum cura translata est, habeant curam non solum in exercitio, sed etiam in habitu; quamvis adhuc proprie non dicantur Rectores Ecclesiarum, sed tantummodo Rectores curae animarum.

45 Quaeritur IV. Quid dicendum de Vicariis temporalibus? Resp. I. Vicarii temporales, vere et proprie non sunt Beneficiarii. Ita communis; atque desumitur ex *c. pervenit.* 28. *de Appellat. et c. Cum ex eo.* 34. *de Election. in* 6. *et Clem. un. h. t.* juncta Glossa *ibid.* ♰. *Perpetuis*, cum similibus. Ratio est: quia Vicarii temporales, et ad nutum amovibiles, nullum habent titulum in Beneficio, neque in eo investiuntur: et, licet ipsis demandetur cura animarum, totumque officium Rectoris Ecclesiae, neutiquam tamen habent jus curae, sed solummodo actum, et functionem, seu administrationem ipsius; jus curae autem, seu jus in re respectu ipsius, remanet penes Rectorem. Azorius *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6. *quaest.* 5. et alii.

46 Atque hinc fit, quod mortuo Vicario temporali non vacet Beneficium ex ejus obitu; quia nimirum finitur dumtaxat munus, et administratio ipsius. Unde nec Vicaria temporalis inter Beneficia Ecclesiastica computatur, neque ea, quae quoad Vicarios perpetuos in Jure habentur statuta, extendere licet ad Vicarios temporales. Quin imo hujusmodi Vicarii, et ad nutum amovibiles, habent se ad instar mercenariorum, qui ab Ecclesiarum Praelatis, seu Beneficiariis, sub assignatione congrui stipendii, ad tempus assumuntur ad adjuvandum eos in cura animarum, et aliis spiritualibus officiis, quibus ex debilitate corporis, nimia occupatione, aut alia justa de causa per seipsos satisfacere non possunt. Summa Angelica, ♰. *Vicarius, num.* 5. Barbosa *cit. lib.* 3. *Jur. Eccles. univ. cap.* 6. *num.* 57. *et seqq.*

47 Resp. II. Generatim loquendo justa causa excusans Clericum a personali servitio, sufficit ad constituendum Vicarium temporalem, qui sub congruo stipendio in cura animarum, atque aliis spiritualibus functionibus, vices ipsius suppleat: dummodo non sit necesse, constituere Vicarium perpetuum. Ita in re communis; et ratio est: quia, si tunc non liceret Vicarium constituere, negligeretur cura animarum, ac Divinum Officium in Ecclesia penitus intermitteretur; quod neutiquam est licitum. Idem probatur inductione,

48 Sic imprimis in Beneficiis simplicibus, quae perpetuo sunt unita alteri Beneficio, non solet constitui Vicarius perpetuus; juxta Glossam *in Clem. un.* ♰. *Parochialium*, et DD. *ibid. h. t.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Vicariis perpetuis. nu.* 5. Geminianum *Consil.* 86. *in causa Traject.* et alios. Unde, ne cultus Divinus negligatur, oportet, ac sufficit eidem per Vicarium temporalem deservire, cum Rector ipsius in servitio principalis Beneficii occupetur, ut in simili habetur *can. Et temporis.* 16. *q.* 1.

49 Deinde, quando Beneficiarius ex legitima causa, ut puta ratione itineris ad sedem Apostolicam arrepti, vel ratione studiorum abest, tunc interim oportet constituere Vicarium temporalem supplentem vices ipsius; ut habetur *c. Pervenit.* 38. *de Appellat. et c. Cum eo. de Election. in* 6. et Concilio Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Reform.*

50 Rursus idoneus Vicarius temporalis est constituendus, quando Ecclesia vel per obitum; vel per resignationem vacat, donec eidem de alio Rectore provideatur; ut *c. Cum vos.* 4. *de Offic. Judic. ordin.* et Concil. Trident. *Sess.* 24. *cap.* 18. *de Reform.* Idemque procedit, quando Rector Ecclesiae vel ob multitudinem negotiorum, vel ob debilitatem, aut aliam causam, per seipsum sufficienter deservire non potest, ideoque Vicarii opera indiget; prout amplius ostendit Azorius *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 6. *q.* 3.

51 Resp. III. Nominatio Vicariorum temporalium pertinet ad Rectorem principalem, puta, ad Praelatum Monasterii, cui Beneficium unitum est: Episcopus autem solummodo ipsum admittit, seu approbat, et licentiam administrandi Sacramenta, curamque animarum exercendi impertitur, postquam praevio examine repererit Vicarium idoneum; nec ulla aliqua requiritur collatio, vel institutio. Ita Nicol. Garcias *part.* 1. *de Benefic. cap.* 2. *n.* 93. citans declarationem Sac. Congregationis Concilii. Barbosa *d. cap.* 6. *n.* 63. cum aliis. Concordat Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Reform.* ubi decrevit, quod, si Curatus inferiores ex legitima causa *abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant.* Idem ergo dicendum in aliis similibus casibus.

52 Atque hoc vel maxime procedit, quando longiori tempore officium Vicarii temporalis est duraturum. Nam, quod propter necessarium impedimentum, et ad modicum tempus, possit Parochus, seu alius Curatus, pro adjutorio in cura animarum Vicarium, caeteroquin idoneum, sua auctoritate, et absque alia licentia Episcopi sibi constituere, dummodo hoc non prohibeatur Statuto Episcopali, vel Synodali: colligitur *ex can. Illud. et can. Nihil.* 7. *q.* 1. ac tradit Summa Angelica ♰. *Vicarius. n.* 5. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Dispensatio de non residendo. n.* 14. Pirhing *h. t. n.* 21. et alii.

53 Quaeritur V. Utrum Vicarius possit substituere alium Vicarium? Resp. negative; prout habetur expressum *in c. Clericos.* 4. *h. t.* addita illa causa: *Cum id satis sit absonum, et absurdum.* Et merito: tum quia in Vicario censetur electa industria personae, ut serviat loco principalis Rectoris. Tum quia alioquin sequeretur infinitas, si unus Vicarius posset substituere-

alium, et hic tertium, et sic deinceps; atqui infinitas reprobatur in Jure, ut *c. Cum in multis.* juncta Glossa *¶. Multis. de Rescriptis. in* 6.

54 Verum allata Conclusio plures patitur limitationes. Nam imprimis Vicarius perpetuus, licet non possit sibi substituere alium Vicarium perpetuum (nequit enim idem titulus Vicariae ad duos in solidum spectare) potest tamen ex justa causa, et ad modicum tempus, substituere Vicarium temporalem, committendo ipsi totum officium, et administrationem suam. Abbas *in d. c. Clericos. n.* 2 *h.t.* post Hostiensem, et Layman *ibid. n.* 1. Summa Angelica *cit. ¶. Vicarius. n.* 4. allegans communem.

55 Deinde Vicarius temporalis, licet proprio jure nullatenus possit sibi substituere alium Vicarium, cum titulum non habeat: potest tamen de licentia Ordinarii, tacita vel expressa, sicque auctoritate ipsius, alium sibi substituere, committendo ipsi ad breve tempus totum officium, seu curam suam.

56 Insuper, quando Vicarius temporalis non sufficit solus ad omnia onera Parochialia peragenda, potest is Cooperatorem assumere, eique partem sui officii delegare: sicut in simili Delegatus ad universitatem causarum, potest unam, vel alteram causam alteri subdelegare, juxta Glossam *c. Cum causam. ¶. Delegatus. de Appellat.* et DD. passim. Abbas, Layman, *ubi supra*, et alii.

57 Atque hoc ipsum extenditur ad Vicarium jurisdictionis, seu Vicarium Generalem Episcopi: nam etiam talis nequit substituere alium Vicarium, nisi de speciali licentia Episcopi, atque ex justa causa, simulque ad modicum dumtaxat tempus id fiat; quamvis possit unam, vel alteram causam alteri delegare. Glossa *in cap.* 1. *¶. Ipsius. h.t. in* 6. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcopi allegat* 54. *n.* 99. *et seqq.* citans plurimos alios.

¶. III.

De Vicario Generali Episcopi, et Capituli, Sede vacante, ac utriusque constitutione.

SUMMARIUM.

58 *Vicarii Generalis nomine, quis intelligatur?*
59 *Inter Vicarium Generalem, et Officialem Episcopi, an sit discrimen? Et num. seqq.*
Proponitur ratio dubitandi, et affirmativam tenendi. Ibid.
60 *Solvitur haec quaestio.*
61 *Officialis Episcopi, in Jure vocatur etiam Vicarius Generalis.*
62 *Officialis in Italia, dicitur apud nos Vicarius Generalis.*
63 *Solvitur ratio dubitandi.*
64 *Episcopus, etiam absque consensu Capituli, potest constituere Vicarium Generalem.*
65 *Ac ordinarie tenetur eum constituere. Et n. seqq.*
66 *Nisi velit, et sufficiat, se solo causas expedire.*
67 *Potest etiam binos Vicarios Generales constituere.*
68 *Laicus in Vicarium Generalem eligi nequit.*
69 *Potest tamen esse Assessor Judicis Ecclesiastici.*
70 *Capitulum Sede Episcopali vacante, tenetur hodie Vicarium idoneum constituere. Et n. seqq.*
71 *Secus spectato Jure communi, et ante Concilium Tridentinum.*
72 *Intra quod tempus Vicarius Capitularis sit eligendus?*
73 *Debet is esse Doctor, aut Licentiatus Sacrorum Canonum, sicque praefertur Canonista Theologo.*
74 *Quid agendum, si non adsit Canonista in Capitulo? An in Vicarium Capitularem possit eligi extraneus? Ibid.*

58 Quod nomine *Vicarii Generalis* intelligatur ille, qui constitutus est ab Episcopo cum generali potestate, ut ejus vices gerat in eodem loco, in quo ipse Sedem habet, ac jus dicere solet; patet ex dictis supra ¶. 1. *nu.* 16. *et seqq.* ubi etiam multiplex differentia Vicarii Generalis a Vicario Foraneo Episcopi, illiusque dignitas prae caeteris, sufficienter est declarata. Unde suppositis illis

59 Quaeritur I. Utrum sit discrimen inter Vicarium Generalem; et Officialem Episcopi? Ratio dubitandi, et affirmativam tenendi, desumitur *ex cap. ult. h. t. in* 6. ubi haec duo ponuntur tanquam diversa, illis verbis: *Officialis, aut Vicarius Generalis Episcopi*: nam dictio *Aut* proprie est disjunctiva, imo et adversativa, sicque ponitur inter diversa. Barbosa *Diction.* 46. *nu* 1. *et* 6. cum aliis. Concordat Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 16. *de Reform.* pariter haec duo verba veluti diversa ponens, ibi: *Item Officialem, seu Vicarium etc.*

60 Resp. I. Etsi nonnulla possit notari differentia inter Vicarium Generalem, et Officialem Episcopi, nihilominus haec duo vocabula in Jure Canonico solent accipi pro eodem. Ita Glossa *in Clem. Etsi principalis. ¶. Officialis. de Rescript.* Federicus de Senis *Consil.* 302. *n.* 4. *et seqq.* Card. Tuschus *Litt. V. Concl.* 183. *n.* 6. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 54. *n.* 25. et alii. Ratio prioris partis est: quia nomen *Officialis* latius patet, quam *Vicarii Generalis*: illud enim convenit etiam Vicario Foraneo, *arg. cit. Clem. Etsi principalis.* Deinde, quidquid potest Officialis, potest etiam Vicarius Generalis, sed non econtra; sicque majorem auctoritatem habet Vicarius Generalis, ut probant citati Auctores.

61 Altera pars probatur ex *c. Cum nullus. de Temporib. Ordinat. in* 6. ubi ille ipse, qui antea dicebatur *Officialis Episcopi*, paucis interjectis lineis vocatur ipsius in spiritualibus *Vicarius Generalis.* Atque hic ipse *in c. Dilecti.* 66. *de Appellat.* nuncupatur *Officialis*: quamvis *in c. Statutum.* 3. *de Praebend. in* 6. dicatur *Vicarius Generalis.*

62 Addit Barbosa *cit. allegat.* 54 *n.* 53. *et in Tractat. de Appellat. verbor. Juris significat. appellat.* 175. *num.* 9. et Azorius *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 13. *q.* 8. ac Layman *in c. Statutum. n.* 3. *de Rescript. in* 6. *et c. Romana. num.* 4. *de Offic. Vicar. in* 6. quod ille, qui in Italia appellatur *Officialis*, in hisce et aliis pluribus Regionibus dicatur *Vicarius Generalis*: ac proinde, cum ad has Regiones Ultramontanas Litterae Apostolicae destinantur, juxta stylum Curiae Romanae etiam Officiali inscribantur, in haec verba: *Dilecto Filio nostro Officiali Bracharensi, Frisingensi etc.*

63 Hinc non mirum, quod *in cap. ult. h. t. in* 6. ponatur ly, *Officialis, aut Vicarius*: ut sic modus loquendi diversarum Regionum apte comprehendatur. Accedit, quod dictio *Aut* quandoque accipiatur expositive, seu pro ly, *id est.* Barbosa *Diction.* 46. *n.* 6. Unde et Concilium Trident. *loc. cit.* notanter inquit: *Officialem, seu Vicarium* etc. quasi exponens, quid nomine *Officialis* intelligi velit. Et per hoc patet ad rationes dubitandi *num.* 59. allatas.

64 Quaeritur II. Quae sit potestas Episcopi constituendi Vicarium Generalem? Resp. I. Episcopus potest constituere Vicarium Generalem, et quidem solus, absque consensu vel consilio Capituli. Ita Abbas *in c. Tua nobis. n.* 4. *h. t.* Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 5. *¶. Sed nunquid*, hujus dans rationem: quia Officialis censetur eadem persona cum Episcopo, *cap.* 2. *de Consuetud. in* 6. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Vicariis Episcop. n.* 1. Pirhing *h. t. n.* 28. et alii. Idque praeter rationem jam allatam, approbat ipsamet consuetudo, quae in talibus est servanda, *c. Ea noscitur. De his quae fiunt a Praelatis etc.*

65 Resp. II. Non tantum potest, sed etiam ordinarie tenetur Episcopus constituere Vicarium Generalem. Ita Abbas *c. Quoniam. num.* 3. *de Offic. Ordinar.* id inter alia probans ex *can. Quia in quibusdam. dist.* 89.

ubi quilibet Episcopus jubetur habere Oeconomum de proprio Clero, qui una cum Episcopo tractet res Ecclesiasticas: qualis Oeconomus in *can. In nona actione.* 16. *q.* 7. appellatur *Vicarius Episcopi*. Id ipsum tradunt alii plures Doctores, quos copiose allegat Barbosa *d. allegat.* 54. *n.* 125. Siquidem propter multitudinem negotiorum Episcopus, etsi diligentissimus sit, plerumque non sufficit ad omnia negotia se solo expedienda. Simulque decet, ut sua onera partiatur cum aliis, *arg. c. Ut singula de Offic. Archipresbyt.* et *c. Mandata.* 6. *de Praesumpt.*

66 Additur notanter in Conclusione, *ordinarie*: Nam si Episcopus velit causas per se tractare, simulque sufficiat ad eas se solo expediendas, puta quia Episcopatus non est amplus, non posse ipsum cogi ad constituendum Generalem Vicarium, tenuit Rota Romana *in una Calaguritana fructuum.* 18. *Martii* 1583. *coram Bubalo*, et alias saepius; ac tradit Card. Tuschus *Litt. M. Concl.* 69. *n.* 6. cum aliis, quos pro hac sententia citat Barbosa *loc. cit.* Secus foret, quando Episcopus vel omnino non est idoneus ad regendum; vel saltem ob molem negotiorum, aut alia impedimenta, per se ipsum commode regere non potest: tunc enim ratio naturalis dictat, adhibendum esse Vicarium. Engel *h. t. n.* 9. Ac poterit ad hunc constituendum Episcopus cogi per Archiepiscopum. Barbosa *part.* 1. *de Offic et potestat. Episcop. tit.* 4. *num.* 25. cum aliis.

67 Resp. III. Episcopus potest etiam binos Vicarios Generales, aeque principales, seu in solidum constituere, ut expeditioni causarum facilius consulatur. Ita Glossa *in Clem. Etsi principalis* ℣. *Principalis.* et ibi Cardin. et Imola. *de Rescript.* Rebuffus *in Praxi Benefic tit. Forma Vicariatus. n.* 203. Zerola *in Praxi Episcop. part.* 1. ℣. *Vicarius. nu.* 1. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 54. *n.* 126. et alii. Idque desumitur *ex c. Quoniam.* 14. *de Offic. Ordinar.* ibi: *Provideat viros idoneos.* Sic et alibi solent plures in eodem officio decerni, ut facilius Reipublicae consuli possit, *arg. L. un. ff. de Offic. Consulis*, ubi duo Consules habent jurisdictionem, et administrationem in solidum.

68 Resp. IV: In Vicarium Generalem nequit Episcopus eligere Laicum: nam Laicis non licet Ecclesiastica tractare negotia, *c. Decernimus.* 2. *de Judiciis.* Unde, quod Vicarius Episcopi debeat esse Clericus, saltem primae Tonsurae, tradit Nicol. Garcias *part.* 5. *de Beneficiis, cap.* 8. *num.* 2. Barbosa *loc. cit. n.* 4. et communis aliorum.

69 In temporalibus tamen nihil obstat, quin Laicus possit esse Vicarius Episcopi. Barbosa *loc. cit. num.* 9. Quin imo etiam in Ecclesiasticis potest Laicus constitui Assessor Judicis Ecclesiastici, seu Episcopi: quia Assessor nullam habet jurisdictionem, *L.* 2. *C. de Assessorib.* Abbas *c. Decernimus n.* 13. et ibi Hostiensis, ac DD. *de Judiciis.*

70 Quaeritur III. Qua ratione Capitulum Sede vacante teneatur constituere Vicarium? Resp. I. Capitulum Sede Episcopali vacante tenetur hodie Officialem, seu Vicarium idoneum, infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare: si secus factum fuerit ejus deputatio devolvitur ad Metropolitanum. Ita novissime Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 16. *de Reform.* cujus verba quoad propositum valde sunt ponderanda, et sic sonant: *Capitulum Sede vacante --- Officialem, seu Vicarium, infra octo dies post mortem Episcopi, constituere vel existentem confirmare omnino teneatur, qui saltem in Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus: si secus factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur etc.*

71 Dicitur notanter, *tenetur hodie*. Nam spectato Jure communi, seu ante Concilium Tridentinum, Capitulum Sede vacante non tenebatur constituere Vicarium, sed poterat jurisdictionem ad se devolutam per se ipsum exercere, *arg. c. Si Episcopus.* et *c. Ecclesiae. de Supplend. neglig. Praelat. in* 6. Pichler *h. t. num.* 77. citans Abbatem in c. *Irrefragabili. num.* 2. *de Offic. Ordinar.* Verum de facto ad id tenetur Capitulum.

Porro ex allegatis Concilii Tridentini verbis clare 72
patet imprimis tempus, intra quod Sede vacante eligendus est Vicarius Capitularis Generalis, quod est spatium octo dierum, a die notae vacationis computandum: ante electionem Vicarii autem infra illos octo dies faciendam, administratio jurisdictionis residet penes totum Capitulum. Barbosa *de Canonicis, et Dignitatibus, cap.* 42. *n.* 29. *et part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 54. *n.* 163. Zerola *part.* 1. *Praxis Episc.* ℣. *Capitulum* §. 3. addens, quod ista electio Vicarii non necessario sit facienda per vota secreta. Nicol. Garcias *part.* 5. *de Benefic. cap.* 7. *n.* 6. *et n.* 21. et alii.

Insuper patet ex iisdem verbis, quod Vicarius Capi- 73
tularis debeat esse Doctor, aut Licentiatus Sacrorum Canonum; sicque quoad istud officium Canonista praefertur Theologo: adeo quidem, ut omisso Canonista non possit Doctor Theologiae in Vicarium Capitularem Sede vacante eligi; prout censuit Sac. Congregatio Concilii *sub die* 28. *Augusti.* 1621. ac refert Barbosa *cit. cap.* 42. *n.* 53. et Garcias *cit. cap.* 7. *n.* 9. et 10. Imo nec potest praeexistens Vicarius demortui Episcopi confirmari, quando non fuit Doctor, aut Licentiatus Canonum; sed debet alius eligi, qui sit talis Doctor, vel Licentiatus, si adsit in Capitulo, ex sententia ejusdem Sac. Congregationis, de qua Garcias *cit. n.* 10.

Quod si vero ejusmodi Canonista non adsit in Capi- 74
tulo, sufficit eligere talem, qui alias, quantum fieri potest, sit idoneus, juxta allegatum Concilium Tridentinum. Poterit tamen Capitulum, in actu deputationis, dare ei Consultorem Doctorem Canonum: vel eligere personam extraneam in Vicarium Capitularem; cum hic non necessario sit eligendus de gremio ipsius Capituli, quamvis ubi in hoc reperitur idoneus, caeteris paribus merito sit praeferendus. Garcias *cit. cap.* 8. *n.* 13. allegans Declarationem Sac. Congregationis, ac sequitur Barbosa *cit. cap.* 42. *de Canonic. et Dignit. n.* 37.

§. IV.

De potestate Vicarii Generalis, ac cessatione sui Officii.

SUMMARIUM.

75 *Vicarius Generalis Episcopi, et Capitularis, statim ac electus est, accipit jurisdictionem a Canone.*

76 *Vicarius Generalis, vel officii sibi generaliter commissi, regulariter potest ea omnia, quae Episcopus.*

77 *Quia constituit unum Tribunal cum Episcopo.*

78 *Dummodo non sint in Jure specialiter excepta, neque res arduae, et magni praejudicii. Et n.* 76.

79 *Unde is cognoscit omnes causas ad Episcopalem jurisdictionem pertinentes, quae non requirunt specialem commissionem: adeo, quod stet praesumptio pro ipso.*

80 *Excipiuntur tamen causae criminales.*

81 *Utrum nihilominus Vicarius Generalis sine speciali commissione possit inquirere de Subditorum defectibus, hosque punire, et qua ratione?*

82 *Is non potest Beneficia conferre.*

83 *Bene tamen Electos, et Praesentatos, si digni reperiantur, in Beneficiis instituere.*

officiali Episcopi, causarum cognitio in eum transferatur, illico, notanter subjungit: *potestatem tamen inquirendi, corrigendi, aut puniendi aliquorum excessus, seu aliquos a suis Beneficiis, officiis, vel administrationibus amovendi, transferri nolumus in eundem: Nisi sibi specialiter haec committantur.* Hactenus Pontifex.

81 Verum tamen haec ipsa exceptio quasdam patitur limitationes. Prima est, si Vicarius de quorundam excessibus inquirat ad effectum referendi eos Episcopo, si opus fuerit: non vero ad effectum puniendi eos per se ipsum. Secunda est, si inquirat, non ut puniat delinquentes, aut aliquem eorum suo Beneficio, vel officio privat; sed ut errantes emendet, et scandala praecaveat. Tertia est, si inquirat ad poenam pecuniariam tantum, vel aliam consimilem, non autem ad poenam depositionis: nam in hisce casibus posse Vicarium Generalem procedere contra delinquentes absque speciali commissione Episcopi, tenet Ancharanus *in cit. c. Licet.* §. *Sed hic quaeritur.* et Layman *ibid. n. 2. h. t. in* 6. Sbrozius *de Offic. Vicar. lib. 2. quaest.* 143. Franciscus de Pavinis *de Potest. Capit. part. 2. q. 10. num.* 31. Zechius *de Republ. Ecclesiast. cap. 23. vers. Decimo non potest*, et plures alii. Accedit ratio: quia in duobus primis casibus nulla intervenit punitio, per ipsummet Vicarium exercenda; in tertio autem casu intervenit duntaxat levis punitio. Atqui quaelibet jurisdictio, praesertim ordinaria (qualem habet Vicarius Generalis) debet habere annexam quandam potestatem coercitivam: saltem modicam, ne alioquin sit inefficax; ut dicitur *L. ult. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict.* addita illa ratione: *Quia jurisdictio sine modica coercitione, nulla est.*

Confirmatur hoc ipsum ex mente Dominorum de Rota *Decis. 66. in novis, sub tit. de Offic. Vicar. Decis.* 2. ubi dicunt, ex generali potestate Vicarium inquirere posse. Horum enim opinionem conciliando cum *cit. c. Licet. h. t. in* 6. restat dicendum, quod Capitulum istud loquatur de inquisitione tendente ad gravem punitionem, ut puta, ad amotionem alicujus a beneficio, vel officio, de qua ibidem fit mentio, et qualem Vicarius Generalis nequit instituere absque speciali commissione Episcopi: econtra vero dicta Decisio Rotae procedit cum limitationibus supra enumeratis. Rebuffus in *Praxi Benefic. part. 1. tit. Forma Vicariatus. num. 166. et 169.* Bertachinus *de Episc. part. 7. lib. 4. q. 13.* Pax Jordanus *vol. 2. lib. 12. tit. 1. num.* 224.

82 Deinde ex generali commissione nequit Vicarius Generalis Beneficia conferre, *text. clar. cap. ult. h. t. in* 6. Tum quia in generali concessione non veniunt illa, quae quis in specie verisimiliter non esset concessurus; ut est collatio Beneficiorum, quae inter fructus Episcopales computatur. Glossa magna *c. Cum olim. 14. de Majorit. et obed.* nemo enim praesumitur jactare suum, *L. Lucius ff. de Donationib.* Tum quia is regulariter donare non potest, cui bonorum administratio, etiam libera, est concessa: atqui collatio Beneficiorum voluntaria (ut loquitur Fagnanus *c. Ex frequentibus. n. 4. de Institut.*) est quaedam donatio: quia per eam exercetur liberalitas in cui dando, licet non in simpliciter dando. Textus, Glossa, et DD. *in cit. cap. ult. h. t. in* 6.

83 Secus est dicendum de collatione Beneficiorum necessaria, qualis locum habet in electis, et praesentatis a Patronis. Potest enim Vicarius, ratione officii sibi generaliter commissi, canonice electos confirmare, atque praesentatos a Patronis, si digni reperiantur, instituere in Beneficiis: nam haec duo sunt justitiae, et necessitatis; cum electis, ac praesentatis, caeteroquin idoneis, acquiratur jus ad Beneficium, et sic talis institutio non sit merae liberalitatis. Glossa *in cit. cap. ult. v. Non possunt h. t. in* 6. et ibi Jo. Andreas *n.* 2. Ancharanus *in fine.* Garcias *part. 5. de Beneficiis, cap. 8. n.* 84. Barbosa *cit. allegat. 54. n.* 70. Fagnanus *d. c. Ex frequentibus n. 6. de Instit.* et alii passim; quamvis dissentiat Rebuffus, *ubi supra, n. 126. et seqq.*

Ulterius vi sui officii generaliter commissi non potest Vicarius Ecclesias, vel alia Beneficia unire, dividere, aut omnino supprimere: nam hae causae inter arduas connumerantur. An autem in ejus manibus possit fieri renunciatio Beneficii absque speciali commissione Episcopi, patet ex dictis supra *Tit. 9. De Renunciatione* §. 1. *num.* 6. ubi negative responsum. 84

Insuper Vicarius Generalis absque speciali commissione non potest dispensare in votis, juramentis, aut legibus, etiam in quibus potest Episcopus dispensare: nam dispensatio est species quaedam gratiae, ac remissionis, quae in generali concessione non venit. Rebuffus *cit. Tit. Forma Vicariatus. numer. 44. et seqq.* Layman *in cap. ult. n. 9. h. t.* id limitans, nisi vel ipsum Jus Vicario Generali talem potestatem dispensandi committat, prout contra Menochium *Consil. 69. nu. 55. vol.* 11. Nicol. Garciam *d. p. 5. cap. 8. numer.* 61. et nonnullos alios, probabilius sustinet Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 7. num.* 10. de facultate dispensandi circa Denunciationes matrimonii, juxta Concilium Tridant. *Sess. 24. cap. 1. de Reform. matrim.* Vel nisi Vicarius sciente, et tolerante Episcopo, dispenset in casibus frequenter occurrentibus, ut puta circa jejunia, Festa, et hujusmodi. 85

Rursus Vicarius Generalis nequit absque speciali commissione absolvere a Casibus Episcopo reservatis, *arg. c. Si Episcopus. 2. de Poenit. et remiss. in* 6. ac tradit Rebuffus *loc. cit. n.* 179. Barbosa *d. allegat. 54. n.* 116. Engel *h. t. n.* 10. et alii. 86

Similiter non potest Vicarius Generalis absque speciali mandato dispensare in irregularitatibus, et suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, nec absolvere ab aliis casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis, sicut potest Episcopus in vim Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 6. de Reform.* Quia Concilium hanc facultatem non tribuit Vicario Generali, nisi specialem commissionem ad hoc habenti: prout liquet ex illis verbis ejusdem: *Per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum.* Rebuffus *ubi supra, n.* 44. et Barbosa *n.* 121. Garcias *d. cap. 8. num.* 47. et 48. Engel *cit. n.* 10. et alii. 87

Tacentur plures alii casus, de quibus late disputant Doctores, utrum ex vi officii sibi generaliter commissi, quidpiam circa eos possit, vel non possit Vicarius Generalis; prout videre est apud Rebuffum *in Praxi Beneficiorum, tit. Forma Vicariatus*, per totum. Barbosa *part. 3. de Offi. et potest. Episcop. allegat. 54. n. 60. et seqq.* et alios. In praxi optimum erit inspicere Formam Vicariatus, sive Instrumentum commissionis, quo quis institutus fuit Vicarius Generalis: per hanc enim Episcopi, quandoque majorem, vel minorem suo Vicario concedunt facultatem. 88

Adde tamen praedictis, quod, licet Episcopus concedat Vicario Generali facultatem exequendi omnia, quae sunt Episcopalis potestatis, etiamsi mandatum exigant speciale: adhuc vi hujus clausulae non possit Vicarius expedire ea, quae requirunt speciale mandatum. Nam dicta clausula in Jure censetur nimis generalis, ut *c. Qui ad agendum. 4. de Procurat. in* 6. sicque subintret Reg. 81. Juris in 6. *In generali concessione etc.* Secus dicendum, quando Episcopus praefatam facultatem concedens expressit aliquem, vel aliquos de casibus speciale mandatum requirentibus, adjecta postmodum illa clausula: *et omnia alia, licet mandatum exigant speciale:* tunc enim poterit Vicarius etiam alia facere, quae requirunt speciale mandatum, dummodo non sint graviora, vel 89

majora expressis; prout in simili habetur decisum quoad Procuratores *in cit.c.Qui ad agendum.etClem.* 2. *de Procuratorib.* ac notat Glossa *fin.c.Licet.* 2. *h. t.* Garcias *d.cap.*8.*n.*68. Engel *h. t. n.* 10. *circa initium*, et alii.

90 Quaeritur II. An potestas Vicarii Generalis sit ordinaria, vel delegata? Celebris est haec quaestio, et admodum inter DD. controversa; ut videre est, apud Barbosam in *cit.part.3.allegat.*54.*n.*26. *et* 30. et Sanchez *lib.* 3. *deMatrim.disp.*29.*n.* 2. *et* 3. *ac seqq.* qui plurimos Doctores pro et contra allegant. Neque enim est tantum quaestio de nomine, utrum quis sit Ordinarius, vel Delegatus, ut consequenter, an jurisdictio Vicarii Generalis sit ordinaria, vel delegata: quin imo in re ipsa plurimum interest, prout patebit ex differentiis, inter Judicem Ordinarium, et Delegatum existentibus, de quibus *Tit. seq.* §. 2. *n.* 41. *et seqq.* Accedit, quod, quando Jura aliquid committunt Ordinariis, appellatione *Ordinariorum* veniant omnes ordinariam jurisdictionem habentes. Abbas *in c. Cum olim n.*2.*deRescript.* Sanchez *lib.*3. *de Matrim. disp.* 29. *n.* 5. et alii: sicque nomine *Ordinarii* comprehenditur etiam Vicarius Episcopi, si revera polleat jurisdictione ordinaria; alias secus. Unde ad propositam quaestionem

91 Resp. I. Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam, non delegatam. Ita desumitur ex *c.Romana.*§.1.*deAppellation.in*6. ac notat Glossa *ibid.* ℣. *Generaliter.* et alia Glossa *in cap.Licet.*2. ℣. *Officialem. h.t.in*6. Abbas *in c.Quoniam.*14 *n.*11. *de Offic.Delegat. et c.Decernimus.n.*12.*deJudiciis.* Felinus *inRubric.deOffic.Delegat n.* 4. Covarruvias *lib.* 3. *Variar.Resol.cap.*20 *n.*4.*etPractic.Quaest. cap.*4. *n.*8.Sperellus*Decis.*97.*FuriEcclesiast.n.*3.Maranta *in SpeculoAureo.part.*4.*dist.*5.*n.*12.*et*13. Nicol. Garcias *deBeneficiis.part.*5.*cap.*8.*n.*21.Mascardus *de Probationibus, Concl.* 1413. *n.* 9. *et* 22. allegans Rotam *Decis.*1.*deOffic.Vicar.in nov.* Sbrozius *de Offic. Vicar. lib.* 2. *quaest.*55. Bernardus Sanoig *h.t.cap.*4.*n.* 5. Pirhing *eod. nu.* 35. Barbosa et Sanchez *ubi supra*, cum pluribus aliis, quos citant; quamvis Goffredus *in Summa h t.* et quidam alii, per Barbosam *d. allegat.* 54. *n.* 30. citati, oppositum teneant.

92 Fundamentum praecipuum Conclusionis est: quia jurisdictio, quae a Lege, seu Canone, ratione officii seu dignitatis cuipiam conceditur, est ordinaria, *l. More. et l. Et quia ff.deJurisdict.omn.judic.* Atqui Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem a Canone, et ratione sui officii sibi concessam, *c. Licet.* 2. *h. t. in* 6. cum similibus; ergo. Nec obstat, quod Episcopus instituat, seu constituat sibi Vicarium Generalem. Nam eo ipso, quod is constitutus fuit ab Episcopo, Jus tribuit ipsi jurisdictionem, et quidem immediate, juxta dicta *n.* 75. Etsi enim Episcopus mediet quasi nominans, et instituens, non tamen mediat quasi dans jurisdictionem: prout simile quid contingit in aliis Judicibus, qui ordinariam habent jurisdictionem, haud obstante, quod a Principe ad officium Judicis nominentur, et deputentur.

93 Confirmatur Conclusio. A Delegato datur appellatio ad Delegantem; ut patet ex *c. Super quaestionum.* §. *Porro. de Offic. Delegat.* cum concordantiis. Sed a Vicario Generali non datur appellatio ad Episcopum, *text. clar. cap.* 2. *de Consuetud. in* 6. ubi etiam omnis contraria consuetudo reprobatur, addita illa ratione: *Ne ab eodem ad seipsum (cum sit idem Auditorium utriusque) appellatio interposita videatur*; ergo. Accedit: quia juxta textum nunc allegatum, idem est Tribunal, eademque jurisdictio Episcopi; et Vicarii sui Generalis: atque jurisdictio Episcopi est ordinaria, *c. Cum Episcopus.* 7. *de Offic. Ordinar. in* 6. ergo et illa.

94 Resp. II. Conclusio proxime data non solum procedit in illis, quae ipso Jure, seu ex generali commissione Vicariatus competunt, sed etiam locum habet quoad alia negotia speciale mandatum requirentia, quando haec in prima collatione Vicariatus specialiter exprimuntur: quia tota jurisdictio Vicarii Generalis erit ordinaria. Ita Jo. Andreas *in Addit. ad Speculatorem. in Rubric. ad tit.deOffic.Vicar.vers.Dubitari videtur.* Francus *in cap.*2 *n.*4.*h.t. in* 6. Nicol. Garcias *cit.part.*5.*cap* 8.*n.*41. post Rotam apud Crescent. *Decis.* 15. *de probation.* Gambarum *de Offic. Legati.lib.* 9. *n.* 33. *et seq.* Sbrozium *lib.*1 *q.*67.*n.*3. et alios Sanchez *lib.* 3.*de Matrim.disp.*29.n.8. Pirhing *h. t. n.* 40. Ratio est: Quia connexorum idem est judicium, *c. Translato.* 3. *de Constit.* juncta Glossa, et DD ibidem. Simulque accessorium naturam sequitur principalis, juxta *Reg.* 42. *Juris in* 6. Atque in posito casu, jurisdictio quoad causas specialiter commissas est annexa, simulque accessoria ad jurisdictionem ordinariam Vicarii Generalis; ergo.

Secus dicendum de illis, quae non solum requirunt 95
speciale mandatum, sed insuper seorsim ac singulariter eidem committuntur: quia in istis jurisdictio est delegata. Felinus *in Rubric.cit.tit. de Offic. Delegat. num.* 4. *limitat.* 3. Maranta *cit part.*4.*dist.*5.*num.* 16. Francus, Sbrozius, Sanchez, Pirhing, et alii. Siquidem hic cessat ratio proxime allegata: nam jurisdictio, quae ad actus separatim et singulariter commissos datur, non potest censeri annexa, vel accessoria ad generale officium Vicariatus; ideoque recte delegata dici debet, ut proin a Vicario tanquam Delegato, possit appellari ad Episcopum veluti Delegantem.

Verum tamen hoc ipsum limitant Doctores, quan- 96
do Episcopus postea ejusmodi singularem causam, speciali mandato indigentem, committit Generali Vicario tanquam Vicario, seu intuitu officii Vicariatus: quia tunc etiam quoad hanc causam censebitur jurisdictio Vicarii esse ordinaria. Jo. Andreas, Sanchez, Pirhing, *ubi supra*, et Sbrozius, *lib.* 2. *de Vicario Episc. quaest.*55.*n.*39. istud intelligentes in casu, ubi in commissione fit mentio Vicariatus; sive, quando Episcopus in salutatione, aut in progressu, inquit: *Tibi Officiali, vel Vicario nostro committimus, quod possis etc.* Tunc enim videtur prorogata prior ordinaria jurisdictio Vicarii Generalis, sicque tota jurisdictio erit ordinaria. Quamquam Garcias *cit. part.*5.*cap.* 8.*n.*44. istud non approbet, nisi fiat expressa extensio, seu prorogatio dictae jurisdictionis ordinariae Vicarii sui per Episcopum.

Porro, quae hactenus dicta fuerunt de jurisdictio- 97
ne Vicarii Generalis Episcopalis, nempe quod sit ordinaria, ea pariter procedunt de jurisdictione Vicarii Capitularis Sede vacante: nam et huic semel rite constituto competit jurisdictio a Jure seu Canone, et quidem eadem, quam habet Vicarius Episcopi; ac proin etiam ipsa erit ordinaria. Aloys. Riccius *in Praxi Aurea.part.*2.*resolut.*99.*n.*1. Ant. Flaminius Marchettus *in PraxiVicariiCapitularis, part.*2.*tit.*12.*n.* 35. citans Sbrozium *de Vicario Episcop lib.*2.*quaest.* 55. *n.* 31. Guttierez *de Matrim.c.*66. *n.* 13. Martha *de Jurisdict. part.* 2. *cap.*40. Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 29. *n.* 4. allegans alios.

Objicies majoris claritatis gratia contra hactenus di- 98
cta. Episcopus habet jurisdictionem ordinariam; ergo hanc non habet suus Vicarius Generalis: nam *duo insimul eandem rem, et eodem modo, in solidum possidere non possunt*, c. Licet. 9. de Probationib. Resp. neg. consequent. cum suae probationis consequentia. Siquidem dicta jurisdictio non eodem modo est in utrisque, ac proinde nihil urget allatus textus: nam penes Episcopum jurisdictio illa est primario ac principaliter, utpote qui ratione Dignitatis consequitur jurisdictionis dominium: in Vicario autem est

secundario solum, seu accessorie ex commissione Juris, et quasi exercitium dominii jurisdictionis consistentis in persona Episcopi. Sanchez *loc. cit. n.* 13. Barbosa, *ubi supra*, *n.* 38. Pirhing *n.* 36. et alii.

99 Objicies II. Vicarius Generalis gerit vices Episcopi, c. *Romana. de Appellat.* sed qui gerit vices alterius, nihil proprium habet, sed delegata jurisdictione uti censetur, *arg. L.* 1. §. 2. *ff de Officio ejus, cui mandata est jurisdict.* ergo. Resp. negando, minorem esse universaliter veram. Nam et Legatus Papae ejus vices gerit, *cap.* 1. *de Offic. Legati*, et tamen habet jurisdictionem ordinariam; ut dicitur *cap.* 2. *eod. in* 6. Similiter Delegatus ad universitatem causarum reputatur quasi Ordinarius, ut dicetur *Tit. seq.* §. 3. *n.* 63. haud obstante, quod gerat vices alterius. Requiritur ergo inter alia ad jurisdictionem delegatam, quod quis vices alterius gerat, non ex ullo propriu officio, cui talis jurisdictio de jure cohaeret, sed ex nuda commissione alterius. Hoc autem non fit in proposito, cum Vicario Generali competat sua jurisdictio a Jure vi proprii officii; haud obstante, quod per Episcopum, qui ipsum constituit, ea ampliari, vel restringi valeat. Et per istud patet ad *cit. L.* 1. *ff. de Offic. ejus*, *cui etc.*

100 Objicies III. Inter jurisdictionem ordinariam et delegatam ea est differentia, quod jurisdictio ordinaria sit perpetua, neque mortuo concedente expiret; ut c. *Legatos.* 2. *de Offic. Legat. in* 6. cum similibus: jurisdictio delegata vero, si res adhuc sit integra, mortuo delegante expiret; ut c. *Relatum.* 19. *et* c. *Gratum.* 20. *de Offic. Delegat.* Atqui jurisdictio Vicarii Generalis nec est perpetua, sed ad nutum Episcopi revocabilis, simulque expirat mortuo Episcopo, ut *n.* 103. dicetur; ergo non est ordinaria, sed delegata. Resp. Majorem esse veram, quando jurisdictio ordinaria non cohaeret alteri ordinariae, tanquam accessoria: secus autem, quando ipsa cohaeret alteri ordinariae, tanquam accessoria; prout jurisdictio ordinaria Vicarii Generalis, cohaeret jurisdictioni ordinariae Episcopi. Hinc enim fit, quod quamprimum ea per mortem, vel alias, extinguitur in Episcopo, mox etiam extinguatur in Vicario; juxta notam illam Reg. 42. Juris in 6. *Accessorium naturam sequi congruit principalis*, cum concordantiis. Sanchez *cit. lib.* 3. *de Matrim. disp.* 29. *n.* 13. Barbosa *d. allegat.* 54. *num.* 44. et alii.

101 Neque etiam obstat, quod Vicarii Generalis jurisdictio ad nutum Episcopi sit revocabilis. Resp. enim, id fieri ex eo, non quod jurisdictio illa non sit ordinaria; sed quia eam Vicarius a Lege consequitur mediante nominatione Episcopi. Cum igitur hanc possit Episcopus revocare, sublato antecedente, necessario tollitur et consequens. Simile quid contingit in aliis Magistratibus ordinariis, quorum jurisdictio mox cessat: quamprimum per Superiorem a suis officiis amoventur.

102 Quaeritur III. Quibus modis cesset officium, ac jurisdictio Vicarii Generalis? Resp. Id accidere multipliciter. I. Per mortem ipsius Vicarii: nam mors omnia tollit. II. Per propriam ejus renunciationem expressam, vel saltem tacitam, ut si Vicarius egrediatur locum Vicariatus animo non revertendi; censetur enim tunc tacite renunciasse. Fagnanus *in* c. *Praesentata. n.* 10. *de Testibus*, ubi notabilem circa hoc casum refert.

103 III. Expirat Officium Vicarii Generalis per mortem Episcopi, vel ejus depositionem, aut renuntiationem admissam a Superiore, seu translationem ad aliam Ecclesiam. Et quidem tunc ipso facto extinguitur omnis potestas, et jurisdictio Vicarii, etiam re non integra; ita quidem, ut nec causas Episcopo vivente caeptas, post mortem, vel renuntiationem ipsius perficere queat, utpote privatus omni jurisdictione; prout desumitur *ex Clem. ult. de Procurat.* et notat Glossa *ibid.* ℣. *Contestatae.* Accedit ratio: quia Vicarius eandem cum Episcopo habet jurisdictionem, idemque Tribunal; ergo, si cessat Episcopi Tribunal, ac jurisdictio, cessabit etiam ipsius Vicarii: siquidem accessorium naturam sequitur principalis, ut jam dictum n. 100.

104 Verum, quod his non obstantibus valeant gesta tunc a Vicario ignorante mortem Episcopi longe distantis, dummodo haec non a solo Vicario, sed etiam communiter ab aliis ignoretur: recte observat Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 22. *n.* 29. Sperellus *Decis.* 30. *Fori Ecclesiast. n.* 3. citans Rotam *Decis.* 1. *alias.* 47. *de Offic. Vicarii, in nov.* et Barbosa *cit. allegat.* 54. *n.* 152. allegans alios: quia videlicet error communis jus facit, tribuitque Vicario illi jurisdictionem, ut *l. Barbarius. ff. de Offic. Praetor.*

105 IV. Et ob allatam *n.* 99. rationem, si Episcopi jurisdictio fuerit suspensa, seu impedita per excommunicationem, suspensionem, aut interdictum; eo ipso etiam suspenditur, ac impeditur jurisdictio sui Vicarii Generalis: quia videlicet est eadem jurisdictio, et Tribunal utriusque, simulque accessorium sequitur naturam principalis. Glossa communiter recepta *in cap.* 1. ℣. *Ipsius. h. t. in* 6. bene subjungens, quod tunc sit adeundus Papa, ut provideat. Concordant dicta superius *Tit.* 10. *de Supplenda negligentia Praelatorum.* §. 2. *n.* 36. *et seqq.*

106 V. Officium Vicarii Generalis cessat Episcopo ab hostibus capto. Quia tunc Episcopus censetur civiliter mortuus; ac proinde Capitulum, ac si Sedes per mortem vacaret illius, in spiritualibus et temporalibus ministrare debet; ut c. *Si Episcopus* 3. *de Supplend. neglig. Praelat. in* 6. Fagnanus c. *Per tuas. il.* 1. *n* 21. *de Simonia*, citans Gemmianum in *d.* c. *Si Episcopus.*

107 VI. Tandem finitur potestas, et officium Vicarii Generalis per revocationem. Ita Glossa *in Clem. Etsi principalis.* 2. ℣. *Per electionem. de Rescript* ibi: *De Officiali, quem Episcopus ad nutum amovere potest.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Forma Vicariatus. n* 224. Barbosa *cit. alleg.* 54. *n.* 145. Pirhing *h. t. n.* 75. Engel *eod. tit. n.* 11. et alii passim. Siquidem

108 Vicarius Generalis non est intitulatus in officio suo; ideoque ad libitum Episcopi revocari potest, ut tradunt citati DD. Accedit, quod Vicarius Generalis, licet consequatur suam Jurisdictionem a Jure, eam tamen non consequitur nisi mediante nominatione Episcopi: atqui hanc potest revocare Episcopus, juxta c. Omnis, de Reg. Jur. ibi: *Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*; ergo et illam, ut jam dictum *n.* 97. Nam sublato antecedente, necessario tollitur et consequens.

109 Nec obstat, quod Vicarius perpetuus quoad Divina in aliqua Parochia constitutus, non possit ad libitum revocari, vel amoveri. Resp. enim, disparitatem esse: quia talis vere est intitulatus, atque investitus in Ecclesia, cujus perpetuam Vicariam habet; non sic Vicarius Generalis.

110 Nota tamen, quod Vicarius Episcopi ad beneplacitum possit revocari; et quidem valide, etiamsi is jurasset non revocare, licet si hoc faceret absque justa causa excusante, reatum perjurii incurreret. Fagnanus c. *His quae. n.* 71. *de Major. et obed.* Nihilominus Capitulum Sede vacante, facta semel electione Vicarii, non possit illum ad libitum revocare, et novum constituere. Et ita a Sac. Congregat. Episcoporum fuisse responsum, refert Barbosa *cit. alleg.* 64. *n.* 171. ac Fagnanus *cit. n.* 71. Fatendum tamen, quod idem Fagnanus *loc. cit. n.* 69. ac etiam Nicol. Garcias *part.* 5 *cap.* 7. *n.* 23. §. *Quinta*, aliam ejusdem Sac. Congregationis Declarationem allegat, vi cujus Capitulum potest ad libitum revocare Vicarium, alias ab ipso electum, seu confirmatum; dummodo intra octo dies alium constituat. Quae Declaratio, si

revera emanavit, ut concordetur cum altera priori, videtur intelligenda, quando subest gravis causa: alias secus.

111 Pro coronide nota, quod vacante Episcopatu jurisdictio principaliter quidem resideat penes Capitulum: nihilominus exercitium ejus, Jure sic disponente, exi-stat penes Vicarium ab eodem deputatum. Anton. Flaminius Marchettus *in praxi Vicarii Capitularis, part. 1. tit. 9. n. 4.* post Quarantam *in Summa Bullarum*, ℣. *Capitulum Sede vacante. n. 4.* estque jam dictum supra *Tit. 11. De Temporibus Ordinationum:* §. 5. *num.* 125. Atqui dicti Vicarii jurisdictio tanta est, quanta ipsius Capituli Sede vacante, nisi quid specialiter fuerit exceptum; prout liquet ex Forma, seu Instrumento Vicariatus Capitularis, quam refert Barbosa *part. 3. de Offic. et potest. Episc. allegat.* 54. *n.* 159. post Quarantam *in cit. Summa Bullarum.* ℣. *Capitulum Sede vacante.*

112 Unde, quod Capitulum Sede vacante absque Vicario jam constituto, non possit eligere Visitatorem ad visitandam Dioecesin, a Sac. Congregatione decisum fuit, ut ait Nicol. Garcias *part. 5. de Beneficiis, cap. 7. n. 23.* §. *Septima.* Qui ibidem §. *Sexta* pariter decisum refert, quod ad Vicarium spectet, propter suam absentiam alterius substitutionem facere. Concordat Fagnanus *loc. cit. n. 73. et seqq.* ubi has ipsas Decisiones allegat.

TITULUS XXIX.

De officio et potestate Judicis Delegati.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
Delegatus Papae est major quolibet Ordinario quoad causam sibi commissam. Ibid.

1 Sequentes Tituli hujus primi Libri Decretalium versantur praecipue circa Forum contentiosum, et continent praeparatoria Judiciorum; ut ait Zoesius *h. t. n.* 1. Quia vero in Judiciis primo quaeritur de Judice, qui vel est ordinarius, vel delegatus; idcirco de hoc tractatur in praesenti Titulo, de illo vero postea. Nec immerito prius agitur de Delegato, quam de Ordinario: siquidem Delegatus Papae est major quolibet Ordinario, saltem quoad causam sibi commissam; eo quod circa hanc gerat vices Papae, ejusque personam repraesentet, prout habetur *in c. Sane quia.* 11. *h. t.* Ut autem praesens materia una cum aliis cohaerentibus, et subsequentibus, melius intelligatur, operae pretium erit, Jurisdictionem ut sic et varias ejus divisiones praemittere. Hinc sit

§. I.

De Jurisdictione ut sic, et variis ejus divisionibus.

SUMMARIUM.

2 et 3 *Jurisdictio, quid?*
4 *Dicitur Potestas publica, et cur?*
5 *Item Potestas jurisdictionis.*
6 *Actus Potestatis publicae, qui?*
7 *Jurisdictio Ecclesiastica, et Civilis, seu politica, quae?*
8 *Jurisdictio contentiosa, et voluntaria, quid?*
9 *Et in quo differant?*
10 *Aliae jurisdictionis divisiones referuntur.*
11 *Jurisdictio ordinaria, et*
12 *Delegata, quae?*
13 *Jurisdictio mandata, an differat a delegata? Et n. seqq.*
14 *Et in quo?*
15 *Ratio discriminis?*
16 *Jurisdictio mandata proprie accepta, coincidit cum delegata ad universitatem causarum.*
17 *Sed largius loquendo quandoque confunduntur.*
18 *Jurisdictio simplex, quae? Et n. seqq.*
19 *Imperium, quid, et quotuplex?*
20 *Imperium mixtum, et*
21 *Imperium merum, quod?*
22 *Tres sunt gradus Imperii meri.*
23 *Alia Jurisdictionis simplicis, et Imperii mixti, ac meri, definitio.*
24 *Officium nobile, et mercennarium Judicis, quod?*
25 *De Jure Canonico, an detur Imperium merum?*
26 *Et quae ad istud spectent?*

Quaeritur I. Quid sit Jurisdictio? Juristae plerique solent cum Glossa *in L. 1. de Jurisdict. omn. judic.* ℣. *Potest.* jurisdictionem in genere sic definire, dicendo, *Jurisdictio est potestas de publico introducta, cum necessitate juris dicandi, et aequitatis statuendae.* Verum, quia haec definitio non convenit jurisdictioni Ecclesiasticae, utpote quae non *de publico*, hoc est, non auctoritate Reipublicae, sed immediate a Deo, seu Christo Domino introducta fuit, *c. Solitae. 6. de Majorit. et obed.* cum concordantiis; at de qua potissimum nobis est sermo: hinc magis generaliter, ac melius loquendo, 2

Resp. I. *Jurisdictio* est potestas publica juris dicundi. Ita desumitur ex *L. 1.* §. *Damus. ff. de Suspectis tutorib.* ubi Jurisdictio appellatur *Officium juris dicundi*. Jurisdictio siquidem a *jure dicendo*, sive sententia secundum aequitatem, Jurisque regulas ferenda, tanquam praecipuo publicae Potestatis officio, dicta fuit. Vel, si placet magis generalem, atque omnes jurisdictionis actus sub se comprehendentem definitionem ponere, dicas cum Pirhing *tit. de Offic. Judic. Ordin. n.* 1. et aliis: *Jurisdictio est potestas publica circa aliorum regimen, seu gubernationem.* 3

Dicitur notanter, *Potestas publica*: ad excludendam videlicet eam potestatem, seu auctoritatem, quam habet maritus in conjugem, pater in filium, dominus in servum, magister in discipulum, et tutor in pupillum. Haec enim non est jurisdictio proprie dicta, cum magis ad domesticam, seu OEconomicam ac privatam, quam ad publicam gubernationem spectet. 4

Et additur, *Potestas*. Sumitur enim hic jurisdictio, non pro actu, seu exercitio jurisdictionis; sed pro facultate, ac potentia eam exercendi: unde alio nomine appellatur *Potestas jurisdictionis* (ad differentiam *Potestatis Ordinis*, quae Clericis confertur per sacros Ordines) et qui illam habent, dicuntur *Potestates publicae.* 5

Hujus autem Potestatis publicae actus sunt, sententiam ferre, ac definire, quid jus et aequitas contineat; item praecipere, prohibere, punire, leges ferre, in iis dispensare: quin imo universim omnia ille actus jurisdictionis esse censetur, qui a Superiore ex publico munere, ac potestate in subditos, sive quatenus publica persona est, exercetur. Et hoc denotatur per alia verba, in posteriori definitione jurisdictionis posita, ibi: *Circa aliorum regimen, seu gubernationem.* 6

Quaeritur II. Quomodo generatim dividatur Jurisdictio? Resp. I. *Jurisdictio* humana (de qua nobis sermo) cumprimis dividitur in Ecclesiasticam, et Civilem. *Ecclesiastica* est, quae circa causas ad Dei cultum, spiritualemque animarum salutem pertinentes versatur. Et haec subdividitur in eam, quae in Foro externo; et illam, quae in Foro interno, seu conscientiae, et Sacramentali exercetur. *Jurisdictio civilis*, seu *politica* dicitur, quae circa causas saeculares et profanas versatur, et temporalem Reipublicae 7

gubernationem proxime respicit. Et de hac jurisdictionis divisione procedunt illa, quae supra *Tit. de Constitutionibus.* §. 3. *n.* 49. *et seqq.* uberius dicta fuerunt, agendo de Potestate Legislativa Ecclesiastica, Civili, atque origine et differentiis utriusque.

8 Resp. II. Jurisdictio ulterius dividitur in voluntariam, et contentiosam; ut *L.* 2. *ff. de Offic. Proconsul.* atque declarat Glossa *ibid.* ℣. *Contentiosam.* Atque ex his *Jurisdictio contentiosa* dicitur ea, quae exercetur in invitum: ut puta, in jus vocando, puniendo, et alia hujusmodi exercendo, quae expediri non possunt, nisi Judice pro Tribunali sedente, seu quando inter duos, pluresque contenditur, *arg. l. Inter stipulantem.* §. 2. *ff. de Verb. obligat.* ibi: *Judicium autem etiam in invitum redditur.* Econtra *Jurisdictio voluntaria* est, quae inter volentes tantum exercetur: atque ad hanc in Civilibus spectat manumissio, et adoptio; in Ecclesiasticis autem Ordinatio, Consecratio, collatio Beneficiorum, et hujusmodi, juxta dicta superius *Tit. de supplenda negligentia Praelatorum numer.* 7. Et dicitur *voluntaria*, non ex parte Magistratus, qui officium suum imploranti semper impertiri debet; sed ex parte illius, qui adit Magistratum, petitque tale quid, quod ei suppositis omnibus requisitis concedendum est, quia scilicet nullius alterius contradictione impeditur.

9 Differunt hae duae Jurisdictionis species inter alia ex eo, quod ad exercitium jurisdictionis voluntariae non requiratur strepitus forensis, nec processus judicialis, neque opus sit Judicem pro Tribunali sedere: haud obstante, quod interdum aliqua extrajudicialis cognitio causae requiratur. Unde etiam haec valide, et licite exercetur in alieno Territorio absque injuria Judicis illius loci: quamquam ad vitandum scandalum, tollendamque omnem confusionem, plerumque non publice, sed privatim tantum id fieri debeat. Econtra vero jurisdictio contentiosa exerceri non potest sine processu judiciali; ac proinde extra proprium Judicis territorium, et in alieno, sine expresso vel tacito consensu Judicis illius loci, atque etiam partium litigantium, exerceri nequit: nam *extra territorium jus dicenti, impune non paretur;* prout habetur in *c. Ut animarum, de Constitut. in* 6. cum similibus.

10 Resp. III. Jurisdictio rursus dividitur in ordinariam, et delegatam: item in Jurisdictionem simplicem, et in Imperium; sive, ut alii loquuntur jurisdictioni simplici supervenit Imperium, tum mixtum, tum merum. Et quidem

11 *Jurisdictio ordinaria* dicitur ea, quae cuipiam jure proprio, seu ratione officii, aut dignitatis suae ex Lege, Canone, vel consuetudine competit: prout desumitur ex *l. More majorum. et l. Et quia. ff. de Jurisdict. omn. judic.* ubi is censetur habere jurisdictionem ordinariam, ac delegare posse, *qui eam suo jure, non alieno beneficio habet:* secus, si non *principaliter* (hoc est, a Principe, ut explicat Glossa) *ei jurisdictio data est, nec ipso lex defert.* Unde Fagnanus *in c. Cum olim. n.* 61. *de Majorit. et obed.* generaliter docet, ac pluribus aliis probat, quod jurisdictio, quae defertur a Lege, vel Statuto, aut quae datur ad universitatem causarum, sit ordinaria: quamquam hoc ultimum probe sit intelligendum, conformiter dicendis infra §. 3. *n.* 63.

12 *Jurisdictio delegata* econtra est, quam quis non habet jure proprio (hoc est, non ratione sui officii, aut dignitatis a Lege, Canone, vel consuetudine sibi delatam) sed solum ex commissione alterius, cujus vice fungitur. Atque ad hanc reducitur jurisdictio mandata, imo haec cum delegata a nonnullis confunditur. Quod ut melius intelligatur,

13 Quaeritur III. Utrum Jurisdictio mandata differat a delegata? Glossa *in L.* 1. *ff. de Officio ejus cui mandata etc.* ℣. *Qui mandatam,* asserit, quosdam velle, quod mandata et delegata jurisdictio idem sint: pro qua sententia Fachineus, proxime citandus, allegat Decium *in Rubr. ff. de Offic. ejus cui mandata*, et Cagnolum, ac Rimoaldum ibidem. Et revera, si nominis significationem attendamus, *mandare* idem est, ac *demandare*, seu delegare jurisdictionem: unde in Jure Civili non raro sumuntur pro eodem, uti patebit ex dicendis. *n.* 17. Verum hoc non obstante,

Resp. I. Proprie, ac in rigore Juris loquendo, Jurisdictio mandata differt a delegata, ex eo, quod haec detur ad causas particulares, illa vero ad universitatem causarum. Ita Glossa *loc. cit.* ubi post relatam aliorum opinionem jam memoratam, ex propria mente inquit, *jurisdictionem mandari, quando universitas; sed delegari, quando species una committitur: unum tamen pro alio quandoque ponitur.* Haec Glossa. Idem tenet Covarruvias *lib.* 3. *Var. Resol. cap.* 20. *n.* 11. post Socinum *in L.* 1. §. *ult. ff. Quis, et a quo appelletur;* atque ex proposito resolvit Fachineus *Controvers. Juris, lib.* 12. *cap.* 69. per totum, citans alios, et novissime Engel *Tit. de Offic. Judic. Ordin.* n. 2. 14

Probatur hoc discrimen per diversa Juris loca, quae alioquin absque contradictione conciliari vix possunt. Sic quippe *in l. Cum Praetor.* §. 1. *ff. de Judiciis*, dicitur: *Is quoque, cui mandata est jurisdictio, judicem dare potest.* Econtra Judex datus, seu Delegatus inferioris, judicem dare non potest, *text. clar. l. A judice. C. eod.* Deinde in eum, cui mandata est jurisdictio, transit omne officium jus dicentis; ut *L.* 1. §. *Damus. ff. de Suspectis tutorib.* At in Judicem delegatum non transit, nisi munus judicandi, *cit. l. A judice* cum similibus. Ulterius ille, cui mandata est jurisdictio, dicitur habere jurisdictionem, *l. More majorum. et l. Et quia. ff. de Jurisdict. omn. judic.* Econtra Judex datus, sive Delegatus, non habet jurisdictionem, sed cognitionem tantum, *l. Ait praetor. ff. de Re judic.* Tacentur alia plura apud Fachineum *loc. cit.* videnda. 15

Porro in hac rigorosa acceptione, Jurisdictio mandata coincidit cum delegata ad universitatem causarum. Ad majorem tamen claritatem ea quandoque appellatur *Mandata generalis jurisdictio:* ut *l. Cognitio. ff. de Offic. ejus cui mandata etc. et l. Solet. et l. Praetor. ff. de Jurisdict. omn. judic.* In quo posteriori loco sic legitur: *Praetor sicut universam jurisdictionem mandare alii potest, ita et in personas certas, vel ad unam speciem potest.* 16

Nec tamen idcirco negatur, quin vocabula illa, *Jurisdictio Mandata, et delegata*, quandoque confundantur, ac largius loquendo unum pro alio ponantur: uti notat Glossa, et Covarruvias, *ubi supra.* Sic accidit *in L.* 1. §. *Qui mandatam ff. de Offic. ejus cui mandata etc. et l. Cum simus. C. Ubi et apud quem etc.* et alibi, prout ex subjecta materia dignosci potest. 17

Quaeritur IV. Quid sit Jurisdictio simplex, ac Imperium mixtum, et merum? Resp. I. *Jurisdictio simplex* consistit in sola causarum cognitione, ac decisione absque jure exequendi. Et talem solet habere Judex Delegatus, cui datur quidem potestas sententiam ferendi, sed hujus executio Deleganti reservatur, *l. A Divo Pio.* §. 1. *ff. de Re judicata*, et amplius *infra n.* 45. *et* 49. dicetur. 18

Quod si vero Judici competat etiam executio, seu potestas exercendi suam sententiam, ac in Reos debita coercitione utendi; tunc is censetur habere *Imperium.* Nam potestas Judicis secundum actum cognoscendi, pronunciandique, dicitur *Jurisdictio:* secundum actum vero coercendi, vocatur *Imperium.* Engel *tit. de Officio Judicis. n.* 20. post Matthiam Stephani *de Officio Judicis, lib.* 1. *cap.* 7. *n.* 3. Et imperium taliter acceptum, subdividitur in mixtum, et merum. *Imperium mixtum* consistit in causarum civilium executione, ac modica coercitione: *Imperium merum* autem in coercitione publicorum criminum. 19

20 Porro Imperium mixtum alio nomine dicitur *Jurisdictio bassa*, et *inferior*, quae competit cuilibet Magistratui, licet non semper quoad omnes actus. Huc spectant interponere auctoritatem manumissioni, vel emancipationi, dare bonorum possessionem, papillis tutores constituere, imo et modicam coercitionem seu punitionem imponere, dummodo non sit ex poenis gravioribus illis, quae spectant ad Imperium merum, juxta mox dicenda.

21 Imperium merum appellatur alio nomine *Jurisdictio alta, seu criminalis*; et describitur in l. Imperium. 3. ff. de Jurisdict. omn. Jurisdic. dicendo: *Merum imperium est, habere gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines.* Ubi per actum magis principalem, describitur Imperium merum: siquidem

22 Tres communiter, juxta Jus Civile, notantur gradus Imperii meri. Primus, seu supremus continet poenas mortis naturalis, ut combustionis, rotae, decapitationis etc Secundus complectitur poenam mortis civilis; *ut* deportationis, hodie Banni Imperialis. Tertius respicit poenas non capitales, tum corporis afflictivas, tum famosas; ut amputationis manuum: fustigationis, sisteotiae ad numellas. Engel *tit. de Offic. Judicis. n.* 17. Christophorus Chliugensperger *lib.* 1. *Collegii Instit. Justinian. tit.* 20. *quaest.* 6. et alii.

23 Fateor, quod Glossa in explicatione Arboris Jurisdictionem, ad *Tit. ff. de Jurisdict. omn. Judic.* praefixae, datas jurisdictionis species sub aliis terminis definiat, dicendo: *Jurisdictio simplex* est, quae officio Judicis mercenario expeditur, privatam utilitatem respiciens. *Imperium mixtum* vero est jurisdictio, quae officio Judicis nobili exercetur, privatam utilitatem respiciens. Tandem *Imperium merum* jurisdictio, quae officio nobili Judicis, vel per accusationem exercetur, publicam utilitatem respiciens. Ita Glossa *loc. cit.* post Bartolum *in l. Imperium. ff. de Jurisdict. omn. judic.*

24 Ubi per *Officium nobile judicis* intelligitur illud, quod non deservit alicui actioni; sed Judex ex se, ac veluti motu proprio, sic suadente aequitate procedit. *Mercenarium* vero dicitur, quod deservit actioni intentatae per partem.

25 Quaeritur V. An etiam de Jure Canonico detur Imperium merum? Negat Zoesius *h. t. n.* 18. eo quod Imperium merum sit, habere jus gladii ad animadvertendum in facinorosos, per dicta, *n.* 21. Atqui *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet, nisi spiritualem; non occidit, sed vivificat*: prout loquitur textus *in can. Inter haec.* 33. *q.* 2. ergo. Oppositum nihilominus est tenendum cum Glossa magna, et Abbate *in* c. *Quod sedem. n.* 5. *de Offic. Ordin.*, et Engel *eod. tit. n.* 12. ac aliis. Nam ex eo, quod in Ecclesia non detur primus gradus Imperii meri, videlicet potestas gladii, seu inferendi mortem naturalem, male concluditur, eam nullatenus habere merum Imperium: quia sic argumentando, procederetur a particulari ad universale.

26 Itaque de Jure Canonico ad merum imperium spectat potestas *Gladii spiritualis*, excommunicationis videlicet, quae poenis capitalibus comparatur; ut *c. Per venerabilem. §. Sunt autem. Qui filii sint legitim.* Item potestas degradandi, et tradendi Curiae saeculari, juxta Glossam *in c. Quod sedem. ℣. Committere. ante fin. de Offic. Ordin.* hoc enim aequiparatur ultimo supplicio, ut notat Innocentius *c. Qualiter et quando. il* 2. *de Accusationib.* Insuper potestas verberibus publice castigandi, ac in exilium deportandi; de qua fit mentio *in cap.* 1. *Calumniat.* cum concordantiis ibidem a glossa relatis. Item potestas perpetuis carceribus mancipandi, et hujusmodi.

§. II.

De Judice Delegato, ejusque differentiis ab Ordinario.

SUMMARIUM.

27 *Judex delegatus, quis, quibusque aliis nominibus appellatur?*
28 *Et quomodo differat a Vicario?*
29 *Judex ordinarius, quis?*
30 *Judicium delegatorum variae sunt species. Et n. seqq.*
31 *Delegatus ad universitatem causarum, et Delegatus ad causam particularem, quis?*
32 *Et quae differentiae utriusque?*
33 *Delegati ab homine, et*
34 *Delegati a Jure, qui?*
35 *Et cur horum jurisdictio sit delegata; non ordinaria?*
36 *Clausula,* tanquam Sedis Apostolicae Delegatus, *et*
37 *Clausula,* Etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegatos, *quid importet? Et n. seqq.*
38 *In dubio, an tunc censeatur Episcopus uti jurisdictione ordinaria, vel delegata?*
39 *Delegati alii sunt ratione dignitatis, alii ratione personae: et quae differentiae inter eos?*
40 *Alii tandem sunt Delegati, alii Subdelegati.*
41 *Judex delegatus multipliciter differt ab Ordinaria. Et n. seqq.*
42 *I. Ordinarius exequitur jurisdictionem jure proprio: Delegatus jure aliena, etc.*
43 *II. Ordinarius potest delegare suam jurisdictionem; non sic Delegatus etc.*
44 *III. Citatus ab Ordinario, si dubitet de jure citantis, tenetur venire: secus in Delegato, donec hic se legitimaverit.*
45 *IV. Ordinarius potest sententiam a se latam exequi: secus in Delegato inferioris a Principe.*
46 *Refertur contraria Glossae opinio quoad secundum membrum.*
47 *Delegatus Papae potest per seipsum exequi sententiam.*
48 *Alii etiam Delegati ante sententiam possunt partes citare, et contumaces punire.*
49 *Ac probabiliter spectato Jure Canonico sententiam exequi; licet secus sit de Jure Civili.*
50 *V. Jurisdictio ordinaria non extinguitur morte concedentis: bene tamen delegata, re integra.*
51 *Et quae sit ratio disparitatis?*
52 *VI. Jurisdictio ordinaria est favorabilis: delegata vero est odiosa, et stricte interpretanda.*
53 *VII. Judex ordinarius nequit ut suspectus tam facile recusari, sicut delegatus; et cur?*
Jurisdictio ordinaria est cuipiam naturalis; delegata vero accidentalis, et superinducta. Ibid.
54 *VIII. Appellatione* Magistratus, *non venit Delegatus, sed tantum Ordinarius.*
Aliae differentiae. Remissive. Ibid.

Quaeritur I. Quid, et quotuplex sit Judex delegatus? Resp. I. *Judex delegatus* est, qui non habet jurisdictionem vi proprii officii, sed eam exercet ex beneficio et commissione alterius, cujus vice fungitur. Et talis alio nomine in Jure appellatur *Judex datus*; ut c. Judex. 5. h. t. in 6. Item *Judex extraordinarius* ut c. De caetero. 5. de Transact. Item *Commissarius*, ob vices alterius sibi commissas. 27

Differt autem Judex delegatus a Vicario, ac proinde de utroque sub diversis Rubricis agitur. Nam per *Vicarium* intelligitur ille, qui gerit vices Ordinarii in eodem loco, ac Tribunali, in quo consuevit ipse Ordinarius sedere: secus accidit in Delegato, ut jam dictum *Tit. praec.* §. 1. *n.* 17. 28

Porro *Judex ordinarius* dicitur ille, qui potestatem judicandi jure proprio habet; hoc est, ex vi sui officii, ac eo ipso, quod est talis: ut Episcopus, Praeses Provinciae, ac hujusmodi, estque jam dictum *supra*. 29

num. 11. explicando Jurisdictionem ordinariam, et delegatam.

30 Resp. II. Judicum delegatorum variae sunt species, seu divisiones. Atque inprimis alii sunt Delegati ad universitatem causarum, alii ad causam dumtaxat particularem.

31 *Delegatus ad universitatem causarum* dicitur ille, cui vel omnes universim causae, vel saltem certum genus causarum, v. g. matrimonialium, decimarum etc. sub uno nomine collectivo committuntur; sive dein illud sit restrictum quoad tempus, puta decem annorum, vel quoad locum, nempe ad causas in tali loco occurrentes, sive non. Bartolus *in l. Legatos. n.* 4. *ff. de Offic. Proconsul.* Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 31. *n.* 4. Pirhing *h. t. n.* 2. et alii. *Delegatus ad causam particularem* econtra dicitur ille, cui una vel altera tantum causa particularis, hic et nunc emergens, dijudicanda, et terminanda committitur.

32 Est autem notabilis differentia inter utrumque. Nam Delegatus ad universitatem causarum, reputatur quasi ordinarius, juxta dicenda *n.* 63. non item Delegatus ad causam particularem. Deinde Delegatus ad universitatem causarum potest subdelegare, non quidem totam suam jurisdictionem, sed unam vel alteram causam: secus est de Delegato ad causam particularem, nisi is sit delegatus a supremo Principe, c. *Cum causam.* 62. juncta Glossa ℣. *Delegatus. de Appellat.* atque ex professo dicetur infra *num.* 55. *et seqq.* Tertio Delegatus ad universitatem causarum proprie, ac in rigore Juris loquendo, dicitur habere *mandatam jurisdictionem*: alter vero proprie *delegatam*, ut dictum supra §. 1. n. 14. *et seqq.* Tacentur aliae differentiae.

33 Secundo alii sunt Delegati ab homine, alii a jure. Priores, seu *Delegati ab homine*, ideo sic dicuntur, quia delegationem suam immediate habent ab homine, seu a Judice, vel Magistratu ordinario: ut sunt Delegati Papae, Delegati Imperatoris, Regum, aut aliorum Principum, vel Magistratuum.

34 *Delegati a jure* sunt illi, qui delegatam jurisdictionem habent ex commissione Juris communis. Exemplum hujus habetur *in c. Ad abolendam.* §. *fin. de Haeretic.* ubi facultas contra exemptos in causa Haeresis procedendi datur Episcopis, tanquam a Sede Apostolica Delegatis. Simile quid habetur *in c.* Irrefragabili. §. Caeterum. de Offic. Ordin. ibi: *Tanquam super hoc delegatus a nobis. Et Clem.* 1. *de supplend. neglig Praelat.* ibi: *In exemptis vero Apostolica auctoritate*, et alibi. Id ipsum fit in Concilio Tridentino *Sess.* 5. *cap.* 1. *et Sess.* 6. *cap.* 2. *de Reform.* et alibi saepius; prout ostendit Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 92. *num.* 1.

35 Nec dicas. Si talis jurisdictio defertur a Jure seu Canone, ergo ipsa erit ordinaria, et non delegata, juxta dicta *n.* 11. Resp. enim cum Barbosa *cit. allegat.* 92. *n.* 3. et aliis, neg. sequel. Adhuc enim jurisdictio illa, quae tribuitur Episcopis virtute talis clausulae, est delegata, non ordinaria, haud obstante, quod a Jure communi deferatur: quia videlicet committitur ipsis, non sub ratione officii, sed per modum specialis commissionis, seu delegationis; ut ipsum nomen, *tanquam Delegatus Sedis Apostolicae*; importat. Id ipsum amplius a sensu contrario desumitur ex *c. Licet in corrigendis.* 12. *de Offic. Ordin.* ibi: *Ab Episcopo, non tanquam delegato, sed tanquam ordinario faciendis.*

36 Porro clausulae hujus, *tanquam Sedis Apostolicae Delegatus*, ille est effectus, quod in eo casu non fiat appellatio ab Episcopo ad Archiepiscopum, prout alias fieri posset, sed solummodo ad Summum Pontificem, tanquam a Delegato ad Delegantem. Glossa *in d. c. Licet in corrigendis.* ℣. *Tanquam delegatus. de Offic. Ordin.* et alii. Unde licet in Congregationibus, tempore Concilii Tridentini ante primi Decreti editionem habitis, gravissimi Regularium Exemptorum motus acciderint; iidem tamen tempestive per hujus clausulae adjectionem sedati fuere, ut sic negata appellatione ab Episcopo ad Metropolitanum, non cogerentur Religiosi cum praejudicio disciplinae Regularis per Judicia Forensia multum circumvehi.

37 Interdum vero praedictae clausulae additur particula *Etiam*, v. g. Episcopis concedendo, ut procedere valeant *etiam tanquam Delegati Sedis Apostolicae*; prout loquitur Concilium Trident. *Sess.* 22. *cap.* 10. *de Refor.* sive, ut *Sess.* 6. c. 4. *de Reform.* loquitur *etiam auctoritate Apostolica.* Et tunc particula *etiam*, quae est augmentativa, et implicativa praecedentium, praeter jurisdictionem delegatam simul implicat, et involvit jurisdictionem ordinariam: adeo, ut eo casu Episcopus duplicem habeat potestatem, unam scilicet ordinariam, et alteram delegatam, quae ipsi tribuitur a Concilio, et accumulatur potestati ordinariae. Fagnanus *in c. Ad audientiam. n.* 54. *de Eccles. aedific.* Barbosa *cit. allegat.* 92. *n.* 11. et alii.

38 Atque ex his infertur, quod in tali casu possit Episcopus uti jurisdictione ordinaria, vel delegata, qua maluerit: quamvis in dubio censetur voluisse uti delegata. Et hoc merito: tum quia potestas Papae delegata, sibi magis est honorifica, *c. Sane quia nos.* 11. *h. t.* Tum quia propter appellationem ad SS. Pontificem dumtaxat concessam, rarius contingit appellari. Barbosa *loc. cit. n.* 14. Sanchez *lib.* 7. *in Decalogum, cap.* 29. *num.* 181. Engel *h. t. n.* 5.

39 Tertio alii sunt *Delegati ratione dignitatis*, quam obtinent, ut si fiat delegatio Episcopo Frisingensi, vel Abbati cujusdam certi Monasterii, non expresso nomine personae delegatae, c. *Quoniam.* 14. *h. t.* Alii econtra sunt *Delegati ratione personae* suae, et non dignitatis, ut si expresso nomine proprio fiat delegatio Petro, vel Paulo. Et haec, cum sit personalis, mortua persona Delegati expirat; illa vero, cum sit realis, ac dignitati annexa, transit ad Successorem. *cit. c. Quoniam.* 14. *h. t.*

40 Tandem alii sunt *Delegati*, quibus videlicet primo loco delegata, seu mandata fuit jurisdictio. Alii vero *Subdelegati*, qui nimirum a Delegatis iterum delegantur.

41 Quaeritur II. Qua ratione differat Judex delegatus ab Ordinario? Resp. I. Multiplex inter utrumque, sicut et inter jurisdictionem delegatam et ordinariam, intercedit discrimen; adeo, ut Maranta *in Speculo Aureo part.* 4. *dist.* 5. *n.* 23. quadraginta differentias inter utrumque Judicem enumeret, quarum praecipuas hic juvabit apponere.

42 Primo siquidem differunt: quia Judex ordinarius habet propriam jurisdictionem, et suo jure illam exequitur, non alieno beneficio, *l. More majorum. ff. de Jurisdict. omn. judic.* Delegatus econtra habet jurisdictionem jure alieno, et non proprio: quamvis enim habeat jurisdictionem aliquam, videlicet delegatam: nihilo minus haec non habet ex vi proprii officii, sed ex beneficio alterius, scilicet Delegantis, qui hanc in ipsum transtulit, eamque libere revocare potest, *L.* 1. §. *Qui mandatam.* ubi Glossa et Bartolus *ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisd. et l. Etsi Praetor ff. eod. et l. Solet ff. de Jurisdict. omn. judic.* juncta *l. Judicium.* 38. *ff. de Judiciis.*

43 Secundo differunt: quia Judex ordinarius regulariter potest delegare suam jurisdictionem, utpote quam habet jure proprio, *cit. l. More majorum. et c. Cum Episcopus. de Offic. Ordinar. in* 6. cum similibus. Econtra Delegatus, utpote jure proprio jurisdictionem non habens, absque speciali concessione per Delegantem sibi facta, delegare seu subdelegare non potest: nisi fuerit Delegatus Principis, puta Papae; vel Delegatus ad universitatem causarum, juxta amplius dicenda infarius §. 3. *num.* 55. *et* 57. *et seqq.*

44 Tertio differunt, quia citatus a Judice ordinario, si dubitetur de jure citantis, tenetur venire, et exceptionem suam proponere, *l. Si quis ex aliena. 5. ff. de Judiciis.* Nam, ut ibidem loquitur textus: *Praetoris, seu Judicis est, existimare, an sua sit jurisdictio: Vocati autem est, non contemnere auctoritatem Praetoris.* Et hinc in jus vocati tenentur venire, privilegium, si quod habent, allegaturi; prout ibidem subjungitur: etenim, cum Judici Ordinario competat jurisdictio jure proprio, ac vi sui officii, semper praesumitur pro jurisdictione ordinaria, donec aliud probetur. Econtra citatus a Delegato comparere non tenetur, nisi sibi de delegatione prius fides fiat, *arg. c. Cum in jure. 31. h. t.* ut tradit Abbas *ibid. n.* 3. et Felinus *n.* 5. Maranta *loc. cit. num.* 59. Engel *h. t. n.* 6. et alii. Nam aliquem esse Delegatum, est quid facti; facta autem non praesumuntur, nisi probentur: unde recepta praxis habet, quod Delegati, antequam incipiant exercitium suae commissionis, soleant se legitimare; id est; legitimam sibi factam commissionem probare per exhibitionem originalium Litterarum suae delegationis.

45 Quarto Judex ordinarius potest sententiam a se latam exequi: econtra Delegatus ad causam particularem ab alio, quam a Principe, non potest exequi suam sententiam, sed debet executionem Delegenti remittere; ut *l. A Divo Pio §. 1. ff. de Re judicata*, ibi: *Judicum a se datorum, vel arbitrorum sententiam exequantur ij, qui eos decernunt*: ac tradit Bartolus ibidem cum aliis. Idem desumitur ex *c. Si quis contra 4. de Foro compet.* ubi Episcopus, qui ut suspectus legitime recusatur, potest dare Delegatum partibus non suspectum, cujus sententiam ipse exequatur.

46 Verum tamen Glossa *in cit. c. Si quis contra. ℣. Ipsius solicitudine*, hoc impugnet, asseritque, dici posse, quod istud Capitulum habeat locum, cum Ordinarius est praesens, eo autem absente Delegatus bene possit exequi sententias suas. Quia (subdit Glossa) ex quo sibi causa committitur, intelliguntur sibi omnia esse commissa, quae ad causam ipsam spectare noscuntur, et sine quibus causa expediri non potest, *c. Praeterea. 5. et c. Suspicionis. 39. h. t.* Verum, quidquid sit de hac Glossa opinione,

47 Certum imprimis est, quod Delegatus Papae possit per seipsum exequi sententiam a se latam, *c. Significasti. 7. h. t.* Nisi malit eam Judici ordinario demandare, ut *c. Significasti. 7. et c. In litteris. 9. et c. Pastoralis. 28. h. t.*

48 Deinde etiam alii Judices delegati, ante sententiae prolationem non solum possunt partes citare, sed etiam contumaces punire *cit. c. Praeterea 5. h. t.* Nam quando jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potest; ut dicitur *l. 2. ff. de Jurisdict. omn. jud. et c. Praeterea. 5. h. t.* junctis concordantiis e Glossa, *℣. Ex eo quod causam*, relatis.

49 Tandem satis probabiliter dici potest, quod spectato Jure Canonico etiam Delegatus inferioris possit suam sententiam exequi, quando Delegans habebat talem potestatem exequendi: sive hanc eidem expresse concesserit (nam ea, quae sunt meri imperii, possunt de Jure Canonico delegari, juxta Glossam magnam c *Quod sedem de Offic. Ordin.*) sive non; quia jam accessorie videtur concedi, per Jura *num.* 49. citate, cum similibus. Licet secus sit de Jure Civili, cum secundum istud ea, quae sunt meri imperii, delegari nequeant, juxta dicenda *n.* 79. sicque patet ratio diversitatis inter Jus utrumque. Atque ita tenet, et pluribus firmat Abbas *in c. Si quis contra. n. 32. et seqq. de Foro compet.* ac sequitur Maranta *cit. part. 4. Speculi Aurei dist. 5. n.* 45. Neque obstat *d. c. Si quis contra. de Foro compet.* Nam loquitur solum in Delegato dato, propter suspicionis causam; unde, cum post latam ab eo sententiam cesset suspicio in exequendo, merito ejus executio reservetur Judicio ordinario.

Quinto differt jurisdictio ordinaria a delegata: quia jurisdictio ordinaria non extinguitur morte concedentis, v. g. Papae, ut *c. Legatos. de Offic. Legati. in* 6. Dummodo excipias jurisdictionem Vicarii Generalis Episcopi, propter dicta *Tit. praec. §. 4. num.* 99. Econtra vero jurisdictio delegata expirat, si Delegans re integra moriatur, *c. Relatum. et c. Licet undique. de Offic. Delegat.* juncta *l. Et quia. ff. de Jurisdict. omn. judic.* 50

Ratio disparitatis est: quia per concessionem jurisdictionis ordinariae fit gratia ipsi, cui conceditur, utpote qui in Dignitate constituitur: gratia autem facta non expirat morte concedentis, *c. Si cui nulla de Praebend. in* 6. Econtra per jurisdictionem delegatam non fit gratia seu favor, sed quoddam mandatum de facienda justitia: mandatum autem expirat morte mandantis re integra, *l. Mandatum. C. Mandati.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp.* 22. *n.* 55. *et* 59. cum aliis. 51

Sexto differunt: quia jurisdictio ordinaria est favorabilis; delegata vero est odiosa. Glossa *cap. 1. ℣. Processus. de Rescriptis in* 6. Maranta *cit. part. 4. dist. 5. n.* 30. Sanchez *cit. lib. 3. disp. 35. n.* 9. et alii. Ratio est: quia jurisdictio delegata deroget ordinariae: ac proinde, veluti huic praejudicialis, merito censetur odiosa, sicque est stricte interpretanda, neque extenditur de casu expresso ad non expressum, aut de persona ad personam; adeo, ut etiam de ipsarum partium consensu, ad personas non expressas in Rescripto prorogari nequeat. Textus est *in c. P. et G.* 40. *h. t.* 52

Septimo differunt: quia quamvis Judex ordinarius ut suspectus, saltem de Jure Canonico, recusari possit, *c. Si quis contra. 4. de Foro compet.* tamen causae illae, ex quibus posset recusari Delegatus, non semper sufficiunt ad recusandum Ordinarium, sed debent esse de gravioribus. Hostiensis *in Summa, h. t. §. de Recusatione Judic. Delegat. n.* 3. Engel *tit. de Offic. Judic. Ordin. num.* 5. et alii. Ratio est: quia delegata jurisdictio quippiam est accidentalis, et superinducta; econtra jurisdictio ordinaria est naturalis, et vi proprii officii competens, ut in simili tradit Glossa *in Clem. ult. ℣. Nolumus. de Offic. Judic. Ordin.* Atqui natura fortior est accidente, *§. Sed naturalia. Instit. de Jure natural. gent. civil.* 53

Octavo differunt: quia appellatione *Magistratus* non venit Delegatus, sed tantum Ordinarius. Maranta *cit. part. 4. dist. 5. num.* 49. post Paulum de Castro, et Alexandrum *in l. Eum qui. ff. de Jurisd. omn. judic.* Tacentur plures aliae differentiae, quae partim ex dicendis patebunt, partim apud Marantam *loc. cit.* et alios, videri possunt. 54

§. III.

De Potestate delegandi, quique possint esse Judices delegati?

SUMMARIUM.

55 *Judex ordinarius potest regulariter causam ad se pertinentem alteri delegare.*
56 *Non tamen totam suam jurisdictionem, inconsulto Principe.*
57 et 58 *Delegatus Principis potest alteri causam subdelegare: non vero Delegatus inferioris, nisi sit delegatus ad universitatem causarum. Et num. seqq.*
59 *Et quae ratio disparitatis inter Delegatum Principis, et inferioris?*
Principis *nomine quis intelligatur? Ibid.*
60 *Delegatus Papae nequit subdelegare causas graves.*
61 *Nec malitiose a causae discussione se exonerare.*

Istud tamen de eo non est praesumendum. Ibid.
62 *Delegatum ad universitatem causarum possu subdelegare, probatur. Et num. seqq.*
63 *Ipse non est proprie Ordinarius, huic tamen aequiparatur.*
64 *Delegatus ad causam particularem inferioris a Principe, nequit subdelegare articulum jurisdictionalem.*
65 *Bene tamen articulum non jurisdiotionalem. Et num. praec.*
66 et 67 *Generatim, qui possint esse Judices delegati? Et num. seqq.*
68 *An causa possit delegari non subdito? Et numer. praec.*
69 *Vel invito? Et num. 67. et 68.*
70 *Delegandus a Papa, vel subdelegandus, debet esse in Dignitate Ecclesiastica, vel Personatu aut Canonicatu Ecclesiae Cathedralis.*
Quid dicendum de Vicario Generali Episcopi, Priore conventuali, ut Guardiano Fratrum Minorum? Ibid.
71 *Vicarius Foraneus Episcopi, vel Prior Claustralis, nequeunt esse Delegati Apostolici; et alioquin processus ipso jure est nullus.*
72 *Secus est in Episcopo: nam hic potest causam delegare simplici Clerico, caeteroqnin idoneo.*
73 *Et quae sit ratio disparitatis quoad hoc inter Delegatum Papae, et Episcopi?*

55 Quaeritur I. An Judices ordinarii habeant potestatem delegandi? Resp. I. Regulariter loquendo, seu nisi causae qualitas aliud deposcat, potest Judex ordinarius, seu is, ad quem causae definitio jure ordinario pertinet, eam alteri delegare. Patet hoc ex c. *Cum Episcopus. 7. de Offic.Ordin. in* 6. ubi ex eo, quod Episcopus in tota Dioecesi jurisdictionem ordinariam habeat, indubium esse concluditur, quod in quolibet suae Dioecesis loco non exempto, *per se, vel per alium*, hoc est, a se Delegatum, possit pro Tribunali sedere. Concordat textus *in l. More majorum. et l. Solet. ff. de Jurisdict. omn. judic.* ubi is suam jurisdictionem delegare posse censetur, *qui eam suo jure, non alieno beneficio habet*; ut Papa respectu totius Orbis Christiani, Imperator in Imperio, Rex in suo Regno, imo et Praetor, Magistratus, et quilibet Judex ordinarius respectu proprii territorii. Nam cum isti propter causarum ad se devolutarum multitudinem, locorum distantiam, et alia rationabilia impedimenta, non semper sufficiant ad omnes causas per se ipsos agnoscendas, ac decidendas: hinc ob bonum commune subditorum, ac ipsomet Jure sic permittente, possunt earum cognitionem aliis delegare, sicque de ipsis vel per se, vel per alios judicare; ac procedit tunc Reg. 72. Juris in 6. *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum*, cum similibus.

56 Resp. II. Nihilo minus Judex ordinarius non potest totam suam jurisdictionem, inconsulto Principe, alteri delegare. Ita Felinus *in c. Super quaestionum* §. *Si vero n. 17. de Offic. Delegat.* Maranta *part. 4. Speculi dist. 5. n. 55.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 31. n. 12.* Pirhing *h. t. n. 3.* et alii. Tum quia committendo alteri totam suam jurisdictionem, non tam censeretur delegare, quam officio suo ordinario sese abdicare; quod nequit fieri inconsulto Principe, *L. penult.* cum ibi notatis, *ff. de Offic. Praesid.* Tum quia Judex inferior Principe non potest propria auctoritate loco sui alium Judicem ordinarium constituere; id enim est singulare privilegium, competens supremae Potestati Principis, *lib. 2. Feud. Tit. 56. Quae sint Regalia* Hoc autem fieret delegando totam suam jurisdictionem, sicque nihil sibi reservando; ergo.

57 Quaeritur II. Utrum Judex delegatus habeat potestatem subdelegandi? Resp. I. Delegatus Principis potest alteri causam subdelegare, non autem Delegatus alicujus inferioris absque speciali hujus concessione; nisi sit Delegatus ad universitatem causarum. Ita Glossa *in c. Cum causam.* 62. ℣. *Delegatus. de Appellat.* et ibi Abbas *n.* 4. et Fagnanus *n. 2. et seqq.* aliique passim, contra Bartolum *in l. More majorum n.* 11. *ff. de Jurisd. omn. Judic.* ubi contra alteram partem Conclusionis tenet, quod etiam Delegatus inferioris ad unam causam, possit eam delegare: sed ejus opinio communiter reprobatur. Siquidem

Prima et secunda pars satis clare habetur ex textu cit. c. *Cum causam* §. *fin. de Appellat.* ibi: *Cum nonnisi Delegatus a Principe causam alii valet delegare*: ac proin Delegatus inferioris aperte dignoscitur esse exclusus, cum non nisi Delegato Principis (nam de Delegato ad universitatem causarum alia Jura idem affirmant) haec potestas competere dignoscatur, ac Delegato inferioris alias nullibi idem: concessum esse reperiatur: nisi forsan cuipiam talis potestas in delegatione sua expresse fuisset concessa. Accedit ratio: quia, si quilibet Delegatus causam alteri subdelegare valeret, si posset hic iterum eam delegare tertio, ac iste quarto, et sic daretur processus in infinitum: atqui infinitas est a Jure reprobata, c. *Cum in multis. de Rescript. in* 6. junctis concordantiis ibidem a Glossa, ℣. *Multis*, relatis. 58

Nec urget, quod Delegatus Principis possit subdelegare. Tum quia hinc nulla sequitur infinitas, cum illico in primo Subdelegato detur status. Tum etiam, quia Delegato Principis (ut puta Papae, Imperatoris, Regis, aut alterius, qui Superiorem saltem in temporalibus non recognoscit, quales sub nomine *Principis* intelliguntur, ut explicat Abbas *in c. Pastoralis. n. 2. h. t.*) Antonellus *de Regim. Eccles. lib. 5. cap. 9.* propter eminentiam supremae potestatis Principis, cujus personam ille repraesentat, ex speciali dispositione ab ipsomet Jure concessum fuit, ut in casu legitimi impedimenti, quo minus causam per seipsum expedire valeat, possit hanc alteri subdelegare, vices suas committendo eidem; *ut l. A Judice. C. de Judiciis. et c. Super quaestionum.* 27. §. *Si vero, ut cap. ult. h. t. ut cit. c. Cum causam.* 62. *de Appellat.* et alibi. 59

Intellige, dummodo causae non adeo sint graves, ut sine ipsius Delegati praesentia non possint commode terminari, c. *Si pro debilitate. 3. h. t.* Quia pro causis tam gravibus praesumitur electa a Principe industria ipsius Delegati, ejusque fides specialis, *cap. ult.* §. *Is autem. h. t. et c. Is cui eod. in* 6. sicque causas ejusmodi alteri subdelegare nequit. Idemque dicendum, quando Delegatus per se, vel suis manibus, causam expedire jussus fuit: quia tunc per talem loquendi formulam designatur praecisa personalitas, sicque censetur electa industria personae, *L. un.* §. *Ne autem. vers. Sin vero talis. C. de Caducis tollud.* Menochius *de Praesumptionibus, lib. 2. praesumpt. 21. n. 7.* Sperellus *Decis. 106. Fori Ecclesiast. n. 26.* Etiamsi negotium esset leve. Felinus *in cap. ult. n. 3. h. t.* Antonellus *de Regim. Ecclesiast. lib. 5. cap. 9.* Sperell. *loc. cit. n.* 3. Mascardus *de Probation. Concl.* 595. *n.* 6. idemq; fit, quando in delegatione fuit addita clausula: *Confidentes de industria, seu circumspectione tua* etc. quia tunc pariter censetur electa industria personae. Abbas *in c. Quoniam.* 14. *n. 8. de Offic. Delegat.* Mascardus *cit. Concl.* 595. *n.* 4. Menochius *d. Praesumpt.* 21. *n.* 17. Sperellus, *ubi supra*, *n.* 56. Sicq; Delegatus ejusmodi non poterit negotium subdelegare, aut per alium expedire, saltem partibus contradicentibus, vel si a Papa eidem Motu proprio delegatio facta fuit. Alioquin enim, quando ad instantiam partium delegatio facta est, bene potest eisdem consentientibus fieri subdelegatio, licet fuerit electa industria personae: nam quia tunc agitur de partium interesse particulari, procul dubio 60

huic renunciare poterunt, c. *Si diligenti*. 12. *de Foro compet*. estque expressum *in cap. ult*. §. *Is autem*. ubi Innocentius, et Abbas *numer*. 2. *h. t*. Sperellus *cit. Decis*. 106. *num*. 58. Menochius *d. Praesumpt*. 21. *n*. 18. allegans alios.

61 Deinde dicta prior pars Conclusionis est intelligenda, dummodo ipsemet Delegatus Principis malitiose se non quaeret exonerare, seu a causae discussione subtrahere, *c. Pastoralis*. 28. §. 1. *h. t*. Ubi tamen Glossa, ✠. *Exonerare*, et DD. merito notant, non esse facile praesumendum, quod Judex delegatus malitioso causam alteri committat: tum quia dubia in meliorem partem sunt interpretanda, c. *Estote de Reg. Jur. et l. Semper in dubiis. ff. eod*. Tum quia de quolibet praesumendum est bonum, nisi contrarium appareat, *c. Dudum*. 16. *de Praesumpt*. ut alibi. Atque ideo subdelegatio, per Delegatum Papae facta, reverenter debet acceptari ab inferiore; nisi de dicta malitiose ejus exoneratione appareat saltem per probabiles conjecturas, *arg. cap*. 2. *de Renunciat*. in 6. *et l. Dolum, C. de dolo*, cum similibus.

62 Ultima tandem pars Conclusionis, sive quod Delegatus ad universitatem causarum possit subdelegare, tenetur communiter, ut inquit Bartolus *in cit. l. More majorum. num*. 11. *ff. de Jurisdict. omn. judic*. eamque, praeter Auctores jam citatos, tradit Hostiensis in *c. Cum causam. num*. 3. et ibi Jo. Andreas *in* 6. et Barbos. *n*. 5. *de Appellat*. et Sanchez *lib*. 3. *de Matrim. disp*. 31. *num*. 2. *ac seqq*. citans alios. Idque desumitur imprimis ex *l. Cum Praetor. ff. de Judiciis*, ibi: *Is quoque cui mandata est jurisdictio, judicem dare potest: ut sunt Legati Proconsulum*. Ubi ly, *mandata est jurisdictio*, debere accipi proprie, seu pro ea, quae datur ad universitatem causarum, jam dictum est *n*. 14. *et* 15.

63 Accidit ratio; quia, licet Delegatus ad universitatem causarum, vere ac proprie non sit Ordinarius; eo quod suam jurisdictionem non habeat jure proprio, seu a Lege vi proprii officii, sed alieno beneficio, ut notat, et amplius probat Jason *in d. l. More majorum*. n. 19 *ff. de Jurisdict. omn. judic*. Nihilominus, quia ipse remanet in essentia jurisdictionis universalis, et tanquam Judex *ordinarie* adiri potest: hinc Delegatus ad universitatem causarum *quasi Ordinarius* videtur. Glossa *in cit. c. Cum causam*. ✠. *Delegatus*. et ibi Fagnanus *n*. 4. *de Appellat*. cum aliis. Atque aequiparatur Ordinario, *arg. L ult*. §. *fin. C. Ubi et apud quem etc*. et tenet Glossa in *L. ult*. ✠. *Cum specialis. C. Judic*. Bartolus *in d. l. More majorum. n*. 5. Alexander *Consil*. 12. *n*. 4. *lib*. 6. Marauta *part*. 4. *Speculi, dist*. 5. *n*. 55. Ac proinde, ad instar Ordinarii, poterit subdelegare unam vel alteram causam, licet non possit delegare, seu in alium transferre universam jurisdictionem suam. Barbosa *in d. c. Cum causam. n*. 5. *de Appellat*. Nam etiam Ordinarius istud non potest facere inconsulto Principe, ut proxime dictum.

64 Resp. II. Quamvis Delegatus ad causam particularem inferioris a Principe, non possit subdelegare articulum aliquem jurisdictionalem; potest nihilominus is subdelegare articulum non jurisdictionalem. Ita Glossa *fin. in Clem. un. h. t*. Abbas *n. c. Super quaestionum. n*. 9. *h. t*. post Hostiensem, et DD. communiter. Marauta *d. distinct*. 5. *num*. 54. Sanchez *lib*. 3. *de Matrim. disp*. 31. *num*. 10. citans alios. Prior pars patet ex dictis *num*. 58. et ibi allegato textu ex *c. Cum causam*. 62. *de Appellat*. ubi non nisi Delegatus a Principe causam alii valet delegare: idem ergo dicendum de quocumque articulo jurisdictionali. Alioquin enim, si posset committere unum, posset et alterum subdelegare, ac proinde parum vel nihil sibi reservare, per quod circumveniretur mandatum Superioris. Nec obstat, *Clem. un. h. t*. ubi Judex super receptione testium deputatus, potest alteri eam delegare. Nam ibi expresse est sermo de Delegato Papae, non de Delegato inferioris ad causam particularem.

Altera pars de articulo non jurisdictionali, praeter auctoritatem DD. jam allegatorum, desumitur ex textu *cit. c. Super quaestionum*. §. *Nos autem. h. t*. ibi: *Si tamen Delegatus a nobis, vel Judex quicumque, qui non tam cognitorem, quam executorem ad aliquem certum articulum, quempiam deputaverit*. Ubi ponderandum ly, *vel Judex quicumque*; eicque concludendum, quod etiam Delegatus inferioris ad causam particularem possit deputare executorem certi articuli. Nam, ut Glossa ibidem ✠. *Executorem*, recte notat, talis executor nullam habet jurisdictionem, sed tantum exequitur mandatum, v. g. investigando super aliqua exceptione, utrum testis sit admittendus, vel de alio consimili: et quod gestum est, aut si quid dubii fuerit, ad Delegatum referendo. Sic enim exequitur nudum ministerium, non autem exercet quendam actum jurisdictionalem. 65

Quaeritur III. Qui possint esse Judices Delegati? Resp. I. Generatim loquendo illi omnes possunt esse Judices Delegati, ipsisque causarum cognitio valet demandari, qui nec natura, nec lege, nec moribus prohibentur. Patet hoc ex *l. Cum Praetor. ff. de Judiciis, et can*. 1. §. *Tria sunt*. 3. *qu*. 7. ubi dicitur non omnes posse dari judices ab iis, qui judicis dandis jus habent: quidam enim lege impediuntur, ne Judices sint; ut infames, et Senatu moti. Quidam moribus ut servi, et foeminae: nam moribus, seu longaeva consuetudine receptum est, ut Civilibus non fungantur officiis. Et quidam natura; ut surdus, mutus, perpetuo amens, et impubes: quia tales carent judicio. 66

Huc faciunt vulgati illi versiculi, quos refert Hostiens *in Summa. h. t. num*. 3. ac breviter complectuntur conditiones in Judice Delegato requisitas, et sic sonant. 67

Liber, mas, gnarus, cui sit mens, integra fama.
Ætas, qui subsit: committitur huic bene causa.

Et quidem caeterae particulae patent ex proxime dictis: additur tamen ly *Gnarus*, et ly *Qui subsit*. Tum quia oportet, ut is, cui aliqua causa decidenda committitur, sit peritus, ac jura Canonum non ignoret, simulq; sit vir providus, *cap*. 1. *de Consanguinit. et affinit. et. c. Cum R. Canonicus* 35. *h. t*. Tum quia non potest delegari invitus, nisi qui de jurisdictione Delegantis est, c. *Pastoralis*. 11. *de Offic. Ordinar*. ac tradit Hostiensis *cit. n*. 3. §. *Qui subsit*, istud probans ex *L*. 1. *et l. Jus dandi. ff. de Tutorib. et Curatorib.*

Caeterum per hoc non negatur, quin Ordinarius possit causam ad se spectantem delegare non subdito, seu illi, qui non est de jurisdictione sua, dummodo ille acceptet. Sufficit enim, quod causa pertineat ad jurisdictionem Delegantis, licet is, cui delegatur, delegationem tamen acceptat, non sit de jurisdictione ipsius *arg. L. un. C. Qui pro sua jurisdict*. juncta Glossa *ibid*. ✠. *Rescidissent*. Textus et Glossa in *cit. c. Pastoralis*. ✠. *Nullam*. Zoesius *h. t. n*. 14. Pirhing *tit. de Offic. Judic. Ordinar. n*. 23. et alii. Verumtamen persona aliena non cogitur invita parere deleganti, ut dictum; cum extra territorium jus dicenti, impune non pareatur, *cap. ult. de Constitut. in* 6. 68

Secus est dicendum de subdito Delegantis: nam talis potest compelli etiam invitus, ac renitens ad acceptandam delegationem; ne alioquin inutilis videatur esse jurisdictio, ac potestas delegandi, competens Judici ordinario, sive Delegato Principis. Quamquam adhuc Delegans in tali coactione deferre debeat personae, ac dignitati Delegandi, ut *in c. Pastoralis*. 28. §. 1. *h. t*. notatur. 69

Resp. II. Delegandus a Papa, vel ab ejusdem Legato aut Delegato Subdelegandus, debet esse constitutus in aliqua Dignitate Ecclesiastica, vel obtinere Personatum aut Canonicatu Ecclesiae Cathedralis, *c. Statutum*. 11. *de Rescript. in* 6. Aut esse Officialis, seu 70

Vicarius Generalis Episcopi, vel Prior Conventualis, *Clem. Et si principalis.* 2. *de Rescript.* Ubi sub nomine Prioris Conventualis, etiam comprehenduntur Priores Mendicantium, et Guardiani Fratrum Minorum: nam etiam hi censentur esse in Dignitate Ecclesiastica, sicque possunt dari Delegati Apostolici juxta Glossam in c. *Nullus.* ♃. *Praelaturam de Election in* 6. ac tenet Felinus c. *Cum olim. n.* 1. *de Majorit. et obed.* Jason in *Rubric. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdictio n.* 9. Sperellus *Decis.* 167. *Fori Ecclesiast. n.* 14. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. alleg.* 106. *n.* 15. Pignatellus *tom.* 3. *Consult.* 24. et alii.

71 Oppositum est dicendum de Vicario Foraneo Episcopi, vel Priore Claustrali, atque aliis Religiosis: hi enim non possunt esse Delegati, aut Subdelegati Sedis Apostolicae, *cit. Clem. Etsi principalis.* 2. *de Rescript.* Generaliter enim causa non debet delegari, aut subdelegari, auctoritate S. Sedis Apostolicae, nisi constitutis in Dignitate Ecclesiastica, vel obtinentibus Personatum, aut Canonicatum in Ecclesia Cathedrali, juxta *cit. c. Statutum.* 11. *de Rescrip. in* 6. et notat Abbas *Consil.* 93. *n.* 1. *part.* 2. Et si secus fiat, delegatio, ac processus inde formatus non valet, sed ipso jure est nullus, ac irritus, etiam nulla interveniente exceptione partis adversae, *cit. c. Statutum* §. *fin.* juncta Glossa *ibid.* ♃. *Committantur. et* ♃. *Ipso jure.* Nisi talis delegatio fieret ex certa scientia Principis, seu Papae hoc expresso, *arg. c. Cum oli n.* 14. *de Privileg.* ubi Papa quendam Monachum delegasse legitur, ac notat Glossa *fin. in cit. Clem. Etsi principalis de Rescript.*

72 Secus est in Episcopo: nam Episcopus non necessario tenetur delegare constitutum in Dignitate, Personatu, aut Canonicatu Cathedrali; quinimo potest causam aliquam delegare simplici Clerico suae Dioecesis, caeteroquin tamen discreto, et guaro, *arg. c. Cum Episcopus.* 7. *de Offic. Ordinar. in* 6.

73 Ratio diversitatis quoad hoc inter Delegatum Papae, et Episcopi, est illa: quia Episcopus melius potest cognoscere suorum Clericorum industriam, atque idoneitatem, unde si talem agnoscit majorem in simplici Clerico, nihil prohibet, quin ipsum deleget. Secus est in Papa, vel ejus Legatis, utpote longe distantibus: unde fit, quod si delegent solummodo eos, quos ipsa Dignitas idoneos esse loquitur, seu praesumere facit, quod sicut Dignitate, ita et moribus, ac scientia caeteros antecellat: quamquam hodie pro majori cautela quaedam tales personae in Synodo Provinciali, aut Dioecesana designari jubeantur a Concilio Tridentino, *Sess.* 25. *cap.* 10. *de Reform.* Vallensis *h. t.* §. 3. *n.* 3. *et* 4. citans alios. Accedit, quod dignitas in Delegato Papae, aut Legati ejus, videatur requiri ob favorem, ac majorem reverentiam Sanctae Sedis Apostolicae, ne alioquin vilipendatur in suo ignobili ministro: *Glossa in cit. c. Statutum* ♃. *Committantur. de Rescrip. in* 6.

§. IV.

De Causis Delegabilibus.

SUMMARIUM.

74 *Generatim omnes causae possunt delegari, quae ad jurisdictionem Delegantis pertinent.*
75 *Nisi specialiter sint exceptae; aut in eis sit electa industria personae.*
76 *Delegatus Papae potest et totam causam, et partem ejus subdelegare.*
77 *Notabilis differentia inter hunc duplicem subdelegandi modum.*
78 *Principes supremi possunt delegare causas meri, et mixti Imperii.*
79 *Non item Judices inferiores, spectato Jure Civili.* *Quamvis hoc ipsum ex consuetudine non observetur. Ibid.*
80 *Secundum Canones possunt ab Episcopis omnes causae, etiam mixti, ac meri Imperii delegari.*
81 et 82 *Idque probatur multipliciter.*
83 *Et solvitur instantia.*
84 *Etiam illa possunt delegari, quae pertinent ad potestatem Ordinis, dummodo alter habeat Ordinem competentem.*
85 *Idem declaratur exemplis.*
86 *Papa non potest delegare Diacono potestatem consecrandi Corpus Christi; bene tamen simplici Sacerdoti potestatem conferendi certos Ordines, confirmandi, reconciliandi Ecclesias etc.*
87 *Abbas benedictus potest conferre Ordines minores subditis Episcopi de hujus licentia.*
88 *Episcopi, aliique Papa inferiores, non possunt Laico delegare causam spiritualem.* *Nec causam criminalem Clericorum. Ibid.*
89 *Et probabilius nec causam horum civilem, seu temporalem. Et n.* 88.
90 *Solvitur instantia contra hoc ultimum.*
91 *Alia notabilis instantia dissolvitur.*
92 *Papa potest ejusmodi causas delegare Laico, v. g. cuipiam Regi.*
93 *Non tamen tollere Clericorum exemptionem in totum.*

Quaeritur I. Quae causae, seu negotia possint delegari? Resp. I. Generatim loquendo possunt delegari omnes causae, atque negotia illa, quae ad jurisdictionem Delegantis pertineat: nisi quid specialiter sit exceptum, aut specialem qualitatem, vel industriam ipsius Delegantis requirat. Ita in re communis. Et quidem prima pars habetur *L. un. C. Qui pro sua jurisdict.* ubi generaliter dicitur, ea posse delegari, quae *ad jurisdictionem pertinent Delegantis:* videlicet ordinariam, non delegatam, nisi sit a Principe Delegatus, ut explicat Glossa ibidem. Concordat textus in L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisd. ibi: *Quae vero jure Magistratus competunt, mandari possunt.* 74

Altera vero pars desumitur ex c. *Si pro debilitate* 3. *h. t.* ubi delegatus Papae non potest subdelegare causas, quae ita sunt graves, ut sine ipso commode terminari nequeant. Concordat c. *Pastoralis.* 28. *h. t.* ubi Delegato Principis dicitur concessa a Jure facultas dandi Judicem, sive Subdelegatum, sed cum hac limitatione: *Dummodo ipse exonerare seipsum malitiose non quaerat,* estque jam dictum paulo superius *n.* 60. *et* 61. Id ipsum liquet ex *cap. ult.* §. *Is autem. h. t.* ubi plures exprimuntur casus, in quibus censetur electa fides, et industria personae, sicque non possunt per Delegatum Papae alteri subdelegari: ut si cuipiam Pontifex committat inquisitionem, vel provisionem de Praelatis, aut aliis Ministris alicui Ecclesiae personaliter faciendam, et hujusmodi. Huc pariter facit textus *in L.* 1. *ff. de Offic. ejus, cui mandata etc.* ubi causae meri, et mixti Imperii, prohibentur delegari, nisi in casu absentiae. Verum de hoc proxime plura. 75

Resp. II. Delegatus Principis, ut puta Papae, non solum potest totam causam subdelegare, aliique decidendam committere, sed etiam partem ejus: Textus est in c. *Super quaestionum.* 27. §. 1. *et* 2. *h. t.* ubi Delegatus Papae, ut parcat laboribus partium atque expensis, permittitur imprimis, alii, vel aliis idoneis personis Ecclesiasticis cognitionem causae, ac testium examinationem committere, seu subdelegare, reservata sibi sententia. Deinde etiam, ut judicialis sententia liberius valeat exerceri, permittitur eidem, et principium, et finem, et medium causae sibi commissae, non solum conjunctim, sed etiam divisim, libere alii delegare. Concordat c. *Pastoralis.* 28. §. *Item cum h. t.* ubi Delegatus Papae potest et totum negotium alii 76

committere, et partem, videlicet citationis officium. Item *c. Judex. 5. h. t. in* 6. ubi hoc ipsum Delegato Apostolico permissum esse legitur, cum similibus.

77 Est tamen notabilis differentia inter hunc duplicem subdelegandi modum. Nam si Delegatus Papae subdelegat, atque committit alteri totam illam caussam particularem, ad quam fuerat Delegatus, et Subdelegatus jurisdictione sua uti coeperit, saltem citando partes: illico Delegatus ille desinit esse judex in ea causa. Abbas *c. Super quaestionum. §. Porro. num. 1. h. t.* Eo quod jam functus sit officio suo, totam videlicet jurisdictionem suam respectu talis causae transferendo in alium, seu in Subdelegatum, *c. Venerabili. 37. h. t.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Vices suas*: simulque dicta jurisdictio in Subdelegatum efficaciter jam transierit, *c. Quamvis. h. t. in* 6. argumento a sensu contrario desumpto. Secus est, quando Delegatus Papae subdelegat solummodo partem causae, seu aliquid de jurisdictione sibi reservat, *arg. cit. c. Super quaestionum. §. Porro. h. t.* atque amplius patebit ex aliis differentiis hinc resultantibus, de quibus dicetur infra *num.* 139. *et* 140. *ac n.* 159. *et* 163.

78 Quaeritur II. Utrum causae meri, et mixti Imperii possint delegari? Haec quaestio non procedit de supremis Principibus (de his enim certum est, quod sive Jure communi, sive speciali privilegio eisdem competente, possint aliis committere causas meri, et mixti imperii; ut *L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata etc.*) sed solummodo de inferioribus Magistratibus, seu Judicibus, ordinariam jurisdictionem, ac merum mixtumque imperium habentibus. Quo praenotato.

79 Resp. I. Spectato rigore Juris Civilis nequeunt causae meri, ac mixti imperii, per Judices ordinarios Principe inferiores aliis delegari; nisi in casu absentiae, infirmitatis, alteriusve justi impedimenti. Ita communis; et patet ex *cit. L. 1. ff. de Officio ejus, cui mandata etc.* ibi: *Quaecunque specialiter lege, vel Senatus Consulto, vel constitutione Principum tribuuntur, mandata jurisdictione non tribuuntur etc.* Ubi Glossa, ℣. *Quaecunque*, sub istis comprehendi loquitur ea, quae spectant ad merum imperium, vel mixtum: quia in istis (extra casum absentiae, qui *in cit. L. 1.* postmodum expresse excipitur, vel alterius consimilis justi impedimenti) censetur electa industria personae, seu Judicum ordinariorum; ut inquit Julius Clarus *in Pract. Criminal lib. 5. §. fin. quaest.* 41. *n. 1.* allegans communem: quamvis addat, quod istud hodie non servetur, sed ex generali consuetudine indistincte omnes causae meri, et mixti imperii delegentur, etiam quoad ultimum supplicium. Utrum autem hoc ipsum procedat spectato Jure Canonico, adeo ut similiter de rigore hujus Juris nequeant delegari causae meri, vel mixti imperii, quaestio remanet: unde

80 Resp. II. Probabilius est, quod secundum Canones possint omnes causae ab Episcopis, aliisque Praelatis ordinariam jurisdictionem habentibus delegari, etiamsi sint misti, vel meri imperii. Ita Glossa *in c. Quod sedem.* ℣. *Committere.* et Abbas *ibid n.* 4. Alexander *Consil.* 106. *n.* 21. *lib.* 2. Maraota *part.* 4. *Speculi Aurei. dist.* 5. *n.* 67. Vallensis *h. t.* §. 2. et communior aliorum; contra Covarruviam *lib.* 3. *Var. Resolut cap.* 20. *n.* 4. Fachineum *lib.* 9. *Controv. Jur. cap.* 99. Menochium, et nonnullos alios, quos sequitur Pirbing *h. t. num.* 52.

81 Ratio Conclusionis desumitur ex *can. Illud.* 23. *q.* 4. *et cap. ult. Ne Clerici vel Monachi etc.* ubi expresse deciditur, Episcopos posse delegare causam sanguinis, quae procul dubio ad merum imperium pertinet. Verum, quia facile responderi posset, hoc esse speciale, eo quod Episcopis, aliisque Clericis causam sanguinis per se agitare non liceat absque incursione irregularitatis, de qua ibidem fit mentio. Hinc fortius, atque generalius, idem probatur, et

Confirmatur Conclusio ex *c. Cum Episcopus. 7. de Officio Ordinarii in* 6. ubi Episcopus in quolibet loco suae Dioecesis non exempto, per se, vel per alium, potest pro Tribunali sedere, Clericos criminosos *capere, ac carceri deputare, nec non et caetera, quae ad ipsius spectant officium, libere exercere.* Atqui ad officium Episcopi spectant etiam ea, quae sunt misti, vel meri imperii; ergo etiam haec non solum per se, sed et per alium, libere potest exercere, et consequenter hujusmodi causas alteri delegare. Concordat *c. Licet. 2. de Offic. Vicarii. in* 6. ubi Episcopus, si vult, potest Vicario sub specialiter committere causas Ecclesiasticas misti, ac meri imperii. Item *Clem. 1. §. Propter quod. de Haeretic.* ubi similis concessio Juris habetur circa inquisitionem, et punitionem Haereticorum. Item *cap. ult. de Offic. Ordinarii*, ubi illis, quibus ex officio conceditur in certis casibus absolvere ab excommunicatione ob percussionem Clerici contracta, generatim conceditur hujusmodi absolutionem aliis committere, cum viderint expedire. 82

Nec dicas, tales Canones loqui solum in casibus specialibus; ut puta haeresis ob gravitatem atque perniciem hujus criminis, et absolutionis ab excommunicatione ob favorem animae, et hujusmodi: ac proinde hinc non esse inferendam generalem differentiam inter Canones, et Leges, contra *cap. 1. et 2. De novi oper. nunciat.* Nam contra est. Tum quia caeteri allegati Canones, ac praesertim *cit. c. Cum Episcopus. et d. c. Licet*, loquuntur generaliter, ut non in casibus specialibus. Tum quia non est necesse, ut de omnibus casibus singillatim disponatur per Canones, sed ex iis, quae disposita sunt, licitum est procedere ad similia, *l. Non possunt. ff. de Legibus.* 83

Quaeritur III. An etiam ea, quae sunt potestatis Ordinis, delegari valeant? Resp. I. Non solum ea, quae sunt juridictionis, possunt delegari, ut hactenus dictum; sed etiam illa, quae pertinent ad potestatem Ordinis, dummodo is, cui fit delegatio, habeat Ordinem competentem. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. n. 6. § Delegantur aliquando*, et alii communiter. Ratio est: quia ubi alter, cui fit delegatio, jam habet Ordinem competentem, potius fit delegatio exercitii Ordinis, concedendo ipsi liberam facultatem exercendi actum Ordinis in tali loco: non autem delegatur ipsa potestas Ordinis. 84

Idem desumitur ex *c. Aqua. 9. de Consecrat. Eccles.* ubi Ecclesia polluta potest quidem reconciliari per alium Episcopum ex commissione proprii Episcopi, non item per simplicem Sacerdotem: ex quo exemplo praesentem Conclusionem amplius declarat Glossa *ibid.* ℣. *Jurisdictionis.* et Abbas *ibi n.* 7. ac Fagnanus *n.* 4. Similiter Parochus non potest alteri delegare potestatem audiendi Confessiones suorum Parochianorum, nisi Sacerdoti caeteroquin idoneo. Insuper ea, quae sunt Ordinis Episcopalis, possunt quidem delegari, seu exercenda committi alteri Episcopo, ut *cap. 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunc.* non tamen simplici Sacerdoti: nam potestas Ordinis non transfertur sola voluntate ac verbo committentis, neque per nudam ejus commissionem, sed per manus impositionem, *cap. un. de Sacra Unction. et cap. ult. de Sacrament. non iterand.* 85.

Et hoc adeo verum est, ut etiam Papa non possit delegare seu committere Diacono, sive non Sacerdoti, potestatem consecrandi Corpus et Sanguinem Christi: quia haec potestas ex Christi institutione, ac Jure Divino, praerequirit Ordinem Sacerdotalem, idemque dicendum de similibus. Potest nihilominus Papa committere simplici Sacerdoti potestatem conferendi Ordines minores, *cap. 1. de Suppl. negl. Praelat. et c. Cum contingat. 11. de Ætate* 86.

at qualit. praeficiend. Imo et Subdiaconatum et Diaconatum, juxta probabiliorem sententiam, atque jam dictum supra *Tit.* 13. *de Ordinandis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, n.* 13. *et* 17. *ac seqq.* Item potestatem confirmandi, *can. Pervenit dist.* 95. Et potestatem reconciliendi Ecclesias, *arg. c. Aqua. de Consecrat. Eccles.* et hujuscemodi.

87 Quin imo Abbas benedictus aeque ex privilegio Pontificis habens potestatem conferendi propriis subditis Regularibus Ordines minores, si fuerit invitatus ab Episcopo, potest etiam de facto hos conferre subditis alterius Monasterii, vel dicti Episcopi. Fagnanus *in c. Aqua. n.* 15. *et seqq. de Consecr. Eccles.* solvens notabilem instantiam ex Decisione Rotae circa hoc.

88 Quaeritur IV. Utrum Laico possint delegari causae Ecclesiasticae, vel criminales, aut saltem civiles Clericorum? Resp. I. Episcopi, aliique Praelati Papa inferiores, non possunt Laico delegare causam aliquam spiritualem, vel criminalem Clericorum; ac probabilius nec etiam causam horum civilem, seu temporalem judicialiter cognoscendam. Prima pars, loquens de causa spirituali, seu mere Ecclesiastica, est communis; cum Laici Ecclesiastica tractare negotia non possint, sed haec Episcoporum, aliorumque Praelatorum judicio sint discutienda, *c. Decernimus.* juncta Glossa, et DD. *ibid. de Judiciis. et c. Cum Laicis. de Rebus. Eccles. non alienand.* cum concordantiis.

Altera pars est rursus communis, ut inquit Julius Clarus *in Practica Criminali. lib.* 5. *§. fin. quaest.* 41. *n.* 5. et Card. Tuschus *Litt. C. Conclus.* 146. *n.* 13. qui hoc extendunt etiam ad eum casum, quo Episcopus causam criminalem Clerici vult delegare Laico simul cum alio Clerico, vel cuipiam Clerico conjugato. Talis enim Clericus reputatur tanquam merus laicus, demptis casibus, qui in *cap. un. de Cleric. conjugat. in* 6. continentur; ubi et fundamentum hujus partis Conclusionis habetur, junctis illis, quae proxime dicentur de causa civili, atque a fortiori urgent in criminali Clericorum.

89 Tertia vero pars, negans, posse ab Episcopo causam Clericorum temporalem Laico delegari, est quidem contra Glossam *in cit. c. Decernimus.* ℣. *Non praesumant*, et Abbatem *ibid. n.* 5. *de Judiciis*, ac plures alios: eam nihilo minus tenet Baldus *in d. c. Decernimus. n.* 4. Additio ad Abbatem, *ubi supra* ℣. *Delegare*, ac nonnulli alii. Ratio est: quia in Clerico, seu persona Ecclesiastica, semper est quid spirituale; ergo ne quidem ex delegatione Episcopi potest trahi ut Reus ad Tribunal Laici: haud obstante, quod causa non sit spiritualis, sed mere civilis, ut puta pecuniaria. Probatur consequentia: tum quia Laicus nullatenus potest spiritualia negotia tractare, per Jura proxime allegata; sicque nec judicare de obligatione pecuniaria personae Ecclesiasticae. Tum quia privilegium Fori est concessum in favorem totius Ordinis Clericalis; ergo, sicuti non est in potestate Clerici, huic renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum Episcoporum eidem praejudicare per delegationem causae in Judicem Laicum; ut *c. Si diligenti.* 12. *de Foro compet.* Alioquin enim vel Episcopus dispensaret in Jure communi, concedente Clericis, eorumque bonis, privilegium Fori: vel, quod una via Laicis negatur, id per aliam eisdem concederetur, contra *cit. cap. un. de Clericis conjugat. in* 6. et contra Reg. 84. Juris in 6. ibi: *Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.* Atque hinc in simili nequit Clericos consentire in judicem non suum, etiam accedente Episcopi sui voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica, *c. Significasti.* 18. *de Foro competent.*

90 Dices. In *c. Decernimus.* 2. *de Judiciis*, solummodo statuitur, *ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non praesumant*; ergo non Ecclesiastica possunt, praesertim ex delegatione Episcopi, cum sic istud neutiquam praesumant. Accedit *can. Clericum.* 11. *q.* 1. ubi prohibetur quicunque Clericus absque Pontificis sui permissu ad saecularem Judicem attrahi; sicque, argumento a sensu contrario desumpto, accedente Episcopi permissu id videtur permissum. Resp. neg. consequent. Nam argumentum a sensu contrario non valet, quando exinde sequitur absurdum, aut Jurium correctio; prout dictum est *Tit. de Constitutionibus.* §. 16. *n.* 407. *et* 408. Talis autem Jurium correctio sequeretur in proposito, si argumentum procederet, ut patet ex proxime dictis. Quin imo sequeretur etiam illud gravissimum absurdum, quod ex permissu, ac delegatione Episcopi, possit Judex saecularis non solum causas civiles, sed etiam criminales Clericorum, imo et mere Ecclesiasticas cognoscere: nam accedente Episcopi permissu, cessat memorata praesumptio ex parte Laicorum, simulque Canon allegatus prohibet solum absque permissu proprii Episcopi Clericum pertrahi ad Judicem laicum.

Urgebis. Judex delegatus quasi proprium nihil habet, sed utitur potestate, ac jurisdictione Delegantis, 91
L. 1. §. *Qui mandatam, ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict.* Ergo nihil impedit, quo minus ex commissione Episcopi possit Laicus causam mere civilem Clericorum judicialiter cognoscere: tunc enim non tam is, qui jurisdictionem exercet sicut delegatus, quam ille, qui committit eam exercendam; puta Episcopus, jus dicere censetur. Resp. I. Instantiam istam nimium probare, ac proinde hoc ipso esse inefficacem: alioquin enim, si quid probaret, pariter sequeretur, ex commissione Episcopi posse Laicum agere judicem in causa criminali Clericorum; cum etiam hic non tam Laicus, quam Episcopus ipsum delegans, jus dicere censeretur. Resp. II. Antecedens, atque textum in *cit. L.* 1. §. *Qui mandatum ff. de Offic. ejus, cui. etc.* cum similibus, solum velle, quod judex delegatus non habeat jurisdictionem jure proprio, sed duntaxat jure ac beneficio alterius: non autem, quod nullam penitus habeat jurisdictionem. Nam ut in *cit.* §. *Qui mandatum* post praemissam aliorum opinionem, subjungitur: *Verius est more majorum jurisdictionem transferri*, scilicet delegatam in Delegatum: ut loquitur Glossa *ibid.* ℣. *Jurisdictionem*, ac tenet Bartolus in *cit.* §. *Qui mandatam.* Concordant dicta superius §. 2. *n.* 42.

Resp. II. Nihilominus Papa potest non solum causas civiles, et Criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas delegare, atque judicandas 92
et terminandas committere cuipiam Laico: v. g. Regi. Ita notat, et multipliciter probat Glossa in *cit. c. Decernimus.* et Abbas *ibid. n.* 4. *de Judiciis*; atque alia Glossa in *can. Bene quidem.* ℣. *Praeter Romanum. dist.* 96. quem totus Mundus sequitur, ut inquit Julius Clarus *cit.* §. *fin. quaest.* 41. *n.* 8. Idque specialiter concedendum est Summo Pontifici, propter plenitudinem suae potestatis, quam habet non solum in ordine ad causas Clericorum, aliasque Ecclesiasticas, sed etiam in ordine ad dispensandum de jure supra Jus ipsum; ut *c. Proposuit. de Concession. Praebend.* Atque hoc ipsum olim factum esse, legitur *in can. Hadrianus. et can. In Synodo. dist.* 63. *et can. Illud.* 10. *q.* 3. Qua ratione defenduntur a nonnullis privilegia Regis Francorum pro conferendis Beneficiis Regni sui, et privilegium Reipublicae Venetae procedendi in aliquibus casibus contra Clericos, apud Jacobum Pignetellum *Tom.* 2. *Consultat.* 46. *n.* 7. si tamen haec privilegia revera existant, et non revocentur quotannis per Bullam Coenae Domini, de quo alii.

Caeterum, licet Summus Pontifex possit privilegio Fori quoad quosdam Clericos, et quoad quasdam causas eorum derogare, harum cognitionem 93
laico Judici ex rationabili causa delegando: non tamen potest tollere Clericorum exemptionem in totum, seu quoad omnes Clericos, omnesque causas ipso-

rum. Farinacius *lib.* 1. *Criminalium, quaest.* 8. *a.* 4. Julius Clarus *cit. lib.* 5. § *fin. quaest.* 41. *a.* 8. allegans communem. Nam ex tali derogatione, seu immutatione, decoloraretur universalis status Ecclesiae, contra quem nequit Papa dispensare, *arg. can. Et si illa.* 1. *q.* 7. ac tenet Glossa *in c. Proposuit.* §. *Dispensare. de Concess. Praebend.* et Abbas *ibid. n.* 14. inde concludens, quod Papa non possit sine causa dare potestatem alicui Principi saeculari, ut possit judicare inter Clericos. Et hoc eo magis est dicendum, quia juxta communiorem, et probabiliorem Canonistarum, exemptio Clericorum est de Jure Divino; prout ex professo dicetur *Lib.* 2. *Tit. de Foro competenti* §. 9. *n.* 201. *et seqq.*

§. V.

De Officio et potestate Delegati, seu plurium Delegatorum.

SUMMARIUM.

94 *Officium, et potestas Judicis differunt; et quomodo?*
95 *Judex delegatus non debet procedere ante factam sibi praesentationem Litterarum Delegatoriarum.*
96 *An validetur Processus antea factus, si postea superveniant illae Litterae?*
97 *Delegatis praesertim Papae debet coram Ordinario Litteras suae Delegationis praesentare.*
98 *Potestque Ordinarius eas ex officio petere; et alioquin Delegato impune resistere.*
99 *Delegatio an solum probari possit per Litteras? Et n.* 97.
Eandem vim obtinet depositio testium, ac fides instrumentorum. Ibid.
100 *Delegatus formam mandati diligenter observare debet.*
101 *Atque probationes necessarias, legitimasque defensiones admittere etc.*
102 *Et, si est Delegatus Papae, sententiam suam exequi.*
103 *Delegatus Papae potest sententiam exequi, vel per se, vel per alium, et usque ad annum.*
104 *Judex ordinarius tenetur sententiam Delegati Apostolici ad ejus mandatum exequi, potestque ab eo ad hoc compelli.*
105 *Etiamsi sententiam Delegati sciat esse injustam.*
106 *Quando haec est injusta solum, quatenus est contra jus litigantis.*
107 *Neque eam exequendo peccat, aut injuriam infert parti; et cur?*
108 *Secus, quando Ordinarius scit, sententiam esse invalidam, et nullam.*
109 *Quid, si Delegatus Papae jubeat Clericum in possessionem Beneficii induci, quem Ordinarius scit non fuisse canonice institutum?*
110 *An Delegatus inferioris possit sententiam suam exequi, et quidem usque ad annum.*
111 *Potest eadem causa pluribus simul delegari.*
112 *Proponitur, ac solvitur instantia. Et n. seqq.*
113 *Jurisdictio, licet sit indivisibilis in se, est tamen divisibilis quoad exercitium.*
114 *Quid, si pluribus Delegatis detur jurisdictio in solidum?*
115 *Ex pluribus Delegatis ille praesumitur caeteris dignior, qui prior in Rescripto nominatur.*
116 *Si pluribus eadem causa simpliciter delegatur, nequit unus sine alio procedere.*
117 et 118 *Idque magis declaratur, simulque limitatur.*
119 *Quid juris, quando causa pluribus delegatur cum clausula:* Quod si omnes interesse nequeant, duo eam cognoscant? *Et n. seqq.*
120 *Praesertim si tunc unus, cum possit, interesse nolit?*
121 *Concordantur c.* Sciscitatus §. fin. de Rescript. etc. Prudentiam. de Offic. Delegat.
122 *Solvitur alia instantia.*
123 *Delegatus, cum possit, interesse nolens, a quo sit redarguendus?*
124 *Quid, si plures delegentur cum clausula:* Ut omnes, aut duo, aut unus, aut unus eorum mandatum exequatur?

Quaeritur I. Quae pertineant ad officium Judicis delegati? Ubi praenotandum cum Vallensi *h. t.* §. 4. *num.* 1. Zoesio eod. *num.* 20. et aliis, quod *Officium*, et *Potestas Judicis* differant, quia Potestas latius patet: omne enim, quod est officii Judicis, etiam ejus potestati subjicitur; non tamen econtra, quidquid potestati Judicis permittitur, id etiam ejus officio, jurisque necessitati subjectum esse intelligitur, *l. Non quidquid ff. De Judiciis.* Imo saepe expedit omittere illud, quod quis facere potest: ac proinde potestas, seu jurisdictio Judicis latius se extendit, quam ejus officium et obligatio; sicque non immerito Rubrica praesentis Tituli ad comprehendendum utrumque membrum, inscribitur copulative, *De Officio et Potestate Judicis Delegati.* His praenotatis, 94

Resp. I. Ad officium Judicis delegati cumprimis pertinet, ut is non procedat ante factam sibi praesentationem Litterarum Delegatoriarum; haud obstante, quod aliunde sciat, se constitutum esse Judicem delegatum. Ratio est: quia, licet probabilius sit, quod trasferatur jurisdictio quoad habitum in Delegatum a tempore Datae, nihilo minus quoad exercitium ejus requiritur praesentatio Litterarum sibi facta; ac proinde ante harum praesentationem, et receptionem, non potest Delegatus exercere jurisdictionem, *arg. c. Super eo.* 12. *de Appellat.* ibi: *Cum Judices contingerit litteras recepisse*, ac notat Barbosa *ibid. n.* 4. Felinus *in c. Suscitatus. n.* 12. *de Rescript.* Nicol. Garcias *de Benefic. part.* 5. *cap.* 1. *n.* 349. *et part.* 6. *cap.* 2. *n.* 8. citans Rotam *Decis.* 13. *de Praebend. in novis*, et alios. 95

Et hoc adeo verum est, ut licet postea superveniant Litterae delegatoriae, non validetur Processus antea factus: censetur enim factus a non habente exercitium jurisdictionis. Intellige, dummodo pars adversa opponat, seu excipiat, de Litteris illis non praesentatis; secus, si non excipiat, sicque tacendo consentiat; quia tunc valebit processus. Maranta *part.* 4. *Speculi, dist.* 16. *n.* 8. citans Angelum *in l. Cum furiosus ff. de Judic.* et Baldum *l. Nec quicquam.* §. *Ubi decretum ff. de Offic. Proconsul.* Vallensis *h. t.* §. 4 *n.* 2. 96

Resp. II. Insuper ad Delegatum, praesertim Papae, ejusque officium pertinet, ut antequam jurisdictionem exerceat, Litteras suae Delegationis coram Ordinario repraesentet, earumque copiam faciat partibus coram se litigaturis, seu comparituris. Ita Fagnanus *c. Cum in jure. numer.* 7. *ac seqq. h. t.* et alii. Ratio est: quia non creditur quis Delegatus, nisi delegationem probet, *d. c. Cum in jure* 31. *h. t.* Nam delegatio est quid facti; facta autem regulariter non praesumuntur, *arg. l. Asseveratio C. De non numerat. pecun.* cum concordantiis. Simulque probatio asserentis, se esse Delegatum a Principe, ut puta Papa, aliter fieri non potest, nisi per ostensas Litteras suae delegationis, *L un. C. de Mandatis Princip.* et Extravag *Injunctae*, § *Sane de Elect.* ibi: *Asserenti nunquam cum Mandatis Principis se venisse credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit: nec similiter creditur asserenti se Legatum etc.* Speculator *tit. De Probatione* §. *ult. n.* 1. *vers. Sed nunquid Delegatus.* citans alios. 97

98 Quinimo Ordinarius loci potest ex officio suo petere, ut sibi exhibeatur Rescriptum delegationis, etiam parte non petente. Innocentius *in cit. c. Cum in jure. num. 1. h.t.* Simulque Delegato, volenti jurisdictionem exercere non ostensis litteris Delegationis, potest Ordinarius de facto, et quasi vim vi repellendo, impune resistere: nam Ordinarius intra suum territorium est in possessione suae jurisdictionis; adeoque hanc defendere potest, donec Delegatus exhibitis Litteris suam Delegationem probaverit, *arg. l. Prohibitum. C. de Jure Fisci. lib.* 10. et *Auth. de Collatorib.* §. *Eos autem Collat.* 9. Insuper gesta per Delegatum non ostensis Litteris suae commissionis sunt nulla, vel ipso jure, vel saltem ope exceptionis; prout amplius ostendit Fagnanus *cit. c. Cum in jure nu.* 29. 31. et 32. post Innocentium, et alios.

99. Additur notanter num. 79. *ad Delegatum, praesertim Papae.* Quia licet delegatio Papae, ac Imperatoris, aliter probari non possit, nisi per scripturam, ut dictum; nihilominus Delegatus inferioris delegationem suam sufficienter probat per testes. Siquidem, cum de hoc aliud in Jure statutum non reperiatur, respectu ipsius locum habet dispositio Juris communis, *in c. Cum Joannes. §. Porro. de Fide instrument. et l. In exercendis. C. eod.* ubi eandem vim probandi obtinent depositiones testium, quam fides instrumentorum. Speculator *tit. De Probationibus.* §. *ult. nu.* 1. Fagnanus *cit. c. Cum in Jure. n.* [illegible] *h. t.* post Rotam *Decis.* 307. *alias.* 5. *Si Episcopus. n.* 3. *de Offic. Vicarii, in novis*, et alios.

100 Resp. III. Ulterius ad officium Delegati pertinet, fines Mandati, seu formam Rescripti delegationis diligenter observare, ac juxta ipsam procedere. Nam qui excessit, aliud quid facere videtur, *l. Diligenter ff. Mandati.* sicque actus est nullus, si forma Mandati quoad aliquod substantiale non observetur; *ut c. Cum dilecta. 22. de Rescriptis*, atque uberius dictum supra *Tit. de Rescriptis. §. 6. n. 144. et seqq.*

101 Resp. IV. Rursus ad officium Delegati spectat, probationes necessarias, legitimasque defensiones, ut puta rationabiles exceptiones, vel appellationem rite factam admittere, atque in causa juxta Juris praescriptum servata aequitate procedere; nisi in Litteris delegationis aliud quid exprimatur. Patet hoc *ex c. Omnes et seqq. 2. q. 6. et c. Causam quae. 18. de Rescrip. et c. Ex parte 13. h. t. et Clem. Saepe contingit. de Verb. signif.* cum similibus.

102 Resp. V. Tandem ad officium Delegati Apostolici spectat, ut sententiam a se latam executioni mandet. *c. Significasti. h.t.* cum concordantiis illico afferendis. Occasione cujus.

103 Quaeritur III. Qua ratione Delegatus Papae possit suam sententiam exequi, vel alteri ejus executionem committere? Resp. I. Delegatus Papae potest sententiam a se latam exequi, vel per se ipsum, vel per alium; ut c. *in Litteris. 9. eod.* Atque usque ad integrum annum potest exercere jurisdictionem suam in ordine ad exeqoendam sententiam; ita ut interim parere volentes possit absolvere, et contradictores censuris etiam Ecclesiasticis compescere, c. *Quaerenti.* 26. juncta Glossa ℣. *ad integrum annum. h.t.* Non item post elapsum annum continuum: quia tunc jam expiravit ejus jurisdictio, sicque recurrendum est ad Delegantem. Abbas *in cit. c. Quaerenti. n. 3. et 7.*

104 Resp. II. Quando Delegatus Papae Judici ordinario committit executionem suae sententiae, iste mandato ipsius obedire, atque sententiam latam exequi tenetur: alias poterit compelli a Delegato, utpote qui major est illo quantum ad causam sibi a Papa commissam, c. *Sane quia.* 11. *h. t.* Et alioquin ejus jurisdictio videretur nullius esse momenti, si non posset compellere renitentem, *c. Pastoralis.* 28. §. 1. *h. t.* et notat Glossa *in d. c. Significasti.* ℣. *Non vult.* et Abbas *ibid. n. 1. ac seqq. h. t.*

Atque hoc etiam procedit, licet Ordinarius sciat, 105
sententiam Delegati esse injustam: adhuc enim ejusmodi sententiam exequi tenetur (nisi forsan apud eundem Delegatum efficere possit, ut ab hoc onere liberetur) quia est merus executor, dum non cognitio, sed executio tantum eidem demandatur; prout expressum habetur in *cit. c. Pastoralis.* 28. §. *Quia vero. h. t.* et amplius declarat Glossa magna ibidem.

Hoc tamen intellige de sententia injuste solum, 106
quatenus est lata contra jus litigantis, a qua iste non appellavit intra legitimum tempus, sicque transiit in rem judicatam: talis enim sententia est valida, et quamvis sit injusta, hoc est, lata contra condemnatum; tamen, ex quo iste non appellavit intra decennium, sicque sententia transiit in rem judicatam, de rigore Juris (nisi forsan Ordinarius ab hoc onere liberari obtinuerit, ut dictum) et ut aliquis sit finis litium, ea est executioni mandanda Glossa magna, et DD. *in cit.* §. *Quia vero.*

Neque idcirco Executor illius sententiae peccat, aut 107
cooperatur peccato Judicis delegati male judicantis, neque etiam injuriam infert injuste condemnato. Tum quia ipse exequitur duntaxat illud, quod de rigore Juris est introductum, ne alioquin merus Executor, ut est iste, passim sententiam latam temere discutere, et calumniari valeat. Tum quia condemnatus vel sibi imputet, quod a sententia illa injusta non appellarit: vel habet regressum contra Judicem delegatum male judicantem, ac eum injuste condemnantem, ut damnum illatum sibi resarciat, §. 1. *instit. de Obligat. quae ex quasi delicto.* Glossa magna *in d. §. Quia vero. in fin.* et ibi Abbas *n.* 4. et alii.

Quod si vero Executor certo sciat, sententiam 108
non solum esse injustam, quatenus est contra jus condemnati, sed etiam esse nullam, ac invalidam: ut quia lata est per falsa instrumenta, sicque Delegatus non habuit jurisdictionem; vel quia lata est nullo Juris ordine servato, vel contra apertas Leges, seu Canones, sicque ipso jure non tenet, *cap. 1. de Sentent. et re judicat.* tunc ipsam non debet executioni mandare. Ratio est: quia Delegatus hoc praecipiens non agit ut Judex, *arg. c. Forus. 10. de Verb. signif.* et tradit Abbas *in cit. §. Quia vero. n. 4.* et Laymann *ibid.* allegans communem: unde, quia praecipit absque jurisdictione, eidem non oportet obedire. Debet proinde in tali casu Executor Deputatus negotium ad Superiorem referre, *c. De caetero. 5.* juncta Glossa *fin. et cap. 1. de Crimin. falsi.* Pirhing *h. t. n. 94.* citans alios.

Simile quid accidit in caso, quo Delegatus Papae 109
mandat Clericum in possessionem Beneficii induci, quem tamen Ordinarius, puta, Episcopus, certo novit non fuisse in eo canonice institutum. Quamvis enim tunc Judex ordinarius, seu dictus Episcopus, non debeat Judicis delegati mandato resistere violenter (hic enim quoad talem causam est superior Episcopo, *cit. c. Sane quia.* 11. *h. t.*) adhuc tamen potest et debet apud ipsum instare, ut differat ejusmodi Clericum in possessionem mittere, donec Papae rei veritas rite deferatur, atque innotescat. Textus est *in c. Si quando. 8 h.t.*

Dicitur notanter n. 103. *Delegatus Papae.* Nam 110
quod Delegatus inferioris ad causam particularem non possit exequi suam sententiam, sed executionem hujus debeat Deleganti remittere, *arg. l. A divo Pio. §. 1. ff. de Re judicat.* tenent multi, ac spectato Jure Civili est communis, juxta dicta superius §. 2. *n.* 45. quo stante praesens Conclusio non habet locum in Delegato inferioris a Principe. Si tamen teneatur sententia Abbatis, et quorundam aliorum, ibidem *nu.* 49. relata, juxta quam spectato Jure Canonico etiam Delegatus inferioris, ut puta Episcopi,

potest sententiam suam exequi: tunc videtur dicendum, quod etiam talis Delegatus usque ad integrum annum possit exequi sententiam suam, ac proinde interim parere volentes possit absolvere, et resistentes censuris Ecclesiasticis coercere, *arg. cit. c. Quaerenti.* et notat Abbas *ibid. n.* 8. *h. t.* ut c. *Significasti. eod.*

111 Quaeritur III. An pluribus Judicibus eadem causa simul delegari possit, et quis eorum tunc censeatur dignior? Resp. I. Non tantum unus, sed etiam plures Judices ad eandem causam cognoscendam delegari possunt. Ita certa, et communis omnium; cujus exempla passim habentur in Jure, *ut c. Causam.* 16. *et c. Prudentiam.* 21. *et c. Cum causa* 22. *et c. Cum super.* 23. *h. t.* ac alibi saepe.

112 Nec dicas. Jurisdictio est indivisibilis; cum sit quid incorporale, atque amplius probat Glossa *in d. c. Prudentiam.* ℣. *Teneatur. h. t.* Ergo ea non potest competere pluribus: neque partialiter, cum sit indivisibilis; neque in solidum, quia *duo insimul eandem rem, et eodem modo in solidum possidere non possunt,* c. Licet. 9. de Probat. cum concordantiis. Resp. enim distinguendo anteced. Jurisdictio est indivisibilis in se, conceditur: etiam in ordine ad exercitium, negatur anteced. et consequent.

113 Itaque licet Jurisdictio veluti spiritualis, in se dividi non possit, potest tamen dividi in ordine ad exercitium; idque praecipue dupliciter. Primo, quatenus potest competere pluribus, ita ut penes singulos sit tota, sed non totaliter, eo quod neuter eorum solus ipsam exercere valeat: in quo casu, si unus procedat sine altero, processus ipso jure est nullus, ut amplius dicetur *n.* 116. Secundo potest dividi jurisdictio in ordine ad exercitium per accidens, nempe quoad diversa loca, vel tempora: ut si unus in uno loco, alter in alio, unus hoc v. g. mense, alter alio exerceant jurisdictionem.

114 Nec urget allata instantia ex *c. Licet. de Probat.* desumpta. Nam (praeterquam, quod loquatur praecipue de rebus corporalibus, utpote quae proprie dicuntur possideri) in casibus praemissis nemo possidet jurisdictionem in solidum, ut patet. Et quamvis interdum pluribus Delegatis, vel etiam ordinariis Judicibus competat jurisdictio in solidum, exinde solum sequitur, quod vel simul, vel seorsim judicare, seu procedere possint: et si seorsim processerint, detur locus praeventioni, atque uno praeoccupante, causamque inchoante, alter non amplius possit se immiscere in causa illa, nisi ille, qui caeperat, ex infirmitate, vel alia justa causa impeditus fuerit, aut saltem nollet, vel malitiose in ea procedere recusaret. Textus est in *c. Cum plures.* 8. *de Offic. delegat. in* 6.

115 Resp. II. Si eadem causa pluribus delegetur, ille praesumitur caeteris dignior, qui prior in Rescripto delegatorio nominatur. Ita Glossa *can. Bene quidem.* ℣. *Mediolanensis. dist.* 96. Felinus *in c. Cum dilecta. n.* 5. et Layman *ibid. n.* 4. *de Rescript.* et alii. Ratio est: quia in Rescriptis ordo verborum diligenter debet attendi: num primo loco posita, videntur studiosius praemissa. Abbas in *cit. c. Cum dilecta. n.* 4. Ac proinde ex ordine verborum est argumentandum, *arg. can. Inter verba* 11. *q.* 3. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Praemisit.* Concordant dicta superius in Prooemio. §. 6. *n.* 109. *et seqq.*

116 Quaeritur IV. Quomodo plures Delegati super eadem causa debeant procedere? Resp. I. Si eadem causa pluribus simpliciter delegetur, nequit unus sine alio procedere. Ita communis; et patet ex c. *Causam* 16. *h. t.* ibi: *Quia cum causa duobus committitur, sententia unius non valet.* Concordat Jus Civile *in l. Duo ex tribus ff. de Re judicat* ibi: *Duo ex tribus Judicibus uno absente judicare non possunt: quippe omnes Judices judicare jussi sunt.* Ubi Glossa ℣. *Absente,* hoc extendit ad casum, quo tertius est mortuus:

idemque patet ex texto claro *cap. penult. h. t.*

Et hoc adeo verum est, ut etiam, quando ex tribus 117
Delegatis duo tantum citant Reum, citatus venire non cogatur: quia, cum illi nihil facere possint sine tertio, hoc ipso non valet citatio, sicque citatus venire non tenetur. Glossa *in c. Prudentiam.* ℣. *Teneatur. h. t.* Quod si vero citatus venerit, et duo sine tertio in causa procedant, ferantque sententiam, haec ipso jure erit nulla, per textus jam relatos: quia nimirum processerunt contra formam Mandati. Intellige, nisi ille tertius aliis duobus Conjudicibus vices suas committeret, seu subdelegaret; prout per Delegatos Papae fieri posse, causa etiam simpliciter pluribus commissa, constet ex *c. Quamvis.* 6. *et c. Cum causa* 22. *h. t.* Nisi forte causa fuerit adeo gravis, ut sine praesentia illius tertii non possit commode terminari; prout *in c. Si pro debilitate.* 3. *eod.* limitatur.

Et hactenus dicta procedunt, quando eadem cau- 118
sa delegatur pluribus *simpliciter.* Quod additur imprimis ad excludendam delegationem ad universitatem causarum: nam Delegati ad universitatem causarum potius censentur habere jurisdictionem mandatam, quam delegatam; atque aequiparantur Ordinariis, ut dictum supra *n.* 14. *et seq. et n.* 63. sicque de ipsis idem dicendum, quod de Ordinariis, quorum quilibet a principio potest per se incipere, daturque locus praeventioni. Glossa *in l. Pomponius* (alias, *l. Si unus.*) et Bartolus *ibid.* §. *Venio ad quaest. ff. de Re judicat.* Maranta *part.* 4. *Speculi Aurei, dist.* 5. *n.* 31. Deinde idipsum additur ad secludendam quaestionem de pluribus Delegatis non simpliciter, sed cum certa apposita clausula: atque de his nunc loquendo.

Resp. II. Si causa tribus commissa, seu delegata 119
fuerit cum clausula, *Quod si omnes interesse nequeant, duo eam cognoscant, et exequantur:* tunc duo illi procedere non possunt, nisi illis per certum nuntium, aut alias legitime constiterit, quod tertius adesse non possit, vel saltem, cum possit, interesse nolit: alioquin, si procedant, Acta erunt irrita, cum fines Mandati excedere, et contra formam Rescripti judicare dignoscantur. Ita habetur decisum *in c. Prudentiam.* 21. §. 1. *h. t.* Et quae nunc dicta sunt de tribus Delegatis, eadem (servata tamen proportione) sunt intelligenda de duobus Delegatis, *cit. c. Prudentiam.* §. *Idem quoque h. t.* Concordat c. *Sciscitatus.* 15. *de Rescript.*

Additur notanter, *vel saltem,* cum *possit, interesse* 120
nolit. Nam, si aliquis ex ipsis cum possit interesse noluerit, duo alii de hoc legitime informati, jam poterunt in causa procedere, licet ille tertius, atque mandatis Apostolicis inobediens Delegatus, gravissime sit redarguendus. Ita habetur expressum *cit. c. Prudentiam.* §. *Adjicimus.* Et merito: quia licet, *nolle interesse,* non importet aliquam impotentiam ex parte nolentis (unde etiam hic redarguendus dicitur) tamen hinc oritur impotentia ex parte Conjudicum delegatorum, ut una cum nolente non possint in causa procedere: unde quia stante unius inobedientia, seu nolitione interessendi, verum est dicere, quod omnes tres simul interesse nequeant; hinc tali impotentia rite cognita, merito alii duo in causa procedere permittuntur.

Nec obstat *c. Sciscitatus.* 13. §. *fin. de Rescript.* ubi vi- 121
detur oppositum decidi, illis verbis: *Nec enim ille, qui tantummodo non vult interesse, hac impossibilitatis interpretatione valet aliquatenus excusari: nisi forte in Rescripto sit habeatur expressum: Si non omnes interfuerint, vel simul nequiverint aut noluerint interesse.* Resp. enim cum Abbate *in cit. c. Sciscitatus. n.* 16. et aliis, istud non obstare, sed utrumque Capitulum mutuo sese declarare: nam in allegato *c. Sciscitatus.* solum dicitur, eum qui sine legitimo impedimento interesse non vult, non excusari, quin ob suam inobedientiam puniri possit: nisi habeatur apposita

clausula, *Vel interesse noluerit*. Haec enim, cum sit clausula voluntatis, absque ulla alia causa interesse nolentem excusat a poena. Porro *cit. c. Prudentiam. h. t.* praedictis nullatenus praejudicat, quinimo *in cit.* §. *Adjicimus*, clarissime subjungitur, quod ille, qui cessante justo impedimento interesse non vult, gravissime sit redarguendus, imo et puniendus pro eo, quod mandatum Apostolicum exequi subterfugiat, ut contemnat; sicque ultro fatetur, talem ex sua inobedientia neutiquam excusari: addit tamen, quod uno Delegatorum interesse nolente, alii nihilominus in causae cognitione procedant. Ac per hoc melius declaratur *d. c. Sciscitatus. de Rescript.* non vero corrigitur, prout perperam voluit Glossa *ibid.* ℣. *Excusari.*

122 Instabis. Juxta dicta in Conclusione, si ex tribus Delegatis cum clausula, *Quod si omnes interesse nequeant, duo eam cognoscant etc.* unus non possit, aut saltem nolit interesse, tunc possunt alii duo procedere: atqui illud semper fit; nam hoc ipso, quod tertius non intersit, aut non potest, aut saltem non vult interesse; ergo alii duo semper possunt procedere, etiam non habito alio certo nuntio quoad hoc. Resp. negando majorem sic absolute prolatam: quia ad hoc, ut possint duo sine tertio procedere, juxta *cit. c. Prudentiam.* §. 1. *h. t.* ulterius requiritur, quod de alterutro eorum constet per litteras, vel certum nuntium, aut aliis canonice; ut amplius Glossa *ibid.* ℣. *Canonice: et* ℣. Procedant, observat. Neque ex proxime data Conclusione aliud habetur, prout liquet ex verbis ipsius.

123 Porro redargutio illa, atque punitio interesse nolentis, de qua *n.* 120. *et* 121. *in fine*, fieri non debet a Conjudicibus delegatis; quia par in parem non habet imperium: sed vel a Delegante, ad quem ea causa pertinet, cuique Conjudices debent denuntiare negligentiam alterius, ut vult Glossa *fin. in cit.* §. *Adjicimus*: vel a suo immediato Superiore ordinario. Non quod iste talem Papae Delegatum possit compellere ad exequendum: hoc enim non spectat ad officium Ordinarii, imo Delegatus major est illo quoad causam delegatam, *c. Sane quia.* 11. *h. t.* Sed potest eum redarguere, atque punire ut delinquentem, seu quia contempsit exequi legitimum sui Superioris mandatum, adeoque propter delictum praecise: sic enim cessat dicta majoritas, ex quo culpabiliter non acceptavit, aut exequi non curavit delegationem Apostolicam. Abbas *In d. c. Prudentiam.* §. *Adjicimus. n.* 6. *h. t.*

124 Resp. III. Quod si plures sint Delegati sub hac forma, *Ut omnes, aut duo, aut unus eorum mandatum exequatur*, seu alia consimili (ut si dicatur, quod quilibet eorum in solidum, et per se judicare possit; aut, quod alter alterum non expectet, vel non requirat) tunc singuli censentur habere jurisdictionem in solidum: atque ideo singuli eorum seorsim hanc libere exercere possunt, caeteris minime requisitis; daturque inter eos locus praeventioni, adeo ut uno ipsorum negotium inchoante, caeteri non possint ulterius eidem sese intromittere; nisi vel infirmitate, vel alia justa causa illum priorem contingeret impediri, aut nisi is nollet, vel malitiose in eodem negotio procedere recusaret. Ita habetur expressum in *c. Cum plures.* 8. *h. t. in* 6. juncta Glossa, DD. ibidem.

§. VI.

De Cessatione Officii Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

125 *Quibus modis generatim cesset officium Judicis delegati?*

126 *Morte Delegati finitur ejus officium, et jurisdictio, nec transit ad haeredes, vel Successorem si delegatio fuit personalis.*

127 *Secus, quando delegatio facta est Dignitati.*

128 *Quid agendum in dubio, an delegatio sit personalis, vel realis?*

129 *Per mortem Delegantis re integra, expirat jurisdictio Delegati: secus, si res non amplius sit integra.*

130 *Si Delegatus interloquendo pronuntiet, nullam sibi respectu talis causae jurisdictionem competere, finitur omnis jurisdictio, licet hanc revera habuisset.*

131 *Dummodo hoc fiat nemine appellante.*

132 *Nec potest eam absque nova commissione reassumere, etiamsi partes de novo in ipsum consentiant.*

133 *Judex caeteroquin incompetens habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit judex, nec ne.*

134 *Delegatus virtute Rescripti subreptitii, an de consensu partium possit in causa procedere?*

135 *Officium Delegati expirat per revocationem ejus.*

136 *Princeps, seu Judex ordinarius delegans, potest delegationem libere revocare, etiam re non integra.*

137 *Delegatus Principis subdelegans re integra potest etiam subdelegationem revocare.*

138 139. 140. *Et quid, si res amplius non sit integra?*

141 *Revocatio factae delegationis non antea sortitur effectum, donec sit Delegato intimata.*

142 *Nisi Princeps aliud expresse declaret.*

143 *Vel nisi praejudicium tertio inde non sequatur.*

144 *Lapsu temporis praefixi cessat jurisdictio Delegati.*

145 *Et quomodo illud computandum?*

146 *An partes communi consensu terminum illum possint prorogare?*

147 *Cessat insuper jurisdictio Delegati finito negotio ad quod judex datus fuit.*

Et quando negotium censeatur finitum? ibid.

148 *Recusatio Judicis, quid, et quando fieri possit?*

149 *Per eam extinguitur officium Judicis delegati.*

150 *Dummodo legitime fuerit proposita.*

151 *Et pronunciata super eam sententia.*

152 *Causa recusationis Judicis delegati regulariter debet tractari per Arbitros.*

153 *Exceptis tribus casibus; et quibus?*

154 *Dantur nonnulli alii modi, quibus officium Judicis delegati cessat.*

Quaeritur I. Quibus modis generatim cesset 125
officium, et potestas Judicis delegati? Resp. Id accidit potissimum sequentibus modis: I. Morte Delegati. II. Morte Delegantis re integra. III. Pronuntiatione Delegati, quod jurisdictio in causa sibi non competat. IV. Revocatione delegationis. V. Lapsu temporis praefixi. VI. Finito negotio, seu quando Delegatus officio suo functus est. VII. Recusatione. Et hi sunt praecipui modi, quibus cessat, atque finitur officium Delegati; quamvis possint nonnulli alii assignari, qui tamen levioris sunt considerationis. Verum, quia enumerati septem modi majori, ac speciali indigent elucidatione, hinc de singulis seorsim loquendo.

Quaeritur II. An, et quando morte Delegati, 126
vel Delegantis, expiret illius officium, ipseque delegatio? Resp. I. Morte delegati finitur ejus officium, atque jurisdictio: ut *l. Si quis alicui.* §. *Morte. ff. Mandati.* Nam mors omnia tollit. Unde Delegati officium, atque jurisdictio, non transit ad haeredes, *l. Mandatum.* 57. *ff. eod.* Neque ad Successorem, si delegatio fuit personalis, seu expresso nomine proprio Delegati facta; ut puta dicendo: *Tibi Sempronio delegamus hanc causam*: quia tunc sequitur per-

sonam, et veluti accessorium extinguitur cum persona, *c. Accessorium. et c. Privilegium personale de Reg. Juris*, *in* 6. *et l. In omnibus. ff. eod.* cum similibus.

127 Additur notanter, *si delegatio fuit personalis.* Nam secus est dicendum in delegatione reali: qualis censetur illa, quae fit contemplatione Dignitatis, et non personae; sive, quando delegatio facta est Dignitati, seu sub nomine Dignitatis, non expresso nomine personae, v. g. *Episcopo*, *Officiali Frisingensi*. Nam talis delegatio non exinguitur morte Praelati tunc existentis, sed transit ad Successorem in eadem Dignitate, etiamsi res sit adhuc integra. Textus est *in* c. *Quoniam.* 14. *h. t.* ubi Glossa ℣. *Substitutum.* Abbas *n.* 3. Barbosa *n.* 1. *et* 2. citans alios. Sperellus *Decis.* 166. *Fori Ecclesiast. nu.* 1. et communis. Ratio est: quia Dignitas non moritur, neque variatur per mutationem personae, *c. Si gratiose*, 5. *de Rescript. in* 6. Unde Successor in tali Dignitate causam debet reassumere in terminis, in quibus antea fuerat, eamque, prout justitia exigit, terminare *l. Mortuo. ff. de Judiciis*, ac notat Abbas, in *cit. c. Quoniam*, *n.* 4. *h. t.*

128 Caeterum in dubio, an delegatio sit personalis, vel realis: ut si delegatio facta fuit tam expresso nomine Dignitatis, quam expresso nomine proprio, v. g. *Antonio Officiali Frisingensi*; vel si alia causa rationabilis dubitandi supervenerit: tunc imprimis attendendus est totus contextus verborum factae delegationis; nam verba praecedentia solent declarare sequentia, et contra, *l. Utrum autem. ff. de Petition. haeredit. et l. Qui filiabus.* §. 1. *ff. de Legat.* 1. Barbosa *Axiomat.* 222. *n.* 48. citans alios. Deinde spectanda est materia subjecta, aliaeque circumstantiae concurrentes, ac justa ipsas ferendum judicium, *arg. c. Requisivisti.* 15. §. 1. *de Testament.* et notat Abbas *Consil.* 93. *n.* 1. *et* 2. *lib.* 2. inde inferens, quod ad conjecturandam commissionis qualitatem, num videlicet sit personalis vel realis, primo recurrendum sit ad subjectam materiam; et tunc primum, veluti ultimum refugium, consideratio illa sit attendenda, an in ea exprimatur nomen proprium, vel appellativum. Covarruvias *lib.* 3. *Variar. Resolut. cap.* 15. *n.* 2 *et d. c. Requisivisti.* 15. *de Testamet. n.* 1. *et* 2. Sperellus *cit. Decis.* 166. *n.* 24. allegans alios, atque hoc ipsum notabili casu declarans.

Quod si autem pensatis omnibus adhuc remaneat dubium, an facta delegatio sit personalis vel realis, tunc ejusmodi delegatio censenda est personalis, seu intuitu personae concessa, ac proinde non transiens ad Successorem. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 27. *n.* 20. Pirhing *h. t. n.* 167. Ratio est: quia jurisdictio delegata est odiosa, et stricte interpretanda, ut dictum supra §. 2. n. 52. Sicque stante dubio non extendenda ad Successorem. Tum quia universim loquendo, *generi per speciem derogatur*, juxta Reg. 34. Juris in 6. *cum similibus*; ergo etiam impraesentiarum generico nomini *Dignitatis* derogatur per additum speciale nomen *Personae*, illudque per hoc restringitur. Tum tandem, quia verba Rescripti debent aliquid operari, ne sint superflua: atqui appositum nomen proprium nihil operaretur, nisi stante tali dubio redderet delegationem personalem; nam si ea foret realis, satis persona Delegati significaretur expresso nomine Dignitatis; ergo.

129 Resp. II. Tunc per mortem Delegantis expirat officium, atque jurisdictio Delegati, quando res adhuc est integra, et negotium necdum inchoatum: secus, quando res non amplius existit integra, sed Delegatus ante obitum Delegantis, saltem facta citatione, negotium quasi coepit: sic enim perpetua est ejus jurisdictio. Desumitur hoc *ex* c. *Gratum.* 20. *et c. Licet undique.* 30. *h. t.* estque amplius dictum supra, *Tit. de Rescriptis.* §. 10. *num.* 232. *et seqq.* extendendo hoc etiam ad cessationem officii Delegantis per renuntiationem, aut depositionem re integra; cum sit eadem ratio de his, ac de morte ejus naturali. Ubi etiam fusius respondetur ad instantiam *ex c. Relatum* 19. *h. t.* fortiter urgentem, dum inquit, quod per obitum Delegantis ante litis contestationem, expiret potestas Delegati. Ibi videatur.

Quaeritur III. Qua ratione finiatur officium Delegati ex pronuntiatione ejus, quod jurisdictio in causa sibi non competat? Resp. I. Quando Judex delegatus interloquendo pronuntiat, sibi nullam respectu talis causae jurisdictionem competere (ut puta, quia judicavit, litteras Delegationis esse subreptitia obtentas, vel hujusmodi) ut pars litigans ab hac ejus sententia interlocutoria intra decennium non appellat; transit ea in rem judicatam, et finitur omnis jurisdictio ipsius, licet hanc virtutem talis delegationis revera habuisset: adeo quidem, ut postea officium Judicis in eadem causa sine commissione reassumere non possit, etiamsi partes in ipsum de novo consentiant. Ita habetur *in c. Significantibus.* 38. *h. t.* ac tenet Abbas, Barbosa, et communis DD. ibidem. Ratio est: quia talis Delegatus, sive bene, sive male, interloquendo pronuntiaverit, censetur functus officio suo; sicque nemine appellante amittit jurisdictionem, et lata ab eo sententia transit in rem judicatam. 130

Additur notanter, *nemine appellante.* Nam si pars litigans ab hac ejus sententia interlocutoria appellaverit, extinguitur illius Judicis Delegati jurisdictio, *arg. c. Dilectus.* 34. *de Praebend.* (ubi talis casus refertur) ac notat ibi Glossa marginalis, citans DD. *in l. Si per imprudentiam. ff. de Evictionib.* et Abbas *n.* 2. et alii. Nam generale est, quod si appelletur a sententia Judicis, ejus executio suspendatur, atque interea nihil sit innovandum, *can. Post appellationem.* 2. *q.* 6. *et c. Dilectis filiis.* 55. *de Appellat.* 131

Additur ulterius, *Sine nova commissione reassumere non possit, etiamsi partes etc.* Quia ex una parte nihil prohibet, quin Superior possit ipsi de novo talem causam delegare, seu decidendam committere. Ex altera vero parte, postquam Judex delegatus pronuntiavit, sive bene, sive male, nullam sibi in hac causa competere jurisdictionem, jam expiravit ejus jurisdictio: partes autem suo consensu non possunt ipsi conferre jurisdictionem, *l. Privatorum. C. de Jurisdict. omn. judic.* Ne quidem per prorogationem: quia jurisdictio, quae non est, seu jam expiravit, prorogari non potest, *arg. c. De causis.* 7. *h. t.* et notat Abbas *ibid. n.* 7. et communis. 132

Dices. Si hujusmodi Judici delegato nulla competit jurisdictio respectu causae; ergo nec valet sententia ejus interlocutoria, qua pronuntiat, nullam sibi in causa illa competere jurisdictionem: cum sententia a non suo Judice lata nullius sit momenti. Resp. neg. sequel. Quia: ut recte notat Glossa *fin. in cap. ult. de Rescript.* et Abbas *in c. Dilectus. n.* 1. *de Praebend.* Judex caeteroquin incompetens, seu datus per Litteras invalidas, ut puta subreptitie obtentas, saltem in isto articulo est Judex competens; ut in causa dubia possit discutere, an ipse sit Judex, et cognita rei veritate valeat pronuntiare, se non judicem, ac etiam condemnare impetrantem in expensis Reo injuste vexato persolvendis; uti desumitur *ex Clem.* 1. *de rescript.* Unde haec potestas, seu jurisdictio, utpote a Jure communi concessa, potius est ordinaria, quam delegata. 133

Dices ulterius. Rescriptum ad lites, etiam subreptitium, tribuit jurisdictionem, licet elidibilem ope exceptionis; ergo, si ambae partes consenserint, poterit Delegatus virtute ipsius in causa procedere. Antecedens patet ex eo: quia tale Rescriptum non est ipso jure nullum, sed duntaxat ope exceptionis elidibile, ut plene dictum est supra *Tit.* 5. 134

De Rescriptis. §. *7. num. 172. et 173.* Resp. distinguando consequens. Ergo, si partes consenserint, potest Delegatus virtute ejus in causa procedere, si nondum pronuntiaverit, se Judicem esse incompetentem, conceditur: postquam sic pronuutiavit, negatur consequentia. Quia secuta tali sententia interlocutoria illico Rescriptum, subreptitie ad lites impetratum, extinguitur in totum; et jurisdictio Delegati, quae antea fuerat elidibilis ope exceptionis, nunc remanet elisa, et extincta: unde haec nequit amplius consensu partium conferri, seu resuscitari; at si secus attentetur, processus postea agitatus est nullus, *d. c. Significantibus.* et notat Abbas *ibid. n. 8. h. t.* cum aliis.

135 Quaeritur IV. Utrum et qua ratione finiatur officium Delegati per revocationem a Delegante, vel hujus Superiore factam? Resp. I. Certum est, quod officium Delegati expiret per revocationem delegationis, seu jurisdictionis suae a Delegante, vel hujus Superiore factam, ipsique debite intimatam. Ita communis; et liquet ex *l. Judicium. 58. ff. de Judiciis.* ibi: *Judicium solvitur vetante eo, qui judicare jusserat: vel eo etiam, qui majus imperium in eadem jurisdictione habet.*

136 Et quidem, si Princeps, sive Judex ordinarius inferior, jurisdictionem seu causam quandam delegaverit, potest ipse hanc libere revocare et hoc non solum, quando res adhuc est integra, et judicium necdum coeptum a Delegato; sed etiam re amplius non integra, sive quando per citationem partis judicium ab isto jam fuit incboatum, imo et lis contestata. Glossa *in cit. l. Judicium. ff. de Judic.* id probans ex proximo allegato textu, quem ait, loqui in casu, ubi *lis contestata erat; alioquin enim non esset judicium.* Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 33. n. 6.* Layman *in c. Venerabili. n. 4. et 5. h. t.* et alii. Accedit ratio: quia talis Delegans utitur jure suo, et quasi re propria; simulque in concessione jurisdictionis semper intelligitur excepta Superioris auctoritas, *arg. c. Venientes. 19. de Jurejurand.* cum similibus.

137 Verum loquendo de subdelegatione jurisdictionis, seu causae per Delegatum Principis facta, et an ipse hanc revocare valeat, opus est distinctione. Et quidem imprimis certum est, quod re integra possit delegationem pro suo arbitratu libere revocare, causamque illam dijudicandam ipsemet reassumere: siquidem jurisdictio, qua Subdelegatus nondum usus fuit, non censetur in istum efficaciter transiisse. Textus est *in c. Quamvis. 6. h. t. in 6.*

138 Si autem res amplius non sit integra, puta quia Subdelegatus negotium quasi jam coepit, saltem citando partes; tunc est distinguendum, an Delegatus Papae totam suam jurisdictionem respectu illius causae subdelegaverit, vel duntaxat partem, servando sibi videlicet aliquid de jurisdictione respectu illius. Utrumque enim fieri posse, patet *ex c. Super quaestionum. §. 1. et §. Porro. h. t. et c. Judex. 5. eod. in 6.* et alibi.

139 In priori casu, seu quando Delegatus Papae causam sibi commissam subdelegavit in totum, nihil sibi de jurisdictione reservando; tunc re amplius non integra, seu quando Subdelegatus jurisdictione uti jam coepit, saltem citando partes, nequit is amplius revocare subdelegationem, et commissam alteri jurisdictionem; prout habetur *c. Venerabili. 37. h. t.* juncta Glossa, et DD. ibidem. Ratio est: quia talis Delegatus Papae jam suo functus est officio, committendo in integrum alteri vices suas, ut ibidem loquitur Pontifex. Accedit, quod ipse respectu talis causae privatus existat omni jurisdictione, utpote qua tota se abdicavit delegando alteri simpliciter totum negotium, quaeque in hunc jam efficaciter transiit, atque in eo per usum ipsius perpetuata fuit; ut *cit. c. Quamvis. h. t. in 6.* argomento a sensu contrario desumpto: atqui carens jurisdictione, nequit revocare delegationem alteri factam; ergo.

Econtra in casu posteriori, seu quando Delegatus Papae non totam causam subdelegavit, sed duntaxat partem ejus, aliquid de jurisdictione sibi reservando; tunc poterit per ipsum re etiam non integra subdelegatio revocari. Glossa *in c. Super quaestionum. §. Si vero. ℣. Si non possunt. h. t.* Barbosa *in cit. c. Quamvis. n. 6.* Pirhing *h. t. nu. 199.* et alii. Ratio est: quia Delegatus Papae subdelegans duntaxat partem causae, seu aliquid de jurisdictione sibi reservans, manet adhuc superior respectu talis causae, utpote respectu cujus retinet jurisdictionem: unde etiam, si a Subdelegato appellari contingat, ad eum, non vero ad primum Delegantem, seu Papam appellari debet, *c. Si Delegatus. §. fin. h. t. in 6.* Ergo, sicut Judex ordinarius, ita et talis Delegatus, potest pro suo arbitrio revocare delegationem, seu subdelegationem etiam re non integra, juxta *cit. l. Judicium. ff. de Judiciis.* 140

Resp. II. Nihilominus sive Judex ordinarius, sive Delegatus revocet delegationem, aut subdelegationem causae, non antea talis revocatio censetur vim, atque effectum suum sortiri, donec ea Delegato fuerit legitime insinuata. Ita desumitur *ex c. Cum contingat. 24. de Rescript.* et *c. Audita. 4. de Restitut. spoliat.* et *c. Si duobus. 7. de Appellat.* cum similibus; ac tradit Glossa *in c. Auditis. ℣. Ad illum. de Procuratorib.* inter alia docens, quod in Judice tenet, quod facit, donec intelligat jurisdictionem revocatam. Abbas *in d. c. Audita. n. 13. de Restitut: spoliat.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 30. n. 11.* et alii. Ratio est: quia, per quas causas res nascitur, per easdem dissolvitur, ut *cap. 1. de Reg. Jur.* atqui jurisdictio non prius acquiritur Judici delegato, vel subdelegato, nisi post debitam ejus intimationem, seu praesentationem litterarum delegationis; ut *c. Super eo. 12. §. fin. de Appellat.* ergo nec aufertur. Accedunt incommoda, quae alioquin facile sequi possent, et ad quae evitanda etiam error communis jus tribuit; ut *l. Barbarius ff. de Offic. Praetor.* 141

Intellige cum Abbate *loc. cit.* et aliis, dummodo Princeps, puta Papa, expresse non declaret, se nolle valere gesta per Delegatum ex tunc, quando eum revocat, decernendo v. g. irritum et inane quidquid ex tunc, seu a tempore factae revocationis, scienter vel ignoranter per eundem contigerit attentari. Tunc enim haec clausula habebit effectum quoad inducendam nullitatem actus in contrarium gesti; licet non quoad incurrendum reatum culpae, vel poenae, donec dicta revocatio fuerit Delegato legitime intimata, sive per litteras revocatorias, sive per certum nuntium; ut in simili dictum est *Tit. De Constitutionibus. §. 5. n. 108. et 109.* Alioquin vero, ac seclusa tali expressa declaratione, non videtur Papa velle revocare, et annullare Processum, interea temporis a Delegato bona fide, ac ignorata sua revocatione factum. 142

Verum tamen hoc ultimum, sicut et data Conclusio, duntaxat procedit in casu, quando exinde praejudicium generaretur tertio, seu parti: secus, si nullum inde praejudicium sequitur tertio. Unde, si Papa cuipiam indulgeat, quod excommunicari non possit, non tenet excommunicatio, licet fiat a Judice ignorante talem concessionem, seu restrictionem suae jurisdictionis, *arg. cap. 1. §. Nec obstaret. de Concess. Praebend. in 6.* Abbas, *ubi supra, nu. 14.* 143

Quaeritur V. Utrum, et quomodo officium, atque jurisdictio Delegati cesset lapsa temporis, aut finito negotio? Resp. I. Certum est, quod quando Judici delegato committitur causa infra certum 144

tempus decidenda, lapsu praefixi diei expiret ipsius jurisdictio; nisi terminus ante lapsum ejusdem diei de communi partium consensu fuerit prorogatus. Textus est *in c. De causis.* 4. *et* c. *Consuluit.* 24. *h. t.* Ratio est clara: quia tunc jurisdictio non nisi limitate, seu ad tale tempus delegata videtur.

145 Porro terminus delegationis incipit a die praesentationis Litterarum delegationis, casu quo terminus per numerum dierum, mensium, vel annorum statutus est, *arg. c. Super eo.* 12. *in fine. de Appellat.* Secus, si ad certum diem, v. g. ad Festum S. Michaelis Archangeli, vel mensem sit decretus, *arg. cit. c. Consuluit. h. t.*

146 Additur notanter in Conclusione, *nisi terminus ante ejus lapsum etc.* Nam spectato Jure communi partes communi consensu possunt terminum illum prorogare, sicque jurisdictionem Judicis delegati ulterius extendere, dummodo hoc fiat ante lapsum diei praefixi, *cit.* c. *De causis. h. t.* Secus, si tempus illud jam fuerit elapsum: nam hoc finito statim expirat jurisdictio Delegati; sicque amplius nequit prorogari; quia quod non est, prorogari non potest. Abbas *in cit.* c. *De causis. n.* 7. et alii communiter. Verum de Prorogatione jurisdictionis plura in *Lib.* 2. *Tit.* 2. *De Foro Competenti.* §. fi. per totum.

147 Resp. II. Insuper jurisdictio Delegati cessat finito negotio, ad quod Judex datus fuit, adeo ut postea eidem sese interponere amplius non possit: quia jam censetur functus suo officio. Textus, et DD. *in c. in Litteris.* 9. *h. t.* Atque hoc accidit imprimis post executionem sententiae diffinitivae, quando eam Delegatus exequi potest; ut *cit. c. In litteris.* juncta Glossa *in Casu. et* ℣. *Praecepit.* Vel, si eam executioni mandare nequit (prout de Delegatio inferioris a Principe supra *num.* 145. dictum fuit) post latam diffinitivam sententiam; ita ut si semel pluris, vel minoris condemnavit, amplius corrigere sententiam suam non possit. Semel enim sive bene, sive male, officio functus est, sicque desinit esse judex, *l. Judex. ff. de Re judicat.*

148 Quaeritur VI. Utrum, et quomodo recusatione cesset officium Judicis delegati? Ubi praenotandum, quod *Recusatio*, quantum ad propositum, sit Judicis suspecti, et jurisdictionis ejus, ob justam causam suspicionis contra eum propositum, canonice allegata declinatio. Ut si Delatus sit alterius partis litigantis dominus, *c. Causam.* 17. *h. t.* Aut consanguineus, vel affinis, sive nimium familiaris, c. *Insinuante.* 25. *eod.* Vel ipsi recusanti inimicus, ac hujusmodi, *can. Quod suspecti.* 3. *q.* 5. Quo praenotato.

149 Resp. I. Recusatione legitime proposita, et pronuntiata super eam sententia, seu quod Judex delegatus sit suspectus, officium hujus omnino extinguitur. Textus est *in* c. *Judex* 5. *h. t. in* 6. et concordant alia Jura proxime allegata.

150 Dicitur primo, *Recusatione legitime proposita.* Nam, si haec canonice non proponatur, potest Delegatus, etiamsi ut suspectus recusari valeret, vi factae sibi commissionis in causa procedere, et quod justum judicaverit, pronuntiare. Vel, si maluerit, ac Delegatus Papae existat, potest licite alteri causam subdelegare, antequam contra ipsum recusatio proponatur. Et si quidem causam alteri commiserit in totum, recusari ulterius, aut facta per eum commissio, sive subdelegatio impugnari non potest: Secus, si in parte solum commisisset, atque aliquid de jurisdictione sibi reservasset. Patet hoc *ex cit.* c. *Judex. h. t. in* 6. et amplius tradit Barbosa *ibid. n.* 3. *et seqq.* aliique DD.

151 Et additur, *Pronuntiata super eam sententia.* Nam post propositam etiam recusationem, atque hanc jam probatam, nondum in totum extinguitur jurisdictio talis Delegati suspecti: quia potest adhuc causam illam alteri committere, non quidem se solo, sed accedente Recusatoris assensu. Secus, si super causa suspicionis jam fuerit pronuntiatum, atque Judex delegatus sit suspectus pronuntiatus: quia tunc omnino desinit esse Judex, ita ut nec de consensu Recusatoris possit causam illam alteri committere, seu subdelegare. Patent haec omnia *ex cit.* c. *Judex h. t. in* 6. et tenet communis DD.

152 Resp. II. Causa recusationis Judicis delegati, seu an suspicio contra ipsum objecta sufficienter probetur, regulariter per Arbitros ad hoc a partibus eligendos tractari, ac definiri debet. Ita habetur *in c. Suspicionis.* 39. *h. t.* Ubi idcirco additur, quod ne forsan negotium principale plus debito protrahatur, possit directi Arbitri assignare partibus competentem terminum ad probandam suspicionis causam: et si ipsimet Arbitri fuerint discordes in sententiando, iidem ut in unam sententiam conveniant, vel tertium concorditer advocent, per eundem Judicem delegatum sint cogendi.

153 Dicitur notanter in data Conclusione, *regulariter.* Nam fallit ipsa in tribus casibus, *c. Si contra.* 4. *h. t. in* 6. expressis, in quibus causa suspicionis non coram Arbitris tractari debet. Primus est, quando recusatur unus ut suspectus ex duobus Delegatis Papae cum clausula, *Quod si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat*: nam tunc coram altero Condelegato non recusato, causa suspicionis proponenda, et probanda est. Secundus est, quando recusatur Delegatus Episcopi: quia tunc causa recusationis coram Episcopo est probanda. Tertius casus est quando recusatur Officialis Episcopi: et tunc idem est dicendum, haud obstante, quod ad Episcopum ab ejusdem Officiali appellare non liceat.

154 Tacentur nonnulli alii modi levioris difficultatis, quibus finitur officium Judicis delegati. Ut fit, si plures Delegati simpliciter dati sint, ac unus eorum moriatur: expirat enim etiam potestas caeterorum, *c. Uno Delegatorum.* 42. *h. t.* Vel si unus plurium Delegatorum incidit in impotentiam juris, vel facti, nec est apposita illa clausula, *Quod si non omnes etc. arg.* c. *Sciscitatus.* 14. *de Rescript.* ac notat Hostiensis *in Summa. num.* 11. *h. t.* Item, si Litteris delegationis Delegato oblatis, partes contestentur litem coram Judice ordinario: nam facta per hunc citatione partium, perpetuatur jurisdictio ipsius, *arg.* c. *Gratum.* 20. *at c. Licet undique* 30. *h. t.* Partes enim tunc tacite censentur renuntiasse factae delegationi, ubi litem, secuta hujus contestatione, coram Judice ordinario caeperunt, *arg. l. Ubi acceptum. ff. de Judiciis.* Hostiensis *cit. n.* 11. *et n.* 8. ℣. *Quid ergo si libellus.*

§. VII.

De Appellatione a Judice delegato, vel subdelegato; ubi et de Conservatoribus.

SUMMARIUM.

155 *Potest appellari a Delegato, vel Subdelegato.*
156 *Et quid de Delegato Papae dato cum clausula,* Appellatione remota.
Et Subdelegato per ipsum? Ibid.
157 *A mero Executore sententiae nequit appellari.*
158 *Quando Judex ordinarius causam delegavit, semper est appellandum a Delegato ad Delegantem.*
159 *Sicut et a Subdelegato appellatur ad Delegatum Papae subdelegantem non in totum.*

160 *Adeo, quod a tali Subdelegato regulariter non possit appellari ad Papam.*
161 *Solvitur instantia.*
162 *Secus, si appelletur a Subdelegato alterius Delegati.*
163 *Quando Delegatus Papae subdelegavit causam in totum, non appellatur ad ipsum, sed ad primum Delegantem, seu Papam.*
164 *Enumerantur casus, in quibus a Subdelegato appellatur ad Papam, licet ejus Delegatus subdelegasset non in totum. Et num. seqq.*
165 *I. Quando talis Delegatus Papae postea incurrit excommunicationem majorem.*
166 *II. Si ejusmodi Delegatus Papae interim moriatur.*
167 *III. Si contra ipsum excipiatur, quod non habuerit potestatem subdelegandi.*
168 *Conservator, quis?*
169 *Solus Papa dat Conservatorem, non Legatus ipsius.*
170 *Et quibus modis?*
Regulares ex privilegio Pontificio possunt eligere Conservatores. Ibid.
171 *Officium, et potestas Conservatorum, quae?*
172 *Solum defendant sibi commissos a manifestis injuriis; et quae poena secus facientium?*
173 *Quid juris, si citatus objicint, injuriam non esse manifestam, aut non factam.*
174 *Quae requirantur, ut quis Conservator deputari valeat?*

155 Quaeritur I. An a Delegato, vel subdelegato, possit appellari? Resp. I. Certum est, quod a Delegato, etiam Papae, ac sententia per ipsum lata, qua quis injuste ac gravatum existimat, appellari liceat: dummodo is non sit datus cum clausula, ut procedat *Appellatione remota*, nec aliud quid obstet appellationem removens. Patet hoc *ex c. Super quaestionum*, §. *Verum. et seqq. h. t.* cum similibus. Accedit ratio: quia appellatio est species quaedam defensionis, *c. Cum speciali.* 16. §. *Porro de Appellat.* sicque jure naturae omnibus regulariter permissa esse debet: nisi ex specialibus rationibus Princeps, ut puta Papa, cuipiam causam duxerit delegandam sub clausula illa, *Appellatione remota*; vel ob alias causas Jura litigantibus appellationem denegent: de quibus Glossa *in c. Romana. de Appellation. in* 6. ac suo loco amplius dicetur.

156 Resp. II. Quamvis a Delegato Papae dato cum clausula, *Appellatione remota*, appellari non possit, nisi ubi istud a Jure expresse indulgetur, ut *c. Pastoralis.* 53. *de Appellationib.* juncta Glossa ℣. *Expresse. et DD. ibid.* Si tamen Delegatus ille alteri causam, vel partem ejus subdelegaverit, licitum est ab hoc Subdelegato appellare. Ita desumitur ex *cit. c. Super quaestionum.* §. *Si vero. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n.* 3. cum communi; inde concludens, quod Delegatus Papae cum clausula, *Appellatione remota*, non possit subdelegare cum dicta clausula. Ratio est: tum quia hoc videtur esse privilegium personale, eo quod Princeps, confisus de industria personae Delegati, commiserit illi causam examinandam sub clausula illa, *Appellatione remota*: unde istud non est transmissibile in tertium, sive in Subdelegatum. Tum quia delegare cum clausula, *Appellatione remota*, est proprium supremo Principi, puta Papae: cum iste solus contra Jura appellationem permittentia rescribere hancque removere valeat, non item ejus Delegatus. Engel *tit. de Appellat. n.* 35.

157 Resp. III. Nihilominus a mero Executore sententiae, seu cui nudum ministerium absque jurisdictione, seu causae cognitione committitur, appellari non potest; nisi forte modum excesserit. Ita desumitur *ex d. c. Super quaestionum.* §. *Nos autem: h. t.* juncta Glossa ℣. *Executorem*, et Abbate *ibid. n.* 11. ac aliis. Quia enim talis mere exequitor, quod sibi injunctum est, non possum praetendere gravamen contra ipsum (nisi modum excedat) sed si sentio me gravatum, debeo appellare a Committente, qui id jussit Executori. Concordat *l. Ab executione. C. Quorum appellat. non recip. et can. Ei qui appellat:* 2. *q.* 6. §. *Ab executione.*

158 Quaeritur II. Ad quem sit appellandum a Delegato, vel Subdelegato? Resp. I. Quando judex ordinarius causam delegavit, semper est appellandum a Delegato ad Delegantem, vel ejus Successorem in officio. Textus est *in L.* 1. *ff. Quis et a quo appelletur. et l. Imperatores.* §. 1. *ff. de Appellat.* Et hoc procedit, sive dein Judex ordinarius totam causam delegaverit, sive partem tantum: quia, licet totam causam deleget, non tamen potest totam jurisdictionem a se abdicare, cum eam habeat propriam, et stabilem vi officii; unde adhuc a Delegato ad ipsum appellari valet. Pirhing *h. t. n.* 107.

159 Resp. II. Quando Delegatus causam alteri subdelegavit, non tamen in totum: sed reservata sibi jurisdictione aliqua, v. g. sententia, vel saltem executione hujus; tunc pariter a Subdelegato appellatur ad Delegatum illum, qui subdelegavit: adeo quidem, quod si subdelegans fuit Delegatus Papae, regulariter non possit immediate appellari ad Papam: secus, si is subdelegasset causam in totum, nihil sibi de jurisdictione reservando, quia tunc a Subdelegato appellatur ad primum Delegantem, sive ad Papam. Patet hoc totum *ex d. c. Super quaestionum.* §. *Porro. h. t.* ac notat Glossa *ibid.* et Abbas. *num.* 4. solventes contraria. Prima pars habetur etiam *in c. Si Subdelegatus.* 7. *h. t. in* 6. *et L. un. C. Qui pro sua jurisdict.* nam, cum talis Delegatus aliquid de jurisdictione sibi reservarit, merito ad ipsum, veluti immediatum Judicem, appellari potest, et appellatur.

160 Altera pars, nempe quod in dicto casu regulariter (quod additur ob dicenda *nu.* 164. *et seqq.*) non possit a Subdelegato immediate appellari ad Papam, praeter *cit.* §. *Porro*, habetur quoque *in c. Cum te consulente*, 18. *h. t.* juncto Summario, Abbate Barbosa, aliisque DD. ibidem. Ratio est: quia Delegatus Papae, qui subdelegavit non in totum, sed aliquid de jurisdictione sibi reservando, adhuc remanet Judex, et gerit vices ipsius Papae, atque in eo honoranda est potestas Papalis, *c. Sane quia.* 11. *h. t.* cum concordantiis: et hinc, tum ad ipsius Delegati honorem, tum ad parcendum partium laboribus, et expensis, Pontifex decrevit, ut in tali casu ad ipsum Delegatum, non vero ad Papam, immediate appelletur. Vivianus *in Rationali Jur. Canon. ad cit. cap.* 18. *Cum te consulente*: Quinimo in dicto casu temeraria foret appellatio ad personam Papae, utpote quae jam repraesentatur, et habetur in persona sui Delegati. Abbas *in d. c. Cum te consulente. n.* 1. *h. t.*

161 Nec obstat *can. ad Romanam.* 2. *q.* 6. cum similibus, ubi de omnibus Mundi partibus, atque omisso medio, potest immediate appellari ad Papam, veluti communem omnium Patrem. Nam hoc procedit regulariter: fallit autem in praefato casu, ob allegatam rationem specialitatis, ac provisionis Apostolicae.

162 Quod si vero appelletur a Subdelegato alterius Delegati, quam Papae, v. g. a Subdelegato Delegati alicujus Episcopi ad universitatem causarum, nihil impedit, quo minus omisso medio, seu dicto Delegato, immediate appelletur ad Papam: quia tunc cessat praemissa ratio specialitatis, ac provisionis

Apostolicae; cum talis Delegatus Episcopi non repraesentet personam Papae. Decius *ibid. n. t.* Pirhing *h. t. n.* 110.

163 Ultima tandem pars probatur ex eo: quia Delegatus Papae subdelegans causam in totum, ac nihil de jurisdictione sibi reservans, desinit esse Judex respectu talis causae; unde quia caret omni jurisdictione respectu hujus, frustra et inaniter ad ipsum appellaretur, ac proin necesse est appellare ad primum Delegantem, puta ad Papam. Nec obstat, quod ad Ordinarium appelletur, etiamsi ipse totam causam alteri delegasset, ut dictum *n.* 158. Non obstat, inquam: quia, licet Judex ordinarius totam causam deleget, non tamen idcirco totam jurisdictionem a se abdicat, nec abdicare valet, cum eam vi sui officii habeat propriam, et stabilem: unde non mirum est, quod ad ipsum, veluti jurisdictione praeditum, appellari valeat. Secus est in dicto Delegato, qui cum propriam jurisdictionem non habeat, sed demandatam solum, potest eam in totum abdicare, et abdicavit.

164 Resp. III. Licet regulariter a subdelegato sit appellandum ad Delegatum Papae, qui subdelegavit non in totum, ut dictum *n.* 159. *et* 160. fallit nihilominus hoc ipsum in certis casibus, in quibus ad primum Delegantem, seu Papam appellari potest, ac debet, non vero ad ejus Delegatum subdelegantem. Ita communis; et patet inductione, enumerando tres tales casus in Jure expressos.

165 Primus est: Quando ejusmodi Delegatus Papae subdelegans non in totum, postea incurrit excommunicationem majorem: quia durante tali impedimento, si a Subdelegato appellari contingat, appellandum est ad Papam; ne alioquin expectando absolutionem Delegati subdelegantis, praejudicari litigantibus, et causa plus aequo prorogari valeat. Textus est *in c. Si is cui.* 10. *h. t. in* 6. juncta Glossa, et DD. ibidem.

166 Secundus est: Si talem Delegatum Papae, subdelegantem non in totum, interea temporis mori contingat: idque procedit, quamvis delegatio facta sit Dignitati, et non expresso nomine. Ratio est, quae supra, ne videlicet, donec Successor eligatur, litigantibus praejudicetur, et causa plus aequo protrahatur. Textus, et DD. *in cit. c. Si is cui*: ubi Vivianus *in Rotionali*, post Geminianum *ibid. n.* 1. istud extendit ad causam, quando Delegatus, qui subdelegaverat, esse valde remotus: quia militat tunc eadem ratio.

167 Tertius est: Quando pars citata a Subdelegato postmodum excipit, quod non teneatur coram eo respondere, eo quod Delegatus ob mortem Papae re integra supervenientem, vel alia de causa, non habuerit jurisdictionem, et potestatem, subdelegandi. Tunc enim, si Subdelegatus dictam exceptionem admittere recusaverit, pars inde se gravatam sentiens debebit appellare, non ad Delegatum subdelegantem (hujus enim jurisdictionem jam negavit; simulque, si deberet appellare ad ipsum, cogeretur sibi ipsi esse contraria, atque hoc ipso fateri jurisdictionem ejus, quam antea negaverat) sed ad primum Delegantem, seu ad Papam. Textus est *in c. Si a Subdelegato* 14. *h. t. in* 6. ubi Glossa, et DD. amplius hoc explicant. Alia appellationem a Judice delegato concernentia videantur, huceque applicentur, in proprio Titulo, *De Appellationibus*, inscripto.

168 Quaeritur III. Quid sit censendum de Conservatoribus, eorum officio, et qualitatibus? Resp. I. *Conservator* dicitur, qui a Papa datur ad defendendum aliquos adversus injurias, et violentias manifestas, absque indagine judiciali. Ita in re communi; et patet *ex cap. 1. et cap. ult. h. t. in* 6. ubi ob magnam convenientiam Judicis Conservatoris cum Delegato, etiam de Conservatoribus tractatur.

169 Dicitur imprimis, *qui a Papa datur*. Siquidem quoad personas Ecclesiasticas, earumque res injuriam patientes, et conservanda ipsarum jura, solus Papa potest dare Conservatorem; non item Legatus a Latere, aut alius Ecclesiae Praelatus. Emmanuel Rodericus *Tom. 1. Quaest. Regul. q.* 65. *art.* 2. citans Jo. Andream, Ancharanum, Francum, et Dominicum. Pirhing *h. t. n.* 204. Azorius, et alii.

170 Sive dein Papa concedat Clerico cuipiam in particulari Conservatorem, datis Litteris per modum Rescripti, sive det Litteras in genere per modum privilegii perpetui; prout diversi Summi Pontifices, ac praesertim Gregorius XV. *in sua Constitutione* 9. quae incipit, *Sanctissimus* (ac refertur *Tomo* 3. *Bullarii Romani*) concessit Regularibus, ut servatis servandis, quae in Bulla citata exprimuntur, possint sibi deputare, atque eligere Conservatores, qui habeant facultatem defendendi ejusmodi Regulares a manifestis injuriis, ac violentiis, quae illis de facto inferuntur, dum a suis possessionibus dejiciuntur, et propriis bonis uti, ac frui impediuntur. Fagnanus *in c. Si Clericus. n.* 36. *et seqq. De Foro compet.*

171 Dicitur ulterius, *ad defendendum aliquos etc.* Quibus, et subsequentibus verbis insinuatur officium, et potestas Judicis conservatoris. Attendendo quippe nominis etymologiam, *Conservator* dicitur a verbo *Conservare*, quod proprie significat, pristinum jus retinere, *l. Per procuratorem in fin. ff. de Procurat.* Card. Tuschus *Litt. C. Conclus.* 759. *n.* 1. et alii. Atque hoc ipsum est officium Conservatorum, de quibus in proposito, conservare videlicet pristina jura sibi commissorum, defendendo ipsos contra manifestas injurias, ac violentias, quibus a propriis bonis dejiciuntur, suisque pristinis juribus uti prohibentur.

172 Additur vero, *adversus injurias, et violentias manifestas, absque indagine judiciali*. Quia Conservatores solum a manifestis injuriis, et violentiis, judicialem indaginem non exigentibus, possunt sibi commissos defendere, *cit. cap. 1. h. t. in* 6. Et si de aliis se intromiserint, seu ad ea, quae judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, ipso facto per unum annum ab officio sunt suspensi: et pars, quae hoc fieri procuravit, excommunicationis sententiam incurrit, a qua non potest absolvi, nisi antea illi, quem sic indebite fatigavit, integraliter satisfaciat de expensis; prout habetur *cit. cap. ult. §. Ut autem. h. t. in* 6. Sufficit autem injuriam esse manifestam, sive evidentia facti, sive confessione Rei judicialiter facta, *c. Cum olim.* 24. *de Verb. signif. et cap. ult. de Cohabitat. Cleric.* quia neutrum horum ulteriori indagine judiciali indiget.

173 Quod si vero Reus a Conservatore citatus objiciat, injuriam non esse manifestam, aut quod fecit, se jure fecisse: tunc Conservator hoc ipsum potest, ac debet cognoscere, inquirendo, ac testes recipiendo super notorietate delicti eaque cognita ad fundandam suam jurisdictionem pronuntiare, delictum, seu injuriam esse manifestam: alioquin processus, atque sententia ipsius, quae debet fundari super notorio, foret nulla. Abbas *Consil.* 100. *n.* 3. *lib.* 1. Card. Tuschus *loc. cit. Concl.* 760. *n.* 3. Fagnanus *c. Si Clericus. n.* 14. *de Foro compet.* Layman *in c. Statuimus.* 1. *h. t. in* 6. §. *Quod si vero.* et alii. Ratio est: quia Judicis est, cognoscere posse, an sua sit jurisdictio, ut *l. Si quis ex alieno. ff. de Judiciis.* Alioquin quippe inutilis propemodum foret potestas Conservatoris, si Reo objiciente defectum notorii, potestas ipsius statim ma-

neret ligata, adeo ut nec de ipso cognoscere valeret. Accedit, quod ubi causa cuipiam committitur, censeantur pariter ea omnia commissa, sine quibus res expediri non potest, *c. Praeterea. 5. h. t.* cum concordantiis ibidem a Glossa *fin.* relatis.

174 Resp. II. Ad hoc, ut quis a Sede Apostolica Conservator deputari, aut virtute privilegii Apostolici eligi valeat, oportet, ut sit Episcopus, aut eo superior Praelatus, vel Abbas, sive Dignitatem vel Personatum obtinens in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata. Item, quod non sit de dominio, seu districtu Ecclesiastico vel temporali illius, cui datur Conservator: exceptis illis, qui dantur Regibus, et Reginis. Item, quod non sit Conservator Conservatoris. Ita habetur decisum *in cap. ult. h. t. in* 6. ubi plura de Conservatoribus, juncto Concilio Tridentino *Sess. 14. cap. 5. de Reform.* et Constitutione 3. Clementis VIII. quae incipit: *Sanctissimus*: et cit. Constitutione 9. Gregorii XV. quae pariter incipit, *Sanctissimus*, quarum utraque habetur *Tom.* 3. *Bullarii Romani.* De quibus omnibus inter alios late tractat Emman. Rodericus *cit. Tom. 1. Quaest. Regul. q. 65. per viginti Articulos.*

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
2 *Legati, unde sic dicantur?*
Oratores, seu Ambassiatores, qui? Ibid.
3 *Legati judices, qui?*
4 *Legati Apostolici alii sunt judices, alii non.*
5 *Legatus Papae, in quo differat ab ejus Delegato?*
6 *Legati judices Sedis Apostolicae sunt in triplici differentia.*
7 *Legati a Latere, qui, et unde sic dicantur?*
8 *Legati missi, seu Nuntii Apostolici, qui, et a quo constituuntur?*
9 *Et quales ad id muneris deputari soleant?*
10 *Legati nati, qui et cur sic appellentur?*
Enumerantur horum aliqui. Ibid.
11 *Omnes Legati Sedis Apostolicae habent jurisdictionem ordinariam. Et num. seqq.*
12 *Legati a Latere habent se ad instar Proconsulum, caeteri ad instar Praesidium.*
13 *Nomine Legatorum Sedis Apostolicae, veniunt quicunque Legati ejusdem.*
14 *Officium omnium Legatorum, quod? Et num. seqq.*
15 *Possunt iidem condere Statuta perpetua.*
16 *Et causas suorum Provincialium audire, ac terminare.*
17 *Etiam per simplicem querelam ad ipsos delatas.*
18 *Hoc ultimum tamen in Concilio Tridentinum est correctum: ubi et de hujus nova dispositione.*
19 *Legati nequeunt se intromittere causis per Papam specialiter alteri delegatis.*
20 *Possunt iidem causas delegare.*
21 *Si quis eorum est Legatus in pluribus locis, potest negotia unius loci in alio expedire.*
22 *Non tamen debet partes invitas extra suam Provinciam trahere in aliam ad judicium.*
23 *Nullus ipsorum, inconsulto Pontifice, potest tractare majores Ecclesiae causas.*
24 *Sunt devote recipiendi, honorifice tractandi, ac in suis necessitatibus adjuvandi etc.*
25 *Legati a Latere habent plura specialia. Et num. seqq.*
Possunt in sua Provincia, quidquid potest Episcopus in sua Dioecesi. Ibid.
26 *Praesente Legato a Latere, caeteri Legati deponunt sua Insignia, ac suspenditur exercitium potestatis ipsorum.*
27 *Cardinali asserenti, se esse Legatum Sedis Apostolicae, creditur absque exhibitis litteris: secus est in aliis.*
28 *Legatus a Latere potest absolvere quoscunque excommunicatos ob percussionem etiam enormem, imo et caedem Clerici et undecunque venientes.*
29 *An etiam ab aliis excommunicationibus Papae reservatis possit absolvere?*
30 *Et quid dicendum de Legato Misso, ac Nato?*
31 *Legatus a Latere potest conferre Beneficia, tempore suae Legationis vacantia.*
32 *Ac etiam devoluta ad Sedem Apostolicam.*
33 *Beneficiaque imposterum vacatura suae reservare collationi; et qualiter?*
34 *Nonnullis tamen Beneficiis exceptis; et quibus? Et num. seqq.*
35 *An is possit conferre Beneficia Papae reservata? Ac praesertim vacantia in Curia? Ibid.*
36 *Vel Beneficia juris patronatus?*
37 *Aut litigiosa?*
Vel vacantia in mensibus alternis ubi vigent Concordata? ibid.
38 *Legatus a Latere potest Praelatis exemptis, si eligantur in Episcopos, concedere licentiam deserendi Monasterium.*
39 *Item potest confirmare electiones Episcoporum, et Abbatum exemptorum.*
Et quid in Germania, juxta Concordata? Ibid.
40 *Legati non Cardinales nequeunt confirmare ejusmodi electiones, nec Beneficia conferre.*
41 *An Nuntii Apostolici eum potestati Legati a Latere missi, eandem cum his potestatem habeant? Ponuntur rationes sententiae affirmativae.*
42 *Negativa Sententia, loquendo de extraordinariis illorum concessionibus, probatur.*
43 *Solvuntur rationes in oppositum.*
44 *Quibus modis finiatur officium Legati Sedis Apostolicae. Et num. seqq.*
45 *An id finiatur per egressum Legati e Provincia sua?*
46 *Cessat etiam illud relatione negotii ad Papam.*

Quandoquidem officium Legati partim convenit cum officio Delegati, cum uterque gerat vices Superioris; partim cum officio Ordinarii, cum etiam illius officium sit ordinarium: hinc merito praesens Rubrica interponitur inter praecedentem, et subsequentem Titulum. Unde 1

Quaeritur I. Legati generatim unde, et qui dicantur? Resp. I. *Legati*, ex eo nomen trahunt, quia ut publice mittantur, leguntur, indeque legantur, seu ablegantur. Atque generatim loquendo, istud fit dupliciter: nam aliqui legantur, seu mittantur a Principe, vel Republica, ut nuntii, ad referendum videlicet mandata sui Principalis, sicque ad exercendum nudum ministerium absque alia jurisdictione. Et tales alio nomine vocantur *Oratores*, vulgo *Ambassiatores*. Atque hi, sive sint amicorum, sive hostium, Jure gentium ab injuriis immunes sunt servandi; hoc est, ut veniant, et redeant inviolati, etiamsi perferant atrocia, *can. Jus gentium. dist. 1.* 2

Alii econtra sunt *Legati Judices*, seu qui mittuntur, atque legantur cum jurisdictione ad gubernandam, v. g. certam Provinciam loco sui Principalis. Et tales, loquendo de Jure Civili, sunt Legatus Proconsulis, et Legatus Praesidis, de qui- 3

bus extant proprii Tituli, *Lib.* 1. *Digestorum*, fitque mentio *in cap.* 1. *h. t. in* 6. ubi etiam tales Legati reputantur Ordinarii, atque officium ipsorum ordinarium; prout amplius declarat. Glossa *ibid.* ℣. *Reputantes.* Verum impraesentiarum sermo nobis est duntaxat de Legatis Sedis Apostolicae: et de his loquendo.

4 Quaeritur II. Quotuplex sit Legatus Apostolicus? Resp. I. Generatim de istis loquendo, imprimis alii sunt *Legati nuntii*, et non judices: ut illi, quos saepe Papa mittit pro aliqua Ambascada, vel ad aliquod nudum ministerium exercendum. Alii vero sunt *Legati Judices*, quos nempe Papa mittens facit Ordinarios in certa Provincia; prout explicat Abbas *ad Rubric. h.t.* simulque liquere valet ex proxime dictis. Et de his posterioribus tractat praesens Titulus, non de prioribus.

5 Additur notanter *in certa Provincia.* Per hoc siquidem differt Legatus Papae ab ejus Delegato: nam Delegatus Pontificis dicitur ille, cui una tantum, vel certae duntaxat causae committuntur terminandae, de quo proinde procedunt dicta *Tit. praeced.* Econtra Legato competit auctoritas cognoscendi de omnibus causis commissae sibi Provinciae, tanquam Judici ordinario: unde longe major est potestas Legati, quam Delegati Apostolici. Zoesius *h. t. n.* 2.

6 Resp. II. Legati Judices Sedis Apostolicae, seu quibus a Summo Pontifice Civitas aliqua, vel Provincia cum ordinaria potestate committitur gubernanda, sunt in triplici differentia: videlicet Legati a Latere, Legati, missi, seu Nuntii Apostolici, et Legati nati. Ita communis; atque desumitur ex *cap.* 1. *et c. Excommunicati.* 9. *h. t. et cap.* 1. juncta Glossa ℣. *Legati. eod. in* 6. In quo priori loco fit mentio de Legato nato; in altero autem de Legato a Latere, ac misso, et in tertio de omnibus tribus simul; hoc est, tam de Legatis a Papa missis, sive sint de Latere, sive non, quam de illis, qui *suarum praetextu Ecclesiarum Legationis sibi vendicant dignitatem*, ut sunt Legati nati. Et quidem

7 *Legati a Latere* dicuntur soli Cardinales, missi a Summo Pontifice ad obeundum alicubi Legationis officium. Et dicuntur, *a Latere:* tum quia Cardinales S. R. Ecclesiae ad latus Pontificis assistunt, ac proin, quando mittuntur, recte vocantur *Legati a Latere.* Tum quia Papa et Cardinales unum corpus mysticum faciunt, cujus caput est Papa, et membra ejus sunt Cardinales, *arg. can. Si quis militibus.* 6. *q.* 1. ibi: *Nam et ipsi pars corporis nostri sunt.* Unde solis Cardinalibus hoc nomen proprie competit, non autem Archiepiscopis, Episcopis, vel Capellanis, in Curia Papae existentibus, et ab ipso missis, ut notat Glossa in *c. Excommunicatis.* ℣. *Commissam. h. t.*

8 *Legati missi*, seu *Nuntii Apostolici*, dicuntur, qui non sunt Cardinales, tamen a Papa mittuntur ad aliquam Provinciam, vel etiam plures Provincias, ut ibi munus Legationis obeant. Et tales singillatim constituuntur a Summo Pontifice, communiter tamen praevio consilio Cardinalium, *arg. c. Novit. De his quae fiunt a Praelat.* quamvis etiam sine hoc ac pro suo arbitrio possit Pontifex cuipiam, quem idoneum judicaverit, officium Legationis committere. Vallensis *h. t.* §. 1. *n.* 3.

9 Licet autem quicunque Clerici possint a Papa constitui tales Legati, seu Nuntii Apostolici; prout liquet in S. Francisco Xaverio, cum Nuntii Apostolici potestate in Indias destinato, et pluribus aliis ex diversis Ordinibus ad Munus Nuntii Apostolici assumptis: ordinarie tamen non nisi praelati, in quibus est Spiritus Dei, ac scientia Legis, ad id muneris deputantur, *arg. can. Si ergo.* §. *fin.* 8. *q.* 1. Siquidem hoc ipsum tendit in debitum respectum, majoremque reverentiam Sanctae Sedis Apostolicae: nam, ubi Papa praesens esse non potest, per eum, qui mittitur, ejus repraesentatur auctoritas, *can. Valde. dist.* 94.

10 *Legati nati* dicuntur, quorum Dignitati, quam in Ecclesia obtinent, munus Legationis est annexum. Ideoque *Nati* dicuntur, quia simul atque ad talem Dignitatem assumuntur, non etiam fiunt, ac veluti nascuntur *Legati Apostolici*, utpote cujus munus suae Dignitati annexum habent. Talis Legatus Natus in Anglia est Archiepiscopus Cantuariensis, de quo fit mentio *in cap.* 1. *h. t.* et Archiepiscopus Eboracensis, *cap.* 1. *de Appellat.* In Gallia Archiepiscopus Rhemensis *c. Per venerabilem.* 13. §. *Verum. Qui filii sunt legit.* In Italia Pisanus, in Hispania Toletanus, in Germania Salisburgensis, in Bohemia Pragensis Archiepiscopus, et alii alibi, de quibus Azorius *part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 27. *quaest.* 1.

11 Quaeritur III. Quale sit officium, atque potestas communis omnibus Legatis Apostolicis? Resp. I. Quivis Legatus Sedis Apostolicae respectu Provinciae sibi commissae habet jurisdictionem ordinariam; unde haec, ipsiusque officium per mortem Papae legantis non expirat, tametsi jurisdictione nondum uti coeperit, imo Provinciam suam necdum ingressus fuerit. Ita desumitur ex *c. Legatos.* 2. juncta Glossa, ℣. *Declaramus. h. t. in* 6. ac tradit Layman *ibid. n.* 1. et alii.

12 Ratio est: quia Legati Papae ad aliquam Provinciam destinati, habent se ad instar Proconsulum, caeterorumque Praesidum, qui ab Imperatore ad regendam certam Provinciam mittuntur, per textum in *cit. c. Legatos.* Atqui Proconsules (quibus aequiparantur Legati a Latere) ac Praesides (quibus caeteri Legati Sedis Apostolicae comparantur, juxta Glossam *in d. c. Legatos* ℣. *Proconsulum.*) habent jurisdictionem ordinariam; ut *L.* 4. *et seqq ff. de offic. Proconsul. et L.* 3. *et seqq. de Offic. Praesid.* ergo idem dicendum de Legatis Pontificiis. Accedit, quod Legatus Papae sit, ac esse dicatur, Legatus Sedis Apostolicae; ut *c. Dilectus* 6. *et cap. ult. h. t.* et alibi passim. Ergo cum ipsa Sedes Apostolica nunquam moriatur, *c. Si gratiose.* 5. *de Rescript. in* 6. haud mirum, quod per obitum Papae legantis, non expiret officium Legati sui.

13 Additur notanter, *Quivis Legatus Sedis Apostolicae etc.* Nam, quod in Provinciis sibi demandatis habeant jurisdictionem ordinariam, convenit omnibus tribus Legatorum speciebus proxime enumeratis. Nomine enim *Legatorum Sedis Apostolicae* simpliciter posito, ac nisi aliunde pateat differentia, veniunt quicunque Legati ejusdem; ut cit. Glossa in *c. Statutum.* ℣. *Legatorum. de Rescript. in* 6. *et c. Privilegium.* ℣. *Legato. de Verb. signif. in* 6. Abbas *cap. ult. num.* 1. *h. t.* Vallensis *ibid.* §. 2. *n.* 1. *et* 3.

14 Resp. II. Officium omnium dictorum Legatorum generatim loquendo est, et in Provinciis sibi commissis nomine Domini Papae, cujus vices gerunt, *evellant, et dissipent* vitia: *aedificent, et plantent* virtutes. Textus est *in cit. c. Legatos*, juncta Glossa ibidem: et concordat *cap.* 1. *de Offic. Ordinar.* Unde ad ipsorum officium pertinet, supremam quoad spiritualia, atque Ecclesiastica negotia inspectionem ibidem habere, Principes et Populos in Fide Catholica, et debita Sanctae Sedi Apostolicae obedientia et reverentia conservare, Constitutiones Pontificias in usum deducare, aut quo minus juxta statum Provinciarum bono fieri possit, Summum Pontificem informare, aliaque utilitatem Ecclesiae concernentia ad eundem referre; prout olim

in simili, seu quantum ad Regimen politicum Romani Imperii attinebat, etiam fecerunt Proconsules, ac Praesides Provinciarum, quibus quoad Ecclesiastica aequiparantur Legati Pontificii, ut dictum. Engel *h. t. n.* 3.

15 Resp. III. Rursus omnibus Papae Legatis commune est, quod in Provinciis sibi commissis circa ea, quae vitiorum correctionem, disciplinam Ecclesiasticam stabiliendam, et alia hujusmodi ad ipsorum jurisdictionem pertinentia concernunt, valeant Statuta condere, quae sint perpetua, ac vim obligandi habeant etiam finito suae Legationis officio. Textus est *in cap. ult. h. t.* qui cum non distinguat inter Legatos a Latere, Missos, sive Natos, generaliter est intelligendus de omnibus; ut praeter Glossam *n.* 13. citatam, notat Abbas *ibid. n.* 1. Idque vero verum est, ut Legatus Papae in spectantibus ad suam jurisdictionem, possit etiam solus facere Statuta perpetuo duratura; atque, si ita expedire judicaverit, antiqua revocare. Dummodo tamen nihil statuat, contra Sacros Canones generales: his enim nequit Legatus derogare, cum inferior non possit tollere legem Superioris, *can. Inferior. dist.* 21. Et dummodo nihil statuat in concernentibus aliorum praejudicium, seu negotium: quia tunc debet haberi eorum consensus, prout limitat Innocentius, et Abbas in *cit. cap. ult. h. t.*

16 Resp. IV. Insuper ad officium quorumvis Legatorum Sedis Apostolicae pertinet, causas suorum Provincialium, sive per appellationem ad ipsos devolventur, sive etiam (spectato Jure antiquo) in prima instantia, ac per viam simplicis querelae ad eos deferantur, audire, et cognoscere, ac debito fine terminare. Ita liquet *ex cap.* 1. *h. t.* ac notat Glossa *ibid.* ℣. *Legationis.* et Abbas *n.* 3. citans DD. communiter. Ratio est: quia Legati Papae ad instar Proconsulum, et Praesidum, sunt ordinarii Judices in suis Provinciis; ita ut concurrant cum Episcopo, et quocunque alio Ordinario loci in omnibus causis Subditorum: atqui, ubi plures concurrunt Ordinarii, optio est Actoris, ut eligat quem maluerit, juxta Glossam communiter receptam in c. *Delecti.* ℣. *Ubi domicilium. de Foro compet.* ergo idem dicendum in proposito.

17 Unde *cit. cap.* 1. *h. t.* definitur, quod, licet Archiepiscopus Cantuariensis, qui simul erat Legatus natus, jure Metropolitico, seu quatenus Archiepiscopus, non potuerit audire causas eorum, qui de Episcopatibus Suffraganeorum suorum advenerant, nisi per appellationem deferrentur ad ipsum: tamen *Legationis intuitu*, seu ut Legatus Papae, potuerit ac debuerit audire omnes ipsorum causas, non solum per appellationem, sed etiam per simplicem querelam ad ipsum delatas, *sicut qui in Provincia sua vices nostras gerere comprobatur*: prout rationem praemissorum redditurus, subjungit Pontifex ibidem.

18 Et haec procedunt spectato Jure antiquo, prout in data Conclusione recte limitatur. Siquidem Jure novo Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 20. *de Reform.* praefata potestas Legatorum non nihil limitata fuit, statuendo inter alia, quod omnes causae Ecclesiasticae in prima instantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur: et ad Judicem superiorem, ut puta Legatum Papae, nullus recurrere possit, nisi Ordinarius loci intra biennium, a die motae litis numerandum, causam terminare neglexerit; vel nisi a sententia definitiva, vel vim definitivae habente, ad eundem Legatum appellaverit: prout amplius liquet ex texto *cit. cap.* 20. junctis illis, quae circa ipsum appellationis processum observanda decrevit idem Concilium Tridentinum *Sess.* 13. *cap.* 3. *et Sess.* 22. *cap.* 7. *de Reform.*

19 Limitatur quoque data Conclusio in causis illis, quae per Papam specialiter cuipiam alteri delegantur. Quia enim tunc mandatum speciale derogat generali; hinc causis illis Legatus sese intromittere nullatenus potest. Textus, et DD. *in c. Studuisti.* 2. *h. t.*

20 Resp. V. Ulterius quilibet Legati Sedis Apostolicae possunt causas ad se pertinentes aliis delegare: ita tamen, ut horum jurisdictio re integra, seu nisi ipsa per citationem partium jam praemissam fuerit perpetuata, expiret una cum Legati officio, seu finita hujus Legatione. Textus est *in cit. cap. ult. h. t.* et ibi Abbas, et DD. communiter.

21 Resp. VI. Conveniunt quoque omnes Legati Papae in eo, quod si quis ipsorum fuerit Legatus in pluribus locis, seu Provinciis, possit in quacunque parte Legationis existens jurisdictionem suam exercere: adeo, quod negotia unius loci possit in alio explicare, ac terminare. Ita desumitur ex *c. Novit.* 7. *h. t.* ac tradit Abbas *ibid. in Summario*, et communis; atque sequitur Vallensis *h. t.* §. 2. *n.* 3. ac Pirhing *eod. n.* 34. istud cum aliis intelligentes de causis tum voluntariae, tum contentiosae jurisdictionis.

22 Verum tamen Legatus ad plures Provincias destinatus non debet partes invitas extra suam Provinciam, in qua commorantur, ad judicium trahere in aliam: hoc enim, ne partes nimium fatigentur laboribus, et expensis, Jura vetant, *can. Neminem.* 3. *q.* 6. et notat Abbas *d. c. Novit. n.* 2. *h. t.* quamvis contrarium teneat Vallensis *cit. n.* 3. Igitur in tali casu Legatus ejusmodi vel poterit causam alteri delegare; ut *cap. ult. h. t.* Vel in altera Provincia Vicarium loco sui constituat, sicut Episcopus: nam etiam Proconsules ac Praesides Provinciarum, quibus aequiparantur Legati Sedis Apostolicae, olim Vicarios constituere poterant; ut patet ex *l. Observare.* §. *fin. et l. Meminisse. ac seqq. ff. de Offic. Proconsul.* Pirhing *cit. n.* 34.

23 Resp. VII. In eo etiam conveniunt Legati Sedis Apostolicae, quod nullus ipsorum, ne quidem Legatus Cardinalis, possit inconsulto Pontifice tractare majores Ecclesiae causas, ac Papae specialiter reservatas. Ita certa, et communis. Sic Legatus etiam a Latere, ex generali commissione Legationis, non potest transferre Episcopum ab una Ecclesia ad aliam, c. *Nisi specialis.* 3. *h. t.* Neque potest unam Ecclesiam Cathedralem subjicere alteri, nec duos Episcopatus unire, neque unum dividere absque speciali licentia Papae, c. *Quod translationem.* 4. *h. t.* cum similibus casibus, qui in signum privilegii singularis sunt tantum Summo Pontifici reservati, atque a Glossa magna *in cit.* c. *Quod translationem*, enumerantur.

24 Resp. VIII. Tandem, ut nonnulla alia taceantur, conveniunt omnes Legati Sedis Apostolicae in hoc, quod ubi constiterit de eorum Legatione, et adventu, illi devote sint recipiendi, tractandi, et honorandi, veluti vices ipsius Summi Pontificis tunc gerentes, *can.* 1. *et* 2. *dist.* 94. Ac, quod eisdem praestentur debitae procurationes; adeo, ut his ullo tempore, etiam immemoriali, praescribi non possit, c. *Accedentes.* 11. *de Praescript.* Atque insuper eundo, et redeundo, per Ordinarios locorum, ubi transeunt, honorifice tractentur, et in suis necessitatibus adjuventur: prout sese facturos singuli Episcopi in sua Consecratione jurant, c. *Ego N.* 4. *de Jurejurand.* juncto Pontificali Romano, *tit. de Consecratione Electi in Episcopum.* Quod si qui secus facere, ac Legatos Apostolicos non admittere, seu in officio Legationis impedire praesumpserint, ipso facto excommunicationem incurrunt, et eorum terrae Ecclesiastico interdicto subji-

ciuntur, donec resipiscant. *Extravag. Super gentes. de Consuetud. inter Communes.*

25 Quaeritur IV. Quas sint specialia in Legatis a Latere? Resp. I. Cum Legatus a Latere non nisi Cardinalis existat, hino ipse, sicut escellentia dignitatis, ita atiam potestatis praerogativa caeteris multum eminet. Et quidem imprimis Legatus a Latere potest in sua Provincia, quidquid de jure, vel consetudine possunt Episcopi in sua Dioecesi, aliique Praelati intra eandem Provinciam existentes in propriis Territoriis: ipse enim est Ordinarius in illa Provincia, et quidem gerens vices Domini Papae. Speculator *tit. de Legato.* §. *Nunc ostendendum. n.* 54. Nicol. Garcias *de Beneficiis, part.* 1. *cap.* 5. *nu.* 282. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 5. *n.* 24. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 9. *n.* 25. et alii.

26 Deinde, praesente Cardinale a Latere, reliqui Legati debent Insignia suae Legationis depouere; hoc est, non possont ea deferre, nec officium, ac potestatem Legationis (absque speciali ejus commissiona) sive quoad jurisdictionem contentiosam, sive quoad voluntariam, tunc exercere: atque ideo, quamdiu Legatus Cardinalis praesens est, licet caeterorum potestas non expiret, ea tamen quoad exercitium suspenditur, per textum, et DD. *in c. Volentes.* 8. *h. t.* Concordant *can. Denique. dist.* 21. *et c. Antiqua.* 23. *de Privileg.* Speculator *tit. de Legato.* §. *Sequitur videre. num.* 4. Pirhing *h. t. nu.* 17. et alii.

27 Tertio, Cardinali asserenti, se esse Legatum Sedis Apostolicae, circa ordinariam hujus potestatem creditur, etiamsi litteras non exhibeat suae Legationis testes, *arg. can. Nobilissimus. dist.* 97. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 4. *num.* 63. Card. Tuschus *Litt. C. Concil.* 103. *num.* 4. *et* 5. Vallensis *h. t.* §. 2. *n.* 4. et alii. Idque propter escellentiam et auctoritatem Cardinalis S. R. Ecclesiae, atque ex aequitatis decore fieri debera, inquit Layman *in c. Quod translationem. num.* 5. *h. t.* Secus est in alio Legato constituto: nam huic non creditur, nisi exhibeat litteras suas Legationis, ut *cit. can. Nobilissimus.* et ibi Glossa 1. *et* 2. *et L. un. C. de Mandat. Princip.* Azorius *part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 27. *q.* 8. Vallensis, et alii.

28 Quarto, Legatus a Latere potest a die egressus sui ex Urbe, usque ad diem reditus in eandem, absolvere quoscunque excommunicatos ob percussionem Clerici, etiam enormem, sive dein sint subditi, hoc est, de Provincia suae Legationis, sive extranei, ac undecunque venientes, c. *Quod translationem.* 4. *h. t. et c. Excommunicati.* 9. *eod.* argumento a sensu contrario desompto: *et c. Ad eminentiam.* 20. *de Sent. excommunicat.* Glossa *in d. c. Excomunicati. S. Mittuntur. h. t.* Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 5. *num.* 27. Azorius *part.* 2. *lib.* 5. *cap.* 32. *quaest.* 6. istud amplians ad talem percussionem Clerici, quae fit cum caede, aut sanguinis effusiona Clerici.

29 Ab aliis tamen excommunicationibus Papae reservatis, absque speciali hujus commissione, nequit absolvere Legatus a Latere: quia istud in Jure non reperitur espressum: et ubi aliquid generaliter est prohibitum, ut puta absolvere a reservatis Papae, quod ospresse non conceditur, intelligitur denegatum, *cap.* 1. *de Supplend. negligent. Praelat. in* 6. *et Clem. Exivi.* §. *Porro. de Verb. signif.* Similque in exorbitantibus non fit extensio a casu ad casum, *c. Is qui. de Filiis Presbyt. in* 6. *et c. Quae a Jure. de Reg. Jur.* in Abbas *in cit. c. Excommunicati. n.* 4. *h. t.* Glossa in c. *Quod translationem.* ℣. *Reservata.* et Barbosa *ibid. num.* 2. *h. t.* cum aliis docens, quod in generali commissione Legati a Latere non transeant casus Papae reservati. Verum tamen idem Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 5. *n.* 26. limitat hoc in illis, quae specialiter sunt solita concedi Legatis: nam talia veniunt generali mandato Legati, quamvis essent de Papae reservatis. Quinimo Azorius *cit. quaest.* 6. et Barbosa *d. cap.* 5. *n.* 27. censent, quod Legatus possit absolvere ab aliis excommunicationibus Papae reservatis: nisi excommunicatio ita fuerit Papae reservata, ut in ipsa constitutione expresse dicatur, quod a nullo alio, nisi a Papa, possit quis absolvi; prout fit *in Clem. Gravis. de Sentent. excomm.* et alibi.

30 Porro Legatus non de Latere, seu Missus, extra Provinciam sibi decretam non potest absolvere excommunicatos pro violenta manuum injectione in Clericos: ac intra Provinciam absolvit tantummodo subditos suos, non autem aliunde accedentes. Legatus Natus vero ne quidem subditis (seclusa speciali commissione) hanc absolutionem impertiri valet. Textus, et DD. *in cit. c. Excommunicati. h. t.*

31 Quinto, Legatus a Latere potest conferre Beneficia, quae in Provincia sibi decreta tempore suae Legationis vacant *ut c. Dilectus.* 6. *h. t. et cap.* 1. *eod. in* 6. *cum concordantiis.* Imo spectato Jure communi, concurrit ipse cum quolibet Ordinario Provinciae suae in collatione Beneficiorum; adeo, ut inter ipsos, simul et Papam, locus sit praeventioni, *c. Si a Sede.* 31. *de Praebend. in* 6. Nicol. Garcias *de Beneficiis, part.* 5. *cap.* 3. *num.* 40. *et seqq.* allegans Decisionem Rotae *in una Assisien. Beneficii,* 9. *Martii,* 1587. *coram D. Orano.* Barbosa *cit. lib.* 1. *cap.* 5. *n.* 28. *et seqq.* et communis.

32 Potest etiam Legatus a Latere ex officio Legationis conferre Beneficia ad Sedem Apostolicam devoluta, sive ex negligentia, sive ex delicto Inferiorum; eo quod gerat vices Domini Papae in Provincia. Idipsum desumitur ex *c. Venerabilis.* 37. *de Praebend.* ubi Legatus tale Beneficium contulisse legitur; ac notat Glossa *fin. in cap.* 1. *h. t. in* 6. Speculator *tit. de Legato.* §. *Nunc tractemus. n.* 1. Garcias *cit. cap.* 3. *n.* 20. Barbosa *ubi supra, n.* 32. *et seqq.* citans plurimos alios. Confert insuper Legatus a Latere Beneficia ad Episcopum devoluta, idque jure praeventionis, dummodo praeveniat: habet enim concurrentem cum quolibet Ordinario suae Provinciae in collatione Beneficiorum potestatem, ut prosime dictum. Garcias, et Barbosa, *ubi supra,* et alii.

33 Quin etiam potest Legatus a Latere ea Beneficia imposterum vacatura suae reservare collationi, quae caeteroquin potest conferre, *c. Praesenti.* §. 1. *h. t. in* 6. Speculator, *tit. de Legato.* §. *Nunc tractemus. n.* 2. Garcias *cit. part.* 5. *cap.* 3. *n.* 34. *et seqq.* Barbosa *d. cap.* 6. *n.* 55. cum plurimis aliis. Ita tamen; ut Legatione finita espirent reservationes ejusmodi, quando ad talium Beneficiorum collationem nondum est processum: simulque una pendente reservatione, Legatus aliam in eandem Ecclesia, vel respectu ejusdem Collatoris, aliquatenus non faciat: hoc enim expresse reperitur prohibitum in *cit. c. Praesenti.* §. *Caeterum. h. t. in* 6. ubi Glossa, et Doctores prosime allegati amplius hoc declarant.

34 Excipiuntur tamen hinc Ecclesiae Cathedrales, ac Regulares, et Collegiatae; hoc est, Dignitates principales de dictis Ecclesiis, puta, Episcopatus, Abbatia, Prioratus, et his similia, *c. Deliberatione.* 4. juncta Glossa ℣. *Ecclesias. h. t. in* 6. Item Dignitates post Episcopatum majores in Ecclesiis Cathedralibus, quae sunt electivae: nam tales non potest Legatus a Latere conferre, aut sibi reservare, *cit. c. Deliberatione.* etsi secus sit de Canonicatibus dictarum Ecclesiarum, ut notat Glossa *ibid.* ℣. *Ecclesias.*

35 Insuper Legatus e Latere non potest conferre Beneficia per Papam suae collationi specialiter, vel generaliter reservata, sine ejus commissione speciali, Barbosa *ubi supra* Garcias *cit. cap.* 3. *n.* 53. post Rotam *in Regiens. Canonicatus* 17. *Nov.* 1595. Azorius *part.* 2. *cap.* 28. *quaest.* 15. Pirhing. *h. t. n.* 25. et alii: nam in reservatis Summo Pontifici Legatus non potest se intromittere absque speciali mandato, c. *Quod translationem. h. t.* Quin etiam, quamvis Legatus habeat specialem facultatem conferendi Beneficia reservata, non idoirco potest conferre Beneficia vacantia in Curia, nisi hoc ipsum specialiter et expressu uidem fuerit concessum, juxta textum notabilem in c. *Licet Ecclesiarum.* 2. *de Praebend in* 6. Garcias *loc. cit. n.* 55. Addit Barbosa *cit. cap.* 5. *n.* 47. post Erasmum a Cockier, qood Legatus etiam non possit conferre Beneficia, quae ad collationem Episcopi spectant jure speciali, seu delegato a Papa.

36 Ulterius Legatus a Latere nequit conferre Beneficia juris patronatus Laicorum, quando istis jus illud competit ex fondatione, vel dotatione. Idque fit ex eo, ne Patroni ex suis bonis patrimonialibus fundantes, aut dotantes Ecclesiam, facile priventur jure suo, sicque tum ipsi, tum alii retrahantur a fundatione, et dotatione aliarum Ecclesiarum, c. *Cum Dilectus.* 28. juncta Glossa. ℣. *Quempiam praesentare. de Jurepatron.* et alia Glossa in *Clem. Per litteras* ℣. *Apostolicis. de Praebend.* Rabuffus *in Praxi Benefic. tit. Forma Signaturae* §. *Tertia pars Signaturae.* ℣. *Nec non juris patronatus. n.* 30. Garcias *d. part.* 5. *cap.* 3. *n.* 93. et alii. Idque etiam procedit in Beneficiis juris patronatus mixti; quia adhuc talia Legatus illa conferre non potest, ob rationem jam allatam. Federicus de Senis *Consil.* 65. §. *Ad primum.* Card. Tuschus *Lit. L. Concl.* 172. *n.* 10. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 5. *n.* 45. Garcias *loc. cit.* n. 67. et alii. Secus dicendum de Beneficiis juris patronatus Ecclesiastici: nam iste Legatus e Latere potest conferre, etiam non facta mentione, vel derogatione dicti juris patronatus; ut c. *Dilectus.* 6. *h. t.* Idemque dicendum de Beneficiis juris patronatus Laicorum ex privilegio, vel praescriptione duntaxat acquisiti: quia in his cessat ratio retractionis a fundatione, vel dotatione Ecclesiarum, de qua superius, ac proin bene potest talia Legatus conferre. Federicus de Senis, *ubi supra.* Card. Tuschus *d. Concl.* 172. *n.* 3. Garcias *loc. cit. n.* 72. Barbosa *n.* 46. et alii.

37 Rursus non potest Legatus conferre Beneficia litigiosa *cap.* 1. *et* 2. *Ut lite pendente etc.* Generaliter enim lite pendente nihil est innovandum, ne inde collitiganti quoquo modo praejudicium generetur, vel causa ipsius durior evadat. Insuper probabilius est, Legatum e Latere non posse conferre Beneficia, in mensibus alternis praeveniendo Ordinarios Collatores contra mentem Concordatorum inter Sedem Apostolicam et certas Nationes initorum, ut in Germania: talia enim Concordata habent rationem pacti, cui nec Summus Pontifex derogare solet, quamvis absolute de plenitudine potestatis suae posset. Pirhing. *h. t. n.* 25. *vers. Limitatur* 3. licet contrarium teneat Garcias *cit. cap.* 3. *n.* 42. *et seqq.* allegans pro se Decisionem Rotae.

38 Tandem, ut nonnullae aliae horum Legatorum praerogativae taceantur, de quibus fuse Barbosa *cit. lib.* 1. *Juris Eccles. univ. cap.* 5. *per totum* tractat, Legatus a Latere, utpote qui majus omnibus post Romanum Pontificem in Provincia sibi decreta imperium habere dignoscitur, potest Praelatis exemptis, ac Ecclesiae Romanae immediate subjectis, si eligantur in Episcopum, concedere licentiam deserendi suum Monasterium, et ad Ecclesiam sui Episcopatus transeundi, *c. Si Abbatem.* 36. §. 1. *de Election. in* 6.

39 Potest etiam ex officio suo confirmare electiones Archiepiscoporum, Episcoporum, atque Abbatum Exemptorum; uti habetur expressum in *cit.* c. *Si Abbatem* §. *Hujusmodi. eod. in* 6. In Germania vero tam Abbatum exemptorum, quam Episcoporum confirmatio, Summo Pontifici est specialiter reservata in Concordatis Germaniae; prout liquet ex horum tenore §. 3. Engel. *tit. de Electione. nu.* 5. Pirhing. *eod. n.* 305.

40 Alii vero Legati, qui non sunt Cardinales, seu de Latere, neque possunt ejusmodi electiones confirmare, nisi id eis a Sede Apostolica specialiter fuerit commissum, *cit.* §. *Hujusmodi.* Nec ullatenus valent conferre Beneficia, sine alia speciali concessione Pontificia, *text. clar. cap.* 1. *h. t. in* 6.

41 Quaeritur V. Utrum Nuntii Apostolici cum potestate Legati e Latere missi, eandem cum Legatis Cardinalibus potestatem habeant? Affirmat Garcias *part.* 5. *de Beneficiis. cap.* 3. *n.* 82. *et* Zoesius *h. t. n.* 15. hinc inferens, quod etiam talis Legatus possit conferre Beneficia, concurrendo cum ordinariis Collatoribus: favetque huic sententiae Glossa *fin. cap.* 1. *h. t.* Tum quia dicta clausula quidpiam debet operari, ne sit superflua. Tum quia *L.* 1. *ff. de Tutorib.* Proconsul, et Proconsulari potestate praeditus, inter se aequiparantur; idem ergo dicendum in proposito. His tamen non obstantibus.

42 Resp. I. Speciales, ac extraordinariae concessiones Legatorum a Latere, non extenduntur ad Legatos non Cardinales cum potestate Legati a Latere missos, nisi quatenus illae exprimuntur in litteris Legationis ipsorum. Ita Barbosa *cit. lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 5. *n.* 4. citans Erasm. Cockier *de Jurisdict. Ordin. in Exemptos, p.* 2. *q.* 2. *n.* 6. et Rochum *Tract. de Consuetud. n.* 323. Engel *h. t. n.* 7. post Piasecium *in Praxi Episcop. p.* 2. *cap* 5. *n.* 9. Ratio est: quia titulus ille, *Nuntii Apostolici cum potestate Legati a Latere*, non habetur ullo Jure scripto, sed solum de Stylo Curiae Romanae solet adjici Legatis missis, qui e Papae vivae vocis oraculo mandatum acceperunt, ac fimbriam vestimenti ejus tetigerunt, ut quoad hoc salvi sint, ac privilegiati, *arg.* c. *Per tuas. de Majorit. et obed.* et tradit Hostiensis *in Summa, h. t. num.* 2. et Speculator *tit. de Legato.* §. *Sequitur videre, in princ.* Atqui in generali concessione non veniunt ea, quae sunt speciali nota digna; ut est collatio Beneficiorum, quae speciem quandam donationis prae se fert, *cap. ult. de Offic. Vicarii in* 6. ergo. Accedit, quod Vicarius Generalis Episcopi, vi officii sibi generaliter commissi, non possit conferre Beneficia, nec alia graviora, et extraordinaria facere, nisi hoc ipsi specialiter fuerit commissum, *text. clar. cap.* 2. *et ult. eod. in* 6. haud obstante, quod idem censeatur esse Auditorium Episcopi, et sui Officialis, c. *Non putamus.* 2. *de Consuetud. in* 6. Idem ergo, servata proportione, dicendum in proposito. Quin imo in *cap.* 1. *h. t. in* 6. expresse negatur, ex ipsius Legationis munere concedi Legatis facultatem conferendi Beneficia, nisi hoc alicui eorum specialiter indulgeatur, aut nisi sint Legati Cardinales.

43 Nec obstant rationes *n.* 34. in contrarium allatae. Non prima: quia vi illius clausulae potest Nuntius Apostolicus cum potestate Legati a Latere missus, absolvere quoscunque excommunicatos ob percussionem Clerici, etiam undecunque venientes. Pirhing *h. t. n.* 28. Nam virtute talis clausulae videtur ejusmodi Legatis amplius e Sede Apostolica concessum prae caeteris Legatis Missis, *arg.* c. *Excommunicati.* 9. *h. t.* ac notat Glossa magna ibidem, merito tamen negans, quod possint conferre Beneficia,

nisi eis specialiter fuerit concessum. Addit Engel *h. t. n. 7.* dictum elausulam non superfluere, sed operari relative: quia se refert ad Mandatum Pontificium, et concessiones in eo contentas, quae in ampliori forma solent dari talibus Legatis, quam aliis. Nec secunda: quia in *cit. L. 1. ff. de Tutorib.* agitur solummodo de potestate dandi Tutorem: quae cum nulli sit praejudicialis, imo potius deserviat in bonum pupillorum, rectumque guberuium Reipublicae, non mirum, quod in urdine ad hanc sequiparetur Proconsul, et Proconsulari potestate praeditus: inde tamen non sequitur, hoc ipsum esse dicendum etiam de extraordinariis, ac speciali nota dignis concessionibus.

44 Quaeritur VI. Quibus modis finiatur officium Legati Sedis Apostolicae? Resp. cum Glossa *in c. Praesenti. ℣. Finitur. h. t. in* 6. et aliis, istud contingere multis modis. I. Finito praefixo tempore, si Legatus fuit constitutus ad determinatum tempus, *arg. c. De causis. 4. de Offic. Delegat.* II. Morte ipsius Legati, quando Legatio fuit personalis. III. Revocatione, seu quando Papa Legatum revocat. Quod intellige, quando revocatio illa jam fuit Legato intimata: alias enim, si revocationem Legatus ignoret, valida erunt, quae gerit, *c. Audita. §. Qui tamen. de Restitut. spoliat.* Atque de hisce tribus modis amplius in simili dictum est supra *Tit. praec.* §. 6. agendo de cessatione officii Judicis Delegati.

45 IV. Finitur officium Legati, quando is egressus est Provinciam sibi commissam animo non revertendi, *arg. cap ult. h. t.* Secus, quando fuit Legatus in pluribus Provinciis: quia tunc egressus unam, nondum amittit jurisdictionem super eam; cum Legatus in qualibet parte suae Legationis existens, jurisdictionem exerceat, ita ut negotia unius loci possit in alio explicare. *c. Novit. 7. h. t.* estque jam dictum supra *n.* 21. Imo etiam in Legato a Latere hoc est speciale, quod donec reversus sit in Urbem, possit absolvere quoscunque et undecunque accedentes, ab excommunicatione ob percussionem Clerici contracta; nam etiam Proconsul, cui aequiparatur Legatus a Latere, juxta Glossam in *c. Legatos. ℣. Proconsulum. h. t. in* 6. portam Romanam ingressus primum deponit imperium, *L. ult. ff. de Offic. Proconsul.*

46 V. Cessat officium Legati relatione negotii ad Papam: siquidem causa quacunque ad Summum Pontificem relata, Legatus in ea amplius procedere non potest, sicque desinit esse Judex illius, *c. Licet. 5. h. t.* Plura de officio Legati videri possunt apud Speculatorem, *tit. de Legato.* Hostiensem *in Summa. h. t.* Barbosam *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap.* 5. per totum, et alios ab ipso citatos.

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis Ordinarii.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*

1 Visu hactenus de officio et potestate Judicis Delegati, ac Legati in specie, nunc subjicitur Rubrica *De Officio Judicis Ordinarii* in genere; haud obstante, quod in progressu praesentis Tituli potissimum fiat mentio de officio Archiepiscopi, et Episcopi. Suppositis igitur illis, quae de Jurisdictione ut sic, ac variis differentiis Judicis delegati et ordinarii, superius *Tit.* 29. §. 1. *et* 2. jam dicta fuerunt; restat in specie disserere de Judice ordinario, ejusque Officio, et variis ipsum concernentibus. Hinc sit

§. I.

De iis, qui Appellatione Ordinarii, et Episcopi veniunt.

SUMMARIUM.

2 *Ordinarius generatim, quis dicatur?*
3 *Differentia inter Ordinarium, et Dioecesanum.*
4 *Dioecesani nomine, quis veniat? Et num. praeced.*
5 *Ob identitatem rationis hoc quandoque extenditur ad alium Ordinarium.*
6 *Romanus Pontifex est Christi in terris Vicarius etc. ac Ordinarius Ordinariorum.*
Cur vocetur Papa? Ibid.
7 *Duplex in Papa distingui potest potestas, nimirum absoluta, seu suprema.*
8 *Et ordinaria.*
9 *Ordinariorum nomine veniunt Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, et Episcopi.*
10 *Primates, qui?*
11 *Patriarcha, quis, et an sit idem ac Primas?*
12 *Vicarius Generalis Episcopi venit nomine Ordinarii.*
13 *Sicut et Capitulum Sede vacante. Et num. praec.*
14 *Imo et quicunque Praelatus inferior in materia sibi adaptabili.*
15 *Decretum quidpiam statuens de Ordinariis, extenditur ad omnes jurisdictionem ordinariam habentes, nisi subjecta materia aliud exposcat.*
16 *Episcopi nomine veniunt Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae.*
17 *Limitatur hoc odiosis, et materia correctoria.*
18 *Appellatione Episcopi propria non venit, nisi in Episcopum consecratus.*
19 *Non item electus in Episcopum, et confirmatus.*
20 *Nisi loquendo in illis, quae spectant duntaxat ad jurisdictionem.*
21 *Episcoporum appellatione quoad pertinentia ad eorum jurisdictionem, aliquando veniunt soli Episcopi.*
22 *Ut in recognitione Miraculorum.*
23 *In causis Matrimonialibus.*
24 *Et in Monitoriis, quae dantur ad finem revelationis rerum deperditarum.*
25 *Aliquando Episcoporum appellatione etiam veniunt inferiores Praelati, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes.*
26 *Idque exemplificatur. Et num. praec.*
27 *Episcopi nomine, an veniat Vicarius Generalis, ac Delegatus ipsius?*
28 *Parochi an veniant nomine Praelatorum, seu Ordinariorum? Et num. seqq.*
Plebanus, quis? Ibid.
29 *Parochi spectato Jure communi, non habent jurisdictionem in Foro externo, sed Poenitentiali tantum.*
30 *Solvitur instantia*, ex c. Cum ab Ecclesiarum. h. t. *desumpta.*
31 *Parochus non nisi large dicitur Praelatus.*

Quaeritur I. Appellatione Ordinarii, qui veniant? Resp. I. Generatim loquendo, *Ordinarius* dicitur quilibet habens in loco ordinariam jurisdictionem, hoc est, qui alicubi habet jurisdictionem suo jure, non alieno beneficio, *l. More majorum. ff. de Jurisd. omn. judic.* Ita Glossa *in c. Ordinarii. ℣. Locorum. h. t. in* 6. juncto textu *ibid. et in c. Ut animarum. de Constitut. in* 6. Abbas *in c. Cum olim. n.* 2. et Fagnanus *ibid. n. 8. de Praescript.* Card. Tuschus *Litt. O. Conclus.* 185. *nu.* 1. et alii. Idque desumitur ex ipsa nominis etymologia: nam ly *Ordinarius*, derivatur ab *ordine*: sicque imprae- 2

sentiarum importat, idem ac jurisdictionem illam, seu potestatem, quam Princeps supremus (qualis est Papa in Ecclesia Catholica) servato ordine, ac juxta proportionem officiorum suorum, impartitur inferioribus Magistratibus, seu Praelatis.

3 Atque ex his Abbas *loc. cit.* colligit differentiam inter Dioecesanum, et Ordinarium. Nam *Dioecesanus* proprie dicitur solus Episcopus: hoc enim vocabulo denotatur ille, qui praeest toti Dioecesi, quod convenit soli Episcopo, *arg. c. Cum Episcopus.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *In tota sua h. t. in* 6. *Ordinarius* vero appellatur, qui habet ordinariam jurisdictionem: unde nomen istud convenit cuilibet talem jurisdictionem habenti ut puta Capitulo Sede vacante, nec non Praelatis inferioribus respectu propriorum subditorum, *c. Cum ab Ecclesiarum.* 7. *h. t.*

4 Unde Glossa *Clem.* 1. ℣. *Dioecesanis. de Jurepatronat.* Abbas *loc. cit.* et Fagnanus *ubi supra, n.* 7. inquiunt, quod, quando Decretalis aliqua loquitur de Dioecesano, ea non procedat in inferioribus Praelatis, licet habeant in loco jurisdictionem ordinariam: alioquin simpliciter dixisset *Ordinariis*, et non *Dioecesanis.*

5 Intellige, dummodo materia subjecta non aequaliter sit apta concernere tam Episcopum, quam alium Ordinarium. Alioquin enim secus foret dicendum, ac nomen *Dioecesani* ob identitatem rationis extenderatur ad alium Ordinarium; prout limitat Abbas *cit. n.* 2. et amplius *in c. Joannes n.* 2. *de Testament.* Ubi textum illum, quod Executor testamentarius *per Dioecesanum cogi debet testatoris explere ultimam voluntatem* post Jo. Andream *ibid.* ampliat, atque intelligit etiam in illis, qui habent jurisdictionem Episcopalem, vel quasi Episcopalem in loco; ubi multi Abbates, et Capitulum Sede vacante, qui proinde possunt facere memoratam compulsionem. Nam mens citatae Decretalis verisimiliter non fuit, ponderare officium Episcopale, sed magis jurisdictionem Episcopi: sicque ly *Dioecesanum*, ob favorem ultimarum voluntatum, videtur large accipiendum, et ampliandum ad alios Ordinarios consimili jurisdictione pollentes.

6 Quaeritur II. Quinam in specie secundum Canones veniant appellatione Ordinarii? Resp. I. Inter Ordinarios totius Orbis Christiani primum sibi locum vendicat Romanus Pontifex, Christi in terris Vicarius, *Matth. cap.* 16. *Joan. cap.* 21. *et c. Quanto. de Translat. Episc. et c. Solitae. de Majorit. et obed. et Extravag. Unam sanctam. eod. inter Communes.* Et alio receptissimo nomine appellatur *Papa*, id est, *Pater Patrum*; ut explicat Glossa *in Prooemio Clement.* ℣. *Papa.* Qui est Universalis Ecclesiae Episcopus, prout definivit Pelagius II. *in Constit.* 1. quae incipit, *Manifesto*, ac refertur *Tom* 1 *Bullarii Romani.* habens pro Dioecesi sua totum orbem, *c. Ad honorem. de Auctorit. et usu Pallii.* Zerola *in Praxi Episc. part.* 1. ℣. *Pragmatica.* §. *Ad tertium.* Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat* 57. *n.* 4. Estque Ordinarius Ordinariorum, *can. Cuncta per mundum.* 9 *q.* 3. et Glossa *in c. Cum nullus.* ℣. *In eadem. de Temporib. Ordinat. in* 6 habens concurrentem potestatem cum omnibus Ordinariis, *cit. c. Cuncta per mundum. et cap. ult. de Foro compet. et c. Si eo tempore. de Election. in* 6. cum similibus. Ita, ut ex omnibus Mundi partibus liceat ad Papam appellare, omisso etiam medio, *can. Ad Romanam.* 2. *q.* 6. Quique suam potestatem non ex hominibus, sed immediate a Deo habet: prout amplius dictum est supra *Tit.* 2. *De Constitutionibus.* §. 3. *n.* 53. *et* 55.

7 Ubi notandum cum Abbate *in c. Accusatum. n.* 2. *et de Simonia.* Fagnano *in c. Consultationibus. n.* 72. *et seqq. de Cleric. aegrot.* et aliis, quod in Papa duplex possit distingui potestas, absoluta videlicet ac ordinaria. *Potestas absoluta*, seu suprema Papae, dicitur illa, secundum quam Papa intelligitur esse supra omne Jus positivum humanum, et proin supra id pro suo arbitrio dispensare, et disponere valet. Atque haec alio nomine appellatur *Plenitudo potestatis*; de qua fit mentio *in c. Proposuit.* 4. *de Concess. Praebend.* ubi Pontifex illis utitur verbis: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare.* Verum hac absoluta potestate non censetur Pontifex uti, nisi de hoc constet per appositam clausulam, *Non obstantibus etc.* vel illam, *De Apostolicae potestatis plenitudine.* Abbas *in c. Innotuit n* 21. *de Election.* citans Innocentium. Fagnanus *loc. cit. n.* 73. *et seqq.* Et merito: nam, cum Jura sint fundata super ratione, *can. Erit autem lex. dist.* 4. non debet, nec solet Papa ab ipsis recedere sine gravi causa, et absque expressa declaratione.

Potestas ordinaria Papa dicitur ea, quae est a Jure regulata, hoc est, quae sequitur ordinem Juris positivi, ac regulatur ad limites dispositionis suae. Et secundum hanc Papa non potest quempiam sine justa causa ab officio vel Beneficio suo amovere, nec alia facere, quae sunt contra dispositionem Juris communis; haud obstante, quod talia facere possit secundum potestatem suam absolutam, seu de plenitudine potestatis. 8

Resp. II. Inter Ordinarios quoque secundum Canones connumerantur Patriarchae, Primates, Archiepiscopi, et Episcopi: adeoque Ordinariorum nomine simpliciter prolato, hi omnes pro sua quisque Provincia, vel Dioecesi, venit intelligendus. Ita communis; ac loquendo de Episcopis, patet *ex cap.* 1. *et c. Conquerente.* 16. *h. t.* Quomodo autem Archiepiscopo competat jurisdictio in Subditos suorum Suffraganeorum (nam respectu propriorum subditorum suae Dioecesis habet se ut Episcopus) dicetur in progresso. 9

Porro *Primates* dicuntur Archiepiscopi quidam potentiores, eo vel maxime, quod primas teneant Civitates, seu majores regant Metropoles. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 6. *n.* 44. Engel *tit de Majorit. et obed. n.* 23. 10

Patriarcha graece, latine *Summus Patrum* interpretatur *can. Cleros* §. *Patriarcha, dist.* 21. Et quod saltem late sumpto vocabulo idem sit *Primas*, quod *Patriarcha*, colligitur *ex can.* 1. *et* 2. *dist.* 99. Unde Glossa 1. *in c. Coram. De in integrum restitut.* exinde concludit, quod Primatia, et Patriarchatus, una tantum dignitas sit, licet nomina sint diversa. Verum stricte loquendo Primates non idem habent Officium, eademque auctoritatem, quam habent Patriarchae; prout late ostendit Barbosa *loc. cit. cap.* 6. *n.* 10. *et seqq.* 11

Resp. III. Etiam Vicarius Generalis Episcopi, et Capitulum Sede vacante, veniunt nomine Ordinarii. Prior pars est Glossae *in c. Romana.* ℣. *Generaliter. de Appellat. in* 6. eamque tenet Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut cap.* 20. *n* 4. Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 32. *n.* 28. *et n.* 118. et alii qui volunt, jurisdictionem Vicarii Generalis esse ordinariam, et non delegatam, juxta dicta *Tit de Officio Vicarii* §. 4 *n.* 91. *et seqq.* Nam ex hac doctrina illico sequitur, eum venire nomine *Ordinarii.* 12

Altera pars, loquens de Capitulo Sede vacante ex eo patet: quia Sede vacante potestas, seu jurisdictio Episcopi devolvitur ad Capitulum; ut *c. Cum olim.* 14. *de Majorit. et obed.* et docet Glossa *ibid.* ℣. *Capitulo*, communiter recepta. Unde illud potest omnia exercere, quaecunque pertinent Jure communi ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, exceptis duntaxat specialiter prohibitis. Barbosa *loc. cit. allegat.* 57. *n.* 9. et alii, quos citat; ergo sicut Episcopus, ita et Capitulum Sede vacante, venit nomine Ordinarii. 13

14 Resp. IV. Tandem Ordinarii appellatione venit quicunque Preelatus inferior, habens jurisdictionem ordinariam, quando materia, super qua verbum illud ponitur, est ipsi adaptabilis, ac aequaliter competens. Ita desumitur *ex c. Cum ab Ecclesiarum.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Ecclesiastica. h. t* ac tradit Rota *Decis.* 798. *n.* 3. *part.* 1. *Recent. apud Farinacium.* Barbosa *de Appellat. verb. juris signif. Appellativo.* 177. *n.* 1. citans plurimos alios. Quia enim quicumqoe Praelati respectu suorum subditorum ordinaria gaudent jurisdictione; haud immerito nomine Ordinarii absolute prolato intelliguntur, quotiescunque materia subjecta etiam inferioribus est adaptabilis, secus autem, si non omnibus aequaliter competeret, sicque materia subjecta aliud suaderet. Ludov. Gomesius *Repetit. in c. Ut animarum. nu.* 63. *de Constitut. in* 6.

15 Infertur proinde, quod si in aliquo Juris Decreto quidpiam Ordinariis committitur, vel de Ordinariis statuitur, nisi subjecta materia aliud exposcat, illud non ad Episcopos tantum, sed etiam ad omnes habentes jurisdictionem ordinariam extendatur. Glossa *in c. Ordinarii.* ℣. *Locorum. h.t. in* 6. id exemplificans in potestate ordinaria instituendi, et destituendi in Beneficiis Ecclesiasticis. Nicol. Garcias *de Beneficiis, part.* 5. *cap.* 4. *n.* 2. Barbosa *cit. Appellat.* 177. *n.* 2. *et seqq.* et alii.

16 Quaeritur III. Quis nomine Episcopi intelligatur, et an eo nomine quandoque veniant inferiores Ordinarii? Et notanter additur, *inferiores.* Nam, quod Episcoporum appellatione veniant Superiores, ut puta Archiepiscopi, Primates, et Patriarchae, textus est *in can. Claros* §. *Omnes autem. dist.* 21. et notat Glossa singularis *in c. Quia periculosum.* ℣. *De Episcopis. de Sentent. excommunic. in* 6. Quia (inquit) non est superiorem Ordinem Episcopo reperire, et sic etiam Papa se vocat Episcopum: unde eo ipso, quod de Episcopis exprimitur, veniunt Superiores.

17 Dummodo tamen hoc limitetur in odiosis, ac in materia correctoria, quae sunt stricte interpretationis: nam si illegitimus a Papa dispensetur ad Episcopatum, non idcirco censetur dispensatus ad Archiepiscopatum, *arg. cap.* 1. *et* 2. *de Filiis Presbyt. in* 6. Barbosa *de Appellat. verb. Jur. signif. Appellativo.* 89. *n.* 2. *et seqq.* citans alios. Quibus praenotatis

18 Resp. I. Appellatione Episcopi vere ac proprie non venit, nisi in Episcopum consecratus. Ita Abbas *in c. Eam te. n.* 2. *de Rescript.* et alii proximo citandi. Ratio est: quia Episcopatus est verus Ordo; et non simplex Dignitas in Ecclesia Dei. Unde *in can. Qui Episcopatum.* 8. *q.* 1. optime dicitur, quod *Episcopatus nomen est operis, non honoris.*

19 Et hoc adeo verum est, ut stricte ac proprie loquendo, appellatione Episcoporum etiam non veniant electi in Episcopos, at confirmati, *arg. c. Tua.* 8. *De his quae fiunt a Praelat.* ibi: *Episcopo, vel Electo.* juncto Pontificali Romano, *Tit. De Consecratione Electi in Episcopum,* ubi tales non appellantur simpliciter *Episcopi,* sed cum Addito, *Electi.* Glossa *in cap.* 1. ℣. *Dedicanda, de Religios. domib. et in Clement.* 2. *in casu. et* ℣. *Pontificum, de Celebrat. Missar. et in Clem.* 1. ℣. *Quamvis. Pontificem. de Poenis.* Abbas *in d. c. Eam te. n.* 2. *de Rescript.* Emman. Rodericus *Tom.* 1. *Quaest. Regul. q.* 18. *art.* 2. Barbosa *cit. Appellat.* 89. *n.* 5. Card. Tuschus *Litt. E. Concl.* 233. *n.* 1. et alii. Quia donec sit consecratus, remanet electus: consecratio autem facit eum esse Episcopum. Felinus *in c. Meminimus. a princip. de Accusat.* inde inferens, quod Civitas occidens Electum, non incurrat poenam, quam incurreret occidendo Episcopum.

20. Fatendum tamen, quod in illis, quae spectant ad jurisdictionem, et non ad Ordinem, nomine Episcopi veniat etiam electus, et confirmatus, per textum notabilem *in c. Transmissam.* 15. *de Election.* Ubi proin Abbas *in Summario* generaliter docet, quod Episcopus electus, et confirmatus, sed nondum consecratus, possit ea, quae sunt jurisdictionis, non autem ea, quae sunt Ordinis Episcopalis: haec etiam primum transferuntur in eum per consecrationem. Concordat Glossa *in Clem* 1. ℣. *Episcopis. de Foro compet.* et communis.

21 Resp. II. Episcoporum appellatione, ac loquendo de pertinentibus ad eorum jurisdictionem, veniunt aliquando Episcopi tantum, aliquando etiam Praelati inferiores jurisdictionem quasi Episcopalem habentes. Ita Barbosa *cit. Appellat.* 89. *n.* 15. *et seqq.* Atque in particularibus casibus, num hoc vel illo modo Episcopi nomen veniat, discernendum erit potissimum ex appositis, vel non appositis, certis Clausulis, seu Dictionibus, ipsasque subjecta materia, stylo Curiae Romanae, aliisque hujusmodi circumstantiis. Quod ipsum declaratur exemplis.

22 Sic imprimis Recognitio miraculorum non spectat ad alium, quam ad Episcopum, juxta Concilium Trident. *Sess.* 25. *de Invocat. et Venerat. Sanctorum,* ibi: *Nisi eodem recognoscente, et approbante Episcopo.* Ubi ponderanda dictio illa, *Nisi,* quae habet vim Dictionis taxativae. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 97. *n.* 9. Aloys. Riccius *in Praxi rerum Fori Ecclesiast. Decis.* 563. *in* 1. *edit. alias Resolut.* 485. *in* 2. *edit.* et alii.

23 Similiter *Causae matrimoniales, et criminales — Episcopi tantum examini, et jurisdictioni relinquuntur,* juxta Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 20. *de Reform.* Ac proinde, quia idem Concilium utitur Dictione taxativa *Tantum,* non posse Abbates quantumvis exemptos, et jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, de causis matrimonialibus cognoscere, tenuit Rota *coram D. Coccino, Decis.* 346. *num.* 8. *inter ejus impressas,* et refert Barbosa *cit. part.* 3. *allegat.* 84. *num.* 2. et alii. Concordant dicto superius *Tit.* 23. *De Officio Archidiaconi, n.* 12. *et seqq.*

24 Rursus, quod Monitoria, quae fiunt ad finem revelationis pro rebus deperditis, seu subtractis, *a nemine prorsus praeterquam ab Episcopo, decernantur,* statuit idem Concilium Trident. *Sess.* 25. *cap.* 3. *de Reform.* Unde propter additam Dictionem taxativam *Praeterquam,* non posse talia Monitoria decerni per Praelatos ordinarios, etiam exemptos, Episcopo inferiores, a Sac. Congregatione decisum esse, refert Nicol. Garcias *part.* 5. *de Beneficiis. cap.* 8. *nu.* 95. Barbosa *in cit. Appellat.* 89. *n.* 17. allegans alios. Taceantur similia.

25 Econtra, quod appellatione Episcoporum, in spectantibus ad jurisdictionem quandoque veniant Praelati inferiores, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, ac vel maxime, ubi indefinite, et sine aliqua Dictione exclusiva, fit Episcoporum mentio, declaratur inductione. Sic imprimis Praelati Regulares, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, respectu propriorum Subditorum utuntur facultate dispensandi in occultis irregularitatibus etc. atque absolvendi suos Subditos a quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis; prout concessum est Episcopis in Concilio Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de Reform.* Emman. Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. quaest.* 61. *art.* 9. et alii. Et merito: ne deterioris conditionis debeant esse Regulares exempti, quam Saeculares Episcopis subjecti.

Deinde, quod Decretum Concilii Tridentini *Sess.* 21. *cap.* 8. *de Reform.* loquens de visitatione ab *Episcopis* quotannis peragenda, extendatur etiam ad inferiores Praelatos jurisdictionem habentes; tradit Azorius *part.* 1. *lib.* 12. *cap.* 18. et Barbosa *d. Appellat.* 89. *n.* 20. Nam per ratio militat in istis respectu

propriorum Subditorum, quae in Episcopis. Omittuntur plura his similia.

27. Resp. III. Nomine Episcopi simpliciter prolati, venit etiam Vicarius Generalis ipsius, ubi is non reperitur exclusus, imo et Delegatus Episcopi habens ad hoc speciale mandatum. Ita Glossa *in cap. un.* ℣. *Per Episcopos. de Capell. Monach.* in 6. dicens, quod intelligantur per Episcopos a suis Ecclesiis removeri, qui per Vicarios ad hoc mandatum habentes, vel per Delegatos removentur; ut *c. Licet. de Offic. Vicarii*, in 6. *et c. Qui per alium. de Reg. Jur.* in 6. Nicol. Garcias *d. part.* 5. *cap.* 8. *n.* 95. Layman *in c. Cum in Generali. n.* 9. §. *Limitari. de Offic. Vicarii*, in 6. id limitans, ubi Episcopus quaedam sibi specialiter reservavit. Barbosa *cit. Appellat.* 89. *n.* 25. cum aliis pluribus. Desumitur hoc, praeter Jura jam allegata, ulterius ex Concilio Trident. *Sess.* 24. *cap.* 6. *de Reformat.* ubi, cum voluit Vicarium excludere a potestate absolvendi a crimine haeresis, id expressit, dicens: *Eis* (Episcopis) *tantum, non eorum Vicariis sit permissum.* Accedit, quod *in c. Si haeredes.* 6. *et c. Tua nobis.* 17. *de Testament.* expresse dicatur, per Episcopum loci, sive (ut dicitur *in c. Joannes.* 19. *eod.*) per Dioecesanum, Haeredes, ipsosque testamentorum Executores esse compellendos ad implenda jussa Testatoris: et tamen hoc etiam fieri posse per Vicarium Generalem, ac per Capitulum Sede vacante, utpote in quod potestas ordinaria Episcopi devolvitur, jam dictum est supra *n.* 5.

28 Quaeritur IV. Utrum Parochi veniant nomine Praelatorum, sive Ordinariorum jurisdictionem in Foro externo habentium? Ratio dubitandi, et affirmativam tenendi, desumitur *ex c. Cum Ecclesiarum.* 3. *h. t.* ubi Plebanus, cujus nomine intelligitur Parochus, seu Curatus, Plebis sibi commissae curam gerens, connumeratur inter Ecclesiarum Praelatos; et censetur habere potestatem in Clericos vel Laicos Parochianos suos, Interdicti ac excommunicationis sententiam ex rationabili causa ferendi: atqui hoc spectat ad jurisdictionem Fori externi, et contentiosi, *arg. c. Quaerenti.* 20. *de Verb. signif. et cap.* 1. *de Sentent. excommunicat.* in 6. ergo: Verum his non obstantibus

29 Resp. I. Parochi locorum spectato Jure communi, jurisdictionem in Foro externo non exercent, sed tantum in Foro Poenitentiali: adeoque secluso speciali privilegio, nec excommunicare, aut alias censuras ferre possunt, nec proprie nomine Praelatorum, sive Ordinariorum jurisdictionem in Foro externo habentium veniunt. Ita desumitur ex *can. De persona.* 11. *q.* 1. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Non ab alio.* Item ex *Clem. Dudum. de Sepult.* ubi specialis mentio fit de Praelatis, et specialis de Parochis, seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum; ac notat Abbas *in c. Si Sacerdos. n.* 10. *h. t. et d. c. Cum ab Ecclesiarum. n.* 1. et Layman *ibid. n.* 4. et alii.

30 Nec obstat textus *in cit. c. Cum ab Ecclesiarum. h. t.* Nam Plebanus ille, qui ibidem dicitur potestatem excommunicandi habuisse, non erat simplex Parochus, seu Curatus, cum inter Praelatos numeretur: sed de jure speciali, ut puta ex privilegio, vel praescriptione, obtinebat jurisdictionem in Foro externo, ac potestatem excommunicandi, non autem de Jure communi. Abbas *in cit. c. Cum ab Ecclesiarum. n.* 1. et Barbosa *ibid. n.* 3. Pirhing *h. t. n.* 75. citans insuper Innocentium *in c. Quanto. n.* 2. *h. t.*

31 Atque hac ratione, videlicet ob jurisdictionem in Foro externo ex speciali jure obtentam, merito Plebanus ille inter Praelatos connumeratur. Alioquin autem Parochus, seu simplex Curatus, non nisi large loquendo potest dici *Praelatus*, quatenus praeest Parochianis in Foro animae; et sic eisdem quasi est *praelatus, seu ante latus*: sed stricte illi soli dicuntur Praelati, qui habent jurisdictionem quandam Fori contentiosi. Abbas *d. n.* 1.

§. II.
De jurisdictione Archiepiscopi in Suffraganeos, horumque Subditos.

SUMMARIUM.

32 *Archiepiscopus, unde sic dicatur?*
Appellatur alio nomine Metropolitanus; et cur? Ibid.
33 *Potest dari Archiepiscopus, qui non sit proprie Metropolitanus.*
34 *Episcopi Metropolitano subjecti, dicuntur Suffraganei ipsius; et cur?*
35 *Archiepiscopus habet jurisdictionem in Suffraganeos suos, potestque ipsis praecipere etc.*
36 *Ac in eosdem proferre censuras, spectato Jure antiquo.*
37 *De facto quoad causas criminales Episcoporum observandum est Decretum Concilii Tridentini.*
38 *An Archiepiscopus de facto cognoscat de causis civilibus Suffraganei, per proprium subditum coram eo conventi?*
39 *Et quid, si Suffraganeus proprium subditum convenire velit?*
40 *Archiepiscopus non habet jurisdictionem in subditos sui Suffraganei, praeter casus in Jure expressos.*
41 *Nec obstat regula:* Si vinco vincentem te, multo magis vinco te; *Cur?*
42 *Archiepiscopus est Judex ordinarius totius Provinciae; et quomodo.*
43 *Enumerantur octodecim casus, in quibus Archiepiscopus habet exercitium jurisdictionis in subditos Suffraganei sui; nempe*
44 I. *Quando causa ad eum per appellationem defertur.*
45 II. *Quando visitat Provinciam.*
46 *Et si tunc in eos nequeat exercere jurisdictionem Fori contentiosi, nisi in duobus casibus; et quibus?*
47 *Quando Archiepiscopus possit visitare Provinciam?*
48. III. *Ad supplendam negligentiam Suffraganei.*
49 IV. *Propter officium varium, seu discrepantiam in divinis Officiis; et quomodo?*
50 V. *Ratione Fori; et in quo sensu?*
51 VI. *In causa criminali ubi Episcopus crimen Ecclesiasticum imposuit Clerico, vel Laico subdito.*
52 VII. *Quando subditus Suffraganei peccat in Dioecesi Archiepiscopi.*
53 VIII. *Si subditos Suffraganei non vult ejus mandatis parere, postquam ab Archiepiscopo fuit absolutus ab excommunicatione.*
54 IX. *Ratione rei sitae in Dioecesi Archiepiscopi.*
55 X. *Quando Suffraganeus remmittit causam ad Metropolitanum per relationem, seu consultationem.*
56 XI. *Si Canonici tumidi cessant a Divinis in Ecclesia Cathedrali.*
57 XII. *Quando notorium est, sententiam Episcopi esse injustam, et Metropolitanus aditur pro ejus emendatione.*
58 XIII. *Archiepiscopus concedit Indulgentias per totam Provinciam.*
59 XIV. *Ecclesia Suffraganei vacante custodit Archiepiscopus bona ejus defectum Canonicorum.*
60 XV. *Si habet speciale privilegium Papae.*
61 XVI. *Aut per legitimam consuetudinem obtinuit ampliorem jurisdictionem in subditos Suffraganei.*
62 XVII. *Quando Episcopus facit permutationem cum Capitulo suo.*

63 XVIII. *Et quando Suffraganeus, qui recusatur, ut suspectus, remittit causam ad Metropolitanum.*

32. Quaeritur I. An, et qualem jurisdictionem Archiepiscopus habeat in Suffraganeos Episcopos? Ubi praenotandum, quod *Archiepiscopus* sic dicitur a graeco verbo Ἄρχων, quod latine significat *Princeps*, quasi ipse sit *Princeps Episcoporum*, suae videlicet Provinciae; *can. Cleros. dist.* 21. Et hic alio nomine appellatur *Metropolitanus*, vel a mensura Civitatum; quia quaelibet Provincia, cui praeest Metropolitanus, decem, aut undecim Civitates, et totidem Suffraganeos Episcopos, olim sub se continere solebat, *can. Scitote*. 6. *q*. 3. Vel dicitur *Metropolitanus* a *Mitros*, quod est Mater, et *Polis*, quod est Civitas: quia nimirum Archiepiscopalis Ecclesia est sita in Metropoli caetararum Civitatum, atque ipsa existit quasi Mater aliarum Ecclesiarum totius Provinciae, *can. De iis. dist.* 12. et notat Glossa *in cit. can. Cleros.* ℣. *A mensura* et Abbas *in c. Suffraganeis. n.* 1. *de Election.*

33 Atque haec procedunt ordinarie loquendo. Contingit enim aliquando, ut quis sit Archiepiscopus, et tamen non Metropolitanus proprie, ac in praefato sensu; eo quod nullum sub se habeat Episcopum Suffraganeum. Prout non habere Rossanensem, et Lancianensem Archiepiscopos, refert Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 7. *n.* 7. Concordat Azorius *part.* 2. *lib.* 3. *cap.* 35. *q.* 1. et Pirhing *h. t. n.* 13.

34 Porro Episcopi Metropolitano subjecti, in Jure appellantur *Suffraganei* ipsius; ut *d. can. Scitote*. 6. *q.* 3. *et c. Suffraganeis* 11. *de Elect. et cap.* 1. *de Foro compet. in* 6. Idque dicitur a *Suffragando*: quia videlicet caeteri Provinciae Episcopi suffragantur Archiepiscopo in officio Episcopali; puta in consecrando alios Episcopos, celebrando Concilia, et hujusmodi. Abbas *cit. n.* 1. et alii. His praenotatis

35 Resp. I. Archiepiscopus habet jurisdictionem ordinariam in omnes Suffraganeos non exemptos suae Provinciae: unde tanquam Ordinarius, atque immediatus eorum Superior, potest iisdem praecipere, quae ad ipsorum spectant officium; atque etiam compellere negligentes per censuras Ecclesiasticas ad praestandum officium suum; et puta, quod in Ecclesiis suis resideant, justitiam subditis administrent, Synodus debitis temporibus celebrent, ac alia hujusmodi faciant, quae debent. Ita Barbosa *cit. lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 7. *n.* 18. *et seqq.* singula amplius deducens. Idipsum desumitur *ex can.* 1. *et seqq.* 9. *quaest.* 3. *et cap. Pastoralis.* 11. §. 1. *h. t.* ibi: *Licet Episcopus suus eidem* (Archiepiscopo) *sit Metropolitana lege subjectus.* Ubi Abbas n. 2. inde concludit, quod Archiepiscopus sit Judex ordinarius omnium Episcoporum suae Provinciae; ac de horum excessibus parvis possit cognoscere, ipsosque suffraganeos Episcopos punire, *can. Quia cognovimus.* 10. *q.* 3.

36 Concordat *c. Romana* §. *fin. h. t.* ubi Archiepiscopus justa de causa potest interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententiam in Suffraganeos suos proferre: dummodo hoc praestat per se, et non per Vicarium Generalem, utpote cui ob reverentiam Pontificalis officii istud ibidem prohibetur: simulque non statim ad excommunicationem deveniat, sed incipiendo a leviori censura prius ingressum Ecclesiae interdicat. Engel *tit. de Majorit. et obed.* §. 4. *n.* 29. Sannig *h. t. cap.* 5. *n.* 10. et alii. Atque haec procedunt spectato Jure antiquo.

37 Verumtamen de facto observandum est Decretum Concilii Trident. *Sess* 24. *cap.* 5. *de Reform.* ubi mature statutum fuit, quod minores criminales causae Episcoporum in Concilio tantum Provinciali cognoscantur, et determinentur, vel a Deputatis per Concilium Provinciale: causae vero criminales graviores contra Episcopos, quae depositione aut privatione dignae sunt, ab ipso tantum Summo Pontifice cognoscantur, et terminentur. Unde liquet, quod Jure novo non parum restricta fuerit dicta potestas Archiepiscoporum procedendi contra Episcopos suffraganeos circa causas horum criminales.

38 Dicitur notanter, *circa causas horum criminales.* Nam loquendo de causis civilibus, adhuc de facto Metropolitanus cognoscit de ipsis, quando subditus Suffraganei coram ipso convenit proprium Episcopum in causa aliqua mere civili. Ratio est: quia circa causas civiles nihil reperitur immutatum in Concilio Tridentino, sicque remanet Jus antiquum in suo vigore, *l. Praecipimus. C. de Appellat.* Atqui de Jure antiquo generale est, quod Actor debeat sequi Forum Rei, et hunc convenire coram Judice suo ordinario; qualis respectu Episcopi est Archiepiscopus. Abbas *in cit. c. Pastoralis. n.* 2. *h. t.* Engel *loc. cit. n.* 28. Quamvis Barbosa *lib.* 1. *Jur. Ecclesiast. univ. cap.* 7. *n.* 46. alleget quandam Declarationem Sac. Congregationis Cardinalium, negotiis Episcoporum et Regularium praepositorum, *de anno* 1588. *die* 31. *Maii*, ubi censuit, Archiepiscopum non posse esse Judicem in causis civilibus, quae agitantur contra Episcopos suffraganeos. Verum, donec dicta Declaratio in forma authentica exhibeatur, haud immerito de ipsa dubitari potest, ob rationem jam dictam, et amplius ostendit Engel *loc. cit.* aut forsan ipsa loquitur de causis civilibus in aliquo delicto Episcopi fundatis.

39 Quod si autem Episcopus, qui in propria causa Judex esse non potest, subditum suum convenire velit, id non coram Archiepiscopo fieri poterit: Archiepiscopus quippe non habet jurisdictionem in subditos sui Suffraganei, praeter casus in Jure expressos, prout proxime amplius dicetur. Igitur in tali casu vel ad Summum Pontificem, aut ejus Legatum erit recurrendum; vel communi consensu, ac Juris necessitate, debent eligi Arbitri, qui causam illam audiant, atque terminent, *can. Si Clericus.* 11. *q.* 1. Abbas *cit. n.* 2. Engel, *ubi supra*, *n.* 30.

40 Quaeritur II. An, et in quibus casibus habeat Archiepiscopus jurisdictionem in Subditos sui Suffraganei? Resp. I. Licet Archiepiscopus habeat jurisdictionem ordinariam in Episcopos Suffraganeos, ut dictum; tamen in subditos eorum jurisdictionem non habet, nisi in casibus a Jure expressis. Ita communis, et habetur *in can. Nullus. et can. Conquestus* 9. *quaest.* 3. addita illa ratione: Quia *nec antiquitas hoc habet, et auctoritas Sacrorum Canonum penitus interdicit.* Primates enim, et Patriarchae (ac multo magis Archiepiscopi) nihil privilegii habent prae caeteris Episcopis, nisi quatenus Sacri Canones concedunt, et prisca consuetudo illis antiquitus contulit. Idem *in c. Pastoralis.* 11. *h. t.* expressus habetur, dum ibi dicitur de Archiepiscopo, quod *in subditum Suffraganei, exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem.* Concordat *c. Duo simul.* 9. *h. t. et c. Venerabilibus.* 7. §. 1. *de Sent. excomm. in* 6. cum similibus. Idque merito statum fuit, ne, si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servatur, Ecclesiasticus ordo confundatur, *can. Pervenit ad nos* 11. *q.* 1.

41 Unde impraesentiarum locum non habet vulgata illa Regula: *Si vinco vincentem te, multo magis vinco te*: ac desumitur ex *l. De accessionibus. ff. de Divers. et temporal praescript. et can. Rogamus.* 24. *q.* 1. *et c. Auctoritate.* 7. *de Concess. Praebend.* in 6. Nam Regula illa non procedit, quando eadem vis seu causa, quae est in vincente te (puta, in Episcopo proprium subditum vincente) non concurrit in eo, qui vincit vincentem te, puta in Archiepiscopo: quia

Episcopus habet jurisdictionem respectu proprii subditi; Archiepiscopus vero, licet habeat jurisdictionem in suffraganeum, non tamen habet jurisdictionem in ejus subditum, praeter casus in Jure expressos.

42 Nec obstat, quod Archiepiscopus sit Judex ordinarius totius Provinciae, ac ejus gerat sollicitudinem, ut *can. Per singulas.* 9. *q.* 3. Resp. enim cum Glossa *in c. Pastoralis* ℣. *Exceptis quibusdam articulis. h. t.* inde non sequi, quod etiam cujuslibet de Provincia sit Judex ordinarius, nisi in casibus specialiter exceptis: nam jurisdictio Archiepiscopi, quam habet super totam Provinciam, est impedita et ligata respectu singulorum, donec occurrat casus specialiter exceptus. Vel brevius dic cum Innocentio, quem citat, et sequitur Abbas *in cit. c. Pastoralis. n.* 8. quod Archiepiscopus habeat quidem jurisdictionem Archiepiscopalem in totam Provinciam, ita ut totam possit visitare, *cap.* 1. *de Censib. in* 6. cum similibus: non vero jurisdictionem Episcopalem: hanc enim solummodo habet respectu suae propriae Dioecesis.

43 Resp. II. Casus illi, seu Articuli Jure expressi, in quibus Archiepiscopus habet exercitium jurisdictionis in subditos Suffraganei sui, breviter referuntur a Glossa *in d. c. Pastoralis.* ℣. *Exceptis. h. t.* et alia Glossa *in cap* 1. *de Supplend. neglig. Praelat. in* 6. ubi octodecim hujusmodi casus enumerat, eosque complectitur sequentibus versiculis, quos explicat Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 6. ut sic sonant:

Officium varium, forus, appellatio, crimen.
Peccans; non parens, res, consultatio, deses
Praesul, Canonici tumidi, sententia nequam.
Visitat, indulget, custos, quia Papa dat, usus.
Permutat sociis, suspectus cumque remittit.
Casibus his Primas subjectos Praesulis arcet.

44 Praecipuos horum, atque per ly, *Appellatio*, importatus casus est, quando causa per appellationem ad Archiepiscopum defertur; hoc est, quando a sententia, vel gravamine Episcopi, legitime appellatur ad Archiepiscopum: ut *cap.* 1. *de Offic. Legat.* et c. *Duo simul.* 9. *h. t.* cum similibus.

45 Secundus, ac caeteris notabilior, et per ly, *Visitat*, denotatus casus, est quando Archiepiscopus visitat Provinciam: tunc enim habet exercitium jurisdictionis in subditos Suffraganei; potestque non solum procurationes ratione visitationis debitas ab ipsis exigere, c. *Cum ex officii.* 17. *de Praescript.* et *Sopitae.* 14. *de Censib.* et c. *Romana. eod. in* 6. Sed etiam eorum omnium Confessiones audire, ipsos absolvere, atque poenitentias injungere salutares, *cap. ult. de Censib. in* 6. Idque tam per se, quam per alios, etiam absolvendo a casibus Episcopo illi Suffraganeo reservatis: quia eo tempore, quo Archiepiscopus Dioecesim visitat, censetur Dioecesis illa tanquam sua, et ipse habere in ea jurisdictionem quasi Episcopalem Episcopo superiorem. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. univ. cap.* 7. *n.* 89. et alii.

46 Non tamen potest Archiepiscopus visitans, jurisdictionem Fori contentiosi exercere in subditos Episcopi Suffraganei. Quaranta *in Summa Bullar* ℣. *Archiepiscopi auctoritas. vers.* 33. Barbosa *loc. cit. n.* 92. Nisi in duobus casibus, videlicet in criminibus notoriis puniendis; ut *d. c. Romana.* § *Sane. de Censib. in* 6. Et quando subditi Suffraganeorum vel ipsi Archiepiscopo jurisdictionem in Provincia sua exequenti, vel ejus Nuntiis, aut Familiae injuriam, seu manifestam offensam inferre praesumunt, etiamsi ejus jurisdictionem inde impediri non contingat, *cap.* 1. *de Poenis in* 6. Quod extenditur etiam ad illos, qui Archiepiscopo visitanti denegant debitam procurationem: nam tales vel aliter punire, vel etiam excommunicare poterit, *arg. d. c. Cum ex officii.* 16. *de Praescript.* ac notat Abbas *ibid. nu.* 11. Pirhing *h. t. n.* 25. et alii.

Ubi tamen breviter notandum, quod olim Archiepiscopus, visitata propria Ecclesia, Dioecesi, Clero et Populo, illico potuerit procedere ad visitandam Provinciam, vel in toto, vel in parte; prout amplius habetur *in cap.* 1. *de Censib. in* 6. Verum spectato Jure novo, ex Decreto Concilii Trident. *Sess.* 24. *cap.* 3. *de reform.* Metropolitanus, etiam post plene visitatam propriam Dioecesim, non potest visitare Ecclesias Cathedrales, neque Dioeceses suorum Comprovincialium, nisi causa cognita, et probata in Concilio Provinciali. 47

Tertius atque in praemissis versiculis per ly, *Deses Praesul*, significatus casus est, quando Suffraganeus Episcopus est negligens in eo, quod ipse facere debet. Quia tunc Archiepiscopus supplere potest negligentiam ejus, sicque in ipsius subditos jurisdictionem exercere; prout uberius dictum est supra *Tit.* 10. *De supplenda negligentia Praelatorum, a n.* 9. *usque ad n.* 32. Et hi tres sunt caeteris principaliores casus, in quibus Jure sic disponente Archiepiscopus exercet jurisdictionem in subditos Suffraganei. Nunc caeteros per ordinem, prout in praeallegatis versiculis continentur, prosequendo, 48

Quartus importatur per ly, *Officium varium.* Idque accidit, quando subditi Provinciae deviant a consuetudine Ecclesiae Metropolitanae in Divinis Officiis: quia tunc auctoritate Metropolitanae Sedis possunt cogi ad observandum in ipsis unum eundemque modum, *can. De iis. dist.* 12. Intellige, quando inferiores Ecclesiae nondum habent certam in istis consuetudinem: tunc enim recurrendum est ad consuetudinem Ecclesiae Metropolitanae, c. *Tuas dudum.* 5. *de Sponsa duor:* Secus, quando inferiores Ecclesiae illius Provinciae per rationabilem, ac legitime praescriptam consuetudinem, observant alium modum in psallendo, ac peragendis Divinis Officiis, *arg. can. Illud breviter. dist.* 11. et notat Hostiensis *in Summa. n.* 7. *h. t.* ac Glossa marginalis, et Abbas *in d. c. Pastoralis. n.* 9. *eod.* 49

Quintus casus importatur per ly, *Forus*: et tunc accidit, quando Clericus, vel Laicus, conqueritur de injusta excommunicatione; nam tunc Archiepiscopus per querelam aditus, primo remittit excommunicatum ad Episcopum pro absolutione eidem impertienda: et si Episcopus noluerit ipsum absolvere, tunc Archiepiscopus (recepta prius cautione juratoria, quod velit suo Episcopo competenter satisfacere) poterit illum absolvere; prout habetur *in c. Ad reprimendam.* 8. *h. t.* Huc accedit casus ille, si Clericus conveniat Episcopum Suffraganeum civiliter: quia tunc debet sequi Forum Episcopi, sicque potest ipsum convenire coram Archiepiscopo, ut jam dictum supra *n.* 38. 50

Sextus casus significatur per ly, *Crimen*; et fit, quando criminalis causa agitatur inter Episcopum et Clericum, vel Laicum subditum, cui Episcopus crimen Ecclesiasticum imposuit: tunc enim causa illa debet deduci ad Synodum, in qua praesidet Archiepiscopus; ut *can. Episcopus.* 6. *q.* 2. juncta Glossa, et Archidiacono *ibid.* 51

Septimus denotatur per ly, *Peccans*; hoc est, quando subditus Suffraganei peccat, seu delinquit in propria Dioecesi Archiepiscopi: nam generale est, quod ratione delicti efficitur quis de jurisdictione illius, in cujus territorio delinquit, *cap. ult. de Foro compet.* 52

Octavus indicatur per ly, *Non parens*: et accidit, quando subditus Suffraganei conqueritur de injusta ejus excommunicatione coram Archiepiscopo, sed per hunc absolutus (servatis tamen servandis, ac *num.* 50. jam expressis) postea non vult parere mandatis Suffraganei, neque ipsi, ut debet, satisfacere: Tunc enim per Archiepiscopum reducitur in 53

candem excommunicationis sententiam, sicque hic in ipsum exercet jurisdictionem. Patet hoc ex *cit. c. Ad reprimendam. §. fin. h. t.*

54 Nonus casus datur per ly, *Res.* Nam generale est, quod ratione rei, de qua litigatur, quis sortiatur forum, *cap. ult. de Foro compet.* ac proinde, quando subditus Suffraganei habet v. g. praedium in Dioecesi, seu territorio Archiepiscopi, ratione ipsius potest coram Archiepiscopo conveniri, atque hic in illum exercere jurisdictionem.

55 Decimus casus est *Consultatio*, seu quando Suffraganeus causam inter subditos suos exortam, et magis controversam, remittit ad Archiepiscopum per relationem, seu consultationem; quia tunc Archiepiscopus se impedit tali causae inter subditos Suffraganei sui, *can. Multis. dist. 17.* et tradit Abbas *in cit. c. Pastoralis. n. 11. h. t.* post Hostiensem.

56 Undecimus casus est, quando *Canonici tumidi*, absque manifesta et rationabili causa, maxime in contemptum Episcopi, cessant a Divinis in Ecclesia Cathedrali, vel hanc (ubi id possunt de consuetudine) supponunt Interdicto: quia tunc Metropolitanus ad querelam Episcopi super hoc cognoscit, tamquam Delegatus a Papa, *c. Irrefragabili. 13. §. Caeterum.* Et Glossa *ibid. ℣. Super hoc delegatus. h. t.*

57 Duodecimus casus est *Sententia nequam*: quando videlicet notorium est, sententiam Episcopi, ut puta quempiam excommunicantis post appellationem ab eo ad Sedem Apostolicam interpositam, esse injustam. Quia tunc Archiepiscopus, si ipsum subditus Suffraganei taliter gravatus super emendatione ejusmodi actus manifeste injusti adierit, potest auctoritate Metropolitana declarare, subditum illum tali sententia non ligari, *c. Sollicitudinem. 54. §. Si vero notorium. de appellationib.*

58 Decimus tertius casus insinuatur per ly, *Indulget*: quia videlicet Archiepiscopus, licet non sit judex ordinarius omnium de Provincia, nihilominus per totam Provinciam potest libere dare Remissionis Litteras generales; hoc est, potest Indulgentias concedere secundum formam Concilii Generalis; prout habetur *in c. Nostro. 15.* juncta Glossa *℣. Per tuam Provinciam. de Poenit. et remiss.*

59 Decimus quartus casus importatur per ly, *Custos*: et consistit in hoc, quod Ecclesia Suffraganei vacante, si non supersint Canonici, qui custodiant bona Mensae Episcopalis, vel adsint duntaxat minus idonei, aut suspecti, tunc Metropolitanus bona ejusmodi custodire possit; ita tamen, ut de istis nihil auferat, sed illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat. Patet hoc ex *can. Non liceat alicui. 12. q. 2.*

60 Decimus quintus casus denotatur per ly, *Quia Papa dat*: quando videlicet Archiepiscopus per speciale privilegium Papae ampliorem habet jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, *c. Duo simul. 9. in fin. h. t.*

61 Decimus sextus casus insinuatur per ly, *Usus*: et fit, quando per longaevum usum, sive consuetudinem legitime praescriptam, obtinuit Archiepiscopus ampliorem jurisdictionem in subditos Suffraganei, *arg. can. Conquestus. 9. q. 3. et c. Duo simul. h. t.* ibi: *Vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo.* Siquidem consuetudo dat jurisdictionem; prout, praeter Jura hic allegata, desumitur *ex c. Romana. §. Neque. de Foro compet. in 6.* et notat ibi Glossa, *℣. De Consuetudine.*

62 Decimus septimus casus significatur per ly, *Permutat sociis*: hoc est, quando Episcopus permutationem facit cum Capitulo suo: quia talis permutatio non debet fieri sine consensu Superioris, *arg. c. Cum Apostolica. De his quae fiunt a Praelat.* Hostiensis *cit. n. 7. ℣. Permutat.*

63 Decimus octavus tandem casus exprimitur illis verbis, *Suspectus cumque remittit*: hoc est, quando Episcopus Suffraganeus, qui recusatur ex justa causa veluti suspectus, remittit causam ad Superiorem, sive Metropolitanum: tunc enim Archiepiscopus in causa illa procedere debet, *c. Cum speciali. 61. §. 1. in fin. de Appellat.* Abbas *ubi supra, n. 11.* Hostiensis, et alii.

§. III.

De potestate Episcopi generatim.

SUMMARIUM.

64 Episcopi *nomen est antiquissimum, et idem significat, ac* Superintendens.
65 *Potestas Episcopi generatim est duplex, nempe Ordinis, et*
66 *Potestas jurisdictionis; et in quo consistant?*
67 *Episcopi non solum habent jurisdictionem ordinariam, sed etiam Imperium mixtum, et merum.*
68 *Potestas Ordinis confertur Episcopis immediate a Deo.*
69 *An idem dicendum de potestate jurisdictionis? Et n. 68. et seqq.*
70 *Jurisdictio Episcopalis secundum se, ac in generali, est instituta a Christo.*
71 *Et ab eodem immediate collata D. Petro, caeterisque Apostolis.*
72 *Sed cum discrimine; et quali?*
73 *Jurisdictio Episcoporum, prout respicit has vel illas personas, vel Ecclesias etc. immediate provenit a Papa. Et n. 69. et 74. et seqq.*
74 *Ecclesia Romana instituit Episcopatus.*
75 *Solvuntur instantiae contra dicta. Et num. seqq.*
76 *Episcopi succedunt in locum Apostolorum, et quomodo?*
77 *Episcopus potest in sua Dioecesi, quod Papa in tota Ecclesia; et quomodo?*
78 *Episcopus debet justam censuram, quam inferior Ordinarius in sibi subjectum tulit, observare, nec eam sine hujus praescitu relaxare.*
79 *Et hujus ratio.*
80 *Quid si subditus inferioris conqueratur Episcopo, se injuste excommunicatum fuisse?*
81 *An valeat tunc absolutio per Episcopum data irrequisito Ordinario inferiore? Et n. 78.*
82 *Potestas Episcopi, ad quae in specie se se extendat? Remissive.*

Quaeritur I. Quotuplex; et qualis sit potestas Episcopi? Ubi praenotandum, quod *Episcopi* nomen sit antiquissimum, simulque graecum compositum ex ly ἐπὶ quod *super*, et σκοπὸς, quod latine *intentio* significat: quasi Episcopus sit *Superintendens*, seu curam gerens eorum, quibus praeficitur; prout notatur *in can. Qui Episcopatum. 8. q. 1. et can. Cleros. dist. 21.* Et licet vocabulum istud etiam apud Ethnicos fuerit usitatum, de facto tamen apud Christianos significare solet eum, qui et Clero et Populo praeest in spiritualibus. Huc adde dicta paulo superius *n. 16. et seqq.* Quibus praenotatis 64

Resp. I. Potestas Episcopi generatim est duplex, Ordinis videlicet, et jurisdictionis. Ita communis. Et quidem *Potestas Ordinis* dicitur illa, quae dependet ab Ordine, seu charactere Episcopali: et haec potissimum consistit in tribus, nempe in confirmando, ordinando, et consecrando. Unde Episcopus nondum consecratus ea, quae sunt Ordinis Episcopalis, per semetipsum exercere non potest: quamvis possit alteri Episcopo delegare, seu licentiam, facultatem 65

que committere, ut suo loco sacras Ordinationes, Consecrationes, alisque quae sunt Ordinis Episcopalis peragat, *c. Suffraganeis.* 11. *de Elect.*

66 *Potestas jurisdictionis* est, per quam Episcopus constituitur Judex et Pastor Ecclesiae suae, ut possit causas decidere, Beneficia conferre, visitare, corrigere, et delinquentes punire juxta statuta Sacrorum Canonum, invocato etiam, si opus fuerit, auxilio Brachii saecularis; prout habetur *cap.* 1. *h. t.* juncta Glossa, et DD. ibidem. Et quidem hujusmodi jurisdictio jure ordinario competit Episcopis, *text. clar. c. Cum Episcopus. h. t. in* 6. ibi: *Cum Episcopus in tota sua Dioecesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere.* Idque intellige non solum de Episcopo consecrato, sed etiam de electo, et confirmato tantum; uti liquet *ex c. Transmissam.* 15. *de Elect.*

67 Resp. II. Episcopi in suis Dioecesibus non solum habent jurisdictionem ordinariam, ut *num. praec.* dictum; sed etiam Imperium mixtum, et merum. Ita Fagnanus *in c. Perniciosam. n.* 25. *h. t.* citans alios. Ratio est: quia Episcopi possunt in suis Dioecesibus inquirere, ac punire crimina, *cit. cap.* 1. *h. t.* Item possunt excommunicare, *c. Per tuas.* 40. *et c. Ut animarum. de Constitut. in* 6. et alia hujusmodi in criminosos exercere: Atqui talia spectant ad mixtum, et merum Imperium, ut patet ex dictis supra *Tit. De Officio et potestate Judicis Delegati.* §. 1. *n.* 26.

68 Quaeritur II. An potestas jurisdictionis competat Episcopis immediate a Deo, vel potius mediante Papa? Et notanter dicitur *Potestas jurisdictionis*: de hac quippe solummodo est quaestio, et controversia aliqua inter Doctores, quam fusissime examinat Fagnanus *in c. Perniciosam. n.* 28. *et seqq. h. t.* Nam Potestatem Ordinis conferri Episcopis vi suae consecrationis, adeoque immediate a Deo, certum est: unde et haec ab Ecclesia amplius auferri, vel impediri non potest, sicut nec Character Episcopalis, utpote indelebilis. Verum loquendo de Potestate jurisdictionis non parum variant Doctores, uti videre est apud Bellarminum *lib.* 4. *de Romano Pontifice, cap.* 22. *et seqq.* Azorium *tom.* 2. *lib.* 3. *disp.* 30. *quaest.* 13. Fagnanum *loc. cit.* Pirhing *h. t. n.* 39. *et seqq.* ac alios: Unde

69 Resp. I. Quamvis jurisdictio ordinaria Episcoporum secundum se, ac in generali considerata, a Christo fuerit instituta; adeoque ea non sit potestas gubernandi pure temporalis et civilis, sed spiritualis, atque divina; nihilo minus si ipsa consideretur quoad has vel illas personas, quibus confertur, et in ordine ad certas Dioeceses, loca seu populos, respectu quorum ea confertur, sic ipsa descendit immediate a Romano Pontifice, tanquam Vicario Christi, et supremo Ecclesiae Universalis Pastore. Ita Pirhing *loc. cit.* appellans hanc sententiam verissimam, et hodie communem Theologorum et Canonistarum. Id ipsum in re, sub aliis tamen terminis, tradit Fagnanus, *ubi supra, n.* 30. dicens, quod quantum ad immediationem virtutis, Potestas Episcopi sit immediate a Christo; non vero, quantum ad immediationem suppositorum agentium; sic enim (ut idem in progressu explicat) mediat Summus Pontifex, vocans alios Episcopos in partem sollicitudinis, eisque dividens certas Dioeceses, harumque Populos gubernandos; quamvis virtus Potestatis Episcopalis ut sic descendat immediate ex Christi institutione. Idem tradit Sannig *h. t. cap.* 6. *num.* 3. et Engel *tit. de Majorit. et obed. num.* 34. ubi ait, potestatem jurisdictionis Episcopi sub diverso respectu (videlicet modo explicato) dari a Christo, et a Papa.

70 Prima pars, nempe jurisdictionem Episcopalem secundum se, ac in generali spectatam, sive (ut loquitur Fagnanus) quantum ad immediationem virtutis, fuisse institutam a Christo Domino, patet ex S. Scriptura. Nam, ubi Christus *Joan.* 21. dixit B. Petro: *Pasce oves meas.* Et rursus, dum *Matth. cap. ult.* generatim praecepit Apostolis: *Euntes in Mundum universum, docete omnes gentes* etc. praebuit simul ipsis potestatem, non solum ubique praedicandi Evangelium Dei, sed etiam fundandi Ecclesias, et creandi Episcopos in universo Mundo: quod et Apostoli rite postmodum observarunt, ut patet ex eorum Actis.

Ubi tamen notandum cum Bellarmino *loc. cit. cap.* 71
22. *et seqq.* Barbosa *part.* 1. *de Offic. et potest. Episc. tit.* 1. *cap.* 1. *n.* 31. Pirhing *h. t. n.* 40. et aliis, quod non solum D. Petrus, sed etiam caeteri Apostoli, immediate a Christo acceperint munus Apostolatus, sicque jurisdictionem, atque auctoritatem ubique terrarum praedicandi verbum Dei, fundandi Ecclesias, et creandi Episcopos, juxta illud Lucae 6. *Vocavit Discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis, quos et Apostolos nominavit*, cum similibus. Quod etiam D. Paulus de semetipso testatur *Galat. cap.* 1. illis verbis: *Paulus Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, et Deum patrem*: et amplius probat Bellarminus *cit. cap.* 22. Ac proinde quoad hujusmodi auctoritatem Apostolatus, et jurisdictionem administrandi pro toto Orbe terrarum absque ulla limitatione, par fuerit potestas omnium Apostolorum, *arg. can. In novo. dist.* 21. ibi: *Caeteri vero Apostoli cum eodem* (Petro) *pari consortio honorem, et potestatem acceperunt.* Et can. Loquitur Dominus. 24. q. 1. ibi: *Hoc erant utique et caeteri Apostoli, quod fuit et Petrus, pari consortio praediti et honoris, et potestatis.* Quamquam in hoc posteriori Canone recte notetur, quod Ecclesia, ad conservandam ejus unitatem, super unum, hoc est, Petrum Apostolum, sit aedificata: sive, ut legitur *in can. Ita Dominus. dist.* 19. praefati muneris Sacramentum per Christum in Beatissimo Petro Apostolorum omnium summo, principaliter collocatum fuerit.

Nihilo minus praeter jam dictam differentiam, 72
aliud adhuc discrimen intercedit inter praefatam potestatem jurisdictionis a Christo immediate concessam D. Petro, et caeteris Apostolis. Nam potestas fundandi ubique terrarum Ecclesias, creandique Episcopos, B. Petro collata fuit non solum ratione Apostolatus, sed etiam ratione officii Vicariatus Christi, ac veluti ordinaria, et perpetuo duratura; quae proinde, una cum officio Vicariatus Christi, transiit ad legitimos ejus Successores Romanos Pontifices. In aliis autem Apostolis, potestas illa, et jurisdictio, solummodo fuit personalis, utpote ipsis una cum Apostolatu, et dono Linguarum, atque miraculorum propter necessitatem illius temporis, et primae fundationis Ecclesiae, per speciale privilegium a Christo Domino concessa; et cohaerens: atque idcirco privilegium illud, veluti personale, in morte ipsorum extinctum fuit, nec transiit ad Successores ipsorum, quales sunt Episcopi Papa inferiores; ut *can. In novo. dist.* 21. *et can. Quorum vices. dist.* 68.

Altera vero pars, nempe jurisdictionem Episcopo- 73
rum quantum ad immediationem suppositorum agentium, seu prout respicit has vel illas personas, Ecclesias etc. quibus, vel respectu quarum est collata, immediate provenire a Papa, clare desumitur *ex can. Qui se scit.* 2. *quaest.* 6. ubi Virgilius Papa sic ait: *Ipsa namque Ecclesia* (Romana) *quae prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem vocatae sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Quibus similia habentur *in can. Decreto.* 2. *q.* 6. *et can. Multum.* 3. *quaest.* 6. *et can. Sacrosancta. dist.* 22. Nam ex illo loquendi modo manifeste:

habetur, alios Episcopos habere jurisdictionem suam, seu partem sollicitudinis, immediate ab Ecclesia Romana, quae prima est et Magistra aliorum.

74 Accedit, quia Ecclesia Romana instituit Episcopatus, *can. Omnes. dist.* 22. ac Ecclesias singulas singulis Presbyteris dedit, *can. Ecclesias.* 13. *q.* 1. cum similibus: ergo etiam Episcopi ab ea immediate accipiont jurisdictionem quoad has, vel illas Ecclesias, personas, et loca: nam nomine Presbyteri designari Episcopum, habetur *can. Legimus. dist.* 93. Id ipsum confirmat, et amplius declarat Glossa *un. in c. Quod translationem. de Offic. Legat.* pluribus allegatis Juribus ostendens, quod solus Papa Episcopos creat, transfert, deponit, eorumque potestatem auget, vel restringit; et ipse Dioeceses erigit, dividit, ampliat, vel minuit: quod est evidens signum, Episcopos proxime ac immediate accipere jurisdictionem suam a Papa. Alioquin certe, si potestas jurisdictionis Episcoporum immediate foret a Christo, ea non posset amplius per Ecclesiam auferri, vel restringi: prout patet in potestate Ordinis Episcopalis, quae cum immediate sit a Deo, nequit per Ecclesiam amplius tolli, seu limitari, quin saltem valide exerceatur.

75 Nec obstat illud Actor. c. 20. *Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Resp. enim, hinc solum sequi jurisdictionem Episcoporum esse mediate a Spiritu Sancto, nempe mediante auctoritate Ecclesiae, non autem immediate: quo modo etiam *Ephes.* 4. dicitur, quod *Deus dedit quidem quosdam Apostolos, alios autem Pastores et Doctores etc.* Vel certe illud ex eo sic dicitur, quia Episcopatus secundum se, ac in generali, est a Deo institutus: nam iidem Episcopi, ad quos ibidem loquitur Apostolus, non immediate a Christo, sed ab Apostolis, a quibus tunc propriis in Ecclesiis fuerunt constituti Episcopi, suam acceperunt potestatem jurisdictionis; sicque praesens instantia parum urget.

76 Nec obstat ulterius, quod Episcopi succedant in locum Apostolorum, *can. In novo. dist.* 21. cum similibus: et fatetur Concilium Trident. *Sess.* 24. *cap.* 4. ibi: *Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt.* Resp. enim, hinc nentiquam sequi, etiam Episcopos immediate a Christo suam accipere jurisdictionem, prout receperunt Apostoli: sicut ex eo, quod omnes homines succedant primo parenti Adamo, pessime infertur, eos omnes immediate a Deo formari ex limo terrae. Succedunt itaque Episcopi in locum Apostolorum, tum ratione Ordinis Episcopalis; tum etiam per quandam similitudinem, et proportionem, ratione officii sui: quia sicut olim sub Christo adhuc vivente primi fuerunt duodecim Apostoli, dein septuaginta duo Discipuli; ita nunc primi sub Romano Pontifice sunt Episcopi, dein Presbyteri, Diaconi etc. Non vero succedunt Apostolis Episcopi quoad omnia alia, quia non habent donum linguarum et miraculorum, nec auctoritatem scribendi Libros Canonicos, neque potestatem praedicandi, ac fundandi Ecclesias toto terrarum Orbe, ut habuerunt Apostoli. Bellarmin. *cit. lib.* 4. *de Romano Pontifice, cap* 25.

77 Nec obstat tandem illud vulgatum dictum *Episcopus potest in sua Dioecesi, quod Papa in tota Ecclesia, nisi quid sit specialiter exceptum.* Resp. enim, dictum illud esse intelligendum cum debita subordinatione ad Summum Pontificem, et salvis Constitutionibus Papalibus, quibus Episcopus subesse debet; prout amplius declaratum est superius *Tit. De Constitutionibus.* § 4. *n.* 77. et 78.

78 Quaeritur III. Utrum illum, quem inferior Praelatus excommunicavit, possit Episcopus hoc inscio absolvere? Resp. I. Quando inferior Ordinarius subditus Episcopi, ut puta Archidiaconus, vel Decanus, profert in sibi subditum justam censuram Ecclesiasticam, v. g. sententiam excommunicationis, tunc Episcopus eandem observare debet, nec illam sine debita satisfactione, et praescitu proferentis relaxare: quamvis si tunc absolverit, teneat absolutio per Episcopum facta. Ita desumitur ex *c. Cum ab Ecclesiarum.* 3. *h. t.* et tradunt ibidem Glossa *fin.* et Abbas *in Summario.* Vivianus *in Rationali.* Pirhing *h. t. n.* 74. et alii. Concordat c. *Ad reprimendum.* 8. *h. t.* ubi Innocentius III. mandat Archiepiscopo Rothomagensi, ejusque Suffraganeis, ut sicut ipsi latas ab eis interdum in subditos ad reprimendam horum malitiam poenas, seu censuras Ecclesiasticas, volunt inviolabiliter observari: ita latas ab aliis (puta, ab Episcopo Laxoviensi, Suffraganeo illius) debeant inviolabiliter observare.

79 Accedit ratio: quia Ecclesiasticus confunditur ordo, si sua unicuique jurisdictio non servetur, *can. Pervenit.* 11. *q.* 1. Et quia censura per Ordinarium lata semper praesumitur justa, donec contrarium probetur, *c. In praesentia.* 6. *de Renunciat.* simulque excommunicatus in uno loco, ubique est excommunicatus, cum excommunicatio sequatur personam, sicut lepra leprosum, *arg. can. Cito turpem.* 1. *q.* 1. Hinc ipsa per unum Ordinarium legitime lata, debet etiam per alium, quamvis ejus Superiorem, observari, ut probant Jura allegata.

80 Et hoc procedit, etiamsi subditus Ordinarii inferioris conqueratur Episcopo, se injuste censura affectum, et v. g. excommunicatum fuisse. Adhuc enim non illico Episcopus ipsum debet absolvere, sed antes eum remittere ad suum Ordinarium inferiorem, a quo fuit excommunicatus, ut ipsum absolvat. *cit. c. Ad reprimendam.* § *fin. h. t.* estque in simili dictum superius *n.* 30.

81 Quod si tamen Episcopus talem absolvat irrequisito Ordinario inferiore, tenet quidem absolutio (nam Episcopus est superior altero, estque Ordinarius totius Dioecesis, *can. De persona.* 11. *q.* 1. sicque habet concurrentem jurisdictionem erga omnes subditos suos cum quocunque inferiore Ordinario) male tamen in hoc facit, utpote sine justa causa turbans jurisdictionem inferioris; ut *cit. c. Cum ab Ecclesiarum.* juncta Glossa *fin.* et DD. *ibid. h. t.*

82 Caeterum, ad quae in specie sese extendat Officium, atque Potestas Episcopi, partim suo loco dicetur in propriis Titulis, partim fusissime declaratur ab Augustino Barbosa in tribus integris Tomis, *De Officio et Potestate Episcopi*, inscriptis.

§. IV.

De Lege Dioecesana, et Lege jurisdictionis Episcoporum.

SUMMARIUM.

83 *Jura Episcopalia spectant vel ad Legem Dioecesanam, vel ad Legem jurisdictionis.*

84 *Quae sunt valde diversae.*

85 et 86 *Omnia Monasteria regulariter sunt exempta a Lege Dioecesana.*

87 *Non vero Capellae, seu Parochiae saeculares ipsis incorporatae.*

88 *Monasteria a Lege Jurisdictionis neutiquam sunt exempta. Et n.* 85.

89 *Nisi speciali privilegio sint munita: quale de facto habent plerique Ordines Regulares.*

90 *Lex Dioecesana, et Lex jurisdictionis, quomodo sint interpretandae? Et num. seqq.*

Quae in dando consistunt, spectant ad Legem jurisdictionis. Ibid.

83 Qaeritur I. Quid generatim sit tenendum de Lege Dioecesana, et jurisdictionis, et an Monasteria ebi eis sint exempta? Resp. I. Jura Episcopalia sunt in duplici differentia; alia siquidem spectant ad *Legem Dioecesanam*; alia ad *Legem jurisdictionis*: etquu in his duabus consistit totum jus, auctoritas, et potestas Episcoporum. Ita desumitur ex *c. Conquerente.* 16. *h. t.* ubi ejusmodi jura Episcopalia unumerantur; et *c. Dilectus.* 18. *eod.* juncta Glossa ibidem expresse docente, quod in hisce duabus Legibus consistat totum jus, et potestas Episcoporum; estque communis, ac patebit ex declaratione dictarum Legum.

84 Resp. II. Lex Dioecesana, et Lex jurisdictionis, sunt valde diversae, adeoque res judicata in una, non obstat agenti in altera. Textus est in cit. *c. Dilectus.* 18. *h. t.* juncto Summario, et DD. ibidem; idque pariter emplius patebit ex dicendis.

85 Resp. III. Omnia Monasteria regulariter loquendo sunt exempta a Lege Dioecesana, et quidem ipso jure ob favorem Religionis: non vero a Lege jurisdictionis, nisi speciali privilegio sint munita. Ita Glossa *fin. in c. Dilectus.* et Abbas *ibid. n. 4.* et Fagnanus *n. 3. h. t.* Engel in *Privilegiis Monasteriorum, Privileg.* 3. *n.* 2. et alii communiter.

86 Prima pars habetur expresse *in can. Si ex Laicis.* 10. *q.* 1. *et can. Inter caetera.* 10. *q.* 3. *et can. Cum pro utilitate.* 16. *q.* 1. *et can. Quam sit.* 18. *q.* 2. ubi aperte quaecunque Monasteria a Lege Dioecesana, seu solvendis Episcopo certis pensionibus suorum redditnum; dicuntur exempta. Quod tamen procedit regulariter loquendo, ac nisi secus habeatur ex primaeva fundatione, diuturna consuetudine, seu legitima praescriptione, ec seclusis casibus illis, in quibus expresse reperitur contrarium a Jure statutum.

87 Dicitur etiam notanter in Conclusione, *omnia Monasteria*: hoc est, sive caeteroquin sint exempta a jurisdictione Episcopi, sive non. Secus enim est dicendum de Capellis eorum: quia Capellae Monasteriorum, seu Parochiae saeculares ipsis incorporatae, nisi sint exemptae, subjiciuntur Legi Dioecesanae, *arg. c. de Monachis.* 12. *de Praebend.* et *c. Ex ore.* §. *fin. de Privileg.* et *c. Quoniam.* 21. *eod.* cum similibus; et tradit Glossa *fin. in cit. c. Dilectus. h. t.* et Abbas, *ubi supra*, dicens, quod Monasterium habens populum non exemptum, subest Episcopo ratione populi quoad utramque Legem.

88 Altera vero pars, videlicet, quod Monasteria a Lege jurisdictionis Episcopi neutiquam sint exempta, nisi speciali privilegio sint munita, patet ex *can. Interdicimus.* 16. *q.* 1. *et can. Monasteria.* et *can. Cognovimus.* 18. *q.* 2. ubi expresse hoc legitur statutum.

89 Additur notanter, *nisi speciali privilegio etc.* Quia hodie plerique Religiosi Ordines, praesertim Mendicantium, et omnia ipsorum Monasteria, pro commodiori eorum gubernio, majorique tranquillitate, et pace, auctoritate Apostolica, ab Episcoporum jurisdictione, sicque a Lege tum Dioecesana, tum jurisdictionis ipsorum, per diversos Romanos Pontifices exempti sunt, et immediate Sedi Apostolicae subjecti, exceptis duntaxat certis casibus infra per duos Paragraphos referendis; prout inter alios late ostendit Emman. Rodericus *Tom. 2. Quaest. Regul. q.* 64. *art.* 2. *et seqq.* et Barbosa *part. 3. de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 105. *n.* 11. *et* 12. omnes exemptos Religiosos Ordines in particulari recensens.

90 Quaeritur II. Quumodo interpretanda sit *Lex Dioecesana*, et *Lex jurisdictionis*? Resp. I. Quamvis circa interpretationem dictarum Legum non parum varient Auctores, uti videre est apud Fagnanum *in cit. c. Dilectus. n.* 3. *h. t.* et alios; magis tamen expedita, et caeteris clarior est interpretatio Glossae *in Summa. caus.* 10. *q.* 1. et Glossae *fin. in d. c. Dilectus. h. t.* quam sequitur Hostiensis *in Summa. h. t* §. *Sunt autem.* Sylvester. *V. Episcopus. n.* 8. et Engel *tit. de Majorit. et obed. n.* 37. atque amplius *in Privilegiis Monasteriorum, Privileg.* 3. *n.* 2. Qui censent, quod ea, quae in *dando* consistunt, hoc est, quae Episcopus *dare*, seu aliis conferre debet, sicque actionem ejus important, spectent ad Legem jurisdictionis: ut sunt collatio Ordinum, aliorumque Sacramentorum, datio Curae animarum, consecratio Ecclesiae, vel Altarium, aut Virginum, Chrismatis confectio, et hujusmodi. Quibus Glossa marginalis *in d. c. Dilectus.* addit, causas audire, et omnia, quae circa Judicium aguntur, expedire; item visitare, corrigere, suspendere, interdicere, statuta facere etc.

91 Econtra vero ea, quae consistunt *in recipiendo*, sive (ut nonnulli loquuntur in passione dulci, id est, quorum recipiendorum jus habet Episcopus, pertinent ad Legem Dioecesanam: ut sunt, exactio Cathedratici, receptio quartae decimarum, vel funeralium, Vocatio ad Synodum, et hujusmodi.

92 Fatendum quidem, quod dictam Glossae opinionem graviter post Innocentium impugnet, ac reprobet Abbas *in cit. c. Dilectus. n.* 4. *h. t.* quem novissime sequitur Fagnanus, *ubi supra, nu.* 3. citans alios. Tum quia (inquiunt) dicta Regula Glossae nullo jure probatur. Tum quia convocatio Synodi non consistit in recipiendo, sed in passione dulci, quin imo praeest ibidem Episcopus, et exercet jurisdictionem, ac punit contemnentes, seu non venientes; et tamen juxta c. *Quod supra.* 9. *de Majorit. et obed.* atque citatam Glossam, vocatio ad Synodum spectat ad Legem Dioecesanam. Tum tandem, quia procurationes, quae debantur Episcopo ratione visitationis, consistunt in recipiendo, seu in passione dulci; idemque patet in exactione Mortuariorum, seu quartae Funeralium, et tamen haec non spectant ad Legem Dioecesanam, ut vult Glossa: nam Monasteria sunt exempta a Lege Dioecesana, *can. Cum pro utilitate.* 16. *q.* 1. cum similibus; non autem e praestatione procurationum, *c. Sopitae. de Censib.* neque ab exactione Mortuariorum, seu quartae Funeralium, *c. Officii*, 14. *et c. Requisivisti.* 15. §. *Secus autem. de Testament.* cum similibus.

93 Verum his non obstantibus neutiquam videtur recedendum ab opinione Glossae, et data nostra Conclusione ; nam ad contraria facilis est responsio. Et inprimis ad primum dicitur, praefatam Glossae doctrinam abunde colligi *ex c. Conquerente.* 16. *et c. Dilectus.* 18. *h. t.* junctis illis sacris Canonibus, quibus Monasteria ob favorem Religionis eximuntur a Lege Dioecesana: frustra enim, et absque ullo suo favore taliter eximerentur, *nisi* Lex Dioecesana quid onerosum Monasteriis, et delectabile Episcopis, hoc est, dulcem harum passionem, seu in recipiendo consistentem importaret. Ad alterum dicitur, *convocationem* Synodi principalius consistere in recipiendo : cum in eadem praestetur Episcopo canonica obedientia ; subjectio, et reverentia, juxta *cit. c. Conquerente*, licet accessorie involvat quasdam actiones Episcopi, sicque fit mixti juris juxta dicenda *n.* 103. Ad ultimum dicitur, casus illos esse de specialiter exceptis, ac in Jure expressis.

94 Certe doctrina Glossae taliter declarata longe clarius explicat naturam Legis jurisdictionis, ac Dioecesanae, quam si cum Abbate *loc. cit.* et nonnullis aliis dicatur, ad Legem jurisdictionis pertinere ea, a quibus Monasteria de Jure non reperiuntur exempta: illa vero pertinere ad Legem Dioecesanam, a quibus Monasteria sunt exempta, et caeteroquin spectant ad jus Episcopale. Quis enim non videat, hac ratione explicari obscurum per aeque obscurum ? cum illico restet investigandum, quaenam sint illa pertinentia ad jus Episcopale, a quibus Monasteria eximuntur: nam de his ipsis graviter controvertunt Doctores : unde

95 Quaeritur IV. Quaenam sint illa, quae specialiter pertinent ad Legem Dioecesanam Episcoporum? Resp. I. Isthaec enumerentur a Glossa *in d. c. Dilectus. h. t.* et Abbate *ibid. n.* 4. §. *Et ideo*, ac aliis; et potissimum sunt sequentia.

96 I. De Lege Dioecesana est *Cathedraticum*: hoc est, annua exactio duorum solidorum, quos a qualibet Ecclesiae suae Dioecesis, praeterquam a Monasteriis, potest Episcopus annuatim exigere, *can. Inter caetera.* 10. *q.* 1. *et c. Conquerente.* 16. *h. t.* Et dicitur *Cathedraticum*: quia datur propter honorem Cathedrae Episcopalis, *can. Placuit.* 10. *q.* 3. ubi Glossa nomine *Solidi* arbitratur intelligi *Aureum*, ut *L.* 2. *C. de Sportulis.* Quandoque etiam appellatur *Synodaticum*: quia in Synodo datur, *c. Olim. de Censib.* Glossa *in cit. c. Conquerente.* ✠. *Duos solidos. h. t.*

97 II. De Lege Dioecesana est *quarta Decimationum*, seu quarta pars Decimarum ; haec enim spectato Jure communi debetur Episcopo ratione curae universalis, quam habet in Ecclesiis sibi subjectis, *d. c. Conquerente.* juncta Glossa *ibid. h. t.* Verum de facto oportet attendere ad consuetudinem singularum Dioecesium : nam alicubi debetur tertia, alicubi nec tertia, nec quarta. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potestat. Episc. allegat.* 86. *n.* 39. Monasteria vero, sicut et Ecclesiae non Parochiales, ad eam non tenentur. Barbosa *ibid. n.* 38. citans Cochier *de Jurisdictione Ordinar. in exempt. part.* 1. *quaest.* 15. *n.* 6. et alios.

98 III. Ad Legem Dioecesanam pertinet etiam *quarta Mortuariorum*, seu Funeralium, *cit. c. Conquerente*, *h. t.* et tradit Glossa in *c. Dilectus.* ✠. *De lege jurisdictionis eod.* Quamquam haec ipsa Canonica portio Episcopalis, quae videlicet secundum Canones debetur Episcopo ex Legatis, ac Funeralibus oblationibus, si quae fiunt Ecclesiis, aliisque piis locis intra Dioecesin ejus existentibus, alicubi sit quarta, alibi tertia, vel media pars, juxta diversas consuetudines particularium locorum, *c. Certificari.* 9. *de Sepultur.*

99 Dices. Monasteria sunt exempta a lege Dioecesana, ut dictum *n.* 85. *et* 86. ergo ad hanc non spectat quarta Mortuariorum ; cum ab ista de Jure non eximantur Monasteria, ut *d. c. Officii.* 14. *et c. Requisivisti.* §. *Secus autem.* 15. *de Testament.* Resp. Antecedens procedere regulariter, at ubi oppositum non reperitur in Jure expressum, ut notat Engel *de Privilegiis Monasteriorum*, *cit. Privileg.* 3. *n.* 2.

100 Caeterum, quod exactio dictae Canonicae portionis Episcopalis passim in desuetudinem abierit, Monasteriis contra eam praescribentibus, juxta *c. De quarta.* 4. *De Praescript.* pariter observat Engel *cit. n.* 2. Insuper quod etiam ex specialibus privilegiis Apostolicis quamplura Monasteria Regularium, ac specialiter Fratrum Praedicatorum, Minorum de Observantia, Minimorum, et communicantium in horum privilegiis, sint exempta a solutione Quartae Funeralium Episcopis praestanda, tradit Barbosa *cit. allegat.* 86. *n.* 17. cum aliis pluribus; fuitque decisum *in Rota* 15. *Januarii* 1618. cujus decisionem ipse per extensum adducit.

101 IV. Tertia pars *Oblationum* est de Lege Dioecesana. Haec enim de iis, quae in Altario a Fidelibus offerebantur, antiquitus fideliter Episcopis erat deferenda, *can. De his.* 10. *q.* 1. imo quandoque debebat ipsis praestari medietas dictarum Oblationum ; ut *can. Antiquos.* 10. *q.* 1. Monasteria tamen ab hac erant exempta, *can. Cum pro utilitate.* 16. *q.* 1. Et de facto etiam Ecclesiae saeculares ad id non amplius tenentur, *can. Placuit. et can. Priscis.* 10. *q.* 3. ac notat Abbas *cit. c. Dilectus.* n. 4. *h. t.*

102 V. Ad Legem Dioecesanam pertinet Convocatio ad Synodum; *ut c. Conquerente.* 16. *h. t. ut c. Quod super his.* 9. *de Majorit. et obed.* et tradit Glossa *ubi supra.* Unde, quia a Lege Dioecesana in favorem Religionis monasteria sunt exempta, Abbates non sunt cogendi venire ad Synodum, *can. Episcopus non debet. dist.* 18. Nisi populum habeant, vel nisi ratione Capellarum non exemptarum, aut ratione longaevae consuetudinis, ad id teneantur; ut *cit. c. Quod super his.* juncta Glossa *ibid.* ✠. *Dioecesana.* ut *c. Ex ore.* 17. *de Privileg.* Hostiensis *in Summa. h. t.* §. *Sunt autem quaedam.* et alii.

103 Notat tamen Abbas *in d. c. Quod super his. circa medium*, post Hostiensem, quod Synodus est mixti juris. Nam respectu convocationis est de Lege Dioecesana : sed respectu eorum, quae statuuntur in Synodo, seu quatenus in ipsa quidpiam statuitur, non est de Lege Dioecesana, sed de Lege jurisdictionis; quia ad jurisdictionem pertinet, et statuere, et Statutis obedire.

104 VI. Ad Legem Dioecesanam spectat Charitativum subsidium, *arg. cit. c. Conquerente. h. t.* Et dicitur *Charitativum subsidium*: quia a principio postulandum est cum charitate ; nec aliud est, quam petitio moderati auxilii, quod Episcopus ex causa rationabili, ut manifesta, exigere potest secundum facultates Ecclesiarum, vel Beneficiorum, ita tamen, ut non nimium graventur, *c. Cum Apostolus.* §. *Prohibemus. de Censib.* Barbosa *part.* 3. *de Offic. ut potest. Episc. allegat.* 87. *n.* 45. *et seqq.* Pirhing. *h. t. n.* 109. Sannig. *h. t. cap.* 8. *n.* 8. et alii. Qui simul recte advertunt, quod Monasteria non teneantur ad praestandum Episcopo subsidium charitativum: nisi forsan habeant annexas Ecclesias saeculares, quae ante suam unionem illud Episcopis praestare consueverant, *arg. Clem.* 1. *ut* 2. *de Censib.*

105 Tacentur *Procurationes*, hoc est, victualia praestari solita ab Ecclesiis tempore visitationis, quo Episcopus, vel per se, vel per alium ipsas visitat, et juxta facultates cujusvis Ecclesiae moderate exigi possunt, *cit. c. Conquerente. h. t.* Nam quia visitationi annexa est procuratio, *c. Cum venerabilis.* 19. *de Censib.* ac proin haec etiam a Monasteriis visitatis praestari debet, *c. Sopitae.* 14. *eod.* Sicut visitatio pertinet ad

Legem jurisdictioois, ita procuratio, veluti quid accessorium, ad eam commode reducitur. Pirbing *h. t. num.* 107. Quod si vero procurationes placeat revocare ad Legem Dioecesanam, erunt applicanda dicta superius *num.* 99. Omittuntur etiam nonnulla alia ad Legem Dioecesanam spectantia, de quibus Abbas *in cit. c. Dilectus num.* 4. *h. t.* nam praemissa sunt caeteris potiora.

106 Resp. II. Extra casus in Jure expressos, quisquis asserit aliquid pertinere ad Legem Dioecesanam, ideoque Monasterium ad illud non teneri, debet hoc probare. Ita Abbas *in cit. c. Dilectus. n.* 4. §. *Ex praedictis. h. t.* Et merito: habet enim Episcopus fundatam in Jure intentionem super jurisdictione sua per totam Dioecesim; unde allegauti exemptionem, incumbit onus probandi.

§. V.

De Casibus illis, in quibus Episcopi habent jurisdictionem in Regulares exemptos.

SUMMARIUM.

107 *Omnia Monasteria, omnesque Monachi olim fuerunt subjecti Episcopis.*
108 *Hodie tamen plerique Ordines Regulares exempti.*
109 *Exceptis certis casibus, in quibus Regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum; et cur?*
110 *Ejusmodi casus quot enumerentur a Doctoribus?*
111 *I. Quando Regulares extra Claustra degentes delinquunt. Et num. seqq.*
112 *Degere extra Claustra, qui censeantur? Et num. seqq.*
113 *Vivere conventualiter, quid?*
114 *Monachus, ubicunque degat de licentia Abbatis, fingitur degere intra Claustrum; et quomodo?*
115 *Facultas puniendi Regularem extra Claustrum degentem, et delinquentem, non est concessa Episcopis privative quoad Praelatos Regulares, sed cumulative.*
116 *II. Quando Regularis intra Claustrum degens, extra illud notorie, et scandalose delinquit; et quomodo tunc subsit Episcopo?*
117 *Quid, si Superiores Regulares tunc suos subditos impenitos transmittant ad alia loca?*
118 *An sufficiat, ut Episcopus semel instet Superiori Regulari pro puniendo tali subdito suo?*
119 *Quid, si Regularis ita scandalose delinquat intra Ecclesiam, vel Claustrum?*
120 *III. Jurisdictioni Episcoporum subsunt Apostatae, et Ejecti e Religionibus.*
121 *IV. Regulares sine legitimo mandato a suis Conventibus recedentes.*
Et qui studiorum causa extra Conventus habitant. Ibid.
122 *V. Regulares etiam exempti in personam Episcopi delinquentes, aut exercitium jurisdictionis impedientes.*
123 *VI. Regulares notorie excommunicati, possunt denunciari ab Episcopo, et ab aliis evitentur.*
An ab Episcopo etiam possint excommunicari, suspendi, vel interdici? Ibid.
124 *VII. Regulares in Conventibus, ubi non sunt duodecim ipsorum, subsunt jurisdictioni Episcopi.*
125 *VIII. Monasteria de caetero erigi non possunt sine licentia Episcopi.*
126 *IX. Regulares tenentur publicare, et servare Censuras, et interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo.*
127 *X. Atque observare dies Festos ab eisdem praeceptos; et qua ratione?*
128 *XI. Tenenturque ad publicas Processiones accedere vocati.*
129 *Nisi distent per dimidium milliare, aut sint specialiter excepti.*
130 *XII. Episcopus componit controversias omnes de praecedentia in Processionibus inter Regulares.*
131 *XIII. Regulares subjiciuntur Episcopis in omnibus, quae sunt Ordinis Episcopalis.*
132 *XIV. Episcopi habent jurisdictionem super Regulares, quomodolibet exemptos, in concernentibus Curam animarum, quam exercent.*
133 *XV. Regulares non possunt Confessiones saecularium audire sine approbatione Episcopi.*
134 *XVI. Si assistunt matrimonio sine licentia Parochi, ipso jure suspenduntur, donec ab Ordinario ejus absolvantur.*
Et sunt suspendendi, quando non praemissis denuntiationibus matrimonio contrahendo assistere praesumunt. Ibid.
135 *XVII. Episcopi possunt prohibere, ne Saeculares, vel Religiosi, privatis in domibus Missas celebrent.*
136 *Ex justa tamen causa possunt concedere facultatem celebrandi extra Ecclesiam.*
137 *Et tacentibus Episcopis hodie possunt Regulares uti suis privilegiis celebrandi ubique cum Altari portatili.*
138 *XVIII. Non licet Regularibus SS. Eucharistiae Sacramentum publice adorandum proponere, nisi causa per Episcopum approbata.*
139 *Bene tamen in Pixide.*
140 *XIX. Regulares extra Claustrum non possunt facere Processiones sine licentia Ordinarii: bene tamen intra Claustrum.*
141 *XX. Episcopi tenentur Claustram Sanctimonialium restituere; aut ubi inviolata est, conservare.*
142 *XXI. Monasteria Sanctimonialium, Sedi Apostolicae immediate subjecta (nisi regantur a Regularibus) gubernantur ab Episcopis quoad spiritualia.*

Sciendum, quod olim spectato Jure communi 107
omnia Monasteria fuerint subjecta Episcopis, in quorum Dioecesi sita erant; ut *can. Qui vero.* 16. *q.* 1. *et can. Monasteria vel* 18. *q.* 2. Omnesque Monachi non minus, ac Clerici saeculares, subjecti fuerint Episcopis, in quorum Dioecesibus Monasteria existebant; ut constat ex *can. Abbates, et d. can. Monasteria vel* 18. *q.* 2. cum similibus: atque hinc Episcopi habeant fundatam in Jure intentionem tam in civilibus, quam criminalibus causis contra Abbates, et Regulares.

Hodie tamen, attentis variis Summorum Pontifi- 108
cum privilegiis, plerique Ordines Regulares, praesertim Mendicantes, sunt exempti ab Episcoporum potestate, et Lege non solum Dioecesana, sed etiam jurisdictionis ipsorum; juxta dicta superius *num.* 89. Atque subsunt omnimodae jurisdictioni suorum Praelatorum Regularium, qui in eos jurisdictionem quasi Episcopalem obtinent, *c. Abbates.* 3. *de Privileg. in* 6. sicque omnia, quae sunt jurisdictionis, exercere possunt in eosdem, quae Episcopi in suos subditos, ut passim traduut Auctores.

Verum isthac exemptione non obstante, de facto 109
plures sunt casus speciales, in quibus Regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum. Eorum nonnulli continentur in Jure communi, ut ostendit Emman. Rodericus *tom.* 3. *Quaest. Regul. quaest.* 64. *art.* 11. plerique vero novissime sunt additi per Concilium Tridentinum, et varias Consti-

tationes Apostolicas post illad emanatas. Siquidem ex una parte *Privilegia, et exemptionis hodie perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, et exemptis occasionem laxioris vitae praebere dignoscuntur*, ut animadvertit, atque loquitur Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 11. *de Reform.* ex altera vero parte dorom videbatur, ejusmodi exemptionem Religionibus, dudum de Ecclesia Catholica optime meritis, per diversos Summos Pontifices concessam in totum revocare. Unde provide Sacrum Concilium Tridentinum, et sequentes Romani Pontifices, ad praecavendum ulterioribus Exemptorum excessibus, per exceptiones diversorum casuum specialium praeter eos, qui jam Jure communi erant expressi, ipsorum exemptionem saltem restringendam censuerunt.

110 Porro ejusmodi casus quadraginta septem refert, ac explicat Fagnanus *in c. Grave. num.* 37. *et seqq. de Offic. Ordinar.* in quibus Regulares exempti, etiam intra Claustra degentes, subsunt visitationi et jurisdictioni Episcoporum; eisque idem Auctor plures alios praemittit: qui concernunt Regulares curam animarum habentes. Barbosa vero *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 105. enumerat universim quinquaginta duos tales casus; et Ascanius Tamburinus *tom.* 3. *de Jure Abbatum disp.* 5. *q.* 11. recenset quinquaginta quinque. Sufficiet ad propositum nostrum eorundem quadraginta principaliores breviter referre, caeteris ad praecitatos Auctores remissis.

111 I. Regulares extra Claustra degentes, etiam sui Ordinis praetextu tuti non sunt, quo minus si deliquerint, ab Ordinario loci, tanquam super hoc a Sede Apostolica Delegato, secundum Canonicas Sanctiones visitari, puniri, et corrigi valeant. Ita exprosse Concilium Tridentinum *Sess.* 6. *cap.* 3. *de Reform.*

112 Ubi tamen imprimis notandum ly, *Degentes extra Claustra*: hoc est, qui diutius existunt, seu habent permanentem habitationem extra Monasterium; ut puta, qui studiorum causa extra Conventum commorantur; juxta dictum Concilium *Sess.* 25. *cap.* 4. *de Regularib.* et hujusmodi. Unde observat Lauretus de Franchis *part.* 1. *Controversiarum inter Episcopos et Regulares, numer.* 4. *in Additione*, solvens contraria, quod Concilium Tridentinum *cit. Sess.* 6. *cap.* 3. *de Reform.* non comprehendat illos Regulares, qui de licentia suorum Superiorum per aliquot dies, vel etiam duos aut tres menses, ex causa praedicationis, vel confessionum excipiendarum, aut etiam recreationis gratia, et hujusmodi, existunt extra claustra Monasterii. Tum quia idem Concilium *Sess.* 25. *cap.* 14. *de Regularib.* punitionem illorum Regularium, qui intra claustra Monasterii degunt, et extra ea notorie delinquunt, expresse reservavit propriis Superioribus Regularibus, juxta proxime dicenda *numer.* 116. *et seqq.* Tum quia tales Religiosi, hoc ipso, quod brevi intra Monasterii claustra sint reversuri, non censentur aliorsum divertisse, *l. Postliminii* §. *Captivus ff. de Captivis*, *et l. Quidquid ff. de Reg. Jur.* Neque videntur abesse juxta memoratum Concilium Tridentinum *Sess.* 23. *cap.* 1. *de Reformat.* ubi aliquantis per absentes (nempe per duos, vel tres menses) *ex veterum Canonum sententia non videntur abesse, qui statim reversuri sunt*; ut loquitur textus, et amplius probat Aloys. Riccius *in Praxi, part.* 3. *resolut.* 392. *n.* 1. *et* 3.

113 Notandum ulterius, quod ille Religiosus censeatur *extra Claustrum degens*, qui non solum habet permanentem habitationem extra illud, ut dictum; sed insuper non vivit sub Superiore conventualiter, utjamsi de licentia sui Praelati existat in Domo, deputata ad erectionem Monasterii. Quare, nisi in tali Domo vigeat observantia Regularis (hoc est, quod illic existentes Religiosi vivant sub proprio Superiore, et juxta institutum Regulae suae Religionis; quod est *Vivere conventualiter*) si quis eorum deliquerit, potest ab Ordinario, tanquam Sedis Apostolicae Delegato, visitari, et puniri; prout declarasse Sacram Congregationem Concilii Trident. refert Lauretus de Franchis *cit. part.* 1. *num.* 111. *et seqq.* et Barbosa *cit. allegat* 105. *num.* 16. cum aliis. Secus, quando Regulares degunt in Domo ad erectionem Monasterii destinata conventualiter, seu sub suo Superiore, ac juxta institutum Regulae; prout eadem Sacra Congregatio declaravit, ut inquit Fagnanus *in d. c. Grave. num.* 35. *h. t.* ac liquet ex tenore dictae Declarationis, quam totam refert Franchis, *ubi supra, numer.* 116.

Dices. Monachus, ubivis locorum degat de licentia Abbatis, fingitur degere intra Claustrum, ut inquit Abbas *in c. Ex rescripto. num.* 5. *de Jurejurand.* et Fagnanus *c. Insinuante. n.* 49. *Qui Clerici et vovent.* citans alios; ergo, cum Regularis exemptus delinquens intra Claustrum nequeat puniri ab Episcopo, idem dicendum de eo, qui de licentia sui Superioris degit extra Claustrum, ibique delinquit. Resp. neg. consequent. Antecedens quippe solum procedit de fictione juris, et quoad participationem jurium, ac privilegiorum in Jure expressorum: non vero quoad alia, praesertim ubi quid in Jure specialiter reperitur exceptum, ut in proposito. Videatur supra *Tit. de Constitutionibus.* §. 8. *num.* 189. *et seqq.* 114

Notandum tertio, quod facultas puniendi Regularem extra Claustrum degentem, et delinquentem, non sit concessa Ordinariis privative quoad Praelatos Regulares, sed cumulative: unde poterunt ipsi quoque Praelati punire tales Religiosos delinquentes, ac praevenire Ordinarios. Neque enim Concilium eximit Regulares degentes extra Claustrum a jurisdictio suorum Superiorum; atque ideo nec a correctione ipsorum. Lauretus de Franchis *loc. cit. n.* 117. allegans alios. 115

II. Quando Regularis, caeteroquin non subditus Episcopo, intra Claustra Monasterii degit, *et* extra ea notorie delinquit, ita ut populo scandalo sit: tunc is, Episcopo instante a suo Superiore, intra tempus ab Episcopo praefigendum, severe est puniendus; tenetorque Superior ejus de punitione Episcopum certiorem facere: sin minus, Superior a suo Praelato officio privetur, et delinquens ab Episcopo puniri poterit. Ita novissime decrevit Concilium Trident. *Sess.* 25. *cap.* 14. *de Regularib.* Et amplius docent Fagnanus *in c. Grave. numer.* 69. *h. t.* Ciarlinius *Controvers. Forens. lib.* 1. *cap.* 58. *num.* 2. *et* 9. *et seqq.* Martha *de Jurisdict. part.* 4. *casu* 182. Barbosa *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 105. *num.* 18. *et seqq.* citans alios. 116

Quod saluberrimum Decretum, cum a nonnullis Superioribus Regularibus minus bene observaretur, dum suos subditos Regulares, ita delinquentes, ad instantiam Episcoporum punire neglexerunt, aut impunitos ad alia suorum Ordinum loca extra Episcopi Dioecesim transmiserunt, vel ipsimet ad alias Provincias recesserunt, ne ulterius super delinquentis excessibus inquirere, nec de ejus punitione Episcopum certiorem reddere cogerentur. Hinc Decretum illud a Clemente VIII. in sua Constitutione, *Suscepti muneris* (et refertur *Tom.* 3. *Bullarii Romani, Constitut.* 39. dicti Pontificis) die 18. Martii 1596. motu proprio, innovatum fuit, sub gravissimis poenis decernendo, ut talis Regularis delinquens a loco, ad quem transmissus est, revocetur, et in quo deliquit, sistatur, et puniatur, ut supra. 117

118 Ubi notandum, quamvis Concilium *cit. cap.* 14. utatur illis verbis, *instante Episcopo*; atque exinde nonnulli inferre voluerint, quod pro executione dicti Decreti necesse sit, Episcopum monere, ac requirere Superiorem Regularis delinquentis duabus, vel tribus vicibus. Quod nihilo minus Sacra Congregatio Concilii desuper consulta responderit, satis esse, ut Episcopus semel instet Superiori Regulari, atque tempus praefigat, juxta ejusdem Concilii praescriptum.

119 Insuper eadem Sacra Congregatio respondit, facultatem *in cit. cap.* 14. Episcopis attributam in Regulares memoratos, notorie, et cum scandalo extra Claustra delinquentes, vindicare sibi locum etiam, eum Regulares, notorie, et cum scandalo intra Ecclesiam delinquunt; non item, si intra Claustra. Atque hasce Sac. Congregationis Declarationes sese in Originali prae manibus habuisse, testatur Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. alleg.* 105. *n.* 20. *post medium.* Quamvis Lauretus de Franchis *cit. part.* 1. *num.* 5. quantum ad hoc ultimum teneat oppositum: quia (inquit) nomine Claustri venit etiam Ecclesia annexa: unde Regularis ingrediens Ecclesiam, non dicitur egredi e Claustro etc. Quae sententia posset sustineri, si revera non extaret dicta Declaratio Sacrae Congregationis.

120 III. Apostatae, et Ejecti e Religionibus, indistincte subsunt Episcoporum jurisdictioni. Patet hoc ex Decreto Sacrae Congregationis Concilii, die 21. Septemb. 1624. edito; ac refertur *Tom.* 4. *Bullarii Romani*, *Constit.* 28. *Urbani Papae VIII.*

121 IV. Quando Regulares sine legitimo mandato in scriptis obtento, a suis Conventibus recedunt, etiam praetextu ad Superiores suos accedendi: quia tunc ab Ordinariis locorum, tanquam desertores sui Instituti, puniri possunt. Ita Concilium Trident. *Sess.* 25. *cap.* 4. *de Regularib.* Ubi etiam additur, quod Regulares illi, qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantum habitent: alioquin ab Ordinariis contra eos procedatur. Verum hoc ultimum commode reducitur ad primum casum *n.* 111. *et seqq.* jam declaratum.

122 V. Regulares quicunque, etiam S. Joannis Hierosolymitani, qui in personam Episcoporum delinquunt, eosve impediunt in exercitio suae jurisdictionis, ne munus suum exequantur, possunt per eosdem Ordinarios legitime coerceri, et puniri. Ita a Sac. Congregatione fuisse decisum, ejusque sententiam a Gregorio XIII. esse approbatam, refert Fagnanus *in d. c. Grave. numer.* 76. *h. t.* Concordat *cap.* 1. *de Offic. Delegat. et cap.* 1. *de Poenis in* 6. ubi simile quid statutum legitur. Et merito: nam concessa jurisdictione, censentur ea omnia concessa, sine quibus jurisdictio exerceri non potest, *c. Praeterea.* 5. *de Offic. Delegat.* cum concordantiis. Franchis, *ubi supra*, *num.* 124.

123 VI. Quando Regulares ob notorium delictum in excommunicationem inciderunt, possunt ab Episcopo publice denunciari excommunicati, ut ab aliis evitentur. Ita censuisse Sacram Congregationem, refert Fagnanus *loc. cit. numer.* 75. Quamquam alioquin Regulares exemptos non posse excommunicari, suspendi, vel interdici per Episcopum, satis caveatur, *in cap.* 1. §. *In eos vero de Privil. in* 6.

124 VII. Monasteria, Conventus, aliaque Loca Regularia posthac recipienda, in quibus duodecim Religiosi ex redditibus, vel consuetis eleemosynis competenter sustentari, atque inhabitare non poterunt, et actu non inhabitaverint; Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodae jurisdictioni subjecta esse intelliguntur. Ita patet ex Decreto Urbani VIII. *de Celebratione Missarum*, quod incipit, *Cum saepe contingat.* §. *Deinceps.* edito Anno 1625. ac refertur *Tom.* 4. *Bullarii Romani*, *Constitut.* 45. ejusdem Pontificis. In quo Decreto bene nota clausulam illam, *posthac recipienda*: nam secus dicendum de Locis Regularibus exemptis, et antea jam receptis, cum circa haec nihil reperiatur innovatum.

VIII. Insuper Monasteria tam virorum, quam mulierum, de caetero erigi prohibentur sine Episcopi, in cujus Dioecesi erigenda sunt, licentia prius obtenta. Ita Concilium Trident. *Sess.* 25. *cap.* 3. *de Regularib.* Quo Decreto Regulares subjiciuntur auctoritati Episcopi loci quoad erectionem novorum Monasteriorum, ut patet: simulque revocatur prohibitio Bonifacii VIII. *in cap. un. de Excess. Praelat. in* 6. inhibentis Mendicantibus, ne recipiant nova loca ad habitandum absque Sedis Apostolicae licentia; *et Clement. Cupientes.* §. 1. *de Poenis*, id ipsum statuentis, prout censuit Sacra Congregatio, et notat Fagnanus *in cit. c. Grave. n.* 53. *de Offic. Ordinar.* 125

IX. Regulares non solum Censuras, et Interdicta a Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, in suis Ecclesiis publicare, et servare tenentur. Ita Concilium Tridentin. *cit. Sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.* Unde sequitur, quod Regulares, quantumvis exempti, non solum teneantur servare Episcoporum Interdicta, ita ut non celebrent scienter in loco interdicto, (nisi quatenus super hoc sunt privilegiati, aut a Jure conceditur, *c. Is qui.* 18. §. *fin. de Sentent. excomm. in* 6.) sed nec possint facere, quod ab aliis celebretur in locis ita interdictis; neque possint excommunicatos ad Divina, vel Ecclesiasticam sepulturam admittere, *c. Cum et plantare.* §. *Excommunicatos. de Privileg. et c. Episcoporum.* 8. *eod. in* 6. 126

X. Insuper dies Festos, quos in Dioecesi sua servandos Episcopus praeceperit, Regulares, etiam exempti servare tenentur. Ita Concilium Tridentin. *cit. cap.* 12. Verumtamen Sacra Congregatio Concilii censuit, hoc ita esse intelligendum, ut Regularium ritus illis Festis semper permaneant quoad Missas, et caetera Divina Officia, tam publice, quam privatim in eorum Ecclesiis celebrandis: quoad Conciones tamen, et Lectiones, quas iidem Regulares ad populum habuerint, debent se conformare Evangeliis, et Epistolis, quibus utitur Clerus saecularis illis diebus Festis. Atque hanc Sacram Congregationis Declarationem per extensum refert Barbosa *cit. allegat* 105. *numer.* 34. post Quarantam *in Summa Bullarii.* ℣. *Privilegia Regularium*, et alios. 127

XI. Regulares, etiam exempti, ad publicas Processiones vocati accedere tenentur, possuntque ad hoc per Episcopos compelli, iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt. Ita Concilium Trident. *cit. Sess.* 25. *cap* 13. *de Regularib.* 128

Ubi tamen notandum est, quod ab obligatione accedendi publicas Processiones, non solum eximantur illi Religiosi, qui in strictiori clausura perpetuo vivunt, ut loquitur citatum Concilium; sed de facto etiam illi Regulares, qui per dimidium milliare (Italicum) absunt a Civitate: hos enim successu temporis exemit Gregorius XIII. ut refert Fagnanus *ubi supra*, *numer.* 68. ac proin tales non tenentur accedere, nec possunt ab Episcopo ad hoc compelli; prout decisum referunt Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 78. *numer.* 21. Lauretus de Franchis *cit. part.* 1. *de Controvers. inter Episcop. et Regular. numer.* 64. Piasecius, Lezana, et alii. Idem fallit in Regulari- 129

bus speciale privilegium habentibus, ut non teneautur ad Processiones ire: quales sunt Patres Societatis, Carmelitae Discalceati, Clerici Regulares Congregationis S. Pauli, Canonici Regulares, Monachi Cassinenses, et nonnulli alii. Barbosa *loc. cit. num.* 23.

130 XII. Controversias omnes de praecedantia, quae per saepe cum scandalo in publicis Processionibus, aut Defunctorum corporis sepeliendis oriuntur, Episcopus amota omni appellatione, et non obstantibus quibuscunque, componere debet. Ita rorsus Concilium Trident. *cit. Sess.* 25. *cap.* 13. *de Regular.* et amplios explicat Emman. Rodericus *Tom.* 3. *Quaest. Regul. quaest.* 37. *art.* 3. et Ascanius Tamborinus *Tom.* 3. *de Jure Abbatum. disp.* 5. *quaest.* 11. *n.* 81.

131 XIII. Regulares, quomodocunque exempti subjiciuntur Episcopis in iis omuibus, quae sunt Ordinis Episcopalis: ut in petitione Chrismatis, Consecratione Ecclesiarum, susceptione Ordinum, et hujusmodi, *c. Veniens.* 19. §. *Chrisma. de Praescript.* Unde non possunt Ordines recipere, nisi ab Episcopo illius loci, in cujus Dioecesi eorum Monasteria existunt, juxta Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 10. *de Reformat.* Nisi habeant speciale privilegium ab Apostolica Sede, ut a quocunque Catholico Antistite ordinari valeant. Pirhing *h. t. n.* 114. et alii, estque amplios dictum supra *Tit.* 11. *De Temporibus Ordinationum.* §. 5. *num.* 132. *et* 136.

132 XIV. Episcopi super Regulares quomodolibet exemptos, etiam Ordinis S. Joannis Hierosolymitani habent tauquam Sedis Apostolicae Delegati jurisdictionem, et auctoritatem in concernentibus Curam animarum, quam ipsi exercent. Patet hoc ex Constitutione 136. B. Pii V. *Exposcit.* die 22. Septembris 1571. emanata (ac refertur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*) juncta Constitutione 18. Gregorii XV. quae incipit, *Inscrutabili*, et habetur *Tom.* 3. *dicti Bullarii.*

133 XV. Nullus, etiam Regularis exemptus, potest Confessiones saecularium audire, nisi Parochiale Beneficium habeat, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur necessarium, aut alias idoneus judicetur, et approbationem obtineat. Concilium Trident. *Sess.* 23. *cap.* 15. *de Reformat.* Concordat Decretum Alexandri VII. *die* 24. *Septemb.* 1665. emanatum, et sequentem inter alias Propositionem, ordine 13. damnans: *Satisfacit praecepto annuae Confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo praesentato, sed ab eo injuste reprobato.*

134 XVI. Quicunque Sacerdos, sive Regularis, sive saecularis, alterius Parochiae sponsos sine illorum Parochi licentia matrimonio conjungere, aut benedicere ausus fuerit: ipso jure tamdiu suspensus existit, quamdiu ab Ordinario ejus Parochi absolvatur. Ita Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. matrim.* Eos etiam Regulares, vel Parochos, qui non praemissis denunciationibus Matrimonio contrahendo assistere praesumpserint, per trienoium suspendendos esse decernitur *in c. Cum inhibitio.* §. *fin. de Clandest. desponsat.*

135 XVII. Episcopi, etiam ut Delegati Sedis Apostolicae, possunt prohibere, ne privatis in Domibus, atque omnino extra Ecclesiam, et ad Divinum tantum cultum dedicata Oratoria, Sacrificium Missae a saecularibus, vel Regularibus quibuscunque peragatur. Ita Concilium Trident. *Sess.* 22. *in Decreto de observandis et evitandis in celebratione Missae.* Ubi insuper Ordinarii locorum, et Episcopi, etiam ut Delegati Sedis Apostolicae, ea omnia prohibere, atque e medio tollere jubentur, quae vel avaritia idolorum servitus, vel irreverentia, quae ab impietate vix sejuncta esse potest, vel superstitio, vera pietatis imitatrix induxit; prout ibidem amplius per singula declaratur.

136 Ex justa tamen causa posse Episcopum concedere facultatem celebrandi extra Ecclesiam, vel alium Locum sacrum, non obstante dicto Decreto, utpote quod solum prohibet, pro libitu, et sine justa causa ita celebrari; resolvunt Navarrus *Consil.* 5. *de Privileg. numer.* 2. et Barbosa *part.* 2. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 23. *num.* 8. *et* 9. ac novissime Petrus Franciscus Passerinus in *Tract. de Pollutione Ecclesiarum, disp.* 2. *cap.* 9. *num.* 3. et 5. citans plurimos alios. Ratio est: quia antiquitus jam erat concessum, in casu necessitatis (nempe moralis; absoluta enim necessitas celebrandi extra Locum sacrum, intervenire nequit, ut probat Pasqualig. *Decis.* 167. *n.* 1. relatus a Passerino *cit. nu.* 3.) seu alia rationabili de causa, Missam celebrare super Altare portatile, ac sub dio, vel in tentoriis, *can. Concedimus. de Consec. dist.* 1. Tum quia Concilium *loc. cit.* solum loquitur de communi modo celebrandi, nempe pro libitu, ac cessante alia justa causa: non vero abstulit Episcopis potestatem rationabiliter dispensandi, Jure communi eis competentem.

137 Insuper, quod tacentibus, et non contradicentibus Episcopis, possint hodie Regulares uti suis privilegiis, quae FF. Praedicatoribus, et Minoribus, concessa olim fuerunt celebrandi ubique cum Altari portatili, sine Parochialis tamen juris praejudicio, *c. In his.* 30. *de Privileg.* resolvunt Emman. Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. q.* 43. *art.* 5. Portel *in Dubiis Regular.* ℣. *Altare. n.* 1. Jo. de Lugo *tract de Eucharist. disp.* 20. *sect.* 2. *n.* 15. ac novissimo Bernardus Sannig *in Schola Theologica, tom.* 3. *tract. de Sacramentis. dist.* 3. *quaest.* 11.

138 XVIII. Non licet Regularibus, etiam in propriis Ecclesiis, Sanctissimum Eucharistiae Sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quae sit probata ab Ordinario. Ita decrevit Sacra Congregatio *Rituum.* 26. *Februarii* 1628. ac refert Angelus Lantusca *in Theatro Regularium.* ℣. *Eucharistia. numer.* 1. et Fagnanus *in c. Grave. num.* 77. *h. t.*

139 Dicitur notanter, *publice adorandum exponere*: id est, cum solemnitate, seu in Monstrantia, ut Sacra Hostia videri possit. Nam secus dicendum de expositione Sanctissimi Sacramenti in ostiolo Tabernaculi, aut in Pixide velata cum luminibus, ita ut ipsa Sacra Hostia videri non possit: hoc enim potest a Regularibus fieri etiam ex causa privata, et absque alia licentia Ordinarii. Lantusca *loc. cit. n.* 2. allegans Congregationem Episcoporum 7. Septembris, 1598. et Fagnanus, *ubi supra.*

140 XIX. Regulares extra Claustra, et ambitum suorum Monasteriorum, non possunt facere Processiones sine licentia Ordinarii: et si secus attentetur (nisi consuetudine, aut privilegio id ab eis fuerit obtentum) possunt puniri, ac impediri ab Ordinario. Ita Zerola *in Praxi Episcopali.* ℣. *Processio.* §. *Ad quartum.* id probans *ex can. Certum est quidem. de Consec. dist.* 1. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 105. *n.* 77. et alii. Accedit ratio: quia Regulares id praesumentes, hoc ipso delinquerent extra Claustra, tum transgrediendo citatum Canonem, tum violando jus ac territorium Episcopi, qui est Judex ordinarius in tota Dioecesi, *can. De persona.* 11. *q.* 1. Intra Claustra tamen, et ambitum suorum Monasteriorum, bene possunt Religiosi facere Processiones irrequisito Ordinario: quia ibi habent suum territorium, non vero extra. Zerola *loc. cit.*

141 XX. Episcopis universis districte, et sub obtestatione Divini judicii, ac interminatione maledictionis aeternae, praecipitur tum *in c. Periculoso,*

§. *Et quoniam. de Statu Regul.* in 6. tum rursus in Concilio Trident. *Sess.* 25. *cap.* 5. *de Regularib.* ut in omnibus Monasteriis sibi subjectis, ordinaria, in aliis vero, seu ad Romanam Ecclesiam immediate spectantibus, Sedis Apostolicae auctoritate, Clausuram Sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, et ubi inviolata est, conservari maxime procurent: inobedientes, atque contradictores per censuras Ecclesiasticas, aliasque poenas, quacunque appellatione postposita, compescendo, invocato etiam (si opus fuerit) auxilio brachii saecularis. Unde quoad hoc Regulares, etiam exempti, subsunt jurisdictioni Episcoporum.

142 XXI. Monasteria Sanctimonialium Sanctae Sedi Apostolicae immediate subjecta (iis exceptis, quae a Deputatis in Capitulis Generalibus, vel ab aliis Regularibus reguntur) ab Episcopis, tanquam dictae Sedis Delegatis, gubernantur, non obstantibus quibuscunque. Ita Concilium Tridentin. *cit. Sess.* 25. *cap.* 9. *de Regularib.* Quod tamen esse intelligendum de gubernio spirituali, non de temporali, refert decisum Barbosa *in Collectan. ibid. numer.* 3. post Armendarum *lib.* 7. *de Relig. numer.* 93.

§. VI.

Referuntur alii Casus, in quibus Regulares exempti Episcopis sunt subjecti.

SUMMARIUM.

143 XXII. *Regulares sunt subjecti Episcopis quoad editionem Librorum, utpote per ipsos examinandorum, et approbandorum.*

144 *Quid dicendum de Lectionibus, Disputationibus, vel Concionibus?*

145 XXIII. *Regulares sine Ordinarii licentia novas Indulgentias publicare nequeunt.*

146 XXIV. *Subsunt Regulares Episcopis quoad officium Praedicationis; et quomodo?*

147 *Iidem contradicente Episcopo ne quidem in Ecclesiis sui Ordinis praedicare possunt.*

148 XXV. *Si Praedicator errores, vel scandala disseminaverit in populum, Episcopus ei praedicationem inhibeat: si vera haereses, Episcopus contra eum, quantumvis exemptum, procedet ut Delegatus Sedis Apostolicae.*

149 XXVI. *Episcopi procedunt contra Regulares, asserentes, quod B. V. MARIA sit concepta cum peccato originali.*

150 XXVII. *In causa haeresis etc. Regulares etiam exempti subsunt Episcopis, ubi non sunt Inquisitores.*

151 XXVIII. *Sicut et Confessarii, quomodolibet exempti, sollicitantes in Confessione.*

152 XXIX. *Episcopis subduntur Regulares etiam exempti, quoad accessum ad Synodum Dioecesanam.*

153 *Nisi subdantur Capitulis Generalibus, nec curam Ecclesiae saecularis gerant.*

154 XXX. *Regulares omnes subjiciuntur Episcopo quoad renunciationes Novitiorum.*

155 *Istud tamen locum non habet in Testamentis, et Codicillis; et cur?*

156 XXXI. *Novitiis ante Professionem abeuntibus, ut omnia, quae fuerant, restituatur, potest Episcopus compellere Regulares.*

157 XXXII. *Regulares subduntur Episcopis quoad explorationes voluntatis puellarum Deo dicandarum.*

Exploratio haec, quomodo, et de quibus facienda sit? Ibid.

158 *Et an bina vice fieri debeat?*

159 XXXIII. *In judicio nullitatis Professionis Religiosae subjiciuntur Regulares Ordinariis locorum.*

160 XXXIV. *Nequeunt iidem Sabbato Sancto pulsare Campanas ante Ecclesiam Cathedralem, vel majorem.*

161 *Quid agendum, si Regulares tunc citius absolvant Actum solemnem illius diei?*

162 XXXV. *Episcopus compellit Regulares ad habendam Lectionem Sacrae Scripturae.*

163 XXXVI. *Regulares debitores extra Conventum degentes, possunt in causis civilibus mercedum, et miserabilium personarum, coram Ordinariis conveniri.*

164 *Causae civiles mercedum, et miserabilium personarum, quae?*

165 XXXVII. *Regulares exempti possunt conveniri coram Ordinariis locorum ratione delicti, contractus, vel rei, de qua agitur.*

166 XXXVIII. *Subjiciuntur etiam Ordinariis in reddenda ratione de executione ultimarum voluntatum, si quam gesserunt.*

167 XXXIX. *Item quoad executionem Decretorum Concilii Tridentini; et quomodo?*

168 XL. *Regulares exempti tenentur Episcopo reverentiam praestare, eique in suis Ecclesiis usum Baldachini concedere.*

169 *Alii casus, in quibus Regulares exempti subsunt Episcopis. Remissive.*

170 *An praedicti casus afficiant quoslibet Regulares exemptos? Remissive.*

171 *Religiosi alii habent exemptionem communem; alii sunt plene exempti, ut Mendicantes.*

XXII. Regulares sunt subjecti Episcopis quoad editionem Librorum: quia praeter appositionem proprii nominis, licentiam suorum Superiorum, atque recognitis per eos libris juxta formam suarum Ordinationum nequeunt absque examinatione et approbatione Ordinarii, in scriptis danda, atque in fronte libri apponenda, libros de rebus sacris imprimere, vel imprimi facere. Ita sub poena anathematis, et alia pecuniaria in transgressore statuta, sancitur in Concilio Lateranensi, sub Leone X. celebrato, *Sess.* 10. et etiam in Tridentino *Sess.* 4. *in Decreto de Editione Librorum*: ubi etiam dictae poenae extenduntur ad eos, qui scripto tales libros communicant, vel evulgant (prout interdum libri nondum typis mandati solent de integro transcribi, et aliis impertiri) nisi antea examinati, probatique fuerint. 143

Dicitur notanter, *Libros de rebus sacris.* Nam, quamvis Fagnanus *in cit. c. Grave. num.* 40. *h. t.* ex quadam Declaratione Cardinalium docest, sub dicta Constitutione utriusque Concilii etiam contineri Lectiones, Disputationes, Conciones, et alia hujusmodi. Nihilo minus alii volunt, id intelligendum esse de Libris, utpote de quibus verba Concilii sonant, ac proinde tanquam poenalia ultra suam propriam significationem extendi non debent: non autem de aliis, praesertim quando nulla subest fraudulentiae, pravae intentionis, vel perversitatis suspicio. Ita Azorius *part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 1. *quaest.* 4. id etiam comprobans ex usu ubique locorum recepto, ut Orationes, Praelectiones, et hujusmodi, sine nomine Auctoris scripto aliis communicentur. 144

XXIII. Regulares, et quicunque alii, Indulgentias, quas a Summo Pontifice impetrarunt, sine Ordinarii licentia publicare non possunt; sicque quoad hoc subsunt ejus jurisdictioni. Ita Zerola *in Praxi Episcopali, par.* 1. *V. Indulgentia.* §. *Ad tertium.* Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest Episc. allegat.* 105. *n.* 69. Pirhing *h. t. n.* 115. cum aliis; adque- 145

desumitur ex Concilio Trident. *Sess.* 21. *cap.* 9. *de Reform.* et *Sess.* 25. *in Decreto de Indulgentiis*, juncta Declaratione Cardinalium, cujus meminit Bonacina *tom.* 3. *disp.* 2. *de Bulla Coenae*, *quaest.* 3. *punct.* 30. *n.* 9. et Zerola *ubi supra*, atque Barbosa *part.* 1. *de Officio Parochi*, *cap.* 16. *num.* 19. ipsam verbatim referens. Quod tamen intellige, non de Indulgentiis olim Regularibus per SS. Pontifices concessis, sed aliis de novo concessis, ut notat citatus Bonacina.

146 XXIV. Insuper Regulares de facto subsunt Episcopis quoad officium Praedicationis: nam, praeterquam quod a suis Superioribus de vita, moribus, et scientia debeant esse examinati, approbati, et admissi, in Ecclesiis sui Ordinis sine petita benedictione Episcopi, in Ecclesiis vero, quae suorum Ordinum non sunt, sine habita Episcopi licentia praedicare non possunt. Ita Concilium Trident. *Sess.* 5. *cap.* 2. §. *Regulares vero. de Reform.* quamvis, ut in Ecclesiis sui Ordinis possint praedicare, sufficiat petita benedictio Episcopi, licet non obtenta, dummodo non accedat expressa ejus prohibitio. Fagnanus *in d. c. Grave. n.* 4. *h. t.* et alii.

147 Et notanter hoc ultimum additur: nam contradicente Episcopo ne quidem in Ecclesiis suorum Ordinum Regulares praedicare possunt; uti expresse, atque addita clausula generali derogatoria privilegiorum, habetur in Concilio Tridentin. *Sess.* 24. *cap.* 4. *de Reform.* Neque hoc Decretum Concilii est contrarium priori: quia aliud est, benedictionem non concedere; aliud, expresse contradicere: siquidem in priori habet se Episcopus mere negative, in posteriori autem exercet actum positivum interdicendo praedicationem. Fagnanus *cit. num.* 42. praedicta amplius declarans adducto Brevi Urbani VIII. *die* 30. *Januarii* 1629. emanato.

148 XXV. Si vero, quod absit, Praedicator errores, aut scandala disseminaverit in populum, etiamsi in Monasterio sui, aut alterius Ordinis praedicet, Episcopus ei praedicationem inhibeat. Quod si autem haereses praedicaverit, Episcopus contra eum procedat, non obstante exemptionis privilegio, tanquam Delegatus Sedis Apostolicae. Ita expresse Concilium Trident. *Sess.* 5. *cap.* 2. *de Reformat.* addita tamen hac cautela, *ut curent Episcopi, ne quis Praedicator vel ex falsis informationibus, vel alias calumniose vexetur, justamve de eis conquerendi occasionem habeat.*

149 XXVI. Episcopi, et haereticae pravitatis Inquisitores, possunt procedere, ac secure animadvertere in Regulares audentes in publicis Concionibus, Lectionibus, Conclusionibus, aliisque actibus publicis asserere, quod Beatissima Virgo Maria fuerit concepta cum peccato originali. Ita censuit S Congregatio S. Rom. et Universalis Inquisitionis 31. Augusti 1617. coram SS. D. Paulo V. habita, quam refert Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 30. *num.* 110. et novissime praecepit Alexander VII. in sua Constitutione, quae incipit, *Sollicitudo*, die 8. Decembris, 1661. edita, et refertur *tom.* 5. *Bullarii Romani*, *Constitut.* dicti Pontificis.

150 XXVII. In causa haeresis, aut similibus criminibus ad Tribunal S. Inquisitionis spectantibus, Regulares etiam exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum, tanquam Sedis Apostolicae Delegatorum, si in iis locis Inquisitores non sunt. Ita desumitur ex c. *Ad abolendam.* §. *fin. de Haeret.* ubi sic habetur: *Exempti nihilo minus in his, quae sunt contra Haereticos instituta, Episcoporum subeant judicium: et eis in hac parte, tanquam a Sede Apostolica Delegatis, non obstantibus libertatis suae privilegiis, obsequantur.* Concordat c. *Ut officium.* §. *Denique eod. in* 6. et amplius tradit Barbosa *d. part.* 3. *allegat.* 105. *n.* 56. *et* 57. citans alios.

XXVIII. Omnes haereticae pravitatis Inquisi- 151
tores, et locorum Ordinarii, in suis quisque Dioecesibus, et Territoriis, etiam privative quoad omnes alios, possunt inquirere, ac procedere contra quoscunque, etiam quomodolibet exemptos, quorumcunque Ordinum Confessarios sollicitantes in Confessione; id est, qui personas quascunque in actu Sacramentalis Confessionis, sive ante vel post immediate, sive occasione, vel praetextu Confessionis, etiam ipsa Confessione non secuta, vel extra occasionem Confessionis in Confessionali, ad illicita sollicitare, vel provocare tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones, seu tractatus habuerint. Ita post Pium IV. et Paulum V. decrevit Gregorius XV. in Bulla, *Universi*, 1622. edita, quam refert Bullarium Romanum *Tom.* 3. *Constitut.* 34. *dicti Pontificis*, et Barbosa *cit. allegat.* 105. *n.* 60.

XXIX. Episcopis subduntur Regulares, etiam 152
exempti, quoad accessum ad Synodum Dioecesanam. Siquidem omnes Exempti, qui alias cessante exemptione interesse deberent, nec Capitulis Generalibus subduntur, ad Synodum Dioecesanam quotannis celebrandam accedere tenentur: ratione tamen Parochiarum, aut aliarum saecularium Ecclesiarum, tenentur omnes earum curam gerentes, quicunque tandem illi sint, Synodo interesse. Ita Concilium Tridentin. *Sess.* 24. *cap.* 2. *de Reformat.* Concordat *can. Decernimus. dist.* 18. et c. *Quod super his.* 9. *de Major. et obed.* c. *Ex ore.* 17. *de Privileg.* ubi Abbates habentes populum tenentur accedere ad Synodum, licet sint exempti: secus, si populum non habeant, nisi subsit causa rationabilis, *can. Episcopus non debet. dist.* 18. et notat Glossa *in cit. c. Quod super his.* ∇. *Dioecesana.*

Dicitur notanter, *nec Capitulis Generalibus sub-* 153
duntur. Nam Regulares, qui subduntur Capitulis Generalibus, non posse cogi ab Episcopo ad interessendum Synodo, nisi habeant curam animarum ratione Parochialis, vel alterius saecularis Ecclesiae, docet, ac decisum refert Barbosa *in Collectaneis ad cit. cap.* 2. *Concilii Trident. numer.* 25. et *part.* 3. *de Offic. et potest. Episc. allegat.* 93. *n.* 7. *et* 8. citans alios; atque uberius declarat Pirhing *tit. de Majorit. et obed. n.* 12.

XXX. Regulares omnes subjiciuntur Episcopo 154
quoad renunciationes Novitiorum, per Concilium Tridentin. *Sess.* 25. *de Regularib. cap.* 16. ubi renunciationes et obligationes a Novitiis factae, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causae piae, nullae ac irritae decernuntur, nisi fiant cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii Generalis, infra duos menses ante Professionem.

Verum tamen, quod haec dispositio Concilii Tri- 155
dentini locum non habeat in Testamentis, Codicillis, et Donationibus mortis causa, recte notat Emman. Rodericus *tom.* 3. *Quaest. Regul. q.* 16. *art.* 1. et Barbosa *d. part.* 3. *allegat.* 99. *numer.* 12. citans plurimos alios. Et merito: nam verba illa, *Renunciatio*, *Obligatio*, non possunt adaptari ad Testamentum; hoc enim semper libere potest revocari ante Professionem, sicque per illud in nullo laeditur libertas Novitiorum, cui Sacrum Concilium prospicere voluit. At renunciatio, seu obligatio inter vivos, semel acceptata, postea est irrevocabilis; unde merito ad hujus valorem inter alia requiritur licentia Episcopi, aut ejus Vicarii Generalis, ne Novitii incaute sese obligent, aut renuncient. Secus accidit in Testamentis, Codicillis, et Donationibus mortis causa,

utpote ante Professionem libere revocabilibus.

156 . XXXI. Novitiis ante Professionem abeuntibus omnia, quae sua erant, debent restitui: quod ut melius fiat, potest Episcopus Regulares, si opus fuerit, etiam per censuras Ecclesiasticas compellere. Ita inter alia decrevit Concilium Tridentinum *cit. cap.* 16. sicque etiam quoad hunc casum Religiosi exempti subjacent Episcopis.

157 XXXII. Regulares subduntur Episcopis quoad explorationes voluntatis Puellarum Deo dicandarum. Siquidem Concilium Trident. *cit. Sess.* 25. *cap.* 17. *de Regularib.* statuit, ut Puellae volentes habitum Religionis suscipere, non ante in Monasterium suscipiantur, neque postmodum Professionem emittant, nisi antea Episcopus, aut alius ab eo deputatus, diligenter exploraverit voluntatem virginis, *an coacta, an seducta sit, an sciat, quid agat*, prout loquitur Concilium. Et haec tria interrogatoria in praxi bene sunt observanda: nam alias interrogationes facere non licet, et si fiant, non tenentur Puellae ad eas respondere; prout declaravit B. Pius V. in sua 41. Constitutione, *Et si Mendicantium* (quae habetur *Tom.* 2. *Bullarii Romani*) §. 6. illis verbis: *Volumus etiam, quod Puellarum Deo dicandarum, an scilicet coactae, vel seductae fuerint, examen faciendum, non nisi infra quindecim dies, postquam juxta Concilium Tridentinum Episcopi, vel eorum Vicarii requisiti fuerint, fieri possit; quibus elapsis amplius in hoc illis se intromittere non liceat: cujus occasione nec Episcopus, nec ejus Vicarius intra septa Monasterii ingrediantur, sed stent ante cratem ferream: et interrogationes alias, quam eas, quas praefatum Concilium Tridentinum jubet, eis fieri omnino prohibemus; ac similiter volumus, quod Puellae, seu Novitiae ipsae ad alias interrogationes respondere minime teneantur.* Haetenus Pontifex.

158 Quamvis autem verba citati Concilii velle videantur, ut bina vice taliter exploretur voluntas Puellae Monasterium ingredientis, nempe ante ingressum Religionis, et rursus ante Professionem; atque ita declarasse Sac. Cardinalium Congregationem, referat Thomas Zerola *part.* 1. *Praxis Episcopalis.* ℣. *Monialis. n.* 1. Nihilo minus consuetudine in pluribus locis receptum esse, ut exploratio voluntatis Puellae semel tantum fiat, nempe ante emissam Professionem, testatur Miranda *in Tractat. De Monialibus, quaest.* 8. *art.* 4.

159 XXXIII. In judicio nullitatis Professionis Religiosae omnes Regulares subjecti sunt Ordinariis locorum: nam quicunque Regularis praetendat, se per vim, et metum, Religionem ingressum fuisse, aut ante debitam aetatem Professionem emisisse, aut quid simile, sicque habitum dimittere velit; audiri non debet, nisi intra quinquennium a die Professionis causas, quas praetenderit, deduxerit coram Superiore suo et Ordinario. Ita Concilium Tridentinum *cit. Sess.* 25. *cap.* 19. *de Regularib.* Et hoc ipsum habere locum, quando Religio vult ipsum expellere tanquam nulliter professum, declaravit Sac. Congregatio: ut refert Fagnanus *in c. Grave. num.* 72. *h. t.* An autem, et a quo, talis possit restitui in integrum, ita ut post lapsum etiam quinquennii audiri valeat, dicetur infra *Titul.* 41. *De in integrum restitutione.* §. 4. *numer.* 89. *et* 90.

160 XXXIV. Ut debitus honor Matrici Ecclesiae reddatur, tam Regulares, quam Clerici saeculares, etiam super hoc Apostolicae Sedis privilegio muniti, die Sabbati majoris Hebdomadae, antequam Campana Cathedralis, vel majoris Ecclesiae pulsetur, Campanas in Ecclesiis suis pulsare minime possunt: contravenientes autem poenam centum Ducatorum incurrunt. Ita habetur ex Constitut. Leonis X. quae incipit, *Sacro approbante.* §. *Et ut debitus*, ac refertur a Barbosa *cit. allegat.* 105. *n.* 70.

161 Unde in casu, quo Ecclesia inferior dicto Sabbato Sancto citius absolvit Actum Solemnem illius diei, citiusque sub Missa incipit *Gloria in Excelsis*, quam Ecclesia Cathedralis, vel Major illius loci: non potest ad *Gloria in Excelsis* pulsare Campanam majorem (bene tamen Tintinnabulum intra parietes Ecclesiae) sed debet exspectare, donec Campanae in Ecclesia majori pulsentur; et tunc primum cum illa Campanam majorem pulsare.

162 XXXV. Potest Episcopus, tanquam Sedis Apostolicae Delegatus, compellere Regulares suae Dioecesis, ut in suis Conventibus habeant Lectorem sacrae Scripturae, ubi commode fieri potest. Ita Concilium Trident. *Sess.* 5. *cap.* 1. *de Reform.*

163 XXXVI. In causis civilibus mercedum, et miserabilium personarum, possunt Regulares debitores extra Monasterium degentes quomodolibet exempti, coram Ordinariis locorum, tanquam Sedis Apostolicae Delegatis, conveniri, et cogi ad solvendum. Ita Concilium Trident. *Sess.* 7. *cap.* 14. *de Reform.* et amplius explicat Barbosa *cit. alleg.* 105. *num.* 21. bene notans inter alia, quod si Regulares degant intra Claustra, conveniri debeant coram suo Superiore.

164 Porro per *Causas civiles mercedum*, intelliguntur obligationes solvendi operariis stipendium. Per *Causas miserabilium personarum* vero intelliguntur illae, quae contra dictos Regulares moventur a viduis, pupillis, orphanis, senibus, decrepitis, debilibus, diuturno morbo laborantibus, pauperibus, de novo ad Fidem conversis, et caeteris, ad quorum commiserationem natura movemur.

165 XXXVII. Regulares exempti possunt conveniri coram Ordinariis locorum ratione delicti, contractus, vel rei, de qua contra ipsos agitur, si haec inita, vel sita sunt in loco non exempto. Patet hoc ex *cap.* 1. §. 1. *de Privileg. in* 6. et DD. passim; licet circa hoc sint notanda ea, quae *num.* 171. dicentur.

166 XXXVIII. Religiosus exemptus subjicitur Ordinario loci in reddenda ratione de executione ultimae voluntatis, quam gessit; et si circa eam deliquerit, potest in aliorum exemplum debite puniri, haud obstante exemptionis privilegio. Textus est *in Clem. un. de Testament.* et notat Lauret. de Franchis *de Controversiis inter Episc. et Regul. part.* 2. *quaest.* 5. *n.* 7. Pirhing *h. t. n.* 112.

167 XXXIX. Quoad executionem Decretorum Concilii Trident. *Sess.* 25. *cap.* 22. *de Regular.* specialiter subjiciuntur Regulares exempti Episcopis, seu potius eorum Conciliis Provincialibus, ut si Capitula Provincialia, et generalia Regularium deficiant in executione Decretorum illius Sessionis, tunc in defectum ipsorum Concilia Provincialia per deputationem aliquorum ejusdem Ordinis provideant. Fagnanus *in d. c. Grave num.* 73. *h. t.*

168 XL. Quamvis ex privilegio quis sit exemptus a jurisdictione Episcopi, adhuc tamen tenetur Episcopo reverentiam praestare. Hinc cum Episcopi venerint in Regularium exemptorum Ecclesias ad celebrandum, reverenter recipiendi sunt. Possunt ipsi etiam in Regularium Ecclesiis, quantumvis exemptis, populo benedicere, atque in Pontificalibus celebrare, sicque uti Baldachino, *Clem. Archiepiscopo.* 2. *de Privileg.* Quin imo juxta Decretum Sac. Congregationis Episcoporum et Regularium, 1608. *die* 11. *Junii* emanatum, et a Clemente VIII. approbatum, Regulares, et alii exempti, nolentes assentiri usui Baldachini, possunt ab eisdem Episcopis per censuras, et poenas Ecclesiasticas ad hoc compelli.

prout amplius liquet ex teoore dicti Decreti, quod verbatim refert Lauretus de Franchis *de Controversiis inter Episcopos et Regulares, part.* 1. *num.* 378. et Barbosa *cit. part.* 3. *allegat.* 80. *n.* 16.

169 Dantur noonulli alii casus, *in* quibus Regulares exempti Episcopis subjecti sunt, sed ii, utpote minus notabiles, brevitatis gratia hic omittuntur, poteruntque suo tempore videri apud Ascanium Tamburinum *cit. Tom.* 3. *de Jure Abbatum, disp.* 5. *quaest.* 11. Fagnanum *in d. c. Grave. h. t.* Barbosa *cit. part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 105. et alios.

170 Utrum autem omnes memorati casus afficiant quoslibet Regulares exemptos, etiam eos, qui plene sunt esempti, non est hujus loci investigare: videantur quoad singulos casus Canonistae Regulares, ex professo tractantes de Privilegiis Regularium.

171 Solummodo generatim loquendo est notandum cum Emman. Roderico *tom.* 3. *Quaest. Regular. q.* 70. *art.* 5. post Richardum *in* 4. *dist.* 45. *q.* 2. *art.* 5. Sylvestro V. *Testamentum II. n.* 2. Additione *ad cit. Lauret. de Franchis, part.* 2. *quaest.* 5. *n.* 18. Angelo, Armilla, et aliis, quod Religiosi alii habeant esemptionem communem; et tales (inquiunt) possunt conveniri ratione delicti, vel contractus, coram Ordinario, ut dictum *num.* 165. Alii vero Religiosi sint pleoe esempti, cujusmodi non possunt conveniri coram Ordinariis locorum, nisi in specie sit derogatum privilegiis. Et tales sunt omnes Mendicantes, et qui communicant in Privilegiis eorum; prout fuse ostendit Emman. Rodericus *loc. cit. tom.* 2. *quaest.* 64. *art.* 3. ubi inter alia adducit Clementem IV. qui Fratres Minores exemit, ita quod, non obstante Constitutione Innocentii IV. non teneantur, etiam ratione delicti, contractus, seu rei, de qua agitur, locorum Ordinariis subjacere, decernens irritum et inane, quidquid secus attentari contigerit.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

1 *Ratio ordinis Titulorum.*

Postquam visum est de officio Judicium, tum delegatorum, tum ordinariorum in specie, subjicit Compilator praesentem Titulum de officio Judicis in genere: et imitatus est quoad hoc ordinem Juris Civilis, quod *Libro I. Digestorum* speciatim tractat de Officio et jurisdictione singulorum Magistratuum: et postmodum *Libro II.* agit in communi de jurisdictione omnium Judicum. Nos praesentem materiam majoris claritatis gratia in paragraphos dividemus, haud obstante, quod praesens Titulus non nisi duobus Capitulis constet.

§. I.

De Judice, ejusque Officio generatim.

SUMMARIUM.

2 *Judex, quis? Et n. seqq.*
3 *Qui prohibeantur esse Judices?*
4 *Acta Judicis illegitimi ab communem errorem sustinentur.*
5 *Judex debet esse vir bonus.*
6 *Ac juris, et aequi peritus; et quomodo?*
7 *In Judice, quae requirantur?*
8 *Quaeque ejus judicium pervertant?*
9 *Judex tenetur abstinere a receptione munerum.*
10 *Teneturque ad restitutionem receptorum.*
11 *Et facit litem suam.*
Sententiae venales sunt ipso jure nullae. Ibid.
12 *Judex non prohibetur recipere esculenta, et poculenta ultra oblata, quae paucis diebus absumi possunt.*
13 *Differentia inter Xenium, et Munus.*
14 *Et cur illud a Judice recipi possit, non istud?*
15 *Ejusmodi Xenia debent esse moderata.*
16 *Et sponte oblata.*
17 *Sportulorum appellatione, quid intelligatur?*
18 *De Jure Civili potest Judex delegatus Sportularum nomine aliquid exigere; non vero Ordinarius.*
19 *De Jure Canonico non solum Judex ordinarius nequit exigere sportulas.*
20 *Sed nec Delegatus; et cur?*
21 *Imo recipiens tenetur ad restitutionem, non obstante remissione eorum, quibus restitutio esset facienda.*
22 *Si tamen Judex actu restituat, et pars denuo liberaliter donet, potest retinere.*
23 *Dicta poena solum procedit in Delegatis Summi Pontificis.*
24 *Officium Judicis est latissimum; communiter tamen duplex ejus genus distingui solet.*
25 *Officium Judicis nobile.*
26 *Et mercenarium, quid?*
Fatuus est Judex, qui ultra petita judicat. Ibid.
27 *Quae exerceantur Officio judicis mercenario?*
28 *Officium judicis nobile dupliciter exercetur, nimirum vel ex mero ejus facto, vel ad instantiam partis.*
29 *Imploratio officii judicis in quo differat ab Actione? Et n. seqq.*
Actio, quid? Ibid.
30 *Imploratio officii judicis est remedium extraordinarium.*
31 *An ad eam requiratur contestatio litis?*

Quaeritur I. Quid sit Judex? Resp. *Judex* sic 2
dicitur, quasi *jus dicens* populo, sive quod jure disceptet; prout notatur *in can. Justum.* 23. *q.* 2. et *c. Forus. de Verb. signif.* Et definitur dicendo: *Judex* est persona legitima, et vir bonus, juris et aequi peritus, de controversis litigatorum negotiis cognoscendi, pronunciandique jus habens. Ita Engel *h. t. n.* 1. estque in re communis.

Dicitur imprimis, *persona legitima*; id est, talis, 3
quae a Lege non est prohibita, Judicis officium exercere. Non enim omnes possunt esse Judices: nam aliqui impediuntur natura, ut Judices non sint: veluti surdus, mutus, et perpetuo furiosus, et impubes, quia judicio carent. Alii impediuntur Lege, seu Canone: ut qui Senatu motus est propter suam turpitudinem, item infamis, se excommunicatus. Alii tandem impediuntur Moribus, id est, consuetudine; ut foeminae et servi: non quia non habeant judicium, sed quia consuetudine receptum est, imo successive etiam Legibus, seu Canonibus insertum, ut civilibus officiis non fungantur, *can. Infamis.* §. *Tria sunt.* 3. *q.* 7. juncta Glossa ibidem. et *l. Cum Praetor. ff. de Judiciis* cum concordantiis.

Quod si tamen servus, vel alius illegitimus, com- 4
muni hominum opinione habeatur pro libero, seu legitimo; tunc propter publicam utilitatem, et communem errorem, Acta ejus sustinentur, seu valida censentur, *l. Barbarius. ff. de Offic. Praetor.* Unde extat illud commune axioma Jurisconsultorum: *Error communis jus facit:* estque amplius dictum supra *Tit. de Officio Vicarii.* §. 4. *n.* 104.

Additur in definitione Judicis, *et vir bonus*; id 5

est, incorruptus, prudens, et constans, qui nec amicitia vel consanguinitate flectatur a recto, neque odio, aut muneribus in judicando ducatur, neque aliunde quid durius aut remissius statuat, quam causae merita deposcant, sed perpenso judicio, prout res quaeque postulat, constituat. Quam quidem probitatem in Judice tum SS. Paginae passim, tum Jus Civile *l. Prospiciendum. ff. de Poenis.* atque Jus Canonicum saepius requirunt. Unde *in cit. can. Justum. 23. q. 2. et c. Forus. de Verb. signif.* inter alia notanter dicitur: *Jure non disceptare, est juste judicare: non est ergo judex, si non est in eo justitia:* quia videlicet officium judicis non exequitur, non obstante, quod quandoque aliquis malus sit Judex, ut explicat Glossa *in cit. c. Forus.* ℣. *Non est ergo.*

6 Dicitur ulterius, *juris et aequi peritus.* Quia regulariter Judex constitui non debet, nisi insignem Juris prudentiam habeat, dummodo haberi possit; ut §. 1. *Instit. de Offic. Judicis.* Nihilo minus absolute loquendo ista Juris prudentia non est de essentia Judicis, dummodo caeteroquin vir prudens sit, et saltem Juris consuetudinarii, vel statutarii, aut eorum negotiorum, super quae Judex constituitur, notitiam habeat, et in rebus arduis, maxime ex Jure scripto dependentibus, prudentiorum consilio utatur. Engel *h. t. n.* 14.

7 Quaeritur II. Quaenam requirantur in Judice, quaeque ejus judicium pervertant? Resp. I. In Judice quatuor potissimum requiruntur. I. Ut habeat legitimam, et publicam judicandi potestatem. II. Ut judicet secundum veritatem; id est, secundum allegata et probata, de quo plura §. *seq.* III. Ut judicet secundum Leges, et formam ab ipsis praescriptam. IV. Ut si constans sine dolo, et affectu. Et haec omnia partim constant ex dictis, partim amplius patebunt ex dicendis.

8 Resp. II. Econtra quatuor etiam modis pervertitur humanum judicium, videlicet timore, cupiditate munerum, odio, et amore. Ita habetur *in can. Quatuor.* 11. *quaest.* 3. Nec obstat Glossa *ibid.* ℣. *Timore.* ubi addit alios adhuc modos, videlicet nimiam severitatem, nimiam remissionem, injustam in calamitosos misericordiam, et imprudentiam Judicis. Nam hi tres modi pervertendi judicium, commode reducuntur ad odium, timorem et amorem: imprudentia autem exinde excluditur, quia impraesentiarum sermo est de Judice, juris et aequi perito. Unde de prioribus duntaxat quatuor loquuntur vulgati illi versiculi.

Quatuor ista, timor, odium, dilectio, census,
Saepe solent rectos hominum pervertere sensus.

9 Quaeritur III. An Judici liceat accipere munera, vel saltem Xenia consistentia in esculentis, et poculentis? Resp. I. Certum est, Judicem teneri abstinere se a receptione munerum. Idque non solum procedit de Jure positivo humano, sed etiam Divino, ac naturali. Unde *Exod.* 23. dicitur: *Non accipiens munera, quae etiam excaecant prudentes, et subvertunt verba justorum,* cum similibus. Econtra vero repudians munera, pro justo scribitur *Isaiae cap.* 3. illis verbis: *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit.*

10 Quin imo Judicem accipientem munera, non solum graviter pro qualitate delicti esse puniendum, sed eum etiam teneri ad restitutionem, patet ex *L. 3. et seqq. ff. ad Leg. Juliam repetundar. et l. Jubemus. C. eod. et c. Statutum. §. Si quid autem. de Rescript. in* 6. ubi etiam remissio dantis non liberat Judicem Delegatum ab obligatione restituendi, si accepit munus, vel aliquid aliud contra prohibitionem illius Capituli. Atque hujusmodi obligationem antea jam agnovisse videtur S. Samuel Propheta, 1. *Reg.* 12. ubi inter alia dicebat ad Populum: *Loquimini ad me — Si de manu cujuspiam munus accepi; et contemnam illud hodie, restituamque vobis.* Nam opera justitiae venalia non sunt; nec justum etiam judicium vendere licet, c. *Cum ab omni.* 10. *de Vita et honest. Cleric.* Atque, ut *in can. Qui recte.* 11. *q.* 3. habetur: *Qui recte judicat, et praemium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniae vendit etc.*

11 Insuper, quod venales sententiae, seu latae a corruptis Judicibus, sint ipso jure nullae, adeo ut appellatio neutiquam sit necessaria, textus est *in l. Venales. C. Quando provocare non est necesse. et can. Ei qui appellat. Diffinitiva.* ℣. *Venales.* 2. *q.* 6. Et Judex ita corruptus non solum accusari potest Lege Julia Repetundarum, ut proxime dictum: sed etiam litem facit suam, adeo ut parti laesae teneatur ad compensationem damni, *l. Si filius familias, ff. de Judiciis, et L. ult. C. de Poena judic. qui male judic.* Atque ille, qui corrupit Judicem mediante pecunia, causam amittit, *L.* 1. *et* 2. *C. eod.*

12 Resp. II. Nihilo minus esculenta, et poculenta, quae paucis diebus absumi possunt, sine ulla exactione a partibus oblata, Judex accipere non prohibetur; eo quod ex his minutis non praesumatur inflecti animus viri boni. Ita habetur *in c. Statutum. §. Insuper de Rescript. in* 6. Concordat, idque amplius declarat *Jus Civile in l. Solent.* §. 3. *ff. de Offic. Procons.* ubi quidem dona et munera Proconsuli accipere prohibetur; non vero in totum a Xeniis abstinere jubetur, sed modum adjicere, ut neque morose in totum abstineat, neque avare modum Xeniorum excedat: nam (subditur) *valde inhumanum est, a nemine accipere; sed passim, vilissimum; et omnia, avarissimum,* ut habet vetus Proverbium ibidem allegatum.

13 Accedit, quod appellatione doni, vel muneris non veniant Xenia, per textum *in cit. l. Solent,* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Non pertinet.* Nam *Xenium* vi nominis significat munus hospitalitatis, seu munus, quod hospitibus datur; sicque solet in esculentis, ut poculentis brevi consumptibilibus consistere, *arg. l. Plebiscito. ff. de Offic. Praesid.* et notat Glossa *ibid.* ℣. *Poculentumve:* ac proin Xenia non sunt lucra. Glossa *in cit. c. Cum ab omni* ℣. *Praeter expensas, de Vita et honest. Clericor.* Econtra vero *Donum,* ac *Munus,* ad quantamcunque largitionem sese extendit, sicque ad lucrum pertinet, ut l. *Munus tribus. ff. de Verb. signif.* cum similibus.

14 Unde hujusmodi munera, quae ex intentione dantium plerumque solent dari pro obtinenda favorabili sententia, et plus aequo Judicem inclinant erga dantem, merito a Judice recipi prohibentur, ut gratis et cum omni puritate judicium coram ipso procedat, neque animus ipsius spe lucri subvertatur, et in alteram partem inclinetur. Secus dicendum in Xeniis, seu esculentis vel poculentis moderatis, ac ex mera liberalitate oblatis: quia non est verisimile, quod ex tam modicis, et lucrum non facientibus, animus judicantis moveatur, *c. Et si quaestiones.* 18. §. *fin. de Simonia.*

15 Hoc tamen intellige de Xeniis moderatis, seu quae edulium non excedunt usum, *cit. l. Solent. ff. de Offic. Proconsul.* Et quae paucis diebus (puta duobus, vel saltem habita consideratione personae dantis, Judicis recipientis, et consuetudinis locorum, arbitrio boni viri taxandis) absumi possunt; ut *d. c. Statutum.* §. *Insuper,* juncta Glossa, ℣. *Paucis de Rescript. in* 6. Secus enim dicendum de excessivis, et in nimia quantitate datis: nam Xenia non sunt perducenda ad munerum quantitatem, *d. l. Solent.* §. *fin.*

16 Debent insuper talia Xenia esse oblata, ex mera

liberalitate: hoc est, ut non sunt exacta, vel petita nec directe, nec indirecte; ut loquitur textus et Glossa *in d.* §. *Insuper.* Proinde non debet Judex talia petere, sed sponte oblata non prohibetur accipere: quia tunc liberalitas offerentis tollit suspicionem, quam alioquin etiam in re modica, instantia induceret petentis. Vivianus *in Rationali Jur. Can. cit.* §. *Insuper.* post Geminianum *ibid. n.* 4. et Francum *n.* 2.

17 Quaeritur IV. Utrum Judex pro suo labore possit exigere Sportulas? Ubi notandum, quod *Sportulae* sint quaedam vasa, in quibus aliquid reponi, ac deferri solet. Verum sumendo continens pro contento, *Sportularum* nomine hoc loco intelliguntur salaria, seu moderati sumptus in judiciis faciendi; hoc est, certa quota pecuniae, et a partibus litigantibus praestanda: prout desumitur ex Rubrica *lib.* 3. *tit.* 2. *Cod. de sportulis, et sumptibus in diversis judiciis faciendis.* Hoc praenotato

18 Resp. I. Spectato Jure Civili potest Judex delegatus Sportularum nomine exigere certam quotam pecuniae, videlicet duos aureos a principio, et alios duos aureos in fine litis ab utraque parte litigantium praestandos; dummodo Summa, pro qua litigatur, certum aureos excedat. Ita habetur *in Auth. De Judicibus.* §. *Ne autem Collat.* 6. Quamvis hoc solum procedat in Judice delegato: nam loquendo de Judice ordinario, etiam spectato Jure Civili nequit is Sportulas exigere; cum jam aliunde habeat salarium sibi a Principe, vel Republica constitutum. Engel *h. t. n.* 12.

19 Resp. II. Loquendo tamen de Jure Canonico, non solum Judex ordinarius, sed etiam delegatus, Sportularum nomine nihil potest recipere. Ita colligitur ex c. *Cum ab omni.* 10. *de Vita et honest. Cleric.* et tradit Abbas *ibid. n.* 9. Engel *h. t. nu.* 12. et alii. Ratio prioris partis, de Judice ordinario loquentis, est: quia tali Judici jam aliunde Ecclesiastici redditus sunt deputati, ut ex his honeste vivere, et petentibus jus reddere valeat juxta jurisdictionem sibi commissam; ergo, cum jam sufficiens stipendium in ordine ad exequendum officium Judicis sibi praesumatur esse constitutum, tenetur eo esse contentus, ac imposterum justitiam gratis administrare; sicque Sportularum nomine nihil amplius valet exigere.

20 Altera pars de Judice delegato, probatur hic eadem ratione, quae licet fortius stringat in Ordinario (adeo, ut etiam de Jure Civili Judex ordinarius non possit exigere Sportulas; cum jam aliunde habeat salarium sibi a Principe constitutum. Engel *cit. num.* 12.) adhuc tamen suo modo militat in Delegato: Nam Judex Ecclesiasticus delegatus, regulariter est Clerus habens beneficium sufficiens pro sua congrua sustentatione; ergo, cum jam habeat ex suo Beneficio congruam sustentationem, facta sibi alicujus causae commissione gravari non potest, justitiam gratis administrare. Tum quia Apost 1. *Thessal.* 5. etiam ab omni specie mali praecipit abstinere, ut loquitur textus *in cit.* c. *Cum ab omni de Vita et honest. Cleric.* Tum quia sufficere debet ei, quod a partibus, si non sint pauperes, moderatas expensas, quas in itinere fecit, possit recipere, quando ipsum ob causam sibi commissam cessanti omni fraude contigerit extra suum domicilium proficisci; simulque, quod, si indigeat Assessore, iste non suspectus partibus, possit assumi, cum moderato salario a partibus litigantibus eidem communiter contribuendo; prout habetur *in* c. *Statutum.* 11. §. *Insuper. et* §. *Assessorem. de Rescript. in* 6. et amplius declarat Glossa ibidem.

21 Hinc *in d.* c. *Statutum.* §. *Si quid autem,* subjungitur, quod si Delegatus aliquid receperit contra prohibitionem illius Capituli, *ad ipsius restitutionem integram teneatur, nulla eorum, quibus restitutio facienda fuerit, remissione ullatenus profutura eidem.* Et sic est casus, ubi dominus rem suam in alium transferre non potest, etiamsi velit; ac proinde impraesentiarum fallit regula illa: *Nihil tam conveniens est naturali aequitati, quam voluntatem domini, volentis rem suam in alium transferre, ratam haberi:* prout legitur in §. *Per traditionem. Instit. de Rerum divis.* Simile quid habetur *in c. Exigit.* §. *fin. de Censib. in* 6. et *Clement. Nolentes.* §. *Quod si Secus. de Haeretic.* ubi pariter liberalis remissio dantis non eximit recipientem ab obligatione restitutionis.

22 Petes autem, quid si Judex contra dictam Constitutionem aliquid recipiens, id ipsum postea actu restituat, sed pars denuo liberaliter donet? Respondet Glossa *in d.* §. *Si quid autem.* ¶. *Remissione.* et Layman *ibid.* citans insuper Molinam *Tract.* 2. *de just. disputat.* 84. *numer.* 14. id retineri posse; dummodo nihil in fraudem fiat, et is, cui donatur, jam desierit esse Judex delegatus donantis. Tum quia aliud est remissio, aliud donatio: facilius enim remitteret quis multa, quam donaret pauca, sicque illud citius praesumitur fraudulenter fieri. Tum quia in simili per Senatus Consultum Velleianum subvenitur mulieri pro alio intercedenti, seu se obliganti, non autem mulieri donanti, *l. Sed si ego. ff. ad S. C. Velleianum.* quia videlicet facilius se obligat mulier fidejubendo pro alio, quam donando.

23 Caeterum, quia saepe dictum c. *Statutum de Rescript in* 6. expresse loquitur de Judicibus a Sede Apostolica deputandis: hinc proxime dictam poenam, seu inhabilitatem comparandi dominii accepti muneris, non esse extendendam ad alios Judices delegatos, praeter Delegatos Romani Pontificis, ac Legatorum ejus, merito concludit Layman *in cit. c. Statutum. numer.* 18. post Glossam *ibid.* ¶. *Moderatas. in fin.* et alios. Nam poenae non sunt extendendae extra proprium casum, sed restringendae, c. *Odia. de Reg. Juris in* 6. et benignius interpretandae, c. *In poenis. eod. in* 6. cum similibus.

24 Quaeritur V. Quotuplex sit officium Judicis? Resp. I. Quamvis officium Judicis latissimum sit, ut dicitur, *in L.* 1. *ff. de Jurisdiction. omn. judic.* communiter tamen de facto solet distingui duplex genus officii judicialis, nobile videlicet, ac mercenarium. Ita Abbas *c. Judicis officium. numer.* 5. *h. t.* estque in re communis. Et quidem prior pars, praeter textum jam allegatum, ex eo liquet: quia in tanto negotiorum oceano Judex officium suum exercet variis modis, de quibus sparsim agitur in toto corpore Juris: unde et Speculator *tit. de Officio omn. judic.* §. *Potest. numer.* 2. varie distinguit officium Judicis, pluraque hujus divisionis membra assignat.

25 Altera vero pars probatur declarando duplex illud genus officii judicialis. Siquidem *officium judicis nobile* dicitur, quod Judex sua, id est, Juris auctoritate exercet, etiamsi nulla proponatur actio, sive (ut alii loquuntur) quod Judex extra actionem institutam, ac veluti ex officio, jure, seu aequitate sic suadente exercere solet: cujus exempla *num.* 28. afferentur. Atque istud nonnulli appellant *officium Magistratus:* etenim *Judex,* seu *Magistratus,* est animata Lex; et cum Jus mortua littera descriptum sit, istud viva quadam exercitatione Judicis, justitiam administrandis producitur in *Forum*, licet nulla sit instituta actio.

Officium judicis mercenarium econtra dicitur, quod deservit actioni intentatae: id est, quod Judex im-

pertiri non potest, nisi ad instantiem partis, praevia actinne, quod sua ioterest, ab eo petentis. Et recte appellatur *mercenarium*; metaphora ab obsequio famolitio desumpta: sicot enim famolus, sive mercenarius, qui operam suam locat, bona fide ae lubens eam praestat modo, quo praescribit dominus, et noo aliter; ita Judex actionibus in judicium perdoctis impertit officium suum ultro quidem, sed non nisi ad oormam propositae actinnis, eaque cessante cessat. Unde dici solet: *Judex non impertitur officium suum, nisi volenti, et petenti.* Fagunnus c. *Venerabilis. numer:* 21. *de Judiciis*, id probans ex *L.* 4. §. *Hoc autem judicium. ff. de Damno infect.* Quin imo fatuus est ille Judex, qui ultra petita judicat, *arg. L. ult. C. de Fideicommissar. libert.* et tradit Barbosa *in cap. ult. n.* 5. *h. t.* Quod procedit in officio judicis mercenario, privatam utilitatem respiciente. Gailus *lib.* 1. *pract. observat.* 50. *n.* 4.

27 Atque hoc officio mercenario expediri dicitur, quidquid proposita actione, et coepto judicio, Judex praecipit, probibet, permittit, luterloquitur, imo etiem enguita jam causa per sententiam diffinitivam pronunciat. Executio sententiae tamen jam expeditur officio judicis nobili: quia officium judicis mercenarium statim, ac lata fuit sententie, extinguitur, *l. Judex posteaquam. ff. de Re judicat.* ibi: *Judex posteaquam semel dixit sententiam, judex esse desinit -- Semel enim, sive male, sive bene officio functus est.* Hoc quippe ad mercenarium ejus officium, quod actioni deservit, refereodum est; quia nobili officio nunquam Judex defungi potest. Myosinger *in Scholiis Institut. lib* 4. *tit.* 17. *de Offic. judic. ab init. num.* 6. *et* 7.

28 Resp. II. Officium Judicis nobile dupliciter exercetur, quandoque ex mero Judicis facto, et quandoque ad instantiam partis. Ita Abbas *in c. Judicis officium. num.* 5. et Layman *ibid. num.* 1. *h. t.* et alii; idque probatur inductione. Sic imprimis ex mero facto Judicis exercetur ejus officium nobile, quando is a nemine adactus, nec rogatus, sed moto proprio, et ex mero officio suo procedit, ut puta ad inquirendum, vel puniendum crimina; vel dum ex mero officio suo, ac nemine instante praecipit, prohibet, aut fieri jubet, quae ad Juris communis, bonique status Reipublicae conservationem, seu executionem opportuna judicaverit. Deinde, quod Judex officium suum nobile quandoque exerceat ad instantiam partis, etsi nulla instituatur, vel competat actio ordinaria, patet in petitione, ac concessione restitutionis in integrum: ut si minor, vel Ecclesia ex contractu graviter laesa, imploret auxilium Judicis, ut in integrum restituatur, vel contractus rescindatur, atque hoc per Judicem concedatur; *ut c. Suscitata.* 6. *De in integrum restitut.* cum similibus. Vel si quis imploret officium Judicis contra calliditatem adversarii; ut c. *Sane.* 7. juncta Glossa, ℣. *Sustinere. de Renunciat.* ubi graviter decepto promissionibus, et imploranti officium Judicis, subvenitur contra eos, qui eum ita deceperunt. Tecentur alii casus, in quibus officium Judicis potest implorari; ac referuntur a Glossa *fin. in cap.* 2. *h. t.* et amplius ab Hostiensi *in Summa. numer.* 3. *h. t.*

29 Quaeritur VI. In qoo differat Imploratio officii judicis ab actione? Resp. I. Differre plurimum. Nam imprimis Actio ex parte agentis supponit jus, et ex parte ejus, contra quem intentatur, debitum: siquidem *Actio nihil aliud est, quam jus prosequendi in judicio, quod sibi debetur*, prout habetur §. 1. *Instit. de Actionib.* Econtra *Imploratio officii judicis* non praesupponit obligationem aliquam ex parte ejus, contra quem imploratur, nec proprie ullum jus ex parte implorantis; sed potius nititur aequitate, propter quam Judex succurrere potest, et quandoque debet.

30 Deinde Actio regulariter est omnibus permissa jus suom in judicio prosequi volentibus. Secus dicendum de Imploratione officii judicis: haec quippe censetur esse remedium extraordinarium, neque alias est instituendum, nisi cum ordinarium actionis remedium deficit, ut *l. In causae. ff. de Minorib.* ac notat Glossa *in cap.* 2. ℣. *Pro actione h. t.* Unde fit, quod ille, qui non potest intentare actionem, adhuc possit implorare officium judicis. Jason *in L.* 1. *num.* 8. *ff. de Jurisdict. omn. judic.* citans alios, et plures alias differentias adducens.

31 Resp. II. Nihilo minus quando officium judicis imploratur loco actionis, ut puta, si restitutio in integrum principaliter petatur, tunc opus est contestatione litis: secus vero, quando illud, sive ante, sive post ingressum causae, solum incidenter postulatur. Textus est *in cit. cap.* 2. *h. t.* Quamquam Abbas *ibid. num.* 6. *et* 7. ac Vivianus *in Rationali, ibid.* priorem partem recte intelligant de casu illo, quando officium judicis imploratur principaliter, et simul contra certam personam, atque cum plenaria causae cognitione: quia tunc Imploratio officii judicis succedit loco Actionis, et est quasi ordinarium judicium, quod intentatur, et in quo necesse est fieri litis contestationem, *cap. un. de Litis contestat.* Si vero officium judicis petatur, sed non contra certam personam, non erit opus contestatione litis: quia non est, cum quo lis contestari debeat. *arg. Auth. Si omnes. C. Si minor ab haeredit. etc.* Idemque dicendum, quando illud solum imploratur incidenter; quia tunc contestatio litis in causa principali jam facta, extenditur etiam ad istud incidentale, veluti quid accessorium.

§. II.

De obligatione judicandi secundum allegata et probata, etiam contra propriam scientiam Judicis.

SUMMARIUM.

32 *Certum est, quod Judex regulariter teneatur judicare secundum allegata et probata.*
33 *Solvitur instantia.*
34 *An Judex debeat judicare secundum allegata et probata, etiam contra propriam scientiam, est celebris quaestio. Et n. seqq.*
35 *Quando Judex non habet omnino certam scientiam, tenetur eam deponere, ac procedere secundum allegata et probata.*
36 *Licet habeat certam scientiam contra Reum, Actore non probante debet eum absolvere.*
37 *Si vero habeat certam scientiam pro Reo, tenetur imprimis omnia media tentare pro liberatione ejus.*
38 *Et quae sint ejusmodi media?*
39 *Haec sunt tam fortia, ut in praxi Quaestio proposita vix habeat locum.*
40 *Circa hanc extant tres diversae sententiae.*
41 42 et 43. *Prima sententia asserens, Judicem posse ac debere judicare secundum allegata et probata, etiam contra propriam conscientiam, varie probatur.*
44 et 45. *Secunda sententia, priori extreme contraria, multipliciter probatur.*
46 *Tertia, et caeteris probabilior sententia distinguit inter causas civiles, et criminales majores.*

47 *Et ratio disparitatis inter istas.*
48 *Hac disparitate bene percepta facilis est solutio contrariorum.*
49 *Ex eo, quod Judex sit persona publica non sequitur, eum teneri condemnare Reum contra propriam scientiam.*
50 *Alia media liberandi Reum innocentem in causis criminalibus majoribus.*

32 Quaeritur I. Utrum Judex teneatur judicare secundum allegata, et probata? Resp. I. Certum est, quod regulariter loquendo Judex teneatur judicare secundum allegata, et probata; id est, secundum publicas allegationes, et probationes in judicio factas. Hinc quippe in *can. Judicet. 3. quaest. 7.* dicitur; *Bonus judex nihil ex arbitrio suo facit, et domesticae proposito voluntatis: sed juxta leges, et jura pronunciat; statutis juris obtemperat; non indulget propriae voluntati; nihil paratum et meditatum domo defert; sed sicut audit, ita judicat; et sicut se habet negotii natura, decernit; obsequitur legibus, non adversatur; examinat causae merita, non mutat.* Concordat textus in *cap. 1. de Sentent. et re judic. in 6.* ubi Judex Ecclesiasticus ordinarius, ac etiam delegatus, gravissime puniendus decernit, si contra conscientiam, ut contra justitiam, in gravamen partis alterius quicquam in judicio fecerit per gratiam, vel per sordes. Item textus *in l. Rem non novam. C. de Judiciis*, ubi idcirco Judices a principio sui officii jubentur jurare, *sese omnimodo cum veritate, et Legum observatione, judicium esse subituros*, cum concordantiis.

33 Nec obstat *Auth. Hodie. C. de Judiciis*, ubi Judices hodie debent *jurare, se facturos secundum quod eis visum fuerit justius et melius.* Resp. enim, id intelligendum esse, quod Judex debeat judicare, secundum quod sibi videtur justius, juxta leges tamen, et merita causae, ut explicat Glossa *ibid. ℣. Justius.* non autem quasi habeat liberum arbitrium, quod lubet, statuendi. Et haec sunt certa: major autem est difficultas de sequenti quaestione, ratione cujus in data Conclusione additum fuit ly, *Regulariter loquendo.* Unde

34 Quaeritur II. An Judex possit, ac debeat judicare secundum allegata, et probata, etiam contra propriam conscientiam: id est, condemnare eum, qui per testes, aut alias probationes convictus est sive de crimine, sive de debito aliquo, quem tamen Judex privata scientia certo scit esse innocentem; vel Actore non probante absolvere Reum, quem tamen certo scit nocentem, vel debitorem? Celebris est haec Quaestio, praesertim quoad priorem partem, tum inter Theologos, tum etiam inter Canonistas, et Legistas; uti videre est apud Glossam *in cap. 1. ℣. Secundum quod Canones. de Offic. judic. ordinar.* Abbatem Panormit. *c. Pastoralis. §. Quia vero. n. 8. de Offic. Delegat.* Covarruviam *lib. 1. Var. Resolut. cap. 1.* Pirhing *h. t. n. 7. et seqq.* Lessium *lib. 2. de just. et jur. cap. 29. dubitat. 10.* Henricum Zoesium *in Comment. lib. 5. ff. tit. De Judiciis, num. 48. et seqq.* et alios passim. Et quidem certa ab incertis separando,

35 Resp. I. Quando Judex non habet omnino certam scientiam, ac indubitatam conscientiam, tunc tenetur eam deponere, ac judicare secundum allegata, et probata. Ita Abbas *loc. cit. numer. 9.* et in re communis; atque in simili habetur decisum *in c. Per tuas 35. de Simonia.* Nam ex una parte, nisi deposuerit conscientiam, agendo contra eam peccabit: quia *quidquid fit contra conscientiam, aedificat ad gehennam,* prout dicitur *in c. Litteras. 13. §. Porro. de Restitut. spoliat.* Ex altera vero parte urget obligatione officii judicialis, ut procedat secundum allegata, et probata, per textus *n. 32.* allegatos: quin imo totus ordo judiciarius pervertaretur, si ob privatam aliquam notitiam, necdum omnino certam, imo saepius fallibilem, posset Judex relinquere judicialiter allegata, et probata. Verum de hoc non procedit praesens difficultas, utpote loquens in casu, quo Judex habet certam scientiam, seu conscientiam vel pro Reo, vel contra Reum: unde imprimis quantum ad posterius,

Resp. II. Licet Judex habeat certam scientiam privatam contra Reum, ut puta quia a domo sua propriis oculis vidit illum delinquentem: nihilominus causa in judicium deducta tenetur procedere secundum allegata, et probata, sicque Actore non probante debet Reum absolvere. Ita Abbas *in d. c. Pastoralis. §. Qui vero. nu. 8. h. t.* post Jo. Calderinum *ibid.* Covarruvias *lib. 1. Var. Resolut. cap. 1. nu. 8.* et alii. Ratio est: quia generale est, quod Actore non probante Reus absolvitur, *c. Cum. Ecclesia. §. fin. de Causa possess. et propriet.* et *l. Qui accusare. C. de Edend.* cum concordantiis. Accedit, quod Judex sit persona publica, et publica fungens auctoritate; ergo non potest judicare secundum scientiam, quam habet ut privata persona, per textus *n. 32.* allegatos. Atque hoc eo fortius urget: quia talis Judex absolvendo Reum, non agit contra suam conscientiam, cum non pronunciet eum esse innocentem, sed solum, quod contra ipsum nihil legitime fuerit probatum. 36

Resp. III. Quando Judex habet certam scientiam privatam pro Reo, hoc est, si penitus certo, firmiter, et indubitanter novit, eum esse innocentem, qui tamen secundum allegata, et probata ostenditur nocens: tunc primo tenetur omnia remedia tentare, omnemque diligentiam adhibere pro Reo illo liberando, de cujus innocentia sibi certissime constat. Ita Abbas *d. §. Quia vero. num. 8.* Zoesius *loc. cit. n. 49.* Pirhing *h. t. n. 8.* asserens, hoc esse certum apud omnes. Id siquidem exigit tum praeceptum dilectionis proximi, tum obligatio virtutis Justitiae, prohibentis, proximum injuste laedi, et innocentem condemnari: hoc enim scienter vel permitteret, vel etiam procuraret Judex ille, qui certissime sciens innocentiam Rei, non curaret opportuna media adhibere pro ejus liberatione. 37

Porro media liberandi Reum certo innocentem, sive in causis civilibus, sive in criminalibus, possunt esse sequentia. I. Judex dilato paulisper judicio, iterum atque exactius examinet testes, denuoque consideret producta instrumenta, etiam (juxta exemplum Danielis Prophetae, *Dan. 13.*) singillatim interrogando circumstantias loci, temporis, ac hujusmodi, ut vel sic falsitas eorum deprehendatur. II. Inquirat Judex causas, si quas invenire valet, ob quas repelli possit actio, vel accusatio, ut puta ope cujuspiam exceptionis. III. Poterit Reus talem Judicem recusare, allegando, quod ejus testimonium pro defendenda sua innocentia sibi sit necessarium; juxta textum notabilem *in c. Dilecto. 40. de Testibus.* IV. Poterit insuper, et si alia media non suppetant, tenebitur Judex causam remittere ad Superiorem, et coram eo Rei innocentiam, sibi privatim certitudinaliter cognitam, proponere, ac de ea testimonium ferre. His accedunt alii modi liberandi Reum, si sermo sit de causa criminali, qui inferius *n. 50.* afferentur. 38

Et quidem hujusmodi media liberandi Reum, quem Judex certissime novit innocentem, adeo sunt fortia, ut in praxi vix aliquando possit quaestio proposita locum habere. Loquendo tamen 39

speculative, ac in casu metaphysico, quod alia medis liberandi Reum, certo coguitum innocentem, Judici non suppetant.

40 Resp. IV. Utrum Judex possit, ac debeat judicare secundum allegata, et probata contra propriam conscientiam, condemnando videlicet Reum, quem certissime novit innocentem, tres extant diversae Doctorum sententias, quas nos cum praecipuis suis rationibus breviter juvat adducere.

41 Prima sententis universim docet, judicem posse, ac debere semper procedere, ac judicare secundum allegata, et probata, etiam contra propriam conscientiam, si aliud medium effugiendi ex proxime allegatis non supersit. Fundamentum est: quia Judex publica auctoritate fungitur, et ex ea judicat, *l. Barbarius. ff. de Offic. Praetor.* ergo impertinens ad judicandum est illa scientia, quae ipsi ut privatae personae competit. Unde, licet conscientia propria non concordet allegatis, quia tamen aliud facit aliquis in eo, quod judex est; aliud in eo, quod homo est, ut *can. Si Ecclesia. §. fin.* 23. *q.* 4. potest judex judicare secundum conscientiam, quam habet ut judex, relicta seu deposita illa, quam habet ut homo privatus, *arg. c. Si Sacerdos.* 2. *de Offic. Ordinar.*

42 Idem, et clarius probatur ex *l. Illicitas. §. Veritas ff. de Offic. Praesid.* ubi absolute dicitur: *Ideo Praeses Provinciae id sequatur, quod convenit eum sequi ex fine eorum, quae probabuntur.* Ubi Summarium sic habet: *Judex debet judicare secundum allegata et probata, non autem secundum conscientiam.* Confirmatur hoc ipsum, atque probatur a simili: quia Judex non potest sententiam dicere ex instrumento, scripturave in judicio non producta, licet ea privatim fuerit sibi exhibita: ergo idem dicendum de quacunque alia privata notitia Judicis. Antecedens probatur *ex c. Accepimus.* 4. *et c. Contingit.* 5. *et c. Cum dilectus.* 9. *de Fide Instrument.* ubi requiritur ad faciendam probationem, ut instrumenta exhibeantur *praesente Judice.*

43 Quinimo Ordinarius ad mandatum Judicis delegati, *etsi sciat sententiam illius injustam, exequi nihilominus tenetur eandem: nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat*; prout sonat textus in *c. Pastoralis.* 18. §. *Quia vero. de Offic. Delegati.* Idem ergo a pari dicendum in proposito, prout Glossa *ibid.* ℣. *Tenetur.* expresse concludit, et docet, quod Judex, non obstante, quod habeat conscientiam laesam in contrarium, pronunciet in nomine Domini secundum allegata (si tamen causam a se amovere, seu alteri delegare non possit) et deponat conscientiam laesam, *arg. can. Judicet.* 3. *q.* 7. Atque ideo hanc sententiam, praeter Glossam jam allegatam, et aliam Glossam *in can. Judicet.* 3. *q.* 7. tenet Bartolus *in l. Illicitas. §. Veritas. ff. de Offic. Praesid.* Felinus *in d. §. Quia vero. n.* 23. Jason *super Tit. Instit. de Actionibus. §. Si minus.* 15. et nonnulli alii; eamque esse veriorem asserit Covarruvias *cit. lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 1. *n.* 6.

44 Secunda sententia est extreme contraria priori. Tum quia, ut ait Apostolus Rom. 14. *Omne, quod non est ex fide, peccatum est:* id est, *Omne, quod fit contra conscientiam, peccatum est*, ut explicat S. Ambrosius relatus *in can. Quaerat hic. §. illud autem, de poenit. dist.* 3. Tum quia talis Judex, ferendo sententiam contra privatam suam certissimam scientiam, re ipsa mentitur, et quidem in grave dispendium innocentis condemnati; aliud enim dicere, quam scias, mendacium est, atque intrinsece malum, et nunquam licitum. Tum etiam, quia praesertim in criminalibus prior sententia locum habere non potest; cum nullo modo liceat eum, quem Judex certissime scit innocentem ad mortem condemnare, contra illud Jure naturae notum, ac relatum Exod. 23. et Daniel. 13. *Innocentem et justum non occides*, et alibi.

45 Concordat Jus utrumque. Nam imprimis *in l. Absentem. ff. de Poenis.* clare dicitur: *satius esse, impunitum esse facinus nocentis, quam innocentem condemnari.* Insuper Jure Canonico *in cap.* 1. *de Sentent. et re judicat. in* 6. graviter punitur Judex judicans *contra conscientiam, et contra justitiam in gravamen partis alterius*: atqui hoc ipsum fieret juxta oppositam sententiam; ergo. Tandem neque ipsa sententia Judicis, quamvis sit magnae ac publicae auctoritatis, obligat ad faciendum aliquid contra conscientiam; ut *c. Inquisitioni.* 44. *de Sentent. excomm.* ubi conjux, certo sciens occultum impedimentum matrimonii, quod tamen in judicio probare nequit, tenetur potius humiliter sustinere excommunicationem, quam juxta sententiam Judicis reddere debitum: ergo neque in proposito auctoritas publica potest Judicem compellare ad ferendam sententiam contra propriam certam sententiam, atque conscientiam. Et hanc sententiam ex professo tenet Abbas Panormit. *in c. Pastoralis. §. Quia vero. n.* 8. *circa fin. et Offic. Delegat.* Nicolaus de Lyra *in cap.* 23. *Exodi.* et nonnulli alii, apud Covarruviam *cit. cap.* 1. *n.* 3.

46 Tertia tandem sententia, et caeteris probabilior, est media inter utramque praedictam; et distinguendo tenet, Judicem, si nulla media declinandi officium judicis supersint ex jam allegatis *num.* 38. posse quidem secundum allegata, et probata contra propriam scientiam ferre sententiam in civilibus, et causis criminalibus minoribus, ubi solum agitur de poena pecuniaria, privationis officii, vel bonorum: non vero in criminalibus gravioribus, quae respiciunt poenam mortis, vel mutilationis. Ita Imola *in l. A divo ff. de Re judicat.* Lessius *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 29. *dubit.* 10. Layman *lib.* 3. *Theol. Moral. tract.* 6. *cap.* 2. *q.* 1. Pirhing. *h. t. num.* 9. *et* 10. Christoph. Clingensperger *lib.* 4. *Institut. tit.* 17. *quaest.* 4. et alii. Et quidem prior pars suadetur rationibus primae sententiae, *a numer.* 41. *et seqq.* cum allatis: altera vero per rationes pro secunda sententia *a num.* 44. *et seqq.* adductas.

47 Accedit ratio manifestae disparitatis inter causas civiles, et criminales majores: quia in civilibus, sed etiam criminalibus minoribus, habet Judex potestatem judicandi secundum allegata, et probata, etiam contra propriam privatam scientiam, ab ipsa Republica; utpote quae est domina rerum nostrarum, potestque de bonis subditorum suorum disponere, prout bono publico magis est expediens. E contra vero Respublica non est domina vitae, ac membrorum nostrorum; et consequenter in majoribus causis criminalibus dictam potestatem Judici dare non potuit. Accedit, quod sententia, ejusque executio circa causas criminales majores, afferat damnum naturaliter irreparabile: non item circa causas civiles, vel criminales minores.

48 Atque hac utraque disparitate bene percepta, facilis est solutio rationum, in favorem primae sententiae supra allegatarum, si ipsae objiciantur contra alteram partem hujus sententiae: ac vicissim solutio argumentorum pro secunda sententia superius adductorum, si nunc urgeantur contra priorem partem hujus tertiae, seu mediae, ac probabilioris sententiae. Unde ulteriori ipsarum solutioni, et ad singulas longiori responsioni, non expedit diutius immorari.

49 Solum nota pro coronide praesentis difficultatis, ex eo, quod Judex sit persona publica, so-

lum sequi, quod non possit ex privata scientia per sententiam definitivam Reum absolvere, vel condemnare: non tamen sequi, quod debeat ipsum condemnare secundum probata et allegata, quando certissime scit ea esse falsa; quia potest uti mediis pro liberatione Rei innocentis opportunis, et *n.* 38. jam allatis; vel etiam causam ad Superiorem remittere, propositaque Rei innocentia, sibi taliter vel taliter manifesta, rogare, ut processum ulteriorem inhibeat, vel (si est causa criminalis) eundem sub praetextu gratiae a poena infligenda benigne liberare velit.

50 Insuper loquendo de majoribus causis criminalibus, et in defectum omnium memoratorum mediorum, posset secluso scandalo dissimulanter Judex permittere, ut Reus innocens e carceribus fugiat, aut, si est Princeps supremus, tenebitur per absolutam potestatem eidem vitam donare, poenamque remittere. Quod si vero nullum praefatorum fieri posset, potius deberet Judex officium dimittere, quam Reum innocentem contra propriam conscientiam ad mortem condamnare; non obstante, quod etiam hoc modo nihil esset Reo profuturum: prout cum aliis verius censet Lessius *cit. cap.* 29. *n.* 78. quamvis casus iste sit methaphysicus, et in praxi vix occurrere valeat, ut jam supra dictum.

§. III.

De Officio Judicis circa causas probabiles, vel multum intricatas, atque defectum Advocatorum.

SUMMARIUM.

51 *Dantur quaestiones in Jure, hinc inde aeque probabiles.*
52 *Judex non potest judicare secundum sententiam minus probabilem relicta probabiliore.*
53 *Nec inter duas aeque probabiles pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius.*
54 *Neque tunc judicare in favorem amici, totum jus eidem adjudicando.*
55 *In arbitrariis utile est, habere Judicem gratiosum.*
56 *Quid agendum Judici, quando utraque litigantium pars videtur habere causam aeque probabilem? Et num. seqq.*
Judex debet cuncta rimari. Ibid.
57 *Probationes juris, et Probationes facti, quae?*
58 *Judex ex opinionibus discrepantibus tenetur eam eligere, cui suus intellectus magis consentit.*
59 *Nec causam ad Superiorem referre, sed eam ipsemet decidere debet.*
60 *Ubi probationes utrobique sunt aequales, favendum est Reo, et possessori, demptis causis favorabilibus.*
61 *Quid si uterque litigans personam Rei, vel possessoris sustineat?*
62 *In casu multum intricato potest Judex consulere partibus, ut se amicabiliter componant etc.*
63 et 64. *Regulariter tamen litigantes ad componendum compellere nequit.*
65 *Secus ex gravi causa.*
66 et 67. *Judicis est conari, ut quam citius fieri potest, controversiae litigantium finiantur.*
68 Contractus non redduntur in invitum, *quomodo intelligendum?*
69 *Judicis est, providere parti litiganti idoneum Advocatum, si quae talem non habet.*
70 *Talisque Advocatus potest esse domesticus, sive familiaris Judicis.*
71 *Advocatus ille non tenetur gratis praestare officium suum.*
72 *Dummodo clientulus non sit omnino pauper.*
73 *Judex potest, ac debet supplere ea, quae sunt de jure, et ab Advocatis minus bene dicta: non vero illa, quae sunt de facto.*
74 et 75. *Idque probatur.*
76 *Varia prioris partis exempla referuntur.*

Quaeritur I. Utrum Judex possit judicare secundum opinionem minus probabilem, vel saltem juxta aeque probabilem accepta pecunia, seu in favorem amici? Ubi praenotandum, quod in Jure dentur nonnullae Quaestiones tum Canonicae, tum Juridicae, adeo inter Doctores disputatae, et controversae, ut revera utraque pars contradictionis aequali, vel ferme aequali pondere rationum, et probabilitate nitatur: quales proinde nova Principis decisione indigent; at non paucae illarum antiquitus vigentes, in Sexto Decretalium, et Clementinis, provide per Romanos Pontifices decisae fuerunt. Quaedam vero earum sunt quidem adhuc nonnihil inter Doctores controversae; ita tamen, ut una ipsarum graviori nitatur fundamento, majorique pondere rationum, sicque probabilior videatur prae altera, licet nondum sit omnino certa. Hoc praenotato 51

Resp. I. Quando inter duas partes litigantium una earum revera habet pro se sententiam magis probabilem, neutiquam potest Judex ea cognita ut tali, atque relicta, judicare juxta opinionem minus probabilem. Ita communis, et receptissima Doctorum sententia, quam etiam tenui in Theologia Morali *Tract.* 1. *Dist.* 3. *quaest.* 4. *num.* 56. *et seqq.* estque defacto certa, et indubitata, ob novissimum Decretum Innocentii XI. anno 1679. die 2. Martii, sequentem inter alias propositionem, ordine 2. damnantis: *Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minus probabilem.* Accedit ratio: quia Judex, adjudicans causam parti, minus probabilem pro se sententiam, minusque in Jure fundatam habenti, exponeret se manifesto periculo inferendi grave damnum in bonis fortunae alteri parti litigantium, utpote probabiliorem, magisque in Jure fundatam sententiam habenti: siquidem ad evitandum tale damnum proximo, seu huic parti litiganti impendens, nihil omnino juvat probabile ejus judicium, quod habet circa sententiam minus probabilem. 52

Resp. II. Non obstante aequali probabilitate opinionum utriusque partis litigantium, nullatenus licitum est Judici, pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius prae alio. Ita defacto certa, et indubitata, quidquid nonnulli olim contradixeriut. Ratio est: quia opera justitiae venalia non sunt; ut *can. Qui recte.* 11. *q.* 3. ubi dicitur: *Qui recte judicat, et praemium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptione pecuniae vendit*, cum similibus. Concordat Jus Civile *in L.* 2. *ff. de Condictione ob turp. caus.* ubi dicitur, crimen esse, dare aliquid Judici, ut secundum me in bona causa pronunciet: Judicem enim corrumpere videtur. Accedunt dicta superius *nu.* 10. *et* 11. ubi sententiae venales censentur ipso jure nullae. Hinc Alexander VII. anno 1665. die 24. Septembris, hanc inter alias propositionem, ordine 26. merito damnavit: *Quando litigantes habent pro se opiniones aeque probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius prae alio.* Quis enim non videat, ab aequitate alienum esse, si duo aequale jus habere 53

dignoscantur, judicem, quem oportet esse Juris interpretem, justitiaeque administrum, uni eorum (accepta praesertim pecunia) totum adjudicare, alteri adjudicare?

54 Et ob hanc eandem rationem, quod non possit Judex in favorem amici judicare, eidem totum adjudicando etiam stante aequali probabilitate causae; merito docuit Layman *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 6. *nu.* 16. quidquid Engel *h. t. n.* 8. *et* 9. cum nonnullis aliis, videatur dubitare, atque in oppositum inclinare. Nam *in judiciis non est acceptio personarum habenda*, ut habet *Reg.* 12. *Juris in* 6. cum concordantiis. Imo etiam Divinum extat mandatum, Deuteron. cap. 1. *Quod justum est, judicate, sive civis sit ille, sive peregrinus: nulla est distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipiatis cujusquam personam, quia Dei judicium est.* Qualia etiam alibi saepius habentur.

55 Per hoc tamen non negatur, quin in arbitrariis, ubi nullum intervenit praejudicium tertii, utile sit habere Judicem gratiosum: prout liquet *ex c. Consuluit.* 14. *de Offic. Delegat. et c. Nullus.* 5. *de Accusationib.* Verum occasione praemissorum,

56 Quaeritur II. Quid igitur agendum sit Judici, quando utraque litigantium pars videtur habere causam aeque probabilem? Resp. I. Cum Judex sit veritatis inquisitor, oportet, ut is prius cuncta rimetur, neque se adstringat ad unam speciem probationis. Ita Fagnanus *in c. Ne innitaris. nu.* 108. *de Constitut.* atque desumitur *ex c. Cum Joannes.* 10. §. *Ad hoc autem. de Fide instrument.* ubi Judex jubetur cuncta rimari. *Et c. in praesentia.* 6. *de Renunciat.* ubi Judex non semper ad unam speciem probationis applicat mentem suam, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus, et aliis, format animi sui motum. Concordat textus *in can. Si testes.* §. *Saepe fine.* 4. *q.* 3. *et L.* 3. §. *Ejusdem. ff. de Testibus*, et similibus. Accedit ratio; quia, etsi quandoque prima fronte ambae litigantium partes videantur aeque probabiles, re tamen penitius inspecta vix accidere potest, quin pro una earum meliores adsint probationes Juris, vel facti: nam sicut in aequilibrio, ita et hic, modicus excessus superabit

57 Ubi incidentaliter notandum est, quod per *Probationes Juris*, intelligantur allegationes textuum Juris, seu Legum, una cum rationibus, Auctorumque citationibus. *Probationes* facti vero dicuntur productiones testium, aut instrumentorum. Engel *h. t. n.* 9.

58 Resp. II. Judex, postquam cuncta rimari, ac sedulo discutere studuit, debet ex opinionibus discrepantibus eam eligere, cui magis ratio intellectus sui consentit. Ita Glossa *in c. Cum olim.* 24. ℣. *Non quae judici. de Verb. signif.* atque colligitur *ex cit. c. In praesentia. de Renunciat. et c. In nostra.* 32. *de Testib.* cum concordantiis. Accedit textus expressus in cit. L. 3. ff. de Testib. ibi: *Ex sententia animi tui te aestimare oportet, quid aut credas, aut parum probatum tibi opineris.* Et merito: nam Judex est publicus Juris interpres, justitiaeque administer; unde in dubiis, seu causis controversis, post omnia rite perpensa tenetur animi sui motum, juxta Leges et Canones regulatum sequi, et secundum quod ei visum fuerit justius et melius pronunciare, *can. Judicat.* 7. *q.* 3. *et Auth. Hodie. C. de Judiciis.* Quo facto, si pars alterutra litigantium sese gravatam existimaverit, liberum ei erit appellationis remedium.

59 Quinimo, licet antiquitus non infrequens fuerit usus Relationum, quibus Judices inferiores, v. g. Episcopi, in causa de jure dubitantes, supremum Principem, ut puta Papam, desuper consuluerunt, prout liquet ex pluribus Capitulis Decretalium: defacto tamen, utroque Jure plenius instructo, hujusmodi Relationes in Foro tam Ecclesiastico, quam Civili, propemodum in desuetudinem abierunt. Accedit, quod in *Auth. Ut judices non expectent sacr. juss. Collat.* 9. expresse mandetur, ut Judices quicunque causas, quantumcunque difficiles, non amplius ad Imperatorem referant, sed ipsimet *examinent perfecte causam, et quod eis justum legitimumque videtur, decernant.* Idque fieri poterit adhibito etiam consilio Viri prudentioris; ita tamen, ut parti, quae se gravatam putaverit, legitimum appellationis remedium maneat reservatum.

60 Resp. III. Quod si vero utrobique probationes appareant aeque probabiles, atque per omnia aequales (quod tamen rebus accurate discussis vix, aut nisi rarissime contingit) tunc probationes probationibus enervantur: ac proinde in pari causa pro Reo, vel pro possessore erit judicandum, juxta Reg. 11. Juris in 6. *Cum sunt partium jura obscura, Reo favendum est potius quam Actori*, cum concordantiis. Et Reg. 65. eod. *In pari causa potior est conditio possidentis.* Dummodo hinc excipiantur causae favorabiles, puta matrimonii, libertatis, dotis, ac testamenti; quia in aequalitate probationum judicatur pro causa favorabili, *cap.* 2. *de Probationib. et cap. ult. de Sentent. et re judicat.*

61 Si vero casus accidat, uterque litigans personam Rei, vel possessoris sustineat (ut si duo vicini super terminis confinium, aut super jure venandi, piscandi, aut pascendi litigent, et uterque de possessione docuerit, *arg. c. Ex litteris.* 3. *de Probationib.*) praefertur is, cujus possessio est antiquior, vel titulo munita. Quod si vero est utrobique paritas, cuilibet possessio pro indiviso et communiter adjudicanda erit, servando formam Interdicti, *Uti possidetis, ita possideatis.* Engel *h. t. n.* 8.

62 Quaeritur III. An in casu multum intricato possit Judex partibus compositionem, seu transactionem imperare? Et dicitur notanter *imperare*: nam quod Judex consulere possit partibus, ut sese amicabiliter componant, sive compromittendo in arbitros, sive transigendo, cum dubius sit litis eventus, fatentur omnes; idque ut primo loco in praxi fiat, est consultissimum, juxta textum notabilem *in can. Studendum. dist.* 90. *et cap. ult.* juncta Glossa ℣. *Ad componendum. de Transactionib. et cap.* 1. *de Mutuis petition.* ubi Glossa *fin.* inquit, atque aliis Juribus firmat, quod Judex primo, si potest, debet partes reducere ad concordiam. Verum, an partibus, tale consilium sequi recusantibus, possit Judex imperare compositionem, difficultas remanet; pro cujus resolutione,

63 Resp. I. Etsi regulariter loquendo non possint partes litigantes compelli ad componendum: nihilominus ex causa gravi possunt partes a Judicibus compelli ad componendum, transigendum, vel compromittendum. Ita Abbas *in c. Cum inter R.* 16. *n.* 9. *de Elect.* Felinus *in cap.* 1. *num.* 1. *et* 3. *et seqq. de Treuga et pace.* Layman *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 16. Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Epis. allegat.* 79. *num.* 9. et alii; quamvis nonnulli dissentiant quoad alteram partem, quorum aliquos citat Engel *h. t. n.* 9. Et quidem

64 Prima pars habetur expresse in *Auth. Ut litigantes jurent.* §. *fin. Collat.* 9. ubi statuitur, quod Judex nullum possit cogere ad pacta, vel transactiones faciendas cum adversariis, et si quis coactus hoc fecerit, nullum praejudicium sibi generetur. Atque hoc procedere regulariter, ac seclusa gravi causa, recte notat Felinus, *ubi supra.* Accedit ratio hujus primae partis; tum quia judicis officium est,

reddere unicuique jus suum per legitimam sententiam. Tum quia contractus non redduntur in invitum, *l. Invitum. C. de Contract. empt.* cum concordantiis ibidem a Glossa relatis, eo quod quilibet fit dominus suae rei: atqui inter contractus etiam connumeratur transactio; ergo.

65 Altera pars desumitur *ex can. Placuit. dist.* 90. ubi longinqua inter se lite dissentientes, primitus debent a Sacerdotibus moneri, ut ad pacem redeant; et si contempserint, excommunicari. Idem suadetur ex *cit. cap. ult. de Transact.* ubi proin Summarium sic loquitur: *Judex potest, et debet se interponere pro transactione inter partes facienda; praeterquam in casibus, in quibus Jura hoc non admittunt, ut super matrimonio.* Accedit, quod in simili permutationes Beneficiorum sint Jure prohibitae, et tamen Episcopus, si causam inspexerit necessariam, licite potest Beneficiarius de uno loco transferre ad alium, *c. Quaesitum. 5. de Rerum permutat.* Idem ergo dicendum in proposito, ob paritatem rationis, seu inspectae necessitatis.

66 Confirmatur hoc ipsum. Quia inter talia pertinet ad officium Judicis, conari, ut quam citius fieri potest (servatis tamen debitis solemnitatibus Juris) controversiae litigantium finiantur; ne lites fiant propemodum immortales, hominumque memoriam excedant, *l. Properandum. §. 1. C. de Judiciis.* Ergo etiam hoc ipso tandem Judex compellere poterit partes, diuturna lite inter se dissidentes, ad componendum. Unde et

67 Inter graves justasque causas compellendi partes ad componendum, transigendum, vel compromittendum, cumprimis connumeratur ea, si partes diu jam litigarint, et post accuratam causae discussionem neutra pars litigantium, inspectis allegatis, de jure, vel de facto superare videatur, sitque causa adeo intricata, quod de facili decidi non valeat; ut ait *cit. can. Placuit. dist.* 90. et notat Abbas *in Rubric. de Treuga et pace. n.* 1. Felinus *loc. cit. n.* 5. Barbosa *d. n.* 9. Deinde quando imminet periculum armorum: quia tunc ad evadendum tale malum potest Judex compellere partes ad transigendum, seu componendum, *arg. l. Aequissimum. ff. de Usufruct.* et notat Felinus *cit. num.* 5. §. *Fallit quarto.* allegans alios. Item, quando est dissensio inter personas insignes, ex qua perturbatur Respublica: quia Judex debet studere ad sedandam illam discordiam, ne transeat in praejudicium Reipublicae, cujus pacem et quietem procurare tenetur. Felinus *loc. cit. n.* 6. ubi plures tales casus enumerat. Barbosa, *ubi supra.*

68 Neque urget, quod contractus non reddantur in invitum. Nam hoc procedit duntaxat regulariter: secus, ubi urget gravis causa; vel Jus ipsum aliter disponit, ut in *cit. can. Placuit. dist.* 90. et aliis casibus hactenus enumeratis. Unde in simili compellitur quis ex gravi causa vendere rem suam; ut puta frumentum tempore inopiae, *arg. L. 1. §. Cum carnis ff. de Offic. Praefect. Urb.* vel fundum, aut domum, *l. Si locus. ff. Quemadmodum servit. amitt.*

69 Quaeritur IV. An Judicis sit, providere parti non habenti idoneum Advocatum, et qualiter? Resp. I. Ad officium Judicis, etiam Delegati, pertinet providere parti litiganti idoneum Advocatum, si quae hunc ob paupertatem, judicii imbecillitatem, adversarii potentiam, vel aliam impotentiam habere nequit. Ita ex professo habetur decisum *in cap. 1. h. t.* atque concordat textus *in L. 1. §. Ait Praetor. ff. de Postulando.* Et merito: quia, si a Judice non provideretur de idoneo Advocato personis illis litigantibus, quae nec per seipsas causam in judicio proponere valent, nec ob unam vel alteram causam ex allatis, Advocatum idoneum invenire possunt; facile eaedem in judiciis, dum essent indefensae, ab adversariis potentiori injuste opprimerentur, ac justitia violaretur, *l. Nec quicquam. §. Observare. ff. de Offic. Proconsul.* Vivianus *in Rationali Juris Canon. cap. 1. h. t.* Unde, quod in tali casu Judex possit compellere Advocatum, etiam invitum, ad patrocinandum, recte notat Abbas *cap. 1. n. 5. h. t.*

70 Resp. II. Ejusmodi Advocatus a Judice datus parti non habenti, potest etiam esse domesticus, sive familiaris Judicis, neque ob hoc recusari valet. Patet hoc aperte *ex cit. cap. 1. h. t.* Nam quia causa non est Advocati, sed partis; simulque Advocatus solum deponit de jure litigantis, neque ipsi creditur, nisi in quantum probat de jure hujus, *l. Ab ea parte. ff. de Probation.* Hinc cessant rationes illae recusandi Advocatum domesticum Judicis, ob quas Judex ipse parti adversae nimium familiaris posset recusari; ut *c. Insinuante.* 25. et *c. Cum R. Canonicus.* 35. *de Offic. Delegat.*

71 Resp. III. Nihilominus Advocatus per Judicem parti deputatus non tenetur gratis praestare officium suum, sed constituto justo salario per clientulum praestando; dummodo hic non sit adeo pauper, ut salarium dare nequeat. Ita Glossa *in cap. 1. §. Implorando. h. t.* et ibi Abbas *nu.* 5. Layman. *n.* 2. aliique communiter. Prima pars patet *ex can. Non licet. 11. q. 3. et L. 1. §. In honorariis. ff. de Variis et extraord. cognit.* ubi pro modo litis, seu quantitate causae, proque Advocati facundia, et Fori consuetudine, Advocatis licitum honorarium, seu salarium esse praestandum perhibetur. Accedit ratio: quia nemo de suo cogitur facere beneficium; *can. Precariae. 10. q. 2. Quis militat suis stipendiis unquam?* ut inquit D. Apostolus 1. *Corinth.* 9. cum similibus.

72 Altera pars probatur ex eo, quia, quando clientulus est omnino pauper, ita ut prae inopia non possit dare salarium, vel non nisi aegerrime; tunc (nisi ex publico aerario soleat talibus praestari salarium) ex lege Charitatis, ac Misericordiae proximo exhibendae, Advocatus a Judice deputatus debet ipsi gratis patrocinari: tenetur enim hinc obedire Judici imperanti, illinc autem talentum sibi a Deo traditum non abscondere, sed subvenire pauperi illi, veluti proximo summe indigenti, suumque auxilium imploranti, et cujus periclitanti causae in promptu aliunde subveniri non apparet. Prout hoc ipsum de praestandis aliis Misericordiae operibus erga indigentes, quibus aliunde non subvenitur, passim tradunt Doctores; atque loquendo de Advocatis, tenet D. Thomas 2. 2. *q.* 71. *art.* 1. S. Joannes a Capistrano *Tom. 1. Tractatuum, tract. Speculum Conscientiae, intitulato. §. Restat ultimum, n.* 44. *et seqq.* estque communis. Alioquin vero Judex posset Advocato injuste recusanti interdicere patrocinium, *arg. l. Moris est. ff. de Poenis*, et *l. Providendum. C. de Postulando*, et notat Abbas *cit. cap. 1. n. 5. h. t.* cum aliis.

73 Quaeritur V. Utrum, si a litigantibus, vel eorum Advocatis, aliquid minus dictum fuit, illud Judex supplere possit, ac debeat? Resp. I. Ea, quae sunt de jure, si fuerint omissa, vel minus dicta a litigantibus, seu eorum Advocatis, potest, ac debet Judex supplere: non item illa, quae sunt de facto; nisi tale sit factum, quod ipsi jam est notum ut Judici. Ita Glossa *in c. Bonae memoriae. 3. §. Curavimus. de Postulat. Praelat.* Idemque expresse docet Abbas *in c. Raynutius. n. 11. de Testament.* ubi sic ait *Ex praedictis infero ad unum generale, quod ubicunque aliquod jus ex deductis in judicium competit parti, licet pars ignoret, potest, et debet judex ex officio supple-*

re; quia illud est sibi notum, et notorium ut judici. Haec ille. Idem docet Laymao *lib.* 1. *tract.* 1. *cap.* 5. *n.* 16. cum aliis.

75 Prior pars Cooclusiouis clare habetur *in L. un. C. Ut, quae desant Advocatis partium, judex suppleat*; ubi dicitur, dubitandum non esse, quod, si quid a litigatoribus, vel Advocatis minus fuerit dictum, debeat illud Judex *supplere, et proferre, quod sciat Legibus, Juri publico convenire.* Ubi Glossa varie id exemplificat, et taodem subjungit, id locum non habere in facto, nisi sit ei notum ut judici. Et merito: oam factum deductum in jodicium jam scit Judex ut Judex, sicque potest, ac debet supplere, prout Legibus, Jurique publico convenit: secus dicendum de facto nullatenus deducto in judicium.

Et per hoc etiam patet ad posteriorem partem Conclusionis. Unde Pontifex *in cit. c. Bonne memorine.* 3. *de Postulat. Praelat.* utrumque praedictorum observasse, et practicasse legitur, illis verbis: *Nos igitur auditis, quae de facto, et de jure fuerant allegatn, plenius etiam pro utralibet partium curavimus allegare*: suppleodo videlicet, ac exactius investigaodo, quae *in* attestationibos, vel aliis *in* judicium deductis de facto proponebaotur, et quae jus partiom fovere videbaotur.

76 Sic imprimis Judex, si scit aliquem publice excommunicatum, ex officio debet ipsum repellere ab agendo, etiam si Reus contra eum non excipiat, *c. Exceptionem.* 12. *de Exceptionib.* Deinde supplet Judex Libellum non recipiendo, si est incompetens, nec potest convenire causae, *arg L.* 1. *ff. de Offic. Assessor.* juncta Glossa ℣. *Libellis. et L.* 2. §. *fin. C. Ut nemo privatus etc.* Tertio ex officio supplet Judex, ad meliorem veritatis investigationem inquirendo probationes, et praesumptiones illas, quae non extrinsecus, sed ex ipsa causa oriuntur, et apparent, atque in re ipsa insunt; quamvis specialiter a parte non allegentur; nec probentur, *arg. cap.* 2. *de Praesumptionib.* ubi sic processisse Salomonem in causa duarum Meretricum, legitur. Zoesius *h. t. ff. n.* 11. Insuper Judex supplet de jure, inducendo Legem, seu Canonem, vel arguendo ad causam, aut ducendo ad inconveniens, *arg. l. Ofidius.* 95. *ff. de Legat. III.* dummodo hoc faciat sedendo, non stando, ne Advocati officium assumat. Glossa *in cit. c. Bonae meriae.* 3. ℣. *Curavimus de Postulat. Praelat.* et alia Glossa *in d. L. un.* ℣. *Et proferre. C. Ut quae desunt advocat.* ubi plura de hoc.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate, et Obedientia.

SUMMARIUM.

1 *Sicut in Caelesti Hierarchia, ita et in Ecclesiastica dantur gradus, et ordines Ministrantium.*
2 *Majoritas in proposito, quid?*
3 *Majoritas inter Clericos consideratur ex quinque causis.*
4 *Nempe ex praerogativa Ordinis.*
5 *Et praerogativa Consecrationis.*
6 *Ratione jurisdictionis.*
7 *Ratione antiquitatis.*
8 *Et ratione excellentiae Ordinantis.*
9 *Obedientia, ut est virtus specialis, quid?*
10 *Ejus objectum, quod?*
11 *Obedientia ut sic dividitur in specialem, et generalem: et haec declaratur.*
12 *Inobedientia etiam duplex, generalis nimirum, et specialis.*
13 *Obedientia, ut est virtus specialis, est major omni virtute morali.*
14 *Ac praeponitur victimis: et cur?*
15 *Obedientia consistit in tribus: nempe*
16 *In reverentia Superiori exhibenda.*
17 *In mandato ejus suscipiendo.*
18 *Adeo, ut etiam in dubio, an liceat actus, semper sit obediendum.*
19 *Secus, quando constat id esse contra Deum, quod praecipitur.*
Declaratur hoc exemplo Militum Christianorum, sub Juliano Apostata servientium. Ibid.
20 *Tenetur inferior obedire Superiori in judicio subeundo.*
21 *Mandato Superioris, etiam oneroso, humiliter est obediendum; et toleranda correctio etiam injusta.*
22 *Cui magis sit obediendum ex duobus Superioribus, contraria praecipientibus? Et num. seqq.*
In obediendo major potestas praeponitur minori; idque declaratur exemplis. ibid.
23 24. 25. et 26. *Proponuntur, et solvuntur nonnullae instantiae.*
27 *Si Superiores illi sint aequales domini, tenetur quis obedire utrique, si potest.*
28 *Quod si utrique obedire nequeat, tenetur obedire illi, cui majori vinculo, seu potiori titulo est obligatus.*
29 30. 31. et 32. *Declaratur hoc exemplis. Et n. seqq.*
33 *Clericus magis tenetur obedire Episcopo, quam Principi saeculari contrarium praecipienti.*
34 *Inobediens Decretis Episcoporum, vel Praelatorum Ecclesiasticorum, excommunicari debet.*
35 *Dummodo inobedientia sit notabilis, conjuncta cum contumacia.*
36 *Abbatissa nequit excommunicare propter inobedientiam sibi subjectos, nec Clericos stricte suspendere.*
37 *Potest tamen implorare officium Superioris, ut ipse tales excommunicet, aut suspendat.*
38 *Non obediens Canonicis institutis incurrit infamiam; et qualem?*

Postquam hactenus tractatum extitit de Ecclesiasticorum Ministrorum electione, ordinatione, atque officiis, merito subjungitur praesens Titulus. Clarum quippe est, inter eos non esse honoris et potestatis aequalitatem, sed quemadmodum in Coelesti Hierarchia, ipsisque Angelicis Choris datur quaedam Ordinum diversitas, dum alii sunt Angeli, alii Archangeli etc. ita et in Ecclesiastica Hierarchia, ex Divina dispensationis provisione, diversos necesse fuit constitui Ministrantium gradus, et ordines: *ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, et potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, et ex diversitate contextia; et recte officiorum gereretur administratio singulorum*; prout optime notarunt S. Gregorius, et S. Bonifacius Papae, relati *can. Ad hoc. dist.* 89. Quibus praenotatis 1

Quaeritur I. Quid sit, et quibus ex causis majoritas inter Clericos attendatur? Resp. I. *Majoritas* in proposito aliud non est, quam excellentia unius personae prae alia. Et ex hac excellentia, seu praerogativa illa, qua Major praestat minori, nascitur *Obedientia*, quae debetur Majoribus. 2

Resp. II. Majoritas inter Clericos consideratur ex quinque causis, videlicet ex praerogativa Ordinis, Consecrationis, Jurisdictionis, Antiquitatis, et ex praerogativa ipsius Ordinantis. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 1. quamvis nonnulli secundum membrum omittant, videlicet Consecrationem; 3

ut Barbosa *in Summario. h. t.* Pirhing *eod. num.* 1. *et seqq.* eo quod sub praerogativa Ordinis comprehendi videatur. Vallensis *eod. num.* 2. ut alii.

4 Sic imprimis ob praerogativam Ordinis, Diaconus major est Subdiacono, et Sacerdos Diacono; huicque in Ecclesia praefertur in loco, et portione, etiamsi posterius admittetur, *c. Statuimus* 15. *h. t.* Sicut et Episcopus major est Presbytero; quamvis olim idem fuerit Presbyter, qui et Episcopus, *can. Olim idem. dist.* 95. Et generaliter ratione Ordinis, Clerici sunt majores et digniores Laicis, *can. Denique dist.* 4. *etc. Ecclesia sanctae Mariae.* 10. *de Constitut.* cum similibus.

5 Huc accedit praerogative Consecrationis: per hanc quippe Episcopus consecratus, major est Electo nondum Consecrato: unde nequit iste ordinare Clericos, nec alia Episcopalia munera peragere, sicut Episcopus consecratus, *c. Quanto.* 4. *de Consuetud.* Et ob parem rationem Ecclesia consecrata praestat benedictae solum: Vallensis *cit. n.* 2.

6 Tertia ratione jurisdictionis, sive potestatis, Archiepiscopus est major Episcopo; et Archidiaconus Archipresbytero, *c. Ad haec.* 7. *de offic. Archidiacon.* Sicut et Abbas Monachis, *can. Abbates.* 18. *q.* 2. et Abbatissa Monialium, c. *Dilecta.* 12. *h. t.* cum similibus. Que etiam ratione Romanus Pontifex, veluti Successor D. Petri, Christique in terris Vicarius, potestate divinitus accepta, praeest omnibus Archiepiscopis, et Episcopis, imo et cunctis Fidelibus, atque ipsis quoque Imperatoribus quoad spiritualia, *c. Solitae.* 6. *h. t.* cum concordantiis.

7 Quarta ratione antiquitatis, caeteris paribus, habetur prior, seu major, qui prius fuit ordinatus, *cap.* 1. *h. t.* Huc etiam facit, *Reg.* 54. *Jur. in* 6. ibi: *Qui prior est tempore, potior est jure*, cum similibus.

8 Quinto tandem quis potior habetur, seu major, ratione excellentiae et praerogativae Ordinantis. Sic ordinatus a Papa, potior habendus est aliis Clericis, qui sunt ejusdem Ordinis, et dignitatis, idque ob reverentiam sanctae Sedis Apostolicae, c. *Per tuas.* 7. *h. t.* et amplius probat Glossa ibidem. Concordat in simili *c. Si a Sede.* 31. *de Praebend. in* 6. ubi, si non constet de prioritate Beneficii duobus collati, simulque neuter possideat, praefertur ille, cui Sedes Apostolica, vel ejus Legatus contulit, *idque propter conferentis ampliorem praerogativam*, ut loquitur textus.

9 Quaeritur II. Quid sit Obedientia, et in quibus generatim consistat, seu attendatur? Resp. I. *Obedientia*, prout est virtus specialis, est virtus moralis inclinans ad faciendum, quod jubetur, eo quod jubeatur. Ita Navarrus *cap.* 23. *Manual. n.* 35. estque in re communis.

10 Additur notanter, *Obedientia. prout est virtus specialis.* Cujus videlicet virtutis speciale objectum, est praeceptum Superioris, tacitum vel expressum; ut inquit D. Thomas 2. 2. *q.* 104. *art.* 2. ita videlicet, ut fiat quod jubetur, eo quod jubeatur.

11 Solet quippe Obedientia ut sic distingui in specialem hic definitam; et in generalem, quae nihil aliud est, quam executio cujuscunque actus virtutis sub praecepto cadentis. Et haec obedientia generalis comprehendit sub se omnes reliquorum virtutum actus, quibus fit, quod jubetur, (sive faciendo, sive omittendo) non ratione ipsius praecepti, seu non ideo, quia jubetur, sed ex intentione atque honestate cuilibet virtuti propria. Licet enim hujusmodi generalis Obedientia adhuc dicatur obedientia, in tantum, quia peragit, quod praeceptum est: nihilominus ob defectum specialis motivi, seu objecti sui formalis, ea non constituit virtutem specialis Obedientiae, sed censetur esse virtus illa; ad quam pertinet actus virtuosus a Deo praeceptus. Sic qui humilis est, patiens, et castus, non idcirco elicit actum specialis virtutis Obedientiae (nisi forsan ea sua particulari intentione eliciat tales actus etiam ideo, quia a Deo sunt praecepti) sed potius actum humilitatis, actum patientiae, castitatis etc.

12 Atque Obedientiae sic dupliciter acceptae, duplex opponitur Inobedientia: una nimirum generalis, consistens in quocunque peccato, utpote per quod semper violatur aliquod praeceptum Superioris. Altera specialis, qua ideo violatur praeceptum Superioris; quia praeceptum est, vel ideo omittitur actus praeceptus, quia praeceptus est.

13 Caeterum Obedientia, prout est virtus specialis, est una ex virtutibus moralibus, atque reducitur ad Observantiam. Et quidem hujusmodi Obedientia, licet sit minor virtutibus Theologicis; nihilominus dum per eam propter Deum relinquitur propria voluntas, et impletur voluntas Superioris nobis praecipientis, per se loquendo major est omni alia virtute morali: prout Doctor Angelicus 2. 2. *q.* 104. *art.* 3. ex professo docet, et probat. Siquidem per virtutem Obedientiae relinquitur, ac propter Deum despicitur bonum omnium bonorum humanorum maximum, videlicet bonum animae, seu propria voluntas, vel maxime praecellens bonis fortunae, et bonis corporis, quae sunt tria genera bonorum humanorum.

14 Atque ideo Obedientia victimis jure proponitur 1. *Reg.* 15. quia, ut inquit D. Gregorius lib. 35. *Moral. cap.* 13. ac refertur *can. Sciendum.* 8. *q.* 1. per victimas aliena caro, per obedientiam vero voluntas propria mactatur. Concordat Extravag. *Quorundam. Joannis XXII.* paulo ante finem.

15 Resp. II. Obedientia generatim loquendo attenditur, seu consistit in tribus, videlicet in reverentia Superiori exhibenda, in mandato ejus suscipiendo, et in judicio subeundo. Ita Glossa *in Summa.* ℣. *Obedientia. dist.* 93. Hostiensis *in Summa. n.* 2. *h. t.* et alii; ac declarantur singula.

16 Sic Obedientia imprimis consistit in reverentia: haec quippe debetur Superiori; ita ut minor exsurgat Majori, et cedat ipsi primum locum in sedendo, et eundo, ut explicat Glossa *ibid.* Item, ut inferior non sedeat stante Superiore, aut eo non jubente, *can. Non oportet. dist.* 93. ac hujusmodi. Fallit tamen hoc, ubi minor Ordine, vel posterior tempore, major est potestate, vel jurisdictione: ut patet in Archidiacono, qui hac ratione praecedit Archipresbyterum, haud obstante, quod iste major sit Ordine, *c. Adhaec.* 7. *de Offic. Archidiac.* Item fallit, cum minor gerit vicem, et locum majoris, ut *can. ult. dist.* 93. ubi Diaconus, habens locum sui Metropolitani, sedet ante Presbyterum.

17 Deinde inferior tenetur suscipere, atque exequi mandatum Majoris: non quidem cujuscunque, sed illius duntaxat, qui habet jurisdictionem in se, ut Pater in filium, Praelatus in Monachum etc. Vel saltem administrationem, ut Magister respectu discipuli, Tutor respectu pupilli. Licet enim reverentia debeatur omnibus, Majoribus, eorum tamen praecepto obedire nemo tenetur, nisi respectu cujus habent jurisdictionem, vel administrationem. Porro inferior tenetur obedire praecepto hujusce Majoris, seu legitimi sui superioris in omnibus, quae ad proprium statum, vel communem utilitatem Reipublicae pertinent, nec contrariantur Legi Divinae: uti liquet ex quarto Praecepto Decalogi, *et can. A. Subdiacono. dist.* 93. *et can. Quae contra, dist.* 8. cum similibus.

18 Et hoc adeo verum est, ut etiam in dubio an id, quod praecipitur, sit contra praeceptum Dei, nec ne, semper sit obediendum, *can. Quid culpatur.* 23. *q.* 1. juncta Glossa *fin ibid.* et DD. passim. Nam in dubio melior est conditio possidentis, puta Superioris praecipientis: unde licet fortasse Superior injuste faciat praecipiendo, tamen subditus injuste facit obediendo, et stante dubio excusabitur ob necessitatem serviendi.

19 Secus est, quando aliquid praecipitur, quod constat esse contra Deum: quia tunc Praelato illicitum praecipienti non oportet obedire, sed Deo magis obediendum est quam homini, *Act. cap.* 5. *et can. Non semper. et seqq.* 11. *q.* 3. Nam quamvis per obedientiam aliquando bonum sit omittendum, nunquam tamen per eam malum est faciendum, *can. Quid ergo* 11. *q.* 3. Ac proinde in rebus illicitis obedientia non est praestanda, *can. Si dominus. et can. Imperatores. ead. caus.* 11. *q.* 3. ubi hoc amplius declaratur exemplo Militum Christianorum sub Juliano Apostata servientium, qui statim obtemperabant pugnam indicenti, non item cultum Idolorum praecipienti.

20 Tandem inferior tenetur obedire Superiori in judicio subeundo; adeo, ut juridice citatus teneatur comparare in ejus judicio; et alioquin contra eum, veluti contumacem, procedi valeat, *c. Ex litteris*, et c. *Cum dilecti.* 6. *de Dolo et contumac.* cum similibus. Nisi per legitimam appellationem, aut recusationem, ejus judicium declinare valeat. Verum ad hoc, ut quis teneatur majori obedire in judicio subeundo, requiritur ex parte illius jurisdictio in inferiorem: nam caeteroquin sententia a non suo judice lata nullius est momenti, *At si Clerici.* 4. *de Judiciis*, cum concordantiis.

21 Resp. III. Mandato Superioris etiam oneroso humiliter est obediendum, et pia devotione tolerandum jugum, quod imponitur, etsi vix ferendum videatur, *can. In memoriam. dist.* 19. Atque insuper patientissime toleranda correctio, etiam injusta, *can. Contra morem. dist.* 100. Nisi quis rationabilem causam praetendere possit, eamque debita cum reverentia assignet, cur mandatum Superioris adimplere non possit, *c. Si quando.* 5. *de Rescriptis.*

22 Quaeritur III. Cui magis sit obediendum, si quis duos habeat Superiores, et unus praecipiat unum, alter contrarium? Resp. I. In obediendo major potestas praeponitur minori: adeoque in tali casu magis superiori parendum est prae alio. Ita Hostiensis *in Summa. n.* 6. §. *Quid si duo h. t.* Federicus de Senis *Consil.* 191. §. *Item quod ista.* Cardinal. Tuschus *Litt. O. Concl.* 1. *n.* 3. et alii. Et haec Conclusio clare traditur *in can. Quae contra. dist.* 8. illis verbis: *Sicut enim in potestatibus societatis humanae major potestas minori ad obediendum praeponitur, ita Deus omnibus.* Concordat *can. Qui resistit.* 11. *q.* 3. ubi S. Augustinus *Serm.* 6. *de Verbis Domini*, id declarat exemplo Curatoris, Proconsulis, et Imperatoris, ac ipsius Dei: nam si aliquid jusserit Curator, id faciendum est: tamen si contra Proconsul jubeat, hujus potestas praefertur. Et si aliquid Proconsul jubeat, aliud Imperator, nemo dubitat, illo contempto, huic esse serviendum. Sicut et, si aliud Imperator, aliud Deus jubeat: nam major potestas praevalet minori; et Imperator carcerem, Deus gehennam inobedientibus minatur.

23 Dices. Juxta *can. Archiepiscopus. cum seqq.* 9. *q.* 3. Clericus magis tenetur obedire Episcopo, quam Archiepiscopo; imo hic circa Clericum sui suffraganei, eo inconsulto, nihil potest disponere, et nullam in eum habet potestatem, *c. Pastoralis.* 11. *de Offic. Ordinar.* Sicut et Monachus magis tenetur obedire suo Praelato, quam Episcopo; adeo, quod Episcopus ipsum non possit ordinare, neque ad majus officium promovere, invito Praelato, *can.* 1. *et* 2. *dist.* 58. Similiter Episcopus non debet relaxare sententiam excommunicationis rationabiliter latam a Plebano sibi subjecto, absque hujus conscientia, et praemissa per malefactores congrua satisfactione, *c. Cum ab Ecclesiarum.* 3. *de Offic. Ordinar.* ergo non semper est obediendum majori Potestati, seu magis Superiori. Resp. neg. consequent. Quia Conclusio non absolute dicit, Majori esse obediendum, sed majori Potestati, seu magis Superiori; hoc est, illi, penes quem magis ac principalius potestas imperandi residet: prout accidit in Proconsule respectu Curatoris sibi subjecti, et in Imperatore respectu Proconsulis, in Deo respectu Imperatoris, cum hic potestatem praecipiendi recipiat ab illo, non e contra. Hoc autem non accidit in allatis instantiis.

Sic quippe, licet Archiepiscopus sit major Episcopo, non tamen major est ejus potestas respectu Clerici suo Suffraganeo subjecti: quinimo extra actum Visitationis, et quosdam alios casus, supra *Tit.* 31. *de Officio Judicis Ordinar.* §. 2. *n.* 43. *et seqq.* enumeratos, et in quibus talis Clericus tenetur magis obedire Archiepiscopo, nullam hic in ipsum habet potestatem, sive jurisdictionem, *cit. c. Pastoralis. de Offic. Ordinar.* 24

Similiter, quamvis major sit dignitas Episcopi, quam Abbatis, non tamen pertinet ad officium Episcopi pro libitu suo disponere circa Monachum: quinimo Monachus immediate habet Abbatem loco Dei supra caput suum, idque vi voti obedientiae, *c. Si Religiosus* 27. *de Elect. in* 6. Ac proinde (exceptis certis casibus) merito tenetur magis obedire suo Abbati, quam Episcopo. Abbas Panormit. *d. c. Cum ab Ecclesiarum. num.* 10. *de Offic. Ordinar.* 25

Ad ultimum de Plebano dicitur cum Glossa *fin. in cit.* c. *Cum ab Ecclesiarum.* et Abbate *ibid. n.* 11. allegante communem Doctorum, licet Episcopus male faciat, relaxando justam sententiam excommunicationis a Plebano in sibi subjectos latam (sic enim non nihil confunditur ordo Ecclesiasticus, *arg. can. Pervenit ad nos.* 11. *q.* 1. ac proinde merito istud dicitur per Episcopum fieri non debere) quod nihilominus talis absolutio ab Episcopo facta teneat. Siquidem ipse est Ordinarius suae Dioecesis: et quamvis Plebanus, vel alius inferior Praelatus, habeat jurisdictionem in suos subditos, hanc tamen non habet excluso Episcopo, sed cumulative cum ipso. Unde haec instantia neutiquam urget, sed potius favet Conclusioni nostrae. Videantur etiam dicta superius *cit. Tit. de Officio Judicis Ordinarii.* §. 3. *num.* 78. *et* 81. 26

Resp. II. Quod si vero ex duobus illis Superioribus neuter sit superior altero, sed vel sint aequales dominii, atque aequalis jurisdictionis, puta duo Episcopi, quibus quis vovit obedientiam, vel saltem ex diversis titulis est quis subjectus ambobus: tunc si talis potest utrique obedire, tenetur ad hoc, *l. Duorum libertus. ff. de Operis libertor. et l. Si quis gravi.* §. *Si eum omnes. ff. Ad S. C. Syllanianum.* 27

Si vero utrique nequit obedire, ut quia praecipiunt contraria, vel simul incompossibilia; tunc tenetur obedire illi, cui majori vinculo, sive potiori titulo est obligatus. Ita Hostiensis *in Summa. n.* 6. §. *Quid si domini. h. t.* Card. Tuschus *loc. cit.* et alii. Siquidem generale est, quod major Potestas minori praeponatur ad obediendum, *can. Quae circa. dist.* 8. Atqui major illa Potestas 28.

non solum consurgit ex dignitate majori Praelatorum, sed etiam ex majoritate, sed potioritate tituli, quo quis tenetur obedire; prout ostenditur inductione.

29 Sic imprimis, qui duobus Episcopis juravit obedientiam, ac nequit obedire utrique, eo quod diversa, seu incompossibilia praecipiant, tenetur obedire illi, cui primo juravit: quia juramentum primum licitum servandum est, et secundum, quatenus contrariatur priori, non tenet, *c. Veniens.* 16. *et c. Intellecto. 33. de Jurejrand.* Hostiensis *ubi supra.*

30 Deinde, quando filiusfamilias cuipiam aliquid sub juramento promisit, si patri oppositum praecipienti humiliter obediat, non fit perjurus (dummodo praeceptum paternum non procuraverit) imo tenetur patri potius obedire. Federicus de Senis *Consil.* 191. Card. Tuschus *Litt. O. cst. Concl.* *1. n.* 1. et alii. Ratio est: quia filius per factum suum, seu per juramentum alteri praestitum, non potest tollere, aut vulnerare obligationem, qua de jure naturali, ac Divino, suo parenti tot titulis tenetur. Accedit, quod jurans per secundam obligationem non possit praejudicare priori; licet, in quantum in se est, teneatur eam observare, ex quo observari potest sine peccato. *c. Si vero.* 8. *de Jurejur.*

31 Quod si vero pro eodem tempore pater praecipiat filio circa rem domesticam, et Judex, aut belli Dux circa negotium Reipublicae, magis Judici, aut Duci obedire tenetur, quam patri: quia bonum publicum est praeferendum privato. Card. Tuschus *loc. cit. num.* Engel *h. t. nu.* 70. ubi cum aliis Doctoribus generaliter docet, quod inter pares potestate Superiores ei sit obediendum, qui praecipit ad nobiliorem finem.

32 Rursus, quando quis ratione duplicis Beneficii, vel officii legitime possessi, subjicitur jurisdictioni diversorum Praelatorum incompossibilia praecipientium; tenetur magis obedire illi, cui principaliter subest, *arg. c. Cum Clerici.* 19. *de Verb. signif.* Vel caeteris paribus, a quo majus Beneficium habet, *arg. c. Cum in officiis. 7. ut c. Relatum.* 12. §. *fin. de Testament. et cap. ult. de Postulando.* Quod si vero omnia sint aequalia, locus est gratificationi, *arg. l. Si quis gravi. §. Si cum omnes. ff. Ad S. C. Syllanianum,* ac notat Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 6. §. *Sed quid si.*

33 Tandem, quia Episcopus in sua Dioecesi major est quocunque Principe saeculari: cum spiritualia sint temporalibus digniora, *c. Illud.* 5. *h. t.* Adeo, ut omnes Principes Episcopo loci teneantur obedire in pertinentibus ad Pastorale Officium suum, *c. Omnes Principes. 4. et c. Solitae.* 6. *eod.* Atque idcirco S. Ambrosius, Episcopus Mediolanensis, Theodosium magnum Imperatorem excommunicare non formidaverit, *can. Duo sunt. dist.* 96. sicut et S. Stanislaus, Episcopus Cracoviensis, excommunicavit Boleslaum Regem Poloniae. Hinc sequitur, quod Clerici magis teneantur obedire Episcopo loci in pertinentibus ad ejus officium, quam cuicunque Principi saeculari contrarium praecipienti: etiamsi huic subsint ratione bonorum temporalium, quorum jacturam pertimescere possunt, *cit. c. Illud. h. t.* ibi: *Non debuerat pro temporali commodo inobedientiae notam incurrere.* Vel in alio licito, ac honesto servitio illius Principis saecularis detineantur: ubi enim contraria praecipiuntur, tunc majori Domino obediendum est, *cit. can. Qui resistit.* 11. *q.* 3. cum similibus.

34 Quaeritur IV. Quae sint poenae inobedientium? Resp. I. Si quis Decretis Episcoporum, aut aliorum Praelatorum Ecclesiasticorum, per contumaciam non obtemperaverit, excommunicari debet. Textus est *in cap. 2. h. t.* ibi: *Si quis venerit contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abjiciatur etc.* Concordat *can. Si autem vobis.* 11. *q.* 3. Quamquam haec excommunicatio non sit latae sententiae, sed primum ferri debeat contra inobedientem, ut resipiscat; prout innuitur citatis illis verbis: *Ab Ecclesia abjiciatur*, id est, excommunicetur.

Adde, quod talis poena excommunicationis non sit infligenda, nisi propter inobedientiam, quae spectatis omnibus circumstantiis sit peccatum mortale, simulque conjuncta cum contumacia, *can. Nemo Episcoporum. et can. Nullus Sacerdotum.* 11. *q.* 3. ac notat Abbas *in cit. cap. 2. n. 1. h. t.* 35

Excipe tamen Abbatissam: haec quippe Canonicas suas, et Clericos suae jurisdictioni subjectos, propter inobedientiam excommunicare non potest, *c. Dilecta. 12. h. t.* eo quod excommunicatio pertineat ad Claves Ecclesiae, quorum potestas non competit foeminis, *c. Nova. 10. de Poenit. et remiss.* Qua de causa etiam Abbatissa nequit proprie, ac stricte, suspendere ab Ordine Clericos sibi subjectos, ea scilicet suspensione, cujus violatio inducit irregularitatem: licet large loquendo possit ipsos suspendere a Beneficio, subtrahendo videlicet eis Beneficium, aut ipsis praecipiendo, ne celebrent, donec satisfecerint: idque ratione jurisdictionis, quam ex speciali jure, ut puta ex longaeva consuetudine, vel privilegio, in eos forsan acquisierat, *arg. c. Dilecta.* 12. et notat Abbas *ibid. n. 3. h. t.* 36

Quamvis autem Abbatissa nequeat excommunicare, vel proprie Clericos suspendere; potest tamen implorare officium Superioris, ut excommunicet, vel suspendat contumaciter inobedientes, juxta *cit. c. Dilecta. §. fin.* et Abbatem *ibid. num.* 3. 37

Resp. II. Insuper non obediens Canonicis institutis incurrit inobedientiae notam, id est, infamiam. Patet hoc ex *c. Illud Dominus* 5. *h. t.* juncto Summario, et DD. *ibid.* Quamvis haec sit talis infamia Canonica, qualis oritur omni peccato mortali, quo per poenitentiam, et sacerdotalem auctoritatem sublato, tollitur et infamia, *can. illi qui.* 6. *q.* 1. et observat Abbas *in cit. c. Illud. Dominus. Not.* 2. 38

TITULUS XXXIV.

De Treuga et Pace.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Judicum Ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere.*
Bonorum mentium est, lites execrari. Ibid. et num. seqq.
3 *In litibus, seu controversiis causarum, quae mala oriantur?*
4 *Pax quid?*
5 *Et quae ejus commoda?*
6 *Treuga, quid?*
7 *Induciae, quid, et an differant a Treuga?*
Treugae vocabulum quale? Ibid.
8 *Treuga est duplex, nempe*
9 *Conventionalis, et*
10 *Canonica, seu Legalis, quid? Et num. seqq.*
11 *Treugae Canonicae, cur fuerint statutae?*
12 *Enumerantur personae, quae tempore Guerrae gaudeant securitate,*

Saevire in foeminas, et pueros, semper foedum habebatur. Ibid.

13 *Treugae Canonicae, an sint usu receptae? Et n. 10.*
14 *Innocentes in bello occidere an liceat?*
15 *Hostensem fallere stratagemmate aliquo, est laudabile.*
16 *Fidem tamen ipsi datam violare non licet.*
17 *Si facto publico violatur per hostem pax, aut treuga, illico altera pars potest arma reassumere.*
18 *Secus, si ea violetur facto duntaxat privato. Et num. seq.*
19 *Tunc enim satisfactio prius petenda est. Et num. 17.*
20 *De Bello remissivo.*

1 Quamvis post Tractatum de Praelatis et Judicibus Ecclesiasticis, mox de ipsis Judiciis tractandum videretur, nihilominus praemittendum censuit Compilator Juris Canonici Tractatum de Pace et Treuga, Pactis et Contractibus, et aliis hujusmodi, quibus litigantes partes ad pacem et concordiam revocari possunt.

2 Et merito id factum: tum quia Judicum Ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere, ut habetur *dist.* 90. per totum. Tum quia praestat, ut, si fieri possit, dissidentes ac litigantes tempestive propriis pactionibus, atque transactionibus, seu aliis opportunis modis, ad concordiam revocentur. Litigia quippe ac dissensiones criminum praebent occasionem, suntque multorum causa malorum, *Clem. Dudum.* §. 1. *de Sepultur.* Unde et bonarum mentium est, lites execrari, *arg. l. Item si res.* §. *fin. ff. De alienat. judic. mutand. caus.* et inter alios notat Fagnanus *in c. Conquestus. nu.* 53. *de Feriis.* Incertus est enim litis eventus, simulque cogitandi sunt sumptus ad ejus prosecutionem necessarii, *arg. l. Quod debetur. ff. de Peculio.*

3 Pulchre sane S. Ivo, Advocatorum Patronus (ut post Rebuffum *tom. 1. ad Leges Galliae, in Prooemio, Glossa* 5. *num.* 154. refert Barbosa *part.* 3. *de Offic. et potest. Episcop. allegat.* 78. *nu.* 14.) dicebat *quod in controversiis causarum capitales inimicitiae oriuntur, fit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie defatigatur, multa et inhonesta crimina inde coesequantur, bona et utilia opera postponuntur: et qui semper credunt obtinere, frequenter succumbunt: et si obtinent, computatis laboribus et expensis nihil acquirunt.* Unde tutior est pax incerta victoria; et satis lucratur, qui se a litibus exuit. Atque, ut habet adagium, *Tenuis transactio praestat pingui sententia*: incertus enim est litis eventus, *l. Quod debetur. ff. de Peculio.* Et quod omnia alia superat, Divinum monitum Salvatoris est, Matth. cap. 5. vers. 40. *Si quis vult tecum judicio contendere, et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium: et quicunque te angariaverit mille passus, vade cum illo et millia duo.* Quibus quantum ad connexionem Rubricarum praenotatis.

4 Quaeritur I. Quid sit Pax, et quae ejus commoda? Resp. I. *Pax* est totalis, et perpetua discordiae peremptio, voluntarie inter litigantes facta. Ita in re communis. Dicitur imprimis, *totalis et perpetua discordiae peremptio*: ad differentiam Treugae temporalis, seu induciarum ad tempus initarum, de quibus in progressu. Et additur, *voluntarie facta*, hoc est, mutuo litigantium consensu inita; haud obstante, quod quandoque alterutra pars armis succumbens cogatur invita pacem inire: nam etiam coacta voluntas est voluntas, *can. Merito.* 15. *q.* 1. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Vult.* cum concordantiis. Simulque finis belli, pax est et securitas: nam ideo bellum geritur, ut pax acquiratur, *can. Noli.* 23. *q.* 1.

5 Resp. II. Paucis plurima, et insignia sunt encomia, et commoda: ipsa enim est vinculum Charitatis, *c. Novit.* 13. §. *Licet. de Judiciis.* Discordiae finis, Hostiensis *in Summa h. t. n.* 2. Omnium rerum mater, et nutrix: nam gratae Pacis insignitis omnia vigere cernuntur, crescunt opes, vigent Leges, floret Reipublicae disciplina, fervet Religio, valet aequitas, pollet humanitas, uberior est quaestus pauperum, splendidior opulentia divitum. Barbosa *in Summario, h. t. n.* 1. Christus veniens docuit pacem, dedit pacem, reliquit pacem, *can. Nisi bella.* 23. *q.* 1. Nec nisi toto Orbe terrarum in pace composito Unigenitus Dei Filius in Mundum venire, nascique dignatus est. Martyrologium Romanum *die* 25. *Decembris.* Tantaque sunt universim Pacis commoda, ut Poetae canere licuerit:

Nulla salus bello, Pacem deposcimus omnes.

6 Quaeritur II. Quid, et quotuplex sit Treuga? Resp. I. *Treuga* est securitas, personis et rebus ad tempus praestita, discordia nondum finita. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. num.* 1. Vallensis *eod. num.* 1. et alii. Dicitur notanter, *securitas ad tempus praestita*: quia per hoc Treuga differt a Pace, quod haec sit totalis peremptio discordiae, non sic Treuga.

7 Porro Treugae in Jure Civili alio nomine vocantur *Induciae* (vulgo, Armistitium) ut *l. Postliminium ff. de Captivis, et postlim. revers.* ibi: *Induciae sunt, cum in brevi, et in praesens tempus convenit, ne invicem se lacessent.* Et quamvis Glossa *ibid.* ℣. *Lacessent*, assignet differentiam, quod Treugae ad longum tempus, Induciae vero ad breve tempus concedantur: communiter tamen sumuntur pro synonimis, nisi quod *Induciarum* vocabulum sit latinum, *Treugae* vero Gallicum; ut inquit Vallensis, et Pirhing. *h. t. n.* 1. vel Italicum, sive barbarum, ut loquitur Zoesius *eod. n.* 3.

8 Resp. II. Treuga duplex est, videlicet alia conventionalis, et alia canonica seu legalis. Ita Glossa *in cap.* ℣. *Frangere h. t.* communiter recepta. Et quidem

9 *Treuga conventionalis* dicitur, quae ex libera litigantium voluntate initur; adeoque ex conventione formam et modum recipit non minus, ac quilibet Contractus. Et hujusmodi Treugae, seu Induciae, semper et quidem de Jure gentium, sunt servandae; *arg. can. Jus gentium. dist.* 1. ubi inter alias etiam *paces, induciae* ad Jus gentium revocantur.

10 *Treuga canonica seu legalis* est, quae per Canonem, seu Legem constituta est; de qua fit mentio *in cap.* 1. *et* 2. *h. t.* Ubi imprimis in Concilio Lateranensi, sub Alexandro III. celebrato, sub poena excommunicationis, et aliis poenis statutum habetur, ut *Treugae a quarta Feria post occasum solis usque ad secundam Feriam in ortu solis, ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniae, et a Septuagesima usque ad Octavas Paschae ab omnibus observentur.* Verum hic Canon cum suis poenis non est usu receptus, nec proinde hodie tenet; ut notat Glossa *ibid.* ℣. *Frangere.* Innocentius, et Expositores communiter.

11 Addit novissime, ac multipliciter probat Gonzalez Telles *in Commentar. ad cit. cap.* 1. *h. t. n.* 9. *et n.* 18. dictas Treugas Canonicas in Concilio Lateranensi fuisse statutas contra bella privata, quae olim satis vigebant, et nec legibus probata erant, nec omnino improbata reperiebantur: non autem procedere de bello, justis de causis, et publica auctoritate indicto.

Deinde *in cap. Innovamus.* 2. *h. t.* innovantur sta-

tutum antiquitus *in can. Si quis Romipetas. et can. Paternarum.* 24. *q.* 3. jam contentum, ut tempore guerrae *Presbyteri, Monachi, Conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes et redeuntes, et in agricultura existentes, et animalia, quibus arant, et semina portant ad agrum, congrua securitate laetentur.* Haec ibi. Ratio est: quia tales personae vel non sunt partes, ac membra Reipublicae, contra quam bellum offensivum geritur, ut peregrini: vel saltem juxta praesumptionem juris, ac nisi contrarium de ipsis ostendatur, censentur innocentes, et personaliter non nocere, nec esse injuriae auctores, vel cooperatores: ut Presbyteri, Monachi, rustici agriculturae vacantes, et hujusmodi. Quibus vel maxime accensentur pueri ac mulieres, ipsa natura, et sexus conditione, talium innocentiam esse praesumendam docente: unde saevire in foeminas et pueros, semper foedum habitum fuit; cum ipsamet Lex Divina hos occidere vetaverit, *Deuteron.* c. 20. *v.* 14.

13 Caeterum quod etiam istud Capitulum, quantum ad hoc, ut tempore belli personae Ecclesiasticae, rustici, eorumque animalia gaudeant, plena securitate, non *sit* usu receptum, asserit cum aliis Engel *h. t.* n. 3. cum hostilis furor aegre Legibus coerceatur, quando inter arma silere Leges, satis misera probat experientia. Vel dicendum cum cit. Gonzalez Tellez *in cap.* 2. *n.* 9. *h. t.* in hoc Capitulo mentionem esse de Treugis Canonicis, ac securitate enumeratis personis congrue concedenda in bello privato, juxta superius *num.* 11.

14 Verum, quidquid sit de hoc, innocentes per se, atque ex intentione in bello occidere, licitum non est, juxta illud *Exod. cap.* 23. et *Daniel.* 13. ac lumine naturae notum: *Innocentem, et Justum non interficias.* Per accidens tamen, ac praeter intentionem aliquando possunt etiam innocentes occidi: ut puta, si bellum aliter geri, vel victoria obtineri nequit, nisi innocentes una cum nocentibus, quibus permixti sunt, simul occidantur; prout accidit in arcium eversione, urbium expugnatione, ac hujusmodi. Nam ratio boni communis praeponderat privato.

15 Quaeritur III. An cum hostibus inita Pax, et Treuga frangi possit? Resp. I. Etsi hostem fallere dolo, seu solertia et stratagemate aliquo, sit laudabile: fidem tamen ipsi datam, seu pacta cum eo inita, violare non licet. Ita communis. Et quidem prior pars ex eo liquet; quia datur *Dolus bonus*, videlicet pro solertia acceptus, maxime contra hostes publicos, *L.* 1. §. *Non fuit. ff. de Dolo malo.* Unde et in Sacra Scriptura saepius laudantur illi, qui hostes ex insidiis, seu stratagemate devicerunt, ut *Josue cap.* 8. *et Judic. cap.* 20. *vers.* 29. et 1. *Reg. cap.* 15. et alibi saepius.

16 Altera pars patet *ex can. Noli existimare.* 23. *q.* 1. ubi dicitur: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est.* Nec obstat, quod dolo hostem fallere liceat: aliud enim est, ponendo insidias, vel aliquid in pactum nullatenus deductum simulando, hostem callide circumvenire; aliud, fidem datam, inducias, et pacta promissa violare. Illud omni jure est licitum, atque laudabile: istud illicitum, ac non solum Juri gentium repugnans, *can. Jus gentium. dist* 1. sed etiam Juri naturali contrarium, utpote quo mentiri nunquam licet, et pacta legitime inita custodiri mandantur, *ut cap.* 1. *de pactis.* Idque vel maxime procedit in pactis, seu conventionibus publicis, quae fiunt per Principes, aut quando belli Duces quaedam inter se paciscuntur, *arg. l. Conventionem ff. de Pactis.*

Resp. II. Quando Pax, vel Treuga facto publico ab una parte violata est, tunc ipsa illico dissolvitur ex parte altera, adeo ut haec absque nova indictione belli possit arma reassumere: secus est, quando violatur facto duntaxat privato: tunc enim satisfactio antea petenda est. Ita Gonzalez Tellez in *cap.* 2. *num.* 16. *h. t.* sic concordans alias Doctorum sententias. Ratio primae partis est: quia dictum illud, quod hosti etiam fides promissa servanda sit, intelligitur sub illa tacita conditione, si et ipse hanc servaverit, *arg. c. Pervenit.* 3. *de Jurejurand.* et amplius notant Glossa *fin. et DD. ibid.* Ergo violata per hostem Pace, vel Treuga facto publico, seu publica auctoritate peracto, cessat illico pars innocens ad ulteriorem ejus observantiam obligari: nam *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem a se praestitam servare recusat*, ut habetur *Reg.* 75. *Juris in* 6. cum similibus. Unde illud vulgatum: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.* 17

Altera pars ex eo suadetur: quia Pax, et Treuga conventionalis, non nisi publica hinc inde auctoritate stabiliuntur; ergo etiam non nisi publico facto, seu publica auctoritate peracto rescinduntur, juxta *Reg.* 1. *Juris: Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Concordat textus *in l. Nihil tam naturale. ff. de Reg. Jur.* cum similibus. 18

Quod si igitur agatur contra Pacem, vel Treugam conventam facto duntaxat privato, tunc non illico licet arma reassumere in perniciem, et perturbationem totius Reipublicae. Si enim *non debet aliquis alterius odio praegravari*, juxta *Reg.* 22. *Juris in* 6. cum concordantiis: multo minus convenit, ut facto privatorum tota Respublica turbetur, ac praegravetur. Quin potius, cum peccata suos auctores tenere debeant, c. *Quaesivit. De his quae fiunt a major. part. Capit.* antea debitam a transgressoribus satisfactionem petere oportet: prout in simili habetur *l. Venditi actio. C. de Action. empt.* 19

Posset hoc loco commode tractari de Bello, utpote quod Paci opponitur, sicque a pluribus Canonistis sub praesenti Titulo examinatur. Verum quia de Bello, et variis ipsum concernentibus, ex professo jam egi in *Theologia Morali, Tract.* 4. *Distinct.* 7. *quaest.* 4. illuc Benevolum Lectorem remittendum censui. 20

TITULUS XXXV.

De Pactis.

1 *Pactum, unde sic dicatur?*

Viso de Treuga et Pace, merito praesens et proxime sequens Rubrica subjungitur; eo quod variis Pactis, et Transactionibus, saepe numero partes litigantes ante litis ingressum, cujus plerumque dubius est eventus, inter se pacem inire solent. Quinimo *Pactum, quasi ex pace factum* appellatur, ut legitur *in c. Pactum.* 11. *de Verb. signif.* Concordat textus *in L.* 1. *ff. de Pactis*, ibi: *Pactum a pactione dicitur: unde et pacis nomen appellatum est.* Dividitur autem praesens utilissimus Titulus majoris claritatis gratia in distinctos Paragraphos, nonnulla etiam addendo de Contractibus in genere, utpote de quibus alibi in Jure Canonico ex professo non agitur. 1

§. I.

De natura, et divisione Pectorum, horumque effectu.

SUMMARIUM.

2 *Pactum, quid sit?*
3 *Pollicitatio, quid, et quomodo differat a pacto?*
4 *Ad pactum requiritur reciprocus duorum in idem consensus.*
5 *Pactum differt a Contractu, velut genus a specie.*
6 *Contractus propriu?*
7 *Et impropria dictus, quid?*
8 *Transactio, quas conventiones complectatur?*
9 *Pactum continet sub se omnes contractus, et transactiones.*
10 *Cum eo tamen conciditContractus large sumptus.*
11 *Pacta alia sunt publica, alia privata.*
12 *Alia expressa, alia tacita, et quae?*
13 *Reddens debitori chirographum, censetur tacite debitum remittere: secus, si reddat ei pignus; et cur?*
14 *Pacta in rem, seu realia; et Pacta in personam, seu personalia, quae?*
15 *In dubio censetur esse Pactum in rem.*
16 *Pactum obligatorium, seu promissorium; et Pactum liberatorium, quod?*
17 *Pactum nudum, quid; et unde sic dicatur?*
18 *Pactum vestitum, quid?*
19 *Pactum variis modis vestitur. Et num. seqq.*
20 *I. Specifico nomine contractus.*
21 *II. Cohaerentia cum contractu nominato.*
22 *III. Per inventum rei.*
23 *IV. Litteris, seu proprio chirographo.*
24 *V. Vestimento verborum, seu per stipulationem.*
25 *VI. Juramento, et*
26 *VII. Juris auxilio, seu Legis assistentia.*
27 *Pactorum primarius effectus, et obligatio naturalis. Hanc etiam Gentiles agnoverunt. Ibid.*
28 *Princeps obligatur ex pacto cum subditis inito.*
29 *Pacta quaecunque habent alios notabiles effectus pro Foro externo.*
30 *Et quales?*
31 *Spectato Jure Canonico datur actio ex pacto nudo.*
32 *Idque probatur.*
33 et 34 *Solvuntur contraria.*
35 *De rigore Juris Civilis non datur actio ex pacto nudo.*
36 *Sed solum exceptio. Et num. praeced.*
37 *Secundum hodiernos mores etiam in Foro Civili datur ex pacto nudo; et cur?*
38 *An defacto detur pactum nudum? Et num. praeced. Actio ex pacto nudo, quomodo vocetur? Ibid.*

2 Quaeritur I. Quid sit Pactum, et an differat a Contiectu? Resp. I. *Pactum est duorum, vel plurium, in idem placitum et consensus.* Ita habetur *in L. 1. ff. de Pact.* Nec in re differt data definitio ab ea, quae refertur *in d. o. Pactum, de Verb. signif.* ibi: *Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura, legibus et moribus comprobata.* Nam ly *scriptura* non vult, quasi pactum sine scriptura fieri non possit; sed hoc ideo dicitur, quia saepe intervenit scriptura, et ad meliorem probationem pacti interponitur, ut explicat Glossa ibidem.

3 Dicitur primo, *pactum est duorum consensus.* Per hoc siquidem differt Pactum a Pollicitatione: nam *Pactum est duorum consensus, atque conventio* (videlicet ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum.) *Pollicitatio vero offerentis solius promissum;* ut dicitur *ut L. 3. ff. de Pollicitat.* Deinde Pactum, simul atque perfectum est, statim Jure naturae obligat. Pollicitatio vero non obligat promittentem, nisi postquam ab altera parte fuerit acceptata; ideoque promittenti ante acceptationem alterius poenitere licet, et pollicitationem revocare, *l. Absenti, ff. de Donationib.* et amplius probat Engel *h. t. n.* 1.

4 Dicitur secundo, *in idem placitum et consensus;* hoc est, placitus et voluntarius in idem consensus, ut explicat Glossa *in cit. L. 1. ff. de Pactis.* ♈. *Placitum.* Tum quia ad rationem pacti validi omnino requiritur liber paciscentium consensus, seu conventio: tum quia talis *Consensus* debet esse *in idem*; hoc est, respectu ejusdem rei, simulque reciprocus. Unde ad pactum non sufficit, ut quovis modo duo in idem consentiant; sed requiritur, ut consensus suos in se mutuo dirigant. Atque ideo, si duo communi consensu conveniant, atque promittant, sese cuipiam tertio daturos certam rem, talis conventio nondum habet rationem pacti, antequam sit acceptata ab illo tertio, ejusque consensus reciprocus accedat: bene tamen post hujus acceptationem, quia tunc intervenit vera conventio, seu mutuus ac reciprocus duorum in idem consensus.

5 Resp. II. Pactum est nomen genericum; nec differt a contracto et transactione, nisi sicut genus a specie. Ita in re communis; et patet ex *L. 1. ff. de Pactis*, ubi dicitur, quod *Conventionis*, seu Pacti, *nomen generale est*: quamvis postmodum *Conventionum pleraeque in aliud nomen transeant, veluti in Emptionem, in Locationem, in Pignus*, et hujusmodi; respectu quarum proinde Conventio, seu Pactum ut sic, obtinet rationem generis. Merito tamen, dum pactum assumit sibi rationem seu differentiam specificam, v. g. emptionis, non amplius denominatur a suo genere, sed a specie, utpote digniori. Verum occasione hujus Conclusionis

6 Notandum est cum Glossa *in §. Omnium autem.* ♈. *Prius est. Instit. de Obligationibus* et Doctoribus communiter, quod Contractus in Jure dupliciter accipiatur proprie videlicet, et improprie. *Contractus proprie acceptus* dicitur, quando uterque contrahentium obligatur. Et de hoc procedit textus *in l. Labeo ff. de Verb. signif.* ubi dicitur, *Contractum esse ultro citroque obligationem, quod Graeci συνάλλαγμα vocant, veluti emptionem, venditionem, locationem, conductionem*, et hujusmodi. Illa quippe translatio rei, hujusque accommodatio, quae non est mere liberalis, sed ubi transferens expectat aliquid aequivalens ei, quod transfert, *proprie diciturContractus, quia ibi simul trahuntur voluntates partium: trahitur enim iste ad transferendum in illum a commodo, quod expectat ab illo, vel expectat transferendum in se*: prout recte notavit Doctor Subtilis *in 4. dist. 15. quaest. 2. §. De secundo. ♈. Alia translatio.*

7 E contra *Contractus impropriu* dictus est, quando unus tantum contrahentium obligatur: ut fit in Donatione, in Mutuo, et aliis contractibus gratuitis, ubi donans solummodo astringitur ad tradendam rem donatam, vel mutuo accipiens ad reddendum mutuum; et sic loquendo de aliis.

8 Caeterum Transactio eas complectitur conventiones, quibus res dubiae, ac lites incertae terminantur, et quidem aliquo dato vel retento, promisso vel remisso: prout amplius patebit ex dicendis *Tit. seq. §. 1.*

9 *Pactum* vero, veluti genus, complectitur sub se quoscunque contractus, sive onerosos ac proprie dictos, sive gratuitos, simulque transactiones:

nam haec omnia sunt quaedam conventiones, seu consensus plurium in *idem* placitum.

10 Per hoc tamen non negatur, quin in latiori quadam significatione *Contractus*, omne pactum quandam inducens obligationem sub eo contineatur; sicque Contractus large sumptus, seu prout est genus ad contractus tum proprie, tum improprie dictos, coincidat cum Pacto generatim sumpto. Pirbing *h. t. n.* 1. Mynsinger *in §. Omnium autem. n.* 8. *Instit. de Obligationib.* et alii.

11 Quaeritur II. Quomodo Pactum ut sic dividatur? Resp. I. Illud varie dividi. Sic quippe imprimis *Pacta* alia sunt *publica* (quae et *Foedera* appellantur) et sunt illa, quae fiunt per Principes, aut etiam inter se belli Duces paciscuntur *l. Conventionum. ff. h. t.* Alia vero sunt *Pacta privata*, seu inter privatas personas inita.

12 Deinde *Pacta* alia sunt *expressa*, alia *tacita*. Priora sunt, quae claris verbis inter praesentes, vel per epistolam, aut nuntium inter absentes celebrantur. Posteriora vero, quae tacito consensu, seu re ipsa sine verbis fieri videntur: prout inter alia exempla tacitae Conventionis, quae refert Glossa *in l. Item quia.* 4. *ff. h. t.* si quis reddat debitori cautionem, seu chirographum suum, censetur tacito pacisci de non petendo debito, ac istud remittere, *L.* 2. *ff. de Pactis.*

13 Nec obstat, quod post pignus debitori redditum, si pecunia nondum soluta fuit, adhuc debitum possit peti, *l. Post pignus. ff. eod.* Resp. enim cum Glossa, et DD. ibidem, disparitatem esse: quia redditio chirographi nullam aliam affert utilitatem debitori, nisi ut eum liberet a solvendo debito; unde hanc afferre censetur, ne alias nihil agatur. Secus est *in* pignore: nam pignus redditum affert debitori plerumque aliam utilitatem. Deinde in chirographo continetur jus obligationis, sicque eo reddito tacite censetur remissa ipsa obligatio: econtra in pignore solum continetur jus pignoris, non obligationis; unde eo reddito censetur solummodo remissum jus pignoris, non obligationis.

14 Rursus Pacta alia sunt sunt in rem, alia in personam. *Pacta* in rem, seu *realia* sunt, quae generaliter complectuntur eos omnes, ad quos res illa, super qua paciscitur, pertinet, vel pertinebit: sic *Pactum in rem de non petendo* est, quoties generaliter paciscor, ne rem petam neque a te, neque a tuis haeredibus, sed eam omnino remittam. *Pacta in personam*, seu *personalia* econtra sunt, quae non fiunt generaliter, sed tantum pro una, vel altera persona: ut si paciscar, me talem rem, v. g. solutionem pecuniae, a Titio non petiturum: quia adhuc eam possum petere ab ejus haeredibus.

15 Num autem Pactum sit reale, vel personale, tum ex verbis, tum praesertim ex mente paciscentium desumendum est. In dubio autem censetur esse Pactum in rem, non in personam, haud obstante, quod persona pacto inferatur: quia in dubio censetur apponi nomen personae, non ut personale pactum fiat, sed ut demonstretur, cum quo pactum fuerit factum, *l. Juris gentium. §. Pactorum. ff. h. t.* ac notat Bartolus, et DD. ibidem. et apud Noalium de transmiss. casu 28. n. 187.

16 Ulterius Pactum aliud est obligatorium, aliud liberatorium. *Pactum obligatorium*, seu *promissorium* est, quo paciscentes ad aliud dandum, vel faciendum obligantur. Et quia hoc non fit, nisi mutua conventione, ac promissione, hinc illud alio nomine *Promissorium* nuncupatur. *Pactum liberatorium* dicitur, quod liberationem ab obligatione inducit. Verum tacendo alias Pactorum divisiones, quae sunt minoris considerationis, ac referuntur per Hostiensem *in Summa. h. t. n.* 3. et alios.

Resp. II. Praecipua inter omnes Pacti divisio est 17
haec, qua pactum ut sic dividitur in Pactum nudum et vestitum: sic dictum ad instar hominis, qui quandoque dicitur nudus, dum videlicet nullum habet vestimentum, quo tegitur; quandoque vestitus, ubi tale habet. Igitur *Pactum nudum* dicitur, quod in sola conventione paciscentium consistit. Et dicitur *nudum*: quia stat in puris et nudis finibus conventionis, ut loquitur Bartolus *in l. Juris gentium. §. Quinimo. §. Sed ut clarius. ff. de Transact.* Nun enim intercedit aliquod extrinsecum, quo vestiatur, videlicet nec stipulatio, nec solemnitas scripturae, aut hujusmodi. Exemplum hujus est: Promisi tibi dare decem sine aliqua interrogatione praecedenti, vel chirographo, et tu consensisti promissioni, dicitur *Pactum nudum.*

Pactum vestitum, quod et *legitimum* appellatur, 18
illud est, quod praeter conventionem partium aliquod aliud juris adminiculum habet, ratione cujus actio civilis in Foro externo oritur. Ita desumitur *ex l. Legitima conventio. ff. h. t.* ibi: *Legitima conventio est, quae lege aliqua confirmatur; ut ideo interdum ex pacto actio nascitur, vel tollitur, quoties lege, vel Senatus consulto adjuvatur.* Concordat textus *in l. Juris gentium. §.* 1. *et seqq. ff. eod.* amplius hoc declarans. Quod ut melius intelligatur.

Quaeritur III. Quibus modis Pactum vestiatur? 19
Resp. Id variis modis accidere, quos enumerat Glossa magna *in d. l. Juris gentium. §. Quinimo* et Bartolus *ibid. ff. h. t.* Pirbing *h. t. num.* 4. citans alios. Eorum praecipui sunt sequentes: et quidem.

I. Vestitur Pactum specifico nomine contractus; 20
hoc est, quando transit in contractum nominatum: ut emptio, venditio, locatio, societas, commodatum, depositum, et hujusmodi. Generatim enim omnes contractus nominati sunt vestiti, et pariunt actionem, quando in suo genere sunt perfecti, *cit. l. Juris. gentium. §.* 1. *ff. h. t.*

II. Pactum vestitur cohaerentia cum contractu 21
nominato, vel alio pacto vestito; videlicet, si pactum incontinenti, et non ex intervallo, adjiciatur alteri contractui nominato, vel pacto vestito, sive deinde pactum illud praecedat, sive subsequatur, *d. l. Juris gentium. §. Quinimo, et seqq. ff. h. t.* Ut si vendo tibi domum meam adjecto simul pacto, ut eandem mihi inhabitare liceat; hoc pactum vestitur ob cohaerentiam cum contractu nominato venditionis: nam pacta incontinenti apposita censentur inesse contractui.

III. Pactum vestitur per interventum rei; quan- 22
do nempe pactum ex altera saltem parte impletum fuit rei promissae traditione, *cit. l. Juris gentium. §.* 1. Sic quando promisi tibi decem, ut pro me aliquid facias, traditis illis decem, pactum tale non amplius dicitur nudum. Idem a fortiori dicendum, si quid absolute promittatur, simulque tradatur: imo tunc non est opus ulla actione ad petendam talem rem, cum ipsi jam tradita supponatur.

IV. Litteris, sive per proprium chirographum, 23
vestitur pactum, quando quis sub suo chirographo quidpiam paciscitur, sive alteri promittit, *arg. §. un. Instit. de Litterarum obligat.*

V. Pactum vestitur vestimento verborum, sive 24
per stipulationem. Et haec quidem olim fieri debebat praecedente interrogatione unius, et responsione alterius subsecuta, v. g. *Spondes dare mutuum? Spondeo*: prout habetur *L.* 1. *ff. de Verb. obligat.*

et §. 1. *Instit. eod.* Postmodum tamen cautum fuit, ut valeat stipulatio, sub quacunque verborum forma sit concepta; prout habetur in *l. Omnes. C. de Contrahend. stipulat.* et §. *In hac re Instit. de Verb. obligat.*

25 VI. Pactum vestitur juramento, ita ut exinde etiam de Jure Civili concedatur actio, *arg. l. Ut jurisjurandi. ff. de Operis libertor.* et tradit Covarruvias *in c. Quamvis. part.* 2. §. 4. *n.* 27. *de Pactis. in* 6. Pirhing. *h. t. n.* 5. Sannig. *eod. cap.* 2. *n.* 5. et Engel *n.* 8. citans alios. Et merito; nam omne juramentum, quod sine salutis aeternae dispendio servari potest, in utroque Foro servandum est, *c. Cum contingat.* 28. *de Jurejurand.*

26 VII. Pactum vestitur Legis assistentia, sive Juris auxilio. Patet hoc *ex l. Legitima. ff. h. t.* juncta Glossa ibidem, quae plura hujus exempla allegat. Sic quippe ex nudo pacto dotis praestandae, seu ex simplici dotis promissione acceptata, ob favorem matrimonii, oritur actio civilis, *l. Ad exactionem. C. de Dotis promission.* Tacentur alii modi, quibus pactum vestitur, ac fuse referuntur, et discutiuntur per Hostiensem *in Summa, h. t.* §. *Superest.* et alios Doctores.

27 Quaeritur IV. Qui sint effectus Pactorum? Resp. I. Primarius, ac principalis effectus pactorum, est obligatio naturalis. Nam certum est, et communiter a Doctoribus receptum, quod ex omni pacto, etiam nudo, dummodo deliberate ac serio fiat, oriatur naturalis obligatio, propter mutuum consensum, Jure naturali, ac etiam in Foro conscientiae obligantem. Quare rectissime *in cap.* 1. *h. t.* dicitur, pacta quantumcunque nuda servanda esse, ut explicat Summarium. Et cap. 3. eod. *Studiose agendum est, ut ea, quae promittuntur, opere compleantur.* Et hanc naturalem obligationem etiam Gentiles agnoverunt, ipsumque Jus Civiles comprobat: *Quid enim* (inquit Ulpianus L. 1. ff. de Pactis) *tam congruum est humanae fidei, quam ea, quae inter eos placuerit, servare*? Unde de pacto legitime celebrato procedit illud vulgatum: *Quod a principio est voluntatis, ex post facto fit necessitatis*, arg. l. Sicut. C. de Actionib. et obligat.

28 Quin imo hoc adeo verum est, ut tametsi Princeps sit solutus legibus, *l. Princeps ff. de Legib.* nihilo minus is obligetur ex pacto, etiam cum propriis Subditis inito, *arg. cap.* 1. *de Probat.* Adeo, ut ab eo recedere non possit, etiam de plenitudine potestatis; prout cum aliis notat Fagnanus *in c. Antigonus. n.* 7. *h. t.* Ratio est: quia Princeps ex pacto obligatur Jure naturali, ac Divino, cui et Papa et Imperator subjiciuntur.

29 Resp. II. Pacta quaecunque, ratione naturalis obligationis, habent alios quosdam notabiles effectus, etiam pro Foro externo. Ita Lessius *lib.* 2. *de justit. et jur. cap.* 17. *n.* 23. Molina *tom.* 2. *de justit. et jur. tract.* 2. *disp.* 257. *n.* 1. Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 9. *n.* 9. Pirhing *h. t. n.* 35. et alii. Idque probatur inductione, enumerando dictos effectus.

30 Inprimis enim quaelibet Pacta, etiam nuda, ac pro Foro externo, pariunt exceptionem, *l. Juris gentium* §. *Sed cum nulla. ff. de Pactis*, et amplius dicetur *n.* 35. *et* 36. Deinde pacta omnia impediunt debiti soluti repetitionem: unde, quod semel ex tali pacto solutum est, potest retineri non solum in Foro conscientiae, sed etiam pro Foro externo, ita ut non debeat etiam in judicio restitui, *arg. d.* §. *Sed cum nulla. ff. eod.* et §. *Praeterea. Instit. de Exceptionib.* Tertio tribuunt jus compensandi: adeo, ut debitor possit facere compensationem in eo, quod sibi ex pacto nudo creditor debeat; neque in Foro etiam externo compelli possit plus solvere, quam excessum, per *Jura proxime allegata.* Quarto tandem quibuslibet pactis, potest accedere Fidejussor, et hic efficaciter obligari: ita videlicet, ut quamvis ex pacto nudo non detur actio civilis adversus ipsum paciscentem, haec tamen datur adversus fidejussorem pro pacti talis impletione datum, *arg. l. Fidejussor.* §. *Fidejussor. ff. de Fidejussoribus* ubi fidejussor conceditur pro obligatione non solum civili, sed etiam naturali.

31 Quaeritur V. Utrum ex Pacto nudo detur actio? Resp. I. Spectato Jure Canonico, ex pacto nudo datur actio, id est, jus exigendi in judicio illud, de quo inter paciscentes conventum fuit. Ita Glossa *fin. in c. Antigonus.* et Abbas *ibid. n.* 3. Baldus *n.* 11. Felinus *n.* 4. Fagnanus *n.* 24. *h. t.* et Canonicae communiter, contra Innocentium, et paucos alios: qui sentiunt, neque secundum Canones ex pacto nudo oriri actionem, sed ex eo competere duntaxat remedium denunciationis Evangelicae, et implorationis officii judicis ad obtinendum id, quod naturaliter debetur, sicque peccatum evitetur.

32 Conclusio haec satis aperte habetur *in cap.* 1. *h. t.* ibi: *Aut inita pacta suam obtineant firmitatem, aut conventus Ecclesiasticum sentiat disciplinam.* Nam ly *conventus*, importat conventionem in judicio: conveniri enim ex vocabuli proprietate quis dicitur per viam actionis, *arg. l. Quoties. ff. Si quis cautionibus. etc.* ac notat Fagnanus *in c. Antigonus. n.* 16. *h. t.* Concordat *cap.* 3. *h. t.* illis verbis: *Studiose agendum est, ut ea, quae promittuntur, opere compleantur.* Ubi bene ponderandum ly, *Studiose agendum est*: quae particula cum non solum privatis hominibus, sed vel maxime Judicibus loquatur, utpote qui secundum Leges, et SS. Canones judicare debent, *can. In istis. dist.* 4. cum similibus; clare indicat, etiam Judicibus studiose agendum esse; ut promissa opere compleantur; ac proin ex pacto nudo dari actionem: Accedit ratio: quia pactum nudum circa materiam gravem, et notabilem, obligat in conscientia, et sub peccato mortali: atqui Ecclesiae potest procedere super quolibet peccato mortali, ut peccatores revocet a vitio ad virtutem, c. *Novit. de Judiciis*; ergo.

33 Dices. Pactum illud inter Antigonum et Optantium Episcopos initum, de quo fit mentio *in cit. cap.* 1. *h. t.* fuit vestitum; cum fuerit in scriptis redactum, ut patet *ex cap.* 12. *Concilii Carthaginensis primi*, unde Canon iste fuit transumptus; ergo male inde infertur, ex pacto nudo dari actionem de Jure Canonico. Accedit, quod de Jure Civili non detur actio ex pacto nudo, ne lites nimium multiplicentur, ut proxime dicetur: atqui haec eadem ratio urget de Jure Canonico; simulque non est statuenda differentia inter Jus Canonicum, et Civile, ubi ea non habetur expressa in Jure, *cap.* 1. *de Novi operis nunciat.* ergo. Resp. neg. consequent. Quia, ut recte notat Fagnanus *ubi supra n.* 20. opinio Canonistarum non fundatur in Canone, et Actis dicti Concilii Carthaginensis (hoc enim fuit duntaxat Provinciale) sed in textu *cit. cap.* 1. *h. t.* quod auctoritate Summi Pontificis in Corpus Juris Canonici redactum fuit, ac de interventu scripturae nullam mentionem facit, sed absolute praecipit, ut *inita pacta suam obtineant firmitatem etc.*

34 Ad alterum negatur consequentia, et paritas; nam Jus Civile temporalem duntaxat Reipublicae tranquillitatem spectavit, cujus proinde intento sufficiebat allata ratio de litibus non multiplicandis; econtra vero Jus Canonicum insuper providere voluit bono conscientiarum, et ut peccata evitentur. Differentiam vero inter Jus Canonicum, et Civile, quoad propositum esse statuendum, convincunt textus utriusque Juris partim jam allati, partim illico allegandi. Unde

35 Resp. III. De rigore Juris Civilis non datur actio ex pacto nudo, sed solum exceptio. Ita communiter

tenent Doctores, et tradit textus apertus, *in l. Juris gentium.* §. *Sed cum nulla. ff. h. t.* ibi: *Igitur nuda pacto obligationem non parit, sed parit exceptionem.* Ubi per ly *obligationem*, intelligitur obligatio efficax (ut explicat Glossa.) hoc est, talis qua quis actione instituta possit petere in judicio, quod sibi ex nudo pacto promissum fuit. Et talem obligationem, seu actionem, Juris Civile noluit tribuere pactis nudis, ne, eum sint satis frequentia, ac saepe leviter et incaute fiant, occasione ipsorum lites nimium multiplicentur.

36. Quia vero ope exceptionem lites praesciudantur, hinc merito pactis nudis Jus etiam Civile tribuit exceptionem, mediante qua possit quis se defendere ab Actoris petitione, eumque repellere. Hinc si Titius promisit Cajo centum v. g. aureos dare mutuo, non potest vi bujus nudae promissionis Cajus actione intentata dictos centum aureos petere in judicio: si tamen Cajus aliunde debeat Titio centum aureos, hosque Titius repetat in judicio, potest Cajus ipsum repellere exceptione mutui promissi, excipiendo videlicet contra eum, quod sibi promiserit centum mutuo, et nondum dederit.

37. Additur notanter in Conclusione, *de rigore Juris Civilis.* Nam secundum hodiernos mores etiam in Foro Civili datur actio ex pacto nudo; prout tradunt uno ore Interpretes, teste Christoph. Clingensperger *lib.* 3. *Institut. tit.* 14. *quaest.* 20. et Pirbing *h. t. n.* 39. Idque merito, ne Forum externum discordet ab interno. Accedit, quod stipulatio, per quam pactum fit vestitum, de facto valeat, sub quacunque verborum forma concipiatur, ut dictum *n.* 24. Unde sequitur, quod non nisi rarissime de facto detur pactum nudum; cum mutuus contrahentium consensus communiter non nisi verbis, vel scriptura exprimi soleat, quo utroque tamen modo pactum jam vestitur.

38. Intellige, nisi quando contrahentes volunt, ut sit pactum nudum, *arg. d. l. Juris gentium.* §. *Quod fere ff. h. t.* Vel nisi quis promittat alteri quidpiam nutu, aut alter interrogatus nutu consentiat, sive respondeat: quia tunc etiam de facto daretur pactum nudum. Glossa *in d. l. Juris gentium.* §. *Sed cum nulla.* ✠. *Igitur.* et Bartolus *ibid. ff. h. t.* Quia tamen dicti casus sunt rarissimi, hinc praesens quaestio in praxi vix amplius habet locum; ac merito secundum hodiernos mores etiam, in Foro Civili datur actio ex quocunque pacto, serio ac deliberate inito: qualis actio potest appellari Actio in factum, *arg. l. Quoties. ff. de Praescript. Verb.* juncta Glossa *ibid.* ✠. *Utilis* actio. ac notat Baldus *in c. Antigonus. n.* 5. *h. t.*

§. II.

Qui, quibusque de rebus possint pacisci?

SUMMARIUM.

39 *Pacisci possunt omnes quibus non reperitur id prohibitum.*
40 *Pacisci prohibentur aliqui a natura, alii a Lege; et qui? Et num. seqq.*
Mutus et surdus, an possit pacisci? Ibid.
41 *Impuberes an pacisci valeant? Remissive.*
42 *Minores habentes Curatorem, sine hujus auctoritate nequeant pacisci circa alienationem bonorum suorum.*
43 *Bene tamen circa concernentia propriam personam.*
44 et 45 *Solvitur instantia, et concordantur jura juribus.*
46 *Quinam alii a Lege prohibeantur pacisci?*
47 *An et Clerici, ac Ecclesiarum Praelati? Remissive.*
48 *Quisque potest pacisci sibi tantum, non alteri.*
49 *Saltem regulariter loquendo, seu.*
50 *Nisi ad hoc habeat mandatum.*
51 *Aut nisi quis subjectus sit potestati alterius.*
52 *Vel nisi hoc ipsum stipulantis intersit.*
53 *Solvitur instantia. Et num. seqq.*
Extraneus non potest directe pacisci tertio. bene tamen indirecte; et quomodo? Ibid.
54 *Regula illa, quod* Ratihabitio retrotrahitur, et mandato comparatur, *quando procedat?*
55 *Etiam de Jure Canonico non potest quis pacisci alteri.*
56 *Nisi id fiat mediante juramento.*
57 *Donatio facta determinatae Ecclesiae, an possit a quolibet acceptari?*
58 *De quibus rebus liceat pacisci? Et num. seqq.*
59 *Pacta contra leges, ac bonos mores, nullius sunt momenti.*
60 *Ad impossibile nemo potest obligari.*
61 *Pacisci non potest de iis, quae non sunt in commercio hominum: et qualia haec sint?*
62 *Pacisci solum potest de iis rebus, quae sunt paciscentium propriae.*
Nequit promitti factum alienum. Ibid.
63 *Cur possit legari res aliena, non autem promitti factum alienum?*

Quaeritur I. Quinam generaliter possint, vel non possint pacisci, seu pacta inire? Resp. I. Pacisci possunt omnes, qui possunt consentire, et quibus non reperitur id prohibitum. Ita communis. Nam pacisci, et contrahere, est de genere communiter permissorum; sicque omnibus, qui sufficientem usum rationis ad consentiendum habent, nec aliunde sunt prohibiti, concessum censetur. Ubi Glossa *in c. Inter corporalia.* ✠. *Non invenitur. de Translat. Episc.* allegatis pluribus Juribus, inquit: *Concessum intelligitur, quod expresse non prohibetur.* Quam regulam procedere in materia communiter non prohibita, jam dictum est supra *Tit.* 3. *de Rescriptis.* §. 2. *n.* 33. *et* 34. 39

Resp. II. Pacisci prohibentur aliqui a natura, quidam vero a Lege. Ita rursum communis; et patet inductione. Sic quippe natura prohibentur pacisci infantes, perpetuo amentes, et furiosi extra lucida intervalla: nam tales ex defectu usus rationis consentire nequeunt. Idem dicendum de muto et surdo conjunctim a nativitate: quia naturaliter prohibetur conventionem cum altero celebrare, cum nec hujus mentem rite percipere, nec suum consensum debite valeat explicare. Secus foret, si ambo isti defectus primum advenirent adulto, isque scribere valeret: quia tunc non impediretur a natura, quin per litteras cum altero pacisci, et contrahere valeret. 40

Porro a Lege prohibentur pacisci imprimis Impuberes absque auctoritate Tutoria: nisi paciscendo conditionem suam faciant meliorem, §. 1. *Instit. de Auctorit. Tutor.* atque amplius declaravi *in Theologia Morali, Tract.* 8. *dist.* 1. *n.* 26. *et seqq.* 41

Deinde Minorennes, seu minores viginti quinque annis, si habeant Curatorem, non possunt pacisci, seu contractum inire circa alienationem bonorum suorum; nisi interveniat auctoritas sui Curatoris, *l. Si curatorem. C. De in integrum restitut.* 42

Additur notanter, *quoad alienationem bonorum suorum.* Quia ejusmodi Minorennes bene possunt pacisci, seque obligare alteri quoad ea, quae praecise suam personam concernunt, etiam absque interventu Curatoris: ut puta si Minor sit opifex, vel artifex, et suas operas cuipiam locarit, *arg. l. Puberes.* 101. *ff. de Verb. oblign.* ibi: *Puberes sine curatoribus suis possunt ex stipulatu obligari.* 43

Nec obstat, quod Glossa *in cit. l. Puberes*, et antiqui 44

Interpretes, textum hunc exponant de Puberibus curatorem non habentibus, quos posse pacisci, atque ex contractu obligari concors est Doctorum sententia: quamvis, si in contractu graviter laedatur, postea ipsis suppetat beneficium restitutionis in integrum. Non obstat, inquam: nam haec Glossa, et Antiquorum interpretatio, gravem patitur instantiam ex eo, quia textus relatus non dicit absolute, *Puberes sine Curatoribus*; sed expresse addit relativum *Suis*: sicque clare denotat, quod loquatur de Puberibus Curatorem habentibus.

45 Unde, quod *in cit. l. Puberes ff. de Verb. obligat.* sermo sit de obligatione personali, quam Minor potest facere ex stipulatu absque auctoritate sui Curatoris; sicque textus ille concilietur cum *cit. l. Si curatorem. C. De integrum restit.* ubi est sermo de obligatione reali, seu quae tendit in alienationem suorum bonorum, atque sine Curatore fieri prohibetur: tenet Andr. Fachineus *lib. 3. Controvers. Juris, cap.* 9. post Jacob. Cujacium *in Comment. ad d. L. Puberes.* et sequitur Engel *h. t. n.* 32. Siquidem curator datur puberibus non tam ratione personae, quam ut bonis eorum praesit, seu administrator existat: qua de causa etiam Matrimonium ab eisdem sine Curatoris interventu contractum valet, *l. Sciendum. ff. de Ritu nuptiar.*

46 Insuper a Lege prohibetur pacisci, seu contrahere Prodigus, cui bonis est interdictum: quamvis enim stipulando acquirere possit, non tamen obligari, *l. Is cui ff. de Verb. signif.* Item Filiusfamilias, licet paciscendo valeat, ne a se vel a patre petatur, *l. Si tibi. §. fin. et l. Acquirent. §. item ff. de Pactis:* non tamen valet pactum ab eo initum in detrimentum patris, *l. Filius. C. eod.* Idemque dicendum de Servo respectu Domini, *cit. l. Si tibi §. fin.* Nam, ut habet Reg. 176. ff. de Reg. Jur. *Melior conditio nostra per servos fieri potest, deterior fieri non potest.*

47 Caeterum an, et quo modo, de Jure Canonico prohibeantur, pacisci Clerici, et Ecclesiarum Praelati, alienando de bonis Ecclesiae, aut Sede vacante, commodius in propriis locis dicetur.

48 Quaeritur II. An, sicut aliquis potest sibi pacisci, ita possit et alteri? Resp. I. Regulariter loquendo quisque paciscitur sibi tantum, non alteri, nisi vel ad id habeat mandatum, vel ei, cui paciscitur, subjectus existat, aut alias sua intersit: et si secus fiat, nihil agitur. Haec Conclusio de Jure Civili est certa, et communis: et patet ex §. *Si quis alii. et §. Alteri. Instit. de Inutilib. stipulat. et l. Stipulatio ista §. Alteri. ff. de Verb. obligat.* ubi stipulatio pro alio facta, ex eo improbatur, quod nihil intersit ita stipulantis. Hoc quippe repugnat naturae stipulationis: quia (ut ibidem loquitur textus) *inventae sunt stipulationes, vel obligationes ad hoc, ut unusquisque acquirat sibi, quod sua interest.*

49 Dicitur, *regulariter loquendo.* Etsi enim regula Juris Civilis sit, alteri per alterum non acquiri, ut inquit Abbas *in Prooemio Decretalium n.* 21. id probans per proxime allegata Jura: nihilo minus haec ipsa regula plures patitur fallentias, seu limitationes, quarum septemdecim enumerat Glossa *in d. §. Si quis alii. ¶. nihil agit Instit. de Inutil. stipulat.* quae tamen a potiori ad tria enumerata in Conclusione membra reducuntur.

50 Imprimis igitur potest quis pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando ad hoc habet mandatum, *l. Si procuratorem. ff. Mandati*, cum similibus. Concordat textus *in l. Quod procurator. ff. de Procurat.* ubi Procurator utiliter paciscitur, ac stipulatur, in favorem sui principalis. Idem dicendum de Tutore respectu pupilli, et Actore Municipum, et Curatore furiosi vel adolescentis, *l. Eum qui. §. Item si ff. de Constituta pecunia.* Tales enim ratione sui officii, ac legitimae administrationis, censentur habere mandatum atque obligationem paciscendi in favorem eorum, quorum curam gerunt.

51 Deinde, quod quis potest stipulari alteri, cujus potestati est subjectus, patet ex *cit. §. Si quis alii. Instit. de Inutilib. stipulat.* ubi dicitur: *Si quis alii, quam ei, cujus juri subjectus sit, stipuletur, nihil agit.* Ubi proin Glossa, ¶. *Juri*, istud exemplificat de Servo respectu domini, cui servus acquirit stipulando, §. *Item vobis. Instit. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pacto suo meliorem causam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servo creditoris. C. de Pactis.* Item in Filio respectu patris; nam et huic per pactum filiifamilias acquiritur, §. 1. *Instit. Per quas personas nobis acquir. et l. Stipulatio ista. §. Alteri. ff. de Verb. obligat.* Item in Monacho respectu Monasterii, utpote cui res sibi oblatas, concessas vel donatas acquirit; *ut in Auth. de Monachis. §. Illud. Collat.* 1. *et c. Exiit. §. Ad haec. de Verb. signif. in* 6. Nam in tali casu vox unius, ut puta filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, puta patris, cujus jure seu potestati subjectus existit, *arg. §. Si vero. Instit. de Inutil. stipulat.*

52 Ulterius potest quis stipulari alteri, quando hoc ipsum stipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Contutori suo, paciscatur rem pupilli salvam fore: aut si dominus stipuletur, dari suo procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis creditori suo stipuletur, seu in ejus favorem paciscatur cum tertio, ne bona pignori data distrahantur, §. *Sed et si quis. Instit. de Inutil. stipulat.* ubi hoc ipsum Glossa, et DD. amplius declarant. Nam, ubi stipulantis interest aliquid dari, vel fieri, etiam ipsi acquiritur per talem stipulationem. Taceantur alii modi, in quibus utiliter quis stipulatur alteri, seu in ejus commodum, ita ut inde actio competat: atque videri possunt apud Glossam *cit. §. Si quis alii. ¶. Nihil agit.*

53 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis extraneus potest pacisci alteri, ejus nomine stipulando, dummodo is postea ratum habeat. Probatur consequentia. Quia ratihabitio subsequens retrotrahitur, et mandato aequiparatur, juxta *Reg.* 10. *Juris in* 6. *et l. Hoc jure ff. de Reg. Jur.* cum similibus. Resp. neg. consequentiam, loquendo de casu, quo extraneus vult directe ac immediate pacisci tertio; ut si Titius paciscatur cum Cajo, ut det centum Sempronio. Haec enim pactio non valet, per Jura hactenus allegata, nisi Titius habeat mandatum Sempronii, vel sit huic subjectus, aut ejus etiam intersit. Valebit tamen, si Titius per indirectum nomine Sempronii stipuletur, paciscendo videlicet, ut Cajus sibi Titio det centum pro Sempronio, ac nomine ejus: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fundamentum et radicem in persona Titii stipulatoris, sicque valet, *arg. l. Hujusmodi. §. 1. ff. de Legat.* 1. tenebiturque Titius stipulator post ratihabitionem Sempronii absentis, huic actionem cedere, *l. Ignorante. ff. de Negotiis gestis*; ac tradit Covarruv. *in c. Quamvis. de Pactis in* 6. *part.* 2. §. 4 *n.* 13. et Jason *in l. Stipulatio ista. §. Alteri. n.* 11. *de Verb. oblig.* cum communi.

54 Ad probationem negatur rursus consequentia. Nam regula illa, quod ratihabitio retrotrahatur, et mandato comparetur; quando actus a principio de se est validus: ut accidit in posteriori casu, seu ubi Titius extraneus sibi stipulatur dari, sed nomine tertii absentis, sive Sempronii. Secus vero, quando actus a principio est invalidus: ut fit in priori casu, seu quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim ratihabitio non retrotrahitur, quia quod non est, non potest ratihaberi. Jason *loc. cit. n.* 11. *in fine.*

55. Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, seu quod alteri per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico. Ita Abbas *in Prooemio Decretalium, n.* 25. Jason *in d. l. Stipulatio ista. §. Alteri. n.* 5. *ff. de Verb. obligat.* citans plures alios, et Pirhing. *h. t. n.* 7. quamvis Glossa *in c. Quoties cordis.* 1. *q.* 7. oppositum teneat, asserens, de Jure Canonico me teneri, si ego promitto tibi, me daturum Titio decem. Ratio Conclusionis est: Tum quia Jure Civili hoc cautum est, nec reperitur in Jure Canonico aliud esse dispositum. Tum quia ad rationem pacti requiritur mutuus, seu reciprocus duorum consensus in idem, ut dictum supra §. 1. *n.* 4. atqui in stipulatione alteri facta absque ejus mandato, talis reciprocus consensus non adest; ergo.

56. Excipitur tamen praeter casus Jure Civili jam exceptos etiam ille, quo quis alteri stipulatur, seu paciscitur tertio quidpiam dari, mediante juramento. Nam tunc ratione juramenti obligatur jurans, et datur actio contra ipsum in Foro Ecclesiae, *c. Debitores.* 6. *de Jurejur.* Quia omne juramentum, quod potest servari absque dispendio salutis aeternae, semper jurans cogitur servare, *c. Si vero.* 8. *eod.* Jason. *cit.* § *Alteri. n.* 4. allegans alios. Atque in hoc sensu procedere sententiam Glossae proxime allegatae, censet Abbas *cit. n.* 25.

57. Deinde, si pactio seu donatio fiat determinatae Ecclesiae, vel alieni alteri piae causae, potest ea a quolibet etiam homine privato acceptari; sicque iste alteri, seu tali Ecclesiae pacisci, et paciscendo acquirere, idque favore religionis, et causae piae. Jason *loc. cit. n.* 6. cum aliis. Intellige, dummodo verba ad ipsum dirigantur: quia, si verba nullo modo, neque expresse, neque implicite ad ipsum dirigerentur, is non poterit acceptare promissionem, vel donationem pro tali determinata Ecclesia; prout ex communi docet Covarruvias *in c. Quamvis de Pactis in* 6. *part.* 2. §. 4. *n.* 13. Lessius *lib.* 2. *de just. et jur. cap.* 18. *n.* 49.

58. Quaeritur III. De quibus rebus liceat pacisci. Resp. I. Generatim loquendo de omnibus rebus honestis simulque possibilibus, quaeque sunt in commercio hominum, ac paciscentium propriae, possunt pacta iniri. Ita in re communis; et ostenditur declarando singulas particulas.

59. Dicitur imprimis, *de omnibus rebus honestis.* Nam generale est, quod pacta, quae sunt inhonesta, seu contra leges, vel contra bonos mores, nullam vim habeant, *l. Pacta quae. C. h. t.* Et quod pactiones illae, quae observatae vergunt in animae detrimentum, nullius penitus sint momenti, textus est *in cap. ult. h. t.* illis subjunctis verbis: *Nam etiam juxta legitimas Sanctiones pactum turpe, vel rei turpis, aut impossibilis de jure, vel de facto, nullam obligationem inducit.* Et hac ratione plura pacta in utroque Jure reprobantur, de quibus infra §. *seq.*

60. Dicitur ulterius, *simulque possibilibus.* Quia *nemo potest ad impossibile obligari* juxta Reg. 6. Juris in 6 cum similibus. Sive dein aliquid sit impossibile de jure: ut quia, si fieret, laederet pietatem, existimationem, seu verecundiam nostram; ac generaliter, quia est contra bonos mores, seu a legibus prohibitum. *l. Filius qui ff de Conditionib. institut* Sive impossibile de facto: ut quia naturaliter omnino non potest fieri, aut saltem non nisi difficillime, *arg. c. Sciscitatus.* 13. *de Rescript.*

61. Dicitur tertio, *quaeque sunt in commercio hominum.* Nam imprimis de influxu stellarum, de aere, de mari, ac hujusmodi, quae nullatenus sunt in commercio hominum, sed tam hominibus, quam bestiis communia existunt, pacisci non potest. Deinde illa, quae sunt publica, ut puta flumina, littora, Forum, Theatra, et similia, quae usibus Populi perpetuo exposita sunt, sub pactis privatorum non cadunt, §. *Idem juris instit. de Inutilib. stipulat. et l. Idem Julianus.* §. *fin. ff. de Legat.* 1. insuper res sacrae et religiosae, cum sint juris Divini, in nullius bonis sunt, §. *Nullius. Instit. de Rerum divis.* Sicque nec in commercio hominum existunt, *d.* §. *Idem juris:* ac proinde dato, vel accepto aliquo temporali, pacisci super eisdem non potest absque labe Simoniae, *c. Cum pridem. et cap. ult. h. t.* cum concordantiis.

62. Dicitur tandem, *ac paciscentium propriae.* Hoc est, quod res illae, de quibus pacisci volumus, nostro dominio sint subjectae, sive dein sit praesentes, sive absentes, vel etiam futurae, ut fructus ex agris nostris nascituri: *quae enim natura sua dominio nostro exempta sunt, in obligationem deduci nullo modo possunt,* ut inquit textus *in cit. §. Idem juris. Instit. de Inutil. stipulat.* Unde etiam factum alienum nemo promittere potest: quamvis valeat, si quis promittat se effecturum, ut alius aliquid faciat, vel det; talis enim proprium magis, quam alienum factum spopondisse videtur. Textus est *in §. Si quis alium Instit. eod.*

63. Nec obstat, quod res aliena legari valeat, §. *Non solum Instit. de Legat.* Resp. enim, disparitatem esse: quia promittens factum alienum, censetur velle aliom obligare ad aliquid faciendum; hoc autem non est in ejus potestate. Econtra sciehter legans rem alienam, non obligat alterum ad eam tradendam; sed solummodo suum haeredem (dato, quod velit adire haereditatem) cogit vel rem illam redimere, ac praestare; vel, si eam redimere nequit, aestimationem ejus dare, prout *in cit. §. Non solum.* illico subjungitur.

§. III.

De nonnullis Pactis illicitis, et a Jure reprobatis.

SUMMARIUM.

64 *Pactum pro obtinenda re spirituali, est irritum. Quando datur temporale pro spirituali. Ibid.*
65 *Vel quando illud intervenit circa Beneficia, aut alia Jure Ecclesiastico prohibita etc.*
66 *Alioquin promittere spirituale pro spirituali, non est illicitum.*
67 *Pactum, vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari, non valet, imo est Simoniacum.*
68 *Etiamsi quis cedat Beneficio litigioso, et alter vicissim quid temporale offerat.*
69 *Atque istud detur nomine expensarum, quas alter fecit in consecutione Beneficii.*
70 *Quid, si interveniat auctoritas Superioris, v. g. Episcopi?*
71 *Pactum, quo quis promittit novam pensionem, vel augmentum antiquae, si in Beneficio instituatur, est illicitum, atque simoniacum.*
72 *Sive id fiat ante collationem Beneficii, sive in ipsa.*
73 *Quid si primum interveniat post collatum Beneficium?*
74 *Pactum de succedendo in Ecclesiasticis Beneficiis, non valet.*
75. *Nec valet pactum in praejudicium juris Parochialis.*
76 *Idque exemplificatur.*
77 *Eligere sepulturam, et ad hanc eligendam inducere, an liceat?*
78 *Pacta Superiorum Localium Religiosorum Mendicantium sine licentia Ministrorum vel Capitulorum Provincialium inita cum Praelatis Ecclesiarum, de jure communi valent.*

79 *Secus spectatis eorundem privilegiis? Et num. praeced.*
80 *Pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat, num valeat? Et n. seqq.*
81 *Istud a Jure improbatur, nec valet.*
82 *Nisi fuerit juramento firmatum.*
83 *Quid, si hoc juramentum vi, aut dolo fuit extortum?*
84 *Filia ex jurata renunciatione dotis enormiter laesa potest petere ejus rescissionem. Et num. praeced.*
85 *De aliis Pactis. Remissive.*
86 *Pacta inferiorum caeteroquin invalida, an per consensum Superioris convalidentur. Et num. seqq.*
87 et 88 *Respondetur distinguendo inter pacta de Jure naturali invalida, et valida.*
89 *Superior requisitus debet pacta inferiorum confirmare.*

64 Quaeritur I. An valeat Pactum pro obtinendis rebus spiritualibus? Resp. I. Pactum pro re spirituali obtinenda irritum est, ac nullius momenti, Textus est *in cap. ult. h. t.* ubi additur, quod in spiritualibus omnis pactio, omnisque conventio debeat omnino cessare. Concordat *c. Quaesitum. 5. de Rerum permutat.* ubi additur, quod *Pactio circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continet simoniae*, cum similibus.

Atque hoc inprimis vel maxime procedit, quando pro obtinenda re spirituali datur quid temporale: imo hoc continet simoniam Juris Divini, cum sit simoniacum ex sui natura, vendere v. g. Sacramenta, vel alia spiritualia. Glossa *in c. Cum pridem. ✠. Illicitae. h. t.* cum communi.

65 Deinde pactio circa spiritualia est illicita, et continet simoniam saltem Ecclesiasticam, quando ea intervenit in Beneficiis Ecclesiasticis, aut aliis Jure Ecclesiastico prohibitis, tanquam continentibus speciem Simoniae; quamvis non detur aliquid temporale pro spirituali: ut si fiat permutatio Praebendarum propria auctoritate, et sine interventu Superioris, puta Episcopi. c. *Quaesitum. 5. de Rerum permutat.* Aut quis resignet Praebendam cum pacto, ut sibi solvatur certa pensio absque auctoritate Papae, c. *Super eo. 7. de Transactionib.* Vel si eligendus, v. g. in Episcopum, promittat alteri Beneficium Ecclesiasticum, ut det sibi votum in electione. *c. De hoc. 11. de Simonia*, et notat Azorius *part. 3. lib. 12. cap. 7. quaest. 1.*

66 Alioqoin vero, ubi cessat prohibitio Ecclesiae, dare vel promittere spirituale pro spirituali, ut puta certa Rosaria recitanda pro celebratione Missae, vel sacras Reliquias cum aliis permutare, non est illicitum, nec simoniacum. Siquidem *cit. cap. ult. h. t.* (ut explicat Glossa, ✠. *Cessare*) solummodo loquitur de pactione illicita in spiritualibus, seu tali, quae inducit simoniam. Concordat, idemque amplius declarat Glossa alia *in c. Quam pio. 1. q. 1. ✠. Pactio*, expresse docens, quod in spiritualibus non removetur, nisi pactio in inhonesta: nam honesta non removetur; *ut can. Quamquam. dist. 23. et can. In ea Synodo. dist. 100. et c. Significatum. de Praebend.* cum similibus. Et hoc modo intelligenda est praecens Conclusio.

67 Quaeritur II. Quaenam pacta circa Beneficia Ecclesiastica in hoc Titulo specialiter prohibeantur? Resp. I. Non valet pactum, vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari. Ita desumitur ex c. *Cum pridem. 4. h. t.* et notant Abbas *in Summario*, aliique Doctores ibidem. Ratio est clara: quia dare spirituale pro temporali, est simonia: atqui Beneficium Ecclesiasticum est quid spirituale, et pecunia est quid temporale, *c. Consulere. de Simonia*, et alibi; ergo.

68 Atque hoc etiam procedit de pacto illo, quo una pars litigantium privata conventione, ac sine auctoritate Superioris, cedit liti, et juri super Beneficio litigioso, si quod in eo habeat; altera vero pars vicissim dat aliquid temporale, v. g. expensas factas restituit. Nam etiam in tali casu jus spirituale, quod quis in Beneficio habet, vel saltem durante lite in ejus possessione existit, pro pecunia aut alia re temporali remittitur, ac resignatur; quo est simoniacum. Abbas *in cit. c. Cum pridem. n. 1. et 2.* et Barbosa *in Collectan. ibid. n. 16. h. t.* citans plurimos alios, estque communis.

69 Nec obstat, quod illud temporale, v. g. pecunia, detur ac recipiatur nomine expensarum, quas possessor Beneficii litigiosi fecit in ejus consecutione. Non obstat, inquam: Tum quia in spiritualibus omnis pactio inter partes cessare debet, ut dictum *n. 63.* Tum quia Beneficia Ecclesiastica non nisi simpliciter ac pure resignari debent, *c. Ex parte. N. 12. de Offic. Delegat.* juncta Glossa ✠. *Dimittere.* et DD. ibidem, *et c. Super eo. 7. de Transact.* cum similibus. Alioquin, si semel liceret nomine expensarum quid recipere, facile hoc posset fingi in fraudem. Abbas *loc. cit.* Accedunt dicta superius *Tit. 9. De Renunciatione. §. 4. n. 75. 76. et seqq.*

70 Additur notanter num. 68. *privata conventione, ac sine auctoritate Superioris.* Nam interveniente auctoritate Superioris, puta Papae, vel Episcopi ex gravi causa id concedentis, nihil obstat, quin pars cedens liti, super Beneficio exortae, recipiat aliquid temporale: non quidem in compensationem juris sui, si quod in Beneficio haberet (hoc enim apertam continet simoniam) sed vel propter bonum pacis, *arg. c. Nisi essent. 21. de Praebend.* vel ob aliam hujusmodi justam causam. Layman *lib. 4. tract. 10. cap. ult. n. 58.* Fagnanus *in cit. Nisi essent. n. 28.* et Barbosa *ibid. n. 8. de Praebend.* et alii.

71 Resp. II. Insuper illicitum ac simoniacum est pactum, quo quis promittit novam pensionem annuam, vel augmentum pensionis antiquae, si in Beneficio instituatur: et qui illud mediante tali pacto consecutus fuit, non solum eo spoliandus est, sed etiam alias canonice puniendus. Patet hoc ex c. *Cum Clerici. 6. h. t.* et tradit ibi communis Doctorum. Ratio est clara: quia tunc committitur simonia, dum Clericus promittit temporale, ut consequatur spirituale, videlicet Beneficium: nam annua pensio, ac hujus augmentum, ad quam vel quod talis Clericus propria auctoritate sese de novo obligat, non nisi quid temporale importat.

72 Unde sequitur, quod sive ante collationem Beneficii, sive in ipsa collatione, pactum ejusmodi interveniat, collatio non valeat; cum sit simoniace facta, *c. Matthaeus. 23. de Simonia. et Extravag. Cum detestabile. eod. inter Communes.* Ac proinde Clericus ita paciscens non tantum jubetur privari Beneficio taliter adepto (privatio enim praesupponit jus, *arg. l. Decem. ff. de Verb. obligat.*) sed eo spoliari, ut loquitur textus *in cit. c. Cum Clerici. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n. 2.* Aliae vero poenae canonicae ipsius sunt depositio ab Ordine, atque excommunicatio, *can. Reperiuntur. et can. Erga simoniacos. 1. q. 1.*

73 Quod si vero pactum de danda, vel augenda pensione, primum interveniat post collationem Beneficii, haec non erit simoniaca, sed valida: peccat tamen, debetque puniri Clericus, qui citra auctoritatem Superioris Ecclesiam constituit censualem, ut *c. Prohibemus. 7. et c. Significavit. 13. de Censibus.* Abbas *in cit. c. Cum Clerici. n. 2. h. t.*

74 Resp. III. Non valet pactum de succedendo in

Ecclesiasticis Beneficiis; ita videlicet, ut ista sub tali tenore Clericis concedantur, quod post eorum mortem alii nominatim succedant. Textus est *in c. Accepimus.* 5. *h. t.* estque concors sententia Doctorum. Et merito: Tum quia, Beneficia Ecclesiastica non nisi per canonicam institutionem obtineri debent, c. *Beneficium. de Reg. Jur. in* 6. neutiquam vero per haereditariam successionem, qualis haec esse videtur, et sacris Canonibus inimica semper fuit; *ut can. Apostolica.* 8. *q.* 1. *et c. Ad extirpandas.* 11. *de Filiis Presbyt.* et c. *Nulla.* 2. *de Concess. Praebend.* et alibi. Tum quia per hujusmodi pactum daretur occasio captandae mortis prioris Beneficiarii, ut alter in Beneficio succedere posset, contra *d. c. Nulla.* §. 1. *de Concess. Praebend.* ubi idcirco generaliter prohibetur, ne Ecclesiastica Beneficia antequam vacent, alicui tribuantur, vel promittantur.

75 Quaeritur II. Utrum valeat pactum in praejudicium juris Parochialis? Resp. I. Quando Ecclesia aliqua, sive Regularis, sive saecularis, rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in praejudicium juris Parochialis alterius Ecclesiae, tunc tale pactum non valet: et quidquid hac occasione percepit, reddere cogitur illi Ecclesiae, quae exinde laesa fuit. Ita habetur expressum *in c. Plerique.* 7. *h. t.* ac notat Abbas *in Summario ibid.* cum commun. Ratio est: quia nemo potest pacisci in praejudicium alterius non consentientis: hoc enim repugnat aequitati naturali, et virtuti justitiae, volentis, ut alter non laedatur, jus suum unicuique tribuatur, et conservetur, §. *Humanum. dist.* 1. et alteri per alterum iniqua conditio non inferatur, *l. Non debet. ff. de Reg. Jur.* Atqui jura Parochialia sunt debita ipsi Ecclesiae Parochiali ratione spiritualis ministerii, *cap. ult. de Parochis*; ergo non valet pactum in ejus praejudicium. Accedit, quod pactis privatorum juri publico minime derogetur, c. *Si diligenti. de Foro compet.* et *l. Jus publicum, ff. de Pactis.* Et quia pacta in praejudicium juris Parochialis inita procedunt de radice avaritiae, non mirum, quod omnia inde percepta reddi debeant Ecclesiae Parochiali, quae exinde graviter laesa fuit: quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *can. Si res aliena.* 16. *q.* 6.

76 Sic non valet pactum, quo Clerici Regulares, vel Saeculares, rem Ecclesiae suae locando, vel in feodum concedendo obligant conductores, vel feudatarios, ut decimas eis persolvant, aut apud ipsos sepulturam eligant: nam hujusmodi pactum praejudicat juribus Parochialibus, prout exemplificatur *in cit. c. Plerique. h. t.*

77 Nec obstat, quod quilibet libere possit sibi eligere sepulturam, etiam alienam, salva tamen portione canonica suae Ecclesiae Parochiali relinquenda, *cap.* 1. *de Sepult.* Nam aliud est, libere eligere sepulturam: aliud; inducere alienos Parochianos ad jurandum, promittendum, sive paciscendum, ut relicta Parochiali in suis Ecclesiis eligant sepulturam, vel antiquam non mutent. Illud est licitum, ut dictum: hoc vero veluti magis perniciosum, ac nonnunquam liberae descendentium voluntati praejudicans, gravissime prohibitum non solum in saepe *cit. c. Plerique h. t.* sed etiam *in cap.* 1. *de Sepult. in* 6. *et in Clem. Cupientes.* §. *fin. de Poenis.* Riccius in praxi sepulturae. *res.* 573.

78 Quaeritur IV. Utrum valeant pacta et compositiones, quas Superiores Locales Religiosorum Mendicantium, ut puta Priores Fratrum Praedicatorum, vel Guardiani Fratrum Minorum, absque licentia Ministrorum, vel Capitulorum Provincialium, ineunt cum Praelatis, seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum, super juribus Parochialibus, et aliis articulis? Resp. I. Etsi olim Alexander IV. et post ipsum Honorius III. irritaverit, ac nullius existere firmitatis decreverit omnes conventiones, et pacta, quae Fratres Minores, etiamsi sint Guardiani, vel Custodes, fecerint contra praedicti Ordinis statuta, vel consuetudines absque Generalis, vel Ministrorum Generalium licentia, et assensu: haec tamen privilegia per Bonifacium VIII. correcta, et revocata fuerunt in Decretali, quae incipit, *Quia ex eo*: atque refertur *cap. ult. h. t. in* 6. ac proinde spectato Jure Communi praedicta pacta valent. Ita Emman. Rodericus *tom.* 1. *Quaest. Regul. q.* 27. *art.* 3. Layman *in d. cap. ult. h. t. in* 6. et alii; idque patet ex textu citati Capituli finalis.

79 Resp. II. Nihilominus dicta Decretalis Bonifacii VIII. denuo sublata fuit per Sixtum IV. Qui *Motu proprio. et ex certa scientia auctoritate Apostolica approbavit, et robur perpetuae firmitatis obtinere debere decrevit omnia, et singula privilegia, per quoscunque Summos Pontifices* (sicque etiam per Alexandrum IV. et Honorium III.) *Praedecessores suos, Ordini Fratrum Minorum, et illius Domibus, et Professoribus in genere sub quacunque forma verborum concessa, ac pro potiori cautela omnia et singula praedicta de novo concessit.* Ita Emman. Rodericus *cit. art.* 3. id uberius probans ex concessionibus aliorum Summorum Pontificum, et addens, ita servari in nostra sacra Religione. Layman in *cit. cap. ult. h. t. in* 6. Pirhing *h. t. n.* 14. et alii: qui proin recte monent, circa hoc in praxi attendendas esse consuetudines, statuta, et privilegia Apostolica post dictam Decretalem Bonifacii VIII. facta, seu concessa.

80 Quaeritur V. Utrum valeat pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat? Resp. I. Circa hoc habetur celebris Decretalis *in c. Quamvis.* 3. *h. t. in* 6. ubi Bonifacius VIII. praesens dubium in haec verba resolvit: *Quamvis pactum patri factum a filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet Lex Civilis: si tamen juramento, non vi, nec dolo praestito firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debebit: cum non vergat in aeternae salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.* Haec Pontifex.

81 Et quidem, quod Jus Civile improbet tale pactum, illudque non valere decernat, praeter hanc expressam contestationem Pontificiam patet *ex l. Pactum dotali. C. de Collationib.* Idque factum est *Juris auctoritate*, ut loquitur textus in citata Lege, atque ob bonum commune. Nec immerito: tum quia hujusmodi pactum filiae cum patre, non tam spontaneum, quam reverentia paterna extortum videtur; ut inquit Zoesius *tit. de Pactis ff. n.* 36. Tum quia per hujusmodi pacta retrahuntur liberi ab obsequio paterno, in quo spe futurae successionis retinentur: unde meritis magis filios ad paterna obsequia esse provocandos, quam pactionibus astringendos, recte notatur *in l. Si quando.* §. *Illud etiam. C. de Inofficios. testament.* Et quia haec dispositio Juris Civilis naturali aequitati, et rationi consentanea existit, nullumque fovet peccatum, simulque secluso juramento a Jure Canonico nullibi contrarium reperitur statutum: hinc merito concluditur, etiam secundum Canones non valere pactum, quo filia dote contenta renunciat paternae haereditati, nisi accesserit juramentum, quo firmetur, *arg. cap.* 1. *de Novi oper. nunciat.* junctis dictis *in Prooemio*, §. 13. *nu.* 224. 225. *et seqq.*

82 Secus est, quando ejusmodi pactum est juratum: tunc enim, quia tale juramentum ejusque observatio non vergit in dispendium salutis aeternae, neque redundat in alterius detrimentum: optime resolvit pontifex *cit. c. Quamvis. h. t. in* 6. illud esse validum, et observandum. Et quia hic agitur de materia

peccati, seu de vitando peccato ac perjurio, dictam Constitutionem Pontificiam obtinere etiam in Foro Civili, et per Judicem saecularem esse servandam, recte notat Glossa *ibid.* ¶. *Servari.* Covarruvias *part. 3. in c. Quamvis pactum.* §. 4. n. 18. *h. t. in* 6. Alexander *Consil.* 29. *lib.* 3. Zoesius *ubi supra, num.* 37. cum communi, et concordant dicta in *Prooemio*, §. 12. *n.* 219. *et seqq.*

83 Istud tamen Pontifex ibidem intelligendum decernit de *juramento nec vi, nec dolo praestito.* Quale *juramentum vi extortum* dicitur illud, quando filia renunciat paternae haereditati gravi metu majoris mali adacta; puta, quia alias dotem a patre obtinere non posset. *Dolo* autem *juramentum* censeretur *extortum*, quando parentes scienter persuadent filiae, minores esse facultates suas, quam revera sunt, sicque ipsa seducta, et modica dote contenta, reliquae haereditati sub juramento renunciat. Nam juramentum vi, aut dolo extortum, vel nullatenus est obligatorium, ubi videlicet talis vis, seu dolus intervenit, quod habuerit auferre consensum; ut loquitur Abbas *in c. Cum contingat.* n. 3. *de Jurejurand.* post Jo. Andream *in cap. un. de Commodat.* Vel saltem non est efficaciter obligatorium, cum possit peti ejus relaxatio, haecque per Ecclesiam concedi solet, *c. Verum* 15. *de Jurejurand.* Imo et Magistratus saecularis potest cogere eum, qui vim aut metum intulit, ut juramentum remittat. Pirhing *h. t. num.* 32. Quamvis directa relaxatio vinculi juramenti, quae fit per modum dispensationis, seu absolutionis, non nisi ad Ecclesiasticos Praelatos pertineat: nam potestas ex parte Dei remittendi juramentum, est Ecclesiastica, et omnino spiritualis. Layman *lib.* 4. *Theol. Mor. tract.* 3. *cap.* 11. *n.* 9. post Suarez *lib.* 2. *de juramento cap.* 41. *n.* 16. et alios.

84 Ex dictis etiam infertur, quod filia (idemque dicendum de filio, vel quovis alio necessario haerede, ut notat Layman in *cit. c. Quamvis. n.* 2. *h. t.*) quae dote accepta cum juramento renunciavit paternae haereditati, atque enormiter, seu ultra dimidium, inde laesa fuit, post obtentam absolutionem a juramento, possit petere rescissionem dictae suae renunciationis, atque haec a Judice sit concedenda ob ejusmodi enormem laesionem rite probatam. Covarruvias *cit. part.* 2. *in c. Quamvis pactum, in* 6. §. 4. *n.* 11. Gailus *lib.* 2. *Practic. Observat.* 147. *n.* 8. *et* 9. Fachineus *lib.* 8. *Controvers. Juris, cap.* 69. citans alios, et solvens contraria. Siquidem juramentum junctum enormi laesioni, nempe ultra dimidium censetur dolo extortum: nam tunc *ipsa res in se dolum habet*, *ut* inquit Ulpianus *in l. Si quis cum aliter. ff. de Verb. obligat.* Solum adde, quod in tali casu laesio ultra dimidium sit consideranda, solummodo pro eo tempore, quo dos a patre fuit filiae suae data, seu constituta; computatis videlicet bonis illis, quae tunc pater ejus habebat, non autem aliis, quae postea pater ejus habuit, vel habere potuit. Covarruvias *loc. cit. n.* 15. Fachineus, *ubi supra* Menochius *de Arbitrar. Judic. Casu* 149. *n.* 17. *et* 18. cum aliis.

85 Tacentur plura alia Pacta, de quorum validitate disputant Doctores: ut est Pactum Legis commissoriae, quo creditor cum debitore convenit, ut si intra certum tempus non fuerit debitum solutum, pignus pleno jure acquiratur creditori: item Pactum, ne fructus pignoris computentur in fortem, ac hujusmodi. Nam de his in specie commodius tractatur in propriis locis. Verum occasione praemissorum,

86 Quaeritur VI. Utrum pacta inferiorum caeteroquin invalida, per consensum Superioris convalidentur? Ubi per *Superiorem* intelligitur ille, qui de jure habet potestatem ad hoc, ut Papa; prout notat Vivianus *in Rationali Juris*, *c. Quoties. h. t.* et Glossa *fin. in cap.* 1. *de Transactionib.* Quo praenotato

Resp. I. Quando pactum, vel alius actus subditorum, secundum substantiam suam, ac spectato etiam jure naturali est invalidus, tunc is per advenientem consensum Superioris non validatur, neque confirmatur: bene tamen, si is aliquo modo fuerit validus, saltem spectato Jure naturali, licet de Jure positivo humano, sit irritus. Ita Layman *in cap.* 2. *h. t.* et Barbosa *ibid. n.* 1. *et* 2. cum aliis, quos citant. Ratio prioris partis est: quia, quod non est, confirmari non potest; cum non entis nullae sint proprietas, *arg. c. ad dissolvendum.* 13. *de Desponsat. impuber.* et amplius declarat Glossa *ibid.* ¶. *Legitime.* Ergo, si actus quoad substantiam, ac spectato etiam Jure naturali est nullus, hoc ipso confirmari non potest; nam pria sunt, non esse, et esse nullum, *l. Duo sunt Titii. ff. de Testament. Tutel.* 87

Altera pars desumitur ex *c. Quoties.* 2. *h. t.* ubi Summarium sic habet: *Conventio invalida per consensum Superioris validatur.* Quod esse intelligendum de invaliditate conventionis, seu pacti, proveniente ex Jure positivo humano, probant dicta *n. praeced.* Concordat *cap.* 1. *de Transactionib.* ubi Pontifex pactis tunc initis, si quid forte injuria, vel imperitia minus firmitatis insertum continerent, validum, perpetuumque robur attribuit. Nam etiam Papae convenit, quod de se affirmat Imperator. *L.* 1. §. *Sed neque. C. de Veteri Jure enucleand.* Omnia nostra facimus, quibus auctoritatem impertimur. Ac proinde sicut a principio poterat Papa concedere pacto firmitatem, quod solo Jure humano est invalidum; ita et ex post facto potest illud ratum habere, suoque consenso, atque auctoritate confirmare, et convalidare, si quid forsan minus roboris haberet. 88

His pro coronide breviter est addendum, quod si conventio, sive pactum inter aliquos celebretur, ne de ejus validitate in futurum dubitatio oriri queat, Superior requisitus, ut puta Papa, pro securitate partium debet eam ratam habere, suaque confirmatione solidare. Patet hoc textu *cit. c. Quoties. h. t.* ut tradit Glossa *ibid. in casu*, et Abbas *n.* 1. bene notans, quod *ratihabitio*, de qua ibi fit sermo, ponatur pro *confirmatione.* Tacentur ea, quae in simili dicta sunt superius *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 21. *n.* 540. de confirmatione Statutorum, horumque revocatione. 89

§. IV.

De Contractibus in genere.

SUMMARIUM.

104 *Eorumque naturalia*,
105 *Accidentalia*, et
106 *Solemnia*, quae dicantur?

90 Contractus vel coincidit cum Pacto, vel continetur sub Pacto ni sic, tanquam species sub suo genere, ut dictum supra §. 1. n. 5. et. 10. Quia igitur in Jure Canonico nullibi ex professo agitur de Contractibus in genere, non obstante, quod eorum aliqui in specie ventilentur *in lib. 3. Decretalium, Tit. 14. et seqq.* merito, quae Contractibus ut sic conveniunt, impraesentiarum examinantur. Hinc

91 Quaeritur I. Quid sit Contractus, et quomodo dividatur? Resp. I. *Contractus proprie* dictus est pactum, ex quo ultro citroque oritur obligatio. Ita in re communis; et patet ex *L. Labeo. ff. de Verb. signif.* cujus verba superius *n.* 6. sunt allegata, ubi pariter notatur differentia Contractus proprie dicti a Contractu large sumpto. Spectata quippe nominis etymologia, *Contractus dicitur quasi simul tractus duarum voluntatum*, prout loquitur Scotus 4. *dist.* 26. *q. un.* §. *Ad probationem.*

92 Caeterum memoratam obligationem intellige de ultro citroque obligatione, quae oritur ex virtute justitiae commutativae. Alioquin enim etiam ex aliis virtutibus oriri potest mutua et reciproca obligatio; ut puta parentum erga filios, subditorum erga Superiores, mariti erga uxorem, ut econtra, quae tamen non venit nomine contractus.

93 Resp. II. Contractuum divisio est multiplex. Atque, ut taceantur nunc diversi contractus in specie, ut puta contractus Venditionis, Emptionis, Locationis, Commodati, et hujusmodi, de quibus suo loco: Contractus ut sic inprimis dividitur in contractum verum, et in quasi contractum. *Verus contractus* dicitur, quando obligatio oritur ex vero, seu expresso utriusque contrahentis consensu: et hunc Theologi appellant *explicitum*, seu *formalem contractum*, eo quod fiat expresso partium conventione.

94 *Quasi contractus* (quem Theologi appellant *Contractum implicitum, virtualem, seu interpretativum*) est ille, quando unus obligatur alteri ex Legis dispositione, licet nulla expressa conventio inter partes intercesserit, sed interpretativa solum, ex Legis videlicet dispositione. Sic fit in Tutela, nam Tutor hoc ipso, quod suscipiat in se tutelam, censetur se obligare ad ejus administrationem juxta leges, ac receptam consuetudinem, etsi id verbis non exprimat. Et hoc idem dicendum est de aliis, qui quodlibet officium in se suscipiunt: nam hoc ipso censentur tacite, seu ex ipsa Juris interpretatione, sese obligare ad rectam ipsius administrationem, quamvis alicubi etiam expressum desuper juramentum exigi soleat.

95 Deinde contractus alii sunt onerosi, alii gratuiti, seu lucrativi. *Contractus onerosi* dicuntur, in quibus utrique parti contrahentium aliquod unus imponitur quidpiam dandi vel praestandi: ut fit in Emptione, Venditione, Conductione, Locatione, et hujusmodi *Contractus gratuiti*, seu *lucrativi*, econtra sunt, in quibus una tantum pars gravatur: ut sunt Donatio, Precarium, Commodatum etc. Alii eos *Contractus* appellant *onerosos*, ex quibus oritur obligatio aliquid rependendi loco ejus, quod datur: *gratuitos* vero, in quibus nihil rependitur, ut fieri patet in allatis exemplis.

96 Insuper Contractus alii sunt nominati, alii innominati. Rursus alii sunt bonae fidei, alii stricti juris: de quibus tamen, cum speciales contineant difficultates, ex professo agetur in propriis paragraphis. Tandem ex contractibus, alii sunt, qui re, alii qui verbis, alii qui litteris, et alii qui solo consensu perficiuntur. Occasione cujus

Quaeritur II. Quot, quibusque modis perficiantur Contractus? Resp. I. Contractus perficiuntur, seu in suo esse complentur quatuor modis, videlicet Re, Verbis, Litteris seu scriptura, vel saltem consensu. Ita communis; et habetur expressum in §. *fin. Instit. de Obligationib.* ibi: *Aut enim re contrahitur, aut verbis, aut litteris, aut consensu.* Et hinc data responsio est intelligenda sub disjunctione, in quantum aliqui contractus sunt, qui sola re perficiuntur, alii verbis, aliis litteris, et nonnulli solo consensu, modo inferius declaranda. 97

Re perficiuntur illi contractus, quorum obligatio, non nisi in traditione alicujus rei completur, seu perfecta esse intelligitur. Et tales sunt ferme illi contractus, qui ipso nomine traditionem, seu praestationem rei significant: ut Mutuum, Commodatum, Depositum, Pignus, et hujusmodi, de quibus fit mentio *tot. Tit. Instit. Quibus modis re contrahatur obligatio.* Neque enim contractus Mutui v. g. prius censetur esse perfectus, antequam pecunia mutuo destinata alteri numerata fuerit, neque Depositum Commodatum, aut Pignus intelligitur esse perfectum, ac firmum, priusquam res actu apud alterum deponatur, ei commodetur, seu pignus detur. Et hinc obligatio civilis ex talibus contractibus non oritur, antequam res sit actualiter alteri tradita, neque in plus potest quis obligari, quam accepit. 98

Verbis illi contractus perfici censentur, qui ultra mutuam conventionem requirunt debitam verborum formam, eaque perficiuntur, ita ut inducant obligationem: prout fit in Stipulatione, de qua habetur *tot. Tit. Instit. de Verb. obligat.* 99

Olim quidem ad Stipulationem, ut esset firma, pareretque obligationem, requirebatur de Jure Civili certa verborum formula, nempe ut uno interrogante alter responderet; puta, *Spondes? spondeo: Promittis? promitto: Fidejubes? fidejubeo, Dabis? dabo: Facies? faciam.* At vero spectato Jure naturali, et Canonico non attenditur ad hujusmodi verborum solemnitatem, sed potius ad intentionem promittentis, an et qualiter sese obligare voluerit. Imo etiam hodie de Jure Civili sublata est hujusmodi solemnitas verborum per Leonianam Constitutionem, et valet de facto stipulatio, per quaecunque verba sit concepta, *l. omnes. C. de Contrahend. stipulat.* et §. *in hac re. Instit. de Verb. obligat.* estque jam dictum supra §. 1. *n.* 24. 100

Litteris, seu scriptura perficiuntur illi contractus, ad quorum substantiam requiritur scriptura, et non ad probationem tantum. Hinc ad tales contractus necessaria est confectio Instrumenti cum subscriptione contrahentium, ita ut antequam illud subscriptum, contractus firmus non censeatur, sed per alterius partis poenitentiam recedere liceat; prout clare habetur *in l. Contractus C. de Fide instrument.* Et tales contractus in hisce Regionibus praecipue sunt usitati in alienatione rerum immobilium, concessione Feudi, vel Emphyteusis, praesertim Ecclesiastici. Pirhing *tit. de Precariis. n.* 3. 101

Consensu tandem perficiuntur illi contractus, qui sola partium conventione, seu consensu, exterius per verba vel alia signa sufficienter expresso perficiuntur. Unde ad eorum naturam, seu substantiam, neque certa verborum formula, neque scriptura, neque traditio rei requiritur; ac possunt etiam inter absentes fieri sive per epistolam, sive per nuntium; prout expresse habetur *l. Consensu fiunt. ff. de Action. et obligat.* Tales contractus sunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Societas etc. de quibus fit mentio §. 1. *et seqq. Instit. de Verb. obligat.* 102

Quaeritur III. Quaenam dicantur substantialia, naturalia, solemnia, et accidentalia contractuum? 103

Resp. cum Engel *h. t. n.* 14. et aliis. ***Substantialia contractuum*** dicuntur, quae ad formam seu essentiam cujuslibet contractus pertinent, et sine quibus talis contractus esse non potest: uti in contractibus, et pactis quibusvis est consensus utrinsque; in Mutuo haec tria, nempe res fungibilis, translatio dominii, et ut idem restituatur in eodem genere. Et hujusmodi substantialia contractuum ex volontate partium mutabilia non sunt: ac proinde non valet pactum appositum contra substantialia contractus; secus, si opponatur contra ejus accidentalia solum. Abbas *in cap. un n.* 6. *de Commodat.*

104 *Naturalia contractuum* dicuntur ea, quae contractui tacite insunt, licet expressa non fuerint, pacto tamen contrahentium mutari vel tolli circa substantiam contractus possunt. Ita venditor ex natura venditionis tenetur emptori de evictione, si res ab aliquo tertio vindicata, seu tanquam sua repetita fuerit, *l. Ex empto. ff. de Action. empti*: et tamen partes, si expresse convenerint, possunt obligationem evictionis remittere, nisi forte quis sciens alienum vendiderit, *l. Emptorem. §. fin ff. eod* Et de hisce naturalibus contractuum (non autem de substantialibus) procedit Reg. 85. Juris in 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.*

105 *Accidentalia contractuum* sunt, quae pactis contrahentium praeter ordinariam eorum naturam adjiciuntur. Sic pacta diversis modis vestiri, supra jam dictum est, qualia proinde vestimenta censentur contractuum accidentalia. Similiter accidentale in mutuo est, ut fiat solutio in hac vel illa moneta, hoc vel illo tempore, aut loco. Differunt tamen Accidentalia a Naturalibus contractuum, non obstante, quod ex consensu paciscentium etiam haec removeri, seu abesse possint: quia Naturalia, secluso pacto in contrarium, ex natura contractus eidem tacite insunt; Accidentalia vero, nisi pacto adjiciantur, secundum se et ex natura contractus non insunt.

106 *Tandem Solemnia contractuum* dicuntur, quae de Jure requiruntur, ut legitimus contractus sit. Porro ex his aliquae solemnitates sunt substantiales, seu intrinsecae: ut de facto potest Concilium Tridentinum alicubi publicatum, est praesentia Parochi ac testium in matrimonio. Aliae extrinsecae, sine quibus actus valide quidem, sed non licite celebratur: et est trina denunciatio ante matrimonium, cum similibus.

§. V.

De Contractibus nominatis, et innominatis.

SUMMARIUM.

107 *Contractus nominati,*
108 *Et innominati, qui?*
Horum quatuor sunt species. Ibid.
109 *Permutatio est contractus innominatus; et cur?*
110 *Solvitur notobilis instantia.*
111 *Differentiae inter contractus nominatos, et innominatos, quae? et num. seqq.*
112 *In his licet poenitere, non in illis.*
113 *Qua ratione liceat poenitere in contractibus innominatis?*
114 *An in istis etiam de Jure Canonico poenitere liceat?*
115 *Imo et in Foro Civili secundum hodiernos mores?*
116 et 117 *Afferuntur alia inter eos differentiae.*

107 Quaeritur I. Qui dicantur Contractus nominati, et innominati? Resp. cum communi. *Contractus nominati* dicuntur, qui habent speciale, seu proprium nomen, sibi in Jure attributum: ut sunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, et hujusmodi. Econtra vero

108 *Contractus innominati* sunt, qui non habent ejusmodi speciale et proprium nomen; sed generali tantum nomine, ob nimiam negotiorum multitudinem et varietatem, in Jure notantur. Et horum quatuor sunt species, prout habetur *in l. Naturalis. ff. de Praescriptis verbis*: videlicet, *Do ut des, Do ut facias, Facio ut des, Facio ut facias.* Nam si tibi dem frumentum, ut mihi des vinum, talis contractus non est emptio et venditio: quia non datur pretium pro mercede, nec ullus alius contractus nominatus, sed generico nomine *Permutationis* censetur. Idem fit, si Petro dem panem, ut mihi laboret, seu scribat, vel aliud quidpiam faciat: est enim conventio quaedam, non autem contractus aliquis nominatus.

109 Dices. Permutatio est contractus nominatus; ergo proxima data responsio non sufficit. Antecedens probatur. Quia permutatio habet elegans et proprium nomen, atque in utroque Jure sub specialibus Titulis agitur, *De Rerum Permutatione*; ergo. Resp. negando anteced. Nam, quod Permutatio sit contractus innominatus, patet *ex L.* 1 *ff. de Rerum permutat.* juncto Summario, et DD. ibidem. Ad probationem neg. consequent. Quia, ut inquit Abbas, et Glossa communiter recepta *in Rubrica ad Tit. de Rer. permut.* hoc nomen *Permutationis* est multum generale; convenit enim omnibus rebus, quae inter hominum manus versantur: et propter hoc non habet nomen speciale, sed remanet in suo genere. Nam *plura sunt negotia, quam vocabula*, ut dicitur in *l. Natura ff. de Praescriptis verbis.*

110 Nec urget, si dicatur, etiam Emptionis et Venditionis nomen esse multum generale, et convenire omnibus rebus in commercio hominum existentibus, nec tamen esse contractum innominatum. Resp enim cum Bartolo *in l. Juris gentium. §.* 1. *n* 1. *ff. h t. et l. Sive apud. §. Sed tunc quaero. C. de Transactionib.* disparitatem esse: quia *Permutatio* est nomen generis, non speciei, nam etiam Emptio potest dici Permutatio, quia permutatur res, seu merx pro pecunia; sicut Locatio, ubi permutatur pecunia pro opera; et generaliter, ubicunque hinc inde aliquid datur, vel fit, potest dici Permutatio, ac proinde hoc est nomen generis: atqui appellatio generis non facit contractum dici nominatum, *arg. L.* 2. *ff. de Liber et posthum. et l. Nominatim. de Condition. et demonstrat.* Econtra Emptio, sicut et Venditio, est nomen speciei; et convenit solis emptionibus, et venditionibus, in quibus datur pecunia pro merce, aut contra, et nulli alteri contractui, *L.* 1. *ff. de Contrahend. empt. et § Item pretium. Instit. de Emption et vendit.* sicque merito censetur esse contractus nominatus.

111 Quaeritur II. Quae sint differentiae inter Contractus nominatos, et innominatos? Resp. Esse potissimum tres sequentes. Primo enim contractus nominati quatuor diversis modis perficiuntur, videlicet re, litteris, verbis, et consensu, *§. fin. Instit. de Obligationib.* atque supra n. 97. *et seqq.* jam declaratum. Contractus innominati econtra uno duntaxat modo perficiuntur, seu re tantum, *arg. L.* 1. *de Rerum permutat.* Nam antea poenitere licet, ut illico dicetur: unde

112 Secundo differunt: quia in contractibus nominatis non licet poenitere; id est, a contractu resilire altera parte non consentiente; ut patet *ex l Sicut.* 5. *C. de Action. et obligat.* Econtra in contractibus innominatis, quantum est de Jure Civili, non solum licitum est cuilibet parti re integra poenitere, seu a contractu recedere; sed etiam is, qui ex sua parte contractum implevit, antequam alter eum impleat,

potest adhuc poenitere, et si quid idcirco solvit, datam pecuniam repetere: dummodo alter servatur indemnis, si forsan aliquod damnum occasione talis revocati contractus incurrat; puta, quia fecit quasdam expensas pro ejus impletione, at postea is fuit per poenitentiam alterius revocatus. Textus est *in l. Si pecuniam. ff. de Condictione causa data.*

113 Verumtamen dictum hoc, quod in contractibus innominatis liceat poenitere, procedit potissimum re integra, seu quando adhuc neutra pars promissum implevit. Vel, si alterutra pars jam dedit, seu implevit contractum, tunc quidem ipsi adhuc licitum est poenitere, etiam repetendo pecuniam solutam, ut dictum: non tamen alteri parti, quae accepit, amplius licitum est poenitere alia parte invita. Ratio est: quia per interventum rei promissae, quam semel sponte acceptavit ab altero, contractus ejusmodi jam evasit vestitus: unde is, qui dedit, seu contractum ex sua parte implevit, et in hoc persistere cogitat, potest alterum cogere actione *Praescriptis verbis* ad contractum ex sua etiam parte complendum. Engel *h. t. n.* 12.

114 Additur etiam *n.* 112. notanter *quantum est de Jure Civili.* Nam, quod spectato Jure Canonico in contractibus innominatis poenitere non liceat, si adversarius paratus sit fidem servare, et contractum adimplere, neque est in mora hunc adimplendi; docet Felinus *in c. Antigonus. n.* 13. *h. t.* et Molina *Tom. 2. de justit. et jure, disp.* 258. n. 7. citans insuper pro hac sententia Baldum *in Rubr. C. de Rerum permutat.* Greg. Lopez *lib.* 3. *tit.* 6. *part.* 5. et alios. Ratio est: quia secundum Canones ex pacto nudo oritur obligatio, et datur actio; ergo hoc idem dicendum est in proposito, sicque locus non est poenitentiae, quando adversarius absque mora vult fidem servare, stareque contractui. Quidquid contradicat Engel *h. t. nu.* 13. asserens cum nonnullis aliis, sententiam affirmativam, seu quod etiam secundum Jus Canonicum in contractibus innominatis, ante eorum implementum ex altera parte factum, locus sit poenitentiae, valde probabiliter defendi posse.

115 Deinde notat Christoph. Cliogensperger *lib.* 3. *Justit. tit.* 14. *quaest.* 18. citans alios, quod etiam in Foro Civili secundum hodiernos mores in contractu innominato non habeat locum poenitentia. Quia (inquit.) hodie ex pacto nudo, et omni conventione seria ac deliberata datur actio, ut jam dictum supra §. 1. *n.* 37. ac proinde de hodierna consuetudine amplius in contractu innominato poenitere non licet. Et ita in Consilio Neoburgensi, et Facultate Juridica Ingolstadiensi judicatum testatur. Quod ipsum observari in Regno Castellae, refert Molina *cit. disp.* 258. *n.* 8. ne Forum externum discrepet a Foro conscientiae, ubi omnis deliberata conventio parit obligationem naturalem standi promissis, dummodo altera pars non sit in mora standi suis.

116 Tertio differunt contractus nominati ab innominatis: quia in illis agitur actione certa, puta *Actione empti, venditi, depositi* etc. Econtra in contractibus innominatis non agitur actione certa, sed *Praescriptis verbis*; prout liquet ex *toto Tit. ff. de Praescriptis verbis.* Cum enim plura sint negotia quam vocabula, quoties deficiunt vulgaria et usitata actionum nomina, *Praescriptis verbis* agendum est, ut *ibid. L.* 1. *et seqq.* notatur, et postmodum exemplificatur per actiones ex contractibus innominatis descendentes.

117 Praeter has praecipuas differentias inter contractus nominatos et innominatos, addit Jason *in l. Juris gentium* n. 1. *ff. h. t.* aliam adhuc. Quia, praeterquam quod illi habeant speciale et discretivum nomen, non isti, ut patet ex ipsamet eorundem definitione; contractus nominati, eo ipso, quod sunt in esse positi, statim producunt actionem: sed contractus innominati sunt debiles et inefficaces, ut sic non producunt actionem, nisi secuta causa; hoc est, nisi perfecte pro sua parte contractum impleverit ille, qui vult agere. Patet hoc *ex l. Juris gentium* §. 1. *ff. h. t.* Et ratio disparitatis est: quia generatim omnes contractus nominati, sunt etiam vestiti: habent enim vestimentum nominis, quod est nobile vestimentum. Contractus innominati vero stant in nomine simplicis conventionis, sicque in sua nuditate, donec vestiantur interventu rei, et ex altera saltem parte perficiantur traditione, seu praestatione rei conventae; sicque efficaces reddantur ad producendam actionem *Praescriptis verbis.* Et hoc procedit spectato rigore Juris Civilis: nam secus esse dicendum secundum Canones, et hodiernos mores, jam supra *n.* 115. *et n.* 116. dictum fuit.

§. VI.

De Contractibus bonae fidei, et stricti juris.

SUMMARIUM.

118 et 119 *Contractus bonae fidei, et*
120 *Contractus stricti juris, qui?*
121 *Hujus divisionis origo,*
122 *Et Ratio, quae?*
123 *Solvitur instantia.*
124 *Contractus, et Actiones bonae fidei, sunt septemdecim.*
125 *Et quales?*
126 *Hoc ipsum amplius declaratur.*
127 *Differentiae inter Contractus bonae fidei, et stricti juris, quae? Et num. seqq.*
128 *Qua ratione omnis contractus possit dici bonae fidei?*
129 *Judex debet semper judicare ex aequo et bono, quomodo?*
130 *In actionibus bonae fidei veniunt usurae, et fructus a tempore morae; non in aliis.*
131 *Idque amplius exemplificatur.*
132 *Contractus, cui dolus dat causam, an sit ipso jure nullus?*
133 *Divisio in contractus bonae fidei, et stricti juris, an etiam procedat de Jure Canonico? Et rationes sententiae negativae.*
134 *Ponitur sententia affirmativa.*
135 et 136 *Solvuntur rationes contrariae sententiae.*
137. *Alia circa Contractus. Remissive.*

Quaeritur I. Quid, et quot sint Contractus bo- 118
nae fidei, et stricti juris? Ubi praenotandum, quod Contractus bonae fidei, non ideo sic dicantur, quasi in eis tantum servari debeat bona fides: haec enim in omnibus contractibus etiam stricti juris requiritur, cum non liceat eos mala fide celebrare. Itaque

Resp. I. *Contractus bonae fidei* dicuntur, qui obli- 119
gant secundum verba ex aequo et bono intellecta: id est, qui benignam admittunt verborum interpretationem secundum aequum et justum. Et hinc in talibus contractibus Judex multa potest arbitrari, quae secundum bonam contrahentium fidem censentur inesse, etiamsi verbis non fuerint expressa: ut sunt Emptio, Venditio, Locatio etc. Atque ex hisce contractibus dicitur generali *Actio bonae fidei.*

Contractus stricti juris econtra sunt, qui obligant 120
praecise secundum verba: id est, in quibus stricta interpretatio fieri debet secundum id, quod verbis ex-

pressis conventum fuit: ut fit in stipulationibus, Donationibus, Emphyteusi, contractu Feudali, et similibus. Atque ex his dicitur oriri *Actio stricti juris.*

121 Caeterum origo hujus divisionis inde promanavit: quia olim Praetores Romani, qui privatis causis dijudicandis operam non dabant, litigatoribus Judices petentibus dare solebant Judices pedaneos, praescripta eis certa formula, quomodo procederent in causa; nunc ampliori, seu concedendo ipsis potestatem ex bona fide, sive ex bono et aequo statuendi, arbitrandi, et judicandi ultra expressa; nunc vero strictiori, seu dando eis potestatem judicandi tantummodo, secundum quod nominatim conventum est inter partes. Unde successu temporis contractus, et actiones illae, in quibus Praetor consueverat ampliorem formulam Judicibus pedaneis concedere, appellatae sunt *Actiones, et Contractus bonae fidei*: reliquae vero, pro quibus strictior formula adhibebatur, *Actiones*, et *Contractus stricti juris.* Mynsinger *lib. 4. Instit.* §. *Actionum autem. n. 9. et seqq.* et alii.

122 Ratio autem congruentiae, cur Praetor in Contractibus bonae fidei ampliorem formulam praescripserit Judici pedaneo, et strictiorem in aliis, haec videtur esse. Quia imprimis Contractus bonae fidei e potiori omnes sunt utrinque obligatorii, et propterea potest facilius ex parte utriusque contrahentis ex aequo et bono aliquid suppleri. Deinde Contractus bonae fidei habent nimis latos terminos, ut omnia ab initio a contrahentibus exprimi tam facile non possint: secus est in Contractibus stricti juris, qui tam latos terminos regulariter non habent; ut Mutuum, Stipulatio, et hujusmodi. Christoph. Clingensperger *lib. 4. Institut. tit. 6. quaest.* 80. citans interpretes communiter *in* §. 28. *Instit. de Actionib.*

123 Nec obstat, quod Depositum, Commodatum et Pignus, sint contractus bonae fidei, nec tamen utrinque sint obligatorii. Resp. enim, quod licet tales contractus non utrinque sint obligatorii ab initio, adhuc tamen ex post facto, et accidenti, ut puta propter expensas, seu damnum datum aut acceptum, utrinque obligent, quod sufficit.

124 Resp. II. Contractus et Actiones bonae fidei, sunt septendecim; atque enumerantur *in* §. *Actionum autem. Instit. de Actionib.* caeteri autem omnes sunt Contractus stricti juris. Ita Textus, Glossa, et DD. *in d.* §. *Actionum autem.* Quamvis ibidem intelligantur Actiones, non solum prout sunt directae, sed etiam, prout sunt contrariae: alioquin enim forent viginti tres actiones bonae fidei, cum actiones Mandati, Commodati, Depositi, Pignoratitiae, Tutelae, et Negotiorum gestorum, sint directae, et contrariae simul. Mynsinger *loc. cit. n.* 16. et alii.

125 Porro sequentes, ac ibidem enumerati, sunt Contractus bonae fidei, videlicet Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Negotiorum gestio, Mandatum, Depositum, Contractus societatis, Tutela, Commodatum, et Pignus. His adde contractus, vel quasi contractus illos, ex quibus oritur Actio bonae fidei: qualis datur inter Cohaeredes, et appellatur *Familiae herciscundae*; item *Communi dividundo*; Praescripto verbis; Quae de aestimato proponitur; et ea, quae ex permutatione competit; et tandem haereditatis petitio. De his omnibus bonae fidei actionibus extant illi vulgati versiculi, quos refert Glossa *in c. Cum venerabilis.* ♰. *Bonae fidei. de Exceptionib.* et sic sonant.

Empti, conducti, mandati, depositique.
Pignora, herciscundae, communi, pro socioque.
Dotis, et haeredis, tutelae, commoda, gestor.
Praescriptis verbis si mutat, sive licetur.
Ista bonae fidei sunt: stricti caetera juris.

126 Verum circa hosce versiculos adverte, quod per ly *Empti*, subintelligatur ly *Venditi*; et per ly *Conducti*, subaudiatur reciprocus contractus, et inde subsequens actio *Locati*: quia nunquam unus est sine altero. Item verba illa, *Praescriptis verbis si mutat, sive licetur*, duas tantum actiones denotant; nam actio *Praescriptis verbis* est stricti juris, demptis his duobus casibus, videlicet quando ea de aestimato proponitur, vel quando ea ex permutatione competit. Glossa *in* §. *Actionum.* ♰. *Ex permutatione. Instit. de Actionib.*

Quaeritur II. Quae sint differentiae inter Contractus 127
bonae fidei, ac stricti juris? Resp. cum Glossa *in cit. c. Cum venerabilis.* ♰. *Bonae fidei.* et Abbate *ibid. n. 15. et seqq. de Exceptionib.* Engel *h. t. n.* 18. *et* 19. et aliis, esse plures differentias. Prima est, quod in Contractibus bonae fidei, si lis oriatur, judicium feratur ex aequo et bono, etiam ultra id, quod nominatim in contractu a partibus conventum est, §. *In bonae fidei. Instit. de Actionib.* Dummodo sit tale, quod si contrahentibus in mentem venisset, utique expressissent, *arg. l. Quia tantundem. ff. de Negot. gest.* In Contractibus autem stricti juris judicatur praecise secundum ea, quae nominatim in contractu expressa fuerunt, *l. Quidquid astringendae ff. de Verb. obligat.* aut stricte exigit natura talis contractus. Glossa *loc. cit.* Atque idcirco in Actionibus bonae fidei multum exuberat officium Judicis, et plenius succurritur, quam in aliis: unde et illae dicuntur Actiones bonae fidei, istae vero stricti juris; prout post Glossam citatam, loquitur Abbas *ibid. n.* 20.

Dices. Omnis contractus est bonae fidei; ergo nul- 128
lus est stricti juris. Antecedens probatur *ex l. Bonam fidem. C. de Actionib. et obligat.* ubi bona fides in omni contractu servanda dicitur. Resp. disting. anteced. Omnis contractus est bonae fidei, quatenus haec opponitur malae fidei, conced. anteced. Quatenus bona fides opponitur stricto juri, neg. anteced. cum suae probationis consequentia.

Urgebis. Judex semper debet judicare ex aequo et 129
bono, *l. Placuit. C. de Judiciis*; ergo adhuc nullus datur contractus, vel actio stricti juris. Resp. disting. anteced. Judex semper debet judicare ex aequo et bono, justa aequitatem scriptam; hoc est, juxta formulam in Jure praescriptam, conced. juxta aequitatem cerebrinam, seu ad formulam in Jure praescriptam non attendendo, neg. anteced. et consequent. Ad *l. Placuit. C. de Judic.* respondetur per idem, conformiter dictis *Tit. 2. de Constitutionibus.* §. 16. *n.* 415. *et seqq.* Quia igitur in contractibus, et actionibus bonae fidei, amplior formula a Jure praescribitur, merito hoc nomine censentur, potestque in illis Judex ex bona fide procedere ultra expressa: secus dicendum in contractibus stricti juris, ubi arctior formula in Jure praescribitur.

Secunda differentia, atque ex praecedenti prove- 130
niens, ipsamque exemplificans, est haec: quia in actionibus bonae fidei veniunt usurae, seu interesse, et fructus a tempore morae: adeo, ut hos omnes, post commissam a possessore moram perceptos, Judex Actori in causa superanti sit adjudicaturus, *L. 3 ff. de Usuris. et l. Mora.* §. 2. *ff. eod.* In actionibus stricti juris econtra non aliter debentur usurae, nisi de usuris conventum fuerit, *l. Titius.* 26. *ff. de Praescriptis verbis.* juncta Glossa *ibid.* ♰. *Non deberi.*

Insuper stipulans fundum non consequitur fructus 131
pendentes, nisi eorum mentionem fecerit in stipulatione, utpotè quae est stricti juris: Secus est in emptione: ei enim, qui fundum emit, hoc ipso eam fructus pendentes cedunt, nisi aliud conventum sit, *l. Datio possessionis.* § *Si emptor. et l. Julianus,* §. *Si fructibus. ff. de Action. empti.* Tacentur similia.

Tertia differentia est: quia Contractus bonae fidei, 132
si dolus det causam contractui: est ipso jure nullus, *l. Et eleganter.* §. 1. *ff. de Dolo.* Intellige, nisi dolo inductus, ultro juri suo renunciare, et dolum remit-

tere, contractumque ratum habere velit. Econtra Contractus stricti juris est validus, ac ipso jure subsistit, quamvis agens ex eo possit doli exceptione repelli. Textus est *in l. Si quis cum aliter. ff. de Verb. obligat.* ac notat Glossa *fin. in c. Cum dilecti. de Emption.* et Covarruvias *in cap. Possessor de Regul. Jur. in 6. part.* 2. §. 6. *n.* 6. citans alios. Verum de hoc plura *Lib. 2. Tit. 14. De Dolo et contumacia.* §. 1. *n.* 13. *et seqq.*

133 Quaeritur III. An allata divisio in Contractus bonae fidei, et stricti juris, etiam de Jure Canonico procedat? Ratio dubitandi, ac negativam tenendi, est: Tum quia secundum Canones solum proceditur ex aequo et bono, non attentis Juris Civilis subtilitatibus, *arg. Saepe contingit.* 18. *de Restitut. spoliat.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Rigore.* Tum quia nullibi habetur textus, in quo notatur differentia de Jure Canonico inter contractus bonae fidei, ac stricti juris. Tum tandem, quia donatio secundum Jus Civile censetur esse contractus stricti juris, *l. Eum qui. ff. de Donationib.* et tamen secundum Canones accipit largam interpretationem, ut *c. Cum dilecti.* 6. *de Donation.* His tamen non obstantibus

134 Resp. I. Distinctio *inter* Contractus bonae fidei, et stricti juris, etiam procedit de Jure Canonico. Ita Covarruvias *in d. c. Possessor. part.* 2. §. 6. *n.* 5. Jason. *l. Etsi post tres. n.* 28. *ff. Si quis cautionibus etc.* Engel *h. t. n.* 20. citans ferme communem, contra Baldum, et quosdam alios. Ratio fundamentalis est: quia, quando aliquid clare decisum est in Jure Civili, et contrarium non est decisum in Jure Canonico, simulque non sumus in materia spirituali, nec in materia peccati; stamus Juri Civili etiam in Foro Canonico, ne inducatur discrepantia inter Jus Civile et Canonicum, *arg. cap. 1. de Novi operis nunciat.* et cum communi Canonistarum dictum est *in Prooemio*, §. 13. *n.* 224. *et* 225. Atqui ita fit in proposito, ut patet tum ex hactenus dictis, tum ex solutione rationum dubitandi; ergo. Accedit, quod isthaec Juris Civilis distinctio expresse videatur approbata a Jure Canonico, *in c. Cum venerabilis.* 6. *de Exceptionib.* ibi: *Cum permutatio inter contractus bonae fidei computetur*: ubi proin Glossa de actionibus bonae fidei, et stricti juris, accuratam instituit disputationem. Concordat *cap. ult. de Deposito.*

135 Nec obstant rationes dubitandi in contrarium allatae. Non prima: nam etiam Jus Civile procedit ex bono et aequo, *d. l. Placuit. C. de Judiciis*, nec tamen respicit contractus stricti juris. Deinde contractus isti non fundantur in mera subtilitate Juris Civilis, sed etiam in quadam naturali aequitate ipsis cohaerente, ob quam merentur esse *stricti juris*, seu strictae interpretationis, ut dictum *n.* 121. *et* 122.

136 Ad alteram negatur assumptum, prout liquet ex textibus Juris in favorem datae Conclusionis adductis. Ad ultimam negatur consequentia: nam *in d. c. Cum dilecti. de Donation.* sermo est de donatione facta ad pias causas; ac proinde non mirum, quod favore animae donatoris, et pro augmento cultus Divini, in ea fiat latissima interpretatio. Secus dicendum de donationibus profanis, et *inter* privatos factis, de quibus loquitur Jus Civile, ponens donationem inter contractus stricti juris.

137 Nonnulla alia circa Contractus partim videri poterunt in mea Theologia Morali *Tract.* 8. *Dist.* 1. *et* 2. per totum: partim explicari solent *in Libro* 3. *Decretalium*, *a Tit.* 14. et seqq.

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*

Cum Transactio continetur sub Pacto ut sic, ve- 1
lut species sub genere suo: merito post Rubricam *de Pactis* generaliter inscriptam, subjungitur praesens Titulus *De Transactionibus*, quem majoris claritatis gratia juvat in paragraphos dividere: unde sit

§. I.

De natura Transactionis, ejusque requisitis.

SUMMARIUM.

2 *Transactio large,*
3 *Et proprie accepta, quid? Et num. seqq.*
4 *Non valet, nisi sit de re dubia; idque declaratur.*
5 *Nec valet super sententia jam lata.*
6 *Exceptis certis casibus: et quibus?*
7 *Transactio est pactio quaedam,*
8 et 9. *Atque contractus onerosus, et innominatus.*
10 *In ea non habet locum poenitentia, sicut in aliis contractibus innominatis.*
11 12 et 13. *Tria requiruntur ad Transactionem; et quae?*
14 *Quomodo ipsa differet a Pacto gratuito, et amicabili Compositione?*
Compositio amicabilis, quae? Ibid.

Quaeritur I. Quibus modis sumatur Transactio; 2
et quid sit? Resp. I. Transactio ut sic sumitur dupliciter, videlicet large, ac proprie. Et quidem *Transactio* large ac improprie accipitur pro omni actu, quo ab obligatione receditur, et negotium aliquod inter quosdam componitur, sive id fiat litis componendae causa, sive non. In proposito tamen ea sumitur proprie ac specialiter seu prout *Transactio* vi nominis idem importat, ac *Transitum* sive recessum *ab actione*. Et sic de ipsa loquendo,

Resp. II. *Transactio* proprie accepta, est de re 3
dubia, et lite incerta pactio non gratuita. Ita Abbas *ad Rubricam. h. t.* Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 1. et communis. Atque desumitur haec definitio *ex L.* 1. *ff. h. t.* ubi dicitur: *Qui transigit, quasi de re dubia et lite incerta transigit.*

Dicitur, *de re dubia*. Nam si manifeste apparet de 4
calumnia (id est, si constet, litem tantummodo esse calumniosam, et sine ulla justa causa litigandi susceptam) aut si pars transigens certo sciat, nullum sibi jus in re competere, non valet transactio inde secuta; et si quid eo nomine datum ac receptum fuit, repetitur datum, estque restituendum non solum in Foro conscientiae (quod ex se esse notissimum, inquit Molina *tract.* 2. *de justit. et jur. disp.* 556. *num.* 1. eo quod taliter transigens, ac datum recipiens, nullum justum titulum retinendi habeat) sed etiam pro Foro externo, *l. In Summa. ff. de Condition. indebit.* ac tenet Glossa *in c. Super eo* ℣. *Dato.* et Abbas *ibid. n.* 3. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 8. Molina *cit. n.* 1. qui omnes istud intelligunt ex parte Actoris: si enim Actor transigat, sciens rem ad alterum pertinere, transactio etiam in Foro externo ipso jure est nulla, juxta *cit. l. in Summa.* Quod si autem Reus

transigat, sciens rem certo ad Actorem pertinere, tunc quidem transactio in Foro exteriori non est ipso jure nulla, Actore tamen instante est rescindenda per actionem, et replicationem doli; uti desumitur *ex l. Sub praetextu instrumentor. C. de Transact.* et tradunt proxime citati Auctores. In dubio tamen transactio praesumitur valida. Ciarlinius *Controv. For. cap.* 219. Pasqual. *De patria potest. p.* 1. *c.* 2. *numer.* 4. ubi Pratus *Annot. ad n.* 4. Rota post Pajatellum *Decis.* 41. *et* 42.

5 Dicitur ulterius, *et lite incerta.* Quia, si prius fuit lata a judice sententia, haecque nemine appellante transiit in rem judicatam, non valet transactio super ea. Glossa *in cit. c. Super eo.* ℣. *Dato. h. t.* Abbas et alii. Nam res judicata, pro veritate accipitur *l. Res judicata. ff. de Reg. Jur.* Unde *in l. Eleganter. ff. de Condict. indebit.* recte dicitur: *Si post rem judicatam quis transegerit, repetere potest; idcirco, quia placuit transactionem nullius esse momenti.* Concordat textus apertus *in l. Si causa. C. de Transactionib.*

6 Intellige, nisi forsan ignoraretur, aut incertum foret, an judicatum sit, vel an sententia valeat: ut puta, si pars adversa id ipsum neget allegata aliqua probabili causa, quae non contineat manifestam calumniam: tunc enim adhuc lis subesse censeretur, sicque transactioni locus foret, *cit. l. Eleganter.* §. *Si post rem. et l. Post rem judicatam. ff. h. t.* ac notat Bartolus *hic* §. *Videamus.* Idemque dicendum, quando a sententia per Judicem legitime lata fuit appellatum: nam appellatio suspendit sententiam, sicque ea interposita lis nondum est finita, sed adhuc durat, *d. l. Eleganter.* §. *Si post rem.* Vel quando adversus sententiam latam petitur remedium restitutionis in integrum; ut fieri potest, si Ecclesia, vel Minorennis graviter laeditur: quia etiam tunc lis evadit incerta, sicque transigi potest, *arg. cit. l. Si causa. C. h. t.*

7 Dicitur tandem in definitione transactionis, *Pactio.* Quae particula stat loco generis: nam omnis transactio est quaedam pactio, seu pactum, *c. Veniens.* 8. *h. t.* non vero econtra, caeterae autem particulae stant loco differentiae. Additur tamen, *non gratuita:* quia transacto fit aliquo dato, et retento, *c. Super eo.* 7. *h. t.* ac per hoc differt ab amicabili compositione, prout amplius patebit ex dicendis *numer.* 14.

8 Quaeritur II. Qualis contractus sit Transactio? Resp. I. Transactio est contractus onerosus, et innominatus, *Facio ut des, do ut facias* etc. hoc est, *Abstineo a lite, ut des: Do, ut abstineas a lite, et jus omne, quod in re litigiosa praetendis, mihi cedas, etc.* Ita communis. Et quidem, quod Transactio sit contractus onerosus, ex eo liquet: quia est pactio non gratuita, nec fit nisi aliquo hinc inde dato, ac retento. Quod autem ea sit contractus innominatus, patet ex *L.* 1. §. *Conventionis. ff. de Pactis;* ac tradit Glossa magna *in l. Sive apud acta. C. de Transact.* et Bartolus *ibid.* §. *Quaero secundo.* et Jason *num.* 8. asserens, hoc esse verissimum.

9 Concordant dicta superius *Tit. praec.* §. 5. *numer.* 109. *et* 110. ubi in simili dictum est, quod Permutatio sit contractus innominatus, haud obstante, quod videatur habere proprium nomen, ac sub specialibus Titulis de ea in utroque Jure agatur: quia videlicet *Permutatio* est nomen generis, non speciei, cum istud pluribus specie distinctibus contractibus sit commune. Nam pariter, *Transactio* est nomen generale ad omnem speciem tollendae obligationis, ut inquit Jason in *l. de Fideicommisso. n.* 8. *C. h. t.* et sive re dubia, aut lite incerta, fiat pactio non gratuita mediante venditione aliqua, sive interveniente locatione, aut donatione, semper retinetur nomen *Transactionis.*

Dices. In contractibus innominatis habet locum poenitentia, ut dictum *Tit. praec.* §. 5. *num.* 112. Atqui in transactione non habet locum poenitentia, ut est textus expressus *in l. Quamvis cum. C. h. t.* ergo transactio non est contractus innominatus. Resp. Majorem procedere regulariter, nihilo minus regulam illam suas pati limitationes. Ac praesertim in Transactione hoc est speciale, ut licet sit contractus innominatus, et res sit integra, tamen non detur locus poenitentiae: idque merito statutum fuit ob bonum pacis, atque ad praescindendas lites, ne videlicet lis semel per transactionem extincta, denuo instauretur. Jason *in d. l. Quamvis cum. numer.* 1. hoc intelligens non solum de transactione, quae tendit ad liberandum, sed etiam de illa, quae tendit ad obligandum, *l. Si super possessione. C. h. t.* Concordat textus *in l. Fratris tui.* et *l. Sub praetextu. C. eod.* In quo posteriori loco additur, quod transactio bona fide facta, etiam sub praetextu instrumenti de novo reperti, non possit rescindi. 10

Quaeritur III. Quae requirantur ad Transactionem? Resp. Tria ad eam requiruntur, ut patet ex ejus definitione superius allata. I. Ut fiat de re dubia. Et per hoc inter alia differt Transactio a Pacto: nam pactum potest esse etiam de re certa et indubitata, quam quis donat, remittit vel permutat; transactio autem non detur, nisi in re dubia. Unde illi vulgati versiculi apud Glossam *ad Rubricam hujus Tituli.* 11

Incerta de re transactio dicitur esse:
Sed fiunt certae pacta favore rei.

II. Ad transactionem requiritur, quod fiat super lite incerta; prout liquet ex data ejus definitione: ac *cit. L.* 1. *ff. de Transact.* Quia transactio vi nominis importat transitum, seu recessum ab actione, et *num.* 2. dictum; ac proin proprie accepta non fit de qualibet re dubia, sed de re dubia propter litem motam, vel saltem movendam: ut quando timetur lis circa aliquam rem oritura: sicque partes ad eam dirimendam antea inter se transigunt. *l. Eleganter. Si quis post ff. de Condict. indebit.* 12

III. Ad transactionem requiritur, quod non fiat gratis, sed aliquo hinc inde dato et retento, promisso vel remisso. Et haec conditio indicatur in definitione transactionis per illa verba: *Pactio non gratuita.* Spectatque ad ejus substantiam, ut colligitur tum *ex c. Super eo* 7. *h. t.* tum *ex l. Transactio. C. eod.* ubi dicitur *Transactio nullo dato vel retento, seu promisso, minime procedit.* 13

Et per hoc amplius secernitur Transactio a Pacto gratuito: simulque ea differt ab amicabili Compositione, utpote per quam gratis, sive nullo hinc inde dato, et retento, promisso vel remisso, sicque prorsus amicabiliter a lite receditur; prout notat Abbas *in c. Super eo. num.* 2. *h. t.* id probans ex textu dicti Capituli. Quamvis his non obstantibus Compositio in largiori significatione quandoque pro Transactione sumatur, et econtra Transactio pro amicabili Compositione; ut *c. Ex litteris.* 6. *et c. Veniens.* 8. *h. t.* ac notat Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 4. 14

§. II.

De rebus, super quibus potest, vel non potest fieri Transactio.

SUMMARIUM.

15 *De quibus generatim possit fieri transactio? Et num. seqq.*

Ea negat fieri in iis, quae deviant a Jure naturali, vel Divino. Ibid.

16 *Nec in illis, de quibus Jure humano prohibitum est transigere.*
17 *Transectio est salubris.*
Commendatur ille, qui execratur lites. Ibid.
18 *Transactio nequit fieri, nisi super re dubia.*
19 *Super matrimonio nequit fieri transactio, nec amicabilis compositio.*
20 *Quando per eam cliquid fieret contra vinculum matrimonii: alias secus.*
21 *In Sponsalibus de futaro valet transactio.*
22 *Super relictis in Testamento non potest transigi, nisi hoc antea inspecto etc.*
23 *Bene tamen super instrumentis, et contractibus inter vivos*
24 *Etiam ibi ad valorem transactionis sufficit, quod partes sciverint tenorem testamenti, licet istud non inspexerint.*
25 *Super alimentis in ultima voluntate relictis non valet transactio, nisi causa cognita, et accedente auctoritate Judicis.*
26 *Dummodo non intervenerit juramentum.*
27 *Et dummodo exinde conditio alimentarii fiat deterior: secus, si melior.*
28 *De alimentis praeteritis tamen libere potest transigi.*
29 *Sicut et de alimentis non mortis causa donatis, vel constitutis.*
30 *De Jure Civili licitum est transigere de quolibet crimine capitali.*
Et sanguinem suum quoquo modo redimere. Ibid.
31 *Excepto crimine Adulterii: et cur hoc?*
32 *De criminibus vero non capitalibus transigere non licet.*
33 *Nisi super crimine Falsi.*
34 *An etiam spectato Jure Canonico licitum sit transigere super crimine? Refertur sententia negativa.*
35 *Affirmativa sententia est probabilior.*

15 Quaeritur I. De quibus generatim possit fieri Transactio? Resp. I. Generatim loquendo de omnibus rebus dubiis, et litibus incertis, licitum est transigere, praeterquam iis, de quibus id Jure prohibitum reperitur. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. numer.* 3. cum communi. Et quidem constat, transactionem non valere in iis, quae deviant a Jure naturali vel Divino, aut ubicunque ex transactione, vel compositione committeret quia peccatum mortale, sive in eo remaneret; ut notat Abbas *cap. ult. n.* 10. *h. t.*

16 Insuper non valere transactionem super iis, de quibus Jure positivo humano prohibitum est transigere, patet ex eo: quia pacto privatorum Juri publico minime derogatur *c. Si diligenti. de Foro compet. et l. Jus publicum. ff. d Pactis*. Atque, ut habet Reg. 64. Jur. in 6. *Quae contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi*, cum similibus.

17 Verum quod de omnibus aliis rebus dubiis, ac litibus incertis, licitum sit transigere, desumitur *ex cap.* 1. *h. t.* Ubi transactio satis commendatur, dum dicitur esse *salubris*: sicque ob bunum pacis, et communem tranquillitatem Reipublicae, locum habere potest, ubicunque non reperitur prohibita. Unde etiam Juris Consultus commendat eum, qui execratur lites, magisque vult re carere, quam super ea litigare, *l. Item si res.* §. *fin. ff. de Alienat. judic. mutand. caus. et l. Illud quoque. ff. de Tributor. action.*

18 Resp. II. Certom nihilo minus est, quod generaliter transactio fieri non possit, nisi super dubia, de qua timetur lis movenda, ac lite incerta. Patet enim hoc ex ipsamet Transactionis definitione, ac dictis supra §. 1. *n.* 4. *et* 11. *et* 12. ubi hoc ipsum amplius probatur, atque allatis exemplis declaratur. Verum loquendo de nonnullis rebus in specie,

19 Quaeritur II. An super Matrimonio possit fieri transactio, vel saltem amicabilis compositio? Resp. Negative; et habetur clare decisum *in cap. ult. h. t.* Ratio est: quia causae matrimoniales sunt definiendae secundum Legem Divinam, et Canonicas Sanctiones: et, si matrimonium semel legitime contractum fuit, jam amplius dissolvi non potest; si vero illegitime, sive cum impedimento dirimente, sola partium transactione, aut amicabili compositione, reconciliari nequit.

20 Caeterum hoc dictum intellige, quando per transactionem, vel compositionem amicabilem aliquid fieret contra vinculum matrimonii, ut puta quod quis legitima uxore dimissa possit remanere cum secunda: nam hoc nullatenus est licitum. Glossa *in cit. cap. ult.* ✓. *Sacramentum. h. t.* Secus, si pro matrimonio fieret compositio: ut si illud ex defectu consensus (vel ob aliud impedimentum, super quo tamen postmodum legitima dispensatio est obtenta) ab initio fuit nullum: nam possunt partes, super hoc contendentes, sese amicabiliter componere ad contrahendum de novo; imo et Judex potest eas inducere ad sic contrahendum, ubi nullum subest impedimentum, licet ipsas nolentes cogere nequeat. Abbas *in d. cap. ult. numer.* 8. *h. t.* et alii.

21 Insuper in Sponsalibus de futuro, quando ea ab una parte asseruntur, ab altera vero negantur, valet transactio aut amicabilis compositio, per quam ea ratificantur, vel mutuo consensu dissolvuntur. Dependent enim ex libero contrahentium assensu, vel dissensu; sicque in Sponsalibus locum habet textus *cap.* 1. *de Reg. Jur.* ubi dicitur: *omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.*

22 Quaeritur III. An sit licitum transigere super relictis in Testamento, vel Codicillo? Resp. I. De relictis in Testamento, vel Codicillo, aliter transigi non potest, quam inspectis cognitisque verbis illius. Ita expressum habetur *in l. De iis. ff. de Transact. et L.* 1. *ff. Quemadmodum testamenta etc.* ubi insuper ad hoc requiritur auctoritas Judicis. Atque ita saluberrime constitutum fuit ex publici ratione. Primo, in odium haeredum Testamenta occultantium: prout notat Glossa *un. in d. l. De iis.* et Bartolus *ibid.* §. *Secundo opponitur. ff. de Transaction.* Secundo, tum ob privatam utilitatem eorum, quibus aliquid testamento relictum fuit, tum propter favorem publicum, in eo consistentem, ut ultimae Defunctorum voluntates suum sortiantur effectum, executionique mandentur, *l. Vel negare. ff. Quemadmod. testament. aperiant.* Bartolus *loc. cit.* Rota *Decis.* 226. *num.* 5. *coram Merlino*, et alii. Siquidem transactiones super relictis in Testamento antea non inspecto, sont captiosae; cum facile quis inducatur, ut modico in continenti sibi porrecto repudiet magna, quae necdum cognovit, sibique obvenirent ex laboribus alienis per ultimam voluntatem decedentis.

23 Notandum tamen, quod praesens Conclusio, simulque allegata Constitutio *cit. l. De iis. ff. de Transact.* locum duntaxat habeat in Testamentis, aliisque ultimis voluntatibus, de quibus loquitur, ob rationes proxime dictas; non item in instrumentis, atque contractibus inter vivos celebratis: quoad contenta in istis sustinetur transactio, etiam non inspectis verbis illorum. Glossa *un. in cit. l. De iis.* et Bartolus *ibid.* §. *Secundo opponitur.* et Jason *n.* 1. Rota *ubi supra*, *n.* 5. *et* 6. cum aliis.

24 Deinde loquendo etiam de Testamentis, et aliis ultimis voluntatibus, sufficit ad valorem transactionis, quod partes sciverint tenorem Testamenti, forsan a Notario vel testibus sibi relatum, etiamsi ipsum circa hoc non inspexerint. Nec obstat, quod textus

in cit. *l. de his*, expresse dicat, transigi non posse, *quam inspectis cognitisque verbis testamenti*. Nam etiam ille dicitur inspicere, qui scit, *l. Incivile. et L. Scire ff. de Legib.* Censetur enim sciens inspicere oculis intellectualibus. Bartolus, *ubi supra.* §. *Quaero extra Glossam* Jason *loc.cit. num.*15. istud confirmans ex eo: quia alias sequeretur, quod si Testamentum non esset scriptum, nunquam posset transigi de relictis in illo; quod est absurdum. Alexander *Consil.* 11.*n.* 13.*vol.* 2. Rota *cit. Decis.* 226. *coram Merlino*, *n.* 3. *et* 4. citans alios.

25 Resp. II. Etiam super alimentis ex ultima voluntate relictis non valet transactio, nisi fiat causa cognita, et auctoritate Judicis interveniente. Textus est in *l. Cum hi.* §. 1. *ff. de Transact.* ubi Bartolus, Jason, et communis aliorum. Ratio est eadem, quae supra *num.* 22. affertur: nam etiam talis transactio foret captiosa, cum illi, quibus alimenta in debita quantitate pro sua congrua sustentatione ex testamento relicta fuerunt, istud adhuc ignorantes facile inducerentur ad transigendum super minori quantitate, veluti contenti modico praesenti, et insperato eis obveniente.

26 Atque haec Conclusio procedit inprimis in transactione de alimentis Testamento relictis, quando non intercessit Juramentum. Nam, quod ajunt, dicta transactio, etiam absque auctoritate Judicis facta teneat, validaque efficiatur, si juramentum a transigentibus fuerit firmata, tradit Imola *in c. Cum contingat. num.* 95. et Abbas *ibid. num.* 30. *de Jurejur.* Covarruvias *part.*2.*in c. Quamvis pactum.* §. 6. *n.* 12. Fachineus *lib.* 3. *Controv. Jur. cap.* 21. Ciarlinius *Controv.For.cap.* 222. Surdus *de Alimentis, tit.* 8. *privileg.* 56. *n.* 59. et alii. Siquidem observatio dicti juramenti non vergit in dispendium salutis aeternae, neque in alterius redundat detrimentum; ac proinde ob reverentiam Divini Numinis, ne in vanum assumatur, perjuriique reatus incurratur, est observandum; prout in simili habetur decisum *in c. Cum contingat.* 28. *de Jurejurand. et c. Quamvis. de Pactis. in* 6.

27 Deinde data Conclusio est intelligenda de tali transactione, per quam conditio Alimentarii fit deterior: non secus, si melior; prout *in cit. l. Cum hi.* § *Eam transactionem. ff. de Transaction.* expresse subjungitur. Et ratio est: quia in prohibita transactione super relictis in ultima voluntate alimentis, Jura specialiter considerarunt favorem Alimentarii, et grave damnum ipsius, quod incurrere posset ex subtractione alimentorum: si forsan incautius super minori quota transigeret, sicque ex defectu necessariorum vitae mori cogeretur: atqui hoc periculum cessat, ubi fit melior conditio Alimentarii, hoc est, illius, cui relicta sunt alimenta; ergo.

28 Insuper Conclusio intelligenda est de alimentis futuris. Nam de alimentis praeteritis, seu quae haeres gravatus nondum praestitit Legatario alimentando, pariter libere potest transigi, *l. De alimentis. C. h. t.* Et merito: quia tunc cessat praedictum periculum vitae; cum ille, cui alimenta legabantur, interim aliunde jam sufficienter alitus fuisse supponatur, sicque alimenta illa praeterita non amplius veniant nomine alimentorum, sed cedant in purum et simplex debitum. Engel. *h. t. n.* 9. et alii.

29 Rursus, quod super alimentis, quae non mortis causa fuerunt donata, vel quae aliquis inter vivos sibi constituit, liceat etiam sine Praetoris seu Judicis auctoritate transigere, textus est *in cit. l. Cum hi.* §. 1. *ff. h. t.* ac notat Glossa *in casu, et DD. ibid.* Siquidem tunc cessat tum favor ultimarum voluntatum, tum periculum ac praesumptio captionis; cum quilibet bene tunc sibi prospicere censeatur, non minus ac in aliis contractibus inter vivos celebratis.

30 Quaeritur IV. An sit licitum transigere super crimine, dando videlicet Adversario suo pecuniam, vel aliud pretium aestimabile, ut ab accusatione ejus desistat. Resp. I. Spectato Jure Civili licitum est de quolibet crimine capitali (excepto adulterio) transigere, seu pacisci; non item de aliis criminibus publicis praeterquam de crimine Falsi. Ita desumitur (nonnullis tamen apud Fachineum *lib.* 1. *Controvers. Juris, cap.*8. discordantibus) ex *l. Transigere.* 18. *C. h. t.* ibi: *Transigere, vel pacisci de crimine capitali, excepto adulterio prohibitum non est: in aliis autem publicis criminibus, quae sanguinis poenam non ingerunt, transigere non licet citra Falsi accusationem.* Haec ibi: ubi Glossa finalis allegat illos antiquos versiculos.

Sanguinis in poenis (nisi moechus) transigit omnis:
In caeteris nulli licent, nisi crimine Falsi.

Ratio primae partis ulterior est: quia licitum est unicuique sanguinem suum quoquo modo redimere. *L.* 1. *ff. de Bonis eorum, qui ante sententiam etc.* ubi dicitur: *Ignoscendum Principes consueverunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit.* Nec immerito id Principes temporales censuerunt, quia nihil in hoc Mundo pretiosius est vita.

31 Excipitur autem in data Conclusione crimen Adulterii, non obstante, quod de Jure Civili sit capitale, *l. Quamvis.* 30. *C. ad Leg. Juliam. de adulteriis*, ibi: *Sacrilegos autem nuptiarum gladio puniri oportet.* Quem tamen textum Doctores communiter intelligunt de adulterio duplicato, vel de adulterio saepius repetito, id est, de quo Reus jam semel punitus est. Ratio autem dictae exceptionis est frequentia hujus criminis; simulque ut evitetur nota dedecoris ex parte conjugis innocentis, ejusque consanguineorum; atque impediantur alia mala, puta caedes inimicitiae, successio filii spurii in bonis conjugis innocentis.

32 Altera pars datae *num.* 30. Conclusionis, loquens de aliis criminibus publicis (id est, quorum accusatio cuilibet etiam plebejo competit) non capitalibus, ex eo suadetur. Tum quia hic cessat periculum capitis et sanguinis, adeoque transigens excusationem non meretur. Tum quia bonum commune Reipublicae postulat, ne crimina maneant impunita. Quin imo Reus circa crimen non capitale transigens, habetur pro confesso, *L. ult. ff. de Praevaricat. et L.* 5. *ff. De iis, qui notantur infam.* ubi dicitur: *Quoniam intelligitur confiteri crimen, qui paciscitur.*

33 Excipitur tamen hinc in dicta Conclusione crimen Falsi: nam super hoc de Jure Civili semper licitum est pacisci, non solum, quando irrogat poenam sanguinis, sed etiam quando eam non irrogat. Textus et Glossa *fin.* et DD. *in cit. l. Transigere. C. h.t.* Ratio est: quia crimen Falsi valde gravem infamiam irrogat, et condemnatus de Falso quasi mortuus habetur, cum nulla fides amplius ei adhibeatur: unde haec poena aequiparetur poenae sanguinis, *arg. l. Justa causa. ff. de Manumissis vindicta*, juncta Glossa. 1. *ibid.* ac notat Jason *in cit. l. Transigere. n.* 8.

34 Resp. II. Utrum etiam spectato Jure Canonico licitum sit transigere super crimine, ne videlicet quis de eo accusetur, variant Doctores. Et quidem sententiam negativam tenet Glossa *in can. Si quem.* 2. *q.* 3. ℣. *In omnibus.* Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 3. et Jason *in l. Transigere. n.* 4. *C. h. t.* cum pluribus aliis a se allegatis: quia (inquiunt) de Jure Canonico nunquam pro aliquo delicto imponitur poena sanguinis, *arg. can. His a quibus.* 23. *q.* 8. et sic cessat ratio *n.* 30. allegata.

35 Verum opposita, seu affirmativa sententia est probabilior, eamque tenet Abbas *in cap.* 1. *n.* 8. *de Collusion.*

detegend. cum aliis. Siquidem habemus aliquas poenas de Jure Canonico quasi similes poenae capitali, quando videlicet potest quis tradi Curiae saeculari, vel ubi venit imponenda poena perpetui carceris. Quia igitur in crimine Falsi, non obstante, quod poenam capitalem, aut sanguinis non inducat, transigere licet (juxta proxime dicta) eo quod infamia, quam inducit, aequiparetur poenae sanguinis; ergo spectato Jure Canonico idem dicendum de illis criminibus, quae proxime dictas poenas inducunt, cum hae aequiparentur poenae mortis. Adde dicta in simili. *Tit. 29. De Officio et potestate Judicis Delegati*, §. 1. *n.* 25. *et* 26.

§. III.

De Transactione super Beneficio Ecclesiastico, aliisque rebus spiritualibus.

SUMMARIUM.

36 *Transactio super Beneficio Ecclesiastico, dato ac retento aliquo temporali, nequit fieri.*

37 *Si datur spirituale pro spirituali, tunc in spiritualibus locum habet transactio.*

38 *Loquendo de re spirituali quoad ejus proprietatem.*

39 *Secus, ubi agitur de Beneficio Ecclesiastico quoad titulum.*

40 *Amicabilis compositio, quomodo possit fieri super Beneficio Ecclesiastico? Et num. seqq.*

41 et 42. *An, et quando in ea debeat intervenire auctoritas Superioris?*

43 *Transactio super spirituali subjectione, an valeat?*

44 *Quid, si Superior gratis eximat Ecclesiam reservata in signum subjectionis annua pensione?*

45 *Transactio super annexis spirituali, v. g. super Jure patronatus, non valet, si fiat interveniente temporali.*

36 Quaeritnc I. An sit licita Transactio super Beneficio Ecclesiastico, aliisque rebus spiritualibus? Resp. I. Transactio super Beneficio Ecclesiastico, vel alia re spirituali, de qua litigatur interventu rei temporalis vicissim datae remissae vel promissae, fieri nequit absque labe simoniae; bene tamen gratuita, et amicabilis compositio. Ita communis; et habetuc expressum in c. *Super eo 7. h. t.* ibi: *Transigi super re sacra, et litigiosa non potest: ut enim res sacrae, ut possideantur aliquo dato vel retento, sive promisso, speciem credimus habere simoniae. Alias si gratis et amicabiliter inter se litigantes componant, sacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.* Concordat textus *in c. Constitutus 4. h. t.* ubi pariter transactio super Beneficio facta, etiam cum juramenti interpositione, reprobatur, atque irrita declaratur veluti speciem continens simoniae, cum similibus.

37 Resp. II. Nihilo minus in spiritualibus non ex toto reprobatur transactio, sed tunc, cum temporale datuc pro spirituali: secus: si datur spirituale pro spirituali; ut puta, si Decimae litigiosae pro pacte pec transactionem dividantur, vel si Clerici pro jure decimandi controverso sese obligent ad ministranda Sacramenta, et hujusmodi. Ita communis: quia tunc cessat ratio simoniae. Idem patet ex eo quia spiritualia possunt ad invicem permutari: *c. Ad quaestiones. de Rerum permutat.* ergo pariter in eisdem transigi potest.

38 Verum Glossa *in c. Super eo.* ℣. *Super re sacra. h. t.* et Abbas *ibidem* notabilem afferunt datae Conclusionis limitationem, atque inter ipsa spiritualia distinctionem. Aiunt enim, allatam doctrinam procedere, quando agitur, seu contenditur de re spirituali quoad ejus proprietatem; ut quando oritur controversia super decimis, et jure patronatus, aut quando Praelati litigant super Ecclesia quadam, ejusque proprietate: tunc enim poterit intervenire transactio, compensando unam rem spiritualem largitione, vel cessione alterius rei seu juris spiritualis proportionati.

39 Secus est dicendum, quando agitur super Beneficio Ecclesiastico quoad titulum, seu ut quis recipiatur ad Beneficium, vel Praelaturam aliquam: nam tunc transactio privata auctoritate (nisi videlicet accedat Superioris auctoritas, juxta dicenda *n.* 42.) intervenire non potest etiam dando, vel remittendo aliud spirituale. Ratio est: quia titulus Beneficii non potest acquiri per transactionem, sed solum auctoritate Superioris, ac per Canonicam institutionem; ut *c. Ex frequentibus. 3. de Institut. et cap. 1. de Reg. Jur. in* 6. ibi: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine institutione Canonica obtineri*, cum concordantiis. Et ob hanc etiam causam illicita est permutatio Beneficiocem, seu Praebendarum, si fiat auctoritate privata; de quo plura superius *Tit. 9. De Renunciatione.* §. 4. *n.* 82. *et seqq.* Sed mox

40 Quaeritur II. Quomodo super Beneficio Ecclesiastico possit fieri amicabilis compositio, juxta *cit. c. Super eo h. t.* quod expresse loquitur *de Beneficio Ecclesiastico in litigium deducto*, prout patet ex ejus initio? Ratio dubitandi desumitur ex proxime dictis: quia Beneficium Ecclesiasticum licite non obtinetur sine institutione canonica; ergo neque pec amicabilem compositionem.

41 Resp. cum Abbate *in cit. c. Super eo. n. 2. h. t.* et aliis, id imprimis fieri posse, si partes conveniant, ut aliqui periti videant jura partium, quorum consilio promittant acquiescere: vel, si unus ad preces alterius vult discedere a lite, tanquam jus non habens. Et quidem in hujusmodi compositione amicabiliter et gratis facienda super Beneficio, non requiritur auctoritas Superioris: nisi forsan alter per talem compositionem dimittat Beneficium a se possessum, in quo casu vel de necessitate; vel saltem pro majori securitate, adhibendam esse auctoritatem, jam supra *Tit. 9. de Renunciatione* §. 1. *num.* 18. *et* 19. dictum fuit.

42 Deinde lis Beneficiaria per amicabilem compositionem ita sopiri potest, ut ex una parte retento Beneficio, alteri parti detuc aliud Beneficium, dummodo Superioris auctoritas accedat; non obstante, quod conventio, a partibus initium caeperit. Ratio est: quia unum spirituale pro alio spirituali commutare, suapte natura simoniacum non est; quamvis talis pactio circa Beneficia, et pensiones Ecclesiasticas, si privata auctoritate fiat, tanquam illicita, et habens speciem simoniae, Jure Ecclesiastico merito probibeatur, *c. Quaesitum. de Rerum permutat.* cum similibus; estque uberius dictum superius *cit. Tit. 9. de Renunciatione* §. 4. ferme per totum.

43 Quaeritur III. Utrum valeat transactio super spirituali subjectione? Resp. I. Transactio supec spirituali subjectione, si fiat dato vel remisso aliquo temporali irrita est, atque simoniaca. Ita communis; et patet ex *c. Praeterea quarto.* 10. *h. t.* ubi transactio illa, per quam Capella pro exemptione a subjectione Matricis Ecclesiae tenebatur solvere quendam annuum censum, judicatur iniquitatem simoniacam continere, ac proinde non valere. Revera enim talis subjectio est quid spirituale, atque ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinens; sicque causa litis sopiendae nequit remitti sub pacto recipiendi annui census, qui est quid temporale. Secus foret, si transactio super subjectione spirituali

fieret dato, remisso, aut retento aliquo spirituali. Abbas in cit. c. *Praeterea quarto num.* 2. et patet ex dictis supra *n.* 37. *et* 38.

44 Deinde, quando Superior simpliciter et gratis vult Ecclesiam sibi subjectam eximere, potest non quidem praetextu alicujus transactionis, sed in signum subjectionis retinere pensionem Ecclesiae majori annuatim solvendam, absolvendo eam ab alia subjectione; ut c. *Constitutus*. 6. *de Religios. Domib.* ac notat Glossa *in d. c. Praeterea quarto* §. *Censum.* et Vivianus *ibid. h. t.*

45 Resp. II. Insuper super rebus spirituali annexis, v. g. super Jure patronatus, non valet transactio, si fiat interveniente aliquo temporali. Ita Jo. Andreas, et Abbas in c. *Praeterea quando.* 9. *h. t.* Barbosa *ibid. in Collectan.* n. 1. Vivianus *de Jure patronat. part.* 2. *lib.* 9. *cap.* 3. Ciarlinius *Controv. Forens. cap.* 107. et alii. Idque desumitur inprimis ex textu *cit. c. Praeterea quando. h. t.* ubi Papa consultus respondet, quod transactio facta ad sopiendam litem, ortam super Jure patronatus, non valeat, vi cujus Laicus obtineat jus praesentandi, et Clerici novam vel majorem portionem, sive censum in Ecclesia percipiant. Accedit ratio: quia etiam talis transactio videtur simoniaca: Simonia enim committitur non solum in spiritualibus, sed etiam in iis, quae sunt annexa spiritualibus; ut *can. Si quis objecerit.* 1. *q.* 3. cum similibus: nam de connexis idem est judicium, *arg. c. Translato. de Constitut.* et amplius declarat Glossa magna ibidem. Sic autem Jus patronatus v. g. est quidem spirituali annexum: unde nec potest per se vendi, *c. de jure.* 16. *de Jure patronat.*

§. IV.

De effectibus Transactionis, ejusque obligatione, si fiat per Praelatum de rebus Ecclesiae.

SUMMARIUM.

46 *Effectus spiritualis, et primarius Transactionis est, imponere finem litibus.*
47 *Per eam tolluntur omnes actiones, obligationes, probationes, instrumenta, et jura in contrarium militantia.*
48 *Nequit invita altera parte revocari ob Rescriptum Principis, vel ex praetexta instrumentorum de novo repertorum.*
49 *Transactio extenditur ad connexa et accessoria; imo et ad ignota, et quando?*
50 *Alter transactionis effectus est, parere exceptionem litis finitae.*
51 *Solvitur instantia.*
52 *Transactio an possit rescindi ob laesionem ultra dimidium. Et num. seqq.*
53 *Ecclesia, vel Minorennis, potest petere beneficium restitutionis in integrum, si in transactione graviter laedatur.*
54 et 55. *Graviter laedens alterum in transactione, tenetur in Foro conscientiae ad restitutionem; at in Foro externo datur actio de dolo, ac rescinditur transactio: quando dolus ex proposito intervenisse probatur.*
56 *Probabilius est, quod transactio etiam bona fide hinc inde celebrata, rescindi possit ob laesionem ultra dimidium. Et num. seqq.*
57 *Idque probatur multipliciter. Et num. seqq.*
58 *In Jure dolus ex proposito, et dolus re ipsa aequiparatur.*
59 *Laesio ultra dimidium aliter aestimatur in venditione, et aliter in transactione.*
60 et 61. *Proponuntur, et solvuntur rationes in oppositum.*
62 *Transactio est species alienationis, nec fieri potest de rebus Ecclesiae immobilibus aut pretiosis, absque solemnitatibus Juris.*
63 *Transactio per Praelatum, vel Rectorem Ecclesiae facta sine consensu Superioris, non obligat Successorem, sed solum transigentem.*
64 *Secus, si fuerit confirmata ex certa scientia per Sedem Apostolicam.*

Quaeritur I. Qui sint effectus Transactionis? Resp. 46
I. Praeter obligationem naturalem, quae est communis omnibus pactis legitime celebratis, juxta dicta *Tit. praeced.* §. 1. *numer.* 27. *et seqq.* effectus specialis, ac primarius Transactionis est, imponere finem litibus motis, vel movendis. Ita communis; ac desumitur tum ex *cap.* 1. *h. t.* tum ex *l. Fratris tui. C. h. t.* ibi: *Nullus etenim erit litium finis, si a transactionibus bona fide interpositis caeperit facile discedi*: cum similibus.

Infertur proinde, quod omnes actiones et obliga- 47
tiones in judicio deductae, ac probationes earum, omniaque instrumenta, et alia jura partium in oppositum militantia, per contrariam transactionem legitime interpositam tollantur, cassentur, et viribus vacuentur, juxta Jura proxime allegata. Adeo, ut transactio semel bona fide, ac legitime celebrata, invita altera transigentium parte, amplius revocari, aut rescindi non possit, *l. Cum te. C. de Transaction.*

Ampliatur hoc, ut transactio ejusmodi ne quidem 48
interveniente Rescripto Principis revocari valeat, *l. Causas. C. eod.* ubi dicitur: *Causas, vel lites transactionibus legitimis finitas, Imperiali Rescripto resuscitari non oportet.* Quin imo nec etiam praetexta instrumentorum de novo repertorum rescindi potest transactio; prout habetur decisum in *l. Sub praetextu instrumenti.* 19. *C. de Transaction.* et favet textus *in cap.* 1. *h. t.* Quod tamen intelligendum est sub limitatione *num.* 55. afferenda.

His adde, quod transactio extendatur etiam ad con- 49
nexa et accessoria, licet non fuerint in judicio deducta, *L.* 2. §. 1. *ff. Si quis cautionibus.* et *L. ult. ff. De eo, quod certo loco etc.* Bartolus in *l. Aurelio.* §. *Cajus. ff. de Liberation. legat.* Parisius *Consil.* 50. *numer.* 9. *lib.* 4. Hinc, qui de re principali transegit, de omnibus appendicibus transegisse intelligitur. Mantica *de Tacitis Conventionibus. tom.* 2. *lib.* 21. *tit.* 6. *num.* 19. citans alios. Ubi simul *num.* 17. notat, quod transactio generalis porrigatur etiam ad ea, quae quis ignorabat sibi competere, dummodo de his generaliter fuerit cogitatum: secus dicendum de iis, de quibus verisimiliter transigentes non cogitarunt; quod ex natura actionis institutae, simulque ex verbis ipsius transactionis colligi debet.

Resp. II. Alter transactionis effectus est, quod pa- 50
riat exceptionem litis finitae. Ita rursum communis; et patet *ex cap.* 1. *de Litis contestat. in* 6. *et ex l. Cum proponas. C. de Transact.* cum concordantiis. Nam Transactio dicitur *Decisio* causae, seu *controversiae*; ut habetur *cap.* 1. *h. t.* atque aequiparatur rei judicatae, juxta Abbatem *ibid. numer.* 3. Unde non habet minorem auctoritatem ad litem dirimendam, finiendamque, quam sententia, *L. Non minorem* 20. *C. h. t.* ibi: *Non minorem auctoritatem transactionum, quam rerum judicaturum esse, recta ratione placuit: siquidem nihil ita fieri fidei congruit humanae, quam ea, quae placuerunt, custodiri.*

Nec obstat, quod ex solo transactionis pacto (id 51
est, si nudo pacto fuerit celebrata absque stipulatione scriptura, vel rei traditione) de Jure Civili...

non detur actio, *l. Sive apud.*28. *C. eod.* Resp. enim, aliud esse actionem, aliud vero exceptionem: haec enim, etiam de rigore Juris Civilis, datur ex pacto nudo, licet non illa, *l. Juris gentium.* §. *Sed cum nulla. ff. de Pactis.* Unde nihil impedit, quo minus transactio pariat exceptionem litis finitae: qualis exceptio est peremptoria, et potest opponi sive ante, sive post litis contestationem, prout liquet *ex cap.* 1. *et* 2. *de Litis contestat. in* 6. Quin imo, quod secundum Canones ex pacto etiam nudo, ac proin ex transactione detur actio, patet ex dictis supra *Tit. praeced.* §. 1. *num.* 31. *et seqq.*

52 Quaeritur II. Utrum transactio ita imponat finem litibus, ut non possit rescindi ob laesionem ultra dimidium? Celebris est haec quaestio inter Doctores, et graves in utramque partem militant rationes; uti videre est apud Jasonem *L. Si quis cum aliter. n.* 13. *et seqq. ff. de Verb. obligat.* Andr. Fachineum *lib.* 2. *Controversiarum Juris*, *cap.* 26. et alios. Verum ut certa ab incertis separentur,

53 Resp. I. Si Ecclesia, vel Minorannis, graviter laedatur in transactione, certum est, quod possit implorare Judicis officium, petendo beneficium restitutionis in integrum, et hac ratione rescindi transactio ob laesionem ultra dimidium. Ita Glossa *fin. in c. Cum causa de Emption. et vendit.* cum communi. Idque patet *ex L.* 1. *C. Si adversus transactionem* etc. ubi dicitur: *In integrum restituta pupilla rescindi transactionem, vel divisionem placuit.* Idemque procedere in Minoribus propter aetatis auxilium, atque in Ecclesiis, et aliis beneficio restitutionis gaudentibus, patet tum ex Rubrica, tum *ex L.* 2. *C. eod.* ubi fit mentio de Minoribus.

54 Resp. II. Insuper graviter laedens alterum in transactione, non solum tenetur pro Foro conscientiae ad restitutionem rei injuste acceptae, ut est certum; sed insuper contra eum in Foro externo datur actio de dolo, ac rescinditur transactio, quando dolus ex proposito intervenisse probatur. Patet hoc tum *ex L.* 2. *et seqq. C. de Dolo malo.* ubi generaliter de dolo conceditur actio. Tum etiam *ex l. Qui cum tutoribus.* § *Qui per fallaciam. ff. de Transact.* ubi pro ratione hujus affertur: quia dolo circumventus *non tam paciscitur, quam decipitur.*

55 Unde, quamvis transactio bona fide hinc inde finita non rescindatur sub praetextu instrumentorum de novo repertorum, *l. Sub praetextu instrumenti.* 19. *C. h. t.* Illico tamen ibidem subjungitur, quod si adversarius meus per se, vel per alium, mihi instrumenta, quibus veritas argui potuisset, subtraxisse, sicque me ad transigendum coegisse probetur, de dolo actio mihi competat, atque transactio rescindatur. Et haec sunt certa, et communiter recepta: major difficultas est de transactione bona fide hinc inde peracta, ex qua tamen laesio ultra dimidium intervenit; pro cujus resolutione,

56 Resp. III. Probabilius est, quod transactio etiam bona fide hinc inde celebrata, rescindi possit ob laesionem ultra dimidium. Ita Abbas *c. Cum causa. numer.* 7. *et* 8. *de Emption. et vendit.* Bartolus *l. Si quis cum aliter.* num. 4 *ff. de Verb. obligat. et l. Rem majoris. num.* 9. *C. de Rescindend. vendit.* Fachineus *cit. lib.* 2 *cap.* 26. allegans Rotam Romanam *in part. novissimar. Decis.* 102. *numer.* 2. et plures alios; et Engel *h. t. numer.* 14. contra Glossam *fin. in cit. c. Cum causa. de Empt. et vendition.* Jason *ubi supra*, et non paucos alios.

57 Ratio est. Tum quia is, qui ita enormiter, sive ultra dimidium deceptus est, non videtur habuisse animum deliberandi, seu taliter transigendi, ut notat Abbas *loc. cit.* et favet textus in allegata *l. Qui cum tutoribus. ff. h. t.* Tum quia *in cit. c. Cum causam. de Empt. et l. Rem majoris. C. de Rescindend. vendit.* rescinditur venditio, in qua intervenit laesio ultra dimidium; ubi hujus ratio redditur: quia istud *humanum est*: idem ergo dicendum in transactione ob laesionem ultra dimidium, quia et istud humanum est. Accedit textus notabilis *in l. Si superstite. C. de Dolo*, ubi filia emancipata, et cum patre bona fide transigens, si laesa est immodice, habet actionem in factum contra patrem; ergo, cum hic sit sermo de actione bona fide celebrata, simulque Imperator totam vim ponat in laesione immodica (qualis juxta omnes, est lesio ultra dimidium) etiam transactio bona fide inita, ob talem laesionem est rescindenda.

Confirmatur id ipsum: quia in Jure dolus ex proposito, et dolus re ipsa, aequiparantur, *arg. l. Si quis cum aliter. ff. de Verb. obligat.* ibi: *Idem est, etsi nullus dolus intercesserit stipulantis, sed ipsa res in se dolum habeat*; et tradit Covarruvias *in c. Quamvis. part.* 3. §. 4. n. 5. *de Pactis in* 6. Gailus *lib.* 2. *Practic. Observat.* 147. *n.* 11. Fachineus *cit. cap.* 26. §. *Movet secundo*, allegans alios. Atque ex laesione ultra dimidium, dolus re ipsa apparet, atque praesumitur, *l. Omnes.* §. *Lucius. ff. Quae in fraudem creditor.* ac notant citati Auctores cum communi: ergo sicut ob dolum ex proposito (juxta dicta *n.* 54. *et* 55.) ita et ob dolum re ipsa, sive ob laesionem ultra dimidium, rescinditur transactio. 58

Solummodo hic notandum est cum Bartolo, Abbate, *ubi supra*, et aliis hanc sententiam tenentibus, quod sit differentia quoad modum aestimandi laesionem ultra dimidium in venditione, et in transactione. Ibi enim consideratur verus valor rei venditae pro tempore venditionis: econtra in transactione non attenditur valor rei controversae, quantus erat in veritate, sed quantum valebat res illa habito respectu ad incertum litis eventum. Unde, quia dubius est litis eventus, *l. Quod debetur. ff. de Peculio.* hoc totum pendet ex arbitrio boni Viri, inspecta qualitate dubii eventus litis hoc determinantis; et ille, qui conqueritur, se enormiter, seu ultra medietatem fuisse laesum, tenetur hoc probare. Quod quia est difficillimum propter incertitudinem victoriae, praesens Quaestio adeo controversa raro in praxi locum habere potest. 59

Objicies majoris claritatis gratia contra tertiam Conclusionem. Transactio, et res judicata paris sunt auctoritatis, atque aequiparantur, *l. Non minorem. C. h. t.* atqui res judicata nunquam rescinditur; ergo nec illa. Accedit, quod eo ipso, quod a lite per transactionem receditur, magnum commodum reportetur, eo quod dubius sit litis eventus, ut dictum: unde ipsa transactio etiam per instrumenta de novo reperta, non rescinditur, *l. Sub praetextu. C. h. t.* Quin imo *in l. Lucius.* §. *fin. ff. Ad S. C. Trebellian.* juncta Glossa *ibid.* dicitur, quod si est transactum, non possit contraveniri, etiamsi postea appareat, quadruplo plus fuisse debitum. Taceantur similia. Resp. inprimis generaliter, haec et alia hujusmodi procedere, quando quis sciens ac volens, ob bonum pacis, seu incertum litis eventum, super minori summa transigit; nam *scienti et consentienti non fit injuria, neque dolus*, juxta Reg. 27. Juris in 6. Secus, ubi ignoranti supervenit deceptio, seu laesio ultra dimidium, ut probant rationes Conclusionis. 60

Resp. ulterius ad singula in particulari. Et quidem primum non urget: nam *l. Non minorem C. h. t.* procedit in transactione, in qua non intervenit dolus: talis autem saltem re ipsa intervenit, quoties fit laesio ultra dimidium. Ad alterum dicitur, esse quidem dubium litis eventum, Conclusionem tamen nostram loqui in casu, quando postea dignoscitur, intervenisse laesionem ultra dimidium habito 61

respectu ad incertum litis eventum: unde nihil inde sequitur contra ipsam. Ad *l. Sub praetextu. C. h. t.* patet ex dictis *num.* 54. *et* 55. nam etiam in nostro casu intervenit dolus, si non ex proposito, saltem re ipsa, ut dictum *n.* 58. Ad *l. Lucius. §. fin. ff. Ad S.C. Trebellian.* respondetur, ut ad primum. Aliae responsiones majoris indaginis possunt videri apud Fachineum *loc. cit.* et Engel *h. t. n.* 14.

62 Quaeritur III. Qua ratione valeat, atque obliget transactio facta per Praelatum de rebus Ecclesiae? Resp. I. Transactio est species alienationis: unde, sicut res Ecclesiae immobiles, vel pretiosae, absque solemnitatibus jure requisitis alienari nequeunt, ut habetur *in Extravag. Ambitiosae. de Rebus Ecclesiae non alien.* ita neque transactio super iisdem facta tenet. Secus dicendum de mobilibus non pretiosis, seu parum valentibus, aut quae servando servari non possunt: imo etiam prior pars patitur nonnullam limitationem. Unde

63 Resp. II. Quamvis Praelatus, seu Rector Ecclesiae, non possit transigere vel componere super rebus Ecclesiae immobilibus, seu juribus spiritualibus in praejudicium Ecclesiae; ac proinde transactio facta de rebus Ecclesiae per Praelatum sine consensu Superioris non obliget Successorem: potest nihilo minus Rector Ecclesiae transigere super juribus Ecclesiae in praejudicium sui ipsius, ita quod transactio teneat toto tempore, quo Ecclesiam possidebit. Ita colligitur *ex c. Veniens.* 8. *h. t.* et notat Abbas *ibid. numer.* 1. et Fagnanus *numer.* 2. cum omnibus. Rationem hujus reddit Pontifex ibidem sequentibus verbis: *Cum alias transactio inter personas facta potius, quam inter Ecclesias videatur: nec pacta inter alios acta aliis obesse patiamur.* Sicque transactio, v. g. de solvenda duntaxat tertia parte decimarum (de qua ibidem est sermo) per Rectorem Ecclesiae cum Monasterio quodam inita, valet quidem in praejudicium dicti Rectoris, et quamdiu tenebit Ecclesiam, etiamsi Superioris auctoritas non intercesserit; sed non obligat Successorem, cum sit mere personalis, sicque cum persona extinguatur. Simile quid habet Concilium Trident. *Sess* 6. *cap.* 5. *de Reformat.* ubi inter alia provide decrevit, ut *Capitula Cathedralium nullis concordiis, quae tantum suos obligent auctores, non etiam successores, tueri se possint,* quo minus a suis Episcopis juxta Canonicas Sanctiones visitari valeant.

64 Resp. III. Nihilo minus transactio personalis super rebus Ecclesiae fit realis, et obligat Successores, si fuerit per Sedem Apostolicam confirmata: dummodo tamen confirmatio non fuerit in forma communi, sed ex certa scientia. Ita desumitur *ex cit. c. Veniens. h. t.* juncta Glossa *ibid.* ✠. *Confirmatam.* et sequitur Fagnanus *in d. c. Veniens. numer.* 3. *h. t.* citans alios; ac Rota *Decis.* 2. *et* 44. *part.* 4. *Recent.* quam allegat Turricellius *De rebus Ecclesiae non alienand. cap.* 9. Nam Papa potest facere, ut transactio, quae nulla est, sit aliqua, *arg. c. Cum Apostolica. De his, quae fiunt a Praelat.* ergo multo magis potest efficere, ut sit alia, nempe ut ex personali fiat realis: quia plus est, de nihilo aliquid facere, quam de aliquo aliud. *arg. c. Revera. de Consec. dist.* 2.

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1. Quando lis inter partes suborta, per pacta vel transactiones nondum fuit sopita, sed Judicis sententia mediante Processu judiciario postulatur, et expectatur: ante omnia necesse est, ut litigatori idoneos sibi Advocatos, et Procuratores ad causam instituendam, atque prosequendam inquirant et constituant: adeo quidem, ut si pars aliqua vel ob inopiam, vel ob potentiam adversarii, Advocatum habere nequeat, Judex idoneum dare tenetur; ut *cap.* 1. *de Offic. Judic.* et *L.* 1. *§. Ait Praetor. ff. h. t.* estque jam alibi dictum. Unde merito post Rubricas de Pactis, et Transactionibus, agitur in hoc et sequenti Titulo, de Advocatis et Procuratoribus. Proinde sit.

§. I.

De munere, et potestate Postulandi.

SUMMARIUM.

2 *Postulare late,*
3 *Et stricte, seu quantum ad propositum, quid?*
4 *Postulantes alio nomine dicuntur Advocati etc.*
5 *Consulens in loco privato, non potest dici Postulare.*
6 *Munus postulandi est publicum, atque honorificum. Et num. seqq.*
Advocati aequiparantur militibus. Ibid.
7 *Procuratoris officium est vile, privatum et onerosum.*
8 *Postulare, seu Advocatum agere possunt omnes, quibus id non reperitur interdictum.*
9 *Successu temporis istud est restrictum ad peritiam Juris habentes.*
10 *Et quid hodie servetur ex Recessibus Romani Imperii?*
11 et 12 *Aliqui de Jure communi prohibentur in totum postulare.*
13 *Aliqui pro aliis non possunt postulare, bene tamen pro se ipsis. Et num.* 11.
14 *Aliqui et pro se, et pro conjunctis personis postulare possunt, non vero pro aliis.*
Conjunctae personae, quae dicuntur? Ibid.
15 *Clerici in Sacris, vel Beneficiati, in Foro saeculari postulare non possunt, nisi etc.*
16 *Bene tamen Clerici in minoribus Ordinibus constituti, si Beneficium non habeant.*
17 *In Foro Ecclesiastico potest etiam Clericus in Sacris, aut Beneficium habens, pro aliis patrocinari.*
18 *Dummodo non sit Sacerdos etc.*
19 *Pro se, aut Ecclesia sua, vel pro miserabilibus personis possunt Clerici in Sacris, ac Beneficiati, in Foro saeculari postulare, seu Advocatum agere.*
20 *Miserabiles personae, quae?*
21 *In causis criminalibus, ubi agitur de poena sanguinis, Clericus omnino abstineat a postulando.*
22 *Etiam ex parte Rei, et ad hujus defensionem.*
23 *Clericus non potest contra Ecclesiam, in qua Beneficium habet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator existere; alioquin spoliatur Beneficio.*
24 *Monachi, aliique Religiosi, non possunt Advocatum agere in judicio.*
25 *Nisi pro utilitate sui Monasterii, et accedente licentia Praelati, copulative.*
26 *Fratres Minores nec possunt personaliter assistere Advocatis, dum ipsorum negotia temporalia agitantur in Curiis.*

Quaeritur I. Quid, et quale munus sit Postulare? 2
Resp. I. *Postulare* late loquendo idem est, ac petere aliquid, seu animi sui desiderium exponere. Atque in hoc largiori sensu ly *Postulare* non solum in communi modo loquendi frequenter accipitur, sed etiam superius in Titulo, *De Postulatione Prae-*

latorum inscripto: haec enim aliud non est, quam alicujus personae ad Dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensative admittere velit. Verum de *Postulando* in hac largiori acceptatione impraesentiarum non agitur: unde

3 Resp. II. Quantum ad propositum, et strictius loquendo, *Postulare est desiderium suum, vel amici sui, in Jure apud eum, qui jurisdictioni praeest, exponere, vel alterius desiderio contradicere.* Ita habet textus expressus *in L.* 1. §. *Postulare. ff. de Postulando.* estque communis. Ubi ly *desiderium suum, vel amici sui exponere*, ad Actorem, seu ejus Advocatum pertinet: ly autem, *vel alterius desiderio contradicere*, spectat ad Reum, ejusque Advocatum. Vallensi *h. t. n.* 1.

4 Dicitur etiam, *desiderium suum, vel amici sui.* Ad indicandum, quod non solum pro se possit quis postulare, allegando coram Judice rationes, sive in Jure, sive in facto consistentes, quae negotio et causae suae expediant: sed hoc ipsum etiam praestare valeat pro alio. Et quidem postulantes alieno nomine, sive pro alio, communiter dicuntur *Advocati, Patroni causarum, Oratores et Causidici*: eo quod in judicio dicant causam sui Clientuli, et pro eodem postulent, desiderium ipsius exponentes, aut alterius desiderio contradicentes.

5 Et additur *in Jure*, hoc est, in judicio, sive in loco, in quo solet jus reddi, ut explicat Glossa *ibid.* ℣. *In jure.* Et per hoc concluditur, quod ille, qui duntaxat in loco privato, ut puta in cubiculo, cuipiam consulit, seu causam ipsius adjuvat, non possit dici *Postulare*, seu Advocatum agere: quia nimirum hoc non facit in judicio. Unde ulterius sequitur, quod ille, qui a Jure prohibetur postulare, non idcirco prohibeatur consilium dare.

6 Resp. III. Munus postulandi est publicum, atque honorificum, ad quod non admittuntur nisi probi et habiles. Ita communis. Idque patet ex *l. Advocati.* 14. *C. de Advocatis divers. judicior.* ubi inter alia encomia, Advocati militibus aequiparantur: nam per eos quasi per milites, vita, spes, et patrimonia hominum periclitantium defenduntur: unde *in l. Sancimus, Advocatis*, *et seqq. C. eod.* diversa Advocatis privilegia conceduntur, de quibus Juristae.

7 Hinc Glossa *in L.* 1. ℣. *Certis personis. ff. h. t.* notabile ponit discrimen inter Advocatum, et Procuratorem. Ait enim, quod Advocatum esse, sit honor: nam laudabile, vitaeque hominum necessarium est Advocationis officium, quod maxime principalibus praemiis oportet remunerari, *L. Laudabile. C. de Advocatis diversor. judicum.* et concordant Jura proxime citata. Econtra Procuratorem esse, est onus: quia officium Procuratoris est vile et privatum, atque onerosum, *arg. l. Si quis* 34. juncta Glossa *fin. C. de Decurionib lib.* 10. ubi proin Consiliarii prohibentur sub gravibus poenis, constitui ac fieri procuratores, *ne existimationem suam servili obsecundatione damnent*, ut loquitur textus. Atque ex hoc discrimine sequuntur plures aliae differentiae inter utrumque, de quibus infra *Tit. seq.* §. 1. *numer.* 7. *et seqq.*

8 Quaeritur II. Quinam postulare, vel Advocatum in Judicio agere prohibeantur? Resp. I. Postulare, seu Advocatum agere possunt omnes, quibus id in Jure non reperitur interdictum. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. numer.* 2. Speculator *tit. De Advocat. numer.* 1. et alii. Nam Edictum de postulando prohibitorium est, sicut et illud de Procuratore constituendo, *l. Mutus.* §. 1. *ff. de Procuratorib.* Et illud de Testibus *L.* 1. *ff. de Testib.* Ac proinde, quicunque non prohibetur expresse, per consequentiam admittitur, *c. Cum apud Sedem.* 23. *de Sponsalib.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Prohibitorium.*

9 Caeterum licet antiquitus moris fuerit, ut cuivis de Jure non prohibito, et studiorum suorum fiduciam habenti, aut saltem factorum peritia pollenti, postulare et Advocatum agere licuerit, *arg. L.* 2. *C. de Postulando*, juncta Glossa ibidem, ut notat Zoesius *num.* 3. *ff. h. t.* Nihilo minus successu temporis non alii Advocatorum officio sociari permissi fuerunt, nisi qui de peritia Juris competens Testimonium accepissent, *l. Nemini. C. de Advocatis diversor. judicior.*

10 Addit Engel. *h. t. num.* 8. quod hodie de Recessibus Romani Imperii, et consuetudine generali omnium fermo majorum Tribunalium, advocare non permittantur, nisi qui gradum saltem Licentiatus in Jure, et specialiter facultatem avocandi a Judice obtinuerint: imo quod in multis locis etiam Libelli partium non recipiantur, nisi sint subscripti ab aliquo approbato Advocato. Idque ex eo factum videtur, ne alioquin advocationis officio temere se ingerant, qui justitiam causae vel ob imperitiam, vel ob malitiam forte minus expendunt, sicque grave suis Clientulis damnum inferre possunt. Si tamen aliquis pro se, seu in propria causa postulare, atque Advocati vices supplere velit, admitti solet; sibi tamen imputet, si quid minus bene exponendo detrimentum patiatur.

11 Resp. II. Generatim loquendo, de Jure communi quidam in totum postulare prohibentur; quidam pro se solum postulare possunt, non vero pro aliis; quidam et pro se, ut pro aliis, sed certis duntaxat personis, hoc est, pro conjunctis, non item pro caeteris postulare permittuntur. Ita habetur expressum *in can. Infames.* 3. *q.* 7. *circa initium*, et *L.* 1. §. 1. *ff. h. t.* ubi in progressu singula membra declarantur.

12 Et quidem inprimis in totum postulare prohibentur illi, qui sunt minores septendecim annis; idque ob judicii infirmitatem. Item omnino surdi, cum nequeant Judicis verba audire; sicque in manifesto periculo existant, ne non audito Decreto ipsius, quasi non obtemperassent, veluti contumaces condemnentur. His addi possunt amentes et furiosi, eo quod usum rationis non habeant.

13 Deinde inter illos, qui pro aliis postulare prohibentur, licet possint pro se ipsis, numerantur foeminae, ne contra pudicitiam sexui convenientem alienis causis, ac officiis civilibus et publicis, sese immisceant, nisi forsan mater sit, tutrix in causa filii, quia tunc per se ipsam posset stare in judicio, ut pro filio postulare, *argumunt. cit. can. Infames.* 3. *quaest.* 7. ut *Puto autem ff. h. t.* ac notat Pirhing *h. t. numer.* 4. Insuper pro aliis propter turpitudinis notam postulare prohibentur, qui muliebria passi sunt, nisi forte per vim stuprati probentur: item qui capitali crimine, vel calumniae causa publico judicio condemnati sunt: vel qui operas suas locaverunt, ut cum bestiis depugnarent in arena. Textus est *in cit. can. Infames. et L.* 1. *ff. h. t.* Huc, spectato Jure Canonico, pertinent Excommunicati, *c. Intelleximus.* 7. *de Judiciis*, juncta Glossa *ibid.* ℣. *Conveniri.*

14 Tandem in tertio ordine ponuntur illi, qui ut infames notantur: isti enim pro se, et pro conjunctis duntaxat personis postulare possunt, non autem pro aliis, etiamsi adversarius eos postulare patiatur, *l. Quos prohibet. ff. h. t.* Porro inter *conjunctas personas* numerantur parentes, liberi, fratres, sorores, uxor, socer, socrus, gener, nurus, vitricus, noverca, privignus, privigna, patronus, ejusque liberi; item illi, quorum tutelam cautionemque quis gerit, ut sunt pupilli, furiosi, fatui, et hujusmodi, qui recensentur *in cit. L.* 1. *et seqq. ff. eod.*

15 Quaeritur III. Utrum Clerici possint postulare, seu agere Advocatum ad lites? Resp. I. Clerici in sacris Ordinibus constituti, aut saltem Beneficium Ecclesiasticum habentes, in Foro saeculari postulare, seu Advocatum ad lites agere non possunt; nisi pro se, aut Ecclesiae sua, vel pro miserabilibus personis id fiat. Ita communis Doctorum; et habetur expressum *in cap.* 1. *h. t.* Et merito: quia nemo militans Deo, debet se saecularibus negotiis implicare, 2. *Timoth.* 2. *et cap.* 1. *Ne Clerici vel Monachi etc.* Atqui advocare coram Judice saeculari est negotium saeculare, *cit. cap.* 1. *Ne Clerici vel Monachi etc.* ergo.

16 Dicitur imprimis, *Clerici in sacris constituti, aut Beneficium etc.* Nam argumento a sensu contrario desumpto, Clericus in minoribus Ordinibus constitutus, si Beneficium non habeat, postulare, seu patrocinari potest etiam in Foro saeculari; nullo enim jure istud ei prohibitum reperitur, cum textus *in cit. cap.* 1. *h. t.* solum loquatur de Clericis, qui constituti sunt in Sacris, aut Beneficii Ecclesiastici stipendiis sustentantur. Hi siquidem partim ratione excellentiae sui status, seu Ordinis sacri, quem habent, partim ratione Beneficii Ecclesiastici, ex quo sufficienter sustentantur, coram Judice saeculari advocare prohibentur, et quantum ad propositum aequiparantur; uti liquet ex verbis *cit. cap.* 1. *h. t.* et notant ibidem Glossa, Abbas, et Fagnanus *n.* 3. citans alios.

17 Dicitur ulterius *in Foro saeculari*. Nam in Foro Ecclesiastico potest etiam Clericus beneficiatus, aut in Sacris constitutus (dummodo non sit Sacerdos) pro aliis patrocinari: argumento rursus a sensu contrario desumpto, et notat Abbas *in cit. cap.* 1. *numer.* 3. *h. t.* allegans Doctores communiter. Et hoc adeo verum est, ut Clericus in Sacris, vel beneficiatus, coram Judice Ecclesiastico possit etiam pro Laico patrocinari. Fagnanus *in d. cap.* 1. *numer.* 7. *h. t.* et Federicus de Senis *Consil.* 270. id probans ex c. *Per venerabilem. Qui filii sint legit.* ubi apparet, quod Archiepiscopus Arelatensis fuerit procurator Regis in Audientia Papae.

18 Additur notanter, *dummodo non sit Sacerdos*. Nam quia Sacerdotis est officium, nulli nocere, omnibus autem velle prodesse; non nisi pro se ipso, vel Ecclesia sua, vel (si necessitas immineat) pro personis conjunctis, aut miserabilibus, etiam in Foro Ecclesiastico postulare potest. Textus est *in cap. ult. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n.* 5. Fagnanus *n.* 4. citans Doctores communiter.

19 Dicitur tertio, *nisi pro se aut Ecclesia sua, vel pro miserabilibus personis id fiat.* In his enim tribus casibus possunt Clerici, etiam in Sacris constituti, ac beneficiati, in Foro saeculari postulare, seu Advocatum agere, saltem in causis civilibus, vel criminalibus civiliter intentatis: ut puta, quando Clericus sequens Forum Rei, convenit Laicum coram Judice saeculari ratione alicujus rei, quam ad ipsum, vel Ecclesiam, vel ad miserabilem personam, quam defendere ex misericordia et charitate desiderat, pertinere cognoscit; vel quando Clericus vult Laicum ratione delicti, seu maleficii, in se, vel Ecclesiam commissi, citra poenam sanguinis in Foro saeculari convenire; prout potest juxta *c. Cum sit generale.* 8. *de Foro compet. et cap.* 2. *de Homicid. in* 6.

20 Porro per *Miserabiles personas* generatim loquendo intelliguntur illae, super quibus natura movetur ad miserandum: uti sunt pupilli, viduae, diuturno morbo fatigati, debiles, aliique fortunae injuria miserabiles, *L. un. C. Quando Imperator inter pupillos et viduas etc.* Verum tamen hoc loco inter Miserabiles personas, pro quibus postulare cuilibet Clerico permittitur, solum veniunt eae, quae ita sunt miserabiles, *ut proprias causas administrare non possint:* prout loquitur textus *in cit. cap.* 1. *h. t.* Ubi proin Abbas *numer.* 1. et Fagnanus *ibid. numer.* 18. citans alios, merito inde concludunt, quod ponderando allegatum textum, ad hoc, ut Clericus in Sacris, seu beneficiatus, possit in Foro saeculari Advocatum agere pro Laicis, non sufficiat harum miserabilitas in habitu (dantur enim quandoque viduae, ac pupilli divites, qui aliunde sufficiunt ad causas suas administrandas) sed requiratur miserabilitas in actu; ita videlicet, quod ipsi per se non possint causam promovere: sive dein id accidat ob paupertatem, sive ob aliud impedimentum aut impotentiam, ratione cujus propria defensione carent, sicque Ecclesiastico auxilio indigent, *arg. can. Pervenit. dist.* 86. *in fine. et can. Defensionis. dist.* 87.

Notanter vero additur num. 19. in fine, *circa poenam sanguinis.* Nam in causis criminalibus, ubi venit poena sanguinis imponenda, debet Clericus omnino abstinere a postulando pro aliis, *c. Sententiam.* 9. *Ne Clerici vel Monachi etc.* Atque hoc indubitanter tenendum est, quando Clericus in causa sanguinis vult esse ex parte Actoris: idque ob metum irregularitatis, quam incurreret, si ex suo consilio sequeretur mors, aut mutilatio Rei, *can. Si quis viduam. dist.* 50. 21

Quin etiam tutius est, ut Clericus in causa sanguinis omnino non patrocinetur, ne quidem ex parte Rei, atque ad hujus defensionem: uti notat Glossa *in c. Aliquantos.* ℣. *Ad Sacerdotium. dist.* 51. et Abbas *in cap.* 1. *numer.* 5. *h. t.* Ratio est: quia facile potest contingere, ut Clericus advocatus vel propter suam imperitiam et defectu Practicae judicialis succumbat, sicque ex sua culpa Reus innocens occidatur: vel ut econtra propter astutiam suam Reus nocens absolvatur, et tunc Accusator in probatione deficiens, poenam talionis sustinere, et mori cogatur; cujus mortis causa saltem per quandam consequentiam Clericus ille fuisset, prout amplius deducit Glossa citata. 22

Resp. II. Nullus Clericus potest contra Ecclesiam, a qua Beneficium obtinet, pro extraneis Advocatus vel Procurator existere: quod si hoc facere praesumpserit, tanquam ingratus poterit Beneficio suo spoliari. Textus est *in cap. ult.* §. *Clericus. h. t.* ubi Glossa istud extendit ad casum, quo Clericus habet Beneficia in pluribus Ecclesiis: quia non potest praestare patrocinium uni contra alteram, sed debet neutram juvare, vel offendere, *arg. can. Denique.* 14. *q.* 5. vel personam Mediatoris assumere, ut addit Abbas *in cit. cap. ult. numer.* 5. Nisi forsan in una Ecclesia foret Praelatus, et in altera haberet duntaxat Beneficium simplex: quia tunc videtur, quod ratione Praelaturae possit contra aliam stare, *arg. can. Infames.* §. *Item si contra patrem.* 2. *q.* 7. Concordat textus, et Glossa *fin. in can. Si qui Presbyteri.* 1. *q.* 7. 23

Quaeritur IV. Utrum Monachi, aliique Religiosi possint postulare, seu Advocatum agere in judicio? Resp. I. Monachi, aliique Regulares, non possunt postulare, seu officium Advocatorum exercere in judicio, nisi pro utilitate sui Monasterii, et accedente simul mandato proprii Praelati Regularis. Ita habetur *in cap.* 2. *h. t.* ubi illud, quod olim *in can. De praesentium. et can. Monachi.* 16. *q.* 1. quoad propositum de Monachis statutum fuerat, etiam ad Canonicos Regulares aliosque Religiosos extenditur: idque ob paritatem rationis, cum etiam hi profiteantur tria vota substantialia Religionis. 24

Additur notanter, *accedente simul mandato proprii* 25

Praelati. Nam, ut notat Abbas *in cit. cap. 2. n. 2. et 3. h. t*, illa duo, nempe utilitas Monasterii, et licentia Abbatis, copulative requiruntur ad hoc, ut possit Monachus Advocatum agere in judicio, nedum Ecclesiastico, sed etiam saeculari: quamvis sufficere possit utilitas Monasterii saltem in consequentiam emergens; ut si tractetur causa boni amici, qui Monasterio utilis existit.

26 Quin imo in Ordine Fratrum Minorum illud habetur speciale, quod ipsi non solum nequeant esse Advocati, etiam de mandato suorum Superiorum, sed insuper non possunt personaliter assistere Advocatis et Procuratoribus ad eosdem instigandos, quando ipsorum negotia pro rebus temporalibus agitantur in Curiis; prout liquet *ex Clem. Exivi. §. Proinde. de Verb. signif.* Ratio hujus redditur ibidem: quia Fratres Minores nihil habent proprium, ne quidem in communi: atqui *ex talibus assistentiis in Curiis et instigationibus, cum de rebus agitur in ipsorum commoda convertendis, creduntur verisimiliter ex his, quae foris patent (de quibus habent homines foris judicare) in ipsis rebus Fratres assistentes aliquid quaerere tanquam suum*, prout argumentatur Pontifex ibidem; ergo nullo modo debent hoc facere, *ut et testimonium habeant ab his, qui foris sunt, ut puritati satisfaciant voti sui, ac evitetur per hoc scandalum pusillorum*, prout ibidem subjungitur.

§. II.

De obligatione Postulantium, seu Advocatorum.

SUMMARIUM.

27 *Obligatio Postulantium, seu Advocatorum, generatim quotuplex? Et n. seqq.*

28 *Qua ratione teneantur Advocati attendere ad qualitatem causae?*

Non possunt suscipere causam certo injustam, et desperatam. Ibid.

29 *Quid agendum Advocato, si causa Clientis in progressu appareat injusta, quae ab initio videbatur justa, vel saltem probabilis?*

30 *An tunc possit Clientulum inducere ad transigendum?*

31 *Advocatus qua ratione teneatur servare modum Advocandi? Et num. seqq.*

32 *Tenetur servare modestiam in advocando, ut abstinere ab injuriis.*

33 *Atque servare veritatem; et qua ratione? Et n. seqq.*

Utens falsis pro veris, Falsi crimen incurrit. Ibid.

34 *Bonus Advocatus dicit Clienti:* Si sic respondebis, perdes causam: si aliter, et contra veritatem, perdes animam.

35 *Non subtrahat adversario suae defensionis copiam, nec superfluas petat dilationes etc.*

36 *Licet possit occultare ea, quibus impediri possit Processus.*

37 *Fidelitatem tenetur Advocatus servare; et qua ratione? Et n. seqq.*

38 *Non potest prodere instrumenta, seu documenta secreta suae causae parti adversae; alioquin dicitur Falsarius.*

39 *Nequit idem esse Advocatus et Judex in eadem instantia.*

Et quid successive. Ibid.

40 *Advocatus utrique parti simul inserviens, censetur Praevaricator.*

41 *Advocatus tenetur servare moderationem in salario.*

42 *In moderatione salarii, quae sint consideranda?*

43 *Advocatus nequit pacisci de quota litis.*

44 *Cur liceat pacisci de salario, et non de quota litis?*

45 *Advocato non licet ullum contractum cum Clientulo suo inire.*

Nec Medico cum suo infirmo. Ibid.

46 *Alienas lites redimere, non licet Advocatis, nec aliis.*

47 *Et qualiter id prohibitum?*

48 *Excipiuntur hinc actiones liquidae; nam hae bene possunt vendi.*

49 *Item cessio litis per donationem facta.*

Et quid, si actio pro parte vendatur, ut pro parte donetur? Ibid.

50 *Excipiuntur etiam nonnullae aliae cessiones litis; ut quales?*

Quaeritur I. Quotuplex generatim sit obligatio Postulantium, seu Advocatorum? Resp. I. Licet multiplex sit obligatio Advocatorum, ea nihilo minus cum S. Joanne a Capistrano *Tom. 1. Tractatuum, tractat. Speculum conscientiae, intitulato. §. Restat ultimum. numer. 29. et seqq.* commode ad quatuor principalia capita revocatur, videlicet, ut Advocati attendant inprimis ad qualitatem causae: deinde servent modum advocandi, consistentem in modestia, veritate, et fidelitate: tertio, ut servent convenientiam salarii, et quarto, ut non paciscantur de quota litis, nec alium cum suo Clientulo contractum ineant. Et de his omnibus singillatim loquendo, 27

Resp. II. Imprimis itaque officium Advocati est, attendere ad qualitatem causae. Debet enim bonus Advocatus ante omnia diligenter inspicere causae sibi propositae aequitatem, vel probabilitatem, aut saltem dubietatem (nam quod Advocatus causae dubiae, seu controversae, patrocinium licite possit assumere, cum communiori aliorum, jam dixi *in Theologia Morali, Tract. 1. Distinct. 3. num. 63. et seqq.*) et quando talem viderit, eam si vult suscipiat. At vero, si causam sibi propositam cognoverit esse certe injustam, seu penitus desperatam, aut ex mendacibus allegationibus compositam, nullo modo ejus patrocinium suscipiat, sed omnino renuat. Textus est *in l. Rem non novam. §. Advocati. C. de Judiciis.* Accedit ratio: quia Advocatus, qui sciens prudensque causae injustae patrocinatur, agit contra propriam conscientiam: simulque partim cooperatur peccato alterius, qui injustam causam urget; partim injuste laedit oppositam partem, quam sciens habere justam causam, nihilo minus spe forsan lucri temporalis impugnare, et molestare non desinit. Unde etiam tenetur ad restitutionem illius damni, quod contra justitiam per ejus auxilium pars laesa incurrit. D. Thomas 2. 2. *quaest. 71. art. 3.* ut alii. 28

Quod si vero causa Clientis a principio videbatur Advocato justa, vel saltem probabilis aut dubia, sed in progressu appareat, eam esse injustam, tenetur ipsam Advocatus illico deserere, atque Clientem suum inducere, ut a lite desistat, aut cum adversario componat absque ejus damno: idque tum per *cit. l. Rem non novam. §. Patroni C. de Judiciis*; tum per rationes proxime dictas. Non tamen hujusmodi Advocatus debet causam aliis procedere, nec aliam partem juvare, aut secreta suae causae adversario revelare (haec enim omnia pugnant contra fidelitatem, quam ex officio tenetur servare suo Clientulo) sed debet causam deserere, vel eum, cujus causam agit, inducere ad cedendum, sive componendum sine adversarii damno. D. Thomas *cit. q. 71. art. 3. ad 2.* S. Joannes Capistranus *loc. cit. numer. 29.* 29

Additur notanter, *sine adversarii damno*. Nam, quando Advocatus certo novit injustitiam causae, non potest Clientulum suum, quem novit fovere injustam causam, inducere ad transigendum cum 30

altera parte. Tum quia transactio non habet locum nisi de re dubia, et lite incerta, qualis in proposito non amplius extaret. Tum quia Advocatus partem suam inducens ad transactionem post cognitam injustitiam causae suae, consulit ipsi, ut alienum rapiat; sicque non solum peccat, verum etiam ad restitutionem tenetur: quia dat causam damno, quod ex tali transactione (utpote quae non fit nisi aliquo dato et retento, vel remisso) alteri justam causam foventi emergit. Joannes Bapt. de Caccialupis *Tom. 3. Tractatuum, tract. de Advocatis. quaest. 4. numer.* 5. et alii.

31 Resp. III. Ad officium et obligationem Advocati etiam pertinet, servare modum Advocandi: alioquin talis a professione Advocatorum merito est removendus, *can. Infames. §. Arceantur. 3. q. 7. et l. Quisquis vult. C. h. t.* Consistere autem debet modus advocandi in tribus, videlicet in modestia, veritate, et fidelitate seu legalitate, ut inquit S. Joannes Capistranus *loc. cit. num.* 30. *et seqq.* Ac de his tribus singillatim agendo,

32 Quaeritur II. Qua rationa Advocatus teneatur servare modestiam, veritatem, et fidelitatem? Resp. I. Modestiam tenetur Advocatus observare, ut non procaciter, nec conviciando, aut vociferando proponat, sed agat, quod causa desiderat, et ab injuriis et maledicendi temeritate se temperet, alioquin enim impediretur honestus Justitiae processus. Quin imo, si Advocatus *adeo procax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suae imminutionem patiatur*; uti loquitur textus *in cit. §. Arceantur. et d. l. Quisquis vult. C. h. t.* Ubi Glossa, ℣. *Opinionis*, inquit, quod juxta quosdam ejusmodi procax Advocatus reddatur ipso Jure infamis; vel saltem (ut Glossa tenet) ejus opinio gravetur, et apud bonos et graves Viros imminuatur.

33 Resp. II. Veritatem tenetur Advocatus servare, ut non mentiatur, nec falsa Jura, seu falsas Leges aut Glossas alleget, neque falsa instrumenta, sive falsos testes, aut falsas rationes, probationesque adducat. Quin imo scienter utens falsis pro veris, Falsi crimen incurrit, *c. Dura saepe. et seqq. de Crimine falsi*, *et L. 1. ff. ad Legem Corneliam de Falsis.*

34 Insuper ad veritatem pertinet, ne Advocatus suadeat Clientulo, qualiter respondeat articulis, positionibus, seu interrogationibus partis adversae, contra cognitam veritatem, ut obtineat. Vae enim talibus. Bonus Advocatus dicet Clientulo suo: *Si sic respondebis, perdes causam: si aliter, et contra veritatem, perdes animam.* Jo. Andreas *in c. Praesentium. de Testib. lib.*6. Caccialupis *cit. tract. de Advocatis. quaest. 4. n.* 13.

35 Ulterius ad veritatem ab Advocatis observandam spectat, ne adversario fraudulenter suae defensionis copiam subtrahat; alioquin ipso facto ostendit, iniquam a se litem foveri, *cit. can. Infames. §. Si quis autem et litigatoribus. 3. 7. et l. Providendum. C. h. t.* Item, ne superfluas, et non necessarias dilationes petat in gravamen partis, neque superstitiosis cavillationibus innitatur, *l. Quisquis vult. C. eod. et l. Properandum. §. Illo procul dubio. C. de Judic.*

36 His tamen non obstantibus licitum est Advocato defendenti justam causam, occultare ea, quibus impediri posset Processus: sicut et in bello justo licitum est ex insidiis agere, ea quae agenda sunt prudenter occultando. Nunquam tamen licet uti aliqua falsitate, S. Joannes Capistranus *loc. cit. num.* 32. *et* 33. post D. Thom. 2. 2. *q.* 71. *art.* 3. *ad* 3.

37 Resp. III. Fidelitatem quoque (quam S. Joannes Capistranus etiam *Legalitatem* appellat) tenetur Advocatus servare, ut, in quantum justitia permittit, causam sui Clientuli foveat, et pro viribus defendat, per distinctas allegationes et rationes Jurium ea omnia proponendo in judicio, quae ad causam sui Clientis sive de jure, sive de facto faciunt, nihilque de contingentibus omittendo. Ad hoc enim vi sui officii, et recepti salarii, obligatus existit, ut *d. l. Properandum. §. Illo procul dubio. C. de Judiciis*, *et l. Advocati. C. de Advocat. diversor. judicior.* ubi Advocatorum officium paucis describendo dicitur, quod *Patroni causarum, gloriosae vocis confisi munimine, laborantium spem; vitam, et posteros defendunt.* Unde Gelasius Papa *can. Irreligiosum. dist.* 87. in simili ita scribit: *Irreligiosum prorsus et execrabile judicamus, si quisquam vel extraneos, in sua tuitione susceptos, non omni fide, et tota animi sui educaverit sanctitate.* Ubi Glossa, ℣. *Non omni fide*, inde desomit argumentum contra perfidos Advocatos, qui plena fide Clientulus non defendunt, *arg. §. Notandum. 2. q. 4.*

38 Huc etiam spectat alia Fidelitas Advocatorum, in hoc consistens, quod instrumenta seu documenta secreta causae non prodant parti adversae, nec illius argumenta debilia alteri suggerant. Quin imo Advocatus aperiens adversario secretum causae suae, aut secreta illius instrumenta prodens, dicitur Falsarius, *L. 1. §. Is qui deposita. Ad legem Cornel. de Falsis*, ac notat S. Joannes Capistranus *loc. cit. numer.* 34. Estque puniendus tanquam Falsarius, *l. Si quis aliquid. Si quis instrumentum. ff. de Poenis* Tenetur que talis ad interesse, sive ad resarciendum omne damnum parti laesae illatum, *can. Si quis de Clericis.* 12. *q.* 2.

39 Insuper non potest idem esse Advocatus et Judex in eadem instantia, sive causa: debet enim inter utrumque esse differentia personalis, *l. Quisquis vult, C. h. t.* Ubi Bartolus addit, quod etiam diverso tempore is, qui antea fuit Advocatus, non possit postea esse Judex in eadem causa, sed debeat hanc alteri delegare: nam ratione affectionis, quam haberet ad causam a se olim jam defensam, praesumptio staret contra eum. Secus foret, si prius fuisset Judex, et postea fieret Advocatus: quia tunc cessaret dicta praesumptio, nec ullum jus extat prohibens eum ab Advocatia.

40 Rursus ex eodem motivo Fidelitatis nulla ratio permittit, ut idem Advocatus ullo modo utrique parti litigantium simul inserviat in eadem instantia: necesse enim foret, ut vel secreta unius partis alteri revelaret, illamque ex propriis suis secretis documentis impugnaret; vel neutri parti specialiter assistendo, causam malitiose protraheret, contra *cit. l. Quisquis. vult. C. h. t.* Quin imo talis Advocatus in Jure censetur *Praevaricator*, saltem improprie loquendo, *L. 1. de Advocat diversor. judicior. et L. 1. ff. de Praevaricatorib.* juncta Glossa *ibid.* 8. *Praevaricator.* Nunc pergendo ad residua duo principalia capita obligationis Advocatorum,

41 Quaeritur III. Qua ratione teneatur Advocatus servare competentiam in Salario? Resp. I. Quamvis Advocato liceat vendere justum patrocinium, et Jurisconsulto rectum consilium; ut inquit D. Augustinus relatus *in can. Non licet.* 11. *quaest.* 3. *et can. Non sane.* 14. *quaest.* 5. Nihilo minus hoc ipsum debet fieri competenter, seu cum debita moderatione Salarii, *ut non ad turpe compendium, stipemque deformem haec arripiatur occasio; nam si lucro, pecuniaque capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur*; prout loquitur textus *in l. Quisquis. vult. C. h. t. et can. Infames. §. Apud Urbem. 3. q. 7.*

42 Resp. II. In moderatione Salarii quatuor praecipua sunt consideranda, videlicet magnitudo causae, quantitas laboris, facundia Advocati, et consuetudo

Fnri, seu Regionis: ac juxta haec quatuor tenetur Advocatus servare competentiam in Salario. Ita S. Joannes a Capistrann *in cit. Speculo conscientiae*. §. *Restat ultimum. num.* 35. *et* 36. Qui tamen *num.* 44. *et seqq.* recte hinc excipit miserabiles, et aliunde derelictas personas: nam his tenetur Advocatus gratis patrocinari, *ac* injusta graventur, causisque suis ex defectu Advocati cadere eogantur; prout jam supra *tit.* 32. *De officio Judicis.* §. 3. *n.* 71. dietum fuit.

43 Queritur IV. Utrum Advocatus possit cum suo Clientulo pacisci de quota litis, vel alium contractum inire? Resp. I. Cavendum vel maxime est Advocatis, atque hoc ipsum eisdem in Jure gravissime est interdietum, ne cum suis Clientulis paciscantur de quota litis (hoc est, de certa parte ejus in casum victoriae sibi attribuenda) quin imo tale pactum est omnino irritum. Ita communis. Nam propter improbitatem, qua uti posset Advocatus, talia pacta passim in Jure reprobantur; ut *l. Sumptus.*53 *ff. de Pactis. et l. Salarium. ff. Mandati.* ubi pactum de quota litis dicitur esse contra bonos mores. *Et l. Si qui. C. h. t. et cit. can. Infames.* §. *Arceantur.* 3. *q.* 7. ubi talia pacta dicantur tendere in grave damnum Litigatorum, ac ipsi Advocati sic paciscentes censentur *Depraedatores:* atque jubentur a professione Advocatorum arceri; hoc est, officio advocationis privari, *l. Si qui advocatorum. C. de Postulando.* Ubi Glossa ✠. *Arceantur*, citans alias Leges, inquit, tales ipso jure arceri a professione advocationis: verum Farinacius *port.*3. *Criminal. quaest.* 106. *numer.* 5. *et* 6. Pirhing *h. t. num.* 21. cum aliis rectius censent, ad incurrendam ejusmodi poenam privationis officii requiri sententiam judicis, saltem declaratoriam delicti: prout in simili habetur *c. Cum secundum.* 19. *de Haeretic. in* 6. estque amplius dictum *Tit.* 2. *de Constitutionibus.* §. 10. *n.* 227. *et seqq.*

44 Et si quaeras, cur liceat Advocatis pacisci de salario, ac reddendis sumptibus, *d. l. Sumptus. ff. de Pactis*, et non de quota litis? Resp. Rationem diversitatis esse: quia, si licitum foret pactum de quota litis, jam spe hujus lucri faciliter invitaretur Advocatus ad calumniandum: ut notat Bartolus *in cit. l. Si qui. C. h. t.* Nam si paciscens de quota litis non obtinuerit victoriam, nihil habebit: multum autem, si eam obtinuerit. Secus est in sumptibus, et competenti salario, utpote quod debetur Advocato fideliter serviendi, sive vicerit, sive non vicerit: sicque hinc non inducitur tale periculum promovendi calumniosos lites. Engel *h. t. numer.* 10.

45 Resp. II. Insuper non licet Advocato ullum contractum, vel ullam pactionem inire cum Clientulo (hoc est, cum litigatore illo, quem in propriam receperit fidem) sicque non potest cum ipso contractum emptionis, venditionis, vel alium celebrare. Textus est *in l. Quisquis vult. C. h. t.* juncta Glossa *ibid.* ✠. *Contractum. et cit. can. Infames.* §. *Praeterea* 3. *q.* 7. atque tradit inter alios S. Joannes Capistranus *loc. cit. numer.* 37. *et seqq.* Ratio hujus prohibitionis est: quia Clientulus, duranta lite contrahens cum Advocato facile cogeretur omnia dare propter timorem litis, sicut aegrotus Medico propter timorem mortis, *arg. l. Medicus. ff. de Variis et extraord. cognition.* Ubi idcirco in simili non valet venditio possessionum, per infirmum Medico facta: quia praesumitur extorta metu mortis, cui subjaceret infirmus, si in casu repulsae a Medico sibi irato relinqueretur.

46 Queritur V. Utrum licitum sit Advocatis alienas lites redimere? Resp. I. Generaliter loquendo, ac proinde ipsis etiam Advocatis, prohibitum est, alienas lites redimere, seu causas litigiosas aliorum dato modico pretio emere. Ita communis, et patet *ex l. Per diversas. C. Mandati et cap. ult. de Alienat. judic. mutand. caus.* Ratio hujus prohibitionis est: quia alioquin Advocati, vel alii litigiosi homines, rebus fortunisque alienis inhiantes, facile suscitarent intricatas aliorum actiones forte a principalibus nunquam intentandas: ex quo perturbaretur pax inter homines, et tranquillus status Reipublicae, imo et diversis vexationibus personae Reorum afficerentur.

Unde *in cit. l. Per diversas, et l. Ab Anastasio. C. Mandati*, ad praecavendum hujusmodi incommodis provide cautum fuit, quod si data pecunia quis litem redemerit, seu cessionem ejus in semetipsum fieri curaverit, non nisi ad quantitatem numeratae pecuniae agere possit: ac proinde, si Reus debitor succubuerit, non plus teneatur solvere emptori litis, quam is pro pretio dedit venditori, sive vero ac primaevo creditori. 47

Excipiuntur tamen hinc actiones liquidae, seu indubitatae: quales censentur illae, in quibus adversarius non negat; alioquin enim per negationem redderentur dubiae, ut inquit Glossa *in l. Per diversas. C. Mandati.* Siquidem actiones liquidae quovis modo in alium transferri, imo et vendi possunt, *l. Venditor actionis. ff. de Haeredit. et action. vendit. et l. Hominis. et l. Certi C. eod.* Glossa *in c. Ex parte.* ✠. *Sanctiones. h. t.* Engel *tit. Ut lite pendente etc. n.* 5. et alii. Nam in actionibus liquidis cessat ratio prohibitionis, *n.* 46. allata. 48

Insuper excipitur cessio litis per donationem facta: hoc est, illa, quae fit non contemplatione pecuniae, sed ex mera et pura liberalitate. Textus est in *cit. l. Per diversas.* §. *fin. et l. Ab Anastasio. C. Mandati.* In quo tamen posteriori loco hinc excluditur quaelibet fraus, quae in tali donatione contingere posset: ut, si actio pro parte vendatur, et pro parte donetur; aut si quidem titulus donationis apponatur, clam autem detur aliquid nomine pretii: talis enim simulata donatio litis nullatenus approbatur, imo in ea locum habent dicta *n.* 47. 49

Tandem excipiuntur nonnullae aliae cessiones litium: ut sunt illae, quas inter cohaeredes pro actionibus haereditariis fieri contingit; item illae, quas creditor accipit pro debito suo, et quae inter Legatarios, et Fideicommissarios, pro debitis, actionibus, vel rebus sibi relictis fieri solent; tales enim cessiones in *cit. l. Per diversas*, expresse excipiuntur, ac fieri permittuntur. Quamquam hujusmodi cessiones, seu alienationes litium, solummodo fieri possint ante judicium inchoatum: nam ubi istud semel est inchoatum, saltem per citationem, et sufficientam causae instructionem parti notificatam, dictae cessiones litium ex alio capite fieri prohibentur; quia videlicet lite pendente nihil est innovandum, *cap.* 1. *et seqq. et Clem.* 2. *Ut lite pendente etc.* 50

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
Procurator dicitur ex parte Actoris; Defensor ex parte Rei. Ibid.

Quia Procuratores similes sunt Postulatoribus, merito post Titulum *de Postulando* subjungitur praesens Rubrica *de Procuratoribus.* Quamquam haec in Digestis Juris Civilis simul inscribatur *de Procuratoribus et Defensoribus:* Procurator enim magis stricte loquendo, dicitur ex parte Actoris; Defensor 51

ex parte Rei, ut inquit Glossa *in L. 1. §. Procurator. ff. h. t.* Verum impraesentiarum. Procurator sumitur largius, videlicet tam pro eo, qui datur ad agendum, quam qui ad defendendum. *arg. cap. 1. h. t. in* 6.

§. I.

De Natora et divisione Procuratorum.

SUMMARIUM.

2 et 3. *Procurator, quid? Et num. seqq.*
4 *Procuratoris nomen est generale.*
5 *In propriis rebus nemo dicitur procurator.*
6 *Procurator quomodo differat a Negotiorum gestore, Tutore, Curatore, etc.*
7 *Et ab Advooato? et num. seqq.*
8 *Procurator administrat negotia Domini: non sic Advocatus.*
Procuratoris officium est privatum, et vile: et quid in Camera Imperiali? Ibid.
9 *Nemo invitus cogitur esse Procurator; bene tamen Advocatus.*
10 *Ille tenetur actione Mandati: non sic Advocatus.*
11 *Procurator ad lites fit dominus litis post ejus contestationem; non sic Advocatus.*
12 *Defacto plerumque Advocati partium, simul constituuntur harum Procuratores.*
13 *Procuratores ad lites, seu judiciales; et Procuratores ad negotia, seu extrajudiciales, qui?*
14 *Et quomodo differant? et num seqq.*
15 *Illi solum post viginti quinque annos, hi post 17. aetatis annum possunt deputari: et quae ratio disparitatis?*
16 *Procurator generalis, et specialis, quis?*
Simpliciter ad lites constitutus, censetur generalis. Ibid.
17 *Procurator generalis adjecta clausula* Cum libera; *et generalis simpliciter, quis?*
18 et 19. *Et quae potestas utriusque?*
Procurator Cum libera, *et Filiusfamilias habens liberam peculii administrationem, an possit donare? Num.* 18.
20 *Procurator in rem alienam, et Procurator in rem suam, quis?*
21 *Iste solum improprie dicitur Procurator.*
22 *Procurator verus, et falsus, quis?*
23 *Procuratores simpliciter constituti, et*
24 *Procuratores in solidum constituti, qui?*

2 Quaeritur I. Quid sit Procurator? Resp. I. *Procurator* juxta nominis etymologiam idem est, ac *pro alio curator*? nempe pro Domino, cujus loco, et nomine res, seu negotia sua gerit, et administrat. Usus quippe Procuratoris (inquit Ulpianus *in L. 1. ff. h. t.*) perquam necessarius est, ut, qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, saltem per alios possint vel agere, vel conveniri.

3 Resp. II. *Procurator est, qui aliena negotia mandato domini administrat.* Ita habetur in *cit. L. 1. ff. h. t.* et patet bonitas hujus definitionis declarando singulas ejus particulas.

4 Et primo quidem dicitur, *Qui*. Nomen quippe *Procuratoris* generale est, atque omnes omnino comprehendit, qui aliquam administrationem rerum alienarum gerunt, sive dein hoc fiat extra judicium, sive in judicio. Juxta quod proinde multiplex datur divisio Procuratorum, proxime declaranda.

5 Dicitur deinde, *aliena negotia*. Quibus verbis indicatur materia, circa quam Procuratoris officium versatur: nemo enim in propriis rebus, seu negotiis, procuratorem agit; quia sicut nulli res sue servire dicitur, *l. In re communi. ff. de Servitut. urban.* ita et nullus res suas procurare, sed potius tanquam dominus de ipsis disponere censetur.

6 Dicitur ulterius, *mandato Domini*. Quia per hoc differt Procurator a Negotiorum gestore, utpote qui sine mandato absentium negotia utiliter gerit, *L. 2. ff. de Negotiis gestis;* et §. 1. *Instit. de Obligat. quae ex quasi contract. nasc.* haud obstante, quod etiam Negotiorum gestor subinde in Jure vocetur Procurator, *ut l. Si quis. 58. ff. de Solutionib.* Insuper per dictam particulam Procurator distinguitur a Tutore, Curatore, et aliis hujusmodi, qui non mandato domini, sed publica auctoritate Legis, vel Magistratus, aut Testatoris aliena negotia gerunt: at vero Procurator privato Domini mandato administrat res illius. Et additur, *administrat*, ad indicandam differentiam ejus a Postulatoee, seu Advocato. Unde

7 Quaeritur II. Quomodo Procurator differat a Postulatore, seu Advocato? Resp. I. Inter Procuratorem, et Postulatorem seu Advocatum, multiplex est discrimen. Imprimis enim officium Advocati est publicum, atque honorificum, et pluribus gaudens privilegiis: at vero officium Procuratoris est privatum, vile atque onerosum; prout jam dictum *Tit. praeced. n.* 6. *et* 7. Quamquam defacto officium Procuratoris in Camera Imperiali non esse vile, sed honorabile, notet Gailus *lib. 1. Practic. Observat.* 43. *n.* 6. eo quod ibi sit Consistorium Summi Principis, scilicet Imperatoris, et Statuum; ac nullus in numerum Procuratorum recipiatur, nisi sit Doctor, aut Licentiatus.

8 Deinde Advocatus solummodo exponit in judicio desiderium suum, vel Clientuli sui, aut alterius desiderio contradicit; allegando in hunc finem merita causae, ejusque fundamenta, sive in jure, sive in facto consistentia. Procurator econtra administrat ipsas res, ac negotia sui Principalis, sive Domini, ejusque personam sustinet: et si est procurator ad lites, nomine principalis litigantis agit, sumptusque litis suppeditat, ac pro Principali in judicio comparet, sententiam excipit, et reliqua dirigit veluti administrator alterius, hoc est, principalis litigantis.

9 Tertio. Advocatus, utpote gerens officium publicum, et Reipublicae necessarium, potest compelli per Judicem ad suscipiendum patrocinium ejus, qui non habet advocatum, *arg. cap. 1. de Officio Judicis. et L. 1. §. Ait Praetor. ff. de Postulando.* Et quidem sub poene privationis officii, si tunc pro altero absque justa causa postulare recuset, *l. Providendum. C. eod.* Econtra nemo invitus officium Procuratoris, utpote vile atque onerosum, suscipere compellitur, *l. Invitus. C. de Procuratorib.*

10 Quarto. Obligatio illa, quae inter dominum et procuratorem consistere solet, Mandati actionem parit, *l. Licet in popularibus. §. Ea obligatio. ff. h. t.* Unde si Procurator quid fraude vel dolo egerit, aut cum adversario colluserit, actione Mandati tenetur, *l. Si procurator. C. h. t. et l. Si procuratorem.* 8. *ff. Mandati.* Secus est in Advocato: nam is colludens cum adversario, vel secreta suae partis ipsi prodens, tenetur de praevaricatione; ut *L. 1. C. de Advocat. divers. Judicior. et L. 1. ff. de Praevaricatorib.*

11 Quinto. Procurator ad lites seu judicia constitutus, per litis contestationem fit dominus litis; unde ab ipso potest dari alius procurator, *text. clar. cap. 1. §. Licet. de Procuratorib. in* 6. atque amplius dicetur infra §. 5. *nn.* 108. *et* 109. Secus

fit in Advocato, *arg. L.* 1. *C. de Errore Advocat.* Taceatur nonnullae aliae differantiae, de quibus Pirbing *h. t. n.* 2. et alii.

12 Notandum tamen cum Zoesin *h. t. ff. nu.* 1. et Engel *h. t. n.* 2. quod bodie plarumque Advocati partium soleant simul constitui Procuratores earum: nam facilios est partibus, tum ad parcendom sumptibus, tum ad alia incommoda evitanda, eundem habere simul et Advocatem, et Procuratorem; prout in Camera Spirensi receptum usse, refert Gailus *cit. lib.* 1. *Practic. Observat.* 44. *nu.* 8. inde concludentis, quod quia talas duplici funguntur officio, recte et inculpate utriusque muneris nomina Salaria exigant, et racipiant; per textum notabilem *in l. Iis Scholaribus. C. de Erogation. militar. annonae, lib.* 12.

13 Quaeritur III. Quae sit Procuratorum divisio, et distinctio? Resp. I. Generatim loquendo, Procuratores vel constituuntur ad judicia, vel ad negotia extra judicium pertractanda. Ita communis. *Procuratores ad judicia,* qui alio nomine vocantur *Procuratores judiciales,* sunt illi, qui aliorum vices in sustinendis judiciis gerunt, atque in his alieno nomina lites prosequuntur: et de bis in praesenti Titulo frequens occurrit mentio. *Procuratores ad negotia* (qui et *Procuratores extrajudiciales* appellantur) sunt illi, quibus negotia extra judicium gerenda demandantur: de quibus *in ff. et Cod. tit. Mandati et contra,* passim agitur.

14 Porro inter Procuratores ad lites, et Procuratores ad negotia, praeter differentiam illam, quae vi nominis importatur, aliud notabile datur discrimen. Siquidem Procurator ad negotia libera potast substituera alium procuratorem: non item Procurator ad lites, nisi post litis contestationem, et in certis casibus; de quibus fit mentio *in cap.* 1. *h. t. n.* 6. et infra §. *seq. n.* 36. *et* 38. dicetur.

15 Deinde Procurator ad negotia licite deputatur post decimum septimum aetatis suae annum; ad judicia vero Procurator deputari nequit, nisi sit major viginti quinque annis, c. *Qui generaliter.* §. *fin. h. t. in* 6. *et l. Minor.* 51. *ff. eod.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Non est.* Ratio disparitatis est: tum quia in negotiis regulariter non agitur de tam gravi praejudicio, sicut in judicialibus; unde ut in bis cautius agatur, ob majus periculum merito Jura raquirunt majorem aetatem in Procuratore ad judicia, quam ad negotia; ut inquit Vivianus *in cit. c. Qui generaliter.* §. *Licet* post Geminianum *cap.* 1. §. *Procurator. eod. in* 6. Tum quia minor viginti quinque annis gaudet beneficio restitutionis in integrum: unde ne hac occasione elusorium reddatur judicium, si forte minorennis ille Procurator (utpote qui litem fecit suam post hujus contestationem) in causa succumberet, ac postea peteret rastitui in integrum, racte non censetur esse idoneus Procurator ad lites.

16 Resp. II. Procurator ulterius dividitur in generalem, et specialem. *Generalis* est, cui universorum bonorum, siva negotiorum administratio commissa est, *l. Procurator totorum. ff. h. t.* et c. *Dilectus.* 14. juncta Glossa ℣. *Generalis. h. t.* Vel, loquendo de Procuratore generali ad litas, qui ad omnes lites tum praesentes, tum futuras, sui Principalis prosequendas constitutus est. Ubi sciendum cum Abbate *c. Non injuste. n.* 2. *h. t.* et Speculatore *tit. de Procuratore.* §. *Ratione autem formae, num.* 9. quod Procurator simpliciter constitutus ad lites, non exprimendo praesentes vel futuras, videatur constitui ad omnes, tam ad praesentes, quam futuras: quia non est major ratio de his, ac de illis: simulque locutio indefinita aequipollat universali. *Procurator specialis* econtra dicitur, qui ad certum duntaxat negotium, aut litem expediendam datus est, *L.* 1. §. *Procurator. ff. h. t.*

Rursus Procurator generalis subdividitur in eum, 17
qui taliter constituitur adjecta clausula *cum Libera:* hoc est, cum plena et libera potestate administrandi omnia, quae Domini sunt, *et l. Procurator cui.* 58. *ff. h. t.* Et in eum, qui constituitur Procurator generalis simpliciter, et sine tali clausula: ut fit *in cit. l. Procurator totorum ff. eod.*

Est autem notabilis differentia inter utrumque. 18
Nam Procurator generalis *cum Libera,* seu cui generaliter libera administratio rarum commissa est, potest omnia facera, quae Dominus ipsemet facere potest: ac proinde poterit exigere, solvere debita creditoribus, aliud pro alio permutare, novare, et alienare. Textus est *in cit. l. Procurator cui. et l. seq. ff. h. t.* et amplius declarant Glossa et Bartolus ibidem: merito tamen hinc excipientes donationem, *arg. l. Filiusfamilias. ff. de Donationib.* Ubi in simili dicitur, quod filiusfamilias donara non possit, etiamsi liberam peculii administrationem habeat, nisi ex justa causa, vel patris permissiona id fiat. *Non enim* (inquit textus) *ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat.* Idem ergo dicendum in proposito de Procuratora dato *cum libera.*

At vero Procurator generalis simpliciter, et sine 19.
Libera constitutus, nec potest transigere, *l. Mandata.* 60. *ff. h. t.* Nec pignus remittere, nisi hoc ei specialiter mandatum fuerit, *l. Si consensit.* §. *Mandatum ff. Quibus modis pignus, vel hypothec. solut.* Nec etiam res Domini mobiles, aut immobiles, absque speciali mandato alienare potest; nisi fructus, et alias ras, quae facile corrumpi possunt, *d. l. Procurator totorum. ff. h. t.*

Resp. III. Insuper Procurator datur vel in rem 20
alienam, vel in rem suam. *Procurator datus in rem alienam* est ille, qui aliena negotia de mandato Domini administrat in ejus utilitatem: et talis est proprie dictus Procurator, de quo potissimum impraesentiarum agitur. *Procurator in rem suam* dicitur, qui alienum negotium de mandato domini gerit, sed in propriam suam utilitatem, sive commodum. Ut si pater filio, vel dominus extraneo cedat actiones sibi competentes contra suos debitores, et eum constituat procuratorem in rem suam ad exercendas actiones directas: tunc enim actiones directae semper remanent penes Cadentem, sive penes partem aut dominum; cum ejus ossibus cohaereant affixae. Actiones vero utiles transeunt in Cessionarium, id est, in illum, cui facta est cessio actionum, qui proin actiones directas intentat procuratorio nomine, seu nomine alieno: sed quia hoc ipsum fit in suam propriam utilitatem siva commodum, eo quod actiones utiles sibi jam fuerint acquisitae per cessionem, hinc ipse dicitur *Procurator in rem suam.* Glossa magna *in cap.* 1. *h. t. in* 6.

Et de tali Procuratore in rem suam, fit sermo 21
in cit. cap. 1. §. *Licet. h. t. in* 6. *et l. Servum.* 33. §. *fin. et l. Si quis in rem.* 34. *et l. Procuratore in rem* 55. *ff. h. t.* cum similibus. Verum tamen illa non adeo proprie, ut prior, dicitur *Procurator;* cum potius propria, quam aliena tractet negotia, ob utilitatem inde sibi obvenientem: imo Glossa *in L.* 1. ℣. *Aliena ff. eod.* inquit, quod *Procurator in rem suam* solum dicatur improprie, non minus, ac si dicatur homo mortuus.

Resp. IV. Ulterius Procurator dividitur in 22
verum, et falsum. Ille est, qui legitimo mandato procuratorio munitus est. Falsus procurator econtra censetur, qui vel nullum mandatum habet, vel habet, sed insufficiens (ut si habeat

mandatum generale, ubi requiritur speciale) vel ad causam pendentem impertinens, aut jam revocatum. Glossa *in cap. Ex parte Decani.* ℣. *Procurator. de Rescript.* et Glossa *l. Si Procuratori falso. ff. Conditione causa data.*

23 Resp. V. Quando plures super eadem causa, prout licitum est, constituuntur Procuratores, tunc ipsi vel constituuntur simpliciter, vel in solidum. Patet hoc *ex c. Si duo h. t. in 6. et l. Pluribus ff. eod* Porro quando plures Procuratores simul constituuntur non adjecto ly *in solidum*, tunc censentur esse *Procuratores simpliciter constituti*: adeo, quod unus sine alio non debeat admitti, nec negotium sive causam ejusmodi solus valeat expedire; sed necesse sit, ut simul intersint, et quisque eorum pro sua parte concurrat; ut *cit. c. Si duo. h. t. in 6. et c. Causam matrimonii, 16. de Offic. Delegat. et l. Duo ex tribus. ff. de re judicat.* Nam forma mandati exacte est observanda, *c. Cum dilecta.* 22. *de Rescript.*

24 *Procuratores in solidum* constituti, dicuntur illi, qui dantur adjecta hac clausula *in solidum*, hoc est, in totum. Et tunc quilibet eorum se solo potest negotium expedire: ita tamen, ut melior sit conditio ejus, qui primo per litis contestationem negotium occupavit, et ipse solus postmodum admittatur, altero penitus excluso. Intellige, nisi in constitutione talium procuratorum adjectum fuerit, quod non sit melior conditio occupantis: tunc enim, si prior prae infirmitate, morte, vel alio impedimento, aut quia forsan non vult, negotium non prosequatur, nec alium substituat: potest alter suscipere, ac perficere negotium a priore inchoatum. Textus, Glossa, et DD. *in cit. c. Si duo.* §. 1.

§. III.

De iis, qui constituere, vel constitui possunt Procuratores.

SUMMARIUM.

25 *Quilibet potest constituere procuratorem, qui non reperitur prohibitus.*
26 *Idque exemplificatur.*
27 *Procuratorem ad lites nequit constituere Pupillus, vel Minor sine Tutoris seu Curatoris auctoritate.*
28 *Quid, si secus fiat?*
29 *Filiusfamilias, captus ab hostibus, vel bannitus, an constituant procuratorem?*
30 *Excommunicati non possunt constituere procuratorem ad agendum.*
31 *Bene tamen ad defendendum.*
32 *An si conveniantur ab alio, teneantur inviti procuratorem constituere?*
33 *Procurator judicialis post litem contestatam potest alium substituere.*
34 *Nisi sit prohibitus.*
35 *Aut specialis negotii qualitas non videatur id permittere.*
36 *Non vero ante litem contestatam, nisi etc.*
37 *Quando Procurator fiat dominus litis in causis, ubi summarie ac de plano proceditur?*
38 *Procurator extrajudicialis potest alium libere deputare*
39 40. et 41. *Limitatur tamen hoc in certis casibus.*
42 *Procuratores ad negotia qui possint constitui?*
43 *Procurator ad lites potest constitui, qui non reperitur expresse prohibitus.*
44 *Etiam Filiusfamilias invito patre.*
45 *Et Laicus in causis etiam spiritualibus.*
46 *Solvitur instantia.*
47 *Plures sunt personae, quae per Canones, vel Leges prohibetur constitui procuratores.*
48 *Ut Religiosi sine licentia Praelati.*
49 et 50 *Et Infames, saltem secundum Canones.*
51 *Impuberes, ac Minores septendecim annis.*
52 *Foeminae, exceptis certis casibus.*
53 *Milites.*
54 *Absentes Reipublicae causa, inviti etc.*
55 *Potentiores, alienarum litium Redemptores, Personae illustres etc.*
56 *Procurator debet constitui certus; alias non valet talis constitutio.*
57 *Idque varie probatur.*
58 *Valet tamen potestas data procuratori de substituendo alio, nulla certa persona expressa.*

Quaeritur I. Quis possit, vel non possint constituere Procuratorem? Resp. I. Generatim loquendo, quilibet potest Procuratorem constituere, qui non reperitur prohibitus. Ita communis; et habetur *l. Mutus.* 43. §. 1. *ff. h. t.* Ubi hujus ratio redditur: quia istud Edictum est prohibitorium: unde eo ipso, quod quis specialiter non reperitur prohibitus constituere procuratorem, censetur hoc facere posse; prout jam supra *Tit. praec.* §. 1. *nu.* 8. dictum fuit. 25

Hinc Procuratorem constituere potest Dominus caeteroquin habilis, sive sit praesens, sive absens, seu per nuntium aut epistolam, *L. 1. h. t.* nulla enim certa verborum solemnitas hic desideratur. Quin etiam mutus, ac surdus, eo modo quo fieri potest, ut puta nutu, aut scribendo, procuratorem dare non prohibetur, *cit. l. Mutus.* §. 1. *ff. h. t.* Insuper, quod Universitas Scholarium possit ad agendum, et defendendum, procuratorem constituere, habetur decisum *in c. Quia in causis.* 7. *h. t.* et amplius declarat Glossa *ibid.* ℣. *De jure communi.* 26

Resp. II. Econtra Procuratorem ad lites nequit constituere Pupillus, vel Minor habens Curatorem, nisi adsit Tutoris seu Curatoris auctoritas, *l. Neque Tutores.* 11. *C. h. t.* Et merito: quia, cum ipsi personam legitimam standi in judicio non habeant, alium ad hoc reddere legitimum nequeunt. Vallensis *h. t.* §. 3. *n.* 3. 27

Quod si tamen a Minore datus fuerit procurator, et iste pro Minore illo obtinuerit sententiam, haec valebit: secus: si contra ipsum lata sit sententia, *l. Non eo minus. C. h. t.* Ubi ratio diversitatis redditur illis verbis: *Minoribus enim aetas in damnis subvenire, non in rebus prospere gestis obesse consuevit.* 28

Resp. III. Filiusfamilias non aliter constituit Procuratorem, nisi quatenus ipse experiri potest, *l. Filiusfamilias.* 8. *ff. h. t.* Zoesius *num.* 8. *ff. eod.* et alii. Item capti ab hostibus nequeunt dare, vel habere procuratorem: quia, quamdiu sunt in potestate hostium, sui juris non sunt, nec rerum suarum domini, *l. Ab hostibus. ff. Ex quibus causis majores etc.* Bannitus quoque, cum amissis suis bonis censeatur mortuus civiliter nequit dare procuratorem, Vallensis *cit.* §. 3. *nu.* 4. *h. t.* Taceantur alii consimiles. 29

Resp. IV. Insuper excommunicati excommunicatione majori non possunt constituere Procuratorem ad agendum, *arg. cap. ult. h. t.* ac notat Abbas *ibid. nu.* 1. cum communi. Quis enim excommunicatus ab actione repellitur, ne quis cogatur cum eo communicare in animae suae detrimentum, *c. Exceptionem.* 12. *de Exception.* conse- 30

quenter nec procuratorem constituere potest ad actum hujusmodi, quem ipse per se facere non potest. Nam, *cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti*, ut habet *Reg.* 84. *Juris in* 6. cum concordantiis.

31 Dicitur in Conclusione, *ad agendum.* Nam ad defendendum, seu quando ab alio convenitur, bene potest (imo et debet) excommunicatus procuratorem loco sui constituere: ne alioquin, si conveniri non posset, nec respondere teneretur, ex sua malitia commodum reportaret. Textus est *in c. Intelleximus.* 7. *de Judiciis.*

32 Additur notanter, *imo et debet.* Licet enim non careat difficultate, imo multum de hoc disputet Abbas *in cit. c. Intelleximus. n.* 5. *et seqq.* an in tali casu teneatur excommunicatus, etiam invitus procuratorem constituere, contra *c. Querelam.* 2. *h. t.* vel an possit per se respondere, et vult Glossa ibidem: dictaeque Glossae opinionem ipsemet Abbas pluribus firmet rationibus, eamque se semper tenuisse asserat: nihilominus tandem *n.* 6. appellat *veram opinionem*, quod is compellatur procuratorem constituere, cum textus ibidem dicat de tali excommunicatu: *Et debet per alium in judicio respondere.* Nam ly, *debet*, ex proprio significato importat necessitatem; sicque non solum debitum honestatis, ut alii volunt.

33 Quaeritur II. Utrum Procurator possit constituere, seu substituere alium procuratorem? Resp. I. Procurator judicialis: seu ad judicia datus, post litem contestatam (quia tunc dominus litis jam est effectus) potest alium procuratorem substituere. Ita communis; et habetur expressum *in cap.* 1. §. *Licet. h. t. in* 6. *et l. Nulla. C. eod.* et alibi.

34 Quod tamen intellige cum Glossa *in cit.* §. *Licet.* ℣. *Procurator.* quando quis est simpliciter procurator constitutus, vel non expresse prohibitus: secus, si fuerit constitutus duntaxat usque ad litem contestatam, et expresse prohibitus, ne ultra procedat; quia tunc debet dominus vel per se, vel alium litem caeptam finire.

35 Atque hoc ipsum procedit, quando specialis negotii qualitas non videtur permittere, ut substituatur alius procurator absque speciali commissione: ut fit in causa matrimonii contrahendi; ubi procurator absque speciali mandato alium substituere non potest, propter magnum, quod ex facto tam arduo posset imminere periculum, *cap. ult. h. t. in* 6. Idque hac paritatem rationis, et naturalem aequitatem, pariter locum habet in aliis negotiis magni momenti, seu ubi de gravi praejudicio agitur: quia tunc in dato procuratore censetur electa industria personae, *arg. c. Si pro debilitate.* 3. *in fin. de Offic. Delegat.* sicque substitutioni locus non erit. Menochius *de Praesumpt. lib.* 2. *praes.* 38. *n.* 3. Engel *h. t. n.* 10. Layman *lib.* 3. *Theolog. Moral. tract.* 4. *cap.* 26. *n.* 7.

36 Dicitur notanter in Conclusione, *post litem contestatam.* Quia tunc Procurator fit dominus litis, ut declarabitur §. 5. *n.* 109. Verum ante litis contestationem nequit Procurator ejusmodi alium substituere, nisi sit datus in rem suam; vel nisi a Domino acceperit potestatem, seu mandatum de substituendo alio, juxta Textum, Glossam, et DD. *in cit. cap.* 1. §. *Licet. h. t. in* 6.

37 Porro in causis illis, in quibus proceditur summarie et de plano, sicque non requiritur contestatio litis, Procurator censetur esse factus dominus litis, quamprimum tractari caeptum est de meritis causae, ac negotium principale discutitur. Barbosa *in cit. cap.* 1. §. *Licet. n.* 7. *h. t. in* 6. citans alios: atque indubitanter esse verum, censet Bartolus *in l. Ab executore.* §. *Procurator. n.* 2. *ff. de Appellationib.* id probans *ex L.* 2. *C. de Consortibus ejusd. litis*, ubi textus inquit: *Post causam in judicio agitatam.* Et hactenus dicta procedunt de Procuratore judiciali, seu ad lites: tunc loquendo de Procuratore extrajudiciali, seu ad negotia deputato.

Resp. II. Procurator extrajudicialis, seu datus ad negotia, potest alium libere; et quandocunque voluerit, deputare. Ita habetur expressum *in cap.* 1. §. *Procurator. h. t. in* 6. Et ratio disparitatis inter Procuratorem ad lites, qui non ita libere potest alium substituere, et inter Procuratorem ad negotia, haec est: quia in negotiis regulariter non agitur de tam gravi praejudicio, sicut in judicialibus. Vivianus *in Rationali Juris, in cit.* §. *Procurator*, post Geminianum *ibid.* id confirmans *ex c. Qui generaliter.* §. *fin. eod. in* 6. ubi major septendecim annis admittitur Procurator ad negotia, non vero ad lites, nisi compleverit vigesimum quintum aetatis annum. 38

Verum et istud, quod Procurator ad negotia possit alium libere substituere, patitur suas limitationes. Et quidem imprimis fallit illud in Procuratore ad contrahendum matrimonium destinato: hic enim non potest alium substituere, nisi ad hoc habeat speciale mandatum, *cap. ult. h. t. in* 6. estque paulo superius *num.* 35. addita quadam extensione, jam dictum. 39

Deinde Procurator generalis ad negotia, etsi possit unum, vel alterum particulare negotium alteri delegare, non tamen potest alium procuratorem cum simili potestate generali constituere. Layman *ad cit. cap.* 1. ℣. *Procuratori. h. t. in* 6. estque simili dictum supra *Tit. De Offic. et potest. Judic. Delegat.* §. 3. *num.* 56. 40

Tandem Procurator specialis potest quidem regulariter negotium sibi commissum alteri demandare: id tamen fallit, quando personae industria electa esse censetur, *arg. c. Is cui ab Apostolica.* 12. *de Offic. Delegat. in* 6. Layman *in cap.* 1. ℣. *Procurator. h. t. in* 6. Addit Barbosa *in Collectan. ad d.* §. *Procurator*, quod procurator constitutus ad vendendum rem aliquam, non possit substituere alium, nisi in mandato explicetur pretium et forma venditionis 41

Quaeritur III. Quis possit, vel non possit constitui Procurator? Resp. I. Procuratores ad negotia generaliter possunt constitui omnes illi, qui sunt habiles et idonei ad negotium ejusmodi peragendum. Engel *h. t. n.* 6. 42

Resp. II. Loquendo de Procuratoribus ad lites, *regulariter qui non prohibetur expresse, ad exercendum procuratoris officium, idoneus debet reputari*, sicque potest procurator constitui. Textus est *in cap.* 1. §. 1. *h. t. in.* 6. Nam, ut ibidem notat Glossa magna, Edictum de procuratoribus est prohibitorium, *l. Mutus.* §. 1. *ff. h. t.* Ex quo infertur, quod quilibet possit esse procurator, qui non reperitur expresse prohibitus. Unde, ut alii minoris difficultatis taceantur. 43

Infertur primo, quod non tantum pater, sed etiam filiusfamilias (si caeteroquin habilis sit) ipso quoque patre invito procurator esse, et constitui possit, nedum ad negotia, verum etiam ad judicia, et tam ad agendum, quam ad defendendum. Nullo enim Jure hoc ipsi prohibitum est: quin potius concessum, ut *l. Filiusfamilias.* §. *Ipse quoque.* juncta Glossa marginali. *ff. h. t. et c. Qui generaliter.* §. *Nedum. h. t. in* 6. 44

Infertur ulterius, quod Laicus, etiam in causis spiritualibus, possit esse, et admitti procurator ad agendum, et defendendum; prout decisum habetur *in cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. eo quod istud non re- 45

periatur per Canones Laicis prohibitum. Unde Glossa marginalis *ibid.* post Glossam *in Clem.* 1. ℣. *Procuratorem de Renunciat.* Ancharanum, et alios, infert, quod Laicus possit e Clerico constitui procurator ad resignandum Beneficium Ecclesiasticum; et vicissim, quod habens gratiam acceptandi, possit acceptare Beneficium per Laicum: quia in talibus juribus, quae non cadunt in Laicum, ipse est nudus minister; jura vero illa spiritualia immediate, ac alne concessione aliqua, transeunt in constituentem, *arg. l. Possessio quoque ff. de Acquirend. possess.* et notat Bartolus *ibid.*

46 Nec obstat *c. Decernimus.* 2. *de Judiciis*, *et c. Massana.* 56. *de Election.* cum similibus, ubi generaliter prohibetur, ne Laici Ecclesiastica tractare negotia praesumant. Resp. enim cum Hostiensi *in Summa. h. t. n.* 9. et Viviano *in Rationali Juris Canon. cap.* 1. *h. t.* in 6. in praedictis Canonibus solum prohiberi, quod Laicus non possit tractare Ecclesiastica negotia tanquam Principalis, seu ut Judex, vel Assessor, aut praecipiens: non autem, quin in eis intervenire possit ut procurator, cum sic nomine alterius nudum exhibeat ministerium.

47 Resp. III. Plures tamen sunt personae, quae tum per Sacros Canones, tum per Leges Civiles, prohibentur constitui Procuratores ad lites. Ita communis, ut patet inductione. Sic quippe imprimis de Jure Canonico nequit agere Procuratorem excommunicatus, utpote qui non solum nequit agere, aut procuratorem loco sui ad agendum constituere; sed etiam non nisi per alium in judicio respondere potest, *c. Intelleximus.* 7. *de Judiciis.* cum concordantiis, atque dictum paulo superius *num.* 30. *et* 32.

48 Deinde Religiosus non potest esse Procurator sine licentia sui Praelati, etiamsi per alium Religiosum sui, vel alterius Monasterii fuerit constitutus, nisi pro suo in eadem lite consorte. Textus est *in Clem. Religiosus. h. t.* Huc addi possunt, quae de Clericis, atque Religiosis, jam *Tit. praeced.* §. 1. *n.* 15. *et* 24. *et seqq.* dicta fuerunt: nam servata proportione etiam in proposito locum habent.

49 Tertio, secundum Canones Infamis nequit esse Procurator; ut *can. Infamis.* 3. *q.* 7. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Nec procurator.* Atque hoc, loquendo de causis, seu negotiis Ecclesiasticis, et Clericorum propriis, procedit non solum de Procuratore ad judicia; uti desumitur ex *can. quia Episcopus.* 5. *q.* 3. ubi Advocatus, seu (ut explicat Glossa) Procurator ipsorum, jubetur esse non malae famae suspectus, sed bonae opinionis, et laudabilis artis. Verum id pariter procedit de Procuratore ad negotia, *arg. can. Indicatum dist.* 89. ubi dicitur, quod res Ecclesiasticae non nisi Clericis probatis, sicque bonae famae, sint committendae ad administrandum. Concordat *c. Imperatorum. de jurament. calumn.* juncta Glossa *fin.* et Abbate *ibid. n.* 9. ubi ex professo hanc quaestionem examinat.

50 Additur notanter; *secundum Canones.* Nam spectato Jure Civili, Infames non prohibentur esse procuratores, §. *fin. Instit. de Exceptionib.* eo quod Procuratoris officium non sit dignitas, e qua repelluntur Infames, sed onus, et quidem vile. Verum secundum Canones secus dicendum; ubi tum propter decorem Ecclesiae, tum ne bona Ecclesiastica dilapidentur, Infames prohibentur esse procuratores rerum Ecclesiasticarum, juxta proxime dicta.

51 Quarto, Impuberes ab omnibus Officiis civilibus debent abstinere, sicque officio Procuratoris fungi nequeunt, *l. Foeminae. ff. de Reg. Jur.* Huc addi possunt Minores septemdecim annis, qui nullo modo possunt esse procuratores ne quidem ad negotia: ac Minores viginti quinque annis, qui nequeunt esse procuratores ad judicia, *c. Qui generaliter.* §. *fin. h. t. in* 6. atque jam dictum supra §. *praeced. n.* 15.

52 Quinto, Foeminae excluduntur ab officio Procuratoris, utpote quod est virile, atque ultra Sexum muliebrem, *l. Alienam. C. h. t. et cit. l. Foeminae. ff. de Reg. Jur.* Nisi agant pro parentibus, quando isti aliunde non defenduntur, et prae morbo vel aetate se ipsos defendere non possunt: tunc enim foeminae pro ipsis in judicio agere, eorumque procuratores, seu procuratrices esse valent, *l. Foeminis.* 41. *ff. h. t.* Non item pro filio pupillo, ut notat Glossa *ibid.* ℣. *Habeant.* id probans *ex l. Alienam. C. h. t.* ubi Summerium inquit, quod mater non potest defendere filium pupillum, sed debet ei Tutorem petere. Intellige, nisi ipsa sit constituta Tutrix filiorum suorum, ut *c. Ex parte* 67. *de Appellat.* Tunc enim, ex quo ei concessa est administratio bonorum filii pupilli, etiam pro horum defensione in judicio stare, et procuratoris munere fungi poterit. Jo. Andr. *in cap.* 2. *de Jurejurand. in* 6. Pirhing. *h. t. n.* 24.

53 Sexto, Milites non possunt in alienis negotiis esse procuratores, *l. Neque foemina.* 54. *ff. h. t.* Idque merito: ne hac occasione Milites abstrahantur a Castris, et omisso armorum usu ad opus rurestre se conferant, *l. Milites nostros.* 31. *C. de Locato.* Unde cum ipsi armis, non privatis negotiis occupari debeant; nec pro conjunctis personis, ut puta patre, matre, vel uxore, procuratoris vices agere possunt, *l. Militem.* 7. *C. h. t.* Possunt tamen Milites esse procuratores in rem suam, vel in propriis negotiis *l. Qui stipendia.* 9. *c. eod.* Sicut et in negotiis suae Cohortis, *l. Filiusfamilias.* §. *Veterani. ff. h. t.*

54 Rursus, qui Reipublicae causa absfuturi sunt, procuratores esse nequeunt, *c. l. Neque foemina. ff. h. t.* Ubi hoc ipsum asseritur de iis, qui perpetuo morbo detinentur, aut qui Magistratum inituri sunt, aut qui sunt inviti: quorum ultimum, loquens de invitis, pariter habetur *in c. Querelam.* 2. *h. t.*

55 Ulterius Potentiores prohibentur esse procuratores ad lites, *L.* 1. *C. Ne liceat potentioribus etc.* Idem dicendum de Redemptoribus alienarum litium, *arg. l. Litem.* 15. *C. h. t.* ac notat Engel *h. t. nu.* 6. Accusati quoque de crimine nequeunt esse procuratores alterius, donec probaverint suam innocentiam, *l. Reum.* 6. *C. h. t.* Ut taceantur Personae illustres, utpote quae per se agere non possunt, sed solum per procuratorem, etiam in propriis negotiis, *l. Quicunque*, juncta *Authen. seq. C. h. t.* Item Prodigi, quibus bonorum administratio a Judice fuit interdicta, et nonnulli alii.

56 Quaeritur IV. An Procurator non nisi certus constitui possit? Resp. I. Procurator debet constitui certus, ita quod alias non valeat talis constitutio. Ita Glossa magna *in cap.* 1. *h. t. in* 6. *circa fin.* Card. Tuschus *Litt. M. Concl.* 53. inde post Petr. de Ancharano *Consil.* 22. *nu.* 7. concludens; quod si quis constituit procuratorem Sejum, et ipsius Seii haeredes, mandatum non valeat quoad haeredes, quia incerti sunt: item, quod non valeat mandatum, per quod omnes talis loci, vel Curiae, constituuntur procuratores, propter incertitudinem; ut voluit Boerius *Decis.* 274. *n.* 3. Cardinalis de Luca *in Annot. ad S. Concilium Trident. Discurs.* 26. *n.* 31. dicens: *Mandatum certae personae pro matrimonio contrahendo directum esse debet, neque aliter sufficit.* et alii.

57 Desumitur boc *ex L. 2. ff. h. t.* ubi Inqueodo de absente in procuratorem constituendo, requiruntur haec duo, nempe quod *ut certus sit, qui datus intelligitur, et is ratum habuerit*: atque amplius declarat Glossa ibidem. Accedit ratio: quia incertitudo vitiat dispositionem, ut inquit Card. Tuschus *Litt. I. Conclus. 65. nu. 1.* id probans *in l. Duo sunt Titii. ff. de Testamentar. tutel.* ubi incertitudo illius personae, quae dator seu constituitur Tutor, vitiat dationem. Concordat textus *in l. Tutor incertus. ff. eod.* ubi pariter dictum, quod *Tutor incertus testamento dari non potest*; juncta Glossa *ibid.* recte hoc extendente ad procuratorem constitutum, ad haeredem institutum, et alias hujusmodi personas; prout etiam Executor cuipiam concessus, debet esse certus. *c. Tibi qui. 12. de Rescript. in* 6. ibi: *Certo executore concesso.*

58 Resp. II. Quamvis Procurator debeat constitui certus, ut dictum; nihilominus potestas data Procuratori de substituendo alio valet, licet sit incertus is, quem vult substituere. Ita Glossa magna *in cit. cap. 2. h. t. in 6. ad finem.* Idemque patet *ex d. cap. 1. §. Licet.* ubi approbatur potestas cuipiam concessa substituendi alium procuratorem, *etiam certa non expressa persona.* Ratio est: quia, quamvis incertitudo omnimoda vitiet dispositionem; secus tamen est, quando potest reduci ad certitudinem. Card. Tuschus *cit. Concl. 65. nu. 2.* post Fulgosium *Consil.* 183. Atqui hoc fit in proposito, dum Procurator habens dictam potestatem substituendi alium, substituit certam personam, v. g. Titium; ergo. Idem patet in simili: quis potest constitui procurator ad eligendum, nulla certa persona sibi expressa, quam eligere debeat, *c. Si qui justo. 46. §. Porro de Election. in* 6. haud obstante, quod Electus debeat esse certus, *cap. 2. eod. in* 6.

§. III.

De causis, in quibus potest intervenire Procurator.

SUMMARIUM.

59 *Procurator potest intervenire in omnibus causis, ubi hoc non reperitur prohibitum.*

60 et 61. *Specialiter in causis civilibus, tum temporalibus, tum spiritualibus.*

62 *Non tamen in causis criminalibus criminaliter motis. Et num. seqq.*

63 *Saltem, quando venit imponenda poena capitalis, vel alia major relegatione. Et num. praeced.*

64 *Quod limitantur, si Reus est praesens in judicio, vel incarceratus; et qualiter tunc possit intervenire Procurator?*

65 *Ubi solum esset imponenda relegatio, vel alia poena minor, tunc in criminalibus admittitur Procurator. Et num.* 62.

66 *An admittatur Procurator, quando vir accusat uxorem de crimine adulterii?*

67 *In contrahendo matrimonio, etiam defacto, potest intervenire Procurator.*

68 *Dummodo is habeat speciale mandatum de matrimonio contrahendo.*

69 *Et quidem cum certa, seu expressa persona.*

70 *Procurator ad contrahendum matrimonium datus non potest alium subsituere.*

71 *Nec valide contrahit post mandatum revocatum, licet ignoret revocationem.*

59 Quaeritur I. In quibus causis possit, vel non possit intervenire Procurator? Resp. I. Generatim loquendo in omnibus negotiis, et causis, potest intervenire Procurator, in quibus id non reperitur expresse prohibitum. Ita Valensis *h. t.* §. 5. *nu.* 1. Sannig. *eod. cap.* 5. *nu.* 1. et alii. Ratio est: quia Edictum de procuratoribus est prohibitorium, *l. Mutus. 43. ff. h. t.* ac proinde, quidquid non invenitur prohibitum nominatim, debet intelligi concessum, *c. Cum apud sedem. 23. de Sponsalib.* Verum descendendo ad magis specialia.

60 Resp. II. In omnibus causis civilibus, tum temporalibus, tum etiam spiritualibus, intervenire potest Procurator ad lites. Ita Pirhing. *h. t. n.* 25. estque communis. Ratio est: quia non solum nullo jure istud reperitur prohibitum, sed etiam variis in locis expresse concessum: ut *L. 1. ff. h. t.* ubi de causis civilibus generatim dicitur, quod *usus Procuratoris perquam necessarius est, ut qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, saltem per alios possint vel agere, vel conveniri.* Concordat Reg. 68. Jur. in 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*, cum similibus.

61 Atque in specie, quod Procurator admittatur in causis spiritualibus, (intellige, dummodo non sit electa industria, et fides personae; ut *cap. ult. Is autem. de offic. Delegat.*) habetur *in cap. 1. §. 1. h. t. in* 6. et *c. Is cui ab Apostolica. 12. de Offic. Delegat.* in 6. Idem de causa matrimoniali, patet *ex cap. ult h. t.* in 6. De causa pecuniaria, *l. In pecuniis. 26. C. h. t.* De causa liberali, seu ubi agitur de statu hominis, *l. Servum. 33. ff. eod.* Imo, quod possit procurator dari non solum ad lites praesentes, sed etiam ad futuras, constat *ex c. Non injuste. 14. h. t.* juncta Glossa *ibid.* ✠. *Ad futuras.*

62 Quaeritur II. An etiam in causis criminalibus possit intervenire Procurator? Resp. I. In causis criminalibus criminaliter motis, in quibus agitur de imponenda poena capitali, vel alia corporali, quae sit gravior relegatione, non admittitur procurator nec ad agendum, nec ad defendendum, sed partes tenentur personaliter comparere. Ita Julius Clarus *in Practic. Criminal. lib 5. §. fin. quaest.* 32. *nu.* 1. *et seqq.* citans communem; et patet ex *can. In criminalibus. 5. q. 3. et can. si quando. 2. q.* 6. juncta Glossa *ibid.* ✠. *Per exploratores. et c. Veniens. 15. de Accusation.* Idem habetur *in l. Accusatore. §. fin. ff. de Publicis judiciis* ubi nihilominus admittitur procurator ad allegandum causas absentiae seu excusationes eorum, qui personaliter non comparent in judicio. Concordat textus expressus *in L. un. ff. An per alium causae appellation. etc.* Et dum hactenus allegata Jura generaliter in causis criminalibus videntur excludere procuratorem; ibidem declaratur, hoc duntaxat esse intelligendum de illis causis criminalibus, ubi venit imponenda poena capitalis, vel alia major relegatione. Adeo, ut quando agitur de imponenda poena relegationis, vel alia minore, ut puta de poena pecuniaria, possit intervenire procurator, ut explicat Glossa *ibid.* ✠. *Relegationem.* et Julius Clarus *d. quaest.* 32. *n.* 5. citans plurimos alios, et communem; atque *num.* 6. hoc ipsum asserens de casibus illis, in quibus tantummodo imponitur poena privationis, seu depositionis ab Ordine, seu Dignitate. *In his enim* (inquit) *pariter poterit Reus per procuratorem se defendere; et est communis opinio.*

63 Ratio primae partis Conclusionis est: quia alioquin, ubi de poena capitis agitur, judicium criminale redderetur elusorium, atque sententia Judi-

sic non facile posset executioni mandari. Nam, si Reus per constitutum procuratorem respondens intelligeret, sese condemnandum ad poenam capitalem, vel gravem corporalem, v. g. mutilationem, tempestive sibi fuga consuleret: atque ita sententia in ipsum ferri, aut executioni mandari non posset, cum absens criminaliter condemnari (multo minus capitaliter, vel corporaliter puniri) non possit, *l. Absentem. ff. de Poenis*: ipse autem Procurator, utpote innocens, tali poenae loco absentis Rei neutiquam subjici valeat. Et eadem ratio militat in Procuratore Accusatoris: nam, si hac deficiens in probatione criminis, videret sese condemnandum ad poenam Talionis, pariter se absentaret, sicque etiam poena Talionis redderetur elusoria.

64 Limitatur tamen data Conclusio, quando Reus est praesens in judicio, vel in carcere constitutus. Quia tunc cessat proxime allata ratio legis, ne judicium reddatur elusorium: ac proinde pro Reo potest intervenire Procurator; non quidem ad respondendum interrogationibus, quae ei fiunt a Judice super delicto in examine, vel tortura (ad has enim Reus tenetur personaliter, seu per seipsum respondere, utpote exactiorem prae caeteris de facto proprio habens notitiam) sed ad opponendum exceptiones, producendum capitula, et praestandum alia, quae pro ipsius Rei defensione videbuntur opportuna. Bartolus in *l. Accusatore. §. Ad crimen. num.* 10. *ff. de Publicis judic.* Abbas *c. Veniens. n.* 22. *de Accusat.* Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 101. *n.* 44. Julius Clarus *lib.* 5. *Criminal. §. fin. quaest.* 32. *n.* 16. allegans communem opinionem, quam servat consuetudo, et stylus Curiarum.

65 Altera pars Conclusionis ex eo suadetur: quia in poenis levioribus, seu in relegatione, aliisque minoribus, ut puta in poena pecuniaria, et hujusmodi, cessat similiter allata ratio legis, ne judicium reddatur elusorium: sicque non immerito in ipsis admittitur Procurator. Imprimis enim, ubi agitur ad poenam duntaxat pecuniariam, nihil interest Actoris vel Judicis, an Reus personaliter compareat, vel per procuratorem se defendat; cum executio sententiae condemnatoriae facienda sit in bonis, non autem in persona Rei. Deinde loquendo de poena relegationis, haec ipso facto impleretur, ubi Reus ex metu talis poenae perpetuo se absentare, atque in exilio vivere compelleretur.

66 Hoc totum amplius confirmatur ex *c. Tuae fraternitati.* 5. *h. t.* ubi Papa desuper consultus respondet, quod si vir accuset uxorem de crimine adulterii coram Judice saeculari ad infligendam poenam legalem (quae antiquitus fuerat poena capitis, *l. Quamvis adulterii. C. Ad leg. Jul. de adulter.* juncta Glossa *fin. ibid.* postea vero quoad foeminas commutata est in verberationem, ac detrusionem in Monasterium, juxta *Auth. Sed hodie. C. eod.*) tunc non possit intervenire procurator, sed oportet, ut vir praesens per seipsum accuset uxorem. Si vero vir velit accusare uxorem de adulterio coram Judice Ecclesiastico in ordine ad obtinendum divortium, seu separationem thori et cohabitationis, tunc sustineri poterit, ut per procuratorem accuset; cum talis accusatio sit quasi mixta inter civilem et criminalem, prout uberius patet ex textu.

67 Quaeritur III. An, et qua ratione in contrahendo matrimonio possit intervenire Procurator? Resp. I. Certum est, quod matrimonium etiam defacto, seu post Concilium Tridentinum, valide ac licite contrahatur mediante procuratore ad id legitime constituto. Patet hoc *ex cap. ult. h. t. in* 6. et recepta praxi Ecclesiae, passim talia matrimonia, praesertim inter Principes et Magnates longe distantes celebrata, comprobante. Neque obstat Concilium Tridentinum *Sess.* 24. *cap.* 1. *de Reform. matrim.* irritans matrimonia clandestina: nam matrimonium coram Parocho et testibus per procuratorem contractum, nullo modo potest dici clandestinum, quinimo est publicum, ac notum in facie Ecclesiae.

68 Resp. II. Nihilominus in Procuratore ad contrahendum matrimonium constituto, sequentia tria sunt specialia. Primo, debet is habere speciale mandatum: alias non censetur idoneus procurator ad matrimonium nomine alterius contrahendum, *text. clar. cit. cap. ult. h. t. in* 6. Unde non sufficit generale mandatum agendi omnia, etiamsi mandatum exigant speciale; quamvis etiam horum nonnulla exprimantur addita illa clausula: nam clausula haec includit quidem specialia expressis similia, sed non longe majora, ut est matrimonium; prout amplius patebit ex dicendis *nu.* 90. *et* 92.

69 Addit Glossa *in cit. cap. ult. ∜. Speciale.* et Barbosa *in Collectan. ibid. n.* 2. et Sanchez *lib.* 2. *de Matrim. disp.* 11. *n.* 4. cum aliis, quos citant, quod non solum requiratur speciale mandatum ad contrahendum, sed etiam speciale ad contrahendum cum certa, seu expressa persona; adeo, ut non sufficiat mandatum generale ad contrahendum cum quacunque. Idque probatur *ex l. Generali. ff. de Ritu nuptiar.* ubi dicitur: *Generali mandato quaerendi mariti filiaefamilias, non fieri nuptias, rationis est: itaque personam ejus patri demonstrari, qui matrimonio consensit, ut nuptiae contrahantur, necesse est.*

70 Secundo, Procurator ad matrimonium contrahendum constitutus non potest deputare, seu substituere alium loco sui, nisi pariter hoc eidem specialiter ac expresse sit commissum. Textus, et DD. *in cit. cap. ult. h. t. in* 6. Sicque impraesentiarum fallit regula illa, quod Procurator ad negotia possit alium libere substituere; ut *cap.* 1. *§. Licet. h. t. in* 6. Ratio hujus specialitatis, est arduitas praesentis negotii, seu matrimonii contrahendi; magnumque periculum, quod ex facto tam arduo posset imminere, utpote in quo non de rebus externis, sed de ipsamet contrahentium persona agitur.

71 Tertio, Procurator ad matrimonium contrahendum constitutus non potest illud contrahere post mandatum revocatum, quamvis revocatio ipsa ad notitiam ejus non devenerit. Et si secus fiat, talisque procurator revocatus etiam ignoranter contrahat, non tenet matrimonium; cum illius consensus defecerit, sine quo firmitatem habere non potest. Textus, et DD. *ubi supra.*

§. IV.

De Mandato Procuratorio, et potestate per illud concessa.

SUMMARIUM.

72 *Mandatum procuratorium, quid?*
73 *Quae debeat continere?*
74 *Etsi communiter detur in scriptis, potest tamen etiam probari per testes.*
75 *Mandatum procuratorium regulariter non praesumitur, sed est probandum ab allegante. Et num. seqq.*
76 *Quid juris, si Procurator non probet Mandatum?*
77 *Mandatum procuratorium praesumitur, vel inducitur ex patientia Domini scientis, ut non contradicentis.*

78 *Idem probatur, saltem praesumptive, ex traditione, et productione instrumentorum, seu jurium.*
79 *In procuratore ad agendum constituto, requiritur speciale Mandatum procuratorium.*
80 *Nisi agat pro conjunctis personis: et quae censeantur Conjunctae personae?*
81 *Vel nisi agat pro Consortibus ejusdem litis.*
82 *In Procuratore ad defendendum, non requiritur speciale Mandatum; et cur?*
83 *Satisdatio* de judicatum solvendo, *quid importet?*
84 *In dubio de Mandato procuratoris ad agendum, tenetur is antea praestare cautionem de rato.*
85 *Quid, si certum sit, quod quis non habeat Mandatum?*
86 *Mandatum generale ad negotia datum, etiam ad judicia se extendit.*
87 *Non vero econtra; et cur?*
88 *Procurator simpliciter constitutus ad agendum, intelligitur etiam datus ad defendendum.*
89 *In praxi quid circa hoc observandum?*
90 *Solvitur instantia* ex c. Constitutis. h. t. *desumpta.*
91 *Procurator generaliter constitutus ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, quid possit? Et num. seqq.*
92 *Si aliqua horum sunt expressa, potest exequi etiam caetera.*
93 *Dummodo non sint graviora expressis.*
Potestas opponendi crimina in personam Electi, aut de Beneficio provisi, requirit speciale mandatum Et num. seqq.
94 *Secus dicendum de persona Eligentium, Judicum, Testium etc.*
95 *Casus plures referuntur, in quibus Procurator procedere nequit absque speciali mandato. Et n. seqq.*
96 *Sic in matrimonio contrahendo debet Procurator habere speciale Mandatum.*
Secus in causis matrimonialibus. Ibid.
97 *Requiritur etiam speciale mandatum in oppositione criminum, et appellatione contra electionem etc.*
98 *Item in praestatione juramenti, ac de veritate dicenda.*
99 *In deferendo juramentum ad decisionem litis.*
100 *In transigendo, ac paciscendo de rebus Domini sui.*
101 *In compromisso per Procuratorem ineundo.*
102 *In impetratione Rescripti ad lites.*
103 *Ac in petendo restitutionem in integrum.*
104 *Quando videlicet petitur restitutio principaliter: secus, si solum incidenter.*

72 Quaeritur I. Quid sit, et qualiter probetur Mandatum procuratorium? Resp. I. *Mandatum procuratorium*, dicitur illud, quo quis ad alienae negotia administranda per eorundem dominum legitime constituitur. Patet hoc ex *L. 1. ff. h. t.* estque in re communis.

73 Porro Mandatum procuratorium, seu datum ad constituendum legitimum Procuratorem, tria potissimum continere debet: primo nomen constituentis, et constituti: secundo mentionem causae commissae in genere, vel in specie: et tertio, quod constituens ratum habere velit, quod cum procuratore actum fuerit. Textus est *in l. Procuratorem*. 65. *ff. h. t.* ubi ista tria singillatim exprimuntur. Additur tamen in Conclusione, *tria potissimum etc.* Nam ut observat speculator *tit. De Procuratore.* §. *Ut autem. n.* 1. referens exactam formam Mandati procuratorii ad lites, in hoc insuper exprimendum est, quo anno, mense et die, et in cujus Notarii, testiumque subscriptorum praesentia, quispiam fuerit constitutus procurator: quamquam ista non tam necessario requiri, ac requiruntur priora tria, patere possit ex illico dicendis. Unde

74 Resp. II. Etsi Mandatum procuratorium communiter soleat dari in scriptis; idque merito fiat ad meliorem videlicet ejus probationem: recte nihilominus notat Glossa *in cap. 1. §. Portitoribus.* et Abbas *ibid. n. 5. h. t.* et Jason *in l. Cautio. n. 6. et seqq. C. eod.* hanc appellans veram, et magis communem Doctorum, quod Mandatum procuratorium non solum possit probari per instrumentum, sed etiam per testes: quia quantum ad probandum, parem vim habent testes et instrumenta; ut *c. Cum Joannes. 10. de fide instrument. et l. In exercendis, C. eod.* Accedit textus *in L. 1. ff. h. t.* ubi dicitur, quod Procurator potest constitui per nuntium, seu (ut explicat Glossa) per nunciationem: unde consequens est, quod Procurator etiam per testes sufficienter probetur.

75 Resp. III. Mandatum procuratorium regulariter non praesumitur, sed est probandum ab allegante. Ita Mascardus *de Probationibus, Concl.* 1008. *n.* 8. *et seqq.* et alii. Siquidem Mandatum procuratorium, utpote descendens ex animo constituentis procuratorem, est quid facti: atqui facta non praesumuntur, eo quod ex sui natura sint incerta; ut *cap. 1. de Constit. in 6. et L. 1. C. de Probat.* cum concordantiis. Card. Tuschus *litt. F. Concl.* 10. *n.* 1. Barbosa *Axiomat.* 93. *num.* 27. *et* 28. et communis.

76 Unde sequitur, quod Procuratori incumbat probare, se esse talem, *l. Actor quod C. de Probat.* Alioquin non prodesset actus, vigore asserti Mandati factus, *arg. Cum in jure.* 31. *de Offic. Delegat.* Quin etiam Procurator, qui non probavit Mandatum, tenetur ad expensas, damna et interesse alterius partis, utpote quam injuste vexavit. Alexander *Consil.* 136. *n.* 1. *vol.* 6. citans alios: ac insuper potest puniri poena Falsi, prout decisum fuisse a Dominis Rotae *Decis.* 12. *de Procurat. in antiq.* refert Mascardus *loc. cit. n.* 7.

77 Additur tamen in Conclusione, *regulariter non praesumitur.* Fallit enim hoc, quando Dominus scivit Procuratorem suo nomine agere, et non contradixit: quia tunc Dominus ille praesumitur mandasse, vel potius per talem ejus patientiam inducitur Mandatum, *l. Qui patitur. ff. Mandati.* Abbas *Consil.* 7. *nu.* 4. *vol.* 2. post Innocentium *in c. In Genesi. de Election.* Jo. Andreas. *c. Qui ad agendum. n.* 1. *de Procurat. in* 6. dicens, quod si quis videt, causam suam agi suo nomine per falsum procuratorem, et non contradicit, fiat ipsi praejudicium: protestari enim debuit contra illum; alioquin procurator ille ex sua voluntate creditur agere, cum eum posset prohibere, et non prohibet, *l. Saepe. C. de Re judicat.* Rota *Decis.* 454. *in novis.* Barbetia *Consil.* 45. *et* 46. *vol.* 3. pluresque alii, quos citat Mascardus *d. Concl.* 1008. *nu.* 18. quidquid nonnulli alii contradicant.

78 Atque istud ampliatur ad traditionem instrumentorum, sive jurium: nam etiam ex horum productione, si ea cuipiam a Domino tradita fuerunt, resultat probatio Mandati procuratorii saltem praesumptive, *arg. c. Coram dilecto.* 34. §. 1. et tradit ibidem Baldus *num.* 2. et Felinus *nu.* 9. *de Offic. Delegat.* Rota *Decis.* 68. *nu.* 2. *coram Merlino.* Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 133. *nu.* 4. Mascardus *Concl.* 1011. *num.* 1. *et* 3. citans alios: et postea *nu.* 5. *ac seqq.* hoc ipsum non nihil limitans.

in persona domestica, vel alia, quae non fuit consueta procurare: nam talis praesumitur potius habere instrumenta illa custodiae causa, non autem intuitu Mandati.

79. Quaeritur II. Utrum in Procuratore requiratur speciale Mandatum procuratorium? Resp. I. In Procuratore ex parte Actoris, seu ad agendum constituto, requiritur, quod habeat speciale ac legitimum Mandatum procuratorium a suo Principali, de quo constare debet; alioquin non est audiendus: nisi agat pro conjunctis personis, vel consortibus ejusdem litis, simulque caveat de rato. Ita communis. Et quidem prior pars patet ex *cap.* 1. *h. t.* ubi Abbas *in Summario.* Barbosa *in Collectan. n.* 1. et alii. Ratio est: Tum quia alioquin Principalis non obligaretur, neque teneretur ex eo, quod in judicio contra ipsum fuit agitatum, et conclusum, nisi tali procuratori dedisset mandatum, *L.* 1. *C. quibus res judicata non noceat, et l. Licet* 24. *C. h. t.* Quin potius ipsemet procurator conveniri deberet *l. Plautius.* 61. *ff. h. t.* juncta Glossa *ibid. in Casu.* Tum quia, nisi procurator de mandato suo legitime docuerit, constare non potest, qualem potestatem habeat: nam constitutus ad agendum in una causa non idcirco potest agere in alia causa, *c. Constitutis.* 12. *h. t.* Tum tandem, quia nisi de mandato procuratorio legitime constaret, posset Principalis in lite succumbens protestari, negareque, talem a se fuisse procuratorem constitutum; sicque ipsum Processum inficiari. Atque ita olim contigisse refertur *in cit. cap.* 1. *h. t.* ubi proin Pontifex exinde cautior esse praemonitus, noluit posterioribus ad se destinatis Portitoribus credere, ne de ipsis similiter, uti de primis diceretur: sed petivit, instructam personam cum mandato legaliter facto sibi transmitti, ut quidquid cum ea factum fuerit, jure subsistat.

80. Additur notanter primo, *nisi agat pro conjunctis personis* etc. Quales *Personae conjunctae* sunt Liberi, Parentes, Fratres, Liberti, *l. Sed et eae personae.* 35. *ff. h. t.* omnesque Conjuncti usque ad quartum gradum, *arg. c. Non debet, de Consanguinit. et affinit.* ac notat Hostiensis *in Summa, n.* 13. *h. t.* Nam ad agendum in judicio pro conjunctis personis, mandatum non exigitur: tale enim praesumitur ex conjunctione sanguinis, *cit. l. Sed et eae personae.* An proinde (exceptis illis casibus, in quibus exigitur speciale mandatum: ut limitat Glossa *in l. Exigendi.* ✠. *Non cogitur. C. h. t.*) pro persona sibi conjuncta admittitur procurator absque alio mandato: dummodo de contraria illius voluntate non appareat; simulque ejusmodi procurator praestet cautionem de rato, hoc est, assecurationem faciat, quod Principalis, totum, quidquid est gerendum, sit ratum habiturus. Patet hoc *ex l. Pomponius.* 40. §. *fin. ff. h. t. et c. Nonnulli.* 28. §. *fin. de Rescript.* ubi proin etiam ad impetrandum Rescriptum justitiae pro personis conjunctis, non requiritur harum mandatum.

81. Additur ulterius, *vel pro Consortibus ejusdem litis etc.* Nam, ubi sunt plures Consortes ejusdem litis, seu communis negotii, possunt ipsi quibusdam absentibus post litem contestatam pro se invicem agere, ac defendere, etiam absque alio mandato: dummodo caveant de rato, ac de judicatum solvendo, si petatur; simulque absentes non sint inviti, seu non contradixerint. Desumitur hoc totum *ex L.* 2. *C. de Consortibus ejusdem litis,* juncta Glossa, et Bartolo ibidem, cum aliis.

82. Resp. II. In Procuratore tamen ex parte Rei, seu ad defendendum (hoc est in Defensore) non requiritur, quod comparens pro alio habeat speciale Mandatum; dummodo praestet satisdationem de judicatum solvendo. Ita habetur *l. Exigendi.* 12. *C. h. t. et §. fin. Instit. de Satisdationib.* Vallensis *h. t.* §. 6. *n.* 3. Pirhing *n.* 47. Scaccia *de Judic. lib.* 1. *cap.* 101. *num.* 44. et alii. Ratio disparitatis inter hanc, et priorem Conclusionem, est: quia defendere, est necessitatis: agere, voluntatis. Unde et favorabiliores Rei potius, quam Actores habentur, *l. Favorabiliores. ff. de Reg. Jur.* ac proinde merito facilius admittitur Procurator ad defendendum, quam ad agendum. Accedit, quod hinc publicae utilitatis intersit, absentes a quibuscunque defendi, *l. Servum.* §. *Publice. ff. h. t.* illinc autem per satisdationem de judicatum solvendo, a tali procuratore antea praestandam, cuivis incommodo abunde providetur.

Quod si pro intelligentia praemissorum incidenter quaeras, quid importet *Satisdatio de judicatum solvendo*? Responderetur breviter, eam involvere tres clausulas; ut dicitur *l. Judicatum* 6. *ff. Judicatum solvi.* Primo, clausulam *de re judicata*: hoc est, quod quis promittat, sive per pignora, sive per fidejussores, se soluturum in casum condemnationis, quod per sententiam pronunciatum fuerit: et hoc importat ipsum nomen. Secundo, clausulam *de re defendenda*: hoc est, quod ejusmodi Procurator promittat, defendere causam Rei. Tertio, clausulam *de dolo malo*, scilicet, non committendo; prout amplius declarat Glossa ibidem. 83

Resp. III. Si rationabiliter aliquando dubitetur de mandato Procuratoris ad agendum, vel ejus validitate, tunc ipse tenetur prius praestare cautionem de rato (id est, assecurationem facere, quod Principalis totum id, quod actum fuerit, ratum habebit) antequam admittatur. Ita communis; et patet *ex l. Non solum.* 39. §. *Qui alieno.* juncta Glossa *ibid.* ✠. *Debet ff. h. t. et L.* 1. *C. eod.* Idque merito statutum fuit, ne ob solum dubium super mandato procuratoris exortum, Principalibus non raro longe absentibus, lites nimium protraherentur. 84

Dicitur notanter, *si rationabiliter dubitetur.* Nam secus, si certum est, quod quis non habeat Mandatum: talis enim nullo modo admittitur ad agendum pro extraneo, licet velit praestare cautionem de rato. Glossa *loc. cit.* ✠. *Debet.* et alia Glossa *in cap.* 1. ✠. *Portitoribus. h. t.* Hostiensis *in Summa n.* 13. *h. t.* inde assignans differentiam inter procuratorem conjunctae personae, et extraneae: quod hujus procurator non admittatur etiam cum cautione de rato, quando constat eum non habere mandatum; bene tamen procurator personae conjunctae, idque per Jura hactenus allegata. 85

Quaeritur III. Quam potestatem tribuat Mandatum generale procuratori datum? Resp. I. Mandatum generale ad negotia datum, etiam ad judicia se extendit; adeoque Procurator generaliter constitutus ad negotia (non addendo judicialia, et extrajudicialia) potest etiam agere, et experiri, seu defendere in judicio: exceptis casibus, qui mandatum exigunt speciale. Ita colligitur *ex c. Dilectus.* 11. *h. t.* et clarius habetur expressum *in c. Qui generaliter.* 5. §. 1. *h. t. in* 6. juncto Summario, Glossa, et DD. ibidem. Ratio est: quia hoc nomen *Negotia*, est genericum ad omnia negotia, etiam judicialia; unde etiam haec includit, juxta *c. Forus.* 10. *de Verb. signif.* ibi: *Negotium multa significat, modo actionem causae, quod est jurgium litis. etc.* 86

87 Resp. II. Econtra Procurator ad judicia, seu ad causas judiciales expediendas constitutus, non idcirco censetur datus ad negotia extrajudicialia. Ita Layman in *cit. c. Qui generaliter*, et alii. Ratio est: tum quia hoc nomen *Judicia*, non est ita genericum, sicut nomen *Negotia*; uti habetur *d. c. Forus. de Verb. signif.* Tum quia haec duo sunt species negotiorum distinctae, *cit. c. Qui generaliter. §. Nedum. h. t. in* 6. Atqui Mandatum procuratorium ad unam speciem, non est extendendum ad aliam, *l. Si procurator.* 10. *C. h. t.*

88 Resp. III. Procurator simpliciter constitutus ad agendum, intelligitur etiam datus ad respondendum, seu defendendum. Ita Glossa *in l. Mutus. ¶. Denegetur. ff. h. t.* Abbas *in c. Accedens. n.* 5. *eod.* Pirhing *h. t. n.* 56. et alii. Ratio est: quia Procurator ad agendum non admittitur, nisi promittat defendere Dominum, ac pro eo respondere, si reconveniatur, *L. un. C. de Satisdando*: ergo etiam potestas defendendi, utpote sine qua nec agere posset, videtur ipsi concessa, *arg. c. Prudentiam. §. fin. de Offic. Delegat. et L.* 2. *ff. de Jurisdict. omn. judic. et l. Ad rem mobilem. ff. de Procurat.* Accedit, quod si Procurator constitutus ad agendum nolit defendere Dominum, ac pro eo respondere, ipse ab agendo repelli possit, et actio ei denegari, *l. Mutus. §. Poena. ff. h. t.* et notat Glossa *in cit. c. Accedens. ¶. Respondendum. h. t.* ac proinde Procurator simpliciter constitutus ad agendum, hoc ipso per consequentiam videtur habere mandatum ad respondendum.

89 In praxi tamen consultius est, ut constituatur Procurator cum expresso mandato, plenaque potestate ad agendum, et respondendum; prout Papa consuluit *in cit. c. Accedens. h. t.* Quinimo Hostiensis *in Summa, h. t. n.* 13. proxime datam Conclusionem negat, asserens, verius videri, quod quis in dicto casu non admittatur ad respondendum tanquam Procurator, sed tanquam Defensor, conformiter supra dictis *num.* 82.

90 Dices. In *c. Constitutis.* 12. *h. t.* expresse habetur, quod Procurator dimissus solummodo ad agendum, per tale mandatum procuratorium non videatur sufficiens ad defendendum; ergo proxime data Conclusio non subsistit. Resp. neg. consequent. Ad *cit. c. Constitutis*, dicitur cum Abbate *ibid. n.* 7. quod ibi fuerit apposita dictio taxativa, *solummodo ad agendum*, quae excludit id, quod poterat venire in vim consequentiae, nempe potestas ad defendendum: nam de natura dictionis taxativae est, ponere quod affirmat, et praeter id, quod ponit omne aliud excludere. Secus est in casu datae nostrae Conclusionis, ubi sermo est de procuratore simpliciter constituto ad agendum.

91 Quaeritur IV. Quid possit Procurator generaliter constitutus ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale? Resp. I. Procurator sub tali clausula constitutus non potest agere illa, quae exigunt speciale mandatum; nisi quando aliqua horum specificantur: tunc enim vi cujus clausulae poterit etiam non expressa, dummodo non sint graviora sed majora expressis. Ita communis; atque habetur decisum in *c. Qui ad agendum. §. h. t. in* 6. illis verbis: *Qui ad agendum et defendendum, ac generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, constituitur procurator: ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis; vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent, adjecta clausula generali: tunc ad non expressos etiam admittitur.*

92 Concordat *l. Non solum. §. fin. et l. Pomponius. §.* 1. *ff. h. t.* quo utroque in loco procurator prohibetur agere ea, quae requirunt speciale mandatum: *nisi nominatim ei mandatum sit.* Atqui *nominatim* illud duntaxat censetur exprimi, quod designatur expresso nomine proprio; vel sufficienti circumlocutione: quae habet vim nominis proprii; *arg. c. Licet ex quadam.* 47. *§. Testes. de Testib. et l. Ubi autem. §.* 1. *ff. de Verb. obligat.* Et consequenter in Jure clausula illa, *Exequendi generaliter omnia, etiamsi mandatum exigant speciale*, recte censetur nimis generalis; atque insufficiens ad exequendum ea, quae speciale mandatum requirunt, seu nominatim sunt mandanda. Nisi forsan aliqua horum sint specificata, seu nominatim expressa: quia tunc clausula illa apposita jam per sufficientem saltem circumlocutionem caetera intelliguntur expressa seu nominata, dummodo non sint graviora seu majora expressis.

Additur notanter, *dummodo non sunt graviora etc.* Nam sub generalitate illius clausulae graviora non veniunt vel majora, quam in ipso procuratorio sunt expressa; prout declaravit Pontifex *in Clem.* 2. *h. t.* inde inferens, quod Procurator habens mandatum jurandi de calumnia, et omnia faciendi, quae requirunt speciale mandatum; non possit in personam Electi, aut de Beneficio provisi, opponere crimina, vel defectus. Siquidem potestas opponendi crimina in personam Electi, aut de Beneficio provisi, est quid gravissimum: quia hinc periclitatur fama, et status illius, contra quem fit oppositio: illinc autem constituens ad hoc procuratorem, atque in probatione deficiens, graviter venit puniendus; ut *in cap.* 1. *§. fin. de Election in* 6. 93

Dicitur, *in personam Electi etc.* Nam, quia *in cit. Clem.* 2. *h. t.* nulla fit mentio Eligentium vel Providentium, Judicum, Testium, et his similium; atque insuper in his non procedit allata ratio (tales enim dum quandoque contra ipsos excipitur objiciendo delictum, ea hujus probatione non puniuntur, sed solum repelluntur, *cap.* 2. *de Ordine cognit. et cap.* 1. *de Exceptionib.*) Hinc in personas hujusmodi, etiam absque speciali mandato, posse per procuratorem opponi crimina in forma exceptionis, seu ad ipsas repellendas, tenet Glossa *in d. Clem.* 2. *¶. In personam.* et Abbas *ibid. n.* 2. Imola *§. Glossa in personam.* Pirhing *h. t. n.* 63. 94

Quaeritur V. Qui sint casus illi, in quibus Procurator procedere nequit absque speciali mandato? 95 Resp. Horum sunt plures, quos enumerat Glossa *in d. c. Qui ad agendum ¶. Vel pacisci. h. t. in* 6. et Speculator, sive Durandus *in Speculo. tit. De Procuratore. §.* 1. *n.* 4. ubi viginti quatuor tales casus allegat, quibus nonnulli alios, sed minus certos superaddunt. Ex his principaliores, magisque indubitati, sunt sequentes.

I. Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum: alias non censetur idoneus, *text. clar. cap. ult. h. t. in* 6. Dicitur notanter, *ad contrahendum matrimonium.* 96 Alias enim in causis matrimonialibus, puta ad agendum super valore, vel nullitate matrimonii jam contracti, sufficit mandatum generale ad omnes causas notas, et movendas: eo quod causa matrimonialis etiam sit causa aliqua, ac proinde sub mandato illo generali recte comprehendatur, cum contrarium nullo jure reperiatur cautum. Atque ita resolvit Rota *Decis.* 25. *de Procurat. in novis.* quam citat, et sequitur Sperellus *Decis.* 25. *Fori Ecclesiast. n.* 14. allegans insuper Bellameram *Decis.* 5. *num.* 1. et Lotterium *de Re Benefic. lib.* 2. *quaest.* 20. *numer.* 129. *et seqq.* qui ait, Rotam semper amplexam esse hanc sententiam:

quidquid in contrarium teneat Glossa *c. Qui ad agendum.* ☩. *Vel pacisci: h. t. in* 6. citans Vincentium, et quidam alii apud Sperellum *cit. Decis.* 25. *num.* 1. in contrarium allegati. Caeterum quod Procurator ad contrahendum matrimonium deputatus, nequeat absque speciali mandato substituere alium, jam dictum est supra *num.* 35. et 39.

97 II. Requiritur speciale mandatum, ut Procurator possit opponere crimen, seu defectum contra personam Electi, seu Provisi, justa proxime dicta *n.* 94. III. Requiritur speciale mandatum, Procurator ad appellandum contra electionem, postulationem aut provisionem alicujus, reputetur idoneus, c. *Procurator.* 38. *de Election. in* 6.

98 IV. Procurator ad lites non potest absque speciali mandato praestare juramentum calumniae, *arg. cap. ult. de Jurament. calum. et Clem.* 2. juncta Glossa ☩. *Jurandumque, h. t.* V. Atque hoc ipsum esse dicendum de juramento de veritate dicenda, desumitur, *ex cit. Clem.* 2. et Gloss ☩. *Jurandumque.* Imola *ibid.* §. 1.

99 VI. Insuper Procurator absque speciali mandato, vel nisi eidem administratio causae sub clausula *Cum libera* fuerit concessa, nequit parti alteri deferre juramentum ac decisionem litis; prout constat *ex c. Qui ad agendum.* §. *fin. h. t. in* 6. *et l. Jusjurandum quod.* 17. §. *fin. et l. Jusjurandum et ad pecunias.* 34. §. *Defensor. ff. de Jurejurand.*

100 VII. Non potest etiam transigere absque speciali mandato, vel dicta libera potestate, *cit. c. Qui ad agendum.* §. *fin. et d. l. Jusjurandum quod.* §. *fin. ff. de Jurejurand.* Quod tamen limita, nisi sit datus Procurator in rem suam. Similiter nequit Procurator pacisci de rebus Domini, seu Principalis, absque ejusdem speciali mandato, vel libera potestate administrandi; *cit.* c. *Qui ad agendum.* §. *fin. h. t. in* 6.

101 VIII. Requiritur pariter speciale mandatum in Compromisso per Procuratorem ineundo, c. *Per tuas.* 9. *de Arbitris*, juncta Glossa *ibid.* ☩. *Generale mandatum*, cum concordantiis per eam adductis. Si tamen arbitrium ab utraque parte receptum fuerit, sive ratum haberi coeperit, valet, debetque executioni mandari, licet per generalem duntaxat procuratorem factum fuerit compromissum: prout *in cit.* c. *Per tuas.* habetur decisum. Tunc enim ex mutuo partium consensu, et approbatione, vires suas acquirit.

102 IX. Requiritur speciale mandatum in impetratione Rescripti ad lites: nisi impetrans sit de conjunctis personis, in quibus non exigitur speciale mandatum, c. *Nonnulli.* 28. §. *Sunt et alii. et c. Ex parte.* 33. *de Rescriptis*, estque amplius dictum *Tit.* 2. *De Rescriptis.* §. 2. *n.* 57. *et seqq.*

103 X. Tandem, et tacendo alios casus, de quibus Glossa, et Speculator, *ubi supra*, requiritur speciale mandatum ad petendam restitutionem in integrum, *arg. Coram felicis.* 7. *De in integrum restitut.* ubi Glossa, ☩. *Mandatum*, et Abbas *num.* 4. et alii; Concordat *l. Illud nullam.* §. *fin. ff. de Minorib.*

104 Intellige, quando restitutio petitur principaliter: ut si restitutio in integrum per se, atque ab ipsa ordiendo, petatur contra contractum, ex quo quis graviter sese laesum deprehendit; vel contra sententiam, quae per lapsum decendii jam transiit in rem judicatam. Secus enim dicendum, quando restitutio in integrum incidit in causam, procuratori generaliter commissam: ut si ea sit petenda super certo duntaxat articulo ante sententiam diffinitivam, v. g. ad proponendam exceptionem, vel probationem antea omissam, ex qua quis graviter laederetur; vel incontinenti post diffinitivam, aut intra decendium, antequam sententia transiit in rem judicatam, petatur. Quia tunc restitutio incidenter peti potest per procuratorem, qui litem fuit contestatus, absque alio speciali mandato. Glossa *in c. Suscitata.* ☩. *Postulavit.* et Abbas *ibid. nu.* 5. *De in integrum restitut.* Nam incidenter multa permittuntur, quae alias non permitterentur: quinimo ratione incidentiae ampliatur jurisdictio; *ut c. Causa.* 9. *eod. et l. Quoties. C. de Judiciis*, ubi Judex potest incidenter de causa cognoscere, de qua non posset principaliter. Concordat c. *Prudentiam.* 21. §. *Si vero. de offic. Delegat.* ubi Delegati eandem jurisdictionem, quam in principali, exercent etiam in accessorio.

§. V.

De aliis effectibus Mandati Procuratorii.

SUMMARIUM.

105 *Effectus Mandati procuratorii, qui? Et num. seqq.*
106 *Ratum est, quod a Procuratore vi mandati agitur. Et num. seqq.*
107 *Procurator non praejudicat Domino, si extra fines mandati quid egerit.*
108 *Procurator acquirit sibi actiones etc.*
109 *Fitque post litem contestatam dominus litis; et cur?*
110 et 111. *Actio mandati directa, seu competens Domino contra Procuratorem, sive Mandatarium, quid importet? Et num. seq.*
112 *Procurator an teneatur de levissima culpa?*
113 *Actio mandati contraria, quid?*
114 *Procurator quas expensas repetat a Domino? Et num.* 113.
115 *Spectato Jure Civili, verba sententiae sunt concipienda in personam Procuratoris praesentis.*
116 *Dummodò verba sententiae recte in ejus personam concipi valeant.*
117 *Secundum Canones non curatur haec solemnitas Juris Civilis.*
118 *Est consultum, ut sententia concipiatur in personam utriusque, Procuratoris nimirum et Domini.*
119 *Procuratoris generalis negligentia, vel dolus nocet Domino.*
120 *Procuratoris specialis negligentia, vel dolus, non praejudicat Domino, si fines mandati excesserit.*
121 *Bene tamen, si fines mandati non excedat.*
122 123. et 124. *Afferuntur varia hujus exempla.*
125 *An etiam confessio, aut error Procuratoris noceat Domino?*
126 *Quid dicendum de erroribus Advocatorum?*
127 *Notabilis objectio, ac declaratio Conclusionis. Et num. seqq.*
128 *Contra Procuratorem negligentem, aut dolosum, competit Domino Actio mandati directa.*
129 *Et si Procurator non est solvendo, conceditur restitutio in integrum Domino petenti.*

Quaeritur I. Qui sint effectus Mandati procuratorii? Resp. I. Praeter potestatem agendi nomine Principalis, de qua proxime, potissimum sunt tres Mandati procuratorii effectus, ad quos caeteri commode reducuntur. 105

Primus est: Ut ratum sit, quod a Procuratore vi mandati agitur. Nam factum Procuratoris vi mandati, censetur factum Domini, juxta Reg. 72. Juris in 6. *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per seipsum*, cum concordantiis. 106

107 Additur notanter, *vi mandati*. Quia generaliter loquendo plus non potest Procurator, quam vi mandati sui fuit expressum, sibique injunctum, ut enim *l. Diligenter. ff. Mandati.*, dicitur: *Diligenter fines mandati custodiendi sunt: nam qui excessit, aliud quid facere videtur: et si susceptum non impleverit, tenetur.* Quod si igitur Procurator fines mandati recte custodierit, et juxta illud processerit, ratum est, quod ab eo agitur, fectumque ipsius Domino suo prodest, vel nocet. Si vero extra fines mandati quid egerit, in eo non praejudicat Domino suo, *l. Si Procurator.* 10. *C. h. t.* Idque merito; Tum, ne quis alieno facto oneretur, *l. In causae.* 27. *ff. h. t.* Tum quia, ejusmodi procurator fines mandati excedens, aliud quid facere censetur, quam sibi injunctum fuerat *cit. l. Diligenter.*

108 Alter Mandati procuratorii effectus est, quod, Procurator, dum ipsemet agit, seu verba in suam personam concipiendo contrahit (secus, si et nudus minister Domini interveniat, ejusque nomine contrahat) actiones atque obligationes sibi acquirat, quas deinde Domino, seu Principali suo cedere debet, *arg. d. l. In causae.* §. *Si ex parte. ff. h. t.* Laymao *cap.* 1. §. *Licet. h. t. in* 6. *et lib.* 3. *Theolog. Moral. tract.* 4. *cap.* 26. *n.* 14. post Molinam *Tom.* 2. *disp.* 551. et alii.

109 Et hac ratione Procurator per litis contestationem efficitur dominus litis, juxta *cap.* 1. §. *Licet. h. t. in* 6. quando videlicet ipsemet agit, et non ut nudus minister intervenit: quia per litis contestationem partes inter se quasi contractum ineunt, sibique mutuo obligantur, *arg. l. Licet Praetor.* §. *Idem scribit. ff. de Peculio.* Unde ulterius fit, quod talis Procurator postea revocari invitus non possit, juxta dicenda *num.* 132. *et seqq.* Simulque alium suo loco substituere valeat, ut dictum supra §. 2. *num.* 33. Atque insuper sententia condemnatoria non contra Dominum principalem, sed in ipsummet Procuratorem concipi debeat, saltem secundum rigorem Juris Civilis, *L.* 1. *C. de Sentent. et interlocut. omn. judic.* de quo tamen plure *num.* 115. *et seqq.*

110 Tertius Mandati procuratorii effectus, est duplex actio. Una dicitur *Actio mandati directa*, quae competit Mandatori, sive Domino principali contra Procuratorem, seu Mandatarium, ut hic ipsi rationem reddere debeat omnium, quae gessit: simulque ei Procurator restituere teneatur, quidquid ex lite consecutus fuit, sive juste, aut occasione negotii plausibiliter gesti debitum sit; sive injuste, hoc est per errorem, aut per injuriam Judicis, id consecutus fuerit. Textus est *in l. Qui proprio.* 46. §. *Procurator. ff. h. t.*

111 Insuper ex vi Actionis mandati directae, quam habet Dominus contra Procuratorem, manet iste Domino suo obligatus ad compensandum omne damnum atque interesse, quod per dolum, culpam aut negligentiam ipsius domino suo illatum fuit; prout desumitur *ex l. Si procurator.* 10. *et l. Licet in popularibus.* 42. §. *Ea obligatio. C. h. t. et l. Si procuratorem.* 8. §. *fin. ff. Mandati. et l. Procuratorem. C. eod.* In quo postremo loco dicitur, quod procurator tenetur de culpabiliter gestis, et culpabiliter non gestis, quae gerenda suscepit.

112 Accedit textus expressus *in l. A procuratore.* 13. *C. Mandati*, ubi Juris auctoritate manifestum esse dicitur, *a procuratore dolum et omnem culpam, non etiam improvisum casum, praestandum esse.* Quod quidem Glossa *ibid.* ℣. *et omnem culpam*, ac alii intelligunt etiam de levissima culpa. Rationem dant: tum quia, qui dixit, *omnem culpam*, nullam omisit. Tum quia, quod Procurator teneatur de levissima culpa, mirum esse non debet propter tacitam assertionem industriae suae, cum Procurator propter solam industriam eligatur; prout *in Additione ad cit. Glossam*, argumentatur Cynus, Jac. de Aretio, et Dynus.

Altera dicitur *Actio mandati contraria.* Et haec 113
convenit Procuratori contra Dominum ad repetendas omnes expensas, quas occasione mandati sibi commissi, et cujus fines non excessit, bona fide fecit. Patet hoc *ex cit. l. Qui proprio.* §. *Item contra. ff. h. t. et c. Cum pro causa.* 6. *h. t.* In quo posteriori loco Glossa, ℣. *Propter hoc.* et Abbas *ibid. num.* 5. et alii, hoc intelligunt, tametsi negotium gestum non habuerit bonum exitum sine culpa procuratoris: ut quia in causa succubuit, aut aliud negotium bona fide, etsi inutiliter, gessit. Adhuc enim potest repetere omnes expensas, quas fecit occasione mandati sibi commissi, *l. Etiam si* 4. *C. Mandati.*

Intellige, nisi culpa sua quaedam expensae factae 114
sint: hoc enim non repetit procurator, *cit. l. Etiamsi.* Sicut etiam poenam, quam ex suo delicto praestitit, is recuperare non debet. *d. l. Qui proprio.* §. *Item contra. ff. h. t.*

Quaeritur II. An, ubi intervenit Procurator, 115
verba sententiae condemnatoriae concipienda sint in personam Procuratoris praesentis, vel Domini absentis? Resp. I. Spectato rigore Juris Civilis, ferenda est sententia in personam Procuratoris. Patet hoc ex *L.* 1. *C. de Sentent. et interlocut. omn. judic.* ubi haec observantia adeo stricte exigitur, ut sententia illa dicatur ipso jure nulla, quae fuit lata in personam Domini, qui in judicio nunquam fuit, et non in personam Procuratoris. Accedit ratio: quia Procurator per litis contestationem factus est dominus litis, *cap.* 1. §. *Licet. h. t. in* 6. Atqui sententia est ferenda in dominum litis, non autem in illum, qui judicio nunquam interfuit; ergo. Accedit, quod si Dominus deberet condemnari, frustra Procurator cogeretur cavere de rato, et de judicatum solvendo; prout tamen tenetur, conformiter dictis supra §. 4. *n.* 79. *et seqq.*

Intellige tamen cum Bartolo *in cit. L.* 1. *n.* 1. *C.* 116
de sent. et interlocut. Abbate *in c. Querelam. n.* 10. *de Election.* et aliis, dummodo verba sententiae recte possint concipi in personam procuratoris. Dantur enim certae causae, in quibus tenor sententiae non patitur, ut verba referantur ad procuratorem, et tunc haud dubie ea debent concipi in personam Domini absentis: ut fit in causis matrimonialibus, ubi non potest procurator condemnari ad ducendam uxorem, vel reddendum ei debitum. Item in causis Beneficialibus, ubi Clericus est privandus Beneficio: tali enim nequit privari Procurator laicus, cum titulum in eo non habeat. Idem accidit in causis criminalibus, ubi venit imponenda poena relegationis, vel alia corporis afflictiva. Taceantur aliae hujusmodi causae, praesertim spirituales.

Resp. II. Nihilominus Ecclesia non multum cu- 117
ret de illa solemnitate Juris Civilis; ut inquit Glossa *in c. Suscitata.* ℣. *Monasterium. De in integrum restitut.* et Abbas *in cit. c. Querelam. nu.* 1. *de Election.* Unde secundum Canones quandoque fertur sententia in personam Procuratoris; ut *in d. c. Querelam. de Election. et c. Constitutus.* 6. *de Religio. domib. et c. Dilectus.* 2. *de Capellis Monach.* Quandoque autem ea fertur in personam Domini,

principalis; ut *cit. c. Suscitata. De in integrum restitut. et c. Licet causam. de Probationib. et c. Sopitae.* 14. *de Censibus.*

118 Caeterum Glossa *in cit c. Querelam.* ℣. *Oeconomi. de Elect.* et alia Glossa *in d. L.* 1. *C. de Sentent. et interlocut.* consulunt, quod ad evitandum omne periculum, vel dubium, ac secundum consuetudinem formetur sententia in personam utriusque, Domini videlicet et Procuratoris; prout fit, *in c. Inter dilectos.* 6. §. *fin. de Fide instrument.* ibi: *Procuratorem tuum nomine tuo, et Mediolan. Ecclesiae, sententialiter duximus absolvendum.*

119 Quaeritur III. Utrum negligentia, vel dolus Procuratoris noceat Domino? Resp. I. Loquendo de Procuratore generali omnium rerum, certum est, quod ejus factum, sive negligentia et dolus noceat Domino. Patet hoc *ex l. Procuratoris. ff. de Tributor. action.* ubi dicitur, *Procuratoris scientiam, et dolum nocere debere domino.* Quem textum Glossa *ibid.* ℣. *Procuratoris,* et Abbas *in cap.* 1. *n.* 16. *Ut lite non contestata etc.* intelligunt de Procuratore generali. Accedit ratio: quia sibi imputet Dominus, quod negligentem, aut dolosum procuratorem, praesertim generalem omnium rerum suarum, constituerit, *l. Cum mandato. ff. de Minorib.* ipsique non melius invigilaverit. Quamquam per hoc non negetur, quin Actio mandati directa competat Domino contra Procuratorem adeo negligentem, vel dolosum.

120 Resp. II. Loquendo de Procuratore speciali, si is negligentia, vel dolo fines mandati excesserit, nullum exinde praejudicium Domino infertur. Ita communia; idque patet ex *l. Si procurator. C. h. t.* cujus verba illico afferentur, et ex dictis supra *n.* 107.

121 Resp. III. Negligentia, vel factum Procuratoris etiam specialis, qui fines mandati non excedit, praejudicat Domino; quamvis, si quod fraude, dolo aut culpa Procuratoris gestum fuerit, adversus eum competat Domino Actio mandati directa ad recuperandum damna, et interesse. Ita Glossa *fin. in cap.* 1. *Ut lite non contestata etc.* et Abbas *ibid. n.* 15. *et seqq.* Bartolus *in L. un. n.* 1. *et seqq. ff. Si quis jus dicenti etc.* Zoesius *h. t. ff. n.* 22. Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 45. *n.* 1. *et seqq.* Engel *h. t. n.* 17. et alii. Patet hoc, praeter Jura in progressu alleganda, *ex l. Si procurator. C. h. t.* ubi dicitur: *Si procurator ad unam speciem constitutus, officium mandati egressus est, id quod gessit, nullum Domino praejudicium facere potuit. Quod si plenam potestatem agendi habuit, rem judicatam rescindi non oportet: cum si quid fraude vel dolo egerit, convenire eum more judiciorum non prohiberis.* Haec ibi. Quem textum Glossa marginalis ibidem ait esse valde notabilem ad hoc, quod Dominus tenetur ratum habere id, quod factum est dolose per Procuratorem.

122 Confirmatur, et probatur amplius Conclusio inductione. Et quidem, quod negligentia Procuratoris, qualis solet consistere in omittendo, in damnum redundet sui Principalis, clare colligitur *ex c. Cum venissent,* 2. §. *Nos igitur. De in integrum restitut.* ubi proin Pontifex Monasterium censet restituendum in integrum, ne ex tali procuratoris negligentia graviter laedatur. Sic enim, quando Procurator est negligens in producendo testes, vel alias probationes intra terminum, nocet Domino: sicut et, quando is post latam sententiam intra decem dies non appellat. Bartolus *loc. cit. n.* 2.

123 Deinde contumacia Procuratoris, quae pariter consistit in omittendo, seu quando is legitime citatus in judicio comparere negligit, nocet Domino quoad missionem in possessionem ex primo Decreto; ut *l. Eum qui res. C. h. t. et l. Quoties C. de Dignitat. lib.* 12. Nocet etiam Domino malitia, seu contumacia Procuratoris sui respondere nolentis in causa appellationis, ita quod possit procedi in absentem perinde, ac si peremptorie Dominus fuisset citatus, *c. Saepe contingit.* 44. *de Appellat.* Ubi Glossa ℣. *Responsalis,* inde pariter concludit, quod negligentia, sive dolus procuratoris, noceat domino. Quin imo, si Dominus ratam habeat contumaciam sui procuratoris, aut eam sciens non purget propter eam etiam poterit excommunicari, *cap.* 1. §. *fin. Ut lite non contestata etc.* Sic enim per suum consensum, alienam culpam facit propriam.

124 Insuper, quod etiam factum Procuratoris praejudicet Domino, nisi fines mandati excedat: desumitur *ex c. Cum olim Abbas.* 32. *de Offic. Deleg. et c. Cum olim.* 7. *de Causa possess. et propriet. et cit. l. Si procurator. C. h. t.* cum similibus. Unde impetratio suspecti Judicis per Procuratorem facta, praejudicat Domino, adeo, ut hic eum amplius recusare non valeat, *arg. c. Cum olim. de causa possess. et propriet.*

125 Rursus confessio, imo et error Procuratoris, nocet Domino; ut *c. Suborta.* 21. *de Sentent. et re judicat.* et notat Glossa *ibid.* ℣. *Per confessionem.* Quod intellige, nisi Dominus illam revocet, probando errorem sui Procuratoris, *arg. cap. ult. de Confessis,* et notet Abbas *in cit. cap.* 1. *n.* 31. *Ut lite non contestata.* Aut nisi Procurator ultro, et absque ulla necessitate, fateatur intentionem Actoris: nam confessio voluntarie, ac sine necessitate facta, censetur potius donatio seu renunciatio juris, qualis sine speciali mandato per procuratorem fieri nequit; ac proinde talis confessio non nocet domino, *arg. l. Certum.* §. *Sed an. ff. de Confessis.* et docet Abbas, *ubi supra. n.* 29. Sed de confessione Procuratoris plura *Lib.* 2. *Tit.* 18. *De Confessis.* §. 4. *n.* 90. *et seqq.*

126 Caeterum loquendo de erroribus Advocatorum, qui non sunt simul Procuratores, Jure certum est, quod error Advocati suo Clientulo non noceat, nisi is praesens fuerit, et in continenti (hoc est, intra triduum) non contradixerit, neque post sententiam appellaverit, *L. ult. C. de Errore Advocat.* Nam si praesens erat suus Clientulus, nec contradicebat, dicta ab Advocato perinde habenda sunt, ac si ab ipsis Dominis litium dicerentur, *L.* 1. *C. eod.*

127 Dices. In *L. un.* §. *Si procurator. ff. Si quis jus dicenti etc.* expresse dicitur. *Si procurator tuus, vel Tutor, vel Curator, jus dicenti non obtemperaverit, hoc Edicto ipse punitur, non dominus, vel pupillus;* ergo contumacia procuratoris non videtur nocere domino. Accedit textus apertus *in l. Ignorantis.* 49. *ff. h. t.* ibi: *Ignorantis domini conditio deterior per procuratorem fieri non debet.* Atque ut habet Reg. 22. Jur. in 6. *Non debet aliquis alterius odio praegravari.* Quin potius peccata suos auctores tenere debent, *c. Quaesivit. De his quae fiunt a major. part. Capit.* cum similibus; ergo. Resp. Textum *in cit. l. un.* §. *Si procurator.* et alia hujusmodi Jura potissimum velle, quod negligentia, seu dolus Procuratoris, non praejudicet Domino quoad ea, quae sunt extrinseca, seu non concernentia Processum judicialem, ut puta quoad poenam seu impositionem mulctae, adeo, ut Dominus principalis non sit puniendus ob culpam a suo Procuratore commissam. Non tamen negare, quin negligentia, vel dolus Procuratoris noceat suo Domino quoad ea, quae respiciunt Processum judicii; prout volunt Jura *num.* 121. *et seqq.* allegata, et post Innocentium *in cap.* 1. *Ut lite non contestata etc.* notant Abbas *ibid. n.* 16. et Bartolus, *ubi supra, n.* 2. qui hanc materiam fusius declarant.

128 Ad *l. Ignorantis,* et alios textus Juris dicitur, hoc sufficienter salvari ex eo: quia contra Procuratorem negligentem, aut fraude, dolo seu culpa sua

quid indebitum gerentem, competit Domino principali remediom ordinarinm, videlicet Actio Mandati directa ad recoperandum damna, et interessa; prout constat ex *cit. l. Si procurator.* 10. *C. h. t.* cum concordantiis supra *n.* 110. *et* 111. adductis, et notat Abbas *loc. cit. n.* 22. et Gailus *lib.* 1. *Practie. Observat.* 44. *n.* 4. cum aliis. Atque ad hoe indicandum notanter *n.* 117. in Conclusione additum fuit: *Quamvis si quid fraude, dolo aut culpa procuratoris.* etc.

129 Quod si vero Procurator negligens solvendo non sit, atque ideo Dominus principalis damna et interesse ab eo via actionis recuperare nequeat; tunc restitutio in integrum Domino petenti ex aequitate concedenda est, *arg. l. Et eleganter. §. Si dolo. ff. de Dolo malo. et L. ult. §.* 1. *ff. De eo, per quem factum est etc.* atque notat Glossa *in* c. *Cum venisset. ¶. Restituimus. De in integrum restitut.* Abbas *ubi supra, n.* 16. Gailus *cit. Observat.* 44. *n.* 6. et alii. Siquidem restitutio in integrum ex quacunque justa causa conceditur, *L.* 1. *ff. Ex quibus causis majores etc.*

§. VI.

De cessatione, ac revocatione officii Procuratoris.

SUMMARIUM.

130 *Quinque potissimum modis finitur officium Procuratoris. Et num. seqq.*
I. Revocatione. II. Renunciatione. Ibid.
131 *III. Finita instantia judicii.*
Procurator succumbens tenetur appellare, vel Domino denunciare. Ibid.
132 *IV. Per mortem Domini re integra.*
133 *Nisi Dominus pro sciente et non contradicente Procuratore caverit.*
134 *Quod, si Dominus moriatur re non integra? Et num.* 132.
135 *V. Per mortem ipsiusmet Procuratoris.*
136 et 137. *Procurator tum judicialis, tum extrajudicialis, re integra libere a Domino revocatur: secus re non integra, nisi subsit causa. Et num. seqq.*
138 *Res integra, seu Mandatum integrum, quamdiu dicatur?*
139 *Causae justae revocandi Procuratorem re non integra, quae?*
140 *Procurator potest revocari dupliciter, expresse et tacite. Et num. seqq.*
141 *Prior Procurator an revocetur per constitutionem secundi?*
142 *Ac per hoc, quod Dominus superveniens ipsemet causam tractet?*
143 *Mutuo consensu Domini, et Procuratoris, cessat hujus officium.*
144 *Invito Domino non potest Procurator post susceptum mandatum suo officio renunciare.*
145 *Nisi subsit justa causa; et qualis?*
146 *Atque Judicis auctoritas accedat.*

130 Quaeritur I. Quibus modis generatim finiatur officium Procuratoris? Resp. Potissimum quinque. I. Revocatione. II. Renunciatione, sive mutuo consensu utriusque Principalis, constituentis videlicet, et constituti procuratoris: sed de his duobus modis plura speciatim in progressu.

131 III. Expirat officium Procuratoris finita instantia judicii: hoc est, post latam sententiam definitivam. Quamvis enim Procurator, contra quem lata est sententia, possit et debeat ab ea appellare, vel saltem (si justa causa excusetur) tempestive domino denunciare, ut ipsemet ad beneficium appellationis convolare possit: nihilo minus appellationem prosequi non tenetur invitus, sicque tunc censetur expirare officium ipsius. Textus est *in c. Non injuste.* 14. *h. t. et l. Invitus.* 17. *C. eod.* atque amplius declarat Glossa ibidem.

132 IV. Cessat officium et potestas Procuratoris per mortem Domini ipsum constituentis, si hic moriatur re integra: alias secus. Et desumitur hoc ex *§. Recte. Instit. Mandati. et l. Inter causas. §.* 1. *ff. Mandati*, ubi dicitur, quod morte mandantis re integra solvitur mandatum: si tamen propter ignorantiam mortis impletum est, quod mandabatur, competit actio utilitatis, ne justa ignorantia cuipiam damnum afferat.

133 Limitatur istud quoad priorem partem in casu, quo Dominus adhoc vivens, sciente, et non contradicente Procuratore, pro ipso cavit, seu satisdedit. Nam talis satisdatio facit, ut mandatum etiam re integra morte domini non finiatur: secus si sit facta pro ignorante, vel contradicente, per textum notabilem *in l. Si defunctus.* 15. *ff. h. t.* et notat Bartolus *ibid.* et Abbas *c. Mandato. n.* 6. *h. t.*

134 Limitatur idem quoad alteram partem in casu *Clement. ult. h. t.* ubi Pontifex declarat, quod Procurator a Praelato, vel Rectore, aut quocunque Beneficiario, pro Ecclesia vel Beneficio constitutus, per mortem constituentis revocetur etiam quoad negotia jam caepta, sicque re non existente integra. Ratio autem hujus specialitatis est: tum quia mortuo Praelato vacat Sedes: atqui Sede vacante nihil debet innovari, *cap.* 1. *Ne Sede vacante etc.* Tum quia procurator, sive in sive extra judicium, solum agit pro Domino, ejusque nomine, *L.* 1. *ff. h. t.* atqui in Beneficiis non adest post mortem Praelati, cujus nomine agat: siquidem per mortem Praelati extinguitur titulus praelationis quoad effectum; neque est, in quem statim jure haereditario titulus ejusmodi transeat: prout tamen fit in civilibus, ubi proin per haeredem coepta negotia debent consummari, sicque re non integra procurator nomine haeredis agere, seu administrare potest.

135 V. Procuratoris officium finitur per mortem ipsiusmet Procuratoris: sive dein res sit integra, *l. Si quis alicui. §. Morte quoque. ff. Mandati*; sive desierit esse integra. Nam hoe officiom non transit ad haeredes, cum videatur esse electa industria personae. Pirhing *h. t. n.* 112. post Wessenbecium. *ff. h. t. n.* 11.

136 Quaeritur II. Utrum Procurator semel constitutus, libere possit revocari, quibusque modis ejus revocatio fiat? Resp. I. Procurator tum judicialis, tum extrajudicialis, re integra libere a Domino potest revocari: non item, postquam res desivit esse integra, sed tunc ad ejus revocationem requiritur justa et legitima causa. Ita in re communis. Et merito: nam re integra nihil interest procuratoris, quod revocetur; bene tamen, si res non amplius sit integra: quia tunc aut damnum pateretur ratione jam factarum expensarum, aut ob subsequentem revocationem periculum famae incurreret.

137 Id ipsum probatur inductione. Loquendo siquidem de Procuratore judiciali, seu ad lites constituto, textus est expressus *in c. Quamvis.* 2. *h. t. in* 6. ubi decisum habetur, quod Procurator ante litem contestatam, etiam sine causa, libere a Dominio revocari possit; non item postea sine causa rationabili (nam per contestationem litis Procurator fit dominus ejus, *cap.* 1. *h. t. in* 6.) quamquam Dominus una cum eodem Procuratore, sive ad hunc exstimulandum, sive ad supplendum, si hic forsan quidpiam omitteret, suae causae adesse neutiquam prohibeatur.

prout ibidem subjungitur. Concordat textus *in l. Post litem*. 17. *ff. h. t.* ubi additur, post litem contestatam non posse mutari procuratorem *nisi causa prius cognita:* adeo, quod necesse sit, ut Judex de causa antea cognoscat, et procuratorem revucandum citet, et audiat, num forte ipsius intersit non revocari mandatum. Engel *h. t. n.* 18. Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 46. *n.* 9.

138 Loquendo autem de Procuratore extrajudiciali, seu ad negotia coustituto, idem patet *ex l. Si procuratorem. §. Mandati actio. ff. Mandati.* et §. *Recte Instit. de Mandato.* In quo posteriori loco Glossa notanter inquit, quod tamdiu *Mandatum* dicatur esse *integrum*, quo usque censeatur interesse Mandatarii, sive Procuratoris: ut puta, si mandata emptione is arrhas jam dederit, vel se obligaverit, aut alia praeparamenta fecerit, sine quibus principale negotium expediri nun potest. Tunc enim, si Procurator, sive Mandatarius absque ulla causa revocaretur, jam hoc ipso damnum sustinere cogeretur absque sua culpa; quod iniquum est. Concordat alia Glossa *in Clem. ult. ℣. Pro Ecclesia. h. t.* dicens, quod dicatur *Res integra*, in jodiciis, ante litis contestationem; in negotiis, antequam quis fecerit praeparamenta.

139 Porro causae legitimae revocandi Procuratorem etiam re non integra, recensentur *in cit. c. Quamvis.* 2. *h. t. in* 6. videlicet: Si Procurator fiat Domino principali inimicus, vel suspectus; aut ejus adversario affinitate conjungatur, vel haeres istius efficiatur: aut si Religionem ingrediatur, sive in longinquum peregrinetur; seu ipsum aegritudine, aut vinculis detineri contingat: ac generaliter, quoties alia rationabilis causa subest, propter quam merito sit revocandus. Concordat textus *in l. Procuratoribus. C. h. t.*

140 Resp. II. Procurator, ipsumque Mandatum procuratorium potest revucari dupliciter, expresse videlicet et tacite. Ita Zoesius *h. t. ff. n.* 20. et communis. *Expresse* quidem revocatur, quando Dominus revocans utitur verbis expressis, aut scriptura dictam revocationem clare exprimente: quodlibet enim horum sufficit. Quin imo potest Dominus revocare mandatum, etiamsi jurasset non revocare; licet fiat perjurus. Glossa *in cap. ult. ℣. Revocatus. h. t. in* 6.

141 *Tacite* revocatur prior Procurator, per constitutionem secundi, *l. Si quis cum* 31. §. *fin. ff. h. t. et* c. *Non injuste* 14. *h. t.* Nisi constituens exprimat, se nolle per hoc revocare primum, *arg. l. Si pluribus. ff. de Legat.* 1. ac notat Vivianus *in Rationali*, *cap.* 6. §. 1. *h. t. in* 6.

142 Insuper tacite censetur revocari Procurator, quando eo simpliciter constituto, postea ipsemet Dominus supervenit, et causam tractat, nisi protestetur, se nolle eundem procuratorem revocare, aut ex aliis conjecturis istud appareat. Textus est *in* c. *Si quem.* 8. *h. t. in* 6. Secus dicendum de illo procuratore, qui non simpliciter est constitutus, sed solum sub clausula, *Quoties dominum abesse contigerit:* nam talis manet procurator Domino absente, licet Dominus praesens causam per se ipsum tractaverit; prout ibidem habetur decisum. Quod si vero Dominus causam per se ipsum non tractet, sed solum eidem adesse velit, sive ad extimulandum Procuratorem, sive ad videndum, an omnia recte agantur, non idcirco revocari procuratorem, clare colligitur *ex* c. *Quamvis.* 2. *h. t. in* 6.

143 Quaeritur III. Qua ratione officium Procuratoris finiatur renunciatione, seu mutuo Principalium consensu? Resp. I. Certum est, quod mutuo consensu Principalium, videlicet Domini constituentis, et Procuratoris constituti, cesset Mandatum procuratorium, atque ipsius procuratoris officium. Patet hoc ex *l. Mutari.* 24. *ff. h. t.* juncta Glossa *ibid.* Tum ex *cap.* 1. *de Reg. Jur.* ibi: *Omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur.* Verum difficultas restat, quid juris, si alterutra pars sit invita. Et quidem, quid sit dicendum in casu, quo Procurator est invitus, nec vult revocari, patet ex praecedenti Quaestione: loquendo autem de casu converso.

Resp. II. Nequit Procurator suscepto semel mandato legitime constitutus, pro suo libitu, atque invito Principali constituenti renunciare; nisi ex justa causa, et accedente Judicis auctoritate. Ita communis. 144
Et merito: quia mandatum suscipere, cuilibet liberum est: susceptum autem est consummandum, nisi justa causa intercesserit, §. *Mandatum. Instit. de Mandato.* Concordat textus *in l. Invitus.* 17. *C. h. t.* ubi dicitur, quod invitus procurationem suscipere nemo cogatur, sed fidem susceptam implere sufficiat. Et *l. Filiusfamilias.* §. *Procuratorem. ff. eod.* ubi Procurator ad litem suscipiendam rite constitutus, cogitur judicium suscipere. Accedit ratio: quia alioquin Dominus cogeretur detrimentum sustinere, si Procurator rite constitutus posset pro libitu, et absque ulla data causa, officium renunciare.

Additur notanter, *nisi ex justa causa.* Nam hac subsistente, ac probata, potest Procurator renunciare suo officio, etiam invito Domino principali; petendo videlicet coram Judice exonerationem ab officio suo, *l. Filiusfamilias.* §. *Procuratorem.* una cum *LL. seqq. ff. eod.* Ubi etiam hujusmodi causae enumerantur. Et sunt inprimis capitales inimicitiae inter ipsum Procuratorem, et Dominum subortae. Deinde, si Dignitas accesserit procuratori, aut is Reipublicae causa abfuturus sit, seu necessariam peregrinationem suscipiat: item si infirmitate impediatur, quo minus susceptum procurationis officium ulterius exequatur, et hujusmodi; quae erunt arbitrio Judicis dijudicanda, atque in simili dictum supra *n.* 139. 145

Additur ulterius, *et accedente Judicis auctoritate.* Quia ubi Dominus principalis simplicem Procuratoris renunciationem, in vel extra judicium factam acceptare recusat: tunc Procurator, cupiens a suo officio exonerari, debet a Judice petere citationem ad videndum se exonerari: et facta citatione partis, seu Domini constituens legitimam suae renunciationis causam allegare, de qua Judex saltem summarie cognoscat, eaque probata Procuratorem a suo officio exoneret. Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 46. *n.* 2. 146

§. VII.

De gestis per falsum seu revocatum Procuratorem, ac intimatione suae revocationis.

SUMMARIUM.

147 *Falsi Procuratoris exceptio potest semper objici, ac per hanc gesta ejus redduntur invalida.*
148 *Idque exemplificatur.*
149 *Secus, si nemo contra ejus gesta excipiat. Et n. seqq.*
150 *Ratihabitio confirmat judicium agitatum cum Falso procuratore.*
151 *Dummodo hic non aliunde fuerit inhabilis ad tale officium.*
152 *Explicatur textus* in l. Licet verum. ff. de Judiciis. *Et n.* 50.
153 *Dominus appellans a sententia per Falsum procuratorem reportata, censetur eam ratihabere.*

154 *Dominus potest ratificare processum, ac sententium per Falsum procuratorem in sui favorem obtentam, si antea pars adversa non exceperit.*
155 *Solvitur instantia contra hoc.*
156 *Regulariter valent gesta per procuratorem revocatum, si revocatio eidem nondum fuit intimata.*
157 *Idemque dicendum de mandantibus maleficium, v. g. percussionem Clerici, in ordine ad incurrendam excommunicationem.*
158 *Fallit istud in Procuratore ad contrahendum matrimonium.*
159 et 160 *Ac in nonnullis aliis casibus.*
161 *Revocatio Procuratoris judicialis post litem contestatam, debet intimari Judici et adversario, vel saltem alteri eorum. Et u.* 163.
162 *Secus ante litem contestatam.*
163 *Intimatio illa, qualis esse debet?*
164 165 et 166. *Revocatio Procuratoris extrajudicialis, an, et cui fieri debeat?*
167 *Quid, si Procurator inquisitus celet revocationem sui mandati.*

147 Queritur I. Utrum gesta per falsum, seu revocatum Procuratorem, sint valida? Resp. I. *Falsi procuratoris exceptio non solum ante sententiam, verum etiam postea potest objici, utpote qua probata judicium nullum et nullius momenti controversiae reputatur.* Ita loquitur Pontifex *in* c. *In nostra.* 4. §. *fin. h. t.* Unde clarum est, quod gesta Falsi procuratoris, seu revocati, per exceptionem partis adversae prorsus reddantur invalida. Concordat textus *in l. Licet in principio.* 24. *C. h. t.* ubi pariter exceptio Falsi procuratoris reddit judicium retro nullum, et potest quandocunque opponi.

148 Sic *in* c. *Ex insinuatione.* 3. *h. t.* sententia lata cum procuratore revocato, et de hoc certificato, non praejudicat domino; quin imo sententia retractatur. Similiter Rescriptum a procuratore revocato, et de hoc certificato impetratum non valet, neque processus vel sententia lata per illud: ut *c. In nostra.* 4. *h. t.* et c. *Ex parte Decani.* 33. *de Rescriptis.*

149 Dicitur notanter in Conclusione, *Falsi procuratoris exceptio.* Si enim nec Dominus, cujus est quasi procurator, neque Adversarius ipsius contra hujusmodi procuratorem excipiat, rata erunt gesta per ipsum; idque de communi consensu partium. Prout in simili Rescripta justitiae per subreptionem, etiam dolosam, non vitiantur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis, *arg. c. Si autem.* 9. et c. *Plerumque.* 23. *de Rescript.* atque uberius dictum supra *Tit. de Rescriptis.* §. 7. *n.* 170. *et* 172.

150 Accedit. Textus notabilis *in l. Licet verum.* 56. *ff. de Judiciis.* ubi dicitur: *Et si quis, cum procurator non esset, litem contestatus sit, deinde ratum dominus habuerit, videtur retro res in judicium recte deducta.* ubi Bartolus in Summario inquit: *Ratihabitio retrotrahitur, et confirmat judicium agitatum per Falsum procuratorem.*

151 Intellige de illo, qui non erat procurator ex defectu mandati, seu consensus Domini, poterat tamen esse: secus enim, si aliunde erat inhabilis ad officium procuratoris exercendum. Licet enim ratihabitionem retrotrahi, et mandato non sit dubium comparari, juxta *Reg.* 10. *Juris in* 6. nihilo minus ea supplet solum defectum consensus, non autem alios defectus.

152 Et quamvis olim nonnulli voluerint, memoratam Legem *Licet verum ff. de Judiciis* procedere, quando sententia est lata contra eum, qui ratum habebat: secus, si in suum commodum. Quia tamen textus allegatus generaliter loquitur, dictam doctrinam locum habere in utroque casu, recte notat Glossa *fin.* et Bartolus *in cit. l. Licet verum.* atque esse communem opinionem, testatur Jason *l. Licet. n.* 10. *C. h. t.*

Hinc imprimis, quando Dominus appellat a sententia per Falsum, sive revocatum procuratorem contra se reportata, videtur eam habere ratam, *l. Cum minor.* §. *Falsus. ff. Rem ratam haberi*: sicque eam jam ratificat in sui praejudicium. Glossa *fin in l. Licet. C. h. t.* Si enim noluisset ratificare, non debuisset ab ejusmodi sententia appellare, sed Falsi procuratoris exceptionem opponere, juxta *c. Ex insinuatione.* et c. *In nostra. h. t.* 153

Similiter, quod processum et sententiam latam in favorem Falsi procuratoris, sicque in commodum suum, possit Dominus ratificare, si antea pars adversa non excepit, seu non opposuit de falsitate mandati, juxta textum citatae Legis: praeter jam allegatos docet, atque in Camera conclusum fuisse, refert Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 47. *n.* 4. et Barbosa *ad c. In nostra. n.* 7. *h. t.* citans quamplures alios. 154

Nec obstat *d. c. In nostra. h. t.* et *l. Licet. in principio.* 24. *C. h. t.* ubi exceptio Falsi procuratoris potest quandocunque opponi, eaque probata judicium redditur retro nullum. Resp. enim cum Jasone *loc. cit. n* 10. allegata Jura procedere, quando exceptio Falsi procuratoris est opposita, antequam Dominus ratificaverat ejus acta: secus, si postea. Tunc enim ratihabitio retrotrahitur, nec ejusmodi procurator potest dici carere mandato, juxta dicta, et Jura *n.* 149. *et* 150. allegata, quae hac ratione facile cum Juribus in hac objectione citatis concordantur. 155

Quaeritur II. Utrum revocatio Procuratoris habeat effectum, atque operetur nullitatem gestorum, licet ipsi nondum sit intimata? Resp. I. Regulariter loquendo non habet effectum revocatio procuratoris tum judicialis, tum extrajudicialis, si eidem needum est intimata; sed adhuc valent gesta per ipsum. Ita Glossa magna *in can. Tibi Domino. dist* 63. Felinus *c. Ex parte Decani. n.* 7. §. *Secunda regula. de Rescriptis.* Barbosa *in cap. ult. n.* 8. *h. t. in* 6. et alii: Idque desumitur *Ex cit.* c. *Ex parte Decani.* 33. *de Rescript.* et *c. Ex insinuatione.* 3. *h. t.* ubi ad hoc, ut gesta per revocatum procuratorem non valeant, requiritur, quod fuerit certificatus de revocatione. Concordat *Clem. un. de Renunciat.* et *l. Si mandassem. ff. Mandati*, quo utroque in loco revocatio mandati, ibi de renunciando Beneficio, hic de emendo fundo antea dati, non praejudicat, si ad notitiam procuratoris non pervenerat. 156

Quin imo hoc ipsum est dicendum de mandantibus maleficium: quoniam non sufficit revocare mandatum de maleficio committendo, nisi etiam notificetur talis revocatio ipsi mandatario. Felinus *loc. cit. n.* 8. post Bartolum *in l Si pecuniam.* §. *Si servum ff. de Condiction. ob caus.* Unde qui mandavit percuti Clericum, sed ante factam ab altero percussionem poenituit, incidit in excommunicationem, nisi revocaverit mandatum, ita quod revocatio pervenerit ad Mandatarium; juxta Glossam *fin. c. Mulieres. de Sentent. excomm.* et aliam Glossam in *c. Cum quis.* §. *Mandato. eod. in* 6. quae inquit, quod quidem talis quoad Deum non teneatur, tamen quoad Ecclesiam excommunicatus sit. 157

Additur notanter num. 156. *regulariter loquendo.* Nam fallit hoc inprimis in Procuratore ad matrimonium contrahendum constituto: qui nulliter contrahit, etiamsi revocationem consensus sui Principalis penitus ignoraverit, *cap. ult. h. t. in* 6. 158

Atque hoc ipsum procedere in aliis hujusmodi actibus, in quibus requiritur consensus Domini verus et perseverans, et non fictus (ut puta, in contrahenda cognatione spirituali, seu compaternitate, 159

per procuratorem suo nomine tenentem in Baptismo, vel Confirmatione: item in matrimonio spirituali, seu in procuratore ad acceptandum Beneficium constituto) tenet Felinus, *ubi supra*, *n.* 10. et 11. Federicus de Senis *Consil.* 15. Abbas *in c. Veniens. n.* 4. *de Cognat. spirit.* et alii.

160 Fallit deinde in casu limitato per *cit. Clem. un. de Renunciat.* Quamvis enim ibi circa initium dicatur, quod renunciatio Dignitatis, vel Beneficii facta per procuratorem ad hoc constitutum teneat, etiamsi antea procurator fuerat revocatus, ipso tamen, et Superiore, cui fiebat cessio, eam ignorante: quae pars juvat ad probationem nostrae Conclusionis. Illico tamen subjungitur limitatio, illis verbis: *Nisi forte per ipsos, aut alios malitiose factum fuerit, quo minus ad eos, vel eorum alteram ante cessionem potuerit revocatio pervenisse.* In hoc quippe casu renunciatio Beneficii per procuratorem jam revocatum facta non valet, licet is ignoraverit revocationem sui mandati, ne quoquo modo malitiis hominum dictae revocationis notitiam impedientium indulgeatur, aut hi exinde commodum reportent. Barbosa *ad cit. Clem. un. n.* 8. *de Renunciat.* cum aliis. Taceantur aliae fallentiae, quarum undecim enumerat Felinus *in c. Ex parte Decani. n.* 9. *et seqq. de Rescript.*

161 Quaeritur III. Quibus sit intimanda revocatio Procuratoris, ut habeat effectum ad inducendam nullitatem gestorum per ipsum? Resp. I. Revocatio Procuratoris judicialis post litem contestatam facta debet intimari Judici, et adversario, vel saltem alteri eorum: alioquin, si fiat utroque horum ignorante, non habet effectum, sed tenet judicium agitatum cum tali procuratore revocato. Ita desumitur ex c. *In nostra.* 4. *et c. Mandato.* 13. *h. t. et l. Si procuratorem.* 65. *ff. eod. et L. un. C. de Satisdando.* Accedit ratio: quia, nisi ad invaliditatem gestorum requireretur, ut revocatio Procuratoris, post litem contestatam primum facta, intimaretur Judici, vel adversario; passim posset illud Judici, atque adversarius decipi, Domino procuratorem suum absque eorum praescitu clam revocante, et sub finem judicii, de cujus malo exitu sibi timeret, falsi procuratoris exceptionem proponente: atqui talibus malitiis hominum non est indulgendum; ergo.

162 Dicitur notanter primo, *post litem contestatam*, ut loquitur *textus in cit. c. Mandato*, *h. t.* sive, ut inquit Layman *ibid.* n. 2. postquam semel datus procurator Judici, vel parti adversae intimatus fuit: quia tunc horum interest, ut talis procuratoris revocatio non fiat, nisi haec ipsis quoque intimetur, ne alioquin frustra fatigentur, aut decipiantur. Secus est ante litem contestatam, vel potius ante intimationem dati procuratoris, Judici, vel adversario factam: quia tunc sufficit, si revocatio mandati intimetur procuratori, utpote cum quo solo antea actum fuerat; et Judex vel adversarius sibi imputent, si ejusmodi procuratorem jam revocatum admittant, et non melius ipsius potestatem et mandatum examinent, *arg.* c. *Ex insinuatione* 3. *h. t.* ac tenet Glossa *in c. Quamvis.* ℣. *Revocari. h. t. in* 6. et Layman *ubi supra*, *n.* 2.

163 Dicitur secundo, *intimari.* Quia non sufficit, ut illis quoquo modo aliunde innotescat revocatio procuratoris, sed necesse est, ut ipsemet revocans specialiter Judici, vel adversario, per nuntium, aut litteras denunciet ejusmodi revocationem procuratoris, utpote de cujus mandato ipsis antea fides jam facta fuerat: prout notat Abbas *in d. c. Mandato. n.* 8. *h. t.* citans DD. communiter: et sequitur Layman *ibid. n.* 1. bene inter alias subjungens, quod quidem consultum sit, utrique horum intimare revocationem, habeat tamen effectum revocatio, si vel soli adversario fiat.

Resp. II. Loquendo specialiter de Procuratore extrajudiciali, quando is datus est ad gerendum negotium cum certa persona desuper jam certificata, ad hoc, ut revocatio ejus operetur nullitatem gestorum; non sufficit, quod sit intimata ipsi procuratori, sed debet etiam notificari illi personae: secus est, quando quis habuit procuratorium generale; quia tunc satis est, ipsum, procuratorem de revocatione fuisse certificatum: nisi vigore talis mandati generalis jam descendisset ad certam personam; tunc enim etiam ista desuper debebit certificari. Ita Abbas *in c. Mandato. n.* 7. *h. t.* Felinus *c. Ex parte Decani. n.* 22. *et* 23. *de Rescript.* citans alios; et favet Glossa *in d. c. Mandato.* ℣. *A domino revocatum. h. t.* 164

Prior pars desumitur *ex l. Si quis servo. et l. Qui hominem.* §. *Si Titium. ff. de Solutionib.* ubi revocatio mandati non nocet debitori, ad cujus notitiam non pervenit, sed solvens tali procuratori revocato liberatur. Concordat textus *in L.* 1. *Sed ego ff. Quod jussu*, cum similibus per dictam Glossam allegatis. Accedit ratio: quia alioquin multi possent decipi, si sola revocatio procuratori intimata sufficeret ad invaliditatem gestorum: praesertim, cum de legitimitate talis procuratoris jam semel aliis fides facta fuerit. Unde recurrunt rationes in praecedente Conclusione adductae. 165

Altera pars desumitur *Ex c. Ex insinuatione.* 3. *h. t.* ubi ante factam alteri parti fidem, seu intimationem de mandato procuratorio, sufficit revocatio soli procuratori intimata ad invalidandum gesta illius. Nec obstat, quod ibi sit sermo de Procuratore judiciali. Nam, quantum ad propositum, non est faciendum discrimen inter Procuratorem ad lites, et ad negotia; ut inquit Abbas *loc. cit. n.* 7. Utrobique siquidem militat eadem ratio; videlicet ne adversarius non decipiatur per legitimam ignorantiam: qualis impraesentiarum non interveniret, cum singulorum contrahere volentium intersit, cujuslibet procuratoris mandatum, ac potestatem prius diligenter inquirere et examinare, antequam cum ipso contrahat. 166

Quod si vero Procurator inquisitus celet revocationem sui mandati, ipse obligabitur decepto, *arg. l. Et eleganter.* §. *penult. ff. de Dolo.* et notat Glossa *c. Quamvis* ℣. *Revocari. h. t. in* 6. 167

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Syndicus, quid?*
3 et 4. *An, et quomodo differat a Procuratore, et Actore Universitatis?*
5. *Religiosi debent habere Syndicum.*
6 *Saltem de honestate, licet non de necessitate. Monachus Abbate imperante potest esse Syndicus in rebus sui Monasterii. Ibid.*

Procuratori similis est Syndicus. Quin imo nomen *Procuratoris* generaliter acceptum etiam Syndicum sub se complectitur, *arg.* can. *Salvator.* §. *Nomine* 1. *q.* 3. *et c. Petitio.* 9. *de Procuratorib.* Ideoque viso de Procuratore, recte nunc agitur de Syndico. Porro, 1

Syndicus (quod est nomen graecum, et latine *Defensor* sonat) proprie dicitur ille, qui constituitur 2

ab alique Universitate seu Collegio vel Corpore, ad negotia ipsius pertractanda, se praecipue ad causas illius et lites in judiciu prosequendas. Textus, et Glossa *in cap. un.* ℣. *Generaliter. h. t.*

3 Differt autem a Procuratore Syndicus, quo illo constituatur a privatis; Syndicus autem ab aliqua Universitate, seu Collegio vel Corpore. Abbas *in cap. un. n. 2. h. t.* Differt etiam Syndicus ab Oeconomo, quod hic in administratione pecuniae, aliorumque negotiorum extrajudicialium, ille vero in litibus prosequendis praecipue versetur. Differt insuper ab Actore Universitatis, quod Actor ad certam causam tantum, Syndicus vero ad omnes causas generaliter constituatur. Glossa *in L. 1.* ℣. *Syndicum, ff. Quod cujusque universit. nomin.*

4 Nihilo minus Actorem, et Syndicum, inter se frequenter confundunt SS. Canones, et Leges; ut notat Engel *h. t. n. 2.* Quia etiam Ecclesia non multam facit differentiam inter Procuratorem et Syndicum, ubi constat de potestate tradita; juxta Glossam *in c. Suscitata.* ℣. *Monasterium. De in integrum restitut.* Idque desumitur *ex d. c. Petitio. de Procurat.* ubi iidem, quos Episcopus alio profecturus suos constituerat Vicarios, modo Procuratores, modo Syndici et Actores ipsius appellantur. Unde pleraque dicta in *Tit. praeced. de Procuratoribus*, etiam Syndico applicari poterunt.

5 Solummodo est notandum *ex cap. un. h. t.* quod, cum Religiosi ob captandam eo melius quietem spiritualem, et coelestium benedictionum abundantiam, litibus Forensibus merito sint submovendi; iidem debeant habere Syndicum, qui generaliter causas Monasterii agat et defendat, etiam (si oportuerit) constituto ipsi congruo salario. *Expedit enim pro parvo incommodo*, sive damno, quod incurrunt dando salarium Syndico, *a strepitu causarum Servos Dei esse quietos*; prout argumentatur Pontifex ibidem.

6 Atque hoc procedit de honestate. Qua de causa quandoque etiam ab Episcopo, et Capitulo, debet Syndicus constitui. Glossa *in d. cap. un.* ℣. *Generaliter.* et fovet textus *in can. In loco. 4. q. 4.* Loquendo *enim* de necessitate, non possunt Religiosi compelli ad constituendum Syndicum extraneum: imo exigente sic Monasterii utilitate, ut puta si Monasterium sit inops, aut si alium idoneum et fidelem virum acquirere nequeat, Abbate imperante potest etiam Monachus in causis sui Monasterii Syndicus constitui, *arg. can. Monachi. 16. q. 1. et c. Insuper. 16. de Testib. et c. Cum deputati. 16. de Judic.* se notat Abbas *in cit. cap. un. n. 4.* et Layman *ibid. n. 1. h. t.*

TITULUS XL.

De iis, quae vi metusve causa fiunt.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Viso de illis, quae sponte agimus in vel extra judicium, sequitur de his, quae agimus coacti, et inviti; hoc est, vi metusve causa. Siquidem Jura conveniens remedium provident adversus ea, quae fiunt per metum; et appellatur *Actio quod metus causa.* Hinc sit

§. I.

De vi, ac rebus per violentiam ablatis.

SUMMARIUM.

2 *Vis quid?*
3 *Vis, seu coactio absoluta, excludit consensum. Violentum quid? Ibid.*
4 *Vis est multiplex, nimirum Vis compulsiva.*
5 *Vis ablativa.*
6 *Vis expulsiva.*
7 *Vis turbativa, et*
8 *Vis inquietativa, quid; quamque actionem pariant?*
9 *Vis publica, et privata, quid?*
10 *Gesta per vim, seu coactionem absolutam, ipso jure sunt irrita.*
11 *Solvitur instantia.*
Vis, seu Coactio est duplex, absoluta et conditionalis. Ibid.
12 *Si quis in bonis fortunae vim sibi illatam conqueratur, tenetur hanc legitime probare, nec sufficit solum ejus juramentum.*
13 *Probata tamen violentia sufficit juramentum damnum passi super rebus amissis.*
14 *Et cur istud in Jure specialiter ita statutum fuerit?*
15 *Juramentum illud, qualiter sit praestandum? Et num. 13.*

Quaeritur I. Quid, et quotuplex sit Vis? Resp. 2
I. *Vis est majoris rei impetus, qui repelli non potest.* Ita habetur *in L. 2. ff. De eo, quod metus causa gestum est.* Et sensus est: *Vis*, seu *Coactio absoluta*, est impetus rei majoris (nam minor, quatenus minor, vim inferre non potest) cui resisti nequit. Talis fit per violentam attractionem, vel in loco detentionem, ac hujusmodi: ut si quis invitus trahatur Ecclesiam ad audiendam Missam excommunicati; vel si Judaeus, aut Paganus suis vestibus invitus exuatur, atque ad Fontem portatus baptizetur etc.

Quare vis, seu coactio absoluta, consensum prorsus excludit; cum absolute coactus *magis pati, quam agere convincatur*, ut dicitur *in c. Sacris. 5. h. t.* In eo enim, quod per vim agitur, voluntas interior nihil agit: unde et *Violentum* definitur, non solum esse *illud, cujus principium est extra*; sed insuper additur, *nihil conferente vim passo.* 3

Resp. II. Vis est multiplex, ut notat Glossa *in c. Ad audientiam.* ℣. *Causa. h. t.* videlicet I. *Vis compulsiva*, per quam quis compellitur ad faciendum id, quod non faceret, si esset penitus liber: et haec inducit actionem *Quod metus causa.* 4

II. *Vis ablativa*, quae est rerum mobilium, easdem violenter cuipiam rapiendo. Et ista inducit actionem *Vi bonorum raptorum*; ut habetur §. 1. *Instit. de Vi bonor. raptor.* et alibi. 5

III. *Vis expulsiva*, quae fit, quando quis ejicitur ex possessione sua. Et secundum istam inducitur Interdictum *Unde vi*: atque solummodo rerum immobilium, vel quae immobilibus cohaerent, *L. 1. ff. de Vi et vi armata*, cum concordantiis. 6

IV. *Vis turbativa*, per quam quis turbatur in possessione sua, eo quod alter se possidere contendat. Et haec in rebus immobilibus inducit Interdictum *Uti possidetis*: in rebus mobilibus autem Interdictum *Utrobi*; de quibus extant proprii Tituli in Jure Civili. 7

V. *Vis inquietativa*, quae non sinit alterum re sua quiete uti, puta arare, seu aliquid facere; vel quando 8

alter vult quid aedificare, aut jam aedificavit invito Domino in alieno solo. Et hujusmodi vis inducit Interdictum *Quod vi aut clam*; de quo pariter extat proprius Titulus in Jure Civili.

9 Tacetur *Vis publica*, quae fit cum armis: et *Vis privata*, quae fit sine armis. Nam et de his extant proprii Tituli in Jure Civili, et fusius tractant Juris Civilis Interpretes.

10 Quaeritur II. An gesta per Vim valeant? Resp. I. Ea, quae per vim seu coactionem absolutam gesta sunt, ipso jure irrita existunt. Ita D. Thomas 1. 2. *q.* 6. *art.* 5. Pirhing *h. t. n.* 7. et alii. Ratio est: quia deest voluntarium, et consensus, qui pertinet ad substantiam cujuslibet contractus, seu actus humani; nam vi absoluta coactus *magis pati, quam agere convincitur*, ut jam dictum *c. Sacris.* 5. *h. t.*

11 Dices. In *c. Abbas.* §. *fin. h. t.* vis aequiparatur metui, illis verbis: *Quae metu vel vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*: juncto *c. Ad audientiam. h. t. et L.* 1. *ff. eod.* Ergo, sicuti gesta ex metu non sunt ipso jure nulla, sed primum rescindenda per sententiam Judicis, ut infra *n.* 30. dicetur; ita et gesta per vim. Resp. neg. consequent. loquendo de vi seu coactione absoluta, de qua procedit Conclusio. Nam, ut Fagnanus *in c. Sacris. n.* 2. *et seqq. h. t.* recte notat, *Vis, seu Coactio* duplex est; una *absoluta*, seu praecisa, quae importat majoris rei impetum, cui resisti non potest, sicque consensum prorsus excludit; et de hac loquitur praesens Conclusio. Altera est *Vis, seu Coactio conditionalis*, atque alias dicitur *Vis compulsiva*: et haec idem est, quod metus, ut notat Glossa 1. *in l. Nihil consensui. ff. de Reg. Jur.* neque prorsus excludit voluntarium, licet illud extenuet; de qua procedunt Jura in objectione citata.

12 Quaeritur III. Quid agendum, si cuipiam in bonis fortunae aliquid per vim ablatum fuerit? Resp. I. Si quis in bonis fortunae vim sibi illatam conqueratur, allegans, per violentiam eadem esse ablata, tenetur ante omnia vim sibi factam legitime probare, neque sufficit solum juramentum ipsius de vi sibi illata. Ita communis; atque desumitur *ex cap. ult. h. t.* juncta Glossa *V. Per testes. et l. Si quando. C. Unde vi.* Ubi ad vim probandam requiritur, quod de illata violentia vel constet per testes, vel aliunde ipsa sit in judicio patefacta; hoc est, liquido probata. Delicta enim debent liquido probari, hoc est, idoneis testibus, vel apertissimis documentis, et luce clarioribus, *L. ult. C. de Probationib.*

13 Resp. II. Quod si quis jam legitime in judicio probaverit, violentiam sibi factam, nec tamen singula ablata liquido probare valeat; eo quod difficile sit probare, singula utensilia, et alia minuta, ab hoc sibi ablata fuisse: tunc Judex inspecta persona, et negotii qualitate, debet damnum illatum taxare, et postea damnum passo juramentum super rebus amissis, earumque valore deferre, stabiturque ejus juramento usque ad quantitatem taxatam. Ita habetur expressum *in cap. ult. h. t. et l. Si quando.* 9. *C. Unde vi.*

14 Nec obstat, quod alioquin juramentum non sit deferendum parti, nisi adsit semiplena probatio; puta, quia habet unum testem pro se, *ut cap. ult. de Jurejurand. et l. In bonae. C. de Rebus creditis.* Resp. enim, istud in Jure specialiter ita esse statutum, tum ob difficultatem probandi singula utensilia; tum in favorem spoliati, et in odium violenti spoliatoris. Tum etiam, quia probato semel spolio sibi illato, Actor habet optimam praesumptionem pro se, sicque statur ejus juramento; ut notat Glossa magna *cit. cap. ult. h. t.*

15 Caeterum, priusquam Judex condemnet violentum spoliatorem ad restituendas res ablatas, debet prius audito laeso, ejusque inspecta persona (considerando videlicet, an fuerit dives, nec ne, et an verisimile sit, quod in eo loco tot res tenuerit, quot praetendit) damnum illatum taxare; ut dicitur in Conclusione. Quo facto Judex defert juramentum Actori laeso, ut nimirum juret, tantum et non minus sibi ablatum fuisse, quam taxatum est: et postea primum juxta quantitatem ita taxatam, et juratam, condemnabit violentum spoliatorem. Pirhing *h. t. n.* 9.

§. II.

De Metu, et variis ipsum concernentibus.

SUMMARIUM.

16 *Metus, quid?*
17 *Dividitur in gravem, et levem.*
18 *Metus gravis, seu cadens in virum constantem, quis?*
19 *Ad hunc quae requirantur conditiones?*
20 *Gravia mala, sufficientia ad inducendum metum gravem, qualia?*
21 *Unde horum gravitas desumenda?*
22 *Metus justus, quis?*
23 *Non causat involuntarium simpliciter, sed tantum secundum quid.*
24 *Factum ex metu magis censetur voluntarium, quam involuntarium.*
25 *Metus levis non vitiat contractum.*
26 *Imo nec metus gravis ab extrinseco proveniens.*
27 *Neque proveniens ab extrinseco, juste tamen incussus.*
28 *Vel si non fuit incussus ad extorquendum consensum, sed ob alium finem.*
Idque exemplificatur. Ibid.
29 *In dubio praesumitur metus ad extorquendum consensum incussus.*
30 *Contractus aliique actus ex metu gravi procedentes regulariter sunt validi.*
31 *Quamvis tali metu probato sint rescindendi per sententiam Judicis. Et num. seqq.*
32 *Beneficio renuncians per metum gravem, potest illud repetere.*
Et quid, si juramentum circa hoc intervenerit? Ibid.
33 *Electioni de se factae renuncians terrore Laicorum, potest jus suum in judicio repetere.*
34 *Quodnam remedium juris competat metum passis? Et num. seqq.*
35 *Actio* Quod metus causa *datur illi, qui ex gravi metu rem suam alteri tradidit etc.*
36 *Vi hujus debet fieri restitutio integerrima.*
37 *Agens actione* Quod metus causa *non tenetur designare, quis metum intulerit.*
38 *Actio* Quod metus causa *non solum est personalis, sed etiam in rem scripta.*
Imo et poenalis; et quomodo? Ibid.
39 *Exceptio* Quod metus causa *competit metum passis; et quando?*
40 *Aliud remedium, quod his competit, est Actio utilis.*
41 *Quomodo res possit dici esse in bonis ejus, qui eam ex metu alteri tradidit?*

Quaeritur I. Quid, et quotuplex sit Metus, et an causet involuntarium? Resp. I. *Metus est instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio*; ut loquitur textus *in L.* 1. *ff. De eo quod metus causa etc.* Et fit, quando quis propter instans, vel futurum periculum, aliquid agit, quod alioquin sponte non ageret: veluti, si ex morbo timens 16

mortem, patiatur ad eam evitandam alicujus membri abscissionem, vel si ex metu mutilationis incurrendae, det adversario suo pecuniam; aut si quis tempore naufragii projiciat merces in mare, vel ad effugiendum quodcunque periculum aliquid aliud faciat, quod alias non faceret, nulla tamen coactione absoluta interveniente.

17 Resp. II. Metus ut sic recte dividitur in gravem et levem. Ita communis; atque inter alia desumitur ex c. *Cum dilectus*. 6. *h. t.* et *l. Metum autem. ff. eod.* ubi utrumque membrum paucis verbis exprimendo, dicitur: *Metum autem non vani hominis, sed qui merito et in hominem constantissimum cadat.*

18 Resp. III. *Metus gravis* (qui et *Metus cadens in constantem virum* appellatur) est ille, quem vir constans, et fortis, prudenter et rationabiliter concipit. Ita in re communis; et patet ex citata *l. Metum autem.* et *c. Ad audientiam.* 4. *h. t.* ubi Metus gravis censetur ille, *qui potuerit et debuerit cadere in virum constantem.*

19 Atque ad hujusmodi Metum gravem, ut notat Doctor subtilis *in* 4. *dist.* 29. *quaest. un.* duae potissimum requiruntur conditiones. Prima est, quod malum, de quo timetur, sit grave in se, et non solum in vana aestimatione metuentis: ut est metus mortis, et similium, de quibus *num. seqq.* Secunda conditio, ad metum gravem requisita, est, quod ejusmodi grave malum certo immineat: hoc est, ut non levi aestimatione, sed certitudinaliter, saltem certitudine morali, seu sufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quod si alterutra harum conditionum deficiat, censebitur *Metus levis*, prout desumitur ex *c. Cum dilectus*. 6. *h. t.* cum similibus. Fatendum tamen, quod Sperellus *Decis.* 79. *Fori Ecclesiast. n.* 43. citans Rotam *in Venetiarum matrimonii*. 29. *Novembr.* 1604. *coram Penia*, et Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 1. *n.* 12. *et seqq.* ad Metum gravem tres alias requirant conditiones, nimirum: Tertio, ut metum incutiens, potens sit minas exequi. Quarto, ut solitus fuerit, minas executioni mandare. Quinto, ut is, qui timet, non possit alia ratione occurrere malo illi, quod timetur. Verum hae tres posteriores conditiones commode reducuntur ad secundam, utpote quam duntaxat declarant: nemo enim potest prudenter aestimare malum certitudinaliter eventurum, quando scit, minitantem illud aut inferre non posse, aut non solere; aut scit, alia ratione se posse malum illud absque incommodo evitare: prout observat idem Sperellus *cit. n.* 43. post Coninck *de Sacramentis tit. de Matrimonio metu contracto, disp.* 28. *dub.* 2. *n.* 23.

20 Caeterum inter gravia mala, quae sufficiunt ad inducendum metum gravem, seu cadentem in virum constantem, ut exinde possit sequi Actio *Quod metus causa* (nam quod *pro nullo metu debeat quis peccatum mortale incurrere*, certum est, atque decisum *in c. Sacris*. 5. *h. t.* eo quod peccatum sit omnium malorum gravissimum, propter offensam Dei, utpote infiniti Boni, quam continet) Inter gravia, inquam, illa mala, connumeratur timor mortis *cap.* 1. *h. t. et l. Continet. ff. eod.* Deinde cruciatus corporis, intellige gravis, ut puta mutilationis, carceris, aut verberum terror, *cit. c. Cum dilectus*. 6. *h. t. et d. l. Continet.* cum similibus. Item metus servitutis, *l. Ego puto ff. eod.* Item metus stupri inferendi, *l. Isti quidem. ff. eod.* et metus amissionis patrimonii, vel confiscationis bonorum, *c. Abbas*. 2. *h. t. et can. Presbyteros. dist.* 50. Sicut et gravis metus Regis, *c. Ad audientiam*. 4. *h. t.* vel alicujus Potentis. *L. ult. C. eod.* et hujusmodi.

21 Recte tamen notat Glossa *in cit. c. Cum dilectus.* ℣. *Metum mortis, h. t.* arbitrio Judicis esse relinquendum, quando potentia hominis, puta Regis, aut alterius Potentis, sit justa causa metus. Siquidem gravitas illius mali, ex quo inducitur Metus gravis, seu cadens in constantem virum, attendi debet ex natura mali in se, non autem ex vana et non fundata aestimatione patientis, seu metuentis; utpote qui posset alioquin levissimum malum, tanquam grave apprehendere.

Porro Metum gravem, seu cadentem in constan- 22
tem virum, alio nomine Doctores appellant *Metum justum*. Intellige, justum, id est, sufficientem: vel justum, quantum ad se; licet injustum, quantum ad inferentem: ut explicat Glossa 1. *in l. Metus autem. ff. Ex quibus causis majores etc.* Et talis *Metus justus* censetur ille, per quem aliquis eligit minus malum ad evitandum majus malum; prout desumitur ex *l. Metum*. 5. *ff. h. t.* ibi: *Metum accipiendum Labeo ait, non quamlibet timorem, sed majoris mali.*

Resp. IV. Metus etiam gravis non causat invo- 23
luntarium simpliciter, sed tantum secundum quid; ac proinde id, quod metu fit, est simpliciter et absolute voluntarium, involuntarium autem tantum secundum quid. Ita communis tum Theologorum, tum Canonistarum. Idque inter alia desumitur ex *c. Sacris*. 5 *h. t.* ubi dicitur, quod quidem *metus attenuet culpam, tamen non eam prorsus excludat.* Extenuat enim, propter Involuntarium secundum quid: non tamen prorsus excludit; propter voluntarium simpliciter. Unde illud vulgatum: *Coacta voluntas, est voluntas*, arg. can. Merito, 15. q. 1. et amplius declarat Glossa *ibid.* ℣. *Vult.* Nam, si quis metu mortis compellitur Idolis sacrificare, licet contra voluntatem suam id facere dicatur, eo quod non per se ipsum appetendo sacrificet: adhuc tamen simpliciter vult facere, seu sacrificare; quia vult vivere, hacque ratione (quamvis illicite, et male) vitam conservare, prout in simili argumentatur D. Augustinus *in cit. can. Merito*, 15. *q.* 1. relatus.

Quin imo, quod per metum fit, magis censetur 24
atque existit voluntarium, quam involuntarium. Est enim voluntarium simpliciter, in quantum videlicet principium ejus est ad intra: libere enim hic et nunc assumitur veluti medium impeditivum majoris mali, quod timetur; ut patet in projiciente merces in mare tempore naufragii. Involuntarium autem duntaxat secundum quid, id est, prout consideratur extra hunc casum periculi; sicque est involuntarium duntaxat sub conditione, si videlicet tale periculum, tantique mali metus non immineret.

Quaeritur II. An, et qualis Metus invalidet con- 25
tractus? Resp. I. Certum est, quod metus levis, utpote non cadens in virum constantem, non invalidet contractus, *text. clar. c. Cum dilectus*. 6. *h. t. et l. Metum autem. ff. De eo quod metus causa etc.* Verum loquendo de metu gravi, seu cadente in virum constantem, passim fatentur Jura, per ipsum vitiari contractus, ita ut vel ipso jure sint irriti, vel saltem per sententiam judicis rescindendi; prout magis in progressu dicetur, declarando prius, de quali metu gravi istud sit intelligendum. Unde

Resp. II. Metus gravis ab intrinseco proveniens 26
(hoc est, non incussus a causa libera exteriore, puta, ab alio homine; sed intrinsecus ab ipsomet metuente susceptus, vel ex propria passione, vel ex causa naturali: ut est metus mortis imminentis ob morbum, naufragium, bestias etc. item metus inferni, ad hujusmodi) non invalidat contractus. Ita Covarruvias *de Matrimonio, part.* 2. *cap.* 3. §. 4. *n.* 26. *et seqq.* Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 12. *n.* 4. *et seqq.* citans alios, idque exemplificans de eo, qui metu praesentaneae mortis, vel timore inferni contrahit matrimonium cum concubina. Idipsum

desumitur ex c. *Sicut nobis.* 17. *de Regularib.* ubi votum Religionis, emissum a constituto in lethali infirmitate, censetur validum, servarique jubetur: idem ergo dicendum de contractibus ex metu gravi ab intrinseco proveniente celebratis.

27 Resp. III. Insuper metus gravis de extrinseco proveniens, juste tamen incussus, contractum non invalidat. Ita Abbas *in c. Cum dilectus. n.* 11. *h. t.* istud exemplificans in Judice juste minitante. Covarruvias *cit.* §. 4. *n.* 20. Sanchez *d. lib.* 4. *disp.* 13. *n.* 3. citans plurimos alios; quamvis loquendo praesertim de matrimonio, nonnulli oppositum teneant. Ratio Conclusionis est: quia metus juste incussus, non infert cuipiam injuriam: quin potius, cum ob praeviam v. g. promissionem, vel aliquod delictum is juste incutiatur, *hunc sibi metum ipse delinquens infert*; prout dicitur in *l. Si mulier.* §. 1. *ff. De eo quod metus causa etc.* Accedit, quod matrimonium antea promissum, si contrahatur metu excommunicationis per Judicem infligendae, validum existat, c. *Ex litteris*, 10. *de Sponsalib.* haud obstante, quod poena major in Ecclesia non sit, quam excommunicatio, *can. Corripiantur.* 24. *q.* 3. Similiter qui aliquid promisit metu accusationis contra ipsum instituendae, vel institutae, tenetur stare promissis, nec potest petere rescissionem promissionis ob praetextum metus sui, *l. Accusationis. C. De iis quae vi metusve causa etc.* Atque idem dicendum de similibus.

28 Resp. IV. Ulterius metus quantumcunque gravis, si non fuit incussus ad extorquendum consensum, sed ob alium finem sive juste, sive injuste illatus fuit, non annullat matrimonium, neque alios contractus rescindit. Ita Sperellus *Decis.* 6. *Fori Ecclesiast. n.* 4. et Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 12. *n.* 3. *et seqq.* allegantes communem, et certissimam Doctorum sententiam. Sic, ubi quis ratione debitorum detrusus est in carcerem, et postea ut carceris squalorem effugiat, consensit in matrimonium, valide contrahit: quia tunc metus ex squalore carceris proveniens, non fuit incussus ad extorquendum consensum matrimonialem, sed matrimonium ab incarcerato propter debita, sponte eligitur veluti medium aptum effugiendi carcerem. Abbas in c. *Cum locum. n.* 9. et Jo. Andreas *ibid. n.* 2. *de Sponsalib.* Sanchez *cit. disp.* 12. *n.* 6. cum aliis. Similiter loquendo de metu injuste incusso, quando pater in ultionem injuriae stricto gladio vult occidere adolescentem impudice repertum cum sua filia; iste vero precibus impetret, ut sibi parcatur, praestita promissione, quod ad compensationem injuriae velit filiam ejus accipere in uxorem, validum erit matrimonium exinde contractum. Licet enim pater injuste adolescenti metum incusserit, volendo ipsum privata auctoritate occidere; hoc tamen solum fecit in ultionem injuriae, non vero (ut supponitur) ad extorquendum consensum matrimonialem: ac proinde, cum juvenis ille non coactus matrimonium inire, sua sponte istud obtulerit veluti medium servandi propriam vitam, et illatam injuriam resarciendi, memoratus metus non oberit valori matrimonii. Sperellus *cit. Decis.* 6. *n.* 1. *et* 5. Reginaldus *lib.* 31. *Praxis Fori Poenit. cap.* 13. *n.* 79. Barbosa *in c. Veniens. il* 2. *nu.* 4. *de Sponsalib.* citans alios.

29 Solum adde, quod quantum attinet ad praxin Fori externi, in dubio praesumatur, metum fuisse incussum ad extorquendum consensum. Sperellus *cit. Decis.* 6. *n.* 10. Ubi etiam notat, quod ista sententia speculativa, difficillime reducatur ad praxin, cum propemodum sit impossibile probare in judicio, patrem puellae non ad extorquendum consensum matrimonialem, sed ad ultionem duntaxat injuriae, adolescenti illi mortem minitatum fuisse. Verum in priori casu, loquente de incarcerato ob debitum, praxis foret expeditior.

30 Quaeritur III. Qualiter contractus, aliique actus ex metu gravi, atque extorquendum consensum injuste incusso procedentes, invalidentur? Resp. I. Contractus, pacta, transactiones, renunciationes, et consimiles actus, non obstante metu gravi, ex quo fiunt, regulariter sunt validi tam pro Foro externo, quam conscientiae; quamvis gesta ex tali metu, eoque probato, per sententiam Judicis sint rescindenda. Ita Glossa communiter recepta *in c. Abbas.* 2. ℣. *Coactus. h. t.* Et quidem prior pars probatur ex Juribus mox citandis, quibus metum passis subvenitur auctoritate Judicis per actionem *Quod metus causa*; sicque supponitur, talis gesta antea esse valida, donec rescindantur. Accedit ratio: quia, quod ex metu fit, est simpliciter voluntarium; ac verum est dicere, *Coacta voluntas, est voluntas.* Et consequenter tenent ea, quae per metum fiunt; saltem regulariter loquendo, ac ubi Jus specialiter aliud non disposuit: quod additur propter dicenda in §. *seq. n.* 44. *et seqq.*

31 Altera pars patet ex *d c. Abbas.* 2. §. *fin et c. Ad audientiam.* 4. *h. t.* ubi ea, quae vi metusve causa fiunt, de jure in irritum revocanda esse, decernitur. Idem habetur *L.* 1. *ff. h. t.* ibi: *Ait Praetor, quod metus causa gestum erit, ratum non habebo.* Et hoc dictum amplius in progressu ibidem explicatur, atque repetitur, *l. Si mulier.* §. 1. *ff. eod.* Insuper in *l. Metum autem praesentem.* 9. §. *Sed Praetor. ff. eod.* subjungitur, quod in negotiis ex metu gravi, atque praesenti gestis, ut rescindi possint, *sive perfecta sive imperfecta res sit, et actio et exceptio detur*; de quibus paulo inferius plura.

32 Eadem pars Conclusionis probatur inductione. Sic enim, qui per metum gravem renunciavit Beneficio Ecclesiastico, illudque abjuravit, potest id repetere in judicio, ac restituitur; ut est casus *in c. Abbas.* 2. *et c. Ad audientiam.* 4. *h. t.* Nec obstat juramentum, quo quis Beneficium se resignaturum forsan juravit, vel illud abjuravit. Resp. enim *cum cit. c. Ad audientiam. h. t.* quod virtute hujus juramenti quis *non ad repetendum, sed ad resignandum solummodo teneatur*: sicque illud non obstat repetitioni postmodum faciendae. Quod si vero quis jurasset etiam non repetere, tunc quidem non posset amplius repetere propter religionem juramenti, quod semper est servandum, si servari potest absque peccato: nihilo minus posset in hoc denunciare Papae, ab eoque impetrare absolutionem a juramento; *arg. c. Si vero.* 8. *de Jurejurand.* juncta Glossa *in cit. c. Ad audientiam.* ℣. *Resignandum. h. t.* et concordant dicta superius *Tit.* 9. *de Renunciatione.* §. 1. *n.* 3.

33 Similiter, si quis electioni de se factae terrore Laicorum renunciet, hac renunciatione non obstante potest in judicio repetere Praelaturam, sive regimen, ad quod electus fuerat, eique praefici: nisi forte renunciatio illa juramento, vel fide interposita sit confirmata, quod scilicet non reciperet Praelaturam illam; prout habetur decisum *in c. Ad aures.* 3. *h. t.* et amplius explicat Glossa *fin. ibid.* Taceantur similia.

34 Quaeritur IV. Quodnam remedium Juris competat metum passis? Resp. I. Metum passis competit de Jure tum actio *Quod metus causa*, tum exceptio hujusmodi. Patet hoc ex *cit. l. Metum autem praesentem.* 9. §. *Sed quod Praetor. ff. h. t.* ubi expressum habetur; quod metu interveniente, *sive perfecta, sive imperfecta res sit, et actio et exceptio detur.* Et quidem

35 Actio *Quod metus causa* datur ei, qui ex gravi metu coactus, rem suam alteri tradidit, aut praestita

eantione dare promisit, vel quodcunque jus suum ipsi remisit, ut Judicis auctoritate in pristinum statum reponatur, seu res tradita cum integritate sibi restituatur. Desumitur hoc *ex cit.* §. *Sed quod Praetor.* Concordat *d. c. Abbas. a. h. t.* ubi Pontifex illi, qui ex gravi metu enactus renunciavit suo Beneficio, jubet praeter ipsum Beneficium *eum integritate restitui, universa.* Et addit hujus rationem illis verbis supra jam adductis: *Quia, quae metu et vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.*

36 Et notanter dicitur, *cum integritate restitui universa.* Quia, ut recte notat Panormitanus *in cit. c. Abbas n.* 3. per actionem *Quod metus causa* debet fieri integerrima restitutio eorum, quae quis perdidit per metum: adeo, ut debeat haberi respectus non tantum ad bona existentia, quae metum passus alteri tradidit; sed etiam ad damna illata, et interesse cessans ratione illius metus. Debet enim res restitui eum fructibus; et omni causa. *l. Si cum exceptione* §. *Labeo ait. ff. eod.*

37 His adde ex *cit. l Si cum exceptione.* §. *In hac actione, ff. h. t.* quod is, qui agit hac actione, non astringatur ad designandum, quis ei metum intulerit (hoc enim probare foret difficillimum, cum talia saepius fiant de nocte, aut in multitudine hominum; sicque metus, ut ibi dicitur, censeatur habere in se ignorantiam) sed sufficiat probare, metum sibi esse illatum, atque ex tali re per metum tradita commodum sensisse illum, qui convenitur; licet is metum non intulerit, et crimine careat.

38 Atque ideo actio *Quod metus causa* non solum est *personalis*, quatenus potest dirigi in personam illius, qui metum intulit: sed etiam est *Actio in rem scripta*; quia datur adversus quemcunque, qui ex metu illato sensit commodum, licet ipse metum non intulerit. Mynsinger *lib.* 4. *Instit.* §. *Quadrupli. n.* 2. *de Actionib.* Insuper actio *Quod metus causa* est poenalis: quia si intra annum (eumque utilem) instituatur contra eum, qui metum gravem injuste intulit, aut contra rei per metum traditae possessorem, et is restituere conctatus fuerit, tunc ipse in quadruplum condemnandus erit: alioquin vero in simplum duntaxat condemnatur. Layman *in cit. c. Abbas. n.* 5. *h. t.* et patet *ex d. l. Si cum exceptione.* §. *Si quis non restituat. et seqq. ff. h. t.*

39 Alterum remedium, quod metum passis de jure competit, est Exceptio *Quod metus causa.* Et haec quidem vel maxime competit in negotiis imperfectis; hoc est in illis, ubi nondum facta est executio, v. g. rei traditio: ut puta, si quid ex metu gravi promissum fuit, sed nondum traditum; quia, ubi promissum tale exigitur, potest opponi dicta exceptio. Quin etiam interdum ea competit in negotiis perfectis: ut si ex metu gravi dedi tibi centum, aliunde autem tibi debeam centum, quando tu ista centum a me exigis, possum tibi opponere exceptionem de aliis centum ex gravi metu tibi jam datis. Patet hoc totum *ex d. l. Metum autem praesentem.* §. *Sed quod Praetor. ff. eod.*

40 Aliud, atque tertium remedium, addit Hostiensis *in Summa h. t. n.* 7. quod est *Rei vendicatio*; sive (ut Abbas *in c. Ad audiendam n.* 1. *h. t.* loquitur) *Actio utilis*, si metum passus dominus est illius rei, *arg. cit. l. Metum autem praesentem.* §. *Volenti. et* §. *Licet etiam. ff. h. t.* Ibi quippe dicitur, quod, quando res per metum tradita in bonis ejus est, qui vim passus fuit, volenti detur *actio in rem* (intellige de actione utili, ut explicat Glossa ✠. *In rem.* et Bartolus *ibid.*) licet tunc cesset actio poenalis.

41 Et si petas, quomodo res possit dici esse in bonis ejus, qui eam alteri ex metu jam tradidit, sicque dominium in alterum valide transtulit. Resp. cum Glossa *in cit.* §. *Licet etiam.* ✠. *In bonis ejus*, id verificari fictione juris: nam, ut *l. Nemo. ff. de Restitut. in integrum* dicitur: *Nemo videtur re exclusus, quem Praetor in integrum se restituturum pollicetur.*

§. III.

De nonnullis casibus, in quibus Metu vel non excusat, vel irritat actum ipso jure.

SUMMARIUM.

42 *Si culpa sua quis incidit in metum, non competit ipsi remedium Juris* Quod metus causa.

43 *Hoc ipsum non competit ei, qui ex metu non est damnificatus.*

Quid, si creditor vim adhibeat vel debitori, ut solvat? Ibid.

44 *Matrimonium ex gravi metu injuste incusso contractum, ipso jure est nullum.*

45 *Idem, juxta probabiliorem sententiam, dicendum de Sponsalibus; adeo, ut non inducant impedimentum justitiae publicae honestatis, si ex tali metu fiant. Et num. seq.*

48 *Impossibile dicitur, quod fieri non potest de Jure communi, sed solum ex dispensatione Papae.*

47 *Quo jure metus gravis irritet matrimonium, variant Doctores. Et num. seqq.*

Afferuntur rationes refundentium hoc in solum Jus Ecclesiasticum. Ibid.

48 49 et 50. *Ponitur, ac multipliciter probatur sententia, asserens, metum gravem Jure naturae derimere matrimonium.*

51 52 53 et 54. *Solvuntur rationes oppositae sententiae.*

55 *Metus sufficiens ad rescindendos caeteros contractus, sufficit etiam ad irritandum ipso jure matrimonium etc.*

56 *Plures casus referuntur, in quibus metus irritat actum ipso jure. Et num. seqq.*

57 *Ut Professio religiosa.*

58 *Et quodlibet Votum per metum emissum.*

Nisi postea cessante metu ratificetur. Ibid.

59 *Juramentum tamen metu gravi extortum, est validum; et quae disparitas?*

60 *Promissio, ac traditio rerum Ecclesiasticarum metu extorta, ipso jure non tenet.*

Idem dicendum de juramento desuper facto. Ibid.

61 *Solvitur instantia.*

62 *Contractus dotis promissae, vel solutae ex metu gravi, non valet.*

63 et 64 *Et quid de jurisdictione per metum gravem extorta. Et n.* 73.

65 *Absolutio a Censuris, harumque revocatio metu extorta, ipso jure est nulla, eamque extorquens excommunicatur.*

66 *Idque locum habet etiam in excommunicatione minori: secus in irregularitate.*

67 *Idemque procedit etiam in excommunicatione injusta, non autem in invalida.*

68 *Exemplificatur id ipsum in revocatione Censurae per metum extorta.*

69 *Auctoritas Tutoris metu extorta, nulla est.*

70 *Solvitur instantia.*

71 *An valeat Testamentum metu factum, aut ubi testes inviti ex gravi metu detenti fuerunt?*

72 et 73. *Sententia per metum lata, num valeat?*

74 *Utrum valeat constitutio Procuratoris, si fiat ex gravi metu?*

75 *Omnes actus illi metu extorti ipso jure non valent, qui sine peccato servari non possunt.*

42 Queritur I. Quando metus non excuset, seu non faciat actum rescindi per sententiam judicis? Resp. I. Quamvis gesta per metum regulariter teneant, sed rescindenda veniant auctoritate judicis, et per actionem *Quod metus causa*, ut proxime dictum: id tamen quoad posteriorem partem fallit inprimis, si culpa sua quis incidit in metum; quia talis metus non excusat, neque competit aliquod remedium ex sua culpa metum passo. Ita Glossa magna *in cap.* 2. Abbas *ibid. n.* 7. *h. t.* cum communi; atque desumitur ex *l. Si mulier.* 21. §. 1. *ff. h. t.* Ubi dicitur, quod si Liberta contra Patronum suum ingratitudinem commiserit, atque idcirco, ne iterum ab eo in servitutem redigatur, quidpiam ei promiserit, aut dederit, ipsi non subveniatur per Edictum *Quod metus causa*, addita illa notabili ratione: *Quia hunc sibi metum ipsa infert*, committendo videlicet ingratitudinem contra Patronum. Ubi proin Glossa generaliter notat, non succurri ei, qui se in necessitatem posuit, *arg. l. Si fidejussor.* §. *Si necessaria. ff. Qui satisdare cogantur.*

Fallit insuper dicta posterior pars Conclusionis, quando metus ab intrinseco proveniebat: vel quando metus ab extrinseco quidem, juste tamen, vel saltem non ad extorquendum consensum incutiebatur; prout jam dictum fuit supra §. *praec. n.* 26. *et seqq.*

43 Resp. II. Actio *Quod metus causa* etiam illi non competit, qui ex metu damnificatus non est. Ita habetur *in l. Sed et partus.* 12. § *Quaeri poterit ff h. t.* et notat Bartolus *in Summario ibid.* Layman *in principio. h. t. n.* 2. et communis. Sic, quando creditor vim adhibuit debitori suo, ut ei debitum solveret, actione *Quod metus causa* non tenetur. Nam haec actio damnum exigit: atqui per vim repetens, quod sibi debebatur, damnum non intulit; prout argumentatur Julianus *in cit.* §. *Quaeri poterit*: recte tamen concedens, quod talis ob vim adhibitam incidat in Legem Juliam de vi, et consequenter jus crediti amittat. Nunc quantum ad alteram partem propositi Paragraphi.

44 Queritur II. Utrum matrimonium gravi metu contractum sit invalidum, et quo Jure? Resp. I. Matrimonium ex gravi metu injuste incusso contractum, ipso jure nullum est, atque invalidum. Ita textus *in c. Cum locum.* 14. *et c. Veniens.* 15. juncta Glossa ℣ *In virum constantem. et c. Consultationi.* 28. *de Sponsalib. et matrim.* estque certa, et communis Doctorum. Siquidem contracturus matrimonium *plena debet securitate gaudere, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire*; ut loquitur Pontifex *in cit. c. Cum locum de Sponsalib.*

45 Et hoc ipsum Abbas *in c. Ex litteris. n.* 2. *de Desponsat. impuber.* et communior atque probabilior Doctorum, quos citat, et sequitur Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 19. *n.* 2. *et* 3. contra nonnullos alios, extendit ad Sponsalia de futuro, ex metu gravi, atque injuste contracta; quod nimirum et ipsa sint irrita ipso jure, sicque non inducant impedimentum Justitiae publicae honestatis. Tum quia connexorum idem est judicium, *arg. c. Translato. de Constit.* cum similibus: unde etiam *l. Oratio ff. de Sponsalib.* in simili habetur, quod prohibitis in persona Senatorum nuptiis, etiam sponsalia ipso jure prohibita censeantur. Tum quia Sponsalia metu contracta, si semel valerent, hoc ipso inducerent damnum irreparabile, videlicet impedimentum Justitiae publicae honestatis: hoc enim non posset amplius per sententiam Judicis rescindi, prout rescinduntur alia ex caeteris contractibus metu celebratis emergentia. Atqui illud non videtur dicendum, quia *quae metu et vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*; adeo, ut *cum integritate* restituantur universa, *c. Abbas.* 2. §. *fin. h. t.* cum similibus, estque jam dictum supra *n.* 33.

46 Nec juvat dicere, impedimentum Justitiae publicae honestatis posse tolli per dispensationem Papalem, ac proinde illinc non sequi damnum irreparabile. Nam contra est: quia damnum subortum ex gestis ob metum gravem, debet posse tolli *de jure*, seu per sententiam Judicis gesta illa caeteroquin valida annullantis, et in irritum revocantis, *cit. c. Abbas*, cum concordantiis. Deinde, quod fieri non potest de Jure communi, sed fit tantum ex dispensatione Papae, censetur impossibile; ut notant Glossa *in l. Continuus.* §. *Cum quis* ℣. *Relictae. ff. de Verb. obligat.* id probans *ex l. Apud Julianum.* § *fin. ff. de Legat.* 1. Bartolus *in d. l. Apud Julianum.* §. *Constat.* Dynus *in c. Semel Deo dicatum.* n. 2 *de Reg. Jur. in* 6. asserens, id *quod unius solius* (puta, Summi Pontificis) *potestati subjicitur, impossibile de Jure reputari.* Fagnanus *c. De illis. n.* 42. *de Desponsat. impub.* post Innocentium *in c. Pastoralis. de Causa possess. et propriet.* et alios: sicque (tacendo nunc expensas in difficiliori accessu ad Sedem Apostolicam faciendas) adhuc damnum illud censetur irreparabile; praesertim, cum Papa non solent dispensare absque alia gravi et justa causa. Confirmatur eadem sententia: quia *in c. De litteris.* 11. *de Desponsat. impuber.* Sponsalia impuberum de praesenti (qualia olim habebant vim Sponsalium de futuro) censentur irrita, et nullius obligationis, eo quod fuerint contracta ex gravi metu; idem ergo dicendum de ipsis Sponsalibus, ex gravi et injuste incusso metu contractis.

47 Resp. II. Quo jure metus gravis, simulque injuste incussus, irritet matrimonium, duplex est Doctorum sententia, quibusdam asserentibus, ipso Jure naturali ac Divino irritum esse tale matrimonium; aliis econtra id refundentibus in solum Jus Ecclesiasticum: uti videre est apud Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 14. per totum, et alios Doctores. Ratio hujus posterioris sententiae esse potest. Quia, quantum est de Jure naturae, *Coacta voluntas, est voluntas*, ut habet vulgatum Canonistarum; simulque matrimonium metu initum, est simpliciter voluntarium. Deinde, quando metus juste est incussus, non irritat de Jure naturae matrimonium, ut omnes fatentur: ergo neque injuste incussus illud irritat de Jure naturae, et consequenter id provenit ex solo Jure Ecclesiastico. Accedit, quod juramentum metu gravi extortum, sit validum: ut *c. Si vero.* 3. *et c. Verum.* 15. *de Jurejurand.* Imo ut ad valorem quoque Baptismi sufficiat voluntas gravi metu coacta, *c. Majores* §. *Item quaeritur. de Baptismo. et can. de Judaeis. dist.* 45. Ergo similiter ad valorem matrimonii sufficeret voluntas coacta, quantum est ex natura rei, et nisi Ecclesia oppositum statuisset, inhabilitando videlicet personas metu gravi coactas ad sic contrahendum. Et hanc sententiam amplectitur Sanchez *cit. lib.* 4. *de Matrim. disp.* 14. *n.* 2. allegans pro ipsa plures alios Auctores.

48 Oppositam sententiam, videlicet metum gravem et injuste incussum, Jure naturae dirimere matrimonium, tenet Scotus *in* 4. *dist.* 29. *q. un.* §. *De secundo.* D. Thomas *in* 4. *dist.* 29. *quaest. un. art.* 3. et D. Bonaventura *ead. dist.* 29. *quaest. un n.* 5. Covarruvias *part.* 2 *de Matrim. cap.* 3. §. 5. *n.* 6. aliique plures tum Theologi, tum Juristae. Probat id Doctor subtilis inter alia ex primaeva matrimonii institutione: nam Deus contractum matrimonialem instituit summe liberum, juxta illud Genes. 2. *Adhaerebit uxori suae*: atqui non adhaeret quis illi, quod invite tenet. Et hanc plenam libertatem Jure naturae

requiri ad contrahendum matrimonium, videntur jam olim agnovisse parentes, et fratres Rebeccae, *Genes.* 24. dum servo Abrahae hanc pro Isaac uxorem petenti, dixerunt: *Vocemus puellam, et quaeramus ipsius voluntatem.* Id ipsum desumitur ex fine matrimonii, qui est proles legitime procreanda, et educanda, unde nascitur indissolubilitas matrimonii, sicque exigitur plena libertas ad illud contrahendum: solent enim matrimonia coacta frequenter difficiles habere exitus. *Quod enim quis non eligit, nec optat, profecto non diligit: quod autem non diligit, facile contemnit*, ut est textus notabilis *in* c. *Praesens.* 20. *quaest.* 3.

49 Accedit, quod nullibi reperiatur, Ecclesiam edidisse novam Constitutionem irritantem matrimonia metu gravi contracta, sed tantum declarasse, ea quae taliter erant contracta, fuisse irrita. Nam textus *n.* 44. citati, loquuntur de matrimoniis jam contractis, et declarant eadem, utpote gravi metu contracta, invalida, extitisse; ergo jam antea fuerunt invalida, videlicet ex ipso Jure naturae: alioquin enim Ecclesia non potuisset ea amplius irritare, si semel valida fuissent.

50 Quin imo, quod matrimonium metu gravi contractum de Jure naturae sit invalidum, satis probat ratio Pontificis *in* c. *Cum locum.* 14. *de Sponsalib.* allata, quae sic sonat: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit:* atqui sine consensu matrimonium Jure naturae est nullum; ergo. Deinde coactio irritat Matrimonium Jure naturae: atqui Pontifex ibidem aequiparat metum gravem coactioni, illis verbis: *Metus vel coactio.* Tandem, quod contracturus matrimonium *plena debeat securitate gaudere*, probat Pontifex ibidem non ex Constitutione quadam Ecclesiastica, sed ex ratione lumine naturali nota; videlicet, *Ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire.* Haec Pontifex *in cit.* c. *Cum locum*, paulo post verba superius relata; et consequenter invaliditas matrimonii ex gravi metu contracti non oritur praecise ex constitutione Ecclesiastica, sed ex ipso jure naturali, ac Divino, postmodum per Ecclesiam explicato, ac declarato.

51 Ad rationes prioris sententiae, et ad primam earum respondetur, dictum illud, *Coacta voluntas est voluntas*, procedere regulariter: ac praesertim in contractibus civilibus, ubi per rescissionem actus auctoritate Judicis factam, totum damnum facile est reparabile. Secus dicendum in Matrimonio, imo et in Sponsalibus, utpote si semel valerent, perpetuo inducentibus impedimentum Justitiae publicae honestatis. Neque urget, quod gestum ex metu censeatur simpliciter voluntarium: quia ad matrimonium non sufficit quodcunque voluntarium, sed requiritur plena securitas, et omnino liber consensus; hoc est, nullo gravi metu extortus: idque de Jure naturae, ut dictum in probationibus nostrae sententiae.

52 Ad alterum respondetur cum Doctore Subtili *loc. cit.* negando consequentiam, et paritatem inter metum injuste, et juste incussum. Nam hoc ipso, quod is injuste, seu cum injuria alterius incutiatur, Deus, ceu supremus Dominus, non ratificat contractum matrimonialem ex metu gravi, aut injuste incusso procedentem, ut patet ex dictis: secus dicendum, si metus absque injuria alterius, seu juste incutiatur. Atque hoc ultimum pariter procedit, si sermo sit de aliis contractibus, in quibus Deus aliud non ordinavit.

53 Ad instantiam de juramento factam rursus negatur consequentia, et paritas: tum ob rationem proxime dictam, tum etiam ob majorem reverentiam religionis juramenti, juxta dicenda *n.* 59. Adde, quod matrimonium metu gravi contractum non firmetur juramento, *arg.* c. *Significavit.* 2. *De eo, qui duxit in matrimonium etc.* et notat Glossa *ibid.* ℣. *Tanta vis.* et Abbas *n.* 5. Atqui, si matrimonium metu gravi contractum, esset nullum solo Jure Ecclesiastico, firmaretur juramento, *arg.* c. *Cum contingat.* 28. *de Jurejurand.* cum concordantiis; ergo signum est, quod sit nullum, non praecise ex Jure Ecclesiastico, sed etiam naturali, ac Divino.

Ad ultimum respondet Scotus, *ubi supra, in solutione ad primum principale*, iterum negando consequentiam; et paritatem inter Baptismum et Matrimonium. Tum quia in Baptismo efficitur melior conditio baptizati; non sic matrimonio astricti. Tum quia voluntas Superioris, sive Dei, ratificat aliquem fieri filium Ecclesiae per consensum coactum: non sic autem in matrimonio, juxta hactenus dicta. 54

Quaeritur III. Quinam alii actus, sive contractus, sint ipso jure irriti ob metum gravem, atque injuste incussum? Ubi praenotandum cum Covarruvias *de Matrimonio, part.* 2. *cap.* 3. §. 6. *n.* 4. et 5. Sanchez *lib.* 4. *de Matrim. disp.* 6. *n.* 1. et aliis, eundem metum, qui sufficit ad rescindendos caeteros contractus, sufficere pariter ad irritandum ipso jure matrimonium, aliosque contractus, qui ob ejusmodi gravem metum ipso jure censentur irriti, ac nullius roboris. Quo praenotato, 55

Resp. I. Licet regulariter teneant ea, quae per metum fiunt, ut supra *n.* 26. dictum: attamen hoc ipsum fallit in certis casibus, a Jure specialiter expressis, quorum sex allegat Glossa *in* c. *Abbas.* ℣. *Coactus.* *h. t.* eosque sequentibus versiculis complectitur. 56

Tutor, judicium, dos, Sacrum, copula, votum:
Haec sex vi facta, de jure scias fore nulla.
Caetera jus patitur, sed postea restituuntur.

Ubi per ly, *Copula*, intelligitur Matrimonium, una cum Sponsalibus juxta sententiam probabiliorem, de quibus jam dictum: nunc loquendo de caeteris, 57

Resp. II. Matrimonium spirituale, seu Professio religiosa, pariter ipso jure (Ecclesiastico tamen) invalida est, si fiat ex metu gravi, et injuste incusso. Ita communis; atque in allatis versiculis indicatur per ly *Votum*, atque expresse decisum *in cap.* 1. *h. t.*

Et hoc ipsum Glossa *in cit.* c. *Abbas.* ℣. *Coactus.* et Panormitanus *ibid. n.* 11. Sanchez *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 29. *n.* 5. Zoesius *h. t. n.* 7. Sanoig *eod. cap.* 4. *n.* 4. aliique communiter, extendunt ad quodlibet Votum per metum emissum; idque colligitur a pari *ex d. cap.* 1. *h. t.* Accedit, quod oporteat, ut *liberum sit arbitrium in vovendo*, juxta c. *Licet.* 6. *de Voto.* Nam *voluntarium sibi militem eligit Christus*, prout dicitur *can. Non est.* 15. *q.* 1. Et hinc merito Ecclesia votum metu extortum ita irritavit: ut nulla ex eo oriatur obligatio. Pirhing *h. t. nu.* 25. *et* 27. cum aliis. Intellige, nisi Professio religiosa, vel aliud votum metu cogente emissum, postea cessante metu expresse, vel tacite ratificetur. Tunc enim propter subsequentem ratihabitionem, seu liberum novum consensum, convalesceret, per textum *in cit. cap.* 1. *h. t.* 58

Nec datae Conclusioni obstat, quod juramentum metum gravi extortum sit validum, c. *Ad aures.* 3. *h. t. et* c. *Si vero.* 8. *de Jurejurand.* Resp. enim cum Abbate *in cit.* c. *Si vero. n.* 10. *in fine.* disparitatem esse: quia, cum frequenter juramentum interveniat in actibus hominum, aliter Ecclesia statuit circa ipsum, ne detur materia allegandi metum, sicque pejerandi; simulque, ut habeatur in majori reverentia religio juramenti, probato metu debet peti absolutio ab ipso. Haec autem ratio non militat in voto, utpote quod raro emittitur. 59

Resp. III. Promissio, ac traditio rerum Ecclesiasticarum gravi metu extorta, sicut et juramentum 60

tali meto factum de rebus Ecclesiae vel tradendis, vel non repetendis, ipso jure non tenet. Ita habetur *can Si quandoque.* 15. *q.* 6. juncto *c. Pervenit.* 2. *de Jurejurand.* atque indicatur in supra allatis versiculis per ly, *Sacrum.* Accedit ratio: quia, cum alienatio rerum Ecclesiae eine solemnitatibus a Jure requisitis non valeat, multo magis ea non valet, si extorta sit per metum gravem, atque injuste incussum. Et idem dicendum de juramento desuper facto: tum quia accessorium sequitur naturam principalis, juxta *Reg.* 42. *Juris in* 6. Tum quia tale juramentum nequit servari absque peccato, aliquando videlicet aliquid in praejudicium Ecclesiae; sicque non obligat.

61 Nec obstat, quod in *cit. c. Pervenit. de Jurejurand.* absolutio a tali juramento per Papam data fuerit. Resp. enim, hanc esse datam solummodo de facto, et ad cautelam. Nisi cum Glossa ibidem ly *absolvimus*, velis exponere pro, *id est*, *absolutum esse ostendimus.*

62 Resp. IV. Contractus dotis promissae, vel solutae ex gravi metu, est ipso jure nullus. Patet hoc *ex l. Si mulier ff. h. t.* ibi: *Si dos metu promissa sit, non puto nasci obligationem.* Ubi Summarium ait: *Contractus dotis factus metu, est ipso jure nullus.* Et merito: quia dos est accessoria ad matrimonium: atqui matrimonium metu gravi contractum, ipso jure est irritum; ergo et promissio dotis. Atque hoc in dictis versiculis denotatur per ly, *Dos.*

63 Resp. V. Jurisdictio per metum gravem obtenta, seu extorta non tenet. Ita insinuatur in dictis Glossae versiculis per ly, *Judicium.* Idque desumitur *ex L.* 2. *ff. de Judiciis*; ubi cum promissum fuisset, quod error litigatorum non proroget jurisdictionem; subditur, hoc ipsum esse dicendum de gravi metu, illis verbis: *Aut, si cum restitisset quivis ex litigatoribus, viribus Praeturae compulsus est, nulla jurisdictio est:* scilicet ipso jure nulla, sicut nec Dos per metum promissa, ut explicat Glossa *ibid.* ℣. *Nulla.*

64 Quamvis autem in *cit L.* 2. ex professo sit sermo de jurisdictione prorogata; nihilo minus Abbas *in cap.* 2. *num.* 12. *h. t.* laudat Glossam ibidem id generaliter intelligentem, considerata ratione textus: quia enim metus impedit prorogationem jurisdictionis, fortius debet impedire translationem ejus. Fatendum tamen, quod de hoc casu non pauci Doctores dubitent, atque contrarium teneant: ut Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 36. *n.* 13. Lessius *lib.* 2. *de Justit. et jure, cap.* 17. *num.* 37. Pirhing *h. t. n.* 33. et quidam alii.

65 Huc adde, et quidem indubitate, absolutionem a Censuris, seu a sententia excommunicationis, suspensionis vel interdicti, ejusque revocationem, vi aut metu extortam. Haec enim non solum ipso jure nulla est, sed etiam taliter extorquens, ipso facto excommunicationem incurrit; prout habetur expressum in *cap. un. h. t. in* 6. et amplius declarant Glossa, atque DD. ibidem.

66 Et haec Constitutio pariter locum habet in absolutione ab excommunicatione minori, per vim aut metum gravem extorta: quia verba illius Canonis loquuntur generaliter de excommunicatione. Suarez *disp.* 7. *de Censuris. sect.* 6. *num.* 13. cum communi. Secus dicendum de dispensatione ab Irregularitate, per similem metum extorta: quia de irregularitate ibidem nulla fit mentio; sicque valet ejusmodi dispensatio, licet ratione metus postmodum ipsa sit irritanda. Pirhing *h. t. n.* 31. post Lugonem *tom.* 0. *de justit. et jur. disp.* 22. *sect.* 7. *n.* 129.

67 Insuper dicta Constitutio locum habet in excommunicatione injusta. Humiliter enim debet absolutio peti, non per metum extorqueri: quia sententia Pastoris, sive justa, sive injusta fuerit, timenda est, *can. Sententia.* 11. *q.* 3. et notat Glossa *in cit. cap. un.* ℣. *Excommunicationis. h. t. in* 6. post Joan. Monachum, Archidiaconum, et alios. Secus dicendum, quando sententia Censurae non solum injuste, sed etiam invalide lata fuit, v. g. ob defectum jurisdictionis: quia verba dictae Constitutionis poenalis debent intelligi cum effectu, *arg. can. Haec autem verba de Poenit. dist.* 1. juncta Glossa ibidem: sed quando Censura est invalida, idem est, ac si nulla fuisset lata; ergo. Suarez *disp.* 23. *de Censur. sect.* 4. *n.* 12. Pirhing *d. num.* 31.

68 Et quia in eadem Constitutione fit expressa mentio de revocatione Censurae per metum extorta: hinc ipsa etiam locum habet tunc, quando Censura lata est intra certum tempus incurrenda, si praecepto non pareatur, et quis per illatum metum ante lapsum illius temporis compellat Judicem Ecclesiasticum ad ejus revocationem. Idemque dicendum, quando Dominus temporalis gravi metu compellit Superiorem Ecclesiasticum ad relaxandum Interdictum loci: nam et talis revocatio Censurae, aut relaxatio Interdicti, ipso jure nulla est; sicque istud adhuc ligat, et compellens incurrit excommunicationem. Suarez *cit. disp.* 7. *n.* 13. Barbosa *ad cap. un. n.* 3. *h. t. in* 6. et alii.

69 Resp. VI. Auctoritas Tutoris per metum extorta, nulla est. Ita Glossa *ubi supra*, istud denotans in saepe dictis versiculis per ly, *Tutor.* Idemque desumitur *ex L.* 1. §. *fin. ff. de Auctorit. tutorum.* ibi: *Tutor, si invitus retentus sit per vim; non valet quod agitur: neque enim praesentia corporis sufficit ad auctoritatem*; hoc est, ut gesta per Tutorem valeant. Accedit ratio: quia ad talium valorem etiam Tutoris consensus requiritur: atqui talis abest, ubi Tutor est invitus, ac per vim retentus; ergo.

70 Si dicas, hanc Legem solummodo loqui de Tutore invito, ac per vim retento: atqui aliud est vis seu violentia, aliud metus; et gesta per metum caeteroquin censentur sufficienter voluntaria, ut regulariter teneant: Resp, quod hoc ipsum sit dicendum de Tutore ex gravi metu procedente, est speciale in Tutore, sicut et in Dote; ut inquit Glossa *in d. L.* 1. ℣. *Non valet*: idque favore pupilli, ne caeteroquin huic quoquo modo praejudicetur. Nam, quod in simili ob favorem matrimonii metus gravis, et coactio aequiparentur, textus est *in c. Cum locum* 14. *de Sponsalib.* ubi dicitur: *Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit.*

71 Praeter hosce casus in dictis Glossae versiculis comprehensos, addit Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 6. et Abbas Panormit. *in cap.* 2. *n.* 16. *eod.* quosdam alios, in quibus pariter gesta per metum non tenere, nonnulli volunt. Eorum unus est in Testamento: nam, quando quis per metum cadentem in virum constantem facit testamentum, aut ubi testes inviti ad ejus confectionem pari metu fuerunt detenti, ajunt illud non valere, *arg. l. Qui testamento.* 20. §. *fin. ff. de Testament.* ubi dicitur: *Sed si detenti sint inviti ibi testes, putant non valere.*

72 Alius casus est in pronunciatione sententiae: nam quod sententia per metum lata non teneat, tradit Hostiensis ibidem, id probans ex *can. Injustum.* 11. *q.* 3. Verum Glossa *in d. can. Injustum.* ℣. *Non valeat.* et Archidiaconus *ibid. n.* 2. *et* 3. et plures alii docent, quod ejusmodi sententia per metum lata teneat, nisi elidatur per exceptionem.

73 Nec obstant dicta *num.* 63. *et* 64. Resp. enim cum Panormitano *loc. cit. num.* 17. quamvis metus gravis, si intervenit in jurisdictione conferenda, vel prorogaunda, vitiet actum ipso facto, ut ibidem ostensum fuit. Secus tamen esse, quando is intervenit in jurisdictione exercenda: tunc enim regulariter (seu ubi aliud specialiter non exprimitur, prout expressum habetur in casu *cap. un. h. t. in* 6.) metus

non vitiat ipso jure. Stat enim regula, quod illa, quae metu fiunt, teneant, nisi in casibus specialiter exceptis.

74 Tertius casus est in constitutione Procuratoris: hanc enim non tenere, si per metum quis constituat procuratorem, voluit Hostiensis *loc. cit.* id probans ex *c. Accedens. 10. de Procuratoribus.* Verum istud textus ille clare non probat: et commode potest salvari, quod quidem constitutio procuratoris, praesertim in casu matrimoniali, plena debeat libertate gaudere, et si per metum extorta fuerit, si rescindenda: non tamen, quod ipso jure sit invalida. Unde casus iste magis est dubitabilis, sicut et nonnulli alii a quibusdam relati, quos proinde placuit praeterire.

75 Tandem generaliter est notandum, quod omnes actus illi metu extorti, ipso jure sint invalidi, qui sine peccato servari non possunt. Verumtamen istud non provenit ratione metus injuste incussi, sed ratione peccati: nemo enim potest obligari ad peccandum, *cap. ult. de Pactis.* Etiamsi juramentum intercessisset: quia *non est obligatorium contra bonos mores praestitum juramentum*; juxta Reg. 58. Juris in 6. cum similibus.

§. IV.

De probatione, ac duratione Metus; ubi et de Metu reverentiali.

SUMMARIUM.

76 *Metus regulariter non praesumitur, sed ab allegante est probandus.*
77 *Metus est probationis difficilis.*
78 *Nec nisi conjecturis, et indiciis probari potest. Et num. praec.*
79 *Quisnam hic et nunc sit justus metus, Judicis arbitrio relinquitur.*
80 *Idemque dicendum de conjecturis, harumque vi probandi.*
81 *Metus illatus quibus conjecturis in specie probetur? Et num. seqq.*
82 *Metus praesumitur, quando quis contraxit in carcere seu vinculis constitutus.*
83 *Vel si in aliqua domo, etiam privata, detinebatur clausus.*
84 *Aut quando probantur minae Potentis etc.*
85 *Idque exemplificatur.*
86 *Alia conjectura metus illati est, quando quis antea jure suo fuit spoliatus, et deinde ipsi renunciat.*
87 *Aut quando probatur, praecessisse inter alios tractatum de cogendo aliquem per metum:*
88 *Vel quando contrahens tempore contractus lacrymabatur.*
Seu praeter morem dignoscebatur pallor in vultu ejus etc. Ibid.
89 *Metus probatur etiam ex depositione testium. Et num. seqq.*
Magis est credendum duobus testibus de metu attestantibus, una cum existente conjectura, quam mille negantibus, seu deponentibus de spontanea voluntate; et cur? Et num. seqq.
90 *Testes debent reddere rationem sui dicti.*
91 *Quid, si deponentes de spontanea voluntate allegant pro se conjecturas?*
92 *Metus quandoque potest probari juramento.*
93 et 94. *Metus reverentialis, quid?*
95 *Se solo non sufficit ad irritandos contractus.*
96 *Idque probatur.*
97 et 98. *Ac solvuntur instantiae.*
99 *Secus, si metui reverentiali accedant saevitia, vel graves minae. Et num. 95.*
100 *Solviturque instantia contra hoc.*
101 *Vel importunae seu instantissimae preces eidem conjungantur.*
102 *Metus semel illatus tamdiu praesumitur durare, quamdiu durat ratio illius.*
103 *Praesumitur autem cessasse, seu purgari ex contrariis indiciis, ex quibus praesumebatur illatus.*
104 *Sic purgatur metus mulieris, invite contrahentis, per longam spontaneam cohabitationem cum marito suo.*
105 *Item metus tempore promissionis interveniens per spontaneam solutionem rei promissae.*
106 *Solvitur instantia.*
107 *Metus non praesumitur intervenisse, quando adhibebatur praesentia consanguineorum vel amicorum.*
Limitatur hoc ipsum. Ibid.

Queritur I. Quid generatim sit sentiendum de probatione Metus? Resp. I. Regulariter loquendo Metus non praesumitur, sed ab allegante est probandus. Ita Menochius *lib. 3. de Praesumptionib. praes. 126. num. 1.* Mascardus *de Probationibus, Concl.* 1056. *numer.* 1. *et* 2. *Concl.* 1057. *num.* 1. *et seqq.* allegans plurimos alios cum communi. Idque patet *ex l. Cum te non solum ff. De iis, quae vi metusve causa etc. et L. 1. §. Quae exonerandae. ff. Quarum rerum actio etc.* ubi expresse requiritur probatio metus per allegantem facienda. Accedit ratio: quia si praesumeretur metus, praesumeretur delictum; nam: impraesentiarum sermo est de metu injuste incusso atqui delictum non praesumitur, donec probetur, *can. In cunctis. 11. q. 3. et can. Nullum ante. 30. q. 5. et l. Merito. ff. Pro Socio*; cum concordantiis; ergo. 76

Resp. II. Metus est difficilis probationis, nec nisi conjecturis atque indiciis probari potest. Ita Sperellus *Decis. 5. Fori Ecclesiast. num.* 69. Mascardus *cit. Concl.* 1057. *num.* 2. *et* 6. Alexander *Consil.* 98. *n.* 6. *lib.* 3. Menochius *de Arbitrar. Judic. casu* 136. *n.* 1. post Baldum *in l. Si quis hoc genus. C. de Episc. et Cleric.* ac alios. Ratio prioris partis est: quia metus consistit in mente: neque enim aliud est, quam *instantis periculi, vel futuri causa, mentis trepidatio*, prout desumitur *L. 1. ff. De eo, quod metus causa etc.* Et quia gestum ex metu, est simpliciter voluntarium, et involuntarium duntaxat secundum quid; hinc colligere licet, quam sit difficile discernere metum a spontanea voluntate. 77

Atque ex his patet posterior pars Conclusionis. Quia enim ipsummet metum, seu interiorem mentis trepidationem, sensibus corporeis percipere non licet; consequens est, eundem non nisi conjecturis, seu quibusdam indiciis exterius apparentibus, pro Foro externo probari posse. Solum adverte, quod metus debeat probari per indicia propinqua, non autem per remota, et extrioseca, ut inquit Jason *in l. Interpositas. num. 4. C. de Transact.* 78

Resp. III. Quisnam hic et nunc sit justus metus, seu ad rescindendum vel irritandum actum sufficiens, Judicis arbitrio de relinquendum. Ita Sperellus *cit. Decis.* 5. *num.* 72. *et* 73. cum aliis, attestans de communi. Idque desumitur ex *l. Metus autem. 3. ff. Ex quibus causis majores etc.* ubi loquendo de justo metu, dicitur: *Non sufficit quolibet errore adductum timuisse, sed hujus rei disquisitio Judicis est:* Quin etiam qualitas personarum attendenda videtur: minor enim metus sufficit in foemina, quam in viro, *argum. can. Indignantur.* 32. *quaest.* 6. et notat Glossa *in c. Cum locum. §. Metus. de Sponsalib.* et Jason *cit. n.* 4. 79

Quin imo inter ipsa indicia, seu conjecturas, 80

multiplex solet esse variatio; sicque earum etiam qualitas, visque probandi, merito Judicis relinquitur disquisitioni et arbitrio: eo praesertim, quia certum quid de hoc in Jure non reperitur diffinitum, imo nec possent in particolari exprimi omnes casus. Glossa *in c. Cum dilectus.* ṽ. *Metum mortis. h. t.* Menochius *de Arbitrar. Judic. Casu* 136. *num.* 2. Mascardus *cit. Conclus.* 1057. *numer.* 12. allegans communem.

81 Quaeritur II. Qoibus probationibos, seu conjecturis in specie, Metus illatos probetor? Resp. I. Ejusmodi probationes, seu coojecturas esse plores; adeo, ut Menochios *de Praesumptionibus. lib.* 3. *praesumpt.* 126. *Concl.* 1056. *et* 1057. ac alii, nonoullas alias addiderunt. Juvat praecipuas earum exempli gratia hue adducere.

82 Imprimis enim prudens Judex probabilem esse conjecturam metus illati procul dubio censebit, istamque praesumet, quando metum allegans probat, se fuisse incarceratum, atquo ibidem contraxisse: ipsa enim vincula satis superque arguunt, per metom fuisse gesta omnia, quae in vinculis acta fuerunt; atque idcirco viribus carere. Menochius *de Arbitr. Judic. Casu.* 136. *num.* 3. *et seqq.* post Decium *Consil.* 691. *n.* 5. Bartolum, et alios. Idemque patet *ex l. Qui in carcerem. ff. De eo, quod metus causa etc.* ubi dicitur: *Qui in carcerem quem detrusit, ut aliquid ei extorqueret, quidquid ob hanc causam factum est, nullius momenti existit.*

83 Atque hoc ampliatur ad eum casum, quo quis in aliqoa domo etiam privata detinetur clausos, et vinculis astrictus: nam etiam tunc, quidquid vinculatus agit, praesomitor metu actum, sicque istud erit invalidum. Mascardus *cit. Concl.* 1056. *no.* 43. citans alios. Idque aperte habetur *in l. Succurritur. ff. Ex quibus causis majores etc.* ubi vinculorum appellatio latius accipienda dicitor, et inclusi quoque in aliqua parte domus, veloti latumiis, vinctorum numero habeantur; com nihil interait, parietibus, an compedibus quis teneatur.

84 Resp. II. Metus etiam praesumitur ex eo, qood probentur minae Poteotis, qoi verisimiliter illas executurus est, vel alias exequi consuevit: dummodo minae illae fuerint de gravi malo inferendo, ut puta mortis, *cap. 1. h. t.* amissionis bonorum, seu patrimonii, *cap.* 2. *eod.* aot bujusmodi. Abbas *in cap.* 1. *num.* 3. *de Offic. Delegat.* Menochius *cit. Cas.* 136. *num.* 11. post Bellameram *Consil.* 9. *col.* 5. et alios; atqoe concordaot dicta superius §. 2. *n.* 19. *et* 20.

85 Sic qood metus justos probetor ex evaginatiooe gladii praesertim in loco solitario com minitatiooe traosverberationis facta, textus est *in cit. cap.* 1. et notat Abbas *ibid. num.* 1. *h. t.* Similiter probatur metus illatus, quando ad ostium domus, in qua celebratur contractus, extant viri armati, qoi facile possent vim inferre. Menochius *de Praesumptionibus, lib* 3. *praesumpt.* 4. *n.* 8. *et praesumpt.* 126. *n.* 27. post Caepolam *Consil.* 2. *n.* 5. et Corneum *Consil.* 41. *n.* 11. *lib.* 2. Insuper conjectora justi metus est, si Clericus terrore Laicorum renunciet Beneficio Ecclesiastico, aut hujusmodi; oti desumitor *ex c. Ad aures.* 3. *h. t.* Soleot enim Laici oppido Clericis esse infesti, *can. Laicus* 2. *q.* 7. *et c. Clericis. de Immunitat. Eccles. in* 6. sicque citius minas suas erga Clericos praesumuntur completuri. Idem dicendum de similibus.

86 Resp. III. Inter alias metus incussi conjecturas etiam connumeratur ea, quando quis autra jure suo, v. g. Beneficio Ecclesiastico spoliatus fuit, et deinde absque alia causa illi renuociat: praesumitur enim talis renunciatio facta ex metu, *c. Super hoc* 5. *de Renunciat.* Siquidem nemo praesumitur velle jactare suom, *l. Cum de indebito.* §. 1. *ff. de Probat.* Menochius *d. praesumpt.* 126. *num.* 20. Mascardus *cit. Concl.* 1056. *num.* 42. post Cravettam *Consil.* 49. *n.* 4. et alios.

Idem dicendum, quando probatur, praecessisse 87
inter alios tractatom de cogendo aliquem per metum ad contrahendum, v. g. ad iucundum matrimonium: quia praesumitus metus, si postea sequatur contractus. Mascardus *loc. cit. num.* 44. Aut, quando metum allegaos, post actum, vel contractum a se celebratum illico aufugit: nam etiam tonc praesumitur metus, *arg. Constat. multos.* 1. *q.* 1. juncta Glossa ṽ. *Si stratim etc. Ad id.* 21. *de Sponsalib.* argomento a sensu contrario desumpto. Mascardus *cit. Concl.* 1056. *num.* 46. Sperellus *Decis.* 5. *Fori Ecclesiast. num.* 59. allegans alios. Siquidem per consequentia probantur praecedentia, et econtra, *can. quod autem.* 22. *q.* 2. juncta Glossa ṽ. *Ut exitus*, cum similibus.

Praesumitur etiam metus, quando is, qui contra- 88
xit, vel contractui consensit, tempore celebrati contractus lacrymabatur, nisi forsan alia causa illius fletus intervenerit. Menochius *cit. lib.* 3. *praesumpt.* 4. *n.* 11. *et praesumpt.* 126. *n.* 17. Vel quando in contrahente praeter morem dignoscebatur pallor in vulto, seo vox tremula, vel insolita alteratio, aut hujusmodi: talia enim judicia multum juvant ad excutiendam veritatem, metumque dignosceodum, *l. De minore.* §. *Tormenta ff. de Quaestionib.* ac notatur in c. *Afforte de Praesumption.* Sperellus *cit. Decis.* 5. *num.* 54. *et* 56. post Rotam *Decis.* 643. *num.* 13. *part.* 1. *Recent.* Mascardus *cit. Concl.* 1056. *num.* 47. et alii.

Resp. IV. Insuper metus probatur ex depositio- 89
ne testium: adeo quidem, ut magis sit credendum duobus testibus de metu attestantibus una cum existente conjectura, quam mille negantibus, seu deponentibus de libera, sive spontanea voluntate. Ita Innocentius *in c. Super hoc. de Renunciat.* Jason *in l. Interpositas.* n. 5. *C. de Transaction.* Alexander *Consil.* 136. *n.* 3. *vol.* 5. Menochius *cit. lib.* 3. *praesumpt.* 126. *n.* 31. Mascardus *de Probation. Concl.* 1058. *n.* 1. allegans plurimos alios. Accedit ratio: quia deponentes super spontanea voluntate, deponunt de actu interno ac invisibili, solique Deo cognito: alii vero deponentes de metu una cum existente conjectura, attestantur de minis, verberibus, vel similibus illati metus indiciis, quae sensu corporis percipiuntur. Atqui hoc est multo facilius, simulque accommodatum conditioni naturae humanae, cujus est judicare solum de externis, non autem de internis et occultis.

Additur notanter, *una cum existente conjectura.* 90
Nam testes debent reddere rationem sui dicti, *c. Cum causam.* juncta Glossa ṽ. *De causis. de Testib.* Et alioquin, si simpliciter deponerent super metu, non allegatis actibus seu indiciis externis metum inducentibus, pariter ejusmodi testes deponerent de actu mere interno, qualis est metus, utpote in mentis trepidatione consistens: unde ipsis tunc non foret magis credendum. Mascardus *loc. cit. n.* 4. Menochius *n.* 32. et alii.

Fallit insuper data Conclusio, quando pro depo- 91
nentibus super spontanea voluntate adessent praesumptiones et conjecturae, vel ab ipsis adducerentur certae circumstantiae, ex quibus deprehendi posset, actum fuisse liberae voluntatis, ac neutiquam metu extortum. Tunc enim horum depositio praeferretur; prout amplius declarat Jason *in cit. num.* 5. Mascardus, *ubi supra. n.* 8. *et* 9. post Antonium de Butrio *in c. Super hoc. de Renunciat.* Caepolam *Consil. Civil.* 2. *n.* 14. et plures alios.

Tandem, ut plura similia indicia prudentis Judi- 92
cis arbitrio discutienda taceantur, metus quandoque potest probari per juramentum: ut c. *Statutum.* §. *Cum vero ejusdem.* 11. *de Rescript. in* 6. juncta

Glossa *ibid.* ℣. *Saltem et seq.* Quamquam istud esse singulare in casu illius Decretalis, nonnulli velint apud *Mascardum loc. cit. Concl.* 1057. *num.* 8.

93 Quaeritur III. Quid sit Metus reverentialis, et an sufficiat ad invalidandos contractus? Resp. I. Per *Metum reverentialem* hoc loco non intelligitur metus ille, seu verecundia, quae naturaliter inest filiis respectu parentum, uxori respectu mariti, inferioribus respectu Superiorum, aliorumve, quibus debetur reverentia: nam certum videtur, talem naturalem verecundiam non sufficere ad invalidandos contractus exinde celebratos. Sic quippe valent sponsalia per parentes pro filiis praesentibus, et tacentibus contracta. *cap. un.* §. *Porro de Desponsat. impuber. in* 6. haud obstante, quod filii maximam debeant reverentiam parentibus. Similiter, quod ex sola reverentia Superioribus seu Majoribus debita, non rite praesumatur metus ad rescissionem contractuum sufficiens, patet ex *l. Ad invidiam. C. De iis, quae vi metusve causa etc.* ubi dicitur, ex sola Senatoria Dignitate ejus, cum quo quis contraxit, non praesumi metum sibi allatum.

94 Itaque *Metus reverentialis* in proposito censetur ille, quo inferior caeteroquin invitus, et quasi coactus, ex reverentia Superioris consentit in contractum aliquem, non audens prae pudore ac reverentia contradicere, timendo, ne Superiorem illum offendat. Sic fieret, quando filius animo prorsus repugnante, vere tamen consentit in matrimonium sibi a patre oblatum, non audens prae pudore ac filiali reverentia contradicere, ne patrem offendat: aut si uxor, caeteroquin non consensura, consentiat in alienationem rei dotalis, timendo, ne alioquin maritum suum offendat: quod ipsum potest locum habere in Clerico respectu Episcopi, in Cive respectu Magistratus vel Principis sui, et generaliter in omnibus illis, qui jure aliquo subjectionis alteri subsunt. Atque ad hujusmodi metum reverentialem quandoque accedunt graves minae, vel etiam saevitia parentum, seu Superiorum: ut dum horum imperio junguntur verbera, mala tractatio, asperitas vultus, aut diu durata indignatio parentum, vel consimilis personae, a qua plurimum pendet fortuna alterius. Quandoque vero concurrunt frequentes ac importunae preces, vel blanditiae parentum, aut Superiorum, quae instanter ac saepius inculcatae, valide solent urgere, vexare, quin et subjectos quandoque propemodum opprimere.

95 Resp. II. Etsi sola reverentia erga Parentes, aliosque Majores, seu Metus reverentialis se solo non sufficiat ad irritandum, v. g. matrimonium a filiis celebratum, vel rescindendum alium contractum: secus tamen est dicendum, quando simul accesserunt saevitia, vel graves minae parentum, aut Majorum respectu filiorum, seu subditorum, nisi obtemperaverint, vel saltem preces importunae et instantissimae. Ita Bartolus *in L.* 1. §. *Quae onerandae. ff. Quarum rerum actio etc.* et *l. Ad invidiam. C. De iis quae vi metusve causa etc.* Innocentius *in c. Causam matrimonii.* et Abbas *ibid. nu.* 5. *de Offic. Delegat.* et rursus Abbas *in c. Cum contingat. num.* 1. *de Jurejurand.* Covarruvias *de Matrimonio, part.* 2. *cap.* 3. §. 6. *n.* 4. Mascardus *de Probationibus, Concl.* 1056. *num.* 17. Menochius *lib.* 3. *de Praesumptionibus. praesumpt.* 127. *n.* 1. *et* 5. *ac seqq.* Sanchez *lib.* 4. *de Matrimon. disp.* 6. et 7. et plurimi alii ab istis citati: quamvis non pauci a Mascardo *loc. cit. num.* 15. et Sanchez *d. disp.* 6. *num.* 4. *et seqq.* relati, quoad priorem partem oppositum teneant, volentes, quod ex reverentia parentibus sive Superioribus debita praesumatur, contractum inde sequentem processisse ex metu cadente in virum constantem, qualis rescindit, vel etiam ipso jure irritat contractum.

Prior pars Conclusionis, seu quod sola reverentia erga parentes seu Majores non sufficiat ad rescindendos, vel irritandos contractus: probatur inprimis *ex cit. l. Ad invidiam. C. De iis quae vi metusve causa etc.* estque jam dictum *num.* 93. Accedit *cap.* 2. *de Pactis in* 6. ubi dicitur, quod valeat renunciatio dotis a filia in favorem patris facta, si fuit juramento firmata, et tamen ibi concurrit reverentia paterna: ergo ex hac sola non bene praesumitur metus invalidans contractus. Similiter *in l. Si patre cogente. ff. de Ritu nuptiar.* expressius istud decernitur, illis verbis: *Si patre cogente* filiusfamilias *ducat uxorem, quam non duceret, si sui arbitrii esset, contraxit tamen matrimonium.* Ubi Additio ad Glossam, explicans ly *Cogitur*, inquit, *Quando propter reverentiam patris filius consentit: non autem intelligas, quod intercesserit verus metus, quia tunc matrimonium esset nullum:* et consequenter sola reverentia non inducit verum. Concordant Jura *num.* 99. allegande, quibus dicitur, metum reverentialem minis conjunctum invalidare contractus: nam, argumento a sensu contrario desumpto, inde colligitur, secus esse dicendum cessantibus minis. 96

Nec dicas. In *l. Velle. ff. de Reg. Jur.* dicitur: *Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris vel domini.* Et quod plus est, in *L.* 1. §. *Quae onerandae. ff. quarum rerum actio etc.* rescinditur promissio Liberti suo Domino facta, *Si liquido appareat, Libertum metu solo, vel nimia patroni reverentia ita se subjecisse*, hoc est, promisisse, ut loquitur textus. Resp. enim ad primum, cum Gloss. *un. ad cit. l. Velle*, Regulam illam procedere quoad incurrendam poenam: nam patre, vel domino imperante, ut delinquat in aliquo, quod tamen non continet atrocitatem facinoris, non creditur filius aut servus velle quoad suam poenam: namque parere necesse habuit, et ideo sibi ignoscitur, *l. Ad ea quae. ff. de Reg. Jur.* 97

Ad alterum textum respondetur, ibi sub ly *nimia patroni reverentia*, intelligi metum reverentialem non quemcunque, sed minis a patrono intentatis conjunctum: prout indicat additum ly *nimia*, id est, super excedens reverentia; qualis intervenit, ubi aliud malum timetur. Nec obstat, quod immediate antea fiat ibidem mentio de metu, sicque altera particula videatur superflua, si sit intelligenda de aliquo metu. Resp. enim, quod particula illa, *vel nimia patroni reverentia*, stet declarativa, majorisque claritatis gratia subjungatur verbis illis immediate praecedentibus, *metu solo:* sicque non censeatur superflua. Sanchez *cit. lib.* 4. *disp.* 6. *n.* 16. 98

Altera pars, seu quod accedente saevitia, vel gravibus minis parentum, aut Superiorum aliquid imperantium, metus reverentialis sufficiat ad irritandos, vel rescindendos contractus filiorum, sive subditorum exinde celebratos; patet *ex c. Causam matrimonii.* 16. *de Offic. Delegat.* ubi habetur, consensum mulieris a viro suo verberibus, et flagellis affectae, nullius esse momenti. Concordat c. *Cum virum.* 12. *de Regularib.* ubi dicitur, quod *puellae* in aetate nubili constitutae, *quae coactae parentum imperia, virginitatis habitum susceperunt, ipsum possint sine praevaricatione deserere.* Idipsum probatur *ex l. Si per expressionem. C. De iis, quae vi metusve causa etc.* Item *ex c. Ex litteris.* 13. *de Desponsat. impuber.* ubi non obligatur puella, quae *nolens et invita, minis parentum impulsa*, quidpiam egit, cum similibus. 99

Quod si contra hoc objicias textum *in l. Metum non jactationibus. C. De iis, quae vi metusve causa etc.* ubi dicitur: *Metum non jactationibus tantum, vel con-* 100

testationibus, sed atrocitate facti probari convenit: ut proinde neque sufficere videatur metus reverentialis etiam conjunctus minis, ad rescindendos contractus. Resp. enim Glossa, et Bartolo *ibid.* si ly, *jactactionibus tantum*, velimus accipere ex parte minitantis, seu metum inferentis, inde solum sequi, quod ex solis minis non probetur metus, sed ultra requiratur, quod persona illa, quae jactavit se damnum illaturam, sit potens exequi minas, simulque has consuaverit exequi, et verisimiliter sit executura; ut jam dictum fuit supra §. 2. *n.* 19. Si autem ly *Jactationibus tantum*, accipiatur ex parte metum passi, tunc exinde tantummodo sequitur, metum non probari ex eo solum, quod is jactaverit, seu esclamaverit coram aliis, sibi metum fuisse illatum, nisi alia signa concurrerint. Ex his autem nihil sequitur contra Conclusionem.

101 Tertia tandem pars, loquens de importunis precibus (per has intelligendo non quascunque preces, sed eas solum, quae sunt instantissimae saepiusque repetitae) simulque conjunctis metui reverentiali, probatur ex eo. Siquidem ex una parte ejusmodi importunitas parentum, vel Majorum iterum iterumque petentium, valde urget, vexat, quin et subjectos quandoque opprimit: prout desumitur *ex Judic. cap.* 16. ubi tale quid etiam ipsimet fortissimo Samsoni contigisse legitur, illis verbis: *Cumque molesta esset ei* Dalila suis importunis precibus, *et per multos dies jugiter adhaereret, spatium ad quietem non tribuens, defecit, anima ejus, et ad mortem usque lassata est.* Unde in *Extravag. Execrabilis. Joan.* 22. §. 1. notatur, quod quandoque aliqua a Romanis Pontificibus *improbitas importuna petentium non tam obtinuisse, quam extorsisse noscuntur etc.* Ubi Glossa ℣. *Quam extorsisse*, inquit: *Scilicet ab invito per talem importunitatem.* Ex altera vero parte reverentia Majoribus petentibus debita, timorque ipsos offerendi, haud leviter instat: ergo non immerito ambae hujusmodi causae in simul conjunctae, censentur efficere metum cadentem in virum constantem; nam et caeteroquin, *Quae non prosunt singula, multa juvant*, prout patet ex *l. Instrumenta. C. de Probation.* juncta Glossa ibidem.

102 Quaeritur IV. Quamdiu metus semel illatus durare praesumatur? Resp. I. Quando eadem causa et ratio illati metus perdurat, etiam metus illatus durare praesumitur. Ita Bartolus in *L.* 2. §. *Quaero quid si parem. C. De iis, quae vi metusve causa etc.* ubi hoc exemplificat de Tyranno cogente me ad promittendum: nam toto tempore suae tyrannidis instat metus, et donec sum in loco, ubi is exercet tyrannidem. Mascardus *de Probationibus, Conclus.* 1056. *n.* 36. *et seqq.* Menochius *de Praesumpt. lib.* 3. *praesumpt.* 4. *n.* 22. *et praesumpt.* 126. *n.* 28. plura hujus exempla adducentes, et alii. Idque argumento a sensu contrario desumpto, probatur ex illo vulgato: *Cessante causa cessat effectus*, c. Cum cessante. 60. de Appellat.

103 Resp. II. Metus semel in contractu interveniens praesumitur cessasse, seu purgari ex contrariis indiciis seu conjecturis, ex quibus praesumebatur fuisse illatus. Ita Menochius *cit. praesumpt.* 126. *num.* 33. *et seqq.* Idque declaratur exemplis.

104 Sic imprimis muliere per longam moram sponte cohabitante suo marito, censetur convalescere matrimonium, ac metus purgari: haud obstante, quod ab initio invita, et renitens contraxisset. Textus est in *c. Ad id.* 21. *de Sponsalibus.* Unde versiculi illi:

Effuge cum poteris, ne consensisse puteris:
Nam si perstiteris, illius uxor eris.

105 Deinde, quod per spontaneam solutionem rei promissae purgetur vitium metus adhibiti tempore promissionis, legitur expressum *in L.* 2. *C. De iis, quae vi metusve causa etc.* Unde quoties ille, qui metum allegat, sponte solvit, aut observat, quod promisit, vel sibi reciproce promissum exigit, metum purgasse praesumitur. Menochius *cit. praesumpt.* 126. *n.* 35. citans alios.

Nec obstat textus *in l. Ex ea stipulatione. ff. de Condiction. ob turpem caus.* ubi repetitur pecunia metu soluta. Resp. enim cum Bartolo *in cit. L.* 2. *C. De iis, quae vi metusve etc.* ibi adhibitum fuisse metum etiam in solvendo, ac proinde merito repeti pecuniam jam solutam: hic autem, seu *in cit. L.* 2. metum intervenisse in promittendo tantum. 106

Tertio metus purgatur, vel potius nunquam intervenisse praesumitur, quando adhibeatur praesentia consanguineorum, vel amicorum: *ut l. Transactionem*, ac notat Bartolus *ibid. C. de Transaction.* Felinus in *c. Causam Matrimonii num.* 6. *de Offic. Delegat.* Mascardus *cit. Concl.* 1056. *n.* 23. allegans alios. Ubi tamen *num.* 24. *et* 27. istud limitandum censet, quando vel amicorum praesentia non sufficeret ad resistendum potentiae metum inferentis, vel quando intervenit enormis laesio: de quo, aliisque nonnullis huc spectantibus, plura citatus Auctor una cum aliis, quos copiose allegat. 107

TITULUS XLI.

De integrum Restitutione.

1 *Ratio ordinis Rubricarum.*

Quia Titulo praecedenti visum est de quadam Restitutione speciali, quae videlicet datur *metus causa*: subnectitur jam Rubrica de Restitutione quadam generali, per quam subvenitur Minorennibus, ipsisque Ecclesiis, jure speciali; majorennibus vero ex clausula generali, juxta scilicet causa suggerente, juxta *L.* 1. *ff. Ex quibus causis majores.* et notat Glossa *ad Rubricam hujus Tituli.* 1

§. I.

De natura, requisitis, ac forma petendae Restitutionis in integrum.

SUMMARIUM.

2 *Restituere in integrum generatim, et*
3 *Restitutio in integrum strictius accepta, quid?*
4 *Haec est extraordinarium Juris remedium, ac, introducta in subsidium.*
Non competit habenti actionem. Ibid.
5 *Secus, si quis solam exceptionem habeat.*
6 *Regula illa*, Habenti remedium ordinarium non est tribuendum extraordinarium, *limitatur, nisi extraordinarium sit pinguius.*
7 *Exemplificatur hoc in Minore, vel Ecclesia ultra dimidium laesa in venditione.*
8 *Ad restitutionem in integrum requiritur* I. *Laesio gravis. Et num. seqq.*
9 et 10. De minimis non curat Praetor, *declaratur. Et num. seqq.*
11 II. *Quod laesio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel sua facilitate etc. ex actu cum ipso gesto.*
12 *Idque per laesum rite probetur.*
13 III. *Justa causa.*
13 IV. *Quod actus, seu contractus ille fuerit validus.*
15 *Et quid in dubio, non contractus ille sit validus?*

16 *Forma petendae, et faciendae Restitutionis in integrum, quae? Et num. seqq.*
17 *Haec non petitur jure actionis, sed implorato officio Judicis competentis.*
18 *Et qualis hic sit Judex competens? Et num. seqq.*
19 *Judex minor non potest restituere contra sententiam majoris.*
20 *Restitutio in integrum debet fieri citato adversario.*
21 *Alia declarantur. Remissive.*

2 Quaeritur I. Quid sit Restitutio in integrum, et quale remedium juris? Resp. I. *Restituere in integrum* generatim loquendo idem est, ac in pristinum statum reponere. Textus est in *L. 1. C. de Sententiam passis*, ibi: *Ut autem scias, quod sit in integrum restituere, honoribus et ordini tuo, et omnibus caeteris te restituo.* Concordat *l. Quod si minor. §. Restitutio. ff. de Minorib.* In proposito tamen Restituere in integrum nonnihil strictius accipitur; nec aliud est, quam reducere aliquem in eum statum, in quo fuit ante laesionem. Unde

3 Resp. II. *Restitutio in integrum* strictius accepta, et prout hoc loco accipitur, est extraordinarium juris remedium, quo graviter laesus ex naturali aequitate per officium Judicis reducitur in eum statum, sive jus, in quo fuerat ante laesionem. Ita in re communis; atque desumitur *ex c. Auditis.* juncta Glossa *fin. h. t. et L. 1. ac seqq. ff. eod.* et patebunt singulae particulae declarando conditiones ad Restitutionem in integrum requisitas, de quibus proxime dicetur.

4 Resp. III. Restitutio in integrum recte appellatur, atque est *extraordinarium Juris remedium*, utpote introducta in subsidium, seu quando nulla ordinaria actio suppetit. Ita communis; et habetur expressum *l. In causae cognitione etiam.* 17. §. 1. *ff. de Minorib.* Ubi dicitur, quod in causae cognitione, utrum restitutio sit concedenda, etiam hoc sit attendendum, *num forte aliqua actio possit competere circa in integrum restitutionem: nam si communi auxilio, et mero jure munitus sit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium* Restitutionis in integrum.

5 Dicitur notanter, *aliqua actio.* Nam, si quis solam exceptionem de Jure communi habeat, non vero actionem, ea non obstante dabitur ipsi restitutio in integrum. Glossa *in cit. l. In causae. ℣. Competere*, ac notat Bartolus *ibid. n.* 2. id ulterius probans *ex l. Si minor. §. Minores. ff. eod.* ubi Glossa finalis istud amplius declarat.

6 Deinde regula illa, quod habenti remedium ordinarium non debeat tribui extraordinarium, debet intelligi, ac limitari, nisi remedium istud extraordinarium sit pinguius ordinario: alias est secus dicendum, per ea, quae notantur *in c. Ex parte. 12. de Rescript. et cap. 1. h. t. in* 6. Abbas Panormit. *in cit. c. Ex parte. n. 9. et c. Cum dilecti. n. 5. Emption.* et Engel. *h. t. num.* 2. et Jo. Mauritius Bolanus *Tom. 5. Tractatuum, tract. de Restitut. in integrum. cap. 12. n. 7.* cum aliis.

7 Hinc idem Abbas *d. num.* 5. et Covarruvias *lib. 1. Variar. Resolut. cap.* 3. *num.* 11. *vers. Tertio.* citans alios, et Engel *h. t. n.* 2. notanter inferunt, quod Minor, vel Ecclesia in venditione ultra dimidium laesa, possit omisso ordinario remedio (*ex L. 2. C. de Rescindend. vendit.* ultra dimidium laesis competente) petere remedium extraordinarium Restitutionis in integrum; cum hoc sit pinguius. Et hoc partim ex eo, quia petens restitutionem in integrum, necesse non habet probare laesionem ultra dimidium; quae est difficilis probationis, et requiritur in alio ordinario remedio. Partim, quia Reus conventus *ex cit. L.* 2. habet electionem vel supplendi pretium, vel rem restituendi: non sic in restitutione in integrum, ubi quis praecise cogitur rem restituere.

8 Quaeritur II. Quae requirantur ad Restitutionem in integrum? Resp. I. Ut laesus ex aliquo actu, vel contractu, in integrum restitui debeat, requiritur imprimis, ut laesio illa sit gravis, seu notabilis, juxta arbitrium boni viri, seu discreti Judicis. Ita Glossa *in cap. 1. ℣. Detrimentum. h. t.* id probans *ex cap. penult. De rebus Eccles. non alienand. et l. Si ex causa judicati. §. 1. ff. de Minorib.* Covarruvias *lib. 1. Var. Resolut. cap. 3. n.* 11. et alii communiter: quamquam laesio ista non tantum sit intelligenda de damno praesenti, sed etiam de periculo ejus.

9 Quod si autem laesio foret minima, vel saltem spectatis omnibus circumstantiis modica arbitrio Judicis, tunc istud extraordinarium remedium non est concedendum; per textum notabilem *n. l. Scio illud. ff. de Restitut. in integr.* juncta Glossa, et DD. ibidem, inde inferentibus, quod in his, quae contra Jus commune conceduntur, de minimis non curatur. Unde illud vulgatum: *De minimis non curat Praetor*, ut notatur *cit. l. Scio illud. et l. Res bona. ff. de Contrahend. emption.* cum similibus.

10 Dices. In *l. Si proprietarius. ff. De Damno infecto*, Judex ordinat, sicque curet, si vel *minimum damnum detur.* Similiter in *§. Gallinarum. Instit. de Rerum division.* detinens anseres alterius animo lucrandi, *furtum committere intelligitur.* Item in *l. Quinque pedum. C. Finium regundorum*, etiam pro modica occupatione, et pro vili cespite terrae, redditur judicium Finium regundorum; ergo etiam de modica laesione curet Praetor, sicque potest concedere restitutionem in integrum. Resp. cum Glossa *in cit. l. Scio illud. ℣. Summam*, et Bartolo ibidem, quod in his, quae conceduntur secundum Jus commune, curatur de minimis, ut probant allatae instantiae: secus in his, quae contra Jus commune ex speciali privilegio permittuntur, ut accidit in Restitutione in integrum. Alioquin enim, si haec pro rebus minimis, ut puta, pro laesione unius quadrantis concedenda foret, non sufficerent mille Judices in quavis Civitate his restitutionibus concedendis; ut loquitur Covarruvias *cit. cap. 3. n. 11. vers. Ego sane.*

11 Resp. II. Insuper ad Restitutionem in integrum requiritur, quod laesio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate laesi, aut negligentia sui procuratoris, ex actu vel contractu cum adversario gesto; idque vel manifeste constet, vel saltem in judicio per laesum rite probetur. Ita desumitur *ex cap. 1. h. t.* et notat Abbas *ibid. numer.* 2. et Saunig *h. t. cap. 2. n.* 4. et alii. Idque clare habetur *in l. Verum. 12. §. Sciendum est. ff. de Minorib.* ubi dicitur, *non passim minoribus subveniri, sed causa cognita, si capti esse probentur*, vel sui facilitate, vel dolo adversarii, ut explicat Glossa ibidem. Quod si igitur casu fortuito grave damnum evenerit, ut puta, si res empta incendio periit, vel animal mortuum fuit, restitutioni locus est; prout *in cit. §. Sciendum est*, pluribus exemplificatur.

12 Additur notanter in Conclusione, *per laesum rite probetur.* Tum quia, licet ex sola affirmatione Ecclesiae, vel Minoris restitutionem in integrum postulantis, examinentur causae restitutionis: non tamen conceditur ipsamet restitutio, nisi laesione gravi antea probata. Tum quia onus probandi talem laesionem (ubi de hac aliunde non constat) incumbit ipsi Ecclesiae, vel Minori restitutionem petenti. Textus, et Glossa *fin. in Clem. un. h. t.* Speculator. *h. t. §. Quis autem. n.* 15. et alii.

13 Resp. III. Rursus ad concedendam Restitutionem in integrum requiritur justa causa. Patet hoc *ex c. Auditis. 3. h. t.* ubi Pontifex de Ecclesiis laesis

loquens, inquit: *Æquitate pensata utramque restituimus*: atqui aequitas importat justam causam; ergo. Idem patet *ex L. 1. ac seqq. ff. de Restitut. in integr.* ubi enumerando causas generales hujus restitutionis dicitur, quod per eam Praetor *hominibus vel lapsis* sui facultate (ut explicat Glossa ibidem) *vel circumscriptis adversarii dolo subvenit: sive metu, sive calliditate, sive aetate, sive absentia inciderunt in captionem sive per status mutationem, si ve per justum errorem.* Haec ibi. Concordat textus *in L. 1. et seqq. ff. Ex quibus causis majores etc.*

14 Resp. IV. Ad concedendam Restitutionem in integrum etiam requiritur, quod actus, seu contractus ille, ex quo gravis laesio sequitur, de jure fuerit validus. Patet hoc ex *l. In causae cognitione etiam. §. 1. et 2. ff. h. t.* Ubi istud exemplificatur exemplo Pupilli sine auctoritate Curatoris cum aliquo contrahentis: ac exemplo Minoris Curatorem habentis, qui absque hujus auctoritate bona sua alienat, sicque circumvenitur: nam quia tales contractus ipso jure sunt invalidi, ideo cessant partes Judicis, neque locus est restitutioni in integrum. Et *generaliter* (subdit textus ibidem) *probandum est, ubi contractus non valet pro certo Praetorem se non debere interponere.* Accedit ratio: quia in integrum restitutio est remedium extraordinarium, et introductum in subsidium; ac proinde non concurrit cum ordinario.

15 Intellige, nisi probabiliter dubitatur, num contractus ille ipso jure sit invalidus. Siquidem stante tali dubio potest alternative, utrumque remedium in libello accumulari; videlicet, ut vel Judex contractum pronunciet esse invalidum, vel graviter laeso beneficium restitutionis in integrum indulgeat; prout habetur casus *in c. Constitutus.* 8. *h. t.* et notat Abbas *ibid. numer.* 9. post Innocentium. Unde regula illa, quod, *ubi competit remedium ordinarium, non datur extraordinarium*, procedit: quando certum est de remedio ordinario: secus, ubi de eo probabiliter dubitatur; tunc enim potest utrumque sub disjunctione intentari. Abbas *loc. cit. num.* 9. *et in c. Ex parte.* 12. *numer.* 9. *de Rescript.* ubi nonnullas alias hujus regulae limitationes ponit.

16 Quaeritur III. Qua forma Restitutio in integrum peti, ac fieri debeat? Resp. I. Forma petendae, ac faciendae Restitutionis in integrum, est, ut intra legitimum tempus (de quo infra) implorato officio Judicis competentis, proponatur petitio; atque citato etiam Adversario, coram Judice illo causa petitae restitutionis legitime probetur, ab eoque cognoscatur, sicque ea justa cognita restitutio in integrum fiat. Ita Zoesius *h. t. n.* 6. *et* 7. Pirhing *eod. num.* 69. Wesenbecius *in Paratitlis. ff. h. t. num. ult.* et alii; patentque singula ex diversis Juribus. Et quidem

17 Dicitur primo, *implorato officio Judicis.* Quia restitutio in integrum non petitur jure actionis, sed per officium Judicis competentis, *l. Quod si minor. §. fin. ff. de Minorib.* Nam Ecclesia vel Minor ex contractu, vel sententia graviter laesus, implorat officium nobile Judicis ad concedendam sibi restitutionem in integrum ex naturali duntaxat aequitate: non autem praetendendo proprie jus aliquod, eo quod actus sive contractus, unde gravis laesio eidem obtigit, caeteroquin omnes legitimas conditiones habeat, ac de jure validus existat, uti supponitur conformiter dictis *numer.* 14.

18 Et additur, *competentis.* Quia restitutio in integrum est petenda solummodo coram Judice competente: qualis est Judex competens illius, in cujus praejudicium petitur restitutio. Nam generale est, quod Actor forum Rei sequatur, *c. Si Clericus.* 5. *et c. Cum sit generale.* 8. *de Foro compet.* Idque etiam obtinere in agitanda causa restitutionis in integrum, patet *ex l. Quoniam.* 2. *C. Ubi et apud quem cognitio in integrum etc.* juncto Summario, et DD. ibidem. Abbas *in c. Constitutus. num.* 1. *et* 2. *h. t.* Engel *eod. n.* 7. et communis.

Intellige, dummodo Judex ille sit major altero, contra cujus sententiam restitutio in integrum imploratur. Nam Judex minor, seu inferior, non potest restituere contra sententiam Judicis majoris, *l. Minor autem. ff. de Minorib.* Siquidem minori non est jurisdictio in majorem; adeoque conveniens non est, ut per illum hujus sententia rescindatur, prout argumentatur Zoesius *h. t. n.* 6. 19

Dicitur ulterius, *citato etiam Adversario.* Iste enim cumprimis citandus est, ne causa, quae ipsum tangit, eodem inconsulto temere mutetur. Unde provide *l. In causae cognitione versabitur. §. Causa. ff. de Minorib.* statuitur, quod praesentibus adversariis, nisi per contumaciam se absentent, in integrum restitutionis sint perpendendae. Quinimo, quod restitutio concessa non citatis illis, quorum interest, in eorum praejudicium nihil valeat, textus est *in l. Etiam si patre. §. fin. ff. eodem.* 20

Caeterae particulae patent ex illis, quae proxime dicta sunt de requisitis ad Restitutionem *in integrum.* Quod autem ista possit peti vel principaliter, vel incidenter, et an etiam a Procuratore peti valeat, jam dictum est *Tit.* 38. *De Procuratoribus.* §. 4. *n.* 103. *et* 104. 21

§. II.

Quibus competat beneficium Restitutionis in integrum?

SUMMARIUM.

22 *Minorennibus competit beneficium restitutionis in integrum.*
23 *Etiamsi contractus sit factus cum consensu Patris, Tutoris etc.*
24 *Minor aetas, qualiter computanda?*
25 *Dantur plures casus, in quibus Minores non gaudent restitutione in integrum. Et numer. seqq.*
26 *Uti, si Minor antea impetravit veniam aetatis.*
27 *Vel si major effectus ratum habuerit, quod antea gesserat.*
28 *Aut illud juramento sponte praestito confirmarit.*
29 *Secus, si juramento dolo adversarii extortum fuerit.*
30 *Minor fallaciter se majorem asserens, nequit petere restitutionem: secus, si id fiat per errorem.*
31 *Aliae limitationes. Remissive.*
32 *Beneficio restitutionis in integrum gaudent Ecclesiae, Monasteria etc.*
33 *Non vero personae Ecclesiasticae in suis bonis patrimonialibus: et quae ratio disparitatis?*
34 Eodem privilegio gaudent bona Clericorum et Ecclesiarum, *quomodo intelligendum?*
35 *Beneficium restitutionis in integrum, competit quibusvis Locis piis.*
36 *Sicut et Reipublicae graviter laesae.*
37 *Et Principi, ac Universitati Civitatis, Castri etc.*
38 *Imo et Collegiis, seu Universitatibus Studiosorum.*
39 *Semel judicialiter denegatum, non est in alio judicio concedendum.*

40 *Nisi nova causa emergat.*
41 *Potest tamen Ecclesia, vel Minor, restitui ad Jus appellandi a sententia denegatae restitutionis.*
42 *Minor laesus potest contra alium Minorem petere restitutionem in integrum*
43 *Sicut et Ecclesia contra aliam Ecclesiam.*
44 et 45. Privilegiatus contra pariter Privilegiatum non utitur privilegio. *Declaratur. Et numer. seqq.*
46 *Una Ecclesia praescribit contra aliam non nisi quadraginta annis; et cur?*
47 *Inter duos privilegiatos respectu ejusdem causae praefertur, qui habet potentius privilegium?*
48 *Et quid, si privilegia existant paris potentiae?*
49 *Majorennibus etiam competit restitutio in integrum ex clausula generali; hoc est justa causa interveniente.*
50 51 et 52. *Causae justae restituendi Majores, enumerantur.*
53 54 et 55. *Differentia multiplex inter restitutionem in integrum competentem Minoribus, et Majoribus, assignatur.*

22 Quaeritur I. Utrum Minorennibus competat beneficium restitutionis in integrum? Resp. I. Restitutio in integrum Jure communi cumprimis conceditur aetate minoribus (id est, iis, qui viginti quinque annos nondum compleverunt) si ex actu sive contractu notabiliter laesi, vel decepti sunt. Ita habetur *in c. Constitutus. 8. h. t. ac L. 1. et tot. Tit. de Minoribus viginti quinque annis*, cum concordantiis. Cujus saluberrimae constitutionis *in cit. L. 1.* affertur sequens ratio: *Nam cum inter omnes constet, fragile esse et infirmum hujusmodi aetatis consilium, et multis captionibus suppositum, multorumque insidiis expositum, auxilium eis Praetor hoc Edicto pollicetur etc.*

23 Conceditur autem hoc beneficium restitutionis in integrum Minoribus utriusque sexus, ac etiamsi contractus, ex quo graviter laederentur, factus sit cum consensu Patris, Tutoris, vel Curatoris. Textus, et DD. *in L. 1. ff. de Filiofamil. minore. et L. 3. §. Sed utrum. ff. de Minoribus.* et clarissime *L. 2. C. Si Tutor vel Curator intervenerit*, cum similibus.

24 Caeterum hujusmodi *Minor aetas*, seu tempus viginti quinque annorum, est inspicienda de momento in momentum, ac dies bissextilis cum praecedenti computatur pro uno, adeoque graviter laesus ultima die vigesimi quinti anni, nondum a momento in momentum completa potest petere restitutionem in integrum; *text. clar. l. Denique Divus. 3. §. Minorem. ff. de Minoribus.* Siquidem in materia odiosa (qualis est, non amplius gaudere beneficio restitutionis in integrum) dies a Jure requisitos, debet esse completus de momento in momentum: quamvis in materia favorabili secus sit, utpote in qua dies inchoata habetur pro completa; prout cum communiori notat Fagnanus *in c. Ad nostram. n. 31. de Regularib.*

25 Resp. II. Dantur nihilo minus plures casus, in quibus Minorennes, seu aetate minores, non gaudent beneficio restitutionis in integrum. Ita communia; et probatur inductione.

26 Imprimis enim Minor non gaudet beneficio restitutionis in integrum, si, antequam contraxerat, aetatis veniam impetravit a Principe: nam ea, quae postea gessit, rata et firma manent, neque adversus ea conceditur restitutio, *L. 1. C. De iis, qui veniam aetatis impetrarunt.* Accedit ratio: tum quia talis fictione juris natu major reputatur. Tum quia alioquin illi, qui cum talibus contrahunt, auctoritate Principis decepti esse viderentur.

Deinde Minor non gaudet beneficio restitutionis in integrum, si major effectus ratum habuerit, quod in minorennitate gesserat, *L. 1. et 2. C. Si major factus ratum habuerit.* Et merito: tum quia talis censetur juri suo renunciasse: tum quia propter ejusmodi ratihabitionem subsequentem, videntur omnia in majorennitate gesta. 27

Tertio hoc ipsum accidit, quando Minor, pubertate jam adepta, contractum a se factum juramento sponte praestito confirmavit, *Auth. Sacramenta puberum. C. Si adversus venditionem etc.* Tunc enim juramentum sponte praestitum, firmat ejusmodi contractum; et quia non vergit in aeternae salutis dispendium, nec in alterius detrimentum redundat, omnino servari debet, *c. Quamvis pactum. de Pactis in 6.* cum similibus. 28

Et additur, *sponte praestito.* Nam, quod juramentum dolo adversarii extortum non impediat restitutionem in integrum, desumitur *ex c. Cum contingat. 28. de Jurejurand. etc. Licet. eod. in 6.* ac tradit Covarruvias *in c. Quamvis pactum. in 6. part. 3. §. 4. n. 3.* citans alios. 29

Quarto, si Minor fallaciter sese majorem asserat, eo animo, ut alium ad contrahendum secum inducat, qui alioquin contracturus non fuisset, non potest postea petere restitutionem, *L. 2. et 3. C. Si minor se majorem dixerit etc.* Secus est, si id fiat per errorem: nam probata aetate minori potest petere restitutionem in integrum, *L. 1. et 3. C. eod.* Ratio disparitatis est: quia errantibus, seu deceptis, non etiam fallentibus Minoribus, Jura subveniunt, *cit. L. 2. C. eod.* 30

Tacentur nonnullae aliae limitationes, quas addit Card. Tuschus *Litt. R. Concl. 28. numer. 117. et seqq.* ubi post alios notat, quod non detur Minori restitutio in integrum adversus judicatum, nisi constet de injustitia judicati, et de laesione minoris. Item, quod restitutio in integrum non detur Filio etiam minori adversus patrem. His addi possunt causae illae, de quibus infra §. 4. ex professo dicetur. 31

Quaeritur II. Utrum beneficio restitutionis in integrum gaudeant Ecclesiae, Claustra, aliaque pia Loca una cum Republica, et Universitatibus? Resp. I. Certum est, atque inter Doctores indubitatum, quod beneficium restitutionis competat Ecclesiis, Claustris seu Monasteriis, aliisque piis Locis. Prior pars de Ecclesiis habetur expressa *in cap. 1. et seqq. h. t.* Nam Ecclesia jure minoris debet semper illaesa servari, *cit. cap. 1.* Cum fungatur jure minoris, *c. Auditis. 3. h. t.* et amplius declarat Glossa *ibid. ¶. Jure minoris*, inter alia observans, quod licet Ecclesia fungatur jure minoris, non tamen fungatur jure pupilli: quia contra pupillarem aetatem non currit praescriptio, *l. Sicut in rem. C. de Praescription. 30. annor.* bene tamen contra Ecclesiam, *c. Illud autem. 8. et seqq. de Praescription.* 32

Intellige tamen datam Conclusionem, quando Ecclesia in propriis bonis, seu juribus graviter est laesa. Nam, si non Ecclesia, sed solum personae Ecclesiasticae in suis patrimonialibus bonis laedantur, non competit eis beneficium restitutionis in integrum. Glossa *in Clem. un. ¶. Ecclesia. h. t.* Speculator *Tit. de Restitutione in integrum. §. Qualiter. n. 7.* Abbas *c. Ecclesia Sanctae Mariae. n. 7.* et Felinus *ibid. n. 10. de Constitut.* Covarruvias *lib. 1. Var. Resolut. cap. 4. n. 2. et 3.* Fagnanus *in c. Consuetudinis. n. 30. de Consuetud.* id extendens ad redditus Ecclesiarum Clericis debitos; et alii. Ratio disparitatis inter hujusmodi bona est: quia bona Ecclesiarum sunt constituta ad cultum Divinum, et 33

ad subveniendum pauperibus: bona vero Clericorum patrimonialia ad quoscunque usus pro voto ipsorum Clericorum destinantur, et tandem ad consanguineos, seu haeredes eorum libere transeunt: unde cessat in his favor Religionis, qui datur respectu Ecclesiae.

34 Dices. Eodem privilegio gaudent bona Clericorum, et Ecclesiarum; *ut can. Similiter.* 16. *q.* 1. *et c. Non minus.* 4. *de Immunitat. Ecclesiar. et Clem. ult. eod.* cum similibus; ac docet Glossa *in c. Ecclesia Sanctae Mariae.* §. *Personis. de Constitut.* et Glossa *fin. in cap. ult. de Vita et honestat. Clericor.* Resp. cum Abbate *cit. numer.* 7. et aliis, *ubi supra*, hoc dictum Glossae solum procedere in casibus a Jure specialiter expressis, ut est privilegium Fori, immunitas a solvendis novis collectis Laicorum, et hujusmodi: non autem universaliter. Unde in simili quod res patrimoniales Clericorum praescribantur, sicut res Laicorum; tradit Glossa *in can. Possessiones.* 16. *quaest.* 4. id probans *ex c. Sanctorum. de Praescriptionib.* ubi hoc ipsum tenet Abbas *numer.* 6. cum aliis.

35 Altera pars Conclusionis, seu quod beneficium restitutionis in integrum competat quibusdam Locis piis, puta Collegiis Clericorum, Claustris Religiosorum, Hospitalibus Episcopi auctoritate fundatis, quin et Confraternitatibus et Congregationibus, ad pietatem Religionisque augmentum institutis, est communis. Eamque in specie tradunt Abbas *in cap. Ex litteris. numer.* 2. *de Consuetud. et cap.* 1. *numer.* 15. *h. t.* Maranta *part.* 6. *Speculi Aurei.* §. *De Appellatione. numer.* 90. hinc excipientes Collegia non pia. Saunig *h. t. cap.* 3. *numer.* 3. istud post Laymanum *in c. Ecclesia. numer.* 3. *eod. in* 6. extendens ad Ecclesiam nondum extructam, attamen jam inchoatam; aliique passim. Idque probatur *ex cit. c. Ex litteris.* 2. *de Consuetud.* ubi Claustra, Ecclesiae et quaelibet Loca religiosa, quoad favorabilia aequiparantur. Id ipsum clarius patet *ex l. Omnia privilegia.* 33. *C. de Episcop. et Cleric.* ubi omnia privilegia Ecclesiis concessa, expresse extenduntur ad alia pia Loca.

36 Resp. II. Insuper beneficium restitutionis in integrum competit Reipublicae, si graviter laedatur. Textus est in *l. Respublica. C. Quibus ex causis majores etc.* ibi: *Respublica minorum jure uti solet: ideoque auxilium restitutionis implorare potest.* Concordat textus *in l. Rempublicam. C. de Jure Reipublic. lib.* 11. ubi dicitur: *Rempublicam ut pupillam, extra ordinem juvari, moris est.*

37 Atque hoc ipsum extendunt Doctores ad Principem, veluti caput Reipublicae. Deinde ad Universitatem alicujus Civitatis, Castri et Villae, quae propter multitudinem hominum regitur per Syndicos, et Administratores: secus, ubi pauci sunt homines; puta, sex vel decem, qui singuli reguntur per se ipsos. Bartolus *in d. l. Respublica. C. Quibus ex causis majores etc.* Maranta *loc. cit. numer.* 97. et alii. Nam eadem ratio militat in his, ac in Republica: partim, quia tales Universitates aeque reguntur per alios, sicut Minores reguntur per Tutores, et Curatores; sicque aequum est, ut istorum privilegio gaudeant, prout Bartolus loquitur *loc. cit.* Partim, quia in illis multi sunt pupilli, viduae, aliaeque personae miserabiles, quarum causa et contemplatione merito concedenda est restitutio Universitatibus; ut argumentatur Marante, *ubi supra.*

38 Et ob similem rationem Abbas, *in d. cap.* 1. *numer.* 15. *h. t.* et post ipsum alii docent, etiam Collegiis Scholarium, seu Universitatibus Studiosorum, competere beneficium restitutionis in integrum: quia videlicet in ipsis sunt multi minores viginti quinque annis; unde respectu horum debent audiri, ac restitui.

Quaeritur III. An semel denegatum restitutionis beneficium, adhuc Ecclesiae vel Minori concedi debeat? Resp. I. Restitutio in integrum semel Ecclesiae aut Minori judicialiter denegata, ulterius in alio judicio non est concedenda; nisi nova causa emergat. Textus est *in cap. ult. h. t. et L.* 1. *et seqq. C. Si saepius in integrum restitutio postulatur.* Accedit ratio: quia, quando Ecclesia vel Minor petiit restitutionem in integrum, et repulsam tulit, sententia lata super dicta restitutione denegata transiit in rem judicatam, nisi intra decendium appellatum sit; ergo hoc ipso non amplius debet audiri, neque imposterum eidem super tali causa restitutio concedi: nam res judicata, pro veritate accipitur, *c. Cum inter.* 13. *de Sentent. et re judicat. et l. Res judicata. ff. de Reg. Jur.* cum similibus. 39

Additur notanter, *nisi nova causa emergat.* Ut fit, quando post sententiam latam super denegata restitutione, nova instrumenta reperiuntur, aut aliae novae probationes, seu defensiones antea ignoratae ostenduntur: tunc enim ex tali nova causa potest Ecclesia, vel Minor, super eodem negotio in integrum restitui, per Jura allegata. Accedit ratio; tum quia, quae de novo emergunt, novo indigent auxilio, *l. De aetate.* §. *Ex causa ff. de Interrogator. action.* Tum quia ostensis novis instrumentis, probationibus seu defensionibus, Ecclesia satis probat, se per sententiam denegatae restitutionis graviter esse laesam; sicque merito adversus eam potest implorare restitutionem in integrum. 40

Resp. II. Non obstante, quod Ecclesiae, vel Minori, restitutio semel denegata non ulterius concedatur, nisi ex nova causa, ut dictum: nihilo minus, quando ipsa omisit intra decendium appellare ab ejusmodi sententiae denegatae restitutionis, potest restitui ad jus appellandi a dicta sententiae. Textus est *in cit. cap. ult. h. t. et L.* 1. *C. Si saepius in integrum etc.* Nam aliud est, post restitutionem sententialiter denegatam rursus restitui ad totam causam; aliud, restitui duntaxat ad jus appellandi. Ibi enim, si concederetur restitutio, perinde foret, ac si non esset lata sententia: secus in posteriori casu; quia salva manet sententia, licet appellatione suspendatur: et si talis restitutus non prosequatur appellationem intra terminum juris, confirmatur prior sententia. Vivianus *in Rationali Juris, cap. Beneficio.* 10. *h. t.* 41

Quaeritur IV. An Ecclesia, vel Minor, contra aliam Ecclesiam vel Minorem, possit petere restitutionem in integrum? Resp. affirmative. Et quidem, quod Minor, qui certat de damno vitando, restituatur contra alium Minorem lucrum capientem (secus, si ambo fuissent capti) est textus clarus *in l. Verum.* 11. §. *Item quaeritur. ff. de Minoribus.* Concordat textus *in L. ult. ff. Ex quibus causis majores etc.* ubi in simili dicitur, quod absens Reipublicae causa restituendus sit contra alium pariter Reipublicae causa absentem, si aliquid damni juste sequitur, seu inde secutum esse probatur. 42

Quod autem Ecclesia graviter laesa restituatur contra aliam Ecclesiam, patet *ex c. Cum venisset.* 2. *h. t.* ubi in facti contingentia talis restitutio Ecclesiae contra aliam, seu Monasterii contra Episcopum, concessa legitur. Quin imo, quod plus est, *in c. Auditis.* 3. *eod.* utraque Ecclesia, quae necessariam probationem (ut asserebat) omiserat, 43

simul restituta est: quamquam haec restitutio non tam contra aliam Ecclesiam facta fuerit, quam contra negligentiam suorum Procuratorum, ex qua gravem utraque timebat jacturam; licet indirecte, et per consequentiam quandam, dicta restitutio etiam contra alteram Ecclesiam hinc inde intentaretur, dum corrigebatur negligentia proprii Procuratoris, quae caeteroquin prodesse potuisset alteri Ecclesiae, cum qua litigabat.

44 Dices. Privilegiatus contra pariter privilegiatum non utitur privilegio, *l. Assiduis. C. Qui potiores in pignore habeantur*, et cum communi Doctorum tradit Abbas in c. *In praesentia. num. 37. de Probationib.* Cassatis quippe mutuo privilegiis, utuntur Jure communi; ergo. Resp. cum Abbate *cit. numer.* 37. *et seqq.* Engel *h. t. numer.* 6. et aliis, regulam illam procedere, si utriusque par sit causa: alias vero secus esse, ut *l. Verum. §. fin ff. de Minoribus*; ubi Summarium sic habet: *Si sint duo privilegiati pari privilegio, praefertur ille, qui certat de damno vitando: sed si uterque certat de hoc, est potior causa Rei: sed si sint privilegiati dispari privilegio, privilegium potentioris paeponatur.*

45 Haec ad propositum applicando, negatur consequentia. Nam, quamvis utraque Ecclesia sit privilegiata in genere, ut gaudeat beneficio restitutionis in integrum, si graviter laedatur: nihilo minus in casu speciali, quo Ecclesia B. graviter fuit laesa ab Ecclesia A. sola Ecclesia B. specialiter est privilegiata ad petendam restitutionem in integrum; haec enim solam conceditur graviter laesis, non autem laedentibus. Atqui noti juris est, quod privilegium speciale deroget generali, juxta Reg. 34. Juris in 6. *Generi per speciem derogatur*, cum concordantiis. Quin imo in tali casu, re penitus inspecta, non concurrit privilegiatus contra pariter privilegiatum: nam Ecclesia A. non habet privilegium, ut possit alteram laedere; sed soli Ecclesiae B. competit privilegium, ut ob gravem laesionem, quam alioquin pateretur, possit uti beneficio restitutionis adversus alteram Ecclesiam, a qua laederetur.

46 Simile quid contingit in casu praesumptionis unius Ecclesiae contra aliam: quamvis enim utraque Ecclesia gaudeat privilegio, quod non nisi quadraginta annis contra eam possit praescribi, c. *Illud autem.* 8. *de Praescriptionibus.* cum similibus; sicque in genere ambae Ecclesiae sint aequaliter privilegiatae: in casu tamen speciali, quo una Ecclesia contra alteram intentat praescriptionem, haec quidem est privilegiata, ut non nisi quadraginta annis contra ipsam valeat praescriptio; non item altera Ecclesia est privilegiata, ut possit minori tempore contra alteram praescribere. Unde pariter, re accuratius considerata, in praefato casu non concurrit privilegiatus contra pariter privilegiatum.

47 Si vero detur casus, quod inter duos privilegium habentes, revera uterque privilegiatus existat respectu ejusdem causae, quae agitatur, tunc praefertur, qui habet privilegium potentius. Idque potest multipliciter contingere: ut primo, si unus certet de damno vitando, alter vero de lucro capiendo; tunc enim praefertur ille, qui certat de damno vitando, *cit. l. Verum. §. fin. de Minorib.* Secundo, si causae concedendi privilegium ex parte altera sint favorabiles, *arg. l. Privilegia. ff. de Privileg. creditor.* ibi: *Privilegia non ex tempore aestimantur, sed ex causa.*

48 Quod si tandem causae privilegii sint omnino aequales, ipsaque privilegia paris existant potentiae, tunc quando concurrunt ambo respectu tertii, pariter admittuntur, haud obstante, quod unum privilegium sit antiquius altero, *cit. l. Privilegia ff. de Privileg. creditor.* Verum inter ipsos potior est conditio possidentis, c. *In pari causa.* 65. *de Reg. Jur. in* 6. Bartolus *in Auth. Quas actiones. §. Venio ad quaestiones. C. de Sacrosanct. Eccles.* Covarruvias in c. *Possessor. part.* 2. §. 2. *numer.* 4. citans alios.

Quaeritur V. Utrum Majorennibus quandoque competat beneficium restitutionis in integrum, et quando? Resp. I. Etiam Majorennibus (hoc est, illis, qui aetate sunt majores viginti quinque annis completis) quandoque competit beneficium restitutionis in integrum; sed ex clausula generali solum, hoc est, si justa causa eam concedendi intervenerit. Patet *id ex L.* 1. *cum seqq. ff. Ex quibus causis majores in integrum restituantur.* juncto toto *Tit.* c. *eod.* 49

Resp. II. Causae justae restituendi Majorennes, seu majores viginti quinque annis, sunt variae, atque referuntur in Jure Civili locis citatis. Ex his est. I. Si quis Reipublicae causa sine dolo malo abfuerit, *L.* 1. *et* 4. *et seqq. ff. Ex quibus causis majores etc.* Idque rationabiliter extenditur ad omnem casum, quo quis vel testimonii ferendi gratia evocatus, aut ob prosequendam appellationem peregrinari coactus fuit: imo generaliter, quotiescunque quis ex necessitate, non ex voluntate abfuit, *l. Sed et si per Praetorem.* 27. *§. fin. ff. eod.* 50

II. Si quis in vinculis, servitute, hostiumve potestate constitutus fuit, *cit. L.* 1. *et L.* 9. *cum seqq. ff. eod.* III. Gaudent hoc privilegio Legati Municipiorum, *L.* 8. *ff. eod.* IV. Milites quoque, utpote qui a signis sine periculo discedere non possunt, *L.* 7. *et l. Milites.* 47. *ff. eod.* 51

Tandem Praetor *in cit. L.* 1. *ff. eod.* ponit generalem clausulam, per quam ex causa justi erroris, vel circumventionis, aut ignorantiae, vel hujusmodi, pensata aequitate, quoslibet graviter laesos sese restituturum pollicetur, illis verbis: *Item si qua alia justa mihi causa esse videbitur, in integrum restituam.* Sic probata causa fraudulentae circumventionis conceditur Majoribus restitutio in integrum, c. *Ex litteris.* 4. *h. t.* Similiter Rusticis, et aliis hujusmodi, qui jura ignorant, neque alios consulere possunt, atque idcirco graviter laeduntur, ex clausula generali datur restitutio in integrum. Alexander *Consil.* 14. *numer.* 14. *vol.* 2. Maranta *part.* 6. *Speculi Aurei. §. De Appellatione. numer.* 91. *et seqq.* Idemque dicendum, quotiescunque praeter enormem laesionem intervenit, atque intervenisse probatur alia justa causa petendi restitutionem in integrum. Abbas *in cit.* c. *Ex litteris. num.* 5. *h. t.* 52

Resp. III. Nihilo minus est notabilis differentia inter restitutionem in integrum, quae competit Minoribus vel Ecclesiis, et eam, quae quandoque indulgetur Minoribus. Inprimis enim Minoribus viginti quinque annis, sicut et Ecclesiis, subvenitur per in integrum restitutionem jure speciali: Majoribus vero ex clausula generali, *Si qua alia justa causa esse videbitur*, de qua fit mentio in *d. L.* 1. *ff. Ex quibus causis majores etc.* ac notat Glossa, et Abbas *ad Rubric. h. t.* 53

Deinde respectu Minoris, vel Ecclesiae, sufficit probare, gravem laesionem ex actu vel contractu sibi accidisse, etiamsi non probetur alia causa petendi restitutionem. Quin imo licet pateat, laesionem illam contigisse ex sua facilitate, vel proprii procuratoris negligentia; ut c. *Cum venisset.* 2. *et c. Auditis.* 3. *h. t.* Econtra respectu Majoris requiritur ulterius, quod subsit justa causa petendi 54

restitutionem, et quod illa probetur; ut *c. Ex litteris.* 4. *h. t.* et notat Abbas *ibid. num.* 5. et communis. Ratio disparitatis est: quia Minori graviter laeso, ex aequitate, atque, officio Judicis, succurritur propter aetatis, ac judicii imbecillitatem, Ecclesiae ob favorem Religionis, ce Reipublicae propter favorem publicum, ac proinde hae causae, utpote semper subsistentes; non indigent ulteriori probatione. At vero in Majoribus, praeter gravem laesionem, requiritur alia justa causa concedendi restitutionem *in* integrum; v. g. absentia Reipublicae causa, detentio in vinculis, captivitas, circumventio sibi facta, et hujusmodi. *Non enim negligentibus subvenitur, sed necessitate rerum impeditis*, prout habetur, *l. Non enim, ff. Ex quibus causis majores etc.* Cum igitur tales causae non praesumantur, neque generaliter insint, merito eatea probari debent, ut restitutio in integrum Majoribus concedi valeat.

55. Accedit alia differentia: nam restitutio *in* integrum nunquam conceditur Majoribus, quando ordinarium appellationis remedium intentare possunt. Secus dicendum de Ecclesia, et Minoribus: his enim petentibus conceditur restitutio, tametsi appellare possint, eo quod pinguius ipsis provideatur per remedium restitutionis in integrum, quam per appellationem. Illa enim obtente non coguntur novam instantiam incboare, neque novum Judicem, forte remotum, adire; prout debet fieri in appellatione. Abbas *c. Tum ex litteris. numer.* 18. *h. t.* Layman *c. Ex litteris numer.* 4. *eod.*

§. III.

De tempore petendae Restitutionis in integrum.

SUMMARIUM.

Quaeritur I. Utrum restitutio in integrum sit petenda intra quadriennium; ac tempus istud sit utile, vel continuum? Resp. I. Ad petendam restitutionem in integrum de facto conceditur quadriennium. Ita rejectis antiquioribus Legibus, annum utilem concedentibus, ac nonnullis inutilibus locorum differentiis, habetur expresse statutum *in L. ult. C. de Temporibus in integrum restitutionis.* Concordat *c. Ecclesiae h. t. in* 6. ubi dicitur, quod Ecclesia post quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum; nisi praevaricationis, vel fraudis commentum erga Ecclesiam factum, vel alia rationabilis causa istud suadeat. Et hoc est indubitatum: nunc loquendo de altera parte propositae quaestionis, 56

Notandum est cum Glossa communiter recepta in *Clement. un. §. Continuum. h. t.* et alia Glossa *in L. ultim. §. Supervacuam. C. de Temporib. in integrum restitut.* quod in Jure distinguatur duplex Tempus, continuum videlicet, et utile. *Tempus continuum* dicitur, quod semper seu continue currit, diebus ferietis et non feriatis, in praesentia et absentia, sive sit copia copia judicis, sive non, *arg. L. ult. C. de Praescript. longi tempor.* Econtra *Tempus utile* (ut ipsum nomen importat) dicitur illud, quod utiliter praeterfluit, seu quo datur facultas utendi. Unde hujusmodi *Tempus utile* non currit diebus feriatis, nec diebus absentiae, neque diebus, quibus non est agendi copia, *arg. c. Quia diversitatem.* 5. *de Concession. Praebend. et l. Annus. ff. de Calumniatorib.* 57

Porro Tempus utile adhuc est multiplex: quia quoddam est continuo utile; quoddam utile quoad sui principium tantum, non vero quoad progressum: quandoque est continuum uno respectu, ut veniunt dies feriati; et non alio, quia non currit juste impedito. His praenotatis 58

Resp. II. Praedictum tempus quadriennii pro petenda restitutione, Ecclesiis et Minoribus, atque probata justa causa Majoribus concessum, uno respectu est continuum, quatenus nimirum currit diebus feriatis, et non feriatis; alio autem respectu est utile, quia non currit juste impedito, ac proinde tempus absentiae, vel alterius juste impedimenti ab eo subtrahendum. Ita Glossa *in cit. l. ult. §. Supervacuam* et Bartolus *ibid. §. Et breviter. C. de Temporib. in integrum restitut.* Pirhing *h. t. numer.* 50. et alii proxime citandi, cum communi. Idque aperte desumitur *ex d. L. ult. C. de Temp. in integr. restitut.* dum ibidem a principio pro petenda restitutione in integrum conceditur *quadriennium continuum tantummodo*, et tamen 59

circa finem tempus absentiae Reipublicae causa, aut alterius justi impedimenti, hinc excipiendum, seu in dicto quadriennio non computandum, asseritur. Ex hoc quippe sequitur, tempus istud quadriennii ex uno respectu esse continuum; ex altero autem utile: cum non currat juste impedito, licet currat diebus tam feriatis, quam non feriatis. Sequitur ulterius, quod tempus, quo sive per dolum adversarii, sive ex alio legitimo impedimento, ut puta ob absentiam Reipublicae causa, non poterat peti restitutio in integrum, postea debeat suppleri, addendo videlicet tantum tempori quadriennio caeteroquin continuo, quanto duravit ejusmodi impedimentum.

60 Quaeritur II. A quo tempore currere incipiat quadriennium, pro petenda in integrum restitutione concessum? Resp. I. In Minoribus (qui non solum toto tempore minorennitatis possunt petere restitutionem in integrum, sed etiam postea per continuum quadriennium) incipit currere dictum quadriennium a primo die vigesimi sexti anni inchoati, cessante tamen alio legitimo impedimento. Ita textus expressus *in cit. L. ultim. de Temporib. in integrum restitution.* estque communis.

61 Excipe tamen Minores, qui veniam aetatis impetrarunt: nam in his computatur dictum quadriennium a die, quo venia aetatis obtenta, et intimata fuit, *L. 1. C. De his, qui veniam aetatis impetrarunt.* Quod intellige juxta proxime dicta, cessante videlicet alio legitimo impedimento.

62 Resp. II. In restitutione Majorennium, sicut et Ecclesiarum, praefatum tempus quadriennii incipit currere a tempore, quo laesio contigit, simulque cessavit justa causa absentiae, vel aliud legitimum impedimentum. Ita Glossa *in Clem. un* §. *A tempore.* et Barbosa *ibid. num.* 5. *h. t.* citans alios; idque probans *ex cit. L. ult. C. de Temporib. in integrum restitut.* ubi sancitur, quod tam in Minorum, quam in Majorum restitutionibus, pro anno utili, qui antiquitus concedebatur, de facto detur quadriennium continuum; et quod istud debeat numerari a die, ex quo annus utilis currebat. Sicque clare habetur, quod sicut olim annus, utpote utilis, ita nunc quadriennium istud a principio sit utile; ac proinde post laesionem primum currere incipiat cessante justa causa absentiae, aliuque legitimo impedimento petendi restitutionem, licet postea sit continuum, modo supra declaratio. Concordat locquendo de Ecclesiis *cap. 1. h. t. in* 6. proxime allegandum.

63 Atque ex hoc, quod dictum tempus quadriennii a principio sit utile; postea vero continuum, notabiliter inferunt Doctores (ut Alexander *Consil* 84. *numer.* 3. *vol.* 1. post Baldum *in l. Falsa C. de Fide instrument.* et Card. Tuschus *Litt. R. Conclus.* 298. *numer.* 9. *et* 16. Engel *h. t. num.* 11. Sanniq *eod. cap.* 5. *num.* 3. aliique plures.) quod quadriennium istud, concessum ad petendam restitutionem in integrum, non currat ignoranti; sed incipiat primum currere a die scientiae de laesione. Et merito: nam tempore ignorantiae factae laesionis nequit laesus se defendere, aut Beneficium restitutionis petere; *quia qui nescit, is videtur experiendi potestatem non habere*: ut dicitur in *l. Annus. ff. de Calumniat.* Nec obstant nonnulla Jura, quae quadriennium istud a die laesionis esse computandum asserunt. Nam procedunt, quando dies laesionis, et dies scientiae ejus coincidunt; alias secus.

64 Quaeritur III. Utrum Ecclesia post quadriennium possit aliquando petere restitutionem in integrum? Resp. I. Ecclesia etiam post elapsum quadriennium, a die factae et cognitae gravis laesionis computandum, non admittitur ad petendam beneficium restitutionis in integrum; nisi causa rationabilis aliud suadeat. Ita habetur decisum *in cap. 1. h. t. in* 6. sequentibus verbis: *Ecclesia, quae ad retractandam sententiam, vel contractum, per beneficium restitutionis in integrum, postulat se admitti, si quadriennii spatium sit elapsum, et negligenter omiserit: non est ad beneficium hujusmodi admittenda: Nisi praevaricationis, vel fraudis manifestae probetur super hoc intervenisse commentum: aut alia rationabilis causa subsit, quae Superiorem movere debeat ad idem beneficium concedendum.* Haec ibi. Ex quo textu tam aperto,

Infertur primo, quod Ecclesiae, aliisque piis Locis, intra quadriennium competet remedium restitutionis in integrum, non solum contra contractus, sed etiam contra sententiam tum interlocutoriam, tum etiam diffinitivam, adversus se judicialiter latam, si ex post facto, sive per instrumenta de novo reperta, sive per alias legitimas probationes constet, Ecclesiam per hanc fuisse graviter laesam. Patet enim istud ex *cit. cap. 1. h. t. in* 6. argumento a sensu contrario desumpto; et tradit ibidem Barbosa *in Collectan. num.* 2. *et* 9. asserens, esse communem, et indubitatam Conclusionem. Concordat *c. Cum venissent.* 2. *et c. Auditis.* 3. *h. t. et Clem. un. eod.* 65

Infertur secundo, quod post lapsum quadriennii Ecclesia non amplius admittatur ad petendum dictum beneficium restitutionis: nisi in tali sententia, sive contractu, praevaricationis seu collusionis, aut alterius fraudis commentum (hoc est, occultam machinationem, seu deceptionem) intervenisse, probetur per Ecclesiam, sive per Praelatos, Rectores, aut Administratores ipsius (nam qui dolum allegat, tenetur eum probare, cum non praesumatur, *l. Merito autem. ff. Pro socio*) vel nisi alia rationabilis causa subsit, quae moveat Judicem ad concedendam restitutionem post elapsum jam quadriennium. Quod ultimum ut melius intelligatur. 66

Resp. II. Causae rationabiles, quae praeter vitium praevaricationis respectu sententiae, aut fraudis in contractu commisae; debeant Judicem movere ad concedendam Ecclesiis, aliisque piis Locis, restitutionem in integrum post lapsum quadriennii, sunt plures; potissimum autem sequentes. I. Si laesio fuerit valde enormis: quia, quod propter enormissimam laesionem possit Ecclesia etiam post quadriennium in integrum restitui; tenet Glossa *fin. in cit. cap. 1. h. t. in* 6. quam approbat Abbas *in c. Requisivit. n.* 2. *h. t.* Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 3. *n.* 11. citans alios quamplures. Idque desumitur *ex c. Ad Ecclesiam.* 11. *de Rebus Eccles. non alienand.* ubi talis in integrum restitutio, ob enormc dispendium, post multos annos cuipiam Monasterio facta legitur. 67

II. Quando Praelatus male alienans, seu contractu a se celebrato graviter laedens Ecclesiam tanto tempore supervixit. Glossa *fin. cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. et Barbosa 5. *ibid. numer.* 44. Abbas *in cit. c. Requisivit. numer.* 2. et Fagnanus *ibid. num.* 14. et alii. Nam, ex quo Lex verosimiliter praesumit, quod Praelatus male contrahens non sit venturus contra id, quod temere egit: ideirco quadriennium istud non currit Ecclesiae, quamdiu vivit Praelatus, quo laesa est; per textum notabilem *in can. Si Sacerdotes.* 16 *q.* 3. juncta Glossa *ibid.* §. *Non ex dig. et* §. *Moriendo*; atque non inferum est, quod Ecclesia justam causam habeat petendi Beneficium restitutionis, etiam post lapsum quadriennii a die laesionis computati. 68

69 III. Quando interim Ecclesia laesa multas habuit mutationes Praelatorum. Ex his enim praesumitur justa ignorantia eorum, quae a Praedecessoribus male gesta fuerunt: sicque vel subest rationabilis causa, quae Superiorem movere debeat ad concedendum Ecclesiae restitutionis beneficium post quadriennium, ut vult Glossa *fin. cit. cap.* 1. *h. t. in* 6. Vel ob tam multas, et repentinas mutationes, ac praesumptam justam ignorantiam laesionis, tempus ejusmodi non est computandum in quadriennio Ecclesiae concesso ad petendam restitutionem; ut tenet Barbosa *in d. cap.* 1. *nu.* 45. *h. t. n.* 6. citans plures alios.

70 Dices. In *c. Requisivit.* 1. *h. t.* habetur quod *Ecclesia jura minoris debeat semper illaesa servari*: atqui Minor toto tempore minorennitatis gaudet beneficio restitutionis in integrum; ergo etiam eodem semper gaudebit Ecclesia laesa, et non tantum per quadriennium, ut vult proxime data Conclusio. Resp. cum Glossa *in cit. c. Requisivit.* ℣. *Jura minoris.* et Abbate *ibid. n.* 16. ac Barbosa *in Clem. un. n.* 2. *h. t.* et aliis, Majorem esse intelligendam, quod Ecclesia fungatur jure Minoris, qui factus est major, quia, sicut Minor, postquam excessit vigesimum quintum aetatis annum, adhuc petit restitutionem in integrum usque ad quadriennium; ita et Ecclesia eam petere potest usque ad quadriennium a tempore cognitae laesionis. Non autem, quod sicut Minor tempore minorennitatis semper potest petere restitutionem; ita et Ecclesia (etiam cessante alia extraordinaria rationabili causa) semper et absque ulla temporis limitatione, ipsam petere possit: hoc enim est falsum, atque *in cap.* 1. *h. t. in* 6. expresse rejectum, reprobando in simul contrariam Goffredi, et aliorum quorundam antiquorum sententiam, ut notat Glossa *hic* ℣. *Admittenda.*

71 Neque obstat, quod Ecclesia debeat *semper* illaesa servari. Nam ly *semper* non notat tempus, quod computatur a sua laesione, in perpetuum (oppositum enim determinatur tum *in L. ult. C. de Temporib. in integrum restitut.* tum *in cit. cap.* 1. *h. t. in* 6.) sed solum vult, quod Ecclesia graviter laesa intra quadriennium, semper sit restituenda, quandocunque et quotiescunque laedatur. Per quod Ecclesia differt a Minore, qui non semper restituitur, sed solum usque ad viginti novem annos aetatis suae: econtra Ecclesia non habet tale determinatum, seu a Jure definitum tempus: sed semper sive quocunque tandem tempore laedatur, restituenda intra quadriennium. Siquidem favor Religionis, ob quam Ecclesiae beneficium conceditur restitutionis, semper durat: non sic fragilitas judicii in Minoribus, postquam effecti sunt majores.

72 Quaeritur IV. An, et qualiter locum habeat Restitutio in integrum, quando Ecclesia graviter se laesam asserit per lapsum temporis? Tripliciter enim potest accidere laesio Ecclesiae, videlicet in sententia, et in contractu (de quibus duobus modis proxime est dictum) et in lapsu temporis: ut si Ecclesia intra decendium non appellavit a sententia contra se lata; aut si intra terminum peremptorium, a Judice statutum, testes et probationes necessarias non produxit, sicque in causa succubuit; vel si intra annum, aut saltem biennium, appellationem non fuerit prosecuta, juxta c. *Cum sit Romana.* 5. *de Appellation.* et hujusmodi. Quo praenotato,

73 Resp. I. Ecclesia potest petere restitutionem in integrum adversus lapsum temporis, in quo graviter laesa fuit. Textus est in *Clem. un. h. t.* illis verbis: *Ab Ecclesia adversus lapsum temporis, in quo se laesam asserit, in integrum restitutio peti potest.*

74 Et quia textus hic loquitur indistincte, idcirco praedicta Clementina procedit non solum in restitutione adversus lapsum temporis judicialis, sed etiam extrajudicialis; prout notat Glossa *in Casu cit. Clement.* et habetur in simili casus in *c. Constitutus.* 8. *h. t.* juncta Glossa ℣. *Consuetudinem*: ubi talis restitutio conceditur Minoribus adversus lapsum unius anni, et diei, intra quem jure Retractus potuissent pretio oblato emere quampiam rem avitam, sed omiserant intra annum hoc facere: restituuntur enim in integrum quoad istud jus emendi, sive ut postea oblato pretio possint rem illam retrahere, et recuperare, si alioquin graviter laederentur.

75 Fallit tamen Conclusio in lapsu ipsiusmet quadriennii, ad petendam restitutionem concessi. Quia adversus lapsum dicti quadriennii nunquam conceditur restitutio: alioquin enim daretur restitutio ad implorandam restitutionem, et sic processus in infinitum. Glossa *fin. in l. Interdum. de Minorib.* Barbosa *in Clem. un. n.* 2. *h. t.* cum aliis.

76 Resp. II. *Causa restitutionis adversus lapsum temporis, finiri debet intra quadriennium continuum a tempore laesionis, etiamsi minus quadriennio tempus laesionis existat.* Ita textus expressus *in cit. Clem. un. h. t.* Unde, quod quadriennium restitutionis adversus lapsum temporis concessum, non solum statuatur ad inchoandam, sed etiam ad finiendam litem restitutionis; recte notat Glossa *ibid.* ℣. *Finiri.* et Barbosa, ubi supra *n.* 3. citans alios.

77 Quin imo Abbas *in d. Clem. un. n.* 6. *h. t.* et Mascardus *de Probationib. Concl.* 1282. *n.* 1. generaliter docent, quod quaelibet restitutio in integrum intra quadriennium peti, et finiri debeat, *arg. cap.* 1. *h. t. in* 6. juncta Glossa *ibid.* ℣. *Quadriennii spatium*, et favet textus notabilis *in L. ult. C. de Temporib. in integrum restit.*

78 Verum de consuetudine hoc non procedere, sed hujusmodi quadriennii tempus solummodo ad implorandum restitutionis beneficium observari, idque tam de Foro Civili, quam Ecclesiastico, refert Barbosa *loc. cit. nu.* 4. post Rebuffum *tom.* 2. *ad Leges Galliae*, *art.* 2. *Gloss.* 1. *n.* 4. *ut seqq.* et alios.

79 Loquendo etiam de rigore Juris, data Conclusio patitur limitationem, quando non per Ecclesiam, sed vel per Judicem, vel per adversarium stat, quo minus intra quadriennium causa restitutionis terminetur, *arg. l. Petendam. in fin. C. de Temporib. in integr. restitut.* ac notat Glossa locis proxime citatis. Sic quando per appellationem adversarii causa restitutionis protelatur, non imputatur istud Ecclesiae, neque huic praejudicat, sicut nec Minori, *l. Intra utile. ff. de Minorib.*

80 Resp. III. Nihilo minus, quando conceditur Restitutio in integrum adversus lapsum temporis, tunc ista datur solummodo ad tantum tempus, quantum se laesam esse Ecclesia probabit, et non ad longius. Textus est expressus *in cit. Clem. un. h. t.* Et merito; quia restitutio est alicujus in pristinum statum, seu jus suum, repositio, *l. Quod si minor.* §. *Restitutio. ff. de Minorib.* Atqui hoc non fieret, quis ex restitutione obtineret plus de tempore, quam fuerat tempus laesionis; sic enim foret in lucro is, qui restituitur, ac melior redderetur conditio ipsius; ergo.

81 Unde Glossa *in d. Clem.* ℣. *Si minus.* et Abbas *ibid. n.* 2. *h. t.* duplex quoad propositum distinguunt tempus. Unum appellant *Tempus intra quod*; estque illud, intra quod petenda est restitutio: atque hoc de facto semper est uniforme, videlicet quadriennium, in quacunque restitutione. Alterum vocant *Tempus ad quod*; estque illud, ad quod laesis ex lapsu temporis datur restitutio: atque hoc non est uniforme, sed variatur juxta diversitatem laesionis: quia non fit restitutio, nisi ad tantum tempus: quantum Ecclesia se laesam esse probabit, juxta saepe dictam *Clem. un. h. t.* Unde si ob neglectam a suo Procuratore

appellationem laedatur Ecclesia in decendio, restituitur ad decendium; si ob non factas ab eo probationes, seu non adductos testes intra terminum peremptorium, v. g. unius trimestris, restituitur ad trimestre; et sic loquendo de aliis.

§. IV.

De causis, in quibus Restitutio in integrum locum habet, vel non habet.

SUMMARIUM.

82 *Regula, quod Minor, et Ecclesia graviter laesa in integrum restituatur, plures patitur fallentias.*
83 *Clericus minorennis in renunciatione Beneficii graviter laesus restituitur, quando hoc alteri nondum est collatum.*
84 *Minor in Beneficialibus habetur loco Majoris; et quomodo?*
85 *Probabilius est, ejusmodi Minori competere restitutionem in integrum, licet Beneficium jam fuerit alteri collatum.*
86 *Idque probatur.*
87 *Solvuntur instantiae. Et num. seqq.*
88 *An Clericus ille indigeat nova collatione Beneficii, ad quod restituitur?*
89 *Minor adversus professionem Religiosam nunquam restituitur.*
90 *Bene tamen, ut, si allegaverit nullitatem ejus, post quinquennium possit audiri.*
91 *Restitutio haec adversus lapsum quinquennii a solo Papa potest concedi.*
92 *Solvitur instantia.*
93 *Restitutio in integrum non competit Minori contra substantiam Matrimonii.*
94 *Bene tamen quoad ejus accidentalia. Et num. seqq. Ut si laedatur circa dotem immoderatam promissam. Ibid.*
95 *Vel si ex sententia matrimoniali se graviter laesum probaverit.*
96 *Minor restituitur contra propriam confessionem incaute factam.*
97 *Ut si incaute confessus sit, se cum aliqua contraxisse Sponsalia etc.*
98 *Imo etiam restituitur Minor adversus confessionem delicti.*
99 *Solvitur notabilis instantia.*
100 *Hoc ultimum limitatur.*
101 *Adversus delictum dolo commissum Minor non restituitur.*
102 *Bene tamen, si deliquerit solummodo per culpam.*
103 *Imo et in priori casu restituitur, ut habeatur pro confesso.*
104 *Insuper Minor non restituitur contra omissam, vel remissam executionem poenarum.*

82 Etsi regula sit, quod minor viginti quinque annis, sicut et Ecclesia graviter laesa, in integrum restitui debeat, sive talis laesio oriatur ex sententia contra ipsam lata, sive ex contractu caeteroquin valide celebrato, sive ex lapsu temporis, prout hactenus satis declaratum est. Nihilo minus haec ipsa regula plures patitur fallentias, quarum aliquae habentur clare in Jure expressae; ut sunt illae, de quibus *supra* §. 2. *num.* 25. *et seqq.* jam dictum: nonnullae autem non adeo expresse in Jure deciduntur, sed etiamnum inter Doctores controvertuntur. Ac de istis potissimum loquendo,

83 Quaeritur I. Utrum Clerico minorenni in renunciatione Beneficii Ecclesiastici graviter laeso, danda sit restitutio in integrum? Resp. I. Quando Beneficium necdum fuit alteri collatum, Minor talis est restituendus. Ita Glossa c. *Ex parte.* 14. ℣. *Quamvis minor.* et Abbas *ibid.* n. 14. et 15. *de Restitut. spoliat.* Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 5. *n.* 1. *et seqq.* Zoesius *h. t. n.* 4. Engel *n.* 21. et alii, nonnullis tamen exceptis. Ratio est: quia Jus generaliter vult, Minores graviter laesos esse restituendos: atqui ab hac regula nullibi reperitur excepta laesio Minoribus contingens in renunciatione Beneficii; ergo standum regulae, praesertim cum etiam hic urgeat infirmitas aetatis, et immaturitas judicii. Accedit, quod alioquin Clericus minor, qui ex levitate quadam renunciavit Beneficio, unde vivebat, cogeretur mendicare in despectum Ordinis Clericalis, nisi restitutione in integrum juvari posset.

84 Dices. Minor in Beneficialibus, aliisque spiritualibus causis, habetur loco Majoris; ut *cap. ult. de Judiciis. in* 6. ubi is in dictis causis vel per se, vel per procuratorem agere potest, ac si major viginti quinque annis esset; ergo non restituitur. Resp. neg. consequent. Nam, quod Minor in Beneficialibus, aliisque spiritualibus causis, ad instar majorennis possit stare in judicio, hoc in ejus gratiam et favorem introductum fuit. Atqui concessio unius favoris, non debet causare detrimentum alterius; quia, *quod ob gratiam alicujus conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum*, juxta Reg. 61. Juris in 6. ergo per hoc non privatur remedio restitutionis in integrum quoad causas Beneficiales, cum idcirco non desinat esse minorennis.

85 Resp. II. Etiamsi Beneficium alteri jam fuerit collatum, adhuc probabilius est, Clerico minori competere restitutionem in integrum, quando ex tali resignatione arbitrio Episcopi graviter laesus fuit. Ita Vincentius *in c. Ex litteris. et c. Constitutus. De in integrum restitut.* Covarruvias *cit. cap.* 5. *n.* 3. allegans plures alios. Zoesius *h. t. n.* 5. citans insuper Gomesium *ad Reg. De Triennali possess. quaest.* 15. et Molinam *de Just. et jur. disp.* 573. *vers. Utrum autem.* Engel *h. t. n.* 22. contra Glossam *in cit. c. Ex parte. Quamvis minor.* Abbatem *ibid.* n. 14. *et* 18. *de Restitut. spoliat.* ac plures alios: hi enim distinguunt inter Beneficium post renunciationem Minoris alteri collatum, vel non collatum; et volunt, ad istud competere isti restitutionem in integrum, non vero ad illud, ob rationes loco objectionum afferendas.

86 Ratio fundamentalis nostrae Conclusionis est eadem, quae supra *nu.* 83. allata fuit: quia videlicet nullibi reperitur Jure cautum, quod minorenni in spiritualibus, seu Beneficii resignatione graviter capto, non debeat subveniri; et alioquin is mendicare cogeretur. Accedit, quod fortius in istis spiritualibus, quam in aliis, subveniendum sit graviter deceptis, ac laesis: tum quia in rebus Ecclesiasticis majus periculum est, quam in aliis; sicque in iis cautius est agendum, *can. Quiescamus. dist.* 42. cum similibus. Tum quia vel maxime per Ecclesiam non sunt tolerandae fraudes, atque deceptiones in spiritualibus: unde et *in c. Cum universorum.* 8. *de Rerum permutat.* subvenit Ecclesia simplicitati illius, qui in permutatione Beneficii sui graviter deceptus, ac laesus fuit; restituendo videlicet ipsum ad Beneficium pristinum, etiam alteri jam collatum, et amoto quolibet ejus detentore.

87 Dices. In *l. Quod si minor.* §. *Scaevola. ff. de Minorib.* et *L. ult. C. de Repudiand. haeredit.* dicitur, Minorem, qui juvenili levitate ductus repudiavit haereditatem, aut omisit bonorum possessionem, esse quidem restituendum, si omnia sint integra; secus vero, si distracta haereditate res non amplius sit integra:

idem ergo dicendum in proposito. Resp. neg. consequent. Quamvis enim Lex ista quoad priorem partem suam confirmet primam nostram Conclusionem *num.* 83. positam, argumento a minori ad majus desumpto; posteriorem tamen Conclusionem non enervat. Siquidem in *d.* §. *Scaevola et cit. L. ult.* sermo est de casu, quo agitur de lucro captando, sive de acquirenda haereditate, quam utpote repudiatam Minor nunquam habuit: non etiam de damno vitando, de quo loquitur nostra Conclusio, et ratione cujus ob gravem laesionem solet concedi restitutio in integrum.

88. Urgebis. Per resignationem Beneficii praesertim si hoc alteri jam a Superiore fuit collatum, extinctus est titulus, ac omne jus, quod Clericus minorennis antea in illo habuit; ergo non potest amplius ad illud restitui. Probatur consequentia. Quia Beneficium Ecclesiasticum non potest licite sine Institutione canonica obtineri, juxta *Reg.* 1. *Juris in* 6. atqui hoc fieret, si posset restitui. Vel certe opus foret nova collatione: non autem sufficeret sola restitutio in integrum; ergo. Resp. negando consequentiam, cum minori suae probationis. Nam hoc ipso, quod Clericus minorennis restituatur in integrum, recuperat pristinum titulum, ac omne jus suum, quod antea habuit: restitutio enim, est in pristinum statum repositio. Unde talis nec caret titulo, nec indiget nova collatione, neque enim curandum est, qualiter conferatur jus: an per formalem collationem, an per restitutionem in integrum. Abbas *in cit. c. ex parte n.* 14. *et* 18. *de Restitut. spoliat.*

89. Quaeritur II. Utrum adversus Professionem Religiosam detur Restitutio in integrum? Resp. Minor adversus Professionem Religiosam nunquam restituitur: bene tamen, ut, si allegaverit nullitatem ejus, post lapsum quinquennii adhuc audiri, et causas dictae nullitatis in judicio proponere possit. Prima pars desumitur *ex can. Constitut.* 20. *q.* 3. juncta Glossa *fin. ibid.* eamque tradit Speculator *tit. de Restitut. in integrum.* §. *Qualiter. n.* 6. Abbas *cit. c. Ex parte. n.* 16. Fagnanus *in c. Significatum. n.* 36. *de Regularib.* estque communis. Accedit ratio: quia restitutio in integrum non conceditur, nisi laeso, ut dictum §. 1. *n.* 8. *et seqq.* Atqui per professionem Religiosam nemo laeditur, neque decipitur; eo, quod profitens Religionem serviat ei, cui servire regnare est; ut canit Ecclesia *in Missa pro Pace*, et cum ditione contrahat Sponso, *arg. can. Sicut bonum.* 27. *q.* 1. Simulque saluti animae suae magis consulat, *can. Nunquam. de Consec. dist.* 5.

90. Altera pars probatur ex eo: quia juxta Concilium Trident. *Sess.* 25. *cap.* 19. *de Regularib.* Regularis reclamans contra suam Professionem, dum ipsam asserit esse invalidam ob defectum consensus, aetatis, aut alia de causa, servatis servandis auditur intra quinquennium. Quod si vero legitime intra quinquennium impeditus fuit ad reclamandum, allegatis causis hujus justi impedimenti potest restitui in integrum, ut post elapsum quinquennium adhuc audiri, et causas nullitatis Professionis suae in judicio proponere valeat. Sanches *lib.* 7. *de Matrim. disp.* 34. *num.* 22. Portel *in Dubiis Regularium* ✠. *Professio.* n. 45. Fagnanus in *c. Perlatum. n.* 35. *et* 38. *De iis qui metusve causa*, et communis.

91 Circa quod tamen recte notat idem Fagnanus *in c. Consuluit. n.* 35. *Qui Clerici vel voventes etc.* quod haec facultas restituendi in integrum adversus lapsum quinquennii aliis non competat, nisi Summo Pontifici; ut etiam de Stylo observatur. Siquidem, ut quis possit audiri post quinquennium, debet adire Romae Sacram Congregationem Concilii Tridentini, seu alteram Regularium negotiis Praepositam, quae prius cognitis saltem summarie nullitatibus deducendis, et justo impedimento reclamandi intra quinquennium, restitutionem illius concedere solet; prout non semel fieri se vidisse, testatur Barbosa *in Collectaneis cit. cap.* 19. *Concilii Trident. n.* 9.

Nec obstat, quod Concilium Trident. *cit. cap.* 19. decreverit, Regularem, qui contra suam Professionem reclamat, non esse audiendum, *nisi intra quinquennium tantum a die Professionis.* Resp. enim, quod aliud sit, allegare causas nullitatis Professionis; aliud allegare causas, ob quas non potuit intra quinquennium reclamare. Illud post quinquennium non licet, nisi per beneficium restitutionis auctoritate Pontificia quis in pristinum statum reponatur: bene tamen istud. 92

Quaeritur III. Utrum Restitutio in integrum competat adversus matrimonium? Resp. Quoad substantiam matrimonii non competit Minorenni restitutio in integrum; bene tamen quoad ejus accidentalia. Ita Covarruvias *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 5. *n.* 8. §. *Rursus.* Engel *cit. nu.* 23. et alii. Ratio prioris partis est: quia matrimonium valide contractum inducit vinculum perpetuum; atque ex Divina institutione indissolubile; sicque non obstante quacunque laesione, restitutioni in integrum locus non est, etiamsi minorennis contraxerit cum vetula edentula: prout exemplificat Speculator *tit. De Restitut. in integrum.* §. *Qualiter*, n. 5. 93

Altera pars patet ex *L. un. C. Si adversus dotem restitutio petatur*: ubi habetur, quod Minor, ac haeres ipsius, restitui in integrum possit, ac debeat, si circa dotem immoderatam promissam in contractu matrimonii graviter laesus fuit, ut corrigatur excessus ipsius: atqui dos est quid accidentale, et accessorium matrimonii; ergo. 94

Deinde, quod Minor, si ex sententia matrimoniali graviter se laesum probaverit, restitui possit in integrum adversus dictam sententiam, patet ex *c. Ex litteris.* 4. et Glossa *ibid.* ✠. *Ad plenum. h. t.* ubi in favorem matrimonii talis restitutio facta legitur. Accedunt illico dicenda de confessione Matrimonii, et Sponsalium, per minorennem temere facta: unde 95

Quaeritur IV. Utrum Minor restituatur contra propriam confessionem? Resp. Quando Minor ex actu propriae confessionis graviter laeditur, ut puta in judicio falsum incaute confitendo, potest eidem subveniri per restitutionem in integrum. Ita communis; idque patet *ex l. Certum.* §. *In pupillo. ff. de Confessis*, ubi textus generaliter inquit: *Minorem a sua confessione restituemus.* Concordat *cap.* 2. *h. t. in* 6. ubi habetur, quod Ecclesia graviter laesa adversus confessionem a se in judicio factam, beneficium restitutionis in integrum infra quadriennium, a tempore ipsius confessionis computandum, petere valeat. Imo, quod petens restitutionem adversus confessionem suam, non teneatur probare pro laesione falsitatem ejus, recte post Glossam *ibid.* ✠. *Confessionem*, et alios notat Mascardus *Concl.* 1281. *de Probationibus*, n. 24. 96

Sic inprimis fit, quando Minor incaute, seu falso in judicio confitetur, se cum aliqua contraxisse Sponsalia, vel Matrimonium, de quo aliunde non constat, neque adest semiplena probatio: Siquidem ob favorem Matrimonii, et ne quis invitus cogatur ducere, quam odit, potest petere restitutionem in integrum adversus talem confessionem; ut notat Alexander *Consil.* 80. *nu.* 1. *vol.* 7. et Covarruvias *cit. cap.* 5. *n.* 8. 97

Insuper, quod etiam adversus confessionem de- 98

licti, quod aliter non est probatum, Minor sit restituendus in integrum, ubi se probat graviter ex ea laesum esse; tenet Jason *in l. Nam postea. §. Verum. n. 7. ff. de Jurejurand.* citans Angelum *in d. l. Certum. §. In pupillo. ff. de Confessis.* Idem docet Alexander *Consil.* 115. *n.* 6. *vol.* 3. Zoesius *h. t. ff. n.* 27. et alii passim: quamvis appositam sententiam judicet veriorem Fachineus *lib.* 1. *Controvers. Jur. cap.* 72.

99 Quod si appones. Vel minor ille confessus est veritatem, vel falsitatem. Si primum: Non potest peti, nec concedi restitutio, ne veritas impugnetur. Si secundum: Probata tali falsitate, seu errore, aliunde non nocet confessio, juxta *cit. cap.* 2. §. *fin. h. t. in* 6. ergo nunquam est recurrendum ad extraordinarium remedium restitutionis in integrum. Resp. neg. consequent. Quia, licet confessio illa (uti supponitur) sit falsa, seu facta per errorem; facile tamen contingere potest, quod falsitas ejus, seu error commissus, in Foro externo probari non possit, quamvis valeat probari laesio exinde consurgens: unde expedit, restitutionem in integrum adversus ejusmodi confessionem petere, atque concedere. Glossa *in cit. cap.* 2. *h. t. in* 6.

100 Fatendum tamen, non deesse Doctores, qui volunt, Minorem non aliter esse restituendum contra propriam confessionem, nisi prius docuerit, saltem mediantibus gravibus praesumptionibus, confessionem ex errore processisse, aut ex metu, vel alio gravi respectu, seu ex juvenili praecipitantia ipsum dixisse falsum, *arg. l. Verum.* 11. §. *Sciendum est. ff. de Minorib.* ubi Minoribus per restitutionem in integrum non passim subvenitur, sed tum demum, *si causa cognita capti esse probentur.* Accedit, quod Minorem indistincte ac generaliter restituere adversus confessionem, etiam veram, aliud non foret, quam ei dare occasionem mentiendi, litemque protelandi: quod utique rationi, et aequitati non est consentaneum. Engel *h. t. n.* 26. et favet Fachineus *cit. lib.* 1. *Controversiar. Juris, cap.* 72. *in fine.*

101 Quaeritur. V. Utrum minor in delictis sit restituendus? Resp. I. Adversus delictum dolo commissum, et poenam sive corporalem, sive pecuniariam ex eo debitam, Minor non restituitur: nisi ut habeatur pro confesso, vel transacto. Ita desumitur *ex l. Si ex causae. §. Nunc videndum. ff. de Minorib.* ac notat Bartolus *ibid. in Summario.* Zoesius *h. t. ff. n.* 29. et alii. Concordat textus *in L.* 1. *C. Si adversus delictum etc.* ubi hujus ratio redditur: quia videlicet *malorum mores infirmitas animi non excusat*; hoc ipso, quod sint doli capaces, atque ex dolo delinquant. Secus, si quis aetate sit infans, aut proximus infantiae: talis enim non censetur dolo delinquere, *arg. l. ff. Ad Leg. Cornel. de Sicariis*; et notat Julius Clarus *lib.* 5. *Practicae Criminal. §. fin. quaest.* 60. *n.* 2.

102 Dicitur notanter, *adversus delictum dolo commissum.* Ut si furtum commiserit aut circa rem depositam, vel commodatam, vel alium contractum quid doli fecerit, seu damnum injuria dederit, aut adulterium perpetrarit: tunc enim Minori non subvenitur per restitutionem, prout *cit. §. Nunc videndum. et seqq.* exemplificatur. Quod si vero Minor deliquerit solummodo per culpam (hoc est omittendo quid de debita diligentia, non autem quid mali committendo) tunc is restituitur, *arg. cit. L.* 1. *C. Si adversus delictum etc.* ac notat Glossa *ibid. in casu*, et Julius Clarus *d. quaest.* 60. *n.* 4. citans communem. Et refertur talis facta restitutio *in L. ult. C. eod.* ubi mater aetate minor, quae filiis tutorem non petierat, restituitur, ne privetur successione filii morientis in aetate pupillari.

103 Additur vero, *nisi, ut habeatur pro confesso etc.* Quod procedit in illis casibus, in quibus poena crescit propter inficiationem; puta, quod negans, et convictus teneatur actione dupli, vel quadrupli, ubi confessus, vel transigens, in simplo conveniretur. Hoc enim modo Minor restituitur, ut post factam antea negationem habeatur pro confesso, vel transacto; sicque non teneatur nisi ad simplum, si civiliter convenitur, licet dolo deliquerit. Textus, Glossa et Bartolus *in cit. §. Nunc videndum.*

Resp. II. Insuper Minor non restituitur contra omissam, vel remissam executionem poenarum; hoc est, quando per ipsum intra tempus a Jure statutum omissa fuit, vel etiam penitus remissa executio poenarum, alteri in ipsum peccanti dubitarum. Ita Zoesius *h. t. ff. nu.* 29. et habetur expressum *in l. Auxilium. §.* 1. *ff. de Minorib.* Ubi istud exemplificando, subjungitur, quod *injuriarum judicium semel omissum* (sive pacto, aut dissimulatione, sive anni cursu, ut explicat Glossa) *repeti non potest* per auxilium restitutionis in integrum: et similiter, quod Minor non sit restituendus, si intra sexaginta dies omiserit accusare mulierem adulterii, jure mariti. Accedit ratio: quia hujusmodi res non ad rem familiarem, sed potius ad ultionem pertinet, *l. Sepulchri.* 6. *ff. de Sepulchro violat.* 104

§. V.

De effectibus Restitutionis in integrum.

SUMMARIUM.

105 *Restitutio in integrum potest tripliciter considerari.*
106 *Beneficium restitutionis in integrum, etiam obtinendae, est transitorium ad haeredes, et Successores universales.*
107 *Et cur non extinguatur cum persona?*
Est magis reale, quam personale. Ibid.
108 *Datur tamen aliquod beneficium restitutionis in integrum, quod non transit ad haeredes.*
109 *Potest beneficium restitutionis cedi aliis.*
110 *Restitutio in integrum obtinenda, sed nondum petita, an possessorem rei per eam avocabilis constituat in mala fide, adeo, ut hic fructus restituere teneatur? Et num. seqq.*
111 *Ponitur sententia affirmativa.*
112 et 113. *Sententia negativa praefertur, et varie probatur.*
114 *Quid, si intervenit dolus?*
115 *Solvitur, et retorquetur instantia* ex l. In causae. §. Interdum. ff. de Minorib. *pro priori sententia militans.*
116 *Effectus restitutionis petitae, sed nondum obtentae, est, quod suspendat executionem sententiae. Et num. seqq.*
117 *Restitutio in integrum quoad effectum suspendendi executionem sententiae, aequiparatur appellationi.*
118 *An id procedat etiam post petitam ab adversario executionem sententiae?*
119 *Quid, si quaestio super restitutione in integrum, altiorem requirat indaginem?*
120 *Aut sententiae executio non amplius sit revocabilis?*
121 *Restitutionis obtentae effectus Principalis est, quod per eam unusquisque integrum jus suum recipiat.*
Etiam istud intelligendo de eo contra quem impetratur. Ibid.
122 *Minor post obtentam restitutionem tenetur reddere, quidquid ad eum pervenit.*

123 *Sicut et Ecclesia refundere sumptus, quos Laici in meliorandis ejus possessionibus fecerunt.*
124 *Obtenta per Ecclesiam restitutione adversus transactionem, vel sententiam, restituitur etiam adversarius ejus ad veterem actionem.*
125 *Dummodo haec priori sit connexa.*
126 *Utrum obtenta in integrum restitutione, v. g. fundi, etiam fructus ejus sint restituendi? Et num. seqq.*
127 *Refertur, et probatur sententia affirmativa.*
128 et 129. *Sententia negativa cum suis rationibus adducitur.*
130 *Fructus ex contractu gratuito percepti, sunt restituendi.*
131 *Sicut et fructus post petitam ab altera parte restitutionem percepti.*
132 *Non item fructus antea per triennalem possessionem praescripti.*
133 *Neque fructus ultimo triennio percepti, sed jam consumpti.*
134 et 135. *Quid dicendum de hisce fructibus nondum consumptis?*
136 *Restitutio in integrum concessa Minori, an etiam prosit Majori communem causam cum eo habenti?*
137 *Saltem, quando haec est individua.*

105 Quantum ad effectus restitutionis in integrum est praenotandum, quod dicta Restitutio possit tripliciter considerari. I. Ut obtinenda, sed nondum petita. II. Ut petita, sed nondum obtenta. III. Ut jam obtenta. Ne igitur confuse praesens examinetur Paragraphus, cum confusio sit mater errorie, noverca lucis, nutrix litium: operae pretium est, de singulis ejus de considerationibus speciales proponere Quaestiones: unde

106 Quaeritur I. Quos effectus habeat Restitutio obtinenda, sed nondum petita? Resp. I. Hujusmodi Restitutio imprimis habet illum effectum, quod Beneficium restitutionis in integrum sit transitorium ad haeredes, et alios Successores universales. Ita Jo. Andreas *in c. Privilegium. n.* 1. et Dynus *ibid. numer.* 2. *et* 5. *de Reg. Jur. in* 6. Menochius *lib.* 1. *Consil.* 33. *nu.* 45. Nicolaus Noalis *de Transmissione, casu* 44. *numer.* 1. *et seqq.* Jo. Mauritius Bolanus *tom.* 5. *Tractatuum, tract. De Restitut. in integrum. cap.* 15. *num.* 1. asserens hanc esse firmissimam Juristarum regulam. Patet id ipsum *ex l. Non solum.* 6. *ff. de Restitut. in integr.* ut notat Bartolus *ibid. in Summario.* Idque procedit, etiamsi restitutio ex capite minorennitatis competat, et haeres sive alius successor universalis sit majorennis; ut *l. Minor autem.* §. *fin. ff. de Minorib.* Ubi Ulpianus disertis verbis profitetur: *Non solum autem minoribus, verum successoribus quoque minorum, datur in integrum restitutio, etsi sint ipsi majores.* Accedit ratio datae Conclusionis: quia ipsius Minoris quodammodo interest, ut post mortem ejus competat haeredibus restitutio in integrum ex gravi laesione sibi facta; ne alioquin tanto pauperiorem relinquat haereditatem, quam vix aliquis velit adire.

107 Nec obstat, quod beneficium restitutionis videatur esse personale, atque ob imbecillitatem judicii Minoribus concessum; privilegium autem personale extinguatur cum persona, juxta *Reg.* 7. *Juris in* 6. Resp. enim cum Jo. Andrea, Dyno, Noalis, *ubi supra*, et aliis, dictam Regulam procedere, quando persona est causa proxima privilegii concedendi; tunc enim istud extinguitur cum persona: secus, quando persona, seu respectus personalitatis, est solum causa remota privilegii, et alia datur causa proxima et immediata ipsius. Sic autem fit in proposito: nam causa proxima beneficii restitutionis in integrum non est persona Minoris (conceditur enim etiam Ecclesiae, imo quandoque et Majorennibus) sed gravis laesio bonis ipsius illata: unde hac non probata non habet locum restitutionis beneficium, etsi constet de aetate, ejusque imbecillitate; persona quippe Minoris est solum causa remota illius. Addit Bolanus, *ubi supra, cap.* 13. *n.* 2. *et* 3. beneficium restitutionis posse dici mixtum, seu partim reale, partim personale, etsi magis sit reale, ob rationem proxime allatam: unde non mirum, quod non extinguatur cum persona, sed transeat ad haeredes, sicut transeunt alia jura realia.

Per hoc tamen negatur, quin detur aliqua restitutio in integrum competens ex causa mere personali, sicque ad successores non sit transmissibilis: ut est privilegium, ac restitutio in integrum quoad illud, quod Pupillos in bonis Tutorum praeferatur omnibus creditoribus personalibus, *l. Ex pluribus.* 43. *ff. de Administrat. tutor.* juncta Glossa, ☩. *Privilegium pupilli*: nam hujus persona (ut subdit textus) *meruit praecipuum favorem.* Idemque fit in aliis casibus, in quibus beneficium restitutionis competit adversus aliquod jus non transmissibile, sive concessum ex causa non transmissibili; puta, quia ex speciali favore personae jus illud concessum est, tunc enim extinguitur cum persona. Nicol. Noalis *cit. Casu.* 44. *n.* 23. *et Casu* 43. *n.* 2. ubi enumerat plura talia jura, seu privilegia non transmissibilia ad haeredes, eo quod praestantur personae, sicque cum ea extinguatur. 108

Resp. II. Alius effectus Restitutionis in integrum obtinendae, sed nondum petitae, est, quod aliis cedi possit. Ita Bolanus, *ubi supra. c.* 17. et alii. Ratio est: quia restitutio in integrum vel competit ratione doli commissi, aut ex actione, *Quod metus causa*, et tunc patet, quod per cessionem in alterum transferri possit, ad instar aliarum actionum, *L. ult. C. de Haereditate vel actione vendita*, juncta Glossa *fin. ibid.* Vel ea competit ex beneficio aetatis, ut Minorennibus: et etiam hanc restitutionis speciem posse cedi, colligitur ex *l. Quod si minor.* §. 1 *ff. de Minorib.* ubi Minor negotia Majoris gerens, ac laesus, vel est restituendus, vel si hoc facere recusaverit, compellendus, ut illi Majori cedat auxilium restitutionis in integrum; et consequenter haec potest cedi. Concordat textus *in l. Si minori.* 26. *ff de Administrat. tutor.* et ibi Glossa, ☩. *Provocantes.* 109

Quaeritur II. Utrum Restitutio obtinenda, sed nondum petita, etiam hunc operetur effectum, ut illum, qui scit, rem per restitutionis beneficium a se avocabilem esse, constituat in mala fide; adeo, ut veluti possessor malae fidei omnes fructus, non tantum extantes, verum etiam consumptos, restituere teneatur, juxta *l. Certum. C. de Rei vendicat.* 110

Resp. I. In hujus quaestionis resolutione variant Doctores, atque in duas extremas abeunt sententias; uti videre est apud Covarruviam *lib.* 1. *Var. Resolut. cap.* 3. *nu.* 5. et alios. Et quidem affirmativam sententiam tenet Imola *in c. Apostolicae. de Donationib.* Felinus *in c. De quarta. n.* 14. *de Praescriptionib.* per textum *in l. In causae.* §. *Interdum. ff. de Minorib.* Verum his non obstantibus, 111

Resp. II. Secluso quocunque dolo, seu deceptione scienter commissa, ex hoc solum, quod quis sciat, rem per restitutionem in integrum avocari posse, non censetur is in mala fide constitui: adeoque fructus percipiendo, suos facere non impeditur. Ita Abbas *in c. Quia plerique. n.* 28. post Innocentium *ibid. de Immunitat. Ecclesiar.* Covarruvias *cit. cap.* 3. *n.* 5. Engel *h. t. nu.* 20. et alii. Ratio est: quia contractus bona fide (uti supponitur) cum Ecclesia vel Minore initus, de jure 112

valet; ergo ita contrahens cum Ecclesia vel Minore, hoc ipso non impeditur fructus perceptos facere suos, neque tenetur contractum ipsemet rescindere, donec sequatur per officium Judicis restitutio in integrum. Probatur consequentia: tum quia ita contrahens ignorat, utrum revera Ecclesia, vel Minor, gravem inde laesionem patiatur (haec enim primum est probanda) et non potius velit insistere facto contractui. Tum quia alioquin sequeretur, neminem esse tutum in conscientia ob contractum cum Ecclesia vel Minore celebratum, qui potest aliquando rescindi per in integrum restitutionem: atqui hoc est nimis durum dicere; ergo.

113 Accedit, quod Jus utrumque post lapsum quadriennii deneget locum petendae restitutioni in integrum: atqui hoc non fieret, praesertim per SS. Canones, si possessor ex vi solius restitutionis in integrum, quae peti potest, teneretur in conscientia contractum rescindere, fructusque perceptos restituere; sic enim Jus ipsum foveret malam fidem possessoris. Confirmatur: quia emptor, qui scit rem per retrovenditionem esse a se avocabilem, non idcirco censetur in mala fide constitutus; idem ergo a simili dicendum in proposito, donec Ecclesia vel Minor jure suo utatur, ac restitutionem urgeat.

114 Additur notanter num. 112. *Secluso quocunque dolo etc.* Quia, ubi dolo, vel fraude quadam interveniente, quis cum Ecclesia vel Minore contraxit, eumque circumveniendo graviter laesit, sicque scist rem per restitutionem in integrum a se esse avocabilem: quis dubitet, eum esse malae fidei possessorem, nec fructus posse facere suos, sed in Foro conscientiae, et non exspectata Judicis sententia, teneri tam ad ipsius rei, quam fructuum ex ea perceptorum omnimodam restitutionem, non minus, ac fur tenetur rem furtivam una cum fructibus restituere? Verum hoc non accidit solummodo ex capite restitutionis obtinendae per alterum, sed ratione injustae laesionis, scienter ac dolose in alterum commissae, quae Jure naturali, atque Divino, ex motivo Justitiae obligat ad restitutionem.

115 Et de tali gravi laesione, scienter ac dolose in Minorem commissa, procedit textus *l. In causae. §. Interdum. ff. de Minorib.* pro opposita sententia *n.* 111. allegatus. Quin imo textus ille potest retorqueri, ait enim, si Minor fundum vendiderit, et tradiderit, et emptor rursus hunc alienaverit; si quidem sequens emptor scienter emerit, semper restitutionem adversus eum faciendam: secus, si ignoranter, nisi prior emptor non esset solvendo. Sic quippe Juris Consultus aperte distinguit inter bonam, et malam fidem possessoris, uti notat Covarruvias *cit. cap.* 3. *a* 2. §. *Unde constat.*

116 Queritur III. Quis sit effectus Restitutionis in integrum petitae, sed nondum obtentae? Resp. Petitio restitutionis contra sententiam, regulariter suspendit executionem latae sententiae. Ita Glossa *in c. Suscitata.* 6. ℣. *Pensata.* et Abbas *ibid. nu.* 8. *h. t.* cum communi. Idque habetur decisum *L. un. C. In integrum restitutione postulata, ne quid novi fiat*: quia (subjungit Nigrum) omnia in suo statu esse debere, donec res finiatur, perspicui juris est.

117 Accedit ratio: quia Restitutio in integrum quoad effectum suspendendi executionem sententiae, aequiparatur appellationi; ut *l. Si causae.* 32. *C. de Transactionib.* ubi dicitur: *Si causa cognita, prolata sententia appellationis, vel in integrum restitutionis, solemnitate suspensa non est etc.* Et l. Praeses, ff. de Minorib. ibi: *Quod enim appellatio majoribus interposita praestat, hoc beneficio aetatis consequuntur minores.* Atqui appellatio suspendit executionem latae sententiae; ergo idem operatur petitio restitutionis in integrum.

118 Et hoc procedere videtur non solum, quando restitutio principaliter petitur per viam actionis, ut omnes admittunt; sed etiam, quando prius per adversarium petita fuit executio sententiae, et tunc primum postulatur in integrum restitutio, et quasi per modum exceptionis proponitur. Nam Jura allegata absolute et generaliter dicunt, per in integrum restitutionem impediri executionem sententiae: nec etiam per hoc, quod prius petita fuit executio, mutetur natura restitutionis in integrum; neque ea proponitur ad modum exceptionis, sed ut extraordinarium Juris remedium aptum natum ad suspendendam executionem nondum factam. Fachineus *lib.* 12. *Controversiarum Juris, cap.* 19. asserens, hanc esse communiorem sententiam, etsi non pauci oppositum teneant.

119 Dicitur notanter num. 116. *regulariter.* Nam fallit hoc, quando quaestio super concedenda restitutione in integrum altiorem requirit indaginem, simulque ea conjecturis praesumi potest, quod ea malitiose tantum, ad suspendendam videlicet executionem sententiae, petatur. Tunc enim fit executio sententiae; ita tamen, ut idonea cautio praestetur restitutionem petenti, quod si in causa praevaluerit, universa una cum fructibus medio tempore perceptis ipsi restituantur. Textus, et DD. *in cit.* c. *Suscitata.* 6. *h. t.*

120 Intellige nisi forsan sententiae executio non sit amplius revocabilis: ut puta, quia vi latae sententiae condemnatus deberet cum infamia relegari, aut in carcerem conjici. Tunc enim executio sententiae per petitionem restitutionis in integrum semper suspenditur, argumento a sensu contrario desumpto *ex cit. c. Suscitata.* quia videlicet tunc idoneae cautioni locus nullus suppetit. Layman *in d. c. Suscitata. n.* 4. post Baldum *in L. un. C. de Restitut. in integr.*

121 Queritur IV. Quis sit effectus Restitutionis obtentae? Resp. I. Principalis effectus restitutionis obtentae est, quod per eam *unusquisque integrum jus suum recipiat*; prout loquitur textus *in l. Quod si minor. §. Restitutio. ff. de Minorib.* Ita videlicet, ut non tantum is, qui eam impetravit, verum etiam ille, contra quem impetrata fuit, in pristinum statum suum reponatur; imo etiam ad tertiam personam effectus ille sese extendat. Textus, Glossa, et DD. *in L. un. C. de Reputationibus.* Nam sicut juris ratio postulat, ut qui restituitur, in damno non moretur; ita similiter postulat, ne lucrum ex ea quaerere praesumat. Leges enim subveniunt Minoribus, ne damnum patiantur: non autem, ut cum alterius damno locupletentur.

122 Infertur proinde, quod Minor (sicut et Ecclesia) post obtentam restitutionem in integrum, quidquid antea ad eum pervenit vel ex emptione, vel ex venditione, vel ex alio contractu, hoc debeat restituere, *cit. L. un. C. de Reputationib.* Dummodo inde locupletior factus sit: prout limitat Glossa *ibid.* ℣. *Restituere.* et Bartolus *in cit. L. un.* id probans ex *l. Quod si minor. §. Restitutio. ff. de Minorib.*

123 Infertur secundo, quod si Ecclesia, quae possessionibus in Laicos alienatis graviter laesa fuit, impetraverit restitutionem in integrum; ipsa praeter pretium a principio sibi datum, teneatur Laicis illis refundere omnes sumptus, quos illi bona fide fecerunt in dictis possessionibus, quando eas suo labore, atque expensis, reddiderunt meliores: alioquin enim Ecclesia moraretur in lucro, ipsi autem Laici suis impendiis ac laboribus fraudarentur. Textus, et Glossa *fin. in cap.* 1. *h. t.* Quin imo, quod concessa

jam restitutione Ecclesiae, possint ejusmodi Laici retinere rem, donec prius sibi satisfiat tam de pretio, quam pro sumptibus et labore, notat Innocentius, et Abbas *in cit. cap. 1. n. 3. h. t.*

124 Infertur tertio, quod obtenta per Ecclesiam vel Minorem restitutione adversus transactionem, vel divisionem, aut sententiam, etiam adversarius ejus restituatur ad veterem actionem, etiamsi haec per transactionem jam fuisset extincta: prout liquet *ex L. 1. et 2. C. Si adversus transactionem etc.* cum similibus.

125 Hoc tamen intellige de actione tali, quae connexa est alteri, ad quam Ecclesia vel Minor restituitur: alias secus. Sic restituta actione Tutelae, non restituitur contraria, *l. Cum minor. ff. de Minorib.* juncto Summario *ibid.* quia non sunt actiones connexae ad invicem, cum possit actio Tutelae directa competere Minori, ut tamen nulla competat contraria Tutori, et econtra. Similiter, quando per restitutionem unum capitulum sententiae rescinditur, caetera remanent firma, nisi illi sint connexa, *l. Etiamsi patre. §. Ex causa. ff. eod.*

126 Quaeritur V. Utrum obtenta in integrum restitutione, v. g. feudi, non tantum ipsa res principalis, verum etiam fructus ejus sint restituendi? Resp. I. In resolutione hujus Quaestionis variant Doctores.

127 Affirmativam quippe sententiam tenent Abbas *in cap. 1. numer. 4. h. t.* Covarruvias *lib. 1. Var. Resolut. cap. 3. n. 1. et seqq.* Engel *h. t. num. 18. et 19.* et alii. Probaturque haec sententia *ex l. Quod si minor. §. Restitutio. ff. de Minorib.* ubi dicitur: *Si in fundo vendendo* (Minor) *circumscriptus restituitur, jubeat Praetor emptorem fundum cum fructibus reddere, et pretium recipere.* Concordat textus in *l. Patri pro filio. §. Si pecuniam ff. eod.* ubi in simili casu habetur, quod *emptor juberi debebit praedia cum fructibus restituere:* etiam, quos percipere potuit, ut addit Glossa *ibid. v. Cum fructibus.* Confirmatur hoc ipsum ex Jure Canonico: nam *in cap. 1. h. t. et cap. penult. de Rebus Eccles. non alienand.* fructus ex possessionibus Ecclesiae restitutis percepti, relinquuntur Laicis solummodo *pro expensis, et labore suo*, quo possessiones illas coluerunt, aut reddiderunt meliores: ergo caeteri fructus sunt restituendi, argumento a sensu contrario desumpto.

128 Negativam econtra sententiam tenent Layman *in cap. 1. nu. 8. h. t.* post Molinam *tract. 2. de Justit. tom. 2. disp. 575.* Lessius *lib. 2 de Justit. et jure. cap. 17. dub.* 10. loquens pro Foro conscientiae, ac de rebus contractu oneroso alienatis, ut puta de praedio vendito, et postmodum restituto: nam si res Minoris, aut Ecclesiae sit alienata contractu gratuito, v. g. donatione, ultro fatetur, rem cum fructibus ex ea perceptis, deductis tamen expensis, esse restituendam. Pirhing *h. t. n. 71. et seqq.* et nonnulli alii.

129 Ratiouem dant: quia fructus ex fundo percepti pertinent ad ejus dominum: atqui emptor post persolutum justum pretium, factus est dominus fundi; ergo. Accedit, quod in casu, ubi fundus justo pretio fuit emptus, nulla quoad fructus perceptos videatur laesio facta: nam sicut emptor ex fundo, ita venditor ex pretio, negotiando videlicet cum data pecunia, potuit, lucrum facere; quod si non fecerit, suae negligentiae imputet: Confirmatur: quia *in cit. cap. penult. de Rebus Eccles. non alienand.* omnes fructus fuerunt relicti Laico emptori; ergo. Nec juvat dicere, fructus illos esse relictos pro solo labore. Nam contra est: quia fructus illi fuerunt tam pingues, quod longe excesserint sumptus laboris; utpote qui pro primo jam anno attigerant summam capitalis ipsius pretii, pro fundo vendito persoluti. Tacentur aliae rationes.

Resp. II. In hac sententiarum varietate, ac pro praxi, cumprimis est distinguendum inter fructus ex contractu gratuito, v. g. donatione; et ex contractu oneroso perceptos. Illi enim juxta utramque sententiam sunt restituendi, eo quod Minor, aut Ecclesia, non tantum ex gratuita alienatione ipsius rei, sed etiam fructuum ejus, gravem sentiat laesionem. De aliis vero restat dubium, praesertim ubi a principio justum pretium fuit persolutum pro re illa (nam si secus, ex parte interveniret contractus gratuitus, sicque urgeret allata ratio, saltem juxta proportionem pretii diminuti) ac de istis loquendo, 130

Distinguendum est secundo inter fructus post petitam ab altera parte restitutionem perceptos, et inter eos, qui jam antea fuerant percepti. Priores enim fructus esse restituendos, ad minimum convincunt Jura *n. 127.* allata. Accedit alia ratio: quia inchoato restitutionis processu possessor respectu rei, ex qua fructus percipit, censetur fictione juris esse in mala fide, *arg. l. Sed etsi. §. Etiam si ante. ff. de Petition. haeredit.* Atqui malae fidei possessor, sicut et quilibet post litis contestationem, tenetur omnes fructus restituere, *l. Certum est. C. de Rei vendicat.* ergo. Verum de fructibus antea perceptis denuo urget praesens Quaestio: atque de his loquendo, 131

Distinguendum est tertio, utrum fructus illi, bona fide (nti supponitur) percepti, jam per triennalem possessionem fuerint praescripti, nec ne. Si primum, concordant Doctores, quod non amplius sint restituendi: nam bona mobilia privatorum, imo et Ecclesiarum (juxta sententiam probabiliorem) cum titulo, et bona fide, triennali possessione usucapiuntur, *L. un. C. de Usucapion. transform. et Auth. Quas actiones. C. de Sacrosanct. Eccles.* ac suo loco amplius dicetur. Si posterius, adhuc remaneat Quaestio, sed iterum 132

Distinguendum est quarto, utrum fructus illi intra triennium ultimum percepti, jam sint consumpti, nec ne. Si primum: non sunt restituendi, ut *l. Sed et loci. §. Post litem. ff. Finium regund.* et *§. Si quis a non domino. Instit. de Rerum divis* Praesertim, si possessor ipsorum exinde non fuit factus locupletior, *§. Et si haereditas. Institut. de Offic. Judic.* et *l. Item veniunt. § Eos autem. ff. de Petition. haeredit.* et alibi. 133

Si secundum, videtur sententiam affirmativam, et *n. 127.* relatam, esse probabiliorem, Jurique magis conformem. Neque obstant rationes *n. 129.* in contrarium allatae. Non prima: quia, licet emptor persoluto pretio factus sit dominus fundi, ac fructuum ejus jam perceptorum: non tamen acquisivit dominium horum irrevocabile, sed duntaxat revocabile per restitutionem in integrum, sicut et ipsius fundi. Ad alteram negatur assumptum: nam ipsa privatio fructuum, foret magna laesio. Ad probationem ejus dicitur, pecuniam de se esse sterilem, ac infrugiferam; Ecclesiae autem non convenire, et se negotiationibus saecularibus implicet. Ad ultimam negatur consequentia, cum sua probatione: nam quod *in cit. cap. penult. de Rebus Eccles. non alien.* fructus pro labore relicti fuerint Laico possessori, textus expresse loquitur; unde non expedit, nodum in scirpo quaerere. 134

Per haec tamen non negatur, quin si *nemo* sese opponat, atque fructus ante petitam in integrum restitutionem ultimo triennio perceptos, et necdum consumptos, judicialiter non exigat; possint iidem pro Foro conscientiae retineri, juxta probabilitatem posterioris opinionis *n. 128.* adductae. 135

Quaeritur VI. Utrum restitutio in integrum habeat etiam hunc effectum, ut concessa Minori prosit etiam Majori communem causam cum eo habenti? Resp. I. Quando res, seu causa, communis 136

ambobus est dividua, tunc restitutio, quae competit Minori, non prodest Mejori. Textus est *in L. un. C.Si in communi eodemque causa etc.* Ubi hujus exemplum puuitur iu transactiuue, quae facta erat super re dividua, seu partes ab invicem separabiles hebente, Minorque gravem inde laesionem patiens impetravit restitutionem pro parte sua dimidia: non enim idcirco restituitur Major pro altera parte dimidia eibi competente. Ratio est: quia beneficium restitutionie in Integrum conceditur Minoribus ob Imbecillitatem judicii, seu fragilitatem consilii hujusmodi actatis, *L.1.ff.de Minorib.25. annis:* atqui haec ratio cessat in Majoribus; ergo.

137 Resp. II. Quod si vero res, eive causa communis utrique sit individua, tunc restitutio concesse Minori prodest etiam Majori consorti. Ita Glossa *fia. in cit L.un.C.Si in communi ete.* et Bartolus ibidem, pro hoc allegans *l. Si communem ff. Quemadmodum servitutes amittantur*, ubi in individuis retinet quis per socium, quod per se non potest. Glossa *in cap. ult. de Jurepatronot. in* 6. in simili docene, quod ratione communionis privilegium Clerici transeat in Laicum: nam magis dignum trahit ad se minus dignum, *c. Quod in dubiis.de Consecrat. Eccles.* Nicolaus Moronus *Tractatuum tom.* 11. *part.*1. *tract. de Fide, tregua, et pace, quaest.*57. *n.*2. *et seqq.* citans alios.

TITULUS XLII.

De Alienatione judicii mutandi causa facta.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Alienatio judicii mutandi causa, quid?*
3 *Edictum de prohibita alienatione judicii mutandi causa, cur introductum?*
4 *Et qualis actio contra sic Alienantem oriatur?*
5 *Et quae contra Emptorem?*
6 *Ut actio in factum contra alienontem competot, tria requiruntur.*
7 *I. Ut alieuatio sit facta causa mutandi judieii futuri, et non ejus, quod jam est.*
8 *II. Ut haec dolo malo sit facta.*
9 *Et unde hoc colligotur?*
10 *III. Ut intersit Actoris, alienationem non esse factam.*
11 *Edictum de prohibito alienatione judicii mutandi causa, etiam habet locum in Actore, qui actionem alteri hac ratione cedit.*
12 *Corollarium inde deductum.*
13 *Per Rescriptum Apostolieum contra alienantem impetratum, convenitur is, in quem facta est alienatio judicii mutandi causa.*
14 *Solvitur instantia.*
15 *Quid de cessione, ae emptione Litium, in Jure Canonico statuatur?*

1 Post remedium Restitutiunis in Integrum, quo eubvenitur graviter laesis, tum Minoribus, et Ecclesiis, tum etiam Majoribus ex clausule generali, justa videlicet suggerente causa: subjungitur nune aliud remedium, per quad providetur illis, in quorum praejudicium facta est alienatio rei cujospiam, causa futuri judicii mutandi. Hine

2 Quaeritur I. Alicnatio judieii mutendi causa, quid sit, et qualis actio, quibusque concurrentibus requisitis ex ea competat? Resp. I. *Alienatio judicii mutandi causa* est ea, quae fit metu litie impendentis, dolo malo in alium potentiorem, ent alterius Fori, transferendo rem illam, super qua quispiam litem sibi movendam suspicatur, ut sic Actori litem duriorem constituat. Ita in re communia; et patebunt singula ex dicendis in progressu. Licet enim haec definitio solum conveniat illi Alienationi, quae fit per Reum ounveniendum, utpote quae est communior: facile tamen ca potest accommodari etiam alteri, quae fit per Actorem, juxta dicenda *num.* 11.

Resp. II. Edietum de prohibita alienatione mutandi judieii causa, de quo *in ff. et C. h. t.* fuit ex aequitate introductum, ad providendum damnificatis ex dolo alienantie rem suam causa futuri judicii mutaudi. Quia enim olim ante judicium caeptum, eive antequam res censeretur litigiosa, omnibus liberum fuerat, rem suam io alium transferre; ex hoc autem nonnulli ansam arripiebant, ex dolo elicnandi rem illam, de qua sibi litem movendam timebaot, transferendo ipsam in potentiorem, vel in subsidium elicni Fori, ut sie vel litam penitus subterfugerent, vel saltem difficiliorem litem futuro Actori constituereot. Hioc Practor sequendo neturalem aequitatem, ac talibus frandibus obviando, indixit, quod taliter laesus possit actionem intentare tam contra sic dolose alicnantem, quam contra talis rei alienatae emptorem, ut, quem maluerit, valeat convenire; prout liquet *ex L. un. C. h. t.* et notat Glossa *penult. in cap.* 1. *h. t.* 3

Et quidem contra sic dolose Alienantem, competit Actori laeso *Actio in factum ad interesse:* hoc est, ut laesus hac actione tantum Judicis arbitrio ab elienante consequatur, quantum ejus interfuit rem alienatam non fuisse, seu alium adversarium non habuisse; forte, quia ub distantiam substituti adversarii quasdam majoree impensas fecerat, vel aliam incommoditatem eive damnum rerum suarum passus erat: debet enim restitui in integrum, ac si elienatio facta non fuisset. Textus, et DD. *in L.* 1. *et L.* 3. §. *Ex quibus. ff. h. t.* Glossa *loc. cit.* Engel *h. t. num.* 2. Pirhing *eod. num.* 1. et alii. 4

Porro contra Emptorem, sive contra eum, in quem ejusmodi et alicnatio facta fuit, competit Actori laeso *Rei vendieatio*, vi eojus potest contra eum egere ed rem illam recuperandam; ut *cap.* 1. juncta Glossa *penult. h. t. et L un. C.de Alienatione Judicii mutandi causa* 5

Resp. III. Nihilo minus, ut dicta *Actio in factum* contra Alienantem competat, tria ad ejusmodi alienationem requiruntur. Ita Glossa tum *in cap.* 1. §. *Commutationem. h.t.* tum *in L. un.* §. *Restitutio. C.de Alienation. judieii mutandi causa*, et alii. Idque probatur inductione. Et quidem 6

I. Requiritur, ut alienatio facta sit causa mutandi judicii futuri, et non ejus, quod jam est. Patet hoc *ex l. Ex hoc edicto.* §. *Ait Praetor. ff. h.t.* Accedit ratio: quia alienatio rei litigiosae, est ipso jure nulla, *L.*2. *et seqq. C.de Litigiosis:* ubi etiam variae poenae contra alienantes, et ementes rem litigiosam, habentur statutae; ac proinde rei litigiosae alienatio non indiget praesentie Tituli remedio. 7

II. Requiritur, ut dolo malo sit facta talis rei alienatio, *L.* 1. *ff. h. t.* Unde si quis siue dolo alienet rem causa mutandi judicium, aut econtra dolo malo interveniente rem alienet sine causa tamen mutandi judicium, haec Actio locum non habet. Textus est *in l. Item si res.* 4. *ff. h. t.* Et idem a fortiori dicendum, si quis ex necessitate, aut alia justa causa elienet, *l. Non solum.* §. *Si quis. ff. eod.* Insuper, si alienans paratus est defendere, ac si possideret, hac actione non tenetur, *l. Quia etiam.* §. *fin. ff. eod.* 8

9 Cenectur antam dolo malo esse facta alienatio causa judicii mutandi; vel retione loci: ut quia res translata est in personam extreneam, aca alterius Provinciae, jurisdictionis, aut Fori. Vel ratione personae, si nimirum fiat alienatio in eliam personam, sub eodem quidem Judice constitutam, sed potentiorem, et quae divexatura sit Adversarium. Vel denique, si aliu quovis modo per talem elienationem durior, sive deterior fiet conditio Adversarii; prout desumitur ex *L.* 1. *ut* 2. *et* 3. *ff. h. t.*

10 III. Requiritur, ut intersit Actoris, alienetionem non esse factam: forte, quie nonnullas expeusas nona facere tenutur in consecutione rei alienatae, quas alioquin facere non debuisset; vel quia aliam quamdam incommoditatem ab Adversario eubstituto, utpote potentiore, aut megis remoto, cogitur pati, vel quodcumque damnum etiem extrinsecum sustinere. Textus, et DD. *in L.* 1. *et l. Quia etiam.* §. *Ex quibus. ff. eod.* Unde illi, cujus nihil interest, elienationem esse fectam, eo quod rem elienatam ecque bene possit acquirere eb illo tertio, in quem alienata fuit, praesens Actio non competit.

11 Quaeritur II. Utrum Edictum de elienetione judicii mutandi causa, etiem locum habeat in Actore, qui actionem suam judicii mutandi causa dolose alteri cessit? Resp. affirmative; ut tenet Abbas *cap.* 1. *n.* 6. *h. t.* Bartolus *in l. Cum miles. ff. eod.* id probans per textum ibidem. Pirhing *h. t. n.* 1. et alii. Probatur hoc imprimis ex *cap.* 2. *h. t.* quod loquitur de Actore cedente actionem suam in alium, ut puta, in Clericum, et tamen ponitur sub hac Rubrica; ergo idem dicendum est de Actore, qui per dolum cedit alteri ectionem in praejudicium Rei (serveta tamen proportione) quod de alienatione judicii mutandi causa proxime declaratum est de Reo. Accedit, quod praesens Rubrica loquatur generaliter *de Alienatione judicii mutandi causa facta*, non distinguens, an haec fiat per Reum, vel per Actorem; sicque Nigrum sub ea contentum, procedit indistincte de utroque.

12 Infertur proinde, quod Actor, in quem malitiose facte est cessio actionis, vel possit exceptione repelli, dicente Reo: Nolo tibi respondere, quia tibi melitiose facta est cessio ectionis, sed primus cedens, si vult, egere compellatur; per textum *in cit. l. Cum miles. ff. h. t.* juncto Summario ibidem. Vel, si Reus respondere velit contra Actorem cessionarium (quod est in optione Rei) possit agere ad interesse contra cedentem quoad ea, in quibus his fecit conditionem suam deteriorem; cedendo videlicet actionem suam alteri, fursan potentiori, eut magis distantem Judicem accedendo judicii mutandi causa. Cum enim Edictum istud habeet locum etiem in Actore, malitiose jure cedente alteri, ut dictum; ergo pariter Reus potest agere ad interesse contra Actorem, sicut Actor contra Reum, malitiose rem suam transferentem in alium judicii mutandi causa. Abbas, *ubi supra*, *n.* 6.

13 Quaeritur III. Quidnam Jure Canonico circa Alienationem judicii mutandi causa specieliter statutum habeetur? Resp. Duplicem heberi specialem decisionem per duo distincta Capitula. Primo enim *in cap.* 1. *h. t.* statuitur, quod is, in quem facta est alienetio rei causa mutandi judicii, convenietur per Rescriptum Apostolicum impetratum contra alienantem.

14 Nec obstet, quod Rescripta justitiae non extendantur ad persones, de quibus in ipsis non fit mentio, *c. Sedes.* 15. *de Rescriptis.* Neque etiam jurisdictio delegata ad alias personas in Rescripta non expressas prorogari valeat, *cap. P. et G.* 40. *Offic. deleg.* et alibi. Resp. enim cum Glossa magna *in cit. cap.* 1. *h. t.* id esse speciale in praesenti casu, beneficio hujus Decretalis: alias autem verum esse, quod Rescripta non extendantur ad personas in ipsis non expressas. Caeterum ratio specialitatis, cur ita in proposito statutum fuerit, est odium illorum, qui ita dolose, et fraudulenter faciunt elienetionem judicii mutandi causa. Siquidem fraus, et dolus alicui petrocinari non debent, *cit c. Sede. et c. Ex tenore.* 16. *de Rescript.* cum similibus.

Deinde *in cap.* 2. *h. t.* approbantur Leges Civiles 15
(*Legitimae Sanctiones* eppellatae) quibus prohibentur cessiones, ac emptiones litium, *L. penult. et ult. C. Mandati*; eo quod hujusmodi redemptiones litium ex fonte cupiditatis videantur procedere. Praesertim vero Clericis inhibetur sub censuris Ecclesiasticis, ne causa mutandi judicium, seu adversarios ad Ecclesiasticum Forum pertrahendi, Laicorum actiones sibi cedi faciant, aut etiem hujusmodi cessionem recipient. Verum quod attinet ad cessionem, ac emptionem litium, videantur dicta superius. *Tit.* 37. *de Postulando.* §. 2. *n.* 46. *et seqq.* ubi de hoc jam actum fuit.

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

1 *Ratio ordinis Rubricarum.*

Postquem hactenus de praeparatoriis Judiciorum 1
visum est, merito de ipsis Judiciis videndum esset. Nihilo minus Compilator Juris Canonici pro fine Libri primi Decretalium, et antequam in secundo agat de Judiciis, praemittendum censuit Titulum *de Arbitris*: tum ut imitaretur ordinem Juris Civilis, tam in Digestis, quam Codice, prius agentis de Arbitris, ea de Judiciis. Tum quia superius de officiis diversorum Judicum, variisque eorum officium concernentibus actum fuit; sicque nunc tractatur de Arbitris, cum et hi ad instar Judicum ad sedandas controversias assumantur. Tum tandem, quia per arbitria non raro lites terminantur, atque ita sopiuntur, ut in Judicio contendere non sit necesse.

§. I.

De natura et divisione Arbitrorum, horumque differentiis ab Arbitratore et Judice.

SUMMARIUM.

2 *Arbitri vocabulum, varias habet acceptiones.*
3 *Arbiter generatim, quid?*
4 *Et quomodo differat a Compositore amicabili?*
5 et 6. *Arbiter stricte, quid? Et num. seqq.*
7 *Suscipit partes Judicis.*
8 *Arbiter quomodo differat ab Arbitratore? Et num. seqq.*
Ille assumitur super lite, hic super contractu. Ibid.
9 *Arbiter procedit Juris ordine servato, non Arbitrator ete.*
10 *Illius sententiae, etiam iniquae, standum est; hujus autem sententia reducitur ad arbitrium boni viri.*
11 *Nemo potest esse Arbiter in re sua, bene tamen Arbitrator.*
12 *Illius sententia dicitur* Arbitrium, *sive* Laudum. *hujus* Arbitramentum.
13 *Arbitrorum duplex est genus.*
14 *Arbitri juris, seu necessarii; et*
15 *Arbitri voluntarii, seu compromissarii, qui?*
16 *Multiplex inter hos est differentia. Et num. seqq.*
17 *A sententia Arbitrorum juris potest appellari; non item Compromissariorum: et cur?*

18 *Illi habent quandam jurisdictionem.*
19 *Isti duntaxat notionem.*
20. *Arbitri juris compelli possunt ad suscipiendum munus; non sic compromissarii.*
21 *Arbiter, in quibus differat a Judice? Et n. seqq. Jurisdictio Arbitrorum juris, an sit ordinaria, an delegata. Ibid. Et num. 18.*
22 et 23 *Arbitria sunt redacta ad formam Judiciorum; et quomodo?*
24 25. 26. 27. 28. et 29. *Multiplex discrimen inter Arbitrum, et Judicem, assignatur.*
30 *Laudum Arbitri non infamat, bene tamen sententia Judicis.*
31 *Aliae differentiae inter Arbitrum, et Judicem. Remissive.*

1 Quaeritur I. Quid sit Arbiter, et in quo differat ab Arbitratore? Ubi praenotandum, varias esse dicti vocabuli acceptiones. Nam quandoque *Arbiter* ponitur pro teste; ut *Genes. cap. 39.* ibi: *Accidit, ut Joseph operis quidpiam absque Arbitris faceret.* Interdum quis dicitur *suae rei moderator et Arbiter*, quatenus de ea pro suo arbitrio, seu libitu, disponere valet; ut *l. In re mandata. 21. ff. Mandati.* Dicitur etiam quis Arbiter, seu dispositor rerum alienarum, *l. Quis tam. C. de Decurionib. lib. 10.* Aliquando Arbiter accipitur pro Judice; ut l. *Quisquis. C. de Postulando*, ibi: *Non idem in eodem judicio sit advocatus, et judex; quoniam aliquem inter arbitros, et patronos oportet esse delectum.* Verum dimissis hujusmodi acceptionibus, utpote ad propositum nostrum non attinentibus.

2 Resp. I. Generatim loquendo, *Arbiter* idem est, ac vir bonus, ad aliquod negotium aestimandum, et terminandum electus. Ita Vallensis *h. t.* §. 1. *n.* 2. Engel *eod. n.* 1. et alii. Siquidem *Arbitri* nomen est derivatum ab *arbitrando*; id est, aestimando: sicque in tam lata, atque generali acceptione, etiam convenit Arbitratori, et amicabili Compositori.

3 Porro Compositor amicabilis differt ab Arbitratore, ut genus a sua specie. Nam omnis Arbitrator potest dici Compositor amicabilis, non econtra: sic enim, qui sua sponte, et absque praevio in ipsum facto compromisso, discordantes inter se componit, et pacificat, recte dicitur Compositor amicabilis; non vero Arbiter, vel Arbitrator, idque defecto compromissi. Joannes Baptista *Tom. 3. Tractatuum, tract. de Arbitris, cap. 4. n.* 1.

4 Resp. II. *Arbiter* proprie ac stricte acceptus, et quantum ad propositum, est persona idonea, sive ex Legis praescripto, sive *ex* partium conventione electa, ut circa controversiam exortam suum judicium pronunciet. Ita Pirhing *h. t. n.* 1. Sannig *eod. tit. cap.* 1. estque in re communis.

5 Dicitur primo, *persona idonea*: quia non quilibet est habilis ad officium Arbitri subeundum, ut infra §. 2. *n.* 39. *et seqq.* dicetur. Et additur, *sive ex Legis praescripto etc.* ad insinuandum duplex genus Arbitrorum, quorum aliqui eliguntur ex Legis praescripto, alii vero ex privata partium conventione; prout amplius proxime declarabitur.

6 Dicitur ulterius, *ut circa controversiam exortam suum judicium pronunciet.* Nam Arbiter proprie est, *qui Judicis partes suscipit, finemque se sua sententia controversiis impositurum promittit*, ut est textus notabilis *in l. Idem Pomponius. §. Recepisse. ff. de Receptis Arbitris*: haud obstante, quod adhuc nonnullae differentiae inter Arbitrum et Judicem existent, de quibus infra *num.* 23. *et seqq.* agetur. Non enim Arbiter in citato textu dicitur *Judex*, sed duntaxat *Judicis partes suscipere*: ad instar videlicet Judicis judicium suum pronunciando circa exortam controversiam, sive litem quandam.

7 Resp. II. Arbiter differt multipliciter ab Arbitratore. Inprimis enim Arbiter assumitur super lite, sive ad cognoscendam circa controversiam super re litigiosa exortam, *arg. l. Non distinguemus. §. Quaesitum est. ff. eod.* Unde etiam ad similitudinem judicii dat sententiam, sive arbitrium suum, *L. 1. ff. eod.* estque proxime dictum. Arbitrator vero semper aumitur super contractu: nam, ubi constat de contractu, v. g. societatis, transactionis, emptionis etc. Arbitrator assumitur, ut videat, quid aequum sit, ut unus det alteri ex causa talis contractus; vel ut aestimet pretia rerum aut operarum, sicque super contractu discordantes pacificet cuilibet tribuendo portionem suam, quae ipsum contingit. Abbas *in c. Quintavallis. num.* 8. *de Jurejurand.* Speculator *tit. de Arbitris. §. Arbiter. num.* 3. Bartolus *in L.* 1. §. *Et post operis novi. num.* 1. *ff. de Operis novi nunciat.* Et quamvis Arbitrator quandoque in litibus, citra formam judicialem definiendis, videatur locum habere, *arg. Auth. Si vero contigerit*, juncta Glossa ♈. *Compositionem. C. de Judiciis*: tamen re vera etiam tunc intervenit contractus, saltem finiendus, ut loquitur Abbas *loc. cit.* Cum arbitrator ille assumatur super contractu transactionis ineundae, imo ipsum arbitramentum sit quaedam transactio. Glossa notabilis *in Auth. Ut differentes judices. ♈. Conventum. Collat.* 9. Joan. Baptista cit. *Tom. 3. Tractatuum, tract. de Arbitris. cap.* 2. *n.* 2. cum aliis.

8 Differt secundo Arbiter ab Arbitratore, quod ille debeat procedere Juris ordine servato; suscipit enim in se partes Judicis. Arbitrator econtra non tenetur servare Juris ordinem, sed extrajudicialiter, atque ex aequo et bono rem componit. Insuper officium Arbitratoris regulariter omnes suscipere possunt; non item officium Arbitri: nam ab hoc, propter solemnitatem judiciariam ab Arbitris observandam, repelluntur foeminae, et quidem alii, de quibus infra §. 2. *n.* 39. *et* 41.

9 Rursus, sententiae Arbitri compromissarii standum est, sive aequa sit, sive iniqua, *l. Diem proferre. §. Stari. ff. h. t.* Sibi enim imputet, qui eum elegit. Sententia vero Arbitratoris propter quamcunque gravem laesionem, quam pars laesa probaverit, reducitur ad arbitrium boni viri, *l. Societatem. §. Arbitrorum. et L. seqq. ff. Pro socio. et c. Veniens.* 16. *de Jurejurand.* cum concordantiis, per Speculatorem *cit. n.* 3. adductis.

10 Differunt ulterius: quia non potest quis esse Arbiter in re sua, *l. Si de re. ff. h. t.* Bene tamen potest quis esse Arbitrator in proprie re, seu offensa, dummodo juste arbitretur; alioquin enim itur ad arbitrium boni viri, *l. Si cum ea. C. de Dotis promission.* Speculator *tit. de Arbitris. §. Potest esse n.* 7. Abbas *in d. c. Quintavallis. n.* 10. *de Jurejurand.*

11 Differunt tandem, ut taceantur plures aliae differentiae, quarum viginti duae afferuntur ab Abbate *in cit. c. Quintavallis, n.* 8. *et seqq.* Quia sententia Arbitri proprie dicti, seu Juris ordine servato procedentis, proprio nomine dicitur *Arbitrium*, sive *Laudum*: econtra sententia Arbitratoris solet appellari *Arbitramentum.*

12 Quaeritur II. Quotuplex sit genus Arbitrorum, quaeque inter hos differentia? Resp. 1. Arbitrorum duplex est genus, videlicet Arbitrorum juris, seu necessariorum; et Arbitrorum voluntariorum, seu compromissariorum. Textus est *in l. Societatem.* 77. *ff. Pro socio.* estque communis. Et quidem

13 *Arbitri juris* (qui et *necessarii* appellantur) sunt illi, qui ex necessitate, seu ex praescripto Legis, e Judice vel a partibus constituendi sunt; de quibus in Jure varia exempla habentur; ut c. *Suspicionis.* 39. *de Offic. Delegat.* et c. *De arbitris.* 11. *eod. in* 6. ubi ad causam recusationis Judicis suspecti dijudicandam, jubentur arbitri eligi. Item, si diversi Judices

super revocatione Litterarum Apostolicarum discordent, arbitri a partibus eligi debent, qui de hoc puncto cognoscant, c. *Pastoralis.* 14. *de Rescriptis.* Similiter, si Episcopus cum Clerico subdito controversiam habeat, ea per arbitros utriusque partis consensu electos terminanda est, *can. Si Clericus.* 11. *q.* 1. Tacentur alia hujusmodi exempla, de quibus suo loco.

15 *Arbitri voluntarii*, seu *compromissarii*, econtra dicuntur illi, qui ex libera partium conventione, seu compromisso constituuntur. Unde et *voluntarii* appellantur, quia ex nulla Juris necessitate, sed ex privata duntaxat partium voluntate assumuntur: *Compromissarii* vero, quia ex concordi partium compromisso eliguntur.

16 Resp. II. Inter Arbitros juris seu necessarios, et inter voluntarios sive compromissarios, multiplex est discrimen. Glossa *in c. Suspicionis.* 39. ℣. *Ad quos omnia.* et Abbas *ibid. n.* 7. *ac seqq. de Offic. Delegat.* et communis; idque patet inductione. Siquidem, ut taceatur illa differentia, quae ex definitione utriusque habetur, videlicet, quod illi necessario, seu ex Legis coactione; hi vero ex mera partium conventione, seu libera harum voluntate assumantur.

17. Differunt imprimis: quia a dicto, sive sententia Arbitrorum juris, seu necessariorum potest appellari; ut c. *Ab arbitris.* 11. *de Offic. Delegat. in* 6. juncta Glossa *fin. ibid.* Econtra a dicto Arbitrorum compromissariorum non appellatur, *L.* 1. *C. h. t.* ibi: *Ex sententia arbitri ex compromisso jure perfecto aditi, appellari non potest.* Concordat *can. a Judicibus.* 2. *q.* 6. et Glossa proxime citata, sic concordans jura juribus. Et merito: quia illi necessitate Legis, seu Judicis coacti, tenentur in arbitros compromittere; unde aequum est, ut ab eorum sententia appellare possint, quando in sese gravatos sentiunt. Secus est in Arbitris compromissariis, utpote qui non necessitate, sed mera compromittentium voluntate assumuntur; unde sibi imputet, qui omisso Judice competenti voluit adire Arbitrum, si dein laesus fuit.

18 Deinde differunt: quia Arbitri juris, seu necessarii, habent jurisdictionem, et quandam coercitionem: nam a Lege datur ipsis potestas ad expedienda omnia, quae sunt necessaria ad causam definiendam; ut citare partes, testes compellere, eosque examinare, ac punire, si sint inobedientes, *cit. c. Suspicionis. de Offic. Delegat.* Ubi Glossa ℣. *Ad quos omnia*, horum Arbitrorum jurisdictionem appellat *quasi ordinariam*: quae dictio *quasi* minuit, et indicat, dictam Arbitrorum necessariorum jurisdictionem non esse mere ordinariam, cum hanc ipsi non habeant, nisi in certo casu: nec mere delegatam, quia Princeps eos non elegit, sed consensus partium Jure sic voluntas: ac proinde esse quasi mixtam ex utraque. Quamvis magis ipsorum jurisdictio videatur accedere ad delegatam, quam ad ordinariam, *arg. cit. c. Suspicionis. de Offic. Delegat.* et c. *Ab arbitris. eod. in* 6. utpote quae duo Capitula tractant de istis Arbitris juris, et tamen sunt collata sub *Tit. de Officio Delegati*, et non sub *Tit. de Officio Ordinarii*: valet enim argumentum a situatione Rubricae, ut dictum *in Prooemio*, §. 6. *n.* 103. *et seqq.* Abbas *in cap. ult. nu.* 21. *et* 22. *de Sentent. et re judicat.* citans Jo. Andream.

19 Econtra Arbitri voluntarii, seu compromissarii, nullam habent jurisdictionem, neque coercitionem, sed tantum cognitionem, seu notionem quandam, *l. Ait Praetor. ff. de Re judicat.* ac notat Abbas *in c. Cum dilectus. n.* 3. *h. t.* Hi enim totam potestatem a partibus compromittentibus accipiunt: privati autem non possunt conferre jurisdictionem, *l. Privatorum. C. de Jurisdiction. omn. judic.* Unde Arbitri compromissarii non possunt testes compellere ad comparendum, nec eos delinquentes punire, neque partibus coram se litigantibus imperare, aut earum contumaciam punire, nisi quatenus ipsae per compromissum sponte se obligarunt. Glossa *in d. c. Cum dilectus.* ℣. *Nisi de his. h. t.*

Tertio differunt: quia Arbitri juris compelli possunt ad suscipiendum hoc munus, etiam in virtute obedientiae, c. *Cum speciali.* 61. *de Appellat.* ac notat Glossa *in c. Suspicionis.* ℣. *Ad quos omnia de Offic. Delegat.* Sed Arbitri compromissarii non possunt compelli ad acceptandum munus istud, *l. Labeo.* 3. §. *Tametsi. ff. h. t.* ubi expresse dicitur, quod ab initio nemo cogitur arbitrium suscipere (*quoniam haec res libera et absoluta est, et extra necessitatem jurisdictionis posita*) quamvis post susceptum compromissum cogatur quis illud explicare. Ratio diversitatis est: quia priores assumuntur ex necessitate Legis, habentque jurisdictionem: non sic posteriores. Tacentur aliae differentiae, de quibus Glossa *in cit. Cum dilectus.* ℣. *Nisi de his eod.* et alii. 20

Quaeritur III. An, et in quibus Arbiter differat a Judice? Resp. I. Quamvis Arbiter, praesertim necessarius, non multum differat a Judice, proprie tamen non est Judex, nec ordinarius, nec delegatus, sed ad similitudinem Delegati. Ita Glossa *in c. Suspicionis.* ℣. *Ad quos omnia. de Offic. Delegat.* dicens, quod jurisdictio Arbitrorum juris sit *quasi ordinaria*: sicque indicat, quod non sit mere ordinaria; nam dictio, *Quasi*, minuit. Abbas *in d. c. Suspicionis. nu.* 9. Card. Tuschus *Litt. A. Concl.* 457. *n.* 7. post Bald. *Consil.* 90. *lib.* 1. et concordant dicta superius *num.* 18. 21

Caeterum, quod Arbiter non multum differat a Judice, probatur ex eo: quia arbitria sunt redacta ad formam judiciorum, *L.* 1. *ff. h. t.* et consequenter inter Arbitrum et Judicem nec est identitas, nec magna differentia. Accedit, quod Arbiter juris, seu necessarius, ad instar Judicis, habeat jurisdictionem, et coercitionem quandam, *cit. c. Suspicionis*, juncta Glossa *ibid.* ℣. *Ad quos omnia.* Possitque ab eo appellari, non minus, ac a Judice, *c. Ab arbitris. de Offic. Delegat. in* 6. Quin imo, quod arbitria et judicia sint similia in omnibus, in quibus dissimilitudo non reperitur expressa, notat Speculator *tit. de Arbitris.* §. *Differt. n.* 15. 22

Resp. II. Quamvis arbitria sint redacta ad formam, seu similitudinem judiciorum, *cit. L.* 1. *ff. h. t.* id tamen non procedit quoad omnia, sed solum tunc, ubi aliud non reperitur specialiter expressum. Ita Glossa *in cit. L.* 1. *ff.* et Abbas in c. *Cum dilectus. n.* 2. *et seqq. h. t.* et alii passim, id probantes ex pluribus differentiis, quae dantur inter Judicem, et Arbitrum; sicque ulterius probant, hunc proprie non esse judicem ordinarium, ac delegatum. 23

Primo siquidem Arbiter compromissarius non habet jurisdictionem, sed quandam notionem duntaxat, *l. Ait Praetor. ff. de Re judicat. et l. Privatorum. C. de Jurisdict. omn. judic.* et qua dictum supra *n.* 19. Et licet Arbiter juris, seu necessarius, quandam habeat jurisdictionem, ut proxime dictum: nihilo minus hanc non habet nisi in certo articulo, super quo eligitur. Secus est in Judice, prout aliunde liquet. 24

II. Judex potest sententiam suam executioni mandare, *c. Quaerenti.* 26. *de Offic. Delegat.* cum similibus. Econtra arbiter suum arbitrium, sive Laudum, exequi non potest; sed pro executione ejus recurrendum est ad Judicem ordinarium ipsius Rei, *l. Cum antea. C. h. t.* et firmat Baldus *ibid.* et Abbas in c. *Per tuas. n.* 1. *h. t.* Speculator *loc. cit. n.* 3. Gailus *lib.* 1. *Practic. Observat.* 1. *n.* 6. citans alios. 25

III. Arbiter compromissarius (secus in necessario, seu Arbitrio juris, *cit. c. Suspicionis. de Offic. Delegat.*) non potest punire contumaces, nec testes cogere, eo quod jurisdictionem non habeat: nisi in compromisso hoc actum fuerit. Glos. *in c. Cum dilectus.* ℣. *Nisi de his.* et Abbas *ib. n.* 1. *h. t.* Judex econtra potest utrumque. 26

27 IV. Judex potest dari invitus, *l. Munerum.* 18. §. *Judicandi. ff. de Minorib.* cum concordantiis ibidem per Glossam adductis. Non sic Arbiter compromissarius: quia nemo invitus cogitur arbitrium suscipere, licet illud semel susceptum cogatur explicare, *l. Labeo.* 3. §. *Tametsi. ff. h. t.*

28 V. Judicium redditur etiam in invitum, *l. Inter stipulantem.* §. *Si Stichum. ff. de Verbor. obligat.* Secus dicendum est de arbitrio, *arg. cit. c. Labeo,* §. *Tametsi. ff h. t.* Nam, sicut nemo cogitur esse Arbiter compromissarius, ita et hunc non tenetur admittere invitus.

29 VI. Reconventio non habet locum coram Arbitro, utpote qui non potest judicare, nisi de his tantum, super quibus in ipsum extitit compromissum: bene tamen coram Judice locum habet reconventio. Textus, et DD. *in c. Cum dilectus.* 6. *h. t.*

30 VII. Laudum arbitri non infamat condemnatum: quia non per omnia, sententia est, *l. Quid ergo.* §. *Ex promisso. ff. De iis qui notantur infamia*: juncta *ibid.* ỽ. *Non infamat.* Sententia vero Judicis super delicto famoso lata infamet, *L.* 1. *et seqq. ff. eod.* cum similibus.

31 VIII. A sententia Judicis concessum est appellare, *tot. Tit. de Appellat.* non item a sententia, seu Laudo Arbitri compromissarii, utpote mera voluntate propria a partibus electi; estque dictum supra *nu.* 17. Tacentur aliae complures differentiae, de quibus Speculator *in cit. tit. de Arbitris.* §. *Differt*, et alii passim.

§. II.

De illis, qui compromittere in Arbitros, vel Arbitri esse possunt.

SUMMARIUM.

32 *Generatim loquendo possunt compromittere in arbitros, qui habent liberam rerum administrationem: alias secus.*

33 et 34. *Idque declaratur exemplis.*

35 *Quando tamen compromissum celebratur in forma alienationem inducente,*

36 *In specie compromittere in arbitros nequit Pupillus, Minor habens Tutorem, servus.*

37 *Quid de Religioso, et Clerico?*

38 *Arbitri esse possunt omnes, qui non reperiuntur prohibiti.*

Edictum de arbitris est prohibitorium. Ibid.

39 *Arbiter esse nequit Furiosus, Mutus, Surdus, Pupillus, Minor viginti annis.*

40 *Quid de Religioso?*

41 *Foemina non potest esse Arbitrix.*

42 *Exceptis certis casibus.*

43 *Bene tamen Arbitratrix.*

44 *Laicus in causa spirituali, an possit esse arbiter?*

45 *Et quid de causis civilibus Clericorum?*

46 *Differentia inter prorogationem jurisdictionis Laici in Clericum, et inter compromissum hujus in ipsum.*

47 *In Judicem potest compromitti tanquam in arbitrum.*

48 *Solvitur notabilis instantia ex* l. Sed etsi. ff. h. t.

49 *Potest compromitti in unum, duos, vel plures arbitros.*

50 *Consultius tamen est, ut impari numero assumantur.*

51 *Et tunc statur sententiae majoris partis concordantis.*

52 et 53. *Quid, si ipsi omnes discordent in taxanda aliqua quantitate?*

54 *An valeat compromissum, taliter in duos factum, ut, si ipsi discordent, adjungant sibi tertium?*

55 *Saltem, quando postea concordant in adjungendo illo tertio?*

56 57 et 58. *Ponuntur, ac explicantur Jura in contrarium militantia.*

Arbiter, an possit vices suas alteri delegare? n. 57.

Quaeritur I. Qui possint compromittere in Arbitros? Resp. I. Generatim loquendo, illi possunt compromittere in Arbitros, qui habent liberam rerum administrationem: qui autem alienare, seu libere de re disponere nequeunt, nec circa eam compromittere in arbitros possunt, quando celebratur compromissum in forma, quae alienationem inducat. Ita desumitur ex c. *Cum tempore*, ubi Abbas *num.* 3. et Barbosa *in Collectan. n.* 2. *h. t.* Pirhing *h. t. n.* 10. et alii. Nam hoc ipso, quod ex tali compromisso possit sequi alienatio, sicut haec supponitur esse prohibita et invalida, ita et illud; juxta Reg. 84. Juris in 6. *Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.* 32

Sic *in cit.* c. *Cum tempore. h. t.* habetur, quod Abbas cum Conventu possit quidem compromittere in arbitrum circa ea, de quibus disponere possunt: non tamen circa illa, quae concernunt libertatem, seu exemptionem ipsius Monasterii; cum huic, etsi sponte velint, de jure nequeant sine licentia Summi Pontificis renunciare. 33

Similiter *in l. Non solum. C. de Praediis Minor.* sicut non possunt per venditionem praedia pupillorum alienari, ita nec super eis potest transigi. Atqui compromissum aequiparatur transactioni, c. *Per tuas.* 9. *h. t.* ibi: *Compromittere posset, vel transigere super eo*; ergo. 34

Additur notanter num. 32. *Quando compromissum celebratur in forma, quae alienationem inducat.* Nam secus dicendum, si alienatio rei prohibitae inde non inducatur, sed pars succumbens solummodo teneatur solvere pecuniam alteri parti: quia valet tale compromissum (dummodo aliud non obstet) licet res ipsa alienari non posset. Abbas *in cit.* c. *Cum tempore. n.* 3. *h. t.* 35

Resp. II. In specie loquendo, compromittere nequit Pupillus sine Tutoris auctoritate, nisi fidejusserit, a quo poena peti possit, *l. Si pupillus.* 40. *ff. h. t.* Idem dicendum de Minore habente Curatorem *l. Labeo*, juncta Glossa, ỽ. *Commissae. ff. h. t.* Tertio, compromissum a Servo factum non tenet, *l. Non distinguemus*, §. *Si servus. ff. eod.* Neque Procurator potest compromittere sine speciali mandato Domini, c. *Per tuas.* et Abbas *ibid. n.* 2. *h. t.* 36

Insuper Religiosus nequit compromittere in arbitrum absque licentia sui Superioris, quamvis habeat administrationem. Hostiensis *in Summa. h. t. n.* 7. Ubi inter alia hoc ipsum docet de Clerico quoad perpetuum praejudicium faciendum Ecclesiae, cui praeest; licet quoad modicum damnum, ut puta de fructibus, seu in quantum donare posset, sicut et quoad bona sua patrimonialia indistincte, teneat ejus compromissum. Tenentur alii, de quibus idem Hostiensis *n.* 6. *et* 7. Pirhing *h. t. n.* 11. 37

Quaeritur II. Qui possint, vel non possint esse Arbitri? Resp. I. Generatim loquendo omnes possunt esse Arbitri, qui non reperiuntur specialiter prohibiti. Desumitur hoc *ex l. Labeo.* 3. §. *fin. et seqq. ff. h. t.* Ubi subjungitur, quod possint in Arbitros assumi cujuscunque Dignitatis personae. Item filiusfamilias. *l. Sed et. et l. Quin etiam. ff. eod.* Et tam Ingenuus, quam Libertinus, sive integrae famae sit, sive infamis: non tamen Servus, *l. Paedius.* 7. *ff. eod.* Concordat textus *in can. Infames.* §. *Cognitores.* 7. *quaest.* 3. Nam Edictum de arbitris est prohibitorium, certarum videlicet personarum; sicut et Edictum de judicibus, *l. Cum praetor.* 12. *ff. de Judiciis*, eo quod arbitria ad similitudinem judiciorum sint redacta, *L.* 1. *ff. h. t.* Unde quicunque non prohibetur expresse, per consequentiam admittitur, *cit. l. Cum praetor.* et c. *Cum apud.* 23. juncta Glossa, ỽ. *Prohibitorium. de Sponsalib.* 38

39 Resp. II. Loquendo magis in specie, Furiosus, Mutus aut Surdus, sicut et Pupillus, non potest esse Arbiter compromissarius, *l. Sed etsi.* 9. *ff. h. t.* Idemque dicendum de minore viginti annis, *l. Cum lege.* 46. *ff. eod.* Nisi forsan talis sit, qui de jure communi, aut consuetudine habeat jurisdictionem, seu potestatem judicandi: quia tunc valide poterit in ipsum compromitti. Glossa *in d. l. Sed etsi.* citans Bartolum; et habetur simile *in c. Dilecti.* 4. *h. t.* Porro in majorem viginti annis potest quidem compromitti: si tamen is sit minor viginti annis, et temere compromissum acceptando, seu arbitrium pronunciando laesus fuerit, restituitur in integrum, *cit. l. Cum lege.* §. *fin. ff. h. t.*

40 Resp. III. Religiosus privatus nequit esse Arbiter compromissarius, nisi id esposcat sui Monasterii utilitas, et Praelati consensus accedat. Ita Durandus *tit. de Arbitris.* §. *Sequitur. n.* 29. *et* 30. Engel *h. t. n.* 6. Sannig *eod. cap.* 2. *n.* 3. et alii. Desumitur hoc *ex can. De praesentium.* et *can. Monachi.* 16. *q.* 1. estque in simili jam dictum supra *Tit.* 38. *De Procuratoribus.* §. 2. *num.* 48.

41 Resp. IV. Foeminae non possunt esse arbitri, seu arbitrices. Textus, et DD. *in L. ult. C. h. t.* ubi istud intelligitur de quibusvis mulieribus, licet summae atque optimae opinionis constitutae sint. Ipsae enim ab omnibus civilibus, et publicis officiis remotae sunt, *l. Foeminae.* 2. *ff. de Regul. Juris.* Et cum arbitria sint redacta ad instar judiciorum, sicut mulier non potest judicare, ita nec arbitrari.

42 Intellige, nisi Mulier sit talis, quae in majori dignitate constituta habet potestatem judicandi, *c. Vereor.* 8. *q.* 1. *et c. Dilecti.* 4. et Abbas *ibid. n.* 1. *h. t.* Vel nisi terrae consuetudo, utpote derogans Juri communi, aliud teneat, *d. c. Dilecti h. t.* Durandus *cit. tit. de Arbitris.* §. *Potest. n.* 1. Engel *h. t. n.* 6. et alii.

43 Insuper Conclusio est intelligenda de arbitrio proprie dicto; secus est in arbitramento. Quia compromissum in mulierem, tanquam in arbitratricem, seu amicabilem compositricem, bene potest mulier acceptare, sicque partes pro bono et aequo componere. Casus est *in c. Quintavallis.* 23. *de Jurejurand.* et notat Abbas *in cit. c. Dilecti. n.* 2. *h. t.* Durandus, *ubi supra*, et alii. Siquidem coram arbitratore non est judicium, sed proceditur extrajudicialiter; ac proinde hic cessat ratio in Conclusione allata.

44 Quaeritur III. Utrum Laicus in causa spirituali, et Judex respectu causae coram eo agitatae, possit esse Arbiter? Resp. I. In causa spirituali nequit Laicus esse arbiter principaliter, *c. Contingit.* 8. *h. t.* et DD. *ibid.* Nisi accedente auctoritate, seu jussu Papae solius; ut limitat Glossa *in c. Decernimus.* ✠. *Non praesumant. de Judiciis.* et Abbas *in cit. c. Contingat. n.* 1. *et* 3. *h. t.* Potest tamen accedente auctoritate Judicis Ecclesiastici Laicus conjunctim cum Clerico assumi ad arbitrandum de jure spirituali; valetque Laudum ab ipsis prolatum. Textus est *in c. Per tuas.* 9. et tradit Barbosa *ibid. n.* 3. *h. t.* Covarruvias *cap.* 34. *Practicar. Quaestion. n.* 1. et alii ab his copiose citati.

45 Dicitur notanter, *in causa spirituali.* Nam, quod in causis civilibus Clericorum, seu super rebus temporalibus ipsorum, possit compromitti in Laicos etiam a Clericis; notat Vallensis *h. t.* §. 3. *n.* 3. id probans *ex c. Dilecti.* 4. *h. t.* Ubi Abbas *n.* 8. post Hostiensem, et Jo. Andream, addit, istud fieri posse etiam sine auctoritate Superioris Ecclesiastici; ut colligitur *ex c. Contingit.* 8. argumento a sensu contrario desumpto, et *ex c. Exposita.* 11. *h. t.*

46 Nec obstat, quod Clericus non possit prorogare jurisdictionem Laici in se, *c. Significasti.* 18. *de Foro competent.* Resp. enim, disparitatem esse: quia in prorogatione Clericus subjiceret se jurisdictioni Laici; quod praejudicat privilegio Clericali, ac ne quidem auctoritate Episcopi fieri potest, per textum, et DD. *in cit. c. Significasti.* Secus fit in compromisso in Laicum ut arbitrum: quia Arbiter non habet jurisdictionem, sed notionem quandam, *l. Ait praetor. ff. de Re judicat.* ac proinde Clericus compromittens in arbitrum, non se subjicit jurisdictioni Laici contra privilegium Fori Ecclesiastici.

47 Resp. II. Potest in Judicem compromitti tanquam in arbitrum, etiam respectu causae coram ipso agitatae; dummodo id fiat a partibus sponte, et non jubente eodem Judice. Ita Glossa *in c. Cum tempore.* ✠. *Magdeburgens.* et Abbas *ibid. n.* 5. *h. t.* id colligentes ex casu dicti Capituli. Vallensis *h. t.* §. 3. *n.* 4. Sannig *eod. cap.* 2. *nu.* 2. et plures alii; quamvis nonnulli oppositum teneant, saltem loquendo de Jure Civili. Conclusio haec, quae procedit tam de Judice ordinario, quam delegato, desumitur *ex c. Causam quae.* 8. *de Elect. et cit. c. Cum tempore. h. t.* et adhuc clarius *ex c. Cum olim.* 7. *h. t. et c. Litteras.* 14. *de Praesumptionib.* ubi tales casus referuntur, sicque Conclusionem, saltem spectato Jure Canonico, reddunt propemodum indubitatam, quam etiam tuetur Pirhing *lib.* 1. *tit.* 43. §. 2. *n.* 13.

48 Dices. In *l. Sed etsi.* 9. §. 2. *ff. h. t.* dicitur: *Si quis judex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua judex est, inve se compromitti debere, prohibetur Lege Julia etc.* Resp. Istud esse quidem praecipuum fundamentum eorum, qui vel absolute docent, non posse in Judicem compromitti ut in arbitrum, sed solum ut in arbitratorem; ut Glossa *in d. l. Sed etsi.* ✠. *Inve se ff. h. t.* vel saltem volunt, aliud quoad propositum esse de Jure Canonico, et aliud de Jure Civili. Illinc nihilo minus solummodo haberi, quod Judex non possit jubere partibus, ut in se compromittant; prout etiam limitat altera pars nostrae Conclusionis: non autem, quin partes sponte possint ejus arbitrio sese submittere, atque Judex illud in se recipere et exequi. Quia enim clarum est, spectato Jure Canonico posse a partibus sponte compromitti in Judicem ut in arbitrum, forte pro faciliori celeriorique expeditione causae: hinc in citato textu ly, *inve se*, intelligendum est, non disjunctive, sed copulative; ut hac ratione Jus Civile dubium, declaretur per Jus Canonicum certum, conformiter dictis in Prooemio §. 13. *nu.* 225. *et seqq.* Nam, quod in Jure saepius copulativa resolvatur in disjunctivam, et disjunctiva in copulativam, textus est *in l. Saepe. ff. de Verb. signif.* et *l. Cum quidam. C. eod.* Abbas *in cit. c. Cum tempore. n.* 5. *et* 6. *h. t.*

49 Quaeritur IV. In quot Arbitros compromitti possit, et debeat? Resp. I. Etsi rite compromittatur in unum, vel plures, pari vel impari numero; Nihilo minus consultius est, ut impari numero assumantur, eisque discordantibus stetur arbitrio plurium. Ita Glossa *in cap.* 1. ✠. *Unus* et Abbas *ibid. n.* 2. *h. t.* Vallensis §. 4. *n.* 1. et communis. Et quidem prima pars patet *ex cap.* 2. *et c. Innotuit.* 12. *h. t.* et *l. Item si unus* §. *Si in duos. ff. eod.* ubi aperte legitur, posse in duos arbitros compromitti, et olim ita compromissum fuisse.

50 Altera pars constat *ex d. cap.* 1. *h. t.* ubi non quidem praecipiendo, sed consulendo dicitur, quod in arbitrum *aut unus eligatur, aut tres.* Quamquam hoc solum ponatur exemplificandi causa numerum disparem, et nihil impediat, si quinque aut plures assumantur arbitri. Idea autem hi eliguntur in dispari numero, quia homines sunt faciles ad dissentiendum; sicque ipsis in pari numero electis, et discordantibus saepe contingeret, nihil ab ipsis concludi: secus, ubi eliguntur in impari numero. Siquidem

51 Resp. II. Quando plures Arbitri in impari numero, v. g. tres eliguntur, statur sententiae majoris partis concordantis, *text. clar. cap.* 1. *h. t. et eod. in* 6. In quo posteriori loco proin infertur, quod si ex tribus arbitris duo condemnent Titium in decem,

et unus in quinque, debeat sententia praevalere duorum, qui eum condemnant in decem.

52 Quod si ipsi omnes inter se discordent in taxanda aliqua quantitate pecuniaria (ut si unus Reum condemnet, aut rem aestimet quindecim, alter decem, tertius quinque) obtinebit minima quantitas pronunciata. Textus est *in cit. cap. 1. h. t. in 6.* addita ea ratione: quia in minima parte omnes existunt concordes; plus enim semper in se continet, quod minus est, juxta *Reg. 35. Juris in* 6. cum concordantiis.

53 Nec obstat, quod ille, qui condemnat, v. g. in quindecim, expresse protestetur, quod nolit consentire in minorem summam, v. g. in quinque. Adhuc enim tenet sententia in quinque: nam protestatio impossibilis, seu contraria actui nihil operatur, *arg. l. Cum in plures. §. Locator. ff. Locati*, Barbosa *Axiomat.* 194 *n.* 1.

54 Resp. III. Nihilo minus, quando in duos taliter fuit compromissum, ut si ipsi ad invicem discordent, tertium aliquem incertum, seu primum ab ipsis nominandum, sibi adjungant, tale compromissum, et secutum inde Laudum non valet: secus, si ipsis tribuatur potestas associandi sibi tertium certum, puta Sempronium. Textus est *in c. Innotuit.* 12. *h. t.* juncta Glossa *fin.* et Abbate *ibid. n.* 8. et DD. communiter. Idem jam antehac Legali provisione fuerat statutum *in l. Item si unus. §. Si in duos. ff. h. t.* Accedit ratio hic allegata: quia arbitri illi semel discordantes possent etiam discordare in assumendo tertio (nisi hic jam antea esset determinatus, v. g. Sempronius) adeoque, ne lites diutius protraherentur, ac discordiae ex discordiis nascerentur, sicque negotium indecisum maneret, Lex voluit, statim a principio tale compromissum viribus carere.

55 Nec obstat, quod duo arbitri illi, quibus in casu discordiae data est potestas sibi associandi tertium incertum, postmodum conveniant in assumptione tertii, sicque videatur cessare dicta ratio discordiae. Non obstat, inquam: quia *in cit. c. Innotuit. h. t.* duo Arbitri, habentes potestatem associandi sibi tertium incertum, concorditer istum elegerunt; et tamen compromissum, ac Laudum inde secutum pronunciatur invalidum. Lex enim ideo voluit, a principio non valere tale compromissum, quia *et in assumendo* tertio incerto *possunt dissentire*, sicque dicta absurda evenire: atqui haec ratio aeque militat, sive postea consentiant, sive dissentiant; semper enim verum est dicere, quod potuerint dissentire. Quia igitur, quod ab initio non tenet, postea non convalescit, *l. Quod in initio. ff. de Reg. Jur.* cum similibus: tale compromissum, a principio jam invalidum, Jure sic disponente ob allatam rationem, postea non potest convalescere, quantumvis duo illi Arbitri consentiant in associando tertio incerto. Glossa *fin. in cit. c. Innotuit.* et Abbas *ibid. n. 8. h. t.* ubi addit, contrariam opinionem Glossae in *d. l. Item si unus. ff. h. t.* et paucorum aliorum, indubitanter non esse veram. Bartolus *in d. §. Si in duos.* Speculator *tit. de Arbitris. §. fin. n.* 20. *v. Sed pone in eligendo*, et alii.

56 Dices. *In c. Cum a nobis.* 13. *h. t.* dicitur, quod valeat compromissum factum in unum, aut plures, ut ipsi vel per se causam diffiniant, vel per alios, quos ipsi elegerint; ergo etiam arbiter incertus potest assumi. Confirmatur hoc ipsum *ex cit. l. Item si unus. §. Principaliter. ff. h. t.* ubi sic statuitur: *Usitatum est, etiam in duos compromitti: et debet Praetor cogere arbitros, si non consentiant, tertiam personam certam, eligere cujus auctoritati pareatur*: ergo. Resp. In concordandis hisce juribus satis variare Doctores; uti videre est apud Glossam locis citatis, diversas solutiones afferentem.

57 Caeteris tamen dimissis melior videtur responsio posterior Glossae *in d. c. Cum a nobis.* et Abbatis *ibid.* n. 1. ideo valere compromissum ibi factum: quia ex eo non poterat sequi dissensio illa, ob quam Jura invalidant compromissum in personam incertam factum. Hic enim compromittebatur in arbitrum, ut vel per se, vel per alium a se eligendum, diffiniat; quidquid autem horum fiat, discordia nulla potest sequi; cum nec arbiter a se, nec ab ipso electus possit a se discordare: sicque generaliter cessante causa dissentionis, ac periculi litium differendarum, de qua in contrariis Juribus, merito tale compromissum approbatur. Et licet Arbiter non possit regulariter vices suas alteri delegare, *l. Non distinguemus. §. Quaesitum. ff. h. t.* id tamen limitandum est, sicut et limitatur ibidem, *nisi ad hoc compromissum sit*, atque per compromittentes talis potestas concorditer ipsi concessa fuerit.

Ad textum allegatum *ex l. Item si unus. §. Principaliter. ff. eod.* respondetur, dictum arbitrium a principio fuisse validum, eo quod simpliciter in duos compromissum fuerit, quod licet: unde non mirum, quod ex post facto etiam teneat compromissum, quamvis per Judicem cogatur eligi tertius, ut aliorum duorum arbitrorum dissentio tollatur. Secus est in prioribus contrariis Juribus: ibi enim non simpliciter compromittitur in duos, sed sub conditione, ut si dissenserint, eligant tertium incertum. Nam hac ratione compromittentes in totum recesserunt a Judicis auctoritate, seque exposuerunt periculo novae dissensionis, ob quam, et emergentia inde incommoda, ejusmodi compromissum jam ab initio suo per Jura fuit cassatum. 58

§. III.

De potestate Arbitrorum, causisque super quibus in eos compromitti potest.

SUMMARIUM.

59. *Tanta est potestas Arbitrorum, quanta ipsis in compromisso est attributa.*
60. *Coram Arbitrio compromissario non valet reconventio.*
61. *An ista locum habeat coram Arbitro juris? Et n. praec.*
62. *Arbiter per se ipsum debet dicere sententiam.*
63. *Et juxta formam in compromisso praescriptam.*
64. *Arbiter potest pronunciare de iis, quae sunt connexa cum causa principali. Et num. seqq.*
65. *Sic potest statuere diem solutioni faciendae, et cognoscere incidenter de causa restitutionis in integrum.*
66. *Ac pronunciare super qualitate rerum in compromisso expressarum.*
67. *Item pronunciare de fructibus perceptis ex re, de qua compromissum est.*
68. *Et condemnare contumacem ad solvendas alteri parti expensas.*
69. *De omnibus causis, quae expresse non prohibentur, potest compromitti in Arbitros.*
70. *Non vero de illis, quae ob gravitatem exigunt majores Judices. Unde*
71. *Nequit compromitti in arbitros, de causa restitutionis in integrum.*
72. *Nec de causa matrimoniali.*
73. *Nec de causa liberali:*
74. *Saltem stricte sumpta: secus, ubi agitur de subjectione unius Ecclesiae ad aliam.*
75. *Neque de causa criminali.*
76. *Sicut nec de causis Papae specialiter reservatis.*
77. *Neque de causis Beneficialibus.*
78. *Exempti non possunt compromittere in praejudicium exemptionis.*
79. *Super causis liquidis, ac re judicata, non potest compromitti in arbitros.*

80 *Explicatur* c. Exposita. h. t.
81 *Quid, si renuncietur rei judicatae?*

59 Quaeritur I. Qualis sit potestas Arbitrorum? Resp. I. Tanta est potestas Arbitrorum, quanta ipsis a partibus, vel Judice, in compromisso attributa fuit; adeo, ut fines compromissi excedere non possint Textus est *in l. Non distinguemus.* §. *De officio. ff. h. t.* ubi proin Bartolus *in Summario*, inquit, *Arbiter nihil potest ultra id, quod est sibi in compromisso concessum.* Concordat textus *in* c. *Cum dilectus.* 6. *h. t.*

60 Sic coram Arbitro compromissario non potest fieri reconventio: quia videlicet nihil potest ultra id, quod sibi in compromisso concessum est, *cit. c. Cum dilectus. h. t.* Ubi Abbas *n.* 7. post Speculatorem *tit. de Recusatione.§.fin.n.*22. hoc ipsum intelligit de Arbitris juris, seu necessariis, quando isti assumuntur soper certo duntaxat articulo, v. g. an Judex sit suspectus; *ut* c.*Suspicionis.*39.*deOffic.Delegat.* Alioquin enim, si coram his locum haberet reconventio, articulus ille plus aequo prolongaretur, contra c. *Legitima.* 2. *de Appellat. in* 6.

61 Quod si vero Arbitri juris sint electi ad totam causam (ut fit, quando Episcopus contra Clericum subditum vult movere litem, *can. Si Clericus.* 11. *q.* 1.) tunc bene locum habet reconventio coram eis: quia tales Arbitri aliguntur ad totam causam, sicut Legati; simulque habent jurisdictionem ad instar Judicis delegati, juxta dicta superius §. 1. *nu.* 21. *et* 22. atque amplius declarat Abbas *cit.c.Cum dilectus.n.*7. *h. t.* et sequitur Pirhing *eod. n.* 51.

62 Deinde Arbiter debet per *se* ipsum dicere sententiam, per quam lis finiatur; nec potest per alium dicendam delegare, nisi hoc sibi specialiter fuerit commissum, *d. l.Non distinguemus.§. Quaesitum*, et Bartolus *in Summario ibid. ff. h. t.* Glossa *in cit. c. Cum dilectus. h. t.* Censetur enim compromissum esse factum in hanc certam personam ex speciali confidentia erga ipsam; et alioquin, si possent arbitria transferri in alios, contingeret quandoque hoc fieri in inimicos compromittentium.

63 Rursus Arbiter cogitur dicere sententiam, juxta formam sibi in compromisso praescriptam: alioquin non valet, nec videtur dicta sententia, si forma compromissi non sit servata, *l. Quid tamen.* §.1. *ff.h.t.* et ibi Bartolus *in Summario.* Exemplum hujus affertur inferius §. 5. *n.* 102. idemque dicendum de similibus.

64 Resp. II. Potest nihilo minus Arbiter cognoscere, ac pronunciare de illis, quae sunt necessario connexa, seu cohaerentia cum causa principali, ita ut haec sine illis commode expediri non possit, quamvis in compromisso specialiter non sint expressa. Ita Glossa *fin. in d. c. Cum dilectus,* 5. et Abbas *ibid. n.* 10. *h. t.* cum communi. Idque desumitur *ex c. Praeterea.* 5. *et* c. *Prudentiam.* 21. §. *Sexta de Offic.Delegat.* ubi commissa causa principali, etiam accessorium committi videtur, licet speciatim non sit expressum.

65 Idem declaratur inductione. Sic quippe Arbiter electus potest statuere diem solutioni faciendae, *l. Quid tamen.* §.*Si arbiter.et l.Si cum dies.* §.*fin. et l. Celsus. ff. h. t.* Deinde, quamvis Arbiter non possit cognoscere de principaliter de causa restitutionis in integrum, potest tamen de hac cognoscere incidenter, sive quando ea incidit in negotio, super quo compromissum fuit, *c.Causa.*9.*De in integr.restitut.*

66 Rursus, quando dubium oritur de qualitate rerum in compromisso expressarum, potest Arbiter de ista qualitate cognoscere, et pronunciare, an veniat in compromisso: alioquin enim non posset commode decidi causa principalis, cum cognitio dictae qualitatis sit praeparatorium aliquod ad diffinitionem ipsius causae compromissae. Abbas *cit. n.* 10.

Insuper potest Arbiter pronunciare super fructi- 67
bus receptis ex re, de qua compromissum extitit: veniunt enim accessorie ad causam principaliter commissam, ipsique cohaerent. Glossa *in d. l. Non distinguemus.*§.*DeOfficio.*℣. *Cautum est. ff. h. t.* istud inter alia probans ex *l. Ad rem mobilem.* et *l. Ad legatum. ff. de Procuratorib.* Pirhing *h. t. n.* 49.

Et quamvis Arbiter compromissarius (secus in ne- 68
cessario) non possit punire contumaciam litigatoris, nec testes cogere, nisi in compromisso istud specialiter cautum fuerit; ut dictum supra §. 1. *n.* 19. Potest tamen condemnare contumacem ad solvendas expensas, quas ob suam contumaciam pars altera fecit: hoc enim spectat ad interesse partis alterius comparentis. Abbas *in cit.* c. *Cum dilectus. n.* 10. *h. t.* id probans *ex d. l. Non distinguemus.* §. *Item non est cogendus. ff. eod.* Tacentur similia plura.

Quaeritur II. De quibus causis possit compromitti 69
in Arbitros? Resp. I. Regula est, quod de omnibus causis, quae exprese non prohibentur, possit in Arbitros compromitti. Ita Speculator *h. t.* §. *Restat. n.* 4. Hostiensis *inSumma.h t.n.*5. Pirhing *eod. n.* 25. Nam, ut jam supra *nu.* 38. dictum est, Edictum de Arbitris est prohibitorium, certarum videlicet causarum, in quas compromitti nequit; et quarum plures enumerantur *in l. Non distinguemus.* §. *Julianus. et* §. *De liberali. ff. h. t.*

Resp. II. Causae illae, quae ob sui gravitatem, ac 70
praejudicii periculum majores Judices exigunt, compromitti in Arbitros non possunt. Ita desumitur *ex* c. *Causa.*9.*De inintegrum restit.* ubi quatuor causae illico enumerandae, specificantur, hoc addito, quod in ipsis, *cum majores Judices exigant, arbiter nequit assumi.*

Sic imprimis nequit assumi Arbiter in causa resti- 71
tutionis in integrum, nisi coram ipso mota sit incidenter. Haec enim solummodo coram Judicibus ordinariis administrationem habentibus, vel eorum Delegatis tractari, et finiri potest; ac proinde non ab Arbitris (cum hi jurisdictionem non habeant, sed notionem duntaxat) nisi coram eis mota sit incidenter. Textus est *in cit. c. Causa. De in integrum restitut.* ac notat Abbas *ibid. n.* 4. et communis.

Deinde non potest assumi Arbiter in causa matri- 72
moniali; sive, quando agitur de matrimonio carnali contra ejus vinculum, *cit.* c. *Causa.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *In matrimoniali.* Sicut nec super ea potest fieri transactio, *cap.ult.deTransaction.* estque dictum supra *cit. Tit.*37.*deTransactionibus.*§.3.*n.*19.*et seqq.* Etenim causae matrimoniales, propter conjugii Sacramentum, exigunt discretos et majores Judices: unde spectato Jure communi solus Episcopus de ipsis cognoscit; ut *c. Accedentibus.* 12. *de Excessib.Praelat.* ac novissime decrevit Concilium Tridentinum. *Sess.* 24. *cap.* 20. *de Reformat.*

Tertio Arbiter assumi nequit in causa liberali, *cit:* 73
c.*Causa.De in integr.restitut.et l. Non distinguemus.* §. *De liberali. ff. h. t.* In quo posteriori loco hujus ratio redditur, illis verbis: *Quia favor libertatis est, ut majores Judices habere debeat.* Atque hoc procedit, sive de ingenuitate (hoc est, an aliquis sit servus, vel ingenuus) sive de libertinitate quaestio sit, ac etiamsi ex fideicommisso libertas deberi dicatur; prout ibidem textus subjungit.

Caeterum dicta procedunt de causa liberali stri- 74
cte sumpta, sive ubi quaeritur, an aliquis sit servus vel liber, ingenuus, aut libertinus. Secus, ubi agitur solum de subjectione unius Ecclesiae ad aliam: ista enim non est proprie causa liberalis, quia oportet necessario, ut Ecclesia sit alicui subjecta, ne sit acephala, hoc est, sine capite, *can. Nulla. dist:* 93. cum similibus; ac proin in ea solum controvertitur, cui sit subjecta. Et ideo hujusmodi causa non est gravissimi praejudicii, sicuti est causa stricte libe-

ralis: sicque super subjectione Ecclesiae potest fieri compromissum in arbitros; ut *c. Cum olim.* 18. *de Praescript. et c. Cum tempore.* 5.*h.t.* Abbas *in cit. c. Causa.n.*4.*De in integr. restitut.* et alii.

75 Quarto non potest compromitti in Arbitros in causa criminali; ut *in d.c. Caus. et d. l. Non distinguemus.* §. *Julianus.* Quod tamen intellige de causa criminali criminaliter intentata: haec enim requirit majores Judices, ac imperium habentes; quorum publica auctoritate vindicanda sunt condigne crimina, non autem privatorum arbitrio remittenda. Zoesius *h. t. n.* 7. Secus dicendum est de causa criminali civiliter intentata; quia super ista bene potest assumi arbiter; et est casus *in c. Veniens.* 16.*et c. Quintavallis.* 23. *de Jurejurand.* Abbas *cit. n.* 4. Hostiensis, et alii.

76 Quaeritur III. An praeter memoratas quatuor causas dentur aliae, in quibus nequit intervenire Arbiter? Resp. affirmative. Sic quippe in omnibus causis majoribus, et Papae specialiter reservatis, Arbiter intervenire non potest, quantumcunque partes velint, et consentiant; prout recte notat Abbas *in cit. c. Causa. nu.* 4. *De in integr. restitut.* ponderando rationem illius Capituli, et *n.* 70. allatam, videlicet, *Cum majores Judices exigant.* Porro, quae sint causae Summo Pontifici specialiter reservatae, enumerat Glossa *in cap.* 1. ℣. *Pertineant. de Translat. Episc.*

77 Similiter in causis Beneficialibus, seu super Beneficiis Ecclesiasticis conferendis, non valet compromissum in arbitros, nisi accedat auctoritas Superioris, aut in ipsummet Ordinarium veluti in arbitrum compromittatur; ut *c. Ex parte.* 10.*h.t.* Tum, ne vitiosus detur ingressus ad Beneficia, quae non nisi canonica institutione obtineri debent, juxta *Reg.* 1. *Jur. in* 6. Tum quia ad Ordinarium, non vero ad inferiores, pertinet cognoscere de titulo Canonico, et idoneitate Beneficiati. Vallensis *h t.* §. 5. *n.* 2. Engel *eod. n.* 4. Sannig *cap.* 4. *n.* 5. et alii.

78 Insuper Exempti, ac Sedi Apostolicae immediate subjecti, absque ejusdem auctoritate, seu licentia, nequeunt compromittere in praejudicium exemptionis. Ratio est: quia hoc vergeret potius in praejudicium ipsius Romani Pontificis, tollendo jus ejus, quod sibi in Exemptos reservavit, quam ipsorum Exemptorum, *c. Cum tempore.* 5. §. *fin. h. t.*

79 Tandem, ut nonnulli alii casus taceantur, de quibus tractat Speculator *h. t.* §. *Restat,* non potest fieri compromissum in arbitros super causis puris, ac liquidis; ut puta super illis, quae per sententiam legitime latam decisae fuerunt, jamque transierunt in rem judicatam. Glossa *in c. Exposita.* ℣. *Cum parte altera. h. t.* et Innocentius, et Jo. Andreas *ibid. n.*3. Pirhing *eod. n.* 31. Sannig *cap.* 4. *nu.* 7. et alii. Nam transactio, sive compositio, fieri debet de re dubia, et lite incerta, *L.* 1. *ff. de Transactionib.* Atqui compromissum aequiparatur transactioni, *c. Per tuas. h. t.* imo est quaedam transactio Barbosa *c. Exposita. n.*6. post Glossam *ubi supra. h. t.*

80 Nec obstat, quod in *cit. c. Exposita.* 11 *h.t.* legatur, compromissum esse factum in Ducem Venetorum, tanquam arbitrum, post sententiam latam. Resp. enim, dictum compromissum fuisse factum, non super sententia dudum jam lata; sed super quibusdam discordiis, quae postmodum hinc inde videbantur exortae (ut loquitur textus) hoc est, ut mediante illo Duce quidam desisterent ab injuriis, quas faciebant Episcopatibus ibidem nominatis, ut inquit Glossa *loc. cit.* Quin imo, cum Dux excessisset fines compromissi, et contra sententiam olim latam quidpiam pronunciare, eamque immutare ausus fuisset, totum hoc ibidem in irritum revocare.

81 Caeterum id, quod proxime dictum est, videlicet compromissum in arbitros fieri non posse super re judicata, limitari debet, nisi expresse rei judicatae renunciatum fuerit; quilibet enim juri suo renunciare potest, *c. Si diligenti. de Foro competent.* Barbosa *in d. c. Exposita. n.*3. post Surdum *Decis.* 185. *n.* 12. et alios.

§. IV.

De effectibus compromissi in Arbitros, et Laudi per hos pronunciati.

SUMMARIUM.

82 *Compromissum in arbitros vel fit simpliciter, vel cum appositione poenae.*
83 *Quando compromissum simpliciter factum est, et Laudum necdum receptum, aut homologatum, datur ex eo Actio ad interesse.*
84 *Solvitur instantia.*
85 *Quid per* Interesse *hic intelligatur.*
86 *Quando Laudum est receptum, vel homologatum, datur ex eo Actio in factum, et Exceptio.*
87 *Si poena in compromisso apposita fuit, sub ea standum est Laudo per arbitros pronunciato.*
88 *Poena tamen soluta non compellitur pars nolens stare Laudo.*
89 et 90. *Nisi fuerit appositum juramentum.*
91 *Aut nisi adjecta sit clausula,* Rato manente pacto.
92 *Si plura capitula contineantur in compromisso, et Laudo, violans unum an committat poenam in solidum?*
93 *Intra tempus ab Arbitro praefixum committitur poena, si non detur, quod jubetur.*
94 *Cessante tamen justo impedimento.*
95 *Quid, si certum tempus ab arbitro non fuerit praefixum.*

82. Est hic praenotandum, quod compromissum in arbitros, vel fiat simpliciter et absolute, nulla apposita poena; vel adjecta aliqua poena solvenda ab eo, qui arbitrium sive Laudum non erit servaturus. Et rursus, quando nulla fuit apposita poena, sed simpliciter partes compromiserant stare arbitrio, quod aut hoc a partibus jam fuerit receptum, sive expresse; ut puta subscriptione, seu verbis, quod non displiceat arbitrium factum, *l. Cum antea. C. h. t.* sive tacite; hoc est, taciturnitate decem dierum illud roborando, quod vocant, *homologari*, per textum *in l. Ne in arbitris.* §. *fin. C. eod.* Aut nondum ita fuerit receptum, alterutra parte contra arbitrium illud reclamante, Quo praenotato.

83. Quaeritur I. Quis sit effectus, atque obligatio Compromissi in Arbitros simpliciter facti absque appositione poenae, et Laudi per hos pronunciati? Resp. I. Quando compromissum simpliciter factum est nulla adjecta poena, et Laudum nondum a partibus fuit receptum expresse, nec tacite lapsu decem dierum homologatum: tunc ex eo datur Actio ad interesse. Ita Glossa *in cit. c. Per tuas.* ℣. *Ratum haberi.* et Abbas *ibid. n.* 10. *h. t.* Pirhing *eod. n.* 61. et alii. Idque desumitur tum *ex cit. c. Per tuas.* tum *ex l. Diem proferre.* §. *fin. ff. eod.* juncta Glossa *ult. ibid.*

84 Nec obstat, quod hic videatur intervenire nudum pactum; ex pacto nudo autem non detur actio, *l. Juris gentium.* §. *Sed cum nullae. ff. de Pactis* Resp. enim, spectato Jure Canonico etiam ex pacto nudo oriri actionem; ut jam dictum superius *Tit.* 35. *De Pactis.* §. 1. *n.* 31. *et seqq.* ubi *nu.* 37. additum fuit, secundum hodiernos mores hoc ipsum procedere in Foro Civili. Deinde insistendo rigori Juris Civilis, data Conclusio est intelligenda de compromisso per stipulationem vestito.

85 Caeterum per *Interesse* hoc loco non intelligitur ipsa res petita, nec aestimatio ipsius; sed expensae in tali lite mota factae, aut faciendae. Abbas *ibid. n.* 17.

Ac proinde pars a Laudo resiliens, tenetur alteram partem servare indemnem, solvendo eidem, quanti ejus interest arbitrium servatum esse.

86 Resp. II. Quod si autem compromisso in Arbitros absolute, ac sine adjectione poenae facto, postea arbitrium, sive Laudum per ipsos pronunciatum, a partibus expresse receptum fuit, aut saltem lapsu decem dierum homologatum, seu tacite approbatum: tunc istud indistincte ratum haberi debet; daturque ex eo tum Actio in factum ad petendam coram ordinario Judice executionem Laudi, tum etiam Exceptio. Patet hoc *ex L. 4. et L. penult. C. h. t.* atque *ex cit. c. Per tuas. h. t.* ubi Glossa, ℣. *Ratum haberi.* et Abbas *n.* 8. Zoesius *n.* 28. *ff. h. t.* et alii passim.

87 Quaeritur II. Quis sit effectus compromissi in Arbitros cum appositione poenae facti, et Laudi per eos pronunciati? Resp. I. Quando poena in compromisso apposita fuit, tunc sub eadem poena sententiae per Arbitrum latae standum est a compromittentibus; adeoque is, qui arbitrio, sive Laudo ejusmodi stare recusat, poenam committit, atque ad hanc persolvendam actio institui, ipseque compelli potest. Ita certa, et communis DD. atque constat tum *ex cit. c. Per tuas. h. t.* tum *ex l. Ex compromisso. 2. et l. Diem proferre. §. Stari. ff. eod.* Quo posteriori in loco additur, stari debere sententiae arbitri, *sive aequa, sive iniqua sit*, metu poenae, ut explicat Bartolus *ibid. in Summario*: sibi enim imputet, qui compromisit in talem arbitrum. Concordat textus *in L. 1. C. h. t.* addita illa ratione: quia *ob hoc invicem poena promittitur, ut metu ejus a placitis non recedatur.*

88 Resp. II. Nihilominus poena ejusmodi semel soluta, pars nolens arbitrio seu Laudo stare non compellitur, nisi fuerit appositum juramentum de servando eo; aut nisi adjecta sit clausula, *Rato manente pacto*, sive arbitrio. Haec Conclusio quoad primam partem, nimirum quod soluta poena quis Laudo stare non compellatur, est decisa *in Auth. Decernit jus. C. eod.* ubi expresse dicitur, quod *praestita poena liceat a judicatis*, seu a sententia arbitri, *recedere*. Concordat textus *in L. 2. ff. h. t. et L. 1. C. eod.* Atque idcirco Glossa *fin. in c. Dilecti.* et Abbas *ibid. nu. 17. h. t.* recte notat, quod soluta poena apposita in compromisso, non possit agi, ut stetur sententiae. Et Engel *h. t. n.* 15. inquit, quod si poena compromisso fuerit adjecta, tunc compromissum fiat conditionatum, seu alternativum; ut videlicet stetur compromisso, vel solvatur poena, prout condemnatus elegerit.

89 Additur notanter in Conclusionem, *nisi fuerit appositum juramentum de servando arbitrio.* Quia tunc ejusmodi Laudum, ratione appositi juramenti, servari debet, eo quod hujus observantia non vergat in aeternae salutis dispendium, neque in alterius praejudicium, *c. Quamvis. 2. de Pactis in* 6. cum similibus Glossa *in c. Non sine.* ℣. *Sacramentum.* et Abbas *ibid. nu.* 8. *h. t.* Molina *tract.* 5. *disp.* 35. *num.* 20. Quamvis Innocentius *in c. Per tuas. nu.* 3. et Layman *ibid. n.* 14. *h. t.* velint, quod si quis compromissum cum poena violatori adjecta juramento confirmarit, satisfaciat, si poenam solvat; dummodo non fuerit intentio jurantis, sese obligandi specifice tam ad servandum arbitrium, quam ad solvendam poenam, si id non servaverit, prout dictam suam sententiam limitat Layman *cit. n.* 14. Verum a priori sententia non videtur recedendum, tum ob rationem allatam: tum quia juramentum habet vim clausulae, *Ratio manente pacto*; ut notat Abbas *in c. Per tuas. n. 14. h. t.* post Baldum. Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 300. *n.* 4. Barbosa *Clausul.* 128. *n.* 3. cum aliis.

90 Nec obstat, quod *in cit. Auth. Decernit jus. h. t.* prohibeatur, fieri compromissum cum juramento; atque subjungatur, quod praestita poena *liceat a judicatis recedere.* Resp. enim, inde solum sequi, quod ex tali juramento de Jure Civili de facto nulla detur actio: secus tamen dicendum de Jure Canonico. Siquidem *in c. Non sine. et c. Pervenit. et c. Cum tempore. et c. Per tuas. h. t.* intervenit juramentum in compromisso, nec tamen Papa illud reprobat, imo mandat, tale juramentum servari: nam ob reverentiam Numinis omne juramentum promissorium est servandum, quod sine peccato servari potest. Abbas *cit. n. 8. et c. Per tuas. n. 13. h. t.* Layman, *ubi supra, n.* 11. citans communem contra Bartolum *in d. Auth. Decernit jus.*

Additur ulterius *in* data *n.* 88. Conclusione, *aut* 91
nisi adjecta sit clausula, Rato manente pacto, seu compromisso; ita videlicet, ut non obstante praestatione poenae, adhuc sententia arbitrorum rata maneat. Quia, ubi in compromisso dicta clausula fuit apposita, contraveniens non solum poenam solvere, sed insuper sententiam Arbitri observare compellitur. Tunc enim in effectu duplex compromissum intervenire censetur: unum poenale, seu obligans ad praestationem poenae, si non servetur: alterum simplex, seu purum, vi cujus haud obstante solutione poenae, agi potest ad obtinendam observantiam, atque executionem Laudi. Glossa *in c. Dilecti.* ℣. *Per poenam, in fine.* et Abbas *ibid. num.* 17. Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 300. *n.* 2. Maranta *in Speculo Aureo, part.* 6. §. *de Appellatione. n.* 263. Barbosa *Clausula* 128. *n.* 5. *et seqq.* Pirhing *h. t. n.* 69. et alii.

Resp. III. Quod si plura capitula continentur 92
in compromisso, et Laudo desuper pronunciato, atque alterutra pars veniat contra unum duntaxat capitulum; non idcirco committitur poena in solidum, sed debetur pro parte correspondente tantum. Ita Speculator *tit. de Arbitro. §. Sequitur. n.* 39. id limitans, nisi in compromisso expressum fuerit, quod etiam pro uno solo capitulo violato tota poena committatur, ac debeatur. Alioquin enim, quot sunt capitula, tot sunt partialia compromissa; ut *l. Quod dicitur. 86. ff. de Verbor. obligat.* ac proinde, sicut veniens contra omnia, committit poenam in totum; ita veniens contra partem, pro parte duntaxat poenam committit.

Quaeritur III. Intra quantum tempus committatur 93
poena, si non detur id, quod Arbiter dari jusserit? Resp. I. Quando ab Arbitrio certum tempus solutioni est praefixum, ut puta, quod fiat solutio intra Calendas Septembris currentis anni, tunc poena committitur, si cessante legitimo impedimento intra diem praefixum solutio facta non fuerit; haud obstante, quod postea solutio offeratur: quoniam semper verum est dicere, quod ante dictas Calendas solutio facta non fuerit. Si tamen pars altera post lapsum illius termini solutionem oblatam acceperit, ulterius poenam petere non poterit: quia sponte solutionem illam acceptando, censetur juri suo renunciasse. Textus, Glossa, Bartolus, et DD. *in l. Celsus ait. ff. h. t.*

Additur notanter, *cessante justo impedimento.* Quia 94
si vel per creditorem stet, vel adversa valetudine, aut alia justa ex causa quis impediatur, quo minus intra tempus praefixum solvat, poenam non committit; dummodo postea, quamprimum poterit, solvat, *d. l. Celsus ait. §. Idem ait. et l. Arbiter Calendis. ff. eod.* Quod si vero etiam postea non solvat, poenam incurrit: duo etiam talis Arbitri praecepta esse noscuntur; unum, quod solvat; alterum, quod intra Calendas solvat. Licet ergo condemnatus poenam non committat ex eo, quod intra Calendas non solverit, quoniam per eum non stetit; tamen ex altera parte committit poenam, eo quod non solverit; sicque posterior mora nocet eidem, *d. §. Idem ait*, juncta Glossa, et Bartolo ibidem, cum aliis.

Resp. II. Quod si vero solutioni per Arbitrum in- 95
dictae certa dies praefixa non fuerit, tunc pro ea praestanda conceditur modicum tempus, et arbitrio boni

viri, sive Judicis taxandum. Textus, et Glossa *in l. Si cum dies.* §. *fin. ff. h. t.* Concordat textus *in l. Quod dicimus. ff. de Solutionib.* ubi dicitur, quod ly, *debere statim solvere, cum aliquo temperamento temporis intelligendum est: nec enim cum sacco adire debet.* Et tale temperamentum, sive modicum tempus, in actione reali, censetur esse spatium decem dierum; ut *l. Promissor.* §. *Si sine die. ff. de Constituta pecunia*: in actione personali autem, spatium quatuor mensium, *c. Quaerenti.* 26. *de Offic. Delegat.* ubi Glossa, ℣. *Quadrimestre*, plura de hoc.

§. V.

De remediis contra injustum Laudum competentibus, ac cessatione potestatis Arbitrorum.

SUMMARIUM.

96 *Contra injustum Laudum nonnulla competunt remedia juris.*
97 *I. Quando Laudum continet manifestam iniquitatem, vel est ipso jure nullum, vel officio Judicis retractandum.*
98 *II. Contra illud competit exceptio doli.*
99 *III. Si quis per Laudum laesus est ultro dimidium justi pretii, potest intentare Remedium,* L. 2. C. de Rescindend. vendit.
100 *Potestas Arbitrorum finitur per pronunciationem sententiae, sive Laudi.*
101 *Arbiter non potest exequi suam sententiam, neque hanc immutare, si fuit diffinitiva: secus, si interlocutoria.*
102 *Si compromissum habeat plures articulos, et Arbiter super uno articulo pronunciaverit, an hanc sententiam postea mutare valeat?*
103 *Arbitrorum potestas finitur tum morte ipsorum.*
104 *Tum morte alterius compromittentium.*
105 *Ac lapsu termini in compromisso expressi, nisi diem protulerit.*
106 *Compromissum finitur recusatione Arbitri suspecti.*
107 *Sicut et interitu rei, de qua compromittebatur. Limitatur tamen hoc.*
108 *Aliis tribus modis expirat potestas Arbitrorum, nempe,*
109 *Acceptilatione,*
110 *Judicio, et*
111 *Pacto.*

96 Quaeritur I. Utrum contra injustum Laudum arbitri aliquod Juris remedium competat. Resp. Competere. Nam, praeterquam, quod a sententia Arbitri Juris, sive necessarii, appellare liceat (etsi secus sit in Arbitro voluntario, seu compromissario, ut dictum supra §. 1. *n.* 17.) etiam contra hujus sententiam, dum vel notoria est ejus injustitia, vel *nimium* gravis ac enormis inde laesio inducitur, nonnulla competunt remedia Juris. In quibus proinde casibus fallit illud, quod *in l. Diem proferre.* §. *Stari. ff. h. t.* habetur; videlicet, quod sententiae Arbitri stari debeat, *sive aequa, sive iniqua sit.*

97 Primo enim, quando Laudum continet manifestam, ac evidentem iniquitatem; tunc vel ipso jure est nullum, si videlicet inducit peccatum per partes non remissibile, v. g. simoniam, usuram, aut hujusmodi; et *c. Non sine.* 2. juncta Glossa ℣. *Quinque marchas*, et DD. *ibid. h. t.* Vel saltem, ubi continet peccatum per partes remissibile, v. g. inferens praejudicium pecuniarum, notorium tamen, ex officio Judicis retractari debet. Abbas *in cit. c. Non sine, nn.* 14. post Glossam *can. A judicibus.* 2. *q.* 6. et Hostiensem: qui addit, quod arbitrium eo ipso, quod enormiter laedit partem, contineat peccatum. Concordat Archidiaconus *in cit. c. A judicibus. num.* 4. id probans *ex c. Exposita.* 11. *h. t.* et *c. Cousamquae.* 8. *de Election.* Fulgosius *Consil.* 180. §. *Manet itaque* citans insuper Bernardum, Jo. Andream, et alios, etiam in Foro Civili id esse servandum firmantes; dummodo intra decem dies reclametur.

Secundo contra injustum arbitrium, seu Laudum, 98
competit exceptio doli: ut si quis Arbitrum pecunia corruperit, vel adversarium callide circumvenerit, et hujusmodi, *l. Ita demum. ff. h. t.* Vel, si arbiter efficiatur inimicus partis: quia etiam tunc contra petitorem poenae obstat exceptio doli, *l. Non distinguemus.* §. *Cum quidam. ff. eod.* Idem dicendum, quando per sordes, vel per gratiam, arbitratum fuit, *l. Arbitrorum.* 3. *C. h. t.* et Glossa *in c. Non sine* ℣. *Faventes. h. t.* Idemque procedit, quando iniquitas arbitrii est notoria et manifesta, et nihilo minus pars altera petit executionem ipsius: repellitur enim exceptione doli, per Jura allegata. Nam petens executionem arbitrii notorie dolosi, hoc ipso dolum facere praesumitur, *arg. cap.* 2. *de Praesumptionib.* Abbas *in d. c. Non sine. n.* 14. *h. t.* Engel *eod. num.* 7. Maranta *part.* 6. *Speculi Aurei.* §. *de Appellation. nu.* 266. addens, quod talis exceptio doli, oriens ex manifesta iniquitate, impediat executionem Laudi etiam post decem dies.

Tertio, si compromittens per arbitrium, sive Lau- 99
dum ab Arbitro pronunciatum, laesus fuit ultra dimidium justi pretii, potest is intentare Remedium, *L.* 2. *C. de Rescind. vendition.* Maranta *in cit. Speculo Aureo. part.* 4. *distinct.* 14. *n.* 8. post Philipp. Decium *Consil.* 60. ubi arguit de compromisso ad transactionem. Pirhing *h. t. n.* 97. citans plures alios.

Quaeritur II. Quibus modis finiatur compromis- 100
sum, ac potestas Arbitrorum? Resp. I. Compromissum, ac potestas Arbitrorum; finitur imprimis per pronunciationem sententiae, sive Laudi super tota causa compromisso comprehensa prolati. Textus est *in l. Dicere autem.* (alias, *Qualem autem.*) *ff. h. t.* juncta Glossa, ℣. *A tota*, et communi Doctorum.

Unde, quando semel Arbiter de tota controversa 101
pronunciavit damnando, vel absolvendo, non potest suam sententiam exequi, sed debet ejus executionem relinquere Judici ordinario Rei, *l. Cum antea. C. h. t.* estque dictum supra §. 1. *n.* 25. Neque amplius valet sententiam suam immutare, *c. Exposita.* 11. *h. t.* Adeo, ut nec eam corrigere possit, quamvis erraverit, *cit. l. Dicere autem. et l. Quia arbiter. ff. eod.* ubi et hujus ratio redditur: quia jam functus est officio suo sicque arbiter esse desivit. Quamquam ibidem hoc ipsum recte explicetur de sententiae diffinitiva arbitri, qua condemnat, vel absolvit: quia sententiam interlocutoriam bene potest mutare; et puta, si jusserit litigatores Calendis adesse, potest hunc diem mutare. jubendo, ut adsint Idibus.

Additur notanter in Conclusione, *super tota causa.* 102
Nam si compromissum habeat plures articulos, sive controversias, est distinguendum, quomodo illud factum fuerit. Si enim compromittebatur, ut arbiter de omnibus simul pronunciaret, sententia super uno articulo lata non tenet, cum non sit servata forma compromissi; sicque ea potest mutari. Quod si autem compromittebatur, ut de singulis separatim posset pronunciare, tunc censentur plura esse compromissa; et dicta sententia super uno articulo, ea amplius mutari non potest; quia (quantum ad illam controversiam) desiit esse Arbiter. Textus est *in l. Quid tamen.* §. 1. *ff. h. t.*

Resp. II. Finitur etiam officium ac potestas Arbi- 103
trorum, tum morte ipsorum; vel, si plures fuerint, alicujus ipsorum, nisi secus in compromisso actum fuerit: tum morte alterius compromittentium. Ita com-

munis. Et quidem quod morte Arbitrorum, vel ali-
cujus ipsorum expiret, textus est *in c. Uno Delegato-
rum. §2. de Offic. Deleg.* ubi dicitur: *Uno Delegatorum,
vel Arbitrorum, rebus humanis exempto, eorum offi-
cium expiravit: nisi aliud in delegatione, aut com-
promisso fuisset expressum:* videlicet, ut uno eorum
defuncto, vel impedito, alii procedere possent. Acce-
dit ratio ibidem per Glossam allata: quia in plures
Arbitros simpliciter datus (hoc est, nisi secus expres-
sum fuerit) censetur compromissum, ut omnes judi-
cent, *l. Item si unus. §. Item si plures.* et *l. Si in
tres, ff. h. t.* Atqui uno eorum mortuo, forma talis
compromissi non potest amplius servari; ergo illud
evanescit, sicut et potestas Arbitrorum superstitum.

104 Altera pars, seu quod morte alterius litigantium
expiret compromissum, habetur *c. Ex parte. 10. h. t.*
Accedit ratio: quia compromissum non transit ad
haeredes, nisi id fuerit expressum, *l. Diem proferre.
§. Si haeredes. ff. h. t.* Pendet enim tota via compro-
missi ex voluntate compromittentium; hi autem plerum-
que compromittunt in arbitros ex singulari amicitia,
et fiducia, quam erga ipsos habent. Quia igitur in
haeredibus, veluti minus notis, haec ratio deficit,
merito Jura censuerunt, compromissum morte alte-
rius compromittentium (nisi secus sit expressum) ex-
pirare; sicque causam via ordinaria per Judices esse
expediendam.

105 Resp. III. Compromissum, et potestas Arbitrorum,
expirat etiam lapsu termini, seu diei in compromisso
expressi. Patet hoc ex *l. Si cum dies. §. 1. ff. h. t.* Ubi
tamen hoc limitatur, dummodo nihil in compromisso
de die proferenda cautum fuerit: nam si de hoc antea
cavebatur, ac ipse Arbiter ante finitum prius tempus
diem protulit, mansit Arbiter; sicque potestas ejus
non expiravit; prout ibidem habetur, juncta Glossa
v. Protulit.

106 Resp. IV. Finitur etiam compromissum recusatio-
ne Arbitri suspecti; *ut l. Sed et si in servum. §. fin.
et l. Non distinguemus. §. Cum quidam. ff. h. t.*

Expirat etiam compromissum, et potestas Arbitro- 107
rum, interitu rei, de qua compromittebatur, et arbi-
trium ferendum esset, *d. l. Non distinguemus, §. Item
non est. ff. h. t.* Ubi tamen hoc ipsum limitatur, nisi
in tali casu aliquid litigantium intersit, ut puta, propter
fructus et partus, prout explicat Glossa ibidem: quia
non obstante interitu rei principalis, saltem de his
Arbiter pronunciare potest.

Resp. V. Aliis tribus, atque *in cit. l. Non distingue-* 108
mus §. Summa rei. ff. h. t. enumeratis modis, solvitur
compromissum, sicque expirat potestas Arbitrorum:
scilicet, Acceptilatione, Judicio, et Pacto. Et quidem

Acceptilatione finitur compromissum, et potestas 109
Arbitrorum, quando uni compromittentium accepto
lata est poena compromissi: quia et alteri videtur acce-
pto lata, *l. Pomponius. ff. h. t.* juncta Glossa *un. ibid.*

Judicio autem cessat compromissum, et potestas Ar- 110
bitrorum, quando unus compromittentium ab Arbi-
tris recessit, et coram ordinario Judice rem, de qua
compromissum erat, in judicium deduxit. Etsi enim
talis contra compromissum agat, sicque incidat in
poenam compromisso appositam; nihilominus post-
modum causa coram ordinario Judice prosequenda
est, sicque finitur potestas Arbitri. Textus est *in. l.
Si quis rem. ff. h. t.*

Pacto tandem solvitur compromissum, atque cessat 111
potestas Arbitri, quando inter partes compromitten-
tes super negotio principali, de quo compromissum
fuerat, postea transactum est, *cit. l. Non distinguemus,
§. Item non est. ff. eod.* Vel quando partes inter se
conveniunt, ut a compromisso recedatur: quia enim
mutuo compromittentium consensu fit compromissum
in Arbitros, ita eodem etiam dissolvitur, *cap. 1. de
Reg. Juris.*

*Atque haec in Primum Librum Decretalium dicta sufficiant,
cedantque ad Laudem perennem Omnipotentis DEI,
omnis Justitiae Fontis et Originis.*